Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Titi Livij Decadis

https://hdl.handle.net/1874/461195

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

uagantibus passim numidis eqtibus & quæ his impediti̇ora erant celtiberis lusitanisq;.Oés igitur clau
si undiq; cõmeatus erant:nisi quos Pado naues subuecturent.Emporiũ ppe Placentiã fuit & opere ua/
lido & magno munitũ præsidio.Eius castelli oppugnandi spe:cum equitibus ac leui armatura,pfectus
Annibal:cum plurimũ in cælando incœpto ad effectũ spei habuisset:nocte adortus non fefellit uigiles.
Anni/ Tantus repente clamor est sublatus:ut Placentiæ quoq; audiretur.Itaq; sub lucẽ cũ equitatu cõsul ade/
bal sau/ rat:iussis quadrato agmine legionibus sequi.Equestre prælium interim commissum:in quo:qa Annibal
ciatus saucius pugna excessit:pauore hostibus iniecto:defensum egregiæ præsidium est Paucorum ide diez
Vicũui/ quiete sumpta:& uix dum satis percurato uulnere:ad Vicũuias ire pergit odpugnandas.Id emporium
as a romanis gallico bello fuerat munitum:inde locum frequentauerãt accolæ mixti undiq; ex finitimis
populis:& tunc populationũ terror eo plærosq; ex agris cõpulerat.Huius generis multitudo fama im
pigre defensi ad Placẽtiam pfidii accensi:armis arreptis:obuiam Annibali procedit magis agmine:quã
acie:in uia concurrerunt.Et cũ ex altera parte nihil præter iconditam turbã esset:i altera & dux militi:
pfidia & duci miles fidens:ad triginta quinq; millia hominum a paucis fusa:postero die:deditiõe facta:pfidiũ
pœ. intra mœnia accepere iussiq; arma tradere:cũ dicto paruissẽt:signũ repẽte uictoribus datur:ut tanq
ui captam urbẽ diriperẽt.Neq; ulla:quæ in tali re memorabilis scribẽtibus uideri solet:prætermissa cla
des est:adeo omnis libidinis crudelitatisq; ihumanæ superbiæ æditum i miseros est exemplum. Hæ
Anniba fuerunt hybernæ expẽditiones Annibalis.Haud longis ide temporibus:dum itolerabilia frigora erãt:
lis mo/ quies militi data est:& ad prima ac dubia signa ueris profectus ex hybernis in Ethruriã ducit:eã quoq;
tus in gentem sicut gallos:ligures;q; aut ui:aut uoluntate adiuncturus:Transeuntem Appænninũ adeo atrox
ethruri tempestas adorta ẽ:aut alpiũ fœditatẽ prope supauerit,Vento mixtus imber cũ ferretur i ipsa ora pria:
am quia aut arma omittẽda erãt:aut contra enitẽtes uertice intorti affligebãtur:constitere.Deinde cum ra
spiritũ includeret:nec reciprocare animam sineret:auersi a uento:parumper cõsedere:tum uero igenti
sono cælum strepere:& inter horrẽdos fragores micare ignes:capti auribus & oculis metu omnes tor/
pere.Tandem effuso imbre:cum eo magis accensa uis uenti esset:ipso illo:quo deprahẽsi erant loco ca/
stra ponere necessarium usum est.Id uero laboris uelut deintegro initiũ fuit.Nã nec explicare qcq; nec
statuere poterant:nec qd' statutum esset:manebat:oia perscindente uento:& rapiente:& mox aqua le/
uato uento:cũ super gelida montiũ cacumina concreta esset:tantũ niuosæ grãdinis deiecit:ut omnibus
omissis procũberent hoies tegminibus suis magis obruti:quã tecti.Tantaq; uis frigoris insecuta est:ut
ex illa miserabili hominũ iumentorũq; strage cũ se quisq; attollere:ac leuare uellet:diu nequiret:qa tor
pentibus rigore neruis:uix flectere artus poterant:deinde ut tandẽ agitando sese mouere:ac recipe aics
& raris locis ignis fieri est cœptus:ad alienã opẽ quisq; inops tẽdere.Biduũ eo loco uelut obsessi manse
re:multi hoies:multa iumenta:elephanti quoq; ex his:q prælio ad Trebiã facto supfuerãt:septẽ absum
pti.Digressus Appænnino retro ad Placentiã castra mouit:& ad decẽ millia progressus cõsedit.Postero
Sæua i die.xii.millia peditũ:quinq; equitũ aduersus hostẽ ducit.Nec Sempronius consul:iã.n.redierat ab Ro
appẽni/ ma:detrectauit certamen:atq; eo die tria millia passuum iter bina castra fuere.Postero die: ingentibus
no tẽpe animis:uario euentu pugnatum ẽ primo cõcursu adeo res romana superior fuit:ut nõ acie uinceret so/
stas pœ lum:sed perculsos hostes i castra persequerentur:mox castra quoq; oppugnarẽt.Annibal paucis ,ppu/
nos af/ gnatoribus i uallo:portisq; positis:cæteros confertos i media ualle recepit.Intentosq; signũ ad erumpẽ
fligit dum spectare iubet.Iam nona ferme diei hora erat:cũ romanus nequicquã fatigato milite:posteaq; nul
la spes erat potiundi castris:signum receptui dedit.Quod ubi Annibal accepit:laxataq; pugnã:& reces/
sum a castris uidit:extẽplo equitibus dextera leuaq; emissis in hostẽ:ipse cum peditum robore de iis ca
stris erupit.Pugna raro ulla magis scæua:& cũ utriusq; partis pernicie clarior fuisset:si extendi a die i lõ
Ferox gum spatiũ quiuisset:nox accensum ingentibus ais prælium diremit:itaq; acrior concursus fuit: quã cæ
pugna des:& sicut æquata ferme pugna erat:ita clade pari discessum est:ab utraq; parte sexcẽtis plus peditibus
ad placẽ & dimidium eius equitũ cecidit:Sed maior romanis quã pro numero iactura fuit,quia equestris ordi/
tiam nis aliquot:& tribuni militum quinq;:& pfecti sociorum tres sunt interfecti:Secundũ eam pugnã An/
nibal in ligures:Sempronius Lucam concessit.Venienti in Ligures Annibali per insidias itercepti duo
questores romani.C.Fuluius:&.L.Lucretius cũ duobus tribunis militũ &quinq; equestris ordinis se/
natorũ ferme liberis quo magis ratã fore cũ his pacẽ:societatẽq; crederet:traduntur.Dũ hæc i Italia ge
runt.Gn.Scipio i Hispaniã cũ classe:& exercitu missus:cũ ob ostioRhodani ,pfectus pyreneosq; mon
tes circũuectus emporiis appulisset classẽ:expositoibi exercitu:orsus a lacetanis usq; ad Iberum fluẽ
partim renouandis societatibus:partim nouis instituẽdis romanæ ditionis fecit:inde cõciliata clæmen
tiæ fama:non ad maritimos modo populos:sed in mediterraneis quoq; ac mõtanis ad ferociores iã gẽ
tes ualuit.Nec pax modo apud eos:sed societas etiã armoꝝ parata est:ualidæq; aliquot auxiliorꝝ cohor
tes ex iis cõscriptæ sunt.Hanno Hánonis cis Iberꝝ prouincia erat:eũ reliquerat Annibal ad regiõis eius
præsidiũ.Itaq; priusq; alienarentur oia:obuiã eundum ratus:castris i conspectu hostiũ positis : in aciem
eduxit.Nec romano differẽdum certamẽ uisum:quippe q sciret cum Hánone:& Asdrubale sibi dimi/
Pria ro candum esse:malletq; aduersus singulos se paratim:quã aduersus duos simul rẽ gerere:nec magni cer/
pugnai taminis ea dimicatio fuit.Sex millia hostiũ cæsa:duo capta cũ præsidio castrorꝝ. Nã & castra expugna
hispaia ta sunt:& ipse dux militũ cum aliquot præsidiis capit:& Scissum ,ppinquũ castris oppidũ expugnat:
Cæterũ præda oppidi parui ptri rerũ fuit:supellex barbarica:ac uilium mãcipiorꝝ.Castra militẽ ditaue/
re:nõ eius modo exercitus:q uictus erat:sed & eius:q cũ Annibale i Italia militabat:oibus fere caris re/

bus:ne grauia ipedimẽta ferentibus essẽt circa Pyreneum relictis.Priusquã certa huius cladis fama
accederet:transgressus Iberum Asdrubal cum octo millibus peditum:mille equitibus: tanquã ad pri/
mum aduentum romanorum occursurus:posteaquã perditas res:amissaq; castra accepit:iter ad mare
conuertit.Haud procul Tarracone classicos milites:nauales;q; socios uagos palãtisq; per agros:quod fer
me fit:ut secundæ res creent negligentiam:equite passim dimisso:cũ magna cæde:maiore fuga ad na/
ues compellit.Nec diutius circa ea loca morari ausus:ne a Scipione opprimeretur:trans Iberum sese re
cepit:& Scipio raptim ad famam nouoꝝ hostium agmine acto:cum in paucos præfectos paululũ ani/
maduertisset:præsidio Tarracone modico relicto:emporia cũ classe redit:uix dum digresso eo Asdru
bal aderat:& Ilergetum populo:qui obsides Scipioni dederat:ad defectionem impulso:cum eoꝝ ipso/
rum iuueniure agros fidelium romanis sociorum uastat.Excito deide Scipiõe:Hybernis stoicosis Tar Vide ne
racone Iberum rursus cedit.Agros Scipio relictos ab auctore defectionis:& Ilergetiam gẽtem cũ ifesto hostico
exercitu inuasisset:compulsis omnibus: Athanagiam urbem:quæ caput eius populi erat:circũsedit:in/ sis sit le
traq; dies paucos pluribus:quã ante obsidibus imperatis:Ilergetes pecunia etiam mulctatos in ius di/ gẽdum
cionemq; recepit.Inde in ausetanos prope Iberum socios & ipos pœnorum procedit:atq; urbe eorum ab eo
obsessa laseranos auxilium finitimis ferentes nocte haud ,pcul iam urbem cum intrare uellent:excepit qđ ho/
insidiis:Cæsa ad.xii.millia:exuti pœne omnes armis:domos palantes passim per agros diffugere. Nec sticũ di
obsessos alia ulla res:quam iniqua oppugnantibus tutabatur.xxx.dies obsidio fuit:per quos ra cimus
ro unquam nix minus quatruor pedes alta iacuit:adeoq; pluteos:ac uineas romanorum operuerat:ut qđ non
sola ignibus aliquotiens coniectis ab hoste etiam tutamentum fuerit.Postremo cum Amusitus prin/ sit paca
ceps eoꝝ ad Asdrubalẽ ,pfugisset.xx.argẽti talẽtis pacti dedunt. Tarraconẽ in hyberna reditum est. tum

Romæ aũt circa urbem multa ea hyeme prodigia facta:aut quod euenire solet motis semel in reli/
gionem animis:multa nunciata:& credita temere sunt:i quis igenuum isfantem semestrem in foro oli
torio triumphum clamasse:& foro boario bouem in tertiam contignationem sua sponte scãdisse:atq;
inde tumultu habitatorũ territum sese deiecisse: & nauium specie de cælo affulsisse:&ædem spei:quæ
in foro olitorio fulmine ictam: & Lanuuini hastam se cõmouisse:& coruum in ædem lunonis deuo/
lasse:atq; in ipso puluinario cõsedisse:& i agro amiternino multis locis hoium specie ,pcul cãdida ueste
uisos:nec tamẽ illos cõgressos:& i Piceno lapidibus pluuisse & cære sortes:extenuatæ:& in Gallia lupũ Vide ne
uigili gladiũ e uagina raptũ abstulisse.Ob cætera ,pdigia libros adire decẽuiri iussi sũt:qđ aũt labidibus hastã ,p
pluuisset i Piceno:nouẽdiale sacrum edictũ:& subinde aliis ,pcurãdis ,ppe tota ciuitas operata fuit.Iam hostiã
primum omnium urbs lustrata est:hostiæq; meliores:quibus edictum ẽ diis cæsæ:& donum ex auri sit legẽ
põdo.xl.Lanuuinũ Iunoni portatũ ẽ:& signũ æneũ matrõæ Iunoni i auẽtino ædificauerũt: & lectister dum
niũ cære:ubi sortes extenuatæ erant:imperatũ:& supplicatio Fortunæ in Algido. Romæ quoq; & le/
ctisternium iuuentuti:& supplicatio ad ædẽ Herculis:noiatim deide uniuerso populo circa oia pului/
naria idicta: & Genio maiores hostiæ cesæ.Q.&.C.Attilius Seranus ptor uota suscipere iussus:si in.x.
annos romanus po,eodem stetisset loco,Hæc procurata uota : quæ ex libris sibyllinis magna ex parte
leuauerant aium religione.Cõsulum designatoꝝ.Alter Flaminius:cui eæ legiones:quæ Placentiæ hy/
bernabant:sorte euenerant:edictũ & litteras & consulem misit : ut is exercitus idibus martiis Arimini
esset in castris.Huic in prouincia consulatum inire consiliũ erat memori uetꝝ certaminum cum patri
bus;quæ tribunus ple.postea consul prius de consulatu:qui abrogabatur:deinde triumpho habuerat: Atť.le/
iussus ẽt senatui ob nouam legem:quam iniq;,Qu.Claudius tribunus ple. aduersus senatum uno pa/ gem
trum adiuuante.C.Flaminio tulerat:nequis senator:quiue senatoris pater fuisset:maritimam nauem
quæ pluscq trecentaꝝ amphorarum esset:haberet:id satis habitum ad fructus ex agris uectandos.Quæ
ftus oĩs patribus indecorus usus est.Res per summã contentionem acta inuidiam apud nobilitatem
iuasori legis.Flaminio fauorem apud plebem:alterumq; inde consulatum peperit. Ob hoc ratus au/
spiciis petendis: latinarumq; feriarum mora: & consularibus aliis impedimentis retenturos se in ur/
be:simulato itinere:priuatus clam in prouinciam abiit.Ea res:ubi palam facta est:nouam insuper iram
infestis iam patribus mouit.Non cum senatu modo : sed cum diis immortalibus.C.Flaminiũ bellum
gerere.Consulem ante inauspicato factum reuocantibus ex ipsa acie diis : atq; hoibus non paruisse: ne
nunc conscientias prætoꝝ & Capitolium:& solẽnem uotorum nuncupationem fuisse:ne die iniri ma/
gistratus Iouis omne templũ adiret:ne senatũ inuisus ipse & sibi uni inuisum uideret:consuleretq; ne
latinas indiceret.Iouiq; Latiali solẽne sacrũ in monte faceret:ne auspicato profectus in Capitolium ad
uota nuncupanda paludatus inde ad prouinciam iret:lixæ modo sine insignibus:sine lictoribus profe/
ctus clã furtim haud aliter:q; si exilii causa solũ uertisset:magis pro maiestate uidelicet iperii Arimini:q
Romæ magistratum inituꝝ:& in diuersorio hospitali: q apud pœnates suos ptextam sumpturũ:reuo
candum uniuersi:retrahendũq; censuerunt:& cogendum oibus prius ptentem in deos hoiesq; fungi
officiis: q ad exercitum:& i prouinciã iret.In eam legationem legatos oium mitti placuit.Q.Terẽtius:
&.M.Antistius profecti nihilo magis eum mouere:quam priori consulatu litteræ mouerant a senatu
missæ:paucos post dies magistratum iniit immolantiq; ei:uitulus iam ictus e manibus sacrificantium
cum sese proripuisset multos circunstantes cruore respersit.Fuga peocul etiam maior apud ignaros :
quid trepidaretur:& concursatio fuit.Id a plærisq; in omne magni terroris acceptum:legionibus inde
duabus a Sempronio prioris anni consule:duabus a.C.Attilio acceptis ptore i Ethruriam iam per Ap/
pænnini tramites exercitus duci est cœptus.

TLIVII

DECADIS.

X. fo.
43

RARIORA

Cm

Cm

Cm

Cm

Litterae Latinae

Folio n°. 45.

494. **Livius, T.,** Decades historiae romanae. Venetië, Barth. de Zanis 20 Juni 1498. 2o. X. 2o. 45

Type 2. — Init. a. — H 10142. — C II p. 271. — Pr. 5340.

Op bl. 1a: „Ex donatione E. Pollionis". Zie over hem de aanteek. bij nr. 49. — In den catalogus van 1718.

N° 2052 9.

~~N 1360.~~

TITI LIVII DECADIS.

Ex Donatione E. Pollionis

ACADEMIA HUNGARO TRANSYLVANA

IO.AN.EPISCOPI ALERIENSIS AD SVMMVM PON.PAVLVM.II. VENETVM: ET MARCVM SANCTI MARCI CARDINALEM EPISTOLA.

AVSTO AC Felici ſolo tuam urbē Pater beatiſſime Paule.II. Venete. Pont.maxime ac fortunatis originibus poſitā a primis illius fundatoribus cū ſecuta īperii magnitudo teſtat̄:tum in primis illud:qđ aut eodē ī loco maxima ĩnumeraq; excellētium hoīum ſunt exorta īgenia:aut undequaq; oriūda natalis dulcedinem p̄riæ Roma felici migratu cōmutarūt:fortūæ maioris uicem:ac munus romana ſibi mœnia fore arbitrati. Romā.n.ex iis plurimi poſt diffuſum latæ īperium:q in diuerſis terrarū partibus nati ſunt:miro ſtudio ueluti ī primū:& maximū orbis theatrū cōuolarunt.Cuius rei hodie quoq; ſpēm ampliſſimā cernimus: cum ex tot clariſſimis regionibus in tua felici curia tantæ maieſtatis patres ītuemur:ut merito haud ita īperii iure & ſi id quoq; p̄magnū ē ut fidei & religiōis gratia ſacroſanctæ:q ē ſplēdidior & iuſtior in terris p̄cipatus:ab exordio ad tātam rerū molē tua urbs eſſe p̄parata noſcat̄. Creuit ab exiguis qđē initiis (pater ſancte) urbs tua īgeniis quoq;:ac ſcriptis claroꝝ hoīum: uariarūq; linguarū uocibus celebrata:quæ tanq; ad ſpeciē ſui oculos luminis fulgor:ac ſplēdor rapit:ita quicqd magna nixum uirtute & claræ indolis ſibi cōſcium omni in genere mortalium fuit:claritudine ac nitore ad ſeſe propriæ maieſtatis allexit:ūt breuiſſime ueriſſimeq; poeta magnus cecinerit.

Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma.
Septem quæ una ſibi muro circundedit arces.

Verum ſicuti nihil æque difficile eſt atq; qbus ex orbis terræ partibus p̄ſtantioris ingenii romana felicitas noīs tāti magnitudine uiros ad ſe ornandā traxerit:ita cōſtanti doctoꝝ cōſenſu ex tua Venetia liquet florētiſſima qdem & uiroꝝ ſummoꝝ uberrima:ingenii quoſdā:& doctrinarū primarū cultu facile principes Romā acceſſiſſe.Quis eſt.n.Virgilio ſuo in genere:ut ab eo īcipiamus:maior? qs Plynio doctior? quis Liuio candidior & huberior? hos certe elegātiſſimos:& maxīos miſit Venetia:quorum reliquis de eorū laudibus loco alio ſeruat̄ oratio:Patauino noſtro Veneto ampliſſimū diuus Hieronymus teſtimoniū reddidit.In quo certe illud fuit:quod præterea fortaſſe datum eſt nemini:ut ſe ipſam facilius in monumēto ære perēniore:quā uel in īmēſis ædificiorū molibus:uel in legum uenerādis ſanctionibus:imperii tāti uiribus atq; magnitudine nudam:& ſeriā non abſq; ſumma dignitate maieſtate amplitudine:gratia:& quod eſt his maius oībus:æternitate oriētem ſimul coaleſcentemq; ad faſtigiū uſq; puectā:ibiq; placidiſſime generi humano dominantē Romæ licuerit ītueri.Tibi igit̄ pōtifici maximo hiſtoricorū primū & maximi īperii ornatorē:ac per te cultiſſimo tuo:ac modeſtiſſimo Marco ſancti Marci cardinali:ep̄o uicentino:quam fieri potuit diligentiſſime recognitū:ſiqd unq; alias hoc tempore potiſſimū deſtinaui:morem meū tua uenia in præſenti etiā epiſtola ſeruans:ut animi gratia Paulo huberius ſcribam:quā fortaſſe epiſtola poſtularet:ille uero dictiōis huius erit modus Laudationē primum delibabo liuianam:rem mihi in primis arduā uires proprias æſtimāti:quis enī tam elegāti frætū ſe putarit ingenio? quis ea doctrinæ copia quis tanta erit eloquentia uel arte politus uel natura prædituſ:uel imitatione formatus uel ſtudio præparatus:ut ornatorem audeat amplitudinis Ro.imperii Liuiū non inepte:non ieiune:nō minus auctoris merito prædicare? quod ē tamē ideo temptandū in præſentia:ne laudati romani nominis grauis prædicator exilem : ac modicū ſaltē in operis ſui principio non habeat præconem.Conabimur illud igit̄:oſtendemuſq; deīceps:quo præeunte noſtris potiſſimum diebus auſi ſimus Liuium attrectare:illius auctoris admiratiōe ſuccēſi noſtro tamē Marte impotētes ad magnificæ dictiōis eius ītelligētiam aſpirare:quid ego deniq; ac illuſtri lectiōe me plurimum delecter collegiſſe:ita labor mihi lectiōis leuabitur:& qbus maxima debeo parua opera ſatiſſaciam.Sed id primum cōfiteor nō magis opinione mea liuianæ dignitatis attingi laudē poſſe:quā triūphātis Romæ ſplēdorem cerni:quæ oceano īperium aſtris famam terminauit.Satis ne cōmēdabit Liuium qſquā:qui maxime oīum ĩter hiſtoricos cēſetur flumīe labi perpetuo eloquētiæ tanta ubertate nitore ac gloria:ut Roma.imperio par illius decus dicendo coequarit? Neq; enim urbs præpotēs tot ānoꝝ tantaꝝ nationum dominatu præſtātius armis bellauit:togaue pacis tradidit morem nō ſublimius inquā uictor nationum populus & eoꝝ:quos uicit illuſtris moderator:aut genero ſior in rebus gerēdis:aut in gubernādo iuſtior fuit:quā noſter hiſtoricus domitoris nationum po.facta dictaq; in utriuſq; ſorte fortunæ æquabili rettulit dictiōe.Talis quidem ac tantus ſui ſingulis atq; oībus operis partibus:quales & quāti uiri ii fuere:& ſinguli:& uniuerſi:quoꝝ manibus:ac cōſiliis illa ſunt geſta.Herculē.n.merito hiſtoriarum dixerim:quod alacris ubiq; incedens robuſtus & floridus: nulla reꝝ difficultate:nullo obrutus pondere ſuperatur.Nō illum uarietas cōfuſum:nō ſimplicitas hiſtoriæ faſtidiētem reddit in tenui:quod perſæpe accidit:atq; humili rerum materia:nō eſt exāguis:aridus:& ieiunus:in copia uero:ac magnitudine turgeſcēs nō exit ac uaſtus:plenus citra tumorem:æquabilis ac lenis citra molliciem:nec luxurioſe effluens:nec nimia ſterilitate tabeſcens:in aſperis rebus nō ſalebroſus:neq; langues in mollibus:nō uiolenta &coacta oratione ſubſultans non ita tamen copioſus ut nimius:neq; ita ſuauis:ut laſciuus:nec adeo lenis ut remiſſus:non ſic triſtis ut horridus:neq; ita ſim

plex:ūt nudus:aut adeo comptus:ut affectata compoſitiōe calamiſtris uideatur inuſtus par uerbis materiæ:par ſententiis:rebus:in re geſta exprimenda grauis:atq; magnificus & tamen ſuccinctus ac prorius:in narratione naturalis:& ſemper expectatus:ordinem minime confundens & rex euenta non præcurrēs minime in gratiam adulator:aut reprehēdendo parcus in ueniam:nō amarulētus in noxā Ipſi quoq; ſenatui ordini illi orbis terræ moderatori uenerādo.Po.q; Ro.terrax principi:ſi uel temeritate præcipites uel errore lapſi:uel quacūq; forent ratiōe ſupra modum iuſtumq; euecti nequaquam parcens.Res etiam aduerſariorum debita commendatione nō defraudans:ut modo narrator tātum modo cenſor eſſe uideatur:atq; ita ſeuerus & tetricus ut ne cenſoribus quidem grauiſſimis qbus nihil Romæ ſanctius fuit:ubi facto uſus fuit:unq; ignouerit.Quibus qdē uirtutibus ſummis clariſſimiſq; ſcriptoribus comparatur:ſicuti in ſententiarum ubiq; præcipue tamen in conſiliis & diſceptationibus maieſtate:at uero in concionibus ante omnia uerborum parcus:ſententiarum diues:multo eſt uerbis quam ſenſu reſtrictior atq; cōciſior:in qua parte nō cæteros ſcriptores tantum:ſed ſeipſum quoq; longe antecellit:ut aliquanto auguſtius diſſerens ſermone humano ad oraculorum pœne reſponſa accedare iudicet.Quæ res ſi ſunt ulla arte acqſitæ:cur nemini unquam diſcipulo æmulādæ tradi potuere cur a quo ſint præceptore ſumptæ:non diſſeritur.Sin ut potius reor naturæ fuerunt excellentis: uiro unico illi & ſingulari magis cælitus præbitæ quam humanitus:uel traditæ uel meditatæ ſunt cenſendæ:ut maieſtas illa æternæ rationis ſimul ac Romanum potētatum decreuit:tantopere ſupra omnia imperia eminere cōtinuo quoq; eiuſcemodi ſcriptorem eius decerneret:qui dictionis gloria par.Ro. potentatui æqualem in omnibus ſibi hiſtoricum neminem unq; foret habiturus.Nam nemo plenius aures hominum implet:uiuidius animos penetrat:excitatq; facilius affectiones:nemo acrius proponit uæhementius perſuadet:aſperius irritat:urget impētius.nemo diſſoluit aptius:ſedat facilius: uelocius diſſuadet:cumq; in delectando ſit ſummus:in amplificādo ditiſſimus:exemplis in primis copioſus:ſtimulos præcipue habet utranuis in partem accōmodatiſſimos:aculeoſq; acerrimos & tormētis uerba ſimillima:ut quocūq; ītenderit:humanos illuc ſenſus affectioneſq; uel torrentis rapiat modo: uel turbinis more proſternat:uel roris uice refrigeret:blandiq; malagmatis ad omnem mollitudinem reſtinguat exemplo.Extollāt Timotheum alii Orpheum prædicent:illum fidibus & cantu armatorum rabiem:iſtum dirarum horrificos tumultus leniſſe.Illorum profecto artes perdiſcere nemo eſt uetitus: huius ne ediſcerentur conciones:edicto eſt principum interdictum:quoniam tātus nullo quiſquam fuerit tempore in flectēdorum quouis animox:uel artificio:uel gratia:uel natura.Quid multis īmoror?nō materiæ magis Liuii decades felicitate cenſendæ ſunt:quā ipſe Romanox ide feliciſſimus potētatus quod Liuium illi contingit habere præconem:huius ſit orationis ſumma:hic cardo:ueluti ſolum Ro.īperium denuo refloreſcēs:aut nulla mūdi potētia Romā rediuiuā ex ſuis buſtis:ac īgētium moliū parietinis q ſparſa:lacera:& trūca cōſpicimus:excitabit:iſtaurabitq; oīno:pari modo:aut Liuius ſi reſtituat ab īferis:aut mortalium q ſunt:quiq; erūt:nemo extinctas ſuæ hiſtoriæ partes renouabit: aut ſimiles cudet.Quod ſi cuipiam dicere nimis uideor:ea hiſtoriax mābra ī manius ſumat:q noſter Liuius ſemel abſoluerat:nā hodie quoq; ex græcox theſauris ſupſtes ad nos puenit hiſtoria:& uel ex Polybio magno qdē illo & graui ſcriptore primū pūicū bellū:a Fabii retro Gurgitis & collegæ īchoās qdo ibi deſiit:Liuius conſulatu uel ex Appiano alexādrino: uel auctox alio bella ciuilia ſocialiaue aut cætera rōanox rex membra cōplectat.At ſunt uiri clari: & nobiles:q hæc cū laude uerterūt in latinū: nō equidem inficias eo uerum ea non ſunt talia:ut cum liuianis ſcriptis conferant.Hactenus pauca de liuio. Ad primi æuo noſtro prelectoris eius memoriam propero: nec tacebo Frāciſcum Petrarcā: qd fando accepi:modeſtiſſimū illum quidem:& amœni cultus:atq; ingenii uirum non mediocriter tempeſtate ſua in liuiana hiſtoria uigillaſſe:ſed ille:ut dicam:cum Pacuuio ſibi profecit :& muſis:illud ueriſſime referre me puto primum omniū ætate noſtra Victorinum feltrenſem lectionem publice audientibus præbuiſſe liuianam ingēti hominum admiratione & fama.Quo uiro: quia mihi Chriſtus Dominus dedit:ut altore ſim uſus atq; præceptore:ueniam præfatus:peto:ut mercedis loco pauca de illius moribus te audiente perſtrīgam.Victorinus feltrenſis æui noſtri Socrates:ſæculi ſui ornator ac decus:fama & gloria academiæ mantuanæ:uiuēs ille quidem uite conſtantia uenerabilis:legēs admirabilis abſens quæſitus:mortuus admodum deſyderatus:hoſpes ille quinīmo pater paupex ſtudioſox:humanitatis ſuſcitator:latinitatis erector ſapientiæ magiſter honeſtis ſpecimen bonitatis exemplum:diuitiax contēptor:ingenioq; ſubleuator:& alia plæraq;:& Liuium primus ut ītactum pelagus atq; inexpertum noſter Tihpys aperuit:& patauinos theſauros heſperidum hortis cluſiores patefecit: ille quidem in Italiæ natus ueneto angulo Patauii partim:ptim Venetiis ingenti gratia & fama:& qd .eſt in docentibus laudatiſſimum:magna docuit cum integritate:ubi cū auditox liberalitatibus grandem poſſet pecuniā facere:ita diuitum ſcholaſticox dona capiebat neq;.n.uir ille quæſtu docebat mercænario ut Proculi illius ſocratici præceptoris more atq; inſtituto daturus aliquid:aliquid ſumeret: ut diuidēda haberet in pauperes ſtudioſos:tātum.n.aberat:ut fundis delectaret ac peculio:ut ſingularibus annox oīum contentus ueſtimētis æſtatis atq; hyemis:quotannis in egentiores:quos domi alebat:&docebat:bina ſua diuideret ſuis manibus indumenta.Hax fama uirtūtum Io.Franciſcum Marchionem illum īclytum mātuanum:Car.illuſtris:ac liberaliſſimi mātuani auū ad illum Mātuam trahendum īcendit:quo cum plurimo honore:& donis tādem ueniſſet principis liberis datus eſt præceptor.Iſtic ego ſum illo uſus parente & magiſtro.Iſtic Liuii decadum partem prælegentem audiui:qd

ideo non fuit ſilentio prætereundum:ut ſi quid in recognitione profeci: auctori acceptum Victorino referatur:tantum enim ab eſt:ut me pœniteat p̃ceptorum meorꝝ gloriæ ut id unum ac maximū docti animi atq; ingenui argumentum cenſeam:a quibus ipſe hauſerim oīa fontibus referre magiſtrorꝝ. Qui plura uoluerit diſcere de Victorino:ſunt.n.eius omnis ſplẽdoris:ac dignitatis plæne actione Saxoli pratenſis inter cõdiſcipulos noſtros minime conténendi:quanq̃ admodum iuuenis ille fato conceſſerit:librū legat de uita & moribus Victorini:aut cæterorꝝ:quibus laudi magnæ eſt:nõ mores:& uitam ſolum uerum etiam totam Victorini ſcholam p̃ſcripſiſſe:quorum ſcriptis potueram equidem eſſe contentus:niſi in eadem cultus officina:obtuſiore licet ſcalpro:mihi uiſus in præſenti epiſtola forem nõ abſq; ingratitudinis crimine potuiſſe diſſimulare ac præterire Victorinum. Venio ad te pater colendiſſime:cui:ut ipſe noſtri:maxima debeo:atq;:ut cæteri ſe ĩ hac quoq; haud exigua humanitatis parte tibi debere ſciant:cogor oſtẽdere:tua enim opera ſubſidioq;:ac liberalitate impreſſorꝝ noſtrorꝝ ars iuuatur:& creſcit:unde mirum ĩmodum egenorum neceſſitatibus ſubuenitur: cum doctiſſimus ipſe ac minime inuidus libros excellentes omnis generis habens facultatum:nobis uolens & expoſitus bibliothecam tuam ſemper aperias. Tu uero:ut reuertar ad Liuiũ modeſtiſſime uir atq; ſapiẽtiſſime:in noſtro teipſum codice:hoc eũ incredibiles animi tui uerecundi in primis uirtutes:ut ſepiſſime antea p̃cenſens:nunc quoq; non ſine ratione delectabere Grauis enim morum tuorum cenſura:quo ſãctius monumẽto cognoſci:quo exemplo reddi uerius poteſt:& ſi præcipua pars tui uirtus uere chriſtiana quaſi manus optimi uictoris extrema: quod conſtanter fateor:omni gentilitatis ornamento in te ſuperlinenda reſtabat. Recognoſcis tu quidem in liuio laudes tuas:cum illuſtrium uirorum uerba:& actiones legis in alio religionis cultum:in alio animi magnitudinem in alio uitæ omnis tenorẽ æqualem:& iugem:hic tuam maximam modeſtiam:quæ per raro in alto dignitatis & ſtatus faſtigio poſitorum eſt comes:refert hinc tuarum in repubilca ſententiarum modũ:hic in caſtigãdis moribus multe lenitatis grauitatem. Mihi quidem hæc p̃xime legenti tu iugiter eras in mẽte:actionum tuarꝝ imaginem in grauiſſimis & compoſitiſſimis uiris de p̃pinquo cernebam:in Qu. Fabio Maximo placidum ac cunctabundum tuum ingenium admirabar:in Furio Camillo maximi animi uigorem:grauitatem:atq; in omni fortuna conſtantiam:in Appiis miram ſcientiam:atq; facundiã in Scipione dexteritatem:alacritatemq; animi:& minime inanes cogitationes ardua & magna negocias capeſcendi:in T. Quintio prouidentis ac mirifice caſti pectoris tui monita ſalutaria:in Papyrio celeritatẽ:atq; indefeſſum ad res gerendas robur:in Valeriis popularitatem placidam:modeſtamq;:ac nequaquam effluentem obſequelam:fidẽ uero in omnibus maximã:paremq; prudentiam. Addebam religionem: & a gentilibus longiſſime abſedens eam quidem chriſtianam atq; catholicam. Vnum apud Liuiũ reperiebam:cui tu maximo quanq̃ ſimillimus es omni tamen a parte non es idem. Cato ille Cenſorinus uir conſumatus & ſummus:in quo uelut in te hodie hoc maximũ quondam decus uirtutis fuit:ut quicquid ille ageret:natus ad id tantum eſſe uideretur. Cato ille inquã tantus uir amaro fuiſſe fertur ingenio:atq; ad lacerandum ſemper expoſito:cætera eius in te cognoſcimus: naturæ uero amaritudinem & carpendi ingenium nõ uidemus:quinĩmo:ſi quiſquam eſt:tu es maxime detratorum aduerſarius quippe qui es ad benemerendũ de omnibus hoĩbus natus:atq; S. D. N. inſtitutis: eruditus. Tibi igitur tali uiro ac tanto præſtet gratiarum dator Chriſtus dominus:ut aſſidue magis pacem ac gloriã ſacro ſancte eccleſiæ uideas. Chriſtiani populi de paganorꝝ feritate:& hereticorꝝ obſtinata prauitate uictoriam ſummi noſtri pon. ſoſpitatem:oĩum terræ fructuũ copiam:cæli temperiem & aeris ſalubritatẽ:& ueliti in ſanctiſſimo dominici gregis feliciſſimoq; paſtore tua ſtudia ſpemq; omnem a natiuitate collocaſti:ita tuarꝝ quoq; actionum ſucceſſu fortunato ille aſſidue magis in te quieturus recumbat Vt cũ ſummus deus ſuo in terris uicario cuncta mentis tranquillæ optata tribuat:tibi ille rerꝝ maximarꝝ ad miniſtrationem ſecundet:tu nobis apud illum oĩa impetres:quibus aliq̃ cum dignitate uitæ præſentis neceſſitates per ſtudia honeſta:honoratasq; actiones tranſeamus. Vale.

L. FLORI EPITOMA DECADVM QVATTVORDECIM: TITI LIVII PATAVINI HISTORICI IN CENTVM ET QVADRAGINTA LIBROS DISTINCTVM.

EX LIBRO PRIMO.

ADVENTVS Aeneæ in Italiam & res ab eo geſtæ. Aſcanii regnum Albæ & Siluii Aeneæ: ac deinceps Siluiorum regum primo libro continẽtur. Numitoris filia a Marte compreſſa: nati Romulus & Remus. Amulius obtruncatus. Vrbs a Romulo condita. Senatus lectus. Cum ſabinis bellatum. Opima ſpolia Ioui feretriolata. In centurias populus diuiſis Fidenates & Veientes uicti. Romulus conſecratus. Numa pompilius ritus ſacrorum tradidit. Iano templum conſtituit: eiuſq; portam: pacatis omnibus circa populis: primus clauſit. Cum dea Aegeria ſibi congreſſus nocturnos eſſe ſimulãs feroces populi animos ad religionem perpulit. Ancus Martius cerimonias a Numa inſtitutas renouauit. Latinis uictis: & ad ciuitatem aſcitis: montem auentinum aſſignauit. Politorum urbem latinorum bello repetitam: quam priſci latini occupauerant: diruit. Pontem ſublicium in tyberi fecit. Ianiculom collem urbi addidit. Fines im-

perii protulit.Ostiam condidit.Tullus Hostilius albanos bello petiit:post hæc tergeminorum pugna Horatius absolutus:Metii Suffecii supplicum.Alba diruta albani in ciuitatem recepti sabinis bellum indictum:ad postremum fulmine absumptus est:Tarquinius priscus in anci amicitiam receptus centum additis patrum numerum auxit:Latinos subegit:circum designauit:Ludos edidit:sabinorũ bello potitus equitum centurias ampliauit:temptandæ scientiæ causa Acii Nauii auguris cõsuluisse fert: an id de quo cogitaret:effici posset:quod cum ille fieri posse respondisset:iussisse eum nouacula cotem præcidere:idq; protinus factum.Sabinos præterea acie uicit.Vrbem muro circundedit.Cloacas fecit. Seruius Tullius natus est captiua corniculana:cui puero in cunis posito:caput arsisse traditum est: uicientes atq; æthruscos prælio fudit.Censum primus omnium egit.Lustrũ condidit classes centuriasq; descripsit.Pomœrium ꝓtulit.Colles urbi quirinalem.Viminalem:Esquilinumq; adiecit.Templum Dianæ cum latinis in auentino fecit.Lucius Tarquinius superbus:occiso Seruio eius socero:inuasit regnum:quo die scelerata Tullia per patris iacentis corpus carpentum egit.Armatos circa se ad custodiã corporis sui habuit.Turnum Herdonium fraude interemit.Bellum cum uolscis gessit: & ex eorum præda templum Ioui in capitolio fecit.Terminus & iuuentas non addixere:quorum aræ moueri nõ potuerunt.Filii.Sex.Tarquinii dolo Gabios in potestatem suam redegit.Huius filiis Delphos profectis & consulentibus:quis eorũ regnaturus esset Romæ:dictum est eum regnaturum:qui primũ matrem osculatus esset:quod responsum cum ipsi aliter interpretarentur.Iunius Brutus:qui cum iis ꝓfectus erat:prolapsum se simulauit:& terram osculatus est:idq; factum eius euẽtum rei comprobauit nam cum impotenter se gerendo Tarquinius superbus omnes in odium suum adduxisset:ad ultimũ propter expugnatam nocturna ui a Sex.filio eius Lucretiæ pudicitiam: quæ uocato patre ad se Tricipitino & uiro collatino obtestata.ne inulta mors eius esset: cultro se interemit: Bruti opera maxime expulsus est:cum regnasset annos uigintiquinq;.Tunc consules primum creati sunt.L.Iunius Brutus &.L.Tarquinius Collatinus.

EX LIBRO SECVNDO.

Rutus iureiurando populũ astrinxit neminem regnare Romæ passuꝝ.Tarquinium Collati
b num collegam suum ꝓpter affinitatẽ Tarqniniorꝝ suspectum coegit consulatu se abdicare & ciuitate cedere:bona regum diripi iussit:agrũ Marti cõsecrauit:qui campus martius nominatus est:adolescentes nobiles:in quibus suos quoq; & fratris filios: qa coniurauerant de recipiẽdis regibus:securi percussit:seruo uindici:cui Vindicius nomẽ fuit libertatem dedit:ex cuius noĩe uindicta est appellata.Cũ aduersus reges:qui contractis ueientiũ & tarquiniorꝝ copiis bellum intulerant: exercitũ duxisset:in aciem cũ Arunte filio Superbi cõmortuus est eumq; matronæ annũ luxerunt.L.Valerius consul legẽ de prouocatione ad populũ tulit capitoliũ dedicadũ est.Porsena rex clusinorꝝ bello ꝓ Tarquiniis suscepto:cum ad ianiculũ uenisset:ne tyberim trãsiret:uirtute Coclitis Horatii prohibitus est qui dum alii pontẽ subliciũ rescindũt:solus æthruscos sustinuit:& ponte rupto armatus se ĩ flumẽ misit:& ad suos tranauit:alterꝝ accessit uirtutis exemplũ a Mutio:qui cum ad feriẽdum porsenam castra hostiũ intrasset:occiso scriba:quẽ regẽ esse putabat: cõprehẽsus ĩpositam altaribus manũ:in quibus sacrificatũ erat:exuri passus est:dixitq; tales trecentos esse cõiuratos in mortem ipsius regis:quoꝝ admiratiõe coactus Porsena pacis conditiones ferre bellum omisit:acceptis obsidibus: ex quibus uirgo una Chlœlia deceptis custodibus per tyberim ad suos tranauit:& cum reddita eẽt:a Porsena honorifice remissa equestriq; statua donata ẽ.Aduersus Tarquinium superbũ cum latinorꝝ exercitu bellum inferentem Aulus Posthumius dictator prospere pugnauit apud lacum Regillum.Appius Claudius ex sabinis Romam trãsfugit:ob hoc claudia tribus adiecta est.Numerus tribuũ ampliatus est:ut eẽnt triginta una.Plebs:cũ ꝓpter nexos ob æs alienũ sacrũ ĩ mõtem secessisset:cõsilio Meneni Agrippæ a seditione reuocata est:idem Agrippa cũ decessisset ꝓpter pauptatem publico impẽdio elatus:tribuni plebis qnq; creati sunt.Oppidum uolscorꝝ Corioli captum est uirtute:& opa.Gn.Martii:qui ob hoc Coriolanus uocatus ẽ.Titus latinus uir de plebe:cũ in uisu admonitus esset:ut de qbusdam religionibus ad senatum perferret:& neglexisset:amisso filio:debilis factus:posteaquã delatus ad senatum lectica eadem illa indicauerat:usu pedum recepto domum reuersus est.Cum.Gn.Martius Coriolanus: qui in exilium pulsus:dux uolscorum factus:exercitum hostium urbi primo admouisset:& missi ante eum primum legati:postea sacerdotes frustra deprecati essent:ne bellum patriæ inferret: Veturia mater:& Volumnia uxor impetrauerunt ab eo:ut recederet.Lex agraria primum lata est.Sp.Cassius consularis regni crimĩe dãnatus est necatusq;.Oppia uirgo uestalis ob iestum uiua defossa est.Cum uicini hostes uexantes incommodi magis: quã graues essẽt familia fabiorum id bellum gerẽdum depoposcit: missiq; in id trecentos sex armatos:qui ad Cremeram ad unum ab hostibus cæsi sunt uno ĩpubere domi relicto.Ap.Claudius cõsul:cum aduersus uolscos cõtumatia exercitus male pugnatum eẽt: decimũ. quẽq; militum fuste ꝓcussit.Res prærea aduersum Volscos:& Hernicos & Veiẽtes:& seditiones inter patres plebemq; continet.

EX LIBRO TERTIO.

Editiones de agrariis legibus factæ.Capitolium ab exulibus & seruis occupatum cæsis iis re-
f ceptum est.Census bis actus ẽ:priore lustro censa sunt ciuium capita octoginta milia.dcc.xiiii. præter orbos orbasq; sequenti.cxvii.milia.ccxlviii.Cum aduersus equos res male gesta eẽt.L. Quintius Cincinatus dictator factus cũ rure intentus rustico operi esset:ad bellum gerendum accersi-

rus est:is uictos hostes sub iugũ misit.Tribunorum pl.numerus ampliatus est:ut essent decẽ.xxxvi. anno a primis tribunis pl.Petitis per legatos & allatis atticis legibus:ad construẽdas eas proponẽdasq; decẽuiri pro cõsulibus sine ullis aliis magistratibus creati altero & trigẽtesimo anno quam Roma cõdita erat:& ut a regibus ad cõsules:ita a cõsulibus ad decẽuiros translatum imperium.ii.decem tabulis legum positis cum modeste se in honore gessissent:& ob id in alterum quoq; annum eũdem esse magistratum placuisset.cum complura impotẽter fecissent: magistratum noluerunt deponere:& in tertium annum detinuerũt:donec iuicto eoꝝ imperio finem attulit libido.Ap.Claudii: qui cũ in amorẽ uirginis icidisset:summisso:q eam in seruitutem peteret necessitatem patri eius Virginio imposuit:rapto ex taberna proxima cultro:ut filiã iterimeret:cum aliter eam tueri nõ posset:ne in potestatem stuprum illaturi ueniret:hoc tam magnæ luxuriæ exemplo plebs icitata mõtem auentinum occupauit: coegitq; decẽuiros abdicare se magistratu:ex quibus Appius & unus collegaꝝ:q præcipue pœnã meruerant:in carcerem coniecti:cæteri in exilium acti.Res præterea cõtra sabinos:& uolscos prospere gestas cõtinet:& parum honestum populi Ro.iudicium qui iudex iter Ardeates & Aricinos sumptum agrum:e quo ambigebatur:sibi adiudicauit.

EX LIBRO QVARTO.

Ex de cõnubio patrum & plebis contẽtione magna patribus repugnãtibus perlata ẽ a tri.pl.
I Aliquot ãnis res Po.Ro.domi militiæq; per hoc genus magistratus administratæ sunt. Item censores tũc primũ creati sunt.Ager ardeatinus Romani populi iudicio ablatus:missis i eum colonis:restitutus est.Cum fame populus Romanus laboraret.Sp.Melius eques Romanus frumẽtũ populo sua ipensa largitus est:& ob id factum:cõciliata sibi plebe:regnũ affectãs a Gaio Seruilio Hala magistro equitũ iussu Quintii Cincinati dictatoris occisus est:Titus Minutius index boue aurata donatus est.Legatis romanis a fidenatibus occisis:quoniã ob rẽpublicam occubuerãt:statuæ i rostris positæ sunt.Cornelius cossus tribunus militum:occiso Volumnio rege ueientium:opima spolia secũda rettulit.Mamercus. Aemilius dictator:censuræ honore:q antea p quiqnẽniũ gerebaẽ:anni & sex mensium spacio finito ob eã rem a cẽsoribus notatus ẽ.Fidenæ i potestatẽ redactæ:eoq; coloni missi sunt: qbus occisis:fidenates cũ defecissent a po.Ro.a Mamerco Aemilio dictatore uicti sũt:& Fidenæ captæ Coniuratio seruoꝝ oppressa est.Posthumius tribunus militum ꝓpter crudelitatem ab exercitu occisus est.Stipendium ex ærario tum primum militibus datum est.Res præterea gestas aduersum uolscos:fidenates:& faliscos continet.

EX LIBRO QVINTO.

N obsidione Veioꝝ tabernacula militibus facta sunt ea res cum esset noua:indignationẽ tri-
i bunoꝝ ple.mouit querentium nõ dari plebi:nec per hyemem:militiæ requiem:equites tum primum equis suis merere cœperunt.Cũ inundantio in lacu albano facta esset:uates qui eam rem interpretraretur:ab hostibus captus est.Furius Camillus dactator decẽ annos obsessos Veios cœpit:simulacrum Romam transtulit:decimam partẽ prædæ Delphos apollini misit.Idẽ tribunus militum:cum Faliscos obsideret: proditos hostium filios parentibus remisit:statimque deditione facta faliscorum uictoriam iusticia consecutus est:Cum alter ex censoribus Iulius decessisset: in locum eius M.Cornelius suffectus est:nec id postea factum ẽ:quoniã eo lustro a gallis Roma capta est.Furius Camillus:cum ei dies a.L.Apuleio tri.ple.dicta esset:in exilium abiit.Cum senones galli Clusium obsiderent:& legati a senatu missi ad componẽdum iter eos & clusinos pacem pugnãtes cõtra gallos in acie clusinoꝝ stetissent:hoc facto eorum cõcitati senones urbẽ infesto exercitu petierunt: fusisq; ad alliam flumen romanis cepere urbem præter capitolium:in quod se iuuenes cõtulerant.Maiores: natu cum insignibus honorum quos quisq; gesserat:in uestibulis ædium sedentes occiderunt: & cum per auersam partem capitolii iam in summum euasissent:proditi clãgore anserum.M.Manalii præcipue opera deiecti sunt.Coactis deide propter famem romanis despondere ut mille pondo auri darent:& hoc præcio finem obsidionis emerent.Furius Camillus dictator absens creatus inter pendendum aurum cum exercitu uenit:& gallos post sextum mensem urbe exuplit:ceciditq;:dictum est ad Veios migrãdum esse propter incensam & dirutam urbem:quod cõsilium Camillo auctore discussum est:mouit populum uocis quoq; omen ex centurione auditæ:qui:cum in forum ueniisset:manipulariis suis dixerat:sta milles:hic optime manebimus:ædes Ioui capitolino facta:quo loco ante urbem captam uox audita erat aduentare gallos.

EX LIBRO SEXTO.

Es aduersus equos & uolscos & prænestinos prospere gestas continet:quattuor tribus addi-
r tæ sunt:stellatina:sabbatina:promentina:arniensis.M.Manlius:qui capitolium a gallis defenderat:cum obstrictos ære alieno liberaret:nexos exolueret crimine affectati regni damnatus de saxo tarpeio deiectus est:in cuius notam senatusconsultum factum est:ne cui de manlia gente Marco cognomen esset.G.Licinius:&.L.Sestius tribu.ple.legem promulgarunt:ut consules etiam ex plebe fierent: qui ex partibus crebantur. Eam legem cum magna contentione repugnantibus patribus cum idẽ tri.ble.per quinquennium soli magistratus fuissent:pertulerũt:& q primus omnium ex plebe consul.L.Sestius creatus est.Lata est altera lex ne cuiquam plus quingentis iugeribus agri liceret possidere.

EX LIBRO SEPTIMO.

Vo noui magiſtratus adiecti ſunt: ꝑterea & ædilitas curulis: peſtilentia ciuitas laborauit: eaq;
d inſignem fecit mors furii Camilli: cuius remedium & finis: cum per nouas religiones: quære
retur: ludi ſenici tunc primum facti ſunt: Cum dies Lucio Manlio dicta eſſet a Marco põpeio
tribuno plebis propter delectum acerbe factum: & ob. T. Manlium filium relegatum ſine ullo crimĩe
adoleſcẽs ipſe cuius relegatio patri obiiciebatur: uenit in cubiculũ tribuni ſtrictoq; gladio coegis eum
in uerba ſua iurare non perſeueraturum ſe in accuſatione: tunc omnia præcioſa omiſſa ſunt: In paten/
tem uoraginem urbis Romæ Curtius armatus equo ſe præcipitauit eaq; expleta eſt. Manlius adole/
ſcens: qui patrem a tribunitia uexatione liberauerat: contra gallum prouocantẽ aliquem ex militibus
romanis in ſingulare certamen deſcendit: eiq; occiſo torquem aureum detraxit: quem ipſe poſtea tulit
& ex eo Torquatus eſt nuncupatus duæ tribus additæ pompeiana & publicia. Lucinius Stolo lege
ab ipſo lata damnatus eſt: quod plus quingẽtorum iugerũ agri poſſideret. Marcus Valerius tribunus
militum gallum: a quo prouocatus erat inſidente galea coruo: & unguibus: roſtroq; infeſtante: hoſtẽ
interemit: & ex eo Coruini nomen accepit: conſulq; proximo anno creatus eſt ob uirtutem: cum uige
ſimũ tertium haberet annm. Amicitia cum carthaginenſibus iuncta. Campani cum urgerentur a ſam
nitibus bello auxilio aduerſus eos a ſenatu petito: cum id non impetrarẽt: urbem: atq; agros populo
romano dediderunt: ob quam cauſam ea quæ populi romani facta eſſent: defendi bello aduerſus ſam
nites placuit. Cum ab aulo Cornelio conſule exercitus in iniquum locum deductus in magno diſcri/
mine eſſet: Publii Decii tribuni militum opera ſenatus eſt: qui occupato colle ſuper id iugum in quo
ſamnites dederant: occaſionem conſuli in æquiorem locum euadendi dedit: ipſe ab hoſtibus circun/
ſeſſus erupit. Milites romanos: qui Capue in præſidio erat relicti: cum de ea occupanda urbe cõſpiraſ/
ſent: & detecto conſilio: metu ſupplicii a populo romano defeciſſent: per Marcum Valerium Corui/
num dictatorme: qui conſilio ſuo eos a furore reuocauerat: patriæ reſtituti ſunt.

EX LIBRO OCTAVO.

Atini cum campanis defecerunt: & miſſis legatis ad ſenatum conditionem tulerunt: ut ſi pa/
l cem habere uellent: alterum ex latinis conſulem facerent. Qua legatione perlata prætor eorũ
Annius de capitolio ita ,plapſus é: ut examinaret. Titus Manlius conſul filiũ eius qđ cõtra edi
ctum pugnauerat aduerſum latinos: quamuis proſpere pugnaſſet ſecuri percuſſit. Laborantibus ro/
manis publius Decius tunc cum Manlio deuouit ſe pro exercitu: & concitato equo cum in medios
hoſtes ſe intuliſſet: interfectus morte ſua romanis uictoriam reſtituit: latini in deditionem uenerunt.
Tito Manlio in urbem reuerſo nemo ex iuuentute obuiam proceſſit. Minutia uirgo ueſtalis inceſti
damnata é. Auſonibus uictis in oppidum Cales colonia deducta eſt: item Fregellæ collonia deductæ
ſunt. Veneficium quam plurium matronarum compræhenſum: quarum plurimæ ſtatim epotis me
dicaminibus perierunt: lex de ueneficio tunc primum conſtituta eſt. Priuernatibus: cum rebellaſſent:
uictis ciuitas data eſt. Neapolitani uicti bello: & obſidione in deditionem uenerunt. Quintio Publio:
qui eos obſederat primum imperium prolatum: & per conſules ei decretus triumphus Plebs nexu li/
berata eſt propter Lucii Papyrii creditoris libidinem: qui Gaio publio debitori ſuo ſtuprum inferre
uoluerat Cum Lutius Papyrius dictator reuerſus in urbem ab exercitu eſſet propter auſpicia repetẽda
Quintius Fabius magiſter equitũ occaſione rei bene gerendæ inuitatus contra edictum eius prælia/
tus eſt: qui proſpere aduerſus ſamnites pugnauit: ob eam cauſam cum dictator de magiſtro equitum
ſupplicium ſumpturus uideretur. Fabius Romam profugit: & cum cauſa parum proficeret: populi
precibus donatus eſt: Res præterea contra ſamnites Proſpere geſtas continet.

EX LIBRO NONO.

Eturius & SP. poſthumius apud caudinas furcas deducto in locũ iniquum exercitu cum nul/
u la ſpes euadendi eſſet: fœdere cum ſamnitibus facto: & ſexcentis equitibus romanis obſidibus
datis: ita exercitum abduxerunt: ut omnes ſub iugum mitterentur: iidemq; auctore Spurio
poſthumio conſule: qui in ſenatu ſuaſerat: ut eorum deditione: quorum culpa tam deforme fœdus
ictum erat: publica fides liberaretur cum duobus tribu. ple. & omnibus: qui per fœdus ſpoponderant:
dediti ſamnitibus non ſunt recepti: nec etiam multo poſtea fuſis a Papyrio Curſore ſamnitibus & ſub
iugum miſſis receptiſque ſexcentis equitibus romanis: q obſides dati erant: pudor prioris flagitii abo/
litus eſt. Tribus duæ adiectæ ſunt ofentina & faleria. Sueſſa: & pontia coloniæ deducte ſunt. Appius
Claudius cenſor aquam perduxit: uiam ſtrauit: quæ appia uocata eſt: libertinorum filios in ſenatum
legit: ideoque quoniam is ordo uidebatur inquinatus indignis: ſequentis anni cenſores in ſenatu legẽ/
do obſeruauerunt: quemadmodum ante per proximos cenſores obſeruatum fuerat. Res præterea cõ
tra Appluos: ethruſcos: umbros marſos: pelignos: equos: & ſamnites: quibus fœdus erat reſtitutum:
proſpere geſtas continet. Flauius Scriba libertino patre natus ædilis curulis fuit per forenſem factionẽ
creatus: quæ cum comitia & campum turbaret: & in iis propter nimias uires dominaretur: a Quinto
Fabio cenſore in quattuor tribus redacta eſt eaque res Fabio Maximo nomen dedit. In hoc libro men
tionem habet Alexandri: qui temporibus his fuit: & æſtimatis populo romano: uiribus quæ tunc erãt
colligitur: ſi Alexander in Italiam traieciſſet non tam facilem ei uictoriam de populo romano: fore:
quam de iis gentibus: quas ad orien tem imperio ſuo ſubiecerat.

EX LIBRO. X.

Oloniæ deductæ sunt Sora & Alba:carceoli marsi in deditionem accepti sunt:collegium augu
c rum ampliatum est:ut essent nouem:cum antea quaterni fuissent.Lex de prouocatione ad po
pulum a Valerio consule tunc primum lata est.Duæ tribus adiectæ sunt anienſis & terentina
Samnitibus bellum indictum:& aduersus eos prospere pugnatum est.Cum aduersus æthruscos:um
bros:Samnites:gallos Publio Decio & Quinto Fabio ducibus pugnaretur:romanusque exercitus in
maximo esset discrimine:Publius Decius secutus exemplum patris deuouit se pro exercitu : & morte
sua uictoriã eius pugnæ populo ro.dedit. Papyrius Cursor samnitiũ:exercitũ qui iureiurãdo astrictus
suo:quo maiore constantia uirtutis in aciem d escenderet:fudit.Census actus est:lustrum conditum cẽ
sa sunt ciuium capita ducenta septuaginta duo millia .& tercenta uiginti.

EX LIBRO. XI.

Vm Fabius Gurges con.male aduersum samnites:pugnasset:& senatus de remouendo eo ab
c exercitu ageret.Fabius maximus pater deprecatus hanc filii ignominiam:eo maxime senatũ
mouit:quod iterum se filio legatum pollicitus est:idque præstitit:atque eius consiliis & opera
filius consul adiutus cæsi samnitibus triumphauit.Gaium Pontium imperatorem samnitium duc
ctum in triumpho securi percussit.Cum ciuitas pestilentia laboraret:missis legatis:ut Aesculapii signũ
Romam ab Epidauro transferrent:anguem:qui se in nauem eorum contulerat in quo ipsum numẽ
esse constabat:deportauere eoque in insulam tyberis egresso:eodem loco sedes Aesculapii constituta
est.Lucius Posthumius consularis:quoniam cum exercitui præesset:opera militum in agro suo usus
eẽt:damnatus est: samnitibus pacẽ petentibus fœdus quarto renouatum est.Curius Dentatus consul
samnitibus cæsis & sabinis:qui rebellauerant:uictis:& in deditionem acceptis:bis in eodem magistra
tu triumphauit:Coloniæ deductæ sunt Castrũ Sena Adria Triumuiri capitales tũc primũ creati sunt.
Census actus est lustrum conditum:censa sunt ciuium capita.cclxxiii.m.Plebs ꝓpter æs alienũ & gra
ues & longas seditiones ad ultimum secessit in ianiculum:unde a.Qu.Hortẽsio dictatore deducta est
isq; in ipso magistratu decessit.Res præterea contra uolscinienses gestas cõtinet:item aduersus lucãos
contra quos auxilium tyrrhenis ferre placuerat

EX LIBRO.XII.

Vm legati romanorum a gallis senonibus interfecti essent:bello ob id gallis indicto.L.Cecili
c us prætor cum legionibus ab iis cæsus est.Cum a tarentinis classis romana direpta esset:duce
qui præerat classi:occiso:legati ad eos a senatu:ut de iis iniuriis quererentur: missi :pulsati sunt
ob id bellum iis indictum est. Samnites defecerunt aduersus eos:& Lucanos:& Brutios & æthruscos
aliquot præliis a compluribus ducibus bene pugnatum est.Pyrrhus epirotarum rex:ut auxilium fer
ret tarentinis: in Italiam uenit. Cum in præsidium rheginorum legio campana cum præfecto Decio
Iubellio missa esset:occisis rheginis.Rhegium occupauit.

EX LIBRO.XIII.

Alerius Leuinus consul parum prospere aduersus Pyrrhum pugnauit: elephaotorum maxi
u me inusitata facie terrtitis militibus:post id prælium cum corpora romanorũ: qui ĩ acie ceci
derant. Pyrrhus inspiceret:omnia uersa in hostẽ iuenit:populabunduſque ad urbem Romã
processit.G. Fabritius missus ad eum ut de redimendis captiuis ageret: frusta: ut patriam defereret:
a rege temptatus est captiui sine ꝓtio remissi sunt.Cyneas legatus a Pyrrho ad senatum missus petiit:
ut componendæ pacis cã rex in urbẽ reciperet:de qua re cum ad frequentiorem senatum referri pla
cuisset.Ap.Claudius:qui ꝓp in ualitudinem oculorum iam diu a consiliis pub.abstinuerat:uenit in cu
riam:& sententia sua tenuit:ut id Pyrrho negaretur.P.Domitius censor primus ex plebe lustrum con
didit:censa sunt ciuium capita.cclxxviii.millia.ccxxii.Iterum aduersus Pyrrhum dubio euẽtu pugna
tum est.Cum carhtaginensibus quarto fœdus renouatum est.Cum.G.Fabricio consuli iis qui ad eũ a
Pyrrho transfugerat:polliceretur se regi uenenum daturum:cum indicio ad regem remissus est.Res
preterea contra æthruscos.Lucanos: & Brutios:& samnites prospere gestas continet.

EX LIBRO.XIIII.

Yrrus in Siciliam traiecit.Cum ĩter alia ꝓdigia fulmine deiectũ eẽt ĩ capitolio Iouis signum
p caput eius per aruspices iuentum est.Curius Dentatus:cum delectũ haberet:eius: q citatus nõ
respõderat:bona uẽdidit.Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiã reuersum uicit: & italia expulit.
Fabricius censor Publium Corneliũ Ruffinũ cõsularem senatu mouit:qđ decem argẽti põdo facti ha
beret.Lustro a cẽsoribus cõdito:censa sunt capita ciuiũ.cclxxi.millia.ccxxiiii.Cum Ptolemæo ægypti
rege societas iũcta est.Sextilia uirgo uestalis dãnata iesti uiua defossa ẽ.Coloniæ deductæ sunt Possi
donia & Consa.carthaginensium classis auxilio mamertinis uenit:quofacto ab iis fœdus uiolatum ẽ
Res præterea contra lucanos samnites & brutios fœliciter gestas:& pyrrhi mortem cõtinet.

EX LIBRO. XV.

Ictis tarẽtinis pax & libertas data est.Legio campana:quæ Rhegium occupauerat: obsessa:de
u ditione facta securi percussa est.Cum legatos appolloniatiũ ad senatum missos quidã iuuenes
pulsassent:dediti sunt appolloniatibus.Picentibus uictis pax data.Coloniæ deductæ Ariminũ
in Piceno:Beneuẽtum in samnio.Tunc primum po.Ro.argẽto uti cœpit. Vmbri & saleni uicti ĩ dẽ
ditionem accepti sunt:Quæstorum numerus ampliatus est.

EX LIBRO. XVI.

Rigo Carthaginẽſium:& primordia urbis referuntur:contra quos & Hieronem regem ſyra-
cuſanorum auxilium Mamertinis ferẽdum cenſuit ſenatus:cũ de ea re inter ſuadẽtes:ut id fie-
ret:diſſuadenteſq; contentio fuiſſet.Tranſgreſſis tum primũ mare equitibus Romanis aduer
ſus Hieronem ſæpius bene pugnatum petenti pax data eſt.Luſtrum a cenſoribus conditum:cẽſa ſunt
ciuium capita.cccl xxii.milia ccxxiiii.D.Iunius Brutus munus gladiatoriũ ĩ honorẽ defuncti pris ædi-
dit primus.Colonia Eſernia deducta eſt.Res præterea cõtra pœnos & uolſcos ,pſpere geſtas continet.

EX LIBRO. XVII.

N.Cornelius conſ.a claſſe punica circũuẽtus:& p fraudẽ ueluti in colloquiũ euocatus captus ẽ.
Gn.Duilius cõſul aduerſus claſſem pœnoꝝ proſpere pugnauit:primuſq; omniũ Romanorũ
ducũ naualis uictoriæ duxit triumphũ:ob quã cãm ei perpetuus honos habitus ẽ: ut reuertẽti
a cœna tibicines canerẽt:& funale pferretur.L.Cornelius conſul ĩ Sardinia cõtra Sardos:& Corſos : &
Hannonem pœnoꝝ ducem feliciter pugnauit.Attilius Calatinus cõſul:cum in locũ iniquum a pœnis
circũſeſſum temere duxiſſet exercitũ.M.Calphurnii tri.militũ uirtute & opa euaſit:q cũ trecentis mili
tibus eruptione facta hoſtes ĩ ſe cõuertit. Hannibal dux pœnoꝝ uicta claſſe:cui præfuerat:a militibus
ſuis in crucem ſublatus eſt.Attilius regulus conſul uictis nauali prælio pœnis in Africam traiecit.

EX LIBRO. XVIII.

Ttilius Regulus in africa ſerpentem potentoſæ magnitudinis cum maxima militũ clade occi-
dit:& cũ aliquot præliis aduerſum Carthaginenſes pugnaſſet.ſucceſſorq; a ſenatu ,pſpere bel-
lum gerenti nõ mitteretur:idipſum p litteras ad ſenatum miſſas cõqueſtus eſt:ĩ qbus iter cau-
ſas petenti ſucceſſoris:quod agellus eius a mercænariis diuaſtaretur.Quærẽte deinde fortuna:ut ma-
gnum utriuſq; caſus exẽplum in Regulo ,pderetur:accerſito a Carthaginenſibus Xanthippo lacedæ-
monioꝝ duce uictus prælio & captus eſt.Res deinde a ducibus Romanis oĩbus terra mariq; proſpe-
re geſtas deformauere naufragia claſſium.Titus Corũcanus primus ex plebe pontifex maximus crea-
tus eſt.M.Sempronius Scopus Valerius Maximus cenſores:cũ ſenatũ legerent.xiii.ſenatu mouerũt:
luſtrum condiderunt:quo cenſa ſunt ciuiũ capita.cccxvii.m.ccxvii.Regulus miſſus a Carthaginenſi-
bus ad ſenatum ut de pace:& ſi eam minime impetraret:de captiuis commutandis ageret : iureiuran-
do aſtrictus eſt rediturum ſe Carthaginem : ſi commutaricaptiuos nõ placuiſſet:utrunq; negandi au
ctor ſenatui fuit:& cum fide cuſtodita reuerſus eſſet:ſupplicio a Carthaginẽſibus de eo ſumpto periit.

EX LIBRO. XIX.

Ecilius Metellus rebus aduerſus pœnos proſpere geſtis ſpecioſiſſimum egit triumphum.xiii.
ducibus hoſtium & centum uiginti elephantis in eo ductis.Claudius pulcher con.qui contra
auſpicia profectus iuſſit immergi pullos:qui cibari nolebant:infeliciter aduerſus Carthaginẽ-
ſes claſſe pugnauit:& reuocatus a ſenatu iuſſuſq; dictatorem dicere.G.Glauciam dixit ſortis ultimæ
hominem qui coactus abdicare ſe magiſtratu poſtea ludos prætextatus ſpectauit. Attilius Calatinus
primus dictator extra Italiam exercitum duxit.Cum pœnis captiuorum commutatio facta eſt.Colo-
niæ deductæ ſunt Fregellæ in agro ſalentino Brundufium.Luſtrum a cenſoribus conditum eſt: cenſa
ſunt ciuium capita.ccli.milia ducentum uiginti duo.Claudia ſoror Publii Claudii:qui contemptis au-
ſpiciis male pugnauerat:a ludis diuertens:cum turba premeretur: dixit:utinam frater meus uiueret:
iterumq; claſſem duceret:ob eam cauſam mulctata eſt.Duo prætores tum primum creati ſunt. Ceci-
lius Metellus pontifex maximus.A.Poſthumium conſulem:quoniam idem & flamẽ Martialis erat:
cum ille ad bellum gerendum proficiſci uellet:in urbe tenuit:nec paſſus eſt a ſacris recedere.Rebus ad
uerſus pœnos pluribus ducibus geſtis ſummam uictoriæ.G.Luctatius conſ.uicta ad Aegades inſulas
claſſe pœnorum finem bello impoſuit.Petentibus Carthaginenſibus pax data eſt.Cum templum Ve-
ſtæ arderet:Cecilius Metellus Pontifex maximus ex incẽdio ſacra rapuit.Duæ tribus adiectæ ſunt ue-
lina & eſquilina.Faliſci:cum rebellaſſent:ſexto die domiti in deditionem uenerunt.

EX LIBRO.XX.

Poletũ colonia deducta eſt.Aduerſum ligures tunc primum exercitus promotus eſt . Sardi &
corſi:cũ rebellaſſent:ſubacti ſunt.Tutia uirgo ueſtalis iceſti damnata ẽ.Bellum illyricis ,pptet
unũ ex legatis:qui ad eos miſſi erãt:occiſum:indictũ ẽ:ſubactiq; ĩ deditionẽ uenerunt.Prætoꝝ
numerus ampliatus eſt:ut eẽnt q̃ttuor.Galli trãſalpini:q in Italiã eruperant:cæſi ſunt:eo bello Po.Ro.
ſocioꝝ latinioꝝ nominis trecẽta milia armatoꝝ habuiſſe dicit.Exercitibus Romanis tũ primũ trãs pa
dũ dũctis galli iſubres aliquot pliis ĩ deditionẽ uenerũt.M.Claudius Marcellus cõſul:occiſo iſubrium
galloꝝ duce Viridomato opima ſpolia rettulit.Hiſtri ſubacti ſunt.Ireꝝ illyrici:cũ rebellaſſent: domiti
in deditionẽ uenerũt.Luſtrũ a cẽſoribus cõditũ ẽ:ex quo cẽſa ſunt ciuiũ capita.cclxx.milia.Libertini nõ
quattuor tribus redacti ſunt:cũ antea diſperſi fuiſſent:æſquilinã:pallatinã:ſuburnã:collinã:minjuit:&
circũflaminium extruxit.Coloniæ deductæ ſunt in agro a gallis capto Placentia & Cremona.

EX LIBRO. XXI.

N Italiam belli punici ſecundi acta narrantur:& Hannibalis pœnorum ducis contra fœdus p
iberum amnem tranſitus:a quo Saguntus ſocioꝝ Po.Ro.ciuitas octauo mẽſe capta eſt:de q-
bus iniuriis miſſi legati ad carthaginẽſes:q quererent:& cũ ſatisfacere nollẽt:bellũ iis indictũ ẽ.
Hannibal:ſuperato pyreneo ſaltu:per Gallias fuſis Volſis:qui obſiſtere ei conati erãt:ad alpes uenit: &

laborioso p eas transitu cum mõtanos quoq; gallos obuios aliquot præliis reppulisset:descendit ĩ Italiam:& ad ticinum amnem romanos equestri prælio fudit:ĩ quo uulneratum Publium Cornelĩu Scipionem protexit filius:qui Africani postea nomen accepit.Iterumq; exercitu Romano ad flumẽ Trebiam fuso:Hannibal appœnninũ per maximã militum uexationẽ propter uim tempestatum transit. Gn.Cornelius Scipio in Hispania contra pœnos prospere pugnauit duce:hostiũ Magone capto.

EX LIBRO. XXII.

h Annibal per continuas uigilias in paludibus oculo amisso uenit in æthruriam:per quas paludes quatriduo & tribus noctibus sine ulla requie iter fecit.Gaius Flaminius consul homo temerarius cõtra auspicia profectus:signis militaribus effossis:quæ tolli non poterãt:& ab equo quem concenderat:per caput deuolutus:insidiis ab Hannibale circunuentus ad Transimenum lacum cum exercitu cæsus est.Sex millia:quæ eruperant:fide ab Maharbale data perfidia Hannibalis uincta sunt. Cum ad nunciũ cladis Romæ luctus esset:duæ matres insperato receptis filiis gaudio mortuæ sunt.Ob hanc cladem ex sibyllinis libris uer sacrum uotum:Cum deinde Quintus Fabius Maximus dictator aduersus Hannibalem missus nollet acie cum eo confligere:ne contra ferocẽ tot uictoriis hostem aduersis præliis militem pugnæ committeret:& opponendo se tantummodo conatus Hannibalis impediret:Marcus Minutius magister equitum ferox & temerarius criminando dictatorem tãquam timidum & segnem:effecit:ut populi iussu ei imperium cum dictatore æquaretur: diuisoque exercitu:cum in iniquum locum conflixisset:& in maximo discrimine legiones eius essent:superueniente cum exercitu Fabio Maximo ex discrimine liberatus est:quo beneficio uictus castra cum eo iunxit:& patrem eum salutauit:idemque milites facere commilitonibus iussit.Hannibal uastata Campania inter Casilinum oppidũ & Calliculam montem a Fabio clausus:sarmentis ad cornua boum alligatis & incensis præsidium Romanorum:quod Calliculam insidebat fugauit:& sic transgressus est saltum.Idemq; Fabii Maximi dictatoris:cum circũposita ureret:agro pepercit:ut illũ tãquam proditorẽ suspectũ faceret.Aemilio deinde Paulo & Terentio Varrone consulibus & ducibus cum maxima clade aduersus Hannibalem ad Cãnas pugnatũ est:cæsaq; eo prælio Romanoꝝ quadragĩta quinq; milia cum Paulo consule & senatoribus nonaginta:cõsularibus:atq; prætoriis aut ædiliciis triginta.Postquã cladem cũ a nobilibus adolescentibus ꝓpter desperationẽ consiliũ de relinquẽda Italia iniretur:Publius Cornelius Scipio tribunus militũ:qui postea Africanus nuncupatus ẽ:stricto sup capita deliberãtium ferro iurauit pro hoste se habiturũ eum:qui in uerba sua non iurasset:effecitq; ut omnes minime relictum iri a se Italiam iureiurando astringerentur.Propter paucitatem uero militum seruoꝝ octo milia armata sunt.Captiui:cum potestas esset redimendi:redempti non sunt.Præterea trepidationem urbis & luctum:& res in Hispania meliore euentu gestas continet.Oppia & Florentia uestales uirgines incesti damnatæ sunt.Varroni obuiam itum est:& gratiæ actæ quod de repu.non desperasset.

EX LIBRO.XXIII.

c Ampani ad Hannibalem defecere.Nuncius cannensis uictoriæ Mago Carthaginensem missus anulos aureos a digytis occisorum Romanorum detractos in uestibulo curiæ fudit: quos excessisse modii mensuram traditur.Post quẽ quidem nunciũ Hanno expœnis uir nobilissimus suadebat senatui Carthaginensium:ut pacẽ a Po.Ro.peterent:nec tenuit obstrepẽte Barchina factione.Claudius Marcellus ꝓtor ad Nolam eruptione aduersus Hãnibalem ex oppido facta ꝓspere pugnauit.Casilinum a pœnis obsessum ita fame uexatũ est:ut lora:& pelles scutis detractas: item mures essent:& nucibus per uulturnum amnem a Romanis missis:uixerunt.Senatus ex equestri ordine hominibus centum nonaginta septẽ suppletus est.L.Posthumius prætor a gallis cum exercitu cæsus est. Gn.&.P.Scipiones in Hispania Hasdrubalem uicerunt:& Hispaniam suam fecerunt.Reliquiæ cãnensis exercitus in Siciliam relegatæ sunt:ne recederent inde:nisi finito bello.Sempronius Grachus cõsul cãpanos cecidit.Claudius Marcellus prætor Hannibalis exercitum ad Nolam prælio fudit & uicit:primusq; omniũ tot cladibus fessis romanis meliorẽ spem belli dedit.Inter philippũ Macedonũ regẽ & Hãnibalem societas iuncta est.Præterea in Hispania feliciter a Publio & Manlio prætoribus aduersus pœnos res gestas continet:a quibus Hasdrubal dux & Mago & Hanno capti.Exercitus Hannibalis p hyberna Capuæ ita luxuriatus est:ut corporum uiribus atq; animorum eneruaretur.

EX LIBRO. XXIIII.

h Ieronymus Syracusanorum rex:cuius pater Hiero amicus Po.Ro.fuerat ad carthaginẽses defecit:& propter crudelitatem superbiamq; a suis interfectus est:Titus Sẽpronius Grachus ꝓconsul prospere aduersus pœnos & Hãnibalem ducem ad Beneuentum pugnauit seruorum maxie opa:quos liberos esse iussit.Claudius Marcellus consul in Sicilia:quæ prope tota ad pœnos defecerat:Syracusas obsedit.Philippo Macedonum regi bellũ indictũ est:q ad Apolloniam Nocturno p̃lio oppressus fugatusq; in Macedoniam cum prope inermi exercitu profugit:ad id bellum gerendum Valerius prætor missus est.Celtiberi quoq; in amicitiam recepti sunt:quorum auxiliis accitis tunc primum mercænarium militem Romana castra habuerunt.Res præterea in Hispania a.P.& Gn.Scipionibus aduersus Carthaginenses gestas continet.Syphax rex Numidarum in amicitiam ascitus contra Masiniſſam regem Massiliorum pro Carthaginensibus pugnans uictus:in Hispaniam ad Scipionem cum maxima manu transiit contra Gades:ubi angusto freto Africa & Hispania dirimuntur.

EX LIBRO. XXV.

Vblius Cornelius Scipio postea Africanus ante legitimos annos ædilis factus est. Hãnibal ur/
p bẽ Tarentum præter arcẽ p tarentinos iuuenes:qui se noctu uenatũ ire simulauerant:cepit.Lu
di apollinares ex martiis carminibus:qbus cannensis clades p̃dicta fuerat:ĩstituti sunt.A.Quĩ/
tio Fuluio & a Publio Claudio cõsulibus aduersus Hannonẽ pœnoꝝ ducẽ ꝓspere pugnatũ est. Titus
Sempronius Grachus ꝓconsul ab hospite suo Lucano ĩ insidias ductus a Magone ĩteremptus ẽ. Cen/
tenius penula:qui centurio militauerat:cũ petisset a senatu:ut sibi exercitus daretur: pollicitusq; esset:
si hoc ĩpetrasset:de Hãnibale uictoriã:octo milibus acceptis militũ dux factus cõflixit acie cum Hãni/
bale:qui cũ exetcitu eũ cecidit.Capua obsessa est a Quinto Fuluio & a Publio Claudio cõsulibus.Gn.
Fuluius prætor male aduersus Hãnibalem pugnauit:ĩ quo prælio hominum uiginti milia ceciderũt:
ipse cũ equitibus ducentis effugit.Claudius Marcellus Syracusas expugnauit anno tertio:& ingentem
se uiꝝ gessit:in eo tumultu urbis captæ Archimedes intentus formis:quas in puluere descripserat:in/
terfectus est.P.& Gn.Scipiones ĩ Hispania tot tantarumq; reꝝ feliciter gestaꝝ tristem exitum tulerũt
prope cũ totis exercitibus cæsi anno octauo quã ĩ Hispaniã iuerat. Amissaq; eius ꝓuinciæ possessio fo
ret:nisi.L.Martii eqtis Romãi uirtute & ĩdustria cõtractis exercituũ:reliqis:eiusdẽ hortatu bina castra
hostiũ expugnata eẽnt:ad.xxvii.milia cæsa ex mille octigẽtis:p̃da ĩgẽs capta:dux Martius appellatus ẽ.

EX LIBRO. XXVI. Tertie decades Pagro

Annibal ad tertium ab urbe Roma lapidẽ super Anienem castra posuit:ipse uero cum duobus
h milibus equitum usq; ad portam Capenam:ut urbis situm exploraret:obequitauit:& cum p
triduum in aciẽ utrinq; exercitus omnis descendisset:certamẽ tẽpestas diremit:nã cũ in castra
redissent:statim serenitas erat.Capua capta est a.Q.Fuluio & Ap.Claudio consulibus: principes cam/
pani ueneno sibi consciuerunt mortem.Cum senatus campanorum deligatus esset ad palos: ut securi
feriretur:litteras a senatu missas.Q.Fuluius consul:quibus iubebatur parcere:antequam legeret:in si/
nu posuit:& lege agi iussit:& supplicium peregit.Cum in comitiis apud populum quæreret:cui man
daretur Hispaniarum imperium:nullo id uolente suscipere.P.Scipio.P.filius:qui in Hispania cecide/
rat:professus est se iturum:& suffragio populi:consensuq; omnium missus nouam carthaginem uno
die expugnauit:cum ageret uigesimum quartum annum:uidereturq; diuina stirpe creatus:quoniam
& ipse:posteaquam togam acceperat:quottidie in capitolio erat:& in cubiculo matris eius anguis sæ/
penumero uisus est.Res præterea in Sicilia gestas continet:& amicitiam cum ætolis iunctam.Bellũq;
gestum aduersum Acarnanes & Phylippum Macedonum regem.

X LIBRO. XXVII. Tertie decades Septima

N.Fuluius proconsul cum exercitum ab Hannibale cæsus est.Meliore euentu a Claudio Mar
g cello consule aduersus eundem ad Numistronem pugnatum est:inde Hannibal noctu recessit
Marcellus insecutus ẽ:& subĩde cedentẽ pressit:donec effugeret.Priore pugna Hãnibal supior
fuit.Marcellus insequnti.Fabius Maximus pater cõsul tarẽtinos p deditionẽ accepit. Claudius Marcel/
lus.T.Quĩtius Crispinus cõsules speculandi cã egressi a castriis insidiis ab Hãnibale circunuenti sunt.
Marcellus occisus fuit.Crispinus fugit.Lustrũ a cẽsoribus cõditum ẽ:censa sunt ciuiũ capita centũ uigĩ
ti septẽ milia & centũ octo:ex quo numero apparuit q̃tũ hominũ tot prælioꝝ aduersa fortuna Popu.
Ro.abstulisset.In Hispania ad Betuliã Scipio cũ Hasdrubale & Hamilchare cõflixit & uicit. Inter alia
captũ pueꝝ regalẽ eximiæ formæ ad auunculũ Masinissam cũ donis misit.Hasdrubal:q cum exercitu
nouo trãscenderat alpes:ut se Hãnibali cõiungeret:cũ milibus hominũ.lvi.cæsus est.M.Liuii consulis
ductu:non minore opera Claudii Neronis consulis:qui cum Hãnibali oppositus esset:relictis castris:
ita ut inimicum falleret:electa manu profectus Hasdrubalem circunuenit.Res præterea a Publio Sci/
pione in Hispania & a.P.Sulpitio prætore aduersus Philippum:& Achæos gestas continet.

EX LIBRO. XXVIII. Tertie decades Octaua

Es in Hispania prospere gestæ a Syllano Scipionis legato:& a Lucio Scipione fratre aduersus
r pœnos.A.Sulpitio proconsule:& ab Attalio rege Asiæ aduersus Philippum regem Macedo/
num pro ætolis referuntur.Cum.M.Liuio & Claudio Neroni consulibus triumphus decre/
tus esset:Liuius:qui in prouincia sua rem gesserat:quadrigis inuectus est:Nero:qui in collegæ prouin/
ciam ut uictoriam eius adiuuaret:uenerat:equo est secutus:& in hoc habitu plus gloriæ reuerentiæq;
habuit:nam & plus in bello quam collega fecerat.Ignis in æde Vestæ negligentia uirginis: quæ non
custodierat:extinctus est. Virgo cæsa est flagro.P.Scipio in Hispania cum pœnis bellauit.xiiii.Anno
eius belli:anno quinto posteaquam ierat:excluisq; in totum possessione eius hostibus Hispaniam re
cepit:& Tarracone in Africam ad Syphacem regem Numidarum duobus nauigiis trãsuectus fœdus
iunxit.Hasdrubal Gisgonis: ibi cum eo in eodem lecto cœnauit.Munus gladiatorium in honorẽ pa/
tris patruique Carthagini nouæ dedit:non ex gladiatoribus sed ex iis:qui aut in honorem ducis: aut
ex prouocatione in certamen descendebant:in quo reguli fratres de regno ferro contenderunt.Cum
Gytthia urbs ab Romanis oppugnaretur: oppidani liberos:& coniuges rogo extructo occiderunt
se insuper præcipitauerunt. Ipse Scipio dum graui morbo implicitus esset.seditionem in parte exer/
citus motam confirmatus discussit:rebellantesq; Hispaniæ populos coegit in deditionem uenire. Et
amicitia facta est cum Masinissa rege numidarum:qui illi quidem auxilium: si in Africam traiecisset:
pollicebatur.Cum gaditanis quoque post discessum inde Magonis:cui ex Carthagine scriptum erat:
ut in Italiã traiiceret:Romam reuersus:consulq; creatus Africam prouinciam petenti: contradicente.

Q.Fabio Maximo:Sicilia data est:permissumq; ut in Africam traiiceret:si ex repu.esse censeret. Mago Hamilcaris filius a minore Baleari insula:ubi hyemarat:in Italiam traiecit.

EX LIBRO. XXIX.

X Sicilia Gaius Lelius in africam a Scipione missus ingentem prædam reportauit:& mandata Masinissæ Scipioni exposuit conquerentis:quod non exercitum in africam traiecisset. Bellum in Hispania finitū uictore Romano:quod indibilis excitauerat:ipse in acie occisus. Mandonius exposcentibus romanis a suis deditus Magoni:qui in Galliā & liguriā ierat ex Africa:& militū ampla manus missa & pecuniæ:qbus auxilia conduceret:præceptumq; ut se Hannibali iungeret. Scipio a Syracusis in Brutios traiecit:& Locros:pulso punico præsidio:fugatoq; Hannibale recepit. Pax cum Philippo facta est. Idæa mater deportata est Romam a Pessimunte oppido Phrigiæ carmine in libris sybillinis inuento:pelli Italia alienigenam hostem posse: si mater Idæa deportata Romam esset. Tradita autem est romanis per Attalum regem Asiæ. Lapis erat:quam matrem deum incolæ dicebāt excipit. P. Scipio Nasica. Gn. filius eius:qui in Hispania perierat:uir optimus a senatu iudicatus adolescens nondum quæstorius:quoniam ita responsum habebatur:ut numen id ab optimo uiro recipere tur:consecrareturq;. Locrenses legatos Romam miserunt:qui de impudentia Publii Pleminii legati quererentur:quod pecuniam Proserpinæ abstulerat:& liberos eorum:& coniuges stuprauerat. Pleminius in cathænis Romam perductus in carcere mortuus est. Cum falsus rumor de. P. Scipione procōsule:qui in Sicilia erat:in urbem perlatus esset:tāquam luxuriaretur:missis ob hoc legatis a senatu:qui explorarent:an ea uera essent:purgatus infamia Scipio in Africam traiecit senatus permissu. Syphax accepta filia in matrimonium Hasdrubalis Gisgonis amicitiæ:quam cum Scipione ipse iunxerat:renunciauit. Masinissa rex Massiliorum:dum pro Carthagine in Hispania militat:amissō patre Galla de regno exciderat:quo per bellum sæpe repetitio:aliquod prælii a Syphace rege Numidarum uictus:i totum priuatus est:& cum ducentis equitibus exul Scipioni se iunxit:& cum eo primo statim bello Hānonem Hamilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio aduentu Hasdrubalis & Syphacis: qui prope cum centum milibus armatorum uenerant:ab obsidione Vticæ depulsus hyberna communiuit. Sempronius consul in agro crotoniensi prospere aduersus Hannibalem pugnauit. Inter censores Marcum Liuium & Claudium Neronem notabilis discordia fuit:nā & Claudius Liuio collegæ equū ademit:quod a Popu. Roma. damnatus:actusq; in exilium fuerat:& Liuius Claudio quod falsum in se testimonium dixisset:& quod minime bona fide secum in gratiam rediisset:Idem omnes tribus extra unam ærarias reliquit:& quod innocentem se damnassent:& postea consulem censoremque fecissent Lustrum a censoribus conditum est:censa sunt ciuium capita. ccxiiii. milia.

EX LIBRO. XXX.

N Africa Scipio Carthaginenses & eundem Syphacem Humidarum regem Hasdrubalemq; pluribus prælii uicit adiuuante Masinissa:binaq; hostium castra expugnauit:i quibus. xl. milia hominum ferro igniq; consumpta sunt. Syphacem per. G. Lælium cepit. Masinissa Sophonisbam uxorem Syphacis filiam Hasdrubalis captam statim adamauit:& nuptiis factis uxorem habuit:castigatusq; a Scipione uenenum ei transmisit:quo quidem hausto illa decessit:effectumq; é multis Scipionis uictoriis:ut Carthaginenses in desperationem acti in auxilium publicæ salutis Hannibalem ex Italia reuocarent:isq; anno decimo sexto Italia discedens in Africam traiecit:tentauitq; per colloquium pacem cum Scipione componere:& cum de conditionibus pacis non cōueniisset acie uictus est. Pax Carthaginensibus data est petentibus. Hannibal Gisgonem pacem dissuadētem manu sua detraxit:excusata deinde temeritate facti ipse pacem suasit. Reuersus in urbem Scipio amplissimum nobilissimumq; egit triumphum:quem. Q. Terentius Culeo senator pileatus secutus est. Scipio Africanus incertum militari prius fauore an populari aura ita cognomīatus sit:primus certe hic imperator uictæ a se nomine gentis nobilitatus est. Magobello:quo in agro insubrium cum Romanis conflixerat:uulneratus:dum in Africam per legatos reuocatus reuerteretur:ex uulnere mortuus est.

EX LIBRO. XXXI.

Elli aduersus Philippum Macedoniæ regem:quod intermissum erat:repetiti causæ feruntur hæ:tempore initiorum duo iuuenes acarnanes:qui non initiati erant. Athenas uenerunt:& in sacrarium Cereris cum aliis pluribus suis intrauerunt:ob hoc tanquam nefas summum cōmissent:ab atheniēsibus cæsi sunt:acarnanes mortibus suoꝝ commoti ad uindicandū illos auxilium a Philippo petierunt: post pacem Carthaginensibus datam quingentesimo anno ab urbe condita paucis mensibus porta Iani clausa cœptum est autem anno quingentesimo quinto. Cum Athenienſium: qui obsidebantur a Philippo legati auxilium a senatu petissent:& senatus id censuisset ferendum: plebe:quod tot bellorum continuus labor grauis erat dissentiente:tenuit auctoritas patrum:ut sociæ ciuitati ferre quoq; opem populus iuberet. Bellum id. P. Sulpitio con. mandatum est:qui exercitu i Macedoniam ducto equestribus prælii cum Philippo prospere pugnauit. Abydenia Philippo obsessi ad exemplum saguntinorum suos:seque occiderunt. L. Furius prætor gallos insubres rebellantes:& Hamilcharem pœnum bellum in ea parte molientem acie uicit. Hamilchar eo in bello occisus est:& milia hominum. xxxvi. Præterea expeditiones Philippi regis & Sulpitii consulis: expugnationesq; urbiū ab utroque factas continet. Sulpitius consul adiuuantibus rege Attalo & Rhodiis bellum gerebat. Triumphauit de Gallis. L. Furius prætor.

EX LIBRO. XXXII. 4ª. decadis Secundo

Omplura prodigia ex diuersis regionibus nunciata referuntur:inter quæ in Macedonia ſ pup
c pi longæ nauis lauream eſſe natã.T.Quintius Flaminius conſul aduerſus Philippũ feliciter pu/
gnauit ſ faucibus Epiri:fugatũq; coegit in regnũ reuerti.Ipſe Theſſaliã:quæ ẽ uicina Macedo/
niæ ſociis:ætolis:& Acarnanibus:uexauit.L.Quintius Flaminius cõſulis frater nauali ꝓlio Attalo re/
ge:& Rhodiis adiuuãtibus:Euboeã & maritimã orã cepit.Achæi ſ amicitiã recepti ſunt: Prætoꝝ nu/
merus ampliatus ẽ:ut ſeni crearent.Cõiuratio ſeruoꝝ facta de ſoluẽdis carthaginẽſibus obſidibus op
preſſa ẽ:duo milia necati ſunt.Cornelius cõſul gallos ſubres ꝓlio fudit.Cum lacedæmoniis & tyrãno
eorum Nabide amicitia iuncta eſt.Præterea expugnatiões urbium in Macedonia referuntur.

EX LIBRO. XXXIII. 4ª. decadis tertio

Itus Quintius Flaminius proconſul cum Philippo ad Cynocephalas in Theſſalia acie uicto de
t bellauit.L.Quintius Flaminius frater procõſulis acarnanes Leucade urbe:quæ caput eſt Acar
naniæ:expugnata in deditionẽ accepit:Pax petenti Philippo Græciæ libertas data eſt.Attalus a
Thebis ob ſubitam inualitudinẽ trãſlatus deceſſit.G.Sempronius Tuditanus prætor a celtiberis cum
exercitu cæſus eſt.L.Furius & Claudius Marcellus conſules boios & inſubres gallos ſubegerunt. Mar
cellus triumphauit.Hannibal fruſtra in Africa bellum molitus:& ob hoc Romanis per epiſtolas ad/
uerſæ factionis principum delatus:ꝓp metũ Romanoꝝ:q legatos ad Carthaginẽſium ſenatum de eo
miſerant:profugus ad Antiochum regem Syriæ ſe contulit bellum contra Romanos parantem.

EX LIBRO. XXXIIII. 4ª. decadis quarto

Ex Oppida:quam Gnæus Oppius tribunus plebis bello punico de ſtringendis cultibus ma/
l tronarum tulerat:cum maxima contentione abrogata eſt:cum Portius Cato auctor fuiſſet:ne
ea lex aboleretur.Is in Hiſpaniam profectus:bello:quod Emporius orſus eſt: citeriorem Hiſ/
paniam pacauit.T.Quintius Flaminius bellum aduerſus lacedæmonios:& tyrannum eorum Nabi/
dem proſpere geſtum:data iis pace:qualem ipſe uoluit:liberatiſq; Argis:qui ſub dicione tyranni erant
finiuit.Res præterea in Hiſpania atq; aduerſus Boios:& Inſubres gallos feliciter geſtæ referuntur.Se/
natus tunc primum ſecretus a populo ludos ſpectauit:ut id fieret.Sex.Elius Pætus &.L.Cornelius Ce
thegus cenſores interuenerunt cum indignatione plebis.Coloniæ pleræq; deductæ ſunt. Marcus Por
tius Cato de Hiſpania triumphauit.Titus Quintius Flaminius:qui Philippum Macedonum regem:
& Nabidem Lacedæmoniorum tyrranum uicerat.Græciamq; omnem liberauerat:ob hanc rerum
factarum multitudinem triduo triumphauit.Legati Carthaginenſium nunciauerunt Hannibalem:
qui ad Antiochum confugerat:bellum cum eo moliri.Temptauerat autem per Ariſtonem tyrium ſi
ne litteris Carthaginem miſſum ad rebellandum pœnos concitare.P.Scipio Africanus legatus miſſus
ad Antiochum Epheſi cum Hannibale:qui ſe Antiocho iunxerat:collocutus eſt:ut ſi fieri poſſet: me/
tum uitæ quem ex Po.Ro.conceperat:eximeret.Inter alia cum quæreretur ab Hannibale:quem fuiſ/
ſe maximum imperatorem Hannibal crederet:reſpondit Alexãdrum macedonum regem:quod par/
ua manu innumerabiles exercitus fudiſſet:quodq; ultimas oras:quas uiſere ſupra fidem humanã eſ/
ſet:peragraſſet.Quærenti:deinde quem ſecundum poneret:inquit. Pyrrhum: eo quod caſtrametari
docuiſſet:adhæc neminem elegantius loca cepiſſe:præſidia diſpoſuiſſe.Exequenti quem tertium dice
ret:ſemet dixit:ridens Scipio quidnam tu diceres:ſi me:inquit:uicifſes? tunc uero inqt:me & ante Ale
xandrum:& ante Pyrrhum:& ante alios poſuiſſem.

EX LIBRO. XXXV. 4ª. decadis quinto

Nter ea prodigia:quæ plurima fuiſſe traduntur:bouem.Gn.Domitio conſule locutum Ro/
i ma caue tibi:refertur.Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab ætolis:qui & Philippũ
& Antiochum ad inferendum bellum Popu.Roma.ſollicitabant:a Po.Roma.deſciuit:& bel/
lo aduerſus Philopœmenem Achæorum prætorem geſto ab ætolis interfectus eſt.Aetoli quoque ab
amicitia Popu.Roma.defecerunt:cum quibus ſocietate iuncta Antiochus Syriæ rex:cum bellum græ
ciæ intuliſſet:complures urbes occupauit:inter quas Chalcidem & tota Euboeam.Res præterea in li/
guribus geſtas:& apparatum belli ab Antiocho continet.

EX LIBRO. XXXVI. 4ª. decadis Sexto.

Arcus Attilius Glabrio con.Antiochum apud Thermopylas.Philippo rege adiuuãte:uictum
m Græcia expulit:idemq; ætolos ſubegit.P.Cornelius Scipio Naſica con.ædem matris deũ quã
ipſe in palatium intulerat:uir optimus a ſenatu iudicatus dedicauit:idemq; Boios:& gallos ui
ctos in deditionem accepit:& de iis triumphauit.Præterea naualia certamina proſpera aduerſus præ/
fectos Antiochi regis referuntur.

EX LIBRO. XXXVII. 4ª. decadis Septimo

Ornelius Scipio con.legato.P.Scipione Africano:qui ſe fratris legatum futurum dixerat: ſi ei
c Græcia:& Aſia prouincia decerneretur:cum Gaio Lælio:qui multum in ſenatu poterat:ea ꝓ
uincia dari uideretur:profectus ad bellum aduerſus Antiochũ gerendũ:in Aſiã primus oĩum
Romanoꝝ ducũ traiecit.Aemilius Regillus aduerſus regiam claſſem Antiochi feliciter pugnauit ad
Myoneſum Rhodiis adiuuantibus.Filius Africani ab antiocho captus patri remiſſus ẽ. Victo deinde
Antiocho a Lucio Cornelio Scipione adiuuante Eumene rege Attali pergameni filio pax data:ea con
dicione:ut omnibus prouinciis citra taurum montem cederet.Lucius Cornelius Scipio:qui cum An/

tiocho bellauerat:cognomine fratri coæq̃tus Asiaticus appellatus ẽ.Colonia deducta est Bononia.Eumeni:quo iuuãte Antiochus uictus erat:regnum ampliatum.Rhodiis quoq;q & ipsi iuuerãt: quædã ciuitates concessæ.Aemilius Regillus:qui præfectos Antiochi nauali certamine uicerat:naualem triũphum duxit.M.Attilius Glabrio de Antiocho quam Græcia expulerat:& de ætolis triumphauit.

EX LIBRO. XXXVIII.

Fuluius con.in Epiro Ambracienses obsessos per deditionem accepit: Caphaleniam subegit.
m. Aetolis perdomitis pacem dedit.Gn.Manlius con.collega eius Gallogræcos:Aetotolos: Regios:Totosagios:& Trocinos:qui Brenno duce in Asiam trãsierant:cum soli citra taurũ montem minime parerent:uicit.Eorum origo & cum ea loca:quæ tenent:occupaueruntq;:refertur.Exemplum quoque uirtutis & pudiciciæ ĩ fœmina traditur:quæ cum regis gallogræcorum uxor fuerat capta:centurionem:qui ei uim intulerat:occidit.Lustrum a censoribus conditum est:censa sunt ciuium capita.cclviiii.m.&.cccxxx.Cum Ariarathe rege Cappadociæ amicitia iuncta est.Gn.Manlius contradicentibus decem legatis:ex quorum consilio fœdus cum Antiocho conscripserat:de gallogræcis acta per se causa in senatu triumphauit.Scipio Africanus die ei dicta:ut quidam aiunt:a Petilio Acteio trib. ple.ut quidam a Næuio quod præda cum Antiocho capta ærarium fraudasset:posteaquam is dies uenit euocatus in rostra:hac die:inquit:quirites Carthaginem uici:& prosequente populo capitoliũ ascẽdit:inde na amplius tribuniciis iniuriis uexaretur:in uoluntarium exilium Linternum concessit:incertum ibi an Romæ defunctus:nam eius monumentum utrobiq; fuit.L.Scipio Asiaticus frater Africani eodem peculatus crimine accusatus damnatusq;:cum in uincula & carcerem duceretur.T.Sempronius Gracchus tribunus plebis:qui antea Scipionis inimicus erat:intercessit:& ob id beneficium Africani filiam duxit.Cum populus quæstores in bona eius publice possidenda misisset: non modo in iis ullum uestigium pecuniæ regiæ apparuit:sed nequaquam tantum in ærarium redactum:quãtæ summæ erat damnatus.Collatam a cognatis & amicis innumerabilem pecuniam accipere noluit:quæ necessitati ei erat ad cultum retenta

EX LIBRO. XXXVIIII.

Emilius consul liguribus subactis uiam a Placentia usque Ariminum perductã flaminiæ iun-
a xit.Initia luxuriæ introducta ab exercitu asiatico referuntur.Ligures: quicunq; citra Appenium erant:subacti sunt.Bacchanalia sacrum græcum & quidẽ Nocturnum scelerum omniũ maximum sæminariũ:cum ad ingẽtis turbæ coniurationem peruenissent:a cõsule iuestigatũ & multorum pœna sublatũ ẽ a censoribus.M.Valerio Flacco &.M.Portio Catõe & belli & pacis artibus maximo motus est senatu.L.Quintius Flaminius.T.Quintii frater eo quod cum Galliam prouinciã cõsul obtinuerat:rogatus a Penio Philippo:quem amabat:scorto nobili:gallum quendam sua manu occiderat:siue ut quidam tradiderunt:unum damnatorum securi percusserat:rogatus a meretrice Placẽtina:cuius amore deperibat:extat in eum.M.Catonis oratio.Scipio Linterni decessit.Et tanquam iun gente fortuna circa id tempus duo funera maximorum uirorum:Hannibal a Prusia Bithyniæ rege: ad quem uicto Antiocho confugerat:cum dederetur romanis:qui ad exposcendum illum.T. Quitiũ Flaminium miserant:ueneno sibi mortem consciuit.Philopœmenes quoq; dux achæorum uir maximus est a messeniis interemptus ueneno:cum ab iis bello captus esset.Coloniæ Polentia:& Pisaurum & Mutina:& Parma deductæ sunt.Præterea res aduersum celtiberos prospere gestas & initia causaq; belli Macedonici continet:cuius origo inde uenit:quod Philippus ægre ferebat regnum suum minui a romanis:eo quod cogeretur a thracibus aliisq; locis præsidia deducere.

EX LIBRO. XL.

Vm Philippus liberos eorum:quos in uinculis nobilissimos quidẽ hoium habebat: cõquiri:
c ad mortẽ iussisset.Theoxena ꝓ liberis suis & fororis uerita admodũ pueris regis libidinẽ:platis ĩ mediũ gladiis & poculo:ĩ quo erat uenenũ:suasit iis:ut iminens ludibriũ morte effugerẽt & cum ꝓsuasisset:ipsa etiã se interemit. Certamina iter Philippi Macedoniæ regis liberos Perseum & Demetriũ referũtur:& ut fraude fratris sui Demetrius confictis criminibus:inter quæ accusationem parricidii:& affectionẽ regni primũ ferro petitus:ad ultimũ quoniã Po.Ro.amicus erat:ueneno necatus ẽ:regnũq; Macedoniæ mortuo Philippo ad Perseũ deuenit.Iteꝝ res ĩ Liguribus & Hispania contra celtiberos a q̃pluribus feliciter gestas cõtinet.Colonia Aquileia deducta ẽ.Libri Numæ Põpilii ĩ agro. L.Petilii Scribæ sub ianiculo a cultoribus agri in arca lapidea clausi:& græci & latini iuẽti sunt:ĩ qbus plura:quæ dissoluẽdaq; religionũ erãt prætor:ad quẽ delati erãt:cũ legisset:iurauit senatui cõtra rempublicam esse ut legerentur seruarenturq;:& ex senatuscõsulto in comitio exusti sunt.Philippus ægritudine animi confectus:quod Demetrium filium falsis alterius filii in eũdem delationibus impulsus ueneno sustulisset:& de pœna Persei cogitauit:uoluitq; Antiogonum potius amicum suum successorem regni sui relinquere:sed in hac cogitatione morte raptus est regnum Perseus accepit.

EX LIBRO. XLI.

Gnis in æde Vestæ extinctus ẽ.T.Sempronius Grachus ꝓcon.celtiberos uictos in deditionẽ
i accepit:monumentumq; operum suorum Grachorum oppidum in Hispania constituit.Et a posthumlo Albino ꝓconsule Vaccei ac Lusitani subacti sunt:de utrisq; triũphauit.Antiochus Antiochi filius obses Romanis a patre datus:mortuo fratre Seleuco: qui patri defuncto successerat ĩ regnum Syriæ ab urbe dimissus.Lustrum a censoribus conditum ẽ:censa sunt ciuium capita.cclxiii.

milia.cclxxxxiiii.Q.Volumnius Saxa tri.ple.legem tulit:ne quis hæredem mulierem instituere: sua/ sit legem.M.Cato:extat oratio eius.Præterea res contra ligures:histros:sardos:& celtiberos a complu ribus ducibus gestas continet.Et inicia belli macedonici: quod Perseus Philippi filius moliebatur:mi serat ad Carthaginenses legationem:& ab iis nocte audita erat:sed & alias Græciæ ciuitates sollicita/ bat:qui præter religionem quod quam multa tẽpla magnifica multis locis erexit Athenis:Iouis olym pii & Antiochiæ uilissimum regem egit.

EX LIBRO. XLII.

f Vluius Flaccus censor templum Iunonis Laciniæ tegulis marmoreis spoliauit:ut ædẽ: quam dedicauerat:tegeret tegulæ ex.S.C.reportatæ.Eumenes Asiæ rex in senatu de Perseo Mace/ doniæ rege quæstus est:cuius iniuriæ in Populum Romanum referuntur:ob quas bello ei in dicto.P.Licinius Crassus consul:cui Macedonia decreta erat:in Macedoniam transiit:leuibusq; expe/ ditionibus equestribus prælijs in Thessalia cũ Perseo felici euẽtu pugnauit.Inter Masinissam & Car/ thaginenses de agro fuit dies ad disceptandũ a senatu datus.Legati missi ad ciuitates socias & reges ro gandos ut in fide permanerẽt dubitantibus rhodijs.Lustrum a censoribus conditum est: censa sunt ciuium capita.cclvii.milia.cc.xxxi.Res præterea aduersus corsos & ligures prospere gestas continet.

EX LIBRO. XLIII.

p Rætores nonnulli:eo quod auare & crudeliter ꝓuincias administrassent:damnati sunt.P.Li/ cinius Crassus pro consul quamplures in Græcia urbes expugnauit & crudeliter diripuit: ob id captiui:qui ab eo uænierant:ex.S.C.postea restituti sunt.A.præfectis classium Romanorũ multa impotenter in socios facta:Res præterea a Perseo rege in Thracia prospere gestas continet:& ui ctis dardanis & Illyrico:cuius rex erat Gentius:Motus qui in Hispania ab Osonico factus erat:ipso in/ terempto consedit.M.Aemilius Lepidus a censoribus princeps in senatu lectus.

EX LIBRO. XLIIII.

c Aius Martius Philippus per saltus penetrauit in Macedoniam:complureſq; urbes occupauit. Rhodii misere legatos Romam minantes ut Perseo essent auxilio nisi populus Romanus cũ eo pacematque amicitiam coniungeret:indigne id latum.Cum id bellum.L.Aemilio Paulo sequentis anni consuli iterum mandatum esset.Paulus in concione precatus est: ut quicquid diri.Po. Roma.immineret supra domum suam conuerteretur:& in Macedoniam profectus Perseũ uicit:uni uersamq; Macedoniam in potestatem redegit:antequam confligeret dixit:exercitui ne miraretur:qd' luna nocte proxima defectura esset.Gentius quoq; rex illyricorum:cum rebellasset:a Licinio prætore uictus uenit in deditionem:& cum uxore & liberis & propinquis Romam missus.Ab Alexandria le/ gati a Cleopatra & Ptolomæo regibus uenerunt querentes de Antiocho rege Syriæ: quod is bellum inferret.Perseus sollicitatis in auxilium Eumene rege Pergami & Gentio rege illyricorum:quia iis pe cuniam quam promiserat:minime dabat:ab iis relictus est:

EX LIBRO. XLV.

p Erseus ab Aemilio Paulo in Samothracia captus est.Cum Antiochus Syriæ rex Ptolemæum & Cleopatram Aegypti reges obsideret:& missis ad eum a senatu legatis:qui iuberent ab obsi dione socii regis absisteret:æditisq; mandatis consideraturum se ille:quid faciundum esset:re/ spondisset:unus legatoꝝ Popilius uirga regẽ circũscripsit:iussitq;:ante quã circulo excederet:respon sum daret:qua asperitate effecit:ut Antiochus bellum omitteret.Legationes gratulantium populoꝝ ac regum in senatum admissæ.Rhodiorum:quia eo bello contra populum Romanum fuerant:exclu sa:postero die:cum de eo quæreretur:ut iis bellum iudiceretur:causam in senatu patriæ suæ legati ege runt:nec tãquam hostes nec tãquam socii dimissi.Macedonia in prouinciæ formã redacta est. Aemi/ lius Paulus repugnantibus militibus eius propter minorem prædam & contradicente Seruio Sulpi/ tio Galba triumphauit:& Perseum cum tribus filiis ante currum duxit:cuius triumphi lætitia:ne so/ lida ei contingeret:duorum filiorum funeribus insignita est:quorum alterius mors patris triumphũ præcessit:alterius secuta est.Lustrum conditum est a cẽsoribus: censa sunt ciuiũ capita.cccxii.milia.d. ccv.Prusias Bithyniæ rex Romã:ut senatui gratias ageret ob uictoriã ex Macedonia partam uenit:& Nicomedem filium suũ senatui cõmendauit:rex plenus adulationis libertum se Po.Ro.eẽ dicebat.

EX LIBRO. XLVI.

e Vmenes rex Romam uenit:qui quia macedonico bello se medium egeret:ne aut inimicus iu dicatus uideretur:si excluſus esset.aut liberatus crimine:si admitteretur:in comitio lex lata ẽ: ne cuiquam regi Romam uenire liceret.Claudius Marcellus cõsul alpios gallos.G.Sulpicius Gallus ligures subegit.Legati Prusiæ regis conquesti sunt de Eumene:quod fines suos popularetur: dixeruntq; eum conspirasse cum Antiocho contra Populum Romanũ.Societas cum deprecantibus rhodijs iniuncta ẽ.Lustrũ a censoribus conditũ ẽ:censa eo sunt ciuium capita.cccxxvii.milia.xxii.Prin ceps senatus lectus.M.Aemilius Lepidus.Ptolemeus ægyptiorum rex a minore fratre e regno pulsus missis ad eum legatis in regnũ restitutus est.Ariarathe Cappadociæ rege mortuo:filius eius Ariara/ thes accepit regnũ:& amicitiã per legatos cum populo romano renouauit.Res præterea aduersus ligu res:corsos:& lusitanos:uario euẽtu gestas:& motus Syriæ mortuo Antiocho: q filiũ Antiochũ pueꝝ admodũ reliquerat:continet hunc Antiochum puerum cum Lysia tutore Demetrius Seleuci filius: qui Romã obses missus fuerat:clam:quia minime dimitebaᵗ a romanis:iteremit:& ipse ĩ regnũ rece/

ptus Lucio Aemilio Paulo:qui Perſeum uicerat:mortuo:cuius tanta abſtinentia fuit:ut cum ex Hiſpania & Macedõia maxias opes rettuliſſet:uix ex auctiõe bonorũ eius redactũ ẽ:unde dos uxori eius redderet.Põtinæ paludes a Cornelio Cethego cõſule:cui ea puicia euenerat:ſiccatæ:agerq; ex iis factus.

EX LIBRO. XLVII.

N.Tremelio tri.pl.mulcta dicta eſt:quod cum.M.Aemilio Lepido pontifice maximo iniurio
g ſe contenderat:ſacrorum quoq; magiſtratuum ius potentius fuit.Lex de ambitu lata. Luſtrũ a cenſoribus conditum eſt:cenſa ſunt ciuium capita.cccxxxviii.milia.cccxiiii.princeps ſenatus lectus Aemilius Lepidus.Inter Ptolemæos fratres:qui diſſidebant:fœdus ictum:ut alter in Aegypto: alter Cyrenis regnaret.Ariarathes Cappadociæ rex conſilio Demetrii regis Syriæ:& uiribus pulſus regno a ſenatu reſtitutus eſt.Miſſi a ſenatu legati:qui inter Maſiniſſam & Carthaginenſes de agro iudicarent.Gaius Martius conſul aduerſum dalmatas parum proſpere primum:poſtea feliciter pugnauit cum quibus bello confligendi cauſa fuit:quod illyricos Populi romani ſocios uaſtauerat:eandemque gentem Cornelius Naſica conſul domuit.Q.Opimius conſul tranſalpinos ligures:qui Maſſilienſium oppidum Antipolim & Niceam uaſtabant:ſubegit.Præterea in Hiſpania a compluribus pariter proſpere res geſtas cõtinet.Cõſules anno qngẽteſimo nonageſimo octauo ab urbe cõdita magiſtratũ pactis comitiis inſequẽtiſq; anni con.creatis inire cœperunt:mutandi comitia cauſa fuit:quod Hiſpani rebellabant.Legati ad diſceptandum inter Maſiniſſam & Carthaginẽſes miſſi nũciauerũt uim naualis materiæ ſe Carthagine depræhẽdiſſe.Quidã ptores a prouinciis auariciæ nomine accuſati & dãnati ſunt.

EX LIBRO. XLVIII.

Vſtrum a cẽſoribus cõditũ ẽ:cẽſa ſunt ciuiũ capita.cccxxiiii.milia.Semĩa belli tertii punici refe
l runt:cũ ĩ finibus Carthaginẽſiũ maxius numidarũ exercitus. Archo barzane duce: Syphacis nepote diceret eẽ.M.Portius Cato ſuaſit:ut carthaginẽſibus:q exercitũ ſpecie contra Maſiniſſam regẽ:ſed re uera cõtra Romanos accitũ ĩ finibus haberẽt:bellũ ĩdiceretur:cõtradicẽte.P.Cornelio Naſica:placuit legatos mitti Carthaginẽ q ſpecularent:qd ageret:caſtigato ſenatu carthaginẽſiũ:qd cõtra fœdus exercitũ & nauales materias haberẽt:pacẽ ĩter Maſiniſſam & eos facere uoluerũt: Maſiniſſa agro:de quo lis erat:cedẽte.Sed Giſgo Hamilcharis filius hõ ſeditioſus:q tũc ĩ mgſtratu erat:cũ ſenatus parituq; ſe iudicio legatorũ dixiſſet:ita bellũ aduerſus Romanos ſuadẽdo cõcitauit:ut legatis:quo minus uiolarent:fugã explicuerit:id nũciãtes ſeſtũ iã ſenatum Carthaginẽſibus ſeſtioré fecerũt:Marcus Portius Cato funus mortui filii in ptura tenuiſſimo;ut ualuit:nã paup erat:ſumptu fecit.Andriſcus:q ſe Perſei filiũ regis quõdã Macedoniæ ingẽti aſſeueratione mẽtiret: Romã miſſus. Marcus Aemilius Lepidus:q prĩceps ſenatus ſextis iã cẽſoribus erat lectus:ante quã expiraret:pcepit filiis lecto ſe ſtrato ſine lĩteis:ſine purpura efferrẽt:ĩ reliquũ funus:ne plus quã æris denos cõſumerent:imaginũ ſpecie non ſumptibus nobilitari maximorũ uirorũ funera ſolere.De ueneficiis quæſitũ:Publia & Licinia nobiles fœminæ:quæ uiros ſuos necaſſe iſimulabant:cognita cã cũ ptori pdes uadeſq; dediſſent:cognatorum decreto necatæ ſunt.Guluſſã Maſiniſſæ filius denũciauit Carthagine delectus agi:claſſem comparari & haud dubium bellum ſtrui:cum Cato ſuaderet:ut iis bellum indiceretur.P.Cornelio Naſica dicente nihil temere faciẽdum:placuit decem mitti legatos exploratũ.L.Licinius Lucullus.A.Poſthumius Albinus conſules cum delectum ſeuere agerent:nec quẽquam gratia dimitterent:a tri.plebis: qui pro amicis ſuis uacationem impetrare non potuerunt:in carcerem coniecti ſunt.Hiſpaniẽſe bellum cum parũ pſpere aliquotiẽs geſtũ ita cõfudiſſet ciuitatẽ Romanã:ut ne ii qdẽ iuenirẽtur:q aut tribunatũ exciperẽt:aut legati ire uellent.P.Cornelius Aemilianus pceſſit: & exceptuq; militiæ genus quodcunq; imperatũ eſſet: pfeſſus ẽ:quo exemplo ad militandi ſtudium oẽs incitauit.L.Lucullus cõſul:cui Claudius Marcellus ſucceſſerat:pacaſſe omnes Celtiberiæ populos:cũ uideretur: uacceos: cãtabros: & alias regiones:& iteq; alias ĩ cognitas nationes in Hiſpania ſubegit:ibiPublius Cornelius Africanus Scipio Aemilianus.L.Pauli filius Africani nepos:& adoptiuus prouocatorem barbarũ tribunusmilitum occidit:& in expugnatione captæ urbis maius multo etiam periculum adiit:nã murũ primus oĩum tranſcendit.Seruius Sulpicius Galba ptor male aduerſus luſitanos pugnauit.Cũ legati ex africa cũ Carthaginenſium oratoribus & Guluſſã Maſiniſſæ filio rediſſent:dicerentq; & exercitũ & claſſem Carthagine dephendiſſe:prorogari ſentẽtiam placuit:Catone & aliis principibus ſenatus ſuadentibus:ut ĩ Africam confeſtim trãſportaretur exercitus:quia uero Cornelius Naſica dicebat nõdũ ſibi iuſtam cãm belli uideri:placuit:ut bello abſtinereẽ:ſi Carthaginẽſes claſſem exuſiſſent:& exercitũ dimiſiſſent:ſi mĩus proximi cõſules de bello punico referrent.Cũ locatũ a cẽſoribus theatrũ extueret.P.Cornelio Naſica auctore tanq; inutile & nociturum publicis moribus ex Se.C.deſtructum eſt:populuſq; aliquam diu ſtans ludos ſpectauit.Carthaginenſes tum aduerſum fœdus bellum Maſiniſſæ intulerunt:uicti ab eo nonageſimum ſecundum annum habente:& ſine pulpamine mandere & guſtare cybum tãtum modo ſolito:inſuper Romanum bellum meruerunt.

EX LIBRO. XLVIIII.

Ertii punici belli initium altero & ſexenteſimo anno ab urbe condita intra quintum annum
t quã erat cœptũ conſumatũ omnino eſt.Inter.M.Portiũ Catoné & Scipionem Naſicã: quoq; alterũ ſapientiſſimũ uirum in ciuitate habebant:alter uir optimus a ſenatu iudicatus erat:diuerſis certatum eſt ſententiis:Catone ſuadente bellũ:& ut omnino deleretur Carthago:Naſica diſſuadente:placuit nihilominus quod cõtra fœdus naues haberẽt:& extra fines exercitũ duxiſſent: quodq;

socio populi.ro.& amico Masiniſſe arma intuliſſent:& quod filium eius Guluſſam:qui cum legatis romanis erat:in oppidum minime recepiſſent:bellum iis indici.Priuſquam ullæ copiæ in naues imponerẽtur: uticenſes legati Romã uenerunt:ſe ſuaq; oĩa dedentes:ea legatio ueluti maximũ belli omen grata patribus:acerba carthaginenſibus fuit:Diti patri ludi ad tarentum ex Præcepto librorũ ſybillinorum facti:qui anno primo primi punici belli quingenteſimo:& altero anno ab urbe condita facti erãt Legati triginta Romam uenerunt:per quos carthaginenſes ſe dedebant.Catonis ſententia peruicit:ut decreto perſtaret:& ut conſules quãprimum proficiſcerẽtur ad bellum:qui ubi in Africam tranſierũt acceptis:quos imperauerant:trecentis obſidibus:& armis:oĩbuſq; inſtrumentis belli:ſiqua Carthaginẽ erant.Tunc cum ex auctoritate patrum iuberent:ut in alio loco procul a mari decẽ milia paſſuum nec minus remoto oppidum facerent:indignitate rei ad bellandum carthaginenſes cõpulerunt:obſideri oppugnariq; cœpta eſt carthago a.L.Martio.M. Manlio conſulibus. In qua oppugnatione cum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupiſſent:& ab oppidanis graui ter cæderentur:a Scipione Africano expliciti ſunt:per quẽ & caſtellũ romanorũ:quod nocte expugnabant:paucis equitibus iuuantibus liberatum eſt caſtriſq; quæ carthaginenſes oĩbus copiis pariter ab urbe egreſſi oppugnabant: liberatis:is præcipuam gloriã tulit.Præterea cum ab irrita oppugnatione Carthaginis conſul(alter.n.Romam ad comitia ierat) exercitum ducere aduerſus Haſdrubalem uellet:qui cum altera manu iniquum ſaltum inſiderat:ſuaſit primo conſuli ne tam iniquo loco confligeret:uictus deinde cõplurium:qui & prudentiæ eius:& uirtuti inuidebant:ſententiis:& ipſe ſaltum ingreſſus eſt:cumq;:ſicut prædixerat:fuſus fugatuſq; eſſet romanus exercitus:& duæ cohortes ab hoſte obſiderẽtur:cum exiguis equitum turmis in ſaltum reuerſus liberauit eas:& incolumes reduxit:quã uirtutẽ eius & Cato uir promptioris multo ad uituperãdum linguæ:in ſenatu ſic proſecutus eſt ut diceret reliquos:qui in Africa militarẽt:umbris militare.Scipionem uigore:& populus romanus eo fauore illum cõplexus eſt:ut comitiis cõplurimæ eum tribus conſulẽ ſcriberent:cum hoc per ætatẽ minime liceret.Cum.L.Scribonius tribunus plebis rogationẽ promulgaſſet ut luſitani qui in fœdere populi.ro.dediti a Sergio Galba in Galliam ueniſſent:in libertatẽ reſtituerentur.M.Cato acerrime ſuaſit extat oratio in annalibus eius incluſa.Qu.Fuluius Nobilior etiã ab eo in ſenatu laceratus reſpondit ꝓ Galba ipſe quoq; Galba:cum ſe dãnari uideret:complexus duos filios prætextatos:& filium Galli Sulpicii cuius tutor erat:ita miſerabiliter pro ſe locutus eſt:ut rogatio antiquaretur:extant tres orationes eius duæ aduerſum Libonẽ tribunum plebis rogationeſq; eius habitæ de luſitanis:una cõtra.L. Cornelium Cethegum:in qua luſitanos ꝓpter ſeſe caſtra habentes cæſos:fatetur:quod cõpertum habuerit equo atq; hoſte ſuo imolatus per ſpẽm pacis adoriri exercitum ſuũ in animo habuiſſe:Andriſcus q/dam ultimæ ſortis homo Perſei regis ſe filium ferẽs: & mutato noĩe Philippus uocatus:cum ab urbe Roma:quo illũ Demetrius Syriæ rex ob hoc ipſum mendatiũ miſerat:clam profugiſſet:multis ad falſam eius famã uelut ad ueram euntibus:contracto exercitu:totam Macedoniã:aut uoluntate incolentium:aut armis occupauit.Fabulam aũt huiuſmodi finxerat:ex pellice ſe Perſeo rege ortũ:traditũ educandum Cyrtheſæ cuidam eſſe:ut in belli caſus quod ille cũ romanis ageret:aliquod uelut ſemen ſtirpis regiæ extaret.Perſeo demortuo Idramiti ſe educatum uſq; ad duodecimũ annũ ætatis: patrẽ eius eſſe credentẽ a quo educaret:ignarũ generis fuiſſe ſui: Affecto deinde eo:cum ꝓpe ad uitæ finẽ ultimũ eſſet detectam tandem ſibi originem ſuam:falſæq; matri libellum datum ſigno Perſei:regis ſignatum quem ſibi traderet:cum ad puberem ætatem ueniſſet:obteſtationeſq; ultimas:adiectas ut res in occulto ad id tẽpus ſeruaretur:pubeſcenti libellum tradidit:in quo relicti ſibi duo theſauri a patre dicerent tum ſciẽtem mulierem ſubdititicium ſe eſſe ueram ſtirpẽ ignoranti ædidiſſe genus atq; obteſtatam:ut prius:quam ad Eumenem manaret res.Perſeo inimicum excederet iis locis ne interficeretur:eo ſe exteritum ſimul ſperantem aliquod auxilium a Demetrio:in Syriam ſe contuliſſe:atq; ibi primum quis ipſe omnino eſſet:palam expromere auſum.

EX LIBRO.L.

Heſſalia cum & illam inuadere armis:atq; occupare pſeudo Philippus uellet: per Romanorũ
t legatos auxiliis achæorum defenſa eſt.Pruſias rex Bithyniæ omnium humilimorum fautor
atque uitiorum:a Nicomede filio adiuuante Attalo rege Pergami:occiſus eſt habebat alium filium:qui pro ſuperiore ordine dentium enatum habuiſſe unum os continens dicitur.Cum legatos ad pacem inter Nicomedem & Pruſiam faciendam romani miſiſſent:& unus ex iis multis cicatricibus ſparſum caput haberet alter pedibus æger eſſet:tertius ingenio ſecors haberetur:dixit Cato eam legationem nec caput:nec pedes nec cor habere.In Siria:quæ eo tempore ex ſtirpe generis Perſei regis macedonum in tertia ſecordiaq; ſimilem Pruſiæ regem habebat:iacente eo in ganeo & luſtris.Hãmonius regnabat.per quem & amici oés regis & Laodice regĩa & Antigonus Demetrii filius occiſi Maſſiniſſa Numidiæ rex maior nonaginta annis uir inſignis deceſſit iter cætera opera iuuenilia:quæ ad ultimum ædidit:adeo etiam uerſus in ſenectam uiguit:ut poſt ſextum & octogeſimum annum genuerit unum filium:inter tres liberos maximus natu Mycipſa.Guluſa:& Maſtanabal: qui etiam græcis litteris erat eruditis.P.Scipio Aemilianus cum cõe eis pater regnum reliquiſſet:& diuidere eos arbitrio Scipionis iuſſiſſet:adminiſtrationem regni diuiſit: item Phaniæ Hamilconis præfecto equitum carthaginenſium uiro forti:& cuius opera præcipua pœni utebantur:ſuaſit ut cum equitatu ſuo ad ro

manos transiret. Trium legatorum qui ad Masiniſſam miſſi fuerant. Claudius Marcellus: coorta tempeſtate fluctibus obrutus eſt. Carthaginenſes Haſdrubalem Maſiniſſæ nepotem: quem prætorem habebant proditionis ſuſpectum: in curia interemerũt: quæ ſulpitio inde emanauit quod propiquus eẽt Guluſſæ auxilia romanorum iuuantis. P. Scipio Aemilianus cum edilitatem peteret: conſul a populo dictus: quoniam per annos conſulem fieri minime licebat: cum maximo certamine ſuffragantis legis & repugnantibus aliquãtulum patribus: legibus ſolutus: & conſul creatus eſt. M. Aemilius nõnullas urbes circumpoſitas Carthagini expugnauit. Pſeudo Philippus in Macedonia cæſo cum exercitu, M. Iuuentio prætore a. Q. Cecilio uictus captuſq; eſt relicta Macedonia.

EX LIBRO. LI.

c Arthago uiginti tria milia quidem paſſuum in circuitu labore maximo obſeſſa & per partes capta eſt: primum a Mantino legato: deinde a Scipione conſule: cui extra ſortem prouicia africa data eſt. Carthaginẽſes portu nouo: quia uetus a Scipione erat obſtructus: facta & contracta exiguo tempore ampla claſſe nauali prælio infeliciter pugnauerunt. Haſdrudalis quoq; eorum ducis caſtra ad Neſentum oppidum loco difficillimo ſita cum exercitu deleta ſunt a Scipione: qui tãdem urbem expugnauit ſeptingenteſimo anno: quã erat condita. Spoliorum maior pars ſiculis: quibus ablata erant: reddita. Vltimo urbis excidio: cũ ſe Haſdrubal Scipiõi dediditſet: uxor eius quæ paucis antediebus de marito minime impetrare potuerat: ut ad uictorem trãſfugeret: ſe flagrantis in medium urbis incendium duobus cum liberis ex arce præcipitauit. Scipio exemplo patris eius Aemiliani Pauli: q Macedoniam uicerat ludos fecit: tranſfugas atq; fugitiuos beſtiis obiecit. Belli achaici ſemina referuntur hæc: quod legati. Ro. ab achaicis pulſati ſunt: Corinthum miſſi erant: ut eas ciuitates: quæ ſub dictione Philippi fuerant: ab achaico concilio ſecernerent.

EX LIBRO. LII.

c Vm Achæis: qui in auxilium boetios & chalcidenſes habebant, Quintus Cecilius Metellus ad Termopylas bello conflixit quibus uictis: dux eorum Critolaus ueneno ſibi mortem cõſciuit In cuius locũ Dracus achaici motus primus auctor ab achæis: dux creatus: ad Iſthmon a Lucio Manlio conſule uictus eſt: qui omni Achaia in deditionem accepta: Corinthum ex ſenatuſcõſulto diruit: quia ibi legati Romanorum uiolati erant. Thebæ quoq; & Chalcis: quæ auxilio fuerant: diutæ. Ipſe. L. Mumius ſe abſtinentiſſimum uirum egit: nec quicquam ex iis opibus ornamentiſq;: quæ prædiues Corinthus habuit: in domum eius peruenit. Quintus Cecilius Metellus de Andriſco triũphauit. Publius Cornelius africanus Scipio Aemilianus de Darthagie & Haſdrubale, Viriatus primũ in hiſpania ex paſtore uenator & ex uenatore latro: mox iuſti quoq; exercitus dux factus uniuerſam Luſitaniam occupauit. M. Vetilium prætorem: fuſo eius exercitu: cepit poſt quem. G. Blaucius prætor nihilo felicius rem geſſit: tantumq; terrorem is hoſtis intulit: ut aduerſus eum conſulari opus eẽt & duce: & exercitu. Præterea motus Syriæ: & bella inter reges geſta referuntur. Alexãder homo ignotus & incertæ ſtirpis occiſo: ſicut ante dictum eſt: Demetrio rege in Syria regnabat: hunc Demetrius Demetrii filius: qui a patre quondam ob incertos belli caſus ablegatus in Gnidon fuerat: contempta ſecordia inertiaq; eius: adiuuante Ptolemæo ægypti rege: cuius filiam Cleopatram acceperat in matrimonium: bello interemit. Ptolemæus in caput grauiter uulneratus: ĩtercurationem: dum oſſa medici terebrare contendunt: expirauit: atq; in locum eius frater minor Ptolomeus: qui Cyrenis regnabat: ſucceſſit. Demetrius ob crudelitatẽ quam per tormenta in ſuos exercebat: a Diodoto quodã uno ex ſubiectis: qui Alexandri filio bimulo admodum regnum aſſerebat: bello ſuperatus. Seleuciam fugit. Lucius Mumius de achæis triumphauit: ſigna ærea marmoreaq; & tabulas pictas in triumpho tulit.

EX LIBRO. LIII.

a P. Claudius con. ſalaſſos gentẽ alpinã domuit: alter pſeudo Philippus ĩ macedõia a. L. Tremelio q̃ſtoꝛ cũ exercitu cæſus ẽ. Q. Cecilius Metellus, pcõſul celtiberos cecidit a. Q. Fabio, pcõſule ps maxia luſitãiæ: expugnatis multis urbibus recepta ẽ. G. Iulius ſẽator græce res roma. ſcripſit.

EX LIBRO. LIIII.

q Vintus Pompeius conſul in Hiſpania termeſtinos ſubegit: cũ eiuſdẽ quidem: & numãtinis pacem ob infirmitatẽ fecit. Luſtrum a cẽſoribus conditum eſt: cenſa ſunt ciuiũ capita. cccc xxviii. millia. cccxlii. Cum macedonum legati conqueſtum ueniſſent de Iunio Syllano prætoræ: q; acceptis pecuniis prouinciam ſpoliaſſet: & ſenatus de querelis eorum uellet cognoſcere. T. Manlius Torquatus Syllani pater petiit: ĩpetrauitq;: ut ſibi huiuſmodi cognitio mandaret: & domi cã cognita filium condẽnauit: abdicauitq;: ac ne funeri quidẽ eius cum ſuſpendio uitam fuiſſet interfuit: ſedenſq; domi poteſtatẽ conſultãtibus ex inſtituto fecit. Q. Fabius procon. rebus in Hiſpania ,pſpere geſtis: labem impoſuit: pace cum Viriato æquis conditionibus facta uiriatus a proditoribus conſilio ſeruilii Cepionis interemptus eſt: & ab exercitu eius multũ imploratus: ac nobiliſſime tumulatus: uir duxq; maximus per quartumdecimum annum: quibus romanis bellum geſſit frequentius ſuperior.

EX LIBRO. LV.

p Vblio Cornelio Naſica: cui cognomen Serapion fuit: ab irridẽte curiatio tri. pl. ĩpoſitum. &. D. Iunio Bruto con. delectum habentibus in conſpectu tyronum res ſaluberrimi exempli facta eſt. nam. G. Matienus accuſatus eſt apud tri. pl. quod exercitum in Hiſpania deſeruiſſet damna

tusque sub furca diu uirgis cæsus est:& sestertio nūmo ueniit tri.ple.quia nō impetrarunt:ut sibi de/
nos quos uellent milites: eximere liceret:consules in carerem mitti iusserunt. Iunius Brutus consu.
in Hispania iis:qui sub Viriato militauerant agros oppidumq; dedit:quod Valentia uocatum est.M.
Popilius a numantinis:cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat cum exercitu fusus fuga
tusq;.Gaio Hostilio Mancino consule sacrificante:pulli ex cauea euolauerunt conscendenti deinde in
nauim:ut in Hispaniā proficisceret accidit audiri mane Mancine Mācine auspicia tristia fuisse ꝓbatū
est:uictus enim a numantinis:& castris exutus:cum spes nulla seruādi exercitus esset:pacem cum iis
fecit ignominiosam:quam ratam esse senatus uetuit:triginta milia romanoꝝ a numātinoꝝ millibus
quattuor uicta erant.D.Iunius Lusitaniam urbiū expugnationibus usq; ad oceanum perdomuit & cū
fluuium obliuionem transire nollēt:raptum signifero signum ipse transtulit:& sic transgrederentur:
persuasit.Alex.filius rex Syriæ decem annos admodum habens:a Diodoto:qui Triphon cognomina
batur:tutore suo per fraudem occisus est:corruptis quidem medicis:qui eum calculi dolore consumi
ad populum mentiti:dum secant illum occiderunt.

EX LIBRO. LVI.

Ecius Iunius Brutus in ulteriore Hispania feliciter aduersus gallecios pugnauit Dissimili euen
d tu.M.Aemylius Lepidus procon.aduersus uacæos rem gessit:clademque similem Numantiæ
passus est.Ad exoluendum numantini fœderis religione populum.Mancinus:cum huius rei
auctor fuisset deditus numantinis:minime est receptus.Lustrum a censoribus conditum est:censa sūt
ciuium capita.cccxxiii.millia Fuluius Flaccus con.uardeos in Illyrico subegit.M.Cesonius prætor in
Thracia cum scordiscis prospere pugnauit.Cum uitio ducum bellum numantinum non sine publico
pudore duraret delatus est ultro Scipioni Africano a senatu populoque romano consulatus:quem cū
ille capere ob legem quæ uetabat:quenquam intra decem annos iterum cosulem fieri licere minime
uellet:sicuti priori consulatu legibus solutus est.Bellum seruile in Sicilia ortum cū opprimi a prætori
bus minime ualuisset.G.Fuluio con.mandatum est.Cuius belli initium fuit Eunus seruus natione sy
rus:qui:contracta agrestium seruorum manu: & solutis ergastulis:iusti exercitus numerum impleuit
Cleon quoque alter seruus ad.lxx.millia seruorum contraxit:& copiis iunctis contra populum roma/
num exercitumque eius bellum sæpenumero gesserunt.

EX LIBRO.LVII.

Cipio Africanus Numantiam obsedit: & corruptum licentia luxuriaque exercitum ad gene/
f rosissimam militiæ disciplinam reuocauit:omnia enim delitiarum instrumenta recidit:duo
millia scortorum a castris eiecit:militem omni die in opere habuit:& trigita dierum frumen/
tum ac septenos uallos ferre cogebat:ægre propter onus incedenti dicebat:cum gladio recte uallare sci
eris uallum ferre desinito alii nimium parum habiliter scutum ferenti eum scutum amplius iusto fer
re iussit:neq; id se reprændere: quoniam melius scuto:quam gladio uteret:quem militem extra ordi/
nem depræhendit:si romanus esset uitibus:si extraneus uirgis:cecidit:iumenta quidē omnia:ne exo/
neraret milites:uendidit:multotiens cōtra hostium eruptiones feliciter pugnauit.Vaccei obsessi:libe/
ris & cōiugibus trucidatis:ipsi se iteremerunt.Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho rege Syriæ
cū celare aliis impatoribus regū munera mos esset:pro tribunali ea acceptuꝝ se esse dixit:eaq; oīa refer
re quæstori in publicas tabulas iussit:ex iis uiris fortibus munera se datuꝝ.Cū undiq; Numantiā obsi
dione clausisset:& oppressos fame uideret urgeri hostes qui pabulatum exierant:uetuit interimi: qd'
diceret uelocius eos absumpturos frumētum:quod haberent:si plures quidem fuissent.

EX LIBRO. LVIII.

Itus Sempronius Graccus tri.ple.cum agrariam legem ferret aduersus uolūtatem senatus &
t equestris ordinis:ne quis ex publico agro plus quam decem iugera possideret:ī eum furorem
exarsit:ut.M.Octauio collegæ causam diuersæ Partis defendēti potestatem lege lata abroga/
ret:seq; & fratrem Graccum &.Ap.Claudium socerꝝ triūuiros ad diuidundū agrum crearet:promul
gauit & aliam legem agrariam:qua siquis latius agrum patefacerat:ut idem oīno triūuiri iudicarent:
qua publicus ager:qua priuatus esset:deinde cum minus agri eēt:quam quod diuidi posset:sine offen
sa etiam plebis:quoniam eos ad cupiditatem amplum modum sperādi icitauerat:legem se promulga
turum ostendit: ob id ut iis qui sempronia lege agrum accipere deberēt:pecunia quæ regis Attali fu/
isset:diuideretur:heredem autem Po.Ro.reliquerat Attalus rex Pergami Eumenis filius:tot īdigna/
tionibus cōmotus grauiter senatus ante oēs.C.Antonius con.qui cum ī senatu in Graccum peroras/
set raptus ab eo ad populum:delatusq; plebei rursus in eum pro rostris concionatus est.Cum iterum
tri.ple.creari uellet:Graccus auctore.P.Cornelio Nasica:in capitolio a primatibus occisus est:ictus pri/
mum fragmētis subselliorum:& inter alios:qui in eadem seditiōe occisi erant: insepultus & in flumē
proiectus.Res præterea in Sicilia uario euentu aduersum fugitiuos gestas cōtinet:

EX LIBRO. LVIIII.

Vmantini fame maxime coacti:ipsi se per uices trucidauerunt: captam urbem Scipio Africa/
n nus deleuit:& de ea triumphauit:quartodecimo anno post Carthaginem deletam.P.Attilius
con.in Sicilia cum fugitiuus debellauit.Aristonicus regis Eumenis filius Asiam occupauit:cū
testamento Attali regis legata po.Ro.libera esse deberet. Aduersus eum.P.Lucinius Crassus cōsul:cū

idem pontifex max. esset: quod nunquam antea factum erat: extra Italiam profectus prælio uictus: & interemptus est. M. Perpena con. uictum Aristonicum in deditionem accepit. Qu. Pompeius: &. Qu. Metellus tunc primum uterq; ex plebe censores facti. Lustrum a censoribus est cōditum censa sunt capita. cccxviiii. milia. dcccxxiii. præter pupillos & uiduas. Q. Metellus censor censuit: ut ducere uxores omnes cogerētur oīno liberorum creandorum causa: extat oratio eius: quam Augustus Cæsar: cum de maritandis ordinibus ageret: uelut eo tempore scriptam in senatu recitauit. G. Attilius Labeo tri. ple. Qu. Metellum censorem: a quo in senatu legendo præteritus erat: de saxo deiici iussit: quod ne fieret: cæteri tri. ple. auxilio quāmaxime fuerunt. Cum Carbo tri. ple. rogationem tulisset: ut eundem tribunus plebis: quotiens quidem uellet: creari: liceret: rogationem eius. P. Africanus grauissima oratione dissuasit: in qua dixit Ti. Graccum iure cæsum uideri. Graccus contra suasit rogationem: sed Scipio censuit. Bella inter Antiochum regem Syriæ & Phrahatem parthorum regem gesta: nec magis quietæ res Aegypti referuntur. Ptolemæus Euergetes cognominatus ob nimiam crudelitatē suis inuisus: īcensa a Po. regia: clam in Cyprum profugit: & cum sorori eius Cleopatræ: quam eius uirgine filia per uim compressa: & in matrimonium ducta repudiauerat regnum a populo datum esset: infensus filium: quem ex illa habebat: in Cypro occidit: caputq; eius: & manus: & pedes matri misit. Seditiones a triūuiris Fuluio Flacco. G. Gracco: &. G. Carbone de agro diuidundo creatis excitatæ: q; bus cum. P. Scipio Africanus aduersaretur: fortisq; ac ualidus pridie domum se recepisset: mortuus in cubiculo inuentus est: suspecta fuit: tanquam uenenum ei dedisset Sempronia uxor: hinc maxime: quod soror esset Graccorum: cum quibus simultas Africano fuerat: de morte tamen eius nulla quæ/stio acta: quo defuncto seditiones triūuirales acrius exarserūt. G. Sēpronius con. cōtra Iapigas: primo male rē gessit: mox uictoria cladē accepta emēdauit: uirtute. D. Iunii Bruti eius: q Lusitaniā subegerat.

EX LIBRO. LX.

a Vrelius consul sardos subegit. Fuluius Flaccus primus omnium transalpinos ligures bello do/muit. missis in auxilium massilienſibus aduersus Falanios gallos qui populabant fines mssi/lienſium. L. Opimius prætor fregellanos: qui defecerant. in deditionem accepit: Fregellas di/ruit. Pestilentia in Africa a maxima multitudine locustarum: & deinde necatarum strage fuisse tradi/tur. Lustrum a censoribus conditum est: censa sunt ciuium capita. ccclxxxx. millia. dccxxxvi. Graccus Tiberii frater tri. ple. eloquentior quam frater pernicioſas aliquas leges tulit: inter quas frumētariam: ut semis & triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam: quam frater eius tulerat: tertiā qua equestrem ordinem cum senatu consentientem corrumperet: trecenti senatores erant: sexcenti equites: ut trecentis senatoribus admiscerentur: id est: ut equester ordo bis tantum uirium in senatu haberet: & continuato in alterum annum tribunatu legibus agrariis latis effecit: ut complures colo/niæ in italia deducerentur: & una in solo dirutæ Carthaginis: quo ipse triumuir creatus coloniam de/duxit. Præterea res a. Q. Metello consule aduersus Baleares gestas continet quos græci Gymnesias ap/pellant quia æstatē nudi exigant: Baleares a teli missū appellati: ut a Balteo Herculis comite ibi relicto tunc cum Hercules ad Geryonem nauigaret. Motus quoq; Syriæ referūtur: in quibus Cleopatra De/metrium: uirum suum: & Seleucum filium: multum īdignata: quod occiso patre eius: a se iniussu suo diadema: sumpsisset interemit.

EX LIBRO. LXI.

g .Sestius procon. uicta saluorum gente coloniam aquas. Sestias cōdidit ob aquarum copiam & calidis & frigidis fontibus: atque a nomine suo ita appellatas. Gn. Domitius porcon. con/tra allobroges ad oppidum uindalium multum feliciter pugnauit: quibus bellum inferendi causa fuit: quod Teutomalium Saliuorum regem fugientem recepissent: & omni ope iuissent: quod/que heduorum agros sociorum populo romāo uasta uissent. G. Gracchus: seditioso tribunatu acto: cū auentinum armata quoq; multitudine occupauisset. a. L. Opimo consule ex. S. C. uocato ad arma po/pulo pulsus interemptusq; est: & cum eo Fuluius Falccus socius eiusdem. Qu. Fabius Max. consul pau li nepos aduersus allobroges: & Bituitum auernorum regem feciliter pugnauit: ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum uiginti: & cum ipse ad satisfaciendum: senatui Romam profectus esset albæ custodiendus datus est: quia contra pacem uidebatur: ut in Galliam remitteretur: decretum quo q; est: ut congentiatus filius eius comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem ac/cepti. L. Opimius accusatus apud populū a. Q. Decio tri. ple. quod īdemnatos ciues ī carcerē cōiecisset liberatus est.

EX LIBRO. LXII.

g .Martius con. sarnios gentem alpinam expugnauit Mycipsa numidarum rex mortuus re/gnum tribus filiis reliquit Adherbali. Hyempsali: & Iugurthæ fratris filio quem ī filium ado/ptauerat. L. Cecelius Metellus Dalmatas obsedit: Iugurtha Hyempsalem fratrem bello petiit quem uictum interemit. Adherbalem regno expulit: q a senatu restitutus est. L. Cecilius Metellus. Gn. Domitius Aenobarbus cēsores duos & triginta senatu amouerūt: pterea motus Syriæ regæq; cōtinet.

EX LIBRO. LXIII.

c Ato. Portius con. in Thracia male aduersus sardiscos pugnauit. Lustrum a censoribus condi/tum est: censa sunt ciuium capita. cccxciiii. millia. cccxxvi. aemylia Licinia: & martia uirgines ue/stales incesti damnatæ sunt: idque incestum: quemadmodum commissum: deprehensum:

& iudicatum sit.refertur.Cimbri gens uaga populabundi in Illyricum uenerunt:ab iis Papyrius Carbo consul cum exercitu fusus est.Liuius Drusus consul aduersus sardiscos gentem a gallis oriunda in Thracia feliciter pugnauit:magnumq; honorem tulit.

EX LIBRO.LXIIII.

a Dherbal bello petitus a Iugurtha:& in oppido Cyrtha obsessus:contra denunciationem senatus ab eo occisus est:ob hoc ipsi Iugurthæ bellum indictum:idque etiam Calphurnius Bestia con. genere iussus pacem cum Iugurtha iniussu populi & senatus fecit.Iugurtha fide publica euocatus ad indicandum consiliorum suorũ auctores:quod multos pecunia ĩ senatu corrupisse dicebatur.Romã uenit:& poter cædem admissam in regulũ quẽdam nomine Masinissam:qui regnũ eius po.ro. inuisi appetebat:interfectũ.Romæ cum periclitaret:causam capitis dicere iussus clam profugit:& cædens urbe feretur dixisse.O urbem uenalem:& citu perituram:si emptorẽ inuenerit.A.Posthumius legatus infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto cõflixit:pacemq; atiam multum ignominiosam adiecit:quam quidem minime esse seruandam senatus censuit.

EX LIBRO. LXV.

q Vintius Cecilius Metellus consul duobus præliis Iugurtham fudit:&uniuersam Numidiã uastauit.M.Iunius Syllanus con.aduersum cimbros infeliciter pugnauit legatis cimbrorum sedem & agros:in quibus consisterent: postulantibus senatus negauit.M. Minutius procon.contra thracas feliciter quidem pugnauit.L.Cassius con.a tigurinis gallis pago eluetiorum:qui a ciuitate seccesserant:in finibus allobrogum cum exercitu cæsus est:milites:qui ex ea clade superauerant:obsidibus datis:& dimidia rerum omnium parte ut incolumes dimitterentur:cum hostibus pacti sunt.

EX LIBRO.LXVI.

i Vgurtha pulsus a.G.Mario ex numidia:auxilio Bochi maurorum regis adiutus ẽ:& cæsus p̃lio Bochi quoque copiis:nolente Bocho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere:uinctus ab eo & traditus Mario est ĩ qua re p̃cipua opera.L.Coruelii Syllæ quæstoris Marii fuit.

EX LIBRO.LXVII.

a Vrelius Scaurus legatus con.a cimbris:fuso exercitu:captus est:& cum in cõsilium ab iis euocatus deterreret eos:ne alpes transirent italiam petituri:eo quod diceret romanos uinci minime posse:a Bolo rege feroci iuuene occisus é.Ab iisdem hostibus.G.Manlius &.Q.Seruilius: Cepio proconsules uicti prælio castrisq; binis exuti sunt:octoginta millia militum occisa:calonum ac lixarum quadraginta millia.Secundum Po.Ro.iussionem.Cepionis:cuius temeritate clades accepta erat:dãnati bona publicata sunt:primoq; post regem Tarquinium imperium ei abrogatum.In triũpho Gaii Marii ductus ante currum eius Iugurtha cũ duobus filiis:& in carcere necatus.Marius triũphali ueste in senatum uenit:quod nemo ante eum fecerat:eiq; propter cimbrici bellum metum continuatus per quamplures annos magistratus est:consulatu secũdo & tertio absens cõsul creatus:quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est.Gnæus Domitius:pontifex maximus: populi suffragio creatus est.Cimbri uastatis omnibus:quæ circa rhodanum & pyreneum sunt per saltum in Hispaniam transgressi:ibiq; multa loca populati:a celtiberis fugati sunt:reuersiq; in Galliam bellicosis quidem se teutonis coniunxerunt.

EX LIBRO.LXVIII.

a Ntonius prætor in Sicilia maritimos prædones persecutus est.Gaius Marius con.summa ui oppugnata a teutonis & ambronibus castra defendit:duobus deide præliis circa aquas sextias eos hostes deleuit:in quibns cæsa traduntur hostium ducẽta millia:capita nonaginta.Marius absens quintum cõsul creatus est:triumphum oblatum:donec cimbros uinceret:distulit.Cimbri repulso ab alpibus fugatoq;.Q.Catulo procon.qui fauces alpium obsederat:& ad flumẽ athesim castellum æditum insederat:reliqueratq;:ubi uirtute sua explicata fugientem proconsulem exercitumque prosecuti in italiam traiecissent:iunctis eiusdem Catuli &.G.Marii exercitibus prælio uicti sunt ab eis in quo cæsa traduntur hominum centum quadraginta millia.capita.lx.Marius totius ciuitatis consensu receptus pro duobus triumphis:qui offerebantur:uno contentus fuit primores ciuitatis: qui ali quantulum:ut nouo homini ad tantos honores euecto inuiderant: conseruatam ab eo remp. fatebantur.P.Malleolus:matre interempta:primus omnium insutus culeo in mare præcipitatus est. Ancylia cum strepitu mota esse:antequam cimbricum bellum consumaretur:referuntur.Bella præterea iter Syriæ reges continet.

EX LIBRO.LVIIII.

g N.Apuleius Saturninus:adiuuãte.G.Mario:& per milites occiso.A.Numio competitore tri.ple.per uim creatus non minus uiolenter tribunatum.quam petierat:gessit:& cum legẽ agrariam per uim tulisset:Metello Numidico:eo quod in eam minime iurasset diem:dixit: qui cũ a bonis ciuibus defenderetur: ne causa malorum certaminum esset:uoluntarium exilium Rhodum profectus est:ibiq; legendo & audiendo magnos uiros aduocabat.Profecto.G.Marius seditionis auctor:qui sextum qdem consulatum per tribus sparsa pecunia emerat:aqua & igni interdixit.Idẽ Apuleius Saturninus tri.ple.G.Memmium candidatum consulatus petitorem maximum: quem aduer-

sarium eius actionibus suis timebat:interemit.Quibus rebus concitato quaplurimum senatu in eius causam:&.G.Marius homo mutabilis & uarii consilii ingeniiq;:qui semper secundum fortunã transierat:eum tueri minime posset:oppressus armis cum Glaucia prætore:& aliis eiusdem furoris sociis bello quodam interfectus est.Q.Cecilius Metellus ab exilio ingenti totius fauore ciuitatis reductus ẽ. M.Aquilius con.in Sicilia bellum seruile concitatum confecit.

EX LIBRO. LXX.

c Vm.M.Aquilius de pecuniis repetundis causam diceret:ipse rogare iudices uoluit.M. Antonius:qui pro eo peroabat.tunicam a pectore eius discidit: ut honestas cicratrices ostẽderet:quibus conspectis:indubitanter absolutus est:Cicero eius rei solus auctor Didius procon.aduersum celtiberos feliciter pugnauit.Proleomus cyrenarum rex:cui cognomentum Appionis fuit:mortuus hæredem populo.ro.reliquit:& eius regni ciuitates senatus liberas esse iussit.Ariobrazanes in regnum Cappadociæ a.L.Cornelio Sylla reductus est:parthorum legati a rege Arsace missi ad Sylam uenerunt:ut amicitiam a populo.ro.peterent.P.Rutilius uir summæ innocentiæ:qui legatus.G.Marii ꝓcon.a publicanoꝝ iniuriis Asiam defenderat:inuisus equestri ordini:penes quem uitia erant:repetundarum damnatus in exilium missus est.G.Gemminius prætor cõtra thracas infeliciter pugnauit.Senatus cum ipotentiã equestris ordinis in iudiciis exercendis ferre nollet:omni ui niti cœpit:ut ad se iudicia transferentur:sustinente causam eius.M.Liuio Druso tri.pl.qui:ut uires sibi acquireret:pernitiosa spe largitionis plebem concitauit:præterea motus Syriæ regumque continet.

EX LIBRO.LXXI.

m Arcus Liuius Drusus tri.ple.ut maioribus uiribus senatus causam susceptam tueretur.socios: & italicos populos spe ciuitatis romanæ sollicitauit:iisque adiuuantibus:per uim legibus agrariis frumentariisque latis:legem quoque iudicialem tulit:ut æqua parte iudicia penes senatũ: & equestrem ordinem essent.Cum deinde promissa sociis ciuitas præstari non posset:irati italici defectionem cœperunt agitare:eorum coitus:coniurationes:orationesque in cõciliis principum referuntur propter quæ Liuius Drusus etiam senatui inuisus factus:uelut socialis belli auctor:incertum a quo domi occisus est.

EX LIBRO.LXXII.

i Talici populi defecerũt picẽtes:uestini:marsi:peligni marucini:Lucani sanites initio belli a picẽtibus moto.Qu.Seruilius procon. in oppido Asculo cum omnibus ciuibus romanis qui in eo oppido erant occisus est:saga populus sumpsit.Seruilius galba a lucanis comprehensus: unius fœminæ opera:ad quam diuertebatur:captiuitate exemptus est Esernia & Alba coloniæ ab italicis obsessæ sunt.Auxilia demum latini nominis externarumque gentium missa populo romano & expeditiones inuicem urbiumque expugnationes referuntur.

EX LIBRO. LXXIII.

I Vcius Cæsar con.male aduersus Samnites pugnauit.Nola colonia in potestatem samnitium cum.L.Posthumio prætore uenit:qui interemptus est.Complures populi ad hostes defecerunt.Cum.P.Rutilius con.parum prospere cõtra marsos pugnasset & in prælio cecidisset.G. Marius legatus eius meliore quidem euentu cum hostibus conflixit.Sex.Sulpitius pelignos fudit.Q. Cepio legatus Rutilii cum obsessus prospere in hostes irrupisset: & ob eum successum æquatum ei cum.G.Mario esset imperium:temerarius factus & circunuentus incidiis:fuso exercitu:cecidit.L. Cæsar consul feliciter cõtra samnites pugnauit:ob eam uictoriam Romæ saga posita sunt & ut uaria belli fortuna esset:Esernia colonia cum.M.Marcello in potestatem samnitium uenit. Sed &.G. Marius prælio marsos fudit.Hirnio Asinio prætore marucinorum occiso.G.Cecilius in Gallia trãsalpina saluios rebellantes uicit.

EX LIBRO. LXXIIII.

g N.Pompeius picentes prælio fudit:& obsedit:ꝑ quã uictoriam Romæ ꝑtextæ:aliaq; magistratuũ ornamẽta ẽ insignia sumpta sunt.G.Marius cum marsis dubio euẽtu pugnauit. Libertini tum primum militare cœperũt.Aurelius plotius legatus umbros.L. Portius ꝑtor marsos: cũ uterq; populus defecisset:ꝑlio uicerũt.Nicomedes in Bytiniæ:Ariobarzanes i Cappadociæ regnũ reducti sunt.Gn.Pompeius con.marsos acie uicit. Cũ ære alieno oppressa eẽt ciuitas.A. Sempronius Asellius ꝑtor:quoniã secũdum debitores ius dicebat:ab iis:qui fœnerabãtur:in foro occisus est. Præterea icursiones thracum in Macedoniam populationesq; continet.

EX LIBRO. LXXV.

a .Posthumius Albinus legatus in obsidione castroꝝ hostiliũ cecidit.Sulpitius legatus: cũ classi præesset:ifamis crimine ꝓditionis ab exercitu suo iterfectus.L.Cornelius Sylla legatus samnites ꝑlio uicit:& bina castra eoꝝ expugnauit.Gn.Pompeius uestinos in deditionem accepit.L. Portius con.rebus ꝓspere gestis fusisq; aliquotiẽs marsis:dum castra eoꝝ expugnat:cecidit: ea res hostibus uictoriam eius prælii dedit.Cosconius & Luceius samnites acie uicerũt:Mariũ ægnatium nobilissimũ hostiũ ducẽ occiderũt:cõpluraq; eoꝝ oppida in deditionem acceperunt.L. Sylla hirpinos domuit:samnites multis ꝑliis fudit:aliquot populos recepit:quãtisq; raro quisquã ante cõsulatum rebus gestis ad petitionem cõsulatus Romam est profectus.

EX LIBRO. LXXVI.

a Gabinius legatus:rebus aduersum lucanos prospere gestis:multis oppidis expugnatis:in ob/
sidione castrorum hostilium cecidit Sulpitius legatus marucinos cecidit uniuersamque eam
regionem recepit.Gn.pompeius procon. uestinos & pelignos in deditionem accepit: marsi
quoque a.L.Murena & cecilio Pinna legatis aliquot prœliis fracti pacem petierunt Asculum a Gnæo
Pompeio captum est cæsis a Mamerco Aemilio legato italicis. Silo popedius dux marsorum auctor
huius rei i prœlio cecidit Ariobarzanes Cappadociæ. Nicomedes Bithyniæ regno a Mithridate pōti
rege pulsi sunt:præterea incursiones thracum in macedoniam cōtinet.

EX LIBRO. LXXVII.

c Vm.P.Sulpitius tri.ple.auctore.G.Mario pernicioſas leges promulgasset:ut exules reuocaren
tur:& noui ciues libertinique distribuerētur in tribus:& ut Marius aduersus Mithridatem pōti
regem dux crearetur:& aduersantibus consulibus.Qu.Pompeio:&.L.Syllæ uim intulisset oc
cisoq; Pompeii consulis filio genero Syllæ.L.Sylla con.cum exercitu in urbem uenit: & aduersus fa/
ctionē Sulpitii & Marii i ipsa urbe pugnauit:eāq; expulit: ex quo duodecim a senatū hostes: iter quos
G.Marius pater & filius iudicati sunt.P.Sulpitius cum in quadam uilla lateret: indicio serui sui retra/
ctus & occisus est:seruus:ut præmium promissi indicii haberet:manumissus est:& ob scelus domini
proditi de saxo deiectus est.G.Marius filius in Africam traiecit.G. Marius pater:cū i paludibus Mi/
turnensium lateret: extractus est ab oppidanis: & cum ad occidendum eum missus seruus natione
gallus maiestate tāti uiri perterritus:recessisset:impositus publice in naui delatus est in africam.L.Syl
la ciuitatis statum ordinauit:exinde colonias deduxit.Qu.Pompeius con.ad capiendum a.Gn. Pom/
peio procon.exercitum profectus consilio eius occisus est.Mithridates Ponti rex Bithynia & Cappa/
docia occupatis:& pulso Aquilio legato.Phrygiam prouinciam populi Romani cum ingenti exercitu
intrauit.

EX LIBRO. LXXVIII.

m Ithridates Asiam occupauit.Qu.Oppium procon.item Aquilium legatum in uincula conie/
cit:iussuq; eius quicquid ciuium romanorum in Asia fuit:uno die trucidatum é:urbem Rho/
dum:quæ sola in fide permāserat:oppugnauit:& aliquot prœliis naualibus uictus recessit. Ar/
chelaus præfectus regis in Græciam cum exercitu uenit:Athenas occupauit.Præterea trepidationem
urbium insularumq; aliis ad Mithridatem:aliis ad po.Ro.ciuitates suas trahētibus cōtinet.

EX LIBRO. LXXVIIII.

c Aius Cornelius Cinna cum pernicioſas leges per uim ferret:pulsus urbe a. Gn.Octauio colle/
ga cum Sex.tri.ple. imperioq; ei abrogato: corruptum.Ap. Claudii exercitum in potestatem
suā redegit:& bellum urbi intulit accersito.G.Mario cum aliis exulibus ex Africa:in quo bel/
lo duo fratres alter ex Pompeii exrcitu:alter ex Cinnæ:ignorantes concurrerunt: & cum uictor mor/
tuum spoliaret:agnito fratre:igenti lamētatione ædita:rogo ei extructo:ipse supra rogum se trāssodit
& eodem igni consumptus est.Et cum opprimi inter initia potuisset.Gn.Pompeii fraude:qui utrāq;
partem fouendo uires Cinnæ dedit:nec nisi profligatis optimatium rebus auxilium tulit: & consulis
segnitie cōfirmati .Cinna & Marius quatruor exercitibus:quorum duo.Qu.Sertorio & Carboni dati
sunt:urbem circū sederūt.Hostiam coloniam Marius expugnauit:& crudeliter diripuit.

EX LIBRO. LXXX.

i Talicis populis a senatu ciuitas data est:samnites.q soli arma recipiebant.Cinnæ & Mario se cō
iunxerunt:ab iis plancius cum exercitu cæsus est. Cinna & Marius cum carbone:& Sertorio
ianiculum occupauerunt:& fugati ab octauio consule recesserunt.Marius Antium quidem:&
ariciā:& Lauinium colonias deuastauit. Cum nulla omnino spes esset optimatibus resistendi propter
segniciem & perfidiam & ducum:& militum: qui corrupti aut pugnare uolebant:aut ad diuersas par
tes transibant.Cinna & Marius in urbem recepti sunt qui uelut raptam eam cædibus & rapinis uasta
runt:Gnæo Octauio consule occiso: & omnibus aduersæ partis nobilibus trucidatis:inter quos.M.
Antonio eloquentissimo uiro &.G.Cæsare:quorum capita in rostris posita Crassus filius ab equiti/
bus Fimbriæ interemptus: pater crassus:ne quid indignum uirtute sua pateret: gladio se transfixit.Et
citra ulla comitia cōsules in sequentem annum seipsos renunciauerunt: eodemque die quo magistra/
tum inierant. Marius.Sex.Licinium senatorem de saxo deiici iussit:æditisq; multis sceleribus idibus
ianuariis decessit: uir:cuius si examinentur cum uirtutibus uitia:haud facile sit dictu utrum bello me
lior:an pace pernicioſior fuerit adeo quam rēpublicam armatus seruauit eam primo togatus omni ge
nere fraudis: postremo armis euertit

EX LIBRO. LXXXI.

Vcius Sylla athenas:quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparet: circūsedit: & cum ma
ximo labore expugnauit: urbi libertatem & ciuibus:quæ habuerant:reddidit.Magnesia:quæ
sola in asia ciuitas in fide manserat: summa uirtute aduersus Mithridatem defensa est præte/
rea a thraciis in Macedonia gesta continet.

EX LIBRO.LXXXII.

Ylla copias regis quæ:Macedonia occupata:in Theſaliam uenerant:prælio uicit:cæſis ho-
ſ ſtium centum millibus:caſtris quoq; expugnatis renouato deinde bello iterum exercitum eius fudit:ac deleuit. Archelaus cum claſſe regia Syllæ ſe tradidit.Lucius Valerius Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus ut Syllæ ſuccederet propter auaritiam inuiſus exercitui ſuo a G.Fimbria legato ipſius ultimæ audatiæ homine occiſus eſt:& imperium ad Fimbriam tranſlatum. Præterea expugnatæ in Aſia urbes a Mithridate & crudeliter direpta prouincia:incurſioneſq; thracũ in Macedoniam referuntur:

EX LIBRO.LXXXIII.

Aius fimbria in aſia fuſis aliquot copiis Mithridatis urbem Pergamum cepit: obceſſumque
c regem non abfuit multum quin caperet:urbem Ilion:quæ ſe poteſtati Syllæ reſeruabat expugnauit:ac deleuit:& magnam partem Aſiæ recepit.Sylla multis prælijs thracas cecidit:Cum L.Cinna:&.Gn.Papyrius Carbo a ſeipſis cõſules per biẽnium creati bellum cõtra Syllam pararẽt effectum quidem eſt per Lucium Valerium Flaccum principem ſenatus:qui orationem in ſenatu habuit & per eos:qui cõcordiæ ſtudebãt:ut legati ad Syllam de pace mitterẽtur.Cinna ab exercitu ſuo.quem inuitum cogebat naues cõſcendere:& aduerſus Syllam proficiſci interemptus eſt:conſulatum Carbo ſolus geſſit.Sylla cum in Aſiam traieciſſet:pacem cum Mithridate fecit: ita ut his cederet prouinciis Aſia:Bythinia:Cappadocia:Fimbria deſertus ab exercitu:qui ad Syllam trãſierat:ipſe ſe percuſſit:impetrauitq; a ſeruo præbens ceruicem ut eum omnino interficeret.

EX LIBEO. LXXXIIII.

Ylla legatis:qui a ſenatu miſſi erant:futurum ſe in poteſtatem ſenatus reſpondit:ſi ciues: qui a
ſ Cinna pulſi ad ſe confugerant:reſtituerentur:quæ cõditio cum iuſta ſenatui uideretur: ppter Carbonem factionemq; eius:cui bellum uidebatur utilius:ne conueniret:effectum eſt:idem Carbo:cum ab omnibus oppidis italiæ obſides exigere uellet:ut fidem illorum contra Syllam obligaret:conſenſu ſenatus prohibitus.Nouis ciuibus.S.C.Suffragium datum eſt. Quintus Metellus Pius: qui partes optimatium ſecutus erat:cum in Africa bellum moliretur: a Caio Fabio prætore pulſus ẽ: ſenatuſq; conſultum per factionem Carbonis & marianarum partium factum eſt:ut oẽs ubiq; exercitus dimitterentur.Libertini in quinq; & triginta tribus diſtributi ſunt:præterea belli apparatum cõtra Syllam:quod plurimum excitabatur:continet.

EX LIBRO. LXXXV.

Ylla in Italiam cum exercitu traiecit:miſſiſq; legatis:qui de pace agerent:& a conſule.Gn. Car-
ſ bonæ:&.G.Norbano:uiolatis:eundem Norbanum prælio uicit:Et cum.L.Scipionis alterius conſulis:cum quo per omnia id egerat: ut pacem iungeret: nec potuerat: caſtra oppugnatũrus eſſet:uniuerſus exercitus conſulis ſollicitatus per emiſſos a Sylla milites ſigna ad Syllam trãſtulit: Scipio cum interimi poſſet dimiſſus eſt.Gn.Pompeius Gnæi filius eius:qui Aſculum ceperat:conſcripto quidem uoluntariorum exercitu: cum tribus legionibus ad Syllam uenerat ad quem ſe nobilitas omnis conferebat:ita:ut deſerta urbe ad caſtra ueniretur præterea expeditiones per uniuerſam Italiam utriuſq; partis ducum referuntur.

EX LIBRO. LXXXVI.

Vm Caius Marius,C.Marii.filius con.ante annos uiginti per uim creatus eſſet.G. Fabius in
c Africam propter crudelitatem & auaritiam in prætorio ſuo uiuus exuſtus eſt.L.philippus legatus Syllæ ſardiniam:Quinto Antonio prætore pulſo & occiſo:occupauit Sylla cum italicis populis ne timeretur ab iis uelut erepturus ciuitatem:& ſuffragii ius nuper datum fœdus percuſſit: itemq; ex fiducia iam certæ uictoriæ litigatores:a quibus adhibebantur uadimonia Romam deferre iuſſit.Cum a parte diuerſa urbs adhuc teneretur.L.Damacius prætor ex uolũtate.C.Marii con. cum ſenatum cõtraxiſſet:omnem:quæ in urbe erat:nobilitatem trucidauit:ex cuius quidem numero.Qu. Mutius Scæuola põtifex max.fugiẽs in ueſtibulo Veſtæ occiſus eſt.Præterea bellum a.L. Murena aduerſus Mithridatem in Aſia renouatum continet.

EX LIBRO. LXXXVII.

Ylla.C.Marium exercitu eius fuſo deletoq; ad ſacri portum in oppido præneſte obſedit urbẽ
ſ Romanam ex inimicorum manibus recepit:Marium erumpere tentãtem reppulit: præterea res a legatis eius eadem ubiq; fortuna partium geſtas continet.

EX LIBRO. LXXXVIII.

Ylla Carbonem:exercitu eius ad Cluſum:ad ſauentiam.Fidentiamq; cæſo italia expulit:cum
ſ ſamnitibus:qui ſoli italicorum populorum nondum arma depoſuerant:iuxta urbem Romã ante portam collinam debellauit:recuperataq; repu.pulcherrimam uictoriã crudelitate:quanta in nullo homine unquam fuit:inquinauit:octo millia deditorum in uia publica trucidauit tabulam proſcriptionis poſuit:urbem:& uniuerſam italiam cædibus repleuit:inter quos omnes præneſtinos inermes interemi iuſſit.Marium ſenatorii ordinis uirum cruribus:brachiiſque fractis: auribus præfectis: & defoſſis oculis necauit.C.Marius præneſte obſeſſus a Lucretio Aſella ſyllanarum partium uiro cum per cuniculum captaret euadere:ſeptus ab exercitu mortem ſibi conſciuit: in ipſo

cuniculo:cum sentiret se euadere minime posse:cum Pontio Thelesino fuge comite stricto utriq; gladio occurrit:quem cum occidisset:saucius a seruo impetrauit:ut se occideret.

EX LIBRO.LXXXIX.

l Vcius Brutus a Gn.Papyrio Carbone:qui Corcyram appullerat missus naue piscatoria Lilybeum ut exploraret:an ibi Pompeius esset:& circūuentus a nauibus: quas Pompeius miserat: in se mucrone uerso ad transtrum nauis obnixus corporis pondere incubuit.Gn.Pomp.in Siciliam cum imperio a senatu missus.Gn.Carbonem:qui flens muliebriter morte tulit:captū occidit. Sylla dictator factus:q; nemo quidem unquam fecerat:cum fascibus uigintiquattuor processit: rebus nouis reipu.statum confirmauit.Tribunorum ple.potestatem minuit:& omne ius legum ferendarū ademit.Pontificum augurumq; collegium ampliauit:ut essent quindecim.Senatum ex equestri ordine suppleuit.Proscriptorum liberis ius petendorum honorum eripuit:& bona eorum uendidit:ex q;bus primo multa rapuit:redactum est sestertium ter milies quingentiesq;.Lucretium Asellam consulatum contra uoluntatem suam petere ausum iussit interemi in foro:& cum indigne ferret.Pop.Ro. concione uocata:se iussisse dixit.Gn.Pompeius in Africa.Gn.Domitium proscriptum:& Hiericam regem numidarum bellum molientes:uictos interemit:&.iiii.&.xx.annos natus adhuc eques Romanus quod quidem nemini contingerat:ex Africa triumphauit.Gn.Norbanus consularis proscriptus in urbe Rhodo:cum comprehenderetur:se ipse interemit. Metellus ex proscriptis unus clam: capite adoperto:ad posticum æstis Bastiæ uxoris cum accessisset admissus minime est: quia illum ꝓscriptū diceret:itaq; se transfodit:& sanguine suo fores respersit.Sylla Nolam in Sannio recepit.xlvii.legiones in agros captos deduxit:& eos iis diuisit.Vola terras:quod oppidum adhuc in armis erat:obsessum in deditionem accepit.Mitylene quoque in Asia quæ sola urbs post uictum Mithridatem arma retinebat:expugnatæ dirutæq; sunt.

EX LIBRO.XC.

Ylla decessit:honosq; ei a senatu habitus est:ut in campo Martio sepelliretur.M.Lepidus: cum
f acta Sylle temptaret:rescindere bellum excitauit:& a.Q.Catulo Collega Italia pulsus est: & in Sardinia frustra bellum molitus periit.M.Brutus:qui cisalpinam Galliam tenebat:a Gn.Pompeio occisus est.Q.Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitauit.L.Manlius ꝓcon.&.M.Antonius legatus ab Herculeio quæstore prælio uicti sunt.Præterea a.P.Seruilio procon. aduersus cilicas res gestas continet.

EX LIBRO.XCI.

Næus pompeius cum adhuc quæstor esset:cum imperio consulari aduersus Sertorium miss
g sus est.Sertorius aliquot urbes expugnauit:plurimasq; ciuitates in potestatem suam redegit. Ap.Claudius procon.thracas pluribus prælis uicit.Q.Metellus procon.L.Herculeium quæstorem Sertorii omnino cum exercitu cecidit.

EX LIBRO.XCII:

Næus Pompeius adhuc dubio euentu cum Sertorio pugnauit.ita ut singula ex utraque parte
g cornua uicerint.Q.Sertorius Metellum:& Perpennam cum duobus exercitibus prælio fudit cuius uictorie partem cupiens auferre Pompeius parum prospere pugnauit.Obsessus deinde Calagurii Sertorius assiduis eruptionibus non leuiora damna obsidentibus tulit.Præterea a.P.Cursore procon.in Thracia res gestas aduersus Dardanos:&.Q.Sertorii multa crudelia in suos facta cōtinet qui plurimos amicorum & secum proscriptorum crimine proditionis insimulatos interemit.

EX LIBRO.XCIII.

Vblius Seruilius procon.in Cicilia isauros domuit & aliquot urbes piratarum expugnauit.Ni
p comedes Bithynie rex moriens Po.Ro.fecit hæredem regnumq; eius in prouinciæ formam redactum est.Mitridates fœdere cum Sertorio icto:bellum Popu.Roma. intulit: Apparatus deinde regiarum copiarum pedestrium naualiumq;:& occupata Bithynia.M.Aurelius Cotta con.ad Calcedoniam prælio a rege uictus est:rexq; a Pompeio & Metello uictus:& ut contra Sertorium egerunt:qui omnibus belli militiæq; artibus par fuit:quos etiam ab obsidione Calagurii oppidi depulsos coegit diuersas regiones petere:Metellum ulteriorem Hispaniam:Pompeium Galliam.

EX LIBRO.XCIIII.

Vcius Lucullus con.aduersus Mithridatem equestribus prælis feliciter pugnauit: & expedi
l tiones aliquot prosperas fecit poscentesq; pugnam milites a seditione inhibuit.Diotarus Gallo græcie tetrarches præfectos Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cecidit. Præterea res a Pompeio in Hispaniam contra Sertorium prospere gestas continet.

EX LIBRO.XCV.

Aio Curio procon.Dardanos in Thracia domuit:Quattuor & septuaginta gladiatores capuæ
c ex ludo Lentuli profugerunt:& congregata seruorum & ergastulorum multitudine. Chryso & Spartaco ducibus bello excitato Claudium pulchrum legatum &.P.Vorenum prætorem prælio uicerunt.L.Lucullus procon.ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroq; deleuit.pulsumq; a Bithynia regē uariis belli ac naufragiorū casibus fractū coegit in pontum ꝓfugere.

EX LIBRO.XCVI.

q ,Arius prætor Chryſum fugitiuorum ducem cum uiginti milibus hominum cecidit.Gn.Lé
tulus conſ.male aduerſus Spatacum pugnauit ab eodem.L.Gellius &.Q.Arius prætor acie ui
cti ſunt.Sertorius a.M.Antonio:& M.Perpenna:& aliis coniuratis in conuiuio interfectus eſt
octauo ducatus ſui anno:magnus dux:& aduerſus duos imperatores Pompeium & Metellum ſæpe
par:aut frequentius uictor:ad ultimum deſertus & proditus.Imperium partium ad Marium tranſla
tum eſt:quem Gn.Pompeius uictum captumq; interemit:ac recepit Hiſpanias decimo fere anno:quá
cœptum erat bellum.G.Caſſius procon.G.Manlius prætor male aduerſus Spartacum pugnauerunt
idque bellum.M.Craſſo prætori mandatum eſt.

EX LIBRO. XCVII.

m Arcus Craſſus prætor primum cum parte fugitiuorum:que ex Gallis Germaniſq; conſtabat
feliciter pugnauit cæſis inimicorum.xxxv.milibus & duce eorum Granico.Cũ Spartaco de/
inde bellauit:cæſis cum ipſo milibus quadraginta.M.Antonius prætor bellum aduerſus cre/
tenſes parum proſpere geſtum morte ſua finiuit.M.Lucullus procon.thracas ſubegit.L.Lucullus ĩ põ
to aduerſus Mithridatem feliciter pugnauit:cæſis hoſtium amplius quam ſexaginta milibus.Marcus
Craſſus & Gn.Pompeius conſules facti ſunt:ſicut Pompeius antquam quæſturam gereret:ex equite
Romano tribuniciam poteſtatem reſtituerunt. Iudicia quoque per.M.Aurelium cottam prætorem
ad equites Romanos tranſlata ſunt.Mithridates deſperatione rerum ſuarum coactus ad Tigranem ar
menie regem confugit.

EX LIBRO. XCVIII.

Achares filius Mithridatis Boſphori.a.L.Lucullo in amicitiam receptus eſt.G.Lentulus:&.L.
Gellius cenſores aſperam cenſuram egerunt quattuor & ſexaginta ſenatu motis:a quibus lu/
ſtrum conditum eſt:cenſa ſunt ciuium capita.ccccl.milia.L.Metellus prætor in Sicilia aduer/
ſum piratas proſpere rem geſſit.Templum Iouis in capitolio:quod incendio conſumptum erat: refe/
ctum a.Q.Catulo dedicatum eſt.L.Lucullus in Armenia Mithridatem:& Tigranem:& imenſas utri
uſq; regis copias multis certaminibus fudit.Q.Metellus procon.bello ſibi aduerſus cretenſes manda
to:Cydoniam urbem obſedit.G.Triarius legatus Luculli aduerſus Mithridatem parum proſpere pu
gnauit.Lucullum:ne perſequeretur Mithridatem ac Tigranem:ſummamque uictorie imponeret:ſe/
ditio militum tenuit qui ſequi nolebant:quia legiones Valerianæ impleta a ſe ſtipendia dicentes Lu/
cullum reliquerunt.

EX LIBRO.XCIX.

Vintus Metellus procon.Gnoſon:& Lyctium:& Cydoniam:& alias plurimas ciuitates expu/
q gnauit.Lucius Roſius tribu.ple.legem tulit.ut equitibus Romanis in theatro quattuordecim
gradus proximi aſſignarentur Gn.Pompeius lege ad Populum lata perſequi piratas iuſſus:q
commertium annonæ intercluſerant:intra quadrageſimum diem toto mari eos expulit:belloq; cum
iis in Cilicia confecto acceptis in deditionem piratis agros & urbes dedit.Præterea res a Quinto Me/
tello aduerſus cretenſes continet:& epiſtolas Metelli & Gnæi Pompeii inuicem miſſas: queritur Me/
tellus gloriam rerum a ſe geſtarum a Pompeio ſublatam præteriri:qui in cretam miſerit legatum ſuũ
ad accipiendas urbium deditiones.Pompeius Romæ rationem reddit hoc ſe facere debuiſſe.

EX LIBRO.C.

Aius Manlius tribu.ple.indignatione maxima nobilitatis legem tulit:ut Pompeio bellum mi
c thridaticum mandaretur:concio eius bona.Qu.Metellus domitis cretenſibus:libere in id tẽ/
pus inſulæ legem tulit.Gn.Pompeius ad gerendum bellum aduerſus Mitridatem profectus:
cum rege Parthorum Phrahate amicitiam renouauit: equeſtri prælio Mithridatem uicit. Præterea
bellum inter Phrahatem regem parthorum:& Tigranem Armeniorum regem ac demum inter filiũ
Tigranem patremq; geſtum continet.

EX LIBRO. CI.

Næus Pompeius Mithridatem Nocturno prælio uictum coegit Boſphoron ꝓfugere: Tigra
g nem in deditionem accepit:eiq; ademptis Syria:Phœnicia:& Cilicia regnum Armeniæ reſti/
tuit.Coniuratio eorum:qui in petitione conſulatus ambitus damnati erant:facta de interficiẽ
dis conſulibus oppreſſa eſt.Gn.Pompeius cum Mithridatem perſequeretur:in ultimas ignotaſq; gen
tes penetrauit: iberos:albanos:qui tranſitum minime dabant:prælio uicit.Præterea fugam Mithrida
tis per cholcos ethnicoſq;:& res ab eo in Boſphoro geſtas continet.

EX LIBRO.CII.

Næus Pompeius in prouinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bel/
g lum patri intulit: ab eo Mithridates obſeſſus in regia cum ueneno ſumpto parum profeciſſet
ad mortem: a milite Gallo nomine Bithoco:a quo:ut adiuuaretur petierat interfectus eſt.G.
Pompeius iudæos ſubegit:fanum eorum in Hieroſolyma inuiolatum ante id tempus cepit.L.Catili/
na bis repulſam in petitione conſulatus paſſus:cum Lentulo prætore:& Cethego:& pluribus coniura
uit de cede conſulum & ſenatus incendiis urbis opprimenda republica:exercitu quoq; in Ethruria cõ
parato:Ea coniuratio.M.Tullii Ciceronis eruta eſt.Catilina urbe pulſo de reliquis coniuratis omni/
no ſumptum ſupplicium eſt.

EX LIBRO.CIII.

Atilina.G.Antonio ꝓcō.cū exercitu cæſus ē.P.Clodius accuſatus qđ ī mulieris habitu ſacrarium: ī quo uirꝫ intrare nefas é:cumq; ītraſſet uxorē Metelli Pōtii ſtuprauiſſet abſolutus.Gn.Pōtitius ꝓtor allobroges:q rebellauerant ad Solonē domuit.P.Clodius ad plebē tranſiit.G.Cæſar luſitanos ſubegit:eoq; cōſulatus candidato & captāte rēpu.īuadere:cōſpiratio inter tres principes ciuitatis facta eſt Gn.Pōpeiū.M.Craſſum & Gaiū Cæſarē.Leges agrarie a Cæſare con.cū maxima cōtētione inuito ſenatu & altero cōſule.M.Bibulo latæ ſunt.G.Antonius ꝓcō.in thratia paꝫ ꝓſpere rē geſſit.M.Cicero lege a.P.Claudio tri.ple.lata:qa indēnatos ciues necauiſſet:ī exiliū miſſus eſt.Cæſar ī ꝓuīciam Galliam profectus eluetios: gentem uagam: domuit: quæ ſedem quærens per prouinciam Cæſaris Narbonē iter facere uolebat.Præterea ſitū Galliarum continet.Pōpeius de liberis Mithridatis Tigrane & Tigranis filio triumphauit:magnuſq; a tota concione conſalutatus.

EX LIBRO.CIIII.

Rima pars libri ſitum Germaniæ moreſq; continet.G.Cæſar cōtra germanos qui Arioui ſto duce in galliam deſcenderant:cum exercitum ducerent:rogatus ab heduis & ſequanis: quorū ager poſſidebatur:trepidationē militū pp metū nouoꝝ hoſtiū ortā allocutione exercitus ībuit:& uictos prælio germanos Gallia omni expulit.M.Cicero Pompeio inter alios orāte & Tito Annio Milone tribu.ple.ingenti gaudio ſenatus ac uniuerſæ Italiæ:ab exilio reductus eſt.Gn.Pompeio ꝓ quinquennium annonæ cura mandata eſt.Cæſar ambianos:ſueſiones:uiromanduos:atrebates:belgarum populos:quorum quidem maxima multitudo erat:prælio euictos in deditionem accepit:ac deīde contra neruios unam harum ciuitatum cum maximo diſcrimine pugnauit:eamq; gentem deleuit quæ bellum geſſit:donec ex ſexaginta milibus armatorum trecenti ſupereſſent: ex nonaginta quinq; ſenatoribus tres tantummodo euaderent.Lege lata de redigenda in prouinciæ formam Cypro & publicanda pecunia regia.M.Catoni adminiſtratio eiuſdē rei mādata eſt.Ptolemeus Aegypti rex ob iniurias:quas patiebantur:a ſuis regno pulſus Romam uenit.C.Cæſar gentem oceano iunctam ſcilicet uenetos nauali prælio uicit.Præterea a legatis eius eadem fortuna res geſtas continet.

EX LIBRO.CV.

Vm.M.Catonis tri.ple.interceſſionibus comitia tollerent:ſenatus ueſtem mutauit.M.Cato ī petitione præture:prælato Vatinio repulſam tulit.idem cum legem impediret: qua prouīciæ conſulares in quinquennium Pompeio Hiſpaniæ.Graſſo Syria & partichum bellum: Cæſari Gallia & germania dabantur a.G.Trebonio tri.ple.legis auctore in uincula ductus eſt.A.Gabinius ꝓcon.Ptolæmeum in regnum reduxit Aegypti:reiecto Archelao:quem ſibi regem aſciuerāt.Cæſar uictis germanis:& in Gallia cæſis rhenum tranſcendit proximam partem Germaniæ domuit:ac deīde oceano in Britaniam parum proſpere tempeſtatibus aduerſis traiecit:iterumq; parum felicius maximaq; hominum multitudine cæſa reliquam partem inſulæ in poteſtatem redegit.

EX LIBRO.CVI.

Vlia Cæſaris filia Pompeii uxor deceſſit:honoſq; maximus ei a populo habitus eſt:utin campo martio ſepeliretur.Gallorum multi populi Ambiorige duce eburonum defecerunt:a qbus Cotta:&.T.Arunculeius legati Cæſaris inſidiis circunuenti:cum exercitu:cui ꝑerant:cæſi ſunt & cum aliarum quoq; legionum caſtra oppugnata maxmo labore defenſa eſſent: interq; eos:qui ītreuiris præerat.Q.Cicero:ab ipſo Cæſare hoſtes prælio fuſi ſunt.M.Craſſus bellū Parthis illaturus Euphratem fluuium tranſit:uictuſq; prælio:in quo & filius eius cecidit:cum reliquias exercitus in collem recepiſſet:euocatus in colloquium ab hoſtibus ut de pace acturus:quorum dux erat Surenas:compræhenſus:& ne quid uiuus pateretur repugnans:interemptus eſt:& ita periit.

EX LIBRO.CVII.

Aius Cæſar treuiris in Gallia uictis:iterum in Germaniam tranſit:nulloq; ibi ſuento hoſte:reuerſus in Galliam eburones & alias ciuitates:quæ conſpirauerant:uicit:& regem Ambiorigē ī fuga perſecutus.P.Clodii a.T.Annio Milone candidato conſulatus appia uia ad bouillas occiſi corpus plebs in curia cremauit.Cum ſeditiones inter candidatos conſulatus Ipſæum Scipionem & Milonem eēnt:q armis ac ui contendebant:ad comprimendas eas.Gn.Pōpeius legatus a ſenatu cōſul tertio factus eſt abſens:& ſolus:quod nemini unq; contigit:quæſtione decreta de morte.P.Clodii Milo iudicio damnatus in exilium actus eſt.Lex dicta eſt:ut ratio abſentis Cæſaris in petitione conſulatus haberetur:inuito & contradicente.M.Catone.Præterea res geſtas a.C.Cæſare aduerſum gallos:qui ꝓpe uniuerſi:Vercingentorige auerno duce:defecerūt:& laborioſas obſidiōes urbiū cōtinet iter q̄s Auarici biturigū Cergonis auernoꝝ.

EX LIBRO.CVIII.

Aius Cæſar gallos ad Alexiam uicit oēſq; Galliæ ciuitates:quæ ī armis fuerant:in deditionem accepit.C.Cæſius quæſtor.M.Craſſi parthos:qui in Syriam tranſcenderant:cecidit.In petitione conſulatus.M.Cato repulſam tulit:creatis conſulibus.Ser.Sulpitio &.M.Marcello.C.Cæſar Bellouacos cū aliis gallo; populus domuit.Præterea cōtinet iter conſules de ſucceſſore.C.Cæſari mittendo agente in ſenatu.M.Marcello cōſule:ut cæſar ad petitionē cōſulatus ueniret cum is:lege lata in id tēpus cōſulatus ꝓuincias obtineret debere:reſq; a.M.Bibulo geſtas in Syria continet.

EX LIBRO.CIX.

Ausæ ciuilium armorum & initia referuntur:contentioneſq; de ſucceſſore.C.Cæſari mitten/
c do:cum ſe dimiſſurum exercitum negaret:niſi a Pompeio dimitteretur:&.C.Curionis tri.ple.
primum aduerſus Cæſarē actiones continet.Cum .S.C.factū eſſet:ut ſucceſſor Cæſari omni/
no mitteretur.M.Antonio & Qu.Caſſio tri.ple.quoniam interceſſionibus id.S.C.impediebant urbe
pulſis:mandatumq; a ſenatu cōſulibus &.Gn.Pompeio ut uiderent.nequid reſpu.detrimenti caperet.
C.Cæſar bello inimicos perſecutus cum exercitu in Italiā uenit:Corphinum cum.L.Domitio &.L.Lē
tulo cepit eoſq; dimiſit.Gn.Pompeium uniuerſoſq; eius partium Italia omnino expulit.

EX LIBRO.CX.

Aius Cæſar Maſſiliam:quæ portas ipſi clauſerat:obſedit:& relictis ī obſidione.C.Trebonio &
c D.Bruto:profectus in Hiſpaniam.L.Afraniū &.G.Petreiū legatos.Gn.Pompeii cū ſeptem le/
gionibus ad Ilerdam in deditionē accepit:oēſq; incolumes dimiſit.Varrone quoq; legato Pō/
peii cū exercitu in ptātem ſuam redacto.Gaditanis ciuitatē dedit.Maſſilienſes duobus nauali bus præ/
liis uicti:Poſt longā obſidionē ī ptātē Cæſaris ſe pmiſerunt.C.Antonius legatus Cæſaris male contra
Pompeianos pugnauit:& in Illyrico captus eſt:in quo bello opitergini tranſpadani Cæſaris auxiliares
rate ſua ab hoſtilibus nauibus clauſa potius:quam in poteſtatem inimicorum uenirent:intet ſe occur
rentes occubuerunt.C.Curio legatus Cæſaris in Africa cum aduerſum pompeianaꝝ partium ducem
Varronem pugnaſſet:a Iuba rege Mauritaniæ cum exercitu cæſus eſt.C.Cæſar in Græciam traiecit.

EX LIBRO.CXI.

Aius Cecilius Ruffus prætor cum ſeditiones in urbe:quā maxime concitaret nouarum turba
c rum ſpe plebe ſollicitata:abrogato magiſtratu pulſus urbe Miloni exuli:q fugitiuoꝝ exercitū
contraxerat:ſe coniunxit:uterq; cū bellū molirentur:interempti ſunt.Cleopatra Aegypti regia
a Ptolemæo fratre regno pulſa eſt.Propter.Q.Patuli prætoris auariciam crudelitatēq; cordubenſes in
Hiſpania cū duabus uarianis legionibus a partibus Cæſaris deſciuerunt.Gn.Pompeius ad Brunduſiū
obſeſſus a Cæſare:& præſidiis eius cum magna clade diuerſæ ptis expugnatis obſidione liberatus trā
ſlato in Theſſāliam bello apud Pharſaliam acie uictus eſt.Cicero in caſtris remāſit uir nihil minus quā
ad bella natus omnibuſq; aduerſarum partiū q ſe poteſtati uictoris permiſſerunt:Cæſar ignouit.

EX LIBRO.CXII.

Repidatio uictarum partium p diuerſas orbis terrarum partes & fuga referuntur. Gn.Pōpe/
t ius:cum Aegyptum petiſſet:iuſſu Ptolemæi regis pupilli & auctore Theodoro præceptore cu
ius apud regem maxima erat auctoritas:& Photino:occiſus eſt ab achilla:cui delegatū id faci/
nus erat:in nauicula antequam in terrā exiret.Cornelia uxor & Sex.Pōpeius filius ī Cyprum refuge/
runt.Cæſar poſt tertium diem inſecutus:cū ei Theodorus caput Pompeii & annulū obtuliſſet:īſenſus
eſt:& illachrymauit ſine periculo Alexandriam tumultuantem intrauit.Cæſar dictator creatus Cleo/
patram in regnum Aegypti reduxit:& inferentem bellum:iiſdem auctoribus Ptolemæum:q̄bus Pō/
peium interfecerat cum maximo ſuo diſcrimine uicit.Ptolemæus dum fugit:in nilo nauicula: ſubſe/
dit.Præterea laborioſum.M.Catonis in Africa per deſerta cum legionibus iter:& bellum a Gn.Domi
tio contra Phrahatem parthum proſpere geſtum continet.

EX LIBRO.CXIII.

Onfirmatis in Africa Pompeianis parthibus:earum imperium.P.Scipioni delatum eſt:Cato/
c ne:cui ex quo deferabatur imperium cedente. Et cum diruēda urbe Vtica propter fauorem ci/
uitatis eius in Cæſarem diliberaretur:idq;:ne fieret.M.Cato tenuiſſet:Iuba ſuadente:ut dirue/
retur:tutela eius & cuſtodia mandata eſt Catoni.Pompeii Magni filius in Hiſpania:cōtractis uiribus:
quarum ducatum nec Afranius nec Petreius excipere uolebant:bellum aduerſus Cæſarem renouauit
Pharnaces Mithridatis filius ex Ponto ſine ulla belli mora uictus eſt.Cum ſeditiones Romæ a.P.Do/
lobella tri.ple.legem ferente de nouis tabulis excitate eēnt:& ex ea cauſa plebs tumultuaretur: īductus
a.M.Antonio magiſtro equitum in urbem militibus octingentis a plebe cæſi ſunt.Cæſar ueteranis tū
ſeditione miſſionem poſtulantibus dedit:& cum in Africam traieciſſet:contra copias Iubæ regis cum
diſcrimine maximo pugnauit.

EX LIBRO.CXIIII.

Ellum ī Syria Cecilius Baſſus eques Romanus Pompeianarum partium excitauit:&relicto a
b legione Sexto Cæſare:qui ad baſſum trāſierat:occiſoq; eo Cæſar Scipioné prætoré Afranium
Iubamq; uicit ad Tapſum:caſtris eoꝝ expugnatis:Cato audita re:cum ſe pcuſſiſſet Vticæ:& ī
terueniente filio curaretur:inter ipſam curationem reciſo uulnere expirauit anno ætatis q̄drageſimo
nono.Petreius iubam ſeq; interemit.P.Scipio in naue circunuentus honeſtæ morti uocem quoq; ad/
iecit:quærentibus enim hoſtibus imperatorem dixit:imperator bene ſe habet.Fauſtus & Afranius oc
ciſi.Catonis filio uenia data.Brutus legatus Cæſaris in Gallia bellouacos rebellantes uicit.

ELIBRO.CXV.

Aeſar quattuor triumphos duxit ex Gallia:ex Aegypto:ex Ponto:& Africa:epulum:& omnis
c generis ſpectacula ædidit.M.Marcello conſulari ſenatu rogante conceſſit reditum:qui Marcel
lus beneficio eius frui minime potuit a Gn.Magio Cillone cliente ſuo Athenis occiſus: & cen/
ſum egit:quo cenſa ſunt ciuium capita centum quinquaginta millia. Profectus in Hiſpaniam. Gn.

Pompeium: utrinq; multis expeditionibus factis:& aliquot urbibus expugnatis: summam uictoriã cum maximo discrimine ad Mundam urbem consecutus est. Pompeius Sex. effugit:

EX LIBRO. CXVI.

Aesar ex Hispania quintum triumphum egit:& cum multi quam maximiq; honores ei a se/
c natu decreti essent inter quos: ut patet patriæ appellaretur & sacrosanctus dictator in perpetuũ esset: inuidiæ causam aduersus eum præstiterunt: quod senatui deferente hos honores: cum ante ædem Veneris genitricis sederet: minime assurrexit:& quod Marco Antonio consule collega suo inter lupercos currente diadema capiti suo impositum in sella reposuit: Et quod Epidio Marulo & ce seceo Flauo tribunis plebis inuidiam ei tanq; regnum affectanti mouentibus potestas abrogata est. Ex iis causis: conspiratione in eum facta cuius capita fuerunt. M. Brutus &. G. Trebonius:& Cassius:& ex Cæsaris partibus. D. Brutus in curia Pompeii occisus est uiginti tribus uulneribus: occupatumque ab interfectoribus eius capitolium. Obliuione deinde cædis eius a senatu decreta: obsidibus Antonii & le pidi: liberis acceptis: coniurati a capitolio descenderunt. Testaméto Cæsaris hæres ex parte dimidia ĩ/ stitutus. C. Octauius ex sorore nepos & in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus: cum ĩ campum mar tium ferretur a plebe: ante rostra crematum est. Dictaturæ honos in perpetuum sublatus est. Chama/ ces humillimæ sortis homo: qui se. C. Marii filium ferebat cum apud credulam plebem: seditiões mo ueret: interfectus est.

EX LIBRO. CXVII.

Aius Octauius Romam ex Epiro uenit: eo enim illum Cæsar præmiserat bellum in Macedo
c nia gesturus omnibusq; prospere exceptis: etiam nomen Cæsaris sumpsit: in confusione rei/ ac tumultu lepidum Pont. Max. interemit. Sed. M. Antonius con. cum impotenter dominare, tur: legemq; de prouinciarum permutatione tulisset per uim:& Cæsarem quoq; petentem: ut sibi ad/ uersum auunculi percussores adesset: magnis iniuriis affecit. Cæsar ut sibi & reipu. uires cõtra eum pa/ raturus deductas in colonias ueteranos excitauit: legiões quoq; quarta & martia signa ab Antonio ad Cesarem tulerunt. deinde plures sæuicia. M. Antonii passim ĩ castris suis trucidati: quia & suspecti erãt & ad Cæsarem desciuerunt. D. Brutus: ut petendi Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret: Mutinam cum exercitu occupauit. Præterea discursus utriusq; partis uirorum ad accipiendas prouincias appara tusque belli continet.

EX LIBRO. CXVIII.

Arcus Brutus in Græcia sub prætextu reipu.& susceptí contra. M. Antoniũ belli: exercitũ: cui
m Vatinius pẽrat: cũ ,puincia in potestaté suam redegit. C. Cæsarí q primus reipu. arma sumpse/ rat ,p Po. Ro. imperiũ a senatu datũ cũ cõsularibus ornamẽtis: adiectũq;: ut senator eẽt. M. An/ tonius. D. Brutũ mutinæ obsedit: missiq; ad eũ legati a senatu de pace parũ ad eam componẽdã ualue/ runt: Po. Ro. saga sumpsit. M. Brutus in Epiro. C. Antoniũ prætorẽ cũ exercitu potestati suæ subegit.

EX LIBRO. CXIX.

Aius Trebonius in Asia fraude. P. Dolobellæ occisus est: ob id facius Dolobella a senatu inimi/
c cus iudicatus est. Cum Pansa consul male aduersus Antonium pugnasset. A. Hircius consul cũ exercitu superueniens: fusis. M. Antonii copiis: fortunam utriusq; partis æquauit. Victus dein de ab Hircio & Cæsare Antonius in Galliam confugit:&. M. Lepidum cum legionibus: quæ sub ipso erant: sibi iunxit: hostisq; a senatu cũ omnibus: qui intra præsidia eius erant: iudicatus est. A. Hircius q̃ post uictoriam ipsius in inimicorum castris ceciderat:&. L. Pansa e uulnere: quod in aduerso prælio ex ceperat: defunctus in campo Martio sepulti sunt. Aduersus. C. Cæsarem: qui solus e tribus ducibus su pererat parum gratus senatus fuit: qui. D. Bruto obsidione mutinensi a Cæsare liberato honore triũ/ phi decreto. Cæsaris militumq; eius mentionem non satis gratam habuit: ob quæ. C. Cæsar: reconci/ liata per. M. Lepidnm cum. M. Antonio gratia: romam cum exercitu uenit:& præclusis aduentu eius: iis: qui in eum iniqui erant: cum annos. xviii. haberet: consul creatus est.

EX LIBRO. CXX:

Aius Cæsar consul legem tulit de quæstione habenda in eos quoꝝ opera pater occisus eẽt: po/
c stulatiq; ea lege. M. Brutus. C. Cassius. D. Brutus absentes damnati sunt: Cum. M. Antonio ui res Asinius quoq; Pollio & Munatius Plancus cum exercitibus suis adiũcti ampliassent:&. D. Brutus cui senatus: ut persequeretur Antonium: mandauit: relictus a legionibus suis profugisset: iussu Antonii: in cuius potestatem uenerat: a Capeno sequano interemptus est. C. Cæsar Pacem cum Anto/ nio & Lepido fecit: ita ut tres uiri reipu. constituendæ quidem per quinquennium præessent: ipse Le/ pidus & Antonius statuerunt: ut suos quisq; inimicos proscriberent: in qua proscriptione plurimi eq/ tes. cxxx. senatorum nomina fuerant:& iter eos. L. Pauli fratris. M. Lepidi &. L. Cæsaris Antonii auun culi. M. Ciceronis: cuius occisi a Popilio legionario milite: cum haberet annos. lxiii. caput quoque cum manu dextra in rostris positum est. Præterea res a. M. Bruto in Græcia gestas continet:

EX LIBRO. CXXI.

Aius Cassius cui mãdatum a senatu erat: ut Dolobellam inimicum iudicatum bello perseque/
c tur: auctoritate reipu. adiutus Syriam cum tribus exercitibus: qui in eadem prouincia erant: in potestatem suam redegit. Dolobellam in ube Laodicea obsessum mori coegit. M. quoq; Bru/ ti iussu. C. Antonius captus occisus est.

EX LIBRO.CXXII.

m Arcus Brutus aduersus thracas parum prospere rem gessit: omnibusq; transmarinis prouinciis exercitibusq; in ptātem eius &.C.Cassii redactis coierunt Smyrnæ uterq; ad ordināda futuri belli cōsilia.M.Messalæ Publicolā fratrem iunctū cōmuni cōsilio omnino condēnauerūt.

EX LIBRO.CXXIII.

f Extus Pōpeius Magni filius: lectis ex Epiro ꝓscriptis ac fugitiuis cū exercitu diu sine ulla loci cuiusq; possessione prædatus in mari Messanā oppidū i Sycilia primū: deinde totā prouinciam occupauit: occisoq; a Pompeio. A.Bithynico prætor: Saluidemū legatū Cæsaris nauali prælio uicit. Cæsar & Antonius cum exercitibus in Græciam traiecerunt bellum cōtra Brutum & Cassium gesturi. Qu.Cornificius in Africa. T.Sestium cassinarum partium ducem prælio uicit.

EX LIBRO.CXXIIII.

c Aius Cæsar & Anto.apud Philippos uario euentu contra brutum & Cassium pugnauerūt: ita ut utriusq; dextera cornua uicerint: & castra quoq; utrinq; ab iis: qui uicerant: expugnarentur: sed & æqualem fortunam partium mors quidem Cassii fecit: qui cum in eo cornu fuisset: qđ pulsum erat: totum exercitum fusum ratus mortem sibi consciuit. Altero deide prælio uictus. M.Brutus & ipse uitam finiuit exorato Stratone fugæ comitæ: ut sibi gladium adiiceret: annorum erat circiter ætatis.xl. inter quos. Qu.Hortensius occisus est.

EX LIBRO.CXXV.

é Aius Cæsar relicto Antonio transmarinæ prouinciæ ex pte īperii ei cessit: reuersus ī Italiā ueteranis agros diuisit. Seditiones exercitus sui quas correptī a Fuluia. M.Antonii uxore milites cōtra īperatorē suum cōcitauerāt: cum grandi periculo inhibuit. L.Antonius consul. M.Antonii frater: eadem Fuluia consulente: bellum Cæsari intulit: receptis ī partes suas populis: quoq; agri ueteranis assignati erant: &.M.Lepido qui custodiæ urbis cum exercitu ꝑerat sciso hostiliter in urbē irrupit.

EX LIBRO.CXXVI.

é Aius Cæsar cū esset annoq;.xxiiii. obsessum ī oppido Perusia. L.Antoniū conatūq; aliquotiens erūpere & repulsum fame coegit ī deditionē uenire: ipsiq; & oībus qdē militibus eius ignouit. Perusiā diruit: redactisq; ī potestatē suā oībus diuersæ partis exercitibus: bellū citra ullū sanguinem confecit.

EX LIBRO.CXXVII.

p Arthi Labieno: qui Pompeianarum partium fuerat duce in Syriam irruperunt: uictoque Didio Saxa. M.Antonii legato uniuersam eam prouinciam occupauerunt. M.Antonius cum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur: uxore Fuluia dimissa: ne cōcordiæ ducum obstaret: pace facta cum Cæsare: sororem eius Octauiam in matrimonium duxit. Q.Saluidemum consilia nefaria contra Cæsarem molitum indicio suo protexit: isque damnatus mortem sibi consciuit. P.Ventidius Antonii legatus parthos prælio uictos Syria expulit: Labieno eorum duce occiso. Cum uicinus Italiæ hostis Sex.Pompeius Siciliam teneret & annonæ commeatum impediret cum eo postulatā pacē Cæsar & Antonius qdē fecerunt: ita ut Siciliā puinciā haberet. Præterea motus Africæ & bella gesta continet.

EX LIBRO.CXXVIII.

c Vm Sex.Pompeius rursum latrocinis mare infestum reddert: nec pacem: quam acceperat: præstaret. Cæsar necessario bello contra eum suscepto: duobus naualibus prælīs dubio euentu pugnauit. L.Ventidius Legatus. M.Antonii parthos in Syria uicit regemq; eorum interemit: iudæi quoq; a legatis Antonii interempti sunt. Præterea belli siculi apparatum continet.

EX LIBRO.CXXIX.

a Duersus Sex.Pompeium uario euētu naualibus certaminibus pugnatum est: ita ut duaꝝ classiū Cæsaris altera: cui Agrippa præerat: uinceret: altera: quā Cæsar duxerat deleta expositi ī terram cum in quā maximo periculo essent. Victus deinde Pompeius: in Siciliā profugit. M.Lepidus: qui ex Africa uelut ad societatem belli contra Sex. Pompeiū a Cæsare gerendi traiecerat: ei bellū cum Cæsar quoque inferret: relicto exercitu abrogato triumuiratus honore uitam impetrauit. M.Agrippa nauali corona a Cæsare donatus est: qui bonos nemini ante eum habitus est.

EX LIBRO.CXXX.

c Aius Anto.dum cum Cleopatra luxuriaretur: Mediam prouinciam ingressus bellum cum legionibus.xviii.&.xvi. milibus equitum parthis intulit & cum duabus legionibus amissis nulla re prospere cedente retro rediret. in secutis subinde parthis & ingenti trepidatiōe: & magno totus exercitus periculo: in Armeniam reuersus est.xxi. die: trecenta milia fuga emensus circa octo milia hominum tempestatibus amisit: tempestates quoq; infestas super infeliciter susceptum parthicum bellum culpa sua passus est: quia hyemare in Armenia nolebat: dum ad Cleopatram festinat.

EX LIBRO.CXXXI.

f Ex.Pompeius cum in fidem. M.Antonii ueniret: bellum aduersus eum in Asia moliens a legatis eius oppressus est. Cæsar seditionem ueteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: iapidas: dalmatas: & pānonios subegit. Antonius Artiniridem Armeniæ regem: fide data perfectum in uincula conīci iussit: regnumque Armeniæ filio suo ex Cleopatra nato dedit: quam uxoris loco iampridem captus amore eius habere cœperat.

EX LIBRO.CXXXII.

c Aius Cæsar in Illyrico dalmatas domuit:Cum.M.Antonius ob amorem Cleopatræ: ex qua duos filios habebat:Philadelphum: & Alexandrum:neque in urbem uenire uellet: neque finito eius tempore triumuiratus imperium deponere: bellumque moliretur:quod urbi Italiæq; inferret:ingentibus tam naualibus:q̃ terrestribus copiis ob hoc contractis remissoq; Octauiæ sororis Cæsaris repudio:Cæsar in Epyrum cum exercitu traiecit.Pugnæ deinde nauales & p̃lia equestria secunda Cæsaris referuntur.

EX LIBRO.CXXXIII.

c Aius Antonius ad ictum classe uictus Alexandriam profugit:obsessusq; a Cæsare in ultima rerum desperatione præcipue occisæ Cleopatræ falso rumore impulsus se ipse interemit. Cæsaris Alexandria in potestatem redacta:Cleopatra ne in arbitriũ uictoris ueniret uoluntaria morte occubuit.In urbem reuersus tres triumphos egit:unum ex Illyrico:alterum ex actiaca uictoria: tertium ex Cleopatra.Imposito fine ciuilibus bellis altero & trigesimo anno.M.Tepidus:qui lepidi triũuiri fuerat filius coniurationem contra Cæsarem facta:bellum moliens oppressus:& occisus est.

EX LIBRO.CXXXIIII.

c Aius Cæsar rebus compositis:& omnibus prouinciis in certam formam redactis: Augustus quoq; cognominatus est:& mensis sextilis in honorem eius appellatus est. Cum ille conuentum Narbonæ egit census a tribus galliis:quas Cæsar pater uicerat:actus.Bellum cõtra bastarnas:& mesos:& alias gentes a.M.Crasso refertur.

EX LIBRO.CXXXV.

b Ellum.M.Crasso aduersus thracas a Cæsare aduersus hispanos gestum refertur:& Salassi gentes alpinæ perdomiti.

EX LIBRO.CXXXVI.

g Ræcia a Tyberio Nerõe:& Druso Cæsaris priuigno domita.Agrippa Cæsaris gener mortuus & a Druso census actus est.

EX LIBRO.CXXXVII.

c Iuitates Germaniæ cis rhenum & trans rhenum positæ oppugnantur a Druso: & tumultus: qui ob censum exortus in Gallia erat: compositus. Ara Cæsari ad confluentem maris & rhodani dedicata: sacerdoteque creato.C.Iulio Vercondari dubio heduo.

EX LIBRO.CXXXVIII.

c Hraces domiri a Scipione. Item cerusci: cenchrei: cauci: aliæque Germanorum trans rhenum gentes subactæ a Druso referuntur. Octauia soror Augusti defuncta ante amisso filio Marcello: cuius monumenta sunt theatrum & porticus eius nomini dicata.

EX LIBRO.CXXXIX.

b Ellum contra transrhenanas gentes a Druso gestum refertur:in quo inter primores pugnauerunt.T.Senectius & Anectius tribuni ciuitatis neruiorum.Dalmatas: & pannonios Nero frater Drusi subegit.Pax cum parthis facta est signis a rege eorum:quæ sub Crasso: & postea sub Antonio capta erant.redditis.

EX LIBRO.CXL.

b Ellum aduersus Germanorum trans rhenum ciuitates gestum a Druso refertur: ipse ex fractura equo super crus eius collapso.xxx.die:quã id acciderat:mortuus é:corpus a Nerone fratre:q nuncio ualitudinis euocatus:raptim accurerat:Romam reuectum: & in.C.Iulii tumulo conditum.Laudatus a Cæsare Augusto uitrico:& supremis illius funeribus plures honores dedit.

PRAESENTIS CODICIS HAEC SVNT CAPITA OPERVM.

Io.An.Episcopi Alerienſis ad Summum Pont.Paulum.ii.Venetum:& Marcum Sancti Marci Cardinalem epistola. Fausto
T.Liuii patauini historici primæ decadis præfatio. Facturus ne.
T.Liuii patauini historici ad urbe condita decadis primæ liber primus.Iam primum
Liber secundus Liberi
Liber tertius Antio
Liber quartus Hos
Liber quintus Pace
Liber sextus Quæ
Liber septimus Annus
Liber octauus Iam
Liber nonus Sequitur
Liber decimus L.Gneus
T.Liuii patauini historici tertiæ decadis præfatio. In parte
T.Liuii patauini historici de secundo bello punico decadis tertiæ liber.i.Missus.

Liber ſecundus. Iam
Liber tertius Hannibal
Liber quartus Vtex
Liber quintus Cum hæc
Liber ſextus Gn.Ful.
Liber ſeptimus Hic
Liber octauus Cum
Liber nonus Scipio
Liber decimus G.Scrui.
T.Liuii Patauini hiſtorici Quartæ decadis præfatio. Me quoq;
T.Liuii Patauini hiſtorici de bello Macedonico:& aſiatico de quartæ li.i.Pacem
Liber ſecundus Conſul
Liber tertius Conſules
Liber quartus Inter
Liber quintus Principio
Liber ſextus Cornelium
Liber ſeptimus Cornelio
Liber octauus Dum in
Liber nonus Dum hæc
Liber decimus Principio
Lucii Florii Epitoma decadum quattuordecim.T.Liuii Patauini Hiſtorici in centum & quadraginta libros diſtinctum: Aduentus Aeneæ.

M.AN.SABELLICVS.MAGNIFICO ET PRAESTANTI VIRO BENEDICTO CORNARIO PATRITIO VENETO SALVTEM.

NIHIL Hominum memoria utilius fieri cõtigit.Benedicte uir ornatiſſime q̃ quod uetus ia/ ctura quã latina lingua tam bellorꝝ q̃ tẽporũ iniuria multis retro ætatibus fecerat paucorũ hoĩum induſtria nobis reſarciretur:exhauſtæ prorſus conſumptæq; erãt bibliothecæ: Ro/ manus ſermo barbaricæ fœditatis ſeruitio p̃ſſus:facie ſitu & ſq̃lore obducta: p re ſordida & neglecta ĩ obſcuro eẽ:nec ſiqua ĩterim ĩgenia emergere:q̃ rem tantã auderẽt ſeruitio adime re ob ipſam librorꝝ inopiã multũ proficere poterãt:multi uariiq; hoĩum conatus extitere:ſed ĩ utiles il li & irriti oẽs:& iã nihil aliud norant noſtra tẽpora q̃ uetera deſyderare:& quæ ſemel deplorata eſſent perpetuo lugere.Quũ noua hæc & inopinata ĩprimẽdi ratio q̃ſi munus quoddã cœlo demiſſum ma/ iore oĩno admiratiõe q̃ ſpe futuri ſucceſſus ꝓdiit in aptum.Quæ res incredibili celeritate nõ Italiã mo do ſed totã pene Europam mira librorꝝ referſit opulentia:ueꝝ ſæpe fit ut ſpes ſpei gradũ faciat:plæriq; his paucis annis partim noua ſcribẽdo partim quæ uetuſtate corrupta erãt in ĩtegrum reſtituendo re auſpicatiſſime inchoatã mirum ĩmodum iuuerũt:Velles tam ĩ hoc publico ſucceſſu ut q ad recogno/ ſcẽda emẽdandaq; aliorꝝ ſcripta librariis officinis ſuã operã locarũt cõmunis cõmodi maiorẽ q̃ ſui rõ/ nem habuiſſent:effeciſſẽt illi had dubie niſi q̃ſtui nimiũ ſtuduiſſent ut nihil hodie aut q̃ pauciſſima ĩ multiplici & uaria lectiõe deſyderaremus:Cæterꝝ eorꝝ uel ĩcuria:uel negligẽtia ita accidit:ut nũc quoq; multi uelut amfractus paſſim lectoribus occurrãt:q̃bus ſublatis facilior oĩno conatus fuiſſet ad bo/ narꝝ artium ſtudia capeſſenda:Id ego uitiũ quũ in aliis ægre:tum in Liuio qđ toties imprimi cõtigiſ/ ſet ægerrime ferebam ĩ quo pene plura mercenaria opera q̃ ulla tẽporꝝ iniuria ĩuerterat.Nec interea ſo lus ego eam moleſtiã ſentire.Erant & alii q̃ plurimi q ob id ipſum eã lectionẽ cunctantius adirent:quũ nulla alio q uel utilior uel ſuauior adiri poſſet.Huic igit multorꝝ ſiue q̃relæ ſiue ſollicitudini occurrẽdũ ratus Bernardinus Heraſmius Nouocomẽſis hõ ut te non ignorare arbitror fide & ĩduſtria ſingulari a me nuper petiit:qua potiſſimũ ratione Liuiũ in integrũ poſſet reſtituere:cui ego uetuſtiſſimo aliquo exẽplari opus eſſe reſpõdi:ut pauca hæc quæ ex tãto naufragio fragmẽta adhuc reſtant emẽdatius lege rent:tum ille q̃do id inq̃d haud facile datur:tu ſi potes da opam quæſo ut clariſſimã hiſtoriã aliq̃to in/ tegriorem nouæ ĩpreſſioni ſubiiciamus.Recepi ego quũ ipſius cã tum ut iis qui ſacra colũt litterarũ ali quid gratificarer me id factuꝝ:ſed quũ multo plures loci q̃ putarã uno atq; altero exẽplari paꝝ integri occurrerent ꝓ magno habui negotio cum iis quæ obſeruata a me eẽnt uetuſtioris libri alicuius lectio nem conferre:q diutiſſime requiſitus:ex ornatiſſima Bibliotheca tua officioſe mihi eſt demũ oblatus. Multa fateor eram ĩ medio relicturus quæ lectiõe illa cõfirmatus a uitio uidicare pſeueraui:Cõtra pl̃u ra qdem ĩ eo ſunt quæ nihilo ſinceriore fide(ratione enĩ & auctoritate conuincitur)quam ĩ cæteris no tata dep̃hendi:quorꝝ ratio ut aliquãto tibi facilior cognitu eſſet:quum decadũ ordide tum librorꝝ ſer/ uato ad ducentos& amplius locos tibi certa ſerie digeſſi quibus ſapientiſſimo iudicio tuo pẽſuatis faci le proſpicies ueriſſimum eſſe illud ſophoclis gratia gratiam parit qui quum cæteris paribus ſatis emẽ datũ mihi librũ conceſſeris pari officio acceperis per quæ illum adhuc emẽdatioré habere poſſes.Vale.

M. ANTONII SABELLICI BREVISSIMAE IN LIVIVM ANNOTATIONES LOCIS SVO ORDINE AVT IN INTEGRVM RESTITVTIS: AVT IN FRONTE NE QVID TEMERE OFFENDERETVR BREVI INDICE RELATIS.

PRIMO LIBRO.

- Facturus ne ſim opepreciū ſic uulgo oēs liuiani codices habēt: ueꝝ Fabius Quintilianus docet nō ita liuium exorſum: ſed facturus ne operēpcium ſim atq; eo auctore ita reponēdum curaui.
- Nec illud ferēdū duxi qđ tam recētia q̄ uetera exēplaria habēt rege philemene ad troiā amiſſo: quum Homeri lectio manifeſte demōſtret pylemene eſſe legēdum eius carmē ex ſecūdo iliados eſt.
- Quid illud: ubi primum inquit ex profunda emerſus palude eques curtius inuado ſtatuit curtium lacum appellarunt: ego lectorē admonui uideret ne curtium legēdum ſit potius: ut ueteri uoce uſus. Liuius quod & Maro & Hēnius fecere eques ꝓ equus poſuerit: ſtatuit enim actiuo ſignificatu hoc loco accipias neceſſe eſt.
- Plura: Exemplaria habent lex horrendi criminis erat: ubi nos Ciceronem pro rabirio ſecuti integram uocem carminis pro criminis repoſuimus.
- Tullios inqt ſeruilios Quintios Geganios Curiatios Cloelios: Dionyſius inter illuſtris familias quæ Ex alba romam traductæ ſunt nō Tullios ſed Iulios quod ſatis conſtat eam familiam ex alba oriundam refert: quod cum ita ſit iulios libentius legerim q̄ Tullios.
  In album ait elata: Cæterum ſiquis Macrobium & alios plærosq; reſpiciat relata liuium potiuſquā elata ſcripſiſſe dixerit.
- Aruns inqt Tarquinius & Tullia minor prope cōtinuatis funeribus: ſed maior uerius legitur: nam ſi Aruns minor natu fuit fratre qđ Dionyſius ſcribit: oportuit maiorem tulliam periiſſe quæ Tarquinio maiori natu nupſerat.
- Itaq; pomptinæ manubiæ. Ego pometine. Dionyſio & Liuio Auctoribus repoſui uterq; auctor ē pometia capta: eius prædæ manubias in capitolini templi erigendi uſum a rege ſepoſitas:
- Quædam exēplaria habent Et collatinus cenabat & Tarquinius Egerii filius: uelut Tarquinius a Collatino diuerſus eēt: dionyſius auctor eſt Egerii filium Tarquinium Collatinum appellatum: quare altera particula Copulatiua tollenda eſt:
- Illud licet mutare nō auſim: moneri tamē lectorē oportuit: uideret ne: Valeſi, ꝓ Voleſi ſit legēdū: & Valeſii nō multū diuerſo loco ꝓ Voleſii. Fabius auctor ē Valeſios & fuſios ꝓ Valeriis & Furiis a uetoribus uſurpatū.

SECVNDO LIBRO.

Omnia Liuii exemplaria Aurelium poſthumium habēt: pro eo qui ad Regillū lacū latinos uicit dionyſius & alii Aulum poſthumium non Aurelium ſcribunt.
Ad eo in alteram cauſam non collega ſolum præceperat ſed omnis factio nobilium & ſi non noua eſt uerbi apud Liuium uſurpatio tamen uideat lector ne præceps erat aut ierat ſit legendum.
Apparuit cā plebis ſuā uicē indignantē magiſtratu abiiſſe: ſic pleraq; habēt exēplaria ſed plæbeis uera ē lectio: quia ſuam uicē dixit uideo & plæbi poſſe legi ſed prior lectio uerior ſequitur. n. proſecuti ſunt
Cum equis fabio cōſule pugnatū ait liuius quū a militibus deſerta ē in acie res publica ſed duobus locis aduerſus ethruſcos prouinciam illi datā dixit quare alterum falſum omnino eſſe oportet.
Conſilia conferunt de. Romano bello haud facile credebant plæbem ſuam impelli poſſe ſed ego ob ea quæ ſequuntur ſua ui libentius quam ſuam legerim.
Plebei: magiſtratus tribunitiis comitiis fierent: ſic pluribus locis: gellius tamen docet tributis comitiis nō tribunitiis eē legendum.

LIBRO TERTIO.

Sp. furius fuſius fuſios furios fabios ſcripſere qdā. Ex q̄ lectiōe nullus elici pōt ſenſus uidēdū igit ne ūerior ſit lectio. Sp. furius ſiue fuſius: fuſios furios fabius & qdā ſcripſēr: nā & uetus codex Fabius hēt.
Si uos urbiſq; ſi ueſtri nulla cura tangit ex hac quoq; lectione ob coniunctiuam particulam nihil ſequi poteſt quare uera lectio eſt ſi uos urbis Quirites ſi ueſtri nulla cura tangit.
Eequites item ſuæ cuiq; parti poſt principia collocat cæterum an ſuæ quenq; parti ſit uerior lectio ipe lector uiderit.
Diſtenderent hoſtium copias: ſed cur nō diſtinerent potius?
Relicto exercitu caſtra locat: ſi exercitum reliquiſſet non erat opus caſtrorum metatione quare reliquo exercitu melius tu uide quæ præcedant.
Ibi a legatis ſeu foſſam fodiens palo innixus ſeu cum araret: ſed cur non bipalio aut palæ potiuſq̄ palo gendum ſit? ſi foſſe fodiendæ erat intentus.
De uirgine adeo fœde ad libidinem petita: ego Virginia repoſui. Iu. Virginia forme & liuius paulopoſt manes uirginiæ: rurſus. M. Claudius uirginiæ aſſertor.
P. Numitorius puellæ auus: ſed auunculus legendum ut frater matris Virginiæ eēt: nā ſi pater fuiſſet nō uideo quo pacto tam grādis natu tribunus poſtea fieri potuiſſet cæteꝝ Liuius haud multo poſt iteꝝ corrupta a librariis dictiōe uirginii auunculū uocat quū uirginiæ haud dubie legi oporteat.

LIBRO QVINTO.

Lauinium pro lanuuio quinto libro & pluribus locis mēdoſe legere eſt: Lanuuii ut Cicero clare demonſtrat: fuit ſoſpitæ iunonis templum & non lauinii.

LIBRO SEXTO.

C.Marco omnia exemplaria habent:pro.C.Marco.duo.n.prænomina Romanorum nemo habuit:
Eodem libro promptina pro pontina legere est siue pomerina.
In quibusdam codicibus nec adeo paucis médose Claudius pro Cincius eodem libro legitur.

LIBRO OCTAVO.

Ad saturæ flumẽ:sic plura exemplaria habẽt:sed Asturæ legẽdum Plynius auctor est:& Liuius haud multum diuerso id loco demonstrat.

LIBRO DECIMO.

Qui in hostium exercitu peditum quadraguinta trecentum triginta:ubi trecẽtum pro trecentum re posui alioquin trecẽtos legẽdum erat.

TERTIAE DECADIS. PRIMO LIBRO.

Duas legiones romanas:& quadrigentos quinquaginta sociorum:Vera & sincera lectio est: quod po/
lybius plane demõstrat duas legionas romanas & quattuordecim millia sociorum.
Nec ita multo post Mille equites socios sexcentos Romanos Gallia eodem uersa habuit ubi post mil
le quadringẽtos quíquaginta ponit polybius:quo apparet:utrobiq; librariorum incuria Liuianam
lectioné deprauari:cõtigisse:erit id facilius iudicatu liqs romanæ militiæ sit uel mediocriter pitus.
Additi equites libyi phœnices huius quoq; loci lectorem ad monendum duxi quãdoquidem oés fe/
re liuiani codices diuisis dictionibus id habeant:quũ libyphœnices sit dictio uno spiritu enũciãda.
Hannonem Amilcaris filium:Polybius Bomilcaris filium habet quod eo magis placet quia Hanni
balis fratrem in Hispania potiusquam alium Hannonem relictum crediderim.
Ridiculum pene est quod dicam plurima Liuii exemplaria Hanno nonis cis hiberum in ꝓuicia erat.
Quum haud dubie legendum sit Hannonis cis hiberum prouincia erat.
Cecilius q cremonis iugum uide ne ceutronis uel centronis ut Plinius ait sit legendum Strabo una in
quit uia per salassos ad montes pœninum ducit iumentis inaccessibilis altera per centrones ꝓlixior.
Excito deinde scipione hibernis stoicosis.Vetus codex stoicohis habet sed neutrum ut ingenue fatear
inteillgo.Verum haud omnino absurdum sit siquis hosticosis legat ab eo quod hosticum sit qđ:&
in pacatum:nam hyberna illa ob incursus hostium fuerant inquietissima.
Lauinii hostiam se mouisse:& paulopost donum auri Lauinium Iunoni portatum est:uerum satis cõ
stat ut supra monui Lanuuii esse legendum & Lanuuium quia ibi uino sospita:ide hastam se mouis
se non hostiam uero similius est Liuium scripsisse:quod hostia mota sit ĩ prodigiis nunq̃ quod sciã
est legere sed hastam idem: auctor alibi Hastam martis preneste motam pro prodigio nunciatũ qđ
Iunoni fuerit hasta Homerus & alii demonstrant:idem Liuius alibi põtifices hastas motas nuncia/
uere & lanuuii simulachrum Iunonis sospitæ lachrymasse.
Ob hoc ratus auspiciis emendis latinarumq; feriarum mora ita uulgo habent recentiora exẽplaria ue
tus codex ementiendis habet ego monui ut uideret lector ne emendandis sit legemdum:
C.Seruilius &.Gn.Flaminius:sic plæriq; codices habent pro eo quod non.C.sed:Gn.Seruilius scribẽ
dum fuit &.C.Flaminius non.Gn.
Quidam etiam habent:& caput speciem cæli ardentis fuisse ubi caput pro capuæ audacter reposui
Iunoniq; sospitæ Lauinii: At lanuuii ut dixi integra est lectio Cicero & Liuius auctores:
Donec insuper eques hæc in acie trasimena ubi insuber reposui Polybius auctor est insubres a Flami/
nio olim uictos:eorumq; fines populatos.
Profectus præputianum agrum deuastat Polybius per brutianum scribit Plinius uero pretutianum
tu quem potissimum ex tribus sequendum putes uideto.
Consanum portum ego Cossanum rep osui est cosa ut Plinyus ait oppidũ ethruríe littorale alii cossas
appellãt nec de cosa Fluuio qui apud frusinonem labitur itelligi põt:neq;.n.celebre ad mare fert no/
men:neq; ea ora legẽda fuit ex urbe Roma in Hispaniam nauigãtibus.
Fortunæ minas saxa:quod saxa literni dicas ratione caret palustri enim loco est id oppidum uide igiẽ
ne formiana saxa uerior sit lectio ut legatur inter formiana saxa:& literni arenas:ná nõ procul inde
formiæ sunt:& prænestę inde procul est ubi fortuna colebatur.Cæterum saxa montium arenæ &
stagna non sunt fortunæ minæ sed naturæ.
Iam fame sedendo & cunctando bellum gerebat.Ego ferme potius legerim tu uide utrum malis.
In hispania lergauonensium:ubi llercaonensium ptolemæi auctoritate reponi potuit: sed hoc quoq; ĩ
medio relinquo.
Mœnia insula uastata Plynius eam insulam mœnicem uocat Ptolemæus myrinta tu quid potissimũ
sequare maturius uideto:
Vt a populo crearetur qui prodictatore eẽt sed ꝓdictator uera est lectio ut sit prodictator uelut procõ/
sul & proprætor.
Vt dictator pro dictatore diceretur ex qua lectione nihil sequitur legendum igitur pro prodictatore:
sit sensus fabius factum est:ut dictator sit dictus quum uere prodictator fuisset.
Se quo die uidisset hostem profecturum tu uide ne profligaturum legendum sit potius.
Quid inter armatam iuuẽtutem censes futurum:multo uerius facturum legerit aliquis:nam si futu/
rum scripsisset Liuius:quem aut qualem nõ quid dixisset.

Donec res eadem manebunt:ſed melius eædem.

Nunciari iam efferenti ſigna porta collegæ iuſſit:obnunciari uerius quid obnunciare eſſet pedianus: & Cicero docent.

Ex ſeptem milibus armatorum ſexcenti extiterunt qui erumpere auderent ſupra triamilia & ſexcẽtos erupiſſe dixit quare uide ne triamilia reponenda ſint.

Ad nobilitãdas Romana clade Cannas miror perſuaſum eſſe nõ paucis Cãnas eum fuiſſe locum quẽ hodie Canuſium dicunt nec aduertunt Liuium:ſeorſum Canuſii a cannis mentionem feciſſe ſed is uicus fuit qui hodie corrupta uoce haud procul ab aufidio Cannelæ uuglo dicũtur:ipſius quoq; fluminis uoce ĩmutata Lophãtum locorum ĩ colæ ut audio appellãt:id admonui quia illuſtres quidẽ rerum ſcriptores aufidum diuerſa italiæ parte nominant quum is de quo nunc agitur in Apulia ſit.

Hic miles magis placuit cum pretio minore redimi quam captiuorum copia fieret ex qua lectiõe nihil ſane elici poteſt:quod ex omni parte quadret:ego ſic repoſui quum pretio minore redimendorum captiuorum copia fieret.

Neq; his ſexcenta millia hoſtium obſtitere:ego quadraginta millia potius legam at qui hũc numerum notatum ĩuenerant per duo Elementa.xl.mox præpoſtere notatis:reddiderũt numerum longe maiorem:quod quadraginta ſit legẽdum ea ratione adducor quod Hannibal cum quinquagĩta millibus in aciem ad cannas proceſſerat ex his circiter.x.milia in prælio occubuerãt quo factum ut per hũc hoſtium numerum romani noctu euaſerĩt ſed error ut dicĩ errorem peperit:ut ex.xl.millibus.lx.primo librariorum in curia fecerit:mox ex ſexaginta ſexcenta ſcribi contigerit:ſcio eſſe qui ſexcentis ſcribant referentes id ad numerum erumpentium ſed ille maior omnino fuit.

Quanto ante maior hæc clades ſuperioribus Cladibus fuerit:at ſincerior lectio erit ſiquis autem pro ante repoſuerit.

LIBRO TERTIO.

Hæc quum dixiſſet gladium in publicum trans maceriam hoſti abiecit:ego horti libentius legerim: quam hoſti ex quo nihil ſequitur.

Ferre ex agris undique conuecto:ſed farre ex ueteris codicis collatione dictione in integrum reſtituta legendum monui.

Structiſq; rohis ueſcebantur:&ſi pro certo ponere non auſim donec tamen alius meliorem inuenerit ſententiam ſtrictis rubis haud grauate legam.

Aræ tantum retentæ Ego lectorem monui uidere ne arces uerius quam aræ legeretur.

Signa Lauinii ad iunonis ſoſpitæ bis ſupra oſtendimus Lanuuium eſſe legendum non Lauinium ut mendoſe habent ueteres:& recentes liuiani codices.

Ad Luciniæ Iunonis templum egreſſi ſic plura habent exemplaria uerum laciniæ quis ignorat ueri or eſt lectio.

LIBRO QVARTO.

Locus ibi erat frequenti ſilua Lucus coniectura prius mox libraria fide uſus:reponere non dubitaui.

Antiquamq; frequentia eorum recipere:at uidendum eſt ne liuius uirorum potius quam eorum ſcriptum reliquerit.

Deinde cæteros auctores ſũmouet Andronodorus ſed nemo non tutores legendum eſſe dixerit quũ Andronodorus:& quindecim alii cum eo tutores puero relicti eſſent.

Vt multis poſt annis fuiſſe non negarim ubi ita pro ut & feciſſe pro fuiſſe: coniectura haud inepta:in fronte:admonendi lectoris gratia aſcripſi.

Claudinus ſamnis:poſſet & Caudinus a Caudio oppido ſcitis apte legi: uerum quia:& Claudium in ſamnio reperio:nihil mutare ſum auſus.

Tarentum triduo anteq; hannibal ad mœnia accederet a.M.Valerio proprætore miſſus Is:ex qua lectio ne plane datur intelligi deeſſe nomen eius qui miſſus ſit nec poſtea a Liuio ponitur. Sed Liuiũ Salinatoris fratrem intelligi uolo ut liuius alio loco demõſtrat q̃q̃ Cicero aliter ſentiet quo præſidium tenente Tarentum eſt annibali proditum:

Prætores in Acradinam cum iuuentute populorum fugiunt:ego popularium Liuium ſcripſiſſe credi derim nam populorum hic ratione caret.

Naues iunctæ aliæ binæ ad quinqueremes ex qua lectione quid ſiqui poſſit uideant illi ſi poſſunt qui ita ſcripſere Ego aliæ a binas quiqueremes lego ut ſingulæ naues duabus eſſent quinqueremibus p̃cinctæ ut ab utraq; parte unam haberent:ſicq; onerariæ remis agerentur.

Hos ſacratos Lacus locoſq;:multo tamen uerius lucoſq; meo iudicio:quod alio etiam loco ex uetuſti Codicis Collatione feci.

Vt proditis q; ſeptemuirali iudicio eſſet quid ſeptemuirale iudicium hoc ſibi loco uelit ut ingenue fatear haud intelligo quare uide an ſemet uirali iudicio legi poſſit ut nouo quodã modo ſit a liuio dictum ſed in ea conſultatione prius uſurpatũ ut eſſet ſenſus ſuo ipſius iudicio Altinium perſuaſum habuiſſe oportere ſe impune uariare proditionem.

Documentũ autẽ dicanẽ ſtatui oportere Emendatiores codices habẽt ducãt ego dicant potius legerĩ.

In iugulario q; uico ſic uulgo ſcriptum reperio.Ego iugario eiuſdem liuii auctoritate legendum putaui qui li.xxxvii.A porta inquit iugario uico in forum uenit.

Ab altero prætore sempronio Tuditano Aternum expugnatum ego in gallia ubi res gerebãtur Aternum non reperio quare uide ne Cliternũ sit legendũ q̃q̃ plures Cliternam & non Cliternum scribant Addo quod.lxx.hominum eo loco capta scribunt quod in nulla galliæ urbe nõ modo in ignobili una eueniri potuisset quare septem millia potius legerim.

LIBRO QVINTO.

Neq; in secreto modo atq; ĩtra parietes ab hostecq; tenebãtur.ro.ritus sed in publico etiam ac foro capitolioq; mulierum turba erat uide ne poste & non ab hoste quod quadrare nõ potest sit legẽdum.

Ad Alliam prope omnis exercitus fuit sensus & ratio contra librariam fidem arguunt fugit a Lauio non fuit:scriptum quod historiæ uel mediocriter eruditus plane colligat.

Alterius postea est aucta dedit Curato auctoritas euentu omnia uetera & recẽtia quæ uidimus exemplaria sic habent:uerum non inepte ut mihi uideor pro dedit curato declarato reposui: ut sit ordo alterius carminis aucta est auctoritas declarato euentu.

Amnem troiugenam Cannam Romanæ fugæ:mendose & hoc carmen uulgo notatum uideo quasi Aufidus aut Canna troiugena dici possit Amnem troiugenam Cannam legere perseuerarũt: Ego troiugena reor legendum ut cum romane iungatur:nam romane ibi uocandi casus est:ut sit ordo o romane troiugena fuge Amnem Cannam.

Triginta passuum millia ab urbe:si quis attendat quæ non multo post sequuntur facile deprehendat mendose numerum hunc positum id ego secutus quum ad Vetustum Codicem confugissem tria milia habere repperi:quæ lectio uerior uero est.

Præsidiis datis qui commeatus eos prosequerentur:aut præsidio scribẽdum est aut quæ quod uetus Codex habet & non qui legas oportet.

Cuius aduentu qui ante in exigua spe ad transitionem ab hostibns per colloquia erant ultro ad transeundum hostem uocabant:ubi quia nihil ex ea lectione sequebatur ex uetustioris codicis collatione:uocati erant reposui.

Sensu non satis pertinente ad omnia tu uide ne pertendente sit potius legendum.

Satis prosperos euẽtus ad traiiciendum in Sicilią habuit:pro euentus: ego uentos reponẽdũ ab initio putaui ob ea quæ sequuntur uetusti inde Codicis fides accessit qua freti in restituẽda ditione audacius perseueraui:hæc plura dixi quia euentus non multum discrepat ab eo quod dicitur.

Etiam non suæ fortunæ consilium perturbatet:ita plæriq; habent quidam uero & in his uetus codex & non Cœterum melius etiamnum:& duobus post uersibus fidem cuius facere potest:alii non pauci legunt:sed pro cui ius ego cui uis feci.

Cogor uestram omnium uicem quod difficilimũ in loctu est unus consulere:sic uulgo scriptum repe rio:sed librariæ fidei rãtione obiecta consolari legendum esse & non consulere contenderim.

Quia sub lucæ publica pabulatum lignatum & p̃datum quidam dilapsi fuerant:hæc loquẽdi ratio:ut noua ita apud Liuium receptu difficilis quare uide ne pura sit legendum:& non publica.

Libyphœnicus Generis Hippocinatis:sed libyphœnicis Generis Hipponatis:melius implet aures libyphœnix nominandi casus est:& non hbiphœnicus hippo ad hæc oppidũ africæ no bile unde hipponas hipponatis uideri potest deductum:uerum hæc coniectura est.

LIBRO SEXTO.

Obsidebatur tam carius q̃ oppugnabatur uera tamẽ lectio est acrius non carius.

In specié honoꝝ erant honorẽ detrectantibus:omnia fere exemplaria sic habẽt.Cœteꝝ nisi erat legas nihil sequitur:ut sit sensus negligere honores honori dabatur detrectantibus.

Sedicã oram Lauiniũ premisit: tu uide ne secundũ legi oporteat alioqn qd sedica sibi uelit nõ reperio.

Inde præter interamnem Nequinum:infregellanum agrum ad lirim fluuium uentum ipse : Aquinũ restitui:nam Nequinum procul ide est:& tam auersum q̃ quiduis aliud auersissimum.

Circa urbem in monte etiã Albano atq; arce Esulana ponunt. Vetus Codex elusana habet sed utrunq; mẽdose legitur. Tusculana igitur uera erit lectio Tusculi.n.arx fuit eaque maxime celebris in toto latio nec procul alba locus est.

Illud quoq; monebo hoc loco uulgo recentibus Codicibus & quod magis mireris aliquanto uetustioribus mẽdose legi lauicanum pro labicanum:labicum latii oppidum apud plures legere est Lauicum quod sciam scribit nemo.

Nullos aptiores iter cõualles tectaq; hortoꝝ & sepulchra uacuasq; undiq; uias ad pugnãdum futuros Cur uacuas legi possit nõ uideo si iter cõualles & ipedita loca melius numidas equites pugnaturos dixit:quare uide ne inuersa dictiõe uacuas p eo q; Liuius Cauas scripsit librarioꝝ fecerit incuria.

Post profectionem Hannibalis mortui inuenti hoc plæriq; habent Codices alii quod magis placet nõ mortui habent sed magni.

Cælius Romã euntẽ a freto diuertisse Hannibalẽ tradit sed ille a Capua.i. pcul & mari uenerat nec ad mare descẽderat:nec fretum dixisset:si ẽt ad mare uentum esset: quasi ignoremus quid fretum sit nec tamẽ ex ipso freto siculo Hánibal ueniisse dici põt quum statim subiungat ab Reate quod sabinorum est oppidum ergo ereto nõ freto legẽdum illustres locus Eretum in sabino agro supra tyberim quã dictioné apud Valeriũ de prauatã ĩtegrum ĩ plinianis obseruationibus amẽdo uindicaui.

Præterq; oppidum sulmonem ĩstituit in Martianos trãsisse uideat lector ne Marrucinos sit legẽdum

qui pelignis sunt affines: Sed coniectura hæc.
Quæ summa ope apparata erat ne impediri posset: placuit ab initio properata legere: inde uetustus codex ostendit approperata Veriorem esse lectionem.
Pari in Curia haud multum infra ut esset aliqua oratorum sedes scripsere quum nemo non perspicue intelligat Liuium Aratorum scriptum reliquisse.
Decimoq; deinde uersu & quoniam nihil in Hānibale fuit: ubi q̄ pro quoniam reposui & proxima linea quod a Capuam attinebat mendose plærique codices habuerunt: sed q̄ non quod uera erat lectio.
Quidā etiam Codices de tradendis artibus urbium: paꝛ integra fide cæterum mendo æque notabili habuerunt: nos restituta dictione arcibus fecimus.
Sedicinum ad hæc uulgo notatum uideo: Ego ut uerius ita libentius sidicium dixerim.
Terræ secutæ defectionem hibla & Marcella nullibi locoꝝ in Sicilia Marcella est sed Macclla ut quidā habent: ut alii magella.
Corcyræ tenus ab ætolia incipiente: sed circyra tenus uerior erit ordo.
Expeditionē subitā in originoꝝ atq; appolloniatū fines fecit: oīa quæ uidimus exēplaria sic habēt q error locoꝝ īscitia ē ortus: Oricū.n.haud ꝓcul appollonia ē quare oricinoꝝ reponēdū ē ꝓ originoꝝ.
Et loco pene contigno pro pelagoniam in quibusdam exemplaribus Paphlagoniam bis scriptū repio.
Præda ex pacto Romanis cessit: Cæterum nihil tale supra Romani pacti erant quare ex Naupacto Liuium scriptum reliquisse credere est id enim oppidum tum captum a Roma.est.
Vt per se non liceat palā Rome Crimina edicta facta ab inimicis uulgare uide quæso ne edita fictaq; sit potius legendum.
Ex quo primū aduersæ gloriam pugnæ cœperat: & hoc lector aduertat necesse est an primus sit legendum nam si primum aduerbium sit nō procedit quoniam Marcellus priores honores bellicos fuerat adeptus sed primus Romanorum ducum Hannibalem uicit.
Inclusos onere eos: Ex iis quæ sequuntur tenere legendum est: & non onere haud dubie apparet.
Siculisq; Romam præbuit sed siculis quoq; uera lectio ut sit ordo siculis quoq; obuiā egressis potestatem fecit ad eundi Romam adducens secum accusatores duobus uiris celeberrimis excidio duaꝝ clarissimarum urbium: Syracusarum silicet & capuæ quare nisi ac particulam demas ante celeberrimis neq; ordo: neq; sensus stare poterit.
Capua fuluiū rerum Marcellum Syracuse habeant: licet plura exemplaria sic habeant: perspicue tamē apparet reum Liuium non rerum scripsisse.
Quadragesimo deinde uersu est: Nec uictoris ira captis damnauerit pro capitis & totidem infra uersibus dum nequi maior q̄ quinquaginta iugerum agri modus esset ubi nequi pro necui incuria notari contigisse apparet.
Nisi uellet in multas paruas Capere exercitum: Capere librarii fecerūt pro eo quod liuius carpere scriptum reliquerat.
Auelia & a pesio: debitas ex fœdere exigendo: Pesium in Lucania: aut Brutiis legere quod sciam non est: sed pestum ueram igitur lectionem a Velia & pesto esse haud dubie apparet.
Et Paulum infra ille atque præceps cum armis procidit ante portam & si plæraque exemplaria id habent proram tamen reponendum duxi is enim casus naualis pugnæ est.
Assumpto comite. M. Epicide nulli quod. Sciam Carthaginensium prenomen fuit Marco: uno igitur epicide legerim siue ut Vetustus habet codex inde epicide:
Quam in eo minus sic multa habent exemplaria ubi pro in eo meo scribendum fuit res scio parua sed quia a pluribus non animaduersa idcirco non contemnenda.
Dispositisq; persidiis accuratio iam urbis: pauci quidem sed illi quoq; licet non multi emendandi codices qui sic habent: ad custodiam Liuius scripserit pro eo quod illi accuratio iam mendose fecerunt.

LIBRO SEPTIMO.

In Lucanos transgressus ad Munistronem castra locat Ptolomeus Numistrum appellat & Plinius numestranos quo datur intelligi Numistronem non Munistronem integram esse Liuii lectionem.
Tenere & darsetiorum quosdam uicos: Plinius & Ptolomeus Dasseretiorum habent.
Corruptoq; arcis pfecto Bachindū cœpisse Ptolomeus & alii Lichindū legi oportere clare demostrāt.
Omisso igitur actico bello: attico bello legi non potest quod utiq; tunc nullum fuit achaico ꝓinde melius cui emendationi Vetusti Codicis lectio astipulatur.
Dimis ꝓ achaiā boetiāq; & euboeam decimis castris demetriadē in thessaliā uenit quo pacto euboeam quā utiq; post se hébat & quæ insula est: ex achaia uenerit in thessaliā nullo mō intelligi pōt: quia sci licet fieri nō potuit: Ergo boebam legendum: fuit.n.una ex urbibus thessalie Strabo Boebeidem uero lacum prope esse oportet quādo quidē Boeba ex Circūiacentibus dometriadi urbibus una fuit.
Erant autem in Celtiberico exercitu quattuor millia scuta tu inde ne scutatorum sit legendum nam paulo post Celtiberorum inquit scutatis Cæsis.
At demetriacum theotidis exposuit: at phthiotidis uerius legitur Plinius pegase inquit quæ postea demetrias dicta est & confestim inde phthiotidis inquit montes Cæterum Theotis in thessalia quod sciam: legere non est.
Et Circa Romanorum sociorumq; ductores Ceciderunt: omnia exemplaria id habent ī qua lectione

ego omnino aliquid desydero.

Ad Cynum locridis Emporium ego inter locridem & doridem Cythinium non Cynum apud Pto. & Plinium reperio tu uide utra sit lectio sequenda.

Vnde Commeatibus assumptis phileum Taphenumq; petit:neq; phileum his locis:neque Tapheneū facile reperies Contenderim proinde philiunta pheneumq; legendum esse utrunq; oppidum Circa achaiam & archiadiam satis notum.

LIBRO OCTAVO.

Exercitum ab.Gn.Nerone:sed Claudio quis non uidet:scribi oportuit.

Libertas religione mentes turbant:nunciatum frusinone infantem natum esse quadrimo parem:at liberas sine dubio legendum ut sit sensus id quod'rursus nūciatum est puerum natum & cætera turbauit mentes scilicet.Ciuium iam liberas idest pristina religione solutas.

Flaminio Paulo.A.Graccho Posthumio Albino.A.neq; ratione neq; consuetudine pluribus Liuianis exemplaribus scriptum pro Aemylio reperio nam secundum nomen totum scribitur.Præterea primaq; diphthongum habente.

Pudet quædam obseruare quæ in Curia potius q̄ inscitia deprauari Contigisse crediderim uerum qa uulgo mendose illa notata reperio haud superuacuum duxi ea in ītegrum restituere ne errorem error pariat:Viuerent inquit suo populoq; Romano beneficio ubi nemini non apparet suo populiq; Romani beneficio scribi oportuisse.

Inde nauibus ad pitusam insulam sic uulgo scriptum reperio Cœterum Pityusam scribendum esse plinius Strabo & Ptolæmeus docent.

Locus Lautitiaque legatis præberi iussa : sed Lautia scribendum fuit si Plutarchi uera est opinio:

Drepanis atq; Eryce detraxisse Plinius Ptolemeus & Polybius Drepanum singulari non multitudinis numero posuere.

Quantæ pecuniæ ager Iudicatus esset:Sed æstimatus aliter dixisset uide igitur ne indicatus sit legendum quia indici decima pars eius pecuniæ proposita esset.

Per agrum inquit Anxetanum & rursus Auxetanos Plinius tamen & Alii Auxetanos lagunt.

Dirachium uenisse parthinosq; & alias gentes montanas Plinius & Appianus Parthenos scribunt : ab appiano reditur & nominis ratio.

LIBRO DECIMO.

M.Quintius Alimentus:Alibi Alimentius quod magis placet scriptum reperio.

Consulem profectum ab urbe inter portus Compsanum Lorentanumque atrox uis tempestatis adorta.Ego cosanum & Laurētinum libenter legerim:ut sit dicere iter cosam & Tyberim qui altera parte laurentem agrum alluit nam & Ro.portum his locis habuere:alioquin neq; compsam:neq; lorem in ethrusco littore reperio quod in ora ethruriæ sit Consul tempestate iactatus datur ex eo intelligi quod populonios periculo defunctum peruenisse ait.

LIBRO PRIMO QVARTAE DECADIS.

Cadini prope ipsi exciti ædibus suis exceperunt:quid apud Athenienses Cadini essent haud facile dixerim:reperio tamen apud Sycionios Carnos non Cadinos Sacerdotes summa rerum potitos.

Cypsela & dorison & Sepheū:uera tamē lectio ē dorisconsic Pli.Strabo & Pōpo.sic & uetustus codex.

Saxa exuri dirui tecta:emendatius tamen Sata quæ lectio per se etiam facile deprehendi potest.

Eadem æchios Abidenos:Cœterum chios integra erit lectio:idem alibi neque inquit Ego chium expugnaui sed prusiam expugnantem adiuui.

Signum Maliacum intrauere ad Colloquium cum ætolis perspicue patet sinum legi oportere uerum quia plures sic habent id Circo lector obiter admonendus fuit.

LIBRO SECVNDO.

Trictam proximis limitibus petit quum thessaliam peteret uerum in thessalia triccam non trictam reperio & si quidam triceam scribunt.

Phacium & pala oppida uno fere loco leguntur pro philacium credo & pella q̄q̄ hæc coniectura est ad de quo plures philacem debent:tu uide igitur utra uera sit lectio ego enim utrāq; in medio reliquo illud non ignoro philacen in Emathia pelle proximam esse.

Dimisso Lucio Cui successerat nisi quum de duobus fratribus ueteres loquebantur solis præ nominibus nunquam usi sunt:quod cum ita sit Dimisso.L.Apustio liuium scripsisse Crediderim.

Achei portus & dat fiduciam postulantibus & demit:Verius ob ea quæ sequuntur dant & demunt legitur:Paulum enim infra de peloponneso queruntur Achei quod nulli sit rei aptior oportuniorq; q̄ nauali bello.

Quintius tenentem castra epiri nam loci munientis exercituq; fretum castris exuit.Ego nō castra sed claustra legi quod ex proximo loco potest intelligi Epiri ait Claustrisque illis.

Quodque clunii Abydenique qui procul a nobis passi sunt : quia Eleunta reperio ante abydum ab eo captam:uideat queso lector an Eleuntii recte legi possit:nam ego nihil statuo.

Mirum est quanta sit in propriis noibus uariatio.Cuius rei pauca exempla subiiciam ī exemplaribus quibusdam:sperchias pro partaias Cymie pro Cumyne Angea pro Angeia Themna pro Theuma Calathana pro Celatana:Acharra pro Acharrea:Pheca ꝑ Perecha:lisine ꝑ licinas.Stimō pro strimō

modo.Cercetius ꝑ Cercio:Eginium ꝑ deginiũm:Phanocea pro phanorhea:Iapolis pro iampholis nec cum uaria noce tradantur:quia non uſq; adeo celebrata ſint noia apud alios auctores facile perſpici poteſt utra uerior ſit lectio:uerũ quia illa quæ ſecundo loco referuntur:ex uetuſtiore ſunt Codice deprompta id Circo uero proximiora habenda ſunt.

Pyli eius uxor libidinis cauſam in macedoniam apportatam:at ſupra polycratiam aſportatam dixit q̃re plane apparet polycratiam non pyli legendum eſſe.

Centum triginta iſiaci lembi:tu uide ne Aſiatici Liuius ſcripſerit.

Quum.T.Quintius captis Elatella in phocide ſed elatia legendum eſt require ſupra Phthias echinum lariſſam:ptolemeus Echinum uocat:Strabo Echinam quo apparet chinũ omnino mẽdoſe ſcribi.

LIBRO QVARTO.

Tertius liber belli macedonii non extat quod ex ipſa Epithome datur intelligi idque non aduertentes plæriq; primum decadis huius uolumen parum Conſiderate in duo diuiſere.

Et aſcenſis Argenti.cclxxviii.millia:Emendatiora exemplaria oſcenſis habent:nec tam ab eo crediderim qđ ueteres oſca ſacra dixerũt q̃ ab oſca hyſpaniæ urbe argẽti fodinæ ĩ hiſpania plurime fuerũt:

Huius potius loci Conſul.ſed potitus pro potius reponi placuit.

Iam ab leucada:Leucas oppidum fuit Leucates promontorium quare aut leucata legendum ẽ aut qđ magis placet leucade.Cicero ad tyronem ſcribens leucade dixit.

Poſteriore die Quintius prope fluuium præter urbem ſub ipſas Menali radices quum duceret copias inſtructas pergit:at uide quæſo ne uerior ſit lectio Circunducere copias inſtructas pergit nam ſi cũ duceret legas pergit non ſequitur.

Philippei nummi aurei decẽ q̃ttuor milia ſed q̃ttuordecĩ auctore Plutarcho ĩ flaminio Liuius ſcripſit.

Nabidis filium Plutarchus Onabim & non Nabim uocat hunc ipſum Lacedemoniorum Tyrãnum.

In citeriori hiſpania Iluciam.Ptolomeus Hiliciam ſcribit Plinius Ilici ex quo apparet cum u littera ſcribi non oportere.

Cenſa Cuium capita.cxliii.ſeptingenta quattuor:nulli nõ liquere poteſt millia particulam deeſſe quæ poſt.cxliii.reponatur neceſſum eſt.

Violetæ per ſociorum iniurias Romæ amicitias:& ſi omnia quæ uidimus exemplaria ſic habent Romanæ amicitiæ tamen uera erit lectio.

Et iidem porticum extra portam trigeminam inter lignarios fecerunt:uetuſtus codex inter lignario habet ſic quoq; niſi opere adiungas non intelligo quid liuius ſibi uoluerit.

Gytheum tueri poſſet ſic ſemper apud liuium:Ptolomeus & Plutarchus Gythium ubiq; uocant.

Siniſtrum aradios & ex pamphilia idetas.Emẽdatiora exẽplaria Araclios habẽt tu uide utrũ ſeq uelis.

LIBRO SEXTO.

Proprætore in prouincia retinere:quiuim loci non aduerterunt ex una uoce duas fecere:& nec quæ ꝑxime ſequebatur integram manere paſſi ſunt enim uero propretorem prouinciam retinere integra eſt lectio.i.ut preprætor prouinciam teneret.

Pelæi & peleponenſes uenerunt.Ego pelenei peloponenſes legerim potius ad differentiam eorum qui ſunt in Macedonia nam utrobiq; pelene eſt q̃q̃ Plinius utranq; palenem & nõ pelenem uocet ſed uidendũ ne elei Liuius ſcripſerit nam Elei & Meſſenii extra conciliũ fuere pelæi nullo modo legerim.

Habentem Bracilli necem at non Bracilli ſed ob Rhacilli necem legendum eſt haud enim multo diuerſo loco ab Rhacilli morte dixerat.

Cum oĩbus terreſtribus copiis in Billinum agrũ ꝓcedes Græciæ p̃ſidebis & ſpem Romanis traiecturum te p̃bebis:Cæteꝝ bellionum agrũ aut bellionium legas neceſſe eſt:Belliones populi q inter ori cum & appolloniam circa nympheũ habitauere qua traiectus ex Macedonia ĩ Italiam breuiſſimus.

His ꝓfectis Cramonem cũ toto exercitu primo aduẽtu cœpit:ſed Strabo & Plinius nõ cramonem ſed crannonẽ duplici.n.poſuerũt ſic Ci.& Fabius Quintilianus Cránoneũ Scopã dixere nõ cramoneũ.

Præter ad regem & Cyrtonem in poteſtatẽ erant:uide ne p̃ter Atracem & Gyrthonẽ legi oporteat Plinius:Strabo:& Ptolemeus Gyrtonẽ uocãt iuxtaq; atracẽ nõ ad regẽ repio ſed tu nil temere ſtatuas.

Malleolam & Cyrechias.Ptolemeus quod magis placet chyretias habet:& non Cyrechias.

Super connos & mox inde opidum conni triginta millia ab lariſſa abeſt Ptolemeus gõnos appellat oppidum non longe a lariſſa.

Phauſtum eadem celeritate capit:Ptolomæus phæſtum &Strabo phreſtum in his locis poſuere.

Contiguis pene locis Eginum eſt pro Aegiũ ſtrabo eſt auctor & ipſe Liuius egiẽſes paulo poſt ſcribit.

Pari incuria librarii Melibe pro Meliboea ſcripſere Lucanus eſt auctor & pellimenum pro pellineum & Tacta pro Tricca:uide Strabonem & Ptolemeum.

Et ubi non multum infra Compiſiliana eſt:haud meo iudicio inepte pro corrupta dictione Gomphi & lariſſa reponerentur ſed in his nihil muto.

Cannonem eſt profectus:ſupra Cramonem dixit ſed utroq; modo mendoſe: Strabo Plinius Cicero & Quintilianus Crañonem:docent eſſe legendum.

Theſſalia eſt Thyote:& ſinus Maliacus phthiote ut ſupra oſtendi uera & integra uox eſt.

Et omnia uſq; ad portus ſolis ubi pro portus ꝓemendatius ortus ſcripſeris.

Ad torontum in ſinu Manliaco Plinius & Ptolemeus Tronium in Maliaco ſinu poſuerunt.

Phalera in ſinu Manliaco tenuit uerior credo lectio phalarna:ſic Plinius:
Romani ubi primum aquilones duo (namq; per aliquot dies ceciderant) tenuerunt uide ne denuo potius ſit legendum & ſi apud Liuium non adeo uſitatum.

LIBRO SEPTIMO.

Fabritium Luſinum emendatius luſcinum ſcripſiſſet.
Poſt Naualem ad Caricum pugnam:ſed Coricum legendum:ſic ſupra.
Ab eleunte & Dardano & rhoetio. Strabo de his locis Dardanus ſquit priſca res eſt & mox ſubiicit deinde pteleus lacus & rhytium cæterum elenſam & eleam in phrygia reperio tu boni conſule.
Rhodii contra claſſem ex ſyria uenientem ad terram indiarorum tetẽdere hoc quoq; aduertat lector ne Gnidiorum uerior ſit lectio & enim res in medio eſt.
Qui in meridiem uergit Nauſathemon ab re appellatur:ad melius nauſtrathmon nam & portum & nauium turbam ſignificat.

LIBRO OCTAVO.

Lucaniam & Myliadam utraq; dictione Corrupta exemplaria uulgo habent. Ego licaoniam & Miſiã repoſui proximus id liber demonſtrat.
Librumq; rationis eius cum. L. fratrem afferre iuſſiſſet ſpectante ſenatu ſuis ipſum manibus compreſſiſſe hic quoq; concerpſiſſe reſtitui non temere:ſed auctoritate frætus.

LIBRO NONO.

Tandem Iudicium hoc maxime modo ad poſthumium conſulem peruenit Cæterum indicium uerius de indicio enim agitur & non iudicio.
Tum quoq; mutabundus petebat:& ſi omnia ſic haberent exemplaria uiſum eſt tamen minitabũdus reponere quod Catoni conuenit & de eodem ſupra a multis læſo & lædendi cupido.

FINIS.

T. LIVII PATAVINI HISTORICI PRIMAE DECADIS PRAEFATIO.

Fabius exametri exordio ait Liuium cœpiſſe

ACTVRVS NE Operæpretium ſim:ſi a primordio urbis res Populi Romani perſcripſero:nec ſatis ſcio:nec:ſi ſciam:dicere auſim:quippe qui cum ueterem:tum uulgatam eſſe rem uideam:dum noui ſemp ſcriptores:aut in rebus certius allaturos aliquid ſe:aut ſcribendi arte rudem uetuſtatem ſuperaturos credunt. Vtcunq; erit iuuabit tamen rerum geſtarum memoriæ principis terrarum populi:pro uirili parte & meipſum cõ ſuluiſſe. Et ſi in tanta ſcriptorum turba mea fama ĩ obſcuro eſt:nobilitate ac magnitudine eorum:qui nomini officient meo:me conſoler. Res é præterea & immenſi operis:ut quæ ſupra ſeptingenteſimum annum repetatur:& quæ ab exiguis profecta initiis:eo creuerit:ut iam magnitudine laboraret ſua:& legentium plæriſq; haud dubito: quin primæ origines:& proxima originibus minus præbitura uoluptatis ſint: feſtinantibus ad hæc noua:quibus iampridem prævalentis populi uires ſe ipſæ cõficiunt. Ego contra:hoc quoque laboris præmium petam:ut me a conſpectu malorum: quæ noſtra quæ ſcribentis animum & ſi non flectere a uero: ſollicitum tamen efficere poteſt. Quæ ante conditã condendamue urbem poeticis magis decora fabulis: quam incorruptis rerum geſtarum monumentis traduntur: ea nec affirmare:nec refellere in animo eſt datur hæc uenia antiquitati:ut miſcendo humana diuinis primordia urbium auguſtiora faciat:& ſi cui populo licere oportet conſecrare origines ſuas & ad deos referre auctores:ea belli gloria eſt Populo Romano:ut cum ſuum conditoriſque ſuis parentem Martem potiſſimum ferat: tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo: quam imperium patiuntur. Sed hæc & his ſimilia:utcunque animaduerſa aut æſtimata erunt:haud equidem in magno ponam diſcrimine:ad illa mihi pro ſe quiſque acriter intendat animum quæ uita qui mores fuerint per quos uiros:quibuſque artibus domi militiæq;:& partum: & auctum imperium ſit:labente deinde paulatim diſciplina:uelut deſidentis primo mores ſequatur animo deinde:ut magis magiſq; lapſi ſint:tum ire cœperint præcipites:donec ad hæc tempora:quibus nec uitia noſtra:nec remedia pati poſſumus:peruentum eſt. Hoc illud eſt præcipue in cognitiõe rerum ſalubre ac frugiferum: omnis te exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri unde tibi tueq; reipublicæ:quod imitere: capias unde fœdum inceptu:fœdum exitu quod uites. Cæterum aut me amor negotii ſuſcepti fallit aut nulla unquam reſpublica nec maior nec ſanctior:nec bonis exemplis ditior fuit:nec in quam tam ſero auaricia:luxuriaq; immigrauerint:nec ubi tantus:ac tamdiu paupertati:ac parſimoniæ honos fuerit adeo quanto rerum minus tanto minus cupiditatis erat:nuper diuitiæ auariciam:& abundãtes uoluptates deſyderium per luxum:atq; libidinem pereundi:perdendiq; omnia inuhexere. Sed quærelæ ne tum quidem gratæ futuræ:cum forſitan neceſſariæ erunt:ab initio certe tantæ ordiendæ rei abſint cum bonis potius ominibus:uotiſq; ac precatiõibus deorum:dearumq; ſi:ut poetis:nobis quoq; mos eſſet:libentius inciperemus:ut orſis tanti operis ſucceſſus proſperos darent.

Hiſtoriæ uſus

LIBER PRIMVS.

AM PRIMVM OMNIVM SATIS CONSTAT TROIA CAPTA in cæteros sæuitum esse Troianos: duobus Aenea Antenoreq; & uetusti iure hospitii: & quia pacis reddendæq; Helenæ semper auctores fuerunt: omne ius belli achiuos abstinuisse. Casibus deinde uariis Antenorem cum multitudíe henetum: qui seditione e paphlagonia pulsi: & sedes & ducem rege pylæmene ad Troiam amissō quærebant: uenisse in intimum maris adriatici sinū: euganeisq; qui inter mare alpesq; incolebant: pulsis: henetos troianosq; eas tenuisse terras & in quem primum egressi sunt locum: Troia uocatur: pagoq; inde troiano nomen est: gens uniuersa Veneti appellati. Aeneā ab simili clade domo ꝓfugum: sed ad maiora rerum initia ducētibus fatis primo in Macedoniam uenisse inde in Siciliam quærētem sedes delatum: a Sicilia classe laurentem agrū tenuisse: Troia & huic loco nomen est. Ibi egressi Troiani: ut quibus ab immenso prope errore nihil præter arma & naues supereſſet: cum prædam ex agris agerent: Latinus rex aborigenesq; qui tum ea tenebāt loca: ad arcendam uim aduenā armati ex urbe atq; agris cōcurrunt. Duplex inde fama est: alii prælio uictum Latinum pacem cum Aenea: deinde affinitatem iunxisse tradunt: alii: cum instructe acies cōstitissent: priusq; signa canerent: processisse Latinum inter primores: ducēq; aduenarum euocasse ad colloquium: percūctatum deide qui mortales essent: unde aut quo casu profecti domo: qui due quærentes in agrum laurētem exissent posteaq; audiuit multitudinem Troianos esse: ducem Aeneam filium Anchisæ & Veneris cremata patria & domo profugos sedē condendæq; urbi locum quærere: & nobilitatem admiratum gentis: uiriq; animū uel bello uel paci paratū dextra data: fidē futuræ amicitiæ sanxisse: inde fœdus ictum inter duces: iter exercitus salutationem factam. Aeneam apud Latinum fuisse i hospitio: ibi Latinum apud penates deos domestico publico adiunxisse fœdus: filia Aeneæ in matrimonium data: Ea utiq; res Troianis spem affirmat tandē stabili certaq; sede finiendi erroris oppidum condunt. Aeneas ab noīe uxoris Lauiniū appellat. Breui stirps quoq; uirilis ex nouo matrimonio fuit: cui Ascanium parente dixere nomen. Bello deinde aborigines Troianiq; simul petiti Turnus rex rutulorum cui pacta Lauinia ante aduentum Aeneæ fuerat: ꝓlatum sibi aduenā ægre patiens simul Aeneæ Latinoq; bellū intulerat. Neutra acies læta ex eo certamíe abiit: uicti rutuli: uictores aborigines Troianiq; ducem Latinū amisere. Inde Turnus rutuliq; diffisi rebus ad florentes opes ethruscoꝝ Mezentiumq; eoꝝ regē confugiunt: q Cære opulento tum oppido imperitans: iā inde ab initio minime lætus nouæ origíe urbis: & tū nimio plusq; satis tutum esset accolis rē Troianā crescere ratus: haud grauatim socia arma rutulis iūxit. Aeneas aduersus tanti belli terroré: ut aīos aboriginum sibi cōciliaret: ne sub eodem iure solum: sed ēt nomine oēs essent: latinos utranq; gentem appellauit: nec deinde aborigines troianis studio ac fide erga regem Aeneā cessere: fretusq; his aīs coalescētiū in dies magis duoꝝ populoꝝ Aeneas quāq; tanta opibus ethruria erat ut iam non terras: solum: sed mare ēt per totam Italiæ longitudinem ab alpibus ad fretum siculum fama noīs sui implesset: tamē cū mœnibus bellum propulsare posset: i aciē copias eduxit. Secūdum inde ꝓlium latinis: Aeneæ ēt ultimum operum mortalium fuit. Situs é: quē cunq; eum dici ius fasq; est: super Numicum flumen: Iouem indigetem appellant. Nō dum maturus imperio Ascanius æneæ filius erat: tamē id īperium ei ad puberē ætatem incolume mansit tantisper tutela muliebri (tāta indoles in Lauinia erat) res latīa & regnum auitum paternūq; puero stetit: haud ambigam? Quis. n. rem tam ueterem pro certo affirmet? hiccine fuerit Ascanius: an maior: quā hic. Creusa matre Ilio incolomi natus: comesq; inde paternæ fugæ: quem Iulum eundē Iulia gens auctorē noīs sui nuncupat. is Ascanius: ubicunq; & quacunq; matre genitus (certe natum Aenea cōstat) abūdante Lauinii multitudine florentem iam ut tum res erant: atq; opulentam urbem matri seu nouercæ reliqt: nouā ipse aliā sub albano monte cōdidit: quæ ab situ porrectæ indorso urbis longa Alba appellata. Inter Lauinium & Albam longam coloniā deductā triginta fere interfuere anni: tātum tamē opes creuerant maxime fusis Ethruscis: ut ne morte quidē Aeneæ: nec deinde inter muliebrem tutelam rudimētūq; primū puerilis regni mouere arma aut Mezentius: ethrusciq; aut ulli alii accolæ ausi sint Pax ita conuenerat: ut ethruscis latiniscq; fluuius albula: qué nūc tyberim uocant: finis esset.

Siluius deinde regnat Ascanii: filius: casu quodam in siluis natus. is Aeneam Siluium creat. is deinde Latinum Siluium. ab eo coloniæ aliquot deductæ. prisci latini appellati. māsit postea Siluius omnibus cognomen: qui albæ regnarunt. Latino Alba ortus. Alba Atys aty Capys. Capi Calpetus: Calpeto Tyberinus: qui i traiectu albūlæ amnis submersus celebre ad posteros nomē flumini dedit. Agrippa inde Tyberini filius: post agrippam Romulus Siluius a patre accepto: imperio regnat: auctino fulmine ictus ipse regnum per manus tradidit: is sepultus in eo colle qui nunc est pars Romanæ urbis: cognomé colli fecit: proca deinde regnat: is Numitorem atque Amulium procreat. Numitori qui stirpis maximus erat: regnum uetustum siluiæ gentis legat: plus tamen uis potuit quam uolūtas patris: aut uerecundia ætatis pulso fratre Amulius regnat: addit sceleri scelus: stirpem fratris uirilē iterimit:

Ex hippori de puella obside & Hercule latinus natus

Turnus rex rutulorū orpheus argonautaꝝ unus latinos nomīat

Pro Romulo: Dionysius alladium Agrippæ subiicit ꝓca numitor amuliuſ

fratris filiæ Rheæ Siluiæ per ſpeciem honoris:cum ueſtalem eam legiſſet perpetua uirginitate ſpem partus adimit. Sed debebatur:ut opinor:fatis tantæ origo urbis maximiq; ſecundum deorum opes imperii principium:ut compreſſa ueſtalis cũ geminum partum ædidiſſet:ſeu ita rapta:ſeu quia deus auctor culpæ honeſtior erat:Martem incertæ ſtirpis patrem nuncupat:ſed nec dii nec homines aut ipſam:aut ſtirpem a crudelitate regia uindicant:ſacerdos uincta in cuſtodiam datur:pueros in profluentem aquã mitti iubet. Sorte quadam:diuinitus ſuper ripas tyberis effuſus lenibus ſtagnis nec adiri uſq; ad iuſti curſum poterat amnis & poſſe q̃uis lãguida mergi aq̃ ĩfantes ſpẽ ferẽtibus dabat:ita uelut defuncti regis ĩpio ĩ ꝓxima alluuic:ubi nũc ficus rumialis ẽ rumularẽ uocatã ferũt:pueros exponunt.

Vaſte tum in iis locis ſolitudines erãt. Tenet fama cũ fluitãté alueũ:quo expoſiti erant pueri tenuis in ſicco aqua deſtituiſſet:lupam ſitientem ex montibus qui circa ſunt:ad puerilem uagitum curſum flexiſſe:eã ſũmiſſas ĩfantibus adeo mitẽ præbuiſſe mãmas:ut lingua lãbentem pueros magiſter regii pecoris inuenerit:Fauſtulo fuiſſe nomẽ ferunt:ab eo ad ſtabula delatos Laurẽtiæ uxori educandos datos. Sunt:qui Laurẽtiam uulgato corpore lupam uocatam inter paſtores putent inde locũ fabulæ ac miraculo datũ:ita geniti atq; educati:cũ primũ adoleuit ætas nec iſtabulis:nec hi ad pecora ſegnes: uenando peragrare ſaltus:hinc robore aĩs corporibuſq; ſumpto iam nõ feras tãtum ſubſiſtere ſed ĩ latrones præda honuſtos impetũ facere:paſtoribuſq; capta diuidere:& cũ his:creſcente in dies grege iuuenum: ſeria ac iocos celebrare. Iam tum in palatino monte lupercal hoc fuiſſe ludicrũ ferunt & a Palãteo urbe arcadica palãtiũ:deide palatinũ montem appellatum:ibi Euãdrũ:qui ex eo genere arcadum multis ante tẽpeſtatibus ea tenuerit loca:ſoléne allatum ex Arcadia inſtituiſſe: ut nudi iuuenes lycæũ Pana uenerãtes p luxum atq; laſciuiam currerẽt quẽ Romani deinde uocauerunt Inuum. Huic dedi/tis ludicro: cũ ſoléne notũ eſſet inſidiatos ob irã prædæ amiſſæ latrones:cũ Romulus ui ſe defendiſſet:Remũ cepiſſe:captum Amulio regi tradidiſſe:ultro accuſantes crimini maxime dabant in Numitoris agrũ ab his impetũ fieri:inde eos collecta iuuenũ manu hoſtilem in modũ prædas agere:ſic Numitori ad ſuppliciũ Remus dedit. Iam inde ab initio Fauſtulo ſpes fuerat regiam ſtirpẽ apud ſe educari:nã & expoſitos iuſſu regis infantes ſciebat:& tẽpus:quo ipſe eos ſuſtuliſſet:ad id ipſum cõgruere ſed rem ĩmaturã niſi aut per occaſionẽ:aut p neceſſitatem aperire noluerat:neceſſitas prior uenit: ita metu ſubactus Romulo rẽ aperit. Forte & Numitori:cum in cuſtodia Remũ haberet:audiſſetq; geminos eſſe fratres:cõparando ætatẽ eorũ:& ipſam minime ſeruilem indolẽ tetigerat aĩum memoria nepotũ:ſciſcitãdoq; eodẽ puenit ut haud ꝓcul eſſet quin Remũ agnoſceret:ita undiq; regi dolus nectit. Romulus nõ cum globo iuuenũ:nec.n. erat ad uim apertã par:ſed aliis alio itinere iuſſis certo tẽpore ad regiam uenire paſtoribus ad regem impetũ facit:& a domo Numitoris alia comparata manu adiuuat Remus:ita regẽ obtruncant. Numitor inter primum tumultum hoſtes inuaſiſſe:urbem atq; adortos regiam dictitans:cum pubem albanam in arcem præſidio armiſq; obtinendam aduocaſſet:poſteaquam iuuenes perpetrata cæde pergere ad ſe gratulantes uidit:extemplo aduocato concilio:ſcelera in ſe fratris:originẽ nepotũ:ut geniti:ut educati:ut cogniti eſſent:cædem deiceps tiráni ſeq; eius auctorem oſtendit. Iuuenes per mediam concionem agmine ingreſſi cum auum regem ſalutaſſent:ſecuta ex omni multitudine uox conſentiẽs ratum nomẽ imperiũq; regi effecit. Ita Numitori alibana re permiſſa. Romulũ Remumq; cupido cepit:in iis locis ubi expoſiti ubi educati erant:urbis cõdendæ:& ſupererat multitudo albanorum latinorumq;:ad id paſtores quoq; acceſſerant:qui omnes facile ſpem facerent:paruam albam:paruum Lauinium præ ea urbe:quæ conderetur:fore.

Interuenit deinde his cogitationibus auitum malum:regni cupido:atq; inde fœdũ certamen coortum a ſatis miti principio quoniam gemini eſſent:nec ætatis uerecundia diſcrimen facere poſſet: ut dii in quorum tutela ea loca eſſent auguriis legerent eum:qui nomen nouæ urbi daret:qui conditã imperio regeret:palatinum Romulus:Remus auentinum ad in augurandum templa capiunt:prior Remo auguriũ ferẽ ſex uultures:iãq; nunciato augurio:cũ duplex numerus Romulo ſeſe oſtẽdiſſet utrũq; regẽ ſua multitudo cõſalutauerat:tẽpore illi præcepto at hi numero auium regnum trahebant:Inde cũ altercatione cõgreſſi certamine irarum ad cædem uertunt:ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatior fama eſt ludibrio fratris Remũ nouos trãſiliſſe muros:inde ab irato Romulo cũ uerbis quoq; increpitãs adieciſſet ſic deinde quicũq; alius trãſiliet mœnia mea:ĩterfectũ. Ita ſolus poſtea titus ĩperio Romulus:cõdita urbs cõditoris noĩe appellata. Pallatinũ primũ:in quo ipſe erat educatus muniit ſacra diis aliis albano ritu:græco Herculi:ut ab Euãdro inſtituta erãt facit:Herculẽ in ea loca Geryone interempto boues mira ſpecie abegiſſe memorãt:ac ꝓpe tyberim fluuiũ:qua præ ſe armentũ agẽs nando traiecerat:loco herbido ut quiete:& pabulo leto reficeret boues & ipſum feſſum uia ꝓcubuiſſe:ibi cũ eũ cibo uinoq; grauatũ ſopor oppꝛſſiſſet:paſtor accola eius loci noĩe Cacus ferox uiribus captus pulchritudine boum cũ auertere eã pdã uellet:qa ſi agẽdo armẽtũ ĩ ſpelũcã cõpuliſſet ipſa ueſtigia q̃rentẽ dominũ eo deductura erãt:auerſos boues eximiũ quẽq; pulchritudiẽ caudis ĩ ſpelũcã traxit. Hercules ad primã aurorã excitus:cũ gregẽ pluſtraſſet oculis:& pte abeſſe numero ſenſiſſet:ꝓgit ad ꝓximã ſpeluncã ſi forte eo ueſtigia ferrẽt:q̃ ubi oĩa foras uerſa uidit:nec in partẽ aliã:ferre cõfuſus atq; ĩcertus aĩ ex loco ĩfeſto agere porro armentũ occœpit. Inde cũ actæ boues q̃dã ad deſideriũ utfit:relictaq; mugiſſent:reddita incluſaq; ex ſpelunca boum uox Herculẽ conuertit. quẽ cũ uadentem ad ſpeluncã Cacus ui ꝓhibere conatus eſſet:ictus claua fidẽ paſtoq; nec quicquã inuocans morte occubuit. Euãder tumea ꝓfugus ex Pelopõneſo auctoritate magis:quã ĩperio regebat loca:uenerabilis

Lupcal

Dionyſium ait tamen Romulum ab fuiſſe ſacroq; cã

Amulius interficitur

origo urbis Romæ

Mors Remi

De nomine & conditiõe urbis uaria apd ueteres opinio

uir miraculo litterarꝫ rei nouæ ĩter rudes artiũ hoíes:uenerabĩlior diuinitate credita Carmẽtæ mris: quã fatiloquã ante Sybillæ in italiã aduentũ miratæ hæ gẽtes fuerãt. Is tum Euãder concurſu paſtorꝫ trepidantiũ circa aduenam mãifeſtæ reũ cædis excitus:poſteaquã facinus facinoriſq; cãm audiuit: habitum formãq; uiri aliquãtum amplioré augustioréq; humana intuens:rogitat:qui uir eſſet:ubi nomen patremq; ac patriam accepit:Ioue nate hercules ſalue:inquit:te mihi mater ueridica ĩterpres deũ auctuꝫ cæleſtiũ numeꝫ cecinit tibiq; ará hic dicatũ iri:quã opulẽtiſſima olim in terris gens maximã uocet tuoq; ritu colat:dextera Hercules data accipe ſe omen ĩpleturũq; fata:ara cõdita atq; dicata ait. Ibi tũ primũ boue eximia capta de grege ſacrũ adhibitis ad miniſteriũ dapẽq; potitiis ac pinariis quæ tum familiæ maxime inclitæ ea loca incolebãt factum. Forte ita euenit:ut potitii ad tps præſto eſſent: iiſq; exta apponerentur:pinarii extis adeſis ad cæterã uenirẽt dapẽ:ĩde inſtitutũ mãſit: donec pinariũ genus fuit:ne extis ſolẽnibus ueſcerent. Potitii ab Euãdro edocti antiſtites ſacri eius p multas ætates fuerunt:donec tradito ſeruis publicis ſoléni familiæ miniſterio genus omne potitioꝝ ĩteriit:Hæc tũ ſacra Romulus una ex omnibus peregrina ſuſcepit. Iam tum immortalitatis uirtute parta:ad quam eum ſua fata ducebant:fautor rebus diuinis rite perpetratis uocataq; ad concilium multitudine quæ coaleſcere in populi unius corpus nulla re præterq; legibus poterat:iura dedit.

Diony/ ſius Ca cus & ĩmanis & ferus & ĩ op/ pido op preſſus Ara ma xima Potitii & Pina rii græ/ ce fami liæ

Que ita ſancta generi hoſtum agreſti ratus fore:ſi ſe ipe uenerabilẽ iſignibus impii feciſſet:cũ cæteRo habitu ſe auguſtioré:tũ maxime lictoribus duodeci ſumptis fecit:alii ab numero auiũ:quæ auguRio regnũ portẽderãt:eũ ſecutũ numeꝫ putãt:me haud pœniter eoꝝ ſentẽtiæ eé:qbus & apparitores & hoc genus ab ethruſcis finitimis:unde ſella curulis unde toga ptexta ſumpta é:numeꝫ quoq; ipm ductũ placet:& ita habuiſſe ethruſcos qđ ex.xii. populis cõiter rege creato ſingulos ſinguli populi lictoRes dederit. Creſcebat ĩterim urbs munitiõibus:& alia atq; alia appetẽdo loca cũ in ſpẽ magis futuræ multitudinis quã ad id qđ tũ hoſtum erat:mũirẽt:deĩde ne uana urbis magnitudo eẽt:adiiciẽdæ multitudinis cã:ueteri cõſilio cõdentiũ urbes q obſcurã atq; humilẽ conciẽdo ad ſe multitudinẽ:natam e terra ſibi ꝓlem mẽtiebant:locus:q nũc ſeptus denſis ſentibus ĩter duos lucos é aſylũ apit:eo ex finitimis populis turba oĩs ſine diſcrimie:liber an ſeruus eẽt:auida nouaꝝ reꝝ pfugit:idq; primũ ad cœptã magnitudinẽ roboris fuit. Cũ iã uiriũ haud pœniteret:cõſilium deinde uiribus parat centũ creat ſenatores:ſiue quia is numerus ſatis erat:ſiue qa ſoli centũ erãt:qui creari patres poſſent:pres certe ab honore:patritiq; ꝓgenies eoꝝ appellati. Iã res romana adeo erat ualida:ut cuilibet finitimaꝝ ciuitatũ bello par eẽt:ſed penuria mulieꝝ hoís ætatẽ duratura magnitudo erat:qppe qbus nec domi ſpes ꝓlis: nec cũ finitimis cõnubia eẽnt. Tũ ex cõſilio patrũ Romulus legatos circa uicinas gẽtes miſit q ſocietatẽ cõnubiũq; nouo populo peterẽt. Vrbes quoq; ut cætera ex iſimo naſci:deĩde q ſua uirtus ac dii iuuẽt:magnas opes magnũq; nomẽ ſibi facere:ſatis ſcire origini romanæ:& deos affuiſſe:& nõ defutuRã uirtutẽ ꝓinde ne grauarent hoíes:cũ hoíbus ſanguinẽ ac genus miſcere. Nuſq; benigne legatio audita é:adeo ſimul oés ſpernebãt ſimul tãtã ĩ medio creſcẽtẽ molẽ ſibi ac poſteris ſuis metuebant:plæriſq; rogitãtibus dimiſſi:ecqđ fœminis quoq; aſylũ:apuiſſent? id.n. demũ cõpar cõnubiũ fore. Aegre id romana pubes paſſa:& haud dubie ad uim ſpectare res cœpit:cui tps locũq; aptũ ut daret Romulus:ægritudinẽ animi diſſimulãs ludos ex iduſtria parat Neptũno eq̃ſtri ſolẽnes:cõſualia uocat. Indici deĩde finitimis ſpectaculũ iubet:q̃toq; apparatu tũ ſciebãt:aut poterãt:cõcelebrãt:ut rẽ clarã expectatãq; faceret. Multi mortales cõuenere ſtudio ẽt uidẽdæ nouæ urbis:maxie ꝓximi quiq; ceninẽſes:cruſtumini anténates:lã ſabinoꝝ oĩs multitudo cũ liberis ac cõiugibus uenit. Inuitati hoſpitaliter p domos:cũ ſitũ:mœniaq;:& freq̃nte tectis urbẽ uidiſſent:miranť tã breui rẽ romanã creuiſſe. Vbi ſpectaculi tps uenit:deditæq; eo mẽtes cũ oculis erãt tũ ex cõpoſito orta uis:ſignoq; dato iuuẽtus Romana ad capiẽdas uirgĩes diſcurrit:magna pars forte ĩ quem queq; ĩciderat raptæ:q̃ſdã forma excellẽtes primoribus patrũ deſtinatas:ex plebe hoíes qbus datũ negociũ erat:domos deferebãt. Vnã lõge ãte alias ſpecie ac pulchritudiẽ iſignẽ a globo thalaſſii cuiuſdã raptã ferũt:multiſq; ſciſcitãtibus:cui nã eã ferrẽt idẽtidẽ:ne qs uiolaret:Thalaſſio ferri calamitatũ :ĩde nuptialẽ hãc uocẽ factã. Turbato p metũ ludicro mœſti parẽtes uirginũ ꝓfugiũt ĩcuſãtes uiolati hoſpitii fœdus:deũq; ĩuocãtes:cuius ad ſolẽne ludoſq; p fas:& fidẽ decepti ueniſſent:Nec raptis aut ſpes de ſe melior:aut ĩdignatio é minor:ſed ipſe Romulus circũibat:docebatq; patrũ id ſupbia factũ:q cõnubiũ finitimis negaſſent. Illas tamẽ ĩ mrimonio in ſocietate fortunaꝝ omnium ciuitatiſq;:& quo nihil carius humano generi ſit liberꝝ fore:mollirẽt mõiras:& quibus ſors corpora dediſſet:darent aĩos:ſæpe ex iniuria poſtmodũ gratiã ortã:eoq; melioribus uſuras uiris qđ annixurus ꝓ ſe quiſq; ſit:ut cũ ſuam uicẽ functus officio ſit:parentũ etiã patriæq; expleat deſyderiũ Accedebant blãditiæ uiroꝝ factũ purgãtiũ cupiditate atq; amore:quæ maxime ad muliebre ingeniũ preces efficaces ſunt. Iam admodũ mitigati animi raptis erãt:at raptaꝝ parentes tũ maxime ſordida ueſte:lachrymiſq;:& querelis ciuitates cõcitabant:nec domi tantũ indignationes cõtinebant:ſed congregabant undiq; ad Tatiũ regẽ ſabinoꝝ:& legationes: eo qđ Tatii maximum nomẽ in iis regiõibus erat cõueniebãt. Ceninẽſes:cruſtuminiq;:& anténates erãt ad quos eius iniuriæ ꝑtinebat. Lẽte agere iis Tatius ſaibniq; uiſi ſunt. Inter ſe tres populi cõiter bellũ parãt nec cruſtumini quidẽ atq; anténates præ ardore iraq; ceninẽſium ſatis ſe impigre mouent ita per ſeipſum nomen ceninum in agrum romanũ ĩpetum facit:ſed effuſe uaſtantibus ſit obuius cũ exercitu Romulus:leuiq; certamine docet uanã ſine uiribus irã:exercitũ fundit fugatq;:fuſum perſequit:regẽ in prælio obtrũcat:& ſpoliat:duce hoſtiũ occiſo urbẽ primo impetu capit. Inde exercitu uictore reducto ipſe tum ſa

Tatius rex cruſtũini Anténates Ceninẽſes

Acronẽ regẽ ob truncat Romulus

Romulus Cornelius cossus Marcellus

ctis uir magnificus:tũ factoꝝ ostẽtator haud mior:spolia ducis hostiũ cæsi suspẽsa fabricato ad id ap te ferculo gerés in capitoliũ ascendit:ibiq; cũ ea ad quercũ pastoribus sacrã depositurus:simul cũ dono designauit tẽplo Iouis fines cognoméq; addidit deo.Iuppiter feretri:inqt:hæc tibi uictor Romulus rex regia arma fero: tẽplũq; his regiõibus:quas modo aio metatus sum:dedico:sedem opimis spoliis quæ regibus ducibusq; hostiũ cæsis me auctoré sequẽtes posteri ferent.Hæc tẽpli est origo quod primum oium Romæ sacratũ est:ita deinde diis uisum:nec irritã cõditoris tẽpli uocem esse:qua laturos eo spolia posteros nũcupauit nec multitudine cõpotũ eius doni uulgari laudem:bina postea inter tot annos tot bella opima parta sunt spolia: adeo rara eius fortuna decoris fuit: Dum ea ibi romani gerũt:anténatium exercitus per occasionem ac solitudiné hostiliter in fines romanos ĩcursioné facit raptim ad hos romana legio deducta palatos oppressit:fusi igit̃ primo impetu & clamore hostes oppidũ captũ dupliciq; uictoria ouãtem Romulũ Hersilia coniũx pcibus raptaꝝ fatigata orat:ut parentibus eaꝝ det uenia & in ciuitatẽ accipiat:ita ré coalescere cõcordia posse:facile imperatrũ.Inde cõtra crustuminos profectus bellũ inferentes:ubi minus ét quod alienis cladibus ceciderant animi certaminis fuit utroq; coloniæ missæ:plures inuenti:qui pp ubertatem terre in Crustuminiũ noĩa darét:& Romã inde frequẽter migratum est a parẽtibus ac ꝓpinquis raptaꝝ.Nouissimũ bellũ ab sabinis ortũ:multoq; id maximũ fuit nihil enĩ per irã aut cupiditatẽ actũ est:nec ostẽderunt bellum priusq; intulerunt consilio ét additus dolus.SP.Tarpeius romanæ præerat arci huius filiã uirginem auro corrumpit Tatius:ut armatos in arcem accipiat.Aquã ea forte tum sacris extra mœnia petitum ierat:accepti obrutam armis necauerũt seu ut ui capta potius arx uideret̃ seu prodẽdi exẽpli cã:nequid usquã fidũ ꝓditori eét addit̃ fabulæ qd̃ uulgo sabini aureas armillas magni ponderis brachio leuo:geminatosq; magna specie annulos habuerint:pepigisse eã qd̃ in sinistris manibus haberẽt eo scuta illi ꝓ aureis donis cõgesta.Sunt qui eã ex pacto tradendi:qd̃ in sinistris manibus eét:decreto arma. petisse dicãt & fraude uisam agere sua ipsam perẽptã mercede:tenuere tamẽ arcẽ sabini:atq; inde postero die cum romanus exercitus instructus:quod inter capitolinũ collem palatinũq; cãpi ẽ:cõplesset:non prius descendere ũt in æquum sabini:quã ira & cupiditate recuperãdæ arcis stimulante animos in aduersũ romani subiere.Principes utrinq; pugnã ciebant:ab sabinis Metius Curtius:ab romanis Hostius.Hostilius.hic rem romanã iniquo loco ad prima signa aĩo atq; audacia sustinebat.Vt Hostius cecidit confestim romana inclinat̃ acies:fusaq; ẽ ad ueteré portã palatii.Romulus & ipse turba fugiẽtiũ actus arma ad cœlum tollés Iuppiter tuis:inqt auibus iussus hic in palatio prima urbi fundamẽta ieci:arcẽ iã scelere emptam sabini habẽt:inde huc armati supata ualle media tendũt at tu pater deũ hoĩumq; hinc saltẽ arce hostes:deme terroré romanis:fugãq; fœdã siste:hic ego tibi tẽplũ Statori Ioui:qd̃ monumentũ sit posteris:tua p̃senti ope seruatã urbẽ eẽ uoueo.Hæc p̃catus:ueluti si sensisset auditas p̃ces hic:inqt romãi Iuppiter optimus maximus resistere atq; itérare pugnã iubet:restitere romani tanq; cœlesti uoce iussi ipse ad primores Romulus uolat:Metius Curtius ab sabinis príceps abarce decurrerat:& effusos agerat romanos toto:q̃tum foro spatiũ est:nec ꝓcul iam a porta palatii erat clamitãs uicimus ꝓfidos hospites imbelles hostes:iã sciũt lõge aliud eẽ uirgines rapere:aliud pugnare cũ uiris.In eũ hæc glorianté cũ globo ferocissimoꝝ iuuenũ Romulus ĩpetũ facit ex equo tum forte Metius pugnabat eo pelli facilius fuit pulsum romani ꝓsequunt̃:&alia romana acies audacia regis accẽsa:fundit sabinos.Metius in paludẽ sese strepitu seq̃ntiũ trepidãte equo cõiecit:auerteratq; ea res ét sabinos tanti piculo uiri:Et illequidem annuétibus ac uocãtibus suis fauore multoꝝ addito aio euadit:Romani sabiniq; in media cõualle duoꝝ montiũ redintegrãt ꝓliũ:sed res romana erat supior. Tum sabinæ mulieres: quarum ex iniuria bellũ ortũ erat:crinibus passis:scissaq; ueste:uicto malis muliebri pauore ausæ se inter tela uolantia ĩferre ex trãsuerso ĩpetu facto dirimere ĩfestas acies:dirimere iras:hinc patres:hinc uiros orãtes: ne se sanguíe nefando soceri generiq; respgerẽt:ne parricidio macularẽt ptus suos:nepotũ illi liberoꝝ hi ꝓgenié:si affinitatis ĩter uos:si cõnubii piget:in nos uertite iras nos cã belli:nos uulneꝝ ac cædiũ uiris ac parentibus sumus melius pibimus:q̃ sine alteris uestrũ uiduæ aut orbæ uiuamus.Mouet res tũ multitunine tũ duces:silẽtium:& repẽtina fit ges.Inde ad fœdus faciendũ duces ꝓdeunt:nec pacẽ mõ sed ciuitatẽ unã ex duabus faciũt:regnum cõsociãt:impium omne cõferunt Romã:ita gemiata urbe: ut sabinis tamen aliqd daret̃:qrites a Curibus appellati:monumẽtum eius pugnæ ubi primũ ex profunda emersus palude eques Curtius ĩ uado statuit curtium lacum appellarunt.Ex bello tãtristi læta repẽte pax cariores sabinas uiris ac parẽtibus:& ante oĩs Romulo ipsi fecit.Itaq; cũ populum in curias trigita diuideret:noia eaꝝ curiis ĩposuit:id nõ tradit̃:cum haud dubie aliquãto numerus maior hoc mulierum fuerit:ætate an dignitatibus suis:uirorũue:an sorte lectæ sint quæ curiis nomina darent.

Diony/sio ter/tio áno postq̃ bellũ ceptũ ẽ id eueniſ/se ait

Quiri/tes úde

Tatii cædes

Eodem tempore & centurie tres equitum conscriptæ sunt:ramnenses a Romulo a Tito Tatio Titienses appellati:lucerum nominis:& originis causa incerta est:inde non modo cõmune:sed concors etiam regnum duobus regibus fuit.Post aliquot annos propinqui regis Tatii legatos Laurentiũ pulsant:cũq; Laurentes iure gentium agerent:apud Tatium gratia suorum & præces plus poterant:igitur illorum pœnam in se uertit:nam lauinii:cum ad solemne sacrificium eo uenisset:concursu facto interficitur:eam rem minus ægre:quam dignum erat:tulisse Romulum ferunt:seu ob in fidam senectatem regni:seu quia haud iniuria cæsum credebat.Itaq; bello quidem abstinuit:ut tamen expiarentur legatorum iniu riæ:regisq; cædes:Fœdus inter Romam Lauiniumq; urbes renouatum est. Et cũ his qdem ĩsperata pax erat:aliud multo proprius atq; in ipsis prope portis bellũ ortũ. Fidena/

tes nimis uicinas ꝓpe ſe conualeſcere opes rati:priuſquã tantũ roboris eſſet:quantũ futurũ apparebat occupant bellũ facere:iuuẽtute armata ĩmiſſa uaſtãt agri qđ inter urbẽ ac Fidenas eſt. Inde ad leuã uerſi:quia dextera tyberis arcebat:cũ magna trepidatione agreſtiũ populant̃:tumultuſq; repens ex agris in urbẽ allatus ꝓnuncio fuit:excitus Romulus:neq;.n.dilationẽ pati tã uicinũ bellũ poterat:exercitũ educit caſtra a Fidenis mille paſſuũ locat:ibi modico p̃ſidio relicto egreſſus oĩbus copiis ꝑtem militũ locis circa dẽſa obſita uirgulta obſcuris ſubſidere ĩ inſidiis iuſſit cum ꝑte maiore atq; omni eqtatu ꝓfectus:qđ quærebat: tumultuoſo & minaci genere pugnæ obequitãdo ipſis ꝓpe portis hoſtẽ exciuit fugæ quoq;:quæ ſimulãda erat:eadẽ equeſtris pugna cãm minus mirabilẽ dedit:& cum uelut iter pugnã fugæq; conſiliũ trepidãte equitatu pedes quoq; referret gradũ: plenis repẽte portis effuſi hoſtes impulſa romana acie ſtudio inſtãdi ſequẽdiq; trahunt̃ ad locum inſidiarũ:inde ſubito exorti romani trãſuerſam ĩuadunt hoſtiũ aciẽ:addunt pauorẽ mota e caſtris ſigna eorũ:qui in præſidio relicti fuerãt ita multiplici terrore perculſi fidenates:prius pœne quã Romulus:quiq; cum eo equites erãt circũage rent frenis equos:terga uertunt multoq; effuſius quippe uera fuga: qui ſimulantes paulo ante ſecuti erãt:oppidũ repetebãt.nõ tamẽ eripuere ſe hoſti hæres in tetgo romanus priuſquã fores portarũ obii cerent̃:uelut agmine uno irrũpit. Belli fidenatis cõtagione irritati ueientiũ animi & cõſanguinitate: Fidenæ
nã fidenates quoq; ethruſci fuerũt:& ꝓpinquitas loci ſi romana arma oĩbus ĩfeſta finitimis eẽnt:ſti capiũt̃
mulabat:in fines romanos excurrerũt populabũdi magis:quã iuſti more belli. Itaq; nõ caſtris poſitis nõ expectato hoſtiũ exercitu:raptã ex agris prædã portãtes. Veios rediere:romanus contra:poſtea quã hoſtẽ in agris nõ inuenit:dimicatõi ultimæ inſtructus intẽtuſq; tyberim trãſit:quẽ poſtea quã caſtra põere:& ad urbẽ acceſſurũ ueiẽtes audiere:obuiã egreſſi ut potius acie decernerẽt:quã incluſi de tectis mœnibuſq; dimicarẽt:ibi uiribus nulla parte adiutus tãtũ ueterani robore exercitus rex romanus ui cit:ꝑſecutuſq; fuſos ad mœnia hoſtes urbe ualida muris ac ſitu ipſo munita abſtinuit: agros rediens uaſtat ulciſcendi magis:quã præde ſtudio:ea quoq; clade haud minus:quã aduerſa pugna ſubacti ueiẽtes pacẽ petitũ oratores Ramã mittũt agri parte multacti ſũt:in centũ ãnos ĩduciæ datæ:Hæc ferme Veiẽtes
Romulo regnãte domi militiæq; geſta:quoꝝ nihil abſonum fidei diuinæ originis:diuinitatiſq; poſt uicti ꝑ
morte creditæ fuit nõ:animus ĩ regno auito recuperãdo:nõ cõdendæ urbis conſiliũ:nõ bello ac pace te agri
firmãdæ:ab illo.n.profecto uiribus datis tãtũ ualuit:ut in.xl.deĩde annos tutã pacẽ haberet multitudi mulctã
ni tamẽ gratior fuit quã pr̃ibus:lõge ãte alios accepiſſimus militũ aĩs trecẽtoſq; armatos ad cuſtodiã tur
corporis quos celeres appellauit:nõ in bello ſolũ ſed ẽt in pace habuit. His immortalibus æditis ope Romu
ribus:cũ ad exercitũ recẽſendũ cõcionẽ in cãpo ad capræ paludẽ haberet:ſubito coorta tẽpeſtas cũ ma li interi
gno fragore tronitribuſq; tã denſo regẽ operuit nimbo:ut cõſpectũ eius cõcioni abſtulerit: nec deĩde tus
in terris Romulus fuit romana pubes ſedato tãdem pauore:poſtea q̃ ex tã turbido die ſerena & tran quilla lux rediit:ubi uacuã ſedẽ regiã uidit:& ſi ſatis credebat patribus:q ꝓximi ſteterant:ſublimẽ ra ptũ ꝓcella:tamẽ uelut orbitatis metu icta mœſtũ aliquãdiu ſilẽtium obtinuit:deĩde a paucis initio fa cto deũ deo natũ:regẽ parentẽq; urbis romane ſaluere uniuerſi Romulũ iubẽt pacẽ expoſcũt:uti uo lens ꝓpitius ſuã ſoſpitet ꝓgeniẽ. Fuiſſe credo tum quoq; aliquos:q diſcerptũ regẽ patrũ manibus ta Proculi
citi arguerẽt:manauit.n.hæc quoq;:ſed obſcura fama:illã alterã admiratio uiri & pauor p̃ſens nobili cõſiliũ
tauit:& cõſilio ẽt unius hoĩs addita rei ducit̃ fides nãq; Proculus Iulius ſollicita ciuitate deſyderio re ĩ lenien
gis & ĩfenſa p̃ribus grauis ut tradit̃ q̃uis magnæ rei auctor in cõcionẽ ꝓdit. Romulus inqt:qrites pa do ciui
rens urbis huius prima hodierna luce cœlo repẽte delapſus ſe mihi obuiũ dedit cũ ꝑfuſus horrore ue um de
nerabunduſq; aſtitiſſem:petens p̃cibus ut cõtra ſe ĩtueri fas eſſet:abi:nuncia:inqt romanis cæleſtes ita ſyderio
uelle:ut mea roma caput orbis terrarũ ſit ꝓinde rem militarẽ colãt:ſciãtq;:& ita poſteris tradãt nullas opes humanas armis romanis reſiſtere poſſe hæc inqt:locutus ſublimis abiit. Miꝝ q̃tum illi uiro nũ ciãti hæc fides fuerit:quãq; deſyderiũ Romuli apud plebẽ exercitũq; facta fide ĩmortalitatis lenitũ ſit. Patrũ igit̃ aĩos certamen regni:ac cupido uerſabat:nec dum a ſingulis:qa nemo magnope eminebat in nouo populo:puenerãt factiões:inter ordines certabat̃:oriundi ab ſabinis ne qa poſt Tatii mortem ab ſua ꝑte nõ erat regnatũ:in ſocietate æqua poſſeſſionẽ ĩperii amitterent:ſui corporis creari regẽ uo lebãt:romani ueteres peregrinũ regẽ aſpernabant̃:in uariis uoluntatibus regẽ tamẽ oẽs uolebãt:liber tatis dulcedine nõdum experta timor:deĩde p̃res ĩceſſit:ne ciuitatẽ ſine ĩperio:exercicũ ſine duce mul tarum circa ciuitatũ irritatis aĩs uis aliqua externa adoriret̃:& eẽ igit̃ aliquod caput placebat:& nemo alteri cõcedere in aĩum ĩducebat:ita rem ĩter ſe centum patres decem decuriis factis:ſinguliſq; in ſin gulas decurias cgeatis:q ſummæ reꝝ p̃eſſent:cõſociant:decem ĩperitabãt unus cum ĩſignibus imperii Decu
& lictoribus erat qnq; dieꝝ ſpacio finiebat̃ ĩperium:ac ꝑ oẽs in orbem ibat:ãnuũq; ĩteruallum regni riam
fuit:id ab re qđ nũc quoq; tenet nomen ĩter regnũ appellatum. Fremere deĩde plebs multiplicatã ſer uituté:centũq; ꝓ uno dominos factos:nec ultra niſi regẽ:& ab ipſis creatum uidebãt̃ paſſuri. Cũ ſen fiſſent ea moueri p̃res:offerẽdum ultro rati qđ amiſſuri erãt:ita gratiã ĩ eunt ſumma ptãte populo ꝓ miſſa:ut nõ plus darẽt iuris:quã detineret:decreuerunt.n.ut cũ populus regẽ iuſſiſſet: id ſic ratũ eẽt:ſi p̃res auctores fierẽt:hodieq; in legibus magiſtratibuſq; rogãdis uſurpat̃: id.n.ius ui adempta: priuſq; populus ſuffragium ineat:in incertum comitoꝝ euentum p̃res auctores fiunt:tum interrex cõcione Interre
aduocata qđ bonum fauſtum fœlixq; ſit:inquit quirites regem create:ita patribus uiſum eſt: patres gnum
deĩde ſi dignum:q ſecundus a Romulo numeret̃:crearetis: auctores fient:adeo id gratũ plebi fuit:ut ne uicti beneficio uiderentur:id mõ ſciſceret:iuberentq; ut ſenatus decerneret:qui Romæ regnaret.

Numa Pōpilii

Inclyta iuſticia religiaq; ea tempeſtate Numæ Pompilii erat: Curibus ſabinis habitabat cōſultiſſimus uir: ut in illa quiſquā ætate eē poterat oīs diuini: atq; humani iuris auctoré doctrinæ eius: qa nō extat alius falſo ſamiū Pythagorā edunt: qué ſeruio Tullio regnāte Romæ centū poſt annos amplius in ultima Italiæ ora circa Metapōtum: Heracleāq; & Crotonā iuuenū æmulantiū ſtudia cœtus habu iſſe cōſtat: ex qbus locis & ſi eiuſdé ætatis fuiſſet: q̄ fama ī ſabinos aut quo linguæ cōmertio quéq; ad cupiditaté diſcēdi exiuiſſet: quoue pſidio unus p tot gētes diſſonas ſermone moribuſq; peruenīſſet: Suopte igit̄ īgenio téperatū aīum uirtutibus fuiſſe opinor magis: inſtructūq; nō tā pegrinis artibus: quā diſciplina tetrica ac triſti uetere ſabinoꝝ: quo genere quondā nullum in corruptius fuit. Audito

Sabinorū laus

noīe Numæ pres romani: q̄q̄ īclinari opes ad ſabinos rege inde ſumpto uidebāt: tamen neq; ſe quiſq; nec fationis ſuæ aliū: nec deniq; patrū aut ciuiū quéquā pferre illi uiro auſi: ad unū oēs Numæ Pōpilio régnū deferendū decernūt. Accitus ſicut Romulus augurato urbe cōdéda regnū adeptus eſt: de ſe quoq; deos cōſuli iuſſit: inde ab augure: cui deide honoris gīa puglicū id ppetuūq; ſacerdotium fuit: deductus in arcē in lapide ad meridié uerſus cōſedit: augur ad leuā eius capite uelato ſedé cepit: dextra manu baculū ſine nodo aduncū tenés qué lituū appellarūt: īde ubi pſpectu in urbé agrūq; capto deos pcatus: regiōes ab oriēte ad occaſum determinauit: dexteras ad meridié partes: leuaſq; ad ſeptentrionem eſſe dixit: ſignū cōtra quo lōgiſſime cōſpectum oculi ferebāt: aīo finiuit: tum lituo in leuam manum trāſlato dextra in capite Numæ impoſita pcatus ita eſt. Iuppiter pater: ſi eſt fas hunc Numā Pompilium: cuius ego caput teneo: regē Romæ eē: uti tua ſigna nobis certa ac clara ſint īter eos fines: quos feci: tū peregit uerbis auſpicia: quæ mitti uellet quibus miſſis: declaratus rex numa de téplo deſcendit

Inaugurādi regis ratio

Qui regno ita potitus urbem nouam cōditam ui & armis iure legibuſq; ac moribus de integro cōdere parat: qbus cū īter bella aſſuēſcere uideret nō poſſe: quippe efferatis militia animis: mitigādum ferocē populū armorum diſſuetudine ratus: Ianum ad īfimum argiletum indicem pacis belliq; fecit: apertus ut ī armis eſſe ciuitaté: clauſus pacatos circa oīs populos ſignificaret. Bis deinde poſt Numæ regnū clauſus fuit ſemel Tito Málio cōſule poſt primū punicū perfectū bellū iteꝝ qđ noſtræ ætati dii dederūt ut uideremus poſt bellū actiacū: ab īperatore Cæſare auguſto pace terra mariq; parta. Cluſo eo cū omniū circa finitimoꝝ ſocietate ac fœderibus iūxiſſet aīos poſitis externoꝝ piculoꝝ curis: ne luxuriarēt ocio aī quos metus hoſtiū diſciplinaq; militaris cōtinuerat: oīum primū rē ad multitudinē imperitā: & illis ſæculis rudē efficaciſſimā deoꝝ metū iniiciēdū ratus ē: q: cum deſcēdere ad aīos ſine aliquo cōméto miraculi nō poſſet ſimulat ſibi cū dea Aegeria cōgreſſus nocturnos eē: eius se monitu: q̄ acceptiſſima diis eēnt: ſacra iſtituere ſacerdotes ſuos cuiq; deoꝝ pficere: atq; oīum primū ad curſum lunæ in .xii. mēſes deſcribit annū: qué qa trecenos dies ſingulis mēſibus luna nō explet: deſuntq; dies dolido āno: q ſolſtitiali circū agit̄ orbe: itercalares mēſibus iterponēdis ita diſpēſauit: ut uigeſimo q̄rto quoq; āno ad metā eandē ſolis: unde orſi eēnt: plenis annoꝝ oīum ſpaciis dies cōgruerēt. Idē neſtos dies faſtoſq; fecit: qa aliquādo nihil cum populo agi utile futuꝝ erat: Tum ſacerdotibus creādis aīum adiecit: q̄q̄ ipſe plurima ſacra obibat: ea maxime: q̄ nunc ad dialem flaminem ptinent: ſed qa ī ciuitate belicoſa plures Romuli: quā Numæ ſimiles putabat fore: ituroſq; ipſos ad bella: ne ſacra regiæ uicis deſererent flaminē Iouī aſſiduū ſacerdoté creauit: inſigniq; eū ueſte & curuli regia ſella adornauit: huic duos flamines adiecit: Marti unū: alteꝝ Quirino: uirgineſq; Veſtæ legit Alba oriūdū ſacerdotiū & gēti cōditoris haud alienū: his ut aſſidue tēpli antiſtites eēnt: ſtipēdiū de publico ſtatuit: uirgini tate aliiſq; cerimoniis uenerabiles ac ſanctas fecit. Salios. ité. xii. marti gradiuo legit: tuniceq; pictæ iſigne dedit: & ſup tunicam æneum pectori tegumē cœleſtiaq; arma: quæ ancylia appellāt: ferre ac per urbē ire canētes carmina cum tripudiis ſolēniq; ſaltatu iuſſit: Pōtificem deinde Numa Marciū Marci filiū ex patribus legit: eiq; ſacra oīa exſcripta exſignataq; attribuit: quibus hoſtiis: quibus diebus ad quæ templa ſacra fierent: atq; unde in eos ſumptus pecunia erogaret: cæteraq; oīa publica priuataq; ſacra pontificis ſcitis ſubiecit: ut eſſet: quo conſultū plebs ueniret: ne quid diuini iuris: negligendo patrios ritus: peregrinoſq; aſciſcēdo turbaret: nec cæleſtes mō cerimonias: ſed iuſta quoq; funebria placandoſq; manes ut idem pōtifex edoceret: quæq; prodigia fulminibus alioue quoius mō miſſa ſuſciperent: atq; curarent: ad ea elicēda ex mentibus diuinis Ioui Elicio aram ī euētino dicauit: deūq; conſuluit auguriis quæ ſuſcipienda eēnt ad hæc cōſultanda ꝓcurandaq; multitudine oīa ui & armis cōuerſa: & animi aliquid agendo occupati erāt: & deoꝝ aſſidua inſidēs cura cū intereſſe rebus humanis cæleſte numē uideret: ea pietate oīum pectora imbuerat: ut fides ac iuſiurādū ꝓximo legū ac penaꝝ metu ciuitatem regerent: & cum ipſi ſe homines in regis uelut unici exempli mores formarent. Tū finitimi etiam populi: qui ante caſtra non urbem poſitam in medio ad ſolicitandam omnium pacem crediderāt: in eam uerecundiam adducti ſunt: ut ciuitaté incultū uerſam deoꝝ uiolari ducerent nefas:

Ianī tēplū ubi & quotiēs clauſum

Iouis elicii

Lucus Camœnarum

Lucus erat qué mediū ex opaco ſpecu fōs pēni rigabat aq̄: quo qa ſe pſæpe Nūa ſine arbitris uelut ad cōgreſſū deæ īferebat: camœnis eū Lucū ſacrauit: qđ deaꝝ ſibi cōcilia cū cōiuge ſua Aegeria eēnt: & ſolūta rē diuinā facere ſignificātes fidē tutādā ſedēq; eius ét in dextris ſacratā eſſe Multa alia ſacrificia lofidei ſoléne īſtituit: ad id ſacrariū flamíes bigis curru arcuato uehi iuſſit manuq; ad digitos uſq; iuſq; ſacris faciēdis: q̄ argeos pōtifices uocāt dedicauit: oīum tamē maximū eius operaꝝ fuit tutela p omne regni tēpus: haud minor pacis quā regni. Itaq; duo deinceps reges alius alia uia: ille bello: hic pace ciuitaté auxere: Romulus ſepté & trigīta regnauit ānos. Numa tres & quatragīta. Numæ morte ad īter regnū res rediit. Inde Tullū Hoſtiliū nepotē Hoſtilii cuius ī īfima arce clara pugna aduerſus ſabinos

Argei

Mors Numæ

fuerat regē populus iussit:patres auctores facti:Hic nō solū ꝓximo regi dissimilis:sed ferocior etiam quam Romulus fuit:tum ætas uiresque:tum auita quoque gloria animum stimulabat senescere igitur ciuitatem ocio ratus undique materiam excitandi belli quærebat.Forte euenit:ut agrestes romani ex albano agro: albani ex romano prædas inuicē agerent:imperitabat tum Caius Ciuilius Albæ: utrinq; legati fere sub idem tempus ad res repetendas missi:Tullus præceperat suis ne quid p̄ter mādata agerent:satis sciebat negaturū Albanū:ita pie bellū indici posse ab albanis secordius res acta:excepti hospitio ab Tullo blāde ac benigne comiter regis cōuiuiū celebrāt:tantisper romani & res repetiuerāt prior es:& negāti albano bellū in trigesimum diē indixerāt:hæc renunciāt Tullo:tum legatis Tullus dicēdi ptātem:quid petentes uenerint:facit:illi oīum ignari primū purgādo terunt tps:se inuitos quicq̄:quod minus placeat Tullo :dicturos:sed imperio subigi:res repetitū se uenisse:ni reddātur bellum indicere iussos.Ad hæc Tullus nunciate:inquit:regi uestro regē romānum deos facere testes:uter prius populus res repetētes legatos aspernatus dimiserit:ut in eum oēs expetant huiusce clades belli. Hæc nuntiāt domū albani & bellū utrinq; summa ope parabatur ciuili simillimū bello:ꝓpe iter parētes natosq; troianā utrāq; ꝓlem:cō Lauiniū ab Troia:ab Lauinio Alba:ab albano⁹ stirpe regum oriundi romani essent.Euentus tamen belli minus miserabilē dimicationē fecit:quod nec acie certatum ē: & tectis mō dirutis alterius urbis:duo populi in unum cōfusi sunt.Albani priores ingenti exercitu in agrū romanū īpetū fecere:castra ab urbe haud plus quinq; milia passuū locāt:fossa circundant:fossa ciuilia ab noīe ducis p aliquot sæcula appellata est:donec cum re nomē quoq; uetustate aboleuit:in his castris Ciuilius albanus rex moritᵉ:dictatorē albani Metiū Suffectiū creāt .Interim Tullus ferox præcipuæ morte regis:magnūq; deo⁹ omen ab ipso capite orsum:ī omne nomē albanum expetiturum pœnas ob bellū impiū dictitās:nocte præteritis hostiū castris ī albanū agrum pgit:ea res ab statiuis exciuit Metium:ducit exercitū quā ꝓxime ad hostē pōt: īde legatum p̄missum nūciare Tullo iubet priusquā dimicent:opus eē colloquio:si secum cōgressus sit:satis scire ea se allaturū:quæ nihilominus ad rem romanā:quā ad albanā ptineāt:haud aspernatus Tullus : tā & si uana afferebantur : in aciē educit exeunt cōtra & albani.Posteaq̄ instructi utrinq; stabant:cum paucis ꝓceꝛ ī medium duces procedūt ibi infit albanus:Iniurias & non redditas res ex fœdere:quæ repetitæ sint & ego regem nostrum ciuium cām huiusce esse belli audisse uideor nec te dubito Tulle eadem p̄ te ferre:sed si uera potius quā dictu speciosa dicenda sunt:cupido imperii duos cognatos uicinosq; populos ad arma stimulat:neque recte an ꝑperā interpretor:fuerit ista eius deliberatio:qui bellum suscepit:me albani gerendo bello ducem creauere:Illud te Tulle monitum uelim.Ethrusca res q̄ta circa nos teq; maxime sit:quo ꝓpior uolscis hoc magis scis multum illa terra plurimum mari pollent:memor esto iam cum signū pugnæ dabis:has duas acies spectaculo fore:ut fessos confectosq; simul uictorem ac uictum aggrediant.Itaq; si nos dii amant q non contenti libertate certa in dubiam imperii seruitiiq; aleam imus:ineamus aliquam uiam:qua utri utris imperent:sine magna clade:sine multo sanguine utriusq; populi decerni possit.Haud displicet res Tullo q̄q̄ tum īdole animi:tum spe uictoriæ ferocior erat:querētibus utrinq; ratio initur:cui & fortuna ipsa p̄buit materiam.Forte in duobus tum exercitibus erant tergemini fratres nec ætate:nec uiribus dispares:Horatios Curiatiosq; fuisse satis constat:nec fere antiqua res alia est nobilior.Tamen in re tam clara nominum error manet utrius populi Horatii utrius Curiatii fuerint:auctores utroq; trahunt:plures tamen iuenio q romanos Horatios uocent:hos ut sequar īcli nat aīus.Cum tergeminis agūt reges:ut pro sua quisq; patria dimicet ferro:ibi imperium fore: unde uictoria fuerit:nihil recusatur:tempus & locus conueniunt priusq; dimicarent:fœdus ictum inter romanos & albanos est his legibus:ut cuius populi ciues eo certamine uicissent:his alteri populo cū bona pace imperitaret:fœdera alia aliis legibus:cæterum eodem modo oīa fiunt:Tum ita factum accepimus:nec ullius uetustior fœderis memoria ē.Fœcialis regem Tullum ita rogauit.Iubesne me rex cū patrepatrato populi albani fœdus ferire?iubente rege sagmina īquit te:rex posco:rex ait:puram tollito:fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit postea regem īterrogauit:rex facis ne me tu regiū nuncium populiq; romani quiritum uasa comitesq; meos? Rex respondit:quod sine fraude mea populiq; romani qritum fiat:facio.Fœcialis erat Marcus ualerius:patrēpatratum.SP.Fusium fecit: uerbena caput capillosq; tangens:paterpatratus ad iusiurandum patrandum:idest sanciēdum fit:fœdus multisq; id uerbis:quæ longo effata carmine:non opæ est referre peragit:legibus deide recitatis: audi inquit:Iuppiter:audi paterpatrate populi albani:audi tu populus albanus:ut illa palam prima postremaue ex illis tabulis cæraue recitata sunt sine dolo malo utiq; ea hic hodie rectissime intellecta sunt illis legibus popu.Roma. prior nō deficiet si prior defecerit:publico cōsilio dolo malo:tu illo die Iuppiter populum romanum sic ferito:ut ego hunc porcum hodie feriam:tantoq; magis ferito: quanto magis potes polleq;:ubi id dixit:porcū saxo silice percussit.Sua item carmina albani suumq; iusiurādum per suum dictatorem suosq; sacerdotes peregerunt.Fœdere icto tergemini:sicut conuenerat: arma capiunt cum sui uirosq; odhortarentur deos patrios patriam atq; parentes qcquid ciuium domi qcqd in exercitu sit:illoꝛ tunc arma:illoꝛ intueri manus:feroces suopte ingenio: & pleni adhortātiū uocibus in mediū iter duas acies ꝓcedūt.Cōsederāt utrinq; ꝓ castris duo exercitus periculi magis p̄sentis:quam curæ expertes:qppe imperium agebatur ī tam paucoꝛ uirtute atq; fortuna positū: itaq; erecti suspensiq; in minime gratum spectaculum aīo itendunt:dat signum ifestisq; armis uelut acies etrni iuuenes magnoꝛ exercituū aīos gerentes cōcurrunt:neq; is:neq; illis periculū suū: publicū im-

Tullus Hostilius rex

Caius curilius

Fossa ciuilia

Metius Suffectius

Tergemini fratres horatii curiatique

Sagmina ex xix. Plynii req re

Ad qd pīpatratus fuit

Sanciē dū fœderis rō

perium seruitiumq; obuersatur animo futuraq; ea deinde patriæ fortuna: quam ipsi fecissent. Vt pri-
Tergeminoꝝ pugna mo statī cōcursu ĩcrepuere arma: micantesq; fulsere gladii horror ingens spectātes perstringit: & neu-
tro inclinata spe torpebat uox spirituscq;. Cōsertis deinde manibus: cum iam non motus tātum cor-
porum agitatioq; anceps telorum armorumq;: sed uulnera quoq; & sanguis spectaculo eēnt: duo ro-
mani super alium alius: uulneratis tribus albanis. expirantes corruerunt ad quorum casum cum cla-
massēt gaudio albanus exercitus romanas legiones iam spes tota nondum cura deseruerat: exanimes
uice unius quem tres. Curiatii circūsteterant. Forte is integer fuit ut uniuersis solus nequaquā par: sic
aduersus singulos ferox ergo ut segregaret pugnam eorum: capessit fugā: ita ratus secuturos ut quēq;
uulnere affectum corpus sineret. Iam aliquantum spatii ex eo loco: ubi pugnatum est: aufugerat: cum
respiciens uidit magnis ĩteruallis sequentes: unum haud procul ab sese: ab eē in cū magno ĩpetu reduit
& dum albanus exercitus inclamat Curiatiis uti opem ferant fratri: iam Horatius uictor cæso hoste
Attur Horatii uicto-riam secundam pugnam petebat: tunc clamore qualis ex insperato fauentium solet: romani adiuuant mili-
tem suum: & ille defungi p̄lio festinat: prius itaq; quā alter: q nec ꝑcul aberat: cōsequi posset: & alterū
Curiatiū cōficit. Iamq; æquato marte singuli superant: sed nec spe nec uiribus pares: alteꝝ itactū fer-
ro corpus & geminata uictoria ferocē in certamē tertiū dabat alter fessum uulnere fessum cursu tra-
hens corpus uictusq; fratrū ante se strage uictori obiicit hosti. Nec illud p̄lium fuit: romanus exultās
duos: inqt: fratrū manibus dedi: tertiū cām belli huiusce: ut romanus albano ĩperet: dabo: male sustī-
nenti arma gladiū supne iugulo defigit: iacentē spoliat: Romāi ouātes ac gratulātes Horatiū accipiūt:
eo maiore cū gaudio: quo ꝑpe metū res fuerat. Ad sepulturā inde suoꝝ nequaq; paribus aīs uertunt
quippe imperio alteri aucti alteri ditionis alienæ facti: sepulchra extant: quo quisq; loco cecidit: duo
romana uno loco propius Albam: tria albana Romam uersus sed distantia locis ut pugnatum est.

Priusquam inde digrederentur roganti Metio ex fœdere icto: quid imperaret. Imperat Tullus uti
iuuentutem in armis habeat usurum se ipsorum opera: si bellum cum ueientibus foret ita exercitus
inde domos abducti. Horatius ibat tergemina spolia præ se gerens: cui soror uirgo: quæ desponsata
uni ex Curiatiis fuerat: obuia ante portam capenam fuit: cognitoque super humeros fratris paluda-
mento sponsi: quod ipsa confecerat: soluit crines: & flebiliter nomine sponsum mortuum appellat:
mouet feroci iuueni animum comploratio sororis ĩ uictoria sua tantoq; gaudio publico: stricto itaq;
gladio simul uerbis increpans transfigit puellam. Abi hinc cum ĩmaturato amore ĩquit: oblita fra-
trum mortuorum: uiuiq;: & oblita patriæ sic eat: quecunq; romanum lugebit hostem. Atrox uisum
id facinus patribus plebiq;: sed recens meritum facto obstabat: tamen raptus in ius ad regem. Rex ne
ipse tam tristis ingratiq; ad uulgus iudicii aut secundum iudicium supplici auctor esset: cōcilio popu-
li aduocato duumuiros: inquit qui Horatio perduellionem iudicent: secundum legem facio: lex hor-
Hora. sororē Hora-tiā fer-ro trās-figit rendi carminis erat: duumuiri ꝑduellionem iudicent: si ad dūūuiris prouocarit: ꝑuocatione certato
si uincent: caput obnubito: infelici arbori reste suspēdito: uerberato uel intra pomœrium uel extra po
rium. Hac legē duūuiri creati qui se absoluere non rebantur ea lege: ne innoxium quidem posse cū
cōdemnassent. Tum alter ex iis. P. Horatii tibi perduellinem iudico: inquit: lictor colliga manus: accef
serat lictor: iniiciebatq; laqueum: tum Horatius auctore Tullo clæmente legis interpræte prouoco: in
quit: ita de prouocatione certatum ad popluum est. Moti hoīes in eo iuditio maxime. P. Horatio pfe
proclamante se filiā iure cæsam iudicare: ni ita esset patrio iure ĩ filium aīaduersurū fuisse: orabat de-
inde: ne se: quē pauloāte cū egregia stirpe cōspexissent: orbū liberis facerēt: iter hæc senex iuuenū ample
xus: spolia Curatioꝝ fixa eo loco: qui nūc pila horatia appellatur ostentans: hunccine quē mō decora-
Pila oratia tum ouātēq; uictoria incedentem uidistis: quirites: eum sub furca uictum ĩter uerbera & cruciatus ui-
dere potestis? quod uix albanorum oculi tā deforme spectaculum ferre possēt. I lictor: colliga manus:
quæ pauloante armatæ imperium populo romano pepererunt. I caput obnubie liberatoris huius ur-
bis: arbori infœlici suspende: uerbera uel intra pomœriū: mō inter illa pila & spolia hostium: uel extra
pomœrium: mō ĩtra sepulchra Curatioꝝ: quo. n. ducere hunc iuuenē potestis: ubi non sua decora eū
a tāta fœditate supplicii uindicēt? Non tulit populus: nec p̄ris lachrymas: nec ipsius paré in omni peri-
culo aīum: absoluerūtq; magis admiratione: uirtutis: q̄ iure causæ. Itaq; ut cædes manifesta aliquo ta-
men piaculo lueretur: ĩperatū p̄ri ut filiū expiaret pecunia publica: is q̄busdam piacularibus sacrificiis
factis: quæ deinde genti Horatiæ tradita sunt: trāsmisso p uiā tigillo: capite adopto uelut sub iugo mi-
sit iuuenem id hodie publice quoq; semp refectum manet sororiū tigillū uocant: Horatiæ sepulchrū:
quo loco corruerat icta cōstructū ē saxo quadrato: Nec diu pax albana māsit: inuidia uulgi: qđ tribus
militibus fortuna publica cōmissa fuerit: uanū ĩgeniū dictatoris corrūpit: & quoniā recta cōsilia haud
bene euenerāt: prauis reconciliare populariū aīos cœpit: igit ut prius in bello pacē: sic ĩ pace bellū quæ-
rens qa suæ ciuitati aīoꝝ pluscq; uiriū cernebat eē: ad bellū palā atq; ex edicto gerendū alios cōcitat po-
pulos: suis p̄ spēm societatis reseruat ꝑditionē. Fidenates colōia romana ueiētibus sociis cōsilii assum
ptis pacto trāsitionis albanoꝝ ad bellū atq; arma ĩcitant. Cū Fidenæ apte desciſſent. Tullus Metio ex-
ercituq; eius ab Alba accito cōtra hostes ducit: ubi aniēē trāsiit ad cōfluētis collocat castra: ĩter eū locū
Albanorū defectio & fidenas ueiētiū exercitus tyberī transierat: hi & ĩ acie ꝑpe flumē tenuere dexteꝝ cornu: ĩ sinistro fi-
denates ꝑpius mōtes cōsistūt. Tullus aduersus ueientē hostē dirigit suos albanos cōtra legionē fide
natiū collocat. Albano nō plus animi erat: q̄ fidei: nec māere ergo neq; trāsire apte ausus sensim ad mō
tes susccedit: inde ubi satis subisse sese ratus est: erigit totam aciem fluctuansq; aīo ut tereret tp̄s expli-

cat ordines:cõsiliũ erat:q̃ fortuna rẽ daret eo inclinare uires:miraculo primo eẽ romãis:q ꝓximi stete rãt:ut nudari latera sua socioꝝ digressu sensertũt:inde eques citato equo nũciat regi abire albanos. Tullus ĩ re trepida. xii. uouit salios fanaq; Pallori:ac pauori:eqtẽ clara ĩcrepãs uoce ut hostes exaudirent:redire ĩ ꝓliũ iubet:nihil trepidatiõe opus eẽ suo iussu circũduci albanũ exercitũ ut fidenatiũ nuda terga ĩuadãt:idẽ ĩpat:ut hastas eqtes erigere iubeat:id factũ magnæ ꝓti peditũ romãoꝝ cõspectũ abeũtis albani exercitus ĩterspsit:q uiderãt id qđ ab rege auditũ erat:rati:eo acrius pugnãt. Terror ad hostes trã sit:& audiuerãt clara uoce dictũ:& magna ps fidenatiũ:ut q colõi additi romanis eẽnt: latĩe sciebã Itaq; ne subito ex collibus decursu albanoꝝ ĩtercluderẽtur:ab oppido terga uertũt:ĩstat Tullus:fusoq; fidenatiũ cornu in uicntẽ alieno pauore ꝓculsum ferociter redit:nec illi tullere ĩpetũ:sed ab effusa fuga flumẽ obiectũ a tergo arcebat:quo posteaq̃ fuga ĩclinauit:alii arma fœde iactãtes ĩ aquã cæci ruebant: alii dũ cũctantur ĩ ripis ĩter fugæ pugnæq; cõsiliũ oppressi:nõ alia ante romana pugna atrocior fuit.

Cur Fana pallori & pauori uota

Tum albanus exercitus spectator certaminis deductus ĩ cãpos. Metius Tullo deuictos hostes:gratulat:cõtra Tullus Metiũ benigne alloqtur:qđ bene uertant castra albanos romanis castris iũgere iubet sacrificiũ lustrale ĩ diẽ posteꝝ parat. Vbi illuxit:paratis oĩbus:ut assolet:uocari ad cõcionẽ utrunq; exercitũ iubet:ꝓcones ab extremo orsi primos exciuere albanos:hi nouitate ẽt rei moti ut regẽ romanoꝝ cõcionãtẽ audirẽt:ꝓxie cõstitere:ex cõposito arma circũdat romana legio:cẽturionibus datũ negociũ erat:ut sine mora ĩperia exeq̃rent. Tũ ita tullus ĩfit:Romãi:si unq̃ ante alias ullo ĩ bello fuit:qđ diis ĩmortalibus gr̃as ageretis:deide uestræ ipsoꝝ uirtuti hesternũ id ꝓliũ fuit:dimicatũ est.n.nõ magis cũ hostibus:quã(quæ dimicatio maior ac piculosior ẽ)cũ ꝓditiõe ac psidia socioꝝ nã ne uos falsa opinio teneat:ĩ iussu ĩmeo albani subiere ad mõtes:nec ĩpiũ illud meũ:sed cõsiliũ & ĩperii simulatio fuit:ut nec uobis ignorãtibus deseri uos:auerteret a certamĩe aĩus:& hostibus circunueniri se ab tergo ratis terror ac fuga iniiceret. Nec ea culpa q̃ arguo:oĩum albanoꝝ est:ducem secuti sunt:ut:& uos si quo ego ĩde agmẽ declinare uoluissem:fecissẽtis. Metius ille est ductor itineris huius:Metius idẽ huius machinator belli:Metius fœderis romani albaniq; ruptor audeat deinde talia alius nisi hũc ĩsigne iã documẽtũ mortalibus dedero. Cẽturiões armati Metiũ circũsistunt:rex cætera:ut orsus erat pagit. Quod bonũ faustũ fœlixq; sit populo Romano ac mihi uobisq; albãi populũ oẽm albanũ romã traducere ĩ aĩo ẽ:ciuitatẽ dare plebi:ꝑmores ĩ pres legere:unã urbẽ unã rẽpublicã facere:ut ex uno quõdã in duos populos diuisa albana res ẽ:sic nũc ĩ unũ redeat. Ad hæc albana pubes ĩermis ab armatis septa in uariis uolũtatibus cõi tamẽ metu cogẽte silẽtiũ tenet:Tũ Tullus meti:Suffeti ĩgt:si ipe discere posses fidẽ ac fœdera seruare:uiuo tibi ea piscĩplina a me adhibita eẽt:nũc quoniã tuũ ĩsanabile ĩgeniũ est tu tuo supplicio doce hũanũ gẽus ea sancta credere:quæ a te uiolata sunt:ut igit pauloãte aĩum inter fidenatẽ romanãq; rẽ ancipitẽ gessisti:ita iã corpus passim distrahẽdũ dabis. Exĩde duabus admotis q̃drigis ĩ currus eaꝝ distẽtũ alligat Metiũ:deide ĩ diuersum eq cõcitati:laceꝝ in utroq; curru corpus:q̃ inhesserãt uiculis mẽbra portãtes:auertere oẽs a tãta fœditate spectaculi oculos. Primũ ultimũq; illud suppliciũ apud romãos exẽpli:paꝝ memoris legũ humanaꝝ fuit:ĩ aliis gloriari licet nulli gẽtiũ mitiores placuisse pœnas ĩter hæc iã ꝑmissi erãt albani eqtes:q multitudinẽ traducerẽt Romã: legiones deinde ductæ ad diruẽdã urbẽ:quæ ubi intrauere portas:nõ quidem fuit tumultus ille nec pauor:qualis captarum eẽ urbium solet:cum effractis portis:stratisue ariete muris:aut arce ui capta clamor hostilis & cursus per urbem armatoꝝ oĩa ferro flamaq; miscet:sed silẽtium triste ac tacita mœsticia ita defixit oĩum aĩos ut præ metu obliti quid relinquerent:quid secum ferrẽt deficiente consilio:rogitãtesq; alii alios nũc in liminibus starẽt:nũc errabundi domos suas ultimũ illud uisuri puagarẽtur. Vt uero iam equitum clamaor exire iubentium instabat:iã fragor tectorum: quæ diruebantur: ultimis urbis partibus audiebatur:puluisq; ex distantibus locis ortus uelut nube inducta omnia impleuerat: raptim quibus quisq; poterat elatis:cum larem ac penates tectaq;in quibus natus quisq; educatusq; esset:relinquentes exirent iam continẽs agmen migrantium impleuerat uias & conspectus aliorum mutua miseratione integrabat lachrymas:uoceſque etiam miserabiles exaudiebantur mulierum: p̃cipue cum obsessã ab armatis templa augusta præterirent:ac uelut captos relinquerent deos.

Fœdissimũ spectaculũ

Alba excidiũ q̃ dionysĩ us. cccc. lxxxvii. unde stetisse ait Curia Hostilia

Egressis urbem albanis:Romanus passim publica priuataq; oĩa tecta adæq̃t solo:unaq; q̃dringentoꝝ opus annoꝝ:qbus Alba steterat:excidio ac ruinis dedit:tẽplis tãtũ deũ:ita.n.edictũ ab rege fuerat:tẽpatũ ẽ. Roma interĩ crescit Albæ ruinis duplicat ciuiũ numerus:cælius addit urbi mõs:& quo freq̃ntius hĩtaret eãdẽ sedẽ Tullus regiæ capit:ibiq; hĩtauit:prĩcipes albanoꝝ ĩ pres:ut ea quoq; ps rei publicæ cresceret: legit:Tullios:seruilios Quĩtios:geganios:Curiatios. Chloelios:tẽplũq; ordini ab se aucto curiã fecit:q̃ Hostilia usq; ad patrũ nostroꝝ ætatẽ appellata ẽ:& ut oĩum ordinũ uiribus aliqd ex nouo populo adiiceret eqtũ decẽ turmas ex albais legit:legiões ueteres eodẽ suppleméto expleuit: & nouas scripsit:hac fiducia uiriũ Tullus sabinis bellũ ĩdicit:gẽti ea tẽpestate secundũ Ethruscos oppulẽtissime uiris armisq;:utrĩq; iniuriæ factæ ac res ne qcq̃ erãt repetitæ. Tullus ad Fenoriæ fanũ mercatu freq̃nti negociatores romanos cõprehẽsos q̃rebat:sabini suos prius ĩ lucũ cõfugisse ac Romæ retẽtos hæ causæ belli ferebant. Sabini haud paꝝ memores & suaꝝ uiriũ partẽ Romæ ab Tatio locatã & romanã rẽ nup ẽt adiectiõe populi albani auctã:circũspicere & ipsi externa auxilia. Ethruria erat uicina:proximi Ethruscoꝝ uenientes:inde ob residuas belloꝝ iras maxie sollicitatis ad defectionẽ animis uoluntarios traxere:& apud uagos quosdãm ex inopi plebe etiam merces ualuit:publico auxilio nullo adiuti sunt:ualuitq; apud ueientes:nã de cæteris minus miꝝ est pacta cũ Romulo ĩduciarum fi

Vbi feronicæ fanũ & undæ nomen docet Dionysius

de. Cū bellū utriq; ſumma ope pararent:uertiq; ī eo res uideretur:utri prius arma inferrent:occupat Tullus ī agrū ſabinū trāſire:pugna atrox ad ſiluā malicioſam fuit:ubi & peditum qdē robore:cæteꝝ eqtatu aucto nup plurimū romana acies ualuit:ab eqtibus repēte iuectis turbati ordines ſunt ſabino rum:nec pugna deinde illis conſtare:nec fuga explicari ſine magna cæde potuit. Deuictis ſabinis cū in magna gloria magniſq; opibus regnū Tulli ac tota res romana eſſet:nūciatū regi patribuſq; eſt ī monte albano lapidibus pluiſſe:quod cū credi uix poſſet:miſſis ad id uiſendū ꝓdigiū in cōſpectu haud alter:quā cū grādine uenti glomeratā in terras agunt:crebri cecidere cœlo lapides:uiſi ét audire uocem ingenté ex ſummi cacuminis luco:ut pīo ritu ſacra albani facerēt:quæ uelut diis quoq; ſimul cū patria relictis obliuioni dederāt:& aut Romana ſacra ſuſceperāt:aut fortunæ:ut fit:obirati cultum reliquerāt deū. Romanis quoq; ab eodē ꝓdigio nouēdiale ſacrū publice ſuſceptū eſt:ſeu uoce cæleſti ex albano mōte miſſa:ná id quoq; traditur:ſeu aruſpicū monitu:māſit certe ſoléne:ut quādo id quidē ꝑ digiū nunciaret:feriæ p.ix. dies agerentur:haud ita multo poſt peſtilentia laboratū eſt:unde cū pigricia militādi oriret:nulla tamē ab armis qes dabat a bellicoſo rege:ſalubriora etiā credente militiæ:q̄ domi iuuenū corpora eſſe:donec ipſe quoq; lōginquo morbo eſt iplicitus:tūc adeo fracti ſimul cum corpore ſunt ſpiritus illi feroces:ut q nihil ante ratus eſſet minus regiū quā ſacris dedere animū repēte oībus magnis paruiſq; ſupſtitionibus obnoxius degeret:religiōibuſq; etiā populū impleret:uulgo iā hoīes eum ſtatum rerū:q ſub Numa rege fuerat:requirentes:unā opem ægris corporibus relictam ſi pax ueniaq; ab diis ꝑpetrata eſſet:credebant:ipm regem tradunt uoluentem commentarios Numæ cum ibi quedā occulta ſolēnia ſacrificia Ioui Elicio facta iueniſſet:operatum iis ſacris ſe abdidiſſe ſed non rite initum aut curatum eſſe id ſacrum:nec ſolum nullam ei oblatā cæleſtium ſpēm ſed ira Iouis ſollicitati praua religione fulmine ictum cum domo flagraſſe. Tullus magna gloria belli regnauit annos duos & triginta mortuo Tullo rex:ut inſtitutum iam inde ab initio erat:ad patres redierat: hiq; ītēr regē nominauerāt:quo comitia habente Ancum Martium regē populus creauit:pres fuere auctores. Numæ Pōpilii nepos filia ortus Ancus Martius erat:q;ut regnare cœpit:& auitæ gloriæ memor:& quia ꝓximū regnū ob cætera egregiū ab una pte haud ſatis ꝓſperū fuerat ſacris aut neglectis aut praue cultis:lōgeq; antiquiſſimū ratus ſacra publica:ut a Numa inſtituta erāt:facere:oīa ea ex cōmētariis regis pōtificē in albū relata ꝓponere in publico iubet:ide & ciuibus ocii cupidis:& finitimis ciuitatibus facta ſpes ī aui mores atq; inſtituta regem abitur. Igitur latini:cū qbus regnāte Tullo ictū fœdus erat:ſubſtulerāt aīos & cū incurſioné ī agrū Romanū feciſſent:repetentibus res Romanis ſup be reſpōſum reddūt deſidē romanū regē ītēr ſacella & aras actur. eē regnū rati. Mediū erat ī anco ígenīū & Numæ & Romuli memor:& ptērq; qd' aui regno magis neceſſariā fuiſſe pacē credebat:cum ī nouo tū feroci populo:quod illi contigiſſet otiū ſine iniuria:id ſe haud facile habiturꝝ:téptari patiētiā & tēptatā cōtemni: tpaq; eſſe Tullo regi aptiora quā Numæ:ut tamē quoniā Numa in pace religiōes inſtituiſſet:a ſe bellicæ cerimonie ꝓderent:nec gererentur ſolū:ſed ét īdicerent bella aliquo ritu: ius ab antiqua gēte eqculis:qd nūc fœciales habēt:deſcripſit:quo res repetunt. Legatus ubi ad fines eorꝝ uenit:unde res repetunt:capite uelato filo lanæ uelamē é:audi Iuppiter:īqt:audite fines: cuiuſcūq; gētis ſunt noīnāt:audiat fas:ego ſum publicus nūcius Populi Romāi iuſte pieq; legatus uenio:uerbiſq; meis fides fit:pagit deinde poſtulata:inde louem teſté facit:ſi ego iniuſte impieq; illos hoies:illaſq; res dedier Populo Romano:mihiq; expoſco:tū pīe cōpoté me nūq; ſinas eſſe. Hæc cū fines ſupra ſcandit hæc qcūq; ei primus uir obuius fuerit:hæc portā īgrediens:hæc foꝝ ingreſſus paucis uerbis carminis concipiendiq; iuriſiurādi mutatis peragit ſi nō dedūtur:quos expoſcit:diebus tribus & triginta:tot .n. ſolénes ſunt :pactis bellū ita indicit. Audi Iuppiter & tu Iuno: Quirine diiq; celeſtes:uoſq; terreſtes uoſq; īferni audite:ego uōs teſtor:populū illū (quicūq; ē noīat) iniuſtū eē:neq; ius ꝓſoluere:ſed de iſtis rebus in pīa maiores natu cōſulemus:quo pacto ius nīm adipiſcamur Cū is nūcius Romā ad cōſulē dū redit:cōfeſtī rex ex his ferme uerbis pres cōſulebat:quaꝝ reꝝ litiū cārū cōdixit pīpatratus populi Ro. qritiū pīipatrato priſcoꝝ latioꝝ hoībuſq; priſcis latinis:q̄s res dari fieri ſolui oportuit:q̄s res nec dederūt:nec ſoluerūt nec fecerūt:dic īqt ei:quē ꝓmū ſniam rogabat:qd cēſes? tū ille puro pioq; duello q̄rēdas cēſeo:itaq; cōſētio cōſciſcoq;:ide ordie alii rogabāt:qūq; ps maior eorꝝ:q aderāt ī eādē ſniam ībāt:bellū erat cōſenſu fieri ſolitū:ut fœcialis haſtā ferratā aut ſāguineā ꝑuſtā ad fines eorꝝ ferret:& nō minus tribus puberibus ꝑſentibus diceret:qd populi priſcoꝝ latinoꝝ hoieſue priſci latini populo ro. quiritium fecerūt:deliquerūt:quod Populus Romanus qritiū bellū cū priſcis latinis iuſſit eſſe ſenatuſue populi romani qritiū cēſuit:cōſenſit:cōſciuit:ut bellū cū priſcis latinis fieret. Ob eā rem ego populuſq; romanus populo priſcoꝝ latinoꝝ hoībuſq; priſcis latinis bellū indico:facioq;:id ubi dixiſſet haſtā in fines eorꝝ emittebat. Hoc tū'mō ab latinis repetitæ res ac bellū īdictum:moréq; eū poſteri acceperūt. Ancus demandata cura ſacroꝝ flaminibus ſacerdotibuſq; aliis:exercitu nouo cōſcripto:profectus Politoriū urbē latinoꝝ ui cepit:ſecutuſq; morē regū prioꝝ:q rem romanā auxerant:hoſtibus in ciuitatē accipiēdis multitudiné oēm Romā traduxit:& cū circa palatiū ſedē ueteres romanorum: ſabini capitoliū atq; arcē:cælium monté albani īpleſſent:auētinū nouæ multitudini datum additi eidem haud ita multo poſt Tellenis Ficanaq; captis'noui ciues. Politoriū inde rurſus bello repetitum: quod uacuū occupauerāt priſci latini:eaq; cā diruendæ urbis eius fuit romanis:ne hoſtiū ſemper receptaculū eſſet. Poſtremo oī bello latino ī Eduliam cōpulſo aliquādiu ibi marte īcerto uaria uictoria pugnatū eſt:nam & urbs tuta munitiōibus præſidioq; firmata ualido erat:& caſtris ī apto poſitis ali

Nouendialiſ ſacri origo

Tulli regiſ interitus

Ancuſ Martiꝰ rex declaratꝰ

Fœcialeſ ius unde

Indictiōdi belli ratio

quotiens exercitus latinus comminus cum Romanis signa contulerat. Ad ultimum omnibus copiis connixus Ancus acie primum uincit: inde ingenti præda potitus Romam redit. Tum quoq; multis millibus latinorum in ciuitatem acceptis: quibus ut iungeretur palatio auentinum ad murtiæ datæ sedes. Ianiculum quoq; adiectum non inopia loci: sed ne quando ea arx hostium esset: id nō muro so lum: sed ob commoditatem itineris: ponte sublicio tum primum in tyberim facto coniūgi urbi pla/ cuit: quiritium quoq; fossa haud paruum munimentū a planioribus aditū locis Anci regis opus est.

Murtia eadēq; & Ve/ nus Carcer Hostia ab anco cōditur

Ingēti icremēto rebus auctis: cū ī tāta multitudīe hoīum discrimīe recte an pperā facti cōfuso faci nora clādestina fierēt: carcer ad terroré icrescētis audaciæ media urbe īminés foro ædificat: nec urbs tātū hoc rege creuit: sed ét ager finesq; silua mesia ueiētibus adépta: usq; ad mare īperiū ,platū: & ī ora tyberis Hostia urbs cōdita salinæ circa factæ: ægregieq; rebus bello gestis ædes Iouis feretrii amplifi/ cata. Anco regnāte Lucumo: uir īpiger ac diuitiis potēs Romā cōmigrauit cupidīe maxīe ac spe ma/ gni honoris: cuius adipiscēdi Tarquiis nā ibi quoq; pegrina stirpe oriundus erat: facultas nō fuerat. Demarathi corinthii filius erat: q obseditiōes domo ,pfugus cū Tarquiis forte cōsedisset: uxore ibi du cta duos filios genuit: noīa his Lucumo atq; Aruns fuerūt: Lucumo supfuit pr̄i bonoꝝ oīum hæres Aruns: priusquā pr̄ morić: uxore grauida relicta: nec diu manet supstes filio pr̄: q cū ignorās muꝝ ué tré ferre: īmemor ī testādo nepotis: decessisset: puero post aui morté ī nullā sorté bonoꝝ nato ob ino piā Egerio inditū nomé. Lucumoni cōtra oīum hæredi bonoꝝ: cū diuitiæ iā aīos faceret: auxit: du/ cta ī mr̄imōinm Tanaql sūmo loco nata: & quæ haud facile iis ī qbus nata erat humiliora sineret: ea cū illi nupsisset spnétibus ethruscis Lucumoné exulé aduena ortū ferre īdignitaté nō potuit: oblitaq; īgenitæ erga patriā caritatis: dūmō uiꝝ honoratū uideret: cōciliū migrādi ab Tarquiis cepit. Roma é ad id potissimū uisa ī nouo populo: ubi oīs repétina adq; ex uirtute nobilitas fit futuꝝ locum forti ac strenuo uiro regnasse Tatium sabinum: accersitum in regnum Numam a curibus: & Ancum sabi/ na mr̄e ortum nobiléq; una imagine Numæ esse: facile pſuadet: ut cupido honoꝝ: & cui Tarquii ma terna tantum patria esset. Sublatis itaq; rebus cōmigrat Romā. Ad ianiculum forte uentum erat: ibi carpento sedenti cum uxore aquila suspensis demissa leniter alis pilleum aufert: superq; carpentum cum magno clāgore uolitans rursus uelut ministerio diuinitus missa capiti apte reponit: inde subli/ mis abiit: accepisse id auguriū læta dicitur Tanaquil perita ut uulgo Ethrusci cælestium prodigiorū mulier: excelsa & alta sperare complexa uirum iubet: eam alitem ea regione cæli & eius dei nuncia ue nisse: circa summū culmen hominis auspicium fecisse: leuasse humāo suppositū capiti decus: ut diui/ nitus eidé redderet. Has spes cogitationesq; secū portantes urbē īgressi sunt: domicilioq; ibi compara to. L. Tarqui. Priscū ædidere nomé. lā Romanus cōspicuū eū nouitas diuitiæq; faciebāt: & īpe fortunā benigno alloquio comitate iuitādi beneficiisq; quos poterat: sibi cōciliādo adiuuabat donec in regiā quoq; de eo fama plata est: noticiaq; eū breui apud regē liberaliter dexteraq; obeundo officia ī fami/ liaris amicitiæ adduxerat iura: ut publicis pariter ac priuatis cōsiliis bello domiq; interesset: & per oīa expertus postremo tutor ét liberis regis testaméto instituereť. Regnauit Ancus is q̄ttuor &. xx. āos: cuilibet superioꝝ regū belli: pacisq; & artibus & gloria par. Iam filii ,ppe puberē ætatē erāt: eo magis Tarquinius īstare: ut quāprimū comitia regi creādo fierēt: quibus indictis sub tp̄s pueros uenatum ablegauit: isq; primus & petisse ambitiose regnū: & oīoné dicitur habuisse ad cōciliandos plebis aīos cōpositā: cum se non rē nouā petere: quipde qui nō primus quod quisquā indignari mirariue posset: sed tertius Romæ peregrinus regnū affectet: & Tatiū nō ex peregrino solū: sed ex hoste regē factū & Numā ignaꝝ urbis nō petentē in regnū ultro accitū: se ex quo sui potens fuerit Romā cū coniuge ac fortunis oībus cōmigrasse: maioré partem ætatis eius: qua: ciuilibus officiis fungantur hoīes: Romæ se quā inuetere pr̄ia uixisse: domi militiæq; sub haud pœnitendo magistro ipso Anco rege romana se iura romanos ritus didicisse obsequio: & obseruantia in regē cum oībus: bonitate erga alios cū rege ipo certasse. Hæc eum haud falsa memorantem ingēti consensu Populus Romanus regnare iussit: er go uirū cætera egregiū secuta: quā in petendo habuerat: etiam regnanté ambitio est: nec minus regni sui firmandi: quam augendæ reipublicæ memor: centum in pr̄es legit: qui deīde minoꝝ gentiū sunt appellati: factio haud dubia regis: cuius beneficio in curiā uenerant. Bellū primū cum latinis gessit: & oppidū ibi Appiolas ui cœpit: predaq; inde maiore: quā quāta belli fama fuerat: reuecta: ludos opulen/ tius instructiusq; quā priores reges: fecit. Tum primum circo: qui nunc maximus dicitur: designatus est locus loca diuisa patribus equitibusq; ubi spectacula sibi quisq; facerent fori appellati. Spectauere furcis duodenos ab terra spectacula alta substinentibus pedes: ludicrū fuit: equi pugilesq; ex Ethruria maxime acciti: solemnes deinde annui mansere ludi romani: magniq; uarie appellati: ab eodem rege & circa forum priuatis ædificanda diuisa sunt loca: porticus taberneq; factæ: muro quoq; lapideo cir/ cundare urbem parabat: cum sabinum bellum cœptis interuenit: adeoq; subita res fuit: ut prius anie/ nem transierint hostes: quam obuiā ire ac prohibere exercitus romanus posset: itaq; trepidatum Ro/ mæ est & primo dubia uictoria: magna utrinq; cæde pugnatū est: reductis deinde in castris hostium copiis: datoq; spacio romanis ad comparandum deintegro bellum: Tarquius equitem maxime suis deesse uiribus ratus: ad ramnēses titienses luceres: quas centurias Romulus scripserat: addere alias cō stituit. suoq; insignes relinquere nomine id: quia in augurato Romulus fecerat: negare Actius Naui/ us inclytus ea tempestate augur neq; mutari neq; nouum constitui: nisi aues addixissent: posse. Ex eo ira regi mota: eludensq; artem: ut ferunt: agedum īquit: diuina inaugurato: fieri ne possūt: quod nunc

Attur augu/ rium

Anci in teritus qui an/ nos re/ gnauit q̄ttuor &. xx. Pœnité do ma/ gistro minoꝝ gétium pr̄es Circus maxīus designa tur Quid fori in circo ludi ro. & ma/ gni iidé Actius Nauius augu. siue ne/ miusut é apud Diony.

Nouacula cotem infrodit augm

ego mente cõcipio? cũ ille in augurio ré exptus ,pfecto futurá dixiſſet:atqui hoc aĩo agitaui:inquit:te nouacula coté diſciſſurũ:cape hæc:& perage:quod aues tuæ fieri poſſe portendunt:Tum illũ haud cunctanter diſcidiſſe coté ferunt:ſtatua Actii capite uelato:quo in loco res acta eſt:in comitio in gradibus ipſis ad leuá curiæ fuit coté quoq; eodem loco ſitam fuiſſe memorant:ut eſſet ad poſteros miraculi eius monumentũ auguriis certe ſacerdotioq; auguriũ tãtus honos acceſſit:ut nihil belli domiq; poſtea:niſi auſpicato gereretur:cõcilia populi:exercitus uocati:ſũma rerũ:ubi aues nõ admiſiſſent

Inde obnũtiatio uidepediamum

dimerent:neq; tũ Tarquinius de equitũ centuriis quicq̃ mutauit:numero tantum alterũ adiecit: ut: mille &.ccc.equites in tribus centuriis eſſent:poſteriores mõ ſub iiſdé noĩbus:qui additi erãt:appellati ſunt:quas nũc:quia geminatæ ſunt:fex uocãt céturias.Hac ꝓte copiaꝝ aucta:iterum cum ſabinis cõfligit:ſed præterq̃ quod uiribus creuerat Romanus exercitus:ex occulto etiã addit dolus miſſis q magnã uim lignoꝝ in anienis ripa iacenté ardenté in flumen coniicerent:uentoq; adiuuãte accenſa lignа:& plæraq; in ratibus impacta ſublicis cũ hærerent:pontem incendunt:ea quoq; res in pugna terrorem attulit ſabinis effuſis:eadẽ fugã impediuit:multiq; mortales cum hoſté effugiſſent:in flumine ipſo periere:quoꝝ fluitantia arma ad urbé cognita in tyberi prius pœne:quam nunciari poſſet:in ſigné uictoriã fecere.Eo prœlio præcipua equitũ gloria fuit:utringq; ab cornibus poſitos:cũ iã pelleret media peditũ ſuoꝝ acies:ita incurriſſe ab lateribus ferunt:ut non ſiſterent mõ ſabinas legiones ferociter inſtãtes cedẽtibus:ſed ſubito in fugã uerterent:montes ſabini curſu effuſo patebant:& pauci tenuere maxima pars:ut ante dictum eſt:ab equitibus ĩ flumé acti ſunt.Tarquinius inſtãdũ ꝓterritis ratus ꝑda:captiuiſq; Romã miſſis:ſpoliis hoſtiũ:uotũ id Vulcano erat:ingenti cumulo accenſis:pergit

Itez fligati ſabini

porro ĩ agrũ ſabinũ exercitũ ĩducere:& quãquam male geſta res erat:nec geſturos melius ſperare poterant:tamẽ:quia cõſulendi res nõ dabat ſpaciũ:iere obuiã ſabini tumultuario milite: iterũq; ibi fuſi ꝑditis iã ,ppe rebus pacem petiere.Collatia & quicquid circa Collatiam agri erat:ſabinis ademptum Egerius hic fratris filius erat regis.Collatiæ in præſidio relictus:deditoſq; collatinos:ita accipio:eãq; deditionis formulam eſſe.Rex interrogauit.Eſtiſne uos legati oratoreſq; miſſi a populo collatino:ut

Attur deditionis formulam

uos populumq; collatinum dederetis? Sumus.Eſtne populus collatinus ĩ ſua poteſtate? Eſt.Deditiſne uos populumq; collatinum:urbem agros:aquam:terminos delubra:utenſilia: diuina humanaq; omnia in meã Populiq; Romani dicioné? Dedimus.Et ego recipio.Bello ſabino perfecto:Tarquinius triumphans Romã rediit:inde Priſcis Latinis bellũ fecit:ubi nuſq; ad uniuerſæ rei dimicationé uẽtũ eſt ad ſingula oppida circũferendo arma oẽ nomẽ latinũ domuit.Corniculũ.Ficulnea.Vetus.Cameria.Cruſtumeriũ.Ameriola.Medulia.Nomẽtũ.Hæc de priſcis latinis:aut q ad latĩos defecerãt:capta oppida.Pax deinde eſt facta maiore inde aĩo pacis opera inchoata:quã quanta mole geſſerat bella:ut nõ getior populus domi eſſet:quã militiæ fuiſſet:nã & muro lapideo:cuius exordiũ operis ſabino bel

Tarquinius urbẽ muro cigere parat

lo turbatũ erat:urbem:quã nondum munierat:cingere parat:& infima urbis loca circa foꝝ:aliaſq; ĩterjectas collibus conualles:quia ex planis locis haud facile euehebãt aquas e cloacis faſtigio in tyberĩ ductis ſiccat:& areã ad ædem in capitolio Iouis:quã uouerat bello ſabino:iã præſagiente aĩo futuram olim amplitudiné loci occupat fundamentis.Eo tpe ĩ regia prodigium uiſum:euẽtuq; mirabile fuit: puero dormienti:cui Seruio Tullio nomen fuit:caput arſiſſe ferunt multorum in cõſpectu plurimo igitur clamore inde ad tantæ rei miraculũ orto excitum regé:& cum qdam familiariũ aquam ad extiguendũ ferret:ab regina retentũ:ſedatoq; iam tumultu:moueri uetuiſſe puerum:donec ſua ſpõte experrectus eſſet:mox cũ ſomno flamam abiiſſe.Tũ adducto in ſecretum uiro Tanaquil:Videſne tu pue

Attur ,pdigiũ

rum hunc:inquit:quem tam humili cultu edueamus? Scire licet hunc lumen quondã rebus noſtris dubiis futurum:Præſidiũq; regiæ afflictæ:proinde materiã ingentis publice priuatiq; decoris omni indulgentia noſtra nutriamus:inde puez liberum loco cœptũ haberi eruditiq; artibus:quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur.Euenit facile:quod diis cordi eſſet:iuuenis euaſit uere ĩdolis regiæ:nec:cum quæreretur gener Tarquinio quiſq̃ Romanæ iuuentutis ulla arte conferri potuit:

Tullius pr̃ ſeruii mr̃ ocriſia dicta

filiamq; ei ſuã rex:deſpondit.Hic quacunq; de cã tantus illi honos habitus credere prohibet ſerua natum eum patruumq; ipſum ſeruiſſe:eoꝝ magis ſentẽtiæ ſum qui corniculo capto Seruii Tulli:q̃ prĩceps in illa urbe fuerat:grauidam uiro occiſo uxorem:cum inter reliquas captiuas cognita cẽt:ob unicam nobilitatẽ:ab regina Romana prohibitã ferunt ſeruitio:partũ Romæ ædidiſſe Priſci Tarquinii domo:ĩde tanto beneficio:& inter mulieres familiaritate auctã:& puerum:ut in domo a paruo educatũ:in caritate atq; honore fuiſſe:fortunam matris:quod capta patria in hoſtiũ manus uenerit:ut ſerua natus crederet feciſſe.Duo de quadrageſimo ferme anno:ex quo regnare cœperat Tarquinius:nõ apud regem modo:ſed apud patres plebemq; longe maximo honore Seruius Tullius erat. Tum Anci filii duo:& ſi antea ſemper pro indigniſſimo habuerãt ſe patrio regno tutoris fraude pulſos:regnare Romæ aduenã:non modo uiciniæ:ſed ne italicæ quidem ſtirpis:tunc impenſius his indignitas creſcere:ſi ne ab Tarquinio quidé ad ſe rediret regnũ:ſed præceps inde porro ad ſeruitia caderet:ut in eadem ciuitate poſt centeſimum fere annũ:quam Romulus deo prognatus:deus ipſe tenuerit regnum donec in terris fuerit:id ſeruus ſerua natus poſſideat:tum cõmune romani noĩs tum præcipue id domus ſuæ decus fore:ſi Anci regis uirili ſtirpe ſalua nõ modo aduenis:ſed ét ſeruis romanum regnum pareret.Ferro igitur eam arcere contumeliã ſtatuunt:ſed iniuriæ dolor ĩ Tarquiniũ ipſum magis:quã in ſeruiũ eos ſtimulabat:& quia grauior ultor cædis:ſi ſupereſſet:rex futurus erat:q̃ priuatus:tũ Seruio occiſo quẽcũq; alium generum delegiſſet:eundé regni hæredẽ facturus uidebatur.Ob hoc ipi re-

gi insidiæ parantur. Ex pastoribus duo ferocissimi delecti ad facinus q cõsueti erãt: uterq; agrestibus ferramentis in uestibulo regiæ quam potuere tumultuosissimæ specie rixæ in se oés apparitores regi os cõuertunt: inde: cum ambo regem appellarent: clamorq; eorũ penitus in regiam peruenisset uocati ad regem pergũt: primo uterq; uociferari: & certatim alter alteri obsterpere: coerciti a lictore: ac iussi inuicem dicere: tandẽ obloqui desistunt: unus rem ex cõposito orditur: dum intẽtus ĩ eum se rex totus auerteret: alter elatam securim in caput deiecit: relictoq; in uulnere telo ambo se foras eiiciũt Tarquinium moribundũ: cum qui circa erant: excepissent: illos fugientes lictores comprehẽdunt clamor inde concursusq; populi mirantium quid rei esset. Tanaquil inter tumultum claudi regiam iubet: arbitros eiicit: simulq; quæ curando uulneri opus sunt tanq̃ spes subesset: sedulo comparat: simul: si destituat spes: alia p̃sidia molitur. Seruio prope accito: cum pœne exanguem uirum ostẽdisset: dextram tenẽs: orat: ne inultam mortem soceri: ne socerum inimicis ludibrio eẽ sinat. Tuum est ĩquit: Serui: si uir es: regnum: non eorum: qui alienis manibus pessimum facinus fecere: erige te: deosq; duces seque re: qui clarum hoc fore caput diuino quondam circũfuso igni portenderunt: nunc te illa cælestis excitet flãma: nunc expergissere uere: & nos peregrini regnauimus: qui sis: nõ unde natus sis: reputa: si tua re subita consilia torpent: at tu mea consilia sequere. Cum clamor impetusq; multitudinis uix sustineri posset: ex superiore parte ædium per fenestras in nouam uiam uersus (habitabat. n. rex ad Iouis statoris ædẽ) populum Tanaquil alloquitur. Iubet bono aĩo eẽ: sopitũ regẽ fuisse subito ictu: ferrũ haud alte ĩ corpus descẽdisse: iã ad se redisse: inspectũ uulnus absterso cruore: oĩa salubria eẽ: confidere ꝑpediẽ ipm eos uisuros. Interim Serui Tullii iubere populũ dicto audientẽ eẽ: eũ iura redituꝝ: obituróq; alia eius munia esse. Seruius cũ trabea: & lictoribus ꝑdit: ac sede regia sedens alia decernit: de aliis cõsultuꝝ: se regẽ eẽ simulat. Itaq; ꝑ aliquot dies cũ iam expirasset Tarquinius: celata morte per speciẽ alienæ fungendæ uicis: suas opes firmauit tũ demum palam facta & comploratione in regia orta. Seruius præsidio firmo munitus primus iniussu populi uoluntate patrũ regnauit. Anci liberi iam tum cõprehensis sceleris ministris: ut uiuere regem: & tantas esse opes Serui nunciatum est: Suessam Pometiam exulatũ ierant. Ná iã publicis magis cõsiliis Seruius: quã priuatis munire opes: & ne qualis Anci liberũ aĩus aduersus Tarquinium fuerat talis aduersus se Tarquinii liberos eẽt: duas filias iuuenibus regiis Lutio atq; Arunti Tarquiniis iungit. Nec tamẽ rupit fati necessitatẽ humanis cõsiliis: quin iuuidia regni ẽt inter domesticos infida oĩa atq; infesta faceret. Peropportune ad p̃sentis quietem status bellum cum ueiẽtibus (iam. n. inducię exierant) aliisq; ethruscis sumptum in eo bello & uirtus: & fortuna enituit Tulli: fusoq; ingenti hostium exercitu: haud dubius rex: seu patrum: seu plebis aĩus periclitaretur. Romam rediit: aggreditur q; inde pacis longe maximum opus: ut quẽadmodum. Numa diuini auctor iuris fuisset: ita Seruium conditorem oĩs in ciuitate discriminis ordinumq;: quibus inter gradus dignitatis: fortunæq; aliquid ĩterlucet: posteri fama ferrẽt. Cẽsum. n. instituit: rẽ saluberrimã tanto futuro imperio: ex quo belli pacisq; munia nõ uiritim ut ante: sed pro habitu pecuniaꝝ fierent. Tum classes centuriasq;: & hunc ordinem ex censu descripsit uel pace decorum: uel bello. Ex iis qui cẽtum millium æris: aut maiorem cẽsum haberent. lxxx. confecit centurias: quadragenas seniorum ac iunioꝝ: prima classis oés appellati: seniores ad urbis custodiam ut præsto essent: iuuenes ut foris bella gererent: arma his imperata galea clypeus ocreæ lorica oĩa ex ære: hæc: ut teguméta corporis eẽnt: tela in hostem hastaq; & gladius: additæ huic classi duæ fabrum centuriæ: quæ sine armis stipendia facerent: datũ munus: ut machinas in bello ferrent. Secunda classis intra centum usq; ad quĩq; & septuaginta millium censum instituta: & ex his senioribus iunioribusq; uiginti conscriptæ cẽturiæ: arma ĩperat scutũ pro clypeo: & præter loricam oĩa eadem. Tertiæ classis in quinquaginta milliũ censum eẽ uoluit: totidẽ centuriæ: & eæ eodem discrimine ætatum factæ: nec de armis quicq̃ mutatũ ocreæ tantum adẽptæ. In quarta classe census quinq; & uiginti millium: totidẽ centuriæ facte arma mutata nihil præter hastã & uerutum datum. Quinta classis aucta: centuriæ trigita factæ: fundas lapidesq; missiles hi secum gerebant: in his accensi cornicines tibicinesq; in tres centurias distributi: undecim millibus hæc classis cẽsebatur. Hic minor census reliquã multitudinem habuit. Inde una centuria facta est ĩmunis militia. Ita pedestri exercitu ornato distributoq;: equitũ ex primoribus ciuitatis. xii. scripsit cẽturias: sex item alias centurias tribus ab Romulo institutis: sub iisdẽ: quibus ĩ auguratæ erant: noĩbus fecit. Ad equos emendos dena millia æris ex publico data: & quibus equos alerent: uiduæ attributæ: quæ: bina millia æris in annos singulos penderent. Hæc oĩa in dites a pauperibus inclinata onera. Deinde est honos additus: non. n. ut ab Romulo traditum cæteri seruauerãt reges: uiritim suffragiũ eadem ui: eodemq; iure ꝑmiscue oĩbus datum est: sed gradus facti: ut neq; excluſus quisq̃ suffragio uideretur: & uis oĩs penes primores ciuitatis esset: equites. n. uocabant primi. lxxx. Inde primæ classis cẽturiæ peditũ uocabantur: ibi: si uariaret: quod raro incidebat: ut secũdæ classis uocarent: nec fere unq̃ infra ita descenderent: ut ad infimos peruenirent. Nec mirari oportet hunc ordinem q nũc est: post expletas quinq; & .xxx. tribus: duplicato eorum numero centuriis iunioꝝ seniorũq; ad institutã: a Seruio Tullio summã non conuenire: quadrifariã. n. urbe diuisa regionibus collibusq;: qui habitabant: partes eas tribus appellauit (ut ego arbitror) ab tributo: nam eius quoq; æqualiter ex censu cõferendi ab eodem inita ratio est: neq; hæ tribus ad cẽturiarum distributionẽ numerumq; quicq̃ pertinere. Censu: perfecto: qué maturauerat: metu legis deinceps late cum uículoꝝ minis. mortisq;: edixit: ut oés ciues romani equites peditesq; in suis quisq; centuriis ĩ cãpo martio prima luce adessent: ibi instru

Tarquinii cædes q annos regnauit duo de .xl.

Attus tanaquilis cõsilium

Dionysius nepotes L. Arũtem nõ filios Tarquinii ait fuisse cẽsus prima Classis Secũda classis Tertia classis Quarta classis Quinta classis

Iõ raro qa plus dimidio centuriaꝝ cũ equitibus erat Vnde tribus dicte

ctum exercitum omnem sue:oue:tauriscp lustrauit:idcp conditum lustrum appellatum:quia in cen/
Quid Lustrū cōdere sit sendo finis factus est.Millia.lxxx. eo lustro ciuium censa dicuntur:Adiicit scriptorum antiquissimus Fabius Pictor eorum:qui ferre arma possent:eum numerum fuisse: Ad eam multitudinē urbs quo/
que amplificanda uisa est:addit duos colles:quirinalem:uiminalemque:inde deinceps auget esquili/
as:ibique ipse:ut loco dignitas fieret:habitat:aggere & fossis & muro urbem circundat:item pom/
Quid pōmœ rium & unde dictum rium profert:pomœrium uerbi uim solum intuentes postmœnium interpretantur esse: est autem magis circa murum locus:quem in condendis urbibus quondam ethrusci qua murum ducturi erāt: certis circa terminis inaugurato consecrabant:ut neque interiore parte ædificia mœnibus continua rentur:quæ nunc uulgo etiam coniungunt:& extrinsecus puri aliquid ab humano cultu pateret soli hoc spatium:quod neq habitari:neq arari fas erat:non magis quod post murum esset:quam quod murus post:id pomœrium romani appellarunt:& in urbis incremento semper quantum mœnia ,p cessura erant:tantum termini hi consecrati proferebantur:aucta ciuitate magnitudīe urbis: formatis omnibus domi:& ad belli & ad pacis usus:ne semper armis opes acquirerentur:consilio augere im/
perium conatus est:simul & aliquod addere urbi decus.Iam tum erat inclytum dianæ ephesiæ fanū id communiter a ciuitatibus asiæ:factum fama ferebat.Cum consensum deosq; cōsociatos laudaret mire.Seruius inter proceres latinorum:cum quibus publice priuatimq; hospitia amicitiasq; de indu
Dianæ tēplum stria iunxerat:sæpe iterando eadem perpulit:tandem ut Romæ fanum Dianæ populi latini:cum Po pulo Romano facerent:ea erat confessio:caput rerum Romam esse:de quo totiens armis certatum fuerat:id q̄q̄ omissum iam ex omnium cura latinorum ob rem totiens infœliciter tentatā armis ui/
debatur:uni se ex sabinis sors dare uisa est priuato consilio imperii recuperandi. Bos in sabinis nata cuidam patrifamiliæ dicit miranda magnitudine ac specie:fixa per multas ætates cornua in uestibu/
lo templi Dianæ monumentum ei fuere miraculo:habita(ut erat)res ,pdigii loco est:& cecinere ua/
tes:cuius ciuitatis eam ciues dianæ immolassent:ibi fore imperium.Id carmen peruenerat ad antisti tem fani Dianæ Sabinus ut primum apta dies sacrificio est uisa:bouem Romam actam deducit ad fanum Dianæ: & ante aram statuit ibi Antistes Romanus cum eum magnitudo uictimæ celebrata fama mouisse nouisset:memor responsi sabinum ita alloquitur.Quidnam tu hospes paras inquit:i/
Attur. artem Dianæ ātistitis cestum sacrificium Dianæ facere? quin tu ante uiuo perfunderis flumine? infima ualle perfluit tybe/
ris.Religione tactus hospes:qui omnia:ut prodigio responderet euentus:cuperet rite facta:extemplo descendit ad tyberim:interea Romanus immolat Dianæ bouem id mire gratū regi ac ciuitati fuit. Seruius:q̄q̄ iam usu haud dubie regnū possederat:tamē qa interdū iactari uoces a iuuene Tarqnio au
diebat se iniussu populi regnare:cōciliata prius uolūtate plebis:agro capto ex hostibus uiriti diuiso: ausus ē ferre ad populū:uellent:iuberēt ne se regnare:tātoq; consensu q̄to haud q̄sq̄ alius ante rex de/
claratus ē:neq; ea res Tarqnio spē affectandi regni minuit: imo eo ipensius: qa de agro plebis aduer/
sum patrū uoluntatē sensserat agi:criminādi Seruii apud pres:crescēdiq; in curia sibi occasionē datam ratus ē:& ipse iuuenis ardētis aī & domi uxore Tullia inquetū aīum stimulāte. Tulit.n.romana regia
Diony/ sius filios fuisse ait sceleris tragici exēplū ut tedio regū maturior uēiret libertas:ultimūq; regnū eēt: qđ scelere ptū foret.

Hic.L.Tarquinius Prisci Tarquinii regis filius nepotue fuerit:parum liquet:plurimis tamen aucto/
ribus filium crediderim:fratrem habuerat Aruntem Tarquinium mitis ingenii iuuenem.His duo/
bus:ut ante dictum est:duæ Tulliæ regis filiæ nupserāt:& ipsæ longe dispares moribus.Forte ita in/
ciderat:ne duo uiolenta ingenia matrimonio iungerentur:fortuna credo Populi Romani: quo diu/
turnius.Serui regnum esset:constituiq; ciuitatis mores possent.Angebatur ferox Tullia:nihil mate/
riæ in uiro neq; ad cupiditatem neque ad audaciam esse:tota in alterum uersa Tarquinium:eum ui/
rum dicere:ac regio sanguine ortum spernere sororem:quod uirum nacta muliebri cessaret audacia. Contrahit celeriter similitudo eos:ut ferre sit:malum malo aptissimum:sed initium turbādi omnia a fœmina ortum est:ea secretis uiri alieni assuefacta sermonibus:nullis uerborum contumeliis parce
re de uiro ad fratrem:de sorore ad uirum:& se rectius uiduam:& illum cælibem futurum fuisse con
tendere:quam cum impari coniūgi haud elanguescendum aliena ignauia esse:si sibi eum:quo digna
Maior Tullia ē legēdū esset:dii dedissent uirum:domi se propediem uisuram regnum fuisse:quod apud patrem uideat:cele/
riter adolescentem sue temeritatis implet:Aruns Tarquinius & tullia maior prope continuatis fune/
ribus:cum domos uacuas nouo matrimonio fecissent:iunguntur nuptiis:magis non prohibēte Ser/
uio:quam approbante.Tum uero in dies infestior Tulli senectus:infestius cœpit regnum esse:iam.n. ab scelere ad aliud spectare mulier.Scelus:nec nocte:nec interdiu uir conquescere pati ne gratuita præ/
terita parricidia essent:non sibi defuisse:cui nupta diceretur:nec cum quo tacita seruiret defuisse qui se regno dignum putaret:qui meminisset se esse Prisci Tarquinii filium:qui habere:quam sperare re
gnū malet:si tu is es:cui nuptam me esse arbitror:& uirum & regem appello:sin minus:eo nūc peius mutata ē res:qđ istic cum ignauia est scelus.Quin accīgeris? non tibi a corintho:nec a Tarqniis ut pa/
tri tuo peregrina regna moliri necesse est:dii te penates pīiq;:& pīis imago:& domus regia:& in do
mo regale soliū:& nomē Tarquiniū creat uocatq; regē:aut si ad hæc pas est animi:qd frustraris ciuita
tem? qd te ut regiū iuuenem cōspici sinis? facesse hīc Tarquinios:aut Corinthum deuolüere retro ad stirpē fratri similior:quā pīi.His aliisq; increpādo iuuenē instigati:nec cōquiescere ipsa pōt:si cū Tana
quil peregrina mulier tantū moliri potuisset aio:ut duo cōtinua regna uiro: ac deinceps genero de/
disset:ipsa regio semīe orta nullū momētum in dādo adimendoq; regno faceret:His mulieribus in/

ſtinctus furiis Tarqnius circũire:& præhenſare minorum maxime gentiũ pres:admonere pni bene ficii:ac p eo gram repetere:allicere donis iuuenes:tũ de ſe ingentia pollicẽdo:tũ regis criminibus oĩ bus locis creſcere:poſtremo ut iam agendæ rei tps uiſum eſt:ſtipatus agmine armatorum ĩ forum ir rupit:inde omnibus perculſis pauore in regia ſede pro curia ſedens pres in curiam per præconem ad regem Tarquinium citari iuſſit.Cõuenere extemplo alii iam ante ad hoc præparati:alii metu ne non ueniſſe:fraudi eſſet:nouitate ac miraculo attoniti:etiam de Seruio actum rati.Ibi Tarquinius maledi cta ab ſtirpe ultima orſus:ſeruum ſerua natum:poſt mortem indignam parentis ſui:non inter regno ut antea inito:non comitiis habitis:non per ſuffragium populi:non auctoribus patribus:muliebri dono occupaſſe regnum:ita natum:ita creatum regem fautorem infimi generis hominũ:ex quo ipſe ſit:odio alienæ honeſtatis:ereptũ primoribus agrum ſordidiſſimo cuiq; diuiſiſſe:oĩa onera:quæ cõia quõdã fuerũt inclinaſſe ĩ primores ciuitatis:ſtituiſſe cẽſum:ut inſignis ad iuidiã locupletioꝝ fortũa eẽt:& parta:ubi uellet:egẽtiſſimis largiret:Huic oĩoni Seruius cũ iteruenisſet trepido nũcio excitatus extẽplo a ueſtibulo curiæ magna uoce:Quid hoc:inquit:Tarquinii rei eſt qua tu audacia me uiuo uo care auſus es pres ſ aut ĩ ſede cõſidere mea ſ Cũ ille ferociter ad hæc ſe pris ſui tenere ſedẽ:multo: quã ſeruũ potiorẽ filiũ regis regni hæredẽ:ſatis diu illũ p licentiã eludentẽ inſultaſſe dominis.Clamor ab utriuſq; fautoribus oritur:& cõcurſus populi fiebat ĩ curiã:apparebatq; regnaturuꝝ:q uicisſet.Tũ Tarqni us neceſſitate iã ẽt ipſa cogẽte ultima audere:multo & ætate & uiribus ualidior mediũ arripit Seruiũ elatũq; e curia in ĩferiorẽ ptẽ per gradus deiicit:inde ad cogendũ ſenatũ ĩ curiã redit:fit fuga regis ap paritoꝝ atq; comitũ:ipſe prope exanguis cũ ſemianimis regio comitatu domũ ſe recipet:pueniſſetq; ad ſummũ cypriũ uicũ:ab iis q miſſi a Tarqnio fugiẽtẽ cõſecuti erant:interficit.Creditur:quia nõ ab horret a cætero ſcelere admonitu Tulliæ id factũ carpento certe id qd ſatis cõſtat:in forũ inuecta:nec reuerita cœtũ uiroꝝ euocauit uirũ e curia:regẽq; prima appellauit:a quo faceſſere iuſſa ex tãto tumul tu:cum ſe domum reciperet:peruen iſſetq; ad ſumũ cypriũ uicũ:ubi dianiũ nuper fuit:flectẽti carpẽ tu dextera in uirbiũ cliuũ:ut in collẽ eſquiliarũ eueheretur:reſtitit pauidus atq; ihibuit frænos is: qui iumẽta agebat:iacentẽq; dominæ:Seruiũ trucidatũ:oſtendit:fœdũ inhumanũq; inde traditur ſcelus: monumentoq; locus eſt:ſceleratũ uicũ uocãt:quo amens:agitantibus furiis ſororis ac uiri:Tullia per patris corpus carpẽtũ egiſſe fertur:partẽq; ſanguinis accedis pnæ cruẽto uehiculo cõtaminata ipa re ipſaq; tuliſſe ad penates ſuos uiriq; ſui:qbus iratis malo regni principio:ſimiles ppedie exitus ſeqren tur:Seruius Tullius regnauit annos quattuor & qdraginta:ita ut bono ẽt moderatoq; ſuccẽdenti re gi difficilis æmulatio eſſet.Cæterũ id quoq; ad gloriã acceſſit:qd cũ illo ſimul iuſta ac legitima regna occiderunt:idipſum tã mite ac moderatũ iperiũ:tamẽ:quia unius eſſet:deponere eũ in aĩo habuiſſe qdã auctores ſunt ni ſcelus ĩteſtinũ liberãdæ patriæ cõſilia agitanti interueniſſet.Inde.L.Tarquinius regnare cœpit cui Supbo cognomẽ facta indiderũt:quia ſocerũ gener ſepultura prohibuit:Romulũ quoq; ĩ ſepultũ piiſſe dictitans:primores patrũ:quos Serui rebus fauiſſe credebat:interfecit:conſcius deide male qrendi regni a ſeipſo aduerſus ſe exẽplum capi poſſe:armatis corpus circũſepſit:neque.n. ad ius regni quicquam præter uim habebat:ut qui nec populi iuſſu: neque auctoribus patribus re gnaret:eo accedebat:ut in caritate ciuium nihil ſpei reponenti metu regnum tutãdum eſſet:quem ut pluribus incuteret cognitiones capitaliũ rerum ſine cõſiliis per ſe ſolus exercebat:perq; eam cauſam occidere:in exiliũ agere:bonis mulctare poterat nõ ſuſpectos modo aut inuiſos:ſed unde nihil aliud: quam prædã ſperare poſſet.Præcipue ita patrum numero imminuto:ſtatuit nullos in patres legere: quo contemptior paucitate ipſa ordo eſſet minuſq; per ſe nihil agi:indignarentur.Hic.n.regum pri mus:ut traditur:a prioribus morẽ de oĩbus ſenatũ conſulendi ſoluit:rẽpublicã domeſticis conſiliis ad miniſtrauit:bellũ:pacem:fœdera:ſocietateſq; per ſe ipſe:cum quibus uoluit:iniuſſu populi ac ſenatus fecit: diremitq;.Latinoꝝ ſibi maxime gentẽ conciliabat:ut peregrinis quoq; opibus tutior iter ciues eſſet:neq; hoſpitia mõ cum primoribus eoꝝ:ſed affinitates quoq; iungebat.Octauio Mamilio tuſcu lano:is longe princeps latini noĩs erat:ſi famæ credimus:ab Vlyſſe deaq; Circe oriundus:ei Mamilio filiã nuptum dat:perq; eas nuptias multos ſibi cognatos amicoſq; eius conciliat.Iam magna Tarqui nii auctoritas inter latinoꝝ proceres erat:cũ in diem certã:ut ad lucum Ferentinæ conueniant:indi cit:eſſe quæ agere de rebus cõmunibus uelit.Conueniunt frequentes prima luce:ipſe Tarquinius di em quidem ſeruauit:ſed pauloante:quam ſol occideret:uenit:multa ibi toto die in concilio uariis ia ctata ſermonibus erant.Turnus Herdonius ab aricia ferociter in abſentem Tarquinium erat inue ctus:haud mirum eſſe ſuperbo inditum Romæ cognomen (iã enim ita clã quidã muſſitantes uulgo tamen eum appellabant)an quicquã ſupbius eſſe:quam ludificari ſic omne nomen latinum princi pibus longe ab domo excitis:ipſum:qui concilium indixerit:nõ adeſſe:temptari profecto patiẽtiam ut ſi iugum acceperint:obnoxios premat:cui enĩ non appareret:affectare eum imperium in latinos ſ Quod ſi ſui bene crediderint ciues:aut ſi creditum illud:& non raptum parricidio ſit credere & lati nos:quãquam nec ſic quidem alienigenæ deberent:ſin ſuos eius pœniteat: quippe qui alii ſuper alios trucidentur:exulatũ eant bona amittant:qd ſpei melioris latinis portendi.Si ſe audiant: domũ ſuam quẽque inde abituros:neque magis obſeruaturos diem concilii:quam ipſe:q indixit:obſeruet. Hæc atq; alia eode ptinentia ſeditioſus facinoroſuſq; hõ:hiſq; artibus opes domi nactus:cum maxime diſ ſereret:interuenit Tarquinius.Is finis oĩoni fuit.Auerſi oẽs ad Tarquinium ſalutandum:q ſilentio fa cto monitus a proximis:ut purgaret ſe:quod id tpis ueniſſet:diſceptatorẽ ait ſe ſumptum inter pẽm

Attur Tarqnii faunus

Seruius e curia pceps eiicitur

cyprus uicus

Seruius Tullius regna uit ãnos q̃ttuor & q̃dra ginta

Vnde ſuperbi cogno men

Diony ſius le giſſe ait ſed ami cos tãtũ

Turnus Herdo nius

& filium:cura reconciliandi eos in grām moratum esse:& quia ea res exemisset illum diem :postero die acturum quæ cōstituisset.Ne id quidē ab Turno Tulisse tacitum ferunt:dixisse.n.nullam breuiorē esse cognitionē:quā inter pārem & filium:paucis transigi uerbis posse:ni pareat pri:habiturum ius tunic esse.Hæc Aricinius in regē romanū increpās ex cōcilio abiit.Quā rem Tarquinius aliquāto quam uidebatur:ægrius ferens confestim Turno necē machinat:ut eundē terrorē:quo ciuiū animos domi oppresserat:latinis iniiceret:& quia pro imperio palā interfici non poterat:oblato falso crimine īsontem oppressit:per aduersæ factionis quosdam aricinos seruū Turni auro corrupit:ut in diuersorium eius uim magnam gladiorum inferri clam sineret:ea cum una nocte perfecta essent.Tarquinius pauloāte lucē accitis ad se prīcipibus latinorum quasi re noua perturbatus:moram suam hesternam:uelut deorum quadam prouidentia illatam:ait saluti sibi atque illis fuisse:ab Turno dici sibi:& primoribus populorum parari necem:ut latinorum solus imperium teneat:aggressurum fuisse hesterno die in cōcilio:dilatam rem esse:quod auctor concilii abfuerit:quem maxime peteret:inde illam absentis īsectationem esse natam:quod morando spem destituerit:non dubitare:si uera deferantur:quin prima luce:ubi in concilium uentum sit:instructus cum coniuratorum manu armatusq; uenturus sit:dici gladiorum ingentem numerum esse ad eum conuectum id uanum nec ne sit:extemplo sciri posse rogare eos:ut inde secū ad Turnum ueniant.Suspectā fecit rem & ingeniū Turni ferox:& oratio hesterna & mora Tarquinii:quod uidebatur ob eā differri cædes potuisse.Eunt inclinatis quidē ad credendū animis:tamē:nisi gladiis deprehensis:cætera uana existimaturi:ubi est eo uentum:Turnū ex somno excitatū circūsistunt custodes cōprehēsisq; seruis:qui caritate domini uim parabāt:cū gladii abditi ex omnibus locis diuerticuli protraherentur (enimuero manifesta res uisa) iniectæ Turno cathenæ:& cōfestim latinorū cociliū magno cum tumultu aduocatur ibi tam atrox inuidia orta est gladiis ī medio positis : ut indicta cā nouo genere lœti deiectus ad caput aquæ ferentinæ crate superne iniecta:saxisq; cōgestis:mergeretur.Reuocatis deinde ad cōciliū latinis.Tarquinius collaudatisq;:qui turnū nouantē res p manifesto paricidio merita pœna affecissent:ita uerba fecit posse quidē se uetusto iure agere quod cū oēs latini ab alba oriundi sint:in eo fœdere teneātur:quod ab Tullo oīs res albana cum colonis suis in romanū cesserit imperiū:cæterum se utilitatis id magis oīum cā cēsere:ut renouetur id fœdus:secundaq; potius fortuna populi Romani:ut participes latini fruātur:quā urbium excidia uastationesq; agrorū:quas Anco prius:pre deinde suo regnāte ppessi sint:semper aut expectent:aut patiantur.Haud difficulter psuasum latinis quanquā in eo fœdere superior romana res erat cæterum & capita nominis latini stare.ac sentire cū rege uidebantur:& turnus sui cuiq; periculi:si aduersatus esset recens erat documentū.Ita renouatum fœdus:indictumq; iunioribus latinorū:ut ex fœdere die certa ad lucum Ferentinæ armati freqntes adessent.Qui ubi ad edictum romani regis ex omnibus populis conuenere:ne ducem suum:neue secretum imperium ppriaq; signa haberent:miscuit manipulos ex latinis romanisq;:ut ex binis singulos faceret:binosq; ex singulis:ita geminatis manipulis centuriones imposuit.Nec ut iniustus rex in pace:ita dux belli prauus fuit:quin ea arte æquasset superiores reges:ni degeneratum in aliis huic quoq; decori offecisset.Is primus uolscis bellum in ducentos amplius post suā ætatē annos mouit:Suessamq; Pometiam ex his ui cepit:ubi cum diuidenda præda.xl.talēta argenti auriq; cepisset:cōcepit aīo eā amplitudinē Iouis tēpli:quæ digna deum hoīumq; rege: quæ romano īperio:quæ ipsius etiā loci maiestate esset:captiuā pecuniā in ædificationē eius tēpli sepposuit. Excepit deinde eū lētius spe bellū:quo Gabios propinquā urbē neqcquā ui adortus:cum obsidendi quoq; urbem spes pulso a mœnibus adempta cēt: postremo minime arte romana fraude ac dolo aggressus est:nā cū uelut posito bello:fundamentis tēpli faciendis: aliisq;:urbanis operibus intentum se esse simularet:Sextus filius eius:qui minor ex tribus erat:trāsfugit ex cōposito Gabios:pris ī se scæuitiam intolerabilē cōquerens:iā ab alienis in suos uertisse superbiā & liberorū quoq; eū frequētiæ tedere:ut quā in curia solitudinē fecerit:domi quoq; faciat:nequā stirpē:neque hæredē regni relinquat se quidē inter tella & gladios pris elapsum:nihil usquā sibi tutū nisi apud hostē.L.Tarquinii credidisse: nā ne errarent:manere iis bellū:quod positum simuletur:& p occasionē eū īcautos iuasurum. Quod si apud eos supplicibus locus non sit:pererraturū se oē Latium:uolscosq; se īde:& equos: & hernicos petiturum:donec ad eos pueniat:qui a patrū crudelibus atq; ipiis suppliciis tegere liberos sciant:forsitan etiā ardoris aliqd ad bellū armaq; se aduersus supbissimū regē ac ferocissimum populum inuēturum.Cū:si nihil mouerentur:infensus ira porro inde abiturus uideret benigne ab gabinis excipit. Vetant mirari:si qualis in ciues:qualis in socios:talis ad ultimū in liberos esset:in seipsum postremo sæuiturū:si alia desint:sibi uero gratū aduentū eius esse:futurūque credere breui:ut illo adiuuante ab portis gabinis sub romana mœnia bellum transferatur.Inde in cōsilia publica adhiberi:ubi cū de aliis rebus assentire se ueteribus gabinis diceret:qbus hæ notiores essent:ipse identidē belli auctor esset in eo sibi prudentiam præcipue assumere:quod utriusq; populi uires nosset:sciretque iuisam profecto supbiā regiam ciuibus esse:quā ferre ne liberi quidē potuissent:Ita cum sensim ad rebellandum primores gabinorum incitaret:ipse cum promptissimis iuuenum prædatum atq; in expeditiōes iret: ut dictis factisq; oībus ad fallendū instructis uana accresceret fides:dux ad ultimū belli legitur:ibi cum īscia multitudine quid agerēt:prælia parua inter Romam Cabiosq; fierent:quibus plerunq; gabina res superior esset:tū certatim sūmi ifimiq; gabinorū:Sex.Tarquinium dono deū sibi missum ducem credere apud milites uero obeundo pericula ac labores:pariter pdā munifice largiēdo tāta caritate eē

Cōsiliū Tarquinii in Herdonio oppræmendo

Fœdus cum latinis renouat

Vtrosq; māipulos dimidiatos tellige

Attur. Sexti Tarquinii fraudē

ut non pater Tarquinius potentior Romæ:quam filius Gabiis esset.Itaq; posteaq̃ satis uirium collectum ad omnes conatus uidebat:tum ex suis unum scisciatum Romam ad patrem mittit:qd nam se facere uellet:quando quidem:ut omnia unus Gabiis posset:ei dii dedissent.Huic nuncio: quia credo:dubiæ fidei uidebat:nihil uoce respõsũ est:rex uelut deliberabũdus ĩ hortũ ædiũ trãsit seq̃nte nũcio filii:ibi ĩambulãs tacitus sũma papauer capita dicitur baculo decussisse.Interrogãdo expectãdoq; respõsũ nũciis fessus:ut re ĩperfecta redit gabios:q̃ dixerit ipe:quæq; uiderit:refert:seu ira:seu odio seu supbia insita ĩgenio nullam eũ uocẽ emisisse. Sexto:ubi quid uellet:parẽs:quidue p̃ciperet:tãcitis ãbagibus patuit:primores ciuitatis crĩando:alios apud populum:alios sua ipsos inuidia oportunos ĩteri mit:multi palã:quidã:in quibus minus ſpecioſa criminatio erat futura:clã interfecti: pãtuit quibusdã uolentibus fuga:aut in exiliũ acti sunt:absentiũq; bona iuxta atq; ĩtereptor diuisa fuere:Largitõis ĩde prædæq; & dulcedine priuati cõmodi sensus maloꝝ publicorꝝ adimi:donec orba cõsilio auxilioq; gabina res regi romano sine ulla dimicatione ĩ manũ traditur.Gabiis receptis.Tarquinius pacẽ cũ equorũ gẽte fecit:fœdus cũ tuscis renouauit.Inde ad nagotia urbana animũ conuertit:quorũ erat primum ut Iouis tẽplũ in monte trapeio monumẽtũ regni sui:noĩsq; relinqueret.Tarquinios reges ambos patrẽ uouisse:filiũ perfecisse.Et tu libera a cæteris religionibus arx ea esset:tota Iouis templiq; eius:q; inædificaret exaugurare fana sacellaque statuit:quæ aliquot ibi a Tacio rege primum in ipso discrimine aduersus Romulũ pugnæ uota cõsecrata:in auguratasq; postea fuerãt.Inter prĩcipia cõdẽdi huius operis mouisse numẽ ad indicandũ tanti ĩperii molẽ traditur deos:nam cum omnium sacellorum exuarationes admitterent aues: ĩ termini fano non addixere:idq; omen auguriũq; ita acceptum est: nõ motã termini sedem:unumq; eum deorum non euocatum:sacratis ibi finibus firma stabiliaq; cuncta portẽdere.Hoc ꝑpetuitatis auspicio accepto:secutũ aliud magnitudinẽ imperii portendens prodigiũ est:caput humanum intregra facie aperientibus fundamenta templi dicit apparuisse:quæ uisa species haud per ambages arcẽ eam imperii caputq; rerũ fore portendebat:idq; ita cecinere uates:quiq; ĩ urbe erãt:quosq; ad eam rem consultandam ex Ethruria acciuerant augebatur ad impensas regis animus: itaq; pometinæ manubiæ:quæ perducendo ad culmẽ operi destinatæ erãt:uix in fundamenta suppeditauere.Eo magis Fabio Pistori:p̃ter quã q; antiquior est:crediderim.xl.ea talenta sola fuisse:quã Pisoni:qui.xl.millia pondo argenti sepositа in eã rem scribit:quã summã pecuniæ neq; ex unius tum urbis p̃da sperãdam:& nullius ne hoꝝ qdem magnificentiæ operꝝ fundamẽta nõ exuperaturã.Intentus perficiẽdo tẽplo:fabris ex Ethruria undiq; accitis:nõ pecunia solum ad id publica est usus: sed opis ẽt ex plebe:qui:cum haud paruus & ipse militiæ adderet labor:minus tamen plebs grauabat se templa deũ ædificare suis manibus.Quæ posteaq̃ &ad alia ut speciæ minora:sic laboris aliquãto maioris traducebãtur opera:foros in circo faciendos:cloacãq; maximã receptaculum omniũ purgamẽtorum urbis sub terrã agendam:quibus duobus operibus uix nona hæc magnificentia quicquã adæquare potuit.His laboribus exercita plebe:qa & urbi multitudinem:ubi usus nõ eẽt: oneri rebat eẽ: & colonis mittendis occupari latius ĩperii fines uolebat:Signiã:Circeosq; colonos misit:p̃sidia urbi futura terra mariq;.Hæc agẽti portẽtum terribile uisum:anguis ex colũna lignea elapsus:cũ terrorẽ ac fugã in regiam fecisset:ipsius regis nõ tam subito pauore p̃culit pectus:quã anxiis ipleuit curis.Itaq; cum ad publica ꝑdigia ethrusi tãtũ uates adhiberent:hoc uelut domestico exterritus uisu:Delphos ad maxime inclytũ in terris oraculũ mittere statuit:neq; respõsa sortiũ uili alii cõmittere ausus:duos filios p̃ ignotas ea tẽpestate terras ignotiora maria in græciã misit.Titus &Aruns p̃fecti:comes iis additus.L. Iunius Brutus Tarqnia sorore regis natus:iuuenis longe alius ĩgenio:quã cuius simulationẽ iduerat. Is cũ primores ciuitatis:in qbus fratrẽ suũ ab auũculo ĩterfectum audisset:neq; in aĩo suo qcquã regi timendum:neq; in fortuna cõcupiscẽdum relinquere statuit:cõtemptuq; tutus eẽ:ubi in iure paꝝ p̃sidii eẽt. Ergo ex iduſtria factus ad imitationem stultitiæ:cum se suaq; p̃dæ esse regi sineret: Bruti quoq; haud abnuit cognomen:ut sub eius obtẽtu cognominis liberator ille po.ro.animus latens apiret tpe suo.Is tum a Tarqniis ductus delphos ludibrium uerius:quã comes aureum baculũ iculsum corneo: cauato ad id baculo tulisse donum Apollini dicit:per ambages effigiem ĩgenii sui.Quo posteaq̃ uentum est:pfectis patris mãdatis:cupido icessit aĩos iuuenum sciscitãdi:ad quẽ eoꝝ regnũ romanũ esset uentũrum:ex infimo ſpecu uocem redditam ferunt:ĩperium summũ Romæ habebit:q uestrum primus o iuuenes osculũ matri tulerit. Tarqnii:ut Sextus:q romæ relictus fuerat:ignarus respõsi: expsq; imperii esset:rem summa ope taceri iubẽt:ipsi ĩterse uter prior:cum Romã redissent:matri osculum daret:sorti pmittunt:Brutus alio ratus:spectare pythycam uocem:uelut si ꝑlapsus cecidisset: terram osculo cõtigit:scilicet qd ea cõmunis mater oĩum mortalium esset.Reditum ĩde romã ubi aduersus rutulos bellum summa ui parabat:Ardeã rutuli habebãt:gens ut in ea regiõe atq; in ea ætate diuitiis p̃pollens:eaq; ipsa cã belli fuit:q; rex romanus:cũ ipse ditari exhaustus magnificentia publicorꝝ operꝝ tum præda delinire popularium aĩos studebat p̃ter aliam superbiam regno infestos ẽt: quod se in fabrorum inisteriis ac seruili tam diu habitos opere ab rege indignabantur.Temptata res est : si primo impetu capi Ardea posset:ubi id parum ꝑcessit obsidione munitionibusq; cœpti premi hostes.In his statiuis:ut fit:longo magis:quã acri bello satis liberi cõmeatus erãt:primoribus tamen magis: quam militibus:regii quidem iuuenes interdum otium conuiuiis commessationibusq; inter se terebant.

Forte potãtibus iis apud Sextũ Tarquiniũ:ubi & Collatinus cœnabat Tarqnius Egerii filius: ĩcidit de uxoribus mẽtio suã q̃sq; laudare miris modis:inde certamĩe accẽso. Collatinus negat uerbis opus

Petro antiſuis ſabinus ſub falſo crie piit q̃ſi ſextum tradere pri uoluiſſet

Termi nus

Attẽde pdigiũ Plyni.ĩ ethruriã ob id ipm legatos ueniſſe ait

Cloacæ Fori

Signia Colõiæ Circei

Brutus

Titus Aruns Tarqnii Sextus

Ardea obſidio

Lucretiæ lauſ

eſſe:paucis id qdē horis poſſe ſciri quātum cæteris præſtet Lucretia ſua qn:ſi uigor iuuētæ ineſt: cōſcē dimus equos:iuiſimuſq; præſentes noſtraꝝ ingenia:id cuiq; ſpectatiſſimū ſit q; inopinato uiri aduētu occurrerit occulis. Incaluerāt uino:age ſane oēs citatis eqs aduolāt Romā:quo cū primis ſe itēdētibus tenebris pueniſſent:pgūt īde collatiā:ubi Lucretiā haud qq; ut regias nurus:qs ī cōuiuio luxuq; cū æq; libus uiderāt tēpus terētes:ſed nocte ſera deditā lanæ inter lucubrātes ancillas in medio ædiū ſedentē inueniūt.Muliebris certaminis laus penes Lucretiā fuit.Aduenientis uir Tarquiniiq; benigne ſuſcepti uictor maritus comiter inuitat regios iuuenes:ibi Sex.Tarquinium mala libido Lucretiæ p uim ſtu prandæ capit:tū forma:tū ſpectata caſtitas incitat:& tū qdē a nocturno iuuenili ludo ī caſtra redeunt. Paucis interiectis diebus.Sex.Tarquinius inſcio Collatino cum comite uno collatiam uenit:ubi exce ptus benigne ab ignaris cōſilii:cū poſt cœnā in hoſpitale cubiculū ductus eēt:amore ardēs poſteaquā ſatis tuta circa:ſoſpitiq; oēs uidebant:ſtricto gladio ad dormientem Lucretiam uenit:ſiniſtraq; manu mulieris pectore oppſſo:tace Lucertia:inquit.Sex.Tarquinius ſum:ferrum ī mānu eſt:morieris ſi emi ſeris uocem.Cum pauida e ſomno mulier ꝓpe mortem imminentem uideret:tum Tarquinius fateri amorem:orare:miſcere precibus minas:uerſare in omnes partes muliebrem animum:ubi obſtinatā uidebta:& ne mortis quidem mortu inclinari:addit ad metum dedecus:cum mortua iugulatum ſer uum nudum poſiturum ait:ut in ſordido adulterio necata dicatur.Quo terrore,cum uiciſſet obſtina tam pudicitiā uelut uictrix libido profectuſq; inde Tar.ferox expugnato decore muliebri eēt.Lucretia mœſta tāto molō Romā nuntiū:eundē ad patrem Ardeamq; ad uirū mittit:ut cū ſingulis amicis fide

Vide ne Valeſi ꝓ Voleſi ſit legēdū

libus ueniāt:ita facto maturatoq; opus eſſe:rē atrocem icidiſſe.SP.Lucretius cū.P.Valerio Voleſi filio Collatinus cū.L.Iunio Bruto uenit:cū quo forte Romam rediēs ab nuntio uxoris erat conuētus Lu cretiam mœſtā ī cubiculo ſedentē iueniūt:aduētu ſuoꝝ lachryme abortæ:q̄rentiq; uiro ſatin ſaluæ? Minime inqt:qd.n.ſalui ē mulieri amiſſa pudicitia? veſtigia uiri alieni Collatine in lecto ſunt tuo:cæ teꝝ corpus eſt tantū uiolatū:aīus in ſons: mors teſtis erit:ſed date dextras fidēq; haud īpune adulte ro fore:Sex.eſt Tarqnius:q hoſtis ꝓ hoſpite priore nocte ui armatus mihi:ſibiq;:ſi uos uiri eſtis:peſti ferū hīc abſtulit gaudiū.Dant ordie oēs fidē:cōſolant ægrā animi auertēdo noxā a coacta ī auctorem delicti:mentē peccare nō corpus:& unde cōſiliū abfuerit:culpam abeſſe.Vos:inqt:uideritis:qd illi de beant:ego me:& ſi peccato abſoluo ſupplicio nō libero:nec ulla deinde īpudica Lucretiæ exēplo uiuet: cultrū:quē ſub ueſte abditū habebat:eū ī corde defigit:,plapſaq; ī uulnus moribūda cecidit.Cōclamāt uir paterq; Brutus illis luctu occupatis cultrū ex uulnere Lucretiæ extractū manantē cruore ꝑſe tenēs per hūc:inqt:caſtiſſimū ante regia iniuriā ſanguinē iuro:uoſq; dii teſtes facio:me.L.Tarqniū ſuperbū cū ſcelerata cōiuge & omni liberoꝝ ſtirpe ferro igniq; quacūq; dehinc ui poſſim executuꝝ: nec: illos neq; aliū quēq; regnare Romæ paſſuꝝ:cultrū deide Dollatino tradit:inde Luctetio & Valerio ſtupēti bus miraculo rei unde nouū in Bruti pectore īgeniū:ut p̄ceptū erat:iurāt:totiq; a luctu uerſi in iram: Brutū iam inde ad expugnandū regnū uocantē ſecunt ducē.Elatum domo Lucretiæ corpus in foꝝ deſerūt:cōcientq; miraculo:ut fit:rei nouæ atq; īdignitate hoīes:pro ſe quiſq; ſcelus regiū ac uim que runt.Mouet tū ꝑis mœſticia:tum Brutus caſtigator lachrymaꝝ atq; inertiū q̄relaꝝ:auctor: qd' ui ros:qd' romanos deceret:arma capiēdi aduerſus hoſtilia auſos.Ferociſſimus quiſq; iuuenū cū armis uolūtarius adeſt:ſequit & cætera iuuentus:inde pari p̄ſidio relicto Collatiæ ad portas: cuſtodibuſq; datis:neq; eū motū regibus nūciaret:cæteri armati:duce Bruto:Romā ꝓfecti:ubi eo uētum eſt:qua cunq; incedit armata multitudo:pauorē ac tumultum facit:rurſus ubi anteire primores ciuitatis ui dent:quicqd ſit:haud temere eē rent:nec minorē motum animoꝝ Romæ tam atrox res facit:quam Collatiæ fecerat.Ergo ex oībus locis urbis in forum curritur:quo ſimul uentū eſt:præco ad tribunū celerū:in quo tum magiſtratu forte Brutus erat:populū aduocauit.Ibi oratio habita neq; eius pecto

De iure uocādi ad cōcilīū populi īde gelliū

ris ingeniiq;:quod ſimulatū ad eam diē fuerat:de ui ac libidine Sex.Tarquinii:de ſtupro īſando Lucre tiæ:& miſerabili cæde:de orbitate Tricipitini:cui morte filiæ cauſa mortis indignior ac miſerabilior eēt:addita ſupbia ipſius regis miſeriæq; &labores plebis ī foſſas cloacaſq; exhauriendas demerſæ.Ro manos uictores omniū circa populorū:opifices ac lapicidas pro bellatoribus factos: īdigna Seruii Tul lii regis memorata cædes:& inuecta corpori patris nefando uehiculo filia.Inuocatiq; ultores parentū dii.His atrocioribuſq;:credo:aliis:q̄ p̄ſens reꝝ īdignitas haud quaq; relatu ſcriptoribus facilia ſubiicit memoratis:icenſam multitudinē perpulit:ut inperiū regi abrogaret:exuleſq; eſſe iuberet.L.Tarqniū cum coniuge ac liberis.Ipſe iunioribus:qui ultro nomina dabant lectis:armatiſq; ad cōcitandum in de aduerſus regem exercitum Ardeam in caſtra eſt profectus.Imperium in urbe Lucretio præfecto urbis iam ante ab rege inſtituto reliquit.Inter hunc tumultum Tullia domo profugit: execrantibus quacunq; incedebat:inuocantibuſq; parentum furias uiris mulieribuſq;.Harum rerum nunciis ī ca ſtra perlatis:cum re noua trepidus rex pergeret Romam ad comprimendos motus:flexit uiam Bru

L.Iunio Brutus &.L. Tarqnius Collatinus cōſul

tus:ſenſerat enim aduentum:ne obuius fieret:eodemq; fere tempore diuerſis itineribus Brutus Ar deam:Tarquinius Romā uenere.Tarqnio clauſæ portæ:exiliumq; īdictum:Liberatorem urbis læta caſtra accepere:exactiq; inde liberi regis duo patrē ſecuti ſunt:q exulatum Cære in ethruſcos ierunt. Sex.Tarqnius Gabios tanq; in ſuum regnum ꝓfectus ab ultoribus ueteꝝ ſimultatum:quas ſibi ipſe cædibus rapiniſq; cōcitauerat:eſt interfectus.L.Tarqnius ſuperbus regnauit annos qnq;:&.xl. regna tum Romæ ab condita urbe ad liberatam annos.ccxliiii.Duo conſules inde comitiis cēturiatis a præ fecto urbis ex cōmentariis Seruii Tullii creati ſunt.L.Iunius Brutus &.L.Tarquinius Collatinus.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA LIBER SECVNDVS.

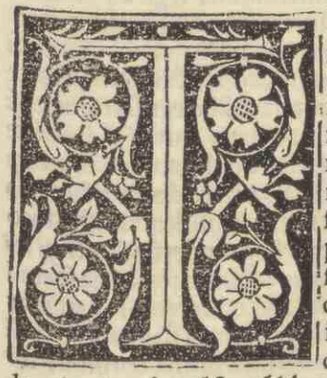

IBERI IAM Hinc Populi Romani res bello paceq; gestas: annuos magistratus ipiaq; legú potétiora: quá hoium peragá: q̃ libertas: ut lætior eét: ꝓximi regis supbia fecerat. Ná priores ita regnauerũt: ut haud immerito deiceps oés cõditores partiũ cœptæ urbis: q̃s nouas ipsi sedes ab se auctæ multitudini addiderũt: numerent'. Neq; ambigit': qn Brutus idé: q tátũ gloriæ Supbo exacto rege meruit: pessimo publico id factu rus fuerit: si libertatis imaturæ cupidine priori regũ alicui regnũ extorsisset. Quid. n. futuꝝ fuit: si illa pastoꝝ aduéarũq; plebs trásfuga ex suis populis sub tutela iuiolati tépli: aut libertaté: aut certe ipunitaté adepta soluta regio metu: agitari cœpta eét tribunitiis ꝓcellis: & in aliena urbe cũ pribus serere certamina priusq̃ pignora cõiugũ ac liberoꝝ: caritasq; ipsius soli: cui lõgo tpe assuescit': aios eoꝝ cõsociasset? dissipatæ res nõdum adultæ discordia forét: q̃s fouit trãqlla tẽperatio iperii: eoq; nutrié do ꝓduxit: ut boná frugé libertatis: maturis iã uiribus ferre posset. libertatis aũt originé ide magis: qa annuũ iperiũ cõsulare factũ est: quá qđ diminutũ qcq̃ sit ex regia ptáte numeres. Oia iura: oia isignia primi cõsules retinuere. Id mõ cautũ est: ne si ambo fasces haberét: duplicatus terror uideret': Brutus prior cõcedéte collega fasces habuit: q nõ acrior uindex libertatis fuerat: quá deide custos. Oium primũ auidũ nouæ libertatis populũ: ne postmodũ flecti ꝑcibus: aut donis regiis posset: iureiurádo adegit neminé romæ passuros regnare. Deide quo plus uiriũ i senatu ét freq̃ntia ordinis faceret: cædibus regis diminutũ patrũ numerũ primoribus eq̃stris gradus electis ad tercétoꝝ súmá expleuit: traditũq; deide fertur: ut i senatũ uocarent' qui patres: quiq; cõscripti essent: cõscriptos uidelicet nouũ senatũ appellabát lectos. Id mirũ quátũ profuit ad cõcordiá ciuitatis: iungendosq; patribus plebis aios. Rerum inde diuinaꝝ cura habita: & quia quædá publica sacra ꝑ ipsos reges factitata erát: nec ubi desyderium regum esset: regé sacrificolũ creát: id sacerdotiũ pontifici subiecere: ne additus nomini honos aliquid libertati: cuius tunc prima erat cura officeret: ac nescio: an nimis eam undiq; minimis quoq; rebus muniẽdo modũ excesserint cõsulis. n. alterius: cum nihil aliud offenderit: nomé in uisum ciuitati fuit: nimiũ Tarquinios regno assuescere initiũ a Prisco factũ: regnasse deinde Seruiũ Tulliũ: ne iteruallo quidem facto oblitũ tanq̃ alieni regni: superbũ Tarquiniũ uelut hæreditatem gentis scelere ac ui repetisse pulso supbo penes Collatinũ imperium esse nescire Tarquinios priuatos uiuere nõ placere nomé periculosum libertati eé. Hic primo sensim tétantium aios sermo ꝓ totam ciuitatem est datus sollicitatamq; suspitiõe plebé Brutus ad cõcionem uocat ibi oium primũ iusiurádum populi recitat: neminé Romæ regnare passuros: nec esse Romæ: unde periculũ libertati foret: id summa ope tuédũ esse neq; ullam rem: quæ eo ptineat: cõtennédá: inuitũ se dicere hois causa: nec dicturum fuisse: ni caritas reipublicæ uinceret: nõ credere populũ romanum solidá libertaté recuperatá esse regiũ genus: regium nomen nõ solũ in ciuitate: sed ét in imperio esse id officere: id obstare libertati. Hunc tu: inquit: tua uolũtate. L. Tarquini remoue metum: meminimus fatemur: eiecisti reges absolue beneficium tuum: aufer hinc regium nomen: rex tuas tibi nõ solum reddũt ciues tui auctore me sed si quid deest: munifice augebunt: amicus abi: exonera ciuitatem uano forsan metu: ita psuasum est animis cum gente tarquinia hinc regnum abiturum: Cõsuli primo tam nouæ rei ac subitæ admiratio incluserat uocem: dicere deinde incipienté primores ciuitatis circunsistunt: eadem multis precibus orant: & cæteri quidé mouebant minus posteaq̃. SP. Lucretius maior ætate & dignitate: socer præterea ipsius agere uarie rogando alternis suadendoq; cœpit: ut uinci se cõsensu ciuitatis pateretur timés cõsul ne postmodum priuato sibi eadé illa cũ bonoꝝ amissione: additaq; insup alia ignominia: accideret: abdicauit: se consulatu rebusq; suis oibus Lauiniũ trãslatis ciuitate excessit. Brutus ex senatusconsulto ad populũ tulit: ut oés Tarquiniæ gétis exules eént. collegã sibi comitiis céturiatis creauit. P. Valeriũ: quo adiutore reges eiecerat. Cũ haud cuiquã i dubio eét: bellũ ab Tarquiniis iminere: id qdem spe oium serius fuit: cæteꝝ id: qđ nõ timebát: ꝓ dolũ ac ꝓditionẽ ꝓpe libertas amissa é. Erát in Ro. iuuentute adolescétes aliquot: nec ii tenui loco orti: quoꝝ i regno libido solutior fuerat: æq̃les: sodalesq; adolescétiũ Tarquinioꝝ assueti more regio uiuere: eá tum æq̃to iure oium licentiá q̃rentes: libertaté alioꝝ in suá uertisse seruituté iter se cõquerebant': regé hoiem eé a quo ipetres: ubi ius: ubi iniuria opus sit: eé grãe locũ eé beneficio: & iracsci & ignoscere posse: iter amicũ & inimicũ discrimé nosse. Leges ré surdam inexorabilé eé: salubrioré meliorẽq; inopi: quá potéti: nihil laxaméti: nec ueniæ habeť: si modũ excesseris: piculosum eé i tot humanis erroribus sola inocentia uiuere. Ita iá sua spõte ægris ais legati ab regibus supueniũt sine mentione reditus bõa tantũ repetétes. Eoꝝ uerba posteaq̃ i senatu audita sunt: ꝓ aliquot dies ea cõsultatio tenuit: ne nõ reddita belli cá: reddita belli materia: & adiumétum eént. Interi legati cũ aliis alia moliri apte bõa repetétes: clam recupandi regni cõsilia struere: & táq̃ ad id: qđ agi uidebat' ambiétes: nobiliũ adolescétium aios ptemptabát: a qbus placide oratio accepta é: his lras ab Tarquiniis reddũt: & de accipiédis clá nocte in urbé regibus colloquunt'. Vitelliis Aquiliq; fratribus prio cõmissa res. Vitelliꝝ soror cõsuli nupta bruto erat: iáq; ex eo mrimonio adolescétes erát liberi Titus: Tiberiusq;: eos quoq; in societaté cõsilii: auũculi assumunt: ꝓterea & nobiles aliquot adolescétes cõscii assumpti: quoꝝ uetusta

Quid de asserta libertate

Alternis fasces cõsules habeť cœperunt

Qui cõscripti diceréť i senatu rex sacrificulus

Tarquinius Collatinus sponte exiliũ cõcessit

M. & Manilius gellius fratres uxoris bruti

L.&.M aquilii Collatini fororis filii detecta cõiuratio

te memoria abiit. Interim cũ in ſenatu uiciſſet ſnia: q̃ cenſebat reddẽda bona eãq; ipſam cãm moræ in urbe haberẽt legati. qd̃ ſpaciũ ad cõparanda uehicula a cõſulibus ſumpſiſſent: q̃bus regũ aſportarent res: omne id tp̃s cũ cõiuratis cõſultando abſumũt: euincũtq; inſtãdo ut litteræ ſibi ad Tarq̃nios daré/ tur: nõ aliter q̃dem crediturꝰ eos: nõ uana ab legatis ſup rebus tãtis afferri. Datæ litteræ: ut pignus fi dei eẽnt: manifeſtũ facinus fecerunt. Nam pridiæ quã legati ad Tarq̃nios ꝓficiſcerenť: & cœnati forte apud Vitellios eẽnt cõiuratiq; ibi: remotis arbitris: multa iter ſe de nouo: ut fit cõſilio egiſſẽt: ſermoné coꝝ ex ſeruis unus excepit: q̃ iam ãtea id ſenſerat agi: ſed eã occaſioné ut lĩæ legatis darent: q̃ deꝑhẽſæ ré coarguere poſſent: expectabat. Poſteaq̃ datas ſenſit: ré ad cõſules ad deꝑhẽdẽdos legatos cõiuratoſq; ꝓfecti domo ſine tumultu rem oẽm oppſſere: litteraꝝ ĩ primis habita cura ne iterciderẽt: ꝓditoribꝰ exemplo in uincla coniectis: de legatis paulum addubitatum é &: q̃q̃ uiſi ſunt cõmiſiſſe: ut hoſtiũ loco eſſent: ius tamẽ gentiũ ualuit. De bonis regis: q̃ reddenda ante ſenſuerãt: res ĩtegra referť ad patres: ibi uicti ira: uetuere reddi: uetuere in puglicũ redigi: diripiẽda plebi ſunt data: ut cõtacta regia p̃da ſpem ĩ

Martiꝰ cãpus Tarq̃ni orum ager olĩ

ꝓpetuum cũ iis pacis amitteret: ager Tarquinioꝝ q̃ iter urbem ac tyberim fuit cõſecratus Martio: mar tius deinde cãpus fuit. Forte ibi tum ſeges farris diciť fuiſſe matura meſſi: quẽ campi fructum: qa reli gioſum erat: cõſumere: deſectã cum ſtraméto ſegetem magna uis hoĩum ſimul ĩmiſſa corbibus fu/

Insula tyberia T.& Tiberius Iunii bruti filii ex aq lioꝝ ſorore

dere in tyberim tenui fluẽtem aqua: ut mediis ſolet caloribus: ita in uadis hæſitantis fruméti aceruos cõſediſſe illitos limo: iſulam ĩde paulatim & aliis: q̃ fert temere flumen eodem ĩuectis factã: poſtea ad/ ditas credo moles: manuq; adiutũ: ut tam eminens area firmaq; tẽplis quoq; ac porticibus ſuſtinẽdis eẽt. Direptis bõis regum dãnati ꝓditores: ſumptũq; ſupplicium cõſpectius eo qd̃ pœnæ capiũdæ mi niſteriũ patri de liberis cõſulatus ipoſuit: & q ſpectator erat amouẽdus: eum ip̃m fortũa exactorẽ ſup plicii dedit. Stabãt ad palũ deligati nobiliſſimi iuuenes: ſeda cæteris uelut ab ignotis capitibus cõſulis liberi oĩum ĩ ſe auerterãt oculos: miſerabatq; nõ pœnæ magis hoĩes: quã ſceleris: quo pœnam meriti eſſent: illos eo potiſſimum anno patriã liberatã: patrẽ liberatorem: cõſulatum ortum ex domo Iunia:

In cõiuratoſ aĩad uerſũ

patres: plebẽ: quicqd hoĩum deorumq; romanoꝝ eẽt. Iduxiſſe in aĩum ut Supbo quondã regi: tũ infeſto exuli ꝓderent. Cõſules in ſedẽ ꝓceſſere ſuã: miſſiq; lictores ad ſumẽdum ſupplicium nudatos uir

Ceninẽſis uindex Vindictæ nomen

gis cædunt: ſecuriq; feriũt: cum iter oẽ tp̃s pater uultuſq; & os eius ſpectaculo eẽt: eminẽte patrio ani/ mo iter publicæ pœnæ miniſteriũ ſecundum pœnã nocẽtium: ut in utrãq; partẽ arcendis ſceleribus exẽplum nobile eẽt. Præmium ĩdici: pecunia ex ærario: libertas & ciuitas data: ille primũ diciť uindicta liberatus: qdam uindictæ quoq; nomen tractum ab illo putant: Vindicio ipſi nomen fuiſſe. Poſt

ipſi manu miſſiõi datũ Plut. ait

illum ſeruatũ: ut qui ita liberati eſſent: in ciuitaté accepti uiderenť. His: ſicut acta erant: nunciatis: incẽſus Tarquinius non dolore ſolum tantæ ad irritũ cadentis ſpei: ſed etiam ita odioq;: poſteaq̃ dolo uiã obſeptã uidit: bellum aperte moliendum ratus: circuire ſupplex Ethruriæ urbes: orare maxime ueientes tarquinienſeſq;: ne ſe ortũ eiuſdem ſanguinis extorrẽ egentẽ ex tanto modo regno cũ liberis adole

pulchꝝ

ſcentibus ante oculos ſuos perire ſinerent: alios peregre in regnũ Romã accitos: ſe regẽ augentẽ bello romanum imperium a proximis ſcelerata cõiuratione pulſũ: eos inter ſe: qa nemo unus ſatis dignus regno uiſus ſit: partes regni rapuiſſe: bona ſua diripienda pnpulo dediſſe: ne quis expres ſceleris eſſet patriã ſe regnũq; ſuũ repoſcere: & perſegui ingratos ciues uelle: ferrent opem: adiuuarent: ſuas quoq; ueteres iniurias ultum irent: totiens cæſas legiones: agrum ademptũ. Hæc mouerũt Veientes: ac ꝓ ſe quiſque romano ſaltẽ duce ignominias demendaſ: belloq; amiſſa repetenda minaciter fremũt: tarqui nenſes nomẽ ac cognatio mouet: pulchrũ uidebať ſuos Romæ regnare. Ita duo duaꝝ ciuitatiũ exerci tus ad repetendum regnum belloq; ꝓſequendos romanos ſecuti Tarquinium. Poſteaq̃ in agrũ roma/

Olĩ ducibꝰ cãpeſcere pugna

num uentum eſt: obuiam hoſti cõſules eunt Velerius quadrato agmine peditem ducit Brutus ad explorãdum cũ equitatu anteceſſit. Eodẽ modo primus eques hoſtiũ agminis fuit: præerat Aruns Tarq nius filius regis: rex ipſe cũ legiõibus ſequebať. Arũs ubi ex lictoribus ꝓcul cõſulẽ eſſe: deinde iã ꝓpri/ us ac certius facie quoq; Brutũ cognouit: inflamatus ira: ille eſt uir: inq̃t: q nos extorres expulit patria ipſe en ille noſtris decoratus iſignibus magnifice ĩcedit: dii regũ ultores adeſte cõcitat calcaribus equũ atq; in ipſũ infeſtus conſulẽ dirigit ſenſit in ſe iri Brutus: decoꝝ erat tũ ipſis capeſſere pugnã ducibus: auide itaq; ſe certamini offert adeoq; infeſtis aĩs cõcurrerũt: ut neuter: dũ hoſtẽ uulneraret: ſui ꝓtegen

Bruti &Arũtis tarquinii iteritus

di corporis memor: cõtrario ictu ꝑ parmã uterq; tráſſixus: duabus hærẽtes haſtis moribũdi ex equis la pſi ſint: ſimul & cætera eq̃ſtris pugna cœpit: neq; ita multo poſt & pedites ſuperueniũt. Ibi uaria uicto ria & uelut æquo marte pugnatũ é: dextera utriq; cornua uicere: leua ſupata. Veiẽtes uinci ab romano milite ſueti fuſi fugatiq; ſũt tarquiniẽſis & nouus hoſtis nõ ſtetit ſolũ ſed ẽt ab ſua ꝑte romanũ pepulit. Ita cũ pugnatũ eſſet: tãtus terror Tarquinium atq; ethruſcos ĩceſſit: ut omiſſã irrita re nocte ambo exercitus ueiens Tarquiniẽſiſq; ſuas quiſq; abierent domos: adiiciunt miracula huic pugnæ: ſilentio ꝓximæ noctis ex ſilua arſia ingentẽ æditã uocẽ: ſiluani uocẽ eã creditam: hæc dicta: uno plus ethruſcoꝝ cecidiſſe in acie uincere bello romanũ: ita certe ĩde abiere: romani ut uictores: ethruſi ꝓ uictis nam poſteaq̃ illuxit: nec quiſq̃ hoſtiũ in cõſpectu erat. P. Valerius cõſul ſpolia legit: triumpbanſq; inde Romã

Matronæ ãnũ Brutũ luxerũt

rediit: collegæ funus: q̃to tum potuit apparatu: fecit: ſed multo maius morti decus publica fuit mœſticia: eo ante oĩa inſignis: qa matronæ annũ ut parẽtem eum luxerunt: qd̃ tam acer ultor uiolatæ pudicitiæ fuiſſet. Conſuli inde: qui ſupfuerat: ut ſunt mutabiles uulgi animi: ex fauore nõ inuidia modo ſed ſuſpicio ẽt cum atroci crimine orta: regnũ eum affectare fama ferebat: qa nec collegã ſubrogauerat in locũ Bruti: & ædificabat in ſumma uelia: ibi alto atq; munito loco arcẽ ĩexpugnabilẽ fore. Hæc

dicta uulgo creditaq; cū ĩdignitate quoq; ágerét aĩum cōsulis uocato ad cōsiliū populo: ſummiſſis fa
ſcibus: in cōcionem aſcédit. Gratū id multitudini ſpectaculū fuit: ſummiſſa ſibi eé ĩperii ĩſignia: cōfeſ
ſionéq; factā: populi quá cōſulis maieſtaté uimq; maioré eé. Vbi audire iuſſi cōſul laudare fortuná col
legæ: qđ liberata pria in ſummo honore ꝓ repu. dimicás matura gloria: nec dum ſe uertéte in ĩuidiā:
morté occubuiſſet: ſe ſupſtitem gloriæ ſuæ ad crimé: atq; ĩuidiā ſupeſſe: ex liberatore priæ ad Aqlios
Vitellioſq; recidiſſe. Nunq; ne ergo: ĩqt: ulla adeo a uobis ſpectata uirtus erit: ut ſuſpiciõe uiolari neqat
Ego me illum acerrimū regū hoſtē. ĩpm cupiditatis regni crimen ſubitus timeré? Ego ſi in ipſa arce
capitolioq; habitaré: metui me credere poſſem a ciuibus meis? tam leui mométo mea apud uos fama
pédet adeo ne eſt ſundata leuiter fides: ut ubi ſim: quā q ſim magis referat? Non obſtabunt. P. Valerii
ædes libertati ueſtræ qrites: tuta erit uobis uelia. deferam nõ in planū mõ ædes: ſed colli ét ſubiiciā: ut
uos ſupra ſuſpectū me ciuem habitetis: in uelia ædificent: qbus melius quā. P. Valerio credit libertas.
Delata cõfeſtim materia oĩs ĩfra ueliam: & ubi nunc uicus publicus eſt: domus in ĩfimo cliuo ædifica
ta. Latæ deĩde leges nõ ſolū q̃ regni ſuſpiciõe cõſulé abſoluerét: ſed q̃ adeo in cõtrariū uerterent: ut po
pularem ét facerét. Inde cognomé factū Publicolæ eſt. Ante oés de ꝓuocatione aduerſus magiſtratus
ad populū: ſacrádoq; cū bonis capite eius: q regni occupádi cõſilia iniſſet. Gratæ in uulgus leges fuere:
q̃s cum ſolus ptuliſſet ut ſua unius in his gŕa eét: tum deĩde comitia collegæ ſubrogádo habuit. Crea
tus. SP. Lucretius cõſul: q magno natu nõ ſufficiétibus iam uiribus ad cõſularia munera obeũda intra
paucos dies moriť. Suffectus ĩ Lucretii locū. M. Horatius Puluillus: apud quoſdā ueteres auctores nõ
inuenio Lucretium cõſulé: Bruto ſtatim Horatium ſuggerũt: credo qđ nulla geſta res inſignem fece
rit: conſulatum memoria ĩtercidiſſe. Nondum dedicata erat in capitolio louis ædes. Valerius Horati
uſq; cõſules ſortiti uter dedicaret. Horatio ſorte euenit. Pblicola ad ueiétem bellū ꝓfectus. Aegrius:
quā dignum erat: tulere: Valerii neceſſarii dedicationé tam inclyti tẽpli Horatio dari: id oĩbus modis
impedire conati: poſteaq̃ alia fruſtra tẽptata erát: poſté iam teneti cõſuli fœdum inter p̃cationem deũ
nunciũ ĩcutiũt: mortuũ eius filium eé: funeſtaq; familia dedicare eũ tẽplum nõ poſſe. Nõ crediderit fa
ctum: an tãtum roboris aĩo fuerit: nec tradiť certũ: nec ĩterp̃tatio eſt facilis nihil aliud ad eum nunciũ
a ꝓpoſito auerſus: quā ut cadauer efferri iũberet: tenés poſtẽ p̃cationé pagit: & dedicat tẽplum. Hæc
poſt exactos reges domi militiæq; geſta primo anno. Inde. P. Valerius iteꝝ. T. Lucretius cõſules facti.
Iam tarquinii ad Larté Porſenā Cluſinũ regem pfugerát: ibi miſcendo cõſiliũ p̃ceſq; nũc orabant: ne
ſe oriũdos ex ethruſcis eiuſdé ſanguinis nominiſq; egentes exulare patereť: nũc mouebát ét ne oriété
morem pellendi reges inulctũ ſineret: ſatis libertatem ipſam habere dulcedinis: niſi q̃ta ui ciuitates eā
expetant: tãta regna reges defendát: æquari ſumma infimis: nihil excelſum: nihil: qđ ſup cætera emi
neat: in ciuitatibus fore: adeſſe finem regnis rei ĩter deos hoieſq; pulcherrimæ. Porſena tum regem eé
Romæ: tum Etruſcæ gentis regé amplũ tuſcis ratus: Ramá infeſto exercitu uenit: nõ unq̃ alias ante
tantus terror ſenatum inuaſit: adeo ualida res tum cluſina erat: magnumq; Porſenæ nomen. Nec ho
ſtes modo timebant: ſed ſuos metipſos ciues: ne romana plebs metu pculſa: receptis ĩ urbem regibus
uel cum ſeruitute pacé acciperet. Multa igiť blándimenta plebi p id tempus ab ſenatu data: annonæ in
primis habita cura: & ad frumentũ cõparádum miſſi: alli in uolſcos: alii Cũmas: ſalis quoq; uédédi ar
bitrium quia ĩpenſo pretio ueniebat in publicũ omni ſumptu adéptũ priuatis: portoriis quoq; & tri
buto plebe liberata: ut diuites conferrent: qui oneri ferendo eſſent pauperes ſatis ſtipendii pendere ſi li
beros educent. Itaq; hæc indulgentia patrũ aſperis poſtmodũ rebus in obſidione ac fame adeo concor
dem ciuitaté tenuit ut regiũ nomé non ſummi magis: quā infimi horrerent: nec quiſquā unus malis
artibus poſtea tã popularis eſſet: quantũ bene imperando uniuerſus ſenatus fuit. Cũ hoſtes adeſſent ꝓ
ſe quiſq; in urbé ex agris demigrant: urbé ipſam ſepiunt præſidiis alia muris: alia tyberi obiecto uide
bant tũta pons ſublicius iter pene hoſtibus dedit: ni unus uir fuiſſet Horatius Cocles id munimen
tum illo die fortuna urbis romanæ habuit: qui poſitus forte in ſtatione pontis. cũ captũ repétino im
petu ianiculũ: atq;: indecitatos decurrere hoſtes uidiſſet: trepidamq; turbā ſuoꝝ arma ordineſq; relin
quere: repræhẽſans ſingulos: obſiſtens obteſtáſq; : deum & hoĩum fidem teſtabatur: ne quicquam de
ſerto præſidio eos fugere: ſi tranſitū põtem a tergo reliquiſſent: iam plus hoſtiũ in palatio capitolioq;
quā ĩ ianiculo fore itaq; monere: prædicare ut ponté ferro igni quacunq; ui poſſint: interrũpant: ſe im
petum hoſtium: quantum corpore uno poſſet obſiſti: exceptuꝝ. Vadit ide in primũ aditum pontis: ĩ
ſigniſq; inter cõſpecta cedétium pugnæ terga: obuerſis cõminus ad ineundũ prælĩ armis: ipſo mira
culo audaciæ obſtupefecit hoſtes: duos tamé cũ eo pudor téuit Spuriũ Laertiũ ac Titũ Herminiũ am
bos claros genere factiſq;. Cũ his primá periculi procellā & qđ tumultuoſiſſimũ pugnæ erat parũper
ſuſtinuit: deĩde eos quoq; ipſos exigua parte pontis relicta reuocátibus: q reſcindebát: cedere in tutum
coegit. Circũferens ĩde minaciter truces oculos ad ꝓceres ethruſcoꝝ nũc ſingulos ꝓuocare: nũc ĩcrepa
re oés: ſeruitia regũ ſupboꝝ ſuæ libertatis imemores alienā oppugnatũ uenire. Cũctati aliquãdiu ſũt:
dũ alius alium: ut prælĩ incipiát: cicũſpectát: pudor deinde cõmouit aciẽ: & clamore ſublato undiq; ĩ
unũ hoſtem tæla cõiiciunt: quæ cũ in obiecto cũcta ſcuto hæſiſſent: neq; ille minus obſtinatus ingenti
ponté obtineret gradu iam impetu detrudere conabanť uiꝝ: cũ ſimul fragor rupti pontis: ſimul cla
mor romanoꝝ alacritate perfecti operis ſublatus pauore ſubito impetũ ſuſtinuit. Tum Cloces tybe
rine: inquit: pater te ſanctæ præcor hæc arma: & hũc militẽ propitio flumĩe accipias: ita ſic armatus ĩ
tyberim deſiluit: multiſq; ſuper incidentibus tælis incolumis ad ſuos tranauit: rem auſus plus famæ

Prima oſo fu/ nebriſ ap̃.ro. q̃ ĩ funeť Bruti hũit ua leriuſ conſul Vii pu/ blicolæ cogno. Primũ caput legiſ ut reiſ pro uocatio eſſet a mgſa/ tibꝰ ad pp̃. Se/ cũdum ut capi/ tale eét ſi quis mgſa/ tũ ĩ iuſ/ ſu pp̃. adiret Idibuſ ſeptẽb. tẽplũ đ dicatũ Veriſi/ milĩꝰ é nũciatũ ĩ caſtriſ filiũ pi/ iſſe P. Vale riuſ: & T. Lu/ cretiuſ conſul Põſ ſub liciuſ Horatii coclitiſ memo rabile facinuſ Sp. laer tiuſ. T. Hermi niꝰ Co/ cleſ ab eo qđ unũ alterũ oculũ ĩ bello amiſiſ/ ſet

habituram ad posteros:quã fidei Grata erga tantam uirtutem ciuitas fuit:statua ĩ comitio posita:agri quantum uno die circum arauit datum priuata quoq; iter publicos honores studia eminebant nam: in magna inopia pro domesticis copiis unusquisque ei aliquid fraudans se ipse uictu suo contulit.

Porsena primo conatu repulsus:cõsiliis ab obpugnáda urbe ad obsidendá uersis:p̃sidio in ianiculo locato:ipse in plano ripisq; tyberis castra posuit:nauibus undiq; accitis & ad custodiẽdum ne qd Romã frumenti subuehi sineret:& ut prædatum milites trãs flumen per occasiunem allis atq; aliis locis trahiicerẽt:breuiq; adeo ifestũ oẽm Ro.agrũ reddidit:ut nõ cætera solũ ex agris:sed pecus quoq; omne in urbẽ cõpelleret:neq; quisq; extra portas ꝓpellere auderet.Hoc tãtum licentiæ ethruscis nõ metu magis:quã cõsilio cõcessum.Náq; Valerius cõsul iertus in occasioné multos simul & effusos ipro parus uiso adoriẽdi:in aruis rebus negligẽs ultor:graué se ad maiora uindicẽ seruabat:itaq; ut eliceret p̃dato res:edicit suis postero die freq̃ntes porta esquilina:q̃ auersissima ab hoste erat: expellerẽt pecus: scituros in hostes ratus:qđ in obsidione & fame seruitia ifida trãsfugerẽt:& sciere ꝓfugæ idicio:multoq; plures ut in spem uniuersæ p̃dæ flumen traiiciũt.P.Valerius inde.T.Herminiũ cũ modicis copiis ad secundũ lapidẽ gabina uia occultũ cõsidere iubet.PS.Largiũ cũ expedita iuuẽtute ad portã collinã stare:donec hostis p̃tereat:inde se obiicere:ne sit ad flumẽ reditus:cõsulũ alter.T.Lucretius porta næuia cũ aliquot mãipulis militũ egressus:ipe Valerius cælio mõte cohortes delectas educit:hiq; primi appa

Cædũt ethrsci ĩ isidiã p̃cipitati

ruere hosti.Herminius:ubi tumultũ sensit:cõcurrit ex isidiis:uersisq; in Lucretiũ ethruscis: terga cædit dextera leuaq; hĩc a porta collina:illĩc ab næuia redditus clamor.Ita cæsi ĩ medio p̃datores:neq; ad pugnã uiribus pares:& ad fugã septis oĩbus uiis:finisq; ille tam effuse uagandi ethruscis fuit. Obsidio erat nihilominus:& frumenti cum smma caritate inopia:sedendoq; expugnaturum se urbem spem Porsena habebat:Cum.C.Mutius adolescens nobilis:cui indignum uidebatur:Po.Ro.seruientem.cũ sub regibus eẽt:nullo bello nec ab hostibus ullis obsessum esse:libeq; eundem populũ ab iisdẽ etruscis obsideri:quoq; sæpe exercitus fuderit:itaq; magno audaciq; aliquo facinore eam indignitatem uindicandam ratus primo sua sponte penetrare in hostium castra constituit:deide metuens:ne si consulum iniussu & omnibus ignaris iret:forte deprehensus a custodibus Romanis retraheretur:ut transfuga:fortuna tum urbis crimen affirmante:senatum adiit.Transire:inquit:tyberim patres:& intrare si possim castra hostium uolo:non prædo nec populationum inuicem ultor:maius:si dii iuuant in animo est facinus approbant patres:abdito intra uestem ferro proficiscitur:ubi eo uenit:in confertis

Agesilaus themistoclis frater mardoniũ ꝓ Xerxe occidit Facere & pati fortia romanũ est

sima turba prope regium tribunal constitit:ibi cũ stipẽdium forte militibus daret:& scriba cum rege sedens pari fere ornatu multa ageret:cum milites uulgo adirent:timens scisciari uter Prosena esset ne ignorando regem: semetipse aperiret:quis esset quo temere traxit fortuna facinus:scribam ꝓ rege obtrucat:uadentẽ ide q̃ ꝓ trepidã turbã cruento mucrone sibi ipse fecerat uiã cũ cõcursu ad clamorem facto:comprehẽsum regii satellites retraxissent ante tribunal regis destitutus:tum quoq; inter tãtas fortunæ minas metuendus magis:quã metuens : romanus sum:inquit ciuis.C.Mutium uocant: hostis hostem occidere uolui: nec ad mortẽ minus animi est:quam ac cædem fuit:& facere & pati fortia romanũ est:nec unus ego in te hos aĩos gessi:longus post me ordo est idem petentium decus:proinde in hoc discrimen:si iuuat :accingere: ut in singulas horas capite dimices tuo ferrũ hastamq; in uestibulo habeas regiæ:hoc tibi iuuentus romana indicimus bellum:nullã aciem:nullũ prælio timueris:uni tibi:& cum singulis :res erit.Cũ rex simul ira infensus:periculoq; cõterritus circundari ignes minitabũdus iuberet nisi expromeret ꝓpere:quas insidiaq; minas per ambages iaceret:en tibi:inquit : ut sentias:quã uile corpus sit iis:qui magnã gloriã petunt: dextrãq; accenso ad sacrificiũ foculo iniicit : quam cũ uelut alienato ab sensu torreret aĩo:prope attonitus miraculo rex:cum ab sede sua prosiluisset:amoueriq; ab altaribus iuuenem iussisset:tũ uero abi:inquit:in te magis:quã in me hostilia ausus iuberem macte uirtute esse:si pro mea patria ista uirtus staret:nunc iure belli liberum te intactum inuiolatũq; hinc dimitto.Tunc Mutius quasi remunerans meritũ.Quando quidẽ:inquit:est apud te uirtuti honos:ut beneficio tuleris a me quod minis nequisti.ccc.cõiurauimus principes iuuentutis romanæ:ut in te ac uia crassaremur:mea prima sors fuit:cæteri:utcunq; ceciderit:primi quoad te opportunũ fortuna dederit:suo quisq; tẽpore aderũt.Mutium dimissum : cui postea scæuolæ a clade dextræ manus cognomentum inditum:legati a Porsena Romam secuti sũt(adeo mouerat eum & primi periculi casus)quo nihil se præter errorem insidiatoris texisset:& subeunda dimicatio totiens:quod cõiurati superessent:ut pacis conditiones ultro ferret romanis.lactatũ in cõditiõibus nequicquam de Tarquiniis in regnũ restituendis magis:qa id negare ipse nequerat Tarquiis:quã qđ negatũ iri sibi a romãis ignoraret:de agro uetentibus restituẽdo impetratum:expressaq; necessitas obsides dãdi romanis si ianiculo præsidium deduci uellẽt.His conditiõibus cõposita pace:exercitũ ab ianiculo deduxit Porsena : & agro romano excessit.Patres.C.Mutio uirtutis cã trans tyberim agrum dono dederẽ:quæ postea sunt

Cur scuolæ cognomẽ inditũ

Chloelia Mutia prata

mutia prata appellata.Ergo ita honorata uirtute:fœmĩæ quoq; ad plublica decora excitatæ . Chloelia uirgo una ex obsidibus cum castra ethruscoq; forte haud ꝓcul ripa tyberis locata eẽnt:frustrata custodes dux agminis uirginũ iter tæla hostium tyberym tranauit:sospiteq; oẽs Romã ad ꝓpinquos restituit.Quod ubi regi nũciatum est:primo icensus ira oratores Romã misit ad Chloeliã obsidẽ deposcẽdam alias haud magnifacere:deinde in admiratiõẽ uersus supra Coclites Mutioq; dicere id facinus esse:& præ se fere quẽadmodũ:si non dedat obses:pro rupto se fœdus habituꝝ:sic deditam iuiolatãq; ad suos remissuꝝ.Vtrinq; cõstitit fides:& romani pignus ex fœdere restituerũt:& apud regem ethru

ſcum nō tuta ſolum:ſed honorata ēt uirtus fuit:laudataq; uirgine partē obſidum ſe donare dixit:ipſa quos uellet:legeret:; pductis oībus legiſſe impuberes dicit̄:qđ & uirginitati decoꝛ & cōſenſu obſidū ipſoꝛ; pbabile erat:eam ætatē potiſſimū liberari ab hoſte:q̄ maxime opportuna iniuriæ eſſet.Pace re dintegrata Romani nouam in fœmina uirtutē nouo genere honoris ſtatua equeſtri donauere:ī ſum ma ſacra uia fuit poſita uirgo iſidens equo.Huic tam pacatæ; pfectioni ab urbe regis ethruſci abhor/ rens mos traditus ab antiquis uſq; ad noſtram ætatem inter cætera ſolemnia manet bonis uendēdis Bona Porſenæ regis uendendi.Cuius originem moris neceſſe eſt:aut inter bellum natam eſſe neque omiſſam in pace:aut a mitiore creuiſſe principio:quam hic præ ſe ferat titulus bona hoſtiliter ueudē/ di.Proximum uero ē ex iis:quæ traduntur:Porſenam diſcedentem a ianiculo caſtra opulenta:con/ uecto ex propinquis ac fertilibus ethruriæ aruis cōmeatu romanis dono dediſſe: inopi tum urbe ab longinqua obſidione:ea deinde:ne populo īmiſſo diriperent̄ hoſtiliter ueniſſe:bonaq; Porſenæ appel lata:gratiam muneris magis ſignificāte titulo:quā auctionem fortunæ regiæ:q̄ ne in ptāte qdem Po. Ro.eſſet.Omiſſo romano bello Porſena:ne ſtuſtra ī ea loca exercitus adductus uideret̄:cum parte co piaꝛ filium Aruntem Aricīā oppugnatum mittit.Primo aricinos res nec opinata pculerat: accerſita deinde auxilia & a latinis populis:& a Cumis tātum ſpei fecere:ut acie decernere auderēt.Prælio inito adeo cōcitato īpetu ſe intulerāt ethruſci:ut funderent ipſo īcurſu aricinos.Cumanæ cohortes arte ad/ uerſus uim uſæ declinauere paululū:effuſeq; p̄latos hoſtes cōuerſis ſignis a tergo adortæ ſūt:ita ī me/ dio ; ppe iam uictores cæſi ethruſci:pars exigua:duce amiſſo:quia nullum ; ppius perfugium erat:Ro mam inermes fortuna ac ſpecie ſupplicum delati ſunt:ibi benigne excepti:diuiſiq; in hoſpicia: curatis uulneribus alii profecti domos nuncii hoſpitalium beneficioꝛ:multos Romæ hoſpitum urbiſq; ca/ ritas tenuit.Iis locus ad habitandum datus:quē deinde Tuſcum uicum appellauere.P.Lucretius inde &.P.Valerius Publicola conſules facti.Eo anno poſtremum legati a Porſena de reducendo in regnū Tarquinio uenerunt:q̄bus cum reſponſum eſſet miſſuꝛ ad regem ſenatum legatos: miſſi confeſtim honoratiſſimus qſq; e patribus:nō q̄n breuiter reddi reſpōſum potuerit nō recipi reges:ideo delectos potius patrū ad eū miſſos:quam legatis eius romæ dare reſponſum:ſed ut ī ppetuū eius rei mentio finiretur:neu in tantis mutuis beneficiis animi ſolicitarent̄:cū ille peteret:quod contra libertatem po/ puli romani eſſet:romani:niſi ſi pernitiem ſuam faciles eſſe uellent:negarent.cui nihil negatū uellent non in regno populū romanū;ſed in libertate eſſe:ita induxiſſe in animū hoſtibus potius:quam por/ tas regibus patefacere:eam eſſe uolunratem oīum:ut qui libertati erit : in illa urbe finis īdem urbi ſit: proinde:ſi ſaluam eſſe uellet Romam:ut patiatur liberam eſſe:orare:Rex uerecundia uictus quando id certum atq; obſtinatū eſt:inquit:neq; ego obtundam ſæpius eadem ne quicquam agendo:nec Tar quinios ſpe auxilii:quod nullum in me eſt:fruſtrabor:alium hinc:ſeu bello opus eſt:ſeu quieto exilio quærant locum:ne quid meā uobiſcum pacem diſtineat.Dictis facta amiciora adiecit:obſidum quod reliquū erat:reddidit agrum ueientē:fœderead ianiculū icto:adenptum reſtituit.Tarquinius ſpe om/ ni reditus inciſa:exultatum ad genē Mamilium Octauiū Tuſculum abiit:Romanis pax fida ita cum Porſena fuit conſules Marcus Valerius publius poſthumius . Eo anno bene pugnatum cum ſabinis: conſules triūpharunt.Maiore inde molle ſabini bellū parabant:aduerſus eos:& ne quid ſimul ab Tu/ ſculo.unde & ſi nō apertū:ſuſpectū tamen ballū erat:repentini periculi oriret̄.P. Valerius quar.T.Lu/ cretius iteꝛ conſules facti.Seditio inter belli paciſq; auctores orta in ſabinis aliquantū uirium tranſtu/ lit ad romanos:namq;. Ap .Clauſus:cui poſtea.Ap. Claudio fuit Romæ nomē:cum pacis ipſe auctor a turbatoribus belli premeret̄ nec par factioni eſſet:ab Gn.Regillo magna cliētium comitatus manu Romam tranſfugit.Iis ciuitas data agerq; trans Anienem uetus claudia tribus poſtea nouis additis tri bulibus qui ex eo uenirēt agro appellata.Appius iter patres lectus:haud ita multo poſt in principum dignationem peruenit.Conſules infeſto exercitu in agrū ſabinum profecti cum ita uaſtatione:deinde prælio afflixiſſent opes hoſtiū:ut diu nihil inde rebellionis timere poſſent:triūphantes Romam redie runt.P.Valerius omniū conſenſu princps belli paciſq; artibus anno poſt.Agrippta Menenio. P .Poſt/ humio conſulibus:morit̄ gloria:īgēti:copiis familiaribus adeo exiguis:ut funeri ſumptus deeſſet: de publico eſt datus:luxere matronæ:ut Brutum.Eodem āno duæ coloniæ latinæ Pometia & Cora ad Aurūcos deficiūt.Cum aurūcis bellum initum:fuſoq; īgēti exercitu:q ſe īgrediētibus fines cōſulibus ferociter obtulerat:omne auruncū bellū Pometiam cōpulſum ē.Nec magis poſt p̄lium:qua in prælio cædibus temperatum eſt:& cæſi aliq̄to plures erāt:quā capti:& captos paſſim trucidauerūt ne ab obſi dibus qdem:qui.ccc.accepti numero erāt:ira belli abſtinuit:& hoc anno Romæ triūphatū.Secuti con ſules Opiter Virgineus.SP.Caſſius primo Pometiā ui:deinde uineis aliiſq; opibus oppugnauerunt: ī quos aurunci magis iam inexpiabili odio:quam ſpe aliqua aut occaſione coacti:cum plures igni: quā ferro armati excurriſſent:cæde īcendioq; cuncta cōplent:uineis īcenſis multis hoſtium uulneratis & occiſis:cōſulum quoq; alteꝛ:ſed ueꝛ nomē auctores nō adiiciūt:graui uulnere ex eo deiectū prope interfecerūt.Romā īde male geſta re reditum:iter multos ſaucios cōſul ſpe īcerta uitæ relictus.Inter/ iecto deinde haud magno ſpacio quod uulneribus curādis ſupplendoq; exercitui ſatis eſſet:cū ira ma/ iore:tum:uiribus ēt aucti:Pometiæ arma illata:& cum uineis refectis aliaq; mole belli iam in eo eſſet ut in muros euaderet miles:deditio eſt facta:cæteꝛ nihilominus fœde dedita urbe:quā ſi capta foret: aurūci paſſim pricipes ſecuri pcuſſi:ſub corona uenierūt coloni alii oppidū dirutum:ager ueniit. Con ſules ob iras magis grauiter ultas:quā ob magnitudinem pfecti belli triumpharunt.Inſequens annus

Plutar. & Phu nus Va leria & publico læ filiæ ſtatuā erectā aiunt

Aruns Porſe. filiꝰ cīr/ ca aricīā periit

Vīī tuſ/ cus ui/ cus.P. Lucre. P.Vale. conſul Tarqni uſa por ſena ad Mami/ liū gene rū abiit M. Va/ leriꝰ & P. po/ ſthūius conſul ; P.Vale. &.T. lu cre. cōſ. Vide ne a laui re gillo ſit legēdū potius qđ Dio ny.ſen/ tire uī Agrip/ pa me/ nemus P.po/ ſthūius conſul Pome/ tia & co ra Opiter virgini us & SP. Caſ ſiuſ cōſ.

Posthumio cominius &. T. largius cõsules

Posthumiũ Cominiũ. &. T. Largiũ cõsules habuit. Eo anno Romæ cum per ludos ab sabinorum iuuentute per lasciuiã scorta raperent: concursu hominum rixa ac prope prælium fuit: paruaq; ex re ad rebellionem spectare res uidebatur. Supra belli latini metũ id quoq; accesserat: quadraginta iam coniurasse populos concitante Octauio Mamilio satis constabat. In hac tantaq; expectatione rerum solli/cita ciuitate dictatoris primum creandi mẽtio orta: sed nec quo anno: nec quibus factis consulibus: qa ex factiõe tarquiniana essent. Id quoq; enim traditur: parũ creditũ sit: nec quis primũ dictator sit creatus: satis cõstat: apud ueterrimos tãtum auctores. T. Largiũ dictatorem primũ. SP. Cassium magistrũ equitum creatos inuenio: consulares legere: ita lex iubabat de dictatore creando lata: eo magis adducor: ut credam: Largiũ: qui consularis erat: potius quam. M. Valerium Fusium Volesi nepotẽ: qui non dum consul fuerat: moderatorẽ & magistrum consulibus appositum: qui si maxime ex ea familia legi dictatorem uellent: patrem multo potius. M. Valerium spectatæ uirtutis consularem uirum legissent. Creato dictatore primum Romæ: posteaq; præferri secures uiderunt: magnis plebem metus incessit: ut intentiores essent ad dicto parendum: neq; enim ut in consulibus qui pari potestate essent: alterius auxilium: neq; prouocatio erat neq; ullũ usquam: nisi in cura parendi auxiliũ: sabinis etiam creatus Romæ dictator eo magis: quod propter se creatum crediderant: metũ incussit: itaq; legatos de pace mittunt: quibus orantibus dictatorem senatumq; ut ueniã erroris hominibus adolescentibus darent: responsum ignosci adolescentibus posse: senibus non posse: qui bella ex bellis sererent: actum tamen est de pace: impetrataq; foret: si quod impẽsæ factum in bellum erat: præstare sabini (id enim postulatum erat) in animũ induxissent: bellum indictum: tacitæ inducię quetum annum tenuere. Consules Seruilius Sulpicius. M. Manlius Tullus: nihil dignũ memoria actum. T. Ebutius deinde: &. G. Vetusius. His consulibus Fidenæ obsessæ: Crustumeria capta: Prænestę ab latinis ad romanos desciuit: nec ultra bellum latinum gliscens iam per aliquot annos dilatum. Aulus Postumius dictator. T. Ebutius magister equitũ magnis copiis peditum equitumq; profecti ad lacũ regillum in agro tusculano agmini hostiũ occurrerunt: & quia Tarquinios esse in exercitu latinorũ auditum est: sustineri ira non potuit quin extẽplo cõfligerent. Ergo etiã prælium aliquãto: quam cætera grauius atq; atrocius fuit non enim duces ad regendam modo consilio rem affuere: sed suis metipsis corporibus dimicantes miscuere certamina: nec quisquam procerũ ferme hac aut illa ex acie sine uulnere præter dictatorem romanum excessit. In posthumium prima in acie suos adhortantem instruentemq; Tarquinius Superbus quanquã iam ætate & uiribus erat grauior: equum infestus admisit: ictusq; a latere cõcursu suorũ receptus in tutum é. Et ad alterum cornu Ebutius magister equitum in Octauiũ Mamiliũ impetũ dederat: nec fefellit ueniens tusculanũ ducẽ: cõtra quẽ & ille concitat equum: tantaq; uis ifestis uenientiũ hastis fuit: ut brachiũ Ebutio traiectũ sit. Mamilio pectus pcussum: hũc qdẽ i secũdam aciem latini recepere. Ebutius cũ saucio brachio tenere tælũ non posset: pugna excessit. Latinus dux nihil deterritus uulnere prælium ciet: & quia suos perculsos uidebat: accersit cohortem exulum romanorũ: cui. L. Tarquinii filius præerat: ea quoniam maiore pugnabat ira ob erepta bona patriamq; ademptã: pugnam parumper restituit. Referentibus iam pedem ab ea parte Romanis. M. Valerius Publicolæ frater conspicatus ferocem iuuenem Tarquinium obstentantem se in prima exulum acie domestica etiam gloria accensus: ut cuius familiæ decus eiecti reges erant eiusdem interfecti forent: subdit caballo equo & Tarquinium infesto ispiculo petit: Tarquinius retro in agmen suorum infenso cessit hosti: Valerium inuectum temere in exulum aciem ex transuerso quidem adortus transfigit: nec quicq; equitis uulnere equo retardato: moribundus romanus labentibus super corpus armis ad terram defluxit. Dictator. Posthumius: posteaquam cecidisse talem uirum exules ferociter citato agmĩe inuehi suos perculsos cedere animaduertit: cohorti suæ: quã delecta manu præsidii causa circa se habebat: dat signum: ut quem suoꝝ fugientem uiderint: pro hoste habeant: ita metu ancipiti uersi a fuga romani ĩ hostem & restituta acies. Cohors dictatoris tum primum prælium iniit: integris corporibus animisque fessos adorti exules cedunt. Ibi alia inter proceres cohorta pugna: imperator latinus: ubi cohortẽ exulum a dictatore romano circunuentam uidit: ex subsidiarii manipulos aliquot in primam aciem secum rapit: hos agmine uenientes. T. Herminius legatus conspicatus inter eos insignem uestę armisque Mamilium noscitans tanto ui maiore: quam pauloanto magister equitum cum hostiũ duce prælium init: ut & uno ictu transfixum per latus occiderit Mamilium: & ipsẽ inter spoliãdum corpus hostis ueruto percussus: cum uictor in castra cẽt: relatus inter primam curationem expirauerit. Tum ad equites dictator aduolat obtestans: ut fesso iam pedite descendãt ab equis: & pugnam capessant: dicto paruere: desiliunt ex equis: prouolant in prelium & pro antesignanis parmas obiiciunt. recipit extemplo animum pedestris acies posteaquam iuuentutis ꝓceres æquato genere pugnæ secum partem periculi sustinentes uidit. Tum demum impulsi latini: perculsaq; iclinauit acies: equitibus admoti equi: ut persequi hostem possent: secuta & pedestris acies: ibi nihil nec diuinæ nec humanæ opis dictator ꝓtermittens ædem Castori uouisse fertur: ac pronunciasse militi præmia: qui primus: qui secundus castra hostium intrasset: tantusq; ardor fuit: ut eodem impetu: quo fuderãt hostem: romani castra caperent. Hoc modo ad lacum regillum pugnatum est. Dictator: & magister equitum triumphantes in urbem rediere. Trienniõ deinde: nec certa pax: nec bellum fuit. Consules. Qu. Chloelius: &. T. Lartius inde. A. Sempronius: &. M. Minutius: his consulibus ædes Saturno dedicata: saturnalia institutus festus dies. A. deinde Posthumius &. T. Virgineus consules facti. Hoc demum ano ad regillum lacum

Posthumius cominius &. T. largius consules habuit

Aulus posthuminus dictator

Ater duo congressus

Valerii iteritus

Mamilii interius

Vota castori ædem

Q. Chloelius &. T. Lartius consul

pugnatum apud quosdam inuenio. A. Posthumium: quia collega dubiæ fidei fuerit: se consulatu abdicasse: dictatorem inde factum. Tanti errores implicant temporum aliter apud alios ordinatis magistratibus: ut nec qui consules secundum quosdam: nec quid quoque anno factum sit: in tanta uetustate non rerum modo: sed etiam auctorum digerere possis. Ap. Claudius: deinde &. P. Seruilius consules facti: insignis hic annus est nuncio Tarquinii mortis: mortuus est Cumis: quo se post fractas opes latinorum ad Aristodemum Tyrannum contulerat. Eo nuncio erecti patres: erecta plebes: sed patribus nimis luxuriosa fuit lætitia. Plebi: cui ad eam diem summa ope inseruitum erat: iniuriæ a primoribus fieri cœpere. Eodem anno Signia colonia: quam rex Tarquinius deduxerat: suppleto numero colonorum itę deducta est. Romæ tribus una &. xxx. factæ. Aedes Mercurii dedicata est idibus maiis. Cum uolscorum gente latino bello neq; pax: neq; bellum fuerat: nam & uolsci comparauerant auxilia: quæ mitterét latinis: ni maturatum ab dictatore Ro. esset: & maturauit Romanus: ne prælio uno cum latino uolscoq; contenderet. Hac ira consules in uolscum agrum legiones duxere: uolscos cõsilii pœnam metuentes: nec opinata res perculit: armorum immemores obsides dant. ccc. pricipum a Cora: atq; Pometia liberos: ita sine certamine inde abductæ legiões. Nec ita multo post uolscis leuatis metu/suum rediit ingenium: rursus occultum parant bellum hernicis ĩ societatem armorum assumptis legatos quoq; ad sollicitandum Latium passim dimittunt: sed recens ad regillum lacum accepta clades: latinos ira odioq; eius quicunq; arma suaderet: ne ab legatis quidem uiolandis abstinuit: compræhensos uolscos Romam duxere: ibi traditi consulibus: indicatumq; est uolscos hernicosq; parare bellum romanis: Relata re ad senatum adeo fuit gratum patribus: ut & captiuoq; sex millia latinis remitterent: & de fœdere: quod prope in perpetuum negatum fuerat: rem ad nouos magistratus traiicerét. Enimuero tam latini gaudere facto: pacis auctores in ingenti gloria esse: coronam auream Ioui donũ in capitolium mittunt: cum legatis donoq; qui captiuorum remissi ad suos fuerant magna circunfusa multitudo uenit pergunt domos eorum: apud quem quisq; seruierant: gratias agunt liberaliter habiti cultiq; in calamitate sua: inde hospitia iungunt. Nunquam alias ante publice priuatimq; latinum nomen Romano imperio coniunctius fuit. Sed & bellum uolscum imminebat: & ciuitas secum ipsa discors intestino inter patres plebemq; flagrabat odio: maxime propter nexos ob æs alienum: fremebant se foris pro libertate & imperio dimicantes domi a ciuibus captos & oppressos esse: tutioremq; ĩ bello quam in pace: inter hostes: quam inter ciues libertatem plebis esse: inuidiamque eam sua sponte gliscentem insignis unius calamitas accendit. Magno natu quidam cum omnium maiorum suorum insignibus se in forum proiecit: obsita erat squallore uestis: fœdior corporis habitus pallore ac macie perempti: ad hoc prolixa barba: & capilli efferrauerant speciem oris: noscitabatur tamen ĩ tanta deformitate: & ordinem duxisse aiebant: aliaq; militiæ decora uulgo miserantes eum iactabant: ipse testes honestarum aliquot locis pugnarum cicatrices aduerso pectore obstentabat. Scisciantibus unde ille habitus: unde deformitas: cum circunfusa turba esset: prope in concionis modum fabino bello ait se militantem: quia propter populationes agri non fructu modo caruerit: sed uilla incensa fuerit: direpta omnia pecora abacta: tributum iniquo suo tempore imperatum: æs alienum feciſſe: id cumulatum usuris: primo se agro paterno auitoq; exuisse: deinde fortunis aliis: postremo uelut tabem peruenisse ad corpus: ductum se ab creditore non in seruitium: sed in ergastulum: & carnificinam: inde ostentare tergum fœdum recentibus uestigiis uerberum. Ad hæc uisa auditaq; clamor ingens oritur: non iam foro se tumultus continet: sed passim totam urbem peruadit: nexu uincti folutiq; se undique in publicum proripiunt: implorant quiritium fidem: nullo loco deest seditionis uoluntarius comes: multis passim agminibus per omnes uias cum clamore in forum curritur. Magno cum periculo suo: qui forte patrum in foro erant: in eam turbam inciderunt: nec temperatum manibus foret: ni propere consules. P. Seruilius & Ap. Claudius ad comprimendam seditionem interuenissent: in eos multitudo uersa obstentare uincula sua deformitatemq; aliam: hæc se meritos dicere exprobrantes suã quisq; alius alibi militiam: postulare magis minaciter: quam suppliciter: ut senatum uocarent: curiamq;: ipsi futuri arbitri moderatoresq; publici consilii circũsistunt. Pauci ad modum patrum: quos casus obtulerat contracti ad consules. cæteros metus non curia modo: sed etiam foro arcebat: nec agi quicquam per infrequentiam poterat senatus. Tum uero eludi atq; extrahi se multitudo putare: & patrum qui abesſent: non casu non metu: sed impediendæ rei causa abesse: & consules ipsos tergiuersari: nec dubie ludibrio esse miserias suas. Iam prope erat: ut ne consulum quidem maiestas coerceret iras hominum: cum incerti morando: an ueniendo plus periculi contraherent: tandem in senatum ueniunt: frequentiq; tandem curia non modo inter pres: sed ne iter cõsules quidem ipsos satis conueniebat. Appius uæhementis ingenii uir ĩperio consulari rem agendam censebat: uno aut altero arrepto quieturos alios. Seruilius lenibus remediis aptior: concitatos animos flecti: quam frangi putabat: cum tutius: tum facilius esse. Inter hæc maior alius terror: latini equites cum tumultuoso aduolant nuncio. Volscos infesto exercitu ad urbem oppugnandam uenire: quæ audita: adeo duas ex una ciuitate discordia fecerat: longe aliter patres ac plebem affecere: exultare gaudio plebes: ultores superbiæ patrum adesse dicere deos: alius alium confirmare: ne nomina darent: cum omnibus potius: quam solos perituros: patres militarent: patres arma caperent: ut penes eosdem pericula belli: penes quos præmia essent. At uero curia mœsta ac trepida ancipiti metu & ab ciue: & ab hoste. Seruilium cõsulem: cui ingeniũ magis populare erat: orare ut tantis circũuentam terroribus expediret rempublicã. Tum cõsul missio se

An. Sé/pronio &. M. Minu/tiuſ cõ. A. po/sthumius &. T. Virginius cõsules Ap. Claudius. P. Seruilio consul.

Roma/ne latiũ q; offi/ciis intẽdunt

Atẽ un de orta pſum & ple/bis di/ſcordia Atẽ tu/multũ ob ne/xum

Seuilii ad po/pulum o/o tpi accom/moda/ta

natu in concionē prodiit:ibi curæ esse patribus ostendit:ut cōsulatur plebi:cæterum deliberationi de maxima quidē illa:sed tamē parte ciuitatis metum pro uniuersa republica interuenisse:nec posse: cū hostes prope ad portas essent:bello præuertisse quicquā:nec si sit laxamenti aliquid:aut plebi honestū esse:nisi mercæde prius accepta arma pro patria non cepisse:neq; patribus decor; satis p metū potius: quā postmodū uolūtate afflictis ciuiū suor; fortunis cōsuluisse. Concioni deinde edicto addidit fidem quo edixit:neqs ciuem Ro.uinctū:aut clausum teneret. quo minus ei nominis ædendi apud consules potestas fieret:neu quis militis:donec i castris eēt:bona possideret:aut uēderet:liberos nepotesue eius moraretur. Hoc proposito edicto:& qui aderant nexi profiteri extemplo noīa:& undiq; ex tota urbe ꝓpientiū se ex priuato:cum retinendi ius creditori non esset:concurrsus in forum:ut sacramentum dicerent:fieri:magna ea manus fuit:neq; alior; magis i uolsco bello uirtus atq; opera enituit. Consul copias contra hostē educit:paruo dirimente interuallo castra ponit:proxima inde nocte uolsci discordia romana fræti:siqua nocturna trāsitio ꝓditione fieri posset:tēptāt & castra sensere uigiles:excitatus exercitus signo dato:cōcursum est ad arma:Ita frustra id inceptū uolscis fuit:reliquū noctis utrinq; quieti datū:postero die prima luce uolsci fossis repletis uallum inuadunt. Iamq; ab omni parte munimenta uallabantur:cū consul:q̄q̄ cuncti undiq; & nexi ante omnes:ut signū daret:clamabant:experiēdi animos militū causa parumper moratus:posteaq̄ satis apparebat ingens ardor:dato tandē ad erumpēdū signo:militē auidum certaminis emittit:primo statim incursu pulsi hostes:fugiētibus:quoad insequi pedes potuit:terga cæsa:eques usq; ad castra pauidos egit:mox ipsa castra legionibus circūdatis:cū uolscos etiam pauor inde expulisset:capta direptaq;. Postero die ad Suessam Pometiā:quo cōfugerāt hostes:legionibus ductis intra paucos dies oppidū capitur:captum prædæ datū:īde paulū recreatus egēs miles. Consul cū magna gloria sua uictorē exercitū Romam reducit:decedentē Romā Mecetranorū uolscor; legati rebus suis timentes post Pometiā captam adeunt. His ex senatusc̄onsulto data pax: ager ademptus. Confestim & sabini romanos territauere:tumultus enī fuit uerius:quam bellum/nocte in urbe nunciatū ē exercitū sabinū prædabundū ad anienem ꝓuenisse:ibi passim diripi atq; incēdi uillas: missus extemplo eo cū oībus copiis equitum. A. Posthumius:q dictator bello latino fuerat:secutus cōsul Seruilius cum delecta peditū manu. Plærosq; palantes eques circūuenit:nec aduenientī peditū agmini restitit sabina legio:fessi tum itinere:tum populatiōe nocturna:magna pars in uillis repleti cibo uinoq; uix fugæ:quod satis eēt uiriū:habuere. Nocte una audito pfectoq; bello sabino:postero die ī magna iā spe undiq; pfæ pacis legati aurūci senatū adeūt:ni decedat uolsco agro bellū īdicentes cū legatis simul exercitus aurūcor; domo ꝓfectus erat:cuius fama haud ꝓcul iā ab Aricia uisi tāto tumultu cōciuit romanos:ut nec cōsuli ordīe pfes:nec pacatū respōsum arma iferētibus arma ipi capiētes dare possent. Ariciā ifesto agmine itur:nec procul ide cum auruncis signa collata:prælioq; uno debellatū est.

Fusis auruncis uictor tot intra paucos dies bellis Romanus promissa cōsulis fidemq; senatus expectabat:cum Appius & isita superbia animo:& ut collegæ uanā faceret fidem:quam asperrime poterat ius de creditis pecuniis dicere:deinceps & qui ante nexi fuerant:creditoribus tradebātur:& nectabant alii. Quod ubi:cui militi īciderat:collegā appellabat:concursus ad Seruiliū fiebat:illius promissa iactabant illi exprobrabant sua q̄q̄ belli merita:cicatricesq; acceptas:postulabant:ut aut referret ad senatū aut ut auxilio esset consul suis:imperator militibus. Mouebant cōsulem hæc:sed tergi uersari res cogebat:adeo in alterā causam non collega solū præceperat:sed omnis factio nobiliū:ita mediū se gerendo nec plebis uitauit odiū:nec apud patres gratiā iniit:patres mollem consulē:& ambitiosum rati: plebs fallacē:breuiq; apparuit æquasse eum Appii odiū. Certamē cōsulibus inciderat:uter dedicaret Mercurii ædem:senatus a se rem ad populū reiecit:utri eor; dedicatio iussu populi data esset:eum præesse annonæ:mercator; collegiū instituere:solemnia pro pontifice iussit suscipere populus:dedicationē ædis dat. M. Lectorio primipili cēturioni:quod facile appareret nō tam ad honorem eius:cui curatio altior fastigio suo data esset:factum/quam ad consulum ignominiam. Sæuire inde utiq; consulum alter patresq;:sed plebi creuerant animi:& longe alia:quam primo instituerant uia grassabantur:desperato.n. consulum senatusq; auxilio:cum in ius duci debitorem uidissent:undiq; conuolabant:neq; decretum exaudiri consulis præ strepitu:& clamore poterat:neq; cum decreuisset:quisq̄ obtemperabat:ui agebatur:metusq; omnis & periculum libertatis:cum in cōspectu cōsulis singuli a pluribus uiolarentur:i creditores a debitoribus uerterant. Super hæc timor incessit sabini belli:delectuq; decreto:nemo nomen dedit:furente Appio & insectante ambitionem collegæ:qui populari silentio rempublicam proderet:& ad id:quod de credita pecunia ius non dixisset:adiiceret:ut ne delectum quidem ex senatusc̄o sulto haberet:non esse tamen omnino desertam rempublicam:neq; proiectum consulare imperium: se unum & suæ:& patrum:maiestatis uindicem fore. Cum circunstaret quottidiana multitudo licentia accensa:arripi unum insignem ducem seditionum iussit:ille:cum a lictoribus iam traheretur:prouocauit:nec cessisset prouocationi consul:quia nō dubium erat populi iudiciū:nisi ægre uicta ptinacia foret consilio magis & auctoritate principum:quam populi clamore:adeo supererant animi ad sustinendam inuidiam. Crescere inde malum ī dies non clamoribus modo apertis:sed quod multo pernicios̄ius erat:secessione occultisq; colloquiis. Tandem inuisi plebi consules magistratu abeūt. Seruilius neutris:Appius patribus mire gratus. A. Verginius inde &. T. Vetusius consulatum ineunt. Tum uero plebs incerta:quales habitura cōsules eēt:cœtus nocturnos pars exquiliis:pars in auentio facere: ne in foro subitis trepidaret cōsiliis:& oīa temere ac fortuito ageret. Eam rem consules rati:ut erat perni-

Volsci uicti castris exuunt Sabinus tumultus

Aurūci acie uincuntur

Vide ne p̄ceps ierat sit legendū

A. Verginius &. T. uetusius cons.

cioſam ad patres referunt:ſed delatā conſulere ordine nō licuit:adeo tumultuoſe excepta eſt clamoribus undiq; & indignatione patrū:ſi quod imperio cōſulari exequēdū eēt:iuidiā eius cōſules ad ſenatū reiicerent:profecto:ſi eſſent ī republica magiſtratus:nullum futuꝝ fuiſſe Romæ:niſi publicum cōcilium:nunc in mille curias concioneſq; cum alia in eſquiliis:alia in auentino fiant cōcilia: diſperſam & diſſipatam eſſe Rempu.unum hercule uiꝝ:id enī plus eſſe:quā conſulem:qualis:Ap.Claudius fuerit momento temporis diſcuſſurum illos cœtus fuiſſe.Correpti conſules:cū quid ergo ſe facere uellent: nihil enī ſegnius molliuſue:quā patribus placeat acturos:percūctarentur:decernunt:ut delectū quam accerrimum habeant:otio laſciuire plebē.Dimiſſo ſenatu:cōſules ī tribunal aſcendunt:citant nomina tim iuniores:cū ad nomen nemo reſpōderet:circūfuſa multitudo in concionis modū negaret ultra decipi plebē poſſe:nunquā unū militem habituros:ni præſtaretur fides publica libertatē unicuiq; prius reddendā eſſe:quā arma danda:ut ꝓ patria ciuibuſq;:nō ꝓ dominis pugnēt:cōſules:quid mandatum eſſet a ſenatu:uidebāt:ſed eoꝝ:q intra parietes curiæ ferociter loquerētur:neminē adeſſe inuidiæ ſuæ participem:& apparebat atrox cum plebe certamen:prius itaq;:qua ultima experirentur:ſenatū iterū conſulere placuit:tum uero ad ſellas conſulū prope conuolauere:minimus quiſq; natu patrum abdicare cōſulatu iubentes:& deponere ſperiū:ad quod tuendū animus deeſſet: Vtraq; re ſatis experta:tū demū cōſules:ne præditū negetis patres cōſcripti:adeſt ingens ſeditio:poſtulamus:ut ii: qui maxime ignauiā increpant:ad ſint nobis habētibus delectū:cuiuſcūq; accerrimi arbitrio:quando ita placet:rem agemus.Redeūt in tribunal ſcitari nominatim unum ex iis:qui in cōſpectu erant:dedita opera iubēt: cū ſtāret tacitus:& circa eum aliquot hominū:ne forte uiolarē:conſtitiſſet globus:lictorem ad eum conſules mittunt:quo repulſo:tum uero indignum facinus clamitantes:qui patrum conſulibus aderant:deuolant de tribunali:ut lictori auxilio eſſent:ſed ab lictore nihil aliud:quam prehendere prohibito: cū conuerſus in patres impetus eſſet:conſulum intercurſu rixa ſedata eſt:in qua tamen ſine lapide:ſine tælo plus clamoris:quam iniuriæ fuerat.Senatus tumultuoſe uocatus:tumultuoſius conſulit queſtionem poſtulantibus iis:qui pulſati fuerant:decernente ferociſſimo quoq; non ſententiis magis quam clamore & ſtrepitu:tandem cum iræ reſediſſent:exprobrantibus conſulibus:nihilo plus ſanitatis in curia:quam in foro eſſe:ordine conſuli cœpit:Tres fuere ſententiæ:Publius Verginius rem non uulgabat:de iis tantum:qui fidem ſecuti Publii Seruilii conſulis uolſco aurunco ſabinoq; militaſſent bello:agendum cenſebat.T.Largius non id tempus eſſe:ut merita tantummodo exoluerentur:totam plebem:ære alieno demerſam eſſe:nec ſiſti poſſe:ni omnibus conſulatur:quin ſi alia aliorum ſit condicio:accendi magis diſcordiam:quam ſedari.Ap.Claudius & natura immitis & efferatus hinc plebis odio:illinc patrum laudibus:non miſeriis:ait:ſed licentia tantum concitum turbarum:& laſciuire magis plebem quam:ſæuire:id adeo malum ex prouocatione natum:quippe minas eſſe conſulum: non imperium:ubi ad eos:qui una peccauerint:prouocare liceat agedum inquit:dictatorem:a quo prouocatio:nō eſt:creemus:iam hic:quo nunc oīa ardent:conticeſcet furor:pulſet tum mihi lictorē:qui ſciet ius de tergo uitaq; ſua penes unum illū eſſe:cuius maieſtatē uiolauit.Multis:ut erat:horrida & atrox uidebatur Appii ſententia:rurſus Verginii Largiiq; exemplo:haud ſalubrem utiq; Largii putabāt ſententiā:quæ totā fidē tolleret:mediū maxime & moderatū utroq; conſiliū Verginii habebatur: ſed factiōe reſpectuq; rerum priuataꝝ:quæ ſemper offecere officientq;: publicis cōſiliis/Appius uicit:ac ꝓpe fuit:ut dictator ille diem crearetur:quæ res utiq; alienaſſet plebem periculoſiſſimo tempore: cum uolſci:equiq;:& ſabini forte una omnes in armis eſſent:Sed curæ fuit conſulibus & ſenioribus patrū: ut ſperiū ſuo uæhemens manſueto permitteretur īgenio.M.Valeriū dictatorē Voleſi filium creant. Plebs:& ſi aduerſus ſe creatum dictatorem uidebat:tamen cum ꝓuocationē:fratris lege haberet:nihil ex ea familia triſte:nec ſuperbum timebat:edictum deinde a dictatore propoſitū confirmauit animos Seruilii fere conſulis edicto conueniens: ſed & homini & poteſtati melius rati credi omiſſo certamine nomina dedere:quantus nunquam ante exercitus legiones decem effectæ:ternæ inde datæ cōſulibus:quattuor dictatori:nec poterat iam bellum differri.Equi latinum agrum inuaſerant.Oratores latinoꝝ a ſenatu petebant:ut aut mitterent ſubſidium:aut ſeipſos tuendorum finium cauſa capere arma ſinerent.Tutius uiſum eſt defendi inermes latinos:quam pati retractare arma.Vetuſius conſul,miſſus eſt:is finis populationibus fuit:Ceſſere.Equi campis locoq; magis quam armis fræti:ſummis ſe iugis montium tutabantur.Alter conſul in uolſcos profectus:ne & ipſe tereret:tempus: uaſtandis maxime agris hoſtem ad conferenda propius caſtra:dimicandumq; acie exciuit:medio ĩter caſtra campo ante ſuum quiſq; uallum infeſtis ſignis conſtitere.Multitudine aliq̄tum uolſci ſuperabāt:itaq; effuſi & contemptim pugnā iniere.Cōſul Ro.nec ꝓmouit aciem:nec clamorem reddi paſſus: defixis pilis ſtare ſuos iuſſit:ubi ad manū ueniſſet hoſtis:tum cohortes tota ui gladiis rē gerere. Volſci curſu & clamore feſſi:cū ſe uelut ſtupentibus metu intuliſſent romanis poſteaquā impreſſionē ſenſere ex aduerſo factā:& ante oculos micare gladios:haud ſecus:quā ſi inſidias icidiſſent turbati:uertunt terga:& ne ad fugā quidē ſatis uiriū fuit:quia curſu in ꝓlium ierant Ro.contra:quia in principio pugnæ quieti ſteterant:uigentes corporibus facile adepti feſſos:& caſtra impetu cœperunt:& caſtris exutum hoſtem Velitras perſecuti uno agmine uictores cum uictis in urbem irrupere:pluſq; ibi ſanguinis promiſcua omnium generum cæde:quam in ipſa dimicatione factum.Paucis data uenia:qui inermes in deditionē uenerūt.Dum hæc ī uolſcis geruntur:dictator ſabinos:ubi lōge plurimū belli fuerat: fundit fugatq;:exuitq; caſtris eqtatu miſſo mediā turbauerat hoſtiū aciem:qua dū ſe cornua latius pādūt

Attur certamīnis ſpecies ĩter pres & plebem

Varinæ pfum denexuſniæ

Res priuataæ ſp offecere publicis cōſiliis M.Valerius dictator

Attur Vergiinii ſtratagema

Volſci uicti Caſtris exiunt Velitræ capiũtur

parum apte ītrorſus ordinibus aciem firmauerāt:turbatos pedes iuaſit:eodē impetu caſtra capta:debellatūq; eſt.Poſt pugnam ad regillū lacum nō alia illis annis pugna clarior fuit.Dictator triumphās Romā inuehitur.Sup ſolitos honores locū ī circo ipſi:poſteriſq; ad ſpectaculū datus ſella in eo loco curulis poſita:Volſcis deuictis uelitern us ager ademptus.Velitras coloni ab urbe miſſi & colonia deducta.Cum Equis poſt aliquāto pugnatū eſt:inuito qdem conſule:quia loco iniquo ſubeūdum erat ad hoſtes ſed milites extrahi rem criminātes:ut dictator prius:quā ipſi redirent in urbē:magiſtratu abiret:irritaq; ſicut ante conſulis promiſſa eius caderēt:perpulerunt:ut forte temere in aduerſos montes agmē erigeret.Id male cōmiſſum ignauia hoſtiū in bonum uertit:qui priuſq; ad coniectū tæli uenirent:ob ſtupefacti audacia Ro.relictis caſtris:quæ munitiſſimis tenuerāt:locis:in aduerſas ualles deſiluere:ubi ſatis prædæ & uictoria incruēta fuit.Ita trifariā rebello bene geſta de domeſticaq; req; euentu nec patribus:nec plebi cura deceſſerat:tanta arte præparauerāt fœneratores:qđ non modo plebē ſed ipſum ēt dictatorē fruſtrarent.Nāq; Valerius poſt Vetuſii cōſulis reditū oīum actionū ī ſenatū primā habuit pro uictore populo:rettuliteq;:qđ de nexis fieri placeret.Quæ cum reiecta relatio eſſet:non placeo:inquit:concordiæ auctor:optabitis mediuſſidius propediē:ut mei ſimiles romana plebs patronos habeat:quod ad me attinet:neq; fruſtrabor ultra ciues meos:neq; ipſe fruſtra dictator ero.Diſcordiæ inteſtinæ:bellum externū fecere:ut hoc magiſtratu egeret reſpublica:pax foris parta eſt:domi impeditur:priuatus potius:quam dictator ſeditioni ītereo:ita curia egreſſus dictura ſe abdicauit.Apparuit cauſa plebis ſuā uicē indignantem magiſtratu abiſſe.Itaq; uelut ꝑſoluta fide: quoniā per eum non ſtetiſſet:quin præſtaretur:decendenté domū cum fauore ac laudibus proſecuti ſunt. Timor īde patres inceſſit:ne ſi dimiſſus exercitus foret:rurſus cœtus occulti:cōiurationeſq; fierent:itaq;: q̄q̄ per dictatoré delectus habitus eſſet:tamē quia in conſulū uerba iuraſſent:ſacraméto teneri militē rati:per cauſam renouati ab Equis belli educi ex urbe legiões iuſſere:quo facto maturata ē ſeditio : & prīo agitatū dicitur de conſulū cæde:ut ſoluerentur ſacramento:doctos deinde nullā ſcelere religioné exolui.Sicinio quodā auctore:iniuſſu conſulū in ſacr̄ monté receſſiſſe trans anienē amnē tria ab urbe millia paſſuū.Ea frequētior fama eſt:quā cuius Piſo auctor eſt in auentinū ſeceſſionē factā eſſe. Ibi ſine ullo duce:uallo foſſaq; cōmunitis caſtris:quieti ré nullā niſi neceſſariā ad uictū ſumēdo:per aliquot dies neq; laceſſiti:neq; laceſſentes ſeſe tenuere:pauor ingens in urbe:metuq; mutuo ſuſpenſa erāt omnia:timere relicta ab ſuis plebes uiolentiam patrum:timere patres reſidem in urbe plebem incerti manere eam:an abire mallent:quamdiu autem tranquillam:quæ ſeceſſerit multitudinem fore? quid futurum deinde:ſi quod externum interim bellum exiſtat? nullam profecto niſi in concordia ciuiū ſpē reliquam ducere:eam per æqua:per iniqua reconciliandam ciuitati eſſe.Placuit igitur oratorē ad plebem mitti Menenium Agrippam facundum uirum:& quod inde oriundus erat plebi carum. Intromiſſus in caſtra priſco illo dicendi & horrido modo nihil aliud:quam hoc narraſſe fertur: Tempore: quo in homine non ut nunc omnia in unum conſentiebat:ſed ſingulis membris ſuum cuiq; conſiliū ſuus ſermo fuerat:indignatas reliquas partes:ſua cura:ſuo labore:ac miniſterio uentri omnia quæri: uentrem in medio quietum nihil aliud quam datis uoluptatibus frui conſpiraſſe inde ne manus ad os cybum ferrent:nec os acciperet datum:nec dentes conficerent:hac ira dum uentrem fame domare uellent:ipſa una membra totumq; corpus ad extremam tabem uenīſſe:inde apparuiſſe uentris quoq; haud ſegne miniſterium eſſe:nec magis ali:quam alere:eum reddentem ī omnes corporis partes:huc quo uiuimus uigemuſq;:diuiſum pariter in uenas:maturum confecto cybo ſanguinem.Comparando hinc quam inteſtina corporis ſeditio ſimilis eſſet iræ plebis in patres:flexiſſe mentes hominū. Agi deinde de concordia cœptum:conceſſumq; in condiciones:ut plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti quibus auxilii latio aduerſus conſules eſſet:neue cui patrum capere eum magiſtratum liceret:ita tribuni plebeii creati duo.G.Licinius:&.L.Albinus.Hi tres collegas ſibi creauerunt:in his Siciniū fuiſſe ſeditionis auctoꝛ:de duobus:qui fuerint:minus conuenit.Sunt:qui duos in ſacro monte creatos tribunos eſſe dicant:ibi ſacratā legē latā:per ſeceſſionē plebis.Sp.Caſſius:& Poſthumius Cominius cōſulatū inierūt.His cōſulibus cū latinis populis ictum fœdus:ad id feriendum cōſul alter Romæ manſit alter ad uolſcū bellū miſſus.Antiates uolſcos fundit fugatq;:cōpulſos in oppidū Longulā perſecutus mœnibus potitur:inde protinus Mucamitem uolſcoꝛ capit:tū magna ui adortus eſt Coriolos:Erat tū ī caſtris iter primores iuuenū Gn.Martius adoleſcens & conſilio & manu ꝑmptus:cui cognomē poſtea Coriolano fuit.Cū ſubito exercitū Ro.Coriolos obſidenté.atq; in oppidanos:quos intus clauſos habebat ītentū:ſine ullo metu extrīſecus īminentis belli uolſcæ legiões ꝑfectæ ab Antio inuaſiſſent:eodēq; tpore ex oppido erupiſſent hoſtes:forte ī ſtatione Martius fuit.Is cū delecta militū manu nō modo impetū erumpentiū retudit:ſed ꝑ patenté portā ferox irrupit:cædeq; in proximo urbis facta ignē temere arreptū īminentibus muro ædificiis iniecit.Clamor inde oppidanoꝛ mixtus puerili muliebriq; ploratu ad terroré:ut ſolet:prīo ortus & romanis auxit aīum:& turbauit uolſcos: utpote capta urbe:qui ad ferendam opem uenerant.Ita fuſi uolſci antiates:Corioli oppidum captum:tantūq; ſua laude obſtitit famæ conſulis Martius:ut niſi fœdus cū latinis columna ahenea inſculptum monumento eſſet ab Sp.Caſſio uno:quia collega abfuerat : ictum:Poſthumium Cominium bellū geſſiſſe cum uolſcis memoria ceſſiſſet.Eodem anno Agrippa Menenius moritur uir omni uita pariter patribus ac plebi carus:poſt ſeceſſionē plebi carior factus.Huic ītерpreti:arbitroq; concordiæ ciuiū legato patꝛ ad plebē:reductori plebis Ro.ī urbē ſumptus funeri defuit:extulit eū plebs ſextātibus collatis in

Attur ſeditionem Plebs ī ſacrum monté ſeceſſit

Menenius Agrippa ad plebē reciliandā mittitur

C.Licinius & L.Albinus primi Tri: Sp.Caſſius & poſthumius cominius cōſul

Attur Martii ſtrēnitatem circa Coriolos

capita:Consules deinde.T.Greganius.P.Minutius facti.Eo anno cum & foris quieta omnia bello es/ Mene/
sent:& domi sanata discordia:aliud multo grauius malum ciuitatem inuasit.Caritas primum anno/ uii in
næ ex incultis per secessionem plebis agris:fames deinde:qualis clausis solet:uentumq; ad interitum tertius
seruitiorum:utiq; & plebis esset:ni consules prouidissent:dimissis passim ad frumentum coemendũ T.Gre/
non in Ethruriam modo:dexteris ab Hostia littoribus:leuoq; per Volscos mari usq; ad Cumas: sed ganius
quæsitum in Sicilia quoq;:adeo finitimorum odia longinquis coegerant indigere auxiliis.Frumentũ P.Mi/
cũ Cumis coemptũ esset:naues pro bonis Tarquiniorum ab Aristodemo Tyranno:qui hæres erat:re nutius
tentæ sunt.In Volscis.Pomptinoq; ne emi quidem potuit:periculum:quoq; ab impetu hominũ ipsis cõsul.
frumentatoribus fuit.Ex ethruscis frumentum tyberi uenit:eo sustentata est plebs.Incommodo bel/
lo in tam arctis commeatibus uersati forent:ni uolscos iam mouentes arma pestilentia ingens inua/
sisset:ea clade conterritis hostium animis:ut etiam:ubi ea remisisset:terrore aliquo tenerentur:& Veli
tris auxere numerum colonorum romani:& Norbæ in montes nouam coloniam quæ arx in Pom/
ptino esset:miserunt.M.Minutio deinde &.A.Sempronio consulibus magna uis frumenti ex Sicilia M.Mi/
aduecta:agitatumq; in senatu:quantum plebi daretur.Multi uenisse tempus premendæ plebis puta/ nutius
bant:recuperandiq; iura:quæ extorta secessiõe:ac ui patribus eẽt.In primis Martius Coriolanus ho A.Sem
stis tribuniciæ potestatis:si annonam:inquit:ueterem uolunt:ius pristinum reddãt patribus:cur ego pnius
plebeios magistratus:cur Sicinium pollentem uideo sub iugum missus tanquam a latronibus redẽ/ cõsul.
ptus?ego ne has indignitates diutius patiar:quam necesse est?Tarquinium regem:qui non tulerim:
Sicinium:feram?secedat nunc auocet plebem:patet uia in sacrum montem alioq; colles:rapiant fru/
menta ex agris nostris:quemadmodum tertio anno rapuere:utantur annona:quam furore suo fece/
re:audeo dicere:hoc malo domitos ipsos:potius cultores agrorum fore quam ut armati per secessio/
nem coli prohibeant.Haud tam facile dictu est:faciendum ne fuerit:quam potuisse arbitror fieri: ut
condicionibus laxandi annonam:& tribuniciam potestatem:& omnia inuitis iura ĩposita patres de/
merent sibi:& senatui.Nimis atrox uisa sententia est:& ira plebem prope armauit:fame iã se sicut ho/
stes peti:cybo uictuq; fraudari:peregrinũ frumentũ:quæ sola alimẽta exĩsperato fortuna dederit: ab
ore rapi:nisi Gn.Martio uincti dedant tribuni:nisi de tergo plebis Ro.satisfiat:eũ sibi carnificẽ nouũ Martio
exortũ:q aut mori:aut seruire iubeat.In exeuntẽ ĩ curia ĩpetus factus eẽt:ni popportune tribuni diem a tribu/
dixissent.Vbi ira ẽ suppressa:se iudicẽ quisq;:se dominũ uitæ necisq; inimici factũ uidebat.Contẽptim nis dies
primo Martius audiebat minas tribunicias:auxilii nõ pœnæ ius datũ illi potestati:plebisq; non patrũ dicitur
tribunos eẽ:sed adeo coorta erat ĩfensa plebs:ut unius pœna defungendũ eẽt patribus.Restiterunt ta/
mẽ aduersa inuidia:usq; sunt qua suis qsq;.qua totius ordinis uiribus:ac prĩo tẽptata res ẽ:si dispos/
tis clientibus absterrẽdo singulos a cõcionibus cõciliisq; disiicere rẽ possent:uniuersi deinde ꝑcessere:
qcqd erat patrũ reos dicere ꝑcibus plebẽ exposcentes:unũ sibi ciuẽ:unũ senatorẽ:si inocentẽ absoluere
nollent:ꝑ nocẽte darent.Ipse:cũ die dicta nõ adesset:pseueratũ ĩ ira ẽ:damnatus absens in uolscos exu
latũ abiit:minitans patriæ:hostilesq; iam tũ spiritus gerens.Venientem uolsci benigne excepere: beni Dãnat
gniusq; in dies colebãt:quo maior ira in suos eminebat:crebæq; nunc querelæ:nũc minæ ꝑcipiebant absens
hospitio utebat Actii Tullii.Longe is tũ princeps uolsci nominis erat romanis semꝑ infestus:ita cũ al Marti/
tero uetus odium:altero ira recens stimularet:cõsilia cõferunt de Romano bello:haud facile credebãt us co/
plebem suã impelli posse:ut totiens infeliciter tẽptata arma caperẽt:multis sæpe bellis:pestilentia po/ riolãus
stremo amissã iuuẽtute fractos spiritus eẽ:arte agẽdũ in exoleto iã uetustate odio:ut recẽti aliqua ira Plutar.
exacerbarent animi.Ludi forte ex ĩstauratione magni Romæ parabant:Instaurandis hæc cã fuerat lu Tullĩ
dis:mane seruũ qdam paterfamiliæ nondum cõmisso spectaculo sub furca cæsum medio egerat cir/ Amphi
co:cœpti inde ludi:uelut ea res nihil ad religionem ꝑtinuisset:haud ita multo post.T.Latino de plebe diũ uo/
homini sopniũ fuit:uisus Iuppiter dicere sibi ludi præsultorẽ displicuisse:nisi magnifice instaurarent cat
Ii ludi ꝑiculũ urbi fore:iret:ea cõsulibus nũciaret.Quaq; haud sane liber erat religione animus:uerecũ T.Lati/
dia tamẽ maiestatis magistratuũ timorẽ uicit:ne in ora hoĩum ꝑ ludibrio abiret:magno illi ea cũcta nus La/
tio stetit:filiũ nãq; ĩtra paucos dies amisit:cuius repẽte cladis:ne causa dubia eẽt:ægro animi eadẽ illa ĩ ctãtius
sopniis obuersata species uisa est rogare sat in magnam spreti numinis haberet mercedem?maiorẽ ĩ/ L.Atini
stare:ni eat propere:ac nũciet cõsulibus:iam præsentior res erat:cunctantẽ tamẽ ac prolatantẽ ingens um ap/
uis morbi adorta est debilitate subita:tum enimuero deorum ira admonuit:fessus igitur malis præte pellat
ritis instantibusq; consilio propinquorum adhibito:cum uisa atq; audita:& obseruatũ totiens sopno
Iouem:minas iraq; cælestes repræsentatis casibus suis exposuisset:consensu inde haud dubio oĩum:
qui aderant:in forum ad consules lectica defertur:inde in curiam iussu consulum delatus:eadem illa
cum patribus ingenti omnium admiratione enarasset:ecce aliud miraculum:qui captus oĩbus mem
bris delatus in curiam esset:eum functum officio pedibus suis domũ redisse traditum memoriæ est.
Ludi quam amplissimi ut fierent:Senatus decernit:ad eos ludos auctore Actio Tullio uis magna uol Atẽ de/
scorum uenit. Priusquam committerentur ludi.Tullius:ut domi compositum cum Martio fuerat: monũ
ad consules uenit:dicit esse:quæ secreto agere de Repu.uelit?arbitris remotis.Inuitus:inqt:quos sequi ꝑstigias
iussi de meis ciuibus loquor:non tamen admissum quicquam ab iis criminatum uenio: sed cautum
ne admittant:nimio plusquam uelim nostrorum ingenia sunt mobilia:multis id cladibus sensimus:
quippe qui non nostro merito:sed uestra patientia incolumes sumus:magna hic uolscorum multitu
do est:ludi sunt:spectaculo intẽta ciuitas erit:memini quid ꝑ eandẽ occasionẽ ab sabinoꝝ iuuẽtute in

hac urbe cõmiſſum ſit:horret animus:nequid ĩconſulto ac temere fiat:hæc noſtra ueſtraq; cã primũ dicéda uobis cõſulibus ratus ſum:qd' ad me attinet:extemplo hinc domũ abire in aĩo eſt:ne cuius facti dictiq; contagione præſens uioler:hæc locutus abiit.Conſules cũ ad patres rem dubiã ſub auctore certo detuliſſent:auctor magis:ut fit:quã res ad p̃cauendũ uel ex ſupuacuo mouit:factoq; ſenatuſconſulto:ut urbe excederent uolſci:p̃cones dimittuntur:q cés proficiſci ante noctem iuberent.Ingens pauor primo diſcurrentes ad ſuas res tollendas in hoſpitia perculit:ꝓficiſcentibus deíde ĩdignatio aborta:ut cõſceleratos contaminatoſq; ab ludis feſtis diebus cœtu quodámodo hominũ deorũq; abactos: Cum ꝓpe continuato agmine irent:p̃greſſus Tullius ad caput ferentinũ:ut quiſq; eueniret:primores eorꝝ excipiens ꝯrendo indignandoq;:& eos ipſos ſedulo audientes ſcẽa iræ uerba:& p̃ eos multitudinẽ aliã in ſubiectum ĩuiæ campũ deduxit.Ibi ĩ concionis modũ oronem exorſus.Veteres Po.Ro.iniurias cladeſq; gentis uolſcorꝝ:ut oĩa:ĩquit:obliuiſcamini alia:hodiernã hãc cõtumeliam quo tandẽ aĩo fertis:q̃ p̃ noſtrã ignominiã ludos cõmiſere:an non ſenſiſtis triũphatũ hodie de uobis eſſe:uos omnibus ciuibus:peregrinis tot finitimis populis ſpectaculo abeuntes fuiſſe:ueſtras coniuges:ueſtros liberos traductos p̃ ora hoĩum:quid eos:q audiuere uocem p̃conis:quid qui:uos uidere abeuntes:qd eos:q huic ignominioſo agmini fuere obuii:exiſtimaſſe putatis:niſi aliqd' ꝓfecto nefas eſſe:qd' ſi iterſimus ſpectaculo:uiolaturi ſimus ludos:piaculũq; meriturí:ideo nos ab ſede pioꝝ:cœtu cõcilioq; abigí:quid deíde illud nõ ſuccurrit:uiuere nos:qui maturauimus ꝓficiſci:ſi hæc ꝓfectio & nõ fuga eſt: & hanc urbẽ uos nõ hoſtiũ ducetis:ubi ſi unũ díẽ morati eſſetis:moriendũ oĩbus fuit:& bellũ uobis indictũ eſt magno illoꝝ malo:q indixere:ſi uiri eſtis.Ita & ſua ſp̃te iraꝝ pleni & ĩcitati domos íde digreſſi ſunt:inſtigãdoq; ſuos qſq; populos effecere:ut oẽ uolſcũ nomẽ déficeret. Impatores ad id bellũ de oĩum populoꝝ ſnia lecti Actius Tullius & Gn.Martius exul Romanus:in quo aliq̃to plus ſpei repoſitũ:q̃ ſpem neq̃q̃ fefellit:ut facile appareret ducibus ualidioré:quã exercitu ré Romanã eẽ.Circeios ꝓfectus primũ colonos inde Romanos expulit:liberamq; eã urbẽ uolſcis tradidit:inde in latinã uiam trãſuerſis tramitibus tranſgreſſus.Satricũ Longulã Poluſtiã Coriolos Nouellã:hæc romanis oppida ademit:inde Lauiniũ recepit:tũc deinceps Corbionẽ Veteliã Trebium Labicos pedũ cepit: poſtremũ ad urbẽ a Pedo ducit:& ad foſſas cluuillas quinq; ab urbe millia paſſuũ caſtris poſitis populatur inde agrum Ro.cuſtodibus inter populatores miſſis:q patricioꝝ agros ĩactos ſeruarẽt:ſiue infenſus magis plebi:ſiue ut diſcordia interꝑres plebẽq; oriret:quæ ꝓfecto orta eſſet:adeo tribuni ferocẽ p̃ ſe plebem criminando in primores ciuitatis inſtigabant:ſed ex ternus timor maximum concordiæ unicum:q̃uis ſuſpectos infeſtoſq; inter ſe iungebat aĩos:Id modo non conueniebat:qd' ſenatus cõſuleſq; nuſq̃ alibi ſpem:quã in armis ponebãt:plebs oĩa:quã bellum malebat.Sp.Naucius iam & Sex.Furius conſules erant:eos recenſentes legiones:præſidia per muros aliaq;:in quibus ſtationes uigiliaſq; eſſe placuerat:loca diſtribuentes:multo ingens pacem poſcentium multitudo primum ſeditioſo clamore cõterruit:deinde uocare ſenatum:referre de legatis ad.Gn.Martium mittendis coegit.Acceperunt relationem patres:poſteaquam apparuit labare plebis animos:miſſiq; de pace ad Martium oratores: atrox reſponſum rettulerunt.Si uolſcis ager redderetur:poſſe agi de pace:ſi præda belli p̃otium frui uelit:memoré ſe & ciuiũ iniuriæ:& hoſpitũ beneficii:anniſuꝝ ut appareat exilio ſibi irritatos nõ fractos animos eſſe.Iterum deinde iidem miſſi non recipiuntur in caſtra.Sacerdotes quoq; ſuis inſignibus uelatos iſſe ſupplices ad caſtra hoſtium traditum é:nihilo magis:quã legatos flexiſſe animum.

Actii Tullii oro ad ſuos

Actius Tullius & Martius Coriolano belli duces

Bolam quoq; Dionyſius ait a Martio occupatã SP.Naucius & Sex.furius cõ. M.Minutius Poſt cõ munus SP. Largius P.Pinarius Q.Supplicius

Tum matronæ ad Veturiam matré Coriolani Volumniaq; uxoré frequentes coeunt:id publicum conſiliũ:an mulieribus timor fuerit:parum inuenio:peruicere certe:ut & Veturia magno natu mulier & Volumnia duos paruos ex Martio ferens filios ſecum in caſtra hoſtium irent:& quã armis uiri defendere urbem nõ poſſent:mulieres precibus lachrymiſq; defenderent.Vbi ad caſtra uentum é: nunciatumq; Coriolano eſt adeſſe ingens mulierũ agmen:ut qui nec publica maieſtate in legatis:nec in ſacerdotibus tanta eſſuſa oculis animoq; religione motus eẽt:multo obſtinatior aduerſus lachrymas muliebres erat:deinde familiarium quidã:qui inſignem mœſticia inter cæteras cognouerat Veturiam inter nurum nepoteſq; ſtantem:niſi me fruſtrantur:inquit:oculi:mater tibi coniũxq; adſunt & liberi.Coriolanus propere ut amens conſternatus ab ſede ſua:cũ ferret matri obuiæ cõplexum:mulier in iram ex precibus uerſa:ſine:priuſquam cõplexũ accipio:ſciam:ĩquit:ad hoſtẽ:an ad filiũ uenerĩ captiua mater ne in caſtris tuis ſim:in hoc me longa uita infelix ſenecta traxit:ut exulem te:deíde hoſtẽ uiderem:Potuiſti populari hãc terrã:q̃ te genuit atq; aluit:non tibi q̃uis ĩfeſto aĩo & minaci pueneras ingrediẽti fines ira cecidit nõ:cũ in conſpectu Roma fuit:ſuccurrit:intra mœnia illa domus ac penates mei ſunt:mater cõiunx liberiq;:Ergo:ego niſi peperiſſem:Roma nõ oppugnaret:niſi filiũ haberem:libera in libera patria mortua eſſem:Sed ego nihil iam pati:nec tibi turpius:q̃ mihi miſerius poſſum:nec ut ſim miſerrima:diu futura ſum:de his uideris:quos:ſi pgis:aut ĩmatura mors: aut lõga ſeruitus manet.Vxor deíde ac liberi amplexi:fletuſq; ab oĩ turba mulieꝝ ortus:& cõploratio ſui patriæq; fregere tãdẽ uiꝝ:cõplexus íde ſuos dimittit:ipſe retro ab urbe caſtra mouit: abductis deíde legiõibns ex agro Ro.ĩuidia rei oppſſum:piſſe tradũt:alii alio lœto:apud Fabiũ lõge antiqſſimũ auctoré uſq; ad ſenectuté eũdẽ uixiſſe ĩuenio:refert certe hãc ſæpe eũ exacta ætate uſurpaſſe uocé:multo miſerius ſeni exiliũ eẽ.Nõ ĩuiderũt laudes ſuas mulieribus uiri Ro.adeo ſine obtrectatiõe gloriæ alienæ uiuebaẽ monumẽto quoq;:qd' eẽt tẽplũ mulieri Fortunæ edificatũ dedicatũq; é.Rediere deinde uolſci:adiunctis Equis:ĩ agrũ Ro.ſed Equi Actium Tulliũ haud ultra tulere ducẽ.Hinc ex certami-

ne uolſci Equi ne imperatorem coniuncto exercitui darent ſeditio: deinde atrox prælium ortum. Ibi fortuna Po. Ro. duos hoſtium exercitus haud minus pernicioſo: quã ptinaci certamíe cõfecit: Cõſules. T. Sicinius &. C. Aquilius. Sicinio uolſci: Aquilio hernici: ná ii quoq; in armis erãt: ꝓuincia euenit eo anno hernici deuicti: cum uolſcis æquo marte diſceſſum eſt. Sp. Caſſius deíde & Proculus Verginius cõſules facti: cũ hernicis fœdus ictũ: agri ptes adéptæ: íde dimidiũ latinis dimidiũ plebi diuiſurus cõſul Caſſius erat: adiiciebat huic muneri agri aliq̃tũ: qué publicũ poſſideri a priuatis criminabaf. Id multos qdé patr̃ ipſos poſſeſſores periculo reꝝ ſuaꝝ terrebat: ſed & publica patribus ſollicitudo inerat largitione cõſulé piculoſas libertati opes ſtruere. Tum primũ lex agraria ꝓmulgata eſt: nunquam deíde uſq; ad hanc memoriã ſine maximis motibus reꝝ agitata. Cõſul alter largitiõi reſiſtebat auctoribus patribus: nec omni plebe aduerſante: quæ primo cœperat faſtidire munus uulgatũ a ciuibus iſſe í ſocios: ſæpe deíde & Verginiũ cõſulé í cõcionibus uelut uaticináté audiebat: peſtilés collegæ munus eé: agros illos ſeruituté iis: q acceperãt: laturos: regno uiã fieri. Quid. n. ita aſſumi ſocios nomẽq; latinũ? quid attinuiſſet hernicis pauloante hoſtibus capti agri tertiã parté reddi? niſi ut hæ gẽtes ꝓ Coriolano duce Caſſium habeant? popularis iam eé diſſuaſor & interceſſor legis agrariæ cœperat: uterq; deinde conſul certatim plebi ídulgere: Verginius dicere paſſuꝝ ſe aſſignari agros: dum necui: niſi ciui Ro. aſſignentur. Caſſius: quia in agraria largitione ambitioſus í ſocios eoq; ciuibus uilior erat: ut alio munere ſibi recõciliaret ciuium aíos: iubere pꝛiculo frumẽto pecuniã acceptã retribui populo. Id uero haud ſecus: quã pſenté mercedé regni aſpnata plebs: adeo pp ſuſpicioné inſitã regni uelut abũdarẽt oía: munera eius í aís hominũ reſpuebanf: qué ubi primũ mgiatu abiit: dãnatũ necatumq; cõſtat. Sũt q patrẽ auctoré eius ſupplicii ferant: eũ cognita domi cauſa uerberaſſe ac necaſſe: peculiumq; filii Cereri cõſecrauiſſe: ſignũ íde factũ eé & inſcriptũ ex Caſſia familia datũ. Inuenio apud quoſdam: idq; ꝓpius fidei é: a quæſtoribus Ceſone Fabio &. L. Valerio diem dictã pduellionis: damnatũq; populi iudicio: dirutas publice ædes: ea é area ante Telluris ædem. Cæteꝝ ſiue illud domeſticum: ſiue publicũ fuit iudiciũ: damnatur. Seruilio Cornelio. Qu. Fabio cõſulibus. Haud diuturna ira populi í Caſſium fuit: dulcedo agrariæ legis ipſa per ſe dempto auctore: ſubibat animos: accenſaq; ea cupiditas eſt mali gnitate patꝝ: qui deuictis eo anno uolſcis: equiſq; milité præda fraudauere: quicquid captum ex hoſtibus eſt: uendidit Fabius cõſul: ac redegit in publicũ. Inuiſum erat Fabium nomen plebi propter nouiſſimũ cõſulem: tenuere tamẽ patres: ut cũ. L. Aemylio Ceſo Fabius conſul crearef: eo infeſtior facta plebes. Seditio domeſtica bellũ externũ exſciuit: bello deinde ciuiles diſcordiæ ítermiſſæ: uno animo patres ac plebs rebellãtes uolſcos & equos duce Aemylio proſpera pugna uicere: plus tamẽ hoſtiũ fuga: quam prælio abſumpſit: adeo ptinaciter fuſos inſecuti ſunt equites. Caſtoris ædes eodé anno idibus quintilibus dedicata eſt: uota erat latino bello Poſthumio dictatore: filius eius duũuir ad idipſum creatus dedicauit. Sollicitati & eo anno ſunt dulcedine agrariæ legis animi plebis. Tr. Pl. populare poteſtatem lege populari celebrant: patres ſatis ſuperq; gratuiti furoris in multitudine credentes eſſe: largitiones temeritatiſq; inuitamenta horrebant: acerrime patribus duces ad reſiſtendum cõſules fuere. Ea igitur pars reipublicæ uicit: nec in præſens modo: ſed in ueientem etiam annum. M. Fabium Ceſonis fratrem: & magis inuiſum alterum plebi accuſatione. Sp. Caſſii. L. Valerium conſulem dedit. Certatum eo quoq; anno cum tribunis eſt: uana lex: uanique legis auctores iactando irritum munus facti. Fabium inde nomen ingens poſt tres continuos conſulatus: unoq; uelut tenore omnes expertos tribuniciis certaminibus habitũ: itaq; ut bene locatus manſit í ea familia aliquandiu honos. Bellũ inde ueiens initum: & uolſci rebellarunt: ſed ad bella externa prope ſupererant uires: abutebanturq; iis inter ſemetipſos certando. Acceſſere ad ægras iã omniũ mentes prodigia cæleſtia prope quottidianas in urbe agriſq; oſtentantia minas: motiq; ira numinis cauſam nullam aliam uates canebant: publice priuatimq; nunc extis: nũc per aues cõſulti quam haud rite ſacra fieri: qui terrores eo euaſere: ut Oppia uirgo ueſtalis damnata inceſti pœnas dederit. Qu. Fabius inde &. C. Tullius conſules facti: eo anno non ſegnior diſcordia domi: & bellum foris atrocius fuit. Ab Equis arma ſumpta. Veientes quoq; agrum Romanoꝝ populantes inierunt. Quoꝝ belloꝝ creſcente cura Ceſo Fabius & Sp. Furius cõſules fiunt. Artonam latiná urbẽ equi oppugnabant: ueientes pleni iam populationum Romam ipſam ſe oppugnaturos minitabanf: qui terrores cũ cõpeſcere deberent: auxere inſuper animos plebis: redibatq; nõ ſua ſponte plebi mos detrectandi militiam: ſed. Sp. Publius Licinius Tr. Pl. ueniſſe tẽpus ratus per ultimã neceſſitaté legis agrariæ patribus iniungendæ: ſuſceperat ré militarem impediendam. cæterum tota inuidia tribuniciæ poteſtatis uerſa in auctoré eſt: nec í eũ conſul acrius: quã ipſius eius collegæ coorti ſunt: auxilioq; eoꝝ delectũ conſules habent. Ad duo ſimul bella exercitus ſcribiturducendus: Fabio in ueientes: In equos Spurio datur: & in equis qdé nihil dignum memoria geſtum eſt: Fabio aliquanto plus negotii cũ ciuibus: quã hoſtibus fuit. Vnus ille uir ipſe cõſul réplicã ſuſtinuit: quã exercitus odio cõſulis: quantũ í ſe fuit: prodebat: Ná cum cõſul ꝑter cæteras íperatorias artes: qs parando gerendoq; bello ædidit plurimas: ita inſtruxiſſet acié: ut ſolo equitatu emiſſo exercitũ hoſtiũ funderet: inſequi fuſos pedes noluit: nec illos & ſi nõ adhortatio inuiſi ducis: ſuũ ſaltẽ flagitium: & publicũ in pſentia dedecus: poſtmodũ piculũ: ſi aíus hoſti rediſſet: cogere potuit gradũ accelerare: aut ſi aliud nihil iſtare iſtructos: Iniuſſu ſigna referũt: mœſtiq; crederes uictos: execrãtes nũc íperatorẽ: nũc nauatam ab equite operã redeunt í caſtra. Nec huic tam peſtilenti exemplo remedia ulla ab íperatore quæſita ſunt: adeo excellẽtibus ígeniis citius defuerit ars: qua ciué regant: quã qua hoſtem ſuperent.

Plu. uergiliã coriolã cõiugé & uon uolum má uocat

T. Sicinius & G. aglius cõſ.

SP. Caſſiuſ & ꝓculuſ uerginiuſ cõſ.

Pria lex agraria SP. caſſii dãnatio

Seruilio Cornelíuſ & Q. Fab. conſul

L. Aemiliuſ Cæſo fabio conſul

M. fab. L. Valeriuſ cõ.

Oppia ueſtaliſ dãnat.

Q. fab. &. SP. furiuſ conſul

M.Fabius & Gn.Manilius consl.

Consul Romam rediit non tam belli gloria aucta: quã irritato exacerbatoq; in se militũ odio obtinue/re tamẽ pres: ut in fabia gẽte cõsulatus maneret. M. Fabium cõsulẽ creant: Fabio collega Gn. manilius dat'. Et hic annus tribunũ auctorẽ legis agrariæ habuit. T. Põtificius fuit: is eandem uiam uelut ꝓceſ/ſiſſet. Sp. Licinio ingreſſus: delectũ pauliſper impediit. Perturbatis itẽq; pribus. Ap. claudius uictã tribuni tiam poteſtatẽ dicere priore anno: in ꝓſentia: Reipub. exẽplo in perpetuũ: q̃do inuentũ ſit: ſuis ipſam ui/ribus diſſolui: neq; n. unq̃ defutuꝝ: q ex collega uictoriã ſibi: & gr̃am melioris partis bono publico ue lit eſſe q̃ſitã: & plures: ſi pluribus opus ſit tribunos ad auxiliũ cõſulũ paratos fore: & unũ uel aduerſus oẽs ſatis eẽ: daret mõ & cõſules & primores patrũ operã: ut ſi minus oẽs aliquos tamẽ ex tribunis rei/pu. ac ſenatui cõciliarẽt. Præceptis Appii moniti pres uniuerſi comiter ac benigne tribunos appellare: & cõſulares: ut cuiq; eoꝝ priuatim aliqd iuris aduerſus ſingulos erat: partim gr̃a: partim auctoritate obti/nuere: ut tribuniciæ poteſtatis uires ſalubres uellẽt reipu. eẽ: nouẽq; tribunoꝝ aduerſus unũ morato/rẽ publici cõmodi auxilio: delectũ cõſules habẽt. Inde ad ueiẽs bellũ ꝓfecti: quo undiq; ex Ethruria au xilia cõuenerãt: nõ tã ueientiũ gratia cõcitata: quã qd' in ſpem uentũ erat diſcordia itẽſtina diſſolui rem Ro. poſſe: principeſq; in oium Ethruriæ populoꝝ cõciliis fremebãt: æternas opes eẽ romanas: niſi inter ſemetipſi ſeditiõibus fæuiãt: id unũ uenenũ eam labẽ ciuitatibus opulẽtis repertã: ut magna imperia mortalia eẽnt: diu ſuſtẽtatũ id malũ partim patrũ cõſiliis: partim patiẽtia plebis: iã ad extrema ueniſſe: du/as ciuitates ex una factas: ſuoſq; cuiq; parti mgr̃atus ſuas leges eſſe: primũ in delectibus fæuire ſolitos: eoſdẽ in bello tamẽ parere ducibus: q̃licunq; urbis ſtatu manente diſciplina militari ſiſti potuiſſe: iam nõ parẽdi mgr̃atibus morẽ: in caſtra quoq; romanũ militẽ ſeq. Proxio bello in ipſa acie: in ipſo certamine cõſenſu exercitus traditã ultro uictoriã uictis Equis: ſigna deſerta: imperatorẽ in acie relictũ: iniuſſu in ca/ſtra reditũ: ꝓfecto: ſi inſtetur: ſuo milite uinci Romã poſſe: nihil aliud opus eẽ quã indici oſtẽdiq; bel/lũ: cætera ſpõte ſua fata: & deos geſturos. Hæ ſpes Ethruſcos armauerant multis iuicẽ caſibus uictos uictoreſq;. Cõſules quoq; romani nihil ꝓterea aliud: quã ſuas uires: ſua arma horrebãt: memoria peſſi/mi ꝓximo bello exẽpli terrebat: ne rem cõmitterẽt: eo ubi duæ ſimul acies timẽdæ eſſent: itaq; caſtris ſe tenebant tam ancipiti piculo auerſi: diẽ tẽpuſq; forſitan ipſum lenituꝝ iras ſanitatẽq; ais allatuꝝ. Veiens hoſtis ethruſciq; eo magis ꝓpropere agere: laceſſere ad pugnã primo obequitãdo caſtris: pro/uocandoq;: poſtremo ut nihil mouebat tã conſules ipſos: quã exercitũ increpãdo: ſimulationẽ inteſti/næ diſcordiæ remedium timoris inuentũ: & cõſules magis nõ confidere: quã nõ credere ſuis militi/bus: nouum ſeditionis genus ſilentiũ otiumq; inter armatos. Ad hæc in nouitatẽ generis originiſq; tã falſa: q̃ uera iacere. Hæc cũ ſub ipſo uallo portiſq; ſtreperẽt. Haud ægre cõſules pati: at ꝑitæ multitu/dini nũc indignatio: nũc pudor pectora uerſare: & ab itẽſtinis auertere malis: nolle inultos hoſtes: nol/le ſucceſſum nõ patribus: nõ cõſulibus: externa & domeſtica odia certare in ais: tãdẽ ſuperãt externa: adeo ſupbe inſolenterq; hoſtis eludebat: freq̃ntes in ꝓtoriũ conueniunt: poſcunt pugnã: poſtulant: ut ſi gnũ detur. Cõſules uelut deliberabundi capita cõferunt: diu colloquunt': pugnare cupiebant: ſed retro reuocãda & addẽda cupiditas erat: ut aduerſandoq; remorando icitato ſemel militi adderent impetũ. Reddit' reſpõſum imaturam rem agi: nõdum tps pugnæ eſſe: caſtris ſe tenerent: edicunt ide: ut abſti/neant pugna: ſiqs iniuſſu pugnauerit: ut in hoſtẽ aiaduerſuros: ita dimiſſis: quo minus cõſules uelle cre/dunt: creſcit ardor pugnandi: accendunt inſuper hoſtes ferocius multo: ut ſtatuiſſe nõ pugnare cõſules creditum ẽ: quippe impune ſe inſultaturos: nõ credi militi arma: rem ad ultimum ſeditionis eruptu/ram: finemq; ueniſſe Romano imperio. His fræti occurſant portis: igerunt probra: ægre abſtinent: qui caſtra oppugnẽt. Enimuero nõ ultra contumelia pati romanus poſſe: totis caſtris undiq; ad cõſules cur/ritur: nõ tam ſenſim ut ante per centurionũ principes poſtulãt: ſed paſſim omnes clamoribus agunt: matura res erat tergiuerſantur tamen. Fabius deide ad creſcentẽ tumultũ iam metu ſeditionis colle/ga concedente: cũ ſilentiũ claſſico feciſſet: ego iſtos Manili poſſe uincere ſcio: uelle ne ſciri: ipſi fecerũt: itaq; certũ atq; decretum ẽ non dare ſignũ: niſi uictores ſe redituros ex hac pugna iurent: conſulẽ Ro/manum miles ſemel in acie fefellit: deos nunquam fallet. Centurio erat. M. Flauoleius inter primores

Attur pugnandi cupiditatẽ

pugnæ flagitator: uictor: iquit. M. Fabi reuertar ex acie: ſi fallat: Iouem patrem Gradiuumq; Martem alioſq; iratos inuocat deos: inde deiceps omnis exercitus in ſe quiſq; iurat. Iuratis datur ſignũ: arma ca/piunt: eunt in pugnam iraꝝ ſpeiq; pleni: nũc iubent ethruſcos probra iacere: nunc armato ſibi quiſq; lingua prõptũ hoſtẽ offerri. Omniũ illo die: qua plebis: qua patꝝ eximia uirtus fuit: fabia gens maxie/enituit: multis ciuilibus certaminibus infenſos plebis aios illa pugna ſibi reconciliare ſtatuũt: inſtruit acies. Nec ueiens hoſtis ethruſcæq; legiones detrectãt: ꝑpe certa ſpes erat: nõ magis ſecũ pugnaturos: quam pugnauerint cũ equis: maius quoq; aliquod in tã irritatis animis: & occaſione ancipiti haud de/ſperandum eẽ facinus: res aliter lõge euenit: nã nõ alio ante bello ifeſtior romanus: adeo hinc cõtume/liis hoſtes: hinc cõſules mora exacerbauerãt: prælio iniit. Vix explicãdi ordinis ſpatiũ ethruſcis fuit: cũ pilis iter primam trepidationem abiectis temere magis: quam emiſſis: pugna iam ad manus: iam ad gladios: ubi mars eſt: atrociſſimus: uenerat. Inter primores genus Fabium inſigne ſpectaculo exẽploq; ciuibus erat: ex his. Q. Fabium: tertio hic anno ante cõſul fuerat principẽ in conferctos ueientes eunte ferox uiribus & armorum arte: tuſcus incautum inter multas uerſantem hoſtium manus gladio per/pectus trãſfigit: tælo extracto præceps Fabius in uulnus abiit. Senſit utraq; acies unius uiri caſum: ce/debat inde Romanus: cũ. M. Fabius cõſul trãſiliit iacentis corpus: obiectaq; parma hoc iuraſtis inquit milites: fugiẽtes uos in caſtra redituros? adeo ignauiſſimos hoſtes magis timetis: quã Iouẽ Martẽq; ꝑ

Immo cum ethruſcis ſi uera ſupbius dixiſti Q. Fabii in teritus

Cur uictis eqs quũ dubis locis hetruſcos prouinciam Fabio datum ſuperbius dixeris

quos iuraſtis? at ego iniuratus: aut uictor reuertar: aut ꝑpe te hic. Q. Fabi dimicās cadā: Cōſuli tū. C. Fabius prioris anni cōſul: uerbis ne iſtis frater: ut pugnēt: te ipetratuꝝ credis? dii impetrabunt: ꝓ quos iurauere: & nos: ut decet ꝑceres: ut Fabio noīe eſt dignū pugnādo potius: quā adhortādo accēdamus militū aīos: ſic in primū infeſtis haſtis ꝓuolāt duo Fabii: totāq; mouerūt ſecū aciē. Prælio ex parte una reſtituto nihilo ſegnius in altero cornu Manilius cōſul pugnā ciebat: ubi ꝑpe ſimilis fortuna eſt uerſa ta: nā ut altero cornu. Q. Fabiū: ſic in hoc ipm cōſulem manliū iam uelut fuſos agentē hoſtes: & in pi gre milites ſecuti ſunt: & ut ille graui uulnere ictus ex acie ceſſit iterfectum rati gradū rettulere: ceſſiſ ſentq; loco: ni cōſul alter cū aliquot turmis eqtum in eā partē citato equo aduectus uiuere clamitans collegā ſe uictoré effuſo altero cornu adeſſe: rem iclinatam ſuſtinuiſſet: Manlius quoq; ad reſtituendā aciem ſeipſe corā offert: duoꝝ cōſulū cognita ora accēdunt militū aīos: ſimul & uanior iā erat hoſtiū acies: dum abūdāte multituīe fræti ſubtracta ſubſidia mittūt ad caſtra oppugnāda: in quæ haud ma/ gno certamīe facto īpetu dum ꝑdæ magis: quā pugnæ memores tererent tps: triarii romani: q primā irruptionē ſuſtinere nō potuerāt: miſſis ad cōſules nūciis: quo loco res eēnt cōglobati ad ꝓtoriū rede/ unt: & ſua ſpōte ꝑlium ipſi renouāt: & Manilius cōſul reuectus in caſtra ad oēs portas milite oppoſito hoſtibus uiā clauſerat. Ea deſperatio tuſcis rabiem magis: quā audaciā accēdit: nā cum īcurſantes qua/ cūq; exitum oſtēderet ſpes uano aliquotiēs īpetu iſſent: globus iuuenū in ipm cōſulē inſigné armis in/ uadit: pria excepta a circūſtantibus tæla: ſubſtineri deīde uis neqt: cōſul mortifero uulnere ictus cadit: fuſiq; circa oēs. Tuſcis creſcit audacia: Romanos terror ꝑ tota caſtra trepidos agit: & ad extrema uentū foret: ni legati rapto cōſulis corpore patefeciſſent una porta hoſtibus uiam: ea erumpunt: cōſternatoq; agmine abeūtes in uictoré alteꝝ īcidunt cōſulem: ibi iteꝝ cæſi fuſiq; paſſim: uictoria egregia parta: tri ſtis tamē duobus tam claris funeribus. Itaq; cōſul decernēte ſenatu triūphum: ſi exercitus ſine īperato re triūphare poſſit: ꝑ eximia belli opa ſe paſſuꝝ: reſpondit ſe familia funeſta. Qu. Fabii fratris morte: Rep. ex parte orba: cōſule altero amiſſo publico priuatoq; deformē luctu laureā non acceptuꝝ: omni acto triumpho depoſitus triūphus clarior fuit: adeo ſpreta ī tēpore gloria īterdū cumulatior redit: fu/ nera deīde duo collegæ fratriſq; ducit. idē ī utroq; laudaī: cū cōcedendo illis ſuas laudes: ipſe maximā ptē eaꝝ ferret. Neq; īmemor eius: qđ initio cōſulatus imbiberat reconcilandis aīos plebis: ſaucios mi/ lites curādos diuidit patribus. fabiis plurimi dati: neq; alibi maiore cura habiti: inde populares iā eē Fa/ bii: nec hoc ulla re niſi ſalubri reip. ꝑte. Igiī nō patrū magis: quā plebis ſtudiis. Gn. Fabius cū. T. Vergi/ nio cōſul factus: neq; bella: neq; delectus: neq; ullā aliā priorē curā agere: quā ut iā aliqua ex arte īcoha ta cōcordiæ ſpe: primo quoq; tempore cū patribus coaleſcerent animi plebis: Itaq; principio anni cēſu it: priuſquā quiſquam agratiæ legis auctor tribunus exiſteret: occuparent patres ipſi ſuum munus fa cere: captiuum agrum plebi quā maxime æqualiter darent: æquum eſſe habere eos: quorum ſanguie ac ſudore partus ſit. Aſpernati atres ſunt equeſtri quoq; qđā nimia gloria luxuriare & euaneſcere uiui/ dum illud quondā Ceſonis ingeniū: nullæ deīde urbanæ factiōes fuere. Vexabant' īcurſionibus equo rum latini: eo cū exercitu Ceſo miſſus in ipſoꝝ equoꝝ agrū depopulādū trāſit. Equi ſe in oppida rece perunt: muriſq; ſe tenebāt: eo nulla pugna memorabilis fuit. At a ueiēte hoſte clades accepta temerita te alterius cōſulis: actūq; de exercitu foret: ni Ceſo Fabius in tpe ſubſidio ueniſſet. Ex eo tpe neq; pax: neq; bellū cū ueientibus fuit. Res ꝑxime in formā latrocinii uenerat: legionibus romanis cedebant in urbem: ubi abductas ſenſerāt legiones: agros īcurſabant. bellū quiete: quieté bello īuicem eludētes: ita neq; omitti tota res: neq; pficī poterat: & alia bella aut pſentia iſtabant: ut ab Equis: Volſciſq; non diu/ tius: quā dolor recēs ꝑxime cladis trāſiſſet qeſcentibus: aut mox moturos ſe apparebat ſabinos ſemp infeſtos Etruriāq; oēm. Sed ueiens hoſtis aſſiduus magis: quā grauis: cōtumeliis ſæpius: quam piculo aīos agitabat: qđ nullo tpe negligi poterat: aut auerti alio ſinebat. Tum fabia gens ſenatū adiit: cōſul ꝑ gente loquiī. Aſſiduo magis quā magno pſidio: ut ſcitis patres cōſcripti: bellū ueiens eget: uos alia bel la curate: Fabios hoſtes ueientibus date: auctores ſumus tutam ibi maieſtatem Ro. nominis fore: no/ ſtrum id nobis uelut familiare bellum priuato ſumptu gerere in aīo eſt: reſpu. & milite illic & pecunia uacet. Gratiæ īgentes actæ: cōſul e curia egreſſus comitāte Fabioꝝ agmine: q in ueſtibulo curiæ ſena/ tuſ cōſultum expectātes ſteterāt: domum rediit: iuſſi armati poſtero die ad limē cōſulis adeſſe: domos inde diſcedunt. Manat tota urbe rumor: Fabios ad cælū laudibus ferūt: familiā unam ſubiſſe ciuitatis onus: ueiens bellū in priuatā curam: in priuata arma uerſum: ſi ſint duæ roboris eiuſdē in urbe gentes depoſcant hæc uolſcos ſibi: illa equos: Po. Ro. pacem tranquillam agente oēs finitimoſ ſubigi populos poſſe. Fabii poſtero die arma capiūt: quo iuſſi erāt: cōueniūt. Cōſul paludatus egrediēs in ueſtibulo gē tem oēm ſuā iſtructo agmine uidet: acceptus ī mediū ſigna ferri iubet. Nunq; exercitus neq; minor nu mero: neq; clarior fama & admiratiōe hoium ꝑ urbē inceſſit. Sex &. ccc. milites oēs patricii: oēs unius gentis: quoꝝ neminē ducem ſperneret: egregius qbuſlibet tpibus ſenatus: ibant unius familie uiribus ueienti populo peſtem minitantes: ſequebaī turba propria: alia cognatorum ſodaliumq;: nihil mediū nec ſpem: nec curā: ſed immenſa oīa uoluētium aīo: alia publica ſollicitudine excitata fauore & admi/ ratione ſtupens: ire fortes ire fœlices iubent: inceptis euentus pares reddere: cōſulatus inde ac trium/ phos omnia præmia ab ſe: omnes honoes ſperare. Prætereuntibus capitolium arcemq; & alia templa quicquid deoꝝ oculis: quicqd aīo occurrit: precantur: ut illud agmen fauſtum atq; fœlix mittāt: ſoſ/ pites breui in patriā ad parētes reſtituāt. Incaſſum miſſæ præces: infœlici uia a dextero lano portæ car mentalis ꝑfecti ad cremeram flumē ꝑueniunt: is opportunus uiſus locus communiendo præſidio.

Mana/ lii cōſu lis inte/ ritus

Trium phus tē peſtiue ſpudia/ tus dan tur om ni triū/ pho cla rior

Fabia gens ue iens bel lum ſu ſcipit

Sed & ccc. fa/ bii

L. Aemilius. G. Seruilio

L. Aemylius inde: &. C. Seruilius cõsules facti: & donec nil aliud: quã ĩ populatiõibus res fuit: nõ ad pſidiũ mõ tutandũ Fabii ſatis erãt: ſed tota regiõe: qua tuſcus ager romano adiacet: ſua tuta oĩa: ĩfeſta hoſtium uagãtes ꝓ utrũq; finẽ facere. Interuallũ deĩde haud magnũ populatiõibus fuit: dum & ueien tes: accito ex ethruria exercitu: pſidium cremeræ oppugnãt: & romanæ legioões ab. L. Aemylio cõſu/ le abductæ cominus cũ ethruſcis dimicãt acie: q̃q̃ uix dirigẽdi aciem ſpaciũ ueientibus fuit: adeo inter primam trepidationem: dum poſt ſigna ordines introeunt: ſubſidiaque locant: inuecta ſubito ab late/ re romana ala equitum non pugnæ modo incipiendæ: ſed conſiſtendi ademit locum: ita fuſi retro ad Saxa rubra ibi caſtra habebãt: pacẽ ſupplices petunt: cuius ĩpetratæ ab inſita aĩs leuitate ante deductũ

Fabio/ rũ ſuc/ ceſſus

cremera romanũ pſidiũ pœnituit. Rurſum cũ Fabiis erat ueienti populo ſine ullo maioris belli appa/ ratu certamẽ: nec erant ĩcurſiones mõ in agros aut ſubiti ĩpetus ĩcurſantiũ: ſed aliquotiẽs æquo cãpo collatiſq; ſignis certatũ: genſq; una Po. Ro. ſæpe ex opulẽtiſſima: ut tum res erant: ethruſca ciuitate uĩ/ ctoriã tulit. Id primo acerbũ indignũq; ueiẽtibus eſt uiſum: inde cõſilium ex renatũ inſidiis ferocẽ ho ſtem captãdi: gaudere ẽt multo ſucceſſu Fabiis audaciã creſcere: itaq; & pecora p̃dantibus aliquotiens uelut caſu ĩcidiſſent obuiã acta: & agreſtiũ fuga uaſti relicti agri: & ſubſidia armatoꝝ ad arcẽdas popu

Fabii oẽs ad unũ ce/ duntur

lationes miſſa: ſæpius ſimulato: quã uero bello refugerũt. Iamq; fabii adeo contẽpſerãt hoſtẽ: ut ſua in uicta arma neq; loco: neq; tpe ullo crederẽt ſuſtineri poſſe: hæc ſpes ꝓuexit ut ad cõſpecta ꝓcul a creme ra magno cãpi ĩteruallo pecora: q̃q̃ rara hoſtiũ apparerẽt arma: decurrerẽt: & cũ ĩprouidi effuſo curſu ĩſidias circa ipm iter locatas ſupaſſent: palãteſq; paſſim uaga: ut fit: pauoꝝ ĩiecto rapẽt pecora: ſubito ex inſidiis cõſurgiť: & aduerſi & undiq; hoſtes erant. Primo clamor circũlatus exterruit: deinde tæla ab omni parte accedebãt: coeũtibuſq; ethruſcis iã cõtinẽti agmĩe armatoꝝ ſepti: quo magis ſe hoſtis ĩfere bat: cogebanť breuiore ſpatio: & ipſi orbẽ colligere: quæ res paucitatẽ eoꝝ inſignem: & multitudinẽ ethruſcoꝝ multiplicatis in arcto ordinibus faciebat: tum omiſſa pugna: quã in oẽs partes parem in/ tenderat: in unũ locũ ſe oẽs ĩclinãt: eo niſi corporibus armiſq; rupere cuneo uiã: duxit uia in æditũ le/ niter collẽ: inde primo reſtitere: mox ut reſpirãdi ſupior locus ſpaciũ dedit: recipiẽdiq; a pauore tanto euaſiſſet. Ita ſuperior rurſus hoſtis factus: Fabii cæſi: ad unũ oẽs pſidiumq; expugnatum. ccc. vi. periſſe ſatis cõuenit: unũ ꝓpe puberẽ ætate relictũ ſtirpẽ gẽti Fabiæ: dubiiſq; rebus po. Ro. ſæpe domi belliq;

G. Horatius T. Menenius conſul.

maximũ futuꝝ auxiliũ. Cũ hæc accepta clades eẽt: iã. C. Horatius &. T. Menenius cõſules erãt: Mene/ nius aduerſus tuſcos uictoria elatos cõfeſtim miſſus: tũ quoq; male pugnatũ eſt: & ianiculũ hoſtes oc/ cu pauere: obſeſſaq; urbs foret ſuper bellum annona p̃mente: trãſierant enĩ ethruſci tyberim: ni Hora tius cõſul e uolſcis eẽt reuocatus: adeoq; id bellũ ipſis iſtitit mœnibus: ut primo pugnatum ad ſpei ſit æquo marte: iterum ad portam collinam: ibi quãquam paruo momento ſuperior Ro. res fuit: melio/ rem tamen militem recepto priſtino animo in futura prælia id certamen fecit.

A. Verginius &. SP. Seruilio conſul.

A. Verginius: &. SP. Seruilius conſules fiunt. Poſt acceptam proximã pugnæ cladem ueientes abſtinuere acie: populatio/ nes erant: & uelut ab arce ianiculi paſſim in Ro. agrum impetus dabant: non uſquam pecora tuta: nõ agreſtes erãt: capti deinde eadem arte ſunt: qua ceperant Fabios. Secuti dedita opera paſſim ad illece/ bras propulſa pecora præcipitauere in inſidias: quo plures erant: maior cædes fuit: ex hac clade atrox ira maioris cladis cauſa: atq; initiũ fuit: traiecto enĩ nocte tyberi caſtra Seruilii cõſulis adorti ſunt op/ pugnare: inde fuſi magna cæde in ianiculũ ſe ægre receperũt. Cõfeſtim cõſul & ipſe trãſit tyberim: ca/ ſtra ſub ianiculo cõmunit: poſtero die luce orta nõ nihil & heſterna felicitate pugnæ ferox: magis tamẽ ĩ opia fruméti: quãuis p̃cipitia: dũ celeriora eſſent: agebãt cõſilia temere aduerſo ianiculo ad craſta hoſti um aciẽ erexit: fœdiuſq; ĩde pulſus: quã pridie pepulerat: iteruẽtu collegæ ipſe exercituſq; ẽ ſeruatus: ĩ/

Ethruſci Verẽ q ianiculũ occuparãt ceſi ſunt

ter quas acies hetruſci cũ inuicẽ his atq; illis terga darẽt occidione occiſi: ita oppreſum temeritate feli/ ci ueiens bellũ. Vrbi cũ pace laxior ẽt annona rediit: & aduecto ex Cãpania frumento: & poſteaq̃ timor ſibi cui futuræ inopiæ abiit eo quod abditũ fuerat ꝓlato: Ex copia deĩde ocioq; laſciuere rurſus animi & priſtina mala: poſteaq̃ foris deerant: domi quærere: tribuni plebem agitare ſuo ueneno agraria lege

T. Menenio diẽ. T. Statio diciť. L. Cæditõ dies dcã

in reſiſtentes ĩcitare patres: nec ĩ uniuerſos mõ: ſed ĩ ſingulos: Qu. Conſidius &. T. Genũtius auctores agrariæ legis. T. Menenio diẽ dicũt: ĩuidiæ erat amiſſum Cremeræ pſidiũ: cũ haud ꝓcul ĩde ſtatiua cõ ſul habuiſſet: eã oppreſſit: cũ & patres haud minus quã ꝓ Coriolano annixi eſſent & pris Agrippæ fa uor haud dũ exoleuiſſet. In mulcta tẽperarũt tribuni: cũ capitis anq̃ſiſſent: duo milia æris dãnato mul ctã edixerũt: ea ĩ caput uertit: negãt tuliſſet ignominiã ægritudinẽq;: ĩde morbo ab ſũptũ eẽ: alius inde reus. SP. Seruilius ut cõſulatu abiit Gaio Nautio & publio Valerio cõſulibus initio ſtatĩ ãni ab. L. Cæ/ ditio &. T. Statio tribunis die dicta: nõ ut Menenius p̃cibus ſuis aut patrũ: ſed cũ multa fiducia ĩnocen tiæ gr̃æq; tribinitios ĩpetus tulit: & huic pliũ cũ tuſcis ad ianiculũ erat crimini: ſed feruidi aĩ uir ut ĩ pu blico piculo ante: ſic tũ ĩ ſuo nõ tribunos mõ: ſed plebẽ oſone feroci refutãdo. exprobrãdoq;. T. Mene/ nii dãnationẽ: mortẽq;: cuius pris munere reſtituta quõdã plebs: eos ipſos: qubs tum ſcæuiret magiſ/ ſtratus eas leges hr̃et: piculũ audatia diſcuſſit: iuuit & Verginius collega teſtis ꝓductus ꝓticipãdo lau des magis tamẽ menenianũ: adeo mutauerãt aĩum: ꝓfuit iuditiũ Certamina domi finita: ueiens bellũ exortũ: qbus ſabini arma cõiũxerãt. P. Valerius cõſul: accitis latĩoꝝ hernicoꝝq; auxiliis: cũ exercitu Vei os miſſus: caſtra ſabina: quæ ꝓ menibus ſocioꝝ locata erãt cõfeſtim aggrediť: tãtãq; trepidationẽ ĩiecit ut dũ diſpſi alii: alii mãipulati excurrũt ad arcẽdã hoſtiũ uĩ: ea porta: ubi ſignũ ĩtulerat caperet: ĩtra ual lũ deĩde cædes magis q̃ pliũ eẽ tumultus e caſtris in urbẽ penetrat tanq̃ Veiis captis ita pauidi ueientes

ad arma currũt:pars ſabinis eunt ſubſidio:pars romanos toto ipetu ītentos ī caſtra adorĩũt: pauliſper auerſi turbatiq; ſunt:deīde & ipſi utroq; uerſis ſignis reſiſtũt:& eq̃s ab cõſule īmiſſus tuſcos fundit fugatq;:eadẽq; hora duo exercitus:duæq; potẽtiſſimæ & finitimæ gẽtes ſupatæ ſunt. Dũ hæc ad Veios gerunt:uolſci eqq; in latio agro poſuerãt caſtra populatiq; fines erãt:eos p ſe ipſi latini aſſumptis hernicis ſine romano aut duce aut auxilio caſtris exuerũt:īgenti p̃da p̃ter ſuas recupatas res potiti ſunt: miſſus tamẽ ab roma cõſul in uolſcos.C.Nautius.mos:credo:nõ placebat ſine romano duce exercituq; ꝓpriis ſocios uiribus cõſiliiſq; bella gerere nullũ genus calamitatis cõtumeliæq; nõ æditũ in uolſcos eſt:nec tamẽ perlici potuere:ut acie dimicarẽt.L.Furius inde &.C.Manilius cõſules Manilito Veientes ꝓuincia euenit:nõ tamẽ bellatũ:induciæ ī ãnos.xl.petẽtibus datæ fruméto ſtipẽdioq; impẽrato.Paci externæ cõfeſtĩ cõtinuat diſcordia domi:agrariæ legis tribunitiis ſtimulis plebs furebat:cõſules nihil Menenii dãnatione:nihil piculo deterriti Seruilii ſũma ui reſiſtũt:abeũtes magiſtratu cõſules Genutius tribunus plebis arripuit.L.Aemilius & Opiter Verginius cõſulatũ ineũt.Vopiſcũ Iulium ꝓ Verginio in qbuſdã ãnalibus cõſulẽ īuenio.Hoc anno quoſcũq; cõſules habuit: rei ad populũ Furius & Manilius:circũeunt ſorditati nõ plebũ magis:quã iuniores patrũ:ſuadẽt:monẽt:honoribus & adminiſtratiõe reipu.abſtineãt:cõſulares uero faſces:ptextã:curulẽq; ſellã:nihil aliud quã pompã funeris putẽt:claris iſignibus uelut infulis uelatos ad mortẽ deſtinari:qđ ſi cõſulatus tãta dulcedo ſit. iam núcita in aĩum ĩducant:cõſulatũ captũ &opp̃ſſum ab tribunicia poteſtate eẽ:conſuli uelut apparitori tribunitio oĩa ad nutũ iperiũq; tribuni agẽda eẽ:ſi ſe cõmouerit:ſi reſpexerit p̃res:ſi aliud:quã plebem eẽ in repu.crediderit:exiliũ.Gn.Martii:Menenii dãnationẽ:& mortẽ ſibi ꝓponãt ante oculos.His accenſi uocibus p̃res cõſilia inde nõ publica:ſed in priuato:ſeductaq; ā pluriũ cõſciẽtia habuere:ubi cũ id nõ cõſtaret iure an iiuria eripiẽdos eẽ reos:atrociſſima quæq; maxie placebat ſnĩa:nec auctor,q̃uis audaci facinori deerat.Igit iudicii die:cũ pleps in foro erecta expectatiõe ſtaret mirari prĩo qđ nõ deſcẽderet tribunus:deinde cũ iã mora ſuſpectior fieret:deterritũ a primaribus credere & deſertã ac ꝓditã publicã cãm q̃ri:tandẽ:q obuerſati ueſtibulo tribuni fuerãt:nũciant domi mortuũ inuentũ:qđ ubi in totã cõcioné ptulit rumor:ſicut acies fundit duce occiſo:ita dilapſi paſſim alii alio:p̃cipuus pauor tribunos ĩuaſerat:quã nihil auxilii ſacratæ leges haberẽt morte collegæ monitos.Nec ſatis p̃res modera te ferre læticiã:adeoq; neminẽ noxæ pœnitebat:ut ẽt iſõtes feciſſe uideri uellẽt:palãq; ferret malo domandã tribunitiã ptãtem.Sub hac peſſimi exẽpli uictoria delectus edicit:pauẽtibuſq; tribunis ſine ĩterceſſiõe ulla cõſules rẽ peragũt.Tũ uero iraſci plebs tribunoꝝ magis ſilẽtio:quã cõſulũ iperio:& dicere actũ eẽ de libertate ſua:rurſus ad antiqua reditũ:cũ Genutio una mortuã ac ſepultã tribuniciam ptãtem:aliud agẽdũ ac cogitãdũ quo reſiſtat p̃ribus:id hoc unũ cõſiliũ eẽ:ut ſe ipſa plebs:quãdo aliud nihi auxilii habeat:defendat:q̃ttuor & uiginti lictores apparere cõſulibus:eos ipſos plebis hoĩes nihil contẽptius neq; ĩfirmius:ſi ſint:q conẽnant:ſibi quẽq; ea magna atq; horrẽda facere.His uocibus alii alios cum incitaſſent ad Voleronem Publiũ de plebe hoĩem:qa:qđ ordines duxiſſet:negaret ſe militẽ fieri debere:lictor miſſus eſt a cõſulibus.Volero appellat tribunos:cum auxilio nemo eẽt:cõſules ſpoliari hoĩem:& uirgas expediri iubẽt ꝓuoco inq;t ad populũ Volero:quoniã tribuni ciuem Roma. in cõſpectu ſuo uirgis cædi malũt:quã ipſi in lecto ſuo a uobis trucidari:quo ferotius clamitabat: eo inſeſtius circũſcindere & ſpoliare lictor:tum Volero & prævalẽs ipſe & adiuuantibus aduocatis:repulſo lictore:ubi ĩdignantiũ ꝓ ſe accerrimus erat clamor:eo ſe in turbã cõfertiſſimã recipit:clamitãs ꝓuoco & fidẽ plebis iploro:adeſte ciues adeſte cõmilitões : nihil eſt qđ expectetis tribunos : qbus ipſis ueſtro auxilio opus eſt.Cõcitati hoĩes ueluti ad prælĩũ ſe expediũt apparebatq; omne diſcrimẽ addeſſe: nihil cui quã ſanctũ nõ publici fore:nõ priuati iuris:Huic tãtæ tẽpeſtati cũ ſe cõſules obtuliſſent:facile exp/ti ſunt parũ tutã magieſtatẽ ſine uiribus eẽ:uiolatis lictoribus:faſcibus:fractis:e foro ĩcuriã cõpellũtur incerti quatenus Volero exerceret uictoriã.Cõticeſcẽte deīde tumultu:cũ ſenatũ uocari iuſſiſſent que rũtur inuirias ſuas:uim plebis:Voleronis audatiã:Multis ferociter dictis ſentẽtiis uicere ſeniores: quibus ira patrũ aduerſus temeritatẽ plebis certari nõ placuit.Vuleroné amplexa plebs ꝓximis comitiis tribunũ creat in eũ annũ:q.L.Pinariũ.P.Furiũ cõſules habuit:cõtraq; oĩum oponioné:qui eũ uexandis prioris anni cõſulibus adminiſtratuꝝ tribunatũ credebãt:poſt plublicã cãm priuato dolore habito:ne uerbo quidẽ uiolatis cõſulibus rogationé tulit ad populum : ut plebeii magiſtratus tributis comitiis fierẽt.Haud parua res ſub titulo prima ſpecie minime atroci ferebat : ſed quæ patriciiſ oẽm ptãtem p clientiũ ſuffragia creãdi:quos uellẽt:tribunos auferret.Huic actioni gratiſſimæ plebi cũ ſũma ui reſiſterent patres:nec quæ una uis ad reſiſtendum erat:ut ĩtercederet aliquis ex collegio:auctoritate aut cõſulum:aut principũ adduci poſſet:res tamen ſuo ipſa molimine grauis certaminibus in annũ extrahit. Plebs Voleroné tribunũ reficit:p̃res ad ultimũ dimicatiõis rati rem uẽturã.Ap.Claudiũ.Appii filiũ iã inde a paternis certaminibus inuiſũ infeſtũq; plebi cõſulẽ faciũt:collega ei Quintius dat.Principio ſtatim anni nihil prius:quã de lege agebat::ſed ut inuẽtor legis Volero, ſic Lectorius collega eius auctor tũ recẽtior:tũ acrior erat:ferocẽ faciebat belli gloria ingẽs:qđ ætatis eius haud quiſquã manu prõptior erat:is cũ Volero nihil p̃terq; de lege loqueret:inſectatiõe abſiſtẽs conſulũ ī accuſationé Appii:familiæq; ſupbiſſimæ ac crudeliſſimæ in plebẽ romanã exorſus:cũ a patribus nõ cõſulẽ:ſed carnificẽ ad uexãdam &lacerãdã plebẽ creatũ eſſet cõtẽderet:rudis in militari hoĩe lingua nõ ſuppetebat libertati aĩoq;. Itaq; deficiẽte oro̅ne quãdo quidẽ nõ facile loquor īquit:quirites:quã qđ locutus ſum:Præſto craſtina die adeſte:aut hic ego in cõſpectu uro:moriar:aut perferã legẽ.Occupãt tribuni tẽplũ poſtero die:con/

Sabini & Verẽtes uincuntur

L.Furio G.Manilius consul

L.Aemilius Opiter Vergi/nius

Genutiis tribuni Plb.domi occi/ſus

Volero

Violãt littores faſces frãgũt pelunt incutia cõſules L.Pinarius.P. Furius consul;

Ap.cla/udius Quĩtio consul.

Atꝯ certamẽ inter plebem & patres

Viator lictor

Lex de tributis comitiis perfertur

Atꝯ militũ cõtumaciã ĩ cõsulẽ. Iã tertio ducãt a liuio aliter supra traidtum

Atꝯ appii aĩad uersionẽ & in suos

L. Valerius & T. Aemilius cõsul.

sules nobilitasq; ad ipediendã legẽ in conciõe cõsistũt: summoueri Lectorius iubet: ꝑterq; qui suffragium ineãt: adolescẽtes nobiles stabant nihil cedẽtes uiatori: tũ ex his ꝓhẽdi quosq; Lectorius iubet: consul. Appius negare ius eẽ tribuno in quẽq; nisi in plebiũ: nõ. n. populi: sed plebis eũ magistratum eẽ: nec illũ ipsum sũmouere ꝓ iperio posse more maiorũ quia ita dicaꝯ: si uobis uꝰ: discedite quirites. Facile & contẽptim de iure differẽdo ꝑturbare Lectoriũ poterat: ardẽs igiꝯ ira tribunus uiatoré mittit ad consulẽ: cõsul lictoré ad tribunũ: priuatũ eẽ clamitãs sine iperio: sine magistratu: uiolatusq; eẽt tribunꝰ: nisi concio oĩs atrox coorta ꝓ tribuno in cõsulẽ eẽt: & cõcursus hoĩum in foꝝ ex tota urbe cõcitatæ multitudinis fieret: sustinebat tamẽ Appius ꝓtinacia tantã tẽpestatẽ: certatũq; haud incruẽto ꝑlio foret: ni Quintius cõsul alter cõsularibus negocio dato ut collegã ui: si aliter nõ posset: de foro abduceret: ipe nũc plebẽ sæuientẽ ꝑcibus lenire: nũc orare tribunos: ut cõciliũ dimitterẽt: darent: iræ spaciũ: nũ uim suã illis tꝑs adẽptuꝝ: sed consilium uiribus addituꝝ: & pres in populi: & cõsulem in patrũ fore ptãte. Aegre sedata ab Quintio plebs: multo ægrius cõsul alter a pribus. Dimisso tãdem cõcilio plebis: senatum cõsules habẽt: ubi cũ timor atq; ira iuicẽ snias uariassent: quo magis spatio iterposito ab impetu ad cõsultãdũ aduocabanꝯ: eo plus abhorrebãt a certatiõe aĩ: adeo ut Quintio gras agerẽt: qd eius opa mitigata discordia eẽt: ab Appio petiꝯ: ut tãtam cõsularẽ maiestatẽ eẽ uellet: qta in cõcordi ciuitate eẽ posset: dũ tribuni & cõsules ad se qsq; oĩa trahãt: nihil relictũ eẽ uiriũ ĩ medio: distractã laceratãq; rẽp. ꝓ magistratus quoꝝ in manu sit: quã ut incolumis sit: qri. Appius cõtrã: testari deos atq; hoĩes: rempꝰ prodi ꝓ metũ ac deseri nõ cõsulẽ senatui: sed senatum cõsuli deesse: grauiores accipi leges: quã in sacro mõte acceptæ sint: uictus tamẽ patrum cõsensu qeuit: lex silentio pferꝯ. Tum primũ tributis comitiis creati tribuni sunt: numero ẽt addito: tes perinde ac duo antea fuerint: Piso auctor est: nominat quoq; tribunos Gn. Siccium. L. Numitoriũ. M. Duelliũ. SP. Illicium. L. Meciliũ. Volscum: Equicũq; iter sedi tionẽ romanã est bellũ coortũ: uastauerãt agros ut si qua secessio plebis fieret: ad se receptũ haberent: cõpositis deinde rebus castra retro mouere. Ap. Claudius in uolscos missus: Quintio equi ꝓuicia euenit. Eadẽ in militia sæuitia Appii: quæ domi esse: eo liberior: quod sine tribunitiis uinculis erat: odisse plebem plusquã paterno odio: qd se uictum uidebat ab ea: se unico consule obiecto aduersus tribuniciam potestatem: perlatam legem esse: quam minore conatu nequaquã tanta patrum spe priores ipedierãt consules. Hæc ira indignatioq; ferocem animum ad uexandum sæuo iperio exercitum stimulabat: nec ulla ui domari poterat: tãtũ certamẽ aĩs ibiberat: segniter: ociose negligẽter cõtumaciter oĩa agere: nec pudor: nec metus cohercebat: si citius agi uellet agmen: tardius sedulo incedere: si adhortator operis adsset: omnes sua sponte motam remittere idustriam: præsenti uultus dimittere: tacite præterẽtem execrari: ut iuictus ille odio plebeio aĩus iterdũ moueretꝯ: omni nequicquã acerbitate promptã nihil iam cum militibus agere: a cẽturionibus corruptum exercitũ dicere: tribunos plebeios cauillans: interdum & Volerones uocare. Nihil eorum uolsci nesciebant: instabãtq; eo magis sperantes idẽ certamen animoꝝ aduersus Appiũ habituꝝ exercitũ romanũ: qd aduersus Fabium cõsulẽ habuisset. Cæteꝝ multo Appio: quã Fabio uiolẽtior fuit: nõ. n. uincere tantũ noluit ut fabianus: sed uinci uoluit ꝓductus ĩ aciẽ turpi fugat petit castra: nec ante restitit: quã signa iferẽtẽ uolscum munimẽtis uidit: fœdãq; extermi agminis cædẽ: tũ expressa uis ad pugãdũ ut uictor iã a uallo sũmoueretur hostis: satis tamẽ appareret: capi tãtũ castra militem romanũ noluisse: alii gaudere sua clade atq; ignominia. Quibus nihil ifractus ferox Appii aĩus: cũ isuper scæuire uellet: cõcionẽq; aduocaret: cõcurrũt ad eum legati tribũiq; monẽtes: ne utiq; experiri uelle iperiũ cuius uis oĩs in cõsensu obedictium esset: negare milites uulgo se ad cõcionẽ ituros: passimq; exaudiri uoces postulãtiũ ut castra ex uolsco agro moueantur: hostẽ uictoré pauloãte ꝓpe ĩ portis ac uallo fuisse: igẽtisq; mali nõ suspitionẽ mõ: sed aptã speciem obuersari ãte oculos: Victus tãdẽ quãdoqdẽ nihil ꝑter tꝑs noxæ lucrarẽtur: remissa cõcione iter ĩ isequẽtem diẽ ꝓnũciari cũ iussisset: prima luce classico signũ ꝓfectiõis dedit. Cũ maxime agmen e castris explicaretur: uolsci: ut eodẽ signo excitati: nouissimos adoriũtur: a qbus platus ad primos tumultus eo pauore signaq;: & ordines turbauit: ut neq; imperia exaudiri: neq; instrui acies posset: nemo ullius nisi fugæ memor: ita effuso agmiẽ per stragẽ corpoꝝ armorũq; euasere: ut prius hostis desisteret seq; quã romanus fugere. Tãdẽ collectis ex dissipato cursu militibus: cõsul cũ reuocãdo nequicq; suos psecutus esset in pacato agro castra posuit: aduocataq; cõciõe iuectus haud falso ĩ ꝓditoré exercitũ militaris disciplinæ desertoré signorũ: ubi signa ubi arma eẽnt singulos rogitans: inermes milites: signo amisso signiferos: ad hoc centuriões dupliciariosq;: qui reliquerãt ordines: uirgis cæsos securi percussit: cætera multitudo sorte decimus quisq; ad supplicium lecti. Contra ea in equis inter consulem ac militem comitate ac beneficiis certatum est: & natura Quintius erat lenior: & sæuitia ifœlix collegæ: quo is magis gauderet ingenio suo: effecerat. Huic tantæ concordiæ ducis exercitusq; non aussi offerre se equi: uagari populabundum hostem per agros passi nec ullo ante bello latius ide actæ ꝑdæ oĩs militi data est: addebantur & laudes qbus haud minus q̃ præmio gaudent militum animi. Tum duci tũ ꝓpter ducem patribus quoq; placatior exercitus rediit: sibi parentem: alteri exercitui dominum datum ab senatu memorans. Variatum fortuna belli atroci discordia domi foriscq; annum exactũ insignem maxime comitia tribunitia efficiunt: res maior uictoria suscepti certaminis: q̃usu plus. n. dignitatis comitiis ipsis detractum est patribus ex consilio summouendis: q̃ uirium aut plebi additum aut demptum patribus.

Turbulentior ide ánus excœpit. L. Valerio. T. Aemylio cõsulibus: tum ꝓpter certamina ordinũ de lege agraria: tum ꝓp iudicium Ap. Claudii: cui acerrimo aduersario legis; causamq; possessoꝝ publici

agrí tanq̃ tertio conſuli ſuſtinenti. M. Duellius & Gn. Siccius diem dixere. Nunquam ante tam inuiſus plebi reus ad iudicium uocatus popul eſt: plenus ſuarum plenus paternaꝝ iraꝝ: patres quoq; nõ temere ꝓ ullo æque annixi ſunt: propugnatorem ſenatus maieſtatiſq; uindicem: ſuæ: ad oẽs tribunitios plebeioſq; oppoſitum tumultus: modũ dũtaxat in certamine egreſſum obiici iratæ plebi. Vnus e patribus ipſe Appius Claudius & tribunos: & plebem: & ſuum iudicium ꝓ nihilo habebat: illum nõ minæ plebis: nõ ſenatus p̃ces ꝓpellere unq̃ potuere: nõ modo ut ueſtem mutaret: aut ſupplex p̃henſaret hoſtes ſed ne ut ex conſueta qdem aſperitate orationis: cum ad populum agẽda cauſa eẽt: aliquid leniret atq; ſummitteret: idem habitus oris: eadẽ cõtumacia in uultu: idem in oratiõe ſpiritus erat. adeo ut magna pars plebis Appium nõ minus reum timeret: quã cõſulem timuerat: ſemel cãm dixit: quo ſemꝑ agere oĩa ſolitus erat accuſatorio ſpiritu: adeoq; conſtantia ſua & tribunos obſtupefecit & plebẽ ut diem ipſi ſua uoluntate ꝓducerent: trahi deinde rem ſinerent: haut ita multũ interim tãporis fuit: ante tamẽ: quam prædicta dies ueniret. morbo moritur: cuius cum laudationem tribuni plebis impedire conarenť: plebs fraudari ſolemni honore ſupremum diem tanti uiri noluit: & laudationem tam æquis auribus mortui audiuit: quã uiui accuſationem auiderat: & exequias frequẽs celebrauit. Eodẽ anno Valerius cõſul cum exercitu in equos ꝓfectus: cum hoſtem ad p̃lium elicere nõ poſſet: caſtra oppugnare eſt adortus: prohibuit fœda tempeſtas cum grandine ac tonitribus cælo deiecta: admirationem: deinde auxit ſigno receptui dato: adeo trãquilla ſerenitas reddita: ut uelut numine aliquo defenſa caſtra: oppugnare iterum religio fuerit: omnis ira belli ad populationem agri uertitur. Alter cõſul Aemylius in ſabinis bellum geſſit: & ibi: quia hoſtis mœnibus ſe tenebat: uaſtati agri ſunt. Incendiis deinde nõ uillaꝝ modo: ſed ẽt uicoꝝ: quibus erequenter habitabať: ſabini exciti: cum p̃datoribus occurriſſent ancipiti p̃lio digreſſi. Poſtero die retulere caſtra in tutiora loca: id ſatis cõſuli uiſum cũ ꝓ uicto relinq̃ret hoſtẽ ĩtegro ĩde decedẽs bello. Inter hæc bella manẽte diſcordia domi. T. Numitius Priſcus. A. Verginius cõſules facti. Nõ ultra uidebať latura plebs dilationẽ agrariæ legis: ultimaq; uis parabať: cũ uolſcos adeſſe fumo ex ĩcendiis uillaꝝ fugaq; agreſtiũ cognitũ ẽ: ea res maturã iã ſeditionẽ ac ꝓpe erũpẽtẽ oppſſit. Cõſules coacti extẽplo ab ſenatu ad bellũ educta ex urbe iuuẽtute: trãqlioré cæterã plebẽ fecerũt: & hoſtes qdẽ nihil aliud: q̃ pfuſis uano ĩore romãis citato agmĩe abeũt. Numitius Antiũ aduerſus uolſcos: uerginius cõtra equos ꝓfectꝰ: ibi ex ĩſidiis ꝓpe magna accepta clade: uirtus militũ rẽ ꝓlapſã negligẽtia cõſulis reſtituit. Melius ĩ uolſics ĩperatũ ẽ: fuſi prĩo p̃lio hoſtes: & ĩ urbẽ antiũ: ut tũ res erãt: opulẽtiſſimã acti: quã cõſul oppugnať nõ auſus. Cenonẽ aliq̃ oppidũ neq̃q̃ tã opulẽtũ ab antiatibus cepit. Dũ eq uolſciq; romanos exercitus tenẽt: ſabini uſq; ad portas urbis populãtes inceſſere deinde ipſi paucis poſt diebus a duobus exercitibus: utroq; ꝓ iram conſule ingreſſo infines: plus cladium: q̃ ĩtulerãt: acceperunt. Extremo anno pacis aliqd fuit: ſed ut ſemꝑ alias ſollicitæ pacis certamine patrũ: & plebis: irata plebs ĩtereſſe cõſularibus comitiis noluit ꝓ pr̃es cliẽteſq; patrum cõſules creati. P. Quĩtius & Quintius Seruilis: ſimilẽ annũ priori cõſules habent: ſeditioſa initia bello deinde externo trãqlla Sabini cruſtuminos cãpos citato agmĩe trãſgreſſi: cũ cedes & ĩcẽdiũ circũ Anienẽ flumẽ feciſſent: a porta ꝓpe collina mœnibuſq; pulſi: ĩgẽtes tamẽ p̃das hoĩum pecudũq; egere: quos Seruilius cõſul ĩfeſto exercitu ĩſecutus: ipſum qdẽ agmẽ adipiſci æqs locis nõ potuit: populationẽ adeo affuſa fecit ut nihil bello ĩctatũ relinqueret: multipliciq; capta p̃da rediret. Et ĩ Volſcis reſpublica egregie geſta: tũ ducis: tũ militũ opa: primũ æquo cãpo ſignis collatis pugnatũ: ĩgenti cæde utrinq; plurimo ſanguine: & romani quia paucitas dãno ſentiendo ꝓprior erat gradũ retuliſſent ni ſalubri mẽdatio cõſul fugere hoſtes a cornu altero clamitãs cõcitaſſet aciẽ: ĩpetu facto: dũ ſe putãt uinci: uicere. Cõſul metuens ne nimis ĩſtãdo renouaret certamẽ: ſignũ receptui dedit. Interceſſere pauci dies uelut tacitis ĩduciis utrinq; gete ſũpta: ꝓ quos ĩgẽs uis hoĩuꝫ ex oĩbus uolſcis: eqſq; populis ĩ caſtra uẽit: haď dubitãs: ſi ſeſerit romanos nocte abituros: itaq; tertia fere uigilia ad caſtra oppugnãda ueniũt. Quĩtiꝰ: ſedato tumultu: quẽ terror ſubitꝰ exciuerat: cũ mãere ĩ tẽtoriis qetũ militẽ iuſſiſſet: hernicoꝝ cohoteˊ ĩ ſtationẽ educit: cõnicies tibicieſq; ĩ equos ĩpoſitos caneť ãte uallũ iubet: ſolicitũq; hoſtẽ ad lucẽ teneť: reliquũ noctis adeo trãqlla oĩa ĩ caſtris fuere: ut ſõni quoq; romãis copia eẽt. Volſcos ſpẽs armatoꝝ peditũ: quos & plures eẽ: & ormãos putabãt: fremitus hinnituſq; equoꝝ: q ĩſueto ſedẽte eqte: & ĩſup aures agitãte ſonitu ſcæuiebãt: itẽtos uelut ad ĩpetũ hoſtiũ tenuit. Vbi illuxit: romãus ĩteger: ſatiatuſq; ſõno: ꝓductus ĩ aciẽ feſſũ ſtãdo & uigiliis uolſcũ prĩo ĩpetu pculit q̃q̃ ceſſere magis: q̃ pulſi hoſtes ſũt: qa a rergo erãt cliui: ĩ quos poſt prĩcipia ĩtegris ordinibus tutus receptus fuit. Cõſul ubi ad iniquũ locũ uentũ eſt: ſiſtit aciẽ miles ægre teneri: clamare & poſcere ut pculſis iſtare liceat: ferocius agũt equites circũfuſi duci: uociferãť ſe ante ſigna ituros: Dũ cũctať conſul uirtute militũ fretus: loco paꝝ fidẽs conclamat ſe ituros: clamorẽq; res eſt ſecuta: fixis ĩ terrã pilis: quo leuiores ardua euaderẽt: curſu ſubeũt: uolſcus effuſis ad primũ ĩpetũ miſſilibus telis: ſaxa obiacentia pedibus ingerit in ſubeuntes turbatoſq; ictibus crebris urget ex ſuperiore loco: ſic prope oneratũ eſt ſiniſtrũ romãis cornu: ni referẽtibus gradũ cõſul ĩcrepãdo ſimul temeritatẽ: ſimul ignauiã: pudore metũ excuſſiſſẽt: reſtitere primo obſtinatis aĩs: deĩde ut obtinẽtes locũ uires ferebãt: audẽt ultro: gradũ inferre: & clamoř renouato cõmouẽt aciẽ: tũ rurſus ĩpetu capto enituntur: atq; exuperãt iniqtatẽ loci: iã ꝓpe erat: ut ĩ ſummũ cliui iugũ euaderẽt: cũ terga hoſtes dedere effuſoq; curſu pene agmine uno fugiẽtes ſequẽteſq; caſtris ĩcidere: in eo pauore caſtra capiũtur: q uolſcoꝝ effugere potuerunt. Antium petũt Antiũ & romanus exercitus ductus: paucos circũſeſſum dies dediť nulla oppgnãtiũ ui noua: ſed quod iam inde ab infelici pugna caſtris amiſſis ceciderant animi.

Atť. A. Claudii rei cõtumacis ſpiritus. Eiuſdẽ mors

Plebei ſtudii uariatõ

T. Numitius Priſcus. A. Verginiꝰ cõſ.

P. Quĩtius Quĩtiꝰ Seruiliꝰ cõſul.

Quĩtii ſtata gema cõſ.

Atť. ro. miſero ciam

Antiũ capitur a ro.

T. Aemylius Quintio Fabius consul.

NTIO CAPTO. T. Aemylius: & Quintius Fabius cõsules fiũt: hic erat Fabius Quintius: q unus extinctæ ad cremerã gẽti supfuerat. Iam prio re cõsulatu Aemylius dandi agri plebi fuerat auctor: itaq; secũdo quoq; cõsulatu eius & agrarii se in spem legis erexerãt: & tribuni rẽ cõtra con sules sæpe tẽptatã adiutore utiq; cõsule obtineri posse rati suscipiunt: & cõsul manebat in snia sua. Possessores & magna pars patrũ tribuniciis se iactare actionibus principẽ ciuitatis: & largiẽdo de alieno populare fieri q̃rentes: totius inuidiã rei a tribunis in cõsulẽ auerterãt: Arrox certamẽ aderat: ni Fabius consilio neutri parciũ acerbo rẽ expedisset. L. Quintii ductu & auspicio agri capti priore anno aliquãtulũ a uolscis eẽ: Antiũm ꝓpinquã opportunã: & maritimã urbem coloniã reduci posse: ita sine q̃relis possessoꝝ plebẽ in agros iturã: ciuitatẽ in cõcordia fore. Hæc snia accepta ẽ: triũuiros agro dãdo creat. T. Quintiũ. A. Verginiũ. P. Furium:

Coloni Antiũ missi

Quin. Seruius Sp. post humio consul. Quin. Fabius T. Quintius

iussi noia dare: q agrũ accipe uellẽt. Fecit statim: ut fit: fastidiũ copia: adeoq; pauci noia dedere: ut ad ex plendũ numeꝝ coloni uolsci adderent: cætera multitudo poscere Romæ agrũ malle: quã alibi accipe Equi a Quintio Fabio: is eo cũ exercitu uenerat: pacẽ petiere: irritãq; eã ipsi subita icursiõe in agrũ lati num fecere. Q. Seruilius in sequẽti ãno: (is enim cũ. Sp. Posthumio cõsul fuit) in equos missus: in lati/ no agro statiua habuit: quies necessaria morbo iplicitũ exercitũ tenuit. Extractũ i tertiũ ãnũ bellũ est Q. Fabio: &. T. Quintio cõsulibꝫ: Fabio extra ordinẽ: qa is uictor pacẽ eqs ꝺderat: ea ꝓuincia data q haud dubia spe ꝓfectus famã noĩs sui pacaturã equos legatos in cõciliũ gẽtis missos nũciare iussit. Q. Fabiũ consulẽ dicere se ex eqs romã pacẽ tulisse: ab Roma eqs bellũ afferre eadẽ dextra armata: q̃ pacatã illis ãtea dederat: quoꝝ id ꝓiurio & pfidia fiat deos nũc testes eẽ: mox fore ultores: se tũ: utcunq; sit: ẽt nũc pœnitere sua spõte equos: q̃ pati hostilia malle: si pœniteat tutũ receptũ ad expertã clæmẽtiã fore: sin ꝓ iurio gaudeã diis magis iratis: q̃ hostibꝫ gesturos bellũ. hæc dicta adeo nihil mouerũt quẽq̃ ut legati ꝓ pe uiolati sint: exercitusq; i Algidũ aduersus romãos missus. Quæ ubi romã sũt nũciata: idignitas rei magis q̃ piculũ cõsulẽ alteꝝ ab urbe exciuit: ita duo consulares exercitus ad hostẽ accessere acie istru/ cta: ut cõfesti dimicarẽt: sed cũ forte haud multũ diei supesset: unus ab statiõe hostiũ exclamat: ostẽtaꝛ hoc ẽ romani nõ gerere bellũ: i nocte iminẽte aciẽ instruitis: lõgiore luce ad id certamẽ: qd̃ istat nobis opus ẽ: crastino die oriẽte sole redite i aciẽ: erit copia pugnãdi: ne timete. His uocibꝫ irritatus miles i diẽ posteꝝ ꝓ castra reducit: lõgã uenire noctẽ ratus: q̃ morã certamini faceret: tũ qdẽ corpa cibo sõnoq; cu rãt. Vbi illuxit postero die prior aliq̃to cõstitit romana acies: tãdẽ & eq; ꝓcessere: plus fuit utriq; uæ he mẽs: qd̃ & romãus ira odioq; pugnabat: & equos cõsciẽtia cõtracti culpa piculi: & dispatio futuræ si/ bi postea fidei ultia audere & experiri cogebat: nõ tamẽ sustiuere aciẽ romanã eq; pulsiq; cũ i fines suos se recepissent: nihilo iclinatoribus ad pacẽ aĩs ferox multitudo icrepare: duces qd̃ i aciẽ. q̃ pugnãdi arte romanus excellat: cõmissa res sit. Equos populationibus icursionibusq; moliores eẽ: & multas passim manus: q̃ magnã mole unius exercitus rectius bella gerere. Relicto itaq; castris pfidio egressi tãto cum tumultu inuasere fines romanos: ut ad urbẽ quoq; terrorem ꝓtulerint: nec opinata ẽt res plus trepida tiõis fecit: qd̃ nihil minus. q̃ ne uictus ac ꝓpe i castris obsessus hostis memor populationis esse: timeri poterat agrestesq; pauidi icidẽtes portis nõ populatiõem nec pdonũ puas manus: sed oĩa uão augẽtes timore: exercitus & legiones adesse hostiũ: & ifesto agmine ruere ad urbẽ clamabãt. Ab his ꝓxime au/ dita: icerta: eoq; uaniora ferre ad alios: cursus clamorq; uocãtiũ ad arma: haud multum a pauore captæ urbis abesse. Forte ab algido Quintitus cõsul redierat Romã: id remediũ timori fuit: tumultuq; seda/ to uictos timeri icrepãs hostes pfidia: portis ipositis: uocato deide senatu cũ ex auctoritate patrũ iusti cio idicto ꝓfectus ad tutãdos fines eẽt. Qu. Seruilio pfecto urbis relicto: hostẽ in agris non inuenit. Ab altero cõsule res gesta egregie ẽ: q qua uẽtuꝝ hostẽ sciebat grauẽ pda: eoq; ipeditori agmine icedẽtem agressus: fenustã ei populationẽ fecit: pauci hostiũ euasere ex isidiis pda: oĩs recepta est: sic finem iustitio quod quatriduum fuit: reditus Quintii consulis in urbem fecit. Census deinde actus: & conditum a Quintio lustrũ censa ciuiũ capita cẽtũ quattuor &. xx. milia. ccxiiii. dicunt: pter orbos orbasq;. In equis nihil deinde memorabile actũ: i oppida sua se recepre: uri sua populariq; pessi. Cõsul cũ aliquotiẽs per oẽm hostiũ agrũ ifesto agmie populabũdus isset: cũ igẽti laude pdaq; Romã rediit. Cõsules ide Posthu mius albus SP. Furius siue Fusius. Fusios. Furios Fabius &qdã: scriplere id admoneo ne qs imutationẽ ipsoꝝ uiroꝝ eẽ: quæ noĩum ẽ: putet. Haud dubiũ erat: qn cũ eqs alter cõsulũ bellũ gereret: itaq; equi ab ecetranis uolscis pfidiũ petiere: quo cupide oblato (adeo ciuitates hæ ppetuo i romanos odio certaue re) bellũ sũma ui parabãt. Sentiũt hernici: & pdicunt romãis. Ecetranum ad equos desciisse: suspecta & colonia Antiũ fuit: qd̃ magna uis hoĩum ide: cũ oppidũ captũ esset: cõfugisset ad equos: isq; miles ꝓ bel lũ eqtũ uel accerrimus fuit. Cõpulsis deide i oppida eqs: multitudo dilapsa: cũ Antiũ redisset: sua ipon te iã ifidos colonos romanis abalienauit. Nec dũ maturare: cũ desectionẽ parari delatũ ad senatũ esset datũ negotiũ est cõsulibus: ut principibus coloniæ romam excitis quærerent: qdnã rei eẽt: q cũ haud grauate uenissent: itroducti a cõsulibus ad senatũ ita responderũt ad iterrogata: ut magis suspecti: quã uenerãt: dimitterent. Bellũ ide haud dubiũ haberi. Sp. furius cõsulũ alter: cui ea ꝓuincia euenerat: ꝓfe

Vincũt i algido equi

Att tre pidatio nẽ ex in equorũ incursa tione

Census Sp. Furius posthũius albus consul. Vide ne Fabius ut qdã scripserit legẽdum

ctus in equos hernicoꝝ ī agro populabūdū hostē īuenit:ignaruſq; multitudinis:qa nuſq; uniuerſa cō ſpecta fuerat:īparē copiis exercitū temere puguæ cōmiſit.Prīo cōcurſu pulſus ſe ī caſtra recepit. Neq; is finis ꝑiculi fuit:nāq; & ꝓxima nocte:& poſtero die tāta ui caſtra ſunt circūceſſa atq; oppugnata: ut ne nuncius qdē īde Romā mitti poſſet.Hernici & male pugnatū:& cōſulē exercitūq; obſideri nūcia/ uerūt:tantūq; terroré īcuſſere pribus:ut q̄ forma ſenatuſcōſulti:ultime ſemp neceſſitatis habita é:Po/ ſthumio alteri cōſulū negociū dareť:uideret:neqd detrimēti reſp.capet.Ipm conſulē Romæ manere ad cōſcribēdos oēs:q arma ferre poſſent:optimū uiſum é ꝓconſulē.T.Quintiū ſubſidio caſtris cū ſo/ ciali exercitu mitti:ad eū explēdū latini hernicique & colonia Antiū dare Quintio ſubitarios milites:ita tum repētina auxilia appellabāt iuſſi.Multi ꝑ eos dies motus:multiq; īpetus hinc atq; illinc facti:qa ſu peráte multitudine hoſtes capere multifariā uires romanas ut nō ſuffecturas ad oīa aggreſſi ſunt. Si/ mul caſtra oppugnabanť:ſimul ꝑs exercitus ad populādū agrū Ro.miſſa:urbēq; ipſam:ſiq̄ fortūa da ret:tēptādā.L.Valerius ad ꝓſidiū urbis relictus.Cōſul Poſthūius ad arcēdas populatiōes finiū miſſus. nihil remiſſum ab ulla ꝑte curæ aut laboris:uigiliæ ī urbe:ſtatiōes ante portas:ꝓſidiaq; in muris diſpo ſita:& qđ neceſſe erat in tāto tumultu:iuſticiū ꝑ aliquot dies ſeruatū.Interim ī caſtris Furius cōſul: cū primo q̄tus obſidionē paſſus eét:ī icautū hoſtē decumana porta erupit:& cū ꝓſequi poſſet metu ſub ſtitit:neq; ex ꝑte in caſtra uis fieret.Furiū legatū:frater idē cōſulis erat:lōgius extulit curſus:nec ſuos il/ le redeūtes ꝓſeq̄ndi ſtudio:neq; hoſtiū a tergo īcurſum uidit:ita excluſus multis ſæpe fruſtra cōatibus captis:ut uiā ſibi ad caſtra faceret:acriter dimicā cecidit.Et cōſul núcio circūuēti fratris cōuerſus ad pu gnādū ſe temere magis:q̄ ſatis caute in mediā dimicationē īfert.Vulnere accepto ægre a circūſtātibus ereptus:& ſuoꝝ aīos turbauit:& ferociores hoſtes fecit:q cæde legati:& cōſulis uulneř accéſi nulla de inde ui ſuſtineri potuere.Cū cōpulſi ī caſtra romāi rurſus obſideréť:nec ſpe: nec uiribus pares: ueniſ/ ſetq; ī ꝑiculū ſūma reꝝ:ni.T.Quin.pegrinis copiis cū latīo hernicoq; exercitu ſubuéiſſet.is ítētos ī ca ſtra roma.equos legatiq; caput ferociter oſtētātes a tergo adortus:ſimul ad ſignū a ſe ꝓcul æditū ex ca ſtris eruptōe facta:magnā uī hoſtiū circūuenit Mior cædes:ſuga effuſior equoꝝ ī agro fuit romano:ī quos palātes ꝓdā agētes Poſthūius aliquot locis:qbus oportūa īpoſuerat ꝓſidia.īpetū dedit ii uagi diſſī pato agmīe fugiētes ī Quīctiū uictoré a ſaucio cōſule reuertēté īcidere.Tū cōſularis exercitus egregia pugna cōſulis uulnus:legati & cohortiū ultus é cæde.Magnæ clades ultro citroq; illis diebus & illatæ & acceptæ:difficile ad fidē é ī tā antiq̄ re:quot pugnauerīt ceciderītue:exacto affirmař nūero audet tī antias Valerius cōcipe ſūmas:romanos cecidiſſe ī hernico agro mille &.ccc ex ꝓdatoribus equoꝝ:q po pulabūdi ī finibus romanis uagabáť:ab cōſule Poſthumio.cccc.cæſos :cæterā multitudiné ꝓdā agēté: q īciderit ī Quintiū:nequaquā pari defunctā eſſe cæde:īterfecta īde quattuor millia:& exequēdo ſubti liter numeꝝ.cc.ait &.xxx.Vt Romā reditū é:iuſtitiū remiſſū eſt.Cælū uiſū é ardere plurimo igni:por tētaq; alia aut obuerſata oculis:aut uanas exterritis oſtētauere ſpecies.His auertēdis terroribus in tri/ duū feriæ īdictæ:ꝓ quas oīa delubra pacē deū expoſcētiū uiroꝝ mulieꝝq; turba īplebanť.Cohortes ī de latinæ hernicæq; ab ſenatu gratiis:ob īpigrā militiā:actis remiſſæ donos.Antiates mille milites:qa ſerū auxiliū poſt ꝓliu uenerāt:ꝓpe cū ignominia dimiſſi Comitia īde habita:creati cōſules L.Ebutius: P.Seruilius Kalēdis ſextilibus:ut tūc prīcipiū āni agebať cōſulatū ieūt.Graue tps & forte ānus peſtilēs erat urbi agriſq;:nec hoībus magis:q̄ pecori:& auxeř uim morbi rerrores populatiōis:pecoribus agre/ ſtibuſq; ī urbē acceptis:ea colluuiōe mixtoꝝ oīs generis aīantiū ex odore īſolito urbanos: & agreſtem cōfertū ī arcta tecta æſtu ac uigiliis āgebat:miſteriaq; īuicē ac cōtagio ipa uulgabāt morbos.Vix inſtā tes ſuſtinentibus clades repente legati hernici núciāt ī agro ſuo equos uolſcoſq; cōiunctis copiis caſtra poſuiſſe.īde ingēti exercitu fines ſuos depopulari:ꝑter quā qđ infreq̄ns ſenatus īdicio erat ſociis affli/ ctā ciuitaté peſtilétia eē:mœſtū ét reſpōſum tulere:ut ꝑ ſe ipſi hernici cū latinis res ſuas tutarenť:urbē Ro.ſubita deū ira morbo populari:ſiqua eiūs mali q̄es ueniat:ut āno ante:ut ſemꝑ alias:ſociis opē latu ros.Diſceſſere ſocii ꝓ triſti núcio triſtioré domū referétes:qppe qbus ꝑ ſe bellū ſuſtinendū erat:qđ uix romani fulcti uiribus ſuſtinuiſſent.Nō diutius ſe ī hernico hoſtis cōtinuit:pgit inde īfeſtus ī agros ro manos ét ſine belli iniuria uaſtatos.Vbi cū obuius nemo ne inermis qdé fieret:pq; oīa non ꝓſidiis mō deſerta:ſed ét cultu agreſti trāſitét:uenere ad tertiū lapidé gabina uia.Mortuus Ebutius erat romāus cōſul cū collega eius Seruilius exigua in ſpe trahebat aīam:affecti plāriq; prīcipū:patꝝ maior ꝑs: mili taris fere ætas oīs:ut nō mō ad expeditiōes:q̄s in tanto tumultu res poſcebat:ſed uix ad q̄tas ſtatiōes uiribus ſufficerét:munꝰ uigiliaꝝ ſenatores:q ꝑ ætaté ac ualitudiné poterāt:ꝑ ſe ipſi obibāt:circūitio ac cura ædiliū plebis erat ad eos ſūma reꝝ ac maieſtas cōſularis īperii uenerat.Deſerta oīa ſine capite:ſine uiribꝰ:dii ꝓſides ac fortūa urbis tutatā é:q̄ uolſcis:eqſq; ꝓdonū potius mété q̄ hoſtiū ddit:adeo.n.nulla ſpes nō potiūdi mō: ſed ne adeūdi qdé romana mœnia aīos eoꝝ cepit:tectaq; ꝓcul uiſa atq; īminétes tumuli auertere métes eoꝝ:ut totis paſſim caſtris fremitu orto:qd ī uaſto ac deſerto agro īter tabem pecoꝝ hoīumq; deſides ſine ꝓda tēpus tereréť:cū īterga loca tuſculanū agrū opimū copiis petere poſ ſent:ſigna repēte cōuellerét:trāſuerſiſq; itineribus ꝑ lauicanos agros ī tuſculanos colles trāſirét:eo uis oīs tēpeſtaſq; belli cōuerſa eſt.Interim hernici latiniq; pudore ét nō miſericordia ſolū moti:ſi nec ob/ ſtitiſſent cōibus hoſtibus īfeſto agmine rom nā urbē petētibus:nec opē ullā obſeſſis ſociis ferrét: con iuncto exercitu Romā ꝓgunt:ubi cū hoſtes nō īueniſſent:ſecuti famā ac ueſtigia obuiā fiūt deſcēdēti/ bus a tuſculano in albanā uallé:ibi haud q̄q̄ æquo ꝓlio pugnatū eſt fides ſua ſociis parū fœlix in ꝑſen tia fuit Haud minor & Romæ ſtrages:q̄ q̄ta ferro ſocioꝝ facta erat.Cōſul:q unus ſuperat: moritur:

Ro.ui/ cti ab egs ī ca ſtris ob ſidenť Quid ſint ſu/ bitarii milites De cu/ mana porta prīcipa lis ſeu oīum maxia Ro.cla des & hoſtiū illatæ & acce/ ptæ Cælū ardere uiſū prī cipium anni.L. Ebutiꝰ &.P. Seruili/ us cōſ. Ebutiꝰ conſul. moriť

Seruilio consul. morit

mortui & alii clari uiri. M. Valerius. T. Vergiuius Rutilius augures Seruius Sulpitius curio maximus & p ignota capita late uagata est uis morbi. Inops senatus auxilii hūani ad deos populū: ac uota uertit: iussi cū cōiugibus ac liberis supplicatū ire: pacēq; ex poscer deū ad id: qđ sua quēq; mala cogebāt: aucto ritate publica euocati oīa đlubra iplēt: strate passim mres crinibus tēpla uerrētes: ueniā iraq; cælestiū fi néq; pesti exposcūt. Inde paulati siue pace deū ipetrata: seu grauior tpe āni iā circūacto defūcta morbis cropa salubriora cē icepe: uersisq; ais iā ad publicā curā cū aliquot iterregna exissent. P. Valetius Publi cola tertio die: q̄ iterregnū iniierat: cōsules creat. L. Lucretiū trecipitinū: &. T. Veturiū gēinū: siue ille Ve tusius fuit āte. iii. idus sextilis cōsulatū ieūt: iā satis ualida ciuitate ut nō solū arcer bellū: sed ultro ēt iferr

L. Lucretius T. Veturius consul.

Igit nunciātibus hernicis: fines suos trāscendisse hostes: ipigre ꝓmissum auxiliū duo cō (re posset. sulares exercitus scripti. Veturius missus in uolscos ad bellū ultro iferēdum: Tricipitinus populationi bus accēdis socioꝝ agro oppositus nō ultra: q̄ in hernicos ꝓcedit. Veturius primo plio hostes fundit. Lucretium: dum in Hernicis sedet: p̄donum agmen fefellit supra mōtes prænestinos ductū: inde di missum in cāpos uastauere agros prænestinū gabinumq;: ex gabino in tusculanos flexere colles: urbi quoq; Romæ ingēs præbitus terror: magis i re subita: q̄ qđ ad arcēdam uim paꝝ uiriū eēt. Q. Fabius præerat urbi: is armata iuuētute: disposit sq; præsidiis: tuta oīa ac trāquilla fecit. Itaq; hostes præda ex ꝓximis locis rapta appropinquare urbi nō ausi: cum circūacto agmie redirēt: q̄to longius ab urbe ho stiū abscederēt: eo solutiore cura in Lucretiū icidūt cōsulē: iā ante exploratis itineribus suis īstructū: & ad certamē itētū. Igit ꝓparatis ais repētino pauore ꝓculsos adorti aliq̄to pauciores multitudinē īgētē fundūt fugātq;: & cōpulsos in cauas ualles: cū exitus aut in facili eēt: circūueniūt: ibi uolscū nomē ꝓpe

Attur Volscorū strages

deletum est: decē milia. ccccl xx. cecidisse in acie ac fuga mille: &. ccl. captos uiuos: signa. xiiii. militaria relata: in quibusdam annalibus inuenio. Ibi: etsi adiectum numero aliquid est: magna certe cædes fuit Victor cōsul ingēti præda potitus eodē in statiua rediit: tum cōsules castra cōiungūt: & uolsci: equiq; afflictas uires suas i unū cōtulere: tertia illa pugna eo āno fuit: eadē fortuna uictoriā dedit: fusis hosti bus ēt castra capta. Sic res romana in antiquum statum rediit: secundæq; belli res extemplo urbanos motus excitauerunt. G. Terentillus Arsa tribunus plebis eo anno fuit: is consulibus absentibus ratus locum tribunitiis actionibus datum: per aliquot dies patrum superbiam ad plebem criminatus: maxi

G. Terētillus tribu. pleb.

me in consulare imperiū tanquam nimium nec tolerabile liberæ ciuitati inuehebatur: nomine enim tantum minus inuidiosum: re ipsa prope atrocius: q̄ regnum esse quippe duos pro uno dominos acce ptos: immoderata infinita potestate: qui soluti atq; effrenati ipsi omnis metus legum: omniaq; suppli cia uerterent in plebem: quæ ne æterna licentia sit: legem se promulgaturum: ut quinque uiri creen tur legibus de imperio consulari scribendis: quod populus in se ius dederit eo consulem usurum non ipsos libidinem ac licentiam suā ꝓ lege habituros. Qua ꝓmulgata lege cū timerēt pres absentibus cō sulibus iugum accipere: senatus a p̄fecto urbis: Qu. Fabio uocat: q adeo atrociter in rogationē latorēq; ipsum ē inuectus: ut nihil: si ābo cōsules ifesti circūstarēt tribunū: relictū minaꝝ atq; terroris sit. Isidia tū eū & tpe capto adortū rēp. siquē similē eius priore āno iter morbū bellūq; irati dii tribunū dedissēt nō potuisse sisti: mortuis duobus cōsulibus: iacente ægra ciuitate in colluuione omniū reru ad tollen dū reipublicæ consulare imperiū laturum leges fuisse: ducem Volscis Equisque ad oppugnandam ur bem futurum. Quid tandem illi non licere? siquid consules superbe in aliquem ciuium aut crudeliter facerint: diem dicere accusare his ipsis iudicibus: quorum in aliquem scæuitum sit. non illud cōsulare imperium: sed tribunitiam potestatem inuisam intolerandāq; facere: quā pacatā reconciliatāq; p̄tribus de intregro in antiqua redigi mala neq; illum se deprecari: quo minus ꝑgat: ut cœperit. uos: inquit. Fa bius: cæteri tribuni oramus: ut primum omnium cogitetis? potestatem istam ad singulorū auxiliū: non ad pernicem uniuersorum comparatam esse: tribunos plebis uos creatos: non hostes patribus nobis miserum: inuidiosum uobis est: dasertam rempublicam inuadi: non ius uestrum: sed inuidiam minueritis: agite cū collega: ut rē integrā in aduentum cōsulū differat: ne equi quidē ac uolsci morbo assumptis priore anno consulibus superbo crudeliq; nobis bello institere. Agunt cū Terentillo tribu ni: dilataq; in speciem actione re ipsa sublata: consules extēplo accersiti. Lucretius cum ingenti præda maiore multo gloria rediit: & auget gloriam aduenies exposita omni in campo martio præda: ut su um quisq; p triduum cognitum abduceret: reliqua uendita: quibus domini nō extitere. Debebat om nium consensu consuli triumphus: sed dilata res est tribuno de lege agente: id antiquius consuli fuit:

Triumphus lucretii đ eqs & uolscis uictis

iactata p aliquot dies tū i senatu res: tū ad populum est: cessit ad ultimum maiestati cōsulis tribunus: & destitit. Tū iperatori exercituiq; honos suus redditus: triūphauit de Volscis Equisq; : triūphantē se cutæ sue legiones. Alteri cōsuli datū: ut ouans sine militibus urbē iniret. Anno deinde sequenti lex ter rentilla ab toto relata collegio nouos aggressa consules est: erant consules. P. Volumnius Seruius Sul picius. Eo anno cælū ardere uisum: terra ingenti cōcussa motu est: bouē locutā: cui rei priore āno fides non fuerat: creditū est. Inter alia ꝓdigia carne pluit: quem imbrem ingens numerus auium uolitādo

P. uolūnius Ser. sulpinius ꝓdisia consul.

rapuisse fertur: qđ intercidit sparsum ita iacuisse p aliquot dies: ut nihil odor mutaret. libri p duumui ros sacrorum aditi: pericula a conuentu alienigenarum prædicta: ne qui in loca summa urbis impetus cædesq; inde fierent: inter cætera monitū: ut seditionibus abstineretur: id factum ad impediendā legē tribuni criminabant: ingensq; aderat certamē. Ecce ut idē in singulos annos orbis uolueretur: hernici nūciant Volscos: & Equos: & si absciss res sint reficere exercitus. Antii summā rei positā: cæteros an tiates colonos palā concilia facere: id caput. eas uires belli esse. Vt hæc dicta in senatu sunt: delectus edi

citur:cōsules belli administrationē inter se dispertiri iussi:alteri ut Volsci:alteri ut Equi ꝓuincia esset. Tribuni corā in foro pronare fabulā cōpositā uolsci belli:hernicos ad partes paratos.Iā ne uirtute qdē premi libertatē Po.Ro.sed arte ludi:qa occidione ꝓpe occisos uolscos:& Equos mouere sua sponte arma posse:iā fides abierit:nouos hostes q̄ri:coloniā fidā:ꝓpinquā:infamē fieri:bellū inoxiis anciatibus indici:geri cū plebe Ro.quā oneratā armis ex urbe:p̄cipiti agmine acturi essent:exilio & relegatiōe ciuium ulciscētes tribunos:sic neqd aliud actū putēt:uictā legē esse:nisi dū i integro res sit:dū domi: dū rogati sunt:caueant:ne possessione urbis pellant:ne iugū accipiāt:si aius sit nō defore auxiliū:cōsentire oēs tribunos nullū terroré externū:nullū periculū eē:cauisse deos priore anno:ut tuto libertas defendi posset:hæc tribuni. At ex parte altera cōsules i cōspectu eoꝝ positis sellis delectū habebant:eo decurrūt tribuni:cōcionemq; secū trahūt:citati pauci uelut rei experiundæ cā:& statim uis coorta quēcūq; lictor iussu cōsulis p̄hendisset:tribunus mitti iubebat:neq; suum cuiq; ius modū faciebat: sed uirum spe:sed manu obtinendū erat:qd̄ itenderes:quēadmodū tribuni gessissent in ꝓhibēdo delectu:sic patres in lege:quæ p oēs comitiales dies ferebat.ipedienda gerebāt.Initium erat rixæ:cū discedere populū iussissent tribuni:qd̄ patres se summoueri haud sinebāt:nec fere seniores rei itererant:qppe quæ nō cōsilio regenda:sed p̄missa temeritati audaciaq; eēt:multū & cōsules se abstinebāt:ne cui i colluuione reꝝ maiestatē suā cōtumeliæ offerrent.Ceso erat Quītius ferox iuuenis tā nobilitate gētis:quā corporis magnitudie ac uiribus:ad ea munera data a diis:& ipse addiderat multa belli decora:facundiāq; i foro:ut nemo nō līgua:nō manu promptior i ciuitate haberet:hic:cū in medio patrū agmine cōstitisset eminēs inter alios:uelut oēs dictaturas cōsulatusq; gerēs i uoce ac uiribus suis:unus ipetus tribunicios popularesq; ꝓcellas sustinebat:hoc duce sæpe pulsi foro tribuni:fusa ac fugata plebs ē:q obuius fuerat mulctatus nudatusq; abibat:ut satis appareret:si sic agi liceret.uictā legē esse.Tū prope iā perculsis aliis tribunis. A.Verginius ex collegio unus Cesoni capitis diē dicit:atrox igeniū accēderat eo facto magis: quā conterruerat:eo acrius obstare legi agitare plebē:tribunos uelut iusto p̄sequi bello.Accusator patiens ruere:iudiāq; flamā ac materiā criminibus suis suggerere:legē iterim nō tā ad spem ꝓferendi: quā ad lacessendā Cesonis temeritatē ferre.Ibi multa sæpe a iuuētute inconsulto dicta factaq; in unius Cesonis suspectū incidūt ingeniū:tamē legi resistebat. A.Verginius idētidē plebi ecquid sentitis uos q rites Cesonē simul ciuem:& legem:quam cupitis habere:nō posse?q̄q.qd ego legem loquor?libertati obstat:oēs Tarqnios supbia exuperat:expectate:dū cōsul aut dictator fiat:quē priuatū uiribus:& audacia regnātē uidetis:assentiebāt multi pulsatos se querētes:& tribunū ad rem peragendā incitabāt. Iam aderat iudicio dies:apparebatq; uulgo hoies in dānatione Cesonis libertatē agi credere:tum demū coactus cum multa ignitate p̄hensabat singulos:sequebant necessarii p̄rincipes ciuitatis.T.Quītius Capitolinus:q ter cōsul fuerat:cū multa referret sua familiæq; decora affirmabat neq; in Quintia gente: neq; i ciuitate romana tantā indolē tam maturæ uirtutis unq̄ extitisse:suū primum militē fuisse:se sæpe uidente pugnasse in hostē.Sp.Furiū & ipsum missum ab Quītio Capitolino sibi eū i dubiis suis rebus uenisse subsidio:neminē unū eē:cuius magis opa putet rempu.restitutā.P.Lucretius consul anni prioris recenti gloria nitens:suas laudes participare cū Cesone:memorare pugnas:referre egregia facinora nunc i expeditionibus:nūc in acie:suadere & monere iuuenem egregium instructū naturæ fortunæq; omnibus bonis:maximum momentū reꝝ eius ciuitatis in quācūq; uenisset:suum quā alienū mallent:ciuē eē:quod offendat in eo:feruorē & audaciam ætatē quottidie auferre:quod desyderet cō filiū:id in dies crescere:senescentibus uitiis:matureſcente uirtute:finerent tantū uiꝝ senem in ciuitate fieri.Pater iter hos.L.Quintius:cui Cicinato cognomen erat:nō iterando laudes:ne cumularet: inuidiam:sed ueniam errori atq; adolescentiæ petendo:sibi qui nō dicto:qui nō facto quēquam offendisset:ut condonarent filiū orabat:sed alii auersabantur preces aut uerecūdia:aut metu:alii se suosq; multatos querentes atroci respōso iudiciū suū p̄ferebant:p̄mebat reum præter uulgatam iuidiam crimē unum:quod.M.Volscius fictor:qui ante aliquot annos tribunus plebis fuerat:testis extiterat:se haud multo:post:quā pestilentia i urbe fuerat:in iuuentutē grassantē in suburra incidisse:ibi rixam natā esse:fratrem q; suū maiorē natu:nec dum ex morbo satis ualidum pugno ictum a Cesone cecidisse semianimem:inter manus domum allatum:mortuumq; inde arbitrari:nec sibi rem exequi tam atrocem per consules superioꝝ annoꝝ licuisse.Hæc Volscio clamitante adeo concitati homines sunt: ut haud multū abfuerit:quin impetu populi Ceso interiret.Verginius arripi iubet hominē:& in uincula duci patricii ui cōtra uim resistūt.T.Quintius clamitat:cui reo capitalis dies dicta sit:& de quo futuꝝ ꝓpediem iudiciū:eum indemnatum idicta causa non debere uiolari:tribunus suppliciū negat sumpturū sede indemnato:seruatuꝝ tamen esse in uinculis ad iudicii diē:ut q hominē necauerit: de eo supplicii sumendi copia Po.Ro.fiat.Appellati tribuni:medio decreto ius auxilii sui expediunt:in uincla coniici uetant:sisti reum:pecuniamq; nisi sistat:populo prompti placere ꝓnunciant:summam pecuniæ: quā tam æquū eēt ꝓmitti ueniebat in dubiū:id ad senatū reiicitur:reus dum cōsulerentur patres:retentus in publico est:uades dare placuit.unum uadem triū millium æris obligarūt:quot darent tribunis permissum est:decem finierunt:tot uadibus accusator uadatus est reum:hic primus uades publicos dedit:dimissus e foro nocte proxima iussu consulum in tuscos in exiliū abiit.Iudicii die cum excusaret. solū uertisse exilii causa:nihilominus Verginio comitia habente collegæ appellati dimisere concilium pecunia a patre exacta crudeliter:ut diuænditis omnibus bonis aliquādiu trans tyberim ueluti relegatus agello quodā in tugurio uiueret.Hoc iudiciū & ꝓmulgata lex exercuit ciuitatē: ab externis armis

Et cū cōsulibus tribūtes iudicia tribuni Cæsonis laudes

Cæsoni Dies dicitur

Hīc credo ortā iudicia lē laudationem

Cæso i exiliū abit

Atť patritiorꝝ artem

ociũ fuit:cũ uelut uictores tribuni perculsis patribus Cesonis exilio ꝓpe perlata eẽ crederẽt legẽ:& qđ ad seniores patrũ ptineret:cessissent possessione reipu.iuniores:id maxie qđ Cesonis sodaliũ fuit:auxẽ reiras ĩ plebẽ:non minuerũt aĩos sed ibi plurimũ ꝓfectũ est:quod modo quodã tẽperauere ĩpetus suos.Cũ prĩo post Cesonis exiliũ lex cœpta ferri est:ĩstructi paratiq; cũ ingenti clientiũ exercitu:sic tribunos:ubi primũ sũmouentes ꝑbuere cãm:adorti sunt:ut nemo unus ĩde ꝓcipuũ quicq̃ gloriæ domũ in uidiæ ue ferret:mille ꝓ uno Cesones extitisse plebes q̃rereť. Mediis diebus:qbus tribuni de lege non agerent:nihil eisdẽ illis placidius:aut qetius erat:benigne salutare:alloq plebis hoĩes:domũ ĩuitare:ad esse ĩ foro:tribunos ipsos cætera pati sine ĩterpellatiõe cõcilia habere:nunq̃ ulli neq; publice:neq; priuatim truces eẽ:nisi cũ de lege agi cœptũ eẽt:alibi popularis iuuentus erat·Nec cætera modo tribuni trã quille pegere:sed refecti quoq; ĩ seq̃ntẽ annũ:ne uoce qdẽ in cõmoda:nedũ ut ulla uis fieret: paulatim ꝓmulcẽdo tractãdoq; mãsuefecerãt plebẽ.His ꝓ totũ ãnũ artibus lex eluſa eſt. Accipiunt ciuitatẽ placidioreẽ cõsules.C.Claudius Appii filius:& Publius Valerius Publicola.Nihil noui nouus annus attulerat:legis ferẽdæ:aut accipiẽdæ cura ciuitatẽ tenebat.Quãtũ iuniores patrũ plebi se magis ĩsinuabant: eo acrius cõtra tribuni tẽdebãt:ut plebi suspectos eos criminãdo facerãt:cõiurationẽ factã·Cesonẽ Romæ esse:ĩterficiendoꝝ tribunoꝝ:trucidãdæ plebis cõsilia inita:id negotiũ datũ ab senioribus patrũ:ut iuuẽtus tribuniciã potestatẽ e republica pelleret:formaq; eadẽ cẽt ciuitatis:quæ ante sacrũ montẽ occupatũ fuerat:& ab uolscis & Equis statutũ iã & prope solemne ĩ singulos annos bellũ timebať. Proꝑiusq; aliud nouũ malũ nec opinato exortũ.Exules seruiq; ad q̃ttuormilia & qngẽti hoĩum:duce Ap. Herdonio sabino:nocte capitoliũ atq; arcẽ occupauerũt:cõfestim ĩ arce facta cædes eoꝝ:q cõiurare & simul capere arma noluerãt:alii ĩter tumultũ ꝓcipites pauore in foꝝ deuolant:alternæ uoces ad arma: & hostes ĩ urbe sunt:audiebanť:Cõsules & armare plebẽ:& inermem esse pati timebãt:incerti:qđ malũ repentinũ:externũ:an ĩtestinũ:ab odio plebis:an a seruili fraude urbẽ iuasisset:sedabãt tumultus:sedãdo interdũ mouebãt:nec.n.poterat pauida & cõsternata multitudo regni ĩperio:dant tamen arma nõ uulgo:tantũ ut ĩcerto hoste ꝓsidiũ satis fidũ ad oĩa eẽt.Solliciti reliquũ noctis ĩcertiq;:q hoĩes:q̃tus numerus hostiũ esset:ĩ stationibus disponẽdis ad opportuna oĩs urbis loca egere:Lux deinde aperuit

Ars & capitolium ab exulibꝫ occupãtur

bellũ ducẽq; belli:seruus ad libertatẽ Ap.Herdonius ex capitolio uocabat:se miserrimi cuiusq; suscepisse cãm:ut exules iniuria pulsos in patriã reduceret:& seruitutis graue iugũ demeret:id malle Popu. Ro.auctore fieri:si ibi spes nõ sit:se uolscos:& equos:& oia extrema temptaturꝝ & cõcitaturꝝ. Diluce re res magis patribus atq; cõsulibus:ꝑter ea tamẽ:q̃ denunciarenť:ne ueiẽtiũ:neu sabinoꝝ id cõsilium esset:timere:& cũ tantũ in urbe hostiũ esset:mox sabinæ ethrusceq; legiões excõpositio adessent : tum æterni hostes uolsci:& equi nõ ad populãdos ut ante fines:sed ad urbẽ ut ex parte captã uenirẽt. Multi & uarii timores:ĩter cæteros eminebat terror seruilis:ne suus cuiq; domi esset hostis:cui nec credere: nec nõ credendo:ne infestior fieret fieret:abrogare satis erat tutum:uixq; cõcordia sisti uidebať posse tantũ supantibus aliis ac emergẽtibus malis nemo tribunos ac plebẽ timebat:mansuetũ id malũ:& ꝓ alioꝝ quietẽ maloꝝ semꝑ exoriens:tumq; esse ꝑegrino terrore sopitũ uidebať:ad id prope unũ maxime ĩclinatis rebus incubuit:tãtus.n.tribunos furor tenuit:ut nõ bellũ:sed uanã imaginẽ belli ad auertẽdos ab legis cura plebis aĩos capitoliũ isedisse cõtenderẽt patricioꝝ hospites clientesq;:si perlata lege frustra tumultuatos se sentiãt:maiore:quã uenerit:silẽtio abituros:cõciliũ inde legi ꝓferendæ habere aduocato populo ab armis.Senatũ interim cõsules habẽt alio se maiore a tribunis metu ostẽdẽte:quã qué nocturnus hostis ĩtulerat.Posteaq̃ arma poni:& discedere hoĩes a stationibus nũciatũ est.P.Valerius:collega senatũ retinẽte se ex curia proripit:ĩde ĩ tẽplũ ad tribunos uenit.Quid hoc rei ẽ:inqt:tribuni? Ap.Herdonii ductu & auspitio rẽpublicã auersuri estis? tã felix uobis corrũpendis fuit:qui seruitia nõ cõmouit:auctor? cũ hostes supra caput sint:discedi ab armis legesq; ferri placet? Inde ad multitudiné oratiõe cõuersa:si uos urbisq;:si uestri nulla cura tãgit:at uos uereminí deos uestros ab hostibus captos:Iuppiter optimus maximus:Iuno regina:& Minerua:alii dii:deæq; obsidẽtur:castra seruoꝝ publicos nostros penates tenẽt:hæc uobis forma sane ciuitatis uidetur? tãtũ hostiũ nõ solũ ĩtra muros: sed ĩ arce supra foꝝ curiãq;:comitia ĩterim in foro sunt:senatus in curia ẽ:uelut cũ ociũ supat : senator sententiã dicit:alii quirites suffragiũ ieunt:nõ qcqd patrum plebisq; est:cõsules:tribunos deos:homines q; omnes armatos opem ferre ĩ capitolium currere:liberare ac pacare augustissimam illam domũ Iouis optimi maximi decuit? Romule pater tu mentem tuam:qua quondam arcem ab his iisdem sabinis auro captam recepisti:dastirpi tuæ:iube hanc ingredi uiam:quam tu dux:quam tuus ingressus exercitus est:primus en ego consul:quantum mortalis deum pòssum:te ac tua uestigia sequar. Vltimum orationis fuit se arma capere:uocare omnes quirites ad arma:si quis impediat:iam se consularis imperii:iam tribuniciæ potestatis sacrarumq; legum oblitum:quisquis ille sit:ubicunq; sit:in capitolio:in foro pro hoste habiturum:iuberent tribuni.quoniam in Ap.Herdonium uetarent in.P.Valeriũ consulem sumi arma.ausuꝝ se in tribunis:quod princeps familiæ suæ ausus in regibus esset:Vim ultimã apparebat futurã:spectaculoq; seditionem romanã hostibus fore:nec lex tamen ferri:nec ire in capitolium cõsul potuit:nox certamina cœpta oppressit:tribuni cessere nocti timentes consulum arma: amotis inde seditionis auctoribus patres circũire plebem inferenteseq; se in circulos:sermones temporiaptos ferere:admonere:ut uideret:in quod discrimen rempublicã adducerent:nõ inter patres & plebẽ certamen esse:sed simul patres:plebemq;:arcem urbis:templa deoꝝ:penates publicos: priuatosq; hostibus dedi. Dum hæc in foro sedandæ discordiæ causa aguntur : consules interim:ne sabini:ne ue-

Atť ferocissimi Valerii cons. oĩonẽ Attur Tusculanoꝝ ĩro.officium

G.Claudius P. Valerius consul.

iens hostis moueret circa portas murosq; discesserát. Eadé nocte & Tusculũ de arce capta: capitolioq; occupato: & alio turbatæ urbis statu nũcii ueniũt. L. Manilius Tusculi tũ dictator erat: is cõfestim conuocato senatu: atq; introductis núciis: magnope cẽset: ne expectent: dũ ab Roma legati auxiliũ petentes ueniant: periculú ipsum discrimẽq; ac sociales deos fidem fœderum id poscere: demerédi beneficio tã potenté: tã ꝓpinquã ciuitaté nunq; parem occasionem daturos deos. Placet ferri auxiliũ: iuuentus conscribitur: arma dantur. Romam prima luce uenientes procul specié hostium pbuere. Equi aut uolsci uenire uisi sunt: deíde ubi uanus terror abiit: accepti í urbem agmine in forum descendunt: ibi iam. P. Valerius relicto ad portaꝫ pſidia collega instruebat aciẽ: auctoritas uiri mouerat affirmantis capitolio recuperato & urbe pacata: si se doceri siuissent: quæ fraus ab tribunis occulta í lege ferret: memorem se maiorꝫ suorꝫ: memoré cognominis: qd populi colendi uelut hæreditaria cura sibi a maioribus tradita esset: cõcilium plebis nõ ipedituꝫ: hunc ducé secuti neqcq; reclamátibus tribunis in cliuum capitolinũ erigunt aciẽ: adiungitur & tusculana legio: certare socii ciuesq;: utri recupatæ arcis suũ decus faceret: dux uterq; suos adhortat. Trepidare tũ hostes: nec ulli satis rei pterq; loco fidere: trepidátibus ísefunt signa romani sociiq;. lá í uestibulũ perrupant tẽpli: cũ. P. Valerius íter primores pugnã ciens íter ficitur. P. Volumnius cõsularis uidit cadenté: is dato negotio suis ut corpus obtegeret: ipe í locũ uicéq; cõsulis ꝓuolat: ꝑ ardore ipetuq; tãte rei sensus nõ puenit ad militẽ: prius uicit: quá se pugnare sine duce sentiret multi exulũ cæde sua fœdauere tẽplũ: multi uiui capti. Herdonius iterfectus: ita capitolium recupatum. De captiuis ut qsq; liber: aut seruus eét: suæ fortunæ a quoq; sumptũ suppliciũ é. Tusculanis gratiæ actæ. Capitoliũ purgatũ atq; lustratũ. In cõsulis domũ plebes q̃drátes: ut funere ampliore efferret: iactasse ferẽt. Pace parta ístare tũ tribuni pribus: ut. P. Valerii fidé exoluerét. Instare: Claudio: ut collegæ deos manes fraude liberaret: agi de lege sineret. Cõsul anteq collegã sibi subrogasset: negaꝫ pasꝰ agi de lege hæ tenuere cõtentiões usq; ad comitia cõsulis subrogãdi. Decébri mése súmo patrum studio. L. Quíntius Cicinatus pr̃ Cesonis cõsul creat: q mgratũ statí occipet. pculsa erat plebes cõsulẽ habitura iratũ: potenté fauore patꝫ uirtute sua: tribus liberis quoꝫ nemo Cesoni cedebat magnitudine aí cõsiliú & modũ adhibédo: ubi res poscret: priores erát. Is ut magistratũ iniit: assiduis cõcionibus ꝓ tribunali nõ í plebe coercéda: quá senatu castigádo uæhemétior fuit: cuius ordinis lágore ppetuo iam tribuni plebis: nõ ut í republica Po. Ro. sed ut í pdita domo língua criminibusq; regnarét: cũ Cesone filio suo uirtuté: cõstantiá: oía iuuétutis: belli domiq; decora pulsa ex urbe romana & fugata: eé loq̃ces. seditiosos semina discordiaꝫ iteꝫ ac tertio tribunos pessimis artibus regia licentia uiuere. A. inqt: ille Verginius: qa í capitolio nõ fuit: minus supplicii: quá Ap. Herdonius meruit? plus hercule: aliq̃to: q uere ré æstimare uelit Herdonius: si nihil aliud hosté se fatédo ꝓpe denũciauit: ut arma caperetis: hic negãdo bella esse arma uobis ademit: nudosq; seruis uestris & exulibus obiecit: & uos (cũ. C. Claudii pace & P. Valerii mortui loquar) prius í cliuũ capitolinũ signa ituliſtis: quá hos hostes de foro tolleretis: pudet deoꝫ hoíumq; cũ hostes í arce: í capitolio essent: exulũ & seruoꝫ dux ꝓfanatis oíbus í cella Iouis optimi maximi hitaret. Tusculi anteq Romæ sumpta sunt arma: í dubiũ: fuit utrũ. L. Manilius tusculanus dux. an. P. Valerius: &. C. Claudius cõsules romanã arcé liberarét. & q ante latinos ne ꝓ se qdé ipsis cũ í finibus hosté haberét: attingere arma passi sumus: latini núc nisi sua spõte arma sumpsissent: capti & deleti eramus: hoc é tribuni auxiliũ plebi ferre inermé eã hosti trucidádã obiicere: scilicet siqs uobis humillimus hõ de uestra plebe: quá parté ueluti abruptã a cætero populo uestrã patriã peculiarẽq; républicã feciſtis: siqs ex his domũ suã obsessam a familia armata núciaret: ferendũ auxilium putaretis. Iuppiter Opti. Maxi. exulũ atq; seruoꝫ septus armis nulla humana ope dignus erat? & hi postulãt: ut sacro sancti habeant? qbus ipsi dii neq; sacri: neq; sancti sunt. Et. n. diuinis: humanisq; obruti sceleribus legé uos hoc anno ꝓturos dictitatis? tum hercule illo die: quo ego cõsul sum creatus: male gesta resp. é: peius multo: quá cũ. P. Valerius cõsul periit: si tuleritis. lá primũ oíum: ígt: grites í uolscos & equos mihi atq; collegæ legiões ducere í aío é: nescio. quo fato magis bellãtes: quá pacati ꝓpicios habeamus deos: q̃tũ ꝓiculũ ab illis fuerit: si capitoliũ ab exulibus obsessum sciſſent: suspicari: q̃ re ipsa experiri é melius. Mouerat pſebẽ oío cõsulis: erecti pres restitutã credebãt répu. consul alter comes aíosior: quá auctor susceſſe collegã prioré actioné tã grauis rei facile passus: í pagendis consularis officii partẽ ad se uendicabat. Tum tribuni eludétes uelut uana dicta persequi quærendo quoná modo exercitum educturi consules essent: quos delectũ habere nemo passurus sit. Nobis uero: inquit Quintius: nihil delectu opus est: cum quo tépore. P. Valerius ad recipiendum capitolium arma plebi dedit: oés í uerba iurauerint: conuenturos se iussu consulis nec iniussu abituros: edicimus itaq; omnes qui in uerba iurastis: crastina die armati ad lacum regillum adsitis. Cauillari tum tribuni: & populum exoluere religione uelle: priuatum eo tempore. Quintium fuisse cum sacramento adacti sunt: sed nondũ hæc: quæ nunc tenet: sæculũ negligẽtia deum uenerat: nec íterpretando sibi quisq; iusiurádũ & leges aptas faciebat: sed suos potius mores ad eas accõmodabat. Igitur tribuni: ut impediendæ rei nulla spes erat de proferédo exercitu agere: eo magis quod & augures iussos adesse ad regillũ lacum fama exierat: locumq; inaugurari: ubi auspicato cum populo agi posset: ut quicquid Romæ ui tribunicia rogatum esset: id comitiis ibi abrogaretur: omnes id iussuros: quod consules uellent: neq; enim ꝓuocationẽ eé longius ab urbe mille passuum: & tribunos: si eo ueniant: in alia turba quiritium subiectos fore consulari imperio. Terrebant hæc: sed ille maximus terror aíos agitabat: quod sæpius Quintius dictitabat se consulũ comitia: nõ habituꝫ non ita ciuitaté ægram esse: ut cõsuetis remediis sisti posset: dictatore

Valerius í capitolii uestibulo iterficit Capitoliũ recuparat

L. Quíntius Cincinatus cõsul ualerio sirogatu

Attẽde ueteré religionem

opus esse reip. ut q se mouerit ad sollicitādū statū ciuitatis sentiat sine ꝓuocatiōe dictaturā eē. Senatus in capitolio erat: eo tribūi cū ꝓterita plebe ueniūt: multitudo clamore īgēti nūc consulū: nūc patrū fidē implorāt: nec ante mouerūt de sn̄ia consulē: quā tribuni se ī auctoritate q̄trū futuros eē polliciti sunt. Tūc referēte cōsule de tribunoꝝ & plebis postulatis senatusc̄ōsulta fiunt: ut neq; tribuni legē eo anno ferrēt: neq; cōsules ab urbe exercitū educerēt: in reliquū mg̃ratus cōtinuari: & eos tribunos refici iudi/
Cōten/tio Pl. & patrū ī repmē dis ma/gistrati bus qn/tii uehe mēs oīo Qu. Fa bius. L. Corne/lius con sul.
care senatū cōtra Répu. esse: cōsules fuere in patrum ptāte tribuni reclamātibus cōsulibus refecti: pres quoq; neqd cederent plebi & ipsi. L. Quintiū cōsulē reficiebāt. Nulla toto anno uæhemētior actio con sulis fuit. Mirer: inquit: si uana uestra patres cōscripti ad plebē auctoritas est? uos eleuatis eā: qppe quia plebs senatusc̄ōsultū ī cōtinuādis mg̃ratibus soluit: ipsi quoq; solutū uultis: ne temeritati multitudi/nis cedatis: tanq̄ id sit plus posse ī: ciuitate: plus leuitatis ac licētiæ habere: leuius. n. uaniusq; est ꝓfecto sua decreta & cōsulta tollere: q̄ alioꝝ. Imitamini pres cōscripti turbā incōsultam: & q aliis exēplo eē de betis: alioꝝ exēplo peccatis potius: quā alii uestro recte faciant: dū ego ne imiter tribunos: nec me con/tra senatusc̄ōsultū consulē renūciari patiar. Te uero. C. Claudi adhortor: ut ipse populū romanū hac li centia arceas & de me hoc tibi ꝓsuadeas me ita acceptuꝝ: ut non honoré meū a te impeditū: sed gloriā spreti honoris auctā: inuidiamq; quæ ex cōtinuato eo ipenderet: leuatā puté. Cōmuniter inde edicunt nequis. L. Quintiū consulē faceret: siqs feciſſet: se id suffragiū nō obseruaturos. Consules creati. Q. Fa/bius terti. &. L. Cornelius Maluginensis. Cēsus auctus eo anno lustrū ꝑp capitoliū captū consulē occi/sum condi religiosum fuit. Q. Fabio. &. L. Cornelio cōsulibus prīcipio anni statim res turbulentæ: in stigabant plebē tribuni: bellū ingens a uolscis & equis latini atq; hernici nunciabant. Iā Antii uolscoꝝ legiōes eē: & ipsam coloniā ingens metus erat defecturā: ægreq; impetratū a tribunis: ut bellū ꝑuerti sineret: Cōsules inde partiti ꝓuincias: Fabio: ut Antiū legiōes duceret: datū. Cornelius: ut Romæ ꝑsi/dio esset: ne qua pars hostiū: q equis mos erat: ad populandū ueniret. Hernici & latini iussi milites da/re ex fœdere: duæq; partes socioꝝ in exercitu: tertia ciuiū fuit. Posteaquā ad diem præstitutū uenerūt socii: cōsul extra portā capenam castra locat: inde lustrato exercitu Antium profectus: haud procul op pido statiuisq; hostiū cōsedit. Vbi cū uolsci: quia nondum ab eqs ueniſſet exercitus: dimicare nō ausi: quēadmodū q̄ti uallo se tutarent: parerēt: postero die Fabius nō ꝑmixtā unā socioꝝ ciuiūq;: sed triū populoꝝ tres seꝑatim acies circa uallū hostiū istruxit: ipse erat medius cū legiōibus romanis: ide si/gnum obseruare iussit: ut pariter & socii rē inciperēt: referrentq; pedē: si receptui cecinisset: eqres item suæ cuiq; parti post prīcipia collocat. Ita trifariā adortus castra circūuenit: & cū undiq; istaret nō susti/nētes ipetū uolscos uallo deturbat trāsgressus ide munitiones pauidā turbā inclinantēq; in parte unā castris expellit: inde effuse fugientes eques: cui superare uallū haud facile fuerat: cū ad id spectator pu/gnæ astitisset: libero cāpo adeptus parte uictoriæ fruit: territos cædendo. Magna ī castris & extra mu/nimenta cædes fugientiū fuit: sed p̄da maior: qa uix arma secū efferre hostis potuit: deletusq; exercitus foret: ni fugiētes siluæ texissent. Dum ad Antiū hæc gerūtur: īterim equi robore iuuētutis p̄missō ar/cē tusculanā īprouiso nocte capiūt: reliquo exercitu haud ꝓcul mœnibus Tusculi cōsidunt: ut distēde rēt hostiū copias. Hæc celeriter Romā: ab Roma ī castra Antiū plata mouēt romanos aut secus: quā si capitoliū captū nunciaret: adeo & recēs erat tusculanoꝝ meritū: & similitudo ipsa ꝓiculi reposcere da/tū auxilium uidebat. Fabius: omissis oībus p̄dam ex castris raptim. Antiū cōuehit ibi: modico p̄sidio relicto citatū agmen. Tusculū rapit: nihil p̄ter arma: & qđ cocti ad manum fuit cybi: ferre militi licuit. Cōmeatū ab Roma cōsul Cornelius subuehit. Aliquot mēses Tusculi bellatū: parte exercitus cōsul ca stra equoꝝ oppugnabat: parte tusculanis dederat ad arcē recuperandā: ui nunq̄ eos subigere potuit: fa/mes postremo īde detraxit hostē: quo posteaq̄ uentū ad extremū ē: īermes undiq; oēs sub iugū ab tu/sculanis missi: hos ignominiosa fuga domū se recipiētes romāus cōsul ī Algido cōsecutus ad unū oēs occidit. Victor ad Columē: id loco nomē ē: exercitu relicto castra locat: & alter cōsul posteaq̄ mœnibus romanis iā pulso hoste ꝓiculū eē desierat: & ipse ab Roma ꝓfectus: ita bifariā consules īgressi hostiū fi nes īgenti certamīe hīc uolscos hīc equos populant. Eodē anno desciſſe antiates apud plærosq; aucto/res īuenio. L. Corneliū cōsulē id bellū gessiſſe: oppidūq; cepiſſe: certū affirmare: qa nulla apud uetustio res scriptores eius rei mētio ē: nō ausim. Hoc bello ꝓfecto tribuniciū domi bellū p̄res irritat: clamant feaude fieri: qđ foris teneat exercitus: frustrationē eā legis tollēdæ eē: se nihilomīus rē susceptā pactu/ros: obtinuit tamē. P. Lucretius p̄fectus urbis: ut actiōes tribuniciæ ī aduētū cōsulū differrent. Erat & noua exorta cā motus. A. Cornelius atq; Seruilius q̄stores. M. Volscio qđ falsus haud dubie testis ī Ce sonē extitisset: diē dixerāt: multis. n. emanabat īdiciis: neq; fratrē Volscii ex quo semel fuerit æger: unq̄ nō mō uisum ī publico: sed ne assurrexisse qdē ex morbo: multorūq; tabe mēsiū mortuū: nec his tpo ribus: ī quæ testis crimē cōiecisset. Cesonē Romæ uisum: affirmātibus: q una meruerūt secū eū tū fre/quētēq; ad signa sine ullo cōmeatu, fuisse: nisi ita eēt: multi priuatim ferebāt Volscio iudices: cū ad iudi ciū ire nō auderet: oēs eæ res ī unū cōgruentes haud magis dubiā damnationē Volscii: quam Cesonis Volscio teste fuerat: faciebāt. In mora tribuni erant: q comitia: q̄stores habere de reo: nisi prius habita de lege essent: passuros negabāt: ita extracta utraq; res in consulū aduentū est: qui ubi triumphantes ui ctore cum exercitu urbem inierunt: quia silentium de lege erat: perculsos magna pars credebat tribu/nos: at illi & enim extremum anni iam erat: quartum affectantes tribunatū in comitioꝝ disceptatio/nem ab lege certamē auerterant: & cū cōsules nihilominus aduersus continuationem tribunatus: quā si lex minuendæ suæ maiestatis cā promulgata ferretur: tetēdissent: uictoria certaminis penes tribūos

Fabii consu. stratage ma

Tusculane ars capitur

Vide ne distine/rēt sit potius legēdū

Vide ne reliquo sit potiꝰ legēdū

Indues libētius legerim

fuit.Eodem anno equis pax est petentibus data.Cēsus res priore anno inchoata perficitur:idq; lustrū ab origine urbis decimū conditū ferunt:censa ciuiū capita centū triginta duo millia.ccccxix:Consulū magna domi belliq; eo āno gloria fuit:qđ & foris pacē pperere & domi:& si nō cōcors:minus tamē q̄ alias īfesta ciuitas fuit.L.Minutius īde & Lucius Nautius cōsules facti:duas residuas anni prioris cau/ sas exceperūt:eodē modo cōsules legē:tribūi iudiciū de Volscio īpediebāt:sed in q̄storibus nouis ma/ ior auctoritas erat.Cū.M.Valerio Valerii filio Volesi nepote quæstor erat.T.Quintius Capitolinus: q̄ ter cōsul fuerat:is quoniā neq; quitiæ familiæ Ceso:neq; reipu.maximus iuuenū restitui posset:fal/ sum testē:q dicendæ causæ innoxio potestatē ademisset:iusto ac pio bello p̄sequebatur:cū Verginius maxime ex tribunis de lege ageret:duum mensiū spatium consulibus datū est ab inspiciendā legē:ut cū edocui sient populū:qd fraudis occultæ ferret:sinerēt deīde suffragium inire:hoc īterualli datū res tranqllas in urbe fecit.Nec diuturnā quietē equi dederunt:qui rupto fœdere:quod ictum erat priore anno cū romanis:imperiū ad Gracchum Chloeliū deferunt:is tū lōge prīceps in equis erat. Graccho duce in latinū agrum:īde ī tusculanū hostili populatiōe ueniunt:plenisq; prædæ in Algido castra locāt in ea castra.Q.Fabius.P.Volumnius.A.Posthumius legati ab Roma ueniūt q̄stum iniurias: & ex eo fœdere res repitū:eos equoꝝ īperator:quæ mādata habeāt ab senatu Romano:ad quercū iubet dicere se alia interī acturū:q̄rcus īgens arbor p̄torio īminebat:cuius umbra opacas edes erat. Tum ex legatis unus abiens:& hæc:inqt:sacrata quercus & qcqd deoꝝ est:audiant fœdus a uobis ruptū nr̄isq; & nūc querelis adsunt:& mox armis cū deoꝝ hoiumq; simul uiolata iura exequemur.Romā rediere legati. Senatus iussit alterū cōsulē contra Gracchū in Algidū exercitū ducere:alteri populationē finiū equoꝝ prouinciā dedit. Tribuni suo more īpedire delectū:& forsitan ad ultimū impediissent:sed nouus subi/ to additus terror est:uis sabinoꝝ ingens prope ad mœnia urbis infesta populatione uenit:fœdati agri terror iniectus urbi est:tū plebes benigne arma cepit:reclamātibus frustra tribunis magni duo exerci/ tus scripti alteꝝ.Nautius cōtra sabinos duxit:castrisq; ad Eretum positis per expeditiōes paruas plæ/ runq; nocturnis incursionibus:tantā uastitatem in sabino agro reddidit:ut comparati ad eam : prope intacti bello fines Ro.uiderentur.Minutio neq; fortuna:neq; uis animi eadem in gerendo negotio fu it:nam cum haud procul ab hoste castra posuisset:nulla magnopere clade accepta castris se pauidus te nebat;qd' ubi senserūt hostes:creuit ex metu alieno:ut fit:audacia:& nocte adorti castra : posteaquam parum uis aperta profecerat:munitiones postero die circundant.Quæ prius:quam undiq; uallo obie ctæ clauderent exitus:quiq; equites inter stationes hostiū emissi:Romā pertulere consulē : exercitūq; obsideri.Nihil tam nec inopinatū:nec īsperatū accidere potuit:itaq; tantus pauor:tanta trepidatio fuit quāta si urbē non castra hostes obsiderent.Nautiū consulē accersunt in quo cū paꝝ præsidii uideret dictatorēq; dici placeret:qui rē pculsam restitueret.L Quintius Cincinatus cōsensu oīum dicit.Ope/ pretiū é audire:q oīa præ diuitiis humana spernunt:neq; honori magno locum: neq; uirtuti putāt eē: nisi effuse affluant opes.Spes unica īperii Po.Ro.L Quītius trans tyberim cōtra eū ipsum locum:ubi nunc naualia sunt:q̄ttuor iugerum colebat agrū:quæ patra quintia uocātur:ibi a legatis seu forsan fo diens palo innixus:seu cū araret:operi certe id quod constat:agresti intentus:salute data inuicē reddi/ taq;:rogatus:ut qd' beneuerteret:ipsi reiq; pu.mādata senatus audiret:admiratus rogitāsq; satis ne sal ua eēnt:oīa:togam propere e tugurio profere uxorem Raciliā iubet:qua simul absterso puluere ac su/ dore uelatus processit:dictatorem eū legati gratulantes consalutāt:in urbē uocāt:qui terror sit in exer citu:exponūt.Nauis Quintio publice parata fuit:trāsuectumq; tres obuiā egressi filii excipiunt:īde alii propinqui atq; amici:tū patrū maior pars:ea frequentia stipatus antecedētibus lictoribus deductus é domū:& plebis cōcursus ingēs fuit sed ea nequaq̄ tam læta Quintiū uidit:& imperii nimiū:& uiꝝ in ipso imperio uehæmentiorē rata.Et illa qdem nocte nihil prætereq̄ uigilatū est in urbe:postero die di/ ctator cū ante lucē in forum uenisset:magistrū equitū dicit.L.Tarquiniū patriciæ gentis:sed qui tum stipendia pedibus ꝓpter paupertatē fecisset:bello tamē primus longe romanæ iuuentutis habitus eēt. Cū magistro eqtū ī concionē uenit:iusticiū edicit:claudi tabernas tota urbe iubet:uetat quēquā priua tæ qcq̄ rei agere.Tū qcunq; ætate militari eēnt:armati cū cibariis in dies qnq; coctis:uallisq; duodenis ante solis occasum martio ī cāpo adeēnt:qbus ætas ad militādū grauior eēt:uicio militi:dū is arma pa raret:uallūq; peteret:cibaria coīre iussit.Sic iuuētus discurrit ad uallū petēdū:sumpsere unde:cuiq; ꝓ ximū fuit: ꝓhibitus nemo est:īpigreq; oēs ad edictū dictatoris p̄sto fuere.Inde cōpositō agmīe nō iti/ neri magis apto:q̄ p̄lio:si res ita tulisset:legiōes īpe dictator:magister eqtū suos eqtes ducit.ī utroq; ag/ mīe:q̄s tps ipm possebat:adhortatiōes erant:ut adderent gradū maturato opus eē:ut nocte ad hostē p uenire possent:cōsulū exercituq; romanū obsideri:tertiū diē iā clausos eē:qd q̄q; nox:aut dies ferat:in/ certum esse:puncto sæpe temporis maximaꝝ rerꝝ momenta uerti accelera signifer:sequere miles:īter se gratificantes ducibus clamabāt:media nocte ī Algidū pueniūt:ut sensere se iam prope hostes esse:si gna cōstituūt.Ibi dictator q̄tum nocte ꝓspici poterat:equo circūuectus:cōtēplatusq;:q tractus castro/ rū:quæ forma esset:tribunis militū īperauit:ut sarcinas in unū coniici iubeāt:militē cū armis: uallo q; rediere ī ordies suos:facta quæ imperauit.Tū quo ordie fuerāt ī uia:exercitū oēm lōgo agmine circun dat hostium castris:& ubi signū datum:sit clamorē omnes tollere iubet:clamore sublato ante se qué/ que ducere fossam:& iacere uallum.Aedito imperio signū secutum est:iussa miles exequitur clamor hostes circumsonat:superat inde castra hostium:& in castra consulis uenit:alibi pauorem alibi gaudi/ um ingens facit.Romani ciuilem esse clamorem atq; auxiliū adesse ī er se gratulātes:ultro ex stationi

Idē tri/ buni Pl.q̄rto reficiūt cēsa ro. cxxxii. millia ciuium cccxix. L.Miu/ tius L. Nauti/ us cōsul Equitū bellum

Sabino rum in cursus

Minuti us Con sul cum exerci/ tu ab eqs obsi detur Quinti us agre sti opi ī tētus di ctator salutat L.Tarq niusma gister equitū

Atthor tatiōes ī qntia/ no exer citu

bus ac uigiliis territāt hostem:cōsul disserēdū negat:illo clamore nō aduentū modo significari:sed rē ad suis cœptā.mirumq; esse:ni iam exteriori parte castra hostium oppugnentur:itaq; arma suos capere:& se subsequi iubet.Nocte initū prælii est:legionibus dictatoris clamore significatibus ab ea quoq; parte rem in discrimine esse.Iam se ad prohibenda circūdari opera equi parabāt:cū ab interiore hoste prælio cœpto:ne p media sua castra fieret eruptio:a muniētibus ad pugnātes itrorsum uersi uacuam nocte operi dedere:pugnātūq; cū cōsule ad lucē est:luce prima iā circūuallati ab dictatore erant:& uix aduersum unū exercitū pugnā sustinebāt:tū a quintiano exercitu: qui confestim a perfecto opere ad arma rediit:inuaditur uallum:hic instabat noua pugna:illa nihil remiserat prior:tum ancipiti malo urgente a prælio ad preces uersi:hinc dictatorem:hinc consulem orare:ne in occidione uictoriā ponerent:ut inermes se inde abire sinerent.Ab consule ad dictatorē ire iussis ignominiam ineensus addidit Gracchum Chloelium ducē prīcipesq; alios uictos ad se adduci iubet:oppido Corbiōe decedi: sangui nis se equoꝝ non egere:licere abire:sed ut exprimat tandē confessio subactam domitamq; eē gentem sub iugū abituros.Tribus hastis iugū fit:humi fixis duabus superq; eas una trāsuersa deligata:sub hoc iugo dictator equos misit.Castris hostium receptis plenis omniū rerum:nudos.n.emiserat: prædam omnē suo tantū militi dedit:cōsularem exercitū consulemq; ipsum īcrepans:carebis:inquit:pdæ parte miles ex eo hoste:cui prope pdæ fuisti:& tu.L.Minuti:donec consularē aīum incipias habere: legatus sis:legionibus præ eris.Ita se Minutius abdicat consulatu:iussusq; ad exercitū manet. Sed adeo tū imperio meliori aīs māsuete obediēs erat:ut beneficii magis:quam ignominiæ hic exercitus memor: & coronam aureā dictatori libræ pōdo decreuerit:& proficiscentem eū patronū salutauerit.Romæ a Q.Fabio præfecto urbis senatus habitus triumphantem.Quintium:quo ueniebat agmine: urbē ingredi iussit:ducti ante currum hostiū duces:militaria signa prælata:secutus exercitus præda honustus epulæ instructæ dicuntur fuisse ante omniū domos:epulantesq; cū carmīe triumphali:& solemnibus iocis comessantiū modo currū secuti sunt.Eo die.L.Manilio Tusculano:approbātibus cūctis: ciuitas data ē:confestimq; se dictator mgrātu abdicasset:ni comitia.M.Volscii falsi testis tenuissent:ea ne īperāret:tribuni dictatoris obstitit metus.Volscius dānatus Lanuuium exulatū abiit.Quintius sextodecimo die dictatura in sex mēses accepta se abdicauit.Per eos dies cōsul Nautius ad Eretū cū sabinis egregie pugnat:ad uastatos agros ea quoq; clades accessit sabinis.Minutio Fabius Quintius successor ī Algidum missus.Extremo anno agitatum de lege ab tribunis ē:sed quia duo exercitus aberant:neqd feretur ad populū patres tenuere:plebes uicit:ut quinto eosdem tribunos crearent:Lupos uisos in capitolio ferunt a canibus fugatos:ob id prodigium lustratum capitolium esse.Hæc eo anno gesta.Sequū tur consules Quintius Minutius.M.Horatius Puluillus:cuius initio anni cum foris ocium esset: domi seditiones idem tribuni eadem lex faciebat ulteriusq; foret uentum:adeo exarserant animis:ni uelut dedita opa Nocturno impetu equoꝝ Corbione amissum præsidium nunciatum esset.Senatū cōsules uocant:iubentur subitariū scribere exercitum:atq; in Algidum ducere.Inde posito legis certami ne noua de delectu cōtentio exorta:uincebaturq; cōsulare imperium tribunicio auxilio:cumalius terror additur sabinum exercitum prædatum descendisse in agros Romanos:īde ad urbē uenire:is metus perculit:ut scribi militē tribuni sinerent non sine pactione tamen:ut quoniā ipsi quinquenniū elusi essent:parumq; id plebi præsidiū foret:decem deide tribūi plebis crearentur.Expressit hoc necessitas patribus:id modo excepere:ne postea eosdem tribunos iuberent.Tribunicia comitia: ne id quoq; post bellum ut cætera uanum esset extemplo habita trigesimo sexto anno a primis tribunis plebis decem creati sunt:bini ex singulis classibus:itaq; cautum est:ut postea crearentur:Delectu deinde habito Minutius contra sabinos profectus non inuenit hostem.Horatius:cum iam equi Corbione interfecto præsidio Hortanam etiam cepissent:in Algido pugnat:multos mortale occidit:fugat hostem nō ex Algido modo:sed a Corbione Hortanaq;:Corbionem etiam diruit propter proditum præsidium Deinde.M.Valerius Sp.Verginius consules facti:domi foriſq; ocium fuit:annona propter aquarum intemperiem laboratū est.De auentino publicando lata lex est.Tribuni plebis iidem refecti.Hi sequē te anno.T.Romulio &.C.Veturio cōsulibus legē oībus concionibus suis celebrāt: Pudere se numeri sui nequicq; aucti:si ea res æque suo biēnio iaceret:ac toto superiore lustro iacuisset.Cū maxīe hæc agerent:trepidi nuncii a Tusculo ueniūt equos ī agro Tusculano eē.Fecit pudorē recens eius populi meritū morādi auxilii ambo cōsules cū exercitu missi:hostē ī sua sede ī Algido īueniūt: ibi pugnatū supra qttuormillia hostiū cæsa:alii fugati præda parta ingens:eā pp inopiam ærarii cōsules uændiderūt:in uidiæ tamē ad exercitū fuit:ea deniq; tribunis materiā criminādi ad plebē cōsules præbuit.Ita ergo ut mgrātu abiere. Sp.Tarpeio &.A.Aternio cōsulibus:dies dicta Romulio ab.C.Claudio Cicerone tribuno plebis.Veturio ab.L.Halieno ædili plebis:uterq; magna patrum indignatione damnatus. Romulius decem millibus æris.Veturius.xii.millibus.Nec hæc priorum calamitas consulum segniores nouos fecerat consules:& se damnari posse aiebant:& plebem & tribunos legem ferre non posse tum abiecta lege:quæ promulgata consenuerat:tribuni lenius agere cum patribus:finem tandem certami num facerent:si plebeiæ leges displicerent:at illi communiter legū latores & ex plebe:& ex patribus: q utrisq; utilia ferrent:quæq; æquandæ libertatis essent:sinerent creari.Rem nō aspernabantur pres; daturum legē neminē nisi ex pateibus aiebant.Cum de legibus conueniret:de latore tantum discrepa rent:missi legati Athenas Sr.Posthumins Albus.P.Sulpicius Camerinus.A.Manlius iussiq; īclytas leges Solonis describere:& aliaꝝ Græciæ ciuitatiū īstituta:mores iuraq; noscere. Ab externis bellis qe

Fit ex castris erupto Quibꝰ cōditionibus sint eq/ ex algi/ do mis/ si lugi forma eq iugo a roma nis subii ciuntur Quītii trium/ phus Dānat uolsciꝰ Eretū unus sabinorū Fabius mutii loco ī algidum mittit Q.Mi/ nutius M.Ho/ ratius consul. X.tribuni pleb. creant M. Valeriꝰ Sp. Vergi/ nius cō sul.T. Romulius G. Veturius consul. S.Tarpeiꝰ. A. aterius consul.

tus annus fuit.quietior inſeq̃ns.P.Curiatio &Sex.Quintilio conſulibus ꝑpetuo ſilentio tribunorum qđ primo legatoꝝ:qui Athenas ierant:legumq; peregrinaꝝ expectatio p̃buit:deinde duo ſimul mala ingẽtia exorta:fames peſtilentiaq; fœda homini:fœda pecori: uaſtati agri ſunt:urbs aſſiduis exhauſta funeribus multæ & claræ lugubres domus.Flamen qrinalis Ser.Cornelius mortuus augur.C.Horatius Puluillus incuius locum.C.Veturiũ eo cupidius:qa dãnatus a plebe erat:augures legere:mortuus conſul Quintilius:tres tribuni plebis:multiplici clade fœdatus annus:ab hoſte ocium fuit:domi motus ortũ.Iã redierant legati cũ atticis legibus:eo intentius inſtabant tribuni:ut tandem ſcribendaꝝ legum initiũ fieret.Placet creari decẽuiros ſine ꝓuocatione:& ne qs eo anno alius mgr̃atus eſſet: ne admiſcerent plebei:cõtrouerſia aliq̃diu fuit:poſtremo cõceſſum patribus:modo ne lex acilia de auentino:aliæq; ſacratæ leges abrogarent.Anno trigẽteſimo altero:quã cõdita Roma erat:iteꝝ mutat forma ciuitatis ab cõſulibus ab decẽuiros:quẽadmodũ a regibus ante ad cõſules uenerat·Tráſlato ĩperio minus inſignis:qa nõ diuturna mutatio fuit:læta.n.principia mgr̃atus eius nimis luxuriauere: eo citius lapſa res eſt:repetitũq; duobus uti mandaret conſulũ nomẽ ĩperiumq;.Decẽuiri creati Ap.Claudius.T.Genutius.P.Seſtius.L.Veturius.C.Iulius.A.Manlius.P.Sulpicius.P.Curiatius.T.Romulius Sp.Poſthumius.Claudio & Genutio:q deſignati cõſules ĩ eũ annũ fuerãt:ꝓ honore honor redditus: & Seſtio alteri conſulũ prioris anni:qđ eã rẽ collega inuito ad patres rettulerat:his ꝓximi legati tres habiti:q Athenas ierãt:ſimul ut ꝓ legatione tam longinqua præmio eſſet honos:ſimul ꝓpitos legum pegrinaꝝ ad cõdenda noua iura uſui fore credebãt:ſuppleuere cæteri numeꝝ graues quoq; ætate electos nouiſſimis ſuffragiis ferunt:quo minus ferociter alioꝝ ſcitis aduerſarent.Regimen totius mgr̃atus penes Appiũ erat fauore plebis:adeoq; nouũ ſibi ĩgeniũ ĩduerat:ut plebicola repẽte oiſq; auræ popularis captator euaderet ꝓ truci ſæuoq; ĩſectatore plebis.Decimo die ius populo ſinguli reddebant: eo die penes p̃fectũ iuris faſces duodecĩ erãt:collegis nouẽ ſinguli accẽſi apparebãt:& unica cõcordia ĩter ipſos:q cõſenſus in priuatis interdũ ĩutilis eẽt:ſumma aduerſus alios æqtas erat.Moderatiõis eoꝝ argumẽtũ exemplo unius rei notaſſe ſatis erit:cũ ſine ꝓuocatione creati eẽnt defoſſo cadauere domi apud.P.Seſtiũ patriciæ gẽtis uiꝝ ĩuento ꝓlatoq; ĩ cõcioné:ĩ re iuxta manifeſta atq; atroci.C.Iulius decẽuir diem Sextio dixit:& accuſator ad populum extitit:cuius rei iudex legitimus erat: deceſſitq; iure ſuo:ut dẽptũ de ui mgr̃atus populi libertati adĩceret.Cum ꝓmptũ hoc ius uelut ex oraculo ĩcorruptũ pariter ab his ſummi ĩfimiq; ferrẽt:tũ legibus cõdendis opa dabat:ingẽtiq; hoĩum expectatiõe ꝓpoſitis decẽ tabulis populũ ad concioné aduocauerũt:& qđ bonũ fauſtũ felixq; Reip.ipſis liberiſq; eorũ eſſet:ire & legere leges ꝓpoſitas iuſſere:ſe q̃tũ decẽ hoĩum ingeniis ꝓuideri potuerit:oibus ſũmis ĩfimiſq; iura æquaſſe:plus pollere multoꝝ ĩgenia cõſiliaq;:uerſarent ĩ aĩs ſecũ unamquãq; rẽ:agitarẽt deĩde ſermonibus:atq; ĩ mediũ qd in quaq; re plus minuſue eſſet:cõferrẽt:eas leges habituꝝ Po·Ro. quas cõſenſus oĩum nõ iuſſiſſe latas magis:quã tuliſſe uideri poſſet.Cum ad rumores hoĩum de uno quoq; legũ capite ædito ſatis correctæ uiderent:centuriatis comitiis.x.tabulaꝝ leges platæ ſunt:quæ nunc quoq; ĩ hoc ĩmenſo aliaꝝ ſuper alias aceruataꝝ legũ cumulo:fons oĩs publici priuatiq; eſt iuris. Vulgatur deĩde rumor duas deeſſe tabulas:qbus adiectis abſolui poſſe uelut corpus oĩs romani iuris. Ea expectatio cũ dies comitioꝝ appropinq̃ret:deſyderiũ decẽuiros iteꝝ creandi fecit.Iã plebs:ꝑterquã qđ conſulũ nomen haud ſecus quã regũ peroſa erat:ne tribuniciũ qdẽ auxilium:cedentibus inuicem appellatione decẽuiris:quærebat.Poſteaq; uero comitia decemuiris creandis in trinũdinũ indicta ſunt tanta exarſit ambitio:ut primores quoq; ciuitatis:metu credo:ne tãti poſſeſſio imperii uacuo ab ſe relicto loco haud ſatis dignis pateret:præhenſarent homines:honorem ſumma ope ab ſe impugnatum ab ea plebe:cum qua contenderant:ſuppliciter petentes. Dimiſſa iam in diſcrimen dignitas ea ætate: hiſq; honoribus actis:ſtimulabat Ap.Claudium:ne ſcires utrum inter ducemuiros:an inter candidatos numerares:propior interdum petendo:quam gerendo magiſtratui erat:criminari optimates:extollere candidatorum leuiſſimum quemq; humillũq; ipſe medius inter tribunicios duillios Icilioſq; in foro uolitare:per illos ſe plebi uendicare:donec collegæ:quoq;:qui unice illi dediti fuerant ad id tẽpus:coniecere in eum oculos:mirantes quid ſibi uellet:apparere nihil ſyncæri eſſe:profecto haud grauitam in tanta ſuperbia comitatem fore:nimium in ordinem ſeipſum cogere:& uulgari cum priuatis non tam properantis abire magiſtratu:quam uiam ad continuandum magiſtratũ quærentis eſſe. Propalam obuiam ire:cupiditati parum auſi:obſecũ dando mollire impetum aggrediuntur:comitiorũ illi habendorum quando minimus natu ſit:munus conſenſu iniungunt:ars hæc erat:ne ſemetipſe creare poſſet:qđ præter tribunos plebis & idipſum peſſimo exemplo nemo unquam feciſſet.Ille enĩ uero:quod bene uertat:habiturum ſe comitia profeſſus impedimentum pro occaſione arripuit deiectiſq; honore per concionem duobus Quintiis Capitolino & Cincĩnato & patruo ſuo.C.Claudio cõſtantiſſimo uiro in optimatium cauſa & aliis eiuſdem faſtigii ciuibus:nequaquam ſplendore uitæ pares decemuiros creat:ſe in primis:quod haud ſecus factum improbant boni:quam nemo facere auſurum crediderat.Creati cum eo.M.Cornelius Maluginenſis.M.Sergius'Lucius Minutius.Q.Fabius Vibulanus.Q.Petilius.T.Antonius Merenda Ceſo Duillius Sp.Oppius Cornicem.Marcus Robulei⁹. Ille finis alienæ perſonæ ferendæ Appio fuit:ſuo iam inde uiuere ingenio cœpit: nouoſque collegas iam priuſquam iniret magiſtratum: in ſuos mores formare. Quottidie coibant:remotis arbitris: inde impotentibus inſtructi conſiliis: quæ ſecreto ab aliis coquebant:iam haud diſſimulando ſuperbiam:rari additus colloquentibus difficiles iam ad idus Maias rem perduxere. Idus tum maiæ

Legati adſcribendas leges athenas mittũt P.Curiatius & Sex qn̄tilius conſul. Nouæ adminiſtratiõis rõ. Decẽuiri ad ſcribendas leges

Accenſi uide Tarqllũ ĩ cæſare

X.tabule

Ap.claudii ãbitus

Decéuiri ad tyránidé desciscunt

solemnes ineundis magistratibus erant. Initio igitur magistratus primũ honoris diẽ denũciatione ingentis terroris insigné fecere: ná cũ ita priores decéuiri seruassent: ut unus fasces haberet: & hoc insigne regium in orbé suã cuiusq; uicé per omnes iret: subito oẽs cum duodenis fascibus prodiere: centũ uiginti lictores foꝝ iplerant: & cum fascibus secures illigatæ præferebañ: nec attinuisse demi securim: cũ sine prouocatione creati eẽnt: interptabantur: decé regum species erat. Multiplicatus terror nõ inimis: solũ seb primoribus patrũ: ratis cædis cãm ac pricipiũ q̃ri: ut si quis memoré libertatis uocé aut i senatu: aut i populo misisset: statim uirgæ securesq; etiã ad cæteroꝝ metũ expedirenť: ná pterq̃ qđ in populo nihil erat pſidii sublata ꝓuocatione: intercessionẽ quoq; cõsensus sustulerat: cũ priores decéuiri iappellatiõe collegæ corrigi: reddita ab se iura tulissent: & q̃dã: quæ sui iudicii uideri possent: ad populũ reiecissent. Aliq̃diu æquatus inter oẽs terror fuit: paulatim totus uertere in plebé cœpit: abstinebatur a patribus: in humiliores libidinose crudeliterq; consulebať: hoíum nõ causarum toti erant: ut apud quos gra uim æqui haberet: iudicia domi cõflabant: ꝓnunciabant in foro: si qs collegã appellasset: ab eo: ad qué uenerat: ita discedebat: ut pœniteret non prioris decreto stetisse. Opinio ét sine auctore exierat: nõ i pſentis modo tporis eos iniuriã cõspirasse: sed fœdus clandestinũ iter ipsos iureiurãdo ictũ ne comitia haberét: ppetuoq; decéuiratu possessum semel obtinerent iperium. Circunspectare tũ patricioꝝ uultus plebeii: & inde libertatis captare aurã: unde seruitutem timendo in eũ statũ Rempu. adduxerant. Primores patrũ odisse decéuiros: odisse plebé: nec probare: quæ fierent: & credere haud idignis accidere: auide ruendo ad libertaté in seruituté elapsos: iuuare nolle: cumulare quoque iniurias: ut tedio pſentium consules duo tandé & status pristinus reꝝ i desyderium ueniant. Iã & ꝓcesserat ps maior anni: & duæ tabulæ legũ ad prioris anni decé tabulas erant adiectæ: nec qcq̃ iam superat: si hæ quoq; leges centuriatis comitiis ꝓlatæ eẽnt: cur eo magistratu Reip. opus esset. Expectabant: quã mox cõsulibus creandis comitia ediceretur. Id modo plebs agitabat: quonã modo tribuniciã potestaté munimẽtũ libertatis ré itermissam repararent: cũ interim métio comitioꝝ nulla fieri: & decéuiri: qui primo tribunicios hoíes: quia id populare habebatur: circũ se obstétarant plebi: patriciis iuuenibus sepserant latera: eoꝝ cateruæ tribunalia obsederãt. Hi fere agere plebem: plebisq; res: cũ fortũa qua: quicqd cupitum foret: potentioris esset etiã ne tergo quidé abstinebať: uirgis cædi alii: alii securi subiici: & ne gratuita crudelitas eét: bonoꝝ donatio sequi domini suppliciũ. Hac mercede iuuentus nobilis corrupta: non modo non ire obuiam iniuriæ: sed ꝓpallam licentiam suam malle: quam oíum: libertatem. Idus maiæ uenere nullis subrogatis magistratibus: priuati ꝓ decéuiris neq; aís ad iperium ihibédũ iminutis: neq; ad specié honoris isignibus ꝓdeunt. Id uero regnũ haud dubie uideri: deploratur in perpetuum libertas nec uindex quisquam existit: aut futurus uidet. Nec ipsi solum despõderant aíos: sed contemni cœpti erant a finitimis populis: iperiumq; ibi esse: ubi nõ esset libertas: indignabanť. Sabini manu magna incursioné in agrũ Romanũ fecere: lateq; populati cũ hoíum atq; pecudum multi pdas egissent: recepto ad Eretrum: quod passim uagatum erat: agmine: castra locãt: ipem in romana discordia ponentes: eam ipedimentũ delectui fore. Non nuncii solum: sed per urbem agrestium fuga trepidationem iniecit. Decéuiri consultant: quid facto opus sit: destitutis inter patrum & plebis odia addit terroré insuper alium fortuna. Equi alia ex parte castra in Algido locant: depopulanturq; inde excursionibus Tusculanũ agrum legatiq; ab Tusculo præsidium orantes nunciant. Is perculit pauor decéuiros: ut senatum simul duobus circunstantibus urbé bellis consulerent: citari iubent in curiam pres haud ignari quanta inuidiæ immineret tépestas: oés uastati agri periculorũq; iminentiũ cãs in se conflesturos: téptationemq; eam fore abolendi sibi magistratus ni consensu resilterent: imperioq; inhibé do acriter in paucos præferocis animi conatus alioꝝ cõprimerent. Posteaq̃ audita in foro uox est præconis patres in curiam ad decéuiros uocantis: uelut noua res: quia intermiserant iamdiu morem consulendi senatus mirabundã plebem conuertit: quid nam incidisset: cur ex tanto interuallo rem desuetam usurparent: hostibus belloq; gratiam habendam: quod solitum quicquam liberæ ciuitatis fieret: circunspectare omnibus fori partibus senatorem: ratioq; usquam noscitare: curiam inde ac solitudinẽ circa decéuiros intueri: cum & ipsi consensu inuisum imperiũ: & plebs: quia priuatis ius non esset uocandi senatum: non conuenire patres interpretarentur: iam caput fieri libertatem repetétiũ: si se plebs comitem senatui det: & quemadmodum patres uocati nõ coeant i senatum: sic plebs abnuat delectũ: hæc fremit plebs. Patrum haud fere q̃q̃ in foro in urbe rari erãt: idignitate rerum cesserant in agros: suaꝝ reꝝ amissa publica tantũ se abesse ab iniuria rati: quantũ a cœtu cõgressuq; impotentiũ domiorũ se amouissent. Posteaq̃ citati non cõueniebant: dimissi circa domos apparitores simul ad pignora capienda: sciscitandúq; num cõsulto detrectarent: referũt senatũ in agris esse. Lætius id decéuiris accidit: quam si præsentes detrectare imperiũ referrent: iubẽt acciri omnes: senatumq; in diem posterũ edicunt: qui aliq̃to spe ipsoꝝ frequentior cõuenit. Quo facto proditã a patribus plebs libertatem rata: quod iis: qui iam magistratu abissent: tanquã iure cogentibus senatus paruisset. Sed magis obediéter uentum in curiam est: quam obnoxie dictas sententias accepimus. L. Valerium Potitum proditũ memoriæ est post relationem Ap. Claudii: priusquam ordine sententiæ rogarentur: postulando ut de repu. liceret dicere: prohibentibus minaciter decéuiris: proditurum se ad plebem denunciantẽ tumultũ exciuisse. Nec minus ferociter. M. Horatium Barbatum isse in certamen. x. Tarquinios appellantem: admonentẽq; Valeriis & Horatiis ducibus pulsos reges: nec nominis hoíes tum per tesum esse: quippe quo Iouẽ appellari fas sit: quo Romulũ conditorem urbis deincepsq; reges appellatos: quod sacris

Atť rumoré

Atť plebis supplicia

Atť motũ i curia. M. Horatii ferox oratio

etiam ut solēne retētum sit:superbiam uiolentiāq; tum perosos regis:q̄ si in rege tum eodē aut ī filio regis ferēda nō fuerit:quē latur in tot priuatis? uiderēt ne uetādo in curia libere hoīes loqui extra curiā ēt mouerēt uocem:neq; se uidere:q sibi minus priuato ad cōcionem populū uocare:quā illis senatum cogere liceat:ubi uellēt:experirent q̄to fortior dolor in libertate sua uindicāda:q̄ cupiditas in iusta dominatione eēt. De bello sabino eos referre:tanq̄ maius ullum populo Ro. bellum sit:quam in iis: q legum ferendar cā creati:nihil iuris in ciuitate reliquerint:qui comitia:qui annuos magistratus:qui uicissitudinē imperitādi:qd unum exequādæ sit libertatis:sustulerint:qui priuati fasces & regium imperium habeant. Fuisse regibus exactis patricios magistratus creatos:postea post secessionem plebis plebeios:cuius illi partis eēnt rogitare:populares? quid enim eos p populum egisse:optimates:qui anno prope iam senatum nō habuerint:tūc ita habeāt:ut de republica loqui ꝓhibeant:ne nimium in metu alieno spei ponerent:grauiora:q̄ patiant:uideri iam hoībus:quā quæ metuāt. Hæc uociferante Horatio cum decēuiri:nec ire,nec ignoscendi modū reperirent:nec quo euasura res eēt:cerneret. C. Claudii qui patruus Appii decēuiri erat:oratio fuit p̄cibus.q̄ iurgio similis:perorātis p sui fratris parētisq; eius manes:ut ciuilis potius societatis:in qua natus eēt:quam fœderis nefarie ictī cum collegis meminisset. Multo id magis se illius causa orare:q̄ reipublice quippe rempu.si a uolentibus nequeat ab inuitis ius expeturā: sed ex magno certamine magnas excitari ferme iras:eaq; euentū se horrere. Cum aliud:p̄terq̄ de quo rettulissent:decēuiri dicere ꝓhiberent. Claudiū:interpellādi uerecūdia fuit: sniam igitur peregit. Nullum placere senatusc̄sultum fieri:omnesq; ita accipiebāt priuatos eos a Claudio iudicatos:multiq; ex cōsularibus uerbo assensi sunt. Alia sententia asperior in speciem:uim minorē aliquanto habuit:quæ patricios coire ad prodendū interregem iubebat:cēsendo enim quoscūq; magistratus eē:q senatū haberent:iudicabat:quos priuatos fecerat auctor nullius senatusconsulti faciendi. C. Claudii C. Claudii oīo

Ita labente iam cā decēuiror. L. Cornelius Maluginēsis. M. Cornelii decēuiri frater:cū ex cōsularibus ad ultimū dicēdi locū cōsulto seruatus eēt:simulādo curā belli fratrē collegasq; eius tuebat. Quonam fato icidisset:mirari se dictitās:ut decēuiros:q decēuiratū petissent aut socii:aut hi maxime oppugnarent:aut qd ita p tot menses uacua ciuitate nemo iusti ne mgr̄atus sūmæ rer̄ pessent: cōtrouersiā fecerit:demū cū hostes ꝓpe ad portas sint:ciuiles discordias serāt:nisi qd in turbido minus p̄spicuū fore putēt qd agat. Ceter̄ neminē:maiore cura occupatis aīs:uer̄ eē p̄iudiciū rei tātæ afferre. Sibi placere de eo:qd Valerius Horatiusq; ante idus maias decemuiros abisse magistratu īsimulent:bellis:q̄ immineant:pfectis:republica in trāquillū redacta senatu discrepāte agi:ēt nunc ita se parare. Ap. Claudiū ut comitior̄:q̄ decēuiris creādis decēuir ipse habuit:sciat sibi rationem reddēdā esse:utrum in unum annum creati sint:an donec leges:quæ deessent: perferant:in p̄sentia oīa p̄ter bellum mitti placere cuius si falso famam uulgatam uanamq; nō nuncios solum:sed tusculanor̄ ēt legatos attulisse putēt:speculatores mittendos censere:qui certius explorata referant:sin fides & nunciis:& legatis habeat: delectum quoq; primo tpe haberi:& decēuiros:quo cuiq; eor̄ uideat:exercitus ducere:nec rē aliam p̄uerti. In hāc sniam ut discederet:iuuenes patr̄ euincebat:ferocioresq; iterū cohorti Valerius Horatiusq; uociferari ut de republica liceret dicere:dicturos ad populum si in senatu p factionem non liceat: neq; enim sibi priuatos aut in curia:aut in concione posse obstare.neq; se imaginariis fascibus eor̄ cessuros esse. Tum Ap.iā ꝓpe eē ratus:ut ni uiolētiæ eor̄ pari resisteret audacia uictū imperiū eēt:nō erit melius:inqt nisi de quo cōsulimus:uocem misisse:& ad Valeriū neganté se priuato reticere:lictoré accedere iussit. Iā qritiū fidē iplorāte Valerio a curiæ limine. L. Cornelius cōplexus Appiū,non qd simulabat cōsulendo:diremit certamē:factaq; p Cornelium,Valerio dicendi gr̄a:quæ uellet:cū libertas nō ultra uocem excessisset:decēuiri ꝓpositum tenuere:Cōsulares quoq; ac seniores:ab residuo tribuniciæ ptātis odio:cuius desideriū plebi multo acrius:q̄ cōsularis iperii rebātur esse:ꝓpe:malebāt: postmodū ipsos decēuiros uoluntate abire magistratu:q̄ inuidia eor̄ exurgere:rursus plebem si leniter ducta res sine populari strepitu ad consules redisset:aut bellis interpositis:aut moderatione cōsulum in imperiis exercendis posse in obliuionem tribunorum adduci. Silentio patrum edicitur delectus: iuniores cū sine ꝓuocatione imperium esset:ad nomina respondent. Legionibus scriptis inter se decēuiri cōparabant quos ire ad bellum:quos præesse exercitibus oporteret. Principes inter decēuiros erāt. Q. Fabius & Ap. Claudius bellū maius domi:q̄ foris apparebat:Appii uiolentiā aptiorē rati ad cōprimendos urbanos motus. In fabio minus:in bono cūstans q̄ ignauū ingeniū in malitia esse:hunc enim uirū egregium olim domi militiæq; decēuiratus collegaq; ita mutauerant:ut Appii:q̄ sui similis mallet esse:huic bellum in sabinis. M. Rabuleio:&. Q. Petilio:additis collegis: mandatū. M. Cornelius in algidum missus cū. L. Minutio:& Cesone Duillio:&. T. Antonio:&. M. Sergio. SP. Oppiū. Ap. Claudio adiutoré ad urbē tuendā æquo oīum decēuirorum imperio decernunt. Nihilo militiæ:q̄ domi melius resp. ministrata est illa modo in ducibus culpa:quod:ut odio eēnt ciuibus: fecerāt alia omnis penes milites noxa erat:q nequid ductu atq; auspitio decēuirorum ꝓspere usq; gereretur:uinci se per suum atq; illorum dedecus patiebantur. Fusi & ab sabinis ad Eretum:& in Algido ab equis exercitus erant. Ab Ereto per silentiū noctis ꝓfugi:ꝓpius urbē iter Fidēas Crustumeriāq; loco ædito castra cōmunierāt:pscutis hostis: nusq se æquo certamine committentes natura loci ac uallo non uirtute aut armis tutabātur Maius flagitiū ī Algido:maior ēt clades accepta:castra quoq; amissa erant:exutusq; oībus utensilibus miles. Tusculū se fide misericordiaq; uicturus hospitū:quæ tamen nō fefellerūt: cōtulerāt. Romā tanti erāt terrores allati:ut posito iā decēurali odio:prēs uigilias in urbe habēdas cēserēt:oēs q p ætatē

Lucius Cornelii sniā

Vis ab Appio itendit Horatio

Xuri ī pii ad ministrātōe iter se cōparant Aduersæ utra q̄ ꝓuincia res

arma ferre posſent:custodire mœnia:ac pro portis ſtationes agere iuberét:arma Tuſculũ ad ſupplemẽ
tum decernerét:decéuiroſq; ab arce Tuſculi digreſſos in caſtris militẽ habere caſtra alia a Fidenis ĩ ſabi
num agrũ trãſferri:belloq; ultro ĩferẽdo deterreri hoſtes a cõſilio urbis oppugnãdæ. Ad clades ab ho/
ſtibus acceptas:duo nefanda facinora decéuiri belli domiq; addiiciũt. L. Sicciũ in ſabinis p̃ iuidiã decẽ/
uiralẽ tribunoꝝ creandoꝝ:ſeceſſioniſq; mẽtiones ad uulgus militũ ſermonibus occultis ferentẽ: ſpe/
culatũ ad locũ caſtris capiẽdum mittũt:daꝫ negociũ militibus:quos miſerãt expeditiõis eius comites
ut eũ opportuno adorti loco ĩterficerẽt:haud inultũ ĩterfecere:nã circa repugnantẽ aliquot ĩſidiatores
cecidere:cũ ipſe ſe p̃ualidus pari uiribus aĩo circũuentus tutareꝫ:Nũciant ĩ caſtra cæteri p̃cipitatũ in ĩſi
dias eẽ Sicciũ egregie pugnãtẽ:militeſq; quoſdã cũ eo amiſſos. Primo fides nũciãtibus fuit:p̃fecta de/
Siccii cædes inde cohors ad ſepeliendos:q̃ ceciderãt.decéuiroꝝ p̃miſſu poſteaq̃ nullũ ſpoliatũ ibi corpus. Sicciũq; ĩ
medio iacentẽ armatũq; oĩbus in eũ uerſis corpibus uidere:hoſtiũ neq; corpus ullũ:nec ueſtigia abeũ/
tium:p̃fecto a ſuis ĩterfectũ memorãtes rettulere corpus inuidiæq; plena caſtra erãt:& Romam ferri
Sicciũ p̃tinus placebat:niſi decéuiri funus militare ei publica ĩpenſa facere maturaſſent. Sepultus ĩgẽ/
ti militũ mœſticia:peſſima decéuiroꝝ in uulgus fama eſt. Sequiẽ aliud in urbe nefas ab libidine ortũ:
Atẽ te/ haud minus fœdo euentu:q̃ qđ p̃ ſtuprũ cædeq; Lucretiæ urbe regnoq; Tarquinios expulerat:ut non
merariũ ap/ finis ſolũ idẽ decéuiris:qui regibus:ſed cã ẽt eadẽ ĩperii amittẽdi eẽt. Ap. Claudiũ uirginis plebeiæ ſtu/
pii cõſi/ prãdæ libido cepit:pater uirginis. L. Virginius honeſtũ ordinẽ in Algido ducebat:uir exẽpli recti mili
liũ ĩ uir/ tiæ domiq;:pinde uxor ĩſtituta fuerat liberiq; ĩſtituebanꝫ:deſpõderat filiã. L. Icilio tribũicio uiro acri:
ginia ſtuprã/ & p̃ cã plebis expertæ uirtutis. Hãc uirginẽ adultã:forma excellẽtem:Appius amore amẽs p̃tio:ac ſpe
da pellicere ad ortus:poſteaq̃ oĩa pudore ſepta aĩaduerterat:ad crudelẽ ſuperbãq; ui aĩum conuertit. Mar.
Claudio cliẽti negociũ dedit:ut uirginẽ in ſeruitutẽ aſſereret:neq; cederet ſecundũ libertatẽ poſtulan
tibus uindicias:qđ pater puellæ abeſſet:locũ iniuriæ eẽ ratus. Virginii ueniẽti ĩ foꝝ (ibi nãq; ĩ tabernis
Iraꝝ ludi (erãt) miniſter decéuiri libidinis manũ iniecit:ſerua ſua natã: ſeruãq; appellãs ſequi iubebat:
cunctãtem ui abſtractuꝝ. Pauida puella ſtupẽte ad clamorẽ nutricis fidem q̃ritium ĩplorãtis fit cõcur
ſus. Virginii patris:ſpõſiq; Icilii populare nomẽ celebraꝫ:notos gratia eoꝝ:turbã ĩdignitas rei: Virgi/
ni cõciliat. Iam a ui tuta erat:cum aſſertor nihil opus eſſe multitudie cõcitata ait:ſe iure graſſari: nõ ui.
uocat puellã ĩ ius:auctoribus q̃ aderãt:ut ſequereꝫ:ad tribunal Appii peruẽtum ẽ. Notam iudici fabu/
lam petitor:quippe apud ipm auctorem argumẽti:peragit:puellã domi ſuæ natã:furtoq; ĩde trãſlatã
in domũ Virginii ſuppoſitã ei eẽ:id ſe ĩdicio compertum afferre. p̃baturumq; uel ipſo Virginio iudi/
cem:ad quẽ maior pars iniuriæ eius pertineat:ĩterim dominum ſequi ancilĩã æquũ eẽ. Aduocati pu/
ellæ cũ Virginium reip. cauſa abeſſe dixiſſent:biduo abffuturuꝝ:ſi nũciatum ei ſit:iniquũ eſſe abſentem
de liberis dimicare:poſtulant:ut rem ĩtegram in patris aduẽtum differat:lege ab ipſo lata uĩdicias det
ſecũdum libertatem:neu patiatur uirginem adultam:famæ priuſquã libertatis periculum adire. Ap/
pius decreto præfatus:quam libertati fauerit eam ipſam legem declarare quã Virginii amici poſtula/
tioni ſuæ prætendãt:cæterũ ita ĩ ea libertatis fore præſidium: ſi nec cauſis: nec perſonis uariet:in his
enim qui aſſerantur in libertatem.qa quiuis lege agere poſſit:id iuris eſſe:In ea quæ ĩ patris manu ſit:
neminẽ eẽ alium:cui dominus poſſeſſione cedat:placere itaq; patrem accerſiri:interea iuris ſui iacturã
aſſertorẽ nõ facere:qn ducat puellã:ſiſtendãq; ĩ aduentũ eius:q̃ pater dicaꝫ:p̃mittat. Aduerſus iniuriã
decreti cũ multi magis fremerẽt: q̃ quiſquã unus recuſare auderet. P. Numitorius puellæ auũculus:&
ſponſus Icilius interueniũt:dataq; iter turbã uia:cũ multitudo Icilii maxime ĩteruẽtu reſiſti poſſe Ap/
pio crederet:lictor decreſſe ait:uociferantẽq; Iciliũ ſummouet. Placidũ quoq; ĩgeniũ tã atrox iniuria ac
cẽdiſſet:ferro tibi hinc ſummouẽdus ſum Appi:inqt:ut tacitũ feras:qđ celari uis:uirginẽ ego hãc ſum
ducturus nuptã pudicã habiturus:proinde oẽs collegaꝝ quoq; lictores cõuoca:expediri uirgas & ſecu
res iube:nõ manebit extra domũ patris ſponſa Icilii. Nõ ſi tribunitium auxiliũ & p̃uocationẽ plebi ro
manæ:duas arces libertatis tuendæ ademiſtis:ideo ĩ liberos quoq; noſtros cõiugeſq; regnũ ueſtræ libi
dini datũ eſt:ſæuite in tergum & in ceruices noſtras:pudicitia ſaltẽ in tuto ſit Huic ſi uis afferetur: ego
p̃ſentiũ q̃ritiũ pro ſpõſa. Virginius militũ p̃ unica filia oẽs deoꝝ hominũq; ĩplorabimus fidẽ neq; tu
iſtud unq̃ decretũ ſine cæde noſtra referes poſtulo Appi ẽt atq; ẽt conſideres:quo p̃grediare: Virginius
uiderit de filia:ubi uenerit:qd agat:hoc tantũ ſciat:ſi ipſe huius uindiciis ceſſerit: conditionẽ filiæ que/
rendã eſſe:me uindicantẽ ſponſam in libertatẽ uita citius deſeret:q̃ fides. Cõcitata multitudo erat:cer/
taméq; iſtare uidebaꝫ:lictores Icilium circũſteterant:nec ultra minas tamen p̃ceſſum ẽ:cũ Appius uir
ginẽ nõ defendi ab Icilio ſed inquietũ hoiem & ad tribunatũ etiã nũc ſpirantẽ locũ ſeditionis quærere
diceret:nõ præbituꝝ ſe illi eo die materiã:ſed ut iã ſciret nõ id petulãtiæ ſuæ:ſed Virginio abſenti & p̃a
trio nomini & libertati datũ:ius eo die ſe nõ dicturum:neq; decretũ interpoſiturum:a. M. Claudio pe/
tituꝝ:ut decederet iure ſuo:uindicariq; puellã in poſterũ diẽ patereꝫ:quod niſi pater poſtero die affuiſ
ſet:denunciare ſe Icilio ſimilibuſq; Icilii:neq; legi ſuæ latorem:neq; decemuiro conſtãtiã defore:nec ſe
utiq; collegaꝝ lictores cõuocaturũ ad coercendos ſeditionis auctores:cõtentum ſe ſuis lictoribus fore
Cũ dilatum tempus iniuriæ eſſet:ſeceſſiſſentq; aduocati puellæ:placuit ominũ pimũ fratrem Icilii:fi/
liumq; Numitorii imprigros iuuenes pergere inde recta ad portam:& quantum accelerari poſſet Vir/
ginium acciri e caſtris:in eo uerti puellæ ſalutem:ſi poſtero die uindex iniuriæ ad tp̃s præſto eſſet. Iuſſi
pergunt:citatiſq; equis nunciũ ad patrem perferunt. Cum inſtatet aſſertor Puellæ:ut uindicaret:ſpon
ſor eſq; daret:atq; idipſum agi diceret Icilius:ſedulo tempus terens dũ præriperent iter nũcii miſſi in ca

ſtra:manus tollere undiq; multitudo:& ſe quiſq; paratũ ad ſpondedum Icilio oſtẽdere atq; ille lachry mabũdus gratũ ẽ: inqt.craſtino die ueſtra opa utar:ſponſoꝝ nũc ſatis ẽ.Ita uĩdicatur Vurginia ſpondẽ tibus ꝓpinqs:Appius pauliſp moratus ne eius cã ſediſſe uidereť:poſteaq; omiſſis redus aliis præcura unius nemo eũ adibat domũ ſe recepit:collegiſq; ĩ caſtra ſcribit:ne Virginio cõmeatũ dẽt:atq ẽt ĩ cuſto dia habeant:Improbũ cõſiliũ ſerũ:ut debuit:fuit:& iam cõmeatu ſumpto ꝓfectus Virginius prima ui gilia erat:cũ poſtero die mane de retinẽdo eo neqcq; litteræ reddũť.At ĩ urbe prima luce cũ ciuitas ĩ fo ro expectatione erecta ſtaret:Virginius ſordidatus filiã ſecum obſoleta ueſte:comitãtibus aliquot ma tronis:cũ ĩgẽti aduocatiõe ĩ foꝝ adducit:circũire ibi:& phẽſare hoĩes cepit: & non orare ſolum p̃cariã opẽ:ſed ꝓ debita petere:ſe ꝓ liberis eorũ ac cõiugibus quottidie ĩ acie ſtare: nec aliũ uiꝝ eẽ:cuius ſtre nue ac ferociter facta in bello plura memorari poſſent:quid ꝓdeſſe:ſi ĩ columi urbe:quæ capta ultima timeantur:liberis ſuis ſint patiẽda?Hæc ꝓpe cõcionabũdus circuibat hoĩes.Similia his ab Icilio iacta bãtur comitatus mulibris plus tacito fletu: q̃ ulla uox mouebat. Aduerſus quæ oĩa obſtinato animo Appius (tanta uis amẽtiæ uerius q̃ amoris mẽtẽ turbauerat) ĩ tribunal aſcẽdit:& ultro querente pauca petitore:qđ ius ſibi pridie ꝑ ambitionẽ dictũ nõ eẽt:priuſq; ille poſtulatũ pageret:aut Virginio reſpon dendi dareť locus. Appius interfať.Quẽ decreto ſermonẽ ꝓtenderit:forſan aliquẽ uerũ auctores antiq tradiderit:qa nuſq ullum in tanta fæditate decreti ueriſimilem iuenio:id:qđ cõſtat:nudũ uideť ꝓpo nẽdum:decreuiſſe uindicias ſecũdum ſeruitutem.Primo ſtupor oẽs admiratiõe rei atrocis defixit. Si lentium ĩde aliquãdiu tenuit:deinde cum.M.Claudius circũſtantibus matronis iret ad comprehen dẽdam uirginem:lametabiliſq; eoũ mulieꝝ cõploratio excepiſſet:Virginius intẽtans in Appium ma nus:Icilio:ĩquit:Appi nõ tibi filiam deſpõdi:& ad nuptias nõ ad ſtuprum educaui:placet pecudũ fera rumq; ritu ꝓmiſcue in concubitus ruere?paſſuri ne hoc iſti ſint:neſcio:nõ ſpero eſſe paſſuros illos:q arma habẽt.Cum repelleret aſſertor uirginis a globo mulieꝝ circũſtãtium aduocatoꝝ:ſilentium fa ctum per p̃conem.Decẽuir:alienato ad libidinem aĩo:negat heſterno tãtum cõuicio Icilii: uiolentiaq; Virginii cuius teſtẽ romanũ populum habeat:ſed certis quoq; indiciis cõpertum ſe habere:nocte tota cœtus in urbe factos eſſe admouendam ſeditionem: itaq; ſe haud inſcium eius dimicationis cum ar matis deſcẽdiſſe:nõ ut quẽquã qetum uiolaret:ſed ut turbantes ciuitatis otium ꝓ maieſtate ĩperii co herceret:ꝓinde qes erit melius:ĩquit lictor ſummoue turbã:& da uiã domĩo ad phẽdẽdũ mancipiũ.

Cum hæc ĩtonuiſſet plenus iræ:multitudo ipſa ſe ſua ſpõte dimouit:deſertaq; p̃da ĩiurie puella ſta bat.Tum Virginius:ubi nihil uſquã auxilii uidit quæſo inqt Appi primũ ignoſce patrio dolori.ſi qđ inclæmẽtius in te ſum ĩuectus deĩde ſinas hic coram uirgine nutricẽ percũctari:qd hoc rei ſit:ut ſi fal ſo pater dictus ſum æquiore hĩc aĩo diſcedã:data uenia ſeducit filiã ac nutricem ꝓpe Cloacinæ ad ta bernas:qbus nũc nouis eſt nomẽ:atq; ibi ab lanio cultro arrepto:hoc te uno:quo poſſum ait mõ filia ĩ libertatem uẽdico pectus deĩde puellæ trãſfigit:reſpectanſq; ad tribunal te:inqt Appi tuũq; caput ſan guine hoc cõſecro.Clamore ad tam atrox facinus orto:excitus Appius cõprehẽdi Virginiũ iubet:illẽ ferro:quacũq; ibat:uiã facere:donec multitudiẽ ẽt ꝓſequentium iuuenũ tuẽte ad portã prexit. Icilius Numitoriuſq; exãgue corpus ſublatũ oſtẽtãt populo:ſcelus Appi puellæ ĩfœlicẽ formã neceſſitaté pr̃is deplorãt:ſequẽtes clamitãt matronæ:eam ne liberoꝝ ꝓcreãdoꝝ cõditionẽ:ea pudicitiæ præmia eſſe? cæteraq;:q̃ in tali re muliebris dolor:quo eſt mœſtior imbecillo aĩo:eo miſerabilia magis q̃rentibus ſubiicit.Viroꝝ & maxie Icilii uox tota tribuniciæ ptãtis ac ꝓuocationis ad populũ ereptæ publicarũq; ĩdignationũ erat.Cõcitať multitudo partim atrocitate ſceleris: partim ſpe ꝓ occaſionẽ repetẽdæ liber tatis.Appius nũc uocari Iciliũ nũc retractãtem arripi:poſtremo cũ locus adeũdi apparitoribus nõ da reť:ipſe cum agmie patricioꝝ iuuenũ ꝓ turbã uadẽs in uincla duci iubet.Iam circa Iciliũ nõ ſolũ mul titudo:ſed duces quoq; multitudinis erãt.L.Valerius.M.Horatius:q repulſo lictore:ſi iure agerẽt:uin dicare ſe a priuato Iciliam aiebãt:ſi uim afferre conarenť:ibi quoq; ſe haud ĩpares fore.Hinc trox rixa oriť.Valeriũ Horatiũq; lictor decẽuiri iuadit:frãgũť a multitudiẽ faſces.Ih cõcionẽ Appius aſcẽdit:ſe quũť Horatius Valeriuſq; eos cõcio audit:decẽuiro obſtrepiť.la ꝓ ĩperio Valerius diſcedere a priuato lictores uibebat:cũ fractis aĩs Appius uitæ metuẽs ĩ domũ ſe ꝓpinq foro iſciis aduerſariis:capite obuo luto recepit.SP. Oppius:ut auxilio collegæ eẽt ĩ foꝝ ex altera ꝑte irrũpit:uidet ĩperiũ ui uictũ.Agita tus deĩde cõſiliis:atq; ex oĩ ꝑte aſſẽtiẽdo multis auctoribus trepidus:ſenatũ poſtrẽo uocari iuſſit:ea res qđ magnæ ꝓti patrũ diſpicere acta decẽuiroꝝ uidebãť:ſpe ꝓ ſenatũ finiendæ ptãtis eius: multitudiné ſedauit:ſenatus nec plebẽ irritãdã cenſuit:multo magis ꝓuidẽdũ:ne qđ Virginii aduẽtuſ ĩ exercitu mo tus faceret:itaq; miſſi iuniores patrũ ĩ caſtra:q̃ tũ in mõte Vecilio erãt nũciãt decẽuiris:ut oĩ ope ab ſe ditiõe milites cõtineãt ubi Virginius maiorẽ:q̃ reliq̃rat ĩ urbe:motũ exciuit. Nã ꝓterq; qđ agmie ꝓpe q̃dringẽtoꝝ hoĩum ueniẽs:q ab urbe ĩdignitate rei accẽſi comites ei ſe dederãt:conſpectus ẽ:ſtrictũ ẽt tælũ:reſpſuſq; ipe cruore:tota ĩ ſe caſtra cõuertit:&togæ multifariã ĩ caſtris uiſæ maioris aliq̃to:q̃ erat ſpeciẽ urbanæ multitudinis fecerãt.Quærẽtibus qđ rei eẽt:flens diu uocẽ nõ emiſit:tãdẽ ut iã ex trepi datiõe cõcurrẽtiũ turba cõſtitit:ac ſilẽtiũ fuit:ordie cũcta:ut geſta erãt:expoſuit ſupinas deĩde tendens manus cõmilitones appellãs orabat:ne qđ ſcelus. Ap.Claudii eẽt:ſibi attribueret:neu ſe ut parricidã li berũ auerſarenť:ſibi uitã filiæ ſua carioré fuiſſe:ſi libere ac pudice uiuere licitũ fuiſſet:cũ uelut ſeruã ad ſtuprũ rapi uideret:morte amitti melius ratũ:q̃ cõtumelia liberos:miſericordia ſe ĩ ſpeciẽ crudelitatis lapſum:nec ſupſtitẽ filiæ futuꝝ fuiſſe:niſi ſpẽ ulciſcẽdæ mortis eius ĩ auxilio cõmilitonũ habuiſſet:il lis quoq; filias ſorores cõiuges eẽ:nec cũ filia ſua libidinẽ. Ap.Claudii extinctã eẽ:ſed quo ĩpunitior ſit:

Decre/ tæ uin/ ciæſecũ dũ ſer/ uituté

Tranſſi git Vir/ ginius filiam

Eiiciť foro ap pius

Ant. Verginii cõcioné i castris

eo effrenatiorẽ fore: aliena calamitate documẽtũ datũ illis cauẽdæ ſimilis ĩiuriæ: qđ ad ſe attineat uxorẽ ſibi fato raptã: filiã qa nõ ultra uictura pudica fuerit: miſera: ſed honeſta morte occubuiſſe: non eẽ iã Appii libidini locũ ĩ domo ſua: ab alia uiolẽtia eius eodẽ ſe aĩo corpus uidicatuꝝ: quo uidicauerit filiæ cæteri ſibi: ac liberis ſuis cõſulerẽt. Hæc Virginio uociferãti ſucclamabat multitudo: nec illius dolori: nec ſue libertati ſe defuturos. Et ĩmixti turbæ militũ togati cũ eadẽ illa q̃rẽdo docẽdoq; q̃to uiſa: q̃ audita ĩdigniora potuerint uideri: ſimul ꝑfligatã rẽ iã núciando Romæ eẽ: iſecutoſq; q Appiũ ꝓpe interẽptũ ĩ exiliũ abiſſe dicerẽt: ppulerũt: ut ad arma cõclamarẽt: uellerẽtq; ſigna: & Romã ꝓficiſcerẽt.

ſeceſſio militũ a decẽuiris

Decẽuiri ſimul iis: q̃ uidebãt: iiſq; q̃ acta Romæ audierãt: pturbati: alius in aliã ptem caſtroꝝ ad ſe dãdos motus diſcurrit: & leniter agẽtibus reſpõſum nõ reddit: ĩperiũ ſi qs inhiberet: & uiros: & armatos ſe eẽ reſpõderẽt: eunt agmĩe ad urbẽ: & auentinũ iſidũt: ut quiſq; occurrerat blebẽ ad repetẽdã libertatẽ creãdoſq; tribunos plebis adhortãtes: nulla alia uox uioléta audita eſt. Senatũ. Sp. Oppius habet: nihil placet aſpe agi: qppe ab ipſis datũ locũ ſeditiõis eẽ: mittunt tres legati cõſulares. C. Iulius. P. Sulpitius. Sp. Tarpeius: q q̃rerẽt ſenatus uerbis: cuius iuſſu caſtra deſeruiſſent: aut qd ſibi uellent: q armati auẽtinum obſediſſent: belloq; auerſo ab hoſtibus: patriã ſuã cepiſſent: nõ defuit: qd reſpõderẽt: deerat: q daret reſpõſum: nullo dũ certo duce nec ſatis audentibus ſingulis inuidiæ ſe offerre: id mõa multitudíe cõclamatũ ẽ: ut. L. Valeriũ: &. M. Horatiũ ad ſe mitterẽt: his ſe daturos reſpõſum. Dimiſſis legatis admonet milites Virginius in re nõ maxĩa pauloãte trepidatũ eẽ: qa ſine capite multitudo fuerit reſponſumq; q̃q nõ inutiliter: fortuito tamẽ magis cõſenſu: q cõi cõſilio eẽ: placere decẽ creari: q ſummæ rei ꝑeſſent: militariq; honore tribunos militũ appellare. Cũ ad eũ ĩpm primũ his honos deferrẽt: meliori bus meis: ueſtriſq; rebus reſeruate ĩquit iſta de me iudicia: nec mihi filia ĩ uita honorẽ ullũ iucũdũ eẽ patiẽt: nec in ꝓturbata re eos utile eſt ꝑeſſe uobis: q ꝓximi iuidiæ ſint: ſiqs uſus mei ẽ: nihilo minor ex priuato capiẽt. Ita decẽ numero tribunos militares creãt. Neq; ĩ ſabinis q̃uit exrcitus: ibi quoq; auctore Icilio Numitorioq; ſeceſſio a decẽuiris facta eſt: nõ minore motu aĩorum Sicci cædis memoria renouata: q̃ q noua fama de uirgine adeo fœde ad libidinẽ petita accẽderat. Icilius ubi audiuit tribunos militũ in auẽtino creatos: ne comitioꝝ militariũ ꝓgatiuã urbana comitia iiſdẽ tribunis plebis creãdis ſequerẽt: peritus reꝝ popularium: ĩminẽſq; poteſtati & ipſe priuſquã iretur ad urbem: pari poteſtate eũdem numeꝝ ab ſuis creãdũ curat. Porta collina urbẽ ĩtrauere ſub ſignis mediaq; urbe agmine in auẽtinum pergũt: ibi cõiuncti alteri exercitui. xx. tribunis militũ negociũ dederũt: ut ex ſuo numero duos crearent: q ſummæ reꝝ ꝑeſſent. M. Oppiũ. Sex. Maniliũ creãt: prẽs ſolliciti de ſumma reꝝ: cũ ſenatus quottidie eẽt: iurgiis ſæpius terũt tps: q̃ cõſiliis. Siccii cædes decẽuiris & Appiana libido: & dedecora militiæ obiiciebant: placebatq; Valeriũ: Horatiũq; ire in auẽtinũ: illi negabãt ſe aliter ituros: q̃ ſi decẽuiri deponerent inſignia magiſtratus eius: quo ãno iam ante abiſſent: decẽuiri quærentes ſe in ordinem cogi: nõ ante quã perlatis legibus: quaꝝ cauſa creati eſſent: depoſituros imperium ſe aiebãt.

Plebs ĩ ſacrum monté ſecedit

Per Marcũ Duilliũ: qui tribunus plebis fuerat certior facta plebs: cõtentionibus aſſiduis nihil trãſigi: ĩ ſacrũ monté ex auentino tranſit: affirmãte Duillio: non priuſquã deſeri urbem uideãt curã ĩ aíos patrũ deſcenſurã: admonituꝝ ſacrũ monté conſtantiæ plebis: ſcituros qđ ſine reſtituta poteſtate redigi ĩ cõcordiã res nequeant. Via nométana: cui tũ ficulenſi nomẽ fuit: profecti: caſtra in monte ſacro locauere: modeſtiam patrũ ſuoꝝ nihil uioládo imitati. Secuta exercitũ plebs: nullo: qui per ætatem ire poſſet: retractãte: ꝓſequũtur cõiuges liberiq; cuinam ſe relinquerẽt ĩ ea urbe: ĩ qua nec pudicitia: nec libertas facta eſſet: miſerabiliter rogitãtes: Cũ uaſta oĩa Romæ inſueta ſolitudo feciſſet ĩ foro præter paucos ſenioꝝ nemo eſſet uocatis utiq; in ſenatũ patribus: deſertum apparuiſſet foꝝ: plureſq; iam: q̃ Horatius: & Valerius: uociferabant: qd expectabitis prẽs cõſulti: ſi: decẽuiri finẽ pertinaciæ nõ faciũt: ruere & deflagrare oĩa paſſuri eſtis? Quod aũt iſtud imperiũ ẽ decemuiri: quod amplexi tenetis: rectis ac parietibus iura diſturi eſtis? nõ pudet lictoꝝ ueſtroꝝ maiorem ꝓpe numeꝝ ĩ foro cõſpici: q̃ togatoꝝ aliorumq; Quid ſi hoſtes ad urbẽ ueniant: facturi eſtis? quid ſi ples mox ubi paꝝ ſeceſſione moueamur: armata ueniat? occaſu ne urbis uultis finire imperiũ? atqui aut plebs nõ eſt hãbẽda: aut habẽdi ſũt tribuni plebis nos citius caruerimus patritiis magiſtratibus: q̃ illi plebeis nouã inexpertã eã ptãtẽ eripuere patribus noſtris: ne nũc dulcedíe ſemel capti ferant deſideriũ? cũ præſertim nec nos tẽperemus ĩperiis quominus illi auxilii egeãt. Cũ hæc ex qĩ parte iactarent: uicti cõſenſu decẽuiri: futuros ſe: quando ita uideatur: ĩ poteſtate patrũ affirmãt: id mõ ſimul orant ac monẽt: ut ipſis ab inuidia caueãt: ne ſuo ſanguine ad ſuplicia patrũ plebẽ aſſuefaciãt. Tũ Valerius: Horatiuſq; miſſi ad plebem conditionibus: quibus uideret: reuocandã cõponẽdaſq; res: decẽuiris quoq; ab ira & ĩpetu multitudinis præcauere iubent: Profecti gaudio ingenti, plebis accipiunt in caſtra: quippe liberatores haud dubie: & motus initio: & exitu rei: ob hæc iis aduenientibus gratiæ actæ. Icilius ꝓ multitudine uerba facit: idẽ cũ de cõditionibus ageret: querẽtibus legatis. quæ poſtulata plebis eẽnt: cõpoſito iã ante aduentũ legatoꝝ cõſilio: ea poſtulauit: ut appareret in æquitate reꝝ pluſq; in armis reponi ſpei: ptãtem. n. tribunitiã: ꝓuocationẽq; repetebãt: quæ ante decẽuiros creatos auxilia plebis fuerãt: & necui fraudi eẽt conciſſe milites: aut plebẽ ad repetendã ꝓ ſeceſſionẽ libertatẽ. De decenuiroꝝ mõ ſupplicio atrox poſtulatũ fuit: dedi qppe eos equũ cenſebãt: uiuoſq; igni crematuros minabant. Legati ad ea: quæ cõſilii fuerunt: adeo æqua poſtulaſtis: ut ultro deferẽda fuerint: libertati. n. ea ꝑſidia petitis: nõ licẽtiæ ad ĩpugnandũ alios iræ ueſtræ magis ignoſcendũ: q̃ ĩdulgendũ eſt: quippe qui crudelitatis odio in crudelitatẽ ruitis: & prius pene: q̃ ipſi liberi ſitis: dominari iã in aduerſarios uultis. Nunquã ne quieſcet ciuitas noſtra a ſuppliciis: aut patrũ ĩ ple-

Decẽuiri ĩ ordiné ſe redigunt

Plebis poſtulata

bem romanã:aut plebis ĩ patres? Scuto magis uobis:q̃ gladio opus eſt:ſatis ſuꝑq; humilis eſt:qui iure æquo in ciuitate uiuit:nec inferendo iniuriã:nec patiendo etiã:ſi quãdo metuẽdos uos præbituri eſtis cũ recuperatis magiſtratibus legibuſq; ueſtris;iudicia penes uos erũt:de capite noſtro fortuniſq; tunc ut quæq; cauſa erit:ſtatuetis:nuuc libertatem repeti ſatis eſt.Facerent:ut uellent permittentibus cunctis:mox redituros ſe:lagati rebus perfectis affirmãt.Profecti cũ mãdata plebis patribus expoſuiſſent alii decẽuiri quãdo quidẽ præter ſpem iproꝝ ſupplicii ſui nulla mentio fieret:haud quicquã abnuere. Appius truci ĩgenio & inuidia ꝓcipua:odiũ in ſe aliorꝝ ſuo ĩ eos metiẽs odio:haud ignaro:inquit:ĩmiꝛ net fortuna:uideo:donec arma aduerſariis tradant̃ differri aduerſus nos certamẽ:dãdus iuidiæ eſt ſanguis:nihil ne ego quidẽ moror:quo minus decẽuiratu abeã.Factum ſenatuſcõſultũ ut decẽuiri ſe primo quoq; tpe magiſtratu abdicaret:& necui fraudi eẽt ſeceſſio militum plebiſq;.His ſenatuſconſultis ꝓfectis:dimiſſo ſenatu:decẽuiri ꝓdeũt in cõcionẽ:abdicãtq; ſe magiſtratu ĩgẽti hoĩum læticia.Nũcian tur hæc plebi ꝑ legatos:quicquid in urbe hoĩum ſuperat:ꝓſequtur:huic multitudini læta alia turba ex caſtris occurrit:gratulant̃ liberatẽ cõcordiãq; ciuitati reſtitutã.Legati ꝓ contione:qđ bonum fælix fauſtũq; ſit uobis:reiq; publicæ:redite in patriã ad penates coniuges liberoſq; ueſtros : ſed qua hic modeſtia fuiſtis ubi nullus ager in tot uſu reꝝ neceſſario tãtæ multitudini ẽ uiolatus.eã modeſtiã ſerte ĩ urbẽ in Auẽtinũ ite:unde ꝓfecti eſtis:ibi fœlici loco:ubi pria initia inchoaſtis:libertatis ueſtræ tribunos plebis creabitis:ꝑſto erit põtifex maximus:q̃ comitia habeat:Ingẽs aſſenſus alacritaſq; cũcta approbãtiũ fuit:cõuellũt inde ſigna: ꝓfectiq; Romã certãt cũ obuiis gaudio:armati ꝓ urbẽ ſilẽtio ĩ auẽtinũ pueniũt:ibi extẽplo:põtifice comitia habẽte tribunos plebis creauerunt primũ oĩum.A.Virginiũ:inde.L. Iciliũ:&.P.Numitoriũ auunculũ Virginiæ auctores ſeceſſionis:tũ.C.Siciniũ ꝓgenié eius quem primũ tribunũ plebis creatũ in ſacro mõte ꝓditũ memoriæ ẽ:&.M.Duilliũ:q̃ tribunatũ inſignẽ ante decẽuiros creatos geſſerat:nec ĩ decẽuiralibus certaminibus plebi defuerat:ſpe deinde magis: q̃ meritis electi M.Titinius.M.Põponius.C.Apronius.Ap.Iulius.C.Oppius.Tribunato inito.L.Icilius extẽplo plebẽ rogauit:& plebs ſciuit:necui fraudi eẽt:ſeceſſio a decẽuiris facta cõfeſtim de cõſulibus creãdis cũ ꝓuocatione.M.Duillius rogationẽ ꝓtulit:ea oĩa in Pratis flaminiis cõcilio plebis acta:quẽ nunc circũ flaminiũ appellãt.Per interregẽ deinde cõſules creati.L.Valerius:&.M.Horatius:q̃ extẽplo magiſtratũ acceperũt:quoꝝ cõſulatus popularis ſine ulla patrũ iniuria nec ſine offenſione fuit:qcqd enim libertati plebis caueret̃:id ſuis decedere opibus credebãt. Oĩum primũ:cum ueluti ĩ cõtrouerſo iure eẽt:tenerent̃ ne ꝓes plebiſcitis:legẽ cẽturiatis comitiis tulere:ut qđ tribuni plebis iuſſiſſent:populus teneret:q̃ lege tribunitiis rogatiõbus tælũ acerrimũ datũ eſt.Aliam deinde cõſularẽ legẽ de ꝓuocatiõe unicũ ꝑſidium libertatis decẽuirali ptãte euerſam nõ reſtituũt mõ:ſed ẽt in poſteꝝ muniũt:ſanciẽdo nouã legẽ: neqs ullum magiſtratũ ſine ꝓuocatiõe crearet:q̃ creaſſet:eũ ius faſq; eẽt occidi:neue ea cædes capitali noxæ haberet̃:& cũ plebẽ hinc ꝓuocatiõe hinc tribunitio auxilio ſatis firmaſſent:ipſis quoq; tribunis ut ſacroſanctis uiderent̃:cuius rei ꝓpe iam memoria aboleuerat:relatis qbuſdã ex magno ĩteruallo cerimoniis renouarũt:& cũ religiõe iuiolatos eos tũ lege ẽt fecerũt:ſanciẽdo ut q tribunis plebi.ædilibus: iudicibus decẽuis nocuiſſet:eius caput Ioui ſacrũ eẽt familia ad ædẽ Cereris liberi liberæq; uænũ irent. Hac lege iuris ĩterpretes negãt quẽq̃ ſacroſanctũ eẽ:ſed eũ:q deoꝝ quẽq̃ nocuerit:id ſacrũ ſanciri:itaq; ædilem ꝑhendi duciq; a maioribus magiſtratibus:qđ &ſi nõ iure fiat:noceri.n.cũ hac lege nõ liceat:tamẽ argumẽtũ eſt nõ haberi ꝓ ſacroſancto ædilẽ:tribunos ueteres iureiurãdo plebis cũ primũ eã ptãtem creauit ſacroſanctos eẽ.Fuerũt q ĩterꝑtarent̃ eadẽ hac horatia lege cõſulibus quoq; & ꝓtoribus qa eiſdem auſpiciis:qbus cõſules crearent̃:cautũ eẽ:iudicẽ enim cõſulẽ appellari:q̃ refellit̃ ĩterꝑtatio: qđ his tpibus nõdum cõſulẽ iudicẽ:ſed ꝓtorẽ appellari mos fuerit.Hæ cõſulares leges fuere.Inſtitutum ẽt ab iiſdẽ conſulibus ut ſenatus cõſulta in ædẽ Cereris ad ædiles plebis deferrẽtur.quæ ante arbitrio cõſulũ ſupprimebatur:nũciabãturq;.M.Duillius deinde tribunus plebis plebẽ rogauit :plebeſq; ſciuit:qui plebẽ ſine tribunis reliquiſſet:quiq; magiſtratum ſine ꝓuocatione creaſſet:tergo ac capite puniretur. Hæc oĩa ut inuitis:ita non auerſantibus patritiis tranſacta:quia nondum in quẽq̃ unum ſæuiebatur.

Fundata deinde & ptãte tribunicia & plebis libertate:cũ tribuni aggredi ſingulos tutũ maturũq; iãrati:accuſatorẽ primũ Virginiũ & Appiũ reũ deligũt.Cũ diẽ Appio Virginius dixiſſet:& appius ſtipatus patriciis iuuenibus in foꝝ deſcẽdiſſet:redintegrata eſt extẽplo oĩs mẽoria fœdiſſimæ ptãtis:cũ ipm ſatelliteſq; eius uidiſſent.Tum Virginius oro:iqt:rebus dubiis iuenta ẽ.Itaq; neq; ego accuſando apd uos eũ tps terrã:a cuius crudelitate uoſmetipſi armis uindicaſtis:nec iſtũ ad cætera ſcelera ĩpudentiã ĩ defendẽdo ſe adiicere patiar:oĩum igit̃ tibi Ap.Claudii:q̃ ĩpie nefarieq; p bienniũ alia ſup alia es auſus gratiã facio:unius tãtũ criminis:niſi te uidices ab libertate ĩ ſeruitutẽ cõtra leges uidicias nõ dediſſe:in uincula te duci iubeo.Nec in tribunitio auxilio Appius:nec iiudicio populi ullã ſpem hẽbat:attamẽ & tribunos appellauit:& nullo moráte arreptus a uiatore ꝓuoco:iquit:Audita uox una libertatis ex eo miſſa ore quo uidiciæ nup ab libertate dictæ erãt:ſilẽtiũ fecit.Et dũ ꝓ ſe qſq; deos & nõ negligere humana fremũt:& ſupbie crudelitatiq;:& ſi ſeras:nõ leues tamẽ ueniret pœnas! ꝓuocare: q̃ ꝓuocationẽ ſuſtuliſſet:& ĩplorare ꝑſidiũ populi:qui oĩa iura populi obtriſſet:rapiq; in uincula egẽtem iure libertatis:q̃ liberꝝ corpus in ſeruitutẽ addixiſſet.Ipſius Appii ĩter concioĩs murmur fidẽ populi ro. ĩplorãtis uox audiebat̃:maiorꝝ merita in rẽp.militiæq; cõmemorabat:ſuũ ĩfelix erga plebẽ romanã ſtudiũ coquãdaꝝ legũ cã:cũ maxima offenſiõe patrũ cõſulatu abiiſſet:ſuas leges:qbus manẽtibus : lator eaꝝ in uincula ducat̃.Cæteꝝ ſua propria bona malaq; cũ cauſæ dicẽdæ data facultas ſit:tum ſe exꝑturum: in

Decẽuiri ſe ĩ ordine redigunt

Noui Tri.ple.

L.Valerius cõſulatus

M.Horatius cũ ꝓuocatione

Ecce quo pacto magiſtratuũ ſanctitas

Sancieꝛbat ꝑtor oli conſul.

præſentia ſe cõmuni iure ciuitatis ciué romanũ dicta die poſtulare:ut dicere liceat:ut iudiciũ po.Ro. experiri nõ ita ſe inuidiam ꝓtimuiſſe:ut nihil in æqtate & miſericordia ciuiũ ſuoꝝ ſpei habeat. Quod ſi in dicta cá in uincula ducaŕ:iteꝝ ſe tribunos plebis appellare & monere ne imitéŕ:quos oderint:qđ ſi tribuni eodé fœdere obligatos ſe fateanŕ:tollendæ appellationis cauſa:in quã conſpiraſſe decéuiros criminati ſint:ait ſe ꝓuocare ad populum:íplorare leges de ꝓuocatione & cõſulares & tribunicias eo ipſo anno latas:quem enim prouocaturum:ſi hoc indemnato in dicta cauſa non liceat? cui plebeio & humili præſidium in legibus fore:ſi. Ap. Claudio nõ ſit? ſe documẽto futurum utrum nouis legibus dominatio:an libertas firmata ſit:& appellatio prouocatioꝙ aduerſus iniuriam magiſtratuum oſten tata tantum inanibus litteris an uere data ſit:Contra ea Virginius unum. Ap. Claudiũ & legũ experté & ciuilis & humani fœderis eſſe aiebat:reſpicerent tribunal homines caſtellum omniũ ſcelerum: ubi decéuir ille perpetuus bonis:tergo:ſanguini ciuium infeſtus uirgas ſecureſꝙ omnibus minitans: deo rum hoíumꝙ cõtemptor:carnificibus nõ lictoribus ſtipatus. iam ab rapinis:& cædibus animo ad libi dinem uerſo:uirginem ingenuam ĩ oculis populi romani:uelut bello captam:a complexu patris abre ptam:miniſtro cubiculi ſui cliẽti dono dederit:ubi crudeli iuditio nefandiſꝙ indiciis dextram patris in filiam armauerit:ubi tollentis corpus ſemianime uirginis ſponſum auũculũꝙ in carcerẽ duci iuſſe rit:ſtupro interpollato magis:q̃ cæde motus:& illi carcerem ædificatum eſſe:qđ domiciliũ plebis ro manæ uocare ſit ſolitus. Proinde ut ille iteꝝ ac ſæpius ꝓuocet:ſic ſe iteꝝ ac ſæpius iudicem illi ferre:ne uindicias in ſeruituté ab libertate dederit:ſi ac iudicé nõ eat:ꝓ dãnato in uincula duci iubere. Vt haud quoquã íprobãte:ſic magno motu aíoꝝ:cũ táti uiri ſupplicio ſua & plebi iam nimia libertas uideréŕ:ĩ carcerẽ eſt cõiectus:tribunus ei diem p̃dixit. Inter hæc latinis & hernicis legati gratulatũ de concordia patrũ:ac Plebis. Romã uenerunt:donũꝙ ob eã Ioui optimo maximo coronã aureã in capitolio tulere parui põderis:ꝓ ut res haud opulentæ erãt:colebanturꝙ legiões pie magis:q̃ magnifice. Iiſdé auctori bus cognitũ equos uolſcoſꝙ ſumma ui bellũ apparare. Itaꝙ partiri ꝓuincias cõſules iuſſi:Horatio Sa bini. Valerio Equi euenere. Cũ ad ea bella delectũ edixiſſent:fauore plebis nõ iuniores mõ:ſed ét eme ritis ſtipẽdiis pars magna uoluntarioꝝ ad noía dãda præſto fuere:eoꝙ nõ copia mõ:ſed genere etiam militum ueteranis admixtis firmior exercitus fuit. Priuſq̃ urbé egrederenŕ:lages decéuirales:qbus ta bulis duodecim é nomẽ:in æs ĩciſas ĩ publico ꝓpoſuerũt:Sunt q iuſſu tribunoꝝ ædiles functos eo mi niſterio ſcribant. C. Claudius:qui peroſus decéuiroꝝ ſcelera:& ante oís fratris filii ſupbiæ ĩfeſtus:Re gillũ antiq̃ ĩ pairiam ſe cõtulerat. Is magno iã natu cũ ad picula eius deprecanda rediſſet:cuius uitia fu gerat:ſordidatus cũ gẽtilibus cliẽtibuſꝙ in foro præhéſabat:ſingulos orabatꝙ ne claudiæ gẽti eã inu ſtam maculam uellẽt:ut carcere & uinculis uiderenŕ digni:uirum honoratiſſimæ imaginis:futurum ad p̃oſteros legũ latoré:cõditoremꝙ romani iuris iacere uinctũ iter fures nocturnos ac latrones: auer terét ab ira parũper ad cognitioné cogitationéꝙ aíos:& potiũs unum tot Claudiis deprecãtibus cõdo narét:q̃ ꝓpter unius odium multoꝝ preces aſpernarenŕ:ſe quoꝙ id generi ac nomini dare: nec cum eo in gratiã rediſſe:cuius aduerſæ fortunæ uelit ſuccurſũm:uirtute libertaté recupatam eé: clæmen tia cõcordiam ordinũ ſtabiliri poſſe. Erãt quos moueret magis ſua pietate:q̃ eius: ꝓ quo agebat: cau ſa:ſed Virginius ut ſui potius miſererentur:orabat:filiæꝙ:nec gentis claudiæ regnum: in plebe ſorti tæ:ſed neceſſarioꝝ Virginie trium tribunoꝝ preces audirent:qui ad auxilium plebis creati ipſi plebis fidem atꝙ auxilium implorarent. Iuſtiores hæ lachrymæ uidebanŕ. Itaꝙ ſpe ĩciſa:priuſquã prædicta dies adeſſet:Appius ſibi morté cõſciuit. Subinde arreptus a. P. Numitorio. Sp. Oppius inuidiæ proxi mus qđ in urbe fuerat:cum iniuſtæ uindiciæ a collega dicerenŕ:plus tamen facta iniuria Oppio: quã nõ prohibita inuidiæ fecit:teſtis ꝓductus:qui. vii. &. xx. enumeratis ſtipẽdiis. octies extra ordiné dona tus:donaꝙea gerẽs in cõſpectu populi:ſciſſaꝙ ueſte tergũ laceratum uirgis oſtẽdit:nihilũ deprecãs:qn ſiquã ſuam noxam reus dicere poſſet:priuatus in ſe iteꝝ ſæuiret. Oppius quoꝙ ductus in uincula eſt: & ante iudicii idem finé ibi uitæ fecit:bona Claudii Oppiiꝙ tribuni publicauere:collegæ eoꝝ exilii cã ſolũ uerterũt:bona publicata ſunt:&. M. Claudius aſſertor Virginiæ die dicta damnatus:ipſo remit téte Virginio ultimã pœnam:dimiſſus Tybur exulatũ abiit:maneſꝙ Virginiæ mortuæ quã uiuæ fe liciores ꝓ tot pœnas uagati:nullo relicto ſonte:tãdem qeuerũt. Ingens metus ĩceſſerat patres: uultuſꝙ iam inde tribunoꝝ erãt:q decéuiroꝝ fuerãt:cũ. M. Duillius tribunus plebis inhibito ſalubriter mõ ni miæ poteſtatis:& libertatis ĩquit noſtræ:& pœnaꝝ ex inimicis ſatis é:itaꝙ hocáno nec diem dici cuiq̃ nec ĩ uincula duci quẽq̃ ſum paſſurus:nam neꝙ uetera peccata repeti iam obliterata placet:cum ét no ua expiata ſint deceuiroꝝ ſuppliciis:& nihil admiſſum iri:qđ uim tribuniciã deſyderet ſpõdet ꝓpetua cõſulum amboꝝ in libertate ueſtra tuẽda cura. Ea primũ moderatio tribuni metum patribus dẽpſit: eademꝙ auxit cõſulum iudiciã:qđ adeo toti plebis fuiſſent:ut patrum ſalutis libertatiſꝙ prior plebeio magiſtratui:q̃ patricio cura fuiſſet:& ante inimicos ſatietas pœnaꝝ ſuaꝝ cepiſſet:q̃ obuiam ituros li centiæ eoꝝ cõſules appareret:multiꝙ erãt:q mollius cõſultum dicerét:qđ legũ ab iis latarũ patres au ctores fuiſſent:neꝙ erat dubiũ:qn turbato ripublicæ ſtatu:tẽpori ſuccubuiſſent. Cõſules rebus urbãis cõpoſitis:fundatoꝙplebis ſtaru:ĩ ꝓuicias diuerſi abiere. Valerius aduerſus cõiũctos iam ĩ Algido exer citus equoꝝ:Volſcorũꝙ ſuſtinuit cõſilio bellum:quod ſi extemplo rem fortunæ cõmiſiſſet:haud ſcio an q tum animi ab decéuirorum ĩfelicibus auſpiciis romanis hoſtibuſꝙ erãt:magno detrimẽto certa men ſtaturum fuerit caſtris mille paſſuum ab hoſte poſitis:copias cõtinebat: hoſtes mediũ iter bina caſtra ſpatium acie ĩſtructa complebãt:ꝓuocantibuſꝙ ad p̃lium reſpõſum romanus nemo reddebat

Atŕ Appii Claudii ꝓuocationem

Appius Claudius ĩ carcerem

Leges ĩ æs inciſæ ĩ publico ꝙponũŕ

Ap ius ĩ carcere ſibi mõrem cõſciuit

Oppiuſ & ipſe ĩ carcere perit

M. Duillii tri. ple. ꝓnũciatõ

Valerii cõſulis cõſiliũ

tandem fatigati ſtando:ac nequicq̃ expectãdo certamen equi Volſciq; poſteq̃ cõceſſum prope modũ de uictoria credebãt:pars in hernicos ps ĩ latinos prædatũ abeunt:relinquit magis caſtris preſidiũ:q̃ ſatis uirium ad certamẽ. Quod ubi ſenſit cõſul:reddit illatum antea terrorẽ: ĩſtructaq; acie ultro hoſtẽ laceſſit:ubi illi cõſciẽtia qd abeſſet uiriũ detrectauere pugnã:creuit extẽplo romanis aĩus:& ꝑ uictis habebãt pauẽtes ĩtra uallũ:cũ ꝑ totũ diẽ ſtetiſſent ĩtenti ad certamẽ:nocti ceſſere:& romãi qdẽ pleni ſpei corpora curabãt: haud quaq̃ pari hoſtes aĩo nũcios paſſim trepidi ad reuocãdos ꝑdatores dimittũt:recurrit ex ꝓximis locis:ulteriores nõ iuenti. Vbi illuxit:egredit caſtris romãus uallum ĩuaſurus:ni copia pugnæ fieret:& poſteaq̃ multa iam dies erat:neq; mouebat qcq̃ ab hoſte:iubet ſigna ĩferri conſul: motaq; acie indignatio Equos & Volſcos inceſſit:ſi uictores exercitus uallũ potius:q̃ uirtus & arma tegerent:igitur & ipſi efflagitatũ ab ducibus ſignũ pugnæ accepere. Iãq; pars egreſſa portis erat: deiceps alii ſeruabant ordiné in ſuum quiſq; locũ deſcendentes:cũ conſul romanus:priuſq; totis uiribus ſulta conſtaret hoſtium acies:intulit ſigna:adortuſq; nec oẽs dum eductos:nec qui erant:ſatis explicatis ordinibus:prope fiuctuanté turbam trepidantiũ huc atq; illuc:circũſpectantiũq; ſe ac ſuos: addito rurbatis mentibus clamore atq; impetu inuadit:Rettulere primo pedẽ hoſtes:deinde:cum animos collegiſſent:& undiq; duces uictis:ne ceſſuri eſſent:increparẽt:reſtituitur pugna. Conſul ex altera parte romanos meminiſſe iubebat:illo die primũ liberos pro libera urbe romana pugnare. ſibimetipſis uicturos non ut decẽuiroꝝ uictores præmiũ eſſent: non Appio duce rẽ geri:ſed cõſule Valerio a liberatoribus populi romani orto:liberatore ipſo oſtenderent prioribus præliis per duces nõ per milites ſtetiſſe: ne uincerẽt:turpe eſſe contra ciues plus animi abuiſſe:q̃ contra hoſtes: & domi. q̃ foris ſeruitutem magis timuiſſe. Vnam Virginiã fuiſſe:cuius pudicitiæ in pace periculũ eſſet Vnũ Appium ciuẽ periculoſe libidinis:at ſi fortũa belli inclinet ab tot millibus hoſtium periculũ fore:Nolle ominari:quæ nec Iuppiter:nec Mars pater paſſuri ſint:iis auſpiciis cõditæ urbi accidere. Auẽtini ſacriq; mõtis admonebet:ut ubi libertas parta eſſet paucis ante mẽſibus:eo imperiũ illibatũ referrẽt:oſtenderẽtq; eandẽ indolẽ militibus romanis poſt exactos decẽuiros eſſe:quæ ante creatos fuerit:nec æquatis legibus ĩminutã uirtutem populi romani eſſe. Hæc ubi ĩter ſigna peditum dicta dedit:aduolat deinde ad equites. Agite iuuenes:inqt:præſtate uirtute peditẽ:ut honore atq; ordine ꝑſtatis:primo concurſu pedes mouebit hoſtẽ:pulſum uos imiſſis equis exigite cãpo:nõ ſuſtinebũt impetũ:& nũc cũctãtur magis:q̃ reſiſtunt:Cõcitant equos:permittuntq; in hoſtem pedeſtri iam turbatum pugna:perruptis ordinibus elati ad nouiſſimam acciem:pars libero ſpatio circũuecti iam fugam undiq; capeſſentes pleroſq; a caſtris auertũt præter equi anteſq; abſterrent peditum acies:& conſul ipſe uiſq; oĩs belli ferẽt in caſtra captiſq; cum ingenti cæde maiore præda potitur. Huius pugnæ fama perlata non in urbem modo:ſed in Sabinos ad alterum exercitum in urbe mõ læticia celebrata:eſt:in caſtris aĩos militũ ad æmulandũ decus accẽdit.

Valerii ſtrata gema

Præſta/te uirtute pedi/tem

Vincũt hoſtes

Iam Horatius eos excurſionibus ſufficẽdo:præliiſq; leuibus experiũdo:aſſuefecerat ſibi potius fidere:q̃ meminiſſe ignominiæ decẽuiroꝝ ductu acceptæ:paruaq; certamĩa ĩ ſummam totius ꝓfecerãt ſpei. Nec ceſſabãt ſabini feroces ab re priore ãno benegeſta laceſſere atq; ĩſtare:rogitantes qd latrocinii modo ꝓcurſantes pauci recurrẽteſq; terrerẽt tempus? & in multa ꝓlia paruaq; carperẽt ſummã unius belli? qn illi cõgrederent acie:inclinãdamq; ſemel fortunæ rem darẽt? ad id qd ſua ſpõte ſatis collectũ animoꝝ erat ĩdignitate ẽt romani accẽdebãtur:iam alteꝝ exercitũ uictoré ĩ urbé reddituꝝ ſibi ultro ꝑ cõtumelias hoſtẽ ĩſultare:quãdo aũt ſe:ſi tum nõ ſint pares:hoſtibus fore? Vbi hæc fremere militẽ in caſtris cõſul ſenſit:cõcione aduocata:quẽadmodum:iquit:in Algido res reſta ſit:arbitror uos milites audiſſe:q̃lem liberi populi exercitũ decuit eé:talis fuit:cõſilio collegæ uirtute militũ uictoria parta eſt. Quod ad me attinet:id cõſilii animiq; habiturus ſum:qd uos milites mihi effeceritis: & trahi bellum ſalubriter:& mature ꝓfici põt:ſi trahẽdum é:ego:ut ĩ dies ſpes uirtuſq; ueſtra creſcat:eadé q̃ inſtituti diſciplina:efficiã:ſi ſatis animi é:decerniq; placet:agitedum clamorem: qualẽ ĩ acie ſublaturi eſtis: tollite hic idicem uolũtatis uirtutiſq; ueſtræ:Poſteaq̃ ĩgenti alacritate clamor é ſublatus:qd bene uertat geſtuꝝ ſe illis morẽ:poſteroq; die ĩ aciem deductuꝝ affirmat:reliquũ diei apparãdis armis cõſumptum eſt. Poſtero die ſimul ĩſtrui romanã aciem uidere ſabini:& ipſi ĩpridem auidi certaminis ꝓcedunt. Præliũ fuit q̃le ĩter fidẽtes ſibimet ambos exercitus:ueteris ꝓpetuæq; alteꝝ gloriæ:alteꝝ nuper noua uictoria elatũ. Cõſilio ẽt ſabini uires adiuuere:nã cũ equaſſent aciẽ:duo extra ordinem millia:q̃ ĩ ſiniſtrũ cornu romanoꝝ ĩ ipo certamĩe ĩpreſſionem facerẽt:tenuere:q̃ ubi illatis ex tráſuerſo ſignis degrauabãt ꝓpe circũuẽtum cornu:eqtes duaꝝ legionum ſexcẽti fere ex eqs deſiliũt:cedẽtibuſq; ſuis ꝓuolant ĩ primum:ſimulq; & hoſti ſe opponũt:& æquato primũ piculo pudore deide aĩos peditum accendunt:uerecũdiæ erat eqtem ſuo alienoq; marte pugnare:peditẽ ne ad pedes qdem digreſſo equiti parem eẽ. Vadunt igit ĩ ꝓlium ab ſua parte omiſſum:& locum:ex quo exceſſerãt:repetunt:momentoq; reſtituta modo pugna:ſed ĩclinat ẽt ſabinis cornu:eques ĩter ordines peditum tectus ſe ad equos recipit. Tranſuolat inde in partem alteram ſuis uictoriæ nũcius:ſimul & in hoſtes iam pauidos:quippe fuſo ſuæ partis ualidiore cornu:impetum facit:non aliorum eo prælio uirtus magis enituit:conſul prouidere omnia:laudare fortes:increpare ſicubi ſegnior pugna eſſet:caſtigati fortium opera ædebãt: tantumq; hos pudor:quantum alios laudes excitabant. Redintegrato clamore undiq; omnes cõnixi hoſtem auertunt:nec deinde romana uis ſuſtineri potuit. Sabini fuſi paſſim per agros caſtra hoſti ad prædam relinquũt:ibi nõ ſocioꝝ ſicut ĩ Algido res:ſed ſuas romanus populationibus agroꝝ amiſſas recepit. Gemina uictoria duobus bifariã ꝓlis parta:maligne ſenatus in unũ diẽ ſupplicationes conſu

Horatii ad hortatio ad ſuos

Eqtum opa ĩ reparãda

lum noīe decreuit:populus iniuſſu & altero die frequés init:ſupplicatumq; ẽ:& hæc uaga populariſq; ſupplicatio ſtudiis ꝓpe celebratior fuit. Cõſules ex cõpoſito eodẽ biduo ad urbẽ acceſſere:ſenatumq; in martiũ campũ euocauere:ubi cũ de rebus a ſe geſtis agerent:q̃ſti primores patrũ ſenatũ iter milites de/ dita opa terroris cã haberi:itaq; inde conſules:ne criminatiõi locus eſſet:i prata flaminia:ubi nũc ædes Appollinis:iã tũ appollinarẽ appellabãt:auocauere ſenatũ:ubi cũ ingẽti cõſẽſu patrũ negaret triũphus L.Icilius trib.ple.tulit ad populũ de triũpho cõſulũ:multis diſſuaſum ꝓdeũtibus:maxie corã Claudio uociferãte:de patribus:nõ de hoſtibus cõſules triũphare uelle:gratiãq; ꝓ priuato merito i tribunũ nõ ꝓ uirtute honorẽ peti:nunq̃ ante de triũpho p populũ actũ:ſemp æſtimationẽ arbitriũq; eius honoris penes ſenatũ fuiſſe:ne reges qdẽ maieſtatẽ ſũmi ordinis iminuiſſe:ne ita oĩa tribuni poteſtatis ſuæ im plerent:ut nullũ publicũ cõſiliũ ſinerent eſſe:ita demũ liberã ciuitatẽ fore: ita æquatas leges: ſi ſua q̃ſq; iura ordo ſuã maieſtatẽ teneat. In eandẽ ſnĩam multa:& a cæteris ſenioribus patrũ cũ eẽnt dicta:oẽs tri

Sine patrũ auctoritate triũphant cõſul.

bus eã rogationẽ acceperũt. Tũ primũ ſine auctoritate ſenatus populi iuſſu triũphatũ ẽ. Hæc uictoria tribunoꝝ plebiſq; ꝓpe in haud ſalubrẽ luxuriã uertit:cõſpiratione inter tribunos facta ut iidẽ tribuni reficerẽtur:& quo ſua minus cupiditas emineret:conſulibus quoq; continuarẽt magiſtratũ cõſenſum patrũ cauſabãtur:quo per cõtumeliam conſulũ iura plebis labefactata eſſent:quid futuꝝ nondum fir/ matis legibus:ſi nouos tribunos per factiones ſuas conſules adorti eſſent? non.n.ſemper Valerios Ho/ ratioſq; conſuleſq; fore qui:libertati plebis ſuas opes poſtferrent. Forte quadã utili ad tẽpus:ut comi/ tiis præeſſẽt:potiſſimum.M.Duillio ſorte euenit uiro prudẽti:& ex continuatiõe magiſtratus inuidi/ am iminẽtem cernenti:qui cũ ex ueteribus tribunis negaret ullius ſe rationem habiturũ:pugnarentq; collegæ:ut liberas tribus in ſuffragiũ mitteret:aut cõcederet ſorte comitiorũ collegis habituris e lege potius comitia:quã ex uoluntate patrũ:iniecta contẽtione Duillius cõſules ad ſubſellia accitos cũ inter rogaſſet:quid de comitiis conſularibus i animo habarent:reſpondiſſentq; ſe nouos conſules creaturos auctores popularis ſententiæ:haud populares nactus in concionẽ cũ iis ꝓceſſit:ubi cum conſules ꝓdu cti ad populũ:iterrogatiq; ſi eos populus romanus memor libertatis per illos receptæ domi: memor militiæ rerumq; geſtaꝝ couſules iteꝝ faceret:quidnã facturi eẽnt? nihil ſnĩæ ſuæ mutaſſent? Collau/ datis conſulibus:qd' perſeuerarent ad ultimũ:diſſimiles decẽuiroꝝ eſſe:comitia habuit.& quinq; tri/ bunis plebis creatis:cũ præ ſtudiis aperte petentiũ nouẽ tribunoꝝ:alii candidati tribus non explerent: cõcilium dimiſi:nec deinde comitioꝝ cã habuit:ſatiſfactũ lagi aiebat:quæ numero nuſq; præfinito tribuni mõ:ut relinquerent:ſanxiſſet:& ab iis:qui creati eẽnt cooptari collegas iuberet:recitabatq; ro/ gatiõis carmen:in quo:ſi tribunos plebis:decẽ rogabo: ſi qui uos minus hodie decẽ tribunos plebis fe cerit ut hi tũ:utiq;:quos ſibi collegas cooptaſſent:ut illi legitimi ea lege tribuni plepei ſint:ut illi quos

Sp.Herminis &.T. Virginius cõſul.Patricii & cõſulares tri. pl.cooptati.M. Geganius.C. Iunius cõſul.

hodie tribunos plebei feceritis Duillius cũ ad ultimũ pſeueraſſet negando.xy.tribunos plebei rẽpubli cam habere poſſe:uicta collegaꝝ cupiditate pariter patribus plebiq; acceptus magiſtratu abiit. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis patrũ uoluntatẽ fouerũt duos etiã patritios conſulareſq;.SP.Tar peium:&.A.Aeterniũ cooptauere. Cõſules creati Sp.Herminius:&.T.Virginius Cælimõtanus:nihil magnopẽ ad patrum:aut plebis cauſam iclinati:otium foris ac domi habuere.L.Trebonius tribunus plebis infeſtus patribus quod ſe ab iis in cooptãdis tribunis fraude captum ꝓditumq; a collegis aiebat rogationem tulit:ut q plebẽ romanã tribunus plebis rogaret:is uſq; eo rogaret dum.x. tribunos ple/ bei faceret:iſectandiſq; patribus unde Aſpero ẽt iditum eſt cognomẽ:tribunatum geſſit. Inde.M.Ge/ ganius Macrinus:&.C.Iunius cõſules facti:cõciones tribunorum aduerſus nobilium iuuentutem or tas ſine iſectatione poteſtatis eius:cõſeruata maieſtate patrum ſedauere. Plebem decreto ad bellũ Vol/ ſcoꝝ & Equoꝝ delectu ſuſtinẽdo rem ab ſeditionibus cõtinuere:urbano quoq; ocio foris oĩa trãqlla eſſe:affirmantes per diſcordias ciuiles externos tollere aĩos:cura pacis concordiæ quoq; inteſtinæ cã fuit. Sed alter ſemp ordo grauis alterius modeſtiæ:erat quieſcẽti plebi ab iunioribus patrum iniuriæ fieri cœptæ:ubi tribuni auxilio humilioribus eẽnt in primis paꝝ ꝓderat:deíde ne ipſi qdem inuiolati erãt:utiq; poſtremis mẽſibus cum & per cõciones potentiorũ iniuria fieret:& uis poteſtatis omnis ali quanto poſteriore ãni parte languidior ferme eſſet:iamq; plebs ita i tribunatu poneret ſpei aliquid ſi ſimiles Icilio tribunos haberet:noĩa tãtum ſe biẽnio habuiſſe. Seniores cõtra patrum ut nimis feroces ſuos credere iuuenes:ita malle:ſi modus excedendus eſſet:ſuis quã aduerſariis ſupeſſe aĩos adeo mo/ deratio tuendæ libertatis:dum æquari uelle ſimulãdo:ita ſe quiſq; extollit ut deprimat alium:ĩ diffici li eſt:cauẽdoq; ne metuant hoĩes:metuẽdos ultra ſe efficiunt:& iniuriã a nobis repulſa: tanq̃ aut face/ re:aut pati neceſſe ſit:iniungimus aliis. T. Quĩtius Capitolinus quartum:&.A.Furius cõſules facti nec ſeditionem domi nec foris bellũ acceperũt:ſed iminebat utrũq;. Iam nõ ultra diſcordia ciuiũ reprimi poterat:& tribunis & plebe ĩcitata in pẽs:cũ dies alicui nobiliũ dicta nouis ſemp certaminibus cõcio/ nes turbaret:ad quaꝝ primũ ſtrepitũ:uelut ſigno accepto:arma cepe Equi:& Volſci:ſimul qd' pſuaſe/ rant iis duces cupidi p̃daꝝ: biẽnio ãte delectũ idictũ haberi nõ potuiſſe abnuẽte iã plebe ĩperiũ:eo ad/ uerſus ſe nõ eẽ miſſos exercitus:diſſolui licẽtia militãdi morẽ nec ꝓ cõi iã pẽia Romã eẽ:qcquid iraꝝ ſimultatũq; cũ externis fuerit:in ipſos uerti:occæcatos lupos iteſtina rabie opprimẽdi occaſionẽ eẽ. Coniũctis exercitibus latinũ primũ agrũ populati ſunt:deíde poſteaq̃ ſibi nemo uindex occurrebat:tũ

Quĩtii cõſulis oro

uero exultantibus belli auctoribus ad mœnia ipſa Romæ populabundi regione portæ eſquilinæ ac/ ceſſere uaſtationẽ agroꝝ urbi per cõtumeliam oſtentãtes. Vnde poſteaq̃ multi p̃dam præ ſe agẽtes re tro ad Corbionẽ agmine iere: Quintius cõſul ad cõcionem populum uocauit:ibi in hanc ſnĩam locu/

tum accipio. Etsi mihi nullius noxæ conscius quirites: sum: tamen cum pudore summo in concionẽ uestram ꝓcessi: hoc uos sciræ: hoc posteris memoriæ traditum iri. Equos & uolscos uix hernicis mo/ do pares. T. Quintio. iiii. consule ad mœnia urbis Romæ impune armatos uenisse: hanc ego ignomi/ niam: q̃q̃ iádiu ita uiuitur: is status reꝑ est: ut nihil boni diuinet animus: si huic potissimũ ĩminere an no scissem: uel exilio: uel morte si alia fuga honoris non eẽt: uitassem: ergo si illa arma uiros habuissent quæ in portis fuere nostris: capi Roma me consule potuit? satis honoꝝ satis superque uitæ erat: mori cõsulem. iii. oportuit. Quem tandem ignauissimi hostiũ contẽpsere: nos cõsules: an uos quirites? si cul pa ĩ nobis est: auferte imperiũ idignis: & si paꝝ est: insup pœnas expetite: si ĩ uobis nemo deoꝝ nec ho minũ sit: qui uestra puniat peccata quirites: uosmet tantũ pœniteat. Nõ illi uestrá ignauiá cõtempsere: nec suæ uirtuti confisi sunt: quippe totiẽs fusi fugatiq̃ castris exuti agro mulctati sub iuga missi: & se: & uos nouere: discordia ordinũ est uenenũ urbis huius: patrũ & plebis certamina: dũ nec nobis ĩperii: nec uobis libertatis est modus: dũ tedet uos patricioꝝ hos plebeioꝝ magistratuũ: sustulere aĩos. Proh deũ fidẽ quid uobis uultis? tribunos plebis cõcupistis: cõcordie causa cõcessimus: decẽuiros desyydera/ stis: creari passi sumus: decẽuiroꝝ uos ptesum est: abiere magistratu manẽte ĩ eosdẽ priuatos ira uestra mori atq̃ exulare nobilissimos uiros atq̃ honoratissimos passi sumus: tribunos ple: itemꝝ creare uolui stis: creastis: cõsules facere uestraꝝ partium: & si patribus uidebamus iniquũ: patriciũ quoq̃ magistra tũ plebi donũ fieri uidimus: auxiliũ tribuniciũ: prouocationẽ ad populũ: sita plebis iniũcta pribus sub titulo æquãdaꝝ legũ: nostra iura oppressa tulimus & ferimus: qui finis erit discordiaꝝ? & q̃do unã ur bẽ habere: & q̃do cõmunem hanc priam esse licebit? Victi nos æquiore aĩo quiescimus: quã uos uicto res: satis ne est uobis uos metuendos esse? Aduersus nos Auentinũ capiẽ: aduersus nos sacer occupatur mons: esquilias quidẽ ab hoste prope captas: & scãdentem in aggerẽ uolscum hostẽ nemo submouit: ĩ nos uiri: in nos armati estis. Agitedũ ubi hic curiã circunsederitis: & foꝝ infestũ feceritis: & carcerẽ prĩ cipibus ipleueritis: hisdẽ istis ferocibus animis egredimini extra portã esquilinã: aut si ne hoc qdẽ aude tis: ex muris uisite agros uestros ferro igniq̃ uastatos: ꝑdã abigi: fumare incensa passim tecta. At. n. cõ/ munis res ꝓ hæc loco est peiore: ager uritur: urbs obsidetur: belli gloria penes hostes est. Quid tandem priuatæ res uestræ quo ĩ statu sunt? iam unicuiq̃ ex agris sua damna nunciabunt: qd est tandem do/ mi: unde ea expleatis? tribuni uobis amissa reddent ac restituẽt? uocis uerborũq̃: q̃tũ uoletis: ĩgerẽt: & criminũ ĩ prĩcipes & legum aliaꝝ super alias & concionũ: sed ex illis concionibus nũq̃ uestrũ quisq̃ re fortuna domũ auctior rediit. Ecquis rettulit aliqd ad cõiugẽ & liberos ꝑter odia: offensiones: simulta/ tes publicas priuatasq̃: a qbus semꝑ non uestra uirtute ĩocẽtiaq̃: sed auxilio alieno tuti sitis. At hercu les cũ stipẽdia nobis cõsulibus nõ tribunis ducibus: & ĩ castris nõ in foro faciebatis: & ĩ acie uestrũ cla/ morẽ hostes non ĩ cõcione patres romani horrebãt: ꝑda parta agro ex hoste capto: pleni fortunaꝝ glo riæq̃ simul publicæ simul priuatæ: triũphantes domũ ad penates redibatis: nũc oneratũ uestris fortu nis hostẽ abire sinitis. Hærete affixi cõcionibus: & ĩ foro uiuite: seqtur uos necessitas militãdi: quã fugi tis. Graue erat in Equos & Volscos proficisci? ante portas est bellũ: si inde nõ pollicẽ iã ĩtra mœnia erit: & arcẽ & capitoliũ scandẽt: & in domos uãs uos ꝑsequent. Biẽnio ante senatus delectũ haberi: & edu ci exercitũ in Algidũ iussit: sedemus desides domi mulieꝝ ritu altercantes ĩter nos: ꝑsenti pace læti: nec cernẽtes ex otio illo breui multiplex bellũ redituꝝ. His ego gratiora alia dictu scio: sed me uera ꝓ gra tis loqui: & si meũ ĩgeniũ nõ monet: necessitas cogit: uellẽ equidẽ uobis placere quirites: sed multo ma lo uos saluos essẽ: qualicũq̃ erga me animo futuri estis. Natura hoc ita cõparatũ est: ut qui apud multi tudinẽ sua cã loqtur: gratior eo sit: cuius mens nihil ꝑter publicũ cõmodum uidet: nisi forte assẽtato/ res publicos plebicolas istos: q uos nec ĩ armis: nec ĩ ocio eẽ sinũt: uestra uos causa incitare & stimulare putatis: cõcitati aut honori: aut questui illis estis: & qa ĩ cõcordia ordinũ nullos se usq̃ esse uidẽt: malæ rei se quã nullius: turbaꝝ ac seditionũ duces esse uolũt. Quaꝝ reꝝ si uos tediũ tandẽ capere põt: & pa/ trũ uestroq̃ antiquos mores uultis ꝓ his nouis sumere: nulla supplicia recuso: nisi paucis diebus hos populatores agroꝝ nostroꝝ fusos fugatosq̃ castris ex muro & a portis nostris mœnibusq̃ ad illorum urbes hũc belli terrorẽ: quo nunc uos attoniti estis: trãstulero. Raro alias tribuni popularis oratio acce ꝓratio ptior plebi: quã tunc seueriſſimi cõsulis fuit. Iuuẽtus quoq̃: quæ ĩter tales metus detrectationẽ militiæ tælũ accerrimũ aduersus patres habere solita erat: bellũ & arma spectabat: & agrestiũ fuga spoliatiq̃ in agris & uulnerati: fœdiora iis: quæ subiiciebant oculis nunciantes: totã urbẽ ira ĩpleuere. In senatũ ubi uentũ est: ibi uero in Quintiũ oẽs uersi ut unũ uidicẽ maiestatis Romanæ ĩtueri: & primores patrũ di gnã dicere cõcionẽ ĩperio cõsulari: dignã tot cõsulatibus anteactis: dignã oĩ uita plena honoꝝ sæpe ge/ storꝝ sæpius meritoꝝ: alios cõsules aut ꝓ ꝓditionẽ dignitatis patrũ plebi adulatos: aut acerbe tuẽdo iu ra ordinis asperiorẽ domãdo multitudinẽ fecisse. T. Quĩtiũ oĩonẽ memorẽ maiestatis patrũ: concor/ diæq̃ ordinũ & tẽpoꝝ ĩ ꝑmis habuisse: orare eũ collegãq̃ ut capesserẽt rẽp. orare tribunos ut uno aĩo cũ consulibus bellũ ab urbe ac mœnibus ꝓpulsari uellẽt: plebemq̃ obedientẽ ĩ re tam trepida patribus ꝓberẽt: appellare tribunos cõmunem prĩam auxiliũq̃ eoꝝ implorare. Vastatis agris urbe ꝓpe oppu/ gnata: consensu oĩum delectus decernitur habeturq̃. Cõsules cũ in cõcione ꝓnunciassent tempus non esse causas cognoscendi: omnes iuniores postero die prima luce in campo martio adessent: cognoscen/ dis causis eoꝝ: qui nomĩa nõ dediſſent: bello perfecto se daturos tẽpus: ꝓ desertore futuꝝ: cuius nõ ꝓ bassent causam: omnis iuuentus affuit: postero die cohortes sibi quæque centuriones legerunt: bini se natores singulis cohortibus ꝓpositi. Hæc omnia adeo mature pfecta accepimus ut signa eo ipso die a

Arc̃ Subitã expeditionẽ Corbio

quæstoribus ex ærario prompta delataq; ĩ Campũ: quarta diei hora mota ex Campo sint: exercitusq; nouus paucis cohortibus ueterum militũ uoluntate sequentibus manserit ad decimũ lapidem: iseq̃ns dies hostem in cõspectu dedit: castraq; ad Corbionẽ castris sunt coniecta: tertia die cũ ira romanos: illos cum totiens rebellassent cõscientia culpæ ac desperatio irritaret: mora dimicandi nulla est facta. In exercitu romano cũ duo consules essent ptãte pari: quod saluberrimũ in administratione magnarũ rẽ: summa ĩperii cõcedente Agrippa penes collegã erat: & prælatus ille facilitati summittentis se: comiter respondebat cõmunicando consilia laudesq; & æquando imparem sibi. In acie Quintius dexterum cornu: Agrippa siniſtrũ tenuit. Sp. Posthumio Albo legato datur media acies tuenda: legatum alterũ. P. Sulpiciũ equitibus præficiũt. Pedites a dextero cornu egregie pugnauere: haud segniter resistẽtibus uolscis. P. Sulpicius per mediã hostium aciem cũ equitatu perrupit: unde cũ eadem reuerti posset ad suos: priusquã hostes turbatos ordines reficerent: terga impugnare hostium satius uisum ẽ: momentoq; temporis in aduersam ĩcursando aciem ancipiti terrore dissipasset hostes: ni suo ꝓprio eum prælio equites uolscorum & equorum exceptum aliquãdiu tenuissent. Ibi uero Sulpicius negare cunctandi tẽpus esse: circũuentos intercluſosq; ab suis uociferans: ni equestre præliũ cõnixi omni ui perficerẽt: nec fugare equitem integrũ satis esse cõficerẽt æquos uirosq;: nequis reueheretur inde ad præliũ aut integraret pugnam: non posse illos resistere sibi: quibus cõferta peditũ acies cessisset. Haud surdis auribus dicta: impressione una totũ equitatũ sudere magnã uim ex equis præcipitauere: ipsos equosq; spiculis confodere. Is finis pugnæ equestris fuit: tũc adorti peditum aciem nuncios ad consules rei gestæ mittunt: ubi iam ĩclinabatur hostium acies: nũcius deinde & uincentibus romanis aios auxit: & referẽtes gradum perculit equos. In media primum acie uinci cœpti: qua præmissus equitatus turbauerat ordinẽ: siniſtrum deinde cornu a Quintio consule pelli cœptum in dextero plurimũ laboris fuit: ibi Agrippa ætate uiribusq; ferox: cũ omni parte pugnæ melius rem geri: quã apud se uideret: accepta signa a signiferis ipse inferre: quædã iacere etiã in confertissimos hostes cœpit: cuius ignominiæ metu concitati milites inuasere hostẽ: ita æquata ex omni parte uictoria ẽ. Nuncius tum a Quintio uenit uictorẽ iam se ĩminere hostiũ castris: nolle irrumpere ante quã sciat debellatũ & ĩ siniſtro cornu esse: si iã fudisset hostes: cõferret ad se signa: ut simul omnis exercitus ꝑda potiretur. Victor Agrippa cum mutua gratulatione ad uictorẽ collegã castraq; hostiũ uenit: ibi paucis defendentibus momentoq; fusis: sine certamine in munitiones irrumpunt: prædaq; ingeti cõpotem exercitũ: suis etiam rebus recuꝑatis: quæ populatione agrorũ amissæ erant reducunt. Triumphũ nec ipsos postulasse: nec delatum iis ab se natu accipio: nec traditur causa spreti aut non sperati honoris: ego quantũ in tanto interuallo temporũ coniicio: cũ Valerio atq; Horatio cõsulibus: qui præter uolscos & equos sabini etiam belli perfecti gloriam pepererãt: negatus a senatu triumphus esset: uerecundiæ fuit pro parte dimidia rerum consulibus petere triũphũ: ne etiã: si impetrassent: magis hominũ ratio: quam meritorum habita uideretur.

Victoriam honestam ex hostibus partã turpe domi de finibus sociorũ iudiciũ populi deformauit: aricini atq; ardeates de ambiguo agro cum sæpe bello certassent: multis ĩuicem cladibus fessi iudicem populum Romanum cepere. Cum ad causam orandam uenissent: concilio populi a magistratibus data: magna contentione actum: iamq; æditis testibus cum tribus uocari: & populum inire suffragium oporteret: consurgit. P. Scaptius de plebe magno natu. Et si licet: inqt: cõsules de rep. dicere: errare ego populum ĩ hac causa non patiar. Cũ ut uanum eum negarent consules audiendum esse: uociferantẽq; prodi publicam causam summoueri iussissent: tribunos appellat. Tribuni ut fere semper reguntur a multitudine magis: quam regunt: dedere cupidæ audiendi plebi: ut quæ uellet: Scaptius diceret. Ibi infit annum se tertium & nonagesimum agere: & in eo agro: de quo agitur: militasse non iuuenem uigesima iam stipendia merentem: cum ad Coriolos sit bellatum: eo se rem uetustate oblitteratam cæteris suæ memoriæ ifixã afferre: agrum: de quo ambigit̃: finiũ coriolanorũ fuisse: captisq; Coriolis iure belli publicũ Po. Ro. factũ mirari se quonã more ardeates aricinicq;: cuius agri ius nunq̃ usurpauerit incolumi coriolana re: eũ se a Po. Ro. quem pro domino iudicẽ fecerit: interceꝑturos sperẽt. Sibi exiguũ uitæ tps superesse: nõ potuisse se tamẽ iducere ĩ animũ: quin quẽ agrũ miles pro parte uirili manu cepisset: eũ senex quoq; uoce: qua una posset: uĩdicaret: magnopere se suadere populo: ne inutili pudore suam ipse causam damnaret. Cõsules cũ Scaptiũ nõ silẽtio modo: sed cũ assensu ẽtaudiri aiaduertissent: deos hoiesq; testãtes flagitium igens fieri: patrũ primores accersunt: cũ his circũire tribunos orare ne pessimũ facinus peiore exẽplo admitterent: iudices ĩ suã rem litẽ uertendo: cũ ꝑsertim ẽt: si fas sit: curã emolumenti sui iudici esse: nequaquam tantũ agro intercipiendo acquiratur: quantum amittatur alienandis iniuria sociorum animis. Nam famæ quidem ac fidei damna maiora eẽ: quam quæ æstimari possent. Hoc legatos referre domum? hoc uulgari? hoc socios audire? hoc hostes? quo cum dolore hos? quo cum gaudio illos? Scaptio ne hoc concionali seni assignaturos putarent finitimos populos? clarũ hoc fore imagine Scaptii Popu. Roma. quadruplatoris & iterceptoris litis alienæ personam laturum: quem enim hoc priuatæ rei iudicem fecisse: ut sibi controuersiosam adiudicaret rem? Scaptiũ ipsum id quidem & si præmortui iam sit pudoris non facturum. Hæc consules: hæc patres uociferabant̃ sed plus cupiditas & auctor cupiditatis Scaptius ualet: uocatæ tribus iudicauerunt agrum publicum Populi Romani esse: nec abnuitur ita fuisse: si ad iudices alios itum foret: nunc haud sane quicquam cause bonæ leuatur dedecus iudicii: idq; non Aricinis Ardeatibusq;: quam patribus romanis fœdius atque acerbius uisum. Reliquum anni quietum ab urbanis motibus & ab externis mansit.

Vincũt̃ equi

Castra hostiũ casta

Scaptii iudiciũ ꝺ ãbiguo agro

Attur fœdum Po. Ro. iudiciũ

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI: AB VRBE CONDITA LIBER QVARTVS.

OS SECVTI. M. GENVTIVS: ET. P. CVRATIVS CONSVLES. M. Genutius P. Curatius cõsul. Fuit annus domi foriſq; infeſtus: ná anni principio & de cõnubio patrũ & plebis Caius Canuleius tribunus plebis rogationé ꝓmulgauit: qua cõtaminari ſanguinem ſuum pres: confundiq; iura gentiũ rebãtur. Et mé/tio prio ſenſim illata a tribunis ut alterꝫ ex plebe conſulé liceret fieri: eo ꝓceſſit deinde: ut rogationé nouem tribuni ꝓmulgarent: ut populo po/teſtas eſſet: ſeu de plebe: ſeu de patribus uellet cõſules faciendi. Id uero: ſi fieret: nõ uulgari modo cum ifimis: ſed prorſus auferri a primoribus ad plebé ſummũ iperium credebant: læti ergo audiere patres ardeatiũ po/pulũ ob iniuriam agri abiudicati deſciſſe: & Veiẽtes depopulatos extre/ma agri romani: & Volſcos: Equoſq; ob cõmunitá Verrugineé fremere: adeo uel infelix bellũ ignominioſæ paci præferebant. His itaq; in maius etiã acceptis: ut inter ſtrepitũ tot bellorꝫ cõticeſcerent actiões tribuniciæ delectus haberi bellũ armaq; ui ſumma apparari iubent: ſi quo ítentius poſſit: quá. T. Quintio conſule apparatũ ſit. Tũ. C. Canuleius pauca í ſenatu uociferás necqcq; territando cõſules auertere plebé a cura nouarꝫ legũ: nunq; eos ſe uiuo delectũ habituros anteq; ea: quæ promulgata ab ſe collegiſq; eẽnt plebes ſciuiſſet: & cõfeſtim ad cõcioné aduocauit. Eodẽ tpore & cõſules ſenatũ í tribunũ: & tribunus populũ in cõſules icitabat: negabát cõſules iá ultra ferri poſſe furores tribunicios: uétũ iá ad finé eé: domi plus belli cõcitari: quá foris: id adeo nõ plebis: quá patrũ: neq; tribunorꝫ magis: quá conſulũ culpa accidere: cuius rei ꝓmiũ ſit in ciuitate eá maximis ſemp auctibus creſcere: ſic pace bonos: ſic bello fieri: maximũ Romæ ꝓmiũ ſeditionũ eſſe: id & ſingulis uniuerſiſq; ſemp honori fuiſſe. Reminiſcerent: quá maieſtaté ſenatus ipſi a patribus accepiſſent: quá liberis tradituri eẽnt: ut quẽadmodũ plebs gloriari poſſet au/ctioré ampliorẽq; eſſe: finé ergo nõ fieri: nec futurꝫ: donec quá felices ſeditiões tá honorati ſeditionum auctores eſſent: qs q̃taſq; res. C. Canuleium aggreſſum: colluuione gentiũ: pturbationé auſpicorꝫ pu/blicorꝫ priuatorũq; afferre: neqd ſyncæri: neqd í cõtaminati ſit: ut diſcrimine oĩ ſublato: nec ſe quiſquá nec ſuos nouerit: quá. n. aliã uim cõnubia ꝓmiſcua habere: niſi ut ferarꝫ ppe ritu uulgent cõcubitus plebis patrumq;? ut q natus ſit: ignoret: cuius ſanguinis: quorꝫ ſacrorꝫ ſit: dimidius patrũ ſit: dimidius plebis: ne ſecũ qdẽ ipſe concors. Parũ id uideri quod oĩa diuina humanaq; turbẽtur. Iá ad conſulatũ uulgi turbatores accĩgi: & primo: ut alter conſul ex plebe fieret: id modo ſermonibus tẽptaſſe: núc rogari ut ſeu ex pribus ſeu ex plebe uelit populus conſules creet: & creaturos haud dubie ex plebe ſeditioſiſſimũ quẽq;. Canuleios igit. Icilioſq; cõſules fore: ne id luppiter optimus maximus ſineret regiæ maieſtatis imperiũ eo recidere: & ſe milies morituros potius: quá ut tantũ dedecoris admitti patiant: certũ habere maiores quoq; ſi diuinaſſent cõcedẽdo oĩa nõ mitiorem í ſe plebẽ: ſed aſperioré: alia ex aliis iniqora poſtuládo cũ prima ipetraſſet futurá. Prio q̃libet dimicationé ſubituros fuiſſe potius: quá eas leges ſibi ĩponi paterent: quia tũ cõceſſum ſit de tribunis iterꝫ cõceſſum eſſe: finé nõ fieri poſſe í eadẽ ciuitate tribunos plebis: & patres eé: aut hũc ordiné: aut illũ magiſtratũ tollendũ eé: potiuſq; ſero: quá núq; obuiá eundũ audaciæ temeritatiq;: illi ne ut ĩpune prio diſcordias ſerétes cõcitent finitima bella: deíde aduerſus ea: quæ cõcitauerint: armari ciuitatem: defendiq; ꝓhibeant:? & cũ hoſtes tantũ nõ accerſierint: exercitus cõſcribi aduerſus hoſtes nõ patiãtur:? Sed audeat Canuleius í ſenatu ꝓloqui: ſe niſi ſuas leges tanq; uictoris patres accipi ſinãt: delectũ haberi ꝓhibituꝝ: qd eé aliud: quá minari ſe proditurꝫ príam:? oppugnari atq; capi paſſurꝫ: qd eá uocé aĩorꝫ nõ plebi romanæ: ſed uolſcis & eqs & Veiẽtibus allaturá nõ ne Canuleio duce ſe ſperaturos capitoliũ: atq; arcẽ ſcãdere poſſe: ſi pribus tribuni cũ iure ac maieſtate adempta aĩos ét eripuerĩt:? cõſules paratos eé duces prius aduerſus ſcelus ciuiũ: quá aduerſus hoſtiũ arma. Cũ maxíe hæc í ſenatu agerent. Canuleius ꝓ legibus ſuis & aduerſus cõſules ita diſſeruit: Quátope uos qrites cõtemnerent pres: quá idignos duceret: q una ſecũ urbe ítra eadẽ mœnia uiueretis: ſæpe eqdé & ante uideor aĩaduertiſſe: núc tamẽ maxíe: qđ adeo atroces í has rogatiões nras coorti ſunt: q bus qd aliud: quá admonemus: ciues nos eorꝫ eſſe:? & ſi nõ eaſdẽ opes habere: eãdẽ tamẽ priam icolere:? bus qd aliud: quá admonemus: ciues nos eorꝫ eſſe:? & ſi nõ eaſdẽ opes habere: eãdẽ tamẽ priam icolere:? Altera cõnubium petimus: qđ finitimis externiſq; dari ſolet: nos qdẽ ciuitatẽ: q pluſq; cõnubiũ é: hoſtibus ét uictis dedimus. Altera nihil noui ferimus: ſed id qđ populi é: repetimus: atq; uſurpamus: ut quibus uelit Po. Ro. honores mádet. Quid tãdẽ é: cur cælũ ac terras miſceát:? cur í me ipetus mõ pene í ſe natu ſit factus:? negét ſe manibus tẽperaturos uiolaturoſq; denũciẽt ſacroſanctã ptátẽ:? ſi Po. Ro. liberꝫ ſuffragiũ dat:? ut qbus uelit cõſulatũm mádet: & non ꝑcidit ſpes plebeio quoq;: ſi dignus ſummo honore erit: adipiſcẽdi ſũmi honoris: ſtare urbs hæc nõ poterit:? de iperio actũ ẽ:? & peride hoc ualet plebeius ne cõſul fiat: tanq; ſeruũ: aut libertinũ aliqs cõſulé futurꝫ dicat. Ecqd ſentitis: í q̃to cõtẽptu uiuaris:? Lucis uobis huius partẽ: ſi liceat: adimát: qđ ſpiratis: qđ uocé mittitis: qđ formá hoĩum habetis: indignanr:? qn etiã: ſi diis placet: nefas aiũt eſſe cõſulé plebeiũ fieri. Obſecro uos: ſi nõ ad faſtos: nõ ad comentarios pontificum admittimur. Ne ea quidem ſcimus: quæ omnes peregrini etiam ſciunt: conſules in locum regum ſucceſſiſſe: nec aut iuris: aut maieſtatis quicquam habere: quod non in regibus ante fuerit. En unquam creditis fando auditum eſſe Numam Põpilium non modo non patriciũ: ſed ne ciuẽ qdem romanum ex ſabino agro accitum poouli iuſſu: patribus auctoribus Romæ regnaſſe?

Cõſulũ q̃relæ í curia cõtra trib.

Quo ſanguíe ex for/tũa uiri romæ regna/runt

L.deinde Tarqniũ nõ modo romanæ:ſed ne italicæ quidẽ gentis Demarati corĩthi filiũ incolã a Tar/quiniis uiuis liberis Anci regẽ factũ? Seruiũ Tulliũ poſt hunc captiua Corniculana natum:patre nullo matre ſerua:ingenio & uirtute regnũ tenuiſſe? Quid.n.de.T.Tatio Sabino dicã? quẽ ipe Romulus pa/rens urbis ĩ ſocietatem regni accepit? Ergo dũ nullũ faſtidiť genus:ĩ quo eniteret uirtus : creuit ĩperiũ romanũ:pœniteat uos nũc plebei cõſulis cũ maiores noſtri aduenas reges nõ faſtidierĩt:& ne regibus quidẽ exactis:clauſa urbs fuerit peregrinæ uirtuti. Claudiã gentem certe poſt reges exactos ex Sabinis nõ ĩ ciuitatẽ modo accepimus:ſed ẽt ĩ patricioꝝ numerũ. Ex peregrino ne patricius deĩde conſul fiat? ciuis romanus ſi ſit ex plebe:ꝑciſa cõſulatus:ſpes erit? Vtrũ tandẽ nõ credimus fieri poſſe:ut uir fortis ac ſtrenuus pace belloꝙ bonus ex plebe:Numæ ſit.L.Tarqnio:Seruio Tullio ſimilis? an ne ſit qdẽ: ad gubernacula reip.accedere eũ patiemur? potiuſꝙ decẽuiris teterrimis mortaliũ:qui tũ oẽs ex patribus erant:quã optimus regum nouis hoĩbus ſimiles cõſules ſimus habituri? At enĩ nemo poſt reges exactos de plebe cõſul fuit:qd poſtea? nulla ne res noua inſtitui debet? & qd' nõdũ eſt factũ:mulra enĩ nõ dũ ſunt facta ĩ nouo populo:ea ne ſi utilia qdẽ ſint:fieri oportet? Põtifices:augures Romulo regnante nulli erãt:ab Numa Põpilio creati ſunt:cẽſus ĩ ciuitate:& deſcriptio cẽturiarũ:claſſiũꝙ nõ erat:ab Ser/uio Tullio eſt facta. Cõſules nunq̃ fuerant:regibus exactis:creati ſunt. Dictatoris nec imperiũ:nec no/mẽ fuerat:apud patres eſſe cœpit. Tr.Pl.ædiles:quæſtores nulli erãt:inſtitutũ eſt:ut fierent. Decẽuiros legibus ſcribẽdis ĩtra ducem hos annos & creauimus:& e republica ſuſtulimus. Quis.n.dubitat qn ĩ æternũ urbe cõdita & ĩ ĩmenſum creſcente:noua imperia:ſacerdotia:iura gentiũ hominumꝙ inſtitu/antur? Hoc ipſum ne cõnubiũ patribus cũ plebe eẽt:nõ decẽuiri tulerũt paucis his annis peſſimo exẽ/plo cũ ſũma iniuria plebis? an eſſe ulla maior aut ĩſignior cõtumelia põt:quã partem ciuitatis uelut cõ/taminatã:indignã cõnubio haberi? quid eſt aliud:quã exiliũ ĩtra eadẽ mœnia:quã relegationẽ pati? ne affinitatibus:ne ꝓpĩquitatibus ĩmiſceamur:cauet? ne ſocieť ſanguis:qd hoc ſi polluit nobilitatẽ iſtam ueſtrã:quã plæriꝙ oriũdi ex albanis:& ſabinis nõ genere:nec ſanguine:ſed ꝑ cooptationẽ in patres ha/betis:aut ab regibus lecti:aut poſt reges exactos iuſſu populi:ſyncerã ſeruare priuatis cõſiliis nõ potera/tis nec ducẽdo ex plebe:neꝙ ueſtras filias ſororeſꝙ etiã nubere ſinẽdo e patribus? Nemo plebeius pa/triciæ uirgini uim afferret:patriciorũ iſta libido eſt:nemo inuitũ pactionẽ nuptialẽ quenq̃ facere coe/giſſet. Verũ enĩuero lege id ꝓhiberi:& cõnubiũ tolli patrũ ac plebis:id demum contumelioſum plebi eſt. cur enim nõ cõfertis:ne ſit cõnubium diuitibus:ac pauperibus:qd' priuatoꝝ conſilioꝝ ubiꝙ ſem/per fuit:ut in quam cuiꝙ fœminæ conueniſſet domum:nuberet:ex qua pactus eſſet:uir domo ĩ ma/trimoniũ duceret:id uos ſub legis ſupbiſſimæ uincula coniicitis:qua dirimatis ſocietatẽ ciuilẽ:duaſꝙ ex una ciuitate faciatis. Cur nõ ſancitis:ne uicinus patricio ſit plebeius:ne eodẽ itinere eat? ne idẽ conui/uium ineat? ne in foro eodem cõſiſtat? qd.n.in re eſt aliud:ſi plebeiã patricius duxerit:ſi patriciam ple/beius? Quid iuris tandẽ mutať? nempe patrẽ ſequunť liberi:nec qd' nos ex cõnubio ueſtro petamus: quicq̃ eſt:prætereq̃ ut hominũ:ut ciuiũ numero ſimus:nec uos niſi ĩ cõtumeliã ignominiamꝙ noſtrã certare iuuat:quod cõtendatis:qcq̃ ẽ. Deniꝙutrũ tandẽ Po.Ro.an ueſtrũ ſummum ĩperiũ ẽ? regibus exactis utrũ uobis dominatio:an oĩbus æqua libertas parta ẽ? Oportet licere Po.Ro.ſi uelit iubere le/gẽ:an ut quæꝙ rogatio ꝓmulgata erit:uos delectũ ꝑ pœna decernetis? & ſimul ego tribunus uocare tribus ĩ ſuffragium cœpero:tu ſtatim cõſul ſacramẽto iuniores adiges:& ĩ caſtra educes? & minaberis plebi? minaberis tribuno? Quid ſi nunq̃ tũ iſtæ minæ aduerſus plebis cõſenſum ualerẽt:bis iã exper/ti eſſetis? ſcilicet:qa nobis cõſultum uolebatis certamine abſtinuiſtis? an ideo non eſt dimicatũ:quod quæ pars firmior eadẽ modeſtior fuit? Nec nũc erit certamẽ qrites:aĩos uſos illi tẽptabũt ſemp: uires nõ experienť. Itaꝙ ad bella iſta ſeu falſa:ſeu uera ſunt cõſules:parata uobis plebs ẽ:ſi cõnubiis redditis unã hãc ciuitatẽ tãdã facitis ſi coaleſcere:ſi iũgi miſericꝙ uobis priuatis neceſſitudĩbus poſſunt:ſi ſpes: ſi aditus ad honores uiris ſtrenuis & fortibus dať:ſi ĩ cõſortio:ſi ĩ ſocietate reipublicæ eẽ:ſi qd' æque li/bertatis ẽ:ĩuicẽ ãnuis mgſtratibus parere atꝙ ĩperitare licet:ſi hæc ĩpediet aliqs:ferte ſermõibus:& mul/tiplicate fama bella:nemo ẽ nomẽ daturus:nemo arma capturus:nemo dimicaturus ꝑ ſupbis domi/nis:cũ qbus nec ĩ republica honor:nec ĩ priuata cõnubii ſocietas ẽ. Cũ ĩ cõcioné conſules ꝑceſſiſſent:& res a ꝑpetuis oĩonibus ĩ altercationẽ uertiſſet:ĩterrogãti tribuno cur plebeiũ cõſulẽ fieri non oportet? ut fortaſſe uere ſic paꝝ utiliter ĩ ꝑſens certamẽ reſpõdit:qd' nemo plebeius auſpicia haberet:ideoꝙ de cẽuiros cõnubium diremiſſe:ne incerta prole auſpicia turbarentur. Plebes ad id maxime indignatio/ne exarſit quod auſpicari:tanquam ĩuiſi diis ĩmortalibus negarentur poſſe. Nec ante finis contentio/num fuit:cũ & tribunũ acerrimũ auctorẽ plebes nacta eẽt:& ipſa cum eo pertinacia certaret:quam ui/cti tandẽ patres:ut de connubio ferretur conſenſere:ita maxime rati contentionẽ de plebeis cõſulibus tribunos aut totã depoſituros:aut poſt bellũ dilaturos eſſe:contentãꝙ interim connubio plebẽ paratã delectui fore: Cum Canuleius uictoria de patribus & plebis fauore ingens eſſet:accenſi alii tribuni ad certamen pro rogatione ſua ſumma ui pugnant:& creſcente in dies fama belli delectum impediunt. Conſules cum per ſenatum intercedentibus tribunis nihil agi poſſet:conſilia principum domi habe/bant:apparebat aut hoſtibus:aut ciuibus de uictoria concedendum eſſe. Soli ex conſularibus Valerius atꝙ Horatius non intererant conſiliis. C. Claudii ſententia conſules armabat in tribunos. Quintiorũ Cincinnatiꝙ & Capitolini abhorrebant a cæde: uiolandiſꝙ quos fœdere icto cum plebe ſacroſan/ctos accepiſſent. Per hæc conſilia eo deducta res eſt: ut tribunos militum conſulari poteſtate pro/miſcue ex patribus ac plebe creari ſinerent:de conſulibus creandis nihil mutaretur:eoꝙ contenti tri/

Atť Ca uillatio nem

Atť ĩ tẽ peſtiuũ reſpõſũ

Roga/tio de cõnubi is plebiſ & patꝝ

buni contẽta plebs fuit:Comitia tribuis cõsulari potestate tribus creãdis indicũtur:qbus indictis ex/
templo quicũq; aliquid seditiose dixerat aut fecerat:hunc quã maxime tribunicii & præhésare homies:
& cõcursare toto foro candidati cœpere:ut patricios desperatio primo irritata plebe adipiscendi hono
ris:deinde idignatio:si cũ his gerẽdus esset honos:deterreret:postremo coacti tamẽ a primoribus pe/
tiere:ne cessisse possessione reip.uiderent.Euentus eoꝝ comitioꝝ docuit:alios animos in contentiõe
libertatis dignitatisq;:alios secundum depositа certamina in corrupto iudicio esse: tribunos.n.omnes
patricios creauit populus:contentus ao quod ratio habita plebeioꝝ eẽt.Hãc modestiã equitatẽq; & al
titudinẽ animi:ubi nũc in uno inueneris:quæ tum populi uniuersi fuit? Anno trecẽtesimo decimo:q̃
urbs romana cõdita erat:primũ tribuni militũ ꝓ consulibns magistratũ ineunt. A.Sempronius Atra Tribũi
tinus.L. Atilius. T.Cæcilius: quoꝝ in magistratu cõcordia domi pacé ẽt foris p̃buit. Sunt qui pp adie militа/
ctũ Equoꝝ Volscorũq; bello & Ardeatiũ defectioni ueiens bellũ:qa duo cõsules obire tot simul bella res cõsu
neqrẽt:tribunos militũ tres creatos dicãt:sine métione ꝓmulgatæ legis de cõsulibus creandis ex plebe lari po/
& impio & insignibus cõsularibus usos:nõ tamẽ pro firmato iã stetit magistratus eius ius:quia tertio testate
mẽse:quam inierũt:augurꝝ decreto perinde:ac uitio creati honore abiere:qd̃.C.Curiatius:q comitiis
eoꝝ p̃fuerat:paꝝ recte tabernaculũ cepisset.Legati ab ardeatibus Romam uenerũt ita de iniuria que/
rentes:ut si demereť ea ĩ fœdere atq; amicitia mansuros restituto agro appareret. Aa senatu respõsum
est iudicium populi rescindi ab senatu nõ posse:præterq̃ qd̃ nullo:nec exemplo:nec iure fieret:cõcor/
diæ etiã ordinũ causa:si ardeates sua tempora expectare uelint:arbitriũq; senatui leuandæ iniuriæ suæ
ꝓmittant:fore ut postmodũ gaudeãt se iræ moderatos:sciãtq; patribus æque curæ fuisse:nequa iniu/
ria ĩ eos oriretur ac ne orta diuturna esset.Ita legati:cum se rem integrã relaturos dixissent:comiter di/
missi.Patricii:cum sine curuli magistratu resp.eẽt:coiere:& interregem creauere:cõtentio consules ne
an tribuni militũ crearentur in ĩterregno rem dies cõplures tenuit.Interrex ac senatus cõsulum comi
tia:tribuni plebis & plebs tribunoꝝ militũ:ut habeantur:tendũt.Vicerunt patres:quia plebs patriciis
seu hunc:seu illũ delatura honorem:frustra certare supersedit:& principes plebis ea comitia malebãt:
quibus nõ haberetur ratio sua:quam quibus ut idigni præterirenť:tribuni quoq; plebis certamẽ sine
effectu in beneficio apud primores patrũ reliquere. T.Quintius Barbatus interrex cõsules creat.L.Pa L.Papy
pyriũ Mugilanum.L.Séproniũ Atratinum.His cõsulibus cũ ardeatibus fœdus renouatũ ẽ: idq; mo/ rius.L.
numenti est:cõsules eos illo anno fuisse:q neq; in annalibus priscis:neq; in libris magistratuũ inueniũ Sépro/
tur:credo quod tribuni militũ initio anni fuerũt:eo pinde ac si totum annũ in impio fuerint:suffectis nius cõ
his cõsulibus præter missa nomina cõsulum hoꝝ.Licinius Macer auctor est:& ĩ fœdere ardeatino:& sul.
in liteis libris ad Monetæ inuentis.Et foris cũ tot terrores a finitimis ostẽtati essent:& domi otiũ fuit.
Hũc annum seu tribunos mõ:seu tribunis suffectos consules quoq; habuit:sequtur annus haud dubiis
cõsulibus.M.Geganio Macerio itemꝝ.T.Quintio Capitolino.V consule.Idé hic annus césuræ initium M.Ge/
fuit rei a parua origie ortæ quæ deide tanto ĩcremento aucta est:ut moꝝ disciplinæq; romanæ penes ganius
eã regimen:senatus:eqtumq; centuriis decoris dedecorisq; discrimen:sub dicione eius mgr̃atus : pu/ T.Qui
blicoꝝ ius priuatorumq; locoꝝ:uectigalia Po.Ro.sub nutu:atq; arbitrio eẽnt.Ortum autẽ initiũ rei tius cõ/
est:quod ĩ populo ꝓ multos annos incenso:neq; differri census poterat:neq; consulibus cũ tut populo sul.
rum bella ĩminerẽt:operæ erat id negotiũ agere:mentio illata ab senatu ẽ:rem operosam : ac minime Césorie
consularem suo proprio magistratu egere:cui scribaꝝ ministeriũ custodiæq;:& tabulaꝝ cura:cui ar/ ptãtis
bitriũ formulæ censendi subiiceretur.Patres q̃q̃ rem paruam:tamẽ quo plures patricii magistratus ĩ origo
repu.essent:læti accepere id quod euenit:futurum etiã credo rati:mox ut ope eoꝝ:q p̃essent ipsi hono Papyrio
ri:ius maiestatemq; adiicerent:& tribuni id quod tũc erat magis necessariũ q̃ specioſi ministerii procu & Sem
rationẽ ĩturntes:ne ĩ paruis quoq; rebus ĩcommode aduersarentur:haud sane tetendere:cũ a primori proniuſ
bus ciuitatis spretus honor esset:Papyrium Semproniumq;:quoꝝ de cõsulatu dubitaťut eo mgr̃atu pmi cé/
paꝝ solidũ cõsulatum explerent:censui agẽdo populus suffragiis præfecit:césores ab re appellati sunt. sores.

Dum hæc Romæ gerunť:legati ab Ardea ueniũt ꝓ ueterrima societate:renouatoq; fœdere recẽti
auxiliũ ꝓpe euersæ urbi iplorãtes:frui náq; pace optimo cõsilio cũ.Po.Ro.seruata p̃ ĩtestina arma nõ
licuit:quoꝝ cã atq; initiũ traditˇ ex certamie factionũ ortũ:q̃ fuere erũtq; pluribus populis magis exi/
rio:quã bella externa:quã fames morbiue:q̃q; alia ĩ deũ iras uelut ultima publicoꝝ maloꝝ uertũt.Vir
ginẽ plebeii generis maxie forma notã petiere iuuenes : alter uirgini genere par tutoribus frætus:q &
ipsi eiusdẽ corporis erant:nobilis alter nulla re p̃terq̃ forma captus:adiuuabant eũ optimatium studia
per quæ ĩ domũ quoq; puellæ certamẽ partiũ penetrauit:nobilis superior iudicio matris esse:quæ q̃/
splendidissimis nuptiis iũgi puellã uolebat:tutores in ea quoq; re partium memores ad suum tendere
cum res peragi intra parietes nequisset:uentum in ius est:postulatu audito matris tutorumq;: magi/
stratus secundum parentis arbitrium dant ius nuptiarum:sed uis potentior fuit:namq; tutores inter
suæ partis homines de iniuria decreti palam ĩ foro concionati:manu facta:uirginem ex domo matris
rapiunt:aduersus quos infestior coorta optimatium acies sequitur accensum iniuria iuuenem:fit præ
lium atrox:pulsa plebs nihil romanæ plebi similis armata ex urbe ꝓfecta colle quodam capto ĩ agros
optimatim cum ferro igniq; excursiones facit:urbẽ quoq; omnis etiam expertẽ ante certaminis:mul/ Atť in
titudine opificũ ad spem prædæ euocata obsidere parat:nec ulla species cladesq; belli abest:uelut con/ nuptiis
tacta ciuitate rabie duorum iuuenũ:funestas nuptias ex occasu patriæ petentiũ.Paꝝ parti utriq; domi certa/
armorũ belliq; ẽ uisum:optimates romanos ad auxiliũ urbis obsessæ plebs ad expugnandã secum Ar men

deam Volſcos exciuere. Priores Volſci duce equo Ciuilio Ardea uenerũt: & mœnibus hoſtiũ uallum obiecere. Quod ubi Romam eſt nũciatum: extẽplo. M. Geganius cõſul cum exercitu ꝓfectus tria mil lia paſſuum ab hoſte locũ caſtris cepit: ꝑcipitiq; iam die curare corpora milites iubet: quarta deĩde uigi nis circũuallatos: quam a ſe urbem uideret: & alia parte cõſul muro Ardeæ brachiũ iniũxerat: qua ex oppido ſui cõmeare poſſent. Volſcus imperator: qui ad eã diem nõ cõmeatũ ꝑparato: ſed ex populatio ne agroꝝ rapto in diem frumento aluiſſet militẽ: poſteaq; ſeptus uallo repente inops oĩum rerum erat ad colloquiũ cõſule uocato: ſi ſoluẽdæ obſidionis cã uenerit romanus: abductuꝝ ſe ĩde Volſcos ait. Ad uerſus ea cõſul uictis cõditiones accipiẽdas eſſe nõ ferẽdas reſpõdit: neq; ut uenerint ad oppugnandos ſocios Po. Ro. ſuo arbitrio: ita abituros Volſcos eſſe: dedi ĩperatorem: arma poni iubet fatẽtes uictos ſe eſſe & imperio parere: aliter tã abeuntibus: quã manẽtibus ſe hoſtẽ ĩfenſum uictoriã potius ex uolſcis:

Volſci ad ardeam ſub iugatur

quã pacẽ infidam Romã relatuꝝ. Volſci exiguam ſpem ĩ armis alia undiq; abſciſa cũ tẽptaſſent: præter cætera aduerſa loco quoq; iniquo ad pugnã congreſſi: iniquiore ad fugã: cũ ab oĩ partæ cæderentẽ ad ꝑces a certamine uerſi: dedito imperatore: traditiſq; armis: ſub iugum miſſi: cum ſingulis ueſtimentis: ignominiæ cladiſq; pleni dimittuntur: & cũ haud ꝑcul urbe Tuſculo conſediſſent: uetere Tuſcula noxꝝ odio inermes oppreſſi dederũt pœnas: uix nunciis cædis relictis. Romanus cõſul Ardeæ turbatas ſeditiõe res prĩcipibus eius motus ſecuri percuſſis: boniſq; eoꝝ ĩ publicũ ardeatium redactis: cõpoſuit demptamq; iniuriam iudicii tanto beneficio Po. Ro. ardeates credebant: ſenatui ſupeſſe aliquid ad delendũ publicæ auariciæ monumentum uidebatur. Conſul triumphans ĩ urbem redit: Ciuilio uolſcorum duce ante currum ducto: prælatiſq; ſpoliis: qbus dearmatũ exercitũ hoſtium ſub iugum miſerat. Aequauit: quod haud facile eſt. Quintius cõſul togatus armati gloriã collegæ: qua cõcordiæ paciſque domeſticam curã iura ĩfimis ſummiſq; moderando ita tenuit: ut eum: & patres ſeuerum cõſulem: & plebs ſatis comem crediderint: & aduerſus tribunos: auctoritatæ plura: quam certamine tenuit: qnq; conſulatus eodem tenore geſti: uitaq; omnis conſulariter acta: uerendum pene ipſum magis quã honorabilem faciebat: eo tribunoꝝ militarium nulla mentio his cõſulibus fuit. Cõſules creãt. M. Fabiũ Vibulanum Poſthumiũ Ebutium Corniciné. Fabius & Ebutius cõſules quo maiori gloriæ reꝝ domi foriſq; geſtaꝝ ſuccedere ſe cernebant: maxime autẽ memorabilẽ annũ apud finitimos ſocios hoſteſq; eẽ: quod ardeatibus ĩ re præcipiti tãta foret cura ſubuentum: eo impenſius ut delerẽt prorſus ex animis hominũ ĩfamiã iudicii ſenatuſconſultũ fecerunt: ut quoniã ciuitas ardeatiũ inteſtino tumultu redacta ad paucos eſſet: coloni eo præſidii cauſa aduerſus Volſcos ſcriberentur. Hoc palã relatum in tabulas: ut plebem tribunoſq; falleret iudicii reſcindẽdi cõſilium initũ: cõſenſerãt autẽ: ut multo maiore parte rutuloꝝ colonoꝝ: quã romanoꝝ ſcripta: nec ager ullus diuideretur: niſi is: qui ĩterceptus iudicio infami erat: nec ulli prius romano ibi: quã oĩbus rutulis diuiſus eẽt: gleba ulla agri aſſignaretẽ. Sic ager ad ardeates rediit: triũuiri ad coloniã Ardeã deducendam creati Agrippa Menenius. T. Cluilius. Suculus. M Ebutius Helua: qui præter minime populare miniſteriũ agro aſſignãdo ſociis quẽ Po. Ro. ſuũ iudicaſſet: cũ plebem offendiſſent: nec primoribus qdẽ patrum ſatis accepti: quod nihil gratiæ cuiuſq; dederãt: uexationes ad populũ iam die dicta ab tribunis: coloni aſcripti remanẽdo ĩ colonia: quã teſtẽ integritatis iuſticiæq; habebãt: uitauere. Pax domi foriſq; fuit: & hoc & ĩſequẽti anno. C. Furio Pacilio: & M. Papyrio Craſſo cõſulibus. Ludi ab decẽuiris p ſeceſſionẽ plebis a patribus ex ſebatuſcõſulto uoti eo anno facti ſunt. Cauſa ſeditionũ nequicq̃ a Petilio q̃ſita: qui tribunus plebis iteꝝ ea ipſa denunciando factus: neq; ut de agris diuidendis plebi referrẽt cõſules ad ſenatũ ꝓuicere potuit: & cũ magno certamine obtinuiſſet: ut cõſulerentẽ ꝑres: cõſulũ an tribunoꝝ placeret comitia haberi: cõſules creari iuſſi ſunt: ludibrio erãt minæ tribuni denũciãtis ſe delectũ ĩpedituꝝ: cũ qetis finitimis neq; bello: neq; belli apparatũ opus eſſet. Seqtur hãc tranqllitatẽ reꝝ annus: Proculo Geganio Macerino. L. Menenio Lanato cõſulibus multiplici clade ac piculo iſignis: ſeditiõibus: fame regno ꝓpe p largitionis dulcedinẽ ĩ ceruices accepto. Vnũ abfuit bellũ externũ: quo ſi aggrauatæ res eſſent. uix ope deoꝝ oĩum reſiſti potuiſſet. Cœpe a fame mala: ſeu aduerſus annus frugibus fuit: ſeu dulcedĩe cõcionũ & urbis deſerto agroꝝ cultu: nã utrũq; traditur: & patres plebẽ deſidem: & tribuni plebis nũc fraudẽ: nũc negligẽtiã cõſulũ accuſabãt. Poſtremo ꝑpulere plebem haud aduerſante ſenatu: ut. L. M. ꝑfectus annonæ crearetẽ: feliciori ĩ eo mgrãtu ad cuſtodiam libertatis futurus: quã ad curationẽ miniſterii ſui: q̃q̃ poſtremo annonæ quoq; leuatæ haud ĩmeritã gratiã & gloriã tulit. Qui cũ multis circa finitimos populos legatiõibus terra marique nequicq̃ miſſis: niſi quod ex Ethruria haud ita multum frumenti aduectum eſt: ut nullũ momentũ annonæ feciſſet: & reuolutus ad diſpenſationẽ inopiæ profiteri cogendo frumẽtum & uændere qđ uſu menſtruo ſupeſſet: fraudãdoq; partem diurni cybi ſeruitia: criminãdo ĩde & obiiciẽdo iræ populi frumentarios acerba inquiſitione aperiret magis: quam leuaret inopiam: multi ex plebe ſpe amiſſã potius: quam ut cruciarentur trahendo animã capitibus obuolutis ſe ĩ tyberim præcipitauerunt. Tũ Sp. Melius ex equeſtri ordĩe: ut illis temporibus prædiues: rem utilẽ peſſimo exẽplo: peiore cõſilio eſt aggreſſus: frumẽto nãq; ex Ethruria priuata pecunia per hoſpitũ clieniiũq; miniſteria coempto: quæ cre do ipſa res ad leuandã publica cura annonã ĩpedimẽto fuerat: largitiões frumẽti facere inſtituit: plebẽq; hoc munere delinitam: quacũq; ĩcederet cõſpectus: elatuſq; ſupra modũ hominis priuati: ſecum trahere haud dubiũ cõſulatũ ei fauore: ac ſpe deſpondentẽ. Ipſe: ut eſt animus humanus inſatiabilis: eo qđ fortuna ſpondet: ad altiora & non conceſſa tendere: & quoniam cõſulatus quoq; eripiẽdus inuitis pa-

M. Fabius poſthumius cõſul.

Ager ardeatibꝫ reſtituit.

Furius pacilius M. papirius cõſul. Proculus ge ganius L. Menenius conſ. Fames

Sp. Melii largitio

tribus esset: de regno agitare: id unũ dignũ tanto apparatu cõsiliorũ & certaminũ: quod ingens exudã dũ esset: præmiũ fore. Iam comitia cõsularia instabãt: quæ res eum nec dũ cõpositis: maturisue satis cõ siliis oppressit. Consul. VI. creatus. T. Quintius Capitolinus minime opportunus uir nouãti res: colle/ ga additur ei Agrippa Menenius: cui Lanato erat cognomen: & L. Minutius præfectus annonæ seu re fectus: seu quod id res poscret in ĩcertum creatus: nihil. n. constat nisi in libros linteos utroq; anno re latũ inter mgr̃atus p̃fecti nomen. Hic Minutius eandẽ reip. curationẽ agẽs: quam Melius priuati agẽ/ dã susceperat: cum ĩ utraq; domo genus idẽ hoĩum uersaretur: rem cõpertam ad senatum refer: tæla ĩ domum Melii cõferri: eumq; conciones domi habere: ac nõ dubia regni cõsilia esse: tempus agẽdæ rei nondum stare: cætera iã conuenisse: & tribunos mercede emptos ad prodendam libertatem & partita ducibus multitudinis ministeria esse: serius se pene: quam tutũ fuerit: ne cuius ĩcerti uaniq; auctor es set: ea deferre. Quæ posteaq̃ sunt audita: & undiq; primores patrum & prioris anni consules increpa/ rent: quod eas largitiones cœtusq; plebis in priuata domo passi essent fieri: & nouos consules qd̃ expe ctassent: donec a præfecto annonæ tanta res ad senatũ deferretur: quæ cõsulem nõ auctorem solũ desi deraret: sed etiam uindicem. Tunc Quintius cõsules ĩmerito ĩcrepari ait: qui cõstricti legibus de prouo catione ad dissoluendũ imperiũ latis: neq̃q̃ tantũ uiriũ in magistratu ad eã rem pro atrocitate uindicã dam: q̃tũ animi haberent: opus esse non forti solum uiro: sed ẽt libero: exolutoq; legum uinculis. Itaq; se dictatorẽ. L. Quintiũ dicturum: ibi aĩum parem tantæ potestati esse. Approbantibus cunctis prio. Quintius abnuere: & qd sibi uellent: rogitare: qui se ætate exacta tantæ dimicationi obiicerent? Dein cũ undiq; plus in illo senili aĩo non cõsilii modo: sed etiam uiriutis esse: quã in oĩbus aliis dicerent: lau/ dibusq; haud ĩmeritis onerarent: & cõsul nihil remitteret: præcatus tãdem deos ĩmortales Cincina/ tus ne senectus sua in tã trepidis rebus damno dedecoriq; reip. esset: dictator a cõsule dicitur: ipse dein/ de. C. Seruiliũ Halam magistrũ equitum dicit. Postero die: dispositis præsidiis: cum in forum descen/ disset: cõuersaq; in eum plebs nouitate rei ac miraculo esset: & meliani & ipse dux eor̃ in se ĩtentã uim tanti imperii cernerent: exptes consilior̃ regni: qui tumultus: quod bellum repẽs: aut dictatoriã maie statẽ: aut Quintiũ post octogesimũ annum rectorem reipublicæ quæsisset: rogitarẽt: missus ab dicta/ tore Seruilius magister equitum ad Melium: uocat te: ĩquit dictator: cum pauidus ille: quid uellet: q̃re ret: Seruiliusq; cãm dicendã esse proponeret: crimenq; a Minutio delatũ ad senatum: diluẽdum: tunc Melius recipere se ĩ cateruã suorum: & primum circũspectãs tergiuersari: postremo cum apparitor iuſ su magistri equitũ duceret: ereptus a circũstãtibus: fugiensq; fidẽ plebis romanæ ĩploraret: & opprimi se cõsensu patrũ diceret: quod plebi benigne fecisset: orare: ut opẽ sibi ultimo in discrimĩe ferrẽt: neue ante oculos suos trucidari sineret. Hæc eum uociferãtem assecutus Hala Seruilius obtrũcat: respersuſ/ que cruore obtruncati: stipatusq; caterua patricior̃ iuuenũ dictatori renũciat: uocatũ ad eum Meliũ repulso apparitore cõcitãtem multitudinẽ pœnã meritã habere. Tũ dictator macte uirtute: inqt. Serui li esto: liberata republica: tumultuãtem deĩde multitudinem ĩceria existimatiõe facti ad cõcionem uo cari iussit: & Melium iure cæsum pnũciauit: etiã si regni crimĩe ĩsons fuerit: q uocatus a magistro eq/ tũ ad dictatorẽ nõ uenisset: se ad cãm cognoscẽdam cõscẽdisse: qua cognita habitur̃ fuisse Meliũ simi/ lẽ causæ fortunã: uim parãtem ne iudicio se cõmitteret ui coercitũ esse: nec cũ eo tanq̃ cũ ciue agendũ fuisse: ĩ natus ĩ libero populo ĩter iura. legesq; ex qua urbe reges exactos sciret: eodemq; anno sororis fi lios regis: & liberos cõsulis liberatoris patriæ pp pactionem idicatã recipiẽdor̃ ĩ urbem regũ a pr̃e se/ curi esse percussos: ex qua Collatinũ Targniũ cõsulem nominis odio abdicare se magistratu atq; exula re iussum: in qua de Sp. Cassio post aliquot annos: propter cõsilia inita de regno: suppliciũ sumptũ: in qua nuper decẽuiros bonis exilio capite mulctatos ob superbiã regiã in ea: Sp. Melius spem regni cõce perit: & quis homo? q̃q̃ nullã nobilitatẽ: nullos honores: nulla merita: cuiquã ad dominationẽ pande re uiam: sed tamen Claudios: Cassios cõsulatibus: decẽuiratibus suis. maiorũq; honoribus: splendore familiar̃ sustuliſſe aĩos: quod nefas fuerit. Sp. Meliũ: cui tribunatus plebis magis optandus: quam spe randus fuerit: frumentarium diuitem bilibre farris speraſſe libertatẽ se ciuiũ suor̃ emisse: cyboq; obii ciẽdo ratum uictorem finitimor̃ oĩum populum in seruitutẽ perlici posse: ut quæ senatorem conco/ quere ciuitas uix posset: regem ferret Romuli conditoris ab diis orti: recepti ad deos insignia: atq; im/ perium habentem nõ pro scelere id magis: quam pro monstro habendum? Nec satis eẽ sanguine eius expiatum: nisi tecta: patieteſq; ĩtra quæ tantum amentiæ conceptum esset: dissiparentur: bonaq; con/ tacta pretiis regni mercandi publicarentur. Iubere itaq; quæstores uændere ea bona: atq; in publicum redigere: domum deinde: ut monumento area esset oppressæ nefariæ spei dirui extemplo iussit: id eq/ melium appellatum est. L. Minutius boue aurato extra portam trigeminam est donatus ne plebe qui dem inuita: quia frumentum melianum assibus ĩ modios æstimatum plebi diuisit. Hunc Minutium apud quosdam auctores transisse a patribus ad plebem undecimumq; tribunum plebis cooptatum: seditionem motam ex meliana cæde sedasse inuenio: cæterum uix credibile numer̃ tribunor̃ patres augeri passos: idq; potissimũ exemplum a patricio homine ĩtroductũ: nec deinde id plebi concessum semel obtinuisse: aut certe temptasse: sed ante omnia refellit falsum imaginis titulum paucis ante an/ nis lege cautum: ne tribunis collegam cooptare ltceret. Qu. Cecilius. Q. Iunius Sex. Titinius soli ex col legio tribunorum neq; tulerant de honoribus Minutii legem: & criminari nunc Minutium: nunc ser uilium apud plebem: queriq; indignam necem Melii non destiterant: peruicerunt igitur: ut tribuno/ rum militum: potius: quam cõsulum comitia haberentur: haud dubii: quin sex locis tot. n. iã creari li/

T. Quintius Agrippi consul.

L. Quintius dictator

Sp. Melius occiditur

Atq; ferocem Quintii oronẽ ĩ Sp. Melium

eq. melium Plinius nõ boue sed statua donatũ ait

Tribũi militares

cebar:& plebeii aliqui profitẽdo se ultores fore melianæ cædis crearentur.Pleps q̃q̃ agitata multis eo anno & uariis motibus erat:nec plures:quam tres tribunos cõsulari potestate creauit:& in iis.L.Quintium Cincinatũ filiũ:ex cuius dictaturæ inuidia tumultus q̃rebaẽ:p̃latus suffragiis Quintio Mamercus Aemylius uir sũmæ dignitatis.L.Iuliũ tert.creant.In hoc̃ mgr̃atu Fidenæ colonia romana ad lar

Romani legati fideius cæsi

té Tolumniũ ueientiũ regem:ac ueientes defecere.Maius additũ defectioni scelus.C.Fulciniũ: Cloeliũ Tulliũ:Sp.Antiũ.L.Rosciũ legatos romanos causam noui consilii querentes iussũ Tolumnii interfecerunt.Leuant qdã regis facinus in tesleraꝫ prospero iactu:uocé eius ambiguã:ut occidi iussisse uideretur:a fidenatibus exceptã:causam mortis legatis fuisse:rem incredibilẽ interuentu fidenatiũ nouoꝫ

Statue legatis cæsis in rostris posite

socioꝫ consulentium de cæde ruptura ius gentiũ:non auersum ab intẽtiõe lusus animũ:nec deinde in horroré uersum facinus.Propius est fidẽ obstringi fidenatium populum:ne respicere spem ullam ab romanis posset conscientia tanti sceleris uoluisse.Legatoꝫ:qui Fidenis cæsi erant:statuæ publicæ í rostris positæ sunt.Cũ ueientibus fidenatibusq̃ p̃terquã finitimis populis:ab cã etiã tam nefanda bellũ exorsis:atrox dimicatio instabat.Itaq̃ ad curã summæ reꝫ quieta plebe tribuntiq̃ eius nihil contro

M. Geganius L.Sergius consl.

uersiæ fuit:quí cõsules crearenẽ.M.Gaganius Macerinus tert.&.L.Sergius Fidenas:a bello:credo:qd̃ deinde gessit:appellatus.hic.n.primus cis Anienẽ cũ rege Veiẽtium secundo prælio conflixit.nec í cruentam uictoriã rettulit.Maior itaq̃ ex ciuibus amissis dolor:quam lætitia fusis hostibus fuit:& senatus ut í trepidis rebus dictatoré dici Mamercũ Aemyliũ iussit:is magistrum equitum ex collegio prioris anni:quo simul tribuni militũ cõsulari potestate fuerát.L.Quintiũ Cincinatum dignũ parente iuuenem dixit.Ad delectũ a consulibus habitũ:centuriones urteres belli periti adiecti:& numerus amissoꝫ proxima pugna expletus.Legatos Quintiũ Capitolinũ &.M.Fabium Vibulanũ sequi se dictator iussit.Tum potestas maior:tũ uir quoq̃ potestati par:hostes ex agro romano trans anienẽ submoueẽ: collesq̃ intra Fidenas atq̃ anienẽ ceperunt referentes castra:nec ante í campos digressi sunt:quã legiones auxilio faliscoꝫ uenerunt:tum demum castra Ethruscoꝫ pro mœnibus Fidenaꝫ posita: Et dictator romanus haud procul ide ad cõfluentes cõsedit in utriusq̃ ripis amnis:qua sequi munimento poterat uallo interposito:postero die in acié eduxit.Inter hostes uariæ fuere sententiæ:falisci procul ab domo militiã ægre patiens:satisq̃ fidens sibi poscere pugnã:ueienti fidenatiq̃ plus spei in trahédo bello esse.Tolumnius:q̃q̃ suoꝫ magis placebant consilia:ne longinquã militiã nõ paterenẽ falisci:postero die se pugnaturoꝫ dicit:Dictatori ac romanis:quod detrectasset pugnã hostis:animi accesisse.Postero die iã militibus castra urbemq̃ se oppugnaturos fremẽtibus:ni copia pugnæ fiat:utrinq̃ acies íter bina castra in mediũ cãpi ꝓcedunt.Veiens multitudine abũdans:qui iter dimicationé castra romana aggrederentur:post mõtes circũmisit:trium populoꝫ exercitus ita stetit instructus: ut dexterum cornu ueientes:sinistrum falisci tenerent:medii fidenatus eént.Dictator dextero cornu aduersus faliscos:sinistro contra ueiẽtem Capitolinus Quintius intulit signa:ante mediã aciẽ cũ equitatu magister equitum ꝓcessit.Parumq̃ silentium & quies fuit:nec Ethruscis:nisi cogerenẽ:pugnã inituris:& dictatore arcem romanã respectante:ut ex auguribus simul aues rite admissæ essent:excõposito tolleretur signũ:qd̃ simul ubi cõspexit primos equites:clamore sublato:í hostem emisit:secuta peditum acies ígẽti ui cõflixit:nulla parte legiões Ethruscæ sustinere impetũ romanoꝫ:eques maxie resistebat:equitumq̃ lõge fortissimus ipse rex:ab omni parte effuse seq̃ntibus obequitãs romanis trahebat certamẽ.

Cossus larté Tolumnium occidit

Erat tum iter equites tribunus militũ.A.Cornelius Cossus eximia pulchritudíe corporis aĩo ac uiribus par.memorq̃ generis:quod amplissimũ acceptũ maius auctiusq̃ reliquit posteris:is cũ ad impetũ Tolumnii quacũq̃ se itendisset:trepidátes romanas uideret turmas:ísignẽq̃ eũ regio habitu uolitanté tota acie cognouisset:hiccine est:inqt:ruptor fœderis humani:uiolatorq̃ gentiũ iuris? iam ego hanc mactatam uictimã:si modo sancti quicquã in terris esse dii uolunt legatoꝫ manibus dabo:calcaribus subditis infesta cuspide in unũ fertur hostẽ:quẽ cũ ictũ equo deiecisset:cõfestim & ipsa hasta innixus se in pedes excipit:assurgenté ibi regẽ umbone resupinat:repetitumq̃ sæpius cuspide ad terram affixit:tum exãgui detracta spolia:caputq̃ abscissum uictor spiculo gerés terrore cæsi regis hostes fundit:ita eqtum quoq̃ fusa acies:quæ una fecerat anceps certamẽ.Dictator:fugatis legionibus: instat: & ad castra cõpulsos cædit:fidenatium plurimi locoꝫ noticia effugere í montes. Cossus tyberim cũ eqtatu trãsuectus:ex agro ueientano ingẽtem detulit p̃dam ad urbẽ.Inter p̃lium & ad castra romana pugnatum é:aduersus parté copiaꝫ ab Tolumnio:ut ante dictũ est:ad castra missam.Fabius Vibulanus corona primũ uallũ defendit:intentos deíde hostes in uallũ:egressus dextra principali cũ triariis repẽte inuadit:quo pauore iniecto cædes minor quia pauciores erát fuga nõ minus trepida quã í acie fuit. Oíbus locis re bene gesta dictator senatuscõsulto iussuq̃ populi triũphans in urbẽ redit.Longe maximũ triũphi spectaculũ fuit.Cossus spolia opima regis íterfecti gerens:in eũ milites carmina incondita

Cossus opima Spolia dedicit

æquantes eũ Romulo canere:spolia in æde Iouis Feretrii prope Romuli spolia:quæ prima opima appellata sola ea tẽpestate erant : cũ solemni dedicatione dono fixit:auerteratq̃ in se a curru dictatoris ciuium ora & celebritatis eius diei fructũ ꝓpe solus tulerat.Dictator coronã aureã libræ pondo ex publica pecunia populi iussu í capitolio Ioui donũ posuit.Oés ante me auctores secutus.A.corneliũ Cossum tribunum militũ secũda spolia opima Iouis Feretrii tẽplo intulisse exposuí: cæteꝫ preterq̃ quod ea rite opima spolia habentur:quæ dux duci detraxerit:nec ducẽ:nouimus:nisi cuius auspicio bellũ geriẽ:titulus ipse spoliis íscriptus illos meq̃ arguit:cõsulẽ ea Cussum cepisse:hoc ego cũ Augustũ Cæsarem temploꝫ omniũ conditoré aut restitutoré ígressum ædem Feretrii Iouis:quã uetustate dilapsam

refecit seipsum in thorace linteo scriptũ legisse audissem ꝓpe sacrilegiũ ratus sum Cossum spoliorum suoꝝ: Cæsaréq; ipsius tẽpli auctoré subtrahere testẽ: q si ea in re error: qđ tam ueteres annales quodq; magistratuũ libri: quos linteos ĩ æde repositos Monetæ Macer Licinius citat idẽtidem auctores: septimo post demũ anno cũ. T. Quintio Peno Aulũ Cornelĩũ Cossum consulé habeãt: existimatio cõmunis oĩbus est: nã ẽt illud accedit: ne tã clara pugna in eũ annũ trãsferri posset: qđ ĩbelle triẽnium ferme pestilẽtia inopiaq; frugũ circa. M. Cornelĩũ cõsulé fuit: adeo ut quidã annales uelut funesti nihil ꝑter noĩa cõsulũ suggerãt: tertius ab cõsulatu Cossiãnus tribunũ eũ militũ cõsulari ptãte habet: eodẽ anno magistrũ eqtum quo in imperio alteram insignem ædidit pugnam equestrem: ea libera cõiectura est: sed ut ego arbitror: uana uersare in oés opiniones licet: cum auctor pugnæ recẽtibus spoliis ĩ sacra sede positis: Iouem prope ipsum: cui uota erant: Romulũq; intuens: haud spernendos falsi tituli testes sese A. Cornelium consulem scripserit. M. Cornelio maluginense. L. Papyrio Crasso consulibus: exercitus in agrum uicntem ac falisсum ducti: prædæ abactæ hominum pecorumq; hostis in agris nusquam inuentus: neq; pugnandi copia facta: urbes tamen non oppugnatæ quia pestilẽtia populum inuasit & seditiones domi quæsitæ sunt: nec motæ tamẽ ab Sp. Melio tri. ple. qui fauore nominis ꝓ moturum se aliquid ratus: & Minutio diem dixerat: & rogationem de publicandis bonis Seruilii Halæ tulerat: falsis criminibus a Minutio circũuentum Melium arguẽs Seruilio cædem ciuis ĩdemnati obiiciés: quæ uaniora ad populum ipo auctore fuere: cæterum magis uis morbi ingraueséscs curæ erat terroreſq; ac prodigia: maximeq; crebris motibus terræ ruere in agris nũciabantur tecta obsecratio itaq; a populo duũuiris præeuntibus facta. Pestilentior inde annus Claudio Iulio iterum &. L. Virginio consulibus: tãtum metum uastitatis in urbem agrisq; fecit: ut non modo prædãdi causa quisquam ex agro romano nõ exiret: belliue iferẽdi memoria patribus aut plebi esset: sed ultro fidenates: qui se primo aut oppido aut montibus aut muris tenuerant: populabundi descenderent in agrum romanum: deinde ueientium exercitu accito: nam falisci perpelli ad instaurandum bellum: neq; clade romanorum: neq; sociorum precibus potuere: duo populi trãsiere anienem: atq; haud procul collina porta signa habuere: Trepidatũ itaq; nõ in agris magis: quã in urbe est. Iulius cõsul ĩ aggere murisq; explicat copias Ab Virginio senatus ĩ æde Quirini cõsuliẽ dictatorẽ dici. A. Seruiliũ placet: cuiq; Prisco alii: alii Structo fuisse cognomẽ tradũt. Virginius: dũ collegã cõsuleret moratus: ꝓmittẽte eo nocte dictatorẽ dixit: is sibi magistrũ equitũ Posthumiũ Ebuciũ Heluiũ dicit. Dictator oés luce pria extra portã collinã ad esse iubet quibuscunq; uires suppetebant ad arma ferenda: præsto fuere: signa ex ærario prompta feruntur ad dictatorem: quæ cũ agerentur: hostes in loca altiora cõcessere eo dictator agmine infesto subit: nec ꝓcul Nomento: signis collatis: fudit hetruscas legiones. compulit inde in urbem Fidenas ualloq; circũdedit sed neq; scalis capi poterat urbs alta & munita: neq; in obsidione uis ulla erat: quia frumentum nõ necessitati modo satis: sed copiæ quoq; abunde ex ante conuecto sufficiebat. Itaq; ex pugnãdi pariter cogendiq; ad deditionẽ spe amissa: dictator in locis ꝓpter ꝓpinquitatem notis ab auersa parte urbis maxime neglecta: quia suapte natura tutissima erat: agere in arcem cuniculũ instituit. Ipse: diuersissimis locis subeũdo ad mœnia quadrifariam diuiso exercitu: qui alii: aliis succederẽt ad pugnã: cõtinenti die ac nocte prælio: ab sensu opis hostes auertebat: donec ꝓfosso a castris monte: erecta in arcẽ uia est: intẽtisq; hetruscis ad uanas a certo piculo minas clamor supra caput hostilis captã urbẽ ostẽdit. Eo anno. C. Furius. P. Acilius: &. M. Geganius Macerinus censores uillã publicam in cãpo martio ꝓbauerũt: ibiq; primũ census populi est actus. Eosdẽ consules in sequenti anno refectos Iuliũ tertiũ. Virginiũ iterũ apud Macrum Liciniũ inuenio. Valerius Antias: &. Qu. Tubero. M. Manilium. &. Qu. Sulpicium cõsules in eũ annũ edunt: cæteq; in tam discrepanti editione & Tubero & Macer libros linteos auctores ꝓsitentur: neuter tribunos militũ eo anno fuisse traditum a scriptoribus antiquis dissimulat Licinio libros haud dubie sequi linteos placet & Tubero incertus ueri est sed inter cætera uetustate incomperta hoc quoq; in incerto positũ. Trepidatum in hetruria est post Fidenas captas: non ueientibus solum exterritis metu similis excidii: sed etiam falisсis memoria initi primo cum iis belli: quãq; rebellantibus non affuerãt. Igitur cũ duæ ciuitates: legatis circa. xii. populos missis: impetrassent: ut ad Voltumnæ fanum indiceret oĩ hetruriæ concilium. Velut magno inde tumultu ĩminente: senatus Mamercum Aemyliũ dictatorẽ iteq; dici iussit. Ab eo Aurelius Posthumius. Tubero magister equitũ est dictus: bellũq; tanto maiore: quam ꝓximo conatu apparatũ est: quanto plus erat ab oĩ hetruria periculi quam ab duobus populis fuerat. Ea res aliquanto expectatione oĩum trãquilior fuit. Itaq; cũ renũciatũ a mercatoribus esset: negata ueientibus auxilia: iussosq; suo consilio bellũ initum suis uiribus exequi: nec aduersaq; req; quærere socios: cum quibus spem integrã cõmunicati nõ sint: tũ dictator ne nequicq; creatus esset: materia quærendæ bello gloriæ adempta: in pace aliquid opis edere: quod monumentũ eẽt dictaturæ cupiens: censuram minuere parat: seu nimiam potestatẽ ratus seu nõ tã magnitudine honoris: quã diuturnitate offensus. Concione itaq; aduocata: rempublicã foris gerendã ait: tutaq; oĩa præstãda deos ĩmortales suscepisse: se quod intra muros agendũ esset libertati populi romani consulturũ maximã autem eius custodiã esse: si magna imperia diuturna non essent & temporis modus imponeretur: quibus iuris imponi nõ posset: Alios magistratus annuos esse: quinquẽnalem censurã grauem esse: iisdem ꝑ tot annos magna parte uitæ obnoxios uiuere: se legẽ laturum: ne plus: quã annua ac semestris censura esset. Consensu ingenti populi legẽ postero die pertulit: ut re ipsa: inquit: sciatis quirites: quã mihi diuturna nõ placeãt imperia: dictatura me abdico: deposito suo magistratu: modo alio-

M. Cornelius L. Papyrius cõs. Clau. Iulio L. Virginio cõsu.

Fidenæ capiũt. Villa publica

Voltũnæ fanum

Dictatura in annũ & dimidiũ contracta

rum magiſtratui impoſito:ſine alteri congratulatione ac fauore ingeniti populi domũ eſt reductus Cẽ
ſores ægre paſſi Mamercũ:qđ magiſtratũ populi romãi minuiſſet:tribu.mouerũt: octuplicatoq; cẽſu
ærarium fecerũt.Quã rem ipm igenti aio tuliſſe ferũt:cãm potius ignominiæ ituentem:quã ignomi
niam.Primores patrũ quãq; diminutũ cenſuræ ius uoluiſſent:exemplo acerbitatis cenſoriæ offenſos
qppe cũ ſe quiſq; diutius ac ſæpius ſubiectũ cenſoribus fore cerneret:q; cenſurã geſtuꝝ.Populi certe tã
ta indignatio coorta dr:ut uis a cenſoribus nullius auctoritate prætermiſſa ipſius Mamerci deterreri que/
rit.Tribuni plebis aſſiduis concionibus prohibendo conſularia comitia:cũ res prope ad interregnũ p/
ducta eſſet:euicere tandẽ:ut tribuni militũ conſulari poteſtate crearent.uictoriæ præmiũ:quod pete/
batur ut plebeius creare:nullũ fuit.Oẽs patritii creati ſunt.M.Fabius.Vibulanus.M.Folius.L.Sergi/
us Fidenas.Peſtilẽtia eo anno aliaꝝ reꝝ otium pbuit:ædes Apollini pro ualitudine populi uota ẽ: mul
ta duũuiri ex libris placandæ deũ iræ:auertem dæq; a populo peſtis cã fecere:magna tamẽ clades i ur/
Tribũi militũ cõſulari ptãte Aedes apollini uota be agriſq; promiſcue hoium pecorũq;:pernicie accepta:famẽ cultoribus agroꝝ timentes in hetruriam
pomptinũq; agꝝ & Cumas:poſtremo in Siciliã quoq; frumenti cã miſere.Conſulariũ comitiorꝝ nul/
la mentio habita eſt:tribuni militũ cõſulari ptãte oẽs patritii creati ſunt.L.Pinarius Mamercus.L.Furi
us Medulinus.Sp.Poſthumius Albus.Eo anno uis morbi leuata:neq; a penuria frumenti:qa ante p/
uiſum erat:periculũ fuit Conſilia ad mouenda bella in Volſcorũ Equorũq; conciliis:& in hetruria ad
fanum Voltũnæ agitata.Ibi prolatæ in annũ res:decretoq; cautũ ne qđ ante conſiliũ fieret:nequicq̃ ue
iente populo q̃rente:eandẽ:qua Fidenæ delectæ ſint:iminere Veiis fortunã.Interim Romæ principes
plebis iamdiu nequicq̃ iminente ſpe maioris honoris:dũ foris otiũ eſſet:cœtus indicere in domos tri/
bunoꝝ plebei.Ibi ſecreta cõſilia agitare:q̃ri ſe a plebe adeo ſpretos:ut cũ per tot annos tribuni militum
conſulari ptãte creentur:nulli unq̃ plebeio ad eum honorẽ aditus fuerit:multũ puidiſſe ſuos maiores
Plebeio mgr̃atu nõ pa/ tet pa/ tritiis q cauerint:ne cui patritio plebeii mgr̃atus paterẽt: aut patritios habendos fuiſſe tribunos plebis:adeo
ſe ſuis etiã ſordere:nec a plebe minus:quã a patribus cõtemni.Alii purgare plebẽ:culpã in pr̃es uerte/
re:coꝝ ãbitione artibuſq; fieri:ut obſeptũ plebi ſit ad honorẽ iter:ſi plebi reſpirare ab eoꝝ mixtis p̃ci/
bus miniſq; liceat:memorem eã ſuoꝝ inituram ſuffragia eſſe:& parto auxilio imperiũ quoq; aſciturã.
Placet tollendæ ambitionis cauſa tribunos legẽ promulgare:ne cui albũ ueſtimentũ addere petitiõis
cauſa liceret:parua nũc res:& uix ſerio agẽda uideri poſſit quæ tũc ingenti certamine p̃r̃es ac plebẽ accẽ/
dit.Vicere tamen tribuni:ut legẽ perferrent:apparebatq; irritatis animis plebem ad ſuos ſtudia inclina
turã:quæ ne libera eſſent:ſenatuſconſultũ factũ eſt:ut conſularia comitia haberentur:tumultus cauſa
T.Quĩ tius. Gn. Iu/ lius cõſ. fuit.quem ab equis:& Volſcis latini:atq; Hernici nũciarant.T.Quintius.L.filius Cincinnatus eidem
& Peno cognomen addit:&.Gn.Iulius Mento cõſules facti:nec ultra terror belli eſt dilatus lege ſacra
ta:quæ maxima aqud eos uis cogendæ militiæ:erat delectu habito:utrinq; ualidi exercitus pfecti in
Algidum cõuenere:ibiq; ſeorſum Equi:ſeorſum Volſci caſtra cõmuniuere:itentiorq; quã unquã ãte
muniẽdi exercẽdiq; militem cura ducibus erat:eo plus nũcii terroris Romam attulere.Senatui dici di
ctatorem placuit:qa & ſi ſæpe uicti populi:maiore tamẽ conatu:quã alias unq̃ rebellarent:& aliq̃tum
romane iuuẽtutis morbo abſumptũ erat:ante oĩa prauitas cõſulum:diſcordiaq; iter ipſos & certamĩa
in cõſiliis oĩbus terrebãt.Sunt q male pugnatum ab his cõſulibus in Algido auctores ſint:eamq; cãm
dictatoris creãdi fuiſſe.Illud ſatis cõſtat ad alia diſcordes:in uno aduerſus patrũ uolũtatem conſenſiſſe
ne diceret dictatorẽ:donec cum alia aliis terribiliora afferent:nec in auctoritate ſenatus cõſules eſſent.
Quintus Seruilius Priſcus ſummis honoribus egregie uſus:uos:inquit:tribuni plebis:quoniã ad ex/
trema uẽtum eſt:ſenatus appellat:ut in tanto diſcrimine reipublicæ dictatorẽ dicere cõſules p poteſta
te ueſtra cogatis.Qua uoce audita:occaſionẽ oblatam rati tribuni augẽdæ ptãtis ſeceſſũt: proq; colle/
gio pnunciãt placere cõſules ſenatui dicto audientes eſſe:ſi aduerſus cõſenſum ampliſſimi ordinis ul/
tra tendãt:in uincula ſe duci eos iuſſuros.Cõſules a tribunis:quam a ſenatu uinci maluerũt pditum a
patribus ſummi iperii ius:datũq; ſub iugum tribuniciæ poteſtati cõſulatũ memorãtes: ſi qdem cogi
aliqd p poteſtate ab tribuno cõſules:& quo qd ulterius priuato timẽdum foret:in uincula ẽt duci poſ
Tribũi cõſules p ptãte cogũt ſent.Sors ut dictatorẽ diceret: nã ne id qdẽ iter collegas cõuenerat.T.Quĩtio euenit:is.A.Poſthumiũ
Tubertũ ſocerũ ſuũ ſe ueriſſimi iperii uiꝝ dictatorem dixit:ab eo.L.Iulius magiſter equitũ eſt dictus
ſimul edicit & iuſticium:neq; aliud tota urbe agi:quã bellũ apparari:cognitio uacantium militiæ mu
nere poſt bellũ differt ita dubii quoq; ĩclinãt ad noĩa dãda:& Hernicis latiniſq; milites iperati: utriq;
obnixe obeditum dictatori eſt.Hæc oĩa celeritate ingẽti acta:relictoq; Gn.Iulio cõſule ad p̃ſidium ur
bis:&.L.Iulio magiſtro eqtum ad ſubita belli miniſteria:ne qua res:qua eguiſſent in caſtris: moraret:
dictator pẽunte.A.Cornelio põtifice maximo ludos magnos tumultus cã uouit:pfectuſq; ab urbe:di
uiſo cum Quintio cõſule exercitu:ad hoſtes puenit.Sicut bina caſtra hoſtium paruo iter ſe ſpatio di/
Ludi magni uoti ſtantia uiderãt:ipſi quoq; mille ferme paſſus ab hoſte.dictator Tuſculo:cõſul Lanuuio ppioré locum
caſtris ceperũt.Ita quattuor exercitus totidem muniméta planiciem in medio nõ paruis modo excur
ſionibus ad prælia ſed uel ad explicãdas utriq; acies ſatis patẽtem habebãt:nec ex quo caſtris caſtra col
lata ſunt:ceſſatum a leuibus præliis eſt:facile patiẽte dictatore cõferẽdo uires ſpem uniuerſæ uictorie
temptato paulatim euentu certaminum ſuos pcipere.Itaq; hoſtes nulla in prælio iuſto relicta ſpe:no/
cte adorti caſtra cõſulis:rem in caſum ancipitis euẽtus cõmittũt.Clamor ſubito ortus: nõ cõſulis mõ
uigiles:exercitũ deide oẽm:ſed dictatorem quoq; ex ſomno exciuit.Vbi præſenti ope res egebant:con
ſul nec aĩo deficit:nec cõſilio:pars militum portaꝝ ſtationes firmant:pars corona ualium cingunt.In

alteris apud dictatorem castris quo minus tumultus ē:eo plus aīaduertīt:qd opus facto sit missum ex tēplo ad castra subsidiū:cui.Sp.Posthumius albus legatus præficitur.Ipse ꝑte copiaꝝ paruo circuitu locum maxime secretū ab tumultu petit unde ex nec opinato aduersū hostē iuadat. Qu. Sulpiciū legatū præfecit castris.M.Fabio legato assignat eqites nec ante lucē mouere iubet:manū inter nocturnos tumultus moderatu difficilē.Oīa:quæ uel alius īperator prudēs & īpiger in tali re ꝑciperet ageretq;:præcepit ordīe:atq; egit.Illud eximiū cōsilii aīq; specimē & neutiq; uulgatæ laudis:qđ ultra ad oppugnāda castra hostiū:unde maiore agmīe ꝓfectos exploratū fuerat.M.Geganiū cū cohortibus delectis misit.Qui posteaq̄ ītentos hoīes in euentū ꝑiculi alieni:ꝑ se ī cautos neglectis uigiliis statiōibusq; ē adortus prius pene cepit castra:q̄ oppugnari hostes satis scirent.Inde fumo:ut cōuenerat:datū signū:ubi cō spectū a dictatore est:exclamat:capta hostiū castra nūciariq; passim iubet.Et iā lucescebat:oīaq; sub oculis erāt:& Fabius cū equitatu īpetū dederat:& cōsul eruptionē e castris in trepidos iam hostes fecerat. Dictator autē parte altera subsidia:& secūdā acie adortus:circūagentes ad dissonos clamores ac subitos tumultus:hosti undiq; obiecerat uictorem peditē equitēq;.Circūuenti igitur iā ī medio ad unum oēs pœnas rebellionis dedissent:ni Vectius Messius rex uolscis nobilior uir factis quā genere:iā orbem uoluētes suos īcrepans clara uoce:Hic ꝑbituri:inquit uos tælis hostiū estis indefensi:inulti:qd igit̄ arma habetis:aut qd ultro bellum ītulistis:ī otio tumultuosi:ī bello segnes.quid hic statībus spei est an deum aliquem ꝓtectuꝝ uos rapturumq; hīc putatis:ferro uia faciēda est hac: qua me progressum uideritis:agite:qui uisuri domos:parētes:cōiuges:liberos estis:item ecum:nō murus nec uallum:sed armati armatis obstāt uirtute pares:necessitate:quæ ultimum ac maximum telum est:superiores estis. Hæc locutū exequētēq; dicta reditegrato calmore secuti dāt impressiōem:qua Posthumius albus cohortes obiecerat:& mouerūt uictorē:donec dictator plebem iam referentibus suis aduēit:eoq; oē ꝑliū uersum est Vni uiro Messio fortūa hostiū inititur: multa utrīq; uulnera:multa passim cædes est.Iam ne duces quidem romāi īcruēti pugnāt.Ibi Posthumius ictus saxo perfracto capite acie excessit.Nō dictatorem humerus uulneratus:nō Fabiū prope affixū equo femur:nō brachiū absciſum cōsulem extā ancipiti prælio summouit.Messiū impetus ꝑ stratos cæde hostes cū globo fortissimoꝝ iuuētum extulit ad castra Volscoꝝ:quæ nōdū capta erāt eodem oīs acies īclinatur.Cōsul effusos usq; ad uallū persecutus:ipsa castra uallūq; aggredīt:eodē & dictator alia parte copias admouet: nō segnior oppugnatio est:quam pugna fuerat.Consulē signum quoq; intra uallū iniecisse ferūt:quo milites acrius subirent repetendoq; signo primā impressiōem factam:& dictator proruto uallo iā ī castra bellum ītulerat tū abiici arma passim ac dedi hostes cœpti:castrisq; & his captis:hostes præter senatores oēs uenūdati sūt Prædæ pars sua cognoscentibus latinis:atq; hernicis reddita partem sub hasta dictator uēdidit: præpositoq; cōsule castris ipse triumphās iuectus urbem:dictatura se abdicauit:Egregiæ dictaturæ tristē memoriam faciūt:q filium ab.A.Posthumio:quo occasione bene pugnandi captus iniussu discesserit præsidio:uictorem securi percussum tradunt:nec libet credere:& licet in uariis opiniōibus argumento est:quod imperia malliana nō posthumiana appellata sint:quoniam qui prior auctor tam sæui exēpli foret:occupaturus īsignem titulum crudelitatis fuerit:imperioso quoq; Mallio cognomē īditum: Posthumius nulla tristi nota est īsignitus.C.Iulius cōsul ædem Apollinis:absente collega:sine sorte dedicauit.ægre id passus Quītius:cū dimisso exercitu ī urbē rediſſet:ne quicquā ī senatu est cōquestus. Insigni magnis rebus āno additur:nihil tum ad rem romanā pertīere uisum:quod carthaginēses tāti hostes futuri:tum primū ꝑ seditiōes siculoꝝ ad partis alterius auxilū ī Siciliam exercitum traiecere.

Agitatum in urbe a tribūis plebis:ut tribuni militū cōsulari ptāte crearent:nec obtineri potuit. Cōsules fiūt.L.Papyrius Crassus.L.Iulius.Equoꝝ legati fœdus ab senatu cum petissent:& ꝑ fœdere dedi tio ostētaret:īducias annoꝝ octo īpetrauerūt.Volscoꝝ res sup acceptā in Algido cladem ꝓtinaci certa mine iter pacis belliq; auctores ī iurgia & seditiōes uersa:undiq; otium fuit romāis.Legē de mulctaꝝ æstimatiōe ꝓgratam populo:cum ab tribunis parari cōsules unius ex collegio ꝓditiōe excepissent:ipi ꝓoccupauerūt ferre.Cōsules.L.Sergius Fidenas itez:Hostius Lucretius Tricipitinus:nihil dignum dictu actū his cōsulibus.Secuti eos cōsules.A.Cornelius Cossus.T.Quītius Pœnus itez Veiētes ī agrū romanū excursiōes fecerūt:fama fuit quosdam ex fidenatiū iuuentute participes eius populatiōis fuisse cognitio eius rei.L.Sergio &.Q.Seruilio & Mamerco Aemylio ꝓmissa:qdam Hostiā relegati:quod cur ꝑ eos dies a Fidenis abfuissent:paꝝ cōstabat:colonoꝝ additus numerus:agerq; iis bello interēpto rum assignatus.Siccitate eo anno plurimū laboratū est:nec cælestes mō defuerunt aq̄:sed terra quoq; īgenito humore egens uix ad peremnes suffecit amnes defectus alibi aquarū circa torridos fontes riuosq; stragē siti pecoꝝ moriētium dedit: scabie alie absumpta uulgatiq; attactu in hoīes morbi:& primo ī agrestes īgruerāt seruitiaq;:urbs deīde īplet̄.Nec corpora mō affecta tabo:sed aīos quoq; multiplex religio:& pleraq; externa inuasit:noūos ritus sacrificādi uaticinādo īferentibus ī domos: qbus q̄stui sunt capti superstitione animi:donec publicus iam pudor ad primores ciuitatis puenit:cernentes in oībus uicis sacelliscq; pegrina atq; īsolita piacula pacis deū exposcēdæ:datum īde negotiū ædilibus: ut aīaduerterēt:nequi:nisi romani dii:neu quo alio more:quā patrio colerent̄.Iræ aduersus Veiētes in sequētem annū.C.Seruilio Hala.L.Papyrio Mugilano cōsulibus dilatæ sunt.Tūc quoq; ne cōfestim bellū īdicerēt̄:neue exercitus mitterent̄:religio obstetit:fœciales prius mittēdos ad res repetēdas censuere.Cū Veiētibus nup acie dimicatū ad Nomētum & Fidenas fuerat īduciæq; īde nō pax facta: q̄rū & dies exierat:& ante diem rebellauerāt:missi tamē fœciales:nec cū more patrum iurati repeterēt res.

Attur hostiū cladem

Ro.uictor

Dubiū an.posthūius filiū occiderit Carthaginēses

L.Sergius hostius tricipitinus Aulus Cornelius Cossus.T. Quītius penus cōss. C.Seruilius hala.L. Papyrio cōsu.

uerba ſunt audita. Cõtrouerſia ĩde fuit:utrum populi iuſſu ĩdiceret bellum:an ſatis eſſet ſenatuſcõſul tum:puicere tribuni denũciando ĩpedituros ſe delectũ:ut Quĩtius cõſul de bello ad populũ ferret:oés céturiæ iuſſere. In eo quoq; plebs ſupior fuit:qđ tenuit:ne cõſules ĩ ꝓximũ annũ crearẽtur:tribuni mi litum cõſulari ptãte q̃ttuor creati. T. Quĩtius Penus ex cõſulatu. C. Furius. Martius Poſthumius &. A. Cornelius Coſſus:ex iis Coſſus p̃fuit urbi:tres delectu habito ꝓfecti ſũt Veios: documẽtoq; fuere quã pluriũ ĩperiũ bello inutile eẽt:tẽdẽdo ad ſua qſq; cõſilia: cũ alii aliud uideret:aperuerũt ad occaſionem locũ hoſti:incertã náq; aciẽ:ſignũ aliis dari receptui:aliis cani iubẽtibus:ĩuaſere oportune ueiẽtes caſtra ꝓpinqua:turbatos ac terga dãtes accepe. Plus itaq; ignominiæ:quã cladis ẽ acceptũ:mœſta ciuitas fuit uinci ĩſueta:odiſſe tribunos:poſcere dictatorẽ:in eo uerti ſpes ciuitatis:& cũ ibi quoq; religio obſtaret: ne poſſet niſi a cõſule dici dictator:augures cõſulti eã religionẽ exemere. A. Cornelius dictatorem Ma/ mercũ æmyliũ dixit:& ipſe ab eo magiſter eqtum eſt dictus:adeo ſimul fortuna ciuitatis uirtute uera eguit:qđ nil cẽſoria aĩaduerſio effecit:quo minus regimina reꝝ ex notata ĩdigne domo peterẽt. Veien tes re ſecũda elati miſſis circũ Ethruriæ populos legatis:iactãdo tres duces romanos a ſe uno ꝓlio fu/ ſos:cũ tamẽ nullã publici cõſilii ſocietatem mouiſſent:uolũtarios undiq; ad ſpem ꝑdæ acciuerãt. Vni fidenatiũ populo rebellare placuit:& tãq; niſi ab ſcelere bellũ ordiri nefas eẽt:ſicut legatoꝝ antea:ita tũ Recẽs fidena/ nouoꝝ colonoꝝ cæde ĩbutis armis Veiẽtibus ſeſe cõiungunt. Cõſultare ĩde príncipes duoꝝ populorũ tiũ ſcelꝫ Veios an Fidenas ſedem belli caperẽt:Fidenæ uiſæ opportuniores. Itaq; traiecto tyberi ueiẽtes fidenas trãſtulerũt bellũ:Romæ terror ĩgens erat:accito exercitu a Veiis:hoſtibus poſitis ad Fidenas:eoq; ĩpſo ob rem male geſtã ꝑculſa caſtra locant ante portã collinã:& in muris armati diſpoſiti:& iuſtitium ĩ fo ro tabernæq; clauſæ fiũtq; oĩa caſtris:quã urbi ſimiliora. Tum trepidã ciuitatẽ ꝑcõibus ꝓ uicos dimiſ/ ſis dictator ad cõcionẽ ad uocatã ĩcrepauit:qđ aĩos ex tam leuibus fortunæ momẽtis ſuſpẽſos gererẽt: ut parua iactura accepta:q̃ ipſa nõ uirtute hoſtiũ:nec ignauia Ro. exercitus:ſed diſcordia ĩperatoꝝ ac/ cepta ſit:ueiẽtem hoſtẽ ſepties uictũ ꝓtimeſcãt:Fidenaſq; ꝓpe ſæpius captas:quã oppugnatas:eoſdẽ & romanos:& hoſtes eẽ q ꝓ tot ſæcula fuerĩt:eoſdẽ aĩos:eaſdẽ corpis uires:eadem arma gerere:ſe quoq; eundẽ dictatorẽ Mamercũ Aemylium eẽ:q ante ueiẽtium fidenatiumq; adiunctis faliſcis ad Nomen tum exercitus fuderit:& magiſtrum eqtum. A. Cornelium eundẽ in acie fore:q priore bello tribunus militũ. L. Tolumnio rege Veiẽtium in cõſpectu duoꝝ exercituũ occiſo ſpolia opima:Iouis feretrii tẽ/ plo ĩtulerit:proĩde memores ſecum triũphos:ſecum ſpolia:ſecum uictoriam eẽ:cum hoſtibus ſcelus legatoꝝ cõtra ius gẽtium ĩterfectoꝝ:cædem in pace fidenatium colonoꝝ:ĩducias ruptas:ſeptimã ĩfe/ licem defectionem:arma caperẽt:ſimul caſtra caſtris cõiunxiſſent ſatis cõfidere:nec ſceleratiſſimis ho/ ſtibus diutinum ex ignominia exercitus romani gaudium fore:& po. Ro. ĩtellectuꝝ quãto melius de republica meriti ſint:qui ſe dictatorem tert. dixerint:quam eos:qui ob ereptum cẽſuræ regnum: labẽ ſecundæ dictaturæ ſuæ impoſuerunt. Votis deinde nũcupatis profectus mille &. d. paſſus citra Fide/ nas caſtra locat:dextra mõtibus:leua tyberi amne ſeptus. T. Quintiũ Pœnũ legatũ occupare mõtes iu/ Cõſulis ſtrata/ bet:occultumq; id iugum capere:quod a tergo hoſtibus foret:ipſe poſtero die cum Ethruſci pleni ani gema morum:ac priſtini diei meliore occaſione:quam pugna in aciẽ proceſſiſſent:cũctatus parumper:dum ſpeculatores referrent. Quintium euaſiſſe ĩ iugum propinquũ arci. Fidenaꝝ:ſigna profert:peditumq; aciem inſtructam pleno gradu in hoſtẽ inducit:magiſtro equitũ ꝑcipit:ne iniuſſu pugnã incipiat:ſe cũ opus ſit eq̃ſtri auxilio ſignum daturꝝ:tum ut memor regiæ pugnæ memor opimi doni Romuliq; ac Iouis feretrii rem gereret. Legiones ĩpetu ingẽti confligũt:romanus odio accẽſus impiũ fidenatẽ:præ/ donem ueiẽtem:ruptores ĩduciarum:cruẽtos legatorum infanda cæde:reſpſos:ſanguine colonorum ſuorum:perfidos ſocios:imbelles hoſtes compellans:factis ſimul dictiſq; odium explet. Cõcuſſerat pri mo ſtatim congreſſu hoſtẽ:cum repente:patefactis Fidenarum portis noua erupit acies:inaudita ante id tẽpus:iuſtitataq;:ignibus armata ĩgens multitudo:facibuſq; ardentibus tota collucens:uelut phana tico inſtincta curſu ĩ hoſtem ruit:formaq; inſolitæ pugnæ romanos parump exterruit. Tum dictator Atq; aciẽ magiſtro equitum equitibuſq; tum ex montibus Quintio accito prælium ciens:ipſe in ſiniſtrum cor flãmis nu quod incendio ſimilius:quam prælio territum ceſſerat flamis. accurrit:claraq; uoce:fumo ne uicti. ſtructã inquit:uelut:examẽ apum loco ueſtro exacti inermi cedetis hoſti? non ferro extinguitis? ignes non fa/ ces has ipſas pro ſe quiſq;:ſi igni non tælis pugnãdum eſt ereptas ultro inferetis:agite noſ romani & uirtutis patrum ueſtræq; memores uertite ĩcendium hoc ĩ hoſtium urbem:& ſuis flamis delete Fide/ nas:quas ueſtris beneficiis placare non potuiſtis:legatoꝝ hoc uos ueſtroꝝ colonorumq; ſanguis ua/ ſtatiq; fines monent. Ad imperiũ dictatoris mota cuncta acies:faces partim emiſſæ excipiuntur parti ui eripiũt:utraq; acies armatur igni. Magiſter equitũ & ipſe nouat pugnã equeſtrẽ:frenos ut detrahãt equis imperat:& ipſe princeps calcaribus ſubditis euectus effreno equo in medios ignes infertur:& alii concitati equi libero curſu ferunt equitẽ in hoſtẽ. Puluis elatus mixtuſq; fumo lucẽ ex oculis uiro/ rum equorũq; aufert:ea:quæ militem terruerat ſpecies:nihil terruit equos:ruinæ igitur ſimilem ſtra/ gem eques quacũq; peruaſerat:dedit. Clamor deĩde accidit nouus:qui cum utranq; mirabũdam in ſe aciem uertiſſet:dictator exclamat. Quĩtium lagatum:& ſuos ab tergo hoſtem adortos: ipſe reditegra to clamore infert acrius ſigna. Cum duæ acies duo diuerſa prælia circunuẽtos hetruſcos & a fronte & a tergo urgerent:neq; in caſtra retro:neq; in montes:unde ſe nouus hoſtis obiecerat:iter fugæ eſſet. & equitem paſſim liberi frænis diſpuliſſent equi. Vueientium maxima pars tyberim effuſi petunt:fi/ denatium qui ſuperſunt:ad urbem Fidenas tendunt:infert pauidos fuga in mediam cædem:obtrun/

cãtur in ripis:alios ĩ aqua compulsos gurgites ferunt etiã peritos nandi lassitudo:& uulnera:& pauor degrauãt:altero agmen fertur per castra in urbem:eodem & romanos sequentes impetus rapit.Quintium maxime:& cum eo digressos modo de mõtibus recẽtissimum ad laborem militem : quia ultimo prælio aduenerãt.Hi posteaq̃ mixti hostibus portam ĩtrauere muros ĩuadunt:suisq; capti oppidi signum ex muris tollunt.Quod ubi dictator conspexit:iam.n.& ipse ĩ deserta hostium castra penetrauerat cupiẽtem militem discurrere ad prædam:spe ĩiecta maioris ĩ urbe prædæ:ad portam ducit:receptusq; intra muros: in arcem:quo ruere fugientium turbã uidebat pergit:Nec minor cædes in urbe:donec abiectis armis:nihil præter uitam petentes dictatori deduntur urbs castraq; diripiuntur.Postero die singulis captiuis ab equite ad centurionem sorte ductis:& quorum eximia uirtus fuerat binis:aliis sub corona uenditis:exercitum uictorem opulentumque præda triumphans dictator Romam reduxit:iussoq; magistro equitum abdicare se magistratu:ipse deinde abdicat die sextodecimo reddito in pace imperio:quod in bello trepidisq; rebus acceperat. Classibus quoq; ad Fidenas pugnatum cum ueiẽtibus quidam ãnales rettulere rem:æque difficilẽ atq; ĩcredibilem:nec nũc lato satis ad hoc amne: & tum aliquãto uta ueteribus accipimus arctiore:nisi ĩ traiectu forte fluminis prohibẽdo aliquarum nauium cõcursum:ĩ maius:ut fit:celebrãtes naualis uictoriæ uanum titulum appetiuere. Fidenæ capiũt

In sequẽs annus tribunos militares cõsulari ptãte habuit.A.Sempronium Atratinum.L. Quintiũ Cincinatũ.L.Horatiũ Barbatũ.Veiẽtibus ãnoz.xx.ĩduciæ datæ:& æquis triẽnii cũ plurium annoz petissent:& a seditiõibus urbanis otiũ fuit.Annũ ĩsequẽtẽ neq; bello foris:neq; domi seditione ĩsignẽ: ludi bello uoti celebrẽ:& tribunoz militũ apparatu & finitimoz cõcursu fecere.Tribũi cõsulari ptãte erãt.C.Crassus.Sp.Neuius Rutilius.T.Seruius Fidenas & Sex.Iulius Tellus:spectaculũ cõmunitate et hospitum ad qd̃ publico cõsensu uenerãt: aduenis gratius fuit.Post ludos seditiones tribunoz plebis fuerũt:obiurgãtium multitudiné qd̃ admiratiõe eoz:quos odissent stupés: æterno se ipa teneret seruitio:& nõ modo ad spem cõsulatus ĩ partẽ reuocandã aspirare nõ auderet:sed ne ĩ tribunis qdem milĩtum creãdis cõmunia eẽnt comitia patrum ac plebis:aut sui ac suoz meminisset:desineret ergo mirari:cur nemo de cõmodis plebis ageret:eo ipendi laboré ac piculum:unde emolumẽtum:atq; honos speret:nihil nõ aggressuros hoies:si magnis conatibus:magna p̃mia ꝓponant:ut qd enim aliqs tribunus plebis ruat cæcus in certamia piculo ĩgenti fructu nullo? Ex qbus ꝓ certo habeat:patres:aduersus quos tenderet:bello inexpiabili se pseçuturos:apud plebem: ꝓ qua dimicauerit:nihilo se honoratiorẽ fore:neq; sperãdum:neq; postulãdum eẽ:magnos aios nisi magnis honoribus fieri:neminé se plebeiũ contẽptuz: ubi contẽni desissent:experiẽdam rem deniq; in uno:aut ĩ altero esse:sit ne aliqs plebeius ferẽdo magno honori:an portẽto simile miraculoq; si fortem ac strenuũ aliquẽ existere ortum ex plebe crederẽt.Summa ui expugnatũ eẽ:ut tribuni militũ cõsulari ptãte &ex plebe crearent:petisse uiros domi militiæq; spectatos:primis ãnis fugillatos:repulsos risui patribus fuisse:desisse postremo p̃bere ad cõtumeliam os:nec se uidere:cur nõ lex quoq; abrogeret:qa id liceat:qd̃ nunq̃ futuz sit: minorẽ qp̃pe ruborẽ fore in iuris iniquitate:quam si p ĩdignitatẽ eoz p̃tereant.Huius generis oratiões cum assensu auditæ ĩcitauere quosdã ad petẽdum tribunatũ militũ:aliũ alia de cõmodis plebis laturum se in magistratu profitẽtẽ:agri publici diuidẽdi:coloniarũq; deducẽdaz ostẽtate spes:& uectigali possesso/ribus agroz impositio in stipẽdium militum erogandi æris.Captatũ deinde tẽpus ab tribunis militũ quo p discessum hominum ab urbe:cum patres clandestina denũciatione reuocati ad diẽ certũ eẽnt: senatusconsultum fieret absentibus tribunis plebis:ut quoniam Volscos in Hernicoz agros p̃datum exisse fama eẽt:ad rẽ ispiciẽdam tribuni militum ꝓficiscerẽt:cõsulariaq; comitia haberẽt.Profecti.A. Claudium filium decẽuiri p̃fectum urbis reliquerũt impigrũ iuuenem: etiã ĩde ad ĩcunabilis ĩbutum odio tribunoz plebis nec cum absentibus iis:qui senatuscõsultum fecerãt:nec cũ Appio:trãsacta re qd̃ contẽderent:fuit.Creati consules. A.Sempronius:&.Qu.Fabius.Vibulanus.Peregrina res:sed memoria digna traditur eo ãno facta.Vulturnũ hetruscoz urbem quæ nũc. Capua est ab samnitibus captam Capuãq; ab duce eoz Capi:uel quod propius uero é a cãpestri agro appellatã.Cepere ãt prius:bello fatigatis hetruscis:ĩ societatem urbis agrorumq; acceptis:deide festo die grauatos uino epulisq; ĩcolas ueteres noui coloni nocturna cæde adorti.His rebus actis consules ii quos diximus:idibus decembris magistratũ occepere.Iã nõ solũ:qui ad id missi erãt:rettulerũt ĩminere uolscum bellum:sed legati quos ab latinis & hernicis nũciabãt:nõ ante unquam uolscos nec ducibus legẽdis:nec exercitui scribendo ĩtẽtiores fuisse:Vulgo fremere:aut ĩ perpetuum bellum armaq; obliuioni dãda iugumq; accipiẽdum: aut iis: cũ quibus de imperio certet:nec uirtute:nec paciẽtia:nec disciplina rei militaris cedendum eẽ. Haud uana attulere sed nec perĩde patres moti sunt.&.A.Sempronius:cui ea prouincia sorte euenit tã quam cõstãtissimæ rei fortuna frætus:quod uictoris populi exercitum aduersus uictos duxisset:oia temere ac negligẽter egit:adeo ut disciplinæ romanæ plus ĩ uolsco exercitu:quam ĩ romano esset.Ergo fortũa:ut sæpe alias:uirtutem est secuta primo.Prælio:quod a Sempronio incaute ĩcõsulteque commissum:est nõ subsidiis firmata acie:nõ eqte apte locato concursum est:clamor ĩdiciũ primũ fuit:quo res ĩclinatura esset:excitatior crebriorq; ab hoste sublatus:ab romanis dissonus:impar:segnis:sæpe iteratus incerto clamore ꝓdidit pauorẽ aioz:eo ferocior illatus hostis urgere scutis:micare gladiis alterna ex parte nutant circũspectantibus galeæ:& incerti trepidant:applicantq; se turbæ:signa nunc resistẽtia deferuntur ab antesignanis:nũc inter suos manipulos recipiuntur.Nõdum fuga certa:nõdum uictoria erat:tegi magis romanus:quam pugnare.Volsci iferre signa:urgere aciem:plus cædis hostiũ ui/ A. Sempronio consul. Q.Fabio uibulano uĩ Capua

dere:quam fugæ.Iam ĩ oĩbus locis ceditur nequicq̃ Sempronio conſule obiurgãte atque hortãte:ni/
Sex. Tẽ hil nec imperium:nec maieſtas ualebat:dataq; mox terga hoſtibus forẽt:ni.Sex. Tempanius decurio
panius eqtum labẽte iam re: præſenti aĩo ſubueniſſet:q cum magna uoce exclamaſſet:ut equites: qui ſaluã rẽ
publicã uellent eſſe:ex equis deſilirent:oĩum turmaꝝ equitibus uelut ad conſulis ĩperium motis:niſi
hæc:inquit:armata cohors ſiſtat ĩpetum hoſtiũ:actum de imperio eſt:ſequimini pro uexillo cuſpidem
meã oſtendite romanis:uolſciſq; neq; eqtibus uobis ullos equites:neq; peditibus eẽ pedites pares.Cũ
clamore approbata adhortatio eẽt:uadit alte cuſpidẽ gerens:quacũq; incedunt:ui uiã faciunt:eo ſe ĩfe/
runt obiectis parmis:ubi ſuoꝝ plurimũ laborem uident: reſtituunt oĩbus locis pugnã:in quæ eos ĩpe/
tus tulit:nec dubiũ erat:qn ſi tam pauci ſimul obire oĩa poſſent:terga daturi hoſtes fuerint.Et cũ iam
parte nulla ſuſtinerent:dat ſignũ uolſcus ĩperator:ut parmatis nouæ cohorti hoſtiũ locus detur: dõec
ĩpetu illatis ab ſuis excludant.Quod ubi factũ eſt:intercluſi equites cũ nec prorumpere eadẽ:qua tran
ſierant:poſſent:ibi maxime cõfertis hoſtibus:qua uiã fecerant:& cõſul legioneſq; romanæ:cũ quod te
gimen modo oĩs exercitus fuerat:nuſq; uiderent:ne tot fortiſſimos uiros intercluſos opprimeret ho/
ſtis:tendunt in quẽcunq; caſum:diuerſi uolſci hinc conſulẽ:ac legiones ſuſtinere:altera fronte inſtare
Tempanio atq; equitibus.Qui cum ſæpe conati nequiſſent perrumpere ad ſuos:tumulo quodã occu
pato:in orbem ſe tutabantur:nequaq̃ multi:nec pugnæ finis ante noctem fuit.Conſul quoq;:nuſq̃ re/
miſſo certamine:dum quicq̃ ſuperfuit luminis:hoſtem tenuit.Nox incertos diremit.Tantuſq; ab im
prudentia euentus utraq; caſtra tenuit pauor:ut:relictis ſauciis:& magna parte impedimentoꝝ:ambo
pro uictis exercitus ſe ĩ montes proximos reciperẽt. Tumulus tamẽ circũſeſſus ultra mediam ẽ noctẽ
Atť ãci quo cum circũſedentibus denunciatũ eſſet caſtra deſerta eſſe:uictos rati ſuos & ipſi:qua quẽq; in tene
pitẽ pu bris pauor tulit:fugerunt.Tempanius metu inſidiaꝝ ſuos ad lucem tenuit:digreſſus deinde ipſe cum
gnæ paucis ſpeculatũ:cum ab ſauciis hoſtibus ſciſcitando compiſſet caſtra uolſcoꝝ deſerta eſſe:lætus ab tu/
euentũ mulo ſuos deuocat:& in caſtra romana penetrat.Vbi cũ uaſta deſertaq; oĩa atq; eandem:quã apud ho/
ſtes fœditatem inueniſſet:priuſq̃ uolſcos cognitus error reduceret:quibus poterat ſauciis ductis ſecũ:
ignarus:quam regionẽ conſul petiſſẽt:ad urbẽ proximis itineribus pergit:Iam eo fama pugnæ aduer/
ſæ:caſtrorũq; deſertoꝝ perlata erat:& ante oĩa deplorati erãt equites nõ priuato magis:quam pubilco
luctu. Fabiuſq; conſul: terrore urbi quoq; iniecto:ſtationes ante portas agebat:cũ equites ꝑcul uiſi nõ
ſine terrore ab dubiis:quinam eſſent:moꝝ cogniti tãtam ex metu lætitiã fecere:ut clamor urbem per/
uaderet gratulantiũ ſaluos uictoreſq; rediſſe equites:& ex mœſtis paulo ante domibus:quæ complo/
rauerant ſuos:ꝑcurrereť in uias:pauidæq; matres ac cõiuges oblitæ præ gaudio decoris obuiã agmi
ni occurrerent:in ſuos quæq; ſimul corpore atq; aĩo uix præ gaudio compotes effuſæ.Tribũis plebis:
qui.M.Poſthumio.&.T.Quintio diem dixerãt:quod ad Veios eoꝝ opera male pugnatum eſſet:occa
ſio uiſa eſt per recens odiũ Sempronii conſulis renouandæ in eos inuidiæ.Itaq; aduocata contione cũ
proditam Veiis remp.eſſe ab ducibus:proditum deinde:quia illis impune fuerit:in Volſcis ab conſu/
le exercitum:traditos ad cædem fortiſſimos eqtes:deſerta fœde caſtra uociferati eẽnt.C.Iunius unus
ex tribunis Tempanium equitem uocari ſuſſit:coramq; eis Sexte Tempani:inquit:quæro de te:arbi/
treris ne.A.Sempronium conſulem aut in tempore pugnam iniſſe:aut firmaſſe ſubſidiis aciem:aut ul
lo boni cõſulis functum officio:& cum ipſe uictis legionibus romanis tuo cõſilio equitem ad pedites
deduxeris:reſtitueriſq; pugnam:excluſo deindẽ ab acie noſtra tibi atq; equitibus num aut conſul ipſe
ſubuenerit:aut miſerit ꝑſidium:poſtero deniq; die ecquid præſidii uſq̃ habueris:an tu cohorſq; in ca
ſtra ueſtra uirtute proruperitis:ecquem in caſtris conſulem:ecquem exercitum inueneritis:an deſer/
ta caſtra relictos ſautios milites:Hæc pro uirtute tua fideq;:qua una hoc bello reſpublica ſtetit:dicẽda
tibi ſunt hodie.Deniq; ubi.A.Sempronius:ubi legiones noſtræ ſint:deſertus ſis an deſerueris cõſulẽ
Tẽpanii exercitumq;:uicti:deniq; ſimus an uicimus:Aduerſus hæc Tẽpanii oratio incompoſita fuiſſe dicitur
facinus cæteꝝ militariter grauis:nõ ſuis uana laudibus:nõ crimine alieno læta.Quãta prudẽtia rei bellicæ in
A.Sempronio eẽt:nõ militis de impatore æſtimationem eẽ:ſed Po.Ro.fuiſſe:cum eum comitiis cõ/
ſulem legeret.Itaq; ne ab ſe impatoria cõſilia:nec cõſulares artes exquireret:quæ pẽſitanda quoq; ma/
gnis animis atq; igeniis eẽnt:ſed quod uiderit referre poſſe.Vidiſſe aũt ſe prius:quam ab acie interclu
deret:cõſulem ĩ prima acie pugnantẽ:adhortantẽ iter ſigna romana:tælaq; hoſtium uerſantẽ: poſtea
ſe ab cõſpectu ſuoꝝ ablatum ex ſtrepitu & clamore ſenſiſſe uſq; ad noctem extractum certamen: nec
ad tumulum:quẽ ipe tenuerat:præ multitudine hoſtium perrumpi potuiſſe.Exercitus ubi eẽt:ſe ne/
ſcire arbitrari:uelut ipſe in re trepida loci ꝑſidio ſe ſuoſq; ſit tutatus:ſic conſulẽ ſeruãdi exercitus cauſa
loca tutiora caſtris cepiſſe:Nec uolſcoꝝ meliores res eſſe credere quam Po.Ro.fortunam:noctẽq; oĩa
terroris mutui impleſſe:ꝑcantẽq; demum ne ſe feſſum labore ac uulneribus tenerẽt:cum ingẽti lau/
de nõ uirtutis magis:quam moderatiõis dimiſſum accipio.Cum agerẽtur hæc iam cõſul uia lauicana
ad fanum quietis erat:eo miſſa paluſtra iumẽtaq; alia ab urbe:exercitũ affectum plælio ac uia noctur/
na excepere.Paulopoſt in urbem ẽ igreſſus cõſul nõ ab ſe magis enixe amouẽs culpam:quam Tempa
Atť tẽ/ nium meritis laudibus ferens.Mæſtæ ciuitati ab re male geſta & iratæ ducibus.M. Poſthumius reus
panii obiectus:q tribunus militum ꝑ cõſule ad Veios fuerat:decẽmilibus æris grauis damnatur.T.Quintiũ
mode/ collegã eius:quia ĩ Volſcis cõſul auſpitio dictatoris Poſthumii Tuberti:& ad Fidenas legatus dictato/
ſtã ora/ ris alterius Mamerci Aemylii res proſpere geſſerat:totã culpã eius tpis ĩ prædãnatũ collegã trãſferẽtẽ
tionem oẽs tribus abſoluerẽt ꝓfuiſſe ei Cincinati ꝑris memoria diciť uenerabilis uiri & exactæ iã ætatis:Capi

tolinus Quītius ſuppliciter orās ne ſe breui reliquo uitæ ſpacio tam triſtē nūciū ferre ad Cincinatū pa
terēt. Plebs tribunos plebis abſentes. Sex. Tēpaniū. A. Selliū: & Antiſtiū. & Spuriliū fecit: quos & p cētu
riōibus ſibi p̄fecerāt Tēpanio auctore eqtes. Senatus: cū odio Sēpronii cōſulare nomē offenderet: tribu
nos militū cōſulari poteſtate creari iuſſit. Creati ſunt. L. Manilius Capitolinus. Qu. Antonius Meren
da. L. Papyrius Mugillāus. Prīcipio ſtatim anni. L. Hortēſius tribunus plebis. A. Sēpronio cōſuli anni
prioris diē dixit: quem cū quattuor collegæ inſpectāte populo romano orarent ne impatoré ſuū ob
noxiū: ī quo nihil p̄ter fortunā rep̄hendi poſſet: uexaret: ægre Hortēſius pati tēptationē eā credens eē
p̄ſeuerantiæ ſuæ: nec p̄cibus tribunor̄: q̄ ī ſpēm mō iactent: ſed auxilio cōfidere reū. Itaq; mō ad eū cō
uerſus ubi illi patritii ſpiritus ubi ſubnixus & fidēs innocentiæ aīus eſſet: q̄rebat: ſub tribunitia umbra
conſularē uir̄ delituiſſe: mō ad collegas: uos āt: ſi rē p̄ pago: quid acturi eſtis? an erepturi qdē ius populo
& euerſuri tribunitiā ptātem? Cū illi & de Sēpronio: & de oībus ſummā populi romāi ptātem eē dice
rent: nec ſe iudiciū populi tollere: aut uelle: aut poſſe: ſed ſi p̄ces ſuæ pro īpatore: q ſibi parētis eſſet loco
nō ualuiſſent: ſe ueſtē cū eo mutaturos. tū Hortenſius nō uidebit: inqt: plebs romana ſordidata tribu
nos ſuos. A. Sēpróniū nihil moror: q̄ndo hoc eſt ī īperio cōſecutus: ut tam carus eēt militibus: nec pie
tas quattuor tribunor̄: q̄ Hortēſii tam placabile ad iuſtas p̄ces ingeniū pariter plebi patribuſq; gratior
fuit. Nō diutius fortuna eqs indulſit: qui ambiguā uictoriā pro ſua amplexi fuerāt: p̄ximo anno. Gn. Gn. Fa/
Fabio Vibulano & T. Quītio Capitolino filio Capitolini cōſulibus: ductu fabii: cui ſorte ea prouincia bius. T.
euenerat nihil dignū memoratu actū: cum trepidam tātum oſtēdiſſent aciē: equi turpi fuga fundūtur Quīti⁹
haud mago conſulis decore. Itaq; triūphus negatus: cæter̄ ob ſempronianæ cladis eleuatā ignominiā cōſu.
ut ouans urbē intraret cōceſſum eſt. Quēadmodū bellum minore: q̄ timuerāt: dimicatione erat perſe
ctum: ſic in urbe ex trāquillo: nec opinata moles diſcordiar̄ inter plebē ac patres exorta ē: cœpta a du/
plicando quæſtor̄ nūero: q̄ ré: preter duos urbanos q̄ſtores: duo q conſulibus ad miniſteria belli p̄ſto/ Quæ/
eſſent a cōſulibus relatā: cū & patres ſumma ope approbaſſent: cōſulibus tribuni plebis certamē intule ſtores
runt ut pars quæſtor̄ (nā ad id tp̄s patritii creati erant) ex plebe fieret: aduerſus quā actiōem primo &
cōſules: & patres ſumma ope ānixi ſunt: concedendo deinde ut quēadmodū in tribunis conſulari po/
teſtate creandis uſi ſunt: id æquæ ī q̄ſtoribus liber̄ eſſet arbitriū populi romani: cū par̄ proficerēt: to
tam rem de augēdo q̄ſtor̄ numero omittunt. Excipiunt omiſſam tribuni aliæq; ſubinde: inter quas
& agrariæ legis ſeditioſæ actiones exiſtunt: p quos motus cū ſenatus conſules: q̄ tribunos creari mallet
neq; poſſet per interceſſiones tribunitias ſenatuſcōſultum fieri: reſp. a cōſulibus ad īterregnum: neq;
id ipſum (nam coire patritios tribuni prohibebāt) ſine certamine īgēti redit. Cum pars maior ī ſequen
tis ān per nouos tribunos plebis: & aliquot īterreges certaminibus extracta eſſet modo prohibētibus
tribunis patritios coire ad prodēdum īterregem: modo īterregem īterpellātibus ne ſenatuſcōſultum
de comitiis cōſularibus faceret. Proſtremo. L. Papyrius Mugilanus proditus interrex caſtigando nunc
patres: nūc tribūos plebis deſertā omiſſamq; ab hoībus remp. deor̄ prouidētia curaq; exceptam me/
morabat: ueiētibus īduciis & cūctatione equorum ſtare: unde ſiquid iſtrepat terroris ſine patritio ma
giſtratu placere remp. opprimi: nō exercitum: nō ducem ſcribēdo exercitui eē: an bello iteſtino bellum
externum populſaturos? quæ ſi ī unum cōueniāt: uix deor̄ opibus: quin obruatur romana res: reſiſti
poſſē: quin illi remittēdo de ſumma q̄ſq; iuris: mediis diis copularēt cōcordiam: patres patiēdo tribu
nos militum p cōſulibus fieri: tribunos plebis nō iter cedēdo quo minus q̄ttuor q̄ſtores p̄miſcue de
plebe ac patribus libero ſuffragio populi fierēt. Tribunitia primū comitia ſunt habita creati tribuni cō
ſulari ptāte oēs patricii. L. Quintius Cincinatus tert. Sex. Furius Medullinus iter̄ Martius Manlius &
A. Sempronius. Hoc tribuno q̄ſtor̄ comitia habente: petētibuſq; iter aliquot tribunos plebeios filio Comi/
Antiſtii tribuni plebis: & fratre alterius tribuni plebis Sex. Pompilii: nec poteſtas nec ſuffragatio eorū tia Tri/
ualuit: qn quor̄ patres auoſq; cōſules uiderant: eos nobilitate p̄ferrent. Furere oēs tribuni plebis: ante bunor̄
oēs Pompilius Antiſtiuſq; q repulſa ſuor̄ accenſi qd nam id rei eēt? nō ſuis beneficiis. nō patrum iniu militū
riis: nō deniq; uſurpādi libidine: cum liceat: quod nō ante licuerit: ſi nō tribunum militarē ne q̄ſtorem Comi/
qdem quēquā ex plebe factum: nō ualuiſſe patris p filio fratris p fratre p̄ces tribunor̄ plebis: poteſta tia q̄ſto
tis ſacroſanctæ ad auxilium libertatis creatæ. Fraudē p̄fecto in re eē: &. A. Sempronium comitiis plus rum
artis adhibuiſſe: quam fidei: eius iniuria q̄ri ſuos honore deiectos. Itaq; cum in īp̄m & īnocētia tutum
& magiſtratu: ī quo tūc erat: īpetus fieri non poſſet: flexere iras in. C. Sēpronium patruelē. A. Sēpronii
eiq; ob ignominiam uolſci belli adiutore collega. M. Canuleio diem dixere: ſubīde ab eiſdem tribunis
mētio in ſenatu de agris diuidendis illata eſt: cui actioni ſemp accerrime. C. Sempronius reſtiterat: ra/
tus id: quod erat: aut depoſita cauſa leuioré futur̄ apud patres reum: aut p̄ſeuerantem ſub iudicii tp̄s
plebem offenſurum aduerſæ iuidiæ obiici maluit: & ſuæ nocere cauſæ: quam publicæ deeſſe: ſtetitq; ī
eadem ſentētia: nequa largitio ceſſura in trium gratiam tribunor̄ fieret: nec tum agrum plebi: ſed ſibi
inuidiam quæri: ſe quoq; ſubitur̄ eam tēpeſtatem forti aīo: nec ſenatui tanti ſe ciuem: aut quēquā ali/
um debere eē: ut in parcendo uni malum publicum fiat. Nihilo demiſſiore aīo: cum dies uenit: cauſa
ipſa p ſe dicta nequicq̄ oīa expertis patribus ut mitigarēt plebem: quindecīmilibus æris damnatur.

Eodem anno Poſthumia uirgo ueſtalis de inceſtu cauſam dixit crimini obnoxia ob ſuſpicionē p̄p
cultum amœniorē: īgeniūq; liberius quā uirginē decet: par̄ abhorrēs famā ampliatā: deinde abſolutā
p collegii ſnīa: pōtifex maximus abſtinere iocis. coliq; ſanctæ potius: quā ſcire iuſſit. Eodē āno a cāpa/
nis Cumæ: quā græci tum urbē tenebāt: capiūtur. Inſequēs ānus tribūos militū cōſulari ptāte habuit

Ampliatū qd ampliare ſic exaſconio require

Agrippā Meneniū Lanatū.P.Lucretiū tricipitinū:&.Sp.Nautiū Annus felicitate po.Ro.picūlo potius ingēti:quā clade īſignis.Seruitia:urbem:ut īcenderēt:diſtātibus locis cōiuratūt:populoq; ad opē paſſim ferēdā tectis ītento:ut arcē capitoliūq; armati occuparēt.Auertit nefanda cōſilia iuppiter: idicioq; duoꝝ cōphēſi fontes pœnas dederūt:indicibus denamillia grauis eris:q̄ tum diuitiæ habebanť:ex ærario numerata:& libertas p̄miū fuit.Bellū inde ab eqs reparari cœptū:& nouos hoſtes leuicanos cō ſilia cū ueiētibus iūgere haud īcertis auctoribus Romā eſt allatū.Equoꝝ iam uelut āniuerſariis armis aſſueuerat ciuitas.Lauicos legati miſſi:cū reſponſa īde rettuliſſent dubia:qbus nec tūc bellū parari: nec diuturnā pacem fore appareret:tuſculanis negotiū datum auerterēt aīos:neqd noui tumultus Lauicis orireť.Ad īſequētis āni tribunos militū conſulari ptāte inito magiſtratu ab Tuſculo legati uenerūt.L. Sergiū Fidenatē.M.Papyriū Mugilanū:& Claudiū Seruiliū.A.Seruilii Priſci filiū: quo dictatore Fidenæ captæ fuerāt:nūciabāt legati lauicanos arma cepiſſe:& cū equoꝝ exercitu depopulatos agrū tuſculanum caſtra ī Algido poſuiſſe.Tum lauicanis bellū īdictū:factoq; ſenatuſcōſulto: ut duo ex tribunis ad bellū p̄fiſciſcerenť:unus res Romæ curaret:Certamē ſubito ĩter tribunos exortū ſe q̄ſq; belli ducē potioꝝ ferre:curā urbis ut īgratam ignobileq; aſpernari.Cū paꝝ decoꝝ ĩter collegas certamē mirabū di p̄es cōſpicerēt.Q.Seruilius quādo nec ordinis huius ulla:inqt:nec reipublicæ eſt uerecūdia: patria maieſtas altercationē iſtā dirimet:filius meus extra ſortē p̄erit urbi:bellū utinā:q appetūt:cōſideratius cōcordiuſq;:quā cupiūt:gerāt.Delectū haberi nō ex toto paſſim populo placuit: decē tribus ſorte ductæ ſunt:ex his ſcriptos iuniores duo tribuni ad bellum duxere.Cœpta ĩter eos in urbe certamĩa cupiditate eadē īperii multo impēſius in caſtris accēdi:nihil ſentire idem p̄ ſnĩa pugnare: ſua cōſilia uelle: ſua imperia ſola rata eē:contemnere īuicem & contemni:donec caſtigātibus legatis tandē ita cōparatū eſt:ut alternis diebus ſummā īperii haberēt.Quæ cum allata Romā eēnt:dicit.Q. Seruilius ætate: & uſu doctus precatus ab diis immortalibus:ne diſcordia tribunorum lachrymoſior reipu.eſſet: quā ad Veios fuiſſet:& uelut haud dubia clade imminēte intimaſſe filio ut milites ſcriberet:& arma pararet.

Ro.clades

Nec falſus uates fuit:nā ductu.L.Sergii.cuius dies īperii erat:loco iniquo ſub hoſtiū caſtris:cū (quia ſimulato metu recep̄at ſe hoſtis ad uallū) ſpes uana expugnandi caſtra eo traxiſſet:repētino īpetu equorum p̄ ſupinā uallem fuſi ſunt:multiq; ī ruina maiore:q̄ fuga opptesſi obtrūcatiq;:Caſtra eo die ægre retenta.Poſtero die circūfuſis iam magna ex p̄te hoſtibus:p̄ auerſam portā fuga turpi deferunť:duces legatiq;:& qđ circa ſigna roboris de exercitu fuit.Tuſculū petiere:palantes alii p̄ agros paſſim multis itineribus:maioris:q̄ accepta erat cladis:nuncii Romam contenderūt.Minus trepidationis fuit:quod euentus timori hoīum congruens fuerat:& q̄ ſubſidia:q̄ reſpicerent in re trepida:p̄parata erant ab tribuno militū:iuſſuq; eiuſdē p̄ minores magiſtratus:ſedato in urbe tumultu:ſpeculatores propere miſſi nunciauere Tuſculi duces exercitūq; eſſe:hoſtē caſtra loco nō mouiſſe.& qđ plurimū aīoꝝ fecit:dictator ex ſenatuſcōſulto dictus.Quintus Seruilius Priſcus:uir cuius p̄uidētiā in rep.cū multis aliis tēpeſtatibus ante experta ciuitas erat:tū euētu eius belli:qđ uni certamē tribunoꝝ ſuſpectum:ante rem male geſtā:fuerat.Magiſtro eqtū creato a quo ipſo tribuno militū dictator erat dictus filio ſuo:ut tradidere qdā:nam alii Halā Seruilium magiſtrū eqrum eo anno fuiſſe ſcribūt:nouo exercitu p̄fectus ad bellū:accitis:q Tuſculi erant:duo millia paſſuū ab hoſte locum caſtris cepit.Tranſierat ex re bene geſta negligētia ſup̄biaq; ad equos:q̄ in romenis ducibus fuerat:Itaq; primo ſtatim p̄lio:cū dictator eqtatu ātesignāos hoſtiū turbaſſet:legionū īde ſigna īferri p̄pere iuſſit:ſignifeꝝ quoq; ex ſuis unū cūctantē occidit:tātus ardor ad dimicādū fuit:ut īpetū eq nō tulerīt:uictiq; acie cū fuga effuſa petiſſent caſtra:breuiore tpe & certamine minor caſtoꝝ oppugnatio fuit:q̄ p̄liū fuerat:direptiſq; caſtris cū p̄dā dictator militi cōceſſiſſet:ſecutiq; fugiēte ex caſtris hoſtē eqtes renūciaſſent oēs lauicāos uictos:magnā partem

Lauici ſed labici potiꝫ

equoꝝ Lauicos cōfugiſſe:poſtero die ad Lauicos ductus exercitus oppidumq; corona circūdatū:ſcalis captū ac direptū eſt.Dictator:exercitu uictore romā reducto die octaua:q̄ creatus erat magiſtratu ſe abdicauit:& opportune ſenatus:priuſquā a tribunis plebis agrariæ ſeditiōis mentiōes illatæ de agro lauicano diuidendo fierēt:cenſuit frequēs coloniā Lauicos deducendam: coloni ab urbe mille quingenti miſſi bina iugera acceperūt.Captis Lauicis ac deīde tribunis militum cōſulari ptāte Agrippa Menenio Lanato:&.P.Lucretio tricipitino iteꝝ oībus his:&.Sp.Rutilio Craſſo:& iſequēti āno.A. Sempronio Atracino tertiū:& duobus iteꝝ.M.Papyrio Mugilano:&.Sp.Nautio Rutilio:biēnium trāquillæ externæ res:diſcordia domi ex agrariis legibus fuit.Turbatores uulgi erant.Sp.Mecilius q̄rtum:& Metilius tertiū tribuni plebis ambo abſentes creati:& cū rogationē p̄mulgaſſent:ut ager ex hoſtibus captus uiritim diuideret magnæq; partis nobiliū eo plebiſcito publicarēť fortunæ:nec enī ferme quicq̄ agri:ut ī urbe alieno ſolo poſita:nō armis partū erat:nec qđ ueniſſet aſſignatūue publice eſſet:p̄terq̄ plebs habebat.Atrox plebi patribuſq; propoſitū uidebatur certamen:nec tribuni millitum nunc in ſenatu:nunc in cōſiliis priuatis principum cogendis uiam cōſilii inueniebāt: tunc.Ap.Claudius nepos eius:qui decēuir legibus ſcribendis fuerat:minimus natu ex patrū cōſilio dicitur dixiſſe:uetus ſe ac faſtidiare conſilium domo afferre:proauum ſuum.Ap.Claudium oſtēdiſſe uiam unam diſſoluēdæ tribunitiæ poteſtatis:per collegarum ĩterceſſionem:facile homines nouos auctoritate principū de ſententia deduci:ſi temporum interdum potius:q̄ maieſtatis memor adhibeatur oratio:pro fortuna illis animos eſſe:ubi uideant collegas principes agendæ rei gratiam omnem ad plebem præoccupaſſe nec locum in ea relictū:ſibi haud grauate acclinaturos ſe ad cauſam ſenatus:per quam uniuerſo ordini cū primoribus ſe patrum concilient. Appropantibus cunctis & ante omnis. Qu.Seruilio Priſco: quod

nō degenerassēt ab stirpe claudia collaudāte iuuenē:negotiū datur:ut quos:qsq; possēt:ex collegio tribunoꝝ ad intercessionē ꝓlicerēt.Missō senatu ꝓhensantur ab prīcipibus tribuni suadēdo monēdo pollicēdoq; gratū id singulis priuatim:gratū uniuersō senatui fore:sex ad ītercessionē cōparauare. Postero die cū excōpositō relatū ad senatū:eēt:de seditione:quā Mecilius Metiliusq; largitiōe pessimi exēpli cōcirent:& oīones a primoribus patrū habitæ sunt:ut ꝓ se quisq; iā nec cōsiliū sibi suppetere diceret:nec se ullā opē cernere aliam usquā ꝓterq; ī tribunicio auxilio:ī eius potestatis fidē circūuentam remp.tanq; priuatā inopem cōfugere:preclaꝝ ipsis potestatiq; esse nō ad uexādum senatum discordiāq; ordinum mouēdam:plus ī tribunatu uirium esse:quam ad resistēdum improbis collegis.Fremitus deinde uniuersi senatus ortus:cū ex omnibus partibus curiæ tribuni appellarētur:tum silētio facto:ii:qui præparati erāt gratia prīcipū:quā rogationē a collegis ꝓmulgatā senatus cēseat dissoluēdæ reip.cē:ei se ītercessuros ostēdūt.Gratiæ īterceſſoribus a senatu actæ.Latores rogatiōis cōcione aduocata ꝓditores cōmodoꝝ plebis ac seruos cōsulariū appellātes:aliaq; truci oratiōe ī collegas iuecti actionē deposuere.Ardua bella īsequēs annus habuisset:quo.P.Cornelius Cossus.C.Valerius Potitus.Quītius Cincinatus.Gn. Martius:&.M.Fabius Vibulanus tribuni militū cōsulari ptāte fuerāt:nisi ueiēs bellū religio prīcipū distulisset:quoꝝagros tyberis sup ripas effusus maxīe ruinis uillaꝝ uastauit:simul equos triēnio ante ac cepta clades ꝓhibuit Volanis suæ gētis populo præsidiū ferre:Excursiōes īde ī cōfinem agrū leuicanū factæ:nouisq; colōis bellum illatum:Quā noxam cum se cōsensu oīum equoꝝ defensuros sperassent: deserti ab suis nec memorabili quidem bello per obsidiōem leuemq; unā pugnā:oppidū & fines amisere:Temptatū ab.L.Decio tri:ple.ut rogatiōem ferret:qua Volas:quoq;:sicut Lauicos colōi mitterētur: per īterceſſionē collegaꝝ:qui nullū plebiscitum:nisi auctoritate senatus passuros se perferri ostēderūt: discussum ē.Volis īsequēte āno receptis:equi colōiaq; eo deducta:nouis uiribus oppidū firmarūt.Tribunis militū Romæ cōsulari potestate Gn.Cornelio Cossō.L.Valerio Potito.Q.Fabio Vibulano iteꝝ &.M.Posthumio Regillēsi:huic bellū aduersus equos ꝓmissum est:prauæ mētis homini quā tamē uictoria magis:quā bellū ostēdit.Nā exercitu īpigre scripto ductoq; ad Volas:cū leuibus præliis equorū aios fregisset:postremo ī oppidum irrupit:deīde ab hostibus ī ciues certamē uertit:& cum īter oppugnationem prædam militis fore edixisset:capto oppido:fidem mutauit.Eam magis adducor:ut credā iræ causam exercitui fuisse:quam quod ī urbe nuper direpta:colōiaq; noua mius prædicatiōe tribuni prædæ fuerit.Auxit eam iram:posteaquam ab collegis accersitus propter seditiōes tribūicias ī urbē reuertit:audita uox eius ī cōciōe stolida ac prope uecors:qua.M.Festo tribu.ple.legem agrariam ferēti:simul Volas quoq; ut mitterētur coloni:laturum se dicēti dignos enim esse:qui armis cepissent: eorum urbem agrumq; uolanum esse:malum quidem militibus meis:īquit:nisi quieuerint: quod auditum nō cōcionem magis:quam mox patres offendit.Tribu.ple.acer nec īfacūdus nactus īter aduersarios superbum īgenium immodicamq; līguam:quam irritādo agitādoq; ī eas impelleret uoces:quæ iuidiæ non ipsi tātum:sed causæ atq; uniuersō ordini essent:neminem ex collegio tribunorum militum sæpius quam Posthumium ī disceptationem trahebat.Tum uero secūdum tam sæuum atq; inhumanū dictum:auditis:īquit:quirites sicut seruis malum minātem militibus:tamē hæc bællua dignior uobis tāto honore uidebitur:quam qui uos urbe agrisq; donatos ī colonias mittūt:qui sedem senectuti uestræ prospiciunt:qui pro uestris commodis aduersus tam crudeles supbosq; aduersarios depugnāt. Incipite deīde mirari:cur pauci iam uestrā suscipiebant causam: qd ut a uobis ſperēt:an honores quos aduersariis uestris potiusquam ꝓpugnatoribus datis? Ignem uīstis modo uoce huius audita: quid id refert? iam suffragium detur:hūc:qui malum uobis minatur:iis qui agros:sedesq;: ac fortūas stabilire uolunt:præferetis.Perlata hæc uox Posthumii ad milites multo ī castris maiorem īdignationem mouit:prædæ ne īterceptorem fraudatoremq; etiam malum minari militibus? Itaq; cum fremitus aperīre esset:& quæstor.P.Sestius eadem uiolentia coercere seditionem putaret posse: qua mota erat: misso ad uociferātem quendam militem lictore:cum īde clamor & iurgium oriretur:saxo ictus turba excedit:insuper īcrepante:qui uulnerauerat:habere quæstorem quod imperator eēt militibus minatus: Ad hūc tumultum accitus Posthumius asperiora oīa fecit acerbis quæstionibus:crudelibus suppliciis postremo cum modū iræ nullū faceret ad uociferatiōem eorum:quos necari sub crate iusserat cōcursu facto:ipse ad īterpellātis pœnam uecors de tribunali decurrit:ibi cum summouētes passim lictores cēturionesq; uexarēt turbā:eo īdignatio erupit ut tribunus militum ab exercitu suo lapidibus cooperiretur.Quod tam atrox facinus posteaquā est Romā nūciatum:tribunis militum de morte collegæ quæstiōes decernētibus tri.ple.ītercedebāt:sed ea cōtentio ex certamīe alio pēdebat:quod cura īcesserat: patres ne metu quæstionum plebs iraq; tribunos militū ex plebe crearet:tēdebantq; summa ope:ut consules crearentur.Cum senatusconsultū fieri tri.ple.nō paterentur:iidem intercederent consularibus comitiis:res ad īterregnum rediit:uictoria deīde penes patres fuit:quod Quinto Fabio Vibulano interrege comitia habente:consules creati sunt.A.Cornelius Cossus:&.L.Furius Medulinus.His consulibus principio anni senatusconsultum factum est:ut de q̄stione Posthumianæ cædis tribuni primo quoq; tempore ad plebem ferrent:plebsq; præficeret quæstioni quem uellet:a plebe consensu populi consuli bus negotium mandatur:qui summa moderatione ac lenitate per paucorum supplicium: quos sibimetipsos conscisse mortem satis creditum est:transacta re nequiuere tamen consequi:ut nō ægerrime id plebs ferret:iacere tādiu irritas sanctiones:quæ de suis commodis ferrentur:cum īterim de sanguīe aq; supplicio suo latā legem cōfestim exerceri:& tantam uim habere.Aptissimum tempus erat: uidica-

Volæ de eqs capte

Posthumius Tri.mi. a militi bꝰ occiditur A.Cornelius. L.Furiꝰ consul.

tis ſeditiõibus delinimẽtum animis uolani agri diuiſioné obiici:quõ facto minuiſſent deſyderiũ agra/
riæ legis:quæ poſſeſſo per iniuriã agro publico patres pellebat: Tũc hæc ipſa ĩdignitas augebat aíos nõ
in retinẽdis mõ publicis agris:quos ut teneret pertinacé nobilitaté eſſe:ſed ne uacuum qdé agrũ nuper
ex hoſtibus captũ plebi diuidere:mox paucis ut cætera futuꝝ ꝑdæ. Eodẽ anno aduerſus uolſcos popu/
lantes hernicoꝝ fines legiões ductæ a Furio cõſule:cũ hoſte ibi non inueniſſent Ferẽtinũ: quo magna
Feréti/ multitudo uolſcoꝝ ſe contulerat:cepere minus ꝑdæ:quã ſperauerãt:fuit:qd' uolſci:poſteaq; ſpes tuen/
num di exigua erat:ſublatis rebus:nocte oppidũ reliq̃runt:poſtero die ꝑpe deſertũ capitur:hernicis ipe ager
capitur dono datus. Annũ modeſtia tribunoꝝ qetum excepit tri.ple. Licinius. Q. Fabio Ambuſto. C. Furio pe
Qu. Fa tilio cõſulibus. Is cũ pricipio ſtatim anni uelut péſum noís familiæq; ſeditiões agrariis legibus ꝑmul/
bius. C. gandis cieret:peſtilẽtia coorta míacior tamẽ:quã pniciosior:cogitatiões hoíum a foro certaminibuſq;
Finius publicis ad domũ curáq; corpoꝝ nutriẽdoꝝ auertit:minuſq; eã dánoſam fuiſſe:quã ſeditio futura fue
cõſul. rit:credunt. Defuncta ciuitate plurimoꝝ morbis:ꝑpaucis funeribus:peſtilenté annũ inopia frugũ ne/
P. Atra/ glecto cultu agroꝝ. ut plærũq; fit:accepit. P. Atratino. C. Nautio Rutilio cõſulibus. Iã fames:quã peſti/
tius. C. lentia triſtior erat:ni dimiſſis circa oés populos legatis:q ethruſcũ mare:quiq; tyberim accolũt ad fru/
Nautio mentũ mercádũ:annonæ foret ſubuentũ:ſupbe a ſamnitibus:q Capuã habebãt Cumaſq;:legati prohi
cõſul biti cõmertio ſunt:cõtra ea benigne ab ſiculoꝝ tyránis adiuti:maximos cõmeatus ſummo Ethruriæ
Martio ſtudio tyberis deuexit. Solitudiné ĩ ciuitate ægra expti cõſules ſunt:cũ in legatiões nõ plus ſingulis ſe/
Aemili natoribus ĩuentis coacti ſunt binos equites adiicere. Præterq; ab morbo annonaq;:nihil eo biénio inte
us. P. ſtini externiue incõmodi fuit:at ubi hæ ſollicitudines diſceſſere:oía qbus turbari ſolita erat ciuitas:do/
Valerio mi diſcordia foris bellũ exortũ. Martio Aemylio. P. Valerio Potito cõſulibus equi bellũ parabant: uol/
cõſul. ſcis q̃q̃ non publico cõſilio capeſſentibus arma:uolũtariis mercede ſecutis militiã:ad quoꝝ famam ho
ſtium:iam enĩ in latinũ hernicũq; deſcéderant agrũ delectũ habentẽ Valerium cõſulẽ Martius Mene/
nius tribunus plebis legis agrariæ lator cum ĩpediret:auxilioq; tribuni nemo inuitus ſacraméto dice/
ret:repente nũciatur arcé caruétanam ab hoſtibus occupatã eſſe. Ea ignominia accepta cũ apud patres
inuidiæ Menenio fuit:tũ cæteris tribunis iã ante præparatis interceſſoribus legis agrariæ: præbuit iu/
ſtiorẽ cauſam reſiſtendi collegæ. Itaq; cũ res diu ducta per altercationé eſſet cõſulibus deos hominesq;
teſtantibus quicquid ab hoſtibus cladis ignominiæq;:aut iam acceptũ eſſet:aut ĩmineret:culpam pe
nes Meneniũ fore:qui delectũ impediret. Menenio uociferãte:ſi iniuſti domini poſſeſſione agri publi/
ci cederent:ſe moram delectui non facere. Decreto interpoſito:nouem tribuni ſuſtulerunt certamen:
pronunciaueruntq; ex collegii ſententia. P. Valerio cõſuli ſe damnũ aliamq; coercitionẽ aduerſus ĩter/
ceſſionem collegæ:delectus cauſa detrectãtibus militiã ĩnhibẽti auxilio futuros eſſe. Hoc decreto con/
ſul armatus:cũ paucis appellãtibus tribunũ collũ torſiſſet:metu cæteri ſacraméto dixere. Ductus exer/
citus ad caruentanã arcem:q̃q̃ inuiſus ĩfeſtuſq; cõſuli erat:impigre primo ſtatim aduentu deiectis:q in
preſidio erãt:arcẽ recepit:ꝑdatores ex ꝑſidio ꝑ negligẽtiam dilapſi occaſionẽ aperuere ad iuadẽdum:ꝑ/
dæ ex aſſiduis populationibus:qd' oía ĩ locũ tutum cõgeſta erãt:fuit aliq̃tum uænditum ſub haſta:cõ/
ſul ĩ ærarium redigere q̃ſtores iuſſit:tum prædicãs participé ꝑdæ fore exercitũ cum militiã nõ abnuiſ/
ſet:auctæ ĩde plebis ac militum ĩ cõſulem iræ. Itaq; cũ ex ſenatuſcõſulto urbẽ ouãs ĩtroiret:alternis ĩ cõ
diti uerſus militari licétia iactati:quibus cõſul ĩcrepitus:Menenii celebre nomẽ laudibus fuit:cũ ad om
nem métioné tribuni fauor circũſtãtis populi:plauſuq; & aſſenſu cũ uocibus militũ certaret: pluſq; ea
res quã prope ſolemnis militũ laſciuia ĩ cõſulẽ curæ patribus iniecit:& tanq̃ haud dubius ĩter tribunos
militum honos Menenii:ſi peteret cõſularibus comitiis é excluſus. Creati cõſules ſunt. Gn. Cornelius
G. Cor Coſſus:&. L. Furius Medulinus iterum. Nõ alias ægrius tulit plebs tribunicia ſibi comitia nõ cõmiſſa:
nelius. eum doloré quæſtoriis comitiis ſimul oſtẽdit:& ulta eſt:tũc primum plebeiis quæſtoribus creatis:ita
L. Furio ut ĩ quattuor creádis uni patricio Claudio Fabio Ambuſto relíqueretur locus:tres plebeii Quĩtius Si
cõſul. lius. P. Elius &. P. Pipius clariſſimarum familiaꝝ iuuenibus præferrẽtur. Auctores fuiſſe tá liberi popu
lo ſuffragii Icilios accipio:ex familia ĩfeſtiſſima patribus tres ĩ eũ annũ tribunos plebis creatos hi mul/
tarum magnarũq; reꝝ molé auidiſſimo ad ea populo oſtẽtantes:cũ affirmaſſent nihil ſe moturos ſine
quæſtoriis quidem comitiis:quæ ſola promiſcua plebi patribuſq; reliquiſſet ſenatus:ſatis animi popu
lo eſſet:ad id quod tãdiu uellent:& pleges liceret. Pro ingenti itaq; uictoria id fuit plebi:quæſturáq; nõ
honoris ipſius finẽ æſtimabãt:ſed patefactus ad cõſulatum ac triumphos locus nouis hoibus uidebaf.
Patres cõtra nõ pro cõmunicatis:ſed ꝑ amiſſis honoribus fremere:negare:ſi ea ita ſint:liberos tollen/
dos eſſe:qui pulſi maiorum loco:cernẽteſq; alios ĩ poſſeſſiõe dignitatis ſuæ:ſalii:flamineſq; nuſq̃ alio:q̃
ad ſacrificãdum pro populo ſine imperiis ac poteſtatibus relíquãtur:Irritatis utriuſq; partis animis cũ
& ſpiritus plebes ſumpſiſſet:& tres ad popularem cauſam celeberrimi nominis haberet duces: patres
omnia quæſtoriis comitiis ubi utrunq; plebi liceret ſimilia fore cernẽtes:tendere ad cõſulum comitia:
quæ nondum promiſcua eſſent. Icilii cõtra tribunos militum creãdos dicerét:& tandem aliquãdo im
pertiendos plebi honores:ſed nulla erat cõſularis actio:quam impediẽdo id quod petebãt exprimerét
cum mira opportunitate uolſcos:& æquos prædatum extra fines exiſſe ĩ agrũ latinum hernicũq; affer/
tur:ad quod bellũ:ubi ex ſenatuſconſulto cõſules delectũ habere occipiũt:obſtare tũc enixe tribuni ſi/
bi plebiq; eam fortunã oblatam memorãtes. Tres erant & omnes acerrimi uiri generoſiq; iam ut ĩter
plebeios:duo ſinguli ſingulos ſibi cõſules aſſeruãdos aſſidua opera deſumũt:uni cõcionibus data nũc
detinẽda:nũc cõcienda plebs:nec delectũ cõſules:nec comitia:quæ petebant tribuni: expediebãt. Incli/

nante se deide fortuna ad causam plebis:nūcii ueniunt arcem caruētanam:dilapsis ad prædam militibus:qui in p̄sidio erāt:equos interfectis paucis custodibus arcis inuasisse:alios recurrentes in arcē:alios palātes in agris cæsos. Ea aduersa ciuitati res uires tribuniciæ actioni adiecit:neqcq̄.n.tēptati ut tum denicp̄ desisterēt ipediendo bello:posteaq̄ nō cessere nec publicæ tēpestati:nec suæ inuidiæ:puincūt:ut senatuscōsultum fiat de tribunis militū creādis:certo tamē pacto ne cuius ratio haberetur:q eo anno tribunus plebis esset:neue qs reficeretur ī annū tribunus plebis:haud dubiæ Icilios denotāte senatu:quos mercedē seditiosi tribunatus petere consulatū insimulabāt. Tū delectus haberi:bellumcp̄ oīum ordinū consensu apparari cœptum:cōsules ambo profecti ad arcem caruentanā. An alter ad comitia habenda substiterit:īcertum diuersi auctores faciūt:illa pro certo habenda:in qbus nō dissentiūt:ab arce caruentana:cum diu neqcq̄ oppugnata esset:recessum. Verruginē ī uolscis eodē exercitu receptam:populatio/ Verrugo
nesq̄ & prædas ī Equis:& ī uolsco agro īgētes factas. Romæ:sicut plebis uictoria fuit ī eo:ut quæ mallent:comitia haberēt:ita euētu comitioꝝ patres uicere:nam tribuni militum cōsulari potestate cōtra spes oīum tres patricii creati sunt.C.Iulius Tullus.Gn.Cornelius Cossus.C.Seruilius Hala. Artē adhibitam ferunt a patriciis:cuius eos Icilii tum quoq̄ insimulabāt:quod turbam indignorum candidatorum intermiscendo dignis:tedio sordidū in quibusdam īsignium populū a plebeis auertissent. Volscos deide & equos seu caruentana arx retenta ī spem:seu Verrugine amissum præsidiū ad iram cū impulisset:fama affertur summa ui ad bellū coortos:caput reꝝ antiates esse:eoꝝ legatos utriusq̄ gētis populos circūisse:castiganteſq̄ ignauiā:quod abditi intra muros populabūdos in agris uagari Romanos priore anno & opprimi Verruginis p̄sidiū passi eēnt:iā nō exercitus mō armatos:sed colonias ī suos fines mitti:nec ipsos mō romanos sua diuisa habere:sed Ferentinum ēt de se captū hernicis donasse. Ad hæc cū īflamarent aī:ut ad quosdā uētum erat:numerus iunioꝝ cōscribebat:ita oīum populoꝝ iuuētus Antiū cōtracta:ibi castris positis hostē oppiebant. Quæ ubi tumultu maiore ēt:quā res erat:nūciātur Romā:senatus extēplo:qđ ī rebus trepidis ultimū cōsiliū erat:dictatorē dici iussit. Quam rē ægre pas ſos Iuliū Corneliūcp̄ ferūt:magnoq̄ certamine aīoꝝ rē actā:cū primores patrum neqcq̄ conquesti non eē ī auctoritate senatus tribunos militū:postremo ēt tribunos plebis appellarēt:& cōsulis quoque ab ea ptāte uim sup tali re inhibitā referrēt. Tribuni plebis læti discordia patrū cū nihil esse ī his auxilii dicerent:q nō ciuiū:nō denicp̄ hoīum numero eēnt:tantū se aīaduersuros ne qua supbia mgr̄atuū irrita senatuscōsulta essent:interi p̄ricii soluti legū mgr̄atuūcp̄ uerecundia p se quoq̄ tribuniciam potestatem agerent. Hæc cōtētio minime idoneo tpe cum tantū belli ī manibus esset:occupauerat cogitationes hoīum:donec ubi diu alternis Iulius Corneliusque cum ad id bellum ipsi satis idonei duces essent: non esse æquum mandatum sibi a populo eripi honorem differuere. Tum uero Hala Seruilius tribunus militum tacuisse se tādiu ait:non quia īcertus sententiæ fuerit:quem enim bonum ciuem fecerne/re sua a publicis consilia?sed quia maluerit collegas sua sponte cedere auctoritati senatus:quā tribuniam potestatem aduersus se implorari paterentur:tum quoq̄:si res sineret:libenter se daturum iis tēpus fuisse ad receptum nimis pertinacis sententiæ:sed cū belli necessitates non expectent humana consilia:potiorem sibi collegarum gratiā rempublicā fore:& si maneat in sententia senatus dictatorem nocte ,pxima dicturum:at siquis intercedat senatusconsulti auctoritate se fore contentum. Quo facto cū haud immeritam laudem gratiamcp̄ apud omnes tulisset:dictatore.P.Cornelio dicto ipse ab eo magister equitum creatus est. Exemplo fuit collegis eum intuentibus:quam gratia atcp̄ honos opportunio Victoria.ī uolscos
ra interdum non cupientibus essent. Bellum haud memorabile fuit:uno atque eo facili prælio cæsi ad Antium hostes:uictor exercitus depopulatus uolscū agrum:castellum ad lacum fucinum ui expugnatum:atcp̄ in eo tria millia hominū capta:cæteris uolscis intra mœnia cōpulsis nec defendētibus agros. Dictator bello ita gesto ut tātum non defuisse fortunæ uideretur:fœlicitate:quā gloria maior in urbē rediit:magistratuscp̄ se abdicauit. Tribuni militum mentione nulla comitiorum consularium habita: credo ob iram dictatoris creati:tribunorum militū comitia edixerunt. Tum uero grauior cura patribus incessit:quippe cum prodi causam ab suis cernerent. Itaq̄ sicut priore anno per indignissimos ex plebeiis candidatos:omnium etiam dignorum tediū fecerant:sic tum primoribus patrum splendore gratiaq̄ ad petendum præparatis omnia loca obtinuere:ne cui plebeio aditus eēt:quattuor creati sunt Tribu.
omnes iam functi honore.L.Furius Medulinus.C.Valerius Potitus.Gn.Fabius Vibulanus.C.Seruilius militū
Hala:hic refectus continuato honore tum ob alias uirtutes:tum ob recentem fauorem unica mo quattuor
deratione partū. Eo anno quia tempus inducias cum ueienti populo exierat:per legatos fœcialesque numero
res repeti cœptæ:qbus uenientibus ad finē legatio ueientiū obuiā fuit:petiere ne priusq̄ ipsi Senatum Romanū adissent. Veios iret. Ab senatu īpetratū:qa discordia intestina laborarēt uientes:ne res ab iis repeterentur:tātum abfuit:ut ex incōmodo alieno sua occasio peteret. Et ī Volscis accepta clades amisso Verrugine præsidio:ubi tātum ī tēpore fuit momenti:ut precātibus militibus opem q ibi a uolscis obsidebantur:succuri:si maturatū eēt:potuisset:ad id uenerit exercitus subsidio missus:ut ab receti cæde palātes ad prædandū hostes opprimerent. Tarditatis causa ī senatu magis fuit:quā in tribunis:q qa summa ui resistere nunciabantur:parum cogitauerūt nulla uirtute superari humanaꝝ uiriū modum: fortissimi milites non tamen nec uiui:nec post mortem inulti fuere. In sequēti anno.P.&.Gn.Cornelius Cossus cū Fabio Ambusto.L.Valerio Potito tribunis militum consulari potestate:ueiens bellum motum ob superbū responsum ueientis senatus:qui legatis repetentibus res ni facesserent propere ur Tri.mi.
be finibusq̄:daturos pœnas:quas Lar Tolūnius dedisset:respōderi iussit.Id patres ægre passi decreue/

runt:ut tribuni militum de bello īdicēdo ueiētibus primo quoq; die ad populum ferrēt:qā ubi primo promulgatū est:fremere iuuētus nōdum debellatū cū uolscis esse:mō duo p̄sidia occidiōe occisa cū p̄/culo retineri:nullum annū esse:quo nō acie dimicet:& tāquā pœniteat laboris nouū bellū cū finitimo populo & potētissimo parari:qui oēm Ethruriā sit cōcitaturus. Hæc sua spōte agitata:īsup tribuni ple

Veiens bellum

bis accēdūt:maximū bellum patribus cū plebe esse dictitāt:eā de īdustria uexādam militia trucidādaq; hostibus obiici:eam procul urbe haberi atq; ablegari:ne domi p otium memor libertatis:coloniarum aut agri publici:aut suffragii libere ferēdi cōsilia agitaret:p̄hēsantesq; ueteranos:stipēdia cuiusq;:& uul nera:& cicatrices numerabāt:qd iā esse ītegri ī corpore loci ad noua uulnera accipiēda:qd supereſſe san guinis:q dari p republica posset rogitātes. Hæc cū ī sermonibus cōciōibusq; īterdū agitātes auertissent plebē ad suscipiēdo bello: p̄fertur tēpus ferūdæ legis:quā si subiecta iuidiæ eēt antiquari apparebat. In terim tribūis militū ī uolscum agrū ducere exercitū placuit. Gn. Cornelius unus Romæ relictus. Tres tribuni posteaq; nullo loco castra uolscor; esse:nec cōmissuros esse p̄lio apparuit:tripartito ad deuastā/dos fines discessere: Valerius Antium petit: Cornelius Egritas:quacūq; īcessere:late populati sunt tecta agrosq; ut Volscos. Fabius:qd' maxīe petebatur:ad Anxur oppugnādū sine ulla populatiōe accessit. An

Anxur olim q̄ nūc Tarracinæ

xur fuit:quæ nūc Tarracinæ sunt:urbs prona ī paludes:ab ea parte Fabius oppugnatiōne ostēdit. Cir/cunmissæ q̄ttuor cohortes cū Claudio Seruilio Hala cū imminētē urbi colle cepissent:ex loco altiore: quia nullū erat p̄sidiū:īgēti clamore ac tumultu mœnia īuasere:ad quē tumultū obstupefacti:q aduer/sus Fabiū urbem īfamiā tuebātur:locum dedere scalas admouēdi:plenaq; hostiū cūcta erāt:& ī muris diu cædes pariter fugientiū ac resistētiū armator; atq; īermium fuit:cogebātur itaq; uicti qa cedētibus spei nihil erat:pugnā inire. Cū pronūciatū repēte neq; p̄ter armatos uiolaret:reliquam oēm multitu/dinem uolūtariam exuit armis:quor; ad duo millia & quīgēti uiui capiūtur:a cætera p̄da Fabius mili/tem abstinuit:donec collegæ ueniret:ab illis quoq; exercitibus captū Anxur dictitās eē:q cæteros uol/scos a præsidio eius loci auertissent. Qui ubi uenerūt:oppidū uetere fortuna opulētū tres exercitus di/ripuere:eaq; primū benignitas īperator; plebē patribus cōciliauit. Additū deide oīum maxime tēpesti

Capit anxur

Quo p/mū tpe datū ex publico

uo prīcipum ī multitudinē munere:ut ante mētionem ullā plebis tribunorūue decerneret senatus:ut stipēdiū miles de publico accepet:cū ante id tēpus de suo quisq; functus eo munere esset. Nihil acceptū unquā a plebe tāto gaudio tradit':cōcursum itaq; ad curiam esse:prāhēsataſq; exeūtium manus:& pa/tres uere appellatos:effectum eē fatētibus:ut nemo pro tā munifica patria:donec qcquā uiriū supesset:

stipen/dium

corpori aut sanguini suo parceret:cū cōmoditas iuuaret rem familiarē:saltē acquiescere eo tēpore: quo corpus addictum atq; operatū reipublicæ eēt:tum quod ultro sibi oblatum esset:nō a tribunis plebis unquam agitatū:nō suis sermōibus efflagitatum:id efficiebat multiplex gaudiū cumulatioremq; gra/tiam. Tribuni plebis cōmunis ordinū lætitiæ cōcordiæq; soli expertes:negare'tam id lætum partibus uniuersis:nec p̄sper; fore quā ipsi crederēt:cōsiliū specie prima melius fuisse. quam usu aperitur;:unde enim eam pecuniā cōfici posse:nisi tributo populo īdicto? ex alieno igitur aliis largitos:neq; id ēt:si cæ/teri ferāt:passuros eos:qbus iam emerita stipēdia eēnt:meliore cōdiciōe alios militare:quā ipsi militaſ/sent:& eosdē ī sua stipēdia īpensas feciſſe & ī alior; facere. His uocibus mouerūt partē plebis:postremo indicto iā tributo:edixerūt etiam tribūi auxilio se futuros:siquis ī militare stipēdium tributum nō cō/tulisset:patres bene cœptam rem p̄seueráter tueri:cōferre ipsi primi:& qa nōdū argētū signatū erat:æs

Aes grauе ī usu

graue paluſtris quidam ad ærariū cōuehētes:spetiosam etiam collatione faciebāt. Cū senatus summa fi/de ex cēsu cōtulisset:primores plebis nobiliū amici ex cōposito cōferre īcipiūt:quos cū & a patribus col laudari:& a militari ætate tanq̄ bonos ciues cōspici uulgus hoium uidit:repēte spreto tribunicio auxi/lio certamē cōferēdi est ortum:& lege perlata de īdicēdo ueiētibus bello:exercitū magna ex parte uolū tarium noui tribuni militum cōsulari potestate Veios duxere. Fuere autē tribuni. T. Quintius Capito linus. Q. Quītius Cincīnatus Claudius Iulius Tullus iter;. A. Mallius. L. Furius Medullinus tert. M. Ae mylius Mamercus. Ab his primū circūsessi Veii sunt:sub cuius initium obsidiōis:cum ethrusco; cō/silium ad fanū Volturnæ frequēter habitum esset:parum cōstitit:bello ne publico gētis uniuersæ tuē/di ueientes essent. Ea oppugnatio segnior īsequēti anno fuit:parte tribunor; exercitusq; ad uolscū auo

Tribu. mili. sex nūero

cata bellum. Tribunos militum cōsulari potestate is annus habuit Claudium Valerium Potitum tert. M. Sergium Fidenatem. P. Cornelium Maluginensem. Gn. Corneliū Cossum: Claudium Fabiū Am/bustum. Sp. Nautium Rutilium iterum. Cum uolscis inter Ferētinum atq; Ecetram signis collatis di/micatū. Romanis secunda fortuna pugnæ fuit. Artena inde uolscor; oppidum ab tribunis obsideri cœ/pta:inde inter eruptiōem temptatam:compulso in urbem hoste:occasio data est Romanis irrumpen/di:præter quam arcem:cætera capta:in arcem munitam natura globus armatorum concessit:infra ar/cem cæsi captique multi mortales. Arx deinde obsidebatur:nec aut ui capi poterat:quia pro spatio lo/ci satis præsidii habebat:aut spem dabat deditionis omni publico frumento prius quam urbs caperet: in arcem conuecto:tedioq; recessum inde foret:nisi seruus arcem Romanis prodidisset: ab eo milites per locum arduum accepti cepere:a quibus cum custodes trucidarentur:cætera multitudo repentino clamore oppressa in deditionem uenit. Diruta & arce & urbe Artena:reductæ legiones ex Volscis: om nisq; uis romana Veios conuersa est:Proditori p̄ter libertatē duarum familiar; bona in præmiū data: Seruius Romanus uocitatus. Sunt q Artenam ueientiū nō uolscorum fuisse credant:præbet errorem quod eiusdem nominis urbs īter Cære:atq; Veios fuit:sed eam reges Romani deleuere:cæterum quæ non ueientium fuerat:altera hæc nomine eodem in uolsco agro fuit:cuius excidium est dictum.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA LIBER QVINTVS.

ACE ALIBI Parta:Romani Veiiq; in armis erant tanta ira odioq;:ut ui ctis finem adesse appareret:Comitia utriusq; populi longe diuersa ratiõe facta sunt.Romani auxere tribunorum militum consulari potestate nu/merum:octo quod nũquam antea creati:Martius Aemylius Mamercus iterum.L.Valerius Potitus tert.Ap.Claudius Crassus Marcus Quintili/us Varus.M.Iulius Rullus.M.Posthumius.M.Furius Camillus.M.Po/sthumius Albinus:ueientes contra tedio annuæ ambitionis:quæ iterdũ discordiarum causa erat:regem creauere.Offendit ea res populoꝝ Ethru riæ aios nõ maiore odio regni:quam ipsius regis:grauis iam is antea gen ti fuerat opibus superbiaq;:quia solemnia ludorum:quos intermitti ne/fas est:uiolenter diremisset:cum ob iram repulsæ quod suffragio.xii.po/pulorum alius sacerdos ei prælatus eẽt:artifices:quoꝝ magna pars ipsius serui erant:ex medio ludicro repente abduxit:gens itaq; ante omnes alias eo magis dedita religionibus:quod excelleret arte colendi eas:auxilium ueientibus negandum: donec sub rege essent:decreuit:cuius decreti suppressa fama est Veiis propter metum regis:quia a quo tale qd dictum referret:p seditionis eũ principem nõ noui sermonis auctorẽ habebat.Romanis & si qetæ res ex Ethruria nũciabant:tamẽ qa oĩbus cõciliis eã rem agitari afferebat:ita muniebãt:ut ancipitia muni menta eẽnt:alia ĩ urbẽ & contra oppidanoꝝ eruptiones uersa:aliis frons ĩ Ethruriã spectãs:auxiliis: si/qua forte ide uenirent:obstruebat.Cũ spes maior iperatoribus romanis ĩ obsidiõe:quã ĩ oppugnatiõe esset:hybernacula ẽt res noua militi romano ædificari cœpta:cõsiliũq; erat hyemãdo cõtinuare bellũ. Quod posteaq; tribunis plebis iãdiu nullã nouãdi res cãm iuenietibus est allatũ:ĩ cõcionẽ ꝓsiliũt: solli/citant plebis aios:hoc illud eẽ dictitates qđ æra militibus sint cõstituta:nec se fefelliss̃e id donũ inimico rum ueneno illitũ fore:uenisse libertatẽ plebis:remotã ĩ perpetuũ & ablegatã ab urbe & ab republica iuuẽtutẽ:iam ne hyemi qdẽ aut tẽpori anni cedere.ac domos & res iuisere suas.Quã putarẽt cõtinua/ræ militiæ cãm esse?nullã ꝓfecto aliã iuẽturos:quã neqd p frequentiã iuuenũ eoꝝ:ĩ qbus uires oẽs ple bis eẽnt:agi de cõmodis eoꝝ posset:uexari ꝓterea & subigi multo acrius:quã ueiẽtes:qppe illos hyemẽ sub tectis suis agere:egregiis muris situq; naturali urbẽ tutãtes:militẽ Romanũ ĩ opere ac labore prui/niscq; obrutũ sub pellibus durare:ne hyemis qdẽ spatio:quæ oĩum belloꝝ terra mariq; sit quies:arma deponẽtẽ. Hoc neq; reges:neq; ante tribunitiã potestatẽ creatã supbos illos cõsules:neq; triste dictato/ris ĩperiũ neq; ĩportunos decẽuiros iniunxisse seruitutis ut pemnem militiã faceret:qđ tribuni militũ in plebe romana regnũ exercerent:quid nam illi cõsules dictatoresue facturi essent:qui pro cõsularem imaginẽ tam sæuam ac trucem fecerit?Sed id accidere haud imerito:nõ fuisse ne in octo qdẽ tribunis militum locũ ulli plebeio.Ante trina loca cũ cõtẽtiõe summa patricios explere solitos:nũc iam octo iu ges ad imperia obtinẽda ire:& ne ĩ turba quidem hærere plebeium quẽquam:qui si nihil aliud admo neat:collegas liberos & ciues eoꝝ nõ seruos militare:quos hyeme saltem ĩ domos ac tecta reduci opor teat:& aliquo tempore ãni parẽtes liberosq; ac cõiuges iuisere:& usurpare libertatẽ:& creare magistra/tus.Hæc taliaq; uociferãtes aduersarium haud ĩparem nacti sunt.Ap.Claudiũ relictũ a collegis ad tri/bunicias seditiones cõprimẽdas:uiꝝ imbutũ ab iuuenta iam certaminibus plebeiis:quẽ auctorem ali/quot annis ante fuisse memoratũ est per collegaꝝ itercessionẽ tribuniciæ ptãtis dissoluẽdæ.Is tũ iã nõ prõptus ĩgenio tãtum:sed ẽt usu exercitatus talem orationẽ habuit.Si unq; dubitatũ ẽ qrites:utrũ tribu ni plebis uestra:an sua causa seditionũ semp auctores fuerint:id hoc anno desisse dubitari certũ habeo: & cũ lætor tãdẽ lõgi erroris uobis finẽ factũ eẽ:tũ qđ secũdis potissimũ uestris rebus hic error est sub/latus:& uobis:& pp uos reipu.gratulor.An est qsquã q dubitet nullis iniuriis uĩris:si quæ forte aliq̃do fuerũt unq̃:æque quã munere patrũ ĩ plebẽ cũ æra militãtibus cõstituta sunt:tribunos plebis offensos & cõcitatos eẽ?qđ illos aliud aut tũ timuisse creditis:aut hodie turbare uelle nisi cõcordiã ordinũ?quã dissoluẽdæ maxie tribuniciæ ptãtis rẽtur esse.Sic Hercule tanq̃ artifices iprobi opus q̃rũt:qui & semp ægri aliquid esse in repu.uolunt:ut sit:ad cuius curationem a uobis adhibeantur.Vtrum enim defen/ditis an impugnatis plebem?utrum militãtium aduersarii estis:an causam agitis?nisi forte hoc dicitis quicquid patres faciũt:displicet:siue illud pro plebe:seu cõtra plebem est.Et quemadmodum cum ser uis suis uetãt domini quicquã rei cum alienis hoibus esse:pariterq; ĩ iis beneficio ac maleficio abstineri æquum cẽsent:si uos iterdicitis patribus commertio plebis:ne nos comitate ac magnificẽtia nostra ꝓ uocemus plebem:nec nobis pleps dicto audiens atq; obediens sit.Quanto tandem:si quicquam ĩ uo/bis non dico ciuilis sed humani esset:fauere uos magis:& quantum in uobis esset:indulgere potius co/mitati patrum:atq; obsequio plebis oportuit?Quod si perpetua concordia sit:quis non spondere au/sit maximum hoc imperium iter finitimos breui futurum?Atqui ego quantum hoc consilium col/legarum meorum:quo abducere ifesta re a Veiis exercitum noluerũt:non utile solum:sed etiam necess sarium fuerit:postea edisseram:nũc de ipsa cõdicione dicere militãtium libet:quam oĩonem nõ apud uos solum:sed etiã ĩ castris:si habeatur:ipso exercitu disceptante:æquã arbitror uideri posse:ĩ qua si mi hiipsi nihil:quod dicerẽ:ĩ mẽtem uenir̃ posset:aduersarioꝝ certe orationibus contẽtus essem.Negabãt nuper æra danda militibus quia nunq̃ data essent:quonam modo igitur nunc indignari possunt:qui/

Trib. mili. octo nu mero

Vbi pri mũ hy/berna/cula a milite facta

Sub pel libus mi liteshye mabãt

Ap. Cla udii oratio

Labor & uoluptas

bus aliquid nouí adiectum cõmodi ſit:eis laboris etiam nouum pro portiõe iniũg⁹ inuſquã nec opera ſine emoluméto:nec emolumẽtũ ferme ſine impẽſa opera eſt:labor uoluptaſq; diſſimillima natura ſocietate quadam ĩter ſe naturali ſunt ĩnexa.Moleſte ante ferebat miles ſe ſuo ſumptu operam reip.præbere:gaudebat idẽ partem anni ſe agrũ ſuũ colere:quærereq; unde domi militiæq; ſe ac ſuos tueri poſſet:gaudet nũc fructui ſibi remp.eſſe:& lætus ſtipẽdium accipit:æquo igitur aĩo patiatur ſe ab domo:ab re familiari:cui grauis impẽſa nõ ẽ paulo diutius abeſſe:an ſi ad calculos eum reſp.uocet nõ merito dicat:ãnua æra habes:annuam operã ædes⁹an tu æquum cẽſes militia ſemeſtri ſolidum te ſtipẽdiũ annuũ accipere⁹ Inuitus ĩ hac parte oſonis quirites moror:ſic.n.agere debẽt:qui mercænario milite utũtur:nos tãq; cũ ciuibus agere uolumus:agiq; tãq; cũ patria nobiſcum æquũ cẽſemus.Aut nõ ſuſcipi bellum oportuit:aut geri ꝓ dignitate Po.Ro.& pfici quamplurimũ oportet: perficiẽ autẽ: ſi urgemus obſeſſos:ſi nõ ante abſcedimus:quam ſpei nr̃æ finem captis Veiis impoſuerimus.Si Hercule nulla alia cauſa ipſa ĩdignitas pſeuerãtiũ ĩponere debuit .Decem quõdam annos urbs oppugnata eſt ob unã mulierẽ ab uniuerſa Græcia:quã procul ab domo:quot terras:quot maria diſtãs:nos intra uigeſimũ lapidem ĩ cõſpectu ꝓpe urbis noſtræ annuã oppugnationẽ perferre piget:ſcilicet quia leuis belli cã eſt:nec ſatis qcquã iuſti doloris eſt:quod nos ad pſeuerandũ ſtimulet:ſepties rebellarũt:& ĩ pace nũquam fidi fuerũt:agros noſtros milies depopulati ſunt:fidenates deficere a nobis coegerũt:colonos noſtros ibi interfecerũt:auctores fuere cõtra ius cædis ĩpiæ legatoꝝ noſtroꝝ:ac Ethruriã oẽm aduerſus nos cõcitare uoluerũt:hodieq; id moliunt⁹:res repetentes legatos noſtros haud procul abfuit:quin uiolarẽt:cum his molliter & ꝓ dilationes bellũ geri oportet⁹ Si nos tã iuſtum odiũ nihil mouet:ne illa qdem oro uos mouent⁹ opibus ĩgẽtibus ſepta urbs eſt:qbus ĩtra muros coercetur hoſtis:agrũ nõ coluit:& culta euaſtata ſunt bello.Si reducimus exercitũ:quis eſt:qui dubitet illos nõ cupiditate ſolum ulciſcendi:ſed etiã neceſſitate impoſita ex alieno prædandi cum ſua amiſerint:agrum noſtrum inuaſuros⁹ nõ differimus igitur bellum iſto conſilio ſed intra fines noſtros accipimus.Quid illud:quod proprie ad milites pertinet:quibus boni tribuni plebis cum ſtipendiũ extorquere uoluerunt:nũc conſultum repente uolunt: quale eſt⁹ uallum foſſamq; ingentis utranq; rem operis per tantum ſpatium duxerunt:caſtella primo pauca:poſtea exercitu aucto creberrima fecerunt:munitiones nõ in urbem modo:ſed in Ethruriã etiã expectantes:ſiqua inde auxilia ueniant:oppoſuere:quid turres:quid uineas teſtudineſq;:& talium opẽ pugnandaꝝ urbium apparatum loquar⁹ cũ tantum laboris exhauſtum ſit:& ad finem iam operis tandem peruẽtum:relinquenda ne hæc cenſetis:ut ad æſtatẽ rurſus nouus de integro his inſtituendis exudetur labor⁹ q̃to ẽ minus opera tueri facta & iſtare atq; perſeuerare defungiq; cura.Breuis enim profecto res eſt:ſi uno tenore pagitur:nec ipſi per intermiſſiones has iteruallaq; lentiorem ſpem noſtram facimus:loquor de opere:& de temporis iactura.Quid periculi quod differendo bello adimus nunc obliuiſci nos hæc tam crebra Ethruriæ cõſilia de mittẽdis Veios auxiliis patiuntur⁹ ut nũc res habent:ira ti ſunt oderunt:negãt:miſſuros:quantũ in illis eſt capere Veios licet:qs eſt:q ſpondeat eundẽ ſi differt bellum:aĩum poſtea fore⁹ cum ſi laxamentũ dederis:maior frequẽtioriq; legatio itura ſit:cum id quod nunc offendit:Ethruſcos rex creatus Veiis ſpatio mutari ĩterpoſito poſſit:uel cõſenſu ciuitatis ut eo reconcilient Ethruriæ aĩos:uel ipſius uoluntate regis:q obſtare regnũ ſuũ ſaluti ciuiũ nolit⁹ Videte quot res:quã iutiles ſequantur illã uiã cõſilii:iactura operꝝ tanto labore factoꝝ:uaſtatio ĩminens finium noſtrorum:ethruſcum bellum pro Veiente cõcitatũ.Hæc ſunt tribuni cõſilia ueſtra nõ Hercule diſſimilia:ac ſiquis ægro:qui curari ſe fortiter paſſus:extẽplo conualeſcere poſſit:cybi gratia præſentis aut potionis longinquum forſitan & inſanabilem morbũ efficiat.Si mediuſfidius ad hoc bellum nihil perti neret:ad diſciplinam certe militiæ plurimum intererat:inſueſcere militem noſtrum non ſolum parua uictoria frui:ſed:ſi res etiam lentior ſit:pati tedium:& quãuis ſære ſpei exitum expectare: & ſi non ſit æſtate perfectum bellum hyemem opperiri:nec ſicut æſtiuas aues ſtatim autumno tecta ac receſſum circunſpicere.Obſecro uos uenandi ſtudium ac uoluptas homines per niues ac pruinas in montes ſil-

Atẽ ſi militudinem

uaſq; rapit:belli neceſſitatibus eam patientiam non adhibemus:quam uel luſus ac uoluptas elicere ſolet⁹ adeo ne effœminata corpora militum noſtrorum eſſe putamus:adeo molles animos:ut hyemem unam durare in caſtris:abeſſe ab domo non poſſint⁹ ut tanquã nauale bellum tempeſtatibus captandis:& obſeruando tempore anni gerant⁹ non æſtus:nõ frigora pati poſſint⁹ erubeſcant profecto:ſi qs eis hoc obiiciat:contendãtq; & animis:& corporibus ſuis uirilem patientiam ineſſe:& ſe iuxta hyemem atq; æſtate bella gerere poſſe:nec ſe patrocinium molliciæ ĩertiæq; mãdaſſe tribunis:& meminiſſe hãc ipſam poteſtatem nõ ĩ umbra:nec ĩ tectis maiores ſuos creaſſe.Hæc uirtute militum ueſtrorum : hæc Romano nomine ſunt digna:nõ Veios tãtum:nec hoc bellum ĩtueri quod iſtat:ſed famam : & ad alia bella:& ad cæteros populos ĩ poſteꝝ quærere.An mediocre diſcrimen opinionis ſecuturum ex hac re putatis⁹ utrũ tãdem finitimi Po.Ro.eſſe putẽt:cuius ſiqua urbs primũ illud breuiſſimi tẽporis ſuſtinuerit impetũ:nihil deinde timeat:an his ſit terror nominis noſtri⁹ ut exercitũ non tediũ longinquæ oppugnationis:non uis hyemis ab urbe circunſeſſa ſemel amouere poſſit:nec finẽ ullum aliũ belli:quã uictoriã nouerit nec ĩpetu potius bella:quam pſeuerãtia gerat:quæ ĩ omni quidẽ genere militiæ maxime tamẽ ĩ obſidendis urbibus neceſſaria eſt:quaꝝ plæraſq; munitionibus ac naturali ſitu fame ſitique tempus ipm uicit atq; expugnat:ſicut Veios expugnabit:niſi auxilio hoſtibus tribuni plebis fuerit: & Romæ iuenerit præſidia Veiẽtes:quæ neqcquã ĩ Ethruria quærũt.An ẽ quicquã:qd ueiẽtibus optatũ æque cõtingere poſſit:q̃ ut ſeditiõibus primũ urbs romana:deide uelut ex cõtagiõe caſtra ipleant⁹ At

Hercule apud hostes tãta modestia é:ut nõ obsidionis tedio:nõ denique regni quicquã apud eos nouatũ sit:nõ negata auxilia ab Ethruscis irritauerit,aios:morietur.n.extẽplo:qcunq; erit seditiõis auctor:nec cui quã dicere ea licebit:quæ apud uos impune dicunt:fustuariũ meret: q signa relinqt: aut pſidio decedit:auctores signa relinq̃ndi & deserendi castra nõ uni aut alteri militi:sed uniuersis exercitibus palã in concione audiunt:adeo qcquid tribunus plebis loqtur:& si prodendæ patriæ dissoluẽdæq; reip.est assuescitis audire:& dulcedine potestatis eius capti q̃libet sub ea scelera latere sinitis. Reliquũ é:ut quæ hic uociferant:eadẽ i castra & apud milites agãt:& exercitus corrũpãt:ducibusq; parere non patiãtur: quoniã ea demũ Romæ libertas é:nõ senatũ:nõ mgratus:nõ leges:nõ mores maiorũ:non instituta patrum:nõ disciplinã uereri militiæ. Par iam etiã i concionibus erat Appius tribunis plebis:cum subito: unde minime quis crederet:accepta calamitas apud Veios & superiorem Appium in causa:& concordiam ordinum maioré:ardoremq; ad obsidendos pertinacius Veios.fecit:Nã cum ager promotus ad urbem: uineæq; tãtum non iã iniunctæ mœnibus essẽt:dũ opera interdiu fiunt intentius:quã nocte custodiunt:patefacta repẽte porta:ĩgens multitudo facibus maxime armata ignes cõiecit:horæq; momento aggerem ac uineas tã longi tẽporis opus ĩcendium hausit:multiq; ibi mortales neqcquam opẽ ferentes ferro igniq; assumpti sunt. Quod ubi Romæ est nunciatũ:mœsticiam oĩbus.senatui curã metumq; iniecit:ne tũ uero sustineri:nec in urbe seditio nec i castris posset:& tribuni plebis uelut ab se uictæ reip.insultarent:cũ repente qbus census equester erat:equi publice nõ erant assignati: cõsilio prius inter sese habito senatũ adeunt:factaq; dicendi potestate equis se suis stipẽdia facturos ꝓmittunt. Quibus cũ amplissimis uerbis gratiæ ab senatu actæ eẽnt:famaq; ea foꝛ:atq; urbẽ persuasisset:subito ad curiã cõcursus fit plebis:pedestris ordinis se aiunt nũc eé:operamq; reipublicæ extra ordinẽ polliceri: seu Veios:seu quo alio ducere uelint:si Veios ducti sint:negant se inde prius quã capta urbe hostiũ reditu/ros. Tũ uero iã superfundenti se læticiæ uix temperatũ é:nõ.n.sicut equites:dato magistratibus negotio laudari iussi:neq; aut i curiam uocati:qbus responsum daret:aut limine curiæ continebat senatus: sed pro se quisq; ex superiore loco ad multitudinẽ in comitio stantem:uoce manibusq; significare publicam læticiã:beatã urbẽ Romanã:& inuictã:& æternã illa concordia dicere:laudare equites: laudare plebẽ:diem ipsum laudibus ferre:uictã esse fateri,comitatẽ:benignitatẽq; senatus. Certatim patribus: plebiq; manare gaudio lachrymæ donec reuocatis i curiã patribus senatusconsultũ factum est:ut tribuni militares:cõcione aduocata:peditibus eqtibusq; grãs agerẽt:memoré pietatis eoꝛ erga patriam dicerẽt senatum fore:placere autem omnibus his uolutariam extra ordinẽ professis militiã æra procedere:& equiti certus numerus æris est assignatus:tum primũ equis merere equites cœperunt. Voluntarius ductus exercitus Veios nõ amissa modo restituit opera:sed noua etiam istituit:ab urbe cõmeatus ĩtẽtiore:quam antea subuehi cura:nequid tam benemerito exercitui ad usum deesset. Insequẽs annus tribũos militum cõsulari potestate habuit Claudium Seruilium Halam tert.Q.Seruilium.P.Virginium.Q.Sulpicium.A.Manilium iterum.M.Sergium iterum. His tribunis dum cura omnium ĩ ueiẽs bellum ĩtẽta est:neglectum Anxuri præsidium uacatiõibus militũ & uolscos mercatores uulgo receptãdo proditis repẽte portarum custodibus oppressum est:mĩus militum periit qa præter ægros lixarum i modum per agros uicinasq; urbes negociabãtur. Nec Veiis melius gesta res:qd' tum caput oĩum curarum publicarum erat:nam & duces Romãi plus ĩter se irarum:quam aduersus hostes animi habuerũt:& auctum est bellum aduẽtu repẽtino capenatiũ & falisco. Hi Duo Ethruriæ populi quia proximi regiõe erãt:deuictis Veiis:bello quoq; Romano se proximos fore credẽtes falisci propria etiam causa ifesti:quod fidenati bello se iam antea imiscuerãt:per legatos ultro citroq; missos iureiurãdo ĩter se obligati cũ exercitibus nec opinato ad Veios accessere:forte ea regione:qua Sergius tribunus militũ præerat castra adorti sunt:ĩgẽtemq; terrorem ĩtulere:quia Ethruriam oẽm excitã sedibus magna mole adesse romãi crediderãt:eadem opinio ueiẽtes ĩ urbe cõcitauit. Ita ancipiti prælio castra Romana oppugnabãtur:cõcurrantes cum huc atq; illuc signa trãsferrẽt:nec ueiẽtẽ satis cohibere ĩtramũitiões:nec suis munimẽtis arcere iam uim:ac tueri se ab exteriore poterãt hoste:una spes erat:si ex maioribus castris subueniretur:ut diuersæ legiões aliæ aduersus capenatem ac faliscũ:aliæ cõtra eruptiõem oppidanorum pugnarẽt. Sed castris præerat Virginius priuatim Sergio iuisus ifestusq;:is cũ plæraque castella oppugnata supatas munitiões utriq; iuehi hostẽ nũciaretur:ĩ armis milites tenuit:si opus foret auxilio collegam dictitãs ad se missurũ:huius arrogãtiã pertinacia alterius æquabat: q neq̃quã opẽ ab inimico uideretur petisse:uĩci ab hoste:quã uicere per ciuem maluit. Diu i medio cæsi milites: postremo desertis munitiõibus p pauci i maiora castra:pars maxima atq; ipse Sergius Romam pertẽdẽrũt:ubi cum oẽm culpam i collegam ĩclinaret:acciri Virginiũ ex castris:iterea præesse legatos placuit. Acta deĩde i senatu res est:certatũq; ĩter collegas maledictis:pauci reip.huic atq; illi:ut quosq; studium priuatim aut gratia occupauerũt:adsunt. Primores patrum siue culpa:siue infelicitate tam ignominiosa clades accepta esset:censuere nõ expectãdum iustum tempus comitiorum:sed extemplo nouos tribunos militũ creãdos esse:qui a Kalẽdis Octobribus magistratum occiperẽt. In quam sniam cum pedibus iretur:cæteri tribuni militum nihil cõtradicere:at eniuero Sergius Virginiusq; pp:quos pœnitere magistratuum eius anni senatum apparebat:prĩo deprecari ignominiam:deĩde ĩtercedere senatusculto:negare se ante idus Decembres solemnẽ ineũdis magistratibus diem honore habituros esse. Interea hæc tribuni plebis cum in concordia hominum secundisq; rebus ciuitatis inuiti silentium tenuissent: feroces repente minari tribunis militũ:nisi in auctoritate senatus essent:se i uincula eos duci iuss/

Fustuariũ

Ro.cla/des ad ueios ac cepta

Atq; eqtũ & peditũ i rẽpri. stu/dium

Quãdo eqtes ꝑmum equo merere cœpint

Lixæ

Ro.cla/des ad ueios

Occiperét Trimili.

Attur. atrocé accusationem

duo tri. Mili. dá natur

iuros esse. Tũ Claudius Seruilius Hala tribunus militũ: qđ' ad uos attinet: tribuni plebis minasq; uãs
næ ego libenter expirer: q̃do non plus in his iuris: quã in uobis animi esset: sed nefas est tẽdere aduersus
auctoritatẽ senatus: ꝓinde & uos definite inter nr̃a certamina locũ iniuriæ quærere: & collegæ aut faci
ent: qđ' censet senatus: aut si ptinacius tendẽt: dictatorẽ extẽplo dicã: qui eos abire mgr̃atu cogat. Cum
oĩum assensu cõprobata oratio esset: gauderentq; patres sine tribuniciæ potestatis terriculis: inuẽtã eẽ
aliam uim maiorẽ ad coercẽdos mgr̃atus: uicti cõsensu oĩum comitia tribunoꝝ militũ habuere: q Ka
lẽdis Octobribus mgr̃atũ occiperẽt: seq; eã ante diẽ mgr̃atu abdicauere. L. Valerio Potito quart. M. Fu
rio Camillo iterũ. M. Aemylio Mamerco tert. M. Cornelio Cossõ iteꝝ. Claudio Fabio Ambusto. L.
Iulio Tullo tribunis militũ cõsulari ptãte multa domi militiæq; gesta: Nã & bellũ multiplex fuit eodẽ
tpe ad Veios: & ad Capenã: & ad Falerios: & ĩ Volscis: ut Anxur ab hostibus recuperaẽ: & romæ simul
de delectu: simul de tributo cõferendo laboratũ ẽ: & de tribunis plebis cooptandis cõtẽtio fuit: & haud
paruũ motũ duo iudicia eoꝝ: qui paulo ante cõsulari potestate fuerãt: exciuere. Omniũ primũ tribũis
militũ fuit delectũ haberi: nec iuniores modo cõscripti: sed seniores ẽt coacti nomina dare: ut urbis cu
stodiam agerẽt. Quanto aũt augebatur militũ numerus: tãto maiore pecũia ĩ stipendiũ opus erat: eaq;
tributo cõferebaẽ: inuitis cõferentibus: q domi remanebãt: qa tuẽtibus urbẽ opera quoq; militari labo
randũ seruiẽdũq; reipu. erat. Hæc ꝑ se grauia: idignioraq; ut uiderenẽ: tribuni plebis seditiosis cõcioni
bus faciebãt: ideo æra militibus cõstituta eẽ arguẽdo: ut plebis partem militia: parte tributo cõficerẽt.
Vnũ bellũ annũ iã tertiũ trahi: & cõsulto male geri ut diutius gerãt: ĩ quattuor deĩde bella uno delectu
exercitus scriptos: & pueros quoq; ac senes extractos. Iã nõ ætatis: nec hyemis discrimen eẽ: ne ulla qes
unquã miseræ plebi sit: quæ ẽt uectigalis ad unum facta sit: ut cũ cõfecta labore: uulneribus: postremo
ætate corpora rettulerĩt: incultaq; oĩa diutino dominoꝝ desyderio domi inuenerĩt: tributũ affecta re
familiari pẽdant: æraq; militaria uelut fœnore accepta multiplicia reipublicæ reddãt. Inter delectũ tri
butũq;: & occupatos aĩos maioꝝ rerum curis: comitiis tribunoꝝ plebis numerus expleri neqt. Pugna
tũ inde ĩ loca uacua: ut patricii cooptarenẽ: posteaq̃ obtineri nõ poterat: tamẽ labefactandæ legis tribu
niciæ causa effectũ ẽ: ut cooptarenẽ tribuni plebis Claudius Lacerius: &. M. Acutius haud dubie patri
cioꝝ opibus: sors ita tulit: ut eo anno tribunus plebis. C. Trebonius esset: q nomini ac familiæ debitũ ꝑ
stare uideretur treboniæ legis patrociniũ: is qđ' petissent patres: qđã primo incœpto repulsi: cũ tribũos
militũ expugnassẽt: uociferãs legẽ treboniã sublatã: & cooptatos tribunos plebis nõ suffragiis populi:
sed imperio patricioꝝ: & eo deuolui rẽ: ut aut patricii: aut patricioꝝ assẽclæ habẽdi tribuni plebis sint:
eripi sacratas leges: extorqueri tribuniciã potestatẽ: id fraude patricioꝝ: scelere ac ꝑditione collegaꝝ fa
ctũ arguere. Cũ arderẽt inuidia nõ pres modo: sed ẽt tri. ple. cooptati pariter & q cooptauerãt: tũ ex col
legio tres. P. Curatius. M. Metilius &. M. Minutius trepidi reꝝ suaꝝ in Sergiũ Virginiumq; prioris an
ni tribunos militares incurrũt. In eos ab se irã plebis inuidiãq; die dicta auertũt: qbus delectus: qbus tri
butũ: qbus diuturna militia lõginqtasq; belli sit grauis: q clade accepta ad Veios doleãt: q amissis liberis
fratribus: ꝑpĩquis: affinibus lugubres domos habeãt: iis publici priuatiq; doloris exequẽdi ius potesta
temq; ex duobus noxiis capitibus datã ab se memorant: oĩum nãq; maloꝝ ĩ Sergio Virginioq; causas
esse: nec id accusatorẽ magis arguere: quã fateri reos: qui noxii ambo alter ĩ alteꝝ cãm cõferãt: fugã Ser
gii Virginius: Sergius ꝑditionẽ ĩcrepans Virginii: quoꝝ adeo ĩcredibilem amentiã fuissẽ: ut multo ue
risimilius sit cõpacto eã rem: & cõmuni fraude patricioꝝ actam. Ab his & prius datũ locũ ueiẽtibus ad
incẽda opera belli trahẽdi cã & nũc ꝑditum exercitũ: tradita falisci romana castra: oĩa fieri ut cõsene
scat ad Veios iuuentus nec de agris: nec de aliis cõmodis plebis ferre ad populũ tribuni: frequẽtiaq; ur
bana celebrare actiones: & resistere cõspirationi patricioꝝ possint. Præiudiciũ iã de reis & ab senatu: &
a Po. Ro. & ab ipsoꝝ collegis factũ eẽ: nã & senatus cõsulto eos ab republica remotos esse: & recusantes
abdicare se mgr̃atu dictatoris metu ab collegis coercitos eẽ: & Po. Ro. tribunos creasse: q nõ idibus de
cẽbribus die soleni: sed extẽplo Kalẽ. Octobribus mgr̃atũ occiperẽt: qa stare diutius respublica his ma
nẽtibus in magistratu nõ posset. Et tamẽ eos tot iudiciis confossos: prædamnatosq; uenire ad populi
iudicium & extimare defunctos esse se satisq; pœnarum dedisse: quod duobus mensibus citius priuati
facti sunt: neque intelligere nocendi sibi diutius tum potestatem ereptam esse non pœnam irrogatam
quippe & collegis abrogatum imperium: qui certe nihil deliquissẽt: illos repeterent animos quir
tes: quos recenti accepta clade habuissent: cum fuga trepidum: plenum uulnerum ac pauore inciden
tem portis exercitum uiderunt: non fortunam aut quemquam deorum: sed hos duces accusantem.
Pro certo habere neminem in concione stare: qui illo die non caput domum fortunasq;. L. Virginii ac
Marci Sergii sit execratus detestatusq;: minime conuenire quibus iratos quisq; deos precatus sit: in iis
sua potestate cum liceat: & oporteat non uti: nũquam deos ipsos admouere nocentibus manus: satis es
se si occasione ulciscendi læsos arment: His orationibus incitata plebs denis millibus æris grauis reos
condẽnat: nequicquam Sergio martem communem belli fortunamq; accusante: Virginio deprecan
te ne infelicior domi: quam militiæ esset. In hos uersa ira populi: cooptationis tribunorum fraudisque
contra legem treboniam factæ memoriam obscuram fecit. Victores tribuni utpræsentem mercedem
iudicii plebes haberet: legem agrariam promulgant: tributum cõferre prohibent: cum tot exercitibus
stipendio opus esset: resq; militia ita prospere gererentur: ut nullo bello ueniretur ad exitum spei nãq;
Veiis castra: quæ amissã erant: recuperata: castellis præsidiisque firmantur. Præerant tribuni militũ.
M. Aemylius. Qu. Fabius. M. Furio ĩ Falisci &. C. Cornelio ĩ capenate agro: hostes nulli extra mœnia

inuenti:prædæ actæ:ĩcendiis uillarum ac frugum uastati:fines:oppida oppugnata nec obsessa sunt. At in Volscis depopulato agro Anxur oppugnatum nequicquam loco alto sitũ & posteaquam uis irrita erat uallo fossaq; obsideri cœptum. Valerio Potito Volsci prouincia euenerat. Hoc statu militarium rerum seditio intestina maiore mole coorta: quam bella tractabantur: & cũ tributũ conferri ꝑ tribũos non posset nec stipendiũ ĩperatoribus mitteret: æraq; militaria flagitaret miles: haud ꝑcul erat: qn castra quoq; urbanæ seditiõis cõtagiõe turbarent. Inter has iras plebis in prẽs cũ: tribuni plebis nũc illũ tps esse diceret stabiliẽdæ libertatis: & ab Sergiis Vuirginiisq; ad plebeios uiros fortes ac strenuos trãsferẽdi summi honoris non tamẽ ultra ꝑcessum ẽ: q̃ unus ex plebe usurpãdi iuris cã. P. Licinius Caluus tribunus militũ cõsulari ptãte crearet: cæteri patritii creati. P. Mãlius &. P. Ticinius. P. Melius. L. Furius Medulinus. L. Popilius Volsco ipsa plebes mirabat se tãtã rẽ obtinuisse: nõ is mõ q̃ creatus erat uir nullis ante honoribus usus: uetus tantũ senator & ætate iam grauis: nec satis cõstat cur primus ac potissimus ad nouũ delibandũ honoré sit habitus: Alii. Gn. Cornelii fratris q̃ tribũus militum priore anno fuerat: triplexq; stipendiũ eqtibus dederat: gra extractũ ad tantũ honorẽ credũt: alii orationem ipsum tẽpestiuã de cõcordia ordinum prĩbus plebiq; gratã habuisse. Hac uictoria comitioꝝ exultãtes tribuni plebis: qđ maxie rẽp. ĩpediebat: de tributo remiserũt: collatũ obediẽter missũq; ad exercitũ est: Anxur ĩ Volscis breui receptũ ẽ. Insignis ãnus hyeme gelida ac niuosa fuit: adeo ut uiæ clausæ tyberis innauigabilis fuerit. Annona ex ante cõuecta copia nihil mutauit. Et qa. P. Licinius: ut cœpat: haud tumultuose mgratũ maiore gaudio plebis: q̃ ĩdignaiõe patꝝ ita ét gessit: dulcedo iuasit ꝓximis comitiis tribunoꝝ militũ blebeios creãdi: unus. M. Veturius ex prĩtiis cãdidatis locũ tenuit: plebeios alios tribũos militũ cõsulari ptãte oẽs fere cẽturiæ dixere. L. Tici. P. Meneniũ. Gn. Genu. L. Raciliũ. Hyemẽ tristẽ seu ex ĩtẽperie cæli raptĩ mutatiõe ĩ cõtrariũ facta siue alia q̃cũq; de causa grauis: pestilẽsq; oĩbus ãalibus æstas excepit: cuius ĩsanabili pnicie q̃do nec cã: nec finis iueniebat: libri sibyllini ex senatuscõsulto aditi sunt: duũuiri sacris faciũdis: lectisternia tũc primũ in urbe romana facta: ꝑ dies octo. Apolliné: Latonãq;: & Dianã: Herculẽ Mercuriũ atq; Neptũnũ tribus: quam amplissime tũ apparari poterat: stratis lectis plaũere. Priuatim quoq; id sacrum celebratũ est tota urbe patẽtibus ianuis: ꝑmiscuoq; usu reꝝ oĩum in ꝓpatulo posito: notos ignotosq; passim aduenas in hospiciũ ductos ferũt: & cum inimicis quoq; benigne ac comiter sermões habitos: iurgiis ac litibus tẽperatum: uinctis quoq; dẽpta ĩ eos dies uincula: religioni deĩde fuisse: q̃bus eã opem detulissent uinciri. Interim ad Veios terror multiplex fuit tribus in unum bellis collatis: nãq; eodem: quo ãtea mõ circa muniméta cũ repẽte capenates falisciq; subsidio uenissent: aduersus tres exercitus ãcipiti ꝓlio pugnatũ ẽ: ante oĩa adiuuit memoria: dãnatiõis Sergii ac Virginii. Itaq; maioribus castris: unde antea cessatũ fuerat breui spatio circũductæ copiæ capenates in uallũ romanũ uersos ab tergo aggrediunt. Inde pugna cœpta falisci ĩtulit terrorem: trepidãtesq; eruptio ex castris opportune facta auertit: repulsos deĩde insecuti uictores ingentem ediderunt cædẽ. Nec ita multo post iam palãtes ueluti forte oblati popũlatores capenatis agri reliquias pugnæ absumpsere & ueientium refugiẽtes ĩ urbẽ multi ante portas cæsi. dũ præ metu ne simul romanus irrũperet: obiectis foribus extremos suoꝝ excluserẽ. Hæc eo ãno acta. Et iam comitia tribunoꝝ militũ aderãt: quoꝝ ꝓpe maior patribus: quã belli cura erat: qppe nõ cõmunicatũ mõ cum plebe: sed ꝓpe amissum cernẽtibus summũ imperiũ. Itaq; clarissimis uiri ex cõposito ꝑparatis ad petẽdum: quos ptereundi uerecũdiam crederẽt fore nihilominus ipsi perinde ac si oẽs cãdidati eẽnt cũcta experientes: nõ hoies modo: sed deos ẽt excipiebãt: in religionem uertẽtes comitia biẽnio habita: priore ãno ĩtollerãdam hyemem ꝓdigiisq; diuinis similem coortam: ꝓximo nõ ꝓdigia: sed iam euẽtus pestilẽtiam agris urbiq; illatã: haud dubia ira deũ: quos pestis eius arcẽdæ cã placãdos esse ĩ libris fatalibus iuentũ sit comitiis: q̃ auspicato fierẽt: ĩdignum diis uisum honores uulgari discriminaq; gentiũ cõfundi. Præterq̃ maiestate petẽtiũ religione ẽt attoniti hoies patricios oẽs partẽ magnã honoratissimũ quẽq; tribũos militũ cõsulari ptãte creauere. L. Valeriũ Potitũ. Q. Valeriũ maximũ. M. Furiũ Camillũ itẽꝝ. L. Furiũ Medulinũ tert. Q. Seruiliũ Fidenatẽ itẽꝝ. Q. Sulpiciũ Camerinũ itẽꝝ. His tribunis ad Veios nihil admodũ memorabile actum est: tota uis in populationibus fuit: duo summi ĩperatores Potitus a Faleriis: Camillus a Capena ꝑdas ĩgentes egere: nulla ĩcolumi relicta re: cui ferro aut igni noceri posset. Prodigia ĩterim multa nũciari: quoꝝ plæraq; & qa singuli auctores erãt: paꝝ credita spretaq;: & qa hostibus Ethruscis: per quos ea ꝓcurarẽt: aruspices non erãt. In unum oĩum curæ uersæ sunt: qđ lacus in albano nemore sine ullis cælestibus aqs: causaue q̃ alia: q̃ rem miraculo eximeret ĩ altitudinẽ ĩsolitam creuit: qđ nam eo dii portenderent ꝓdigio missi scisciatũ oratores ad delphicum oraculũ: sed ꝓpior ĩterpres oblatus fatis. Senior qdam ueiẽs: q̃ ĩter cauillãtes in statiõibus ac custodiis milites romanos Ethruscosq; uaticinãtis in modũ cecinit: priusq̃ ex lacu albano aqua emissã foret nunq̃ potituꝝ Veiis romanũ: qđ primo uelut temere iactũ sperni: agitari deĩde sermonibus cœptũ est: donec unus ex statione romana pcũctatus ꝓximũ oppidanoꝝ: iam ꝑ longĩquitatẽ belli cõmertio sermonũ facto qsnam is eẽt: q̃ p ambages de lacu albano iaceret: posteaq̃ audiuit aruspicẽ esse: uir haud ĩtacti religiõe animi causatus de priuati portenti ꝓcuratione: si ope illi eẽt: cõsulere uelle: ad colloquiũ uatẽ elicuit: cũq; ꝓgressi ambo a suis lõgius eẽnt inermes sine ullo metu: ꝑualẽs iuuenis romanus senem ĩfirmũ in cõspectu oĩum raptũ: neqcq̃ tumultuãtibus Ethruscis ad suos trãstulit: q̃ cũ ꝓductus ad ĩperatorẽ: inde Romã ad senatũ missus eẽt: sciscitãtibus: qd nã id eẽt: qđ de lacu albano docuisset: respõdit ꝓfecto iratos deos uenienti populo illo fuisse die quo sibi eam mẽtem obiecissent: ut excidiũ prĩæ fatale ꝓderet. Itaq; q̃ tum cecinerit diuino spiritu

P. Licinius primus ex plæbe tri. mi. factus

Atq; ãni itẽperiẽ

Quãdo primũ lectisternia ĩ urbe facta

Ro. ꝑ spẽr pugnãt circa uicos

Prodigiosum albãi lacus ĩcrementũ

Atq; oraculũ uetentani aruspicis

instictus:ea se nec ut idicta sint reuocare posse:& tacẽdo forsan quod dii imortales uulgari uelit:haud minus quã celãda effando nefas contrahi. His igit libris fatalibus sic disciplina ethrusca traditum esse: ut quãdo aqua albana abũdasset:tum si eam romanus rite emisisset:uictoriã de uetentibus dari anteq; id fiat deos mœnia Veiẽtiũ deserturos nõ eé. Exequebat ide q̃ solemnis deriuatio eet:sed auctorem le uem nec satis fidum super tãta re esse patres rati:decreuere legatos sortesq; oraculi Pythici expectãdas.

Priusquã a Delphis oratores redirẽt:albaniue ꝓdigii piacula iuenirent:noui tribuni militum cõsu lari ptãte. L. Iulius Tullus. P. Furius Medulinus quart. L. Sergius Fidenas. Aurelius Posthumius Regi lensis. P. Cornelius Maluginẽsis. A. Manlius magistratum inierũt. Eo ãno Tarquinienses noui hostes exorti:qa multis simul bellis:Volsco; ad Anxur ubi p̃sidiũ obsidebat: Equo; ad Lauicos q romanã ibi coloniam oppugnabãt:ad hoc uetenti quoq; & falisco & capenati bello occupatos uidebant roma/ nos:nec ĩtra muros qetiora negocia esse certaminibus patrum ac plebis:Inter hæc locum iniuriæ rati esse prædatum in agrum romanum cohortes expeditas mittunt:aut enim passuros inultam eam in/ iuriam romanos ne nouo bello se onerarẽt:aut exiguo eoq; parum ualido exercitu persecuturos. Ro/ manis ĩdignitas maior:quam cura populationis tarquiniensium fuit:eo nec magno conatu suscepta: nec ĩ longum dilata res est. Aurelius Posthumius &. L. Iulius nõ iusto delectu:&. n. a tribũis plebis ĩpe diebant:sed prope uoluntariorum quos adhortando icitauerant coacta manu per agrum cæretẽ obli quis trãmitibus egressi:redeũtes a populationibus grauesq; præda tarqniẽses oppressere:multos mor tales obtruncant:omnes exuunt ĩpedimentis:& receptis agrorum suorum spoliis Romam reuertun tur. Biduũ ad recognoscendas res datũ dominis:tertioq; incognita (erant ãt pleraq; hostium ipsorum) sub hasta uenierunt:quodq; inde redactũ militibus est diuisum. Cætera bella maxieq; ueiẽs incerti exi

Delphici oraculi sortes

tus erant. Iãq; romani:desperata ope humana:fata & deos expectant:cũ legati ab Delphis uenerũt sor/ tem oraculi afferentes congruentẽ responso captiui uatis:Romane aquam albanã caue lacu contineri caue in mare manare suo flumine sinas:emissam ꝑ agros rigabis:dissipatãq; riuis extingues:tum tu in siste audax hostiũ muris:memor quam per tot annos obsides urbẽ ex ea tibi his:q̃ nũc panduntẽ: fatis uictoriã datam:bello pfecto donũ amplũ uictor ad mea tẽpla portato:sacraq; p̃ria quoq; omissa cura ẽ instaurata:ut assolet:facito. Ingens inde haberi captiuus uates cœptus:eũq; adhibere tribuni militum Cornelius Posthumiusq; ad prodigii albani ꝓcurationẽ ac deos rite placandos cœpere:Inuentũq; tã/ dem est:ubi neglectas cerimonias intermissumue solẽne dii arguerunt:nihil profecto aliud esse:q̃ ma gistratus uitio creatos:latinas sacrũq; in albano monte non rite cõcepisse:unam expiationẽ eoq; esse:ut tribuni militũ abdicarent se magistratu:auspitia deintegro repeterentẽ & interregnũ iniretur. Ea ita fa/ cta sunt ex senatusconsulto. Interreges tres deinde fuere. L. Valerius. Qu. Seruilius Fidenas. M. Furius Camillus:nũquam desitũ interim turbari comitia interpellantibus tribunis plebis:donec conueniret prius:ut maior ꝑs tribunoq; militũ ex plebe crearẽt:Quæ dũ agunt:concilia Ethruriæ ad fanũ Vultur næ habita:postulantibusq; capenatibus ac falisc̃is:ut Veios cõi aio cõsilioq; cẽs Ethuriæ populi ex ob/ sidione eriperent:responsum est ante se uetentibus negasse:quia unde cõsiliũ non petissent super tanta re:auxilium petere nõ deberẽt:nũc iam pro se fortunã suam illis negare:maxime:ĩ ea ꝑte Ethruriæ gẽ tem iusitatam:nouos accolas gallos esse cum quibus nec pax satis fida:nec bellum pro certo sit:sangui ni tamẽ noiq; & præsentibus piculis cõsanguineoq; id dari:ut:siqui iuuentutis suæ uolũtarii ad id bel lum eãt:nõ impediãt. Eum magnum aduenisse hostiũ numeq; famaRomæ erat:eoq; mitescere discor diæ intestinæ metu cõi:ut fit cœptæ:haud inuitis patribus. P. Licinium Caluum prærogatiua tribunũ militum non petentem creant:moderatiõis expertæ in priore magistratu uiq;:cetereq; iam tum exactæ ætatis:oẽsq; deinceps ex collegio eiusdem anni refici apparebat. L. Titinium. P. Menenium. Gn. Genu/ tium. L. Racilium:qui priusq̃ renũciarẽt:iure uocatis tribubus:permissũ iterregis. P. Licinius Caluus ita uerba fecit. Omen concordiæquirites:rei maxime in hoc tps utillime memoria nostri mgratus uos his comitiis petere in sequentem annum uideo:si & collegas eosdẽ reficitis ẽt usu meliores factos:me iam non eundem:sed umbrã nomenq;. P. Licinii relictũ uidetis:uires corporis affectæ:sensus oculorũ atq; aurium hebetes:memoria labat:uigor animi obtusus:en uobis:inquit (iuuenem filium tenens) effigiem atq; imaginẽ eius:quẽ uos antea tribunum militũ ex plebe feciſtis: hunc ego institutm disci/

Vicario

plina mea uicariũ pro me reip. do dicoq;:uosq; quæso quirites:delatũ mihi ultro honorẽ huic petenti meisq; pro eo adiectis p̃cibus mãdetis. Datũ id petenti patri:filiusq; eius. P. Licinius tribunus militum consulari potestate cũ iis:quos supra scripsimus:declaratus. Ticinius Genutiusq; tribũi militũ profecti aduersus falisc̃os capenatesq;:dũ bellum maiore aio gerunt:q̃ consilio:præcipitauere se in insidias. Ge/ nutius morte honesta temeritatẽ luens ante signa inter primores cecidit. Ticinius in editũ tumulum

Romana clades ĩ falisc̃is

ex multa trepidatiõe militibus collectis aciem restituit:nec se tamẽ æquo loco hosti cõmisit. Plus igno miniæ erat quã cladis acceptũ:quæ prope in cladem uertit ingentẽ:tantum inde tertoris non Romæ modo:quo multiplex fama peruenerat:sed in castris quoq; fuit ad Veios:ægre ibi miles retentus a fu/ ga est:cum peruasisset castra rumor:ducibus exercituq; cæso:uictorẽ capenatẽ ac falisc̃um. Ethruriæq; oẽm iuuentutem haud procul inde abesse. His tumultuosiora Romæ:iam castra ad Veios oppugna/ ri:iam partem hostium tendere ad urbem agmine infesto crediderant:concursumq; in muros est:& matronarum:quas ex domo cociuerat Publicus pauor:obsecrationes in templis factæ:præcibusq; a diis petitum:ut exitium ab urbis tectis templisq; ac mœnibus romanis arcerent. Veiosq; eum auerte/ rent terrorem:si sacra renouata rite:si procurata prodigia essent:Iam ludi latinæque instaurata erant.

Iam ex lacu albano aqua emissa in agros. Veioscp fata appetebant. Igitur fatalis dux ad excidium illius urbis seruandæcp patriæ. M. Furius Camillius dictitor dictus magistrum equitum. P. Cornelium Scipionem dixit. Omnia repente mutauerat iperator mutatus: alia spes: alius aius hoium: fortuna quocp alia urbis uideri. Omnium primum in eos. q a Veiis in illo pauore fugerant: more militari aiaduertit efficitcp: ne hostis maxime timendus militi esset: deinde idicto delectu in diem certam ipse iterim Veios ad confirmãdos militum aios itercurrit: inde Romã ad scribendum nouum exercitum redit nullo detrectante militiam: peregrina ẽt iuuentus latini hernicicp operam suam pollicẽtes ad id bellũ uenere: qbus cum gratias in senatu egisset: ludos magnos ex senatusconsulto uouit Veiis captis se facturũ: ædecp Matutæ matris refectã delicatuqe: iam ante ab rege Seruio Tullio dedicatã. Profectus cũ exercitu ab urbe expectatione maiore hoium: quã spe ĩ agro primũ nepesino cũ faliscis & capenatibus signa confert: oia ibi summa ratione cõsilioca acta: fortuna ẽt: ut fit: secuta est: nõ plio tãtum fudit hostes: sed castris quocp exuit: igenticp pda est potitus: cuius pars maxima ad quæstorẽ redacta est: haud ita multum militi datum. Inde ad Veios exercitus ductus: densioraca castella facta: & a ꝓcursationibus: quæ multæ temere iter murum: atcp uallum fiebant: edicto nequis iniussu pugnaret: ad opus milites traducti: operum fuit oium longe maximum ac laboriosissimũ cuniculus ĩ arcem hostium agi cœptus: qd ne itermitteret opus: neu sub terra cõtinuus labor eosdem cõficeret: ĩ partes sex munimẽtoqe numeqe diuisit: senæ horæ in orbẽ operi attributæ sunt: noctæ ac die nunq ante omissum: quã in arcem uiã facerent. Dictator cum iam ĩ manibus uideret uictoriã eẽ: urbem opulẽtissimã capi: tantũcp prædæ fore q̃tum nõ oibus in unum collatis ante bellis fuisset: ne ide aut militũ iram ex malignitate pdæ partitæ: aut iudiam apud patres ex prodiga largitione caperet: litteras ad senatum misit: deum imortaliũ benignitate: suis cõsiliis: patiẽtia militum Veios iam fore in ptãte Po. Ro. qd de pda faciendum censerẽt. Duæ senatum distinebãt sniæ: senis. P. Licinii: quẽ primũ dixisse a filio ĩterrogatum ferũt: edici palam placere populo: ut q particeps eẽ prædæ uellet: in castra Veios iret. Altera. Ap. Claudii: q largitionẽ nouam ꝓdigam inæqualẽ in cõsultam argues: si semel nefas ducerẽt captam ex hostibus ĩ ærario exhausto bellis pecuniã eẽ: auctor erat stipẽdii ex ea pecuniã militi numerãdi: quo minus tributi plebes conferret: eius enim doni societatẽ sensuras æqualiter oium domos: nõ auidas in direptiones manus ocio sorum urbanoqe prepturas fortium bellatoqe pmia eẽ: cum ita ferme eueniat: ut segnior sit pdator: ut quisca laboris piculicp pcipuam: petere partẽ soleat. Licinius cõtra suspectam & iuisam semp eam pecuniã fore aiebat: causascp criminũ ad plebẽ: seditionũ ide ac legum nouaqe pbiturã: satius igit eẽ recõciliari eo dono plebis aios exhaustis atcp exinanitis tributo tot annoqe succurri: & sentire pdæ fructũ ĩ eo bello: ĩ quo ꝓpe cõsenuerũt: gratius id fore lætiuscp: qd qscp sua manu ex hoste captũ domũ rettulerit: quã si multiplex alterius arbitrio accipiat: ipm dictatorẽ fugere iudiam ex eo: criminaca eo delegasse ad senatum: senatum quocp debere reiectã rem ad se pmittere plebi: ac pati habere. qd cuicp sors belli dederit. Hæc tutior uisa snia est: quæ populare senatum faceret: edictum itacp est ad pdam ueientem qbus uideret: in castra ad dictatorem ꝓficiscerent. igens ꝓfecta multitudo repleuit castra. Tum dictator auspicato egressus cum edixisset: ut arma milites caperẽt: tuo ductu: inqt pythice Apollo: tuocp numine instictus pergo ad delendam urbem Veios: tibica hinc decimam partem prædæ uoueo: te simul Iuno regina: quæ Veios colis: precor: ut nos uictores in nostram tuamcp mox futuram urbẽ sequare: ubi te dignũ amplitudine tua templũ accipiat. Hæc pcatus superante multitudine ab oibus locis urbẽ aggreditur: quo minor ab cuniculo ingruentis periculi sensus esset. Veientes ignari se iam ab suis: uatibus iam ab externis oraculis proditos: iam in partem pdæ suæ uocatos deos: alios uotis ex urbe sua euocatos: hostiũ templa nouascp sedes spectare: seqe ultimũ illum diem agere: nihil minus timentes: q̃ subrutis cuniculo mœnibus arcẽ iam plenã hostium eẽ: in muros pro se quisca armati discurrũt mirates quidnã id esset: quod cũ tot p dies nemo se ab stationibus romanis mouisset: tũ uelut repẽtino icti furore improuidi currerent ad muros. Inseritur huic loco fabula. Immolãte rege ueientiũ: uocẽ aruspicis dicentis: qui eius hostiæ exta præsecuisset: ei uictoriã dari: exauditam in cuniculo mouisse romanos milites: ut adaperto cuniculo exta raperent: & ac dictatorem ferrent: sed in rebus tam antiquis: si quæ similia ueri sint: pro ueris accipiantur satis habeam: hæc ad ostentationẽ scænæ gaudentis miraculis aptiora: q̃ ad fidem: necp affirmare: necp refellere ẽ operæpretiũ. Cuniculus delectis militibus eo tpe plenus in æde Iunonis: quæ in ueientana arce erat: armatos repente edidit: & pars auersos ĩ muris inuadunt hostes: pars clausstra portaqe reuellunt: pars cũ ex tectis saxa tegulæca a mulieribus ac seruitiis iacerentur. inferunt ignes. Clamor oia uariis terrentium ac pauentium uocibus: mixto mulierum ac puerorum ploratu: complet. Momento tpis deiectis ex muro undicp armatis: patefactisca portis: cũ alii agmine irruerent: alii desertos scãderent muros urbs hostibus impletur: omnibus locis pugnatur. Deinde multa iam edita cæde senescit pugna: & Dictator præcones edicere iubet: ut ab inermi abstineatur. Is finis sanguinis fuit: deinde inermes capti: & ad prædam miles permissu dictatoris discurrit. Quæ cũ ãte oculos eius aliquãtũ spe atcp opiniõe maior maiorisca pretii rerũ ferretur: dicitur manus ad cælum tollens precatus esse dictator: ut sicui hominum deorumca nimia sua fortuna populica romãi uideretur: ut eam iudiam lenire suo priuato icõmodo: q̃ minimo publico romani populi liceret. Conuertẽtẽ se iter hãc uenerationem traditur memoriæ prolapsum cecidisse: idcp omen pertimuisse. Postea euentu rem coniectãtibus uisum ad dãnationem ipsius Camilli: captæ deide urbis Romæ: qd̃ post paucos accidit ãnos: cladẽca. Atcp ille dies cæde hostiũ ac direptiõe urbis opulẽtissimæ ẽ cõsũptus.

Camillus dictator

Atq ueios captos de pda cõsultatũ

Atq Camilli pcationẽ

Quum sit alicũ de euocare deos

Capiũt ueii cuniculo

Postero die libera corpora dictator sub corona uænidit: ea sola pecunia in publicum redigit haud sine ira plebis:& qđ rettulere secum ꝑde nec duci:q ad senatū malignitatis auctores ꝙrendo rē arbitrii sui reiecisset:nec senatui:sed licinīæ familiæ ex qua filius ad senatū retulisset:pater tam popularis sniæ auctor fuisset:acceptum referebāt.Cū iam humanæ opes egestæ a Veiis essent:amoliri tum deū dona ipsosq; deos:sed colētium magis:quā rapientiū mō cœpere:nāq; delecti ex omni exercitu iuuenes pu/re lautis corpibus cādida uestē:qbus deportāda Romā regina Iuno assignata erat:uenerabūdi templū iniere:prīo religiose admouētes manus:qđ id signū more uetusto nisi certæ gētis sacerdos attrectare
Atē de/monū ꝓstigias
non eēt solitus:deīde cum qdam seu spiritu diuino tactus:seu iuuenili ioco uis ne Romam ire Iuno di xisset:ānuisse cæteri Romā cōclamauerūt.Inde fabulæ adiectum est uocē quoq; dicētis uelle auditam motā certe sede sua parui moliméti adminiculis sequētis modo accipimus:leuem ac facilē trāslatu fu/isse:integrāq; in auētinum æternam sedē suam:quo uota romani dictatoris uocauerant perlatam:ubi templum ei postea idē q uouerat Camillus dedicauit.Hic Veiorum occasus fuit urbis opulentissimæ Ethrusci nominis:magnitudinem suam uel ultima clade īdicantis:quod decem æstates hyemesq; cō tinuas circūsessa:cum plus aliquanto cladium ītulisset quam accepisset:postremo iam fato quoq; ur/
Decem annos ueii obsessi
gente:opibus tamē non ui expugnata ē.Romam:ut nūciatum est:Veios captos: quāq; & prodigia ꝓ/curata fuerant:& uatum responsa:& phythicæ sortes notæ:& quātum humanis adiuuari consiliis po tuerat res:ducem.M.Furium maximum imperatoꝝ oīum legerant:tamē quia tot annis uarie ibi bel latum erat:multæq; clades acceptæ:uelut exinsperato īmensum gaudium fuit:& priusquā senatus de cerneret:plena oīa tēpla romanaꝝ matrū gratias diis agentiū erant:senatus quatriduū quot dieꝝ nul lo ante bello supplicationes decernit.Aduentus quoq; dictatoris oībus ordinibus obuiam effusis cele/bratior:quam ullius unq̄ antea fuit triumphusq; omnem cōsuetū honorādi illius diei modū aliquan/
Albis eqs Camillus triūpha uit Eqs albi io/uis so/lisq; currū tra/hunt
tum excessit:maxime cōspectus ipse est:curru eqs albis iuncto urbē iuectus:parūq; id nō ciuile modo sed humanum ēt uisum:Iouis solisq; eqs æquiperatum dictatorē in religionē ēt trahebant:triūphusq; ob eam unā maxīe rem clarior:q̄ gratior fuit.Tum Iunoni reginæ tēplum in auētino locauit: dedica/uitq; Matutæ matris:atq; his diuinis hūanisq; rebus gestis dictatura se abdicauit.Agi deinde de Apol/linis dono cœptū cui se decimā uouisse prædæ partem cū diceret Camillus:pontifices soluendum reli gione populū censerent:haud facile inibatur ratio iubendi referre prædam populū:ut ex ea pars debi/ta in sacrū secerneretur:tandē eo quod leuissimū uidebatur decursum est:ut qui se domumq; religiōe exoluere uellet:cum sibimetipsi prædam æstimasset suā decimæ ꝑtium partis in publicum deferret:ut ex eo donū aureum dignū amplitudine templi ac numīe dei ex dignitate populi romani fieret:ea quoq; collatio plebis aīos a Camillo alienauit.Inter hæc pacificatum legati a uolscis & equis uenerunt:ipe/
Pacifica tum
tataq; pax magis ut fessa tam diutino bello acquiesceret ciuitas:q̄ quod digni peterēt.Veiis captis sex tribunos militum consulari potestate insequens annus habuit:duos.P.Cornelios:Cossum:& Scipio nem.M.Valeriū Maximum iteꝝ.Cesoné Fabium Ambustū iteꝝ.L.Furium Medullinum quin.Qu. Seruilliū tertium.Corneliis falisciū bellum·Valerio ac Seruilio capenas sorte euenit:ab his nō urbes ui: aut operibus tentatæ:sed ager est depopulatus ꝑdæq; reꝝ agrestium actæ:nulla felix arbor:nihil frugi ferum in agro relictum.Ea clades capenatem populū subegit:pax petentibus data:i falisciis bellum re/stabat.Romæ interim multiplex seditio:cuius leniendæ cā coloniam in Vulscos:quo triamillia ciuiū romanorum scriberentur:deducendā censuerant:triūuiriq; ad id creati terna iugera & septunces uiri/tim diuiserant.Ea largitio spni cœpta:quia spei maioris auertendæ solatium obiectū censebāt.Cur.n. relegari plebē in uolscos: cum pulcherrima urbs Veii agerq; uicentanus in cōspectu sit uberior ampli/orq; romano agro?urbem quoq; urbi Romæ uel situ:uel magnificētia publicoꝝ priuatorumq; tecto rum ac locoꝝ ꝑponebant:quin illa quoq; actio mouebatur:quæ post captam utiq; Romā a gallis cele bratior fuit:transmigrandi Veios.Cæterum partem plebis:partem senatus destinabant habitandos ueios:duasq; urbes cōmunes reip.incoli a romano po.posse.Aduersus quæ cum optimates ita tēderēt ut morituros se citius dicerent in conspectu romani populi:q̄ quicquam earum rerum rogaretur: qp/pe nunc in una urbe tantum dissensionum esse:quid in duabus urbibus fore?uictam ne ut quisquam uictrici patriæ præferret?sineretq; maiorem fortunam captis esse Veiis quam incoluminibus fuerat? postremo se relinqui a ciuibus in patria posse:ut reliquant patriam atque ciues nullam uim unquam subacturam:& Titum Sicinium (is enim ex tribunis plebis rogationis eius lator erat) conductorem
De migratiōe ex urbe ueios cœptū agi
Veios sequantur:relicto deo Romulo dei filio parente & auctore urbis Romæ:Hæc cum fœdis cer/taminibus agerentur (nam partem tribunorum plebis patres in suam sententiam traxerant) nulla res alia manibus temperare plebem cogebat:quā qđ ubi rixæ cōmittēdæ causa clamor ortus eēt: principes senatus primi turbæ offerētes se peti feriri atq; occidi iubebant:ab eoꝝ ætatibus dignitatibusq; & ho/noribus uiolādis dū abstinebaē:& ad reliquos similes conatus uerecūdia iræ obstabat.Camillus iden/tidem oībus locis cōcionabaē:haud mirum id qdem eē furere ciuitatem:quæ dānata uoti oīum rerū potiorem curam:quā religiōe se exoluēdi habeat.Nihil de collatione dicere stipis uerius:quā decimæ: quādo ea se quisq; priuatim obligauerit:liberatus sit populus.Enīuero illud se tacere suā consciētiam nō pati:quod ex ea tātum præda:q̄ reꝝ mouētium sit:decima designetur:urbis atq; agri capti: quæ & ipsa uoto contineaē mētionem nullam fieri.Cum ea disceptatio anceps senatui uisa:delegata ad pōti/fices eēt adhibito Camillo:uisum collegio quod eius ante cōceptum uotū Veiētium fuisset:& post uo tum ī ptātem Po.Ro.uenisset:eius partē decimā Apollini sacratā eē:Ita in æstimationē urbs agerq; ue/

nit:pecunia ex ærario prompta:& tribunis militū consularibus:ut aurꝫ ex ea coemerent:negotiū datū
cuius cum copia non esset:matronæ:cœtibus ad eam rem consultandā habitis:& cōi decreto pollicitæ
tribunis militū:aurꝫ & oīa ornaméta sua in ærariū detulerūt.Grata ea res:ut quæ maxime senatui un/
quam fuit:honoremqꝫ ob eā munificentiā ferunt matronis habitum:ut plaustro ad sacra:ludosqꝫ car/ cur ma
pentis festo profestoqꝫ uterentur.Pondere ab singulis auro accepto æstimatoqꝫ:ut pecuniæ soluerent tronis
crateram auream fieri placuit:quæ donū Apollini DelphosPortaretur.Simul ab religione aīos remi/ datū ut
serunt:integrant seditioné tribuni plebis:īcitat multitudo in oēs principes:ante alios ī Camillū.Eum carpéto
prædā ueientanam publicando sacrandoqꝫ ad nihilū redegisse:absentes ferociter increpant:præsentiū ueherē/
cum se ultro iratis offerent:uerecundiā habent.Simul extrahi rem ex eo āno uiderūt:tribunos plebis tur
latores legis in annū eosdem reficiunt:& patres hoc idē de intercessoribus legis annisi:ita tribuni ple/
bis magna ex parte iidē refecti.Comitiis tribunoꝝ militū patres summa ope euicerūt:ut Marcus Furi
us Camillus crearetur.Propter bella simulabant parari ducē:sed rogationi tribunitiæ aduersarius ḡre
batur.Cū camillo creati tribuni militum consulari potestate.L.Furius Medulinus sex. Claudius Ae/
mylius Valerius Publicola.Sp.Posthumius.P.Cornelius iteꝝ principio anni tribuni plebis nihil mo/
uerunt:donec Marcus Furius Camillus in Faliscos:cui id bellū mandatū erat:ꝑficisceretur:differendo
deinde elanguit res:& Camillo:quē aduersariū maxime metu erant:gloria in Falisci creuit:nā cū pri/
mo mœnibus se hostes tenerent:tutissimū id rati:populatione agroꝝ atqꝫ incendiis uillaꝝ coegit eos
egredi urbe:sed timor longius progredi ꝓhibuit.Mille fere passuū ab oppido castra locāt:nulla re alia
fidentes ea satis tuta esse:q̄ difficultate aditus aspis cōfragosisqꝫ circa:& partim arctis:partim arduis ui/
is.Cæteꝝ Camillus captiuū indicē ex agris secutus ducē castris multa noctæ motis prima luce aliquan Camilli
to supioribus locis se ostendit.Trifariā romani muniebant:alius exercitus ꝓlio intētus instabat:ibi im strata/
pedire opus conantes hostes fundit fugatqꝫ tantūqꝫ inde pauori falisci iniectum est:ut effusa fuga ca/ gema
stra sua:quæ propiora erant:ꝓlati urbē peterent:multi cæsi uulneratiqꝫ: priusq̄ pauentes portis incide/
rent:castra capta:ꝑda ad quæstores redacta cū magna militū ira:sed seueritate ꝓperii uicti eandē uirtutē
& oderant:& mirabantur.Obsidio īde urbis:& munitiones:& interdū ꝑ occasionem impetus oppida
noꝝ in romanas stationes:ꝓliaqꝫ parua fieri:& teri tps neutro īclinata spe:cū frumentū copiæ q̄ aliæ ex
ante conuecto largius obsessis:quā obsidentibus suppeterēt:uidebaturqꝫ:æque diuturnus futurus la/
bor ac Veiis fuisset:ni fortūa imꝑatori romano:simul ac cognitæ rebus bellicis uirtutis specimē ma/
turā uistoriā dedisset.Mos erat falisci eodē magistro liberoꝝ & comite uti:simulqꝫplures pueri:quod
hostie quoqꝫ in Græcia manet:unius curæ demādabant:principū liberos:sicut fere fit:q scientia uide/ Atq; pe/
bat ꝑcellere:erudiabat.Is cū in pace instituisset pueros ante urbē lusus exercendiqꝫ cā ꝓducere nihil eo dagogi
more ꝑ belli tps intermisso:dūmodo breuioribus:mō longioribus spatiis trahēdo eos a porta lusu ser facinus
monibusqꝫ uariatis longius solito ubi res dedit progressus:inter stationes eos hostium castraqꝫ īde ro
mana in prætorium ad Camillum perduxit.Ibi sceleſto facinori sceleſtiorem sermonem addidit.Fa/
liscos se in manus tradidisse romanis:quod eos pueros:quorum parentes capita ibi rerum sint: in po/
testate:dediderit.Quæ ubi Camillus audiuit:non ad similem:īquit:tui nec populum:nec īperatorem
sceleſtus ipse cū sceleſto munere ueniſti:nobis cum falisci:quæ pacto fit humano societas nō é. Quā
ingenerauit natura:utriscꝫ est:eritqꝫ.Sunt & belli:sicut pacis iura:iusteqꝫ ea nō minus:q̄ fortiter didici/
mus gerere.Arma habemus non aduersus eam ætatem:cui ēt captis urbibus parcitur:sed aduersus ar Sunt &
matos & ipsos:q nec læsi:nec lacessiti a nobis castra romana ad Veios oppugnauerunt:eos tu: quātum belli si/
in te fuit:nouo sceleré uicisti:ego romanis artibus:uirtute:opere:armis:sicut Veios:uincam. Denuda/ cut &
tum deīde eum manibus post tergum illigatis reducēdum Falisci pueris tradidit: uirgasqꝫ eis: qbus pacis iu
proditorem agerent in urbem:uerberantes dedit.Ad quod spectaculum cōcursu populi primo facto: ra
deinde a magistratu de re noua uocato senatu:tanta mutatio animis est iniecta: ut qui modo efferati
odio:iraqꝫ uelietium exitum pene:quam copenatium pacem mallent:apud eos pacem uniuersa posce/
ret ciuitas:fides:romana:iusticia īperatoris in foro:& curia celebrantur consensuqꝫ:oīum legati ad Ca
millum in castra:atqꝫ inde permissu Camilli Romam ad senatum:qui dederent Falisco:proficiscunt
introducti ad senatum ita locuti traduntur.Patres conscripti uictoria:cui nec deus:nec homo quisquā
inuideat uicti a uobis & imperatore uestro dedimus nos uobis:rati:quo nihil uictori pulchrius é:me/
lius nos sub imperio uestro:quam legibus nostris uicturos.Euētu huius belli duo salutaria exempla
prodita humano generi sunt.Vos fidem in bello:quam præsentem uictoriam maluistis:nos fide pro/ Phalis/
uocati uictoriam ultro detulimus:sub dicione uestra sumus:mittite:q arma:q obsides:q urbem patē/ coꝝ de
tibus portis accipiāt:nec uos fidei nostræ:nec nos imperii uestri pœnitebit.Camillo & ab hostibus: & ditio
a ciuibus gratiæ actæ:falisci ī stipendium militum eius anni:ut Po.Ro.tributo uacaret:pecunia impe
rata.Pace data exercitus Romam reductus.Camillus meliore multo laude:quam cum triūphantem
albi per urbem uexerant equi:insignis iusticia fideqꝫ hostibus uictis cum in urbem redisset:tacite eius Aureū
uerecundiam non tulit senatus:qn sine mora uoti liberaretur:crateramqꝫ auream donum Apollini le crateré
gati:q ferrent Lucius Valerius:Lucius Sergius:Aulus Manlius missi longa una naue haud procul fre/ legati
to siculo a piratis liparentium excepti deuehuntur Liparas:mos erat ciuitatis uelut publico latrocinio deserūt
partam prædam diuidere.Forte eo anno in summo magistratu erat Timasitheus qdam romanis uir apollini
similior quā suis:q legatoꝝ nomē donūqꝫ & deū:cui mitteret: & doni cām ueritus:ipse multitudinē Timasi
quoqꝫ:q̄ semꝑ ferme regēti é similis:religiōis iustæ ipleuit:adductosqꝫ ī publicū hospiciū legatos:cum theus

p̄sidio ēt nauiū Delphos ꝑsecutus:Romā īde soſpites reſtituit:hoſpitiū cum eo ſenatuſcōſulto eſt factū:donaq; publice data:Eodē anno in Eqs uarie bellatū:adeo ut in incerto fuerit & apud ipſos exercitus:& Romæ uicisſent:uicti ne eſſent. Imperatores romani fuere ex tribunis militum Aemylius. Sp. Poſthumius primo rem cōiter geſſerunt fuſis inde acie hoſtibus Aemyliū p̄sidio Verruginē obtinere placuit. Poſthumiū fines uaſtare:ibi eū in cōpoſito agmine negligentius ab re bene geſta cūtē adorti eq. terrore iniecto:in ꝓximos cōpulere tumulos: pauorq; inde uerruginem ēt ad p̄sidiū alterꝫ eſt ꝓlatus. Poſthumius ſuis in tutū receptis cū concione aduocata terroré increparet ac fugā:fuſos eē ab ignauiſſimo & fugaciſſimo:hoſte:cōclamat uniuerſus exercitus merito ſe ea audire:& fateri admiſſū flagitium:ſed eoſdē correcturos eē:neq; diuturnū id gaudiū hoſtibus fore:poſcentes ut cōfeſtim īde ad caſtra hoſtiū duceret:& ea in cōſpectu erāt poſita ī plano:nihil pœnæ recuſabāt:ni ea āte nocte expugnaſſent:Collaudatos corpora curare paratoſq; eē quarta uigilia iubet:& hoſtes nocturnā fugā ex tumulo

Litteræ laureatæ

romanoꝝ:ut ab eo uia:qua ferebat Verruginē excluderent:fuere obuii:p̄liūq; ante lucē:ſed luna ꝓnox: erat:cōmiſſum ē:& haud īcertius diurno ꝓlium fuit. Sed Clamor Verruginē ꝓlatus:cū caſtra romana crederēt oppugnari tātū iniecit pauoris:ut neqcquā retinente atq; obſecrāte Aemylio:Tuſculū palātes fugerent:inde fama Romā ꝓlata eſt Poſthumiū exercitūq; occiſū. Qui ubi p̄ria lux metū inſidiaꝝ effū ſe ſeq̄ntibus ſuſtulit:cū ꝓequitaſſet aciē ꝓmiſſa repetēs:tātū īiecit ardoris:ut nō ultra ſuſtinuerīt īpetū eq:cædes inde fugientiū:qualis ubi ira magis:q̄ uirtute res geriē:ad ꝓniciem hoſtiū facta eſt:Triſtemq; ab Tuſculo nunciū: nequicquam exterrita ciuitate:literræ a Poſthumio laureatæ ſequūtur:uictoriam populi romani eē:equoꝝ exercitū deletū Tribunoꝝ plebis actiōes:qa nondū īuenarāt fīnē: & plebs cōtinuare latoribus legis tribunatū:& p̄res reficere interceſſores legis anniſſi ſunt:ſed plus ſuis comitiis plebs ualuit:quē doloré ulti p̄res ſunt:ſenatuſcōſulto facto:ut cōſules inuiſus plebi magiſtratus crearentur:annū poſt quintum decimū creati cōſules. L. Lucretius Flauius. Sergius Sulpitius. Camerinus.

L. Lucretius Sergiuſ Sulpicius cōſ. Tribūitiis duobus plebeiis dies dicta

Prīcipio huius anni ferociter:qa nemo ex collegio interceſſurus erat:coortis ad ꝓferendā legē tribunis plebis:nec ſegnius ob idipſum cōſulibus reſiſtentibus:oīq; ciuitate in unā eā curā conuerſa. Vitelliā coloniā romanā in ſuo agro eq expugnant:colonoꝝ pars maxima īcolumis:qa nocte ꝓditione oppidū captū liberā p auerſa urbis fugam dederat. Romā perfugere. L. Lucretio cōſuli ea ꝓuincia euenit:is cū exercitu ꝓfectus acie hoſtes uicit:uictorq; Romā ad maius aliq̄to certamen rediit:dies dicta erat tribunis plebis biennii ſupioris a uirginio &. Qu. Pomponio:quos defendi patrū cōſenſu ad fidē ſenatus ꝓtinebat neq; n. eos aut uitæ ullo crimine alio:aut geſti magiſtratus q̄ſquā arguebat:ꝓterquā quod gratificātes p̄ribus rogationi tribunitiæ interceſſiſſent:uicit tamē gratiā ſenatus plebis ira:& peſſimo exēplo innoxii denis milibus grauis æris cōdemnati ſunt:id ægre paſſi patres. Camillus palā ſceleris plebem arguere:q̄ iam in ſuos uerſa nō intelligeret ſe prauo iuditio de tribunis interceſſionem ſuſtuliſſe: qđ īterceſſione ſublata tribunitiā ptātem euertiſſent. Nam qđ illi ſperarent effrenatā lniam eius magiſtratus p̄res laturos:falli eos:ſi tribunitia uis tribunitio auxilio repelli nequeat:aliud tælū p̄res iuenturos eē:cōſuleſq; īcrepabat. qđ fide publica decipi tribūos eos taciti tuliſſent:q ſenatus auctoritatē ſecuti eſſent. Hæc palā cōcionabūdus in dies magis augebat iras hoīum:ſenatū uero īcitare aduerſus legē haud deſiſtebat:ne aliter deſcēderent ī foꝝ:cū dies ferendæ legis ueniſſet:q̄ ut q̄ meminiſſent: ſibi pro aris ociſq; & deum tēplis ac ſolo:in quo nati eēnt:dimicādum fore:nam qđ ad ſe priuatim attineat:ſi ſuæ gloriæ ſibi īter dimicationē p̄riæ meminiſſe ſit fas:ſibi amplā quoq; eē urbē ad ſe captam:freq̄ntari quottidie ſe frui monimento ſuæ gloriæ:& ante oculos urbem habere latam in triūpho ſuo:iſiſtere oēs ueſtigiis laudum ſuaꝝ:ſed neſas ducere deſertā ac relictā a diis īmortalibus īcoli urbē:& ī captiuo ſolo hoſpitari Po. Ro. & uictricē patriam uicta mutari. His adhortationibus p̄rīcipes concitati p̄res ſenes iuueneſq;:cum ferreē lex:agmine facto:ī forū uenerūt:diſſipatiq; ꝓ tribus:ſuos q̄ſq; tribules præhenſantes orare cum lachrymis cœpere:ne eam p̄riam:ꝓ qua fortiſſime feliciſſimeq; ipſi ac p̄res eorū dimicaſſent:deſereret:capitolium:ædem Veſtæ:cætera circa tēpla deoꝝ oſtētantes:ne exulem:extorrē Po. Ro. a ſolo patrio ac diis penatibus in hoſtium urbem ageret:eoq; rem adducerēt: ut melius fuerit nō capi Veios:ne Roma deſereret:Quia nō ui agebāt:ſed p̄cibus:& iter p̄ces multa deoꝝ mētio erat: religioſum parti maxime fuit:& legem unam plures tribus antiquarūt:quā iuſſerūt: adeoq; ea uictoria læta patribus fuit:ut poſtero die referētibus cōſulibus ſenatuſcōſultū fieret:ut agri ueientani ſeptena iugera plebi diuiderent:nec patribus familiæ tantum:ſed ut oīum in domo liberoꝝ capitum ratio haberet:uellētq; in eam ſpem liberos tollere. Eo munere delinita plebe nihil certatum eſt:quo minus cōſularia comitia haberent:creati conſules. L. Valerius Potitus. M. Manlius:cui capitolino poſtea fuit cognomē. Hi cōſules magnos ludos fecere:quos. M. Furius dictator uouerat ueienti bello:eodem āno ædes lunonis reginæ ab eodem dictatore:eodēq; bello uota dedicatur:celebrataq; dedicationē īgenti matronaꝝ ſtudio tradūt. Bellum haud memorabile in Algido cū eqs geſtū eſt:fuſis hoſtibus prius pene quā manus cōſererent. Valerio qđ ꝓſeuerantior cædēdis in fuga fuit:triūphus:Manlio: ut ouans ingrederet urbem:decretum eſt. Eodem anno nouū bellum cum uolſiniēſibus exortū:quo ꝓp famē peſtilētiāq; in agro romano ex ſiccitate caloribuſq; nimiis ortam exercitus duci nequit:ob q̄ uolſiniēſes ſalpinatibus adiunctis ſuppia elati ultro agros romanos incurſauere. Bellum inde duobus populis īdictum. Caius Iulius cenſor deceſſit:in eius locum. M. Cornelius ſuffectus:q̄ res poſtea religiōi fuit qa eo luſtro Roma capta eſt:nec deinde unq̄ in demortui locū cenſor ſufficiē:cōſulibuſq; morbo īplicitis placuit ꝓ īterregnum renouari auſpicia. Itaq; cum ex ſenatuſcōſulto conſules ſe magiſtratu abdi-

Ager ueiētanus plebi diuiditur

L. Valerius potitus M. Mālius cōſ.

Cēſor ī de mortui locū nō ſuffi citur

caſſent:iterrex creaſ.M.Furius Camillus qui Publiũ Cornelium Scipionẽ:is deíde Luciũ Valeriũ Po/ titum iterregem ꝓdidit. Ab eo creati ſex tribuni militum conſulari poteſtate:ut ét:ſi cui eoꝝ incõmo da ualitudo fuiſſet:copia magiſtratuũ reipublicæ eẽt:calẽdis qntilibus magiſtratum occeperſ.L.Lucre tius.Ser. Sulpitius.M.Aemylius.L.Furius Medullinus ſept. Agrippa Furius.Claudius Aemylius ite/ rum.Ex his Lucio Lucretio:Aemylio uolſinienſis ꝓuincia euenit:ſalpinates Agrippæ furio & Seruio Sulpicio.Prius cũ uolſciniẽſibus pugnatũ ẽ:bellũ numero hoſtiũ igens:certamẽ haud ſane aſpeꝝ fuit: fuſa cõcurſu prío acies ĩ fugã:millia octo armatoꝝ ab eqtibus ĩtercluſa poſitis armis ĩ deditionẽ uene/ rũt. Eius belli fama effecit:ne ſe pugnæ cõmitterẽt ſalpĩates:mœnibus armati ſe tutabanſ:romãi ꝑdas paſſim & ex ſalpinati agro:& ex uolſiniẽſi nullo eã uí arcẽte egerũt:dõec uolſiniẽſibus feſſis bello ea cõ dicione:ut res Po.Ro.redderẽt:ſtipẽdiumꝙ illius anni exercitui ꝑſtarent:in uigíti ános íduciæ datæ.

Eodem anno Marcus Ceditius de plebe nunciauit tribunis ſe in noua uia:ubi nunc ſacellum eſt ſu/ pra ædem Veſtæ:noctis ſilẽtio audiſſe uocem clariorem humana quæ magiſtratibus dici iuberet gal los aduẽtare. Id ut fit propter auctoris humilitatem ſpretum:& qđ longinqua eoꝙ ignotior gens erat: Neꝙ deorum modo monita ingruente fato ſpreta:ſed humanam quoꝙ opem:quæ una erat.M. Fu/ rium ab urbe amouere:qui die dicta ab Lucio Apuleio tribuno plebis propter prædam ueientanã: fi/ lio quoꝙ adoleſcente per idem tempus orbatus:cum accitis domum tribulibus cliẽtibuſꝙ magna ps plebis erat:ꝓcunctatus aíos eoꝝ reſponſum tuliſſet:ſe collaturos q̃ti damnatus eſſet abſolúere eũ non poſſe:in exilium abiit ꝓcatus ab diis ímortalibus:ſi ínoxio ſibi ea iniuria fieret:primo quoꝙ tpe deſy/ derium ſui ciuitati ingratæ facerent. Abſens qndecim milibus grauis æris damnaſ. Expulſo ciue: quo manente:ſi quicq̃ humanoꝝ eſt certi:capi Roma non potuerit:aduentáti fatali urbi clade legatia clu/ ſinis ueniunt auxilium aduerſus gallos petentes. Eam gentem tradiſ fama dulcedíe frugum:maxíeꝙ uini noua tum uoluptate captam alpes tranſiſſe:agroſꝙ ab Ethruſcis ante cultos poſſediſſe:& iuexiſ/ ſe in Galliam uinum illiciẽdæ gentis cauſa Arũtem cluſinum ira corruptæ uxoris ab Lucumone: cui tutor is fuerat:ipo ꝓpotente iuuene:& a quo expeti pœnæ:niſi externa uis quæſita eſſet:neqrent:hunc tranſeuntibus alpes ducem auctoremꝙ Cluſium oppugnandi fuiſſe. Eqdẽ haud abnuerim Cluſium gallos ab Arunte:ſeu quo alio cluſino adductos:ſed eos:q expugnauerũt Cluſium non fuiſſe q primi alpes tranſierint. ſatis conſtat:ducentis qppe annis:anteq̃ Cluſium oppugnarẽt:urbemꝙ Romã cape/ rent:in Italiam galli tranſcenderunt:nec cum his primum Ethruſcoꝝ:ſed multo ante cũ iis:q íter ap/ penninum alpeſꝙ ícolebãt:ſæpe exercitus gallici pugnauere. Tuſcoꝝ ante romanoꝝ íperium late ter ra mariꝙ opes patuere:mari ſupero íferoꝙ:qbus Italia:íſulæ modo cĩgitur:quãtum potuerít: nomía ſunt argumẽto:quod alterum tuſcum communi uocabulo gentis:alterum adriacum mare ab Adria tuſcorum colonía uocauere italicæ gentes:græci eadem tyrrhenum atꝙ adriaticum uocant. In utrũqꝙ mare uergentes ícoluere urbibus duodenis terras prius cis appẽninum ad inferum mare poſtea trans appenninum totidem:quod capita originis erant:coloniis miſſis:quæ tranſpadũ omnia loca:excepto uenetorum angulo:qui ſinum circũcolunt maris:uſꝙ ad alpes tenuere. Alpinis quoꝙ ea tangentibus haud dubie origo eſt:maxime rhetiis:quos loca ipſa efferarunt:nequid ex antiquo præter ſonũ líguæ nec eũ ícorruptum retinerent. De tranſitu in Italiam gallorum hæc accepimus. Priſco Tarquinio Ro mæ regnante:celtarum:quæ pars Galliæ tertia eſt:penes bituriges ſumma imperii fuit:Ii regem Celti co dabant. Ambigatus is fuit uirtute fortunaꝙ tum:ſua tum publica præpollens:quod imperio eius Gallia adeo frugum hoíumꝙ fertilis fuit:ut abũdans multitudo uix regi uideretur poſſe. Hic magno natu ipſe iam exonerare ꝓgrauante turba regnũ cupiens. Belloueſum & Sigoueſum ſororis filios im/ pigros iuuenes miſſurum ſe eſſe:in quas dii dediſſent auguriis ſedes oſtendit:quantum ipſi uellẽt nu/ merum hominum excirent:nequa gens arcere aduenientes poſſet. Tum ſigoueſo ſortibus dati her/ cynei ſaltus. Belloueſo haud paulo lætiorem in Italiam uiam dii dabant. Is quod eis ex populis abun/ dabat bituriges:aruernos:ſenones:heduos:ambarros carnutes:aulercos:exciuit:profectus ingentibus peditum equitumꝙ copiis in tricaſtinos uenit:alpes inde oppoſitæ erant:quas inexpugnabiles uiſas aut equidem miror: nulla dum ui: quod quidem continens memoria ſit niſi de Hercule fabulis cre/ dere libet ſuperatas. Ibi cum uelut ſeptos montium altitudo teneret gallos circũſpectarentꝙ qua nam per iuncta cælo iuga in alium orbem terraꝝ tranſirent:religio ẽt tenuit:quod allatum eſt aduenas q̃rẽ tes agrum ab ſaluiorum gente oppugnari:maſſilienſes erant ĩ nauibus a Phocide profecti id galli for/ tunæ ſuæ omen rati adiuuere:ut:quem primũ in terram egreſſi occupauerant locum:patẽtibus ſiluis cõmunirent:ipſi per taurinos:ſaltuſꝙ iuliæ alpis tranſcenderunt:fuſiſꝙ acie tuſcis:haud procul Ticío flumine:cum in quo cõſederant:agrũ inſubrium appellari audiſſent cognomine inſubribus pago he/ duorum:ibi omen ſequentes loci condidere urbem. Mediolanũ appellarunt. Alia ſubinde manus ger/ manorum Elitouio duce ueſtigia prioꝝ ſecuta:eodem ſaltu fauente Belloueſo cũ tranſcendiſſet alpes ubi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt:locos tenuere libui conſidunt:poſt hos ſalluuii:qui prope anti/ quam gentẽ leuos ligures incolentes circa ticinũ amnem petiere. Penninũ:deinde boii ligureſꝙ trã/ greſſi:cum iam inter padum atꝙ alpes oía tenerentur:pado ratibus traiecto nõ Ethruſcos modo ſed etumbros agro pellunt:itra appẽninũ tamẽ ſeſe tenuere. Tum ſenones recentiſſimi aduenaꝝ ab Vſen te flumine uſꝙ ad ateſim fines habuere. Hanc gantẽ Cluſium Romãꝙ deinde ueniſſe cõperío. Id paꝝ certum eſt ſolã ne:an ab oíbus ciſalpinorum galloꝝ populis adiutã Cluſini nouo bello exterriti cum multitudinẽ:tum formas hoíum inuſitatas cernerent:& genus armoꝝ:audirẽtꝙ ſepæ ab iis cis padũ

Marcus Ceditius

Dies ca/ millo dicitur

Galloꝝ trãſitus in Italiã

Adria/ cũ maſ adria

Ambi/ gatus

Tuſco/ rũ opes

Maſſi/ lienſes

Medio/ lanũ a qbus cõ ditum

Seno/ nũ fineſ

ultraq; ethruſcoꝝ legiones fuſas:q̃q̃q̃ aduerſus romanos nullum eis ius ſocietatis amicitiæue erat:niſi quod ueientes conſanguineos aduerſus populum romanum non defendiſſent:legatos Romam:qui auxilium ab ſenatu peteret miſere. De auxilio nihil impetratū:legati tres. M. Fablii ambuſti filii miſſi:q ſenatus & populi romani noīe agerent cum gallis:ne a quibus nullam iniuriā accepiſſent:ſocios populi romani atq; amicos oppugnarent:romanis eos quoq; bello:ſi res:cogat:tuendos eſſe:ſed melius uiſum bellū ipſum amoueri:ſi poſſet:& gallos nouā gētem pace potius cognoſi:quam armis. Mitis legatio:ni præferoces legatos galliſq; magis:quā romanis ſimiles habuiſſent quibus poſteaq̃ mādata edide runt in concilio galloꝝ datur reſponſum. Et ſi nouum nomē audiāt romanoꝝ:tamē credere uiros fortes eē:quoꝝ auxilium a cluſinis ī re trepida ſit imploratū:& quoniā legatiōe aduerſus ſe maluerīt: quā armis tueri ſocios:ne ſe quidē pacem:q̃ illi afferāt:aſpernari:ſi gallis egentibus agro:quem latius poſſideant:quā colant cluſini partē finium concedant:aliter pacem impetrari non poſſe:& reſponſum corā romanis ſe accipere uelle:& ſi negetur ager corā iiſdem romanis dimicaturos:ut nunciare domū poſſint quantū galli uirtute cæteros mortales p̃ſtarent. Quod nam id ius eſſet agrum a poſſeſſoribus petere:aut minari arma romanis quærentibus? ecquid in Ethruria rei gallis eſſet? cum ſe in armis ius ferre:& oīa fortium uiroꝝ eſſe ferociter dicerent:accenſis utrinq; aīs ad arma diſcurritur:& p̃lium cōſeritur:ibi iam urgentibus romanā urbem fatis legati contra ius gentium arma capiunt:nec id clā eſſe potuit:cū ante ſigna Ethruſcoꝝ tres nobiliſſimi fortiſſimiq; romanæ iuuentutis pugnarēt: tantū emineret peregrina uirtus:quin etiam. Qu. Fabius euectus extra aciem equo:ducem galloꝝ ferociter in ipſa ſigna Ethruſcoꝝ incurſantem perluſtrās fixum haſta occidit:ſpoliaq; eius legentē galli agnouere:pq; totam acié romanum legatum eſſe ſignum datū eſt. Omiſſa inde in cluſinos ira receptui canunt minantes romanis. Erant:qui extéplo Romā eundum cenſerent:uicere ſeniores:ut legati prius mitterentur q̃ſtum iniurias:poſtulatumq; ut:pro iure gentium uiolato. Fabii dederentur. Legati galloꝝ cum ea:ſicut erant:mandata expoſuiſſent:ſenatui nec factum placebat Fabioꝝ:& ius poſtulare barbari uidebātur:ſed ne id:quod placebat:decerneret:in tātæ nobilitatis uiris ambitio obſtabat itaq; ne penes opſos culpa eſſet cladis forte gallico bello acceptæ:cognitionem de poſtulatis galloꝝ ad populū reiiciūt: ubi tanto plus gr̃a atq; opes ualuere:ut quoꝝ de pœna agebatur:tribuni militū conſulari poteſtate ī ſequētem annum crearentur:quo facto haud ſecus:q̃ dignum erat:infenſi galli bellū propalā minitantes ad ſuos redeunt. Tribuni militū cum tribus Fabiis creati. Qu. Sulpicius Longus. Qu. Seruilius quartum P. Seruilius Maluginenſis. Cum tanta moles mali iſtaret:adeo occæcat aīos fortuna:ubi uim ſuam ingruentem refringi non uult:ciuitas:quæ aduerſus fidentem ac ueiētem hoſtem alioſq; finitimos populos ultima experiens auxilia:dictatorem multis tempeſtatibus dixiſſet:ea tūc inuſitato atq; inaudito hoſte ab oceano terrarūq; ultimis oris bellum ciente: nihil extraordinarii imperii aut auxilii quæſiuit. Tribuni:quoꝝ temeritate bellum cōtractum erat:ſummæ reꝝ præerāt:delectumq; nihilo accuratiorem quā ad media bella haberi ſolitus erat:extenuantes ét famam belli:habebāt. Interim galli poſteaquā accepere ultro honorem habitum uiolatoribus iuris humani:eluſamq; ſuam legationē eē:flagrantes ira:cuius īpatiens eſt gens:confeſtim ſignis conuulſis citato agmine iter īgrediunt: Ad quoꝝ p̃tereūntium raptim tumultum:cum exterritæ urbes ad arma concurrerent:fugaq; agreſtium fieret: Romā ſe ire magno clamore ſignificabant:quacūq; ibant equis uiriſq; longe ac late fuſo agmine īmenſum obtinētes loci. Sed antecedēte fama nunciiſq; cluſinoꝝ:deiceps īde aliorum populoꝝ plurimum terroris Romam celeritas hoſtium tulit:qppe qbus uelut tumultuario exercitu raptī ducto: ægre ad undecimum lapidem occurſum eſt:qua flumen Allia e cruſtuminis montibus prælto defluēs alueo haud multo infra uiam tyberino amni miſcetur. Iam oīa contra circaq; hoſtium plena erant:& nata ī uanos tumultus gens truci cantu clamoribuſq; uariis horrendo cuncta compleuerat ſono. Ibi tribuni militum non loco caſtris antecapto:non præmunito uallo:quo receptus eſſet:non deorum ſaltem:ſi nō hoſtium memores:nec auſpicato:nec litato iſtruunt aciem deductā in cornua:ne circūueniri a multitudine hoſtium poſſent:nec tamen æquari frontes poterant:cum extenāundo īfirmam & uix cohærentem mediam aciem haberēt:paulum erat a dextera editi loci quē ſubſidiariis repleri placuit:eaque res ut initium pauoris ac fugæ:ſic una ſalus fugiētibus fuit:nam Brennus regulus galloꝝ in paucitate hoſtiū artem maxime timēs:ratus ad id captum ſupioré locum:ut ubi galli cū acie legionū recta fronte cōcurriſſent:ſubſidia in auerſos trāſuerſoſq; īpetum darēt:ad ſubſidiarios ſigna conuertit:ſi eo loco depuliſſet haud dubius facile in æquo cāpi tantū ſupante multitudīe uictoriā fore:adeo nō fortūa mō ſed ratio ét cū barbaris ſtabat. In altera acie nihil ſimile romanis nō apud duces nō apud milites erat: pauor fugaq; occupauerat aīos:& tāta hoīum obliuio ut multo maior pars Veios in hoſtium urbem cum tyberis arceret:quā recto itinere romā ad coniuges ac liberos fugerent. Parumper ſubſidiarios tutatus eſt locus:in reliqua acie ſimul eſt clamor ꝓximis a latere ultimis ab tergo auditus:ignotum hoſtem prius pene:quam uiderent:non modo non tentato certamine:ſed ne clamore qdem reddito ītegri intactiq; fugerunt. Nec ulla cæde pugnatum fuit:terga cæſa ſuomet ipſoꝝ certamine in turba īpedītiū fugam circa ripam tyberis:quo armis abiectis totum ſiniſtrum cornu defugit: magna ſtrages facta eſt:multoſq; imperitos nandi aut ſualidos graues loricis aliiſq; tegminibus hauſere gurgites: maxima tamen pars incolumis Veios perfugit:unde non modo præſidii quicq̃:ſed ne nuncius qdem clades Romam eſt miſſus. Ab dextero cornu:quod ꝓcul a flumine & magis ſub mōte ſteterat. Romam oés petiere:& ne clauſis quidem portis urbis in arcem cōfugerunt. Gallos quoq; ob ſtupefactos mira

Romāi legati contra ius gentium in gallos pugnāt

Allia

In auſpicato cū gallis pugnaī

Vincūī Ro. ad Alliam

culũ uictoriæ tã repẽtinæ tenuit:& ipſi pauore defixi ſteterũt:uelut ignari:quid accidiſſet:deíde iſidias uereri:poſtremo cæſorũ ſpolia legere:armorũq; cumulos:ut mos eis eſt:coaceruare. Tũ demũ:poſteaq; nihil uſquã hoſtile cernebatur:uiã ingreſſi haud multo ante ſolis occaſum ad urbẽ Romã ꝓueniunt: ubi cum progreſſi equites non portas clauſas:nõ ſtationẽ pro portis excubare:non armatos eſſe ĩ muris retuliſſent:aliud priori ſimile miraculum eos ſuſtinuit:noctẽq; ueriti & ignotæ ſitũ urbis ĩter Romã atq; amnem cõſedere exploratoribus miſſis circa mœnia aliaſq; portas:quæ nã hoſtibus ĩ ꝓdita re conſilia cẽnt. Romani cũ pars maior ex acie Veios petiſſet:quã Romã:nec ſupeſſe quẽq; præter eos:qui Romam refugerant:crederent:cõplorati oẽs pariter uiui mortuiq; totam prope urbẽ lamentis impleuerunt. Priuatos deinde luctus ſtupefecit publicus pauor:poſteaq; hoſtes adeſſe nunciatũ eſt:mox ululatus cãtuſq; diſſonos uagãtibus circa mœnia turmatim barbaris audiebant:omne ĩde tẽpus ſuſpẽſos ita tenuit animos uſq; ad lucẽ alteram:ut idẽtidem iã ĩ urbẽ futurus uideretur ĩpetus prĩo aduẽtu quo acceſſerãt ad urbẽ:mãſuros enĩ ad alliã fuiſſe:niſi hoc conſilii foret:deíde ſub occaſum ſolis: quia haud multum diei ſupererat:ante noctem rati ſe inuaſuros:tum in noctẽ dilatũ cõſilium eſſe:quo plus pauoris inferrẽt:poſtremo lux appropinquãs exanimare:timoriq; perpetuo ipſum malũ cõtinens fuit:tum ſigna ĩfeſta portis illata ſunt:nequaq; tamẽ ea nocte neq; inſequẽti die ſimilis illi:quæ ad alliã tã pauide fugerat:ciuitas fuit:nã cũ defendi urbẽ poſſe tam parua relicta manu ſpes nulla eſſet:placuit cum cõiugibus ac liberis iuuẽtutem militarẽ ſenatuſq; robur in arcẽ capitoliumq; cõcedere:armiſq; & frumẽto collatis ex loco inde munito deos hoĩeſq; & romanũ nomẽ defendere:flaminem ſacerdoteſq; ueſtales ſacra publica a cæde ab incendiis procul auferre:nec ante deſeri cultum eorũ:quam non ſupeſſent: qui colerent. Si arx capitoliumq; ſedes deorũ:ſi ſenatus caput publici cõſilii:ſi militaris iuuẽtus ſupfuerit ĩminenti ruinæ urbis:facilẽ iacturã eſſe ſenĩorũ relictæ ĩ urbe utiq; perituræ turbæ:& quo id æqore aĩo de plebe multitudo ferret:ſenes triũphales cõſulareſq; ſimul ſe cum illis palam dicere obituros:nec his corporibus:quibus nõ arma ferre:nõ tueri pr̃iam poſſent:oneraturos inopiã armatorũ. Hæc ĩter ſenio res morti deſtinatos iactata ſolatia. Verſæ inde adhortatiões ad agmẽ iuuenũ:quos ĩ capitolium atq; in arcem ꝓſequebanť:cõmendãtes uirtuti eorũ iuuẽtæq; urbis per trecentos ſexaginta annos oĩbus belliſ uictricis q̃cunq; reliqua eẽt fortunã:digrediẽtibus q ſpem oẽm atq; opẽ ſecum ferebãt:ab iis q captæ urbis nõ ſupeſſe ſtatuerãt exitio. Tũ ipſa res ſpecieſq; miſerabilis erat:tũ muliebris fletus:& cõcurſatio incerta nũc hos:nũc illos ſequẽtiũ rogãtiũq; uiros natoſq;:cui ſe fato darent:nihil qd̃ humanis ſupeſſet malis:relĩquebãt:magna pars tamẽ eaꝝ ĩ arcẽ ſuos ꝓſecutæ ſunt:nec ꝓhibẽte ullo:nec uocãte: quia quod utile obſeſſis ad minuẽdã ĩbellem multitudinẽ:id paꝝ humanũ erat. Alia maxime plebis turba: quã nec capere tã exiguus collis:nec alere ĩ tãta inopia frumẽti poterat:ex urbe effuſa uelut agmine iam uno petiit ianiculũ:ĩde pars ꝑ agros dilapſi:pars urbes petũt finitimas ſine ullo duce:aut cõſenſu ſuam quiſq; ſpem ſua cõſilia cõmunibus deploratis exequẽtes:Flamen interim quirinalis uirgineſq; ueſtales omiſſa reꝝ ſuarꝝ cura:quæ ſecũ ferẽda ſacrorũ:quæ qa uires ad oĩa ferẽda deerant:relinquẽda eſſent cõſultantes:quiſue ea locus fideli aſſeruaturus cuſtodia eſſet:optimũ ducũt cõdita in doliolis ſacello ꝓximo ædibus flaminis q̃rinalis ubi nũc deſpui religio ẽ defodere:cætera ĩter ſe onere partito ferunť: uia quæ ſublicio põte ducit ad ianiculũ. In eo cliuo eas cũ. L. Albinus de plebe romana homo conſpexiſſet plauſtro cõiugem ac liberos habens:inter cæterã turbã:quæ inutilis bello ex urbe excedebat:ſaluo etiã

lis satis cõstare poterant:quocunq; clamor sonitus hostiũ mulierum puerorumq; ploratus sonitus flamæ:& fragor ruentiũ tectorũ auertisset:pauentes ad oĩa aĩos oraq; & oculos flectebant uelut ad spectaculũ a fortuna positi occidentis patriæ:nec ullius rerum suarũ relicti præterq; corporũ uindices: tãto ante alios miserandi magis q unquã obsessi sunt:qđ' intercluſi a patria obſidebantur oĩa sua cernentes in hostium ptãte.Nec tranquillior nox diem tam fœde actũ excepit.Lux deinde noctem inquietam insecuta est:nec ullũ erat tempus:qđ a nouæ semper cladis alicuius spectaculo cessaret:nihil tamẽ tot onerati atq; obruti malis flexerũt aĩos:quin & ſi oĩa flamis ac ruinis æquata uidissẽt:q̃uis inopẽ paruumq;: quẽ tenebãt collem:libertati relictum uirtute defenderent:& iã cũ eadẽ quottidie accideret:uelut assueti malis abalienauerant ab sensu reſ; suaſ; animos:arma tantũ ferrumq; ĩ dextris uelut solas reliquias spei suæ intuentes.Galli quoq; per aliquot dies in tecta modo urbis nequicquã bello gesto: cum inter incendia ac ruinas captæ urbis nihil supereſſe præter armatos hostes uiderẽt:neqcquã tot cladibus territos:nec flexuros ad deditionẽ animos ni uis adhiberetur:experiri ultĩa & impetũ facere ĩ arcẽ statuũt pria luce signo dato multitudo oĩs in foro ĩstruitur:ĩde clamore sublato ac testudine facta subeunt: ad uersus quos romani nihil temere nec trepide ad oẽs aditus stationibus firmatis:qua signa ferri uidebãt: ea robore uiroſ; oppositio scandere sinũt hostẽ:quo succesſerint magis ĩ arduum eo pelli posſe per pro cliue facilius rati:medio ferre cliuo restitere:atq; ĩde ex loco superiore:qui prope sua spõte ĩ hostẽ infere bat:impetu facto:strage ac ruina fudere gallos:ut nunquã postea nec pars:nec uniuersi tẽptauerint tale pugnæ genus.Omissã itaq; spe p uim atq; arma subeundi:obsidionẽ parant:cuius ad id tẽpus ĩmemores:& qđ' ĩ urbe fuerat frumẽtum:ĩcendiis urbis absumpserãt:& ex agris p ipsos dies raptũ omne Veios erat.Igitur exercitu diuiso partim p finitimos populos p̃dari placuit:partim obsideri arcem:ut obsidentibus frumẽtũ populatores agroſ; p̃beret.Proficiscẽtes gallos ab urbe ad romanã experiẽdã uirtutem fortuna ipsa Ardeam:ubi Camillus exulabat:duxit:q mœstior ibi fortuna publica:quam sua; cũ diis hominibusq; accusandis senescẽret:indignando mirandoq;:ubi uiri essent:q secum Veios Falerioſque cepissent:qui alia bella fortius semper:quam felicius gessissent:repente audit galloſ; exercitum aduentare:atq; de eo pauidos ardeates consultare.Nec secus quam diuino spiritu tactus:cum se in mediã concionẽ intulisset:abstinere suetus ante talibus consiliis ardeates inquit ueteres amici: noui etiam ciues mei:quando & ueſtrũ beneficiũ ita tulit:& fortuna hoc egit mea:nemo ueſtrum condicionis meæ oblitũ me huc ꝓcesſisse putet:seu res ac piculũ cõmune cogit: qđ' qſq; possit ĩ re trepida p̃sidii ĩ mediũ conferre:& quãdo ego uobis ꝓ tantis ueſtris ĩ me meritis gr̃am referam:ſi nũc ceſſauero? aut ubi usus erit mei uobis:ſi ĩ bello nõ fuerit? hac arte ĩ patria steti:& inuictus bello:ĩ pace ab ĩgratis ciuibus pulsus sum:Vobis autẽ ardeates fortuna oblata ẽ:& p tãtis pristinis Po.Ro.beneficiis q̃ta ipſi meminiſtis: nec enim exprobrãda apud memores sunt:gratiæ referẽdæ:& huic urbi decus ĩgens belli ex hoste cõmũi pariẽdi.Quæ effuso agmine aduẽtat:gens est:cui natura corpora aĩosq; magna magis:quam firma dederit:eo ĩ certamẽ omne plus terroris:quam uiriũ ferũt:arguméto sit clades romana:patentẽ cepere urbem:ex arce capitolioq; qđ' his exigua resistitur menu:iã obsidionis tedio uicti abscedunt: uagiq; per agros palanť:cybo uinoq; raptim hausto repleti ubi nox appetit:prope riuos aquaſ; sine muniméto:ſi ne custodiis passim ferarum ritu sternuntur:nũc ab secũdis rebus magis etiã solito ĩcauti.Si uobis ĩ aĩo est tueri mœnia ueſtra:nec pati hæc oĩa Galliã fieri:prima uigilia capite arma frequentes:me sequimini ad cædem non ad pugnam:niſi uictos somno uelut pecudes trucidandos tradidero:non recuſo eundem Ardeæ rerum mearum exitum:quẽ Romæ habui.Aequis iniquiſq; persuasum erat tãtum bello uirũ neminẽ usquã ea tempestate esse:concione dimissa:cõrpora curant intenti:quã mox signum dare tur:quo dato primæ noctis silẽtio ad portas Camillo præsto fuere:egreſſi haud procul urbe:ſicut præ dictũ fuerat:castra galloſ; ĩtuta neglectaq; ab oĩ parte nacti cũ ĩgẽti clamore iuadũt:nusq; pliũ:oĩbus locis cædes ẽ:nuda corpora & soluta somno trucidanť:extremos tamẽ pauor cubilibus suis excitos:quæ aut unde uis eẽt ignaros:ĩ fugã:& quosdã ĩ hostẽ ipm ĩprouiſa tulit.magna pars ĩ agrũ antiatẽ pelati ĩcurſiõe ab oppidanis ĩ palãtes facta circũueniunť.Similis ĩ agro ueniẽti tuscoſ; facta strages:est q urbis iã ꝓpe quadrigẽtesimũ annũ uicinæ oppſſæ ab hoste ĩsuſitato ĩauditoque adeo nihil miserti sunt:ut in agrũ romanum eo tpe ĩcursiones facerẽt:pleniq; p̃dæ Veios ẽt p̃sidiũq; & spem ultimã romani noĩs in aĩo habuerit oppugnare.Viderãt eos milites romani uagãtes p agros:& cõgregatos agmĩe p̃dã p̃ se agẽtes:& castra cernebãt haud ꝓcul Veiis posita:ĩde primũ miseratio sui:deĩde ĩdignitas atq; ex ea ira aĩos cepit.Ethruſcis ẽt a qbus bellũ gallicũ ĩ se auertissent ludibrio eẽ clades suas:uix tẽperauere aĩs:qn extẽplo ĩpetũ facerẽt:cõpressiq; a Ceditio cẽturione:quẽ sibimetipſi p̃fecerãt:rẽ ĩ noctẽ sustinuere: tãtũ par Camillo defuit auctor:cætera eodẽ ordĩe:eodẽq; fortunæ euẽtu gesta:qn ẽt ducibus captiuis:q cædi nocturnæ supfuerant:ad aliã manũ tuscoſ; ad Salinas ꝓfecti nocte ĩsequẽti ex ĩprouiſo maiorẽ cædẽ ædiderunt:publicaq; uictoria ouãtes Veios redeũt.Romæ interim plerũq; obsidio segnis & utrinq; silẽtiũ esse:ad id tãtũ gallis ĩtẽtis:neqs hostiũ euadere ĩter stationes posſet:cũ repẽte iuuenis romanus admiratione ĩ se ciues hosteſq; cõuertit:sacrificiũ erat statum in quirinali colle fabiæ genti:ad id faciendum.C. Fabius deorsum gabino cinctus sacra manibus gerens:cum de capitolio descendisset: per medias hostium stationes egressus:nihil ad uocẽ cuiusq; terroremue motus in quirinalem collem peruenit:ibiq; omnibus solemniter peractis:eadẽ reuertẽs similiter cõstanti uultu graduq; satis sperans propitios eſse deos:quorum cultum ne mortis quidem metu peohibitus deseruisset:ĩ capitoliũ ad suos rediit: seu attonitis gallis miraculo audaciæ:seu religione etiam motis:cuius haud quaquam negligens gens est.

Oppugnatur a gallis capitolium

Galloſ; cædes

Tuſci duobus locis cæduntur

Veiis interim non animi tantum in dies:sed etiam uires crescebant:nec romanis solum eo conueni/ G.fabii
entibus ex agris qui aut prælio aduerso:aut clade captæ urbis fugati fuerant:sed etiã ex latio uolũtariis facinus
confluentibus:ut ĩ parte prædæ essent.Maturũ iam uidebatur repeti patriã:eripiq; ex hostiũ manibus
sed corpori ualido caput deerat:locus ipse admonebat Camilli:& magna pars militũ erat:qui ductu au
spicioq; eius res prospere gesserãt:& Ceditius negare se cõmissuꝝ cur sibi aut deoꝝ: hominũue quisq̃
imperiũ finiret potius:quã ipse memor ordinis sui poscret iperatorẽ.Consensu oĩum placuit ab Ar/
dea Camillũ acciri:sed ante cõsulto senatu:qui Romæ esset:adeo regebat oĩa pudor: discriminaq; reꝝ
prope perditis rebus seruabant:ingenti piculo tráseundũ p hostiũ custodias erat:ad eã rẽ Pontius Co/ Põtius
minius ipiger iuuenis operã pollicitus:incubans cortici secũdo tyberi ad urbem defertur:inde qua ꝓ/ Comi/
ximũ fuit:a ripa per præruptum eoq; neglectum hostiũ custodia saxũ ĩ capitoliũ euadit:& ad magistra nus
tus ductus mãdata exercitus ædit.Accepto ĩde senatus decreto:ut & comitiis curiatis reuocatus de exi
lio iussu Po.Ro.Camillus dictator extẽplo diceret:militesq; haberent iperatorẽ.quẽ uellent. Eadẽ di/
gressus nuncius Vaios cõtendit:missiq; Ardeã legati ad Camillũ:Veios eũ perduxere:seu quod magis
credere libet:non prius profectũ ab Ardea quã comperit legẽ latã:quod nec iniussu populi mutari fini
bus posset:nec nisi dictator dictus auspicia in exercitu habere:lex curiata lata ẽ:dictatorq; absens dictus
Dum hæc ad Veios agebantur:interim arx Romæ capitoliũq; ĩ ingenti periculo fuit:nã galli seu uesti
gio notato humano qua nuncius a Veiis peruenerat:seu sua spõte animaduerso:ad Carmentis saxum
ascẽsu æquo nocte sublustri:cũ primo inermem:qui temptaret uiam præmisissent:tradẽtes ĩde arma:
ubi quid iniqui esset:alterni innixi:subleuantesq; ĩuicem:& trahentes alii alios prout postularet locus
tanto silentio ĩ summũ euasere:ut nõ custodes solum fallerẽt:sed ne canes quidẽ sollicitum animal ad
nocturnos strepitus excitarent:anseres nõ fefellere:quibus sacris Iunonis in summa inopia cybi tamen
abstinebatur:quæ res saluti fuit:nãq; clangore eoꝝ alarũq; crepitu excitus.M.Manlius:qui triẽnio an/ Mãlius
te cõsul fuerat:uir bello egregius armis arreptis ad arma cæteros ciẽs uadit:& dum cæteri trepidãt: gal gallũ ex
lum:qui iam ĩ summo cõstiterat:umbone ictum deturbat:cuius casus prolapsi cum proximos sterne/ capito/
ret:trepidãtes alios armisq; omissis saxa:qbus adhærebãt:manibus amplexos trucidat.Iamq; & aliis cõ lio de/
globatis tælis:missilibusq; saxis ꝑturbare hostes:ruinaq; tota prolapsa acies ĩ præceps deferri: sedatoq; turbat
deĩde tumultu:reliquũ noctis:q̃tum ĩ turbatis mentibus poterat:cum præteritum quoq; periculũ sol/
licitaret:quieti datum est.Luce orta:uocatis classico ad cõcilium militibus ad tribunos:cũ & recte & p/
perperam facto pretium deberetur.Mãlius primum ob uirtutem laudatus donatusq; nõ a tribunis so
lum militum:sed cõsensu etiam militari:cui uniuersi selibras farris:& quartarios uini ad ædes eius:q̃ ĩ
arce erãt:cõtulerũt:rẽ dictu paruam cæterum inopia fecerat eam argumẽtum ĩgens caritatis:cũ se qsq;
uictu suo defraudans detractum corpori atq; usibus necessariis ad honorem unius uiri cõferret. Tum
uigiles eius loci:quos fefellerat ascẽdẽs hostis citati:& cum ĩ oẽs more militari se animaduersurum.P.
Sulpicius tribunus militum pronũciasset:cõsentiẽte clamore militũ ĩ unum uigilem coniiciẽtium cul
pam deterritus a cæteris abstinuit:reum haud dubium eius noxæ approbãtibus cũctis de saxo deiecit:
inde ĩtentiores utrisq; custodiæ essẽ:& apud gallos quia uulgatũ erat iter Veios Romamq; nũcios com Morbo
meare:& apud romanos ob nocturni periculi memoriã.Sed ante omnia obsidiõis belliq; mala: fames ĩ gallos
utrinq; exercitũ urgeba:gallos pestilentia etiam tum loco iacẽte iter tumulos castra habẽtes:tũ ab incẽ uulgat
diis torrido & uaporis pleno:cineremq; nõ puluere modo ferẽte cũ quid uẽti motum esset:quoꝝ ito/
leratissima gens est humoriq; ac frigori assueta:tum æstu & angore uexata uulgatis ueluti ĩ pecua mor
bis morerentur.Iã pigritia singulos sepeliẽdi:ꝑmiscue aceruatos cumulos hominũ urebãt: bustorũq;
inde gallicoꝝ nomine insigne locũ fecere.Induciæ deinde cũ romanis factæ: & colloquia permissu im
peratoꝝ habita:ĩ quibus cũ identidẽ galli famẽ obiicerent:eaq; necessitate ad deditionẽ uocarent: dicit
auertendæ eius opinionis causa multis locis panis de capitolio iactus essẽ in hostium statiões.Sed iam
neq; dissimulari:neq; ferri ultra fames poterat:itaq; dum dictator delectũ p se Ardeæ habet: magistrũ
equitũ.L.Valeriũ a Veiis abducere exercitũ iubet:parat istruitq;:qbus haud ĩpar adoriatur hostes:iteri
capitolinus exercitus statiõibus uigiliisq; fessus:supatis tamẽ humanis oĩbus malis:cũ famẽ unã natu/
ra uinci nõ sineret:diem de die,ꝑspectãs si qd' auxiliũ a dictatore appareret:postremo spe quoq; iã non
solũ cybo deficiente:& cũ stationibus ,ꝑcederẽt ,ꝑpe obruẽtibus ifirmũ corpus armis:uel dedi uel redi Quãtũ
mi se quacunq; pactiõe possent:iussit:iactãtibus nõ obscure gallis:haud magna mercede se adduci pos/ auri ꝑti
se ut obsidionẽ relinquãt.Tum senatus habitus:tribunisq; militũ datũ negotiũ:ut paciscerẽtur.Inde ĩ/ sint ro.
ter.P.Sulpiciũ tribunũ militũ:& Brẽnum regulũ galloꝝ colloquio trãsacta res est:& mille pondo auri cũ gallis
pretiũ populi gẽtibus mox iperaturi factum.Rei fœdissimæ p se adiecta ignominia est:põdera ab gallis
allata iniqua:& tribuno recusante additus insolente gallo põderi gladius:auditaq; itoleranda Romanis
uox ueh uictis esse:sed diiq; & hois prohibuere redemptos uiuere romanos:nã forte quadã prius:quã
infanda merces perficerentur:per altercationem nondũ omni auro appenso dictator iteruenit: auferri
riq; aurum de medio:& gallos submoueri iubet:cum illi renitentes pactos dicerent sese:negat eam pa/
ctionem ratam esse:quæ posteaquam ipse dictator creatus esset:iniussu suo ab inferioris iuris magistra
tu facta esset:denunciatq; gallis:ut se ad prælium expediant:suos ĩ aceruũ cõiicere sarcinas:& arma ap/
tare ferroq; non auro recuperare patriam iubet:in conspectu habẽtes fana deum:& cõiuges:& liberos:
& solum patriæ deforme belli malis:& omnia:quæ defendi repetiq; & ulcisci fas sit:Instruit deĩde aciẽ
ut loci natura patiebatur: in semirutæ solo urbis & natura in æquali:& omnia quæ arte belli secun/

Galli gabina uia cæduſ ad unū

da ſuis eligi præpararíue poterant:prouidit Galli noua re trepidi arma capiunt:ira magis:quam conſilio ī romanos ícurrunt.Iā uerterat fortuna:iá deoꝝ opes humanaq; cōſilia ré romaná adiuuabát: igiť primo cōcurſu haud maiore mométo fuſi ſunt galli:quá ad Alliā uícerant.Iuſtiore altero deíde plio octauū lapidé gabina uia:quo ſe ex fuga cōtulerant:eiuſdé ductu auſpicioq; Camilli uícunť: ibi cædes omnia obtinuit caſtra capiunť:& ne nūcius qdé cladis relictus.Dictator recuperata ex hoſtibus patria triūphans in urbé redit:iterq; iocos militares:quos ícōditos iaciūt:Romulus ac parés pīæ conditorq; alter urbis haud uanis laudibus appellabaťSeruatá deíde bello patriá:iteꝝ ī pace haud dubie ſeruauit: cum ꝓhibuit migrari Veios:& tribunis ré intétius agétibus poſt icéſam urbem:& p ſe íclinata magis plebe ad id cōſiliū:eaq; cā fuit nō abdicandæ poſt triūphū dictaturæ:ſenatu obſecrāte ne réspublicá in ícerto relinq̄ret ſtatu.Oíum primū:ut erat diligétiſſimus religionū cultor:quæ ad deos īmortales ptinebant:rettulit:& ſenatuſcōſultū facit fana oía:qđ ea hoſtis poſſediſſet:reſtitueren̄t:terminarentur:expiarenturq;:expiatioq; eoꝝ ī libris p duūuiros q̄reretur.Tū cæretibus publice hoſpitiū fieret:qđ ſacra Po.Ro.ac ſacerdotes recepiſſent:beneficioq; eius populi nō intermiſſus honos deū īmortaliū eét.Ludi capitolini fierét:qđ Iuppiter Opt.Maxi.ſuá ſedé atq; arcé Po.Ro.in re trepida tutatus eét:collegiūq; ad eam ré.M.Furius dictator cōſtitueret:ex iis:q; ī capitolio atq; arce habitarēt.Expiádæ ét uocis nocturnæ:quæ nuncia cladis ante bellū gallicū audita neglectaq; eét métio illata:iuſſumq; templū ī noua uia Aío Locutio fieri.Aurū:qđ gallis ereptū erat:qđ quæ ex aliis téplis ī trepidationé ī Iouis cellam collatum:cū in quæ referri oporteret: confuſa memoria eét:ſacrū omne iudicatū:& ſub Iouiſſella poni iuſſum.Iá ante ī eo religio ciuitatis apparuerat:qđ cū in publico deeſſet aurū:ex quo ſumma pactæ mercedis gallis cōfieret:a matronis collatū accepant:ut eaꝝ ſicut uiroꝝ poſt morté ſolemnis laudatio eét. Iis peractis:quæ ad deos ptinebant:quæq; p ſenatū agi poterāt:tū demū agitantibus tribunis plebé aſſiduis cōcionibus:ut relictis ruinis:ī urbé paratā Veios trāſmigrarent:in cōcionem uniuerſo ſenatu ꝓſequéte aſcendit.atq; ita uerba fecit.Adeo mihi acerbæ ſunt q̄rites cōtentiones cū triplo,ut nec triſtiſſimi exilii ſolatiū aliud habuerim:quoad Ardeæ uixi:quá qđ procul ab his certaminibus erā:& ob eadé hæc nō ſi me ſenatuſcōſulto populiq; iuſſu reuocaretis:rediturus unq̄ fuerim:nec nūc me ut redirem mea uolūtas mutata:ſed ueſtra fortuna ꝓpulit:qppe ut ī ſua ſede maneret patria id agebaťnon ut ego utiq; in patria eſſem:& nūc qeſceré & tacerem libéter:niſi hæc quoq; pro pria dimicatio eét: cui deeſſe quo ad uita ſuppetat:aliis turpe:Camillo ét nefas eſt.Quid.n.repetimus:qd obſeſſam ex hoſtiū manibus eripimus:ſi recupatam ipſi deſerimus?& cū uictoribus gallis capta tota urbe:capitoliū tamen:atq; arcé:diiq;:& hoſes romani tenuerit:habitauerīt:uictoribus rc māis recupata urbe:arx quoq; & capitolium deſereť:& plus uaſtitatis huic urbi ſecūda nīa fortuna faciet:quá aduerſa fecerit?Eqdem ſi nobis cum urbe ſimul poſitæ traditæq; p manus religiões nullæ eént:tamé tá cuidés numen hac tempeſtate rebus affuit romanis:ut oém negligétiá diuini cultus exéptā hoibus puté:ituemini.n.hoꝝ deiceps annorū uel ſecúdas res uel aduerſas:iuenietis oía proſpere eueniſſe ſequentibus deos:aduerſa ſpernétibus Iam omnium primum ueiens bellum per quot annos quanto labore geſtum non ante cepit finé: quá monitu deorum aqua ex lacu albano emiſſa eſt.Quid hæc tandem urbis noſtræ clades noua: num ante exorta eſt:quam ſpreta uox cælo emiſſa de aduentu gallorum?quá gétium ius a legatis noſtris uiolatum?quá a nobis cum uindicari deberet:eadem negligentia deoꝝ prætermiſſum?igitur uicti captiq; ac redempti tantum pœnarum diis hominibuſq; dedimus:ut terrarū orbi documéto eſſemus:aduerſæ deinde res admonuerunt religionū.Confugimus in capitoliū ad deos ad ſedem Iouis Opt.Max.ſacra in ruina rerum noſtrarum alia terræ celauimus:alia auecta in finitimas urbes amouimus ab hoſtium oculis:deorum cultum deſerti ab diis hominibuſq; tamen nō intermiſimus: reddidere igitur patriam.& uictoriam:& antiquū belli decus amiſſum:& ī hoſtes qui cæci auaritia in pōdere auri fœdus ac fidem fefellerūt:uerterunt terroré fugamq; & cædé.Hæc culti neglectiq; numinis tāta monumenta in rebus humanis cernentes:ecquid ſentitis quirites:quātum uix dum ex naufragiis prioris culpæ cladiſq; emergentes paremus nefas?Vrbem auſpicato inauguratoq; cōditā habemus:nullus locus ī ea nō religionū deorūq; eſt plenus:ſacrificiis ſolemnibus nō dies magis ſtati:quá loca ſunt: ī quibus fiát:hos omnes deos publicos priuatoſq; quirites deſerturi eſtis?quá par ueſtrum factum eſt: qđ in obſidione nuper ī egregio adoleſcéte Fabio nō minore hoſtiū admiratiōe:quá ueſtra cōſpectum eſt:cū inter gallica tæla digreſſus ex arce ſolemne fabiæ gentis in colle quirinali obiit.An gentilicia ſacra ne in bello qdem intermitti:publica ſacra & Ro.deos etiam in pace deſeri placet?& pontifices flamineſq; negligentiores publicarum religionum eſſe:quam priuatus in ſolemni gentis fuerit?Forſitan aliquis dicat: aut ea nos Veiis facturos:aut huc inde miſſuros ſacerdotes noſtros:qui faciant:quorum neutrum fieri ſaluis cerimoniis poteſt:& ne omnia generatim ſacra:omneſq; percenſeam deos in Iouis epulo num alibi:qua in capitolio puluinar ſuſcipi poteſt?Quid de æternis Veſtæ ignibus ſignoq;:qđ imperii pignus cuſtodia eius templi tenetur:loquar?qd de ancylibus ueſtris?Mars Gradiue:tuq; Quirine pater hæc omnia in profano deſeri placet ſacra æqualia urbi:quædā uetuſtiora origine urbis?& uidete qd inter nos & maiores interſit:illi ſacra quædam ī mōte albano lauinoq; nobis facienda tradiderunt.An ex hoſtium urbibus Romam ad nos tranſferri ſacra religioſum fuit:hinc ſine piaculo in hoſtium urbé Veios trafferemus?Recordamini agite dum quotiens ſacra inſtaurentur:quia aliquid ex patrio ritu negligentia:caſuue prætermiſſum eſt.Modo quæ res poſt prodigium albani lacus:niſi iſtauratio ſacrorum auſpiciorumq; renouatio affectæ ueienti bello reipu.remedio fuit?At etiā tanq̄ ueterum religionum

Ludi capitolini

cur mulieribꝫ funeribus laudatio cō ſtitut

Puluinar iouis

memores & peregrinos deos trāſtulimus Romā & iſtituimus nouos. Iuno regina trāſuecta a Veiis nuper ī auētino quā iſigni ob excellens matronaꝝ ſtudiū celebriꝙ dedicata ē die? Aio locutio tēplum ꝑp cæleſtē uocē exauditā ī noua uia iuſſimus fieri: capitolinos ludos ſolēnibus aliis addidimus: collegiūꝙ ad id nouū auctore ſenatu cōdidimus. Quid hoꝝ opus fuit ſuſcipi: ſi una cū gallis urbē Romanam reliqturi ſumus? ſi nō uolūtate manſimus ī capitolio ꝑ tot mēſes obſidionis? ſi ab hoſtibus metu retēti ſumus? de ſacris loqmur & de tēplis: qd tandē de ſacerdotibus? nō ne ī mentē uenit: q̄tū piaculi cōmittat Veſtalibus nempe illa una ſedes eſt: ex q̄ nihil unq̄: ꝓterq̄ urbs capta mouit: flamini diali nocte unā manere extra urbē nefas eſt: hos ueiētes ꝙ romanis facturi eſtis ſacerdotes? & ueſtales tuæ te deſerent Veſta? & flamen ꝙgre habitando ī ſingulas noctes: tantū ſibi reiꝙ. p. piaculū cōtrahet? Quid alia: q̄ auſpicato agimus oīa fere ītra pomœriū: cui obliuioni: aut cui negligētiæ damus? Comitia curiata: quæ rem militarē cōtinēt: comitia cēturiata: qbus cōſules tribunoſꝙ militares creatis: ubi auſpicato: niſi ubi aſſolent: fieri poſſunt? Veios ne hæc trāſferemus? an comitioꝝ cā populus tanto incōmodo ī deſertā hanc ab diis hoſpitibusꝙ urbem cōueniet? Sed res ipſa cogit uaſtā incēdiis ruiniſꝙ relinquere urbē: & ad ītegra omnia Veios migrare: nec hic ædificādo inopem plebem uexare: hanc autē iactari magis cauſam: quā ueram eſſe: ut ego nō dicam apparere uobis quirites puto: q meminiſtis ante gallos aduentum: ſaluis tectis publicis priuatiſꝙ: ſtante īcolumi urbe: hāc tandem rem actā eſſe: ut Veios trāſmigraremus: & uidete quantum inter meam ſentētiam ueſtramꝙ inter ſit tribuni: uos etiam: ſi tunc faciendū nō fuerit: nunc utiq̄ faciendum putatis: ego cōtra: nec id mirati ſitis: prius quam: quale ſit: audiueritis: etiā ſi tūc migrandum fuiſſet incolumi tota urbe: nunc has ruinas relinquendas non cenſerem: quippe tum cauſa nobis in urbem captā migrādi: uictoriā eſſet glorioſa nobis ac poſteris noſtris: nunc hæc migratio nobis miſera ac turpis: gallis glorioſa ē: nō enim reliquiſſe uictores: ſed amiſiſſe uicti patriam uidebimur. Hoc ad alliam fuga: hoc capta urbs: hoc circunſeſſum capitolium neceſſitatis ſpoſuiſſe: ut deſereremus penates noſtros: exiliumꝙ ac fugam nobis ex eo loco cōſiſceremus: quem tueri non poſſemus? & galli euertere potuerunt Romam: quam romani reſtituere non uidebuntur potuiſſe? Quid reſtat: niſi ut ſi iam nouis copiis ueniāt: conſtat enim uix credibilem multitudinem eſſe: & habitare in capta ab ſe deſerta a uobis hac urbe uelint: ſinatis? Quid ſi nō galli hoc: ſed ueteres hoſtes noſtri equi uolſciꝙ faciāt: ut cōmigrent Romam? uelitis ne illos Romanos: uos ueiētes eſſe? an malitis hanc ſolitudinem ueſtrā quam urbem hoſtium eſſe? nō equidem uideo: quid magis nefas ſit: hæc ſcelera quia piget ædificare: hæc dedecora pati parati eſtis? Si tota urbe nullum melius ampliuſue tectum fieri poſſit: quam caſa illa cōditoris eſt noſtri: non in caſis ritu paſtorum agreſtiumꝙ habitare eſt ſatius inter ſacra penateſque ueſtros: quam exulatum publice ire? Maiores noſtri conuenæ paſtoreſꝙ: cum in his locis nihil præter ſiluas paludeſꝙ eēt: nouam urbem tam breui ædificauerunt: nos capitolio arce incolumi: ſtantibus tēplis deoꝝ ædificare incenſam piget? & quod ſinguli facturi fuimus: ſi ædes noſtræ deflagraſſent: hoc ī publico incendio uniuerſi recuſamus facere? Quid tandem ſi fraude: ſi caſu Veiis incēdium ortum ſit: uentoq̄: ut fieri poteſt diffuſa flama magnam partem urbis abſumat: Fidenas inde aut Gabios: aliāue quam urbem quæſituri ſumus: quo tranſmigremus? adeo nihil tenet ſolū patriæ: nec hæc terra quam matrem appellamus? Sed in ſuperficie tigniſꝙ caritas nobis patriæ pendet? Et quidem fatebor uobis: & ſi minus iniuriæ ueſtræ: quam meæ calamitatis meminiſſe iuuat: cum abeſſem: quotienſcunq̄ patria in mentem uenerat: hæc omnia occurrebāt: colles campiꝙ & tyberis & aſſueta oculis regio & hoc cælum ſub quo natus educatuſꝙ eſſem: quæ uos quirites nunc moueant potius caritate ſua: ut manea tis in ſede ueſtra: quam poſtea: cum reliqueritis: ea macerent deſyderio. Non ſine cauſa dii hominesꝙ condendæ locum hunc urbi elegerunt: ſaluberrimos colles: flumen oportunum: quo ex mediterraneis locis fruges deuehantur: quo maritimi commeatus accipiantur: mare uicinum ad cōmoditates: nec expoſitum nimia propinquitate ad pericula claſſium externarum regionum: Italiæ medium ad incrementum urbis natum unice locum: argumento eſt ipſa magnitudo tam nouæ urbis: trecenteſimus ſexageſimus quintus annus urbis quirites agitur: iter tot ueterrimos populos tādiu bella geritis: cum interea ne ſingulas loquar urbes: non coniuncti cū equis uolſci tot tā ualida oppida: non uniuerſa Ethruria tantum terra mariq̄ pollens: atq̄ inter duo maria latitudinem obtinens Italiæ: bello uobis par eſt: Quod cum ita ſit: quæ malum ratio eſt expertis alia experiri? cum iā ut uirtus ueſtra tranſire alio poſſit. fortuna certe loci huius tranſferri non poſſit. Hic capitolium eſt: ubi quondam capite humano īuēto reſponſum eſt: eo loco caput rerum ſummamq̄ imperii fore: hic cum augurato libaretur capitoliū Iuuentas Terminuſq̄ maximo gaudio patrum noſtrorum moueri ſe nō paſſi: hic Veſtæ ignes: hic cælo ancylia dimiſſa: hic omnes propitii manentibus uobis dii. Mouiſſe eos Camillus tum alia ratiōe: tū ea: quæ ad religiones pertinebat: maxime dicitur: ſed rem dubiam decreuit uox opportune emiſſa: qd cum ſenatus poſt paulo de his rebus in curia hoſtilia haberetur: cohorteſq̄ ex præſidiis reuertētes forte agmine forum tranſirent: centurio in comitio exclamauit ſignifer ſtatue ſignum: hic manebimus optime. Qua uoce audita: & ſenatus accipere ſe omen ex curia egreſſus conclamauit: & plebs circunſuſa approbauit. Antiquata deinde lege promiſcue urbs ædificari cœpta: tegula publice ꝑbita eſt: ſaxi materiæq̄ cædendæ: unde quiſq̄ uellet: ius factum: prædibus acceptis: eo anno ædificia perfecturos. Feſtinatio curam exemit uicos dirigendi: dum omiſſo ſui alieniq̄ diſcrimine in uacuo ædificant: ea eſt cauſa: ut ueteres cloacæ primo per publicum ductæ: nunc priuata paſſim ſubeant tecta: formaq̄ urbis ſit occupatæ magis: quam diuiſæ ſimilis.

Comitia curiata comitia cēturiata

Caſa romuli

cccl xv. anno ab urbe cōdita capta a gallis roma

PRIMAE DECADIS
TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA. LIBER SEXTVS.

VAE AB Condita urbe Roma ad captam eãdem urbem Romani ſub regibus primũ:conſulibus deinde ac dictatoribus:decẽuiriſq;:ac tribũis conſularibus geſſere foris bella:domi ſeditiões quinq; libris expoſui: res cum uetuſtate nimia obſcuras:uelut quæ magno ex ĩteruallo loci uix cernuntur:tum qđ paruæ & raræ per eadẽ tempora litteræ fuere una cuſtodia fidelis memoriæ rer̃ geſtarum:& quod etiam ſiquæ in cõmentariis pontificũ aliiſq; publicis priuatiſq; erãt monumẽtis:incẽſa urbe plæræq; interiere:clariora deiceps certioraq; ab ſecũda origine:uelut ab ſtirpibus latius feraciuſq; renatæ urbis geſta domi:militiæq; exponent̃.Cæterum primo quo adminiculo erecta erat:eodem ĩnixa.M.Furio pricipe ſtetit: neq; eum abdicare ſe dictatura:niſi anno circũacto paſſi ſunt.Comitia in inſequẽtem annum tribunos habere:quor̃ in magiſtratu capta urbs eſſet:non placuit:res ad interregnũ rediit.Cum ciuitas ĩ opere ac labore aſſiduo reficiẽdæ urbis teneret̃:interim.Q.Fabio ſimul primũ mgr̃atu abiit:ab.C.Marcio tri.pleb.dicta dies ẽ:qđ legatus ĩ gallos:ad quos miſſus erãt orator:cõtra ius gẽtium pugnaſſet:cui iudicio cũ mors adeo opportuna:ut uolũtariam magna pars crederet:ſubtraxit.Interregnũ tamẽ iniit.P.Cornelius Scipio ĩterrex:poſt eũ.M.Furius Camillus iter̃.Is tribunos militũ cõſulari poteſtate creat.A.Valeriũ Publicolã iter̃.L.Virginiũ.P.Corneliũ.A.Mãliũ.L.Aemyliũ.L.Poſthumiũ:ii ex ĩterregno cũ extẽplo magiſtratũ miſſent:nulla de re priuſq; de religiõibus ſenatũ cõſuluere.In primis fœdera ac leges:erãt autẽ æneæ duodeci tabulæ & q̃dã regiæ leges conqri quæ cõpararẽt:iuſſerãt:alia ex aliis ædita ẽt ĩ uulgus:qũ autẽ ad ſacra ptinebãt:a põtificibus maxie:ut religiõe obſtrictos haberẽt multitudinis aĩos ſuppſſa.Tũ de diebus religioſis agitari cœptũ:die ad.xv.Kalẽdas ſextiles duplici clade ĩſignẽ:quo die ad cremerã Fabii cæſi:quo deide ad Alliã cũ exitio urbis fœdæ pugnatũ:a poſteriore clade alliẽſem appellarunt: inſignẽq; rei nullius publice priuatimq; agẽdæ fecerũt.Quidã qđ poſtridue idus q̃ĩtiles nõ litaſſet.Sulpicius tribunus militũ:neq; ĩuenta pace deũ poſt diẽ tertiũ obiectus hoſti exercitus Romanus eẽt:ẽt poſtridie idus rebus diuinis ſupſederi iuſſum:inde ut poſtridie Kalẽdas quoq; ac nonas eadẽ religio eſſet: traditũ putãt:Nec diu licuit qetis cõſilia erigẽdæ ex tam graui caſu reip.ſecum agitare:hinc uolſci uerẽres hoſtes ad extiguẽdum nomẽ Ro.arma ceperãt:hinc Ethruriæ pricipum ex oĩbus populis coniurationẽ ad fanũ Vulturnæ factã mercatores afferebant:nouus quoq; terror acceſſerat defectione latinor̃ hernicorũq; q poſt pacẽ ad lacũ regillũ factã p annos ,ppe cẽtũ nũq ambigua fide ĩ amicitia Po.Ro.fuerant.Itaq; cũ tãti terrores circũſtarẽt:appareretq; oĩbus ĩ odio ſolũ apud hoſtes:ſed cõtemptu ẽt iter ſocios nomẽ Ro.Laborare:placuit eiſdẽ auſpiciis defendi remp.qbus recupata eẽt:dictatorẽq; dici.M.Furium Camillũ:is dictator Claudiũ Seruiliũ Halã magiſtrũ eqtum dixit:iuſticioq; ĩdicto:delectũ iunioꝝ habuit:ita ut ſeniores quoq;:qbus aliqd ſupeſſet roboris:ĩ uerba ſua iuratos cẽturiaret.exercitum conſcriptũ armatũq; trifariã diuiſit:parẽ unam ĩ agro ueiẽte Ethruriæ oppoſuit:alterã ante urbem caſtra locare iuſſit:tribunus militũ his.A.Mãlius:Illis q aduerſus Ethruſcos mittebant̃.L.Aemylius poſitus:tertiã parẽ ipſe ad Volſcos duxit:nec ,pcul ab Lauinio Admetiũ is locus dicit̃:caſtra oppugnare ẽ adortus:qbus ab contẽptu qđ ,ppe oẽm deletã a gallis Romanã iuuentutẽ crederẽt ad bellũ profectis:tãtũ Camillus auditus ĩperator terroris ĩtulerat:ut uallo ſe ipſi uallũ cõgeſtis arboribus ſepiret:neq; ĩtrare ad muniméta hoſtis poſſet.Quod ubi aĩaduertit Camillus:ignẽ ĩ cõiectã ſepem coniici iuſſit:& forte erat uis magna uẽti uerſa ĩ hoſtẽ.Itaq; nõ apuit ſolũ incẽdio uiã:ſed flamis ĩ caſtra tẽdentibus uepore ẽt ac fumo crepituq; uiridis materiæ flagrãtis ita cõſternauit hoſtes:ut minor moles ſuperãtibus uallũ ĩ caſtra uolſcor̃ romanis fuerit quã trãſcẽdẽtibus ſepem ĩcẽdio abſumptam fuerat.Fuſis hoſtibus cæſiſq;:cũ caſtra ĩpetu cepiſſet:dictator p̃dam militi dedit:quo minus ſperatã minime largitore duce:eo militi gratioré:,pſecutus deide fugientes:cũ omnẽ uolſcũ agrũ depopulatus eẽt:ad dedi-tionẽ uolſcos ſeptuageſimo demũ anno ſubegit.Victor ex Volſcis ĩ equos trãſit:& ipſos bellũ molientes exercitũ eor̃ ad Bolas oppreſſit:nec caſtra mõ:ſed urbẽ ẽt aggreſſus ĩpetu primo cepit.Cũ ĩ ea pte:ĩ qua caput rei romanæ Camillus erat:ea fortũa eẽt:aliã ĩ parẽ terror ĩgẽs ĩgruerat.Ethruria prope oĩs armata Sutriũ ſocios Po.Ro.obſidebat:quor̃ legati opẽ rebus affectis orãtes cũ ſenatũ adiſſent: decretum tulere ut dictator prĩo quoq; tẽpore auxiliũ ſutrinis ferret:cuius ſpei morã cũ pati fortũa obſeſſorum nõ potuiſſet:cõfectaq; paucitas oppidanor̃ ope uigiliis uulneribuſq;:q̃ ſemp eoſdẽ urgebãt:p pactionẽ urbe hoſtibus tradita inermes cũ ſingulis ueſtimẽtis miſerabili agmĩe penates reliq̃rũt.Eo forte tẽpore Camillus cũ exercitu romão ĩteruenit:cui cũ ſe mœſta turba ad pedes ,puoluiſſet:pricipũque oſonem neceſſitate ultia exp̃ſſam:fletus mulier̃ ac pueror̃:q exilii comites trahebant̃:excepiſſet:pceſſiſſe lamẽtis ſutrinos iuſſit:ethruſcis ſe luctum lachrymaſq; ferre:ſarcinas ĩde deponi ſutrinoſq; ibi cõſidere modico p̃ſidio relicto:arma ſecũ militẽ ferre iubet:ita expedito exercitu ,pfectus ad Sutriũ:id qđ rebat̃ ſoluta oĩa rebus ut fit:ſecũdis ĩuenit:nullã ſtationẽ ante mœnia:patẽtes portas:uictorẽ uagũ p̃dã ex hoſtiũ tectis egerẽté.Iter̃ igit̃ eodẽ die Sutriũ capit̃:uictores Ethruſci paſſim trucidantur ab nouo hoſte: neq; ſe cõglobãdi coeũdiq; ĩ unũ:aut arma capiẽdi dat̃ ſpatiũ:cũ ,p ſe qſq; tẽderet ad portas:ſiq̃ forte ſe id enĩ primũ dictator ĩperauerat:portas ĩueniũt.Inde alii arma capere:alii quos forte armatos tumul-

Camillo ĩ annũ ,progata dictatura

Dies religioſi

Attur multiplices bellor̃ terrorꝰ

Volſcorum deditio

Sutriũ a Camillo recipitur

tus occupauerat:cõuocare ſuos:ut p̃lium inirét. Quod accéſum a deſperatiõe hoſtiũ fuiſſet:ni p̃cones per urbẽ dimiſſi:poni arma:& parci inermi iuſſiſſent:nec p̃ter armatos quẽq uiolari. Tũ ét qbus animi in ſpe ultima obſtinati ad certãdũ fuerãt:poſteaq̃ data ſpes uitæ é iactare paſſim arma:inermeſq;:qd' tius fortuna fecerat:ſe hoſti offerre:magna multitudo ĩ cuſtodias diuiſa:oppidũ ante nocté redditũ ſutrinis iuiolatũ ĩtegrumq; ab omni clade belli:qa nõ ui captũ:ſed traditũ p̃ cõdiciones fuerat. Camillus in urbẽ triũphás rediit:trium ſimul bellorũ uictor:lõge plurimos captiuos ex Ethruſcis ante currũ duxit:qbus ſub haſta uænũdatis tãtum æris redactũ eſt:ut p̃tio ꝓ auro matronis p̃ſoluto:ex eo qd' ſup̃erat:tres pateræ aureæ factæ ſint:quas cũ titulo noĩs Camilli ante capitolium ĩcenſum ĩ Iouis cella cõſtat ante pedes Iunonis poſitas fuiſſe. Eo anno ĩ ciuitaté accepti:qui ueiẽtium:capenatium q;:ac faliſcorum p̃ ea bella:trãſfugerant ad Romanos:agerq; iis nouis ciuibus aſſignatus:reuocati quoq; ĩ urbẽ ſenatuſcõſulto a Veiis:qui ædificãdi Romæ pigritia occupatis ibi uacuis tectis Veios ſe cõtulerant:& primo fremitus fuit aſpnantiũ ĩperiũ:dies deĩde p̃ſtituta capitaliſq; pœna:qui nõ remigraſſet Romã:ex ſe rocibus uniuerſis ſingulos metu ſuo quéq; obediétes fecit. Et Roma cum frequẽtia creſcere:tum tota ſimul exurgere ædificiis:& re.p.impẽſas adiuuãte:& ædilibus uelut publicum exigẽtibus opus:& ipſis priuatis admonebat.n.delyderiũ uſus feſtinantibus ad effectum operis:intraq; annũ noua urbs ſtetit. Intra annũ romare ſtituta

Exitu anni comitia tribunorũ militũ conſulari poteſtate habita:creati. T. Quíntius Cincinatus. Q. Seruilius Fidenas. Q. Iulius Tullius. L. Aquilius Coruus. L. Lucretius Tricipitius Seruilius Sulpitius Rufus:exercitum alterũ in Equos nõ ad bellum:uictos náq; ſe fatebãtur:ſed ab odio ad peruaſtãdos fines: nequid ad noua conſilia relinquerent uirium:duxere. Alterũ in agrum tarquienſem:ibi oppida ethruſcorũ Cortuoſa:& Cõtenebra ui capta. Ad Cortuoſam nihil certaminis fuit:ĩprouiſo adorti:primo clamore atq; impetu cepere:direptum oppidum atq; incẽſum eſt. Contenebra paucos dies oppugnationem ſuſtinuit:labor cõtinuus non die:nõ nocte remiſſus ſubegit eos:cum in ſex partes diuiſus exercitus Romanus ſenis horis in orbem ſuccederet prælio:oppidanos eoſdem integro ſemp̃ certamini paucitas feſſos obiiceret:ceſſere tandem:locuſq; inuadẽdi urbem datus eſt romanis publicari p̃dam tribunis placebat:ſed imperiũ:quã cõſiliũ ſegnius fuit:dũ cunctantur:iã militum p̃da erat:nec niſi per inuidiam adimi poterat. Eodẽ anno:ne priuatis tãtum operibus creſceret urbs:capitoliũ quoq; ſaxo quadrato ſubſtructũ eſt:opus uel in hac magnificentia urbis conſpiciẽdum. Iam & tri.ple.ciuitate ædificando occupata:cõciones ſuas frequẽtare legibus agrariis conabatur:oſtẽtabatur in ſpem p̃optinus ager tunc primũ poſt acciſas a Camillo uolſcorũ res poſſeſſionis haud ambiguæ:criminabãtur multo eum infeſtioré agrum ab nobilitate eſſe:quam a uolſcis fuerit:ab illis.n.tantum:quoad uires & arma habuerũt incurſiones factas:nobiles hoſtes ĩ poſſeſſionẽ agri publici graſſari:nec niſi ante:quã oĩa p̃ripiãt:diuiſus ſit:locum ibi plebi fore. Haud magnopẽ plebem mouerãt:& ĩfrequẽtem in foro p̃p ædificãdi curam:& eodẽ exhauſtam ĩpenſis:eoq; agri ĩmemorem ad quẽ ĩſtruendum uires non eſſent. In ciuitate plena religionum:tunc ét ab recẽti clade ſupſtitioſis p̃cipibus ut renouarẽtur auſpicia:res ad ĩterregnum rediit. Interreges deinceps. M. Manlius Capitolinus: Seruius Sulpicius Camerinus. L. Valerius Potitus: hic demum tribunorum militũ cõſulari poteſtate comitia habuit. L. Papyrium. Gn. Sergiũ. L. Aemylium iterq;. Licinium Meneniũ. L. Valerium Publicolã tert. creat:hi ex interregno magiſtratũ occipere.

Capitoliũ q̃dra to ſaxo ſub ſtructu

Eodẽ anno ædes Martis gallico bello uota dedicata é a. T. Quíntio duũuiro ſacris faciũdis. Tribus q̃tuor ex nouis ciuibus additæ ſtellatina:ſabbatina:Tromentina:arniẽſis:eæq; .xxxv. tribuũ numeꝝ expleuere. De agro põptino a. L. Sicinio tribũo plebis actũ ad freq̃ntioré iã populũ:mobiliorẽq; ad cupiditaté agri quã fuerat:& de latio hernicoq; bello mẽtio facta ĩ ſenatu:maioris belli cura:qd' Ethruria ĩ armis erat dilatũ é. Res ad Camillũ tribunũ militũ cõſulari ptáte rediit:collegæ additi qnq; Seruilius Cornelius Maluginẽſis. Q. Seruilius Fidenas ſext. L. Quíntius Cincinatus. L. Horatius Puluillus. P. Valerius p̃cipio anni auerſæ curæ ſunt hoĩum a bello Ethruſco:qd' fugiẽtiũ ex agro põptino agmẽ repẽte illatum ĩ urbẽ attulit antiates ĩ armis eſſe:latinorũq; populos iuuẽtuté ſummiſiſſe ad id bellũ:eo abnuentes publicũ fuiſſe cõſiliũ:qd' nõ ꝓhibitos tãtũmõ uolũtarios diceret mllitare:ubi uellét. Deſierãt iã ulla contemni bella:itaq; ſenatus diis agere gr̃as:qd' Camillus ĩ mgr̃atu eẽt:dictatoré qppe dicẽdũ eũ fuiſſe ſi p̃uatus eẽt:& collegæ fateri regimẽ oĩum reꝝ:ubi qd bellici terroris ĩgruat:ĩ uiro uno eẽ:ſibiq; deſtinatũ ĩ aĩo eſſe Camillo ſummittere ĩperiũ:nec qcq̃ de maieſtate ſua detractũ credere:qd' maieſtati eius conceſſiſſent. Collaudatis a ſenatu tribunis:& ipſe Camillus cõfuſus aĩo gr̃as egit. Ingẽs ĩde ait onus a Populo Ro. ſibi:q ſe dictatoré quart. iã creaſſet:magnũ a ſenatu talibus de ſe iudiciis eius ordinis: maximũ tã honorato collegaꝝ obſequio iniũgi:Itaq; ſiqd laboris uigiliarũq; adiici poſſit:certamẽ ipm ſecũ anniſſuꝝ:ut tãto cõſenſu ciuitatis opinioné:quæ maxia ſit:ét cõſtanté efficiat. Quod ad bellũ:atq; antiates attineat:plus ibi minaꝝ:quã p̃iculi eſſe:ſe tamẽ ut nihil timẽdi:ſic nihil cõtemnẽdi auctoré eſſe. Circũſederi urbẽ romanã ab iuidia & odio finitimorũ:itaq; & ducibus pluribus:& exercitibus adminiſtrãdã remp. eſſe. Te inqt. P. Valeri ſociũ ĩperii conſiliiq; legiões mecũ aduerſus antiaté hoſtem ducere placet:teq; Seruili altero exercitu ĩſtructo paratoq; ĩ urbe caſtra habere intẽtũ:ſiue Ethruria ſe interim ut nuper:ſiue noua hæc cura latini:atq; hernici mouerĩt:pro certo habeo ita rẽ geſturꝝ ut p̃ſe auo:teq; ipſo:ac ſex tribunatibus dignũ é:tertius exercitus ex cauſariis ſenioribuſq; a. L. Quintio ſcribatur: qui urbis mœnibuſq; præſidio ſit. L. Horatius arma tæla frumẽtum:quæq; belli alia tẽpora poſcent: proideat:te Seruili Corneli præſidem huius publici conſilii:cuſtodẽ religionũ comitiorũq; legũ:reꝝ oĩum urbanarũ collegam facimus. Cunctis in partes muneris ſui benigne pollicentibus operam Valerius ſo-

Intra annũ romare ſtituta

Cauſari q cãm, hẽbant militiæ detra ctandæ

Ades martis

cius iperii lectus adiecit. M. Furiũ ſibi ꝑ dictatore: ſeqꝫ ei pro magiſtro eqtũ futuꝝ: proīde quã opinio
nem de unico iperatore: eã ſpem de bello haberẽt: ſe uero bene ſperare. Patres & de bello: & de pace uni
uerſaqꝫ repu. erecti gaudio fremũt: nec dictatore unq̃ opus fore reip. ſi tales uiros ī magiſtratu habeat:
tam cõcordibus iũctos aīs: parere atqꝫ iperare iuxta paratos: laudemqꝫ cõferẽtes potius ī mediũ quã ex
communi ad ſe trahẽtes. Iuſticio īdicto: delectuqꝫ habito: Furius ac Valerius ad Satricũ ꝑfecti: quo non
uolſcoꝝ modo iuuẽtutẽ antiates ex noua ſobole lectã: ſed īgentẽ latinoꝝ hirnicorũqꝫ cõciuerãt ex inte
gerrimis diutina pace populis. Itaqꝫ nouus hoſtis ueteri adiũctus cõmouit aīos militis romani qd' ubi
aciẽ iã īſtruenti Camillo cẽturiones renũciauerũt turbatas militũ mẽtes eſſe: ſegniter arma capta: cun
ctabũdoſqꝫ & reſiſtentes egreſſos caſtris eſſe: quin uoces quoqꝫ auditas cũ cẽtenis hoſtibus ſingulos ꝑu
gnaturos: ægre inermẽ tantã multitudinẽ ne dũ armatã ſuſtineri poſſe: ī equũ īſilit: & ante ſigna obuer
ſus in aciẽ ordines inter eqtans. Quæ triſticia milites hæc: quæ inſolita cunctatio eſt? hoſtẽ an me: an
uos ignoratis? hoſtis eſt: qd aliud quam ꝑpetua materia uirtutis gloriæqꝫ ueſtræ? uos contra me duce
ut Falerios Veioſqꝫ captos: & in capta patria galloꝝ legiones cæſas taceam: modo tergeminæ uictoriæ
triplicem triũphum de his ipſis uolſcis: & equis & ex Ethruria egiſtis: an me qd' nõ dictator uobis: ſed
tribunus ſignũ dedi: nõ agnoſcitis ducẽ? neqꝫ ego maxīa īperia in uos deſydero: & uos in me nihil præ
ter meipſum ītueri decet: neqꝫ enī dictatura mihi unquã aīos fecit: ut ne auxiliũ qdẽ ademit. Idem igit
omnes ſumus: & cum eadẽ oīa in hoc bellũ afferamus: quæ in priora attulimus: euẽtum eundem belli
expectemus: ſimul cõcurreritis: quod quiſqꝫ didicit: ac cõſueuit: faciet: uos uīcetis: illi fugiẽt. Dato īdeſi
gno: ex equo deſilit: & ꝓximũ ſignifeꝝ manu arreptũ ſecũ ī hoſtẽ rapit: īfer miles clamitãs ſignũ: quod
Attur: ubi uidere ipſum Camillũ iã ad munera corporis ſenecta īualida uadentẽ ī hoſtes: ꝓcurrũt pariter cẽs
ī Camil clamore ſublato: ſequere impatorẽ ꝓ ſe qſqꝫ clamãtes: emiſſum ẽt ſignũ Camilli iuſſu ī hoſtiũ aciẽ fe
lo iã ſe runt: idqꝫ ut repetereẽ cõcitatos anteſignanos. Ibi primũ pulſum antiatẽ: terrorẽqꝫ nõ ī primã tantum
ne inge aciẽ: ſed ẽt ad ſubſidiarios platũ: nec uis tãtũ militũ mouebat excitata ꝓſentia ducis: ſed qd' uolſcoꝝ aīs
rem nihil terribilius erat quã ipſius Camilli forte oblata ſpeciẽs: ita quocũqꝫ ſe intuliſſet: uictoriã ſecũ haud
dubiã trahebat: maxīe id euidẽs fuit: cũ ī leuũ cornu ꝓpe iã pulſum: arrepto repẽte equo: cũ ſcuto pede
ſtri: aduectus: cõſpectu ſuo præliũ reſtituit: oſtẽtans uicentẽ cæterã aciẽ. Iã īclinata res erat: ſed turba ho
ſtium & fuga impediebat: & longa cæde conficienda multitudo tanta feſſo militi erat: cũ repẽte in
gentibus ꝓcellis fuſus imber certã magis uictoriã: quã ꝓliũ diremit. Signo deīde receptui dato: nox in
ſecuta quietis romanis ꝑfecit bellũ: latini nãqꝫ & hernici relictis uolſcis domos profecti ſunt: malis cõ
Satricũ ſiliis pares adepti euentus. Volſci ubi ſe deferros ab eis uidere: quoꝝ fiducia rebellauerãt relictis caſtris:
capitur mœnibus Satricis ſe includũt: quos primo Camillus circundare uallo: & aggere: atqꝫ operibus oppu
gnare eſt adortus. Quæ poſteaq̃ nulla eruptione impediri uidet: minus eſſe animi ratus in hoſte: quam
ut in eo tam lentæ ſpei uictoriam expectaret: cohortatus milites: ne tanq̃ Veios oppugnantes ī opere lõ
ginquo ſeſe teneret: uictoriã ī manibus eẽ: īgẽti militũ alacritate mœnia undiqꝫ aggreſſus ſcalis oppidũ
cepit: uolſci: adiectis armis: ſeſe dediderũt. Cæterũ aīus ducis rei maiori Antio īminebat: id caput uol
ſcoꝝ: eam fuiſſe originẽ ꝓximi belli: ſed qa niſi magno apparatu: tormẽtis machiniſqꝫ tã ualida urbs ca
pi nõ poterat: relicto ad exercitũ collega: Romã eſt ꝓfectus: ut ſenatũ ad excidẽdũ Antiũ hortareẽ. In
ter ſermonẽ eius: credo rẽ antiatẽ diuturnioꝛẽ manere diis cordi fuiſſe: legati a Nepete ac Sutrio auxi
lium aduerſus ethruſcos petẽtes ueniũt: breuẽ occaſionẽ eẽ ferẽdi auxilii memorantes eo uim Camilli
ab Antio fortũa auertit: nam cũ ea loca oppoſita Ethruriæ: & uelut clauſtra īde portæ eſſent: & illis oc
cupandi ea: cum quid noui mollirentur: & Romanis recuperandi tuendiqꝫ cura erat. Igitur ſenatui cũ
Camillo agi placuit ut omiſſo Antio bellum Ethruſcũ ſuſciperet: legiões urbanæ: qbus Quĩtius præ
fuerat: ei decernũtur: q̃q̃ expertũ exercitũ aſſuetumqꝫ īperio: qui ī uolſcis erat: mallet: nihil recuſauit: Va
lerium tãtũmodo īperii ſociũ depopoſcit. Quĩtius & Horatius ſucceſſores Valerio ī Volſcis miſſi. Pro
Sutriũ fecti ab urbe Sutriũ Furius: & Valerius partẽ oppidi iam captã ab ethruſcis īuenere: exparte altera ītẽ
recipiẽ ceptis itineribus ægre oppidanos uim hoſtiũ ab ſe arcentes: tũ Romani auxilii aduẽtus: tũ Camilli no
men celeberrimũ apud hoſtes ſocioſqꝫ: & ī ꝓſentia rẽ īclinatã ſuſtinuit: & ſpatiũ ad opẽ ferẽdam dedit.
Itaqꝫ diuiſo exercitu Camillus collegã in eã partẽ circũductis copiis: qua hoſtes tenebãt mœnia aggredi
iubet: nõ tãta ſpe ſcalis capi urbẽ poſſe: quã ut auerſis eo hoſtibus: & oppidanis iã pugnãdo feſſis: laxare
tur labor: & ipſe ſpatiũ intrãdi ſine certamĩe mœnia haberet. Quod cũ ſimul utrinqꝫ factũ eẽt: ancepſqꝫ
terror Ethruſcos circũſtaret: & mœnia ſumma ui oppugnari: & ītra mœnia eſſe hoſtẽ uiderent: porta
ſe: quæ una forte nõ obſidebatur: trepidi uno agmine eiecere: magna cædes fugiẽtium & ī urbe: & per
agros eſt facta: plures a furianis ītra mœnia cæſi: ualeriani expeditiores ad ꝓſequẽdos fuere nec ante no
Nepete ctem quæ cõſpectũ ademit: finẽ cedendi fecere. Sutrio recepto reſtitutoqꝫ ſociis: Nepete exercitus du
recipiẽ ctus: quod per deditionẽ acceptũ: iã totum ethruſci habebant. Videbaẽ plus in ea recipienda laboris fo
re: nõ ī eo ſolũ: qd' tota hoſtium erat: ſed etiã qd' parte nepeſinoꝝ prodente ciuitatẽ facta erat deditio;
mitti tamen ad principes eorum placuit: ut ſecernerent ſe ab Ethruſcis: & fidẽ quam īploraſſent ab ro
manis: ipſi ꝓſtarent: Vnde cũ reſponſum allatũ eẽt nihil ſue ptãtis eẽ: ethruſcos mœnia cuſtodiaſqꝫ por
tarũ tenere: primo populationibus agri terror eſt oppidanis admotus: deīde poſteaq̃ deditionis: quam
ſocietatis fides ſanctior erat: faſcibus ſarmentoꝝ ex agro collatis: ductus ad mœnia exercitus: comple
tiſqꝫ foſſis: ſcalæ admotæ: & clamore primo impetuqꝫ oppidum capitur: nepeſinis inde edictum ut ar
ma ponant: parciqꝫ iuſſum inermi: ethruſci pariter armãti atqꝫ ĩermes cæſi: nepeſinoꝝ quoqꝫ auctores

deditionis ſecuri percuſſi inoxiæ multitudini redditæ res:oppidumq; cum præſidio relictũ. Itaq; duabus ſociis urbibus ex hoſte receptis uictoré exercitũ tribuni cũ magna gloria Romã reduxerũt. Eodé anno ab latinis hernicisq; res repetitæ:q̃ſitumq; cur p eos ãnos militẽ ex ĩſtituto nõ dediſſent. Reſpõſum freq̃nti utriuſq; gẽtis cõcilio:nec culpã ĩ eo publicã:nec cõſilium fuiſſe:qđ ſuæ iuuẽtutis aliq̃ apd Volſcos militauerit:eos tamẽ ipſos praui cõſilii pœnã habere:nec quẽq̃ ex his reducẽ eẽ. Militis ãt nõ dati cãm:terroré aſſiduũ a uolſcis fuiſſe:quã peſtẽ adhærẽtem lateri ſuo:tot ſup alia aliis bellis exhaurire nequiſſe. Quæ relata pribus magis tps:quã cãm nõ uiſa belli habere. Inſeq̃nti anno. A. Manlio. P. Cornelio. T. & Lucio Quintiis Capitolinis. L. Papyrio Curſore tribunis cõſulari ptãte: graue bellum foris:grauior domi ſeditio exorta. Bellum a uolſcis adiũcta latinoꝝ:atq; hernicoꝝ defectione. Seditio unde minime timeri debuit:a patriciæ gẽtis uiro:& ĩclytæ familiæ. M. Manlio Capitolino:q̃ nimius animi:cũ alios prĩcipes ſperneret:uni iuideret eximio ſimul honoribus atq; uirtutibuſ. M. Furio:ægre ferebat ſolũ eum in mgr̃atibus:ſolũ apud exercitus eẽ:tantũ iam eminere ut iiſdẽ auſpiciis creatos nõ p collegis:ſed p miniſtris habeat:cũ ĩterim ſiqs uere exiſtimare uelit a. M. Furio recuperari pria ex obſidiõe hoſtiũ nõ potuerit:niſi a ſe prius capitoliũ:atq; arx ſeruata eẽt:& ille ĩter auꝝ accipiẽdũ:& ſpem pacis ſolutis aĩs gallos aggreſſus ſit ipſe armatos capiẽteſq; arcem depulerit. Illius gloriæ ps uirilis apd oẽs milites ſit:q̃ ſimul uicerũt:ſuæ uictoriæ neminẽ oĩum mortaliũ ſociũ eẽ. His opiniõib9 ĩflato aĩo: ad hoc uitio quoq; ĩgenii uahemés & ĩpotens poſteaq̃ ĩter pres:nõ q̃tum æquũ cẽſebat:excellere ſuas opes aĩaduertit:primũ oĩum ex pribus popularis factus:cũ plebeiis mgr̃atibus cõſilia cõmunicaſ:criminãdo pres:alliciendo ad ſe plebeiam auram:nõ conſilio ferri:famæq; magnæ malle:quã bonæ eſſe: & non contentus agrariis legibus:quæ materia ſemp tribunis plebis ſeditionum fuiſſet: idem moliri cœpit:acriores quippe æris alienis ſtimulos eẽ:qui nõ egeſtatem modo:atq; ignominiam minentur: ſed neruo ac uinculis corpũs liberũ territent:& erat æris alieni magna uis:res dãnoſiſſima ẽt diuitibus ædificando contracta. Bellum itaq; uolſcum graue per ſe oneratum latinoꝝ atq; hernicoꝝ defectiõe ĩ ſpeciem cauſæ iactatum:ut maior ptãs quæreret:ſed noua cõſilia Manlii magis compulere ſenatũ ad dictatorẽ creandũ creatus. A. Cornelius Coſſus magiſtrũ eqtum dixit. T. Quintium Capitolinum. Dictator & ſi maiorẽ dimicationẽ ppoſitã domi:q̃ foris cernebat:tamẽ ſeu qa celeritate ad bellũ opus erat:ſeu uictoria triũphoq; dictaturæ ipſi uires ſe additurꝝ ratus:delectu habito:in agrũ põptinũ quo a uolſcis exercitũ induci indictũ audierat:pergit. Nõ dubito præter ſacietatẽ tot iam libris aſſidue bella cũ uolſcis geſta legẽtibus:illud quoq; ſuccurſuꝝ:qđ mihi pcenſenti ppiores tpibus haꝝ reꝝ auctores miraculo fuit. unde totiẽs uictis uolſcis & eqs ſuffecerit milites. Quod cũ ab antiqs tacitũ ptermiſſumq; ſit:cuius tandẽ ego rei pter opinionẽ:quæ ſua cuiq; cõiectãti eſſe põt:auctor ſim? Simile ueri eſt aut iteruallis belloꝝ ſicut nũc ĩ delectibus fit romanis:alia atq; alia ſobole iunioꝝ ad bella iſtauráda totiẽs uſos eſſe:aut nõ ex iiſdẽ ſemp populis exercitus ſumptos:q̃q̃ eadẽ ſemp gens bellũ intulerit:aut in numerabilẽ multitudinẽ liberoꝝ capitũ in eis fuiſſe locis:quæ nũc uix:ſeminario exiguo militum relicto:ſeruitia romana ab ſolitudine uẽdicãt. Ingẽs certe:qđ ĩter oẽs auctores cõueniat:q̃q̃ nup Camilli ductu atq; auſpitio acciſæ res erãt:uolſcoꝝ exercitus fuit:ad hoc latini herniciq; acceſſerãt & cercienſium quidã:& coloni etiã a Velitris Romãus dictator caſtris eo die poſitis poſtero cum auſpicato prodiſſet:hoſtiaq; cæſa pecẽ deum adoraſſet:lætus ad milites iam arma ad ppoſitũ pugnæ ſignũ:ſicut edictũ erat. luce prima capiẽtes pceſſit. Noſtra uictoria ẽ milites inqt ſiquid dii uateſq; eoꝝ ĩ futuꝝ uidẽt: itaq; ut decet eerte ſpei plenos:& cũ in paribus manus cõſerturos: pilis ante pedes poſitis:gladiis tantũ dextras armemus:nec pcurri quidem ab acie uelim:ſed obxinos uos ſtabili gradu impetũ hoſtiũ excipere:ubi illi uana iniecerint miſſilia:& effuſi ſtantibus uobis ſe intulerint: tũ micent gladii:& ueniat ĩ mentẽ unicuiq; deos eſſe:qui romanũ adiuuẽt:deos q ſecũdis auibus:in põliũ miſerint. Tu quinti equitẽ ĩtentũ ad primũ initiũ moti certamĩs teneas:ubi hærere iã acié collato pede uideris:tũ torroré equeſtrem occupatis alio pauore infer:inuectus ordines pugnantiũ diſſipa. Sic pedes ſic eques:ut præcepe rat:pugnat:nec dux legiones:nec fefellit fortuna ducẽ. Multitudo hoſtiũ nulli rei:præterq̃ nũero fręta oculis utrãq; metiẽs acié temere põliũ iniit:temere omiſit clamore tãtũ miſſilibuſq; tælis & prĩo impetu ferox gladios & collatũ pedem & uultũ hoſtis ardore animi micãté ferre nõ potuit. Impulſa frõs prima & trepidatio ſubſidiis illata:& ſuũ terroré ĩtulit eques:rupti ĩde multis locis ordies:motaq; oĩa & fluctuanti ſimilis acies erat. Deinde poſteaq̃ cedentibus primis iã ad ſe quiſq; puenturã cædẽ cernebat:terga uertũt:ſtare romanus:& donec armati cõfertiq; abibãt:peditũ labor ĩ pſequẽdo fuit:Poſteaquã iactari arma paſſim fugaq;p agros ſpargi acié hoſtiũ aĩaduerſum ẽ:tũ equitũ turmæ emiſſæ ſigno dato:ne in ſinguloꝝ morando cæde ſpatiũ ad euadendũ ĩterim multitudini darẽt:ſatis eẽ miſſilibus ac terrore ĩpediri curſum: obequitandoq; agmẽ teneri:dũ aſſeq̃ pedes & iuſta cæde cõficere hoſtẽ poſſet:fugæ ſequẽdiq; nõ ante noctẽ finis fuit. Capta quoq; ac direpta eodẽ die caſtra uolſcoꝝ pdaq; oĩs p ter libera corpora militi cõceſſa ẽ:pars maxima captiuoꝝ ex latinis atq; hernicis fuit nec hoĩum de plebe ut credi poſſet:mercede militaſſe:ſed prĩcipes quidam iuuẽtutis inuenti: manifeſta fides publica ope uolſcos hoſtes adiutos. Cerciẽſiũ quoq; quidã cogniti:& coloni a Velitris:romãq; oẽs miſſi percũctãtibus primoribus patrũ:eadẽq; dictatori defectionẽ ſui quiſq; populi haud pplexe ĩdicauere. Dictator exercitũ in ſtatiuis tenebat minime dubius bellũ cũ his populis patres iuſſuros:cũ maior domi exorta moles coegit acciri Romã eũ gliſcente in dies ſeditiõe:q̃ ſolito magis metuendã auctor faciebat nõ enim iam orationes modo. M. Manlii ſed facta popularia in ſpeciem tumultuoſa eadẽ qua: mente

M. Mãlius Capitoliuſ populariſ fit

Quid de uolſcis opibus toties re paratis

Vincũt uolſci

Atē Mā lii capi/ tolini facinus

fierent:intuenda erant.Cēturionem nobilem militaribus factis iudicatum pecuniæ:cum duci uidisset medio foro cum caterua sua accurrit:& manū iniecit:uociferatusq; de supbia patrū ac crudelitate fœ/ neratorū:& miseriis plebis uirtutibus eius fortunaq;.Tum uero ego īquit:nequicq; hac dextra capito/ lium arcēq; seruauerim:si ciuem cōmilitonēq; meum tanq; gallis uictoribus captū in seruitutē ac uin/ cula duci uideam.Inde rem creditori palam populo soluit libraq; & ære liberatū emittit:deosq; atque hoīes obtestātem:ut.M.Manlio liberatori suo parēti plebis romanæ gratiam referāt.acceptus extem plo in tumultuosam turbam & ipse tumultum augebat:cicatrices acceptas ueienti:gallico:aliisq; dein ceps bellis ostētans: se militantem:se restituētem euersos penates:multiplici iam sorte exoluta mergē tibus se p sortem usuris obrutum fœnore eē:uidere lucem foꝝ ciuium ora.M.Manlii opa:oīa parētū beneficia ab illo se habere:illi se deuouere corporis uitæq; ac sanguinis qđ supsit: quodcūq; sibi cū pa/ tria penatibus publicis ac priuatis iuris fuerit:id cum uno hoīe esse.His uocibus īstincta plebes cū iam unius hoīs esset:addita alia cōmotioris ad oīa turbāda consilii res:fundum ī ueienti caput patrimonii subiecit præconi neminem uestrum:inqt:quirites donec quicq; ī re mea superit:iudicatum addictūq; duci patiar.Id uero ita accendit aīos:ut p omne fas ac nefas secuturi uindicem libertatis uiderentur:ad hoc domi concionantis in modum sermones pleni criminum in patres:iter quos cū omissō discrimi ne uera an uana iaceret:thesauros gallici auri occultari a patribus iecit:nec iā possidēdis publicis agris

Crimīa málii ī patres

contētos eē:nisi pecuniā quoq; publicā auertāt:ea res si palam fiat:exolui plebē ære alieno posse. Quæ ubi obiecta res est:eniuero īdignum facinus uideri:cū conferendū ad redimēdam ciuitatē a gallis augꝝ fuerit tributo collationē factā:idem augꝝ ex hostibus captum in paucoꝝ p̄dam cessisse:itaq; exequebā tur quærendo:ubi tantæ rei furtū occultaret:differēteq; & tpe suo sēdicaturꝝ dicente:cæteris omissis eo uersæ erant oīum curæ:apparebatq; nec ueri indicii gratiam mediam:nec falsi offensionem fore.

Itaq; suspensis rebus dictator accitus ab exercitu in urbem uenit:postero die senatu habito: cū satis periclitatus uolūtates hoīum discedere senatum ab se uetuisset:stipatus ea multitudīe:sella in comitio posita:uiatorē ad.M.Manlium misit:q dictatoris iussu uocatus:cum signum suis dedisset adesse certa men:agmine īgenti ad tribunal uenit:hinc senatus:hīc plebs suum qsq; ītuentes ducē uelut ī acie cōsti terāt. Tunc dictator silentio facto:utinā inqt.mihi patribusq; romanis ita de cæteris rebus cum plebe conueniat:quemadmodum quod ad te attinet:eamq; rem:quā de te sum quæsiturus:cōuentuꝝ satis confido.Spem factam a te ciuitati uideo fide īcolumi ex thesauris gallicis:quos primores patrū occul/ tēt creditū solui posse:cui ego tātū rei ab ē:ut īpediméto sim:ut cōtra te.M.Manli adhorter liberes fœ nore plebē romanā:& istos icūbentes thesauris publicis ex p̄da clādestina euoluas:qđ nisi facis siue ut & ipse in parte p̄dæ sis:siue qa uanum īdiciū est:in uincula te duci iubebo:nec diutius patiar a te mul/ titudiné fallaci spe cōcitari. Ad ea Manlius nec se fefellisse ait:non aduersus uolscos totiens hostes quo tiens patribus expediat:nec aduersus latinos ethrucosq;:quos falsis criminibus in arma agaut:sed ad/ uersus se & plebē romanā dictatorē creatū esse:iam omissō bello:qđ simulatū sit:in se īpetū fieri. Iam dictatorē ꝑfiteri patrociniū fœneratoꝝ aduersus plebē:iā sibi ex fauore multitudinis crimē & p̄niciē quæri.Offendit:inquit:te.A.Corneli uosq; patres conscripti circunfusa turba lateri:meo:quin eam de

Sortē aliq; fer/ te de ca pite

ducitis a me siuguli uestris beneficiis? intercedendo eximendo de neruo ciues uestros: phibendo iudi/ catos addictosq; duci:ex eo qđ affluit opibus uestris sustinēdo necessitates alioꝝ? Sed qđ ego uos de uro īpēdatis hortor? sorte aliquā ferte de capite:deducite:qđ usuris pnumeratū est:iā nihilo mea tur/ ba:quā ullius cōspectior erit. Ad.n.quid ita solus ego ciuiū curā ago? nihilo magis:qđ respōdeā:habeo q; si quæras qd ita solus capitoliū arcēq; seruauerim:& tū uniuersis:q; potui:opē tuli:& nunc singulis se ram.Nā quod ad thesauros gallicos attinet:rē suapte natura facilem:difficilē interrogatio facit:cur.n. quæritis:quod scitis:cur qđ in sinu uestro est:excuti iubetis:potius quā ponatis? nisi aliqua fraus sub est quo magis argui præstigias iubetis uestras:eo plus uereor:ne abstuleritis obseruantibus etiā oculos Itaq; nō ego uobis ut indicem prædas uestras:sed uos id cogendi estis:ut in mediū ꝑferatis:Cū mitte/ re ambages dictator iuberet:& aut pagere ueꝝ indiciū cogeret:aut fateri facinus ī simulati falso crimi/ ne senatus oblataq; uani furti inuidiæ:negantē arbitrio inimicoꝝ se locutuꝝ in uicula duci iussit. Ar/ reptus a uiatore Iuppiter īquit:optime maxime Iunoq; regina:ac Minerua cæteriq; dii deæq;:qui capi/ toliū arcēq; īcolitis:siccine uestrū militē ac præsidem sinitis uexari ab inimicis? hæc dextra:q gallos fu/ di a delubris uestris:iā in uinculis & cathænis erit? Nullius nec oculi:nec aures indignitatē ferebāt:sed inuicta sibi quædā patientissima iusti imperii ciuitas fecerat:nec aduersus dictatoriā uim aut tribuni plebis:aut ipsa plebs attollere oculos: aut hiscere audebant. Cōiecto in carcere Mālio:satis constat ma/ gnā partē plebis uestē mutasse:multos mortales capillum ac barbā ꝑmisisse:obuersatāq; uestibulo car ceris mœstā turbā:dictator de uolscis triūphauit:inuidiæq; magis triūphus:quā gloriæ fuit:qppe do/

Addu/ cit ī car cerem Málius

mi nō militiæ partū eū:actūq; de ciue nō de hoste fremebāt:unū defuisse tantū supbiæ:quod non.M. Manlius ante currū sit ductus. Lāq; haud ꝑcul seditione res erat:cuius leniendæ causa:postulante nullo largitor uoluntarius repente senatus factus.Satricum coloniam duomillia ciuium romanoꝝ deduci iussit:bine iugera & semisses agri assignati.Quod cum & paruū & paucis datum:& mercedem esse ꝑ/ dendi.M.Manlii ītерpretarētur: remedio irritatur seditio:& magis insignis & sordibus & facie reorū turba manliana erat. Amotusq; post triūphum abdicatione dictaturæ terror & linguam & animos li/ berauerat hominum:audiebātur itaq; propalā uoces exprobrātium multitudini:quod defensores su/ os semper in præcipitē locum fauore tollat:deinde ī ipso discrimine periculi destituat:sic.Sp.Cassium

in agros plebē uocātem:ſic.Sp.Melium ab ore ciuiū famē ſuis īpenſis,ppulſantē oppreſſos:ſic.M.Manlium merſam & obrutam fœnore parte ciuitatis in libertatē ac lucē extrahentē ,pditū inimicis: ſagina re plebē populares ſuos:ut iugulentᵉ:hoccine patiendū fuiſſe:ſi ad nutū dictatoris nō reſpōderit uir cō ſularis? fingeret mentitū ante:atq; ideo nō habuiſſe qđ tum reſpōderet:cui ſeruo unq̄ mendacii pœnā uincula fuiſſe? Nō obuerſatā eē memoriā noctis illius:q̄ pene ultima atq; æterna nomini romano fuerit:nō ſpeciē agminis gallor̄ p tarpeiā rupē ſcādentis:nō ipſius.M.Manlii:q̄lem eū armatū plenū ſuoris ac ſanguinis:ipſo pene Ioue erepto ex hoſtiū manibus:uidiſſent:ſelibris ne farris gratiā ſeruatori patriæ relatā? & quē ,ppe cæleſtē cognomīe certe capitolino Ioui parem fecerint:eū pati uinctū ī carcere in tenebris obnoxiā carnificis arbitrio ducere aīam? adeo ī uno oībus ſatis auxilii fuiſſe nullam opē in tam multis uni eē? Iam ne nocte qdem turba eo loco dilabebat̄:refracturoſq; carcerē minabant̄: cū remiſſo id qđ erepturi erāt:ex ſenatuſcōſulto Manlius uinculis liberat̄:quo facto nō ſeditio finita: ſed dux ſeditiōi datus é.Per eoſdem dies latinis & hernicis ſimul colōis circiēſibus & a Velitris purgātibus ſe uolſci crimine belli captiuoſq; repetētibus ut ſuis legibus in eos aīaduerterēt:triſtia reſpōſa reddita triſtiora colonis:qđ ciues romani pīæ oppugnādæ nefanda cōſilia iniſſent.Non negatum itaq; tantū de captiuis:ſed in quo ab ſociis tamen temperauerāt:denūciatum ſenatus uerbis faceſſerent ,ppe re ex urbe ab ore atq; oculis populi romani:ne nihil eos legationis ius externo non ciui comparatum tegeret.Recrudeſcente manliana ſeditione:ſub exitu anni comitia habita creati tribuni militū cōſulari poteſtate Sergius Cornelius Maluginēſis.ſcđus.Publius Valerius Potitus iter̄.M.Furius Camillus:qn. Seruius Sulpicius Ruffus iter̄ Claudius Papyrius Craſſus:Titus Quintius Cincinatus ſcđus. Cuius pīcipio anni & patribus:& plebi peropportune externa pax data.Plebi qđ non auocata delectu ſpem cepit:dum tam potentē haberet ducem fœnoris expugnādi.Patribus ne quo externo terrore auocarē tur animi ab ſanandis domeſticis malis.Igitur cum pars utraq; acrior aliquāto coorta eſſet:iam ī propinquo certamen aderat & Manlius:aduocata domum plebe:cum pīcipibus nouandarum rer̄ iterdiu noctuq; conſilia agitat:plenior aliquāto animor̄ irarumq;:quam antea fuerat:iram accēdit ignominia recens in animo ad contumeliam inexperto:ſpiritus dabat:quod nec auſus eſſet: idem ī ſe dictator:quod ī.Sp.Melio Cincinatus Quintius feciſſet:& uinculor̄ ſuor̄ ſuidiam non dictator modo abdicādo dictaturam fugiſſet:ſed ne ſenatus qdem ſuſtinere potuiſſet. His ſimul iflatus exacerbatuſq; iam per ſe accenſos īcitabat plebis aīos.Quouſq; tandem ignorabitis uires ueſtras:quas natura nec bel luas qdem ignorare uoluit? numerate ſaltem quot ipſi ſitis:quot aduerſarios habeatis: ſi ſinguli ſingulos aggreſſuri eſſetis:tamen acrius crederem uos pro libertate:quam illos pro domīatione certatoros:quot enim clientes circa ſingulos fuiſtis.Patronos:tot nūc aduerſus unū hoſtes eritis:oſtēdite mō bellū:pacem habebitis. Videant uos paratos ad uim:ius ipſi remittēt:audendum é aliqd uniuerſis:aut oīa ſingulis patiēda.Quouſq; me circūſpectabitis? ego qdem nulli ueſtrū deero:ne fortuna mea deſit: uidete:ipſe uīdex ueſter:ubi uiſum inimicis é:nullus repete fui:& uidiſtis ī uīcula duci uniuerſi cū:q a ſingulis uobis uīcula depulerā:quid ſperē:ſi plus ī me audeāt inimici? an exitū Caſſii Meliiq; expectē? benefacitis:qđ abhoīamini:dii ,phibebūt hæc:ſed nūq̄ pp me de cælo deſcēdēt:uobis dēt mentē oportet:ut ,phibeatis:ſicut mihi dederunt armato togatoq;:ut uos a barbaris hoſtibus a ſuperbis defenderē ciuibus.Tā paruus aīus tanti populi eſt:ut ſemp uobis auxiliū aduerſus inimicos ſatis ſit:nec ullū:niſi q̄tenus īpari uobis ſinatis:certamē aduerſus pres noritis? nec hoc natura uobis inſitū é:ſed uſu poſſidemini. Cur.n.aduerſus externos tātū aīor̄ geritis:ut īpare illis equum cēſeatis? qa cōſueuiſtis cū eis ,p īpio certare aduerſus hos tēptare magis:q̄ tueri:libertatē:tamē q̄leſcūq; duces habuiſtis:q̄leſcūq; ipſi fuiſtis:oīa adhuc q̄tacūq; petiſtis:obtinuiſtis ſeu ui:ſeu fortuna uīa:tps eſt etiā maiora conari expimi ni mō & ueſtrā felicitatē:& me:ut ſpero:fœliciter exptū:minore negotio:q īperet: patribus īponetis:q̄ q reſiſterēt imperātibus:impoſuiſtis.Solo æquādæ ſunt dictaturæ cōſulatuſq;:ut caput attolere roma na plebs poſſit.Proīde adeſte: ,phibete ius de pecuniis dici:ego me patronū ,ptiteor plebis:qđ mihi cura mea:& fides nomē induit uos:ſi quo īſigni magis īperii honorīſue noīe ueſtrū appellabitis ducē:eo utemini potentiore ad obtinenda ea:quæ uultis.Inde de regno agēdi ortū initiū dicit̄:ſed nec cū qbus: nec quē ad finē cōſilia puenerint:ſatis planū tradit̄. At in parte altera ſenatus de ſeceſſiōe in domū priuatam plebis forte ēt in arce poſitā:& īminenti mole libertatis agitat:magna pars uociferant̄. Seruilio Hala opus eē:q nō in uīcula dici iubēdo irritet publicū hoſtē ſed unius iactura ciuis finiat inteſtinū bellū:decurrit̄ ad leuiorē uerbis ſniam uim tamē eādē habentē:ut uideāt:magiſtratus neqd ex pniciosis cōſiliis M.Manlii reſp.detrimēti capiat. Tūc tribuni cōſulari ptāte tribunicq; plebis nā:& qa eūdem & ſuæ poteſtatis:quē libertatis omnium finē cernebant:patrū auctoritate ſe dediderāt: hi tum oēs: quid opus facto ſit:cōſultant. Cū præter uim & cædē nihil cuiq̄ occurreret: eā autem ingentis dimicationis fore appareret:tum.M.Menenius:& Quintus Publius tribuni plebis: qd patrum & plebis certamen facimus:qđ ciuitatis eē aduerſus unū peſtifer̄ ciuē debet? quid cū plebe aggredimur eū:quem p ipſam plebē tutius aggredi eſt ut ſuis ipſe oneratus uiribus ruat:diē dicere ei nobis in animo eſt:nihil minus populare:quam regnum eſt: ſi multitudo illa non ſecum certari uiderint:& ex aduocatis iudices facti erunt:& accuſatores de plebe patritiū reū intuebunt̄:& regni crimē in medio:nulli magnis quā libertati fauebūt ſuæ. Approbātibus cunctis:diē Manlio dicūt:qđ ubi eſt factum primo cōmota plebs eſt utiq; poſteaq̄ ſordidatum reū uiderūt:nec cū eo nō mō patrū quēq̄:ſed ne cognatos qdem aut affines: poſtremo ne fratres qdem.A.&.T.Manlios:qđ ad eum diem nunq̄ uſu ueniſſet:& ī tāto diſcrimīe nō

Libera/ tur car/ cere Mālius

De re/ gno in domo Manlii agitatū

& ꝓximi ueſtem mutarẽt. Appio Claudio ĩ uicula ducto. C. Claudium inimicum claudiamq; omnẽ gentẽ ſordidatam fuiſſe: cõſenſu opprimi populare uirũ: quod primus a patribus ad plebẽ defeciſſet.

Cum dies uenit: quæ ꝑter cœtus multitudinis: ſeditioſaſq; uoces: & largitionẽ: & fallax ĩdiciũ ptinẽtia ꝓprie ad regni crimẽ ab accuſatoribus obiecta ſunt reo: apud neminẽ auctorem ĩuenio: nec dubito haud parua fuiſſe: cũ dãnandi mora plebi nõ ĩ cã: ſed in loco fuerit. Illud notãdum uideꝝ: ut ſciãt hoĩes q̃ & q̃ta decora fœda cupiditas regni nõ ĩgrata ſolũ: ſed ĩuiſa ẽt reddiderit. Hoĩes ꝓpe. cccc. ꝓduxiſſe dicit: q̃bus ſine fœnore expẽſas pecunias tuliſſet: quoꝝ bona uenire: quos duci addictos ꝓhibuiſſet. Ad hæc decora quoq; belli nõ cõmemoraſſe tãtũ: ſed ꝓtuliſſe ẽt cõſpiciẽda ſpolia hoſtium cæſoꝝ ad. xxx. dona ĩperatoꝝ ad. xl. in q̃bus ĩſignes duas murales coronas: ciuicas octo: ad hoc ſeruatos ex hoſtibus ciues ꝓduxit: ĩter quos. C. Seruiliũ magiſtrũ eqtum abſenté noiatum: & cũ ea quoq;: q̃ bello geſta eſſent ꝓ faſtigio reꝝ oratione ẽt magnifica facta dictis æquando memoraſſet: nudaſſe pectus ĩſigne cicatricibus bello acceptis: & idẽtidem capitoliũ ſpectãs Iouem deoſq; alios deuocaſſe ad auxiliũ fortunaꝝ ſua rum: ꝑcatũq; eẽ: ut quã mẽtem ſibi capitolinã arcẽ ꝓtegenti ad ſaluté Po. Ro. dediſſent: eã po. Ro. ĩ ſuo diſcrimĩe darẽt: & oraſſe ſingulos uniuerſoſq; ut capitoliũ atq; arcẽ ĩtuentes: ut ad deos ĩmortales uertiſi de ſe iudicarent. In cãpo martio cũ cẽturiatim populus citareꝝ: & reus ad capitoliũ manus tendẽs ab hoĩbus ad deos ꝑces auertiſſet: apparuit tribunis: niſi hoĩum quoq; oculos liberaſſent tãti mẽoria decoris: nunq̃ fore ĩ ꝑoccupatis beneficio aĩs uero crimini locũ. Ita ꝓducta die in petelinũ lucũ extra portã frumentariã: unde cõſpectus ĩ capitoliũ nõ eẽt: cõciliũ populi ĩdictũ eſt: ubi crimẽ ualuit: & obſtinatis aĩs triſte iudiciũ ĩuiſumq; ẽt iudicibus factũ. Sunt q duũuiros q de pduellione anqrerent creatos auctores ſint. Dãnatũ tribuni de ſaxo tarpeio deiecerũt: locuſq; idẽ in uno hoĩe & eximiæ gloriæ monumẽtũ: & pœnæ ultimæ fuit. Adiectæ mortuo notæ ſunt publica una: q̃ cũ domus eius fuiſſet: ubi nũc ædes: atq; officina monetæ ẽ: latũ ad populũ eſt: neq; patricius ĩ arce: aut capitolio habitaret: gentilicia altera qd gẽtis Mãliæ decreto cautũ ẽ: neq; s. M. Mãlius uocareꝝ. Hunc exitũ habuit uir: niſi ĩ libera ciuitate natus eẽt memorabilis. Populũ breui poſteaq̃ ꝓpiculũ ab eo nullũ erat p ſe ipſas recordãté uirtutes deſyderiũ eius tenuit. Peſtilẽtia ẽt breui cõſecuta: nullis occurrẽtibus tãtæ cladis cauſis ex Mãliano ſupplicio magne parti uideri orta: uiolatũ capitoliũ eẽ ſanguine ſeruatoris: nec diis cordi fuiſſe pœnã eius oblatã ꝓpe oculis ſuis: a quo ſua tẽpla erepta e manibus hoſtiũ eẽnt. Peſtilentiã: inopiã frugũ: & uulgatam utriuſq; mali famã ãno ĩſequẽte multiplex bellũ excepit. L. Valerio q̃rt. A. Mãlio. tert. Seruio Sulpicio tert. L. Lucretio. L. Aemylio tert. M. Trebonio tribũis militũ cõſulari ptãte: hoſtes noui ꝑter uoluos uelut ſorte quadã ꝓpe ĩ æternũ exercẽdo romão militi datos. Circeioſq; & Velitras colonias iãdiu moliẽtes defectionẽ: & ſuſpectũ latiũ: lanuuini ẽt: q̃ fideliſſima urbs fuerat: ſubito exorti. Id pres rati cõtẽptu accidere: qd ueliternis ciuibus ſuis tãdiu ĩpunita defectio eſſet decreuerunt: ut prĩo quoq; tpe ad populum ferreꝝ de bello eis ĩdicendo: ad quã militiam: quo paratior plebes eẽt: q̃nq; uiros pomptino agro diuidendo: & triũuiros Nepetæ coloniæ deducendæ creauerunt. Tum ut bellum iuberent: latũ ad populũ eſt: & nequicq̃ diſſuadentibus tri. ple. omnes tribus bellum iuſſerunt. Apparatum eo anno bellũ eſt: exercitus propter peſtilẽtiã nõ eductus: ea cũctatio colonis ſpatiũ dederat deprecãdi ſenatum: & magna hominum pars eo: ut legatio ſupplex Romã mitteretur: inclinabat: niſi priuato: ut fit: ꝓpiculo publicũ ĩplicitũ eſſet: auctoreſq; defectionis ab romãis metu ne ſoli crimini ſubiecti piacula iræ romanorum dederẽtur: auertiſſent colonias a cõſilis pacis: neq; in ſenatũ ſolum per eos legatio ĩpedita eſt: ſed magna pars plebis incitata: ut prædatum in agrũ romanum exirent: hæc noua iniuria exturbauit oẽm ſpem pacis. De ꝑneſtinoꝝ quoq; defectione eo anno primũ fama exorta: arguentibus eos tuſculanis: & gabinis & labicanis: quorum in fines ĩcurſatum erat: ita placide ad ſenatu reſponſum eſt: ut minus credi de crimini bus: q̃a nollẽt ea uera eſſe: appareret. In ſequenti anno. Sp. &. L. Papyrius duo noui tribuni militum cõſulari poteſtate Velitras legiones duxere. quattuor collagis Sergio Cornelio Maluginẽſi. iii. Qu. Seruilio. C. Sulpicio. L. Aemylio quattuor tribũis ad præſidiũ urbis: & ſiqui ex Ethruria noui motus nũciarentur: omnia. n. inde ſuſpecta erãt: relictis. Ad Velitras aduerſus maiora auxilia præneſtinorum: quam ipſam colonoꝝ multitudinẽ ſecũdo prælio pugnatum eſt: ita ut propinquitas urbis hoſti & cã maturioris fugæ: & unum ex fuga receptaculum eſſet. Oppidi oppugnatione tribuni abſtinuere: quia & anceps erat: nec in perniciem coloniæ pugnandum cenſebant. Litteræ ad ſenatum Romã cum uictoriæ nunciis: acrioreſq; in præneſtinum: quã in ueliternum hoſtem miſſæ. Itaq; & ſenatuſconſulto populiq; iuſſu bellum præneſtinis indictum: qui cõiuncti uolſcis anno inſequẽte Satricum coloniam populi romani pertinaciter a colonis defenſam ui expugnauerunt: fœdeq; ĩ captis exercuere uictoriam. Eam rem ægre paſſi romani. M. Furiũ Camillum. iii. tribunũ militũ creauere: additis collegæ. A. &. L. Poſthumii Regilienſes: ac. L. Furius cũ. L. Lucretio: &. M. Fabio Ambuſto. Volſcũ belluꝫ. M. Furio extra ordiné decretum: adiutor ex tribunis ſorte. L. Furius datur: nõ tam e republica: quã ut collegæ materia ad omnem laudem eſſet: & publicæ rẽ temeritate eius prolapſam reſtituit: & primum quod ex erroꝝ gr̃am potius eius ſibi: q̃ gloriã ſuã petiit: Exactæ iam ætatis Camillus erat comitiũq; iurare parato ĩ uerba excuſandæ ualitudinis ſolitæ cõſenſus populi reſtiterat: ſed uegentum ĩgeniũ in uiuido pectore uigebat: uirebatq; ĩtegris ſenſibus: & ciuiles iam res haud magnopere obeuntem bella excitabant. Quattuor legionibus quaternũ militum ſcriptis exercitu ĩdicto ad portã eſquilinã in poſterã diẽ ad Satricũ profectus: ibi eũ expugnatores coloniæ haud quaq̃ ppulſi: fidẽtes militũ numero quo aliquãtũ præſtabãt: opperiebãtur: poſteaq̃ oppropiquare romanos ſenſerũt: extẽplo ĩ aciẽ ꝓcedũt:

Attur Manlii ornamenta

De ſaxo tarpeio deiectus é Mãlius

nihil moraturi:qn piculū ſummæ reꝝ facerēt:ita paucitati hoſtiū nihil artes ĩperatoris unici:qbus ſolis cōfiderēt:ꝑfuturas eē. Idē ardor & ĩ romano exercitu erat: & in altero duce:nec ꝑſentis dimicatiōis fortunā ulla res:prætereq unius uiri cōſiliū atq ĩperiū:morabať:qui occaſionē iuuādaꝝ ratiōe uiriū tra hēdo bello quærebat:eo magis hoſtis iſtare:nec iam ꝑ caſtris tantū ſuis explicare aciē:ſed procedere ĩ mediū campi:& uallo ꝑpe hoſtiū ſigna in ferēdo ſuperbā fiduciā oſtentare. Id ægre patiebať romanus miles:multo ægrius alter ex tribunis militū. L. Furius ferox tū ætate & ĩgenio:tū multitudinis ex ĩcertiſſimo ſumētis aĩos ſpe ĩflatus. Hic ꝑ ſe iā milites incitatos inſup inſtigat eleuādo:q̄ una poterat ætate auctoritaté collegæ:iuuenibus bella data dictitās:& cū corporibus uigere & defloreſcere aĩos:cunctatoré ex accerrimo bellatore factū:& qui aduenientes caſtra urbeſq primo ĩpetu cape ſit ſolitus:eū reſidé intra uallū tꝑs terere quid acceſſuꝝ ſuis deceſſurūue hoſtiū uiribus ſperanté? quā occaſionē:quod tꝑs: qué inſidiis inſtruétem locū fugere ac torpere ſenis cōſilia. Sed Camillo tum uitæ ſatis:tum gloriæ eē quid attinere cū mortali corpore uno:ciuitatis:q̄ ĩmortalem eſſe deceat:pati cōſeneſcere uires? His ſermonibus tota in ſe auertit caſtra:& cū oĩbus locis poſcereť pugna:ſuſtinere:inquit. M. Furi non poſſumus militū ĩpetū:& hoſtis:cuius aĩos cunctando auximus:iā minime toleráda ſupbia inſultat:cede unus oĩbus & patere te uinci cōſilio:ut maturius bello uĩcas. Ad ea Camillus quæ bella ſuo unius auſpicio geſta ad eā diē eſſent:negare in eis neq ſe:neq populū romanū aut cōſilii ſui:aut fortunæ pœnituiſſe:nūc ſcire ſe collegā habere ĩperioq paré uigore ætatis præſtanté:itaq ſe quod ad exercitū attinerat regere cōſueuiſſe nō regi:collegæ ĩperiū ſe nō poſſe impedire:diis bene iuuātibus ageret:quod e rep. duceret ætati ſuæ ſe etiā ueniā petere ne ĩ prima acie cēt:quæ ſenis munia ĩ bello ſint iis ſe non defuturū. Id a diis ĩmortalibus precari ne q caſus ſuū conſiliū laudabile efficiāt. Nec ab hoĩbus ſalutaris ſnĩa: nec a diis tā piæ preces auditæ ſunt:primā aciē auctor pugne inſtruit ſubſidia Camillus firmat:ualidāq ſtationé ꝑ caſtris opponit ipſe edito loco ſpectator intētus in euētu alieni cōſilii cōſtitit: Simul prĩo concurſu cōcrepuere arma:hoſtis dolo nō metu pedem rettulit. Lenis a tergo cliuus erat ĩter aciem & caſtra:& qđ multitudo ſuppeditabat:aliquot ualidas cohortes in caſtris armatas iſtructaſq reliquerát quo ĩter commiſſum iam certamen:ubi uallo appropinquaſſet hoſtis:erumperēt. Romanus cedenté hoſtem effuſe ſequendo in locum iniquum pertractus opportunus huic eruptioni fuit uerſus itaq in uictorem terror:& nouo hoſte & ſupina ualle romanā iclinauit aciem. Inſtant uolſci recētes:q e caſtris impetum fecerant:ītegrant & illi pugnā:q ſimulata ceſſerant fuga. Iam non recipiebat ſe romanus miles:ſed immemor ꝑſentis ferociæ:ueteriſq decoris terga paſſim dabat:atq effuſo curſu caſtra repetebat. Cum Camillus ſublatus a circūſtantibus ĩ equū:& raptim ſubſidiis oppoſitis:hæc eſt:inq:milites pugna:quā popoſciſtis? qs homo:qs deus é:qué accuſare poſcitis? ueſtra illa temeritas: ueſtra ignauia hæc eſt:ſecuti alium ducē ſeqmini nūc Camillum:& qđ ductu meo ſoletis:uincite. Quid uallum & caſtra ſpectatis? neminé ueſtrū illa niſi uictoré receptura ſunt. Pudor prĩo tenuit effuſos:ĩde ut circūagi ſigna obuertiq aciem uiderūt ĩ hoſté:& dux ꝑterq tot iſignis triumphis ét ætate uenerabilis:ĩter pria ſigna:ubi plurimus labor piculumq erat:ſe offerebat:ĩcrepare ſinguli ſe quiſq & alios:& adhortatio inuicem totam alacri clamore puaſit aciem. Neq alter tribunus rei defuit:ſed miſſus a collega reſtitu ente peditum aciem ad eqtes non caſtigando ad quā rem leuiorem auctorem eum culpæ ſocietas fecerat:ſed ad imperio totus ad preces uerſus orare ſingulos uniuerſoſq:ut ſe reum fortunæ eius dici crimine eximerent:abnuente ac prohibente collega temeritatis me oĩum potius ſocium:quā unius prudentiæ dedi. Camillus in utraq ueſtra fortuna ſuam gloriā uidet:ego:ni reſtituiť pugna:quod miſerrimum eſt fortunam cū oĩbus:ĩfamiā ſolus ſentiā. Optimū uiſum eſt ĩ fluctuanté aciem tradi equos:& pedeſtri pugna ĩuadere hoſtes:eunt ĩſignes armis aiſq:qua premi parte maxie peditum copias uident nihil neq apud duces:neq apud milites remittiť a ſummo certamine aĩ. Senſit ergo euentus uirtutis enixe opem & uolſci:q̄ mō ſimulato metu ceſſerát:eūt ĩ uerā fugā effuſi. Magna pars:& ĩ ipo certamíe & poſt in fuga cæſi cæteri ĩ caſtris:q̄ capta eodé ĩpetu ſunt:plures ꝑtamé capti:q̄ occiſi:ubi in recenſendis captiuis cū tuſculani aliquot noſcitarenť:ſecreti ab aliis ad tribunos adducunť: percunctantibuſq faſſi publico cōſilio militaſſe. Cuius tam uicini belli metu Camillus motus extēplo ſe Romā captiuos ductuꝝ ait:ne patres ignari ſint Tuſculanos ab ſocierate deſciſſe:caſtris exercituiq interim:ſi uideatur præſit collega documēto unus dies fuerat:ne ſua cōſilia melioribus præferret:nec tamé aut ipſi:aut in exercitu cuiquā ſatis placato animo Camillus laturus culpā eius uidebatur qua data:in tam præcipitem caſum reſpublica eſſet:& tū in exercitu:tū Romæ conſtans oĩum fama erat:cum uaria fortuna in Volſcis geſta res eſſet:aduerſæ pugnæ fugæq in. L. Furio culpā ſecundæ decus omne penes. M. Furiū eſſe. Introductis in ſenatum captiuis:cum bello perſequendos tuſculanos patres cenſuiſſent. Camilloq id bellum mandaſſent:adiutorem ſibi ad eam rem unum petit:permiſſoque ut ex collegis optaret: quem uellet contra ſpem oĩum. L. Furium optauit. Qua moderatione animi tum collegæ leuauit infamiā tum ſibi gloriā ingenté peperit. Nec fuit cū tuſculanis bellum:pace cōſtanti uim romanā arcuerūt q̄ armis non poterat: Intrantibus fines romanis:non demigratum ex propinquis itineris locis non cultus agroꝝ ĩtermiſſus:patētibus urbis portis togati obuiā frequentes ĩperatoribus ꝑceſſere:cōmeatus exercitui comiter in caſtra ex urbe:& ex agris deuehitur. Tum Camillus caſtris ante portas poſitis: eadé ne forma pacis:quæ ĩ agris oſtētareť:etiā intra mœnia eē: ſcire cupiens:ĩgreſſus urbé:ubi patentes ianuas & tabernis aptis ꝑpoſita oĩa in medio uidit:intētoſq opifices ſuo quéq operi & ludos litteraꝝ ſtrepere diſcētium uocibus:aç repletas ſemitas ĩter uulgus:aliud pueroꝝ & mulieꝝ hucatq illuc

Atť. Furii trib. milĩ. in Camillum cōcioné

Vincūť Volſci

Camilli benigni tas ĩ colligam

cuntiũ qua quẽq; ſuoꝝ uſuum cã ferret:nihil uſquã nõ pauidis mõ:ſed ne mirantibus qdem ſimilem circunſpiciebat:omnia inquirens oculis:ubi nam bellum fuiſſet adeo:nec amotæ rei uſquã:nec oblatæ ad tempus ueſtigium ullum erat:ſed ita oĩa conſtãti tranquilla pace ut eo uix fama belli perlata uideri poſſet. Victus igitur patientia hoſtium ſenatum eoꝝ uocari iuſſit. Soli adhuc:inquit:tuſculani uera arma ueraſq; uires:qbus ab ira romanoꝝ ueſtra tutaremini:iueniſtis. Ite Romam ad ſenatum: exiſtimabunt patres utrum plus ante pœnæ:an nunc ueniæ meriti ſitis:non præripiam gratiam publici beneficii:deprecandi poteſtatem a me habueritis:præcibus euentum ueſtris ſenatus:quem uidebitur dabit.

Poſteaq̃ Romam tuſculani uenerunt:ſenatuſq; pauloante fidelium ſociorum mœſtus in ueſtibulo curiæ ẽ cõſpectus:moti extemplo patres uocari eos iam tum hoſpitaliter magis:quã hoſtiliter iuſſere. Dictator tuſculanus ita uerba fecit. Quibus bellum idixiſtis ituliſtiſq; patres cõſcripti:ſicut nũc uidetis nos ſtantes in ueſtibulo curiæ ueſtræ:ita armati paratiq; obuiã ĩperatoribus legionibuſq; ueſtris ꝓceſſimus:hic noſter:hic plebis noſtræ habitus fuit:eritq; ſemper:niſi quãdo a uobis proq; uobis arma acceperimus. Gratias agimus & ducibus ueſtris:& exercitibus:qd oculis magis:quã auribus crediderũt: & ubi nihil hoſtile erat:neq; ipſi qdem fecerunt:pacẽ quã nos ꝑtitimus:eam a uobis petimus:bellũ eo: ſicubi eſt:auertatis:ꝑcamur. In nos qd arma polleãt ueſtra:ſi patiẽdo experiũdum ẽ:inermes expiemur hæc mens noſtra eſt:dii ĩmortales faciãt tam felix q̃ pia. Quod ad crimina attinet:qbus moti bellũ idixiſtis:& ſi reuicta rebus:uerbis cõfutare nihil attinet:tamẽ ẽt:ſi uera ſint:uel fateri nobis ea:cum tã euidenter pœnituerit:tutum cenſemus:peccetur ĩ uos:dum digni ſitis:qbus ita ſatiſfiat. Tantum fere uerboꝝ ab tuſculanis factum:pacem in ꝑſentia:nec ita multo poſt ciuitatem ẽt ĩpetrauerũt:ab Tuſculo legiones reductæ. Camillus conſilio & uirtute in uolſco bello:felicitate ĩ tuſculana expeditione:utrobiq; ſingulari aduerſus collegam patiẽtia & moderatiõe iſignis magiſtratu abiit. Creatis militaribus tribunis in iſequẽtem annum. L. &. P. Valerio Lucio. v. Publio. tert. &. C. Sergio. tert. Licinio Menenio. ii. P. Papyrio Seruio Cornelio Maluginẽſe:cenſoribus quoq; eguit ãnus:maxime pp ĩcertam famam æris alieni:aggrauantibus ſummã ẽt iuidiæ eius tribunis plebis:cum ab iis elcuaretur:quibus fide magis:q̃ fortuna debẽtium laborare creditum uideri expediebat. Creati cẽſores Cl. Sulpicius Camerinus. Sp. q̃ Poſthumius Regilienſis:cœptaq; iam res morte Poſthumii:quia collegam ſuffici religio erat ĩterpellata eſt:igitur cum Sulpicius abdicaſſet ſe magiſtratu:cenſores alii uitio creati non geſſerunt magiſtratum. Tertios creati uelut diis non accipientibus in eum annum cenſuram religioſum fuit. Eam uero ludificationem plebis tribuni ferendam negabãt:fugere ſenatum teſtes tabulas publicas cenſus cuiuſque:quia nolint conſpici ſummam eris alieni:quæ ĩdicatura ſit demerſam partem a parte ciuitatis: cũ interim obæratam plebem obiectari aliis atq; aliis hoſtibus:paſſim iam ſine ullo diſcrimine bella q̃ri: ab Antio Satricum inde Tuſculũ legiones ductas:latinis hernicis prænestinis iam intẽptari arma ciuium magis:q̃ hoſtium odio:ut in armis terant plebẽ nec reſpirare in urbe:aut per otiũ libertatis memineſſe ſinant:aut cõſiſtere in contione:ubi aliquãdo audiant uocem tribunitiam de leuando fœnore & fine aliaꝝ iniuriaꝝ agẽtem: Quod ſi ſit animus plebi memor patrum libertatis:ſe nec addici ciuem romanum ob creditam pecuniam paſſuros neq; delectũ haberi:donec inſpecto ære alieno initaq; ratiõe minuendi eius:ſciat unuſquiſq;:quid ſui:quid alieni:ſit ſuperſit ſibi libeꝝ corpus:an id quoq; neruo debeat. Merces ſeditionis propoſita confeſtim ſeditionẽ excitaut:nam & addicebantur multi:& ad p̃neſtini famam belli nouas legiones ſcribendas patres cenſuerant:quæ utraq; ſimul auxilio tribunitio: & conſenſu plebis ĩpediri cœpta:nam neq; duci abdictos tribuni ſinebant:neq; iuniores noſa dabant. Cum patribus minor præſens cura credite pecuniæ iuris exequendi quã delectus eſſet:quippe iam a prænefte ꝓfectos hoſtes in agro ſabino conſediſſe nunciabat:interim tribunos plebis fama ea ipſa irritauerat magis ad ſuſceptum certamen:q̃ deterruerat:neq; aliud ad ſeditionem extinguendã in urbe quam prope illatum mœnibus ipſis bellum ualuit. Nã cũ eſſet prenestinis nunciatũ nullum exercitum conſcriptũ Romæ:nullum ducẽ certum eſſe:patres ac plebem in ſemetipſos uerſos:occaſionem rati duces eoꝝ raptim:agmine facto:peruaſtatis protinus agris ad portam colliná ſigna ĩtulere. Ingẽs in urbe trepidatio fuit:conclamatũ ad arma concurſumq; in muros atq; portas eſt:tãdemq; ab ſeditione ad bellum uerſi dictatorem. T. Quintium Cincinnatũ creauere:is magiſtrũ equitum. A. Semproni um Atratinũ dixit. Quod ubi auditum ẽ (tãtus eius magiſtratus terror) erat ſimul hoſtes a mœnibus receſſere & iuniores romani ad edictum ſine retractatiõe cõuenere. Dum Romæ conſcribit exercitus caſtra interim hoſtium haud ꝓcul allia flumine poſita inde agrũ late populantes fatalem ſe urbi romanæ locũ cepiſſe inter ſe iactabant:ſimilem pauorẽ inde:ac fugam fore ac bello gallico fuerat. Etenim ſi diem contactũ religione inſignẽq; nomine eius loci timeant romani:quanto magis allienſi die alliam ipſam monumentũ tantæ cladis reformidaturos? ſpecies profecto his ſibi truces galloꝝ ſonoſq; uocis in oculis atq; auribus fore. Has inanium reꝝ inanes ipſas uolutãtes cogitationes fortunæ loci delegauerant ſpes ſuas. Romani cõtra:ubicũq; eſſet latinus hoſtis:ſatis ſcire eũ eſſe:quem ad regillum lacum deuictum centũ annoꝝ pace obnoxia tenuerint locũ inſignẽ memoria cladis irritaturũ ſe potius ad delendam memoriam dedecoris:q̃ ut timorem faciat:nequa terra ſit nefaſta uictoriæ ſuæ: quin ipſi ſibi galli ſi offerant:illo loco ſe ita pugnaturos:ut Romæ pugnauerint in repetenda patria:ut poſtero die ad Gabios tunc:cũ effecerint:nequis hoſtis:qui mœnia romana intraſſet:nunciũ ſecundæ aduerſæq; fortunæ domum perferret. His utriq; animis ad aliam uentum eſt. Dictator romanus:poſteaq ĩ conſpectu hoſtes erant iſtructi intentiq;:uides ne tu inquit, A. Sempronii fortuna illos fretos ad alliam cõ

Tri. mi.

Dictatoriſ nomen & hoſtibꝫ formidabile

Vide ubi Liuius ſtatuat allie alueum

ſtitiſſe? nec illis dii immortales certioris quicquã fiduciæ maioriſue:quod ſit auxilii:dederit? at tu fræ
tus armis animiſq; concitatis equis inuade mediam aciem:ego cum legionibus ĩ turbatos trepidãteſ/
que inferam ſ:gna. Adeſte dii teſtes fœderis:&expetite pœnas debitas ſimul uobis uiolatis:nobiſq; per
ueſtrum numen deceptis. Non equitem:non peditem ſuſtinuere præneſtini primo impetu ac clamo/
re diſſipati ordines ſunt:deĩde poſteaquã nullo loco conſtabat acies terga uertunt: cõſternatiq; & p̃ter
caſtra etiam ſua pauore prælati non prius ſe ab effuſo curſu ſiſtunt:quã ĩ cõſpectu. Præneſte fuit:ibi ex
fuga diſſipati locum:quem tumultuario opere cõmunirent:capiunt:ne ſi intra mœnia ſe recepiſſent:
extemplo ureretur ager:depopulatiſq; omnibus obſidio urbi iferretur:ſed poſteaquã direptis ad alliã
caſtris uictor romanus aderat:id quoq; munimentũ relictum: & uix mœnia tuta rati oppido ſe præ/
neſte includunt. Octo præterea oppida erant ſub dicione p̃neſtinorum:ad ea circunlatum bellum:de/
inceps̃q; haud magno certamine captis Velitras exercitus ductus:eæ quoq; expugnatæ: tum ad caput
belli Præneſte uentum:id non ui:ſed per deditionem receptum eſt. T. Quĩtius ſemel acie uictor: binis
caſtris hoſtium:nouem oppidis ui captis:Præneſte in deditionem accepto Romam reuertit:triũphãſ/
que ſignum Præneſte deuectum Iouis ĩperatoris in capitolium tulit:dedicatum eſt inter cellam Iouis
& Mineruæ:tabulaq; ſub eo fixa:monumentum rerum geſtarum his ferme incĩſa litteris fuit. Iuppi/
ter atq; dii omnes hæc dederunt:ut. T. Quintius dictator oppida nouem caperet:die. xx. quam creatus
erat:dictatura ſe abdicauit. Comitia inde habita tribunorum militum conſulari poteſtate:q̃bus æqua
tus patriciorum plebeiorumq; numerus:ex patribus creati. P. &. C. Mãlii cum. L. Iulio:plebes. C. Sexti
lium. M. Albinum. L. Antiſtium dedit. Manliis quod genere plebeios gratia Iulium anteibãt. Volſci
prouincia ſine ſorte. ſine comparatione extra ordinem data:cuius & ipſos poſtmodo:& patres qui de/
derant:pœnituit. Inexplorato pabulatum cohortes miſere:q̃bus uelut circunuentis cum id falſo nun/
ciatum eſſet:dum præſidio:ut eſſent:citati feruntur:nec auctore quidem aſſeruato:qui eos hoſtis lati/
nus pro milite romano ſi uſtratus erat:ipſi in inſidias præcipitauere:ibi dum iniquo loco ſola uirtute
militum reſiſtentes cæduntur cæduntq; caſtra interim romana iacentia in campo ab altera parte ho/
ſtes ĩuaſere. Ab ducibus utrobiq; ꝑdite temeritate atq; iſcitia res:qcqd ſuperfuit fortunæ populi roma
ni:id militum ẽt ſine rectore ſtabilis uirtus tutata ẽ. Quæ ubi Romã ſunt relata: primũ dictatorẽ dici
placebat:deĩde poſteaq̃ qetæ res ex Volſcis afferebant. & apparuit neſcire eos uictoria & tpe uti:reuoca
ti ẽt ĩde exercitus ac duces:otiũq; ide q̃tũ a uolſcis fuiſſet:id mõ extremo ãno tumultuatũ qđ p̃neſtini
concitatis latinorum populis rebellarunt. Eodem anno ẽt ipſis quærentibus penuriam hominum no
ui coloni aſcripti:rebuſq; haud proſperis bello:domeſtica quies:quam tribunorum militum ex plebe
gratia maieſtaſq; inter ſuos obtinuit:ſolatium fuit. Inſequentis anni principia ſtatim ſeditione genti
arſere: tribunis militum conſulari poteſtate. Sp. Furio. Qu. Seruilio. ii. Licinio Menenio. iii. P. Cloelio
M. Horatio. L. Geganio. Erat autem & materia & cauſa ſeditionis æs alienum:cuius noſcendi gratia.
Sp. Seruilius Priſcus. Qu. Cloelius Siculus cenſores facti:ne rem agerent bello impediti ſunt: nanque
trepidi nuncii primo: fuga deinde ex agris legiones uolſcorum ingreſſas fines:pupolariq; paſſim ro/
manũ agrum attulere. In qua trepidatione tantum abfuit:ut ciuilia certamina terror externus cohibe
ret:ut cõtra eo inſolentior tribunitia poteſtas impediendo delectui eſſet:donec conditiones impoſitæ
patribus:nequis:quoad bellatum eſſet tributum daret:aut ius de pecunia credita diceret:eo laxamen/
to plebis ſumpto:mora delectui nõ eſt facta. Legionibus nouis ſcriptis placuit duos exercitus in agrũ
uolſcum legionibus diuiſis duci. Sp. Furius. M. Horatius dextrorſus maritimam oram atq; Antium.
Qu. Seruilius:&. M. Geganius leua ad montes Ecetrã pergunt. Neutra parte hoſtis fuit obuius popu/
latioq; non illi uagæ ſimilis:q̃ uolſcus latrocinii more diſcordia hoſtium frætus & uirtutem metuens
per trepidationem raptim fecerat:ſed ab iuſto exercitu iuſta ira facta:ſpatio quoq; temporis grauior
quippe a uolſcis timentibus ne interim exercitus ab Roma exiret: incurſiones in extrema finium fa/
ctæ erant: romano contra etiã in hoſtico commorandi cauſa erat:ut hoſtem ad certamen alliceret. Ita
omnibus paſſim tectis agrorum uiciſq; etiam quibuſdam exuſtis:non arbore frugifera:nõ ſatis in ſpẽ
frugum relictis omni:quæ extra mœnia fuit hominum pecudumq; præda abacta. Romam utrique
reducti exercitus paruo interuallo ad reſpirandum debitoribus dato. Poſteaq̃ quietæ res ab hoſtibus
erant:celebrari deintegro iuriſditio:& tantum abeſſe ſpes ueteris leuandi fœnoris:ut tributo nouum
fœnus cõtraheret ĩ muꝛa a cẽſoribus locatũ ſaxo quadrato faciũdũ cui ſubcũbere oneri coacta plebes
quia quem delectum impedirent:non habebant tribuni plebis:tribunos etiã militares patritios om/
nis coacta principum opibus fecit. L. Aemylium. P. Valerium. quart. C. Veturium: Seruium Sulpiciũ
L. &. C. Quĩtios Cicĩnatos. Iiſdem opibus obtinuere ut aduerſus latios uolſcoſq; coniunctis legioni
bus ad Satricum caſtra habebant:nullo ĩpediente:oĩbus iunioribus ſacramento adactis:tres exercitus
ſcriberent:unum ad præſidium urbis:alterum:q ſiqui alibi motus extitiſſet:ad ſubita bella mitti poſ/
ſet:tertium longe ualidiſſimum. P. Valerius &. L. Aemylius ad Satricum duxere:ubi cum aciem iſtru
ctam hoſtium loco equo iueniſſent:extẽplo pugnatum:& ut nõdum ſatis claram uictoriam:ſic ꝑſpe/
ræ rei pugnam ĩber ĩgentibus procellis fuſus diremit. Poſtero die iterata pugna:& aliquandiu æqua
uirtute fortunaq; latinæ maxime legiones longa ſocietate militiam romanam edoctæ reſtabãt: eques
imiſſus ordines turbauit:turbatis ſigna peditum illata:quantumq; romana ſe iuexit acies:tantum ho/
ſtes gradu demoti:& ut ſemel inclinauit pugna:iam intolerabilis romana uis erat:fuſi hoſtes cum Sa/
tricum:quod duobus millibus ide aberat. non caſtra peterent:ab equite maxime cæſi caſtra capta dire

Signũ Iouis ĩ/patoris

ptaq;. Ab Satrico noctæ:quæ prælio proxima fuit fugæ:ſimili agmine petunt. Antium:& cum roma-
nus exercitus prope ĩ ueſtigiis ſequeretur:plus tamen timor: q̃ ira celeritatis habuit:prius. Itaq; mœ-
nia ĩtrauere hoſtes q̃ romanus extrema agminis capere:aut morari poſſet. Inde aliquot dies uaſtando
agro aſſumpti:nec romanis ſatis ĩſtructis apparatu bellico ad mœnia aggrediẽda nec illis ad ſubeundũ
pugnæ caſum. Seditio tum inter antiates latinoſq; coorta: cum antiates uicti malis ſubactiq; bello in-
quo & nati erãt & cõſenuerant:deditionem ſpectarẽt:latinos ex diutina pace noua defectio recentibus
adhuc aĩs ferotiores ad pſeuerandũ in bello faceret:finis certaminis fuit:poſteaq̃ utriuſq; apparuit ni-
hil per alteros ſtare:quo minus incepta pſequerent. Latini pfecti ab ſocietate pacis:ut rebant inhone-
ſte ſeſe uindicauerũt. Antiates:incõmodis arbitris ſalutariũ conſiliorũ remotis:urbẽ agroſq; romanis
dedunt. Ita & rabies latinorũ:quia nec romanos bello lædere:nec uolſcos in agris retinere potuerant
Satricũ concremat eo erupit:ut Satricũ urbẽ:quæ receptaculũ primũ eis aduerſæ pugnæ fuerat:igni cõcremarẽt:nec aliud
tectum eius ſuperfuit urbis: cum faces pariter ſacris ,pfaniſq; iniecerẽt:q̃ matris Matutæ templũ:in-
de eos non ſua religio:nec uerecundia deum arcuiſſe dicit: ſed uox horrenda edita templo cum triſti-
bus minis:ni nefandos ĩgnes procul delubris amouiſſent. Incenſos ea rabie ĩpetus Tuſculum tulit:ob
iram q̃ deſerto cõmuni cõſilio latinorũ:non in ſocietatẽ modo romanã:ſed etiã in ciuitatem ſe dediſ-
ſent: patentibus portis: cum ĩprouiſo incidiſſent: primo clamore oppidũ præter arcem captũ:ẽ ĩ arcẽ
oppidani refugere cum coniugibus ac liberis:nuncioſq; Romam:qui certiorem de ſuo caſu ſenatum
facerent:miſere. Haud ſegnius:q̃ fide populi romani dignum fuit:exercitus Tuſculum ductus. L. Quĩ-
tius:& Seruilius Sulpitius tribuni militum duxere:clauſas portas Tuſculi latinoſq; ſimul obſidẽtium
atq; obſeſſorum animo hinc mœnia tueri uident:illinc arcem oppugnare:terrere una ac pauere. Ad-
uentus romanorum mutauerat utriuſq; partis animos:tuſculanos ex ingenti metu ĩ ſummam alacri-
tatem:latinos ex prope certa fiducia mox capiẽdæ arcis:quoniam oppido potirent:in exiguã de ſe ĩpis
ſpem uerterat. Tollit ex arce clamor ab tuſculanis:excipit aliquãto maior ab exercitu romano utrinq;
Latiorũ clades urgentur latini:nec impetus tuſculanorũ decurrẽtium ex ſupiore loco ſuſtinẽt:nec romanos ſubeũtes
mœnia molienteſq; obiices portarum arcere poſſunt:ſcalis prius mœnia capta:ĩde effracta clauſtra por
tarum:& cum anceps hoſtis:& a frõte & a tergo urgeret:nec ad pugnã ulla uis:nec ad fugam loci quic-
quam ſupereſſet:in medio cæſi ad unum omnes. Recuperato ab hoſtibus Tuſculo:exercitus Romam
eſt reductus. Quanto magis ,pſperis eo anno bellis tranquilla omnia foris erãt tanto in urbe uis patrũ
in dies miſeriæq; plebis creſcebant:cum eo ipſo:quod neceſſe erat ſolui:facultas ſoluendi impediretur.
Itaq; cum ex re iam nihil dari poſſet fama & corpore iudicati atq; addicti creditoribus ſatisfaciebant:
pœnaq; iuicem fidei ceſſerat. Adeo ergo obnoxios ſummiſerãt aios nõ ĩfimi ſolũ:ſed prĩcipes ẽt plebis
ut nõ mõ ad tribunatũ militum ĩter patritios petẽdum:q̃d tãta ui:ut liceret:tetẽderãt:ſed ne ad plebe-
ios qdem mgr̃atus capeſſendos:petẽdoſq; ulli uiro acri experiẽtiq; aĩus eẽt:poſſeſſionẽq; honoris uſur
pati mõ a plebe p paucos annos recupaſſe ĩ ppetuum pr̃es uiderent. Ne id nimiũ lætũ parti alteri eẽt:
M. Fabii ãbuſti natarũ altera patricio altera plebeio nupſit parua:ut plerũq; ſolet rem ĩgentem moliũdi cã ĩteruenit. M. Fabii ambuſti potẽtis uiri:tũ ĩter ſui cor-
poris hoĩes tum ẽt ad plebem:q̃d haud quaq̃ ĩter id genus contẽptor eius habebatur filiæ duæ nuptæ
Ser. Sulpicio maior minor. C. Licinio Stoloni erat illuſtri qdem uiro:ſed tamẽ plebeio:eaq; ipſa affini-
tas haud ſpreta gratiam Fabio ad uulgus quæſierat. Forte ita incidit:ut ĩ Ser. Sulpicii tribuni militum
domo ſorores Fabiæ cum ĩter ſe:ut fit:ſermonibus tempus tererent: lictor Sulpicii:cum is de foro ſe
domum reciperet:forem:ut mos eſt:uirga percuteret:cum ad id moris eius inſueta expauiſſet minor
Fabia:riſui ſorori fuit miráti ignorare id ſororem. Cæterum is riſus ſtimulos paruis mobili rebus aĩo
muliebri ſubdidit:frequẽtia quoq; ,pſequentium rogãtiumq; nunqd uellet:credo fortunatũ mr̃imo-
niũ ei ſororis uiſum:ſuiq; ipam malo abitrio:quo a ,pximis qſq; minime ãteiri uult:pœnituiſſe. Con-
fuſam eã ex recenti morſu animi cum pater forte uidiſſet:percunctatus ſatin ſalue? auertẽtem cãm do
loris qppe nec ſatis piam aduerſus ſororem:nec admodum ĩ uir̃ honorificam elicuit comiter ſciſcitã-
do:ut fatereť:eam eſſe cauſam doloris:q̃d iuncta eſſet ĩpari:nupta in domo q̃ nec honos:nec gr̃a ĩtrare
poſſet cõſolans ĩde filiam Ambuſtus bonum aĩum habere iuſſit:eoſdem ,ppediem domi uiſuram ho
nores:quos apud ſororem uiderat. Inde cõſilia inire cũ genero cœpit:adhibito. L. Sextio ſtrenuo adole
ſcente: & cuius ſpei nihil p̃ter genus patritiũ deeſſet. Occaſio uidebat̃ rer̃ nouandar̃ ,ppter ĩgentem
uim æris alieni:cuius leuamen mali plebes niſi ſuis in ſummo ĩperio locatis nullum ſperaret:accingẽ-
dum ad eam cogitationem eſſe conãdo agendoq;: Iam eo gradum feciſſe plebeios:unde ſi porro anni-
tant̃ ,puenire ad ſumma:& patribus æquari tam honore:q̃ uirtute poſſent:in præſentia tribunos ple-
bis fieri placuit:quo in magiſtratu ſibimet ipſi uiam ad cæteros honores aperirẽt creati tribuni. C. Li-
cinius:& L. Sextius promulgauere leges omnes aduerſus opes patritior̃ & ,p commodis plebis: unã
de ære alieno:ut deducto eo de capite:q̃d uſuris pernumeratum eẽt id q̃d ſupeſſet:triẽnio æqs portio-
nibus p̃ſolueret̃:alteram de modo agror̃:neqs plus qngẽta iugera agri poſſideret:tertiã:ne tribunor̃
militum comitia fierent cõſulũq; utiq; alter ex plebe crearet̃:cuncta ĩgentia:& quæ ſine certamĩe ma-
xime obtineri non poſſent. Oĩum igit̃ ſimul rer̃ quar̃ ĩmodica cupido inter mortales eſt:agri pecu-
niæ honorum diſcrimine ,ppoſito:conterriti patres cum trepidaſſent publicis priuatiſq; cõſiliis:nul-
Atẽ tribũitias leges lo remedio alio p̃ter expertam multis iam ante certaminibus ĩterceſſionem:collegas aduerſus tribu-
nitias rogationes comparauerunt:qui ubi tribus ad ſuffragium ineũdum citari a Licinio Sextioq; ui-
derũt ſtipati patrum p̃ſidiis:nec recitari rogationes:nec ſolemnẽ quicq̃ aliud aſciſcendũ plebi fieri paſ-

si sunt. Iã frustra sæpe cõsilio aduocato: cũ ꝓ antiquatis rogationes eẽnt: bene habet: inq̃t Sextius: q̃doq; Res pu. sine cur rulibus mgfati bus
dem ĩterceſſionẽ pollere placet: iſto ipſo tælo tutabimur plebẽ: agite dum comitia indicite patres tribu nis militũ creãdis: faxo ne iuuet uox iſta uero: qua nũc concinentes collegas noſtros tã læti auditis. Ha uid irritæ cecidere minæ: comitia præter ædilium tribunorumq; plebis nulla ſunt habita. Licinius Sex tiuſq; tribũi plebis refecti: nullos curules magiſtratus creari paſſi ſunt: eaq; magiſtratuũ ſolitudo & ple be reficiente duos tribunos: & his comitia tribunorum militum tollẽtibus per quiquennium urbẽ te nuit. Alia bella optime quieuerunt: Veliterni coloni geſtientes ocio: quod nullus exercitus romanus eſ ſet: & agrũ romanũ aliquotiens ĩcurſauere: & Tuſculũ oppugnare adorti ſunt: eaq; res tuſculanis uete ribus ſociis nouis ciuibus opem orantibus: uerecundia maxime non patres modo: ſed etiã plebem mo uit remittentibus tribunis plebis comitia per interregem ſunt habita: creatiq; tribuni militum. L. Fu rius. A. Manlius. Ser. Sulpicius. Ser. Cornelius. A. &. C. Valerii haud q̃q̃ tam obedientem ĩ delectu: q̃ in comitiis plebem habuere: ingentiq; cõtentiõe exercitu ſcripto ꝓfecti: nõ ab Tuſculo modo ſubmoue re hoſtem: ſed ĩtra ſua metipſum mœnia cõpulere: obſidebanturq; haud paulo ui maiore Velitræ quã Tuſculũ obſeſſum fuerat: nec tamẽ ab eis: a quibus obſideri cœptæ erant: expugnari potuere. Ante no ui creati ſunt tribuni militum. Q. Seruilius. C. Veturius. M. Aulus: &. M. Cornelius. Q. Quintius. M. Fabius: nihil ab his quidem tribunis ad Velitras factum memorabile. In maiore diſcrimine res domi uertebantur: nam ꝓter Sextiũ Liciniũq; latores legum iam. VIII. tribunos plebis refectos: Fabius quo que tribunus militũ Stolonis ſocer quaꝝ: legum auctor fuerat: eaꝝ ſuaſorem ſe haud dubium ferebat & cũ octo ex collegio tri. ple. primo ĩterceſſores legũ fuiſſent: qnq; ſoli erãt: & ut ferme ſolent: q a ſuis de ſiſcunt capti & ſtupentes animi uocibus alienis id modo: qđ domi ꝓceptum erat: ĩterceſſioni ſuæ ꝓten debant. Velitris ĩ exercitu plebis magnã partẽ eſſe: in aduentũ militũ comitia deferri debere: ut uniuer ſa plebs de ſuis cõmodis ſuffragiũ ferret. Sextius Liciniuſq; cũ parte collegaꝝ: & uno ex tribunis militũ Octauo Sextius & licini us ſtolo refecti tri. ple.
Fabio artifices iã tot annoꝝ uſu tractãdi aĩos plebis: primores patrũ ꝓductos ĩterrogando de ſingulis: quæ ferebant ad populũ: fatigabãt: auderẽt ne poſtulare: ut cum bina iugera agri plebi diuiderent: ipſis plus qngenta iugera habere liceret? ut ſinguli ꝓpe trecẽtoꝝ ciuiũ poſſiderẽt agros plebeio homini uix ad tectum neceſſãrium aut locũ ſepulturæ ſuus pateret ager? an placeret fœnore circũuentã plebem: ni potius: quã ſortẽ creditã ſoluat: corpus ĩ neruum ac ſupplicia dare? & gregatim quottidie de foro addi ctos duci: & repleri uinctis nobiles domos: & ubicunq; patricius habitet: ibi carcerẽ priuatũ eẽ? Hæc indigna miſerãdaq; auditu cũ apud timẽtes ſibimetipſis maiore audiẽtiũ indignatiõe quã ſua ĩcrepuiſ ſent: atqui nec agros occupãdi modũ: fœnore trucidandi plebem aliũ patribus unq̃ fore affirmabãt: ni ſi alterum ex plebe conſulẽ cuſtodẽ ſuæ libertatis plebs feciſſet: contemni iã tribunos plebis: qppe quæ poteſtas iã ſuam ipſa uim frangat intercedendo: nõ poſſe æquo iure agi: ubi ĩperiũ penes illos: penes ſe auxiliũ tãtũ ſit: niſi ĩperio cõmunicato: nũq̃ ĩ parte plebem pari rei publicæ fore: nec eſſe qđ quiſq̃ ſatis putet: ſi plebeioꝝ ratio comitiis cõſularibus habeat: niſi alteꝝ conſulẽ utiq; ex plebe fieri neceſſe ſit: ne minem fore. An iam memoria exiſſe cũ tribunos militum idcirco potius quã cõſules creari placuiſſet: ut & plebeiis pateret ſummus honos. iiii. &. xl. annis neminem ex plebe tribunũ militum creatum eẽ? qui crederẽt duobus ne ĩ locis ſua uolũtate ĩpertituros plebi honorẽ: q octona loca tribunis militũ creã dis occupare ſoliti ſint? & ad cõſulatũ uiã fieri paſſuros: q tribunatũ ſeptũ tãdiu habuerit? lege obtinen dum eẽ: qđ comitiis p gr̃iam nequeat: & ſeponẽdũ extra certamẽ alteꝝ cõſulatũ: ad quẽ plebi ſit aditus quoniã ĩ certamĩe relictus: p̃miũ ſemp potẽtioris futuꝝ ſit: nec iã poſſe dici id qđ iã antea iactare ſoliti ſint: nõ eẽ ĩ plebeiis idoneos uiros ad curules magiſtratus: nunqd n. ſecordius: aut ſegnius reſpu. admi niſtrari põt poſt. P. Licinii Calui tribunatũ: q primus ex plebe creatus ſit: quã per eos ãnos geſta ſit: qui bus ꝓter patricios nemo tribunus militũ fuerit? qn cõtra patricios aliquot dãnatos poſt tribunatũ ne minẽ plebeiũ: q̃ſtores: quoq;: ſicut tribunos militũ paucis ante annis ex plebe cœptos creari: nec ullius eorum Po. Ro. pœnituiſſẽ: cõſulatũ ſupeſſe plebeiis: eã eẽ arcẽ libertatis: id columen: ſi eo puentũ ſit: tũ Populũ Romanũ uere exactos ex urbe reges: & ſtabilẽ libertatẽ ſuam exiſtimaturũ: quippe ex illa die ĩ plebem uentura omnia qbus patricii excellãt: imperiũ: atq; honorem gloriã belli genus nobilitatẽ: ma gna ipſis fruenda: maiora liberis relĩquenda. Huius generis oratiões: ubi accipi uidere: nouam rogatio nem promulgant: ut pro diuini iuris ſacris faciundis decẽuiri creentur: ita ut pars ex plebe: pars ex patri bus fiat: omniumq; earum rogationum comitia in aduentum eius exercitus differũt: qui Velitras ob ſidebat. Prius circũactus eſt annus: quã a Velitris reducerentur legiones ita ſuſpẽſa de legibus res ad no uos tribunos militum dilata. Nam plebis tribunos eoſdem duos utiq;: quia legũ latores erãt: plebes re ficiebat: tribuni militũ creati. T. Quintius. Ser. Cornelius. Ser. Sulpicius. Sp. Seruilius. L. Papyrius. L. Ve turius. Principio ſtatim anni ad ultimam dimicationẽ de legibus uentũ: & cũ tribus uocarentur: nec in terceſſio collegaꝝ latoribus obſtaret: trepidi patres ad duo ultima auxilia ſummũ imperiũ: ſummũq; ad ciuem decurrunt: dictatorem dici placet: dicitur. M. Furius Camillus: qui magiſtrum equitum. L. Aemylium cooptat. Legum quoq; latores aduerſus tantũ apparatũ aduerſarioꝝ: & ipſi cauſam plebis ingentibus animis armant: conſilioq; plebis indicto tribus ad ſuffragium uocant: cum dictator ſtipa tus agmine patriciorum plenus iræ minarũq; conſediſſet: atq; ageretur res ſolito primum certamĩe in ter ſe tribunorum plebis ferentiũ legem intercedentiumq;: & quanto iure potentior interceſſio erat: tã tum uinceretur fauore legũ ipſarũ: latorumq; & uti rogationes primæ tribus dicerẽt. Tum Camillus quandoquidẽ: inquit: q̃rites iã uos tribunitia libido poteſtas regit: & ĩterceſſionẽ ſeceſſione quõdã ple Atť. ue hemẽtẽ Tri. ple. actionẽ

bis partam uobis eadem ui facitis irritā:qua peperistis:nō reipu.magis uniuersæ:quā uestra causa dicta
tor intercessioni adero:euersumq; uestrū auxilium imperio tutabor:itaq; si.C.Licinius:&.L.Sextius in
tercessioni collegaꝝ cedunt:nihil patricium magistratum inferā consilio plebis:si aduersus intercessio
nem tanq̄ captæ ciuitati leges imponere tēdent:uim tribuniciam a se ipsa dissolui nō patiar. Aduersus
Cedit Camillus dictator tribunicię pti/naciæ
ea cū contempti tribuni plebis rem nihilo segnius pagerent:tū percitus ira Camillus lictores: q de me
dio plebē emoueret:misit:& addidit minas:si pgerent:sacramento oēs iuniores adactuꝝ: exercitumq;
extēplo ex urbe eductuꝝ.Terroré ingenté incussérat plebi:ducibus plebis accēdit magis certamie aios:
quā minuit:sed re neutro īclinata magistratu se abdicauit:seu qa uitio creatus erat:ut scripsere quidam
seu qa tribuni plebis tulerūt ad plebē:idq; plebs sciuit:ut si.M.Furius p dictatore qd egisset:quingētū
millīū æris mulcta esset.Sed auspiciis magis:quā noui exempli rogatione deterritū:tum ipsius uiri fa
cit ingeniū:tum quod ei suffectus est extemplo.P.Manlius dictator:qué quid creari attinebat ad id cer
tamen:quo.M.Furius esset:& quod eūdem.M.Furium dictatorem īsequens annus habuit:haud sine
pudore certe fractum priore anno in se imperiū repetituꝝ:simul quod eo tēpore:quo promulgatū de
mulcta eius traditur:aut & huic rogationi.qua se ī ordiné cogi uidebat:obsistere potuit:aut ne illas qui
dem pp quas:& hæc lata erat:impedire:& quod usq; ad memoriā nostram tribuniciis cōsularibusque
certatum uiribus est:dictaturæ semp altius fastigiū fuit.Inter priorē dictaturā abdicatā.nouāq; a Man
lio initam:ab tribunis uelut per īterregnū cōlilio plebis habito:apparuit quæ ex pmulgatis plebi:quæ
latoribus gratiora essent:nam de fœnore atq; agro rogationes iubebant:de plebeio consulatu antiqua
bant:& perfecta utraq; res esset:ni tribuni se in oīa simul consulere plebem dixissent.P.Manlius deīde
dictator ré in causam plebis īclinauit.C.Licinio:qui tribunus militum fuerat: magistro equitū de ple
C.Licinius de plebe magister equitū dictus
be dicto.Id ægre passos patres accipio:dictatorem propinqua cognatione Licinii se apud patres excusa
re solitū:simul negantem magistri equitū maius:quam tribuni cōsularis īperiū esse.Licinius Sextiusq;
cum tribunorū plebis creandorū īdicta comitia eēnt:ita se gerere:ut negādo iā sibi uelle cōtinuare ho
norē:acerrime accenderēt ad id:qd dissimulādo petebant:plebē.Nouū se annū iam uelut ī aciem aduer
sus optimates maximo priuatim piculo:nullo publico emolumento stare:consenuisse iam secū:& ro
gationes promulgatas:& uim oēm tribuniciæ potestatis:primo ītercessione collegaꝝ ī leges suas pu
gnatum esse:deīde ablegatione iuuētutis ad ueliternū bellū:postremo dictatoriū fulmen ī se ītempta
tum:iam nec collegas:nec bellū:nec dictatoré obstare:quippe qui ét omen plebeio consuli:magistro eq
tum ex plebe dicendo dederit:seipsam plebem & cōmoda morari sua:liberam urbē ac foꝝ a creditori
bus:liberos agros ab iniustis possessoribus:extemplo si uelit habere posse:Quæ munera quādo tandē
satis grato aīo æstimaturos:si īter accipiēdas de suis cōmodis rogationes spem honoris latoribus eaꝝ
incidant?nō esse modestiæ Po.Ro.id postulare:ut ipse fœnore leuet?:& ī agrum iniuria possessum a po
tentibus īducat?:per quos ea consecutus sit:senes tribunicios nō sine honore tātum:sed ét sine spe hono
ris relīquat.Proīde ipsi primum statuerent apud animos qd uellent:deīde comitiis tribuniciis declara
rent uoluntaté:si coniunctim ferre ab se promulgatas rogationes uellét:esse quod eosdem reficerét tri
bunos plebis:platuros.n.quæ promulgauerīt:sin quod cuiq; priuatim opus sit:id modo accipi uelint:
opus esse nihil iuidiosa continuatione honoris:nec se tribunatum:nec illos ea:quæ pmulgata sint:ha
bituros.Aduersus tam obstinatā orationé tribunoꝝ cū præ īdignitate reꝝ stupor silentiūq; īde cæte
Ap.Claudii oratio
ros patrū defixisset.Ap.Claudius Crassus nepos decēuiri dicitur odio magis iraq;:quā spe ad dissuadē
dum pcessisse:& locutus ī hanc sniam esse.Neq; nouū:neq; īopinatū mihi sit quirites:si qd unū fami
liæ nostræ semp obiectū ē ab seditiosis tribunis:id nūc ego quoq; audiā:claudiæ gētis iam īde ab initio
nil antiquius ī rep.patrū maiestate fuisse:semp plebis cōmodis aduersatos esse:quoꝝ altereꝝ neq; nego:
neq; īficias eo:nos ex quo asciti sumus simul ī ciuitatem & patres enixe operā dedisse:ut per nos aucta
potius:quā īminuta maiestas eaꝝ gentiū:īter quas nos eé uoluistis:dici uere posset:illud altereꝝ pro me
maioribusq; meis cōtēdere ausum qrites:nisi q̄ p uniuersa rep.fiāt:ea plebi tāq̄ aliā īcoléti urbē aduersa
quis putet:nihil nos neq; priuatos:neq; ī mgr̄atibus:qd īcōmodū plebi eēt:sciētes fecisse:nec ullū factū
dictumue nostrū cōtra utilitaté uestrā:& si quædā cōtra uoluntatē fuerint:uere referri posse.An hoc si
claudiæ familiæ nō sim:nec ex patricio sanguīe ortus:sed unus qritiū qlibet:q modo me duobus inge
nuis ortū & uiuere ī libera ciuitate sciam:reticere possum.L.illū Sextiū.&.C.Licinū ppetuos:si diis pla
cet.tribunos:tantū licētiæ nouē annis:qbus regnāt:sumpsisse:ut uobis negent potestaté liberam suffra
gii nō ī comitiis non ī legibus iubendis permissuros esse?sub condicione:īquit:nō reficietis decimū tri
bunos:quid est aliud dicere?quod petūt alii nos adeo fastidimus:ut sine mercede magna non accipie
Atť.uehemēté ī tri.ple. oronē
mus:sed quæ tandem ista merces est:qua uos semper tribunos plebis habeamus:ut rogationes: īquit:
nostras:seu placent:seu displicét:seu utiles:seu inutiles sunt:oés conūctim accipiatis.Obsecro uos Tar
quinii tribuni plebis putate me ex media concione unū ciuem succlamare:bona uenia uŕa liceat ex his
rogationibus legere:quas salubres nobis censemus esse:antiquare alias:non iuuit:licebit tu de fœnore:
atq; agris:quod ad uos oés pertinet:iubeas:& hoc portenti non fiat ī urbe romana:uti illum.L.Sextiū:
atq; hunc.C.Licinium cōsules:quod indignaris:quod abominaris:uideas:aut omnia accipe: aut nihil
fero:ut siquis ei:qué urgebat fames:uenenum ponat cum cybo:& aut abstinere eo:quod uitale sit: iu
beat:aut mortiferum uitali admisceat.Ergo si esset libera hæc ciuitas:non frequentes succlamassent:
abi hinc cum tribunatibus & rogationibus tuis?quid si tu non tuleris:quod commodū é populo acci
pere:nemo erit:qui ferat illud?Siquis patricius:siquis:quod illi uolunt inuidiosius eé Claudius diceret

aut omnia accipe aut nihil fero:quis ueſtrū quirites ferret? nunq̄ ne uos res potius quam auctores ſpectabitis? ſed oīa ſemper quæ magiſtratus ille diceret ſecundis auribus:quæ ab noſtrū aliquo dicentur: aduerſis accipietis? At hercule ſermo eſt minime ciuilis. Quid rogatio q̄lis eſt:q̄ a uobis indignant? antiquatā? ſermoni grites ſimillima:cōſules:inqt rogo ne uobis quos uelitis:facere liceat: an aliter rogat: qui utiq; alterꝫ ex plebe fieri conſulē iubet:nec duos patricios creādi poteſtatem uobis permittit? Si hodie bella ſi ſint:quale ethruſcū fuit:cū Porſena ianiculū inſedit:quale gallicū modo:cū p̄ter capitolium atq; arcem oīa hæc hoſtiū erant:& cōſulatū cū hoc. M. Furio:& quolibet alio ex patribus. L. ille Sextius peteret:poſſetis ne ferre Sextium haud ꝓ dubio cōſulem eē. Camillū de repulſa dimicare? Hoccine eſt in cōmune honores uocare:ut duos plebeios fieri cōſules liceat:duos patricios nō liceat? & alterꝫ ex plebe creari neceſſe ſit:utrunq; ex p̄ribus p̄terire liceat? Quænā iſta ſocietas:quænā conſortio eſt? paꝫ eſt ſi cuius pars tua adhuc nulla fuit:ī partē eius uenis:niſi partē petendo totū traxeris? timeo inqt:ne ſi duos licebit creari patricios:neminē creetis plebeium. Quid ē aliud dicere:quia īdignos ueſtra uoluntate creaturi nō eſtis:neceſſitatem uobis creādi:quos nō uultis īponam? qd ſequtur:niſi ut ne beneficiū quidem debeat populo:ſi cū duobus patriciis unus petierit plebeius:& lege ſe non ſuffragio creatū dicat? Quomodo extorqueāt:non quomodo petant honores:q̄runt:& ita maxima ſunt adepturi:ut nihil ne pro minimis qdē debeant:& occaſionibus potius:quā uirtute petere honores malunt. Eſt aliqs: qui ſe inſpici:q eſtimari faſtidiat? qui certos ſibi uni honores inter dimicātes cōpetitores æquum cenſeat eē? qui ſe arbitrio ueſtro eximat? qui ueſtra neceſſaria ſuffragia pro uoluntariis:& ſerua pro liberis faciat? omitto Licinium:Sextiūq; quoꝫ annos ī perpetua poteſtate tanq̄ regū ī capitolio numeratis:quis ē hodie in ciuitate tam humilis:cui non uia ad conſulatū facilior per iſtius legis occaſionē:q̄ nobis ac liberis noſtris fiat? ſiquidē nos ne cū uolueritis quidē creare:interdū poteritis:iſtos ēt ſi nolueritis: neceſſe ſit. De indignitate ſatis dictum eſt:& enim dignitas ad hominē pertinet:quid de religiōibus atq; auſpiciis: quæ propria deoꝫ īmortaliū contēptio atq; iniuria ē:loquar auſpiciis:hanc urbē conditā eſſe: auſpiciis bello & pace:domi militiæq; oīa geri:quis eſt:q ignoret? penes quos igitur ſunt auſpicia more maioꝫ? nempe penes patres:nam plebeius quidē mgſtratus nullus auſpicato creatur:nobis adeo ꝓpria ſunt auſpicia:ut nō ſolū quos populus creat patricio magiſtratus non aliter:quā auſpicato creet:ſed nos quoq; ipſi ſine ſuffragio populi auſpicato interregem ꝓdamus:& priuatim auſpicia habeamus:quæ iſti ne in magiſtratibus quidē habeant. Quid igit aliud:quā tollit ex ciuitate auſpicia:q plebeios cōſules creādo a patribus q ſoli ea habere poſſunt:aufert? Eludāt nūc licet religiones:qd. n. eſt:ſi pulli nō paſcent? ſi ex cauea tardius exierint? ſi occinuerit auis? parua ſunt hæc:ſed parua iſta nō contemnendo maiores noſtri maximā hanc rē fecerūt:nūc nos tanq̄ iam nihil pace deoꝫ opus ſit:oēs cerimonias polluimus: uulgo ergo pōtifices:augures:ſacrificuli reges creent? cuilibet apicē dialē:dūmodo homo ſit:īponamus:tradamus ancylia:penetralia:deos:deorūq; curam:quibus nefas eſt:nō leges auſpicato ferant:non magiſtratus creent:nec centuriatis:nec curiatis comitiis patres auctores fiant. Sex. & Licinius tanq̄ Romulus:ac Tatius in urbe romana regnent:quia pecunias alienas:quia agros dono dant:tanta dulcedo eſt ex alienis fortunis p̄dandi:nec in mentē uenit altera lege ſolitudines uaſtas in agris fieri pellendo finibus dominos:altera fidē abrogari:cū qua omnis humana ſocietas tollit. Omniū rerū cauſa uobis antiquādas cenſeo iſtas rogationes:quod faxitis:deos uelim fortunare. Oratio Ap. ad id modo ualuit:ut tēpus rogationū iubendaꝫ ꝓferret. Refecti decimū iidē tribuni Sex. & Licinius:decēuiris ſacroꝫ ex parte de plebe creādis ptulere:creati qnq; patrū qnq; plebis:graduq; eo iam uia facta ad cōſulatū uidebat. Hac uicto ria contenta plebes ceſſit p̄ribus:ut p̄ſentia conſulū mentione omiſſa tribuni militū crearent creati. A. &. M. Cornelii:iteꝫ. M. Geganius. P. Manlius. L. Veturius. P. Valerius. vi. Cū p̄ter Velitrarū obſidionē: tardi magis rē exitus:quā dubii:quietæ externæ res romanis eſſent:fama repens belli gallici allata ppulit ciuitatem:ut. M. Furius dictator quint. diceretur:is. T. Quintiū Penū magiſtrū equitum dixit. Bellatū cū gallis eo anno circa anienem flumen auctor eſt. Cincius:inclytamq; ī ponte pugnā: qua. T. Manlius gallū:cū quo ꝓuocatus manus cōſeruit:ī cōſpectu duoꝫ exercituū cæſum torque ſpoliauit tū pugnatā. Pluribus auctoribus magis adducor:ut credā decē haud minus poſt annos ea acta:hoc aūt anno in albano agro cū gallis dictatore. M. Furio ſigna collata:nec dubia:nec difficilis romanis:qq̄ īgentē galli terorē memoria priſtinæ cladis attulerāt:uictoria fuit:multa millia barbaroꝫ ī acie:multa captis caſtris cæſa:palati alii Appuliā maxīe petētes cum fuga ſe lōgīqua:tū qd' paſſim eos ſimul pauor terrorq; diſtulerāt:ab hoſte ſeſe tutati ſunt. Dictatori cōſenſu patrū plebiſq; triūphus decretus. Vix dū perfunctum eū bello:atrocior domi ſeditio excepit:& p īgentia certamia dictator ſenatuſq; uictus:ut rogationes tribuniciæ acciperent:& comitia cōſulū aduerſa nobilitate habita:quibus. L. Sex. de plebe primus conſul factus. Et ī his quidē finis certaminum fuit:qa patricii ſe auctores futuros negabāt: prope ſeceſſionē plebis res terribileſq; minas alias ciuilium certaminum uenit:cum tamē per dictatorē cōdicioni bus ſedatæ diſcordiæ ſunt:conceſſumq; ab nobilitate plebi de cōſule plebeio:a plebe nobilitati de prætore uno:qui ius ī urbe diceret ex p̄ribus creando. Ita ab diutina ira tandē ī cōcordiam redactis ordinibus:cum dignam eam rē ſenatus cenſeret eſſe:meritoq; id ſi quādo unquam alias demū immortaliū cauſa libēter facturos fore:ut ludi maximi fierēt:& dies unus ad triduū adiiceretur. recuſantibus id munus ædilibus plebis:cōclamatū a patriciis eſt iuuenibus ſe id honoris deoꝫ īmortalium cauſa libenter acturos:ut ædiles fierent:quibus cū uniuerſis gratiæ actæ eſſent:factū ſenatuſcōſultum:ut duos uiros ædiles ex patribus dictator populum rogaret:patres auctores omnibus eius anni comitiis fierent.

Quo pacto auſpicia dicant eē apud p̄ritios

Bellū gallicū Vide ne cicius ſit legēdū quē ſæpe liuiuſ citat. L. Sextiuſ de plebe p̄riuſ conſul. Ptætor unus ex ordine p̄ricio

PRIMAE DECADIS
TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA LIBER SEPTIMVS.

Aediles duo patritii

Prius p̃tor p̃mi Aediles

ANNVS HIC Erit insignis noui hominis consulatu: insignis nouis duobus magistratibus prætura & curuli ædilitate: hos sibi patricii q̃siuere honores pro concesso plebi altero consulatu: Plebes consulatum. L. Sextio: cuius lege partus erat: dedit. Patres præturam. Sp. Furio. M. filio Camillo: Aedilitatem Gn. Quintio Capitolino: &. P. Cornelio Scipiõi suarum gentium uiris: gratia cãpestri ceperunt. L. Sextio collega ex patribus datus. L. Aemylius Mamercus. Pricipio anni & de gallis: quos primo palatos per Appuliã congregari iã fama erat: & hernicorũ defectione agitata mentio. Cũ de industria oĩa: neqd per plebeiũ cõsulẽ ageretur: ꝓferrent: silentium oĩum rex ac iustitio simile otium fuit: nisi qđ nõ patiẽtibus tacitum tribunis: ꝓ consule uno plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis p̃textatos tanq̃ cõsules sedentes nobilitas sibi sumpsisset: p̃torẽ quidẽ ét iura reddenté: & collegã cõsulibus atq; iisdẽ auspiciis creatũ. Verecundia inde ĩposita ẽ senatui ex pribus iubẽdi ædiles curules creari: primo ut alternis annis ex plebe fierẽt cõuenerat: postea ꝓmiscuũ fuit: Inde. L. Genutio: &. Q. Seruilio cõsulibus: & ab seditiõe: & a bello retis rebus: neq̃do a mẽtu ac piculis uacarẽt pestilẽtia ĩgẽs orta: cẽsoré: ædilẽ curulẽ: tres tribunos plebis mortuos ferũt: ꝓ portione & ex multitudie alia multa funera fuisse: maximeq; eã pestilẽtiã insignẽ mors quã matura tã acerba. M. Furii fecit: fuit. n. uere uir unicus ĩ omni fortuna pr̃ceps pace belloque:

M. Furius camillus moritur

priusq̃ exulatũ iret: clarior ĩ exilio uel desyderio ciuitatis: q̃ capta absentis iplorauit opem: uel felicitate: qua restitutus ĩ pr̃iam: secũ pr̃iam ipe restituit: par deide ꝓ qnq; &. xxx. annos: tot. n. postea uixit: titulo tantæ gloriæ fuit: dignusq; habitus: quẽ secũdũ a Romulo cõditorẽ urbis romanæ ferrẽt. Et hoc & ĩsequenti anno. T. Sulpicio Potito. C. Licinio Stolone cõsulibus pestilẽtia fuit: eo nihil dignum memoria actũ: nisi qđ pacis deũ exposcẽdæ cã tertio tũ post conditã urbẽ lectisterniũ fuit: & cũ uis morbi nec humanis cõsiliis: nec ope diuina lauarẽt: uictis supstitione aĩs: ludi quoq; scænici noua res bellicoso populo: nã circi modo spectaculũ fuerat: ĩter alia cælestis iræ placamina ĩstituti dicunt. Cæterum parua quoq;: ut ferme pr̃cipia oĩa: & ea ipsa pegrina res fuit: sine certamĩe ullo: sine imitando rx carminũ actu: ludiones ex Ethruria acciti ad tibicinis modos saltãtes haud ĩdecoros motus more tusco dabãt: imitari deĩde eos iuuẽtus simul incõditis ĩter se iocularia fundẽtes uersibus cœpere: nec absoni a uoce motus erãt.

Scænici

Accepta itaq; res sæpiusq; usurpãdo excitata uernaculis artificibus: qa hister tusco uerbo ludio uocabat. nomẽ histrionibus ĩditũ: q nõ sicut ante fescenino uersu simílẽ incõpositũ temere ac rudẽ alternis iacie bant: sed ĩpletas modis satyras descripto iã ad tibicinẽ cãtu motuq; cõgruẽti peragebant. Liuius post aliquot annos: q ab satyris ausus ẽ prius argumẽto fabulã facere: idẽ. s. id qd' oẽs timuerãt: suorx carminũ actor dicit': cũ sæpius reuocatus uocẽ obtudisset: uenia petita puerx ad canẽdũ ante tibicinẽ cũ statuisset canticũ egisse aliq̃to magis uigẽte motu: qa nihil uocis usus ĩpediebat: ĩde ad manũ cãtari histrionibus cœptũ: diuerbiaq; tãtũ ipsorx uoci relicta. Posteaq; lege ac fabulax ab risu ac soluto ioco res aduocabat': & ludus ĩ artẽ paulatim uerterat: iuuẽtus histrionibus fabellax actu relicto: ipsa inter se more antiquo ridicula intexta uersibus iactare cepit: quæ exodia postea appellata: consertaq; fabellis potissimũ attellanis sunt: qđ genus ludorx ab oscis acceptũ tenuit iuuẽtus: nec ab histrionibus pollui passa est: eo istitutũ manet: ut actores attellanax nec tribu moueant': & stipẽdia tãq̃ exptes artis ludicræ faciant. Inter aliax parua pr̃cipia rex ludorx quoq; pr̃a origo ponẽda uisa est: ut appareret: q̃ ab sano initio res ĩ hanc uix opulẽtis regnis tolerabilẽ ĩsaniã uenerit. Nec tamẽ ludorx primũ initiũ ꝓcurãdis religiõibus datũ: aut religiõe aĩos: aut corpora morbis leuauit: qn ét cũ medios forte ludos circus tyberi supfuso irrigatus ĩpediss̃et: id uero uelut auersis iã diis aspnantibusq; placamina iræ terrorẽ ĩgentẽ fecit. Itaq;. C. Genutio L. Aemylio Mamerco. II. cõsulibus: cũ piaculorx magis conq̃sitio aĩos: quã corpora morbi afficerẽt: repetitũ ex seniorx memoria dicit' pestilentiã quõdã clauo ab dictatore fixo sedatã. Ea religiõe adductus

Hister ludio apud ethruscos

G. Genutius. L. Mamercus cons.

senatus dictatorẽ claui fugiẽdi cã iussit: dictus. L. Málius Impiosus: is. T. Pinariũ magistrũ eqtum dixit. Lex uetusta ex prilcis litteris uerbisq; scripta: ut q p̃tor maxius sit: idibus Septẽbribus clauũ pãgat: fixus fuit dextero lateri ædis Iouis optimi maximi ea q̃ parte Mineruæ tẽplũ ẽ: cũ clauũ: qa raræ ꝑ ea tẽpora litteræ erãt: notã numeri annorx fuisse ferũt: eoq; Mineruæ tẽplo dicatã legẽ: qa numerus Mineruæ inuentũ sit. Volscinis quoq; clauos ĩdices numeri annorx fixos ĩ tẽplo Nortiæ ethruscæ deæ cõparere dili gens taliũ monumẽtorx auctor Cĩtius affirmat. M. Horatius cõsul ex lege tẽplũ Iouis Opt. Max. dedicauit ãno post reges exactos: a cõsulibus postea ad dictatores: qa maius ĩperiũ erat. solemne claui figẽdi trãslatũ ẽ. Intermisso deide more: digna ét ꝑ se uisa est res: ꝓp quã dictator crearet': qua de cã creatus. L. Manlius ꝓinde ac rei gerẽdæ ac nõ soluẽdæ religiõis gr̃a creatus eét: bellũ hernicũ affectãs delectu acerbo iuuẽtutẽ agitauit: tãdẽq; oĩbus ĩ eũ tribunis pleb. coortis: seu ui: seu uerecũdia uictus dictatura abiit.

Qu. Seruilius. L. Genutius cons.

Neq; eo minus pr̃cipio ĩsequẽtis anni. Q. Seruilio Hala. L. Genutio cõsulibus dies Manlio dicitur a M. Põponio tribuno plebis: acerbitas ĩ delectu nõ damno modo ciuiũ: sed ét laceratiõe corporx lata: patrum uirgis cæsis: q ad noĩa nõ respõdissẽt: partim ĩ uícula ductis iuisa erat: & ante oĩa iuisum ipsum ingeniũ atrox: cognomẽq; Imperiosi graue liberæ ciuitati ab ostẽtatione sæuiciæ ascitũ: quã nõ magis in alienis q̃ ꝓximis: ac ĩ sanguíe ipso suo exerceret: criminiq; ei tribunus ĩter cætera dabat: qđ filiũ iuuenẽ

nullius probri coopertū extorrē urbe:domo:penatibus:foro:luce:cōgressu æqualium ꝓhibitū:ī opus seruile prope in carcerem atq; in ergastulū dederit:ubi summo loco natus dictatorius iuuenis quotti/diana miseria disceret uere imperioso patre se natū esse:at quā obnoxam? quod īfacundior sit & lingua impromptus:quod naturæ damnū utrū nutriendum patri:si qcquā in eo humani esset:an castigandū ac uexatione īsigna faciendū fuisse:ne mutas quidem bestias minus alere ac fouere:si quid ex progenie sua parum prosperum sit:at Hercule.L.Manlium malum malo augere filii:& tarditatem ingenii īsu per premere:& siquid in eo exiguum naturalis uigoris sit:id extinguere uita agresti & rustico cultu in/ter pecudes habendo.Omnium potius his criminationibus:quam ipsius iuuenis irritatus ē animus: quin contra se quoq; parenti causam inuidiæ atq; criminum esse ægre passus:ut omnes dii homines/q; scirent se patrem opē latam:quam inimicis eius malle:capit consilium rudis quidem atq; agrestis ani/mi:& quāquam non ciuilis exempli tamen pietate laudabile.Inscientibus cunctis cultro succinctus ma ne ī urbem atq; a porta domum confestim ad.M.Pomponium pergit tribunum:ianitori opus esse si/bi domino eius conuento extemplo ait:nunciaret.T.Manlium Lucii filium esse: mox introductus & enim percitum ira in patrem spes erat aut criminis aliquid noui:aut consilii ad rem agendam. deferre: salute accepta redditaq; esse ait.quæ cum eo agere arbitris remotis uelit:procul īde omnibus abire ius/sis:cultrum strīgit:& super lectum stans ferro itento:nisi:ī quæ ipse concepisset uerba:iuraret:se patris eius accusandi causa consiliū plebis nunquā habiturum:se eum extemplo trāsfixuꝝ minatur: pauidus tribunus:quippe qui ferrū ante oculos micare:se solum inermē:& illum præualidū iuuenē:& q̄d' ha/ud minus timendū erat stolide ferocē uiribus suis cernerat:adiurat:in quæ adactus est uerba: & præ se deīde tulit ea ui subactum se īcepto destitisse:nec perīde ut maluisset plebs sibi suffragii ferendi de tam crudeli & superbo reo potestatē fieri:ita ægre habuit filium id pro parente ausum: coq; id laudabilius erat quod animum eius tanta acerbitas patria nihil a pietate auertisset.Itaq; non patri modo remissæ causæ dictio est:sed ipsi etiam adolescenti ea res honori fuit:& cum eo anno primū placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri:nā & antea:sicut nūc quos ruffulos uocant:īperatores ipsi faciebant secundum ī sex locis tenuit:nullis domi militiæq; ad cōciliandā gratiam meritis:ut qui rure & procul cœtu hoīum iuuentā egisset.Eodem anno seu motu terræ:seu qua ui alia:foꝛ mediū ferme specu ua/sto collapsum ī īmensam altitudinē dicitur:neq; eam uorraginem cōiecta terræ:cum pro se quisq; ge/reret:expleri potuisse:priusquā deum monitu quæri cœptum:quo plurimū populus romanus posset: id enim illi loco dicandum uates canebāt:si remp.romanā perpetuā esse uellent:tum M.Curtium iu/uenem bello egregiū castigasse ferūt dubitantes:an ullum magis romanū bonū:quā arma uirtusq; es/set? Silentio facto templa deorum īmortalium:quæ foro īminēt capitoliumq; intuentem:& manus nūc in cælum:nunc in paetntes terræ hiatus ad deos manes porrigentē se denouisse:equo deinde quā poterat maxime exornato incedentē armatū se i specum īmisisse:donaq; ac fruges super eū a multitu dine uirorum ac mulierū congestas:lacumq; Curtiū nō ab antiquo illo.T.Tatii milite Curtio Metio: sed ab hoc appelatū:cura non deesset:siqua ad uerum uia inquirentē ferret:nūc famæ reꝛ standum est ubi certam derogat uetustas fidem.& lacus nomen ab hac recētiore īsignius fabula est post tanti pro digii procuratione.Eodem anno de hernicis cōsultus senatus:cū fœciales ad res repetēdas nequicquā misissēt:primo quoq; die ferendū ad populum de bello īdicendo hernicis cēsuit:populusq; id bellū fre/quens iussit.L.Genutio consuli ea prouincia sorte euenit.In expectatione ciuitas erat:quod primus ille de plebe consul bellū suis auspiciis gesturus esset:perīde ut eueniret res ita cōmunicatos honores pro/spere aut secus consulto habitura.Forte ita tulit casus:ut Genutius ad hostes magno conatu profectus in īsidias præcipitaret:legionibusq; nec opinato pauore fusis:cōsul circūuentus ab īsciis quem īterfeci/sent:occideretur.Quod ubi est Romam nunciatū:nequaquam tantū publica calamitate mœsti patres quantū feroces īfelici consulis plebeii ductu:fremunt omnibus locis:irent:crearent consules ex plebe: transferrent auspicia:quo nefas esset:potuisse patres plebiscito pelli honoribus suis:non etiam ī deos ī/mortales īauspicatam legem ualuisse? uindicasse ipsos suū numen:sua auspicia:quæ ut primum conta cta sunt:ab eo:a quo nec fas:nec ius fuerit:deletum cum duce exercitum documēto fuisse:ne deīde tur/bato gentium iure comitia haberentur:His uocibus curia & forum personat.Ap.Claudium quia dis/suaserat legem maiore nunc auctoritate euentum reprehensi ab se consilii incusantem:dictatorem cō sensu patriciorum Seruilius consul dicit:delectusq; & iusticium indictum. Priusquam dictator legio/nesq; nouæ in Hernicos uenirent:ductu.C.Sulpicii legati res per occasionem gesta egregie est.In Her/nicos morte consulis contemptim ad castra Romana cū haud dubia expugnandi spe succedentes: hor tante legato & plenis iræ ac īdignitatis militum animis eruptio ē facta:multū ab spe adeundi ualli res hernicis abfuit:adeo turbatis inde ordinibus abscessere.Dictatoris deinde aduentu nouus ueteri exer/citus iungitur:& copiæ duplicantur:& pro concione dictator laudibus legati militumq;:quorum uir/tute castra defensa erant:simul audientibus laudes meritas tollit animos simul cæteros ad æmulādas uirtutes acuit.Neq; segnius ad hostes bellum apparatur:q & parti ante decoris memores:neque ignari auctarum uirium hostis:suas quoque uires augent:omne hernicum nomen:omnis militaris ætas ac/citur:quadragenariæ octo cohortes lecta robora uiroꝛ scribuntur:hunc eximiū florem iuuentutis:eo etiam quod ut duplex acciperent stipendium:decreuerant:spei animorūq; ipleuere:immunes quoque operū militariū erant:ut in unum pugnæ laborem reseruati plus sibi:quam pro uirili parte annitendū scirent:extra ordinem etiam in acie locati:quo cōspectior uirtus esset.Duūmillium planicies castra ro/

Attur mālii in pīem pietatis exēplū

Ruffuli Tri.mi.

M.Cur tius

Curtiuſ lacus

Occidi/tur Ge/nutius prius e plebe conſ.

mana ab hernicis diaimebat:ibi pari ferme utrinq; ſpatio in medio pugnatum eſt:prio ſtetit ambigua ſpe pugna:nequicq; ſæpe conatis eqtibus romanis ipetu turbare hoſtiū aciem poſteaq; equeſtris pugna effectu:quam conatibus uanior erat:cōſulto prius dictatore equites permiſſu deinde eius:relictis equis clamore prouolant ante ſigna:& nouam integrāt pugnam:neq; ſuſtineri poterāt:ni extraordinariæ co hortes pari corpoꝝ animorumq; robore ſe obieciſſent. Tunc inter primores duoꝝ populoꝝ res geriť quicqd hinc aut illinc cōmunis mars bello aufert:multiplex quam ꝓ numero damnū eſt:uulgus aliud armatoꝝ uelut delegata primoribus pugna euentū ſuū i uirtute aliena ponit:multi utrinq; cadūt: plu res uulnera accipiūt. Tādem equitem alius alium increpantes quid deinde reſtaret quærendo:ſi neque ex equis pepuliſſent hoſtē:neq; pedites quicq; momenti facerent:quā tertiā expectarent pugnam? quid ante ſigna feroces proſiluiſſent:& alieno pugnarent loco? His inter ſe uocibus concitati:clamore reno/ uato:inferunt pedem:& primum gradu mouerunt hoſtem:deinde pepulerunt:poſtremo iā haud du/ bie auertunt:neq; tā uires pares:quæ ſupauerit res:facile dictu eſt:niſi quod perpetua fortuna utriuſq; Vicunť hernici. populi & extollere aios:& minuere potuit. Vſq; ad caſtra fugientes hernicos romanus ſequiť: caſtrorū oppugnatione:quia ſerum erat diei abſtinuere:diu nō plitatū tenuerat dictatoré:ne ante meridiem ſi/ gnum dare poſſet:eo i noctē tractū erat certamen. Poſtera die deſerta fuga caſtra hernicoꝝ:& faucii re/ licti quidā inuenti:agmen quoq; fugientiū ab ſignis cū præter mœnia eoꝝ infrequentia ſigna conſpe/ cta eſſent:fuſum ac per agros trepida fuga palatum é:nec romanis īcruēta uictoria fuit:quarta pars mi litum amiſſa:& ubi haud minus iacturæ fuit:aliquot equites romani cecidere. Inſequēti anno cum. L. L. Sulpi cius .G. Licini/ us conſ. Sulpicius:&. C. Licinius Caluus conſules i Hernicos exercitū duxiſſent:neq; inuentis in agro hoſtibus Ferentinum urbem eoꝝ ui cepiſſent:reuertētibus inde eis tyburtes clauſere portas:ea ultima fuit cau/ ſa:cum multæ ante querimoniæ ultro citroq; iactatæ eſſent:cur ꝓ fœciales rebus repetitis bellū tybur/ ti populo indiceretur. Dictatoré. T. Quintiū Penū eo anno fuiſſe ſatis cōſtat:& magiſtrū equitū Sergiū Cornelium Maluginenſem. Macer Licinius comitioꝝ habendoꝝ cauſa & ab Licinio conſule dictum ſcribit:quia collega comitia bello ꝓferre feſtinante ut continuaret conſulatū:obuiam eundū prauæ cu/ piditati fuerit. Quæſita ea propriæ familiæ laus leuiorem auctorem Licinium facit cū mentionem hu ius rei in uetuſtioribus annalibus nullā inueniā:magis ut belli gallici cauſa dictatorē creatū arbitrer in/ clinat animus:eo certe anno galli ad tertiū lapidē ſalaria uia trans pōté anienis caſtra habuere. Dictator cum tumultus gallici cauſa iuſticiū edixiſſet:omnes iuniores ſacramento adegit:īgentiq; exercitu ab ur Galli/ cus tu multuſ recens be ꝓfectus in citeriore ripa anienis caſtra poſuit. Pons i medio erat:neutris erūpentibus ne timoris in/ dicium eſſet:prælia de occupādo ponte crebra erāt:nec qui potirētur:incertis uiribus ſatis diſcerni po/ terat:tunc eximia corporis magnitudine in uacuū ponté gallus proceſſit:& quantum maxima uoce po tuit:quem nūc:inqt:Roma fortiſſimū uirū habet:procedat agedū ad pugnam:ut noſter duoꝝ euétus T. Man lius oſtendat:utra gens bello ſit melior. Diu inter primos tum iuuenū romanoꝝ ſilentiū fuit:cū & abnue/ re certamen uererentur:& præcipuam ſortem periculi petere nollent:tum. T. Mālius. L. Filius: qui pa/ trem a uexatiōe tribunicia uindicauerat:ex ſtatiōe ad dictatorem pergit:iniuſſu tuo:inquit: imperator extra ordinē nūq; pugnauerim:nō ſi certā uictoriā uideā:ſi tu pmittis:uolo ego illi belluæ oſtēdere: q; Sīgulaꝝ Mālii& galli certa/ men do adeo ferox præſultat hoſtium ſignis:me ex ea familia ortum:quæ gallorum agmen ex rupe tarpeia deiecit. Tum dictator macte uirtute:inquit:hac pietate in patrem patriamq;. T. Manli eſto:perge:& no men romanū iuictum iuuantibus diis præſta. Armant ide iuuenē æquales:pedeſtre ſcutum capit: hi/ ſpano cīgitur gladio ad ꝓpiorem habili pugnam armatum adornatumq; aduerſus gallum ſtolide læ/ tum:& quoniam id quoq; memoria dignum uiſum antiquis eſt:līguam etiā ab irriſu exerentem pro/ ducunt. Recipiunt ide ſe ad ſtationē:& duo i medio armati ſpectaculi magis more:quā lege belli deſti/ tuuntur:nequaq; uiſu ac ſpecie æſtimantibus pares:corpus alteri magnitudie eximium:uerſicolori ue/ ſte: pictiſq; & auro celatis refulgens armis:media in altero militaris ſtatura: modicaq; in armis habi/ libus magis:q; decoris ſpecies:nō cantus:nō exultatio armorūq; agitatio uana:ſed pectus aioſum iræq; tacitæ plenū oēm ferociā i diſcrimē ipſum certaminis diſtulerat. Vbi cōſtitere iter duas acies tot circa mortaliū aīs ſpe metuq; pēdētibus:gallus uelut moles ſupne iminens:ꝓiecto leua ſcuto:i aduenientis ar ma hoſtis uanū cæſim cū ingēti ſonitu enſem deiecit:Romanus mucrone ſurrecto cū ſcuto ſcutū imū perculiſſet:totoq; corpore iterior piculo uulneris factus inſinuaſſet ſe iter corpus armaq;: uno alteroq; ſubinde ictu uentrem atq; inguina hauſit:& in ſpatium ingēs ruentem porrexit hoſtē:iacens inde cor/ pus ab omni alia uexatiōe intactum uno torque ſpoliauit:quē reſperſum cruore collo circūdedit ſuo. Defixerat pauor cum admiratiōe gallos:romani alacres ab ſtatione obuiam militi ſuo progreſſi laudā Vnde torquati cognomé G. petilius balbus. M. Fabius ambuſtis cōſ. tes gratulanteſq; ad dictatoré perducunt:inter carminum prope modū incondita quædam militariter ioculantes: Torquati cognomé auditum celebratum deinde poſteris etiā familiæq; honori fuit:dicta/ tor coronam auream addit donum:miriſq; pro concione eam pugnam laudibus tulit. Et hercule tan/ ti ea ad uniuerſi belli euentū momenti dimicatio fuit:ut galloꝝ exercitus proxima nocte relictis trepi de caſtris in tyburté agrū:atq; inde ſocietate belli facta cōmeatuq; benigne ad tyburtibus adiutus mox in Campaniā tranſierit. Ea fuit cauſa:cur ꝓximo anno. C. Petilius Balbus conſul cū collegæ eius. M. Fa bio Ambuſto Hernici prouincia eueniſſet:aduerſus tyburtes iuſſu populi exercitum duceret:ad quo/ rum auxilium cum galli ex Campania rediſſent:fœde populationes in lauicano tuſculanoq; & albano agro haud dubie tyburtibus ducibus ſunt factæ. Et cum aduerſus tyburtem hoſtem duce cōſule con/ tenta reſpublica eſſet:gallicus tumultus dictatorem creari coegit:creatus. Q. Seruilius Hala. T. Quin/

tium magistrum equitum dixit:& ex auctoritate patrū:si ꝓspere id bellū cueniſſet ludos magnos uouit.Dictator ad cōtinēdos ꝓprio bello tyburtes cōsulari exercitu iusſo manere oēs iuniores nullo detractāte militiā sacramento adegit.Pugnatū haud ꝓcul porta collina ē totius uiribus urbis ī conſpectu parētū cōiugūq; ac liberoꝝ:quæ magna etiā absentibus hortamēte animi:tū subiecta oculis simul uerecūdia miſericordiaq; militē accēdebāt.Magna utrinq; ædita cæde auertīt tādē acies gallorꝝ:fuga Tyburſicut arcē belli gallici petūt:palati a cōsule Petilio haud ꝓcul Tybure excepti:egressīs ad opē ferendam tyburtibus simul cū his ītra portas cōpellunt.Egregie tū ab dictatore:tū ab cōsule gesta ē res. Et cousul alter Fabius prælīs primū paruis:postremo una ſigni pugna cū hostes totis adorti copiis eēnt: hernicos deuincit.Dictator cōsulibus ī senatu & apud populū magnifice collaudatis:& suaꝝ quoq; rerum illis remiſſo honore:dictatura se abdicauit Petilius de gallis tyburtibusq; geminū triūphū egit.Fabio satis uisum ut ouans urbem iniret.Irridere Petilii triumphū tyburtes:ubi.n.eū secum acie cōflixisſe:ſpectatores paucos fugæ trepidationisq; gallorū extra portas egressos:posteaq; in se quoq; fieri impetum uiderint & sine discrimine obuios cædi recepisse se in urbem:eam rem triūpho dignam uisam romanis:ne nimis mirum magnūq; censerēt:tumultū exciere ī hostiū portis:maiorē ipsos trepidationē ante mœnia sua uisuros.Itaq; inseq̄nti anno.M.Popilio Lenate.Gn.Manlio consulibus primo ſilentio noctis ab Tybure agmine infesto ꝓfecti ad urbem Romam uenerunt:terrorem repente ex somno excitatis subita res & nocturnus pauor præbuit:ad hoc multoꝝ inscitia:qui aut unde hostes aduenissent conclamatum tamen celeriter ad arma est:& portæ stationibus muriq; præsidiis firmati:& ubi prima lux mediocrē multitudinē ante mœnia neq; aliū quā tyburtem hostē ostendit:duabus portis egressi consules utrinq; acié subeuntiū:iam muros aggrediuntur:apparuitq; occasione magis:quā uirtute fræros uenisse:adeo uix primū impetū romanoꝝ sustinuere:quin etiam bono fuisse romanis aduētum eorum cōstabat:orientemq; iam seditionem īter patres & plebē metu tā ꝓpinqui belli cōpressam. Alius aduentus hostiū fuit proximo bello agris quā urbi terribilior:populabundi Tarquiniēses fines romanos maxime:qua ex parte Ethruriam adiacent:peragrauare:rebusq; neqcquā repetitis noui cōsules.C. Fabius:&.C.Plautius iussū populi bellum indixere:Fabioq; ea ꝓuincia:Plautio Hernici euenere gallici quoq; belli fama īcrebrescebat:sed īter multos terrores solatio fuit pax latinis petētibus data:& magna uis militum ab iis fœdere uetusto:quod multis intermiserant annis:accepta:quo præsidio cū fulta res romana esset:leuius fuit quod gallos mox Præneste ugnisse:atq; inde circa Pedum consedisse auditū ē. Dictatorem dici.C.Sulpicium placuit consul ad id accitus.C.Plautius dixit:magister equitum dictatori additus.M.Valerius:ii robora militū ex duobus consularibus exercitibus electa aduersus gallos duxerunt.Lentius id aliquantum bellum:quam parti utriq; placebat:fuit:cum primo galli tantum auidi certaminis fuissēt:deinde Romāus miles ruendo in arma ac dimicationem aliquantū gallicam ferociam uinceret:dictatori neutiq; placebat:quādo nulla cogeret res:fortūæ se cōmittere aduersus hostē: quē tēpus deteriorē in dies & locus alienus faceret:sine præparato cōmeatu:sine firmo muniméto morantē:ad hoc his animis corporibusq;:quoꝝ oīs in īpetu uis esset:parua eadē lāguescret mora.His cōsiliis dictator bellū trahebat:grauemq; edixerat pœnam:siquis iniussus ī hostē pugnasset.Milites ægre id patientes primo in stationibus uigiliisq; inter se dictatorē sermonibus carpere:interdum patres cōmuniter increpare quod nō iussissēnt per consules geri bellū:electū esse eximiū imperatorē:unicū ducē qui nihil agenti sibi de cælo deuolaturā in sinū uictoriā censeat:eadē deinde hæc interdiu pro palam ac ferociora his iactare se iuiussu imperatoris aut dimicaturos:aut agmine Romam ituros: immiscerique iam militibus centuriones:nec in circulis modo fremere:sed iam in principiis ac prætorio ī unū sermones confundi:atq; in cōcionis magnitudinē crescere turbā & uociferari ex oībus locis:ut extēplo ad dictatoté iretur:uerba ꝓ exercitu faceret.Ser.Tullius:ut uirtute eius dignū esset. Septimū primipulum iam Tullus ducebat:neq; erat in exercitu:qui quidem pedestria stipēdia fecisset:uir factis nobilior:is pcedens militū agmen ad tribunal pergit:mirantiq; Sulpicio non turbam magis:quam turbæ principē Tullium imperiis obedientissimum militem.Scilicet dictator:īquit:cōdemnatū se uniuersus exercitus e te ignauiæ ratus & ꝓpe ignominiæ causa destitutum sine armis orauit me:ut suam causam apud te agerē.Equidem sicubi loco cessum:si terga data hosti:si signa fœde amissa obiici nobis possent:tamen hæc a te īpetrari æquum cēserem:ut nos uirtute culpā nrām corrigere:& abolere flagitii memoriā noua gloria patereris etiā ad alliam fusæ legiōes eādē:quā per pauorē amiserant patriam:profectæ postea ab Veiis uirtute recuperaue:nobis deū benignitate:felicitate tua populiq; romani & res & gloria ē itegra:q̄q̄ de gloria uix dicere ausim:si nos & hostes haud secus:q̄ fœminas abditas ītra uallū oībus cōtumeliis eludūt:& tu īperator nr̄:qđ ægrius patimur:exarcitū tuū sine armis:sine aīs:sine māibus īdicas esse:& priusq̄ exptus nō esses:de nobis ita despasti:ut te mācoꝝ ac debiliū ducē iudicares ēē:qd.n.aliud esse causæ credamus? cur ueteranus dux fortissimus bello cōpressis:qđ aiunt:manibus sedes? utcūq;.n. res habeat:te de nostra uirtute dubitasse uideri quā nos de tua uerius est.Sin aūt nō tuū istud:sed publicū est consiliū & cōsensus aliqs patrū:nō gallicū bellū nos ab urbe a penatibus nostris ablegatos tenet: quæso:ut quæ dicā:nō a militibus īperatori dicta censeas:sed a plebe patribus:quæ sicut uos uestra habeatis consilia:sic se sua habituram dicat.Quis tādem succenseat milites nos esse nō seruos uestros? ad bellum non in exilium missos? Siquis det signum:ī aciem educat:ut uiris ac Romanis dignum sit pugnaturos:si nihil armis opus sit otium Romæ potius:quā in castris acturos: hæc dicta sint patribus. Te imperator milites tui oramus;ut nobis pugnandi copiā facias:cum uicere cupimus:tū duce te uin-

M·Popilius lenas Gn.Mālius cōs. Tyburtes uincuntur G.Fabius.G. Plautio cons.

Tulli uerba ad dictatorem

cere:tibi lauream insignem deferre:tecum triumphantes urbem inire:tuum sequẽtes currũ Iouis opti
mi maximi templũ gratantes ouanteſq; adire.Orationem Tullii exceperũt preces multitudinis: & un/
diq;:ut signum daret:ut capere arma iuberet:clamabãt.Dictator q̃q̃ rem bonam exẽplo haud probabi
li actam censebat:tamen factuꝝ:quod milites uellent:se recepit:Tulliumq; secreto:quæ nã hæc res sit
aut quo acta more percũctatur.Tullius magnopere a dictatore petere ne se oblitũ disciplinæ militaris:
ne sui:neue ĩperatoriæ maiestatis crederet:multitudini concitatæ:quæ ferme auctoribus similis esset:
non subtraxisse se ducẽ:neq; alius qualẽ mota creare multitudo soleret:existeret:nã se qdẽ nihil nõ ar/
bitrio ĩperatoris acturũ.Illi quoq; tamẽ uidendũ magnope eẽ:ut exercitũ in ptãte haberet:differri non
posse:adeo cõcitatos aĩos:ipsos sibi locũ ac tẽpus pugnandi sumpturos:si ab ĩperatore nõ detur . Dum
hæc loquũtur:iuméta forte pascentia extra uallũ gallo:abigenti duo milites romani ademerunt:in eos
saxa coniecta a gallis:deinde ab romana statione clamor ortus ac procursum utrinq; est.lãq; haud pro
cul iusto prælio res erãt:ni celeriter direptum certamen p cẽturiones esset.Affirmata certe eo casu Tul
lii apud dictatorẽ fides ẽ:nec recipiente iã dilationẽ re ĩ posteꝝ:diẽ edicitur acie pugnaturos.Dictator ta
Atẽ.di/ctatoris stratage ma
men ut qui magis animis:quã uiribus frætus ad certamẽ descẽderet:oĩa circunspicere atq; agitare cœ/
pit:ut arte reliqua terrorẽ hostibus incuteret:solerti aĩo rẽ nouã excogitat: qua deide muli nostri atq;
externi ĩperatores nostra quoq;'qdã ætate usi sunt:mulis strata detrahi iubet:binisq; tantũ centũculis
relictis agasones partim captiuis:partim ægroꝝ armis ornatos imponit:his fere mille effectis centum
admiscet equites:& nocte sup castra ĩ mõtes euadere ac siluis se occultare iubet:neq; ĩde ante mouere:
quã ab se acciperent signũ ipse:ubi illuxit:in radicibus mõtium extẽdere aciem cœpit sedulo:ut adúer/
sus montes consisteret hostis.Instructo iam uani terroris apparatu:qui qdẽ terror plus pene uersis ui/
ribus ,pfuit:prío credere duces gallorũ nõ descẽsuros in æquũ romanos: deinde ubi digressos repente
uiderunt:& ipsi certaminis auidi ĩ prælium ruunt:priusq; pugna cœpit:quã signũ ab ducibus daretur;
Acrius inuasere galli dexteꝝ cornu:neq; sustineri potuissent:ni forte eo loco dictator fuisset.Sex.Tullũ
nomine ĩcrepans rogitansq; siccine pugnaturos milites spopõdisset?ubi illi clamores sint arma poscen
tium?ubi minæ iniussu ĩpatoris pliũ inituros?en ipsum ĩperatorẽ clara uoce uocare ad prælĩũ:& ire
armatũ ante pría signa:ecquis sequeretur eoꝝ: qui modo ducturi fuerĩt: in castris feroces in acie pauí/
di?Vera audiebant:itaq; tantos pudor stimulos admouit:ut ruerent ĩ hostiũ tæla:alienatis a memoria
periculi animis:hic primo impetus prope uecors turbauit hostes:eques deinde emissus turbatos auer
tit:ipse dictator posteaq̃ labantẽ una parte uidit aciẽ:signa in leuũ cornu confert:quo turbam hostium
congregari cernebat:& iis:qui in monte erant:signũ:quod cõuenerat:dedit.Vbi inde quoq; nouus cla
Fuga & cedes gallorꝝ
mor ortus:& tendere obliquo monte ad castra gallorũ uisi sunt.tum metu ne excluderentur:omissa ẽ
pugna:cursuq; effuso ad castra ferebantur:ubi cũ occurrisset eis.M.Valerius magister equitum.qui ,p/
fligato dextero cornu obequitabat hostiũ munimentis:ad mõtes siluasq; uertũt fugam:plurimiq; ibi
a fallaci equitũ specie:agasonibusq; excepti sunt:& eoꝝ:quos pauor pertulerat ĩ siluas:atrox cædes post
sedatum prælium fuit.Nec alius post.M.Furiũ:quã.C.Sulpicius iustiorem de gallis egit:triumphum:
auri quoq; ex gallicis spoliis satis magnũ põdus saxo quadrato septumin capitolio sacrauit.Eodẽ anno
& a consulibus uario euentu bellatum:nã hernicia.C.Plautio deuicti subactiq; sunt.Fabius collega eius
Targni ensiũ fa cinus in ro.ca/ptos
in caute atq; inconsulte aduersus tarquinienses pugnauit:nec in acie tãtum ibi cladis acceptum: quam
quod.ccc.vii.milites romanos captos tarquiniẽses imolauerunt:qua fœditate supplicii aliquanto igno
minia Po.Ro.insignior fuit:accessit ad eam cladem & uastatio romani agri:quã priuernates : ueliterni
deinde ĩcursione repentina fecerũt.Eodẽ anno duæ tribus põponiana & publicia additæ. Ludi uotiui;
quos.M.Furius dictator uouerat facti:& de ambitu a.C.Petilio tribuno plebis auctoribus patribus:tũ
G.Mar tius.G. Mãlius cons.
primum ad populum latum est:eaq; rogatione nouorum maxime hominum ambitionẽ : q nũdinas:
& cõcialiabula obire soliti erant:compressam credebant.Haud æque patribus læta insequẽti anno.C.
Martio.Gn.Manlio consulibus de unciario fœnore a Martio Duilio.L.Menenio tribunis plebis roga
tio est perlata:& plebs aliquanto eã cupidius sciuit accepitq;.Ad bella noua priore anno destinata:fali/
sci quoq; hostes exorti duplici crimine:quod cum tarquinienſibus iuuẽtus eorum militauerat:& eos:
qui Falerios perfugerant:cum male pugnatum est:repetentibus fœcialibus romanis non reddiderant:
ea prouincia.Gn.Manlio obuenit.Martius exercitum in agrum priuernatem integrum pace longin/
qua induxit:militemq; præda impleuit.ad copiam rerum addidit munificentiam:quod nihil in publi
cum secernendo augenti rem priuatam militi fauit.Priuernates cum ante mœnia sua castris permuni/
tis consedissent:uocatis ad concionem militibus castra nunc:inquit:uobis hostium urbẽq; prædæ do:
si mihi pollicemini uos fortiter in aciem operam nauaturos:nec prædæ magis:quam pugnæ paratos
esse:Signum poscunt ingẽti clamore:celsiq; & spe haud dubia feroces ĩ prælium uadunt:ibi ante signa
Sex.Tullius:de quo ante dictum est:exclamat:aspice imperator:inqt:quẽadmodum exercitus tuus ti/
bi promissa præstet:piloq; posito:strictoq; gladio in hostem impetum facit:sequuntur Tullium ante/
signani omnes:primoq; ĩpetu auertere hostẽ fusum:inde ad oppidum persecuti:cum iam scalas mœni
bus admouerent:in deditionem urbem acceperunt:triumphus de priuernatibus actus:Ab altero con/
sule nihil memorabile gestum:nisi quod legem nouo exemplo ad Sutrium in castris tributim de uice
sima eorum:qui manu mitterentur:tulit:patres:qui ea lege haud paruũ uectigal inopi ærario additũ
esset:auctores fuerunt:cæteꝝ tribuni plebis nõ tam lege:quã exẽplo moti:neq; postea populũ seuoca/
ret:capite sanxerũt:nihil.n.nõ p milites iuratos ĩ cõsulis uerba:quis pniciosum populo:si id liceret: fie/

ri posse. Eodem anno. C. Licinius Stolo a. M. Popilio Lenate sua lege decẽmillibus æris est damnatus: quod mille iugerum agrũ cũ filio possideret: emancipãdoq; filiũ fraudẽ legi fecisset: prohibitum deinceps per tribunos plebis leges ĩ castris ferri. Noui cõsules inde. M. Fabius Ambustus. ii. & M. Popilius Lenas. ii. duo bella habuere: facile alterum cũ tyburtibus quod Lenas gessit: qui hoste ĩ urbẽ compulso agros uastauit: Falisci tarquinienseſq; alterum consulem prima pugna fuderunt: inde terror maximus fuit: quod sacerdotes eorũ facibus ardentibus anguibusq; prælatis incessũ furiali militẽ romanũ ĩsueta turbauerunt specie: & tũc quidẽ uelut lymphati & attoniti munimentis suis trepido agmine incederunt: deide ubi consul legatiq; ac tribuni puerorũ ritu uana miracula pauentes irridebãt ĩcrepabantque uertit aĩos repente pudor: & ĩ ea ipsa: quæ fugerant: uelut cæci ruebant: discusso itaq; uano apparatu hostium: cũ ĩ ipsos armatos se intulissent: auerterunt totã aciẽ: castrisq; etiã eo die potiti: præda ĩgenti parta uictores reuerterunt: militaribus iocis cum apparatũ hostiũ: tũ suũ ĩcrepantes pauorem. Concitatur deide omne nomen ethruscũ & tarquinienſibus faliscisq; ducibus ad Salinas peruenĩũt: aduersus eum terrorem dictator. C. Martius Rutilius primus de plebe dictus magistrum equitũ: itẽ de plebe. C. Plautium dixit. Id uero patribus indignũ uideri etiã dictaturã ĩ ꝓmiscuo esse: omniq; ope ĩpediebant: neqd dictatori ad id bellũ decerneret parareturue: eo ꝓmptius cũcta ferẽte dictatore populus iussit: ꝓfectus ab urbe utraq; parte tyberis ratibus exercitu: quocũq; fama hostiũ ducebat: traiecto: multos populatores agrorũ uagos palantesq; oppressit: castra quoq; nec opinato agressus cepit: &. viii. millibus hostiũ captis: cæteris aut cæsis: aut agro romão fugatis: sine auctoritate patrũ populi iussu triũphauit. Quia nec per dictatorẽ plebeiũ: nec ꝑ Popiliũ cõsulẽ comitia cõsulari haberi uolebãt: & alter consul Fabius bello retinebaf: res ad interregnũ redit. Interreges deinceps. Q. Seruilius Hala. M. Fabius. Gn. Manlius. C. Fabius. C. Suplicius. L. Aemylius. Q. Seruilius. M. Fabius Ambustus. In secũdo ĩterregno orta contentio est: qd duo patricii cõsules creabant: intercedẽtibusq; tribunis interrex Fabius aiebat in. xii. tabulis legẽ esse: ut quodcũq; postremũ populus iussisset id ius ratumq; esset: iussum populi & suffragia esse. Cum intercedendo tribuni nihil aliud: quam ut differrent comitia ualuissent: duo patricii cõsules creati sunt C. Sulpicius Potitus tertiũ. M. Valerius Publicola: eodemq; die magistratũ inierunt. Quadrĩgentesimo anno: quã urbs romana condita erat: quito tricesimo quam a gallis recepta: ablato post nonum annũ a plebe cõsulatu patricii cõsules ambo ex ĩterregno magistratũ inierũt. C. Potitus tert. M. Valerius Publicola: Empuliũ eo anno ex tyburtibus haud memorãdo certamine captum. siue duorũ cõsulum auspicio bellũ ibi gestũ ẽ: ut scripsere qdã: seu per idem tẽpus tarquinienſiũ quoq; sunt uastati agri a Sulpicio cõsule: quo Valerius aduersus tyburtes legiones duxit. Domi maius certamen cõsulibus cũ plebe ac tribunis erat: fidei iam suæ nõ solum uirtutis ducebãt: ut accepissent duo patricii consulatum: ita ambobus patriciis mandare: quin aut toto cedẽdum esset: si plebeius iã magistratus fiat cõsulatus: aut possidendũ totũ: quã possessionẽ ĩtegram a patribus accepissent. Contra plebs fremit qd se uiuere: qd ĩ parte ciuium cẽseri: si qd' duorũ hoĩum uirtute. L. Sextii ac. C. Licinii partũ sit: id obtinere uniuersi nõ possint uel reges: uel decẽuiros: uel si qd' tristius sit: ĩperii nomẽ patiẽdum eẽ potius: quã ambos patricios consules uideãt: nec inuicem pareatur atq; ĩperetur: sed pars altera ĩ æterno ĩperio locata: plebem nusq; alio natã: quã ad seruiẽdum putet. Nõ desunt tribuni auctores turbarũ: sed ĩter cõcitatos ꝑ se oẽs uix dutes eminẽt: Aliquotiens frustra ĩ campũ descẽsum cũ esset: multiq; ꝑ seditiones acti comitiales dies: postremo uicta ꝑseuerãtia consulũ plebes: eo dolor erupit: ut tribunos actum esse de libertate uociferantes: relinquẽdumq; nõ cãpũ iã solũ: sed ẽt urbẽ captã atq; oppressam regno patriciorũ mœsta plebs sequeret. Consules relicti a parte populi ꝑ ifrequẽtiã comitia nihilo segnius perficiũt: creati cõsules ambo pficii. M. Fabius Ambustus tert. T. Quĩtius. In qbusdã annalibus pro. T. Quintio. M. Popiliũ cõsulẽ ĩuenio. Duo bella eo anno ꝓspere gesta: cũ tyburtibusq; ad deditionẽ pugnatũ. Sassula ex his urbs capta: cæteraq; oppida eandẽ fortunã habuissent: ni uniuersa gẽs positis armis ĩ fidẽ cõsulis uenisset: triumphatũ de tyburtibus: alioquin mitis uictoria fuit: In tarquinienses acerbe sæuitũ multis mortalibus ĩ acie cæsis: ex ĩgenti captiuorũ numero. ccc. xlviii. delecti nobilissimus quisq; q Romã mitteretur: uulgus aliud trucidatũ: nec populus ĩ eos: q missi Romã erãt: mitior fuit: medio ĩ foro oẽs uirgis cæsi ac securi percussi: id ꝓ ĩmolatis ĩ foro targniẽsiũ romanis pœnæ hostibus redditũ. Res bello bene gestæ: ut samnites quoq; amicitiã peterẽt: effecerũt: legatis eorũ comiter ab senatu respõsum: fœdere ĩ societatẽ accepti. Nõ eadẽ domi: quæ militiæ fortuna erat plebi romanæ: nã & fi unciario fœnore facto leuata usura erat: forte ipsa obruebãtur: inopes: nexũq; inibãt: eo nec patricios ambos cõsules: nec comitiorũ curã publicae studia præ priuatis incõmodis plebs ad animũ admittebat: Cõsulatus uterq; apud patricios manet: cõsules creati. C. Sulpicius Potitus quart. M. Valerius Publicola itẽr. In bellũ ethruscũ intentã ciuitatẽ: qa cæritẽ populũ misericordia cõsanguinitatis tarqnienſibus adiũctũ fama ferebat legati latini ad uolscos cõuertere: nunciãtes exercitũ conscriptũ armatumq; iã suis finibus ĩminere ide populabũdos ĩ agrum romanum ũturos esse. Cẽsuit igit' senatus neutrã negligẽdã rẽ esse: utroq; legiones scribi. cõsulesq; sortiri ꝓuincias iussi. Inclinauit deide pars maior curæ ĩ ethruscũ bellũ: posteaq; litteris. Sulpicii cõsulis: cui Tarqnii ꝓuincia euenerat: cognitũ ẽ depopulatũ agrũ circa salinas romanas: ꝑdæq; partẽ ĩ cæritũ fines auectã: & haud dubie iuuentutẽ eius populi ĩter ꝑdatores fuisse: Itaq; Valeriũ cõsulẽ Volscis oppositum castraq; ad finem tusculanũ habentẽ rouacatũ ide senatus dictatorẽ dicere iussit. T. Mãlium Lucii filiũ dixit. Is cũ sibi magistrum equitũ. A. Corneliũ Cossum dixisset: cõsulari exercitu cõtentus ex auctoritate patrum ac populi iussu cæritibus bellũ ĩdixit. Tũ primũ cærites tãq; ĩ uerbis hostium uis maior ad

G. Licinius stolo sua lege dãnatur
M. Fabius. M. Popilius cons.
G. Martius rutilius dictator primus e plebe
G. Sulpicius. M. Valerius cõs.
M. Fabius Ambustus tert. T. Quintius cons.
Tarquinienſium Suppliciũ. G. Sulpitio M. Valerius cõs.
Cæritibꝫ bellũ ĩdicit'.
P. Valerius. G. Martio Cons.

bellum ſignificandum:quã in ſuis factis:qui per populationem romanos laceſſierant:eſſet: uerus belli terror inuaſit:& quá nõ ſuaꝝ uirium ea dimicatio eſſet:cernebãt:pœnitebatq; populationis:& tarquinienſes execrabant defectionis auctores:nec arma aut bellũ q̃ſq̃ apparere:ſed pro ſe quiſq; legatos mitti iubebat ad petendã erroris ueniam.Legati ſenatũ cum adiſſent:ab ſenatu reiecti ad populũ rogauerũt deos:quoꝝ ſacra bello gallico accepta rite ꝓcuraſſent:ut romanos florẽtes ea ſui miſericordia caperet: quæ ſe rebus afflictis quõdam Populi Romani cœpiſſet:cõuerſiq; ad delubra Veſte hoſpitium flaminum ueſtaliumq; ab ſe caſte ac religioſe cultum inuocabant:ea ne meritos crederet q̃ſq̃:hoſtes repente ſine cauſa factos? aut ſiqd hoſtiliter feciſſent:cõſilio id magis quá furore lapſos feciſſe? ut ſua uetera beneficia locata ꝑſertim apud tã gratos nouis corrũperent maleficiis? florẽtẽq; Po.Ro.ac feliciſſimũ bello ſibi deſumerent hoſtẽ:cuius afflicti amicitiá cepiſſent? ne appellarẽt cõſiliũ:quæ uis ac neceſſitas appellãda eẽt:tráſeuntes agmine ifecto ꝑ agrũ ſuũ tarquiniẽſes:cũ præter uiá nihil petiſſent:traxiſſe quoſdam agreſtiũ populationis eius:quæ ſibi crimini detur comites:eos ſeu dedi placeat: dedere ſe paratos eſſe:ſeu ſupplicio affici daturos pœnas.Cære ſacrariũ Po.Ro.diuerſoriũ ſacerdotũ:ac receptaculũ Romanoꝝ ſacroꝝ:intactũ inuiolatũq; crimine belli hoſpitio Veſtæ cultiſq; diis darent.Mouit populum non tam cã preſens:q̃ uetus meritũ:ut maleficii:quá beneficii potius:imemorens eẽnt:itaq; pax populo cæriti data:iduciaſq; i centum annos factas ſenatuſcõſulto referri placuit.In faliſcos eodẽ noxios crimine uis belli conuerſa ẽ:ſed hoſtes nuſq; inuenti.Cum populatione peragrati fines eẽnt:ab oppugnatione urbium temperatũ:legionibuſq; Romam reductis:reliquũ anni muris turribuſq; reficiẽdis conſumptum:& ædes Apollinis dedicata eſt.Extremo anno comitia cõſularia certamẽ patrũ ac plebis diremit:tribũis negãtibus paſſuros comitia haberi niſi ſecũdum liciniá legem haberẽt: dictatore obſtinato tollere potius totum e repu.cõſulatum:quam promiſcuum patribus ac plebi facere. Prolatandis igitur comitiis:cum dictator magiſtratu abiſſet:res ad interregnum rediit.Infeſtam ĩde patribus plebem interreges cum accepiſſent:ad undecimum iterregem ſeditionibus certatum eſt.Legis liciniæ protocinium tribuni iactabãt:propior dolor plebi fœnoris igrauaſcentis erat:curæq; priuatæ i certaminibus publicis erumpãt.Quoꝝ tedio patres.L.Cornelium Scipionem iterregem cõcordiæ cauſa obſeruare legem liciniá comitiis conſularibus iuſſere.P.Valerio Publicolæ datus a plebe collega.C.Martius Rutilius.Inclinatis ſemel i cõcordiam animis:noui cõſules fœnebrem quoq; rẽ:q̃ diſtinere unanimos uidebatur:leuare aggreſſi:ſolutioné alieni æris i publicam curã uerterunt:quíq; uiris creatis:quos mẽſarios ab diſpenſatione pecuniæ appellarunt.li meriti æquitate curaq; ſunt:ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus eẽnt:fuere auté.C.Duillius.P.Decius Mus.M.Pepyrius.Q.Publius &.T.Aemylius:q rem difficillimã tractatu & plerunq; parti utriq;.ſemper certe alteri grauẽ: tum alia moderatiõe:tũ ĩpendio magis publico:quá iactura ſuſtinuerũt:tarda.n.nomina & ĩpeditiora iertia debitorum quã facultatibus:aut ærariũ menſis cũ ære in foro poſitis diſſoluit:ut populo prius caueretur aut æſtimatio æquis rerum pretiis liberauit:ut non modo ſine iniuria: ſed ét ſine querimoniis partis utriuſq; exhauſta uis ingens æris alieni ſit. Terror ĩde uanus belli ethruſci cũ cõiuraſſe duodecim populos fama eẽt:dictatoré dici coegit:dictus i caſtris:eo enim ad cõſules miſſum ſenatuſconſultum eſt.C. Iulius:cui magiſter equitum adiectus.L.Aemylius.Cæterum foris tranquilla omnia fuere: temptatũ domi per dictatorem:ut ambo patricii conſules crearentur:rem ad interregnum produxit.Duo interreges.C.Sulpitius:&.M.Fabius interpoſiti obtinuere:qđ dictator fruſtra tetenderat:mitiore iam plebe ob recens meritum æris alieni ut ambo patricii conſules crearentur:creati ipſe.C.Sulpicius Potitus: qui prior interregno abiit:&.T.Quintius Penus:quidam Ceſonem cognomen Quintio adiiciunt.Ad bellum ambo profecti.Faliſcũ Quintius:Sulpicius tarquinienſe:nuſquam acie congreſſo hoſte: cum agris magis:quam hominibus urẽdo populãdoq; geſſerũt bella:cuius lentæ tabis ſenio uicta utriuſq; pertinacia populi eſt:ut primũ a conſulibus:deinde permiſſu eorum ab ſenatu indũcias peterent:i quadraginta annos impetrauerunt.Ita poſita duorum belloꝝ:quæ imminebant:cura:dum aliqua ab armis quies eſſet:quia ſolutio æris alieni multarum rerum mutauerat dominos:cenſũm agi placuit:cæterum cum ſenſoribus creandis indicta comitia eſſent:profeſſus ſe petere cenſuram.C.Martius Rutilius:qui primus dictator de plebe fuerat:cõcordiá ordinum turbauit:quod uidebatur quidem tempore alieno feciſſe:quia ambo tum forte patricii cõſules erãt:qui rationem eius ſe habituros negabant:ſed & ipſe cõſtãtia inceptum obtinuit:& tribuni omni ui recuperando ius conſularibus comitiis amiſſum adiuuerũt:& tum ipſius uiri maieſtas nullius honoris ſuffragium nõ æquabat:cum per cũdem:qui ad dictaturam aperuiſſet uiam cenſuram quoq; in partem uocari plebs uolebat.Nec uariatum comitiis ẽ quin cũ Manlio Næuio cenſor Martius crearentur.Dictatorem quoq; hic annus habuit Marcum Fabium nullo terrore belli:ſed ne licinia lex comitiis cõſularibus obſeruaretur:magiſter equitum dictatori additus Quintius Seruilius:nec tamẽ dictatura potentiorem eum conſenſum patrum conſularibus comitiis fecit:quam cẽſoriis fuerat.M.Popilius Lenas a plebe cõſul:a patribus.L.Cornelius Scipio datus.Fortuna quoq; illuſtriorem plebeium conſulẽ fecit:nam cum ingentem galloꝝ exercitũ i agro latino caſtra poſuiſſe nunciatum eſſet.Scipiõe graui morbo implicito:gallicũ bellum Popilio extra ordinem datũ:is impigre exercitu ſcripto:cum omnes extra portá capenam ad Martis ædẽ conuenire armatos iuniores iuſſiſſet:ſignaq; eodẽ quæſtores ex ærario deferre:quattuor expletis legionibus: quod ſuper fuit militũ.P.Valerio Publicolæ ꝓtori tradidit:auctor pribus ſcribẽdi alterius exercitus:qđ ad incertos belli euẽtus ſubſidium reipublicæ eſſet.Ipſe iá ſatis oĩbus iſtructis comparatiſq; ad hoſtẽ pergit:

Quoniamq; iuri menſarii

C.Sulpicius. T.Quintius conſ.

Prius e plebe cenſor

M.Popilius L.Cornelius conſ.

cuius ut prius nosceret uires:quā periculo ultimo tēptaret:ī tumulo:quem ꝓximum castris gallorꝝ cā pere potuit:uallum ducere cœpit.Gens ferox:& īgenii auidi ad pugnā:cū procul uisis romanorꝝ signis ut extemplo plium initura explicuisset aciem:posteaq̄ neqꝫ ī æquum dimitti agmen uidit:& tum loci altitudine:tum uallo ēt ītegi romanos:pculsos pauore rata simul opportuniores qđ intēti tū maxime operi eēnt:truci clamore aggreditur.Ab romanis nec opus ītermissum:triarii erāt:qui muniebāt:& ab hastatis principibusq̄:q pro munitionibus ītenti armatiqꝫ steterant præliū initum:præter uirtutē locus quoqꝫ supior adiuuit:ut pila oīa hastæqꝫ nō tanq̄ ex equo missa uana:qđ plerunqꝫ fit:caderēt:sed oīa li brata pōderibus figerentur:oneratiqꝫ tēlis galli:qbus aut corpora transfixa:aut prægrauata inhærenti/ bus gerebant scuta:cū cursu pene in aduersum subissent:primo incerti restitere:deīde cum ipsa cunctā/ tio & his animos minuisset:& auxisset hosti:īpulsi retro ruere alii super alios:stragēqꝫ iter se cæde ipsa fœdiorem dare:adeo præcipiti turba obtriti plures:quā ferro necati.Nec dū certa romānis uictoria erat: alia ī cāpum digressis superat moles:nāqꝫ multitudo gallorꝝ sensum omnē talis damni exuperans:ue/ lut noua rursus exoriente acie:ītegrū militē aduersus uictorē hostē ciebat:stetitqꝫ supprēssio impetu ro manus:& quia itegꝝ fessis subeūda dimicatio erat:& qđ consul dum iter primores īcautus agitat: leuo humero machera prope traiecto cesserat parumꝑ ex acie.Iamqꝫ omissa cunctādo uictoria erat:cū con/ sul uulnere alligato reuectus ad prima signa:quid stas:inquit:miles?non cū latino sabinoqꝫ hoste res ē: quem uictum armis socium ex hoste facias:ī belluas strīximus ferrum:auriēdus haud dandus est san/ guis:propulistis a castris:supina ualle præcipites egistis:stratis corporibus hostiū superstatis?complete eadē strage cāpos:qua montes repletis:nolite spectare dum stātes nos fugiant:iferēda sunt signa:& ua dendū in hostē.His adhortationibus itegꝝ coorti pellunt loco primos manipulos gallorꝝ:cuneis deīde in mediū agmen perrumpunt.Inde barbari dissipati:qbus nec certa imperia:nec duces essent: uertunt impetū in suos:fusiqꝫ per cāpos & ꝑter castra ēt sua fuga prælati:qđ æditissimū inter æquales tumulos occurrebat:oculis arcem albanā petunt.Consul nō ultra castra īsecutus:quia & uulnus degrauabat: & subiicere exercitū pugna fessum nouo labori nolebat:a persequēdo hoste cōtinuit tumulis ab hoste oc/ cupatis.Præda omni castrorꝝ militi data:uictorē exercitū opulentūqꝫ gallicis spoliis Romam reduxit: morā triumpho uulnus cōsulis attulit:eademqꝫ causa dictatoris desyderiū fecit senatui:ut ēēt: q ægris consulibus comitia haberet.Dictator.L.Furius Camillus dictus addito magistro equitū.P.Cornelio Scipione reddidit patribus possessionē pristinā cōsulatus:ipse ob id meritū īgenti patrum studio crea/ tus cōsul collegam.Ap.Claudiū Crassum dixit.Priusq̄ inirent noui consules magistratū:triūphus a Po pilio de gallis actus magno fauore plebis:mussitātesqꝫ inter se rogitabāt:num quē plebeii cōsulis pœni teret?simul dictatorē īcrepabāt qui liciniæ legis spretæ mercedem:cōsulatū priuata cupiditate:quā pu blica iniuria fœdiorem cepisset:ut se ipse cōsulem dictator crearet.Annus hic multis uariisqꝫ motibus fuit insignis Galli ex albanis mōtibus:quia hyemis uim pati nequierant:per cāpos maritimaqꝫ loca ua gi populabantur.Mare īfestū classibus græcorumerat:oraqꝫ littoris antiatis laurēsqꝫ tractus & tyberis hostia:ut prædones maritimi cū terrestribus cōgressi ancipiti ꝓlio semel decertarēt:dubiiqꝫ discesserīt in castra galli:græci retro ad naues uictos se:an uictores putarent.Inter hos maximus longe extitit ter/ ror:cōcilia populorꝝ latinorꝝ ad lucū ferētinæ habita:relponsumqꝫ haud ambiguū īperantibus milites Romanis datum:absisterēt īperare iis:quorꝝ auxilio egerēt:latinos ꝓ sua libertate potius:quā pro alie/ no imperio laturos arma.Inter duo simul bella externa defectiōe ēt socioꝝ senatus anxius:cū cerneret metu tenēdos:quos fides nō tenuisset:extēdere oēs īperii uires cōsules delectu habēdo iussit:ciuili qppe standū exercitu esse:quādo socialis cœtus desereret.Vndiqꝫ nō urbana tātum:sed ēt aggresti iuuētute decem legiōes scriptæ dicūtur:quaternūmilliū & ducētorꝝ peditū equitumqꝫ trecentorꝝ:quē nūc no/ uum exercitū siqua externa uis īgruat:hæ uires populi romani:quas uix terrarꝝ capit orbis: contractæ in unū haud facile efficiant:adeo ī quæ laboramus:sola creuimus diuitias luxuriāqꝫ.Inter cætera tristia eius anni cōsul alter Appius Claudius ī ipso belli apparatu moritur:redierātqꝫ res ad Camillū: cui uni/ co cōsuli uel ob aliā dignationē haud subiiciēdā dictaturæ:uel ob omen fausti ad gallicū tumultū co/ gnominis:dictatorē arrogari haud satis decorꝝ uisum est patribus.Cōsul duabus legiōibus urbi ꝓposi tis:octo cū Lucio Pinario ꝓtore diuisis memor paternæ uirtutis gallicū sibi bellū extra sortē sumit ꝓto rem maritimā orā tutari:græcosqꝫ arcere littoribus iussit:& cū ī agrū Pōptinū descendisset:qa neqꝫ ī cā pis cōgredi nulla cogente re uolebat:& ꝓhibendo populationibus:quos rapto uiuere necessitas coge/ bat:satis domari credebat hostem locū idoneū statuis delegit:ubi cū stationibus qeti tempus terrerēt gallus ꝓcessit magnitudīe atqꝫ armis īsignis:quatiēsqꝫ scūtū hasta cū silētiū fecisset:ꝓuocat ꝑ ītērpretē unū ex romanis:q secū ferro decernat.Marcus erat Valerius tribunus militū adolescēs:q haud īdignio rem eodē decore se:quā.T.Manliū:ratus:prius sciscitatus cōsulis uoluntatē ī mediū armatus processit. Minus īsigne certamē humanū numine ītersito deorꝝ factū:nam cōserenti iā manū Romano cor/ uus repēte ī galea cōsedit ī hostē uersus:qđ primo ut auguriū cælo missum lætus accepit tribunus:pre catus deīde si diuus:si diua ēēt:q sibi ꝓpetē misisset:uolēs ꝓpitiusqꝫ adesset:dictu mirabile tenuit nō so lum ales captā semel sedē:sed quotiēscūqꝫ certamē initū ē:leuās se alis os oculosqꝫ hostis rostro & un/ guibus appetit:donec territū ꝓdigii talis uisu oculisqꝫ simul ac mēte turbatū Valerius obtrūcat:coruus e conspectu elatus oriētem petit.Hactenus quietæ utrinqꝫ stationes fuere: posteaq̄ spoliare corpus cæsi hostis tribunus cœpit:nec galli se statione tenuerūt:& romanorꝝ cursus ad uictorē ēt ocior fuit:ibi cir/ ca iacētis galli corpus cōtracto certamīe pugna atrox cōcitat.Iam nō manipulis ꝓximorꝝ stationū: sed

Galli fundūt & cū cæ de fugā tur L.Ca/ millus Ap.Cla udius cons.

Quātū uirium sola tū ro.habe ret

Atq̄ au/ xiliaris corui & mira/ culum

legionibus utrīq; effusis res geritur. Camillus lætum militē uictoria tribuni: lætū tam præsentibus ac secundis diis ire ī prælīū iubet: ostētansq; insignē spoliis tribunū: hunc imitare miles aiebat: & circa iacentē ducē sterne gallor̄ cateruas. Dii hoiesq; illi affuere pugnæ depugnatū haud q̄q̄ certamine ambiguo cum gallis ē: adeo duor̄ militū euentū iter quos pugnatū erat: utraq; acies animis p̄ceperat. Inter primos: quor̄ cōcursus alios excitauerat: atrox prælīū fuit: alia multitudo: priusq̄ ad cōiectū tæli ueniret: terga uertit: primo p Volscos falernūq; agrum dissipati sunt: īde Appuliam ac mare īferū petierūt. Cōsul: cōcione aduocata: laudatū tribunū decem bobus aureaq; corona donat: ipse iussus ab senatu bellum marittmū curare cū p̄tore iunxit castra: ibi quia res trahi segnitia græcor̄ nō cōmitētium se ī aciē uidebant: dictatorē comitior̄ causa. T. Mālīū torquatū ex auctoritate senatus dixit: dictator magistro equitū. A. Cornelio Cosso dicto consularia comitia habuit: æmulūq; decoris sui absentē. M. Valerium Coruinum: id. n. illi deīde cognominis fuit: summo fauore populi tris & uigīti natū annos cōsulē renūciauit: collega Coruino de plebe. M. Popilius Lenas. iiii. cōsul futurus datus ē. Cū græcis a Camillo nulla memorabilis gesta res: nec illi terra: nec romanus bellator mari erat. Postremo: cū littoribus arcerentur: aqua ēt præter alia necessaria usui deficiēte: Italiā reliquere. Cuius populi ea cuiusq; gētis classis fuerit: nihil certi est: maxime Siciliæ fuisse tyrānos crediderim: nā ulterior Græcia ea tēpestate ītestino fessa bello iā macedonū opes horrebat. Exercitibus dimissis: cum & foris pax & domi concordia ordinū ocium esset: ne nimis lætæ res eēnt: pestilētia ciuitatem adorta: coegit senatū īperare duūuiris ut libros sybillinos īspicerēt: eorumq; monitu lectisterniū fuit. Eodē anno Satricū ab antiatibus colonia deducta: restitutaq; urbs: quā latini diruerant: & cū carthaginensibus legatis Romæ fœdus ictū: cū amicitiā & societatē petētes ueniss̄ent. Idē ociū domi forisq; mansit. T. Mālio Torquato. II. C. Plautio cōsulibus: semiunciarium tātum ex unciario factum fœnus: & in pēsiones æquas triennii ita: ut quarta p̄sens eēt: solutio æris alieni dispensata est: & sic quoq; parte plebis affecta: fides tamen publica priuatis difficultatibus potior ad curam senatui fuit. Leuatæ maxime res: quia tributo ac delectu supersessum.

Tertio anno post Satricum restitutū a uolscis. M. Valerius Coruinus secūdum cōsul cū. C. Petilio factus: cū ex Latio nunciatū esset legatos ab Antio circunire populos latinor̄ ad cōcitandū bellū: priusq̄ plus hostiū fieret uolscis arma īferre iussus ad Satricū exercitu īfesto pergit: quo cū antiates aliiq; uolsci præparatis iā ante: siquid ab Roma mouereē: copiis occurrissent: nulla mora iter īfensos diutino odio dimicandi facta ē: uolsci ferocior ad rebellandū: quā ad bellandū gens certamīe uicti: fuga effusa Satrici mœnia petūt: & ne ī muris quidē satis firma spe. cū corona militū cincta iā scalis caperēt urbs: ad quattuormillia p̄ter multitudinē imbellem sese dedidere: oppidū dirutū atq; icensum: ab æde tantū matris Matutæ abstinuere ignē: p̄da omnis militi data: extra p̄dam quattuormillia deditor̄ habiti: eos uictos consul ante currū triūphans egit: uænditis deīde magnam pecuniā ī ærariū redegit. Sunt qui hāc multitudinē captiuam seruor̄ fuisse scribant: id magis uerisimile ē: quā deditos uæniisse. Hos cōsules secuti sunt. M. Fabius Dorsus. Ser. Sulpicius Camerinus. Auruncū deīde bellū ab repentina populatiōe cœptum: metuq; ne id factū populi unius cōsiliū ois nominis latini eēt: dictator uelut aduersus armatum iam latiū. L. Furius creatus magistrū equitū. Gn. Manliū Capitolinū dixit: & cū qđ per magnos tumultus fieri solitū erat: iusticio īdicto delectus sine uacationibus habitus esset: legiones: q̄tū maturari potuit: in auruncos ductæ: ibi p̄donum magis: quā hostiū animi inuēti: prima itaq; acie debellatū est. Dictator tamē: quia & ultro bellū intulerāt: & sine detrectatiōe se certamini offerebāt: deor̄ quoq; opes adhibendas ratus: īter ipsam dimicationē ædē Iunoni Monetæ uouit: cuius damnatus uoti: cū uictor Romam reuertisset: dictatura se abdicauit. Senatus duūuiros ad eandē ædem pro amplitudine Po. Ro. faciendā creari iussit: locus ī arce destinatus: quæ area ædiū. M. Manlii Capitolini fuerat. Cōsules dictatoris exercitu ad bellum uolscū usi: Sorā ex hostibus incautos adorti ceperūt. Anno: posteaquā uota erat ædes Monetæ: dedicatur. C. Martio Rutilio. iii. T. Manlio Torquato. ii. cōsulibus. Prodigiū extemplo dedicationē secutū simile uetusto mōtis albani prodigio: nāq; & lapidibus pluit: & nox interdiu uisa ītendi: libriq; īspectis: cū plena religiōe ciuitas eēt: senatui placuit dictatorē feriarū constituēdar̄ cā dictus. P. Valerius Publicola magister equitū ei. Q. Fabius Ambustus datus ē: nō tribus tantū supplicatum ire placuit: sed finitimos ēt populos: ordoq; iis: quo quisq; die supplicarent: statutus. Iudicia eo anno populi tristia in fœneratores facta: q̄bus ab ædilibus dicta dies esset: traduntur. Et res haud ulla insigni ad memoriam causa ad interregnū rediit. Ex interregno: ut id actū uideri posset: ambo patricii consules creati sunt. M. Valerius Coruinus tertiū. A. Cornelius Cossus. Maiora iā hinc bella & uiribus hostiū: & longinqtate uel regionū: uel tempor̄ spatio: quibus bellatū est: dicentur: nāq; eo anno aduersus samnites gētem opibus armisq; ualidam mota arma. Samnitum bellū ancipiti marte gestum Pyrrhus hostis: Pyrrhū pœni secuti: q̄ta rerum moles? quotiēs in extrema periculor̄ uentum: ut ī hanc magnitudinē: quæ uix sustinetur: erigi imperium posset? Belli aūt causa cū samnitibus Romanis: cū societate amicitiaq; iuncti essēt: extrīsecus uenit: nō orta inter ipsos ē. Samnites sidicinis iniusta arma: quia uiribus plus poterant: cū intulissent: coacti in opes ad opulentior̄ auxiliū confugere cāpanis sese coniungunt. Campani magis nomen ad præsidiū sociorum: quā uires cum attulissent: fluentes luxu ab duratis usu armor̄ in sidicino pulsi agro ī se deīde molē omnem belli uerterunt: nāq; samnites: omissis sidicinis: ipsam arcē finitimor̄ campanos adorti: unde æque facilis uictoria: p̄dæ atq; gloriæ plus esset. Tifata īminentes Capuæ colles cū p̄sidio firmo occupassēt: descendunt inde quadrato agmine in planicie? quæ Capuā Tifataq; interiacet: ibi rursus acie dimicatū: aduersoq; p̄lio cāpani ītra mœnia pulsi: cū ro-

M. Valerius coruinus. M. Popilius cons. Cū carthaginē sibi Romæ fœdus ictū T. Mālius. C. Plautio M. Valerius. G. Petilius cons. M. Fabius: Ser. Sulpicio cons. Aedes Iunōis Mōetæ G. Martius. T. Mālius cons. M. Valerius. A. Cornelius cons. Tifata ubi essent Cāpanor̄ in senatu oro

bore iuuẽtutis ſuæ occiſo:nulla ſpes eſſet propinqua:coacti ſunt ab romanis petere auxiliũ:legati intro ducti in ſenatum maxime in hanc ſnĩam locuti ſunt.Populus nos cãpanus legatos ad uos patres cõſcripti miſit amicitiã in perpetuũ auxilium p̃ſens a uobis petitũ:quã ſi ſecundis noſtris rebus petiſſemus:ſicut cœpta celerius:ita ifirmiore uiculo cõtracta eſſet:tunc.n.ut q ex æquo nõ ueniſſe ĩ amicitiã memi/niſſemus:amici forſitan pariter ac nũc ſubiecti atq; obnoxii uobis minus eſſemus:nũc miſericordia ue ſtra conciliati:auxilioq; ĩ dubiis rebus defenſi:beneficiũ quoq; acceptũ colamus:oportet : ne ĩgrati atq; omni ope diuina humanaq; ĩdigni uideamur.Neq; hercule qđ ſamnites priores amici ſociiq; uobis fa cti ſunt:ad id ualere arbitror:ne nos ĩ amicitia ſuſcipiamur:ſed ut uetuſtæ & gradu honoris nos p̃ſtent neq;.n.fœdere ſamnitium:nequa noua iũgeretis fœdera:cautum eſt.Fuit quidẽ apud uos ſemper iuſta cauſa amicitiæ:uelle eum uobis amicũ eẽ qui uos appeteret.Cãpani & ſi fortuna p̃ſens magnifice loqui prohibet:non urbis amplitudĩe:non agri ubertate ulli populo præterq; uobis cedentes:haud parua:ut arbitror:acceſſio bonis rebus ueſtris ĩ amicitiã uenimus ueſtram:eqs uolſciſq; æternis hoſtibus huius urbis q̃docũq; ſe mouerint:ab tergo erimus:& qđ uos pro ſalute noſtra priores feceritis:id nos ꝑ im/perio ueſtro & gloria ſemp faciemus.Subactis iis gẽtibus:quæ inter nos uoſq; ſunt : quod propediem futurum ſpondet & uirtus & fortuna ueſtra : continens imperium uſqne ad nos habebitis. Acer/bum & miſer ẽ:quod fateri nos fortuna noſtra cogit:eo uentum ẽ patres cõſcripti:ut aut amicor aut inimicor campani ſimus:ſi defenditis ueſtri:ſi deſeritis ſamnitiũ erimus.Capuã ergo:& Cãpaniã oẽm ueſtris an ſamnitiũ uiribus accedere malitis: deliberate. Oĩbus qdem romani ueſtrã miſericordiam: ueſtrumq; auxiliũ æquũ ẽ petere:iis tamẽ maxime qui eã ĩplorantibus aliis auxiliũ dũ ſupra uires ſuas p̃ſtant:oẽs in hãc neceſſitatẽ uenerunt:q̃q; pugnauimus uerbo ꝑ ſidicinis:re pro nobis : cũ uideremus finitimũ populũ nefario latrocinio ſamnitiũ peti:& ubi cõflagraſſent ſidicini ad nos traiectur illud in/cendiũ eſſe.Nec.n.nũc quia dolent:iniuriã acceptã ſamnites:ſed quia gaudẽt ſibi oblatam eſſe cãm:op/pugnatũ nos ueniunt:an ſi ultio iræ hæc:& nõ occaſio cupiditatis explendæ eſſet:par fuit:qđ ſemel ĩ ſi dicino agro iter in Cãpania ipſa legiões noſtras cecidere? quæ ẽ iſta tam ĩfeſta ira quã per duas acies fu ſus ſanguis explere nõ potuerit? adde huic populationẽ agror:prædas hominũ atq; pecudum actas:in cendia uillar ac ruinas:oĩa ferro igniq; uaſtata.Hiſcine ira expleri nõ potuit? Sed cupiditas expleda eſt: ea ad oppugnandã Capuam rapit:aut delere urbẽ pulcherrimã:aut ipſi poſſidere uolũt.Sed uos potius romani beneficio ueſtro occupate eã quã illos habere ꝑ maleficiũ ſinatis . Non loquor apud recuſantẽ iuſta bella populũ:ſed tamẽ:ſi oſtẽderitis auxilia ueſtra:ne bello quidẽ arbitror uobis opus fore: uſque ad nos cõtemptus ſamnitium p̃uenit:ſupra nõ aſcẽdit:itaq; umbra ueſtri auxilii romãi tegi poſſumus: quicqd deĩde habuerimus:qcquid ipſi fuerimus:ueſtrũ id omne exiſtimaturi.Vobis arabit ager cãpa/nus:uobis Capua urbs frequẽtabitur:cõditor:parentũ:deor ĩmortalium numero nobis eritis : nulla colonia ueſtra erit:quæ nos obſequio erga uos fideq; ſuperet.Annuite patres cõſcripti nutũ numenq; ueſtrũ iuictũ cãpanis:& iubete ſperare incolumen Capuam futurã.Qua frequẽtia oĩum genet multi/tudinis ꝑſequente creditis nos illinc ꝑfectos? quam oĩa uotor & lachrymar plena reliquiſſe? in qua nunc expectatiõe ſenatũ:populumq; cãpanum:cõiuges:liberoſq; noſtros eẽ? ſtare oẽm multitudinem ad portas uiã hinc ferentẽ ꝑſpectantes certum habeo:qd illis nos.P.C.ſollicitis ac pẽdentibus aĩs renũ/ciare iubeatis:alter reſpõſum ſalutẽ uictoriã lucẽ ac libertatem:alter ominari horreo:quæ ferat. Pro/inde ut aut de ueſtris futuris ſociis atq; amicis:aut nuſq; ullis futuris nobis cõſulite.Summotis deĩde le gatis:cũ conſultus ſenatus eſſet:& ſi magnæ parti urbs maxima opulẽtiſſimaq; Italiæ:uberrimus ager mariq; ꝓpinquus ad uarietates an nonæ horreũ Populi Romani fore uidebatur:tamẽ tanta utilitate fides antiquior fuit:reſpõditq;:ita ex auctoritate ſenatus conſul.Auxilio uos campani dignos cenſet ſe/natus:ſed ita uobiſcũ amicitiã inſtitui par eſt:nequa uetuſtior amicitia ac ſocietas uioletur:ſamnites no biſcum fœdere iuncti ſunt:itaque arma deos priuſquam homines uiolatura aduerſus ſamnites uo/bis negamus legatos:ſicut fas iuſque eſt:ad ſocios atq; amicos precatum mittemus: nequa uobis uis fiat.Ad ea prĩceps legationis:ſic enĩ domo mãdatũ attulerat:q̃doqdem:inqt:noſtra tueri aduerſus uim atque iniuriam iuſta ui non uultis:ueſtra certe defendetis.Itaq; populum cãpanũ:urbẽq; Capuã:agros: delubra deum: humanaq; oĩa in ueſtram.P.C.Populiq; Romani dicionem dedimus: quicqd deinde patiemur:dediticii ueſtri paſſuri.Sub hæc dicta omnes manus ad cõſules tendẽtes pleni lachrymarum in ueſtibulo curiæ ꝓcubuerunt.Cõmoti patres uice fortunar humanar:ſi ille p̃potens populus luxu/ria potẽtiaq; clarus:a quo paulo ante auxiliũ finitimi petiſſent:adeo ĩfractos gereret:aĩos:ut ſe ipe:ſuaq; omnia poteſtatis alienæ faceret:tum iam fides agi uiſa deditos non prodi:neq; factur æqua populum ſamnitium cẽſabant:ſi agrum urbemq; per deditionẽ factã Populi Romani oppugnarẽt:legatos itaq; extemplo mitti ad ſamnites placuit:data mandata ut preces campanor : reſponſum ſenatus amicitiæ ſamnitum memoris:deditionem poſtremo factam ſamnitibus exponerent:peterẽt pro ſocietate:ami/citiaq; ut dediticiis ſuis parcerent:neq; in eum agrum:qui Popu.Roma.factus eſſet:hoſtilia arma infer rent ſi leniter agendo parum proficerẽt: denũciarẽt ſamnitibus Po.Ro.ſenatuſq; uerbis:ut Capua ur/be campanoq; agro abſtinerẽt.Hæc legatis agentibus ĩ concilio ſamnitiũ adeo ẽ ferociter reſponſum: ut nõ ſolum geſturos ſe eſſe diceret id bellum:ſed magiſtratus eor e curia egreſſi ſtantibus legatis præ fectos cohortium uocarent:iiſq; clara uoce imperarent:ut prædatũ ĩ agrum campanũ extemplo ꝑfici/ſcerẽtur. Hac legatione Romam relata:poſitis oĩum aliarum rerũ curis:patres fœcialibus ad res repe/tẽdas miſſis:belloq; quia non redderentur:ſolemni more ĩdicto:decreuerunt:ut primo quoq; tempo/

Attur. ſuppli/cẽ cãpa/norum oſonẽ

Finis oſonis

Attur fidẽ ĩro: popu.

Campa norum deditio

Ferox ſamniti um re/ſpõſum

re de ea re ad populũ ferretur: iussuq; populi cõsules ambo cũ duobus ab urbe exercitibus profecti Valerius in Cãpaniã: Cornelius in Samnium: ille ad montẽ caluum: hic ad Satriculam castra ponũt. Priori Valerio Samnitium legiones: eo namq; omnem belli molem inclinaturam censebant: occurrunt: simul in campauos stimulabat ira tã promptos nunc ad ferenda: nunc ad accersenda aduersus se auxilia. Vt uero castra romana uiderunt: ferociter pro se quisq; signum duces poscere: affirmare eadem fortuna romanũ campano laturum opem: qua cãpanus sidicino tulerit. Valerius leuibus certaminibus temptandi hostis causa aut ita multos moratus dies signũ pugnæ ꝓposuit: paucis suos adhortatus. Ne nouum bellũ eos: nouusq; hostis terreret: quicquid ab urbe lõgius proferrent arma: magis: magisq; ĩ imbelles gentes eos prodire. Ne sidicinorum campanorũq; cladibus samnitiũ æstimarent uirtutẽ: qualescunq; inter se certauerĩt: necesse fuisse alterã partem uinci: cãpanos quidẽ haud dubie magis nimio luxu fluẽtibus rebus molliciaq; sua: quã ui hostiũ uictos esse. Quid autem esse duo prospera ĩ tot sæculis bella samnitiũ aduersus tot decora. Po. Ro. qui triumphos pene plures: quã annos ab urbe condita numeret? qui oĩa circa se Sabinos. Ethruriam: Latinos: Hernicos: Volscos: Aurũcos domita armis habeat qui gallos tot ꝑiis cæsos: postremo ĩ mare ac naues fuga cõpulerit? Cũ gloria belli ac uirtute sua quẽq; frætos ire in aciẽ debere: tum ẽt intueri cuius ductu auspicioq; ineunda pugna sit: utrũ q audiẽdus dũtaxat magnificus adhortator sit uerbis tantũ ferox operũ militarium expers: an q & ipse tæla tractare: procedere ante signa: uersari media ĩ mole pugnæ sciat. Facta mea nõ dicta uos milites: inqt: sequi uolo: nec disciplinã modo: sed exẽplum ẽt a me petere. Nõ factionibus modo: nec p cõciones usitatas nobilibus: sed hac dextra mihi tres cõsulatus summamq; laudẽ peperi. Fuit: cum hoc dici poterat: patricius. n. erat & a liberatoribus patriæ ortus: & eodẽ anno familia ista cõsulatũ: quo urbs hæc consulẽ habuit: nũc iã nobis patribus uobisq; plebeiis ꝓmiscuus consulatus patet: nec generis ut ante: sed uirtutis ẽ præmiũ. Proinde summũ quodq; spectate milites decus. Nõ si mihi nouũ hoc Coruini cognomen diis auctoribus hoĩes dedistis. Publicolæ uetustum familiæ nostræ cognomẽ memoria excessit: semper ego plebem romanã militiæ domiq; priuatus ĩ magistratibus paruis magnisq; æque tribunus ac consul eodẽ tenore per oẽs deinceps cõsulatus colo: atq; colui. Nunc qđ instat: diis bene iuuãtibus nouũ atq; integrũ de samnitibus triũphũ mecũ petite. Nõ alias militi familiarior dux fuit: oĩa inter infimos militũ: haud grauate munia obeundo: in ludo ꝑterea militari cum uelocitatis uiriumq; inter se æquales certamina ineunt: comiter facilis uincere ac uĩci uultu eodem: nec quẽq; aspernari parem: qui se offerret factis: benignus pro re dictis: haud minus libertatis alienæ: quã suæ dignitatis memor: & quo nihil popularius ẽ: quibus artibus petierat magistratus: iisdẽ gerebat. Itaq; uniuersus exercitus ĩcredibili alacritate adhortationem ꝓsecutus ducis castris egrediẽ: ꝑiũ ut qđ maxime unq; pari spe: utrinq; æquis uiribus cum fiducia sui sine cõtemptu hostiũ cõmissum est: Samnitibus ferociam augebãt nouæ res gestæ: & paucos ante dies geminata uictoria. Romanis cõtra quadrigentorum annorũ decora: & conditæ urbi æqualis uictoria: utriusq; tamen nouus hostis curã addebat: pugna indicio fuit: quos gesserint animos: náq; ita conflixerũt: ut aliq̃diu in neutrã partẽ inclinaret acies. Tum cõsul trepidationẽ iniiciendã ratus quando ui pelli nõ poterat: equitibus ĩmissis turbare prima signa hostiũ conatur: quos ubi nequicq̃ tumultuãtes in spatio exiguo uoluere turmas uidit: nec posse aperire ĩ hostes uiam: rcuectus ad antesignanos legionum: cũ desiluisset ex equo: nostrum: ĩquit peditum illud milites est opus agitedũ ut me uideritis: quacũq; incessero ĩ aciem hostium ferro uiam facientem: sic pro se quisq; obuios sternite: illa nunc oĩa qua nũc erectæ micant hastæ patefacta strage uastata cernetis. Hæc dicta dederat: cũ eqtes cõsulis iussu discurrunt ĩ cornua legionibusq; ĩ mediam aciem aperiunt uiam. Primus omnium consul inuadit hostem: & cum quo forte contulit gradũ: obtruncat: hoc spectaculo accẽsi dextra leuaq; ante se quisq; memorandũ prælio ciet: stant obnixi samnites: q̃q̃ plura accipiunt: quã iferunt uulnera. Aliquãdiu iã pugnatum erat: atrox cædes circa signa samnitiũ: fuga a nulla dum parte erat: adeo morte sola uinci desti-nauerant animis. Itaq; romani cũ effluere iam lassitudíe uires sentirẽt: & diei haud multum superesse: accẽsi ira concitant se ĩ hostẽ. Tũ primũ referri pedem: atq; ĩclinari rem ĩ fugam apparuit: tum capi: occidi samnis: nec superfuissent multi: ni nox uictoriam magis: quam prælio diremisset: & romani fatebantur nunq̃ cũ pertinatiore hoste cõflictum: & samnites cũ q̃reretur: quænã prima cã tam obstinatos mouisset ĩ fugam: oculos sibi romanorum ardere uisos aiebant: uesanosq; uultus & furentina ora: inde plus quam ex alia ulla re terroris ortũ: quẽ terrorẽ nõ pugnæ solũ euẽtu: sed nocturna ꝓfectione cõfecti sunt: Postero die uacuis hostiũ castris romanus potiẽ: quo se oĩs cãpanorũ multitudo gratulabũda effudit. Cæterũ hoc gaudiũ magna ꝓpe clade ĩ Samnio fœdatũ ẽ: ná ab Satricula ꝓfectus Cornelius consul exercitũ ĩcaute ĩ saltũ caua ualle puium circaq; ĩsessum ab hoste induxit: nec priusq̃ recipi tuto signa non poterãt: ĩminentẽ capiti hostẽ uidit. Dũ id moræ samnitibus ẽ: quo ad totũ ĩ uallẽ infamam dimitteret agmen. P. Decius tribunus militũ cõspicit unũ æditũ ĩ saltu collẽ ĩminẽtẽ hostiũ castris aditu arduũ ĩpedito agmini expeditis haud difficilẽ: itaq; cõsuli territo animi uidesne tu: inqt. A. Corneli cacumen illud supra hostẽ? arx illa est spei salutisq; nostræ: si eã: quoniã cæci reliq̃re samnites: ĩpigre capimus: nec tu mihi pluscq̃ unius legionis princĩpes hastatos dederis: cũ q̃bus ubi euasero ĩ summũ: pge hĩc omni liber metu: teq; & exercitũ: seruã: neq; ,n. moueri hostis subiectus nobis ad oẽs ictus sine sua pnicie poterit: nos deide aut fortuna Po. Ro. aut nĩa uirtus expediet. Collaudtus a cõsule: accepto ꝑsidio: uadit occultus p saltũ: nec prius ab hoste ẽ uisus: quã loco: quẽ petebat: appropinq̃uit. Inde admiratiõe paruentibus cunctis: cũ oĩum ĩ se uertisset oculos & spatiũ cõsuli dedit ad seducẽdũ agmẽ ĩ æquiorẽ locũ:

Ro. po. decora

Atť. Valerii cõsulis uirtutẽ in pugna

Atť. ferociã in ro. a samnite reformidatã

& ipſe in ſummo cõſtitit uertice. Samnites dũ huc illuc ſigna uertunt: utriuſq; rei omiſſã occaſiõe neq; conſequi cõſulẽ: niſi per eandẽ uallẽ in qua paulo ante ſubiectũ eũ tælis ſuis habuerant: poſſunt: nec erigere agmen in captũ ſuper ſe ab Decio tumulum: ſed cũ ira ĩ hos magis: qui fortunã gerẽdæ rei eripuerant: tũ propinqtas loci atq; ipſa paucitas ĩcitat: & nunc circundare undiq; collẽ armatis uolunt: ut a cõſule Decium itercludant: nunc uiã patefacere: ut digreſſos ĩ uallem adoriant̃: ĩcertos quid agerent: nox oppreſſit. Deciũ primũ ſpes tenuit cũ ſubeuntibus ĩ aduerſum collẽ ex ſupiore locos ſe pugnatur̃: deinde admiratio inceſſit: qđ nec pugnã inirẽt: nec: ſi ab eo cõſilio iniqtare loci deterrerent̃: opere ſe uallo circũdarent: Tũ centurionibus ad ſe uocatis: quænã illa inſcitia belli ac pigritia eſt? aut quonámodo iſti ex ſidicinis cãpaniſq; uictoriã pepererunt? huc atq; illuc ſigna moueri: ac modo in unũ conferri: modo educi uidetis: opus qdem incipit nemo: cũ iã circundati uallo potuerimus eſſe. Tũ uero nos ſimiles iſtorum ſimus: ſi diutius hic moremur: quã cõmodũ ſit: agitedum ite mecum: ut dum lucis aliqd ſupereſt quibus locis præſidia ponãt: qua pateãt. hinc exitus exploremus. Hæc oĩa ſagulo gregali amictus: cẽturionibus itẽ manipulariũ habitu militũ ductis: ne ducẽ circunire hoſtes notarent: perluſtrauit. Vigiliis deinde diſpoſitis: cæteris oĩbus teſſerã dari iubet: ubi ſecũdæ uigiliæ buccinæ datum ſignũ eſſet: armati cum ſilẽtio ad ſe cõuenirent. Quo ubi: ſicut edictum erat: taciti conuenerũt: hoc ſilẽtiũ milites: inquit: omiſſo militari aſſenſu in me audiẽdo ſeruandũ ẽ: ubi ſnĩam meam uobis peregro: tum qbus eadẽ placebunt: in dexterã partẽ taciti tranſibitis: quæ pars maior erit: eo ſtabitur cõſilio. Non fuga delatos: nec inertia relictos hic uos circũuenit hoſtis: uirtute cepiſtis locum: uirtute hinc oportet euadatis: ueniẽdo huc exercitũ egregiũ Populi Ro. ſeruaſtis: erũpendo hinc uoſmetipſos ſeruate: digni eſtis: qui pauci pluribus opẽ tuleritis: ipſi nullius auxilio egeritis. Cum eo hoſte res eſt: qui heſterno die delendi oĩs exercitus fortuna p ſecordiã uſus nõ ſit: hunc tã opportunũ collem ĩminentẽ capiti ſuo nõ ante uiderit: quã captum a nobis nos tam paucos tot ipſi millibus hoĩum: nec aſcenſu arcuerit: nec tenentes locũ: cũ diei tantũ ſupereſſẽt uallo circũdederit: quem uidentẽ ac uigilantẽ ſic eluſeritis: ſopitũ oportet fallatis: imo neceſſe eſt: ĩ eo. n. loco res ſunt noſtræ: ut ego uobis magis neceſſitatis ueſtræ index: quã conſilii auctor ſim: neq; n. maneatis an abeatis: hinc deliberari põt: cũ præter arma & aĩos armor̃ memores: nihil uobis fortuna reliqui fecerit: fame & ſiti moriendũ ſit: ſi plus quã uiros ac romanos decet ferrũ timeamus. Ergo una eſt ſalus erumpere hinc atq; abire: aut id ĩterdiu aut nocte faciamus: oportet: Ecce hoc aliud minus dubium: quippe ſi lux expectẽt̃: quæ ſpes eſt nõ uallo ppetuo foſſaq; nos ſeptũ hoſtem: q nũc corporibus ſuis ſubiectis undiq; cinxerit: ut uidetis collem? atqui ſi nox opportuna ẽ eruptioni: ſicut ẽ: hæc, pfecto noctis aptiſſima hora eſt: ſigno ſecũdæ uigiliæ cõueniſtis. qđ tẽpus mortales ſomno altiſſimo premit: p corpora ſopita uadetis: uel ſilẽtio incautos fallẽtes: uel ſentientibus clamore ſubito pauorem iniecturi: me modo ſequimini: quem ſecuti eſtis: ego eandẽ: quæ duxit huc ſequar fortunam. Quibus hæc ſalutaria uidẽt̃: agitedum ĩ dexterã partẽ pedibus tranſite. Oẽs trãſierunt: uadentemq; p ĩter miſſa cuſtodiis loca Decium ſecuti ſunt. lã euaſerant media caſtra: cũ ſupſcandens uigilũ ſtrata ſomno corpora miles offenſo ſcuto põbuit ſonitũ: quo excitatus uigil cum ,pximum mouiſſet: erectiq; alios cõcitarent: ignari ciues an hoſtes p̃ſidium erumperẽt: an cõſul caſtra cepiſſet: Decius quoniã nõ fallerent: clamorẽ tollere iuſſis militibus torpidos ſomno ĩſuper pauore exanimat: quo ĩpediti nec arma ĩpigre capere: nec obſiſtere: nec inſequi poterãt. Inter trepidationẽ tumultũq; ſamnitiũ p̃ſidium Romanũ obuiis cuſtodibus cæſis ad caſtra cõſulis ꝑuadit. Aliquantulũ ſupererat noctis: iamq; ĩ tuto uidebant̃ eſſe: macti uirtute: inqt: milites Romani: &. n. ueſtrum iter ac reditũ oĩa ſæcula laudibus ferẽt: ſed ad cõſpiciendam tãtam uirtutem luce ac die opus eſt: nec uos digni eſtis: quos cũ tãta gloria ĩ caſtra reduces ſilẽtium ac nox tegat: hic lucẽ quieti opperiamur. Dictis obtẽperatum: atq; nbi primum illuxit: præmiſſo nuncio ad conſulem ĩ caſtra ingenti gaudio cõcitantur: & teſſera data incolumes reuerti: q ſua coprora pro ſalute oĩum haud dubio periculo obieciſſent: pro ſe quiſq; obuiã effuſi laudãt: gratulant̃: ſingulos uniuerſoſq; ſeruatores ſuos uocãt: diis laudes gratiaſq; agũt. Deciũ ĩ cælum ferunt. Hic Decii caſtrenſis triumphus fuit ĩcedentis p media caſtra cũ armato p̃ſidio: coniectis ĩ eum oĩum oculis: & omni honore tribunũ cõſuli æquãtibus. Vbi ad p̃torium uentũ eſt: cõſul claſſico ad cõcionẽ uocat: orſuſq; meritas Decii laudes: ĩterfante ipſo Decio diſtulit cõcionem: q auctor oĩa poſt habẽdi: dũ occaſio ĩ manibus eẽt perpulit cõſulẽ: ut hoſtes: & nocturno pauore attonitos: & circa collẽ caſtellatim diſſipatos aggrederet̃: credere etiam aliquos ad ſe ſequendum emiſſos per ſaltũ uagari. Iuſſæ legiones arma capere: egreſſæq; caſtris cum per exploratores notior iam ſaltus eẽt: uia patentiore ad hoſtem ducuntur: quem ĩcautum ĩprouiſo adortæ: cum palati paſſim ſamnitium milites plæriq; inermes nec coire in unum: nec arma capere: nec recipere intra uallum ſe poſſent: pauentem primũ intra caſtra cõpellunt: deinde caſtra ipſa turbatis ſtationibus capiunt: perfertur circa collem clamor: fugatq; ex ſuis quenq; præſidiis: ita magna pars abſenti ceſſit. Quos intra uallum egerat pauor. Fuere autem ad. xxx. millia oẽs cæli: caſtra direpta.

Ita rebus geſtis conſul aduocata concione. P. Decii non cœptas ſolũ ante: ſed cumulatas noua uirtute laudes peragit: & p̃ter militaria alia dona: aurea corona eũ: & centũ bobus eximioq; uno albo opimo auratis cornibus donauit. Milites: q in p̃ſidio ſimul fuerãt duplici frumẽto ĩ ꝑpetuũ: in p̃ſentia ſingulis bobus biniſq; tunicis donati. Secũdum cõſulis donationẽ: legiones graminea coronã obſidionalẽ clamore donũ approbãtes Decio ĩponũt: altera corona eiuſdẽ honoris ĩdex a p̃ſidio ſuo ĩpoſita ẽ. His decoratus inſignibus bouẽ eximiũ Marti ĩmolauit: centũ boues militibus dono dedit: q ſecũ ĩ expeditiõe fuerant. Hiſdem militibus legiones libras farris & ſextarios uini contulere: oĩaq; ea ĩgenti alacritate p clamorẽ

Atť. ſe rociſſi mã De/ cii oĩo/ nẽ ad ſuos

Decii caſtrenſis laus & gloria

Atť. Sã nitium cædes

militarẽ ídicẽ oíum aſſenſus gerebant. Tertia pugna ad Sueſſulá cõmiſſa eſt: quá fugatus a. M. Valerio ſamnitiũ exercitus: omni robore iuuẽtutis domo accito certamíe ultimo fortunam experiri ſtatuit: ab Sueſſula nuncii trepidi Capuá: íde egtes citati ad Valeriũ cõſulẽ opem oratũ ueniũt. Cõfeſtim ſigna mo ta relictis ípedimẽtis caſtroꝝ ualido p̃ſidio raptim agiť agmẽ: nec procul ab hoſte locũ exiguũ: ut qbus præter equos cæteroꝝ iumẽtoꝝ calonũqꝫ turba abeſſẽt: caſtris cepit. Samnitium exercitus uelut haud ulla mora pugnæ futura eẽt: aciẽ inſtruit: deíde poſteaq̃ nemo obuius ibat: ífeſtis ſignis ad caſtra hoſtiũ ſuccedit: ibi ut militẽ í uallo uidit: miſſiqꝫ ab oí parte exploratũ quá í exiguũ orbẽ cõtracta caſtra eſſent: paucitatẽ íde hoſtiũ colligẽtes rettulerunt: fremere oís acies: cõplendas eé foſſas ſcindẽdũqꝫ uallũ: & í ca ſtra irrũpendũ: tráſactũqꝫ ea temeritate bellũ foret: ni duces cõtinuiſſent ípetũ militũ. Cæteꝝ qa multi/ tudo ſua cõmeatibus grauis: & prius ſedẽdo ad Sueſſulá: & tũ certaminis mora haud ꝑcul ab reꝝ om/ niũ inopia eſſẽt: placuit dũ íclusus maneret hoſtis frumẽtatũ ꝑ agros militẽ duci: iterim & Romano: q expeditus quátũ humeris íter arma geri poſſet: fruméti ſecũ attuliſſẽt: defutura oía. Conſul palatos per agros cũ uidiſſet hoſtes: ſtatiões ífrequẽtes relictas: paucis milites adhortatus ad caſtra oppugnáda du/ cit: quæ cũ primo clamore atqꝫ ípetu cepiſſet: pluribus hoſtiũ í tentoriis ſuis quam íportis uallóqꝫ cæ/ ſis: ſigna captiua í unũ locũ conferri iuſſit: relictiſqꝫ duabus legiõibus cuſtodiæ & p̃ſidii cá graui edicto monitis: ut donec ipſe reuertiſſet: p̃da abſtinerẽt: ꝑfectus agmine íſtructo: cũ p̃miſſus eques uelut inda gine diſſipatos ſamnites ageret: cædẽ ingentẽ fecit: ná neqꝫ ſigno coire íter ſe: neqꝫ utrũ caſtra peterent: an longioré intẽderẽt fugá territis cõſtare poterat: tátumqꝫ fugæ ac formidinis fuit: ut ad. xl. millia ſcu/

XL. millia ſcutoꝝ ex hoſte capta Cartha. do/ nũ an reum romá mittũt

toꝝ neq̃q̃ tot cæſis: & ſigna militaria cũ iis: quæ í caſtris capta erát ad. clxx. ad cõſulẽ deferrẽtur. Tũ í ca/ ſtra hoſtium reditũ: ibiqꝫ omnis p̃da militi data. Huius certaminis fortuna & faliſcos cũũ íduciis eẽnt: fœdus petere ab ſenatu coegit: & latinos iá exercitibus cõparatis ab romano í pelignũ uertit bellũ. Neqꝫ ita rei geſtæ fama Italiæ ſe finibus tenuit: ſed carthaginẽſes quoqꝫ legatos gratulatũ Romá miſere cũ co ronæ aureæ dono: quæ í capitolio in Iouis cella poneret: fuit pondo. xxv. Cõſules ambo de ſamnitibus triumpharũt: ſequẽte Decio inſigni cũ laude doniſqꝫ: cũ incõdito militari ioco haud minus tribuni ce/ lebre nomen: quá conſulũ eẽt. Campanoꝝ deíde ſueſſanorũqꝫ auditæ legationes: p̃cantibus datũ ut p̃ſi dium eo í hyberna mitteret: quo ſamnitiũ excurſiones arcerent. Iam tũ minime ſalubris militari diſci plinæ Capua: inſtruméto oíum uoluptatũ delinitos militũ aíos auertit a memoria patriæ: inibanturqꝫ conſilia in hybernis eodẽ ſcelere admendæ cãpanis Capuæ: p qđ illi eã antiquis cultoribus ademiſſent neqꝫ ímerito ſuũ ipſoꝝ exemplũ in eos uerſuꝝ. Cur auté potius campani agrũ Italiæ uberrimũ: digná agro urbẽ: qui nec ſe: nec ſua tutari poſſint: quá uictor exercitus haberet: qui ſuo ſudore & ſanguine in/ de ſamnites depuliſſet? An æquũ eẽ dediticios ſuos illa felicitate atqꝫ amœnitate p̃frui: ſe militando feſ/ ſos, í peſtiléti atqꝫ arido circa urbẽ ſolo luctari: aut í urbe inſidenté labem creſcẽtis in dies fœnoris pati?

Cl. Martius Qu. Seruilio conſ.

Hac agitata occultis cõiurationibus: nec dũ uulgata in oés cõſilia íuenit nouus cõſul Claudius Martius Rutilius: cui Cápania ſorte prouícia euenerat. Quinto Seruilio collega ad urbẽ relicto. Itaqꝫ cũ oía ſicut geſta erát: per tribunos comperta: & ætate haberet & uſu doctus: qppe q iá quart. conſul eẽt: dictatorqꝫ & cenſor fuiſſet: optimũ ratus differẽdo ſpem q̃docũqꝫ uellent conſilii exequẽdi: militarẽ ípetũ fruſtra/ rii: rumorẽ diſſipat in hiſdẽ oppidis: & anno poſt p̃ſidia hybernatura: diuiſa enĩ erát p Cápaniæ urbes: manauerátqꝫ a Capua cõſilia in exercitũ oém. Eo laxaméto cogitationibus dato: quieuit in p̃ſentia ſedi tio: cõſul educto í æſtiua milite: dũ quietos ſamnites habebat: exercitũ purgare miſſionibus turbuléto/ rum hoíum inſtituit: aliis emerita dicẽdo ſtipẽdia eſſẽ: alios graues iá ætate eé aut uiribus paꝝ ualidos: quidá in comeatus mittebant. Singuli primo: deinde & cohortes q̃dá quia ꝑcul ab domo & rebus ſuis hybernaſſent: per ſpeciẽ militariũ uſuum magna pars ablegati: quá multitudiné cõſul alter Romæ p̃/ torqꝫ alias ex aliis fingẽdo moras retinebat: & prío qđ ignari ludificationis minime íuiti domos reui/ ſebát: poſteaq̃ neqꝫ reuerti ad ſigna primos: nec ferme aliũ: quá qui í Cápania hybernaſſent: p̃cipueqꝫ ex iis ſeditionis auctores mitti uiderunt: primũ admiratio: deinde haud dubius timor inceſſit aíos: conſi/ lia ſua emanaſſe: iam q̃ſtiones: iam judicia: iá occulta ſingulorꝝ ſupplicia: ípotenſqꝫ & crudele cõſilium: ac patrũ í ſe regnũ paſſuros. Hæc q í caſtris erát: occultis ſermonibus ſerũt: neruos cõiurationis eiectos arte cõſulis cernẽtes. Cohors una: cũ haud ꝑcul Anxur eẽt: ad Lautulas ſaltu anguſto íter mare ac mõ/ tes cõſedit: ad excipiẽdos quos cõſul aliis atqꝫ aliis: ut ante dictũ é: cauſis mittebat. Iá ualida admodũ nu mero manus: erat: nec qcq̃ ad iuſti exercitus formá ꝑter ducẽ deerat: ícõpoſiti itaqꝫ p̃dantes í agrũ alba num p̃ueniũt: & ſub iugo Albæ lõgæ caſtra uallo cíguũt: pfecto deíde ope reliquũ díei de ípatore ſumẽ do ſentẽtiis decertát: nulli ex p̃ſentibus ſatis fidẽtes: quẽ aút ab domo poſſe acciri? quẽ patrũ aut plebis eſſe: q aut ſe táto p̃iculo ſciés offerat: aut cui ex iniuria íſanientis exercitus cá recte cõmittať? Poſtero die cum eadẽ deliberatio teneret: ex p̃datoribus uagis qdá cõpertũ attulerũt. T. Quítiũ í tuſculano agrum colere urbis honorũqꝫ ímemorẽ. Patriciæ hic uir gẽtis erat: cui cũ militiæ magna cũ gloria actæ finem pes alter ex uulnere claudus feciſſet: ruri agere uitá ꝑcul ambitiõe ac foro cõſtituit: noíe audito: extéplo agnouer uiꝝ: & qđ bene uerteret: acciri iuſſerũt: ſed paꝝ ſpei erat uolũtate qcq̃ factuꝝ: uim adhibere ac metũ placuit. Itaqꝫ ſilétio noctis cũ tectũ uillæ: q ad id miſſi erát: ítraſſent: ſomno graui Quítiũ oppreſ/ ſum nihil mediũ: aut íperiũ atqꝫ honorẽ: aut ubi reſtaret: mortẽ: ni ſeqreť denũciátes í caſtra ꝑtraxerũt.

Atť. militarẽ tumultũ

Impator extẽplo adueniés appellatus: íſigniaqꝫ honoris exterrito ſubitæ rei miraculo deferũt: & ad ur/ bẽ ducere iubẽt. Suo magis íde ípetu: quá cõſilio ducis: cõuulſis ſignis: ífeſto agmíe ad lapidẽ octauum uiæ: quæ nũc appia eſt: peruenĩũt: iſſentqꝫ confeſtim ad urbẽ: ni uenire cõtra exercitũ: dictatoréqꝫ aduer

ſus ſe.M.Valerium Coruinū dictum audiſſent:& magiſtrum equitū.L.Aemylium Mamercum.Vbi primū in conſpectu uentum eſt arma ſignaq; agnouere:extemplo oībus memoria patriæ iras permulſit:nondū erant tam fortes ad ſanguinem ciuilem:nec præter externa nouerant bella:ultimaq; rabies ſeceſſio ab ſuis habebatur.Itaq; iam duces:iam milites utrinq; congreſſus quærere ad colloquia.Quin tius quem armoꝝ etiam pro patria ſatietas teneret nedū aduerſus patriā:Coruinus oēs caritate ciues præcipue milites:& ante alios ſuum exercitum cōplexus:ad colloquium proceſſit:cognito ei extemplo haud minor ab aduerſariis uerecundia:quā ab ſuis ſilentium datum.Deos:īquit:immortales milites ueſtros publicos meoſq; ab urbe proficiſcens:ita adoraui:ueniamq; ſupplex poposci:ut mihi de uobis concordiæ parte gloriam:non uictoriā darent:ſatis fuit eritq;:unde belli decus pariatur:hinc pax petēda eſt:quod deos īmortales inter nuncupanda uota expoposci eius me compotē uoti uos facere potēſtis:ſi meminiſſe uultis:non uos in Samnio,nec in Volſcis:ſed in romano ſolo caſtra habere:ſi illos colles quos cernitis:patriæ ueſtræ eſſe:ſi hunc exercitum ciuium ueſtroꝝ:ſi me cōſulem ueſtrū:cuius ductu auſpitioq; priore anno bis legiones ſamnitium fudiſtis:bis caſtra ui cepiſtis.Ego ſum.M.Valerius Coruinus milites:cuius uos nobilitatē beneficiis erga uos non iniuriis ſenſiſtis:nullius ſuperbæ ī uos legis:nullius crudelis ſenatuſconſulti auctor:in omnibus meis imperiis ī me ſeuerior:q̄ in uos.Ac ſicui gens:ſicui ſua uirtus:ſicui ét maieſtas:ſicui honores ſubdere ſpiritus potuerunt:iis eram natus:id ſpecimē mei dederam:ea ætate conſulatū adeptus eram:ut potuerim tris & uiginti annos natus cōſul patribus quoq; ferox eſſe non ſolū plebi.Quod meum factū dictumue conſulis grauius:quā tribuni audiſtis? eodem tenore duos inſequentes conſulatus geſſi eodem hæc imperioſa dictatura gerē:ut neq; in hos meos & patriæ meæ milites mitior:quā in uos horreo dicere hoſtes.Ergo uos prius in me ſtrīxeritis ferrum:quam in uos ego:iſtinc clamor prius incipiet atq; impetus:ſi dimicandum eſt:inducite in aīum:quod non induxerunt patres auiq; ueſtri:non illi:qui in ſacrū montem ſeceſſerunt:nō hi qui poſtea auentinum inſederunt:expectate dum uobis ſingulis:ut olim Corialano matres cōiugeſq; crinibus paſſis obuiæ ab urbe ueniant tum uolſcoꝝ legiones:quia romanum habebant ducem:quieuerunt:uos romanus exercitus non deſtiteritis impio bello.T.Quinti quocunq; iſtic loco ſeu uolens:ſeu inuitus conſtitiſti:ſi dimicandum erit:tum tu ī nouiſſimos te recipito:fugeris ét honeſtius:tergumq; ciui dederis:quam pugnaueris contra patriam:nunc ad pacificandum bene atq; honeſte inter primos ſtabis:& colloqui huius ſalutaris interpres fueris:poſtulate æqua & ferte:q̄q̄ uel iniquis ſtandum potius:quā īpias inter nos conſeramus manus.T.Quintius plenus lachrymaꝝ ad ſuos uerſus me quoq; inquit:milites:ſiquis uſus mei eſt:meliorem pacis:quam belli habetis ducem:nō enim illa modo uolſcus aut ſamnis:ſed romanus uerba fecit:ueſter conſul:ueſter imperator milites:cuius auſpicia pro uobis experta:nolite aduerſus uos uelle experiri.Qui pugnarent uobiſcum īfeſtius & alios duces ſenatus habuit:qui maxīe ſuis militibus placeret:cui plurimum uos imperatori ueſtro crederetis:eum elegit:pacem ét:qui uincere poſſunt:uolunt:quid uos uelle oportet? quin omiſſis ira:& ſpe fallacibus auctoribus noſipſos:noſtraq; oīa cognitæ permittimus fidei? Approbantibus clamore multis.T. Quintius ante ſigna progreſſus:in poteſtate dictatoris milites fore dixit:orauit ut cauſam miſerorū ciuium ſuſciperet:ſuſceptamq; eadem fide:qua remp.adminiſtrare ſolitus eſſet:tueretur:ſibi ſe priuatim nihil caue re:nolle alibi:q̄ in innocentia ſpem habere:militibus cauendum quod apud patres ſemel plebi iterum legionibus cautum ſit:ne fraudi ſeceſſio eſſet.Quintio collaudato:cæteris bonum aīum habere iuſſis: dictator equo citato ad urbem reuectus:auctoribus patribus tulit ad populum in loco petillini: ne cui militum fraudi ſeceſſio eē:orauit ét bona uenia quirites:ne quis eam rem ioco ſerioue cuiq̄ exprobraret.Lex quoq; ſacrata militaris lata eſt:ne cuius militis ſcripti nomen niſi ipſo uolente,deleretur: addi,tumq; legi nequis ubi tribunus militum fuiſſet:poſtea ordinum ductor eſſet.Id propter.P. Salonium poſtulatum eſt a coniuratis qui alternis prope annis & tribunus militum & primus centurio erat.quē nunc primipilum appellant:huic infenſi milites erant:quod ſemp aduerſatus nouis conſiliis fuiſſet:& ne participes eoꝝ eē:q ab Lautulis fugiſſent.Itaq; cum hoc unum ꝓpter Salonium ab ſenatu non īpetraretur:tum Salonius obteſtatus patres cōſcriptos ne ſuum honorē pluris:quam cōcordiam ciuitatis æſtimarēt:perpulit ut id quoq; ferret.Aeq; impotens poſtulatum fuit ut de ſtipēdio eqtum (merebāt aūt triplex ea tempeſtate) æra demerent:quod aduerſati cōiurationi fuiſſent.Præter hæc īuenio apud quoſdam.L.Genutium tribunū plebis tuliſſe ad populū ne fœnerare liceret.Item aliis plebiſcitis cautum nequis eundem magiſtratum ītra decem annos caperet:neu duos magiſtratus uno anno gereret utiq; liceret conſules ambos plebeios creari:quæ ſi oīa conceſſa ſunt plebi apparet haud paruas uires defectionem habuiſſe.Aliis annalibus ꝓditum eſt neq; dictatorē Valerium dictū:ſed ꝑ cōſulē oēm rem actam neq; anteq̄ Romā ueniret:ſed Romæ eam multitudinem cōiuratoꝝ ad arma cōſternatam eē: nec in.T.Quintii uillam:ſed in ædes.C.Manlii nocte impetum factū:eūq; a coniuratis compræhēſum ut dux fieret:inde ad quartū lapidem ꝓfectos loco munito cōſediſſe:nec ab ducibus mentionē concordiæ ortam: ſed repēte cum in aciem armati exercitus ꝓceſſiſſent:ſalutationē factā:& ꝑmixtos dextras iungere ac cōplecti inter ſe lachrymātes milites cœpiſſe:coactoſq; conſules cū uiderēt auerſos a dimicatione militum aīos.rettuliſſe ad patres de cōcordia reconcilianda:adeo nihil ꝑterq̄ ſeditionē fuiſſe: eāq; compoſitam ītер antiquos reꝝ auctores conſtat. Et huius fama ſeditionis: & ſuſceptū cū ſamnitibus graue bellum aliquot populos a romana ſocietate auertit:& ꝑter latinorum infidum iādiu fœdus priuernates ét Norbam:atq; Setiam finitimas colonias romanas incurſiones ſubita depopulati ſunt.

Atꝯpularē Valerii oīonē

Primipilus

C.Plautius.L. Aemyliuſ cõſ.

AM CONSVLES Erant.C.Plautius.II.L. Aemylius Mamercus: cum Setini Norbaniq; Romã nũcii defectiõis priuernatiũ cũ q̃rimoniis acceptæ cladis uenerũt. Volſcoꝝ item exercitũ duce Antiati populo cõſediſſe ad Satricũ allatũ eſt:utrũq; bellũ Plautio ſorte uenit:prius ad priuernum ꝓfectus extẽplo acie cõflixit:haud magno certamine deuicti hoſtes:oppidum captũ:redditũq; priuernatibus:p̃ſidio ualido ĩpoſito: agri ptes duæ adẽptæ. Inde uictor exercitus Satricum cõtra Antiates ductus:ibi magna utriq; cæde atrox p̃liũ fuit:& cũ tẽpeſtas eos neutro ĩclinata ſpe dimicãtes diremiſſet:romãi nihil eo certamĩe tã ãbiguo feſſi ĩ poſteꝝ diẽ p̃liũ parãt. Volſcis recẽſentibus quos uiros in acie amiſiſſent:haud quaq̃ idẽ aĩus ad iterandũ p̃iculũ fuit:nocte ꝓ uictis Antiũ agmine trepido ſauciis ac parte impedimẽtoꝝ relicta abierũt. Armoꝝ magna uis tum ĩter cæſa corpora hoſtium:tum caſtris inuenta eſt:ea Luæ matri dare ſe conſul dixit:fineſq; hoſtiũ uſq; ad oram maritimã eſt depopulatus. Alteri conſuli Aemylio ĩgreſſo ad ſabellũ agrum nõ caſtra ſamnitiũ:nõ legiones uſquã oppoſitæ:ferro igniq; uaſtantẽ agros legati ſamnitiũ pacem orãtes adeunt:a quo reiecti ad ſenatum poteſtate facta dicẽdi:poſitis ferocibus animis:pacẽ ſibi ab romanis belliq; ius aduerſus ſidicinos petierunt:q̃ ſe eo iuſtius petere quod in amicitiam Po.Ro.ſecũdis ſuis rebus:nõ aduerſis ut cãpani ueniſſent:& aduerſus ſidicinos ſumerent arma ſuos ſemp hoſtes Po.Ro.nunq̃ amicos:q nec ut ſamnites in pace amicitiã:nec ut campani auxilium in bello petiſſent:nec in fide Po.Ro.nec in ditione eſſent. Cũ de poſtulatis ſamnitium. T. Aemylius prætor ſenatum cõſuluiſſet:reddendumq; his fedus patres cenſuiſſent:prætor ſamnitibus reſpondit. Nec quo minus perpetua amicitia eſſet per Po.Ro. ſtetiſſe: nec contradici quin quoniam ipſos belli culpa ſua contracti tedium cœperit:amicitia deintegro reconcilietur. Quod ad ſidicinos attinet:nihil ĩtercedi quo minus ſamniti populo pacis belliq; liberum arbitriũ ſit. Fœdere icto:cum domũ reuertiſſent:extẽplo inde exercitus romanus ductus annuo ſtipẽdio & triũ mẽſium frumento accepto:qđ pepigerat conſul:ut tẽpus induciis daret:quoad legati rediſſent. Samnites copiis iiſdem:quibus uſi aduerſus romanum bellum fuerãt:cõtra ſidicinos profecti haud in dubia ſpe erant mature hoſtiũ urbis potiũdæ. Tum ab ſidicinis deditio prius ad romanos cœpta fieri ẽ:deĩde poſteaq̃ patres ut ſeram eam ultimaq; tandem neceſſitate expreſſam aſpernabãtur:ad latinos iam ſua ſpõte in arma motos facta ẽ:nec campani qdem adeo iniuriæ ſamnitiũ:quam beneficii romanoꝝ memoria præſentior erat:his ſe armis abſtinuere. Ex his tot populis ingẽs exercitus duce latino fines ſamnitium ingreſſus plus populationibus:quam prœliis cladiũ fecit:& quãq̃ ſuperiores certaminibus latini erant haud inuiti:ne ſæpius dimicandũ foret:agro hoſtium exceſſere. Id ſpatium ſamnitibus datũ eſt Romam legatos mittẽdi:qui cum adiſſent ſenatum:cõqueſti eadem ſe fœderatos pati:quæ hoſtes eſſent paſſi:p̃cibus infimis petiere:ut ſatis ducerent romani uictoriã. quam ſamnitibus ex campano ſidicinoq; hoſte eripuiſſent ne uinci ẽt ſe ab ignauiſſimis populis ſinerent:latinos campanoſq;:ſi ſub ditione populi romani eſſent pro imperio arcerent ſamniti agro:ſin imperiũ abnuerent:armis coerceret Aduerſus hæc reſponſum anceps datũ:quia fateri pigebat in poteſtate ſua latinos iam non eſſe:timebantq; ne arguendo abalienarent. Campanoꝝ aliam conditionẽ eſſe:q non fœdere:ſed per deditionẽ in fidem ueniſſent:itaq; cãpanos ſeu uelint:ſeu nolint quieturos. in fœdere latino nihil eſſe:quod bellare:cũ quibus ipſi uelint:prohibeantur. Quod reſponſum ſicut dubios ſamnites:quidnã facturũ romanum cenſerent:dimiſit:ita campanos metu abalienauit:latinos uelut nihil iam non concedentibus romanis ferociores fecit. Ita per ſpeciem aduerſus ſamnites belli parandi crebra concilia indicentes:omnibus conſultationibus inter ſe principes occulte romanũ coquebant bellum:huic quoq; aduerſus ſeruatores ſuos bello cãpanus aderat. Sed quãq̃ oĩa de induſtria celabantur: priuſq;:quã mouerentur romani. tolli ab tergo ſamnitẽ hoſtẽ uolebãt:tamẽ ꝓ quoſdam priuatis hoſpiciis neceſſitudinibuſq; coniunctos inditia coniurationis eius Romam emanarunt:iuſſiſq; ante tps conſulibus abdicare ſe magiſtratu:quo maturius noui conſules aduerſus tantam molẽ belli crearentur: Religio ĩceſſit ab eius:quorum ĩminutum imperiũ eſſet:comitia haberi:itaq; interregnũ initum:quo interreges fuerũt. M. Valerius. M: Fabius creauere conſules. T. Manliũ Torquatum tertium. P. Decium Murẽ. Eo anno Alexandrum Epiri regem in Italiã claſſe appuliſſẽ conſtat:quod bellũ:ſi prima ſatis proſpera fuiſſent:haud dubie ad romanos pueniſſet. Eadem ætas reꝝ magni Alexandri eſt:quem ſorore huius ortum in alio tractu orbis inuictum bellis iuuenẽ fortuna morbo extinxit. Cæteꝝ romani:& ſi defectio ſociorꝝ noiſq; latini haud dubia erat:tamẽ tãq̃ de ſamnitibus non de ſe curã agerẽt:decẽ principes latinoꝝ Romã euocauerunt:quibus imperarent:quæ uellent. Prætores tum duos latini habebant. L. Anniũ Setinum: & L. Numitiũ Cercienſem ambo ex coloniis romanis:per quos p̃ter Signiam: Velitraſq;:& ipſas colonias romanas uolſci ẽt exciti ad arma erant:eos noĩatim euocari placuit:Haud cuiq̃ dubiũ erat: ſuper qua re accirentur:itaq; concilio prius habito:prætores quam Romã proficiſcerentur:euocatos ſe ab ſenatu docent romano:& quæ actum iri ſecum credant:quidnã ad ea reſponderi placeat:referunt. Cum aliud alii cenſerent:tum Annius:quanq̃ ipſe ego rettuli:quid reſponderi placeret:tamẽ magis ad ſummã rerum noſtraꝝ pertinere arbitror:quid agendũ nobis:quam quid loquendũ ſit:facile erit explicatis con

T.Manliuſ.P. Deciuſ conſ.

filiis accõmodare rebus uerba. Nam si ét nunc sub umbra fœderis æqui seruitutẽ pati possumus: qd abest: quin ꝓditis sidicinis non romanoꝝ solum: sed samnitiũ quoq; dicto pareamus? respodeamusq; romanis nos: ubi innuerint: posituros arma? Sin aũt tandem libertatis desideriũ mordet: aĩos: si fœdus est si societas æquatio iuris est: si cõsanguineos nos romanoꝝ esse: quod olim pudebat: nunc gloriari licet: si socialis ullus exercitus iis est: quo adiuncto duplicent uires suas: quẽ secernere cõsules ab se bellis propriis sumendis ponendisq; nolint: cur non oĩa æquantur? cur nõ alter a latinis consul datur? ubi pars uirium: ibi & imperii pars est. Est quidẽ nobis hoc p se haud nimis amplũ: quippe cõcedentibus Romã caput Latio esse: sed ut amplũ uideri posset: diuturna patiẽtia fecimus. At si quãdo unq; cõsociãdi imperii usurpandæ libertatis tps optastis en hoc tps adest & uirtute uestra & benignitate deum uobis datũ. Tẽptastis patientiam negando militẽ: quis dubitat exarsisse eos cũ: plus ducentoꝝ annorum morẽ soluerimus? pertulerũt tamẽ hunc dolorem: bellũ nostro noĩe cũ pelignis gessimus: qui ne nostroꝝ quidẽ finiũ p nos tuendoꝝ ius antea dabant: nihil interceſſerunt. Sidicinos in fidẽ receptos: cam panos ad nos ab se desciſſe: exercitus nos parare aduersus samnites fœderatos suos audierunt: nec mouerunt se ad urbe: unde hæc illis tanta modestia: nisi cõscientia uiriũ & nostraꝝ & suarum? Idoneos auctores habeo querentibus de nobis samnitibus ita resposum ab senatu romano esse: ut facile appareret: ne ipsos quidẽ iam postulare ut Latiũ sub romano imperio sit: usurpate modo postulando: & quod illi uobis taciti concedunt. Si quẽ hoc metus dicere prohibet: en ipse audiente nõ populo romano modo senatuq; sed Ioue ipso: qui capitoliũ incolit: profiteor me dicturꝝ: ut si nos in fœdere ac societate essẽ uelint: consulem alteꝝ ab nobis senatusq; partem accipiant. Hæc ferociter non suadenti, solũ: sed pollicenti clamore & assensu oẽs permiserunt ut ageret diceretq; quæ e repu. noĩs latini fideq; sua uideren/ tur. Vbi est Romã uentum: in capitolio ei senatus datus est: ibi cum. T. Manlius consul egisset cum eis ex auctoritate patrũ: ne samnitibus fœderatis bellũ inferrent. Annius tanq; uictor armis capitolium ce pisset: nõ legatus iure gentium loqueretur: tps erat: inquit. T. Manli: uosq; patres conscripti tandẽ iam uos nobiscũ nihil pro imperio agere: cum florẽtissimum deum begnitate nũc Latiũ armis uirisq; samnitibus bello uictis fidicinis cãpanisq; sociis: nunc ét uolscis adiunctis uideretis: colonias quoq; uestras latinum romano prætulisse imperium: sed quoniam uos: regno impotẽti finem ut imponatis: nõ iducitis in aĩum nos quãq; armis possumus asserere Latium in libertatem: cõsanguinitati tamẽ hoc dabimus: ut cõditiones pacis feramus æquas utrisq;: quoniam uires quoq; æquari diis immortalibus placuit: cõsulem alteꝝ roma alterum ex Latio creari oportet: senatus partẽ æquã ex utraq; gẽte eẽ unum populum unã rempu. fieri: & ut imperii eadem sedes sit: idẽq; oĩbus nomen quoniam ab alter: utraq; parte cõcedi necesse ẽ: quod utrisq;: bene uertat: sit hæc sane patria potior: & romani omnes uocemur: Atť supẽrbũ latiorũ respõsum

Forte ita accidit: ut parem ferociæ huius & romani consulem. T. Manlium haberent: qui adeo non tenuit iram: ut si tanta dementia patres conscriptos cœpisset: ut ab setino homine leges acciperent: gladio cinctum in senatum se esse uẽturum palam diceret: & quẽcũq; in curia latinum uidisset: sua manu interẽpturum: & conuersus ad simulacrum Iouis Audi Iuppiter hæc scelera: inquit: audite ius fasq;: peregrinos consules & peregrinũ senatũ in tuo Iuppiter augurato templo captus: atq; ipse oppressus uisurus es? hæccine fœdera Tullus romanus rex cum albanis patribus uestris latini? hæc. L. Tarqnius uobiscum postea fœdera fecit? Non uenit in mentẽ pugna apud regillũ lacum? adeo & cladium uestraꝝ ueterum: & beneficioꝝ nostroꝝ erga uos obliti estis? Cum cõsulis uocem subsecuta patrum ĩdignatio eẽt: prodiť memoriæ aduersus crebram iplorationẽ deũ: quos testes fœdeꝝ sæpius inuocabãt cõsules uocẽ Annii spernentis numina Iouis romani auditam: certe cũ cõmotus ira se ab uestibulo tẽpli citato gradu ꝓriperet: lapsus p gradus capite grauiter offenso impactus imo ita est saxo ut sopireť: exanimatum auctores quoniã non oẽsunt: mihi quoq; in ĩcertũ relicto sit: sicut iter fœderũ ruptoꝝ testationẽ ingenti fragore cæli procellam effusam: nam & uera eẽ: & apte ad representandam iram deũ ficta possunt. Torquatus missus ab senatu ad dimittẽdos legatos: cum iacẽtem Anniũ uidisset: exclamat: ita ut populo patribusq; audita uox pariter sit: bene habet: dii pium mouete bellum: est cæleste numẽ: es magne Iuppiter: haud frustra te patrem deũ hoĩumq; hac sede sacrauimus: Quid cessatis qrites: uosq; pres consulti arma capere diis ducibus? sic stratas legiones latinoꝝ dabo quẽadmodum legatũ iacentem uidetis. Assensu populi excepta uox consulis tantum ardoris animis fecit: ut legatos ꝓficiscentes cura magistratuum magis: q iussu consulis ꝓsequebanť: quã ius gẽtium ab ira ĩpetuq; hoĩum tegeret. Consensit & senatus bellũ: cõsulesq; duobus scriptis exercitibus p marsos pelignosq; ꝓfecti: adiũcto samnitiũ exercitu: ad Capuã: quo iã latini sociiq; cõuenerãt: castra locãt. Ibi ĩ qete utriq; cõsuli eadẽ diciť uisa spes uiri maioris quã humano habitu augustioriq; dicẽtis: ex una acie ĩperatorem: ex altera exercitum diis manibus: matriq; Terræ deberi utrius exercitus ĩperator legiones hostiũ superq; eas se deuouisset eius populi partisq; uictoriam fore. Hos ubi nocturnos uisus iter se cõsules contulerũt: placuit ad auerũcandam deum iram uictimas cædi: simul ut si ex eis eadẽ: quæ somno uisa fuerant: portẽderent: alteruter consulum fata impleret. Vbi responsa aruspicum insidenti iam animo tacitæ religioni cõgruerunt: tum adhibitis legatis tribunisq;: & ĩperiis deũ ꝓpalã expositis. ne mors uolũtaria cõsulis exercitũ in acie terreret: cõparãt iter se: ut ab utra parte cedere romanus exercitus cœpisset: ide se cõsul deuoueret ꝓ Po. Ro. qritibusq;. Agitatũ ét ĩ cõcilio ẽ: ut si q̃do unq; seuero ullũ ĩperio bellũ admĩstratum esset: tũc uti disciplina militaris ad priscos redigereť mores. Curam acuebat: quod aduersus latinos bellãdum erat: lingua: moribus: armoꝝ genere: institutis ante oĩa militaribus congruentes militẽs milibus: cen/ Consules ĩ hostes ducunt Atť ꝓdigiũ p qeteť ob latum

turionibus cẽturiones:tribuni tribunis cõpares collegæq; iisdem præsidiis sæpe iisdem manipulis per
mixti fuerant.Per hæc nequo errore milites caperent:edicunt consules neqs extra ordinem in hostem
pugnaret.Forte inter cæteros turmarum præfectos q exploratum in oẽs partes dimissi erant.T. Man
lius consulis filius super castra hostium cum suis turmalibus euasit:ut uix tæli iactu ab statione proxi/
ma abesset:ibi tusculani erant eqtes:perat.Genutius Metius uir tum genere iter suos:tum factis clarus
Is ubi romanos eqtes insignemq; inter eos p̃cedentem cõsulis filium:nam oẽs iterse utiq; illustres ui/
ri nouerant:cognouit:una ne ait turma romani cum latinis sociisq; bellum gesturi estis? quid iterea cõ
sules:quid duo exercitus consulares agent? Aderunt & tempore Manlius:inqt:& cum illis aderit lup/
piter ipe fœderum a uobis uiolatorum testis:qui plus põt polletq;.Si ad regillum lacum ad sacietetem
uestram pugnauimus:hic quoq; efficiemus ,pfecto ne nimis acies uobis:& collata signa nobiscum cor
di sint.Ad ea Genutius paululum ab suis equo prouectus:uis ne igit dum dies ista uenit: qua magno
conatu exercitus moueatis:interea tu ipse congredi mecum:ut nostro duorum iam hinc euentu cerna
tur quantum eques latinus romano præstet? Mouet ferocem animum iuuenis seu ira:seu detrectãdi
certaminis pudor:seu inexuperabilis uis fati:oblitus itaq; imperii patrii:consulumq; edicti præceps ad
id certamen agitur:quo uinceret an uinceretur:haud multum itereset.Equitibus cæteris uelut ad spe
ctaculum summotis:spacio:quod parui interiacebat campi aduersos cõcitãt equos: & cum ifestis cus/
pidibus concurrissent.Manlii cuspis super galeã hostis Metii trans ceruicem equi elapsa est: circũactis
deide equis:cum prior ad iterandum ictum Manlius cõsurrexisset:spiculum iter aures equi fixit:ad cu
Pugnat Manlii cõsulis filius ex in iussu patris Mãlius cõsul fi/ liũ secu ri pcus/ sit Mã/ liana i/ peria
ius uulneris sensum cũ equus prioribus pedibus erectis magna ui caput quateret: excussit equité: quẽ
cuspide parmaq; innixum attollentem se a graui casu:Manlius a iugulo ita:ut p costas ferrum emine/
ret terræ affixit:spoliisq; lectis ad suos reuectus cum ouante gaudio turma in castra:atq; deide ad p̃to/
rium ad patrẽ tendit ignarus fati futuri:q̃ laus an pœna merita eẽt.Vt me oẽs:inqt:pater:tuo sanguine
ortum uere ferrent:prouocatus equestria hæc spolia capta ex hoste cæso porto.Quod ubi audiuit con
sul:extemplo filium aduersatus concionem classico aduocari iussit:quæ ubi frequẽs conuenit. Quãdo
quidem:inquit:tu.T.Manlii:neq; imperium consulare:neq; maiestatem patriam ueritus aduersus edi/
ctum nostrum extra ordinem in hoste pugnasti:& q̃tum i te fuit disciplinam militarem:qua stetit ad
hanc diẽ romana res soluisti:meq; in eam necessitatẽ adduxisti:ut aut reipu.mihi:aut mei meorũq; ob
liuiscẽdum sic:nos potius nostro debito plectemur:quã respu.tanto suo dãno nosta peccata luat: triste
exẽplum:sed i poste& salubre iuuentuti erimus.Me qdem cum ingentia caritas libe&:: tum specimen
istud uirtutis deceptũ una imagie decoris i te mouet:sed cũ aut morte tua sanctiẽda sint cõsulũ iperia:
aut ipunitate in ppetuum abroganda:nec te quidẽ:siquid in te nostri sanguinis est: recusare censeam:
quin disciplinam militarem culpa tua prolapsam pœna restituas. Lictor deliga ad palum.Exanimati
oẽs tam atroci imperio:nec aliter. quam in se quisq; districtam cernẽtes securim metu magis:quã mo
destia quieuere.Itaq; uelut emerso ab admiratione aĩo cum silentio defixi stetissent:repente posteaquã
ceruice cæsa fusus est cruor tum libero conquestu coortæ uoces sunt:ut neq; lamentis:neq; execratiõi/
bus parceretur:spoliisq; contectum iuuenis corpus:quantum militaribus studiis funus ullum conce/
lebrari potest:structo extra uallum rogo concremaretur.Manliana iperia non in præsentia modo hor
renda:sed exempli etiam tristis in posterum essent:fecit tamen atrocitas pœnæ obedientem duci mili/
tem:præterq; quod uigiliæ custodiæq;:& ordo stationum intentioris ubiq; curæ erant:& in ultimo ẽt
certamine:cum descensum in aciem est:ea seueritas profuit:fuit enim ciuili maxime bello pugna simi/
lis:adeo nihil apud latinos dissonum ab romana repu. præter animos erat. Clypeis antea romani usi
sunt:deinde posteaquam stipendiarii facti scuta pro clypeis fecere:& quod antea phalanges similes ma
cedonicis:hoc postea manipulatim structa acies cœpit:esse:postremo in plures ordines instruebatur.
Ordo qd sit i acie Ha stati pri cipes Mãipu lus Ve/ xillum Triarii
Ordo enim sexagenos milites:duos centuriores uexillarium unum habebat.Prima acies hastati erãt
manipuli quindecim distantes inter se modicum spatium:manipulus leuis uicenos milites:aliam tur/
bam scutatorum habeat:leues autem: qui hastam tantum gessaq; gererent:uocabantur.Hæc prima
frons in acie florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat.Robustior inde ætas totidem ma/
nipulorum quibus principibus est nomen:hos sequebant scutati omnes insignibus maxime armis:
hoc.xxx.manipulorum agmen antepilanos appellabant:quia sub signis iam alii quindecim ordines lo
cabantur:ex quibus ordo unusquisq; tres partes habebat:earum unamquamq; primumpilum uoca/
bant:tribus ex uexillis constabat:uexillum . clxxxiii.homines erant.Primum uexillum triarios duce/
bat ueteranum militem spectatæ uirtutis:secundum rorarios minus roboris ætate factisq;:tertium ac
censos minimæ fiduciæ manu: eo & in postremam aciem reiiciebantur.Vbi his ordinibus exercitus
instructus esset:hastati oĩum primi pugnam inibant.Si hastati profligare hostem nõ possent:pede ps/
so eos retrocedentes in interualla ordinum principes recipiebant:tum principũ pugna erat:hastati se/
quebantur:triarii sub uexillis considebant:sinistro crure porecto:scuta inixa humeris:hastas sub ere/
cta cuspide in terra fixas:haud secus:quã uallo septa inhorreret acies;tenẽtes. Si apud principes quoq;
haud satis prospere esset pugnatum:a prima acie ad triarios sensim referebantur:inde rem ad triarios
redisse:cũ laborat:prouerbio increbruit.Triarii cõsurgentes ubi in iterualla ordinũ suorum principes
& hastatos recepissent:extemplo compressis ordinibus uelut claudebant uias:unoq; continente agmi/
ne iam nulla spe post relicta in hostẽ incidebant.Id erat formidolosissimum hosti:cum uelut uictos in
secuti:nouam repente aciem exurgentem auctam numero cernebant.Scribebantur hæ quattuor fere

legiones quinis millibus peditum: equitibus in singulas legiones trecentis: alterū tantum ex latino delectu adiiciebaē: q ea tempestate hostes erant romanis: eodemq; ordīe istruxerant aciem. Tum nec uexilla cum uexillis tantum: uniuersi hastati cum hastatis: principes cum principibus: sed cēturio quoq; cum cēturione si ordines turbati nō eēnt: concurrēdum sibi esse sciebat. Duo primipili ex utraq; acie inter triarios erant: Romanus corpore haud quaquā satis ualidus: cæterum strenuus uir perituſq; militiæ: Latinus uiribus ingens: bellatorq; primus: notissimi inter se: qa semp pares ordines duxerūt. Romano haud satis fidēti uiribus iam Romæ pmissum erat ab cōsulibus: ut subcenturionē sibi quē uellet: legeret: q tutareē eum ab uno destinato hoste: isq; iuuenis in acie oblatus ex cēturione latino uictoriam tulit. Pugnatum ē haud pcul a radicibus uesuui montis: qua uia ad Veserim ferebat. Romani cō fules: priusquā educerēt in aciem: īmolauerunt. Decio caput iecineris a familiari parte cæsum aruspex dicitur ostēdisse: alioquin acceptam diis hostiam eē: Manlium egregie litasse: Atqui bene habet: inquit decius: si a collega litatū est. Instructis: sicut ante dictū ē: ordinibus pcessere in aciem: Manlius dextero. Decius leuo cornu pērat. Primo utrinq; æquis uiribus eodē ardore animorum gerebatur res: deīde ab leuo cornu hastati romani non ferentes impessionem latinoꝝ se ad principes recepere. In hac trepidatione Decius consul. M. Valerium magna uoce inclamat: Deorum: inquit: ope Valeri opus ē: agedum pontifex publicus Po. Ro. præi uerba: quibus me pro legionibus deuoueam. Pōtifex eum togā prætexam sumere iussit: & uelato capite manu subter togam ad mentum exerta sup tælum subiectum pedibus stātem sic dicere: Iane: Iuppiter: Mars pater: Quirine bellona: Lares: diui Nouēsiles: dii Indigetes: dii quorum est potestas nostrorum hostiumq; diiq; manes uos præcor: ueneror: ueniam peto feroq;: uti populo romano: Quiritium uim uictoriamq; prosperetis: hostesq; populi romani: Quiritium terrore formidine morteq; afficiatis. Sicut uerbis nuncupaui: ita pro repu. Quiritium: exercitu: legionibus: auxiliis populi romani: Quiritium: legiones: auxiliaq; hostium mecum diis manibus deuoueo.

Hæc ita pcatus lictores ire ad. T. Manliū iubet: matureq; collegæq; se deuotū p exercitu nūciare: ipse incīctus cinctu gabino armatus in equū īsiluit: ac se in medios hostes īmisit. Conspectus ab utraq; acie aliq̄to augustior humano uisu sicut cælo missus: piaculū ois deoꝝ iræ: q pestē ab suis auersam ī hostes ferret. Ita ois terror pauorq; cū illo latus: signa primo latinoꝝ turbauit: deīde ī totā penitus aciē pualit. Euidētissimū id fuit: qđ quacūq; equo iuectus est: ibi haud iecus: quā pestifero sydere icti pauebāt: ubi uero corruit obrutus tælis: īde iam haud dubiæ consternatæ cohortes latinoꝝ fugā ac uastitatem late fecerūt: simul & romani exolutis religiōe ais uelut tum primū signo dato coorti pugnā integrā ædiderunt: nam & rorarii procurrebant inter antepilanos: addiderantq; uires hastatis ac principibus: & triarii genu dextero innixi nutū cōsulis ad cōsurgendū expectabāt. pcedente deīde certamine cū aliis partibus multitudo superare latinoꝝ: Manlius cōsul audito euentu collegæ cum ut ius fasq; erat: lachrymis nō: minus quā laudibus psecutus tā memorabilē mortē eēt: paulisper addubitauit: an cōsurgēdi triariis tēpus esset: deinde melius ratus īntegros eos ad ultimū discrimē seruari: accēsos a nouissima acie ante signa pcedere iubet. Qui ubi subiere extēplo latini tāq; idē aduersarii fecissent: triarios suos excitauerūt: q aliquādiu pugna atroci cū & semetipsi fatigassent: & hastas aut pfregissent: aut hebetassent pelleret ui tamē hostē debellatū iā rati puentūq; ad extremā aciē: tū cōsul triariis cōsurgite nunc: inquit: integri aduersus fessos: memores patriæ parentumq;: & coniugū ac liberorum: memores consulis pro uestra uictoria morte occubantis. Vbi triarii consurrexerūt integri refulgētibus armis: noua ex improuiso orta acies receptis in īterualla ordinū antepilanis: clamore sublato: principia latinorum perturbāt: hastisq; ora fodientes: primo robore uirorum cæso per alios manipulos uelut in ermes prope intacti euasere: tantaq; cæde prupere cuneos: ut uix quartam partē relinquerēt hostium: samnites quoq; sub radicibus montis procul instructi præbuere terrorem latinis. Cæterū īter omnes ciues socioſq; præcipua eius laus belli penes cōsules fuit: quoꝝ alter omnes minas piculaq; ab deis superis īferisq; ī se unū uertit: alter ea uirtute eoq; cōcilio in prælio fuit ut facile cōuenerit inter romanos latinosq;: qui eius pugnæ memoriam posteris tradiderunt: utrius partis. T. Manlius dux fuisset: eius futuram haud dubie fuisse uictoriam. Latini ex fuga se Minturnas contulerunt Castra secundum prælium capta: multique mortales: ibi uiui oppressi maxime campani. Decii corpus ne eo die inueniretur: nox quærētes oppressit: postero die inuentum inter maximam hostium stragem coopertum talis funusq; compar morti celebrante collega factum. Illud adiiciendum uidetur licere consuli dictatoriq; & prætori cum legiones hostium deuoueat: non utiq; se: sed quē uelit ex legione romana scriptum ciuem: deuouere: si is homo qui deuotus est: moritur probe factum uideri: ni moritur: tum signum septem pedes altū aut maius in terram defodi: & piaculum hostiā cædi: ubi illud signum defossum erit: eo magistratum romanum descendere fas non est. Sin autem sese deuouere uolet sicuti Decius deuoit: ni moritur: neque suum: neque publicum diuinum pure faciet. Qui sese deuouerit: Vulcano arma siue cui alii diuo uouere uolet: siue hostia: siue quo alio uolet: ius esto. Telo super quod stans consul pcatus est: hostem potiri fas non est: si potiatur Marti suo luet auribus piaculum fieri. Hæc & si omnis diuini humanique moris memoria aboleuit: noua peregrinaque omnia priscis ac petriis præferendo: haud ab re duxi uerbis quoq; ipsis: ut tradita nuncupataq; sunt. referre. Romanis post prælium demum factum samnites uenisse subsidio expectato euentu pugnæ apud quosdam auctores inuenio. Latinis quoque ab Lauinio auxilium dum deliberando terunt tempus uictis demum ferri cœptum: & cum iam portis prima signa: & pars agminis esset egressa: nuncio allato de clade latinorum cum conuersis signis retro in ur-

ex quot millibꝫ cōstaret exercitꝰ

Vbi cū latinus pugnatum

Atē deuouēdi formulam

Deuotꝰ Decius diis manibus cōcidit

T. Manlii laus

bem rediretur prætorem eorum nomine Milionium dixisse ferunt: pro paulula uia magnam mercedem romanis esse soluendam. Qui latinorum pugne superfuerant multis itineribus dissipati: cum se in unum conglobassent: Vescia urbs eis receptaculum fuit. Ibi in conciliis Numitius imperator eorum affirmando communem uere matrem belli utrāq; aciem pari cæde prostrauisse: uictoriaq; nomen tantū penes romanos esse: & cæteram pro uictis fortunam illos gerere: funesta duo consulum prætoria: alterum parricidio filii: alterum consulis deuoti cæde. Trucidatum exercitum omnem: cæsos astatos principesq;: stragem & ante signa & post signa factam: triarios postremo rem restituisse. Latinorum & si pari

Instauarant bellū latini

ter accisæ copiæ sint: tamen supplemēto uel Latium ppius eē uel Volscos: quā Romā. Itaq; si uideatur eis se ex latinis & ex uolscis populis iuuentute propere excita redituros festo exercitu Capuam: esse romanosq; nihil tum minus: quā plium expectantes nec opinato aduentu pculsuros. Fallacibus litteris circa Latium nomenq; Volscum missis: qa: q nō iterfuerunt pugnæ: ad credendū temere faciliores erant: tumultuarius undiq; exercitus raptim conscriptus conuenit. Huic agmini Torquatus cōsul ad Trifanum: iter Sinuessam Minturnasq; is locus est: occurrit: priusquā castris locus caperet: sarcinis utrinq; in aceruum coniectis: pugnatum debellatumq; est: adeo enim accisæ res sunt ut consuli uictorem exercitum ad populandos agros eorum ducenti: dederēt se omnes latini: deditionemq; eam campani sequerentur. Latium Capuaq; agro mulctati: latinus ager priuernati addito agro: & falernus: q populi campani fuerat: usq; ad Vulturnum flumen plebi romanæ diuiduntur: bina in Latio iugera ita ut dodrātem ex priuernati complerent data: terna in Falerno quadrantibus etiam pro longinquitate adiectis. Extra

Iteraq; latini uincunt

Ager latinis & cāpanis adimit

pœnam fuere latinorum laurentes campanorumq; equites: quia non desciuerant: Cum laurētibus renouari fœdus iussum: renouaturq; ex eo quot annis post diem decimum latinarum: Equitibus campanis ciuitas data: monumentumq; ut eēt: Aeneam tabulam in æde Castoris Romæ finxerunt: uectigal quoq; eis campanus populus iussus pendere in singulos quot annis: fuere autem mille & sexcenti denarii: nūmi quadrageni quini. Ita bello gesto: pecuniis pœnaq; pro cuiusq; merito persolutis. T. Mālius Romam redit: cui uenienti seniores tantū obuiam exisse constat: iuuētutem & tunc & omni uita deinde auersatam eum execratamq;. Antiates in agrum hostiensem ardeatem solonium incursiones fecerunt. Manlius cōsul: qa ipse per ualitudinem id bellum exequi neqerat: dictatorem. L. Papyriū Crassum: q tum forte erat ptor: dixit: ab eo magister eqtum. L. Papyrius Cursor dictus. Nihil memorabile aduersus antiates ab dictatore gestū ē: cū aliquot mēses statiua in agro antiate habuisset. Anno insigni uictoria de tot ac tam potentibus populis: ad hoc cōsulum alterius nobili morte: alterius sicut truci ita

Aemylius Mamercus P. philo cons.

claro ad memoriam iperio succesſere consules. T. Aemylius Mamercus: &. P. Philo: neq; in similē materiam rerum & ipsi aut suaq; req;: aut partium i repu. magis quam patriæ memores: latinos ob iram agri amissi rebellantes in cāpis fenectariis fuderūt: castrisq; exuerunt. Ibi publio: cuius ductu auspicioq; res gestæ erant: in deditionem accipiente latinos populos: quorum ibi iuuētus cæsa erat: Aemalius ad pedū exercitū duxit. Pedanos tuebat. Tybius prænestinus ueliternusq; populus: uenerant & ab Lanuuio Antiocq; auxilia. Vbi cū præliis quidē superior romanus esset ad urbē ipsam Pedum castraq; sociorum populoq;: quæ urbi adiuncta erant: dū integer labor restaret: bello infecto repente omisso consul quia collegæ decretū triumphū audiuit: ipse quoq; triūphi ante uictoriā flagitator Romā rediit. Qua cupiditate offensis patribus negantibusq; nisi Pedo capto: aut dedito triumphum. hinc alienatus ab senatu Aemylius seditiosum simile tribunatibus deinde consulatū gessit. Nā: neq; quoad fuit consul: criminari aqud populū patres destitit: collega haud quaq; aduersante: quia: & ipse de plebe erat: materiam aūt præbebat criminibus ager in latino falernoq; agro maligne plebi diuisus: & posteaq; senatus finire imperiū consulibus cupiens dictatorē aduersus rebellantes latinos dici iussit. Aemylius: cuius tū fasces erat collegā dictatorē dixit: ab eo magister equitum Iunius Brutus dictus. Dictatura popularis & orationibus in patres criminosis fuit: & quod tres leges secūdissimas plebi aduersas nobilitati tulit: unam ut plebiscita oēs quirites tenerent alterā: ut legum: quæ comitiis centuriatis ferrent: ante initū suffragium patres auctores fierent: tertiā ut alter utiq; ex plebe cum eo uentū sit: ut utrunq; plebeiū fieri liceret: censor crearet. Plus eo āno domi acceptū cladis a cōsulibus ac dictatore: quam ex uictoria eoq; bel-

Atē. leges populares L. Furio G. Menius cō.

licisq; rebus foris auctum imperium patres credebant. Anno in sequenti. L. Furio Camillo. C. Menio cōsulibus: quo insignitius omissa res Aemylio superioris anni consuli exprobrarēt. Pedum armis uiribusq; & omni ui expugnandū ac delēdum senatus fremit: coactiq; noui cōsules oībus eam rē præuerti proficiscūtur. Iam Latio is status erat req;: ut neq; bellum: neq; pacē pati possent: ad bellū opes deerāt pacē ob agri adempti dolorē aspernabātur: mediis cōsiliis standum uidebat. ut oppidis se tenerēt ne latifundia romanus cām belli haberet: & si cuius oppidi obsidio nunciata esset: undiq; ex oībus populis auxiliū obsessis ferret. Neq; tamē nisi admodū a paucis populis pedani adiuti sunt: tyburtes prænestiniq;: quoq; ager ppior erat. Pedū peruenere: Aricinos lanuuinosq;: & ueliternos ātiatibus uolscis se cōiūgentes ad asturæ flumē Menius improuiso adortus fudit: Camillus ad pedū cum tyburtibus maxie ualido exercitu maiore mole quanq; æque pspero euentu pugnat: Tumultum maxime repētina iter prælium eruptio oppidanoq; fecit: in quos parte exercitus conuersa Camillus non compulit solū eos intra mœnia: sed eodem etiam die cum ipsos auxiliaq; eoq; perculisset: oppidum scalis cepit. Placuit inde iam maiore conatu animoq; ab unius expugnatione urbis ad perdomādum Latium uictorē circūducere exercitum: nec quieuere anteq; expugnādo aut in deditionem accipiēdo singulas urbes Latium omne subegere. Præsidiis inde dispositis per recepta oppida Romā ad destinatum oīum consensu tri-

umphũ deceſſere:additus triumpho honos:ut ſtatuæ equeſtres eis rara illa ætate res in foro ponerẽ/
tur priuſq̃ comitia in inſequẽtẽ:annum conſules rogarent. Camillus de latinis populis ad ſenatum ret
tulit atq; ita diſſeruit. Patres cõſcripti qđ bello armiſq; in latio agendũ fuit:id iã deũ benignitate ac uir
tute militum ad finem uenit:cæſi ad Pedũ aſturamq; ſunt exercitus hoſtiũ oppida latina oĩa & Antiũ
ex uolſcis aut ui capta:aut recepta in deditionẽ præſidiis tenent ueſtris:Reliqua conſultatio eſt.quoni
am rebellando ſæpius nos ſollicitant:quonã modo perpetua pace quietos obtineamus dii ĩmortales:
ita uos potentes huius cõſilii fecerunt:ut ſit Latium:deinde an non ſit:in ueſtra manu poſuerint:ltaq;
pacẽ uobis: quod ad latinos attinet parare in perpetuum uel ſcæuiẽdo:uel ignoſcendo poteſtis. Vultis
crudeliter cõſulere in deditos uictoſq; licet delere omne Latium:uaſtas inde ſolitudines facere:unde
ſociali egregio exercitu per multa bella magnaq; ſæpe uſi eſtis. Vultis exemplo maiorũ augere rem ro
manam uictos in ciuitatẽ accipiendo materia creſcẽdi per ſummã gloriã ſuppeditat. Certe id firmiſſi/
mum longe imperiũ eſt:quo obediẽtes gaudent. Sed maturato opus eſt quicqd ſtatuere placet:tot po/
pulos inter ſpem metũq; ſuſpẽſos animi habetis:& ueſtrã itaq; de eis curã quãprimũ abſolui:& illorũ
aĩos dum expectatione ſtupẽt:ſeu pœna:ſeu beneficio præoccupari oportet: noſtrum.n.fuit efficere:
ut oĩum reꝝ uobis ad conſulẽdum poteſtas eſſet:ueſtrũ eſt decernere:quid optimum uobis reiq; pu/
blicæ ſit. Principes ſenatus relationẽ cõſulis de ſumma reꝝ laudare:ſed cum alioꝝ cauſa alia eẽt:ita ex/
pediri poſſe conſilium dicere:ut pro merito cuiuſq; ſtatueret:ſi de ſingulis nominatim referrent po/
pulis. Relatũ igitur de ſingulis decretumq; lanuuinis ciuitas data ſacraq; ſua reddita:cum eo ut ædes lo
cuſq; Soſpitæ Iunonis cõis lanuuinis municipibus cũ populo romano eſſet. Aricini nomentaniq; & pe
dani eodem iure quo lanuuini ciuitatem accepti. Tuſculanis ſeruata ciuitas: quam habebant:crimenq;
rebellionis a publica fraude in paucos auctores uerſum. In ueliternos ueteres ciues romanos:qđ toti/
ens rebellaſſent:grauiter ſcæuitũ:& muri deiecti:& ſenatus inde abductus:iuſſiq; trãs tyberim habita
re:ut eius qui cis tyberim depræhenſus eſſet:uſq; ad mille clarigatio paſſuũ eſſet:nec priuſquã ære per
ſoluto:is qui cepiſſet extra uincula captũ haberet. In agrũ ſenatoꝝ coloni miſſi: quibus aſcriptis ſpeciẽ
antiquæ frequẽtiæ Velitræ receperunt. Et Antium noua colonia miſſa:cum eo ut antiatibus permit/
teretur:ſi & ipſi aſcribi coloni uellẽt:naues inde longæ abactæ interdictũq; mare antiati populo eſt:&
ciuitas data. Tyburtes:prænestiniq; agro mulctati:neq; ob recens tantũ rebellionis cõmune cũ aliis la/
tinis crimen:ſed quod tedio imperii romani cũ gallis gente efferata arma quondam conſociaſſent. Cæ
teris latinis populis connubia:cõmertiaq;:& cõſilia inter ſe ademerunt. Campanis equitibus honoris
cauſa:quia cum latinis rebellare noluiſſent:fundaniſq; & formianis:quod per fines eoꝝ tuta pacataq;
ſemp fuiſſet uia:ciuitas ſine ſuffragio data. Cumanos ſueſſulanoſq; eiuſdem iuris conditioniſq; cuius
Capuam eſſe placuit. Naues antiatium partim ĩ naualia Romæ ſubductæ:partim ĩcenſæ:roſtriſq; aeꝝ
ſuggeſtum:in foro extructum adornari placuit:roſtraq; id tẽplum appellatũ. C. Sulpicio Lõgo. P. Elio
Peto conſulibus cum omnia:nõ opes magis romanæ:quam beneficiis parta gratia bona pace obtine/
rent: ĩter ſidicinos aurũcoſq; bellum ortum. Aurunci a. T. Manlio conſule in deditionem accepti nihil
deinde mouerãt:eo petendi auxilii ab romanis cauſa iuſtior fuit:ſed priuſquã cõſules ab urbe: iuſſerat
enim ſenatus defendi auruncos:exercitum adducerẽt:fama affertur auruncos oppidum deſeruiſſe:p
fugoſq; cũ cõiugibus ac liberis Sueſſam cõmuniſſe:q nũc Aurũca appellata:mœnia antiq eoꝝ urbeq;
a ſidicinis deletã. Ob ea ifenſus cõſulibus ſenatus:quoꝝ cũctatiõe ꝑditi ſocii eẽnt:dictatorẽ dici iuſſit.
Dictus ẽ Claudius regillẽſis magiſtrũ eqtũ. C. Claudiũ Hortatorẽ dixit. Religio ĩde iniecta de dictato/
re:& cum augures uitio creatũ uideri dixiſſent:dictator magiſterq; eqtum ſe magiſtratu abdicarunt.

Eo anno Minutia ueſtalis ſuſpecta primo ꝑ mundioꝛẽ iuſto cultu iſimulata: deide apud põtifices
ab ĩdice ſeruo:cũ decreto eoꝝ iuſſa eẽt ſaci is abſtinere:familiãq; in ptãte habere:facto iudicio uiua ſub
terrã ad portã collinã dextera uia ſtrata defoſſa:ſcelerato campo ab ĩceſto id ei loco nomen factũ. Eodẽ
anno, Q. Publius Philo ꝓtor primũ de plebe:aduerſante Sulpicio cõſule:q negabat rõnem eius ſe ha/
bituꝝ:eſt factus:ſenatuq; cũ in ſummis iperiis: id nõ obtinuiſſet minus in ꝓtura ĩtendẽte. Inſeqns an/
nus. L. Papyrio Craſſo: Ceſone Duilio cõſulibus Auſonũ magis nouo:quã magno bello fuit iĩgnis:ea
gens Cales urbẽ ĩcolebat:ſidicinis finitimis arma cõiũxerat:unoq; ꝑlio haud ſane memorabili duoꝝ
populoꝝ exercitus fuſus: ꝑpinqtate urbiũ ad fugã ꝑnior:& in fuga ipſa tutior fuit:nec tamen omiſſa
eius belli cura ꝓfibus:qa toties iã fidicini aut ipſi mouerãt bellũ:aut mouẽtibus auxiliũ tulerant:aut cã
armoꝝ fuerãt. Itaq; oĩ ope ãnixi ſunt:ut maximũ ea tẽpeſtate ĩperatoꝝ. M. Valeriũ Coruinũ cõſulem
q̃rt. fecerãt:collegã additus Coruino. M. Attilius Regulus:& ne forte caſu erraret:petitum a cõſulibus
ut extra ſortẽ Coruini ea ꝑuincia eẽt. Exercitu uictore a ſupioribus cõſulibus accepto: ad Cales: unde
bellũ ortũ erat: ꝓfectus: cum hoſtes ab ſuperioris ẽt certaminis memoria pauidos clamore atq; ĩpetu
prio fudiſſet:mœnia ipſa oppugnare eſt aggreſſus:& militũ qdem is erat ardor:ut iã ĩde cũ ſcalis ſucce
dere ad muros uellẽt:euaſuroſq; cõtẽderẽt. Coruinus:qa id arduũ factu erat:labore militũ potius:quã
piculo peragere ĩceptum uoluit. Itaq; & aggeꝛẽ:& uineas egit:turreſq; muro admouit. q̃rũ uſum for/
te oblata opportunitas præuenerit. Nãq; M. Fabius captiuus romãus:cum ꝑ negligẽtiã cuſtodũ feſto
die uinculis ruptis ꝑ murũ ĩter opera romanoꝝ a religata ad pinnam muri reſte ſuſpẽſus manibus ſe
demiſiſſet:perpulit imperatorẽ ut uino epuliſq; ſopitos hoſtes aggrederet:nec maiore certamĩe capti
cum urbe auſones ſunt:quã acie fuſi erãt:præda capta ĩgens eſt:ꝑfidioq; ĩpoſito Calibus:reductæ Ro/
mam legiões :conſul ex ſenatuſcõſulto triumphauit. & ne Attilius expers gloriæ eſſet:iuſſi ambo cõ/

Clariga
tio. i. ꝑ
duellio
nũ đcla
ratio ut
ultra
mille
paſſus
ꝑ hoſti
bus ha/
berent
Roſtra
C. Sul/
picius
P. Elius
conſ.

Minu/
tia ue/
ſtalis

L. Papy
rius du
illio cõſ.
M. Vale
riuſ. M.
Attiliuſ
conſ.

ſules aduerſus ſidicinos ducere exercitum dictatorem ante ex ſenatuſconſulto conitioꝝ habendoꝝ cā
dixerunt.L.Aemilium Mamercum:is magiſtrum eqtum.Q.Publium Philonem dixi.Dictatore co/
mitia habēte:cōſules creati ſunt.T.Veturius:Sp.Poſthumius.Et ſi belli pars cum ſidicinis reſtabat:ta/
Cales men ut beneficio ꝓuenirent deſyderium plebis:de colonia deducenda Cales rettulerunt:factoq; ſena/
tuſcōſulto ut duomillia qngenti hoīes conſcriberēt:tres uiros coloniæ deducēdæ: agroq; diuidūdo
creauerūt Ceſonem Duilium.T.Quintium.M.Fabium:nam deide cōſules a ueteribus exercitu acce/
pto īgreſſi hoſtium fines populādo uſq; ad mœnia atq; urbem ꝓuenerunt.Ibi qa īgenti exercitu com
parato ſidicini & ipſi ꝓ extrema ſpe dimicaturi enixe uidebant:& Samnium fama erat cōciri ad bellū
dictator a conſulibus ex auctoritate ſenatus dictus.P.Cornelius Ruffinus magiſter eqtum.M. Anto/
nius.Religio deide īceſſit uitio hos creatos:magiſtratuq; ſe abdicauerūt:& qa peſtilētia ſecuta ē uelut
oīb⁹ eo uitio contactis auſpicii:res ad īterregnum rediit.Ab īterregno inito ꝓ qntum demū īterregē
L. Cor/ M.Valerium Coruinum creati conſules.L.Cornelius iterum &.Gn.Domitius tranqllis rebus fama
nelius gallici belli ꝓ tumultu ualuit:ut dictatorem dici placeret dictus.M.Papyrius Craſſus:& magiſter eq/
Gn.Do tum.P.Valerius Publicola:a qbus cum delectus ītentius:quam aduerſus finitima bella haberetur: ex/
mitius ploratores miſſi attulerunt qeta oīa apud gallos eſſe.Samnium quoq; iam alteꝝ annum turbari no/
conſul. uis cōſiliis ſuſpectum erat:eo ex agro ſidicino exercitus romanus nō ē deductus.Cæteꝝ ſamnites bel/
lum Alexādri epirēſis ī Lucanos traxit:q duo populi aduerſus regē excurſionē a Pæſto facientē ſignis
collatis pugnauerūt:eo certamīe ſupior Alexāder:īcertū q̄ fide culturus:ſi pinde cætera ꝓceſſiſſent:pa
cem cū romanis fecit.Eodē āno cēſus actus:nouiq; ciues cenſi:tribus ꝑp eos additæ Metia:& Scaptia.
Cenſores addiderūt.Q.Philo.Sp.Poſthumius.Romani facti accerrani lege ab.L.Papyrio ꝓtore lata:q̄
ciuitas ſine ſuffragio data.Hæc eo āno domi militiæq; geſta.Fœdus īſeq̄ns ānus ſeu intēperie cæli: ſeu
M.Cla/ humana fraude fuit.M.Claudio Marcello.T.Valerio cōſulibus:Flaccum:Potitūq; uarie ī ānalibus co/
udius gnomē cōſulibus īuenio:cæteꝝ in eo parui refert:qd ueri ſit:illud ꝓuelim:nec oēs auctores ſunt pro/
T. Vale ditum falſo eſſe:uenenis abſumptos:quoꝝ mors īfamē annum peſtilētia fecerit:ſicut proditur: tamē
rius cō. res ne cui auctorum abrogauerim fidem:exponenda eſt.Cum primores ciuitatis ſimilibus morbis
eodem ferme oēs euentu morerentur:ancilla quædam ad.Q.Fabiū Maximū ædilem curulē īdicatu/
ram ſe cām publicæ peſtis ꝓfeſſa eſt:ſi ab eo ſibi fides data eēt:haud futuꝝ noxæ īdicium.Fabius cōſe
ſtī rē ad conſules:cōſules ad ſenatū referūt:conſenſuq; ordinis fides īdici data.Tum patefactum mulie
bri fraude ciuitatem præmi:matronaſq; ea uenena coquere:& ſi ſe ſeq extemplo uelint:manifeſto de/
prehendi poſſe.Secuti indicem:& coquentes quaſdam medicamenta:& recondita alia inuenerunt:
quibus in forum delatis:&.xx.matronis:apud quas deprehenſa erant per uiatorem accitis:duæ ex eis
Cornelia ac Seruilia patritiæ urtaq; gentis cū ea medicamenta ſalubria eſſe contēderent:ab confutante
indice bibere iuſſæ:ut ſe falſum cōmentū arguerent:ſpatio ad colloquēdū ſumpto cū ſummoto popu
lo in conſpectu oīum rem ad cæteras retuliſſent:haud abnuentibus & illis bibere:epoto medicamen/
to ſuametipſæ fraude oēs interierūt:cōprehenſe extemplo eaꝝ comites magnū numeꝝ matronaꝝ in
dicauerūt:ex qbus ad.c.lxx.damnatæ.Neq; de ueneficiis ante eam diē Romæ quæſitū eſt:ꝓdigii ea res
loco habita:captiſq; magis mētibus:quam conſceleratis ſimilis uiſa.Itq; memoria ex annalibus repeti
Attur ta in ſeceſſionibus quondā plebis clauū ab dictatore fixum:alienataſq; diſcordia mentes hoīum eo pia/
Quæ/ culo cōpotes ſui feciſſe.dictatorē claui figendi cauſa creari placuit creatus.G.Quintilius magiſtrū equi/
ſtioné tum.L.Valerium dixit:qui fixo clauo magiſtratu ſe abdicarūt.Creati conſules.L.Papyrius Craſſus ite/
de uene rum.L.Plautius Venox:cuius principio anni legati ex Volſcis ſidicini & lucani Romā uenerunt:oran/
ficiis tes ut in fidem acciperēt:ſi a ſamnitiū armis defenſi eſſēt:ſe ſub imperio populi romani fideliter at
L. Papy q; obediēter futuros.Miſſi tū ab ſenatu legati denunciatūq; ſamnitibus:ut eoꝝ populoꝝ finibus uim
rius.L. abſtinerēt: ualuitq; ea legatio nō tā quia pacē uolebāt ſamnites q̄ quia nōdū parati erāt ad bellū.Eodē
Plauci⁹ anno priuernas bellū initū:cuius ſocii fundani dux etiā fundanus fuit Vitrubius Vaccus uir non domi
conſ. ſolū:ſed etiam Romæ clarus:ædes fuere in palatio eius:quæ Vacci prata diruto ædificio publicatoque
ſolo appellata.Aduerſus hūc uaſtantē effuſe ſetinū:norbanūq;:& coranū agrū.L.Papyrius ꝓfectus ha/
ud ꝓcul caſtris eius conſedit.Vitrubio nec ut uallo ſe teneret aduerſus ualidiorē hoſtem ſana cōſtare
mens:nec ut lōgius a caſtris dimicaret aīus ſuppetere uix tota extra portā caſtroꝝ explicata acie:fugam
magis retro:quā prælīū:aut hoſtem expectāte milite:ſine cōſilio:ſine audatia depugnat:& ut leui mo/
mento nec ambigue ē uictus:ita breuitate ipſa loci faciliq; receptu in tā ꝓpinqua caſtra:haud ægre mi/
litem a multa cæde eſt tutatus:nec fere quiſq; in ipſo certamine:pauci in turba fugæ extremæ:cū:in ca/
ſtra ruerent:cæſi:primiſq; tenebris priuernū inde petitum agmine trepido:ut muris potius quā uallo
ſeſe tutarent:aPriuerno Plautius alter conſul:peruaſtatis paſſim agris:prædaq; abactaq;:in agrū funda
num exercitū inducit:ingredienti fines ſenatus fundanoꝝ occurit:negant ſe ꝓ Vitrubio ſectamq; eius
Carce/ ſecutis precatū ueniſſe:ſed ꝓfundano populo:quē extra culpam belli eſſe ipſum Vitrubium indicaſſe:
res cir/ cum receptaculū fugæ Priuernum habuerit nō patriā Fundanos:priuerni igit hoſtes populi romani
co quærendos perſequēdoſq; eē qui ſimul a fundanis ac romanis utriuſq; patriæ īmemores defecerunt.
Fundanis pacē eſſe:& aīos romanos:& gratā memoriā acceptæ ciuitatis:orare ſe conſulē:ut bellū ab i/
noxio populo abſtineat agros:urbē corpora ipſoꝝ:cōiugumq;:ac liberoꝝ ſuoꝝ in ptāte populi roma/
ni eſſe futuraq;:Collaudatis fundanis:conſul litteriſq; Romam miſſis:in officio fundanos eſſe:ad Pri/
uernum flexit iter:prius animaduerſum in eos qui capita coniurationis fuerant a cōſule:ſcribit Clau/

dius ad.cccl.ex cõiuratis uinctos Romã missos:eãq; deditionẽ a senatu nõ acceptã qđ egenũ atq; humilium pœna defungi uelle fundanũ populũ cẽsuerit.Priuernũ duobus cõsularibus exercitibus cũ obsiderẽt.alter cõsul comitioꝝ cã Romã reuocatus.Carceres eo ãno ĩ circo primũ statuti.Nondũ pfũctos cura priuernatis belli tumultus gallici fama atrox iuasit haud ferme unq̃ neglecta pribus.Extẽplo igit̃ L.æmy
cõsules noui.L.Aemylius Mamercus:&.Gn.Plautius eo ipso die Kalẽ.qntilibus:quo mgĩratus inierũt lius.C.
cõparare ĩter se ꝓuincias iussi:Mamercus:cui gallicũ bellũ euenerat:scribere exercitũ sine ulla uacatio/ Plautio
nis uenia:qn opificũ quoq; uulgus & selluſari minime militiæ idoneũ genus exciti dicunt.Veioſq; in/ cons.
gens exercitus cõtractus ut inde obuiã gallis iret:lõgius discedi:ne alio itinere hostis falleret:ad urbem
incedẽs nõ placuit.Paucos deĩde post dies satis explorata tpis eius qete a gallis Priuernũ ois cõuersa uis
Duplex ĩde fama est alii ui captã urbẽ Vitrubiũq; uiuũ in ptãtem uenisse:alii priusq̃ ultima adhiberẽt
uis ipsum se in deditionẽ cõsulis caduceũ ꝑferentis ꝓmisisse auctores sunt.Vitrubiũq; ab suis traditum
Senatus de Vitrubio priuernatibusq; cõsultus consulẽ Plautiũ dirutis Priuerni muris:præsidioq; uali
do ĩposito:ad triumphũ accessit.Vitrubiũ in carcerẽ asseruari iussit:quoad cõsul redisset: tũ uerberatũ
necari:ædes eius:quæ essent in palatio:diruendas:bona Semonilano censuerũt cõsecrãda quodq; æris
ex eis redactũ est:ex eo ahenei orbes facti:positi in sacello Semonilani aduersus ædẽ Quirini.De senatu
priuernate ita decretũ ut q senator Priuerni post defectionem ab romanis mansisset: trans tyberim ea/
dẽ lege:qua ueliterni habitaret.His ita decretis usq; ad triumphũ Plautii silentiũ de priuernatibus fuit
post triũphũ cousul necato Vitrubio sociisq; eius noxiæ apud satiatos iã suppliciis nocẽtiũ tutam men
tionẽ de priuernatibus ratus:quoniã defectionis auctores:inquit:meritas pœnas & ab diis immortali/
bus:& a uobis habẽt patres cõscripti:quid placet de ĩnoxia multitudine fieri?æquidẽ & si meæ patres
exquirẽdæ magis sniæ:quam dandæ sunt tamẽ cũ uideã priuernates uicinos samnitibus eẽ unde nũc
nobis ĩcertissima pax est: q̃ minimũ iraꝝ ĩter nos illosq; relinq uelim.Cũ ipsa per se res anceps eẽt,put
cuiusq; ingentiũ erat atrotius mitiusue suadẽtibus: tũ ĩcertiora oĩa unus ex priuernatibus legatis fecit
magis cõditionis:ĩ qua natus esset:quã præsentis necessitatis memor:q interrogatus a quodam tristio
ris sententiæ auctore:quã pœnam meritos priuernates cẽseret:eam:inquit:quã merẽtur:qui se liberta
te dignos censent. Cuius cũ feroci respõso ifestiores factos uideret cõsul:eos:q ante priuernatium cãm
ĩpugnabant:ut ipse benigna ĩterrogatione mitius respõsum eliceret:quid si pœnã:inquit:remittimus
uobis qualẽ nos pacem uobiscũ habituros sperem⁹? Si bonã dederitis:ĩquit:& fidelẽ & ꝑpetuã:si ma
lam haud diuturnã.Tũ uero minari nec id ãbigue priuernatẽ quidã:& illis uocibus ad rebellãdũ incita
ri pacatos populos.Pars melior senatus ad meliora responsa trahere:& dicere uiri & liberi uocẽ auditã Atẽ.cõ/
an credi posse ullum populũ aut hoiem deniq; ĩ ea conditione:cuius eũ peniteat:diutius:quam necesse tumax
sit:mansuꝝ?ibi pacem esse fidam:ubi uoluntarii pacati sint:neq; eo loco:ubi seruitutẽ esse uelint:fidẽ priuer/
sperandã esse.In hanc sentẽtiam maxime consul ipse inclinauit aios:idẽtidem ad principes sniaꝝ cõsu/ natis re
lares uti exaudiri posset a pluribus dicendo eos demũ:qui nihil preterq̃ de libertate cogitãt dignos esse spõsum
qui romani fiant.Itaq; & in senatu causam obtinuere:& ex auctoritate patrũ latum ad populum est:ut
priuernatibus ciuitas daret.Eodem anno Anxur trecenti in coloniam missi sunt:bina iugera agri acce
perunt.Secutus est annus nulla re belli domiue insignis.P.Plautio Proculo.P.Cornelio Scapula con P.Plau/
sulibus: preterq̃ quod Fregellæ (signioꝝ is ager:deĩde uolscoꝝ fuerat) colonia deducta:& populo ui/ tius.P.
sceratio data a.M.Flauio in funere matris.Erant:qui per speciem honorãdæ patentis meritam merce Corne/
dem populo solutã interpretarentur:quod eũ die dicta ab ædilibus crimine stupratæ matris familiæ liuſ cõſ.
absoluisset.Data uisceratio in ptẽritã iudicii gratiã honoris ẽt cã fuit:tribunatuq; plebei ꝓximis comi
tiis absens petẽtibus ꝑferẽt.Palæpolis fuit haud ꝓcul inde:ubi nũc Neapolis sita ẽ:duabus urbibus po/ Palæ/
pulus idẽ habitat:Cumis erãt oriũdi:Cumani Chalcide euboica originẽ trahũt.Classe q̃ aduecti ab do polis
mo fuerãt:multũ in ora maris eius:qđ accolũt:potuere.Prĩo in ĩsulas Aenariã & Pithecusas egressi:de/
inde in cõtinentẽ ausi sedes trãsferre.Hæc ciuitas tũ suis uiribus:tũ samnitiũ ĩfida aduersus romãos so
cietate fræta:siue pestilẽtia:q̃ romanã urbẽ adhorta nũciabat̃ fidens:multa hostilia aduersus romanos
agrũ cãpanũ falernũq; ĩcolentes fecit.Igit̃.L.Cornelio Lẽtulo.P.Philone itemq; cõsulibus fœcialibus Pa/ L. Cor/
læpolin ad res repetẽdas missis:cũ relatũ eẽt a græcis gente lingua magis strenua:quã factis ferox respõ nelius
sum:ex auctoritate patrũ populus palæpolitanis bellũ fieri iussit.Inter cõsules ꝓuinciis cõparatis:bello P.Philo
græci ꝑsequẽdi Publio euenerũt.Cornelius altero exercitu samnitibus:si q̃ se mouerent.oppositus: fa/ cons.
ma aũt erat defectioni cãpanoꝝ ĩminentes admoturos castra:ibi optimũ uisum Cornelio statiua hẽre
Ab utroq; cõsule exiguã spem pacis cum samnitibus eẽ certior fit senatus.Publius duomillia nolanoꝝ
militũ & q̃ttuor samnitiũ:magis nolanis cogẽtibus:quã uoluntate græcoꝝ recepta Palæpoli miserat.
Romæ compertũ ẽ delectũ indictũ a magistratibus:uniuersum Samniũ erectũ:ac uicinos populos pri
uernatẽ fundanũq; & formianũ haud ambigue sollicitari.Ob hæc cũ legatos mitti placuisset: prius ad
samnitis: q̃ bellum fieret:respõsum reddit̃ a samnitibus ferox:ultro icusabãt iniurias romanoꝝ: neq;
eo negligentius ea:q̃ ipsis obiicerent̃:purgabãt:haud ullo publico cõsilio auxilioue iuuari græcos: nec
fundanũ formianũue a se sollicitatos:qppe minime pœnitere se uiriũ suaꝝ:si bellũ placeat. Cæteꝝ nõ
posse dissimulare:ægre pati ciuitatẽ samnitium:qđ Fregellas ex uolscis captas dirutasq; ab se restitue/ Fregel/
rit romanus populus:coloniãq; in samnitiũ agro ipositam:quã coloni eoꝝ Fregellas appellent: eam se læ
cõtumeliã iniuriãq; nisi ab iis:q fecerit:demat̃:ipsos omni ui depulsuros eẽ.Cum romanus legatus ad
disceptãdum eos ad cõmunes socios atq; amicos uocaret.Quid perplexe agimus:ingt;?nĩa certamina

romani nō uerba legatoꝝ nec hoīum qſquā diſceptator:ſed cāpus cāpanus:in quo concurrēdū ē:& arma & cōmunis mars belli decernet.Proinde īter Capuā Sueſſulāq; caſtra caſtris cōferamus:& Samnis Romanus ne īperio Italiā regat:decernamus.Legati romanoꝝ tum ſe nō quo hoſtis uocaſſet:ſed quo impatores ſui duxiſſent:ituros eē reſponderūt.Iam Publius īter Palæpolin Neapolinq; loco opportūe capto diremerat hoſtibus ſocietatē auxilii mutui:q̄ ut qſq; locus p̄mereť:īter ſe uſi fuerāt.Itaq; cū & comitioꝝ dies īſtaret:& Publiū īminētem hoſtiū muris auocari ab ſpe capiēdæ ī dies urbis haud e republica eēt:actū cum tribunis ē:ad populū ferrēt:ut cū.P.Philo cōſulatu abiſſet:,pcōſul rē gereret: quoad debellatū cū græcis eēt.L.Cornelio:qa ne eū qdē in Sāniū iā īgreſſum reuocari ab īpetu belli placebat: litteræ miſſæ ut dictatorē comitioꝝ cā diceret:dixit.M.Claudiū Marcellū:ab eo magiſter eqtū dictus Sp.Poſthumius.Nec tamē ab dictatore comitia ſunt habita:qa uitio ne creatus eſſet:ī diſquiſitionē uenit:conſulti augures uitioſum uideri dictatorem pronūciauerunt.Eam rem tribuni ſuſpectam īfamēque criminando fecerunt:nam neq; facile fuiſſe id uitium noſci cum conſul oriente nocte ſilentio diceret dictatorem neq; ab conſule cuiquam publice priuatimq; de ea re ſcriptum eſſet:nec quemquam mortalium extare:qui ſe uidiſſe:aut audiuiſſe quid dicat quod:auſpitium dirimeret:neq; augures diuinare Romæ ſedentes potuiſſe quid in caſtris conſuli uitii euenīſſet:cui non apparere quod plebeius dictator ſit dictus:id uitium auguribus uiſum?Hæc aliaq; ab tribunis ne quicq̄ iactata:tamē ad īterregnum res redit:dilatiſq; alia atq; alia cauſa comitiis:quartuſdecimus demū interrex.Lucius Aemylius conſules creat.C.Petilium.Lutium Papyriū Mugilanum Curſorē in aliis annalibus inuenio:Eo dem anno Alexandriam in Aegypto proditū conditam.Alexandrumq; Epiri regem abexule lucano interfectum ſortes dodonæi louis euentu affirmaſſe. Accito ab tarentinis in Italiā data dictio erat caueret acheruſiā aquā Pandoſiamq; urbem:ibi fatis eius terminū dari:eoq; ocius tranſmiſſit in Italiam ut quā maxime procul abeſſet urbe Pandoſia in Epiro & acheronte amni:quē ex Moloſſide defluentem in ſtagna inferna accipit theſportius ſinus.Cæteꝝ ut ferme ſugiendo in media fata ruitur:cū ſæpe brutias lucanaſq; legiones fudiſſet.Heracleam tarentinoꝝ coloniam Conſentiam ex lucanis Sipontumq; brutioꝝ coloniam ac Erniam:alias inde meſſapioꝝ & lucanoꝝ cepiſſet urbes:& trecētas familias illuſtres in Epirum:quas obſidū numero haberet:miſiſſet:haud procul Pandoſia urbe īminente lucanis ac brutiis finibns tris tumulos aliquātum inter ſe diſtantes inſedit:ex quibus excurſiōes in omnem partē agri hoſtilis faceret:& ducētos ferme lucāoꝝ exules circa ſe ,pfidis habebat:ut:plæraq; eius generis ingenia ſunt cū fortuna mutabilem gerentes. fidē:imbres continui campis oībus inundantes cū interclusiſſent trifariam exercitū a mutuo inter ſe auxilio:duo præſidia:quæ ſine rege erant:improuiſo hoſtiū aduentu opprimuntur:deletiſq; eis ad ipſius obſidionem omnes conuerſi:inde ab lucanis exulibus ad ſuos nuncii miſſi ſunt:pactoq; reditu promiſſum eſt regem aut ujuū aut mortuum in poteſtatem daturos.Cæteꝝ cum delectis ipſe egregium facinus auſus per medios erumpit hoſtes:& ducem lucanoꝝ cōminus congreſſum obtruncat.contrahenſq; ſuos ex fuga palatos peruenit ad amnem ruinis recentibus pontis:quē uis aquæ abſtulerat indicantē iter quē cum in certo uado tranſiret agmē feſſus metu ac labore miles increpans nomē abominandū fluminis iure achreos uocaris īquit.Quod ubi ad aures accidit regis adiecit extemplo animū fatis ſuis:ſubſtititq; dubius an tranſiret Tum Sotinius miniſter ex regiis pueris:quid in tanto diſcrimine periculi cunctaretur :interrogans:indicat lucanos inſidiis q̄rere locū:qđ ubi reſpexit rex:procul grege facto uenientes ſtringit gladiū: & permediū amnem trāſmittit equū. Iamq; in uadū egreſſum eminus ueruto lucanus exultās figit:lapſum īde cū inhærentē tælo corpus exanime detulit amnis in hoſtium p̄ſidia.Ibi fœda laceratio corporis facta:nāq; p̄ciſo medio partem Cōſentiā miſere pars ipſis retēta ad ludibriū:q̄ cū iaculis ſaxiſq; ,pcul īceſſereť:mulier una ultra human aꝝ iraꝝ fidem ſæuiēti turbe īmixta ut parūper ſuſtinerēt p̄cata:flens ait uiꝝ ſibi liberoſq; captos apud hoſtes eē:ſperare corpore regio utcūq; mulctato ſe ſuos redemptura.Is finis lacerationi fuit:ſepultum q; Cōſentiæ:qđ membroꝝ reliquū fuit:cura mulieris unius:oſſāq; Metapōtum ad hoſtes ſmiſſa:īde Epirū deuecta ad Cleopatrā uxorē:ſororēq; Olympiadē:quaꝝ mater magni Alexandri altera:ſoror altera fuit.Hæc de Alexādri epirēſis triſti euētu:q̄q̄ romano bello fortuna cū abſtinuit:tamē qa in Italia bella geſſit:paucis dixiſſe ſatis ſit.Eodem anno lectiſterniū Romæ qnto poſt cōditam urbem:iiſdem qbus ante placādis habitū eſt diis.Noui deīde cōſules iuſſu populi cū miſiſſent: q̄ indicerēt ſamnitibus bellū:ipſi maiore conatu:quā aduerſus græcos cūcta parabāt:& alia noua nihil tū aīo tale agitātibus acceſſerūt auxilia.Lucani atq; appuli:qbus gētibus nihil ad eam diē cū Ro.Po. fuerat in fidem uenerūt arma uiroſq; ad bellum pollicentes:fœdere ergo in amicitiā accepti.Eodem tpe ēt in Samnio res ,pſpere geſta:tria oppida in ptātem uenerūt:Alife:Callirife:Ruffrium:aliuſq; ager prīo aduentu conſulū longe lateq; eſt puaſtatus.Hoc bello tam ,pſpere cōmiſſo:bello quoq; alteri: quo græci obſidebanť:iam finis aderat:nam p̄terq̄ qđ īterſeptis munimentis hoſtiū pars parti abſciſſa eēt: fœdiora aliquāto ītra muros iis:qbus hoſtis territabat:patiebanť:& uelut capti a ſuiſmetipſis p̄ſidiis:indigna iam liberis quoq; ac cōiugibus:& q̄ captaꝝ urbium extrema ſunt:patiebanť.Itaq; cū & a Tarento & a ſamnitibus fama eēt noua auxilia uentura ſamnitium pluſq̄ uellent ītra mœnia eſſe rebanť:tarētinoꝝ iuuentutem græci græcos haud minus p quos ſamniti nolanoq;:quā ut romanis hoſtibus reſiſterent expectabāt.Poſtremo leuiſſimū maloꝝ deditio ad romanos uiſa.Charilaus & Nymphius prīcipes ciuitatis cōmunicato īter ſe cōſilio partes ad rem gerendā didiſere.ut alter ad īperatorē romanoꝝ trāſfugeret:alter ſubſiſteret ad p̄bendam opportunā conſilio urbem. Charilaus fuit:q; ad.P.Philonem uenit:

C. Petilius.L. Papyrius conſ.

Alexandri Epirenſis īterfectus

Comētū priuatæ mulieris

& qđ bonũ fauſtum felixq; palæpolitanis populoq; romano eẽt:tradere ſe ait mœnia ſtatuiſſe:eo facto utrũ ab ſe ꝓdita an ſeruata patria uideaẽ:in fide romana poſitũ eſſe:ſibi priuatim nec paciſci quicq; nec petere:publice petere:quã paciſci magis:ut ſi ſucceſſiſſet inceptũ:cogitaret populus romanus potius cũ q̃to ſtudio piculoq; reditum in amicitiã ſuam eſſet:quã qua ſtulticia & temeritate de officio deceſſum. Collaudatus ab impatore triamillia militum ad occupãdam eã partẽ urbis:quã ſamnites ĩſidebãt accepit:p̃ſidio ei. L. Quĩtius tribunus militũ p̃poſitus. Eodem tpe & Nymphius p̃torem ſamnitium arte aggreſſus ꝓpulerat:ut quoniã oĩs romanus exercitus aut circa Palæpolin:aut in Samnio eẽt: ſineret ſe claſſe circũuehi ad romanũ agrum:nõ oram mõ maris:ſed ipſi urbi ꝓpinqua loca depopulatuꝝ:ſed ut falleret nocte ꝓficiſcendũ eẽ:extẽploq; naues deducẽdas. Quod quo maturius fieret:oĩs iuuẽtus ſamnium p̃ter neceſſariũ urbis p̃ſidium ad littus miſſa. Vbi dum Nymphius ĩ tenebris:& multitudine ſemetipſa ĩpediente:ſedulo aliis alia ĩperia turbans terit tẽpus: Charilaus excõpoſito ab ſociis in urbẽ receptus cum ſumma urbis romano milite ĩpleſſet:tolli clamorẽ iuſſit:ad quẽ græci ſigno accepto a prĩcipibus:queuere:Nolani p auerſam partẽ urbis uia Nolam feréte effugiunt:ſamnitibus excluſis ab urbe ut expeditior in p̃ſentia fuga:ita fœdior poſteaq; ꝑiculo euaſerunt uiſa:q̃ppe q̃ inermes nulla reꝝ ſuaꝝ nõ relicta inter hoſtes:ludibriũ nõ externis mõ:ſed ét popularibus:ſpoliati atq; egẽtes domos rediere. Haud ignarus opinionis alterius:qua hæc ꝓditio a ſamnitibus facta traditẽ cum auctoribus hoc dedi: q̃bus dignius credi é. Tum fœdus neapolitanũ:eo enim deide ſumma rei græcoꝝ uenit: ſimilius uero facit ipſos in amicitiã rediſſe. Publio triũphus decretus:qđ ſatis credebaẽ obſidione domitos hoſtes in fidem ueniſſe. Duo ſingularia hæc ei uiro primũ cõtigere: ꝓgatio ĩperii nõ ante in ullo facta:& acto honore triũphus. Aliud ſubide bellũ cũ alterius oræ græcis exortũ:nãq; cũ tarẽtini ré palæpolitanã uana ſpe auxilii aliquãdiu ſuſtinuiſſent:poſteaq; romanos urbe potitos accepe:uelut deſtituti ac nõ q ipſi deſtituiſſent increpare palæpolitanos:ira atq; inuidia in romanos furere:eo ét qđ lucanos & appulos: nãq; utraq; eo anno ſocietas cœpta eſt:in fidem Po. Ro. ueniſſe allatũ eſt:q̃ppe ꝓpe modum p̃uentum ad ſe eſſe:iamq; in eo rem eẽ:ut romani aut hoſtes:aut domini habẽdi ſint. Diſcrimen ꝓfecto reꝝ ſuarum in bello ſamnitiũ euentuq; eius uerti:eam ſolam gẽtem reſtare:nec eam ipſam ſatis ualidã:quando lucanus defecerit:quẽ reuocari adhuc ĩpelliq; ad abolẽdam ſocietaté romanã poſſe:ſiqua ars ſerẽdis diſcordiis adhibeaẽ. Hæc cõſilia cum apud cupidos reꝝ nouandaꝝ ualuiſſent:ex iuuentute qdam lucanoꝝ p̃tio acciti:clari magis ĩter populares quam honeſti:inter ſe mulctati ipſi uirgis cum corpora nuda ĩtuliſſent in ciuiũ cœtum uociferati ſunt:ſe qđ caſtra romana ĩgredi auſi eẽnt:a cõſule uirgis cæſos ac ꝓpe ſecuri p̃uſſos eẽ. Deformis ſuapte natura res cũ ſpẽm iniuriæ magis:quã doli præ ſe ferret: Cõcitati hoĩes cogunt clamore ſuo magiſtratus ſenatum uocare:& alii circũſtantes cõciliũ bellũ in romanos poſcunt:alii ad cõcitandã ĩ arma multitudiné agreſtiũ diſcurrũt:tumultuq; ét ſanos conſternã te aĩos decerniẽ:ut ſocietas cum ſamnitibus renouareẽ:legatiæ ad eam rem mittanẽ. Repentina res qa quam cãm nullam:tam ne fidem quidé habebat:coacti a ſamnitibus obſides dare:& præſidia in loca munita accipere:cæci fraude & ira nihil recuſarunt. Dilucere deinde breui fraus cœpit:poſteaq; crimĩnum falſoꝝ auctores Tarentum commigrauere:ſed amiſſa omni de ſe poteſtate:nihil ultra:quam ut pœniteret fruſtra reſtabat. Eo anno plebi romanæ uelut aliud initium libertatis factum eſt:quod necti deſierunt:mutatum autẽ ius ob unius fœneratoris ſimul libidiem:ſimul crudelitatem inſignem. L. Papyrius is fuit cui cũ ſenatuconſulto Publius ob æs alienũ paternũ nexum dediſſet quem ætas formaq; ad miſericordiam elicere poterant:ad libidinem & contumeliam animũ accenderunt:& florem ætatis eius fructum aduẽtitium crediti ratus:primo perlicere adoleſcentem ſermone inceſto eſt conatus:deinde poſteaquã aſpernabãtur flagitium aures minis territare atq; idẽtidem admonere fortunæ poſtremo cum ingenuitatis magis:quam præſentis conditionis memorem uideret:nudari iubet uerberaq; afferri. Quibus laceratus iuuenis cum ſe in publicũ proripuiſſet libidinem crudelitatemq; conquerens fœneratoris: ingens uis hominũ cum ætatis miſeratione atq; indignitate iniuriæ accenſa:tũ ſuæ conditionis liberumq; ſuoꝝ reſpectu:in forum atq; inde agmine facto ad curiam cõcurrit:& cum conſules tumultu repentino coacti ſenatum uocarent:introeuntibus in curiam patribus laceratũ iuuenis tergum procũbentes ad ſingulorꝝ pedes oſtendebant. Victum eo die ob impotentem iniuriam unius ingens uinculum fidei:iuſſiq; conſules ferre ad populum nequis:niſi qui noxiam meruiſſet:donec pœnam lueret:in compedibus aut in neruo teneretur: pecuniæ creditæ:bona debitoris non corpus obnoxium eſſet. Itaq; nexi ſoluti:cautumque in poſterum ne necterentur. Eodem anno cum ſatis per ſeipſum ſamnitium bellum:& defectio repens lucanorum: auctoreſq; defectionis tarentini ſollicitos haberent patres:acceſſit:ut & ueſtinus populus ſamnitibus ſeſe cõiungeret. Quæ res ſicut eo anno ſermonibus magis paſſim hoĩum iactata:quam ĩ publico ullo concilio eſt:ita inſequentis anni cõſulibus. L. Furio Camillo iteꝝ. Iunio Bruto Scæuæ nulla prior potiorq; uiſa eſt de qua ad ſenatum referrent:& quanq; noua res erat:tamen tanta cura patres inceſſit:ut pariter eam ſuſceptã negletamq; timerent ne aut impunitas eoꝝ laſciua ſuperbiaq; aut bello pœnæ expetitæ metu ꝓpinquo atq; ira cõcirent finitimos populos. Et erat genus omne abunde bello ſamnitibus par marſi:peligniq; & maruci ni:quos ſi ueſtinus attingeret:oẽs habendos hoſtes. Vicit:tamen pars:quæ in præſentia uideri potuit maioris animi quã cõſilii:ſed euentus docuit fortes fortunã iuuare. Bellũ ex auctoritate patrũ populus aduerſus ueſtinos iuſſit:puincia ea Bruto. Sãnium Camillo ſorte euenit:exercitus utroq; ducti:& cura tuendoꝝ finium hoſtes ꝓhibiti cõiungere arma:Cæteꝝ alteꝝ conſulẽ L. Furium:cui maior moles

Palæpolis ꝓditiõe capitur

Cur deſierit quorites obalienũ æs necti

L. Furio lunius Brutus conſ.

rex impoſita erat:morbo graui implicitū fortuna bello ſubtraxit:iuſſuſq; dictatorem dicere rei:gerē/
dæ cauſa longe clariſſimū bello ea tēpeſtate dixit,L.Papyriū Curſorē:a quo.Qu.Fabius Maximus Ru
tilianus magiſter equitū eſt dictus par nobile rebus in eo magiſtratu geſtis diſcordia tamē:qua prope
ad ultimū dimicatiōis uentū eſt: nobilius. Ab altero cōſule iueſtinis multiplex bellū nec uſq; uario euē
tu geſtum eſt:nā & peruaſtauit agros & populando atq; urendo tecta hoſtiū ſataq; in aciem inuitos ex
traxit:& ita prælio uno accidit ueſtinor res haud quaq; tamē in cruento milite ſuo:ut non in caſtra ſo
lum refugerēt hoſtes:ſed iam ne uallo quidē ac foſſis fræti dilaberent in oppida ſitu urbiū mœnibuſq;
ſe defenſuri:Poſtremo oppida quoq; ui expugnare adortus.primo Cutinā īgēti ardore militū aut uul
nerū ira:quod haud fere quiſq; integer prælio exceſſerat:ſcalis cepit:deīde Cingiliā.Vtriuſq; urbis præ/
dā militibus:qđ eos neq; portæ:neq; muri hoſtiū arcuerāt conceſſit.In Sānitū īcertis itum auſpiciis:eſt
cuius rei uitium nō in belli euentū . qđ proſpere geſtū eſt:ſed in rabiē atq; iras īperator uertitur:Nāq;
Papyrius dictator appullario monitus:cū ad auſpicū petēdū Romā profiſciſeretur:magiſtro equitum
denunciauit ut ſeſe loco teneret:neu abſente ſe cum hoſte manū conſereret.Fabius cū poſt profectionē
dictatoris per exploratores cōperiſſet per īde oīa ſoluta apud hoſtes ac ſi nemo romanus in Sānio eēt:
ſeu ferox adoleſcens īdignitate accēſus:quod oīa in dictatore uiderent repoſita eſſe:ſeu occaſione bene
gerēdæ rei īductus:exercitu inſtructo:paratoq;:profectus ad Imbrinium (ita uocant locū) acie cum ſam
nitibus cōflixit.Ea fortūa pugnæ fuit:ut nihil relictū ſit:quo:ſi affuiſſet dictator:res melius geri potue/
rit nō dux militi:nō duci miles defuit:eques etiā auctore.L.Cominio tribuno:q aliquotiēs īpetu capto
perrūpere nō poterat hoſtiū agmē:detraxit frenos equis:atq; ita concitatos calcaribus pmiſit ut ſuſti/
nere eos nulla uis poſſet:per arma per uiros late ſtragē delere ſecutus pedes impetū equitū turbatis ho/
ſtibus intulit ſigna uigintimilia hoſtium cæſa eo die tradūtur.Auctores habeo bis cū hoſte ſigna col/
lata dictatore abſente:bis rem egregie geſtam:apud ātiquiſſimos ſcriptores una hæc pugna inuenitur
in quibuſdam annalibus tota res prætetmiſſa eſt.Magiſter equitū ut ex tanta cæde multis potitus ſpo
liis:congeſta in ingentē aceruū hoſtilia arma ſubdito igne concremauit:ſeu uotū id deor cuipiam fuit
ſeu credere libet Fabio auctori eo factum:ne ſuæ gloriæ fructū dictator caperet:nomenq; ibi ſcriberet
aut ſpolia intriūpho ferret.Litteræ quoq; de re proſpere geſta ad ſenatū nō ad dictatorem miſſæ:argu/
mentū fuere minime cū eo cōicantis laudem.Ita certe dictator id factum accepit:ut lætis aliis uictoria
parta præ ſe ferret:iram triſtitiamq;:miſſoq; repente ſenatu:ſe ex curia proripuit.Tum uero non ſam/
nitium magis legiones:quam maieſtatem dictatoriam & diſciplinam militarem a magiſtro equitum
uictam & euerſam dictitans:ſi illi impune ſpretum imperium fuiſſet.Itaq; plenus minarum iræq; p/
fectus in caſtra cum maximis itineribus iſſet non tamen præuenire famam aduentus ſui potuit præ/
currerant enim ab urbe:q nūciarent dictatorē auidū pœnæ uenire.alternis pene uerbis.T.Manlii facta
laudantē.Fabius extēplo:cōcione aduocata:obteſtatus milites eſt:ut qua uirtute rēp.ab īfeſtiſſimis ho/
ſtibus defendiſſent:eadē ſe:cuius ductu auſpicioq; uiciſſent:ab īpotenti crudelitate dictatoris tutarent.
Venire amentē iuidia:iratū uirtuti alienæ felicitatiq;:furere qđ ſe abſente:reſpu.geſta egregie eēt:malle
ſi mutare fortunā poſſet:apud ſamnites:quā romanos uictoriā eē:īperium dictaturæ ſpretū:tanq; non
eadē mēte pugnari uetuerit:q pugnatū doleat:& tūc iuidia īpedire uirtutem alienā uoluiſſe cupidiſſi/
miſq; ablatu arma fuiſſe militibus:ne ſe abſente moueri poſſent:& nūc id furere id ægre pati:qđ ſine
L.Papy rio nō inermes:nō manci milites fuerīt:qđ ſe.Q.Fabius magiſtrū eqtū duxerit ac nō accēſum
dictatoris.Quid illū factu fuiſſe:ſi qđ belli caſus ferūt:marſq; cōmunis aduerſa pugna euenīſſet? qui
ſibi deuictis hoſtibus:repu.bene geſta ita ut nō ab illo unico duce melius geri potuerit:ſuppliciū magi
ſtro eqtum & tūc uictori minet.Neq; illū magiſtro eqtum īfeſtiorē quā cēturionibus: quā militibus
eē:ſi poſſet in oēs ſæuitu fuiſſe:qa id nequeat in unū ſæuire:& iam iuidiā tanq; ignē ſumma petere in
caput cōſilii in ducē īcurrere.Si ſe ſimul cū gloria rei geſtæ extinxiſſet:tūc uictorē uelut in capto exer/
citu dominantē qcqd licuerit:in magiſtro eqtum in militibus auſurū.Proinde adeſſent in ſua cā oīum
libertati:ſi cōſenſum exercitus eundē q in plio fuerit in tuēda uictoria uideat:& ſaluti unius oībus cu/
ræ eēt:īclinaturū ad clæmētioré ſniam aīum:poſtremo ſe uitā fortunaſq; ſuas illo fidei uirtutiq; per
mittere. Clamor e tota cōcione ortus uti bonū aīum haberet neminē illi uim allatu ſaluis legiōibus
romanis.Haud multo poſt dictator aduenit:claſſicoq; extemplo ad cōcionem aduocauit. Tum ſilētio
facto:præco Quintū Fabiū magiſtr eqtum citauit:q ſimul ex īferiore loco ad tribunal acceſſit:tum di
ctator q̄ro:inqt:de te Quinte Fabi:cum ſummū īperium dictatoris ſit:pareāt ei cōſules regia poteſtas:
ptoreſq; iidem auſpiciis:qbus cōſules creati:æquum cēſeas nec ne magiſtrum eqtum dicto audiētē eē:
itemq; illud interrogo:cum me incertis auſpiciis pfectum ab domo ſcirem:utrum mihi turbatis reli/
gionibus reſpublica īdiſcrimē cōmittenda fuerit:an auſpicia repetēda neqd diis dubiis agerem? ſimul
illud:q̄ dictatori religio īpedimento:ad rem gerendam fuerit:num ea magiſter eqtum ſolutus ac liber
potuerit eē? Sed qd ego hæc īterrogo? cum ſi ego tacitus abiſſem:tamen tibi ad uolūtatis īterprætatio
nem meæ dirigēda tua ſnīa fuerit:qn tu reſpōdeas:uetuerim ne quicq̄ rei me abſente agere? uetuerim
ne ſigna cum hoſtibus conferre? quo tu īperio meo ſpreto:īcertis auſpiciis:turbatis religionibuſ:aduer
ſus morē militarē diſciplināq; maioꝝ & numen deorū auſus es cum hoſte cōfligere? Ad hæc:q̄ īterro
gatus es:reſponde: extra ea caue uocem mittas. Accede lictor accede. Aduerſus ſingula Quinto Fabio
cum reſpōdere haud facile eēt:& nūc q̄reret accuſatorem eundem capitis ſui ac iudicem eē:modo uitā
ſibi eripi citius:quā gloriā rex geſtaꝝ poſſe uociferaret:purgaretq; ſe inuicem:atq; ultro accuſaret:tūc

Fabius magiſter eqtū ī iuſſu dictatoriſ pugnat. xx.Sānitium cæſa

Verba fabri ad milites

Cōſules & ptores iiſdē auſpicii creabantur

Papyrius redītegrata ira ſpoliari magiſtrū equitū ac uirgas & ſecures expediri iuſſit. Fabius fidē militū
īplorans lacerātibus ueſtē uictoribus ad triarios tumultū iā ī cōcionē miſcentes ſeſe recepit: īde clamor
p totā concionē eſt perlatus: alibi preces: alibi mine audiebant. Qui ꝓxīmi forte tribunali ſteterāt: qa
ſubiecti oculis īperatoris noſcitari poterāt: orabāt: ut parceret magiſtro equitum: neu cū eo exercitū dā
naret: extrema cōcio & circa Fabiū globus īcrepabāt inclæmentē dictatorē: nec ꝓcul deditiōe aberant.
Ne tribunal quidē ſatis quietū erat: legati circūſtātes ſellā orabāt: ut rē ī poſteꝝ diē differret: & iræ ſuæ
ſpatium & conſilio tempus daret: ſatis caſtigatam adoleſentiā Fabii eſſe ſatis deformatam uictoriam
ne ad extremū finem ſupplicii tenderet: neu unico iuueni: neu patri eius clariſſimo uiro: neu fabiæ gē
ti eam iniungeret ignominiam cū paꝝ precibus: paꝝ cauſa proficerent: intueri ſæuientem concionē
iubedant: ita irritatis militum animis ſubdere ignem ac materiam ſeditioni non eſſe ætatis: non pru
dentiæ eius: neminem id Quinto Fabio pœnam deprecanti ſuam uitio uerſuꝝ: ſed dictatori: ſi occæ
catus ira infeſtam multitudinē in ſe prauo certamine mouiſſet. Poſtremo ne id ſe gratiæ dare. Qu. Fa
bii crederet ſe iuſiurandum dare paratos eſſe non uideri reipu. expedire in. Qu. Fabium eo tempore Fabius
animaduerti. His uocibus cum in ſe magis cōcitarent dictatorem: q̄ magiſtro equitum placerent: iuſ magi
ſi de tribunali deſcendere legati: & ſilētio nequicq̄ per præconem tēptato: præ ſtrepitu ac tumultu nec ſter eq
ipſius dictatoris: nec apparitorum eius uox audiretur: nox uelut in prælio certamini finem fecit: ma tū ex ca
giſter equitum iuſſus poſtero die adeſſe: cum onmes affirmarent infeſtius Papyrium exarſurum agi ſtris ꝓ
tatum contentione ipſa ex acerbatumq̄: clam ex caſtris Romā profugit: & patre auctore. Qu. Fabio: q fugit
ter iam conſul dictatorque fuerat: uocato extemplo ſenatu: cum maxime conquereretur apud patres
uim atq̄ iniuriam dictatoris: repente ſtrepitus ante curiam lictorum ſubmouentium auditur: & ipſe
infenſus aderat: poſteaquam comperit profectum ex caſtris cum expedito equitatu ſecutus. Iterata de
inde contentione præhendi Papyrius Fabium iuſſit: ubi cum deprecantibus primoribus patrum atq̄
uniuerſo ſenatu preſtaret incepto immitis animus: tum pater. M. Fabius quandoquidem inquit aquid
te nec auctoritas ſenatus nec ætas mea: cui orbitatem paras: nec uirtus nobilitaſq̄ magiſtri equitū a te
ipſo nominatim ualet: nec præces: quæ ſæpe hoſtē mitigauere: quæ deorum iras placant tribunos ple
bis appello & prouoco ad populum: eūq̄ tibi fugienti exercitus tui: fugienti ſenatus iudicium iudicem
fero qui certe unus pluſquam tua dictatura poteſt: polleteq̄: uidero ceſſurus ne prouocatiōi ſis cui rex
romanus Tullus hoſtilius ceſſit. Ex curia in concionem itur; quo cum paucis dictator: cum omni ge Ad Ho
nere principū magiſter equitum aſcendiſſet: deduci eū de roſtris Papyrius in partē iferiorem iuſſit: ſe ratii iu
cutus pater bene agis inquit: cū eo nos deduci iuſſiſti: unde priuati uocē mittere poſſemus: ibi primo dicium
non tā perpetuæ orationes: q̄ altercationes exaudiebātur: uicit deinde ſtrepitū uox & indignatio Fabii alluſit
ſenis increpātis ſuperbiam crudelitatemq̄ Papyrii: ſe quoq̄ dictatorem Romæ fuiſſe: nec a ſe quēq̄ nec
plebis qdem hoiem: nō cēturionem: nō militē uiolatū. Papyriū tanq̄ ex hoſtiū ducibus: ſic ex romano
iperatore uictoriā & triūphum petere. Quātū itereſſet iter moderationē antiquoꝝ: & nouā ſuperbiam
crudelitatēq̄ dictatorē Quītium Cincinatum in. L. Minutiū cōſulem ex obſidione a ſe abreptū nō ul
tra ſæuiſſe: quā ut legatū ad exercitum ꝓ conſule relinq̄ret. M. Furium Camillū in. L. Furio q contēpta
ſua ſenectute & auctoritate fœdiſſimo cū euētu pugnaſſet: nō ſolū in p̄ſentia moderatum iræ eē: neqd
de collega ſecus populo aut ſenatui ſcriberet: ſed cū reuertiſſet potiſſimum ex tribunis cōſularibus ha
buiſſe quē ex collegis optione a ſenatu data ſocium ſibi īperii delegerit. Nam populi qdem: penes quē
poteſtas oīum reꝝ eſſet: ne iram qdem unq̄ atrociorem in eos fuiſſe: q temeritate atq̄ inſcitia exercitus
amiſiſſent: quā ut pecūia eos mulctaret: capite anquiſitū ob rem bello male geſtam de īperatore nullo
ad eam diem eē: nunc ducibus Po. Ro. quæ ne uictis qdem bello fas fuerit: uirgas & ſecures uictoribus
& iuſtiſſimos meritis triūphos intēptari. Quid enim tandē paſſuꝝ fuiſſe filiū ſuū: ſi exercitū amiſiſſet:
ſi fuſus fugatus caſtris exutus fuiſſet: ? quo ultra iram uiolētiamq̄ eius exceſſurā fuiſſe. quā ut uerbera
ret necaretq̄: ? Quā cōueniens eē ꝓpter Quintū Fabiū ciuitatē in leticia uictoria ſupplicatiōibus ac gra
tulationibus eē: eum ꝓpter quē delubra pateant: aræ ſacrificiis fument: honore donis cumulent: nuda
tum uirgis lacerari in conſpectu populi romani: ituentē capitoliū: atq̄ arcem: deoſq̄ ab ſe duobus p̄liis
haud fruſtra aduocatos? quo id aīo exercitū: q eius ductu auſpiciiſq̄ uiciſſet. latuꝝ? quē luctū in caſtris
romanis: quā læticiā iter hoſtes fore. Hæc ſimul iurgans q̄renſq̄ deū hoīumq̄ fidem obteſtās: & com
plexus filiū plurimis cū lachrymis agebat. Stabat cū eo ſenatus maieſtas: fauor populi: tribuniciū auxi
lium: memoria abſentis exercitus. Ex altera parte īperium inuictū populi romani: & diſciplina rei mili
taris: & dictatoris edictū ꝓ numine ſemꝑ obſeruatū: & māliana īperia & poſthabita filii caritas publi
cæ utilitati iactabant. Hoc ēt. L. Brutū cōditorem romanæ libertatis antea ī duobus liberis feciſſe: nūc
patres comes & ſenes faciles de alieno īperio ſpreto tanq̄ rei paruæ diſciplinæ militaris euerſæ iuuētuti
gratiā facere ſe tamē perſtatuꝝ īcepto nec ei: q aduerſus dictum ſuū turbatis religionibus ac dubiis au
ſpiciis pugnaſſet: qcq̄ ex iuſta pœna remiſſuꝝ. Maieſtas īperii ꝓpetua ne eēt nō eē ī ſua ptāte. L. Papyriū Atq̄ q̄ a
nihil de eius iure dimminutuꝝ: obtare ne poteſtas tribunicia inuiolata ipſa uiolet ītercēſſione ſua ro Papy
manum īperiū: neu populus romanus in ſe potiſſimū dictatorē & ius dictaturæ extinguat. Quod ſi fe rio ī Fa
ciſſet: nō. L. Papyriū ſed tribunos: ſed prauū populi iudiciū nequicq̄ poſteros accuſaturos cū polluta ſe biū af
mel militari diſciplina: nō miles cēturionis: nō cēturio tribuni: nō tribunus legati: nō legatus conſulis: ferrent
nō magiſter eqtum dictatoris pareat īperio: nemo hoīum: nemo deoꝝ uerecundiā habeat: non edicta
imperatoꝝ: nō auſpicia obſeruent: ſine cōmeatu uagi milites in pacato in hoſtico errent: īmemores ſa

cramenti licentia sola: ubi uelint:exauctorent: infrequentia deserantur signa:neq; conueniatur ad edictum:nec discernatur interdiu nocte æquo iniquo loco:iniussu imperatoris pugnent:& non signa nō ordines seruent:latrocinii modo cæca & fortuita pro solemni & sacrata militia sit:Horum criminum uos reos in oia sæcula offerte tribuni plebis:uestra obnoxia capita pro licētia.Qu.Fabii obiicite:Stupētes tribunos & suam iam uicē magis anxios:q̄ eius:cui auxilium ab se petebat:liberauit onere consensus populi romani ad preces & obtestationē uersus:ut sibi pœnam magistri equitū dictator remitteret tribuni quoq; inclinatam rem in preces subsecuti:orare dictatorem insistunt:ut ueniam errori humano:ueniam adolescentiæ:Qu.Fabii daret:satis eum penarum dedisse: iam ipse adolescens: iam pater. M.Fabius contentionis obliti procumbere ad genua:& iram de precari dictatoris.Tum dictator silentio facto bene habet:inquit:quirites:uicit disciplina militaris:uicit imperii maiestas:quæ in discrimine fuerunt an ulla post hanc diem essent:non noxæ eximitur.Qu.Fabius:qui contra edictum imperatoris pugnauit:sed noxæ damnatus donatur populo romano:donatur tribunitiæ potestati:precarium non iustum auxilium ferenti.Viue.Qu.Fabi fœlicior hoc consensu ciuitatis ad tuendū te: quā in qua pauloante exultabas uictoria:uiue id facinus ausus:cuius tibi ne parens quidem:si eodem loco fuisset quo fuit.L.Papyrius:ueniam dedisset.Mecum:ut uoles reuerteris in gratiam:populo romano:cui uitam debes:nihil maius præstiteris quam si hic tibi dies satis documenti dederit:ut bello ac pace pati legitima īperia possis.Cum se nihil morari magistrum equitum pronunciasset digressum eum templo lætus senatus:lætior populus circunfusi ac gratulantes hinc magistro equitum:hinc dictatori ꝓsecuti sunt:firmatumq; imperiū militare haud minus periculo.Qu.Fabii:q̄ supplitio miserabili adolescentis Manlii uidebatur.Forte ita eo anno euenit:ut quotiensq; dictator ab exercitu recessit:hostes in Sānio mouerentur:cæterum in oculis exemplo erat.Qu.Fabius.M.Valerio legato:qui ī castris præerat ne quam uim hostium magis:q̄ trucem dictatoris iram timeret.Itaq; frumentatores cum circunuenti ex insidiis cæsi loco iniquo essent:creditum uulgo est subueniri eis a legato potuisse:ni tristia edicta exhorruisset:ea quoque ira alienauit a dictatore militum animos:iam ante infensos quod implacabilis. Quinto Fabio fuisset:& quod suis precibus negasset ei:populo romono ueniam dedisset Posteaquam dictator:præposito in urbe .L.Papyrio Crassō magistro equitum.Quinto Fabio uetito quicquam ꝓ magistratu agere:in castra rediit:neque ciuibus satis lætus aduentus eius:fuit:nec hostibus quicquam attulit terroris.Namq; postero die seu ignari uenisse dictatorem:seu adesset an ab esset:parui facientes instructa acie ad castra accesserunt:cæterum tantum momenti in uno uiro.L.Papyrio:fuit ut si ducis cōsilia fauor subsecutus militum foret:debellari eo die cum samnitibus potuisse pro haud dubio habitum sit:ita īstruxit aciem loco ac subsidiis:ita omni arte bellica firmauit.Cessatum a milite ac de īdustria:ut obtrectaret laudibus ducis īpedita uictoria est.Plures samnitium cecidere:plures romani uulnerati sunt.Sensit peritus dux:q̄ res uictoriæ obstaret:temperādū īgenium suū eē:& seueritatē miscendam comitati.Itaq; adhibitis legatis ipse circū saucios milites īserens in tentoria caput:singulos ut sese haberēt:rogitans:curam eorū nominatim legatis tribunisq; & p̄fectis demandabat:rem ꝓ se populare ita dexter egit:ut medēdis corporibus animi multo plus militum īperatori recōciliarent:nec quicq; ad salubritatē efficacius fuerit:quā qđ grato aīo ea cura accepta est.Refecto exercitu cum hoste cōgressus haud dubia spe sua militumq; ita fudit fugauitq; samnites:ut ille ultimus eis dies conferēdi signa cum dictatore fuerit.Incessit deīde:qua duxit:p̄dæ spes uictor exercitus:pulstrauitq; hostiū agros nulla arma:nullam uim nec apertā nec īsidiis expertus.Addebat alacritatē:qđ dictator prædam oēm edixerat militibus:nec ira magis publica:quā priuatum cōpendium in hostē acuebat.His cladibus subacti samnites pacē a dictatore petiere:cum quo pacti ut singula uestimēta militibus & annuū stipēdium daret. Cum ire ad senatū iussi essent:secuturos se dictatorē respōderunt:unius eius fidei uirtutiq; cām suam cōmendātes.Ita deductus ex samnitibus exercitus.Dictator triūphans urbem est īgressus:& cū se dictatura abdicare uellet:iussu patrū:priusquā abdicaret:cōsules creauit Claudiū Sulpiciū Longum iterum Q.Aemylium Cæritanū.Samnites:īfecta pace:qa de cōdicionibus agebat:īducias ānuas ab urbe rettulerunt:nec eax ipsax sancta fides fuit:adeo posteaq̄ Papyriū abisse magistratu nūciatum est:arrecti ad bellādum animi sunt:Claudio Sulpicio.Q.Aemylio:Aulum qdam annales habēt cōsulē.Ad defectionem samnitium appulū nouū bellū accessit.Vtroq; exercitus missi.Sulpicio samnites:Appulia Aemylio sorte euenerūt.Sūt q nō ipsis appulis bellū illatū:sed socios eius gētis populos ab samnitiū ui atq; iniuriis defensos scribāt.Cæterax fortuna samnitiū uix a seipsis eo tpe ꝓpulsantium bellū ꝓpius ut sit uero facit nō appulis ab samnitibus arma illata:sed cum utraq; simul gēte bellū romanis fuisse.Nec tamē res ulla memorabilis acta:ager appulus Samniūq; euastatū: hostes nec:hic:nec illic inuenti. Romæ nocturnus terror:ita ex somno trepidā repente ciuitatem excuit:ut capitoliū atq; arx mœniaq; & portæ plena armatorū fuerint:& cū cōcursatum clamatūq; ad arma oībus locis eēt:prima luce nec auctor:nec causa terroris cōparuit.Eodē āno de tusculanis flauia rogatiōe fuit iudiciū.M.Flauius tribunus plebis tulit ad populū ut in tusculanos aīaduerteret:quorū ope ac cōsilio ueliterni priuernatesq; Po.Ro.bellū fecissent: Populus tusculanus cū cōiugibus ac liberis Romā uenit:ea multitudo uestē mutata & specie reorū tribus circuit genibus se oīum aduoluens.Plus itaq; misericordia ad pœnæ ueniam quā cā ad crimen purgādum ualuit.Tribus oēs p̄ter polliā antiquarunt legem.Polliæ sīa fuit puberes uerberatos necari:coniuges liberosq; sub corona lege belli uenire:memoriāq; eius iræ tusculanis ī pœnæ tam atrocis auctores māsisse ad patrū ætatē constat: nec quēq; ex pollia tribu candidatum ferme datū Papyriā

Atē. Papyrii dictatoris ꝓnūciationem

Victi Sānites pacē posc/cunt

Claudi. Sulpi. Q.Aemylius cons.

ferre ſolitum. In ſequenti anno. Qu. Fabio. L. Fuluio conſulibus. A. Cornelius Aruina dictator: &. M. Fabius Ambuſtus magiſter equitum: metu grauioris in Samnio belli: conducta enim prætio a finitimis iuuentus dicebatur intentiore delectu habito: egregium exercitum aduerſus ſamnites duxerũt caſtra in hoſtico incurioſe ira poſita tanquam procul abeſſet hoſtis: cum ſubito aduenere ſamnitium legiones tanta ferocia: ut uallum uſq; ad ſtationem romanam inferrent: nox iam appetebat: id prohibuit muniméta adoriri: nec diſimulabant orta luce poſtero die facturos. Dictator ubi propioré ſpe dimicationẽ uidit: ne militũ uirtuti damno locus eſſet: ignibus crebris relictis: q conſpectum hoſtium fruſtarent: ſilentio legiões educit: nec tamen fallere ꝓpter propinqtatem caſtroꝝ potuit: eques extemplo inſecutus ita inſtitit agmini: ut donec luceſceret prælio abſtineret nec pedeſtres qdem copiæ ante lucẽ caſtris egreſſæ. Eques luce demũ auſus incurſare ĩ hoſtem: carpendo nouiſſimos præmédoq; iniqs ad tranſitum locis agmen detinuit interim pedes eqtem aſſecutus & totis iam copiis ſamnis urgebat. Tũ dictator poſteaquã ſine magno incõmodo progredi nõ poterat: eũ ipſum: in quo conſtiterat: locum caſtris cõmuniri iuſſit. Id uero circunfuſo undiq; eqtatu: ut uallum petereť: opuſq; inciperet: fieri nõ poterat: ltaq; cũ neq; eũdi neq; manendi copiam eſſe uidet: inſtruit aciem impedimẽtis ex acie remotis: inſtruũtur cõtra & hoſtes & animis: & uiribus pares. Auxerat id maxĩe aĩos quod ignari loco iniquo nõ hoſti ceſſum. uelut fugiẽtes ac territos terribiles ipſi ſecuti fuerant. Id aliquandiu æquauit pugnã: iampridem deſueto ſamnite clamoré romani exercitus pati: At hercule illo die ab hora diei tertia ad octauam: ita anceps diciť certamen ſtetiſſe: ut neq; clamor ut primo ſemel cõcurſum eſt: ſublatus iteratus ſit: neq; ſigna ꝓmota loco retroue recepta: neq; recurſum ab ulla ſit parte: in ſuo quiſque gradu obnixi urgentes ſcutis ſine reſpiratione ac reſpectu pugnabant: fremitus æqualis tenorq; idẽ pugnæ in defatigationem ultimam: aut noctem ſpectabat. Iam uiris uires iam ferro ſuauis iam ducibus cõſilia deerant cũ ſubito ſamnitium eqtes cum turma una lõgius prouecta accepiſſent impediméta romanoꝝ procul ab armatis ſine præſidio: ſine muniméto ſtare: auiditate prædæ impetũ faciũt. Quod ubi dictatori nũciũs trepidus attulit: ſine mõ iquit: ſe præda præpediãt: alii deinde ſuper alios diripi paſſim ferriq; fortunas militum uociferabãtur. Tũ magiſtro eqtum accito: uides tu: inqt. M. Fabi ab hoſtium eqte omiſſam pugnã? hærent impediti impedimẽtis noſtris: aggredere: qd' inter prædandũ omni multitudini euenit diſſipatos: raros eqs inſidentes: raros: quibus ferrum in manu ſit: inuenies: equoſque: dum prædã onerant: cæde inermes cruentamq; illis prædã redde: mihi legiones peditũq; pugna curæ erũt penes te equeſtre ſit decus: Eqtum acies qualis: quæ eſſe inſtructiſſima poteſt: inuecta in diſſipatos ĩpeditoſq; hoſtes cæde oĩa replet: inter ſarcinas omiſſas repente obiacẽtes pedibus fugiẽtium conſternatorumq; equoꝝ neq; pugnæ: neq; fugæ ſatis potentes cædunť: Tum deleto ꝓpe equitatu hoſtium. M. Fabius circunductis paulum alis a tergo pedeſtrem aciem adoritur: clamor inde nouus accedẽs & ſamnitium animos terruit: & dictator ubi reſpectantes hoſtium anteſignanos: turbataq; ſigna & fluctuãtem aciẽ uidit: tum appellare: tum adhortari milites: tribunos principeſq; ordinum nominatim ad iterandã ſe cum pugnam uocare. Nouato clamore ſigna inferuntur: & quocunq; ingrediebantur: magis magiſq; turbatos hoſtes cernebant. Eques ipſe iam primis erat in conſpectu: & Cornelius reſpiciẽs ad manipulos militum quod manu: quod uoce poterat: mõſtrabat uexilla ſe ſuorum parmaſq; cernere equitum. Quod ubi auditum ſimulq; uiſum eſt: adeo repẽte laboris per diem pene totum tolerati uulnerumq; obliti ſunt: ut haud ſecus: quam ſi tum ĩtegri e caſtris ſignum pugnæ accepiſſent: concitauerint ſe ĩ hoſtem. Nec ultra ſamnis tolerare terrorem equitum peditumq; ui potuit: partim in medio cæſi: partim in fuga diſſipati ſunt. Pedeſtres reſtantes ac circunuentos cædunt: ab equite fugientium ſtrages eſt facta: inter quos & ipſe imperator cecidit. Hoc demum prælium ſamnitium res ita infregit: ut omnibus conciliis fremerent: minime id quidem mirum eſſe: ſi impio bello & contra fœdus ſuſcepto: infeſtiori bus merito diis: quam hominibus nihil proſpere agerent: expiandum id bellum magna mercede luendumq; eſſe. Id referre tantum utrum ſupplicia noxio paucorum: an omnium ĩnoxio præbeant ſanguine: audebantq; iam quidem nominare auctores armorum. Vnum maxime nomen per cõſenſum clamantium Brutuli Papyrii exaudiebatur. Vir nobilis potẽſq; erat haud dubie proximarum induciarũ ruptor: de eo coacti referre prætores decretum fecerunt: ut Brutulus Papyrius romanis dederetur: & cum eo præda omnis romana captiuiq; Romam mitterent: quæq; res per fœciales ex fœdere repetitæ eſſent: ſecundum ius faſq; reſtituerentur. Fœciales Romam: ut cẽſuerunt: miſſi: & corpus Brutuli exanime ipe morte uoluntaria ignominiæ ſe ac ſupplicio ſubtraxit: placuit cum corpore bona eius quoq; dedi. Nihil tamen earum rerum præter captiuos: & ſi qua cognita ex præda ſunt: acceptum eſt: ſed cæterarum rerum irrita fuit deditio. Dictator ex ſenatuſconſulto triumphauit. Hoc bello a conſulibus bellatum: quidam auctores ſunt: eoſque de Samnitibus triumphaſſe. Fabium etiam in Appuliam profeſſiſſe: atque inde magnas prædas egiſſe nec diſcrepant quin dictator eo anno. A. Cornelius fuerit. Id ambigitur belli ne gerendi cauſa creatus ſit: an ut eſſet qui ludis romanis: quia. L. Plautius prætor grauí morbo forte implicitus erat: ſignum mittendis quadrigis daret: functuſque eo haud ſane memorãdi imperii miniſterio ſe dictatura abdicaret: nec facile eſt aut rem rei: aut auctorem auctori præferre. Vitiatam memoriam funebribus laudibus reor falſiſque imaginum titulis: dum familia ad ſe quæque famam rerum geſtarum honorumque fallente mendatio trahunt. Inde certe & ſingulorum geſta: & publica monumenta rerum confuſa: nec quiſquam æqualis temporibus illis ſcriptior extat: quo ſatis certo auctore ſtetur.

Q. Fabius. L. Fuluius conſ.

Atť. ob ſtinatoſ ĩ pugna aĩos

Cædũť Sãnites

Brutulus Papyrius

Brutulus a Sãnitibus cediť

Nota p̃ tores ſi gnũ dare cõſule quadrigis

T.Veturius Sp.Posthúius conſ.

EQVITVR Hunc annum nobilis Clade Romana caudina pax. T.Veturio Caluino. Sp.Poſthumio cõſulibus. Samnites eo anno ſperatorem Claudiũ Pontiũ Herénii filiũ habuerũt: patre longe prudẽtiſſimo natũ: primũ ipm bellatoré ducémq;. Is ubi legati: qui ad dedendas res miſſi erãt pace ifecta redierũt: ne nihil actũ: inqt: hac legatiõe céſeatis: expiatum eſt q̃cqd ex fœdere rupto iraꝝ ī nos cæleſtium fuit. Satis ſcio: qbuſcũq; diis cordi: fuit ſubigi nos ad neceſſitaté dedẽdi res: q̃ a nobis ex fœdere repeti tæ fuerãt iis nõ fuiſſe cordi tam ſupbe ab romanis: fœderis expiatõiem ſpretã. Quid.n. ultra fieri ad placãdos deos mitigandoſq; hoſes potuit q̃ qđ nos fecimus? Res hoſtiũ ī p̃da captas: q̃ belli iure noſtræ uidebant re miſimus auctores belli qa uiuos nõ potuimus: pfũctos iã fato dedimus bona eoꝝ: neqd ex cõtagiõe noxæ remaneret penes nos. Romã portaui mus. Quid ultra tibi romane: qd fœderi: qd diis arbitris fœderis debeo? qué tibi tuaꝝ iraꝝ: qué meoꝝ ſupplicioꝝ iudicẽ ferã? neminé neq; populũ neq; priuatũ fugio. Quod ſi nihil cũ potétiore iuris humani relinquit inopi: at ego ad deos uindices ītoleradæ ſupbiæ cõfugiam & p̃cabor ut iras ſuas uertãt in eos: qbus nõ ſuæ redditæ res: nõ alienæ accumulatæ ſatis ſint: quoꝝ ſæ uitiã nõ mors noxioꝝ: nõ deditio exanimatoꝝ corpoꝝ nõ bona ſequẽtia domini deditionẽ exatient: placari nequeãt: niſi hauriendũ ſanguiné laniãda uiſcera nr̃a p̃buerimus. Iuſtũ é bellũ ſamnites: qbus ne ceſſariũ: & pia arma: qbus nulla niſi ī armis relíquit ſpes. Proíde cũ reꝝ humanaꝝ maximũ momẽtũ ſit: q̃ ꝓpitiis ré: q̃ aduerſis agãt diis: pro certo habete priora bella aduerſus deos magis: q̃ hoſes geſſiſſe: hoc qđ ſtat ducibus ipſis diis geſturos. Hæc nõ læta magis: quã uera uaticinatus: exercitu educto circa Caudiũ caſtra: q̃ põt occultiſſime: ducit íde ad Calatiã: ubi iam cõſules romãos caſtraq; eẽ audiebat: mi lites decẽ paſtoꝝ habitu mittit: pecoraq; diuerſos alium alibi haud ꝓcul romanis paſcere iubet p̃ſidiis: ubi ícíderit ī p̃datores: ut idé oíbus ſermo cõſtet: legiones ſamnitiũ ī Appulia eé: Luceriã oíbus copiis circũſedere: nec ꝓcul abeſſe qn ui capiãt. Iam & is ét rumor ante de íduſtria uulgatus uenerat ad roma nos: ſed fidé auxere captiui eo maxime: qđ ſermo íter oẽs cõgruebat. Haud erat dubiũ: qn lucerinis opẽ romanus ferret bonis ac fidelibus ſociis: ſimul ne Appulia oís ad p̃ſentem terroré deficeret: ea modo: q

Caudíe furcæ

irent: cõſultatío fuit. Duæ ad Luceriã ferebãt uiæ: altera ꝓpter oram ſuperi maris patens aptaq;: ſed q̃to tutior: tanto uere lõgior: altera p furcas caudinas breuior: ſed ita natura loci eſt: ſaltus duo alti ſiluoſiq; ſunt montibus circa ſe ꝓpetuis íterſe iuncti: iacet íter eos ſatis patés clauſus in medio campus herbidus aquoſuſq;: p quem medium iter eſt: ſed antequã uenias ad eum: intrandæ primæ anguſtiæ ſunt: & aut eadem: qua te inſinuaueris: retro uia repetẽda: aut ſi ire porro pergas p alium ſaltum artiorem ípeditio remq; euadédum. In eũ campũ uia alia p cauã rupé romani remiſſõ agmine: cũ ad alias anguſtias pro tinus pergerent ſeptas deiectu arboꝝ ſaxorumq; ingentium obiacente mole inuenere. Cum fraus ho ſtilis apparuiſſet: præſidiũ etiã in ſummo ſaltu cõſpicitur: citati íde retro: q̃ uenerãt: pergũt repetere uiã eã quoq; clauſam ſua obice armiſq; iueniunt: ſiſtunt íde gradum ſine ullius imperio: ſtupor omniũ ani mos ac uelut torpor qdam ſolitus mẽbra tenet: ítuenteſq; alii alios cũ alteꝝ quiſq; magis mẽtis com poté ac cõſilii ducerent: diu ímobiles ſilent: deíde ubi prætoria cõſulum erigi uidere & expedire quoſ dam utilia operi: quanq̃ ludibrio fore muniẽtes perditis rebus ac ſpe omni adempta cernebãt: tamen ne culpã malis adderét pro ſe quiſq; nec hortante ullo nec imperãte ad muniendum uerſi: caſtra prope aquam uallo circũdant: ſua ipſa opera laboréq; irritum: prætereq̃ quod hoſtes ſuperbe increpabãt cum miſerabili cõfeſſione eludentes: ad conſules mœſtos ne aduocãtes qdem in cõſilium: quando nec con ſilio: nec auxilio locus eſſet: ſua ſpõte legati ac tribuni cõueniunt: militeſq; in prætoriũ uerſi opẽ: quam uix dii ímortales ferre poterãt ab ducibus expoſcunt. Querétes magis: q̃ cõſulentes nox oppreſſit: cũ p

Intercludit ro. exercitus

ígenio quiſq; fremerent: alius per obices uiaꝝ alius per diuerſa montiũ p ſiluas: qua ferri arma poterãt eamus mõ ad hoſtẽ peruenire liceat: qué p annos iã ꝓpe. xx. uicimus: oía æqua ac plana erũt romano in prefidũ ſamnitẽ pugnãti alius quo aut q̃ eamus? num montes moliri ſede ſua paramus? dũ hæc ími nebunt iuga: qua tu ad hoſtẽ uenies armati inermes fortes ignaui pariter oẽs capti atq; uicti ſumus: ne ferrũ qdem ad bene moriendũ oblaturus eſt hoſtis ſedẽs bellũ cõficiet. His ĩuicem ſermonibus tãquã

Herennii pontii ſnia

quietis ímemores nox traducta eſt. Ne ſamnitibus quidé conſiliũ in tam lætis ſuppetebat rebus itaq; uniuerſi Herenniũ Pontium patré ſperatoris p litteras conſulendũ céſuerunt. Iam is grauior annis nõ militibus ſolũ ſed ciuilibus quoq; abſceſſerat muneribus: í corpore tamé affecto uigebat uis animi con ſiliiq;. Is ubi accepit ad furcas caudinas íter duos ſaltus clauſos exercitus romanos: cõſultus ab nuncio filii cenſuit oẽs inde quãprimũ inuiolatos dimittẽdos: quæ ubi ſpreta ſentẽtia eſt iterũq; eodé remeãte nuncio cõſulebatur: cenſuit ad unũ oẽs interficidéos. Quæ ubi tam diſcordia inter ſe uelut ex ancipiti oraculo reſponſa data ſuut: quãquam filius ipſe in primis iam aíum quoq; patris cõſenuiſſe in affecto corpore rebat tamen cõſenſu oíum uictus eſt: ut ipſum in conſiliũ acciperet. Nec grauatus ſenex plau ſtro in caſtra dicitur: aduectus uocatuſq; in conſiliũ ita ferme locutus eſt: ut nihil ſententiæ ſuæ muta ret. cauſas tantum adiiceret. Priore ſe conſilio: quod optimũ duceret: cum potentiſſimo populo per in gens beneficiũ perpetuam firmare pacẽ amicitiamq;: altero cõſilio ī multas ætates quibus amiſſis duo

bus exercitibus:haud facile receptura uires romana res bellū differre:tertium nullū consilium esse Cū filius aliiq; principes ꝓcunctando exquirerent:qd si media uia consiliū caperetur:ut & dimitterentur ī columes:& leges is iure belli uictis īponerentur? ista qdem sententia:inquit:ea é:quæ neq; amicos parat:neq; inimicos tollit:seruate modo quos ignominia irritaueritis. Ea é romana gens:quæ uicta quiescere nesciat:uiuet semp in pectoribus illoꝝ quicquid istuc præsens necessitas iniunxerit:neq; eos ante multiplices pœnas expetitas a nobis qescere sinet. Neutra snīa accepta:Herennius domum aduectus. Et in castris romanis cū frustra multi conatus ad erumpendū capti essent:etiam oīum reꝝ inopia eét: uicti necessitate legatos mittunt:qui primū pacem peterent æquam:si pacem nō impetrarēt: prouocarent ad pugnā. Tū Pontius debellatū esse respondit:& quoniā ne uicti quidem ac capti fortunam fateri scirēt:inermes cū singulis uestimentis sub iugū missurum:alias cōdiciōes pacis æquas uictis ac uictoribus fore:si agro samnitiū decederēt:coloniæ abducerent:suis inde legibus romanū ac samnitem æquo fœdere uictuꝝ. His cōdicionibus paratum se esse fœdus cum consulibus ferire:siquid eoꝝ displiceat:legatos iam redire ad se uetuit. Hæc cū legatio renunciaretur:tātus gemitus oīum subito exortus est: tanq; mœsticia incessit:ut non grauius accepturi uiderentur:si nunciarēt oībus eo loco mortē oppetēdā esse. Cū diu silentiū fuisset:nec consules aut pro fœdere tam turpi:aut cōtra fœdus tam necessārium hi scere possent:tum. L. Lentulus:qui tum princeps legatoꝝ uirtute atq; honoribus erat: patrem: inquit meum consules sæpe audiui memorantē se in capitolio unū nō fuisse auctorē senatui redimendæ auro a gallis ciuitatis:quando nec fossa uallocq; ab ignauissimo ad opa ac muniendū hoste clausi essent:& erū pere si nō sine periculo magno:tamen sine certa pernicie possent. Quod si illis:ut decurrere ex capitolio armatis in hostem licuit:quo sæpe modo obsessi in obsidētes eruꝑunt:ita nobis æquo:aut iniquo loco dimicandi tantūmodo cum hoste copia esset:non mihi paterni animi īdoles ī consilio dādo deesset: Equidē mortē pro patria præclarā esse fateor:& me uel deuouere pro Popu. Ro. legionibusq;:uel ī medios me mittere hostes paratus sum:sed hic patriā uideo:hic quicquid romanoꝝ legionū est: quæ si ꝑ se ipsis ad mortē ruere uolunt:quid habent:quod morte sua seruēt? tecta urbis dicat aliquis & mœnia: & eā turbā:a qua urbs īcolitur:imo hercule produntur ea magis oīa deleto hoc exercitu:nō seruantur: quis. n. ea tuebitur? imbellis uidelicet atq; inermis multitudo? tā hercule:quā a galloꝝ īpetu defendit: an a Veiis exercitū Camillūq; ducem implorabunt? Hic oīs spes opesq; sunt:quas seruando patriā seruamus:dedendo ad necem patriam deserimus ac prodimus. At fœda atq; ignominiosa deditio est: sed ea caritas patriæ est:ut tam ignominia eam:quā morte nostra si opus sit:seruemus. Subeatur ergo ista: quantacunq; est īdignitas:& pareatur necessitati:quam ne dii quidē superant. Ite consules:redimite armis ciuitatē:quā auro maiores nostri redemerunt. Cōsules ꝓfecti ad Pontium in colloquiū cū de fœdere uictor agitaret:negarunt iniussū populi fœdus fieri posse nec sine fœcialibus cerimoniaq; alia solemni. Itaq; nō ut uulgo credunt. Claudiusq; etiam scribit fœdere pax caudina:sed per spōsionē facta é: quid enim aut spōsoribus ī fœdere opus eēt:aut obsidibus ubi ꝓcatione res transigitur? per quē populū fiat:quo minus legibus dictis stetur:ut eū ita Iuppiter feriat:quemadmodū a fœcialibus porcus feriat? Spopōderunt cōsules:præfecti:legati:quæstores:tribuni militū:nominaq; oīum:q spoponderūt:extāt ubi si ex fœdere acta res esset:ꝓterq; duoꝝ fœcialium nō extarent:& ꝓp necessāriā fœderis dilationē: ob fides etiam sexcēti equites imperati:q capite luerent:si pacto non staretur:tēpus inde statutū tradendis obsidibus:exercituq; inermi mittēdo. Reditegrauit luctū ī castris cōsulū aduētus:ut uix ab iis abstinerent manus:quoꝝ temeritate ī eū locū deducti eēnt:quoꝝ ignauia:fœdius īde:quā uenissent abituri illis nō ducē locoꝝ nō exploratorē fuisse:bælluaꝝ modo cæcos ī foueā missos alii alios intueri:cōtēplari arma mox tradēda & īermes futuras dextras obnoxiaq; corpora hosti. Proponere sibimetipsi āte oculos iugū hostile:& ludibria uictoris:& uultus supbos:& ꝓ armatos īermiū iter:īde fœdi agminis miserabilē uiā ꝓ socioꝝ urbes:reditū ī pīam ac parētes:quo sæpe ipsi maioresq; eoꝝ triūphātes uenissent: Se solos sine uulnere:sine ferro:sine acie uictos:sibi nō stringere licuisse gladios:non manum cum hoste cōferre:sibi nequicquā animos datos. Hæc frementibus hora fatalis ignominiæ aduenit oīa tristiora experiundo factura:quā quæ præceperant animis. Iam primū cum singulis uestimētis īermes extra uallum exire iussi:& primi traditi obsides:atq; in custodiā abducti. Tum a cōsulibus abire lictores iussi:paludamētaq; detracta tantā iter eos:qui pauloante eos execrantes dedendos lacerandosq; censuerāt miserationē fecit:ut suæ quisq; condicionis oblitus ab illa deformatione tantæ maiestatis uelut a nefando spectaculo auerteret oculos. Primi consules prope seminudi sub iugum missi:tum ut quisq; gradu proximus erat:ita ignominiæ obiectus:tum deiceps singulæ legiones circunstabant armati exprobrā tes eludentesq;:gladii etiā plærisq; intemptati:uulnerati quidam necatiq;:si uultus eoꝝ indignitate rerum acrior uictorē offendisset:ita traducti sub iugū:& qđ pene grauius erat per hostiū oculos:cū ex saltu euasissent:ac si uelut ab inferis extracti:tum primū lucem aspicere uisi sunt: tamē ipsa lux ita deformē intuentibus agmen omni morte tristior fuit. Itaq; cū ante noctem Capuam peruenire possent īcerti de fide sociorum: & quod pudor præpediebat:circa uiam haud procul Capua omniū egena corpora humi ꝓstrauerūt. Quod ubi é Capuam nunciatū:euicit miseratio iusta socioꝝ superbiam ingenitā campanis:cōfestim insignia sua consulibus:fasces:lictores:arma:equos uestimenta:commeatus militibus benigne mittunt:& uenientibus Capuam cunctus senatus populusque obuiam egressus:iustis oībus hospitalibus priuatisq; & publicis fungitur officiis:neq; illis socioꝝ comitas:uultusq; benigni & alloquia nō modo sermonem elicere:sed ne ut oculos quidē attollerent:aut consolantes amicos contra

Pareat necessitati q̄ ne dii superāt

Romanoꝝ cōsulum ignominia

Sub iugū mittit Ro. exercitū

intuerentur efficere poterãt:adeo ſuper mœrorem pudor quoq; effugere colloquia & cœtus hominũ cogebat.Poſtero die cũ iuuenes nobiles miſſi a Capua:ut proficiſcentes ad finẽ campanum proſequerentur:reuertiſſent:uocatiq; ĩ curiam ꝑcunctãtibus maioribus natu:multo ſibi mœſtiores & abiectiores animi uiſos referrent:adeo ſilens ac prope mutũ agmen inceſſiſſe:tacere indolem illam romanã:ablatoſq; cum armis aĩos:nõ reddere ſalutẽ nõ ſalutantibus dare reſponſum:nõ hiſcere quemquam præmetu potuiſſe:tanq̃ ferentibus adhuc ceruicibus iugum ſub qđ emiſſi eẽnt. Habere ſamnites uictoriã non ꝑclaram ſolũ:ſed etiam perpetuã:cepiſſe.n.eos non Romam ſicut ante gallos:ſed quod multo bellicoſius fuerit romanã uirtutẽ ferociamq;.Cũ hæc dicerẽtur audirenturq;:& deploratũ pene Romanũ

Aut offi.legendũ ẽ aut ouilius & non offilius

nomẽ in cõſilio ſocioꝝ fideliũ eẽt:dicitur Offillius Acalauius Oui filius clarus genere factiſq; tũ etiam ætate uerendus:longe aliter ſe habere rẽ dixiſſe:ſilentiũ illud obſtinatũ:fixoſq; ĩ terrã oculos : & ſurdas ad omnia ſolatia aures:& pudorẽ ĩtuendæ lucis:ingentẽ molem irarum ex alto animi ciẽtis indicia eẽ: aut romana ſe ignorare ingenia:aut ſilentiũ illud ſamnitibus flebiles breui clamores gemituſq; excaturũ:caudinæq; pacis aliquãto ſamnitibus:quã romanis triſtioꝛẽ memoriã fore:ꝗppe ſuos quẽq; eoꝝ animos habituꝝ ubicunq; cõgreſſuri ſint:ſaltus caudinos nõ ubiq; ſamnitibus fore.lã Romæ & ſua ĩfamis clades erat:obſeſſos primũ audierũt:triſtior deĩde ignominioſæ pacis:quã piculi nũcius fuit. Ad famam obſidionis delectus haberi cœptus erat:dimiſſus deĩde auxilioꝝ apparatus:poſteaquã deditionem tã fœde factam acceperũt:extẽploq; ſine ulla publica auctoritate cõceſſum ĩ oẽm formã luctus ẽ. Tabernæ circa forum clauſæ:iuſticiumq; in foro ĩ ſua ſpõte cœptũ:priuſq̃ indictũ:lati claui:annuli aurei poſiti:pene mœſtior exercitu ipſo ciuitas eſſe:nec ducibus ſolum atq; auctoribus ſpõſoribuſq; pacis iraſci:ſed inoxios etiam milites odiſſe & negare urbi tectiſue accipiẽdos.Quam concitationẽ animorũ fregit aduentus exercitus etiã iratis miſerabilis:nõ.n.tanq̃ in patriam reuertentes ex iſperato ĩcolumes ſed captoꝝ habitu uultuq; ĩgreſſi ſero ĩ urbem:ita ſe ĩ ſuis quiſq; tectis abdiderunt:ut poſtero die atq; ĩ ſequentibus diebus nemo eoꝝ foꝝ aut publicũ aſpicere uellet.Cõſules in priuato abditi nihil pro magiſtratu agere:niſi qđ expreſſum ſenatuſconſulto ẽ:ut dictatorem dicerent comitioꝝ cauſa.Q.Fabiũ Ambuſtũ dixerunt:&.P. Aemyliũ Petũ magiſtrum equitũ:quibus uitio creatis:ſuſpecti.M. Aemylius Pappus dictator.L.Valerius Flaccus magiſter equitũ:nec per eos comitia habita:& quia tedebat populum omnium magiſtratuũ eius anni res ad interregnũ rediit:ĩterreges.Q.Fabius Maximus.M.Valerius Coruinus.Is cõſules creauit.Q.Publiũ Philonẽ:&.L.Papyriũ Curſorẽ iterum:haud dubio cõſenſu ciuitatis qđ nulli ea tempeſtate duces clariores eẽnt.Quo creati ſunt die:eo ſic.n.placuerat patribus: magiſtratũ inierunt.ſolẽnibuſq; ſanctis ꝓfectis:de pace caudina rettulerũt:& Publius penes quẽ faſces erãt:dic Spuri Poſthumi:inqt.Qui ubi ſurrexit:eodẽ illo uultu quo ſub iugum miſſus erat:haud ſum ignarus:inqt:cõſules ignominiæ nõ honoris cauſa me primum excitatum iuſſumq; dicere non tanq̃ ſe natorem:ſed tanq̃ reũ tã infelicis belli:quã ignominioſæ pacis:ego tamẽ ẽgdo neq; de noxa noſtra:neq; de pœna rettuliſtis:omiſſa defenſione quæ non difficillima eẽt apud haud ignaros fortunaꝝ humana rum neceſſitatũq; ſniam de eo de quo rettuliſtis:paucis peragam:quæ ſnĩa teſtis erit:mihi ne an legionibus ueſtris pepercerim:cum me ſeu turpi:ſeu neceſſaria ſpõſione obſtrinxi:qua tamẽ quãdo iniuſſu populi facta ẽ:nõ teneẽ populus romanus:nec ꝙquã ex ea præterq̃ corpora noſtra debenẽ ſamnitibus. Dedamur per fœciales nudi uinctiq; exoluamus religiõe populũ:ſi qua obligauimus:neqd diuini aut humani obſtet:quo minus iuſtum piumq; de integro ineatur bellũ:interea conſules exercitũ ſcribere: armare:educere placet:nec prius ingredi hoſtiũ fines:quã oĩa iuſta ĩ deditionẽ noſtram perfecta erunt. Vos dii ĩmortales precor quæſoq; ſi uobis nõ fuit cordi.Sp.Poſthumiũ.T.Veturiũ cõſules cũ ſamnitibus proſpere bellũ gerere:at uos ſatis habeatis uidiſſe nos ſub iugum miſſos:uidiſſe ſponſione infami obligatos:uidere nudos uĩctoſq; hoſtibus deditos oẽm irã hoſtium noſtris capitibus excipiẽtes:nouos conſules legiõeſq; romanas ita cũ ſamnite gerere bellũ uelitis:ut oĩa ante nos conſules bella geſta ſunt. Quæ ubi dixit:tãta ſimul admiratio miſeratioq; uiri ĩceſſit hoĩes:ut modo uix crederẽt illũ eundẽ eẽ. Sp.Poſthumiũ:qui auctor tam ꝑfœdæ pacis fuiſſe modo miſerarenẽ:qđ uir talis etiam ꝑcipuũ apud hoſtes ſuppliciũ paſſurus eẽt ob iram diremptæ pacis.Cum oẽs laudibus modo ꝓſequentes uirũ ĩ ſniam eius pedibus irent:temptata pauliſp ĩterceſſio ẽ a.L.Liuio:&.Q.Melio tribunis plebis qui neq; exolui religione populum aiebãt deditione ſua:niſi oĩa ſamnitibus:qualia apud Caudiũ fuiſſent:reſtituerenẽ: neq; ſe pro eo:qđ ſpõdendo pacẽ ſeruaſſent:exercitum Po.Ro.pœnam ullã meritos eſſe:neq; ad extremum:cũ ſacroſancti eẽnt:dedi hoſtibus uiolariue poſſe.Tũ Poſthumius ĩterea dedite:ĩqt: ꝓſanos nos: quos ſalua religiõe poteſtis:dedetis deĩde & iſtos ſacroſanctos:cũ primum magiſtratu abierĩt:ſed ſi me audiatis:priuſq̃ dedãtur hic ĩ comitio uirgis cæſos:hãc iã ut iter calatæ pœnæ uſurã habeãt.Nã qđ deditione noſtra negant exolui religione populũ:id iſtos magis ne dedanẽ:quã qa ita res habeat dicere qs adeo iuris fœcialiũ expers eſt:q ignoret? neq; ego ĩficias eo patres cõſcripti tam ſpõſores:quam fœdera ſancta eẽ apud eos hoĩes:apud quos iuxta diuinas religiões fides humana colitur:ſed iniuſſu populi nego qcq̃ ſanciri poſſe:qđ populum teneat.An ſi eadem ſupbia:qua ſpõſionẽ iſtã exꝑſſerunt: nobis ſamnites coegiſſent:nos uerba legitima dedentiũ urbes nũcupare:deditũ populũ romanũ uos tribuni dicetis? & hanc urbẽ templa delubra:fines:aquas ſamnitiũ eſſe? omitto deditionẽ:quoniam de ſponſiõe agitur.Quid tandẽ ſi ſpopondiſſemus urbẽ hanc relicturũ Populum Romanum? ſi ĩceſurum? ſi magiſtratus:ſi ſenatũ:ſi leges non habiturum? ſi ſub regibus futurum? Dii meliora:inquis:atqui non idignitas rerum ſponſioni uinculum leuat.Siquid eſt:ĩ quo obligari populus poſſit:ĩ omnibus põt: & ne

Contra pliniũ q C.Marium primũ annulo aureo triũphaſſe ait Qu. Publiũ philonẽ L.Papyriũ cõſ.

Dubiũ an tribuni tamẽ eẽnt an poſtea creati

illud quidē:qđ quoſdam forſitan moueat:refert:cōſul an dictator:an prætor ſpopōderit:& hoc ipſi ēt ſamnites iudicauerūt:quibus nō fuit ſatis cōſules ſpōdere:ſed legatos:quæſtores tribunos militū ſpon dere coegerunt.Nec a me nunc qſq̄ quæſiuerit:quid ita ſpoponderim:cū id nec cōſulis ius eſſet: nec il/ lis ſpōdere pacē:quæ mei nō erat arbitrii:nec pro uobis:qui nihil mandaueratis:poſſem.Nihil ad Cau diū patres cōſcripti humanis cōſiliis geſtum ē:dii īmortales & ueſtris:& hoſtiū īperatoribus mentem ademerunt:nec nos ī bello ſatis cauimus:& illi male partā uictoriā male pdiderunt:dū uix locis : qbus uicerāt:credūt:dū q̄cunq; cōdicione arma uiris ī arma natis auferre feſtināt.An ſi ſana mens fuiſſet: dif ficile illis fuit:dū ſenes ab domo ad cōſultādum accerſunt:mittere Romā legatos cū ſenatu:cū populo de pace & fœdere agere? tridui iter expeditis erat:iterea in īduciis res fuiſſet:donec ab Roma legati aut uictoriam illis certā:aut pacē afferrent:ea demū ſponſio eſſet:quā populi iuſſu ſpopōdiſſemus.ſed neq; uos tuliſſetis:nec nos ſpopōdiſſemus:nec fas fuit alium rei exitū eſſe:quā ut illi uelut ſomnio lætiore: quā qđ mētes eoꝝ capere poſſent:neqcq̄ eluderētur:& noſtrū exercitū eadem:q̄ impedierat fortuna ex pediret:unam uictoriā uanior irritam faceret pax:ſpōſio īterponeretur:quæ neminem p̄ter ſpōſorem obligaret.Quid.n.uobiſcum patres conſcripti? quid cum Po.Ro.actum ē? quis uos appellare poteſt? quis ſe a uobis dicere deceptum? hoſtis an ciuis? hoſti nihil ſpopōdiſtis:quē neminē ſpōdere pro uobis iuſſiſtis:nil ergo uobis:nec uobiſcū ē:quibus nihil mādaſtis:nec cū ſamnitibus:cū qbus nihil egiſtis. Sā nitibus ſpōſores nos ſumus rei ſatis locupletes in id:qđ noſtrū ē:in id quod p̄ſtare poſſumus corpora noſtra & animos:ī hæc ſæuiant:in hoc ferrū:ī hæc iras acuant.Quod ad tribunos plebis attinet: conſu lite utrum p̄ſens deditio eoꝝ fieri poſſit:an ī diem differatur:nos interim.T.Veturi:uoſq; cæteri uilia hæc capita luēdæ ſponſionis feramus:& noſtro ſupplicio liberemus romana arma.Mouit patres con/ ſcriptos tum cauſa:tum auctor:nec cæteros ſolū:ſed tribunos etiam plebei:ut ſe in ſenatus dicerent fo/ re poteſtate:magiſtratu inde ſe extemplo abdicauerūt:traditiq; fœcialibus cum cæteris Caudium du/ cendi.Hoc facto ſenatuſconſulto lux quædam affulſiſſe ciuitati uiſa eſt:Poſthumius ī ore erat:eū laudi bus ad cælum ferebāt:deuotioni.P.Decii cōſulis aliis claris facinoribus æquabant:emerſiſſe ciuitatē ex obnoxia pace illius cōſilio & opera:ipſum ſe cruciatibus & hoſtiū iræ offerre:piacula p̄ populo dare ro mano:arma cuncti ſpectant & bellū:qđ deſyderāt futurum:ut congredi armatis cū ſamnite liceat.In ci uitate ira odioq; ardente delectus oīum prope uoluntarioꝝ fuit:reſcriptæ ex eodē milite nouæ legiōes ductuſq; ad Caudiū exercitus.Progreſſi fœciales:ubi ad portā uenere:ueſtem detrahi pacis ſpōſoribus iubent:manus poſt tergum uīciri.Cū apparitor uerecundia maieſtatis Poſthumium laxe uīciret:quin tu:inquit adduces loꝝ:ut iuſta fiat deditio? Tum ubi ī cœtum ſamnitiū & ad tribunal Pōtii uētum eſt A.Cornelius Aruina fœcialis ita uerba fecit.Quādoqdē hiſce hoſtes iniuſſu populi romani q̄ritium fœ dus ictum iri ſpopōderunt:atq; ob eā rem noxā nocuerūt:ob eam rē:quo populus romanus ſcelere im pio ſit ſolutus:hoſce hoſtes uobis dedo.Hæc dicēte fœciali Poſthumius genu femur: q̄ta maxīe potuit ui:perculit:& clara uoce ait ſe ſamnitem ciuē eſſe:illū legatum fœcialem a ſe cōtra ius gentium uiolatū: eo iuſtius bellum geſturos.Tum Pontius nec ego iſtam deditionē accipiam:inquit : nec ſamnites ratā habebūt:quin tu Spuri Poſthumi:ſi deos eſſe cēſes:aut omnia irrita facis:aut pacto ſtas? ſamniti popu lo oēs:quos in poteſtate habuit:aut pro iis:pax debetur.Sed quid ego te appello:qui te captum uictori cum qua potes fide:reſtituis? Po.Ro.appello:quē ſi ſponſionis ad furcas caudinas factæ pœnitet: reſti/ tuat legiones intra ſaltum:quo ſeptæ fuerunt:nemo quēq̄ deceperit:omnia pro īfecto ſint: recipiant ar ma:quæ per pactionē tradiderunt:redeant:ī caſtra ſua:qcqd pridie habuerunt:quam ī colloquiū eſt uē tum:habeāt:tū bellū:& fortia conſilia placeāt:tūc ſponſio & pax repudietur:ea fortuna iis locis:quā an te pacis mentionem habuimus:geramus bellū:nec populus romanus conſulū ſponſionem: nec nos fi dem Po.Ro.accuſemus.Nunq̄ ne cauſa de fiet:cur uicti pacto nō ſtetis? obſides Porſenæ dediſtis:furto eos ſubduxiſtis:auro ciuitatē a gallis redemiſtis:iter accipiēdū aurum cæſi ſunt:pacē nobiſcū pepigiſtis ut legiones uobis captas reſtitueremus:eam pacē irritā facitis:& ſemp aliq̄ fraudi ſpeciē iuris īponitis. Nō probat populus romanus ignominioſa pace legiōes ſeruatas? pacē ſibi habeat:legiōes captas uicto/ ri reſtituat:hoc fide:hoc fœderibus:hoc fœcialibus cerimoniis dignū erat:ut qdem tu:qđ petiſti:p pa/ ctionē habeas tot ciues īcolumes:ego pacē:quā hoſti tibi remittēdo pactus ſum : non habeam? hoc tu. A.Corneli hoc uos fœciales iuris gentibus dicitis? Ego uero iſtos:quos dedi ſimulatis:nec accipio:nec dedi arbitror:nec moror:quo minus ī ciuitatē obligatā ſpōſione cōmiſſa iratis oībus diis:quoꝝ eludit numen:redeāt:geratur bellum q̄do ſpurius Poſthumius modo legatum fœcialem genu perculit: ita dii credent ſamnitem ciuem Poſthumium non ciuem Romanum eſſe:& a ſamnite Romanum lega/ tum uiolatum:eo uobis iuſtum in nos factum eſſe bellum. Hæc ludibria religionum non pudere ī lu cem proferre? & uix pueris dignas ambages ſenes ac conſulares fallendæ fidei exquirere? I lictor:deme uincula Romanis : moratus ſit nemo:quo minus : ubi uiſum fuerit habeant. Et illi quidem forſitan & publica:ſua certe liberata fide ab Caudio in caſtra Romana inuiolati redierunt. Samnitibus pro ſu/ perba pace infeſtiſſimum cernentibus renatum bellum : omnia quæ deinde uenerunt : non in animis ſolum:ſed prope in oculis eſſe:& ſero nequicquam laudare ſenis Ponti utraq; conſilia:inter quæ ſe me dia lapſos uictoriæ poſſeſſionem pace incerta mutaſſe : & beneficii & maleficii occaſione amiſſā : pu/ gnaturos cum eis:quos potuerint in perpetuum uel inimicos tollere:uel amicos facere:adeoque nullo dum certamine inclinatis uiribus poſt caudinam pacem animi mutauerant : ut clariorem inter Ro/ manos deditio.Poſthumium:quam Pontiū īcruenta uictoria inter ſamnites faceret: & geri poſſe bel/

Nō uideo q̄ ratione Tri.ple. rei gerē dæ iter fuerunt

Atť.in poſthu mio egregiā fidei cō ſtantiā

Poſthu mius & alii ca/ ſtra ro. ſuiolati redie runt

Sánitiũ pfidia ĩ fregel/ lanos

lum romani pro uictoria certa haherent: ſamnites ſimul rebellaſſe uiciſſe crederẽt romanũ. Inter hæc ſatricani ad ſamnites defecerãt: & Fregellæ colonia nec opinato aduẽtu ſamnitium: fuiſſe & ſatricanos cum iis ſatis cõſtat: nocte occupata é: timor ide mutuus utroſq; uſq; ad lucẽ quietos tenuit: lux pugnæ initium fuit: quã aliquãdiu æquam: & quia pro aris & focis dimicabãt: & qa ex tectis adiuuabat imbel lis multitudo tamẽ fregellani ſuſtinuerũt. Fraus deide rem inclinauit: qd uocem audiri præconis paſſi ſunt ĩcolumẽ abiturum: q arma poſuiſſet: ea ſpes remiſit a certamĩe animos: & paſſim arma iactari cœ/ pta. Pertinacior pars armata p auerſam portã erupit: tutiorq; eis audacia fuit: quã incautus ad credendũ cæteris pauor: quos circũdatos igni neqcq̃ deos fidemq; iuocantes ſamnites cõcremauerũt. Cõſules ĩ/ ter ſe partiti prouincias Papyrius ĩ Appuliã ad Luceriã pergit: ubi equites romani obſides ad Caudium dati cuſtodiebanẽ: Publius in Samnio ſubſtitit aduerſus caudinas legiones. Diſtẽdit ea res ſamnitium animos: quod nec ad Luceriam ire: ne a tergo iſtaret hoſtis: nec manere: ne Luceria interim amitteretẽ: ſatis audebãt: optimum uiſum é cõmittere rem fortunæ & tranſigere cũ Publio certamẽ: itaq; in aciem copias ducunt: aduerſus quos Publius cõſul cum dimicaturus eſſet: prius alloquendos milites ratus cõ cionẽ aduocari iuſſit: cæterum ſicut ĩgenti alacritate ad ptoriũ cõcurſum é: ita præ clamore poſcẽtium pugnam nulla adhortatio ĩperatoris audita eſt: ſuus cuiq; aĩus memor ignominiæ adhortator aderat. Vadunt igiẽ ĩ plium urgẽtes ſigniferos: & ne mora in cõcurſu pilis emittẽdis ſtrigendiſq; ide gladiis eſ ſet: pila uelut dato ad id ſigno abiiciunt: ſtrictiſq; gladiis curſu ĩ hoſtem ferũtur: nihil illic ĩperatoriæ ar tis ordinibus: aut ſubſidiis locãdis fuit: oĩa ira militaris prope ueſano ordine egit. Itaq; non fuſi modo

Vĩcunt ſamni/ tes

hoſtes ſunt: ſed ne caſtris quidẽ ſuis fugã ĩpedire auſi: Appuliã diſſipati petiere: Luceriã tamẽ coacto rur ſus ĩ unũ agmine é peruentũ. Romanos ira eadẽ: quæ per mediã hoſtiũ aciem itulerat: & ĩ caſtra pertu/ tulit: ibi plus quam ĩ acie ſanguinis ac cædis factum: ꝑdæq; pars maior ira corrupta: Exercitus alter cũ Papyrio cõſule: locis maritimis ꝓnerat Arpos per oĩa pacata ſamnitiũ magis iniuriis & odio: quã be neficio ullo Po. Ro. nam ſamnites ea tẽpeſtate ĩ mõtibus uicatim habitãtes campeſtria & maritima lo/ ca cõtemptu cultoꝝ molliore: atq; ut euenit fere locis ſimili genere ipſi mõtani atq; agreſtes depopula/ buntur: quæ regio ſi fida ſamnitibus fuiſſet: aut peruenire Arpos exercitus romanus nequiſſet: aut iter iecta iter Romã & Arpos penuria reꝝ oĩum excluſos a cõmeatibus ablumpſiſſet. Tum quoq; ꝓfectos inde ad Luceriam iuxta obſidẽtes obſeſſoſq; inopia uexauit: oĩa ab Arpis romanis ſuppeditabãtur: cæ/ terũ adeo exigue ut militi occupato ſtatiõibus uigiliiſq; & opere: eques folliculis in caſtra ab Arpis fru/ mentũ ueheret: iterdum occurſu hoſtiũ cogereẽ obiecto ab equo frumento pugnare & obſeſſis priuſq; alter cũſul uictore exercitu aduenit: & cõmeatus ex mõtibus ſamnitiũ inuecti erãt: & auxilia ĩtromiſſa. Artiora oĩa aduẽtus Publii fecit: q obſidione delegata ĩ curam collegæ uacuus ꝓ agros cũcta ĩfeſta com meatibus hoſtiũ fecerat. Itaq; cũ ſpes nulla eſſet diutius obſeſſos inopiam laturos: coacti ſamnites: q ad

Tarenti noꝝ le/ gatoꝝ denũcia tio

Luceriã caſtra habebãt: undiq; cõtractis uiribus ſigna cũ Papyrio cõferre: Per id tẽpus parãtibus utriſq; ſe ad præliũ: legati tarẽtini ĩterueniũt denũciantes ſamnitibus: romaniſq; ut bellũ omitterẽt: per utros ſtetiſſet: quo minus diſcederetur ab armis: aduerſus eos ſe pro alteris pugnaturos. Ea legatione Papy/ rius audita perinde ac motus dictis eoꝝ cũ collega ſe cõmunicatuꝝ reſpõdit: accitoq; eo: cum tempus omne ĩ apparatu cõſumpſiſſet: collocutus de re haud dubia ſignũ pugnæ ꝓpoſuit. Agẽtibus diuina hu manaq; q aſſolent: cũ acie dimicãdũ é: cõſulibus tarẽtini legati occurſare reſpõſum expectãtes: qbus Pa

Papyrii reſpon/ ſum ad Tarẽti/ nos le/ gatos

pyrius ait: auſpicia ſcẽa eẽ tarẽtini pullarius nũciat: litatũ ꝓterea é egregie auctoribus diis: ut uidetis: ad rẽ agẽdã ꝓficiſcimur. Signũ ide ferri iuſſit: & copias eduxit: uaniſſimã ĩcrepãs gẽtẽ: q ſuaꝝ ĩpotens reꝝ præ domeſticis ſeditiõibus diſcordiiſq; aliis modũ pacis ac belli facere æquũ cẽſeret. Sánites ex parte al tera cũ oẽm curã belli remiſiſſent: qa aut pacẽ uere cupiebãt: aut expediebat ſimulare: ut tarentinos ſibi conciliarẽt: cũ iſtructos repẽte ad pugnã romanos cõſpexiſſent: uociferari ſe ĩ auctoritate tarẽtinoꝝ ma nere: nec deſcẽdere ĩ aciẽ: nec extra uallũ arma ferre: deceptos potius quodcũq; caſus ferat: paſſũros quã ut ſpreuiſſe pacis auctores tarẽtinos uideanẽ. Accipe ſe omẽ cõſules aiũt: & ea ꝓcari mentẽ hoſtibus: ut ne uallũ qdẽ defendãt: ipſi iter ſe partitis copiis ſuccedũt hoſtiũ munimentis: & ſimul undiq; adorti cũ pars foſſas explerẽt: pars uellerẽt: uallũ atq; ĩ foſſas ꝓruerẽt: nec uirtus modo iſita: ſed ira ẽt exulceratos ignominia ſtimularet aĩos caſtra iuaſere: & ꝓ ſe q ſq; nõ hæc furcas: nec Caudiũ: nec ſaltus iuios eẽ: ubi erroꝝ fraus ſupbe uiciſſet: ſed romanã uirtutẽ: quã nec uallũ: nec foſſæ arcerẽt memorãtes: cædũt pari ter reſiſtẽtes: fuſoſq; ĩermes atq; armatos ſeruos: liberos: puberes: ĩpuberes: hoſtes: iumẽtaq;: nec ullum ſupfuiſſet aĩal: ni conſules receptui ſignũ dediſſent: auidoſq; cædis milites e caſtris hoſtiũ ĩperio ac mi/ nis expuliſſent. Itaq; apud ĩfenſos ob ĩterpellatã dulcedinẽ iræ cõfeſtim oĩo habita eſt: ut doceretẽ miles minime cuiq̃ militũ cõſules odio ceſſiſſe aut ceſſuros: qn duces ſicut belli ita ĩſatiabilis ſupplicii futuros fuiſſe: ni reſpectus equitum ſexcentoꝝ: qui Luceriæ obſides tenerentẽ: ꝓpediſſet aĩos: ne deſperata uenia hoſtes cæcos ĩ ſupplicia eoꝝ ageret: perdere prius: quã perire optantes. Laudare ea milites: lætariq; ob/ uiam itum iræ ſuæ eẽ: fateri oĩa patienda prius: quã perderetẽ ſalus tot prĩcipũ romanæ iuuentutis. Di/ miſſa cõcione: cõſiliũ habitum oĩbus ne copiis Luceriã premerent: an altero exercitu & duce appuli cir/ ca gens dubiæ ad id uoluntatis temptarentur. Publius cõſul ad peragrandam profectus Appuliam ali/ quot expeditione una populos aut ui ſubegit: aut cõdicionibus in ſocietatẽ accepit. Papyrio quoq;: qui obſeſſor Luceriæ reſtiterat: breui ad ſpem euẽtus reſpõdit: nã inſeſſis oĩbus uiis: ꝓ quas cõmeatus ex Sã nio ſubuehebatur: fame domiti ſamnites: qui Luceriæ in præſidio erãt: legatos miſere ad cõſulem Ro/ manũ: ut receptis eqtibus: q cauſa belli eẽnt: abſiſteret obſidione. His Papyrius ita reſpõdit debuiſſe eos

pontium Herẽnii filiũ:quo auctore romanos ſub iugũ miſiſſent:conſulere:quid uictis patiendum cen
ſeret:cæterũ quoniã ab hoſtibus in ſe æqua ſtatui:quam ipſe ipſi ferre maluerint:nũciare Luceriã iuſſit:
arma:ſarcinas:iumenta:multitudiné omné imbellem intra mœnia relinquerẽt:militẽ ſe cũ ſingulis ue
ſtimẽtis ſub iugum miſſuꝝ:ulciſcenté illatam nõ nouam inferrẽtem iniuriam.Nihil recuſatũ:ſeptem
millia militũ ſub iugum miſſa:prædaq; ingẽs Luceriæ capta:receptis omnibus ſignis armiſq; : quæ ad
Caudium amiſerant:& qd' oĩa ſuperabat gaudia equitibus recuperatis:quos pignore pacis cuſtodien/ Copiæ
dos Luceriã ſamnites dederant.Haud ferme alia mutatione ſubita rerũ clarior uictoria populi Roma Sãnitiũ
ni eſt:ſiquidem ẽt quod quibuſdã ĩ annalibus inuenitur Pontius Herennii filius ſamnitiũ imperator: ad luce/
ut expiaret cõſulum ignominiã ſub iugum cũ cæteris eſt miſſus.Cæteꝝ id minus miror obſcuꝝ eſſe riã ſub
de hoſtiũ duce dedito miſſoq; ſub iugũ id magis mirabile eſt ambigi.L.ne Cornelius dictator cum.L. iugum
Papyrio Curſore magiſtro equitũ ea res ad Caudiũ atq; inde Luceriã geſſerit:ultorq; unicus romanæ miſſe
ignominiæ haud ſciam an iuſtiſſimo triũpho ad eam ætatẽ ſecũdũ Furium Camillũ triũphauerit: an
conſulis Papyrii præcipuũ id decus ſit.Seqtur hũc errorem alius error.Curſor ne Papyrius ꝓximis co/ Papyrio
mitiis cũ.Q.Aurelio Ceretano iteꝝ ob rẽ bene geſtã Luceriæ cõtinuato magiſtratu cõſul tert.creatus Curſor
ſit:an.L.Papyrius Mugilanus & ĩ cognomine erratũ ſit.Conuenit iã inde per conſules reliqua belli per Q.Au/
fecta.Aurelius cũ ferentanis uno ſecundo prælio debellauit:urbemq; ipſam:quo ſe fuſa cõtulerat acies relius
obſidibus ĩperatis ĩ deditionẽ accepit.Pari fortuna cõſul alter cũ ſatricanis:qui ciues romani poſt caudi conſ.
nam cladẽ ad ſamnites defecerant:præſidiumq; eoꝝ ĩ urbem acceperãt:rẽ geſſit:nã cũ ad mœnia Satri
cæ admotus eſſet exercitus:legatiſq; miſſis ad pacem cum ꝑcibus petendã triſte reſpõſum a cõſule red/
ditum eſſet:niſi præſidio ſamnitiũ interfecto aut tradito ne ad ſe remearent:plus ea uoce:quã armis il/
latis terroris colonis iniectũ.Itaq; ſubinde cũ exequerentur quærendo a conſule legati:quo nam ſe pa/
cto paucos & ĩfirmos crederet præſidio tã ualido & armato uim allaturos:ab iiſdẽ cõſiliũ petere iuſſi:
quibus auctoribus præſidiũ in urbem accepiſſent:diſcedũt:ægreq; impetrato ut de ea re cõſuli ſenatũ
reſponſaq; ad ſe referri ſineret:ad ſuos redeunt.Duæ factiones ſenatũ diſtrahebant:una cuius principes
erant defectionis a Po.Ro.auctores:altera fidelium ciuium:certatum ab utriſq; tamen ẽ:ut ad reconci/
liandã pacem cõſuli opera nauaret.Pars altera cũ præſidium ſamnitiũ:quia nihil ſatis ꝑparati erant:ad
obſidionẽ tolerandã excurſuꝝ ꝓxima nocte eſſet:nũciare cõſuli ſatis habuit:qua noctis hora : quamq;
per portã:& quã in uiã egreſſurus hoſtis foret:altera qbus iuitis deſcitum ad ſamnites erat: eadẽ nocte
portã ẽt cõſulibus aperuerunt:ita duplici ꝓditione & ꝑſidium ſamnitiũ inſeſſis circa uiam ſilueſtribus
locis nec opinato oppreſſum ẽ:& ab urbe plena hoſtiũ clamor ſublatus:momẽtoq; unius horæ ſamnis
cæſus:ſatricanus captus:& oĩa ĩ poteſtate cõſulis erãt:qui quæſtione habita:quoꝝ opera defectio eſſet
facta:quos ſontes comperit:uirgis cæſos ſecuri ꝑcuſſit:ꝑſidioq; ualido ĩpoſito arma ſatricanis ademit: Papyrii
Inde ad triumphum deceſſiſſe Romã Papyriũ Curſorẽ ſcribũt:qui eo duce Luceriam receptã : ſamni/ geſta
teſq; ſub iugum miſſos auctores ſunt:& fuit uir haud dubie dignus omni bellica laude:nõ animi ſolũ
uigore:ſed etiam corporis uiribus excellens:ꝑcipua pedũ ꝓnicitas inerat:quæ cognomẽ etiam dedit:ui
ctoremq; curſu omniũ ætatis ſuæ fuiſſe ferũt:& ſeu uiriũ ui:ſeu exercitatione multa:cybi uiniq; eundẽ
capaciſſimũ:nec cum ullo aſperiorem:qa ipſe inuicti ab laborẽ corporis eſſet:fuiſſe militiam pediti pari
ter equitiq;:equites etiam aliquãdo auſos ab eo petere:ut ſibi ꝓ re bene geſta laxaret aliqd laboris: qui/
bus ille:ne nihil remiſſum dicatis:remitto:inquit:ne utiq; dorſum demulceatis:cũ ex equis deſcẽdetis:
& uis erat ĩ eo uiro ĩperii ĩgens pariter ĩ ſocios ciueſq;.Præneſtinus ꝓtor per timorẽ ſegnius ex ſubſidiis
ſuos duxerat ĩ primam aciẽ:quem cũ inambulans ante tabernaculũ uocari iuſſiſſet:lictorẽ expedire ſe/
curim iuſſit:ad quã uocẽ exanimi ſtãte ꝓneſtino:agedũ lictor excide radicem hãc:ĩquit:incommodam
ambulantibus:ꝓfuſumq; ultimi ſupplicii metu mulcta dicta dimiſit.Haud dubie illa ætate : qua nulla
uirtutum feracior fuit:nemo unus erat uir:quo magis innixa res romana ſtaret:quin eum parem de/ Celeri
ſtinant animis magno Alexãdro ducem:ſi arma Aſia perdomita ĩ Europam uertiſſet.Nihil minus q̃ſi tus p a/
tum a prĩcipio huius operis uideri poteſt:quam ut plus iuſto ab rerũ ordine declinarẽ uarietatibuſque pyrii
diſtinguẽdo opere & legẽtibus uelut diuerticula amœna:& requiẽ aio meo quærerẽ:tamen tanti regis Hoc il/
ac ducis mentio:quibus ſæpe tacitis cogitationibus uolutauit animũ:ea ſeuocat ĩ medium:ut quærere lud apd
libeat:quinam euẽtus romanis rebus:ſi cum Alexãdro foret bellatum:futurus fuerit.Plurimũ in bel/ pliniũ
lo pollere uidẽtur militũ copia & uirtus:ingenia imperatorum:fortuna per omnia humana maxĩe in de uetu
res bellicas potens.Ea & ſingula ĩtuenti & uniuerſa:ſicut ab aliis regibus gẽtibuſq;:ita ab hoc quoq; fa/ ſtate
cile præſtãt inuictum romanũ imperiũ.Iam primũ ut ordiar ab ducibus cõparãdis:haud equidem ab/ oleæ nã
nuo egregiũ ducẽ fuiſſe Alexãdrũ:ſed clariorẽ eum tamẽ facit:quod unus fuit:quod adoleſcẽs in incre/ radix
mento rerum nondũ alterã fortunã expertus deceſſit.Vt alios reges claros duceſq; omittã magna exẽ/ oleæ fu
pla caſuũ humanoꝝ:Cyrũ:quem maxime græci laudibus celebrant:quid niſi longa uita ſicut magnũ it illa
modo Pompeiũ uertenti præbuit fortunæ?Ne recẽſeam duces romanos:nec omnes oĩum ætatũ:ſed Atť:cũ
ipſos eos:cum quibus conſulibus aut dictatoribus Alexandro fuit bellandum.M.Valeriũ Coruinum. quibus
C.Claudiũ.M.Rutiliũ:Claudiũ Sulpiciũ.T.Manliũ.Torquatũ.Q.Publiũ Philonẽ.L.Papyrium Cur/ fuiſſet
ſorem.Q.Fabium Maximum.Duos Decios.L.Volumnium:Marcum Curium deinceps ingentes ſe/ Alexan.
quuntur uiri:ſi punicum romano præuertiſſet bellum:ſenioꝝ in Italiam traieciſſet.Horum in quoli belladũ
bet tum indoles eadem:quæ in Alexandro erat animi ĩgeniiq;:tum diſciplina militaris iã ĩde ab initiis
urbis tradita ꝑ manus:ĩ artis ꝑpetuis præceptis ordinatæ modũ uenerat.Ita reges geſſerãt bella:ita de/

Is pyrrhi legatis fuisse dicit

inde exactores regum Iunii Valeriiq; ita deinceps Fabii Quintii Cornelii: ita Furius Camillus: quē iuuenes duo: qbus cum Alexandro dimicandū erat: senem uiderāt. Militaria opera pugnādo obeūti Alexandro: nam ea quoq; haud minus clarum eū faciūt: cessisset uidelicet in acie oblatus par Manlius Torquatus: aut Valerius Coruinus insignes ante milites: quā duces? cessissent Decii deuotis corporibus in hostem ruentes? cessisset Papyrius Cursor illo corporis robore: illo animi? uictus esset consiliis iuuenis unius: ne singulos nominē senatus ille: quem q ex regibus cōstare dixit: unus uerā speciē romani senatus cepit? Id uero erat piculū: ne solertius: quā quiuis unus ex iis: quos noīaui: castris locū caperet: commeatus expediret: ab insidiis præcaueret: tēpus pugnæ eligeret: acie instrueret: subsidiis firmaret: nō iam cum Dario rem esse dixisset: quē mulierę ac spadonū agmen trahentē: iter purpurā atq; auro ornatum fortunæ suæ apparatibus prædam uerius: quā hostē: nihil aliud quā bene ausus uana contemnere ictu entus deuicit. Lōge alius Italiæ: quā Indiæ per quā temulēto agmine comessabundus incessit: uisus illi habitus eēt: saltus Appuliæ: ac mōtes lucanos cernenti: & uestigia recentia domesticæ cladis: ubi auunculus eius nuper Epiri rex Alexander absumptus erat. Et loqmur de Alexandro nondū merso secūdis rebus: quā nemo intolerantior fuit: qui si ex habitu nouæ fortunæ nouiq; ut ita dicam: ingenii: quod sibi uictor induerat: spectetur: Dario magis similis: quā Alexandro ī Italiā ueniſſet: & exercitū Macedoniæ oblitum degenerantēq; iam ī persarę mores adduxisset. Referre in tanto rege piget superbā mutationē uestis: & desyderatas humi iacētiū adulationes ēt uictis graues ne dum macedonibus uictoribus & fœda supplicia: & inter uinū & epulas cæde amicorę: & uanitatē emētiēdæ stirpis. Quid si uini amor in dies fieret acrior? quid si trux ac præ feruida ira? nec qcq; dubium ī iter scriptores refero: nulla ne hæc damna imperatoriis uirtutibus ducimus? Id uero piculum erat: qđ leuissimi ex græcis: qui parthorū

Nā Alexāder sē hāmonis Iouis filiū affinxit

quoq; cōtra nomē romanum gloriæ fauent: dictitare solēt: ne maiestatē nominis Alexandri: quē ne fama quidē illis notum arbitror fuisse: sustinere nō potuerit populus Romanus: & aduersus quē Athenis in ciuitate fracta macedonū armis: cernētem tum maxīe prope fumantes Thebarę ruinas: concionari libere ausi sint hoīes: id qđ ex monumētis oīonū patet aduersus eū: nemo ex tot pceribus romanis uocem liberā missurus fuerit? Quantalibet magnitudo hoīs cōcipiatur aīo: unius tamē ea magnitudo hominis erit: collecta paulo plus decem annorę felicitate: quā q eo extollūt: qđ populus Roma. & si nullo bello: multis tamē pliis uictus sit. Alexādro nullius pugnæ nō secūda fortuna fuerit: nō ītelligit se homines res gestas & eius iuuenis: cū populi iā octīgētesimum bellātis annum rebus cōferre: miremur: si cum ex hac parte sæcula plura numerētur: quam ex illa anni plus ī tam lōgo spatio: q ī ætate. xiii. annorum fortuna uariauerit. Quin tu hoīs cum hoīe: & ducis cū duce: fortunam cum fortūa cōfers? Quot

Atē pulchrā ī assēuerationem

romanos duces nominem: quibus nunquā aduersa fortuna pugnæ fuit? paginas ī annalibus magistratuum fastisq; percurrere licet cōsulum: dictatorūq; quorę nec uirtutis: nec fortunæ ullo die populū romanum pœnituit: Et quo sint mirabiliores quam Alexāder: aut quisquam alius rex denos uicenosque dies quidā dictaturā: nemo plusquam annum cōsulatum gessit: a tribunis plebis delectus īpediti sunt: post tempus ad bella ierunt: ante tempus comitiorum causa reuocati sunt: ī ipso conatu rerum circumegit se annus: collegæ nūc temeritas: nūc prauitas impedimēto aut damno fuit: male gestis rebus alterius successum est: tyronem aut mala disciplina īstitutum exercitum acceperūt. At hercule reges nō liberi solum impedimētis omnibus: sed domini rerę temporūq; trahūt cōsiliis cuncta nō sequūtur. Ergo iuictus Alexāder cū inuictis ducibus bella gessisset: & eadem fortunæ pignora ī discrimē detulisset: imo etiam eo plus periculi subisset: qđ macedones unum Alexādrum habuissent multis casibus nō solum obnoxiū: sed etiam offerētem se: romani multi fuissent Alexādro uel gloria: uel rerum magnitudine pares: quorę suo quisq; fato sine publico discrimīe uiueret morereturq;. Restat: ut copiæ copiis comparent uel numero: uel militū genere: uel multitudīe auxiliorę. Cēsebātur eius ætatis lustris ducenaquagenamillia capitū. Itaq; ī omni defectiōe sociorę latini nominis urbano prope delectu decē scribebantur legiōes: quaterni quinīq; exercitus sæpe per eos annos: ī Hethruria: ī Vmbria gallis hostibus adiunctis ī Samnio ī lucanis gerebatur bellum. Latiū deinde omne cū sabinis: & uolscis: & equis: & omni Cāpania: & parte Vmbriæ Ethruriæq;: & picētibus: & marsis peligniſq;: ac uestinis: atq; appulis: adiunctaq; omnis ora græcorum inferi maris a Thuris Neapolin & Cumas: & inde Antio atq; Hostia tenus samnites aut socios ualidos romanis aut fractos bello inuenisset hostes. Ipse traiecisset mare cum uetaranis macedonibus non plus trigintamillibus hoīum: & quattuormillibus eqtum maxime thessalorę hoc. n. roboris erat: pſas indos aliasq; si adiunxisset gētes: īpedimētū maius. quā auxiliū traheret. Adde quod romanis ad manū domi supplemētū eēt. Alexādro: qđ postea Hānibali accidit: alieno ī agro belLanti exercitus cōsenuisset. Arma: clypeus: sariſſæq; illis: romāo scutū maius corpori tegumētū: & pilū

Pilum Hasta

haud paulo quā hasta uæhemētius ictu missumq; tælū: statarius uterq; miles ordines seruans: sed illa phalanx īmobilis unius generis: Romana acies distinctior ex pluribus partibus cōstans: facilis partiēti quacūq; opus esset: facilis iungenti. Iam in opere quis par romano miles? quis ad tolerandū laborē melior? Vno prælio uictus Alexander bello uictus esset: romanū quē Caudium: quē Cannæ nō fregerūt: quæ fregisset acies? Næ ille sæpe etiā: si prima prospere euenissent: persas: & indos: & imbellem Asiam quæsisset: & cum fœminis sibi bellum fuisse dixisse: quod Epiri regē Alexandrum mortifero uulnere ictum dixisse ferunt: forte bellorę in Asia gestorę ab hoc ipso iuuene cū sua conferētē: Equidē cum per annos quattuor & uiginti primo punico bello classibus certatū cū pœnis recordor: uix ætatem Alexandri sufficturam fuisse reor ad unū bellū: & forsitan cū & fœderibus uetustis iuncta res punica romanæ

esset:& timor par aduersus cõmunem hostẽ duas potẽtissimas armis uirisq; urbes armaret: simul pu/
nico romanoq; obrutus bello eẽt.Nõ qdẽ Alexãdro duce:nec integris macedonũ rebus:sed expti tamẽ
sunt romani macedoné hostẽ aduersus Antiochũ.Philippũ:& Persen:nõ modo cũ clade ulla: sed ne cũ
periculo qdẽ suo:absit iuidia uerbo & ciuilia bella sileant:nũq; ab eqte hoste:nunq; a pedite:nunq; aperta
acie:nunq; æquis utiq;:nunq; iniquis locis laborauimus.Eqtẽ:sagiptas saltus ipeditos:auia cõmeatibus
loca grauis armis miles timere potest:mille acies grauiores:quã macedonũ atq; Alexãdri auertit auer/ L.Flac/
terq;:modo sit perpetuus huius:qua uiuimus pacis amor:& ciuilis cura cõcordiæ.Inde.L.Flaccus:&.L. cus.L.
Plautius Venox cõsules facti.Eo anno a frequentibus samnitiũ populis de fœdere renouando legati:cũ Plautiꝰ
senatum humi strati mouissent:reiecti ad populum haud quaq; tam efficaces habebant preces. Itaq; de conſ.
fœdere negatum:inducie biẽnii:cũ per aliquot dies fatigassent singulos:precibus impetratæ.Et ex Ap
pulia theanẽses cannusinisq; populationibus fessi obsidibus.L.Plautio consuli datis in deditionẽ uene/
runt.Eodem anno primũ præfecti Capuæ creari cœpti legibus ab.L.Furio prætore datis:cum utrũq;
ipsi pro remedio ægris rebus discordia intestina petissent:& duæ Romæ additæ tribus Vfentina & fa/
lerina.Inclinatis semel in Appulia rebus:theates quoq; appuli ad nouos cõsules.C.Iunium Bubulcum C.Iuniꝰ
Qu.Aemylium Barbulam fœdus petitum uenerũt:pacis per omnem Appuliam præstandæ populo Qu.Ae
Romano auctores id audacter spondendo impetrauerunt.ut fœdus daretur:neq; ut æquo tamen fœ/ mylius
dere:sed in ditione populi romani essẽt Appulia ꝑdomita:nam florento quoq; ualido oppido Iunius conſ.
potitus erat:ĩ lucanos bellũ porrectum:inde repentino aduentu Aemylii cõsulis Nerulum ui captũ.Et Florẽtũ
posteaquam res Capuæ stabilitas romana disciplina fama per socios uulgauit:antiatibus quoq;: qui se Nerulũ
sine legibus certis:sine magistratibus agere querebãtur:dati ab senatu ad iura statuenda ipsius coloniæ
patroni:necarma modo:sed iura etiã romana late pollebant.C.Iunius Bubulcus:&.Q.Aemylius Bar
bula cõsules exitu anni non cõsulibus a se creatis Sp.Nautio:&.M.Popilio:cæteq; dictatori.L.Aemylio
legiones tradiderũt.Is cum.L.Fuluio magistro equitũ Satriculam oppugnare adortus rebellandi cãm Sp.Nau
samnitibus dedit.Duplex inde terror illatus romanis:hinc samnis magno exercitu coacto ad eximen/ tius.M.
dos obsidione socios haud procul castris romanorum castra posuit:hinc satricani magno cum tumul/ Popiliꝰ
tu patefactis repente portis in stationes hostiũ icurrerunt.Inde pars utraq; spe alieni magis auxilii: quã conſ.
uiribus fręta suis:iusto mox prælio inito romanos urgent:& q̃q̃ anceps dimicatio erat:tamen utrinq;
tutam aciẽ dictator habuit:quia locum haud facilem ad circũueniendum cepit:& diuersa statuit signa:
infestior tamen ĩ erumpẽtes icessit:nec magno certamine ĩtra mœnia cõpulit:tum totã aciem ĩ samni/
tes obuertit:ibi plus certaminis uictoria sicut sera ita nec dubia:nec uaria fuit:fusi in castra samnites: ex
tinctis nocte ignibus:tacito agmine abeunt:& spe abiecta Satriculæ tuẽdæ:Postiam Plistiam socios ro
manoq;:ut parem doloré hosti redderent:circunsidunt.Anno circũacto bellum deinceps ab dictatore.
Q.Fabio gestum.Cõsules noui sicut superiores Romæ mãserunt:Fabius ad acci ꝑiendũ ab Aemylio
exercitum ad Satriculam cũ supplemento uenit:neq;.n.samnites ad Plistiam manserant: sed accitis ab
domo nouis militibus multitudine fręti castra eodẽ:quo ante loco posuerunt:lacessẽtesq; prælio ro/
manos auertere ab obsidione conabantur Eo intentius dictator ĩ mœnia hostiũ uersus id bellũ tãti du
cere quod urbẽ oppugnabat:securior ab samnitibus agere stationibus modo oppositis:nequa in castra
uis fieret:eo ferocius adequitare samnites uallo neq; ocium pati:& cum iam ꝑpe in portis castroq; eẽt
hostis:nihil consulto dictatore magister equitũ.Q.Aulius Ceretanus magno tumultu cum oĩbus tur
mis equitũ euectus summouit hostem:tum ĩ minime ꝑtinaci genere pugnæ:sic fortuna exercuit opes
ut insignis utrinq; clades & clara ipsorum æderet funera:prior samnitium ĩperator ægre patiens quod
tam ferociter adequitasset:inde se fundi fugariq;:orando hortandoq; eqtes prælium iterauit.In quẽ in
signem inter suos cientem pugnã magister equitum romanus ĩfesta cuspide ita ꝑmisit equum:ut uno
ictu exanimen equo præcipitaret:nec ut fit:ad ducis casum perculsa magis : quã irritata est multitudo
omnis.Qui circa erãt:in Auliũ temere inuectum ꝑ hostium turmas tæla conicerũt: fratriq; præcipuũ
decus ultĩ samnitium imperatoris dederũt.Is uictoré detractũ ex equo magistrũ eqtũ plenus mœroris Aulius
atq; iræ trucidauit nec multũ abfuit:qn corpore etiã:qa ĩter hostiles ceciderat turmas samnites potiren magi/
tur:sed extẽplo ad pedes descensum ab romãis é:coactiq; idẽ samnites facere & repẽtina acies circa cor/ ster eq/
pora ducũ pedestre ꝑliũ iniit:quo haud dubie supat romanus:recuperatũq; Aulii corpus mixta cũ do/ tum oc
lore lætitia uictores ĩ castra referũt Sãnites:duce amisso:& ꝑ equestre certamẽ tẽptatis uiribus: omissã ciditur
Satricula:quã neqcq̃ defendi rebantur ad Plistiæ obsidioné redeunt:ĩtraq; paucos dies Satricula roma/
nus ꝑ deditionẽ:Plistia ꝑ uim samnis potiẽ.Mutata ide belli sedes é:ad Soram e Samnio Appuliaq; tra
ductæ legiones.Sora ad samnites defecerat:ĩterfectis colonis romanoq;.Quo cũ prior romanus exerci
tus ad ulciscendã ciuiũ necẽ:recuperandãq; coloniã magnis itineribus ꝓuenisset:sparsi ꝑ uias speculato/
res seq; legiones samnitiũ.nec iã procul abesse:cũ alii super alios nũciarẽt:obuiam itũ hosti atq; ad Lau/
tulas ancipiti prælio dimicatũ est:nõ cædes:non fuga alterius partis:sed nox incertos : uicti uictores ne
essent:diremit.Inuenio apud quosdam aduersam eam pugnam romanis fuisse : atq; in ea cecidisse.Q.
Auliũ magistrũ equitũ.Suffectus ĩ locũ Aulii Claudius Fabius magister equitũ cũ exercitu nouo ab ro
ma aduenit:& per præmissos nuncios consulto dictatore:ubi subsisteret:quoue tempore:& qua ex par
te hostem aggrederetur:subsidit occultus ad omnia satis exploratis consiliis:Dictator cum per aliquot
dies post pugnã continuisset suos intra uallum obsessi magis:quam obsidentis modo : signũ repente
pugnæ proposuit:& efficacius ratus ad accendẽdos uiroq; fortium animos nullã alibi quã ĩ semetipso

cuiquā relictā ſpem:de magiſtro equitū nouoq; exercitu militem celauit:& tanq̄ nulla niſi in eruptiõe ſpes eſſet:Locis:inquit:anguſtis milites deprehẽſi:niſi quā uictoria patefecerimus:uiam nullam habemus:ſtatiua nr̃a munimento ſatis tuta ſunt:ſed inopia eadẽ infeſta:nã & circa omnia defecerunt:unde ſubuehi cõmeatus poterant:& ſi oẽs iuuare uelint:iniqua loca ſunt.Itaq; non fruſtrabor ego uos caſtra hic relinquẽdo:in quæ infecta uictoria:ſicut priſtino die uos recipiatis:armis muniméta nõ munimentis arma tuta eſſe debẽt:caſtra habeant repetantq;:qbus operæ eſt trahere bellũ nos oĩum rerũ reſpectũ præter:quā uictoriæ nobis abſcindamus:ferte ſigna ĩ hoſtẽ:ubi extra uallũ ceſſerit agmen:caſtra qbus imperatũ eſt incẽdant:damna noſtra milites oĩum circa qui defecerunt populoq; præda ſarcientur:Ea oratione dictatoris:quæ neceſſitatis ultimæ index erat:milites accẽſi uadũt ĩ hoſtẽ:& reſpectus ipſe arcendentiũ caſtroq;:q̃q̃ proximis tantũ:ita.n.iuſſerat dictator:ignis eſt ſubditus:haud paruũ irritamẽtum fuit.Itaq; uelut uecordes illati ſigna primo ĩpetu hoſtium turbant & in tẽpore poſteaq̃ ardentia procul uidit caſtra magiſter equitũ:id conuenerat ſignũ:hoſtiũ terga inuadit:ita circunuenti ſamnites:qua poteſt qſq; fugã p diuerſa petũt.Ingẽs multitudo ĩ unũ metu cõglobata ac ſemetipſam turba ĩpediens in medio cæſa:caſtra hoſtiũ capta direptaq;:quoq; p̃da honuſtũ militem ĩ romana caſtra dictator reducit haud q̃q̃ tã uictoria lætũ:q̃ quod p̃ter exiguã deformatã incendio partẽ cætera cõtra ſpem ſalua iuenit.

Die priſtino

M.Petilius.C.Sulpitiõ conſ.

Ad Soram inde reditũ:nouiq; cõſules.M.Petilius.C.Sulpicius exercitũ ab dictatore Fabio accipiũt: magna parte ueterũ militũ dimiſſa:nouiſq; cohortibus in ſupplementũ adductis. Cæteq; cum ꝓpter difficilem urbis ſitum:nec oppugnandi ſatis certa ratio iniretur:& aut tẽpore longinqua:aut p̃ceps periculo uictoria eẽt:ſoranus tranſfuga clam ex oppido ꝓfectus cum ad uigiles romanus penetraſſet:duci ſe extẽplo ad cõſules iubet:deductuſq; traditurũ urbẽ promittit rurſus inde cũ quonãmodo id præſtaturus eſſet pcunctantes doceret haud uana afferre:perpulit prope adiũcta mœnibus romana caſtra: ut ſexmillia ab oppido remouerent:fore ut minus intẽtæ in cuſtodiã urbis diurnæ ſtationes ac noctur næ uigiliæ eſſent:ipſe inſequẽti nocte ſub oppido ſilueſtribus locis cohortibus iſidere iuſſis:decem milites delectos ſecum'per ardua ac prope iuia in accem ducit pluribus quam pro numero uiroq; miſſilibus tælis eo collatis:ad hæc ſaxa erãt & temere iacẽtia:ut ſit:ĩ aſpretis:& de induſtria etiã:quo locus tutior eſſet:ab oppidanis congeſta:ubi cũ cõſtituiſſet:romanos ſemitamq; anguſtã & arduã erectã ex oppido in arcem oſtendiſſet.Hoc quidem aſcenſu:inquit:uel res armati quãlibet multitudinẽ arcuerint: uos & decẽ numero & qd̃plus & romani romanorũq; fortiſſimi uiri eſtis:& locus ꝓ uobis & nox erit quæ oĩa ex incerto maiora territis oſtentat:ego iam terrore oĩa implebo:uos autẽ arcem intenti tenete ab hoſtibus capta ẽ defendite:ite:hæc incedens principũ foribus:hæc obuiis:hæc excurrentibus in publicũ pauidis increpat.Acceptũ ab uno pauoré plures p urbẽ ferunt.Trepidi magiſtratus miſſis ad arcẽ exploratoribus:cũ tæla & armatos tenere arcem multiplicato numero audirẽt:auertũt aĩos a ſpe recuperãdæ arcis:fuga cuncta cõplentur:portæq; a ſemiſomnis ac maxĩa parte inermibus refringunt:quarum p unam præſidiũ romanũ clamore excitatum irrũpit:& cõcurſantes per uiam pauidos cædit.Iam Sora capta erat:cũ conſules prima luce aduenere:& quos reliquos fortuna ex nocturna cæde ac fuga ſeSora unius ꝓditione capitur cerat:ĩ deditionẽ accipiunt:ex his.ccxxv.qui oĩum conſenſu deſtinabant:& infandæ colonoq; cædis & defectionis auctores uictos Romã deducũt:cæteram multitudinẽ incolumem p̃ſidio ĩpoſito Soræ relinquit:oẽs qui Romã deducti erãt:uirgis ĩ foro cæſi:ac ſecuri percuſſi ſummo gaudio plebis:cũ maximẽ ĩtererat:tutam ubiq;:quæ paſſim ĩ colonias mitteret:multitudinẽ eẽ.Conſules ab Sora profecti in agros atq; urbes auſonũ bellum intulerũt:mota náq; oĩa aduentu ſamnitiũ:cũ apud Lautulas dimicatum eſſet:fuerãt:coniurationeſq; circa Cãpanã paſſim factæ:nec Capua ipſa crimine caruit: quin Romã quoq; & ad principũ quoſdã inquirendos uentũ eſt:cæteq; auſonum gens ꝓditione urbiũ ſicut Sora in poteſtatẽ uenit.Auſona & Nuntumnæ & ueſtina urbes erant:ex quibus principes iuuẽtutis duodecim numero in ꝓditione urbiũ ſuaq; cõiurati ad cõſules ueniũt:docẽt ſuos iãpridem exoptãtes ſamnitium aduentũ:ſimul ad Lautulas pugnatũ audierunt pro uictis romanos habuiſſe:iuuẽtute & armis ſamnites iuuiſſe:fugatis inde ſamnitibus ĩcetta pace agere:nec claudẽtes portas romanis ne accerſerent bellũ:obſtinatos claudere:ſi exercitus admoueat:in ea fluctuatione aĩorum opprimi ĩcautos poſſe.His auctoribus mota propius caſtra:miſſiq; eodẽ tẽpore circa tria oppida milites : partim armati:q occulti propinqua mœnibus inſiderẽt loca partim togati tectis ueſte gladiis:q ſub lucẽ apertis portis urbes ingrederent:ab iis ſimul cuſtodes trucidari cœpti:ſimul datũ ſignũ armatis:ut ex iſidiis cõcurrerent : ita portæ occupatæ:triaq; oppida eadẽ hora:eodemq; cõſilio capta:ſed quia abſentibus ducibus ĩpetus eſt factus:nullus modus cædibus fuit:deletaq; auſonũ gens uix certo defectionis crimine:pinde ac ſi inter necino bello certaſſet.Eodẽ anno ꝓdito hoſtibus romano p̃ſidio Luceria ſamnitiũ facta:nec diu prodi toribus ĩpunita res fuit:haud ꝓcul inde exercitus romanus erat:cuius primo impetu urbs ſita ĩ plano capitur.Lucerini ac ſamnites ad internicionẽ cæſi:eoq; ira ꝓceſſit:ut Romæ cũ de colonis mittẽdis Luceriã cõſuleret ſenatus:multi delẽdã urbẽ cẽſerent:p̃ter odiũ qd̃ execrabile in his captis erat: lõgiquitas quoq; adhorrere a relegãdis tam ꝓcul ab domo ciuibus inter tã ĩfeſtas gentes cogebat:uicit tamẽ ĩnia; ut mitterẽtur coloni:duomillia & quingẽti miſſi.Eodẽ anno cũ oĩa ĩfida romanis eẽnt,Capuæ quoq; occultæ principũ cõiurationes factæ:de qbus cũ ad ſenatũ relatũ eẽt:haud quaq̃ neglecta res eſt: q̃ſtiones decretæ:dictatorẽq; quæſtionibus exercẽdis dici placuit.C.Menenius dictus:is M.Folliũ magiſtrũ equitũ dixit.Ingens erat magiſtratus eius terror:itaq; ſiue timore:ſeu cõſcientia eius calabios Obuium

Deleta auſonũ gẽs uix certo crimĩe

Nouiumq; ea capita cõiurationis fuerãt.priusq; noiarentur apud dictatorem:mors haud dubie ab ipsis cõscita iudicio subtraxit.Deide ut quæstioni cãpanæ materia deceſſit:uersa Romã iterprætãdo res:nõ nominatim q Capuæ:sed ĩ uniuersum:qui usq; coissent:cõiurassentue aduersus romanũ populũ:quæri senatũ iussisse:& coitiones honoꝝ adipiscendoꝝ causas factas aduersus rẽp.esse:latiorq; & re:& pso nis quæstio fieri:haud abnuẽte dictatore sine fine uelle quæstionis suæ ius eẽ.Postulabunt ergo nobiles hoies appellãtibusq; tribunos:nemo erat auxilio:qn noia reciperent:ide nobilitas nec modo ĩ quos crimẽ itendebatur:sed uniuersi simul negare nobiliũ id crimẽ eẽ:qbus:si nulla obstetur fraude: pateat uia ad honorẽ:sed hominũ nouoꝝ ipsos adeo dictatorẽ magistrũq; equitum reos magis: quam quæstores idoneos eius criminis esse:intellecturosq; ita id esse simul magistratu abissent.Tum.n.uero Menenius iã famæ magis:quã imperii memor,pgressus in concionẽ ita fecit uerba.Etsi oẽs anteactæ uitæ uos conscios habeo quirites:& hic ipse honos delatus ad me testis est innocẽtiæ meæ:neq; enim qd̃ sæpe alias qa ita tempora postulabant reip.qui bello clarissimus esset.sed qui maxime procul ab his concionibus uitã egisset:dictator diligendus exercẽdis quæstionibus fuit.Sed quoniã quidã nobiles hoies qua de causa uos extimare:quã me pro magistratu quicquã incompertũ dicere melius est:primũ ipsas expugnare quæstiones ope annisi sunt:deinde posteaq̃ ad id parum potentes erant:ne causam dicerẽt: in præsidia aduersarioꝝ appellationẽ & tribuniciũ auxiliũ patricii cõfugerunt: postremo repulsi inde adeo oĩa tutiora:quã ut innocentiã suã purgarent:uisa in nos irruerunt:& priuatis dictatorem poscere reum uerecundiæ nõ fuit:ut oẽs dii hoiesq; sciant:ab illis etiam:quæ nõ possint:tẽptant:ne rationẽ uitæ reddant:ne obuiam ire crimini:& offerre me inimicis reum dictatura ab dico.Vos quæso consules: si uobis datum ab senatu negotium fuerit: in me primum:& hunc.M.Follium quæstiones exercea tis:ut appareat innocẽtia nr̃a:nos non maiestate honoris tutos a criminibus istis esse.Abdicat se ide dictatura:& post eũ confestim Follius magistro equitum primiq; apud consules iis.n.ab senatu manda ta res ẽ rei facti:aduersus nobiliũ testimonia egregie absoluũtur.Publius etiã Philo:multiplicatis summis honoribus:post res tot domi belloq; gestas cæterum inuisus nobilitati:dixit causam: absolutusq; est:nec diutius:ut fit:quam dum recẽs erat:quæstio p clara noia reoꝝ uiguit:inde labi cœpit ad uiliora capita:donec factionibus coitionibusq; aduersus quas cõparata erat:oppressa est.Earũ fama rerum:magis tamẽ spe cãpanæ defectionis:ĩ quã coniuratum erat:samnites ĩ Appuliã uersos rursus ad Caudium reuocauit:ut inde ex propiquo:siqui motus occasionem aperirent:Capuam romanis eriperent. Eo cõsules cũ ualido exercitu uenerũt:& primo circa saltus:cum utrinq; ad hostẽ iniqua uia esset: cunctati castra mœtatiq; sunt:deide samnites p apta loca breui circuitu in loca plana cãpanos cãpos agmen dimittunt:ibiq; primũ castra ĩ cõspectu hostibus data:deide leuibus præliis equitũ sæpius:quã peditũ utriq; periculũ factũ:nec aut euentus eoꝝ romanũ aut moræ:qua trahebãt bellũ pœnitebat. Samnitiũ cõtra ducibus:& carpi quottidie paruis damnis:& senescere dilatione belli uires suæ uidebãtur:itaq; ĩ aciem procedũt:eqtibus ĩ cornua diuisis:qbus præceptũ erat:itentiores eẽ ad respectum castroꝝ:nequa eo uis fieret:cum ad præliũ starent:acie peditũ tutã fore cõsules Sulpicius in dextero Petilius ĩ leuo cornu cõsistunt:dextera pars:qua & samnites raris ordinibus aut ad circũeundos hostes:aut ne ipsi circũuenirẽtur:cõstiterãt:latius patefacta stetit:sinistris præterq̃ qd̃ confertiores steterant: repẽtino consilio Petilii consulis additæ uires:qui subsidiarias cohortes:quæ integræ ad lõgiores pugnæ casus reseruabãtur: in primã acie extẽplo emisit:uniuersisq; hostẽ prĩo ipetu uiribus ipulit.Cõmota pedestri acie samnitium eques in pugnã succedit:ĩ hunc trãsuerso agmine ĩter duas acies se iferentẽ romanus equitatus cõcitat equos:signaq; & ordines peditum atq; eqtum cõfundit:donec uniuersam ab ea parte auertit.acie.In eo cornu nõ Petilius solus:sed Sulpicius ẽt hortator affuerat:auectus ab suis nõdum cõserentibus manus ad clamorẽ ab sinistra parte prius exortũ.Vnde haud dubiã uictoriam cernẽs.cũ ad suum cornu tenderet cum mille ducẽtis uiris:dissimilem ibi fortunã inuenit:romanos loco pulsos uictorẽ hostem signa in perculsos iferentẽ:cæteꝝ oĩa mutauit repente consulis aduẽtus:nam & cõspectu ducis refectus militum est aĩus:& maius:quã p numero auxiliũ aduenerat mille fortes uiri:& partis alterius uictoria auxdita:mox uisa ẽt præliũ restituit:tota deide iam uicere acie romanus:& omisso certamine cædi capiq; samnites:nisi qui Maleuentũ:cui nunc urbi Beneuentũ nomen est:pfugerũt:ad trigintamillia cæsa aut capta samnitiũ proditũ memoriæ est. Cõsules egregia uictoria parta ,ptinus ide ad Bouianũ oppugnãdum legiones ducũt:ibiq; hyberna egerũt:donec ab nouis cõsulibus.L.Papyrio Cursore.C.Iunio Bubulco:iterum noiatus dictator Claudius Petilius cũ.M.Follio magistro equitũ exercitũ accepit.Is cum audisset arcẽ fregellanã ab samnitibus captã:omisso Bouiano:ad Fregellas pergit:unde nocturna samnitiũ fuga sine certamine receptis Fregellis pfidioq; ualido ipposito in Cãpaniã reditũ maxime ad Nolã armis repetendam:eo se itra mœnia sub aduentũ dictatoris & samnitiũ oĩs multitudo & nolani agrestes cõtulerant.Dictator urbis situ circũspecto:quo aptior aditus ad mœnia eẽt:oĩa ædificia:& frequenter ibi habitatur:circũiecta muris incẽdit:nec ita multo post siue a Petilio dictatore:siue ab.C.Iunio cõsule:nã utrunq; tradit̃ Nola est capta.Qui captæ decus Nolæ ad cõsulem trahũt:adiiciunt Atinã:& Calatiam ab eodem captas:Petiliũ autem pestilẽtia orta:claui figendi causa dictatorẽ dictũ.Suessa & Pontiæ eodẽ anno coloniæ deductæ sunt.Suessa auruncoꝝ fuerat:uolsci Pontias ĩsulam sitã in conspectu littoris sui incoluerũt.Minturna & Cassinũ:ut deducerẽtur coloniæ:senatusq; cõsultum factu est:triũui ros creauere:ac misere colonoꝝ quattuormillia.Insequẽtes cõsules.M.Valerius.P.Decius ,pfligato fere samnitium bello:prius quã ea cura decederet patribus romanis ethrusci belli fama exorta ẽ:nec erat

Quæstio de ambitu

Maleuẽtũ olim nũc Beneuẽtũ L. Papyrius.C. Iunius consl.

Pontiæ Suessa M.Valerius.P. Decius consl.

ea tempestate gens alia:cuius secūdum gallicos tumultus arma terribiliora eēnt:tum ꝓpinquitate agri tum multitudine hominū.Itaq; altero cōsule ī Samnio reliqas belli persequēte.P.Decius: qui grauiter æger Romæ restiterat:auctore senatu dictatorē.C.Iunium Bubulcum dixit. Is prout rei magnitudo postulabat:oēs iuniores sacramento adigit:arma quæq; alia res poscit:summa īdustria parat:nec tantis apparatibus elatus de inferendo bello agitat:quieturus aut dubie:nisi ultro arma ethrusci inferrēt. Eadem ī comparādo cohibendoq; bello cōsilia & apud ethruscos fuere:neutri finibus egressi. Et cēsura clara eo anno. Ap.Claudii:&.C.Plautii fuit:memoriæ temen felicioris ad posteros nomē Appii: quod & uiam muniuit:& aquā in urbē duxit:eaq; unus ꝓfecit:qa ob infamem atq; inuidiosam senatus lectionem uerecūdia uictus collega magistratu se abdicauerat. Appius iam deīde antiquitus īlitam ꝓtinaciā familiæ gerēdo solus censurā obtinuit.Eodem Appio auctore poticia gens cuius ad aram maximam Herculis familiare sacerdotiū fuerat:seruos publicos ministerii delegādi causa solēnia eius sacri docuerat.Traditur īde dictu mirabile:& qđ dimouēdis statu suo sacris religionē afferre facile posset:cū duodecim familiæ ea tēpestate poticioꝝ essent:puberes ad trigīta:oēs intra annum cū stirpe extinctos: nec nomen tantū poticioꝝ iteriisse:sed censorem ēt Appiū memori deū ira post aliquot annos luminibus captū.Itaq; cōsules:q eum annū secuti sunt.C.Iunius Bubulcus tert.&.Q.Aemylius Barbula iterum: initio anni questi apud populū deformatum ordinē praua lectione senatus:qua potiores aliquot lectis præteriti essēt:negauerunt eam lectionē se quæ sine recti prauiq; discrimine ad gr̄am ac libidinē facta esset:obseruaturos:& senatū extemplo citauerūt eo ordine:quo ante cēsores. Ap.Claudium:&.C.Plautium fuerat.Et duo īperia eo anno dari cœpta ꝑ populū utraq; pertinentia ad rem militarē:unū ut tribuni militū senideni ī quattuor legiones a populo crearent:quæ antea ꝑ quā paucis suffragio populi relictis locis:dictatoꝝ & cōsulū ferme fuerant beneficia:tulere eā rogationem tribuni plebei.L.Atilius: Claudius Martius:alterū ut duūuiros nauales classis ordinādæ reficiendæq; causa idem populus iuberet:lator huius plebiscīti fuit.M.Decius tribunus plebis.Eiusdē anni rem dictu paruā ꝓterirem ni ad religionē esset uisa ꝑtinere:tibicines qa prohibiti a ꝓximis censoribus erāt ī æde louis uesci:quod tradi tum antiquitus erat:ægre passi Tybur uno agmine abierūt:adeo ut nemo ī urbe eēt:q sacrificiis præcineret.Eius rei religio tenuit senatū:legatosq; Tybur miserūt:ut darēt operā:ut hi hoies romanis restituerentur.Tyburtini benigne pollicīti primum accitos eos in curiam hortati sunt:ut reuerterētur Romam:posteaquam perpelli nequibant:consilio haud adhorrente ab ingeniis hoium eos aggrediuntur die festo alii alios'per speciem celebrādaꝝ cantu epulaꝝ cā inuitant:& uino:cuius auidū ferme genus ē: oneratos sopiunt:atq; ita ī paluſtra somno uictos coniiciūt:ac Romam deportāt:nec prius sensere: quā paluſtris ī foro relictis plenos crapulæ eos lux oppressit.Tunc cōcursus populi factus:īpetratoq; ut manerent:datū ut triduum quotānis ornati cum cātu atq; hac:quæ nūc solemnis est licētia ꝑ urbē uagarē tur:restitutumq; ī æde uescēdi ius iis:q sacris pæcinerēt.Hæc īter duoꝝ īgentiū belloꝝ curā gerebant. Consules inter se prouīcias partiti.Iunio samnites:Aemylio nouū bellū Ethruria sorte euenit.In Samnio cluuiani p̄sidium romanū:quia nequerat ui capi:obsessum fame ī deditionem acceperant:samnites uerberibus fœdum ī modū laceratos occiderāt deditos.Huic īsensus crudelitati Iunius nihil antiquius oppugnatione cluuiana ratus:quo die aggressus ē mœnia:ui cœpit:atq; oēs puberes interfecit. Inde uictor exercitus Bouianū ductus caput hoc erat pentroꝝ samnitium longe ditissimū atq; opulētissimū armis uirisq;.Ibi qa haud tātum trarū erat:spe ꝑdæ milites accēsi oppido potiuntur:minus itaq; sæuitum ī hostes est:ꝑdæ plus pene:quā ex omni Samnio unq̄ egestum benigneq; oīs militi cōcessa:& posteaq̄ ꝓpotentē armis romanū nec acies subsistere ullæ:nec castra:nec urbes poterāt: oium principum in Samnio eo curæ sunt intentæ:ut insidiis quæreretur locus: siqua licentia populando effusus exercitus excipi ac circūueniri posset.Teanssugæ agrestes:& captiui quidā pars cōsilio:pars forte oblati congruentia ad cōsulem afferētes:quæ & uera erant:pecoris uim īgentem ī saltū auiū compulsam esse perpulerunt:ut prædatum eo expeditæ ducerētur legiones:ibi ingēs hostium exercitus itinera occultus īsiderat:& posteaq̄ intrasse romanos uidit saltum:repēte adortus cū clamore ac tumultu īuadit: & prīo noua res trepidationē fecit:dū arma capiūt:farcinas cōgerunt ī mediū:deīde posteaq̄:ut quisq; liberaue rat se onere:aptaueratq; armis:ad signa undiq; coibāt:& notis ordinibus ī ueteri disciplina militiæ iam sine præcepto ullius sua sponte struebatur acies. Cōsul ad ancipitē maxime pugnam aduectus desilit ex quo:& Iouem Martemq; atq; alios testatur deos:se nullā suam gloriam inde:sed ꝑdam militi querētē in eum locum deuenisse:neq; ī se aliud:quam nimiā ditandi ex hoste militis curam repræhendi posse: ab eo se dedecore nullam rem aliam:quā uirtutem militum uidicaturam cōniterentur modo uno animo inuadere hostem uictum acie:castris exutum:nudatum urbibus:ultimam spem furto īsidiarum temptantem:& loco non armis frætum.Sed quem esse iam uirtuti romanæ inexpugnabilem locum fregellana arx soranaq;:& ubicunq; iniquo successum erat loco commemorabatur.His accensus miles omnium immemor difficultatum uadit aduersus īminētem hostiū aciē:ibi paululum laboris fuit:dū in aduersum cliuum erigitur agmen:cæterum posteaq̄ prima signa planiciem summā ceperūt:sensitq; acies æquo se iam īstitisse loco:uersus extēplo est terror in īsidiatores:easdēq; latebras quibus se paulo ante texerant:palati atq; inermes fuga repetebant:sed loca difficilia hosti:quæsita ipsos tū sua fraude impediebant:itaq; ergo ꝑpaucis effugiū patuit:cæsa ad uigintimillia hominū:uictorq; romanus ad oblatā ab hoste prædā pecorū discurrit.Dum hæc geruntur in Samnio:iam oēs Ethruriæ populi præter aretinos ad arma ierant:ab oppugnando Sutrio:quæ urbs socia romanis uelut clauſtra Ethruriæ erat:

Via appia Aq̄ claudiā

Potitiorū ī teritus .C. Iunius Qu.Aemylius cons.

Appii Cæcitas

Tibicinū secessio

XX. Sānitium cæsa

ingens orſi bellū: Eo alter cōſul Aemylius cū exercitu ad liberādos obſidiōe ſocios uenit: aduenientibus romanis ſutrini commeatus benigne ī caſtra ante urbem poſita aduexere. Ethruſci diem primum conſultando maturarent traherēt: ne bellum traduxerunt: poſtero die ubi celeriora: quā tutiora cōſilia magis placuere ducibus: ſole orto: ſignū pugnæ propoſitū eſt: armatiq; ī aciem procedunt. Quod poſteaq; conſuli nunciatū eſt extēplo: teſſerā dari iubet: ut prādeat: miles: firmatiſq; cybo uiribus arma capiat: dicto paretur: cōſul: ubi armatos paratoſq; uidit: ſigna extra uallū pferri iuſſit: & haud procul hoſte iſtruxit aciem. Aliquādiu utrinq; intēti ſteterūt expectantes: ut ab aduerſariis clamor & pugna inciperet: & prius ſol meridie ſe inclinauit: quā tælū hinc aut illinc emiſſum eſt: inde ne īfecta re abiretur: clamor ab ethruſcis oritur: cōcinuntq; tubæ: & ſigna inferunt: nec ſegnius romanis pugna initur: concurrūt īfenſis animis: numero hoſtis: uirtute romanus ſuperat: anceps præliū multos utrinq; & fortiſſimū quēq; abſumit: nec prius inclinata res eſt: quā ſecūda acies romana ad prima ſigna feſſis integri ſucceſſerunt. Ethruſci: qa nullis recentibus ſubbſidiis fulta prima acies fuit: ante ſigna circaq; oēs ceciderūt: nullo unquam prælio fugæ minus: nec plus cædis fuiſſet: ni obſtinatos mori tuſcos nox texiſſet: ita ut uictores priuſq; uicti pugnandi finē facerent: poſt occaſum ſolis ſignū receptui datū eſt: nocte ab utroq; in caſtra reditum: nec deīde qcq; eo anno rei memoria dignæ apud Sutriū geſtum eſt: quia & ex hoſtiū exercitu prima tota acies deleta uno prælio fuerat: ſubſidiariis modo relictis: uix qđ ſatis eſſet ad caſtroꝝ pſidiū & apud romanos tātum uulneꝝ fuit: ut plures poſt plium ſaucii deceſſerīt: quā ceciderāt in acie. Q. Fabius inſequentis anni cōſul bellū ad Sutriū excepit: collega Fabio, C. Martius Rutilius datus eſt: cæterū & Fabius ſupplemētum ab Roma adduxit: & nouus exercitus domo accitus ethruſcis uenit. Permulti iam anni erāt: cū inter patricios magiſtratus tribunoſq; nulla certamina fuerāt: cum ex ea familia: quæ uelut fatalis cum tribunis ac plebe erat: certamen oriē. Ap. Claudius cenſor circūactis decē & octo mēſibus: quod Aemylia lege finitū cenſuræ ſpatium tēporis erat: cū. C. Plautius collega eius magiſtratu ſe abdicaſſet: nulla ui cōpelli: ut abdicaret: potuit. P. Sēpronius erat tribunus plebis: qui finiendæ cēſuræ ītra legittimum tēpus actionem ſuſceperat: nō populare magis: quā iuſtam: nec in uulgus: quā optimo cuiq; gratioē. Is cum idētidem legē Aemyliā recitaret: auctoréq; eius Mamercū Aemyliū dictatorem laudibus ferret: q quīquēnalē ante cenſurā & longinqtate ptātem dominantē intra ſex menſium & anni coegiſſet ſpatiū. Dic agedum: inqt. Ap. Claudi: quid nā facturus fueris: ſi eo tēpore: quo. C. M. Furius & M. Geganius cēſores fuerūt: cenſor fuiſſes? Negare Appius interrogationē tribuni magnopē ad cauſam pertinere ſuā: nam & ſi tenuerit lex Aemylia eos cenſores: quoꝝ in magiſtratu lata eſſet: quia poſt illos cenſores creatos eā legem populus iuſſiſſet: quodq; poſtremū iuſſiſſet: id ius ratumq; eſſet: non tamen aut ſe: aut eoꝝ quēq: q poſt eam legem latā creati cenſores eſſent: teneri ea lege potuiſſe. Hæc ſine ullius aſſenſu cauillante Appio: & hic é inqt: quirites illius Appii progenies: q decenuir in annū creatus altero anno ſe ipſe creauit: tertio nec ab ſe: nec ab ullo creatus priuatus faſces & imperiū obtinuit: nec ante continuando abſtitit magiſtratu: quā obruerēt eū male parta: male geſta: male retenta īperia: hæc eſt eadē familia quirites: cuius ui atq; iniuriis cōpulſi extorres patria ſacrū montem cepiſtis: hæc aduerſus quam tribuniciū auxilium uobis cōparaſtis: hæc pp quā duo exercitus auētinū inſediſtis: hæc quæ fœnebres leges: hæc quæ agrarias ſemp ipugnauit: hæc cōnubia patrū & plebis īterrupit: hæc plebi ad curules magiſtratus iter obſepſit: hoc é nomen multo: quam Tarquinioꝝ īfeſtius ueſtræ liberati. Ita ne tandem. Ap. Claudi cū cēteſimus iā annus ſit ab Mamerco Aemylio dictatore: tot ceſores fuerīt nobiliſſimi fortiſſimiq; uiri: nemo eoꝝ duodecim tabulas legit: nemo id ius eſſe: qđ poſtremo populus iuſſiſſet: ſciit? imo uero oēs ſciuerunt: ideo Aemyliæ potius legi paruerūt quā illi antiquæ: qua primū cenſores creati erant: qa hāc poſtremū iuſſerat populus: qa ubi duæ cōtrariæ leges ſunt ſemp antiq; abrogatā noua. An hoc dicis Appi nō teneri Aemylia lege populū? an populū teneri te unū extra legē ēē? Tenuit Aemylia lex uiolētos illos cenſores. M. Furiū: &. M. Geganiū: qcqd iſte magiſtratus in repu. malefacere poſſet: īdicarunt: cū ira finitæ poteſtatis Mamercū Aemyliū principem ætatis ſuæ belli domiq; ærariū fecerunt: tenuit deīceps oēs cēſores intra centū annoꝝ ſpaciū: tenet. C. Plautium collegā tuum iiſdē auſpiciis eodem iure creatum. An hūc: nō ut q optimo iure cenſor creatus eſſet: populus creauit? tu unus eximius es: in quo hoc pcipuum ac ſingulare ualeat? quē tu regem ſacrificioꝝ crees amplexus regni nomen? ut q optimo iure rex Romæ creatus ſit: creatū ſe dicet: quē ſemeſtri dictatura: quē īterregno qnq; diebus cōtentū fore putes? quē claui figendi aut ludoꝝ cā dictatorē audacter crees? Quam iſti ſtolidos ac ſecordes uideri creditis eos: qui intra uiceſimū diē ingētibus rebus geſtis dictatura ſe abdicauerunt? aut q uitio creati abierūt magiſtratu? Quid ego antiqua repetā? nup ītra decē annos: C. Menenius dictator: quia cū q̄ſtiones ſeuerius: quā qbuſdā potentibus tutū erat: exerceret: contagio eius: quod quærebat: ipſi crinis obiecta ab inimicis eſt: ut priuatus obuiam iret crimini: dictatura ſe abdicauit. Nolo ego iſtam in te modeſtiam: ne degeneraueris a familia īperioſiſſima & ſupbiſſima: nō die: non hora citius q̄ neceſſe eſt: magiſtratu abieris: modo ne excedas finitum tp̄s: ſatis é aut diē: aut mēſem cēſuræ adiecere: Trienniū: inqt: & ſex mēſes ultra: quā licet Aemylia lege cenſuram gerā: & ſolus hoc qdem iā regno ſimile é: an collegam ſubrogabis: quē ne in demortui quidē locū ſubrogari fas eſt? pœnitet. n. qđ antiqſſimum ſolemne & ſolū ab ipſo: cui fit iſtitutum deo: ab nobiliſſimis antiſtibus eius ſacri ad ſeruoꝝ mini ſteriū religioſus cenſor deduxiſti: gens antiqor originibus urbis huius hoſpitio deoꝝ īmortaliū ſancta pp te ac tuā cēſurā ītra ānum ab ſtirpe extincta eſt: niſi uniuerſam rēpublicā eo nefario obſtrinxeris: qđ ominari ēt reformidat aīus. Vrbs eo luſtro capta é: quo demortuo collega. C. Iulio cēſore. L. Papyrius

Ethruſci acie uincūt.

Q. Fabius. C. Martio conſ.

Probra appiæ familiæ

Cursor ne abiret magistratu, M. Corneliũ Maluginẽsem collegã subrogauit: & quãto modestior illius cupiditas fuit quã tua Appi: nec solus: nec ultra finitũ lege tẽpus Lucius Papyrius cẽsuram gessit: tamen neminem inuenit: q se postea auctorẽ sequeret: oẽs deinceps censores post mortẽ collegæ se magistratu abdicarunt. Te nec qđ dies exit censuræ: nec qđ collega magistratu abiit: nec lex nec pudor coercueret: uirtutẽ ĩ superbia audaciã in cõtemptu deorũ hominũq; ponis. Ego te, Ap. Claudi, p istius magistratus maiestate ac uerecundia: quẽ gessisti: nõ modo manu uiolatũ: sed ne uerbo quidẽ iclæmentiori a me appellatum uellẽ: sed & hæc: quæ adhuc egi: peruicatia tua & supbia coegit me loqui: & nisi Aemyliæ legi parueris in uicula duci iubebo: neq; cũ ita cõparatum a maioribus sit ut comitiis cẽsoriis: nisi duo cõfierint legitima suffragia nõ renunciato altero: comitia differãtur: ego te qui solus cẽsor creari nõ possis solũ censurã gerere non patiar. Hæc taliaq; cũ dixisset: præhẽdi cẽsorẽ: & ĩ uicula duci iussit. Approbantibus sex tribunis actionẽ collegæ: tres appellati Appio auxilio fuerũt: summaq; inuidia oĩum ordinũ solus censurã gessit. Dum ea Romæ gerũtur: iã Sutriũ ab ethruscis obsidebat: cõsuliq; Fabio imis montibus ducẽti ad ferendam opem sociis: tẽptandasq; munitiones: si qua posset: acies hostiũ instructa occurrit: quoru ingentẽ multitudinẽ cũ ostẽderet subiecta late planicies: cõsul ut loco paucitatẽ suoru adiuuaret: flectit paululum in cliuos agmen. Aspreta erant strata saxis: inde signa ĩ hostem obuertit. Ethruscoĩum præterq; multitudinis suæ: qua sola fręti erãt. ĩmemores prælii ineunt adeo raptim & auide: ut abiectis missilibus: quo celerius manus cõsererent: strĩgerent gladios uadentes ĩ hostem. Romanus cõtra nũc tæla nunc saxa: quibus eos affatim locus ipse armabat: ingerere: igit scuta galeæq; icta cum etiã: quos nõ uulnerauerãt: turbarẽt: neq; subire erat facile ad propiorẽ pugnã: neq; missilia habebãt: quibus eminus rem gererent: stãtes & expositos ad ictus: cũ iam satis nihil tegeret: quosdã etiam pedẽ referẽtes fluctuantesq;: & instabilẽ acĩẽ redintegrato clamore strictis gladiis hastati & principes inuadunt: eũ impetũ nõ tulerunt: ethruscoĩ uersisq; signis fuga effusa castra repetunt. Sed eqtes romani præuecti per obliqua cãpi cũ se fugientibus obtulissent: omisso ad castra itinere: mõtes petũt: inde inermi pene agmine ac uexato uulneribus ĩ siluam Ciminiã penetrant. Romanus multis millibus ethruscoru cæsis: duodequadraginta signis militaribus captis castris etiam hostium cũ præda ingenti potitur. Tum de psequẽdo hoste agitari cœptum. Silua erat Ciminia magis tum inuia atq; horrenda: quã nuper fuere germani saltus: nulli ad eam diẽ ne mercatoru qdem adita: eã intrare haud fere quisquam præter ducẽ ipsum audebat: aliis omnibus cladis caudinæ nõdum memoria aboleuerat: tum ex iis q aderant: consulis fratrem. M. Fabium Cesonẽ: alii. C. Claudiũ qdam matre eadẽ: qua consulem genitũ tradunt: speculatum se iturum professum breuiq; omnia certa allaturum. Cære educatus apud hospites ethruscis litteris eruditus erat: linguamq; ethruscam prope nouerat. Habeo auctores uulgo tum romanos pueros sicut nunc græcis ita ethrustis litteris eruditi solitos: sed propius est uero pcipuũ aliqd fuisse ĩ eo: qui se tam audaci simulatione hostibus ĩmiscuerit: seruus ei dicit comes unus fuisse nutritus una: eoq; haud ignarus liguæ eiusdẽ: nec qcq; aliud, pficiscentes: quã summatim regiõis: quæ intrãda erat naturam: ac noĩa prĩcipum ĩ populis accepere: nequa iter colloqa insigni nota hæsitãtes deprehẽdi possent: iere pastorali habitu agrestibus tælis gessisq; binis armati. Sed neq; cõmerciũ liguæ: nec uestis armorumue habitus sic eos texit: quã qđ abhorrebat a fide quẽq; externũ Ciminios saltus ĩtraturum. Vsq; ad camertes umbros penetrasse dicunt: ibi q eẽnt fateri romanũ ausum ĩtroductũq; ĩ senatũ cõsulis uerbis egisse de societate amiciciaq;: atq; ĩde comi hospitio acceptũ: nunciare romanis iussum cõmeatum exercitui dieru. xxx. præsto fore: si ea loca itrasset: iuuẽtutẽq; camertiũ umbroru ĩ armis paratã iperio futurã. Hæc cum relata cõsuli eẽnt: impedimẽtis prima uigilia præmissis legionibus post ipediměta ire iussis: ipse substitit cũ equitatu: & luce orta postero die obequitauit statiõibus hostiũ quæ extra saltũ dispositæ erant: & cum satis diu tenuisset hostẽ ĩ castra sese recepit: portaq; altera egressus ante noctẽ agmen assequtur: postero die luce prima iuga Ciminii montis tenebat: inde contemplatus opulẽta Ethruriæ arua milites emittit. Ingenti iã abacta pda tumultuariæ agrestium ethruscoru cohortes repẽte a principibus eius regionis cõcitatæ romanis occurrunt adeo icõpositæ: ut uindices prædaru prope ipsi prædæ fuerint. Cæsis fugatisq; iis late depopulato agro uictor romanus opulẽtusq; regũ oĩum copia ĩ castra rediit. Eo forte. v. legati cũ duobus tribunis plebis uenerãt denunciatũ Fabio senatus uerbis ne saltũ ciminiũ transiret: lætati serius se quã ut impedire bellum possent uenisse: nuncii uictoriæ Romam reuertuntur. Hac expeditione cõsulis motũ latius erat: quã pfligatũ bellum: uastationẽ nãq; sub Ciminii mõtis radicibus iacẽs ora senserat: concitaueratq; indignatione nõ Ethruriæ modo populos: sed Vmbriæ finitima: itaq; quantus nunq; antea exercitus ad Sutriũ uenit: neq; e siluis tantũmodo promota castra: sed ẽt auiditate dimicandi qprimũ ĩ campos delata acies: deĩde ĩstructa: prĩo suo stare loco relicto hostium ad instruendum cõtra spatio: deinde posteaq; detrectare hostem sensere pugnã: ad uallũ subeũt: ubi posteaq; stationes quoq; receptas intra munimẽta sensere: clamor repente circa duces ortus: ut eo sibi e castris cybaria eius diei deserri iuberent: mãsuros se sub armis: & aut nocte: aut certe luce pria castra hostiũ inuasuros.

Nihilo quietior romanus exercitus iperio ducis continet: decima erat fere diei hora: cũ cybum capere consul milites iubet: præcipit: ut ĩ armis sint: quacunq; diei noctisue hora signũ dederit: paucis milites alloquitur: samnitium bellũ extollit: & leuat ethruscos: nec hostem hosti: nec multitudinẽ multitudini ait cõparandam esse: præterea tælum aliud occultũ scituros ĩ tempore: interea taceri opus esse. His ambagibus prodi simulabat hostes: quo animus militũ multitudine territus restituerentur: & quod sine munimento constiterant: ueriſimilius erat: quod simulabatur. Curati cybo: corpora: quieti dant: &

Vide ne cõsecerint sit potiꝰ legẽdũ

Fũdũt ethrusci

Silua ciminia q̃ hodieui ci lacui incubat

ciminia silua a ro. superatur

quarta fere uigilia ſine tumultu excitati arma capiunt:dolabræ calonibus diuiduntur ad uallū proruē/
dum foſſaſq; implendas:intra munimenta iſtruitur acies:delectæ cohortes ad portaꝝ exitus collocan/ Ad Su/
tur:dato deide ſigno paulo ante lucem:quod æſtiuis noctibus ſopitæ maxie quietis tempus eſt:,pruto triū ce/
uallo erupit acies:ſtratos paſſim iuadit hoſtes:alios imobiles:alios ſemiſōnes i cubilibus ſuis:maximā dunt
partē ad arma trepidantes cædes oppreſſit:paucis armandi ſe datum ſpatiū ē:eos ipſos non ſignum cer ethruſci
tum:non ducē ſequētes fundit romanus:fugatoſq; perſequit ad caſtra:ad ſiluas diuerſi tēdebāt: ſiluæ
tutius dedere refugiū:nā caſtra i campis ſita eodē die capiunt aurū argentumq; iuſſum referri ad cōſu
lem:cætera p̄da militis fuit:cæſa aut capta eo die hoſtium millia ad ſexaginta. Eam tam clarā pugnam LX.ho/
trans Ciminiam ſiluam ad Peruſiam pugnatam qdam auctores ſunt:metuq; in magno ciuitatē fuiſſe ſtiū mil
ne intercluſus exercitus tam infeſto ſaltu coortis undiq; tuſcis umbriſq; opprimeretur:ſed ubicunque lia cæſa
pugnatum eſt:res romana ſupior fuit:itaq; a Peruſia & Crotone & Arretio:quæ ferme capita Ethru/
riæ populoꝝ ea tempeſtate erāt:legati pacem fœduſq; ab romanis petentes inducias in triginta annos
impetrauerunt. Dum hæc i Ethruria geruntur:conſul alter. C. Martius Rutilius Aliſas de ſamnitibus
ui cepit:multa alia caſtella uiciq;:aut deleta hoſtiliter:aut itegra i poteſtatem uenere:Per idem tempus
& claſſis romana a. P. Cornelio:quē ſenatus maritimæ oræ præfecerat:in Cāpaniam acta:cum appulſa
Pompeios eſſet:ſocii ide nauales ad populandū agrum nucerinum profecti ,pximis raptim uaſtatis un
de reditus tutus ad naues eſſet:dulcedine ut fit p̄dæ longius progreſſi exciuere hoſtes:palatis per agros
nemo obuius fuit:cum occidione occidi poſſent:redeuntes agmine incauto haud procul nauibus aſſe/
cuti agreſtes exuerunt p̄da:partē etiā occiderunt:quæ ſupfuit cædi:trepida multitudo ad naues cōpul/
ſa eſt. Profectio. Q. Fabii trans Ciminiam ſiluā quantū Romæ terrorem fecerat:tam lætam famam in
Samnium ad hoſtes tulerat:intercluſum romanū exercitum obſideri:cladiſq; imaginem furcas caudi/
nas memorabāt:eadē temeritate auidā ulteriorum ſemper gentem ſaltus inuio deductā:ſeptam nō ho
ſtium magis armis:quam locoꝝ iniquitatibus eſſe. Iam gaudium inuidia q̄dam miſcebatur:quod bel
li romani decus ab ſamnitibus fortuna ad ethruſcos auertiſſet:itaq; armis uiriſq; ad obterendum:C. Attur.
Martium cōſulem concurrūt:protinus ide Ethruriam per marſos ac ſabinos petituri:ſi Martius dimi ſamni/
candi ptātem nō faciat:obuius iis conſul fuit:dimicatū p̄lium utrīq; atroci atq; incerto euentu eſt:& cū tium
anceps cædes fuiſſet:aduerſæ tamē rei fama in romanos uertit:ob amiſſos quoſdā equeſtris ordinis tri motus
bunoſq; militū atq; unum legatū:& qđ iſigne maxime fuit conſulis ipſius uulnus. Ob hæc ēt aucta fa/
ma:& ut ſolet:ingens terror patres iuaſit:dictatoremq; dici placebat:nec quin Curſor Papyrius diceret:
in quo tum ſumma rei bellicæ ponebatur:dubium cuiq; erat:ſed nec i Samnium nūcium p̄ferri oībus
infeſtis tuto poſſe:nec uiuere Martium cōſulem ſatis fidebāt. Alter cōſul Fabius īfeſtus priuatim Papy
rio erat:quæ ne ira obſtaret bono publico legatos ex cōſulariū numero mittendos ad eum ſenatus cen
ſuit:qui ſua quoq; eum nō publica ſolum auctoritate mouerent:ut memorīā ſimultatū patriæ remit/
teret. Profecti legati ad Fabium cōſulem cum ſenatuſcōſultum tradidiſſent:adieciſſentq; oratione con
uenientem mādatis:conſul demiſſis in terrā oculis tacitus ab incertis:quid nā eſſet acturus:legatis receſ
ſit:nocte deide ſilentio:ut mos ē. L. Papyriū dictatorē dixit:cui cū ob animum egregie uictū legati gra/
tias agerent:obſtinatum ſilētiū obtinuit:ac ſine reſponſo ac mētione facta ſui legatos dimiſit:ut appare Noctu
ret inſigne dolorē ingēti cōprimi animo. Papyrius. D. Iuniū Bubulcū magiſtrum eqtum dixit: atq; ei dicta/
legem curiatā de imperio ferenti triſte omen diem diffudit:qđ ſaucia curia fuit:principium duabus inſi tor
gnibus cladibus:captæ urbis:& caudinæ pacis:qđ utroq; āno eiuſdē curiæ fuerat principium. Macer Li dicebat
cinius tertia etiam clade:quæ ad cremerā accepta eſt:abominandam eā curiā facit. Dictator poſtero die
auſpiciis repetitis pertulit legē:& ,pfectus cū legionibus ad terroré traducti ſiluam Ciminiā exercitus
nuper ſcripti:ad Longulā peruenit:acceptiſq; a Martio cōſule ueteribus militibus in aciē copias eduxit:
nec hoſtes detrectare uiſi pugnā:inſtructos deinde armatoſq; cū ab neutris p̄lium inciperetur:noxꝝ op
preſſit. Quieti aliq̄diu nec ſuis diffidentes uiribus:nec hoſtē ipernentes ſtatiua in propinquo habuere.
Nam & cū umbroꝝ acie depugnatū ē:fuſi tamē magis:quā cæſi hoſtes:quia cœptā acriter non tolera/
runt pugnā:& ad Vadimōis lacum ethruſci lege ſacrata:coacto exercitu:cū uir uirum legiſſet:q̄tis nūq̄ Ad ua/
alias ante ſimul copiis:ſimul animis dimicarunt. tātoq; irarum certamine geſta res eſt:ut ab neutra par dimōis
te emiſſa ſint tæla:gladiis pugna cepit:& accerrime cōmiſſa ipſo certamine: quod aliq̄diu anceps fuit: lacū ho
accenſa eſt:ut nō cum Ethruſcis totiens uictis:ſed cum aliqua noua gente uideret dimicatio eſſe nihil ſtes
ab ulla parte mouetur fugæ cadūt anteſignani:& ne nudentur pugnatoribus ſigna:fit ex ſecunda pria ethru/
acies:ab ultimis deide ſubſidiis cietur miles:adeoq; ad ultimū laboris ac periculi uentum eſt: ut equi/ ſci uin/
tes romani omiſſis equis ad proximos peditum per arma:per corpora euaſerint:ea uelut noua iter feſ/ cuntur
ſos exorta acies turbauit ſigna Ethruſcoꝝ:ſecuta deinde impetum eoꝝ:utcunq; affecta fuerat: cætera
multitudo tandē perrumpit ordines hoſtiū. Tūc uici ptinacia cœpta:& auerti manipuli qdam:& ut ſe/
mel dedere terga ēt certioré capeſſere fugā. Ille primū dies fortuna ueteri abūdantes Ethruſcoꝝ fregit
opes:cæſum i acie qđ roboris fuit:caſtra eo īpetu capta direptaq;. Pari ſubide piculi gloriæq; euētu bel/
lum i ſamnitibus erat:q; p̄ter cæteros belli apparatus:ut acies ſua fulgeret nouis armoꝝ iſignibus:fece/
runt:duo exercitus erāt:ſcuta alterius auro:alterius argēto celauerūt. Forma erat ſcuti ſummū latius:q̄
pectus atq; humeri tegunt faſtigio æq̄li ad imum cuneatior nobilitatis cā:ſpōgia pectori tegumētū. &
ſiniſtrū crus ocrea tectū:galeatæ criſtæ:quæ ſpeciē magnitudini corporū adderēt:tunicæ auratis militi
bus uerſicolores argentatis līteæ candidæ:his dexteꝝ cornu datū:illi i ſiniſtro cōſiſtūt. Notus iā roma/

nis apparatus insignium armorꝝ fuerat: doctiq; a ducibus erant horridũ militem esse debere: nõ celatũ auro argẽtoq;: sed ferro & animis frætũ: quippe illa p̃dam uerius: quam arma esse: nitentia ante rem: de forma iter sanguiné & uulnera: uirtuté esse militis decus: & omnia illa uictoriã sequi: & ditem hostem quãuis pauperis uictoris præmiũ esse. His Cursor uocibus instinctos milites in p̃liũ ducit: dextero ipse cornu consistit: sinistro p̃fecit magistrũ equitũ. Simul est cõcursum: ingens fuit cũ hoste certamé: nõ se gnius inter dictatoré & magistrum eqtum ab utra parte uictoria iciperet. Prior forte Iunius cõmouit hostem leuo dexterũ cornu: sacratos more samnitiũ milites eoq; candida ueste & paribus candore ar/ mis insignes eo se horco mactare Iunius dictitãs: cũ intulisset signa: turbauit ordines: & haud dubie im pulit aciẽ. Quod ubi sensit dictator: ab leuo ne cornu uictoria icipiet: inquit? & dexterũ cornu dictato/

Sãnitiũ strages

ris acies alienã pugnã sequẽtur? nõ partẽ maximã uictoriæ trahet? cõcitat milites. Nec peditum uirtuti equites: aut legatorꝝ studia ducibus cedunt. M. Valerius a dextero. P. Decius a leuo cornu ambo cõsula res ad equites ĩ cornibus positos uehunt̃: adortatiq; eos ut partẽ secũ capesserent decoris: ĩ transuersa la tera hostium incurrunt: is nouus terror additus cum ex utraq; parte circunuasisset aciẽ: & ad terrorem hostium legiones romanæ redintegrato clamore ĩtulissent gradum: tũ fuga ab samnitibus cœpta. Iam strage hoĩum armorumq; ĩsignium campi repleri: ac primo pauidos samnites castra sua accepere dein de ne ea quidem retẽta: captis direptisq; ante noctem iniectus ignis: Dictator ex senatusconsulto trium phauit: cuius triũpho lõge maximam speciẽ captiua arma p̃buere: tantũ magnificentiæ uisum in iis: ut

Initiũ ornan/ di fori

aurata scuta dominis argentariorꝝ ad forꝝ ornandũ diuiderentur: inde natum initium dicitur fori or/ nandi ab ædilibus: cũ thensæ ducerent̃. Et romani quidem ad honoré deum ĩsignibus armis hostium usi sunt. Cãpani ab superbia & odio samnitium gladiatores: qd̃ spectaculum iter epulas erat: eo ornatu armarunt: samnitiumq; nomine appellarũt. Eodem ãno cũ reliquis Ethruscorꝝ ad Perusiam: quæ ipa inducarum fidẽ ruperat Fabius cõsul nec dubia: nec difficili uictoria dimicat. Ipsum oppidum nam ad mœnia uictor accessit: cepisset: ni legati dedentes urbẽ exissent. Præsidio Perusie impositio: legationibus Ethruriæ amicitiã petentibus: præ se Romam ad senatũ missis: consul præstantiore etiam quã dicta/ tor uictoria triũphans urbem ẽ inuectus. Quin etiã deuictorꝝ samnitium decus magna ex parte ad le/

P. Decio Q. Fabi us cons.

gatos. P. Decium: &. M. Valeriũ ẽ uersum: quos populus proximis comitiis ingenti consensu cõsulem alterũ: alterũ prætorem declarauit. Fabio ob egregie p̃domitã Ethruriam cõtinuatur cõsulatus: Decio collega datur Valerius p̃tor quartũ creatus. Cõsules partiti ꝓuincias Ethruria Decio Samnium Fabio euenit: profectus ad Nuceriam alifates iã tum pacẽ petentes: qd̃ uti ea cũ daretur: noluissent: aspernatus oppugnãdo subegit. Cũ samnitibus acie dimicatũ: haud magno certamíe hostes uicti: neq; eius pugnæ memoria tradita foret: ni marsi eo primũ prælio cũ romanis bellassent: secuti marsorũ defectioné peli/ gni eandẽ fortunam habuerũt. Decio quoq; alteri consuli secunda belli fortuna erat: tarquiensem me/ tu subegerat frumẽtum exercitui præbere: atq; inducias ĩ. xl. annos petere: uolsinienſiũ castella aliquot ui cepit: quædã ex iis diruit: ne receptaculo hostibus essent: circunferendoq; passim bello tãtum terroré sui fecit: ut nomẽ oé Ethruscũ fœdus a cõsule peteret: ac de eo qdẽ nihil ipetratum: iduciæ annuæ datæ stipendiũ exercitui romano ab hoste ĩ eũ annũ pensum: & binæ tunicæ in militẽ exactæ: ea merces idu ciarum fuit. Tranqllas res iã Ethruscis turbauit repentina defectio umbrorꝝ gentis integræ a cladibus belli: nisi qd̃ trãsitum exercitus ager senserat. Ii concitata omni iuuẽtute sua & magna parte Ethrusco/ rum ad rebellionẽ cõpulsa tãtum exercitũ fecerãt: ut relicto post se ĩ Ethruria Decio ad oppugnandum inde Romã ituros magnifice de se ac cõtemptum de romanis loquẽtes iactarẽt. Quod ĩcœptum eorꝝ ubi ad Decium consulẽ perlatũ est: ad urbem Ex Ethruria magnis itineribus pergit: in agro pipiensi ad famam intentus hostium cõsedit. Nec Romæ spernebatur umbrorꝝ bellum: & ipsæ minæ metum fecerant expertis a gallica clade: quã intutã urbem incolerent. Itaq; legati ad Fabiũ cõsulẽ missi sunt: ut si quid laxamenti a bello samnitiũ esset: ĩ Vmbriã ꝓpere exercitũ duceret. Dicto paruit consul: magnis/

Meua/ nia

que itineribus ad Meuaniã: ubi tum copiæ umbrorꝝ erant perrexit. Repens aduentus consulis: quẽ ꝓ/ cul Vmbria in Samnio bello alio occupatũ crediderant: ita exterruit umbros: ut alii recedẽdum ad uꝛ/ bes munitas: qdam bellum omittendum censerent. Plaga una: Materiná ipsi appellant: nõ cõtinuit mo do cæteros ĩ armis: sed cõfestim ad certamẽ egit: castra uallantem Fabiũ adorti sunt. Quos ubi effusos ruere in munimenta consul uidit: reuocatos milites ab opere: ꝑut loci natura tempusq; patiebatur: ita instruxit: cohortatusq; prædicatione uera: qua in tuscis: qua ĩ Samnio partorꝝ decorꝝ exiguam appen/ dicem Ethrusci belli conficere iubet: & uocis impiæ pœnas expetere: qua se urbem romanã oppugna/ turos minati sunt: Hæc tanta sunt alacritate militũ audita: ut clamor sua sponte ortus loquentem inter pellauerit ducem: ante imperiũ deinde concentu tubarum a cornuũ cursu effuso in hostem feruntꝫ: nõ

Atť. tur pé um/ brorꝝ deditio né Ap. Claudi us. L. Volũni us cons.

tanq̃ in uiros aut armatos incurrũt. mirabilia dictu signa primo eripi cœpta signiferis: deide ipsi signi/ feri trahi ad cõsulem: armatiq; milites ex acie in aciẽ transferri: & sicubi est certamẽ: scutis magis quam gladiis geritur res & umbonibus: incussaq; ala sternunt hostes: plus capitur hominũ: quã cæditur: atq; una uox ponere arma iubentiũ per totam fertur aciẽ. Itaq; inter ipsum certamẽ facta deditio est a pri/ mis auctoribus belli: postero insequentibusq; diebus & cæteri umbrorꝝ populi dedũtur: oriculani ſpõ sione in amicitiam accepti. Fabius alienæ sortis uictor belli in suam prouinciam exercitum reduxit: itaq; ei ob res tam feliciter gestas sicut priore anno populus continuauerat cõsulatum: ita senatus in insequẽ tem annum: quo Ap. Claudius. L. Volumnius consules fuerunt: prorogauit maxime Appio aduersan/ te imperiũ. Appiũ censorẽ petisse cõsulatum: comitiaq; eius ab. L. Furio tribuno plebis interpolata: do/

nec ſe cenſura abdicauit:ĩ qbuſdã ãnalibus inuenio:creatus cõſul cũ collegæ nouum bellum ſalẽtini ho
ſtes decernerent Romæ mãſit:ut urbanis artibus opes augeret:quãdo belli decus penes alios eẽt.Vo/
luminiũ ꝓuinciæ:haud penituit:multa ſecũda ꝑlia fecit:aliquot urbes hoſtiũ ui cepit.Prædæ erat lar/
gitor & benignitatẽ ꝑ ſe gratã comitate adiuuabat:militẽq; iis artibus fecerat & ꝑiculi & laboris aui/
dum.Quintus Fabius ꝓcõſul ab urbẽ Aliſas cũ ſamnitium exercitu ſignis collatis confligit: minime
ambigua res fuit:fuſi hoſtes atq; ĩ caſtra cõpulſi:nec caſtra forẽt retẽta:ni exiguũ ſupfuiſſet diei:ãte no/
ctem tamẽ ſunt circõſeſſa & nocte cuſtodita:neqs labi poſſet:poſtero die uix dũ luce certa deditio fieri
cœpta:& pacti:q ſamnitiũ forẽt:ut cũ ſingulis ueſtimẽtis emitterent:ii oẽs ſub iugũ miſſi:ſociis ſamni
tiũ nihil cautũ:ad q̃ttuormilia ſub corona uenier:q ſe ciuẽ hernicũ dixerat:ſeorſum ĩ cuſtodia habitus
eos oẽs Fabius Romã ad ſenatũ miſit:& cũ q̃ſitũ eẽt:delectu an uolũtarii ꝓ ſamnitibus aduerſus Ro/
manos bellaſſent:ꝓ latinos populos cuſtodiẽdi dant iuſſiq; eã ĩtegram rem noui cõſules.P. Cornelius P. Cor/
Aruina.Q.Martius Tremulus:ii.n.iã creati erãt ad ſenatũ referre.Id ægre paſſi hernici cõciliũ populo/ nelius
rum oĩum habẽtibus anagninis in circo:quẽ maritimũ uocãt:ꝑter alatrinatẽ ferẽtinatẽq; & uerulanũ Q.Mar
oẽs hernici noĩs populo Ro.bellũ iduxerũt.In Sãnio quoq;:qa deceſſerat ĩde Fabius:noui motus exor tius cõ.
ti.Calatia & Sora ꝓſidiaq;:q̃ in iis romana erãt:expugnata:& in captiuoꝝ corpora militũ fœde ſæuitũ.
Itaq; eo.P.Cornelius cũ exercitu miſſus:Martio noui hoſtes:iam.n.anagninis herniciſq; aliis bellũ iuſ/
ſum erat:decernunt.Primo ita oĩa opportuna loca hoſtes ĩter cõſulum caſtra ĩterceperũt:ut ꝓuadere
expeditus nuncius nõ poſſet:perq; aliquot dies ĩcerti reꝝ oĩum ſuſpẽſiq; de ſtatu alterius uterq; cõſul
ageret.Romãq; is metus manaret:adeo ut oẽs iuniores ſacramento adigerent:atq; ad ſubita reꝝ duo
iuſti ſcriberent exercitus.Cæteꝝ hernicum:bellum nequaq; ꝓ ꝑſenti terrore ac uetuſtate gẽtis gloriæ
fuit:nihil uſquã dictu dignum auſi:trinis caſtris ĩtra paucos dies exuti triginta dieꝝ inducias:ita ut ad Trinis
ſenatum Romã legatos mitterẽt:pacti ſunt:bimeſtri ſtipẽdio frumẽtoq; & ſingulis in militẽ tunicis. caſtris
Ab ſenatu ad Martiũ reiecti:cui ſenatuſcõſulto ꝓmiſſum de hernicis erat:iſq; genti in deditionẽ acce/ exuunt
pit.Et in Sãnio alter cõſul ſupior uiribus locis ipeditior erat:oĩa itinera obſeperant hoſtes: ſaltuſq; ꝓ/ hernici
uios ceperãt ne q̃ ſubuehi cõmeatus poſſent:neq; eos cum quottidie ſigna ĩ aciẽ conſul ꝓferet: elicere
ad certamen poterat:ſatiſq; apparebat neq; ſamnitem certamen ꝑſens:nec romanum dilationem belli
latuꝝ.Aduentus Martii:qui hernicis ſubactis maturauit collegæ uenire auxilio:morã certaminis ho/
ſti exemit:nã ut qui alteri qdem exercitui ſe ad certamẽ credidiſſent pares:cõiungi utiq; paſſi duos cõ/
ſulares exercitus nihil crederent ſupeſſe ſpei:aduenientẽ incõpoſito agmine Martiũ aggrediunt. Ra/
ptim collatæ ſarcinæ in mediũ:& prout tps patiebat:inſtructa acies:clamor primũ in ſtatiua ꝓlatus:de
inde conſpectus puluis tumultũ apud alteꝝ conſulẽ in caſtris fecit:iiſq; cõfeſtim arma capere iuſſis ra/
ptimq; eductis in aciẽ militibus:tranſuerſam hoſtiũ atq; alio certãine occupatã inuadit:clamitans ſum
mum flagitiũ fore:ſi alteꝝ exercitum utriuſq; uictoriæ cõpoté ſinerent:fieri nec ad ſe ſui belli uindica/
rent decus:qua impetũ dederat:perrũpit:aciẽq; per mediã in caſtra hoſtiũ tẽdit:& uacua defenſoribus
capit:atq; incendit.Quæ ubi flagrantia martianus miles conſpexit:& hoſtes reſpexere:tum paſſim fu/
ga cœpta ſamnitiũ fieri:ſed oĩa obtinet cædes:nec in ullã partem tutũ perfugiũ eſt.Iã.xxx.milibus ho/
ſtium cæſis ſignũ receptui conſules dederant: colligebantq; in unũ copias inuicẽ inter ſe gratantes:cũ xxx.mi
repente uiſæ procul hoſtiũ nouæ cohortes q̃ in ſupplementũ ſcriptæ fuerant:ĩtegrauere cædẽ:in quas lia Sãni
nec iuſſu conſulũ:nec ſigno accepto uictores uadunt:malo tyrocinio imbuendũ ſamnitẽ clamitantes. tiũ cæſa
Indulgent conſules legionũ ardori:ut qui probe ſcirent nouũ militem hoſtiũ inter perculſos fuga ue/
teranos ne tentando quidem ſatis certamine fore:nec eos opinio fefellit:oẽs ſamnitium copiæ ueteres
nouæq; montes proximos fuga capiunt:eo & romana erigitur acies:nec quicq̃ ſatis tuti loci uictis eſt:
& de iugis:quæ ceperant:fundunt:iamq; una uoce oẽs pacem petebant.Tum trium menſiũ frumen/
to imperato:& annuo ſtipendio:ac ſingulis in militẽ tunicis:ad ſenatum pacis oratores miſſi.Corneli/
us in Samnio relictus.Martius de hernicis triumphans in urbẽ rediit:ſtatuaq; equeſtris in foro decre/ Martii
ta eſt:quæ ante templũ Caſtoris poſita eſt.Hernicoꝝ tribus populis alatrinati uerulano ferentinati:qa ſtatua
maluerunt quam ciuitatẽ:ſuæ leges redditæ connubiũq; inter ipſos:quod aliquãdiu ſoli hernicoꝝ ha ãte tem
buerunt:pmiſſum:anagninis quicq; arma romanis intulerãt:ciuitas ſine ſuffragii latione data cõſilia plũ Ca/
cõnubiaq; adẽpta:& magiſtratibus ꝑterq; ſacroꝝ curatione interdictũ.Eodẽ anno ædes Salutis a.C.Iu ſtoris
nio Bubulco cenſore locata eſt:quã conſul bello ſamnitiũ uouerat:ab eodem collegaq; eius.M.Vale/ Ciuitas
rio Maximo uiæ per agros publica impenſa factæ:& cum carthaginẽſibus eodẽ anno fœdus tertiũ re/ anagna
nouatum:legatiſq; eorum:qui ad id uenerãt:comiter munera miſſa.Dictatorem idẽ annus habuit.P. nis ſine
Corneliũ Scipionem cũ magiſtro equitũ.P.Decio Mure:ab iis:propter quæ creati erant:comitia con/ ſuffra/
ſularia habita:qa neuter conſulũ potuerãt bello abeſſe:creati cõſules.L.Poſthumius.T. Minutius:hos gii latio
conſules Piſo.Qu.Fabio &.P.Decio ſuggerit:biẽnio exemplo:quo Claudiũ Voluminiumq; & Corne/ ne late
lium cũ Martio conſules factos tradidimus:memoriæ ne fugerit in annalibus digerendis:an conſulto data
binos conſules falſos ratus tranſcenderit:incertũ eſt Eodem anno in campũ ſtellatem agri cãpani ſam L.Poſt/
nitiũ in curſiones factæ:itaq; ambo conſules in Samniũ miſſi cũ diuerſas regiones Tifernũ Poſthumi hũius
us.Bouianũ Minutius petiſſent.Poſthumii prius ductu ad Tifernũ pugnatum alii haud dubie ſamni T.Mi/
tes uictos:ac trigintamillia inde hoĩum capta tradunt:alii marte æquo diſceſſum & Poſthumiũ metũ nutius
ſimulantẽ nocturno itinere clam in montes copias adduxiſſe:hoſtes ſecutos duomillia inde locis mu/ conſ.
nitis & ipſos conſediſſe.Conſul ut ſtatiua tuta copioſaq;:& ita erant:petiſſe uideretur:poſteaq; & muni

mẽtis caſtra firmauit:& omni apparatu reꝝ utilium ĩſtruxit:relicto firmo p̃ſidio uigilia tertia:qua duci proxime poteſt:expeditas legiões ad collegã & ipſum aduerſus alios ſedẽtem ducit:ibi auctore Poſthumio Minutius cũ hoſtibus ſigna confert:& cũ anceps p̃lium in multũ diei proceſſiſſet:ĩtegris legionibus defeſſam iam aciẽ hoſtium ĩprouiſo inuadit:itaq; cũ laſſitudo ac uulnera fugã quoq; p̃pediſſent occiſi hoſtes:ſigna unũ & triginta capta:atq; inde ad caſtra poſthumii perrectũ:ibi duo uictores exercitus p̃culſum iam fama hoſtẽ adorti fundunt fugantq; ſigna militaria ſex & uiginti capta:& imperator ſamnitiũ Statius Cellius multiq; alii mortales & caſtra utraq; capta:& Bouianũ:ubi poſtero die cœptũ oppugnari:breui capitur:magnaq; gloria reꝝ geſtarum conſules triũpharuut.Minutiũ cõſulem cum uulnere graui relatũ in caſtra mortuũ quidam auctores ſunt:&.L.Fuluium ĩ locũ eius ſuffectum:& ab eo cum ad exercitum Minutii miſſus eſſet.Bouianũ captum.Eodẽ anno Sora:Arpinum.Ceſſentia recepta ab ſamnitibus.Herculis magnũ ſimulacrum in capitolio poſitũ dedicatumq; P.Sulpicio Auerrione.P.Sempronio Sopho conſulibus.Samnites ſeu finem:ſeu dilationem belli quærentes legatos de pace Romã miſere:quibus ſuppliciter agentibus reſponſum eſt:niſi ſæpe bellũ parantes pacem petiſſent:ſamnites oratione ultro citroq; habita de pace trãſigni potuiſſe:nũc q̃ndo uerba uana ad id locoꝝ fuerint:rebus ſtandũ eſſe.P.Semproniũ conſulem cũ exercitu breui in Sãnio fore:eum ad bellũ pacem ue inclinẽt animi falli nõ poſſe:cõperta oĩa ſenatui relatuꝝ:decedentẽ in Samnio conſulẽ legati ſequerentur.Eo anno cũ pacatum Samniũ exercitus romanus benigne præbito cõmeatu pagraſſet: fœdus antiquum ſamnitibus redditũ.Ad equos inde hoſtes cæteꝝ per multos annos ſub ſpecie infidæ pacis quietos uerſa arma romana:quod in columi hernico noĩe militauerant ſimul cũ iis ſamniti auxilia:& poſt hernicos ſubactos uniuerſa prope gens ſine diſſimulatione conſilii publici ad hoſtes deſciuerat: & poſteaq; icto Romæ cũ ſamnitibus fœdere fœciales uenerant res repetitũ:tẽptationem aiebant eſſe: ut terrori incuſſo belli romanos ſe fieri paterẽtur:quod quantopere optandũ foret:hernicos docuiſſe: cũ quibus licuerit:ſuas leges romanæ ciuitati præoptauerint:q̃bus legẽdi:quid mallent copia nõ fuerit:pro pœna neceſſariam ciuitatem fore.Ob hæc uulgo in conſiliis iactata populus romanus bellum fieri Equis iuſſit:conſuleſq; ambo ad nouum profecti bellũ quattuormilla caſtris hoſtiũ conſederũt. Equorum exercitus:ut qui ſuo noĩe per multos annos imbelles egiſſent.tumultuario ſimilis ſine ducibus certis:ſine imperio trepidare:alii exeundũ in aciem alii caſtra tuenda cenſent:mouet plæroſq; ua ſtatio futura agroꝝ:ac deinceps cum leuibus præſidiis urbium relictaꝝ excidia:itaq; poſteaq; ĩter multas ſententias una quæ omiſſa cura,cõium ad reſpectum ſuaꝝ quéq; rerum auertiſſet audita:ut prima uigilia diuerſi e caſtris ad deportanda oĩa tuendaſq; mœnibus ĩ urbes abirent:cuncti eam ſnĩam ĩgenti aſſenſu accepere.Palatis hoſtibus per agros prima luce romani ſignis prolatis in acie conſiſtũt:& ubi nemo obuius ibat:pleno gradu ad caſtra hoſtiũ tendunt cæterum poſteaquam nec ſtationes portis:nec quẽq; in uallo:nec fremitũ conſuetum caſtroꝝ aĩaduerterunt:inſolito ſilentio moti metu inſidiarum ſubſiſtunt:tranſgreſſi deinde uallũ:cum deſerta oĩa inueniſſent:pgũt hoſtem ueſtigiis ſequi: ſed ueſtigia in oẽs æque ferentia partes ut in dilapſis paſſim primo errorẽ faciebant:poſt per exploratores comptis hoſtiũ conſiliis ad ſingulas urbes circũferendo bello unum &.xxx.oppida intra dies.l.oĩa oppugnando ceperunt quoꝝ pleraq; ditura atq; incenſa nomenq; equoꝝ prope ad internitionẽ deletũ: de equis triumphatum:exemploq; eoꝝ clades fuit:ut marrucini:marſi:peligni:ferentini mitteret Romam oratores pacis petentæ amicitiæq;:iis populis fœdus petentibus datũ.Eo anno.C.Flauius.Gn.filius Scriba patre libertino humili fortuna ortus:cæteꝝ callidus uir & facundus ædilis curulis fuit.Inuenio in qbuſdã annalibus cum appareret ædilibus:fieriq; ſe pro tribuno ædilẽ uideret:neq; eius accipi nomen quod ſcriptũ faceret tabulã poſuiſſe & iuraſſe ſe ſcriptũ non facturum : quẽ aliquanto antea deſiſſe ſcriptum facere arguit Macer Licinius:tribunatu ante geſto triũuiratibuſq; nocturno altero:altero coloniæ deducendæ:Cæteꝝ id quod haud diſcrepat:contumacia aduerſus conténentes humilitatem ſuã nobiles certauit:ciuile ius repoſitum in penetralibus pontificũ euulgauit:faſtos circa forum in albo ꝓpoſuit:ut q̃ndo lege agi poſſet ſciretur: ædẽ Concordiæ in area Vulcani ſumma ĩuidia nobilium dedicauit:coactuſq; conſenſu populi Cornelius barbatus pontifex maximus uerba præire:cum more maioꝝ negaret niſi conſulem:aut imperatorẽ poſſe templum dedicare.Itaq; exauctoritate ſenatus latum ad populũ eſt:ne quis templum aramue iniuſſu ſenatus aut tribunorum plebis partis maioris dedicaret.Haud memorabilẽ rem per ſe niſi documentũ ſit:aduerſus ſuperbiã nobiliũ plebeiæ libertatis referam.Ad collegã ægrũ uiſendi cã Flauius cũ ueniſſet : cõſenſuq; nobiliũ adoleſcentiũ:qui ibi aſſidebãt: aſſurrectũ ei non eſſet:curulem afferri ſellam eo iuſſit:ac ſede honoris ſui anxios inuidia inimicos ſpectauit.Cæteꝝ Flauium dixerat ædilẽ forenſis factio.Ap.Claudii cenſura uires nacta:q; ſe natum prius libertinoꝝ filiis lectis inquinauerat:& poſteaq; eam lectionem nemo ratã habuit:nec in curia adeptus erat:quas petierat opes urbanas:humilibus per oẽs tribus diuiſis foꝝ & campum corrupit:tantũq; Flauii comitia indignitatis habuerunt:ut plæriq; nobilium aureos annulos:& phaleras deponerent.Ex eo tempore in duas partes diſceſſit ciuitas:aliud integer populus fautor & cultor bonorum:aliud forenſis factio tenebat:donec.Q.Fabius:&.P : Decius cenſores facti . Fabius ſimul concordiæ cauſa ſimul ne humillimorum ĩ manu comitia eſſent:omnem foreſem turbam excretam ĩ quatuor tribus coniecit:urbanaſq; eas appellauit:adeoq; eam rem acceptam gratis animis ferunt:ut Maximi cognomen quod tot uictoriis non peperat:hac ordinum temperatione pararet. Ab eodem inſtitutum dicitur:ut equites idibus quintilibus tranſueherentur.

Bouiani capitur.P. Sulpicius.P.Sẽproniuſ conſ.

Vnũ & xxx.equoꝝ oppida C.Flauii acta

Hoc falſum ſi Plynio credimus q negat ãnulos aureos tũ ĩ frequenti uſu fuiſſe

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI AB VRBE CONDITA. LIBER DECIMVS.

DVCIO GENVCIO Ser.Cornelio consulibus ab externis ferme bellis otiũ fuit.Sora atq; Alba coloniæ deductæ: Albá in equos sexmillia collonoꝝ scripta:Sora agri uolsci fuerat:sed possederant samnites: eo q̃ttuor millia hoium missa.Eodẽ áno arpinatibus trebulanisq; ciuitas data frusinates tertia pte agri dãnati:qđ hernicos ab eis sollicitatos cõpertũ:capitaq; cõiuratiõis eius q̃stiõe ab cõsulibus ex senatusco.habita: uirgis cæsi: ac securi pcussi.Tamẽ ne ꝓrsus ibellẽ gererẽt annum:parua expeditio in Vmbria facta é qđ núciabaẽ ex spelúca q̃dá excursiões armatoꝝ i agros sieri.In eã spelũcá penetratũ cũ signis est:& ex eo loco obscuro multa uulnera accepta maxieq; lapidũ ictu: donec altero eius specus ore: nã puius erat:i ueto utræq; fauces cõgestis lignis accẽsæ.Ita ĩtus fumo ac pauoꝝ ad duomillia armatoꝝ ruẽtia nouissime i ipsas flamas:dũ euadeꝛ tẽptãt:absumpta.M.Liuio:&.Q.Aemylio cõs.redítegratũ eqtũ bellũ.Coloniã eq C. Genutius Ser.cornelius cons. Alba in equis M.Liuio.Q. Aemylius cõs.

ægre patiẽtes uelut arcẽ suis finibus ipositá sũma ui expugnare adorti ab ipsis colonis pellunt: cæterũ tãtũ romæ terroré fecerũt:qa uix credibile erat tã affectis rebus solos p se equos ad bellũ coortos:ut tumultus eius cã dictator diceret.C.Iunius bubul.cũ.M.Titinio mgro eqtũ,pfectus prio cõgressu equos subegit:ac die octauo triũphãs i urbẽ cũ rdisset:ædẽ salutis:quá cõsul uouerat:cẽsor locauerat: dictator

Eodẽ áno classis græcoꝝ Cleonymo duce lacedæmõio ad Italiæ littora appulsa Thuri/ (dedicauit. as urbẽ in salẽtinis cepit. Aduersus húc hostẽ cõsul Aemylius missus plio uno fugatũ cõpulit in naues. Thuriæ redditæ ueteri cultori Salẽtinoq; agro pax parta.C.Iuniũ bubul.dictatorẽ missum i salẽtinos Thurie in qbusdã annalibus iuenio:& Cleonymũ prius:quá cõfligẽdũ eẽt cũ romanis:italia excessisse:circũuectus ide brũdusii ,pmõtoriũ medioq; sinu hadriatico uentis latus:cũ leua ĩportuosa italiæ littora: dextera illyrici liburniq; & istri gẽtes fere &magna ex pte latrociniis maritimis ifames terrerẽt:penitus ad littora uenetoꝝ puenit.Ibi expositis paucis :q loca explorarẽt:cũ audissẽt tenue ita ptentũ littus eẽ:qđ trãgressus stagna ab tergo sint irrigua æstibus maritimis:agros haud ,pcul dximos cãpestres cerni:ulteriora colles uideri eẽ hostiũ ꝑalti fluminis:quo circũagi naues in statioué tutã uidisse:meduacus ánis Medua erat:eo iuectã classem subire flumíe aduerso iussit.Grauissimas nauiũ nec ptulit alueus fluuii:& leuiora nauigia trãsgressa multitudo armatoꝝ ad freq̃ntes agros tribus maritimis patauinoꝝ uicis colẽtibꝰ eã horã puenit.Ibi egressi leui ꝑsidio nauibus relicto uicos ui expugnãt:ĩflamãt tecta:hoium pecudũq; ꝑdas agũt:& dulcedíe ꝑdãdi lõgius usq; a nauibus ,pcedũt.Hæc ubi Patauiũ sunt nũciata semp aũt eos in armis accolæ galli habebãt:in duas ptes iuuẽtutẽ diuidũt:altera i regioné:q effusa populatio nũciabaẽ:altera ne cui ꝑdonũ obuia fieret:altero itinere ad stationé nauiũ:millia aũt.xiiii.ab oppido aberant ducta.In naues paruas ignaris custodibus iterẽptis repẽtinus ipetus factus:territiq; nautæ coguntẽ naues in alterã ripã amnis traiicere:& i terra ,pspeꝝ æque in palatos ꝑdatores prælium fuerat:refugiẽtibusq; ad stationé græcis ueneti obsistunt.Ita in medio circũuenti hostes cæsiq;:pars capti classem indicat:regéq; Cleonymũ triamillia abesse.Ibi captiuis ,pximo uico in custodiá datis:pars fluuiatiles naues ad supanda uada stagnoꝝ apte planis alueis fabricatas:pars captiua nauigia armatis cõplent: ꝑfectiq; ad classem ĩmobiles naues & loca ignota plusq; hostem timentes circũuadunt:fugientesq; in altum:ac nusq; repugnantes usq; ad hostiũ amnis psecuti:captis qbusda incensisq; nauibus hostiũ:quas trepidatio in uada intulerat:uictores reuertunt.Cleonymus uix qnta parte nauiũ incolũi:nulla regione maris hadriatici prospere adita discessit rostra nauiũ spoliaq;græcoꝝ in æde lunonis uetere fixa multi supersunt:q uiderunt.Patauii monumentũ naualis pugnæ eo die quo pugnatũ est:quot ánis solẽni certamine nauiũ in flumíe oppidi medio exercet:Eodẽ áno romæ cũ uestinis petẽtibus amicitiã ictum é fœdus:Multiplex deíde exortus terror Ethruriá rebellare ab arretinoꝝ seditiõibus motu orto nũciabat:ubi ciuiũ liciniũ genus ꝑpotẽs diuitiaꝝ iuidia pelli armis cœptũ:simul marsoꝝ agrũ ui tueri:i quẽ colonia Carseoli deducta erat q̃ttuor millibus hoium scriptis.Itaq; ꝑ eos tumultus dictus.M. Valerius Max.dictator mgrum eqtum sibi legit.M.Aemyliũ Paulũ:id magis credo quá.Q.Fabiũ ea ætate atq; eis honoribus Valerio subiectũ:cæteꝝ ex maximi cõmuni cognomíe ortũ errorẽ haud abnuerim Profectus dictator cũ exercitu ꝑlio uno marsos fudit:cõpulsis deíde i urbes munitas Miloniá:Plistiam Fresiliã ĩtra paucos dies cepit:& parte agri mulctatis marsis fœdus restituit. Tum i ethruscos uersum bellũ.Cũ dictator auspicioꝝ repetundorũ cã ,pfectus romã eẽt:magister eqtũ pabulatũ egressus é insidiis circũuenit:signisq; aliquot amissis fœda militũ cæde ac fuga i castra é cõpulsus:q terror nõ eo tãtũ a Fabio abhorret:qđ siqua alia ꝑte cognomẽ suũ æq̃uit:tũ maxime bellicis laudibus:sed ét qđ memor papyrianæ sæuiciæ nũq;:ut dictatoris iniussu dimicaret:adduci potuisset.Nũciata ea clades romã maiorẽ:quá res erat:terrorẽ exciuit:nã ut exercitu deleto:ita iusticiũ idictũ:custodiæ i portis uigiliæ uicatim exactæ:arma tæla i muros cõgesta.Oíbus iunioribus sacraméto adactis: dictator ad exercitũ missus oía spe trãqlliora & cõposita magistri eqtũ cura:castra i tutioré locũ redacta:cohortes: q̃ signa/ amisserãt: extra uallũ sine tẽtoriis destitutas iuenit exercitũ auidũ pugnæ:quo maturius ignominia abolereẽ.Itaq; cõfestim inde in agrũ rusellanũ castra ,pmouit: eo & hostes secuti q̃q ex bene gesta re summã in aperto certamine uirium spem habebant:tamen insidiis quoq;:quas feliciter experti erant: hostem

tẽptant. Tecta ſemiruta: uici p uaſtationẽ agroꝝ deſtituti haud ꝑcul caſtris romanorũ aberãt: ibi abditis armatis pecus in cõſpectu p̃ſidii romani: cui p̃erat. C. Fuluius legatus: ꝑpulſum: ad quã illecebrã cũ cõmoueret nemo ab romana ſtatiõe: paſtoꝝ unus ꝑgreſſus ſub ipas munitiões ĩclamat alios cũctãter ab ruinis uici pecus ꝑpellẽtes: qd ceſſarẽt: cũ p media caſtra romana tuto agere poſſent? Hæc cũ legato cærites qdã iter p̃tarent: & p oẽs militũ mãipulos ĩgens eẽt ĩdignatio: nec tamẽ ĩ iuſſu mouere ſe auderẽt: iubet pitos lĩgue attẽdere aĩum paſtoꝝ: ſermo agreſti an urbano ꝑpior eẽt. Cũ referrẽt ſonũ linguæ: & corpoꝝ habitũ: & nitorẽ cultiora: quã paſtoralia eẽ: ite igit: dicite inqt: detegãt neqcq̃ cõditas iſidias oĩa ſcire romanũ: nec magis iã capi dolo: quã armis uinci poſſe. Hæc ubi audita ſunt: & ad eos: q̃ cõſederãt in iſidiis: plata: cõſurrectũ repẽte ex latebris ẽ: & in patẽtẽ ad cõſpectũ undiq; cãpũ ꝑplata ſigna uiſa legato maior acies: quã q̃ ab ſuo p̃ſidio ſuſtineri poſſet: itaq; ꝑpere ad dictatorẽ auxilia accitũ mittit: ĩterea ipſe ĩpetum hoſtiũ ſuſtinet. Nuncio allato dictator ſigna ferri ac ſequi armatos iubet ſed celeriora ꝑpe oĩa ĩperio erãt: rapta extẽplo ſigna armaq;: & uix ab ĩpetu & curſu tenebant: cũ ira ab accepta nuper clade ſtimulabat: tum cõcitatior accedẽs clamor ab ĩcreſcẽte cretamine: urgẽt itaq; ãlii alios: hortanturq; ſigniferos: ut otius eant: quo magis feſtinãtes uidet dictator: eo ĩpenſius retẽtat agmẽ: ac ſenſim ĩcedere iubet. Ethruſci cõtra p̃cipio exciri pugnæ oĩbus copiis aderãt: & ſup alios alii nunciãt dictatori oẽs legiões ethruſcoꝝ capeſſiſſe pugnã: neq; iã ab ſuis reſiſti poſſe: & ipſe cernit ex ſupiore loco in q̃to diſcrimĩe p̃ſidiũ eẽt: cæteꝝ ſatis frætus eſſe ẽt nũc tolerãdo certamini legatũ: nec ſe ꝑcul abeſſe piculi uindicẽ: quã maxime uult fatigari hoſtẽ: ut ĩtegris adoriat uiribus feſſos: q̃q̃ lente ꝑcedũt: iã tamen ad impetũ capiendũ equiti utiq; moidcũ erat ſpaciũ: prima ĩcedebãt ſigna legionũ: neqd occultũ ſent. Pariter ſuſtulit clamorẽ acies: & emiſſus eques libero curſu ĩ hoſtẽ inuehit: incõpoſitiſq; aduerſus equeſtrẽ ꝑcellã ſubitũ pauorẽ effundit. Itaq; ut ꝑpe ſerum auxilium iam pene circũuentis: ita uniuerſa reqes data eſt. Integri accepere pugnã: nec ea ipſa lõga aut anceps fuit. Fuſi hoſtes caſtra repetũt: ĩferẽtibuſq; iam ſigna romanis cedũt: & in ultimã caſtroꝝ parte cõglobant: hærent fugiẽtes ĩ anguſtiis portarum: pars magna uallum aggeremq; cõſcendunt: ſi aut ex ſupiore loco tueri ſe: aũt ſuperare aliqua & euadere poſſent. Forte quodam loco male denſatus agger põdere ſupra ſtantium in foſſam ꝑcubuit: atq; ea cum deos pandere uiam fugæ cõclamaſſent: plures inermes: quã armati euadunt. Hoc p̃lio fractæ iteꝝ ethruſcoꝝ uires: & pacto ãnuo ſtipẽdio: & duũ mẽſium frumento imperato p̃miſſũm ab dictatore: ut de pace legatos mitterẽt Romã: pax negata: induciæ biẽnii datæ: dictator triumphans in urbem rediit. Habeo auctores ſine ullo memorabili prælio pacatam ab dictatore Ethruriã eẽ ſeditionibus tantũ arretinoꝝ cõpoſitis: & licinio genere cum plebe in gratiam reducto. Conſulem ex dictatura factũ. M. Valerium non petentẽ: atq; adeo abſentem ẽt creatum credidere quidã: & p interregem ea comitia facta: id unũ non ambigitur cõſulatũ cũ Apuleio Panſa geſſiſſe: M. Valerio &. Qu. Apuleio cõſulibus: ſatis pacatæ res foris fuere: ethruſcum aduerſa belli res: & induciæ quietũ tenebant: ſamnitem multoꝝ ãnorũ cladibus domitum haud dũ fœderis noui pœnitebat: romæ quoq; plebẽ quietam & exoneratã deducta in colonias multitudo p̃ſtabat: tamẽ ne undiq; tranqllæ res eſſent: certamẽ ĩceptũ inter primores ciuitatis patritios plebeioſq; ab tribunis plebis. Qu. &. Gn. Oguiniis qui undiq; crimi nandoꝝ patrum aqud plebẽ occaſionibus quæſitis: poſteaq̃ alia fruſtra tẽptata erant eã actionem ſuſceperunt: qua non infimã plebem accenderent: ſed ipſã capita plebis conſulares triumphaleſq; plebeios: quoꝝ honoribus nihil præter ſacerdotia: quæ nondũ ꝑmiſcua erant: deeſſet. Rogationẽ quoq; ꝑmulgarunt: ut cũ quattuor augures: quattuor pontifices: ea tẽpeſtate eſſent: placeretq; auguri ſacerdotũ numeꝝ quattuor pontifices quinq; augures de plebe oẽs allegerẽtur. Quẽadmodum ad quattuor augurum numeꝝ: niſi morte duoꝝ id redigi collegiũ potuerit: non inuenio: cũ inter augures conſtet imparem numeꝝ debere eſſe: ut tres antiquæ tribus ramnẽſes: titienſes: luceres ſuum quẽq; auguꝝ habeãt aut ſi pluribus ſit opus: pari inter ſe numero ſacerdotes multiplicent: ſicut multiplicati ſunt cũ ad quattuor quinq; adiecti nouem numeꝝ ut terni in ſingulas eſſent: expleuerunt. Cæteꝝ quia de plebe allegebantur: iuxta eã rem ægre paſſi patres: quã cum conſulatum uulgari uiderent: ſimulabãt ad deos id magis: quã ad ſe pertinere: ipſos uiſuros ne ſacra ſua polluantur: id ſe optare tantũ: ne qua in rẽp. clades ueniat. Minus aũt tetendere aſſueti iam tali genere certaminũ uinci: & cernẽbant aduerſarios non id: quod olim uix ſperauerint: affectantes magnos honores: ſed oĩa iam: in quoꝝ ſpem dubiam erat certatũ: adeptos multiplices conſulatus cenſuraſq; & triũphos. Certatũ tamẽ ſuadenda diſſuadendaq; lege inter. Ap. Claudiũ maxime ferunt: & inter Publiũ Decium Murem: qui cũ eadem ferme de iure paſtrũ ac plebis quæ pro lege licinia quondã: contraq; eam dicta erant: cũ plebeiis conſulatus rogabat: diſſeruiſſet: retuliſſe dicitur Decius parentis ſui ſpeciẽ: qualem eum multi: qui in concione erant: uiderãt incinctum gabino cultu ſuper telum ſtantẽ: quo ſe habitu pro populo ac legionibus romanis deuouiſſet: tum. P. Decium conſulẽ purum piumq; diis ĩmortalibus uiſum æque ac ſi. T. Manlius collega eius deuoueretur eundẽ. P. Decium: qui ſacra publica Po. Ro. faceret: legi rite non potuiſſe. Id eſſe periculum: ne ſuas p̃ces minus audirent dii: quam. Ap. Claudii? caſtius eum ſacra priuata facere: & religioſius deos colere: quam ſe? quẽ pœnituere uotoꝝ: quæ pro republica nuncupauerint tot cõſules plebeii: tot dictatores: aut ad exercitus euntes: aut inter ipſa bella? Numerarent duces eoꝝ annorũ: quibus plebeiorum ductu & auſpitio res geri cœptæ ſunt: numerarent triumphi: iam ne nobilitatis quidẽ ſuæ plebeios pœnitare: pro certo habere: ſi quod repens bellũ oriatur: non plus ſpei fore ſenatui populoq; ro-

Eluſæ hoſtiũ inſidiæ

M. Valeriuſ. Q. Apuleius cõſ.

Numerus põtificũ & augurũ auctus

manò in patritiis:quã in plebeiis ducibus. Quod cũ ita se habeat:cui deorum hoíumue indignũ uideri potest:inqt:eis uiris: quos uos sellis curulibus toga prætexta:tunica palmata:& toga picta:& corona triũphali laureaq; honoraretis:quoꝝ domos spoliis hostium affixis ísignes inter alias feceritis:pontifi calia atq; auguralia ísignia adíicere? Qui louis optimi maximi ornatu decoratus curru aurato p urbẽ uectus in capitoliũ ascẽderit:is cõspiciatur cum capside:ac lituo capite uelato:uictimã cædet auguriũue ex arce capiet:cuius imaginis titulo consulatus cẽsuraq; & triũphus æquo aío legetur:si auguratũ aut pontificatũ adieceritis:nõ sustinebunt legẽtium oculi? eqdem pace dixerim deum eos nos iã populi romãi beneficio esse spero:q sacerdotiis nõ minus reddamus dignatiõe nostra honores:quã acceperimus & deorũ magis:quam nostra causa expetamus:ut quos priuatim colimus:publice colamus. Quid aũt ego sic adhuc egi tãq; ítegra sit causa patritioꝝ de sacerdotiis & nõ nos iam í possessione unius amplissimi simus sacerdotii? decẽuiros sacris faciũdis carminũ Sibyllæ ac factorũ populi huius ínterpretes antistites eosdẽ Apollinis sacri cerimoniarũq; aliaꝝ plebeios uidemus:nec ut tũ patritiis ulla iniuria facta ẽ cum duũuiris sacris faciundis adiectus est pp plebeios numerus,& nunc tribunus uir fortis ac strenuus quinq; auguꝝ loca quattuor pontificũ adiecit:í quæ plebeii nominent:nõ ut uos Appi uestro loco pellant:sed ut adiuuẽt uos hoíes plebeii diuinis quoq; rebus ,pcurandis:sicut in cæteris humanis ,p parte uirili adiuuãt. Noli erubescere Appi collegã in sacerdotio habere:quẽ í censura:quẽ in cõsulatu collegã habere potuisti:cuius tam dictatoris magister eqtum:quã magistri eqtum dictator esse potes:Sabinũ aduenam principẽ nobilitatis uestræ seu. Ap. Clausum:seu. Ap. Claudiũ mauultis:illi antiqui patritii í suũ numerum acceperunt: ne fastidieris nos in sacerdotũ numerum accipere:multa nobis cũ decora afferimus:ímo oía eadem:quæ uos superbos fecerũt. Sextius primus de plebe cõsul ẽ factus. Claudius licinius Stolo príus magister eqtũ. C. Martius Rutilius primus & dictator & censor. Qu. Publius Philo primus prætor. Semper ísta audita sunt eadem penes uos auspicia eẽ:uos solos gentes habere:uos solos iustũ imperium auspicium domi militiæq; quin adhuc plebeium prosperum:& patricium fuit: porroq; erit. En unq̃ fando audistis patricios primo esse factos non de cælo demissos? sed q patrẽ ciere auumq; possent:ideſt nihil ultra quam ingenuos:consulem iam patrem ciere possum:auumq; iam poterit filius meus nihil est aliud in re quirites:nisi ut oía negata adipiscamur:certamen tantum patricii petunt:neq; curant:quem euentum certaminũ habeant. Ego hanc legem:quod bonũ faustum felixq; sit uobis ab reip. uti rogastis:subeundam cẽseo. Vocare tribus extemplo populus iubebat:apparebatq; accipi legem:ille tamẽ dies est ítercessione sublatus. Postero die deterritis tribunis:ígenti cõsensu acceꝑpta est. Pontifices creant suasor legis. P. Decius Mus. P. Sempronius Sophus: Claudius Martius Rutilius. M. Liuius Denter. Quinq; augures itẽ de plebe Claudius Genutius. P. Elius Pætus. M. Minutius Festus. Cl. Martius. T. Publius. Ita octo põtificũ nouẽ augurũ numerus factus. Eodẽ áno Martius Valerius cõsul de ,puocatione legẽ tulit diligẽtius sanctã: Tertio ea tum post reges exactos lata est semp a família eadẽ cám renouãdæ sæpius haud aliã fuisse reor:quã qđ plus paucoꝝ opes:quam libertas plebis poterãt. Portia tamẽ lex sola ,p tergo ciuiũ lata uideẽ:qđ ea grauis pœna:siqs uerberasset:necasset:ut ciuem romanũ sanxit:ualeria lex cũ eum:q ,puocasset:irgis:cædi securiq; necari uetuisset: siqs aduersus ea fecisset:nihil ultra:quã íprobe factũ adiecit:id q tum pudor hoíum erat:uisum credo uiculũ satis ualidum legis:núc uix seruo suo ita mineẽ quisq̃:Bellũ ab eodẽ cõsule haud quaq̃ memorabile aduersus rebellãtes equos:cũ pter aíos feroces nihil ex antiq̃ fortuna haberẽt:gestũ ẽ. Alter cõsul Apuleius í Vmbría Nequinũ oppidũ circũsedit:locus erat arduus atq; í parte una pceps:ubi núc Narnia sita est:nec ui nec munimẽto capi poterat:itaq; eã ifectã rem. M. Fuluius pætus. T. Málius Torq̃tus nouí cõsules acceperũt. In eũ annũ cũ Fabiũ cõsule nõ petentẽ oẽs diceret cẽturiæ:ípm auctoré fuisse Macer Licinius:ac Tubero tradũt differẽdi sibi cõsulatus in bellicosioré annũ:eo áno maiori se usui reipu. fore urbano gesto magistratu:ita nec dissimulantẽ:quid mallet:nec petentẽ tamen ædilem curulem cum. L. papyrio Cursore factum. Id ne pro certo ponerem:uetustior annalium auctor Píso effecit:qui eo áno ædiles curules fuisse tradit. Cl. Domicium. Gn. F. Caluinum:&. Sp. Caruilium. Qu. F. Maximũ:id credo cognomen errorem in ædilibus feciſſe:fecutamq; fabulam mixtam ex ædilitiis & cõsularibus comitiis cõuenientem errori. Et lustrũ eo anno conditum a. P. Sulpitio Sopho &. P. Sempronio Auerriõe cẽsoribus: tribusq; additæ duæ anienſis & terentina. Hæc Romæ gesta:cæterum ad Nequinum oppidum cum segni obsidione tps tereretur:quo ex oppidanis:quoꝝ erant ædificia iuncta muro:ſpecu facto ad stationes romanas itinere occulto peruenĩunt:inde ad cõsulem deducti præsidium armatũ se ítra mœnia & muros accepturos confirmant. Nec aspernanda res uisa neq; ícaute credenda:cum altero eorum (nã alter obses retentus) duo exploratores per cuniculum missi:per quos satis cõperta re trecenti armati trãsfuga duce in urbem ingressi nocte portam:quæ proxima erat:cepere:qua refracta cõsul exercitusq; romanus sine certamine urbem inuasere. Ita Nequinũ in dicionem populi romani uenit colonia eo aduersus umbros missa a nare flumine Narnia appellata:exercitus cum magna præda Romã reductus.

Eodem anno ab Ethruscis aduersus íducias paratũ bellũ sed eos alia molíẽtes gallorũ ígẽs exercitus fines ígressus paulisp a ,ppoſito auertit:pecunia deíde:qua multũ poterãt fræti:socios ex hostibus face re gallos conãt:ut eo adiuncto exercitu cũ romanis bellarẽt:de societate haud abnuũt barbari de mercede agit:qua pacta acceptaq; cũ parata cætera ad bellum essent:sequiq; ethruscus iuberet:inficias eunt mercedem se belli romanis íferẽdi pactos:quicqd acceperint accepisse:ne agrũ ethruscum uastarent:ar muisq; lacesserẽt cultores:militaturos tamẽ se:si utiq; ethruſci uelint:sed nulla alia mercede:quã ut í par

ísignia magistratuũ

Qui primi e plebe magrat adierít

Primi e plebe põtifices & augures facti

Lex portia lex ualeria

Neuq; nũ ubi nũc narnia

M. Fuluius. T. Málius consl.

Narnia unde dicta

tem agri accipiantur:tandēq; aliqua ſede certa conſiſtant.Multa de eo cōſilia populorum Ethruriæ ha
bita:nec pficiquicq potuit:nō tam qa īminui agrū:quā qa accolas ſibi qſq; adiūgere tam efferatæ gen/
tis homines horrebat.Ita dimiſſi galli pecuniā īgentē ſine labor ac piculo paratā rettulerūt. Romæ ter
rorem pbuit fama gallici tumultus ad bellum ethruſcū adiecti:eo minus cōctāter foedus ictū cū picēti
T.Man populo eſt.T.Manlio cōſuli Ethruria ꝓuincia ſorte euenit:q dum uix īgreſſus hoſtiū fines cū exercere
lii cōſu/ tur iter eqtes ab rapido curſu circūagēdo equo effuſus extēplo ꝓpe expirauit:tertiuſ ab eo cāu dies finis
lis exitꝰ uitæ cōſuli fuit. Quo uelut omine belli accepto deos ꝓ ſe cōmiſiſſe bellū memorātes ethruſci ſuſtulere
aīos.Romæ cū deſiderio uiri tum incōmoditate tpis triſtis nūcius fuit:ut patres ab iubendo dictatore
M.Va/ cōſulis ſubrogādi comitia ex ſnīa principum habita deterruerīt.M.Valeriū cōſulē: oēs ſnīæ cēturiæq;
lerius dixere:quē ſenatus dictatorē dici iuſſurus fuerat:tum extēplo in Ethruriā ad legiōes ꝓficiſci iuſſit: ad/
conſ. uentus eius cōpreſſit ethruſcos adeo:ut nemo extra muniméta egredi auderet:timorq; obſidioni ſimi
lis eēt:neq; illos nouus cūſul uaſtādis agris urēdiſq; tectis:cū paſſim nō uillæ ſolū:ſed frequētes quoq;
uici īcendiis fumarēt ad certamen elicere potuit.Cum hoc ſegnius bellū opinione eēt:alterius belli qd
multis ĩuicem cladibus haud īmerito terribile erat:fama picētium ſocioꝝ nouoꝝ īdicio exorta ē:ſam/
nites arma & rebellionem ſpectare:ſeq; ab iis ſollicitatos eſſe.Picentibus gratiæ actæ:& magna pars cu
ræ patribus ab Ethruria in ſamnites uerſa eſt.Caritas ēt annonæ ſollicitam ciuitatē habuit: uētumq;
ad inopiæ ultimū foret:ut ſcripſere:qbus ædilē fuiſſe eo anno Fabiū Maximū placet: ni eius uiri cura:
qualis in bellicis rebus multis tēpeſtatibus fuerat:talis domi tum ī ānonæ diſpēſatione ꝑparādo ac cō/
uehendo frumēto fuiſſet.Eo anno nec tradit cā īterregnū initum:īterreges fuere.Ap.Claudius deīde.
L.Cor/ P.Sulpicius:is comitia cōſularia habuit:creauit.L.Corneliū Scipioné:&.Gn.Fuluium cōſules.prīcipio
nelius huius āni horatores lucanoꝝ ad nouos cōſules uenerāt q̄ſtū:qa cōdicionibus ꝓlicere ſe neqerīt ad ſocie
Scipio. tatē armoꝝ ſamnites īfeſto exercitu īgreſſos fines ſuos uaſtare:belloq; ad bellū cogere: lucano populo
Gn.Ful ſatis ſupq; erratū quondā:nūc ita obſtinatos aīos eē:ut oīa ferre ac pati tolerabilius ducant:quā ut unq̄
uius cō. poſtea nomē romanū uiolēt.Orare pres ut & lucanos īfidē accipiant:& uim atq; iniuriā ab ſe ſamnitiū
arceāt.Se q̄q̄ bello cū ſamnitibus ſuſcepto neceſſaria iā facta aduerſus romanos fides ſit:tamen obſides
dare paratos eē.Breuis conſultatio ſenatus ad unū oēs iungendū fœdus cū lucanis:reſq; repetendas ab
ſamnitibus cenſent.Benigne reſponſum lucanis:ictumq; fœdus.Foeciales miſſi: qui ſamnitem decē/
dere agro ſociorum:ac deducere exercitum finibus lucanis iuberent:quibus obuiam miſſi ab ſamniti/
bus:qui denunciarent:ſiquod adiſſent in Samnio concilium:haud inuiolatos habituros.Hæc poſtea/
quā audita ſunt Romæ bellum ſamnitibus & patres cenſuerunt:& populus iuſſit:conſules inter ſe ꝓ/
Ethru/ uincias partiti ſunt:Scipioni Ethruria:Fuluio ſamnites obuenerunt:diuerſi ad ſuum quiſq; bellū pro/
ſci ad ficiſcūt.Scipioni ſegne bellū & ſimile prioris āni militiæ expectāti hoſtes ad Volaterras iſtructo agmi
uolate/ ne occurrūt:pugnatū maiore parte diei magna utrinq; cæde:nox īcertis:qua data uictoria eēt iterūcīt.
raſ uicti Lux ſequens uictorē:uictumq; oſtēdit:ná ethruſci ſilentio noctis caſtra reliquerūt:romanus egreſſus
in acīē:ubi ꝓfectione hoſtiū cōceſſam uictoriā uidet:ꝓgreſſus ad caſtra uacuis cū plurima p̄da:ná &ſta
tiua trepide deſerta fuerant:potit: īde in faliſcū agrum copiis reductis: cū impedimenta Faleriis cum
modico præſidio reliqſſet:expedito agmine ad populandos hoſtiū fines intēdit oīa ferro ignīq; uaſtāt
prædæ undiq; actæ:nec ſolū mō uaſtatū hoſti relictū:ſed caſtellis ēt uiciſq; illatus ignis:urbibus oppu/
gnandis tēpeſtatum:in quas timor ethruſcos cōpulerat.Gn.Fuluii cōſulis clara pugna in Sānio ad Bo
uianum haud quaq̄ ambiguæ uictoriæ fuit:Bouianū īde aggreſſus nec ita multo poſt Aufidenā uice/
pit.Eodem anno Carſeolos colonia in agrum equicoloꝝ deducta.Fuluius cōſul de ſamnitibus trium
phauit:Cū comitia cōſularia īſtarent:fama exorta ethruſcos ſamniteſq; īgentes cōſcribere exercitus pa
lam oībus cōciliis uexari principes ethruſcoꝝ qd nō gallos quacūq; cōditione traxerint ad uellū:incre
pare magiſtratus ſamnitium:qd exercitum aduerſus lucanū hoſtē cōparatū obiecerint romanis. Itaq;
ſuis ſociorumq; uiribus cōſurgere hoſtes ad bellum:& haud quaq̄ pari defungēdum eē certamīe. Hic
terror cum illuſtres uiri cōſulatum peterēt:oēs in.Q.Fabiū Maximū primo nō petētem:deīde ut īcli/
nata ſtudia uidit:ēt recuſantē cōuertit.Quid ſe iam ſenem ac pfunctum laboribus laborūq; ꝑmiis ſol/
licitarēt?neq; corporis:nec animi uigorem remanere eundem:& fortunā ipſam uereri necui deorum
nimia iam in ſe & cōſtātior:quā uelint humanæ res:uideat:& ſe gloriæ ſenioꝝ ſuccreuiſſe:& ad ſuam
gloriā conſurgētes alios lætum aſpicere:nec honores magnos fortiſſimis uiris Romæ:nec honoribus
deeſſe fortes uiros. Acuebat hac moderatione tam iuſta ſtudia:q̄ uerecūdia legum reſtinguenda ratus
legem recitari iuſſit:qua ītra decem ānos eundem cōſulem refici nō liceret:uix præ ſtrepitu audita lex
eſt:tribuniq; plebis nihil id impediméti futurum aiebant:ſe ad populum laturos uti legibus ſolueret.
& ille qdem in recuſando pſtabat:qd ergo attinet leges ferri rogitans:qbus p eoſdem: q tuliſſent: fraus
Iā regi fieret?iam regi leges nō regere.Populus nihilominus ſuffragia inībat:& ut quæq; ītro uocata erat cen
nō rege turia:cōſulem haud dubie Fabium dicebat.Tum demū cōſenſu ciuitatis uictus dei approbēt:inqt: qd
re leges agitis acturiq; eſtis grites:cæteꝝ quoniā in me qd uos uultis facturi eſtis: in collega ſit meæ apud uos
Q.Fa/ gratiæ locus.Publiū Deciū expertum mihi cōcordi collegio uirum uobis dignū:dignum parente ſuo:
bio ma/ quæſo:mecū cōſulem faciatis.Iuſta ſuffragio uiſa:oēs q̄ ſupererāt cēturiæ.Q.Fabium.P.Deciū cōſules
ximus dixere.Eo anno plæriſq; dies dicta ab ædilibus:qa plus:quā qd lege finitum erat agri: poſſiderent: nec
P.Decio quiſquā ferme eſt purgatus:uinculumq; īgens īmodicæ cupiditatis iniectū ē.Cōſules noui.Q. Fabius
conſ. Maximus q̄rt.&.P.Decius Mus tert.cum inter ſe agitarēt uti alter ſamnites hoſtes:alter ethruſcos de/

ligeret:quantæq; in hanc:aut in illã prouinciã copie satis essent:& uter ad utrũ bellũ dux indoneus magis esset:ab Sutrio & Nepete & faleriis legati auctores concilia Ethruriæ populoꝝ de petenda pace haberi:totam belli molẽ in Samniũ auerterunt. Profecti consules quo expeditiores cõmeatus essent:& ĩ certior hostis qua uentuꝝ bellũ foret. Fabius per soranũ:Decius per sidicinũ agrũ in Samnium legiones ducũt. Vbi in hostiũ fines uentũ est:uteraq; populabundus effuso agmine incedit:explorãt tamẽ latius:q̃ populantur. Igitur non fefellere ad Tifernum hostes in occulta ualle instructi. qua ingressos romanos ex superiore loco adoriri parabant:Fabius impedimẽtis in locum tutũ remotis:præsidioq; modico imposito præmonitis militibus adesse certamen:quadrato agmine ad prædictas hostiũ latebras succedit. Samnites desperãtes ĩprouiso tumultu quãdo ĩapertũ semel discrimẽ euasura esset res:& ipsi acie iusta maluerunt concurrere:itaq; in æquũ descendunt ac fortunæ se maiore aĩo: quam spe cõmittunt cæteꝝ siue quia ex oĩum samnitiũ populis:quodcũq; roboris fuerat:contraxerant:seu quia discrimen summæ reꝝ augebat aĩos:aliquantũ quoq; aperta pugna præbuerunt terroris. Fabius ubi nulla ex parte hostẽ loco moueri uidet. M. Fuluium:& L. Valeriũ tribũos militum:cũ quibus ad primã aciẽ procurrerat:ire ad equites iubet:& adhortari ut si q̃ndo unq̃ equestri ope adiutã remp. meminerit:illo die annitantur:ut ordinis eius gloriã inuictam præstent:peditũ certamine immobilẽ hostem restare: oẽm reliquam spem in ĩpetu esse equitũ:& ipsos noĩatim iuuenes pari comitate utrũq; nunc laudibus nunc promissis onerat. Cæteꝝ q̃do nec ea quoq; tẽptata uis proficeret:consilio grassandũ:si nihil uires iuuarent:ratus Scipiõem legatum hastatos primæ legionis subtrahere ex acie:& ad montes proximos quã posset occultissime:circũducere iubet: inde ascensu abdito a conspectu erigere in montes agmen: auersoq; hosti ab tergo repente se ostẽdere. Equites ducibus tribunis haud multo plus hostibus quam suis ex improuiso ante signa euecti præbuerunt tumultus:aduersus incitatas turmas stetit ĩmota samnitium acies:nec parte ulla pelli aut ꝓrumpi potuit:& posteaq̃ irritum inceptũ erat:recepti post signa p̃lio excesserunt. Creuit ex eo hostium aĩus:nec sustinere frons prima tã longum certamẽ increscentẽq; fiducia sui uim potuisset:ni secunda acies iussu consulis in primũ succesisset. Ibi integræ uires sistunt inuehentẽ se iam samnitẽ:& tpe improuisa ex montibus signa clamorq; sublatus:non uero tantũ metu terruere samnitium aĩos:nam & Fabius Deciũ collegam appropinquare exclamauit:& pro se q̃sq; miles adesse alteꝝ consulem:adesse legiones gaudio alacres fremũt errorq; utilis romanis oblatus fugæ formidinisq; samnites impleuit:maximeq; territos ne ab altero exercitu integro inclatoq; fessi oppriment:& quia passim in fugam dissipati sunt:minor cædes:quã pro tanta uictoria fuit:triamllia &. cccc. cæsi:capti trecenti ferme & triginta:signa militaria capta tria & uiginti. Sãnitibus appuli se ante prælium coniunxissent:ni. P. Decius consul iis ad maleuentum castra obiecisset:extractosq; deinde ad certamẽ fudisset. Ibi quoq; plus fugæ fuit: q̃ cædis: duomillia appuloꝝ cæsa:spretoq; eo hoste Decius in Samnium legiones duxit. Ibi duo cõsulares exercitus diuersis uagati partibus oĩa spatio q̃q; mensium euastarũt:quadragĩta & q̃q; loca in samnio fuere:in qbus Decii castra fuerũt:alterius cõsulis sex & octoginta:nec ualli tãtum ac fossarum uestigia relicta:sed multo illis ĩsigniora monuméta uastitatis circa regionũq; depopulataꝝ. Fabius ẽt urbem Gimeram cepit:ibi capta armatorũ duomillia: &. cccc. cæsi ferme pugnãtes ad quadrigẽtos triginta. Inde comitiorum causa Romã ꝓfecturus maturauit:eã rem agere:cum primo uocatum. Q. Fabium cõsulem dicerent oẽs cẽturiæ. Ap. Claudius cõsularis candidatus uir acer & ambitiosus:nõ sui magis honoris causa:quam ut patritii recuperarẽt duo cõsularia loca:cum suis:tum totius nobilitatis uiribus incubuit:ut se cum. Q. Fabio cõsulem dicerẽt. Fabius primo de se eadem fere:quæ priore ãno dicendo abnuere:circũstare sellam oĩs nobilitas orare:ut ex cœno plebeio consulatum extraheret:maiestatemq; pristinam tum honori:tum patriciis gentibus redderet Fabius silentio facto media oratione studia hominum sedauit:facturum enim se fuisse dixit:ut duorũ patriciorum noĩa reciperet:si alium quãm se cõsulem fieri uideret:nũc se sui rationem comitiis cũ contra legem futurum sit pessimo exemplo nõ habituꝝ. Lta Lucius Volũnius de plebe cum Appio Claudio cõsul est factus:priore item cõsulatu ĩter se cõparati. Nobilitas obiectare Fabio fugisse eum Appiũ Claudium collegam eloquẽtia ciuilibusq; artibus haud dubie ꝑstantem. Comitiis ꝓfectis ueteres cõsules iussi bellum in Samnio gerere ꝓrogato in sex menses ĩperio. Itaq; insequẽti quoq; anno. L. Volumnio &. Ap. Claudio cõsulibus. P. Decius q cõsul in Samnio relictus a collega fuerat: ꝓcõsul idem populari nõ destitit agros:donec Samnitium exercitum nusquã se ꝑlio cõmittentem postremo expulit finibus. Ethruriam pulsi petierunt:& quod legationibus nequicq̃ sæpe tẽptauerãt id se tanto agmĩe armatorum:mixtis terrore precibus acturos efficatius rati postulauerunt principum Ethruriæ cõcilium. Quo coacto ꝑ quot annos ꝓ libertate dimicent cum romanis exponunt:oĩa expertos esse: si suismet ipsorum uiribus tolerare tãtam molem belli possent:temptasse ẽt haud magni momenti finitimarũ gentium auxilia:petisse pacem a Po. Ro. cum bellum tolerare nõ possent:rebellasse q̃d pax seruiẽtibus grauior:quã liberis bellũ eẽt:unam sibi spem reliquam in ethruscis restare:scire gentem italiæ opulentissimã armis uiris pecunia eẽ:habere accolas gallos inter ferrum & arma natos:feroces cũ suopte ĩgenio:tum aduersus romanũ populũ:quẽ captũ a se auroq; redẽptũ haud uana iactãtes memoret. Nihil abesse:si sit aĩus ethruscis:q Porsenæ quõdã maioribusq; eoꝝ fuerit:qn romanos omni agro cis tyberim pulsos dimicare pro salute sua:non de intolerando italiæ regno cogant. Samnitẽ illis exercitũ paratũ:istructũ armis stipẽdio uẽisse:cõfestim secuturos:uel si ad ipam romanã urbẽ oppugnãdã ducat. Hæc eos ĩ ethruria iactãtes moliẽtesq; bellũ domi romanũ urebat:nã. P. Decius ubi cõperit ꝑ explora-

At̃. Fabii cõsulis stratagema

Romanorum successus in Sãnio

L. Volũnius Ap. Claudius consu.

Sãnites fractis opibus ĩ ethruriã abeunt

tores ꝓfectū ſamnitiū exercitū:aduocato cōcilio qd ꝑ agros:īquit:uagamur uicatim circūferētes bellū
qn urbes ac mœnia aggredimur? nullus iam exercitus Samnio ꝓſidet:ceſſere finibus ac ſibimetipſi exi
Murgā tiá Sáni tiū urbem ca piūt ro. Romu lea Sáni tiū capi tur lium cōſciuere. Approbātibus cūctis ad Murgantiá ualidā urbē oppugnandā ducit:tātuſq; ardor mili
tum fuit & caritate ducis:&ſpe maioris:quá ex agreſtibus populatiōibus ꝑdæ:ut uno die ui atq; armis
urbem caperent:ibi duomillia ſamnitiū:& cētum pugnātes circūuēti captiq;:& alia ꝑda īgens capta ē:
q̄ ne īpedimētis grauibus agmē oneraret:cōuocari milites Decius iubet:haccine:inqt:uictoria ſola aut
hac ꝑda cōtenti eſtis futuri? ſi uultis uos ꝓ uirtute ſpes gerere:oēs ſamnitiū urbes fortunæq; ī urbibus
derelictæ ueſtræ ſunt:q̄do legiōes eox tot ꝓliis fuſas poſtremo finibus expuliſtis:uændite iſta: & illici
te lucro mercatorē:ut ſeq̄t agmē:ego ſubīde ſuggerā:q̄ uændatis. Ad romuleā urbē hīc eamus ubi uos
labor haud maior:ꝑda potior manet. Diuændita ꝑda ultro adhortātes īperatorē ad Romuleā ꝓgunt.
Ibi quoq; ſine ope ſine tormētis ſimul admota ſunt ſigna:nulla ui deterriti a muris: qua cuiq; ꝓximū
fuit:ſcalis raptim admotis in mœnia euaſere:captū oppidū ac direptū eſt:ad duomillia & trecēti occiſi:
Ferenti nū capi tur & ſexmillia hoīum capta. Et miles īgenti ꝑda potitus:quā uændere ſicut prioré coactus: Ferentinū īde
q̄q̄ nihil getis dabat:tamē ſumma alacritate ductuſ:cæterox ibi plus laboris ac piculi fuit:& defenſa ſum
ma ui mœnia ſunt:&locus munimēto erat naturaq; tutus:ſed euicit oīa aſſūetus ꝑdæ miles ad triamil
lia hoſtiū circa muros cæſa ꝑda militis fuit. Huius oppugnatax urbium decoris pars maior ī qbuſdā
annalibus ad Maximū trahit:Murgantiá ab decio:a Fabio ferētinum Romuleāq; oppugnatas tradūt.
Sunt:qui nouox cōſulū hāc gloriam faciāt:qdam nō amborx:ſed alterius Volūnii:ei Samniū ꝓuinciā
eueniſſe. Dum ea in ſamnio cuiuſcūq; ductu auſpicioq; gererent:romanis īterim in Ethruria bellum
Gelius egnatiꝰ ingens multis ex gētibus concit:cuius auctor Gelius Egnatius ex ſamnitibus erat:tuſci uero oēs cōſci
uerant bellum:traxerat cōtagio ꝓximos Vmbriæ populos:& gallica auxilia mercede ſollicitabantur:
omnis multitudo ad caſtra ſamnitium conueniebat. Qui tumultus repens poſteaq; Romā perlatus é:
cum iam. L. Volumnius cōſul cum legione ſecunda ac tertia ſociorumq; millibus quindecim ꝓfectus
in Samnium eſſet. Ap. Claudium primo quoq; tempore in Ethruriam ire placuit:duæ romanæ legio
nes ſecutæ prima & quarta & ſociorum duocecimmillia:caſtra haud ꝓcul ab hoſte poſita. Cæterum
magis eo profectum eſt quod mature uentum erat:ut quoſdam ſpectantes iam arma Ethruriæ popu
los metus romani nominis comprimeret:quā quod ductu cōſulis quicq̄ ibi ſatis ſcite aut fortunate ge
ſtum ſit. Multa prelia locis & temporibus iniquis commiſſa:ſpeſq; ī dies grauiorem hoſtē faciebat:&
iam ꝓpe erat:ut nec duci milites:nec militibus dux ſatis fideret. Litteras ad collegam accerſendum ex
ſamnio miſſas in trinis annalibus īuenio:piget tamē īcertum ponere:cum ea ipa īter conſules Po. Ro.
iam iterum eundem honorem fungētes diſceptatio fuerit:Appio abnuēte miſſas: Volūnio affirmāte
Appii ſe litteris accitum. Iam Vloumnius in Sānio tria caſtella ceperat: ī quibus ad tria millia hoſtium
cæſa erant:dimidiū fere eius captum. Et lucanox ſeditiones a plebeiis & egētibus ducibus ortas:ſum
ma optimatiū uolūtate per Quintū Fabium proconſulē miſſum eo cū ueteri exercitu:compreſſe erāt.
Decio populandos hoſtiū agros relinquit:ipſe cum ſuis copiis in Ethruriá ad collegam ꝓgit:quem ad
Atť Ap pii ſuꝑ biam uenientē læti oēs accepere. Appiū ex conſcientia ſua credo aīum habuiſſe haud īmerito iratum: ſi nihil
ſcripſerat:illiberali & ingrato aīo ſi eguerat ope diſſimulātem:uix.n.ſalute mutua reddita: cū obuiam
egreſſus eſſet:ſatin ſalue:inquit Luci Volūni:ut ſeſe ī Samnio res habent? quæ te cā:ut prouīcia tua ex
cederes:induxit? Volumnius in Samnio res proſperas eſſe ait:litteris eius accitum ueniſſe:quæ ſi falſæ
fuerint:nec uſus ſui ſit in Ethruria:extemplo conuerſis ſignis abiturox. Tu uero abeas:inquit:nec te qſq
moratur:etenim minime conſentaneū eſt:cum bello tuo forſitan uix ſufficias:hic te ad opem ferendā
aliis gloriari ueniſſe. Bene hercules uerteret dicere Volumnius:malle fruſtra operā īſumpā: quam
quicq̄ incidiſſe:cur non ſatis eſſet Ethruriæ unus conſularis exercitus. Digredientem iam conſulem le
gati tribuniq; ex appiano exercitu circūſiſtūt:pars imperatorem ſuū orare:ne collegæ auxilium:quod
acciendum ultro fuerit:ſua ſponte oblatum ſperneretur:plures abeunti Volumnio obſiſtere:atq; obte
ſtari ne prauo cum collega certamine rempu. perdat:ſiqua clades incidiſſet:deſertori magis:quā deſer
to noxiæ fore eo rem adductam:ut oīs rei bene:aut ſecus geſtæ in Ethruria decus dedecuſq; ad. L. Vo
lumnium delegetur:neminē quæſituox quæ uerba Appii:ſed quæ fortuna exercitus fuerit:dimitti ab
Appio eum ſed ab rep. & ad exercitu retineri:experiret modo uolūtatem militum. Hæc monendo ob
teſtandoq; prope reſtitantes conſules in concionē pertraxerunt:ibi orationes longiores habitæ in ean
dem ferme ſniam:in quam inter paucos certatum uerbis fuerat. Et cū Volumnius cā ſuperior ne infa
cundus quidē aduerſus eximiam eloquentiá collegæ uiſus eſſet: cauillanſq; Appius ſibi acceptū refer
re diceret debere:quod ex muto atq; elingui facundum ét conſulem haberent:priore coſulatu primis
Atť ue re ro mani hoīs re ſponſū utiq; menſibus hiſcere:nequiſſe:nunc iam populares orationes ſerere. Quam mallē: inquit Volūnius:
tu a me ſtrenue facere:quam ego abs te ſcite loqui didiciſſem. Poſtremo conditioné ferre:quæ decre
tura ſit:nō orator:neq;.n.id deſiderare remp. ſed imperator uter ſit melior. Ethruriá & Samnium pro
uincias eſſe:utrā mallet:eligeret:ſuo exercitu ſe in Ethruria uel in Samnio rem geſturox: Tum millitum
clamor ortus. ut ſimul ambo bellū ethruſcum ſuſciperēt:quo aīaduerſo cōſenſu Volumnius:quoniā ī
collegæ:inquit:uoluntate interpretāda erraui:non cōmittam:ut qd uos uellitis:obſcurum ſit:manere
an abire me uelitis:clamore ſignificate:tum uero tantus eſt clamor exortus:ut hoſtē ex caſtris exciret:
armis arreptis in aciem deſcendunt:& Volūnius ſigna canere ac uexilla efferri e caſtris iuſſit. Appium
addubitaſſe ferunt cernentem ſeu pugnante ſeu quieto ſe fore collegæ uictoriam:deinde ueritū ne ſuæ

quoq; legiões Volũnium ſequerẽt & ipſum flagitãtibus ſuis ſignũ dediſſe. Ab neutra parte ſatis cõmo de inſtructi fuerũt: nã & ſamnitiũ dux Gelius Egnatius cũ cohortibus pabulatũ paucis ierat: ſuoq; im/ petu magis milites: q̃ cuiuſquã ductu aut ĩperio pugnã capeſſebãt: & romani exercitus nec pariter am/ bo ducti: nec ſatis tp̃is ad inſtruẽdum fuit prius cõcurrit Volũnius: q̃ Appius ad hoſtem pueniret: itaq; ſorte inæquali concurſum eſt & uelut ſorte q̃dã mutante aſſuetos inter ſe hoſtes ethruſci Volumnio: ſamnites parũ percunctati quia dux aberat Appio occurere Dicitur Appius ĩ medio pugnæ diſcrimĩe ita ut inter prima ſigna manibus ad cælum ſublatis cõſpiceretur: ita precatus eſſe Bellona ſi hodie no bis uictoriam duis: aſt hic ego tibi templum uoueo. Hæc p̃catus uelut iſtigante dea & ipſe collegæ: & exercitus uirtutem adæquauit ducis: ĩperatoria opera exeqtur: & milites: ne ab altera parte prius uicto ria incipiat annituntur: ego fundũt fugantq; hoſtes maiorem molem haud facile ſuſtinentes: quam cũ qua manus cõſerere conſueti fuerant: urgendo cedentes inſequẽdoq; effuſos compulere ad caſtra: ibi ĩteruentu Gelii cohortiumq; ſabellarum pauliſper recruduit pugna: iis quoq; mox fuſis iam a uicto/ ribus caſtra oppugnabantur & cum Volũnius ipſe portæ ſigna ĩferret. Appius Bellonã uictricẽ identi/ dem celebrans accenderet militum aĩos per uallum per ſoſſas eruperũt caſtra capta direptaq; ſunt. Ro. uictoria ĩ ſamnites & ethruſcos

Hãc gens parta & militi conceſſa eſt: ſeptẽmillia ac trecenti hoſtiũ cæſi: duomillia & centũuiginti capti. Dũ ambo conſules: oiſq; romana uis in ethruſcũ bellum magis inclinat: in Sánio noui exercitus exorti ad populandos imperii romani fines per ueſtinos ĩ Campaniam falernumq; agrũ tráſcendunt: ĩgenteſq; prædas faciunt. Volũnium magnis itineribus in Samnium redeuntem (iam enim Fabio Decioq; pro/ rogati imperii finis aderat) fama de ſamnitiũ exercitu populationibuſq; cãpani agri ad tuendos ſocios conuertit. Vt in Caloenũ uenit: & ipſe cernit recẽtia cladis ueſtigia: & caloeni narrant tantum iam præ/ dæ hoſtes trahere: ut uix explicare agmen poſſint: itaq; iam ꝓpalã duces loqui eũdum ĩ Samnium eẽ: ut relicta ibi præda: ĩ expeditionem redeãt: nec tam oneratum agmen dimicationi committant. Ea q̃q; ſimilia ueris erant: certius tamẽ exploráda ratus dimittit equites: qui uagos prædatores ĩ agros palátes excipiãt: ex quibus ĩquirendo cognoſcit ad uulturnum flumẽ ſedere hoſtem: ĩde tertia uigilia moturũ iter ĩ Samnium eſſe. His ſatis exploratis profectus tãto ĩteruallo ab hoſtibus cõſedit: ut nec aduentus ſuus propĩquitate nimia noſci poſſet: & egrediẽtem e caſtris hoſtem opprimeret: aliquãto ante lucem ad caſtra acceſſit: gnaroſq; oſcæ lĩguæ exploratum: quid agitur mittit. Intermixti hoſtibus: quod facile erat: ĩ nocturna trepidatiõe: cognoſcũt ĩfrequẽtia armatis ſigna egreſſa ad prædam: prædæq; cuſtodes exire ignobile agmẽ: & ſua quemque moliẽtem: nullo: ĩter alios cõſenſu nec ſatis certo imperio. Tem/ pus aggrediẽdi aptiſſimum uiſum eſt: & iam lux appetebat: itaq; ſigna carnere iuſſit: agmẽq; hoſtium aggrediẽ. Samnites p̃da impediti ĩfrequẽtes armati: pars addere gradũ: ac præ ſe agere p̃dam: pars ſtare ĩcerti utrũ ꝓgredi an regredi ĩ caſtra tutius foret: ĩter cũctationẽ opprimunt. Et romani iã tráſcẽderãt uallum: cædeſq; ac tumultus erat in caſtris. Samnitiũ agmen p̃ter quã hoſtili tumultu captiuoꝝ ẽt re/ pentina defectione turbatũ erat: q partim ipi ſoluti uinctos ſoluebant: partim arma in ſarcinis deligata rapiebãt: tumultũq; p̃lio ipſo terribiliorẽ ĩtermixti agmini p̃bebãt: memorádũ deĩde ædidere facinus: nam ſtatim Minatium ducẽ adeũtem ordines hortãtem ĩuadunt: diſſipatis ĩde egtibus: q cũ eo aderãt ipſum circũſiſtũt: iſidentẽq; equo captũ ad conſulẽ romanũ rapiũt. Reuocata eo tumultu prima ſigna ſamnitiũ: p̃liũq; ĩtegratum eſt: nec diutius ſuſtineri potuit: Cæſa ad ſexmillia hoĩum: duomillia & qn/ genti capti: in eis tribuni militum q̃ttuor ſigna militaria triginta. & qd̃ lætiſſimũ uictoribus fuit: capti uorũ recepta millia ſeptẽ &. cccc: p̃da ĩgens ſocioꝝ. accitiq; edicto domini ad res ſuas noſcẽdas recipien daſq; p̃ſtituta die: quaꝝ reꝝ nõ extitit dominus militi cõceſſæ: coactiq; uændere p̃dam: ne alibi: quã in armis aĩum haberent. Magnũ ea populatio cãpani agri tumultũ Romæ p̃buerat: & p eos forte dies ex Ethruria allatũ: poſt deductũ ĩde uolumianũ exercitum Ethruriã cõcitam ĩ arma: & Gelium Egnatiũ ſamnitiũ ducem: & umbros ad defectionẽ uocari: & gallos p̃tio ĩgenti ſollicitari. His nũciis ſenatus cõ/ territus iuſticium indici: delectũ oĩs generis hoĩum haberi iuſſit: nec ĩgenui mõ aut iuniores ſacramẽ/ to adacti: ſed ſenioꝝ ẽt cohortes factæ: libertiniq; cẽturiati: & defendẽdæ urbis cõſilia agitabant: ſum/ mæq; reꝝ p̃tor. P. Sẽpronius p̃erat: cæteꝝ parte curæ exonerarũt ſenatũ Lucii Volũnii cõſulis litteræ: q̃bus cæſos fuſoſq; populatores Cãpaniæ cognitum eſt. Itaq; & ſupplicationes ob rem bene geſtam cõ ſulis noĩe decernũt: iuſticium remittũt: qd̃ fuerat dies decem octo: ſupplicatioq; plæta fuit. Tum de p̃ſi dio regionis depopulatæ a ſamnitibus agitari cœptum: itaq; placuit: ut duæ coloniæ circa ueſtinum & Falernum deducerent: una ad hoſtium liris fluuii: q̃ Minturnæ appellata: altera ĩ ſaltu ueſtino falernũ cõtingete agrũ: ubi Synope dicit graeca urbs fuiſſe: Sinueſſa deĩde a romanis colonis appellata. Tribu/ nis plebis negotium datũ ẽ: ut plebiſcito iuberẽt. P. Sempronius p̃tor triũuiros in ea loca colonis dedu cendis creare: nec q noĩa darẽt: facile ĩueniebant: qa in ſtationẽ ſe ꝓpe ꝓpetuã ĩeſtæ regionis nõ ĩ agros mitti rebant. Ab eis auertit curis ſenatum Ethruriæ ĩgraueſcens bellum: & crebræ litteræ Appii mo nentis ne regiõis eius motũ negligerẽt: q̃ttuor gẽtes cõterre arma ethruſcos: ſamnites. umbros: gallos. Iam caſtra bifariam facta eẽ: qa unus locus capere tãtam multitudinem nõ poſſet. Ob hæc ẽt appetebat tempus comitioꝝ cã. L. Volũnius cõſul Romã reuocatus: q priuſquã ad ſuffragiũ cẽturias uocaret: in cõcionem aduocato populo multa de magnitudine belli ethruſci diſſeruit: iam tum cũ ipſe ibi cũ colle ga rem pariter geſſerit: fuiſſe tãtum bellũ ut nec duce uno: nec exercitu geri potuerit: acceſſiſſent poſtea dici umbros & ĩgentem exercti galloꝝ. Aduerſus q̃ttuor populos & duces cõſules illo die deligi me/ muiniſſent: ſe niſi cõſideret: eum cõſenſu populi romani cõſulem declaratum iri: q haud dubie tum pri/

Cædũt Sánites circa uolturnum

Mitur/ næ co/ lonia Syno/ pẽ olĩ mox ſi/ nueſſa

mus oium ductor habeaꝛ:dictatorem fuiſſe extẽplo dictuꝝ.Nemini dubium erat:qn.Q.Fabius cm/nium cõſenſu deſtinareꝛ:eumq; & p̃rogatiuæ:& primo uocatæ oẽs cẽturiæ cõſulem cum.L.Volũnio dicebãt.Fabii oratio fuit:q̃lis biẽnio ante deide ut uincebaꝛ cõſenſu uerſa poſtremo ad collegam.P.De cium poſcẽdum:id ſenectuti ſuæ adminiculum fore cẽſura duobuſq; cõſulatibus ſimul geſtis expertũ ſcire nihil cõcordi collegio firmius ad remp.tuẽdam eẽ:nouo ĩperii ſocio uix iam aſſuẽſcere ſenilẽ aniꝛmum poſſe:cum moribus notis facilius ſe cõmunicatuꝝ cõſilia.Subſcripſit orationi eius cõſul:tũ meꝛritis.P.Decii laudibus:tum qđ ex cõcordia cõſulum bona quæq;:ex diſcordia mala in adminiſtratiõe rerum militarium euenirent:memorãdo quã prope ad ultimum diſcrimen ſuis & collegæ certamini bus nuper uẽtum foret:admonẽdo Decium Fabiumq;:ut uno animo:una mente uiuerẽt.Eſſe p̃terea uiros gnaros milite:factis magnos ad uerborum linguæq; certamia rudes:ea ĩgenia conſularia eẽ: calꝛlidos ſollerteſq; iuris atq; eloquẽtiæ cõſultos:qualis.Ap.Claudius eſſet:urbis ac foro præſides habẽdoſ

Qu.Fabius. P. Decius conſ.

prætoreſq; ad reddenda iura creandos eſſe.His agendis dies eſt cõſumptus:poſtridie ad p̃ſcriptum cõꝛſulis & conſularia & p̃toria comitia habita.Conſules creati.Q.Fabius:&.P.Decius.Ap.Claudius præꝛtor omnes abſentes:&.L.Volumnio ex ſenatuſcõſulto & ſcito plebis prorogatum in annũ ĩperium ẽ.

Ara pudicitiæ uetus

Eo anno ꝓdigia multa fuerũt:quoꝝ auerruncãdoꝝ cauſa ſupplicationes in biduum ſenatus decreꝛuit:publice uinum ac thus p̃bitum ſupplicatũ iere frequẽtes uiri fœminæq;. Inſignẽ ſupplicationẽ feꝛcit certamen in ſacello pudicitiæ:q̃ in foro boario ẽ ad ædem rotũdam Herculis iter matronas:ortum Virginiam Auli filiam patriciã plebeio nuptam.L.Volũnio cõſuli:matronæ qđ e patribus enupſiſſet ſacris arcuerãt.Breuis altercatio ide ex iracũdia muliebri in cõtentionẽ animoꝝ exarſit:cum ſe Virgiꝛnia & patriciã:& pudicã ĩ p̃ficiæ pudicitiæ tẽplũ ĩgreſſum:& uni nuptã:ad quẽ uirgo deducta ſit:nec ſe uiri honorũue ius ac reꝝ geſtaꝝ pœnitere:uero gloriareẽ.Facto deide egregio magnifica uerba adauꝛxit:in uico longo:ubi habitabat:ex parte ædium:qđ ſatis cẽt loci:modico ſacello excluſit:aramq; ibi poſuit:& cõuocatis plebeiis matronis cõqueſta iniuriam patriciarum:hanc ego aram:ĩquit:Pudicitiæ plebeiæ dedico:uoſq; hortor:ut qđ certamẽ uirtutis uiros in hac ciuitate tenet:hoc pudicitiæ ĩter matroꝛnas ſit:detiſq; operam:ut hæc ara:quam illa:ſiquid poteſt:a ſanctioribus & caſtioribus coli dicatur.Eodem ferme ritu & hæc ara: quo illa antiquior culta eſt: ut nulla niſi ſpectatæ pudicitiæ matrona & q̃ uni nupta fuiſſet:ius ſacrificandi haberet. Vulgata deide religio a pollutis:nec matronis ſolũ: ſed oꝛrdinis fœminis:poſtrẽo ĩ obliuionẽ uenit.Eodẽ ãno.Gn.&.Q.Ogulni ædiles curules aliquot fœneꝛratoribus diẽ dixerũt:quoꝝ bõis mulctatis ex eo:qđ ĩ publicũ redactũ ẽ:ænea ĩ capitolio limĩa:& triũ mẽſaꝝ argẽtea uaſa in cella Iouis.Iouẽq; in culmine cũ q̃drigis:& ad ficum ruminalem ſimulacra ĩfantiũ cõditoꝝ urbis ſub uberibꝰ lupæ poſuerũt:ſemitãq; ſaxo q̃drato a capena porta ad Martis ædẽ ſtraꝛuerunt:& ab ædilibus plebeiis.L.Aemylio Pæto:&.C.Fuluio Curuo ex mulctaticia item pecunia:quã exegerunt pecuariis dãnatis:ludi facti:pateræq; aureæ ad Cæreris ædem poſitæ.Qu.Fabius inde quintũ &.P.Decius quartũ conſulatũ ineunt:tribus conſulatibus cẽſuraq; collegæ nec gloria magis rerum: quæ ĩgẽs erat:quã cõcordia ĩter ſe clari:quæ ne perpetua eſſet:ordinum magis:q̃ ipſoꝝ inter ſe certamẽ

Simulacra cõditorũ urbis ſub lupa

ĩterueniſſe reor:patritiis tẽdẽtibus ut Fabius Ethruriam extra ordinẽ prouiciam haberet: plebeiis auctoribus Decio ut ad ſortẽ reuocaret.Fuit certe cõtentio ĩ ſenatu:& poſteaq; ibi fabius plus poterat:reꝛuocata res ad populum eſt:ĩ cõcione ut ĩter militares uiros & factis potius:quã dictis frætos pauca uerꝛba habita.Fabius quã arborẽ cõſeruiſſet:ſub ea legere alium fructum ĩdignum eſſe dicere:ſe apuiſſe ciꝛminiã ſiluam:uiãq; p deuios ſaltus romano bello feciſſe.Quid ſe id ætatis ſollicitaſſent:ſi alio duce bellum geſturi eſſent? Nimirũ aduerſarium ſe nõ ſociũ imperii legiſſe ſenſim exprobrat:& iuidiſſe.Deciꝛum cõcordibus collegiis tribus.Poſtremo ſe tẽdere nihil ultra:quam ut ſi ſe dignũ prouincia ducerẽt: in eam mitterẽt:ĩ ſenatus arbitrio ſe fuiſſe:& ĩ poteſtate populi futurum.P.Decius ſenatus iniuriã q̃reꝛbaꝛ.quoad potuerĩt p̃res ãniſos:ne plebeiis aditus ad magnos honores eſſet:poſteaquã ipa uirtus puꝛcerit:ne ĩ ullo genere hoium ĩhonorata eſſet:quæri quẽadmodũ irrita ſint nõ ſuffragia mõ populi:ſed arbitria eitam fortunæ & ĩ paucorum poteſtaté uertãt.Oẽs ãte ſe cõſules ſortitos ꝓuicias eſſe:nunc extra ſortẽ Fabio ſenatũ prouinciã dare.Si honoris eius cã:ita eũ de ſe:deq; rep.meritũ eſſe ut fauerãt.Q. Fabii gloriæ:quæ modo nõ ſua cõtumelia ſplẽdeat:cui aũt dubiũ eſſe ubi unũ bellum ſit aſperꝝ ac diffiſile:cũ id alteri extra ſortẽ mãdetur:quin alter cõſul,p ſupuacuo atq; iutili habeatur? gloriari Fabium rebus ĩ Ethruria:geſtis uelle &.P.Decium gloriari:& forſitã quẽ ille obrutum ignẽ reliquerit ita ut totiẽs nouum ex improuiſo icẽdium daret:eũ ſe extiturum.Poſtremo ſe collegæ:honores p̃miaq; cõceſſurum uerecũdia ætatis eius maieſtatiſq;:cum periculum:cum dimicatio propoſita ſit:neq; cedere ſua ſpõte nec ceſſuꝝ:& ſi nihil aliud ex eo certamine tulerit:illud certe latuꝝ:ut quod populi ſit.Populus iubeat potius:quã patres gratificenꝰ.Iouẽ optimũ maximũ:deoſq; imortales ſe p̃cari ut ita ſortẽ æquã ſibi cũ collega dent:ſi eãdẽ uirtutẽ fœlicitatẽq; ĩ bello adminiſtrãdo daturi ſint:certe & id natura æquũ & exẽplo utile eẽ:& ad famã populi romani p̃tinere:eos cõſules eſſe:quoꝝ utrolibet duce bellũ ethruſcũ geri recte poſſit.Fabius nihil aliud precatus populũ:quã ut priuſq; ĩtro uocarenꝰ ad ſuffragium tribus.Ap.Claudii prætoris allatas ex Ethruria litteras audirent:comitio abit:nec minore populi cõſenſu:quã ſenatus ꝓuincia Ethruria extra ſortẽ Fabio decreta eſt.Cõcurſus inde ad conſules factus oium ferme iunioꝝ:& ꝓ ſe quiſq; noĩa dabant:tãta cupido erat ſub eo duce ſtipẽdia faciẽdi.Qua circũfuſus turba:quattuormillia:inquit peditũ & ſexcentos equites duntaxat ſcribere in aĩo eſt hodierno & craſtino die:qui noĩa dederitis:mecũ ducã:maiori mihi curæ ẽ:ut oẽs locupletes redcuam:q̃ ut multis rẽ

gerã militibus. Profectus apto exercitu: & eo plus fiduciæ ac ſpei gerẽte: qđ non deſiderata multitudo erat: ad oppidũ Aharnã (unde haud ꝓcul hoſtes erãt) ad caſtra Appii ꝓtoris pergit paucis citra millibus lignatores ei cũ præſidio occurrũt: qui ut lictores prægredi uiderũt. Fabiumq; eẽ conſulẽ accepere: læti atq; alacres diis populoq; romano gratias agũt: quod eũ ſibi imperatorẽ miſiſſent. Circũfuſi deinde cũ conſulẽ ſalutarent: quærit Fabius: quo pergerẽt: reſpõdẽtibuſq; lignatũ ſe ire: an tãdẽ ĩquit nũc caſtra uallata nõ habetis? ad hoc cũ ſucclamatũ eſſet duplici quidẽ uallo & foſſa & tamẽ ĩ ingẽti metu eſſẽ: habetis igitr̃: inquit: affatim lignoꝝ: redite & uellite uallũ. Redeunt: in caſtra: terroreq; ibi uellentes uallũ: & iis: qui in caſtris remanſerãt: militibus: & ipſi Appio fecerũt. Tũ pro ſe quiſq; alii aliis dicere conſulis ſe. Qu. Fabii facere iuſſu. Poſtero ĩde die caſtra mota & Appius ꝓtor Romã dimiſſus: inde nuſq; ſtatiua romãis fuere. Negabat utile eſſe uno loco ſedere exercitũ: itineribus & mutatiõe locoꝝ nobiliorem ac ſalubriorẽ eſſẽ: fiebant aũt itinera quãta fieri ſinebat hyems haud dum exacta. Vere ĩnde primo relicta ſecũda legione ad Cluſiũ: qđ Camarſolim appellabãt: ꝓpoſitoq; caſtris. L. Scipiõe ꝓprætore Romã ipſe ad conſultandũ de bello rediit: ſiue ipſe ſpõte ſua: quia bellũ ei maius in cõſpectu erat: quã q̃tum eẽ fama crediderat: ſiue ſenatuſcõſulto accitus: nã ĩ utrũq; auctores ſunt ab. Ap. Claudio prætore retractũ quidã uideri uolũt: cum ĩ ſenatum & apud populũ id: qđ per litteras aſſidue fecerat: terroreq; belli ethruſci augeret: nõ ſuffectuꝝ ducẽ unũ: nec exercitũ unũ aduerſus quattuor populos: periculoſum eſſe ſiue iuncti unum premãt: ſiue diuerſi gerãt bellum: ne ad oĩa ſimul adire & obire unus nõ poſſit: duas ſe ibi legiões romanas reliquiſſe: & minus quinquemillia peditum equitũq; cũ Fabio ueniſſẽ: ſibi placere. P. Deciũ Conſulẽ primo quoq; tpe ĩ Ethruriam ad collegã proficiſci. L. Volũnio Samniũ ꝓuinciã dari: ſi cõſul malit in ſuã ꝓuinciã ire. L. Volũnium in Ethruriã ad cõſulẽ cũ exercitu iuſto cõſulari ꝓficiſci. Cũ magnã partẽ moueret oratio prætoris. P. Deciũ cẽſuiſſe ferũt: ut oĩa ĩtegra ac libera Quinto Fabio ſeruarent donec ut ipſe ſi per cõmodũ reipublicæ poſſet. Romã ueẽiſſet: uel aliquẽ ex legatis miſiſſet a quo diſceret ſenatus: q̃tũ in Ethruria belli eſſet: quãtiſq; adminiſtrãdũ copiis: & per quot duces eſſet Fabius ut Romã rediit: & in ſenatu & ꝓductus ad populũ mediã oratione habuit: ut nec augere nec minuere uideret belli famã: magiſq; in altero aſſumẽdo duce alioꝝ ĩdulgere timori: q̃ ſuo: aut reip. piculo conſulere. Cæteꝝ ſi ſibi adiutorẽ belli ſociumq; ĩperii darẽt: quonãmodo ſe obliuiſci. P. Decii cõſulis ꝓ tot collegia experti poſſe? neminẽ oĩum ſecũ cõiũgi malle & copiaꝝ ſibi ſatis cũ. P. Decio nunq̃ nimiũ hoſtium fore. Si collega qđ aliud malit: at ſibi. L. Volũnium darẽt adiutorẽ. Oĩum reꝝ arbitriũ: & a populo: & a ſenatu & ab ipſo collega Fabio ꝓmiſſum eſt: & cũ Decius ſe ĩ Sãniũ uel ĩ Ethruriã ꝓficiſci paratum eẽ oſtẽdiſſet: tãta lætitia & gratulatio fuit: ut ꝓcipereẽ uictoria aĩs: triumphuſq; nõ bellum decrtũ cõſulibus uideret. Inuenio apud quoſdã extẽplo cõſulatu ĩnito ꝓfectos ĩ Ethruriã Fabium Deciumq; ſine ulla mẽtione ſortis ꝓuinciaꝝ certaminũq; ĩter collegas: q̃ expoſui. Sunt qbus nec hæc qdem certamina exponere ſatis fuerit: adiecerint & Appii criminationes de Fabio abſente ad populũ: & ꝓtinaciam aduerſus pſentem cõſulem ꝓtoris cõtentionẽq; aliam ĩter collegas: tendẽte Decio ut ſuæ quiſq; ꝓuinciæ ſortem tueret. Conſtare res ĩcipit ex eo tpe quo ꝓfecti ambo cõſules ad bellum ſunt: cæteꝝ anteq̃ cõſules in Ethruriam puenirẽt: ſenonos galli multitudĩe ĩgenti ad Cluſium uenerũt legionẽ romanã caſtraq; oppugaturi. Scipio: q caſtris pẽrat: loco adiuuãdam paucitatẽ ſuoꝝ militũ ratus: in colle: q ĩter urbem & caſtra erat aciem erexit: ſed ut in re ſubita paꝝ explorato itinere ad iugum ꝓrexit: qđ hoſtes ceperãt: parte alia aggreſſi: ita cæſa ab tergo legio atq; in medio: cum hoſtis undiq; urgeret: circũuenta. Deletã quoq; ibi legionẽ ita: ut nũcius nõ ſupereſſet: qdam auctores ſunt: nec ante ad cõſules: q iam haud ꝓcul a Cluſio aberãt: famã eius cladis platam: quã in cõſpectu fuere gallorũ eqtes pectoribus equorum ſuſpẽſa geſtãtes capita & lanceis ĩfixa ouãteſq; moris ſui carmĩe. Sunt q umbros fuiſſe nõ gallos tradãt nec tãtum cladis acceptum: & circũuentis pabulatoribus cũ. L. Manlio Torq̃to legato Scipionẽ ꝓprætorẽ ſubſidiũ e caſtris tuliſſe: uictoreſq; umbros redintegrato ꝓlio uictos: captiuoſq; eis ac pdam ademptam. Similius uero ẽ a gallo hoſte: quã umbro eã cladẽ acceptã: qđ cũ ſæpe alias: tũ eo anno gallici tumultus pcipuus terror ciuitatẽ tenuit. Itaq; pter quã qđ ambo cõſules ꝓfecti ad bellũ erãt: cum q̃ttuor legionibus & magno eqtatu romano cãpaniſq; mille eqtibus delectis ad id bellum miſſis: & ſocioꝝ nominiſq; latini maiore exercitu quã romani: alii duo exercitus haud ꝓcul urbe Ethruriæ oppoſiti: unus in faliſco: alter in uaticano agro. Gn. Fuluius: & L. Poſthumius Megillus ꝓprætores ambo ſtatiua ĩ eis locis habere iuſſi. Cõſules ad hoſtes tranſgreſſo appẽnino in agrũ ſentinatẽ puenerũt: ibi q̃ttuormillia ferme iteruallo caſtra poſita. Inter hoſtes deĩde cõſultationes habitæ: atq; ita cõuenit: ut ne unis caſtris miſcerent oẽs: ne ue ĩ aciẽ deſcẽderẽt ſimul ſamnitibus galli ethruſcis umbri adiecti: dies ĩdicta pugnæ ſamnitibus galliſq; delegata ĩter ĩpm certamẽ ethruſcu umbriq; iuſſi caſtra romana oppugnare. Hæc cõſilia turbaꝝ trãſfugæ cluſini tres clã nocte ad Fabiũ cõſulẽ trãſgreſſi: q æditis hoſtiũ cõſiliis: dimiſſi cum donis ut ſubinde: ut quæq; res noua decreta eſſet: exploratam perferrent. Conſules Fuluio: ut ex faliſco: Poſthumio: ut ex uaticano exercitum ad Cluſium admoueãt: ſummaq; ui fines hoſtium depopulent: ſcribunt. Huius populationis fama ethruſcos ex agro ſentinate ad ſuos fines tuendos mouit.

Inſtare ĩnde cõſules ut abſentibus iis pugnaretur: per biduum laceſſiere prælio hoſtem: biduo nihil dignum dictu actum: pauci utrinq; cecidere magiſq; irritati ſunt ad iuſtũm certamen animi: quam ad diſcrimen ſumma reꝝ adducta: tertio die deſcenſum in campum omnibus copiis eſt. Cum inſtructæ acies ſtarent: cerua fugiens lupum e montibus acta ꝓ campos ĩter duas acies decurrit: ĩde diuerſæ feræ cerua ad gallos: lupus ad romãos curſum deflexit. Lupo data ĩter ordies uia: ceruã galli cõfixere. Tũ ex

carmar ſolis oli clauſiũ

Atr̃. cõſulũ cõcordiã

Vna legio ad cluſiũ cæſa

antesignanis romanus miles: illac fuga: iqt:& cædes uertit:ubi sacrā Dianæ ferā iacēte uidetis hīc uictor
Atť p/ martius lupus iteger & itactus gētis nos martiæ & cōditoris nostri admonuit. Dextero corun galli: si/
digium nistro samnites cōstiterūt: aduersus samnites Fabius primā ac tertiā legionē p dextero cornu: aduersus
gallos p siniſtro Decius qntā & sextā istruxit: secūda & quarta cū. L. Volūnio pconsule ī Sānio gerebat
bellū. Primo concursu adeo eqs uiribus gesta res ē: ut si affuissent ethrusci & umbri: aut ī acie aut ī ca/
stris: quocūq; se iclinassent: accipiēda clades fuerit: cæteꝝ q̄q̄ cōmunis adhuc mars belli erat: nec dum
discrimen fortuna fecerat qua datura uires esset. Haud quaq̄ similis pugna ī dextero leuoq; cornu erat
romani apud Fabium arcebant magis: q̄ iferebant pugnam extrahebaturq; in quam maxime seꝝ diei
certamen: quia ita ꝑsuasum erat duci & samnites: & gallos primo impetu feroces: esse: quos sustineri sa
Gallo/ tis sit longiore certamine sensim residere samnitiū aios: galloꝝ qdem ēt corpora ītolerantissima labo/
rū natu ris atq; æstus fluere primaq; eoꝝ ꝑlia pluſq̄ uiroꝝ: postrema minus q̄ fœminaꝝ esse. In id tps igit: quo
ra uinci solebat hostis: quam itegerrimas uires militi seruabat. Ferocior Decius & ætate & uigore animi:
quātūcūq; uirium habuit: certamine primo effudit: & quia lentior uidebatur: pedestris pugna: equita
tum in pugnam concitat & ipse fortissime iuuenum turmæ immixtus orať pceres iuuentutis ut secū
in hostem īpetum faciant: duplicem illorum gloriam fore: si ableuo cornu: & ab equite uictoria inci/
piat. Bis auertere gallicum eqtatum: iterū longius euectos & iam iter media eqtum agmina ꝑlium ci/
entes nouum pugnæ conterruit genus: essedis carrisq; superstans armatus hostis īgenti sonitu equorū
rotarūq; aduenit: & insolitos eius tumultus romanorū conterruit equos. Ita uictorem eqtatum uelut
lymphaticus pauor dissipat: sternit inde equos ruētes uirosq; ī ꝑuida fuga: turbata ēt hīc signa legionū
multiq; impetu equorū ac uehiculorū raptorū p agmen obtriti antesignani: & insecuta: simul territos
Atť. De hostes uidit: gallica acies: nullum spacium respirādi recipiendiq; se dedit. Vociferare Decius quo fuge/
cii cōsu rent? quāue in fuga spem haberent? obsistere cedētibus ac reuocare fusos: deinde: ut nulla ui ꝑculsos su
lis uer/ stinere poterat: patrem. P. Decium nomine compellans: quid ultra moror: inquit? familiare fatum da/
ba in tum hoc nostro generi est: ut luēdis periculis publicis piacula simus. Iam ego mecum legiones hostiū
acie mactandas Telluri ac diis manibus dabo. Hæc locutus. M. Liuium pontificem: quem descendens ī acie
Decius digredi uetuerat ab se: preire iussit uerba quibus se legioneſq; hostium pro exercitu populi romani q/
filius se ritum deuoueret: deuotus inde eadem precatione eodemq; habitu: quo pater Decius ad Veserim bello
ďuouet latino se iusserat: deuoueri: cum secūdum solēnes ꝑcationes adiecisset præ se agere sese formidinē ac fu
gam cædēq; ac cruorem cælestium: īfernorū iras cōtracturū funebribus diris: signa: tæla arma hostiū:
locūq; cundē suæ pestis & gallorū ac samnitiū fore. Hæc execratus in se hosteſq; qua confertissimā cer
nebat gallorū aciem cōcitat equū: iferensq; se ipse infestis tælis interfectus est: Vuix humanæ inde opis
uideri pugna potuit: romani: duce amissō: quæq; res terrori alias esse solet: sistere fugam: ac nouā dei/
tegro uelle instaurare pugnam. Galli & mexime globus circunstans cōsulis corpus: uelut alienata mē/
te uana in cassum iactare tæla torpere quidam: nec pugnæ meminisse: nec fugæ. At ex parte altera pō/
tifex Liuius: cui lictores Decius tradiderat: iusseratq; proprætorem esse: uociferari uicisse romanos de/
functos consulis fato: gallos samniteſq; Telluris matris ac deorum manium esse: rapere ad se ac uocare
Decium deuotam secū aciem: furiarumq; ac formidinis plena omnia ad hostes esse Superueniunt de/
inde his restituentibus pugnam Cornelius Scipio: & Gaius Martius cum subsidiis ex nouissima acie
iussu. Quinti Fabii consulis ad præsidium collegæ missi: ibi auditur Publii Decii euentus ingens hor/
tamen ad oia pro republica' audenda: itaq; cū galli structis ante se scutis conferti starent nec facilis pe/
de collato uideretur pugna: iussu legatoꝝ collecta humi pila: quæ strata inter duas acies iacebant: atq;
in testudinem hostium coniecta: quibus plærisq; in scuta: plærisq; uerutis in corpora ipsa fixis sternit
cuneus ita ut magna pars integris corporibus attoniti cōciderent. Hæc in siniſtro cornu romanorum
fortuna uariauerat. Fabius in dextero cornu primo: ut ante dictū est cunctando extraxerat diem: dein
de posteaq̄ nec clamor hostium: nec impetus: nec tæla missa eandem uim habere uisa: præfectis equi/
tum iussis ad latus samnitiū circūducere alas: ut signo dato in transuersos: q̄to maximo possent īpetu:
incurrerent: sensim suos signa inferre iussit & cōmouere hostem. Posteaq̄ non resisti uidit & haud du/
biam lassitudinē esse: tū collectis oibus subsidiis quæ ad id tēpus reseruauerat: & legiones cōcitauit: &
signū ad inuadendos hostes equitibus dedit. Nec sustinuerūt samnites impetū: præterq; aciem ipsam
galloꝝ relictis in dimicatione sociis ad castra effuso cursu ferebantur: galli testudine facta conferti sta/
bant. Tū Fabius audita morte collegæ campanoꝝ alam quingentos fere equites excedere iubet acie: &
circūuectos a tergo gallicā inuadere aciem: tertiæ deinde legiōis subsequi principes: & qua turbatum
agmen hostiū uiderent impetu equtum instare ac territos cædere. Ipse ædem Iouī uictori spoliaq; ho/
stium cū uouisset: ad castra samnitiū perrexit: quo multitudo oīs consternata agebatur sub ipso uallo:
quia tantam multitudinē portæ non recepere: tēptata ab exclusis turba suoꝝ pugna est. ibi Gelius im/
perator samnitiū cecidit: cōpulsi deīde intra uallum samnites: paruoq; certamine capta castra & galli a
xxiiii. tergo circūuenti. Cæsa eo die hostiū. xxiiii. millia octo capta: nec incruēta uictoria fuit: nam ex. P. Decii
hostiū exercitu cæsa septēmillia: ex Fabii mille ac trecenti. Fabius dimissis ad quærendū collegæ corpus spo/
cæsa lia hostium coniecta in arceruū Iouī uoctori cremauit: consulis corpus eo die: quia obrutū super stratis
galloꝝ cumulis erat: inueniri non potuit postero die inuentū ralatumq; est cū multis militum lachry/
mis. Intermissa inde oīum aliaꝝ rerꝝ cura Fabius collegæ funus omni honore laudibusq; meritis cele/
brat & in Ethruria per eos dies ab. Gn. Fuluio ꝑprætore res ex sententia gesta: & præter in gentē illatā

populationibus agrorum hosti cladē pugnatū etiam egregie ē:perusinorūq; & clusinoꝝ cæsa amplius triamillia:& signa militaria ad uigiti capta. Samnitiū agmen:cū p pelignum agrū fugeret:circūuentū a pelignis est:ex millibus qnq; ad mille cæsi. Magna eius diei:quo i sentinati agro bellatū fama est:ēt uero stanti:sed supiecere qdam augendo fidem:qui i hostiū exercitu peditum millia q̄dragīta & tercentū triginta:eqtum sex & quadragīta:mille carpentoꝝ scripsere fuisse:scilicet cum umbris tusciſq;:quos & ipsos pugnæ affuisse. Et ut romanoꝝ quoq; augerēt copias. L. Volūniū ꝓconsulē ducē cōsulibus:exercitumq; eius legionibus cōsulū adiciūt. In pluribus annalibus duoꝝ ea cōsulū ꝓpria uictoria est. Volūnius i Samnio iterim res gerit:samnitiumq; exercitū i Tifernū mōtē cōpulsum nō deterritus iniqtate loci fundit fugatq;. Fabius deciano exercitu relicto i Ethruscis:suis legionibus deductis ad urbē:de gallis ethruscisq; ac samnitibus triūphauit:milites triūphantē secuti sunt:celebrata inconditis carminibus militaribus nō magis uictoria. Q. Fabii:quā p̄clara mors. P. Decii est:excitataq; memoria parētis:æqua ta euentu publico priuatoq; filii laudibus. Data ex p̄da militibus æris octo geni bini sagaq; & tunicæ: p̄mia illa tēpestate militiæ haud q̄q̄ spernēda. His ita rebus gestis nec i samnitibus adhuc:nec i Ethruria pax erat:nā & perusinis auctoribus post deductū ab cōsule exercitū rebellatū fuerat:& samnites p̄datū in agrū uestinū formianūq;:& partē aliā i eserunicum quoq;:quæ uulturno adiacet flumini:descēdere. Aduersus eos. Ap. Claudius p̄tor cum exercitu deciano missus. Fabius i Ethruria rebellāte denuo quat tuormillia & qngentos perusinoꝝ occidit:cepit ad mille septīgentos q̄draginta:q redēpti singuli æris trecētis decē:p̄da alia ois militibus cōcessa. Sānitium legiones cū partim Appius prætor: partim. L. Volumnius ꝓconsul sequeretur:i agrum stellatem cōuenerunt:ibi & samnitiū legiones oēs consīdunt: & Appius Volumniusq; castra cōiungunt:pugnatum ifestissimis aīs hīc ira stimulāte aduersus rebellātes totiēs:illinc ab ultima iam dimicātibus spe. Cæsa ergo samnitiū. xvi. millia trecēti:capta duomillia septīgenti. Felix annus bellicis rebus pestilētia grauis prodigiisq; sollicitus:nā & terrā multifariam pluuisse: & i exercitu Appii Claudii plærosq; fulmine ictos nūciatum est:libriq; ob hæc aditi. Eo anno. Qu. Fabius Gurges consulis filius aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecunia mulctauit:ex quo mulctaticio ære Veneris ædem:quæ ꝓpe circū ē:faciēdā curauit. Supersunt ēt nunc samnitium bella: quæ continua per quartū iam uolumen annūq; sextū & q̄dragesimū a. M. Valerio. A. Cornelio cōsulibus:q primi Samnio arma itulerūt:agimus:& ne tot annoꝝ cladem utriusq; gētis laboresq; actus nūc referam:qbus nequiuerūt tamē dura illa pectora uīci:proximo anno samnites i sentinati agro pelignis ad Tifernū stellatibus cāpis suis ipsi legionibus mixti alienis:ab q̄ttuor exercitibus:q̄ttuor ducibus romanis cæsi fuerāt:īperatorem clarissimū gētis suæ amiserāt:socios belli ethruscos:umbros:gallos i eadem fortuna uidebāt:qua ipsi erāt:nec suis externis uiribus iam stare poterāt:tamē bello nō abstinebāt adeo ne īfœliciter quidē defensæ libertatis tedebat:& uīci:q̄ nō tēptare uictoriā malebāt: qui nā sit ille: quē nō pigeat lōginqtatis belloꝝ scribendo legendoq;:quæ gerētes non fatigauerunt? Qu. Fabium. P. Drciū. M. Posthumius Megellus &. M. Attilius Regulus cōsules secuti sunt. Samniū ambobus decreta prouīcia est:qa tres scriptos hostium exercitus uno Ethruriam:altero populationē Cāpaniæ repeti:tertium tuēdis parari finibus fama erat. Posthumiū ualitudo aduersa Romæ tenuit: Attilius extēplo ꝓfectus ut i Samnio hostes (ita. n. placuerat patribus) nondū egressos opprimeret:uelut excōpositō ibi obuium habuere hostē ubi & intrare nedū uastare ipsi samnitiū agrum prohiberētur. & regredi īde in pacata sociorūq; populo romano fines samnites prohiberent:cum castra castris collata ēēnt:quod uis romanus totiens uictor auderet:ausi samnites sunt:tātum despatio ultima temeritatis facit castra romana oppugnare:& q̄q̄ non uenit ad finem tam audax inceptū:tamē haud omnino uanum fuit. Nebula erat ad multum diei densa adeo:ut lucis usum eriperet:non prospectu modo extra uallum adēpto: sed propinquo ēt congredientiū inter se conspectu:hac uelut latebra insidiaꝝ fræti samnites uix dum satis certa luce & eam ipsam premēte caligne:ad stationē romanā i portā segniter agētē uigilias ꝓueniūt. Improuiso oppressis nec animi satis ad resistēdū nec uiriū fuit:ab tergo castroꝝ decumana porta īpetus factus:itaq; captū quæstoriū q̄storq; ibi. L. Opimius Pāsa occisus:cōclamatū īde ad arma: cōsul tumultu excitus cohortes duas sociorꝝ lucanā sueſſanamq;:quæ ꝓximæ forte erāt:tueri p̄torium iubet:manipulos legionū prīcipali uia inducit:uix dū satis armis aptatis i ordines eunt:& clamore magis:quā oculis hostē noscunt:nec q̄tus numerus sit:æstimare pōt:cedūt primo īcerti fortunæ suæ: & hostē itrorsum in media castra accipiūt:īde cū cōsul uociferaret:expulsi ne extra uallū castra deīde sua oppugnaturi essent:rogitās clamore sublato cōnixi primo resistūt:deīde īferūt pedē:urgentq;:& ipulsos semel terrore eodē agūt:quo cœperūt:expellūt extra portā uallūq;:inde pgere ac ꝓsequi:quia turbida lux metū circa insidiaꝝ faciebat:nō ausi liberatis castris cōtenti receperūt se itra uallū trecentis ferme hostiū occisis romanoꝝ statiōis primæ uigilūq; & eoꝝ:q circa q̄storiū oppīsi piere ad. ccxxx. Aīos īde samnitibus nō ī: felix audacia auxit:& nō mō ꝓferre īde castra romanū:sed ne pabulari qdē p agros suos patiebant: retro i pacatū soranū agrū pabulatores ibāt. Quaꝝ rerꝝ fama tumultuosior:ēt q̄ res erāt:plata Romam coegit. L. Posthumiū cōsulē uix dum ualidū ꝓficisci ex urbe:prius tamē:q̄ exiret:militibus edicto. Sorā iussis cōuenīr ipse ædē Victoriæ:q̄ ædilis curulis ex mulctaticia pecūia faciendā curauerat:dedicauit. Ita ad exercitū ꝓfectus ab Sora i Sānīū ad castra collegæ ꝓrexit:īde posteaq̄ samnites diffisi duobus exercitibus resisti posse recesserūt:diuersi cōsules ad uastādos agros urbesq; oppugnādas discedūt. Posthumius Miloniā oppugnare adortus ui prīo atq; īpetu:deīde posteaq̄ ea paꝝ ꝓcedebant:ope ac uineis demūniūctis muro cepit:ibi capta iā urbe ab hora q̄rta usq; ad octauā fere horā oībꝫ ptibus diu īcerto euētu

Ab esernia q̄ Sānitiū fuit eserni acū est

Sānitiū cedes

M. Posthumius. M. Attilius cons.

Sānitiū audacia

Ferentinum deseritur

pugnatū est:postremo potitur oppido romanus:samnitiū cæsi triamillia trecēti:capti q̄ttuormillia ac dcc.præter p̄dam aliam.Inde Ferentinum ductæ legiones:unde oppidani cum oībus rebus: quæ ferri agiq; potuerunt:nocte p auersam portam silētio excesserunt.Igitur simul aduenit cōsul prīo ita cōposi tus istructusq; mœnibus successit:tāq̄ idē qđ ad Miloniam fuerat:certaminis foret: deīde ut silentium uastū in urbe nec arma:nec uiros ī turribus ac muris uidit:auidū inuadendi deserta mœnia militē deti net:nequam occultam in fraudē icautus rueret:duas turmas socioꝝ nominis latini circūequitare mœ nia atq; explorare oīa iubet:equites portā unā alteramq; eadē regione in propīquo patentes cōspiciunt: itineribusq; iis nocturnæ hostiū fugæ uestigia:adequitāt deīde sensim portis:urbemq; ex tuto rectis iti neribus p uiam conspiciūt:& cōsuli referunt excessum urbe:solitudine haud dubia id perspicuū esse & recētibus uestigiis fugæ ac strage reꝝ in trepidatione nocturna passim relictaꝝ.His auditis cōsul ad eā parte urbis quā adierāt eqtes:circūducit agmē:cōstitutisq; haud ꝑcul porta signis:quiq; eqtes iubet in trare urbē:& modicū spatium ꝑgressos tris manere eodē loco:si tuta uideātur:duos explorata ad se re ferre.Qui ubi redierūt:rettulerūtq; eo se ꝑgressos:unde in oīs partes circūspectus esset:lōge lateq; silen tium ac solitudinē uidisse:extēplo consul cohortes expeditas in urbē eduxit:cæteros īterim castra com munire iussit.Ingressi milites refractis foribus paucos graues ætate aut īualidos iueniūt:relictaq;: quæ migratu difficilia eēnt:ea direpta:& cognitū ex captiuis est cōmuni cōsilio aliquot circa urbes consisse: fugam:suos prima uigilia ꝑfectos credere eandē ī aliis urbibus solitudinē inuēturos. Dictis captiuoꝝ fides extitit:desertis oppidis cōsul potit. Alteri cōsuli.M.Attilio neq̄q̄ tam facile bellum fuit:cū ad Lu

Plura samnitiū opida de stituta

ceriam duceret legiones:q̄ oppugnari ab samnitibus audierat:ad finem lucerinū ei hostis obuius fuit: ibi ira uires æquauit:plium uariū & anceps fuit:tristius tamen euētu romanis & quia īsueti erant uīci: & quod digredientes magis:quā ī ipso certamine sensērūt:q̄tū ī sua parte plus uulnerū ac cædis fuisset. Itaq; is terror ī castris ortus:qui si pugnātes cepisset:īsignis accepta clades foret:tum quoq; sollicita nox fuit iā inuasuꝝ castra samnitē credētibus:aut prima luce cū uictoribus cōserēdas manus.Minus cladis: cæterum non plus animoꝝ ad hostes erat:ubi primū illuxit:abire sine certamine cupiunt.Sed uia una & ea ipsa p̄ter hostes erat:quā ingressi p̄buere speciem recta tendētiū ad castra oppugnāda.Cōsul arma capere milites iubet:& sequi extra uallū:legatis:tribunis præfectis socioꝝ imperat:qđ apud quenq; fa cto opus est.Omnes affirmāt se qđē omnia facturos:sed militū iacere animos:tota nocte inter uulnera & gemitus moriētiū uigilatū esse.Si ante lucē ad castra uentū foret:tātū pauoris fuisse ut relicturi signa

Cōsulis hortatio

fuerint:nūc pudore a fuga cōtineri:alioqn ꝑ uictis eē.Quæ ubi consul accepit:sibimetipsi circūeundos alloquēdosq; milites ratus:ut ad quosq; uenerat:cūctātes arma cape īcrepabat: qd cessarēt: tergiuersarē turq; hostē ī castra uētuꝝ:nisi illi extra castra exisset: ꝑ tētoriis suis pugnaturos:si ꝑ uallo nollēt:arma tis ac dimicātibus dubiā uictoriā eē:q nudus atq; inermis hostē māeat:ei aut mortē aut seruitutē patiē dā.Hæc iurgāti īcrepātiq; respōdebāt cōfectos se pugna hesterna:nec uiriū qcq̄:nec sanguis supesse:ma iorē multitudinē hostiū apparere:quā pridie fuerit.Inter hæc appropiquabat agmē:& iā breuiore iter uallo certiora ītuētes uallū secū portare samnitem affirmant:nec dubium eē qn castra circunuallaturi sint.Tūc enīuero cōsul īdignū facinus eē uociferari tātā contumeliā ignominiāq; ab ignauissimo accipi hoste:ēt ue circūsedebimur:inqt:ī castris ut fame potius ꝑ ignominiā quā ferro:si necesse ē:per uirtutē moriamur? dii bene uerterēt facerentq;:qđ se dignū qsq; ducerēt:cōsulē.M.Attiliū uel solū:si nemo ali us sequat:ituꝝ aduersus hostes:casurūq; iter signa samnitiū potius:quā circūuallari castra romana ui deat.Dicta cōsulis legati tribuniq; oēs turmæ equitū & cēturiones primoꝝ ordinū approbauere:tū pu dore uictus miles segniter arma capit:& segniter e castris egredit lōgo agmine:nec cōtinēti mœsti ac ꝑ pe uicti ꝑcedūt uersus hostē:nec spe:nec aīo certiorē:itaq; simul cōspecta sunt romana signa: extemplo a primo samnitiū agmine ad nouissimū fremitus pfertur.exire id qđ timuerūt ad īpediēdū iter roma nos:nullā īde ne fugæ qdē patere uiā:illo loco aut cadēdū eē:aut stratis hostibus ꝑ corpora eoꝝ euaden dum.In medio sarcinas coniiciūt:armati suis qsq; ordinibus īstruūt aciē.Iā exiguū inter duas acies erat spatiū & stabāt expectātes:dū ab hostibus prius īpetus prius clamor īciperet:neutris aīus ē ad pugnan dum .Diuersi ītegri atq; ītacti abissent:ni cedēti īstaturū alteꝝ timuissent:sua spōte iter īuitos tergiuer santesq; segnis pugna clamore īcerto atq; īpari cœpit:nec uestigio qsq̄ mouebat.Tū cōsul romanus: ut rem excitaret:eqtū paucas turmas extra ordinē īmisit:quoꝝ cū pleriq; delapsi ex equis eēnt:& alii turba ti:& ab samnitium acie ad opprimēdos eos:q ceciderāt:& ad suos tuēdos ab romanis ꝑcursum ē.Inde paululū irritata pugna ē:sed aliquāto & īpigre magis:& plures ꝑcurrebāt samnites:& turbatus eques sua ipsa subsidia territis eqs ꝑculcauit:hīc fuga cœpta totā auertit aciē romanā.Iāq; ī terga fugientium samnites pugnabāt:cū cōsul equo p̄uectus ad portā castroꝝ ac statiōe eqtū ibi oppositā:edictoq; ut qui cunq; ad uallū tēderet:siue ille romanus:siue samnis eēt: ꝑ hoste habereť:hæc ipsa minitās obstitit ꝑfu se cedētibus suis ī castra:quo pgis:inqt:miles? & hic arma:& uiros īuenies:nec uiuo consule tuo:nisi ui ctor castra ītrabis:proīde elige cū ciue:an hoste pugnare malis.Hæc dicēte cōsule equites īfestis cuspidi

Atť.cōsulis ferociam

bus circūfunduntur:ac pedites ī pugnam redire iubent.Non uirtus solum cōsulis:sed fors etiam adiu uit:quod nō īstiterunt samnites:spatiūq; circūagendi signa reuertendiq; aciem a castris ī hostē fuit. Tū alii alios hortari ut repeterēt pugnam:centuriones ab signiferis rapta signa īferre:& ostendere suis pau cos &ordinibus incompositis effuse uenire hostes.Inter hæc cōsul manus ad cælū attollens uoce clara: ita ut exaudiretur templnm Ioui Satori uouet:si constitisset a fuga romana acies: redintegratoq; ꝑlio cecidisset:uicissetq; legiones samnitiū:omnes undiq; annissi ad restituendam pugnā duces milites pedi

tum equitumq; uis:nomen etiã deoꝝ respexisse nomen romanũ uisum:adeo facile inclinata res: repul
sique a castris hostes:mox & iam redacti ad eũ locum:in quo cõmissa pugna erat.Ibi obiacente sarcinarũ
cumulo:quas coniecerant ī medium hæsere impediti:deide ne diriperentur res:orbem armatoꝝ sarci/
nis circũdant.Tum uero eos a frõte urgere pedites:ab tergo circũuecti equites:ita ī medio cæsi captiq;.
Captiuorum numerus fuit septẽ mília ac.dcc.qui omnes nudi sub iugum missi:cæsos rettulere ad q̃t/
tuormillia octingentos.Nec romanis qdem læta uictoria fuit:recẽsente consule biduo acceptam cladẽ
amissorum militũ numerus relatus septẽmillia ac trecenti.Dum hæc ī Appulia gerebãtur:altero exer/
citu samnites ĩteramnem coloniã romanã:quæ uia latina est:occupare conati urbẽ nõ tenuerũt:agros
depopulati cum p̃dam aliam inde mixtam hominum atq; pecudum colonosq; captos agerent:ī uicto/
rem incidunt consulẽ ab Luceria redeuntem: nec prædam solum amittunt:sed ipsi longo atq; ipedito
agmine incõpositi cæduntur.Consul interamnẽ edicto dominis ad res suas noscẽdas recipiẽdasq; reuo
catis:& exercitu ibi relicto:comitioꝝ causa Romam ẽ profectus.Cui de triumpho agenti negatus ho/
nos:& ob amissa tot millia militũ:& qđ captiuos sine pactione sub iugum mississet:consul alter Posthu
mius:quia ī samnitibus materia belli deerat:in Ethruriã traducto exercitu primũ peruastauerat uolsi/
niensem agrum:deide tum egressis ad tuendos fines haud procul mœnibus ipsoꝝ depugnat:duomil/
lia tercentum ethruscoꝝ cæsi:cæteros propinquitas urbis tutata est.In rosellanum autẽ agrũ exercitus
traductus:ibi non agri tãtum uastati:sed oppidũ etiã expugnatũ:capta amplius duomillia hominum:
minus duomillia circa muros cæsa.Pax tamẽ clarior maiorq;:quã bellum in Ethruria eo anno fuerat:
parta ẽ:tres ualidissimæ urbes Ethruriæ capita Volsini Perusia Arretiũ pacẽ petiere:& uestimẽtis mili
tum frumentoq; pacti cũ cõsule:ut mitti Romã oratores liceret:inducias ī.xl.annos ipetrauerunt:mul
cta præsens qngentũ millium æris in singulas ciuitates ipsita. Ob hasce res gestas cõsul cũ triũphum
ab senatu moris magis causa:quã spe ipetrandi petisset:uideretq; alios:qđ tardius ab urbe exisset : alios
quod iniussu senatus ex Samnio ī Ethruriã transisset:partim suos inimicos:partim collegæ amicos:ad
solatiũ æquatæ repulsæ sibi quoq; negari triũphũ:non ita:inquit patres cõscripti uestræ maiestatis me
minero:ut me cõsulẽ esse obliuiscar:eodẽ iure ĩperii:quo bella gessi bellis feliciter gestis Samnio atque
Ethruria subactis uictoria & pace parta triũphabo:ita senatũ reliqt.Inde ĩter tribunos plebis contentio
orta est:pars ĩtercessuros ne nouo exemplo triũpharet:aiebant:pars auxilio se aduersus collegas trium/
phanti futuros.lactata res ẽ ad populũ:uocatusq; eo cõsul cũ.L.Horatiũ Marcũ Valeriũ cõsules.C.Mar
tium Rutiliũ nup patrẽ eius:q tũc cẽsor esset:nõ ex auctoritate senatus:sed iussu populi triũphasse dice
ret:adiiciebat se quoq; latuꝝ fuisse ad populũ:ni sciret mãcipia nobiliũ tribunos plebis legem ipeditu/
ros:uolũtatem sibi ac fauorẽ cõsentientis populi pro oĩbus iussis affutura.Postero die auxilio tribuno/
rum plebis aduersus trium ĩtercessionẽ.vi.tribunoꝝ & cõsensum senatus celebrãte populo diẽ trium/
phauit. Et huius anni pax cõstãs memoria ẽ.Posthumiũ auctor ẽ Claudius ī Samnio captis aliquot ur/ M.Po
bibus ī Appuliã fusum fugatũq;:fauciũ ipsum cum paucis Luceriã cõpulsum:ab Attilio ī Ethruria res sthumi
gestas:eumq; triũphasse.Fabius ambos cõsules ī Samnio:& ad Luceriam res gessisse scribit:traductũq; us iuito
in Ethruriã exercitũ:sed ab utro cõsule nõ adiecit:& ad Luceriã utrinq; multos occisos:ī eaq; pugna Io/ senatu
uis Statoris ædẽ uotã ut Romulus ante uouerat:sed tantũ id ẽ locus tẽplo iã sacratus:effatus fuerat.Cæ trium/
terũ hoc demũ anno ut ædẽ ẽt fieri senatus iuberet:bis eiusdẽ uoti dãnata respublica ī religionẽ uenit. phat
Sequitur hunc annũ & cõsul insignis.L.Papyrius Cursor tam paterna gloria:quã sua : & bellũ ingẽs L.Papy
uictoriaq; quantã de samnitibus nemo ad eam die p̃ter.L.Papyrium patrem cõsulis pepererat:& forte riuſ.Sp.
eodẽ conatu apparatuq; omni opulentia ĩsigniũ armorũ bellum adornauerant:& deoꝝ ẽt adhibuerãt Caruili
opes ritu quodam sacramenti uetusto uelut initiatis militibus:delectu per omne Samniũ habito noua us cons.
lege:ut qui iuniorum nõ conuenisset ad ĩperatorẽ:quiq; iniussu abisset:caput Ioui sacratum erat.Tum
exercitus oĩs Aqloniam est ĩdictus:ad.xl.millia militũ:quod roboris ī Samnio erat:cõuenerunt:ibi me
diis fere castris locus est cõseptus cratibus:pluteisq;:& liteis cõtectus:patens ducẽtos maxĩe pedes ī oẽs
pariter partes.Ibi ex libro uetere liteo lecto sacrificatũ sacerdote Ouio Paccio quodam hoĩe magno na
tu:qui se id sacrum petere affirmabat ex uetusta samnitiũ religione:qua quõdam usi maiores eoꝝ fuiſ Attꝰ.Cõ
sent:cum adimendæ ethruscis Capuæ clãdestinũ cepissent consiliũ. Sacrificio pfecto:per uiatorem ĩpe/ iuratio/
rator acciri iubebat nobilissimũ quẽq; genere factisq;:singuli ĩtroducebantur:erat tum alius apparatus nis ge/
sacri:qui perfundere religiõe animum posset:tum ī loco circa omni contecto adipe aræ in medio uicti/ nus in
mæq; circa cæse:& circunstantes cẽturiones strictis gladiis:admouebatur altaribus miles magis ut ui/ samnio
ctima:quam ut sacri particeps:adigebaturq; iureiurãdo:quæ uisa auditaq; ī eo loco essent:non enuncia Legio.
turum:dein iurare cogebant diro quodam carmine ī execrationẽ capitis familiæq; &ꝰstirpis composi/ Sacrata
to:nisi isset in prælium:quo imperatores duxissent:& si aut ipse ex acie fugisset:aut siquem fugientẽ ui
disset:nõ extẽplo occidisset.Id primo quidã abnuentes iuraturos se obtruncati circa altaria sunt: iacen/
tes deinde inter stragẽ uictimaꝝ documento cæteris fuere:ne abnuerẽt.Primoribus samnitium ea de/
testatione obstrictis decem nominatis ab imperatore:eis dictum:ut uir uirum legeret:donec sedecim/
milliũ numerũ cõfecissent:ea legio linteata ab integumento consepti:quo sacrata nobilitas erat:appella
ta est:his arma insignia data:& cristatæ galeæ:ut inter cæteros eminerẽt.Paulo plus uigiti milliũ alius
exercitus fuit:nec corporum specie:nec gloria belli:nec apparatu linteatæ legioni dispar:hic hoĩum nu/
merus:quod roboris erat:ad Aquiloniam consedit.Consules profecti ab urbe prior.Sp.Caruilius : cui
ueteres legiones:quas.M.Attilius superioris anni consul in agro interamnati reliquerat:decretæ erant:

Amiternũ Sãnitiũ oppidum

Amiternũ ubi

cum eis in Samniũm profectus:dum hoſtes operati ſuperſtitionibus concilia ſecreta agunt. Amiternũ oppidũ de ſamnitibus ui cepit:cæſa ibi millia hominum duo ferme atq; octigenti:capta quattuormillia ducenti ſeptuaginta.Papyrius nouo exercitu:ita uero decretũ erat ſcripto.Duroniã urbem expugnauit:minus quam collega cepit hominũ:plus aliquãto occidit:præda opulenta utrobiq; eſt parta.Inde puagati Samnium cõſules maxime depopulato Atinate agro:Caruilius ad Cominiũ:Papyrius ad Aqlloniam:ubi ſumma rei ſamnitium erat:puenit:ibi aliquãdiu nec ceſſatum ab armis eſt:nec gnauiter pugnatum:laceſſendo qietos:reſiſtentibus cedẽdo:cõminãdoq; magis:quã inferendo pugnã dies aſſumebatur:qđ cũ inciperetur:remitteretur q;:omnium rerum etiã paruarum euentus proferebatur in dies. Altera romana caſtra uigitimillium ſpatio aberãt:& abſentis collegæ cõſilia omnibus gerẽdis itererãt rebus:intentiorq; Caruilius:quo maiore diſcrimine res uertebatur in Aquiloniã: quã ad Cominium: quod obſidebat:erat.L.Papyrius iã per oĩa ad dimicãdum ſatis paratus nuncium eo ad collegã mittit: ſibi in aĩo eſſe poſtero die ſi per auſpicia liceret:cõfligere cum hoſte:opus eſſe & illum:quanta maxima ui poſſet.Cominiũ oppugnare:ne quid laxaméti ſit ſamnitibus ad ſubſidia Aquiloniam mittẽda.diem ad proficiſcẽdum nuncius habuit:nocte rediit approbare collegam conſulta referens.Papyrius nuncio miſſo extẽplo concionem habuit:multa de uniuerſo genere belli:multa de præſenti hoſtium apparatu uana magis ſpecie:quã efficaci ad euẽtum diſſeruit.Non.n.criſtas uulnera facere:& per picta atq; aurata ſcuta tráſire romanum pilum:& cãdore tunicarum fulgẽtem aciem:ubi res ferro geratur:cruẽtari. Aream olim atq; argenteam ſamnitium aciem a parente ſuo occidiõe occiſam:ſpoliaq; ea honeſtiora uictori hoſti:quam ipſis arma fuiſſe.Datum hoc forſan nomini familiæq; ſuæ:ut aduerſus maximos conatus ſamnitium opponerent duces:ſpoliaq; ea referrent:quæ iſignia etiã publicis locis decorandis eſſent.Deos imortales adeſſe propter totiens petita fœdera:totiens rupta:tũ ſiqua coniectura mẽtis diuinæ ſit:nulli unq̃ exercitui fuiſſe iſeſtiores:quã qui nefando ſacro mixta hoĩum pecudũq; cæde reſperſus ancipiti deum iræ deuotus:hĩc fœdera cum romanis ictaq; teſtes deos:hĩc iuriſiurãdi aduerſus fœdera ſuſcepti exẽcrationes horrens inuitus iurauerit:oderit ſacramẽtũ:uno tempore deos ciues hoſtes metuat:Hæc cõperta pfugarum indiciis cũ apud infenſos iã ſua ſponte milites diſſeruiſſet: ſimul diuinæ humanæq; ſpei pleni clamore conſentienti pugnã poſcunt:pœnitet ĩ poſterum diem dilatum certamen:moram diei noctiſq; oderunt.Tertia uigilia noctis iã relatis litteris a collega Papyrius ſilentio ſurgit:& pullariũ ĩ auſpiciũ mittit.Nullũ erat genus hoĩum ĩ caſtris intactũ cupiditate pugnæ:ſummi infimiq; æque intẽti erãt:dux militũ:miles ducis ardorẽ ſpectabat.Is ardor oĩum ẽt ad eos:qui auſpicio intererãt:puenit:nã cum pulli nõ paſcerent:pullarius auſpiciũ mentiri auſus tripudiũ ſolliſtimũ conſuli nuociauit.Cõſul lætus auſpiciũ egregiũ eſſe:& deis auctoribus rem geſturos ,pnunciat:ſignũq; pugnæ proponit.Exeunti iã forte ĩ aciem nũciat pfuga uigiti cohortes ſamnitiũ:q̃drigenariæ ferme erant.Cominium ,pfectas:qđ ne ignoraret collega:extẽplo nunciũ mittit:ipſe ſigna ocius ,pferri iubet:ſubſidiaq; ſuis quæq; locis & põfectos ſubſidiis attribuerat.Dextero cornu.L.Volũnium:ſiniſtro.L.Scipionẽ:equitibus legatos alios.C.Ceditiũ:& Trebonium põfecit.Sp.Nautium mulos detractis clitellis cum cohortibus alariis ĩ tumulũ cõſpectum ,ppere circũducere iubet:atq; inde ĩter ipſam dimicationẽ:q̃to maxime poſſet:moto puluere oſtẽdere.Dum his intẽtus ĩperator erat:altercatio inter pullarios orta de auſpicio eius diei:auditaq; ab equitibus romanis:q rem haud ſpernãdã rati.Sp.Papyrio fratris filio cõſulis animadbigi de auſpicio nũciauerunt:Iuuenis ante doctrinã deos ſpernẽtem nactus:rem inqſitam:neqd incompertum deferret:ad conſulem detulit:cui ille:tu qdem macte uirtute diligentiaq; eſto:cæterũq; auſpicio adeſt:ſiqd falſi nũciat:in ſemetipſum religionẽ recipit:mihi qdem tripudiũ nunciatũ populo romano exercituiq; egregiũ auſpiciũ ẽ:centurionibus deĩde ĩperauit:ut pullarios ĩter prima ſigna cõſtituerent. Promouent & ſamnites ſigna:inſeqtur acies ornata armataq;:ut hoſtiũ quoq; magnificũ ſpectaculum eſſet.Priuſq̃ clamor tolleret cõcurreretur q;:emiſſo temere pilo:ictus pullarius ante ſigna cecidit: quod ubi cõſuli nũciatũ ẽ:dii ĩ pliõ ſunt:inqt:habet pœnã noxiũ caput. Ante cõſulẽ hæc dicentẽ coruus uoce clara occinuit:quo lætus augurio cõſul affirmãs nũq̃ humanis rebus magis pſentes affuiſſe deos:ſigna canere & clamorẽ tolli iuſſit.Prælium commiſſum atrox:cæterũ lõge diſparibus aĩs:romanos ira ſpes:ardor certaminis auidos hoſtiũ ſanguinis in pliũ rapit:ſamnitiũ magnã partẽ neceſſitas ac religio inuitos magis reſiſtere:quã ĩferre pugnã cogit:nec ſuſtinuiſſent primũ clamorẽ atq; ipetũ romanorũ p aliquot iam ãnos uĩci aſſueti:ni potẽtior alius metus iſidẽs pectoribus a fuga retineret:qppe ĩ occulis erat oĩs ille occulti paratus ſacri:& armati ſacerdotes:& ,pmiſcua hoĩum pecudumq; ſtrages:& reſpſæ fando ne fandoq; ſanguĩe aræ:& dira execratio:ac furiale carmẽ deteſtãdæ familiæ ſtirpiq; cõpoſitũ:his uinculis fugæ obſtricti obſtabãt ciuẽ magis:q̃ hoſtẽ timẽtes.Inſtare romanus a cornu utroq; a media acie:& cædere deorũ hoĩumq; attonitos metu repugnat ſegniter:ut ab his:quos timor moraret a fuga. Iã prope ad ſigna cædes puenerat:cum ex trãſuerſo puluis uelut ĩgẽtis agminis ĩceſſu motus apparuit.Sp.Nautius.Octauiũ Metiũ qdã eũ tradũt:dux alaribus cohortibus erat:puluerẽ maiorẽ:q̃ pro numero excitabant:iſidẽtes mulis calones frõdoſos ramos p terrã trahebãt:arma ſignaq; p turbidã lucẽ ĩ prĩo appare bant:poſt altior dẽſiorq; puluis eqtũ ſpeciẽ cogẽtiũ agmen dabat:fefellitq; nõ ſamnites modo:ſed ẽt romanos:& cõſul affirmauit erroẽ clamitans ĩter prima ſigna ita:ut uox ẽt ad hoſtes accederet: captum Cominũ: uictorẽ collegam adeſſe:anniterent uicere priuſq̃ gloria alterius exercitus fieret:hæc iſidens equo:ĩde tribunis cẽturionibuſq; ĩperat:ut uiã equitibus patefaciãt:ipſe Trebonio Ceditioq; fdixerat: ut ubi ſe cuſpidẽ erectã q̃tientẽ uidiſſent:q̃ta maxima ui poſſent:cõcitarent eqtes ĩ hoſtẽ. Ad nutũ oĩa:

Papyrio ſuos ad pugnã hortat

Atq; pullarii exitum

ut ex ante præparato fiunt:panduntur iter ordines uiæ:prouolat eques:atq; ifestis cuspidibus i mediũ agmen hostium ruit:perrumpitq; ordines:quacunq; impetum dedit:instant Volumnius:& Scipio: & perculsos sternunt. Tũ iam deoꝝ hominumq; uicta uis fundũtur linteatæ cohortes:pariter iurati iniu riatiq; fugiunt:nec quéq; præter hostes metuunt:Peditum agmen:quod superfuit pugnæ: in castra ad Aquiloniam cõpulsum é:nobilitas equitesq; Bouianum ꝓfugerũt:equitem eques seqtur:peditem pedes:ac diuersa cornua dexterum ad castra samnitium:leuum ad urbem tẽdit. Prior aliquãto Volũnius castra cepit:ad urbem Scipioni maiore resistitur ui:nõ quia plus animi uictis é: sed melius muri:quam uallum armatos arcent:idem lapidibus propulsant hostem. Scipio nisi i primo pauore:priusq; colligerentur animi:transacta res esset:lentiorem fore munitæ armis urbis oppugnationem ratus:interrogat milites:satin æquo aio paterẽtur ab altero cornu castra capta esse:se uictores pelli a portis urbis? Reclamantibus uniuersis primus ipse scuto super caput elato pergit ad portã:secuti alii testudine facta in urbem perrumpunt:deturbatisq; samnitibus:q circa portam erãt:muros occupauere: penetrare iteriora urbis:quia pauci admodũ erant:non audẽt. Hæc primo ignorare consul:& itentus recipiẽdo exercitui esse:iam enim ꝑceps in occasum sol erat:& appetens nox piculosa:& sospecta omnia etiã uictoribus faciebat:progressus longius ab dextera castra capta uidet:ab leua clamorem i urbe mixtum pugnãtium ac pauẽtium fremitum esse:& tum forte certamen ad portã erat:aduectus deide equo propius:ut suos in muris uidet:nec iam itegri qcq; esse:quin temeritate paucoꝝ magnæ rei parta occasio esset: acciri ꝙs receperat copias:signaq; i urbem ferri iussit:ingressi ex parte proxima:quia nox appropinquabat:quiere nocte oppidum ab hostibus desertũ:cæsa illo die ad Aquiloniã samnitium millia.xxx.cccxl.capta quattuormillia.dccc.&.lxx.signa miliaria.xc.vii. Cæterum illud memoriæ tradit̃ non ferme aliũ ducẽ lætiorem i acie uisum seu suopte igenio:seu fiducia bene gerendæ rei. Ab Eodẽ robore animi neq; con trouerso auspicio reuocari a prælio potuit:& i ipso discrimine:quo tẽpla diis imortalibus uoueri mos erat:uouerat Ioui Victori:si legiones hostium fudisset:pauxillũ mulsi prius:quam temetũ biberet: sese facturum:id uotum diis cordi fuit:& auspicia i bonum uerterũt. Eadẽ fortuna ab altero cõsule ad Cominiũ gesta res:prima luce ad mœnia oĩbus copiis admotis corona cinxit urbem:subsidiaq; firma:ne qua eruptio fieret:portis opposuit. Iã signũ dãt̃ eum nũcius a collega trepidus de uigiti cohortiũ aduẽtu & ab ipetu moratus é:& partẽ copiaꝝ reuocare istructã itentãq; ad oppugnandũ coegit. D. Brutum Scæuã legatũ cũ legione prima & uigiti cohortibus alariis eqtatuq; ire aduersus subsidiũ hostiũ iussit: quocũq; i loco fuisset obuius:obsisteret ac moraret̃:manũq;:si forte ita res posceret:cõferret: modo ne ad Cominiũ eæ copiæ admoueri possent:ipse scalas ferri ad muros ab oĩ parte urbis iussit:ac testudine ad portas successit:simul & refrigebant̃ portæ:& uis undiq; i muros fiebat:samnites:sicut ãteq; i muris uiderẽt armatos:satis aĩ habuerũt ad ꝓhibẽdos urbis aditu hostes:ita posteaq; iã nõ ex iteruallo:nec missilibꝰ sed cõminus gerebat̃ res:& qa ægre successerãt ex plano i muros:loco quẽ magis timuerãt:uicto facile i hostẽ ipare ex æquo pugnabãt:relictis turribus murisq; i foꝝ oẽs cõpulsi paulisper ide tẽptauerunt extremã pugnæ fortunã:deide abiectis armis ad.xi.millia hoĩum & trecẽti i fidẽ cõsulis uenerũt: cæsa ad q̃ttuormillia ac.cccl.xxx. Sic ad Cominiũ:sic ad Aqloniã gesta res. In medio iter duas urbes spatio:ubi tertia expectata erat pugna:hostes nõ iuenti:septẽmillia passuũ cũ abessent a Cominio:reuocati ab suis:neutri ꝑlio occurrerunt primis ferme tenebris cũ i cõspectu iam castra ad Aqloniã habuissent: clamor eos utriq; par accidẽs sustinuit:deide regione castroꝝ:quæ icensa ab romanis erãt:flama late fusa certioris ciadis idicio progredi lõgius ꝓhibuit. Eo ipso loco ꝓpe temere sub armis strati passim inque tum omne tẽpus noctis expectãdo timẽdoq; lucẽ egere:prima luce icerti quã i partẽ intẽderunt iter:repente i fugam cõsternantur:cõspecti ab eqtibus:qui egressos nocte ab oppido samnites ꝓsecuti uiderãt: multitudinẽ non uallo:nõ statiõibus formatam:cõspecta & ex muris Aqloniæ ea multitudo erat: iãq; etiam legionariæ cohortes sequebantur:cæteꝝ nec pedes fugiẽtes persequi potuit:ab equite nouissimi agminis ducenti ferme & octoginta iterfecti:arma multa pauidi ac signa militaria duodeuigiti relique re:alio agmine icolumi uix ex tãta trepidatione Bouianũ puẽtum é. Læticiã utriusq; exercitus romani auxit:& ab altera parte feliciter gesta res:uterq; ex alterius sñia consul captũ oppidũ diripiendum militi dedit:exhaustis deide tectis ignem iniecit:eodemq; die Aqlonia:& Cominium deflagrauere:& cõsules cum gratulatione mutua legionũ suaq; castra cõiunxere. In cõspectu duoꝝ exercituũ & Caruilius suos ꝓ cuiusq; merito laudauit:donauit:& Papyrius:apud quẽ multiplex i acie circa castra circa urbem fuerat certamen. Sp. Nautium. Sp. Papyrium fratris filium:& quattuor centuriones manipulumq; hastatorum in armillis aureisq; coronis donauit. Nautium propter expeditionem quia magni agminis modo terruerat hostes:iuuenem Papyrium propter nauatam cum equitatu & in prælio operam:& nocte quia fugam infestam samnitibus ab Aquilonia clam egressis fecit:cẽturiones militesq; quia primi portam murumq; Aquiloniæ ceperant:equites omnes ob insignem multis locis operam corniculis armillisq; argenteis donat. Consilium inde habitum cum iam tempus esset deducendi ab Samnio exercitus aut utriusq; aut certe alterius:optimũ uisum:quo magis fractæ res samnitium essent:eo pertinacius & infestius agere cætera & perseq;:ut perdomitum Samnitum ĩsequentibus consulibus tradi posset: q̃do iam nullus esset hostium exercitus:qui signis collatis dimicaturus uideretur:unum superesse belli gerendus urbium expugnationes:quarum per excidia militem locupletare præda:& hostem pro aris ac focis dimicantem conficere possent. Itaq; litteris missis ad senatum Populumq; Romanũ de rebus ab se gestis diuersi Papyrius ad Sepinum:Caruilius ad Volanam oppugnandã legiones ducũt. Litteræ cõsu-

Iurati ĩiuratiq;

xxx.Sãnitium uno die cæsa. cccxl.

Aqlõia capitur Cominiũ capitur

Sãnitiũ fuga

Atť. donatiliaria

lum ingenti lætitia & ī curia:& in concione auditæ:& quatridui ſupplicatiõe publicũ gaudiũ priuatis ſtudiis celebratum eſt:neq; Po.Ro.magna ſolũ:ſed p opportuna ét ea uictoria fuit:qa per idẽ forte tempus rebellaſſe ethruſcos allatum ẽ.Subibat cogitatio animũ:quonã modo tollerabilis futura Ethruria fuiſſet:ſiqd in Samnio aduerſi ueniſſet:quæ cõiuratione ſamnitium erecta quoniã ambo cõſules: oiſq; romana uis auerſa ī Samniũ eſſet:occupationẽ populi romani pro occaſione rebellãdi habuiſſẽt. Legationes ſociorum a.M.Attilio prætore ī ſenatum ītroductæ:querebãtur uri & uaſtari agros a finitimis ethruſcis:quod deſciſcere a populo romano nollẽt:obteſtabãturq; patres cõſcriptos:ut ſe a ui atq; iniuria cõmuniũ hoſtium tutarentᷣ.Reſpõſum legatis curæ ſenatui futurum:ne ſocios fidei ſuæ pœniteret ethruſcoꝝ propediem eãdem fortunam:quã ſamnitium fore.Segnius tamẽ quod ad ethruriam attinebat:acta res eſſet:ni faliſcos quoq;:qui per multos annos ī amicicia fuerãt:allatum foret:arma ethruſcis iunxiſſe.Huius propiquitas populi acuit curam patribus:ut fœciales mittendos ad res repetendas cenſerent:quibus nõ redditis ex auctoritate patrum iuſſũ populi bellũ faliſcis ĩdictum eſt:iuſſiq; conſules ſortiri uter ex Samnio ī Ethruriam cum exercitu tranſiret.Iam Caruilius Volanã:& Palũbinum:& Herculaneum ex ſamnitibus ceperat.Volanam ītra paucos dies:Palumbinum eodẽ:quo ad muros acceſſit:ad Herculaneum bis ét ſignis collatis ancipiti prælio:& cum maiore ſua:quã hoſtiũ iactura dimicauit:caſtris deíde poſitis mœnibus hoſtem īcluſit:oppugnatum oppidũ captumq;.In his tribus urbibus capta aut cæſa ad decẽmillia hominum:ita ut paruo admodũ plures caperẽtur.Sortiẽtibus prouincias conſulibus Ethruria Caruilio euenit:ſecũdum uota militum:qui uim frigoris iam ī Samnio non patiebantur.Papyrio ad Sepinum maior uis hoſtiũ reſtitit:ſæpe ī acie:ſæpe ī agmine:ſæpe circa ipſam urbem aduerſus eruptiones hoſtium pugnatũ:neq; obſidio:neq; bellũ ex æquo erat:non.n.muris magis ſe ſamnites:quã armis ac uiris mœnia tutabãtur:tãdem pugnãdo in obſidionem iuſtam coegit hoſtes:obſidẽdoq; ui atq; operibus urbem expugnauit.Itaq; ab ira plus cædis æditum capta urbe ſeptem millia.ccc.cæſi capta minus triamillia hoīum:p̃da:quæ plurima fuit:congeſtis ſamnitium rebus in urbes paucas militi conceſſa ẽ.Niues iam omnia oppleuerant:nec habitari extra tecta poterat:itaq; conſul de Samnio exercitum eduxit.Veniẽti Romã triumphus omnium conſenſu ẽ delatus: triumphauit in magiſtratu inſigni:ut illorum temporum habitus erat triũpho:pedites equiteſq; iſignes donis trãſiere ac trãſuecti:multæ ciuicæ coronæ:uallareſq;:ac murales cõſpectæ:iſpectata ſpolia ſamnitium:&decore ac pulchritudine paternis ſpoliis:quæ nota publicoꝝ frequenti ornatu locorum erãt:comparabantur:nobiles aliquot captiui clari ſuis patrumq; factis ducti:æris grauis tranſuecta uicies cẽtummillia:& auri triginta tria millia:id enim redactum ex captiuis dicebatur:argẽti:quod captũ ex urbibus erat:ad trecenta.xxx.millia:omne æs argentumq; ī ærarium cõditum:militibus nihil datum ex præda ẽ:auctaq; inuidia ẽ ea ad plebem:quod tributum etiam ī ſtipẽdium millitum collatum ẽ:cum ſi ſpreta gloria fuiſſet:captiuæ pecuniæ in ærarium illatæ:& militi tum dari ex præda:& ſtipẽdium militare præſtari potuiſſet.Aedem Quirini dedicauit:quã ī ipſa dimicatione uotam apud neminem auctorẽ ueterem iuuenio:neq; hercules tam exiguo tẽpore perficere potuiſſet:ab dictatore patre uotam filius cõſul dedicauit exornauitq; hoſtium ſpoliis:quoꝝ tanta multitudo fuit:ut nõ templum tãtum forumq; his ornaret: ſed ſociis etiam coloniſq; finitimis ad templorũ locorumq; publicorũ ornatum diuiderentur: A triũpho exercitum ī agrum ueſtinũ:quia regio ea īfeſta:ab ſamnitibus erat:hybernatum duxit. Inter hæc Caruilius cõſul ī Ethruria primum Troilium oppugnare adortus trecentos ſeptuaginta dimiſſos pecunia grãdi pactos:ut abire inde liceret:dimiſit:cæteram multitudinẽ oppidumq; ipſum ui cepit: inde quinq; caſtella locis ſita munitis expugnauit:cæſa ibi hoſtium duomillia quadrigenti:minus duomillia capti:& faliſcis pacem petẽtibus annuas īducias dedit pactus centũmillia grauis æris:& ſtipendium eins anni militibus.His rebus actis ad triumphum deceſſit:ut minus clarum de ſamnitibus:quam collegæ triumphus fuerat:ita cumulo ethruſci belli æquato:æris grauis tulit ī ærarium trecenta nonagĩtamillia:de reliquo ære ædem foris Fortunæ de manubiis faciendam locauit:prope ædem eidem deæ ab rege Seruio Tullio dedicatam:& militibus ex præda centenos binos aſſes:& alterum tantum centurionibus atq; equitibus malignitate collegæ gratius accipientibus munus diuiſit. Fauor conſulis tutatus ad populum eſt.L.Poſthumium legatum eius:qui dicta die a.M.Cancio tribuno plebis fugerat in legationem: ut fama ferebat populi iudicium:iactarique magis:quam peragi accuſatio eius poterat.

Exacto iam anno noui tribuni plebis magiſtratum inierant:iiſq; ipſis:quia uitio creati erant: duos poſt dies alii ſuffecti.Luſtrum conditum eo anno eſt a.P.Cornelio Aruina.C.Martio Rutilio cenſoribus:cenſa capitum millia.cclii.ccc.xx.Cenſores uiceſimiſexti a primis cenſoribus:luſtrum undeuiceſimum fuit.Eodem anno coronati primum ob res bello bene geſtas ludos romanos ſpectauerunt: palmæq;:tum primum tranſlato e Græcia more:uictoribus datæ.Eodem anno ab ædilibus curulibus:q eos lũdos fecerunt damnatis aliquot pecuariis:uia a Martis ſilice ad bouillas perſtrata eſt.Comitia conſularia.L.Papyrius habuit:creauit cõſules.Q.Fabium Maximi filium Gurgitem:Iunium Brutũ Scauam:ipſe Papyrius prætor factus.Multis rebus lætus annus uix ad ſolatiũ unius mali peſtilentiæ uren tis ſimul urbem atq; agros ſuffecit:portentoq; iam ſimilis clades erat:& libri aditi:qui nã finis: aut qd remedium eius mali ab diis daretur:inuentum in libris Aeſculapium ab Epidauro Romam accerſendum:neque eo anno:quia bello occupati conſules erant:quicquam de ea re actum:præter quam:quod unum diem Aeſculapio ſupplicatio habita eſt.

Faliſcorum defectio

Præda ſamnitica

Aedes qrini

Vide ne troſulci ſit legẽdum

Cenſus ludi Romani

Q.Fabius Iunius brutus cõſ.

FINIS.PRIMAE DECADIS.

PRAEFATIO.

IN PARTE Operis mei licet præfari mihi quod in principio ſuumæ totius ꝓfeſſi ſunt plæriq; reꝝ ſcriptores. bellum maxime memorabile oĩum: quæ unꝯ geſta ſunt: me ſcripturum: Quod Annibale duce Carthaginenſes cũ Po. Ro. geſſere: Nam neq; ualidiores opibus ullæ ĩter ſe ciuitates: genteſq; contulerũt arma: Neq; iis ipſis tãtum unꝯ uirium aut roboris fuit: & haud ignotas belli artes ĩter ſeſe: ſed expertas primo punico conſerebant bello: & adeo uaria belli fortuna: ancepſq; Mars fuit: ut ꝓpius piculo fuerint q uicere. Odiis ẽt ꝓpe maioribus certarunt: quã uiribus: Romanis ĩdignantibus: qđ uictoribus uicti ultro inferrent arma: Pœniſq;: quod ſuperbe auareq; crederẽt imperitatum uictis eſſe. Fama ẽt eſt Annibalẽ annoꝝ ferme nouem pueriliter blandientem patri Amilcari: ut ducereť in Hiſpaniã: cũ ꝓfecto Africo bello exercitum eo traiecturus ſacrificaret: altaribus admotum tactis ſacris iureiurando adactum ſe: cũ primũ poſſet hoſtem fore Po. Ro. Angebant ĩgentis ſpiritus uirum Sicilia Sardiniaq; amiſſæ. Nam & Siciliã nimis celeri deſperatiõe reꝝ cõceſſam: & Sardiniã ĩter motũ Africæ fraude romanoꝝ ſtipendio ẽt ſupim poſito ĩterceptam. His anxius curis ita ſe africo bello qđ fuit ſub recẽtem romanã pacẽ ꝓ qnq; annos: ita deĩde nouẽ annis in Hiſpania augẽdo punico ĩperio geſſit: ut appareret maius eũ: quã qđ gereret agitare in aĩo bellũ: & ſi diutius uixiſſet Amilcare duce pœnos arma Italiæ illaturos fuiſſe: q Annibalis ductu ĩtulerũt. Mors Amilcaris popportuna: & pueritia Annibalis diſtulerũt bellũ. Medius Aſdrubal ĩter patrẽ & filiũ octo ferme annos ĩperiũ obtinuit: flore ætatis: uti ferũt: primo Amilcari cõciliatus gener ĩde ob altã indolẽ ꝓfectu animi aſcitus: & qa agere erat factiõis Barchinæ: opibus: q̃ apud milites plebẽq; pluſq; modicæ erãt haud ſane uolũtate principũ ĩperio potitus. Is plura cõſilio: quã ui gerẽs: auĩpiciis regnoꝝ magis cõciliandiſq; ꝓ amicitiã prĩcipũ nouis gẽtibus: quã bello: aut armis rem carthagineſem auxit. Cæteꝝ nihilo ei pax tutior fuit. Barbarus eũ qđã ob irã palã ĩterfecti ab eo domini obtrũcauit prehenſuſq; a circũſtantibus: haud alio: quã ſi euaſiſſet uultu: tormentis quoq;: cũ laceraret: eo ſuit habitu oris: ut ſuperãte lætitia dolores ridẽtis etiam ſpeciem præbuerit. Cum hoc aſdrubale: quia miræ artis in collicitandis gentibus imperioq; iungẽdis ſuo fuerat: fœdus renouauerat Po. Ro. ut finis utriuſq; imperii eſſẽt amnis Iberus. Saguntiniſq; mediis ĩter imperia duorum populorum libertas seruaretur. In aſdrubalis locum haud dubia res fuit: quin prærogatiuam militarem: qua extemplo iuuenis Annibal intra ꝓtorium delatus imperatorq; ingenti omnium clamore atq; aſſẽnſu appellatus erat Fauor etiam plebis ſequebať. Hunc uix dum pubere Aſdrubal ad ſe acceſierat: actaq; res in ſenatu ẽt fuerat: barchinis nitentibus: ut aſſueſceret militiæ Annibal: atq; in paternas ſuccederet opes. Hanno alterius factionis princeps: & æquum poſtulare uidetur: ĩquit Aſdrubal: & ego tamen non cenſeo quod petit: tribuendum. Cum admiratione tam ancipitis ſententiæ in ſe omnes conuertiſſet. Florem ætatis inquit Aſdrubal: quem ipſi patri Annibalis fruẽdum præbuit. Iuſto iure eum a filio repeti cenſet: nos tamen: minime decet iuuentutem noſtram pro militari rudimento aſſuefacere libidini prætorum: an hoc timemus: ne Amilcaris filius nimis ſero imperia ĩmodica: & regni paterni ſpem uideat? Et cuius regis genero hæreditarii ſint relicti exercitus noſtri eius filio parum mature ſeruiamus. Ego iſtum iuuenem domi tenendum ſub legibus: ſub magiſtratibus docendum uiuere equo iure cum cæteris ciueſeo: ne quandoq; paruus hic ignis incendium ingens exuſcitet. Pauci ac ferme optimus quiſq; Hannoni aſſentiebantur. Sed: ut plærũq; fit: maior pars meliorem uicit.

Bellũ africũ ĩter primũ & ſecũdẽ bellum punicũ uide polibium Palybiꝰ ait q̃rto ãno finitũ bellũ africũ

Atť. hã nonis ãbiguã ſniam

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE SECVNDO BELLO PVNICO DECADIS TERTIAE.

LIBER PRIMVS.

ISSVS ANNIBAL IN HISPANIAM PRIMO STATIM Aduentu omnem exercitũ in ſe cõuertit Amilcarem uiuẽtem redditum ſibi uetere milites credere: eundem uigorẽ in uultu uimq; in oculis: habitũ oris: liniamẽtaq; intueri: Deinde breui effecit: ut pater in ſe minimũ momentum ad fauorem cõciliandum eẽt: Nunq; ingenium idem ad res diuerſiſſimas parẽdum atq; ĩperandũ habilius fuit. Itaq; haud facile diſcerneres utrum ĩperatori: an exercitui carior eẽt. Neq; Aſdrubal aliũ quẽq; pficere malle: ubi qd fortiter ac ſtrenue agẽdum eẽt: neq; milites alio duce plus cõfidere aut audere: plurimũ audaciæ ad ꝓcula capeſſenda: plurimũ cõſilii: inter ipſa ꝓcula erat. Nullo labore aut corpus fatigari: aut aĩus uĩci poterat. Caloris ac frigoris patiẽtia par. Cibi potioniſq; deſiderio naturali: nõ uoluptata modus finitus: uigiliaꝝ ſomniq; nec die nec nocte diſcriminata tpa. Id: qđ gerẽdis rebus ſupeſſẽt: qeti datũ. Ea neq; molli ſtrato: neq; ſilẽtio accerſita. Multi ſæpe militari ſagulo opertũ humi iacẽrem ĩter cuſtodias: ſtationeſq; militũ conſpexerũt. Veſtitus nihil ĩter æquales excellẽs: arma atq; equi cõſpiciebanť: eqtum peditũq; idẽ lõge primis erat. princeps prælium ineibat. Vltimus conſerto prælio excedebat. Has tantas uiri uirtutes ingẽtia uitia æquabant. Inhumana crudelitas perfidia pluſquã punica. Nihil ueri: nihil ſancti: nullius die

Virtutes Annibalis Vitia Annibalis

metus nullum iusiurandum: nulla religio. Cum hac indole uirtutum ac uitiorum triēnio sub Asdru/
bale ĩperatore militauit: nulla re: quæ agenda audēdaq; magno futuro duci esset: ꝑtermissa. Cæterum
ex quo die dux est declaratus: uelut Italia ei prouincia decreta: bellumq; romanum mādatum eēt: nihil
prolatandum ratus: ne se quoq; ut patrem Amilcarem: deide Asdrubalem cūctātem casus aliqs oppri/
meret: Saguntinis iferre bellum statuit. Quibus expugnādis: qa haud dubie Romana arma mouebāt
in olcadum fines prius ultra Iberum ea gens in parte magis: quam in ditione Carthaginēsium erat in/
duxit exercitum: ut nō petisse saguntinos: sed rex serie finitimis domitis gentibus: iungendoq; tractus
Strabo carteiā eē existi mant q̄ olī tar/ tessus ē dicta ad id bellum uideri posset. Carteiam urbem opulentā caput eius gentis expugnat: diripitq;: quo metu
ꝑculsæ minores ciuitates: stipēdio ĩposito ĩperium acceperūt: uictor exercitus: opulētusq; ꝑda Cartha/
ginem nouā in hiberna est deductus. Ibi large partiēdo ꝑdam: ꝑterita cū fide exoluendo: cunctis ciuiū
suoꝝ sociorumq; animis in se firmatis: uere primo in uacceos motū bellum. Hermandica & Arbacala
carthorum urbes ui captæ: Arbacala & uirtute: & multitudine oppidanoꝝ diu defensa ab Hermādica
ꝑfugi exulibus olcadum priore æstate domitæ gētis cum se iunxissent: cōcitant Carpētanos: adortiq;
Annibalem regressum ex Vacceis ꝑcul Tago flumine agmen graue præda turbauere. Annibal prælio
abstinuit: castrisq; super ripam positis: cum prima qes silentiumq; ab hostibus fuit: agmen uado traie/
cit: uallōq; ita producto ut locum ad trāsgrediendū hostes haberēt. Inuadere eos transeuntes statuit: eq
tibus præcepit: ut cum ingressos aquam uiderent: adorirētur. Peditum agmen in ripa elephantes qua/
draginta dispositi. Carpētanoꝝ cū appēdicibus olcadum uacceorumq; centūmillia fuere. Inuicta acies
si æquo dimicaretur campo. Itaq; & ingenio feroces: & multitudine frēti: & quod metu cessisse crede/
bant hostē id morari uictoriā rati: quod itheresset amnis: clamore sublato passim sine ullius ĩperio: qua
cuiq; ꝓximū erat: ī amnē ruūt. Ex parte altera ripæ uis īgēs eqtum ī flumē īmissa: medioq; alueo haud
q̄q̄ pari certamīe cōcursum. Quippe ubi pedes istabilis: ac uix uado fidēs uel inermi eqte equo teme/
re acto ꝑuerti posset: Eques corpe armisq; liber: equo uel ꝑ medios gurgites stabili cōminus eminusq;
rem gereret. Pars magna flumine absumpta: quidam uerticoso amni delati in hostes ab elephantis ob
triti sunt: Postremi: quibus ingressus in suam ripam tutior fuit: Ex uaria trepidatione cum in unū col/
ligerentur: priusquā tanto pauore reciperēt aīos. Annibal agmine quadrato amnem ingressus fugam
Anniba lis uicto ria ad Tagū ex ripa fecit. Vastatisq; agris intra paucos dies Carpentanos quoq; ī deditionem accepit. Et iam omnia
trans Iberum præter saguntinos carthaginēsium erāt. Cum saguntinis bellū nōdum erat: Cæteꝝ bel/
li causa certamina cum finitimis serebant maxime turdetanis: qbus cū adesset idē: q litis erat sator: nec
certamen iuris: sed uim quæri appareret: legati a saguntinis Romā missi auxilium ad bellum iā haud
P. Cor/ nelius T. Sem prōius cons. dubie īminens orantes. Cōsules tunc Romæ erant. P. Cornelius Scipio: &. T. Sempronius Longus q
cum Legatis in senatū introductis de rep. retulissent placuissetq; mitti legatos in Hispaniam ad res so
cioꝝ inspiciendas: quibus: si uideretur digna causa: & Annibali denūciarent: ut a sagunitinis sociis Po.
Ro. abstineret: & Carthaginē in Africam traiicerent: ac socioꝝ populi ro. querimonias deferrēt. Hac le/
gatione decreta: nec dum missa: oīum spe celerius saguntū oppugnari allatum est: tunc delata ex inte/
gro res ad senatum: & alii Prouincias consulibus Hispaniam atq; Africā decernentes terra mariq; rem
gerēdam censebant. Alii totum in Hispaniam Annibaleq; intendebant bellum. Erant qui non temere
mouēdam rem tātam: exspectandosq; ex Hispania legatos censerent. Hæc sententia: quæ tutissima ui/
debatur uicit. Legatiq; eo maturius missi. P. Valerius Flaccus: &. Qu. Fabius Pamphilus saguntum ad
Annibalem atq; inde Carthaginē: si non absisteretur bello: ad ducem ipsum ī pœnā fœderis rupti de/
poscendū. Dum ea romani parāt: cōsultantq; iam saguntum summa ui oppugnabat: ciuitas ea longe
opulētissima ultra Ibeꝝ fuit sita passus mille ferme a mari oriundi a Zacyntho Insula dicunt. Mixtiq;
etiam ab Ardea Rutuloꝝ quidā generis. Cæteꝝ in tātas breui creuerant opes seu maritimis: seu terre/
stribus fructibus seu multitudinis incremēto: seu sanctitate disciplinæ: qua fidē socialē usq; ad pernicie
coluerunt. Annibal infesto exercitu ingressus fines: peruastatis passim agris: urbem tripartito aggre/
dirur. Angulus muri erat in planiorē patentioremq; quā cætera circa uallē uergens: aduersus eū uine/
as agere instituit: per quas aries mœnibus admoueri posset. Sed ut locus ꝑcul muros satis æquus agē/
dis uineis fuit: ita haud quaq̄ prospere: posteaq̄ ad effectū uentum est operis: cœptis: succedebat: & tur/
ris ingēs īminebat & murus: ut ī suspecto loco supra ceteræ modū altitudinis emunitus erat. Et iuue/
tus delecta ubi plurimū periculi ac laboris ostendebat: ibi ui maiore obsistebant: ac primo missilibus
summouere hostē: nec quicquā satis tutum muniētibus pati. Deinde iam nō ꝑ mœnibus mō: atq; tur/
ri tela micare: sed ad erumpendū etiā in stationes operaq; hostium aīus erat. Quibus tumultuariis cer/
taminibus aut ferme plures saguntini cadebant: q̄ Pœni ut uero Annibal ipse dum muꝝ icautius sur/
bit aduersum femur tragula grauiter ictus cecidit: tanta circa fuga atq; trepidatio fuit: ut non multum
Tragu la abesset: quin opera ac uineæ desererent: obsidio deinde per paucos dies magis q̄ oppugnatio fuit. Dū
uulnus ducis curaret: per quod tps ut quies certaminū erat: ita ab apparatu opeꝝ: ac munitionū nihil
cessatū. Itaq; acrius deintegro obortū est bellum pluribusq; partibus uix accipientibus quibusdā ope/
ra locis: uineæ cœptæ agi: admoueriq; aries. Abundabat multitudine hoīum pœnus: ad cētum. n. qui/
quaginta millia habuisse in armis creditur. Oppidani ad oīa tuenda obeundaq; multimoda arte deti/
neri cœpti sunt: & non sufficiebāt. Iam. n. feriabant arietibus muri: quassatæ quoq; multæ partes erāt.
Vna continentibus ruinis nudauerat urbē tres deinceps turres: quantūq; inter eas muri erat: cum fra/
gore ingenti prociderāt: captūq; oppidum ea ruina crediderant pœni. Qua uelut si pariter utrosq; mu/

rus texiſſet:ita utrinq; in pugnã procurſum eſt.Nihil tumultuariæ pugnæ ſimile erat:quales ĩ oppugnationibus urbiũ per occaſionẽ partis alterius conſeri ſolẽt.Sed iunctæ acies uelut patenti campo:inter ruinas muri tectaq; urbis modico diſtantia interuallo cõſtiterant.Hinc ſpes:hinc deſperatio aĩos iritat pœno cepiſſe iam ſe urbem:ſi paululũ adnitaẽ:credente.Sagũtinis ꝑ nudata mœnibus patria corpora opponentibus:nec ullo pedẽ referente:ne relicto a ſe loco hoſtẽ ĩmitteret.Itaq; quo acrius:& conferctim magis utrinq; pugnabaẽ eo plures uulnerabanẽ.Nulloq; inter arma corporaq; uano itercidẽte telo.Falarica erat Saguntinis miſſile telũ haſtali abligneo:& cætero tereti præterq; ad extremũ unde ferrum extabat.Id ſicut in pilo quadratum ſtuppa circũligabant:linebantq; pice.Ferrũ aũt tres in longum gabebat pedes:ut cũ armis tranſfigere corpus poſſet:ſed id mxaĩme etiam:ſi hæſiſſet in ſcuto:nec penetraſſet in corpus:pauorem faciebat:quod cũ medium accẽſum mitteret:conceptumq; ipſo motu multo maiorẽ ignem ferret:arma omitti cogebat:nudumq; militẽ ad inſequentes ictus præbebat.Cũ ergo diu anceps fuiſſet certamen:& ſaguntinis quia præter ſpẽ reſiſterent:creuiſſent animi:pœnus:qa non uiciſſet pro uicto eſſet.Clamorẽ repente oppidani tollunt:hoſtemq; in ruinas muri expellunt inde impeditũ trepidantẽq; exturbant.Poſtremo fuſum fugatũq; in caſtra redigunt.Interim a Roma legatos ueniſſe nũciatũ eſt.quibus obuiã:ad mare miſſi ab Annibale qui dicerẽt:nec tuto eos adituros ĩter tot tam efferataq; gentiũ arma:nec Annibali in tãto diſcrimine reꝝ opere eſſe legatiões audire.Apparebatq; nõ admiſſos ꝑtinus Carthaginem ituros.Litteras igitur nũcioſq; ad principes factionis barchinæ præmittit:ut præparẽt ſuoꝝ aĩos:nequid pars altera gratificari pro romanis poſſet.Itaq; præter quã qd'amiſſi:auditiq; nõ ſunt:ea quoq; uana atq; irrita legatio fuit.Hãno unus aduerſo Senatu cãm fœderis rupti magno ſilentio ꝑpter auctoritatẽ ſuam cũ aſſẽſu audientiũ egit.Per duos fœderũ arbitros ac teſtes monuiſſe:prædixiſſe ne Amilcaris progeniẽ ad exercitũ mitterent:non manes:non ſtirpem eius conquieſcere uiri:nec unquã donec ſanguinis noſtri barchini quiſquã ſuperſit:quietura Romana fœdera.Iuuenẽ flagrantem cupidine regni uiãq; unam ad id cernẽtem:ſi ex bellis bella ferendo ſuccinctus armis legionibuſq; uiuat:uelut materia igni præbenes ad exercitus miſiſtis.Aluiſtis ergo hoc incendiũ:quo nunc ardetis.Saguntum ueſtri circũſedent exercitus:unde arcenẽ fœdere:mox Carthaginem circũſedebunt romanæ legiones ducibus diis iiſdẽ:per quos priore bello rupta fœdera ſunt ulti.Vtrum hoſtem:an uos:an fortunã utriuſq; populi ignoratis?Legatos a ſociis:& pro ſociis uenientes bonus ĩperator ueſter in caſtra nõ admiſit.Ius gentiũ ſuſtulit.Hi tamẽ unde ne hoſtiũ qdẽ legati arcentur pulſi ad uos ueniũt:res ex fœdere repetũtur:publica fraus abſit:auctorem culpæ:& reũ criminis depoſcunt:quo lenius agunt:ſegnius incipiunt:eo cum cœperĩt:uereor:ne pſeuerantius ſæuiant.Aegades inſulas:erycẽq; ante oculos proponite:quæ terra mariq; ꝑ quattuor & uiginti annos paſſi ſitis: nec puer hic dux erat:ſed pater ipſe Amilcar Mars alter:ut iſti uolunt:Sed Tarento tum in Italia non abſtinueramus ex fœdere:ſicut nunc ſagunto non abſtinemus.Vicerunt ergo dii hominesque:& id de quo uerbis ambigebatur:uter populus fœdus rupiſſet euẽtus belli uelut æquus iudex:unde ius ſtabat:ei uictoriam dedit.Carthagini nũc Annibal uineas turreſq; admouit.Carthaginis mœnia quatit ariete.Saguntí ruinæ: falſus utinã uates ſim noſtris capitibus incident.Suſceptumq; cum ſagũtinis bellum habendum cum romanis eſt.Dedemus ergo Annibalem:dicet aliquis:ſcio meam leuem eſſe in eo auctoritatem propter paternas inimicitias.Sed & Amilcarem eo periſſe lætatus ſum:quod ſi ille uiueret:bellum iam cum romanis haberemus:& hunc iuuenem tanquam furiam facemq; huius belli odi ac deteſtor:nec dedendum ſolum ad piaculum rupti foederis:ſed ſi nemo depoſcat deuehendum ĩ ultimas maris terrarumq; oras:ablegandumq; eo:unde nec ad nos nomen famaq; eius accedere:nec ſollicitare quietæ ciuitatis ſtatum poſſit.Ego autem ita cenſeo legatos extemplo Romam mittendos. qui ſenatui ſatiſfaciant:alios qui Annibali nuncient:ut exercitum a ſagunto abducat:Ipſumq; Annibalem ex fœdere romanis dedant.Tertiam legationem ad res ſaguntinas reddendas decerno.Cum Hanno peroraſſet:nemini omnium certare oratione cum eo neceſſe fuit:adeo prope omnis ſenatus Annibalis erat:infeſtiuſq; locutum arguebãt Hannonem:quam flaccum Valerium legatum romanum.Reſponſum inde romanis legatis eſt:Bellum ortum a ſaguntinis nõ ab Annibale eſſe:populum romanũ iniuſte facere:ſi ſaguntinos uetuſtiſſimæ Carthaginẽſium ſocietati ꝑponat.Dum romani tẽpus terũt legationibus mittendis:Annibal qa feſſum militem præliis operibuſq; habebat:paucoꝝ iis dieꝝ quietem dedit:ſtationibus ad cuſtodiã uinearum:aliorũq; operum diſpoſitis interim animos eorum nunc ira ĩ hoſtes ſtimulando:nunc ſpe præmiorum accendit:ut uero pro concione prædã captæ urbis edixit militum fore.Adeo accenſi oẽs ſunt:ut ſi extemplo ſignum datum eſſet:nulla ui reſiſti uideretur poſſe. Saguntini ut a præliis quietẽ habuerant:nec laceſcentes:nec laceſſiti ꝑ aliquot dies: ita non nocte non die unquam ceſſauerant ab opere:ut nouum murũ ab ea parte:qua patefactũ oppidũ ruinis erat:refi cerent.Inde oppugnatio eos aliquãto atrocior:quam ante adorta eſt.Nec qua primum:aut potiſſimũ parte ferrent opem:cum omnia uariis clamoribus ſtreperent:ſatis ſcire poterãt.Ipſe Annibal: qua turris mobilis oĩa mnimenta urbis ſuperãs altitudine agebatur:hortator aderat:quæ cũ admota catapultis baliſtiſq; ꝑ oĩa tabulata diſpoſitis:muros cuſtodibus nudaſſet.Tum Annibal occaſionẽ ratus: quin gentos ferme afros cum dolabris ad ſubruendum ab imo muꝝ mittit.Nec erat difficile opus:quod cementa non calce durata erãt:ſed interlita luto ſtructuræ antiquæ genere.Itaq;:anteqũ cæderet ruebat perq; patentia ruinis agmina armatoꝝ in urbẽ uadebant.Locum quoq; editũ capiũt.Collatiſq; eo catapultis baliſtiſq;:ut caſtellum in ipſa urbe:uelut arcem ĩminentẽ haberẽt:muro circundãt.Et ſaguntí

Falarica qd ſit

Eguſã ĩſulam polybiꝰ uocat

Sagũti. partem pœnus occupat

ni murū interiorem a nōdum capta urbis parte ducunt. Vtrinq; ſumma ui: & muniunt: & pugnāt. Sed interiora tuendo: minorē in dies urbē ſaguntini faciunt. Simul creſcit inopia oīum longa abſidione: & minuitur expectatio externæ opis: Cum tam procul romani unica ſpes: circa oía hoſtium eſſent: pauliſper tamen affectos aíos recreauit repentina profectio Annibalis in oretanos carpentanoſq; qui duo populi delectus acerbitate conſternati retentis cōquiſitoribus metū defectionis cum præbuiſſent: oppreſſi celeritate Annibalis: omiſerunt mota arma. Nec Sagunti oppugnatio ſegnior erat. Maharbale Himilconis filio: quem præfecerat Annibal: ita impigre rem agente: ut ducē abeſſe: nec ciues: nec hoſtes ſentirent. Is & prælia aliquot ſecunda fecit: & tribus arietibus aliquantulum muri diſcuſſit ſtrataq; oía recentibus ruinis aduenienti Annibali oſtendit. Itaq; ad ipſam arcem, extemplo ductus exercitus:

Tēptatæ paciſcōditiones

atroxq; prælium cum multoq; utrinq; cæde initum: & pars arcis capta eſt. Tēptata deíde per duos exi gua pacis ſpes Alconem ſaguntinum: & Alorcum Hiſpanum: Alcon inconſciis ſagūtinis precibus aliquid moturum ratus cum ad Annibalē noctu tranſiſſet: poſteaq; nihil lachrymæ mouebant conditionesq; triſtes: ut ab irato uictore ferebātur: trāſfuga ex oratore factus apud hoſtem māſit moritureq; affirmans: qui ſub cōditionibus his de pace ageret. Poſtulabatur aūt redderent res Turdetanis. traditoq; oī auro atq; argento: egreſſi urbe cum ſingulis ueſtimentis ibi habitarent: ubi Pœnus iuſſiſſet. Has pacis leges abnuente Alcone accepturos ſaguntinos. Alorcus uinci animos ubi alia uincantur affirmans: ſe pacis eius interpretem fore pollicetur. Erat autem tum miles Annibalis: cæterum publicæ ſaguntinis amicus: atq; hoſpes. Tradito pallam telo cuſtodibus hoſtium trāſgreſſus munimenta ad prætorem ſaguntinum: & ipſe ita iubebat: eſt deductus. Quo cum extemplo cōcurſus hominum omnis generis eſſet fectus: ſummota cætera multitudīe ſenatus Alorco datus eſt. Cuius talis oratio fuit Si ciuis ipſe Alcon: ſicuti ad pacem petēdam ad Annibalem uenit: ita pacis cōditiones ab Annibale ad uos retuliſſet:

Alorci uerba ad ſagūtinos

ſuperuacaneum hoc mihi fuiſſet iter: quo nec Orator Annibalis: nec tranſfuga ad uos ueniſſem. Cum uero ille aut ueſtra: aut ſua culpa māſerit apud hoſtem: ſi metū ſimulauit ſua: ueſtra ſi periculum eſt ad uos uerum referentibus: ego ne ignoraretis eſſe aliquas & ſalutis & pacis uobis conditiōes pro uetuſto hoſpitio: quod mihi uobiſcū eſt: ad uos ueni. Veſtra autē cauſa me nec ullius alterius loq; quæ loquor apud uos: uel ea fides ſit: quod neq; dū ueſtris uiribus reſtitiſtis: neq; dum auxilia a romanis ſperaſtis: pacis unq; apud uos: mētionem feci. Poſteaq; nec a romanis uobis ulla ſpes eſt: nec ueſtra iam aut arma uos: aut moenia ſatis defendūt: pacem afferro ad uos magis neceſſariam: quam æquā: cuius ita aliqua ſpes eſt: ſi eam quēadmodum uictor fert Annibal ſi uos ut uicti audiatis. Si non id: qđ amittit: in dāno cum omnia uictoriis ſint: ſed quicquid relíquitur: pro munere habituri eſtis. urbem uobis: quā ex magna iam parte dirutam captā fere totam habet: adimit: agros relinquit locū aſſignaturus: in quo nouū oppidum ædificetis. Aurum argentūq; omne publicū & priuatū ad ſe iubet deferri: cōiugum ueſtraq; corpora: ac liberoq; ueſtrorum ſeruat inuiolata: ſi inermes cum binis ueſtimētis a ſagunto uelitis exire Hæc uictor hoſtis imperat. Hæc quāq; ſint grauia atq; acerba: fortūa ueſtra uobis ſuadet. Equidē haud deſpero: cum oīum poteſtas ei a uobis facta ſit: aliqd ex his rebus remiſſurum. Sed hæc patiēda cenſeo potius: quam trucidari corpora ueſtra: rapi trahiq; ante ora ueſtra coniuges ac liberos belli iure ſinatis.

Ad hæc audienda cum circūfuſa paulatim multitudine permixtum ſenatui eſſet populi conſilium: repente primores: ſeceſſione facta: priusquā reſponſum daretur: argentum: aurumq; omne ex publico priuatoq; in forum collatum: in ignem ad id raptim factum coniicientes: eodem plærique ſemetipſos pcipitauerunt. Cum ex eo pauor ac trepidatio totam urbem peruaſiſſet. Alius inſuper tumultus exarce auditur. Turris diu quaſſata prociderat: perq; ruinam eius cohors pœnorum impetu facto: cum ſignū imperatori dediſſet: nudatam ſtationibus: cuſtodiiſq; ſolitis hoſtium eſſe urbem non cunctandum in tali occaſione ratus Annibal: totis uiribus aggreſſus: urbem momento cepit: ſigno dato: ut omnes puberes interficerentur: quod imperium crudele cæterum prope neceſſarium cognitum in ipſo euētu ē. Cui enim parci potuit ex iis: qui aut incluſi cum coniugibus ac liberis domos ſuper ſeipſos concremauerunt? aut armati nullum ante finem pugnæ quam morientes fecerunt? Captum oppidum cum ingenti p̄da quāq; plæraq; a dominis de induſtria corrupta erant: & in cædibus uix ullum diſcrimen ætatis ira fecerat: & captiui militum præda fuerant: tamen ex præcio rerum uenditarum aliquantum pecuniæ redactum eſſe conſtat: & multam prætioſam ſuppellectilem: ueſtemque miſſam Carthaginem.

Atť Sagūtinorū dſperatiōē

Sagūtinorum cædes

Octauo menſe: quam cœptum oppugnari: captum ſaguntum quidam ſcripſere: ide Carthaginem nouam in hyberna Annibalem conceſſiſſe: Quinto deinde menſe: quā a Carthagine profectus ſit: in italiam peruenisſe: quæ ſi ita ſunt: fieri non potuit: ut. P. Cornelius. T. Sempronius cōſules fuerīt: ad quos in principio oppugnationis legati ſaguntini miſſi ſunt: & qui in ſuo magiſtratu cum Annibale alter ad Ticinum amnem ambo aliquanto poſt ad Trebiam pugnauerint: aut oía breuiora aliquāto fuere: aut Saguntum principio anni: quo. P. Cornelius. T. Sempronius conſules fuerunt: non ceptum oppugnari ſed captum eſt: nam exceſſiſſe pugna ad Trebiam. T. Sempronius in annum. M. Seruilii &. C. Flaminii non poteſt: quia Flaminius Arimini conſulatum iniit creatus ab. T. Sempronio cōſule: qui poſt pugnā ad Trebiam: ad creandos conſules Romam cum ueniſſet: comitiis perfectis ad exercitum in Hyberna rediit Sub idem fere tempus & legati: qui redierant a Carthagine Romam rettulerunt omnia hoſtilia eſſe: & Sagunti excidium nunciatum eſt: tantuſq; mœror miſericordiaq; peremptorum ſociorum indigne: & pudor non lati auxilii: & ira in carthaginenſem: metuſq; de ſumma rerum cœpit: uelut ſi iam ad portas hoſtis eſſet: ut tot uno tempore motibus animi turbati trepidarent magis: quam cōſuleret.

Naq; neq; hostē acriorē:bellicosiorēq; secū congressum:nec rem romanā tam desidem unq̄ fuisse atq; imbellē,Sardos:corsosq;:& histros:atq; illyricos lacessisse magis:q̄ exercuisse romana arma:& cum gallis tumultuatum magis:q̄ belligeratū:pœnū hostem ueteranū trium & uiginti annoꝝ militia durissima īter hispanas gētes semper uictorē primū Amilcare:deīde Asdrubale:nūc Annibale duce acerrimo assuetū:recētem ab excidio opulentissimæ urbis Iberum trāsire: trahere secū tot excitos hispanoꝝ populos:cōciturum auidas semper armoꝝ gallicas gētes cum orbe terraꝝ bellū gerēdum in Italia:ac ꝑ mœnibus romanis esse.Nominatæ iam antea cōsulibus prouinciæ erāt.Tum sortiri iussi.Cornelio Hispania Sempronio Africa cum Sicilia euenit,Sex in eum annū decretæ legiones:& socioꝝ:quātum ipsis uideretur:& classis quantum parari posset quattuor & uiginti peditum romanoꝝ millia sunt scripta: & octingenti equites socioꝝ.xliiii.peditum:&.iiii. equitum:naues.ccxx.quinqueremes:celoces uigīti deductæ.Latum inde ad populum uellent:iuberent populo carthaginensi bellum indici:eiusque belli causa supplicatio per urbem habita:atq; adorati dii:ut bene:ac fœliciter eueniret:quod bellum populus romanus iussisset:inter consules ita copiæ diuisæ.Sempronio datæ legiones duæ:ea quaterna millia erant peditū.& trecenti equites:& socioꝝ sexdecim millia peditū:equites mille octingēti naues longæ.clx.celoces duodecim cū his terrestribus maritimisq; copiis.L.Sempronius missus in Siciliā: ita in Africā transmissurus:si at arcendum Italia pœnū consul alter satis esset:Cornelio minus copiaꝝ datū quia.T.Mālius prætor:& ipse cum haud inualido præsidio in Galliā mittebat:nauium maxime Cornelio numerus diminutus.lxv.quinqueremes datæ:neq;.n.mari uentuꝝ: aut ea parte belli dimicatum hostē putabant:& duæ romanæ legiones cū suo iusto equitatu:& quattuordecim millibus sociorum peditū:equitibus sexcētis:duas legiones romanas:quattuordecim : millia & quadringentos quinquaginta sociorum peditū:mille equites socios.dc.romanas Gallia prouincia eodē uersa in punicū bellū habuit his ita comparatis:ut oīa iusta ante bellum fierēt:legatos maiores natu.Qu.Fabium.M.Liuiū. L.Aemylium.C.Licinium.Qu.Bebiū in Africā mittunt ad percunctandos carthaginēses : publicone cōsilio Annibal Sagūtū oppugnasset:& si id:quod facturi uidebant:faterētur:ac defenderent:publico cōsillo factū:ut indicerēt populo carthaginēsi bellū.Romani posteaq̄ Carthaginē uenerūt : cū senatus datus esset:&.Qu.Fabius nihil ultra quā unum:qd̄ mandatū erat:percūctatus eēt,Tū ex Carthaginēsibus unus princeps uestra romani:inquit:& prior legatio fuit:cū Annibalē tanq̄ suo consilio Saguntū oppugnantē daposcebatis.Cæteꝝ hæc lagatio uerbis adhuc lenior:re asperior : tunc.n.Annibal & insimulabat:& deposcebat:nunc a uobis & confessio culpæ exprimit:& ut a confessis res extēplo repetūtur:ego aūt nō publico priuatoue cōsilio Saguntū oppidū oppugnatū:fit:quærendū censeā.Sed utrum iure an iniuria:nostra.n.hæc quæstio atq; aiaduersio in ciuē nostrum est:nostro an suo fecerit arbitrio: uobiscum una disceptatio est:licuerintne ꝑ fœdus fieri.Itaq; quoniā discerni placet:qd publico cōsilio: qd̄ sua sponte impatores faciāt:nobis uobiscū fœdus est a Luctatio consule ictū:in quo cauet utrorūq; sociis:nihil de saguntinis:nec dum enim erant socii uestri:cautum est:at enim fœdere:quod cū Asdrubale ictum est:sagūtini excipiunt:aduersus qd̄ nihil ego dicturus sum nisi qd̄ a uobis didici:uos enim quod.C.Luctatius cōsul primo nobiscum foedus icit:qa neq; auctoritate patrū:nec populi iussu ictum erat:negastis uos eo teneri:itaq; aliud de itegro foedus publico cōsilio ictum est:si uos nō tenēt uestra foedera:nisi ex auctoritate aut iussu uestro icta:nec nos qdē Asdrubalis foedus:qd̄ nobis insciis icit obligare potuit.Proinde omitte Sagūti atq; Iberi mētionem facere:& qd̄ diu parturit aīus uester aliquādo pariat.Tum romanus sinu ex toga facto:hic inqt uobis bellum & pacem portamus.Vtrū placet sumite.Sub hanc uocem:haud minus ferociter:daret utrum uellet succlamātū est.Et cumis sinu iterum effuso bellum dare dixisset:accipere se oēs respōderunt:& qbus acciperent aīs iisdem se gesturos. Hæc directa ꝑcunctatio:ac denūciatio belli magis ex dignitate Po.Ro.uisa est:quā de foedeꝝ iure uerbis disceptare cum ante tum maxime Sagunto excisa.Nam si uerboꝝ disceptationis res esset:quod foedus Asdrubalis cum Luctatii priore foedere ꝑmutatum est:cōparandum non erat:cū in Luctatii foedere diserte additum esset:ita id ratum fore:si populus cēsuisset:in Asdrubalis foedere:nec exceptū tale qcq̄ fuerit:& tot annoꝝ silentio ita uiuo eo cōprobatum sit foedus:ut ne mortuo qdem auctore quicq̄ mutaret.Quāq̄:& si priore foedere staret:satis cautū erat saguntinis sociis utrorūq; exceptis.Nam neq; additum erat iis:q tunc essent:nec ne qui postea assumerent:& cum assumere nouos liceret socios: quis æquum cēseret:aut ob nulla quēq̄ merita in amicitiā recipi aut receptos in fidem nō defendi:tantū ne Carthaginensium socii aut sollicitarentur ad defectionem:aut sua sponte desciscentes reciperentur.

Legati romani a carthagine:sicut his Romæ iperatū erat.in Hispaniā ut adirent ciuitates:ut in societatem pellicerent:aut auerterent a pœnis:traicerunt:ad Barguſios primū ꝑuenere:a qbus benigne excepti:qa tædebat:imperii punici:multos trans Iberum populos ad cupidinem nouæ fortūæ erexerūt ad Voltianos īde ē uētum:quoꝝ celebre ꝑ Hispaniā respōsum:cæteros populos a societate romana auertit.Ita enim maximis natu ex iis in cōsilio respōdit.Quæ uerecūdia est:uos romani postulare:ut uestrā tarthaginēsium ꝓponamus amicitiæ:cum q id fecerūt saguntinos crudelius quā pœnus hostis ꝑdidit uos socii ꝑdideritis:ubi quæratis socios censeo:ubi sagūtina clades ignota est:hispanis populus sicut lugubre ita īsigne documētum sagūti ruine erūt:ne qs fidei romānæ aut societati cōfidat:īde extēplo abire finibus Volciāoꝝ iussi a nullo deīde cōcilio Hispaniq; benigniora uerba tulere.Itaq; nequicq̄ peragrata Hispania in galliam trāseunt:in his noua terribilisq; species uisa est:quod armati (ita mos gētis erat) in cōcilium uenerunt:cum uerbis extollentes uirtutem gloriamq; populi romani ac magnitudinem

Copiæ ad bellū decretæ

C.Luctatius

Voltianoꝝ respōsum

imperii petiſſent:ne pœno bellum Italiæ inferenti per agros:urbeſq; ſuas tranſitum darent. Tantus cū fremitu riſus dicitur ortus:ut uix a magiſtratibus maioribuſq; natu iuuentus ſedaretur:adeo ſtolida impudenſq; poſtulatio uiſa eſt cenſere ne ī italiā tranſmittant galli bellū:ipſos id auertere in ſe: agroſq; ſuos pro alienis populandos obiicere. Sedato tandem fermitu reſponſum legatis eſt:neque romanorum in ſe merirum eſſe:neq; carthaginēſium iniuriam:ob quæ aut pro romanis: aut aduerſus pœnos ſumāt arma. Contra audire ſeſe gentis ſuæ hoſtes agris finibuſq; Italiæ pelli ac populo romano ſtipendiumq; facere:& cætera indigna pati. Eadem ferme in cæteris Calliæ conciliis dicta auditaq;:nec hoſpitale quicquā:pacatumue ſatis prius auditum:q̄ Maſſiliam uenerunt:ibi oia a ſociis inquiſita cū cura ac fide coginta. præoccupatos iam ab Annibale gallog; animos eſſe:ſed ne illi quidem ipſi ſatis mitem gentem fore adeo ferocia:atq; indomita ingenia eſſe:ni ſubinde auro: cuius auidiſſima gens eſt: principum animi concilientur. Ita peragratis Hiſpaniæ & Galliæ populis legati romam redeunt:haud ita multo poſteaquā conſules in prouincias profecti erant: ciuitatē omnem in expactationē belli erectam inuerunt:ſatis conſtante fama:iam Iberum pœnos tranſiſſe. Annibal Sagunto capto. Carthaginem nouam in hiberna conceſſerat:ibiq; auditis:quæ Romæ quæq; Carthagine acta:decretaq; forent:ſe non ducem ſolum:ſed cauſam eſſe belli:partitis diuæditis reliquiis prædæ:nihil differendum ratus:Hiſpani generis milites conuocat. Credo ego uos:inquit: ſocii: & ipſos cernere:pacatis omnibus Hiſpaniæ populis:aut finiendam uobis militiam:exercituſq; dimittendos eſſe:aut in alias rerras tranſferendum bellum:ita.n.hæ gentes non pacis ſolum:ſed etiam uictoriæ bonis florebunt:ſi ex aliis gentibus prædam & gloriam quæremus itaq; cum longinqua a domo inſtet militia:incertumq; ſit quando domos noſtras:&quæcunq; ibi ſunt cara:uiſuri ſitis:ſiquis ueſtrum ſuos uiſere uult:cōmeatum do:primo uere:edico:adſitis:ut diis bene iuuantibus bellum ingentis gloriæ:prædæq; futurum incipiamus. Omnibus fere uiſendi domos oblata ultro poteſtas grata erat: & iam deſiderantibus ſuos: & longius in futurū prouidētibus deſiderium:per totum tps hyemis equies:inter labores aut iam exhauſtos: aut mox exhauriendos renouabit corpora aīoſq; ad oia de integro patienda:uere primo ad edictum conuenere. Annibal:cum recentuiſſet oium auxilia gentiū. Gadis profectus Herculi uota exoluit:nouiſq; ſe obligat uotis:ſi cæreta proſpera eueniſſent:inde partiens curas:ſimul inferendi atq; arcendi belli: nedum ipſe terreſtri per Hiſpaniā Galliaſq; itinere Italiam peteret:nuda apertaq; romanis Africa:ab Sicilia eſſet:ualido præſio eam firmare ſtatuit:pro eo ſupplementum ipſe ex Africa maxime iaculatorum leuium armis petiit:ut afri ī Hiſpania:hiſpani ī Africa:melior procul a domo futurus uterq; miles:uelut mutuis:pignoribus obligati:ſtipendia facerent. Tredecim millia octingentos quinquaginta pedites certatos miſit in Africam:& funditores baleares octingentos ſeptuaginta:equites mixtos ex multis gentibus mille:& has copias partim Carthagini præſidio eſſe:partim diſtribui per Africam iubet: ſimul cōquiſitoribus in ciuitates miſſis quattuor millia deſcripta delectæ iuuentntis:præſidium eoſdem & obſides Carthaginem duci iubet:neq; Hiſpaniam negligendam ratus:atq; ideo haud minus: quod haud ignarus erat:circuitam a romanis eam legatis ad ſollicitādos prīcipum aīos. Aſdrubali fratri uiro impigro eam prouinciam deſtinat:firmatq; eum africis maxime præſidiis peditum afrog;.xi. millibus octingētis quinquaginta liguribus:trecentis balearibus:ad hæc peditum auxilia additi equites libii phœnices mixtum punicū afris genus trecēti & numidæ mauriq; accole Oceani ad mille octigenti:& parua uergetum manus:ex Hiſpania ducēti equites:& ne quod terreſtris deeſſet auxilii genus elephāti.xiiii. claſſis p̄terea parata ad tuendā maritimā oram:quia qua parte belli uicerāt: ea tum quoq; rem geſturos romanos credi poterat:qnquaginta qnqueremes:q̄driremes due triremes qnq; ſed aptæ inſtructæq; remigio:triginta & duæ qnqueremes erant:& triremes qnq; a Gadibus Carthaginem ad hiberna exercitus rediit:atq; inde profectus præter omiſſam urbem ad Iberum maritimam oram ducit. Ibi fama eſt:in quiete uiſum ab eo iuuenem diuina ſpecie:qui ſe a Ioue diceret ducem ī Italiam Annibali miſſum:proinde ſequeretur neq; uſquā a ſe deflecteret oculos:pauidum primo nuſquā circūſpicientem aut reſpicientē ſe ſecutū deinde cura humani ingenii:cū quidnam id eſſet: quod reſpicere uetuſtus eſſet:agitaret aīo:temperare oculis nequiuiſſe. Tum uidiſſe poſt ſe ſerpētem mira magnitudine cū ingenti arborum:ac uirgultorum ſtrage ferri:ac poſt īſequi cum fragore cæli nimbum:tum quæ moles ea:quidue eſſet quærentem:audiuiſſe uaſtitatem Italiæ eſſe:pergeret porro ire:nec ultra inquireret: ſineretq; fata in occulto eſſe. Hoc uiſu lætus tripartito Iberum copias traiecit: præmiſſis qui gallorum animos:qua traducendus exercitus erat:donis conciliarent:alpiumq; tranſitus ſpecularentur. Nonaginta mille peditum duodecim millia equitum Iberum traduxit:Ilergetes inde: Barguntoſq;: & Auſetanos:& Aquitaniam:quæ ſubiecta eſt Pyreneis montibus ſubegit:oræq; huic omni præfecit Hannonē ut fauces:quæ Hiſpanias gallis iungunt ī poteſtate eſſent decem millia peditum Hannoni ad præſidiū obtinēdæ regionis data:& mille equites. Poſteaquam per pyreneum ſaltum traduci exercitus cœptus eſt:rumorq; per barbaros manauit:certior de bello romano tria millia inde carpetanorum peditum iter auerterunt. Conſtabat non tam bello motos:quā longinquitate uiæ inſuperabiliq; alpium tranſitu. Annibal:quia reuocare:aut ui retinere eos anceps erat:ne cæterog;:etiam feroces animi irritarētur: ſupra ſeptem millia hominū domos remiſit. Quos & ipſi grauari militia ſenſerat. Carpetanos quoq; a ſe dimiſſos aſſimulans:īde ne mora atque otium animos ſollicitaret cum reliquis copiis Pyreneum tranſgreditur:& ad oppidum Illiberum caſtra locat. Galli quāquam Italiæ bellum inferri audiebāt tamen quia ui ſubactos tranſpyreneos hiſpanos fama erat:præſidiaq; ualida īpoſita:metu ſeruitutis ad

Galli auidiſſima gēs auri

Cetra ſcuti genus

Quātis copiis Annibal ibe rū traiecerit

arma cõsternati Ruscinonẽ aliquot populi cõueniũt: quod ubi Annibali nũciatũ est: morã magis quã bellum metuẽs oratores ad regulos eorũ misit: colloqui semetipsum uelle cũ iis: & uel illi ꝓpius Illiberum accederẽt: uel se Ruscinonẽ ꝓcessurũ: ut ex ꝓpinquo cõgressus facilior eẽt: nam & accepturũ eos i castra sua se lætum: nec cũctanter seipsum ad eos uenturũ: hospitem. n. se Galliæ nõ hostem aduenisse: nec stricturũ ante gladium: si ꝑ gallos liceat: quã in Italiam uenissẽt: & ꝑ nũcios qdem hæc. Vt uero reguli gallorũ castris ad Illiberũ extẽplo motis: haud grauate ad pœnũ uenerũt: capti donis cũ bona pace exercitum ꝑ fines suos: ꝓter Ruscinonẽ oppidũ trãsmiserunt in Italiã. Interim nihil ultra quã Iberum trãsisse Annibalẽ a massiliẽsium legatis Romã ꝓlatum erat: cũ ꝓinde ac si alpes iam trãsissẽt: Boii solli/ citatis Insubribus defecerũt: neq; tam ob ueteres ĩperii iras: quã qđ nup circa Padũ Placẽtiam: Cremonãq; colonias in agrũ galticũ deductas ægre patiebant. Itaq; armis repẽte arreptis: in eũ ipsum agrum ĩpetu facto tãtum terroris ac tumultus fecerũt: ut nõ agrestis mõ multitudo: sed ipi triũuiri romani: q ad agrum uenerãt assignãdum: diffisi Placẽtiæ mœnibus: Mutinã cõfugerit. C. Luctatius. A. Seruilius: M. Annius. Luctatii nomẽ haud dubiũ est ꝓ. A. Seruilio: &. M. Annio. Q. Acciliũ: &. C. Herẽnium habent qdã annales: alii. P. Corneliũ Asinam: &. C. Papyriũ Nasonẽ. Id quoq; dubiũ est: legati ad expostulandum missi ad boios uiolati sint ĩcertũ: an in triũuiros agrũ metãtes ĩpetus sit factus. Mutinæ cũ obsiderent: & gens ad oppugnãdasq; urbium artes rudis pigerrima eadẽ ad militaria opa: segnis ĩactis assideret muris: simulari cœptũ de pace agi: euocatiq; ab gallorũ prĩcipibus legati ad colloqum non contra ius mõ gentiũ: sed uiolata ẽt: q̃ data ĩ id tps fide erat cõprehẽdunt: negãtibus gallis nisi obsides sibi redderent: eos se dimissuros: Cum hæc de legatis nũciata eẽnt: & Mutina ꝑsidiũq; in ꝓculo eẽt. L. Mãlius imperator ira accensus effusum agmen ad Mutinam ducit: siluæ tunc circa uiam erant plerisq; ĩcultis. Ibi inexplorato ꝓfectus: in insidias ꝓcipitatus multa cum cæde suorũ ægre in apertos campos emersit. Ibi castra cõmunita: & qa gallis ad tẽtanda ea defuit spes: refecti sunt militum animi: q̃q̃ accisas res satis constabat. Iter deinde deintegro cœptum: nec dum ꝓ patẽtia loca ducebat agmen: cum apparuit hostis ubi rursus siluæ ĩtratæ: tum postremos adorti cum magna trepidatione: ac pauore oĩum octingentos milites occiderunt. Sex signa ademere: finis & gallis territandi & pauẽdi romanis fuit: ut ex saltu inuio atq; ĩpedito euasere. Inde apertis locis facile tutantes agmẽ romani Cannetum uicum ꝓpinquum Padо contendere. Ibi se munimento ad tempus: commeatibusq; fluminis & Brixianorũ gallorũ auxilio aduersus crescentem indies multitudinem hostium tutabãtur. Qui tumultus repens posteaq; est Romam perlatus: & punicum insup gallico bello auctum patres percepere. C. Attilium prætorem cum una legione romana & quinq; millibus sociorum delectu nouo a cõsule cõscriptis: auxiliũ ferre Mãlio iubẽt. Qui sine ullo certamĩe (absẽsserãt. n. hostes) Cãnetũ ꝓuenit: &. P. Cornelius i locũ eius: q̃ missa cũ ꝓtore fuerat: transcripta legione noua profectus ab urbe. lx. longis nauibus ꝓter oram ethruriæ. Ligurumq; & ide Saliciũ mox peruenit Massiliam: & ad proximum ostium Rhodani (Pluribus. n. diuisus amnis in mare decurrit) castra locat: uix dum satis credens Annibalẽ superasse Pyraneos montis. Quẽ ut de Rhodani quoq; transitu agitare aĩaduertit: incertus quonam ei loco occureret: nec dum satis refectis ab iactatione maritima millitibus: trecentos interim delectos equites: ducibus massilienſibus: & auxiliatibus gallis ad exploranda oĩa: uisendosq; ex tuto hostes. ꝑmittit. Annibal cæteris metu pacatis aut pretio: iam in uulgarũ peruenerat agrum gentis ualidæ. Colunt aũt circa utrãq; ripam Rhodani & diffisi citeriore agro arceri pœnum posse: ut flumen pro munimento haberent oĩbus ferme suis trans Rhodanum traiectis ulteriorem ripam annis obtinebant. Cæteros accolas fluminis Annibal: & eos ipsos: qui ipsas sedes tenuerant: simul plicit donis ad naues undiq; contrahendas fabricandasq;. Simul & ipsi traiici exercitum leuariq; quam primũ regionẽ suam tanta hoium urgente turba cupiebãt. Itaq; ingẽs coacta uis nauiũ est lintriũq; temere ad uicinalem usum paratarum. Nouasq; alias primum galli inchoantes cauabant ex singulis arboribus: deinde & ipsi milites simul copia materiæ simul facilitate operis inducti: alueos informes: nihil dũmodo innare aquæ & capere onera possent: curãtes raptim faciebant quibus se suaq; trãsueherent. Iamq; oĩbus satis paratis ad traiiciendũ: timebatur ex aduerso hostis oẽm ripã eqtes uiriq; obtinẽtes quos: ut auerteret. Hãnonẽ Bomilcaris filiũ uigilia prima noctis cũ parte copiarum: maxime hispanis: auerso flumĩe ire iter unius diei iubet: & ubi primo possit: quam occultissime traiecto amni circũducere agmẽ: ut cum facto opus sit: adoriat a tergo hostem: ad id dati duces galli educunt inde millia quinq; &. xx. ferme supra paruæ insulæ circũfusum amnẽ latiorem ubi diuidebatur: eoq; minus alto alueo transitũ ostẽdere: ibi raptim cæsa materia: ratesq; fabricatæ: ĩ quibus equi uiriq; & alia onera traiiecerent: hispani sine ulla mole in utres uestimentis coniectis ipsi cæteris superpositis incubantes flumen transnatauere: & alius exercitus: ratibus iunctis: transuectus castris ꝓpe flumẽ positis: nocturno itinere: atq; operis labore sessus quiete unius diei: reficitur: intento duce ad consilium opportune exequendũ. Postero die ꝓfecti: ex loco prodito fumo significante transisse: & haud ꝓcul abesse: quod ubi accepti. Annibal: ne tpi deesset: dat signum ad traiiciendũ: iã paratas aptasq; habebat pedes lintres eques fere pꝑ equos nantes nauiũ agmen ad excipiendũ aduersi impetum fluminis: parte supiore transmittens: trãquilitatẽ infra traiiecentibus lintribus præbebat: equorũ pars magna nãtes loris a puppibus trahebant: ꝓter eos: quos instructos frænatosq;: ut extemplo egresso in ripã equiti usui essent: ĩposuerunt in naues. Galli occursant in ripam cũ uariis ululatibus cantuq; moris sui: quatientes scuta super capita uibrantesq; dextris tela: quãq; & ex aduerso terrebat tanta uis nauium: cũ ingenti sono fluminis & clamore uario nautarũ militũ & qui nitebant ꝓrumpere impetũ fluminis &

Boii a romãis deficiũt

Bis Mãlius ĩ isi dias ꝓcipitat

Vulga/ res circa Rhodanum

Attur Annibalis con/ silium

qui ex altera ripa traiiciẽtes ſuos hortabant. Iam ſatis pauẽtes aduerſo tumultu terribilio a tergo ador tus clamor caſtris ab Hánone captis:mox & ipſe aderat ancepſq; terror circũſtabat: & e nauibus tanta uis armatorũ in terram euadés:& a tergo iprouiſa p̃mebat acies. Galli poſteaq̃ uim facere conati ſunt: ultro pellabantur:qua parte reuiſum maxime iter perrumpunt:trepidiq; ĩ uicos paſſim ſuos diffugũt.

Gallorũ fuga

Annibal:cæteris copiis p otium traiectis:ſpernens iam gallicos tumultus caſtra locat. Elephantorũ & traiiciendorũ uaria cõſilia fuiſſe credo:certo uariata memoria eſt actæ rei. Quidã congregatis ad ripã elephãtis tradũt ferociſſimum ex iis irritatũ a rectore ſuo:cum refugiẽtem in aquã nãtem ſequeret tra xiſſe gregem ut quẽq; timẽtem altitudinem deſtituerat uado:impetu ipſo fluminis in alteram ripã ra/ piente. Cæterꝝ magis cõſtat ratibus traiectos:id:ut tutius cõſilium ante rem foret:ita acta re ad fidem pronius eſt:ratem unã.cc.longã pedes.l.latã a terra in amnẽ porrexerũt:quã ne ſecũda aqua deferretur:

Cõſiliũ traiiciẽ/ dorum Elephã torum

pluribus retinaculis ualidis parte ſupiore ripæ religatã pontis ĩmodũ:humo cõiecta cõſtrauerãt:ut bel luæ audacter uelut p ſolum ĩgrederent. Altera ratis æque lata lõga pedes.c.ad traiiciẽdum flumẽ apta huic copulata eſt:ut cum elephanti p ſtabilẽ ratem:tanq̃ uiam ꝓgrediẽtibus fœmininis acti:ubi in mi/ norem applicatã trãſgreſſi ſunt:ut extẽplo reſolutis:qbus leuiter annexa erat uinculis:ab actuariis: ali/ quot nauibus ad alteram ripam ptraitur. Ita primis expoſitis:alii deíde repetiti ac traiecti ſunt: nihil ſa ne trepidabãt:donec cõtinẽti uelut põte agerent:primis erat pauor:cum ſoluta a cæteris rate in altum raperent:ibi urgentes iter ſe cedentibus extremis ab aqua trepidationem aliquãtum edebãt:donec qe/ tem ipſe timor circũſpiciẽtibus aquam feciſſet. Excidere etiam ſæuientes qdam in flumen. Sed ponde re ipſo ſtabiles:deiectis rectoribus:quærendis pedetentim uadis:in terram euaſere. Dum elephãti traii ciuntur:interim Annibal numidas eqtes qngẽtos ad caſtra romana miſerat ſpeculatum:ubi & quãtæ copiæ eſſent:& qd pararent:huic alæ eqtum miſſi:ut ante dictum é:ab oſtio Rhodani trecẽti romano rum eqtes occurrunt:prælium atrocius:quã ꝓ numero pugnãtium editur:nam præter multa uulne/ ra cædes etiam prope par utrinq; fuit:fugaq; & pauor numidarum romãis iam admodum feſſis uicto riam dedit. Victores ad.clx.nec oẽs romani ſed pars gallorũ:uicti amplius ducẽtis ceciderunt. Hoc prĩ/ cipium ſimulq; omen belli:ut ſummæ rerũ proſperum euentum:ita haud ſane ĩcruentam ancipitiſq;

Attur omẽ fu turi ſuc ceſſus ĩ/ pugna

certaminis uictoriam romanis portendit. Re ita geſta ad utrũq; ducem ſui redierũt:nec Scipionis ſtare ſententia poterat:niſi ut ex conſiliis cœptiſq; hoſtis & ipſe conatus caperet:& Annibalẽ incertum utrũ ceptũ in Italiam ĩtenderet iter:an cum eo q primus ſe obtuliſſet romanus exercitus: manus cõſereret. Auertit a præſenti certamine boiorũ Legatio Reguliq; Matali aduentus q ſe duces itinerum:ſocios pe/ riculi fore affirmãtes:ĩtegro bello nuſquã ante libatis uiribus Italiam aggrediẽdam cenſent. Multitu/ do timebat qdem hoſtẽ nõdum obliterata memoria ſuperioris belli:ſed magis iter ĩmenſum: alpeſq; rem fama utique inexpertis horrendam metuebat. Itaque Annibal: poſteaquam ipſi ſententia ſtetit pergere ire:atque Italiam petere:aduocata concione uarie militum uerſat animos caſtigando: adhor tandoq;. Mirari ſe quiſnam pectora ſemper impauida repens terror inuaſerit:per tot annos uincentis eos ſtipendia facere:neq; ante Hiſpania exceſſiſſe:quam omnes gentes:& terræ: quas duo diuerſa ma/

Anniba lis hor/ tatio ad ſuos

ria amplectantur:carthaginemſium eſſent: indignatos deinde quod quicunq; Saguntum obſediſſent uelut obnoxam ſibi dedi:poſtularet populus romanus. Iberum traieciſſe ad delendum nomen roma/ norum:liberandũq; orbem terrarũ:tum nemini uiſum id longum:cũ ab occaſu ſolis ad exortus inten/ derent iter:nunc poſteaq̃ multo maiorẽ partem itineris emenſam cernant. Pyreneũ ſaltum inter fero/ ciſſimas gentes ſuperatũ. Rhodanũ tantum amnẽ:tot militibus gallorũ prohibẽtibus:domita ẽt ipſius fluminis ui:traiectũ in conſpectu alpes habeant:quarũ alterum latus Italiæ ſit:in ipſis portis hoſtiũ fati gatos ſubſiſtere. Quid aliud alpes eſſe credentes quã montium altitudines? fingerent altiores Pyreneis iugis:nullas profecto terras cælum contingere:nec inexuperabiles humano generi eſſe. Alpes quidem habitari:coli:gignere:atq; alere animantes:peruias paucis eſſe exercitibus:eos ipſos:quos cernant:lega/ tos non pennis ſublime elatos alpes tranſgreſſos:nec maiores quidem eorũ indigenas:ſed aduenas Ita/ liæ cultores has ipſas alpes ingentibus ſæpe agminibus cũ liberis: ac coniugibus migrantiũ modo tu/ to tranſmiſiſſe. Militi quidẽ armato nihil ſecum præter inſtrumenta belli portãti:qd inuiũ aut inexu/ perabile eſt? Saguntum ut caperetur:quid p octo menſes periculi: qd laboris exhauſtum eſt? Romã or bis terrarum caput petentibus:quicq̃ adeo aſperũ atq; arduum uideri:quod incœptũ moretur: cepiſſe quondã gallos ea:quæ adiri poſſe pœnus deſperet. Proinde aut cederent aĩo atq; uirtute genti: per eos dies tociens ab ſe uictæ:aut itineris finẽ ſperent campũ interiacentẽ Tyberi:ac mœnibus romanis. His exhortationibus incitatos corpora curare:atq; ad iter ſe parare iubet. Poſtero die profectus aduerſa ri/ pa Rhodani mediterranea Galliæ petit:non quia rectior ad alpes uia eẽt:ſed quantũ a mari receſſiſſet: minus obuiã fore romanũ credens:cum quo:priuſq; in Italiã uentum foret:non erat in aĩo manus con

Arar Rhoda nus

ſerere. Quartis caſtris ad inſulã peruenit:ubi Arar Rhodanuſq; amnis diuerſis ex alpibus decurrentes agri aliquantulum amplexi confluũt in unũ:mediis campis inſulæ nomen inditũ accolunt prope al/ lobroges gens iam inde nulla gallica gente opibus aut fama inferior. Tum diſcors erat. Regni certa/ mine ambigebant fratres:maior:& qui prius ĩperitarat Brancus noĩe minore a fratre & cœtu iunioꝝ qui iure minus ui plus poterat:pellebatur:huius ſeditiõis popportuna diſceptatio cum ad Annibalem deiecta eſſet:arbiter regni factus:quod erat ſenatus principũq; ſententia:futurũ imperium maiori reſti/ tuit:ob id meritũ commeatu:copiaq; rerum oĩum & ueſtis eſt adiutus:quod infames frigoribus alpes præparare cogebant. Sedatis certaminibus allobrogũ:cum iam alpes peteret:non recta regione iter in/

ſtituit:ſed ad leuam in tricaſtinos flexit:inde per extremam oram uocontiorum agri tetendit in trigorios haud uſquã ĩpedita uia:priuſquã ad Druentiã flumen peruenit.Is & ipſe alpinus amnis longe omnium Galliæ fluminum difficilimus trãſitu eſt.Nam cum aquæ uim uehat ingẽtem:nõ tamen nauiũ patiens eſt:qa nullis coercitus ribis:pluribus ſimul:neq; iiſdẽ alueis fluens:noua ſemper uada. nouoſq; gurgites faciens:& ob eadem pediti quoq; incerta uia ẽ.Ad hæc ſaxa globoſa uoluens:nihil ſtabile: nec tutum ĩgredienti præbet:& tũ forte imbribus auctus ingẽtem tranſgrediẽtibus tumultum fecit: cũ ſuper cætera trepidatione ipſi ſua:atq; incertis clamoribus turbarentur.P.Cornelius cõſul triduo fere:poſteaquã Annibal ab ripa Rhodani mouit:quadrato agmine ad caſtra hoſtium uenerat nullã dimicãdi moram facturus:Cæterum:ubi deſerta munimenta:nec facile ſe tãtum progreſſos aſſecutuq; uidet:ad mare:ad naues rediit tutius faciliuſq; ita deſcẽdenti ab alpibus Annibali occurſurus:ne tamẽ nuda auxiliis romanis Hiſpania eſſet:quã prouinciam ſortitus erat.Gn.Scipioné fratrem cũ maxima parte copiaq; aduerſus Aſdrubalem miſit:non ad tutandos tãtũmodo ueteres ſocios:conciliandoſq; nouos:ſed etiam ad pellẽdum Hiſpania Aſdrubalem:ipſe cũ admodũ exiguis copiis Placentiam repetit:eo qui circa Padũ erat exercitu Italiam defenſurus. Annibal ab Druentia campeſtri maxime itinere cum bona pace ad alpes incolentium ea loca gallorũ peruenit. Tũ q̃q̃ fama prius : qua quidem incerta in maius uero ferri ſolent:percepta res erat:tamen ex propinquo uiſa montiũ altitudo:niueſq; cælo prope ĩmixtæ:tecta informia ĩpoſita rupibus:pecora iumentaq; torrida frigore:homines intonſi & inculti:animalia in animaq; oĩa rigentia gelu:cætera uiſu:quã dictu fœdiora terroré renouare.Erigentibus in primos agmen cliuos apparuerunt ĩminentes tumulos inſidentes montani:Qui ſi ualles occultiores inſediſſent: coorti in pugnam repente ingẽtem fugã:ſtragemq; dediſſent:Annibal conſiſtere ſigna iubet:galliſq; ad uiſenda loca præmiſſis:poſteaq; cõperit tranſitũ ea nõ eſſe:caſtra inter cõfragoſa oĩa præruptaq;:quam extentiſſima poteſt ualle:locat:Tũ p eoſdem gallos haud ſane multũ lingua moribuſq; abhorrentes cũ ſe immiſcuiſſent colloquiis montanorum edoctus iterdiu tantũ obſideri ſaltũ:nocte in ſua quẽq; dilabi tecta:luce prima ſubiit tumulos:ut ex aperto:atq; ĩterdiu uiam per anguſtias facturus : die deĩde ſimulãdo aliud quam quod parabatur cõſumpto:cum eodem:quo conſtiterant loco: caſtra cõminuiſſent:ubi primũ digreſſos tumulis mõtanos:laxataſq; ſenſit cuſtodias:pluribus ignibus:quam pro numero manẽtium ĩ ſpeciem factis:ipedimẽtiſq; cũ equite relictis:& maxĩa parte peditũ:ipſe cũ expeditis accerrimo quoq; uiro:raptim anguſtias euadit:liſq; ipſis tumulis:quos hoſtes tenuerãt:cõſedit. Prima deinde luce caſtra mota & agmen reliquũ ĩcidere cœpit.Iam mõtani:ſigno dato ex caſtellis ad ſtationẽ ſolitam cõueniebant:cum repẽte cõſpiciunt alios arce occupata ſua ſup caput ĩminentis:alios uia trãſire hoſtes utraq; ſimul obiecta res oculis:animis ĩmobiles parumq; eos defixit.Deĩde:ut trepidationem in auguſtiis ſuoq; ipſo tumultu Annibalis miſceri agmẽ uidere:equis maxĩe cõſternatis q̃bus q̃q̃ adieciſſent ipſi terroris ſatis ad pniciem fore rati:puerſis rupibus:iuxta iuia:ac deuia aſſueti decurrunt:Tũ uero ſimul ab hoſtibus ſimul ab iniq̃tate locorũ pœni oppugnabãtur:pluſq; iter ipſos ſibi cuiq; tẽdenti ut periculo prius euaderet:quã cũ hoſtibus certaminis erat. Equi maxĩe ĩfeſtum agmen faciebãt:qui & clamoribus diſſonis:quos nemora etiã:repercuſſæq; ualles augebãt:territi trepidabant:& icti forte aut uulnerati adeo cõſternati ſunt ut ſtragem ĩgentẽ ſimul hominum ac ſarcinarum oĩs generis facerent: multoſq; turba:cũ precipites diruptæq; utriq; anguſtiæ eẽnt in ĩmenſum altitudinis deiecit: quoſdam & armatos:inde ruinæ maximæ modo iumẽta cũ oneribus deuoluebant.Quæ q̃q̃ fœda uiſu erãt:ſtetit parũper tamẽ Annibal:ac ſuos cõtinuit:ne tumultũ ac trepidationẽ augeret.Deĩde poſteaq̃ ĩterrum pi agmen uidit:p̃iculũq; eẽ:ne exutũ ĩpedimẽtis exercitũ neqcq̃ ĩcolumẽ traduxiſſet:decurrit ex ſupiore loco:& cum impetu ipſo fudiſſet hoſtem:ſuis tumultũ auxit.Sed iis tumultus momẽto tẽporis:poſteaq̃ liberata itinera fuga mõtanorũ erant:ſedatur:nec per ocium modo:ſed prope ſilẽtio mox oẽs traducti.Caſtellum inde:qd caput eius regionis erat:uicoſq; circũiectos capit:& captiuorũ pecoribus p triduum exercitũ aluit.Et quia nec mõtanis primo perculſis nec loco magnopere ĩpediebãtur:aliquantum eo triduo uiæ cõfecit.Peruentũ ĩde ad frequentẽ cultoribus alium:ut inter mõtana:populũ:ibi nõ bello aperto:ſed ſuis artibus:fraude:deĩde inſidiis:eſt prope circũuentus.Magno natu p̃rices caſtellorũ oratores ad pœnũ ueniunt:alienis malis utili exẽplo doctos memorãtes amicitiã malle:quã uim experiri:pœnorũ:itaq; obedienter imperata facturos:cõmeatũ itineriſq; duces & ad fidem promiſſorũ obſides acciperet. Annibal nec temere credendo:nec aſpernando:ne repudiati aperte hoſtes fierent:benigne cum reſpondiſſet:obſidibus:quos dabãt acceptis:cõmeatu:quẽ in uia ipſi detulerant uſus nequaquam ut inter pacatos incompoſito agmine duces eorum ſequitur.Primum agmen elephanti:& equites erãt ipſe poſt cum robore peditũ circũſpectans ſollicitus omnia incedebat:ubi in anguſtiorem uiam ex parte altera ſubiectam iugo iſuper ĩminenti uẽtum eſt:undiq; ex inſidiis Barbari a fronte: & a tergo coorti comminus eminuſq; petũt:ſaxa ingentia in agmen deuoluunt:maxima a tergo uis hominum urgebat: in eos uerſa peditum acies haud dubium fecit:quin niſi firmata extrema agmina fugiſſent:ingẽs : in eo ſaltu accipienda clades fuerit. Tunc quoq; ad extremum periculi ac prope perniciem uentum eſt.Nam dum cunctaretur Annibal dimittere in anguſtias agmen : quia non ut ipſe equitibus præſidio erat: ita peditibus quicquam abtergo auxilii reliquerat : occurſantes per obliqua montani erupto medio agmine uiam inſedere : noxque una Annibali ſine equitibus ac impedimẽtis acta eſt. Poſtero die iam ſegnius intercuſantibus Barbaris:iniunctæ copiæ ſaltuſq; haud ſine clade maiore tamen iumentorum quam hominũ pernicie ſuperatus:inde montani pauciores iam & latrocinii magis:quã belli more cõ

Druẽtia flu.

Scipiõis cõſulis cõſiliũ

Atẽ.tumultũ & ſtragẽ ĩ alpibus

Excipit pœnus iſidiis

curſabant:modo in primum modo in nouiſſimum agmen:ut cuiq; aut locus opportunitatē daret:aut progreſſi moratiue aliquā occaſionem feciſſent. Elephanti ſicut præcipites per arctas uias magna mora agebātur:ita tutum ab hoſtibus:quacunq; ſi cederent:quia inſuetis adeundi propius metus erat:agmen præcedebant. Nono die in iugum alpium peruentū eſt per iuia plæraq;: & terrores: quos aut ducētiū fraus:aut ubi fides iis nō eſſet:temere initæ ualles a coniectantibus iter faciebant. Biduum ī iugis ſtatiua habita:feſſiſq; labore ac pugnando quies data militibus:iumentaq; aliquot: quæ prolapſa ī rupibus erant:ſequendo ueſtigia agminis ī caſtra peruenere. Feſſis tædio tot malorū:niuis etiam caſus:occidente iam ſydere uergiliarum:ingentē terrorē adiecit per oīa niue completa. Cum ſignis prima luce motis ſegniter agmen īcideret:pigritiaq; & deſperatio in omniū uultu emineret:prægreſſus ſigna Annibal in promōtorio quodā:unde lōge ac late ꝓſectus erat:cōſiſtere iuſſis militibus Italiam oſtētat: ſubiectoſq; alpinis montibus circū padanos campos:mœniaq; eos tū tranſcēdere:nō Italiæ modo:ſed etiā urbis roꝝ. Cætera plana ꝓcliuia fore uno:aut ad ſummū altero prælio:arcē & caput Italiæ in manu habituros. Procedere īde agmen cœpit:iam nihil ne hoſtibus quidem præter parua furta ꝑ occaſionem tentā tibus:cæterum iter multo quā ī aſſēnſu fuerat:ut plæraq; alpiū ab Italia ſicut breuiora ita arctiora ſunt difficilius fuit. Oīs. n. ferme uia præceps anguſta:lubrica erat:ut neq; ſuſtinere ſe a lapſu poſſent:nec ſi q paululum titubaſſent hærere afflictis ueſtigio ſuo:aliiq; ſuper alios:& iumenta & homines occiderent. Ventū deinde ad multo anguſtiorem rupē:atq; ita rectis ſaxis ut ægre expeditus miles tētabundus:manibuſq; retinens uirgulta:ac ſtirpes circa eminentes dimittere ſeſe poſſet. Natura locus iam ante p̄ceps recēti terræ lapſu in pedū mille admodū altitudinē abruptus erat. Ibi ueluti cum ad finem uiæ equites conſtitiſſent:miranti Annibali:quæ res moraretur agmen:nunciatur rupē ī uiā eſſe. Digreſſus deinde ipſe ad locū uiſendum haud dubia res uiſa quin ꝑ inuia circa nec trita antea:quāuis longo ambitu circūduceret agmen. Ea uero uia inſupabilis fuit:Nā cū ſup ueterem niuem iactam noua modicæ altitudinis eēt:molli nec præaltæ niui facile pedes ingredientiū inſiſtebāt. Vt uero tot hoīum iumentorumq; inceſſu dilapſa ē:pernudā infra glaciē fluentemq; labē liqueſcentis niuis ingrediebant̄ tetra ibi luctatio erat:ut a lubrica glacie nō recipiente ueſtigiū:& in prono citius pede ſe fallente:ut ſeu manibus in aſſurgendo:ſeu genu ſe adiuuiſſent:ipſis adminiculis prolapſi iterū corruiſſent:nec ſtirpes circa radiceſue ad quas pede:aut manu quiſquā eniti poſſēt erant:itaq; in leui tātū glacie:tabidaq; niue uolutabantur iumenta:necabantur interdū:& iam tū infirmam ingredientia niuē:& prolapſa iactandis grauius in continendo ungulis penitus pfringebant:ut plæraq; uelut pedica capta hærerēt in dura & alta concreta glacie. Tandē neqcq̄ iumētis atq; hominibus fatigatis:caſtra iniugo poſita. Egerrime ad idipſum loco purgato:tantum niuis fodiendum:atq; egerendum fuit. Inde ad rupem minuendam per quam uia una eſſe poterat:milites ducti:cum cedendum eſſet ſaxum:arboribus circa in manibus deiectis detruncatiſq; ſtruem ingentem lignorum faciunt eāq; cum & uis uenti apta faciendo igni coorta eſſet:ſuccedunt:arbentiaq; ſaxa infuſo aceto putrefaciunt. Ita torridam incendio rupem ferro pādunt molliūtq; anfractibus modicis cliuos:ut non iumenta ſolum:ſed elephanti etiam deduci poſſent. Quatriduum ſuper rupem conſumptum:iumenta prope fame abſumebantur. Nuda. n. fere cacumina ſunt:& ſi quid eſt pabuli:obruunt niues:īferiora uallis appricos quoſdā colles haben:riuoſq; ꝑ ſiluas etiā humano cultu digniora loca:ibi iumenta in pabulū miſſa:& quies muniendo feſſis hoibus data triduo. inde ad planū deſcenſum eſt:etiam locis mollioribus & accolarū ingeniis. Hoc maxime modo ꝑuentū eſt in Italiam Quinto mēſe a Carthagine noua:ut qdam auctores ſunt. Quinto decimo die alpibus ſuperatis. Quātæ copiæ tranſgreſſo ī Italiam Annibali fuerīt:nequaquā inter auctores cōſtat:qui plurimū cētū millia peditū:uiginti equitū fuiſſe ſcribunt:qui minimum uiginti millia peditū ſex equitū. L. Cinius Alimētius:qui captum ſe ab Annibale ſcribit:maxie auctor moueret me:niſi cōfunderet numerus gallis Ligu ribuſq; additis:cum his ſcribit. lxxx. millia peditum. x. equitum adducta ī Italiam:magis affluxiſſe uerſimile eſt:& ita quidam auctores ſunt. Ex ipſo autem audiuiſſe Annibale: poſteaquā Rhodanum trāſierūt:xxxvi. millia hominum:igentemq; numerum equorum & aliorum iumētorum amiſiſſe ī tauri nis quæ gallis proxima gens erat ī Italiam digreſſo. Id cum iter oēs cōſtet:eo magis miror ambigi: quā nam alpes tranſierit & uulgo credere Pennino:atq; īde nomē & iugo alpium īditum. Trāſgreſſum Celium per Cremonis iugum dicit tranſiſſe:qui ambo ſaltus eum non in taurinos ſed per ſaltus mōtanos ad libuos gallos deduxiſſent. Nec uerſimile eſt:ea tum ad Galliam patuiſſe itinera:utiq; cū quæ ad Penninum fuerant:obſepta gentibus ſemigermanis fuiſſent:neq; Hercule montibus: his ſi quem forte id mouet:a tranſitu pœnorum ullo:ſed ab uno uel acri incola iugi eius norunt nomen īditum: Peroppor tune ad prīcipium rerum taurinis ꝓxime gēti aduerſus īſubres motum bellum erat:ſed armare exercitum Annibal:ut parti alteri auxilio:eſſet in reficiēdo maxime ſentiētem contracta ante male nō potera uarie mouebant. Ea. P. Cornelio conſuli cauſa fuit:cum piſas nauibus ueniſſet:exercitu a Manlio Attilioq; accepto tyrone & in nouis ignominiis trepido ad Padum feſtinandi:ut cum hoſte nondum refecto manum cōſereret. Sed cum placētiam cōſul uenit:iā ex ſtatiuis mouerat Annibal:taurinorūq; unā urbē caput gētis eius:quia uolēs ī amiciciam no ueniebat:ui expugnauit. lūxiſſet ſibi:nō metu ſolū: ſed etiam uolūtate gallos accolas Padi:ni eos circūſpectātes defectionis tēpus ſubito aduētus cōſulis oppreſſiſſet & Annibal mouit ex taurinis īcertus quæ pars:ſequēda eſſet:gallos p̄ſentem ſe ſecuturos ratus. Iā prope in cōſpectu erāt exercitus:cōuenerātq; duces:ſicut uterq; iter ſe nōdū ſatis noti:ita iam imbutus

Nono die uentū in iugū alpium Dematutino occaſu ītelligeq; ēin ter equinoctiū autūni & brumam.

Caſtra purgato pus niuibus loco fiunt

Quīto mēſe a Carthagīe noua ī Italiā uenit pœnus

Copiæ Annibalis Videne cētronis ſit potio legēdū

utercꝫ quadam admiratione alterius. Nam Annibalis & apud romanos iam ante Sagunti excidiū cele
berrimum nomen erat: & Scipionem Annibal eo ipso: quod aduersus se dux potissimum lectus esset:
præstantem uirum credebat: & auxerant: inter se opinionem: Scipio quod relictus ī Gallia obuius fue
rat in Italiam transgresso Annibali: & conatu tam audaci traiiciendarum alpium: & effectu occupauit:
tamen Scipio Padum traiecit: & ad Ticinum amnem motis castris: priusquam educeret in aciē: adhor/
tandorum militum causa talem orationem exorsus est. Si eum exercitum milites educerem in aciem:
quem in Gallia mecum habui: supersedissem loqui apud uos. Quid enim adhortari referret: aut eos
equites: qui equitatum hostium ad Rhodanum flumē uicissent egregie: aut has legiones: cum quibus
fugientem hunc ipsum hostem secutus confessionem cedentis ac detrectatis certamen pro uictoria ha
bui: nunc quia ille exercitus Hispaniæ prouinciæ scriptus: ibi cum fratre. Gn. Scipione meis auspiciis rē Scipiōis
gerit: ubi eum gerere senatus Populusꝫ Romanus uoluit: ego: ut consulem ducem aduersus Annibalē horta/
ac pœnos haberetis: ipse me huic uoluntario certamini obtuli: nouo īperatori apud nouos milites pau/ tio ad
ca uerba facienda sunt: ne genus belli: neue hostem ignoretis: cum iis est uobis milites pugnandū: quos suos
terra mariꝫ priore bello uicistis: a quibus stipendium per. xx. annos exegistis: a quibus capta belli præ/
mia Siciliam: ac Sardiniam habetis. Erit igitur in hoc certamine is uobis: illisꝫ animus: qui uictoribus
& uictis esse solet: Nec nunc illi: quia audent: sed quia necesse est: pugnaturi sunt: nisi creditis: qui exerci
tu incolumi pugnam detrectauere eos duabus partibus peditum equitumꝫ in trāsitu alpiū amissis: q
plures pœne perierint: quā supersint plus spei nactos esse: At. n. pauci quidem sunt: sed ingentes animis
corporibusꝫ: quoꝝ robora: ac uires sustinere uis ulla uix possit: effigies īmo ūmbræ hominum: fame:
frigore: illuuie: squalore enecti: contusi ac debilitati iter saxa rupesꝫ: ad hæc perusti artus niue rigentes
nerui: membra torrida gelu: quassata fractaꝫ arma: claudi debiles equi cum hoc equite: cum hoc pedi/
te pugnaturi estis: reliquias extremas hostium nō hostes habebitis. Ac nihil magis uereor: ne ante quā
uos cum hoste pugnaueritis: Annibalem alpes uicisse uideantur: sed ita forsitan decuit cum fœdeꝫ ru/
ptore duce ac populo deos ipsos sine ulla humana ope cōmittere ac profligare bellum: nos autem: q se/
cundū deos uiolati sumus: cōmissum ac ꝓfligatū cōficere. Non uereor: ne quis me hoc uestri adhortā/
di causa magnifice loqui existimet: ipsum aliter aīo affectum esse. Licuit in Hispaniā ꝓuinciam meam
ire: quo iam ꝓfectus eram cū exercitu meo: ubi & fratrem cōsilii participem ac periculi socium haberē:
& Asdrubalem potius quam Annibalem hostē: & minorem haud dubie molem belli: tamen cū præ/
terueherer nauibus Galliæ oram: ad famam huius hostis in terrā egressus: præmisso equitatu ad Rho
danum moui castra. Equestri prælio: qua parte copiarum conserendi manum fortuna data est: hostem
fudi: peditu: n agmē: qđ in modū fugientium raptim agebaē: qa assequi terra non poteram: neꝫ regres
sus ad naues erat: quanta maxime celeritate potui: tanto maris terrarumꝫ circuitu ī radicibus alpium
obuius fui: huic timendo hosti: utrum cum declinarē certamen: improuisus uideor incidisse: an occur/
rere in uestigiis eius: lacessere: ac trahere ad decernendum? Experiri iuuat. utrum alios certe repēte car/
thaginenses per uiginti annos terra ediderit: an iidem sint: qui ad Egades pugnauere insulā: & quos ab
Eryce duo de uigenis denariis æstimatos emistis. Et utrū Annibal hic sit æmulus itinerum Herculis:
ut ipse fert: an uectigalis stipendiariusꝫ & seruus Populi Romani a patre relictus. Quē nisi saguntinū
scelus agitaret: respiceret profecto si nō patriā uictā domū certe: pacē & fœdera Amilcaris scripta manu
qui iussus a cōsule nostro præsidiū deduxit ab Eryce: qui graues īpositas uictis Carthaginensibus leges
fremens mœrensꝫ accepit. Qui decedere Sicilia: qui stipendiū Po. Ro. dare pactus est: itaꝫ uos ego mi
lites: non eo solum aīo: quo aduersus alios hostes soletis pugnare uelim: sed cum indignatione quadā:
atꝫ ira uelut si seruos uideatis uestros arma repente contra uos ferentes. Licuit: si uoluissemus: ad Ery/
cem clausos ultimo supplicio humanoꝝ fame interficere: licuit classem uictricem in Africam traiicere:
atꝫ intra paucos dies sine ullo certamine Carthaginē delere: ueniam dedimus præcantibus: emisimus Atē pul
ex obsidione: pacē cū uictis fecimus: tutelæ nostræ deinde duximus cum Africo bello urgerentur. Pro chram
his īpertitis furiosum iuuenem sequentes oppugnatū patriā nostram ueniunt: atꝫ utinam ꝓ decore horta/
nobis hoc tantum & nō pro salute esset certamē. Non de possessione Siciliæ ac Sardiniæ: de qbus quō/ tionem
dam agebatur: sed pro Italia uobis est oppugnandum. Nec est alius a tergo exercitus: qui nisi nos uinci
mus: hosti obsistat: nec alpes aliæ sunt: quas dum superant: comparari noua possint præsidia. hic est ob
standum milites: uelut si ante Romana mœnia pugnemus: unusquisꝫ se non corpus suum: sed coniu/
gem ac liberos paruos armis protegere putet. Nec domesticas solum agitet curas: sed idētidem hoc ani
mo reputet: nostras nūc intueri manus senatum Populūꝫ Romanū: qualis nostra uis utriusꝫ fuerit:
talem deinde fortunam illius urbis: ac Romani īperii fore. Hæc apud Romanos cōsul. Annibal rebus
prius: quam uerbis adhortandos milites ratus: circundato ad spectaculum exercitu captiuos mōtanos
uinctos in medio cōstituit: armisꝫ gallicis ante pedes eoꝝ proiectis interrogare interpretem iussit: qs
si uinculis leuaretur: armaꝫ & equum uictor acciperet: decertare ferro uellet: cum ad unum omnes fer
rum pugnamꝫ poscerent: & deiecta esset ī id sors: se quisꝫ eum optabat: quem fortuna in id certamen
eligeret. Vt cuiusꝫ sors exciderat: alacer inter gratulantes gaudio exultans cum sui moris tripudiis ar/
ma raptim capiebat. Vbi uero dimicarent: is habitus animorum non inter eiusdem modo conditionis
homines erat: sed etiam iter spectantes uulgo ut nō uincentium magis: quā bene moriētiū fortuna lau
daretur: dum sic aliquot spectatis paribus affectos dimisisset: concione inde aduocata: ita apud eos locu
tus fertur. S iquē animū ī alienæ sortis exēplo pauloante habuistis: eundē mox in æstimāda fortuna ue

Cõsiliũ Anniba lis ĩ suis hortan dis

ſtra habueritis:uicimus milites:neq; n. ſpectaculũ mõ illud:ſed quædã ueluti imago ueſtræ cõditionis erat:ac neſcio an maiora uincula:maioreſq; neceſſitates uobis quã captiuis ueſtris fortuna circũdederit: dextera:leuaq; duo maria claudũt:nullã ne ad effugiũ qdẽ nauem habẽtibus:circa Padus amnis maior ac uiolẽtior Rhodano:a tergo Alpes urgent:uix integris uobis:ac uigẽtibus trãſitæ:hic uicendum aut moriendum milites eſt. Vbi primũ hoſti occurriſtis:& eadẽ fortuna:quæ neceſſitatẽ pugnãdi ĩpoſuit: præmia uobis ea uictoribus ꝓponit:quibus ampliora hoĩes ne a diis quidẽ ĩmortalibus optare ſolent. Si ſiciliã tantũ ac Sardiniã parẽtibus noſtris ereptas noſtra uirtute recuperaturi eſſemus:fatis tamẽ am pla pretia eſſent. Quicquid romani tot triũphis partũ cõgeſtumq; poſſident:id omne cũ ipſis dominis noſtrum futuꝝ eſt:in hanc tam optimã mercedẽ agite cũ diis bene iuuãtibus:arma capite. Satis adhuc in uaſtis Luſitaniæ Celtiberiæq; collibus pecora conſectãdo nullũ emolumẽtũ tot laboꝝ periculorũq; ueſtroꝝ uidiſtis. Tempus eſt opulenta uos ac dicia ſtipendia facere:& magna ope prætia mereri. Tãtũ itineris per tot mõtes fluminaq;:& tot armatas gentes emenſos:hic uobis terminũ laboꝝ fortuna dedit:hic dignam mercedem emeritis ſtipendiis dabit:nec quam magni nominis bellum é:tam difficilẽ exiſtimaueritis uictoriam fore. Sæpe & cõtemptus hoſtis cruẽtum certamẽ edidit:& inclyti populi reſq; perleui momẽto uicti ſunt. Vnde adẽpto hoc uno fulgure nominis romani:quid eſt:qd illi uobis comparandi ſint:ut uigĩti annoꝝ militiam ueſtram cũ illa uirtute:cũ illa fortuna tacẽã:ab Herculis columnis:ab Oceano terminiſq; ultimis terraꝝ:ꝑ tot ferociſſimos Hiſpaniæ & Galliæ populos uincẽtes huc ꝓueniſtis:pugnabitis cum exercitu tyrõe ac ipſa æſtate cæſo:uicto circũſeſſo a gallis: ignoto adhuc duci ſuo ignorãtiq; ducẽ: An me ĩ pretorio patris clariſſimi ĩperatoris ꝓpe notũ:certe educatũ:domito

Victoriarũ & ſucceſſuum ſeries

rem Hiſpaniæ Galliæq; uictorem:eundẽ nõ alpinaꝝ modo gẽtiũ:ſed ipſarum:qd multo maius eſt alpium:cũ ſemeſtri hoc conferam duce deſertore exercitus ſui: Cui ſiquis:demptis ſignis:pœnos romanoſq; hodie oſtẽdat:ignoratuꝝ certũ habeo utrius exercitus ſit cõſul. Nõ ergo illud parui æſtimo milites:quod nemo ueſtrũ ẽ:cuius nõ ante oculos ipſe ſæpe militare aliqd ediderim facinus:cui non idem ego uirtutis ſpectator:ac textis notata tẽporibus lociſq; referre ſua poſſim decora. Tũ laudaſtis me milites:donaſtis:alumnus prius oĩum ueſtrũ:quam ĩperator ꝓcedam acie aduerſus ignotos inter ſe:ignoranteſq;. Quocũq; circũtuli oculos:plena oĩa uideo aĩorum ac roboris:ueteranũ peditẽ: generoſiſſimarum gẽtium equites:frænatos:& infrænatos:uos ſocios fideliſſimos fortiſſimoſq;:uos carthaginenſes cum ob patriã tum ob irã iuſtiſſimam pugnaturos:ĩ ferimus bellũ:infeſtiſq; ſignis deſcẽdimus ĩ Italiã tanto audacius fortiuſq; pugnaturi:quãto maior ſpes:maiorq; aĩus inferẽtis ẽ uim:q; arcẽtis. Accẽdit pterea aĩos:& ſtimulat dolor iniuria ĩdignitas ad ſupplicũ depopoſcere me ducẽ primũ: deĩde uos oẽs:q Saguntũ oppugnaſſetis:deditos ultimis cruciatibus affecturi fuere:crudeliſſima ac ſupbiſſima gẽs ſua omnia ſuiq; arbitrii facere cũ qbus bellũ:cũ qbus pacẽ habeamus:ſe modũ ĩponere æquũ cẽſet. Circunſcribit:includitq; nos terminis montiũ fluminũq;:quos ne excedamus:neq; eos:quos ſtatuit terminos obſeruat. Ne trãſieris:iberũ ne qd rei tibi ſit cũ ſagũtinis:ad Iberũ eſt ſagũtũ:nuſq; te ueſtigio moueris; parũ eſt qd ueterrimas ꝓuincias noſtras Siciliam ac Sardiniã ademit ẽt Hiſpaniã:ſi inde ceſſero:ĩ Africã tranſcendet. Tranſcẽdiſſe autẽ dico:duos conſules huius anni:unum ĩ Africam alteꝝ ĩ Hiſpaniam miſere. Nihil uſq; nobis relictũ eſt:niſi qd armis uidicauerimus. Illis timidis & ignauis licet eſſe:qui reſpectum habẽt qd ſuus ager:q; ſua terra per tuta ac pacata itinera fugiẽtes:accipiẽt: Vobis neceſſe eſt fortibus uiris eẽ & oĩbus iter uictoriã mortemue certa deſperatiõe abruptis:aut uĩcere:aut ſi fortũa dubitabit:ĩ prælio potius:quã ĩ fuga morte oppetere. Si hoc bene fixũ omnibus deſtinatũq; in animo:eſt itegꝝ dicam:uiciſtis:nullum incitamentum ad uincendum homini a diis immortalibus acrius datum eſt.

His adhortationibus cũ utriq; ad certamẽ accẽſi militũ animi eẽnt:Romani põte Ticinũ iungũt: tandiq; nontis cã caſtellum ſup ĩponunt. Pœnus opere occupatis hoſtibus:Maharbalem cum ala numidarum equitibus qngentis ad depopulandos ſocioꝝ Po. Ro. agros mittit:gallis parci q̃maxime iubet: Principumq; animos ſollicitare ad deſtctionẽ. Ponte ꝓfecto:traductus romanus exercitus ĩ agrum iſubrium quiq; millia paſſũũ a uico tumulis cõſedit:ibi Annibal caſtra habebat. Reuocatoq; propere Maharbale atq; equitibus:cũ iſtare certamẽ cerneret:nihil unquam ſatis dictum monitumq; ad cohortandos milites ratus:uocatis ad concionẽ certa præmia ꝓnunciat:ĩ quorum ſpem pugnarent: agrum ſeſe daturũ in Italia eſſe: Africa: Hiſpania:ubi quiſq; uelit ĩmunem ipſi qui accepiſſet:liberiſq;. Qui pecuniã quã agrum maluiſſet:ei ſe argento ſatiſfactuꝝ:qui ſocioꝝ ciues Carthaginẽſes fieri uellent:poteſtatem

Præmia ab Annibale militi ꝓpoſita

factuꝝ:qui domos redire mallent:datuꝝ ſe operã ne cuius ſuoꝝ populariũ mutatam ſecum fortunã eſſe uellent:ſeruis quoq; dominos ꝓſecutis libertatem ꝓponit:binaq; pro his mancipia dominis ſe reditурum. Eaq; ut rata ſcirent fore. agnũ leua manu:dextera ſcilicem retinẽs:ſi falleret. Ioué cæteroſq; pcatus deos:ita ſe mactarent:quẽadmodũ ipſe agnũ mactaſſet:& ſecundũ præcationẽ caput pecudis ſaxo eliſit. Tũ uero uelut diis auctoribus oẽs in ſpẽ ſuam quiſq; acceptis:id moræ:quod nondũ pugnarẽt ad potienda ſperata rati præliũ uno animo & una uoce poſcunt. Apud romanos haud quaq; tãta alacritas erat:ſup cætera recẽtibus etiam territos ꝓdigiis:nam & lupus ĩtrauerat caſtra:laniatiſq; obuiis:ipſe intactus euaſerat. Examen apum arbore ĩ ꝓtorio iminente conſederat. Quibus procuratis Scipio cum equitatu iaculatoribuſq; expeditis profectus ad caſtra hoſtium:exq; propinquo copias quãtæ: & cuius generis eſſent ſpeculãdas:obuius fit Annibali:& ipſi cũ eqtibus ad exploranda circa loca progreſſo. Neutri alteros primo cernebant. Denſior deĩde iceſſũ tot hominũ:equorũq; oriens puluis ſignũ ꝓpinquãtiũ hoſtiũ fuit. Cõſtitit utrũq; agmẽ:& ꝑlio ſeſe expediebãt. Scipio iaculatores & gallos equites ĩ fronte

locat:romanos ſociorūq;:quod roboris fuit:in ſubſidiis. Annibal frænatos eq̃tes in mediū accepit cor/ Eq̃ſtre
nua numidis firmat:uix dū clamore ſublato:iaculatores fugere iter ſubſidia ad ſecundam aciem. Inde p̃lium
equitū certamen erat aliquādiu anceps. Deinde:quia turbabant equos pedites intermixti:multis laben
tibus ex eqs:aut deſilientibus:ubi ſuos premi circūuentos uidiſſent:iā magna ex pte anceps erat: donec
numidæ:qui in cornibus erāt:circūuecti paululum a tergo ſe oſtendere. Is pauor perculit romanos:au/
xitq;:pauorē conſulis uulnus:periculūmq; itercurſu tum primū pubeſcentis filii pulſatum. Hic erat iu
uenis:penes quē perfecti huiuſce belli laus eſt. Africānus ob egregiā uictoriam de Annibale & de pœnis
appellatus. Fuga tamen effuſa iaculatorꝫ maxime fuit:quos primos numidæ inuaſerūt. Alius cōſertus
equitatus conſulē in medio acceptum:nō armis modo:ſed etiā corporibus ſuis protegens ī caſtra nuſq̃ Cōſulis
trepide neq; effuſe cedendo reduxit:ſeruati cōſulis decus Cælius ad ſeruū natione Ligurem delegat ma uulnus
lim equidem de filio uerū eſſe:quod & plures tradidere auctores:ſeruū fama obtinuit. Hoc primū cū
Annibale prælium fuit:quo facile apparuit:& equitatu meliorem pœnū eſſe:& ob id campos patentes
quales ſunt iter Padū Alpeſq;:bello gerendo romanis aptos nō eſſe. Itaq; ꝓxima nocte:iuſſis militibus
uaſa ſilentio colligere:caſtra ab Ticino mota:feſtinatumq; ad Padū eſt:ut ratibus:quibus iunxerat flu/
men:nondum reſolutis:ſine tumultu:atq; inſectatione hoſtis copias traiiceret. Prius Placentiam per/
uenere:quā ſatis ſciret Annibal ab ticino profectos. Tamē aliquot moratoꝫ in citeriore ripa ſegniter ra
tem ſoluentes cepit:tranſire nō potuit pontē:ut extrema reſoluta erant:tota rate in ſecūdam aquam la
bente. Cælius auctor eſt Magonē cum eqtatu & hiſpanis peditibus flumen extēplo tranſnataſſe:ipſum
Annibalem per ſupiora Padi uada exercitum traduxiſſe. Elephantis in ordinē ad ſuſtinendū impetum
fluminis oppoſitis:ea periti amnis eius uix fecerint. Nāq; equites:armis equiſq; ſaluis:tantam uim flu/
minis ſuperaſſe non ueriſimile ē:ut iam hiſpanos omnis inflati traſuexerint utres:ſed multoꝫ dierum
circuitu Padi uada petenda fuerint:qua exercitus grauis ipedimentis traduci poſſet. Potiores apud me
auctores ſunt q biduo uix locū rate iungendo flumini inuentū tradūt:eo cum Magone eqtes hiſpano/
rum expeditos præmiſſos. Dū Annibal circa flumen legationibus gallorum audiēdis moratus traiicit
grauius peditū agmen:interim Mago:eqteſq; ab tranſitu fluminis diei unius itinere Placētiā ad hoſtes
contēdunt. Annibal paucis poſt diebus ſex millia a Placentia caſtra cōmuniuit:& poſtero die ī cōſpectu
hoſtium acie directa:ptātem pugnæ fecit. In ſequēti nocte cædes ī caſtris romanis tumultu tamē: quā Defe/
re maior ab auxiliaribus gallis facta eſt:ad duo millia peditum:& ducenti equites: uigilibus ad portas ctio au/
trucidatis:ad Annibalem trāſfugiunt. Quos pœnus benigne allocutus:& ſpe īgētium donorum accen xiliariū
ſos:ī ciuitates quēq; ſuas ad ſollicitādum popularium aīos dimiſit. Scipio cædem eam ſignum defectio galloꝫ
nis oīum galloꝫ eſſe ratus:cōtactoſq; eo ſcelere uelut iniecta rabie ad arma ituros:q̃q̃ grauis adhuc uul a ro.
nere erat:tamen quarta uigilia noctis ſequētis:tacito agmine profectus ad Trebiam fluuium:ī loca al/
tiora colleſq; ipeditiores eqti caſtra mouet. Minus quam ad Ticinum fefellit:miſſiſq; Annibal primū
numidis:deide omni equitatu turbaſſet utiq; nouiſſimum agmē:ni auiditate prædæ ī uacua romana
caſtra diuertiſſent. Ibi dum per ſcrutātes loca oīa caſtrorum nullo ſatis digno moræ p̃tio tempus terūt
emiſſus eſt hoſtis de manibus: Et cum iam tranſgreſſos Trebiam romanos metanteſq; caſtra cōſpexiſ
ſent:paucos moratorum occiderūt circa flumē iterceptos. Scipio nec uexatiōem uulneris ī uia iactātis
ultra patiēs & collegam (iam enim reuocatum ex Sicilia audierat) ratus expectādum:locum:qui prope
flumen tutiſſimus ſtatiuis eſt uiſus delectum cōmuniuit. Nec procul īde Annibal:cum cōſediſſet:quā/
tum uictoria equeſtri elatus:tātum anxius inopia:quæ per hoſtium agros euntē nuſquā præparatis cō
meatibus maior ī dies excipiebat:ad Claſtidiū uicum:quo magnū frumēti numeꝫ cōgeſſerāt romani
mittit. Ibi:cū uim pararēt:ſpes facta ꝓditionis:nec ſane magno p̃cio nūmis aureis quadrigētis datis. P.
Brundiſino p̃fecto p̃ſidii corrupto tradit Annibali Claſtidiū:id horreū pœnis ſedētibus ad Trebiā. In
captiuos ex tradito p̃ſidio:ut fama clæmētiæ ī prīcipio reꝫ colligeret:nihil ſæuitū ē. Cū ad Trebiā ter/ Claſti/
reſtre cōſtitiſſet bellū iterim circa Siciliā iſulaſq; Italiæ iminētes:& a Sēpronio cōſule:& ante aduētum diū tra/
eius terra mariq; res geſtæ. Vigītiquīqueremes cū mille armatis ad depopulādam orā Italiæ a carthagi dit pœ/
nenſibus miſſæ:nouē liparas:octo ad iſulam Vulcani tenuerūt:tres ī fretum auertit æſtus. Ad eas con nis
ſpectas a Meſſāna duodecim naues Ab hierone rege ſyracuſanoꝫ miſſæ:q tum forte Meſſanæ erat: cō
ſulē romanū opperiēs:nullo repugnāte:captas naues Meſſānā ī portū deduxerunt. Cognitū ex captiuis
præter uigīti naues:cuius ipſi claſſis eēnt:ī Italiā miſſas:qnq; & triginta alias qnqueremes Siciliā petere
ad ſollicitādos ueteres ſocios. Lilybæi occupādi p̃cipuā curā eſſe:credere eadē tēpeſtate:q̃ ipſi diſiecti fo/
rent:eā quoq; claſſem ad Aegadis iſulā deiectam. Hæc ſicut audita erāt:rex Meſſanæ Aemylio p̃tori:cu
ius Sicilia erat ꝓuīcia:p̃ſcribit:monetq; Lilybeū firmo teneret p̃ſidio. Extēplo & circa p̃torium ac ciui/
tatē miſſi legati tribuniq;:q ſuos ad curā cuſtodiæ itēderent:ante oīa Lilybæū teneri ad apparatū belli.
Edicto ꝓpoſito:ut ſocii nauales. x. die ꝫ cocta cibaria ad naues deferrēt:& ubi ſignū datū eēt neqd mo/
ram cōſcendēdi faceret:perq; omnem orā:q erāt ex ſpeculis cōſpicerent aduētantem hoſtium claſſem:
Simul itaq;:q̃q̃ de īduſtria morati curſum nauium erā carthaginēſes:ut ante lucem accederēt Lilybæū:
præſenſum tamen ē:quia & luna pernox erat:& ſublatis armamētis ueniebāt: extēplo datū eſt ſignū e
ſpeculis:& ī oppido ad arma conclamatū ē:& in naues cōſcenſum:pars militū in muris portarumq; ſta
tionibus:pars ī nauibus erāt:& carthaginenſes:quia rem fore haud cū imparatis cernebāt: uſq; ad lucē
portu ſe abſtinuerūt demendis armamentis eo tēpore:aptandaq; ad pugnā claſſe abſumpto:ubi illuxit
recipe claſſem in altum:ut ſpatiū pugnæ eēt:exitumq; liberum e portu naues hoſtiū haberēt. Nec Ro/

mani detrectauere pugnam:& memoria circa ea ipsa loca gestaꝝ regꝝ fræti:& militum multitudine: ac uirtute:ubi in altum euecti sunt:romanus cõserere pugnã:& ex ꝓpinquo uires conferre uelle. Contra eludere pœnus & arte:non ui rem gerere nauium:quã uiroꝝ:aut armoꝝ malle certamen facere. Nam ut sociis naualibus affatim instructã classem:ita inopem milite habebant:& sicubi conserta manus eẽt: haud quaq̃ par numerus armatoꝝ ex ea pugnabat. Quod ubi animaduersum est:& romanis multitudo sua auxit animũ:& paucitas illis minuit:extemplo septem naues punicæ circũuentæ:fugam cæteræ ceperunt. Mille &.dcc. fuere ĩ nauibus capti milites:nautæq̃:in iis tres nobiles carthaginensium: classis romana incolumis:una tãtum ꝓforata naui:sed ea quoq̃ ipse reduce:in portum rediit. Secundũ hãc pugnã nondum gnaris eis:qui Messanæ erant. L. Sempronius consul Messanam uenit:& fretũ ĩtranti rex Hiero classem ornatam obuiam duxit. Transgressusq̃ ex regia ĩ prætoriam nauem gratulatus sospitẽ cum exercitu & nauibus aduenisse:præcatusq̃ ꝓsperum ac felicem ĩ Siciliam transitum: statum deide insulæ:& carthaginensium conata exposuit:pollicitusq̃ est:quo animo priore bello populum romanũ iuuenis adiuuisset:eo senem adiuturum:frumenta:uestimẽtaq̃ se legionibus consulis: sociisq̃ nauibus gratis præbitũꝝ:grande piculum lilybeoꝝ maritimisq̃ ciuitatibus esse:quibusdam uolẽtibus uas res fore:ob hoc consuli nihil conctandũ uisum:quin Lilybæum classe peteret. Et rex regiaq̃ classis una ꝓfecti:nauigantes inde pugnatũ ad Lilybæum:fusasq̃ & captas hostium naues accepere. A lilybeo consul. Hierone cũ classe regia dimisso:relictoq̃ ptore ad tuendã Siciliæ orã:ipse ĩ insulã Melitã: quæ a carthaginẽsibus tuebatur:traiecit aduẽniẽti Amilcar Gisgonis filius ꝑfectus ꝑsidii cũ paulo minus duobus millibus militũ oppidũq̃ cũ insula tradit. ide post paucos dies reditũ Lilybæũ:captiuiq̃ & a cõsule & a ptore:ꝑter ĩsignes nobilitate uiros sub corona uænierũt. Posteaquã ab ea parte satis tutam. Siciliam censebat cõsul:ad ĩsulas Vulcani:quia fama erat stare ibi punicam classem:traiecit:nec quisq̃ hostiũ circa eas insulas iuentus:iam forte trãsmiserant ad uastãdam Italiæ oram:depopulatoq̃ uibonẽsi agro uibẽ etiam terrebant. Repetẽti Siciliã consuli:excursio hostiũ in agrum uibonensem facta nunciat. litteræq̃ a senatu de transitu ĩ Italiã Annibalis:& ut primo quoq̃ tẽpore collegæ ferret auxiliũ missæ tradũtur: multis simul anxius curis exercitum extemplo in naues impostium Ariminũ supero mari misit. Sext. Pomponio legato cum uigintiquiq̃ longis nauibus uibonẽsem agrum:maritimãq̃ oram Italiæ tuendam attribuit. M. Aemylio ꝓtori quiquaginta nauium classem expleuit. Ipse cõpositis Siciliæ rebus:decem nauium classe oram Italiæ legens: Ariminũ puenit:inde cum exercitu suo ꝓfectus ad Trebiam fluSẽpro/nius cõ/sul ad trebiã conten/dunt men collegæ cõiungitur. Iam ambo consules:& qcqd romanaꝝ uirium erat Annibali oppositũ:aut illis copiis defendi posse romanũ imperiũ:aut spẽ nullam aliam esse satis declarabat. Tamen consul alter equestri ꝓlio uno:& uulnere suo minutus trahi rem malebat. Recentis animi alter:eoq̃ ferocior nullã dilationẽ patiebatur. Quod inter Trebiã Padũq̃ agri est:galli tũ incolebant:in duoꝝ ꝓpotentiũ populoꝝ certamine p ambiguũ fauorem haud dubie gratiam uictoris spectãtes:id romani neqd modo mouerent:æquo satis:pœnus piniquo aĩo ferebat:a gallis accitũ se uenisse ad liberandũ eos dictitans. Obeam irã simul ut p̃da militẽ aleret:duo millia peditũ:& mille eqtes numidas plæroſq̃ mixtos:quosdã & gallos populari omnẽ deinceps agrũ usq̃ ad Padi ripas iussit. Egentes ope galli:cum ad id dubios seruassent animos:coacti ab auctoribus iniuriæ ad uindices futuros declinant. Legatisq̃ ad cõsulem missis:auxiliũ romanoꝝ terræ ob nimiam cultoꝝ fidẽ in romanos laboranti:orat. Cornelio nec causa:nec tempus agendæ rei placebat:suspectaq̃ ei gens erat:tum ob ifida multa facinora:tũ ut alia uetustate ob soleuissent ob recentẽ boioꝝ perfidiam:Sempronius cõtra:cõtinendis:in fide sociis:maximũ uiculum esse:primosq̃:qui coissent:ope defensos censebat:tum collega cũctante equitatũ suũ mille peditũ:iaculatoribus ferme admixtis:ad defendendũ gallicũ agrum trans Trebiam mittit. Ii sparsos:& icompositos:oneratosq̃ p̃da plerosq̃ cũ inopinãtes inuasissent:igẽtem terrorẽ cædemq̃ ac fugam usq̃ ad castra stationesq̃ hostium fecere:unde multitudine effusa pulsi:rursus subsidio suorum prælium restituere. Varia ide pugna sequentes:quacunq̃ ad extremũ æquassent certamẽ:maior tamẽ hostiũ romanis fama uictoriæ fuit. Cæteꝝ nemini oĩum maior:iustiorq̃ quã ipsi cõsuli uideri:gaudio efferri: qua parte copiaꝝ alter cõsul uictus foret:ea se uicisse restitutos ac refectos militum animos:nec quẽquam esse:pVane sempronii consulis elatio ter collegam:qui dilatam dimicationẽ uellet:eum aĩo magis:q̃ corpore ægrũ:memoria uulneris aciem ac tæla horrere:sed non esse cũ ægro senescendũ. Quid. n. ultra differri:ac teri tempus? quẽ tertium cõsulem? quem aliũ exercitũ expectari? Castra carthaginẽsium in Italia:ac prope ĩ conspectu urbis eẽ. Nõ Siciliam:ac Sardiniam uictis adẽptas:nec eis Ibeꝝ Hispaniã peti:sed solo patrio terraq̃ in qua geniti forent pelli romanos: Quantũ ingemiscant:inquit patres nostri circa mœnia Carthaginis bellare soliti: si uideant nos progeniẽ suã duos cõsules cõsulareſq̃ exercitus in media Italia pauẽtes intra castra: pœnum:quod iter alpes Appænninumq̃ agri sit:suæ dicionis feciſſe? Hæc assidens ægro collegæ: hæc in prætorio ꝓpe concionabundus agere. Stimulabat & tẽpus ꝓpinquũ comitioꝝ:ne ĩ nouos cõsules bellum differret:& occasio in se unũ uertendæ gloriæ:dũ æger collega erat. Itaq̃ neqcquã dissentiẽte Cornelio parari ad ꝓpinquũ certamẽ milites iubet. Annibal:cũ quid optimũ foret hosti:cerneret: uix ullã spem habebat temere:atq̃ iprouide qcq̃ consules acturos. Sed cum alterius ingenium fama prius: deinde re cognitum:percitum ac ferox sciret esse:ferociusq̃ factum ex ꝓspero cũ p̃datoribus suis certamine crederet:adesse gerendæ rei fortunã haud diffidebat. Cuius:ne qd̃ prætermitteret tẽpus:sollicitusq̃ & intentus erat:dum tyro hostiũ esset miles:dum meliorẽ ex ducibus inutilem uulnus faceret: dũ gallorum aĩ uigerent:quoꝝ ingẽtẽ multitudinẽ sciebat segnius secuturã:quanto lõgius a domo traherent.

Cum ob hæc taliaq; ſperaret propinquum certamen:& facere:ſi ceſſaretur:cuperet:ſpeculatoreſq; galli ad ea exploranda:quæ uellet:tutiores:quia in utriſq; caſtris militabant paratos pugnæ eſſe romanos re tuliſſent:locũ inſidiis circũſpectare pœnus cœpit. Erat in medio riuus utriq; peraltis clauſus ripis:& circa obſitus paluſtribus hærbis:& quibus inculta ferme ueſtiuntur uirgultis:uepribuſq;. Quem ubi ad equites quoq; tegendos ſaris latebroſum locũ circũuectus ipſe oculis perluſtrauit. Hic erit locus Magoni fratri ait:quem teneas. Delige centenos uiros ex omni equite:ac pedite:cũ quibus ad me uigilia prius ueniás:Nunc corpora curare tẽpus eſt:ita præconium miſſum. Mox cũ delectis Mago aderat. Robora uiroꝝ cerno:inqt: Annibal:ſed ut & numero etiam non animis modo ualeatis:ſingulis uobis nouenos ex turmis:manipuliſq; ueſtris ſimiles eligite. Mago locum monſtrabit:quẽ inſideatis:hoſtẽ cæcum ad has belli artes habetis. Ita mille equitibus Magoni:mille peditibus dimiſſis: Annibal prima luce numidas eqtes tranſgreſſos. Trebiã flumen obequitare iubet hoſtiũ portis:iaculandoq; in ſtatiões:elicere ad pugnã hoſtẽ:iniecto deinde certamine:cedendo ſenſim circa flumen pertrahere. Hæc mandata numidis. Cæteris peditũ ducibus eqtumq; præceptum:ut prandere oẽs iuberent:armatos deinde inſtratiſq; equis ſignũ expectare. Sempronius ad tumultũ numidaꝝ primũ omnẽ equitatũ ferox ea parte uirium deinde ſex millia peditũ:poſtremo omnes copias ad deſtinatũ locum iam ante conſilio auidus certaminis eduxit. Erat forte brumæ tempus:& niualis dies ĩ locis alpibus Appænninoq; interiectis propinquitate etiã fluminũ ac paludum p̃gelidis:ad hæc raptim eductis hominibus:atq; eqs:non capto ante cibo non ope ulla ad arcendum frigus adhibita:nihil caloris inerat:& qcqd auræ fluminis appropinquabat: afflabat acrior frigoris uis:ut uero refugientes numidas inſequentes aquam ingreſſi ſunt:& erat pectoribus tenus:aucta Nocturno imbri tum utiq; egreſſis rigere omnibus corpora:ut uix armoꝝ tenẽdorum potentia eſſet:& ſimul procedente iam die fame etiam deficere. Annibalis interim miles: ignibus ante tentoria factis:oleoq; per manipulos:ut mollirent artus:miſſos:& cibo per ocium capto:ubi tranſgreſſos flumẽ nunciatũ eſt hoſtes:alacer animis:corporibuſq; arma capit:in aciẽq; p̃cedit. Baleares locat ante ſigna:leuem armaturã:octo ferme millia hoĩum:deide grauioré armis peditem. Quod uiriũ: quod roboris erat:ĩ cornibus circunfudit:decẽ millia eqtũ & a cornibus ĩ utranq; partẽ diuerſos elephãtos ſtatuit. Cõſul effuſos ſequẽtes equites:cũ ab reſiſtẽtibus ſubito numidis ĩcauti exciperẽtur:ſigno receptui dato reuocatos:circũdedit peditibus. Duo deuigĩti millia romani erant:ſociũ noĩs latini. xx. auxilia præterea cenomanoꝝ:ea ſola in fide gallica mãſerat gens:his copiis concurſum ẽ: p̃lium a balearibus ortum ẽ. Quibus cũ maiore robore legiones obſiſterẽt:deductæ propere ĩ cornua leuis armaturæ ſunt. Quæ res effecit:ut eqtatus romanus extẽplo urgeretur:Nã cũ uix iã p ſe reſiſterẽt decẽ milibus eqtum quattuor millia:& feſſi romani:plæriſq; ĩtegris pœnis obruti ſunt iſuper uelut nube iaculorum a balearibus cõiecta:ad hoc elephãti eminẽtes ab extremis cornibus:equis maxime non uiſu modo: ſed odore iſolito territis fugã late faciebãt pedeſtris pugna par animis magis:quã uiribus erat:quas recẽtes pœnus pauloante curatis corporibus in p̃lium attulerat:cõtra ieiuna:feſſaq; corpora romanis & rigentia gelu torpebant. Reſtitiſſent tamen ais:ſi cũ pedite ſolum foret pugnatum:ſed & baleares:pulſo eqte iaculabãtur in latera:& elephanti iam ĩ mediã peditum aciem ſeſe tulerant:& Mago: numidæq; ſimul latebris eoꝝ improuiſa p̃terlata acies eſt:exorti a tergo ingẽtem tumultum:ac terrorẽ fecere. Tamẽ in tot circunſtantibus malis mãſit aliquãdiu ĩmota acies maxie p̃ter ſpem omnium:aduerſus elephantos pœnus pauloante curatis corporibus in p̃lium attulerat:cõtra ieiuna:feſſaq; corpora romanis & rigentia gelu torpebant. Reſtitiſſent tamen ais:ſi cũ pedite ſolum foret pugnatum:ſed & baleares:pulſo eqte iaculabãtur in latera:& elephanti iam ĩ mediã peditum aciem ſeſe tulerant:& Mago: numidæq; ſimul latebris eoꝝ improuiſa p̃terlata acies eſt:exorti a tergo ingẽtem tumultum:ac terrorẽ fecere. Tamẽ in tot circunſtantibus malis mãſit aliquãdiu ĩmota acies maxie p̃ter ſpem omnium:aduerſus elephantos eos:pedites ad idipſum locati uerutis cõiectis:& auertere:& iſecuti auerſos ſub caudis:qua maxie molli cute uulnera accipiũt:fodiebant: Trepidantiſq; ꝑpe iam in ſuos conſternatos media acie ĩ extremã:ad ſiniſtrũ cornu aduerſus gallos auxiliares agi iuſſit Annibal:extẽplo haud dubiam feceĩ fugam additus quoq; nouus terror Romanis:ut fuſa auxilia ſua uiderunt. Itaq; cũ iam ĩ orbem utringq; pugnarẽt:decẽ millia ferme hoĩum:cũ alii euadere nequiuiſſent:media afroꝝ acie:quæ gallicis auxiliis firmata erat:cũ ingenti cæde hoſtium prupe. Et cum neq; ĩ caſtra reditus eſſet:flumine itercluſis:neq; præ imbri ſatis decernere poſſent:qua ſuis opem ferrent. Placẽtiam recto itinere prexere. Plures deinde in oẽs ptis eruptiones factæ:& qui flumen petiere:aut gurgitibus abſumpti ſunt:aut itercunctationẽ ingrediendi ab hoſtibus oppſſi. Qui paſſim p agros fuga ſparſi erant:ueſtigia cedentis ſequentes agminis. Placentiam contendere. Aliis timor hoſtium audaciam ingredi flumen fecit:tranſgreſſiq; in caſtra puenere:imber niue mixtus:& intoleranda uis frigoris:& homines multos:& iumenta:& elephantos prope omnis cõſumpſit:Finis inſequendi hoſtis pœnis flumen Trebia fuit:& ita torpentes gelu in caſtra rediere:ut uix læticiam uictoriæ ſentirent:Itaq; nocte inſequẽti cum præſidium romanoꝝ caſtroꝝ:& qđ reliquum ex magna parte militum erat:ratibus Trebiam traiicerent:aut nihil ſenſere pœni obſtrepeſcẽte pluuia: aut quia iam moueri præ laſſitudine nequibant:ac uulneribus ſeſe ſentire diſſimularunt. Quietiſq; pœnis:tacito agmine a Scipione conſul exercitus Placentiam eſt perductus:inde Pado traiectus Cremonã: ne duoꝝ exercituum hybernis una colonia premeretur. Romam tantus terror ex hac clade platus eſt: ut iam ad urbem Romam crederent infeſtis ſignis hoſtem uenturum:nec quicquam ſpei aut auxilii eſſet:qua portis mœnibuſq; uim arcerent:uno conſule ad Ticinum uicto:altero ex Sicilia reuocato:duobus conſulibus:duobus conſularibus exercitibus uictis:quos alios duces:quas alias legiões eſſe:quæ ac cerſerentur? ita territis Sempronius conſul aduenit ingenti periculo:per effuſos paſſim ad prædãdum hoſtium equites:audacia magis:quam conſilio:aut ſpe fallendi:reſiſtendiue ſi nõ falleret: tranſgreſſus. Id quod unum maxime in præſentia deſyderabatur. Comitiis conſularibus habitis:in hyberna rediit. Creati conſules. Gn. Setuilius &. C. Flaminius. Cæterum ne hyberna quidem Romanis quieta erant:

Sratagema Annibalis

Cõſiliũ pœni ducis in copiis ad pugnã cõparádis

Eq̃ſtre p̃lium

Gn. Seruilius. C. flamiinio cõſ.

uagantibus passim numidis eqtibus & quæ his impeditiora erant celtiberis lusitanisq;.Oēs igitur clau
si undiq; cōmeatus erant:nisi quos Pado naues subueherent.Emporiū ꝑpe Placentiā fuit & opere ua/
lido & magno munitū præsidio.Eius castelli oppugnandi spe:cum equitibus ac leui armatura ꝑfectus
Annibal:cum plurimū in cælando incœpto ad effectū spei habuisset:nocte adortus non fefellit uigiles.
Tantus repente clamor est sublatus:ut Placentiæ quoq; audiretur.Itaq; sub lucē cū equitatu cōsul ade/
Anni/ rat:iussis quadrato agmine legionibus sequi.Equestre præliū interim commissum:in quo:qa Annibal
bal sau/ saucius pugna excessit:pauore hostibus iniecto:defensum egregiæ præsidium est Paucorum ide dieꝝ
ciatus quiete sumpta:& uix dum satis percurato uulnere:ad Vicūuias ire pergit odpugnandas.Id emporium
Vicūui/ a romanis gallico bello fuerat munitum:inde locum frequentauerāt accolæ mixti undiq; ex finitimis
as populis:& tunc populationū terror eo plærosq; ex agris cōpulerat.Huius generis multitudo fama im
pigre defensi ad Placētiam p̄sidii accensi:armis arreptis:obuiam Annibali procedit magis agmine:quā
acie:in uia concurrerunt.Et cū ex altera parte nihil præter īconditam turbā esset:ī altera & dux militi:
p̄sidia & duci miles fidens:ad triginta quinq; millia hominum a paucis fusa:postero die:deditiōe facta:p̄sidiū
pœ. intra mœnia accepere iussiq; arma tradere:cū dicto paruissēt:signū repēte uictoribus datur:ut tanq̄
ui captam urbē diriperēt.Neq; ulla:quæ in tali re memorabilis scribētibus uideri solet:prætermissa cla
des est:adeo omnis libidinis crudelitatisq; ihumanæ superbiæ æditum ī miseros est exemplum. Hæ
Anniba fuerunt hybernæ expēditiones Annibalis.Haud longis īde temporibus:dum ītolerabilia frigora erāt:
lis mo/ quies militi data est:& ad prima ac dubia signa ueris profectus ex hybernis in Ethruriā ducit:eā quoq;
tus in gentem sicut gallos:ligures q; aut ui:aut uoluntate adiuncturus:Transeuntem Appænninū adeo atrox
ethruri tempestas adorta ē:aut alpiū fœditatē prope supauerit.Vento mixtus imber cū ferretur ī ipsa ora p̄ia:
am quia aut arma omittēda erāt:aut contra enitētes uertice intorti affligebātur:constitere.Deinde cum iā
spiritū includeret:nec reciprocare animam sineret:auersi a uento:parumper cōsedere:tum uero īgenti
sono cælum strepere:& inter horrēdos fragores micare ignes:capti auribus & oculis metu omnes tor/
pere.Tandem effuso imbre:cum eo magis accensa uis uenti esset:ipso illo:quo deprahēsi erant loco ca/
stra ponere necessarium uisum est.Id uero laboris uelut deintegro initiū fuit.Nā nec explicare q̄cq̄:nec
statuere poterant:nec qd' statutum esset:manebat:oīa perscindente uento:& rapiente:& mox aqua le/
uato uento:cū super gelida montiū cacumina concreta esset:tantū niuosæ grādinis deiecit:ut omnibus
omissis procūberent hoīes tegminibus suis magis obruti:quā tecti.Tantaq; uis frigoris insecuta est:ut
ex illa miserabili hominū:iumentorūq; strage cū se quisq; attollere:ac leuare uellet:diu nequiret:qa tor
pentibus rigore neruis:uix flectere artus poterant:deinde ut tandē agitando sese mouere:ac recipe aīcs
& raris locis ignis fieri est cœptus:ad alienā opē quisq; inops tēdere.Biduū eo loco uelut obsessi manse
re:multi hoīes:multa iumenta:elephanti quoq; ex his:q prælio ad Trebiā facto supfuerāt:septē absum
Sæua ī pti.Digressus Appænnino retro ad Placentiā castra mouit:& ad decē millia progressus cōsedit.Postero
appēni/ die.xii.millia peditū:quinq; equitū aduersus hostē ducit.Nec Sempronius consul:iā.n.redierat ab Ro/
no tēpe ma:detrectauit certamen:atq; eo die tria millia passuum īter bina castra fuere.Postero die: ingentibus
stas pœ animis:uario euentu pugnatum ē primo cōcursu adeo res romana superior fuit:ut nō acie uinceret so/
nos af/ lum:sed perculsos hostes ī castra persequerentur:mox castra quoq; oppugnarēt.Annibal paucis ꝑpu/
fligit gnatoribus ī uallo:portisq; positis:cæteros confertos ī media ualle recepit.Intentosq; signū ad erumpē
dum spectare iubet.Iam nona ferme diei hora erat:cū romanus nequicquā fatigato milite:posteaq̄ nul
la spes erat potiundi castris:signum receptui dedit.Quod ubi Annibal accepit:laxatāq; pugnā:& recess/
sum a castris uidit:extēplo equitibus dextera leuaq; emissis in hostē:ipse cum peditum robore de iis ca
Ferox stris erupit.Pugna raro ulla magis scæua:& cū utriusq; partis pernicie clarior fuisset:si extendi a die ī lō
pugna gum spatiū quiuisset:nox accensum ingentibus aīs prælio diremit:itaq; acrior concursus fuit: quā cæ/
ad placē des:& sicut æquata ferme pugna erat:ita clade pari discessum est:ab utraq; parte sexcētis plus peditibus
tiam & dimidium eius equitū cecidit:Sed maior romanis quā pro numero iactura fuit.quia equestris ordi/
nis aliquot:& tribuni militum quinq;:& p̄fecti sociorum tres sunt interfecti:Secundū eam pugnā An/
nibal in ligures:Sempronius Lucam concessit.Venienti in Ligures Annibali per insidias ītercepti duo
questores romani.C.Fuluius:&.L.Lucretius cū duobus tribunis militū &quinq; equestris ordinis se/
natorū ferme liberis quo magis ratā fore cū his pacē:societatēq; crederet:traduntur.Dū hæc ī Italia ge/
runt'.Gn.Scipio ī Hispaniā cū classe:& exercitu missus:cū ob ostioRhodani ꝑfectus pyreneosq; mon
tes circūuectus emporiis appulisset classe:exposito ibi exercitu:orsus a lacetanis usq; ad Iberum fluē
partim renouandis societatibus:partim nouis instituēdis romanæ ditionis fecit:inde cōciliata clæmen
tiæ fama:non ad maritimos modo populos:sed in mediterraneis quoq; ac mōtanis ad ferociores iā gē
tes ualuit.Nec pax modo apud eos:sed societas etiā armoꝝ parata est:ualidæq; aliquot auxilioꝝ cohor
tes ex iis cōscriptæ sunt.Hanno Hánonis cis Ibeꝝ prouincia erat:eū reliquerat Annibal ad regiōis eius
præsidiū.Itaq; priusq̄ alienarentur oīa:obuiā eundum ratus:castris ī conspectu hostiū positis : in aciem
eduxit.Nec romano differēdum certamē uisum:quippe q sciret cum Hánone:& Asdrubale sibi dimi/
Pria ro candum esse:malletq; aduersus singulos se paratim:quā aduersus duos simul rē gerere:nec magni cer/
pugna ī taminis ea dimicatio fuit.Sex millia hostiū cæsa:duo capta cū præsidio castroꝝ. Nā & castra expugna/
hispāia ta sunt:& ipse dux militū cum aliquot præsidiis capit':& Scissum ꝑpinquū castris oppidū expugnat':
Cæterū præda oppidi parui p̄tii rerū fuit:supellex barbarica:ac uilium mācipioꝝ.Castra milite ditaue/
re:nō eius modo exercitus:q uictus erat:sed & eius:q cū Annibale ī Italia militabat:oībus fere caris re/

bus:ne grauia ipedimēta ferentibus essent circa Pyreneum relictis.Priusquā certa huius cladis fama accederet:transgressus Iberum Asdrubal cum octo millibus peditum:mille equitibus: tanquā ad primum aduentum romanorum occursurus:posteaquā perditas res:amissaq; castra accepit:iter ad mare conuertit.Haud procul Tarracone classicos milites:nauales q; socios uagos palātisq; per agros:quod fere me fit:ut secundæ res creent negligentiam:equite passim dimisso:cū magna cæde:maiore fuga ad naues compellit.Nec diutius circa ea loca morari ausus:ne a Scipione opprimeretur:trans Iberum sese recepit:& Scipio raptim ad famam nouor hostium agmine acto:cum in paucos præfectos paululū animaduertisset:præsidio Tarracone modico relicto:emporia cū classe rediit:uix dum digresso eo Asdrubal aderat:& Ilergetum populo:qui obsides Scipioni dederat:ad defectionem impulso:cum eor ipsorum iuueniure agros fidelium romanis sociorum uastat.Excito deide Scipiōe:Hybernis stoicosis Tarracone Iberum rursus cedit.Agros Scipio relictos ab auctore defectionis:& ilergetiam gētem cū ifesto exercitu inuasisset:compulsis omnibus: Athanagiam urbem:quæ caput eius populi erat:circūsedit:intraq; dies paucos pluribus:quā ante obsidibus imperatis:ilergetes pecunia etiam mulctatos in ius dicionemq; recepit.Inde in ausetanos prope Iberum socios & ipos pœnorum procedit:atq; urbe eorum obsessa ausetanos auxilium finitimis ferentes nocte haud ꝓcul iam urbem cum intrare uellent:excepit insidiis:Cæsa ad.xii.millia:exuti pœne omnes armis:domos palantes passim per agros diffugere. Nec obsessos alia ulla res:quam iniqua oppugnantibus hyems tutabatur.xxx.dies obsidio fuit:per quos raro unquam nix minus quattuor pedes alta iacuit:adeoq; pluteos:ac uineas romanorum operuerat:ut sola ignibus aliquotiens coniectis ab hoste etiam tutamentum fuerit.Postremo cum Amusitus princeps eor ad Asdrubalē ꝓfugisset.xx.argēti talētis pacti dedunt. Tarraconē in hyberna reditum est. Vide ne hostico sis sit legēdum ab eo qđ hosticū dicimus qđ non sit pactum

Romæ aūt circa urbem multa ea hyeme prodigia facta:aut quod euenire solet motis semel in religionem animis:multa nunciata:& credita temere sunt:ī quis īgenuum īfantem semestrem in foro oli torio triumphum clamasse:& foro boario bouem in tertiam contignationem sua sponte scādisse:atq; inde tumultu habitatorū territum sese deiecisse: & nauium specie de cælo affulsisse:&ædem spei:quæ in foro olitorio fulmine ictam: & Lanuuini hastam se cōmouisse:& coruum in ædem lunonis deuolasse:atq; in ipso puluinario cōsedisse:& ī agro amiternino multis locis hoium specie ꝓcul cādida uestе uisos:nec tamē illos cōgressos:& ī Piceno lapidibus pluuisse & cære sortes:extenuatæ:& in Gallia lupū uigili gladiū e uagina raptū abstulisse.Ob cætera ꝓdigia libros adire decēuiri iussi sūt:qđ aūt labidibus pluuisset ī Piceno:nouēdiale sacrum edictū:& subinde aliis ꝓcurādis ꝓpe tota ciuitas operata fuit.Iam primum omnium urbs lustrata est:hostiæq; meliores:quibus edictum é diis cæsæ:& donum ex auri pōdo.xl.Lanuuinū Iunoni portatū ē:& signū æneū matrōæ Iunoni ī auētino ædificauerūt: & lectisterniū cære:ubi sortes extenuatæ erant:imperatū:& supplicatio Fortunæ in Algido. Romæ quoq; & lectisternium iuuentuti:& supplicatio ad ædē Herculis:noiatim deide uniuerso populo circa oīa puluinaria īdicta: & Genio maiores hostiæ cesæ.Q.&.C.Attilius Seranus ptor uota suscipere iussus:si in.x. annos romanus po.eodem stetisset loco.Hæc procurata uota : quæ ex libris sibyllinis magna ex parte leuauerant aīum religione.Cōsulum designator.Alter Flaminius:cui eæ legiones:quæ Placentiæ hybernabant:sorte euenerant:edictū & litteras & consulem misit : ut is exercitus idibus martiis Arimini esset in castris.Huic in prouincia consulatum inire consiliū erat memori ueteꝝ certaminum cum patribus:quæ tribunus ple.postea consul prius de consulatu:qui abrogabatur:deinde triumpho habuerat: iussus ēt senatui ob nouam legem:quam iniq;.Qu.Claudius tribunus ple. aduersus senatum uno patrum adiuuante.C.Flaminio tulerat:nequis senator:quiue senatoris pater fuisset:maritimam nauem quæ plusq; trecentaꝝ amphorarum esset:haberet:id satis habitum ad fructus ex agris uectandos.Quæ istus oīs patribus indecorus uisus est.Res per summā contentionem acta inuidiam apud nobilitatem īuasori legis.Flaminio fauorem apud plebem:alterumq; inde consulatum peperit. Ob hoc ratus auspiciis petendis: latinarumq; feriarum mora: & consularibus aliis impedimentis retenturos se in urbe:simulato itinere:priuatus clam in prouinciam abiit.Ea res:ubi palam facta est:nouam insuper iram infestis iam patribus mouit.Non cum senatu modo : sed cum diis immortalibus.C.Flaminiū bellum gerere.Consulem ante inauspicato factum reuocantibus ex ipsa acie diis : atq; hoibus non paruisse: ne nunc conscientias prætoꝝ & Capitolium:& solēnem uotorum nuncupationem fuisse:ne die initi magistratus Iouis omne templū adiret:ne senatū inuisus ipse & sibi uni inuisum uideret:consuleretq;:ne latinas indiceret.Iouiq; Latiali solēne sacrū in monte faceret:ne auspicato profectus in Capitolium ad uota nuncupanda paludatus inde ad prouinciam iret:lixæ modo sine insignibus:sine lictoribus profectus clā furtim haud aliter:q̄ si exilii causa solū uertisset:magis pro maiestate uidelicet īperii Arimini:q̄ Romæ magistratum inituꝝ:& in diuersorio hospitali: q̄ apud pœnates suos ptextam sumpturū:reuocandum uniuersi:retrahendūq; censuerunt:& cogendum oibus prius pſentem in deos hoesq; fungi officiis: q̄ ad exercitum:& ī prouinciā iret.In eam legationem legatos oium mitti placuit.Q.Terētius: &.M.Antistius profecti nihilo magis eum mouere:quam priori consulatu litteræ mouerant a senatu missæ:paucos post dies magistratum iniit immolantiq; ei:uitulus iam ictus e manibus sacrificantium cum sese propipuisset multos circunstantes cruore respersit.Fuga peocul etiam maior apud ignaros : quid trepidaretur:& concursatio fuit.Id a plærisq; in omne magni terroris acceptum:legionibus inde duabus a Sempronio prioris anni consule:duabus a.C.Attilio acceptis ptore ī Ethruriam iam per Appennini tramites exercitus duci est cœptus. Vide ne hastā ꝓ hostiā sit legēdum Atī.legem

AM VER APPETEBAT: cum Annibal ex hybernis mouit: & nequicquã ante conatus trãscendere Appẽninũ intolerãdis frigoribus: & cũ ingenti piculo moratus ac metu. Galli: quos p̃dæ populationũq; cõciuerat: spes: posteaq̃ ꝓ eo: ut ipsi ex alieno agro raperẽt: agerẽtq; suas terras sedẽ belli esse: premiq; utriusq; partis exercituũ uiderũt hybernis: uerterunt retro ad Annibalẽ ab romanis odia: petitusq; ẽ sæpe principũ insidiis: ipsorũq; inter se fraudẽ eadẽ leuitate: qua cõsenserãt: consensu idicãtium seruatus erat: & mutãdo nũc uestem: nũc teguméta capitis errore ẽt sese ab ĩsidiis munierat. Cæteꝝ hic quoq; ei timor cã fuit maturius mouẽdi ex hybernis. Per idẽ tp̃s. Gn. Seruilius Romæ idibus Martiis magistratũ iniit. Ibi cũ de rep. retulisset: redítegrata in. C. Flaminiũ iuidia est: duos se cõsules creasse unũ habere. Quod. n. illi iustũ ĩperiũ: qđ auspiciũ eẽt mgr̃atus: id a domo: publicis: priuatisq; penatibus: latinis feriis actis sacrificio ĩ mõte pfecto: uotis rite ĩ capitolio nũcupatis secũ ferre: nec p̃uatũ auspicia seq: nec sine auspiciis ꝓfectũ ĩ externo ea solo noua atq; ĩtegra cõcipe posse. Augebãt metũ ꝓdigia simul ex multis locis nunciata. In Sicilia militibus aliquot spicula. In Sardinia aũt ĩ muro circũeũti uigilias eqti Scipionẽ: quẽ mãu tenuerat: arsisse. & littora crebris ignibus fulsisse: & scuta duo sanguinẽ sudasse: & milites quosdã ictos fulminibus & solis orbẽ minui uisum: & p̃neste ardẽtes lapides cælo cecidisse: & arpis palmas ĩ cælo uisas: Pugnantẽq; cũ Luna Solẽ: & capenæ duas iterdiu lunas ortas: & aq̃s Cerete sanguie mixtas fluxisse. Fontẽq; ipsum Herculis cruẽtis manasse sparsum maculis: & Antii metẽtibus cruẽtas in corbẽ spicas cecidisse: & Faleriis cælũ findi uisum uelut magno hiatu: quaq; patuerit ĩgens lumẽ effulsisse. Sortes sua spõte attenuatas: unãq; excidisse ita scriptã: Mauors cælũ suũ concutit. Et p idẽ tp̃s romæ signũ Martis Appia uia ad simulacra lupoꝝ sudasse: & Capuæ speciẽ cæli ardẽtis fuisse: lunæq; iter ibrem cadẽtis. Inde minoribus ẽt dictu ꝓdigiis fides habita: Capras lanatas qbusdã factas. Et gallinã in marẽ: gallũ ĩ fœminã sese uertisse. His: sicut erãt nũciata expositis: auctoribusq; in curiã ĩtroductis: cõsul de religiõe prẽs cõsuluit. Decretũ est ut ea ꝓdigia partim maioribus hostiis: partim lactẽtibus ꝓcurarent: & uti supplicatio per triduũ ad oĩa puluinaria haberẽt. Cætera: cum decẽuiri libros ĩspexissent: ut ita fierẽt: quẽadmodũ cordi eẽt diuinis carminibus p̃farent. Id decẽuiroꝝ monitu decretum est: Ioui primũ donum fulmen aureũ põdo qnquaginta fieret: Iunoni: Mineruæq; ex argẽto darẽt: & Iunoni reginæ in Auẽtino: Iuno niq; Sospitæ Lanuuii maioribus hostiis sacrificaretur. Matronæq; pecunia collata: q̃tum cõferre cuiq; cõmodum esset donum Iunoni reginæ ĩ Auentinum ferrent: lectisternium q; fieret: qn ut libertinæ & ipsæ: unde Feroniæ donum daretur: pecuniam pro facultatibus suis conferrent. Hæc ubi facta: decẽuiri Ardeæ in foro maioribus hostiis sacrificarunt: postremo libri decimo iam mense ad ædẽ Saturni Romæ immolatum est: lectisterniũq; ĩperatum: & eum lectũ senatores strauerunt: & cõuiuiũ publicũ: ac p urbẽ saturnalia: die ac nocte clamatũ: populusq; eum diẽ festũ habere: ac seruare ĩ perpetuum iussus.

Dum consul placandis romæ diis: trahendoq; delectu dat operã. Annibal profectus ex hybernis: qa iã Flaminiũ cũsulem Arretiũ peruenisse fama erat: cũ aliud lõgius: cæteꝝ cõmodius ostenderẽt iter ꝓpioré uiã p paludẽ petit: qua fluuius Arnus p eos dies solito magis ĩundauerat. hispanos & afros & oẽ quod ueterani erat robur exercitus: admixis ipsoꝝ impedimẽtis necubi cõsistere coactis necessaria ad usus deessent: primos ire iussit: seq gallos: ut id agminis medium esset nouissimos ire equites. Magonẽ ide cũ expeditis numidis cogere agmẽ maxime gallos: si tædio laboris lõgæq; uiæ (ut ẽ mollis ad talia gẽs) dilaberent: aut subsisterẽt cohibẽtẽ. Primi: qua mõ pirent duces: p p̃altas fluuii ad ꝓfundas uoragines: hausti pœne limo: ĩmergentesq; se tamẽ signa sequebãt. Galli neq; sustinere se ꝓpsi: neq; assurgere ex uoraginibus poterãt: aut corpa aĩs: aut aĩos spe sustinebãt. Alii fessa ægre trahẽtes mẽbra: alii: ubi semel uictis tædio aĩs ꝓcubuissent: iter iumẽta & ipsa iacẽtia passim moriẽtes. Maximeq; oĩum uigiliæ conficiebãt: p quatriduum iam & tres noctes toleratæ: cum oĩa obtinentibus aqs nihil: ubi ĩ sicco fessa sternerẽt corpora: iueniri posset: cumulatis ĩ aquas sarcinis insup incũbebant. Iumẽtoꝝ itinere toto ꝓstratoꝝ: passim acerui tãtũ: qd' extaret aq̃: quærẽtibus ad qetem parui tpis necessariũ cubile dabãt ipse Annibal æger oculis ex uerna primũ intẽperie uariãte calores frigoraq; elephãto: q unus supfuerat: qđ altius ex aq extaret uectus uigiliis tamẽ & nocturno hũore: palustriq; cælo grauãte caput: & qa medẽdi nec locus: nec tp̃s erat altero oculo capitur. Multis hoĩbus: iumẽtisq; fœde amissis: cũ tãdem de paludibus emersisset: ubi primũ ĩ sicco potuit castra locat certũq; p p̃missos exploratores habuit: exercitũ romanum circa Arretii mœnia esse: cõsulis deide cõsilia: atq; aĩum: & sitũ regionũ: itineraq;: & copias atq; cõmeatus expediendos: & cætera: quæ cognoscenda in re erant: summa oĩa cũ cura inquirendo exeq̃bat'. Regio erat in primis Italiæ fertilis ethrusci cãpi: q Fesulas inter: Arretiũq; iacent: frumenti ac pecoris & oĩum copia reꝝ opulenti: Consul feroxa consulatu priore & non mõ legum aut patꝝ maiestatis: sed neq; deoꝝ quidẽ satis metuens: hãc insitã ingenio eius temeritatẽ fortuna prospo ciuilibus bellicisq; rebus successũ aluerat: itaq; satis apparebat nec deos: nec hoĩes cõsulẽtẽ ferociter oĩa ac p̃prope actuꝝ. Quoq; pronior esset in uitia sua: agitare eũ: atq; irritare pœnus parat: & leua relicto hoste Fesulas petẽs. Ethruriæ agros p̃datum profectus: q̃tam maximã uastitatem põt: cædibus: incendiisq; consuli procul ostẽ-

Vide se cũdum Plyniũ nec diꝛeris ꝓdigium Scipiõis & spiculoꝝ sũmitates ardere

Hostiarũ aliæ maiors Aliæ lactentes

Feronia abequorea latione ut Dionysius ait

Atꝛ. p uigiliũ & labores militum

Annibal altero oculo capitꝛ

dit.Flaminius:qui nec quieto quidē hoſte ipſe quieturus erat: tū uero poſteaq̄ res ſociorum ante ocu/
los prope ſuos ferri agiq̄ uidit ſuū id dedecus ratus:p mediam iā Italiam uagari pœnū: atq̄ obſiſtente
nullo:adipſa romana mœnia oppugnanda ire:cæteris oībus in conſilio ſalutaria magis: quā ſpecioſa
ſuadentibus:collegā expectandum:ut coniunctis exercitibus cōi aīo conſilioq̄ rem gererent: interim
eqtatu auxiliiſq̄ leuium armoꝝ ab effuſa p̄dandi licentia hoſtē cohibēdum:iratus ſe ex conſilio ,pri/
puit:ſignūq̄ ſimul itineris:pugnæq̄ propoſuit.Quinīmo Arretii ante mœnia ſedeamus: īquit:hic.n.
p̄ria:& penates ſunt Annibal emiſſus e manibus ,ppopuleꝫ Italiā:uaſtandoq̄ & urendo oīa ad roma/
na mœnia perueniat:nec ante nos hinc mouerimus:q̄ ſicut olim Camillū ab Veiis.C.Flaminiū ab Ar/
retio patres acciuerint.Hæc ſimul increpans:cū ocius ſigna conuelli iuberet & ipſe in æquū inſiluiſſet:
equus repente corruit:conſulemq̄ lapſum ſup caput effudit.Territis oībus qui circa erant:uelut fœdo Atꝫ.p/
omine incipiendæ rei:inſuper nunciaꝫ:ſignum oī ui moliente ſignifero conuelli nequire. Conuerſus digia
ad nunciū.Num litteras quoq̄:inquit:a ſenatu affers.Quæ me rē gerere uetent? Abi nuncia:ſignū ef/
fodiant:ſi ad conuellendū manus præ metu obtorpuerint.Incedere inde agmē cœpit.Primoribus ſup Pœni
quā quod diſſenſerant a conſilio territis:ēt duplici ,pdigio:milite in uulgus læto:ferocia ducis cū ſpem ducis
magis ipſam:quam cām ſpei intueret.Annibal:qđ agri eſt īter Cortonā urbem. Traſimenūq̄ lacum: ſtrata/
oī clade belli ,puaſtat:quo magis irā hoſti ad uindicandas iniurias ſocioꝝ acuat.Et iam ,puenerāt ad lo/ gema
ca īſidiis nata:ubi maxime mōtes cortonēſes Traſiméus ſubit:uia tamē ītereſt ,pāguſta: uel ad ipſum
de indruſtia relicto ſpatio:deinde paulo latior pateſcit cāpus:inde colles aſſurgunt:ibi caſtra in apto lo/
cat.ubi ipſe cū afris modo hiſpaniſq̄ conſideret.Baleares cæteraq̄ leuem armaturā poſt montes circū/
ducit:equites ad ipſas fauces ſaltus tumulis apte tegentibus locat:ut ubi ītraſſent romani:obiecto eq/
tatu clauſa oīa lacu ac montibus eſſent.Flaminius cū pridie ſolis occaſu ad lacum ,pueniſſet:inexplora/
to poſtero die:uix dū ſatis certa luce anguſtiis ſupatis:poſteaq̄ in patentioré campum pandi agmē cœ/
pit:id tātū hoſtiū:quod ex aduerſo erat aſpexit: a tergo ac ſup caput detectæ īſidiæ. Pœnus ubi id: qđ
petierat:clauſum lacu montibuſq̄:& circūfuſum ſuis copiis habuit hoſtē:ſignum oībus dat inuadēdi.
Qui ubi qua cuiq̄ ,pximū fuit decurrere:eo magis romanis ſubita atq̄ īprouiſa res fuit: quod orta ex Flami/
lacu nebula cāpo:q̄ montibus denſior ſederat: agminaq̄ hoſtiū ex pluribus uallibus ipſa inter ſe ſatis nii fero
conſpecta:eoq̄ magis pariter decurrerunt.Romanus clamore prius undiq̄ orto:q̄ ſatis cerneret:ſe cir/ cia uel
conuentū eſſe ſenſit:& ante fronté lateraq̄ pugnare cœptū eſt:quā ſatis ſtrueretur acies:aut expediri ar/ medio
ma:ſtringiq̄ gladii poſſent.Conſul pculſis oībus:ipſe ſatis:ut in trepida re īpauidus: turbatos ordines piculo
uertenteſq̄ le quoq̄ ad diſſonos clamores inſtruit:ut tp̄s locuſq̄ patitur:& quacūq̄ poteſt adhortatur
ac ſtare:& pugnare iubet.Nec.n.inde uotis:aut īploratione deū:ſed ui: ac uirtute euadendū eſſe p me/
dias acies ferro uiam fieri:& quo timoris minus ſit:eo minus ferme periculi eſſe. Cæteꝝ præ ſtrepitu
ac tumultu nec cōſilium:nec īperium accipi poterat. Tantūq̄ aberat:ut ſua ſigna:atq̄ ordinem & locū
noſceret:ut uix ad arma capiēda:aptādaq̄ pugnæ competeret aīus:opprimerenť quidem onerati ma/
gis his quā tecti.Et erat in tāta caligine maior uſus aurium:quā oculorum:ad gemitus uulneꝝ ictuſq̄
corpoꝝ:aut armoꝝ & mixto ſtrepentium pauētiumq̄ clamore circūferebāt ora oculoſq̄.Alii fugien/
tes pugnātium globo illati hærebant:alios redeuntes in pugnam auertebat fugiētium agmen.Deinde Princi/
ubi in omnis partes nequicq̄ impetus factus:& ab lateribus montes:ac lacus:a fronte:& a tergo hoſtiū pes Ha/
acies claudebat:apparuitq̄ nullam niſi in dextra ferroq̄ ſalutis ſpem eſſe:Tum ſibi unuſquiſq̄ dux ad/ ſtati in
hortatorq̄ factus ad rem gerendam:& noua deītegro pugna exorta eſt.Non illa ordinata per prīcipes: acie in
haſtatoſq̄:ac triarios:nec ut ,pſignis anteſignanus:poſt ſigna alia pugnaret acies:nec ut ī ſua legione mi riarii
les aut conorte:aut manipulo eſſet ſors conglobabat:& animus ſuus cuiq̄ ante:aut poſt pugnādi ordi/ Inſuber
nem dabat.Tantuſq̄ fuit ardor animorum:adeo intentus pugnæ aīus:ut eum terræmotus:q multaꝝ lege nā
urbium Italiæ magnas partes proſtrauit:auertitq̄ curſu rapido amnes:mare fluminibus īuexit:mōtes īſubres
lapſu īgenti proruit:nemo pugnantium ſenſerit.Tres ferme horas pugnatum eſt & ubiq̄ atrociter:cir ſtrauit
ca conſulem tamen acrior īfeſtiorq̄ pugna eſt.Eum & robora uiroꝝ ſequebanť:& ipſe:quacūq̄ ī par/ Flami/
te premi ad laborem ſenſerat ſuos impigre ferebat opē:inſigniſq̄ armis & hoſtem ſumma ui petebat: nius al/
& tuebať ſuos ciues:donec inſuber eques Ducario nomē erat:faciemq̄ noſcitās.Conſul:inquit: hic eſt tero cō/
popularibus ſuis:q legiones noſtras cecidit:agroſq̄ & urbem ē depopulatus:iam ego hāc uictimā ma/ ſulatu
nibus peréptoꝝ fœde ciuium dabo:ſubditiſq̄ calcaribus equo p cōfertiſſimā hoſtiū turbam īpetū fa/ Flami/
cit:obtruncatoq̄ prius armigereo:q ſe in feſto ueniēti obiecerat:cōſulem lancea tranſfixit.Spoliare cu/ nii īteri
pientem triarii:obiectis ſcutis:arcuere magnæ partis fuga īde primū cœpit:& iam nec lacus nec mōtes tus
obſtabāt pauori:p oīa arcta:præruptaq̄ uelut cæci euadunt.armaq̄ & uiri ſup alium alii p̄cipitantur.
Pars magna ubi locus fugæ deeſt:p prima uada paludis in aquā ,pgreſſi:quoad capitibus:humeriſq̄ ex
tare poſſunt.ſeſe īmergunt:fuere:quos īconſultus pauor nando ēt capeſſere fugam īpulerit. Quæ ubi
immenſa:ac ſine ſpe erat:aut deficientibus animis auriebanť gurgitibus:aut ubi nequicquā feſtinaue/
rant:retro egerrime terram repetebant:atq̄ ibi ab ingreſſis aquam hoſtium equitibus paſſim trucida/
bantur.Sex millia ferme primi agminis p aduerſos hoſtis eruptione impigre facta ignari omnium:q̄
poſt ſe agerentur:ex ſaltu euaſere.Et cum in tumulo quodam conſtitiſſent:clamorem modo ac ſonū xv.ro.
armoꝝ audiētes:q̄ fortūa pugnæ eēt:nec ,pſpicere præ caligine poterāt:neq̄ ſcire.Inclinata ad iniquā re cæſa
cū caleſcente ſole depulſa nebula aperuiſſet diē:tū liquida iam luce mōtes cāpiq̄ perditas res ſtratamq̄
oſtēdere fœde romanā aciem itaq̄ ne in conſpectos ,pcul immitteret eques:ſublatis partim ſignis:quā

citatiſſimo poterant agmine:ſeſe abripuerunt.Poſtero die cum ſuper cætera extrema fames etiam iſta rer fidem dante Maharbale:qui cum oĩbus equeſtribus copiis nocte cõſecutus erat ſi arma tradidiſſent abire cum ſingulis ueſtimentis paſſurum:ſeſe dediderũt,Quæ punica religione ſeruata eſt fides ab Annibale:atq; in uincula omnes coniecti.Hæc eſt nobilis ad Traſimenum pugna:atq; ĩtra paucas memorata populi romani clades:quindecim millia romanorum in acie cæſa ſunt: decem millia ſparſa fuga per omnem Ethruriam diuerſis itineribus Romam petiere.Mille & quingenti hoſtium in acie:multi poſtea utrinq; ex uulneribus periere.Multiplex cædes utrinq; facta traditur ab aliis:ego præterq̃ qđ nihil hauſtum ex uano uelim:quo nimis inclinant ferme ſcribentium animi:Fabium æqualem tẽporibus huiuſce belli potiſſimum auctorem habui. Annibal captiuorum:qui latini nominis eſſent: ſine pretio dimiſſis:romanis in uincula datis:ſegregata ex hoſtium coaceruatorum tumulis corpora eorũ: cum ſepeliri iuſſiſſet.Flaminii quoq; corpus funeris cauſa:magna cum cura inquiſitum: non inuenit.

Romæ ad primũ nuncium cladis eius cũ ĩgenti terrore ac tumultu cõcurſus in foꝝ populi ẽ factus Matronæ uagæ per uicos:quæ repẽs clades allata:quæue fortuna eſſet exercitus: obuios percunctãtur & cum frequentis concionis modo turba in comitium & curiam uerſa magiſtratus uocaret: tandem haud multo ante ſolis occaſum.M.Pomponis prætor pugna inquit:magna uicti ſumus:& quãquam nihil certius ex eo auditum eſt:tamen alius ab alio impleti rumoribus domos referunt cõſulem cum magna parte copiarum cæſum:ſupereſſe paucos:aut fuga paſſim per ethruriam ſparſos:aut captos ab hoſte.Quot caſus exercitus uicti fuerãt:tot in curas diſpertiti eorum animi erant:quorum propinqui ſub.C.Flaminio conſule meruerant:ignorãtium quæ cuiuſq; ſuoꝝ fortuna eſſet:nec quiſquã ſatis certum habet:qd aut ſperet :aut timeat.Poſtero die:ac deinceps aliquot diebus ad portas maior mulierũ prope:quã uiroꝝ multitudo fuit:aut ſuoꝝ aliquem:aut nũcium de his opperiens: circũfundebãturq; obuiis ſciſcitãtes:neq; auelli utiq; a uotis:priuſquã ordine oĩa inqſiſſent:poterãt.Inde uarios uultus digredientiũ ab nũciis cerneres:ut cuiq; aut læta:aut triſtia nũciabant gratulãtiſq;:aut cõſolãtis redeũtibus domos circũfuſos.Fœminarũ p̃cipuæ:& gaudia iſignia erãt:& luctus:unã ĩ ipſa porta:ſoſpite filio repetẽte oblato:in cõſpectu eius expiraſſe ferũt.Alterã cui mors filii falſo nũciata erat:mœſtam ſedẽtẽ domi:ad primũ cõſpectũ redeũtis filii gaudio nimio exanimatã.Senatũ p̃tores p̃ dies aliquot ab orto: uſq; ad occidentem ſolem in curia retinẽt conſultãtes quonam duce:aut qbus copiis reſiſti uictoribus pœnis poſſet.Priuſquã ſatis certa cõſilia eſſent repens alia nũciatur clades:quattuor millia equitum cũ C.Centonio ꝓpretore miſſa ad collegam:a Seruilio cõſule in Vmbria:quo poſt pugnã ad Traſimenũ auditã auerterãt iter:ab Annibale circunuenta.Eius rei fama uarie hoĩes affecit:pars occupatis maiore ægritudĩe aĩs leuem ex comparatiõe priorũ ducebãt recẽtem eqtũ iacturã:ps nõ id qđ acciderat p̃ſe æſtimare:ſed ut in affecto corpore:q̃uis leuis cã magis:quam ualido Grauior ſentiretur:ita tum ægræ & affectæ ciuitati quodcũq; aduerſi inciderit:non reꝝ magnitudine:ſed uiribus extenuatis : quæ nihil quod aggrauaret:pati poſſent:æſtimandũ eſſe.Itaq; ad remedium iamdiu deſideratum : nec adhibitũ dictatorẽ dicendum ciuitas confugit:& quia & conſul aberat:a quo dici poſſe uidebatur:nec per occupatam armis punicis Italiã facile erat aut nunciũ:aut litteras mitti:nec dictatorem populus creare poterat:quod nunq̃ ante eam diẽ factum erat:dictatorẽ populus creauit.Qu.Fabiũ Maximum:&magiſtrũ equitum.M.Rufum Minutium:Hiſq; negociũ ab ſenatu datum ut muros:turreſq; urbis firmarẽt:& p̃ſidia diſponerent:quibus locis uideretur:ponteſq; reſcinderent fluminũ:ac cum pœnis pro urbe dimicandũ eſſe:q̃do Italiam tueri nequiuiſſent. Annibal ĩterim recto itinere per Vmbriam uſq; ad Spoletum uenit inde:cum perpopulato agro:urbẽ adortus eſſet oppugnare:cum magna cæde ſuoꝝ repulſus:& coniectans ex unius coloniæ : haud minis proſpere tẽptatæ uiribus : quanta moles romanæ urbis eſſet:in agrũ picenum auertit iter:non copia ſolum oĩs generis frugũ abundantem:ſed refertum p̃da:quam effuſæ auidæq; gentes rapiebant:ibi p̃ dies aliquot ſtatiua habita refectuſq; miles hybernis itineribus:ac paluſtri uia:p̃lioq; magis ad euentum ſecundo:q̃ leui ac facili affectus.Vbi ſatis quieti datum:p̃da ac populationibus magis:quã otio aut requie gaudentibus:profectus p̃putianum adrianũq; agrũ:marſos inde:marrucinoſq;:& pelignos deuaſtat:circaq; Arpos:& Luceriã proximam Apuliæ regionem.Gn.Seruilius cõſul:leuibus p̃liis cum gallis actis:& uno oppido ignoibili expugnato : poſteaq; de collega:& exercitus cæde audiuit: iam mœnibus patriæ metuens:ne abeſſet in diſcrimine extremo ad urbem iter intendit.Qu.Fabius Maximus dictator iterum:quo die magiſtratum iniit:uocato ſenatu:a diis orſus:cum edocuiſſet patres prius negligentia cerimoniaꝝ:auſpiciorumq; temeritate:atq; inſcitia peccatum a.C.Flaminio conſule eſſe:quæq; piacula iræ deum eſſent:ipſos deos conſulendos eſſe peruicit:ut quod non ferme decernitur:niſi cum tetra prodigia nũciata ſunt:decẽuiri libros ſibyllinos adire iuberentur:qui:inſpectis fatalibus libris:rettulerũt patribus : quod eius belli cã uotum Marti foret:id nõ rite factum:deintegro atq; amplius faciendũ eſſe: & Ioui ludos magnos:& ædes Veneri Erycinæ ac deæ Menti uouendas eſſe:& ſupplicationẽ:lectiſterniumq; habendũ : & uer ſacrũ uouendum: ſi bellatũ proſpere eſſet reſq; publica in eodem:quo erat ante bellũ:ſtatu permanſiſſet . Senatus quoniã Fabium belli cura occupatura eſſet.M. Aemylium p̃torem ex collegio pontificũ ſententia: oĩ:ea:ut mature fiant:curare iubet:his ſenatuſconſultis perfectis.L.Cornelius Lentulus pontifex maximus:conſulente collegio p̃torum:oĩum primum populũ conſulendum de uere ſacro cenſet:in iuſſũ populi uouerri non poſſe.Rogatus in hæc uerba populus uelitis:iubeatiſne hoc ſic fieri : ſi res populi romani quiritium romanoꝝ ad quinquẽnium proximũ:ſicut uelim:eam ſaluã ſeruauerit:hiſce duellis datũ donũ

Atẽ.animorũ cõſternationẽ

repẽtia mors nimio gaudio oborta

Fabius max. dictator

Veneri Erycĩæ & mẽti ædes uotæ

fuit populus romanus quiritiū:quod duellū populo ro.cum carthaginenſi eſt: quæq; duella cū gallis
ſunt:qui cis alpes ſunt:quod uer attulerit ex ſuillo:ouillo: caprino grege:quæq; prophana erunt. Ioui Ver ſa/
fieri:ex qua die ſenatus populuſq; iuſſerit. Qui faciet:q̄do uolet: quaq; lege uolet:facito: quomodo fa crum
xit:probe factum eſto:ſi id moratur:quod fieri oportebit:prophanū eſto:neq; ſcelus eſto: ſiquis rūpet uotum
occidetue inſciens:ne fraus eſto:ſi quis clepſit:ne populo ſcelus eſto:neue cui cleptum erit:ſi atro die fa
xit inſciens:probe factum eſto:ſi nocte ſiue luce:ſi ſeruus:ſiue liber faxit: probe factum eſto: ſi āte id ea
ſenatus populuſq; iuſſerit fieri:ac faxit:eo populus ſolutus liber eſto. Eiuſdem rei cauſa ludi magni uo/
ri:æris.ccxxxiii. millibus triente:p̄terea bubus louis.ccc.multis aliis diuitiis bubus albis atq; cæteris ho
ſtiis. Votis rite nuncupatis: ſupplicatio edicta:ſupplicatum cum coniugibus regum:ac liberis: non ur/
bana multitudo tantum:ſed agreſtium ét:quos in aliqua ſua fortuna publica quoq; contingebat. Cu/ Lecti/
ratum lectiſternium:& per triduum habitum: decemuiris ſacroꝝ curantibus:& puluinaria in conſpe/ ſterniū
ctu fuere. Ioui:& iunoni unum. Alterum Neptūno:& Mineruæ. Tertium Marti:ac Veneri. Quartum quū le/
Apollini.ac Dianæ. Quintum Vulcano.ac Veſtæ. Sextum. Mercurio:& Cereri. Tum ædes uotæ Vene ćti in tē
ri Ericinæ ædemq; Fabius Max. Dictator uouit:quia ita ex fatalibus libris edictum erat: ut is uoueret: plis ſter
cuius maximum imperium in ciuitate eſſet. Menti ædem Attilius p̄tor uouit: Ita rebus diuinis pactis. nebant
tum de bello reꝝ.p. dictator rettulit:quibus quotue legionibus uictori hoſti obuiam eundum eēt:pa/ ad diſcū
tres:cenſerent. Decretum:ut a. Gn. Seruilio conſule exercitum acciperet:ſcriberet p̄terea ex ciuibus ſo/ bēdum
ciiſq; quantum equitum:ac peditum uideretur:cærera oīa ageret: faceretq;:ut e republica duceret. Fa/ aūt cer/
bius duas legiones ſe adiecturum ad ſeruilianum exercitum duxit: his per magiſtrum equitum ſcri/ te pno/
ptis. Tybur diem ad conueniendum edixit. Edictoq; propoſito:ut quibus oppida caſtellaq; immunita ctandū
eſſent:ut in loca tuta commigrarent:ex agris quoque uri demigrarent omnes regionis eius qua An/
nibal iturus eſſet:tectis prius incenſis: ac frugibus corruptis: ne cuius rei copia eſſet: ipſe uia Flaminia
profectus obuiam conſuli exercituique:cum ad Tyberim circa Otriculm proſpexiſſet agmen: conſu/
lemq; cum equitibus ad ſe progredientem:uiatorem miſit:qui conſuli nunciaret:ut ſine lictoribus ad
dictatorem ueniret. Qui cum dicto paruiſſet:congreſſuſq; eorum in: gentem ſpeciem dictaturæ apud
ſocios:ciueſq; uetuſtate iam prope oblitos eius imperii feciſſet: litteræ ac urbe allatæ ſunt:naues one/
rarias commeatum ab Hoſtia in Hiſpaniam ad exercitum portātes a claſſe punica circa portum Con/
ſanum captas eſſe. itaq; extemplo conſul Hoſtiam proficiſci iuſſus:nauibus:quæ ad urbem romanam
aut Hoſtiæ eſſent:completis:milite ac naualibus ſociis perſequi hoſtium claſſem:ac littora Italiæ tuta/
ri. Magna uis hominum conſcripta Romæ erat. Libertini etiam:quibus liberi eſſent:ita ætas militaris
in uerba iurauerant:ex hoc urbano exercitu:qui minores quinq; & triginta annis erāt: in nauibus im/
poſiti. Alii:ut urbi præſiderent:relicti. Dictator exercitu conſulis accepto a Fuluio Flacco legato p agrū
ſabinum. Tybur:quo die ad cōueniendū edixerat:nouis militibus uenit. Inde Prænęſte:tranſuerſis tra
mitibus:in uiam Latinam eſt regreſſus:unde itineribus ſumma cum cura exploratis:ad hoſtem ducit
Nullo loco niſi quantum neceſſitas cogeret:fortuna ſe cōmiſſurus. Quo primū die haud pcul Apris ī Tacita
conſpectu hoſtium poſuit caſtra:nulla mora facta:quin pœnus educeret in aciem:copiāq; pugnādi fa/ Anniba
ceret. Sed ubi quieta oīa apud hoſtes:nec caſtra ullo tumultu mota uidet:increpans quidem uictos tan lis opi/
dem martios animos romanorum quia debellatum atq; conceſſum eis propalam de uirtute ac gloria nio de
eſſe in caſtra rediit. Cæterum tacita curia animum incenſus:quod cum duce haud quaquā Flaminio Fabio
Sempronioq; ſimili futura ſibi res eſſet:ac tum demum edocti malis romani parem Annibali ducem
quæſiſſent:& prudentiam quidem non uim dictatoris extemplo timuit:conſtantiāq; eius haud dum
expertus agitare:ac temptare animum:mouendo crebro caſtra:populandoq; in oculis eius agros ſocio
rum cœpit:& modo cito agmine e conſpectu abibat:modo repente in aliquo flexu uiæ ſi excipere di/
greſſum in æquum poſſet:occultus obſiſtebat. Fabius per loca alta agmen ducebat:modico ab hoſte ī
teruallo:ut neq; omitteret eum:neq; congrederetur caſtris:niſi quantum uſus neceſſario cogeret: tene
batur miles:pabulum:& ligna:nec pauci petebant:nec paſſim. Equitum leuiſq; armaturæ ſtatio com/
poſita inſtructaq; in ſubitos tumultus:& ſuo militi tuta omnia:& infeſta effulis hoſtium populatori/
bus præbebat:neq; uniuerſo periculo ſumma rerum committebatur:& parua momenta leuium cer/
tāminum ex tuto cœptorum finitimorum receptu aſſuefaciebāt territum priſtinis cladibus militem
minus iam tandem:aut uirtutis:aut fortunæ pœnitere ſuæ. Sed non Annibalem magis infeſtum tam minutii
ſanis cōſiliis habebat:quā magiſtrum equitum:qui nihil aliud quā quod nō imperabat moræ ad rem ſolētia
publicā præcipitādā habebat:ferox rapiduſq; in conſiliis:ac lingua īmodicus:primo inter paucos: dein
de ,ppalatam in uulgus pro cunctatore ſegnem:pro cauto timidum affingens uicina uirtutibus uitia
compellabat:præmendorum ſuperiorum:quæ peſſima ars nimis proſperis multorū ſucceſſibus cre/
uit:ſeſe extollebat. Annibal ex Arpis in Samnium tranſit:beneuentanum depopulatur agrum. Teleſiā
urbem capit:irritat etiam de induſtria ducem:ſi forte accenſum tot indignitatibus: cladibuſq; ſociorū
trahere ad æquum certamē poſſit. Inter multitudinē ſociorum italici generis: qui ad Traſimenū capti
ab Annibale:dimiſſiq; fuerant:tres cāpani equites erant:multis iam illecti donis: promiſſiſq; Anniba/
lis ad conciliandos popularium animos:hi nunciantes: ſi in Campaniam exercitum admouiſſet. Ca/
puæ potiendæ copiam fore. Cum res maior:q̄ auctores eſſent:dubium Annibalem alterniſque fiden/
tem:ac diffidentem tamen ut campanos ex Samnio peteret:mouerunt. Monitos ut etiam atq; etiam
promiſſa rebus confirmarent:iuſſoſq; cum popularius & aliquibus principum rediread ſe dimiſit.

Ipse iperat duci:ut se in agrũ casinatẽ ducat edoctus a peritis regiõnũ:si eũ saltũ circuisset:exercitũ rò manũ ad opem ferendã sociis itercluſurꝝ.Sed punicũ abhorrés ab latino nomẽ:Casilinũ ꝑ Casino du/
Stellatẽ cápania Cice. partem cápani agri es/ se ait
cem accipe fecit:auersusq; ab itinere ꝑ alifanũ:calatinũq;:& calenũ agrum i cápũ Stellatẽ descendit:ubi cũ mõtibus:flumibusq;clausam regionẽ circũspexisset:uocatũ ducẽ ꝓcunctat̃:ubi terrarꝝ eẽt:cũ is Casilini eo diẽ másurꝝ eẽ dixisset:tum demũ cognitus est error:& Casinũ lõge ide alia regiõe eẽ:uirgisq; cæso duce & ad reliquorꝝ terroẽ in cruce sublato:castris cõmunitis Maharbalẽ cũ eqtibus in agrũ falernũ ꝑdatũ dimisit:usq; ad aquas sinuessanas populatio ea puenit.Ingentẽ cladẽ: fugã tamẽ:terroréq; latius numidæ fecerũt:nec tamẽ terror:cũ oĩa bello flagrarẽt:fide socios dimouit:uidelicet qa iusto:& mode rato regebant̃ iperio nec abnuebant:qđ unũ uinculũ fidei est:melioribus parere: ut uero ad Vulturnũ flumen castra sunt posita:exurebaturq; amœnissimus Italiæ ager: uillæq; passim incẽdiis fumabãt:ꝑ iuga Massici mõtis:Fabio ducẽte:ꝑpe deintegro est orta seditio:ac duces seditiõis accẽsi qdã:fuerat enĩ silẽtium ꝑ paucos dies:qa:cum celerius solito ductũ agmen fuisset:festinari ad ꝓhibendã populationi bus Campaniã crediderãt:ut uero in extrema iuga Massici mõtis uẽtum est:hosteſq; sub oculis erãt:falerni agri colonorũq; Sinuessæ tecta urẽtes:nec ulla erat mẽtio pugnæ.Spectatũue huc inqt Minutius ad rem fruẽdam oculis sociorꝝ cædes:& ĩcendia uenimus?Nec sĩ nullius alterius nos:nec ciuium qdẽ horꝝ pudet:quos in sinuessam colonos patres nostri miserũt:ut ab samnite hoste tuta hæc ora eẽt: quã nõ uicinus samnis urit:sed pœnus aduena ab extremis orbis terrarꝝ terminis nostra cũctatiõe: & secordia iam huc ꝓgressus:Tantũ proh dolor degeneramus a parẽtibus nr̃is:ut ꝓterq; qđ ꝑ ora illi suã puni
Ferox minutii concio
cas uagari classes dedecus eẽ iperii sui duxerit:eam nos nũc plenã numidarꝝ hostiũ:ac maurorꝝ iã factã uideamus.Qui mõ Saguntum oppugnari idignãdo nõ hoĩes tãtum:sed fœdera:& deos ciebamus:tẽdentem ad mœnia romanæ coloniæ Annibalem læti spectamus:fumus ex incendiis uillarum: agrorumq; in oculos atq; orat uenit.Strepunt aures clamoribus plorantium sociorꝝ:sæpius nos quã deorꝝ inuocantium opem.Nos hic pecorum more per æstiuos saltus:deuiosq; calles exercitum ducimus: cõditi nubibus siluisq;.Sic hoc modo peragrãdo cacumina:saltusq; Furius recipere urbem a gallis uoluisset:quo hic nouus Camillus nobis dictator unicus in rebus afflictis quæsitus:Italiam ab Annibale recuperare parat gallorum Roma esset:quã uereor:ne sic cunctantibus nobis Annibali:ac pœnis totiens seruauerit maiores nostri.Sed uir:ac uere romãus: quo die dictatorem eũ ex auctoritate patrũ iussuq; populi dictum Veios allatus est nuncius:cum esset satis altum ianiculũ:ubi sedens prospectaret hostẽ: descendit in equum atq; illo ipso die media in urbe:quæ nũc busta gallorꝝ sunt:& postero die citra gabios cecidit gallorꝝ legiões.Quid post multos annos cũ ad furcas Caudinas ab samnite hoste sub iugũ missi sumus.Vtrũ tandẽ.L.Papyrius Cursor iuga Sánii perlustrando a Luceria ꝑmens obsidendo:& lacessendo uictorẽ hostẽ:depulsum ab romanis ceruicibus iugũ superbo samniti imposuit?mõ cõsuli Luctatio quæ alia res:quam celeritas uictoriam dedit:quod postero die:quã hostem uidit classem gra
Fabii cõsilium ĩ Anniba bale interclu dendo
uem cõmeatibus impeditã suo & ipsam ĩstrumento atq; apparatu oppressit.Stulticia ẽ:sedẽdo:aut uotis debellari credere posse:armari copias oportet:& deducẽdas ĩ æquũ:ut uir cũ uiro cõgrediaris : atqđ agendoq; res romana creuit non his sensibus consiliisue:quæ timidi cauta uocant.Hæc uelut conciõnati Minutio circũfundebat̃ tribunorꝝ equitũq; romanorꝝ multitudo:& ad aures quoq; militũ dicta ferocia uoluebant̃:ac si militaris suffragii esset res:haud dubie ferebãt Minutium Fabio duci præla
L.Hostilius cũ suo eqtatu occidit̃
turos.Fabius pariter inter suos haud minus:q; in hostes intentus : prius ab aliis inuictũ animũ præstãs quãq; probe scit:nõ in castris modo suis:sed iam etiã Romæ suam cunctationẽ infamẽ esse: obstinatus tamẽ eodẽ cõsilio:&tenore æstatis reliquũ extraxit:ut Annibal destitutus ab spe sũma appetiti certaminis iam hybernis locũ spectaret:quia ea regio præsentis erat copiæ nõ ppetuæ:arbusta:uineæq;:& conciliata oĩa magis amœnis:quam necessariis fructibus.Hac per exploratores relata fama Fabio:cũ satis sciret per easdẽ angustias:quibus intrauerat falernũ agrũ:redituꝝ.Gallicanũ montẽ & Casilinũ occupat modicis præsidiis.Quæ urbs Vulturno flumine dirẽpta: falernum a cãpano agro diuidit: ipse iugis iisdem exercitũ reducit:missõ exploratũ cum.cccc.equitibus sociorꝝ.L.Hostilio Mãcino:qui ex turba iuuenũ audientiũ sæpe ferociter cõcionantẽ magistrũ equitum ꝓgressus:primo exploratoris modo ut ex tuto exploraret hostẽ:ubi uagos per uias passim numidas ꝑ occasionẽ etiam paucos occidit : extẽplo occupatus certamine est aĩus:excidertũq; ꝑcepta dictatoris:qui q̃tum tuto posset ꝓgressum prius recipere sese iusserat:quã in conspectũ hostium ueniret.Numidæ alii atq; alii occurrentes refugiensq; ad castra ꝓpe ipsum cũ fatigatiõe equorꝝ:atq; hoĩum pertraxere:Inde Cartalo:penes quẽ summa equestris imperii erat:concitatis equis:inuectus:cum priusq; ad coniectũ teli ueniret:auertissẽt hostem: qnq; millia ferme cõtinenti cursu secutus est fugientes:Mancinus : posteaq; nec hostẽ desistere seq;:nec spem uidit fugiendi esse:cohortatus suos in prælium rediit:oĩ parte uirium impar itaq; ipse:& delecti equitum circunuenti occidunt̃:cæteri effuso rursus cursu colles primũ:inde ꝑpe inuiis collibus ad dictatorem refugerunt.Eo forte die Minutius se coniunxerat Fabio missus ad firmandum præsidio saltũ:qui super Tarracinã in arctas coactus fauces ĩminet mari:ne ĩmunito Appiæ limite pœnus ꝑuenire in agꝝ romanũ posset.Coniunctis exercitibus dictator:ac magister equitũ castra in uiam deferunt:qua Annibal ducturus erat:duo inde millia hostes aberant.Postero die pœni quod uiæ inter bina castra erat:agmine compleuere.Cũ romani sub ipso cõstitissẽt uallo:haud dubie æquiore loco:succesſit tamẽ pœnus cũ expeditis equitibus atq; ad lacessendũ hostem raptim & procursando:recipiendoq; sese pugnauere restitit suo loco romana acies lenta pugna:& ex dictatoris magis ; quam Annibalis fuit uolũtate.

Inclusus ide uideri Annibal:& ad Casilinum obsessus cū Capua & Sānium:& tātum a tergo diuitū socioꝝ romanis cōmeatus subueheret:pœnus contra ītra formiana saxa:ac Linterni harenas: stagnaq; p horrida situ hybernaturus eēt. Nec Annibalem fefellit suis se artibus peti. Itaq; cū p Casilinum euadere nō posset:petēdumq; mōtes:& iugum Calliculæ supandum eēt:necubi romanus inclusum ualidus agmen aggrederet:ludibrium oculoꝝ specie terribile ad frustrādum hostem cōmentus prīcipio noctis furtim succedere ad mōtes statuit. Fallacis cōsilii talis apparatus fuit:faces undiq; ex agris collectæ:fasceſq; uirgaꝝ:atq; arida sarmēta pligant' cornibus boum:quos domitos indomitosq; multos ī ter cæterā agrestem p̄dam agebat. Ad duo millia ferme boum effecta:Asdrubaliq; negotiū datū:ut primis tenebris noctis id armētum:accēsis cornibus:ad mōtes ageret:maxime:si posset:sup saltus ab hoste insessos. Primis tenebris silētio mota castra:boues aliquāto ante signa acti:ubi ad radices montium uiasq; angustas uētum ē:signū extēplo datur:ut accēsis cornibus:armēta in aduersos cōcitent' montes & metus ipse relucētis flamæ ex capite:calorq; iam ad uiuū ad imaq; cornuū adueniens uelut stimulatos furore agebat boues. Quo repēte discursu:haud secus quam siluis:mōtibusq; accēsis:oīa circū uirgulta ardere:capitūq; īquietatio excitās flamā hoīum passim discurrentiū speciē p̄bebat:q ad transitus saltus īsidendos locati erāt:ubi in summis mōtibus:ac sup se quosdā ignes conspexerūt:circūuentos se esse rati:p̄sidio excessere:qua īgens emicabat flama:uelut tutissimū iter:petentes summa montiū iuga: tum in quosdā boues palātes a suis gregibus īciderunt:& primo tum ꝓcul cernerent:ueluti flamas spirantium miraculo attoniti:constiterūt:deīde:ut humana apparuit fraus:tum uero īsidias rati eē: cum multo maximoq; strepitu concitant se in fugam:leuiq; armaturæ hostiū īcurrere. Cæteꝝ nos æquato timore neutros pugnā īcipiētes ad lucem tenuit. Interea toto agmine Annibal traducto p̄ saltum:& q busdam in ipso saltu hostium oppressis:ī agro alīfano posuit castra. Hunc tumultum sensit Fabius:cæterum & īsidias esse ratus a nocturno utiq; abhorrens certamine:suos munimēto tenuit. Luce prima sub iugo montis p̄lium fuit:quo itercluſam a suis leuem armaturā:facile & enim numero aliquātulū p̄stabāt romani superassent:nisi hispanoꝝ cohors ad idipsum remissa ab Annibale pueniſſet:ea assuetior montibus & ad cōcursandum īter saxa rupesq; aptior ac leuior:tum uelocitate corpoꝝ:tum armorum habitu cāpestrem hostem grauem armis statariūq; pugnæ genere facile eluſit. Ita haud quaq; pari certamīe digress':hispani fere oēs īcolumes:romāi aliquot suis amissis ī castra cōtēderūt. Fabius quoq; mouit castra trāsgressusq; saltū sup Alīfas loco alto ac munito consedit. Tum p̄ Sāmiū Romā se petere simulās Annibal:usq; in pelignos populabūdus redii. Fabius mediis ītra hostiū agmen: urbēq; Romā iugis ducebat:nec absistēs nec cōgrediens. Ex pelignis pœnus flexit iter:retroq; Apuliā repetēs glerenū peruenit ad urbē metu:qa collapsa pars mœnium erāt a suis desertam. Dictator in larinati agro castra cōmuniit:inde sacrorum causa Romam reuocatus non imperio modo:sed cōsilio etiam ac prope præcibus agens cū magistro equitum:ut plus consilio quam fortunæ confidat:& se potius ducem:q̄ Sempronium flaminiūq; imitetur:ne nihil actum censeret:exacta prope æstate per ludificationem hostis: modicos quoq; plus interdum quiete quam mouendo atq; agendo proficere:haud parūam rem esse a totiens uictore hoste uinci dedisse:& a continuis cladibus respirasse Hoc nequicq̄ prænonito magro equitum Romā est profectus. Principio æstatis:quo hæc gerebantur in Hispania quoq; terra mariq; cœptum bellum est. Asdrubal ad eū nauium numeꝝ:quem a fratre instructum paratumq; acceperat: decē adiecit. Quadraginta nauium classem Himilconi tradit:atq; ita Carthagine profectus nauibus ꝓpe terrā exercitum in littore ducebat:paratus confligere:quacūq; parte copiaꝝ hostis occurrisset. Gn. Scipioni:posteaq̄ mouisse ex hybernis hostem audiuit:primo idē consilii fuit:deinde minus terra propter ingētem famā nouoꝝ auxilioꝝ concurrere ausus delecto milite in naues īpositō:quinq; & triginta nauium classē ire obuiam hosti pergit. Altero a Tarracone die ad stationem .xx. millia passuum distātem ab ostio peruenit amnis Iberi:inde duæ masilienſium speculatoriæ missæ rettulerunt classem punicam stare in ostio fluminis:castraq; in ripa posita:itaq; ut improuidos incautosq; uniuerso simul effuso terrore opprimeret:sublatis anchoris ad hostem uadit. Multas & locis altis positas turres Hispania habet:quibus & speculis:& propugnaculis aduersus latrones utuntur. Inde primo conspectis hostium nauibus datum signū Asdrubali est tumultusq; prius in terra & castris:quam ad mare & ad naues ē ortus:nōdum aut pulsu remoꝝ strepituq; alio nautico exaudito:aut aperientibus classem promōtoriis: cum repente alius super alium ab Asdrubale missus:quietos uagosque in littore:in tentoriis suis nihil minusq̄ hostem:aut prælīū eo die expectātes:conscēdere naues ꝓpere:atq; arma capere iubet:classem romanā iam haud ꝓcul a portu esse. Hoc equites dimissi passim imperabant. Mox Asdrubal ipse cū oī exercitu aderat:uarioq; oīa tumultu strepunt:ruentibus in naues simul remigibus militibusq; fugientium magis e terra:q̄ in pugnā euntium modo. Vix dum oēs cōscenderāt:cum alii resolutis loris:ut anchorā euellerent:alii:nequid teneat anchora:lora:incidunt:raptimq; oīa præpropere agendo:militum apparatu:nautica ministeria impediunt':trepidatione nautaꝝ capere & aptare arma miles prohibebatur. Et iam romanis nō appropinquabat mō: sed direxerat etiam in pugnā naues: itaq; non ab hoste & prælio magis pœni quā suometipsi tumultu turbabantur:& tēptata uerius pugna:q̄ inita in fugam auerterunt classem:& cū diuersi:ac diuerso late agmine a tam multis simul uenientibus haud sane penetrabiles essent:in littus passim naues egerunt:atq; alii uadis: alii sicco littore excepti partim armati: partim inermes ad instructam per littus aciem suorum perfugere. Duæ tamen primo concursu captæ erant punicæ naues:quattuor suppressæ. Romani:q̄q̄ terra hostium erat: armatamq; aciem toto præ

Vide ne formia na saxa sit legēdū pro fortūæ minas saxa

Att'.cōmentū Anniba lis

Fabius minuātiū mouet ut pugna abstineat

tentam in littore cernebãt:haud cũctanter tamẽ ĩsecuti trepidã hostiũ classem:naues oẽs:q̃ nõ aut ꝓfre gerant proras littore illisas.aut carinas fixerãt uadis:religatas puppibus in altum extraxere:ad.v.&.xx. naues ex.xxx.cepere.Neq; id pulcherrimũ eius uictoriæ fuit:sed qđ una leui pugna toto eius oræ mari potiti erãt:itaq; ad onustam classem ꝓfecti:ascensu a nauibus in terrã facto:cũ urbẽ ui cepissent:captáq; diripuissent:Carthaginẽ ĩde petũt:atq; oẽm agrũ circa depopulati:postremo tecta quoq; cõiuncta muro portisq; ĩcenderunt.Inde iam p̃da grauis ad Longũticam ꝓuenit classis.Vbi uis magna sparti fuit ad rem nauticam collecta ab Asdrubale:qđ satis in usum fuit sublato:cæteꝝ omne ĩcensum est:nec continentis modo ꝓiectas oras p̃teruecta:sed in Ebusum insulam transmissum:ubi urbe:quæ caput ĩsulæ est:biduum nequicq̃ summo labore oppugnata:ubi in spem irritam frustrari tempus animaduersum est:ad populationem agri uersi:direptis aliquot incensisq; uicis:maiore quam ex continenti p̃da parta cum in naues sese recepissent:ex Balearibus insulis legati pacem petentes ad Scipionem uenerunt:inde flexa retro classis:reditũq; in citeriora prouinciæ:quo oĩum populoꝝ:q Iberum incolunt: multorum & ultimæ Hispaniæ legati concurrerunt.Sed qui uere ditionis ĩperiiq; romani facti sunt:obsidibus datis:amplius populi fuerunt centum uiginti.Igitur terrestribus quoq; copiis satis fidens:romanus usq; ad saltum castulonensem est progressus.Asdrubal in Lusitaniam ac propius Oceanum cõcessit.Quietum inde fore uidebatur reliquum æstatis tẽpus:fuissetq; ꝓ pœnum hostẽ sed præterq̃ qđ ipsoꝝ hispa

Mandonius

norum inquieta:auidaq; in nouas res sunt ingenia.Mãdonius uir nobilis qui antea ilegertum regulus fuerat:posteaq̃ romani a saltu recessere ad maritimã oram:cõcitis popularibus in agrum pacatum romanoꝝ socioꝝ ad populãdũ uenere: Aduersus eos tribus millibus cũ expeditis auxiliis a Scipione missis:leui certamĩe ut tumultuariã manũ fudere:multis occisis:qbusdã captis:magna pars armis exuta.

Hic tamẽ tumultus cedentẽ ad Oceanũ Asdrubalẽ cis Iberum ad socios tutãdos retraxit.Castra punica in agro lergauonẽsiũ:castra romana ad nouã classem erãt cum fama repẽs alio uertit bellũ.Celtiberi principes:q regionis suæ legatos obsidesq; dederãt romãis:nũcio misso a Scipione exciti arma capiũt ꝓuinciáq; carthaginẽsiũ ualido exercitu inuadunt:tria oppida ui expugnãt:ide cũ ipso Asdrubale duobus p̃liis egregie pugnãtes.xv.millia hostiũ occiderũt:q̃ttuor millia cũ multis militaribꝫ signis capiũt. Hoc statu reꝝ in Hispania.P.Scipio ĩ ꝓuinciã uenit:ꝓgato post consulatũ ĩperio a senatu:missus cũ xxx.longis nauibus:& octo millibus militũ:magnoq; commeatu adiecto.Ea classis ĩgens agmĩe onerariaꝝ ꝓcul uisa:cũ magna læticia ciuiũ sociorũq; portũ Tarraconis ex alto tenuit.Ibi milite exposito: ꝓfectus Scipio fratri cõiungit̃:ac deide cõmuni aĩo cõsilioq; gerebãt bellum. Occupatis igit̃ carthaginensibus celtiberico bello haud cunctãter Iberum trãsgrediunt̃:nec ullo uiso hoste Saguntum pergũt ire quod ibi obsides totius hispãiæ custodiæ traditos ad Annibalem fama erat modico ĩ arce custodiri præsidio:id unũ pignus inclinatos ad romana societatem oĩum Hispaniæ populoꝝ aĩos morabat̃:ne sanguĩe liberoꝝ suoꝝ culpa defectiõis lueret̃.Eo uinculo Hispaniã uir unus solertia magis:q̃ fideli cõsilio exoluit. Acedux erat Sagũti nobilis hispanus fidus ante pœnis:cum:qualia plæraq; sunt barbaroꝝ ingenia:cũ fortuna mutauerat fidẽ cæteꝝ transfugã sine magnæ rei ꝓditione uenientẽ ad hostes: nihil aliud :q̃ unum uile atq; ĩfame corpus esse ratus : id agebat:ut quãmaximum emoluentum ueluti nouis sociis esset:circũspectis igitur oĩbus:quæ fortuna ptãtis eius poterat facere:obsidibus potissimũ tradendis aĩum adiecit:cam unã rẽ maxime ratus conciliaturã romanis principiũ Hispaniæ amicitiam Sed cũ iniussu Bostaris præfecti sciret nihil obsidum custodes facturos esse.Bostarẽ ipsum arte aggreditur:castra extra urbẽ in ipso littore habebat Bostar:ut aditum intercluderet ex portu romanis ibi eũ in secretũ abductũ uelut ignorantẽ monet:in quo statu sit res:metũ continuisse ad eam diẽ hispanoꝝ aĩos:quia ꝓcul romani abessent:nũc cis Iberꝝ castra romana esse:arcẽ tutã perfugiũq; nouas uolẽtibus res.Itaq;.quos metus non teneat: beneficio & gratia deuinciẽdos esse:miráti Bostari percunctátiq;:qđ ná id subitũ tantæ rei donũ possit esse.Obsides:inquit:in ciuitates remitte:id priuatim parẽtibus:quorum maximũ nomẽ in ciuitatibus est:suis:& publice populis gratũ erit:uult sibi quisq; reddi:& habita fides ipsam plærũq; obligat fidẽ:ministerium restituendoꝝ domos obsidũ mihimet depoſco : ipse: ut opera quoq; impensa consiliũ adiuuẽ meũ:& rei suapte natura gratæ:quantã insup gratiã possim : adiiciam Homini non ad cætera punica ingenia callido ut persuasit::nocte clam progressus ad hostium sta

Hispanorum obsides ro.tradunt̃

tiones:conuentis quibusdam auxiliaribus hispanis : & ab iis ad Scipionem perductus quid afferret:exprimit:fide accepta dataq; ac loco & tempore constituto ad obsides tradendos Saguntum redit.Diem insequentem absumpsit cum Bostare : mandatis ad rem gerendam accipiendis dimissus cum : se nocte iturum ut custodias hostium falleret:constituisset:ad compositam cum iis horam:excitatis custodibus puerorum : profectus ueluti ignarus:in præparatas sua fraude insidias ducit.In castra romana perducti:cætera omnia de reddendis obsidibus:sicut cum Bostare constitutum erat:acta:per eundem ordinem quasi carthaginensium nomine sic ageretur. Maior aliquanto romanorum gratia fuit in repari:quam q̃ta futura carthaginensium fuerat.Illos enim graues superboſq; in rebus secundis experros fortuna & timor mitigasse uideri poterat.Romanus primo aduentu incognitus ante a re clæmenti liberaliq; initium fecerat.Et Acedux uir prudens haud frustra uidebatur socios mutasse:Itaq; ingẽti consensu ad defectionem omnes spectare:armaq; extemplo mota:forent:ni hyems : quæ romanos quoq; & carthaginenses concedere in tecta cogit:interuenisset.Hæc in Hispania quoq; secunda æstate punici belli gesta:cum in Italia paululum interualli cladibus romanis solers cunctatio Fabii feciſſet quæ ut Annibalem non mediocri sollicitum cura habebat:tandem eum militiæ magistrum delegisse

Romanos cernentem:qui bellū ratione:nō fortuna gereret:ita contēpta erat īter ciues armatos pariter togatosq; utiq; posteaquā absente eo temeritate magistri equitum læto ut prius dixerim: quā prospero euentu pugnatū fuerat. Accesserant duæ res ad augendā iuidiam dictatoris:una fraude ac dolo Anni balis:quod cum a profugis ei mōstratus ager dictatoris eēt:omnibus circa solo æquatis ab eo uno ferrum ignemq; & uim omnē hostiū abstineri iussit:ut occulti alicuius pacti ea merces uideri posset. Altera ipsius facto primo forsitan dubio quia nō expectata in eo senatus auctoritas ē ad extremū haud ambigue in maximā laudē uerso ī permutādis captiuis:quod sicut primo punico bello factū erat:cōuenerat inter duces romanos pœnumq; ut quæ pars plus reciperet:quā daret:argēti pōdo bina:& selibras ī milite præstaret. cc. xlvii. cum plures romanus:quā pœnus recepisset:argētumq; pro eis debitū sæpe iactata ī senatu re:quoniā nō cōsuluissēt patres:tardius rogaretur:īuiolatum ab hoste agrum missō Romam filio uændidit:fidēq; publicā impendio priuato exoluit. Annibal pro Geryonis mœnibus: cuius urbis captæ atq; īcensæ a se ī usum horreoq; pauca reliquerat tecta:statiua habebat:ide frumētatū duas exercitus partes mittebat:cū tertia ipse expedita ī statione erat:simul castris præsidio & circūspectās nec unde impetus ī frumētatores fieret. Romanus tūc exercitus ī agro larinati erat:præerat Minutius magister equitū:profecto sicut ante dictum ē ad urbē dictatore. Cæteq; castra:quæ ī mōte alto ac tuto loco posita fuerūt:iā ī planum deferūtur:agitabāturq; pro īgenio ducis cōsilia callidiora:ut īpetus aut in frumētatores palātes:aut in castra relicta cū leui manu præsidioq; fieret. Nec Annibalē fefellit:cū duce mutatā esse belli rationē:& ferocius quā cōsultius rem hostes gesturos. Ipse aūt quod minime quis crederet:cū hostis uopius eēt:tertiā partē militū frumentatū:duabus retētis ī castris dimisit:deīde castra īpa propius hostem mouit duo ferme a Geryone millia ī tumulum hosti cōspectū:ut intentum sciret esse frumētatores:si qua uis fieret tutādos:Propior inde ei atq; ipsis īminens romanoq; castris tumulus apparuit:ad quē capiendū:si luce palā iretur:quia haud dubie hostibus breuiore uia præuētus esset: nocte clam missi numidæ ceperūt:quos tenētis locū cōtempta paucitate Romani postero die cum eiecissent: ipsi eo trāsferunt castra. Tum itaq; ut exiguum spatii uallū a uallo aberat:& idipsum tota prope cōpleuerat romana acies:simul & per aduersa castra a castris Annibalis equitatus cū leui armatura emissus in frumētatores late cædem fugāq; hostiū palantiū fecit. Nec acie certare Annibal ausus:quia tāta paucitate uix castra:si oppugnarētur:tutari poterat. iamq; artibus Fabii pars exercitus aberat:iā fame sedēdo & cunctando bellū gerebat:receperatq; suos ī priora castra:quæ p Geryonis mœnibus erant. Iusta quoq; acie & collatis signis dimicatū quidā auctores sunt:primo cōcursu pœnū usq; ad castra fusum:inde eruptione facta repēte uersum terrorem ī romanos. Numerii Decimi samnitis deīde aduentu præliū restitutū:hūc prīcipem genere ac diuitiis nō Bouiani modo:unde erat:sed toto Sānio iussu dictatoris octo millia peditū & equites ducentos adducentē in castra:ab tergo cū apparuisset Annibali spē parti utriq; tribuisse noui subsidii:cumq; Fabio ab Roma ueniente Annibalem insidiarū quoq; aliqd timentē recepisse suos Romanū insecutū adiuuāte samnite:duo castella eo die expugnasse:sex millia hostiū cæsa: quinq; admodū romanoq; nunciatū est. Tamē ī tam pari prope clade fama egregiæ uictoriæ cū uanioribus litteris magistri equitū Romā perlata:de iis rebus persæpe & ī senatu:& ī cōcione actum est:cum læta ciuitate dictator unus nihil nec famæ:nec litteris crederet. Vt uera oīa essent:secunda se magis quā aduersa timere diceret. Tum. M. Metellus tribunus plebis:id unū enim uero ferendū esse negat:nō præsentem solū dictatorem obstitisse rei benegerendæ:sed absentem etiā gestæ obstare: & ī ducēdo bello sedulo tempus terere:quo diutius ī magistratu sit:soluscq; & romæ & ī exercitu īperiū habeat: quippe consulū alteq; ī acie cecidisse:alterū specie classis punicæ persequendæ procul ab Italia ablegatū:duos prītores Sicilia atq; Sardinia occupatos:quoq; neutra hoc tēpore prouincia prætore egeat. M. Minutium magistrū equitū ne hostē uideret:nequid reip. gereret:prope in custodiā habitū:itaq; hercule nō Sāniū modo:quo iā tāquā trās Iberum agro pœnis concessum sit:sed cāpanū calenumq; & falernū puastatos esse:sedente Casilini dictatore & legionibus Populi Romani agrū suū tutāte:exercitum cupientem pugnare:& magistrū equitū clausos prope intra uallum retentos:tāq; hostibus captiuis arma adempta:tādem ut abscesserit īde dictator:ut obsidione liberatos extra uallū egressos fudisse ac fugasse hostes: qs ob res:si antiquus animus plebi romanæ esset:audacter se laturum fuisse de Fabii imperio. Nunc modicā rogationē promulgatuq; de æquādo magistri equitum & dictatoris iure:nec tamē ne ita quidem prius dimittendū ad exercitū. Q. Fabium:quā cōsulem ī locū. C. Flaminii suffecisset. Dictator concionibus se abstinuit ī actione minime popularis:nec ī senatu quidē satis æquis auribus audiebatur:hunc cū hostem extolleret uerbis:biēniq; clades p temeritatem atq; īscitiā ducum acceptas referret:magistroq; equitum:qđ contra dictum suū pugnasset:rōnem diceret reddendā esse:si penes se summa īperii consiliiq; sit:propediem effectuq; ut sciāt hoīes bono īperatori haud magni fortunā momēti esse: mentem rationemq; dominari:se sæuo tēpore:& sine ignominia seruasse exercitum:quā multa millia hostium occidisse ducere maiorē gloriā esse. Huius generis orationibus frustra habitis & consule creato. M. Atilio Regulo ne præsens de iure imperii dimicaret:pridie quam rogationis ferēdæ dies adesset: nocte ad exercitum abiit. Luce orta:cum plebis concilium esset:magis tacita inuidia dictatoris fauorq; magistri equitū animos uersabat:quā satis audebāt homines ad suadendū:quod uulgo placebat:prodire & fauore superare:auctoritas tamē deerat rogationi. Vnus inuentus ē suasor legis. C. Terētius Varro:qui priore anno prætor fuerat:loco non humili solum: sed etiam sordido ortus:patrem lanium fuisse ferunt: ipsum īstitorē mercis filioq; hoc ipso ī seruili eius artis mīsterio usum:is iuuenis utrū ex eo genere que-

Hāniba lis fraus ī seruando fabii agro

Prospe ī Anni balē pugnat minu tius

M. Atti lius regulus consul. C. Terē Varro

stus pecunia a patre relicta:animũ ad spem liberalioris fortunæ iecit:togaq; & forum placuere procla-
mando pro sordidis hominibus:causisq; aduersus rẽ & famam bonoꝝ primũ ĩ noticiã populi: deinde
ad honorẽ peruenit. Quæstura quoq; & duabus ædilitatibus plebeia & curuli:postremo & ptura per-
Dictatorii & Mgr̃o eq̃tũ iussum functus iam ad consulatus spem cũ attolleret aĩo:haud paꝝ callide aurã fauorabilis populi ex dictatoria
inuidia petit:sicq; plebis unus gratiã tulit. Omnes eã rogationẽ:quiq; Romæ:quiq; ĩ exercitu erãt: æq
atq; iniqui præter ipsum dictatorẽ in contumeliam eius latam acceperunt:ipse qua grauitate animi cri
minantes se ad multitudinem inimicos tulerat:eadem & populi ĩ se sæuiẽtem iniuriã tulit:acceptisque
in ipso itinere litteris senatusconsulto de æquato imperio:satis fidens haud q̃q̃ cum imperii iure artem ĩ-
perandi æquatam cunq; inuicto a ciuibus hostibusq; animo ad exercitum rediit. Minutius uero cũ iã
ante uix tolerabilis fuisset:secũdis rebus ac fauore uulgi tum utiq; ĩmodice ĩmodesteq; non Annibale
magis uicto a se quam Fabio gloriari:illum ĩ rebus asperis unicum ac parẽ ducẽ quæsitũ Annibali ma-
iorem minori dictatorẽ magistro equitum quod nulla memoria habeat annalium iussu populi æqua
tum ĩ eadem ciuitate:ĩ qua magistri equitũ uirgas ac secures dictatoris tremere atq; horrere soliti sunt:
in tantũ suam felicitatem uirtutemq; enituisse. Ergo secuturum se fortunam suam si dictatoris cũcta-
tio ĩ segnicie deorum hominũq; iudicio damnata perstaret. Itaq; quo die primũ congressus est:cum Fa
bio statuendũ primum omniũ esse ait:quẽadmodum imperio adæquato utantur:se optimum ducere
aut diebus alternis:aut si maiora interualla placerent:partitis temporibus alterius summum ius impe
riumq; esse:ut par hosti nõ solũ consilio:sed uiribus etiã esset:siquam occasionẽ rei gerendæ habuisset.
Fabius & partiunt copias Minutius Cõsiliũ Annibalis ĩ capiendo Mĩutio Qu. Fabio haud quaquam id placere:omnia enim fortunam habituram quæcunq; temeritas collegæ
habuisset:sibi cõmunicatum cũ alio:non ademptũ imperiũ esset. Itaq; se nunquã uolentem parte: qua
posset:rerũ consilio gerendarum cessurũ:nec se tẽpora aut dies ĩperii cũ eo exercitus diuisurũ:fuisq; cõ-
siliis:quoniã oĩa nõ liceret:quæ posset seruaturũ. Ita obtinuit:ut legioões:sicut cõsulibus mos esset:iter
se diuideret. Pria & quarta Minutio:Secũda & tertia Fabio euenerũt. Itẽ equites pari numero sociumq;
& latini noĩs auxiliũ diuiserũt. Castris se quoq; separari magister equitũ uoluit. Duplex inde Annibali
gaudiũ fuit:neq; enĩ qcq̃ eoꝝ:quæ apud hostes gerebãtur:eũ fallebat:& profugis multa ĩdicãtibus & p
suos explorãtẽ. Nã & libera Minutii temeritatẽ se suo modo captuꝝ:& sollertiæ Fabii dimidiũ uirtuti
decessisse. Tumulus erat iter castra Minutii & pœnoꝝ:qui eũ occupasset:haud dubie iniquioré erat ho
sti locũ facturus:eũ nõ tã capere sine certamíe uolebat Annibal:q̃q̃ id operæ pretiũ erat: quã cãm certa-
minis cũ Minutio:quẽ semper occursurũ ad obsistẽdũ satis sciebat:& cõtra iturũ. Ager omnis medius
erat pria specie iutilis ĩsidiatori:quia non modo siluestre qcq̃:sed ne uepribus quidẽ uestitũ habebat:re
ipsa natus detegẽdis ĩsidiis:eo magis qđ ĩ nuda ualle nulla talis fraus timeri poterat:& erãt ĩ anfractibus
cauæ rupes:ut quædã earũ ducenos armatos possent capere:ĩ has latebras:quot quẽq; locũ apte ĩsidere
poterãt:q;q; millia cõdũtur peditũ equitũq;: necubi tamen aut motus alicuius temere egressi: aut ful-
gor armoꝝ fraudẽ ĩ ualle tã aperta detegeret:missis paucis pria luce ad capiẽdũ:quem antediximus tu-
mulũ:auertit oculos hostiũ. Prio statim cõspectu cõtẽpta paucitas:ac sibi quisq; deposcere pellẽdos ide
hostis:ad locũ capiẽdũ dux ipse iter stolidissimos ferocissimosq; ad arma uocat:& uanis aĩs & minis ĩ-
crepat hostẽ. Pricipio leuẽ armaturã dimittit:deĩde cõserto agmine mittit equites. Postremo cũ oĩbus
subsidia quoq; itura mitti iubet:ĩstructisq; legionibus procedit. Et Annibal laborãtibus suis:alia atque
alia crescẽte certamine mittẽs auxilia peditũ equitumq; iã iustã explicuerat aciẽ:ac totis utrinq; uiribus
certabatur. Pria leuis armatura romanoꝝ præoccupatũ ĩferiore loco succedẽs tumulum pulla: detru-
sosq; terroré ĩ succedẽtẽ ĩtulit equitẽ:& ad signa legionũ refugit:peditũ acies ĩter perculsos ĩpauida sola
erat:uidebaturq; si iusta aut recta pugna esset:haud quaquã impar futura:tantũ animoꝝ fecerat ,pspe-
re ante paucos dies res gesta:sed exorti repẽte ĩsidiatores eũ tumultũ terroréq; ĩ latera utriq;:ab tergoq;
incursantes fecerunt:ut neq; animus ad pugnam:neq; ad fugam cuiquam spes superasset. Tunc Fabius
Atť. Fabii dictatoris uerba primo clamore pauẽtium audito:deĩde conspecta procul turbata acie ita est:inquit:nõ celerius: quam
timui:depræhendit fortuna temeritatẽ. Fabio æquatus imperio Annibalem & uirtute:& fortuna su-
periorem uidet:sed aliud iurgandi succẽsendiq; tempus erit:nunc signa extra uallum proferte: uictoriã
hosti extorqueamus:confessionem erroris ciuibus. Iam magna ex parte aliis cæsis:aliis circũspectanti-
bus fugã:fabiana se acies repẽte uelut cælo demissa ad auxiliũ ostendit. Itaq; priusquam ad coniectũ tæ
li ueniret:aut manum cõsereret:suos a fuga effusa & a feroci pugna hostis continuit:qui solutis ordini-
bus uage dissipati erãt:undiq; confugerũt ad ĩtegrã aciem:q plures simul terga dederãt:cõuersi in hostẽ
uoluenteśq; orbẽ:nũc sensim referre pedẽ:nũc conglobatim restare:ac iam prope una acies facta erat ui
cti atq; ĩtegri exercitus:inferebantq; signa ĩ hostẽ cũ pœnus receptui cecinit:palam ferente Annibale ab
se Minutiũ:se a Fabio uictũ. Itaq; p uariãm fortunam diei maiore parte exacta:cũ in castris reditum eẽt
Minutius cõuocatis militibus. Sæpe ego:inquit:audiui milites:eum primũ esse uirum. qui ipse cõsulat
Hesiodi snĩa quid in re sit. Secũdum eũ qui bene monẽti obediat. Qui nec ipse cõsulere:nec alteri parere scit:eũ extre
mi ĩgenii esse:nobis quoniam prima animi ingeniiq; negata sors est:secundam ac mediam teneamus:
& dum imperare discimus:parere prudenti in animum inducamus:castra cum Fabio iungamus:ad pr̃
torium eius signa cũ tulerimus:ubi ego eũ parentẽ appellauero:quod beneficio eius erga nos ac maie-
state eius dignũ ẽ:uos milites eos:quoꝝ uos modo arma dextræq; texerũt:patronos salutabitis:& si ni
hil aliud:gratoꝝ certe nobis animoꝝ gloriã dies hæc dederit. Signo dato cõclamatur ĩde ut colligãtur
uasa. Profecti agmine ĩcedentes ad dictatoris castra in admirationẽ & ipsum & omnes:q circa erant cõ-

uerterunt:ut constituta sunt ante tribunal signa:ꝓgressus ante alios magister equitum cum patrē Fabium appellasset:circūfusosq; militum eius patronos totū agmen cōsalutasset. Parētibus inqt dictator meis:qbus te modo nomine:quo fando possum æquaui uitā tantū debeo:tibi cū meam salutē:tū omnium horū.Itaq; plebiscitum quo oneratus magis:quā honoratus sum:primus antiquo abrogoque:& quod tibi mihiq; qđ exercituiq; tuo cōseruato:ac cōseruatori sit felix:sub imperiū auspiciūq; tuum redeo:& signa hæc legionesq; restituo. Tu quæso placatus me magistrum eqtū hos ordinibus suis quēq; teneri iubeas. Tum dextræ ĩteriunctæ militesq; cōcione dimissa:a notis ignotisq; benigne atq; hospitaliter iuitati:lætusq; dies ex admodū tristi pauloante ac prope execrabili factus:Romæ ut est plata fama rei gestæ:deide litteris non magis ipsoꝝ imperatoꝝ:quā uulgo militū ex utroq; exercitu affirmata: ꝓ se quisq; Maximū laudibus ĩ cælum ferre. Par gloria apud Annibalē:hostisq; pœnos erat:ac tum demū sentire cū romanis:atq; Italia bellum eē:nam biēnio antea adeo & duces romanos & milites spreuerāt: ut uix cū eadē gente bellū esse crederent:cuius terribilē eā famā a patribus accepissent. Annibalē quoq; ex acie redeuntē dixisse ferūt:tandē eā nubē:q̄ sederet ĩ iugis montiū sollicitatā procellæ ĩbrem dedisse. Dum hæc geruntꝰ ĩ Italia.Gn.Seruilius Geminus cōsul cū classe nauium circūuertit Sardiniæ & Corsicæ oram:& obsidibus utrinq; acceptis ĩ Africā trālmisit:& priusq̄ ĩ continentē descēsiones faceret: Mœnice insula uastata &ab incolētibus circa eā:ne & ipsoꝝ ureretur:diriperetur q; ager.x.talētis argenti acceptis ad littora Africæ accessit:copiasq; exposuit:inde ad populandū agrū ducti milites:naualesq; socii iuxta effusi ac si insulas cultoꝝ egentis ꝑdarentur:itaq; ĩ insidias temere illati:cū a frequētibus palantes & locoꝝ ignari circūuenirentur:cū multa cæde ac fœda fuga retro ad naues cōpulsi sunt. Ad mille hominū cū his.Sempronio Blesо q̄store amisso:classis a littoribus hostium plenis trepide soluta ĩ Siciliā cursum tenuit:traditaq; Lilybei tota Attilio ꝓtori:ut a legato eius.P.Sura Romā reduceretur. Ipse per Siciliā pedibus profectus freto in Italiā traiecit. Litteriscq; Fabii accitus:& ipse & collega eius.M.Attilius ut exercitū a se exacto iam prope semestri ĩperio acciperent. Omniū prope annales Fabiū dictatorē aduersus Annibalē rem gessisse tradūt. Celius ēt eū primū a populo creatum dictatorē scribit. Sed & Celium & cæteros fugit uni cōsuli.Gn.Seruilio:q tunc ꝓcul ĩ gallia ꝓuincia aberat:ius fuisse dicēdi dictatoris. Quā morā qa expectare ciuitas iam territa clade nō poterat:eo discursum ē:ut a populo crearet: qui pro dictatore esset:res ide gestas gloriāq; īsignē ducis & augendæ titulū imaginis posteris ut dictator pro dictatore diceretur:facile obtinuisse. Adeoq; in opia ē coactus Annibal:ut nisi tum fugæ speciē abeundo timuisset:Galliam repetiturus fuerit:nulla relicta spe alendi exercitus ĩ eis locis:sī insequentes cōsules eisdē artibus bellū gererēt. Cōsules.M.Attilius Fabianus Geninus Seruilius Musitanus:exercitu accepto:hybernaculis mature cōmunitis tū autūni erat tēpus:Fabii artibus cū summa inter se cōcordia bellū gesserunt. Frumentanū exeunti Annibali diuersis locis opportune aderāt carpentes agmē: palantesq; excipiētes. In casum uniuersæ dimicationes:quā oībus artibus patebat hostis:nō ueniebant. Cum ad Geryonem iam hyeme ipendente cōstitisset bellū:Neapolitani legati Romā uenere: ab iis q̄draginta pateræ aureæ magni pōderis in curiam illatæ:atq; ita uerba facta:ut dicerēt. Scire se Romani populi ærariū bello exhauriri:& cū iusta pro urbibus agrisq; socioꝝ:ac pro capite:atq; arce Italiæ urbe romana:atq; ĩperio geranꝰ:æquū censuisse Neapolitanos quod auri sibi cum ad ipsorum ornatū: tum ab subsidiū fortunæ a maioribus relictū foret:eo iuuare Po.Ro.siquā opē ĩ sese crederēt:eodem studio fuisse ablaturos:gratum sibi pīes romanos populūq; factuꝝ:si oēs res Neapolitanoꝝ suas duxissent:dignosq; iudicauerint:a quibus donū animo ac uoluntate eorum:q libenter darent:quā re maius amplius usque acciperent. Legatis gratiæ actæ ꝓ munificētia curaq;:patera:quæ pōderis minimi fuit: accepta.

Per eosdem dies spectator carthaginēsis:qui p biēnium fefellerat:Romæ deprehensus pcisis manibus dimittiꝰ. Et serui qnq; & uiginti ĩ crucem acti:qđ in cāpo martio cōiurassent:īdici data libertas:& æris grauis.xx.millia.Legati & ad Philippū macedonū regē missi ad deposcēdū.Demetriū Phaleriū:q bello uictus ad eum fugisset:& alii ĩ ligures ad expostulandū:quod pœnum opibus auxliisq; suis iuuissent:si mul ad uisendū ex ꝓpiquo q̄ ĩ boiis atq; īsubribus gererenꝰ. Ad Pineū quoq; regē ĩ illyricos legati missi ad stipēdiū ꝓ eos dies accipiēdū. Adeo & si bellū eēt ingēs ĩ ceruicibus nullius usq̄ terraꝝ:rei cura Romanos ne lōgiqua qđē effugiebat:ĩ religionē ēt uenit ædē Cōcordiæ:quā p seditionē militarē biennio ante.L.Mālius ꝓtor ĩ Gallia uouisset:locatā ad id tps nō eē:itaq; duūuiri ad eā rē creati ab Aemylio ꝓtore urbis.Gn.Pupius & Cæso Quītius Flaminius ædē ĩ arcē faciendā locauerūt. Ab eodē ꝓtore ex senatus cōsulto litteræ ad cōsules missæ:ut si iis uideretꝰ:alter eoꝝ ad cōsules creādos Romā ueniret:se in eā diem:qua iussissent:comitia edictuꝝ. Ad hæc a cōsulibus rescriptū:sine detrimēto reip.abscedi nō posse ab hoste:itaq; p ĩterregē comitia habēda eē potius:q̄ consulum alter a bello uocaretꝰ. Patribus rectius uisum ē dictatorē a cōsule dici comitioꝝ habēdoꝝ cā:dictus.L.Veturius Philo.M.Pōponiū Mathonē magistrū eqtū dixit:his uitio creatis:iussisq; die q̄rtodecīo se mgr̄atu abdicare:ad interregnū res rediit. Cōsulibus ꝓpagatū ĩ annū ĩperium:ĩterreges ꝓditi a patribus.Gn.Claudius.Appii Filius:Cēto: ide.P. Cornelius Asina. In eius ĩterregno comitia habita magno certamīe plebis ac patrū.C.Terētinū Varronem:quē sui generis hoiem plebs isectatiōe prīcipū popularibusq; artibus cōciliatū ab.Q.Fabii opibus ex dictatorio ĩperio cōcussum aliena iuidia splēdentē:uulgus ēt extrahere ad cōsulatum nitebaꝰ. Patres summa ope obstabāt:ne se isectādo sibi æq̄ri assuescerēt hoies. Bebius Herēnius tri.pleb.cognatus.C. Terētii criminādo nō senatū mō:sed ēt augures:qđ dictatorē ꝓhibuissent comitia pficere p iuidiā eorum fauorē cādidato suo cōciliabat. Ab hoibus nobilibus p multos annos bellū q̄rētibus: Annibalē in

Atē gratissima mīutii uerba ad Fabium

Quid Annibal de Fabio

Demetrium Phaleriū Pineus

Italiam adductum:ab iisdem:cum debellari possit:fraude id bellum trahi:cum quattuor militum legionibus uniuersis pugnari posset:apparuisse eo qđ.M.Minutius absente Fabio ꝑspere pugnasset duas legiones hosti ab eodē obiectas:deide ex ipsa cæde ereptas:ut pater patronusq; appellaretur: q prius uincere prohibuisset romanos:quā uici.Consules deide fabianis artibus cū debellari posset: bellum traxisse:id fœdus inter oēs nobiles ictum:nec finē ante belli habituros quā consulem uere plebeium:id est hoiem nouū fecissent.Ná Plebeios nobiles iā eisdē initiatos esse sacris:& cōtemnere plebē:ex quo contemni desierīt a patribus cœpisse:cui nō id appareret:id actū & quæsitū eē:ut interregnū iniretur: ut in patrū ptāte comitia eēnt:id consules ambos ad exercitū morando quæsisse:id postea:quia inuitis iis dictator esset dictus:comitioq; cām expugnatā esse ut uitiosus dictator ꝑ augures fieret. Abhorrere igit interregnū eos:consulatū unū certe plebis romanæ esse:populū liberq; habiturū:ac datuq; ei:qui magis uincere:q̄ diu impare malit.Cū his oratiōibus accensa plebes eēt:tribus patriciis petētibus.P.Cornelio Merenda.L.Manlio Volsone.M.Aemylio Lepido:duobus nobilibus iā familiaribus plebei.C.Attilio Serrano & Acilio Peto:quoq; alter pontifex:alter augur erat.C.Terentius cōsul unus creatur:ut in manu eius essent comitia rogādo collegæ tū cū expta eēt nobilitas parū fuisse uiriū i cōpetitoribus eius.L. Aemylius Paulus:q cū.M.Lællio cōsul fuerat:& damnatione collegæ:& sua prope ambustus euaserat: infensus plebi diu ac multū recusans ad petitionē cōpulsus uiris:proximo comitiali die concedentibus omnibus:q cū Varrone certauerāt parte magis in aduersa:quā collega datur consuli. Ante ꝑtoriana comitia habita creati.M.Pōponius Matho &.P.Furius Philo.Romæ urbana sors uiridicū Pōponio iter ciues Romanos:& pegrinos euenit. Additi duo ꝑtores.M.Claudius Marcellus i Siciliā.L.Posthumius Albinius i Galliā:oēs absentes creati sunt:nec quisq̄ eoq; ꝑter Terentiū consulē erat:cui iam antea mandatus honos nō fuisset:ꝑteritis aliquot fortibus ac strenuis uiris:qa in tali tempore nullus nouus magistratus uidebatur dandus.Exercitus quoq; multiplicati sunt.Quantæ autē peditū eqtumq; additæ sint copiæ:adeo numero & genere copiaq; uariant auctores:ut uix qcq̄ satis certū affirmare ausim: decē millia nouoq; militū alii scripta in supplementū:alii nouas q̄ttuor legiones quinq; legionibus additas:ut nouem legionibus rē gererēt:numero quoq; peditū equitūq; legiones auctas millibus peditū:& centenis equitibus in singulas adiectis:ut quina millia peditū trecenti equites essent:sociisq;:ut duplicē numerū equitū darent:pedites æq̄rent.Sēptē & octogīta quinq; millia armatoq; &.cc.i castris romanis:cū pugnatū esset ad Cānas:quidā auctores sunt.Illud haud quaq̄ discrepat:maiore conatu atq; ipetu rē actā: quā prioribus annis:quia spem posse uici hostē dictator ꝑbuerat.Cæteq; priusq̄ signa nouæ legiōis ab urbe mouerēt:decēuiri libros adire:ac inspicere iussi pp territos uulgo hoies nouis ꝓdigiis:Ná & Rōmæ i Auentino:& Ariciæ nūciatum erat sub idē tps lapidibus pluisse:& multo cruore signa in sabinis cædis:aquas a fonte calidas manasse:id quidē & quod sæpius acciderat magis terrebat:& i uia Fornicata:quæ ad campū erat:aliquot homines de cælo tacti exanimatiq; fuerant.Ea prodigia ex libris procurata.Legati a Pesto pateras aureas Romā attulere:iis sicut Neapolitanis gratiæ actæ:aurum nō acceptū: Per eosdē dies ab Hierone classis ostiam cū magno apparatu accessit:legati syracusani in senatū introducti nunciarunt cædem.C.Flaminii exercitusq; allatam adeo affecisse regē Hieronē:ut nulla sui propria regniq; sui clade moueri magis potuerit:itaq; q̄q̄ ꝑbe sciat magnitudinē Populi Romani admirabiliorem ꝑpe aduersis rebus:quā secūdis esse:missa tamē a se oīa:quibus a bonis fidelibusq; sociis bella iuuari soleāt: quæ ne accipere abnuant:magnopere se publice orare:iam oīum primū ominis cā uictoriam auream pondo.ccc.xx.afferre sese:acciperēt eam tenerētq;:& haberēt propriam & ꝑpetuam : aduexisse etiā trecenta millia modioq; tritici:ducenta hordei:ne cōmeatus deessēt:& quātum ꝑterea opus esset: quo iussissent:subuecturos:milite atq; equite scire nisi romani latiniq; nominis nō uti populū Romanum:leuium armatoq; auxilia etiam externa uidisse in castris romanis:itaq; misisse mille sagiptariorū ac funditoq; aptam manum aduersus funditores ac mauros pugnacesq; alias gentes.Ad ea dona consilium quoq; addebant:ut prætor cui Sicilia prouīcia esset:classem i Africam traiiceret:ut & hostes i terra sua bellum haberēt:minusq; laxamēti daretur iis:ad auxilia Annibali summittēda.Ab senatu ita responsum regi est.Virum bonum egregiumq; socium Hieronem esse:atq; uno tenore:ex quo in amiciciā Po.Ro.uenerit:fidem tenuisse:ac rem romanā omni tēpore oī loco munifice adiuuisse:id pinde ac deberet ꝓgratū Po.Ro.esse.Aurū & a ciuitatibus quibusdā allatū nō accepisse:populū romanū gra regis uictoriā omenq; accipe:sedemq; ei se diuæ dare dicareue Capitoliū:templū Iouis Optimi Maximi: in ea arce urbis Romæ sacratā uolētē:propitiamq; firmā ac stabilem fore Po.Ro.Fūditores sagiptariique & frumētū traditum cōsulibus:quinqueremes ad nauiū classem:quæ cū.M.Octacilio prætore i Sicilia erāt quinq; & uiginti additæ:permissumq; est:ut si e rep.censeret esse.In Africam traiiceret.Delectu pfecto:consules paucos morati dies:dum socii a nomine latino uenirēt.Milites tunc qđ nunquam antea factum erat:iureiurādo a tribunis militū adacti iussu consulū cōuenturos:neq; iniussu abituros: nam ad eam diem nihil præter sacramētū fuerat:& ubi ad decuriatū & centuratū conuenissēt:sua uoluntate ipsi inter se equites decuriati:centuriati pedites coniurabāt:sese fugæ:atq; formidinis cā nō abitutos:neq; ex ordine recessuros:nisi tæli sumendi:aut petēdi:aut hostis feriēdi:aut ciuis seruandi causa id ex uoluntario inter ipsos fœdere a tribunis ad legitimā iurisiurādi ad actionem trāslatum.Cōciones priusquam ab urbe signa mouerentur:consulis Varronis multæ ac feroces fuerunt: denunciantes bellum accersitum in Italiam a nobilibus:mansurumq; i uiscerib⁹ reip.si plures Fabios imperatores haberet.Se quo die hostē uidisset ꝑfecturū:Collegæ eius Pauli una pridie quā ex urbe proficiscerent con-

C.Terētius.L. Aemylius cōs.

Atť.q; bus copiis pugnatū sit ad cānas

Baleares funditores legēdū puto

Nouū Militaris sacramēti genus

cio fuit uerior:quam gratior populo:quia nihil inclæmenter in Varronẽ dictum:nisi id modo. Mirari se quo modo quis dux? priusq; aut suũ:aut hostium exercitũ locoꝝ situ:naturá regionis nosset:iam núc locatus in urbe:sciret quæ sibi agẽda armato forent:& diẽ quoq; prædicere posset: qua cũ hoste signis collatis eẽt dimicaturus:se quæ consilia magis res dent hoibus:quã hoies rebus:ea ante tempus imatura non præceptuꝝ:optare:ut quæ caute atq; cõsulte gesta essent:satis prospere euenirent. Temeritatem præterq; quod stulta sit:infelicẽ etiá ad id locoꝝ fuisse:eũ sua sponte apparebat tuta celeribus consiliis põsituꝝ:& quo id cõstantius perseueraret. Fabius Maximus sic eũ ꝓficiscẽtẽ allocutus fertur. Si aut collegam:id quod mallem tui similẽ. L. Aemyli haberes:aut tu collegæ tui similis esses: supuacanea esset oratio mea:ná & duo boni cõsules:etiam me tacente oĩa e rep. fide uestra faceretis:& mali nec mea uerba auribus uestris:nec cõsilia animis recipetis. Nunc & collegá tuum:& te talem uiꝝ intuenti mihi tecum oĩs oratio ẽ:quẽ uideo neqcq; & uiꝝ bonũ:& ciuẽ fore:si altera parte claudicet resp. malis consiliis idem & bonis iuris & potestatis erit. Erras enim. L. Paule:si tibi minus certaminis cũ. C. Terentio: quã cum Annibale futuꝝ cẽses:nescio an infestior hic aduersarius:quam ille hostis maneat:& cũ illo in acie tantũ:cum hoc oĩbus locis ac temporibus certaturus es:& aduersus Annibalem legionesq; eius tuis eq tibus ac peditibus pugnandũ tibi sit. Varro dux tuis militibus te sit oppugnaturus:omni ẽt tibi causa ad sit. C. Flaminii memoria:tum ille consul demum & ĩ prouĩcia:& ad exercitum cœpit furere:hic priusq; peteret consulatũ:deinde in petẽdo consulatu:nunc quoq; consul priusq; castra uideat:aut hostem ĩsanit:& qui tantas iam nunc procellas prælia:atq; acies ĩter togatos ciet:qd inter armatá iuuentutẽ censes factuꝝ? & ubi extemplo uerba res sequitur. Atqui si hic:quod facturũ se denunciat:extẽplo pugnauerit:aut ego rem militarem:belli hoc genus:hostem hunc ignoro:aut nobilior alius Trasimeno locus nostris cladibus erit. Nec gloriandi tps aduersus unum est:ut ego contemnendo potius:quam appetẽdo gloriá modũ excesserim:sed ita res habet:una ratio belli gerẽdi aduersus Annibalẽ est:quã ego gessi:nec euentus docet hoc:stultoꝝ iste magister est:sed eadem ratio quæ fuit futura:quæ donec res eædẽ manebũt:ĩmutabilis erit:ĩ Italia bellum gerimus:in sede ac solo nostro:oĩa circa plena ciuium:ac socio rum sunt:armis uiris equis cõmeatibus iuuant:iuuabuntq;: id iã fidei documentum in aduersis rebus nostris dederunt:meliores:prudentiores:constantiores nos tps diesq; facit. Annibal contra ĩ aliena: in hostili est terra:ĩter oĩa inimica infestaq;:procul a domo:ꝓcul a patria:neq; illi terra:neq; mari est pax: nullæ eum urbes accipiunt:nulla mœnia:nihil usq; sui uidet:in diem rapto uiuit:partẽ uix tertiam eius exercitus habet:quo Ibeꝝ amnem traiecit:plures fames:quã ferrum absumpsit:nec his paucis iam uictum suppeditat:dubitas ergo:quin eũ sedendo supaturi simus? q senescit in dies:non cõmeatus: non supplementũ:nõ pecuniã habet:q̃diu pro Geryonis castelli Apuliæ inopis:tanq; pro Carthaginis mœnibus pugnatũ est:sed ne aduersus te quidem ego gloriabor. P. Seruilius atq; Acilius proximi consules uide:quẽadmodum eũ ludificati sunt:hæc una salutis est uia. L. Paule:quam difficilem ifestamq; ciues magis:quã hostes facient. Idem enim tui qđ hostiũ milites uolũt:idem Varro cõsul romanus:qđ Annibal pœnus ĩperator cupit:duobus ducibus unus resistat oportet:resistes autẽ aduersus famã rumoresq; hoĩum:si satis firmus steteris. Si te neq; collegæ uana gloria:neq; tua falso infamia mouerit. A ueritate laborare nimis ius sæpe aiunt extingui nunquã. Gloriá qui spreuit:ueram habebit:sine timidũ pro cauto:tardum pro cõsyderato:imbellem pro perito belli uocẽt. Malo te sapiens hostis metuat:quam stulti ciues laudent:oĩa audentem cõtemnet Annibal:nil temere agentẽ metuet:nec ego:ut nihil agaṫ: sed ut agẽtem te ratio ducat:non fortuna tuæ potestatis semp:tuaq; oĩa sint:armatus:intẽtusq; sis:neq; occasioni tuæ desis:neq; suã occasionẽ hosti des:oĩa nõ properãti clara certaq; erũt:festinatio improuida ẽ & cæca. Aduersus ea oratio consulis haud sane læta fuit:magis fatentis ea:quæ diceret uera: quã facilia actu eẽ:dictatori magistrũ equitũ intolerabilẽ fuisse. Quid cõsilii aduersum collegã seditiosum:ac temerariũ uiriũ:atq; auctoritatis fore? se populare ĩcẽdiũ priore cõsulatu semiustum effugisse:optare:ut oĩa prospere euenirẽt. At siqd aduersi caderet:hostiũ se tælis potius:quã suffragiis iratoꝝ ciuiũ caput obiecturũ: Ab hoc sermone ꝓfectũ paulũ tradũt: ꝓsequẽtibus primoribus patrũ. Plebeiũ consulẽ sua plebs prosecuta:turba quã dignitate cõspectior. Vt ĩ castra uenere:permixto nouo exercitu ac uetere castris bifariã factis:ut noua miora eẽnt:ꝓpius Annibali:ĩ ueteribus maior pars:& omne robur uiriũ esset:tum anni prioris cõsulẽ. M. Aciliũ ætatẽ excusantẽ Romã miserũt. Geminiũ Seruiliũ ĩ minoribus castris legioni romanæ:& sociũ peditũ eqtũq; duobus millibus præficiũt. Annibal q̃q̃ parte dimidia auctas hostiũ copias cernebat:tamẽ aduentu consulũ mire gaudere:non solũ. n. nihil ex raptis in diẽ cõmeatibus supabat:sed ne unde raperet qdẽ qcq̃ reliquerat:oĩ undiq; frumẽto:posteaq; ager parũ tutus erat:ĩ urbes munitas cõuecto:ut uix decẽ diebꝰ:qd' cõpertũ postea est:frumẽtũ supereẽt. Hispanorũq; ob inopiam trãsitio parata fuerit:si maturitas tẽporũ expectata foret. Cæteꝝ temeritati cõsulis ac præpropero ingenio materiã etiá fortuna dedit:quod ĩ prohibẽdis ꝑdatoribus tumultuario prælio ac ꝓcursu magis militũ:q̃ ex ꝓparato aut iussu ĩperatoꝝ orto:haud q̃q̃ par pœnis dimicatio fuit ad. M. &. cc. cæsis non plus romanoꝝ sociorũq;. c. occisis:cæterũ uictoribus effuse sequẽtibus metu ĩsidiaꝝ abstitit Paulus consul: cuius eo die:ná alternis ĩperitabãt:ĩperiũ erat. Varrõe ĩdignãte ac uociferãte emissum hostẽ e manibus: debellariq; ni cessatũ foret:potuisse: Annibal id damnũ haud ægerrime pati:qn potius credere: uelut ĩescatã temeritatẽ ferocioris cõsulis ac nouoꝝ militũ esse:itaq; locũ & tps ĩsidiis aptũ se habere ratus:nocte ꝓxĩa nihil ꝑter arma secũ ferẽtis milites ducés:castra plena oĩs fortũæ publicæ ꝑuatæq; reliqt:trãsq; proxĩos mõtes leua pedites ĩstructos cõdit:dxtera eqtes:ĩpediméta ꝓ cornu ĩ mediũ agmẽ utdiripiẽdis

Atť. uerbi Fabii ad Aemyliũ

Sẽtẽtia

Atť. ĩ q̃rexꝝ angustiares Annibalis sitẽ eẽnt

Att. Annibalis artem

uelut desertis fuga dominoꝝ castris occupatum: impeditumq; hostem opprimeret. Crebri relicti ī castris ignes: ut fides fieret: dum ipse lōgius spatiū fuga præriperet: falsa imagine castroꝝ: sicut Fabiū priore anno frustratus fuerat: in locis tenere cōsules uoluisse. Vbi illuxit: subductæ primo stationes: deīde ꝑpius adeuntibus insolitū silentiū admirationē fecit. Iam satis cōperta solitudine ī castris: cōcursus fit ad prætoria cōsulum nūciantiū fugā hostiū adeo trepidam: ut tabernaculis stātibus castra reliq̄rint: quoq; fuga obscurior esset: crebros ēt relictos ignes. Clamor inde ortus: ut signa proferri iuberent: ducerentq; ad ꝑsequendos hostes: ac protinus castra diripiēda. Et consul alter uelut unus turbæ militaris erat. Paulus etiam atq; ēt dicere prouidendū p̄cauendumq; esse: postremo cū aliter neq; seditionē: neq; ducē: seditionis sustinere posset. M. Statilium p̄fectum cum turma lucanoꝝ exploratū misit: qui ubi adequitauit portis: subsistere extra munimenta cæteris iubet: ipse cū duobus equitibus uallum ītrauit: speculatusq; oīa cum cura renūciat insidias profecto esse: ignes in parte castroꝝ: quæ uergāt ī hostem relictos: tabernacula aperta: & oīa cara ī promptu relicta: argētum q̄busdam in locis temere per uias obiectū ad prædam uidisse. Quæ ad detinendos a cupiditate aīos nunciata erant: ea accēderunt: & clamore sublato a militibus: nisi signū detur: sine ducibus ituros: haud quaq̄ defuit: nā extēplo Varro signū dedit proficiscendi. Paulus cum ei sua sponte cūctanti pulli quoq; auspicio nō addixissēt: nunciari iam efferenti porta signa collegæ iussit: Quod q̄q̄ Varro ægre est passus: Flaminii tamē recens casus Claudiiq; consulis primo punico bello memorata naualis clades religionem aīo incussit. Dii prope ipsi eo die magis dissuluere: quā prohibuēre īminentem pestem romanis: nam forte ita euenit: ut cū inferri signa ī castra iubenti cōsuli milites nō parerent: serui duo: Formiani unus: alter Sidicini equitis: q Seruilio: atque Acilio consulibus ītер pabulatores excepti a numidis fuerant: ꝑfugerent eo die ad dominos: q deducti ad consules denunciant oēm exercitū Annibalis trans ꝑximos montes sedere ī insidiis. Hoꝝ opportunus aduentus cōsules imperii potētes fecit: cum ambitio alterius suā primum apud eos praua īdulgentia maiestatē soluisset. Annibal posteaq̄ motos magis ī consulte romanos: quā ad ultimū temere euectos uidit: neq; cē detecta fraude in castra rediit: ibi plures dies ꝑp inopiam frumēti manere nequibat: nouaq; cōsilia ī dies non apud milites solū mixtos ex colluuione oīum gentiū: sed etiā apud ipsum ducē oriebant: nam cū initio fremitus: deinde aperta uociferatio fuisset exposcentiū stipendiū debitū: quærentiūq; annonā primo: postremo famem: & mercænarios milites maxīe hispani generis de traditione cœpisse cōsilium fama esset: ipse etiā Annibal īterdum de fuga ī Galliā dicitur agitasse: ita ut relicto peditatu omni: cū eqtatu se proriperet: Cum hæc cōsilia: atq; hic habitus animoꝝ esset ī castris: mouere īde statuit ī calidiora: atq; eo maturiora messibus Apuliæ loca: simul quo lōgius ab hoste recessisset: transfugia impeditiora leuibus ingeniis eēnt. Profectus est nocte ignibus similiter factis: tabernaculisq; paucis relictis in speciem: ut insidiaꝝ par priori metus contineret romanos: sed ꝑ eundē Lucanū Statiliū oībus ultra castra transq; mōtes exploratis cū relatū esset: uisum ꝑcul hostiū agmen: tū die sequēti eius insequēdi consilia agitari cœpta: cum utriusq; consulis eadē: quæ semp ante fuisset: sīa. Cæteꝝ Varroni fere oēs Paulo nemo præter Seruiliū prioris anni consulē assentirent: maioris partis sīa ad nobilitandas clades romana Cānas urgente fato profecti sunt. Prope eū uicū Annibal castra posuerat auersa a Vulturno uēto: q campis torridis siccitate nubes puluеris uehit: id cū ipsis castris ꝑ cōmodum fuit: tum salutare præcipue futuꝝ erat: cū aciem dirigerent ipsi auersi: terga tantū afflante uento in occecatū puluere effuso hostem pugnaturi. Cōsules satis exploratis itineribus sequentes pœnū: ut uentū ad Cānas est: ubi in conspectu pœnū habebant: bina castra cōmuniunt: eodē ferme īteruallo: quo ad Geryonē: sicut ante copiis diuisis. Aufidus amnis utrisq; castris affluens aditū aquatoribus ex sua cuiusq; opportunitate haud sine certamine dabat ex minoribus tamen castris: quæ posita trans Aufidum erant: liberius aquabant Romani: quia ripa ulterior nullū habebat hostium p̄sidiū. Annibal spem nactus loci ad equestrē pugnam: qua parte uirium inuictus erat: facturus copiam pugnādi consulibus dirigit aciē: lacessitq; numidarū ꝑcursatione hostes. Inde rursus sollicitari seditione militari ac discordia consulū romana castra: cū Paulus Aemylius Sempronii & Flaminii temeritatē Varroni: Varro speciosum timidis ac segnibus ducibus exēplum Fabii obiiceret: testaretur q; deos & hoīes: hic nullam penes se culpā esse: quod Annibal uelut suam cepisset Italiā: se constrictū a collega teneri: ferrum atq; arma iratis & pugnare cupiētibus adimi militibus. Ille siqd proiectis ac proditis ad īconsultam atq; improuidam pugnā legiōibus accideret se omnis culpæ exortem: oīs tamē euentus participē fore diceret: uideret: ut q̄bus lingua prōpta: ac temeraria esset: æque ī pugnā uigerent manus. Dū altercatiōibus magis quā cōsiliis tps teritur. Annibal ex acie quā ad multū diei tenuerat instructā: cum ī castra cæteras reciperet copias: numidas ad inuadendos ex minoribus castris romanoꝝ aquatores trans flumen mittit. Quā inconditā turbā: cum uixdū in ripā egressi clamore ac tumultu fugassent: in stationē quoq; pro uallo locatā: atq; ipsas prope portas euecti sunt: id uero indignū uisum a tumultuario auxilio: iam ēt castra Romana terreri: ut ea mō una causa: ne extēplo trāsirēt flumen: dirigerētq; aciem: tenuerit romanos: q̄d sūma īperii eo die penes Paulum fuerit: itaq; Varro postero die cuius sors eius diei īperii erat: nihil cōsulto collega ꝑpositū signū dedit: īstructisq; copiis flumē trāsiuit: seq̄nte Paulo: qa magis nō ꝑbare: q̄ nō adiuuare cōsiliū poterat. Trāsgressi flumē eas quoq; q̄s ī castris minoribus habuerāt copias: suis adiungunt: atq; ita instructa acie in dextero cornu: id erat flumē ꝑpius: Romanos eqtes locant: deīde pedites. Leuum cornu extremi eqtes socioꝝ: ītra pedites ad mediū iūcti legiōibus romanis tenuerūt iaculatores: ex cæteris leuiū armoꝝ: auxiliis prīa acies facta: cōsules cornua tenēt: Terētius leuū Aemylius dexterum. Geminio Seruilio media

Obnunciari & nō nunciari est legēdū: quid obnunciaſſit Cicero & asconius docet

Cōsiliū Annibalis de fuga ī galliam

Hodie uernacula lingua Lofantum uocāt.

Romana acies ad cannas

pugna tuenda data. Annibal luce primabalearibus leuiq; armatura præmissa transgressus flumen: ut quosq; traduxerat ita in acie locabat. Gallos hispanosq; equites ꝑpe ripā leuo ī cornu aduersus romanū equitatū: dexterū cornu numidis eqtibus datū: media acie peditibus firmata ita ut afrox utraq; cornua essent: interponerentur his medii galli atq; hispani: afros romana magna ex parte crederes aciem: ita armati erant armis: & ad Trebiam: cæterx magna ex parte ad Trasimenum captis: Gallis hispanisq; scuta eiusdem fermæ fere erāt: dispares ac dissimiles gladii. Gallis p̄longi ac sine mucrōibus: hispano p̄ctim magis: quā cæsim assueto petere hostem: breuitate habiles: & cū mucrōibus: ante cetris armati. Is gētiū harum habitus: tū magnitudine corpox: tum specie terribilis erat. Galli super umbilicū erant nudi. Hi spani linteis p̄textis purpura tunicis cādore miro fulgentibus: cōstiterant. Numex oīum: qui tum pedi tum equitūq; in acie stetere illum ferūt uidelicet q̄dragīta peditū millia decem equitū. Duces cornibus præerāt: sinistrū Asdrubal: dextex regebat Maharbal: mediā aciē Annibal ipse cum fratre Magone tenuit solus: seu de īdustria ita locatus: seu qđ forte ita stādo popportune utriq; parti obliquus erat. Romanis ī meridiem: pœnis ī septētrionē uersis: uentus: qué Vulturnū īcolæ regionis uocāt: aduersus Romanos coortus: multo puluere ī ipsa ora uoluendo: ꝓspectum ademit: clamore sublato procursum ab auxiliis: & pugna leuibus primū armis cōmissa: deīde equitū gallox hispanorūq; leuū cornu cū dextero romano cōcurrit minime eq̄stris more pugnæ: frōtibus. n. aduersis cōcurrendum erat: qa nullo circa ad euagandū relicto spatio: hīc amnis: hīc peditū acies claudebāt īdirectū utrīq; nitentes: stantibus ac confertis: postremo turbatis eqs: uir uirū amplexus detrahebat æquo: pedestre magna iā ex parte certamen factum erat: acrius tamē: quā diutius pugnatū: pulsiq; romani eqtes terga uerterunt: sub equestris finem certaminis coorta est peditū pugna: primo & uiribus & aīs pares cōstabant ordines gallis hispanisq;. Tādem romani diu ac sæpe cōsilio agitabant: qua frōte acieq; densa īpellerent hostiū cuneū nimis tenuem: eoq; parum ualidū a cætera ꝓminentem acie: īpulsis deīde: ac trepide referētibus pedem insistere: ac tenore uno ꝓ præceps pauore fugientiū agmē ī mediā primū aciem illati: postremo nullo resistente: ad subsidia afrox peruenerūt: q utrīq; reductis alis cōstiterant: mediiq; galli: hispaniq; steterunt aliq̄tum prominēte acie: qui cuneus ut plus æquauit frōtem primum: deīde nitendo ēt sinu ī medio dedit. Afri circa iā cornua uim fecerāt: irruētibusq; īcaute ī mediū romanis circūdedere alas: mox cornua extēdendo clausere & a tergo hostes: hīc romani defuncti neqcq̄ prælio uno: omissis gallis hispanisque: quorum terga ciciderant: etiam aduersus afros pugnam ieunt: nō tantum eo iniquam quod īclusi aduersus numidas circūfusos: sed etiam quod fessi cū recentibus ac uegetis pugnabāt: iam & ī sinistro cornu romano: ubi sociorum eqtes aduersus numidas steterant: consertum prælio erat: segne primo. & a punica cœptū fraude. Quīgenti ferme milites numidæ præter consueta arma tælaq; gladios occultos sub loricis habentes specie transfugax: cum ab suis parmas post terga habentes adeqtassent: repente ex equis desiliunt: parmisq; & iaculis ante pedes hostium proiectis ī mediam aciē accepti: ductiq; ad ultimos cōsidere a tergo iubentur: ac dum prælium ab omni parte conseritur: qeti manserunt. Posteaquā omniū oculos: animosq; occupauerat certamē: tum arreptis scutis: quæ passim iter aceruos cæsorum corporum strata erant: uersam adoriūtur romanam aciem: tergaq; feriētes: ac poplites cædentes stragē in gentē dederunt: ac maiorē aliquāto pauorem ac tumultū fecerunt. Cū alibi terror ac fuga: alibi pertinax ī mala iam spe prælii eēt: Asdrubal: qui ea parte præerat: subductos ex media acie numidas: quia segnis eorum cū aduersis pugna erat: ad persequendos passim fugientes mittit. Hispanos & gallos pedites: afris iam prope fessis cæde magis quā pugna adiungit. Parte altera pugnæ Paulus: q̄q̄ primo statim prælio funda grauiter ictus fuerat: tamen & occurit sæpe cū consertis Annibali: & aliquot locis prælium restituit: protegentibus eum equitibus romanis: omissis postremo equis: quia consulem ad regendum equum uires deficiebant: cum denuncianti cuidam iussisse consulem ad pedes descendere equites: dixisse Annibalem serunt: quam mallem uinctos mihi traderent equites. Tum pedestre prælium: quale iā haud dubia hostium uictoria fuit: cum uicti mori ī uestigio mallent: quam fugere: uictores: morantibus uictoriā irati trucidarent: quos pellere non poterant: pepulerūt tamen iam paucos superatos: & labore ac uulneribus fessos: inde dissipati oēs sunt: equosq; ad fugā: q poterant: repetebant. Gn. Lentulus: tri. mili. cum præteruehens equo sedentem in saxo cruore oppletum consulem uidisset. L. Aemylii inquit: Quē unū insontem culpæ cladis hodiernæ dii respicere debent: cape hunc equum: dum & tibi uirium aliquid supereſt: comes ego te tollere possum ac protegere: ne funestam hanc pugnam morte cōsulis feceris: etiā sine hoc lachrymax satis luctusq; est. Ad ea cōsul: tu quidem. Gn. Corneli macte uirtute esto: sed caue frustra miserādo: exiguum tēpus e manibus hostiū euadendi absumas. Abi: nuncia publice patribus urbem Romā muniant: ac priusq̄ hostis uictor aduenīat: præsidiis firment: priuatimq;. Q. Fabio: Aemyliū præceptox eius memorem extitisse: & uixisse: & adhuc mori: & tu me ī hac strage militū meox patere expirare: ne ut reus inteream: causaq; consulatus accusator collegæ existā: ut alieno crimine innocentiā meam protegam. Hæc exigentē prius turba fugientiū ciuiū: deinde hostes oppressere consulē: ignorantes quis eēt: obrueruntq; tælis: Lentulū in tumulū abripuit equus: tum īde effusæ fugiunt. Septē millia hominū ī minora castra decē in maiora: duo ferme ī uicum ipsum Cannas pfugerunt: q extēplo a Cartalone: atq; equitibus nullo muniméto tegente uicū circūuenti sunt. Consul alter seu forte: seu cōsilio nulli fugientiū infestus agmini: cū qnquaginta fere equitibus Venusiam profugit quadraginta millia peditum: duo millia septingenti equites: & tanta ciuiū sociorumq; pars cæsi dicuntur. In his alter consulum. Quæstores. L. Acilius: &. L. Furius Bibaculus. xxi. de tribu. mili. consulares

pūctim magis q̄ cæsim

Punica acies

Romanus eqtatus fundit

Afr. numidax fraudē

L. Aemyli uerba ad paulū consulem

Numerus cæsox ad Cānas

quidam ptoriiq; ædilitii inter eos. Gn. Seruilius: &. C. Minutius Numatius: qui magiſter equitū prio/re anno aliquot diebus antefuerat. lxxx. ꝑterea ſenatores: aut q eos magiſtratus geſſiſſent: unde ī ſenatū legi deberēt: cū ſua uoluntate in legionibus milites facti eēnt. Capta eo ꝓlio tria millia peditū: & equites trecenti dicunt. Hæc ē pugna cānenſi clade nobilitata: par cætera allienſi: utq; illa iis: quæ poſt pugnam accidere: leuior: qa ab hoſte ceſſatū eſt: ſic ſtrage exercitus grauior: fœdiorq; fuit fuga: nāq; ad Allīā fuga ſicut urbē ꝓdidit: ita exercitū ſeruauit: ad Cānas fugiētē conſulē uix qnquagīta ſecuti ſunt: alterius mo/rientis prope totus exercitus fugit. Binis ī caſtris cū multitudo ſemiermis ſine ducibus eſſet: nuncium: qui maioribus præerāt: mittūt: dū prælio deīde ex lætitia epulis fatigatos quies nocturna hoſtes ꝓme/ret: ut ad ſe trāſirēt: uno agmine Cānuſiū abituros eſſe. Eā ſnīam alii totā aſpernari cur. n. illos: q ad ſe ac/cerſant: ipſos nō uenire: cū æque cōiungi poſſent: qa uidelicet plena hoſtiū oīa in medio eſſent: & alioꝝ quā ſua periculo corpora tāto mallent obiicere. Aliis nō tam ſnīa diſplicere: quā aīus deeſſe. P. Sempro/nius Tuditanus tri. mili. Capi ergo: mauultis: inqt: ab auariſſimo & crudeliſſimo hoſte: æſtimariq; capi/ta ueſtra. & exqri pretio ab interrogātibus romanus ciuis ſis: an latinus ſocius: ut ex tua contumelia & miſeria alteri honos quæraē: nō tibi: nō uos qdē. L. Aemylii: q ſe bene mori: quā turpiter uiuere maluit & tot fortiſſimoꝝ uiroꝝ: q cira eū cumulati iacent ſimiles eſtis: ſed anteq; opprimat lux: maioraq; ho/ſtiū agmina obſepiant iter: ꝑ hos: q inordinati atq; incōpoſiti obſtrepūt: porta erumpamus ferroq; atq; audacia iter fiat: quis per cōſertos hoſtes cuneo qdē hoc laſſum atq; ſolutū agmen: ut nihil obſtet: trāſi/bimus. Itaq; ite mecū: q & uoſmetipſos: & remp. ſaluā uultis. Hæc ubi dicta dedit: ſtringit gladium: cu/neoq; facto ꝑ medios uadit hoſtes: & cū ī latus dexterū: quod patebat: numidæ iacularent: tranſlatis in dexterā partē ſcutis: in maiora caſtra ad tria millia & ſexcētos euaſerūt: atq; inde ꝓtinus alio magno ag/mine adiuncto. Cānuſiū ĩcolumes pueniunt. Hæc apud uictos magis ĩpetu aīorum: quē ĩgeniū ſuum cuiq; aut ſors dabat: quā ex cōſilio ipſoꝝ: aut imperio cuiuſq; agebantur. Annibali uictori cū cæteri cir/cunfuſi gratularent: ſuaderentq; ut tāto pfunctus bello: diei qd reliquū eēt: noctiſq; ĩſequentis quieté & ipſe ſibi ſumeret: & feſſis daret militibus. Maharbal ꝑfectus equitū minime ceſſandū ratus: imo ut quid hac pugna ſit actū: ſcias: die quīto: inqt: uictor ī Capitolio epulaberis: ſequere cū eqte: ut prius te ue/niſſe: q uēturū ſciāt. Præcedant. Annibal inqt: inimici: læta res ē: ſed uia maior: quā ut eam ſtatim capere animo poſſim: itaq; uolūtatē ſe laudare Maharbalis ait: ad cōſiliū ꝓnſandum tps opus eſſe. Tū Mahar/bal: nō oīa eidem dii dedere. Vincere ſcis Annibal: uictoria uti neſcis. Mora eius diei ſatis creditur ſaluti fuiſſe urbi: atq; īperio. Poſtero die ubi primū illuxit: ad ſpolia legēda fœdaq; ēt hoſtibus ſpectādā ſtra/gem ĩſiſtunt: iacebāt tot romanoꝝ millia pedites & eqtes paſſim: ut quē cuiq; ſors aut pugna iunxerat aut fuga: aſſurgētes quidē ex ſtrage media cruenti: quos ſtricta matutino tēpore excitauerāt uulnera: ab hoſte oppreſſi ſu:at: quoſdā & iacētis uiuos ſuccīſis fœminibus poplitibuſq; inuenerūt nudātes ceruicē iugulūq; & reliquū ſanguiné ĩuitantes haurire. Inuēti ſunt qdā: merſis ī effoſſam terrā capitibus: quos ſibi ipſos feciſſe foueas: obruētes ora ſubiecta: ſuperq; humo iniecta ĩtercluſiſſe ſpiritū apparebat. Præci/pue cōuertit oēs ſubtractus numida mortuo ſup ĩcumbenti romano uiuus: naſo auribuſq; laceratis: cū manibus ad capiendū tēlū ĩutilibus ī rabiem ira uerſus: laniādo dētibus hoſtē expiraſſet. Spoliis ad nu/tum delectis. Annibal ad minora ducit caſtra oppugnāda: & oīum primum brachio fluminis obiecto: eos excludit. Cæteꝝ ab oībus labore: uigiliis: uulneribus: ēt feſſis maturior ipſoꝝ ſpe deditio ē facta: pacti ut arma atq; equos traderēt: ī capita romana tricenis nūmis q̄drigatis: ī ſocios ducenis: ī ſeruos cēte/nis: & eo ꝓtio perſoluto cū ſingulis obirent: ueſtimētis: ī caſtra hoſtis acceperūt: traditiq; ī cuſtodiā oēs ſunt: ſed ſeorſum ciues: ſociiq;. Dum ibi tps teritur: ĩterea cū ex maioribus caſtris: quibus ſatis uiriū aut animi fuit: ad quattuor millia hominū &. cc. equites: alii agmine: alii palantes paſſim p agros: qd haud minus tutū erat. Cannuſiū pfugiſſent: caſtra ipſa a ſauciis & timidis eadē conditione: qua altera tradita hoſti. Præda īgens parta ē: & præter equos uiroſq;: & ſiquid argēti: qd plurimū in faleris equoꝝ erat: nā ad ueſcēdū facto perexiguo utiq; militātes utebātur: oīs cætera p̄da diripiēda data ē. Tum ſepeliēdi cau/ſa in unū corpora ſuoꝝ conferri iuſſit. Ad octo millia dicunt fuiſſe fortiſſimoꝝ uiroꝝ. Conſulē conq/ſitū ſepultumq; qdā auctores ſunt. Eos q Cānuſiū pfugerant: mulier Paula noīe Buſa genere clara diui/tiis: mœnibus tantū: tectiſq; a Cānuſinis acceptos frumēto ueſte uiatico ēt iuuit. Pro qua ei munificen/tia poſtea bello, pfecto a ſenatu honores habiti ſunt. Cæteꝝ cū ibi tribuni militū quattuor eēnt: Fabius Maximus de legione prima: cuius pater priore anno dictator fuerat: & de legione ſecūda. L. Publius Bi/bulus: &. P. Cornelius Scipio: & de legione tertia. Ap. Claudius Pulcher: q ꝓxime ædilis fuerat: oīum cō/ſenſu ad. P. Scipioné admodū adoleſcētē: & ad. Ap. Claudiū ſūma īperii delata ē: qbus cōſultātibus ĩter paucos de ſūma reꝝ nūciat. P. Furius Philus cōſularis uiri filius: neqcq̄ eos cōſultare: ſpē pditā fore: de/ſtitutā: cōploratāq; rē eē publicā. Nobiles iuuenes quoſdā quoꝝ pricipē. L. Cecilii Metelli mare ac na/ues ſpectare: ut deſerta Italia ad regū aliquē trāſfugiat. Quod malū: ꝑterq; qd atrox ſup tot clads: ēt no/uum: cū ſtupore ac miraculo torpidos defexiſſet: & q aderāt: cōciliū aduocādū de eo cēſerēt. Negat con/ſilii rē eē Scipio: iuuenis fatalis dux huiuſce belli audēdū atq; agēdū: nō cōſultādū eē ī tāto malo ait. Īrēt ſecū extēplo armati: q rēpublicā ſaluā uellēt: nuſq; ueris: q̄ ubi ea cogitētur: hoſtiū caſtra eē. Pergit deīde ire ſeq̄ntibus paucis ī hoſpitiū Metelli. Et cū cōciliū ibi iuuenū: de qbus allatū erat: iueniſſet: ſtricto ſup capita cōſultātiū gladio: Ex mei aī ſnīa: inqt: iuro: ut ego rēpublicā nō deſerā: neq; aliū ciué romanū de/ſerere patiar: ſi ſciēs fallo: tū me Iuppiter Optīe: Maxīe domū: familiā: rēq; meā peſſimus leo afficiat. In hæc uerba. L. Cecili iures: expoſtulo: cæteriq;: q adeſtis: q nō iurauerit: ī ſe hunc gladiū ſtrictum eē ſciat.

Quot ī pugna capti

Tuditāi noctur/na eru/ptio per hoſtes

Mahar/balis uerba ad An/nibalē

Atť. for titudis exēpla ī Ro.

Octo millia hoſtiū ad can/nas cæ/ſa Pau/læ Can/nuſinæ fœmīe in Ro. liberali/tas

P. Furiꝰ Philus in Sci/piōe ē.

Atť in/dol

Haud ſecus pauídi:q̃ ſi uictorem Annibalé cernerent:iurant oẽs:cuſtodiendoſq; ſemetipſos contra Annibalẽ Scipioni tradunt. Eo tẽpore:quo hæc Cannuſii agebant. Venuſiam ad conſulẽ ad quattuor milia peditũ equitũq;:qui ſparſi fuga per agros fuerãt præuenere. Eos oẽs uenuſini per familias benigne accipiẽdos curandoſq; cũ diuiſiſſent:in ſingulos equites togas:& tunicas:& quadrigatos nummos quinoſuicenos:& peditibus denos:& arma:quibus deerant:dederũt:cæteraq; publice ac priuatim hoſpitaliter facta:certatũq;:ne a muliere cannuſina populus uenuſinus officiis uinceret. Sed in ſe grauius onus Buſæ multitudo faciebat:& iam ad decẽ millia hominũ erant: Appiuſq; & Scipio:poſteaquã incolumẽ eſſe alterũ conſulẽ acceperũt nũcium extẽplo mittunt:quãtæ ſecũ peditum equitũq; copiæ eſſent:ſciſcitatũq; ſimul utrũ Venuſiam adduci exercitũ an manere iuberet Cannuſii. Varro ipſe copias Cannuſiũ traduxit. Et iam aliqua ſpecies cõſularis exercitus erat:mœnibuſq; ſe teneri & ſi nõ armis ab hoſte uidebãtur defenſuri. Romam ne has quidẽ reliquias ſupereſſe ciuium: ſociorũq;:ſed occidione occiſum cũ duobus exercitibus conſulẽ:deletaſq; oẽs copias allatũ fuerat. Nunquã ſalua urbe tantum pauoris tumultuſq; intra mœnia romana fuit. Itaq; ſuccumbã oneri:neq; aggrediar narrare:quæ diſſerendo minora uero facio. Conſule exercituq; ad Traſimenũ priore ãno amiſſo:nõ uulnus ſuper uulnus:ſed multiplex clades cũ duobus conſulibus conſulares exercitus amiſſi nunciabãtur: nec ulla iam caſtra romana:nec ducem:nec militẽ eſſe:Annibalis Apuliã:& Samniũ eſſe:ac iam prope totã Italiã factam:nulla ꝑfecto alia gẽs tanta mole cladis nõ obruta eſſet. Comparẽ cladẽ ad Egadis inſulã carthaginenſium prælio nauali acceptã:qua fracti Sicilia:ac Sardinia ceſſere:hinc uectigales:ac ſtipendiarios fieri ſe paſſi ſunt aut pugnam aduerſam in Africã:cui poſtea Annibal ſuccubuit:nulla ex parte comparãdæ ſunt niſi:qd̃ minore aĩo latæ ſunt. P. Furius Philo:&. M. Pomponius prætores ſenatũ in curiam. Hoſtiliam uocauerunt:ut de urbis cuſtodia conſulerẽt:neq;. n. dubitabant:deletis exercitibus:hoſtem ad oppugnandam Romã:quod unũ opus belli reſtaret:uentuꝝ. Cum malis ſicut ingẽtibus:ita ignotis:nec conſilium quidem ſatis expedirẽt:obſtreperetq; clamor lamentãtiũ mulierũ:& nõdum palam facti:uiui: mortuiq; ꝑ oẽs pœne domos cõplorarentur promiſcue. Tum. Fabius Maximus cenſuit equites expeditos:& Appia & latina uia mittendos:qui obuiã euntes percũctarentur: aliquos profectos ex fuga paſſim diſſipatos forte referant:quæ fortuna conſulũ atq; exercituum ſit:& ſiquid dii ĩmortales miſeri imperii reliquũ romano nomini fecerint ubi eæ copiæ ſint quo ſe Annibal poſt præliũ contulerit: quid paret:qd̃ agat acturuſq; ſit:hæc exploranda:noſcẽdaq; per impigros iuuenes eſſe. Illud per patres ipſos agendũ: quoniam magiſtratuũ paꝝ ſit:ut tumultũ ac trepidationẽ in urbe tollant: matronaſq; publico arceat cõtineriq; intra ſuũ quamq; limen cogant:cõploratus familiarũ coerceãt:ſilentiũ per urbẽ faciant. Nuncios reꝝ oium ad prætores deducẽdos curent:ſuæ quiſq; fortunæ domi auctorẽ expectet. Cuſtodes ꝑterea ad portas ponãt:q; ꝓhibeãt quẽq; egredi urbem:cogãtq; hoies:nullam niſi urbe ſalua ac mœnibus ſalutem ſperare:ubi cõticuerit tumultus recte tum in curiam patres reuocãdos:cõſulẽdumq; de urbis cuſtodia eſſe. Cum in hãc ſniam pedibus oẽs iſſent:ſummotaq; foro magiſtratus turba patres diuerſi ad ſedãdos tumultus diſceſſiſſent:tum demũ litteræ a Terentio cõſule allatæ ſunt. L. Aemylium cõſulem:exercitũq; cæſum:euaſumq; ſe eſſe reliquias tãtæ cladis uelut ex naufragio colligẽtem:ad. x. millia militum ferme eſſe incõpoſitoꝝ:inordinatorũq;. Sed Annibalem nũc ſedere ad Cannas:in captiuorũ pretiis ꝑda alia:nec uictoris aĩo:nec magni ducis more metiẽtem. Tum priuatæ quoq; ꝑ domos clades uulgatæ ſunt:adeoq; totam urbem compleuit luctus:ut ſacrum anniuerſarium Cereris intermiſſum ſit:qa nec lugentibus id facere eſt fas:nec ulla ĩ illa tempeſtate matrona luctus expers fuerat. Itaq; ne ob eandem cãm alia quoq; ſacra publica:aut priuata deſererent. ſenatuſcõſulto diebus. xxx. luctus eſt finitus. Cæterum cum ſedato urbis tumultu reuocati in curiam patres eſſent:aliæ ĩſuper ex Sicilia litteræ allatæ ſunt a. T. Octacilio ꝓprætore regnum Hieronis claſſe punica uaſtari:cui cum opem ĩplorãti ferre uellẽt:nũciatum iis eſt:aliam claſſem ad Egadis ĩſulam ſtare paratã ĩſtructãq;:ut ibi ſe uerſo ad tuendam ſyracuſanam oram pœni ſenſiſſent. Lylibæum extẽplo:prouinciãq; aliam romanã aggrederent. Itaq; claſſe opus eſſe:ſi regẽ ſocium Siciliãq; tueri uellẽt. Litteris cõſulis ꝓtoriſq; lectis. Ap. Claudiũ:qui claſſi ad Hoſtiã ſtanti ꝑeſſet:Cãnuſium ad exercitũ mittẽdum:ſcribẽdumq; cõſuli:ut cum ꝑtori exercitum tradidiſſet:primo quoq; tempore:quãtum per commodum reipu. fieri poſſet:Romã ueniret.

Quãtæ copiæ cãnenſi pugnæ ſup fuerint

Varronis lſæ ad ſenatum

Tetriti ẽt ſup tãtas clades:tum cæteris ꝓdigiis:tũ qd̃ duæ ueſtales eo ãno Opimia:atq; floronia ſtupri cõpertæ:& altera ſub terrã:ut mos eſt:ad portã collinã necata fuerat:altera ſibimetipſa morte cõſciuerat. L. Cantilius ſcriba põtificũ:quos nũc minores põtifices appellãt:q cum Floronia ſtuprũ fecerat:a põtifice maxio eo uſq; uirgis in comitio cæſus erat:ut ĩter uerbera expiraret:hoc nefas cũ ĩter tot ut fit: clades in ꝓdigiũ uerſum eẽt:decẽuiri libros adire iuſſi ſunt. Et Fabius Pictor Delphos ad oraculũ miſſus ſciſcitatũ:qbus ꝑcibus ſupplicatiõibuſq; deos poſſent placare:& q̃nam futura finis tãtis cladibus foret. Interi ex fatalibus libris ſacrificia aliquot extraordinaria facta:ĩter q̃ gallus & gallina:græcus & græca in foro boario ſub terra uiui dimiſſi ſunt:in locũ ſaxo cõſectũ ibi ante oſtiis humanis minime romano ſacro ĩbutum. Placatis ſatis:ut rebant deis. M. Claudius marcellus ab Hoſtia milites:quos ĩ claſſem ſcriptos habebat:Romã:ut urbi ꝑſidio eẽnt:mittit:ipſe legione claſſis:ea tertia legio erat:cum tri. mili. Theanum Sidicinum præmiſſa claſſe:tradita. P. Furio collegæ paucos poſt dies: Cannuſium magnis itineribus contendit. Dictator ex auctoritate patrum. D. Iunius:&. T. Sempronius magiſter equitum delectu edicto iuniores ab annis. xvii. & quoſdam prætextatos ſcribunt. Quattuor ex his legiones: & mille equites effecti:item ad ſocios latinumq; nomen ad milites ex formula accipiendos mittũt: arma

opimia & Floronia Veſtales ícaſtri dánatæ

Quot legiões ro. conſcriptæ

tæla:alia parari iubent. Et hostiũ ſpolia uetera detrahunt templis porticibuſq;. Et aliã formam noui de
lectus inopia liberoꝝ capitum ac neceſſitas dedit. Octo millia iuuenũ ualidoꝝ ex ſeruitiis:prius ſciſci/
tantes ſingulos uellentne militare:empta publice armauerũt. Hic miles magis placuit cũ pretio mino
re redimi:q̃ captiuoꝝ copia fieret. Náq; Annibal ſecundũ tam ꝓſperã ad Cannas pugnam uictoris ma
gis:q̃ bellũ gerentis intẽtus curis:cũ captiuis ꝓductis ſeparatiſq; ſociis eos ſicut áte ad Trebiam. Traſi/
menũq; lacũ benigne allocutus:ſine pretio dimiſiſſet:romanos quoq; uocatos:qd' nunquã alias antea
miti ſatis ſermone alloquit'. Nõ internitione ciuiũ ſibi eſſe cũ romanis bellũ de digintate atq; imperio
certare & patres uirtuti romanæ ceſſiſſe:& ſe id adniti:ut ſuæ inuicẽ ſimul fœlicitati:& uirtuti cedatur:
itaq; redimendi ſe captiuis copiã facere:pretiũ fore in capita equiti quingenos quadrigatos nũmos:tri/
cenos pediti:ſeruo centũ. Quáquam aliquantũ adiiciebat equitibus ad id pretiũ: quod pepigerant de/
dentes ſe:læti tamen quácunq; conditionẽ paciſcẽdi acceperũt:Placuit ſuffragio eoꝝ decẽ eligi:q Ro/
mã ad ſenatũ irent:nec pignus aliud fidei acceptum:q̃ ut iurarent ſe redituros. Miſſus cũ his Carthalo
nobilis carthaginenſis:qui ſi forte ad pacẽ inclinarent aĩos:conditionẽ ferret. Cum egreſſi caſtris eſſent
unus ex iis minime romani ingenii homo:uelut aliquid oblitus:iuriſiurãdi ſoluẽdi cauſa cum in caſta
rediſſet:ante noctem comites aſſequit':Vbi eos Romã uenire nunciatũ eſt. Carthaloni obuiam lictor
miſſus:qui dictatoris uerbis nunciaret:ut ante noctem excederet finibus romanis. Legatis captiuoꝝ ſe
natus ab dictatore datus eſt. Quoꝝ princeps. M. Iunius. P. C. inquit:nemo ueſtrũ ignorat nulli unq̃ ci/
uitati uiliores fuiſſe captiuos:q̃ noſtræ:cæteꝝ: niſi nobis plus iuſto noſtra placet cauſa:non alii unquã
minus negligendi uobis:q̃ nos:in hoſtium poteſtatẽ uenerunt:nõ. n. in aciem per timorem arma tradi
dimus:ſed cũ prope ad noctem ſuperſtantes tumulis ceſoꝝ corpoꝝ:præliũ extraxiſſemus in:caſtra re/
cepimus nos:diei reliquum ac noctẽ inſequentem feſſi labore ac uulneribus uallum ſumus tutati:po/
ſtero die circunſeſſi ab exercitu uictore:aqua arcemur:nec ulla alia iam per confertos hoſtes erumpen
di ſpes erat:nec eſſe nefas duceremus quinquaginta millibus hominum ex acie trucidatis noſtra: ali/
quẽ ex cannẽſi pugna romanũ militẽ reſtare:tunc demũ pacti pretiũ: quo redẽpti dimitteremur arma
in quibus nihil iã auxilii erat hoſti tradidimus. Maiores noſtros quoq; acceperamus ſe a gallis auro re/
demiſſe:& patres noſtros aſperrimos illos ad conditionẽ pacis:legatos tamen ad captiuoꝝ redimẽdo/
rum gratiã Tarentũ miſiſſe:itaq; in Italia cum gallis:& ad Heracleã cũ Pyrrho utraq; nõ tam clade in/
famis:q̃ pauore & fuga pugna fuit. Cannẽſes campos acerui romanoꝝ corporum tegunt:nec ſuperſu/
mus pugnæ:niſi in quibus trucidandis ferrũ:& uires hoſti defecerunt. Sunt etiã de noſtris quidã: qui
nec in acie quidẽ refugerunt:ſed præſidio caſtris relictis:cum caſtra traderẽtur:in poteſtatem hoſtium
uenerunt. Haud equidẽ ullius ciuis:aut cõmilitonis fortunæ: aut conditioni inuideo. Nec premendo
aliũ me extuliſſe uelĩ uideri:ne illi qdẽ niſi uelocitatis pedũ & curſus aliqd̃ ꝑmiũ eſt:q plærisq; iermes
ex acie fugiẽtes nõ priuſq̃ Venuſiæ:aut Cánuſii cõſtiterũt:ſe nobis merito ꝓtulerũt:gloriatiq; ſunt ĩ ſe
pluſq̃ in nobis ꝓſidii reip. Sed illis:ut bonis & fortibus uiris utemini:& nobis iã ꝓmptioribus ꝓ ꝓria:
qd̃ beneficio ueſtro redẽpti atq; in patriã reſtituti fuerimus. Delectũ ex oĩ ætate & fortũa habetis:octo
millia armari ſeruoꝝ audio:nõ minor numerus noſter ẽ:nec maiori ꝓtio redimi poſſumus: quam hi
emunt'. nã ſi cõferã nos cũ illis:iniuriã romano nomini faciã. Illud ét in tali cõſilio uobis aĩaduertẽdum
P. C. Céſeã:ſi tam duriores eẽ uelitis:qd nullo nr̃o merito faciatis:cui nos hoſti relicturi ſitis. Pyrrho ui
delicet:q nos hoſtiũ numero habuit captiuos? an barbaro ac pœno? q utrũ auarior:an crudelior ſit:uix
æſtimari põt. Si uideatis cathænas ſqualloré:deformitatẽq; ciuiũ ueſtroꝝ:nõ minus ꝓfecto uos ea ſpe
cies moueat:quã ſi ex altera parte cernatis ſtratas cánenſibus cãpis legiões uſas:ĩtueri poteſtis ſollicitu/
dinẽ:& lachrymas ĩ ueſtibulo curiæ ſtantiũ cognatoꝝ noſtroꝝ expectãtiũq; reſpõſum ueſtrũ? cum ii
ꝓ nobis proq; iis:q abſunt:ita ſuſpenſi ac ſolliciti ſunt:quẽ cenſetis aĩum ipſoꝝ eẽ quoꝝ in diſcrimine
uita libertaſq; eſt:ſi mediuſſidius ipſe in nos mittis Annibal cõtra naturã ſuã eẽ uelit:nihil tamẽ nobis
uita opus eẽ cẽſeamus:cũ indigni ut a uobis redimeremur:uiſi ſumus. Rediere Romã quõdã remiſſi a
Pyrrho ſine ꝓtio capti:ſed rediere cũ legatis primoribus ciuitatis ad redimẽdos ſeſe miſſis. Redeã ergo
in patriã trecẽtis nũmis nũc æſtimatus ciuis. Suũ qſq; habet aĩum. P. C. Scio in diſcrimie eẽ uitam cor/
puſq; meũ magis me famæ ꝑiculũ mouet:ne a uobis dánati:ac repulſi abeamus. neq;. n. uos hoſes ꝓtio
pepciſſe credẽt. Vbi is finẽ fecit:extemplo ab ea turba:q̃ in comitio erat:clamor flæbilis eſt ſublatus:ma
nuſq; ad curiã tendebãt orãtes:ut ſibi liberos:fratres:cognatos redderẽt:Fœminas quoq; metus: ac ne/
ceſſitas turbæ huic uiroꝝ in foro imiſcuerat. Senatus:ſũmotis arbitris cõſuli cæpit:ibi cũ ſentẽtiis ua/
riaret':& alii redimẽdos de publico:alii nullã publicã ĩpenſam faciẽdã:nec ꝓhibendos ex priuato redi/
mi:ſi q̃bus argentũ in ꝓſentia deeſſet:dandã ex ærario pecuniã mutuã:pdiis pdibuſq; cauendũ populo
creſceret. Tum. T. Mãlius Torq̃tur:priſcæ ac nimis duræ:ut plæriſq; uidebat':ſeueritatis: interrogatus
ſnĩam ita locutus ferẽ'. Si tantũ mõ poſtulaſſent legati ꝓ iis:q in hoſtiũ ptãte ſunt:ut redimerent':ullius
ſine iſectatiõe eoꝝ breui ſnĩam ꝓegiſſem:qd. n. aliud:quã admonendi eſſetis:ut moré traditũ a ꝓribus:
neceſſario ad rẽ militarẽ extẽplo ſeruaretis? Nũc aũt cũ ꝓpe gloriati ſint:qd̃ ſe hoſtibus dediderit:ꝓfer
riq; nõ captis mõ in acie ab hoſtibus:ſed ét iis:q Venuſiã Cánuſiũq; ꝓuenerunt:atq; ipſi. C. Terẽtio cõ/
ſuli equũ cenſuerit:nihil uos eoꝝ. P. C. Quæ illic acta ſunt:ignorare patiar. Atq; utiná hæc: q̃ apud uos
acturus ſum Cánuſii apud ipm exercitũ agerẽ:optimũ teſtẽ ignauiæ cuiuſq; & uirtutis:aut unus hic ſal
tẽ adeſſet. P. C. Sẽpronius: quẽ ſi iſti ducẽ ſecuti eẽnt:milites hodie ĩ caſtris romãis nõ captiuis ĩ hoſtiũ
ptãte eẽnt:& cũ feſſis pugnãdo hoſtibus:tũ uictoria lætis:& ipſis plæriſq; regreſſis ĩ caſtra ſua:noctem

Cartha
lo
Atť. ro.
ferociã
ĩ rebus
ét affli/
ctis

Oro ca/
ptiuoꝝ
ad ſena
tum

T. Man
lii oro
aduer/
ſus Ca/
ptritos

ad erumpẽdum liberam habuissent:& septa armatoꝝ hoium erũpere ẽt iter cõfertos hoes potuissent Neqꝫ pse ipsi hoc facere conatis sunt:neqꝫ alium sequi uoluerũt.Nocte ppe tota.P.Sempronius Tudi/tanus nõ destitit admonere adhortariqꝫ eos:dum paucitas hostiũ circa castra:dum qes: ac silentiũ eẽt: dum nox incœptũ tegeret:se ducem sequerent:ante lucem puenire in tuta loca:in socioꝝ urbes posse: sicut auoꝝ memoria.P.Decius tri.mili.in Samnio:Sicut nobis adolescẽtibus priori punico bello Cal/phurnius flama:trecẽtis uolũtariis cũ ad tumulũ eos capiẽdum situm iter medio hostes duceret:dixit: Moriamur milites:& morte nostra eripiamus ex obsidione circũuentas legiones.Si hoc nec.P. Sẽpro/nius diceret:nec uiros qdem:nec romanos uos duceret:si nemo tãtæ uirtutis existeret comes uiam nõ ad gloriã magis:quã ad salutẽ ferẽtem demõstraret:ducẽ se in patriã:ad parẽtes:ad coniuges ac liberos facit:ut seruemini:deest uobis aius.Quid si moriendum ꝓ patria esset:faceretis?qnquaginta millia ci/uium sociorumqꝫ circa hoc eo ipso die cæsa iacent.si tot exempla uirtutis non mouẽt:nihil unq̃ moue bit:si tanta clades uobis uilem uitam non fecit:nulla facier:& liberi: atqꝫ incolumes desyderate patriã: ĩmo desyderate:dum patria est:dum ciues eius estis:sero nũc desyderatis: dimminuti capite:abalienati iure ciuium:serui carthaginẽsium acti:pretio redituri estis eo:unde ignauia ac neqtia abistis?P. Sẽpro/nium ciuem nostrum non audistis arma capere:ac se iubentem sequi.Annibalem peulopost audistis: castra prodi:& arma tradi iubentem.Quam ego ignauiam istoꝝ accuso?cum scelus possim accusare? non enim modo sequi recusarũt benemonẽtem:sed obsistere ac retinere conati sunt: in strictis gladiis uiri fortissimi inertis summouissent:Prius inquã,P.Sempronio per ciuium agmen: quẽ per hostium fuit erumpẽdum:hos ciues patria desyderet?Quoꝝ:si cæteri similes fuissant:neminem hodie ex iis q ad Cannas pugnauerunt:ciuem haberet.Ex millibus septem armatoꝝ sexcenti extiterunt:qui erũpere auderent:q in patriam liberi atqꝫ armati redirent.Neqꝫ iis sexcenta millia hostium obstitere: quã tutũ iter duaꝝ prope legionum agmini futurum censetis fuisse?haberetis hodie uiginti millia armatorum Cannusii fortia fidelia.P.C.Nunc aũt quẽadmodũ hi boni fideleſqꝫ:nam fortes ne ipsi qdem dixerint: ciues esse possunt:nisi quis credere põt fuisse:qui erumpentibus:quin erumperent:obsistere conati sint aut non iuidere eos tum ĩcolumitati:tum gloriæ illoꝝ per uirtutem partæ:cum sibi timorẽ:ignauiãqꝫ seruitutis ignominiosæ causam esse sciant?maluerunt ĩ tentoriis latentes simul lucem atqꝫ hostẽ expe ctare:cum silentio noctis erumpendi occasio esset.Ad erumpendũ e castris defuit aius:ad tutãda forti/ter castra aium habuerũt.Dies ac noctes aliquot obsessi armati se ipsi tutati uallo sunt:tãdẽ ultima ausi passiqꝫ:cum ois subsidia uitæ desunt:affectisqꝫ fame uiribus:arma iam sustinere nequirent:necessitati/bus magis humanis:quam armis uicti sunt. Orto soli hostis ad uallum accessit:ante secũdam horam nullam fortunam certaminis experti tradiderunt arma: ac seipsos. Hæc uobis ipsorum per biduum militia fuit.Cum acie stere ac pugnare decuerit:tum in castra refugerunt. Cum pro uallo pugnãdum erat:castra tradiderunt:neqꝫ in acie:neqꝫ in castris utiles.Quos redimam : cum erumpere castris opor/tet:cunctamini:ac manetis.Cum manere:& castra tutari armis necesse est:& castra:&arma:& uosipsos traditis hosti.Ego non magis istos redimendos.P.C,censeo:quã illos dedendos Annibali:qui per me/dios hostis e castris eruperunt: ac per summã uirtutem se patriæ restituerunt.Posteaquam Mãlius di/xit:quanquam patrum quoꝫ plæroſqꝫ captiui cognatione attingebant:ptæter:extẽplum:ciuitatis mi/nime in captiuos iam inde antiquitus indulgentis:pecuniæ quoꝫ summa hoes mouit:quia nec æra/rium exaurire:magna iam summa erogata in seruos ad militiam emẽdos: armandoſqꝫ: nec Annibal/lem maxime huiusce rei:ut fama erat:egentẽ locupletari uolebant. Cũ triste responsum nõ redimi ca/ptiuos redditum esset:nouusqꝫ super ueterẽ luctus:tot iactura ciuium:adiectus esset: cũ magnis flæti/bus questibusqꝫ ad portam legatos prosecuti sunt.Vnus ex iis domum abiit:quod fallaci redditu in ca/stra iureiurando se exoluisset.Quod ubi innotuit:relatumqꝫ est ad senatum:oẽs sensuerunt : cõpræhẽ dendum:& custodibus publice datis deducẽdum ad Annibalem.Est & alia de captiuis fama.x.primos ueniſſe de eis cum dubitatum in senatu esset : admitterentur in urbẽ nec ne:ita admissos esse:ne tamẽ iis senatus daretur.Morantibus deinde longius oium spe?alios insũper tres legatos ueniſſe.L.Scribo/nium:&.C.Calphurnium:&.L.Mãliũ.Tum demũ ab cognato Scriboni.Tri.Ple.de redimendis capti/uis relatum esse.Nec censuisse redimendos senatũ : & nouos legatos tres ad Annibalem reuertisse:de/cem ueteres remansisse:quod per causam recognoscendi noia captiuoꝝ ad Annibalẽ ex itinere regres/si:religione exoluissent sese:De iis dedendis magna contentione actum in senatum esse:uictosqꝫ paucis sententiis:qui dedendos censuerint.Cæteꝝ proximis censoribus adeo oibus notis ignominiisqꝫ con/fectos esse:ut quidam eoꝝ mortem sibiipsi consciuerint.Cæteri non foro solum omni deide uita : sed prope luce ac publico cauerit. Mirari magis adeo discrepare inter auctores:quã quid ueri sit:discernere queas. Quãto ante maior hæc clades superioribus cladibus fuerit:uel ea res ĩdicio est qui socioꝝ ad eã diẽ firmi steterant:tum labare cœperũt:nulla profecto alia de re:q̃ quod desperare cœperãt de imperio. Defecere autem ad pœnos hi populi:attellani:calatini:hirpini:appuloꝝ pars samnites põter pẽnos:bru/tii omnes:lucani:præter hos surrẽtini:& græcoꝝ omnis ferme ora : tarentini:metapõtini:crotonẽses: locriqꝫ:& cisalpini omnes galli.Nec tamen hæ clades defectiõesqꝫ sociorum mouerũt:ut paucis unquã mentio apud romanos fieret:neqꝫ ante consulis romani aduẽtum:nec posteaquã is rediit:renouauitqꝫ memoriam acceptæ cladis.Quo ĩ tempore ipso adeo magno aĩo ciuitatis fuit:ut cõsuli Varroni ex tãta clade:cuius ipse maxima causa fuisse:redeũti & obuiam itũ fr:quẽter ab oibus ordinibus fit: & gratiæ actæ:quod de rep . nõ desperasset.Qui si carthaginẽsium ductor fuisse:nihil recusandũ supplicii foret.

Præclara Roꝝ faciora

Manlii per oõ

Populi qui ad pœnos post cãnẽsem pugnã defecerunt

Varrõi ro.Venienti gratiæ actæ sũt

NNIBAL Poſt cannenſem pugnam caſtra capta ac direpta cõfeſtim ex Appulia in Samnium mouerat: accitus in hirpinos a Statio pollicente ſe Conſam traditurum. Conſanus erat Trebius nobilis inter ſuos: ſed præ mebat eum conſanorum factio familiæ per gratiam romanorum poten tis. Poſt famam cannẽſis pugnæ uulgatumq; crebris ſermonibus aduẽ tum Annibalis: cum Conſam urbẽ exceſſiſſet: ſine certamie tradita urbs pœno: præſidiumq; acceptum eſt. Ibi præda omni: atq; ipedimentis reli ctis: exercitu partito: Magonẽ regionis eius urbes aut deficientes a roma nis accipere: aut detrectantes cogere ad defectionẽ iubet: ipſe per agrum campanum mare iferum petit oppugnaturus Neapolim: ut urbẽ mariti mam haberet. Vbi fines neapolitanoꝝ itrauit: numidas partim in iſidiis & plæræq; cauæ ſunt uiæ: ſinuſq; occulti: quacũq; arte poterat: diſponit: alios præ ſe actam prædã ex agris oſtentantis: obequitare portis iuſſit: in quos: qa nec multi & incõpoſiti uidebanť: cũ turma eqtum erupiſſet: a cedẽtibus cõſulto tracta ĩ iſidias ac circũuẽta eſt nec euaſiſſet quiſquã ĩ mare propinquũ: & haud pcul littore naues piſcatoriæ plæræq; cõſpectæ peritis nandi dediſſent effugiũ: aliquot tamẽ eo prælio nobiles iuuenes cæſi ſunt: iter quos & Egeas præfectus equitum itemperãtius cedẽtes ſecutus cecidit. Ab urbe oppugnãda pœnũ abſtinuere cõſpecta mœnia haud quaq; prõpta oppugnanti. Inde Capuã flectit iter luxurianté lõga felicitate: ac in dulgentia fortunæ maxie tamẽ iter corrupta oĩa licentia plebis ſine modo libertatem exercentis ſena tum & ſibi & plebi obnoxiũ fecerat Pacuuius Calanius nobilis ĩde ac popularis homo: cæterum malis artibus nactus opes: is cũ eo forte anno: quo res male geſta ad Trafimenũ eſt in ſummo magiſtratu eẽt iãdiu ĩfeſtam ſenatui plebem ratus: p occaſionem uouãdi res: magnũ auſurã facinus: ut ſi in ea loca An nibal cum exercitu uictore ueniſſet: trucidato ſenatu traderet Capuam pœnis ĩprobus homo: ſed non ad extremũ pditus: cũ mallet ĩcolumi: quã euerſa repu. dominari nullã aũt ĩcolumem eſſet orbatã pu blico cõſilio crederet: rationẽ iniit: qua & ſenatũ ſeruaret: & obnoxiũ ſibi: ac plebi faceret. Vocato ſena tu: cũ ſibi defectionis a romanis cõſilium placituꝝ nullo modo: niſi neſſarium fuiſſet: pfatus eſſet: qppe qui liberos ex Appii Claudii filia haberet filiãq; Romæ nuptum Liuio dediſſet: cæteꝝ maiorẽ multo rem magiſq; timendã iſtare: non enim per defectionem ad tollẽdum ex ciuitate ſenatũ plebem ſpecta re ſed p cædẽ ſenatus uacuam rẽpu. tradere Annibali: ac pœnis uelle eo: ſe periculo poſſe liberare eos ſi permittant ſibi: & certaminum in rep. obliti credãt. Cum oẽs uicti metu permitterent. Claudã in curia uos: inquit: & tanquam & ipſe cogitati facinoris particeps: approbãdo cõſilia: quibus nequicquã aduer ſerer: uiam ſaluti ueſtræ iueniam: ĩ hoc fidem: quã uultis ipſi: accipite. Fide data egreſſus claudi curiam iubet: præſidium que ĩ ueſtibulo reliquit: nequis adire curiam iniuſſu ſuo: neue ĩde egredi poſſit. Tunc uocato ad cõcionem populo: quod ſæpe: inquit: optaſtis campani: ut ſupplicii ſumendi uobis ex impro bo: ac deteſtabili ſenatu poteſtas eſſet: eam nunc non per tumultum expugnantes domos ſingulorum: quas præſidiis clientium ſeruorumque tuentur cum ſummo ueſtro periculo: ſed tutam habetis ac libe ram Clauſos oẽs in curiam accipite ſolos inermes: nec quicquam raptim: aut forte temere egeritis: de ſingulorum: capite uobis ius ſniæ dicẽdæ faciam: ut quas: qſq; emeritus eſt: pœnas pẽdat. Sed ante oĩa ita uos iræ ĩdulgere oportet: ut potiorem ira ſalutem: atq; utilitatem ueſtram habeatis. Et enim hos: ut opinor: odiſtis ſenatores: nam ſenatum omnino nõ habere nõ uultis: quippe aut rex quod abominã dum: aut quod unum liberæ ciuitatis cõſilium eſt: ſenatus habẽdus eſt. Itaq; duæ res ſimul agẽdæ ſunt uobis: ut & ueterem ſenatum tollatis: & nouum cooptetis: citari ſingulos ſenatores iubebo: de quorũ capite uos cõſulatum: quod de quoq; cẽſueritis fiet: ſed prius ĩ eius locum uirum fortem: ac ſtrenuum nouũ ſenatorẽ cooptabitis: quã de noxio ſuppliciũ ſumať. Inde cõſedit: & noĩbus ĩ urnã cõiectis: citari: quod primum ſorte nomẽ excidit: ipſum que e curia produci iuſſit. Vbi auditum eſt nomẽ: malum & improbum pro ſe quiſq; clamore: & ſupplicio dignum. Tum Pacuuius: uideo: quæ ſentẽtia de hoc ſit: data: eiicitur pro malo: ac improbo: bonum ſenatorem: & iuſtum eligite. Primo ſilẽtium erat inopia potioris ſubiiciũdi. Deĩde: cum aliqui omiſſã uerecundia quẽpiam nominaſſent: multo maior extẽplo clamor oriebatur: cum alii negarẽt noſſe: alii nũc probra: nũc humilitatem: ſordidamq; iopiam & pu dẽdæ artis: aut q̃ſtus genus obiiceret. Hoc multo magis ĩ ſecũdo ac tertio citato ſenatore eſt factum: ut ipſius pœnitere hoĩes appareret. Quem autem ĩ eius ſubſtituerẽt locũ deeſſe: quia nec eoſdem nomi nari attinebat nihil aliud: q̃ ad audienda probra nominatos: & multo humiliores: obſcurioreſq; cæteri erãt eis: q primi memoriæ occurebãt: Ita dilabi hoĩes notiſſimum quodq; malum maxime tolerabile dicẽres eſſe iubẽteſq; ſenatum ex cuſtodia dimitti. Hoc modo Pacuuius cum obnoxium uitæ beneficio ſenatum multo ſibi magis: q̃ plebi feciſſet: ſine armis iam oĩbus cõcedẽtibus dominabatur. Hĩc ſenato res omiſſã dignitatis: libertatiſq; memoria plebem affari: ſalutare: benigne iuitare: apparatis accipere epulis: eiũs cauſas ſuſcipere ei ſemper parati adeſſe: ſecũdum eam ĩ litem iudicem dare: qui magis popu laris aptiorq; ĩ uulgus fauori conciliando eſſet. Iam uero nihil in ſenatu actum aliter: q̃ ſi plebis ibi eſſet concilium. Prona ſemper ciuitas in luxuriam: non ingeniorum modo uitio: ſed affluenti copia uolu ptatum: & illecebris omnis amœnitatis maritimæ: terreſtriſq; tum uero ita obſequio principum: & li

Trebiuſ

Neapo/
lis

Egeas

Pacu/
uius
Cala/
mius

Atť. Pa
cuuii
Cãpani
artem

Atť. exi
tum pa
cuuiũ
conſilii

centia plebis lasciuire:ut nec libidini:nec sumptibus modus esset:ad contemptum legum:magistratu
um:senatusq; accessit:tum post cannensem cladem:ut cuius aliqua erat uerecundia: romanum quoq;
imperium spernerent.Id modo erat in mora:ne id extemplo efficerent:quod connubium uetustum
multas familias claras:ac potentes romanis miscuerat:& quod:cum militarent aliquot annos apud ro
manos maximum uinculum erant:trecenti equites nobilissimus quisq; campanorum in præsidia sicu
larum urbium delecti a romanis ac missi.Horum parentes cognatiq; ægre peruicerunt:ut legati ad cõ
sulem romanum mitterẽtur:missi nondum Cánusium profectum:sed Venusiæ cum paucis:ac semier
mibus consulem inuenerunt:q̃ poterat maxime miserabilem bonis sociis:superbis atq; infidelibus:ut
erant campani:spernendum:& auxit rerum suarum: suiq; contemptum consul nimis detegendo cla
dem:nudandoq;.Nam cum Legati ægre ferre senatum populumq; campanum:aduersi quicq̃ euenisse
Romanis nunciassent: pollicerenturq; omnia:quæ ad bellum opus essent:Morem: inquit:magis lo
quendi cum sociis seruastis campani:iubentes:quæ opus essent ad bellum imperitare:quã conuenien
ter ac præsentem fortunæ nostræ statum locuti estis.Quid enim nobis ad Cannas relictum est:ut qua
si aliquid habeamus:id quod deest expleri a sociis uelimus:pedites uobis imperemus: tanquam equi Verba
tes habeamus:pecuniam deesse dicimus:tanquam ea tantum desit:nihil ne quod suppleremus qui Varrõis
dem nobis reliquit fortuna:legiones:equitatus:arma:signa:equi:uiriq;:pecunia:commeatus aut i acie: ad lega
aut in ruinis postero die amissis castris perierunt: itaq; non iuuetis nos in bello oportet campani: sed tos cam
cum pœno bello pro nobis suscipiatis. Veniat in mentem: ut trepidos quondam maiores uestros panos
intra mœnia compulsos: nec samnitem modo hostem: sed sidicinum pauentes receptos in fidem
apud Satriculam defenderimus. Cœptum propter uos cum samnitibus bellum per centum prope
annos uariante fortuna euentum tulerimus:Adiicite ad hæc:quod fœdus æquum dedimus: quod
leges:nostras: quod ad extremum: id quod ante cannensem certe cladem maximum fuit: ciuitatem
nostrã magnæ parti uestrũ dedimus.cõmunicauimusq; uobiscum.Itaq; cõem uos hanc cladem: quæ
accepta est credere campani oportet:communem patriam tuendam arbitrari esse.Non cũ samnite aut
ethrusco res est:ut cũ a nobis ablatum sit.in Italia tamẽ imperiũ maneat.Pœnus hostis: ne Africæ qui
dem indigena ab ultimis terrarum oris:freto Oceani. Herculisq; columnis expertem ois iuris:& con
dicionis & linguæ prope humanæ militem trahit.Hunc natura immitẽ:moribusq; ferum:insup dux
ipse efferauit:pontibus ac molibus ex humanorũ corporum strue faciẽdis:& quod proloqui etiã piget
uesci humanis corporibus docendo:hos infandis pastos epulis:quos contingere ẽt nefas sit uidere atq;
habere domios:& ex Africa:& a Carthagine iura petere:& Italiam numidarũ & maurorum pati pro
uinciam esse:cui non genito modo in Italia detestabile sit? Pulchrũ erit cãpani prolapsum clade roma
num iperiũ uestra fide:uestris uiribus retentũ ac recuperatũ eẽ.Trigita millia peditũ:q̃ttuor eqtũ arbi
tror ex Cãpania uos scripsisse:iam pecuniæ affatim eẽ frumẽtiq;:q si paré fortunæ uræ habetis fidem: Virius
nec Annibal se uicisse sentiet:nec romãi se uictos eẽ.Hac ofone cõsulis dimissis redeũtibusq; domũ lega Subius
tis:unus ex iis Virius Subius tps uenisse ait:quo cãpani nõ agrum solũ a romãis quõdã p iniuriã adẽptũ
recupare:sed iperio Italiæ potiri possint:fœdus.n.cũ Annibale qbus uelint legibus facturos:neq; cõtro
uersiã fore:qn ipse cõfecto bello Annibal uictor in Africã hĩc decedat:exercitũq; deportet:Italiæ iperiũ
cãpanis relinquat.Hæc uirio loquẽti assensi oẽs:ita renũciant legationẽ uti deletũ oibus uideret nomẽ
romanũ:extẽplo plebes ad defectionẽ ac pars maxima senatus spectare. Extracta tamẽ auctoritatibus
seniorũ p paucos dies est res:postremo uicit snĩa plurium:ut iidẽ legati:q ad cõsulem romanũ ierãt:ad
Annibalẽ mitterent.Quo priusquã iretur:certũq; defectionis cõsiliũ eẽt:Romã legatos missos a cam Campa
panis i quibusdã annalibus iuenio:postulates ut alter cõsul cãpanus fieret:si rem romanã adiuuari uel norũ po
lent.Indignatione orta summoueri a curia iussos esse:missumq; lictorẽ:q ex urbe educeret eos:atq; eo stulata
die manere extra fines romanos iuberet.Quia nimis compar latinorũ quondã postulationi erat:Cæli
usq; & alii qa haud sine causa pterm̃iserant scriptores:ponere p certo sum ueritus: legati ad Annibalẽ
uenerunt:pacẽq; cũ eo his cõditionibus fecerunt.Nequis iperator magistratusue pœnorũ ullum ius in
ciuem cãpanum haberet:neue ciuis cãpanus inuitus militaret:munusue faceret:ut suæ leges:sui magi
stratus cãpanis eẽnt:ut trecentos ex romanis captiuos pœnus daret campanis:quos ipsi elegissent:cum
quibus equitum campanorũ:qui in Sicilia stipendia facerent:permutatio fieret.Hæc pacta.Illa i super
quã quæ pacta essent:facinora campani ædiderunt:nam præfectos socium:ciuesq; romanos alios par
tim aliquo militiæ munere occupatos:partim priuatis negotiis iplicitos pleps repente ois cõprehẽsos:
uelut custodiæ causa balneis icludi iussit:ubi feruore atq; æstu anima itercluſa fœdũ i modũ expirarẽt.
Ea ne fierent:neue legatio mitterẽt ad pœnũ summa ope Decius Magius uir:cui ad summã auctori Decius
tatem nihil præter sanã ciuiũ mentẽ defuit:restiterat.Vt uero p̃sidiũ mitti ab Annibale audiuit:Pyrrhi Magius
superbã dominationẽ:miserabilẽq; tarentinorũ seruitutẽ exempla referens:primo ne reciperet p̃sidiũ:
palam uociferatus ẽ:deide ut receptum:aut eiiceret:aut si malũ facinus:quod a uetustissimis sociis: cõ
sanguineisq; defecissent:forti ac memorabili facinore purgare uellent ut interfecto punico p̃sidio resti
tuerent se romanis:hæc:neq; enim occulte agebant:cũ relata Annibali essent: q uocarẽt Magiũ ad sese
in castra primo misit.Deinde cum eis ferociter negasset se iturum:nec enim Annibali ius eẽ i ciuẽ cam
panum:concitatus ira pœnus comprehẽdi hoiem uinctumq; attrahi ad se iussit.Veritus deide nequid
inter uim tumultus:atq; excitationẽ aiorum inconsulti certaminis oriretur:ipse præmisso nuncio ad
Marium Blosium prætorẽ campanũ postero die se Capuæ futurum:proficiscitur e castris cum modi

eo præsidio. Marius cõcione aduocata edicit: ut frequentes cum cõiugibus ac liberis obuiam irent Annibali. Ab uniuersis id nõ obediẽter modo: sed enixe fauore ẽt uulgi & studio uisendi tot iam uictoriis clarum iperatorem factum est. Decius Magius nec obuiam egressus est: nec quo timorẽ aliquem ex cõscientia significare posset: priuatim se tenuit. In foro cũ filio: cliẽtibusq; paucis ociose inambulauit: trepidante tota ciuitate ad excipẽdum pœnum: uisendumq;: Annibal igressus urbem senatũ extemplo postulat: præcantibusq; inde primoribus ciuitatis campanor̃ neqd eo die fere gereret: diemq; ut ipse aduentu suo festum lætus ac libens celebraret: q̃q̃ præceps ingenio in iram erat: tamẽ nequit in principio negaret uisendo urbem: magnã diei partẽ cõsumpsit. Diuersatus est apud Munios Celeres: Steniũ: Pacuuiũq; iclitos nobilitate ac diuitiis. Eo Pacuuius Calanius: de quo ante dictum est: princeps factionis eius: quæ attraxerat rem ad pœnos: filiũ iuuenẽ adduxit. Abstractũq; ab se a Decii ait latere: cũ quo ferocissime pro romana societate aduersus punicum fœdus steterat: nec eum aut inclinata in partem alteram ciuitas: aut patria maiestas sententia depulerat. Huic tum pater iuueni Annibalem magis deprecando: quã purgãdo placauit: uictusq; patris precibus. Lachrymisq; ẽt ad cænã eũ cũ patre uocari iussit cui cõuiuio neminem campanum præterquã hospites. Iubelliũq; Tauream ĩsignem bello uirum adhibiturus erat. Cœperunt epulari de die: & cõuiuium nõ ex more punico aut militari disciplina esse: sed ut in ciuitate: atq; ẽt modo diu ad uarias oĩum uoluptatum illecebras ĩstructum. Vnus nec dominorũ inuitatione: nec ipsius iterdum Annibalis Calanii filius Perolla uinci potuit: ipsiq; ualitudinẽ excusans patri: animi quoq; eius mirabilẽ iterturbationem cũ quæreret: ante solis ferme occasum patrem Calanium ex conuiuio egressum secutus filius: ubi in secretum hortus erat posticis ædium peruenerũt. Cõsilium: ĩquit. affero pater: quo nõ ueniam solum peccati: quo deficimus ad Anniblem ipetrare ab romanis: sed in multo maiore dignitate: & gratia simus cãpani: quã fuimus unquã. Cum mirabundus pater quidnã id esset cõsilii: quæreret: toga reiecta ab humero latus succinctum gladio nudat. Iam ego: ĩquit sanguine Annibalis sanctiam romanum fœdus. Te id prius scire uolui: si forte adesse: cum facinus paratur: malles. Quæ ubi uidit: audiuitq; senex: uelut si iam agendis: quæ audiebat: ĩteressẽt cum metu: Per ego te: ĩquit fili: quæcũq; iura liberos iungunt parẽtibus præcor: quæsoq;: ne ante oculos patris facere: & pati omnia infanda uelis: paucæ horæ sunt: ĩtra quas iurãtes. Per quicqd deorum est: dextras dextræ iungẽtes fidem obstrixim̃us: ut sacrata fide mãsissemus digressi a colloquio extemplo ĩ eum armamur iurgiis: ab hospitali mẽsa ad quã tertius campanor̃ adhibitus ab Annibale es: eã ipsam mẽsa cruentare uis hospitis sanguĩe: Annibalẽ pater filio meo potui placare: filium Annibali non possum? sed si nihil sancti: nõ fides: nõ pietas: nõ religio audiãtur ĩfanda: si nõ pernicié nobis cũ scelere afferunt. Vnus aggressurus es Annibalem? qd illa turba tot liberor̃ seruorumq;? Quid in unum intenti oĩum oculi Quid tot dextræ? torpescent ne in amentia illa? uultum ipsius Annibalis: quem armati exercitus tremunt: quẽ horret populus romanus: tu sustinebis Talis auxilia desunt? meipsum ferire: corpus meũ opponentẽ pro corpore Annibalis sustinebis? Atqui p meum pectus petendus ille tibi atq; transfigendus est deterreri hic sine te potius: q̃ illic uinci: ualeant p̃ces apud te meæ: sicut pro te hodie ualuerunt lachrymantẽ inde iuuenem cernens mediũ complectitur: atq; oscul̃o hærens: non ante p̃cibus abstitit: q̃ puicit: ut gladium poneret: fidemq; daret: nihil factu˜ tale. Tum iuuenis ego quidẽ: inquit: q̃ patriæ debeo pietatem. exoluã patri: tuam doleo uicẽ: cui ter proditæ patriæ sustinendũ crimen est: semul cum defectionem inisti ab romanis: ite˜ cum pacis cum Annibale fuisti auctor: tertiũ hodie: cum restituendæ romanis Capuæ mora: atq; impedimentũ tu es. O patria: ferrum quo pro te armatus hanc arcẽ defendere uolebã: hosti minime parcẽs: quando perens extorquet: recipe. Hæc cũ dixisset gladium ĩ publicum tranſmaceriam horti abiecit: & quo minus res suspecta esset seipse conuiuio reddit. Postero die senatus frequens datus Annibali ubi prima eius oratio pblanda ac benigna fuit: qua gratias egit campanis: quod amicitiã suam romanæ societati p̃posuissent: & iter cætera promissã magnifica pollicitus breui caput Italiæ omni Capuam fore: iuraq; inde cum cæteris populis romanum ẽt petiturum. Vnũ esse exortẽ punicæ amicitiæ fœderisq; secum facti: quem neq; esse campanũ: neq; dici debere. Magium Decium: atq; eum postulare ut sibi dedatur: ac se præsente de eo referatur: senatusq; consultum fiat. Oẽs in eam sententiam ierunt: quãq; magnæ parti & uir indignus ea calamitate: & haud paruo initio minui uidebatur ius libertatis: egressus curia in tẽplo magistratuũ consedit: compræhendiq; Magiũ Decium: atq; ante pedes destitutum cãm dicere iussit. Qui cum manente ferocia animi: negaret lege fœderis id cogi posse tum iniectæ cathenæ: duciq; ante lictorem in castra est iussus. Quoad capite apto est ductus: cõcionabundus incessit: ad circunfusam undiq; multitudinem uociferans: habetis libertatem campanis? q̃ petistis: foro medio: luce clara: uidentibus uobis: nulli campanorum secundus uinctus ad mortẽ rapior. Quid uiolentius capua capta fieret? Ite obuiam Annibali: exornate urbem: diemq; aduentus eius cunsecrate: ut hunc triumphum de ciue uestro spectetis. Hæc eo uociferante: cum moueri uulgus uideretur: obuolutum caput est otiusq; rapi extra portam iussus est. Ita in castra perducitur: extemploq; impositus in nauim. & Carthaginem missus: ne motu aliquo. Capuæ ex ĩdignitate rei orto: senatũ quoq; peniteret dediti principis: & legatione missã ad repetendum eum: ne aut negando rem: quã primum peterent: offendendi sibi noui socii aut tribuendo: habendus Capuæ esset seditionis ac turbarum auctor. Nauim Cyrenas detulit tempestas: quæ tum in ditione regum erat. Ibi cum Magius ad statuam Ptholemæi regis confugisset: deportatus a custodibus Alexandriam ad Ptholemæum: dum eũm docuisset contra ius fœderis uinctũ se ab Annibale esse: uinculis liberatur. Permissumq; ut rediret seu Ro

Magii cõstãtia Annibal Capuã ingredit

Quid perolla Tameæ filius paret

Atĩ Magii uerba ad cirfusũ populũ

Magius Alexandriæ libertate

mam:seu Capuā mallet.Nec Magius Capuā sibi tutam dicere:& Romā eo tpe:quo inter romanos:cā/panosq; bellū sit:transfugæ magis:q̄ hospitis fore domiciliū.Nusq̄ magis malle:q̄ in regno eius uiuere quē uindicem atq; auctorem habeat libertatis. Dum hæc geruntᵉ.Qu.Fabius Pictor legatus a Delphis Romā rediit:responsumq; ex scripto recitauit:diuina quoq; ī eo erāt:quibus quoq; modis supplicaretᵉ Tum si ita facitis romani:uestræ res meliores:fortioresq; erunt magisq; ex sententia respu. uestra uobis procedet:uictoriaq; duelli populi romani erit Pythio Apollini republi.uestra bene gesta seruataq; lu/cris meritis donū mittote:deq; præda manubiis:spoliisq; honorem habetote.Hæc ubi ex græco carmi ne īterpretata recitatuit:tū dixit:se oraculo egressum extemplo his omnibus diuis rem diuinam thure: ac uino feciſſe:iussumq; ab ātistite:sicut coronatus laurea corona:& oraculū adisset:& rē diuinā seciſſet: ita coronatū nauim ascēdere:nec ante deponere eam:q̄ Romā pueniſſet.Se quæcūq; imperata sint:cū sū ma religione ac diligentia executū:coronam Romæ ī ara Apollinis deposuisse.Senatus decreuit:ut hæ res diuinæ supplicationesq; primo quoq; tpe cum cura fierēt.Dum hæc.Romæ: atq; in Italia geruntᵉ: nuncius uictoriæ ad Cānas Carthaginem uenerat.Mago Amilcaris filius nō ex ipsa acie a fratre missus: sed retentus aliquot dies in recipiendis ciuitatibus brutioꝝ:quæ deficiebāt:Is:cum ei senatus datus eēt: res gestas ī Italia a fratre exposuit:cū sex imperatoribus eū:quorum quattuor consules:duo dictator ac magister equitū fuerint:cū sex cōsularibus exercitibus conflexisse:occidisse supra ducēta millia:supra.l. millia hostium cepisse:ex quattuor consulibus duos occidisse:ex duobus sautium alteꝝ:alterum toto exercitu amissō:uix cum.l.hoibus effugisse magistrū equitū:qui cōsularis potestatis sit:fusum fugatūq; dictatorē quia se ī aciē nunq̄ commiserit:unicum haberi imperatorē:brutios appulosq;:partē samni tū:ac lucanoꝝ defecisse ac pœnos.Capuam:quod caput nō Cāpaniæ modo sed post afflictā rem roma/nā cānensi pugna Italiæ sit. Annibali se tradidisse pro his tot:tantisq; uictoriis reꝝ sacrum diis īmortali bus agi:haberiq;.Ad fidem deinde tam lætaꝝ rerum effundi iussit ī uestibulo curiæ annulos aureos:q tātus aceruus fuit:ut metiētibus dimidiū super tres modios expleſſe:sint quidā auctores.Fama tenuit: quæ ꝓpior uero ē:haud plus fuisse modio.Adiecit deīde uerbis: quo maioris cladis īdiciū eēt:neminē nisi equitū:atq; ipsoꝝ primores id gerere īsigne.Summa fuit orationis: quo ꝓpius spes belli pficiendi sit:eo magis ope iuuādum Annibalē eē:procul.n.a domo militiā esse:ī media hostiū terra magna uim frumēti pecuniæq; absumi:& tot actis:ut hostiū exercitus deleſſet:ita uictoris ēt copias parte aliq̄ mi/nuisse.Mittendū igitur supplemētum esse:mittēdū ī stipēdium pecuniam:frumētumq; tā benemeritis de nomine punico militibus.Secundum hæc dicta Magonis lætis oībus.Himilco uir factionis barchi næ locum Hannonis increpandi esse ratus. Quid est Hanno: inquit ēt nunc pœnitet belli susceptī ad/uersus romanos? iube dedi Annibalem:ueta in tam prosperis rebus gratis diis immortalibus agi.Au/diamus romanum senatorem ī carthaginēsium curia.Tum Hanno tacuisſem hodie patres conscripti nequid ī cōmuni omni gaudio minus:lætum:quod esset uobis loquerer.Nunc īterrogāti senatori pœ niteat ne me adhuc suscepti aduersus romanos belli? si reticeā:aut superbus:aut obnoxius uidear quo/rum alteꝝ est hominis alienæ libertatis obliti:alterum suæ respōdeam:inqt:Himilconi:nō desisse pœ nitere me belli:neq; desituꝝ eē ante inuictum nostrum īperatorem īcusare:quā finitum aliqua tolera/bili cōditiōe bellum uidero:nec mihi pacis antiquæ desyderium ulla alia res:quā pax noua:finiet. Itaq; ista:quæ modo Mago iactauit:Himilconi cæterisq; Annibalis satellitibus iam læta sunt.Mihi possunt læta esse:qa res bello bene gestæ:si uolumus fortuna uti:pacem nobis equiorē dabūt:nā si prætermitti mus hoc tēpus:quo magis dare:quā accipere possumus uideri pacē:uereor ne hæc quoq; lætitia luxu/riæ nobis:ac uana euadat.Quæ tamē nūc quoq; qualis est? occidi exercitus hostiū:mittite milites mi/hi:qd aliud rogares:si esses uictus:hostium cepi bina castra:prædæ uidelicet plena:& cōmeatuum fru/mentū & pecuniā dare.Quid aliud inquam:si spoliatus:si exutus castris esses:peteres.Et ne oīa ipse mi rer:mihi:quoq;:quoniam respondi Himilconi:interrogare ius fasq; est.Velim seu Himilco:seu Mago respondeat:cū ad internicionem romani imperii pugnatum ad Cannas sit:constetq; in defectionē to/tam Italiam esse:primū ecquis latini nominis populus defecerit ad nos? deinde equis homo ex quinq; &.xxx.tribubus ad Annibalem trāsfugerit.Cū utrūq; Mago negasset Hostium qdem Romæ: īquit: adhuc multum supereſt.Sed multitudo ea:qd animoꝝ:quidue spei habeat:scire uelim.Cum id nesciē se Mago diceret:Nihil facilius scitu est:īquit.Ecquos legatos ad Annibalē romani miserunt de pace? ecquā deniq; mentionē pacis Romæ factā esse allatum ad uos est:cum id quoq; negasset. Bellum igit tam:inquit:integrum habemus:quā habuimus:qua die Annibal in Italiam est īgressus. Quā uaria ui/ctoria priore punico bello fuerit:plæriq; qui meminerimus:supersumus:nunq̄ terra mariq; magis ꝓ/spere res nostræ uisæ sunt:quam ante consules Luctatium:&.A.Posthumium fuerūt. Luctatio & Po/sthumio consulibus:deuicti ad Egadis insulas sumus:quod si id quod dii omen auertant: nunc quoq; fortuna aliquid uariauerit:tum pacem speratis:cum uincimur:quam nunc cum uincimus:dat nemo? Ego siquis consultet:seu de ferenda hostibus pace:seu accipiēda:habeo:quid sententiæ dicam. Sed de iis:quæ Mago postulat:refertis.Nec uictoribus mitti attinere puto:& frustrātibus nos falsa atq; inani uictoria multo minus censeo mittenda esse.Haud multos mouit Hannonis oratio:nam & simultas cum familia Barchina leuiorem auctorē faciebat:& occupati animi præsenti lætitia: nihil quo uanius fieret gaudium suum:auribus admittebant:debellatumq; mox fore:si adniti paululum uoluisſent:re/bant.Itaq; īgenti cōsensu fit senatusc̄ōsultum:nt Annibali.xl.numidaꝝ millia in supplemētum mitte rentur:&.xl.elephanti:& argenti multa talenta.Dictatorq; cū Magone in Hispaniam præmissus ē ad

Attur Vim an nulorū a Mago ne car/tha.de/latam

Atťpru dētissi/mū Hā nōis re/sponsū

Quæ Carth. sint de/creta se cūdum Hanno nis po/stulata

conducēda.xx.millia peditum:quattuor eqtum:qbus exercitus:qui in Italia:quiq; ī Hiſpania erāt:ſup/
plerētur.Cæteꝝ hæc ut in ſecūdis rebus ſegniter ocioſeq; geſta ſunt.Romanos ꝑter iſitam īduſtriam
aīs:fortuna ēt cūctari ,phibebat.Nam nec cōſul ulli rei:q̄ ꝑ eum agēda eēt:deerat:& dictator.M. Iunius
rebus diuinis ꝓfectis:latoq; ut ſolet:ad populū ut equum aſcēdere liceret:ꝑter duas urbanas legiones:q̄
prīcipio anni a cōſulibus cōſcriptæ fuerāt:& ſeruoꝝ delectum cohorteſq; ex agro piceno:& gallico col/
lectas:ad ultimum ,ppe deſperatæ reip.auxilium:cum honeſta utilibus cedunt:deſcēdit equo: dixitq;
Qui capitalem fraudē auſi:quiq;pecunia iudicati in uinculis eēnt:q eoꝝ apud ſe milites fierēt:eos noxa
pecuniaq; ſe exolui iuſſuꝝ.Ea ſex millia hoīum gallicis ſpoliis:q̄ triūpho.C.Flaminii trāſlata erant:ar/
mauit:itaq; cū.xxv.millibus armatoꝝ ab urbe ,ꝓficiſcitur. Annibal Capua recepta:cū iteꝝ neapolitano
rum aīos partim ſpe:partim metu nequicq̄ tēptaſſet:in agrum nolanum exercitū traducit:& ut nō ha
ſtiliter ſtatim:qa nō deſperabat uoluntariam deditionem:ita ſi morarent ſpem:nihil eoꝝ:q̄ pati aut ti
mere poſſent:ꝑtermiſſurus.Senatus ac maxime primores eius ī ſocietate romana ꝓſtare.Plebs nouaꝝ
ut ſolet:reꝝ auida:atq; Annibalis tota eē:metūq; agroꝝ populationis:& patiēda ī obſidiōe multa gra/
uia īdignaq; ,pponere aīo.Neq; auctores defectionis deerant:itaq; ubi ſenatū metus accepit: ſi palā con
tra tenderēt:reſiſti multitudini cōcitatæ non poſſe:clā ſimulādo dilatationē mali īueniunt:placere eni
ſibi defectionem ad Annibalem ſimulāt.Quibus autem conditionibus in fœdus:amicitiamq; nouam
trāſeant paꝝ cōſtare.Ita ſpatio ſumpto:legatos ,ppere ad ꝑtorem romanū Marcellū Claudium: qui Ca
ſilini cū exercitu erat:mittunt:docētq; q̄to in diſcrimīe ſit nolana res:agrum Annibalis eſſe: & pœnoꝝ
urbē extēplo futurā:niſi ſubueniat:cōciliādo plebi ſenatum:ubi uelit defecturos:ſenatum ſe ne defice/
re ꝑfestinarēt effeciſſe.Marcellus collaudatis nolanis:eadem ſimulatione extrahi rem in ſuū aduētum
iuſſit.Interim celari:q̄ ſecum acta eēnt:ſpemq; oēm auxilii romāi.Ipſe a Caſilino Calatiā petit:ī de Vul/
turno amne traiecto:perq; agrū ſatriculanū trebeanūq; ſuper Sueſſulāq; per montes Nolam peruenit.

Sub aduētū ꝑtoris Romani pœnus agro nolano exceſſit:& ad mare ,ꝓxime Neapolin deſcēdit:cupi
dus marini oppidi potiūdi:quo curſus nauibus tutus ex Africa eēt.Cæteꝝ poſteaq̄ Neapolin a ꝓfecto
romano teneri accepit.M.Iulius Syllanus erat:ab ipſis neapolitanis accitus:Neapolī quoq; ſicut Nolā
nō admiſſus petit Nuceriā.Eam cū aliquādiu circunſediſſet:ſæpe ui:ſæpe ſollicitādis neqcq̄ nūc plebe:
nūc prīcipibus fame demū in deditionē accepit pactus:ut inermes cū ſingulis abirēt ueſtimētis. Deīde
ut qui a prīcipio mitis oībus italicis:ꝑter romanos uideri uellet:ꝑmia atq; honores iis:qui remāſiſſent
ac militare uellent ſecum propoſuit.Nec ea ſpes quēquā tenuit.Dilapſi omnes quocunq; hoſpitia: aut
fortuitus animi impetus tulit per Campaniæ urbes:maxime Nolam.Neapolinq;.Cum ferme trigin/
ta ſenatores:ac forte primus quiſq; Capuā petiſſet:excluſi inde:quod portas Annibali clauſerunt: Cu/
mas ſe cōtulerunt.Nuceriæ ꝑda militi data eſt:urbs direpta atq; incenſa.Nolam Marcellus nō ſui ma/
gis fiducia ꝑſidii:quā uoluntate principum tenebat.Plebes timebatur:& ante oēs,L.Bantius:quē con/
ſensus attēptatæ defectionis:ac metus a ꝑtore romano:nunc ap proditionē patriæ:nunc ſi ea die for tu/
na defuiſſet:ad tranſfugiēdum ſtimulabat erat iuuenis acer:& ſocioꝝ ea tēpeſtate nobiliſſimus eques.
Seminecē eum ad Cānas ī aceruo occiſorum corporum inuētum : curatūq; benigne ēt cum donis An/
nibal domum remiſerat. Ob eius gratiam meriti rem nolanam eius ditionemq; dare uoluerat pœ/
no.Anxiumq; eum & ſollicitum cura nouādi res ꝑtor cernebat:Cæteꝝ cum aut pœna cohibēdus eſſet
aut benefitio cōciliaudus ſibi aſſumpſiſſe:quam hoſti ademiſſe:fortem ac ſtrenuum maluit ſocium:ac
citumq; ad ſe banigne appellat.Multos eum inuidos inter populares habere inde exiſtimatu facile eſſe
quod nemo ciuis nolanus ſibi indicauerit:quā multa eius egregia facinora militaria eſſent.Sed qui in
romanis militauerit caſtris:non poſſe obſcurā eius uirtutem eſſe:multos ſibi:qui cum eo ſtipēdia fece/
rint:referre:qui uir eſſet ille :quæq; & quotiens pericula pro ſalute ac dignitate populi ro.adiſſet: utiq;
cannenſi pugna non prius ꝑlio abſtiterit:q̄ prope exanguis ruina ſup ĩcidentium uirorum:equoꝝ:ar/
morumq; ſit oppſſus:itaq; macte uirtute eſto:ĩquit: apud me:cui oīs honor:atq; omne premiū erit:&
quo frequētius mecū fueris:ſenties eā rem tibi dignitati: atq; emoluméto eſſe.Lætoq; iuueni promiſ/
ſis equū eximium ex dono dat.Bigatoſq; quingētos quæſtorem numerare iubet.Lictoribus imperat:
ut ſe adire:quotiens uelit:patiant.Hac comitate Marcelli ferocis iuuenis aīus adeo eſt mollitus:ut ne/
mo inde ſocioꝝ rem romanā fortius ac fidelius iuuerit:Cum Annibal ad portas eſſet:(Nolam.n.rur/
ſus a Nuceria mouerat caſtra)plebes quoq; nolana de integro ad defectionem ſpectare.Marcellus ſub
aduentu hoſtiū intra muros ſe recepit:non caſtris metuens:ſed ne prodendæ urbis occaſionem nimis
multis in eam īminentibus daret:inſtrui deinde utrinq; acies romanoꝝ cœptæ pro mœnibus Nolæ:
pœnoꝝ ante caſtra ſua:ꝑlia hinc parua inter urbē caſtraq; & uario euentu fiebāt:qa duces nec prohibe/
re paucos temere rogantes:nec ſignū dare uniuerſæ pugnæ uolebant. In hac comitiaria iā duoꝝ exer/
citū ſtatiōe principes nolanorum nūciāt Marcello nocturna colloquia ĩter plebem ad pœnos fieri ſta
tutūq; eſſe:ut cū romana acies egreſſa portis iret impedimenta eoꝝ ac ſarcinas diriperent:clauderētq;
deīde portas:muroſque occuparēt:ut potiētes retum ſuarum:atque urbis pœnū īde pro romāo accipe
rēt.Hæc ubi nūciata ſunt Marcello:collaudatis ſenatoribus nolanis:priuſquam aliquis motus ī muris
oriretur:fortunā pugnæ experiri ſtatuit.Ad tris portas in hoſtes uerſas tripartito exercitum inſtruxit:
impedimenta ſubſequi iuſſit:calones:lixaſq;:& inualidos milites uallū ferre: media porta robora legio
num:& romanos equites duabus circa portis nouos milites:leuēq; armaturam:ac ſocioꝝ equites ſta/
tuit.Nolani muros portaſq; adire uetiti:ſubſidiaq; deſtinata ĩpedimentis data:ne occupatis ꝑlio legio

Anni/ bal Nu ceriā fa/ me ex/ pugnat

L.Ban/ tius

Attur Marcel li indu/ ſtriā in uno bā/ tio rei/ pu. cōci liando

nibus:in ea impetus fieret:ita ĩstructi ĩtra portas ſtabant. Annibali ſub ſignis: id quod per aliquot dies fecerat:ac multum diei in acie ſtanti prĩo miraculo eẽ:quod nec exercitus romanus porta egrederetur: nec armatus quiſquã in muris eſſet. Ratus deinde prodita colloquia eſſe:metuq; reſides factos:partem militum in caſtra remittit:iuſſos propere apparatũ omnem oppugnãdæ urbis in primã aciem afferre: ſatis fidens ſi cũctãtibus inſtaret:tumultũ aliquem in urbe plebẽ moturam:moxq; dum in ſua quiſq; miniſteria diſcurſu trepidat:ad prima ſigna:ſucceditq; ad muros acies:patefacta repente porta:Marcellus ſigna canere:clamoremq; tolli:ac pedites primum:deinde equites quanto maximo poſſent impetu in hoſtẽ erumpere iubet. Satis terroris tumultuſq; in aciẽ mediã intulerunt:cũ duabus circa portis. P. Valerius Flaccus:&. C. Aurelius legati ĩ cornua hoſtiũ erupere. Addidere clamoré lixæ caloneſq; & alia turba cuſtodiæ ĩpedimentoꝝ appoſita:ut paucitaté maxime ſpernentibus pœnis:ingentis repẽte exercitus ſpeciẽ fecerĩt. Vix equidẽ auſim affirmare:quod quidã auctores ſunt:duo millia:&. ccc. hoſtiũ cæſos:non plus uno romanoꝝ amiſiſſe:ſiue tãta:ſiue minor uictoria fuit:igens eo die res:ac neſcio:an maxima illo bello geſta ſit. Non uinci enim ab Annibale uicentibus difficilius fuit:quã poſtea uincere Annibal ſpe potiundæ Nolæ adẽpta:cũ Acerras receſſiſſet:Marcellus extemplo clauſis portis cuſtodibuſq; diſpoſitis:ne quis egrederetur:quæſtioné in foro de iis:qui clam in colloquiis hoſtium fuerãt: habuit. Supra. lxx. damnatos proditionis ſecuri percuſſit:bonaq; eoꝝ iuſſit publica eſſe:& ſumma reꝝ ſenatui tradita:cũ exercitu omni profectus:ſupra Sueſſulã caſtris poſitis conſedit. Pœnus Acerras primum ad uoluntariã deditioné conatus pollicere:poſteaquã uidit ĩde obſtinatos:obſidere atq; oppugnare parat. Cæterũ Acerranis plus aĩ:quam uiriũ erat:itaq; deſperata tutela urbis:ut circũuallari mœnia uiderunt: priuſq; continuarentur hoſtium opera:per intermiſſa munimenta:neglectaſq; cuſtodias ſilentio noctis dilapſi:p uias ĩuiaq;:qua quẽq; aut conſilium:aut terror tulit:ĩ urbes Campaniæ: quas ſatis certũ erat: non mutaſſe fidẽ:perfugerũt. Annibal Acerris direptis:atq; incẽſis:cum a Caſilino dictatoré Romanũ legioneſq; nuncii accipi nũciaſſent:ne qſq; tã in propinquis hoſtiũ caſtris Capuæ quoq; recurrat:exercitum ad Caſilinũ ducit. Caſilinũ eo tẽpore Præneſtini habebãt cũ romanis paucis latinisq; nominis quos eodem audita cãnenſis clades cõtulerat:hi non confecto Præneſte ad diẽ delectu:ſerius ꝓfecti domo cũ Caſilinũ ante aduerſæ pugnæ famã ueniſſent:& aliis aggregarẽt romanis ſeſe:ſociiſq; ꝓfecti a Caſilino cum ſatis magno agmine irent:auertit eos retro Caſilinũ nũcius cãnẽſis pugnæ:ibi cũ dies aliquot ſuſpecti cãpanis timẽteſq; cauẽdis ac ſtruẽdis inuicem iſidiis traduxiſſent:iãq; de Capuæ defectiõe agi:accipiq; Annibalẽ ſatis pro certo habuere:ĩterfectis nocte oppidanis parté urbis:quæ citra Vulturnũ eſt: eo enim diuidit amni occupauere:idq; præſidiũ Caſilini habebãt romani. Addit & puſina cohors hominũ. cccc. &. lx. eodẽ nũcio:quo præneſtini paucos ante dies Caſilinũ cõpulſi:& ſatis ferme armatoꝝ ad tam exigua mœnia:& flumĩe altera parte cincta tuẽda erat. Penuria fruméti nimiũ etiã ut uideretur hominũ efficiebat. Annibal cũ iã inde haud procul eſſet:getulos cũ præfecto noĩe Iſalca præmittit. Ac prĩo ſi fiat colloqui copia:uerbis benignis ac portas aperiẽdas:præſidiũq; accipiẽdũ pellicere iubet. Sin ĩ pertinacia perſtẽt rem gerere:ac tẽptare:ſiqua parte urbẽ ĩuadere poſſit. Vbi ad mœnia acceſſere:quia ſi lentiũ erat:ſolitudo uiſa:metuq; cõceſſum barbarus ratus moliri portas & ſeras:clauſtraq; effrĩgere parat. Cum patefactis repẽte portis cohortes duæ ad idipſum iſtructæ ĩtus ingẽti cũ tumultu erumpunt: ſtragemq; hoſtiũ faciũt. Ita primis repulſis Maharbal cũ maiore robore uiroꝝ miſſus nec ipſe eruptionem cohortiũ ſuſtinuit. Poſtremo Annibal caſtris ante ipſa mœnia oppoſitis:paruã urbẽ:paruũq; præſidium:ſumma ui:atq; oĩbus copiis oppugnare parat. Ac dum iſtat laceſſitq; corona undiq; circũdatis mœnibus:aliquot milites:& promptiſſimũ quẽq; e muro:turribuſq; ictos amiſit. Semel ultro erũpentis agmine elephãtoꝝ oppoſito prope ĩterclauſit:trepidoſq; compulit ĩ urbẽ ſatis multis:ut ex tãta paucitate ĩterfectis plures cecidiſſent:ni nox prælio interueniſſet Poſtero die oĩum animi ad oppugnandũ accenduntur. Vtiq; poſteaquã corona aurea muralis propoſita eſt:atq; ipſe dux caſtelli plano loco poſiti ſegnem oppugnationé Sagunti expugnatoribus exprobrat. Cãnarum Traſymeniq; & Trebiæ ſingulos monẽs uniuerſoſq; ĩde uineæ quoq; cœptæ agi:cuniculiq;:nec ad uarios conatus hoſtiũ aut uis ulla:aut ars deerat. Socii romanoꝝ ꝓpugnacula aduerſus uineas ſtatuere:trãſuerſis cuniculis hoſtium cuniculos excipere. & palam & clam cœptis obuiã ire:donec pudor etiam Annibalem ab incœpto auertit. Caſtris cõmunitis ac præſidio modico impoſito:ne omiſſa res uideretur:in hyberna Capuam cõceſſit ibi partem maiorẽ hyemis exercitũ in tectis habuit:aduerſus omnia humana mala ſæpe ac diu duratem:bonis inexpertũ:atq; inſuetũ. Itaq; quos nulla mali uicerat uis:pdidere nimia bona:ac uoluptates immodicæ:& eo impenſius:quo auidius ex inſolentia in eas ſe immerſerãt. Somnus enim: & uinum: & epulæ:& ſcorta:lineaq;:& otium conſuetudine in dies blandius ita eneruauerunt corpora animoſq; ut magis deinde præteritæ uictoriæ eos:quam præſentes tutarentur uires. Maiuſq; id peccatum ducis apud peritos artium militarium habetur:quam quod non ex cannenſi acie protinus ad urbem Romã duxiſſet. Illa enim cunctatio diſtuliſſe modo uictoriam uideri potuit. Hic error uires ademiſſe ad uincendum. Itaque Hercule uelut ſi cum alio exercitu a Capua exiret:nihil uſquam priſtinæ diſciplinæ tenuit:nam & redierunt plæriq; ſcortis impliciti:& ubi primum ſub pellibus haberi cœpti ſunt uiaq; & alius labor militaris excepit:tyronum modo corporibus animiſq; deficiebant. Et deĩde per omne æſtiuorum tempus magna pars ſine commeatibus ab ſignis dilabebantur:neque aliæ latebræ: quam Capua deſertoribus erant. Cæterum miteſcente iam hyeme ducto ex hybernis milite Caſilinum redit. Vbi quãquã ab oppugnatione ceſſatũ erat:obſidio tamen continuata oppidanos præſidiũq; ad ultimũ

Strategema marcelli

Victoria ro. ad Nolam

Caſilini ꝑſidiũ oppugnatur

Corrũpit Annibalis exercitũ Capuæ

inopiæ adduxerat. Castris romanis tūc Sēpronius præerat: dictatore auspicioꝝ repetendoꝝ causa profecto Romā. Marcellū & ipsum cupientē ferre auxiliū obsessis Vulturnus amnis inflatus aquis: & preces nolanoꝝ: atq; acerranoꝝ tenebāt campanos timētiū: si præsidiū romanū abscessisset. Gracchus assidēs tantū Casilino: quia prædictū erat dictatoris: ne quid absente eo rei gereret: nihil mouebat: q̄q̄: quæ facile omnem patientiā uincerent: nūciabantur a Casilino: nam & præcipitasse se quosdā non tolerantes famem constabat: & stare inermes in muris: nuda corpora ad missiliū tæloꝝ ictus præbentes: ea ægre patiens Gracchus: cū neq; pugnā conserere dictatoris iniussu auderet: pugnandū autē esse: si palā frumētū importare uellet: uideret: neq; clā iportandi spes esset: farre ex agris circa undiq; conuecto: cū quāplura dolia cōplesset: nunciū ad magistratū Casilinū misit: ut exciperēt dolia: quæ amnis deferret: in sequenti nocte: intentis oībus ī flumē: ac spem ab nuncio romano factam: dolia medio amni missa defluxerunt. Aequaliter inter omnes frumentū diuisum. Id postero quoq; die ac tertio factū est: nocte & mittebant: & perueniebant eo custodias hostiū fallebant. Imbribus deinde continuis citatior solito amnis trāsuersō uertice dolia impulit ad ripam: quam hostes seruabant: ibi hærentia inter obnata ripis salicta aspiciūtur: nunciatūq; Annibali est: & deīde intentiore custodia cautū: neqd falleret Vulturno ad urbem missum: nuces inde fusæ a romanis castris: cū medio amni ad Casilinū defluerent: cratibus excipiebantur. Postremo ad id uentū inopiæ ē: ut lora detractaq; scutis pelles ubi feruida mollissent aqua: mādere coarentur: nec muribus: alioue aīali abstinerēt: & oē hærbaꝝ radicumq; genus aggeribus īfimis muri eruerent. Et cū hostes obarassent: quicqd hærbidi terreni extra muꝝ erat: raparū sæmen iniecerunt: ut Annibal eo ne usq; dum ea nascantur: ad Casilinū sessurus sum? exclamaret. Qui nullā pactionē auribus admiserat: tum demū secum agi est passus de redemptione liberoꝝ capitum. Septunces auri in singulos pretium cōuenit: fide accepta sese tradiderunt: donec omne aurum persolutū est: in uinculis habiti. Tum remissi Cumas cū fide. Id uerius est: quā ab equite in abeuntis īmisso īterfectos. Prænestini maxima pars fuere: ex quīgentis septuaginta: qui in præsidio fuerunt: minus dimidium ferrum fameſque absumpsit. Cæteri īcolumes Prænestē cum prætore suo Manitio scriba is antea fuerat: redierunt. Statua eius īdicio fuit. Prænestē in foro statuta: loricata: amicta toga: uelato capite: & tria signa cum titulo laminæ æneæ inscripto Manitium pro militibus: qui Casilini in præsidio fuerint: uotum uouisse. Idē titulus tribus signis in ædem Fortunæ positis subiectus. Casilinum oppidum redditū campanis est: firmatū septingentorum militum de exercitu Annibalis præsidio: ne ubi pœnus inde abscessisset: Romani īpugnarent Prænestinis militibus romanus senatus duplex stipendiū: & qnquennii militiæ uacationem decreuit. Ciuitate cū donarentur: ob uirtutē non mutauerūt. Perusinoꝝ casus obscurior fama est: quia nec ipsoꝝ moniméto ullo est illustratus: nec decreto Romanoꝝ. Eodem tempore petellinos: quia uni ex brutiis manserant in amicitia romana: nō carthaginēses modo: q regionē obtinebant: sed brutii quoq; cæteri ob separata a se consilia oppugnabant: quibus cū obsistere malis nequirent: petellini legatos Romam ad præsidiū petendum miserunt: quoꝝ preces lachrymæq;: inquestus enim flæbiles: cū sibi metipsi consulere iussi sunt: sese ī uestibulo curiæ profuderunt: ingentē misericordiam patribus: ac populo mouerūt. Cōsultiq; iterū a. M. Aemylio prætore patres: circunspectis oībus imperii uiribus: fateri coacti: nihil iam lōginquis sociis in se præsidii esse: redire domum: fideq; ad ultimū expleta: consulere sibimetipsos in præsenti fortuna iusserunt. Hæc posteaquā renunciata legatio petellinis est: tantus repente mœror pauorq; senatū eoꝝ cepit: ut pars ꝑfugiendi: qua q̄sq; posset: ac deserēdæ urbis auctores essent: pars adiūgendi se cæteris brutiis: ac ꝑ eos dedēdi Annibali: Vicit tamen ea pars: quæ nihil raptim: nec temere agēdum: cōsulēdūq; deīnde tegro cēsuit. Relaxata postero die ꝑ minorē trepidationē retinuerūt optimates: ut cōuectis oībus ex agris urbē ac muros firmarēt. Per idē fere tēpus litteræ ex Sicilia Sardiniaq; Romā allatæ. Priores ex Sicilia Octacilii ꝓprætoris ī senatu recitatæ sunt. L. Furiū prætorē cum classe ex Africa Lilibeū uenisse: ipsum grauiter ictū: sauciū ī discrimine esse uitæ ultimo: militiæ naualibus sociis neq; stipēdium: neq; frumētum ad diē dari: neq; unde det: esse: magnopere suadere: ut q̄primū ea mittāt: sibiq; si ita uideat: ex nouis ptoribus successorē mittant. Eadēq; ferme de stipēdio: frumētoq; ab. A. Cornelio Māmula proprætore ex Sardinia scripta. Respōsum utriusq; nō esse: unde mitteret. Iussiq; ipsi classibus ac exercitibus suis cōsulerent. Octacilius ad unicū subsidiū Populi Romani Hieronem legatos cū misisset: ī stipēdium q̄tum argētum opus fuit: & sex mēsium frumētū accepit. Cornelio ī Sardinia ciuitates sociæ benigne cōtulerūt. Et Romæ quoq; ꝑ penuriā argēti triūuiri mēsarii rogatione Minutii tri. ple. facti. L. Aemylius qui cōsul cēsorq; fuerat: &. M. Attilius Regulus: qui bis cōsul fuerat: &. L. Scribōius Libo: qui tum tribunus ple. erat: & duūuiri creati. M. &. C. Attilius ædem cōcordiæ: quam. L. Manlius prætor uouerat: dedicauerunt. Et tres pontifices creati. Q. Cecilius Metellus: Quintus Fabius Maximus: &. Q. Fuluius Flaccus in locū. P. Scātinii demortui: &. L. Aemylii Pauli cōsulis: &. Q. Elii Pæti: q ceciderūt pugna cānensi: cum cætera: q̄ cōtinuis cladibus fortuna minuerat: quantum cōsiliis humanis assequi poterāt: patres expleſsent: tandem se quoq;: & solitudinē curiæ: paucitatēq; conuenientiū ad publicū cōsiliū respexerūt: nō enim post: L. Aemyliū: &. C. Flaminiū censores senatus electus fuerat: cū tantū senatorum aduersæ pugnæ ad hoc sui quēq; casus per qnquenniū absumpsissent. Cū de ea re. M. Aemylius prætor: dictatore post Casilinū amissum ꝓfecto iam ad exercitum: exposcentibus cunctis rettulisset: tum. Sp. Carbilius cum longa oratione non solum inopiā: sed paucitatem etiam ciuium: ex quibus in patres legerentur: conquestus esset: explendi senatus causa: & iūgendi arctius latini nominis cum pro magna re se suadere dixisset: ut ex singulis populis latinorum bi-

Doliis secūdo flu. missum frumētū casilinū

Annibalis uox Deditō eoꝝ q ad casilinum erant

Petellini

Atī. ro. Po. inopiam

Sp. Carbilius

nis senatoribus:si patres romani cẽsuissent:ciuitas daretur:atq; ĩ demortuoꝝ locũ in senatũ legerent. Eam sententiã haud æqoribus animis:quã ipsoꝝ quõdam postulatũ latinoꝝ patres audierũt: & cum fremitus indignãtium tota curia eẽt:& præcipue Mãlius:esse & nunc stirpis eius uirũ diceret:q quõdã in Capitolio cõsul minatus esset:quẽ latinũ in curia uidisset:eũ sua manu se interfectuꝝ. Q. Fabius Maximus:nunq̃ rei ullius alieniore tpe mentionẽ factã in senatu dixit:quã iter tam suspẽsos socioꝝ aĩos: icertamq; fidẽ:id tãtum:quod insup sollicitaret eos:eam unius hominis temerariã uocem silẽtio oĩum extinguẽdam esse:& siquid unquã arcani sanctiue ad silẽdum ĩ curia fuerit:id oĩum maxime tegẽdum occulẽdum:obliuiscẽdum:pro non dicto habẽdum esse. Ita eius rei oppressa mentio est. Dictatorẽ:qui censor ante fuisset:uetustissimusq; ex iis:qui uiueret:censoriis esset:creari placuit:q senatũ legeret. Accirĩq; C. Terentiũ ad dictatorẽ dicendũ iusserunt:q ex Appulia relicto ibi præsidio:cũ magnis itineribus Romam redisset:nocte ꝓxima:ut mos erat. M. Fabiũ Buteonẽ ex. S. C. sine magistro equitũ dictatorẽ in sex mẽses dixit. Is ubi cũ lictoribus ĩ rostra ascẽdit:neq; duos dictatores tẽpore uno quod nunquam antea factum esset:probare se dixit:neq; dictatorẽ se sine magistro eqtũ:nec censoriã uim ꝓmissam uni & eidẽ itemꝝ:nec dictatori nisi rei gerẽdæ causa creato ĩ sex menses datum imperiũ:quæ ĩmoderata fors tempus ac necessitas fecerit:iis se modum impositurꝝ:nam neq; senatu quẽquam motuꝝ ex iis quos. C. Flaminius. L. Aemylius censores ĩ senatũ legissent:trãscribi tamen recitariq; eos iussurum: ne penes unum hominẽ iudiciũ arbitriumq; de fama ac moribus senatoris fuerit:& ita ĩ demortuorum locum subiectuꝝ:ut ordo ordini:nõ homo homini prælatus uideret. Recitato uetere senatu:ide primũ ĩ demortuoꝝ locum legit:qui post. L. Aemyliũ. C. Flaminiũ censores curulem magistratũ cepissent:necdũ in senatũ lecti eẽnt:ut quisq; eoꝝ senator primus creatus erat:tũ legit:qui ædiles:tribuni:prætores:q̃sto resue fuerãt:tum ex iis:q magistratus cepissent:q spolia ex Romano hoste fixa domi haberent:aut ciuicam coronã accepissent:ita. cl xxvii. cũ ĩgenti approbatione hominũ ĩ senatũ lectis: extẽplo se magistratu abdicauit:priuatusq; de rostris descendit:lictoribus abire iussis:turbæq; se ĩmiscuit priuatas agentiũ res tempus hoc sedulo terens:ne deducendi sui causa populum de foro abduceret:neq; tamen elanguit cura hominũ ea mora:frequẽtesq; eum deduxerũt domũ:Consul nocte ĩsequẽti ad exercitũ rediit: nõ facto certiore senatu:ne comitioꝝ causa in urbe retineretur. Postero die consultus a. M. Pomponio prætore senatus decreuit dictatori scribẽdũ:uti se e rep. censeret esse:ad cõsules subrogãdos ueniret cũ magistro equitum:& prætore. M. Marcello:ut ex iis præsentibus noscere patres possent:quo statu respu. esset:consiliaq; ex rebus caperent. Qui acciti erant:omnes uenerunt:relictis legatis:qui legionibus præ essent. Dictator de se pauca ac modice locutus:in magistrum equitum. T. Sempronium Gracchũ magnam partem gloriæ uertit. Comitia edixit:quibus. L. Posthumius. iii. absens:qui tum Galliam prouĩciam obtinebat:&. T. Sempronius Gracchus:qui tum magister equitum:& eo occurrerat:cõsules crearentur. Prætores inde creati. M. Valerius Leuinus. Ap. Claudius Pulcher. Fuluius Flacchus. Q. Mutius Scæuola. Dictator creatis mgr̃atibus. Theanũ in hyberna ad exercitũ rediit:relicto magistro eqtũ Romæ:q cũ post paucos dies mgr̃atũ initurus eẽt:de exercitibus scribẽdis cõparãdisq; ãnũ pres cõsuleret.

Duo rõnæ dictatores uno tẽpore

L. Posthũius T. Sẽpronius cons.

Cum eæ res maxime agerentur:noua clades nunciata:alia super aliam cumulante in eum annũ fortuna. L. Posthumium consulem designatam in Gallia ipsum:atq; exercitum deletos. Silua erat uasta. Lita nam Galli uocãt: qua exercitum traducturus erat:eius siluæ dextera leuaq; circa uiam Galli arbores ita inciderant:ut immotæ starent:momento leui impulsæ occiderent. Legiones duas Romanas habebat Posthumius:sociumq; ab supero mari tantum conscripserat:ut. xxv. millia armatorum ĩ agros hostium induxisset. Galli ora extremæ siluæ cum circunsedissent:ubi intrauit agmen saltum: tum exremas arborum succisarum impellunt:alia in aliam instabilem per se ac male hærentem incidentes ancipiti strage arma uiros equos obruerunt:ut uix decem homines effugerent:Nam cum exanimati plærĩq; essent:arborum truncis:fragmentisq; ramorum cæteram quoq; multitudinem inopinato malo trepidam galli saltum omnem armati circunsidentes interfecerunt:paucis e tanto numero captis: qui fluminis pontem petentes:obsesso ante ab hostibus ponte:intercluſi sunt. Ibi Posthumius:omni ui ne caperetur:occubuit:spolia corporis:caputq; ducis præcisum Boii ouantes:templo quod sanctissimum est apud eos intulerunt:purgato inde capite:ut mos est iis:caluam auro cælauerunt:idque sacrum uas erat:quo solemnibus libarent:poculumq; idem sacerdoti esse:ac templi Antistibus præda quoq; haud minos gallis:quam uictoria fuit:nam &ſi magna pars animalium strage siluæ oppressa erat:tamen cæteræ res:quia nihil dissipatum fuga est:stratæ per omnem iacentis agminis ordinem inuẽtæ sunt. Hac nunciata clade cum per dies multos in tanto pauore fuisset ciuitas:ut tabernis clausis:uelut nocturna solitudine per urbem acta:senatus ædilibus negotium daret:ut urbem circũirent:aperirique tabernas:& mœsticiæ publice speciem urbi demi iuberent. Tum. T. Sempronius senatum habuit:consolatusq; patres est:& adhortatus:ne qui cãnensi ruinæ nõ succubuissent:ad minores calamitates animos summitterent. Quod ad Carthaginenses hostes Annibalẽq; attinet:prospera modo esset sicut speraret:fortuna gallicum bellũ & omitti tuto & differri posse:ultionemq; eã fraudis in deoꝝ ac Po. Ro. potestate fore. De hoste pœno exercitibusq;:per quos id bellũ gereretur:consultandũ:atq; agitandum. Ipse primum quid peditum equitumq;:quid ciuiũ:quid socioꝝ in exercitu esset dictatoris:disseruit. Tum Marcellus suarum copiaꝝ summã exposuit. Quid in Appulia cũ. C. Terentio consule esset:a peritis quæsitum ẽ: duo ne consulares exercitus satis firmati tantũ bellum efficerent:inibatur ratio. Itaq; Galliam:quãquã stimulabat iusta ira:omitti eo anno placuit. Exercitus dictatoris cõsuli decretus ẽ. De exercitu eos q ex

Recens Rõana clades ĩ Gallia

fuga cannensi essent:in Siciliæ castra duci:atq; ibi militare:donec in Italia bellũ esset:placuit. Eodem ex dictatoris legionibus reiici militẽ:minimi quẽq; roboris:nullo præstituto militiæ tempore: nisi quod stipendioꝝ legitimoꝝ esset.Duæ legiones urbanæ alteri cõsuli:q̃ i locũ.L.Posthumii suffectus eẽt: decretæ sunt.Eumq; cũ primum saluis auspiciis posset:creari placuit.Legiones præterea duas prio quoq; tempore ex Sicilia acciri:atq; inde consul cui legiões urbanæ euenissent:militũ sumeret:quãtum opus esset.C.Terentio cõsuli propagari in annum imperiũ:neq; de eo exercitu:quẽ ad præsidium Appuliæ haberet:quicquam minui.Dum hæc geruntur in Italia apparanturq; nihilo segnius in Hispania bellũ erat:sed ad eam diem magis prospeꝝ romanis.P.&.Gn.Scipiões inter se partitis copiis:ut Gn.terra.P. Mari nauibusq; rem gereret. Asdrubal pœnoꝝ iperator neutri parti uirium satis fidens:procul ab hoste interuello ac locis tutis tenebat se:cui multũ ac diu obtestanti quattuor millia peditum & quingẽti equites in supplemẽtum missi ex Africa sunt.Tum refecta tandem spe castra propius hostẽ mouit:classemq; & ipse instrui parariq; iubet ad insulas maritimãq; oram tutandum.In ipso impetu mouendaꝝ deintegro reꝝ pertulit eũ præfectoꝝ nauium transitio:qui post classem ad Iberũ per pauorẽ desertam grauiter increpiti:nunquã deinde satis fidi aut duci:aut Carthaginẽsium rebus fuerant.Fecerãt ii tráfugæ motum i tartheſioꝝ gentẽ:desciuerantq; iis auctoribus urbes aliquot:una etiã ab ipsis ui capta fuerat.In eam gentẽ uersum ab romanis bellum ẽ:ifestoq; exercitu Asdrubal ingressus agrum hostiũ procaptæ ante dies paucos urbis mœnibus.Calbum nobilem tartheſioꝝ ducẽ cũ ualido exercitu castris se detinẽtem aggredi statuit.Præmissa ergo leui armatura:quæ eliceret hostis ad pugnã: peditũ partem

Carth. metus i carthe/ siis

ad depopulãdũ p agros passim dimisit:ut palãtes exciperẽt:simul & ad castra tumultus erat:& p agros fugaq; & cædes.Deide undiq; diuersis itineribus cũ in castra se recepissẽt:adeo repẽte decessit animis pauor:ut non ad munimẽta modo defendenda satis aiorum esset:sed etiam ad lacessendũ hostẽ prælio Erumpunt igit̃ agmine e castris tripudiãtes more suo:repẽtinaq; eoꝝ audacia terroꝝ hosti pauloante ultro lacessenti incussit:itaq; & ipse Asdrubal in collem satis arduũ:tutumq; flumine etiam obiecto tũ copias subducit:& præmissam leuem armaturam:equitesq; palãtes eodem recepit:nec aut colli:aut flumini satis fidẽs uallo castra pmuniit.In hoc alterno pauore certamina aliquot sunt cõtracta:nec numida hispano eques par fuit:nec iaculator maurus cetrato uelocitate pari: robore animi uiriũq; aliquãtũ præstãti.Posteaq̃ nec illicere pœnũ ad certamẽ obuersati castris poterãt:neq; castroꝝ oppugnatio facilis erat:urbẽ Asçuam quo finis hostiũ ingrediẽs Asdrubal frumentũ:cõmeatusq; alios cõuexerat:ui capiunt:omniq; circa agro potiunt̃:nec iam aut i agmine:aut in castris ullo iperio contineri.Quã ubi negligentiã ex re ut fit:bene gesta oriri senserat Asdrubal: cohortatus milites ut palãtes sine signis hostes

Cædũt carthe/ siis

aggrederẽtur:degressus colle pergit ire acie istructa ad castra.Quẽ ut adesse tumultuose nũciare:fugientes ex speculis stationibusq; attulere:ad arma conclamatũ.Vt quisq; arma ceperat:sine signo:sine imperio icomposiți:inordinati i præliũ ruunt:iã primi cõseruerãt manus:cũ alii catreuatim currerẽt: alii nõdum e castris exissent:tũ prio ipsa audacia terruere hostẽ.Deide rari in confertos illati:cũ paucitas partũ tuta esset:respicere alii alios:& undiq; pulsi coire i orbẽ:& dum corporibus applicant̃:armaq; armis iũgunt:in arctum cõpulsi:cum uix mouẽdis armis satis spatii eẽt corona militum cicti ad multũ diei cæduntur.Exigua pars eruptione facta siluas ac mõtes petit:pariq; terrore & castra sunt deserta:& uniuersa gens postero die i deditionẽ uenit.Nec diu i pacato mãsit.Nam subide ab Carthagine allatum est:ut Asdrubal prio quoq; tempore i Italiam exercitũ duceret:quæ uulgata res per Hispaniã oium fere aios ad romanos auertit:itaq; Asdrubal extẽplo litteras Carthaginẽ mittit:idicans q̃to fama pfectionis suæ damno fuisset.Si uero ide pergeret:priusq̃ Iberum trãsiret:romanoꝝ Hispaniam fore:nã præterq̃ qd̃ nec præsidium:nec ducẽ haberet:quẽ relinqueret pro se eẽ impatores romanos:quibus uix æquis uiribus resisti posset:itaq; si ulla Hispaniæ cura eẽt:successorem sibi cũ ualido exercitu mitterent: cui si oia prospere euenirent:nõ tamen ociosam prouiciã fore.Hæ litteræ q̃q̃ primo admodum mouerunt senatum:tamẽ qa Italiæ cura prior erat:nihil de Asdrubale:neq; de copiis eius mutatũ ẽ.Himilco cũ exercitu iusto & aucta classe ad retinẽdam terra mariq;:ac tuendã Hispaniã ẽ missus:q ut pedestres naualesq; copias traiecit:castris cõmunitis:nauibusq; subductis:& uallo circũdatis cũ equitibus delectis ipse:quãtum maxie accelerare poterat:p dubios ifestosq; populos iuxta intentus ad Asdrubale puenit.Cum de creta senatus mãdataq; exposuisset:atq; edidicisset ipse inuicẽ:quẽadmodũ tractandum bellũ in Hispania foret:retro in sua castra rediit:nulla re quam celeritate tutior:quod undiq; abierat:anteq̃ populi cõsentirent: Asdrubal:priusquã moueret castra.pecunias imperat populis omnibus suæ diciõis:satis gnarus Annibalẽ trãsitus quosdã pretio mercatũ:nec auxilia gallica aliter:quam conducta habuisse: inopẽ tantum iter ingressum uix penetratuꝝ ad alpes fuisse.Pecuniis igitur exactis:ab Iberum descendit: De creta carthaginensium:& Asdrubalis iter:ubi ad romanos sunt perlata:omnibus omissis: rebus ambo duces iunctis copiis:ire obuiam cœptis: atq; obsistere parant:rati:si Annibali uix per se ipsi tolerando Italiæ hosti: Asdrubal dux:atq; hispaniensis exercitus esset iunctus illis:romani finem imperii fore.His anxii curis ad Iberum contrahunt copias:& transito amne:cum diu consultassent:utrum castris castris conferrent:an satis haberent sociis carthaginensium oppugnandis morari ab itinere proposito hostẽ: urbem a propinquo flumine Iberam appellatã opulentissimã ea tempestate regiõis eius oppugnare parant:qd̃ ubi sensit Asdrubal: p ope ferẽda sociis pgit ipse ire ad urbẽ deditam nup i fidem Romanoꝝ oppugnandã.Ita iam cœpta obsidio a romanis est:& uersum in ipsum Asdrubalem bellũ:quinq; milliũ interuallo castra distãtia habuere paucos dies:nec sine leuibus p̃liis:nec ut i aciẽ exirent. Tandẽ uno

De Gallis

Asdrubal iussus parat i Italiã transire

eodemq; die uelut excompoſito utrinq; ſignum pugnæ propoſitū eſt:atq; omnibus copiis in campum deſcēſum ē. Triplex ſtetit acies romana:peditū pars ante ſigna locata:pars poſt ſigna accepta:equites cornua cinxere:Aſdrubal mediā aciem hiſpanis firmat:ī cornibus dextero pœnos locat:leuo afros: mercenariorumq; auxilia equitum:numidas pœnorum peditibus:cæteros afros pro cornibus opponit.Nec omnes numidæ in dextero locati cornu:ſed qbus deſultorum ī modum binos trahētibus equos inter acerrimam ſæpe pugnam:ī recentem equum ex feſſo armatis tranſultare mos erat:tanta uelocitas ipīs: tamq; docile equorum genus eſt.Cum hoc modo inſtructi ſtarēt. Imperatorum utriuſq; partis haud ferme diſpares ſpes erant:nam neq; multum quidem aut numero:aut genere militum hi aut illi præſtabant.Militibus longe diſpar animus.Romanis enim quāquam procul a patria pugnarent facile perſuaſerant duces pro Italia:atq; urbe Roma eos pugnare:itaq; uelut quibus reditus in patriam eo diſcrimine pugnæ uerteretur:obſtinauerant animis uincere:aut mori.Minus pertinaces uiros habebat altera acies:nam maxima pars hiſpani erāt:qui uinci in Hiſpania:quam uictores in Italiam trahi malebāt: primo igitur concurſu:cum uix pila coniecta eſſent:media acies rettulit pedem inferentibuſq; ſeſe magno impetu romanis terga uertit.Nihilo ſegnius in cornibus prælium fuit.Hīc pœnus:hīc afer urget: & uelut in circūuentos prælio ancipiti pugnant. Sed cum in medium tota iam coiſſet Romana acies: ſatis uirium ad dimouendum hoſtium cornua habuit:ita duo diuerſa prælia erāt:utroq; romani: ut q pulſis tandem mediis:& numero:& robore uirorum præſtarent:haud dubie ſuperarūt.Magna uis hominum ibi occiſa:& niſi hiſpani:uix dum conſerto prælio:tam effuſe fugiſſent:perpauci ex tota ſuperfuiſſent acie.Equeſtris pugna nulla ad modum fuit:quia ſimul īclinatam aciem mediam mauri numidæq; uiderunt:extemplo fuga effuſa nuda cornua elephātis quoq; præ ſe actis deſeruere. Et Aſdrubal uſq; ad ultimum euentum pugnæ moratus e media cæde cum paucis effugit.Caſtra Romani cepere: atq; diripuere.Ea pugna:ſiqua dubia in Hiſpania erāt.Romanis adiunxit.Aſdrubalique non modo in Italiam traducendi exercitus:ſed ne manendi quidem ſatis tuto in Hiſpania ſpem reliqt. Quæ poſteaq̄ litteris Scipionum Romæ ſunt uulgata:nō tam uictoria:quam prohibito Aſdrubalis in Italiam tranſitu lætabantur.Dum hæc in Hiſpania geruntur:Petellia in brutiis aliquot poſt menſibus quam cœpta oppugnari erat:ab Himilcone præfecto Hannibalis expugnata eſt.Multorumq; ſanguine ac uulneribus ea pœnis uictoria ſtetit.Nec ulla magis uis obſeſſos:quam fames expugnauit:abſumptis enim frugum alimentis carniſq; omnis generis quadrupedum ſutrinæq; poſtremo coriis:hærbiſque:& radicibus:& corticibus teneris:ſtructiſq; rohis ueſcebantur uiſcereq;:nec antequam uires ad ſtandum ī muris ferendaque arma deerant:expugnati ſunt.Recepta Petellia:pœnus ad Conſentiam copias traducit. Quam minus pertinaciter defenſam intra paucos dies in deditionem accepit. Iiſdem ferme diebus & brutioꝝ exercitus Crotonem græcam urbem circunſedit:opulentam quondam armis uiriſq;:iā adeo multis magniſq; cladibus afflictam:ut omnis ætatis minus uiginti millia ciuium ſupereſſent: itaq; urbe defenſoribus uaſtata facile potiti ſunt hoſtes.Aræ tantum retentæ:in quibus inter tumultū captæ urbis e media cæde quidā effugere.Et locrenſes deſciuere ad brutios pœnoſq; prodita multitudie a prīcipibus.Regini tantūmodo regionis eius:& in fide erga romanos:& ptātis ſuæ ad ultimū manſerūt. In Siciliā quoq; eadem inclinatio animoꝝ peruenit:& ne domus quidem Hieronis tota ab defectione abſtinuit:nāq; Gelo maximus ſtirpis:cōtempta ſimul ſenectute patris ſimul poſt cānenſem cladem romana ſocietate ad pœnos deficit:mouiſſetq; in Sicilia res:niſi mors adeo opportuna: ut patrem quoq; ſuſpicione aſpgeret:armātem eū multitudinē:ſollicitantemq; ſocios abſumpſiſſet.Hæc eo anno in Italia ī Africa:in Sicilia:in Hiſpania uario euētu acta.Exitu anni.Q.Fabius Maximus a ſenatu poſtulauit: ut ædem Veneris Erycinæ:quā dictator uouiſſet:dedicari liceret. Senatus decreuit: ut.T.Sempronius conſul deſignatus:cū primū iniſſet:ad populum ferret:ut duūuiros eſſe iuberēt ædis dedicandæ cā. Et M.Aemylio Lepido:qui bis cōſul & augur fuerat:filii tres Lucius:Marcus.Quītus ludos funebres per triduum:& gladiatoꝝ paria duo &.xx.per triduum ī foro dederāt. Aediles curules.C.Lectorius:&.T. Sempronius Gracchus conſul deſignatus:qui in ædilitate magiſter eqtum fuerat:ludos romanos fecerant:qui per triduū inſtaurati ſunt.Plebeii ludi.M.Aurelio Cotta &.M.Claudio Marcello ter inſtaurati ſunt.Circūacto tertio anno punici belli.T.Sēpronius cōſul idibus Martiis magiſtratū iniit: Prætoreſq; Fuluius Flaccus:qui ante conſul cenſorq; fuerat:urbanam.M.Valerius Leuinus peregrinam ſortem in iuriſdicione habuit.Ap. Claudius Pulcher Siciliam.Qu.Mutius Scæuola Sardiniam ſortiti ſunt.M. Marcello proconſuli imperium eſſe populus iuſſit:quod poſt Cannenſem cladem unus romanorum imperatorum in Italia proſpere rem geſſit.Senatus quo die primum eſt in Capitolio conſultus decreuit:ut quo anno duplex tributum imperaretur:ſimplex confeſtim exigeretur:ex quo ſtipendium præſens omnibus militibus daretur:præter quam qui milites ad Cannas fuiſſent. Inde de exercitibus ita decretum eſt:ut duabus legionibus urbanis.T.Sempronius conſul Cales ad conueniendum diem ediceret.Inde ſex legiones in caſtra Claudiana ſupra Sueſſulam deducerentur.Quæ ibi legiones eēnt: erat autem cannenſis maxime exercitus:eas.Ap.Claudius Pulcher Prætor in Siciliam traiiceret. Quæq; in Sicilia eſſent.Romam deportarentur.Ad exercitum:cui ad conueniendum Cales dies edicta erat:M. Marcellus Claudius miſſus: iſque iuſſus in caſtra Claudiana deducere urbanas legiones. Ad ueterem exercitum accipiendum deducendumque in Siciliam.T.Metilius Croto legatus ab Ap.Claudio eſt miſſus. Taciti primo expectauerant homines: uti conſul comitia collegæ creando haberet. Deinde ubi ablegatum: uelut de induſtria.M.Marcellum uiderunt;quem maxime conſulem in eum annum

Quid des ultorii ſint equi

Vicit Aſdrubal a ſcipionibus

Strabo petiliā Lucano rū eſſe ait Videne rubiſ p rohiſ ſit legendū aut ranis

Ludi funebres

Menti & Veneri ædes dedicatæ Vide ne paratos nō pfes sit legē dum

ob egregie in prætura res gestas creari uolebant: fremitus ī curia est ortus. Quod ubi sensit consul. Vtrūq; iquit:e rep.fuit.P.C.&.M.Claudium ad pmutandos exercitus in Campaniam proficisci:& comitia nō prius edici:quam is idē confecto:qđ mandatum est negotio reuertisset:ut uos consulē quem tempus reip.postularet:quēq; maxime uultis:haberetis.Ita de comitiis:donec rediit Matcellus:silentiū fuit.Interea duumuiri creati sunt.Q.Fabius Maximus & Attilius Crassus ædibus dedicandis. Menti Attilius.Fabius Veneri Erycinæ Vtraq; ī Capitolio ē:canali uno discretæ.Et de trecētis eqtibus cāpanis:q in Sicilia cum fide stipēdiis emeritis Romā uenerāt delatum ad populum:ut ciues Romani eēnt. Item uti municipes cumani essent:pridie quā populus campanus a Populo Romano defecisset:maxie: ut hoc ferretur:mouerat:quod quorum hominum essent:scire seipsi negabant:uetere patria relicta in eam:in quam redierant: nondum asciti.Posteaquam Marcellus ab exercitu rediit:comitia uni consuli rogando in locum.L.Posthumii edicuntur.Creatur ingenti consensu Marcellus:qui extemplo magistratum acciperet:cui ineunti consulatum:cum renuisset:uocati augures:uitio creatum uideri pronunciauerunt.Volones quoq; patres ita fama ferebantur:quod tum primo duo plebeii consules facti eēnt: id deis cordi non esse:in locum Marcelli:ubi is se magistratu abdicauit: suffectus Fabius Maximus.iii.

Mare arsit eo anno. Ad Sinuessam bos equuleū pepit.Signa lanuuini ad Junonis Sospite cruore manauere.Lapidibusq; circa id tēplū pluuit:ob quē imbrē nouēdiale ut assollet:sacrū fuit:cæteraq; prodigia cū cura expiata.Cōsules exercitus īterse diuiserunt.Fabio exercitus:cui.M.Iunius dictator pfuerat: euenit.Sēpronio uolentes:q fierēt:& socioꝝ.xxv.millia.M.Valerio ptori legiones:quæ ex Sicilia redissent:decretæ.M.Claudius ꝓcōsul ad cū exercitū:q supra Suessulā Nolæ pssideret:missus.Prætores ī Sicilia ac Sardiniā ꝓfecti.Cōsules edixerūt:quotiens senatū uocassent:uti senatores:qbusq; ī senatu dicere sniam liceret:ad portā Capenā cōuenirēt:ptores:quoꝝ iurisdicio erat:tribunalia ad disciplinā publicam posuerūt:eo uadimonia fieri iusserūt:ibiq; eo anno ius dictū ē:Interim Carthaginem:unde Mago frater Annibalis.xxii.millia peditū:& equites mille qngentos:elephātos.xi.argenti talēta multa ī Italiā transmissurus erat:cū psidio.lx.nauiū longaꝝ nūcius defert in Hispania rē male gestā:oēsq; ferme eius prouinciæ populos ad romanos defeciſſe.Erāt:q Magonē cū classe ea copiisq; omissā Italia ī Hispaniam auerterēt.Cū Sardiniæ recipiēdæ repētina spes affulsit.Paruū ibi exercitū romanū eē:ueteré ptorē ide Corneliū prouinciæ peritū decedere:nouū expectari. Ad hoc fessos iā aios sardoꝝ esse diuturnitate ipe: rii:& proxio iis anno acerbe atq; auare imperatū:graui tributo:& collatione iniqua frumēti oppressos:

Attur. Bellorū utrīque apparatus

nihil deesse aliud:quā auctorē:ad quē deficerēt.Hæc clādestina legatio per prīcipes missa erat: maxime eam rem moliēte Harsicora:q tum auctoritate atq; opibus lōge primus erat.His nūciis prope uno tēpore turbati:erectiq; Magonē cū classe sua copiisq; ī Hispaniā mittunt. In Sardiniā Asdrubalē cognomento Caluū deligunt ducē:& tātumferme copiarū:quantum Magoni decernunt:& Romæ cōsules transactis rebus:quæ ī urbe agendæ erant:mouebāt sese iā ad bellum.T.Sempronius militibus Sinuessam diē ad conueniēdū edixit:&.Q.Fabius cōsulto prius senatu:ut frumēta omnes ex agris ante calendas iulias primas in urbes munitas conueherēt:q non īuexissent:eoꝝ se agrū populaturū:seruos sub hasta uænditurū:uillas īcensurū:ne ptoribus qđē qui ad ius dicendū creati erant uacatio a belli administratione data ē.Valeriū ptorem ī Appuliā ire placuit ad exercitū a Terētio accipiendū:cū ex Sicilia legiōes ueniſſent:iis potissimū uti ad regionis eius psidiū terētianū mitti cū aliquo legatoꝝ. Et.xxv.naues.M. Valerio datæ sunt:qbus oram maritimā īter Brūdusiū & Tarētū tutari posset.Par nauium numerus. Q.Fuluio prætori urbis decretus:ad suburbana littora tutanda.C.Terentio proconsuli negotium datum:ut in piceno agro conquisitionem militum haberet:lociſq; iis præsidio esset.Et.T.Attilius Crassus:posteaquā ædem Mentis in Capitolio dedicauit:in Siciliam cū imperio qui classī præesset: missus.

In hanc dimicationē duoꝝ opulētissimoꝝ ī terris populoꝝ oēs reges genteſq; aios ītenderant: īter quos Philippus rex Macedonū eo magis:quo ꝓpior Italiæ:ac mari tātū Ionio discretus erat.Is ubi primum fama accepit Annibalē alpes trāsgressum:ut bello īter romāos pœnūq; orto lætus erat:ita utrius populi mallet uictoriā esse:īcertis adhuc uiribus fluctuatus aio fuerat.Posteaq; tertia iam pugna: tertia uictoria cū Annibale & pœnis erat:ad fortunā inclinauit:legatosq; ad Annibalē misit:q uitātes portus Brūdusinū Tarētinūq;:qa custodiis nauiū romanaꝝ tenebant:ad Laciniæ lunonis tēplū ī terrā egressi sunt.Inde per Appuliā petētes Capuā media ī psidia romana illati sunt:deductiq; ad.M.Valeriū Leuinum ptorem circa Numeriā castra habentē.Ibi intrepide Xenophanes legatiōis prīceps a Philippo rege se missum ait ad amicitiā societatemq; iungēdam cū Populo Romano:mādata habere ad cōsules senatum populumq; romanum.Inter defectiones ueterum socioꝝ Valerius noua societate tā clari regis lætus admodum hostē pro hospite comiter accepit.Dat:q ꝓsequantur:itineraq; cū cura demonstrent: quæ loca:quosq; saltus aut hostes:aut Romani teneant:Xenophanes per præsidia romana in Campaniam:inde:qua proximū fuit:in castra Annibalis peruenit.Fœdusq; cū eo:atq; amicitiā iungit legibus his:ut Philippus rex quāmaxima classe:ducentas autem naues uidebantur effecturus:ī Italiā traiiceret:

Philippus rex cū pœnis fœdus iungit

& uastaret maritimā oram:bellū pro parte sua terra mariq; gereret. Vbi debellatum esset.Italia omnis cum ipsa urbe Roma Carthaginensiū:atq; Annibalis eēt:prædaq; omnis Annibali cederet. Perdomita Italia nauigarent in Græciam:bellumq;:cum quibus regibus placeret:gererent:quæ cinitates continentisq; insulæ ad Macedoniam uergunt:eæ Philippi:regniq; eius essent.In has ferme leges īter pœnū ducem:legatosq; Macedonum ictum fœdus.Missiq; cum iis ad regis ipsius firmādam fidem legati Gisco:& Bostar:& Mago:eodemq; ad lunōis Laciniæ templum:ubi nauis occulta ī statiōe erat: pueniūt.

Inde profecti:cum iam altum tenerent:conſpecti a claſſe romana ſunt:quæ præſidio erat Calabriæ lit/
toribus.Q.Valerius Flaccus Corcyreos ad pſequendā trahendāq; nauium cum miſiſſet:primo fugere
regii conati:deinde ubi celeritate uicti ceſſerunt: tradunt ſe romanis:& ad præfectum claſſis adducti:
cum quæreret:q & unde & quo tenderent curſum Xenophanes primo ſatis iam ſemel felix mendaciū
ſtruere:a Philippo ſe ad romanos miſſum:ad.M.Valerium ad quē unum iter fuit tutū peruenisſe Cā/
paniam ſuperaſſe nequiſſe:ſepta hoſtiū præſidiis.Deinde ut punicus cultus:habituſq; ſuſpectos legatoſ
fecit Annibalis:interrogatoſq; ſermo ,pdidit:tū comitibus eoꝝ ſeductis:ac metu territis:litteræ quoq;
ab Annibale ad Philippū iuētæ:de pace inter regē macedonum pœnumq; ducē.Quibus ſatis cognitis:
optimū uiſum ē captiuos comiteſq; eoꝝ Romam ad ſenatum aūt conſules:ubicunq; eſſent quāprimū
deportare.Ad id celoces quinq; naues delectæ:ac.L.Valerius Antias:qui præeſſet:miſſus:eiq; mandatū L.Vale/
ut in omnis naues legatos partim cuſtodiendos diuideret:daretq; operam:ne quod iis colloquiū inter rius an/
ſe neue cōmunicatio conſilii eſſet.Per idem tempus Romæ cū.A.Cornelius Mammula ex Sardinia ,p tias hic
uincia decedens retuliſſet:qui ſtatus reꝝ in inſula eſſet:ad bellum ac defectionē oīs ſpectare.Qu.Minu credo
tium:qui ſucceſſiſſet ſibi grauitate cæli aquarumq; aduenientem exceptum:non tam in periculoſum: fuit an/
quam longum morbū implicitum diu ad belli uim ſuſtinendam inutilem fore:exercitumq; ibi:ut ſa/ nalium
tis firmum pacatæ prouinciæ pſidem eſſe:ita paꝝ bello:quod motum iri uideretur: decreuerunt pres: ſcriptor
ut Fuluius Flaccus quinq; millia peditum:equites trecentos ſcriberet:eamq; legionem primo quoque
tempore ī Sardiniam traiiciendam curaret:mitteretq; cū imperioq:quem ipſi uideretur: rem gereret
quoad Minutius conualuiſſet.Ad eam rem miſſus ē.T.Manlius Torqtus:qui bis cōſul cenſorq; fuerat T.Māli
ſubegeratq; in conſulatu ſardos.Sub idem fere tempus & a Carthagine in Sardiniam claſſis miſſa duce us Tor/
Aſdrubale:cui Caluo cognomen erat:fœda tempeſtate uexata ad Baleares inſulas ducit:ibiq; adeo non q̄tus in
armamenta modo:ſed etiam aluei nauium quaſſati erant:ſubducti:naues dum reficiuntur : aliquantū ſardiniā
temporis triuerunt.In Italia cum poſt cannenſem pugnam fractis partis alterius uiribus:alterius mol/ miſſus
litis animis ſegnius bellum eſſet campani:per ſe adorti ſunt rem cumanam ſuæ dicionis facere : primo
ſollicitantes:ut ab romanis deficerent:ubi id parum proceſſit:dolum ad capiendos eos comparant.Cā/
panis oībus ſtatutū ſacrificiū ad Hamas:eo ſenatū cāpanum uentuꝝ certiores cumanos fecerunt: petie
runtq;:ut cumanus eo ſenatus ueniret ad cōſultandū cōmuniter:ut eoſdem uterq; populus ſocios:ho/
ſteſq; haberet.Præſidium ibi armatum ſeſe habituros:ne quid ab romanis noui periculi eſſet. Cumani
quāquam ſuſpecta fraus erat:nihil abnuere:ita tegi fallax conſilium poſſe rati. Interim.T.Sempronius
conſul Romanus Sinueſſæ:quo ad conueniendum diem edixerat exercitu luſtrato tranſgreſſus flumē
Vulturnum circa Linternum caſtra poſuit.Ibi:quia ocioſa ſtatiua erant:crebro decurrere milites coge/
bat:ut tyrones:ea maxima pars uolonum erat:aſſueſcerent ſigna ſequi:& ī acie agnoſcere ordines ſuos
inter quæ concordiæ maxima erat cura duci:itaq; legatis tribuniſq; præceperat : nequam exprobratio
cuiquam ueteris fortunæ diſcordiam inter ordines ſereret.Vetus miles tyroni:liber uoloni ſeſe exæq̄/
ri ſineret:omnis ſatis honeſtos generoſoſq; ducerent:quibus arma ſua:ſignaq; Popu.Roma. commiſiſ
ſet.Quæ fortuna coegiſſet ita fieri:eandem cogere tueri factum . Ea non maiore cura præcepta a duci/
bus ſunt:quam a militibus obſeruata.Breuiq; tanta concordia coaluerant omnium animi:ut prope in
obliuionem uenirent:qua ex conditione quiſq; eſſet miles factus . Hæc agenti Graccho legati cumani Attur.
nunciarunt:quæ a cāpanis legatio paucos ante dies ueniſſet:& quid iis ipſi reſpōdiſſent.Triduum poſt Grac/
eum diem feſtū eſſe:nō ſenatū ſolū omnem ibi futurum:ſed caſtra etiā & exercitum campanum.Grac chi con
chus iuſſit cumanis oīa ex agris in urbē cōuehere:& manere intra muros:ipſe pridie:quā ſtatutū ſacrifi ſilium.
cium campanis eſſet:Cumas mouet caſtra.Hamæ inde tria millia paſſuum abſunt.Iā campani eo fre/
quentes ex cōpoſito conuenerāt. Nec procul inde ī occulto Marius Alfius:q ſummus magiſtratus erat
campanis cum.xiiii.millibus militū habebat caſtra:is ſacrificio apparando:& inter id inſtruendæ frau/
di aliquāto intentior:quam muniendis caſtris:aut ulli militari operi fuit.Triduum ſacrificatū ad Ha/
mas.Nocturnū erat ſacrum:ita ut ante mediam noctem cōpleretur.Huic Gracchus inſidiandum tem
pori ratus:cuſtodibus ad portas poſitis nequis enunciare poſſet:a ſexta ad decimam diei horam coactis
militibus corpora curare:ſomnoq; operam dare:ut primis tenebris conuenire ad ſignum poſſent:uigi
lia ferme prima tolli iuſſit ſigna:ſilentioq; profectus agmine cum ad Hamas media nocte peruenisſet:ca Campa
ſtra campana:ut in peruigilio neglecta ſimul omnibus portis inuadit:alios ſomno ſtratos:alios perpe/ nosꝝ cæ
trato ſacro inermes redeuntes obtrūcat:hominū eo tumultu nocturno cæſa plus duo millia cū ipſo du des ad
ce Mario Alfio:eapta ſunt ſigna militaria quattuor & trigīta.Gracchus minus.C.Militū iactura caſtris Hamas
hoſtium potitus Cumas ſe propere recepit Annibalē metuens:q ſuper Capuā ad Tifata habebat caſtra.
Nec eum ,puida uiri fefellit opinio:nā ſimul Capuam ea clades eſt nunciata : ratus Annibal ab re bene
geſta:iſolenter lætum exercitū:tyronū magna ex parte ſeruorūq; ſpolianté uictos : prædaſq; agenté ad
Hamas ſe iuentuꝝ:citatum agmen pter Capuam rapit:obuioſq; ex fuga campanoꝝ per duo pſidia Ca
puam duci:ſaucios uehiculis tolli portariq; iubet:ipſe ad Hamas uacua ab hoſtibus caſtra:nec quicquā
præter recentis ueſtigia cladis:ſtrataq; paſſim corpora ſocioꝝ iuenit. Auctores erāt qdā:ut protinus in
de Cumas traiiceret urbemq; oppugnaret:Id quāquam haud modice Annibal cupiebat:ut qa Neapo/
lin nō potuerat:Cumas ſaltem maritimam urbem haberet:tamen quia præter arma nihil ſecum mi/
les raptim acto agmine extulerat:retro ī caſtra ſupra Tifata ſe recepit.Inde fatigatus cāpanoꝝ pcibus ſe
quēti die cū omni apparatu oppugnādæ urbis Cumas redit:populatoq; agro cumano:mille paſſus ab

urbe caſtra locat. Tum Gracchus magis uerecundia in tali neceſſitate deſerendi ſocios implorãtis fidẽ ſuam: Populiq; Romani ſubſtitit: quam ſatis fidens exercitu. Nec alter conſul Fabius qui ad Cales caſtra habebat: Vulturnũ traducere audebat exercitum occupatus primo auſpiciis repetendis: Romæ de in prodigiis: quæ alia ſuper alia nunciabantur: expiantiq; ea haud facile litari aruſpices reſpõdebãt. Hæ cauſæ cũ Fabiũ tenerent: Sempronius in obſidione erat: & iam operibus oppugnabatur. Aduerſus line am ingentẽ turrim admotam urbi aliã turrim ex ipſo muro excitauit' conſul Romanus aliquãto altio rem: quia muro ſatis p ſe alto ſubiectis ualidis ſublicis pro ſolo uſus erat. Inde primum ſaxis ſudibuſq; & cæteris miſſilibus ꝓpugnatores urbẽ ac mœnia tuebãtur: poſtremo ubi promoueri adiunctam mu ro uiderunt turrim: facibus ardentibus plurimum ſimul ignẽ cõiecerunt. Quo incendio trepida arma torum multitudo: cũ de turri ſeſe p̃cipitaret: eruptio ex oppido ſimul duabus portis facta: ſtationes ho ſtium fudit: fugauitque in caſtra: ut eo die obſeſſo: quam obſidenti ſimilior eſſet pœnus. Ad mille. cccc.

Carth. cædes ad Cumas

Carthaginenſiũ cæſi. Vnde quadraginta uiui capti: qui circa muros: & in ſtationibus ſolute ac negligen ter agentes cũ nihil minus: quã eruptionẽ timuiſſent: ex improuiſo oppreſſi ſunt. Gracchus prius quã ſe hoſtes ab repentino pauore colligerent: receptui ſignũ dedit: ac ſuos intra muros recepit. Poſtero die Annibal ſecunda re elatum conſulem iuſto prælio ratus certaturũ aciem inter caſtra: atq; urbem inſtru xit: Cæteꝝ poſteaquã neminem moueri ab ſolita cuſtodia urbis uidit: nec cõmitti quicquã temerariæ ſpei: ad Tifata redit infectare. Quibus diebus Cumæ liberatæ ſunt obſidione: iiſdem diebus & in luca

In lucania quoq; cædun tur pœni

nis ad Grumentũ. T. Sempronius cui longo cognomen erat: cũ Hãnone pœno ꝓſpere pugnat. Supra duo millia hominũ occidit: &. cc. lxxx. milites amiſit. Signa militaria ad. xli. cepit. Pulſus finibus lucanis Hanno retro in Brutios ſeſe recepit: & ex hirpinis oppida tria: quæ a Po. Ro. defecerant: uſ recepta per. M. Valeriũ prætorẽ Vercellius. Siciliuſq; & auctores defectionis ſecuri percuſſi. Supra mille captiuoꝝ ſub haſta uænierunt. Alia militi præda conceſſa: exercituſq; Cumas reductus. Dum hæc ĩ lucanis: atq; in hirpinis geruntur: quĩq; naues: quæ Macedonũ atq; pœnorum captos legatos Romã portabãt: a ſu pero mari ad inferũ circũuectæ prope omnem Italiæ oram: cum præter Cumas uelis ferũtur: neq; ho ſtium: an ſocioꝝ eẽnt: ſatis ſciretur. Gracchus obuiã ex claſſe ſua naues miſit: cum ꝓcunctando iuicem cognitum eſſet conſulẽ Cumis eſſe: naues Cumas appulſæ captiuiq; ad conſulẽ deducti: & litteræ datæ Conſul litteris Philippi atq; Annibalis perlectis: cõſignata oĩa ad ſenatum itinere terreſtri miſit. Cũ eo dem fere die litteræ legatiq; Romam ueniſſent. & ꝓcunctatione facta: cum ſcriptis congruerent: primo grauis cura patris inceſſit: cernentes quãta uix tolerantibus punicũ bellũ macedonici belli moles inſta ret. Cui tamen adeo non ſuccubuerunt: ut extẽplo agitaretur: quẽadmodũ ultro inferendo bello auer terunt ab Italia hoſtem. Captiuis in uincula conditis: comitibuſq; eorum ſub haſta uænditis: ad naues xxv. quibus. P. Valerius Flaccus præfectus præerat: uiginti paratas alias decernunt. His cõparatis dedu ctiſq; & additis quinq; nauibus: quæ aduexerãt captiuos legatos. l. naues ab Hoſtia Tarẽtum profectæ: iuſſũſq; Valerius militibus uarronianis: qbus. L. Appius legatus Tarenti præerat in naues impoſitis. lii. nauiũ claſſi nõ tueri modo Italiæ orã: ſed explorare de macedonico bello: ſi cõgruẽtia litteris legatorũq; indiciis Philippi cõſilia eẽnt: ut. M. Valeriũ prætorẽ litteris certiorẽ faceret: iſq;. L. Apuſtio legato exerci tui ꝓpoſito Tarentũ ap claſſem ꝓfectus prĩo quoq; tẽpore in Macedoniã trãſmitteret: daretq; operam: ut Philippũ ĩ regno cõtineret. Pecunia ad claſſem tuẽdã bellũq; Macedonicũ ei decreta ẽ: quæ. Ap. Clau

Decreta patrũ aduerſus Philippum

dio ĩ Siciliã miſſã erat: ut redderẽt Hieroni regi: & hæc ꝓ. L. Apuſtiũ legatũ Tarentũ ẽ deuecta: ſimul ab Hierone miſſa ducẽta millia modiũ tritici: & hordei centũ. Dũ hæc Ro. Parãt aguntq; ad Philippũ ca ptiua nauis una ex iis: quæ Romã miſſæ erãt: excuſſa fugit. Inde ſcitũ legatos cum litteris captos: itaque ignarus de iis: quæ cũ Annibale legatis ſuis cõueniſſent: quæue legati eius ad ſe allaturi fuiſſent: legatio nem aliam cũ eiſdẽ mandatis mittit. Legati ad Annibalẽ miſſi Heraclitus: cui Scotino cognomen erat: & Crito Boreuſetis: & Soſitheus Magnes. Hi proſpere tulerũt ac rettulerũt mandata. Sed prĩo ſe æſtas circũegit: quã mouere: ac moliri qcq̃ rex poſſet. Tantũ nauis una capta cũ legatis momenti fecit ad dila tionẽ iminentis romanis belli. Et circa Capuã tranſgreſſo Vulturnũ Fabio: poſt expiata tandẽ prodigia ambo cõſules rem gerebãt: Combulteriã & Trebulã & Auſticulã urbes quæ ad pœnũ defecerãt. Fabius ui cepit: præſidiaq; in iis Annibalis: cãpani permulti capti: & Nolæ: ſicut priore anno ſenatus Romano rum: plebs Annibalis erat: cõſiliaq; occulta de cæde principũ & prodiciõe urbis inibant. Quibus ne in cœpta perficerent: inter Capuã caſtraq; Annibalis: quæ ĩ Tifatis erant: traducto exercitu: Fabius ſuper Veſuuiũ ĩ caſtris claudianis conſedit. Inde. M. Marcellũ ꝓprætorẽ cum iis copiis: quas habebat. Nolam in p̃ſidium miſit. Et ĩ Sardinia res p. T. Manliũ prætorẽ adminiſtrari cœptæ: quæ omiſſe erãt: poſteaq;. Qu. Minutius p̃tor graui morbo eſt ĩplicitus. Mãlius nauibus lõgis ad Caralis ſubductis: naualibuſq; ſociis armatis: ut terra ré gereret: & a prætore exercitu accepto: duo & uiginti millia peditũ: mille & du centos equites confecit: Cum his equitum peditumq; copiis profectus: in agrũ hoſtiũ haud procul ab Harſicoræ caſtris caſtra poſuit. Harſicora forte ꝓfectus erat ĩ pellidos ſardos ad iuuẽtutem armãdam: qua copias augeret. Filius eius nomine Hoſtis caſtris p̃erat: is adoleſcentia ferox: temere prælio inito fu ſus fugatuſq; ad. xxx. millia ſardorum eo prælio cæſa: mille trecẽti ferme uiui capti. Alius exercitus pri mo per agros ſiluaſq; fuga agitatus: dein quo ducem fugiſſe fama erat: ad urbem nomine Cornum: ca

Atẽ. ſardorum ſtragẽ

put eius regionis confugit: debellatumq; eo prælio in Sardinia eſſet: ni claſſis punica cum duce Aſdru bale: quæ tempeſtate deiecta ad baleares erat: in tempore ad ſpem rebellandi aduenisſet. Manlius poſt famam appulſæ punicæ claſſis Caralis ſe recepit: ea occaſio Harſicoræ data pœno ſe iungẽdi. Aſdrubal

copiis in terram expositis:& classe remissa Carthaginem:duce Harsicora ad sociorum populi romani agrum populandum profectus Caralis peruenturus erat:ni Manlius obuio exercitu ab effusa eũ populatione cõtinuisset.Primo castra castris modico iteruallo sunt obiecta:deiceps ꝓcursationes:leuiaq; certamina uario euentu inita:postremo descensum in aciem signis collatis iusto prælio per quattuor horas pugnatum:diu pugnã ancipitem pœni Sardis facile uinci assuetis fecerũt:postremo & ipsi cum oĩa circa strage ac fuga sardorum repleta essent:fusi:cæterum terga dãtes circũducto cornu:quo pepulerat sardos inclusit romanus.Cædes magis ide:quã pugna fuit.Duodecim millia hostium cæsa sardorum simul pœnorumq;:ferme.iii.millia &.cc.capti.Et signa militaria septem &.xx.Ante oĩa clarã & memorabilem pugnã fecit Asdrubal imperator captus:& Hanno:& Mago nobiles carthaginẽses. Mago ex gente barchina propĩqua cognatiõe Annibali iunctus:Hanno auctor rebellionis Sardis:bellicq; eius haud dubiæ concitator:nec sardorum duces minus nobilem eã pugnã cladibus suis fecerũt. Nam & filius Harsicoræ Hostis in acie cecidit.& Harsicora cum paucis eqtibus fugiẽs:ut super afflictas res necẽ quoq; filii audiuit:nocte:ne cuiusquã iteruentus cœptum ipediret:mortem sibi cõsciuit.Cæteris urbs Cornus eadem:quæ ante fugæ receptaculum fuit:quã manlius uictor:exercitu aggressus intra paucos dies cepit.Deide aliæ quoq; ciuitates:quæ ad Harsicoram pœnosq; defecerant:obsidibus datis dedidẽrunt sese.Quibus stipendio:frumẽtoq; iperato ꝓ cuiusq; aut uiribus:aut delicto Caralis exercitũ reduxit:ibi nauibus lõgis deductis:ipositoq;:quẽ secũ adduxerat:milite:Romã nauigat Sardiniãq; ꝓdomitam nũciat patribus & stipẽdium q̃storibus:frumentum ædilibus:captiuosq; Fuluio prætori tradidit. Pœnorũ & sardoꝝ cædes

Per idem tempus.T.Octacilius prætor.l.nauium a Lilybæo classe in Africã trãuectus: depolatusq; agrum carthaginensem cum Sardiniam inde peteret:quo fama erat Asdrubalem a Balearibus nuper traiecisse:classi Africam repetenti occurrit:leuiq; armatura:ceramine in alto cõmisso septem inde naues cum sociis naualibus cepit.Cæteras metus haud secus:quã tẽpestas passim disiecit.Per eosdem fere dies & Bomilcar cũ militibus ad supplemẽtum carthagine missis quadragintaq; elephãtis:& cõmeatu Locros accessit.Qué ut incautum opprimeret.Ap.Claudius ꝓ simulationẽ prouinciæ circuneundæ Messanam raptim exercitu ducto æstu secũdo Locros traiecit:iam inde Bomilcar ad Hnnonem ĩ Bruttios ꝓfectus erat:& locrẽses portas romanis clauserũt.Appius magno conatu: nulla re gesta: Messanã repetit.Eadem æstate Marcellus ab Nola:quã præsidio obtinebat:crebras excursiones in agrum hirpinum & samnites caudinos fecit:adeoq; omnia ferro:atq; igni uastauit:ut ãtiquarum cladium Samnio memoriã renouoret.Itaq; extemplo legati ad Annibalẽ missi simul ex utraq; gẽte ita pœnum allocuti sunt.Hostes populi romani Annibal fuimus primũ ꝓ nosipsi:quoad nostra arma:nostræ uires nos tutari poterãt:posteaq̃ iis paꝝ fidebamus.Pyrrho regi nos adiũximus:a quo relicti pacẽ necessariã accepimus fuimusq; in ea per annos prope qnquaginta ad id tẽpus:quo ĩ Italiam ueniſti: tua nos non magis uirtus fortunaq; quam unica cõmitas ac benignitas erga ciues nostros quos captos nobis remisisti : ita conciliauit tibi tu te saluo atq; incolumi amico non modo populum romanum : sed ne deos quidem iratos:si dici fas:est timeremus.At hercule non solum incolumi & uictore:sed præsente te cum ploratum prope coniugum ac liberorum nostrorum exaudire : & flagrantia tecta posses conspicere : ita sumus aliquotiens hac æstate deuastati.Vt . M.Marcellus non Annibal uicisse ad Cannas uideatur : glorientur romani:te ad unum modo ictum uigentem uelut iaculo emisso torpere.Per centum prope annos cum populo ro.bellum gessimus:nullo externo adiuti nec duce:nec exercitu:nisi quod per bienium Pyrrhus nostro magis milite suas auxit uires:quam uiribus suis nos defendit.Non ergo secundis rebus nostris gloriabor : duos consules ac duos consulares exercitus a nobis sub iugum missos : & si qua alia aut læta:aut mortifera:aut glorioſa nobis euenerunt : quæ aspera aduersaq; tunc acciderunt: minori idignatiõe referre possumus:quam quæ hodie eueniũt.Magni dictatores cum magistro equitum binis consularibus exercitibus ingrediabantur fines nostros : ante explorato :& subsidiis positis: & sub signis ad populandum ducebant.Nunc prope unius & parui ad tuendam Nolam præsidii præda sumus :iam ne manipulatim quidem sed latronum modo percursant totis finibus nostris negligentius quam si in romano agro uagarentur.Causa autem hæc est:quod neq; tu defendis:& nostra iuuentus:quæ si domi esset:tutaretur: ois sub signis militat tuis:nec te:nec exercitũ tuũ norim nisi a quo tot romanas acies fusas strataſq; esse:sciam:ei facile esse ducam opprimere populatores nostros uagos sine signis palantes:quemq; trahit:quãuis uana prædæ spes numidaꝝ paucoꝝ illi quidem præda erũt præsidiumq; missum nobis &Nolæ:ademeris:si modo quos:ut socios haberes dignos duxisti : haud indignos iudicas:quos ĩ fidem receptos tueaꝝis.Ad ea Annibal respondit omnia simul facere hirpinos samnitesq;:& indicare clades suas:& petere præsidium:& quæri indefensos se neglectosq;.Indicandũ aũt fuisse primum:deinde petendũ præsidium:postermo ni impetraretur:tum denicq; qurendum frustra opem imploratam:Exercitũ se non esse ĩ agrũ hirpinum samnitemue:ne & ipse oneri eẽt: sed ĩ ꝓxima loca socioꝝ populi romani adductuꝝ:iis populandis & militem suum repletuꝝ se:& metu proculab iis summotuꝝ hostes.Quod ad bellum romanum attineret:si Trasimeni:quam Trebiæ:si Cannarum quam Trasimeni pugna nobilior esset.Cannaꝝ se quoq; memoriam obscuram maiore uictoria factuꝝ.Cum hoc responso muneribusq; ãplis legatos dimisit.Ipse præsidio modico relicto in Tisatis profectus cũ cætero exercitu ire Nolã pergit.Eodẽ Hãno ex brutiis cum supplemento Carthagine aduecto atq; elephantis uenit.Ibi castris haud ꝓcul positis:longe alia oĩa inquirenti comperta sunt:quã q̃ a legatis socioꝝ audierat.Nihil.n.Marcellus ita gerebat:ut aut fortunæ: aut temere hosti cõmissum Anniballis respõsum Sãnitiũ legatorũ oꝝo ad Annibalẽ Pæ. classis ab octacilio ꝓfligata

dici posset. Explorato cum firmisque præsidiis tuto receptu prædatum ierat: omniaq; uelut aduersus Annibalem præsentem cauta prouisaq; fuerunt. Tum ubi sensit hostem aduentare: copias intra mœnia tenuit per muros inambulare senatores nolanos iussit: & omnia circa explorare: quæ apud hostes fierent. Ex iis Hanno cum ad murum successisset. Herennium Bassum: & Herium Petrium ad colloquium euocatos: permissuq; Marcelli egressos: per interpretem alloquitur. Annibalis uirtutem fortunamq; extollit. Populi romani obtegit senescentem cum uiribus maiestatem. Quæ si paria essent: ut quondam fuissent: tamen expertis quam graue romanum imperium sociis: quanta indulgentia Annibalis etiam in captiuos omnis italici nominis fuisset: punicam romãæ societatem atq; amicitiam præoptandam esse. Si ambo consules cum suis exercitibus ad Nolam essent tamen non magis pares Annibali futuros: quam ad Cannas fuissent: nedum prætor unus cum paucis & nouis militibus Nolam tutari possit. Ipsorum quam Annibalis interesse: capta: an tradita Nola potiretur. potiturum enim: ut Capuam Nuceriamq; potitus esset: sed quid inter Capuæ Nuceriæq; fortunam inter esset: ipsos prope in medio sitos nolanos scire: nolle ominari: quæ captæ urbi cessura forent: sed potius spondere: si Marcellum cum præsidio: ac Nolam tradidissent: neminem alium quam ipsos: legem: qua in societatem amicitiamq; Annibalis uenirent dicturos. Ad ea Herennius Bassus respondit. Multos annos iam inter romanum Nolanumque populum amicitiam esse: cuius neutros ad eam diem pœnitere: & sibi: si cum fortuna mutanda fides fuerat: sero iam esse mutare eam: dedituris se Annibali nõ fuisse accersendum romanum præsidium: cũ iis qui ad se tuẽdos uenissent: & omnia sibi esse cõsociata: & ad ultimũ fore.

Hãnõis postulata

Nolanoꝝ responsũ

Hoc colloquium abstulit spem Annibali per proditionem accipiendæ Nolæ: Itaque oppidum corona circundedit: ut simul ab omni parte mœnia aggrederetur. Quem ut successisse muris Marcellus uidit: instructa intra portam acie: cum magno tumultu erupit. Aliquot primo impetu perpulsi cæsique sunt: deinde concursu ad pugnam facto: æquatisque uiribus atrox esse cœpit pugna. Memorabilisq; inter paucas fuisset: ni ingentibus procellis effusus imber diremisset pugnantes. Eo die commisso modico certamine atq; irritatis animis in urbem romani: pœni in castra sese receperunt. Tamen pœnorũ prima eruptione perculsi ceciderunt haud plusquam triginta Romanorum nullus. Imber continens per noctem totam usque ad horam tertiam diei ĩsequentis tenuit. Itaque: quãquam utraque pars auida certaminis erat: tamen eo die tenuerũt sese munimentis. Tertio die Annibal partem copiarũ pdatũ in agrũ nolanũ misit. Quod ubi aĩaduertit Marcellus extẽplo ĩ aciẽ copias eduxit. Neq; Annibal detrectauit. Mille fere passuum iter urbem erãt: castraq;: eo spatio. & sunt oĩa campi circa Nolam concurrerunt. Clamor ex parte utraq; sublatus proximos ex iis cohortibus: quæ ĩ agros predatum exierant: ad præliũ iam cõmissum reuocauit. Et nolani aciẽ romanã auxerunt. Quos collaudatos Marcellus ĩ subsidiis stare iubet: & saucios efferre pugna abstinerent: nisi ab se signum accepissent. Prælium erat anceps: & summa ui: & duces hortabãtur: & millites pugnabãt. Marcellus uictis ante diẽ tertium: fugatisq; ante paucos dies a Cumis: pulsis priore anno a Nola ab se duce: milite alio instare iubet: nõ omnes esse ĩ acie pdantes uagari in agro: Sed qui pugnent: marcere campana luxuria: uino: scortis: oĩbusq; lustris per totã hyemẽ confectos: abisse illã uim uigoréq;: dilapsa esse robora corporũ aĩorũq;: quibus pyrenei alpiũq; superata sint iuga: reliquias illoꝝ uirorum uix arma: membraq; sustinentis pugnare. Capuã Annibali Cãnas fuisse ibi uirtutem bellicã: ibi militarem disciplinã: ibi præteriti tẽporis famam: ibi spẽ futuri extinctam. Cum hæc exprobrando hosti Marcellus suorum militum aĩos erigeret. Annibal multo grauioribus ,pbris increpabat. Arma signaq; eadẽ se aiebat noscere: quæ ad Trebiam: Trasimenũq; postremo ad Cannas uiderit habueritq;: militem aliũ profecto se in hyberna Capuam duxisse: aliũ inde eduxisse. Legatũ romanũ: & legionis unius atq; alæ magno certamine uix tolerãtis pugnam: quos binæ acies cõsulares nũq; sustinuerũt. Marcellus tyrõe milite: ac nolanis subsiis fultus: nos iam iterum lacessit. Vbi ille meus miles: est qui erepto ex equo. C. Flaminio cõsuli caput abstulit? ubi qui. L. Paulum ad cannas occidit? ferrum non habet? an dextræ torpent? an quid prodigii est aliud? Qui pauci plures uincere soliti estis: nunc paucis plures uix resistitis. Romam uos expugnaturos siquis duceret: fortes lingua iactabatis. En nunc minor res est: hic experiri uim: uirtutemque uolo: expugnate Nolam campestrem urbem non flumine: non mari septam. Hinc uos ex tam opulenta urbe præda spoliisq; onustos uel ducam: quo uoletis: uel sequar. Nec bene: nec male dicta profuerunt ad confirmandos animos: Cũ omni parte pellerentur: romanisq; crescerent animi: non modo duce solum adhortante: sed nolanis ét per clamorem fauoris indicem accedentibus ad ardorem pugnæ: terga pœni dederunt: atq; in castra compulsi sunt. Quæ oppugnare cupientes milites romanos Marcellus Nolam reduxit cũ magno gaudio & gratulatione etiam plebis: quæ ante ĩclinatior ad pœnos fuerat. Hostium plus mille cæsi eo die: capti mille. dc. & signa militaria uiginti & duo. Elephanti quattuor in acie occisi. Romanorum minus mille interfecti. Posterum diem indutiis datis sepeliendo uterq; suos cæsos in acie consumpserũt. Spolia hostium Marcellus Vulcano uotum cremauit. Tertio post die: ob iram credo aliquam: aut spem liberalioris militiæ: mille. cc. lxxii. equites mixti numidæ hispaniq; ad Marcellum transfugerunt. Eorũ fortí: fideliq; opa in eo bello usi sunt sæpe romani. Ager hispanis in Hispania: & numidis in Africa post bellum uirtutis causa latus datus est. Annibal ab Nola remisso in brutios Hannone cum quibus uenerat copiis ipse Appuliæ hyberna petit: circaq; Arpos consedit. Qu. Fabius: ut profectum in appuliã annibalem audiuit: frumento a nola Neapoliq; in ea castra conuecto: quæ super Suessulam erant: munimentisq; firmatis: & præsidio: quod per hyberna ad tutãdum locum satis esset; relicto: ipse Capuam

Horatõ Marcelli ad suos

Exprobratio Annibalis

Pœnorum cædes ad Nolam

propius mouit castra: agrumq; campanum ferro igniq; est depopulatus donec coacti sunt campani nihil admodum uiribus suis fidentes egredi portis: & castra ante urbem in aperto communire. Sex millia armatorum habebant: peditem: imbellem: equitatu plus poterant. Itaq; equestribus præliis lacessebant hostem: inter multos nobiles equites campanus acerrimus erat Iubellius cognomine Taurea: ciuis ibidem erat longe omnium campanorum fortissimus eques adeo: ut cum apud romanos militaret: unus eum romanus Claudius Asellus gloria equestri æquaret. Hic Taurea cum diu perlustrans oculis obequitasset hostium turmis: tandem facto silentio: ubi esset Claudius Asellus: quæsiuit: & quoniã uerbis secum de uirtute ambigere solitus esset: cur non ferro decerneret? daretque opima spolia uictus: aut uictor caperet. Hæc ubi asello nunciata sunt in castra: id modo moratus ut consulem percunctaretur: liceret ne extra ordinem in prouocantem hostem pugnare? permissu eius arma exremplo cepit: prouectoq; ante stationes equo Taureã a nomine compellauit: congrediq; ubi uellet: iussit. Iam romani ad spectaculum pugnæ eius frequentes exierant: & campani non uallum modo castrorum: sed mœnia et urbis prospectantes repleuerunt. Cum iam ante ferocibus dictis rem nobilitassent: infestis hastis concitarunt equos: deinde libero spacio inter se ludificantes sine uulnere pugnam extrahebant. Tum campanus romano equorum inquit hoc non equitum erit certamen: nisi e campo in cauam hanc uiam dimittimus: ibi nullo ad euagandum spatio comminus conserentur manus. Dicto prope citius equum in uiam Claudius duxit. Taurea uerbis ferocior: q̃ re: minime sis inquit cauteriũ in fossam? q̃ uox in rusticum inde prouerbium prodita. Clau. cum ex uia longe perequitasset nullo obuio hoste in campum rursus euectus: increpans ignauiam hostis: cum magno gaudio & gratulatione uictor in castra redit. Huic pugnæ equestri rem: quã satis certam communis existimatio est: mirabilem adiiciunt quidam annales: cum refugientem ad urbem Tauream Claudius sequeretur: patenti hostium portæ inuectum per alteram stupentibus miraculo hostibus intactum euasisse. Quieta ide statiua fuere: ac: retro etiam consul mouit castra: ut sementem campani facerent. Nec ante uiolauit agrum campanum: quam iam altæ in segetibus hærbæ præbere pabula poterant. Id conuexit in claudiana castra super Suessulam: ibiq; ædificauit hyberna. M. Claudio proconsuli imperauit: ut retento Nolæ necessario ad tuẽdam urbem p̃sidio: cæteros milites dimitteret Romam: ne oneri sociis: & sumpti reip. essent. Et. T. Gracchus a Cumis Luceriam in Appulia legiones cum duxisset. M. Valerium inde prætorem Brũdusium cum eo: quem Luceriæ habuerat: exercitu misit: tuericq; oram agri salentini: & prouidere quod ad Philippũ bellumq; macedonicum attineret iussit. Exitu æstatis eius: qua hæc gesta conscripsimus: litteræ a Publio & Gnæo Scipionibus uenerunt: quantas: quãque properas in Hispania res gessissent: sed pecuniã in iis: stipendium: uestimentaq;: & frumẽtum exercitui: & sociis naualibus omnia deesse. Quod ad stipendium attineat: si ærarium inops esset se aliquam rationem inituros: cõmodo ad hispanis sumant. Cætera uticq; ab Roma mittenda esse: nec aliter aut exercitum: aut puinciam teneri posse. Litteris recitatis: nemo oium erat: qn & uera scribi: & postulari æqua fateretur. Sed occurrebat ais quãtos exercitus terrestres: nauales q; tuerent: quãtaq; noua classis mox paranda esset: si bellum macedonicum moueret. Siciliã ac Sardiniã: quæ ante bellum uectigales fuissent: uix p̃sides prouinciarum exercitus alere. Tributo sumptus suppeditari: cum ipsum tributum conferẽtium numerũ tãtis exercituũ stragibus & ad Trasimenũ lacum: & ad Cãnas iminutum: q superessent pauci: si multiplici grauarẽtur stipẽdio: alia perituros peste. Itaq; nisi fide staret resp. opibus nõ staturã. Prodeũdum in cõcionẽ Fuluio p̃tori esse indicandasq; populo publicas necessitates: exhortãdosq; q redempturis auxissent patrimõia: ut reip. ex qua creuissent: tempus cõmodarent: cõducerentq; ex lege p̃benda: q̃ ad exercitum hispaniẽsem opus essent ut cum pecunia in ærario esset: iis primis solueretur. Hæc p̃tor in cõcione edixit: qua die uestimẽta frumentum hispaniẽsi exercitui p̃benda: quæq; alia opus essent naualibus sociis: esset locaturus: ubi ea dies uenit: ad conducendum tres societates aderãt hominum undeuigĩti. Quorum duo postulata fuere. Vnum: ne alii triẽnio eo publicani essent. Alterum: ut quæ nauibus imposuissent: ad hostium pericula tempestatisq; in publico essent. Vtroq; impetrato: conduxerunt. Priuataq; pecunia resp. administrata. Hi mores: eaq; caritas patriæ p oẽs ordines: uelut tenore uno pertinebat. Quẽadmodum cõducta oia magno aio sunt: sic summa fide p̃bita. Nec secus: ac si ex opulẽto ærario ut quõdam alerentur. Cum hi commeatus uenerũt. Ilitурci oppidum ab Asdrubale: atq; Magone: & Amilcare Bomilcaris filio ob defectionem ad romãos oppugnabat. Inter hæc trina castra hostiũ: Scipiones cũ in urbẽ socioꝝ magno certamine: ac strage obsistentium pueniſſent: frumẽtum cuius inopia erat: adiũxerũt. Cohortatiq; oppidanos: ut eodem aio mœnia tutarent: quo p se pugnãtem romanum exercitum uidissent: ad castra maxia oppugnãda: qbus Asdrubal p̃erat: ducũt. Eodem & duces: & duo exercitus carthaginẽsium: ibi rem summã agi cernẽtes: cõuenerunt. Itaq; eruptione e castris pugnatum est. lx. hostium millia eo die in pugna fuerũt. Sedecim circa romanis: tamẽ adeo haud dubia uictoria fuit: ut plures numero: quam ipsi erãt: romani hostium occiderint: ceperĩt amplius tria millia hoium: paulominus equoꝝ undesexaginta militaria signa: elephãtis. v. in p̃lio occisis: terniscq; castris eo die potiti sunt. Ilitурco obsidione liberato: ad Incibili oppugnãdum punici exercitus traducti: suppletis copiis ex prouincia: ut quæ maxime omnium belli auida modo præda aut merces esset. Et tum iuuentute abundãte: iterum signis collatis eadem fortuna utriusq; partis pugnatum. Supra. xii. millia hostium cæsa: supraq; tria capta cum signis duobus & xl. nouem elephantis. Tum uero omnes prope Hispaniæ populi ad romanos defecerunt. Multoq; maiores ea æstate in Hispania: quam in Italia res gestæ.

q.d. minime documento sis aliis ut ex tuto in loco cum ini quũ temer de scẽdant

de scipionibus i hispania

Redimi dicebãt q̃ reipu. p̃stãda cõduce bant ut ide idẽ ptura dicta

Attur pœnorũ cædem

VT EX Campania in Brutios reditū é: Hánо adiutoribus, & ducibus brutiis græcas urbes tẽptauit: eo facilius ĩ ſocietate manẽtis romana: qđ brutios quos & oderãt & metuebãt: carthaginẽſium partis factos cernebant. Regiū primū tẽptatū eſt: dieſq; aliquot ibi nequicq; abſumpti. Itaq; locrẽſes frumẽtū: lignaq; & cætera neceſſaria uſibus ex agris in urbẽ rapẽ etiã neqd relictū p̃dæ hoſtibus eẽt: & ĩ dies maior oĩbus portis multitudo effundi: poſtremo ii mõ relicti in urbe erãt: q reficerẽt muros ac portas: tælaq; in ꝓpugnacula cõgerere cogebanť. In pmixtã oĩum ætatũ ordinũq; multitudiné: & uagantẽ in agris magna ex parte inermẽ Amilcar pœnus eqtes emiſit: q uiolare quẽq; uetiti tantũ: ut excluderẽt ex urbe fuga diſſipatos: turmas obiecer. Dux ipe loco ſupioꝛ caſtra põit: ũde agros urbẽq; poſſit cõſpicere. Brutioꝝ cohortẽ adire muros: atq; uocare principes locrẽſium ad colloquiũ iuſſit: & pollicẽtes amicitiã Annibalis adhortari ad urbem tradẽdã. Brutiis in colloqo nullius rei prĩo fides eſt: deĩde ut pœnus apparuit ĩ collibus: & refugiẽtes pauci: aliã oẽm multitudinẽ ĩ ptãte hoſtiũ eẽ aſſerebãt: tum metu uicti cõſulturos ſe populi reſponderũt. Aduocataq; extẽplo cõcione cũ & leuiſſimus qſq; nouas res: nouãq; ſocietatẽ mallet: & quoꝝ ꝑpinqui extra urbẽ itercluſi ab hoſtibus erãt: uelut obſidibus dariſ: pignoratos haberẽt aĩos: pauci magis taciti ꝓbarẽt conſtãtẽ fidẽ: quã ꝓbatã tueri auderẽt: haud dubio in ſpẽm cõſenſu fit ad pœnos deditio. L. Attilio p̃fecto p̃ſidii: quicq; milites cũ eo romani erãt: clam in portũ deductis atq; ipoſitis in nauibus: ut Regiũ deueherenť: Amilcaré pœnoſq; ea cõdicione: ut fœdus extẽplo æqs legibus fieret: ĩ urbẽ acceperũt. Cuius rei ꝓpe nõ ſeruata fide ẽ deditis: cũ pœnus dolo dimiſſum romanũ ĩcuſaret: locrẽſes ꝓfugiſſe ipm cauſarenť. Inſecuti ẽt eqtes ſunt: ſi quo caſu in freto æſtus morari: aut deferre naues ĩ terram poſſent. Et eos qdem quos ſeqbanť: nõ ſunt adepti: alias a Meſſana traiiciẽtis freto Regiũ naues cõſpexerunt. Milites erãt romani a Claudio p̃tore miſſi ad obtinẽdã urbẽ p̃ſidio: itaq; Regio extẽplo abſceſſum eſt. Locrẽſibus iuſſu Annibalis data pax: ut legibus ſuis liberi uiuerẽt. Vrbs pariter & portus ĩ poteſtate locrẽſium eſſet. Societas eo iure ſtaret: ut pœnus locrenſem: locrenſiſq; pœnum pace ac bello iuuaret. Sic a freto pœni reducti frementibus brutiis: qa Regium ac Locros: quas urbes direpturos ſe deſtinauerant: intactas reliquiſſent. Itaq; per ſe ipſi conſcriptis armatiſque iuuentutis ſuæ millibus. xv. ad Crotenẽ oppugnãdum pergunt: ire: græcã & ipſam urbẽ: & maritimã plurimum acceſſurũ opibus: ſi ĩ ora maris portũ: ac urbem mœnibus ualidam tenuiſſent: credẽtes. Ea cura ãgebat: quod neq; nõ accerſere ad auxiliũ pœnos ſatis audebãt: nequid nõ pro ſociis egiſſe uideretur & ſi pœnus rurſus magis arbiter pacis: q̃ adiutor belli fuiſſet: ne ĩ libertatẽ Crotonis: ſicut ãte Locroꝝ: fuſtra pugnaretur. Itaq; optimum uiſum eſt ad Annibalẽ mitti legatos: cauerique ab eo: ut receptus Croto brutioꝝ eſſet. Annibal: cũ p̃ſentiũ eã cõſolationẽ eſſe reſpõdiſſet: & ad Hánonẽ eos reiecciſſet: ab Hánone nihil certi allatũ: nec enĩ diripi uolebãt nobilẽ atq; opulẽtam urbẽ: & ſperabãt: cũ brutii oppugnarẽt: pœnos nec probare: nec iuuare eã oppugnationẽ appareret: eo maturius ad ſe defecturos. Crotone nec cõſiliũ unũ ĩter populares: nec uolũtas erat. Vnus uelut morbus inuaſerat oẽs Italiæ ciuitates: ut plebs ab optimatibus diſſentiret, ſenatus romanis faueret: & plebs ad pœnos retraheret. Eam diſſenſionẽ in urbẽ nunciat perfuga quis brutiis. Ariſtomachũ eſſe pricipẽ plebis: tradẽdæq; auctorẽ urbis: & ĩ uaſta urbe letaq; oĩbus diſiectis mœnibus partitas ſtationes: cuſtodiaſq; ſenatoꝝ ac plebis eẽ q̃cũq; cuſtodiãt: hoſtes plebis: ea patere aditũ. Auctore ac duce pfuga brutii corona cĩxerũt urbẽ: acceptiq; a plebe primo ipetu locos oẽs: p̃ter arcẽ cepere. Arcẽ optimates tenebãt p̃parato iã ãte ad talẽ caſum pfugio. Eodẽ Ariſtomachus pfugit: táq; pœnis: nõ brutiis auctor urbis tradẽdæ fuiſſet. Vrbs Croto murũ ĩ circuitu patẽtẽ. xii. millia paſſuũ habuit ãte pyrrhi aduẽtũ ĩ Italiã. Poſt uaſtitatẽ eo bello factã uix pars dimidia habitabatur. Flumẽ: qđ medio oppido fluxerat: extra freq̃ntia tectis loca p̃terfluebat muros: ꝑcul iis: q ĩhabitabãtur: ſex millia aberat ĩ urbe nobili tẽplũ: ipſa urbe erat nobilius. Laciniæ lunonis ſanctũ oĩbus circa populis. Lucus ibi freq̃ntiſſilua: & ꝑceris abietis arboribus ſeptus: læta ĩ medio paſcua habuit: ubi oĩs generis ſacrũ deæ paſcebat pecus ſine ullo paſtore: ſeparatiq; egreſſi cuiuſq; generis greges nocte remeabãt ad ſtabula. Nunq; iſidiis ferarũ nõ fraude uiolati hoĩum. Magni ergo fructus ex eo pecore capti: colũnaq; ĩde antea ſolida facta: & ſacrata eſt: iclytumq; tẽplũ diuitiis ẽt nõ tãtum ſanctitate fuit. Ad miracula aliq; affingũtur plerũq; tã iſignibus locis: fama eſt arã eẽ ĩ ueſtibulo tẽpli: cuius cineré nullus unq; moueat uẽtus. Et arx Crotonis una parte iminens mari: altera uergẽte ĩ agrũ ſitu tãtũ naturali quõdã munita: poſtea & muro cincta: quo p auerſas rupes ab Dionyſio Siciliæ tyráno p dolũ fuerat capta: eã tũ arcẽ ſatis: ut uidebatur: tutã Crotoniatũ optimates tenebãt: circũſedẽte cũ brutiis eos ẽt plebe ſua. Poſtremo brutii: cũ ſuis uiribus iexpugnabilẽ uiderẽt arcẽ: coacti neceſſitate Hánonis auxiliũ iplorãt. Is cõditiõibus ad deditionẽ cõpellere crotoniatas conatus: ut coloniã brutioꝝ eo deduci: antiquãq; freq̃ntiã eoꝝ recipere: uaſtã ac deſertã bellis urbẽ paterẽtur: oĩum neminẽ p̃ter. Ariſtomachũ mouit: morituros ſe affirmabãt citius: q̃ imixti brutiis ĩ alienos mores: ritus: legeſq;: & mox lĩguã uerterẽt. Ariſtomachꝰ unus q̃do nec ſuadẽdo ad deditionẽ ſatis ualebat: nec ſicut urbẽ ꝓdiderat: locũ pdẽdæ arcis iueniebat: tranſfugit ad Hánonẽ. Locrẽſes breui poſt legati cũ pmiſſu Hánonis arcẽ itraſſent: ꝑſuadẽt: ut traduci ſe ĩ Locros paterẽtur: nec ulti

Locorum ad pœnos deditio

Vetus crotõis magnitudo

ma experiri uellent. Iam hoc: ut sibi liceret: impetrauerãt & ab Annibale: missis ad idipsum tum legatis ita Crotone excessum ẽ. Deductiq; crotoniatæ ad mare naues cõscendũt. Locros oĩs multitudo abeũt. In Appulia ne hyems quidẽ quieta iter romanos atq; Annibalem erat. Luceriæ Sẽpronius cõsul. Annibal aut ꝑcul Arpis hybernabat. Inter eos leuia ꝑlia ex occasione: aut opportunitate huius: aut illius partis oriebãtur: meliorq; eis romanus: & ĩ dies cautior: tutiorq; ab ĩsidiis fiebat. In Sicilia romãis oĩa mutauerat mors Hieronis regnumq; ad Hieronymũ nepotem eius translatũ puerũ uixdũ libertate: nedũ dominationẽ modice lecturũ: læte id ingẽtiũ tutores atq; amici ad præcipitandũ in oĩa uitia acceperũt. Quæ ita futura cernens Hiero: ultima senecta uoluisse dicitur liberas Syracusas relinquere ne sub dominatu puerili per ludibriũ bonis artibus partũ firmatumq; iteriret regnũ. Huic cõsilio eius summa ope obstitere filiæ: nomẽ regiũ penes puerũ futurũ ratæ: regimẽ rex oĩum penes se: uiroscq; suos Andronodorꝫ & Zoilũ: nã ii tutorꝫ primi relinquebant. Non facile erat nonagesimũ iam agenti annum circũsessio dies: noctesq; muliebribus blãditiis liberare animũ: & cõuertere ad publicã priuatamq; curã. Itaq; tutores numero quindeci puero reliquit: quos ꝑcatus ẽ moriẽs: ut fidẽ erga populũ romanũ. Iannos ab se cultam inuiolatã seruarẽt. Iuuenẽq; suis potissimũ uestigiis ĩsistere uellẽt disciplinæq; ĩ q̃ edoctus esset. Post hæc mãdata cũ expirasset: tutores ꝓdeũt: testamẽto ꝓlato: pueroq; ĩ concionẽ producto (erat ãt tunc. xv. ferme annorꝫ) paucis: q̃ ꝑ cõcionẽ ad excitãdos clamores dispositi erãt: approbãtibus testamẽtum cæteris uelut patre amisso: ĩ orba ciuitate oĩa timẽtibus: funus fit regium magis amore ciuiũ & caritate: q̃ cura suorꝫ celebre. Deĩde cæteros tutores summouet Andronodorus: iuuenẽ iam esse dictitãs Hieronymũ: ac regni potẽtem: deponẽdaq; tutela: quæ ipsi cũ pluribus cõis erat ĩ se unũ oĩum uires conuertit. Vix quidem ulli bono: moderatoq; regni facilis erat: fauor apud syracusanos: succedenti tanta caritate Hieronis: uerum enim uero Hieronymus: uelut suis uitiis desiderabilem efficere uellet alium primo statim conspectu omnia: quam disparia essent: ostendit: nam qui per tot annos Hieronem filiumq; eius Gelonem nec uestis habitu: nec alio ullo insigni differentes a ciuibus cæteris uidissent: & aspexere purpurã: ac diadema: ac satellites armatos: quadrigisq; ẽt alborum equorum ex regia procedentem more. Dionysii tyranni. Hunc tam superbum apparatum habitumq; conuenientes seq̃bantur mores contemptus oĩum hominum: superbæ aures: contumelioſa dicta: aditus nõ alienis modo: sed tutoribus etiam difficilis libidines nouæ: inhumana crudelitas: itaq; tantus omnis terror inuaserat: ut quidam ex tutoribus aut morte uolũtaria: aut fuga præuerterent metum suppliciorum. Tres ex iis: quibus solis aditus in domũ familiarior erat Andronodorus & Zoilus generi Hieronis & Thraso quidam de aliis quidem rebus haud magnopere audiebantur. Tendendo autem duo ad carthaginenses. Thraso ad societatem romanam: certamine: ac studiis interdum in se conuertebant animum: adolescentium Coniuratio in tyranni caput facta: indicatur per Calonem quendam æqualẽ Hieronymi: & iam inde a puero in omnia familiaria iura assuetum. Index unum ex coniuratis Theodorum: a quo ipse appellatus erat: noĩare potuit: qui comꝑhensus: extemploq; traditus Andronodoro torquendus de se ipse haud cũctanter fassus cõscios celabat. Postremo cum oĩbus ĩtolerãdis patiẽtiæ humanæ cruciatibus laceraret: uictũ malis se simulãs auertit a cõsciis in fontes ĩdicium Thrasonẽ eẽ auctorẽ cõfilii mentit: nec nisi tam potẽti duce cõfisos rem tantã ausuros: ab latere ide eos nominat tyrãni: quorũ capita uilissima fingẽti iter dolores gemitusq; occurrere. Maxime aĩo tyrãni credibile ĩdicium Thrasonoĩatus fecit. Itaq; extẽplo tradit ad supplicium: adiectiq; pœnæ cæreri iuxta ĩsontes: cõsciorꝫ nemo cũ diu socius cõsilii torqueret: aut latuit: aut fugit. Tantũ illis ĩ uirtute ac fide Theodori fuit fiduciæ: Tantumq; ipsi Theodoro uiriũ ad arcana occultãda. Itaq; qđ unũ uinculũ cũ romanis societatis erat: Thrasone sublato e medio extẽplo haud dubie ad defectionẽ res spectabat. Legatiq; ad Annibalẽ missi: ac remissi ab eo cum Annibale nobili adolescẽtulo: Hippocrates & Epicides nati Carthagine: sed oriundi a Syracusis exule auo: pœni ipsi materno genere: ꝑ hos iũcta societas Annibali ac syracusano tyrãno. Nec inuito Annibale apud tyrãnum mãserunt. Ap. Claudius ꝓtor: cuius Sicilia ꝓuincia erat: ubi ea accepit: extẽplo legatos ad Hieronymũ misit: qui cũ sese ad renouãdam societatẽ: q̃ cũ auo fuisset: uenisse dicerent: ꝑ ludibriũ auditi: dimissiq; sunt: pquirẽte ꝑ iocum Hieronymo: Quæ fortuna eis pugnæ ad Cannas fuisset: uix credibilia. n. legatos Annibalis narrare: uelle: qd: ueri sit: nunciari: scireq; ut ex eo utrã spẽ sequat: cõsiliũ capiat. Romani: cũ serio legationes audiri cœpissent: redituros se ad eũ dicẽtes eẽ: moneto magis eo: quã rogato: ne fidẽ temer mutaret: ꝓficiscunt. Hieronymus legatos Carthaginẽ misit ad fœdus ex societate cũ Annibale faciẽdum. Pacto cõuenit: ut cũ romanos Sicilia expulissent: id aũt breui fore: si naues atq; exercitũ misissent: Himera amnis: q ferme ĩsulam diuidit: finis regni syracusani: ac pernici ĩperii eẽt. Aliã deĩde ĩflatus assentationibus eorꝫ: q eũ nõ Hieronis tantũ: sed Pyrrhi ẽt regis materni aui iubebãt meminisse: legionẽ misit: qua æquũ cẽsebat: Siciliã sibi oẽm cedi. Italiæ ĩperiũ ꝓpriũ q̃ri carthaginẽsi populo. Hãc leuitatem aĩ: ac iactationẽ neq; mirabant in iuuene furioso: neq; arguebãt: dũ modo auerterent eum ab romanis. Sed oĩa in eo ꝑcipitia ad exitiũ fuerũt: nã cum ꝑmissis Hippocrate: atq; Epicide cũ binis millibus armatorꝫ ad tẽptãdas urbes: q̃ ꝑsidiis tenebant romanorꝫ: & ipse ĩ leontinos cum cætero oĩ exercitu: erãt aũt ad. xv. millia peditũ eqtumq;: ꝓfectus eẽt: liberas ædes coniurati & oẽs forte militabãt: ĩminẽtes uiæ angustæ: q̃ descẽdere ad forũ rex solebat: sumpserunt: ibi cũ ĩstructi armatiq; cæteri trãsitum expectãtes starent: uni ex eis Indigemini fuit nomẽ: qa custos corpis erat: partes datæ sunt: ut cum appropinquaret ianuæ rex: ꝑ cãm aliquã in angustiis sustineret a tergo agmẽ. Ita ut nõuenerat. factũ est: tãq; laxaret latũ pedẽ abstricto nodo moratus turbã Indigemines: tantũ iteruallĩ

Crotõe ab oĩ nobilitate ẽ excessum

Atť. hieronymi ĩsolẽtiã

Vide ne ꝑ caloré sit potiꝰ legẽdũ

Hieronymus fœdus cũ pœno sanxit

fecit:ut cum ĩ ptereunte sine armatis rẽgẽ ipetus fieret:cõfodere aliquot prius uulneribus:quã succurri
Occidi/ posset.Clamore & tumultu audito ĩ Indigemine iã haud dubie obstante tæla conficiũtur:p quæ tame
tur Hie duobus acceptis uulneribus euasit:fuga satellitũ ut iacente uidere regẽ facta est.Interfectores pars ĩ fore
rõymus in multitudine lætã libertate:Pars Syracusas ꝑgunt a ꝓoccupanda Andronodori:regiorũq; aliorũ cõsi
a coniu lia. Incerto rege statu.Ap.Claudius bellũ oriens ex ꝓpinquo cũ cerneret:senatum litteris certiorem fe/
ratis cit.Siciliã carthaginẽsi populo & Annibali cõciliari.Ipse aduersus syracusana cõsilia ꝓuinciam:regniq;
fines oia conuertit ꝓsidia.Exitu ãni eius.Qu.Fabius ex auctoritate senatus Puteolos p bellũ cœptũ fre/
q̃ntari emporiũ:cõmuniit:ꝓsidiumq; imposuit.Inde Romam comitiorum causa ueniens in eum:que
primũ diem comitialem habuit:comitia edixit:atq; ex itinere ꝑter urbem in campũ descendit:eo die cũ
fors ꝓrogatiuæ ãte iunioꝝ exisset:eaq;.T.Octacilium.M.Aemylium Regulum cõsules diceret.tũ.Qu.
Fabius:silentio facto:tali oratione est usus.Si aut pacẽ in Italiã:aut bellum cum eo hoste heberemus:in
quo negligẽtiæ:aut errori locus esset:qui uestris studiis:quæ in campum ad mandãdos:quibus uelitis:
Vehe/ honores affertis:moram ullam offerret:is mihi parum meminisse uideret uestræ libertatis. Sed cũ in
més Fa hoc bello:cum hoc hoste nunq̃ ab ullo duce sine ingenti uestra clade erratũ sit:eadem uos cura: q̃ arma
bii oro ti in aciẽ descenditis:inire suffragium ad creandos cõsules decet:& sibi sic quẽq; dicere.Annibali impe/
ad po/ ratori parem cõsulem nomino.Hoc anno ad Capuam Iubellio Taureæ campano summo equiti ꝓuo/
pulum cãti summus romanus eques Asellus Claudius oppositus.Aduersus gallum quondã ꝓuocãtem ĩ põte
Feciſſe Anienis Malliũ fidẽtem &animo & uiribus misere maiores nostri.Ob eãdem cãm:ut multis ãnis post
legerim fuisse nõ negauerim:cum.M.Valerio non diffideretur aduersus similiter ꝓuocantem capienti gallum
potiꝰ q̃ arma ad certamẽ.Quẽadmodum pedites equitesq; optamus ut ualidiores:si minus:ut pares hosti ha
fuisse beamus:ita duci hostium parẽ imperatorem quæramus:cũ qui est summus in ciuitate dux:eum lege/
&ita po rimus:tum repente lectus:in annũ creatus aduersus ueterẽ ac perpetuum impatorẽ comparabit:nul/
tiusq; ut lis neq; tpis:neq; iuris inclusum angustiis:quominus ita oia gerat:administretq; : ut opa postulabunt
belli:nobis aũt in apparatu ipso:ac:tãtũ icohãtibus res:annus circũagitur.Quoniã quales uiros creare
uos consules deceat satis est dictũ:restat:ut pauca de eis:in quos ꝓrogatiuæ fauor inclinauit dicam.M.
Aemylius Regulus flamẽ est quirinalis:quem neq; mittere a fatris:neque:retinere possumus : ut non
deum aut belli deseramus curam . Octacilius fororis meæ filiam uxorem : atque ex ea liberos habet.
Cæterum non ea uestra in me: maioresque meos merita sunt:ut non potiorem priuatis necessitudi/
nibus remp.habeam.Quilibet nautarũm:uectorumq; tranquillo mari gubernare:põt:ubi scæua orta
tempestas est:ac turbato mari rapitur uento nauis : tum uiro:& gubernatore opus: est non tranquillo
nauigamus:sed iam aliquot ꝓcellis submersi pœne sumus:itaq; qs ad gubernacola sedeat: sũma cura
ꝓuidẽdũ:ac ꝑcauendũ nobis é.In minore re experti.T.Octacili operã tuã sumus: haud sane cur ad ma
iora tibi fidamus:documẽti quicq̃ dedisti.Classẽm hoc anno cui tu ꝑfuisti:trium regũ cã parauimus:ut
Africæ orã popularet:ut tuta nobis Italiæ littora eẽnt:ãte oia ne supplemẽtũ cũ stipẽdio:cõmeatuq; ab
Att Fa/ Carthagine Annibali trãsportaret.Create cõsulem.T.Octacilium:non dico si oia hæc:sed si aliqd eoꝝ
bii uer/ reip.ꝑstitit.Sin ãt te classẽm obtinẽte:&uelut placato mari q̃libet Annibali tuta atq; itegra ab domo ue
ba ad nerunt:si ora Italiæ ifestior hoc anno:quã Africæ fuit:qd dicere potes:cur te potissimũ ducẽ Annibali
Octaci/ hosti opponãt?si cõsul esses:dictatorem dicendũ exẽplo maioꝝ nostroꝝ cẽseremus:neq; tu id idigna/
lium ri posses aliquẽ in ciuitate romana melioré bello haberi:quã te:magis nullius itereſt: quã tua.T.Octa/
cili nõ ĩponi ceruicibus tuis:onus:sub quo concidas.Ego magnope suadeo eodẽ aĩo:quo si stãtibus uo
bis in aciem armatis repẽte deligẽdi duo ĩperatores eẽnt:quoꝝ ductu atq; auspicio dimicaretis: hodie
quoq; cõsules creetis:qbus sacramenta liberi nostri dicãt:ad quoꝝ edictũ conueniãt:sub quoꝝ tuetela
atq; cura militẽt:lacus Trasimenus:& Cannæ triste ad recordationẽ exẽplar:at ad ꝑcauẽdum simile uti
les documẽto sunt.Prærogatiua iunioꝝ in suffragiũ reuocata:cũ.T.Octacilius ferociter eũ continuare
cõsulatũ uelle uociferaret:atq; obstreperet:lictores ad eũ accedere cõsul iussit:& qa in urbem nõ inierat
ꝓtinus in cãpũ ex itinere ꝓfectus admonuit cũ securibus sibi fasces ꝑferri.Interim ꝓrogatiua suffragiũ
init.Creati in ea cõsules.Q.Fabius Max.q̃rt.M.Marcellus tert.Eosdẽ cõsules cæteræ centuriæ sine uaci/
Qu.Fa riatione ulla dixerũt:& ꝓtor unus refectus.Q.Fuluius Flaccus.ix.Alii creati.T.Octatilius Crassus itez
bio.M. Q.Fabius cõsulis filius:q tum ædilis curulis erat.P.Cornelius Lentulus.Comitiis ꝓtoꝝ ꝓfectis.S.C.fa
Marcel ctum est:ut.Q.Fuluio extra ordinẽ urbana eẽt ꝓuincia:isq; potissimũ cõsulibus ad bellum ꝓfectis ur/
lus cõs. bi ꝑesset.Aquæ magnæ & niues eo ãno fuerũt.Tyberisq; agros inundauit cũ magna strage tectorũ:pe
corũq;:& hoium pnicie.Quinto anno secũdi punici belli.Q.Fabius Max.q̃rt.M. Claudius Marcellus
tert.cõsulatum ineuntes:plus solito cõuerterãt in se ciuitatis aios.multis.n.annis cõsulum par nõ fue/
rat.Referebãt senes:sit.T.Manliũ cũ.P.Decio ad bellũ gallicũ:sic postea Papyriũ & Coruinũ aduersus
samnites:brutioſq;:& lucanũ cũ tarẽtino populum cõsules declaratos.Absens Marcellus cõsul creatus
cum ad exercitũ eẽt.Præsenti Fabio atq; ipso comitia habẽte:cõsulatus cõtinuatus.Tempus ac necessi/
tas belli:ac discrimẽ summæ reꝝ faciebãt:neq; aut in exẽplum exqreret:aut suspectũ cupiditatis ĩperio
cõsulem haberet:qn laudabãt potius magnitudine aĩ:qd cũ summo ĩperatore eẽ: opus reip.sciret: seq;
tum haud dubie esse:minoris iuidiam suã:siqua ex re oriret:quã utilitatẽ reip.fecisset.Quo die magi/
stratũ inierũt cõsules:senatus in capitolio est habitus:decretũq; oium primũ:ut cõsules sortirent:com
pararentq; iter se:uter cẽsoribus creãdis comitia haberet:priusquã ad exercitũ ꝓficisceret.Prorogatum
deide ĩperium oibus:q ad exercitũ erãt:iussiq; ĩ ꝓuinciis manere.T.Gracchus Luceriæ:ubi cũ Volonũ

exercitu erat:Terentius Varro in agro Piceno.M.Pomponius in Gallico & prætoribus prioris anni. Prouin
Proprætor.Qu.Minutius obtineret Sardiniam.M.Valerius ad Brundusium oræ maritimæ inten/ ciæ ꝓto
tus aduersus omnes motus Philippi macedonum regis præesset.C.Cornelio Lentulo prætori Sicilia ribus
decreta prouincia.T.Octacilio classis eadem:quam aduersus carthaginenses priore anno habuisset. dcretæ

Prodigia eo anno multa nũciata sunt:quæ quo magis credebãt simplices ac religiosi hoies:eo ét plu Prodi/
ra nunciabant Lanuuini in æde intus Sospitæ Iunonis coruos nidum fecisse.In Appulia palmã uiridé gia pe/
arsisse.Mantuæ stagnũ effusum Mintio anni cruentũ uisum.Et Calibus cretã.Et Romæ in foro Boa ne in au
rio sanguiné pluisse.Et inuico Istrico fontem sub terra tãta ui aquaꝝ fluxisse:ut serias doliaq;:quæ i eo dita
loco erãt:ꝓuoluta:uelut impetus torrẽtis tulerit.Tactũm de cælo atrium publicum i Capitolio.Aedé
in campo Vulcani:nucem in sabinis:publicamq; uiam murum ac portam Gauisiam.Alia uulgata mi
racula erant.Hastam Martis Præneste sua sponte promotam.Bouem in Sicilia locutum.Infantem in
utero matris in marrucinis Io triumphe clamasse.Ex muliere Spoleti uiꝝ factum.Adriæ aram i cælo
speciesq; hoium circum eam cum candida ueste uisas esse.Quin Romæ quoq; in ipsa urbe secundum
apum examen uisum esse in foro.Quod mirabile est:quia rarum.Affirmãtes qdam:legiones se arma/
tas in Ianiculo uidere cõcitauerunt ciuitatem ad arma:q cum in ianiculum iuissent:negarũt quéquam
ibi præter assuetos collis eius cultores apparuisse.Hæc ꝓdigia hostiis maioribus ꝓcurata sunt ex aru/
spicum responso.Et supplicatio oĩbus diis:quoꝝ puluinaria Romæ sint:iniuncta est præparatis quæ
ad pacem deum pertinebãt de repu.bellogerẽdo:& q̃tum copiaꝝ:& ubi quæq; essent:consules ad se
natum rettulerunt:duodeuiginti legionibus bellum geri placuit.Binas cõsules sibi sumere placuit.Bi
nis Galliam:Siciliamq;:ac Sardiniam obtineri.Duabusq;.Q.Fabium p̃torem Appuliæ:duabus uolo/
num.T.Gracchum circa Luceriã pesse.Singulas.C.Terentio proconsuli ad Picenum:&.M.Valerio ad
classem circa Brundusium:& duas urbi p̃sidium relinqui.Hic ut numerus legionum compleret:sex
nouæ legiones erant scribendæ.Eas primo quoq; tempore scribere iussi:& classem parare:ut cum eis
nauibus:quæ ꝓ Calabriæ littoribus in statione essent.c.l.longarum nauium classis eo anno expleret.
Delectu habito:& nauibus nouis deductis.Qu.Fabius comitia censoribus creandis habuit.Creati.M.
Attilius Regulus:& Publius Curius Philus.Cum increbresceret rumor bellum in Sicilia eẽ.T.Octa/
cilius eo cũ classe ꝓficisci iussus est.Cũ deessent nautæ:cõsules ex senatusconsulto dixerũt:ut q.L.Aemi/
lio.C.Flaminio cẽsoribus millibus æris.l.ipse aut pater eius census fuisset usq; ad cẽtum millia:aut cui
postea tanta eẽt facta:nautã unũ cũ sex mẽsium stipẽdio daret:Qui supra centũ millia usq; ad.ccc.mil/ Atẽ.de/
lia:tris nautas cum stipẽdio annuo:qui supra trecẽta millia usq; ad decies æris:qnq; nautas. Qui supra cretũ in
decies:septies Senatores:octo nautas cũ annuo stipẽdio darent:Ex hoc edicto dati nautæ:armati istru/ cõparã/
ctiq; ab dominis cũ triginta dierũ coctis cibariis naues conscenderunt.Tum primũ est factum:ut clas/ da classe
sis romana:sociis naualibus priuata ipensa paratis:compleretur.Hic maior solito apparatus præcipue
conterruit campanos:ne ab obsidione Capuæ bellũ eius anni romani inciperent. Itaq; legatos ad An/
nibalem oratũ miserunt:ut Capuam exercitũ admoueret.Ad eam oppugnandã nouos exercitus scri/
bi Romæ:nec ullius urbis defectioni magis infensos eorum aĩos esse.Id quia tam trepidi nunciabant:
maturandũ Annibal ratus:ne præuenirent romani profectus Arpis:ad Tifata in ueteribus castris sup
Capuam consedit:inde numidis hispanisq; ad p̃sidium simul castroꝝ simul Capuæ relictis:cum cæte/
ro exercitu ad lacum Auerni per speciẽ sacrificandi:re ipsa ut tẽptaret puteolos: quiq; ibi p̃sidio erant:
descendit.Maximus:posteaq; Annibalem Arpis profectũ & regredi in Campaniã allatum est: nec die:
nec nocte intermisso itinere ad exercitum redit.Et.T.Gracchum a Luceria Beneuẽtum copias admo/
uere.Qu.Fabiũ prætorem (is filius consulis erat) Luceriam Graccho succedere iubet. In Siciliã eodem
tpe duo p̃tores profecti.P.Cornelius ad exercitũ.Octacilius:qui maritimæ oræ : reiq; nauali præesset.
Et cæteri in suas quisq; prouincias profecti.Et quibus prorogatũ imperiũ erat:easdẽ quas priore anno
regiones obtinuerunt.Ad Annibalem cum ad lacũ Auerni esset:quinq; nobiles iuuenes a Tatento ue/
nerunt:partim ad Trasimenũ lacum partim ad Cannas capti:dimissiq; domos cũ eadem:qua usus co/ ad auer
mitate aduersus oẽs romanorum socios pœnus fuerat.Ii memores beneficiorum eius perpulisse ma/ nũ An/
gnam partem se iuuentutis Tarentinæ referunt:ut Anniballis amicitiam ac societatem:q̃ populi roma nibal sa
ni mallent.Legatosq; ab suis missos rogare Annibalem:ut exercitũ propius Tarentum admoueat:si si crificat
gna eius si castra conspecta a Tarento sint:haud ullam intercessurã moram:quin urbs dedatur:in po/
testate iunioꝝ plebem:in manu plebis rem Tarentinam esse.Annibal collaudatos eos : oneratosq; in/
gentibus promissis domũ ad cœpta maturanda redire iubet:se in tpe affuturum esse.Hac cum spe di/
missi tarentini.Ipsum ingens cupido incesserat Tarenti potiundi.Vrbem esse uidebat tum opulentam
nobilemq;:tum maritimam:& in Macedoniam opportune uersam regemq; Philippum hunc portũ:
si trãsiret in Italiam cum Brundusium romani haberent:petiturum.Sacro ide perpetrato:ad quod ue
nerat:& dum ibi moratur:peruastato agro cumano usq; ad Miseni promontorium. Puteolos repente
agmen cõuertit ad opprimendum præsidium romanum.Sex millia hominum erant:& locus muni/
mento quoq; non modo natura tutus:Triduum ibi moratus pœnus ab omni parte tẽptato præsidio:
deinde ut nihil ꝓcedebat:ad populãdum agrum neapolitanum magis ira:quã potiundæ urbis spe ꝓ/
cessit.Aduentu eius in ꝓpinquũ agrũ nolana mota est plebs:iãdiu auersa a romanis: & infesta senatui
suo.Itaq; legati ad accersendum Annibalem cum haud dubio ꝓmisso tradendæ urbis uenerunt.Præ/
uenit in cœptum eorum Marcellus consul a primoribus accitus:die uno Suessulam a Calibus cũ Vul/

turnus amnis trāiicientem moratus esset:contenderat:inde proxima nocte sex millia peditum: equi/
tesq; .ccc. qui præsidio senatui essent. Nolam intromisit:& uti a consule omnia impigre facta sunt ad p̄/
occupandam Nolam:ita Annibal tempus terebat:bis iam ante nequicquam tēptata re segnior ac cre/
dendum nolanis factus. Iisdem diebus & Quintus Fabius consul ad Casilinum temptādum: quod p̄si
dio punico tenebatur:uenit. Et ad Beneuentum uelut ex composito:parte altera Hanno ex brutiis cū
magna peditum equitumq; manu:altera. T. Gracchus a Luceria accessit:qui primo oppidum intrauit.
Deinde ut Hannonem ferme tria millia ab urbe ad Calorem fluuium castra posuisse:& ide agrum po
pulari audiuit:& ipse egressus mœnibus mille ferme passus ab hoste castra locat. Ibi concionem mili/
tum habuit:legiōes magna ex parte Volonum habebat:qui iam alterum annum libertatem tacite me
reri:quam postulare palam maluerant. Senserat tamen hybernis egrediens murmur in agmine esse:
quærentium nunquam ne liberi militaturi essent? Scripseratq; senatui: non tam quid desyderarent:
quam quid meruissent:bona fortiq; opera eorum se ad eam diem usum:neq; ad exemplum iusti mi/
litis quicquam eis:præter libertatem deesse. De eo permissum ipsi erat:faceret:e repu. duceret esse. Ita/
que priusquam cum hoste manum consereret:pronunciat tempus uenisse libertatis eis: quandiu spe/
rassent potiundæ:postero die signis collatis dimicaturum puro ac patenti campo:ubi sine ullo insidia/
rum metu uera uirtute geri res posset. Qui caput hostis retulisset:eum se exemplo liberum iussurum
esse:qui loco cessisset:in eum seruili supplicio animaduersurum. Suam cuiq; fortunam in manu esse:
Gracchi pnūciatio Libertatis auctorem eis non se fore solum:sed consulem. M. Marcellum & uniuersos patres:qui cōsul/
ti a se:de libertate eorum sibi permississent. Litteras inde cōsulis:ac senatusc̄ōsultum recitauit. Ad quæ
clamor cū īgenti assensu est sublatus:pugnam poscebant:signumq; ut daret extēplo:ferociter istabant
Gracchus:p̄lio ī posterum diem pronūciato:cōcionem dimisit. Milites læti:p̄cipue q̄bus merces naua
tæ in unum diem opere libertatis futura erat armis expediēdis:q̄d reliquum diei fui: cōsumpserunt.
Postero die:ubi signa cœperūt canere:primi oīum parati:istructiq; ad p̄torium cōueniūt. Sole orto:
Gracchus in aciem copias eduxit. Nec hostes morā dimicādi fecerūt. Decem & septem millia peditum
erāt:maxima ex parte brutii ac lucani. Eqtes. M. cc. inter quos pauci admodū Italici:cæteri numidæ fe/
re oēs:mauriq;. Pugnatum est acriter & diu. Quattuor horis neutro īclinata est pugna. Nec alia magis
romanū īpediebat res:quā capita hostiū p̄tia libertati facta. Nā ut qq; īpigre hostē occiderant:primum
capita ægre iter turbā:tum ultūq; abscindēdo tps terebāt. Deīde occupata dextra tenēdo caput fortissi/
mus q̄sq; pugnator eē dīerat. Q̄d ubi tribūi militū Graccho nūciauerūt neminē stātē iā uulnerari ostē
carnificari iacētes:& in dextris militū pgladiis humana capita eē:signum dari ppere iussit: p̄icerent ca
pita:inuaderentq; hostem:claram satis & īsignem uirtutem esse:nec dubiam libertatē futurā strenuis
uiris Tum reditegrata pugna est & eques ēt in hostem emissus. Quibus cum imprigre numidæ occur
rissent:nec segnior equitū:q̄ peditum pugna:esset:itegz in dubiū adducta res:cum utrinq; duces:roma/
nus brutiū lucanūq; totiens a maioribus suis uictos:subactosq;:pœnus mācipia romana:& ex ergastu/
lo militem uerbis obtereret. Postremo pnunciat Gracchus esse nihil:quod de libertate sperarent: nisi
eo die fusi fugatiq; hostes essent. Ea demum uox ita aīos accendit: atq; renouato clamore uelut alii re/
pente facti:tanta ui se in hostē intulerunt ut sustineri ultra nō possent. Primo ante signani pœnorū:de/
inde signa pturbata. Postremo tota impulsa acies:inde haud:dubie terga data: ruūtq; fugientes in ca/
stra adeo pauidi:trepidiq;:ut ne in portis quidē:aut uallo q̄sq; restiterit:ut prope continenti agmine ro/
mani in secuti nouū deintegro p̄lium incluſi hostiū uallo ediderint: ibi sicut pugna īpeditior in angu/
stiis:ita cædes atrocior fuit:& adiuuere captiui:qui rapto inter tumultū ferro conglobati: & a tergo ce/
Teterrima hostiū cædes ciderunt pœnos:& fugā impedierunt:itaq; minus duomillia hoīum ex tanto exercitu:& eo maior pars
equitū cum ipso duce effugerunt:alii oēs cæsi: aut capti. Capta & signa duodequadraginta. Ex uictori/
bus duo millia ferme cecidere:p̄da oīs præterq̄ hoīum captorum militi concessa est. Et pecus exceptū
est:q̄d intra dies trigīta domini cognouissent. Cū p̄da honusti ī castra redissent: quattuor millia ferme
uolonū militum:q pugnauerant segnius:nec in castra irruperant simul metu pœnæ collē haud procul
castris cœperūt. Postero die p tribunos militū inde deductii:cōcione militū aduocata a Graccho:supue
niunt. Vbi cū proconsul uetteres milites primū:ut ,put cuiusq; uirtus atq; opa in ea pugna fuerat:milita
ribus donis donasset:tūc q̄d ad uolones attineret:oēs ait:malle laudatos a se dignos indignosq;: q̄ quē/
quā eo die castigatū esse:q̄d bonum:faustū:fœlixq; reip. ipsiusq; esset:oēs eos liberos esset iubet. Ad hanc
uocē cum clamor īgenti alacritate sublatus eēt:ac nunc cōplexi inter se gratulantesq; nunc manus ad
cælū tollentes bona oīa populo ro. Gracchoq; ipsi p̄carentur. Tū Gracchus: prisquā oēs iure libertatis
æquassem:inqt:neminē nota strenui aut ignaui militis notasse uolui:nunc p̄soluta iam fide publica:ne
Aduerte egregiā aīad uersionem discrimen oē uirtutis ignauiæq; pereat noīa eoz:qui detrectatæ pugnæ memores secessionē pauloan/
te fecerunt:referri ad me iubebo: citatosq; singulos iureiurando adigā nisi quibus morbus cā erit:non
aliter:q̄ stantes cibum potūq;:quo ad stipendia facient:capturos esse. Hanc mulctā ita æquo aīo feretis:
si reputabitis:nulla ignauiæ nota leuiore uos designari potuisse. Signum deinde colligendi uasa dedit:
militesq; p̄dam portantes:agentesq; p lasciuiā ac iocum ita ludibundi Beneuentū rediere:ut ab epulis
celebrem festūq; p diē actis:non ex acie reuerti uiderētur. Beneuentani oēs:turba effusa: cum obuiam
ad portas exissent:cōpleti milites:gratulari:uocare in hospitiū: apparata oīa oībus in propatulo ædiū
fuerant:ad ea inuitabant. Gracchūq; orabant:ut epulari permitteret militibus. Et Gracchus ita p̄misit:
in publico epularentur oēs ante suas quisq; fores prolata omnia pileati aut lana alba uelatis capitibus

uolones epulati sunt:accubãtes alii:aliiq; stantes:qui simul ministrabant:uescebanturq;: digna res uisu ad simulacrum celebrati eius diei. Gracchus posteaq; Romã rediit:pingi iubet in æde libertatis:quã pater eius ĩ Auentino ex mulctaticia pecunia faciẽdam curauit:dedicauitq;. Cum hæc ad Beneuẽtum geruntur: Annibal depopulatus agrum Neapolitanũ ad Nolam castra mouet. Quẽ ubi aduẽtare consul sensit. Pomponio ꝓprætore cũ eo exercitu:qui sup Suessulã ĩ castris erat accito ire obuiam hosti parat: ne morã dimicandi faceret. Claudiũ Neronẽ cũ robore equitũ silẽtio noctis p auersam maxime ab hoste portã emittit:circũuectumq; occulte subsequi agmen hostiũ iubet:ut cũ cœptũ ꝑlium uideret:a tergo se obiiceret. Id errore uiarũ:an exiguitate temporis Nero exequi nõ potuerit:ĩcertum est:absente eo cum prælio cõmissum eẽt:superior qdem haud dubie romanus erat. Sed quia equites nõ affuere ĩ tempore:ratio cõpositæ rei turbata est. Non ausus inseq; cedẽtes Marcellus:uincentibus suis signũ receptui dedit:plus tamẽ duomillia hostium eo die cæsa tradũtur. Romanis minus.cccc. Solis fere occasu Nero diem noctemq; neqcq; fatigatis equis hominibusq;:ne uiso quidẽ hoste rediẽs:adeo ẽ grauiter a cõsule increpatus:ut p eũ stetisse diceret:quo minus accepta ad Cannas redderetur hosti clades. Postero die romanus ĩ acie descẽdit. Pœnus tacita etiã cõfessione uictus castris se tenuit. Tertio die silẽtio noctis omissa spe Nolæ potiundæ re nunq; ꝓspere temptata: Tarentũ ad certiorẽ spem proditionis proficiscit. Nec minore animo res romanæ domi:quã militiæ gerebãtur. Cẽsores uacui ab opeꝝ locãdoꝝ cura ꝓpter inopiã ærarii ad mores hominũ regẽdos aĩum aduerterunt:castigãdaq; uicia:quæ uelut diutinis morbis ægra corpora ex sese gignunt:nata bello erãt. Primũ eos citauerũt:qui post cãnẽsem pugnam rẽpu. deseruisse. Italiaq; excessisse uelle dicebãtur. Prĩcips eorum. M. Cecilius Metellus:qui quæstor tũ forte erat. Iussõ deĩde eo cæteriscq; eiusdẽ noxæ reis causam dicere:cum purgari nequissent:ꝓnũciarũt uerba orationẽq; eos aduersus rẽp. habuisse:quo cõiuratio deserẽdæ Italiæ causa fieret. Secũdum eos citati nimis callidi exoluẽdi iurisiurãdi ĩterpretes:q captiuoꝝ ex itinere regressi clã ĩ castra Annibalis solutum: quod iurauerãt redituros:rebãtur. His supioribusq; illis equi adempti:q publicum equũ habebãt: tribuq; moti ærarii oẽs facti. Neq; senatu modo. aut equestri ordine regẽdo:cura se cẽsorum tenuit: noĩa omniũ ex iunioꝝ tabulis excerpserũt:qui quadriẽnio nõ militassent:quibus neq; uacatio iusta militiæ: neq; morbus causa fuisset. Et ea supra duomillia hoĩum ĩ ærarios relata tribuq; oẽs moti additumque inerti cẽsoriæ notæ triste senatus cõsultum:ut ii omnes:quos cẽsores notassent:pedibus mererẽt:mitterenturq; ĩ Siciliã ad cãnensis exercitus reliquias. Cui generi militũ nõ priusq; pulsus Italia oĩs hostis eẽt: finitũ stipẽdioꝝ tempus erat. Cum cẽsores ob inopiã erarii se iã locationibus abstinerent: ædiũ sacrarũ tuendaꝝ curuliumq; equorum ꝑbẽdoꝝ:ac simiiũ his rerum cõuenere ad eos frequẽtes:q hastæ huius generis assueuerãt:hortatiq; cẽsores:ut oĩa perĩde ageret:locarẽtq;:ac si pecunia in ærario esset: neminẽ nisi bello cõfecto ab ærario pecuniã petiturũ eẽ. Cõuenere deĩde domini eoꝝ: quos. T. Sempronius ad Beneuẽtum manu emiserat:arcessitosq; se ab triũuiris mẽsariis esse dixerũt:ut ꝑtia seruoꝝ accipent:cæterũ nõ anteq; bello confecto accepturos esse. Cum hæc ĩclinatio aĩorum plebis ad sustinẽdam inopiam ærarii fieret:pecuniæ quoq; pupillares primo:deĩde uiduaꝝ cœptæ cõferri:nusq; eas tutius sanctiusque deponere credẽtibus:q deferebãt:quã in publicã fidẽ:inde si quid emptũ:paratumq; pupillis ac uiduis foret:a quæstore ꝑscribebatur. Manauit ea priuatorum benignitas ex urbe etiã ĩ castra:ut nõ eques: nõ centurio stipẽdiũ acciperẽt:mercẽnariumq; ĩcrepates uocarẽt:qui accepisset. Q. Fabius cõsul ad Casilinũ castra habebat:quod duũmillium campanoꝝ:& septĩgentoꝝ militum Annibalis tenebatur præsidio. Præerat Statius Metius missus ab Gn. Magio Attelano:qui eo anno medĩstuticus erat: seruitiaq; & plebẽ ꝓmiscue armabat:ut castra romana iuaderet:ĩtento romano cõsule ad Casilinũ oppugnãdũ. Nihil eoꝝ Fabiũ fefellit:itaq; Nolam ad collegã mittit:altero exercitu:dum Casilinũ oppugnaret:opus esse:qui campanis opponatur:uel ipse relicto Nolæ præsidio modico ueniret:uel si eũ Nola teneret: & necdum securæ res ab Annibale eẽnt. T. Gracchum ꝓcõsulẽ a Beneuẽto accituꝝ. Hoc nuncio Marcellus duobus militũ millibus Nolæ ĩ ꝑsidio relictis:cũ cætero exercitu Casilinũ uenit: Aduẽtuq; eius cãpani iã mouẽtes sese qeuerunt:ita a duobus cõsulibus Casilinũ oppugnari cœptũ:ubi cũ multa succedẽtes temere mœnibus romani milites acciperẽt uulnera:neq; satis ĩcœptis succederet. Fabius omittẽdã rem paruã:ac iuxta magnis difficilem:absẽdendũq; ĩde censebat:cũ res maiores ĩstarẽt. Marcellus multa magnis ducibus sicut nõ aggrediẽda:ita semel aggressis nõ dimittẽda esse dicendo:qa magnæ famæ momẽta ĩ utranq; partẽ fierẽt:tenuit ne ĩ cœpto abiretur. Vineæ inde:omniaq; alia operũ machinatiõnumq; genera cũ admouerẽtur:campaniq; Fabiũ orarẽt:ut abire Capuam tuto liceret: paucis egressis: Marcellus portam:qua egrediebãtur:occupauit:cædesq; ꝓmiscue circa portã primo: deĩde irruptione facta:etiã ĩ urbe cœpta ẽ fieri. Quĩquagĩta fere primo egressi campanoꝝ:cũ ad Fabiũ cõfugissent: præsidio eius Capuã puenerunt. Casilinũ inter colloquia:cũctationẽq; petentiũ fidẽ p occasionẽm captũ ẽ: captiui quiq; cãpanoꝝ:quiue Annibalis militũ erãt:Romã missi: Atq; ibi ĩ carcere ĩclusi sunt. Oppidanoꝝ turba p finitimos populos ĩ custodiã diuisa. Quibus diebus a Casilino re bene gesta recessum est: eis Gracchus ĩ lucanis aliquot cohortes in ea regione conscriptas cũ ꝑfecto sociorum in agros hostiũ ꝑ datum misit:eos effuse palantes Hanno adortus:haud multo minorem:quam a Beneuento acceperat reddidit hosti cladem:atq; in brutios raptim ne Gracchus assequeretur:concessit. Cõsules: Marcellus retro:unde uenerat:Nolam rediit:Fabius ĩ Samniũ ad populandos agros recipiẽdasq; armis:quæ defecerant:urbes ꝓcessit. Claudinus Samnis grauius deuastatus perusti populatiq; late agri:ꝑdæ pecudum hominumq; actæ:oppida ui capta: Cõpulteria: Telesia. Compsa. Melæ. Fuisulæ:& Orbitanium. Ex lu-

uictor marcellus ad duomillia hostium ceciderit

M. Cecilius Metellus

ꝓuata studia in rẽpublicam

Casilinum capit & rõanis

canis Blandæ. Appulor Ancæ oppugnatæ. Millia hostiũ ĩ his urbibus. xxv. capta: aut occisa. Et recepti perfugæ. ccc. lxx. Quos cũ Romã misisset cõsul: uirgis ĩ comitio cæsi oẽs: ac de saxo deiecti. Hæc a. Qu. Fabio inter paucos dies gesta. Marcellũ a gerendis rebus ualitudo aduersa Nolæ tenuit. Et a ptore. Q. Fabio cui circa Luceriã ꝓuincia erat. Accua oppidũ per eos dies ui captũ: statiuaq; ad Ardoneas cõmunita. Dum hæc aliis locis ab romanis gerũtur: iam Tarẽtum peruenerat Annibal cũ maxima omniũ: quacunq; ierat: clade. In tarentino demũ agro pacatũ incedere agmen cœpit: nihil ibi uiolatũ: neque uiq; uia excessum ẽ: apparebatq; id non modestia militũ: aut ducis: nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri. Cæter cum prope iam mœnibus accessisset: nullo ad conspectum primi agminis: ut rebat: motu facto: castra ab urbe ferme passus mille locat. Tarentũ triduo: ante quam Annibal ad mœnia accederet a. M. Valerio proprætore: q classi ad Brundusiũ præerat: missus is priore iuuentute conscripta: dispositisq; ad omnes portas: circaq; muros: qua res postulabat: stationibus: die ac nocte plurimum intentus: neq; hostibus: neq; dubiis sociis loci qcq; præbuit attẽptandum. Sicq; diebus aliquot ibi frustra consumptis: Annibal: cum eor nemo qui ad lacũ Auerni adissent: aut ipsi uenirent: aut litteras: nunciũ ue mitterẽt: uana promissa se temere secutũ cernẽs: castra inde mouet. Tum quoq; intacto agro Tarentino: qq; simulata lenitas nõdũ profuerat: tamẽ spe labefactãdæ fidei haud absistẽs: Salapiam tẽdit: eoq; frumentum ex agris Metapõtino atq; Heracliensi: iam media æstas exacta erat: & hybernis placebat locus: cõportat. Prædatũ ide numidæ: mauriq; p salentinũ agrũ: ꝓximosq; Appuliæ saltus dimissi: unde cæteræ ꝑdæ haud multũ: equor greges maxime abacti: e qbus ad quattuormillia domãda eqtibus diuisa. Romani cũ bellũ neqq contemnẽdũ ĩ Sicilia oriretur: morsq; tyrãni duces magis ĩpigros dedisset syracusanos: quã causam: aut animos mutasset. M. Marcello alteri consulũ eam prouinciam decernũt.

Secundũ Hieronymi cædem prĩo tumultuatũ ĩ leontinis apud milites fuerat: uociferatũq; ferociter parentãdũ regi sanguine coniuratorum eẽ. Deide libertatis restitutæ dulce auditũ nomẽ crebro usurpatũ: spes facta ex pecunia regia largitionis militi: ac fungendi potioribus ducibus: & relata tyrãni fœda scelera: fœdioresq; libidines adeo mutauere aĩos: ut insepultũ iacere corpus pauloante desyderati regis paterent. Cũ cæteri ex cõiuratis ad exercitũ obtinendũ remãsissent. Theodorus & Sosis regiis eqs: quãto maximo cursu poterãt: ut ignaros omniũ regios opprimerent. Syracusas cõtendunt. Cæter præuenerat non fama solũ: qua nihil ĩ talibus rebus ẽ celerius sed nũcius etiã ex regis seruis. Itaq; Andronodorus & insulam: & arcem: & alia quæ poterat: quæq; opportuna erãt: ꝑsidiis firmarat Hexaphoro Theodorus: & Sosis post solis occasum obscura luce inuecti cum cruẽtam regiã uestẽ: atq; isigne capitis ostẽtarent: trauecti p Thincam simul ad libertatẽ: simul ad arma uocantes ĩ Acradinam conuenire iubent.

Syracusanus motus

Multitudo pars procurrit in uias: pars in ædium uestibulis stat: pars ex tectis: fenestrisq; prospectant: & quid rei sit: rogitant: oĩa luminibus collucent: strepituq; uario cõplentur. Armati locis patentibus congregantur. Inermes ex olympii Iouis templo spolia gallor illyricorũq; dona data Hyeroni a Po. Ro. fixaq; ab eo detrahunt: ꝓcantes Iouem: ut uolens propitius præbeat sacra arma pro patria: pro deum delubris: pro libertate sese armantibus. Hæc quoq; multitudo stationibus p prĩcipes regionũ urbis dispositis adiũgitur in insula: iter cætera Andronodorus præsidiis firmat horrea publica: locus saxo quadrato septus: atq; arcis in modum emunitus: capitur a iuuẽtute: quæ præsidio eius loci attributa erat: mittuntq; nuncios ĩ Acradinã: horrea frumentũq; ĩ senatus ptãte eẽ. Luce prĩa populus oĩs armatus inermisq; ĩ Acradinã ad curiã conuenit: ibi pro Concordiæ ara: quæ in eo sita loco erat: ex principibus unus nomine Polyneus cõcionẽ: & liberã: & moderatã habuit. Seruitudinis ĩdignitatisq; hoĩes expertos aduersus notũ malum irritatos esse. Discordia ciuilis: quas ĩportet clades: audisse magis a patribus syracusanos quã ipsos uidisse. Arma qd impigre cepissent: laudare: magis laudatur: si nõ utantur: nisi ultima necessitate coacti: in præsentia legatos ad Andronodor mitti placere: ut in potestate senatus ac populi sit: portæ insulæ pateant: reddat præsidiũ: si tutelam alieni regni suũ regnum uelit facere: eundem se cẽsere: multo acrius ab Andronodoro: quã ab Hieronymo repeti libertatem. Ab hac concione legati missi sunt. Senatus haberi inde cœptus est: quod sicut regnante Hierone manserat publicũ cõsiliũ: ita post mortem eius ante eã diem nulla de re neq; cõuocati: neq; cõsulti fuerãt. Vt uentũ ad Andronodor est: ipsum quidẽ mouebat & ciuiũ cõsensus: & cũ aliæ occupatæ urbis partes: tum pars insulæ uelut munitissima prodita: atq; alienata a se. Euocatũ eum a legatis Damarata uxor filia Hieronis iflata adhuc regiis animis ac muliebri spiritu admonet sæpe usurpatæ Dionysii tyrãni uocis: qua pedibus tractum: nõ insidentẽ equo relinquere tyrãnidem dixerit debere: facile esse momento: quo quis uelit cedere possessio ne magnæ fortunæ: facere & parare eam difficile atq; arduũ esse: paululum sumeret spatii ad consultandum ab legatis: eo uteretur ad accersendos ex leontinis milites: quibus si pecuniã regiam pollicitus eẽt: omnia in potestate eius futura. Hæc muliebria consilia Andronodorus neq; tota aspernatus est: neque extemplo accepit: tutiorem ad opes affectandas ratus esse uiã: si in præsentia tempori cessisset. Itaq; legatos renunciare iussit: futurum se in senatus ac populi potestate. Postero die luce prima patefactis insulæ portis: in forum Acradinæ uenit. Ibi in arã Concordiæ: ex quo pridie Polyneus cõcionatus erat: ascendit: orationemq; eam orsus est: qua primũ cũctationis suæ ueniã petiuit. Se enim clausas habuisse portas: nõ separantem suas res a publicis: sed strictis semel gladiis timentẽ quis finis cædibus esset futurus: utrum: quod satis libertatis foret: contenti nece tyrãni essent: an quicunq; aut propinquitate: aut affinitate: aut aliquibus ministeriis regiam cõtigissent: alienæ culpæ rei trucidarentur. Posteaquam animad uertit eos: qui liberassent patriam: seruare etiam liberatã uelle: atq; cõsuli ĩ mediis: nõ dubitasse: & qn &

Vox uere Tyrãno digna

corpus suum:& cætera omnia:quæ suæ fidei tutelæq; essent:quando eum:qui mãdasset:suus furor ab sumpsisset:patriæ restitueret:conuersus inde ad interfectores tyranni:ac nomine appellans Theodoꝛ: ac Sosim. Facinus:inquit:memorabile feciſtis. Sed mihi credite:inchoata uestra gloria nondum perfecta est:periculũq; ingens manet:nisi cõmuni concordiæ consulitis:ne libera efferatur res. Post hãc oratione claues portarũ:pecuniæq; regiæ ante pedes eoꝛ posuit. Atq; illo qdam die dimissi ex concione læti:circa omnia:fana deũ supplicauerunt cũ cõiugibus ac liberis. Postero die comitia ptoribus creãdis habita. Creatus in primis Andronodorus:cæteri magna ex parte interfectores tyranni:duos ẽt absentes Sopatrũ:ac Deomenem fecerunt. Qui auditis iis:quæ Syracusis acta erãt:pecuniã regiã:quæ in leontinis erat Syracusas deuectam:quæstoribus ad idipsum creatis tradiderunt. Et ea quæ ĩ insula erat Acradina:tradita est. Muriq; ea pars:quæ a cætera urbe nimis firmo munimento intersepiebat insulã: consensu oĩum deleta est. Secutæ cæteræ res hanc inclinationẽ aĩorũ ad libertatẽ. Hippocrates & Epicides audita morte tyrãni:quam Hippocrates etiam nuncio ĩterfecto cælare uoluerat:deserti a militibus:qa id tutissimum ex præsentibus uidebatur:Syracusas rediere:ubi ne suspecti obseruarentur:tanq̃ nouandi res aliquã occasionẽ quærentes:prætores primũ:deinde senatum per eos adeunt:ab Annibale se missos prædicant ad Hieronymũ tãq̃ amicũ:ac sociũ:paruisse ĩperio eius:cuius ĩperator suus uoluerit: uelle ad Annibalẽ redire. Cæteꝛ cum iter tutũ nõ sit:uagantibus passim per totã Siciliam romanis armis: petere:ut præsidii:dent aliqd:quo locros in Italiã perducantur:gratiã magnã eos parua opera apud Annibalẽ inituros. Facile res ĩpetrata. Abire enĩ duces regios cũ peritos militiæ:tũ egentes eosdẽ:atq; audaces cupiebant. Sed qd uolebat:non q̃ maturato opus erat:grauiter expediebant. Interim iuuenes militares:& assueti militibus nunc apud eos ipsos:nũc apud transfugas:quoꝝ pars maxia ex nauali bus sociis romanoꝝ erat:nũc etiã apud infimæ plebis hoies crimina ferebant in senatũ:optimatesq; clãmoliri eos:atq; struere:ut Syracusæ per speciẽ reconciliandæ societatis in dicione romanoꝝ sint:dein factio: & pauci auctores fœderis dominentur. His audiẽdis:credendisq; opportuna multitudo maior iã in dies Syracusas confluebat. Nec Hippocrati & Epicidi solũ spem nouandaꝝ reꝝ:sed Andronodoro etiã præbebat: qui fessus tandẽ uxoris uocibus monentis nunc illud eẽ tempus occupandi res:dum turbata oĩa:noua:atq; incognita libertate essent:dũ regis stipendiis pastus obuersaretur miles:dũ ab Anniba le missi duces assueti militibus iuuare possent incœpta:cũ Themistio:cui Gelonis filia nupta erat:consociatam rem:paucos post dies Aristoni cuidam tragico auctori:cui & alia cõmittere assuerat: ĩcaute apefit. Huic & genus & fortuna honesta erãt:nec ars quia nihil tale apud græcos pudori ẽ:ea deformabat. Itaq; fidẽ potiorẽ ratus:quã patriæ debebat:indiciũ ad prætores defert:qui ubi rem haud uanã esse cernis indiciis cõpererunt:consultis senioribus:& auctoritate eoꝝ præsidio ad fores posito:ingressos curiã Themistiũ atq; Andronodoꝝ interfecerunt. Et cũ tumultus ab re in speciẽ atrocior cãm ignorantibus ortus esset:silentio tandẽ facto:indicẽ in curiã introduxerũt. Qui cũ ordine oĩa edocuisset: & principiũ coniurationis factũ ab Harmoniæ Gelonis filiæ nuptiis:qbus Themistio iũcta eẽt:afroꝝ: hispanorũq; auxiliares ĩstructos ad cædẽ ptoꝝ:prĩcipumq; alioꝝ:bonaq; eoꝝ pdæ futura ĩterfectoribus ,pnũciatũ: iam mercænarioꝝ manũ assueta ĩperiis. Andronodori paratã fuisse ad ĩsulã rursus occupãdã: singula deĩde q̃ p quosq; ageret̃:totãq; uiris armisq; ĩstructã cõiurationẽ ante oculos posuit:& senatui qdẽ tam iure cæsi:q̃ Hierõymus uidebãt:ãte curiã uariæ atq; ĩcertæ reꝝ multitudis clamor erat:q̃ ferociter minitãtẽ ĩ uestibulo curiæ corpa cõiuratoꝝ eo metu cõpressurũt:ut silẽtes ĩtegrã plebẽ ĩ cõcioẽ sequerẽt.

Sopatro mandatum a senatu:& a collegis ut uerba faceret. Is tanq̃ reos agebat:ante acta uita orsus q̃cunq; post Hieronis mortẽ sceleste:atq; impie facta eẽnt. Andronodoꝝ ac Themistium arguit fecisse. Quid.n.sua spõte fecisse Hieronymũ pueꝝ:ac uixdũ pubescẽtẽ facere potuisse:tutores ac magistratus tius sub aliena iuidia regnasse. Itaq; aut ante Hieronymũ:aut certe cũ Hieronymo pire eos debuisse at illos debitos iã morti:destinatosq; alia noua scelera post mortẽ tyrãni molitos:palã prĩo cũ clausis Andronodorus ĩsulæ portis hæreditate regni creuerit:quæq; ,pcurator tenuerat:,p domino possederit:,p ditus deĩde ab eis:q; ĩ ĩsula erãt:circũsessus ab uniuersa ciuitate quæ Acradinã tenuerit:ne qcq̃ palã: atq; aperte petitũ regnũ clam & dolo affectare conatus sit. Et beneficio qdẽ:atq; honore potuerit uĩci:cũ inter liberatores patriæ ĩsidiator ipse libertatis creatus eẽt pẽtor:sed aios eis regios:regias cõiuges fecisse:alteri Hieronis:alteri Gelonis filias nuptas. Sub hãc uocẽ ex oĩbus partibus cõcionis clamor oriẽ:nullam earũ uiuere debere:nec quẽq̃ supesse tyrãnoꝝ stirpis. Hæc natura multitudinis ẽ:aut seruit humiliter: aut supbe dominat̃:libertatẽ:quæ media ẽ:nec spernere modice:nec habere sciunt:& nõ ferme desunt irarũ ĩdulgẽtes ministri:q auidos:atq; ĩtemperantes publicanoꝝ aios ad sanguinẽ & cædes irritẽt. Sic ex tẽplo tũ ptores rogationẽ ,pmulgarũt:acceptaq; pœne pusq̃ ,pmulgata ẽ:ut ois ẽgia stirps interficeret̃. Missiq; a ptoribꝰ Demaratã Hierõis & Harmoniã Gelõis filiã cõiuges Andronodori & Temistii ĩterfe

Hataclia erat filia Hieronis uxor Sosippi:q legatus ab Hieronymo ad regẽ Ptolæmeũ miscerunt. fus:uolũtariũ cõsciuerat exiliũ. Ea cũ ad se quoq; uenire pscisset:ĩ sacrariũ ad penates cõfugit cũ duabus filiabus uirginibus:crinibus resolutis:miserabiliq; alio habitu:& ad ea addidit pces:nũc p memoriã hieronis patris:Geloniscq; fratris ne se ĩ nouã inuidiã Hyeronymi cõflagrare sineret:nihil ex regno illius p ter exiliũ uiri habere:neq; fortunã suã eandẽ uiuo Hieronymo fuisse:quã sororis:neq; ĩterfecto eo cãm eandẽ eẽ. Quod si Andronodoro consilia ,pcessissent:illa cũ uiro fuerit regnatura:sibi cum cæteris seruiendũ:si qs Sosippo nũciet interfectum Hieronymũ:ac liberatas Syracusas:cui dubiũ eẽ:qn extẽplo cõscensurus sit:nauim:atq; ĩ patriã redituru s? quantũ spes hoium fallit? in liberata patria cõiugem eius:

Prætores Syracusis creant̃

Quid Vulgi & multitudis ,ppriũ

ac liberos de uita dimicare: quid obstãtes libertati aut legibus? qđ a se cuiq̃ periculum: a sola ac prope ur
dua: & puellis in orbitatẽ degentibus esse? At. n. periculi qdem nihil a se timeri: in uisam tantũ regiã stir
pem essẽ. Ablegarent ergo ꝑcul ab Syracusis Siciliaq̃: & asportari Alexandriã iuberent ad uirũ uxorẽ:
ad patrẽ filias. Auersis auribus animisq̃: casse ne tẽpus tereretur: ferrũ quosdã expedientes cernebat: tũ
omissis pro se ꝑcibus: puellis ut saltẽ parcerent orare istitit: a qua ætate etiã hostes iratos abstinerent: ne
tyrãnos ulciscendo: quæ odissent scelera ipsi imitarent. Inter hæc abstractam a penetralibus iugulãt. In
uirgines deide respersas matris cruore ipetum faciunt: quæ alienata mente simul luctu: metuque: uelut
captæ furore: occursu se ex sacrario proripuerũt: ut si effugium patuisset ĩ publicũ: ipleturæ urbem tu
multu fuerint. Tum quoq̃ haud magno ædium spatio iter medios tot armatos aliquotiens itegro cor
pore euaserunt: tenentibusq̃ cum tot ac tã ualidæ eluctandæ manus eẽnt: sese eripuerunt: tandẽ uulne
ribus confectæ: cum oia replessent sanguine: exanimes corruerunt. Cædemq̃ de se mirabilem: misera
bilioré casus fecit: quod paulopost nuncius uenit: mutatis repente ad misericordiam animis: ne interfi
cerentur. Ira demũ ex misericordia orta: quod adeo festinatũ ad supblicium neq̃ locus penitendi: aut re
gressus ab ira relictus eẽt. Itaq̃ fremere multitudo: & in locum Andronodori ac Themistii: nam ambo
prætores fuerunt: comitia poscere: quæ nequaq̃ ex sententia prætorũ futura eẽnt. Statutus est comitiis
dies: quo nec opinãtibus omnibus: unus ex ultima turba Epicidem nominauit: tum inde alius Hippo
cratem: crebriores deide eæ uoces: & cũ haud dubio assensu multitudinis essẽ. Et erat cõfusa cõcio non
populari modo: sed militari quoq̃ turba: magna ex parte etiã perfugis: qui omnia nouare cupiebãt: per
mixtis. Prætores dissimulare primo: & trahendam rem esse. Postremo uicti consensu: & seditioné me
tuentes pronũciant prætores. Nec illi statim creati nudare quid uellent: qq̃ ægre ferebant & de induciis
diex decem legatos isse ad Appium Claudiũ: & impetratis eis: alios qui de fœdere antiquo renouando
agerẽt: missos. Ad Murgantiam tum classem nauium centũ romanus habebat: quo euaderent motus
ex cædibus tyrãnorum orti Syracusis: quoue eos ageret. noua atq̃ insolita libertas opperiens. Per eos
dem dies cũ ad Marcellum uenientẽ in Siciliam legati syracusani missi ab Appio essent: auditis condi
cionibus pacis Marcellus posse rẽ cõuenire ratus: & ipse legatos Syracusas: qui coram cum prætoribus
de renouando fœdere agerent: misit. Et iam ibi neq̃q̃ eadẽ quies: ac tranquillitas erat: posteaq̃ punicam
classem accessisse Pachynũ allatũ ẽ: dempto timore Hippocrates & Epicides nũc apud mercænnarios
millites: nunc apud transfugas prodi romanis Syracusas criminabãtur. At uero Appius naues ad hosti
um portus: quid aliæ partis hominibus animi: accederet opperiens in stationem habere cœpit. Ingens
in speciem criminibus nauis accesserat fides: ac primo etiam tumultuose decurrerat multitudo ad ꝑ
hibendos: si in terram egrederentur. In hac turbatione rerũ ĩ concioné uocari placuit: ubi cũ alii alio tẽ
derent: nec ꝑcul a seditione res esset. Apollinides principũ unus orationẽ salutarem ut ĩ tali tẽpore ha
buit. Nec spem salutis: nec perniciem propiorẽ unquam ciuitati ulli fuisse. Si enim uno animo omnes
uel ad romanos: uel ad Carthaginẽses inclinent: nullius ciuitatis statũ fortunatiorẽ: gratioremue fore.
Si alia alio trahat res: nõ inter pœnos romanosq̃ bellũ atrocius fore: quã inter ipsos syracusanos: cum
intra eosdem muros pars una quæq̃ suos exercitus: sua arma: suos habitura sit duces. Itaq̃ ut idem oẽs
sentiant: summa ui agendum essẽ: utra societas sit utilior: longe minoris adeo rem momenti consulta
tionis esse. Sed tamẽ Hieronis potius: quã Hieronymi auctoritatẽ sequendam in sociis legendis: uel
quinquaginta annis feliciter expertã amicitiã. Nunc incognitæ quondam infideli præferendam: esse ẽt
momenti aliquid ad consiliũ qđ carthaginensibus ita pax negari possit: ut non utiq̃ in præsentia bellũ
cum eis geratur: cũ romanis extẽplo aut pacẽ: aut bellũ habendũ. Quo minus cupiditatis ac studii uisa
est oratio habere: plus eo auctoritatis habuit. Adiectum est prætoribus ac delectis senatoꝝ: militare ẽt
consiliũ: iussi & duces ordinum præfectiq̃ auxiliorum simul consulere. cũ sæpe acta res eẽt mediis cer
taminibus: postremo: qa belli cũ romanis gerendi ratio nulla apparebat: pacem fieri placuit: mittiq̃ cũ
eis legatos ad rẽ cõfirmandã. Dies haud ita multi iterceserunt: cũ ex leontinis legati præsidiũ finibus
suis orantes uenerũt. Legatio popportuna uisa ad multitudinẽ inconditã: ac tumultuosam exonerãdã.
Duceq̃ eius ablegãdos. Hippocrates ꝑtor ducere eo trãstugas iussus. Secuti multi ex mercænnariis au
xiliis quattuormillia armatoꝝ effecerunt. Et mittentibus & missis ea læta expiditio fuit: nam & illis:
quod iãdiu cupiebant nouandi res occasio data est: & hi sentinam quandã urbis rati exhaustã lætabanẽ
cæteꝝ leuauerunt modo ĩ præsentia uelut corpus ægrum: quo mox ĩ grauioré morbũ recideret. Hip
pocrates. n. finitima ꝑuinciæ romanæ primo furtiuis excursionibus uastare cœpit. Deinde cum ad tuẽ
dos sociorũ agros missum ab Appio ꝑsidium eẽt: omnibus copiis impetum ĩ oppositã stationé cũ cæ
de multorum fecit. Quæ cũ essent nunciata Marcello: legatos extemplo Syracusas misit: qui pacis fidẽ
ruptam esse dicerent: nec belli defuturã unq̃ cãm: nisi Hippocrates: atq̃ Epicides non ab Syracusis mo
do: sed tota ꝑcul Sicilia abligarentur. Epicides ne aut reus criminis absentis fratris ꝑsens esset: aut dees
set pro parte sua concitando bello: profectus & ipse in leontinos: quia satis eos aduersus Populum ro
manum concitatos cernebat: auertere etiam ab Syracusis cœpit: Nam ita eos pacem pepigisse cum ro
manis ut quicunq̃ populi sub regibus fuissent: & suæ dicionis essent. Nec iam libertatis contentos es
se: nisi etiam regnent: aut dominentur. Renunciandum igitur eis esse: leontinos quoque æquum cen
sere liberos esse: uel quod in solo urbis suæ tyrannus ceciderit: uel quod ibi primum conclamatum ad
libertatem: relictisque regiis ducibus Syracusas sit concursum: ita aut eximendum id de fœdere esse:
aut legem eam fœderis non accipiendam. Facile multitudini ꝑsuasum. Legatisq̃ syracusanorum & de

Attur. Miserabilem cædem

Hippocrates qetẽ & ocia turbat

cæde ſtationis romanoꝝ quærẽtibus:& Hippocratem:atq; Epicidẽ abire ſeu locros:ſeu quo alio mallent:dūmodo Sicilia cederent iubẽtibus ferociter reſponſum é. Neq; mandaſſe ſeſe ſyracuſanis ut pacẽ pro ſe cū romanis facerent:neq; teneri alienis fœderibus. Hæc ad romanos ſyracuſani detulerunt abnuentes leontinos:ī ſua poteſtate eſſe:itaq; integro ſecū fœdere bellū romanos cū iis geſturos:neq; ſeſe deſuturos ei bello:ita ut ī poteſtatẽ redacti ſuæ rurſus dicionis eẽnt. Sicut pax cõueniſſet Marcellus cum omni exercitu ꝓfectus in leõtinos. Appio quoq; accito:ut altera parte aggrederetur:tãto ardore militū eſt uſus ob iram ĩter condiciones pacis interfectæ ſtationis:ut primo impetu urbem expugnarent. Hippocrates atq; Epicides:poſteaq̃ capi muros refringiq; portas uiderunt:ī arcem ſeſe cum paucis recepẽr. Inde clam nocte Herbeſum pfugiũt Syracuſanis octomilliũ armatoꝝ agmine ꝓfectis domo:ad Miliã flumẽ occurit:nũcius captam urbẽ eẽ. Cætera mixta falſa ueris ferens:cædẽ ꝓmiſcuam militū atq; oppidanoꝝ factã. nec quẽq̃ puberẽ arbitrari ſupereſſe:direptã urbem:bona locupletiũ donata. Ad nunciũ tam atrocẽ cõſtitit agmẽ:cõcitatiſq; animis:duces erãt tũc Soſis ac Dinonynius:qd agerent:cõſultabant. Erroris ſpeciẽ haud uanã mẽdacio ꝓbuerant:uerberati ac ſecuri percuſſi trãſfugæ ad duomillia hominum. Cæterũ leontinoꝝ militumq; alioꝝ nemo poſt captam urbẽ uiolatus fuerat:ſuaq; oĩa cũ eis: niſi quæ primus tumultus captæ urbis abſumſperat:reſtituebant. Nec ut leontinos irẽt ꝓditos ad cædem commilitones q̃rentes ꝓpelli potuere:nec ut eodẽ loco certiorẽ nunciũ expectarẽt. Cum ad defectionẽ inclinatos aĩos cernerent ꝓtores:ſed eũ motũ haud diuturnũ fore:ſi duces amentiæ ſublati eẽnt:exercitum ducũt Megarã. Ipſi cũ paucis equitibus Herbeſum ꝓficiſcũtur:ſpe territis oĩbus ꝑ ꝓditionẽ urbis potiũdæ. Quod ubi fruſtra eis fuit ĩcœptũ:uĩ agẽdum rati:poſtero die Megaris caſtra mouẽt:ut Herbeſum oĩbus copiis oppugnarẽt Hippocrates:& Epicides nõ tam tutũ prĩa ſpecie:quã unũ ſpe undiq; abſciſſã:cõſilĩ eẽ rati: ut ſe militibus ꝓmitterẽt:& aſſuetis magna ex parte ſibi:& tũ fama cædis cõmilitonum accẽſus obuiã agmini ꝓcedunt. Prima frõte ſigna ſexcẽtoꝝ cretẽſiũ erãt:qd apud Hieronymum meruerãt ſub eis:& Annibalis beneficiũ habebãt:capti ad Traſymenũ inter romana auxilia: dimiſſiq;. Quos ubi ex ſignis armatoꝝ habituq; cõgruere:Hippocrates atq; Epicides ramos oleæ ac uelamenta alia ſupplicia porrigẽtes orare:ut reciperẽt ſeſe receptoſq; tutarẽt:neu ꝓderẽt ſyracuſanis:a qbus mox ipſi trucidãdi populo romano dederẽt. Enĩuero cõclamãt:bonũ ut aĩum haberẽt:oẽm ſe cũ illis fortunam ſubituros. Inter hoc colloquiũ ſigna cõſtiterãt:tenebaturq; agmen. Nec dũ:quæ moræ cã foret:ꝓuenerat ad duces. Poſteaq̃ Hippocratẽ & Epicidẽ adeſſe ꝓuaſerat rumor:fremituſq; toto agmine erat: haud dubie approbãtiũ aduẽtũ eoꝝ:extẽplo ꝓtores citatis eqs ad prĩa ſigna prexerũt. Qui mos ille:q̃ licentia cretẽſium eẽt:rogitãtes:colloqa ſerẽdi cũ hoſte iniuſſuq; ꝓtorum miſcẽdi eos agmini ſuo:comꝑhendi uĩciriq; cathænis iuſſerunt Hippocratẽ. Ad quã uocẽ tãtus extẽplo primũ a cretẽſibus clamor ẽ: ortus:deĩde exceptus ab aliis:ut facile:ſi ultra tenderẽt:appareret eis timẽdũ eẽ. Solliciti incertiq; rerum ſuaꝝ Megarã:unde ꝓfecti erãt:referri ſigna iubẽt:nunciоſq; de ſtatu ꝑſenti Syracuſas mittũt. Fraudem quoq; Hippocrates addit:iclinatis ad oẽm ſuſpicionẽ animis:& cretenſiũ quiduſdam ad itinera inſidẽda miſſis:uelut interceptas litteras:q̃s ipſe cõpoſuerat:recitat. Prætores ſyracuſani Marcello ſecũdũ ſaluté ut aſſolet:ſcriptũ erat:recte eũ atq; ordine feciſſe:qđ ī leõtinis nulli pepciſſet. Sed oĩum mercẽnariorũ militũ eandẽ eẽ cãm:nec Syracuſas qeturas:dõec qcq̃ externoꝝ auxilioꝝ aut ī urbe aut ī exercitu ſuo eẽt:itaq; daret operã:ut eos q cũ ſuis ꝓtoribus caſtra ad Megarã haberẽt:ī ſuã ptãtẽ redigeret:ac ſupplicio eorũ liberaret tandem ſyracuſas. Hæc cum recitata eſſent:tanto clamore ad arma diſcurſum eſt: ut prætores inter tumultum pauidi obequitauerint Syracuſas:& ne fuga quidem eorum ſeditio compreſſa eſt:impetuſq; in Syracuſanos milites fiebant. Nec ab ullo tẽperatum foret:ni Epicides atq; Hippocrates iræ multitudinis obuiam iſſent. Non a miſericordia aut humano cõſilio:ſed ne ſpem reditus præciderent ſibi:& cum ipſos ſimul milites fidos haberent:ſimul obſides tum cognatos quoq; eorum atq; amicos tanto merito primum:deinde pignore ſibi conciliarent:expertiq;:quam uana:aut leui aura mobile uulgus eſſet:militem nacti ex eo numero:qui in leontinis circunſeſſi eſſent:ſubornant:ut Syracuſas perferret nuncium conuenientem eis:quæ ad Milam falſo nũciata erant. Auctoremq; ſe exibẽdo:& uelut uiſa:quæ dubia erant:narrando:concitaret iras hominum. Huic non apud uulgum modo fides fuit:ſed ſenatum quoq; in curiam ĩtroductus mouit:ut uani quidam homines palam ferrent perbene detectam in leontinis eſſe auariciã & crudelitatẽ romanoꝝ:eadem ſi intraſſent Syracuſas:aut fœdiora etiam:quo maius ibi auariciæ præmiũ eẽt:facturos fuiſſe. Itaq; claudendas cunctis portas: & cuſtodiendã urbẽ cenſere. Sed nõ ab eiſdem oẽs timere:nec eoſdem oĩs odiſſe:ad militares pœne oẽs:partemq; magnã plebis ĩuiſum eẽ nomen romanũ. Prætores optimatiumq; pauci q̃q̃ inflati uano nuncio erant:tamen ad ꝓpius præſentiuſq; malum cautiores eſſe. Et iam ad Hexapylũ erant Hippocrates atq; Epicides:ſerebãturq; colloquia per propinquos popularium:qui in exercitu erãt:ut portas aperirent: ſi nerentq; cõmunem patriã defendi ab ĩpetu romanoꝝ. Iam unis foribus Hexapyli apertis cœpti erãt recipi:cũ prætores interuenerũt:& prĩo ĩperio miniſq;:deĩde auctoritate deterrendo:poſtremo ut oĩa uana erant:obliti maieſtatis ꝓcibus agebant:ne proderẽt patriã tyrannoꝝ ante ſatellitibus:& tum corruptoribus exercitus. Sed ſurdæ adeo oĩum aures cõcitatæ multitudinis erãt:quod nõ minore intus: uĩ: quam foris portæ effringerẽt:effractiſq; oĩbus tuto ĩ Hexapylo agmen receptum ẽ. Prætores ĩ Acradinam cũ iuuentute populariũ cõfugiunt. Mercẽnarii milites pfugæq;:& qcqd regiorum militũ Syracuſis erat:agmen hoſtiũ augent. Ita Acradina quoq; prĩo ĩpetu capitur:ꝓtoreſq;:niſi qui ĩter tumultũ effugerũt:omnes interficiunt. Noxq; cædibus finẽ fecit. Poſtero die ſerui ad pilleũ uocati:& carcere uĩ-

Leontii capiũt a Marcello

Attur. ſuppliçãtiũ in ſignia

Subita Syracuſanoꝝ defectõ

Syracusæ ꝑdũtur Epicidi & Hippocrati

cti emſſi:cõſuſq; oĩs multitudo Hippocratẽ atq; Epicidẽ creant ꝓtores. Syracuſæq; cũm breue tẽpus liebrtas affulſiſſet:in antiquã ſeruitutẽ reciderũt. Hæc nunciata cum eẽnt romanis:ex leontinis mota ſunt extẽplo caſtra ad Syracuſas:& ab Appio legati per portũ miſſi forte in quinqueremi erant. Præmiſſa quadriremis:cum intraſſet fauces portus:capitur. Legati ægre effugerũt. Et iã nõ modo pacis: ſed ne belli quidem iura relicta erãt. Tunc romanus exercitus ad Olympiũ:Iouis id tẽplum eſt:mille & quingentis paſſibus ab urbe caſtra poſuit. Inde quoq; legatos præmitti placuit. Quibus ne intrarent urbem extra portã Hippocrates:atq; Epicides obuiã cũ ſuis proceſſerũt. Romanus orator nõ bellum ſe ſyracuſanis:ſed opem auxiliumq; afferre ait:& iis:q ex media cæde elapſi perfugerint ad ſe:& eis:qui metu oppreſſi:fœdioré non exilio ſolum:ſed etiam morte ſeruitutem patiant. Nec cædem nefandam ſociorũ inultam romanos paſſuros. Itaq; ſi eis:qui ad ſe perfugerunt:tutus ĩ patriã reditus pateret:ac cædis auctores dedantur:& libertas:legeſq; ſyracuſanis reſtituantur:nihil armis opus eſſe:ſi ea non fiant: qcũq; in mora ſit bello pſecuturos. Ad ea Epicides:ſi qua ad ſe mandata haberẽt:reſponſum eis ait ſe daturũ fuiſſe:cum ĩ eorum:ad quos uenerint manu:res ſyracuſana eſſet:tum reuerterentur. Si bello laceſſent: ipſa re ĩtellecturos:ne quaquam idem eſſe Syracuſas ac leontinos oppugnare. Ita legatis relictis: portas clauſit. Inde terra mariq; ſimul cœptæ oppugnari Syracuſæ:terra ab Hexaphylo:mari ab Acradina:cuius murus fluctu abluitur. Et qa ſicut leontinos terrore ac primo impetu ceperant:non diffidebant uaſtam diſiectamq; ſpatio urbem parte aliqua ſe ĩuaſuros:omnem apparatum oppugnandaꝝ urbiũ muris admouerunt. Et habuiſſet tanto impetu cœpta res fortunam:niſi unus homo Syracuſis ea tempeſtate fuiſſet Archimedes. Is erat unicus ſpectator cæli:ſyderumq;:mirabilior tamen ĩuentor:ac machi-

Archimedes

uator bellicorum tormentorum operumq;:q ea:quæ hoſtes ĩgenti mole agerent:ipſe per leui momento ludificaret. Murũ per inæquales ductum colles:plæraq; alta:& difficilia aditu: ſummiſſã quædã:& quæ planis uallibus adiri poſſent:ut cuicunq; aptum uiſum ẽ loco:ita omni genere tormentoꝝ inſtruxit. Acradinæ murum qui ut ante dictum eſt:mari alluitur ex qnqueremibus Marcellus oppugnabat. Ex cæteris nauibus ſagiptarii funditoreſq; & uelites etiã:quoꝝ tælũ inhabile ad remittendũ ĩperitis ẽ: uix quẽquam ſine uulnere conſiſtere ĩ muro patiebant. Hi qa ſtatim miſſilibus opus eſt:procul muro tenebant. Naues iunctæ:aliæ:binæ ad quĩqueremes demptis interioribus remis:ut latus lateri applicaretur:cũ exteriore ordine remoꝝ:uelut naues agerẽtur:turres contabulatas:machinamentaq; alia quatiendis muris portabãt. Aduerſus hunc naualẽ apparatũ Archimedes uariæ magnitudinis torméta in

Naualis romanoꝝ apparatus

muris diſpoſuit:in eas:quæ procul erant nauis ſaxa ingẽti põdere emittebat:propiores leuioribus eoque magis crebris petebat tælis. Poſtremo ut ſui uulnere intacti:tæla in hoſtem ingererent:murum ab imo ad ſummum crebris cubitalibus fere caueis aperuit:per quæ caua pars ſagiptis: pars ſcorpionibus modicis & occultis petebant hoſtem. Quæ propius qdã ſubibant naues:quo interiores ictibus tormẽtoꝝ eẽnt:ĩ eas tollẽdas & ſup muꝝ eminentẽ ferrea manus firmæ chatænæ illigata:cũ iniecta ꝓræ eẽt grauiq; libramito plũbi recelleret ad ſolũ:ſuſpẽſa ꝓra nauĩ ĩ puppim ſtatuebat. Deĩde ſubito uelut ex muro remiſſa cadentẽ nauim:cui ĩgenti trepidatiõe nautaꝝ:ita undæ affligebant:ut etiã ſi recta recideret:aliquantũ aquæ acciperet. Ita maritima oppugnatio eſt eluſa:omniſq; uis eſt auerſa:ut totis uiribus terra aggrederẽtur. Sed ea quoq; pars eodẽ omni apparatu tormentoꝝ inſtructa erat Hieronis ĩpenſiq; curaq; ꝑ multos annos archimedis unica arte. Natura ẽt adiuuabat loci:quod ſaxum:cui ĩpoſita muri

Syracuſaꝝ ſitus & mũitio

fundaméta ſunt:magna parte ita ꝓcliue eſt:ut nõ ſolũ miſſa torméta:ſed ẽt:q̃ põdere ſuo ꝓuoluta eẽnt grauiter in hoſtẽ icidẽrẽt. Eadẽ cã ad ſubeundũ arduũ aditũ:iſtabilemq; ingreſſum præbebat. Ita conſilio habito cum oĩs conatus ludibrio eſſet:abſiſtere oppugnatione:atq; obſidendo tãtum arcere terra mariq; cõmeatibus hoſtẽ placuit. Interim Marcellus cũ tertia fere parte exercitus ad recipiẽdas urbes ꝓfectus:quæ ĩ motu reꝝ ad carthaginenſes defecerant. Pelorum atq; Herbeſum:dedentibus ipſis: recepit. Megaram ui captam diruit atq; diripuit ad reliquoꝝ:ac maxime ſyracuſanoꝝ terroré. Per idem fere tempus & Himilco:qui ad Pachyni promontoriũ diu claſſem tenuerat:ad Heracleam:quam uocãt Minoam:quinq; & uiginti millia peditũ tria equitum. xii. elephantos expoſuit. Nequaquã cũ tãtis copiis ante tenuerat ad Pachynũ claſſẽm Sed poſteaquã ab Hippocrate occupatæ Syracuſæ erant: profectus Carthaginem:adituſq; ibi:& ab legatis Hippocratis:litteriſq; Annibalis:q̃ ueniſſe tempus aiebat Siciliæ ꝓ ſummũ decus repetendæ & ipſe haud uanus prælens monitor facile ꝑpulerat:ut quãtæ maximæ poſſent:peditũ equitumq; copiæ in Siciliã traiicerentur. Aduenięs Heracleã intra paucos dies:i de Agrigentũ recipit:aliarũq; ciuitatum:quæ partis carthaginẽſium erant adeo accẽſæ ſunt ſpes ad pellendos Sicilia romanos:ut poſtremo etiã:qui obſidebantur Syracuſis:aĩos ſuſtulerit:& parte copiaꝝ ſatis defendi urbem poſſe rati:ita inter ſe munera belli partiti ſunt:ut Epicides præeſſet cuſtodiæ urbis. Hippocrates Himilconi cõiunctus bellum aduerſus cõſulem romanũ gereret:cum decẽmillibus pedi-

Dilentẽ Hippocratis copiæ

tum quingentis equitibus nocte per intermiſſa cuſtodiis loca profectus caſtra circa Accillas urbem ponebat. Munientibus ſupuenit Marcellus ab Agrigẽto iam occupato:cum fruſtra eo præuenire hoſtem feſtinans tetendiſſet. Rediens nihil minus ratus quã illo tẽpore ſyracuſanũ ſibi exercitũ obuiã fore. Sed tamẽ metu Himilconis pœnorumq; ut quibus nequaq̃ eis copiis quas habebat:par eſſet:quam poterat maxime intentus atque agmine ad omnes caſus compoſito:ibat. Forte cura:quæ erat aduerſus pœnos præparata:aduerſus ſiculos uſui fuit. Caſtris ponẽdis incompoſitos:ac diſperſos nactus eos:& plæroſq; inermes:quod peditum fuit:circunuenit. Eques leui certamine inito:cum Hippocrate Acras perfugit. Ea pugna defugiẽtes ab romanis cũ cohibuiſſet ſiculos Marcellus Syracuſas rediit:& poſt paucos dies

Himilco:adiūcto Hippocrate ad flumē Anatim:octo ferme īde millia castra posuit. Sub idē fere tps & naues lōge qnq; & qnq; gīta carthaginēsiū cū Bomilcare classis ꝓfecto ī magnū portū Syracusas ex alto decurrere: Et romana ité classis. xxx. qnqueremes legationē primā Panormi exposuere. Versumque ab Italia bellū adeo uterq; populus ī Sicilia ītētus fuisse uideri poterat. Legionē romanā quæ exposita Panormi erat: ueniēté Syracusas ꝑdæ haud dubiæ sibi futurā Himilco ratus uia decipitur: Mediterraneo nam q; pœnus itinere duxit. Legio maritimis locis: classe ꝓsequéte: ad Appiū Claudiū Pachynū cū parte copiaꝝ obuiā ꝓgressum: puenit. Nec diutius pœni Syracusis morati sunt. Et Bomilcar simul parū fidēs nauibus suis: duplici facile numero classe: aduētātibus romāis: simul iutilē morā cernēs: nihil aliud ab suis: q̄ īopia aggrauari socios: uelis ī altū datis: ī Africā trāsmisit. Et Himilco secutus neq; cē Marcellū Syracusas: siqua prius: q̄ maioribus copiis iūgeret: occasio pugnādi eēt: posteaq̄ ea nulla cōtigerat: tutū q; ad Syracusas & muniméto: & uiribus hostē cernebat: ne frustra assidēdo: expectandoq; obsidionem sociorum tps tereret: castra īde mouit: ut quocūq; uocasset defectiōis ab romanis spes: admoueret exercitū: ac ꝑsens suas res fouétibus adderet aīos. Murgātiá primū: ꝓdito ab ipsis ꝑsidio romano recepit: ubi fruméti magna uis cōmeatusq; oīs generis cōuecti erāt a romanis. Ad hanc defectionem erecti sunt & aliaꝝ ciuitatū animi: ꝑsidiaq; romana aut pellebant̄ arcibus: aut ꝓdita ꝑ fraudē opprimebant̄. Murgātia pœno proditur

Aenna in excelso loco & ꝑrupto undiq; sita: tū loco inexpugnabilis erat: tū ꝑsidiū ī arce ualidum: ꝑfectumq; ꝑsidii haud sane opportunū īsidiātibus habebat. L. Pinarius erat uir acer: & q plus ī eo: ne posset decipi: quā ī fide siculoꝝ reponeret: & tū ītēderāt eū ad cauēdū omni cura auditæ tot proditiones defectionesq; urbiū: & clades ꝑsidioꝝ. Itaq; nocte dieq; iuxta parata: īstructaq; oīa custodiis ac uigiliis erāt: nec ab armis: aut loco suo miles abscedebat. Quod ubi ænnēsium prīcipes iā pacti cū Himilcone de ꝓditione ꝑsidii aīaduerterūt nulli occasioni fraudis romanū patere: apte ac propalā placuerat agendum: urbē arcēq; suæ ptātis aiunt debere esse: si liberi ī societatē: nō serui ī custodiā traditi eēnt romāis. Itaq; claues portarū reddi sibi æquū cēsent: bonis sociis fidē suā maximū uiculū eē: & ita sibi Po. Ro. senatūq; gratias habituꝝ: si uolētes: ac nō coacti māsissent ī amicitia. Ad ea romanus se ī ꝑsidio īpositū eē dicere ab īperatore suo clauesq; portaꝝ: & custodiā arcis ab eo accepisse: quæ nec suo: nec ænnēsiū arbitrio haberet: sed eius q cōmisisset. Præsidio decedere apud romāos capitale eē: & nec liberoꝝ ēt suoꝝ cā parentes sanxisse: cōsulē Marcellū haud ꝓcul eē. Ad eū mitterēt legatos: cuius iuris atq; arbitri eēt. Se uero negare illi missuros testari: si uerbis nihil agerēt: uīdictā aliquā libertatis suæ quæsituros. Tū Pinarius ait illis: si ad cōsulē grauarent̄ mittere: sibi saltē darēt. populi cōsiliū ut sciret̄: utrū paucoꝝ ea denūciata: an uniuersæ ciuitatis eēnt. Cōsensu ī posterū diē cōcio edicit̄: posteaq̄ ab eo colloqo ī arcem sese recepit: cō uocatis militibus. Credo ego uos audisse milites: inqt: quēadmodū ꝑsidia romana ab siculis circūuenta & oppressa sint ꝓ hos dies: eā uos fraudē deū prīo benignitate: deīde uestra ipsi uirtute: dies noctesq; ꝓstando: ac puigilando ī armis uitastis: utinā reliquū tps nec patiēdo īfanda: nec faciendo traduci possit: hæc occulta fraude cautio ē: qua qa adhuc minus cuiq; succesīt: aperte ac ꝓpalam claues portaꝝ repo scunt. Quas simul ut tradiderimus: carthaginēsiū extēplo Aenna erit: fœdiusq; hic trucidabimur: quā Murgātiæ ꝑsidiū iterfectum ē. Noctē unā ægre ad cōsultandū sumpsi: qua uos certiores periculi īstantis facerē: orta luce cōcionē habituri sunt ad crimināndū me cōcitandūq; ī uos populū: Itaq; crastino die aut nostro: aut ænnēsiū sanguīe Aenna īundabit̄: nec ꝓoccupati peculii: nec occupātes piculi qq̄ habebitis: q prior strīxerit ferrū: eius uictoria erit: intēti ergo oēs armati signū expectabitis: ego ī cōciōe ero & tps: quoad oīa īstructa sint: loquēdo altercādoq; traham: cū toga signū dedero: tum undiq; clamore sublato: turbam inuadite: ac sternite oīa ferro: & cauete: ne qq̄ iis supsit: a qbus aut uis: aut fraus timeri possit. Vos Ceres mater: ac Proserpia ꝓcor: cæteri īferni supniq; dii: q hāc urbē: hos sacratos lacus: locosq; colitis: ut ita nobis uolētes ꝓpitii adsitis: si uitādæ: nō ferēdæ fraudis cā hoc cōsilii capimus. Pluribus uos milites hortarer: si cū armatis dimicatio futura eēt: īermes īcautos ad facietatē trucidabitis: & cōsulis castra ī ꝓpīquosūt ne qd ab Himilcōe & carthaginēsibus timeri possit. Ab hac adhortatiōe dimissī corpora curāt. Postero die alii aliis locis ad obsidēda itinera: claudēdosq; oppidanis exitus ps maxīa sup theatrū: circaq; assueti: & ante spectaculū cōcionē cōsistūt. Productus ad populum a mgrātibus ꝑfectus romanus: cū cōsulis de ea re ius: ac ptātē eē: nō suā: & plæraq; eadē: q̄ pridie prius dixisset: prīo sensim: ac plures reddere claues: deīde iā una uoce oēs id iuberēt: cūctātiq; ac differēti ferociter minarent̄: nec uidere nē ultra uim dilaturi: tū ꝑfectus signū toga: ut cōuenerat: dedit: militesq; ītēti dudū ac parati: alii sup ne ī aduersam cōcionē clamore sublato decurrūt: alii ad exitus theatri cōferti obsistūt: cæduntq; ænnenses cauea īclusi: coaceruāturq; nō cæde solū: sed ēt fuga: cū alii sup alioꝝ capita ruerēt: atq; ītegri sauciis uiui mortuis īcidētes cumularent̄. Inde passim discurrit̄: & urbis captæ mō: fugaq; & cædes oīa tenet: nihilo remissiore militū ira: qđ iure turbā inermē cædebāt: quā si piculū par: & ardor certaminis eos iritaret. Ita Aenna aut malo: aut necessārio facinore retēta. Marcellus nec factū ꝓbauit: & ꝑdā ænnensium militibus cōcessit: ratus timore deteritos tēperaturos ꝓditiōibus ꝑsidioꝝ siculos. Atq; ea clades: ut urbis ī media Sicilia sitæ claræq; uel ob insignē muniméto naturali locū: uel obsacrata oīa uestigiis raptæ quōdā Proserpinæ ꝓpe uno die oēm Siciliā puasit. Et qa cæde īfanda rebāt̄: nō hoīum tantum: sed etiam deorum sedem uiolatā esse: tum uero qa etiā ante dubii fuerāt: defecere ad pœnos. Hippocrates īde Murgantiā: Himilco Agrigentū sese recepit: cū acciti a proditoribus neq; Aennā exercitum ad mouissent: Marcellus retro ī leontinos redit: frumētoq; & commeatibus aliis in castra conuectis: præsidio ibi modico relicto: ad Syracusas obsidendas uenit. Inde Appio Claudio Romā ad cōsulatū petēdū

Pinarii consiliū de ænē sibus trucidā dis

Cædun tur æn nēses a ro. præsidio

Marcel lus syra cusas rediit

missō. T. Quītiū Crīspinū ī eius locum classī, castrīsq; præfecit ueteribus: ipse hybernacula quīq; millia passuū Hexaphylo: Leōtinam uocār: locū cōmuniuit ædificauitq;. Hæc ī Sicilia usq; ad prīcipium hyemis gesta. Eadē æstate & cū Philippo rege: qđ iā ante suscepta fuerat: motū bellū est. Legati ab Orico ad M. Valeriū prōrē uenerūt pſidentē classī: Brūdusio. Calabriæq; circa littoribus: nūciātes Philippum primum Apolloniā tēptasse leuibus biremibus. c. xx. flumine aduerso subuectum: deīde ut ea res tardiore spe fuerit: ad Oricū nocte exercitū admouisse: eāq; urbē sitam ī plano neq; mœnibus: neq; uiris: neque armis ualidā prīo īpetu oppſſam eē. Hæc nūciantes orabāt: ut opem ferret: hostēq; haud dubiū Romanis terra: aut maritimis uiribus arceret: q ob nullā aliā cām: nisi qđ' īmineret Italiæ: peterent. M. Valerius pſidio loci eius relicto. T. Valerio legato: cū classe īstructa paratāq;: & qđ' lōgæ naues militū capere non poterāt: ī onerarias īpositis altera die Oricū puenit: urbēq; eā leui tenēte pſidio: qđ' recedēs īde relicturat Philippus haud magno certamīe recepit. Legati ab eo Apollonia uenerūt nunciantes ī obsidiōe

Vide ne Neuio sit legēdū

sese: qđ' deficere ab Romanis nollēt: eē: neq; sustinere ultra uim macedonū posse: nisi pſidiū mittat. Romanū facturos se: quæ uellēt: pollicitos. Cōsul delectos militū trecētos nauibus lōgis mittit ad ostium fluminis cū pfecto sociū Nemo Crispo: uiro īpigro: & pito militiæ. ls: expositis militibus in terrā: nauibusq; Oricū retro: unde uenerat: ad cæterā classem remissis: milites ꝑcula flumine per uiā minime ab regiis obsessam duxit: & nocte: ita ut nemo hostiū sentiret: urbē: é īgressus. Die īsequēti quieti quieuere: dū pfectus iuuentutē apollinatū: armaq;: & urbis uires īspiceret: Vbi ea uisa: īspectaq; satis animoꝝ fecere: simulq; ab exploratoribus cōperit: quāta secordia ac negligētia apud hostes eēt: silētio noctis ab urbe sine ullo tumultu egressus castra hostium adeo neglecta: atque aperta intrauit: ut satis constaret prius plus mille hoium uallū ītrasse: quā q̄q̄ sentiret: ac si cæde abstinuissent. ꝓuenire ad tabernaculū regiū potuisse. Cædes proximoꝝ portæ excitauit hostes. Inde tātus terror pauorq; oēs: occupauit: ut nō mō alius quisq; arma caperet: aut castris pellere hostē conarēt: sed etiā ipse rex: sicut somno excitus erat: ꝑpe semi nudus fugiēs: militi quoq;: nedū regi uix decoro habitu. ad flumen nauesq; pfugerit. Eodē & alia turba effusa ē: paulo minus triamillia militū ī castris aut capta: aut occisa: Plus tamen hostiū aliq̄to captū: quā cæsum est. Castris direptis: apolloniatæ catapultas: balistas: tormētaq; alia: quæ oppugnādæ urbi cōparata erant ad tuēda mœnia: si c̄do simīlis fortuna uenisset. Apolloniā deuexere. Cætera oīs pda castroꝝ romanis cōcessa ē. Hæc cū Oricū eēnt nūciata. M. Valerius classem extēplo ad hostiū fluminis duxit: nec nauibus capessere fugā rex posset. Ita Philippus neq; terrestri: neq; nauali certamīe satis fore parem se fidens: subductis aut īcensis nauibus: terra Macedoniā petiit magna ex parte īermi exercitu ſpoliatoque. Romana classis cū. M. Valerio Orici hybernauit. Eodē anno ī Hispania uariæ res gestæ. Nā priusq; Romani amnē Iberū trāsirēt: īgentes copias hispanoꝝ Mago & Asdrubal fuderūt. Defecisset q; ab Romanis ulterior Hispania: ni. P. Cornelius raptim: traducto exercitu Iberū: dubiis socioꝝ aīs ī tēpore aduenisset: prīo ad Castrū altū: locus ē īsignis cæde Magni Amilcaris: castra romani habuere. Arx erat munita: & cōuexerāt ante frumētū: tamē qa circa oīa hostiū plena erāt: agmenq; Romanū īpune īcursatum ab eqtibus hostiū fuerat: & ad uigītimillia aut moratoꝝ: aut palātiū per agros īterfecta cessere īde romani propius pacata loca: & ad montē Victoriæ castra cōmuniuere. Eo. Gn. Scipio cū oībus copiis: & Asdrubal Gisgonis filius tertius carthaginēsiū dux cū exercitu iusto aduenit: cōtraq; castra romana transfluuiū oēs cōsedere. P. Scipio cū expeditis clam ꝓfectus ad loca circa uisenda haud fefellit hostes: oppſſissentq; eū ī patētibus cāpis: ni tumulū ī ꝓpīquo cepisset. Ibi quoq; circūsessus aduētu fratris obsidiōe eximit. Castulo urbs Hispaniæ ualida ac nobilis: & adeo cōiūcta societate pœnis: ut uxor īde Annibalī esset: a romanis defeci. Carthaginēses Illiturgum oppugnare adorti: qa pſidium ibi romanū erat: uiderunt: baturq; īopia eū locū maxīe expugnaturi. C. Cornelius Scipio ut sociis pſidioq; ferret opē: cū legiōe expedita ꝓfectus īter bina castra cū magna cæde hostiū urbē ē īgressus. Et postero die eruptiōe æque felici pugnauit: supra duodecīmillia hoium cæsa duobus pliis: plus decēmillia capta cū sex &. xxx. militari bus signis: itaq; ab Illiturgi recessum ē obsidiōe. Bigerra īde urbs socia & hæc romanoꝝ erat: a carthaginēsibus oppugnari cœpta erat: eā obsidionē sine certamīe aduenies. Gn. Scipio soluit. Ad Mundā exinde castra punica mota: & romani cōfestim eo cōsecuti sunt. Ibi signis collatis pugnatū ē ꝑ q̄ttuor ferme horas: egregieq; uicētibus romanis signū receptui ē datū: qđ' Cornelii Scipionis femur tragula confixum erat: pauorq; circa eū ceperat milites: ne mortifeꝝ eēt uulnus. Cæteꝝ haud dubiū fuit: quin nisi ea mora īterueniisset: castra eo die punica capi potuerīt: iā. n. nō milites solū: sed elephāti ēt usq; ad uallū acti erāt: superq; ipso nouē & trigīta Elephāti pilis cōfixi. Hoc plio ad duodecīmillia hoium dicuntur cæsa: prope triamillia capta cū signis militaribus septē &. l. Ad Aurīgen inde urbē pœni recessere: & ut territis īstaret: secutus romanus. Ibi ītеꝝ Scipio lecticula ī acié illatus conflixit. Nec dubia uictoria fuit: minus tamē dimidio hostiū: quā antea qa pauciores supfuerāt: q pugnarēt: occisum. Sed gens nata instaurādis: reparādisq; bellis. Magone ad conqsitionē militū fratre missō breui repleuit exercitū. Aiosq; ad tēptandū de īntegro certamen fecit. Alii plærīq; milites: sicut ꝓ parte totiēs ītra paucos dies uicta: eidem aīs: qbus prius: eodēq; euētu pugnauere: plus octo millia hoium cæsa: haud multo minus q̄ mille capta: & signa militaria. lviii. & spolia plurima gallica fuere. Annuli aurei: torques: armillæq; magnus numerus: duo ēt īsignes reguli galloꝝ: Mœnicapto & Ciuismaro noīa erāt: eo plio ceciderūt: octo elephanti capti: tres occisi: Cum iā res ꝓsperæ ī Hispania eēnt: uerecūdia romanos tandē cepit. Saguntum oppidum: qđ' cā belli esset: octauū iā annū sub hostiū potestate eē: itaq; id oppidum ui pulso pſidio punico receperūt: & cultoribus antiqs: quos uis reliquerat belli restituerūt: & turdetanos: q cōtraxerāt eis:

Exuit Philippus Castris ad Apolloniā res ī Hispania gestæ

Castulonem sis uxor Annibalis

Pœnorū clades re hispāia

Sagūtū recipit a ro.

cũ carthaginẽsibus bellũ ĩ ptãtem redactos sub corona uẽdiderũt:urbẽq; eox deleuere.Hæc ĩ Hispania. Qu.Fabio.M.Claudio cõsulibus gesta.Romæ cũ tribuni plebis noui magistratũ inissent:extẽplo cẽsoribus.P.Furio &.M.Attilio. Ap.Metello tribuno plebis dies dicta ad populũ est.Quæstoré eũ ꝓximo anno adẽpto equo:tribu mouerant:atq; ærariũ fecerant pp cõiurationẽ deserẽdæ Italiæ ad Cannas factam:sed nouox tribunox auxilio uetiti ne cãm in magistratu dicerent:dimissiq; fuerant:ne lustrũ ꝓficerent:mors prohibuit.P.Furii.M.Attilius magistratu sese abdicauit.Consularia comitia habita a Fabio Maximo consule:creati consules ambo abscentes.Qu.Fabius Maximus consulis filius &.T.Sẽpronius Gracchus iterum.Prætores fiunt.M.Attilius:& qui tum ædiles Curules erãt.P.Sempronius Tuditanus:&.Gn.Fuluius Cetumalus:&.M.Aemylius Lepibus.Ludos scænicos per quatriduũ eo anno primum factos ab curulibus ædilibus memoriæ prodit'.Aedilis Tuditanus hic erat: qui ad Cãnas pauore aliis in tanta clade torpentibus per medios hostes erupit.Comitiis perfectis ab augure. Qu. Fabio consule designati consules Romam accersiti magistratum inierunt.Senatumq; de bello atq; ꝓuinciis suis ptorumq; & de exercitibus:quibus quinq; præessẽt:consulerunt.Itaq; prouinciæ atq; exercitus diuisi.Bellũ undecũq; cum Annibale consulibus mandatum:& exercitus unus:quem ipse Sempronius habuerat alter:quem Fabius consul eæ binæ erant legiones.M.Aemilius prætor: cuius peregrina sors erat:iurisdicionem Attilio collegæ ptori urbano mãdarat:ut Luceriam prouinciam haberet:legionesq; duas quibus.Qu.Fabius:qui tum cõsul erat:ptor præfuerat:prætori Sempronio prouincia Ariminũ.Gn.Fuluio Suessula cum binis iisdem legionibus euenerunt:ut Fuluius urbanas legiones duceret. Tuditanus a.M.Pomponio acciperet.Prorogata imperia: prouinciæq; M.Claudio Scilia: finibus eis:quibus regnum Hieronis fuisset.Lentulo proprætori prouincia uetus.Octacilio classis. Exercitus nulli additi noui.M.Valerio Græcia Macedoniaq; cum legione & classe: q̃ haberet.M.Minutio cũ ueteri exercitu:duae autem legiones erant.Sardinia.C.Terentio legio una cui:iandiu ꝑerat Picenum.Scribi ꝑterea duae legiones urbanae iussae & uigintimilia sociorum.His ducibus:his copiis aduersus multa simul aut mota:aut suspecta bella munierunt romanũ imperium.Consules duabus urbanis legionibus scriptis:supplementoq; in alias lecto:priusq; ab urbe mouerent:prodigia procurarunt:quae nunciata erãt murus & portæ tactæ:& Ariciæ ẽt Iouis ædes e cælo tacta fuerat:& alia ludibria oculox auriumq; credita ꝓueris.Nauiũ lõgax species ĩ flumine Terracinæ:q̃ nullæ erãt:uisæ.Et in Iouis Vicili ni tẽplo:qđ in cõpsano agro est:arma cõcrepuisse.Et flumen Amiterni cruẽtum fluxisse.His ꝓcuratis ex decreto põtificũ ꝓfecti cõsules:Sẽpronius in lucanos.In Appuliã Fabius.Pater filio legatus ad Suessulã ĩ castra uenit:cũ obuiã filius ꝓgrederet':lictoresq; uerecũdia'maiestatis eius anteirẽt taciti:ꝑter undecim fasces equo ꝓuectus senex:ut consul animaduertere ꝓximum lictorem iussit:& ut is descenderet ex equo:conclamauit:tum demum desiliens.Experiri ĩquit: uolui fili Satin scires consulem te esse.

In ea castra Classius Altinius arpinas clã nocte cũ tribus seruis uenit ꝓmittẽs: si sibi ꝑmio foret: Arpos ꝓdituxe eẽ.Cũ eã tũc rẽ ad cõsiliũ retulisset Fabius Altinius ꝓ trãsfuga uerberãdus:necãdusq; uideri ancipitis aĩ cõis hostis:q post cãnensem cladẽ:tãq; cũ fortuna fidẽ stare oporteret:ad Annibalẽ discessisset:traxisseq; ad defectionẽ Arpos:tũ posteaq; res romana cõtra spem uotaq; eius uelut resurgeret: turpius uideat' nouã referre ꝓditionẽ:ut ꝓditis ꝓ septẽuirali iudicio esset:semꝑq; aliũde sentiret:ifidus socius:uanus hostis:ad faleriox:Pyrrhiue ꝓditorem tertiũ trãsfugis documẽtũ eẽt:Cõtra ea cõsulis pater Fabius:tẽpox oblitos hoies:in medio ardore belli tãq; in pace:libera de quoq; arbitrari & agere aiebat:& cum illud potius agendũ:atq; eis cogitãdũ sit:si quo mõ fieri possit:ne q socii a populo romano desciscant:& nõ uocitẽt:documẽtũ aũt dicat' statui oportere:siqs resipiscat:& antiq; societatẽ respiciat. Qđ si abire ab romanis liceat:redire ad eos nõ liceat:qd dubiũ eẽt:qn breui desyderata a sociis romana res fœderibus pũicis oĩa in Italia iũcta uisura sit.' Se tamẽ nõ eũ eẽ:q Altinio fidei qcq; cẽseat habẽdũ sed mediã cõsecutuxe cõsilii uiã:neq; eũ ꝓ hoste neq; ꝓ socio ĩ ꝑsentia hitũ:libera custodia haꝺ ꝓcul a castris placere:in aliqua fida ciuitate eũ seruari p belli tps:ꝑpetrato bello:tum cõsultãdum utrũ defectio prior plus merita sit pœnæ:an hic reditus ueniæ.Fabio assensum est:cathæniscq; ligatus:tradit':& ipse: & comites:& auri satis:qđ magnũ põdus secũ tum attulerat:ei seruari iussum.Calibus eũ ĩterdiu solutũ custodes sequebant':nocte clausum esseruabãt.Arpis domi primũ desyderari q̃riq; é cœptus dein fama p totã urbẽ uulgata:tumultũ ꝓ principe amisso fecit:metuq; reꝛ nouaꝛ extẽplo nũcii ad Annibalẽ missi Quibus nequaq̃ offensus pœnus:qa & ipsum:ut ambiguæ fidei uiꝛ suspectum iãpridẽ habuit:& cãm nactus erat:tam ditis hoĩs bona possidendi:uendẽdiq;.Cæteꝛ ut iræ magis:quã auaritiæ datum crederẽt hoies:crudelitati quoq; grauitatẽ addidit:cõiugemq; eius:ac liberos in castra accitos: q̃stione habita:primũ de fuga:deide q̃tum auri argẽtiq; relictũ eẽt:satis cognitis oĩbus:uiuos cõbussit. Fabius ab Suessula ꝓfectus:Arpos primũ ĩstituit oppugnare:ubi cum a mille fere passibus castra posuisset: contẽplatus ex ꝓpiquo si tũ urbis mœniaq;:q̃ pars tutissima mœnibus erat:qa maxĩe neglectã custodia uideret:eã potissimum aggredi statuit.Comparatis oĩbus:q̃ ad urbes oppugnãdas usui sunt:cẽturionũ robora ex toto exercitu delegit.Tribunosq; uiros fortes eis ꝓfecit:& milites sexcẽtos:q̃tum satis uisum ẽ: attribuit:eosq;:ubi q̃rtæ uigiliæ signum cecinisset:ad eum locum scalas iussit ferre: porta ibi humilis: & angusta erat:uia ĩfrequẽti ꝓ desertã partem urbis.Eam portam scalis prius trãsgressos ad murũ ꝓgere & ex ĩteriore parte claustra ĩfringere iubet:& tenẽtes partẽ urbis cornu signũ dare:ut cæteræ copiæ admouerent' parata:oĩa:atq; ĩstructa sese eẽ habituꝛ:Ea ĩpigre facta & qđ ĩpedimẽtũ agẽtibus fore uidebat':id maxĩe ad fallẽdũ iuuit.Imber a nocte media coortus:custodes uigilesq; dilapsos ex statiõibus

Q.Fabii filius.T. Sẽpronius cõsule

Una erat ro. ꝓuincia ĩ Siciliã uetus extra Hierõis regnũ ꝓdigia Aiad uertere & populus iubebat' cõsule thatrũ ingredié te

Vide ne pro sẽmet ruali iudicio sit legendũ

Pimicæ crudelitatis exẽplũ

ſuffugere in tecta coegit:ſonituq; largioris ꝓcellæ ſtrepitū demoliētium portas exaudiri ꝓhibuit: leniꝝ
tior deīde æq̄liorq; accedēs aurībus magnā parte hoīum ſopiuit. Poſteaq̄ portā tenuerūt. cornicines in
uia pariſbus iteruallis diſpoſitos canere iubēt:ut cōſulē excitarēt. Id ubi factū excōpoſito eſt ſigna efferri
iubet conſul:ac pauloāte lucē ꝑ effractā portā urbē īgrediť. Tum demū hoſtes excitati ſunt:iā & imbre
Arpino ctu reciꝑiunť cōquieſcēte:& ꝓpinqua luce. Præſidiū in urbe erat Annibalis q̄nq; ferme millia armatoꝝ:& ipſi arpini
tria millia hoīum armabāt. Eos primos pœni neqd ab tergo fraudis eēt:hoſti oppoſuerūt: pugnatum
prīo in tenebris anguſtiiſq; uiis eſt:cū romani nō uias tantū:ſed tecta ēt ꝓxima portæ occupaſſent: ne
peti ſupne:aut uulnerari poſſent. Cogniti īter ſe qdā arpini & romani:atq; inde colloqa cœpta fieri: ꝑ
cunctātibus romanis qd ſibi uellēt arpini? quā obnoxā romanoꝝ:qđ ob meritū pœnoꝝ: ꝑ alienige
nis ac barbaris Italici aduerſus ueteres ſocios romanos bellū gereret? & uectigalē ac ſtipēdiariā Italiam
Africæ facerēt: Arpinis purgātibus ignaros oīum ſe uænū a prīcipibus datos:pœne captos oppreſſoſq;
a paucis eſſe. Initio orto plures cū pluribus colloqui. Poſtremo ꝓtor arpinus ab ſuis ad cōſulem dedu
ctus:fideq; data īter ſigna:acieſq;:arpini repēte ꝓ romanis aduerſus carthaginēſes arma uerterunt. Hi
ſpani quoq; paulo minus mille hoīes nihil ꝓterea cū cōſule pacti:quā ut ſine fraude punicū emitteret
ꝓſidium:ad cōſulem trāſtulerūt ſigna:carthaginēſibus portæ patefactæ:emiſſiq; cū fide īcolumes Sala
piam ad Annibalem uenerunt. Arpi ſine clade ullius ꝓterq̄ unius ueteris ꝓditoris:noui ꝑfugæ reſtitu
ti ab romanis. Hiſpanis duplicia cybaria dari iuſſa:operaq; eoꝝ forti ac fideli perſæpe reſpu.uſa eſt. Cū
cōſulum alter in Appulia:alter in lucanis eēt:eqtes.c.duodecim nobiles campani ꝑ ſpeciem ꝑdandi ex
hoſtium agro ꝓmiſſū magiſtratuum ꝓfecti a Capua ad caſtra romanoꝝ:quæ ſuper Sueſſulam erant
Aternū ī galia ubi res gerebāť uenerunt:ſtationi militū: qui eſſent:dixerunt:colloqui ſeſe cum ꝓtore uelle. Gn. Fuluius caſtris ꝓerat:
cui ubi nunciatum eſt. x. ex eo numero iuſſis inermibus duci ad ſe:ubi quæ poſtularent: audiuit: nihil
autem aliud petebāt:quā ut Capua recepta bona ſibi reſtituerenť:in fidem oēs accepti. Et ab altero ꝓ
tore Sempronio Tuditano oppidum Cliternum expugnatum: amplius ſeptuaginta hoīum capta:&
nō repe rio q̄re uide ne cliternū ſit legē dum
æris argentiq; ſignati aliquantum. Romæ fœdum incendium per duas noctes: ac diem unum tenuit.
Solo æquata oīa inter Salinas ac portam Carmentalem cum Aequimilio. Iugarioq; uico. In tēplo For
tunæ:ac matris Matutæ:& ſpei extra portam lateq; uagans ignis ſacra ꝓfanaq; multa abſumpſit. Eo
dem anno. P. &. Gn. Cornelii:cum in Hiſpania res ꝓſpere eēnt multoſq; & ueteres reciperēt ſocios: &
nouos adiicerēt:in Africam quoq; ſpem extēderūt. Syphax erat rex numidaꝝ ſubito carthaginēſibus
Syphax cartha. hoſtis factus hoſtis factus:ad eū cēturiones tres legatos miſerūt:q cū eo amicitiā ſocietatēq; facerēt:& pollicerenť: ſi
ꝓſeueraret urgere bello carthaginēſes:gratā eam rē fore ſenatui populoq; romano: & anniſuros ut in
tpe & bene cumulatā gratiā referāt. Grata ea legatio barbato fuit. Collocutuſq; cū legatis de rōne belli
gerēdi:ut ueteꝝ militum uerba audiuit:q̄ multaꝝ rerum ipſe ignarus eſſet:ex cōparatione tā ordinatæ
diſciplinæ aīaduertit. Tū primū:ut pro bonis ac fidelibus ſociis facerēt:orauit:ut duo legationem refer
rent ad īperatores ſuos:unus apud ſeſe magiſter rei militaris remaneret:rudē ad pedeſtria bella numi
darū gētem eſſe:equis tantū habilem. Ita iā inde a principiis gētis maiores ſuos bella geſſiſſe:ita ſe a pue
ris inſuetū:ſed habere hoſtem pedeſtri fidēte marte:cui ſe æquari robore uiriū uelit:& ſibi pedites cōpa
randos eſſe:& ad id multitudine hoīum regnū abundare. Sed armandi:ornādiq; : & iſtruendi eos artē
Q. Sta torius ignorare:oīs uelut forte:cōgregata turba ſua iſcia & temeraria eēt. Facturos ſe in ꝑſentia:quod uellet le
gati reſponderunt:fide accepta:ut remitteret extēplo eū:ſi īperatores ſui nō cōprobaſſent factum. Qu.
Statorio nomē fuit:q ad regē remanſit:Cū duobus romanis relata:numidaſq; legatos in Hiſpaniā mi
ſit ad capiendā fidem ab īperatoribus romanis. Iſdē mandauit ut protinus numidas:q intra portas ſeu
ꝓſidia carthaginenſiū auxiliares eſſent:ad tranſitionē ꝓlicerēt. Et Statorius ex multa iuuētute regni pe
dites cōſcripſit:ordinatoſq; proxime morē romanū iſtruendo:& decurrendo ſigna ſequi:& ſeruare or
dines docuit:& opi:aliiſq; iſtitutis militaribus ita aſſuefecit: ut breui rex nō eqti magis fideret:q̄ pediti
Collatiſq; æquo cāpo ſignis iuſto ꝓlio carthaginēſem hoſtē ſuperaret:romāis quoq; ī hiſpania legatoꝝ
regis aduētus magno emolumento fuit nāq; ad famā eoꝝ tranſitiones crebræ ab numidis cœpte fieri:
Syphax rex fit ro. amicus Gala Maſinīſſa Ita cū Syphace romanis iūcta amicitia eſt. Quod ubi carthaginēſes acceperūt:extēplo ad Galā ī parte al
tera Numidiæ (maſſyla ea gens uocať) regnantē legatos mittūt. Filiū Gala Maſiniſſam habebat ſeptē
& decē ānos natū. Ceterū iuuenē ea indole:ut iam tū appareret:eius regnū opulētius:q̄ quod acceperāt:
factuꝝ. Legati:quoniā Syphax ſe romāis iūxiſſet:ut potentior ſocierate eoꝝ aduerſus reges:populoſq;
Africæ eſſēt docēt melius fore Galæ quoq; carthaginēſibus iūgi quāprimū:anteq̄ Syphax ī Hiſpaniā:
aut romani ī Africā trāſeant:opprimi Syphacē:nihil dum ꝓter nomē ex fœdere romano habentē: eſſe
Facile perſuaſum Galæ filio depoſcente id bellum: ut mitteret exercitū:q carthaginēſiū legionibus cō
iuncti magno ꝓlio. Syphacē deuicit. xxx. millia eo ꝓlio hoīum cæſa dicuntur. Syphax paucis equitibus
in mauruſios ex acie numidas (extremi prope Oceanum aduerſus Gadis colunt) refugit: afflentibuſq;
ad famam eius undiq; barbaris:ingentis breui copias armauit. Cum quibus:antequā in Hiſpaniam an
guſto direptam freto traiiceret. Maſiniſſā cum uictore exercitu aduenit. Iſq; ibi cum Syphace ingenti
Quādo rō. Mercēnariū habere cœperīt militē gloria per ſe ſine ullis carthaginēſium opibus geſſit bellum. In Hiſpania nihil memorabile geſtum: ꝑ
terquā quod celtiberum iuuentutem eadem mercede:quæ pacta cum carthaginēſibus erat:imperato
res romani ad ſe perduxerunt:& nobiliſſimos hiſpanos ſupra. ccc. inde in Italiam ad ſollicitandos popu
lares:q īter auxilia Annibalis erant miſerūt. Id modo eius anni in hiſpania ad memoriā īſigne ē: quod
mercēnarium militem in caſtris neminē:antequam tum celtiberos:romani habuerunt.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE SECVNDO BELLO PVNI. LIBER QVINTVS.

VM HAEC IN Africa: atq; in Hiſpania geruntur. Annibal in agro tarentino æſtatem conſumpſit ſpe per proditionem urbis tarentinoꝝ potiundæ. Ipſoꝝ interim ſalētinoꝝ ignobiles urbes ad eum defecerunt. Eodem tempore in brutiis ex. xii. populis: qui anno priore ad pœnos deſciuerant conſentini & turini in fidem populi romani redierunt. Et plures rediſſent: ni. C. Pomponius Veientanus præfectus ſocium aliquot pſperis populatiōibus & in agro brutio iuſti ducis ſpeciem nactus tumultuario exercitu coacto cum Annone conflixiſſet. Magna ibi uis hominū: ſed inconditæ turbæ agreſtium: ſeruorumq; cæſa aut capta eſt: minimumq; iacturæ fuit: quod præfectus iter cæteros ē captus & tum temerariæ pugnæ auctor: & āte publicanus oībus malis artibus & reipublicæ: & ſocietatibus infidus: damnoſuſq;. Sempronius cūſul in lucanis multa p̄lia parua: haud ullum dignum memoratu fecit: & ignobilia oppida lucanorum aliquot expugauit. Quo diutius trahebat bellum: & uariabant ſecūdæ aduerſæq; res nō fortunam magis: quam animos hominum: tāta religio: & ea magna ex parte externa: ciuitatem inceſſit: ut aut hoſtes: aut dii repente alii uiderentur facti. Nec iam in ſecreto modo: atq; intra parietes ab hoſteq; temnebant romani ritus: ſed in publico etiam ac foro. Capitolioq; mulierum turba erat: nec ſacrificantium: nec p̄cantium deos patrio more. Sacrificuli ac uates ceperāt hoſtium mētes: quoꝝ numeꝝ auxit ruſtica plebs ex īcultis diutino bello: iſeſtiſq; agris: egeſtate & metu in urbem cōpulſa: & q̄ſtus ex alieno errore facilis quē uelut ex cōceſſæ artis uſu exercebant. Primo ſecretæ bonoꝝ īdignationes exaudiebant. Deīde ad patres ēt: & ad publicam q̄rimoniam acceſſit res. Incuſati grauiter ab ſenatu ædiles: triūuiriq; capitales q̄ nō p̄hiberēt: cum emoueri eam multitudinē e foro: ac diſiicere apparatus ſacroꝝ conati eēnt: haud p̄cul abfuit: qn uiolarent. Vbi potētius iam eſſe id malum apparuit: quā ut minores p magiſtratus ſedaret. M. Aemylio p̄tori urbis negocium ab ſenatu datum ē: ut ēt his religiōibus populum liberaret. Is & in cōcione ſenatus cōſultū recitauit: & edixit: ut qcūq; liberos uaticinos: p̄cationeſq;: aut artē ſacrificādi cōſcriptā haberet: eos liberos oīs: litteraſq; ad ſe ante calēdas apriles deferret. Neu ſacroue loco nouo: ac externo ritu ſacrificaret. Et aliquot publici ſacerdotes eo anno mortui ſunt. L. Cornelius Lentulus pōtifex max. &. C. Papyriūs. C. F. Maſſo pontifex: &. P. Furius Pilus augur: &. C. Papyrius Lamaſſo decēuiri ſacroꝝ. In Lentuli locum. M. Cornelius Cethegus: in Papyrii. Gn. Seruilius Cepio pontifices ſuffecti ſunt. Augur creatus. L. Quintius Flaminius. Decēuiri ſacrorum. L. Cornelius Lentulus. Comitiorum conſulariū iam appetebat tps. Sed quia conſules a bello intentos auocare non placebat. T. Sempronius conſul comitioꝝ cauſa dictatorem dixit. C. Claudiū Centonem. Ab eo magiſter equitū eſt dictus. Q. Fuluius Flaccus. Dictator primo comitiali die creauit cōſules Fuluiū Flaccum magiſtrū equitum. Ap. Claudium Pulchrū: cui Sicilia prouincia in p̄tura fuerat. Tum p̄tores creati: Gn. Fuluius Flaccus. Claudius Nero. M. Iulius Syllanus. P. Corne. Suilla. Comitiis pfectis dictator magiſtratu abiit. Aedilis curulus fuit eo anno cum. M. Cornelio Cethego. P. Cornelius Scipio: cui poſt Africanus fuit cognomen. Huic petenti ædilitatem cum obſiſterent tribuni plebis: negantes rationē eius habēdam eſſe quod nōdū ad petendum legitima ætas foret. Si me: inquit: hoies quirites ædilem facere uolunt: ſatis annoꝝ habeo. Tanto inde fauore ad ſuffragium ferendū in tribus diſcurſum eſt: ut tribuni repente in cœpto deſtiterīt. Aedilitia largitio hæc fuit. Ludi romani pro tpis illius copiis magnifice facti: & diem unum inſtaurati: & congii olei in uicos ſingulis dati. L. Iulius. T. Apullus. &. M. Fundanius ædiles plebeii aliquot matronas apud populū probri accuſarunt: quaſdam ex eis damnatas in exiliū egerunt. Ludi plebeii per biduum inſtaurati. Et Iouis epulum fuit ludorum cā. Qu. Fuluius Flaccus. Ap. Claudius tertiū conſulatū ineunt. Et p̄tores prouincias ſortiti ſunt. P. Cornelius Suilla urbanam: & peregrinam: quæ duoꝝ ante ſors fuerat. Gn. Fuluius Flaccus Appulia. Claudius Nero Sueſſulā. M. Iulius Syllanus inter conſules. Conſulibus bellū cum Annibale: & binæ legiones decretæ. Alter a Fabio ſuperioris anni conſule. Alter a Fuluio Contumalo acciperet. Prætoꝝ Fuluii Flacci: quæ Luxuriæ ſub Aemilio prætore Neronis Claudii: quæ in Piceno ſub. C. Terentio fuiſſent: legiones eſſent. Supplementum in eas q̄ſq; ſcriberet: ſi. M. Iunio inter cōſules legiones urbanæ prioris anni datæ. T. Sempronio Graccho: &. P. Sempronio. Tuditano imperium prouinciæq; Lucani: & Galliæ cum ſuis exercitibus prorogatæ. Item. P. Lētulo quia uetus prouincia in Sicilia eſſet. M. Marcello Syracuſæ: & qua Hieronis regnū fuiſſet. T. Octacilio claſſis. Græcia. M. Valerio. Sardinia. Qu. Mutio Scæuolæ. Hiſpāiæ. P. &. Gn. Cornelius: ad ueteres exercitus duæ legiones urbanæ a conſulibus ſcriptæ: ſummaq; triū & uiginti legionū eo anno effecta eſt. Delectum conſulū. M. Poſthumii Pyrgenſis cum magno prope motu rerum factum impedit. Publicanus erat Poſthumius: qui multis annis paré fraude auaritiaq; neminem in ciuitate habuerat: p̄ter L. Pomponiū Veientanum: qué populantem temere agros in lucanis ductu Hannonis priore āno ceperant carthaginenſes. Hi: quia publicum periculū erat ui tempeſtatis: in iis: quæ portarentur ad exercitus: & ementiti erant facta naufragia: & ea ipſa: quæ uera nunciauerant: fraude ipſoꝝ facta erant: non caſu. In ueteres quaſſatas naues: paruis & pauci p̄tii rebus impoſitis: cum merſiſſent eas in alto exceptis in p̄paratas ſcaphas: nautis: multiplices fuiſſe merces ementiabantur. Ea fraus indicata. M. Aemylio p̄

Noui ſacrum ritus

Fulūius flaccus Ap. Claudius conſ.

Publicanorum fraus

tori priore anno fuerat:ac per eum ad senatū delata.Nec tamē ullo senatusconsulto notata: quia patres ordinem publicanorū in tali tpe offensum nolebant: populus seuerior uindex fraudis erat. Excitatiq; tādem duo tribuni plebis.Sp.&.L.Caruilius:cum rem inuisam infamēq; cernerent:ducētum millium æris mulctam.M.Posthumio dixerunt:cuius certandæ cum dies aduenisset:concilium q; tam frequēs plebis adesset:ut multitudinem area Capitolii uix caperet:perorata cā:spes una uidebatur eē: si.C.Seruilius Casca tribunus plebis:qui propiquus erat:cognatusq; Posthumio: priusq; ad suffragium tribus uocarentur:intercessisset.Testibus datis:tribuni populum summouerunt:super re illa:quæ lata est: ut sortirentur:ubi latini suffragium ferrent.Interim publicani Cascæ instare:ut concilio diem eximeret. populus reclamare:& forte in cornu primus sedebat Casca:cui simul metus: pudorq; animū uersabat Cum in eo parum pfidii esset:turbandæ rei causa publicani per uacuū ui summo occupato loco in eos irruperunt iurgantes simul cum populo tribunisq;.Nec procul dimicatione res erat.Tum Fuluius cōsul tribunis.Videtis ne:inquit uos in ordinem coactos essē? & rem ad seditionem spectare? ni propere dimittitis populi concilium:plebe:dimissa:senatus uocatur.Et consules referunt de concilio plebis turbato ui:atq; audacia publicanorum.Marcum Furium Camillum cuius exilium ruina urbis fuerit secuta:dānari se ab ingratis ciuibus passum esse.Decemuiros ante:quorum legibus ad eam diem uiuerent.Multos postea principes ciuitatis iudicium de se populi passos. Posthumium.Pyrgensem suffragium populo per uim extorsisse:concilium plebis sustulisse. Tribunos in ordinem coegisse:contra populum romanum aciem introduxisse:locum occupasse:ut tribunos a plebe intercluderet:tribus ī suffragium uocari prohiberet:nihil aliud a cæde ac dimicatione continuisse homines:nisi patientiam magistratuum:quod cesserint in præsentia furori atq; audatiæ paucorum:uinciq; se ac populum romanum passi sint:& comitia:quæ reus ui atq; armis prohibiturus erat: ne cā quærentibus dimicationem daretur:uoluntate ipsius sustulerūt.Hæc cū ab obtimo quoq; pro atrocitate rei acta essent:uimq; eam contra rēp.pernicioso exēplo factam senatus decerneret:confestim Caruilii tri.pl.omissā mulctæ certatione rei capitalis diem Posthumio dixerunt:ac ni uades daret:phendi a uiatore: atq; in carcerem duci iusserunt.Posthumius:uadibus datis:non adfuit.Tribuni uocauerunt Plebem: quæ ita sciuit.si.M. Posthumius ante Calē.maias nō prodisset:citatusq; eo die nō uenisset:neq; excusatus esset:uideri eum in exilium:esse bonaq; eius uenire:ipsi aqua & igni placere īterdici.Singulos deinde eorum:qui turbæ ac tumultus concitatores fuerant:rei capitalis diē dicere:ac uades poscere cœperunt:primo non dantes deinde & eos:qui dare possent:in carcerem coniiciebant.Cuius rei periculū uitantes plæriq; in exilium abierunt.Hunc publica fraus publicanorū: deinde fraudem audacia protegens exitū habuit.Comitia inde pontifici maximo creando sunt habita. Ea comitia nouus pontifex.M.Cornelius Cethegus habuit. Tres ingenti certamine petierunt.Fuluius Flaccus consul: q & ante bis consul & censor fuerat:& T.Manlius Torquatus:& ipse duobus cōsulatibus & Censura in signis:& Licinius Crassus: q ædilitatē curulem petiturus erat:hic senes honoratosq; iuuenes in eo certamine deuicit.Ante hunc ītra centum annos & uiginti nemo pter publium Cornelium Calussam pōtifex maximus creatus fuerat:q sella curuli nō sedisset:cōsules cum ægre delectum conficerent:quod inopia iuniorū:non facile in utrūq;:ut & nouæ urbanæ legiones:& supplemētum ueteribus scriberet:suffiiciebat:senatus absistere eos īcepto uetuit:& triūuiros binos creari iussit:alteros:q ultra:alteros:q citra qnquagesimum lapidem in plateis foriscq;:& in conciliabulis omnem copiam īgenuorū ispicerent:& siqui roboris satis ad ferēda arma habere uiderent:ēt:si nondum militari ætate essent:milites facerēt.Tribuni plebis:si iis uideret: ad populum ferrent:ut q minores septem & decem annis sacramento dixissent:iis perinde stipēdia pcederent: ac si septem & uiginti annorū:aut maiores milites facti essent.Ex hoc senatusconsulto creati triūuiri bini:qui cōquisitionē īgenuorum p agros fecerunt.Eodem tempore ex Sicilia litteræ.M.Marcelli de postulatis militum:q cum.P.Lentulo militabāt in senatu recitatæ sunt.Cannensis reliquiæ cladis is exercitus erat relegatus in Siciliam:sicut ante dictū ē:ne ante punici belli finem in Italiam reportarentur. Hi pmissu Lentuli primores eqtum:cēturionumq;:& robora ex legionibus peditum legatos ī hyberna ad.M.Marcellum miserūt:e qbus unus potestate dicēdi facta.Cōsulente.M.Marcelle in Italiā adissemus:cum primum de nobis:& si nō iniquum:certe triste senatusconsultum factum est: nisi hoc sperassemus:in ,puinciam nos:morte regum turbatam:ad graue bellum aduersus siculos simul pœnosq; mitti:& sanguine nostro uulneribusq; magistratibus satisfacturos esse:sicut pactum memoria:q capti a Pyrrho ad Heracleam erāt aduersus Pyrrhum ipsum pugnātes:satisfecerunt: quāq; quod ob meritū nostrum succensuistis patres.C.nobis ac succēsetis? Ambos mihi cōsules:& uniuersum senatum ītueri uideor:cum te.M.Marcelle intueor:quem si ad Cannas cōsulem habuissemus: melior & respublica & nostra fortuna esset.Sine quæso priusquā de cōditione nostra queror:noxam:cuius arguimur: nos purgare.Si non deum ira nec fato:cuius lege īmobilis rerū humanarū ordo ferit:sed culpa perimus ad Cannas:cuius tādem ea culpa fuit? militū: an imperatorū? equidem miles nihil unquā dicam de imperatore eo:cui pīsertim sciam gratias a senatu actas:quod nō desperauerit de republica: cui post fugā actā sit p annos ois ,progatum imperium.Cæteros item ex reliquiis cladis eius:quos tribunos militum habuimus:honores petere:& gerere:& ,puincias obtinere audiuimus.An uobis:uestrisq; liberis ignoscitis facile patres cōscripti in hæc milia capita sæuitis? & cōsuli:primoribusq; aliis ciuitatis fugere cū spes alia nulla esset:turpe non fuit? milites utiq; morituros ia aciem misistis? Ad Alliam ,ppe ois exercitus fugit.Ad Furcas Caudinas ne exptus qdem certamen arma tradidit hosti ut alias pudēdas clades exer-

Publicanorum exilia & dānationes

Atē.senatusconsultum

Quid Fatum

Relegatorū militū oro ad Marcellum

cituum taceam: tamen tantum abfuit ab eo: ut illa ignominia iter exercitus quæreretur: ut ea urbs Roma per eum exercitum qui ab Alia in ueios transfugerat: recuperaretur. Et caudinæ legiones quæ sine armis redierãt Romam: armatæ remissæ in Samnium: eundem illum hostem subiugũ miserunt: qui hac sua ignominia lætatus fuerat. Cannensem uero quisquam exercitum fugæ: aut pauoris insimulare potest: ubi plus quinquagintamillia hominum ceciderunt: Vnde cõsul cum equitibus septuaginta fugit: Vnde nemo supersuit: nisi quem hostis cædẽdo fessus reliquit: Cum captiuis redemptio negabat: nos uulgo homines laudabant: quod reipublicæ nos seruassemus: quod ad cõsulem Venusiam redissemus: & speciem iusti exercitus fecissemus. Nunc deteriore cõditione sumus: quam apud patres nostros fuerant captiui: quippe illis arma tantũ atq; ordo militandi locusq; in quo tenderẽt: in castris est mutatus: quem tamẽ semel nauata reip. opera. & uno felici p̃lio recuperarũt. Nemo eoꝝ relegatus i exilium est: nemini spes emerendi stipendia est adempta. Hostis denicq; est datus: cum quo dimicãtes aut uitam semel: aut ignominiam finirẽt. Nos: quibus: nisi quod cõmisimus: ut quisq; ex cannensi pugna siue acie miles romanus supersset: nihil obiici potest: non solũ a patria procul Italiaq; sed ab hoste ẽt relegati sumus: ubi senescamus in exilio. Nequa spes: nequa occasio abolẽdæ ignominæ: nequa placandæ ciuium iræ: nequa denicq; bene moriendi sit: neq; ignominiæ finem: nec uirtutis p̃mium petimus: modo experiri animum: & uirtutem exercere liceat laborem & periculum petimus: ut uirorũ: ut militum officio fungamur. Bellum in Sicilia iam alterum annum ingenti dimicatione geritur: urbes alias pœnus: alias romãus expugnat: peditũ & equitũ acies cõcurrũt. Ad Syracusas terra mariq; res geritur: clamores pugnantium: crepitumq; armorum exaudimus desides ipsi & segnes: tanquam nec arma: nec manus habeamus. Seruoꝝ legionibus. T. Sempronius consul totiens iam cum hoste signis collatis pugnauit: operæ p̃tium habent libertatem ciuitatẽq; pro seruis saltẽ ad hoc bellum emptis nobis simul congredi cũ hoste liceat: & pugnando quærere libertatẽ. Vis tu: mari: uis terra: uis acie: uis urbibus oppugnẽdis experiri uirtutem: asperrima quæq; ad laborem: periculũq; deposcimus: ut quod ad Cannas faciundum fuit: q̃primum fiat. Quoniã quicquid postea uiximus: id oẽ destinatum ignominiæ est. Sub hæc dicta ad genua Marcelli procubuerunt. Marcellus id nec iuris: nec potestatis suæ esse dixit: senatui scriptuꝝ se: oiaq; de snia patrum facturum esse. Hæ litteræ ad nouos consules allatæ: ac p eos in senatu recitatæ sunt. Consultusq; de his litteris ita decreuit senatus militibus: qui ad Cannas commilitones suos pugnantes deseruissent: senatui nihil uideri rẽp. commitenda esse: si. M. Claudio pro consuli aliter uideretur: faceret: quod e rep. fideq; sua duceret: dũ nequis eoꝝ munere uacaret: neue dono militari uirtutis gratia donaretur: non i Italiã reportaretur: donec hostis itra Italiam esset. Comitia deinde a prætore urbano de senatus sententia: plebisq; scito sunt habita: quibus creati sunt quinque uiri muris turribusq; reficiendis & triũuiri bini uni: sacris conquirẽdis: donisq; persignandis: alteri reficiendis ædibus Fortunæ: & matris Matutæ intra portã Carmẽtalem: sed & spei extra portam: quæ priore anno icendio cõsumptæ fuerant. Tempestates fœdæ fuere. In Albano monte biduo cõtinẽter lapidibus pluit. Tacta de cælo multa. Duæ i Capitolio ædes. Vallum in castris multis locis supra Suessulam: Et duo uigiles eximati. Murus turresq; q̃dam Cumis nõ ictæ modo fulminibus: sed ẽt decussæ: Reatæ saxum ingens uisum uolitare. Sol rubere solito magis: sanguineoq; similis. Horum ꝓdigioꝝ causa diem unum supplicatio fuit: & p aliquot dies cõsules rebus diuinis operam dederunt: & p eosdem dies sacrum nouendiale fuit. Cum tarentinorum defectio iãdiu & in spe Annibali: & i suspicione romanis esset: causa forte extrinsecus maturandæ eius iteruenit. Phileas tarentinus diu iam p speciem legationis Romæ cum esset uir iquieti animi: & minime otium: quo cum diutino senescere uidebat: patientis: aditum sibi ab obsides tarẽtinos iuenit. Custodiebant in atrio Libertatis minore cura: qa nec ipsis: nec ciuitati eoꝝ fallere romanos expediebat. Hos crebris colloquiis sollicitat corruptis ædituis duobus: q cum eos primis tenebris custostia eduxisset: ipe comes occulti itineris factus ꝓfugit. Luce prima uulgata p urbem fuga est: missiq; qui sequerent: a Tarracina compræhensos oẽs retraxerũt. Deducti in comitio: uirgisq; ap probante populo: cæsi: de saxo deiiciunt. Huius atrocitas pœnæ duaꝝ pœnæ nobilissimaꝝ in Italiam græcaꝝ Ciuitatum aios irritauit: tum publice: tum ẽt singulos priuatim: ut qsq; tam fœde iteremptos aut ꝓpinquitate: aut amicitia contingebãt. Ex iis tredecim fere nabiles tarentini coniurauerunt: quoꝝ principes Nico & Phylomenes pius quam aliquid mouerẽt: colloquendum cum Annibale rati: nocte per speciem uenãdi urbem egressi ad eum ꝓficiscuntur: & cum haud procul castris abessent cæteri silua prope uiam sese occuluerunt: Aico & Phylomenes progressi ad stationes: comprahẽsiq; ultro id petentes ad Annibalem deducti sunt. Qui: cum & causas consilii sui: & quid pararẽt: exposuissent: collaudati: oneratiq; promissis iubentur: ut fidem popularibus facerent: prædãdi causa se urbe egressos peco ra carthaginensium: quæ pastũ propulsa essent: ad urbem agere tuto: ac sine certamine id facturos ꝓmissum est. Conspecta ea præda iuuenum est: minusq; iterum ac sæpius id eos audere miraculo fuit. Congressi cum Annibale rursus fide sanxerunt: liberos tarentinos leges suaq; omnia habituros. Neq; ullum uectigal pœno pensuros: præsidiumue inuitos recepturos. Prodita præsidia carthaginẽsium fore. Hæc ubi conuenerunt: tunc uero Philomenes consuetudinem nocte egrediundi redeundiq; in urbem frequentiorem facere. Et erat uenandi studio insignis: canesq; & alius apparatus sequebat: captũq; ferme aliquid aut ab hoste: ex præparato allatũ reportãdo donabat aut præfecto: aut custodibus portarum. Nocte maxie cõmeare propter metũ hostium credebãt. Vbi iam cõsuetudinis adducta res est: ut quocũq; noctis tẽpore sibilo dedisset signũ porta aperiret; tẽpus agẽdæ rei Annibali uisum est. Tridui

Nõ sep tuagĩta sed qn/ q̃ginta supius lectũ ẽ

Senatus cõsultũ de iis q i Siciliã relegati erant

Prodi/ gia

Phileas tarẽtinꝰ Atriũ li bertatis

Tarẽti/ ni obsi/ des saxo diiciũt

Tarẽti/ nos & Turios aliẽatos itellige

uia aberat. Vbi quo minus mirum eēt: uno eodēq; loco ſtatiua eū tādiu habere ægrum ſimulabat. Romanis quoq;: qui in præſidio Tarenti erant: ſignis eius mora ſuſpecta eē deſierat. Cæterū poſteaquam Tarentū ire conſtituit: decem millibus peditum atque equitum: quos ī expeditione uelocitate corpoꝝ ac leuitate armorū aptiſſimos eſſe ratus eſt: electis quarta uigilia noctis ſigna mouit: præmiſſiſq; octoginta ferme numidis equitibus præcepit: ut diſcurrerēt circa uias perluſtrarentq; omnia oculis: nequis agreſtiū procul ſpectator agminis falleret: progreſſos retraherent: obuios occiderēt ut prædonū magis: quā exercitus accolis ſpecies eſſent. Ipſe raptim: agmīe facto: quindecim ferme milliū ſpatio caſtra a Tarento poſuit: & ne ibi: quidē nunciato: quo pergerent: tantū conuocatos milites monuit: uia oēs irent: nec diuerti quēquā: aut excedere ordine agminis paterentur: & in primis intenti ad imperia accipienda eſſent: nequid niſi ducum iuſſu facerent: ſe in tempore editurum: quæ uellet agi. Eadē ferme hora Tarentum fama ꝓuenerat. Numidas equites paucos: populari agros terroremque late agreſtibus inieciſſe. Ad quem nuncium nihil ultra motus præfectus romanus: quam ut partem equitum poſtero die luce prima iuberet exire ad arcendum populationibus hoſtem: interea adeo nihil obediēter curatum eſt: ut contra pro argumento fuerit illa: procurſatio numidarum. Annibalem exercitumque caſtris nō nouiſſe. Annibal concubia nocte mouit. Dux Philomenes erat cum ſolito captæ uenationis onere. Cæteri proditores ea: quæ cōpoſita erant expectabant. Conuenerat autem: ut Philomenes portula aſſueta uenationē inferens armatos inducerent. Parte alia portam Temenitida adiret Annibal: ea mediterranea religione orientem ſpectabat: aliquantum intra mœnia includitur. Cum portæ appropinquaret: editus excompoſito ignis ab Annibale eſt refulſitq;. Idem reditū ab Nicone ſignum. Extinctæ deinde utrinq; flamæ ſunt. Annibal ſilentio ducebat ad portam. Nico ex improuiſo ad portas ſopitos uigiles incubīlibus ſuis obtruncat: portamq; aperit. Annibal cū peditum agmine ingreditur: equites ſubſiſtere iubet: ut quo res poſtulet: occurrere libero cāpo poſſent: & Philomenes portulæ parte alia: quā commeare aſſueuerat: appropinquabat: nota uox eius & familiare iam ſignū cum excitaſſet uigilem dicentis uix ſuſtinere grandis beſtiæ onus: portula aperitur: inferentes apriū duos iuuenes: ſecutus ipe cū expedito uenatore uigilē incautius: miraculo magnitudinis in eos: qui inferebant uerſum: uenabulo traiicit. Ingreſſi deinde triginta fere armati cæteros uigiles obtruncant: refringuntq; portā maximam: & agmē ſub ſignis confeſtim irrupit. Inde cū ſilentio in foꝝ ducti Annibali ſeſe coniunxerunt. Tum duo millia gallorū pœnus in tris diuiſa partes per urbē dimittit. Tarentinos & infra ēmaxime frequētia occupare iubet: tumultu orto: romanos paſſim cædi: oppidanis parci: ſed ut fieri id poſſet: ꝑcipit iuuenibus Tarentinoꝝ: ut ubi quē ſuorum procul uidiſſent: quieſcere: & ſilere: ac bono aīo eē iuberent. Tum tumultus erat: clamorq;: qualis eſſe in capta urbe ſollet: ſed quid rei eſſet: nemo ſatis pro certo ſcire. Tarentini romanos ad diripiendā urbem credere coortos. Romanis ſeditio aliqua cum fraude uideri ab oppidanis mota. Præfectus primo excitatus tumultu in portum effugit. Inde acceptus ſcapha in arcē confugit. Terrorem & tuba audita ex theatro faciebat. Nam & romana erat: a proditoribus ad hoc ipſum præparata: & inſcienter a græco inflata: quis: aut quibus ſignū daret: incertū efficiebat. Vbi illuxit: & romanis punica: & gallica arma cognita: tum dubitationē exemerunt: & romanos græci paſſim cæde ſtratos cernētes ab Annibale captā urbē ſenſerūt. Poſteaquā lux certior erat: & romani: qui cædibus ſuperfuerant: in arcē confugerāt: cōtiſceſſebatq; paulatim tumultus: tum Annibal Tarentinos fine armis cōuocari iubet. Conuenerūt oēs: præterquā qui cedentis in arcē romanos ad oēm adeundā ſimul fortunam perſecuti ſunt. Ibi Annibal benigne allocutus Tarentinos teſtatuſq;: quæ præſtitiſſent ciuibus eoꝝ: quos ad Thraſymenū: aut ad Cannas cepiſſet: ſimul in dominationē ſuperbā romanoꝝ inuectus recipere ſe in domos ſuas quēq; iuſſit: & foribus nomē ſuū īſcribere: ſed domos eas: quæ īſcriptæ nō eſſent: ſigno extemplo dato: diripi iuſſurū. Siquis in hoſpitio ciuis romani: uacuas autē cernebat domos: nomen inſcripſiſſet: eū ſe pro hoſte habituꝝ. Concione dimiſſa: cū titulis notatæ fores diſcrimen pacatæ ab hoſtili domo feciſſent: ſigno dato: ad diripiēda hoſpitia romana paſſim diſcurſum é. Et fuit prædæ aliquātum. Poſtero die ad oppugnādā arcē ducit: quā cū & mari: quo in peninſulæ modū pars maior circūluitur prælatis rupibus: & ab ipſa urbe muro & foſſa īgenti ſeptam uideret: eamq; nec uiris nec operibus expugnabilē eſſe: ne aut ſeipſum curat uēdi Tarētinos a maioribus rebus moraretur: aut in relictos ſine ualido præſidio: Tarentinos impetum exire cum uellēt: romani exarce facerēt: & uallo urbē īterſepire ſtatuit ab arce: nō ſine ulla etiā ſpe: cū prohibētibus opus romanis manū poſſe cenſeri: & ſi ferocius procurriſſent magna cæde ita attenuari præſidii uires: ut facile ꝑ ſe ipſi tarentini urbē ab iis tueri poſſent. Vbi cœptū opus eſt: pateſacta repēte porta in muniētes īpetum fecerūt romani: pelliq; ſe ſtatio paſſa eſt: quæ pro opere erat: ut ſucceſſu creſceret audacia: pluresq;: & lōgius pulſos ꝑſequerēt. Tum ſigno dato: coorti undiq; pœni ſunt: quos īſtructos ad hoc Annibal tenuerat: nec ſuſtinuere īpetum romani: ſed ab effuſa fuga loci anguſtiæ eos: īpedimētaq; alia opere iam īcœpto: alia apparatu operis morabantur: plurimi in foſſam præcipitati: occiſiq; ſunt plures in fuga: quā in pugna. Inde & opes nullo prohibēte: fieri cœptum: foſſa īgens ducta: & uallū ītra eam erigīt: modicoq; poſt iteruallo mūrum etiā eadē regione addere parat: ut uel ſine præſidio tueri ſe aduerſus romāos poſſent. Reliquit tamē modicū ꝑſidium: ut ſimul iter faciēdo muro adiuuaret. Ipſe ꝑfectus cū cæteris copiis ad Galeſum flumē: quīque millia ab urbe abeſt: poſuit caſtra. Ex iis ſtatiuis regreſſus ad īſpiciēdum opus: quod aliquātū opiniōe eius celerius creuerat: ſpem cepit: ét arcē expugnari poſſe. Et é non altitudine ut cætera tuta: ſed loco plano poſita: & ab urbe muro tantum: ac foſſa diuiſa. Cum iam machinationum omni

Cōſiliū Annibalis ī re q̄ agebaṫ celāda

Tarētū Annibali ꝑdiṫ

Liuius ſaliator hic certe fuit

Edictū ánibalis

Ro. cædes circa tarēti nā arcē

genere:& opibus oppugnarẽtur:missum aMetapõto præsidiũ romãis fecit aĩum:ut nocte ex ĩprouiso opera hostium ĩuaderẽt:alia disiecerunt:alia igni corruperunt.Isq; finis Annibali fuit ea parte arcẽ oppugnandi.Reliqua erat in obsidione spes:nec ea satis efficax:quia arcẽ tenẽtes:quæ peninsula posita imminẽt faucibus portus:mare liberum habebãt.Vrbs cõtra exclusa maritimis cõmeatibus ꝓpiusq; inopiam erãt obsidẽtes:quã obsessi.Annibal cõuocatis principibus Tarẽtinoꝝ oẽs præsentes difficultates exposuit:neq; arcis tam munitæ expugnãdæ uiam cernere:neq; in obsidione quicquã habere spei: donec mari potiãtur hostes.Quod si naues sint:quibus cõmeatus inuehi prohibeãt:extemplo aut abcessuros:aut dedituros se hostes assentiebãtur Tarẽtini.Cæteroq; ei:qui cõsilium afferret:opem quoq; in eam rem afferẽdam esse cẽsebãt:punicas enim naues ex Sicilia accitas id posse facere.Suas:quæ sinu exiguo itercluſæ essẽt:cum clauſtra portus hostis haberet:quẽadmodum inde in apertum mare euasuras?Euadent:inquit:Annibal:multa:quæ impedita natura sunt:cõsilio expediuntur:urbẽ enim cõpositam habetis.Planæ & satis latæ uie patẽt in oĩs partes:uia:quæ ĩ portũ ꝓ mediã urbẽ ad mare trãsmissa est:plaustris trãsueham naues haud magna mole:& mare nostrũ erit:quo nũc hostes potiũt:& illic mari:hinc terra circũsedebimus arcẽ:ĩmo breui:aut relictã ab hostibus:aut cũ ipsis hostibus capiemus. Hæc oro nõ spem modo effectus:sed igentẽ ẽt ducis admirationẽ fecit.Cõtracta extẽplo undiq; plaustra iunctaq; iter se & machinæ ad subducẽdas naues admotæ:munitumq; iter:quo faciliora plaustra minorq; moles in trãsitu esset:iumẽta inde &hoĩes cõtracti:& opus impigre cœptũ:paucosq; post dies classis instructa atq; parata circũuehitur arcem:& ante ipsum portum anchoras iacit.Hũc statum rex Annibal Tarenti reliquit:regressus ipse in hyberna.Cæterꝝ defectio Tarentinoꝝ utrum priore ãno:an hoc facta sit:ĩ diuersum auctores trahunt:plures ꝓpioresq; ætate memoriæ rerꝝ hoc anno tradũt factã. Annibalis cõsilĩũ ꝺdu cenda classe

Romæ cõsules:ptoresq; usq; ante diẽ quĩto Kal.maias latinæ tenuerũt.Eo die:ꝑpetrato sacro ĩ mõte:in suas quisq; ꝓficiscũtur ꝓuincias.Religio deĩde noua obiecta est ex carminibus martianis. Vates hic Martius illustris fuerat.Et cũ ĩquisitio priore anno:ex senatusconsulto talium librorum fieret:ĩ.M. Aemylii ptoris urbis:qui eam rem agebat: manus uenerãt.Is protinus nouo ptori Suillæ tradiderat. Ex huius Martii duobus carminibus:alterius postea est aucta:declarato auctoritas euẽtu:alteri quoq; cuius nõdum tẽpus uenerat:afferebat fidem.Priore carmine cãnensis ꝑdicta clades:ĩ hæc ferme uerba erat.Agmẽ troiugena Cãnam Romanæ fugæ:nec te alienigene cogãt in cãpo Diomedis cõserere manus:Sed neq; credes tu mihi donec compleris sanguĩe campum:multaq; millia occisa tua deferat amnis ĩ põtum magnũ ex terra frugifera:piscibus atq; auibus:ferisq; q̃ ĩcolunt terras: iis fiat esca caro tua. Nam mihi ita Iuppiter fatus est:Et Diomedis argiui cãpos &Cãnã flumẽ:q militauerãt ĩ iis locis:iuxta atq; ipsam cladẽ agnoscebãt.Tũ alterꝝ carmẽ recitatũ:nõ eo tãtũ obscurius qa ĩcertiora futura ꝑteritis: sunt:sed ꝑplexius ẽt scripturæ genere.Hostes romãi si expellere uultis:uomicãq;:q̃ gẽtium uenit lõge: Apollini uouendos censeo ludos:qui quotannis commiter Apollini fiant:cũ populus dederit ex publico partẽ:priuati uti conferant ꝓ se:suisq;:iis ludis faciendis ꝑerit:prætor iis : q ius populo plebiq; dabit diẽ unum sumpserũt:postero die senatusconsultũ factũ est:ut decẽuiri liberos de ludis Appollini: req; diuina facienda inspicerent.Ea cũ inspecta relataq; ad senatũ essent censuerunt pres ludos Apollini uouendos:faciendosq;.Et q̃do ludi facti essent . xii.millia æris ptori ad rẽ diuinã & duas hostias maiores dandas:alterꝝ senatusconsultũ factum est:ut decẽuiri sacra græco ritu facerent iisq;hostiis. Apollini bouem aurato:& capris duabus albis auratis . Latonæ fœmina boue aurata . Ludos ptor ĩ circo maximo cũ facturus esset:edixit ut populus per eos ludos stipẽ Appollini:q̃tum cõmodum esset:conferet.Hæc est origo ludorꝝ Apollinariũ:uictoriæ non ualitudinis ergo:ut pleriq; rẽtur:uotorꝝ.Factosq; populus spectauit coronatus.Matronæ supplicauere.Vulgo apertis ianuis in propatulo epulati sunt:celebercq; dies omni ceremoniarꝝ genere fuit.Cum Annibal circa Tarentũ :consules ambo in Sãnio essent:sed circũsessuri Capuam uiderentur:quod malũ diuturnæ obsidionis esse solet:iã famẽ campani sentiebant:quia semẽtem facere prohibuerant eos romani exercitus.Itaq; legatos ad Annibalẽ miserunt orantes : ut priusquam consules in agros suos educerent legiones : uiæq; omnes hostium præsidiis insiderentur: frumentum ex propĩquis locis conuehi iuberet Capuã.Annibal Hãnonẽ ex brutiis cũ exercitu in Cãpaniam transcire:& dare operam:ut frumenti copia fieret campanis:iussit.Hanno ex brutiis profectus cum exercitus uitabundus castra hostium consulesq;:qui in.Samnio erant.Beneuento iam approquinquaret.xxx.passuũ millia ad ipsã urbe loco edito castra posuit. Inde ex sociis circa populis : quod æstate cõportatum erat:deuehi frumentũ ĩ castra iubet ꝑsidiis datis quæ cõmeatus eos ꝓsequerent.Capuam inde nunciũ misit:q̃ die ad accipiendũ frumẽtum ꝑsto essent:oĩ undiq; genere uehiculoꝝ iumẽtorũq; ex agris contracto.Id pro cætera secordia:negligentiaq; a cãpanis actũ:paulo plus trecenta uehicula misssa:& pauca ꝑterea iumẽta.Ob id castigati sunt ab Hannone:quod ne fames quidem:quæ mutas accenderet bestias:curam eorum stimulare posset. Alia ꝓducta dies ad frumentũ maiore apparatu petendũ.

Ea omnia:sicut acta erant:cum enunciata Beneuentanis essent.Legatos decem extemplo ad consules circa Bouianam : ubi castra romanorum erant:miserunt.Qui cum auditis quæ ad Capuam agerẽtur:inter se comparassent:ut alter in Campaniam exercitum duceret.Fuluius cui ea prouincia obuenerat profectus nocte Beneuentum mœnia ẽ igressus.Ex ꝓpinquo agnoscit.Hannonem cum exercitus parte profectum frumẽtatum:duo millia plaustrorum inconditam inermẽq; aliam turbam aduenis-

Castra pæ. oppugnãt

se:per tumultum ac trepidationem oĩa agi:castrorumq; formam:& militarem ordinem:ĩmixtis agrestibus iis ex terris sublatum. His satis compertis:cõsul militibus edicit:signa tantum armaq; in pximã expedirẽt noctem:castra punica expugnãda. Quarta uigilia profecti:sarcinis oĩbus impedimẽtisq;:Beneuenti relictis:pauloante lucem cũ ad castra peruenissent:tantum pauoris iniecerunt:ut si in plano castra posita essent:haud dubie prĩo ĩpetu capi potuerint:altitudo loci:& munimenta defenderunt: quæ nulla ex parte adiri nisi arduo ac difficili ascensu poterãt. Luce prima prælium ĩgens accensum est: nec uallum modo tutantur pœni:sed ut quibus locus tutior esset:deturbant nitentes per ardua hostes. Vicit tamẽ oĩa pertinax uirtus:& aliquot simul partibus ad uallum ac fossas peruẽtum est:sed cum multis uulneribus:& militum pernicie. Itaq; cõuocatis tribunis militum:cõsul absistendũ temerario ĩcœpto ait tutius sibi uideri:reduci eo die exercitum. Beneuentũ:deĩde postero castris se hostium iungi:ne exire inde campani:neue Hanno regredi posset. Id quo facilius obtineatur:collegã quoq; & exercitum se eius accituꝝ:totũq; eo uersuꝝ bellũ. Hæc cõcilia ducis:cũ iam receptui caneret:clamor militũ asperĩ

Vibii pelligni facinus T. Pedanius

nantium tam segne ĩperium disiecit. Proxĩa portæ hostiũ erat cohors pelĩgna:cuius præfectus Vibius ereptum uexillũ trans uallum hostiũ traiecit:execratus inde seq;:& cohortẽ:si eius uexilli hostes potiri essent:princeps ipse per fossam:uallũq; in castra irrumpit. Iam intra uallũ pelĩgni pugnabant: cũ altera parte Valerio Flacco tribuno militũ tertiæ legionis exprobrãte romanis ignauiã:qui sociis captoꝝ castroꝝ concederẽt decus. T. Pedanius prĩceps prĩus centurio cũ signifero signũ ademisset. Iam hoc signum:& hic centurio:inquit:intra uallũ hostiũ erit:sequãtur:qui capi signũ ab hoste prohibituri sunt: Manipulares sui primũ transcẽdentẽ fossam:deinde legio tota secuta est. Iam & consul ad cõspectum trãsgredientiũ uallum:mutato cõsilio:a reuocãdis ad incitãdos hortãdosq; uersus milites ostendere in quãto discrimine:ac periculo fortissima cohors socioꝝ & ciuium legio esset. Itaq; pro se quisq; oẽs per æqua atq; iniqua loca:cum undiq; tæla conĩcerentur:armaq; & corpora hostes obiicerẽt:peruadunt: irrumpuntq;:multi uulnerati:etiam quos uires sanguisq; desereret:ut intra uallum hostium caderẽt: nitebantur. Captaq; momẽto tẽporis:uelut plano sita castra:nec ꝑmunita. Cedes inde non iam pugnaAtẽ. cædem hostium

erat:oĩbus intra uallum ꝑmixtis. Supra sex millia hostiũ cæsa. Supra septẽmillia capiuntur cũ frumentatoribus campanis:oĩumq; plaustroꝝ:& iumentoꝝ apparatu. Capta & alia ingens præda fuit:quam Hanno populabundus passim cum isset:ex socioꝝ Po. Ro. agris traxerat. Inde deiectis hostium castris Beneuentum reditũ est:ꝑdamq; ibi ambo consules:nã &. Ap. Claudius eo post paucos dies uenit:uenĩderunt:diuiserũtq;. Et donati quorũ opera castra hostiũ capta erãt:ante alios Vibius pelignus &. T. Pedanius princeps tertiæ legionis. Hanno ab Comino Cerito:quo nũciata clades est castrorũ: cũ pauĩcis frumẽtatoribus: quos forte secũ habuerat:fugæ magis mõ:quã itineris ĩ Brutios rediit. Eo campani audita sua suorumq; pariter sociorũ:clade:legatos ad Annibalem miserunt: qui nunciarent duos consules ad Beneuentum esse:diei iter a Capua tantũmodo ac portis & muris bellum esse:nisi propere subueniat celerius Capuam:quam arpos in ptãtem hostium uenturam nec Tarentum quidem non mõ arcem tanti debere esse: ut Capuam quam Carthagini æquare sit solitus desertam indefensamq; populo ro. tradat. Annibal curæ sibi fore rem campanã pollicitus:ĩ præsentia duomillia equitum cum legatis mittit:quo præsidio agros popolationibus possent prohibere. Romanis interim sicut aliaꝝ rerum arcis tarentinæ præsidiiq;:quod ibi obsideretur:cura esse. C. Seruilius legatus ex auctoritate patrũ a. P. Cornelio prætore in Ethruriam ad frumentũ coemẽdum missus:eum aliquot nauibus honustis in portum tarentinũ inter custodias hostium peruenit. Cuius aduentu qui ante in exigua spe ad tranHoc fuit q; supra dixit obsidũ cædẽ duas illustres urbes aro. alienasse

sitionem ab hostibus per colloquia erant: ultro ad transeundum hostem uocabant: sollicitabãtq;. Et erat satis ualidum præsidium: traductis: ad arcem Tarenti tuendam qui Metaponti erat militibus. Itaq; metapontini extemplo metu quo tenebantur:liberati ad Annibalem defecerunt. Hoc idem eadem ora maris & Turini fecerunt. Mouit eos non tarentinoꝝ magis defectio:metapontinorumq;:quibus indidem ex Achaia oriundi etiam ĩcognatione iuncti erant:quam ira in romanos propter obsides nuper interfectos. Eoꝝ amici cognatiq; litteras ac nuncios ad Hannonem Magonemq;:qui in propinquo in brutiis erant:miserunt:si exercitũ ad mœnia admouissent:se in ptãtem eoꝝ urbem tradituros esset. M. Attinius Turini cum modico præsidio præerat:quem facile elici ad certamen temere ĩcundũ rebantur posse no tam militum quos per paucos habebat:fiducia:quam iuuentutis turinæ. Eam exĩdustria centuriauerat:armaueratq; ad tales casus. Diuisis copiis inter se duces pœni cum agrũ turinum ingressi essent. Hanno cum peditum agmine infestis signis ad urbem pergit. Mago cum equitatu tectus collibus ad tegendas insidias subsistit oppositis Attinius peditum tantum agmine per explorato/res comperto copias ĩ aciem educit:fraudis intestinæ:& hostium isidiarum ignarus. Pedestre prælium fuit insigne:paucis in prima acie pugnãtibus romanis:turinis expectantibus magis quam adiuuãtibus euẽtum. Et carthaginẽsium acies de industria pedem referebat: ut ad terga collis:ad equite suo insessi hostem incautum pertraheret. Quo ubi uentũ est: coorti cum clamore equites propere inconditam turinorum turbam:nec satis fido animo unde pugnabat:stãtem extemplo ĩ fugam auerterũt. Romani quãquã circũuẽtos hĩc pedites hinc equites urgebant tamen aliquandiu pugnam traxere. Postremo & ipsi terga uertunt:atq; ad urbem fugiunt. Ibi proditores conglobati:cum popularium agmen patẽtibus portis accepissent:ubi romanos fusos ad urbem feiri uiderunt:conclamant instare pœnum permixtosq; hostes urbem inuasuros:ni propere portas claudant. Ita excluſos romanos præbuere hosti ad cædem Attinius tamen cum paucis receptus. Seditio inde paulisper tenuit:cum alii urbem tuẽdam:

ũde alii cedendum fortunæ:& tradendam urbem uictoribus censerent.Cæterum:ut plærumq; fortuna & consilia mala uicerunt.Attinio cum suis ad mare:ac naues deducto magis:quia ipsi ob imperiũ in se mitte ac iustum consultũ uolebant:quam respectu romanoꝝ carthaginenses in urbem accipiunt. Consules a Beneuento in campanũ agrum legiones ducunt:non ad frumenta modo:quæ iã in hybernis erat corrumpenda:sed ad Capuam oppugnandam nobilem:se consulatũ tam opulentæ urbis excidio rati facturos:simul & ingens flagitiũ iperio dempturos:quod urbi tam propinquæ tertiũ annũ impunita defectio eẽt.Cæterum ne Beneuẽtũ sine p̃sidio esset:& ut ad subita belli:si Annibal: qđ facturũ haud dubitabant:ad opem ferendam sociis Capuam uenisset:eqtes uim sustinere possent.T.Gracchũ ex lucanis cũ equitiũ:ac leui armatura Beneuentũ uenire iubẽt:legionibus statiuisq; ad obtinẽdas res in lucanis aliquẽ præficeret Graccho:priusquã ex lucanis moueret sacrificanti triste prodigiũ factũ est: ad exta sacrificio ꝓpetrato angues duo ex occulto allapsi edere iecur:cõspectiq; ex oculis repẽte abierunt.Id cum Auruspicũ monitu sacrificiũ istauraretur:atq; itentius exta referata seruarent:itex ac tertio uenisse tradunt:libatoq; iocinore itactos angues abisse.Cũ Auruspices ad imperatorẽ id pertinere ꝓdigium præmouissent:& ab occultis cauendũ hoĩbus consiliisq;:nulla tamẽ ꝓuidentia fatum iminens moueri potuit.Flauius Lucanus fuit caput partis eius lucanoꝝ:cuius pars ad Annibalẽ defeciss̃et:qui cũ Romanis stabat:& iã anno i magistratu erat:ab eisdem illis creatus prætor:is mutata repẽte uoluntate:locum gratiæ apud pœnum quærens neq; trãsire ipse:neq; trahere ad defectionẽ lucanos satis habuit:nisi ipe/ratoris:& eiusdẽ hospitiis ꝓditi capite:ac sanguine fœdus cũ hostibus sanxisset:ad Magonẽ:qui in brutiis præerat:clam i colloquium uenit:fideq; ab eo accepta:si romanum iis iperatorem:tradidisset: liberos cũ suis legibus uenturos in amicitiã lucanos:deducit pœnum i locum pacis Gracchum adducturus.Magonẽ ibi equites peditesq; armare:& capere eas latebras:ubi igentẽ numerum occuleret: iubet. Loco satis:ispecto:atq; undiq; explorato dies cõposita rei gerendæ ẽ.Flauius ad romanũ imperatorem uenit.Rem se ait magnã inchoasse:ad quã perficiendã ipsius Gracchi opa opus eẽt:omniũ populorum prætoribus:qui ad pœnum in illo cõmuni Italiæ motu desiss̃ent:ꝓsuasisse:ut redirẽt i amicitiã Romanoꝝ:q̃do res quoq; romana:quæ prope exitũ clade cãnensi uenisset i dies melior:atq; auctior fieret.Annibalis uis senescereꝫ ac ꝓpe ad nihilum uenisset:ueteri delicto haud iplacabiles fore romanos: nullam unquã gentẽ magis exorabilem:promptioremq; ueniæ dandæ fuisse:quotiens rebellioni etiam maiorum ignotum suoꝝ hæc abse sint dicta:Cæteꝝ ab ipso Graccho eadem hæc audire malle eos: præsentisq; cõtingere dextram.Id pignus fidei secum ferre:locum se consiliis edixisse a conspectu amotũ haud procul a castris romanis:ibi paucis uerbis transigi rẽ posse:ut omne nomẽ lucanũ in fide ac societate romana sit.Gracchus fraudem & sermoni:& rei abesse credẽs ac similitudine ueri captus:cum lictoribus ac turba equitum e castris profectus:duce hospite in isidias præcipitatus.Hostes subito exorti:& ne dubia esset proditio:Flauius his se adiungit.Tæla undiq; i Gracchum atq; equites coniiciuntur.Gracchus ex equo desilit:idem cæteros facere iubet:hortaturq;:ut qđ unũ reliquũ fortuna fecerit:id honestẽt uirtute:reliquũ autem quid eẽt:paucis a multitudine in ualle:silua:montibusq; septa circunuentis: præter mortem id referre:utrũ præsenti torpore pecoꝝ modo inulti trucidẽtur:an toto anno a patiẽdo expectandoq; euentu i impetũ atq; irã uerso:agentes:audẽtesq; perfusi hostium cruore:inter expirantiũ inimicoꝝ cumulata armaq;:& corpora caderẽt.Lucanũ proditorẽ ac trãsfugam oẽs peterent.Qui eã uictimam præ se ad iferos misisset:eũ decus eximiũ:egregiũq; solatium suæ morti iuentuꝝ.Inter hæc dicta paludamẽto circũ leuũ brachium in torto:nã nec scuta qdem secũ extulerant:i hostes ipetum fecit. Maior quã pro numero hominũ æditur pugna.Iaculis maxime aperta corpora romanoꝝ:& cũ undiq; de altioribus locis i cauã uallẽ coniectus eẽt:trãsfiguntur.Gracchũ iam nudatũ p̃sidio uiuũ capere pœni nituntur:Cæteꝝ ille cõspicatus Lucanũ hospitẽ inter hostes adeo infestus iuasit:ut parci ei sine multorũ pernicie nõ posset.Exanimẽ cũ mago extẽplo ad Annibalẽ misit:ponitq; cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris iussit.Hæc sera fama est. Gracchus in lucanis ad campos: qui ueteres uocantur: periit: Sunt:qui in agro Beneuentano prope Calorem fluuium ostendant:a castris cum lictoribus:ac tribus seruis lauandi causa progressum. Cum forte inter salicta innata ripis laterent hostes nudum atq; inermem saxisq;:quæ uoluit amnis propugnantem:interfectum. Sunt qui Auruspicum monitu quingentos passus a castris progressum:uti loco puro:ea quæ ante dicta prodigia sunt:procuraret:ab insidentibus forte locum duabus turmis numidarum circũuẽtum scribãt:adeo nec locus:nec ratio mortis i uiro tam claro & insigni constat.Funeris quoq; Gracchi uaria fama est.Alii in castris Romanis sepultum a suis.Alii ab Annibale:& ea uulgatior fama est tradunt in uestibulo punicorum castroꝝ rogum extructum esse:armatum exercitum decurrisse cum tripidiis hispanorum:motibusq; armorum & corporum suæ cuiq; gẽti assuetis:ipso Annibale omni rerum uerborumq; honore exequias celebrãte.Hæc tradunt:qui in lucanis rei gestæ auctores sunt.Si illis:qui ad Calorem fluuium iterfectum memorant:credere uelis capitis tantum Gracchi hostes potiti sunt.Eo delato ad Annibalem:missus ab eo confestim Carthalo:qui i castra romana ad Gn.Cornelium quæstorem deferret:is funus imperatoris in castris celebrantibus cum exercitu beneuentanis fecit.Consules agrum cãpanum ingressi cũ passim popularentur:ruptione oppidanorum:& Magonis cum equitatu territi ac trepidi ad signa milites palantes passim reuocarunt:& uixdum instructa acie fusi:supra mille & quingentos milites amiserũt. Inde ingens ferocia supbæ suopte igenio creuit gẽti multisq; præliis lacessebant romanos: sed intẽtiores ad cauẽdum cõsules una pugna fecerat icaute atque icõsulte inita. Restituit tamẽ his aĩos:& illis miuit

Atĩ. p/digium graccho oblatũ Flauius Lucãus

Grac/chus i i/sidias p̃ cipitat

Grac/chi ite/ritus

Clades Ro.

T.Quī tiuſ Cri ſpinus Badius

audaciam parua una res. Sed in bello nihil tam leue ē: quod non magnæ interdū rei momentū faciat. T.Quintio Criſpino Badius campanus hoſpes erat per familiari hoſpitio iunctus. Creuerat conſuetudo: quod æger Romæ apud Criſpinum Badius ante defectionem campanam liberaliter comiterq; curatus fuerat. Tum Badius progreſſus ante ſtationes: quæ p porta ſtabant: uocari Criſpinū iuſſit. Quod ubi eſt Criſpino nūciatum: ratus colloquium amicū ac familiare quæri: manente memoria etiā i diſſidio publicoꝝ fœderꝝ priuati iuris: paulū a cœteris ꝓceſſit: poſteaquā i conſpectū uenere: Prouoco te: inquit: ad pugnā Criſpine Badius: cōſcēdamus equos: ſubmotiſq; aliis: uter bello melior ſit: decernamus. Ad ea Criſpinus: nec ſibi: nec illi ait: hoſtes deeſſe: in quibus uirtutē oſtendāt: ſe ab eo etiā: ſi i acie occurrat: declinaturꝝ: ne hoſpitali cæde dextrā uiolet: cōuerſuſq; abibat: Eniuero ferocius tū cāpanus ſcrepare mollicie ignauiāq;: & ſe digna ꝓbra i inſontem iacere hoſpitalem hoſtē appellās: ſimulantemq; parcere: cui ſciat parē ſe nō eſſe: ſi paꝝ publicis fœderibus ruptis: direpta ſimul & priuata iura eſſe putet: Badiū campanū. T.Quintio Criſpino Romano: palā oibus: duobus exercitibus audiētibus: renūciare hoſpitiū nihil ſibi cū eo cōſociatū: nihil fœderatū hoſpiti cū hoſte: cuius patriā ac penates publicos priuatoſq; oppugnatū ueniſſet. Si uir eſſet: cōgrederet. Diu cunctantem Criſpinum ꝓpulere turmales: ne īpune inſultare campanū pateretur. Itaq; tantū moratus: dū iperatores conſuleret: permitterēt ne ſibi extra ordinē

Criſpini & badii pugna

in prouocantē hoſtem pugnare: permiſſu eorum arma cepit: equumq; conſcendit: & Badium nomine compellans ad pugnam euocauit. Nulla mora a campano facta eſt: infeſtis equis concurrere. Criſpinus ſupra ſcutum ſiniſtrum humerum Badio haſta tranſfixit: ſuper quem delapſum cum uulnere ex equo deſiliit: ut pedes iacentem cōficeret. Badius priuſquam opprimeretur: parma atq; equo relicto: ad ſuos aufugit. Criſpinus equum armaq; capta: & cruentam cuſpidem inſignis ſpoliis oſtentans cum magna laude & gratulatione militum ad conſules eſt deductus: laudatuſq; ibi magnifice: & donis donatus. Annibal ex agro beneuentano caſtra ad Capuam cum mouiſſet: tertio poſt die: quam uenit: copias in aciē eduxit: haud quaquam dubius: quod campanis abſente ſe paucos ante dies ſecunda fuiſſet pugna: quin multo minus ſe ſuumq; totiens uictore exercitum ſuſtinere romani poſſent: cæterum poſteaquam pugnari cœptum eſt: equitum maxime incurſu: cum iaculis obrueretur: laborabat Romana acies: donec ſignum equitibus datum eſt: ut in hoſtem admitterent equos. Itaq; equeſtre prælium erat: cum ꝓcul uiſus ſempronianus exercitus: cui Gn. Cornelius quæſtor præerat utriq; parti parem metum præbuit ne hoſtes noui aduentarent. Velut excompoſito utrinq; ſignum receptui datum: reductiq; in caſtra ꝓpe æquo Marte diſceſſerunt. Plures tamen a romanis primo incurſu equitum ceciderunt. Inde conſules ut auerterent Capua Annibalem: nocte: quæ ſecuta eſt: diuerſi: Fuluius in agrum cumanum: Claudius in lucanos abiit. Poſtero die cum uacua caſtra Romanorum nunciatum Annibali eſſet: & duobus agminibus diuerſos abiiſſe: incertus primo utrum ſequeretur. Appium inſtituit ſequi. Ille circunducto hoſte: qua uoluit: alio itinere ad Capuam rediit. Annibali alia in iis locis benegerendæ rei fortuna obla

M.Cētenius penula

ta eſt. M. Centenius: cui fuit cognomen Penula: inſignis inter primipili Centuriones: & magnitudine corporis & animi: is perfunctus militia per. P. Cornelium Suillam prætorem i ſenatum itroductus petit a patribus: uti ſibi quiſquemillia militum darētur: ſe peritum & hoſtis: & regiōum breui operæpretium factuꝝ: & qbus artibus ad id locoꝝ noſtri: & duces: & exercitus capti forēt: iis aduerſus iuētorem uſurum. Id nō permiſſum magis ſtolide: quam ſtolide creditum: tāquam eædem militares & imperatoriæ artes eēnt. Data pro quinq; octomillia militū: pars dimidia ciues ſocii: & ipſe aliquātum uolūtariorum itinere i agris cōciuit: ac prope duplicato exercitu i lucāos peruēit: ubi Annibal nequicquam ſe cutus Claudiū ſuſtiterat. Haud dubia res eſt: quippe iter Annibalem ducem: & cēturiōem: exercituſq; alterum uincendo ueteranum: alterum nouū totum: & magna ex parte etiam tumultuariū: ac ſemiermem: ut cōſpecta inter ſe agmina ſunt: & neutra pars detrectauit pugnam: extemplo iſtructæ acies: pugnatum tamē ut i nulla pari re duas amplius horas cōcitata: etiam donec dux ſtetiſſet romana acie. Poſteaquam is nō pro uetere fama ſolum: ſed etiam metu futuri dedecoris: ſi ſua temeritate cōtractæ clādi ſupereſſet: obiectans ſe hoſtium tælis decidit: fuſa extemplo eſt Romana acies: ſed adeo ne fugæ quidem iter patuit: omnibus uiis ab equite iſeſſis: ut ex tanta multitudīe uix decem euaſerīt: cæteri paſſim alii alia peſte aſſūpti ſunt. Capua a cōſulibus iterum ſumma ui obſideri cœpta eſt: quæque i eam rem opus erāt: comportabātur: parabāturq;. Caſilinum frumētum cōuectum ad Vulturni oſtium: ubi nūc urbs eſt: caſtellum communitum. Ante Fabius Maximus munierat: præſidium impoſitum ut & mare proximum: & flumē i poteſtate eēnt. In ea duo maritima caſtella: frumētum: quod ex Sardinia nuper miſſum erat: quodq; Miutius prætor ex Ethruria coemerat: ab Oſtia cōuectum ē: ut exercitui per

Atī. fœdā ro: cædē

hyemem copia eſſet. Cæterum ſuper eam cladem: quæ in lucanis accepta erat: uolonū quoq; exercitus: qui uiuo Graccho ſumma fide ſtipendia fecerat: uelut exauctoratus morte ducis ab ſignis diſceſſit. Annibal non Capuam neglectam: neq; in tanto diſcrimine deſertos uolebat ſocios: ſed proſpero ex temeritate unius Romani ducis ſucceſſu i alterius ducis: exercituſque opprimendi occaſionem iminebat Gn. Fuluium prætorem appuli legati nunciabant: primo dum urbes quaſdam appulorum: quæ ad Annibalem deſciuiſſent: oppugnaret: intentius rem egiſſe: poſtea nimio ſucceſſu & ipſum: & milites præda impletos in tantam licentiam ſecordiamq; effuſos: ut nulla diſciplina militiæ eſſet. Cum ſæpe alias: tū paucis diebus ante expertus: qualis ſub inſcio duce exercitus eſſet: in Appuliam caſtra mouit. Circa Herdoneā romanæ legiones: & prætor Fuluius erant. Quo ubi allatū eſt hoſtes aduentare: prope eſt factū: ut iniuſſu ꝓtoris ſignis cōuulſis i acie exirēt: nec res ulla magis tenuit: quā ſpes haud dubia ſuo id arbi-

trio:ubi uellent:acturos.Nocte ĩsequẽti Annibal cum tumultuatum in castris:& plærosq; ferociter:signum ut daret:institisse duci:ad arma uocantis sciret:haud dubius prosperæ pugnæ occasionem dari triamillia expeditorum militum in uillis circa uepribusq; & siluis disponit:qui signo dato simul omnes e latebris exilirent.Et magonem duo ferme millia equitum:qua fugam inclinaturã credebat:omnia itinera insidere iubet:his nocte præparatis prima luce in aciem copias educit:Nec Fuluius est cũctatus non tam sua ulla spe:quam militum impetu fortuito tractus.Itaq; eadẽ temeritate:qua processum in aciem est:instruitur ipsa acies ad libidinem militum forte percurrentium:consistentiumq;: quo loco ipsorum tulisset animus:deinde per libidinem:aut metum deserentium locum.Prima legio:& sinistra ala primo instructæ:& ĩ longitudinem porrectæ acies clamantibus tribunis nihil introrsus uiriũ: ac roboris esse:& quacunq; impetum fecissent:hostes perrupturos.Nihil:quod salutare esset:non modo ad animum:sed ne ad aures quidem admittebant.Et Annibal quidem haud quaquam simili exercitu:neq; ita extructo aderat:ergo ne clamorem quidem atq; impetum romani sustinuere:Dux stultitia & temeritate Centenio par animo nequaquam comparandus:ubi rem inclinatam : ac trepidantes suos uidit:equo arrepto:cum ducentis ferme equitibus effugit.Cætera a fronte pulsa:a tergo atq; alis circũuenta acies:eo usq; cæsa:ut ex duodeuigintimillibus hominum duomillia haud amplius euaserit castris hostes potiti sunt.Hæ clades alia super aliam Romam cum essent nunciatæ: ingens quidem & luctus:& pauor ciuitatem cepit:sed tamen:quia consules:ubi summa rerum esset : ad id locorum prospere gererent:minus his cladibus commouebantur.Legatos ad consules mittunt.C.Lectoriũ.M.Metilium:qui nunciarent:ut reliquias duorum exercitum cum cura colligerent:darentq; operam : ne per metum:ac desperationem hosti se dederent.Id quod post cãnensem accidisset cladem:& ut desertores de exercitu uolonum conquirerent.Idem negotii.P.Cornelio datum:cui & delectus mãdatus erat.Isq; per fora conciliabulaq; edixit:ut conquisitio uolonum fieret:iiq; ad signa reducerentur.Hæc omnia intentissima cura acta.Ap.Claudius consul.D.Iunio ad ostium Vulturni.M.Aurelio Cotta Puteolis præposito:qui ut quæq; naues ex Ethruria ac Sardinia accessissent:extemplo in castra mitterẽt frumentũ: ipse ad Capuamregressus.Q.Fuluium collegam inuenit in Casilino omnia ĩportantẽ molientẽ ad oppugnãdã Capuã.Tum ambo consules circũsederunt urbem & Claudium Neronem prætorem a Suessula ex claudianis castris excluerunt.Is quoq; modico ibi præsidio ad tenendum locum relicto: cæteris cum omnibus copiis ad Capuam descendit.Ita tria prætoria circa Capuam erecta:tres exercitus diuersis partibus opus aggressi:fossa uallogq; circũdare urbem parant.Et castella excitant modicis interuallis multisq; locis simul cum prohibentibus opera cãpanis eo uentu pugnant:ut postremo portis: muroq; se contineret campanus.Prius tamen:quã hæc cõtinuarent opa:legati ad Annibalem missi:qui quererentur desertam ab eo capuam:ac prope redditam romanis:obtestarenturq;:ut tunc saltem opem non circunsessis modo:sed etiam circũuallatis ferret.Consulibus litteræ a.P.Cornelio prætore misse:ut prius quã clauderent Capuã operibus:potestatem cãpanis facerent:ut qui eoꝝ uellent : exirent ab Capua: suasq; res secũ auferrent.Liberos fore:suaq; omnia habituros:qui ante idus Martias exissent. Post eam diem quicq; exissent:quicq; ibi mansissent:hostium futuros numero.Ea pronunciata campanis:atq; ita spreta:ut ultro minarent:dicerẽtq; contumelias.Annibal ab Gerdonia Tarentũ duxerat legiones spe: aut ui:aut dolo arcis Tarentinæ potiundæ:quod ubi parũ ꝓcessit:ad Brundusiũ flexit iter prodi id oppidũ ratus:ibi quoq;:cũ frustra tereretur tẽpus:legati cãpani ad eum uenerunt q̃rentes simul orãtesq;. Quibus Annibal magnifice respondit:& antea soluisse obsidionẽ:& nunc aduentum suũ consules non laturos.Cum hac spe dissimi legati:uix regredi Capuam iam duplici fossa uallogq; cinctam potuerunt.

Fuluii fuga

Recẽtior Ro. cædes ad Herdõeam

Capua fossã & uallo cĩgitur a Ro.

Cum maxime Capua circunuallaretur:Syracusarũ quoq; oppugnatio ad finẽ uenit:prætergquã ui:ac uirtute ducis exercitusq; intestina etiam proditione adiuta.Namq; Marcellus initio ueris incertus utrũ Agrigentum ad Hamilconem:& Hippocratem uerteret bellum:an obsidione Syracusas premeret:qq̃ nec ui capi uidebat posse inexpugnalem terrestri ac maritimo situ urbem:nec fame:quam prope liberi ab Carthagine commeatus alerent:tamen nequid inexpertum relinqueret:transfugæ Syracusani erãt apud Romanos aliqui nobilissimi uiri inter defectionem ab Romanis:quia ab nouis consiliis abhorrebant pulsi:colloquiis suæ partis temptare animos hominum iussit:& fidem dare si traditæ forent Syracusæ:liberos eos:ac suis legibus uicturos esse.Non erat colloquii copia:quia multorum animi suspecti omnium curam:oculosque conuerterant:nequid falleret tale admissum.Seruus unus exulum pro transfuga intromissus in urbem:conuentis paucis:initium colloquendi de tali fecit.Deinde in piscatoria quadam naui rætibus operti:circunuectiq; ita ad castra Romana: collocutiq; cum transfugis : & idem sæpius eodẽ modo alii atq; alii:postremo ad octoginta facti:& cũ iam cõposita oĩa ad proditionẽ essent:inditio delato ad Epicidem per Attalũ quendã indignantẽ sibi rẽ creditam non esse:necati oẽs:& cruciati sunt. Alia subinde spes:posteaquã hæc uana euaserat:excepit.Damasippus quidã lacædemonius missus ab Syracusis ad Philippũ regem captus ab romanis nauibus erat.Huius utiq; redimendi : & Epicidi cura erat ingens:Nec abnuit Marcellus:iã tũ ætolorum:cuius gentis socii lacedæmonii erant: amicitiam affectantibus romanis:Ad colloquium de redemptione eius missis:medius maxime atque utrisq; opportunus locus ad portus trogillorum propter turrim:quam uocant Galeagram : est uisus. Quo cum sæpius cõmearent:unus ex romanis ex propiquo murum contemplatus:numerando lapides existimandoq; ipse secũ:qui in fronte paterẽt:simul altitudinem muri:quantum proxime coniectura poterat:permensus:humiliorẽq; aliquãto pristina opinione sua & cæteroꝝ omniũ ratus esse : & uel

Cõiuratio ad Epicidẽ delata uidicat

Galeagra carcer seu noxioꝝ locis

mediocribus ſcalis ſuperabilem ad Marcellum rem defert. Haud ſpernēda res uiſa ſed cum adiri locus: qui ob idipſum intentius cuſtodiebatur: non poſſet: occaſio quærebatur: quam obtulit tranſſuga: nun cians diem feſtum Dianæ per triduum agi: & quia alia in obſidione deſint: uino largius epulas celebra ri: & ab Epicide præbito uniuerſæ plebi: & per tribus ab prīcipus diuiſo: Id ubi accepit Marcellus: cum paucis tribunorum militum collocutus: electiſq; per eos ad rem tantam agendam: audendamq; idone is centurionibus militibuſq; & ſcalis in occulto comparatis: cæteris ſignum dari iubet: ut mature cor pora curarent: quietiq; darent. Nocte in expeditionem eundum eſſe: inde ubi id temporis uiſum: quo die epulatis iam uinoq; ſatiatis principiumq; ſomni eſſet: ſigni unius milites ferre ſcalas iuſſit: & ad mil

Habet ſignum mili/ tes. lx.

le ferme milites armati tenui agmine per ſilentium eo deducti. Vbi ſine ſtrepitu: ac tumultu primi eua ſerunt in murum: ſecuti ordine alii: cum priorum audacia dubiis etiam animum faceret: iam mille ar matorum ceperant partem cum cæteræ admotæ pluribuſq; ſcalis in murum euadebant: ſigno ab He xapylo dato: quo per ingentem ſolitudinem erat peruentum: quia magna pars in turribus epulati: aut ſopiti uino erant: aut ſemigraues potabant: paucos tamen eorum oppreſſos in cubilibus interfecerunt. Prope Hexapylon eſt portula: ea magna ui refringi cœpta: Et e muro ex compoſito tuba datum ſignū

Epipoli aquæ/ ſūmitas

erat: & iam undiq; non furtim: ſed ui aperte gerebatur res: quippe ad Epipolas frequētem cuſtodiis lo cum peruentum erat: terrendiq; magis hoſtes erant: quam fallendi. ſicut territi ſunt. Nam ſimul ac tu barum eſt auditus cantus: clamorq; tenentium muros: partemq; urbis: omnia teneri cuſtodes rati: alii per murum fugere: alii ſalire de muro: præcipitariq; turba pauentium. Magna pars tamen ignara tanti mali erat: & grauatis omnibus ſomno uinoq;: & in uaſtæ magnitudinis urbe partium ſenſu non ſatis pertinente in omnia. Sub luce. Hexapylo effracto: Marcellus omnibus copiis urbem ingreſſus excita uit: conuertitq; omnes ad arma capienda: opemq; ſiquam poſſent: iam captæ prope urbi ferēdam. Epi cides ab inſula: quam ipſi Naſon uocant: citato profectus agmine haud dubius quin paucos per negli gentiam cuſtodum tranſgreſſos mur& expulſurus foret: occurrentibus pauidis: tumultum augere eos dictitans: & maiora ac terribiliora afferre: poſteaquam conſpexit omnia certa: Epipolas armis comple tas: laceſſito tantum hoſte paucis miſſilibus: retro in Acradinam agmen conuertit: non tam uim multi tudinemq; hoſtium metuens: quam nequa inteſtina fraus per occaſionem oriretur: clauſaſq; inter tu

Lachry mauit Marcel lus Sy/ racuſis captis

multum Acradinæ: atq; inſulæ inueniret portas. Marcellus: ut mœnia ingreſſus ex ſuperioribus locis: urbem ferme omnium illa tempeſtate pulcherrimā: ſubiectam oculis uidit: illachrymaſſe partim gau dio dicitur: tantæ ꝑpetratæ rei: partim uetuſta gloria urbis. Athenienſium claſſes demerſæ: & duo īgen tes exercitus cū duobus clariſſimis ducibus deleti occurrebant: & tot bella cū Carthaginenſibus tanto cum diſcrimīe geſta: tot ac tam opulenti tyranni: regeſq;: ꝑter cæteros Hiero tum recentiſſimæ memo riæ rex: tum ante omnia: quæ uirtus ei: fortunaq; ſua dederat: beneficiis in Popu. Ro. inſignis. Ea cum uniuerſa ocrurrerent animo: ſubiretq; cogitatio: iam illa momento horæ arſura omnia: & ad cineres re ditura: priuſquam ſigna Acradinæ admoueret: ꝑmittit ſyracuſanos: qui inter ꝑſidia romana: ut ante di ctum eſt: fuerant: ut alloquio leui ꝑlicerent hoſtes ad dedendam urbē. Tenebant Acradinæ portas: mu roſq; tranſſugæ maxime: quibus nulla erat ꝑ condiciones ueniæ ſpes. Ii nec adire muros: nec alloq quē/ quam paſſi. Itaq; Marcellus poſteaquā incœptum irritum fuit: ad Euryalū ſigna referri iuſſit. Tumu lus ē in extrema parte urbis uerſus a mari: uiæq; īminens ferenti in agros: mediterraneæq; inſulæ ꝑcō modus ad cōmeatus excipiendos. Præerat huic arci Philodemus argiuus ab Epicide ꝑpoſitus: ad quem miſſus a Marcello Sc ſis: unus ex interfectoribus tyranni: cum longo ſermone habito: dilatus ꝑ fruſtra tionē eēt: rettulit Marcello tēpus eū ad deliberandū ſumpſiſſe: cū is diē de die differret: dū Hippocrates atq; Himilco admouerent caſtra legioneſq;: haud dubius: ſi ī arcē accepiſſēt eos: delere Romanū exerci tum īcluſum muris poſſe. Marcellus ut Euryalū neq; tradi: neq; capi uidit poſſe: iter Neapolin & Thicā noīa partiū urbis: & inſtar urbiū ſunt: poſuit caſtra: timens ne ſi frequētia ītraſſet loca: cōtineri a diſcur ſu miles auidus ꝑdæ non poſſet. Legati eo ab Thica: & Neapoli cū inſulis & uelamentis uenerunt ꝑcan tes ut a cædibus & ab incendiis parceretur. De quor& precibus quam poſtulatis magis conſilio habito: Marcellus ex oīum ſentētia militibus edixit: nequis libe& corpus uiolaret: cætera ꝑdæ futura. Caſtraq;

Marcel li edictū

pro muro tectis parietū ſepta. Portis regione platea& patentibus ſtationes: ꝑſidiaq; diſpoſuit: nequis in diſcurſu militū īpetus in caſtra fieri poſſet. Inde ſigno dato milites diſcurrere: refractiſq; foribus cū oīa terrore ac tumultu ſtreperent: a cædibus tamen tēperatū eſt. Rapinis nullus ante modus fuit quā oīa diuturna felicitate cumulata bona egeſſere. Inter hæc & Philodemus cū ſpes auxilii nulla eſſet: fide acce pta: ut inuiolatus ad Epicidem rediret: reducto præſidio tradidit tumulum Romanis. Auerſis omni bus ad tumultum ex parte captæ urbis Bomilcar noctem eam nactus: quapropter uim tempeſtatis ſta re ad anchoram in ſalo Romana claſſis non poſſet: cum trigintaquinq; nauibus e portu ſyracuſano ꝑ fectus: libero mari uela in altum dedit: quinq; & quinquaginta nauibus Epicidæ & Syracuſis relictis: edoctiſq; Carthaginenſibus: in quanto res ſyracuſana diſcrimine eſſet: cum. c. nauibus poſt paucos dies redit: multis: ut fama eſt donis ex Hieronis Gaza ab Epicide donatus. Marcellus: Euryalo recepto: præ ſidioq; addito: una cura erat liber: nequa a tergo uis hoſtium in arcem accepta incluſos: impeditoſque mœnibus ſuos turbaret. Acradinam inde ternis caſtris per idonea diſpoſitis loca: ſpe ad inopiam oīum rerum incluſos redactur& ſe circūſedit. Cum per aliquot dies quietæ ſtationes utrinq; fuiſſent: repente aduentus Hippocratis Himilconis: ut ultro undiq; oppugnarent Romani: fecit: Nā & Hippocrates ca ſtris ad magnū portū cōmunitis: ſignoq; iis dato: q Acradinā tenebant: caſtra uetera romanor& adortus

est:quibus Crispinus præerat. Et Epicides eruptionem in statiões Marcelli fecit:& classis punica litto/ ri:quod iter urbem & castra romana erat:appulsa est:neqd præsidii Crispino submitti a Marcello pos/ set:tumultū tamē maiores hostes præbuerūt:quam certamen:Nam & Crispinus Hippocratē nō rep/ pulit tantū a munimentis:sed insecutus etiam est trepide fugientē:Et Epicidē Marcellus compulit in urbem. Satisq; iam etiā in posterū uidebatur prouisum:neqd ab repentinis eoꝝ incursionibus periculi foret. Accessit & pestilētia:cōmune malum:quod facile utrorūq; aīos auerteret a belli cōsiliis: Nā tem/ pore autumni:& locis natura grauibus:multo tamen magis extra urbem:quā in urbe intoleranda uis æstus:per utraq; castra omniū ferme corpora mouit:& primo tēporis ac loci uicio & ægri erant:& mo riebant:postea curatio ipsa:& cōtactus ægroꝝ uulgabat morbos:ut aut neglecti desertiq; incidissent: morerentur:aut assidentis curantisq; eadē uis morbi repletos secum traheret quottidianaq; funera:& mors ob omnium oculos esset:& undiq; dies noctesq; ploratus audirētur. Postremo ita assuetudīe ma li efferauerant animos:ut nōmodo lachrymis:iustoq; comploratu ꝓsequerentur mortuos:sed ne effer rent quidem:aut sepelirēt:iacerentq; strata exanimata corpora ī cōspectu similem quoq; mortem expe ctantiū:mortuiq;:ægros:ægri ualidos tum metu:tum tabe:ac pestifero ardore corpoꝝ conficerent: & ut ferro potius morerētur:quidam iuadebant soli hostiū stationes. Multo tamē maior uis pestis pœno rum castra:quā romana:diu circūsedendo Syracusas cæde:aquisq; affecerat magis ex hostium exercitu. Siculi ut primum uidere ex grauitate loci uulgari morbos:in suas:quisq; ꝓpinquas urbes dilapsi sunt. At Carthaginēses:quibus nusquā receptus erat:cū ipsis ducibus Hippocrate:atq; Himilcone ad inter/ nicionē oēs perierūt. Marcellus ut tāta uis īgruebat mali:adduxerat in urbē suos:infirmaq; corpora te/ cta:& umbræ recreauerāt. Multi tamē ex romano exercitu eadē peste absumpti sunt. Deleto terrestri punico exercitu:siculi q Hippocratis milites fuerant haud magna oppida:cæteq; & situ:& munimētis tuta:triamillia alterum ab Syracusis alterum qndecim ab ostio:& cōmeatus a ciuitatibus suis compor tabāt:& auxilia accersebant. Interea Bomilcar iteq; cū classe ꝓfectus Carthaginē ita fortuna expositā so ciorum:ut spem faceret:nō ipsis modo salutarem opem fieri posse:sed romanos quoq; in capta quodā modo urbe capi:ppulit ut onerarias naues quāplurimas omni copia reꝝ secum onustas mitterēt: clas/ semq; suā augerent. Igitur cētum triginta nauibus lōgis & septīgentis onerariis ꝓfectus a Carthagīe sa tis ꝓsperos uentos ad traiiciendū in Siciliam habuit:sed iidem uenti superare eum Pachynum ꝓhibe/ bant. Bomilcaris aduentus fama primo:deinde ꝑter spem mora cū gaudiū & metū inuicem romanis: Syracusanisq; ꝑbuisset. Epicides metuens:ne si pergerēt iidē:qui tum tenebant:ab ortu solis flare ꝑ dies plures uenti:classis punica Africam repeteret:tradita Acradina mercænariorū militū ducibus:ad Bo/ milcarē nauigat:classem in statione uersam:in Africā habētem:atq; timentem nauale prælium:non tā quod impar uiribus:aut numero nauium eēt:quippe etiam plures habebat:quam quod uēti aptiores: romanæ:quā suæ classi flarent:ꝓpulit tādem:ut fortunam naualis certaminis experiri uellet. Et Mar/ cellus cū siculum exercitū ex tota īsula cōciri uideret:& cum ingēti cōmeatu classem punicam aduēta/ re:nam simul terra:mariq; inclusus urbe:hostiū urgeretur:q̄q̄ impar numero nauiū erat:ꝓhibere adi/ tu Syracusaꝝ Bomilcarem constituit. Duæ classes ifestæ circa ꝓmontoriū Pachynum stabant:ubi pri mum tranquillitas maris in altū euexisset concursuræ. Itaq; cadente iam euro: qui per dies aliquot sæ/ uierat:prior Bomilcar mouit:cuius prima classis petere altū uisa ē:quo facilius superaret promōtoriū. Cæterum posteaquā tendere ad se romanas naues uidit:incertum qua subita territus re. Bomilcar ue/ la in altum dedit:missisq; nunciis Heracleā:qui onerarias naues retro ī Africam repetere iuberent: ipse Siciliam præteruectus. Tarentum petit. Epicides tanta repente destitutus spe:ne obsidione magna ex parte capta urbe rediret. Agrigentum nauigat:expectaturus magis euentum:quam inde quicquā mo/ turus. Quæ ubi in castra siculorum sunt nunciata. Epicidem Syracusis excessisse:a Carthaginēsibus re lictam insulam: & prope iterum romanis traditam:legatos de condicionibus dedendæ urbis: explo/ rata prius per colloquia uoluntate eorum:qui obsidebantur: ad Marcellum mittunt. Cum haud di/ screparet:quin quæ ubiq; regum fuissent:Romanorum essent. Siculis cætera cum libertate:ac legibus suis seruarentur:euocatis ad colloquium iis:quibus ab Epicide credita res erat:missos se simul ad Mar cellum:simul ab eo ad exercitum siculorum aiunt:ut una omnium:qui obsiderentur:quiq; extra obsi dionem essent:fortuna esset:neue alteri proprie sibi paciscerentur quicquam. Recepti deinde ab iis: ut necessarios hospitesq; alloquerentur:expositis:quæ pacta iam cum Marcello haberent:oblata spe salu/ tis perpulere eos:ut secum ꝓfectos Epicidis Polycletum & Philistionem & Epicidem:cui Sydon co/ gnomentum est:aggrederentur. Interfectis iis:& multitudine ad concionem conuocata:& inopiā: qua ipsi inter se fremere occulte soliti erant:conquesti:& quāquam tot mala urgerent:negarent fortunam accusandam esse:quod in ipsorum esset potestate:quādiu ea paterentur:romanis causam oppugnandi Syracusas fuisse caritatem syracusanorum:non odium:nam ut occupatas res ab satellitibus Annibalis deinde Hieronymi Hippocrate atq; Epicide audierint:tum bellum mouisse:& obsidere urbem cœpis se:ut crudeles tyrannos eius:non ut ipsam urbem expugnarent. Hippocrate uero interempto: Epicide intercluso ab Syracusis:& præfectis eius occisis:Carthaginensibus omni possessione Siciliæ terra ma/ riq; pulsis:quam superesse causam romanis:cur non per inde ac si Hiero ipse uiueret unicus Romanæ amicitiæ cultor: sic incolumes Syracusas esse uelint. Itaque nec urbi nec hominibus aliud periculum: quam ab semetipsis esse:si occasionem reconciliandi se romanis non prætermisissent:eam autem:qua/ lis illo momento horæ sit:nullam deinde fore:si simul libertas ab impotentibus tyrannis apparuisset.

Pluribꝫ locis uno tpe pu/ gnat.

Atť. fœ dam pe stilētiā

Atť. pu nicam classem

Bomil/ caris fu/ ga

Oro syracusa/nos ad Marcellum

Omnium ingenti assensu oratio audita est. Prætores tamẽ prius creari: quam legatos nomiari placuit. Ex ipsorum deinde ptorum numero missi oratores ad Marcellum: quos⁹ prīceps. Neq; prio inquit: syracusani a uobis deficimus: sed Hieronymus: nequaq̃ tam in uos ipius: quam in nos: nec postea pacẽ tyrãni cæde compositã syracusanus qsquã: sed satellites regii Hippocrates atq; Epicides: oppressis nobis hinc metu: hīc fraude turbauerunt: nec qsquam dicere potest: aliquando nobis libertatis tempus fuisse quod pacis uobiscũ nõ fuerit. Nũc certe cæde eo⁹ qui oppressas tenebãt Syracusas: cũ primum arbitrii nostri essẽ cœpimus: extẽplo uenimus ad tradenda arma: ad dedendos nos urbem mœnia: nullam recusandam fortunã: quæ imposita a uobis fuerit. Gloriã captæ nobilissimæ pulcherrimeq; urbis græcarum dii tibi dederũt Marcelle. Quicquid unq̃ terra mariq; memorãdum gessimus: id tui triumphi titulo accedit. Famæ ne credi uelis: quãta urbs abs te capta sit: quã posteris quoq; eam spectaculo eé: quo quisq; terra: quisq; mari uenerit: nunc nostra de Atheniẽsibus: Carthaginẽsibusq; trophæa: nũc tua de nobis ostẽdat: īcolumesq; Syracusas familiæ uestræ sub cliẽtela nominis Marcello⁹: tutelaq; habẽdas tradas: ne plus apud uos Hieronymi: quam Hieronis memoria momẽti faciat: diutius ille multo amicus fuit: quã hic hostis: & illius etiã benefacta psensistis: huius amentia ad pniciẽ tantum ipsius ualuit. Omnia & impetrabilia & tuta erant apud romanos. Inter ipsos plus periculi: ac belli erat. Nãq; transfugæ tradi se romanis rati: mercænnariorum quoq; auxilia militũ ī eundem compulere metũ: arreptisq; armis prætores primũ obtruncant. Inde ad cædem syracusano⁹ discurrũt. Quosq; fors obtulit: iratī interfecerũt: atq; oĩa: quæ ī promptu erant: diripuere. Tum: ne sine ducibus essent: sex pfectos creauere: ut trini Acradinæ ac Nassõ præessent:. Sedato tandẽ tumultu exequẽtibus scīscitãdo mercænnariis: quæ acta cum romanis eẽnt: dilucere id: qđ erat: cœpit: aliam suam ac trãsfuga⁹ cãm eé: ī tempore legati ab Marcello redierũt: falsa eos eos suspicione īcitatos memorantes: nec cãm expetẽdæ pœnæ eo⁹ ullã Romanis essẽ. Erat ex tribus Acradinæ pfectis hispanus Mericus noīe. Ad eum īter comites legato⁹ de industria unus ex hispano⁹ auxiliaribus est missus: qui sine arbitris Mericum nactus: primũ quo ī statu reliquisset Hispaniam: & nuper īde uenerat: exponit: oĩa romanis ibi obtineri armis: posse eum: si opera pcium faciat: principem populariũ eé: seu militare cum romanis: seu ī patriã reuerti libeat. Contra si mallet obsideri: pergat: quã spem eẽ terra: mariq; clauso? Motus his Mericus cum legatos ad Marcellum mitti placuisset: fratré īter eos misit: qui p eundẽ illum hispanũ secreto ab aliis Marcellũ deductus cum fidẽ accepisset composuissetq; agẽdæ rei ordinem. Acradinam redit. Tum Mericus ut a suspicioẽ proditionis auerteret oĩum aĩos: negat sibi placere legatos: cõmeare ultro: citroq; neq; recipiendũ quẽq; neq; mittendum. Et quo intẽtius custodiæ seruentur opportuna loca diuidẽda pfectis eẽ: ut suæ quisq; partis tutãdæ reus sit. Omnes assensi sunt partibus diuidẽdis: ipsi regio eucnit ab Arethusa fonte usque ad hostiũ magni portus id ut scirent romani: fecit. Itaq; Marcellus nocte nauim onerariã cum armatis remulco q̃driremis thrai ad Acradinam iussit: expõiq; milites regiõe portæ: quæ ꝓpe fontem Arethusam est. Hoc cũ quarta uigilia factum eẽt: expositosq; milites porta: ut cõuenerat: recepisset Mericus: luce prima Marcellus oĩbus copiis mœnia Acradinæ aggredit: ita ut nõ eos solũ: qui Acradinam tenebãt in se cõuerteret: sed ab Nassõ etiã agmina armato⁹ cõcurrerẽt: relictis stationibus suis ad uim & impetum romanorum arcẽdum. In hoc tumultu actuariæ naues istructæ iã ante: circũuectæq; ad Nassum armatos exponunt: qui improuiso adorti semiplenas stationes: & ad aptas fores portæ: qua paulo ante excurrerãt armati: haud magno certamĩe Nassum cepere desertam trepidatiõe & fuga custodum neq; ullis pfidii minus: aut ptinaciæ ad manẽdum: quam trãsfugis fuit: quia ne suis qdẽ satis credẽtes se medio certamine effugere: Marcellus: ut captã eẽ Nassum didicit: & Acradinæ regionẽ unam teneri: Meri cumq; præsidio suis adiũctum: receptui cecinit: ne regiæ opes: quar⁹ fama maior: quam res erat: diripe/rentur. Suppresso impetu militũ: & iis qui ī Acradina erant: transfugis: spatium locusq; fugæ datus é.

Meri/cus

Arethusa Acradina tradũt romanis

Nassus & Acradinem uno tpe capiunt

Diripit Acradina a Marcello Archimedes interficit

Syracusani tandem liberi metu: portis Acradinæ apertis oratores ad Marcellum mittunt: nihil pertentes aliud quam incolumitatem sibi liberisq; suis. Marcellus concilio aduocato: & adhibitis etiam syracusanis: qui per seditiones pulsi ab domo intra præsidia Romana erant: respondit non plura per annos quinquaginta benefacta Hieronis quam paucis his annis maleficia eorum: qui syracusas tenuerint: erga Popu. Roma. essẽ. Se plæraq; eorum: quo debuerint: recidisse: fœderumq; ruptorum ipsos ab se grauiores multo: quam Popu. Roma. uoluerit pœnas exegisse. Se quidem tertium annum circunsedisse. Syracusas: non ut populus reseruatam ciuitatem haberet: sed ne transfugarum duces captam & oppressam tenerent. Quid potuerint syracusani: facere extemplo uel eos syracusanorum essẽ qui intra Romana præsidia fuerint: uel Hispanum ducem Maricum: qui præsidium tradiderit: uel ipsorum syracusanorum postremo serum quidem sed forte omnium sibi consilium laborum periculorumq; circa mœnia syracusana terra. mariq; tandiu ex hausto rum: nequaquam tantum fructum esse: quam capere Syracusas potuisset. Inde quæstor cum præsidio ad Nassum ad accipiendam pecuniam regiam: custodiendamq; missus: diripiendaq; urbs militi data est. Custodibus diuisis p domos eorum: qui intra præsidia Romana fuerunt. Cum multa iræ: multa inuidiæ: auariciæque fœda exempla æderentur. Archimeden memoriæ ꝓditum est in tanto tumultu: quantum captæ urbis in discursum diripientium militum ciere poterant: intentum formis: quas in puluere rescripserat: ab ignaro milite: quis eẽt interfectum. Aegre id Marcellum tulisse: sepulturæq; curã habitam & ꝓpinquis etiã inquisitis: honori pfidioq; nomẽ eius: ac memoriã fuisse. Hoc maxĩe modo Syracusæ captæ ī qbus pdæ tãtũ fuit: quãtum uix capta Carthagine tum fuisset: cum qua uiribus æquis certabatur. Paucis ante diebus: quam

Syracusæ caperentur. T. Octacilius cum quinqueremibus octoginta Vticam ab Lilybæo transmisit: & cum ante lucē portum intrasset: onerarias frumēto onustas cepit: egressusq; ī terram depopulatus ē ali quantū agri circa Vticam: pdamq; omnis generis retro ad naues egit. Lilybæum tertio die: quam profectus inde erat: cum. c. triginta onerariis nauibus frumento prædaq; onustis rediit. Idq; frumentū extemplo Syracusas misit: qđ ni tā ī tēpore subuenisset: uictoribus uictisq; pariter pnicioſa fames īstabat.

Eadem æstate in Hispania cum ferme biennio nihil admodum memorabile factum esset: cōsiliisq; magis: quam armis bellum gereretur: Romani imperatores egressi hybernis copias coniunxerunt. Ibi consilium dicitur aduocatum: omnesq; in unum congruere sententiæ: quando ad id locorum id modo actum esset: ut Asdrubalem tendentem in Italiam retinerent: tempus esse: id iam agi: ut bellum in Hispania finiretur. Et satis ad id uirium credebant accessisse: trigintamillia celtiberorum esse hyeme ad arma excitati. Tres exercitus erant. Asdrubal Gisgonis filius: & Mago coniunctus castris: quinq; ferme dierum iter ab romanis haberant. Propior erat Himilconis filius: Asdrubal uetus in Hispania imperator ad urbem nomine Anitorgin exercitum habebat. Eum uolebant prius opprimi duces Romani: & spes erat satis superq; ad id uirium esse. Illa restabat cura: ne fuso eo perculsi alter Asdrubal & Mago in auios saltus: montesq; recipiētes sese bellum extraherent: Optimum igitur rati: diuisis bifariam copiis totius simul Hispaniæ amplecti bellum inter se ita diuiserunt: ut. P. Cornelius duas partes exercitus romanorum: sociorumq; aduersus Magonem duceret atq; Asdrubalem. Gn. Cornelius cum tertia parte ueteris exercitus celtiberis adiunctis cum Asdrubale Barchino bellum gereret: una profecti ambo duces: exercitusq; celtiberis prægredientibus ad urbem Anitorgin in conspectu hostium: dirimente amne: ponunt castra. Ibi. C. Cornelius Scipio cum quibus ante dictum est copiis substitit. Et. P. Scipio profectus ad destinatam belli partem. Asdrubal posteaquam animaduertit exiguum Romanum exercitum in castris: & spem omnem in celtiberorum auxiliis esse: peritus omnis Barbaricæ: & pcipuæ omnium gentium earum: in quibus per tot annos militabat perfidiæ: facili linguæ commertio: cum utraque castra plena Hispanorum essent: per occulta colloquia pascisciturmagna mercæde cum celtiberorum principibus: ut copias inde abducerent. Nec atrox uisum facinus: non enim: ut in Romanos uerterent arma: agebatur: & merces quanta uel pro bello satis esset: dabatur: ne bellum gererent: Et cū quires ipsa: tum reditus domum fructusq; uidendi suos sua grata uulgo erant. Itaque non ducibus facilius: quam multitudini persuasum est: simul ne metus quidē ab romanis ducibus erat. Quippe tam paucis: sibi ne timerent. Id quidē cauendū semper Romanis ducibus erit: exemplaq; hæc uere pro documētis habenda: ne ita externis credant auxiliis: ut non plus sui roboris: suarūq; uirīū proprie in castris habeāt. Signis repente sublatis: celtiberi abeunt: nihil aliud quærentibus causam: obtestantibusq;: ut manerent romanis: respondentes: quā domestico se uocari bello. Scipio posteaquā socii nec precibus: nec ui retineri poterant: nec se aut parē sine illis hosti esse: aut fratri rursus coniugi uidit posse: nec ullum aliud salutare consiliū in promptu esse: retro quantū posset: cedere statuit: in id omni cura intentus: necubi hosti æquo se cōmitteret loco: qui transgressus flumen prope uestigiis abeuntium insistebat. Per eosdē dies. P. Scipionē par terror: periculū maius a nouo hoste urgebat. Masinissa erat iuuenis: qui eo tēpore erat socius Carthaginensiū: quē deinde clarū potentemq; Romana fecit amicicia. Is tum cū equitatu numidarum aduenienti. P. Scipioni occurrit: & deinde assidue dies noctesq; infestus aderat: ut non uagos tātum procul a castris lignatum: pabulatumq; progressos exciperet: sed ipsis obequitaret castris: iuectusque in medias stationes sæpe omnia ingenti tumultu turbaret. Noctibus quoq; sæpe incursu repentino in portis uallo q; trepidatum est: nec aut locus: aut tempus uacuum a metu ac sollicitudine erat Romanis: compulsisq; intra uallum: adempto omnium rerum usu: cum prope obsidio esset: futuramque artiorē eam appareret: si se Indibilis: quē cum septemmillibus & quingentis sueſſanorū aduētare fama erat: pœnis coniunxisset. Dux cautus & prudens Scipio uictus necessitatibus temerariū capit consiliū: ut nocte Indibili obuiam iret: & quocunq; occurrisset loco: prælium consereret. Relicto igitur modico præsidio in castris præpositoq; T. Fonteio legato media nocte profectus cum obuiis hostibus manus conseruit. Agmina magis: quam acies pugnabant. Superior tamen: ut in tumultuaria pugna romanus erat. Cæterum & equites numidæ repente: quos fefellixisse se dux ratus erat: a lateribus circunfusi magnum terrorē intulere. Contracto aduersus numidas certamine nouo: tertius: insuper aduenit hostis. Duces pœni assecuti ab tergo iam pugnantes. Ancepsq; prælium Romanos circunsteterat: incertos in quem potissimum hostem: quam ue in partem conferti emptionem facerent. Pugnanti hortantiq; imperatori & offerenti se: ubi plurimus labor: erat latus dexterum lancea traiicitur. Cuneusq; hostium is qui in confertos circa ducem impetum fecerat: ut exanimē labentemq; ex equo Scipionem uidit: alacres gaudio cum clamore per totam aciē nunciantes discurrerunt: imperatorem Romanum cecidisse: Hæc peruagata passim uox: ut & hostes haud dubie pro uictoribus: & romanis pro uictis essent: fecit. Fuga confestim ex acie duce amisso: fieri cœpta est. Cæterum ut ad erumpendum inter numidas: aliaq; leuium armatorum auxilia haud difficilis res erat: ita effugere tantum equitum: æquantiumq; equos uelocitate peditum uix poterant: cæsiq; prope plures in fuga: quam in pugna sunt. Nec superfuisset qsquam ni præcipiti iam ad uesperum diem nox interuenisset. Haud segniter inde duces pœni fortuna usi: confestim e prælio: uix necessaria quiete data militibus: ad Asdrubalem Amilcaris citatum agmen rapiunt: non dubia spe: cum copias coniunxissent: debellari posse. Quo ubi est uentum: inter exercitus ducesq; uictoria recenti lætos gratulatio ingens facta: ī peratore tanto cum omni exercitu deleto: & alte

Scipionū cōsiliū ī oppimēdo hoste

Celtiberorū defectio

P. Scipio ab hostibꝫ circūuēnitus occiditur

ram pro haud dubio parẽ uictoriã expectantes. Ad romanos nondũ qdẽ fama tantæ cladis peruenerat: ſed tamen mœſtum quoddã ſilentium erat: & tacita diuinatio: qualis iam præſagientibus animis imminentis mali eſſe ſolet. Imperatori ipſe: præterquam quod ab ſociis ſe deſertum hoſtium tantum auctas copias ſentiebat: coniectura etiam & ratione ad ſuſpicioné acceptæ cladis: quam ad ullam bonam ſpem pronior erat. Quonámodo enim Aſdrubalem ac Magoné: niſi defuncto ſuo fratre: ullo ſine certamine adducere exercitum potuiſſe? Quomodo autem non obſtitiſſe: aut ab tergo ſecutũ fratrem: ut niſi prohibere: quominus in unum cogerentur: duces & exercitus hoſtium non poſſet: ipſe certe cum fratre cõiungeret copias. His anxius curis id modo eſſe ſalutare etiam in præſens credebat: cedere inde quãtum poſſet: & inde una nocte: ignaris hoſtibus & ob id quietis: aliquantum emenſus eſt iter. Luce ut ſenſerunt profectos hoſtes: præmiſſis Numidis: quam poterat maxime: citato agmine: ſequi cœperunt. Ante noctem aſſecuti Numidæ: nunc ab tergo: nunc in latera concurſantes. Conſiſtere cœperunt: ac tutari agmen quantum poſſent: tamen tuto: ut ſimul pugnarent: procederentq; Scipio hortabatur: priuſquã pedeſtres copiæ aſſequerentur. Cæterum nunc agendo: nunc ſuſtinendo agmen: cum aliquãdiu haud multum procederetur: & nox iam inſtaret: reuocauit e prælio ſuos Scipio: & collectos in tumulũ quẽdam: non quidem ſatis tutum præſertim agmini perculſo: editiorem tamen: quam cætera circa erant: ſubducit. Ibi primo: impedimentis & equitatu in medium receptis: circundati pedites haud difficulter impetus incurſantium numidarum arcebant. Deinde poſteaquam toto agmine tres imperatores cum tribus iuſtis exercitibus aderant: apparebatq; parum armis ad tuendum locum ſine munimento ualituros eſſe: circunſpectare: atq; agitare dux cœpit: ſiquo modo poſſet uallum circũ iniicere. Sed erat adeo nudus tumulus: & aſperi ſoli: ut nec uirgulta uallo cædendo: nec terra cæſpiti faciundo: aut ducendæ foſſæ aliiue ulli operi apta inueniri poſſet: nec ferme quicquam ſatis arduum aut abſciſſum erat: quod hoſti aditum: aſcenſumue difficilem præberet: omnia faſtigio leui ſubnixa: Vt tamen aliquam imaginem ualli obiicerent: clitelas illigatas oneribus: uelut ſtruentes ad altitudinem ſolitam circundabat cumulo ſarcinarum omnis generis obiecto: ubi ad moliendum clitellæ defuerant. Punici exercitus poſteaquam aduenere: in tumulum quidem per facile agmen erexere: munitionis uero facies noua primo eos miraculo quodam tenuit. Et cũ duces undiq; uociferarentur quid ſtarent: & nõ ludibriũ illud: uix fœminis pueriſue morãdis ſatis ualidũ diſtraherent: diriperentq;: captum hoſtem teneri latentem poſt ſarcinas: hæc contẽpti duces increpabant. Cæteq; neq; trãſilire: neq; moliri onera obiecta: nec cædere ſtipatas clitellas: ipſiſq; obrutas ſarcinis facile erat. Tardatis diu cũ amolita obiecta onera armatis dediſſent uiam: pluribuſq; idẽ partibus fieret: capta iam undiq; caſtra erant: pauci ab multis: perculſiq; a uictoribus paſſim cædebãtur. Magna pars tamen militũ cũ in propiquas refugiſſet ſiluas: ĩ caſtra. P. Scipionis quibus. T. Fonteius legatus præerat: pfugerunt. Gn. Scipioné alii ĩ tumulo primo ĩpetu hoſtiũ cæſum tradũt. Alii cũ paucis ĩ propinquã caſtris turrim fuiſſe. Hanc igni circundatã: atq; ita exuſtis foribus: quas nulla moliri potuerunt ui: captã: oẽſq; intus cũ ipſo ĩperatore occiſos. Anno octauo: poſteaq; ĩ Hiſpaniam uenerat. Gn. Scipio: unde trigeſimo die poſt fratris mortẽ eſt interfectus. Luctus ex morte eorum nõ Romæ maior quam per totã Hiſpaniam fuit. Quin apud ciues partim doloris & exercitus amiſſi: & alienata ꝓuincia: & publica trahebat clades. Hiſpaniæ ipſos lugebãt: deſyderabantq; duces Gnæum tamẽ magis: quod diutius præfuerat iis: priorq; & fauorẽ occupauerat: & ſpecimẽ Iuſticiæ Tẽperãtiæq; Romanæ prĩus dederat. Cum deletus exercitus amiſſæq; Hiſpaniæ uiderẽtur: uir unus has reſtituit. Erat in exercitu. L. Martius Septimii filius eques romanus ĩpiger iuuenis: animiq; & ĩgenii aliquãto quam pro fortuna: ĩ qua erat natus: maior. Iis ad ſummam indolẽ acceſſerat. Gn. Cornelii Scipionis diſciplina ſub qua per tot annos oĩs militiæ artis edoctus fuerat: Hic & ex fuga collectis militibus & quibuſdã deꝓſidiis deductis haud cõtẽnendũ exercitũ fecerat: cõiũxeratq; cũ. T. Fõteio. P. Scipionis legato: ſed tãtum præſtitit eques romanus auctoritate ĩter milites atq; honore: ut caſtris citra Iberum cõmunitis: cũ duce exercituũ comitiis militaribus creari placuiſſet: ſubeuntes alii aliis in cuſtodiam ualli ſtationeſq;: donec per omnes ſuffragiũ iret: ad. L. Martiũ cuncti ſummã imperii detulerunt. Omne inde tempus: exiguũ id fuit: muniendis caſtris: conuehendiſq; cõmeatibus cõſumptum: & omnia imperia milites tũ impigre: tum haud quaquam abiecto animo exequebantur. Cæterum poſteaquã Aſdrubalem Giſgonis filium uenientẽ ad reliquias belli delendas tranſiſſe Iberũ: & appropiquare allatum eſt: ſignũq; pugnæ propoſitum a nouo duce milites uiderunt: recordati quos pauloante imperatores habuiſſent: quibuſq; & ducibus: & copiis fræti prodire in campũ ad pugnã ſoliti eſſent: flere omnes repẽte: & offenſare capita: & alii manus ad cælũ tendere deos incuſantes: alii ſtrati humo ſuũ quiſq; noĩatim ducẽ ĩplorare: neq; ſedari lamentatio poterat excitantibus centurionibus manipulares: & ipſo minitante & increpante Martio: quod in muliebres: & iutiles ſe proieciſſent fletus: potiuſquã ad tutandos ſemetipſos: & rempublicã ſecũ acuerent animos: & ne inultos: imperatores ſuos iacere ſinerẽt: cum ſubito clamor tubarumq; ſonus: iam enim prope uallũ hoſtes erant: exauditur: inde: uerſo repente ĩ irã luctu: diſcurrere ad arma ac uelut accenſi rabie diſcurrunt ad portas: & in hoſtẽ negligenter: atq; incõpoſite uenientem incurrunt: Extemplo improuiſa res pauorẽ incutit pœnis: mirabũdiſq;: unde tot hoſtes tã ſubito exorti prope deleto exercitu forent: unde tanta audacia: tanta fiducia ſit iis uictis: atq; fugatis? qs imperator duobus Scipionibus cæſis extitiſſet? quis caſtris præeſſet? qs ſignũ dediſſet pugnæ? Ad hæc tot iã nec opinata primo omnium incerti ſtupenteſq; referunt pedẽ: dein ualida impreſſione pulſi terga uertũt: & aut fugientiũ caedes fœda fuiſſet: aut temerarius periculoſuſq; ſequentium ĩpetus: ni Martius ꝑper-

Atẽ. nouã ualli ſpẽm

Gn. Scipio fr. P. ĩterficitur

L. Martii uirtꝰ

Fũdunt hoſtes Romãi

re receptui dedisset signū obsistensq; ad prima signa:quosdā ipse retinēs:concitatam repressit aciē. Inde in castra auidos adhuc cædis:sanguinisq; reduxit. Carthaginēses trepide primo ad hostiū uallum acti: posteaquā neminem insequi uiderūt:metu substitisse rati contēptim rursus:& sedato gradu:in castra habeunt. Par negligētia in castris custodiēdis fuit. Nam & si propinquus hostis erat:tamē reliquas eum eē duoꝝ exercituū ante paucos dies deletoꝝ succurebat. Ob hoc cū oīa neglecta apud hostes essent:exploratis iis Martius ad cōsiliū pria specie temerariū magis:quā audax aīum adiiecit:ut ultro castra hóstiū oppugnaret:facilius esse ratus unius Asdrubalis expugnari castra:quā si se rursus tres exercitus:ac tres duces iūxissent:sua defendi:simul:aut si successissēt cœptis:receptuꝝ se afflictas res:aut si pulsus eēt tum ultro iferendo arma contēptum sui demptuꝝ. Ne tamē subita res:& nocturnus terror:ēt nō suæ fortunæ cōsiliū pturbaret alloquēdos adhortandosq; sibi milites ratus cōcione aduocata: ita disseruit. Martii cōsiliū

Vel mea erga imperatores nostros uiuos mortuosq; pietas:uel præsens omniū uestrum milites fortuna fidem:cuius facere potest mihi hoc iperium:ut amplum iudicio uestro:ita re ipsa graue: ac sollicitum esse:quo enim tēpore:nisi metus mœrorē obstupefaceret:uix ita compos mei essem:ut aliqua solatia inuenire ægro aīo possem? Cogor uestrā oīum uicem:quod difficillimū i luctu est:unus cōsolari: & ne tum quidē:ubi quonámodo has reliquias duoꝝ exercituum patriæ conseruare possim:cogitandum est:auertere aīum ab assiduo mœrore libet:præsto est enī acerba memoria:& Scipiones me ambo dies nocteq; curis insomniisq; agitant:& excitāt sæpe somno:neu se:neu inuictos p octo annos in iis terris milites suos:cōmilitones uestros:neu rempublicam patiar iultam:& suam disciplinam:suaq; instituta sequi iubēt. Et ut iperiis uiuoꝝ nemo obedientior me uno fuerit:ita post mortem suā:quod quidem in quaq; re facturos illos fuisse maxime censeam:id optimum ducere:uos quoq; uelim mili/tes non lamentis lachrymisq; tanquam extinctos prosequi. Viuunt enim uigentq; fama rerum gestarum. Sed quotienscunq; occurrit memoria illorum:uelut si adhortātes:signumq; dantes uideatis eos: ita plia inite:nec alia profecto species hesterno die oculis animisq; uestris oblata memorabile illud ædidit plium:quo documentū dedistis hostibus:non cum Scipionibus extictum esse nomen romanum: & cuius populi uis atq; uirtus non obruta sit cannēsi clade:ex omni profecto sæuitia fortunæ emersuram esse. Nunc qui tātum ausi estis sponte uestra experiri libet q̄tum audeatis duce uestro auctore. Nō enim hesterno die cū signū receptui dedi sequētibus effuse uobis turbatum hostē:frangere audaciam uestrā:sed differre in maiorem gloriā:atq; opportunitatem uolui:ut postmodum p̄parati incautos:armati inermes:atq; ēt sopitos p occasionē aggredi possetis. Nec huius occasiōis ipē milites forte temere sed ex re ipsa cōceptā habeo. A uobis quoq; pfecto siqs q̄rat:quonámodo pauci a multis uicti a uictoribus castra tutati sitis:nihil aliud respōdeatis:quā idipsum timētes uos oīa: & opibus firmata habuisse ipsos paratos īstructosq; fuisse:& ita res habet ad id:qđ:ne timeaē fortūa facit:minime tuti sunt hoīes. quia quod neglexeris incautum:atq; apertum habeas. Nihil omnium nunc metuunt minus hostes: q̄ ne obsessi modo ipsi:atq; oppugnati castra sua ultro oppugnemus. Audeamus:quod credi non potest ausuros nos:eo ipso:quod difficilimum uidetur:facilimum erit. Tertia uigilia noctis silenti agmine ducam uos:exploratum habeo:non uigiliaꝝ ordinem:non stationes iustas:esse clamor in portis auditus: primus impetus castra ceperit:tum inter tot torpidos somno pauentisq; ad nec opinatum tumultum: & inermes in cubilibus suis oppressos illa cædes edatur:a qua uos hesterno die reuocatos ægre fereba/tis. Scio audax uideri consilium:sed in rebus asperis:& tenuibus perfortissima quæq; cōsilia tutissima sunt:quia si in occasionis mométo:cuius præteruolat opportunitas:cunctatus paulum fueris:nequicq̄ mox omissam queraris. Vnus exercitus in propinquo est:duo haud procul absunt:nunc aggredienti bus par aliqua opportunitas est:& iam tēptastis uestras:atq; illorum uires. Si diem proferimus: & hesternæ eruptionis fama contenti desierimus:periculum est ne omnes duces omnesq; copiæ conueniāt. Tres deinde duces:tres exercitus sustinebimus hostium:quos. Gn. Scipio incolumi exercitu non sustinuit:ut diuidendo copias periere duces nostri:ita separati:ac diuisi opprimi possunt hostes. Alia belli gerendi uia nulla:est proinde nihil p̄ter noctis proxime opportunitatem expectemus. Ite diis bene iuuantibus corpora curate:ut integri uigentesq; eodem aīo in castra hostium irrumpatis:quo uestra tutati estis. Læti & audiere ab nouo duce nouū consilium:& quo audacius erat: magis placebat. Reliquū diei expediendis armis:& curatione corpoꝝ consumptum: & maior pars noctis quieti data est:quarta uigilia mouere. Erant ultra proxima castra sex millium interuallo distantes aliæ copiæ pœnoꝝ uallis caua intererat condensa arboribus. In huius siluæ medio ferme stadio cohors romana arte punica abditur & equites. Ita medio itinere intercepto:cæteræ copiæ silenti agmine ad proximos hostes ductæ. Et cum statio nulla pro protis:neq; in uallo custodiæ essent:uelut in sua castra ullo usq̄ obsistente penetrauere. Inde signa canunt:& tollitur clamor:pars semisopitos hostes cædūt: pars ignis escas stramēto arido tectis iniiciunt:pars portas occupant:ut fuga intercludatur: hostis simul ignis:clamor:cædes uelut alienatos sensibus nec audire nec prouidere quicq̄ sinunt. Incidunt inermes inter cateruas armatorum. Alii ruunt ap portas. Alii obseptis itinerebus super uallum saliunt. Et ut quisq; euaserat:protinus ad castra altera fugiunt:ubi a cohorte & eqtibus ex occulto ꝓruentibus circunuenti cæsiq; ad unū oēs sunt:q̄uis ēt siquis ex ea cæde effugisset: adeo raptim captis ꝓpioribus castris in altera trāscursum castra a romanis est:ut peruenire nuncius cladis non posset:Ibi uero: quo longius ab hoste aberant & qa sub luce publica pabulatū:lignatū:& prædatū:quidam dilapsi fuerāt:neglecta magis oīa:ac soluta inuenere. Arma tātū posita ī stationibus:milites inermes:aut humi sedētes: accubāteq;:aut obambulan Modus agendi Romanorum īsidiæ

tes ante uallum portasq;.Cum his tam securis solutisq; romani calentes adhuc ab recenti pugna victo
riaq; feroces prælium ineunt.Itaq; nequaquam in portis potuit resisti.Inter portas concursu ex castris
ad primum clamorem:& tumultu facto:atrox prælium oritur.Diuq; tenuissent:ni cruenta scuta ro/
manorum uisa indicium alterius cladis pœnis:atq; inde pauorem iniecissent.Hic terror in fugam uer/
tit oés:effusiq;:qua iter est:nisi quos cædes oppressit:exuũtur castris:atq; ita nocte ac die bina castra ho
Septẽ & trigita millia hostiũ cæsa stium oppugnata ductu.L.Martii:ad trigitaseptẽmillia hostium cæsa:auctor est Claudius:qui annales
acilianos ex græco in latinum sermonem uertit.Captos ad mille octingentos triginta:prædam ingen/
tem partam:nec abfuisse clypeum argẽteum põdo centum trigita octo cum imagine Barchini Asdru
balis.Valerius Antias una castra.Magonis capta tradit. Septem millia cæsa hostium:altero prelio eru/
ptione pugnatum cum Asdrubale.Decẽmillia occisa quattuor millia trecẽtos triginta captos.Piso qn/
quemillia hoium:cum Mago cedentes nostros effuse sequeretur:cæsa ex insidiis scribit.Apud oés ma/
DeMartii flamma uide Plynium gnum nomẽ Martii ducis est:& ueræ gloriæ eius ẽt miracula addunt:flama ei concionãti fusam e capi
te sine eius sensu cum magno pauore circũstãtium militum.Monumẽtumq; uictoriæ eius de pœnis
usq; ad incẽsum Capitolium fuisse:in tẽplo clypeum Martium appellatum cum imagine Asdrubalis.
Quietæ deinde aliquãdiu res in Hispania fuere:utrisq; post tantas acceptas iuicem illataq; clades cun/
ctantibus periculum summæ rerum facere.Dum hæc in Hispania geruntur:Marcellus captis Syracu
sis:cum cætera in Sicilia tãta fide atq; itegritate composuisset:ut nõ modo ibi suam gloriam:sed etiam
Initiũ græcas artes mirãdi maiestãtem Po.Ro.augeret:ornamẽta:signa urbis:tabulasq;:quibus abundabãt Syracusæ:Romã de/
uexit.Hostium qdem illa spolia & parta belli iure.Cæteꝝ inde primũ initium mirãdi græcaꝝ artium
opera:licẽtiæq; hinc sacra profanaq; oia uulgo spoliãdi factum est:quæ postremo ĩ romanos deos tem
plum idipsum:primum quod a Marcello eximie ornatũ est:uertit.Visebãtur enim ab externis ad por
tam Capenam dedicata a Marcello templa propter excellentia eius generis ornamenta: quoꝝ perexi/
gua pars comparet.Legationes ferme oium ciuitatum Siciliæ ad eum conueniebant:dispar:ut cã eaꝝ:
ita concio erat.Qui ante captas Syracusas aut non desciuerãt:aut redierãt in amicitiam: ut socii fideles
Vide ne liby/phœni/cis generis Hippo/natis sit legẽdũ accepti cultiq;.Quos metus post captas Syracusas dediderat:ut uicti a uictore leges acceperunt.Erãt ta
men haud paruæ reliquiæ belli circa Agrigentum romãis Epicides & Hãno duces reliqui prioris bel/
li:& tertius nouus ab Annibale ĩ locum Hippocratis missus:Libyphœnicis generis Hipponatis: Mu/
tinem populares uocabãt:uir impiger:& sub Annibale magistro oium belli artẽ edoctus Huic ab Epi
cide & Hãnone Numidæ dati auxiliares:cum quibus ita peruagatus ẽ hostium agros:ita socios ad reti
nendum in fide aios eoꝝ:ferẽdumq; ĩ tpe cuiq; auxilium adiit:ut breui tempore totã Siciliã impleret
nominis sui:nec spes maior alia apud fauentes rebus carthaginẽsium esset.Itaq; icluſi ad tps mœnibus
Agrigẽti dux pœnus: syracusanusq; nõ tam cõsilio mutinis:quam fiducia magis ausi egredi extra mu/
ros ad Himerã amnem posuerunt castra:quod ubi ad Marcellum platum est:extẽplo copias mouit:&
ab hoste quattuor ferme milliũ interuallo consedit.Quid agerent pararẽtue expectaturus. Sed nullũ
neq; locum:neq; tps cunctationi consilioue dedit Mutines transgressus amnẽ:ac stationibus hostiũ cũ
ingenti terrore atq; tumultu inuectus.Postero die prope iusto prælio cõpulit hostem intra muniméta
Defe/ctio numidaꝝ inde reuocatus:seditione numidaꝝ in castris facta:cũ trecenti ferme eoꝝ Heracleam Minoiã concessiſ/
sent ad mitigandos reuocandosq; eos ꝓfectus:magnopere monuisse duces dicitur ne absente se cũ ho
ste manus consererent.Id ambo ægre passi duces:magis Hanno:iam anxius gloriæ eius. Mutiné mo/
dum sibi facere:degeneré afrum impatori carthaginensi:misso absenatu populoq;. Is perpulit cunctã/
tem Epicidẽ:ut transgressi flumen in aciẽ exirent.Nam si Mutinẽ opperirentur:& secundæ pugnæ for
tuna eueniſſẽt:haud dubie Mutinis gloriam fore.Eniuero indignum ratus Marcellus seq Annibalem
subnixum uictoria cannensi ab nola repulisset:his terra mariq; uictis a se hostibus cedere: arma ꝓpe/
re capere milites:& efferri signa iubet.Instruentẽ exercitum:decẽ effusis equis aduolant ex hostiũ agmi
ne Numidæ:nunciantes populares suos primum ea seditione motos: qua trecanti ex numero suo cõ/
cesserint.Heracleam.Deinde quod præfectũ suum obtrectantibus ducibus gloriæ eius sub ipsam cer/
taminis diem ablegatũ uideant quieturos in pugna.Gens fallax promissi fidem præstitit.Itaq; & roma
nis creuit aius:nuncio celeri per ordinem misso: destitutum ab equite hostem esse: quem maxime ti/
muerant:& territi hostes:prætereq; quod:qa maxima parte uirium suaꝝ non iuuabãtur: timore etiam
incusso:ne ab suo ipsi equite oppugnarentur.Itaq; haud magna uis certaminis fuit.Primus clamor:at/
q; impetus rem decreuit.Numidæ cum in concursu quieti stetissent in cornibus: ut terga dantes suos
uiderunt:fugæ tantum parumꝑ comites facti: posteaq; omnes Agrigentum trepido agmine petentes
uiderunt:ipsi metu obsidionis passim ĩ ciuitates proximas dilapsi.Multa millia hominum cæsa capta/
q;:&.viii.elephanti.Hæc ultima in Sicilia Marcelli pugna fuit.Victor inde Syracusas rediit. Iam ferme
in exitu annus erat.Itaq; senatus decreuit Romæ:ut.P.Cornelius prætor litteras Capuam ad consules
mitteret: dum Annibal ꝓcul abesset:nec ulla magni discriminis res ad Capuam gereretur: alter eo/
rum:si ita uideretur:ad magistratus subrogandos Romam ueniret. Litteris acceptis inter se consules
comparauerũt:ut Claudius Comitia perficeret.Fuluius ad Capuam ueniret: ibique maneret. Consules
Gn.Fuluius.P.Sulpicius cõ. Claudius creauit.Gn.Fuluium Centumalum:&.P.Sulpicium Seruilium.Quinti filium Galbam:qui
nullum antea curulem magistratum gessisset: prætores deinde creati Lentulus Cornelius Cethegus
C.Sulpitius Piso. Pisoni iurisditio urbana. Sulpitio Sicilia Cethego Appulia. Lentulo Sardinia eue/
nit Cõsulibus prorogatum in annum imperium est.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE SECVNDO BELLO PVNI. LIBER SEXTVS.

N. FVLVIVS Centimalus. P. Sulpicius Galba cõsules cũ idibus martiis magistratũ inissent: senatu in Capitolium uocato de rep. de administratione belli deq; puinciis exercitibusq; patres consuluerunt. Fuluio Appio Claudio prioris anni cõsulibus ꝓrogatum imperium est: atq; exercitus: quos habebant: decreti: adiectũq; ne a Capua quã obsidebãt: abscederẽt: priusquã oppugnassent eam. Tum cura maxima ĩtentos habebat romanos: nõ ob iram tantum: quæ in nullã unq̃ ciuitatem iustior fuit: quã qđ urbs tam nobilis ac potẽs: sicut defectione sua traxerat aliquot populos: ita recepta ĩclinatura rursus aĩos uidebaĩ ad ueteris ĩperii respectum. Et prioris anni ꝓtoribus. M. Iunio Ethruria. P. Sẽpronio Gallia cũ binis legionibus: quas habuerant: ꝓrogatũ est ĩperium: ꝓrogatum &. M. Marcello: ut ꝓconsul in Sicilia reliqas belli ꝓficeret. Eo exercitu: quẽ haberet si supplemẽto opus eẽt: suppleret de legiõibus: qbus. P. Cornelius ꝓprætor in Sicilia præesset: dum nequẽ militẽ legeret ex eo numero: qbus senatum missionem reditũq; ĩ patriam negasset ante belli finem. C. Pupio: cui Sicilia euenerat: duæ legiões: quas. P. Cornelius habuisset: decretæ: & supplemẽtum de exercitu. Gn. Fuluii q priore anno in Appulia fœde cæsus: fugatusq; erat. Huic generi militũ senatus eundem: quẽ cannẽsibus finem statuerat militiæ. Additũ ẽt utrorũq; ignominiæ est: ne in oppidis hybernarent: neue hyberna ꝓpius ullam urbem decẽmillibus passuum ædifi carent. L. Cornelio in Sardinia duæ legiones datæ: qbus Minutius ꝑfuerat: supplemẽtum: si opus eẽt: consules scribere iussi. Octacilio &. M. Valerio Siciliæ Græciæq; ora cũ legionibus classibusq; qbus ꝑerant: decretæ. Quinquaginta græci cũ legione una: cẽtum siculi cũ legionibus habebãt naues: tribus & triginta legionibus romãis eo anno terra mariq; bellũ gestum est. Principio eius anni: cũ de litteris. L. Martii referrẽt: res gestæ magnificæ senatui uisæ. Titulus honoris: qđ ĩperio nõ populi iussu: nõ ex auctoritate patrum dato ꝓprætor senatui scripserat: magnã partem hoĩum offendebat. Rem mali exẽpli esse: imperatores legi ab exercitibus: & solẽne auspicatorum comitiorum in castra & ꝓuincias: procul ab legibus magistratibusq; ad militarem temeritatem transferri: & cum qdam ad senatum referendum censerẽt: melius uisum differri eam cõsultationem: donec ꝓficiscerenẽ equites: q ab Martio litteras attulerant. Rescribi de frumento: & uestimentis exercitus placuit: utrãq; rem eam curæ fore senatui. Ascribi aũt prætori. L. Martio nõ placuit: ne idipsum: quod consultationi reliquerãt: pro præiudicato ferrẽt. Dimissis: equitibus de nulla re prius consules rettulerunt: omnium ĩunum sentẽtiæ congruebant agendum cum tribunis plebis esse: primo quoq; tempore ad plebem ferrẽt: quem cũ imperio mitti placeret ĩ Hispaniam ad eum exercitum: cui. Gn. Scipio imperator præfuisset. Ea res cũ tribunis acta promulgataq; est: sed aliud certamẽ occupauerat animos. C. Sempronius Plesus die dicta. Gn. Fuluium ob exercitum in Appulia amissum ĩ cõcionibus uexabat: multa ĩperatoris temeritate: atq; ĩscitia exercitũ in locũ præcipitem ꝓduxisse dictitans. Neminẽ præter. Gn. Fuluiũ ante corrupisse oĩbus uitiis legiones suas: q̃ proderet. Itaq; uere dici posse: prius eos perisse: q̃ uiderẽt hostem: nec ab Annibale: sed ab imperatore suo uictos esse neminem cum suffragiũ ineat: satis cernere: cui ĩperium: cui exercitũ ꝓmittat. Quid interfuisse ĩter. T. Sempronium: cũ ei seruorum exercitus datus esset: breui effecisse disciplina atq; ĩperio: ut nemo eoꝝ generis: aut sanguinis sui memor esset: in acie præsidio sociis: hostibus terrori essent. Cum ad Beneuẽtum aliasq; urbes: eos uelut e faucibus Annibalis ereptos populo romão restituissẽt. C. Fuluium. Quintium romanorum exercitum: honeste genitos: liberaliter educatos seruilibus uitiis ĩbuisse. Ergo effecisse: ut & feroces & ĩqeti ĩter socios: ignaui & ĩbelles ĩter hostes eẽnt: nec impetũ modo pœnorum: sed ne clamorẽ quidẽ sustinere possent. Nec hercule miꝝ eẽ milites ĩ acie nõ stetisse: cũ primus oĩum imperator fugeret: magis mirari se aliquos stantes cecidisse: & nõ oẽs comites. Gn. Fuluii fuisse pauoris ac fugæ. C. Flaminium. L. Paulũ. L. Posthumiũ. Gn. Appiũ. Scipiones cadere ĩ acie maluisse: q̃ deserere circũuentos hostibus suos exercitus. Gn. Fuluiũ prope unũ nunciũ deleti exercitus Romam redisse: facinus ĩdignum esse cannẽsem exercitum: qđ ex acie fugerit: in Siciliã deportatum: ne prius ĩde dimittatur: q̃ hostis ex Italia discesserit: & hoc idem ĩ. Gn. Fuluii legionibus nuper de cretum. Gn. Fuluii fugam ex prælio ipsius temeritate cõmissõ impunitã esse: & eã ĩ genea lustriq; : ubi iuuentã egerit: senectutem actuꝝ: milites: q nihil aliud peccauerint: q̃ quod ĩperatoris similes fuerit: relegatos ꝓpe ĩ exiliũ ignominiosam pati miliã. Adeo ĩparem libertatẽ Romæ diti ac pauperi: honorato atq; inhonorato esse. Reus ab se culpã in militẽ transferebat: eos ferociter pugnã poscẽtes productos in aciem: nõ eo quo uoluerit: quia serũ diei fuerit: sed postero die: & tpe & loco æque instructo: seu famã seu uim hostiũ nõ sustinuisse: cum effuse: oẽs fugerẽt: se quoq; turba ablatum: ut Varronẽ cãnẽsi pugna ut multos alios ĩpatores. Quid ãt solũ se restãtẽ ꝓdesse reip. potuisse? nisi si mors sua remedio publicis cladibus futura esse potuisset: non se inopia cõmeatus: non in loca iniqua incaute deductũ: non agmine inexplorato euntem insidiis circũuentum ui aperta armis acie uictum: nec suorum aĩos: nec hostiũ in potestatem habuisse suum cuiq; ingenium: audaciam: aut pauorem facere. Bis ẽ accusatus: pecunia q̃ anquisitum. Tertio testibus datis: cum præterq̃: quod oĩbus probris onerabatur: iurati permulti dicerẽt fugæ pauorisq; initium a prætore ortum: ab eo desertos milites: cum ad uanum timorem cede-

Quæ q̃ bus ꝓuinciæ decretæ

Atĩ. rolegionũ numerum

Gn. Fuluio dictæ

Impatores q̃ in acie pierunt

rent:terga dediſſe.Tanta ira accenſa eſt:ut id capite anquirendū concio ſucclamaret.De eo quoq; nouū certamen ortum.Nam cum bis pecunia anquiſiſſet:tertio capitis ſe anqrere diceret.Tribuni plebis appellati:cum lege negarunt ſe in mora eē quominus:qđ ei more maiorꝝ pmiſſum eſſet:ſeu legibus:ſeu moribus mallet:anquireret:quo ad uel capitis:uel pecūiæ iudicaſſet priuato.Tum Sempronius perduelliōis ſe iudicare.Gn.Fuluio dixit:diemq; comitiis a.C.Calphurnio prætore urbis petit.Inde alia ſpes ab eo tēptata eſt:ſi adeſſe iudicio.Qu.Fuluius frater poſſet:florens tum & fama reꝝ geſtaꝝ: & propinqua ſpe potiūdæ Capuæ.Id cū p litteras miſerabiliter pro fratris capite ſcriptas petiſſet Fuluius: negaſſentq; patres e republica eſſe abſcedi a Capua:priuſq; dies comitioꝝ aderat.C.Fuluius exulatū Tarqnios abiit Id ei iuſtum exiliū eſſe:ſciuit plebs.Inter hæc uis oīs belli uerſa ī Capuā eſt:obſidebatur tamen acrius:q; oppugnabatur:nec aut famē tolerare ſeruitia:ac plebes poterant:aut mittere nūncios ad Annibalem p cuſtodias armatas. Iuuētus ē autem quidā numida:q:acceptis litteris:euaſuꝝ ſe profeſſus ut ꝑmiſſum præſtaret:per media romana caſtra nocte egreſſus:ſpem accēdit campāis:dū aliquid uirium ſupereſſet ab omni parte eruptionē tēptādi.Cæterum in multis certaminbus equeſtria p̄lia ferme proſpera facie bant:ſuperabātur pedites:ſed nequaq; tam lætum uincere:quā triſte uinci ulla pte erat ab obſeſſo:& pope expugnato hoſte.Inita tādem ratio eſt:ut quod uiribus deerat:arte equarē.Eo oībus legionibus electi ſunt iuuenes maxime uigore ac leuitate corporꝝ ueloces.Eis parmæ breuiores:quā equeſtres:&ſep tena iacula quaternos lōga pedes data præfixa ferro:quale haſtis uelitaribus ineſt.Et eos ſingulos ī eqs ſuis accipientes eqtes aſſuefecerūt:& uehi poſt ſeſe &deſilire pniciter:ubi datū ſignū eſſet.Poſteaq; aſſuetudine quottidiana ſatis ītrepide ē uiſum fieri:ī campū q medius inter caſtra:murūq; erat:aduerſus inſtructos campanorum equites ꝓceſſerunt:& ubi ad coniectum tæli uentum eſt:ſigno dato:uelites deſiliunt:pedeſtris ide acies ex equitatu repente in hoſtiū equites incurrit:iaculaq; cū impetu alia ſuper alia emittūt.Quibus plurimis ī equos uiroſq; paſſim cōiectis ꝑmultos uulnerauerūt pauoris tamē plus ī re noua quā inopinata iniectum eſt:& in ꝑculſum hoſtem equites inuecti fugam ſtragemq; eoꝝ uſq; ad portas fecerunt.Inde equitatu quoq; romana acies ſuperior fuit.Inſtitutū ut uelites ī legionibus eſſent:auctoré peditum equiti immiſcēdorum centurionē.Qu.Nauiū tradunt:honoriq; id ei apud imperatorē fuiſſe.Cum in hoc ſtatu ad Capuam res eēnt.Annibalē in aduerſum tarentinæ arcis potiundæ.Capuæq; retinēdæ trahebāt curæ. Vicit tamē reſpectus Capuæ in quam oīum ſociorum hoſtiūq; conuerſos uidebat aīos documēto futuræ:qualēcunq; euentum defectio ab romanis habuiſſet. Igitur magna parte impdeimētorum relicta in brutiis:& omni grauiore armatura:cū delectis exercitibus peditum equitumq;:quam poterat aptiſſimis ad maturandum ī Campaniā contēdit:ſecuti tamē tā rapti euntē tres &.xxx.elephanti:in ualle occulta poſt Tifata montē īminentē Capuæ conſedit. Aduēniens: cum caſtellū Galatiā p̄ſidio inde ui pulſo cepiſſet:in circūſedētis Capuā cōuertit ſe p̄miſſis nāq; nūciis Capuā:quo tpe caſtra romana aggreſſurus eſſet:ut eodē:& illi ad eruptionē parati portis oībus ſeſe effunderent:īgentē p̄buit terroré:nā alia parte ipſe adortus eſt:alia Campani oēs pedites equiteſq;: & cū iis punicū p̄ſidiū:cui Boſtar & Hāno p̄erant:erupit.Romani ut in re trepida:ne ad unā cōcurrēdo partem aliqd īdefenſi relinquerent:ita īter ſe copias partiti ſunt.Appius Claudius cāpanis:Fuluius Annibali eſt oppoſitus.C.Nero ꝓpretor cū eqtibus ſextæ legionis uia:q; Sueſſulā fert.C.Fuluius flaccus legatus cū ſociali eqtatu cōſtitit e regione Vulturni amnis.Præliū nō ſolito mō clamore ac tumultu eſt cœptū ſed ad alium uiroꝝ equoꝝ armorūq; ſonum:diſpoſita ī muris cāpanoꝝ imbellis multitudo tantū cū æris crepitu:q̄lis in defectu lunæ ſiléti nocte fieri ſolet:ædidit clamorē:ut auerteret ēt pugnātiam aīos: campanos facile in ualle Appius arcebat.Maior uis ab altera parte.Fuluiū Annibal & pœni urgebant:legio ibi ſexta loco ceſſit.Qua pulſa cohors hiſpanoꝝ cū tribus elephātis uſq; ad uallū peruaſit:rupatq; mediā aciē romanoꝝ:& in ancipiti ſpe ac piculo erat:utrum in caſtra ꝓrumperet:an includerē a ſuis. Quē pauorē legionis piculūq; caſtroꝝ Fuluius ubi uidit.Q.Nauium primoreſq; alios cēturionū hortat:ut cohortem hoſtium ſub uallo pugnāté ĩuadāt ac trucidēt.In ſummo diſcrimīe rem uerti:aut uiā dādam iis eſſe & minore conatu:quā cōdēſam aciem irrupiſſent:ī caſtra irrupturos:aut cōficiēdos ſub uallo eſſē:nec magni certaminis fore ré paucos eē & a ſuis ītercluſos:& q̄ dum paueat:romanis īterrupta acies uideat:ēt ſi ſe utrūq; in hoſté uertat:ancipiti pugna medios circūuenturā.Nauius:ubi hæc ꝑperatoris dicta accepit:ſecūdi haſtati ſignū adēptum ſignifero in hoſtes infert iactuꝝ in medios eos minitans niſi ꝓpere ſequant milites:& parté capeſſant pugnæ.Ingens corpus erat.& arma honeſtabāt:& ſublatū ante ſignū cōuerterat ad ſpectaculū ciues hoſteſq;.Cæteꝝ poſteaq; iā ad id ſignū ꝓuenerat hiſpanoꝝ:tum undiq; in eum tragulæ cōiectæ:& ꝓpe in eum unum tota acies uerſa.Sed neq; hoſtiū multitudo:neq; tæloꝝ uis arcere īpetum eius uiri potuit:&.M.Attilius legatus primi principis ex eadem legione ſignū īferri in cohorté hiſpanoꝝ coegit.Et q caſtris p̄erant.L.Pontius Licinius:&.T.Popilius legatus:ꝓ uallo acriter ꝓpugnabāt:elephantoſq; trāſgrediētes in ipſa ualle cōficiūt. Quoꝝ cū corpibus oppleta eēt foſſa uelut aggere: aut pōte iniecto trāſitum hoſtibus dedit:ibi p ſtragem iacētium elephātoꝝ atrox ædita cædes: Altera in parte caſtroꝝ iam pulſi erāt campani:punicūq; p̄ſidiū & ſub ipſa porta Capuae:q̄ Vulturnū fert:pugnabaē:neq; tam armati irrūpentibus romanis reſiſtebāt:quā qđ porta baliſtis ſcorpionibuſq; īſtructa miſſilibus ꝓcul hoſtes arcebat:& ſuppreſſit īpetum romanoꝝ uulnus īperatoris Appii Claudii:cui ſuos ante pria ſigna adhortāti ſub leuo humero ſummū pectus geſſa ictū eſt.Magna tamē uis hoſtiū ante portā eſt caeſa.Caeteri trepidi in urbem cōpulſi:& Annibal poſteaquā cohortis hiſpanoꝝ ſtragē uidit:ſummaq; ui caſtra hoſtiū defendi:omiſſa oppugnatione canere ſigna:

Gn.Fuluius Tarquinios in exiliū abiit

Velites ubi primū iſtituti Q.Nauius

Atē.ancipitem pugnā ad Capuam

Attur ſtrepitū & tinnitū campanoꝝ

Attur atrox certamea circa capuam

Atē.hoſtiū cædem

& cõuertere agmina peditum:obiecto a tergo eqtatu:ne hostis ĩstaret:cœpit:legionum ardor ĩgens ad hostem ĩsequẽdum fuit.Sed Flaccus receptui cani iussit satis ad utrũq; pfectum ratus:ut & cãpani:quã haud multũ in Anniblẽ pſidii eẽt:& ipſe Annibal ſentiret.Caeſa eo die: q huius pugnae auctores ſunt: octomilia hoĩum de Annibalis exercitu:tria ex campanis tradunt: ſignaq; carthaginẽſibus quindecim adépta: duo deuiginti cãpanis: apud alios nequaquã tantam molẽ pugnæ inuenio pluſq; pauoris:quã certaminis fuiſſe:cum inopinato in caſtra romana numidæ hiſpaniq; cũ elephãtis irrupiſſent:elephãti p media caſtra uadentes ſtragẽ tabernaculoꝝ ingenti ſonitu ac fuga abrumpentium uincula iumẽtoꝝ facerẽt.Fraudem quoq; ſup tumultum adiectã immiſſis:ab Annibale qui habuit aliquẽ gnaꝝ latinæ linguæ:qui iuberẽt conſulum uerbis quoniam amiſſa caſtra eſſent:pro ſe quẽq; militum ĩ proximos montes fugere.ſed ea celeriter cognita fraus:oppreſſaq; magna cædẽ hoſtiũ eſt.Elephãtos igni e caſtris exactos:hoc ultimũ:utriq; initum finitumq; eſt:ante deditionẽ Capuæ præliũ.Mediatutitus qui ſummus magiſtratus apud cãpanos eſt:eo ãno Seppius Leſius erat loco obſcuro tenuiq; fortuna ortus:matrẽ eius quondã pro pupillo eo pcurantem familiare oſtentum cũ reſpondiſſet aruſpex ſummũ quod eſſet imperiũ Capuæ puenturum ad eum pueꝝ:nihil ad eam ſpem agnoſcentẽ dixiſſe ferunt:næ tu pdicas perditas res campanoꝝ:ubi ſummus honos ad filiũ meũ perueniet. Ea ludificatio ueri & ipſa in uerum uertit.Nam cum fame ferroq; urgerentur:nec ſpes ulla ſupereſſet ſiſti in ſpem honorum:erãt honores detrectantibus Leſius quærendo deſertã ac proditã a primoribus Capuam ſummũ magiſtratum ultimus oĩum campanoꝝ cœpit.Cæterum Annibal ut nec hoſtes elici amplius ad pugnam uidit nec p caſtra eorum perrumpi ad Capuã poſſe:ne ſuos quoq; cõmeatus intercluderẽt noui conſules:abſcedere irrito incœpto:& mouere a Capua ſtatuit caſtra.Multa ſecũ:quo iam ire pergeret: inde uolenti ſubiit animũ impetus:caput ipſum belli Romã petẽdi.Cuius rei ſemper cupitæ ptermiſſam occaſionẽ poſt cannẽſem pugnã & alii uulgo fremebãt:& ipſe non diſſimulabat:nec opinato pauore ac tumultu nõ eſſe deſperãdum aliquam partẽ urbis occupari poſſe.Si Roma ĩ diſcimine eſſet.Capuã extẽplo miſſuros:aut ambos ĩperatores romanos:aut alterũ ex iis.Qui ſi diuiſiſſent copias utrũq; infirmioré factũ aut ſibi:aut campanis benegerẽdæ rei fortunam daturos eſſe.Vna ea cura ãgebat:ne ubi abſeſſiſſet: extemplo dederẽtur cãpani.Numidã promptum ad omnia audẽda donis plicit:ut:litteris acceptis:ſpecie tranſfugæ caſtra romana ĩgreſſus altera parte Capuam clam puadat.Litteræ autem erãt adhortatione plenæ: pfectionẽ ſuam:quæ ſalutaris illis foret:abſtracturam ad defendẽdã Romã ab oppugnanda Capua duces:atq; exercitus romanos:ne deponerent animos tolerando paucos dies totam ſoluturos obſidionem.Inde naues in flumine uulturno compræhenſas duci glaudio:quod iam ante pſidii cauſa fecerat caſtellum:iuſſit:quarum ubi tantam copiam eſſe:ut una nocte exercitus traiici poſſet:allatum eſt cibariis decem dierum præparatis deductas nocte ad fluuium legiones ante lucem traiecit.Id priuſquã fieret:ita futurum compertum ex tranſfugis Fuluius Flaccus ſenatui Romam cum ſcripſiſſet:uarie hominum animi pro cuiuſq; ingenio affecti ſunt:ut in re tam trepida:ſenatu extemplo uocato.P.Cornelius:cui Aſinæ cognomen erat:exercitus oẽſq; duces ex tota Italia:neq; Capuæ:neq; ullius alterius rei memor ad urbis pſidium reuocabat:Fabius Maximus abſcedi a Capua terreriq; & circũagi ad nutus: cõminationeſq; Annibalis flagitioſum ducebat.Qui ad Cãnas uictor:ire tamẽ ad urbẽ auſus nõ eſſet: eum a Capua repulſum ſpem potiũdæ urbis cepiſſe Romæ?Nõ ad Romã obſidẽdam: ſed ad Capuæ liberãdam obſidionẽ ire Romã cũ eo exercitu:q ad urbem eẽt:louem fœdeꝝ ruptoꝝ ab Annibale teſtem:deoſq; alios defenſuros eẽ.Has diuerſas ſententias media ſnĩa.P.Valerii Flacci uicit.Qui utriuſq; rei memor ĩperatoribus:q ad Capuam eẽnt:ſcribẽdum cẽſuit.Quid ad urbem pſidii eẽt:q̃tas Annibal copias duceret:aut q̃to exercitu ad Capuam obſidẽdam opus eẽt:ipſos ſcire:ſi & Romã e ducibus alter & exercitus pars mitti poſſet:ut ab reliquo:& duce:& exercitu Capua recte obſideret:ĩter ſe cõputarẽt Claudius Fuluiſq;:utri obſidẽda Capua utri ad phibẽdam obſidiõe patriã Romã ueniẽdum eẽt. Hoc ſenatuſcõſulto Capuam plato.Q.Fuluius pconſul:cui collegæ ex uulnere egrediendum Romã erat:e tribus exercitibus:milite electo ad.xv.millia peditum:mille eqtes Vulturnũ traducit.Inde cum Annibalem latina uia ituꝝ ſatis cõperiſſet:ipſe p Appiæ municipia:quæq; pp eam uiã ſunt:Sedicã orã Lauinum pmiſit:ut cõmeatus paratos & in urbibus haberẽt:& ex agris de uiis in uiã pferrent:pſidiaq; ĩ urbes cõtraherẽt:ut ſua cuiq; reſp.in manu eẽt.Annibal:quo die Vulturnũ eſt trãſgreſſus:hud pcul a flumine caſtra poſuit.Poſtero die pter Cales in agrum ſedicinũ puenit:ibi diẽ unum populãdo moratus: p Sueſſulam aliphanũq; & caſinatẽ agrũ uia latina ducit.Sub Caſinũ biduo ſtatiua habita:& paſſim populatiões factæ. Inde pter Interamnẽ:Nequinũq; in fregellanũ agrũ ad Lirim fluuim uentũ:ubi ĩterciſum pontẽ a fregellanis morãdi itineris cã ĩuenit.Fuluiũ Vulturnus tenuerat amnis:nauibus ab Annibale ĩcenſis:rates ad traiiciẽdum exercitum magna inopia materiæ ægre comparantẽ:traiecto ratibus exercitu:reliquũ Fuluio expeditũ iter nõ p urbeſ mõ:ſed circa uiam expoſitis benigne cõmeatibus erat Alacreſq; milites:alius alium:ut adderet gradum:memor ad defendẽdam ire patriã hortabãt. Romã fregellanus nũcius diem noctẽq; itinere cõtinuato ingentẽ attulit terroré:tumultuoſius: quã allatum erat:curſu hoĩum affingentiũ uana auditis totã urbem cõcitat.Ploratus mulieꝝ nõ ex priuatis ſolũ domibus exaudiebat:ſed undiq; matronæ in publicũ effuſæ circa deũ delubra diſcurrũt:crinibus ſparſis aras uerrẽtes:nixæ genibus:ſupinas manus ad cælũ ac deos tẽdẽtes:oráteſq; ut urbẽ Romã e manibus hoſtium eriperẽt:matreſq; romanas:& liberos paruos iuiolatas ſeruarẽt.Senatus magiſtratibus ĩ foro pſto eſt:ſiqd cõſulere uelint.Alii accipiũt ĩperia diſcedũtq; ad ſuas qſq; officioꝝ partes.Alii offerunt ſe:

Præceps Annibalis cõſilium

Variæ ſnĩæ

Videne ſecũdũ orã ſit lgẽdũ

ſi quo uſus opere ſit. Præſidia in arce: in capitolio in muris: circa urbem: in monte ẽt Albano: atq; arce Tuſculana ponũtur Inter hunc tumultũ. Qu. Fuluium proconſ. ꝓfectũ a Capua affertur: cui ne minue retur imperiũ: ſi in urbẽ ueniſſet: decreuit ſenatus: ut. Qu. Fulio par cũ cõſulibus imperiũ eſſet. Anni/bal ifeſtius: populato agro fregellano: ꝓpter inciſos pontes p fruſinatẽ: ferentinatemq;: & anagninum agrũ in lauicanũ uenit. Inde algido tuſculũ petiit: nec receptus mœnibus ifra tuſculũ dextrorſus gabios deſcendit. Inde in Pupiniam exercitu demiſſo octomillia paſſuum a Roma poſuit caſtra. Quo propius hoſtis accedebat: eo maior cædes fiebat fugientium: procedentibus numidis pluresq; oĩum generum atq; ætatũ capiebantur. In hoc tumultu Fuluius Flaccus porta Capena cum exercitu Romã ingreſſus: media urbe ꝑ Carinas Aeſquilias contendit. Inde egreſſus inter Aeſquilinam Collinamq; portam po/ſuit caſtra: ædiles plebis cõmeatum eo cõportarunt. Conſules ſenatuſq; in caſtra uenerunt: ibi de ſum/ma reip. conſultatum: placuit conſules circa portas Collinam Aeſquilinãq; ponere caſtra. C. Calphur/nium ꝓtorem urbanum Capitolio atq; arci præeſſe: & ſenatum frequentem in foro contineri: ſiquid ĩ tam ſubitis rebus cõſulto opus eſſet. Inter hæc Annibal ad Anienẽ fluuium tria millia paſſuum ab ur/be caſtra admouit ibi ſtatiuis poſitis ipſe cum: duobuſmillibus equitum a porta Collina uſq; ad Her/culis templum eſt progreſſus: atq; unde maxime poterat: mœnia ſitumq; urbis obequitans contẽpla/batur. Id eum tam licenter: atq; ocioſe facere. Flacco indignum uiſum eſt. Itaq; immiſit equites: ſubmo ueriq; atq; in caſtra redigi hoſtiũ equitatum iuſſit. Cum cõmiſſum prælium eſſet: conſules tranſfugas numidarum: qui tum in Auentino ad mille & trecentos erant: media urbe tranſire æſquilias iuſſerũt. Nullos aptiores inter conualles tectaq; hortorum: & ſepulchra: & uacuas undiq; uias ad pugnandum futuros rati. Quos cum ex arce Capitolioq; diuo publico in equis decurrentes quidã uidiſſent: captum Auentinum conclamauerunt. Ea tantũ res tumultum ac fugam præbuit: ut niſi caſtra punica extra ur bem fuiſſent: effuſura ſe oĩs multitudo pauida fuerit. Tunc in domos atq; intecta refugiebant: uagoſq; in uiis ſuos pro hoſtibus lapidibus tæliſq; inceſſãbant nec comprimi tumultus apeririq; error poterat refertis itineribus agreſtiũ turba pecorumq;: quæ repẽtinus pauor ĩ urbẽ cõpulerat. Equeſtre prælium ſecundũ fuit: ſubmotiq; hoſtes ſunt: & qa multis locis cõprimendi erãt tumultus: qui temere oriebanꝫ Placuit: omnes: qui dictatores: conſules: cenſoreſue fuiſſent: cum imperio eſſe: donec receſſiſſet a muris hoſtis. Et diei: quod reliquum fuit & nocte inſequenti multi temere excitati tumultus ſunt oppſſiq;.

Acceſ/ſus Ful uii ad urbem

Miror Plyniũ ſcribere ab uno hoſte Anniba le haſtã in urbẽ cõtortã

Atꝫ. ua nos in urbe tu multus

Poſtero die trãſgreſſus Anienẽ Annibal in aciem oẽs copias eduxit. Nec Flaccus cõſuleſue certamen detrectatuere. Inſtructis utrinq; exercitibus in eius pugnæ caſum: in qua urbs Roma p̃miũ uictori eẽt imber ĩgens grãdine mixtus ita utrãq; aciẽ turbauit: ut uix: armis retẽtis: in caſtra ſeſe receperĩt: nullius rei minore: quã hoſtiũ metu: & poſtero die eodẽ loco acies iſtructas eadẽ tẽpeſtas diremit: ubi recepiſ/ſent ſe in caſtra: mira ſerenitas cum trãquilitate oriebatꝫ: in religionẽ ea res apud pœnos uerſa eſt: audi/taq; uox Annibalis ferꝫ: potiũdæ ſibi urbis Romæ modo mẽtem nõ dari: modo fortunã. Minuere ẽt permelius & aliæ paruæ magnæq; res. Magna illa: qđ cum ipſe ad mœnia urbis Romæ armatus ſede/ret: milites ſub uexillis in ſupplemẽtũ Hiſpaniæ ꝓfectos audiuit. Parua aũt qđ p eos dies eũ forte agrũ in quo ipe haberet caſtra ueniſſe: nihil ob id diminuto ꝑtio cognitũ ex quodã captiuo eſt. Id uero adeo ſupbum atq; idignum uiſum: eius ſoli: qđ ipſe bello captũ poſſideret: haberetq; iuentum Romæ em/ptorẽ: ut extẽplo uocato p̃cõe tabernas argẽtarias: q̃ circa foꝝ romanũ tũc eẽnt: iuſſerit uenire. His mo/tus ad Turiã fluuium caſtra rettulit: ſex millia paſſuũ ab urbe. Inde ad Lucum Feroniæ pergit ire tẽplũ ea tẽpeſtate inclytum diuitiis. Capenates aliq accolæ eius erãt: primtias eo frugum donaq; alia ꝓ copia portãtes multo auro argẽtoq; id exornatũ habebãt. His oĩbus donis tum ſpoliatum tẽplũ æris acerui cum rudera milites reilgione iducti iacerẽt: poſt ꝓfectionem Annibalis magni iuenti: huius populatio templi haud dubia iter ſcriptores eſt. Cælius Romã euntem a Ereto diuertiſſe Annibalẽ tradit iterq; eius ab Reate: Cupiliiſq;: & ab Amiterno ordiꝫ ex Cãpania in Sãnium: ide in pelignos pueniſſe: p̃terq; oppidum Sulmonẽ iſtituit in martianos tranſiſſe. Inde albenſi agro in marſos. Hinc Amiternũ Foru/loſq; uicum ueniſſe: neq; ibi error eſt: qđ tãti exercitus ueſtigia ĩtra tam breuis eui memoriã potuerint cõfundi: iſſe. n. ea conſtat. Tantũ id ĩtereſt: uenerit ne eo itinere ad urbem: an ab urbe in Cãpaniã redie/rit. Cæteꝝ nõ q̃tum ꝓtinaciæ ad p̃mendam obſidione Capuã romanis fuit: tãtum ad defendẽdam An nibali. Nãq; & lucanos in brutium agrum: ad fretum uero ac Regiũ tato curſu cõtẽdit: ut ꝓpe repẽtio aduentu icautos oppreſſerit. Capua: & ſi nihilo ſegnius oppreſſa p eos dies fuerat. tamẽ aduẽtum Flac ci ſenſit: & admiratio orta eſt: nõ ſimul regreſſum Annibalẽ. Inde p colloqa ĩtellexerunt relictos ſe de/ſertoſq;: & ſpem Capuæ retinẽdæ deploratam eẽ apud pœnos. Acceſſit edictũ ꝓconſulis ex ſenatuſcõ/ſulto ꝓpoſitũ uulgatũq; apud hoſtes: ut q ciuis cãpanus ãte certã diem trãſiſſet: ſine fraude eẽt: nec ulla facta eſt trãſitio: metu magis eos quã fide continẽte: qa maiora in defectiõe deliquerãt: quã q̃bus igno/ſci poſſet. Cæteꝝ quẽadmodum nemo priuato cõſilio ad hoſtem trãſibat: ita nihil ſalutare ĩ medium conſulebaꝫ. Nobilitas remp. deſeruerat: neq; in ſenatũ cogi poterat: in magiſtratu aũt erat: q nõ ſibi ho/norẽ adiecĩſſet: ſed ĩdignitate ſua uim ac ius magiſtratui: quẽ gerebat: dempſiſſet: iam ne ĩ foro qdem: aut publico loco prĩcipum q̃ſquã apparebat domibus icluſi pĩæ occaſum cũ ſuo exitio in dies expecta bant. Summa curæ oĩs in Boſtarẽ Hánonẽq; p̃fectos p̃ſidii punici uerſa erat: ſuo nõ ſocioꝝ piculo ſol licitos. Hi cõſcriptis ad Annibalẽ litteris nõ libere mõ: ſed ẽt aſpere: q̃bus nõ Capuã ſolũ traditam ĩ ma nu hoſtiũ: ſed ſe quoq; & p̃ſidium in oẽs cruciatus ꝓditos icuſabãt: abiſſe eum in brutios: uelut auer/tentẽ ſe: ne Capua in oculis eius caperetꝫ: At hercule romanos ne oppugnatione quidem urbis Romæ

Vide ne p inde eius ſit legẽdũ & nõ p melius Lucus Ferõiæ

Foruli ſabino/rũ uicuſ

Seppiũ læſiũ in tellige q media tutitus erat Ca puæ

abstrahi a Capua obsidēda potuisse:tāto cōstātiorem inimicum romanū:quā amicum pœnum eē. Si redeat Capuā:bellumq; omne eo uertat:& se & cāpanos paratos eruptioni fore:nō cum reginis:neq; tarentinis bellum gesturos:trāsisse alpes ubi romanæ legiones sint:ibi & carthaginēsium exercitus debere esse. Sic ad Cānas:sic ad Thrasymenū rem bene gestam coeundo:conferēdoq; cū hoste castra:fortunam tēptādo. In hāc sniam litteræ cōscriptæ:numidis ꝓpositā mercede iam ꝓfessis operā dant. Hi specie trāsfugaꝝ:cū ad Flaccum in castra uenissent:ut inde tpe captato abirent:famesq; quæ tādiu Capuæ erat:nulli nō ꝓbabilem cām trāsitionis faceret. Mulier repēte cāpana in castra uenit scortum trāsfugaꝝ unius indicatq; imperatori romano numidā fraude composita trāsisse: litterasq; ad Annibalem ferre. Id unum ex iis:q sibi rem aperuisset:arguere sese paratam esse. Productus primo satis cōstāter se mulierem ignorare simulabat:Paulatim deinde conuictus ueris:cum tormēta posci:& parari uideret: fassus id ita esse:litteræq; ꝓlatæ:& additum ēt īdicio:quod celabat:& alios specie trāsfugaꝝ numidas uagari in castris romanis. Hi supra. lxx. comprehēsi:& cū trāsfugis nouis mulctati uirgis: manibusq; præcisis Capuā rediguntē. Consp ectum tam triste supplicum aīos fregit campanoꝝ:cōcursus ad curiam populi factus:coegit Lesium senatum uocare:& primoribus:qui iādiu publicis consiliis aberāt:ꝓpalam minabant:nisi uenirent in senatum circa domos ituros se:& in publicum oēs ui extracturos esse. Is timor frequentem senatum magistratui pbuit. Ibi cum cæteri de legatis mittēdis ad īperatores romanos agerent:Viuius Virius:q defectionis ab romanis auctor fuerat:īterrogatus sniam negat eos:q de legatis & de pace ac deditiōe loquant:meminisse se nec qd facturi fuerint:si romanos in ptāte habuissent:nec qd ipsis patiēdum sit. Quid uos:inquit:eam deditionem fore cēsetis: qua quondā: ut aduersus samnites auxiliū īpetraremus:nos nostraq; oīa romanis dedimus? Iam e memoria excessit:quo tpe:& ī qua fortuna a populo romano defecerimus:iam quēadmodum in defectione pīdiū:qđ poterat emitti:ꝑ cruciatū & ad cōtumeliā necauerimus:quotiēs in obsidētis quā inimici eruperimus? castra oppugnauerimus? Anniblē uocauerimus ad opprimēdos eos:Hoc qđ recētissimū est:ad oppugnādā Romā hinc eū miserimus? Age cōtra:q̄ illi ifeste ī nos fecerint:repetite:ut ex eo:qd speretis:habeatis. Cū hostis alienigena in Italia eēt:& Annibal hostis:& cūcta bello arderēt:omissis oībus:omisso ipso Annibale: ambos cōsules & duos cōsulares exercitus ad Capuā oppugnādam miserūt:alteraꝝ annū circūuallatos iclusosq; nos fame macerāt. & ipsī nobiscū ultima picula grauissimos labores ppessi:circa uallum ac fossās sæpe trucidati:& ꝓpe ad extremū castris exuti. Sed omitto hæc. Vetus atq; usitata res est in oppugnanda hostium urbe:labores ac pericula pati. Illud iræ atq; odii execrabilis indicium est. Annibal ingentibus copiis peditum equitūq; castra oppugnauit:& ex parte cepit:tanto ꝑiculo nihil moti sunt ab obsidione: ꝓfectus trans Vulturnū perussit calenū agrum:nihi tanta socioꝝ clade uocati sunt. Ad ipsam urbem Romā infesta signa ferri iussit. Eam quoq; tempestate īminētem spreuerunt. Trāsgressus Anienem tria millia passuum ab urbe castra posuit Postremo ad mœnia ipsa & ad portas accessit. Romā se ademptuꝝ eis nisi omitterent Capuā ostendit & nō omiserunt. Feras bestias cæco impetu ac rabiæ cōcitatas si ad cubilia & catulos eaꝝ ire pergas:ad opem suis ferendā auertas. Roma circunsessa romanos coniunges liberi quoꝝ ploratus hic quoq; prope exaudiebat:aræ:foci: deoꝝ delubra:sepulchra maiorum uulsa temerata:atq; uiolata a Capua non auerterūt:tanta auiditas supplicii expetendi:tanta sanguinis nostri hauriendi est sitis. Nec iiuria forsitan:nos quoq; idem feciſſemus:si data fortuna esset. Itaque quando aliter diis īmortalibus uisum est cū mortem nec recusare quidē debeā: cruciatus cōtumeliasq; quas sperat hostis:dum liber:dū mei potens sum:effugere:morte præterquā honesta etiā leui possum. Non uidebor apud Claudiū:&. Qu. Fuluium uictoria insoléti subnixos:neq; uictus per urbem romāi triumphi spectaculū trahar:ut deinde in carcerē:aut ad palum deligatus:lacerato uirgis tergo:ceruicem securi romanæ subiiciam. Nec dirui incendiq; patriam uidebo: nec rapi ad stuprū matronas cāpanas uirgineſq; : & ingenuos pueros Albam unde ipsi oriundi erant:a fundamentis proruerunt: ne stirps: ne memoria originū suarum extaret:ne dum eos Capuæ parsuros credam:cui isestiores:q̄ Carthagini sunt. Itaq; quibus uestrū ante fato cedere:quā hæc tot tam acerba uideant:in animo est:iis apud me hodie epulæ istructæ pateq; sunt:saciatis:uino ciboq; poculum idē:qd mihi datum fuerit:circunferetur. Ea potio corpus a crutiatu:aīum a contumeliis aures:oculos a uidendis audiēdisq; oībus acerbis indignisq; :quæ manent uictos uindicabit. Postea parati erunt: qui magno rogo in ꝓpatulo ædium accenso corpora exanimata iniiciāt. Hæc una uia & honesta:& libera ad mortem:& ipsi uirtutem mirabuntur hostes:& Annibal fortes socios sciet a se desertos:ac proditos eē. Hanc orationē Viuii Virrii? plures audierunt:cū assensu quam forti aīo id quod probabant:exequi potuerunt. Maior pars senatus multis sæpe bellis expertam populi romani clæmentiam haud diffidentes sibi quoq; placabilem fore:legatos ad dedendā rōanis Capuā decreuerunt:miseruntq;. Viuium Virriū septē & uiginti ferme senatores domū securi sunt:epulatiq; cum eo:& q̄tum facere potuerant alienatis mentibus uino: ab īminentis sensu mali uenenū oēs sumsperunt. Inde misso conuiuio dextris iter se datis:ultimoq; cōplexu collachrymantes suū patriæq; casum:alii:ut eodem rogo cremarentur:manserunt:alii domos digressi sunt. Impletæ uino cibisq; uenæ minus efficacē in maturāda mortæ uim ueneni fecerūt. Itaq; noctē totā plæriq; eoꝝ:& diei insequentis partē iis cum aīam egissent oēs tamen:priusquā aperirent hostibus portæ expirarūt. Postero die porta Iouis:quæ aduersus castra romana erat:iussu ꝓcōsulis apta ē:ea ītromissa legio una:& duæ alæ cū. C. Fuluio legato. Is cū oīum primū arma tælaq;:q̄ Capuæ erāt:ad se cōferēda cu Capiť Capua
tassset custodiis ad oēs portas dispositis:neq; exire:aut emitti posset:pīdium punicū cōpræhēdit:sena-

Artur Trāsfugarum ſuppliꝫcia Viuii uerba ī senatu Viuius senatoꝫres ad exitialē cœnam inuitat

tum cāpanū ire ī caſtra ad īperatores romanos iuſſit quo cū ueniſſent:extēplo his oībus cathænæ inie/ctæ iuſſiq; ad quæſtores deferri. Quod auri argētiq; haberent:auri pōdo. lxx. fuit: argēti triamillia pō/do &. cc. ſenatores qnq; & uiginti Cales in cuſtodiā:duo de. xxx. Theanum miſſi quoꝝ de ſnia maxime deſcitū ab romanis cōſtabat. De ſupplicio cāpani ſenatus haud quaquā īter Fuluiū Claudiūq; cōuenie bat:facilis īpetrādæ ueniæ Claudius. Fuluii durior ſnia erat. Itaq; Appius Romā ad ſenatū arbitriū eius rei totū reiiciebat:pcūctādi ēt equū eē ptātem fieri patribus:num cōmunicaſſent cōſilia cū aliqbus ſo/cioꝝ latini nominis municipioꝝ:& num ope eoꝝ in bello forent:& municipioꝝ adiuti;/ld uero mini me cōmittēdū eē Fuluius dicere:ut ſollicitarent crimínibus dubiis ſocioꝝ fideliū animi:& ſubiiceret indicibus:qs neq;:qd faceret:quicq; unq; penſi fuiſſet. Itaq; ſe eam q̄ſtionem oppreſſuꝝ extincturumq;.

Fuluii acerbi/tas ī exigēda de cāpanis pœna

Ab hoc ſermone cum digreſſi eſſent:& Appius:quāuis ferociter loquentem collegam non dubita/ret:tamen litteras ſuper tanta re a Roma expectaturum. Fuluius ne idipſum impedimentum īcœpto foret:dimittens prætorium tribunis militum ac præfectis ſociorum imperauit:ut in duobuſmillibus equitum delectis denūciarent:ut ad tertiam buccinā præſto eſſent. cum hoc equitatu nocte Theanum ꝑfectus prima luce portam intrauit:atq; in forum perrexit:concurſuq; ad primum eqtum ingreſſum facto:magiſtratum ſidicinum citari iuſſitq;:īperauit:ut produceret capāos: quos in cuſtodia haberet. Producti oēs:urigiſq; cæſi:ac ſecuri pcuſſi. Inde citato equo Cales pcurrit: ubi cum ī tribunali cōſediſ/ſet:productiq; campani deligarentur ad palum:eques citus ab Roma uenit:litteraſq; a. C. Calphurnio Po. q; Ro. Fuluio tradidit Murmur a tribunali totam cōcionem ꝑuaſit:deferri rem ītegram ad patres de campanis & Fuluius id ita eē ratus:acceptas litteras:neq; reſolutas cum in gremio repoſuiſſet:ꝑconi imperauit:ut lictorē lege agere iuberet. Ita quoq; de iis qui Calibus erāt ſumptum ſupplicium:tum lit teræ lectæ:ſenatuſq; cōſultum ſerum ad īpediēdam rem actam:quæ ſumma ope approperata erat:ne impediri poſſet. Conſurgētem iam Fuluium Taurea Iubellius cāpanus p mediā uadens urbē: turbāq; nomine inclamauit:& cum mirabundus quidnā ſeſe uellet:inquireret reſidens Flaccus:me quoq; inqt iube occidi:ut gloriari poſſis multo fortiorem quam ipſe es:uirum abs te occiſum eē. Cum Flaccus ne garet ꝑfecto ſatis compotem eſſe mentis:modo prohiberi ēt ſe:ſi id uellet. S. C. diceret: tum Iubellius quando quidem:inquit:capta patria propinquis:amiciſq; amiſſis:cum ipſe manu mea coniugem: libe roſq; īterfecerim nequid indigni paterentur:mihi ne mortis quidem copia eadem eſt:quæ his ciuibus meis petā a uirtutæ inuiſæ huius uitæ uīdicta:atq; ita gladio:quæ ueſte texerat:per aduerſum pectus tranſfixus ante pedes imperatoris procubuit moribūdus. Quia & quod ad ſuppliciū attinet cāpanoꝝ:& plæraq; alia de Flacci unius ſententia acta erant:mortuū Appium Claudiū ſub deditioné Capuæ q/dam tradunt:hunc quoq; ipſum Tauream neq; ſua ſponte ueniſſe Cales:neq; ſua manu īterfectū: ſed cum inter cæteros ad palum deligatus quia parū inter ſtrepitus exaudiri poſſent: quæ uociferabantur ſilētium fieri Flaccum iuſſiſſet:tum Taureā illam:quæ ante memorata ſunt:dixiſſe uiꝝ fortiſſimum a nequaquā pari ad uirtutem occidi. Sub hæc dicta iuſſu proconſulis præconē ita ꝑnunciaſſe lictor uiro forti adde uirgas:& in eū primū lege age. Lectum quoq; ſenatuſconſultum priuſquā ſecuri feriret:qui/dam auctores ſunt:ſed quia aſcriptum in ſenatuſcōſulto fuerat:ſi ei uideretur:integrā rem ad ſenatum reiiceret:interpretatū eſſe quid magis e rep. duceret æſtimationé ſibi per miſſāmCapuam a Calibus re/ditum eſt. Atellaq; & Galatia in deditionē acceptæ:ibi quoq; in eos:qui capita rei erant: aīaduerſum é. Ita ad. lxx. principes ſenatus interfecti trecenti ferme nobiles campani in carcerē conditi. Alii per ſocio/rum latini nominis urbes in cuſtodias dati:uariis caſibus interieunt. Multitudo alia ciuium campano/rum uenundata:de urbe agroq; reliqua cōſultatio fuit. Quibuſdam delēdam cenſentibus urbē præua/lidam:propinquā inimicā. Cæteꝝ præſens utilitas uicit. Nam ꝑpter agrū:quem omni fertilitate terræ ſatis conſtabat primū in Italia eſſe urbs ſeruata eſt:ut eſſet aliqua aratoꝝ ſedes:urbi frequētandæ mul/titudo incolaꝝ:libertinorūq;:& inſtitoꝝ:opificumq; retenta:ager oīs & tecta publica populi romani fa cta. Cæteꝝ habitari tātum tanq; urbē Capuam frequentariq; placuit: corpus nullū ciuitatis: nec ſenatū nec plebis cōſilium:nec magiſtratus eſſe:ſine conſilio publico:ſine imperio multitudinem nullius rei ī/ter ſe ſociam ad cōſenſum inhabilē fore præfectū ad oīa iura reddenda ab Roma quot annis miſſuros Ita ad Capuam res cōpoſitæ conſilio ab omni parte laudabili: ſeuere & celeriter ī maxime noxios aīad/uerſum:multitudo ciuium diſſipata in nullā ſpem reditus. Non ſcæuitum incendiis:ruiniſq; in tecta ī/noxia:muroſq; & cum emolumento quæſita etiam apud ſocios lenitatis ſpecies incolumitate urbis no biliſimæ opulentiſſimæq;. Cuius ruinis oīs cāpania omnes:qui Canpaniam circa accolunt:populi inge muiſſent:confeſſio expreſſa hoſti q̄ta uis in romanis ad expetendas pœnas ab infidelibus ſociis: & quā nihil in Annibale auxilii eſſet ad receptos in fidem tuēdos. Romani pro conſules perfuncti: ꝑ ad Ca/puam attinebat:cura. C. Neroni ex iis duabus legionibus:quas ad Capuam habuerāt: ſexmillia pedi/tum & trecētos equites:quos ipſe legiſſet:& ſocium latini noīs peditū numeꝝ parem:& octingētos eq tes decernunt. Quē exercitum Puteolis ī naues impoſitū Nero in Hiſpaniam tranſportauit. Cū Tarra/conem nauibus ueniſſet:expoſitiſq; ibi copiis:& nauibus ſubductis ſocios quoq; nauales multitudinis augendæ cauſa armaſſet ꝑfectus ad Iberum flumen exercitum a. T. Fonteio:& martio accepit. Inde p/gis ad hoſtes ire Aſdrubal Amilcaris ad lapides atros caſtra habebat ī auſitāis. Is locus é iter oppida Ili/turgim:& Mentiſam. Huius ſaltus fauces Nero occupauit. Aſdrubal:ne in arcto res:eſſet cauduceatorē miſit:qui ꝑmitteret:ſi inde miſſus foret:ſe oēm exercitū ex Hiſpania deportaturuꝝ. Quam rem cū læto aīo romanus accepiſſet:diem poſteꝝ Aſdrurbal colloquio petiit:ut romani leges cōſcriberent de tradē

Aſdru/bal Ne/roné lu dificat

dis arcibus urbium:dieq; ſtatuenda:ad quā præſidia deducerētur:ſuaq; omnia ſine fraude pœni deportarent. Quod ubi impetrauit:extēplo primis tenebris:atq; inde tota nocte:qđ grauiſſimum exercitus erat. Aſdrubal:quacūq; poſſet:euadere e ſaltu iuſſit. Data ſedulo opera eſt:ne multi ea nocte exirent: ut ipſa paucitas tum ad hoſtem ſilentio fallendum aptior:tum ad euadēdum p̄artas ſemitas:ac difficiles eſſet:uentū inſequēti die ad colloquiū eſt:ſed loquēdo plura:ſcribendoq; dedita opa quæ in rem nō eſſent die cōſumpto in poſterū dilatum eſt. Addita inſequēs nox ſpatiū dedit & alios emittēdi:nec poſtero die res finē inuenit. Ita aliquot dies diſceptādo palam de legibus:nocteſq; emittēdis clam e caſtris carthaginēſibus abſumptæ:& poſteaquā maior pars emiſſa exercitus erat:iam ne iis quidē:quæ ultro dicta erāt:ſtabatur:minuſq; ac minus cū timore:ſimul fide decreſcente conueniebat. Iam ferme pedeſtres omnes copiæ euaſerant e ſaltu:cū prima luce denſa nebula ſaltū omnē:cāpoſq; circa ītexuit. Quod ubi ſenſit Aſdrubal:mittit ad Neronē:qui in poſterū diē colloquiū differat. Illū diē religioſum Carthaginēſibus ad agendū quicquā rei eſſe:ne tum q̄dem ſuſpecta fraus: Cū data eſſet uenia eius diei:extēplo Aſdrubal cū equitatu:elephātiſq; caſtris egreſſus ſine ullo tumultu ī tutū euaſit. Hora ferme quarta depulſa ſole nebula aperuit diem:uacuaq; hoſtiū caſtra cōſpexerunt romani. Tum demū Claudius punicam fraudem agnoſcens:ut ſe dolo captū ſenſit:proficiſcentē inſtitit ſequi:paratus confligere acie: ſed hoſtis detrectabat pugnam leuia tamē prælia inter extremū punicum agmē:præcurſoreſq; romanoꝝ fiebāt. Inter hæc Hiſpaniæ populi:nec qui poſt cladē acceptam defecerant:redibant ad romanos:nec ulli noui deficiebant:& Romæ ſenatui populoq; poſt receptam Capuā nō Italiæ iam maior:quam Hiſpaniæ cura erat:exercitū augeri:& imperatorē mitti placebat. Nec tamē:quē mitteret:ſatis conſtabat quoniā iuc:ubi duo ſummi iperatores intra dies.xxx.cecidiſſent:qui ī locū duoꝝ ſuccederet:extraordinaria cura diligendus eēt: Cum alii aliū nominarēt:poſtremū eo decurſum eſt:ut populus p̄conſuli creando in Hiſpaniā comitia haberet:diēq; comitiis cōſules edixerūt. Prīo expectauerant:ut q̄ ſe tanto imperio dignos crederēt:nomina p̄ferentur. Quæ ut deſtituta expectatio ē:redintegratus luctus acceptæ cladis: deſyderiumq; iperatoꝝ amiſſoꝝ. Mœſta itaq; ciuitas p̄pe inops cōſilii comitioꝝ die tamē in cāpū deſcendit:atq; in magiſtratus uerſi:circūſpectant ora prīcipum:aliorūq; alios intuentiū: fremuntq; adeo perditas res deſperatumq; de rep. eſſe:ut nemo audeat ī Hiſpaniā īperiū accipere. Cum ſubito. P. Cornelius illius qui ī Hiſpania ceciderat filius:quattuor & ferme uigīti annos natus: p̄feſſus ſe petere in ſuperiore:unde cōſpici poſſet:loco cōſtitit. In quē:poſteaquam omniū ora conuerſa ſunt:clamore ac fauore extemplo ominati ſunt felix fauſtūq; imperiū. Iuſſi deinde inire confiſum ſuffragiū ad unū omnes nō centuriæ modo:ſed etiā homines. P. Scipioni imperiū eſſe in Hiſpaniā iuſſerūt. Cæterū poſt rem actā: ut iam reſederat impetus animorū ardorq;:ſilentiū ſubito ortum:& tacita cogitatio quidnam egiſſent noui:quod fauor plus ualuiſſet:quam ratio ætatis:maxime pœnitebat:quidā etiā fortunā domus horrebant:nomēq; ex funeſtis duabus familiis in eaſq; p̄uincias:ubi ſepulchra patris:patruiq; res gerendæ eſſent, p̄ficiſcentis. Quod ubi ab re tanto impetu acta ſollitudinē curamq; hominū auertit:aduocata cōcione:ita de ætate ſua imperioq; mādato & bello:quod gerēdum eſſet:magno elatoq; animo diſſeruit: ut ardorem eum:qui reſederat:excitaret rurſus:innouaretq; & impleret homines certioris ſpei: quam quātum fides promiſſi humani:aut ratio ex fiducia reꝝ ſubire ſolet. Fuit. n. Scipio non ueris tātum uiribus mirabilis:ſed arte quoq; quadā ab iuuenta ī oſtentatione eaꝝ compoſitus:pleraq; apud multitudinem aut p̄ nocturnas uiſa ſpecies:aut uelut diuinitus mente monita agens:ſiue & ipſi capti quadā ſuperſtitione animi:ſiue ut impia conſiliaq; uelut ſorte oraculi miſſa ſint:nec cunctatione aſſequerentur. Ad hæc iam inde ab initio præparans aīos:ex quo togam uirilem ſumpſit:nullo die prius ullam publicam priuatamq; rem egit:quā ī Capitoliū iret:īgreſſuſq; ædem cōſederet:& plærūq; tempus ſolus in ſecretū ibi tereret:hic mos per omnē uitam ſeruabatur:ſeu conſulto:ſeu temere uulgatæ opinioni fidem apud quoſdam fecit:ut ſtirpis cum diuinæ uirum eſſe:rettulitq; famam ī Alexādro Magno prius uulgatā & uanitatæ:& fabula parem:anguis īmanis cōcubitu cōceptū:& ī cubiculo matris eius perſæpe uiſam prodigii eius ſpeciē:interuētuq; hominū euolutam repēte:atq; ex oculis elapſam:his miraculis nūquā ab ipſo illuſa fides eſt:qui potius aucta arte quadam:nec abnuendi tale quicquā:nec palā affirmādi. Multa alia eiuſdē generis alia uera:alia aſſimulata admirationis humanæ ī eo iuuene exceſſerāt modū: quibus fræta tunc ciuitas ætati haud quaquā maturæ tantā molē reꝝ:tātumq; īperiū permiſit. Ad eas copias:quas ex uetere exercitu hiſpania habebat:quæq; a Puteolis cū. C. Nerone traiectæ erāt: decēmilia peditum:& mille equites adduntur:&. M. Iunius Syllanus proprætor:adiutor ad res gerendas datus eſt. Ita cum. xxx. nauium claſſe. Omnes autem quīqueremes erant Hoſtiis tyberinis profectus præter oram tuſci maris alpes:atq; gallicū ſinum:& deinde pyrenei circūuectus p̄montorium:emporiis:urbe græca oriundi:& ipſi a Phocea ſunt:copias expoſuit. Inde ſeq; nauibus iuſſis Tarraconem pedibus profectus conuentū omniū ſociorū:etenim legatiōes ad famā aduētus eius ex oī ſe p̄uīcia effuderāt: habuit: naues ibi ſubduci iubet:remiſſis quattuor triremibus maſſilienſiū:quæ officii cauſa a domo proſecutæ fuerant. Reſponſa inde legationibus ſuſpēſis uarietate tot caſuū dare cœpit. Ita elato ab ingenti uirtutum ſuaꝝ fiducia animo:ut nullū ferox uerbū excideret:ingenſq; oībus:quæ diceret:ineſſet tum maieſtas:tū fides. Profectus a Tarracone & ciuitates ſocioꝝ:& hyberna exercitus adiit:collaudauitq; milites quod duabus tātis cladibus deīceps icti, puīcia obtinuiſſent:nec fructū ſecūdaꝝ rerū ſentire hoſtis paſſi:omni cis Iberum agro eos arcuiſſent:ſocioſq; cum fide tutati eſſent. Martiū ſecum habebat cū tanto honore:ut facile appareret:nihil minus eū uereri:quā negs obſtaret gloriæ ſuæ. Succeſſit inde Syllanus

Scipiōi ante legitimā ætatem īperiū ſuffragio populi ē ī hiſpaniam ꝗſitum

Vide gællium & Plinium

Atē. in dolē in Scipiōe

Neroni & i hyberna noui milites deducti. Scipio oibus: quæ adeunda agẽdaq; erãt: mature aditis peractiſq;. Tarraconẽ cõceſſit. Nihilo minor fama apud hoſtes Scipionis erat: quam apud ciues ſocioſq;: & diuinatio quædã futuri: quo minus ratio timoris reddi poterat: eo opportunæ maiorẽ iferens metũ. In hyberna diuerſi cõceſſerũt. Aſdrubal Giſgonis uſq; ad Oceanũ: & gades: Mago in mediterranea maxie ſupra caſtulonenſem ſaltũ: Aſdrubal Amilcaris filius ꝓximus Ibero circa Saguntũ hybernauit. Aeſtatis eius tẽpore extremo: quo capta ẽ Capua: & Scipio in Hiſpaniã uenit: punica claſſis ex Sicilia Tarentũ accita ad arcẽdos cõmeatus ꝓſidii romani: qđ in arce Tarẽtina erat: clauſerat qdẽ oĩs ad arcẽ a mari aditus: ſed aſſidendo diutius: arctiorẽ annonam ſociis: quã hoſti faciebat: nõ. n. tantũ ſubuehi oppidanis ꝓ pacata littora: apertoſq; portus ꝓſidio nauiũ punicaꝝ poterat: quantũ frumenti claſſis ipſa turba nauali mixta ex omni genere hominũ abſumebat: ut arcis ꝓſidiũ etiam ſine iuecto: quia ibi pauci erãt: ex ante præparato ſuſtentari poſſet: claſſiq; & tarẽtinis ne inuectũ qdem ſufficeret. Tãdem maiore gratia: quã uenerat claſſis: dimiſſa ẽ. Annona haud multũ laxauerat: qa remoto maritimo ꝓſidio: ſubuehi frumẽtũ non poterat. Eiuſdẽ æſtatis exitu. M. Marcellus ex Sicilia ꝓuincia cũ ad urbẽ ueniſſet: a. C. Calphurnio prætore ſenatus ei ad ædem Bellonæ datus ẽ: ibi cũ de rebus a ſe geſtis diſſeruiſſet: queſtus leniter non ſuam magis: quã militũ uicẽ: qđ prouincia cõfecta: exercitũ deportare non licuiſſet: poſtulauit: ut triumphanti urbem inire liceret: id nõ impetrauit: cum multis uerbis actum eẽt: utrũ minus cõueniret: cuius nomĩe abſentis ob res ꝓſpere ductu eius geſtas ſupplicatio decreta foret: & diis immortalibus habitus honos: ei ꝓſenti negare triũphum: anteq̃ tradere exercitũ ſucceſſori iuſſiſſent: qđ niſi manẽte ĩ prouincia bello deceꝛneꝛet: eum q̃ſi de bello triũphare: cum exercitus teſtis meriti: atq; ĩmeriti triumphi abeſſet. Medium uiſum: ut urbẽ ouans iniret. Tribuni plebis ex auctoritate ſenatus ad populũ tulerunt ut. M. Marcello: quo die urbẽ ouãs iniret: ĩperiũ eẽt: pridie quam urbẽ iniret: ĩ mõte Albano triũphauit. Inde ouans multã præ ſe ꝓdam ĩ urbẽ ĩtulit: cũ ſimulacro captaꝝ Syracuſaꝝ catapultæ: baliſtæq;: & alia oĩa inſtrumẽta belli lata: & pacis diuturnæ regieq; opulẽtiæ ornamẽta: argẽti æriſq; fabrefacta uaſa: & alia ſupellex: ꝓtioſaq; ueſtis: & multa nobilia ſigna: qbus ĩter primas græciæ urbes Syracuſæ ornatæ fuerãt. Punicæ quoq; uictoriæ ſignũ octo duſti elephãti: & nõ minimũ fuit ſpectaculũ: cũ coronis aureis ꝑcedentes Soſis Syracuſanus & Mericus hiſpanus: quoꝝ altero duce nocturno Syracuſas ĩtroitũ erat: alter Naſſum quodq; ibi ꝓſidii erat: ꝓdiderat: hĩs ambobus ciuitas data: & quĩgena iugera agri ſolidi in agro Syracuſano: q aut regius aut hoſtiũ. Po. Ro. fuiſſet: & ædes Syracuſis: cuius uellẽt eoꝝ: ĩ quos belli iure animaduerſum eẽt. Merico uero hiſpaniſq; qui cũ eo trãſierant: urbs agerq; ĩ Sicilia: ex iis: qui a Po. Ro. deffeciſſent: iuſſa dari: id. M. Cornelio mandatũ ut ubi ei uideretur: urbẽ agrũq; eis aſſignaret. In eodẽ agro Belligeni: ꝓ quẽ illectus ad trãſitionem Mericus erat. cccc. iugera agri decreta. Poſt ꝓfectionẽ ex Sicilia Marcelli punica claſſis octomillia peditũ: tria numidaꝝ equitũ expoſuit: ad eos Murgeniæ deſciuerunt terræ ſecutæ defectionẽ eaꝝ Hybla & Macella ſunt: & ignobiliores q̃dam aliæ: & numidæ ꝓfecto Mutinæ uagi ꝓ totã Siciliã ſocioꝝ Po. Ro. agros urebant: ſup hoc exercitus romanus iratus: partim qđ cum ĩperatore nõ deuectus ex ꝓuincia eẽt: partim: qđ in oppidis hybernare uetiti erant: ſegni fungebãtur militia: magiſq; eius auctor ad ſeditionẽ: quã aĩus deerat. Inter has difficultates. M. Cornelius ꝓtor & militũ animos nunc cõſolando: nunc caſtigando ſedauit: & ciuitates omnes: quæ defecerant: in dedi/tionẽ redegit: atq; ex his Murgantiã hiſpanis: quibus urbs agerq; debebatur: ex. S. C. attribuit. Cõſules cum ambo Appuliam prouinciam haberent: minuſq; iam terroris a pœnis & Annibale eẽt: ſortiri iuſſi Appuliam: Macedoniamq; ꝓuincias: Sulpicio Macedonia euenit: iſq; Leuino ſucceſſit. Fuluius Romã comitiorum cauſa accerſitus cũ comitia cõſulibus rogandis haberet: prærogatiua cẽturia iuniorum declarauit. T. Manlium Torquatũ & T. Octaciliũ. Manlius: qui præſens erat: gratulãdi cauſa turba coiret: nec dubius eſſet conſenſus populi: magna circũfuſus turba ad tribunal conſulis uenit: petitq; : ut pauca ſua uerba audiret: centuriamq; : quæ tuliſſet ſuffragium: reuocari iuberet. Erectis omnibus expectatione quid nam poſtulaturus eẽt: oculorum ualitudinem excuſauit. Impudentem & gubernatorem & imperatorem eſſe: qui cum alienis oculis ei omnia agenda ſint: poſtulet ſibi aliorum capita: ac fortunas cõmitti: proinde: ſi uideretur: & redire in ſuffragium cẽturiam iuniorum iuberet: & meminiſſe in conſulibus creandis belli: quod ĩ Italia ſit: temporumq; reipu. uix dum requieſcere ſe in auris a ſtrepitu & tumultu hoſtili: quo paucos ante menſes aſſederint prope menia romana. Poſt hæc cũ centuria frequens ſucclamaſſet: nihil ſe mutare ſententiæ: eoſdemq; cõſules dictaturos eſſe: tum Torquatus: Neq; ego ueſtros: inquit: mores conſul ferre potero: neq; uos imperium meum redite in ſuffragium: & cogitate bellum punicum in Italia: & hoſtium ducem Annibalem eſſe. Tum centuria & auctoritate mota uiri: & admirantium circa fremitu petit a conſule: ut cẽturiam ſeniorum citaret. Velle ſeſe cum maioribus natu colloqui: & ex auctoritate eorum conſules dicere. Citatis centuriæ ſenioribus datum ſecreto in ouili cum his colloquẽdi tempus. Seniores de tribus conſulẽdum dixerunt eſſe. Duobus iam plenis honorum. Q. Fabio & M. Marcello: & ſi utiq; nouum aliquẽ aduerſus aduerſus pœnos conſulẽ creari uellẽt M. Valeriũ Leuinũ egregie aduerſus Philippũ regẽ res geſſiſſe terra mariq;. Itaq; de tribus cõſultatione data: ſenioribus dimiſſis: iuniores ſuffragiũ ineunt. M. Marcellũ Claudiũ fulgentẽ tum Sicilia domita: & M. Valeriũ abſentes conſules dixerunt: auctoritatẽ prærogatiuæ oẽs centuriæ ſecutæ ſunt. Eludant nunc antiqua admirãtes: non equidẽ: ſiqua ſit ſapientium ciuitas: quam docti fingunt magis: quam norunt: aut principes grauiores: temperatioreſq; a cupidine imperii aut multitudine melius moratam cẽſeant fieri poſſe. Cẽturiam uero iunioꝝ ſeniores cõſulere uoluiſſe: qbus imperii ſuffragium mandaret

Marcello triũphus denegat

Marcellus ĩ albano morte triumphat

Marcelli ouatõ

Atẽ. exẽplũ publicae charitatis ĩ. T. Manlio

Ouile M. Marcellus. M. Valerius leuinus conſ.

uix ut uerisimile sit:parētū quoq; hoc sæculo uilis leuisq; apud liberos auctoritas fecit. Prætoria ide comitia habita. P. Manlius Valens:&. L. Manlius Acidinus:&. C. Lectorius.&. L. Cincius Almentus creati sunt. Forte ita ĩcidit:ut comitiis perfectis:nunciaretur. T. Octacilium:quem. T. Manlio: omnis ni interpelatus ordo comitioꝝ eēt:collegam absentē daturus fuisse uidebatur populus: mortuū ĩ Sicilia eē.

Ludi Apollinares & priore anno ut fuerūt:& eo anno fierent:repēte Calphurnio prætori senatus decreuit:ut in ꝑpetuum uouerētur. Eodē anno ꝓdigia aliquot uisa. In æde cōcordiæ Victoria quæ ĩ culmine erat:fulmine icta decussaq; ad Victorias:quæ in arce fixa erāt:hæsit:neq; inde ꝓcidit:& Anagnia & Fregellis nunciatū ē murum portasq; de cælo igne tactas. Et ĩ foro subuertano sanguinis riuos ꝑ diē totum fluxisse:& Ereti lapidibus pluisse:& Reatæ mulā peperisse. Ea prodigia hostiis maioribus ꝓcurata sunt:& obsecratio in unum diē populo ĩdicta & nouēdiale sacrū:sacerdotes publici aliquanti eo anno mortui sunt:nouiq; suffecti. In locū. M. Aemylii Numidæ decēuiri sacroꝝ Aemylius Lepidus. In locum. M. Pōponii Mathonis pōtificis Liuius. In locū. Sp. Caruilli Maximi auguris. M. Seruilius. T. Octacilius Crassus pōtifex:qa exacto anno mortuus erat:ideo noiatio ĩ locum eius non ē facta. C. Claudius Flamēdialis:qđ exta ꝑperam dederat Flaminio ábiit. Per idē tēpus. M. Valerius Leuinus:tēptatis prius per secreta colloqa pricipū animis:ad ĩdictum ante ad idipsum cōcilium ætoloꝝ classe expedita uenit. Vbi cum Syracusas Capuāq; captas ĩ fidem ĩ Italiaq; reꝝ secundaꝝ successum ostētassēt:adiecissētq;:iā inde a maioribus traditū morē romanis colēdi socios:ex qbus alios ĩ ciuitatē atq; æquū secum ius accepissent:alios ĩ ea fortuna haberēt:ut socii eē:quā ciues mallēt. Aetolos eo ĩ maiore futuros honore: qđ gentiū transmarinaꝝ in amicitiā primi uenissent. Philippū eis & macedonas graues accolas eē:quoꝝ se uim:ac spiritus fregisse:uigorem ēt eo redactum eē:ut non his modo urbibus:quas per uim ademisset ætolis:excedant:sed ipsam Macedoniā ĩfestā habeāt:& acarnanes quos ægre ferrēt. Aetolia corpore suo direptos restituꝝ se in antiquā formulā iuris ac ditionis eoꝝ. Hæc dicta promissaq; a romano ĩperatore Scopas:q tū prætor gentis erat:& Dorimachus priceps ætoloꝝ affirmauerunt auctoritatē suam minore cū uerecundia:& maiore cum fide uim maiestatemq; Po. Ro. extollentes:maxie tamē spes potiūdæ mouebat Acarnaniæ. Igitur conscriptæ conditiones:quibus in amicitiam societatemq; Popu. Ro. uenirēt:aditumq; ut si placeret:uellentq; eodem iure amicitiæ:elei:lacedæmoniiq;:& Attalus:& Pleuratus:& Scerdiledus essent. Asiæ Attalus:hi thracū & illyricoꝝ reges. Bellum ut extēplo ætoli cum Philippo terra gererent. Nauibus ne minus. xx. quīqueremibus adiuuarēt Romanos Vrbium Corcyra tenus ab Aetolia incipiēte solum:tectaq;:& muri cum agris ætoloꝝ:alia oīs præda Po. Ro. eēnt. Darētq; operā romani:ut Acarnaniā ætoli haberent. Si ætoli pacē cū Philippo facerent fœderi ascriberent:ita tam eoꝝ pacem:si Philippus arma a romanis sociisq;:quiq; eoꝝ ditionis eēnt:abstinuissent. Item:si Po. Ro. fœdere iūgeretur regi:ut caueret:ne ius ei bellum inferendi ætolis sociisq; eoꝝ eēt. Hæc cōuenerūt: conscriptaq; biēnio post olympiæ ab ætolis ĩ Capitolio ab romanis:ut testata sacris monimētis essent: sunt posita. Moræ cā fuerāt retēti Romæ diutius legati ætoloꝝ:nec tamē ipedimento id rebus gerēdis fuit:& ætoli extēplo mouerūt aduersus Philippū bellū:& Leuinus Zacynthū parua īsula est propiqua Aetoliæ:urbē unam eodem:quo ipsa est nomine:habet:eam præter arcē excepit:& Oleniadas Naxūq; acarnanū captas ætolis cōtribuit. Philippū qđ satis iplicatum bello finitimo ratus:ne Italiā pœnosq; & pacta cum Annibale posset respicere:Corcyram ipse se recepit. Philippo ætoloꝝ defectio Pellæ hybernanti allata est. Itaq; qa primo uere moturus exercitū ĩ Græciam erat. Illyricos finitimasq; ei urbes alterno metu qetas:ut Macedoniā haberet:expeditionē subitā ĩ oricinoꝝ atq; appolloniatum fines fecit: agrosq; appolloniatas cū magno terrore:ac pauore cōpulit ĩtra muros:uastatis ꝓximis Illyricis in Pelagoniā eadē celeritate uertit iter. Inde dardanoꝝ urbē sitā ĩ macedoniā trāsitum dardanis facturā cepit. His raptim actis:memor ætolici iūctiq; cum eo romani belli:per Pelagoniā:& Nympheū:& Boetiam in Thessaliā descendit ad bellū secū aduersus ætolos capessendum:Incitari posse homines credebat:& relicto ad fauces Thessaliæ perseo cum quattuormillibus armatoꝝ ad arcēdos aditu ætolos:ipse priusquā maioribus occuparetur rebus:ĩ Macedoniam atq; ĩ Thraciā exercitū ac medos eduxit: Incurrere ea gens ĩ Macedoniam solita erat:ubi regem occupatū externo bello ac sine præsidio esse regnum sensisset. Aphragandas igitur uastare agros:& urbem Lampharniam caput:arcemq; medicæ oppugnare cœpit. Scopas ubi profectū ĩ Thraciā regē:occupatumq; ibi bello audiuit:armata omni iuuentute ætolorum:bellū inferre Acarnaniæ parat. Aduersus qđ se acarnanum gens:& uiribus impar:& iam mœnia Oleniados Naxumq; amissa cernens:romanaq; īsuper arma īgruere. Ira magis īstruit quam cōsilio bellum coniugibus liberisq; & senioribus supra. lx. annos ĩ propiquam Epirum missis:a. xxv. ad. lx. annos coniurant:nisi uictores se non redituros. Qui uictus acie excessisset:eum nequis urbe tecto mensa lare reciperet. Diram execrationē in populares obtestationēq;:quā sanctissimā potuerunt: aduersus hospites cōposuerunt:precatiq; simul epirotas sunt:ut q suoꝝ in acie occidissent:eos uno tumulo cōtegerēt adhiberentq; humatis titulum. Hic siti sunt acarnanes:q aduersus uim atq; iniuriā ætoloꝝ ꝓ patria pugnantes mortē oppetierunt. Per hæc incitatis animis castra extremis finibus suis obuiam hosti posuerunt. Nunciis ad Philippū missis:quāto res in discrimine eēt omittere Philippum id quod in manibus esat:coegerūt bellū. Lampharma per deditionem recepta & prospero alio successu reꝝ Aetolorum ipsum tradauerat primo coniurationis fama Acarnaniæ:deinde auditus Philippi aduentus regredi etiā ĩtimos coegit fines. Nec Philippus:q̄q̄ ne opprimerētur acarnanes:itineribus magnis ierat:ultra Cliniam ē ꝓgressus. Inde cū audisset reditū ætoloꝝ ex Acarnania:& ipse Pellā rediit. Leuius ueris principio a

Suberātāos Plinius in ethrutia pōit Ptolomeus

Aetoli cū Ro. fœdus faciunt

Anticyra

Corcyra profectus:nauibus:ſupato Leucate ꝓmontorio:cum ueniſſet Naupactum:Anticyrā īde ſe ꝑtiturū edixit:ut præſto ibi Scopas ætoliq; eſſent.Sita Anticyra eſt ī Locride:leua pte ſinū corinthiacum intrantibus breuis terræ:eo breuis nauigatio a Naupacto ē:tertio ferme poſt die utriq; oppugnari cœpta eſt. Grauior a mari oppugnatio erat:qa & tormenta:machinæq; oīs generis ī nauibus erant:& nauibus romani īde oppugnabant.Itaq; ītra paucos dies recepta urbs ꝑ deditionē ætolis tradit̄:præda ex Naupacto romanis ceſſit.Leuino litteræ redditæ:cōſulem eū abſentē declaratū:& ſucceſſorē uenire.P. Sulpiciū.Cæterū diuturno ibi morbo implicitus ſerius ſpe oīum uenit Romā.M.Marcellus cū idibus Martiis cōſulatum iniſſet:ſenatū eo die moris modo cauſa habuit: ꝓfeſſus nihil ſe abſente collega neq; de repu.neq; de prouīciis acturum.Scire ſe frequēter ſiculos prope urbē ī uillis obtrectatorū factorum ſuoꝝ eſſe.Quibus tamē abeſſe:ut ꝑ ſe nō liceat palam Romæ crimina edicta:facta ab inimicis uulgare: ut inſimularent aliquē ſibi timorē:abſente collega:dicendi de cōſule eſſe:ipſe eis extemplo daturus Senatum fuerit.Vbi qdē collega ueniſſet:nō paſſuꝝ quicq̄ prius agi:quam ut ſiculi ī ſenatū ītroducantur; delectum prope a.M.Cornelio per totam Siciliā habitū:ut quāplurimi q̄ſtū de ſe Romā uenirēt:eundē litteris falſis Romā impleſſe:Bellū ī Sicilia eē:ut ſuā laudē minuat.Moderati animi gloriam eo die adeptus cōſul ſenatū dimiſit:ac ꝑpe iuſtū iuſticiū oīum reꝝ futuꝝ uidebat̄:donec alter conſul ad urbē uenirēt:eundē infeſto agmine iſſet Annibal:ex hauſtam delectibus Italiā:& pro re qđ cānenſis exercitus cæſus quærebantur:& cōſules bellicoſos ambos uiros:acres nimis:& feroces creatos:qui uel ī pace trāquilla bellum excitare poſſent:ne dum ī bello reſpirare ciuitatem forent paſſuri.Interrupit hos ſermones nocte: quæ pridie quinq̄triis fuit pluribus ſimul locis circa forū incēdiū ortū. Eodem tpe ſeptē tabernæ: quæ poſtea quinq; & argētariæ:quæ nūc nouæ appellant̄:arſere.Comꝑhenſa poſtea priuata ædificia.Neq; enī tunc baſilicæ erāt.Comꝑhēſæ lautumiæ:forumq; piſcatoriū:& atriū regium:ædes Veſtæ uix defenſa ē tredecim:maxīe ſeruorū opa:q in publicū redempti:ac manumiſſi ſunt:nocte & die continuatū incendium fuit.Nec ulli dubiū fuit:humana id fraudefactū eē:quod pluribus ſimul locis & iis diuerſis ignes coorti eſſent.Itaq; cōſul ex auctoritate ſenatus ꝓ concione edixit:q quorū opera id conflatū incendiū ꝓ fiteretur:præmiū fore libero pecuniā:ſeruo libertatē.Eo ꝓmio inductus cāpanoꝝ calauiorū ſeruus:Manus ei nomē erat:īdicauit dominos:& hi quinq; ꝑterea iuuenes nobiles cāpanoꝝ:quorū parētes a Fuluio ꝑcuſſi erant ſecuri:id incēdiū feciſſe:uulgoq; facturos alia:ni comꝑhēdatur.Comꝑhenſi:familiæq; eorum primo eleuabatur īdex:indiciumq;:pridem eū uerberibus caſtigatū a dominis diſceſſiſſe:ꝑ ītā ac leuitatē ex re fortuita crimen cōmentū.Cæterū ut coram arguebant̄:quæſtio ex miniſtris facinoris foro medio haberi cœpta ē:faſſi oēs atq; in dominos ſeruoſq; conſcios animaduerſum ē.Indici libertas data.&.xx.millia æris cōſuli Leuino Capuā ꝑtereunti circunfuſa multitudo cāpanoꝝ obſecrantiū cū lachrymis:ut ſibi Romā ad ſenatum ire liceret:oratum ſiqua miſericordia tādem flecti poſſent:ne ſe ad ultimū ꝑditū irent:nomēq; campanoꝝ a.Q.Flacco deleri ſinerēt.Flaccus ſibi priuatā ſimultatē cū cāpanis negare ullā eē:publicas inimicitias & hoſtiles eē:& futuras:quoad eo aīo ī Po.Ro.eē ſciret: Nullam enim ī terris gentē eſſe:nullū īfeſtiorē populū nomini romano.Ideo ſe mœnibus īcluſos tenere eos: qa ſiqui euaſiſſent:aliqua uelut feras Beſtias ꝑ agros uagari:& laniare:& trucidare quodcunq; obuiū deꝛ. Alios ad Annibalē trāſfugiſſe.Alios ad Romā īcendēdā ꝓfectos.Inuētuꝝ ī ſemiuſto foro conſulē ueſtigia ſceleris cāpanoꝝ.Veſtæ ædem petitam:& æternos ignes:& cōditū ī penetrali fatale pignus īperii romani.Se minime cēſere tutum eſſe campanis poteſtatē ītrandi romana mœnia fieri. Leuinus cāpanos iureiurādo a Flacco adactos.v.die quā a ſenatu reſpōſum accepiſſent Capuā redituros:ſequi ſe Romam iuſſit.Hac circūfuſus multitudīe:ſimul ſiculis obuiam egreſſis.Romā poteſtatē adeūdi fecit clariſſima rum urbiū excidio celeberrimus uiris uictos bello accuſatores ī urbē adducens.De rep.tamē primum ac de prouīciis ambo cōſules ad ſenatū rettulere.Ibi Leuinus quo ſtatu Macedōia:& Græcia ætoli acanes.Locriq; eēnt:quaſq; ibi res ipſe egiſſet:terra mariq; expoſuit. Philippū īferētē bellū ætolis ī Macedoniā retro a ſe cōpulſum:ad intima penitus regni abiſſe:legionēq; īde deduci poſſe: ſatis claſſe eē ad arcēdū Italia regem:hæc de ſe deq; ꝓuīcia:cui ꝑfuerat:cōſultum.De ꝓuīciis cōmunis relatio fuit.Decre uere patres ut alteri coſulū Italia bellūq; cū Annibale ꝓuīcia eēt. Alter claſſem: cui.T.Octacilius ꝑfuiſſet:Siciliāq; ꝓuinciā cū.L.Cincio ꝑtore cōtineret.Exercitus eis duo decreti:qui ī Ethruria Galliaq; eēnt hæ quattuor erāt legiones urbanæ:duæ ſupioris anni ī Ethruriā:duæ qbus Sulpicius cōſul ꝑfuiſſet:in Galliā mitterētur.Galliæ & legionibus ꝑeſſet:quē cōſul cuius Italia ꝓuīcia eēt:præfeciſſet:in Ethruriā C.Calphurnius poſt prætura ꝓrogato ī annū impio miſſus:&.Q.Fuluio Capua ꝓuincia decreta: prorogatūq; ī annū impiū. Exercitus ciuiū ſociorūq; minui iuſſus:ut ex duabus legionibus una legio:qnq; millia peditū:&.ccc.eqtū eēnt.Dimiſſis:qui plurima ſtipēdia haberēt: & ſociorū ſeptēmillia peditū:& ccc.equites relinquerētur.Eadē ratione ſtipēdiorum habita in ueteribus militibus dimittēdis.Gn.Fuluio conſuli ſupioris anni:nec de prouincia Appulia:nec de exercitu:quē habuerat: quicquam mutatū: tantum in annum prorogatū impium eſt.P.Sulpicius collega eius omnē exercitū:præter ſocios nauales iuſſus dimittere eſt.Item ex Sicilia exercitus:cui.M.Cornelius præeſſet:ubi conſul in prouīciam ueniſſet:dimitti iuſſus.L.Cincio ab obtinēdam Siciliam cannēſes milites dati duarum inſtar legionum. Totidem legiones in Sardiniam.P.Manlio Vulſoni prætori decretæ:qbus.L.Cornelius in eadem prouincia priore anno præfuerat.Vrbanas legiones ita ſcribere conſules iuſſi:ne quē militem facerent:q in exercitu.M.Claudii.M.Valerii.Fuluiiq; fuiſſent:neue eo anno plures:quā una &.xxx.romanæ legiōes

Vide ne edita fictaq; ſit legēdū

Quīq; taberne

Baſilicæ tum nō erāt

Cāpanorū odia ī Ro. nomen

essent:his senatusconsultis perfectis:sortiti ꝓuincias cōsules:Sicilia & classis Marcello.Italia cū bello ad uersus Annibalē Leuino euenit.Quæ sors uelut itꝫ captis Syracusis ita exanimauit siculos expectatione sortis ī consulū cōspectu stantis:ut cōploratio eoꝝ flebilesq; uoces:& extéplo oculos hominū cōuerterent:& postmodū sermones præbuerit.Circūibāt.n.senatū cū ueste sordida affirmātes se non modo suā qsq; patriā:sed totā Siciliā relicturos:si eo Marcellus itꝫ cū iperio redisset:nullo suo merito eū ante implacabilem ī se fuisse:qd iratū quod Romā de se questū uenisse siculos sciat:factuꝝ? obrui ab Aetnæ ignibus:aut mergi freto satius illi ĩsulæ esse:quā uelut dedi noxæ inimico.Hæ singuloꝝ q̄relæ domos primum nobiliū circūlatæ celebratæq; sermonibus:quos partim misericordia siculoꝝ:partim inuidia Marcelli excitabat:ī senatū etiā peruenerūt.Postulatū a cōsulibus est:ut de ꝑmutādis ꝓuinciis senatum consulerēt.Marcellus si iam auditi a senatu siculi eēnt:aliā forsitan futurā fuisse sniam suā dicere. Nunc nequis timore frænari eos dicere posset:quo minus de eo libere querant:in cuius potestate mox futuri sint:si collegæ nihil iterfit:mutare se prouinciā paratū esse:deprecari senatus præiudiciū.Nā cum extra sortē collegæ optionē dare prouinciæ iniquū fuerit:q̄to maiorē iniuriā:imo contumeliā esse: sortē suā ad eum trāsferri? ita senatus:cū qd placeret:magis ostēdisset:quā decreuisset:dimittit.Inter ipsos consules ꝑmutatio ꝓuinciaꝝ:rapiēte fato Marcellum:ad Annibalē facta est:ut ex quo primus post aduersæ gloriā pugnæ cœperat:ī eius laudem postremus romanoꝝ imperatoꝝ prosperis tum maxime bellicis rebus caderet.Permutatis prouīciis siculi ī senatū introducti:multa de Hieronis regis fide ꝑpetua erga Popu.Roma.uerba fecerunt:in gratiā publicam auertētes Hieronymū:ac postea Hippocratē:atq; Epicidem tyrannos:tum ob aliaꝝ ciuitatū defectionē ab romanis ad Annibalē inuisos fuisse sibi: ob eam causam &Hieronymū a principibus iuuentutis pro publico iterfectum cōsilio:& ī Epicidis:Hippocratisq; cædem septuagīta nobilissimoꝝ iuuenū cōiurationē factam:quos mora destitutos:quia ad prædictum tēpus exercitū ad Syracusas nō admouissent:omnes a tyrānis interfectos indicio facto. Eā quoq; Hippocratis atq; Epicidis tyrannidē Marcellū excitasse:leontinis crudeliter direptis.Nunq̄ deīde principes syracusanoꝝ desisse ad Marcellū transire:pollicerīq; se urbē:cū uellet:ei tradituros.Sed eū primo ui capere maluisse:deīde cū id neq; terra neq; mari omnia exptus potuisset:auctores traditaꝝ Syracusarum:Fabrū ærariū Sosin:& Mericū hispanum:quam principes syracusanoꝝ habere:totiens id neqcq̄ ultro offerentes:præoptasse:quo scilicet iustiore de cā uetustissimos socios Po.Ro.trucidaret:ac diriperet:si non Hieronymus ad Annibalē defecisset:sed populus syracusanus & Senatus:si portas Marcello syracusani publice & non oppressis syracusanis tyrāni eoꝝ Hippocrates & Epicides clausissent:si Carthaginensiū armis bellū cū Po.Roma.gessissent quid ultra quā quod fecerit:nisi ut deleret Syracusas facere hostiliter Marcellum potuisse? Certe præter mœnia:& tecta exhausta urbis sacra fracta ac spoliata deum delubra:diis ipsis ornamentisq; eoꝝ ablatis:nihil relictū Syracusis esse.Bona quoq; multis adēpta ita:ut ne nudo quidē solo:reliquis direptis:ne alere sese:ac suos possent:orare se patres conscriptos: ut si nequeāt oīa:saltem quæ comparere:cognoscīq; possint:restitui dominis iubeant. Talia cōquestos ultro offerentes:præoptasse:quo scilicet iustiore de cā uetustissimos socios Po.Ro.trucidaret:ac diriperet:si non Hieronymus ad Annibalē defecisset:sed populus syracusanus & Senatus:si portas Marcello syracusani publice & non oppressis syracusanis tyrāni eoꝝ Hippocrates & Epicides clausissent:si Carthaginensiū armis bellū cū Po.Roma.gessissent quid ultra quā quod fecerit:nisi ut deleret Syracusas facere hostiliter Marcellum potuisse? Certe præter mœnia:& tecta exhausta urbis sacra fracta ac spoliata deum delubra:diis ipsis ornamentisq; eoꝝ ablatis:nihil relictū Syracusis esse.Bona quoq; multis adēpta ita:ut ne nudo quidē solo:reliquis direptis:ne alere sese:ac suos possent:orare se patres conscriptos: ut si nequeāt oīa:saltem quæ comparere:cognoscīq; possint:restitui dominis iubeant. Talia cōquestos cum excedere ex templo:ut de postulatis eoꝝ patres cōsuli possent.Leuinus iussisset:maneāt:inqt Marcellus:ut coram his respōdeam.Quādo ea cōdicione pro uobis patres.c.bella gerimus:ut uictos armis accusatores habeamus:duæ captæ hoc anno urbes:Capua Fuluium reum.Marcellū Syracusæ habeāt. Reductis in curiā legatis:tum cōsul.Non adeo maiestatis:inquit Popu.Roma.imperiiq; huius oblitus sum patres.c.ut si de meo crimine ambigerē:consul dicturus causam accusantibus græcis fuerim:sed non quid ego fecerim in disquisitionē uenit:sed quid isti pati debuerint:qui si nō fuerūt hostes:nihil īterest nūc:an uiuo Hierone Syracusas uiolauerim.Sin autē desciuerunt:legatos nostros ferro: atque armis perierunt:urbē ac mœnia clauserunt:exercitumq; carthaginēsium aduersus nos tutati sunt:qs pas sos eē hostilia:cū fecerint:īdignatur:tradētes urbē pricipes syracusanoꝝ aduersatus sum:Sosim & Mericum hispanū:quibus tantam rem crederem:potiores habui? Nō estis extremi syracusanoꝝ: quippe qui aliis humilitatē obiiciatis.Quis est uestrum:qui se mihi portas apturū:qui armatos milites meos in urbē accepturum promiserit? Odistis & execramini eos:qui fecerunt:& ne his quidē contumeliis in eos dicēdis parcitis:tamē abest:ut & ipsi tale quicquam facturi fueritis.Ipsa humilitas eorum patres.c. quam isti obiiciūt:maxime argumēto ē:me neminē:qui nauatam opam reip.uestræ uelit: auersatum esse:& antequam obsidere Syracusas:nunc legatis mittēdis:nunc ad colloquium eundo tēptaui pacē: & posteaquam neq; legatos uiolandi uerecundia erat:nec mihi ipsi cōgresso ad portas cū pricipibus respōsum dabatur:multis terra mariq; exhaustis laboribus:tandē ui atq; armis Syracusas cepi.Quæ captis acciderint:apud Annibalē & Carthaginēses uictos sese iustius:quam apud uictoris Popu.Ro.senatum q̄rerētur.Ego patres.c.Syracusas spoliatas:si negaturus eēm nūquam spoliis earū urbē Romam exornarē.Quæ autē singulis uictor aut ademi:aut dedi cum belli iure:tum ex cuiuscunq; merito satis scio me fecisse.Ea uos rata habeatis patres.C.nec ne magis reipu.intereſt:quam mea:Mea quippe fides exoluta est.Ad rēpu pertinet:ne acta mea rescindēdo alios in posterum segniores duces faciatis: & quoniam coram & siculoꝝ & mea uerba audistis patres.C.simul tēplo excedemus:ut me absente: liberius consuli senatus possit.Ita dimissis siculis:& ipse in Capitolium ad delectum discessit.Cōsul alter de postulatis siculorum ad patres rettulit.Ibi cum diu de sentētiis certatum eēt:& magna pars senatus a principe eius sententiæ Manlio Torquato cum tyrannis bellum gerendum fuisse censerent:hostibus & syracusanorum:& Popu.Roma.& urbē recipi nō capi:& receptam legibus antiquis & libertate stabilire: non fessam miserāda seruitute bello affligi:inter tyrānoꝝ & ducis romāi certamīa præmiū uictoris in

Atē.Siculoꝝ quærelæ aduersus Marcellum ꝓpatrū mutatō ꝓuincia rū Primus Marcellus frequit Annibalis ferociā &ultiuſ Ro. ipatoꝝ ab eo occisus

Syracusanoꝝ q̄relæ aduersus Marcellum

Marcelli respōsum ad uersus siculos

Manlii Torq̄ti sniā

medio posita urbe pulcherrima:ac nobilissima petisse:horreu atq; ærarium quonda Po.Ro.cuius mu nificentia ac donis multis tepestatibus:hoc denicp punico bello adiuta ornataq; resp.eet:si ab iferis exi stat rex Hiero fidissimus iperii romai cultor:quo ore aut Syracusas:aut Roma ei ostedi posse:cu ibi se mirutaq; ac spoliata patria respexit:igrediés Roma i uestibulo urbis prope i porta spolia patriæ suæ uisu rus sit? Hæc taliaq; cu ad inuidia cosulis miseratioe siculoz dicerétur:mitius tame decreuerunt patres causa Marcelli:Quæ is gerés bellu:uictorq; egisset:rata habeda:& se i reliquu curæ senatui fore re syra cusana madaturosq; cosuli Leuio:qd sine iactura reip.fieri posset:fortuis eius ciuitatis cosuleret. Missis duobus senatoribus ad consulem in Capitolium uti rediret in curiam:& introductis siculis senatus.c. recitatum est:legatiq; benigne appellati:ac dimissi ad se Genua se Marcelli consulis proiecerunt obse crantes:ut quæ deplorandæ ac leuandæ calamitatis causa dixissent: ueniam eis daret: & in fidem: & clientelam se: urbemque Syracusas acciperet. Post hæc consul clæmenter appellatos eos dimisit.

Campanorum qrellae

Campanis deide Senatus datus:quoz oratio miserabilior:ca durior erat:neq;.n.meritas pœnas ne gare poterat:nec tyrani erant:i quos culpa deferret.Sed satis pesum pœnaz tot ueneno absumptis: tot securi pcussis senatoribus credebat:paucos nobiliu superstites ee:quos nec sua cosciétia:ut qcq de se gra uius consulerét:ipulerit:nec uictoris ira capitis danauerit:eos libertate sibi:suisq; & bonoz aliqua par tem orare.Ciues romanos affinitatibus plærosq;:& ppinqs ia ia cognationibus & conubio uetusto iu ctos:Sumotis deide e teplo paulisp dubitatu é:an accersendus a Capua.Q.Fuluius eet.Mortuus Clau dius cosul erat ut cora iperatore:q res gessisset:sicut iter Marcellu:siculosq; disceptatu fuerat:disceptare tur.Deide cum.M.Attiliu Fuliu fratré Flacci legatos eius:atq; Minutiu:&.L.Veturiu Philoné:ité clau dii legatos:qui oibus geredis rebus affuerat:i senatu uideret:nec Fuluiu auocari a Capua nec differri ca panos uellet:interrogatus sniam.M.Attilius Regulus:cuius ex iis:q ad Capua fuerat:maxia auctoritas erat:In cosilio iquit.Arbitror me fuisse cosulibus Capua capta:cu quæreret:q campanoz de repu.nra benemeritus eet:duas mulieres copertu e Bestia Appia Attelana Capuæ habitante & Fauculá Cluuia: quæ quodam quæstu corpore fecisset.Illa quottidie sacrificasse p salute:& uictoria Po.Ro.Hanc capti

Duae fœmiae capuae reptae de ro: noie be ne me ritae

uis egetibus alimeta clam suppeditasse:ceteroz oium capanoz eundem erga nos animu:qué Cartha ginesiu fuisse:securiq; pcussos a.Q.Fuluio fuisse magis:quoz dignitas iter alios:qua quoz culpa emi nebat.Per senatu agi de capanis:q ciues romani sunt:iniussu populi no uideo posse:idq; & apud maio res nostros in sutrianis factu est:cu defecissent:ut.M.Antistius tribunus ple.prius rogatione ferret: sci retq; plebs uti senatui de sutrianis snie dicedæ ius eet.Itaq; censeo cu tribunis.ple.agedu esie:ut eorum unus:pluresue rogatione ferat ad plebem:q nobis statuendi de capanis ius fiat.Attilius tribunus ple.ex auctoritate senatus plebé i hæc uerba rogauit.Oes capani:attellani:calatini:sabbatini:q se ddiderut i ar bitriu deditionéq; Po.Ro.Fuluio pconsuli:quosq; secu una dediderut:agru urbéq; diuina humanaq; utensiliaq;:siue qcq aliud dediderut:de iis rebus:qd fieri uelitis:uos rogo qrites.Plebs sic iussit.Quod se natus maxima pars cesset:q assidens:id uolumus:iubemusq; ex hoc plebiscito: senatusq; consulto Ap piæ Cluuiæq; primu bona:ac libertate restituit.Si qua alia pmia petere a senatu uellent:uenire eas Ro mam.Capanis i familias singulas decreta facta:quæ no operæ ptium est oia enumerare.Aliorum bona publicada ipsos liberosq; eoz:& coiuges uændendas:extra filias:quæ nupsissent:priusq; i ptate Po.Ro. uenissent.Alios i uincula codendos:ac de his posterius cosulendu.Alioz capanoz summa etia cesus di straxeru:publicada necne bona eent:pecora captiua:pter equos:& mancipia:pter puberes uirilis sexus: & oia:quæ solo no cotinerétur:restituéda censuerunt dominis.Capanos oes attellanos:calatinos sabba tinos extra qua q eoz aut ipsi:aut parétes eoz apud hostes eent:liberos ee iusseru.Ita ut nemo eoz ci uis Ro.aut latini nois:sed neue qs eoz:q Capuæ fuisset:dum portæ clausæ eent:i urbe agroue capano intra certa diem maneret:locus ubi habitaret:trans Tyberim q no contigeret Tyberim daret. Qui nec Capuæ nec in urbe capana:quæ a Po.Ro.defecisset:p bellu fuissent:eos cis Lirim amné Roma uersus. Qui ad romanos trasissent priusq; Annibal Capua ueniret:eos cis Vulturnu emouédos censueru: ne quis eoz ppius mare.xv.millibus passuu agrum ædificiuq; haberet:q eoz trans Tyberi emoti essent: ne ipsi posteriue eoz uspiam pararet:haberetue:nisi i ueiente:aut sutrino:nepesinoue agro:dum necui maior:qua qnquagita iugeru agri modus eet.Senatoz oium quicp magistratus Capuæ Attelæ Gala tiæ gessissent:bona uænire.Capuae iusserunt: Libera corpora: quae uennundari placuerat. Romam mitti: ac Romae uaenire. Signa statuas æneas:quæ captæ de hostibus dicerent:q eoz sacra:ac profa na eent:ad potificu collegiu reiecerut.Ob hæc decreta mœstiores:aliqto:qua Roma uenerant capanos dimiserut.Nec iam.Q.Fuluii sæuicia i sese:sed iniqtatem deum:atq; execrabile fortuna suam icusabat Dimissis siculis capanisq;:delectus habitus.Scripto deide exercitu:de remigu supplemento agi coeptu: In qua rem cu neq; hominu satis:nec ex qua pararentur:stipédium q; acciperet pecuniæ quicq ea tépe state i publico eet:edixerunt cosules:ut priuato ex censu ordinibusq;:sicut antea remiges daret:cu stipe dio dati hisq; diez triginta:ad id edictu tantus fremitus hominum:tata indignatio fuit:ut magis dux: qua materia seditionis deesset.Secudu siculos capanosq; plebe romana perdeda lacerandam q; sibi con sules sumpsisse:per tot annos tributo exhaustos:nil reliqui pter terra nuda:ac uasta habere:tecta hostes incedisse:seruos agricultores Ro.Po.abduxisse.Nuc ad militia paruo ære emendo nuc remiges iperan do:siqd cui argeti aræ fuerit:stipédio remigu:& tributis annuis ablatu:se ut dent:qd no habet:nulla ui:nullo iperio cogi posse:bona sua uederet:in corpore:q reliqua eent:sæuirent:ne unde redimant:qui dem quicq supersse.Haec non in occulto:sed propala in foro atq; oculis cosulu inges turba circunfusa

Decretu publicu in campanos

Fræmitus fesæ & exhaustæ ciuitatis

ſtremebant.Nec eos ſedare conſules nũc caſtigando:nũc conſolando poterãt:ſpacium deĩde his tribue/re ſe dareq; ad cogitandũ dixerunt:quo ipſi ad rẽ inſpiciẽdam:expediendã uſi ſunt. Senatũ poſtero die habuerunt de remigũ ſupplemẽto:ubi cũ multa diſſeruiſſent:cũ æqua plebis recuſatio eſſet: uerterunt oratione eo:ut diceret:priuatis id ſeu æquũ:ſeu iniquũ onus iniungẽdum eſſe.Nã unde ĩ pecunia cum ærario non eſſet:paraturos nauales ſocios? Quomodo autẽ ſine claſſibus aut Siciliã obtineri:aut Italia Philippũ auerti poſſe:aut tuta Italiæ littora eſſe? Cum ĩ hac difficultate reꝝ conſiliũ hæreret:ac ꝑpe tor por quidã hominũ mẽtes occupaſſet.Tum Leuinus cõſul:magiſtratus ſenatui:& ſenatus populo ſicut honore præſtet:ita ad oĩa:quæ dura & aſpera eſſent ſubeunda:ducẽ debere eſſe.Siquid iniungere inferiori uelis:id prius ĩ te ac tuos:ſi ipſe iuris ſtatueris:facilius oẽs obedientes habeas.Nec impẽſa grauis ẽ: cum ea pluſq; pro uirili parte ſibi quenq; capere principũ uiderĩt.Itaq; ut claſſem habeat: quam ornare uolumus.Po.Ro.priuatos ſine recuſatione remiges dare:nobiſm:etipſis imperemus:primũ aurum:argentũ ſignatum:oẽs ſenatores craſtina die ĩ publicũ conferamus:ita ut annulos ſibi quiſq;:& cõiugi: & liberis:& filio bullam:& qbus uxor filiæue ſunt:ſingulas uncias põdo auri reliquat argenti.Qui curuli ſella ſederunt:equi ornaméta:& libras pondo ut ſalinũ patellãq; deoꝝ cauſa habere poſſint. Cæteri ſenatores libram argenti tantũ:æris ſignati quinamillia in ſingulos patreſſamiliæ relinquamus. Cæterum omne aurũ:argẽtum:æs ſignatũ ad triũuiros mẽſarios extemplo deferamus:nullo ante ſenatuſcõſulto facto:ut uoluntaria collatio:& certamẽ adiuuandæ reip.excitet ad æmuládum aĩos primũ equeſtris ordinis:deinde reliquæ plebis:hãc unam uiam multa ĩter nos collocuti conſules iuenimus. Ingredimini diis beneiuuãtibus:reſpu.incolumis & priuatas res facile ſaluas præſtat:publica ꝑdendo tua neqcq; ſerues.In hoc tanto animo conſenſum eſt:ut gratiæ ultro conſulibus agerentur. Senatui inde miſſo pro ſe quiſq; aurũ argẽtum:& æs ĩ publicũ cõferunt:tãto certamine iniecto:ut prima ĩter primos nomina fua uellẽt in publicis tabulis eſſe:ut nec triũuiri accipiendo:nec ſcribæ referendo ſufficerẽt.Hũc conſenſum ſenatus equeſter ordo ẽ ſecutus.Equeſtris ordinis plebs ita ſine edicto:ſine cohortatione magiſtratus:nec remige in ſupplementum:nec ſtipendio reſpu.eguit:paratiſq; omnibus ad bellum conſules in prouincias profecti ſunt.Neq; aliud magis belli tempus fuit:quo Carthaginẽſes Romanisq; pariter uariis caſibus ĩmixti magis ĩ ancipiti ſpe ac metu fuerĩt.Nã romanis & ĩ ꝑuinciis hĩc ĩ Hiſpaniã aduerſæ res:hĩc ꝑſpere ĩ Siciliã luctũ & læticiã miſcuerunt:& ĩ Italia tũ Tarẽtũ amiſſum dãno:& dolore:tũ arce cum ꝑſidio retẽta:ꝑter ſpem gaudio fuit:& terroꝝ ſubitũ pauoreq; urbis Romæ obſeſſa & oppugnata Capua:& poſt dies paucos capta ĩ læticiã uertit.Trãs marinæ quoq; res quadã uice pẽſatæ. Philippus hoſtis tẽpore haud ſatis opportuno factus. Aetoli noui aſciti ſocii: Attaluſq; Aſiæ rex iã uel deſpõdente fortuna romanis ĩperium oriẽtis.Carthaginẽſes quoq; Capua amiſſa:& Tarẽtũ captũ æquabant:& ut ad mœnia urbis Romæ nullo ꝓhibente ſe pueniſſe ĩ gloria ponebãt.Ita pigebat irriti ĩcepti:pudebatq; adeo ſe ſpretos:ut ſedẽtibus ipſis ad romana mœnia alia porta exercitus romanus ĩ Hiſpaniã duceret? Ipſe quoq; Hiſpaniæ quo ꝓpius ſpe uenerãt:tantis duobus ducibus exercitibuſq; cæſis debellatũ ibi:ac depulſos ide romãos eẽ.Eo plus a.L.Martio tumultuario duce ad uanũ & irritũ uictoriã redactã eẽ idignatiõis pbebãt.Ita æqte fortũa:ſuſpẽſa oĩa utriq; erãt ĩtegra ſpe ĩtegro metu:uelut illo tpe primũ bel/

Annibalem ante oĩa angebat:qđ Capua pertinacius oppugnata a romanis:quã defenſa lũ iciperẽt. a ſe:multoꝝ Italiæ populoꝝ animos auerterat:quos neq; omnes tenere ꝑſidiis:niſi uellet ĩ multas partes carpere exercitũ:qđ minime tum expediebat:poterat:nec deductis ꝑſidiis ſpei liberã:uel obnoxiã timoris ſocioꝝ reliquere fidẽ.Præceps ĩ auariciam & crudelitatẽ animus ad ſpolianda:quæ tueri nequibat:ut uaſta hoſti relĩquerentur:ĩclinauit.Id fœdum cõſiliũ tũ ĩncœpto:tũ etiam exitu fuit. Neq; enim ĩdigna patientiũ modo abalienabant aĩ: ſed cæteroꝝ ẽr. Quippe ad plures exẽplũ quã calamitas pertinebat.Nec cõſul romanus tẽptandis urbibus:ſicũde ipes aliqua ſe oſtẽdiſſet:deerat.Salapiæ principes erant Daſius & Blactius:Daſius:Annibali amicus Blactius:quãtũ ex tuto poterat:rẽ romanã fouebat:& p occultos nũcios ſpem ꝓditionis fecerat Marcello:ſed ſine adiutore Daſio res tranſigi nõ poterat.Multũ ac diu cunctatus:& tũ quoq; inopia magis cõſilii potioris:quã ſpe effectus Daſiũ appellabat. At ille cum ab re auerſus:tũ æmulo potentatus inimicus rẽ Annibali aperit.Accerſito utroq;. Annibal cum pro tribunali quædã ageret:mox de Blactio cogniturus:ſtarentq; ſummoto populo accuſator & reus:Blactius de proditione Daſium appellabat:eniuero ille uelut ĩ manifeſta re exclamabat ſub oculis Annibalis ſecũ de ꝓditiõe agi. Annibali atq; eis:q aderãt:quo audacior res erat:mĩus ſimilis ueri uiſa ẽ. Aemulationẽ ꝓfecto:atq; odiũ eẽ:& id crimẽ afferri:qđ qa teſtẽ habere nõ poſſet:liberius fingẽtes. Ita inde dimiſſi ſunt.Nec Blactius ante abſtitit tã audaci ĩcœpto:quã idẽ obtũdẽdo docẽdoq;:quam ea res ipſis:patriæq; ſalutaris eẽt:puicit:ut ꝑſidiũ punicũ:hi autẽ numidæ erant.Salapiaq; traderẽt Marcello: nec ſine cæde multa tradi potuit.Lõge fortiſſimi eqtũ toto punico exercitu erãt:itaq; q̃q̃ improuiſa res fuit:nec uſus equoꝝ ĩ urbe erat:tamẽ armis ĩter tumultũ captis:& eruptionẽ tẽptauerũt:& cũ euadere negrẽt:pugnates ad ultimũ ꝓcubuere:nec plus qnq̃gĩta ex his ĩ ptãte hoſtiũ uiui uenerunt.Plus aliq̃to dani hæc ala eqtũ Annibali amiſſa:quã Salapia fuit:nec deĩde unq̃ pœnus:quo lõge plurimũ ualuerat: equitatu ſupior fuit.Per idẽ tps cũ ĩ arce tarẽtina uix ĩopia tolerabilis eẽt:ſpem oẽ ꝑſidiũ:qđ ibi erat romanũ:ꝑfectuſq; ꝑſidii:atq; arcis.M.Liuius in cõmeatibus a Sicilia miſſis habebant:qui ut tuto ꝑterue herẽtur oram Italiæ:claſſis uigĩti ferme nauium Regii ſtabat.Præerat claſſi: cõmeatibuſq;.D.Quĩtius obſcuro genere ortus:cæteroꝝ multis fortibus factis:gloria militari illuſtris:prio naues quaꝝ maximæ duæ triremes a Marcello ei traditæ erãt;habuit:poſtea rẽ impigre ſæpe gerenti tres additæ qnq̃remes:

Atẽ.ſtu diũ ſenatoꝝ ĩ iuuanda rep.

Fortũæ uariatõ in ro. & penis

Salapia. Ro.recipitur

D.Quĩtius

postremo ipse a sociis reginisq; & a Vellia & a Pesio debitas ex fœdere exigẽdo classem .xxx. nauiũ: sicut ante dictũ ẽ: effecit. Huic ab Regio ꝓfectæ classi Democrates cũ pari classe nauiũ tarẽtinaꝝ numero qñ decimillia ferme ab urbe ad sacriportũ obuius fuit. Velis tamẽ ꝓuidus futuri certaminis Romanus ueniebat: sed circa Crotoné Sibarimq; suppleuerat remigio nauis: ĩstructamq; & armatam egregie ꝓ multitudine nauiũ classem habebat: & tũ forte sub idẽ fere tẽpus & uentus oĩs cecidit: & hostes ĩ cõspectu fuere: ut ad cõponenda armamẽta: expediẽdumq; remigem ac militẽ ad ĩminens certamẽ satis tẽporis eẽt. Raro alias tantis aĩs iustæ cõcurrerunt classes: qppe cũ ĩ maioris discrimine rei: quã ipsæ erãt: pugnarent. Tarẽtini ut recupata urbe ab romanis post cẽtesimũ prope annũ arcẽ etiã liberarẽt spem cõ meatus quoq; hostibus: si nauali prælio possessionem maris ademissent: ĩtercluſuri. Romani ut retẽta possessione arcis ostẽderent nõ ui aut uirtute: sed ꝓditione ac furto Tarentũ amissum: itaq; ex utraque parte: signo dato: cũ rostris cõcurrissent: neq; retro nauẽ inhiberent: nec dirimi a se hostẽ paterent: quã quis adeptus nauẽ erat ferrea iniecta manu: ita cõserebant ex propinquo pugnã: ut non missilibus tantum: sed gladiis etiã & prope collato pede ꝯrerent: proræ inter se iunctæ hærebãt: puppes alieno remigio circũagebantur: ita in arto stipatæ erãt naues: ut uix ullum tælũ ĩ mari uanũ intercideret: frontibus uelut pedestris acies urgebant: peruiæq; naues pugnãtibus erãt. Insignis tamẽ inter cæteras pugna fuit duaꝝ: quæ primæ agminis cõcurrerant ĩter se: in romana naue ipse. Quĩtius erat. In tarẽtina Nico: cui Perconi fuit cognomẽ: nõ publico modo sed priuato etiã odio inuisus atq; ĩfestus romanis: qđ eius fa-

Ro. classis ad sacriportũ uicit

ctionis erat: quæ Tarentũ Annibali ꝓdiderat. Hic Quintiũ simul pugnantẽ: hortãtemq; suos incautũ hasta trãsfixit. Ille atq; ꝑceps cum armis procidit ante prorã: uictor tarentinus ĩ turbatã duce amissõ nauem impigre trãsgressus cũ summouisset hostes: & prora iam tarẽtinoꝝ eẽt: puppim male conglobati tuerẽtur romani: repente & alia a puppi triremis hostiũ apparuit: ita ĩ medio circũuẽta romana nauis capitur: hinc cæteris terror iniectus: ut prætoriã nauẽ captã uidere: fugientesq; passim: aliæ alto mersæ: aliæ in terra remis abreptæ mox ꝑdæ fuerunt turinis metapõtiniscq;. Ex onerariis: quæ cum cõmeatu sequebãtur: ꝑpaucæ in potestatẽ hostiũ uenere: aliæ ad ĩcertos uentos hinc atq; illinc obliqua transferẽtes uela in altũ euectæ sunt. Nequaquã pari fortuna ꝑ eos dies Taréti res gesta. Nã ad q̃ttuormillia hominum frumentatũ egressi: cũ ĩ agris passim uagarẽtur. Liuius q arci ꝑsidioq; Romano ꝑerat: itẽtus in omnes occasiones gerẽdæ rei. C. Persium impigrũ uirũ cũ duobus millibus armatoꝝ ex arce emisit: quage effusos ꝑ agros palatosq; adortus cũ diu passim cecidisset: paucos ex multis trepida fuga incedentes: semiapertis portaꝝ foribus ĩ urbẽ cõpulit: ne urbs eodẽ ĩpetu caperetur. Ita æquatæ res ad Tarentũ romanis uictoribus terra fruméti spes: quæ ĩ oculis fuerat: utroscq; frustrata pariter. Per idẽ tempus Leuinus cõsul iam magna parte anni circũacta in Siciliã ueteribus nouisq; sociis expectatus cum uenisset: primũ ac potissimũ ratus oĩum syracusanis noua pace incõditas cõponere res. Agrigentũ inde: qđ belli reliquũ erat: tenebaturq; a Carthaginẽsium ualido ꝑsidio: duxit legiões: & affuit fortuna ĩcœpto. Hanno erat ĩperator carthaginẽsiũ: sed oẽm in Mutinæ numidisq; spem repositam habebat: per totã Siciliã uagus prædas agebat ex sociis Romanoꝝ: neq; ĩtercludi ab Agrigẽto ui: aut arte ulla: nec qn erũperet: ubi uellet prohiberi poterat. Hæc eius gloria qa iam ĩperatoris quoq; famæ officiebat: postremo in inuidiam uertit: ut ne bene gestæ quidẽ res iam Hannoni ꝑꝑ auctorẽ satis letæ eẽnt: ꝓpter quæ postremo præfecturã eius filio suo dedit ratus cũ imperio auctoritatẽ quoque & inter numidas erupturum. Quod lõge aliter euenit: nam ueterẽ fauorẽ eius sua insuper inuidia auxit. Neq; ille indignitatem iniuriæ tulit: confestimq; ad Leuinũ occultos nuncios misit: de tradendo Agrigento: ꝑ quos ut est facta fides: cõpositusq; rei gerendæ modus: portã ad mare ferentẽ numidæ cũ occupassent: pulsis inde custodibus aut cæsis: romanos ad idipsum missos ĩ urbem acceperunt. Et cũ agmine iam in mediam urbem: ac forum magno tumultu iretur: ratus Háno nõ aliud quam tumultũ ac secessionẽ: id quod & ante acciderat: numidaꝝ esse ad cõprimendam seditionẽ processit: atq; ille cum ei multitudo maior: quam numidarũ procul uisa: & clamor romanus haud quaquã ignotus ad aures accidisset priusquã ad ictũ tæli ueniret: capessit fugã ꝑ auersam portã emissus: assumpto comite. M. Epicide cum paucis ad mare pueri nit: nactiq; opportune paruum nauigiũ: relicta hostibus Sicilia de qua ꝑ tot annos certatũ erat: in Afri-

Mœsto potiusq; Marco Epicidenã pœnorum nulli Marco ꝓnomẽ fuit pacat Sicilia a Leuio pœnis eiectis Scipiõis uerba adductemilites

cam traiecerũt. Alia multitudo pœnoꝝ siculorũq; ne tẽptato qdẽ certamĩe: cũ cæci in fugã rueret: clausiq; exitus eẽnt: circa portas cæsa. Oppido recepto Leuinus: q capita rerũ Agrigẽti erãt: uirgis cæsos: securi ꝑcussit: cæteros prædaq; uendidit: oẽm pecuniã Romã misit. Fama agrigẽtinoꝝ cladis cũ Siciliam peruasisset: oĩa repente ad romãos ĩclinauere. Prodita breui sunt. xx. oppida. Sex ui capta. Voluntaria deditione in fidẽ uenerũt ad quadragĩta. Quaꝝ ciuitatũ principibus: cũ ꝑ cuiusq; merito cõsul ꝓmia poscq; exoluisset: coegissetq; siculos: positis tãdem armis ad agrũ colendũ animos cõuertere: ut eẽt nõ incolaꝝ modo alimẽtis frugifera ĩsula: sed urbis Romæ atq; Italiæ: id qđ multis sæpe tẽpestatibus fecerat: annonã leuaret. Ab Agatirna ĩcõditã multitudinẽ secũ ĩ Italiã trãsuexit. Quattuormillia hominum erãt mixti ex omni colluuiõe exules obærati: capitalia ausi plærique: & cũ ĩ ciuitatibus suis ac sub legibus uixerãt: & posteaq; eos ex uariis causis fortũa similis cõglobauerat. Agatirnæ ꝑ latrocinia ac rapinã tolerantes uitã. Hos neq; reliquere Leuinus ĩ ĩsula tũ primũ noua pace coalescẽte uelut materiã nouãdis rebus satis tutũ ratus ẽ: & reginis usui futuri erãt ad populãdũ Brutiũ agrũ: assuetã latrociniis q̃rentibus manũ. Et qđ ad Siciliã attinet: eo anno dilatũ bellũ est. In Hispania pricipio ueris. P. Scipio nauibus deductis: euocatisq; edicto Tarraconẽ socioꝝ auxiliis classem onerariasq; ostiũ inde Iberi fluminis petere iubet. Eodẽ legiões ex hybernis cõuenire cũ iussisset: ipse cũ qnquemillibus sociorũ a Tarracõe profe

ctus ad exercitum est:quo cū uenisset:alloquendos maxime ueteres milites: qui tantis superfuerāt cla/
dibus:ratus:concione aduocata:ita:disseruit.Nemo ante me nouus īperator militibus suis:priusquam
eorum opera usus esset:gratias agere iure ac merito potuit:me uobis:priusquam prouinciam aut castra
uiderem:obligauit fortuna primum:quod & pietate erga patrem patruumq; meum:uiuos:mortuosq;
fuistis:deinde:quod amissam tanta clade ꝓuinciæ possessionem integram & populo romano & suc
cessiori mihi uirtute uestra obtinuistis:sed cum iam benignitate deum id paremus atq; agamus:nō ut
ipsi maneamus in Hispania sed ne pœni maneant:nec ut pro ripa Iberi stantes:arceamus transitum ho
stis:sed ut ultro trāseamus:transferamusq; bellū:uereor:necui uestrum maius id audaciusq; consilium
quam aut pro memoria cladium acceptarū nuper:aut pro ætate mea uideatur.Auersæ pugnæ ī Hispa/
nia nullius in animo quam meo minus obliterari possunt:quippe cui pater & patruus intra.xxx.diez
spatiū:ut aliud super aliud cumularet familiæ nostræ funus interfecti sunt: sed ut familiaris pœne or/
bitas:ac solitudo frangit animum ita publica:tum fortuna:tum uirtus desperare de summa rerum ꝓ/
hibet eo facto:quo donata nobis sors est ut magnis omnibus bellis uicti uicerimus:uetera omitto.Por
senam:gallos:samnites.A punicis bellis incipiam:quot classes?quot duces?quot exercitus priore bello
amissi sunt?iā qđ hoc bello memorem? oībus aut ipse affui cladibus: aut quibus abfui maxime unus
omniū eas sensi Trebia. Thrasimenus.Cannæq; quid aliud sunt quam monumenta occisiorum exerci Terro/
tuum cōsulumq; romanorum?adde defectionem Italiæ Siciliæ:maioris partis Sardiniæ:adde ultimū res&cla
terrorem ac pauorem:castra punica inter Anienem & mœnia romana posita:& uisum prope in portis des secū
uictorem Annibalem:in hac ruina rerum stetit una atq; integra & immobilis uirtus populi romani: di belli
hæc omnia strata humi erexit:ac sustulit.Vos omnium primi milites:post cannensem cladem uadēti punici
Asdrubali ad alpis Italiāq; qui si se cū fratre coniunxisset: nullū iam nomen esset populi romani:du/
ctu auspicioq; patris mei obstitistis: & hæ secundæ res illas aduersas sustinuerut.Nūc begninitate deū
omnia secunda:prospera:in dies lætiora:ac meliora in Italia Siciliaq; gerūtur.In Sicilia Syracusæ.Agri/
gentum captum pulsi tota insula hostes:receptaq; prouincia ī dicione populi romani est.In Italia Arpi
recepti. Capua capta: iter omne ab urbe Roma trepida fuga emensus Annibal in extremū angulum
agri Brutii compulsus:nihil:aim maius precatur deos:quam ut in columi cedere atq; abire ex hostiū
terra liceat:quid igitur minus conueniat milites:quē cum aliæ super alias clades cumularentur: ac dii
prope ipsi cum Annibale starent:uos hic cum parentibus meis. Aequentur enim ipsi etiam honore no
minis sustinuisse labentem fortunam populi romani: nunc eosdem quia illic omina secunda lætaque
sunt animis deficere?nuper quoq;:quæ acciderunt:utinam tam sine meo luctu quā uestro transissent.

Nunc dii īmortales īperii Roma.præsides centuriis omnibus ut mihi īperium iuberent dari fuere
auctores:iisdē auguriis:auspiciis & per nocturnos etiam uisus oīa læta ac prospera portēdunt.Animus
quoq; meus maximus mihi ad hoc tempus uates pīagit uestram Hispaniam esse breui tempore: hinc
omne punicum nomen maria:terrasq; fœda fuga impleturum.Quod mens sua sponte diuinat:idem
subiicit ratio haud fallax.Vexati ab his socii nostram fidem per legato implorant:Tres duces discrepā/
tes prope ut defecerint alii ab aliis trifariam exercitus in diuersissimas regiones distraxere.Eadem in ui
ros ingruit fortuna:quæ nup nos afflixit. Nam & deseruntur ab sociis:ut prius ab Celtiberis nos. De/
duxerunt exercitus:quæ patri patruoq; meo causa exitii fuit:nec discordia intestina coire eos in unum
sinet:neq; singuli nobis resistere poterunt.Vos modo milites fauete nomini Scipionum:soboli impe/
ratorum uestrorum uelut accisis recrescenti stirpibus.Agite ueteres milites nouum exercitum:nouū/
que ducem traducite Iberum:traducite ī terras cum multis fortibus factis sæpe a uobis peragratas:be
ui faciam ut quemadmodum nunc noscitatis in me patris patruiq; similitudinem oris uultusq; & li/
niamēta corporis:ita īgenii fidei uirtutisq; exemplum ac effigiem uobis reddam:ut reuixisse:aut rena/
tum sibi quisq; Scipionem imperatorem dicat.Hac oratione accensis militum animis relicto ad præ/
sidium regionis eius.M.Sillano cum tribus millibus peditum &.ccc.equitibus:cæteras omnes copias
erant ad.xxv.millia peditum:duo millia & quingenti equites Iberum traiecit.Ibi quibusdam sudenti/
bus ut quoniam in tris tam diuersas regiones discessient punici exercitus:ꝓximum aggrederetur: pe/
riculum esse ratus ne eo facto in unum omnes contraheret:nec par esset unus tot exercitibus: Cartha/
ginem nouam interim oppugnare statuit:urbem tum ipsam opulentam suis opibus: tum hostium
omni bellico apparatu plenam.Ibi arma:ibi pecuniæ:ibi totius hispaniæ obsides erant:sitam præterea
tum opportune ad traiciendum in Africam:tum superportum satis amplum quantæuis classi & ne/
scio an num Hispaniæ oram:quæ nostro adiacet mari.Nemo omnium quo iretur sciebat præter.C.
Lelium.Is classe circūmissus ita moderari cursus nauium iussus erat:ut eodem tēpore exercitus osten/
deret:& classis portum intraret.Septimo die ab Hiero Carthaginem uentum est:simul terra marique
castra ab regione urbis:qua in septentrionem uersa est:posita:his ab tergo:nam frons natura tuta erat
nullum uallum obiectum.Cæterum sita Carthago sic est.Sinus est maris media fere hispaniæ ora ma
xime africo uento oppositus:quingentos passus introrsus retractus paulo plus passuum in latitudinē
patenes: huius in hostio sinus parua insula obiecta ab alto portum ab omnibus uentis præterquā afri
co tutum facit:ab intimo sinu pene insula excurrit:tumulus is ipse:in quo condita urbs est ab ortu so/
lis & a meridie cincta mari ab occasu stagnum claudit patulum & ad septentrionem fusum īcertæ al/
titudinis utcūq; exestuat mare continenti urbem iugum.cc.fere:&.l.passus patens coniungit:unde cū
tam parui operis munitio esset nō obiecit uallum īperator romanus:seu fiduciam hosti superbe osten

tans:siue ut subeundi sæpe ad mœnia urbis recursus pateret:cætera quæ munienda erãt cum perfeciſ/
set naues etiam in portu uelut maritimam quoq; ostentans obsidionem istruxit:circunuectusq; classẽ
cum monuisset præfectos nauium ut uigilias nocturnas iterim seruarent: omnia ubiq; primo obsef/
sum hostem conari:regressus in castra ut consilii sui rationem quod ad urbem potissimum oppugná/
dam bello orsus esset militibus ostenderet:& spem potiundæ hortando faceret:concione aduocata ita
disseruit. Ad urbem unam oppugnandam siquis uos adductos credit:is magis operis uestri: q̃ emolu/
menti rationem milites habet:oppugnabitis enim uere mœnia unius urbis:sed i una urbe uniuersam
ceperitis hispaniam:hic sunt obsides omnium nobilium regum populorumq;:qui simul in potestate
uestra erunt:extemplo omnia:quæ nũc sub Carthaginẽsibus sunt:in dicionem nostram tradẽt: hic pe
cunia omnis hostium:sine qua neq; illi gerere bellum possunt:qppe qui mercennarios exercitus alant
& quæ uobis maximo usui ad conciliãdos aĩos barbarorum erit:hic tormenta:arma oĩs apparatus bel
li est:qui simul uos istruet:& hostes nudabit:potiemur p̃terea tum pulcherrima oppulentissimaq; ur
be:tum opportunissima:portu egregio:unde terra mariq; quæ belli usus poscunt suppeditentur: quæ
cũ magna ipsi habebimus: tum dempserimus hostibus multo maiora:hæc illis arx:hoc horreũ:æra/
rium:armamentarium:hoc omnium rerum receptaculum est:hĩc rectus ex Africa cursus est:hæc una
inter Pyrenæum & Gades statio:hinc omnis hispaniæ imminet Africa. Sed quoniam uos istructos
Cartha & ordinatos cognosco:ad Carthaginem nouam oppugnandam totis uiribus & bono animo transea/
go no/ mus. Cumq; oẽs una uoce hoc faciendum succlamarent.eos Carthaginem duxit:tum terra mariq; cã
ua a Sci oppugnari iubet:Cõtra Mago pœnorum dux:cum terra mariq; istrui oppugnationem uideret: & ipe
piõe op copias ita disponit.Oppidano⁊ duomillia ab ea parte:qua castra romana erant: opponit. Quingentis
pugnat militibus arcem isedit. Quingentos tumulo urbis i orientem uerso imponit.Multitudinem aliã quo
clamor:quoq; uis auocasset:resistentem ad oĩa occurrere iubet.Patefacta deinde porta:eos:quos in uia
ferente ad castra hostium instruxerat:mittit.Romani duce ipso p̃cipiente parumper cessere: ut ppio/
res subsidiis in certamine ipso summitendis essent.Et primo haud impari stetere acie.Subsidia deinde
identidem summissa castris non auerterunt solum in fugam hostes:sed adeo effusis institerunt:ut ni/
si receptui cecinisset:permixti fugientibus irrupturi fuisse in urbem uiderentur. Trepidatio uero non
prælio maior:quam tota urbe fuit.Multæ stationes pauore:atque loca deserta sunt: relictique muri:
cum qua cuique erat proximum:dissiluisset.Quod ubi Scipio in tumulum obuersus:quem Mercu/
rium Teutatem appellant:aduertit:multis partibus nudata defensoribus mœnia esse:omnes e castris,
excitos ire ad oppugnandam urbem:& ferre scalas iubet:ipse præ se trium iuuenum ualidorum scu/
tis oppositis:ingens enim iam uis omnis generis tælorum e muris uolabat ad urbem succedit: horta/
tur:imperat:quæ in rem sunt.Quodque plurimũ ad accendendos animos militũ intererat: testis spe
ctatorq; uirtutis atq; ignauiæ cuiusq; adest.Itaq; in uulnera:ac tæla ruũt:neq; illos muri: neq; superstã/
tes armati arcere queunt:quin certatim ascendãt.Et a nauibus eodem tempore ea:quæ mari abluitur:
pars urbs oppugnari cœpta est:cæterũ tumultus inde maior:quam uis uideri poterat:dum applicant:
dum partim exponunt scalas:militesq;:dum qua cuiq; proximum est in terram euadere properãt:ipsa
festinatione & certamine alii alios impediũt.Inter hæc repleuerat iã pœnus armatis muros:& uis ma/
gna:& ingens copia congesta tælorum suppeditabat. Sed neq; uiri nec tæla nec quicquã aliud æque :q̃
mœnia ipsa sese defendebant.Raræ enim scalæ altitudini æquari poterant:& quo qũæq; : altiores eo i/
firmiores erant:itaq; cum summus quisq; euadere non posset:subirent tamen:aliæ oneræ ipso frange/
bantur.Quidam stantibus scalis:cum altitudo caliginem oculis effudisset:ad terrã delati sunt. Et cum
passim homines scalæq; ruerent:& ipso successu audacia:atq; a'acritas hostium cresceret: signum rece/
Atť.Sci ptui datũ est:quod spem non præsentis modo a tanto certamine ac labore quietis obsessis : sed etiam i
piõis ar posterum dedit:scalis & corona capi urbem non posse.Opera & difficilia esse:& tempus daturum ad fe
dorẽ & rendam opem imperatoribus suis.Vix prior tumultus conticuerat cum Scipio a defessis iam uulnera/
cõstãtiã tisq; recentes integrosq; alios accipere scalas iubet:& ui maiore aggredi urbem . Ipse:ut ei nunciatum ẽ
æstũ decedere:quod per piscatores tarraconenses nunc leuibus cymbis:nunc ubi eæ sederẽt: uadis per/
uagatos per stagnum compertum habebat:facilem pedibus ad murum transitum dari eo armatos du
xit.Medium ferme diei erat:& ad id:quod sua sponte cedente in mare æstu trahebatur aqua : acer etiã
septentrio ortus inclinatum stagnum eodem:quo æstus ferebat:& adeo nudauerat uada:ut alibi um/
bilico tenus aqua esset alibi uix genua superaret:hoc cura:ac ratione compertum:in prodigium ac deos
uertens Scipio qui ad transitum romanis mare uerterent:& stagna auferrẽt:uiasq; ante nunquã initas
humano uestigio aperirent.Neptũnum iubebat ducẽ itineris sequi: ac medio stagno euadare ad mœ/
nia. A terra ingens labor succedentibus erat nec altitudine tantum mœnium impediebantur:sed quod
euntes ad ancipites utrinque ictus:subiectos habebant romanos:ut latera infestiora subeuntibus : quã
aduersa corpora essent. At parte in alia quietus:& per stagnũ facilis transitus:& in murum ascensus ide
fuit.Nam neq; opere emunitus erat:ut ubi ipsius loci ac stagni præsidio satis creditum foret:nec ulla ar
matorum statio:aut custodia oppositа:intentis omnibus ad opem ferendam unde periculum ostende
Capiť batur.Vbi urbẽ sine certamine intrauere:pergunt inde:quãto maxio cursu poterant:ad eã portã circa q̃
noua oẽ contractũ certamen erat:in quod adeo intenti oĩum non solũ animi fuere : sed etiã oculi aureſq; pu/
Cartha gnantiũ:spectantiũq;: adortãtiũ pugnantes:ut nemo a tergo sentiret ante captã urbẽ quã tæla in auer/
go sos inciderunt:utrinq; ancipitẽ hostẽ habebãt.Tũ turbatis defensoribus metu & mœnia capta:& porta

intus foriſq; pariter refringi cœpta: & mox cedendo confectis ac diſtractis: ne iter ipediretur foribus armati ipetum fecerũt. Magna multitudo & muros trãſcendebat: ſed ipſi paſſim ad cædem oppidanorum uerſi: illa quæ portam igreſſa erat: iuſta acies cum ducibus: cum ordinibus media urbe in forum proceſſit. Inde cum duobus itineribus fugientes uiderent hoſtes: alios ad tumulum in orientẽ uerſum qui tenebatur quingentoꝝ militũ præſidio: alios in arcem: in quã & ipſe Mago cum oĩbus fere armatis: qui muris pulſi fuerant: refugerat: partẽ copiaꝝ ad tumulũ expugnandum mittit: partẽ ipſe ad arcem ducit: & tumulus primo impetu eſt captus: & Mago arcem conatus defendere: cum oĩa hoſtium plena uideret: neq; ſpem ullam eſſe: ſe arcemq; & præſidium dedidit: Quoad dedita arx eſt: cædes tota urbe paſſim factæ. nec ulli puberum: qui obuius fuit: parcebatur: tum ſigno dato: cædibus finis factus. Arx cũ Magõe deditur Ro.

Ad prædam uictores uerſi: quæ ĩgens omnis generis fuit. Liberorum capitum uirilis ſexus ad decẽ millia capta. Inde: qui ciues nouæ Carthaginis erant: dimiſit. Vrbemque & ſua omnia: quæ reliqua eis bellum fecerat: reſtituit. Opifices ad duo millia hominum erant: eos publicos fore Popu. Roma. edixit cum ſpe propinqua libertatis: ſi ad miniſteria belli operam enixe nauaſſent. Cæteram multitudinem incolarum iuuenum ac ualidorum ſuorum in claſſem ad ſupplementum remigum dedit. Et auxerat nauibus octo captiuis claſſem. Extra hanc multitudinem hiſpanorum obſides erant. Quorum perĩde: ac ſi ſociorum liberi eſſent: cura habita. Captus & apparatus ingens belli. Catapultæ maxĩæ ferme centum uiginti: minores. cclxxxi. baliſtæ maiores. xxiii. minores. lii. ſcorpiorum minorumq; armorum tælorumq; ingens numerus: Signa militaria. lxxiiii. Et auri argentique relata ad imperatorem magna uis. Pateræ aureæ fuerunt. cclxxvi. libræ ferme omnes pondo. Argenti facti ſignatiq; decem & octomillia: &. ccc. pondo. Vaſorum argenteorum magnus numerus. Hæc omnia. C. Flaminio quæſtori appenſa adnumerataq; ſunt. Tritici. xl. millia modiorum. Hordei. cclxx. At naues onerariæ. lxiii. in portu expugnatæ captæque quædam cum ſuis oneribus: frumento: armis: ære præterea: ferro: & linteis: & ſparto: & nauali alia materia ad claſſem ædificandam: ut minimum omnium ĩter tantas opes bellicas Carthago ipſa fuerit. Eo die Scipio. C. Lælio cum ſociis naualibus urbem cuſtodire iuſſo: ipſe ĩ caſtra legiones reduxit feſſoſq; milites: omnibus uno die belli operibus: quippe & qui acie: dimicaſſent: & in capienda urbe tantum laboris periculiq; adiſſent: & capta cum iis: qui in arcem confugerant: iniquo etiã loco pugnaſſent: curare corpora iuſſit. Poſtero die militibus naualibuſq; ſociis conuocatis: primũ diis immortalibus laudes: gratiaſq; egit: qui ſe non urbis ſolum oppulẽtiſſimæ oĩum in Hiſpania uno die compoſitẽ feciſſent: ſed ante eo congeſſiſſent oĩs pœne Africæ: atq; Hiſpaniæ opes: ut neq; hoſtibus qcq̃ relinqueretur: & ſibi ac ſuis oĩa ſupereſſent. Militũ deĩde uirtutẽ collaudauit: quod eos nõ eruptio hoſtium: non altitudo mœnium: non inexplorata ſtagni uada: non caſtellum in alto tumulo ſitum: non munitiſſima arx deterruiſſet: quo minus tranſcẽderẽt omnia: perrumperentq;. Itaq;: quanquam omnibus omnia deberet: precium tamen muralis coronæ decus eius eſſe qui primus murum aſcendiſſet: profiteretur: qui ſe dignum eo duceret dono. Duo profeſſi ſunt. Qu. Tyberilius centurio legionis quartæ: &. Sex. Digitius ſocius naualis. Nec ipſi tam acriter inter ſe contendebant: quam ſtudia excitauerãt: uterq; ſui corporis homnium. Sociis. C. Lælius claſſis. Legionariis. M. Sempronius Turditanus aderat. Ea contentio cum prope ſeditionem ueniret. Scipio tres recuperatores cum ſe daturum pronũciaſſet: qui cognita cauſa: teſtibuſq; auditis: iudicarent: uter prior in oppidum tranſcendiſſet. C. Lælio &. M. Sempronio aduocatis partis utriuſq;. Cornelium Claudiũ de medio adiecit: eoſq; tres recuperatores conſidere: & cauſam cognoſcere: iuſſit. Dum res eo maiore ageretur certamine: quod amoti tantæ indignitatis non tam aduocati: quam moderatores ſtudiorum fuerant. C. Lælius relicto conſilio ad tribunal ad Scipionem accedit: eumq; docet rem ſine modo: ſine modeſtia agi ac prope eſſe: ut manus etiam inter ſe conſerant. Cæterum: ſi uis abſit: nihilominus deteſtabili extemplo rem agi. Quippe ubi fraude ac periurio decus petatur uirtutis. State hinc legionarios milites: hinc claſſicos: per omnes deos apparatos iurare magis quæ uelĩt: quã quæ ſciant uera eſſe: & obſtringere periurio non ſe ſolum: ſuũq; caput: ſed ſigna militaria: & aquilas: ſacramentiq; religionem. Hæc ſed ad eum de ſententia. P. Cornelii &. Martii. Sempronii deferre. Scipio: collaudato Lælio: ad concionem aduocauit: pronũciauitq; ſe ſatis compertum habere. Qu. Tyberilium: & Sex. Digitium pariter in murum aſcendiſſe: ſeque eos ambos uirtutis cauſa coronis muralibus donare. Tum reliquos: pro ut cuiuſq; meritũ uirtutiſq; erat: donauit Ante omnes. C. Lælium præfectũ claſſis: & omni genere laudis ſibimetipſis æquauit: & corona aurea ac. xxx. bobus donauit. Tum obſides ciuitatum Hiſpaniæ uocari iuſſit. Quorum quãtus numerus fuerit: piger ſcribere: quippe ubi alibi. ccc. ferme: alibi. ccc. uigintiq; fuiſſe inueniam. Aeq; & alia inter auctores auctores diſcrepant. Præſidiũ punicum alius. x. alius. vii. alius non plus: quam duum millium fuiſſe ſcribit. Capta alibi decem millia capitum: alibi ſupra. v. &. xx. inuenio. Scorpiones maiores minoreſue ad. lx. captos ſcripſerim: ſi auctorem græcũ ſequar: Silenum. Si Valerium Antiatem: maiorum ſcorpionum ſexmillia: minorum. xiii. aedo nullus mentiẽdi modus eſt. Nec de ducibus quidem conuenit plærique Lælium præfuiſſe claſſi: ſunt qui. M. Iunium Syllanum dicant. Armem præfuiſſe punico præſidio deditumq; romanis Antias Valerius. Magonem alii ſcriptores tradunt. Non de numero captarum nauium: non de pondere auri atque argenti: & redactæ pecuniæ conuenit. Si aliquis aſſentire neceſſe eſt: media ſimillima ueris ſunt. Cæterum Scipio: uocatis obſidibus: primum uniuerſos bonũ animum habere iuſſit: ueniſſe eos in populi romani poteſtatem: qui beneficio quam metu obligare homines Catapultæ Baliſtæ maiorſ Scriptorũ uariatio

malit:exteraſq; gentes fide:ac ſocietate iunctas habere: quam triſti ſubiectas ſeruitio. Deinde acceptis nominibus ciuitatum:recenſuit captiuos:qui cuiuſq; populi eſſent:& nuncios domum miſit: ut ad ſuos quiſq; recipiendos ueniret. Si quarum forte ciuitatum legati aderant:eis præſentibus ſuos reſtituit. Cæterum curam benigne tuendorum.C.Flaminio quæſtori attribuit.Inter haec e media turba obſidum mulier magno natu Mandonii uxor:qui frater Ilergetum Reguli erat:flens ad pedes imperatoris procedit:obteſtariq; cœpit:ut curam cultumq; fœminarum impenſius cuſtodibus commendaret: cum Scipio nihil profecto defuturum diceret:tum rurſus mulier. Haud magni iſta facimus inquit: quid enim huic fortunæ non ſatis eſt? alia mihi cura ætatum harum intuenti.Nam ipſa extra periculum iniuriæ muliebris ſuum animum ſtimulabant ætate & forma florentes circa eam Indibilis filiæ eæq; nobilitate pari:quæ eam omnes pro parente colebant. Tum Scipio:Meæ Popu.q;. Roma.diſciplinæ cauſa facerem inquit:nequid:quod ſanctum uſquam eſſet apud nos uiolaretur.Nunc ut id curem impenſius:ueſtra quoq; uirtus dignitaſque facit:quæ nec in malis quidem oblitæ decoris matronalis eſtis.Spectatæ deinde integritatis uiro tradidit eas:tuerique haud ſecus uerecundæ atque modeſte:quam ciuium coniuges:ac matres iuſſit. Captiua deinde a militibus adducitur adulta uirgo adeo eximiæ formæ:ut quacunq; ſe uerteret:omnium conuerteret oculos.Scipio percunctatus patriam: parentesque inter cætera accepit deſponſatam eam principi celtiberorum adoleſcenti:cui Luceio nomen erat.Extemplo igitur parentibus ſponſoq; a domo accitis:cum interim audiret deperire eum ſponſæ amore:ubi primum uenit:accuratiore eum ſermone:quam parentes alloquitur. Iuuenis:inquit: iuuenem appello minor ſit inter nos huius ſermonis uerecundia. Ego cum ſponſa tua uocata a militibus noſtris ad me deducta eſſet: audiremque eam tibi cordi eſſe:& forma faceret fidem: quia ipſe: ſi frui liceret:ludo ætatis præſertim illecto:& læto legitimoque amore & non reſpu.animum noſtrum occupaſſet:ueniam mihi dari ſponſam impenſius amanti uellem: tuo cuius ſponſa eſt: amori faueo: fuit ſponſa tua apud me:eadem:qua apud ſoceros tuos:parenteſque ſuos uerecundia ſeruata eſt tibi:ut

Scipionis cõtinétia

inuiolatum: & dignum me teque dari tibi donum poſſet: hanc mercedem unam pro eo munere paciſcor:amicus Popu.Roma.ſis:& ſi me uirum bonum credis eſſe qualem patrem patruumq; meũ iam ante hæ gentes norant:ſcias multos noſtri ſimiles in ciuitate romana eſſe:nec ullum in terris populum hodie dici poſſe:quẽ minus tibi hoſtẽ:tuiſq; eẽ uelis:aut amicũ malis. Adoleſcẽs ſimul pudore gaudioq; perculſus dextrã Scipionis tenens deos omnis inuocare ad gratiã illi pro ſe referendam. Quoniam ſibi nequaquam ſatis facultatis pro ſuo animo:atq; illius erga ſe eſſet.Parentes inde cognatiq; uirginis appellati: q quoniã gratis ſibi redderetur uirgo:ad quam redimẽdam ſatis magnum attuliſſent auri pondus:orare Scipionem:ut id ab ſe donum acciperet:cœperunt: haud minorem eius rei apud ſe gratiam fore affirmantes:quam redditæ inuiolatæ foret uirginis. Scipio quando tantopere peterent:accepturum ſe pollicitus poni ãte pedes iuſſit:uocatoq; ad ſe Luceio:ſuper dotem:quã:inquit:accepturus a ſocero es:hæc tibi a me dotalia dona accedent:aurumq; tollere ac ſibi habere iuſſit. His lætus donis: honoribuſq; dimiſſus domũ impleuit populares laudibus & meritis Scipiõis. Veniſſe diis ſimilimum iuuenem uincentem omnia tum armis: tũm benignitate ac beneficiis.Itaq; delectu clientium habito: cum mille &.cccc.equitibus ĩtra paucos dies ad Scipionem rediit Scipio retento ſecum Lælio: dum captiuos obſideſq; & prædam ex conſilio eius diſponeret ſatis omnibus compoſitis: data quinquereme captiuis Magone:& quindecim fere ſenatoribus:qui ſimul cum eo capti erant:in naue impoſitis:nunciũ uictoriæ Romam mittit.Ipſe paucos dies:quibus morari Carhtagine ſtatuerat:exercemdis naualibus pedeſtribuſque copiis abſumpſit. Primo die legiones in armis quattuormillium ſpatio decurrerunt.

Atẽ Militarem meditationem

Secudo die arma curare:& tergere ante tentoria iuſſit. Tertio die ſubdibus inter ſe in modum iuſtæ pugnæ concurrerunt:præpilatiſque miſſilibus iaculati ſunt. Quarto die quies data. Quinto iterum in armis decurſum eſt.Hunc ordinem laboris quietiſque:quoad Carthagine morati:ſunt:ſeruauerũt. Remigio claſſis ciues:militeſque tranquillo in altum euecti agilitatem nauium ſimulacris naualis pugnæ experiebantut. Hæc extra urbem terra mariq; corpora ſimul:animoſque ad bellum acuebant. Reſpubli.ipſa ſtrepebat apparatu belli:fabris omnium generum in publica officina incluſis:data cuncta pari cura ſubibat.Nunc operibus aſpiciendis tempus dabat:quæq; in officinis:quæq; in armamentario: quæ ab naualibus ſociorum fabrorum multitudo plurima in ſingulos dies certamine ingenti feacibat His ita inchoatis refectiſque quos quaſſauerant muris:diſpoſitiſque præſidiis: accurato iam urbis.Tarraconem eſt profectus:A multis legationibus protinus in uia aditur: quas partim dato reſponſo:ex itinere dimiſit:partim diſtulit Tarraconẽ:quo omnibus nouis ueteribuſque ſociis edixerat conuentum.Et cuncti fere: qui cis Iberum colunt:populi multiq; etiam ulterioris Hiſpaniæ conuenerunt:Carthaginenſium duces primo ex induſtria famam captæ Carthaginis cõpreſſerant. Deinde:ut clarior res erat:quam ut tegi: ac diſſimulari poſſet: eleuabant uerbis. Nec oppinato aduentu: ac prope furto unius diei urbem unam Hiſpaniæ interceptam: cuius rei tam paruæ & præmio elatum inſolentem iuuenem immodico gaudio ſpem magnæ uictoriæ impoſuiſſe at ubi appropinquare tres duces:tres uictores hoſtium exercitus audiſſet:occurſuram ei extemplo domeſticorum funerum memoriam.Hæc in uulgus iactabant: haudquaquam ipſi ignari:quantum ſibi ad omnia iurium Carthagine amiſſa deceſſiſſet.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE SECVNDO BELLO PVNI. LIBER SEPTIMVS.

HIC STATVS Rerum Hiſpaniæ erat. In Italia autem conſul Marcellus Salapia per ꝓditionem recepta: Maroneam & Meles de Samnitibus ui cœpit. Ad tria millia militum ibi Annibalis: quæ p̃ſidii cauſa relicta erãt oppreſſa. Prædæ aliquantũ eius militi fuit cõceſſum. Tritici quoq; .ccxl. millia modium: &. cx. millia hordei inuenta. Cæteꝝ nequaquã inde tantum gaudii fuit: quãta clades intra paucos dies accepta eſt: haud ꝓcul ab urbe Herdonea. Caſtra ibi. Gn. Fuluius proconſul habebat ſpe recipiendæ Herdoneæ: quæ poſt cannenſem cladẽ a romanis defecerat: nec loco ſatis tuto poſita nec p̃ſidio firmata. Negligentiam inſitam ingenio ducis augebat ſpes ea: quod labare iis aduerſus pœnum fidem ſenſerat: poſtea quã Salapia amiſſa exceſſiſſe his locis Annibalem in Brutios auditũ eſt. Ab Herdonea ea omnia per occultos nuncios delata Annibali ſimul curam ſociæ retinendæ urbis: & ſpem fecere ĩcautũ hoſtẽ aggrediẽdi. Exercitu expedito: ita ut famã ꝓpe p̃ueniret: magnis itineribus ad Herdoneã contẽdit: & quo plus terroris hoſti obiiceret: acie inſtructa acceſſit. Pari audacia romanus: cõſilio & uiribus impar: copiis raptim eductis cõflixit. Quinta legio & ſiniſtra ala acriter pugnam inierũt. Cæteꝝ Annibal: ſigno eqtibus dato: ut cũ pedeſtres eqteſq; occupaſſent: p̃ſenti certamĩe oculos: aĩoſq; circũuecti: pars caſtra hoſtiũ: pars tergo oppugnãtium iuaderent. Ipſe in. Gn. Fuluii ſimilitudinẽ nominis: quod. Gn. Fuluium p̃torem biẽnio ante in his deuicerat locis ĩcrepans: ſimilem euentũ pugnæ fore affirmabat. Neq; ea ſpes uana fuit. Nã cũ cõmunis acie & peditũ certamine multi cecidiſſent romanoꝝ: ſtarent tamẽ ordines ſignaq;: æqueſtres a tergo tumultus ſimul a caſtris clamor hoſtilis auditus: ſextã legionẽ ante quã in ſecũda acie poſita prior a numidis turbata eſt. Quintã deĩde: atq; eos q ad prima ſigna erãt: auertit. Pars in fugã effuſa pars in medio cæſa: ubi & ipſe. Gn. Fuluius cũ duodecĩ tribunis militũ cecidit. Romanoꝝ ſociorumq; quot cæſa ĩ eo p̃lio millia ſint: qs ꝓ certo affirmet: cũ tredecĩ millia alibi: alibi haud plus quã ſeptẽ inueniã? Caſtris p̃daq; uictor potit̃. Herdoneã qa & defecturã fuiſſe ad romãos cõperit: nec mãſurã ĩ fide: ſi inde abſeſſiſſet: multitudĩe oĩ Metapõtũ ac turios traducta ĩcendit. Occiditq; p̃rincipes: q cũ Fuluio colloqa occulta habuiſſe comperti ſunt. Romani q ex tãta clade euaſerãt: diuerſis itineribus ſemiermes ad Marcellum conſulẽ in Samniũ cõfugerunt. Marcellus nihil admodum tãta clade territus litteras Romam ad ſenatũ de duce: & exercitu ad Herdoneã amiſſo ſcribit. Cæteꝝ eundẽ ſe qui poſt cãnẽſem pugnam ferocẽ uictoria Annibalem cõtuderit ire aduerſus eum breuemq; illi lætitiam: qua exulta: factu rum. Et Romæ quidẽ luctus tum ingens ex ꝓterito: tum timore ĩ futuꝝ erat. Conſul ex Sãnio in Lucanos tranſgreſſus ad Muniſtronẽ in conſpectu Annibalis loco plano: cũ pœnus collem teneret: poſuit caſtra: addidit & aliam fidentis ſpeciẽ: quod prior ĩ aciem eduxit. Nec detrectauit Annibal: ut ſigna portis efferri uidit. Ita tamẽ aciẽ inſtruxerunt: ut pœnus dextrũ cornu ĩ collem erigeret: romani ſiniſtrum ad oppidum applicarent. Ab hora tertia cũ ad noctem pugnam extendiſſent: feſſæq; pugnãdo primæ acies eſſẽt: a romanis prima legio: & dextra ala ab Annibale hiſpani milites & funditores baleares: elephanti quoq;: cõmiſſo iam certamine: in præliũ acti. Diu pugna neutro inclinata ſtetit. Primæ legionĩ tertia: dexteræ alæ ſiniſtra ſubiit. Et apud hoſtes integri a feſſis puguam accepere. Nouum atq; atrox prælium ex tam ſegni repente exarſit: recentibus animis: corporibuſq;. Sed nox incerta uictoria diremit pugnantes. Poſtero die romani a ſole orto in multũ diei ſtetere in acie: ubi nemo hoſtium aduerſus ꝓdiit: ſpolia per otium legere: & cõgeſtos in unum locum cremauere ſuos. Nocte inſequenti Annibal ſilentio mouit caſtra: & ĩ Appuliam abiit. Marcellus ubi lux fugam hoſtium aperuit: ſauciis cum p̃ſidio modico Numiſtrõe relictis: præpoſitoque his. L. Furio Purpurione tribuno militum: ueſtigiis inſtitit ſequi. Ad Venuſiam eũ adeptus eſt. Ibi per dies aliquot cum a ſtatiõibus procurſaret̃: mixta equitum: peditumq; tumultuoſa magis prælia quam magna: & ferme oĩa romanis ſecũda fuerunt. Inde per Appuliã ducti exercitus ſine ullo memorato certamine cum Annibal nocte ſigna moueret locũ indiſiis q̃rens. Marcellus niſi certa luce: & explorato ante non ſequeret̃. Capuæ interim Flaccus dum bonis principum uendendis agro: qui publicatus fuerat: locando: locauit aũt omne frumentũ: tp̃s terit: ne deeſſet materia in cãpanos ſcæuiendi: nouũ in occulto gliſcens per indiciũ protractũ eſt facinus: milites ædificiis emotos: ſimul ut cũ agro tecta urbis fruenda locarent̃: ſimul metuẽs: ne ſuũ quoq; exercitum ſicut Annibalis nimia urbis amœnitas emolliret in portis muriſq; ſimetipos tecta militariter coegerat ædificare. Erant autem plæraq; ex cratibus aut tabulis facta: alia arundine texta: ſtramento intecta: omne uelut de induſtria alimentis ignis. Hæc noctis una hora ut omnia incenderent. clxx. cãpani principibus fratribus Bloſiis coniurauerant. Indicio eius rei ex familia Bloſiorum facto portis: repente iuſſu proconſulis clauſis: cum ad arma ſigno dato milites concurriſſent: compræhenſi: omnes qui innoxia erãt & quæſtione acriter habita: damnati: necatiq;. Indicibus libertas: & eris denamillia data. Nucerinos: & acerranos querentes ubi habitarent non eſſe: Acerris ex parte incenſis. Nuceria deleta. Romam Fuluius ad ſenatum miſſit. Acerranis permiſſum: ut ædificarent: quæ incenſa erant Nucerini Atellam: quia id maluerant. Attellanis Galatiam migrare iuſſis: traducti. Inter multas magnaſq; res quæ nunc ſecundæ: nunc aduerſæ occupabãt cogitatiões hoĩum: ne tarentinæ quidem arcis excidit memoria. M. Ogu

Ceades romãorum ad Herdoneam

Pto. numiſtrũ uocat & Plynius Numiſtranos noĩat uterq; ĩ brutiis

Numiſtrone potius

Noua cãpanorũ cõiuratio

linus:&.P.Aquilius in Ethruriam legati ad frumentum coemendum:quod Tarentum portaretur.p/fecti:& mille milites de exercitu urbano:par numerus romanorum ſociorumq; eodem in præſidium cum frumento miſſi ſunt.Iam æſtas in exitu erat:comitiorumq; conſularium inſtabat tempus.Sed lit teræ Marcelli negantis e republi.eſſe ueſtigium abſcedi ab Annibale:cui cedenti certamenq; abnuenti grauius ipſe inſtaret:curam iniiecerant:ne aut conſulem Marcellum tum maxime res agentem a bello auocarent:aut in annum conſules deeſſent.Optimum uiſum eſt:quãquã extra Italiam eſſet potius Valerium cõſulem ex Sicilia reuocare.Ad eum litteræ iuſſu ſenatus a.L.Manlio prætore urbis miſſæ cum litteris cõſulis.M.Marcelli ut ex iis noſceret:quæ cauſa patribus eum potius:quam collegã reuocandi ex prouincia eſſet.Eo forte tempore Romam legati a rege Syphace uenerunt:quæ iis prælia.p/ſpera cum Carthaginenſibus feciſſet memorantes. Regẽ nec inimiciorem ulli populo quam Caethaginenſi: nec amiciorem: quam romano affirmabant eſſe miſiſſe eum antea legatos in Hiſpaniam ad Gn.&.P.Cornelios imperatores romanos:nunc ab ipſo uelut fonte petere romanam amicitiam uoluiſſe.Senatus nõ legatis modo benigne reſgondit:ſed ipſe legatos cum donis ad regem miſit.L.Gemi num Petellium.P.Pompilium.Dona tulere togam:& tunicam purpuream: ſellam eburneam: paterã ex quinq; pondo auri factam.Protinus & alios Africæ Regulos iuſſit adire:iis quoq; quæ darent por/tatæ togæ prætextæ:& ternæ pondo pateræ aureæ.Et alexandriam ad Ptolemæum & Cleopatram reges.M.Attilius:&.M.Acilius legati ad commemorandam reuocandamq; amicitiã miſſi dona tulere. Regi togam:tunicam purpuream cum ſella eburnea.Reginæ pallam pictam cum amiculo purpureo.

Legati Syphacis romã miſſi

Ptolomæum Cleopatra

Multa ea æſtate:qua hæc facta ſunt ex propinquis urbibus:agriſq; nunciata ſunt prodigia. Tuſculi agnum cum ubere lactanti natum.Iouis ædis culmen fulmine ictum:ac prope omni tecto nudatum. Iſdem ferme diebus Anagniæ terram ante portam ictam diem ac noctem ſine ullo ignis alimento arſiſſe.Et aues ad compitum anagninum in loco Dianæ nidos in arboribus reliquiſſe.Tarracinæ in mare haud procul portu angues magnitudinis miræ laſciuientium piſciũ more exultaſſe. Tarquiniis porcũm cum ore humano genitũ:& in agro capenate ad lucum Feroniæ.iiii.ſigna ſanguine multo diẽ ac noctẽ ſudaſſe.Hæc .pdigia hoſtiis maioribus .pcurata decreto pontificũ:& ſupplicatio diẽ unũ Romæ ad oĩa puluinaria.Alterũ & in capenate agro ad Feroniæ lucũ ĩdicta.M.Valerius Conſul litteris excitus .puincia exercituq; mãdato Cincio .ptori.M.Valerio Meſſalæ .pfecto claſſis cũ parte nauiũ in africã .pdatum ſimul ſpeculatumq; quæ populus carthaginẽſis pararet ageretq;:miſſo:ipſe.x.nauibus Romã .pfectus:cũ proſpere peruenĩſſet:ſenatum habuit.Vbi de ſuis rebus geſtis cõmemorauit:cum ãnos prope.lx.in Siciliam terra mariq; magnis Sæpe cladibus bellatum eſſet:ſe eam prouinciã confeciſſe:nemĩnem carthaginenſem in Sicilia eſſe:neminem ſiculum : qui metu inde fugati abfuerint : eſſe omnes in urbes:agroſq; ſuos reductos arare ſerere:deſertam coliq; terram tandem frugiferam : ipſis cultoribus: populoq; romano pace ac bello fidiſſimũ atq; annonæ ſubſidiũ.Exinde Mutinæ:& ſi quoꝝ alioꝝ merita erga populum romanum erant in ſenatum introductis honores omnibus ad exoluendam fidem a conſule habiti.Mutines etiam ciuis romanus factus:rogatione a tribuno ple. ex auctoritate patrum ad plebem lata.Dum hæc Romæ geruntur.M.Valerius Meſſalla quinquaginta nauibus cum ante lucem ad Africam acceſſiſſet: ĩprouiſam in agro uticenſi excurſionem fecit. Eumque depopulatus late: multis mortalibus cum alia omnis generis præda captis:ad naues rediit : & ad Siciliam tranſmiſit tertiodecimo die quam profectus erat:inde Lilybeum reuectus. Ex captiuis:quæſtione habita:hæc comperta:conſuliq; Leuino omnia ordine perſcripta:ut ſciret quo ordie : uel quo in ſtatu Africæ res eſſent. Quinquemillia numidarum cum maſiniſſã Galæ filio acerrimo iuuene carthagine eſſe:& alios per totam Africam milites:mercede conduci:qui in Hiſpaniam ad Aſdrubalem traiicerentur:ut iis quã maximo exercitu primo quoq; tempore in Italiam tranſgreſſus iungeret ſe Annibali in eo poſitam uictoriam credere carthaginenſes. Claſſem præterea ingentem apparari ad Slciliam repetendam: eamq; ſe credere breui traiecturam.Hæc recitata a conſule ita mouere ſenatum:ut non expectanda comitia conſuli cenſerent:ſed dictatore comitiorum habendorum cauſa dicto:extẽplo in prouinciam redeũdum. Illa diſceptatio tenebat:quod conſul in Sicilia ſe.M.Valerium meſſallam:qui tum claſſi præeſſet:dictatorem dicturum eſſe iacebat.Patres extra romanum agrum (eum autem Italia terminari) negabant dictatorẽ dici poſſe.M.Lucretius tribunus ple.cum de ea re conſuleret:ita decreuit ſenatus:ut conſul prius quam ab urbe diſcederet:populum rogaret:quem dictatorem dici placeret:eumq;:quem populus iuſſiſſet:diceret:dictatorem:ſi conſul noluiſſet:prætor urbanus populum rogaret. Si ne is quidem uellet: tum tribuni ad plebem ferrent.Cum conſul ſe populum rogaturum negaſſet:quod ſuæ poteſtatis eẽt prætoremq; uetuiſſet rogare:tribuni plebis rogarunt:plebeiq; ſciuit ut Fuluius:qui tum ad capuã erat: dictator diceretur.Sed quo die id plebis conſilium futurum erat conſul clam nocte in Siciliam abiit:deſtitutiq; patres litteras ad.M.Claudium mittendas cenſuerunt:ut deſertæ reip.a collega ſubueniret:diceretq;:quem populus iuſſiſſet dictatorem.Ita a Marcello cõſule Fuluius dictator dictus.Et ex eodem plebiſcito a Fuluio dictatore.P.Licinius Craſſus pontifex maximus magiſter equitum dictus.Dictator poſteaq; Romã uenit.Gn.Sempronium Bleſum legatum:quem ad Capuam habuarat:in Ethruriam prouinciam ad exercitum miſit in locum Calphurnii prætoris : quẽ ut capuæ exetcituiq; ſuo præeſſet litteris exciuit.Ipſe comitia:in quem diem primum potuit:edixit:quæ certamine inter tribunos dictatoremque iniecto:perfici:non potuerãt.Galeria iuniorum:quæ forte prærogatiua erat.Quintum Fuluium:& Quintum Fabiũ conſules dixerat:eodẽq; iure uocatæ reliquæ inclinaſſent:ni tribu.ple.C.&.

Mutĩes ciuiſ ro. Factus

L.Ariani interpoſuiſſent:qui neq; magiſtratum continuari ſatis ciuile eſſe aiebant: & multo fœdioris exempli eum ipſum creari:qui comitia haberet.Itaq; ſi ſuum nomen dictator acciperet: ſe comitiis interceſſuros ſi alioq; præterq; ipſius ratio haberetur:comitiis ſe moram nō facere.Dictator cām comitiorum auctoritate ſenatus:plebiſcito: exemploq; tutabatur.Náq;.Gn.Seruilio conſule:cū Flaminius alter conſul ad Thraſymenum cecidiſſet:ex auctoritate patrum ad plebē latum:plebēq; ſciuiſſe: ut quo/ ad bellum in Italia eſſet:ex iis qui conſules fuiſſent: quos:& quotiens uellet: reficiendi conſules populo ius eſſet:exemplumque ea in re uetus ſe habere.L.Poſthumii Metelli:qui interrex iis comitiis: quæ ipſe habuiſſet:cōſul cum.Gn.Iunio Bibulo creatus eſſet:recenſq;.Qu.Fabii:qui ſibi continuari conſulatum:niſi id bono publico fieret:profecto nunq; ſciuiſſet.His orationibus cum diu certatū eſſet:poſtremo ita inter dictatorē & tribunos conuenit:ut eo quod cenſuiſſet ſenatus:ſtaretur.Patribus id tempus reip.uiſum eſt:ut per ueteres:& expertos belliq; peritos imperatores reſp.gereretur.Itaq; moram fieri comitiis non placere: Concedentibus tribunis comitia habita.Declarati conſules, Qu.Fabius Maximus quintum.Qu.Flaccus.Fuluius.iii.Prætores creati.L.Veturius Philo.&.T. Quintius Criſpinus. C.Hoſtilius Tubulus.C.Aurunculeius. Magiſtratibus in annum creatis.Qu. Fuluius dictatura ſe abdicauit. Extremo æſtatis eius claſſis punica nauium.xxx. cum præfecto Amilcare in Sardiniam traiecta:olbienſem primo:deinde poſteaq; ibi.P.Manlius Volſo prætor cum exercitu apparuit:circūacta inde ad alteq; inſulæ latus calaritanum agrū uaſtauit:& cum præda oīs generis in Africam rediit.Sacerdotes romani eo anno mortui aliquot:ſuffectiq;.C.Seruilius pontifex factus in locū.T.Octacilii Craſſi.Decemuiri item ſacris faciundis in locum.T.Sempronii.T.F.longi.T.Sempronius.C.F.longus ſuffectus.M.Martius rex ſacroq; mortuus eſt:&.M.Aemylius Pappus Maximus Curio: neq; in eorū locum ſacerdotes eo anno ſuffecti.Et cenſores hic annus habuit.L.Vulturnum Philoné: &.P.Licinium Craſſum pontificem maximum.Craſſus.Licinius:nec conſul:nec prætor ante fuerat:quam cenſor eſt effectus.Ex ædilitate gradum ad cenſuram fecit.Hi cenſores neq; ſenatum legerūt:nec quicquam reipu.egerunt.Mors diremit.L.Veturium.Inde & Licinius cenſura ſe abdicauit. Aediles curules Veturius:&.P.Licinius Varus ludos romanos diem unum inſtaurarunt.Aediles plebis.Qu.Cautius:&.L. portius Licinius ex mulctatitio argento ſigna ænea ad cereris dedere: & ludos pro temporis huius copia magnifici apparatus fecere.Exitu anni huius die.iiii.&.xxx.qua a Sarracone profectus erat. Lælius Romam uenit legatus Scipionis:is cum agmine captiuorum ingreſſus urbem magnum concurſum hominum fecit.Poſtero die in ſenatum introductus captam Carthaginē caput Hiſpanniæ uno die receptaſq; aliquot urbes:quæ defeciſſent:nouaſque in ſocieratem aſcitas expoſuit.Ex captiuis comperta his fere congruentia:quæ in litteris fuerāt.M.Valerii Meſſallæ:maxime mouit patres Aſdrubalis trāſitus in Italiam uix Annibali atq; eius armis ſubſiſtentem.Productus in concionem Lællius eadē diſſeruit.Senatus ob res fœliciter a Scipione geſtas ſupplicationes in unum diem decreuit.C. Lællium primo quoq; tempore:cum quibus uenerat nauibus:redire in Hiſpaniam iuſſit.Carthaginis expugnationem in hunc annum contuli multis auctoribus:haud neſcius quoſdam eſſe:qui anno inſequēti captā tradiderint:quod mihi minus ſimile ueri uiſum eſt annum integrum Scipionem nihil gerēdo in Hiſpania conſumpſiſſe.Qu.Fabio Maximo quintum.Qu.Fuluio Flacco tertio.Conſulibus idibus martiis:quo die magiſtratum inierunt.Italia ambobus prouincia decreta.Regionibus tamen partitū imperium.Fabius ad Tarentum:Fuluius in lucanis ac brutiis rem gereret.M.Cludio prorogatum in annum imperium.Prætores ſortiti prouincias.C.Hoſtilius Tribulus urbanā.L.Veturius Philo peregrinam cum Gallia.T.Quintius Criſpinus capuam.C. Aurūculeius Sardiniam.Exercitus ita per prouincias diuiſi Fuluio duæ legiones: quas in Sicilia Valerius Leuinus haberet.Qu.Fabio:quibus in Ethruria.C.Calphurnius præeſſet.Exercitus urbanus ut in Ethruriam ſuccederet.C.Calphurnius eidem pōeſſet prouinciæ exercituiq;:quem.Qu.Fuluius habuiſſet.Capuam exercitūq; Quintius obtineret.C. Hoſtilius ab.Gn.Lectorio proconſule prouinciam exercitumq;:qui tum iam Arimini erat:acciperet. M.Marcello:qui conſul bene rem geſſerat:legiones decretæ.M. Valerio cum.L. Cincio: his quoq; eſt prorogatum in Sicilia imperium:Cannenſis exercitus datus:eumq; ſupplere ex militibus:qui ex legionibus.Gn.Fuluii ſupereſſent:iuſſi.Cōquiſitos eos conſ. in Siciliam miſerunt:additaq; eadem militiæ ignominia:ſub qua cannenſes militabant:quiq; ex ptoris.C.Fuluii exercitu ob ſimilis iram fugæ miſſi eo ab ſenatu fuerant.C.Aurūculeio eædem in Sardiniam legiones:quibus.P.Manlius Volſo: qui eam prouiciam obtinuerat:decretæ.P.Sulpicio eadem legione:eademq; claſſe Macedoniam obtinere iuſſo prorogatum in annum imperium.xxx.quinqueremes ex Sicilia Tarentum ad Fabium conſulem mitti iuſſæ:cætera claſſe placere prædatum in Africam: & ipſum.M.Valerium Leuinum traiicere: ſeu.L. Cincium:ſeu.M.Valerium Meſſalam uellet.Nec de Hiſpania quicquam mutatum:niſi quod non in annum Scipioni Syllanoq; ſed donec reuocati a ſenatu forent:prorogatum imperium eſt: ita prouinciæ exercituſque in eum locum partita imperia.Inter maiorum rerum curas comitia Maximi Curionis:cum in locum.M.Aemylii ſacerdos crearetur:uetus excitauerunt certamen.Patriciis negantibus. C.Manlii Attelii qui unus fuit ex plebe potens:rationem eſſe habendam:quia nemo ante eum: niſi ex patribus id ſacerdotium habuiſſet.Tribuni appellati:ad ſenatum reiecerunt.Senatus populo poteſtatem fecit.Ita primus ex plebe creatus Maximus Curio.C.Manlius Attelius.Et flaminem dialem inuitum augurari coegit.P.Licinius pontifex Maximus.C.Valerium Flaccum decemuirum ſacris faciundis Creatus in locum Mutii ſcæuolæ demortui.C. Lectorius. Cauſam inaugurare coacti Flaminis li/

Fabius Maxi. Q.Fuluiusflaccus cōſ.

Prouinciæ conſulibus & ptoribus decretæ

bens reticuiſſem:ni ex mala fama in bonam uertiſſet.Ob adoleſcétiam negligentem:luxurioſamq;.C. Flaccus flamen captus a.P.Licinio põtifice maximo.L.Flacco fratri germano:cognatiſq; aliis ob eadem uitia inuiſus.Is ut animum eius cura ſacrorum & cærimoniarum cepit:ita repente exuit antiquos mo/ res:ut nemo tota iuuentute haberetur prior:nec probatior prioribus patrum ſuis pariter alieniſq; eẽt. Huius famæ conſenſu elatus ad iuſtam fiduciam ſui rem intermiſſam per multos annos ob indignita tem flaminum prioꝝ repetiuit:ut in ſenatum introiret.Ingreſſum eum curiam cum .L.Licinius præ/ tor inde eduxiſſet tribu.ple.appellauit flamen.Vetuſtum ius ſacerdotii repetebat:datum id cum toga prætexta & ſella curuli:& Flaminio eſſe:prætor nõ exoletis uetuſtate annalium exemplis ſtare ius:ſed recentiſſime cuiuſq; conſuetudinis uſu uolebat:nec patrum:nec auoꝝ memoria dialem quenq; id ius uſurpaſſe tribuni rem inertia flaminum oblitteratam ipſis non ſacerdotio damno fuiſſe:cum equum cenſuiſſent:ne ipſo quidem contra tendente prætore:& magno aſſenſu patrum plebiſue flaminem in ſenatum introduxerunt:Omnibus ita exiſtimantibus magis ſanctitate uitæ:quam ſacerdotii iure rem eam flaminem obtinuiſſe. Conſules priuſquam in prouincias irent:duas urbanas legiones in ſupple/ mentum quantum opus erat:cæteris exercitibus:militum ſcripſerunt. Vrbanum ueterem exercitum Fuluius cõſul.Gn.Fuluio Flacco legato:frater hic conſulis erat:in Ethruriam dedit ducendum.Et legi ones quæ in Ethruria erãt.Romam deducendas.Et Fabius conſul reliquias exercitus Fuluiani conqui ſitas(fuerunt autem ad triamillia.ccc.xxxvi.).Qu.Maximum filium ducere in Siciliam ad.M.Valeriũ proconſulem iuſſit:atq; ab eo duas legiones:& triginta quinqueremes accipere.Nihil hæ eductæ ex i/ ſula legiones minuerunt nec uiribus:nec ſpe eius prouinciæ præſidium. Nam cum præter egregiæ ſuppletas duas ueteres lagiones tranſfugarum etiam nũmidarum equitum:peditumq; magnam uim heberet:ſiculos quoque:qui in exercitu Epicidis aut pœnorum fuerant:belli peritos uiros milites ſcri/ pſit.Ea externa auxilia cum ſingulis romanis legionibus adiunxiſſet:duorum ſpeciem exercituum ſer uauit.Altero.L.Cincium partem inſulæ:qua regnum Hieronis fuerat:tueri iuſſit.Altero ipſe cæteram inſulam tuebatur:diuiſam quondam romani imperii:puniciq; finibus Claſſis quoq; nauium ſeptua/ ginta parata ut omni ambitu littorum præſidio oræ maritimæ eſſent:ipſe cum Mutinis equitatu pro uinciam peragrabat:ut uiſeret agros:cultaque ab incultis notaret & perinde dominos laudaret:caſti/ garetq;.Ita tantum ea cura frumenti prouenit:ut & Romam mitteret:& Catinam conueheret:unde exercitui:qui ad Tarentum æſtiua acturus eſſet poſſit præberi.Cæterum tranſportati milites in Siciliã & erat maior pars latini nominis:ſociorumq; prope magni motus cauſa fuere:adeo ex paruis ſæpe mã gnarum:momenta rerum pendent.Fremitus enim inter latinos:ſocioſq; in conſiliis ortus:decimum annum delectibus & ſtipendiis exhauſtos eſſe. Quotannis ferme clade magna pugnare:alios in acie occidi:alios morbo abſumi:magis perire ſibi ciuem:qui a romano miles lectus ſit:quam qui a pœno captus.Quippe ab hoſte gratis remitti in patriam a romanis extra Italiam in exilium uerius:quam in militiam allegare.Octauum iam ſibi annum ſeneſcere cannenſem militem moriturum:antequã Ita/ lia hoſtis abſcedat.Quippe nunc cum maxime florens uiribus excedat:ſi ueteres milites non redeant in patriam noui legantur:breui neminem ſuperfuturum.Itaq; quod propediem res ipſa negatura ſit prius quam ad ultimam ſolitudinem atq; egeſtatem perueniant:negandum.Popu.Ro.eſſe:ſi conſen/ tientes in hoc ſocios uideant romani:profecto de pace cũ carthaginenſibus iungenda cogitaturos. Ali/ ter nunquam uiuo Annibale ſine bello Italiam fore.Hæc acta in conſiliis.xxx.tum coloniæ.Popu.Ro. erant:ex iis.xii.cum omnium legationes eſſent Romæ:negauerunt conſulibus eſſe:unde milites pecu niãq; darent.Eæ fuere Ardea:Nepetes. Sutrium:Minturnæ:Iuturna:Alta: Carſeoli:Sueſſã: Cære:La/ cates:Narnia:Interamna:Noua re conſules icti cum abſterrere eos a tam deteſtabili conſilio uellent:& caſtigando increpandoque:pluſquam leniter agendo:profecturos rati:eos auſos eſſe:conſulibus dicere aiebãt: quod conſules in ſenatu:ut pronunciarent:in animum inducere non poſſent.Non enim detre/ ctationem eam munerum militiæ:ſed apertam defectionem a Po.Ro.eſſe. Redirent itaq; propere in colonias:& tanquam integra re locuti magis quam auſi:tantum nefas cum ſuis conſulerent.Admone rent non campanos neq; tarentinos eos eſſe:ſed romanos:inde oriundos:inde in colonias:atq; in agrũ bello captum ſtirpis augendæ cauſa miſſos.Quæ liberi parentibus deberent:ea illos romanis debere: ſi ulla pietas:ſi memoria antiquæ patriæ eſſet.Conſulerent igitur deintegro:nam tum quidem:quæ temere agitaſſent:ea prodendi imperii Romani tradendi Annibali uictori eſſe.Cum alternis hæc con ſules diu iactaſſent:nihil moti legati:neq; ſe quod domũ renũciarẽt:habere:dixerũt:neq; ſenatũ ſuum quid noui conſuleret:ubi nec miles:qui legeretur:nec pecunia:quæ daretur:in ſtipendium eſſet. Cum obſtinatos eos uiderent conſules rem ad ſenatum detulerunt.Vbi tantus pauor hominum animis eſt iniectus:ut magna pars actum de imperio diceret.Idem alias colonias facturas. Idem ſocios conſenſiſ/ ſe omnes ad prodendam Annibali urbem Romam.Conſules hortari & conſolari ſenatum:& dicere alias colonias ĩ fide atq; officio priſtino fore.Eas quoq; ipſas:quæ officio deceſſiſſent:ſi legati circa eas colonias mittantur:qui caſtigent:non qui precentur:uerecundiam imperii habituras eſſe.Permiſſum a ſenatu iis cum eſſet:agerent:facerent:ut e repub.ducerent:temptatis prius aliarum coloniarum ani/ mis:citauerunt legatos::quæſiuerunt q; ab iis:ecquid milites ex formula paratos haberent.Pro duode uiginti coloniis.M. Sextilius Fregellanus reſpondit:& milites paratos ex formula eſſe:& ſi pluribus opus eſſet: pluris daturos:& quicquid aliud imperaret:uelletq; Populus Romanus enixe facturos:ad id ſibi neque opes deeſſe:animum etiam ſupereſſe. Conſules ſibi parum uideri præfati pro meri/

Atť.di/ ſcepta/ tionẽ de iure fla minũ

Colõia/ rũ & ur biũ lati/ ni noĩs cogita/ ta defe/ ctio

to eorum ſua uoce collaudari eos: niſi uniuerſi patres in curia gratias egiſſent: ſequi in ſenatum eos iuſ/
ſerunt. Senatus quam poterat honoratiſſimo decreto: allocutus eos: mandat conſulibus: ut ad popu/
lum quoque eos producerent: & inter multa alia præclara: quæ ipſis maioribuſq; ſuis præſtitiſſent: re/
cens etiam meritum eorum in rempu. commemorarent. Ne nunc quidem poſt tot ſæcula ſileantur
fraudenturue laude ſua: Signini fuere: & nolani: & norbani: ſatriculaniq; & brunduſini: & fregellani: &
nuncerini: & adriani: & firmani: & ariminenſes. Et altero mari pontiani: & peſtani: & conſani. Et medi
terranei beneuentani: & ſernini: & ſpoletani: & placẽtini: & cremonenſes. Harum coloniarum ſubſidio:
tum imperium Popu. Ro. ſtetit: iiſq; gratiæ & in ſenatu: & ad populum actæ: duodecim aliaꝝ colonia/
rum: quæ detrectauerunt ĩperium: mẽtiones patres fieri uetuerũt. Neq; illos dimitti: neq; retineri: neq;
appellari a cõſulibus. Et tacita caſtigatio maxĩe ex dignitate populi romani uiſa ẽ. Cætera expediẽtibus: Aug⁹ in
quæ ad bellum opus erant conſulibus aurum uiceſimarium: quod in ſanctiore ærario ad ultimos ca/ cẽſima/
ſus ſeruabatur: promi placuit: prompta ad quattuormillia pondo auri. Inde quinquaginta pondo data riũ qn/
conſulibus: &. M. Marcello: &. P. Sulpicio proconſ. &. L. Veturio prætori: qui Galliam prouinciam ſor/ gẽta põ
titus erat. Additumq; Fabio conſ. c. pondo auri præcipuum: quod in arcem Tarentinam portaretur. do nam
Cætero auro uſi ſunt ad ueſtimenta pecunia præſenti locanda exercitui: qui in Hiſpani bellum ſua ſe/ quĩqua
cunda fama ducíſq; gerebat. Prodigia quoq; prius quã conſules proficiſcerentur: procurari placuit. In gĩta da/
Albano monte tacta de cælo erant: ſignum Iouis: arborq; templo propinqua: & oſtiæ lacus: & Capuæ ta ſtul/
murus: Fortunæq; ædes: & Sinueſſæ murus portaq; hæc de cælo tacta. Cruentam etiã aquam fluxiſſe tũ ẽ cre/
albanam quidam auctores erant. Et Romæ intra cellã ædis Fortunæ Fortis de capite ſignum: quod in dere ꝑ/
corona erat: in manu ſponte ſua prolapſum: & Priuerni ſatis conſtabat bouem eſſe locutum: uulturẽq; digia
frequenti foro in tabernam deuolaſſe. Et Sinueſſæ natum ambiguo inter marem & fœminam ſexu i/
fantem: quos androgynos uulgus: ut plæraq; faciliore ad duplicãda uerba græco ſermone appellat. Et
lactæ pluuiſſe. Et cum elephanti capite puerum natum. Ea prodigia hoſtiis maioribus procurata. Et
ſupplicatio circa omnia puluinaria. Obſecratio in unum diem indicta. Et decretum ut. Gn. Hoſtilius p̃
tor ludos Apollinis: ſicut his annis uoti facti; erant: uoueret: faceretq;. Per eos dies & cenſoribus crean
dis. Q. Fuluius cõſul comitia habuit. Creati cenſores ambo: qui nondum cõſules fuerãt. M. Cornelius Andro/
Cethegus. P. Sẽpronius Tuditanus. Cenſores ut agrum campanum fruendum locarent ex auctoritate gynus
patrum latũ in plebem eſt: plebeſq; ſciuit. Senatus lectionẽ contentio inter cenſores de principe legẽdo qd ſit
tenuit. Sempronii lectio erat. Cæteꝝ Cornelius morẽ traditũ a patribus ſequendũ aiebat: ut q primus
cenſor ex iis qui uiuerent: fuiſſet: eũ principẽ legerẽt. Is. L. Manlius Torq̃tus erat. Sẽpronius: cui dii for/
tem legendi dediſſent: & ius liberũ eoſdẽ dediſſe deos: ẽ id ſuo arbitrio facturũ lecturumq;. Q. Fabium
Maximum: quẽ tũ principẽ romanæ ciuitatis eſſe: uel Annibale iudice: dicturus eſſet: Cum diu certatũ
eſſet uerbis: concedente collega: lectus a Sẽpronio princeps in ſenatũ. Q. Fabius Maximus conſul. Inde
alius lectus ſenatus: octo præteritis: inter quos. M. Cecilius Metellus infamis auctor deferendæ Italiæ
poſt cannenſem cladem. In equeſtribus quoq; notis eadem ſeruata cauſa: ſed erant perpauci: quos ea in/
famia attingeret: Illis omnibus & multi erant adempti equi: qui cannenſium legionũ equites in Sicilia
erant. Addiderunt acerbitati etiam tempus: ne præterita ſtipendia procederẽt: iis qui equo publico me
ruerant: ſed dena ſtipendia equis priuatis facerent. Magnũ præterea numerum eorum conquiſierunt:
qui equo mereri deberẽt: atq; ex iis: q principio eius belli ſedecim annos nati fuerant: neq; militauerant
omnes ærarios fecerunt. Locauerunt inde reficienda: quæ circa forum incendio conſumpta erant. vii.
tabernas: macellum: atrium: regiam. Tranſactis omnibus: quæ agenda erant: conſules ad bellum profe
cti. Prior Fuluius prægreſſus Capuam. Poſt paucos dies conſecutus Fabius: qui at col legam coram ob/
teſtatus: & Marcellum per litteras quam acerrimo bello detineret Annibalem: dum ipſe Tarentum op
pugnaret. Ea urbe adempta hoſti undiq; pulſo: nec ubi conſiſteret: nec quid fidum reſpiceret: habẽti ne
remorandi quidem cauſam in Italia fore. Regium etiam nuncium mittit ad præfectum præſidii: qd'
a Leuino conſ. aduerſus brutios ibi locatum erat. Viii. millia hominum: pars maxima ab Agatirna: ſi/
cut antea dictum eſt: ex Sicilia traducta: rapto itinere hominum aſſuetorum. Additi erant brutiorum
in diem perfugæ: & audaciæ & audiendi omnia neceſſitatibus pares. Hãc manum ad brutium agrum
primum depopulandum duci iuſſit: inde ad Cauloniam urbem oppugnandam. Imperata nõ impigre Caulo/
ſolum: ſed etiam auide executi: direptis fugatiſq; cultoribus agri: ſumma ui urbem oppugnabant. Mar nia
cellus & conſulis litteris excitus: & quia in animum induxerat: neminem ducem Romanum tam parẽ
Annibali: quã ſe eſſe. ut primũ in agris pabuli copia fuit: ex hybernis profectus ad Cãnuſium Annibali
occurrit. Sollicitabat ad defectionẽ cannuſinos pœnus. Cæterum: ut appropinquare Marcellum audi
uit caſtra inde mouit. Aperta erat regio ſine ullis ad inſidias latebris. Itaq; ĩ loca ſaltuoſa cedere ĩde cœ/
pit. Marcellus ueſtigiis inſtabat: caſtraq; caſtris conferebat: & opere perfecto extemplo in aciẽ legiones
educebat. Annibal turmatim per equites: peditumq; iaculatores leuia certamina ſerens caſum uniuer/
ſæ pugnæ nõ neceſſarium ducebat. Tractus eſt tamen ad id: quod uitabat certamẽ. Nocte prægreſſum
eum aſſequitur locis planis ac patentibus Marcellus: caſtra inde ponentẽ pugnando undiq; immunitores
operibus prohibet: ita ſigna collata pugnatumq; totis copiis: & iam cum nox inſtaret: marte æquo di/
ceſſum ẽ. Caſtra exiguo diſtãtia ſpacio raptim ante noctem ꝑmunita. Poſtero die luce prĩa Marcellus
in aciem copias eduxit. Nec Annibal detrectauit certamen: multis uerbis adhortatus milites: ut memo
res Thraſymeni: Cãnarumq; cõtunderẽt ferociã hoſtis: urgere atq; iſtare eũ: nõ caſtra ponere pati: non

Pugna Anniba li & penis ſcda

reſpirare:aut circunſpicere quottidie ſimul orientem ſolem:& romanā aciem in campis uidēdam eſſe: ſi uno prælio haud incruentus habeat:quietius deinde eum tranquilliuſq; bellaturum.His irritati adhortationibus:ſimulq; tædio ferociæ hoſtiū quottidie inſtantiū:laceſſentiumq; acriter prælium ineūt pugnatū amplius duabus horis eſt.Cedere inde a romanis dextera ala:& extraordinarii cœpere.Quod ubi Marcellus uidit:duodeuigeſimā legionē in primam aciē inducit.Dum alii trepidi cedunt:alii ſegniter ſubeunt:turbata tota acies eſt:deinde prorſus fuſa:& uincente pudorē metu terga dabāt.Cecidereq; in pugna duomillia & ſeptingenti ciuiū ſociorūq;:in his quattuor romani centuriones fuere:duo tribuni militum.M.Licinius:&.M.Eluius.Signa militaria quattuor de ala prīa:quæ fugit: duo de legione: quæ cedentibus ſociis ſucceſſerat:amiſſa.Marcellus:poſteaquā in caſtra reditū eſt: concionē adeo ſæuā atq; acerbam apud milites habuit:ut prælio per diem totum infeliciter tolerato:triſtior rati ducis oratio eſſet.Diis īmortalibus ut in tali re grates laudeſq;:inquit:ago:quod uictor hoſtis cum tanto pauore incidentibus uobis in uallum portaſq; nō ipſa caſtrā eſt aggreſſus:deſeruiſſetis profecto eodem terrore caſtra:quo dimiſiſtis pugnam:qui pauor hic? qui terror? quæ repente:qui & cum quibus pugnaretis: obliuio animos inuaſit? Nempe iidem ſunt ii hoſtes:quos uincendo:& uictos ſequendo priore æſtate abſumpſiſtis:q̄bus dies noctesq; fugientibus per hos dies inſtitiſtis:quos leuibus prælīis fugaſtis: quos heſterno die nec iter facere:nec caſtra ponere paſſi eſtis.Dimitto ea:q̄bus gloriari poteſtis:cuius & ipſius pudere:ac pœnitere uos oportet:referam:Nempe æquis manibus heſterna die diremiſtis pugnam:qd hæc nox? quid hæc dies abſtulit? ueſtræ his copiæ īmunitæ ſunt:an illorum auctæ? Non equidem mihi cum exercitu meo loqui uideor:nec cum Romanis militibus corpora tātum:atq; arma eadem ſunt: an ſi eoſdem animos habuiſſetis:terga ueſtra uidiſſet hoſtis? ſigna alicui manipulo:aut cohorti abſtuliſſet? non adhuc cæſis Romanis legionibus gloriabatur:uos illi hodierno die primum fugati exercitus dediſtis decus. Clamor inde ortus:ueniam eius diei daret:ubi uellet:deīde experiret militum ſuorum animos.Ego uero experiar inquit:milites:& uos craſtina die in aciem educam ut uictores potius quam uicti ueniam impetretis:quam petitis.Cohortibus quæ ſigna amiſerant: hordeum dare iuſſit. Centurioneſq; manipulorum:quorum ſigna amiſſa fuerant:diſtrictiſq; gladiis deſtinctos deſtituit:& ut poſtero die oēs pedites equiteſq; armati adeſſent:edixit.Ita concio dimiſſa:fatendo iure ac merito ſeſe increpitos:neq; illo die uirum quemquam in acie Romana fuiſſe:præter unum ducē:cui aut morte ſatiſfaciendum:aut egregia uictoria eſſet.Poſtero die ordinati armatiq; ad edictum aderant.Imperator eos collaudat:pronunciatq; a quibus orta pridie fuga eſſet:cohortes quæ ſigna amiſiſſent: ſe ī primam aciem educturum:edicere iam ſeſe omnibus pugnandum:ac uincendum eſſe:& adnitendum ſingulis uniuerſiſq; ne prius heſternæ fugæ:quam hodiernæ uictoriæ fama Romam perueniat.Inde cybo corpora firmare iuſſi:ut ſi longior eſſet pugna: uiribus quoq; ſufficerent.Vbi omnia dicta factaq; ſunt:q; bus excitarentur animi militum:in aciem procedunt.Quod ubi Annibali nūciarum eſt:cum eo nimirum:inquit:hoſte res eſt:qui nec bonam:nec malam ferre fortunam poteſt:ſeu uicit:ferociter inſtat uictis:ſeu uictus eſt:inſtaurat cum uictoribus certamen.Signa īde canere iuſſit:copias educit:pugnatum utringq; aliquanto:quam pridie acrius eſt.Pœnis ad obtinendum heſternum decus adnitentibus. Romanis ad demendam ignominiam.Siniſtra ala ab romanis: & cohortes quæ amiſerant ſigna: in prīa acie pugnabant:& legio uiceſima a dextero cornu inſtructa.L.Cornelius Lentulus:&.C.Claudius Nero legati cornibus præerant.Marcellus mediam aciem hortator:teſtiſq; præſens firmabat.Ab Annibale hiſpani primam obtinebant frontem:& id roboris in omni exercitu erat.Cum anceps pugna diu eſſet.Annibal elephantoſq; in primam aciem induci iuſſit:ſiquem iniicere tumultum ea res ac pauorem poſſet.Et primo turbarunt ſigna:ordineſq; & partim conculcatis: partim diſſipatis terrore: qui circa erant:nudauerant una parte aciem:latiuſq; fuga manaſſet:ni.C.Decimus Flauius tribunus militum:ſigno arrepto: primi haſtati manipulum eius ſigni ſe ſequi iuſſiſſet:duxit:ubi maxime tumultum globatæ belluæ faciebant:pilaque in eas coniici iuſſit.Hæſere omnia tæla haud difficile ex propinquo in tanta corpora ictu:& tam confecta turba:ſed ut non omnes uulnerati ſunt:ita in quorum tergis pila fixa ſtetere:ut genus eſt anceps:ī fugam uerſi:& integros auertere:cum iam nō unus manipulus:ſed ꝑ ſe q̄ſq; miles:qui modo aſſequi agmen fugiētium elephātorum poterat:pila cōiicere:eo magis ruere in ſuos belluæ:tātoq; maiorē ſtragē ædidere:quā iter hoſtes ædiderāt:q̄to acrius pauor cōſternatas agit:q̄ inſidētis magiſtri īperio regūtur.In ꝑturbatam trāſcurſu bælluaꝝ aciem ſigna īferūt romāi pedites:& haud magno certamīe diſſipatos trepidātesq; auertūt.Tū ī fugiētes equitatū īmittit Marcellus:nec āte finis ſequēdi ē factus:quā ī caſtra pauētes cōpulſi ſunt:Nā ſup alia:quæ terrorē trepidationēq; fecerant: elephāti forte duo ī ipſa porta corruerāt:coactiq; erāt milites ꝑ foſſam uallūq; ruere in caſtra:ibi maxīa hoſtiū cædes facta.Cæla ad octomillia hominū:q̄q; elephāti.Nec romanis īcruēta uictoria fuit: mille ferme & ſeptīgēti de duabus legiōibus:& ſociorꝝ ſupra.M.&.ccc.occiſi.Vulnerati ꝑ multi ciuiū ſociorꝝq;. Annibal nocte ꝓxima caſtra mouit.Cupiēte īſequi Marcellū ꝓhibuit multitudo ſauciorꝝ. Speculatores:qui ꝓſeq̄rētur:agmē miſſi:poſtero die rettulerūt brutios Annibalē petere.Iiſdē ferme diebus & ad.Q.Fuluiū cōſulē hirpini:& lucani:& uolſcētes:traditis præſidiis Annibalis:quæ in urbibus habebant:dediderе ſeſe:clæmēterq; a conſule cum uerborum tantū caſtigatione ab errore præterito recepti ſunt.Et brutiis ſimilis ſpes ueniæ facta eſt:cum ab iis Vrbius:& Pactius fratres longe nobiliſſimi gentis eius eādemq;:quæ data lucanis erat:cōdicionē deditiōis petentes ueniſſent.Q.Fabius cōſul oppidū in ſalentinis Manduriam ui cepit. Ibi ad quattuormillia hominum capta: & cæteræ prædæ aliquan-

Atť.militares aīaduersiones

Verba Annibalis de Marcello

Scda romāoꝝ pugna

Hirpini a pœnis ad lucāi &romanos ſed āt uolſtentes

rum.Inde Tarentum profectus in ipsis faucibus portus posuit castra.Naues:quas Liuius tutādis com/meatibus habuerat:partī machinatiōibus onerat:apparatuq; mœniū oppugnandoꝝ partim tormētis & saxis:omniq; missiliū tælorūq; genere instruit:onerarias quoq; nō eas solū:quæ remis agerentur: ut alii machinas:scalasq; ad muros ferrēt:alii procul a nauibus uulnerarēt mœniū propugnatores:eæ naues ab aperto mari:ut urbē aggrederentur:īstructæ paratæq; erant.Et erat libeꝝ mare classe punica:cū Philippus oppugnare ætholos pararet Corcyram trāsmissa.In brutiis interī Cauloneæ oppugnatores sub aduētu Annibalis ne opprimerētur:in tumulū a præsenti īpetu tutū se recepere.Fabiū tarentū obsidentē leue dictu momētū ad rē ingentē potiundā adiuuit.Præsidiū brutioꝝ datū ab Annibale tarētini habebāt:eius præsidii præfectus deperibat amore mulierculæ:cuius frater ī exercitu Fabii cōsulis erat. Is certior litteris sororis factus de noua cōsuetudine aduenæ locupletis,atq; īter populares tā honorati: spem nactus per sororē quolibet īpelli posse amantē quid speraret:ad cōsulē detulit.Quæ cū haud uana cogitatio uisa esset:pro trāsfuga iussus Tarentū trāsire:ac per sororē præfecto conciliatus:primo occultæ aium eius tēptando:deīde satis explorata leuitate:blādiciis muliebrius ppulit eū ad proditionē cu stodiæ loci:cui præpositus erat:& ubi ratio agendæ rei & tēpus conuenit:miles nocte per interualla sta tionū clam ex urbe missus:ea quæ acta erant:quæq; ut agerentur:cōuenerāt:ad cōsulē refert.Fabius uigilia prima:dato signo iis:q in arce erāt:quiq; custodiā portus habebant:ipse circuito portu a regiōe urbis orientē uersa occultus sedebat.Canere inde tubæ ab arce simul:& a portu:& a nauibus:quæ aperto mari appulsæ erant:clamor undiq; cū īgenti tumultu,unde minimū periculū erat:de industria ortus. Consul itaq; silentio continebat suos.Igitur Democrates:qui pfectus classis fuerat:forte illi loco ppositus:posteaquā quieta oīa circa se uidit:alias partes eo tumultu personare:ut captæ urbis interdum exciperetur clamor:ueritus ne inter cunctationē suā cōsul aliquā uī faceret:signaq; inferret:psidiū ad arcem unde maxie terribilis accedebat sonus:traducit.Fabius cū & ex temporis spatio & ex silētio ipso : quod ubi paulo ante strepebant:excitātes uocātesq; ad arma:inde nulla accedebat uox:deductas custodias sensisset:ferri scalas ad eā partē muri:qua brutioꝝ psidiū esse agitatæ proditionis cōciliator nūciauerat:iubet.Ea primū captus ē murus:adiuuātibus:recipientibusq; brutiis & transcessum in urbē est:inde & proxima referta porta:ut sequenti agmine signa inferrentur.Tū clamore sublato:sub ortū ferme lucis nullo obuio armato in foꝝ peruenīunt:oēsq; undiq;:qui ad arcē portūq; pugnabant:in se cōuertērūt. Præliū in aditu fori maiore īpetu:quā perseuerātia cōmissum est:non aīo non armis:nō arte belli:non uigore:aut uiribus corporis:par romano tarentinus erat.Igitur pilis tantū coniectis prius pœne:quā consererent manus:terga dederunt:dilapsiq; per nota urbis itinera ī suas amicorūq; domos.Duo ex ducibus Nico & Democrates fortiter pugnātes cecidere,Philomenes:qui ꝓditionis ad Annibalē auctor fuerat: cum citato equo ex prælio actus esset:uacuus paulo post equus uagans erransq; per urbē corpus nusq; inuentū est:creditū uulgo ē ī puteū apertū ex equo pcipitatū esse.Carthalonē autē pfectū punici præsidii cū cōmemoratione paterni hospitii:positis armis:uenientē ad consulē miles obuius obtruncat.Alii alios passim sine discrimine armatos inermesq; cædūt carthaginenses tatētinosq; pariter.Brutii quoq; multi interfecti seu per errorē:seu uetere in eos insito odio:seu ad proditionis famā:ut ui potius atq; armis captū Tarentū uideretur extinguendā:tū a cæde ad diripiendā urbē discursum.xxx.millia seruiliū capitū dicuntur capta: Argenti uis ingens facti:signatiq;.Auri.lxxxiii.millia pondo.Signa tabulæq; pro pe ut Syracusāꝝ ornamenta æquarent:Sed & maiore animo generis eius præda abstinuit Fabius:quā Marcellus:qui interroganti scribæ quid uellet fieri de signis:ingentis magnitudinis dii sunt:suo quisq; habitu in modum pugnantium formati:deos iratos Tarentinis reliqui iussit.Murus inde : qui urbem ab arce dirimebat:dirutus est & disiectus.Dum hæc Tareti aguntur: Annibal iis:qui Cauloniam obsidebant:in deditionem acceptis: audita oppugnatione Tareti:dies nocteq; cursim agmine facto: cum festinans ad opem ferendam captam urbem audisset.Et romani:inquit:suum Annibalem habent:eadem qua ceperamus arte Tarentū aimsimus.Ne tamen fugientis modo uertisse agmen uideretur:quo constiterat loco:quinque millia ferme ab urbe posuit castra.Ibi paucos moratus dies.Metapontum se recepit.Inde duos Metapontinos cum litteris principum eius ciuitatis ad Fabium Tarentum mittit fidem a consule accepturos : impunita iis priora fore : si Metapontum ei cum præsidio punico prodissent.Fabius uera:quæ afferrent:esse ratus:diem qua accessurus esset Metapontum : constituit : litteras ad principes misit : quæ ad Annibalem delatæ sunt .Enimuero lætus successu fraudis : sine Fabius quidem dolo inuictus fuisset : haud procul Metaponto insidias ponit. Fabio auspicanti : priusquam egrederetur a Tarento : aues semel atque iterum non addixere . Hostia quoque cæsa : consulenti deos auruspex cauendum a fraude hostili : & ab insidiis prædixit . Metapontini : posteaquam ad constitutam non uenerat diem:remissi ut cunctantem hortarentur:repente compræhēsi metu grauioris quæstionis detegunt insidias.Aestatis eius principio:qua hæc agebantur.P.Scipio in Hispaniam cum hyemem totam reconciliandis barbarorum animis partim donis:partim remissione obsidū captiuorūq; absumpsisset.Edesco ad eum clarus inter duces hispanos uenit.Erant coniunx liberiq; eius apud romanos:sed præter eam causam etiam uelut fortuita inclinatio animorum:quæ Hispaniam omnē auerterat ad romanum a punico imperio:traxit eū.Eadē causa Indibili Mandonioq; fuit:haud dubie omnis Hispaniæ principibus:cū oī populorū manu:relicto Asdrubale secedenti in īminētes castris eius tumulos:unde per cōtinētia iuga tutus receptus ad romanos esset. Asdrubal:cū hostiū res augescere tantis incremētis cerneret:suas īminui:ac fore ut nisi audēdo aliqd moueret:qua cœpissent:ruerēt dimicare q;

Tarētū a Fabio recipit

Præda Tarētia

Edesco Indibilis Mandonius

primum ſtatuit. Scipio auidus etiam certaminis erat tum ea ſpe quã ſucceſſus rerum augebat: tum qꝫ
prius: quã iungerẽtur hoſtium exercitus: cum uno dimicare duce exercituꝫ: quam ſimul cum uniuer/
ſis malebat. Cæterum etiã ſi cũ pluribus pariter dimicandũ foret: arte quadã copias auxerat. Nam cum
uideret nullũ eſſe nauium uſum: quia uacua oĩs Hiſpaniæ ora claſſibus punicis erat: ſubductis nauibus
Tarraconẽ nauales ſocios terreſtribus copiis addidit. Et armoꝝ affatim erat captoꝝ Carthagĩe: & quæ
poſt captam eam fecerat: tãto opificũ numero ĩcluſo. Cum iis copiis Scipio ueris principio a Tarracone
egreſſus: lã enim & Lællius redierat ab Roma: ſine quo nihil maioris rei motũ uolebat ducere ad hoſtẽ
pergit. Per oĩa pacata eunti: ut cuiuſq; populi fines tranſiret: ꝓſequentibus excipientibuſq; ſociis. Indibi
lis & Mandonius cũ ſuis copiis occurrerunt. Indibilis pro utroq; locutus: haud quaquã ut barbarus ſto
lide incauteq; ſed potius cum uerecunda grauitate propioꝝ excuſanti tranſitionem ut neceſſariã: quã
glorianti eam uelut primã occaſionẽ raptam. Scire enim ſe tranſfugæ nomen execrabile ueteribus ſo/
ciis: nouis ſuſpectum eſſe. Neq; enim ſe repræhendere nomen hominũ: ſi tam anceps odiũ cauſa nõ no
Atꝯ. Indibilis accuratã orationem men faciat. Merita inde ſua in duces carthaginẽſes cõmemorauit. Auariciam contra eorum: ſuperbiaq;
& omnis generis iniurias in ſe: atq; populares: itaq; corpus dũtaxat ſuũ ad id tempus apud eos fuiſſe: ani
mum iampridem ibi eſſe: ubi ius ac fas crederent coli: ad eos quoq; confugere ſupplices: qui nequeant
hominũ uim atq; iniurias pati: ſe id Scipionẽ orare: ut tranſitio ſibi nec fraudi apud eum: nec honori ſit
quales ex hac die experiundo cognouerit: perinde operæ eorum pretium faciat. Prorſus ita reſpõdet fa/
cturum romanus: nec pro tranſfugis habiturum: qui non duxerint ſocietatem ratam: ubi nec diuini
quicquam: nec humani ſanctum eſſet. Productæ deinde in conſpectũ iis coniuges: liberiq; lachrymãti/
bus præ gaudio reddunt. Atq; eo die in hoſpitiũ adducti. Poſtero die fœdere accepta fides: dimiſſiq; ad
copias adducendas. liſdẽ deinde in caſtris tendebant: donec ducibus iis ad hoſtem peruentum eſt. Pro/
ximus carthaginẽſium exercitus Aſdrubalis prope urbem Betulam erat. Prn caſtris equitum ſtatiões
habebat. In eas uelites anteſignaniq; & qui primi agminis erant: aduenientes ex itinere: prius quam ca/
ſtris locum caperent: adeo contemptim impetum fecerunt: ut facile appareret: quid utrique parti ani/
morum eſſet. In caſtra trepida fuga compulſi equites ſunt. Signaque romana portis prope illata. Atque
illo quidem die irritatis tantum ad certamen animis caſtra Romana poſuerunt. Nocte Aſdrubal in tu
mulum copias recepit plano campo in ſummo patentem: & fluuius ab tergo ante circaque uelut ripa p̃
ceps oram eius omnem cingebat. Suberat & altera inferior ſummiſſa faſtigio planicies. Eam quoque
alteram crepido haud facilior in aſcenſum ambibat. In hunc inferiorem campum Aſdrubal poſtero
die: poſteaquam ſtantem pro caſtris hoſtium aciem uidit: equites numidas: leuiorumque armorum
baleares: & afros dimiſit. Scipio circunuectus ordines ſignaque oſtendebat hoſtem prædamnata ſpe
dimicandi æquo campo captantem tumulos: loci fiducia: non uirtutis armorumque ſtare in conſpe/
ctu: ſed altiora mœnia habuiſſe Carthaginem quæ tranſcendiſſet miles romanus: nec tumulos: nec ar
em nec mare quidem armis obſtitiſſe ſuis: ad id fore altitudines: quas cepiſſent hoſtes: ut per præci/
pitia: & prærupta ſalientes fugerent: eam quoque ſe illis fugam clauſurum: cohorteſq; duas alterã te/
nere fauces uallis: per quam deferretur amnis: iubet: alteram uiam inſidere: quæ ab urbe per tumuli ob
liqua in agros ferret. Ipſe expeditos: qui pridie ſtationes hoſtium pepulerant ad leuem armaturã in ſũ/
mo ſtantem ſupercilio ducit. Per aſpera primum nihil aliud: quam uia impediti iere. Deinde ut ſub ia/
ctum uenerunt tælorum: prĩo omnis generis uis ingens effuſa eſt in eos ipſi contra ſaxa: quæ locus ſtra
ta paſſim omnia ferme miſſilia præbet: ingerere. Non milites ſolum: ſed etiam turba calonum ĩmixta
armatis. Cæterum quãquam aſcenſus difficilis erat: & prope obruebantur tælis ſaxiſq; aſſuetudine ta/
men ſuccedendi muros: & pertinacia animi ſubierunt primi. Qui ſemel cœpere aliquid æqui loci: ubi
firmo conſiſterent gradu: leuẽ & concurſatorẽ hoſtẽ atque interuallo tutũ cũ procul miſſilibus pugna
Scipiõiſ eluditur: inſtabilẽ eundẽ ad cõminus conſerendas manus expulerunt loco: & eũ cæde magna in aciem
ſtrata/ altiore ſuperſtantẽ tumulo impegere. Inde Scipio: iuſſis aduerſus mediã euadere etiam uictoribus: cæ/
gema teras copias cum Lællio diuidit: atque eum parte dextera tumuli circũire: donec mollioris aſcenſus uiã
inueniret: iubet. Ipſe a leua circuitu haud magno in tranſuerſos hoſtes incurrit. Inde prĩo turbata acies
eſt: dum ad circũſonantem undiq; clamorem flectere cornua: & obuertere ordines uolũt. Hoc tumul/
tu & Lællius ſubiit: & dum pedẽ referunt: ne ab tergo uulnerarentur: laxata prima acies: locuſq; ad eua/
dendum mediis datus eſt: qui per tã iniquũ locũ ſtantibus integris ordinibus: elephãtiſq; ante ſigna lo/
catis: nũquam euaſiſſent. Cum ab omni parte cædes fieret: Scipio: qui leuo cornu in dexterũ incurreret
maxime in nuda hoſtiũ latera pugnabat. Iam ne fugæ quidem patebat locus: nã & ſtationes utriq; Ro/
manæ dextera leuaq; inſederant uias: & portã ducis caſtroꝝ pricipũq; fuga clauſerat: addita trepidatio
ne elephãtoꝝ: quos territos æque: atq; hoſtes timebãt. Cæſa ergo ad octomillia hoĩum. Aſdrubal iam
antequã dimicaret pecunia rapta: elephantoſq; præmiſſos quãplurimos poterat de fuga excipiens præ
ter. Tagum flumẽ ad Pyreneũ tendit. Scipio caſtris hoſtiũ potitus: cum ꝑter libera capita omnem pdã
militibus conceſſiſſet: in recenſendis captiuis decẽmillia peditum: duomillia eqtum iuenit. Ex iis hiſpa
Atꝯ. hoſtium ſtragẽ nos ſine pretio oẽs domũ miſit. Afros uendere quæſtorẽ iuſſit. Circunfuſa inde oĩs multitudo hiſpano
rum: & ante deditoꝝ: & pridie captoꝝ regem eum ingenti conſenſu appellauit. Tum Scipio: ſilentio p
præconem facto: ſibi maximum nomen imperatoris eſſe dixit: quo ſe milites ſui appellaſſent. Regium
nomen alibi magnũ. Romæ intolerabile eſſe. Regalem animum in ſe eſſe: ſi id in hoĩs ingenio ampliſ/
ſimũ ducerent: tacite iudicarent: uocis uſurpatione abſtinerẽt. Sẽſere etiã barbari mãgnitudinẽ animi

cuius miraculo nominis alii mortales stupent id ex tam alto fastigio aspernantis. Dona inde regulis: prīcipibusq; hispanorum diuisa: & ex magna copia captoꝝ equoꝝ. ccc. quos uellet: eligere Indibilē iussit.

Cum afros uænderet iussu imperatoris quæstor: puerū adultū inter eos forma insigni: cū audisset regii generis esse: ad Scipionē misit. Qué cum pcunctaretur Scipio quis: & cuias: & cur id ætatis in castris fuisset: numidam se esse ait Massium populares uocare: orbū a patre relictum: apud maternū auū Gallam regem numidaꝝ educatū: cum auunculo Masinissa: qui nuper cū equitatu subsidio Carthaginensibus uenisset: in Hispaniā traiecisse: prohibitū pp ætatem a Masinissa nunquā ante prælio inisse: eo die se: quo pugnatū cum romanis esset: inicio auūculo: clam armis: equoq; sumpto: in aciem exisse: ibi prolapso equo effusum in præceps a romanis captū esse. Scipio: cum obseruari numidam iussisset: quæ pro tribunali agenda erant: peragit. Inde: cū se in prætorium recepisset: uocatum eum iterogat: uellet ne ad Masinissam reuerti: Cum effusis lachrymis gaudio: cupere uero diceret. Tū puero annulū aureū: tunicā lato clauo cum hispano cingulo: & aurea fibula equumq; ornatū donat. Iussisq; prosequi: quoad uellet equitibus: dimisit. De bello īde consiliū habitum: & auctoribus quibusdā: ut cōtestim Asdrubalem cōsequeretur: anceps id ratus: ne Mago: atq; Asdrubal cū eo iungerent copias: præsidio tantū ad insidendum Pyrenæum misso: ipse reliquum æstatis recipiendis ī fidem Hispaniæ populis absumpsit. Paucis post prælium factum ad Betulā diebus: cū Scipio rediens iam Tarraconē saltu castulonensi excessisset: Asdrubal Gisgonis filius: & Mago īperatores ex ulteriori Hispania ad Asdrubalem uenere: ferum post male gestā rē auxiliū. Consilio ī cætera exequēda belli haud paꝝ opportuni ibi cōferentibus quid in cuiusq; puiciæ regiōe animoꝝ hispanis eēt unus Asdrubal Gisgonis ultimā Hispaniæ orā: quæ ad Oceanum & Gades uergit: ignaram adhuc romanoꝝ esse: eoq; carthaginēsibus satis fidā censebat. Inter Asdrubalem alterum & Magonem constabat: beneficiis Scipionis occupatos oīum animos publice: priuatimq; esse: nec transitionibus fore ante finem: quam omnes hispani milites aut in ultima Hispaniæ amoti: aut traducti in Galliam forēt: itaq; etiam: si senatus carthaginensiū non censuisset eundum tamē Asdrubali fuisse in Italiam: ubi belli caput: & rerum summa esset: simul & hispanos omnes ꝓcul ob nomine Scipionis ex Hispania abduceret: exercitū eius tū transitionibus: tum aduerso prælio īminutum hispanis repleri militibus. Et magoné Asdrubali Gisgonis filio: tradito exercitu: ipsum cum grādi pecunia ad cōducēda mercæde auxilia ī baleares traiicere. Asdrubalem Gisgonis cum exercitu penitus ī Lusitaniam abire: nec cum romanis manus cōserere. Masinissæ ī omni equitatu: quod roboris esset: triamillia equitū expleri eumq; uagum ꝓ citeriorē hispāiam sociis opem ferre: hostium oppida atq; agros populari. His decretis ad exequēda: quæ statuerūt: duces digressi. Hæc eo anno ī Hispania acta: Romæ fama Scipionis ī dies crescere. Fabio Tarētum captum īgenio magis: quam uirtutæ gloriæ tamen esse. Fuluii senescere fama. Marcellus etiam aduerso rumore esse: super quā quod primo male pugnauerat: quia uagāte per Italiam Annibale: media æstate Venusiam ī tecta milites abduxisset. Inimicus erat ei. C. Publicius Bibulus tribu. ple. Is iam a prima pugna: quæ aduersa fuerat: assiduis cōcionibus īfamem: iuisumq; plebi Claudiū fecerat: etiam de imperio abrogādo eius agebat: cum tamē necessarii Claudii obtinuerunt: ut relicto Venusiæ legato: Marcellus Romā rediret ad purganda ea quæ inimici obiicerent: Nec de imperio eius abrogando: absente ipso: agerent Forte sub idem tempus & Marcellus ad deprecādam ignominiam: & Fuluius cōsul comitiorum causa Romam uenit. Actum de imperio Marcelli in circo Flaminio est īgēti cōcursu plebisq; & omnium ordinum. Accusauitq; tribu. ple. nō Marcellū modo: sed omnem nobilitatem: fraude eorum & cūctatiōe fieri ut Annibal decimum iam annum Italiam prouinciam habeat: diutius ibi quam Carthagīe uixerit. Habere fructum imperii ꝓgati Marcello populum romanum: bis caesum exercitum eius aestiua Venusiae sub tectis agere. Hāc tribuni orationem ita obruit Marcellus cōmemoratione rerum suarum: ut nō rogatio solum de imperio eius abrogādo antiquaretur: sed postero die cōsulem eum īgenti cōsensu cēturiae omnes crearent. Additur collega. T. Quintius Crispinus: qui tum praetor erat. Postero die praetores creati. P. Licinius Crassus diues Pontifex maximus. P. Licinius Varus. Sex. Iulius Caesar. Qu. Claudius comitiorum ipsorū diebus sollicita ciuitas de Ethruriae defectione fuit: prīcipium eius rei ab aretinis fieri. C. Calphurnius scripserat: qui eā prouinciam propraetor obtinebat: itaq; cōfestim eo missus Marcellus consul designatus qui rem inspiceret: ac si digna uideretur: exercitu accito bellum eo ex Appulia in Ethruriam transferret. Eo metu cōpressi Ethrusci quieuerunt. Tarentinorum legatis pacem petētibus cum libertate ac legibus suis respōsum a senatu est: ut redirēt: cū Fabius cōsul Romā uenisset. Ludi & romani: & plebeii eo anno in singulos dies īstaurati. Aediles curules fuere. L. Cornelius Claudius & Ser. Sulpicius Galba. Plebei. C. Seruilius: &. Q. Cecilius Metellus. Seruiliū negabant iure aut tri. ple. fuisse: aut Aedilem esse: quod patrē eius quem triūuirum agrarium occisum a Boiis circa Mutinam esse: opinio per decem annos fuerat: uiuere: atq; in hostium potestate esse satis constabat. Vndecimo anno punici belli consulatum inierunt. M. Marcellus Quintum: ut numeraretur consulatus: quem uicio creatus non gessit: & Quintus Crispinus utriq; consulum Italia decreta est prouincia: & duo consulares prioris anni exercitus. Tertius tum erat Venusiæ: cui. M. Marcellus præfuerat: ita ut ex tribus eligerent duos: quos uellent. Tertius ei tradetur: cui Tarētum & salentini prouicia euenisset: Cæteræ prouinciæ ita diuisæ prætoribus. P. Licinio Varo urbana. P. Licinio Crasso pōtifici maximo peregrina: & quæ senatus cēsuisset. Sex. Iulio Cæsari Sicilia. Q. Claudio Flaminio Tarentum prorogatū imperium in annum ē. Q. Fuluio Flacco: ut ꝓuinciā Capuam in qua &. T. Quintius prætor fuerat: cū una legione obtineret. Prorogatū &. C. Hostilio Tu-

Scipiōis mūificē tia ī hostem

M. Marcellus. T. Quintius Crispīus cōs.

Quae quibus mũera decreta

bulo est:ut ꝑprætor in Ethruriã ad duas legiones succederet.C.Calphurnio. Prorogatũ &.L.Veturio Philoni est:ut ꝑprætore Galliã eandẽ prouinciã cum iisdẽ duabus legiõibus obtineret: quibus prætor obtinuisset.Quod in.L.Veturio:idem in.C.Aurũculeio decretũ ab senatu.Latumq; de ꝑrogando imperio ad populum ẽ.Qui prætor Sardiniã prouinciã cum duabus legionibus obtinuerat: additæ ei ad præsidiũ prouinciæ qnquaginta lõgæ naues:quas.P.Scipio ex Hispania misisset.Et.P.Scipioni:&.M. Syllano suæ Hispaniæ:suiq; exercitus ĩ annum decreti.Scipio ex octoginta nauibus:quas aut secum ex Italia adductas aut captas Carthagine habebat:qnquagĩta ĩ Sardiniã trãsmittere iussus:quia Fama erat: magnũ nauale apparatũ eo anno Carthagine esse.cc.nauibus omnẽ orã Italiæ:Siciliæ: Sardiniæq; ĩpleturos.Et in Sicilia ita diuisa res est:Sex.Cæsari exercitus cãnensis ẽ datus.M.Valerius Leuinus:ei quoq; enim in annũ prorogatũ imperiũ ẽ:classem:quæ ad Siciliã erat nauiũ.lxx.obtineret.Adderet eo.xxx.naues:quæ ad Tarẽtum priore anno fuerãt.Cum ea centũ nauiũ classe:si uideret ei:ꝑdatũ in Africã traiicere.Et.P.Sulpicio:ut eadem classe Macedoniã Græciamq; prouĩciã haberet:prorogatũ in annũ imperium ẽ.De duabus:quæ ad urbem Romã fuerãt legionibus:nihil mutatũ·Supplementũ:quo opus esset:ut scriberent:consulibus ꝑmissum.Vna & uigĩti legionibus eo anno defensum imperiũ romanũ ẽ. Et.P.Licinio Varro ꝓtori urbis negotiũ datũ:ut naues lõgas.xxx.ueteres reficeret:quæ Ostiæ erãt & uiginti nouas naues sociis naualibus ĩperet:ut qnquaginta nauiũ classe orã maris uicinam urbi Romæ tueri posset.C.Calphurnius uetitus ab Arretio mouere exercitũ:nisi cũ successor uenisset.Idẽ & Tubulo ĩperatũ:ut inde ꝓcipue caueret:nequa noua cõsilia orirentẽ:prætores ĩ prouincias profecti. Cõsules

ꝑdigia

religio tenebat:quod prodigiis aliquot nũciatis:nõ facile litabant:ex Campania nunciata erant Capuæ duas ædes Fortunæ:& Martis:& sepulchra aliquot de cælo tacta:Cum iis:adeo minimis etiam rebus parua religio inserit deos:mures in æde louis aurẽ rosisse.Cassini examen apum ingens in foro consedisse.Et Ostiæ murum:portamq; de cælo tactam.Cære uulturem uolasse ĩ ædem louis.Vulsiniis sanguine lacum manasse.Horũ prodigiorum causa diem unum supplicatio fuit:ꝑ dies aliquot hostiæ maiores sine litatione cæsæ:diuq; nõ impetrata pax deum in capita consulum repu.incolumi exitiabilis ꝑdigiorũ euẽtus uertit.Ludi Appollinares.Q.Fuluio.Ap.Claudio cons.a.P.Cornelio Sylla ꝓtore urbis primũ facti erant.Inde omnes deiceps prætores urbani fecerãt:sed in unũ annum uouebãt: dieq; ĩcerto faciebãt.Eo anno pestilẽtia grauis ĩcidit in urbem agrosq;:quæ tamẽ magis ĩ morbos lõgos: quam in perniciales euasit.Eius pestilẽtiæ causa & supplicatum per compita tota urbe est.Et.P.Licinius Varus prætor urbis legem ferre ad populũ iussus:ut hi ludi ĩ ꝑpetuum ĩ statutum diem uouerẽtur.Itaq; ipse primus ita uouit:fecitq; ante diem.iii.nonas quĩtiles.Is dies deĩde solemnis seruatus.De aretinis & fama ĩ dies grauior:& cura crescere patribus:itaq;.C.Hostilio scriptum ẽ:ne differret obsides ab aretinis accipere:cum traderẽt Romam abducẽdos.C.Terẽtinus Varro cũ imperio missus:qui ut aduenit:exẽplo Hostilius legionem unam:quæ ante urbem castra habebat:signa in urbem ferre iussit: præsidiaq; locis idoneis disposuit.Tum ĩ foro:citatis senatoribus obsides imperauit.Cum senatus biduum ad cõsyderãdum tẽpus peteret:aut ipsos extẽplo dare:aut se postero die senatorum omnis liberos sumpturũ edixit:Inde portas custodire iussit tribunus militũ:præfectisq; socium & centurionibus:ne quis nocte urbe exiret.Id segnius negligentiusq; factũ.Septẽ principes senatus:priusq; custodiæ ĩ portis locarẽtur:an te noctẽ cũ liberis euaserũt.Postero die luce prima cũ senatus ĩ foꝝ citari cœptus eẽt:desyderati:bonaq; eorũ uenierũt.A cæteris senatoribus.cxx.obsides liberi ipsorũ accepti:traditiq;.C.Terẽtio Romã deducendi.Is oĩa suspectiora:quã ante fuerãt:in senatũ fecit:itaq; ĩminente Ethrusco tumultu legionẽ alterã ex urbanis Arretium ducere iussus ipse.C.Terẽtius:eaq; haberet ĩ præsidio urbis.C.Hostiliũ cum cætero exercitu placuit totã prouinciã peragrare:& cauere:nequa occasio nouare cupientibus res daretur.

Arretiorũ obsides

C.Terentius:ut Arretiũ cũ legione uenit:claues portarũ cum magistratus popposcisset:negãtibus iis:cõparere:fraude amotas magis ratus:quam negligentia ĩtercidisse:ipse alias claues omnibus portis imposuit:cauitq; eum cura:ut oĩa in potestate sua essẽt.Hostiliũ intẽsius monuit:ut in eo spẽ non moturos quicquã Ethruscos poneret:si nequid mouere possẽt:ꝑcauisset.De tarentinis ĩde magna contentione in senatu actũ corã Fabio defendente ipso:quos ceperat armis aliis infensis:& plærisq; æquantibus:eos campanorũ noxæ pœnæq;.S.C.in sententiã.M.Acilii factum est:ut oppidum ꝑsidio custodiretur:tarẽtiniq; omnes intra mœnia continerentur.Res integra postea referretur:cũ trãquillior status Italiæ eẽt. Et de.M.Liuio ꝑfecto arcis tarentinæ haud minore certamine actũ est.Aliis sententiis notantibus præfectum:quod eius secordia Tarentũ proditũ hosti esset.Aliis ꝑmia decernentibus:quod per quinquennium arcem tutatus esset.Maximeq; unius eius opera receptum Tarentinum foret.Mediis ad cẽsores: non ad senatũ notionẽ de eo pertinere dicentibus.Cuius sententiae & Fabius fuit.Adiecit tamen fateri se opera Liuii Tarẽtum receptum:quod amici eius uulgo in senatu iactassent:neq; enim recipiendum fuisse:nisi amissum foret.Consulum alter Quĩtius Crispinus ad exercitum:quẽ.Q.Fuluius Flaccus habuerat:cũ supplemento ĩ lucanos est profectus.Marcellum aliæ atq; aliæ obiectæ animo religiões tenebant:in quibus:qd' cũ bello gallico ad Clastidiũ ædem Honori:& Virtuti uouisset:dedicatio eius a pontificibus impediebat:quod negabant unam cellam duobus rectæ dedicari:quia si de cælo tacta:aut ꝑdigii aliquid in ea factum esset:difficilis procuratio foret:quod utri deo diuina res fieret:sciri nõ posset. Neq; enim duobus:nisi certis deis rite una hostia fieri.Ita addita Virtutis ædes approperato opere:neq; tamẽ ab ipso ædes eæ dedicatæ sunt.Tũ demũ ad exercitũ:quẽ priore anno Venusiæ reliq̃rat:cũ supplemento ꝑficiscit'.Locros ĩ brutiis Crispinus oppugnare conatus:quia magnã famã attulisse Fabio Tarẽ-

Reqre respõsũ fabii in Liuiũ ꝺ Tarẽto recepto

tum ferebatur:omne genus tormẽtoꝝ machinaꝝ:quæ ex Sicilia accerſierat:& naues ibidẽ accitæ erãt: quæ uergentem ad mare partẽ urbis oppugnarent. Ea omiſſa oppugnatio eſt:quia Lacinium Annibal admouerat copias:& collegam eduxiſſe iam a Venuſia exercitum fama erat:cui coniungi uolebat. Itaq; in Appuliam ex brutiis reditum eſt:& inter Venuſiam Bautiamq; minus triummillium paſſuum interuallo conſules binis caſtris conſcenderant. In eandem regionem & Annibal rediit: auerſo ab Locris bello. Ibi ambo conſules ingenio feroces prope quottidie milites ĩ aciem excire:haud dubiæ ſpei:ſi duobus exercitibus conſularibus iunctis commiſiſſent ſeſe hoſtes:debellari poſſe. Annibal quia cum Marcello bis priore anno congreſſus uicerat:uictuſq; erat:ut cum eodem:ſi dimicandum foret:nec ſpẽ: nec metum ex uano haberet. Ita duobus conſulibus haud quaquam ſeſe parem futurum credebat. Itaq; totus in ſuas artes uerſus inſidiis locum quærebat:leuia tamen prælia inter bina caſtra uario euentu fiebant. Quibus cũ extrahi æſtatem poſſe conſules crederent:nihilominus oppugnari Locros poſſe rati. L. Cincio:ut ex Sicilia Locros cum claſſe traiicere:ſcribunt: Et ut a terra mœnia quoq; oppugnari poſſent a Tarento partem exercitus:quæ in præſidio erat:duci eo iuſſerunt. Et ita futura per quoſdam thurinos comperta Annibali cum eſſent:mittit ad inſidendam ab Tarẽto uia. Ibi ſub tumulo Petelliæ equitum duo:peditum triamillia in occulto locata:in quæ inexplorato euntes Romani cum incidiſſent:ad duomillia armatorum cæſa:& mille &.cc. ferme uiui capti. Alii diſſipati fuga per agros ſaltuſq; Tarentum rediere. Tumulus erat ſilueſtris inter punica & Romana caſtra a neutris primo occupatus:qa Romani qualis pars eius quæ uergeret ad hoſtium caſtra:eſſet:ignorabant. Annibal inſidiis: quam caſtris aptiorem eum crediderat. Itaq; nocte ad id miſſas aliquot numidarum turmas medio in ſaltu condiderat:quorũ interdiu nemo ab ſtatione mouebatur:ne aut arma:aut ipſi procul conſpicerentur. Fremebant uulgo in caſtris Romanis occupandum eum locum eſſe:& caſtello firmãdum:ne ſi occupatus ab Annibale foret:uelut in ceruicibus haberent hoſtem. Mouet ea res Marcellum:& collegæ:Quinimus: inquit:ipſi cum equitibus paucis exploratũ? ſubiecta res oculis noſtris certius dabit conſiliũ Conſentiẽte Criſpino:cũ equitibus du centi & uiginti:ex quibus.xl. fregellani:cæteri Ethruſci erant: proficiſcuntur. Secuti. M. Marcellum tri. mil. conſulis filius:&. A. Manlius ſimul & duo præfecti ſocium. L. Arenius &. M. Aulius. Immolaſſe eo die quidã prodidere memoriæ conſ. Marcellum:& prima hoſtia cæſa iecur ſine capite inuentum in ſecunda omnia comparuiſſe:quæ aſſolent. Auctum etiam uiſum in capite:nec id ſane aruſpici placuiſſe:quod ſecundum trunca & turbia exta nimis læta apparuiſſent. Cæterum conſulẽ Marcellũ tanta cupiditas tenebat dimicandi cum Annibale:ut nũquam ſatis caſtra caſtris collata crederet. Tum quoq; uallo egrediens ſignum dedit:ut ad locum miles eſſet paratus:ut ſi collis: in quem ſpeculatum irent:placuiſſet:uaſa colligerent:ac ſequerent. Exiguum campi ante ea caſtra erat inde in collis aperta undiq; & conſpecta ferebat uia. Numidis ſpeculator nequaquam in ſpem rantæ rei poſitus:ſed ſiquos uagos pabuli:aut lignorum cauſa longius a caſtris progreſſos poſſet excipere: ſignũdat:ut pariter ab ſuis quiſq; latebris exorirentur:non ante apparuere:quibus obuiis ab iugo ipſo cõſurgendum erat:quam circũire:qui ab tergo includerent uiã tũ undiq; omnes exorti:& clamore ſublato: impetũ fecerunt. Cũ in ea ualle conſules eſſent:ut neq; euadere poſſent in iugũ occupatũ ab hoſte:nec receptũ a tergo circunuenti haberent:extrahi tamen diutius certamen potu iſſe:ni cœpta ab Ethruſcis fuga pauorẽ cæteris iniecíſſet. Non tamen omiſere pugnã:deſerti ab Ethruſcis fregellani:donec ĩtegri cõſules hortando:ipſiq; ex parte pugnando rẽ ſuſtinebant. Sed poſteaquã uulneratos ambos cõſules. Marcellũ etiã tranſfixũ lancea prolabentẽ ex equo moribundũ uidere:tũ & ipſi perpauci autẽ ſupererant: cũ Criſpino conſule duobus iaculis icto:& Marcello adoleſcente ſaucio & ipſo:effugerunt:iterfecti. A. Mãlius tribunus militũ:& ex duobus præfectis ſociũ. M. Aulius occiſus: Arrenius captus. Et lictores conſulũ quinq; uiui in hoſtiũ poteſtatẽ uenerunt. Cæteri autẽ interfecti ceciderunt. Duodeuiginti capti ui. Et tumultuatũ in caſtris fuerat:ut conſulibus irent ſubſidio cũ conſulẽ:& filiũ alterius conſulis ſaucios:exiguaſq; infelicis expeditionis reliquias ad caſtra uenientes cernunt. Mors Marcelli cũ alioqn miſerabilis fuit:tũ quod nec pro ætate:maior iã enĩ. lx. annis erat:neq; pro ueteris prudentia ducis tã ĩprouide iſſet:collegáq; &:prope totã rẽpu. in præceps dederat. Multos circa unã rẽ ambitus feceri:ſiquæ de Marcelli morte uariant auctores:oĩa exequi uelĩ. Vt omittã alios. C. Lællius triplicẽ rei geſtæ ordinem ædit. Vnã traditã fama:alterã ſcriptã laudatione filii:qui rei geſtæ interfuit:tertiã quã ipſe pro inquiſita ac ſibi cõperta affert. Cæteꝝ ita fama uariat:ut tamen plæriq; loci ſpeculandi cauſa caſtris egreſſum omnes inſidiis circunuentũ tradant. Annibal magnũ terroré hoſtibus morte conſulis unius:uulnere alterius iniectũ eſſe ratus: necui deeſſet occaſioni:caſtra in tumulũ: in quo pugnatũ erat:extẽplo tranſfert. Ibi inuentum Marcelli corpus ſepelit. Criſpinus & morte collegæ:& ſuo uulnere territus ſilentio inſequentis noctis ,pfectus:quos proximos nactus eſt montes:in iis loco alto & tuto undiq; caſtra poſuit.

Ibi duo duces ſagaciter moti ſunt alter ad inferendã:alter ad cauendam fraudẽ. Annulo Marcelli ſimul cum corpore Annibal potitus erat. Eius ſigni errore:necui dolus nectteretur a pœno metuens Criſpinus circa ciuitates proximas miſerat nuncios occiſum collegã eſſe:annuloq; eius hoſtẽ potitũ:ne qui bus litteris crederent nomine Marcelli cõpoſitis. Pauloante hic nuncius conſulis Salapiã uenerat: cum litteræ ab Annibale allatæ ſunt Marcelli nomine cõpoſitæ:ſe nocte:quæ diem illum ſecutura eſſet. Salapiã uenturum:parati milites eſſent:qui in præſidio erant:ſiqua opera eorum opus eſſet. Senſere Salapiani fraudem: & ab ira non defectionis modo:ſed etiam equitum interfectorum rati occaſionem ſupplicii patere: miſſo retro nuncio: perfuga autem romanus erat; ut ſine arbitro milites: quæ uellent:

Prodigioſa ex ta Marcello ſacrificati

Occidit Marcel luſ cõſ.

agerent. Oppidanos p muros: urbisq; opportuna loca in stationibus dispenunt: custodias: uigiliasq;: in eam noctem intentius instruunt: circa portam: qua uenturũ hostẽ rebantur: qđ roboris ĩ præsidio erat opponunt. Annibal quarta uigilia ferme ad urbẽ accessit. Primi agminis erant perfugæ romanorũ: & arma romana habebant. Ii: ut ad portam est uentũ: latine cẽs loquentes excitant uigiles: apeririq; portam iubent: consulem adesse. Vigiles uelut ad uocem eorũ excitati: tumultuari: trepidare: moliri portã: cata/ racta clausa erat. Eam partim uectibus leuant: partim funibus subducunt in tantũ altitudinis: ut subire

Anni bal a Sa lapiá re/ iectus ẽ cũ cæde

recti possent. Vixdum satis patebat iter: cum perfugæ certatim ruunt per portã: & cũ sexcenti ferme in/ trassent: remisso fune: quo susp̃sa erat cataracta: magno sonitu cecidit. Salapiani alii p̃fugas negligenter ex itinere suspensa humeris: ut inter pacatos gerentes arma: inuadunt. Alii e turri eius portæ: murisque saxis: fudibus: pilis absterrẽt hostẽ. Ita inde Annibal sua & ipse fraude captus abiit profectusq; ad Locro/ rum soluẽdam obsidionẽ: quã Cincius summa ui operibus: tormentorũq; omni genere ex Sicilia adue/ cto: oppugnabat. Magoni iam haud ferme fidenti retentuq; defensurumq; se urbem: prima spes mor/ te nunciata Marcelli affulsit. Secutus inde nuncius Annibalẽ numidarũ equitatu præmisso: ipsum quã/ tum accelerare posset: cum peditũ agmine sequi. Itaq; ubi primũ numidas ædito e speculis signo: aduẽ/ are sensit & ipse patefacta repente porta: ferox in hostes erũpit. Et primo magis: qa improuiso id fece/ rat: quã qđ par uiribus esset: anceps certamen erat. Deinde ut superuenere numidæ: tantus pauor Ro/ manis est iniectus: ut passim ad mare ac naues fugerent: relictis operibus machinisq; quibus muros qua/ tiebant. Ita aduentu Annibalis soluta Locrorũ obsidio est. Crispinus posteaquã in brutios profectũ An/ nibalem sensit: exercitum cui collega præfuerat. M. Marcellũ tribunum militũ Venusiã adducere iussit. Ipse cũ legionibus suis Capuam profectus: uix lecti exagitationẽ præ grauitate uulnerũ patiens Romã litteras de morte collegæ scripsit: quanto; ipse in discrimine esset. Se comitiorũ causa nõ posse Romã uenire: quia nec uiæ laborem passurus uideretur. Et de Tarento sollicitus esset: ne ex brutiis Annibal eo conuerteret agmen. Legatos opus esse ad se mitti uiros prudentes: cũ quibus: quæ uellet: de repu. loque/ retur. Hæ litteræ recitatæ: & magnũ luctum morte alterius consulis: & metum de altero fecerunt. Itaq; Qu. Fabium filiũ ad exercitũ Venusiã miserũt. Et ad consulẽ tres legati missi Sex. Iunius Cæsar. L. Lici/ nius Pollio. L. Cincius Halimetus: cũ paucis ante diebus ex Sicilia rediisset: Hi nunciare cõsuli iussi: ut si ad comitia ipse Romã uenire nõ posset: dictatorẽ in agro romano diceret comitiorũ causa: si consul Ta/ rentũ profectus esset. Q. Claudiũ prætorẽ placere ĩ eã regionẽ inde adducere legiones: in qua plurimas sociorũ urbes tueri posset. Eadem æstate Valerius cũ classe centum nauiũ ex Sicilia ĩ Afriram trãsmisit: & ad Clupeã urbem excursione facta: agrũ late: nullo ferme obuio: uastauit. Inde ad naues raptim præ/ datores recepti: qa repente fama accidit classem punicã aduentare. lxxx. erant & tres naues. Cũ iis haud procul Clupea prospere pugnat romanus. Decẽ & octo nauibus captis fugatis aliis cum magna nauali: terrestriq; p̃da Lylibæum redit. Eadem æstate & Philippus implorãtibus achæis auxiliũ tulit: quos & Machanidas tyrãnus lacedæmoniorum finitimo bello urebat. Et ætoli nauibus per fretũ: quod Nau/ pactum & Patras iterfluit: Rhoin incolæ uocãt: exercitu traiecto: depopulati erãt. Attalum quoq; regẽ Asiæ: quia ætoli summũ gentis suæ magistratum ad eũ p̃ximo cõsilio detulerat: fama erat ĩ Europam traiecturum. Ob hoc Philippo ĩ Græciam descẽdẽti ad Lamiam urbem ætoli duce Physia: qui prætor in eum annum cũ absente Attalo creatus erat: occurrerũt. Habebant & ab Attalo auxilia secũ: & ferme mille ex romana classe a præfecto Sulpicio missos. Aduersus hunc ducẽ: atque has copias Philippus bis prospero euentu pugnauit: multos admodũ hostium utraq; pugna occidit. Inde cum ætoli metu com/ pulsi Lamiæ urbis mœnibus tenerent sese. Philippus ad Phalerã exercitum reduxit: in maliaco sinu: is locus est quondam frequenter habitatus propter egregiũ portum: tutaq;: circa stationes: & aliam op/ portunitatem maritimã: terrestremq;. Eo legati a rege Aegypti Ptolemæo: rhodiisq; & athenien̄sibus

Nerei & Ne/ mei lu/ di

& Chiis uenerũt ad dirimẽdũ iter Philippũ: atq; ætolos bellũ. Adhibitus ab ætolis ex finitimis pacifica/ tor Amynãder rex Athamanũ. Omniũ aũt nõ tanta pro ætolis cura erat ferocioris: quiã p̃ ignauis græ/ corũ gentis: quã ne Philippus: regnũq; eius graue libertati futurum rebus græciæ ĩmisceretur. De pace dilata cõsultatio est in cõciliũ achæorũ. Cõcilioq; ei & locus: & dies certa idicta. Interim trigĩta diẽ; idu/ ciæ ĩpetratæ. Profectus inde rex per Thessaliã: Boetiamq; Chalcidem Euboeæ uenit ut Attalum: quẽ classe petitũ; Euboeam audierat: portubus & littorũ; appulsu arceret. Inde p̃sidio relicto aduersus At/ talũ: si forte interim traiecisset: profectus ipse cũ paucis equitum leuis armaturæ Argos uenit. Ibi cura/ tione Hereorum: Nemeorumq; suffragiis populi ad eũ delata: quia se macedonum reges ex ea ciuitate oriundos referunt: hereis peractis: ab ipso ludicro extemplo Rhium profectus ẽ ad indictum multo an/ te sociorũ; concilium. Ibi de ætolico finiendo bello actum est: ne causa aut romanis: aut Attalo intrandi Græciam esset. Sed ea omnia uixdum induciarũ tempore circũacto: ætoli turbauere. Posteaq; & Atta/ lum Aeginam uenisset: & romanã classem stare ad Naupactum audiuere. Vocati enim ĩ cõciliũ Achæo/ rum: ĩ quo eadẽ legationes erant: quæ ad Phaleram egerant de pace. primi questi sunt: quædã contra fi/ dem conuentionis tempore induciarum facta: postremo negarunt dirimi bellum posse: nisi Messẽniis achæi Pylum redderent: Romanis restitueretur Athamanis Cordileo: & Pleurato: Archide. Eniuero ĩ/ dignũ ratus Philippus uictos uictori sibi ultro condiciões ferre: ne antea quidem se aut de pace audisse: aut inducias pepigisse dixit: spẽ nullã habẽtẽ quieturos ætolos: sed ut omnes socios testes haberet se pa/ cis: illos belli causam quæsisse. Ita infecta pace cõcilium dimisit: quattuormillibus armatorũ relictis ad/ præsidiũ achæorum: & quinq; longis nauibus acceptis: quas si adiecisset missæ nuper ad se classi cartha

ginenſium & ex Bythinia ab rege Pruſia uenientibus nauibus:ſtatuerat nauali ꝑlio laceſſere romanos
iãdiu in ea regione potentes maris. Ipſe ab eo concilio Argos regreſſus:iam.n.nemeoꝝ appetebat tps
quæ celebrari uolebat ꝑſentia ſua. Occupato rege apparatu ludoꝝ & per dies feſtos licẽtius: q̃ itra bel/
li tpa remittente aĩum. Sulpicius ab Naupacto profectus claſſem appulit inter Sicyonem & Corinthũ:
agrumq; nobiliſſimæ fertilitatis effuſe uaſtauit. Fama eius rei Philippus a ludis exciuit: raptimq; cum
equitatu profectus:iuſſis ſe ſubſequi peditibus:palatos paſſim per agros graueſq; ꝑda: ut qui nihil ta/
le metuerant adortus romanos compulit in naues. Claſſis romana haudquaquã læta ꝑda Naupactum
redit. Philippo quoq; ludorum qui reliqui erãt:celebritate quantæcũq; de romanis tum uictoriæ par/
tæ famam auxerat:lætitiaq; ingenti celebrati feſti dies:eo magis ẽt: quod populariter dempto capitis
inſigni purpuraq;:atq; alio regio habitu æquauerat cæteris ſe in ſpẽm:qua nihil gratius eſt ciuitatibus
liberis:ꝑbuiſſetq; haud dubiã eo facto ſpem libertatis: niſi oĩa intoleranda libidine fœda: ac deformai
effeciſſet. Vagabatur.n.cũ uno: aut altero comite ꝑ maritas domos dies nocteſq; & ſubmittendo ſe in Philip/
priuatũ faſtigium quo minus cõſpectus:eo ſolutior erat & libertaté cum aliis uanã oſtendiſſet: totã in pi regis
ſuã licentiam uerterat. Neq;.n.oĩa emebat:aut ebl̃diebatur:ſed uim flagitiis adhiebat:piculoſumq; & libido
uiris & parentibus erat:moram incõmoda ſeueritate libidini regiæ feciſſe. Vni ẽt principi achæorum
Arato adẽpta uxor noĩe Polycratia:ac ſpe regiaꝝ nuptiarum in Macedoniã apportata fuerat. Poſt hæc Aratus
flagitia:ſoleni nemeoꝝ ludo peracto:pauciſq; additis diebus Dymas eſt profectus ad ꝑſidium ætolorũ Polycra
quod ab eleis accitũ acceptumq; in urbẽ erat:eiiciẽdum. Cycleadas penes eũ ſumma ĩperii erat:achæiq; tia
ad Dymas regi occurere:& eleoꝝ accenſi odio:qd̃ a cæteris achæis diſſentirent: & infenſi ætolis: quos
romanum quoq;:aduerſus ſe mouiſſe bellũ credebant:profecti a Dymis:coniuncto exercitu:tranſeunt
Lariſſum amnẽ qui eleum agꝝ a dymeo dirimit. Primũ diem:quo fines hoſtiũ ingreſſi ſunt populãdo
abſumpſerunt. Poſtero die acie inſtructa ad urbẽ acceſſerunt ꝑmiſſis equitibus: q̃ obequitando portis
promptũ ad excurſiones genus laceſſerent ætoloꝝ. Ignorabant Sulpiciũ cum q̃decim nauibus a Nau
pacto Cyllenem traieciſſe:& expoſitis in terrã quattuor millibus armatoꝝ: ſilentio noctis: ne conſpici
agmen poſſet:ĩtraſſe Elim. Itaq; ĩprouiſa res ingẽtem iniecit terroré:poſteaq̃ romana ſinga: atq; arma
inter ætolos eleoſq; cognouere. Et primo recipere ſuos uoluerat rex deinde contracto iam ĩter ætolos
& Thrallis (illyricoꝝ id eſt genus) certamine cũ urgeri uideret ſuos:& ipſe rex cum equitatu in cohor/ Vide ne
tem romanã ĩcurrit. Ibi equus pilo traiectus cũ prolapſum in caput regẽ effudiſſet atrox pugna utrĩq; tribalos
accenſa eſt:& a romanis ĩpetu in regem facto:& ꝓtegentibus regiis. Inſignis & ipſius pugna fuit: cum ꝓ trallif
pedes inter equites coactus eſſet ꝑlium inire. Deinde cũ iam impar certamẽ eſſet: caderentq; prope eũ ſit legé/
multi:& uulnerarent:raptus a ſuis:atq; alteri equo iniectus fugit. Eo die caſtra quĩquemillia paſſuum dum
ab urbe eleoꝝ poſuit. Poſtero die oĩs copias ad propinquũ eleorum caſtellũ quod Phyrgũ uocant:du/
xit:quo agreſtiũ multitudinem cũ pecoribus metu populationũ cõpulſam audierat: eã inconditã iner
méq; multitudinem primo ſtati terrore aduenientes:cœpit compenſaueratq; ea ꝑda: quod ignominiæ
ad Elim acceptũ fuerat. Diuidenti ꝑdam captiuoſq; (fuerant aũt quatuormillia hoĩum:pecorumq; oĩs
generis ad milliauigiti) nuntius ex Macedonia uenit Eropum quẽdam: corrupto arcis ꝑſidiiq; ꝑfecto
Lichĩdum cepiſſe: tenere & daſſeretiorum quoſdam uicos:& dardanos ẽt cõcire. Omiſſo igit achaico Lichin/
atq; ætolico bello:relictis tamẽ duobuſmillibus & quĩgẽtis oĩs generis armatorũ: cũ Menippo & po/ dũ Pto/
lyppõta ducibus ad ꝑſidium ſociorũ profectus ab Dymis:per Achaiã. Boetiamq;:& Euboeã decimis lemæuſ
caſtris Demetriadẽ ĩ Theſſaliam peruenit. Ibi alii maiorẽ afferẽtes tumultũ nuncii occurrũt: dardanos uocat
in Macedoniam effuſos Oreſtidem iam tenere:ac deſcẽdiſſe ĩ argeſteum campum. Famãq; ĩter barba nõ ba/
ros celebrem eſſe. Philippum occiſum. Expeditione ea qua cum populatoribus agri ad Sicyonem pu/ chidũ
gnauit:in arborem illatus ĩpetu equi ad eminẽtem ramũ cornu altẽ galeæ per fregit. Id inuẽtum ab Vide ne
ætolo quodam:perlatumq; in Aetoliam ad Scerdileum:cui notum erat ĩſigne galeæ:famã ĩterfecti re/ boebei/
gis uulgauit. Poſt ꝓfectionem ex Achaia regis. Sulpicius Aeginam claſſe ꝓfectus cum attalo ſeſe cõiũ/ da &bo
xit. Achæi cum ætolis:Eleiſq; haud procul Meſſene proſperam pugnam fecerũt. Attalus rex:&. P. Sul/ ebã fit
picius Aeginæ hybernarũt. Exitu huius ãni. T. Quĩtius cõſul:dictatore comitioꝝ ludorumq; facien/ legẽdũ
dorum cauſa dicto. L. Manlio Torquato:ex uulnere moritur. Alii Tarẽti:alii in Campania mortuum T. Quĩ/
tradũt. Id quod nullo ante bello acciderat:duo cõſules ſine memorando prælio ĩterfecti uelut orbam tiuſ mo
rempu. reliquerãt. Dictator Manlius magiſtrum equitum. C. Seruilium quĩtum: ædilis curulis erat: ritur
dixit. Senatum:quo die primũ eſt habitus:ludos magnos dictatorem facere iuſſit:quos. M. Aemylius
prætor urbis. C. Flaminio. Gn. Seruilio cõſulibus fecerat:& in quĩquénium uouerat. Tum dictator &
ludos fecit:& inſequẽs luſtrum uouit. Cæterum cum duo cõſulares exercitus tam prope hoſtem ſine
ducibus eſſent:oĩbus aliis omiſſis una præcipua cura patres populumq; ĩceſſit:cõſules primo quoque
tempore creãdi. ut eos potiſſimum crearent:quorum uirtus ſatis tuta a fraude punica eſſet:cum toto
eo bello damnoſa præpropera ac feruida ingenia imperatorum fuiſſent:tum eo ipſo anno cõſules ni/
mia cupiditate cõſerẽdi cum hoſte manum in nec opinatam fraudem lapſos eſſe. Cæterum deos im/
mortales miſertos nominis romani peperciſſe ĩ noxiis exercitibus:temeritatẽ ipſoꝝ conſulum capiti/ C. Clau
bus damnaſſe. Cum circũſpicerẽt patres quoſnam cõſules faceret:lõge ãte alios eminebat. C. Claudius dius Ne
Nero:ei collega quærebatur. Et uirum quidem egregium ducebãt:ſed promptiorẽ acriorẽq;: quam ro. M.
tempora belli poſtularẽt:aut hoſtis Annibal temperãdum acre ĩgenium eius moderato & prudẽti ui/ Liuius
ro adiũcto collega cẽſebãt. M. Liuius erat homo multis ãnis ãte ex cõſulatu populi iudicio damnatus: conſ.

quam ignominiam adeo ægre tulerat: ut & rus migraret & per multos annos & urbe: & omni cœtu careret hominum. Octauo ferme post damnationem anno. M. Claudius Marcellus: &. M. Valerius Leuinus consules reduxetunt eum in urbem: sed erat ueste obsoleta: capilloq; & barba prolyxa: præ se ferens i uultu: habituq; insignem memoriam ignominiæ acceptæ. L. Veturius: &. P. Licinius censores eum tondere: & squallorem deponere: & in senatum uenire: fungiq; aliis publicis muneribus coegerũt Sed tum quoq; aut uerbo assentiebat: aut pedibus in sententiam ibat: donec cognati hominis eum cã. M. Liuii Macati: cum de fama eius ageretur: stantem coegit in senatu sentẽtiã dicere. Tum ex tãto inter uallo auditus conuertit ora hoĩum in se: cãmq; sermonibus p̃buit: indigno iniuriã a populo factã: magnoq; id damno fuisse: qđ tam graui bello nec opera: nec cõsilio talis uiri usa ꝛesp. esset. C. Neroni: neq; Qu. Fabiũ: neq;. M. Valerium Leuinũ dari collegas posse: quia duos patritios creari non liceret. Eandẽ cãm in. T. Manlio esse: p̃terq; quod recusasset delatũ consulatũ: recusaturusq; esset: egregiũ par consulũ fore si. M. Liuium. C. Claudio collegã adiunxissent. Nec populus mentionem eius rei ortam a patribus est aspnatus. Vnus eam rẽ in ciuitate is: cui deferebat honos: abnuebat: leuitatem ciuitatis accusans: fordidati rei non misertos: candidã togam inuito offerri: eodẽ honores pœnaq; congeri: si bonũ uiꝛ ducerẽt: qd ita pro malo ac noxio dánassent? quid ita male credito priore cõsulatu alterum crederẽt? Hæc taliaq; arguẽtẽ: & querẽtẽ castigabãt patres. Et. M. Furiũ memorátes reuocatũ de exilio patria pulsũ sede sua restituisse: ut parẽtum scæuitiam: sic patriæ patiẽdo ac ferẽdo leniẽdam esse. Adnixi oẽs cum. C. Claudio cõsulem. M. Liuium fecerũt. Post diẽ tertiũ eius diei p̃toꝛ comitia habita. Prætores creati. L. Portius Licinius. C. Málius: &. C. Hostilius Catones. Comitiis p̃fectis: ludisq; factis: dictator & magister eqtum magistratu abierũt. C. Terẽtius Varro i Ethruriã ꝓpretore missus: ut ex ea ꝓuincia. C. Hosti. Tarentũ ad eum exercitũ iret quẽ. T. Quintius consul habuerat: &. L. Man. trans mare lagatus iret: uiseretq; q̃ ibi gererent. Simul qđ Olympiæ ludicrũ ea æstate futuꝛ erat: qđ maximo cœtu Grætiæ celebraret: ut si tuto hostẽ posset adire id consilium: ut q̃ siculi bello ibi ꝓfugi: aut tarẽtini ciues relegati ab Annibale essent: domos redirẽt: scirentq; oĩa sua iis: q̃ ante bellũ habuissent: reddere populũ ro. Quia piculosissimus annus iminere uidebat: neq; consules in rep. erant: in cõsules designatos oẽs uersi q̃pri/mum eos sortiri ꝓuincias: & p̃sciscere quã quis eoꝛ prouinciã: quem hostẽ haberet: uolebant. De reconciliatione & iã gratiæ eoꝛ in senatu actũ est: principio facta a. Qu. Fabio Maxĩo. Inimicitiæ ãt nobiles inter eos erant: & acerbiores eas indignioresq; Liuio sua calamitas fecerat: qđ ꝑpretũ se in ea fortuna credebat. Itaq; is magis implacabilis erat: & nihil opus esse recõciliatione aiebat: acrius & intentius oĩa gesturos: timẽtes ne crescẽdi ex se inimico collegæ ptãs fieret. Vicit tamẽ auctoritas senatus: ut positis simultatibus: cõi aio consilioq; administrarent rẽp. Prouinciæ iis non ꝑmixtæ regionibus sicut supiori/bus annis: sed diuersæ extremis Italiæ finibus: alteri aduersus Annibalẽ Brutii. Lucãi. Alteri Gallia aduersus Asdrubalẽ: quem alpibus appropiquare fama erat: decreta. Exercitũ ex duobus q̃ i Gallia: quiq; in Ethruria essent: addito urbano: eligeret: quẽ mallet: qui Galliã esset sortitus. Cui Brutii ꝓuincia euenisset: nouis legionibus urbanis scriptis: utrius mallet consulũ prioris anni exercitũ sumeret. Relictum ãt a consule exercitũ. Qu. Ful. proconsul accipet: eiq; i annũ imperiũ esset: &. C. Hostilio: cui pro Ethruria Tarentũ mutauerant prouinciã: pro Tarento Capuã: legio una data est: cui Fuluius ꝓximo anno p̃fuerat. De Asdrubalis aduentu in Italiã cura in dies crescebat. Massilienſiũ primum legati nunciauerãt eũ in Galliam transgressum: erectosq; aduentu eius: quia magnũ põdus auri attulisse diceret: ad mercedem auxilia cõducẽda gallorum aĩos. Missi deide cum iis legati ab Roma Sex. Antistius: &. M. Retius ad rem ispiciendam: qui retulerũt misisse cum Massiliẽsium ducibus: q per hospites eoꝛ prĩcipes gallorum oĩa explorata referrent. Pro comperto habere Asdrubalem ĩgẽti iam coacto exercitu proximo uere alpes traiecturum: nec tum eum quicquam aliud morari: ni quod clausæ hyeme alpes essent: in locum. M. Marcelli. L. Aquilius Petus augur creatus: inauguratusq;. Et. Gn. Cornelius Dollobella rex sacrorum inauguratus est: in locum. M. Martii qui biẽnio ante mortuus erat. Hoc eodem ãno & lustrũ cõditum est a cẽsoribus. P. Sẽpronio Tuditano: &. M. Cornelio Cethego: censa ciuium capita. c. xxxyii. millia. c. &. yiii. minor aliquãto numerus: quam qui ante bellum fuerat: eo anno primũ ex quo Annibal in Italiam uenisset: comitium tectum esse memoriæ proditũ est: & ludos romãos semel istauratos ab ædilibus curulibus. Q. Metello: &. C. Seruilio: & plebeis ludis biduum istauratum est ab. Q. Manlio: &. M. Cecilio Metello ædilibus plebis: & tria signa ad Cereris ædem dederũt. Et Iouis epulum fuit ludorum causa. Consulatum inde ineunt. C. Claudius Nero: &. M. Liuius iterum. Qui: quia iam desi/gnati prouincias sortiti erãt: prætores sortiri iusserunt. C. Hostilio urbana iurisdictio euenit: addita peregrina: ut tres in prouincias exire possent. Licinio Sardinia. C. Manlio Sicilia. L. Portio Gallia obuenit Summa legionum trium &. xx. Ita per prouincias diuisa: ut binæ cõsulũ essent. Quattuor Hispania haberet: Tres p̃tores: binas in Sicilia: in Sardinia: & Gallia. Duas. C. Terẽtius i Ethruria. Duas. Q. Fuluius in brutiis. Duas. Q. Claudius circa Tarẽtum & salẽtinos. Vnã. C. Hostilius Tubulus Capuæ. Duæ ut/banæ ut scriberẽtur. Primis quattuor legionibus populus tribunos creauit. In cæteras cõsules miserũt

Prius quam consules proficescerentur: nouendiale sacrum fuit: quia ueiis de cælo lapidauerat. Sub unius prodigii: ut fit: mentionem alia quoq; nunciata. Minturnis ædem Iouis & lucum Maricæ: item Attellæ murum: & portam de cælo tactam: Minturnenses terribilius: quod esset: adiiciebant. Sanguinis riuum in porta fluxisse. Et Capuæ lupus nocte portam ingressus uigilem laniauerat. Hæc procurata hostiis maioribus prodigia & supplicatio idem unum fuit. Et ex decreto pontificum iterum nouen

Quia nondũ catões erãt uide ne cẽtones sit legẽdum

Census

Sedẽ libẽtius q̃ fidẽ legerim

Copiæ ro.

Prodigia

diale inſtauratum: quod in armiluſtro ladibus uiſum pluere: liberas religione mentes turbauit rurſus: nunciatum Fruſinone ſantem natum eſſe quadrimo parem. Nec magnitudine tam mirandum: quam quod is quoq; ut Sinueſſæ biēnio ante incertus an mas an fœmina eſſet: natus erat. Id uero aruſpices ex Ethruria acciti fœdum ac turpe prodigium dicere extorrē agro romano procul terræ cōtactu alto īmergendum uiuum in arcam condidere: prouectumq; in mare proiecerunt. Decreuere item pontifices ut uirgines nouennæ per urbem euntes carmen canerent. Id cū in Iouis Statoris æde diſcerent conditum ab Liuio poeta carmen: tacta de cælo ædes in Auentino Iunonis reginæ: prodigiumq; id ad matronas pertinere aruſpices cum reſpondiſſent: donoq; diuam placandam eſſe: ædilium curulium edicto: in Capitolium conuocatæ: quibus in urbe Roma: intraq; decimum lapidem ab urbe domicilia eſſent ipſæ inter ſe quinq; & uiginti delegerunt: ad quas ex dotibus ſtipem conferrent. Inde donum pe Iuis aurea facta: lataq; in Auentinum: pureq; & caſte a matronis ſacrificatum: confeſtim ad aliud ſacrificium eidē diuæ ab decēuiris edicta dies: cuius ordo talis fuit. Ab æde Apollinis boues fœminæ duæ albæ porta Carmētali in urbem ductæ. Poſt eas duo ſigna cupreſſea Iononis reginæ portabātur. Tum ſeptem & uigiti uirgines lōgam indutæ ueſtē carmē i Iunonem reginam canētes ibāt: illa tempeſtate forſitan laudabile rudibus ingeniis: nunc abhorrens & inconditum: ſi referatur. Virginum ordinem ſequebantur decemuiri coronati laurea: prætextatiq; a porta Iugario uico in foꝝ uenere. In foro pompa conſtitit. Per manus reſte data: uirgines ſonum uocis pulſu pedum modulantes inceſſerunt. Inde uico Tuſco Velabroq; per Boarium forum in cliuum publicum: atq; ædem Iunonis reginæ perrectum. Ibi duæ hoſtiæ a decemuiris immolatæ: & ſimulacra cupreſſea in ædem illata. Diis rite placatis delectū cōſules habebant: acrius intentiuſq; q̄ prioribus annis quiſq; meminerat habitum: nam & belli terror duplicatus noui hoſtis in Italiam aduentu: & minus iuuentutis erat: unde ſcriberent milites: itaq; colonos etiam maritimos: qui ſacroſanctam uacationem dicebantur habere: dare milites cogebant. Quibus recuſantibus: edixere i diem certam: ut quo quiſq; iure uacationem haberet ad ſenatum referret. Ea die hi populi ad ſenatum uenerunt oſtienſis: alſienſis: antias: anxuras: minturnenſis: ſinueſſanus: & a ſupo mari ſenenſis. Cum uacationes ſuas quiſq; populus recitaret nullius: cum in Italia hoſtis: eſſet præter antiatem: oſtienſemq; uacatio obſeruata eſt. Earumq; coloniaꝝ iuniores iureiurādo adacti: ſuper dies triginta non pernoctaturnos ſe extra mœnia coloniæ ſuæ donec hoſtis in Italia eſſet. Cum omnes cenſerent primo quoq; tēpore cōſulibus eundū ad pellum (nā & Aſdrubali occurendū eſſe deſendenti ab alpibus: ne gallos ciſalpinos: neue Ethruriā erectam in ſpem reꝝ nouaꝝ ſollicitaret: & Annibalem ſuo proprio occupādū bello: nē emergeret ex brutiis: atq; obuiam fratri ire poſſet) Liuius cūctabatur: paꝝ fidēs ſuaꝝ prouinciaꝝ exercitibus. Collegam ex duobus conſularibus egregiis exercitibus: & tertio cui Qu. Claudius Tarenti bræeſſet: electionem habere: intuleratque mentionem deuolonibus reuocandis ad ſigna: ſenatus liberā ptātem cōſulibus fecit: & ſupplendi unde uellēt: & eligēdi de oībus exercitibus quos uellent: permutādiq; ex prouinciis quos e repu. cenſerēt eſſe: traducēdi. Ea omnia cū ſumma concordia conſulum acta. Volones in undeuicesimā & uicesimam legiones ſcripti magni roboris auxilia. Ex Hiſpania quoq; a. P. Scipiōe Liuio miſſa: quidam ad id bellum auctores ſunt: octo millia hiſpanorum gallorumque: & duo millia de legionibus militum: equitumq; mille octingentos mixtos numidas hiſpanoſq;. M. Lucretium has copias nauibus abduxiſſe. Et ſagittariorum funditorumq; ad quatuormilia ex Sicilia. C. Manlium miſiſſe. Auxerunt Romæ tumultum litteræ ex Gallia miſſæ ab. L. Portio prætore Aſdrubalem mouiſſe ex hybernis: & iam alpes tranſire. Octomillia ligurum conſcripta: armataq; coniuncturaq; ſe tranſgreſſo in Italiam eſſe: niſi mitteretur in ligures: qui eos bello occuparet: ſe cum inualido exercitu: quoad tutum putaret: progreſſurum. Hæ litteræ conſules raptim confecto delectu maturius: quam conſtituerant: exire in prouincias coegerūt: ea mente ut uterque conſulum hoſtem in ſuam prouinciam continerent: ut neq; coniungi: neq; conferre i unum uires paterentur. Plurimum in eam rem adiuuit opinio Annibalis: quod & ſi ea æſtate tranſitūrum in Italiam fratrem crediderat: racordando quæ ipſe in tranſitu nunc Rhodani: nūc alpium cum hominibus: lociſq; pugnando per quinq; menſes exhauſiſſet: haud quaquam tam facilem: maturumq; trāſitum expectabat. Ea tardius mouendi ex hybernis cauſa fuit. Cæterum Aſdrubali & ſua: & aliorum ſpe omnia celeriora & expeditiora fuere. Nō enim receperūt modo aruerni eum: deinceps q; aliæ gallicæ atq; alpinæ gentes: ſed etiam ſecutæ ſunt ad bellum: & cum per munita plæraq; trāſitu fratris: quæ antea inuia fuerant: ducebat: tum etiam duodecim annorum conſuetudine: peruiis alpibus factis: inter mitiora iā hominum tranſibant ingenia. Inuſitati nāq; antea alienigenis: nec uidere ipſi aduenam in ſua terra aſſueti omni generi humano inſociales erant: & primo ignari: quo penus pergeret: ſuas rupes: ſuaq; caſtella: & pecorum hominumq; prædam peti crediderant. Fama deīde punici belli: quo duodecimum annum Italia urebatur: ſatis edocuerat uiam tantum Alpis eſſe. Duas præualidas urbes magno inter ſe maris: terrarumq; ſpatio diſcretas: de imperio & opibus certare. Hæ cauſæ aperuerāt alpes Aſdrubali. Cæterum quod celeritate itineris profectum erat: id mora ad Placētiam: dum fruſtra obſidet magis: quam oppugnat: corrupit. Crediderat campeſtris oppidi facilem expugnationē eſſe: & nobilitas coloniæ īduxerat eum magnum ſe excidio eius urbis terrorem cæteris ratum iiecturum. Nō ipſum ſolum ea oppugnatio impediit: ſed Annibalem poſt famam trāſitus eius tāto ſpe ſua celeriorem iam mouentem ex hybernis continuerat. Quippe reputātem nō ſolum: quam lenta urbium oppugnatio eſſet: ſed etiā quā ipſe fruſtra eādem illam coloniam ab Trebia uictor regreſſus temptaſſet. Cōſules diuerſis itineri-

Iugario uicus

De ſenagallica itelligaſ oportet

Aſdrubal alpes celerius Annibale ſupat

Metus ciuitatiſ

bus profecti ab urbe uelut in duo pariter bella distenderãt curas hoium simul recordãtium: quas pri/
mus aduẽtus Annibalis tulisset Italiæ clades: simul cum illa angeret cura quos tam propitios urbi at/
que imperio fore deos: ut eodem tempore utrobiq; respu. prospere gereretur: aduersa secũdis pẽsando
rem ad id tempus extractam esse. Cum in Italia ad Thrasymenum & Cannas ꝓcipitasset romana resp.
Prospera bella in Hispania prolapsam eã erexisse. Postea cũ in Hispania alia super aliam clades duobus
egregiis ducibus amissis: duos exercitus ex parte delesset: multa secunda in Italia: Siciliaq; gesta: quassa/
tam rempu. excepisse. Et ipsum iteruallum loci: quod in ultimis terrarum oris alterum gereretur bel/
lum: spatium dedisse ad respirandum. Nunc duo bella in Italia: accepta: duos celeberrimi nominis du/
ces circunstare urbem Romam: & unum in locum totam periculi molem omne onus incubuisse: qui
eorum prior uicisset: intra paucos dies castra cum altero iuncturum. Terrebat & proximus ãnus lugu/
bris duorum consulum funeribus. His anxii curis homines digredientes in prouincias consules prose
cuti sunt. Memoriæ proditum est: plenum adhuc ira in ciues. M. Liuium ab bellũ proficiscẽtem: mo/
nenti. Qu. Fabio ne prius: quam genus hostium nosset: temere manum consereret: respõdisse: ubi pri/
Hostiũ mum hostium agmen conspexisset pugnaturum. Cum quæreretur quæ causa esset festinandi: Aut ex
cædes hoste egregiam gloriam inquit: aut ex ciuibus uictis gaudium meritum certe & si non honestum: ca/
piam. Priusquam Claudius cõsul in prouinciam perueniret: per extremum finem agri larinatis ducen
tem in salentinos exercitum Annibalem cum expeditis cohortibus adortus. C. Hostilius Tubulus in
composito agmine terribilem tumultum intulit. Ad quattuormilia hominum occidit. Nouem signa
militaria cepit. Mouerat ex hybernis ad famam hostis. Qu. Fabius: qui per urbes agri salentini castra
disposita habebat. Itaq; ne cum duobus exercitibus simul confligeret Annibal: nocte castra ex agro ta/
rentino mouit. atq; in brutios concessit. Claudius in salentinos agmen cõuertit. Hostilius Capuam pe/
tens: obuius ad Venusiam fit consuli Claudio. Ibi ex utroq; exercitu electa peditum quadragita millia:
duo millia & quingẽti equites: quibus cõsul aduersus Annibalem rem gereret: reliquas copias Hosti/
lius Capuam ducere iussus: ut. Qu. Fuluio procõsuli traderet: Annibal undiq; cõtracto exercitu quem
in hybernis aut ĩ præsidiis agri brutii habuerat: in lucanos ad Grumẽtum uenit spe recipiẽdi oppida:
quæ ꝑ metũ ad romanos defecissent: eodem a Venusia cõsul romãus: exploratis itineribus: cõtẽdit: &
mille fere & quĩgẽtos passus castra ab hoste locat. Grumẽti mœnibus ꝓpe iũctũ uidebat pœnoꝝ uallũ
quĩgẽti passus ĩtererãt castra punica ac romana. Interiacebat campus: colles ĩminebãt nudi sinistro late
ri Carthaginẽsium: dextero romanoꝝ neutri suspecti: quod nihil siluæ. neq; ad ĩsidias latebraꝝ habe/
bãt. In medio cãpo ab statiõibus ꝓcursantes: certamĩa haud satis digna dictu serebãt. Id modo roma/
num quærere apparebat: ne abire hostẽ patereꝰ. Annibal ĩde euadere cupiẽs: totis uiribus ĩ aciem descẽ
debat. Tum cõsul ĩgenio hostis usus: quo mĩus ĩ tam aptis collibus timeri ĩsidiæ poterãt: quĩq; cohor/
tibus additis quĩq; mãipulis: nocte iugum superare: & ĩ aduersi uallibus cõsidere iubet: exurgẽdi tem/
Ro. cõ/ pus ex insidiis: & aggredi hostem. T. Claudium Atellum tribunum militum: &. P. Claudium præfe/
sulis ctum socium edocet: quos cum iis mittebat. Ipse luce prima copias omnes peditum equitumq; ĩ aciẽ
strata/ eduxit. Paulopost & ab Annibale signum pugnæ ꝓpositum ẽ: clamorq; ĩ castris ad arma discurrẽtiũ
gema est sublatus: inde eques pedesq; certatim portis ruere: ac palati per campum properare ad hostes. Quos
ubi effusos consul uidet: tribuno militum tertiæ legionis. C. Arunculeio imperat: ut equites legionis:
quanto maximo impetu posset: in hostem emittat. Ità pecorum modo incõpositos toto passim se cãpo
fudisse: ut sterni obteriq; priusquam instruantur: possint. Nondum Annibal e castris exierat: cum pu/
gnantium clamorem audiuit. Itaq; excitus tumultu raptim ad hostem copias agit. Iam primos occu/
pauerat equites terror: peditum etiam prima legio: & dextera ala prælium inibant. Incompositi hostes
ut quenq; aut pediti: aut equiti casus obtulit: ita cõscerunt manus. Crescit pugna subsidiis: & procur/
rentium ad certamen numero augetur: pugnantesq; quod nisi in uetere exercitu: & duci ueteri haud
facile est: inter tumultum ac terrorem instruxisset Annibal: ni cohortium: ac manipulorum decurren/
tium per colles clamor ab tergo auditus: metum: ne includerentur a castris: iniecisset. Inde pauor incus/
sus: & fuga passim fieri cœpta est: minorq; cædes fuit: quia propinquitas castrorum breuiorem fugam
perculsis fecit: equites enim in tergo inhærabant. In transuersa latera inuaserant cohortes secundis col/
libus uia nuda: ac facilis decurrẽtes: tamen supra octomillia hominum occisa: supra septingentos capti:
Cades signa militaria nouem adempta. Elephanti etiam: quorum nullus usus in repentina ac tumultuaria
pœ. pugna fuit quattor occisi: duo capti: & circa romanorũ sociorumq; ductores ceciderũt. Postero die pœ
nus quieuit. Romanus in aciem copiis ductis posteaquam neminem signa contra efferre uidit: spolia
legi cæsorum hostium: & suorum corpora collata in unum sepeliri iussit inde insequentibus continuis
diebus aliquot ita institit portis ut prope inferre signa uideretur donec Annibal tertia uigilia crebris
ignibus tabernaculisq; quæ pars castrorum ad hostes uergebat: & numidis paucis: qui ĩ uallo portisq;
se ostenderent: relictis: profectus Appuliã petere ĩtendit. Vbi illuxit successit uallo romana acies: & nu/
midæ excõposito paulisper se in portis atq; uallo ostentauere: frustratiq; aliquãdiu hostes citatis equis
agmen suorum assequũtur. Consul ubi silentium in castris: & ne paucos quidem: qui prima luce ob/
ambulauerant: parte ulla cernebat: duobus equitibus speculatum in castra præmissis: posteaquam tuta
Atť. pœ omnia satis esse exploratum est: iferri signa iussit. Tãtumq; ibi moratus: dum millites ad predã discur/
noꝝ cæ rerent receptui deinde cecinit: multoq; ante noctem copias reduxit. Postero die prima luce profectus
dem magnis itineribus famam: & uestigia agminis sequẽs haud procul Venusia hostem assequtur. Ibi quoq;

tumultuaria pugna fuit:supra uiginti millia pœnorum cæsa.Inde nocturnis montanisq; itineribus pœ nus:ne locum pugnandi daret.Metapontum petiit.Hanno inde(is enim præsidio eius loci præfuerat) in brutios cum paucis ad exercitum nouum comparandum missus Annibal copiis eius ad suas additis Venusiam retro:quibus uenerat itineribus:petit:atq; inde Cánusium procedit.Nunquam Nero uesti giis hostis abstiterat:&.Qu.Fuluium:cum Metapontũ ipse proficisceretur:in lucanos nẽ regio ea sine præsidio esset:accersierat.Inde hæc ab Asdrubale:posteaquam a Placẽtiæ obsidione absceſſit: quattuor galli equites : duo numidæ cum litteris ad Annibalem missi cum per medium hostem totam ferme longitudinem Italiæ emensi essent:dum Metapontum cedentem Annibalem sequuntur:incertis itine ribus Tarentum delati a uagis per agros populatoribus romanis ad.Qu.Claudium proprætorẽ de/ ducuntur.Eum primo incertis implicantes responsis:ut metus tormẽtorum admotus fateri uera coe/ git:edocuerunt litteras se ab Asdrubale ad Annibalem ferre.Cum iis litteris:sicut erant:signatis.L.Vir/ ginio tribuno militum ducendi ad Claudium consulem traduntur. Duæ simul turmæ samnitum p/ fidii causa missæ.Qui ubi ad consulem peruenerunt:litteræq; lectæ per interpretem sunt:&ex captiuis percũctatio facta. Tum Claudius non id tempus esse reip.ratus:quo consiliis ordinariis prouinciæ suæ quisq; finibus p exercitus suos cum hoste destinato a senatu bellum gereret audẽdum ad nouandum aliquid improuisum inopinatumq;:quod cœptum non minorem apud ciues:quam hostes terrorem faceret:perpetratũ in magnam lætitiam ex magno metu uerteret litteris Asdrubalis Romam ad sena/ tum missis:simul:& ipsos patres conscriptos quid pararet:edocet:ut cum in Vmbria occursurum se As drubal fratri scribat:legionem a Capua Romam accersant:delectum Romæ habeant exercitum urba num ac Narniam hosti opponant.Hæc senatui scripta præmissi inde per agrum larinatẽ marrucinum ferentinum : præpucianum:qua ducturus exercitũ erat:ut omnes ex agris urbibusq; cõmeatus patos militi ad uescẽdũ in uiam deferrẽt: equos iumentaq; alia producerent ut uehiculorũ fessis copia esset ipse de toto exercitu ciuium sociorũq;:quod roboris erat:delegit sex millia peditum : & mille equites. Pronunciat occupare se in lucanis ꝓximã urbẽ:punicũq; i ea præsidium uelle: ut ad iter parati oẽs eẽnt Profectus nocte flexit i Picenum:& consul quidẽ : quãtis maximis itineribus poterat:ad collegã duce/ bat:relicto.Q.Tatio legato:qui castris præesset Romæ nõ minus terroris ac tumultus erat:quã fuerat biennio ante cũ castra punica obiecta romanis mœnibus:portisq; fuerant:neq; satis constabat ais:tã au dax iter consulis laudarent:uituperarent ne:apparebat : quo nihil iniquius est : ex euentu famã habitu rum.Castra prope Annibalem hostem relicta : sine duce cũ exercitu:cui detractũ foret:oẽ : qd'roboris qd' floris fuerat:& cõsulem i lucanos ostẽdisse iter:cum Picenũ & Galliam peteret castra relinquẽtem nulla alia re tutiora:q; errore hostis qui ducem ide:atq; exercitus parte abesset ignoraret.Quid futurũ: si id palã fiat:& aut isequi Neronem cum sexmillibus armatoꝝ profectũ Annibal toto exercitu uelit: aut castra iuadere prædæ relicta sine uiribus:sine imperio:sine auspicio . Veteres eius belli clades : duo consules proximo anno interfecti terrebãt:& ea omnia accidisse:cum unus imperator unus exercitus hostium in Italia esset.Nunc duo punica bella facta duos ingentes exercitus: duos prope Annibales in Italia esse.Quippe & Asdrubalem patre eodem Amilcare genitum:æque impigrum ducem per tot in Hispania annos romano exercitatum bello:gemina uictoria insignem duobus ducibus cum clarissi/ mis exercitibus deletis.Nam itineris quidem celeritate ex Hispania concitatis ad arma gallicis genti/ bus:multo magis quam Annibalem ipsum gloriari posse.Quippe in iis locis hũc coegisse exercitum: quibus ille maiorem partem militum fame ac frigore:quæ miserrima mortis genera sunt amisisset. Adiiciebant etiam periti rerum Hispaniæ:haud cum ignoto eo duce.C.Neronem congressurum: sed quem in saltu impedito deprehẽsus foret:haud secus:quam puerum conscribendis fallacibus cõditio/ nibus pacis frustratus elusisset.Omnia maiora etiam uero præsidia hostium minora sua metu inter/ prete:semper in deteriora inclinato ducebant.Nero posteaquam iam tantum interualli ab hoste fece/ rat:ut detegi consilium satis tutum esset:paucis milites alloquitur.Negat ullius cõsilium imperatoris in speciem audacius:re ipsa tutius fuisse:quã suum:ad certam eos se uictoriã ducere. Quippe ad quod bellum collega:nõ antequã ad sacietatem ipsius peditum atq; equitum datæ ab senatu copiæ fuissent: maiores instructioresq;:quã si aduersus ipsum Annibalem iret:ꝓfectus sit:eos ipsos:quantũcunq; uir tus momentum addiderit:rem omnem inclinaturos:auditum modo in acie. Nam ne ante audiretur daturum operam alterum consulem:& alterum exercitum aduenisse:haud dubiam uictoriam factu/ rum:famã belli conficere:& parua momẽta in spem metũq; impellere animos. Gloriæ quidem ex re benegesta partem:fructum prope omnẽ ipsos laturos.Semper quod postremũ adiectũ sit:id rẽ totam uideri traxisse.Cernere ipsos quo concursu:qua admiratione:quo fauore hominũ iter suum celebre/ tur.Et Hercule per instructa oĩa ordinibus uirorum:mulierũq; undiq; ex agris effusoꝝ inter uota:& preces:& laudes ibant.Illos præsidia reipu.uindices urbis Romæ imperiiq; appellabant:in illorum ar mis:dextrisq; suam:& liberorum suoꝝ salutem ac libertatẽ repositã esse: deos deasq; precabantur:ut illis faustũ iter:felixq; pugna:matura ex hosti:bus uictoria esset:& dãnarentur ipsi uotoꝝ: quæ pro iis suscepissent:ut quẽadmodũ ipsi nũc sollicitĩ prosequerentur eos:ita paucos post dies læti ouantibus uictoria obuiã irent.Inuitare inde pro se quisq; & offerre:& fatigare precibus:ut quæ ipsis: iumentisq; usui essent:ab se potissimũ sumerent:benigne oĩa cumulata dare.Modestia certare milites:nequid ul/ tra usum necessarium sumerẽt.Nihil morari: nec ab signis subsistere:cybũ capiẽtes: diẽ ac noctem ire: uix quod satis ad naturale desyderium corporum esset:quieti dare.Et ad collegam promissi erant:qui

Claudii cõsulis cõsiliũ

Ancipi/ tes me/ trui lo/ sæ ciuiũ curæ

nunciarent aduentum:percunctarenturq; clam an palam interdiu an noctu uenire sese uellet:iisdem
Tacitus Neroīs accessus i castra an aliis considere castris. Nocte clam ingredi melius uisum est. Tessara per castra a Liuio consule data erat:ut tribunus tribunum centurio centurionem:eques equitem:pedes peditem acciperet. Neq; enim dilatari castra opus esse:ne hostis aduentum alterius consulis sentiret & coartatio plurium in angusto tendentium facilis futura erat:quod claudianus exercitus nihil fere præter arma secum in expeditionē tulerat. Cæterum in ipso itinere auctum uoluntariis agmen erat offerentibus sese ultro: & ueteribus militibus perfunctis iam militia:& iuuenibus:quos certatim nomina dantes:si quorū corporis species roburq; uirium aptum militiæ uidebatur:conscripserat. Ad Senam castra alterius cōsulis erant. Quin gentos inde ferme passus Asdrubal aberat. Itaq; cum iam appropinquaret tectus montibus substitit Nero:ne ante noctem castra ingrederetur. Silentio ingressi:a sis uquisq; ordinis hominibus in tentoria adducti:cum summa omnium lætitia hospitaliter excipiuntur. Postero die concilium habitum:cui & L. Portius Licinius prætor affuit. Castra iuncta consulum castris habebat: & ante aduentum eorum per loca alta ducendo exercitum:cum modo insideret angustos saltus: ut trāsitum clauderet modo ab latere aut tergo carperet agmen ludificatus hostem omnibus artibus belli fuerat. Is tum in concilio ade rat. Multorum eo inclinabant sententiæ:ut dum fessum uia ac uigiliis reficerent militem. Nero simul & ad noscendum hoctem paucos sibi sumeret dies:tempus pugnæ differretur Nero nō suadere modo sed summa ope orare instituit:ne consilium suum: quod tutum celeritas fecisset temerarium morando facerēt errore:qui nō diuturnus futurus eēt:uelut torpētē Annibalem: nec castra sua sine duce relicta aggredi:nec ad sequendum iter intendisse:antequam se moueat:deleri exercitum Asdrubalis posse:re/ direq; ī Apuliam:qui prolatādo hosti spatium det:eum & illa castra pdere Annibali:& a perire ī Galliā iter:ut per otium:ubi uelit. Asdrubali coniungatur. Extemplo signum dādum:& exeundum in aciem abutendumque errore hostium absentium præsentiumque: dum neque illi sciant cum paucioribus: nec hi cum pluribus & ualidioribus rem esse. Consilio dimisso:signum pugnæ proponitur cōfestimq; in aciem procedunt. Iam hostes ante castra instructi stabant. Moram pugnæ attulit: quod Asdrubal prouectus ante signa cum paucis equitibus scuta uetera hostium notauit:quæ ante non uiderat & stri/ gosiores equos:multitudo quoq; maior solita uisa est. Suspicatus id:quod erat: receptui propere ceci/ nit:ac misit ad flumen:unde aquabantur:ubi & excipi aliqui possent: & notari oculis: siqui forte adu/ stioris coloris:ut ex recenti uia essent:simul circunuehi castra:iubet:specularique: num auctum aliqua parte sit uallum. Et ut attendant: semel bis ne signum canant in castris. Ea cum ordine omnia relata essent:castra nihil aucta:errorem faciebant:bina erant:sicut ante aduentum consulis alterius fuerant:
Anceps Asdru/ balis cu ra una Liuii:altera. L. Portii:neutris quicquam:quo latius tenderetur ad munimēta adiectum. Illud uete rem ducem:assuetumque romano hosti mouit:quod semel in prætoriis castris signum: bis in consu/ laribus referebant ceciniss̄e:duos profecto consules esse:& quonammodo alter ab Annibalē absces̄is/ set cura angebat:minime:id quod erat suspirari poterat:tantæ rei frustatione Annibalem elusum: & ubi dux:ubi exercitus esset:cum quo castra collata haberet:ignorare:profecto haud mediocri clade ab/ sterritum:insequi nō ausum:magnopere uereri:ne perditis rebus serum ipse auxilium uenisset: roma nisq; eadē iam fortuna in Italia:quæ in Hispania eēt. Interdum litteras suas ad eum nō peruenisse:cre/ dere:interceptisq; iis consulem ad sese opprimendum accelerasse. His anxius curis:extictis ignibus:ui/ gilia prima dato signo:ut taciti uasa colligerent:signa efferri iussit. In trepidatione:& nocturno tumul/ tu duces parum intenti iter asseruare:alter indestinatis iam inde ante animo latebris subsedit: alter per uada nota Metaur flumen tranauit. Ita desertum a ducibus agmē primo per agros palatur: fessiq; ali/ quot somno:ac uigiliis sternūt corpora passim:atq; in frequētia relinquūt signa Asdrubal dum lux uiā iam ostenderet:ripa fluminis signa ferri iubet:& p tortuosi annis sinus:flexusq; cū errore uolues haud multū processisset:ubi prima lux transitum opportunum ostendisset: trāsiturus erat:sed cū quantū a mari abscedebat:tanto altioribus coercentibus amnem ripis non inueniret uada:diem terendo spatiū dedit ad insequēdum sese hosti. Nero primū cū omni equitatu aduenit. L. Portius deinde assecutus cū
Cōsiliū Asdru/ balis in īstruen da acie leui armatura. Qui cum fessum agmen carparent ab omni parte:incursarentq;:& iam omisso itinere: quod fugæ simile erat:castramoetari pœnus in tumulo super fluminis ripā uellet: aduenit Liuius pe/ ditum oibus copiis nō itineri modo:sed ad conferendū extēplo prælium instructis armatisq;. Sed ubi oēs copias coniunxerūt:directaq; acies est. Claudius dextero in cornu. Liuius ab sinistro pugnā istruit: media acies prætori tuēda datur. Asdrubal omissa munitiōe castroꝝ:posteaquā pugnandum uidit:in pria acie ante signa elephantos collocat:circa eos leuo in cornu aduersus Claudiū gallos opponit: haud tantū eis fidēs:quātū ab hoste timeri eos credebat. Ipse dextrū cornu aduersus. M. Liuiū sibi atq; Hispa nis:& ubi maxie in uetere milite spem habebat:sumpsit. Ligures in medio post elephātos posīti:sed lō gior quā latior acies erat. Gallos pminēs collis tegebat. Ea frons:quā hispāi tenebāt:cū sinistro romāo/ rum cornu cōcurrit:dextra oīs acies extra prælīū eminēs cessabat:collis oppositus arcebat:ne aut a frō
Claudii cōsiliū ī submo uenda hostiū acie te:aut a latere aggrederētur. Inter Liuiū Asdrubalēq; igens contractū certamē erat:atrox cædes utriq; ædebat:ibi duces ambo:ibi pars maior peditū equitūq; romanoꝝ ibi hispani uetus miles peritusq; ro manæ pugnæ & ligures duꝝ in armis genus eodem uersi elephanti:qui primo īpetu turbauerāt ante signanos:& signa mouerāt loco. Deinde crescēte certami & clamore ipotētes iam regi iter duas acies uersari:uelut incerti quoꝝ essent:haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo uagis. Claudius quid er/ go præcipiti cursu tam longū iter emensi sumus:clamitās militibus:cum in aduersum collā frustra si/

gna erigere conatus esset: posteaquã ea regione penetrari ad hostẽ non uidebat posse:cohortes aliquot subductas e dextero cornu:ubi stationẽ magis segnem:quam pugnã futuram cernebat: post aciẽ circũducit:& non hostibus mõ: sed etiã suis inopinantibus: in sinistrum hostium latus incurrit:tãtaque celeritas fuit:ut cum ostendissent se a latere:mox in terga iã pugnarent. Ita ex omnibus partibus ab fronte ab latere:ab tergo trucidãtur hispani ligures q:& ad gallos iam cædes peruenerat. Ibi minimũ certaminis fuit:nã & pars magna ab signis aberãt:nocte lapsi stratiq; somno passim p agros:& qui aderãt iti nere ac uigiliis fessi: intolerantissima laboris corpora uix arma humeris gestabant. Et iam diei medium erat:sitisq; & calor hiantes cædendos capiendosq; affatim præbebãt. Elephãti plures ab ipsis rectoribus:q; ab hoste interfecti:fabrile scalprum cum malleo habebant. Id ubi scæuire bælluæ ac ruere in suos cœperant:magister inter aures positum ipsa in compage: qua iungitur capiti ceruix: quanto maximo poterat ictu:adigebat: ea celerrima uia mortis in tantæ molis bællua inuenta erat: ubi regendi spẽ ui uicissẽt: primusq; id Asdrubal instituerat. Dux cum sæpe alias memorabilis tum illa præcipuæ pugna. Ille pugnantes hortando pariterq; abeundo pericula sustinuit. Ille fessos abnuentisq; tædio: & labore nunc præcando:nunc castigando accendit. Ille fugientes reuocauit: omissamq; pugnam aliquot in locis restituit. Postremo cum haud dubia fortuna hostiũ esset:ne superesset tãto exercitui suũ nomẽ secuto:cõcitato equo se in cohortẽ romanam immisit. Ibi:ut patre Amilcare:& Annibalis fratre dignũ erat pugnãs cecidit. Nunq;:eo bello una acie tãtum hostiũ interfectũ est. Redditaq; æqua cãnensi clades uel ducis:uel exercitu interitus uidebatur. Quinq;gita sexmillia hostiũ cæsa. Capta. v. millia & quadrigẽti. Præda magna alia tũ ois generis:tum auri argẽtiq;. Ciuiũ etiã romanoꝝ:qui capti aqud hostes erãt:supra quattuormillia capitũ recepta. Id solatii fuit pro amissis eo prælio militibus. Nã haud quaquã icruenta uictoria fuit octo ferme millia romanoꝝ:sociorũq; occisa. Adeoq; etiã uictores sanguinis:cædisq; cœperat satietas:ut postero die cum esset nũciatum Liuio cõsuli gallos cisalpinos ligures q; qui aut prælio nõ affuissent:aut iter cædẽ effugissent:uno agmine abire sine certo duce:sine signis:sine ordine ullo: aut imperio:posse:si una equitũ ala mittatur:oẽs deleri. Supersint:iquit:aliqui:nũcii & hostium cladis:& nostræ uirtutis. Nero ea nocte quæ secuta est:pugnã citatiore:q; ide uenerat:agmine die sexto ad statiua sua:atq; ad hostẽ peruenit. Iter eius frequẽtia minore:quia nemo præcesserat nũcius: lætitia uero tãta uix:ut cõpotes mẽtium præ gaudio essent celebratũ est. Nã Romæ neuter animi habitus satis dici enarariq; potest:nec quo icerta expectatione euẽtus ciuitas fuerat:nec quo uictoriæ fama acceperit Nunquã per omnes dies ex quo Claudium cõsulem profectum fama attulit:ab orto sole ad occidẽtem aut senator quisquam a curia:atq; ab magistratibus abscessit:aut populus e foro. Matrõæ:quia nihil in ipsis opis erat:in preces obtestationesq; uerse per omnia delubra uagæ suppliciis:uotisq; fatigare deos. Tam sollicitæ ac suspensæ ciuitati fama incerta primo accidit. Duos narnienses equites in castra: quæ in faucibus Vmbriæ opposita erãt:uenisse ex prælio nũciãtes cæsos hostes. Et primo magis auribus: quã ais id acceptum erat:ut maius letiusq; quã quod mente capere:aut satis credere possent:& ipsa celeritas fidem ipediebat:quod biduo ante pugnatũ dicebat. Litteræ deinde ab. L. Manlio Acidino missæ ex castris afferũtur de narniẽsium equitũ aduẽtu. Eæ litteræ per foꝝ ad tribunal. pr. latæ senatũ in curiã exciuerãt:tãtoq; certamine ac tumultu populi ad fores curiæ cõcursum é:ut adire nũcius nõ posset:trahereturq; a percũctãtibus:uociferãtibusq; ut in rostris. priusquã in senatu litteræ recitarent. Tandẽ summoti & coerciti a magistratibus:dispẽlariq; lætitia iter ipotentes eius aios potuit. In senatu primũ deinde in cõcione litteræ recitatæ sunt:& pro cuiusq; igenio aliis iam certum gaudiũ:aliis nulla ante futura fides erat:quã legatos cõsulũ uel litteras audissent. Ipsos deinde appropiquare legatos allatũ est. Tũc enimuero ois ætas currere obuii:primus quisq; oculis auribusq; haurire tãtũ gaudiũ cupiẽtes. Ad Miluium usq; ponte continẽs agmẽ peruenit. Legati erãt. L. Veturius Phlio. P. Vicinius Varus. Q. Cecilius Metellus:circũfusi ois generis frequẽtia in forum puenerũt. Cum alii ipsos:alii comites eoꝝ:quæ acta essent:percũctarent:& ut quisq; audierat:exercitũ hostium:iperatorẽq; occisum. Legiões romanas incolumes:saluos cõsules esse:extẽplo aliis porro impertiebãt gaudiũ suũ:cũ ægre in curia peruẽtum eẽt multo ægrius summota turba:ne patribus miscerẽtur. Litteræ in senatu recitatæ sunt. Inde in concionem introducti legati. L. Veturius litteris recitatis:ipse planius oia:quæ acta erant exposuit cum ingẽti assensu:postremo etiam clamore uniuersæ concionis:cum uix gaudium animis caperẽt: discursum inde ab aliis circa templa deum:ut grates agerẽt:ab aliis domos:ut cõiugibus liberisq; tam lætum nũcium impertirent. Senatus quod. M. Liuius:&. C. Claudius cõsules icolumi exercitu ducem hostium: legionesq; occidissent:supplicationem in triduum decreuit. Eam supplicationem. A. Hostilius prætor pro concione edixit:celebrata a uiris:fœminisq; est. Omnia templa per totum triduum æqualem turbam habuere:cũ matronæ ampliſſima ueste:cum liberis peride ac si debellatum foret:ois solutæ metu deis imortalibus grates agerẽt. Statũ quoq; ciuitatis ea uictoria mouit:ut iã ide haud secus:quã i pace res iter se contrahere uændendo emendo:mutuum dando:argentum creditum soluendo:auderent.

C. Claudius consul cum in castra redisset:caput Asdrubalis:quod seruatũ cum cura attulerat: piici ante hostium statiões:captiuosq; afros uictos ut erãt:ostẽdi:duos ẽt ex iis solutos ire ad Annibalem & expromere quæ acta essent:iussit Annibal tãto simul publico familiariq; ictus luctu agnoscere se fortunam Carthaginis ferẽ dixisse. Castris ide motis:oia auxilia quæ diffusa latius tueri non poterat: in extremum Italiæ angulum brutios contraxit:& metapontinos ciuitatem uniuersam exicos sedibus suis & Lucanos qui suæ ditionis erant in Brutium traduxit.

Expedita elephãtis cõficiẽdi ratio

Ingens hostiũ cædes Asdrubal dimicans occidit

Atẽ. tre. pidatio nẽ ciuitatis in. summa lætitia

Anni/bal suorũ cladẽ in brutios abiit

VM TRANSITV Asdrubalis quantum in Italia declinauerat belli:tantum leuatæ Hispaniæ uiderentur:renatum ibi subito par priori bellum est. Et Hispanias ea tempestate sic habebant romani pœniq; Asdrubal Gisgonis filius ad Oceanum penitus:Gadesq; concesserat. Nostri maris ora omnisq; ferme Hispania qua in orientem uergit. Scipionis ac romanæ ditionis erat:nouus imperator Hanno in locum Barchini Asdrubalis cum nouo exercitu ex Africa transgressus:Magoniq; iunctus: cum in Celtiberia:quæ media inter duo maria est:breui magnum hominū numerum armasset. Scipio aduersus eum. M. Syllanum cum decemillibus peditum:equitibus quingētis misit. Syllanus quātis maximis potuit itineribus:impediebant aūt & asperitates uiarum:& angustiæ saltibus crebris:ut plæraq; Hispaniæ sunt: inclusæ:tamē non solum nuncios sed ēt famā aduētus sui pgressus ducibus ididē ex Celtiberia trāsfugis ad hostē puenit. Eisdē auctoribus cōpertum est:qđ decem circiter millia ab hoste abessent. Bina castra circa uiā qua irent:esse:leua celtiberos:nouum exercitū supra nouēmillia hoium: dextera punica tenere castra. Ea stationibus uigiliis omni iusta militari custodia tuta & firma eē. Illa altera soluta neglectaq; ut barbarorum & tyronum & minus timentium:quod in sua terra eēnt. Ea prius aggrediēda eē ratus Syllanus signa quāmaxīe ad leuā iubebat ferri:necunde ab stationibus punicis cōspicerēt. Ipse: pmissis speculatoribus:citato agmīe ad hostē pgit. Tria millia ferme aberat:cū haud dum quisquā hostiū senserat cōfragosa loca & obsita uirgultis tenebāt colles:ibi i caua ualle atq; ob id occulta cōsidere militē: & cibum capere iubet. Interim speculatores trāsfugaq; dicta affirmātes uenerūt. Tunc Sarcinis in mediū cōiectis arma romani capiūt acieq; iusta in pugnā uadūt. Mille passuū aberāt:cum ab hoste cōspecti sunt: repēteq; trepidari cœptū. Mago ax castris citato equo ad primū clamorē:& tumultū aduehīt. Erāt aūt in celtibero exercitu. iiii. millia Scuta:&. cc. equites Hanc iustā legionē:& id ferme: quod roboris erat: in prima acie locat:leuē armaturā i subsidiis posuit:cū ita īstructos educeret e castris: uixdum egressos uallo in eos romani pila cōiecerūt. Subsidūt hispani aduersus emissa tela ab hoste. Inde ad emittēda ipi consurgūt. Quæ cū cōfertim romani ut solēt:dēsatis excepissent scutis:tū pes cū pede collatus:& gladiis res gerit cœpta est. Cæteq; asperitas locoq; celtiberis:qbus in plio cōcursare mos est:uelocitatē inutilē faciebat & haud iniqua eadē erat romanis stabili pugnæ assuetis:nisi qđ angustiæ & internata uirgulta ordines dirimebāt. Et singuli biniq; uelut cū paribus cōserere pugnā cogebant:qđ ad fugā impedimento hostibus erat:id ad cædē eos:uelut uinctos pbebat. Et iā ferme oībus scutatis celtiberoq; interfectis leuis:armatura:& carthaginēses:qui ex alteris castris subsidio uenerāt pculsi cædebant. Duo haud amplius millia peditū:eqtatus oīs uix inito plio cū Megone effugerūt. Hāno alter impator cū eis: qui postremi iam pfligato prælio aduenerāt:uiuus capīt. Magonēq; fugientē eqtatus ferme oīs:& qđ uetereq; peditum erat: secuti:decimo die in Gaditanā prouincia ad Asdrubalē peruenerūt. Celtiberi nouus miles in pximas dilapsi siluas inde domos diffugerūt. Peropportuna uictoria:nequaquā tantū iam cōflatum bellū:quāta futuri materia belli:si licuisset:iis celtiberoq; gēte excita:& alios ad arma solicitare populos opportunum erat. Itaq; collaudato benigne Syllano. Scipio spē debellādi:si nihil ēt ipse cunctādo moratus eēt:nactus ad id qđ reliquū belli erat:in ultimā Hispaniā aduersus Asdrubalē pergit. Pœnus cū castra sua forte ad socioq; aios in Betica cōtinendos in fide heberet:signis repēte sublatis fugæ magis:q; itineris mō:pœnitus ad Oceanū & Gades ducit. Cæteq; quoad cōtinuisset exercitū:ppositū bello se fore ratus anteq; freto Gades traiiceret:exercitū oēm passim in ciuitates diuisit: ut & muris seipsi: & armis muros tutarent. Scipio ubi aīaduertit dissipatū bellū & circūferre ad singulas urbes arma diutini magis:q; magni esse opis retro uertit iter ne hostibus tamē eā relīqueret regionē. L. Scipionē fratrē cum decemillibus peditum:& mille equitum ad oppugnādum opulētissimā in iis locis urbē:q; Orongin barbari appellabant:mittit:in mesessum finibus ē sita:hispaniæ gētis ager frugifer:argentū ēt incolæ fodiūt. Ea arx fuerat Asdrubali ad excursiones circa mediterraneos populos faciēdas. Scipio:castris ppe urbē positis:priusq; uallaret urbē:misit ad portas q ex ppinquo colloqo aios tentarē t:suaderentq; ut amicitiam potius:q; uim experirēt romanoq;:ubi nihil pacati respondebat: fossa duplicique uallo circundata urbe:in tris partes exercitum diuisit:ut una semper pars:quietis iterim duabus oppugnaret prima pars cum adorta oppugnari est:atrox sane:& anceps prælium fuit:non subire:non scalas fere ad muros præ incidētibus tælis facile erat:& iam dui erexerāt ad muq; scalas:alii:furcis ad ipsum fastīgia:detrudebātur:in alios lupi superne ferrei iniecti:ut in periculo essent:ne suspensi in muq; extrahe/rētur. Quod ubi aīaduertit Scipio:nimia paucitate suoq; exæquatū certamen esse:& iā eo superare hostem:qđ ex muro pugnaret:duabus simul partibus:prima recepta urbē est aggressus:quæ res tātum pauorem iniecit fessis: iam cum primis pugnādo:ut & oppidani mœnia repētina fuga desererēt:& punicum præsidiū metu ne prodita urbs esset:relictis stationibus in unū se colligere. Timor inde oppidanos incessit:ne si urbē hostis intrasset:sine discrimine:pœnus an hispanus esset:obuii passim cædērētur. Itaq; patefacta repente porta frequentes ex oppido sese eiecerūt:scuta præ se tenentes:ne tæla pcul coiicerētur:dextras nudas ostendētes:ut gladios abiecisse appareret. Id utrum paq; ex interuallo

Duo hostiū exercitus pfligāt a syllāo

Hāno capīt

Asdrubal Scipiōi metu gadis tradita

Lupi ferrei

ſit conſpectum:an dolus aliquis ſuſpectus fuerit: incompertum eſt:impetus hoſtilis in tranſfugas factus:nec ſecus quam aduerſa acies cæſa:eademque porta ſigna infeſta urbi illata:& aliis partibus ſecuribus dolabriſque cædebantur:& refringebantur portæ:& ut quiſque intrauerat eques:ad forum occupandum:ita enim præceptum erat:citato equo pgebat additum erat & triariorum equiti præſidium: Legionarii cæteras partes peruadunt:direptione & cæde obuiorum:niſi qui armis ſe tuebantur: abſtinuerunt.Carthaginenſes omnes in cuſtodia dati ſunt:oppidanorum quoque.ccc.ferme qui clauſerãt portas:cæteris traditum oppidum:ſuæ redditæ res.Cecidere in urbis eius oppugnatione hoſtiũ duomillia ferme.Romanorum haud amplius.lxxx.Læta & ipſis qui rẽ geſſere:urbis eius oppugnatio fuit & imperatori cæteroque exercitui ſpecioſum aduentum ſuum ingentem turbam captiuorum præ ſe agentes fecerunt.Scipio collaudato fratre:cum quanto poterat uerborum honore.Carthaginia ſe capţæ:captam ab eo Origin æquaſſet:quia & hyems inſtabat:ut nec temptare Gades nec diſiectum paſſim per prouinciam exercitum Aſdrubalis conſectari poſſet:in citeriorem Hiſpaniam omnes ſuas copias reduxit:dimiſſis in hyberna legionibus.L.Scipione fratre Romam miſſo & Hãnone hoſtium imperatore:cæteriſque nobilibus captiuis ipſe Tarraconem conceſſit.Eodem anno claſſis romana cum. M.Valerio Leuino proconſule ex Sicilia in Africam tranſmiſſa in uticenſi Carthaginenſique agro late populatione fecit extremis finibus Carthaginenſium:circa ipſa mœnia Vticæ prædæ actæ ſunt.Repetentibus Siciliam:claſſis punica.lxx.erant longæ naues occurrit:decemq; & ſeptem naues ex iis captæ ſunt:quattuor in alto merſæ:cætera fuſa ac fugata claſſis.Terra marique uictor romanus cum magna omnis generis præda Lilybæum repetit.Toto inde mari pulſis hoſtium nauibus magni commeatus frumenti Romam ſubuecti.Principio æſtatis eius qua hæc ſunt geſta.P.Sulpicius proconſul:& Attalus rex cum Aeginæ ſicut ante dictum eſt:hybernaſſent.Lemnum inde claſſe iũcta:Romanæ.v.&.xx. quinqueremes Regiæ.v.&.xxx.tranſmiſerunt.Et Philippus ut ſeu terra:ſeu mari obuiam eundũ hoſti foret:paratus ad oẽs conatus eſſet:ipſe Demetriadem ad mare deſcendit.Lariſſam diẽ ad conueniẽdum exercitui edixit.Vndique ab ſociis legationes Demetriadem ad famã regis conuenerunt. Suſtulerant enim aĩos ætoli cũ ob romanã ſocietatẽ tũ poſt Attali aduentũ finitimoſq; populabãtur.Nec acranes ſolũ boetiiq;:& qui Euboeã incolunt:ĩ magno metu erant:ſed achæi:quoq;:quos ſuper ætolicũ bellũ Machanidas etiã Lacedæmonius tyrannus haud procul argiuoꝝ fine poſitis caſtris terrebat. Hi omnes ſuis quiſq; urbibus:quæ picula terra mariq; portendebãtur:memorantes:auxilia regẽ orabant ne ex regno qdẽ ipſius traquillæ nũciabantur res:Scerdiledum Pleuratũq; motos eẽ.& Thracũ: maxie medos:ſi qd longinquũ bellũ regẽ occupaſſet ꝓxima Macedoniæ incurſuros.Boetii qdẽ & interiores Græciæ populi Thermopylaꝝ ſaltũ:ubi anguſtæ fauces coartant iter:foſſã uallo q; ĩtercludi ab ætolis nunciabant:ne tranſitum ad urbes tuendas Philippo darent.Vel ſegnẽ ducẽ tot excitare tumultus cir cunſuſi poterant:legationes dimittit:pollicitus ꝓut tẽpus:aut res ſe daret:oĩbus laturum ſe auxilium: in ꝓſentia q̃ maxime urgebant res:pararent.Tũ ꝓſidium urbi mittit:unde allatũ erat. Attalum a Lemno claſſe tranſmiſſa oẽm circa urbẽ agrũ dẽpopulatum.Polyphantem cum modica manu in Boetiam in Enippum item quendam ex regiis ducibus cum mille peltatis:pelta cetræ haud diſſimilis eſt.Chalcidem mittit:additi quĩgenti anianum:ut omnes inſulæ partes tueri poſſent:ipſe Scotuſam eſt profectus.Eodemq; ab Lariſſa macedonũ copias traduci iuſſit.Eo nunciatũ eſt conciliũ ætolis Heracleã indictum:regẽq; Attalũ ad conſultandũ de ſumma belli uentuꝝ.Hunc conuẽtum ut turbaret ſubito ad uentu:magnis itineribus Heracleã duxit:& concilio quidem dimiſſo iã uenit:ſegetibus tamen: quæ iã prope maturitatẽ erãt:maxie ĩ ſinu æniano euaſtatis:ĩ Scotuſam copias reduxit.Ibi exercitu oĩ relicto: cum cohorte regia Demetriadẽ ſeſe recepit.Inde ut ad oẽs hoſtiũ motus poſſet occurrere:ẽt ĩ Phocidẽ: atq; Euboeã:& Peparetũ mittit:q; loca alta:eligerẽt:unde æditi ignes apparerẽt Ipſe ĩ Ciſſeo:mons ẽ:in altitudinẽ ĩgẽtẽ cacuminis æditi ſpeculã poſuit:ut ignibus ꝓcul ſublatis ſignũ:ubi qd molirent hoſtes: momẽto tpis accipet.Romanus ĩperator & Attalus rex a Pepareto Niceã traiiecerũt.Inde claſſem ĩ Euboeã ad urbẽ Oreũ trãſmittũt:q̃ ab demetriaco ſinu Chalcidẽ & Euripũ petẽti:ad leuã prĩa urbiũ Euboeæ poſita ẽ.Ita ĩter Attalũ & Sulpiciũ cõuenit:ut romãi a mari:regii a terra oppugnarẽt. Quatriduo poſteaq̃ appulſa claſſis ẽ:urbẽ aggreſſi ſunt.Id tps occultis cum Platore:q a Philippo ꝓpoſitus urbi erat: colloqis abſumptũ ẽ.Duas arces urbs habet:unã iminẽté mari:altara urbis medio ẽ:cuniculo inde uia ad mare ducit:quã a mari turris qnq; tabulatoꝝ egregiũ ꝓpugnaculũ claudebat. Ibi prĩo atrociſſimũ cõtractũ ẽ certamẽ:& turre iſtructa oĩ genere taeloꝝ:& tormẽtis machiniſq; ad oppugnãdã eã ex nauibus expoſitis.Cũ oĩum aĩos oculoſq; id certamẽ auertiſſet:porta maritimae arcis Plator romãos accepit:momẽtoq; arx occupata ẽ.Oppidani pulſi ide ĩ mediã urbẽ ad alterã tẽdere arcẽ.Et ibi poſiti erãt:q fores portæ obſicerẽt.Ita excluſi ĩ medio cædunt capiũturq;.Macedonũ ꝓſidiũ cõglobatũ ſub arcis muro ſtetit:nec fuga effuſe petita:nec ptinaciter ꝓlio iterato.Eos Plator uenia a Sulpicio ĩpetrata ĩ naues ĩpoſitos ad demetriacũ Theotidis expoſuit:ipſe ad Attalũ ſeſe recepit.Sulpicius tã facili ad Oreum ſucceſſu elatus Chalcidẽ inde ꝓtinus uictrici claſſe petit.Vbi haud quaq̃ ad ſpem euentus reſpõdit.Ex patenti utrinq; coactũ ĩ anguſtias mare:ſpeciẽ intuenti primo gemini portus in ora duo uerſi ꝓbuere:ſed haud facile alia infeſtior ſtatio claſſi eſt.Nã & uenti ab utriuſq; terræ prælatis montibus ſubiti ac ꝓcelloſi deiiciunt:& fretũ ipſum Euripi nõ ſepties die:ſicut fama fert tẽporibus ſtatutis reciprocat:ſed temere in modũ uenti nũc huc:nũc illuc uerſo mari uelut mõte præcipiti deuolutus torrens rapitur:ĩta nec nocte:nec die quies nauibus datur:cum claſſem tam infeſta ſtatio accepit:tum & oppidum alia parte:

Cædes hoſtiũ ad orõgim

Attur. Quot bellogꝝ motus ſollicitũ haberẽt Philippum Pelta Cetra

Oreum Ro. ꝓditur

Vide ne pheioti dis ſit legendũ

Euripus calcidicus

clauſum mari:alia a terra egregie munitum:præſidioque ualido firmatum:& præcipue fide præfectorum principumque:quæ fluxa & uana apud Oreum fuerant:ſtabile atque inexpugnabile fuit. Id prudenter ut temere ſuſcepta re romanus fecit:quod circūſpectis difficultatibus:ne fruſtra tempus tereret: celeriter abſtitit incœpto claſſemq; inde ad Cynum Locridis emporium:inde urbis opontiorum mille paſſuum a mari ſitæ traiecit. Philippum & ignes ab Oreo æditi monuerāt:ſed ſerius Platoris fraude e ſpecula elati & impari tum maritimis uiribus:haud facilis erat in inſulam claſſi acceſſus. Ita res per cūctationem omiſſa ad Chalcidis auxilium ubi ſignum accepit:impigre eſt motus: nam & ipſa Chalcis quāquam eiuſdem inſulæ urbs eſt:tamen adeo arcto interſcinditur freto:ut ponte continenti iungat: terraq; aditum faciliorem:quam mari habeat. Igitur Philippus deiecto præſidio:fuſiſq; ætolis:qui ſaltum Thermophylaȝ inſidebant:cum ab Demetriade Scotuſam:inde tertia uigilia profectus trepidos hoſtes Heracleam compuliſſet:ipſe uno die Phocidis Elatiam millia amplius.lx.contendit. Eodem ferme die ab Attalo rege opontiorum urbs capta diripiebatur. Conceſſerat eam prædam regi Sulpicius: quia Oreum paucos ante dies ab Romāo milite expertibus regiis direptū fuerat. Romana claſſis Oreū ſeſe receperat:& Attalus ignarus aduentus Philippi pecuniis a principibus exigendis terebat tempus. Adeoq; improuiſa res fuit:ut niſi cretenſium forte quidā pabulatum ab urbe longius progreſſi agmen hoſtium procul conſpexiſſent:opprimi potuerit Attalus. Inermis autem:atq; compoſitus curſu effuſus mare ac naues petit:& molientibus ab terra naues Philippus ſuperuenit tumultumq; etiam ex terra nauticis præbuit. Inde Opontem rediit deos hominesq; accuſans:quod tantæ rei fortunam ex oculis prope raptam amiſiſſet. Opontii quoq; ab eadem ira increpiti:quod cum trahere obſidionem in aduentum ſuum potuiſſent:uiſo ſtatim hoſte:prope in uoluntariā deditionē conceſſiſſent. Compoſitus circa Opontē rebus. Toronem eſt profectus. Et Attalus primo Oreum ſe recepit. Inde cum fama accidiſſet Pruſiam Bithyniæ regem in fines regni ſui tranſgreſſum:omiſſis romanis:atq; ætolico bello: in Aſiā traiecit. Et Sulpicius Aeginā claſſem recepit:unde initio ueris profectus erat. Haud maiore certamine:quam Opontē Attalus ceperat:Philippus Toronem cepit. Incolebant eam urbē profugi ab Thebis phthiotici urbe ſua capta Philippo cū in fidē ætoloȝ perfugiſſent:ſedem eis ætoli eā dederant urbis uaſtatæ ac deſertæ priore eiuſdē Philippi bello. Tum ab Torone:ſicut pauloante dictū eſt:recepta:profectus Tritonō:& Dirimias Doridis parua atq; ignobilia oppida cepit. Inde Elatiā iuſſis ibi ſe oppiri Ptolemæi rhodiorumq; legatis uenit:ubi cū de finiēdo ætolico bello ageretur:affuerant enim legati nuper Heracleæ concilio:romanoȝ ætolorūq; nunciis affertur Machanidā olympioȝ ſolemne ludicrū parātes Eleos aggredi ſtatuiſſe. Præuertendū id ratus legatis cū benigno reſponſo dimiſſis: ſe neq; cauſam huius fuiſſe:nec morā:ſi modo æqua & honeſta conditione liceat:pacē factuȝ:cū expedito agmine profectus per Boetiā Megarā:atq; inde Corinthum deſcendit. Vnde cōmeatibus ſumptis Pyleum:Taphoneūq; petit:& iam cū Oreū ueniſſet:audit Machanidā fama aduentus ſui territū refugiſſe Lacedæmonem Aegiūq;:ſe ad conciliū ætoloȝ recepit:ſimul claſſem punicā ut mari quoq; aliquid poſſet:accitam ibi ratus ſe inuenturū. Paucis ante diebus inde Phoceas traiecerant pœni. Inde portus acarnanū petierāt cum ab Oreo profectū Attalū Romanoſq; audiſſet:ueriti ne in ſe iretur & intra Rhiū:fauces eæ ſunt corinthi ſinus opprimerentur. Philippus quidē mœrebat & angebatur:cū ad omnia ipſe raptim iſſet; nulli tamen ſe rei in tēpore occurriſſe:& rapientem omnia ex oculis eluſiſſe celeritatē ſuam fortunam. In concilio autem diſſimulans ægritudinem elato animo diſſeruit:teſtatus deos hominesque nulli loco:nec tempori deffuiſſe:quin ubi hoſtium arma concrepuiſſent:eo quanta maxima poſſet celeritate tenderet:ſed uix rationem inire poſſe: utrum a ſe audacius:an fugacius ab hoſtibus geratur bellum. Sic ab Oponte Attalum:ſic Sulpicium a Chalcide: ſic his ipſis diebus Machanidā e manibus ſuis elapſum. Sed non ſemper felicem eſſe fugam:nec pro difficili id bellum habendum:in quo:ſi modo congreſſus cum hoſtibus ſis:uiceris:quod primum eſſet: confeſſionem ſe hoſtium habere: nequaquam pares eſſe eos ſibi breui & uictoriam haud dubiam habiturum:nec meliore euentu eos ſecum:quam ſpe pugnaturos. Læti regem ſocii audierunt Reddit inde achæis Oreum:& Triphyllam:quod Alipheram autem megalopolitis:quod ſuorum fuiſſe finium ſatis probabant:reſtituit. Inde nauibus acceptis ab achæis: erant autem tres quadriremes: & biremes totidemque Anticyram traiecit. Inde quinqueremibus ſeptem:& lembis uiginti amplius quos:ut adiungeret Carthaginenſium claſſi:miſerat in corinthium ſinum:profectus ad Erytrhas ætolorum:quæ prope Euphalium ſunt:deſcenſionem fecit. Haud fefellit ætolos:nam hominum:quod aut in agris:aut in propinquis caſtellis Potidaniæ atque Apolloniæ fuit; in ſiluas monteſque refugit. Pecora: quæ inter feſtinationem abigi nequiuerant:ſunt direpta:& in naues compulſa. Cum his:cæteraq; præda Nicia prætore achæorum Egium miſſo:cum Corinthum petiſſet:pedeſtres inde copias per Boetiam terra duci iuſſit. Ipſe a Boenotris:præter terram Atticam ſinum nauigans inter medias prope hoſtium claſſes Chalcidem puenit. Inde collaudata fide:ac uirtute:quod neque timor:neque ſpes flexiſſet eorum animos:hortatuſq; in poſterum:ut eadem conſtantia permanerent in ſocietate:ſi ſuam quam oreanorum atque opontiorum fortunam mallent:a Chalcide Oreum nauigat. Principumque iis:quis fugere capta urbe quā ſe romanis tradere maluerant:ſummā rerum & cuſtodia urbis permiſſa ipſe Demetriadem ab Euboea unde primum ad opem ferēdam ſociis profectus erat:traiecit. Caſſandreæ deinde centum nauiū longarū carinis poſitis:contractaque ad effectum eius operis multitudine fabrorum naualim:quia res i Græcia tranquillas:& profectio Attali fecerat:& in tempore laborātibus ſociis latū a ſe auxiliū:retro i regnū cōceſſit:ut dardanis bellū iferret;

Quid Rhiū ſit

Extremo æstatis eius:qua in Græcia hæc gesta sunt:cum.Qu.Fabius Maximus prætor legatus ab M.Liuio consule Romam ad senatum missus nunciasset consulem satis præsidii Galliæ prouinciæ credere.L.Portium cum suis legionibus esse: discedere se inde:ac deduci exercitum consularem posse:patres non.M.Liuium tantum redire ad urbem:sed collegam quoque eius.C.Claudiũ iusserunt.Id modo in decreto interfuit:quod.M.Liuii exercitum reduci. Neronis legiones Annibali oppositas manere in prouincia iusserunt. Inter consules ita per litteras conuenit:ut quemadmodum uno animo rem publicam gessissent:ita quãquam ex diuersis regionibus conuenirent:uno quoq; tempore ad urbẽ accederent.Prænestę qui prior uenisset:collegam ibi opperiri iussus.Forte ita euenit:ut eodem die ambo Prænestę uenirent.Inde præmisso edicto: ut triduo post frequens senatus ad ædem Bellonæ adesset: omni multitudine obuiam effusa ad urbem accessere.Non salutabant modo uniuersi circunfusi:sed cõtingere pro se quisq; uictrices dextras consulum cupientes:alii gratulabantur:alii gratias agebãt: quod eorum opera incolumis respubli.esset:in senatu cum more omnium imperatorum expositis rebus ab se gestis:postulassent ut pro repub.fortiter fœliciterque administrata:& diis immortalibus haberetur honos:& ipsis triumphantibus urbem inire liceret:se uero ea quæ postularẽt: decernere patres merito deorum primum:deinde secundum deos consulum responderunt:& supplicatione amborum nomine:& triumpho utriq; decreto.Inter ipsos ne cum bellum cõmuni animo gessissent:triumphum separarent:ita conuenit:ut quoniam & in prouincia.M.Liuii res gesta esset:& eo die quo pugnatum foret: eius forte auspicium fuisset:& exetcitus Liuianus traductus Romam uenisset.Neronis deduci non potuisset de prouincia:ut.M.Liuium quadrigis urbem ineuntem milites sequerentur. Consul Claudius equo sine militibus inueheretur. Ita consociatus triumphus cum utriq;:tum magis ei qui quantũ merito ante ibat:tantum honore collegæ cesserat:gloriam auxit.Illum equitem aiebant sex dierum spatio transcurrisse longitudinem Italiæ & eo die cum Asdrubalem in Gallia signis collatis pugnasse:quo eũ castra aduersus sese in Appulia posita habere.Annibal credidisset. Ita unum consulem pro utraq; parte Italiæ aduersus duos duces:duos imperatores:hinc consilium suum:hinc corpus opposuisse:nomen Neronis satis fuisse ad continendum castris Annibalem:Asdrubalem uero qua alia re: quam aduentu eis obrutũ:atque extinctũ esse.Itaque iret alter consul sublimis curru multi iugis si uellet equis: unius equo per urbem uerum triumphum uehi.Neronique etiã si pedes incedat:uel parto eo bello:uel spreto triumpho:gloriam memorabilem fore.Hi sermones spectantium Neronem usque in capitoliũ prosecuti sunt.Pecuniam in ærarium tulerunt sestertium tricies octogintamillia æris:militibus.M.Liuius quinquagenos senos asses diuisit.Tantũdem.C.Claudius militibus absentibus suis est pollicitus: cum ad exercitum redisset.Notatum est ea die plura carmina militaribus iocis in consulem Claudium:quã in consulem suum iactata. Equites.L.Veturium:&.Qu.Ceciliũ legatos magnis tulisse laudibus: hortatosq; esse plebem:ut eos consules in proximum annum crearent. Adiecisse equitum prærogatiuæ auctoritatem consules:postero die in concione:quam forti fideliq; duorum præcipue legatorum opera usi essent:commemorantes. Cum comitiorum tempus appeteret: & per dictatorem comitia haberi placuisset.C.Claudius cõsul.M.Liuium collegam dictatorem dixit.Liuius.Qu.Cecilium Magistrum equitum.A.M.Liuio Dictatore creati Consules.L.Veturius.Q.Cecilius:is ipse qui tum erat Magister equitum.Inde prætorem comitia habita. Creati.C.Seruilius.M.Cecilius Metellus.T.Claudius Asellus.Qu.Manlius Turinus: qui tum ædilis plebis erat. Comitii perfectis: dictator magistratu abdicato:dimissoq; exercitu in Ethruriam prouinciam ex.S.C.est profectus ad quæstiones habendas: qui Ethruscorũ:umbrorũue populi defectionis ab romanis ad Asdrubalem sub aduentu eius concilia agitassent:quiq; eũ auxiliis:aut cõmeatu:aut ope aliqua iuuissent:Hæc eo anno domi militiæque gesta.Et ludi Romani ter toti instaurati ab ædilibus curulibus.Gn.Seruilio Cepione.Ser.Cornelio Lentulo.Itẽ ludi plebeii semel toti instaurati ab ædilibus plebis.M.Põponio Mathone:&.Q.Manlio Turino. Tertiodecimo anno punici belli.L.Veturio Philone:&.Qu.Cecilio Metello consulibus:ambobus ut cum Annibale bellum gererent prouincia decreta.Præturas exinde sortiti sunt.M.Cecilius Metellus urbanam.Qu.Manlius peregrinam.C.Seruilius Siciliam.T.Claudius Sardiniam. Exercitus ita diuisi:consulum alteri: quem.C.Claudius prioris anni consul:alteri:quem.Qu.Claudius proprætor:eæ binæ legiones erant:habuisset exercitum. In Ethruria duas uolonum legiones a.C.Terentio proconsule Liuius proconsul:cui prorogatum in annum imperium fuit:acciperet.Et.Qu.Manlio ut collegæ iurisdictione tradita:eum exercitum: cui.L.Portius proprætor præfuerat:obtineret:decretum est.Iussusq; populari agros gallorum:qui ad pœnos sub aduentu Asdrubalis defecissent.C.Seruilius cum catinensibus duabus legionibus:sicut.P.Manlius tenuerat.Sicilia tuenda data.Ex Sardinia uetus exercitus cui.A.Hostilius præfuerat:deportatus.Nouam legionẽ quam.C.Claudius traiiceret:secum consules conscripserunt.Qu.Claudio ut Tarẽtum.C.Hostilio Tubulo uti capuam prouinciam haberet:prorogatũ in annum est imperium.M:Valerius proconsul qui tuendæ circa Siciliam maritimæ oræ præfuerat, xxx.nauibus.C.Seruilio traditis:cum cætera omni classe redire ad urbẽ iussus.In ciuitate tanto discrimine belli sollicita cũ omniũ secundoꝝ aduersorũq; causas i deos uerterẽt:multa ꝓdigia nũciabantur: Terracinæ Iouis ædẽ:Satrici Matris Matuthæ de cælo tactam:fatricanos haud minus terrebant i ædẽ Iouis foribus ipsis duo prælapsi angues. Ab Antio nunciatũ ẽ cruentas spicas metentibus uisas eẽ. Cære porcus biceps:&agnus masculus:idẽq; fœmĩa natus erat. Albæ duos soles uisos ferebãt. Et nocte fregelis lucẽ obortã. Et bos i agro romão locutus. Et ara Neptũni multo manasse sudoꝝ i circo flaminio di-

Acces/ sus cõsu lum ad urbem

Liuio Trium/ phus claudio ouatio decreta

L.Vetu rius.Q. Cecilio conſ.

Prodigia

cebatur:Et ædes Cereris Salutis Quirini de cælo tactæ.Prodigia cõsules hostiis maioribus procurare iussi:& supplicationẽ unã diem habere.Ea ex senatusconsulto facta:plus omnibus aut nũciatis pegre aut uisis domi ꝓdigiis:terruit animos hominũ:ignis in æde Vestæ extinctus.Ob quã causam cæsa flagro ẽ uestalis uirgo:cuius custodia eius noctis fuerat iussu põtificis.P.Licinii.Id quanquam nihil portendẽtibus deis:cæterum negligentia humana acciderat:tamẽ & hostiis maioribus ꝓcurari: & supplicationẽ haberi ad Vestæ aram placuit.Priusquã proficiscerẽtur consules ad bellum:moniti ab senatu sunt:ut i agros reducendæ plebis curam haberẽt deum benignitate submotũ bellum ab urbe Roma:& Latio eẽ posse sine metu i agris habitari.Minime cõuenire Siciliæ:quã Italiæ colendæ:maiorem curam esse:sed res haud quaquã erat populo facilis:& liberis cultoribus bello absumptis:& inopia seruitioꝝ:& pecore direpto:uilliscꝫ dirutis aut incensis.Magna tamẽ pars auctoritate consulum compulsa i agros remigrauit.Mouerant autem huiusce rei mẽtionẽ placẽtinoꝝ: & cremonẽsium legati querẽtes agrum suum ab accolis gallis incursari ac uastari:magnamꝫ partem colonoꝝ suorum dilapsam esse:& frequẽtes se urbes:agrũ uastatum ac desertũ habere.Manlio prætori mandatũ:ut colonias ab hoste tueretur: consules ex.S.C.edixerunt:ut qui ciues Cremonẽses aut placẽtini eẽnt:ante certum diem in colonias reuerterentur:principio deinde ueris:& ipsi ad bellum profecti sunt.Q.Cecilius consul exercitũ ab.C.Nerone L.Veturius ab.Q.Claudio ꝓprætore accepit:nouisꝫ militibus:quos ipse cõscripserat suppleuit. Et in consentinũ agrum cõsules exercitũ duxerunt:passimꝫ depopulati:cũ agmẽ iam graue præda eẽt:i saltu anguſto a brutiis iaculatoribusꝫ numidis turbati sunt:ita ut non præda tantũ:sed armati: quoꝫ in periculo fuerint:maior tamẽ tumultus:quam pugna fuit.Et præmissa præda incolumes legiones i loca occulta euasere.Inde i lucanos profecti.Ea sine certamine tota gens in dicionẽ Popu.Ro.rediit.Cum Annibale nihil eo anno rei gestũ est.Nam neꝫ ipse se obtulit in tam recenti uulnere publico priuatoꝫ: nec lacessierunt quietũ romani:tantã inesse uim:& si oĩa alia circa eũ ruerent:in uno illo duce censebãt. Ac nescio an mirabilior in aduersis:quã secũdis rebus fuerit.Quippe cũ & in hostiũ terra per annos tredecim iam procul ab domo:uaria fortuna bellum gereret:exercitũ nõ suo ciuili:sed mixto ex colluuiõe omnium gẽtium:quibus nõ lex:nõ mos:nõ lingua cõmunis:alius habitus:alia uestris:alia arma:alii ritus:alia sacra:alii prope dii eẽnt:ita quodã uno uiculo coppulauerit eos:ut nulla nec iter ipsos:nec aduersus ducem seditio extiterit:cũ & pecunia sæpe i stipendiũ:& cõmeatus i agro deesset:quoꝫ inopia prio re punico bello multa infanda iter duces:militesꝫ cõmissa fuerãt.Post Asdrubalis uero exercitũ cũ duce:i qbus spes oĩs uictoriæ reposita fuerat:deletum:cedẽdoꝫ i angulum brutiũ:cætera Italia cõcessum cui nõ uideatur mirabile:nullum motũ i castris factum? Nã ad cætera id quoꝫ accesserat:ne alẽdi quidem exercitus:nisi ex brutio agro spes eẽt:qui ut omnis coleretur:exiguus tamen tãto alendo exercitui erat:cum magnã partẽ iuuentutis abstractam a cultu agroꝝ bellum occupauerat:& mos uicio etiã institus genti per latrocinia militiam exercẽdi:nec ab domo quicquã mittebatur:de Hispania retinẽda solliciti tãquã oĩa prospera in Italia eẽnt.In Hispania res quadã ex parte eandẽ fortunã:quadã longe dispare

Lucãi i fidẽ po. roma. redeũt

Hispãorum ĩgenia

rem habebãt.Eandẽ qđ prælio uicti carthaginẽses duce amisso in ultimã Hispaniæ oram usꝫ ad Oceanum cõpulsi erant.Dispare autẽ quod Hispania non quã Italia modo sed quã ulla pars terrarũ bello reparando aptior erat locoꝝ hominumꝫ igeniis.Itaꝫ ergo romanis prima inita prouinciaꝝ:quæ quidẽ continentis sint:postremo oĩum nostra demũ ætate ductu auspicioꝫ Augusti Cæsaris perdomita est. Ibi tum Asdrubal Gisgonis filius maximus:clarissimusꝫ eo bello secundũ Barchinos dux regressus a Gadibus:rebellandi spem adiuuante.Magone Amilcaris filio delectibus per ulteriorẽ Hispaniam habitis:ad quinquaginta millia peditũ:quattuormilia & qngentos equites armauit.De equestribus copiis ferme iter auctores cõuenit:peditũ.lxx.millia quidã adducta ad Silpiã urbẽ scribũt.Ibi super cãpos patentes duo duces pœni ea mẽte:ne detrectarent certamen cõsederunt.Scipio cũ ad eũ fama tãti cõparati exercitus perlata eẽt:neꝫ Romanis legionibus tantæ se fore parem multitudini ratus:ut in speciem saltem opponerentur barbaroꝝ auxilia:neꝫ in iis tamen tantum uirium ponendum:ut mutando fidem:quæ cladis causa fuisset patri patruoꝫ:magnũ momentũ facerent:præmisso Syllano ad Colcam duo de.xxx.oppidis regnantẽ:ut equites peditesꝫ ab eo quos se per hyemem conscripturum pollicitus erat:acciperet:ipse a Tarracone profectus:protinus a sociis qui accolunt uiam:modica contrahendo auxilia Castulonem peruenit.Eo adducta a Syllano auxilia:triamillia peditũ:& equites quĩgenti.Inde ad Bętulam urbem progressus cũ omni exercitu ciuiũ:sociorumꝫ peditũ equitũꝫ.v.&.xl.millibus. Castra ponentes eos Mago:& Masinissã cũ omni equitatu aggressi sunt:turbassentꝫ munientes:ni abditi post tumulũ opportune ad id positi a Scipione equites improuiso in effusos incurrissent:& promptissimum quenꝫ:& proxime uallum:atꝫ in ipsos munitores primum inuectũ:uixdũ prælio inito:fuderunt:cũ cæteris:qui sub signis:atꝫ ordine agminis incesserant:longior & diu ambigua pugna fuit.Sed cum ab stationibus primũ expeditæ cohortes:deinde ex opere deducti milites:atque arma capere iussi plures & integri fessis subirent:magnumꝫ iam agmẽ armatoꝝ a castris i prælium rueret: terga haud dubiẽ uertũt pœni.Numidæꝫ primo turmatim abibant:nihil propter pauorẽ festinationẽue confusis ordinibus:deide posteaquã acrius ultimis icidebat romanus:neꝫ sustineri impetus poterat:nihil iam ordinũ memores:passim qua cuiꝫ proximũ fuit:i fugã effundũtur.Et quãquã eo prælio aliquantũ & romanis auctis:& diminuti hostibus animi erãt:tamẽ nũquã aliquot isequẽtes dies ab excursiõibus eqtũ:leuisꝫ armaturæ cessãtũ est.Vbi satis tẽptatæ per hæc leuia certamina uires sunt:prior Asdrubal in

Hostiũ fuga

acié copias eduxit:deide & romani ꝓcessere:sed utraꝫ acies ꝓ uallo stetit instructa.Et cum a neutris pu

gna cœpta esset:iam die ad occasum inclinante a pœno prius deinde a romano ī castra copiæ reductæ. Hoc idem per dies aliquot factum. Prior semper pœnus copias castris educebat:prior sessis stādo signū receptui dabat. A neutra parte ꝓcursum tælūue missum:aut uox ulla orta. Mediam aciē hinc romani: illinc carthaginenses mixti afris:cornua socii tenebant. Erant autē utrinq; hispani pro cornibus. Ante punicam aciem elephanti castellox procul speciē uisu præbebant. Iam hoc in utrisque castris sermonis erat:ita ut instructi stetissent:pugnaturos:medias acies Romanū pœnumq;:quos iter belli cā esset:pari robore animox armorūq; cōcursuras. Scipio:ubi hoc obstinate credi animaduertit:omnia de industria in eum diem:quo pugnaturus erat:mutauit:tesserā uesperi ꝑ castra dedit:ut ante lucē uiri eqq; cū prāsi essent:armatus eques frænatos stratosq; teneret equos. Vixdū satis certa luce egtatum omnem cū leui armatura in stationes punicas īmisit:ipse confestim cum graui agmine legionū ꝓcedit:præter opinionem destinatā suorum:hostiumq; Romano milite cornibus simatis sociis in mediam aciem acceptis. Sed Asdrubal clamore equitū excitatus:ut ex tabernaculo ꝓsiluit:tumultumq; ante uallum:& trepidationē suorum:& procul signa legionum fulgentia plenosq; hostium campos uidit:equitatū omnē extēplo in equites emisit. Ipse cum peditum agmine castris egreditur:nec ex ordine solito quicquā acie instruenda mutat:Equitum iādiu anceps pugna erat:nec ipsa ꝑ se decerni poterat:quia pulsis: quod prope inuicē fiebat:in aciem peditū tutus receptus erat. Sed ubi iam haud plus quingentos passus acies iter sese diuisæ aderant:signo receptui dato Scipio patefactisq; ordinibus equitatum omnem:leuēq; armaturam in medium acceptam:diuisamq; ī partes duas in subsidi:s post cornua locat. Inde ubi īcipiendæ iam pugnæ tempus erat:hispanos ea media acies fuit:presso gradu incedere iubet:ipse e dextero cornu ibi nāq; præerat:nunciū ad Syllanū & Martium mittit:ut cornu extenderent ī sinistra parte:quēadmodum se tendentē ad dexterā uidissent:& cum expeditis peditū equitumq; prius pugnā consererēt cum hoste:quā coire inter se mediæ acies possent. Ita deductis cornibus cum ternis peditum cohortibus:ternisq; equitum turmis:ad hoc uelitibus citato gradu in hostem ducebant sequētibus aliis ī obliquum. Sinus ī medio erat:quia segnius hispanorum signa incedebāt:& iam conflixerāt cornua:cum quod roboris in acie hostiū erat:pœni ueterani africq;:nondum ad tæli coniectū uenissent:neq; ī cornua:ut adiuuarent pugnantes:discurrere auderent:ne aperirent mediā aciem uenienti ex aduerso hosti. Cornua ancipiti prælio urgebātur:eques leuisq; armatura & uelites:circunductis alis in latera incurrebāt. Cohortes a fronte urgebant:ut abrumperent cornua a cætera acie:& tum ab omni parte:haud quaquam par pugna erat:tum quod turba balearium:tyronūq; hispanox Romāo latinoq; militi obiecta erat: procedente iam die uires etiā deficere Asdrubalis exercitum cœperant:oppressos matutino tumultu coactosq; priusquam cybo corpora firmarent:raptim ī aciem exire. Ad id sedulo diem extraxerat Scipio: ut sera pugna esset:Nam a septima demū hora peditum signa cornibus īcurrerunt:Ad medias acies aliōto sole rius peruenit pugna:ut prius æstus a meridiano sole:laborq; stādi sub armis:& simul fames:sitisq; corpora afficerent:quam manus cum hoste cōsererent. Itaq; steterunt scutis innixi:Nam super cætera elephanti etiam tumultuoso genere pugnæ equitū uelitumq;:& leuis armaturæ consternati e cornibus ī mediam aciem sese itulerant. Fessi igit corporibus animisq; rettulere pedem:ordines tamen seruantes haud secus:quam si imperio ducis cederet integra acies. Sed cū eo ipso acrius:ubi inclinatā sensere: uicto/res se undiq; inueherent:nec facile impetus sustineri posset:q̄q̄ retinebat obsistebatq; cedētibus Asdrubal ab tergo esse colles:tutūq; receptum:si modice se reciperent:clamitans:tamē uicente uerecundiam metu cum ꝓximus quisq; hostem cæderet:terga extemplo data:atq; ī fugam sese omnes effuderunt. Ac primo cōsistere signa in radicibus collium:ac reuocare in ordines militē cœperant:cunctantibus in aduersum collem erigere aciem romanis. Inde ut inferri īpigre signa uiderunt:integrata fuga ī castra pauidi:impelluntur nec procul uallo romanus aberat. Cepisset; tanto impetu castra:nisi ex uæhemēti sole qualis iter graues imbre nubes effulget:tanta uis aquæ deiecta eēt:ut uix in castra sua receperint se uictores quosdam etiam religio ceperit:ulterius eo die quicquā conandi:Carthaginenses quāquam fessos labore:ac uulneribus nox imberq; ad necessariā quietem uocabat:tamen quia metus & periculum cessandi non dabat tempus prima luce oppugnaturis hostibus castra:saxis undiq; circa ex propinquis uallibus congestis:augent uallum:muniméto sese:quando in armis parum præsidii foret:defensuri. Sed transitio sociorum fuga:ut tutior mora uideretur:fecit:principium defectionis ab Attane regulo turdetano rum factum est. Is cū magna populariū manu transfugit. Inde duo munita oppida cū præsidiis tradita a præfectis romano. Et ne latius inclinatis semel ad defectionem animis serperet res:silentio proximæ noctis Asdrubal castra mouet. Scipio ut prima luce qui in stationibus erant:rettulerunt profectos hostes:præmisso equitatu signa ferri iubet. Adeoq; citato agmine educti sunt:ut si uia recta uestigia sequētes issent:haud dubie assecuturi fuerint:sed ducibus est creditū:breuius aliud esse: iter ad Betim fluuiū ut transeuntes aggrederentur. Asdrubal clauso transitu fluminis ad Oceanū flectit:& iam inde fugientium modo effusi abibant. Idq; ab legionibus romanis aliquantū interualli fecit:eques:leuisq; armaturā nunc a tergo:nunc a lateribus occurrendo fatigabat morabaturq;. Sed cum ad crebros tumultus signa consisterent:& nunc equestria:nunc cum uelitibus:auxiliisq; peditū prælia consererēt:superuenerunt legiones inde iam nō pugna:sed trucidatio uelut pecox fieri:donec ipse dux fugæ auctor in proximos colles cū septēmillibus ferme semiermium euasit:cæteri cæsi captique:castra tumultuaria raptim tumulo æditissimo cōmunierūt:atq; ide cū hostis neqcq̄ subire iniquo ascensu conatus eēt: haud diffi culter sese tutati sunt:sed obsidio ī loco nudo:atq; inopi uix ī paucos dies tolerabilis erat:itaq; trāsitiōes

Scipiōis stratagema

Redigū tur trepide ī castra pœni

Asdrubalis fuga

Attur hostiū cædē

ad hostes fiebant. Postremo dux ipse: nauibus acceptis: nec procul inde aberat mare: nocte: relicto exercitu. Gades pfugit. Scipio: fuga ducis hostiũ audita: decẽ millia peditum: mille equites reliqt Syllano ad castrorꝫ obsidionẽ. Ipse cũ cæteris copiis: septuagesimis castris: protinus causis reguloꝫ ciuitatiumqꝫ cognoscendis: ut præmia ad uerã meritoꝫ æstimationẽ tribui possent. Tarraconẽ rediit. Post pfectionẽ eius Masiniſſã cũ Syllano clã cõgressus: ut ad noua cõsilia gentẽ quoqꝫ suã obedientẽ haberet: cũ paucis popularibus in Africã traiecit. Nõ tam euidẽti eo tẽpore subitæ mutationis cã: quã documento post id tempus cõstantissimæ ad ultimã senectã fidei: ne tum quidẽ eũ sine probabili causa fecisse. Mago inde: remissis ab Asdrubale nauibus: Gades petit. Cæteri deserti ab ducibus pars transitione: pars fuga dissipati per proximas ciuitates sunt: nulla manus numero aut uiribus ĩsignis: hoc maxĩe modo: ductu atqꝫ auspicio procõsulis Scipionis pulsi Hispania carthaginẽses sunt quartodecimo anno post bellũ initum quinto posteaq̃ proconsul Scipio ꝓuincia & exercitũ accepit. Haud multo post Syllanus debellatũ refe rens. Tarraconẽ ad Scipionẽ rediit. L. Scipio cũ multis nobilibus captiuis: nũcius receptæ Hispaniæ Romam est missus. Et cũ cæteri lætitia gloriaqꝫ ingenti eam rẽ uulgo ferrent: unus qui gesserat: inexplebilis uirtutis: ueræqꝫ laudis parũ ĩstar eoꝫ: quæ spe ac magnitudine animi cõcepisset: receptas Hispanias ducebat. lã Africam: magnamqꝫ Carthaginẽ & ĩ suũ decus nomenqꝫ uelut consumatã eius belli gloriã spectabat. Itaqꝫ ꝓmoliendas sibi ratus iam res: reconciliandosqꝫ regum: gẽtiumqꝫ animos. Syphacẽ primum regem statuit tẽptare. Massesſiulorum is rex erat. Massesſiuli gens affinis mauris regionẽ Hispaniæ maxime qua sita noua Carthago ẽ: spectant. Fœdus ea tẽpestate regi cum Carthaginensibus erat: quod haud grauius ei sanctiusque quã uulgo barbaris: qbus ex fortuna pendet fides: ratus fore: oratorẽ ad eũ. C. Lælliũ cum donis mittit. Quibus barbarus lætus: & quia res tum ꝓsperæ ubiqꝫ romanis: pœnis autẽ in Italia aduersæ ĩ Hispania nullæ iã erant: amiciciã se romanoꝫ accipere annuit: firmãdæ eius fidem nec dare: nec accipere nisi cum ipso corã duce romano. Ita Lælius in id modo fide a rege accepta: tutum aduentum fore ad Scipionẽ redit. Magnũ ĩ oĩa momentũ Syphax affectãti res erat Africæ: opulentissimus eius terræ: bello iam expertus ipsos carthaginẽses: finibus etiam regni apte ad Hispaniam: qua freto exiguo dirimũtur: positis. Dignã itaqꝫ rem Scipio ratus: quæ quoniam non aliter posset: magno periculo peteretur. L. Martio Tarracone: Syllano Carthagine noua: quo pedibus a Tarracone itineribus magnis ierat: ad præsidiũ Hispaniæ relictis: ipse cum. C. Lælio duabus quĩqueremibus ab Carthagine profectus tranquillo mari plurimũ remis ĩterdum & leui adiuuante uento in Africã traiecit. Forte ita incidit: ut eo ipso tempore Asdrubal pulsus Hispania septem triremibus portũ inuectus: anchoris positis: terræ applicaret naues. Cum cõspectæ duæ ququeremes haud cuiq̃ dubio quin hostium essent: opprimiqꝫ a pluribus: priusquã portũ intrarent: possent: nihil aliud quã tumultũ: ac trepidationem simul militum: ac nautarum: nequicquam armaqꝫ & naues expedientiũ fecerũt: percussã enim ex alto uela acriori uento: prius in portum intulerunt: quinqueremes: quã pœni anchoras molirẽtur: nec ultra tumultũ ædere quisquam ĩ regio portu audebat. Itaqꝫ prior ĩ terrã Asdrubal: mox Scipio: & Lælius egressi ad regem pergunt. Magnificũqꝫ id Syphaci nec erat alias uisum: duoꝫ opulentissimoꝫ ea tẽpestate duces populorum uno die suam pacem amicitiamqꝫ petentes uenisse: utrunqꝫ in hospitium inuitat. Et quoniam sors eos sub uno tecto eẽ: atqꝫ ad eosdẽ penates uoluisset: cõtrahere ad colloquiũ dirimendaꝫ simultatũ causa ẽ conatus. Scipione abnuente haud priuatũ sibi ullũ cũ pœno odiũ eẽ: qd colloquẽdo finiret: aut de repu. se cum hoste agere quicquã iniussu senatus posse. Illud magnopere tendẽte rege: ne alter hospitiũ exclusus mensa uideretur: ut in animũ iduceret: ad easdem uenire epulas haud abnuit. Cænatumqꝫ simul apud regẽ ẽ. Et eodẽ ẽt lecto Scipio atqꝫ Asdrubal: quia ita cordi erat regi: accubuerunt. Tãta autem inerat comitas Scipioni: atqꝫ ad omnia naturalis ĩgenii dexteritas: ut non Syphacẽ modo barbaꝫ: insuetumqꝫ omnibus moribus romanis: sed hostem etiam infestissimum facundo alloquendo sibi cõciliaret: mirabiliorẽqꝫ sibi eũ uiꝫ cõgressõ corã uisum præ: se ferebat: quã bello rebus gestis: nec dubitate: quin Syphax: regnumqꝫ eius iam in romanoꝫ esset: potestate: eam artẽ illi uiro ad conciliandos animos esse. Itaqꝫ non quomodo Hispaniæ amissæ sint quærendũ magis carthaginensibus esse: quam quomodo Africã retineant cogitandum: nõ peregrinabũdum: neqꝫ circa amœnas oras uagantem tantum ducẽ Romanũ: relicta prouicia nouæ dicionis: relictis exercitibus: duabus nauibus in Africã traiecisse: & cõmisisse sese ĩ hostilem terram ĩ potestatem regiam: ĩ fidem inexpertam: sed potiundæ Africæ spem affectantẽ: hoc eũ iampridem uolutare ĩ aĩo: hæc palam fremere: quod non quẽd modum Anni bal in Italia: sic Scipio ĩ Africa bellum gereret. Scipio fœdere icto cum Syphace: pfectaus ex Africa dubiisqꝫ & plæriscꝫ sæuis ĩ alto iactatus uẽtis die quarto nouæ Carthaginis portum tenuit. Hispaniae: sicut a bello punico quietae erãt. Ita quasdam ciuitates ꝓp conscientiã culpæ metu magis quã fide quietas esse apparebat: quaꝫ maxime insignes & magnitudine: & noxa Illiturgia & Castulo erant. Castulo cũ prosperis rebus socii fuissent: post cæsos cũ exercitibus Scipiões defecerat ad pœnos Illiturgitani prodendis: qui ex illa clade ad eos pfugerunt: interficiẽdisqꝫ: scelus etiam defectioni addiderunt. In eos populos primo aduentu: cũ dubiæ Hispaniæ essent: merito magis quam utiliter sæuitum esset: tunc iam tranquillis rebus: qa tempus expetendæ pœnæ uidebatur: uenisse: accitũ ab Tarracõe. L. Martiũ cũ tertia pãrte copiarum ad Castulonẽ oppugnandã mittit. Ipse cũ cætero exercitu qntis ferme ad Illiturgiã castris puenit. Clausæ erãt portæ: omniaqꝫ ĩstructa & parata ad oppugnationẽ arcẽdã: adeo conscientia: qd se meritos scirent: pro indicto eis bello fuerat. Hinc & hortari milites Scipio orsus ẽ: ipos claudẽdis portis indicasse hispanos: quid ut timerent: meriti essent. Itaqꝫ multo infestioribus animis cũ

Pellũt hispáia pœni xiiii. anno scdi belli punici

Asdrubal & Scipio eodẽ tẽpore ad syphacẽ ueniũt

Att. Asdrubalis de scipiõe iudicium

eis:quam cū Carthaginēſibus bellū gerēdum eſſe:quippe cū illis ſine ira prope de imperio & gloria certari:ab iis perfidiæ & crudelitatis:& ſceleris pœnas expetendas eſſe:eueniſſe tempus: quo & nefandam commilitonum necem & in ſemetipſos:ſi eodem fuga delati forent:inſtructam fraudem ulciſcerētur: & in omne tempus graui documento ſancirent:nequis unquam Romanum ciuem militemq; in ulla fortuna opportunum iniuriæ duceret. Ab hac exhortatione ducis incitati ſcalas electis per manipulos uiris diuidunt:partito exercitu:ita ut parti alteri Lællius p̄eſſet legatus duobus ſimul locis ancipiti terrore urbem aggrediuntur. Non dux unus aut plures principes oppidanos:ſed ſua ipſorum conſcientia culpæ metus ad defendendam impigre urbem hortatur:& meminerant & monebant alios ſuppliciū ex ſe non uictoriam peti:ubi quiſq; mortē oppeteret:id referre:utrum in pugna & in acie:ubi mars cōmunis:& uictum ſæpe erigeret:& affligeret uictorē:an poſt modū cremata & diruta urbe ante ora captarū coniugū:liberorūq; inter uerbera:& uincula oīa fœda:atq; indigna paſſi expirarent. Igitur nō militaris modo ætas aut uiri tantum:ſed fœminæ quoq; pueriq; ſupra animi:corporiſq; uires ad ſunt:p̄pugnantibus tæla miniſtrant:ſaxa in muros munientibus gerunt:non libertas ſola agebatur: quæ uirorum fortiū tantū pectora acuit:ſed ultima oībus ſupplicia:& fœda mors ob oculos erat. Accendebantur animi:& certamine laboris ac periculi:atq; ipſo inter ſe cōſpectu. Itaq; tanto ardore certamen initū eſt:ut domitor ille totius Hiſpaniæ exercitus ab unius oppidi iuuentute ſæpe repulſus a muris haud ſatis decoro prælio trepidaret. Id ubi uidit Scipio ueritus ne uanis conatibus tot ſuorum hoſtium creſceret animus:& ſegnior miles fieret:ſibimet conandum ad hanc partem periculi capeſſendam eſſe ratus: increpita ignauia militum ferri ſcalas iubet:& ſeipſum ſi cæteri cunctentur:aſcenſurum minatur. Iam ſubierat haud mediocri periculo mœnia:cum clamor undiq; ab ſollicitis uicem imperatoris militibus ſublatus ſcalæq; multis partibus ſimul erigi cœptæ. Et ex altera parte Lællius inſtitit. Tum uicta oppidanorum uis:deiectiſq; propugnatoribus occupantur muri: Arx etiam ab ea parte:qua inexpugnabilis uidebatur:inter tumultum capta eſt. Tranſfugæ afri:qui tum inter auxilia romana erant:& oppidanis in ea tuenda:unde periculum uidebatur:uerſis:& romanis ſubeuntibus ſcalis mœnia: qua adire poterant:conſpexerunt æditiſſimam urbis partem:quæ rupe alta tegebatur:neq; opere ullo munitam:& a defenſoribus uacuam:leuium corporum homines & multa exercitatione pernicium:clauos ſecum ferreos portantes:qua per inæquabiliter eminentia rupis poterant:ſcandunt:ſic ubi nimis arduum: & leue ſaxum occurrebat:clauos per modica interualla figentes:cum uelut gradus feciſſent primi ſequentes extrahentes manu:poſtremi ſubleuantes eos:qui præirent:in ſummum euadunt: inde decurrunt cum clamore in urbem iam captam ab romanis. Tum uero apparuit ab ira:& odio urbem oppugnatam eſſe:nemo capiendi uiuos:nemo patentibus ad direptiōem omnibus prædæ memor eſt: trucidāt inermes iuxta atq; armatos:fœminas pariter ac uiros. Vſq; ad infantium cædem ira crudelis peruenit. Ignem deinde tectis iniiciunt:ac diruunt:quæ incendio abſumi nequeunt. Adeo ueſtigia quoq; urbis extinguere:ac delere memoriam hoſtium ſedis cordi eſt. Caſtulonem inde Scipio exercitū ducit:quam urbē nō Hiſpani modo cōuenæ:ſed punici etiā exercitus ex diſſipata paſſim fuga reliquiæ tutabantur: ſed aduentū Scipionis p̄uenerat fama cladis illiturgitanoꝝ:terrorq; deinde:ac deſperatio inuaſerat:& i diuerſis cauſis: cum ſibi quiſque conſultum ſine alterius reſpectu uellet:primo tacita: ſuſpicio: deinde aperta diſcordia feceſſionem inter Carthaginenſes:atq; hiſpanos fecit. His Cerdubellus propalā deditionis auctor. Himilco punicis auxiliaribus præerat:quos urbēq; fide clam accepta. Cerdubellus Romano prodit. Mitior ea uictoria fuit:nec tantūdē noxæ admiſſum erat:& aliquantū iræ lenierat uoluntaria ꝺditio. Martius īde ī barbaros:ſiq nōdū p̄domiti erāt:ſub ius deditionēq; redigēdo miſſus. Scipio Carthaginē ad uota ſoluēda diis munuſq; gladiatoꝝ:qđ mortis cā p̄ris:patruiq; p̄auerat ædēdū rediit.

Gladiatorium ſpectaculum fuit non ex eo genere hominum:ex quo laniſtis cōparare mos eſt:ſeruorum delectu ac libertoꝝ:qui uænalē ſanguinē habent. Voluntaria omnis:& ingratuita opera pugnantium fuit. Nam alii miſſi ab regulis ſunt ad ſpecimē inſitæ genti uirtutis oſtendendū. Alii ipſi profeſſi ſe pugnaturos ingratiam ducis. Alios æmulatio & certamē ut prouocarēt:prouocatiue haud abnuerēt traxit. Quidam:quas diſceptando cōtrouerſias finire nequiuerant aut noluerant:pacti inter ſe:ut uicto rem res:ſequereť:ferro decreuerūt. Neq; obſcuri generis homines:ſed clari illuſtreſq; Corbis & Orſua patrueles fratres de p̄cipatu ciuitatis:quā Ibem uocabant ambigentes ferro ſe certaturos ꝓfeſſi ſunt. Corbis maior erat ætate:Orſuæ pater princeps ꝓxime fuerat a fratre maiore poſt mortem eius principatu accepto. Cū uerbis diſceptare Scipio uellet:ac ſedare iras:negatū id:ambo dicere: commnibus cognatis:nec aliū deorum hominūue:quam martem ſe iudicem habituros eſſe. Robore maior: minor flore ætatis ferox:mortē ī certamine:quā ut alter alterius īperio ſubigereť:præoptātes:cū ab tāta rabie dirimi nequirent:īſignæ ſpectaculum exercitui præbuere:documētūq; quātum cupiditas imperii malum iter mortales eſſe. Maior uſu armoꝝ & aſtu facile ſtolidas uires minoris ſupauit. Huic gladiatorū ſpectaculo ludi funebres additi pro copia & prouinciali:& caſtrēſi apparatu. Res iterim nihilominus a Legatis gerebātur. Martius ſuperato Bete amni quem incolæ appellant Cirtim:duas opulentiſſimas ciuitates ſine certamine in deditionem accepit. Aſtapa urbs erat carthaginenſium ſemper partis: neq; id tam dignum ira erat:quā quod extra neceſſitates belli præcipuum in romanos gerebāt odiū:nec urbē ſitu:aut munimento tutā habebant:quæ ferociores iis aīos faceret:ſed ingenia incolaꝝ latrocinio læta ut excurſiōes in finitimū agrum ſociorū Populi Ro. facerēt:ipulerāt:& uagos milites romanos lixaſq; & mercatores exciperent:Magnum etiam comitatū:quia paucis parum tutum fuerat tranſgrediētem

Capiť Illiturgi

Illiturgitanoꝝ cædes

Caſtulo

Munus gladiatoriū ex quo genere hominū editum

tines positis insidiis circunuentũ iniquo loco interfecerũt. Ad hanc urbẽ oppugnandam cum admotus exercitus esset: oppidani cõscientia scelerum: quia nec deditio tuta ad tã ifestos hostes uidebat: nec spes mœnibus aut armis tuẽdæ salutis erat: facinus ĩ se: ac suos fœdũ: ac ferum consciscunt: locũ ĩ forum destinant: quo prætiosissima rerum suarũ cõgererent super eũ tumulum cõiuges: ac liberos considere cũ iussissent: ligna circa extruunt: fasces q̃ uirgultoꝝ coniiciunt: q̃quagĩta deinde iuuenibus armatis præcipiunt: ut donec incertus euentus pugnæ esset: præsidium eo loco fortunarũ suarum: corpoꝝ quæ cauriora fortunis eẽnt: seruarent. Si rẽ inclinatã uiderent: atq̃ ĩ eo esse iã ut urbs caperetur. scirẽt oẽs: quos euntes in prœliũ cernerẽt: mortẽ in ipsa pugna obituros: illos se p̃ deos superos: inferosq̃ orare: ut memores libertatis quæ illo die: aut morte honesta: aut seruitute infami finiẽda esset: nihil relĩquerẽt: ĩ qđ sæuire iratus hostis posset: ferrũ ignẽq̃ in manibus esse: amicæ ac fideles potius ea: quæ peritura forẽt: absumerent manus: quã insultarent superbo ludibrio hostes. His adhortationibus execratio dira adiecta: siquẽ a proposito spes: molliciaue animi flexisset: inde concitato agmine: patentibus portis: ingenti cum tumultu erũpunt: Neq̃ erat ulla satis firma statio oppositа: quia nihil minus: quã ut egredi mœnibus auderẽt: timeri poterat. Perpaucæ equitũ turmæ: leuisq̃ armatura repẽte e castris ad ipsum emissã occurrit: acrior impetu atque animis: quã compositior ullo ordine pugna fuit. Itaq̃ pulsus eques: qui primus hosti se obtulerat: terrorẽ intulit leui armaturæ: pugnatũq̃ sub ipso uallo foret: ni robur legionum perexiguo ad instruendum dato tempore aciem derexisset. Ibi quoque trepidatũ parumper circa signa est: cum cæci furore in uulnera ac ferrũ uecordi audacia ruerent. Deinde uetus miles aduersus temerarios ĩpetus pertinaci cæde primoꝝ: insequentes suppressit conatus: paulopost ultro inferens pedem ut neminem cædere: atque obstinatos mori in uestigio quẽque suo uidit: patefacta acie: quod ut facere posset: multitudo armatorum facile suppeditabat: cornua hostium amplexus in orbem pugnantes ad unũ omnes occidit. Atque hæc tamen hostium iratorum ac tamen maxime dimicantium iure belli in armatos repugnantesque ædebantur. Fœdior alia in urbe trucidatio erat: cum turbã fœminarũq̃ puerorũq̃ imbellem inermemque ciues sui cæderent: & in succensum rogũ semianima plæraq̃ inicerent corpora: riuique sanguinis flamam orientem restinguerent. Postremo ipsi cæde miseranda suorũ fatigati: cũ armis medio incendio se iniecerunt. Iam cædi perpetratæ uictores romani superuenere. Ac primo conspectu tã fœdæ rei mirabundi parumper obstupuerunt. Deinde cum auroꝝ argentumque cumulo reꝝ aliaꝝ interfulgens auiditate ĩgenii humani rapere ex igne uellẽt: correpti alii flama sunt: alii ambusti afflatu uaporis: cũ receptus primis urgẽte ingenti turba nõ esset. Ita Astapa sine p̃da militũ ferro igniq̃ absumpta est. Martius cæteris regiõis eius metu ĩ deditionẽ acceptis: uictorẽ exercitũ Carthaginẽ ad Scipionẽ reduxit. Per eos ipsos dies pfugæ a Gadibus uenerũt pollicẽtes urbẽ punicũq̃ p̃sidiũ: quod ĩ ea urbe eẽt: & ĩperatorẽ p̃sidii cum classe ꝑdituros eẽ. Mago ibi ex fuga substiterat: nauibusq̃ in oceano collectis: aliquantũ auxilioꝝ & trans fretum ex Africa ora: & ex proximis Hispaniæ locis p Hanonem p̃fectum coegerat. Fide accepta: dataque perfugis: & Martius eo cum expeditis cohortibus: & Lællius cum septem triremibus: quĩqueremi una est missus ut terra mariq̃ cõmuni cõsilio rẽ gereret.

Astapãi ad unũ cædũt

Scipio ipse graui morbo ĩplicitus: grauiore tamẽ fama: cũ ad id quod quisq̃ audierat ĩsita hoĩbus libidine alendi de ĩdustria rumores adiiceret aliquid: prouiciã oẽm: ac maxĩe lõginqua eius turbauit: apparuitq̃ quãtã excitatura molẽ uera fuisset clades: cũ uanus rumor tãtas procellas exciuisset: nõ socii in fide: nõ exercitus ĩ officio mãsit. Mãdonius: & Indibilis: quibus quia regnũ sibi Hispaniæ expulsis inde Carthaginẽsibus destinarãt aĩs: nihil prospere cõtigebat: cõcitatis popularibus: lacetani autẽ erãt: & iuuentute celtiberoꝝ excita: agrũ suesitanũ: sedetanũq̃ sociorũ Popu. Roma. hostiliter depopulati sunt. Ciuilis alius furor ĩ castris ad Sucronẽ ortur. Octo ibi millia militũ erãt: p̃sidiũ gẽtibus: quæ cis Ibeꝝ ĩ colũt: ĩpositũ. Motæ eoꝝ autem mentes sunt: nõ tum cum primũ de uita ĩperatoris dubii rumores allati sunt: sed iã ante licẽtia ex diutino: ut fit: ocio collectæ: & nõ nihil: quod ĩ hostico laxius rapto suetis uiuere: artiores in pace res erant. Ac primo sermones tantũ occulti serebantur: si bellum in prouicia esset: quid sese inter pacatos facere? Si debellatũ iam: & confecta prouicia esset: cur in Italiã nõ reuehi? Flagitatum quoq̃ stipẽdiũ procacius: quã ex more: & modestia militari erat: & a custodibus probra ĩ circumeuntes uigilias tribunos iacta. Et noctu quidam p̃datum in agrum circa pacatum ierãt. Postremo interdiu: ac propalam sine commeatu ab signis abibant. Oĩa libidine ac licentia militũ: nihil instituto: aut disciplina militiæ: aut imperio eoꝝ: qui p̃erant: gerebantur. Forma tamen romanorum castroꝝ cõstabat: una ea spe: quod tribunos ex contagione furoris haud expertes seditionis defectionisq̃ rati forẽt & iura reddere in principiis sinebant: & signum ab eis petebant: & in stationes ac uigilias ordine ibant. Et ut uim imperii abstulerant: ita speciem dicto parentium ultro ipsi imperantes seruabant. Erupit deinde seditio: posteaquam repræhẽdere atq̃ improbare tribunos ea: quæ fierẽt: & conari obuiam ire: & propalam abnuere furoris eorum se futuros socios senserunt. Fugatis itaq̃ ex principiis: ac paulopost e castris tribunis ad principes seditionis gregarios milites. C. Albium Calenum. C. Atrium Vmbriũ delatum omniũ consensu imperium: qui nequaquam tribuniciis contenti ornamentis: insignia etiã summi imperii fasces securesq̃ attrectare ausi: neq̃ iis uenit in mentem suis tergis: suisq̃ ceruicibus uirgas illas securesq̃ imminere: quas ad metum aliorum præferrent. Mors Scipiõis falso credita occæcabat animos: sub cuius uulgatam iam famam nõ dubitabant totam Hispaniam arsurã bello. In eo tumultu & sociis pecunias imperari & diripi propiquas urbes posse: & turbatis rebus cum omnia omnes auderẽt: minus insignia fore: quæ ipsi fecissent. Cum alios subinde recentes nuncios non mortis modo: sed ẽ

Attur. astapanoꝝ facinus

Noui Hispãorũ motus & seditio Militaris

funeris expectarent:neq; superueniret quisq̃:euanescereteq; temere ortus rumor:tum primi auctores re
quiri cœpti. Et subtrahentes se quoq; ut credidisse potius temere:q̃ finxisse rem talem uideri possent:
destituti duces iã sua ipsi insignia:& pro uana imagine iperii qđ gererent:uerã iustamq; mox in se uer/
suram potestatẽ hæc horrebant. Stupenti ita seditioni cũ uiuere primo:mox ẽt ualare Scipionẽ certi au
ctores afferrent:tribuni militũ septem:q ab ipso Scipione sunt missi:supuenerunt. Ad quos primũ ad
uentũ exasperati aio mox ipsis placido sermone pmulcentibus notos:cũ quibus congressi erant:leniti
sunt:circũeuntes.n.tentoria primo:deinde ĩ principiis ptorioq; ubi sermones inter se serentiũ circulos
uidissẽt:alloq̃bantur:pcunctantes magis:quæ cã iræ consternationisq; subite foret:q̃ factũ accusantes.
Vulgo stipendiũ non datũ ad diem iactabat. Et cum eodẽ tpe:quo scelus illiturgitanoꝝ extitisset:post
duoꝝ imperatorum:duorũq; exercituum stragẽ sua uirtute defensum nomen romanũ:ac retenta pro Tribu/
uincia esset:illiturgitanos pœnã noxæ meritã habere: suis recte factis gratiã:qui exoluat:non esse. Talia nosꝝ ac
querentes æqua orare:seq; ea relaturos ad imperatorem respondebant. Lætari quod nihil tristius:nec cessus ĩ
insanabilius esset. Et. P. Scipionẽ proconsulem deũ benignitate:& remp. esse gratiæ referendæ. Scipio/ castra
nem bellis assuetũ:ad seditionum procellas rudẽ:sollicitum habebat:res ne aut exercitus peccando:aut
ipse puniendo modũ excederet. In psentia:ut cœpisset:leniter agi placuit. Et missis circa stipẽdiarias ci/
uitates exactoribus: stipendii spẽ propinquã facere. Edictum subinde,positũ: ut ad stipendium peten/
dũ conuenirent Carthahinẽ:seu carptim partes:seu uniuersi mallent. Tranquillã seditionem iam p se
languescentẽ repentina quies rebellantiũ hispanorum fecit redierant.n.in fines omisso incœpto Man/
donius:& Indibilis:posteaq̃ uinere Sipionem allatum est:nec iam erat aut ciuis:aut externus:cum quo
furorem suũ consociarent:oĩa circunspectantes consilia nihil reliqui habebãt pter unum tutissimum a
malis consiliis receptum:ut imperatoris uel iustæ iræ:uel non desperandæ clæmentiæ sese comitterẽt.
ẽt hostibus eum ingnouisse:cum quibus ferro dimicasset:suã seditionẽ sine uulnere:sine sanguine:nec
ipsam atrocẽ:nec atroci pœna dignã:ut ingenia humana sunt ad suam cuiq; leuandã culpã nimio plus
facunda. Illa dubitatio erat:singulæ ne cohortes:an uniuersi ad stipẽdium petendũ irent. Inclinauit eo
snĩa:quod tutius censebant:uniuersos ire. Per eosdem dies:qbus hæc illi consultabant:consilium de iis
Carthagine erat: certabaturq; sententiis utrũ in auctores tãtũ seditiõis (erãt aũt ii numero haud plusq;
.v.&.xxx.) aĩaduerteretur:an plurium supplicio uincenda tam fœdi exempli defectio magis:q̃ seditio
esset. Vicit snĩa lenior: ut unde culpa esset:orta ibi pœna consisteret. Ad multitudinem satis esse castiga
tionem. Concilio dimisso:ut id actũ uideretur:expeditio aduersus Mandonium Indibilẽq; edicit exer
citui:qui Carthagine erat:& cibaria dierum aliquot parare iubentur. Tribunis septẽ:qui antea Sucro/
nem ad leniendam seditionem erant:obuiam exercitui missis:quina noĩa principum seditionis edita
sunt:ut eos p idoneos hoĩes benigno uultu ac sermone in hospitium iuitatos:sopitosq; uino uincerent
haud procul iam Carthagine aberãt:cum ex obuiis auditum postero die oẽm exercitum cum Sylláno
in lacetanos proficisci:non metu modo omni:qui tacitus insidebat aĩs: liberauit eos: sed leticiã ingen/
tem fecit:quod magis habituri solũ imperatorem:q̃ ipsi futuri in ptãte eius essent. Sub occasu solis ur/
bem ĩgressi sunt:exercitũq; alteꝝ parantem oĩa ad iter uiderunt. Excepti sermonibus de idustria com
positis:lætum opportunũq; aduentum eoꝝ imperatori esse:qđ sub ipsa profectione alterius exercitus
uenissent:corpora curent. A Tribunis sine ullo tumultu auctores seditionis p idoneos hoĩes inducti ĩ
hospicia:comphensi ac uicti sunt. Vigilia quarta impedimenta exercitus:cuius simulabat iter:profisci/
sci cœpere:sub lucem signa mota:& ad portam retentũ agmẽ:custodesq; circa oẽs portas missi:nequis
egrederet. Vocati deide ad concionem:qui pridie uenerãt:ferociter in forum ad tribunal imperatoris:
ut ultro territuri succlamatiõibus cõcurrunt. Simul & iperator ascẽdit:& reducti armati a portis iner/
mi se cõcioni ab tergo circũfuderunt. Tum oĩs ferocia cõsedit:& ut postea fatebant:nihil æque eos ter
ruit:quã pter spem robur & color iperatoris:quæ affectum uisuros crediderant:uultusq; qualẽ ne acie
quidem aiebant meminisse. Sedit tacitus paulisper:donec nũciatum est:deductos in foꝝ auctores sedi
tionis:parata iam oĩa eẽ. Tum silẽtio per pconem facto ita cœpit. Nũquã mihi de futurã orationẽ: qua
exercitum meum alloquerer:credidi:nõ quo uerba unquã potius quã res exercuerim: sed quia prope
a pueritia in castris habitus assueueram militaribus ĩgeniis:apud uos quẽadmodum loquar: nec cõsi/
lium:nec oratio suppeditat:quos ne quo noĩe qđe appellare debeam:scio:ciues? q a pria uestra desciui/
stis:an milites? q iperium auspiciũq; abnuistis:sacramẽti religionẽ rupistis hostes? corpora:ora:uestitũ Vehe/
habitum ciuium cognosco:facta:dicta:cõsilia:animos hostium uideo. Quid enim uos:nisi quod iller/ mẽs Sci
gites:& lacetani aut optastis aliud? aut speraſtis? & illi tamẽ Mandonium atq; Indibilem regiæ nobili/ pionis
tatis uiros duces furoris secuti sunt:uos auspicium & iperium ad Vmbrium Actium & Calenum Al/ oratio
bium detulistis. Negate uos oẽs id feciſſe:aut factum uoluisse milites:paucoꝝ eum furorẽ:atq; amẽtiã
esse:libenter credam negantibus:nec enim ea sunt commissa:quæ uulgata in omnem exercitum sine
piaculis ĩgentibus expiari possint. Inuitus ea tanquã uulnera attingo:sed nisi tacta tractataq; sanari nõ
possunt. Equidem pulsis Hispania carthaginensibus:nullum locum tota prouicia:nullos hoĩes crede/
bam esse:ubi uita inuisa esset mea:sic me non solum aduersus socios gesseram: sed ẽt aduersus hostes.
In castris meis:heu quãtum me opinio fefellit:fama mortis meæ non accepta solum:se etiam expecta/
ta est:non quod ego uulgari facinus per oẽs uelim:Equidem si totum exercitum meum morte mihi
optasse crederem:hic statim ante oculos uestros morerer:nec me uita iuuaret inuisa ciuibus: & militi/
bus meis:sed multitudo oĩs:sicut natura maris per se ĩmobilis est:ut uenti & auræ cient: ita aut tran/

quillum:aut procellæ in uobis sunt:& cā atq; origo omnis furoris penes auctores est uos contagione insanistis. Quin mihi ne hodie quidem scire uidemini:quo amentiæ progressi sitis:quid facinoris in me:quid in patriam:parentesq;:ac liberos uestros:quid in deos sacramenti testes:quid aduersus auspicia:sub quibus militatis:quid aduersus morē militiæ:disciplinamq; maiorū:quid aduersus summi imperii maiestatem ausi sitis? de meipso taceo:temere:potius:q̄ auide credideritis. Is deniq; ego sim cuius imperii tædere exercitum minime mirandū sit:patria quid de uobis meruerat:q̄ cum Mandonio & Indibili consociando consilia prodebatis. Quid populus romanus:cuius ī perium ablatū a tribunis suffragio populi creatis:ad hoīes priuatos detulistis? cum eo ipso non contenti:si pro tribunis eos haberetis fasces īperatoris uestri ad eos quibus seruus: cui imperarent:nūq̄ fuerat romanus exercitus detulistis. In p̄torio tetenderunt Albius & Actius:classicum apud eos cecinit:signum ab iis petitum est. Sederunt in tribunali proconsulis. P. Scipionis lictor apparuit:summoto eo in cessērunt:fasces cū securibus prælati sunt Lapides pluere:& fulmina iaci de cælo:& insuetos fœtus aīalia edere:uos portenta eē putatis. Hoc est porrentū:quod nullis hostiis:nullis supplicationibus sine sanguine eorū:qui tantū facinus ausi sunt:expiari possit. Atq; ego:quāq̄ nullum scelus rationem habet:tamē ut ī re nefaria q̄ mēs quod consilium uestrum fuerit:scire uelim. Regium quondam in p̄sidium missa legio:interfectis p̄ scelus principibus ciuitatis:urbem oppulētam per decem annos tenuit:pp quod facinus:tota legio millia hoīum quattuor in foro romano securi percussi sunt. Sed illi primū nō Actiū umbrū semilixā nominis ēt abominādi ducem: sed. D. Iubellium tri. militum secuti sunt:nec cum Pyrrho:nec cum samnitibus:nec cum Lucanis hostibus populi romani se coniunxerant. Vos cum Mandonio & Indibili cōsilia communicastis: & arma cōsociaturi fuistis. Illi sicut campāi Capuā tuscis ueteribus cultoribus ademptā mamertini in Sicilia Messanā eam:sic tum Regiū habituri ppetuam sedem erāt:nec populum romanū:nec socios populi romani ultro lacessituri bello. Sucroné ne uos domiciliū habituri eratis ubi si uos discedēs confecta prouincia imperator relinqueré:deum hoīumq; fidem implorare debebatis:quod nō redire/tis ad cōiuges:liberosq; uestros:sed hoc quoq; memoriam:sicut patriæ meiq; eieceratis ex aīs uestris. Viam consilii scelerati sed non ad ultimum dementis exequi uolo:me ne uiuo:& cætero icolumi exercitu cū quo ego uno die carthaginē:cœpi:cū quo quattuor īperatores q̄ttuor exercitus carthaginensiū fudi fugaui. Hispania expuli: uos octomillia hoīum maioris certe oēs p̄tii:q̄ Albius & Vmbrius sunt quibus uos subiecistis Hispaniam prouinciam:populo ro. erepturi eratis? amolior & amoueo nomen meum:nihil ultra facile creditam morté meam a uobis uiolatus sim. Quid si ego morerer:mecum expiratura respublica:mecū casurū imperiū erat ne Istud Iuppiter Optimus Maximus sinat. Vrbē auspicato diis auctoribus in æternū conditam huic fragili & mortali corpori æqualem esse. Flaminio Paulo Aemilio. Gracco. Posthumio Albino. M. Marcello. T. Q. Crispino. C. Fuluio Scipionibus meis:tot tā p̄claris imperatoribus uno bello absumptis:supstes est eritq; respublica mille aliis nunc ferro:nūc morbo morientibus:meo unius funere elata populi ro. respu. esset? uosipsi hic in Hispania patre:& patruo meo:duobus īperatoribus interfectis. Septimum Martium ducem uobis aduersus exultantes recenti uictoria pœnos delegistis:& sic loquor:tanq̄ sine duce Hispaniæ futuræ fuerint. M. Syllanus eodem iure eodem īperio mecum ī prouintiam missus. L. Scipio frater meus:&. C. Lælius legati uindices maiestatis īperii deessent? utrum exercitus exercitui:an duces ducibus:an dignitas:an causa comparari poterat? quibus si oībus superiores essetis:arma contra patriam:contra ciues uestros ferretis? Africam Italiæ Carthaginem urbi Romæ imperare uelletis? quā obnoxam patriæ? Coriolanum quōdam dānatio iniusta:miseq; & īdignum exilium:ut iret ad oppugnādam patriam:īpulit:reuocauit tamē a publico parricidio priuata pietas:uos: q̄ dolor:quæ īra īcitauit? stipēdium ne diebus paucis īperatore ægro ferius numeratum satis digna causa fuit:cur patriæ īdiceretis bellū? cur ad illergetes descisceretis a Po. Ro.? Cur nihil diuinaq; humanarūue req; iuiolatum uobis esset? insanistis p̄fecto milites:nec maior in corpus meum uis morbi:quā ī uestras mētes iuasit. Horret aīus referre:qd crediderit hoīes:qd speraverint:qd optauerint:auferat oīa irrita obliuio:si p̄t:si nō:utcūq; silētium tegat. Non negauerim tristem:atrocem q; uobis uisam orationem meam. Quāto creditis facta uestra atrociora esse:quam dicta mea? & me quod fecistis:pati equum cēsetis uos ne dici qdem oīa æquo aīo feretis? sed ne ea qdē ipsa ultra exprobrabunt. Vtinam tam facile uos obliuiscamini eoq;:quā ego obliuiscar. Itaq; quod ad uos uniuersos attinet:si erroris pœniteat:satis superq; pœnaq; habeo. Albius Calenus:& Actius Vmbrius:& cæteri nefariæ seditionis auctores sanguine luent:quod admiserūt:uobis supplicii eoq; spectaculū:non modo nō acerbum:sed lætum ét si sana mens rediit:debet esse. De nullis. n. quā de uobis infestius aut inimicius cōsuluerūt. Vix finem dicēdi fecerat:cum ex p̄parato simul oīum terror oculis auribusq; est effusus. Exercitus q corona concionem circūdederat:gladiis ad scuta cōcrepuit. Præconis audita uox cis tantis noīa damnatoq; in concilio. Nudi in medium p̄trahebāt:& simul oīs apparatus supplicii expromebat. Deligati ad palum:uirgisq;:cæsi:& securi pcussi:adeo torpētibus metu:qui aderāt:ut nō modo ferocior uox aduersus atrocitatem pœnæ:sed ne gemitus qdē exaudiret. Tracti īde de medio oēs: purgatoq; loco citati milites nominatim apud tribunos militū ī uerba. P. Scipiōis iurauerūt: stipēdiumq; ad nomē singulis p̄solutū ē. Hunc finē exitūq; seditio militū cœpta apud sucronē habuit. Per idē tēpus ad Betim fluuium Hanno p̄fectus a Magone missus a Gadibus cū parua manu afroq; mercede hispanos sollicitādo ad q̄ttuor millia iuuenū armauit. Castris deīde exutus ab. L. Martio maxīa pte militū iter tumultū captoq; castroq;:qbusdā & ī fuga amissis:palatos p̄sequēte eqte:cū paucis ipse effugit. Dū

Multitudinis natura

Impatores q secundo bello punico p/erunt

De seditiōis auctoribꝫ sumit supplicium

hæc ad Betim fluuium gerunt. Læliius iterim freto ī Oceanū euectus ad Carteiā classe accessit. Vrbs ea in ora Oceani sita est: ubi primū e faucibus angustis pandit mare Gadis sine certamine p deditionē recipiendi ultro: q eam rē pollicerent: in castra romana uenientibus spes sicut ante dictū est: fuerat Sed patefacta īmatura proditio est. Comphensosq; oēs Mago Adherbali ptori Carthaginē deuehēdos tradit. Adherbal coniuratis in qnqueremē impositis: pmissaq; ea: qa tardior quā triremis erat: ipse cū octo triremibus modico iteruallo sequitur: iam fretū itrabat qnqueremis: cū Læliius & ī ipse qnqueremi ex portu Carteiæ seqntibus septē triremibus euectus in Adherbalē: ac triremes inuehitur: quinqueremē satis credens dephensam rapido in freto in aduersum æstū reciprocari nō posse. Pœnus ī re subita parump incertus trepidauit: utrū quinqueremē sequeret: an in hostis rostra cōuerteret: ipsa cōctatio facultatem detrectandæ pugnæ ademit. Iam. n. sub icto tæli erant: & undiq; īstabant hostes. Aestus quoq; arbitriū moderandi naues ademerat: neq; erat nauali pugnæ similis: quippe ubi nihil uoluntarium: nihil artis: aut consilii esset: una natura freti æstusq; totius certaminis potens suis alienisq; nauibus: nequicq; remigio in contrariū tendentes inuehebat: ut fugientē nauem uideres retro uertice intortā uictricibus illatam: & sequēté si in contrarium tractum icidisset maris fugientis mō sese auertētem. Iam ī ipsa pugna nec cum īfesto rostro peteret hostiū nauē: obliqua ipsam ictū alterius rostri accipiebat. Illa cū trāsuersa obiiceret hosti: repente itorta ī pram circunagebatur. Cum iter triremes fortuna regēte anceps plium miscerent qnqueremis romana seu pondere tenatior: seu pluribus remoꝝ ordinibus scindentibus uertices: cū facilius regeretur: duas triremes suppressit: unius plata impetu lateris alterius remos detersit: cæteraq; quas adepta esset: mulctasset: ni cum reliquis quinq; nauibus Adherbal uelis ī Africā trāsmisisset. Læliius uictor Carteiā reuectus auditis: quæ acta Gadibus erāt: patefactā proditionē coniuratosq; missos Carthaginem: spē ad irritum redactā: qua uenissent: nunciis ad. L. Martiū missis: nisi terere frustra tps sedendo ad Gades uellent: redeundū ad iperatorem esse: assentiente Martio: paucos post dies ambo Carthaginem rediere. Ad quorum discessum nō respirauit mō: mago: cum terra mariq; ancipiti metu urgeret: sed ēt audita rebellione illergetum: spē recuperandæ Hispaniæ nactus nūcios Carthaginem ad senatū mittit: q simul seditionē ciuilem in castris romanis: simul defectionē socioꝝ in maius uerbis extollentes hortarent: ut auxilia mitterent: qbus traditū a patribus īperium repeti posset. Mandonius & Indibilis in fines regressi pauliſp dum quidnā de seditione statuerent: scirent: suspensi quieuerunt: si ciuiū errori ignoscerent: non diffidentes sibi quoq; ignosci posse. Posteaq; uulgata ē atrocitas supplicii: suā quoq; noxam pœna pari æstimatam rati: uocatis rursus ad arma populatibus: cōtractisq; etiā quæ ante habuerāt: auxiliis: in sedetanū agrum: ubi principio defectionis statiua habuerant: cum. xxv. millibus peditū: duobus millibus eqtum & qngētis transcenderunt. Scipio cum fide soluēdi pariter oībus noxiis innoxiisq; stipēdii: uultu ac sermone in oībus placato: facile: reconciliatis militum animis priusquā castra a Carhagine moueret: concione aduocata: multis uerbis ī perfidiā rebellantiū reguloꝝ iuectus: nequaq; eodē aio se ire professus est ad uīdicandum id scelus: quo ciuilem errorem nuper sana uerit. Tum se haud secus: q uiscera secātem sua: cum gemitu: & lachrymis trigita hominum capitibus expiasse octo millium seu iprudētiam: seu noxam: nūc læto: & erecto aio ad cædē Illergetū ire. Non. n. eos neq; natos ī eadē terra: nec ulla secum societate iunctos eē eam: quæ sola fuerat fidem atq; amicitiā ipsos p scelus rupisse: ī exercitu suo se præterq; quod oēs: ciues: seu socios. Latinisq; noīs uideat: ēt eo mouerī: quod nemo fere sit miles: q non ex Italia: aut a patruo suo. Gn. Scipione: q primus romani noīs in eam prouiciā uenerit: aut a patre cōsule: aut a seipso sit ex Italia aduectus. Scipionū nomini auspiciisq; oīs assuetos: quos secum in patriā ad meritū triumphum deducere uelit: quos consulatū petēti uelut si oium cōmunis agat honos: affuturos speret. Quod ad expeditionem attineat: quæ instet īmemorem esse rerum suaꝝ: gestaꝝ q bellum id ducat. Magonis hercule sibi q extra orbē terrarum ī circunfusam Oceano īsulam cum paucis pfugerit nauibus: maiorem curam esse quam illergetum: qppe illic & ducem carthaginēsem & quātumcūq; punicum pſidium esse: hic latrones latronūq; duces: quibus ut ad populandos finitimoꝝ agros: tectaq; urenda: & rapienda pecora aliqua uis sit: ita in acie ac signis collatis nullam esse: magis uelocitate ad fugam: quam armis frætos pugnaturos esse. Itaq; non quod ullum inde periculum aut semen maioris belli uideat: ideo sese: priusquā puincia decedat: opprimendos Illergetes duxisse: sed primum ne impunita tam scelerata defectio esset: deide nequis ī prouincia simul uirtute tanta & felicitate perdomita relictus hostis dici possit: proinde deis iuuātibus sequerentur nō tam ad bellum gerendum: neq; enim cum pari hoste certamē esse: quam ad expetēdas ab hominibus scelestis pœnas. Ab hac oratiōe dimissos ad iter se comparare in diem posterum iubet: profectusq; decimis castris peruenit ad Iberum flumen. Inde superato amne die quarto in cōspectu hostium posuit castra: campus autem montibus circūsepctus erat. In eam uallem Scipio: cum pecora rapta plæraq; ex ipsorū hostium agris propelli ad irritandam ferocitatem barbarorum iussisset: uelites subsidio misit: a qbus ubi per pcursatores cōmissa pugna eēt Læliium cū equitatu impetum ex occulto facere iubet: mons opportune prominens equitum īsidias texit: nec ulla mora pugnæ facta est. Hispani in conspecta procul pecora: uelites in hispanos præda occupatos īcurrere primo missilibus territauere: deide missis leuibus tælis: quæ irritare magis: quā decernere pugnam poterant gladios nudāt: & collato pede res cœpta geri est. Anceps pedestre certamen erat: nisi equites supuenissent: neq; ex aduerso tantum illati obuios obtriuere: sed circūuecti etiam quidam per infima cliui ab tergo se: ut plærosq; itercluderēt: obiecerunt: maiorq; cædes fuit: quam quantam ædere leuia p excursiones prælia solēt. Ira magis accēsa ad-

Carteia q̄ olī & tahrtes⁊ sus

Atē. Pugnā Naualem ī freto gaditano

Scipiōis ad bellū pse⁊cturi ad hortatio

uerſo prælio barbaris eſt:q̃ imminuti animi. Itaq; ne pulſi uiderentur:prima luce poſtero die in aciem
proceſſere:non capiebat omnes copias anguſta(ſicut ante dictum eſt)uallis duæ ferme peditum partes
& oīs equitatus in aciem deſcēdit:quod reliq̃ū peditum erat:obliquo conſtituerūt colle.Scipio pro ſe
Hiſpāo eſſe loci anguſtias ratus:& qđ in arcto pugna romano aptior:q̃ hiſpano militi futura uidebatur:& qđ
rū cæ in eū locū detracta hoſtium acies eſſet:qui non oēm multitudinē eoꝝ caperet:nouo ēt conſilio adiecit
des aīum:equitem nec poſſe circundare cornibus in tam anguſto ſpatio:& hoſti quem cū pedite eduxiſſet
inutilē fore. Itaq; imperat Lællio ut per colles quāoccultiſſimo itinere circūducat eqtes ſegregetq;:quā
tum poſſit:equeſtrē a pedeſtri pugna ipſe oīa ſigna peditū in hoſtes uertit:quattuor cohortes in fron
te ſtatuit:quia latius pandere aciem non poterat:moram pugnandi nullā fecit:ut ipſo certamine auerte
ret a conſpectu tranſeūtium per colles equitū:neq; ante circūductos ſenſere:q̃ tumultum equeſtris pu
gnæ a tergo accepere.Ita duo diuerſa prælia erant:duæ peditū acies:duo equitatus per longitudinem
cāpi:quia miſceri ex genere utroq; prælium anguſtiæ nō patiebātur:pugnabant.Hiſpanoꝝ cum neq;
pedes equiti:neq; eques pediti auxilio eſſet:pedes fiducia equitis temere commiſſus campo cæderetur:
eques circūuentus nec peditem a fronte(iam.n.ſtratæ pedeſtres copiæ erant) nec ab tergo equitem ſu
ſtineret:& ipſi:cū diu in orbem ſeſe ſtantibus equis defendiſſent:ad unū oēs cæſi:ſunt:nec quiſquā pe
ditum equitūue ſuperfuit:qui in ualle pugnauerunt:tertia pars:quæ in colle ad ſpectaculū magis tutū
quam ad partem pugnæ capeſſēdā ſteterat:& locum & tēpus ad fugiēdum habuit.Inter eos & reguli
ipſi fugerunt:priuſquā tota circūueniretur acies inter tumultum elapſi.Caſtra eodē die hiſpanoꝝ præ
ter cæterā prædam cū tribus ferme millibus hoīum capiūtur.Romani ſociiq; ad mille.cc.eo prælio ce
ciderūt:uulnerata amplius triamllia hoīum:minus cruenta uictoria fuiſſet:ſi patentiore campo:& ad
fugam capeſſendam facili foret pugnatum.Indibilis:abiectis belli conſiliis:nihil tutius ī afflictis rebus
experta fide & clæmentia Scipionis ratus Mandoniū fratrem ad eū mittit:qui aduolutus genibus fata
lem rabiem temporis eius accuſat:cum uelut cōtagione quadam peſtifera non illergetes mō & laceta
ni:ſed caſtra quoq;romana inſanierint:ſuam:quidē & fratres & reliquoꝝ populariū eam conditionem
eſſe:ut:aut ſi ita uideatur reddant ſpiritum proconſuli.P.Scipioni ab eodem illo acceptū:aut ſeruati bis
uni debitam uitā pro eo in perpetū deuoueant:antea in cauſa ſua fiduciā ſibi fuiſſe nōdum experta clæ
mentia eius nunc contra nullā in cauſa:omnem in miſericordia uictoris ſpem poſitā habere.Mos ue
Atť.ue tuſtus erat romanis:cum quo nec fœdere nec æquis legibus iungerentur amicicia:non prius imperio
terē ro. in eum tanquā pacatum uti:q̃ oīa diuina humanaq; dediſſet:& obſides accepti:arma adempta:præſidia
morē ī urbibus impoſita forēt.Scipio multis inuectus in præſentem Mandoniū:abſentemq; Indibilē uerbis:
iungē illos quidē merito periſſe ipſoꝝ maleficio ait:uicturos ſuo atq; populi romani beneficio:cæteꝝ ſe neq;
da ami arma iis ademptuꝝ:quippe ea pignora timētium rebellionē eſſe ſe libere arma relinquere:ſolutoſque
citia metu aīos:neq; ſe in obſides īnoxios:ſed in ipſos:ſi defecerint ſæuituꝝ nec ab iermi:ſad ab armato ho
ſte pœnas expetituꝝ:utranq; fortunam expertis permittere ſeſe:utrū ꝓpicios.an iratos habere roma
nos mallent.Ita dimiſſus Mandonius:pecunia tantūmodo īperata:ex qua ſtipendium militi præſtari
poſſēt.Ipſe Martio ī ulteriorem Hiſpaniā præmiſſo.Syllano Tarraconē remiſſo:paucos moratus dies
dum imperatā pecuniam illergetes pernumerarent:cū expeditis Martiū iā appropinquātē Oceano aſ
ſequitur.Ideo īchoata res ante de maſiniſſa aliis atq; aliis de cauſis dilata erat:quod numida cū ipſo uti
que congredi Scipione uolebat:atq; eiuſdem dextra fidē ſancire:ea tum itineris tam longi ac tā deuii cā
Scipioni fuit.Maſiniſſa cum Gadibus eſſet:certior aduentare eum a Martio factus:cauſando corrumpi
equos in iſula icluſos:penuriamq; oīum rerum & facere cæteris:& ipſos ſentire:ad hæc equitem mar
ceſcere deſidia perpulit:ut ſe traiicere in continentem ad populandos proximos Hiſpaniæ agros patere
tur.Progreſſus tres principes numidarum præmittit ad tempus locumq; colloquio ſtatuēdum: duos
ꝓ obſidibus retineri a Scipiōe iubet:&remiſſo tertio:q:quo iuſſus erat:adduceret Maſiniſſam:cū pau
cis ī colloquium uenerūt.Ceperat iam ante numidā ex fama reꝝ geſtaꝝ admiratio uiri:ſubſtitueratq;
animo ſpeciem quoq;corporis amplam ac magnificam:cæteꝝ maior præſentis ueneratio cepit:& præ
terquam quod ſuapte natura multa maieſtas inerat:adornabat promiſſa cæſaries:habituſq; corporis
non cultus mundiciis:ſed uirilis uere ac militaris:& ætas erat in medio uiriū robore:quod plenius ni
tiduſque ex morbo uelut renouatus flos iuuentæ faciebat.Prope attonitus ipſo congreſſu numida gra
tias de fratris filio remiſſo agit:ex eo tempore affirmat eam ſe quæſiſſe occaſionē:q̃ tandem oblatam
deum īmortalium beneficio non omiſerit:cupere ſe illi populoq; romano operā nauare.Ita ut nemo
unus externus magis enixe adiuuerit rem romanā:id ſe etiam:ſi iampridem uellet:minus præſtare in
Hiſpania aliena atq; ignota terra potuiſſe:in qua autem genitus educatuſque in ſpem paterni regni eſ
ſet facile præſtatuꝝ:ſi quidem eundem Scipionē ducem in Africam mittant romani:ſatis ſperare per
breuis æui Carthaginem eſſe Lætus eum Scipio uidit audiuitq;:cum caput reꝝ in omni hoſtiū equi
tatu Maſiniſſam fuiſſe ſciret:& ipſe iuuenis ſpecimen animi præſeferret.Fide data acceptaq; profectus
retro Tarrconem eſt.Maſſiniſſa permiſſu romanoꝝ:ne ſine cauſa traieciſſe in continētem uideret:po
pulatus ꝓximos agros Gades rediit.Magoni deſperatis in Hiſpania rebus:in quaꝝ ſpē ſeditio primū
militaris:deinde defectio Indibilis aīos eius ſuſtulerāt:paráti traiicere in Africā nunciatū ac Carthagi
ne ē:iubere ſenatū ut claſſem:q̃ Gadibus haberet ī Italiā traiiceret: conductaq; ibi galoꝝ atq; liguꝝ:q̃
ta maxima Poſſet iuuētute:cōiungeret ſe Annibali:neu ſeneſcere bellum maximo impetu maiore for
tuna cœptū ſineret. Ad eam rē & a Carthagine pecunia Magoni aduecta eſt:& ipſe:q̃tū potuit:a gadita

nis exegit nõ ærario mõ eorũ: sed ét tẽplis spoliatis: & priuatim oĩbus coactis: aurũ argentũq; ĩ publicũ conferre. Cũ præterueheréť Hispaniæ orã: haud procul Carthagine noua: expositis in terrã militibus ꝓximos depopulatus agros: ide ad urbẽ classem appulit: ibi cũ interdiu milites in nauibus tenuisset: no ćte in littus expositos ad partẽ eam muri: qua capta Carthago a romanis fuerat: ducit nec præsidio satis ualido urbẽ teneri ratus: & aliquos oppidanorũ ad spme nouãdi res aliquid moturos. Cæterũ nuncii ex agris trepidi simul populationẽ agrestiũq; fugam: & hostiũ aduẽtũ attulerãt: & uisa ĩterdiu classis erat nec sine cã erectã ante urbẽ stationẽ apparebat. Itaq; ĩstructi armatiq; ĩtra portã ad stagnũ ac mare uersam continebanť: ubi effusi hostes mixta inter milites nauali turma ad muros tumultu maiore: q̃ ui subierunt: patefacta repente: porta romani cũ clamore erũpunt: turbatosq; hostes & ad primũ incursum coniectũq; tælorũ auersos usq; ad littus cũ multa cæde persequũť: nec nisi naues littori appulsæ trepidos accepissent: superfuissent fugæ ac pugnæ quisquã. In ipsis quoq; trepidatũ nauibus est: dum nehostes cũ suis simul irrumperẽt: trehũt scalas orasq;: & anchoras: ne in moliendo mora: eẽt: præcidũt: multiq; adnatantes nauibus incerto præ tenebris quid aut peterẽt: aut uitarẽt: fœde interierũt. Postero die cũ classis inde retro ad Oceanũ unde uenerat: fugisset: ad octingentos hoĩes cæsi inter murũ littusq; ad duomillia armatorũ iuenta. Mago cũ Gades repetisset: exclusus inde ad Cimbim (haud procul a Gadibus is locus abest) classẽ appulsa mittendis legatis: querẽdoq; quod portæ sibi socio atq; amico clausæ forent: purgantibus iis multitudinis concursu facto infeste ob direpta quædã abscõdentibus naues militibus ad colloquiũ Sufeces eorũ: q̃ summus pœnis est magistratus: cũ quæstore elicuit laceratosq; uerberibus cruci affigi iussit: de nauibus ad pityusam ĩsulam centũ millia ferme a cõtinenti (pœni tũ eam ĩcolebãt) traiecit. Itaq; classis bona cum pace accepta est: nec cõmeatus mõ benigne præbiti: sed ĩ supplemẽtũ classis: iuuẽtus: armaq; data: quorũ fiducia pœnus in Baleares insulas: quĩquaginta millia absunt transmisit. Duæ sunt Baleares ĩsulæ: altera maior atq; opulentior armis uirisq;: & portum habet: ubi commode hybernatorum se (& iam extremum autumni erat) credebat cæterum haud secus: quam si romani eam insulam incolerent: hostiliter classi occursum est. Fundis ut nunc plurimum: ita tunc solo eo telo utebantur: nec quisquam alterius gentis unus tantũ ea arte: quantum ĩter omnes alios baleares excellunt: itaq; tanta uis lapidum: creberrimæ grandinis mõ in propinquantẽ iam classẽm terræ effusa est: ut ĩtrare portũ nõ ausi auerterent ĩ altum naues. In minorẽ inde Baleariũ ĩsulã traiecerunt fertilem agro: uiris armis haud æque ualiduam. Itaq; egressi nauibus supra portũ loco munito castra locant: ac sine certamine urbe agroq; potiti duobus millibus auxiliariũ inde conscriptis missisq; Carthaginẽ ad hybernandũ naues: subduxerunt: post Magonis ab Oceani ora discessum gaditani romãis deduntur.

Hæc in Hispania. P. Scipionis ductu auspicioq; gesta: ipse. L. Lentulo: &. L. Manlio Accidino ꝓuincia tradita: cum decem nauibus Romã rediit: & senatu extra urbem dato ĩ æde Bellonæ: quas res ĩ Hispania gessisset: desseruit: quotiẽs signis collatis dimicasset: quot oppida ex hostibus ui cepisset: quas gẽtes ĩ ditionem populi romãi redegisset aduersus quattuor se ĩperatores: q̃ttuor uictores exercitus ĩ Hispaniam iuisse: neminem carthaginẽsem in iis terris reliquisse. Ob has res gestas magis est tẽptata triumphi spes: quam petita ptinaciter: qa neminem ad eam diẽ triumphasse. q sine magistratu res gessisset: constabat. Senatu missõ urbẽ est ĩgressus: argẽtiq; præ se tulit in ærarium quattordecim millia pondo ccc. xl. duo & signati magnum numerum. Comitia ide creãdis cõsulibus habuit. L. Veturius Philo: centuriæq; oẽs ĩgenti fauore. P. Scipionem consulem dixerunt: Collega additur ei. P. Licinius Crassus pontifex Max. cæterum comitia maiore: quam ulla p id bellum celebrata frequẽtia ꝓditum memoriæ est: conuenerãt undiq; nõ suffragãdi modo: sed ét spectandi causa. P. Scipionis: concurrebatq; & domum frequẽtes: & in capitolium ad ĩmolantẽ eum cũ cẽtum bobus uotis in Hispania Ioui sacrificaret: spondebãtq; aĩs: sicut. C. Luctatius supius bellum finisset pũicũ: ita id: qđ ĩstaret. P. Corneliũ finiturũ: atq; ut Hispania omni pœnos expulisset. Sic Italia pulsurũ eẽ: Africamq; ei pinde ac si debellatum ĩ Italia foret ꝓuinciam destinabant: ptoria ide comitia habita: creati duo: qui tum ædiles plebis erãt. Sp. Lucretius: &. Gn. Octauius: & ex priuatis. Gn. Seruilius Cepio: &. L. Aemylius Pappus. Quartodecimo anno punici belli. P. Cornelius Scipio: &. P. Licinius Crassus ut consulatum inierunt: nominatæ consulibus ꝓuinciæ sunt: Sicilia Scipioni extra sortẽ concedẽte collega: qa sacrorum cura pontificẽ maximum in Italia retinebat: brutii Crasso. Tum prætoriæ ꝓuinciæ in sortẽ coniectæ: urbana. Gn. Seruilio obtigit: Ariminum ita Galliam appellabant. Sp. Lucretio: Sicilia. L. Aemylio. Gn. Octauio Sardinia: senatus in capitolio habitus. Ibi referẽte. P. Scipione senatusconsultum factum est: ut quos ludos ĩter seditionem militarẽ ĩ Hispania uouisset: ex ea pecunia: quã ipse in ærarium detulisset: faceret. Tum saguntinorũ legatos in senatũ ĩtroduxit: ex eis maximus natu. Ertsi nihil ultra malorũ é. P. C. quã qđ passi sumus: ut ad ultimũ fidẽ uobis p̃staremus: tamẽ ea uestra merita in patrũq; uestrorũ erga nos fuerũt: ut nos cladiũ nostrarũ nõ pœniteat: bellũ pp nos susceptũq; quartũdecimũ annũ tam ptinaciter geritis: ut sæpe ad ultimũ discrimẽ & ipsi ueneritis: & populũ carthaginẽsem adduxeritis. Cũ in Italia tam atrox bellũ: & Annibalẽ hostẽ haberetis: consules cũ exercitu ĩ Hispaniã uelut ad colligẽdas reliquas naufragii nostri misistis. P. &. Gn. Cornelii: ex quo in ꝓuinciam uenerũt: nullo tpe destiterunt: quæ nobis secunda: quæq; aduersa hostibus nostris: eẽnt: facere: iam oĩum primũ oppidum nobis restituerũt: per omnem Hispaniam ciues nostros uærnũdatos: dimissos: q cõquirerẽt: ex seruitute ĩ libertatem restituerũt cum iam prope eẽt: ut optabilẽ eam ex miserrima fortunam haberemus. P. &. Gn. Cornelii ĩperatores nestri luctuosius nobis ꝓpe: q̃ uobis perierunt: tũ uero ad hoc retracti ex distãtibus locis in sedem anti

Hostiũ cædes circa carthaginẽ

Balearis

Gaditãi Romanis dedũť Scipio romã regressus

Scipio &. P. Licinius

quã uidebamur:ut itex piremus:& altex excidium patriæ uideremus:nec ad pernicié noſtram carthaginenſi utiq; aut duce:aut exercitu opus eſſe:ab turdetanis ueterrimis hoſtibus:qui prioris quoq; excidii cã nobis fuerãt extingui poſſe:cũ ex inſperato repẽte miſiſtis nobis hunc.P.Scipionẽ:quẽ fortuna/

Sagũtinorum oro ad ſenatũ

tiſſimi oĩum ſaguntinox uidemur:qa conſulẽ delcaratũ uidemus:ac uidiſſe nos:ciuibus noſtris renũciaturi ſumus ſpem: opẽ:ſalutemq; noſtrã:qui cũ plurimas hoſtiũ ueſtrox cepiſſet urbes: ubiq; ex captox numero exceptos ſaguntinos in patriã remiſit.Poſtermo Turdetaniã adeo infeſtã nobis ut illa gẽte incolumi ſtare Saguntum non poſſet:ita bello afflixit:ut non mõ nobis (abſit uerbo inuidia) ne poſteris quidẽ timẽda noſtris eſſet:deletã urbẽ cernimus eox:quox in gratiã Saguntum deleuerat Annibal:uectigal ex agro eox capimus:qd' nobis non fructu iucũdius eſt:q ultione ob hæc:quibus maiora nec ſpare:nec optare ab diis ĩmortalibus poteramus gr̃as actum.x.legatos nos ſagũtinus ſenatus populuſq; ad uos miſit:ſimul gratulatũ qd ita res p hos ãnos in Hiſpania:atq; ĩ Italia geſiſtis:ut Hiſpaniã nõ Ibero amne tenus ſed qua terrax ultimas finit Oceanus domitã armis habeatis.Italiæ niſi q̃tenus uallũ caſtrox cĩgit:nihil reliq̃retis pœno.Ioui Optimo Maxĩo p̃ſidi capitolinæ arcis nõ grates tãtũ ob hoc agere iuſſi ſumus:ſed donũ hoc ẽt ſi uos p̃mitteretis:coronã auream in capitoliũ uictoriæ ergo ferre id uti permittatis:quæſumus: utiq;:ſi uobis ita uideretur:quæ nobis imperatores ueſtri commoda tribuerunt:ea rata atq; perpetua auctoritate ueſtra faciatis:ſenatus legatis ſagunntinis reſpondit & diurnum ac reſtitutũ ſaguntum fidei ſocialis utrinq; ſeruatæ documẽtum oĩbus gentibus fore ſuos imperatores recte:& ordine ex uoluntate ſenatus feciſſe quod Saguntum reſtituerint:ciueſq; ſaguntĩos ſeruitio exemerĩt:quæq; alia eis benigne fecerint:ea ſenatũ ita uoluiſſe fieri:domũ permittere ut in capitolio ponerent:locus inde lautiaq; legatis præberi iuſſã & muneris ergo in ſingulos dari ne minus denamillia æris.Legationes deinde cæteræ in ſenatum roma. introductæ auditæq;:& petentibus ſagũtinis:ut quatenus tuto poſſent.Italiam ſpectatũ irent:duces dati:litteræq; per oppida miſſæ ut hiſpanos comiter acciperent:tũ de rep.de exercitibus ſcribendis:de ꝓuinciis relatũ:cum Africã nouam ꝓuinciã extra ſortem.P.Scipioni deſtinari hoĩes fama ferrent:& ipſe nulla iam modica gloria cõtentus non ad gerẽdum mõ bellum:ſed ad finiẽdũ diceret ſe cõſulem declaratũ eſſe:neq; aliter id fieri poſſe:q ſi ipſe ĩ Africam exercitum trãſportaret:& actux ſe id per populũ aperte foret: ſi ſenatus aduerſaret;idq; cõſilium haud quaquã primoribus patrũ cõſcriptorum pleceret cæteriq; p metũ aut ambitioné muſſaret

Fabii maxi. oro

Qu.Fabius Maximus rogatus ſentẽtiam.Scio:ĩquit:multis ueſtrum uideri.P.C.rem actam hodierno die agi:& fruſtra habiturum oratiõem:qui tãq̃ de itegra re de Africa prouĩcia ſniam dixerit.Ego autẽ primum illud ignoro:quemadmodũ certa iam ꝓuicia Africa cõſulis uiri fortis ac ſtrenui ſit:quã nec ſenatus cẽſuit ĩ hũc ãnum:prouĩciam eẽ: nec poculus iuſſit deĩde:ſi ẽ:cõſulem peccare arbitror:qui de re tranſacta ſimulãdo re referre ſenatũ ludibrio habet:non ſenatorẽ:qui:de quo cõſulitur ſuo:loco dicit ſentẽtiam: atq; ego certum habeo diſſentiẽti mihi ab iſta feſtinatiõe ĩ africã traiiciẽdi duarum rerum ſubeũdam opiniõem eſſe:unius iſitæ ĩgenio meo cõctatiõis:quam metum pigritiamq; hoĩes adoleſcẽtes ſane appellẽt:dum me nõ pœniteat adhuc aliorum ſpecioſiora primo aſpectu conſilia ſemper uiſa: mea uſu meliora alterius:obtrectationis atq; inuidiæ aduerſus creſcẽtem ĩ dies gloriam fortiſſimi cõſulis:a qua ſuſpicione:ſi me neq; uita acta & mores mei:neq; dictatura cum quiq; cõſulatibus:tãtumq; gloriæ belli domiq; partum uẽdicat:ut propius faſtidium eius ſim:q deſiderium ætas ſaltem liberet. Quæ enim mihi æmulatio cum eo eſſe poteſt:qui ne filio quidem meo æqualis ſit? me dictatorem cũ uigerem adhuc uiribus & incurſu maximarum rerum eſſem: recuſantem nemo aut audiuit in ſenatu aut apud populum:quo minus iſectante me magiſtro equitum:quod fando nunquã ante auditum erat:ĩperium æquaretur meum:rebus quam uerbis aſſequi malui:ut q aliquorũ iudicio mihi compararatus erat:ſua mox cõfeſſione me ſibi præferret:ne dum ego pfunctus honoribus certamĩa mihi atq; æmulationem cum adoleſcente florentiſſimo proponam:uidelicet ut mihi iam uiuendo nõ ſolum rebus gerendis feſſo:ſi huic negata fuerit Africa prouincia decernatur:cum ea gloria:quæ parta eſt:uiuendum atq; moriendum eſt.Vincere ergo prohibui Annibalem:ut a nobis:quox uigent nunc uires:etiã uinci poſſet.Illud te mihi ignoſcere.P.Corneli æquum erit:ſi cum in me ipſo nunquã pluris famã hominum: quã remp. fecerim: ne tuam qdem gloriam bono publico præponam quãquã ſi aut bellum nullum in Italia:aut is hoſtis eẽt:ex quo uicto nihil gloriæ q̃reretur:qui te in Italia retineret:& ſi id bono publico facere ſimul cum bello materiã gloriæ tuæ ire ereptum uideri poſſet. Cum uero Annibal hoſtis incolumi exercitu quartum decimum annum Italiam obſideat: pœnitebit te.P. Corneli gloriæ tuæ:niſi hoſtẽ eũ q tot funex tot cladiũ nobis cauſa fuit:tu conſul Italia expuleris:& ſicut penes.C.Luctatium prioris perpetrati belli titulus fuit:ita penes te huius fuerit:niſi aut Amilcar Annibali dux eſt præferendus:aut illud bellum huic:aut uictoria illa maior clariorq; quam hæc:modo contingat: ut te

Polybius Ply. & Ptole. Drepanum uocant

conſule uincamus:futura eſt:ab drepanis atq; Eryce detraxiſſe Amilcarẽ quam Italia expuliſſe pœnos: atq; Annibalem malis:ne tu quidem & ſi magis partam:quam ſperatam gloriam amplecteris:Hiſpania potius quam italia bello liberata gloriatus fueris:nondum is eſt Annibal:quem nõ magis timuiſſe uideatur quam contempſiſſe:qui aliud bellum maluerit.Quin igitur ad hoc accingeris:nec p iſtos circuitus ut cum in Africam traieceris:ſecuturum te illuc Annibalem ſperes: potius quã recto hinc itinre Annibal eſt:eo bellum intendis egregiam iſtam palmã belli punici peracti petis? hoc & natura prius eſt:tua cum defenderis aliena ire oppugnatum:pax ante in italia quã bellum ĩ Africa ſit: & nobis prius decedat timor:quam ultro aliis inferatur:ſi utrunq; tuo ductu auſpicioq; fieri poteſt.Annibale hic ui-

ſto illic carthaginem expugna: ſi alterutra victoria nobis conſulibus relinquenda eſt: prior cum maior clariorq; tum cauſa etiam inſequentis fuerit. Nam nunc quidem præterq; quod: & in Italia: & in Africa duos diuerſos exercitus alere ærarium non poteſt præterq; quod unde claſſes tueamur unde commeatibus ſufficiamus præbendis nihil reliqui eſt: quid periculi tandē: quantum adeatur: quem fallit? P. Licinius in Italia. P. Scipio bellum in Africa geret. Quid: ſi quod omnes dii omen auertant & dicere reformidat animus: ſed quæ acciderunt: accidere poſſunt: & victor Annibal ire ad urbem pergat: tum demum te conſulem ex Africa: ſicut. Qu. Fuluium a capua accerſemus? Quid quod in Africa quoque mars cōmunis belli erit domus tibi tua pater patruuſq; intra. xxx. dies cum exercitibus cæſi documēto ſint: ubi per aliquot annos maximis rebus terra mariq; gerendis ampliſſimum nomen apud exteras gentes populo ro. ueſtræq; familiæ fecerant: dies me deficiet: ſi reges imperatoreſq; temere in hoſtium terras tranſgreſſos cum maximis cladibus ſuis exercituumq; ſuoꝝ enumerare uelim. Athenienſis prudentiſſima ciuitas: bello domi relicto auctore æque impigro atq; nobili iuuene magna claſſe in Siciliam tranſmiſſo: una nauali pugna florentem rempu. ſuam imperpetuū afflixerunt: & externa & nimis antiqua repeto. Africa eadem iſta: &. M. Attilius inſigne utriuſq; fortunæ exemplum nobis documento ſint. Næ tibi. P. Cornelii cum ex alto Africam conſpexeris: ludus: & iocus fuiſſe Hiſpaniæ tuæ uidebuntur. Quid enim ſimile? pacato mari præter oram Italiæ Galliæq; uectus emporiis ī urbem ſociorꝝ claſſem appuliſti: & expoſitos milites per tutiſſima oſa ad ſocios: & amicos populo ro. Tarraconem duxiſti: a Tarracone deinde inter præſidia romana circa Iberꝝ exercitus patris patruiq; tui poſt amiſſos imperatores ferociores calamitate ipſa facti dux tumultuarius quidem ille. L. Martius & militari ſuffragio ad tempus lectus: cæterꝝ ſi nobilitas ac iuſti honores adornarent claris imperatoribus qualibet arte belli par: oppugnata per ſummū otium Carthago nullo trium punicorꝝ exercituum ſocios defendēte: cætera neq; ea eleuo: nullo tamen modo africo bello comparanda: ubi non portus ullus claſſi noſtræ apertus non ager pacatus: non ciuitas ſocia: non rex amicus: non conſiſtendi uſquam locus: non procedendi: quacūq; circūſpexeris hoſtilia oſa atq; infeſta. An Syphaci numidiſq; credis? ſatis ſit ſemel creditum nō ſemper temeritas eſt fœlix & fraus: fidem in paruis ſibi præſtruit: ut cum operæpretium ſit: cum mercede magna fallat. Nō hoſtes patrem patruumq; tuū armis priuſq; celtiberi ſocii fraude circūuenerunt: nec tibi ipſi a Magone: & Aſdrubale hoſtium ducibus: quantū ab Indibili & Mandonio ī fidem acceptis periculi fuit. Numidis tu credere potes peſectionem militum tuorꝝ expertus: & Syphax & Maſiniſſa: ſe quam carthaginenſes malunt potentes in Africa eſſe. carthaginenſes quam quem aliū: nunc illos æmulatio inter ſeſe: & oēs cauſæ certaminum acuunt quod procul externus metus eſt: oſtēde romana arma: exercitum alienigenam iam uelut ad cōe reſtīguendum incendium concurrent. Aliter iidem illi carthaginenſes Hiſpaniam defenderunt: aliter mœnia patriæ: templa deum aras: & focos defendent cum eūtes in prælium pauida proſequetur coniunx: & parui liberi occurſabunt. Quid porro ſi ſatis cōfiſi carthaginenſes conſenſu. Africæ fide ſociorꝝ: regum: mœnibus ſuis cum tuo exercituſque tui præſidio nudatam Italiam uiderīt: ultro ipſi nouum exercitum ī Italiam aut ex africa miſerīt aut Magonem: quem a Balearibus claſſe tranſmiſſa iam præter oram ligurum alpinorum uectari cōſtat: Annibali ſe coniungere iuſſerint? Nempe in eodem terrore erimus: in quo nuper fuimus: cum Aſdrubal in Italiam tranſcendit: quem tu qui non ſolum Carthaginem: ſed omnem Africam exercitu tuo es clauſurus: e manibus tuis in Italiam emiſiſti. Victum a te dices: eo quidem minus uellē: & id tua non ſolum reipu. cauſa iter datum uicto in Italiam eſſe. Patere nos omnia: quæ proſpera tibi: & Popu. Roma. imperio euenere: tuo cōſilio aſſignare: aduerſa caſibus īcertis belli & fortunæ relegare: quo melior fortiorq; es: eo magis talem præſidem ſibi patria atque uniuerſa Italia retinet. Non potes ne ipſe quidem diſſimulare ubi Annibal ſit: ibi caput: atq; arcem huius belli eē. Quippe qui præ te feras eam tibi cauſam eſſe traiiciendi in Africam ut Annibalem eo trahas. Siue igitur hic: ſiue illic cum Annibale eſt tibi futura res. Vtrum ergo tandē firmior eris in Africa ſolus: an hic tuo: collegæq; tui exercitu conīuncto? Ne Claudius quidem: & Liuius conſules tam recenti exemplo: quantum id interſit: documento ſunt? Quid Annibalem: utrum tandem extremus angulus brutii agri fruſtra iamdiu poſcētem ab domo auxilia: an propinqua Carthago: & tota ſocia africa potentioré armis uiriſq; faciet? Quod iſtud conſilium eſt: ibi malle decernere: ubi tuæ dimidio minores copiæ ſint: hoſtium multo maiores: quā ubi duobus exercitibus aduerſus unū tot prælīs & tam diuturna & graui militia feſſum pugnandum ſic? Quam compar conſilium tuum parentis tui conſilio ſit: reputa. Ille conſul profectus in Hiſpaniā: ut Annibali ab alpibus deſcendenti occurreret: in Italiam de prouincia rediit: tu cum Annibal in Italia ſit: relinquere Italiam paras: non quia reipublicæ id utile: ſed quia tibi id amplum & glorioſum cēnſes eſſe: ſicut cum prouincia & exercitu relicto ſine lege: ſine. S. C. Duabus nauibus Popu. Roma. īperator fortunam publicam & maieſtatem imperii: quæ tum in tuo capite periclitabāt: cōmiſiſti. Ego. P. Cornelium. P. C. reipu. nobiſq; non ſibi ipſi priuatim creatum conſulem exiſtimo. Exercitus ad cuſtodiā cuſtodiam urbis atq; italiæ ſcriptos eſſe: non quos regio more per ſuperbiā conſules: quo terrarū uelīnt: traiiciant. Cum oratione ad tēpus parata Fabius: tū auctoritate & inueterata prudentiæ fama magnam partē ſenatus & ſeniores maxime mouiſſet: pluresq; conſilium ſenis: quam animū adoleſcentia ferocem laudarent: Scipio ita locutus fertur: & ipſe. Qu. Fabius principio orationis. P. C. commemorauit in ſententia ſua poſſe obtrectationem ſuſpectam eſſe: cuius ego rei non tam ipſe auſim tantum uirum īſimulare: quam ea ſuſpicio uicio orationis an rei haud ſatis purgata eſt. Sic enim honores ſuos

Obliq; oſone Scipio / nē capit

Rixa ē Fabius nūc nō orat

Perorat Fabius

& fama rerum gestarum extulit uerbis ad extinguendum iuidiæ crimẽ:tanquã mihi ab infimo quoq; periculum sit:ne mecũ æmulet:& non ab eo qui qa super cæteros excellat:quo me quoq; niti nõ dissimulo:me sibi æquari nolit:sic senem se perfunctum: & me ifra ætatẽ filii sui posuit:tanquã nõ lõgius: quam quãtum uitæ humanæ spatium est:cupiditas gloriæ extendatur:maximaq; pars eius in memoriam ac posteritatem promineat. Maximo cuiq; id accidere aio certum habeo: ut se non cum præsentibus modo:sed cũ oĩs æui claris uiris comparet:eqdẽ haud dissimulo me tuas. Qu. Fabi laudes non assequi solum uelle:sed bona uenia tua dixerim:si possim ẽt exuperare:illud nec tibi in me:nec mihi in minoribus natu animi sit:ut nolimus quẽq; nostri similem euadere ciuem:id enim nõ eo; modo:quibus iuidemus:sed reipu. & pœne oĩs generis humani detrimentum sit. Cõmemorauit quãtum essem periculum aditurus:si in Africam traicere uelim:ut meam quoq; nõ solũ & reipu. & exercitus uicem uideretur ualde sollicitus. Vnde hæc repẽte de me cura exorta:cum pater patruusq; meus iterfecti cum duo exercitus eo; prope occidione occisi sunt:cũ amissæ Hispaniæ:cum quattuor exercitus pœnorũ: quattuorq; duces:oĩa metu armisq; tenerẽt:cum quæsitus ad id bellum iperator nemo se ostenderet præter me:nemo profiteri nomẽ ausus esset:cum mihi quattuor & uiginti annos nato detulisset imperium Po. Ro. quid ita? Tunc nemo ætatem meã:uim hostium:difficultatem belli:patris patruiq; recentẽ cladem cõmemorauit. Vtrum maior aliqua in Africa:nũc calamitas accepta est:quã tunc i Hispania erat? an maiores nũc sunt exercitus in Africa & duces plures melioresq; quã tunc in Hispania fuerit? an ætas mea tunc maturior bello gerendo fuit quã nunc est? an cum Carthaginẽsi hoste in Hispania:quã i Africa bellum geri aptius est. Facile est post fusos fugatosq; quattuor exercitus punicos post tot urbes ui captas:aut metu subactas in deditionẽ post per domita oĩa usq; ad Oceanum:tot regulos: tot sæuas gentes:post receptã totã Hispaniam:ita ut uestigiũ belli nullum reliquũ sit eleuare meas res gestas tam hercule quã si uictor ex Africa redierim ea ipsa eleuare:quæ nũc retinendi mei causa:ut terribilia eadem uideantur:uerbis extolluntur. Negat aditum esse in Africa:negat ullos patere portus. M. Attilium captum in Africa commemorat tanquam. M. Attilius primo accessũ ad Africam offenderit neq; recordatur illi ipsi tam infelici imperatori patuisse tamẽ portus Africæ:& res gestas ab eo egregias primo anno:& quantum ad carthaginenses duces attinet:inuictum ad ultimũ permansisse. Nihil igitẽ me isto exemplo terrueris:si hoc bello non priore:si nuper & non annis ante. xl. ista clades accepta foret qui ego minus in Africã Regulo capto quã Scipionibus occisis i Hispaniã traicerem? Nec felicius Xantippum lacedæmoniũ Carthagini:quã me patriæ meæ sinerem natum esse:crescereq; mihi ex eo ipso fiducia:qđ possit i hominis unius uirtute tantũ momẽti eẽ. At ẽt athenienses audiendi sunt:temere in Siciliam:omisso domi bello:transgressi. Cur ergo:quoniam græcas fabulas enarrare uacat: non Agathoclem potius syracusanũ regem cũ diu Sicilia punico bello ureretur:trãsgressum in hãc eãdem Africam:auertisse eo bellũ:unde uenerat:refres? sed qd ultro metũ inferre hosti:& ab se remoto piculo alium in discrimen adducere:quale sit ueteribus externisq; exemplis admonere opus est? maius præsentiusue ullũ exemplũ esse:quã Annibal potest multũ itereſt alienos populari fines an uri tuos excindiq; uideas plus animi est inferenti periculũ:quã propulsanti:ad hoc maior ignotaq; re; ẽ terror bona malaq; hostium ex ꝓpinquo ingressus fines aspicias Nõ sperauerat Annibal fore:ut tot in Italia populi ad se deficerẽt:quot defecerũt post cãnẽsem cladẽ:q̃to minus quicq̃ i Africa carthaginẽsibus firmũ:ac stabile ifidis sociis grauibus ac supbis dominis? Ad hæc nos etiam deserti a sociis uiribus nostris romano milite stetimus. Carthaginensi nihil ciuilis roboris est:mercede paratos milites habẽt afros:numidasq; leuissima fidei mutandæ ingenia. Hic modo nihil moræ sit:una & traicisse me audietis:& ardere bello Africã:& molientem hinc Annibalem:& obsideri Carthaginem. Lætiores & frequẽtiores ex Africa expectate nuncios:q̃ ex Hispania accipiebatis. Has mihi spes subiicit fortuna. Populi romãi dii fœderis ab hoste uiolati testes. Syphax & Masinissa reges:quo; ego fidei ita innitar: ut bene tutus a perfidia sim. Multa quæ nũc ex iteruallo nõ apparẽt:bellũ aperiet:& id ẽ uiri & ducis nõ deesse fortunæ præbẽti se & oblata casu flectere ad cõsiliũ. Habebo. Q. Fabi parẽ quidẽ Annibalẽ:sed illũ potius ego trahã:quã ille me retineat. In sua terra cogã pugnare eũ:& Carthago potius præmiũ uictoriæ erit: q̃ semiruta bruttio; castella:ne qd interim:dũ traicio:dũ expono exercitũ in Africã:dum castra ad Carthaginẽ ꝓmoueo. repſ. hic detrimẽti capiat:qd' tu. Qu. Fabi:cũ uictor tota Italia uolitaret Annibal:potuisti præstare Hoc uide ne cõtumeliosum sit:cõtuso iã & pœne fracto Annibale negare cõsulẽ ꝓstare uiq; fortissimũ posse. P. Licinii qui ne a sacris absit põtifex maximus:ideo in sorte tã lõginquæ ꝓuinciæ non uenit. Si hercule nihilo maturius hoc ego cẽseo:mõ pficeret bellũ:tamẽ ad dignitatẽ po. ro. famãq; apd' reges gẽtesq; externas:ptinebat nõ ad defendẽdã mõ Italiã:sed ad iferẽda etiã Africæ arma uideri nobis animũ esse:non hoc credi uulgariq;:quod Annibal ausus sit:neminẽ ducẽ romano; audere. Et prioꝛe punico bello tum:cũ de Sicilia certaret:totiens Africã a nr̃is exercitibus & classibus oppugnatã:nũc cũ de Italia certet. Africam pacatã esse. Requiescat aliquãdo tãdiu uexata Italia:uratur euasteturq; iuicẽ Africa. Castra rõana potius Carthaginis portis imineãt:q̃ nos itẽ; uallũ hostiũ ex menibus nr̃is uideamus Africa sit reliqui belli sedes. Illuc terror fugaq;: populatio agro; :defectio socio; :cæteræ belli clades:q̃ in nos per. xiiii. annos ingruerunt:uertant. Quæ ad rẽpu. pertinent:& bellũ:qd' instat:& prouincias: de quibus agit:dixisse satis est. Illa longa oratio nec ad uos pertinẽs sit:si quẽadmodum. Qu. Fabius meas res gestas i Hispania eleuauit: sic & ego contra gloriam eius eludere:& uerbis meã extollere ueli Neutrũ faciam. P. C. & si nulla alia re:modestia certe:& tẽperamento linguæ adolescens senem uicero:ita &

Scipionis oĩo

Atť. q̃ oĩa quadrent Scipiõi

Põtifex maxi. nõ poterat italia abesse

hixi:& res gessi:ut tacitus ea opinione:quam uestra sponte conceptam animis haberetis:facile contētus essem. Minus æquis animis auditus est Scipio:quia uulgatum erat:Si apud senatū nō obtinuisset:ut p/ uincia Africa sibi decerneretur:ad populū extemplo latur⁹. Itaq; Qu. Fuluius:q Consul quater & cēsor fuerat:postulauit a Cōsule:ut palā i senatu diceret. Permitteret ne patribus:ut de prouiciis decernerēt? staturusq; eo eēt:quod censuissent:an ad populum laturus? Cum Scipio respondisset:se quod e repub. esset facturum:tum Fuluius. Non ego:inquit:ignarus quid respōsurus:facturusue esses:quæsiui. Quip/ pe cum præ te feras:temptare magis:quam consulere senatum: & ni prouiciam tibi: quam uolueris: extemplo decernamus:paratam rogationē habeas. Itaq; a uobis tribuni ple. postulo:inquit: ut sentētiā mihi uideo non dicenti:quod si in meam sententiam discedatur:non sit ratum habitu rus consul auxi lio sitis. Inde altercatio orta:cum consul negaret:æquum esse Tribunos intercedere:quo mīus suo q̄sq; loco senator rogatus sententiam diceret. Tribuni decreuerunt:si consul senatui de prouinciis permittit stari:eo quod senatus censuerit:placet:nec de ea re ferri ad populum patiemur. Si non permittit:qui de ea re sententiā recusabit dicere:auxilio erimus. Consul diem ad colloquendum cum collega petiit. Po/ stero die pmissum senatui est:prouiciæ ita decretæ. Alteri cōsuli Sicilia &. xxx. rostratæ naues quas. C. Seruilius superiore anno habuisset:permissumq; ut i Africam si id e repu. esse censeret:traiiceret. Alteri brutii & bellum cum Annibale cum eo exercitu quem. L. Veturius:&. Qu. Cecilius sortirentur iter se. Compararent ue uter in brutiis duabus legionibus quas consul reliquisset:rem gereret:Imperiumque in annum ei prorogaretur:cui ea prouincia euenisset. Et cæteris præter consules prætoresq; q exerciti/ bus prouinciisq; præfuturi erant:prorogata imperia. Qu. Cecilio sorte euenit:ut cum consule i brutiis aduersum Annibalem bellum gereret. Ludi deinde Scipionis magna frequentia & fauore spectātium celebrati. Legati Delphos ad donum ex præda Asdrubalis portādum missi. M. Pomponius Matho:& Q. Catulus tulerunt coronam auream. cc. pondo:& simulacra spoliorum &. x. pondo argenti facti. Sci pio cū ut delectum haberet:neq; impetrasset:neq; magnopere tetendisset:ut uolūtarios ducere sibi mi/ lites liceret:tenuit:& quia impēse negauerant reipu. futurā classem ut quæ a sociis darētur ad nouas fa/ bricandas naues acciperet. Ethruriæ primum populi pro suis quisq; facultatibus consulem adiuturos polliciti. Cerites frumentum sociis naualibus:cōmeatumq; omnis generis. Populonienses ferrū. Targ/ nienses lintea ad uela. Volaterani armamenta nauiū & frumentum. Arretini. xxx. millia scutorum ga/ leas totidem pila gæsa:hastas longas millium quīquagīta summā pari cuiusq; generis numero exple/ turos. Secures rutra falces:alueolos:molas quātum in. xl. longas naues opus esset. Tritici cētum &. xx. millia modiū:& in uiaticū decurionibus:remigibusq; collaturos. Perusini:clusini:rusellani abietes i fa/ bricandas naues & frumenti magnum numerum. Abiete ex publicis siluis est usus: Vmbriæ populi & præter hos nursini:& reatini:& amiternini:sabinusq; ager omnis milites polliciti. Marsi:peligni: mar/ rucinique multi uoluntarii nomina in classem dederunt. Camertes cum æquo fœdere cum romanis es/ sent:cohortem armatam sexcētorum hominum miserunt. xxx. nauium carinæ. xx. quīqueremes:de/ cem quadriremes cum essent positæ:ipse ita instituit operi:ut die quadragesimoquinto: quam ex siluis detracta materia esset:naues instructæ armataq; in aquam deductæ sint. Profectus in Siciliam est trigī ta nauibus longis:uoluntariorum septem ferme millibus in naues impositis. Et. P. Licinius in brutiis ad duos consulares uenit exercitus:ex eis eum sibi sumpsit:quem. L. Veturius consul habuerat. Metel/ lo:ut q̄bus præfuisset legionibus:iis præesset:facilius cum assuetis imperio rem gesturum ratus:permi sit. Et prætores diuersi i prouincias profecti:& quia pecunia ad bellum deerat:agri campani regionem a fossa græca ad mare uersa uændere quæstores iussi. Indicioq; permisso:qui ager ciuis campani fuisset ut is publicus Populi Romani esset. Indici præmium cōstitutum:quantæ pecuniæ ager indicatus eēt: pars decima &. Gn. Seruilio prætori:urbis negotiū datum:ut campani ciues:ubicunq; ex. S. C. Liceret: ibi habitarent:animaduerteretq; in eos:qui alibi habitarent:Eadē æstate Mago Amilcaris filius ex mi/ nore Balearium insula:ubi hybernarat:iuuentute lecta in classem imposita in Italiam. xxx. rostratis na/ uibus:& multis onerariis duodecimillia peditum:duo ferme equitū traiecit. Genuamq; nullis præsi/ diis maritimam oram tutantibus repētino aduētu cepit. Inde ad oram liguꝝ alpinorūque:si quos ibi motus facere posset:classem appulit. Ingauni ligurū ea gens est:bellū ea tēpestate gerebant cū epanteriis montanis. Igitur pœnus Sauone oppido alpino præda depositā:&. x. longis nauibus i statione ad præ fidiū relictis:cæteris Carthaginē missis ad tuendā maritima orā:quia fama erat Scipionē eo traiecturū esse:ipse societate cū ingaunis:quoꝝ gratiā malebat cōposita montanos instituit oppugnare:& cresce/ bat in dies exercitus ad famā nois eius gallis undiq; cōfluentibus. Ea litteris cognita. Sp. Lucretii ne fru stra Asdrubale cū exercitu deleto biēnio ante forēt lætati:si par aliud:ide bellū duce tantū mutato ori/ retur:curā ingētē accēderunt patribus. Itaq; &. M. Liuiū procōsulē ex Ethruria uolonū exercitū admo/ uere Ariminū iusserunt. Gn. Seruilio prætori negotiū datū:ut si e repu. cēseret esse:duas urbanas legio/ nes:cui iperio uideretur dato:ex urbe duci iuberet. M. Valerius Leuinus Arretiū eas legiones duxit. Eis dem diebus naues onerariæ pœnoꝝ ad octogīta circa Sardiniā a. C. Octauio qui prouiciæ præerat ca/ ptæ. Eas Cælius frumēto misso Ad annibalē commeatuq; onustas. Valerius prædam Ethruscā ligu/ rumq; & montanoꝝ captiuos Carthaginē portantes tradit. In brutiis nihil ferme eo anno memorabi le gestum ē. Pestilentia intercesserat eo anno pari clade in romanos pœnosq; nisi quod punicū exercitū supra morbū etiam fames affecit propter Iunonis Lucinæ templum æstatem Annibal egit:ibiq; aram condidit:dedicauitq; cum īgenti rerum abse gestarum titulo punicis græcisq; litteris isculpto.

Scipiōi Sicilia decer/ nitur

Atē. q̄ undiq; collata ad clas/ sem Sci/ piōi or/ nandā

Duo li/ guꝝ ge nera Ingau / ni & in temelii

CIPIO Posteaquam in Siciliam uenit uoluntarios milites ordinauit centuriauit. Ex iis. ccc. iuuenes florētes ætate & uiriū robore inermes circa se habebat ignorātes quē ad usum neq; cēturiati: neq; armani seruarentur. Tum ex Siciliæ iunioꝝ numero principes genere & fortuna. ccc. eqtes: q se cum ī Africā traiicerēt: legit: diēq; iis: qua eqs armisq; instructi atq; ornati adessent: edixit. Grauis ea militia ꝓcul domo terra mariq; multos labores magna ꝓcula allatura uidebat: neq; ipsos modo: sed parētes cogatosq; eorum ea cura angebat. Vbi dies q̄ edicta erat: aduenit: & arma equosq; ostē derūt: tū Scipio renūciari sibi dixit quosdā eqtes siculoꝝ tanq̄ grauē & dū ram horrere eā militiam: Siq ita aīati eēnt: malle eos sibi tūc fateri: quam post modū q̄rentes: segnes atq; iutiles milites eē reipu. expromerēt: quid sentirēt: cū bona uenia se auditurꝝ. Vbi unus ex iis ausus ē dicere se prorsus: si sibi: utrū uelit: liberꝝ eēt: nolle militare. Tū Scipio ei: quādo igit ado lescens qd sentires: non dissimulasti: uicariū tibi expediā cui tu arma: equumq; & cætera īstrumēta militiæ tradas: & tecum hīc extēplo domū ducas: exerceas: docēdum cures: equo tradito armisq;. Cui læto cōditionē accipienti unū ex. ccc. quos īermes habebat: tradit. Vbi hoc modo exauctoratū equitē cum gratia īperatoris cæteri uiderūt: se qsq; excusare: & uicariū accipere. Ita. ccc. siculis romani substituti equites sine publica īpensa. Docēdorū atq; exercēdoꝝ curā siculi habuerunt: qa edictū īperatoris erat: ipsum militaturꝝ: q ita non feciſſet. Egregiā hanc alam eqtū euasisse ferūt: multisq; pliis rempublicā adiuuisse. Legiones īde cum inspiceret: plurimorū stipendioꝝ ex iis milites delegit: maxīe qui sub duce Marcello militauerāt: quos cū optīa disciplina īstitutos credebat: tū etiam ab longa Syracusanoꝝ obsidione peritissimos eē urbium oppugnādarum: nihil enī paruum: sed Carthaginis iam excidia agitabat aio. Inde exercitū per oppida dispertit. Frumētum siculoꝝ ciuitatibus īperat. Ex Italia aduecto parcit. Veteres naues reficit: & cū iis. C. Lællium p̄datum mittit. Nouas Panormi subducit: qa ex uiridi materia raptī factæ erant: ut ī sicco hybernarēt. Præparatis oībus ad bellum: Syracusas nōdum ex magnis belli motibus tranqllas uenit. Græci res a q̄busdam italici generis eadem ui qua per bellū ceperāt: retinētibus: cōcessas sibi ab senatu repetebāt. Oium primū ratus tueri publicam fidē: partim edicto: partī iudiciis etiā in pertinaces ad obtinēdam iniuriā tedditis suas res Syracusanis restituit. Non ipsis tantū ea res: sed omnibus Siciliæ populis grata fuit: eoq; enixius ad bellum adiuuerūt. Eadē æstate ī Hispania coortū īgens bellum: cōciente Indibili: nulla alia de causa: quā per admirationē Scipionis: cōtemptu: īperatorum alio rum orto. Eum superesse unum ducem romanis: cæteris ab Annibale iterfectis rebantur: eo nec ī Hispaniam cæsis Scipionibus aliū quem mitterent: habuisse: & posteaq̄ in Italia grauius bellū urgeret adNoui ī hispāia motus uersus Annibalem: eum accersitum: ꝑterquam quōd noīa tantum ducum ī Hispania Romani habebant: exercitum quoq; īde ueterē deductum: trepida oīa & īconditam inde turbam tyronum ēe: nunq; talē occasionē liberādæ Hispaniæ fore: seruitū ad eam diē aut Carthaginē sibus: aut Romanis: nec inuicem his aut illis sed interdum utrisq; simul: pulsos ab Romanis Carthaginēses: ab hispanis si consentirent: pelli Romanos posse ut ab omni īperio externo soluta in perpetuum Hispania in patrios rediret mores: rituq;. Hæc taliaq; dicendo nō populares modo: sed anxetanos quoq; uicinam gentem cōcitat. Et alios finitimos sibi atq; illis populos. Itaq; intra paucos dies. xxx. millia peditum: quattuor ferme eq tum in sedetanum agrum quo edictum erat: conuenerunt. Romani quoq; imperatores. L. Lētulus: & L. Manlius Accidinus ne gliscēret: primo negligendo bellum iunctis & ipsi exercitibus per agrum anxetanum hostico tanquam pacato clæmenter ductis militibus ad sedem hostium peruenere. Trium milium spatio procul a castris eorum posuerunt castra. Primo per legatos nequicquam est temptatū: ut discederetur ab armis: deinde cum in pabulatores romanos impetus repente ab equitibus hispanis factus esset: summisso ab statione romana equitatu equestre prælium fuit: haud sane memorando ī parte ullam euentu. Sole oriente postero die armati īstructiq; omnes mille ferme passus procul a castris romanis aciem ostendere. Medii anxetani erāt: cornu dexterū illergetes: leuum ignobiles tenebāt hispani populi. Inter cornua & mediam aciem inter ualla patentia satis late fecerunt: qua equitatum: ubi tēpus esse: emitterēt. Et romani more suo exercitum cum īstruxissent. id modo hostiū imitati sunt: ut inter legiones & ipsi patentes equiti relinquerent uias. Cæteꝝ lentulus ei parti usum equitis fore ratus: q̄ prior ī dehiscentē interuallis hostiū aciē equites emisissēt. Sex. Cornelio Tribuno militū imperat equites per patentes ī hostiū acie uias permittere equos iubeat. Ipse cœpta parū prospere pedestri pugna tantum moratus: dū cedenti duodecimæ legioni: quæ ī leuo cornu aduersus illergetes locata ꝓna erat: tertiamdecimā legionē ex subsidiis: ī primā aciē firmamentū ducit. Posteaquā æquata ibi pugna est: ad. L. Manliū inter prima signa hortantem: ac subsidia: quibus res postulabat locis inducentem: uenit. Indicatq; tuta ab leuo cornu esse: iā missum a se Sex. Corneliū procella equestri hostis circunfusuꝝ. Vix hæc dicta dederat: cū romani eqtes ī medios inuecti hostes simul pedestres acies turbauerunt: simul equitibus hispanoꝝ uiā īmittendi equos clauserunt: Itaq; omissa pugna equestri ad pedestrē hispani descenderūt. Romāi īpatores ut turbatos hostiū ordies: & trepidationē pauorēq; & fluctuātia uiderūt signa: hortanť: orāt milites: ut ꝑculsos īuadāt: neu restitui aciē patianť. Nō sustinuissent tā īfestū īpetū barba

ri:ni regulus ipſe Indibilis cũ eqtibus ad pedes digreſſis ante prĩa ſigna peditũ ſe obieciſſet. Ibi aliquãdiu atrox pugna ſterit. Tandẽ poſteaquã ii q circa regẽ ſeminecem reſtantẽ: deĩde pilo terræ affixum pugna bant: obruti tælis occubuerunt: tum fuga paſſim cœpta: pluresq; cæſi: qa equos conſcendi ab eqtibus ſpatiũ non fuerat: & qa pculſis acriter iſtiterunt romãi. Nec ante abſceſſum é: quam caſtris quoq; exue runt hoſtẽ Tredecimillia hiſpanoꝝ cæſa eo die. d. ccc. ferme capti. Romanoꝝ ſociorũq; paulo amplius cc. maxie ĩ leuo cornu ceciderunt. Pulſi caſtris hiſpani: aut q ex prælio effugerant: ſparſi prĩo per agros: deĩde ĩ ſuas qſq; ciuitates redierunt: Tum a Mãdonio euocati ĩ cõſiliũ: conqueſtiq; ibi clades ſuas ĩcrepi tis auctoribus belli legatos mittẽdos ad arma tradẽda: deditionemq; faciẽdam cẽſuerũt. Quibus culpã in auctores belli Indibilẽ cæteroſq; prĩcipes: quoꝝ plæriq; ĩ acie cecidiſſent conferẽtibus tradẽtibuſque arma & dedẽtibus ſeſe reſponſum eſt. In deditionẽ ita accipi eos: ſi Mandoniũ cæteroſq; belli cõcitato res tradidiſſent uiuos: ſi mĩus: exercitus ſe ĩ agrum illergetum anxetanorũq;: & deĩceps alioꝝ populoꝝ ducturos. Hæc dicta legatis renunciataq; ĩ conſiliũ. Ibi Mandonius cæteriq; prĩcipes cõpræhẽſi tradi ti ad ſuppliciũ. Hiſpanis populis pax reddita. Stipẽdium eius anni duplex: & frumẽtum ſex mẽſium ĩ peratum: ſagaq; & togæ exercitui: & obſides ab trigĩta ferme populis accepti. Ita Hiſpaniæ rebellantis tumultu haud magno motu ĩtra paucos dies cõcito & cõpreſſo ĩ Africam omnis terror uerſus. C. Læl lius nocte ad Hipponem Rhegium cũ acceſſiſſet: luce prĩa ad populãdũ agrũ ſub ſignis milites ſocioſq; nauales duxit. Omnibus pacis modo ĩcurioſe agẽtibus: magna clades illata: nũciiq; trepidi Carthaginẽ terrore ingenti cõpleuere. Claſſem romanã Scipionemq; imperatorẽ & fama iam fuerat ĩ Siciliam trãſ greſſum aduenĩſſe: Nec quot naues uidiſſet: nec quãta manus agros popularetur: ſatis gnari omnia in maius metu augẽte accipiebãt. Itaq; primo terror pauorq;: deĩnde mœſtitia animos ĩceſſit: tantum for tunam mutaſſe: ut qui modo ipſi exercitũ ante mœnia romana habuiſſent uictores: totq; ſtratis hoſtiũ exercitibus oẽs Italiæ populos aut ui: aut uoluntate in deditionẽ accepiſſent: ii uerſo marte Africæ po pulationes & obſidionẽ Carthaginis uiſuri forent: nequaquã ad patienda ea robore ac romani fuiſſent: illis romanã plebẽ: illis Latiũ iuuentutẽ præbuiſſe: maiorẽ ſemp frequẽtiorẽq; pro tot cæſis exercitibuſ ſoboleſcẽtem cæterum ſuam plebẽ imbellem in urbe: imbellem in agris eſſe: mercede parari auxilia ex afris gẽte ad omnẽ auram ſpei mobili atq; infida. Iam regẽ Syphacem poſt colloquium cum Scipione alienatum: Nec Maſiniſſam aperta defectione infeſtiſſimum hoſtem: nihil uſquam ſpei nihil auxilii eſſe. Magonem ex Gallia mouere tumultus neqcquam: nec coniungere ſeſe Annibali: & Annibalẽ ipſum iam & fama ſeneſcere & uiribus. In hæc deflenda prolapſos ab recenti nuncio animos rurſus terror in ſtans reuocauit ad conſultandum: quonam modo obuiam præſentibus periculis iretur. Delectus raptĩ in urbe agriſq; haberi placet: mittere ad conducẽda auxilia: munire urbem: frumentũ conuehere: tæla: arma parare: iſtruere naues: & mittere ad Hipponẽ aduerſus romanã claſſem: Iam hæc agentibus nun cius tandem uenit. Lællium non Scipionẽ: copiaſq; quantæ ad ĩcurſiones agroꝝ ſatis ſint: tranſuectas: ſummam belli molẽ adhuc ĩ Sicilia eſſe. Ita reſpiratum: mittiq; ad Syphacẽ legatiões alioſq; regulos fir mandæ ſocietatis cauſa cœptum. Ad Philippum quoq; miſſi: q ducenta argenti talenta pollicerentur: ut ĩ Siciliam aut ĩ Italiam traiiceret: & ad ſuos imperatores ĩ Italiam: ut omni terrore Scipionẽ retine rent. Ad Magonẽ etiam nõ legati modo: ſed. xxv. naues longæ: ſex millia peditum: octĩgenti equites: & ſeptẽ elephanti adhuc magna pecunia ad cõducenda auxilia: quibus frætus propius urbem Romã exer citum admoueret: coniungeretq; ſe Annibali. Hæc Carthagĩe parabãt agitabantq;. Ad Læliũ p̃das in gentes ex agro inermi ac nudo præſidiis agentem Maſiniſſa fama romanæ claſſis excitus cum eqtibus paucis uenit. Is ſegniter rem agi a Scipiõe quæſtus: quod non iam exercitum ĩ Africam traiecĩſſet pcul ſis Carthaginẽſibus: Syphace ĩpedito finitimis bellis: quẽ certum haberet: ſi ſpatium ad ſua: ut uelit: cõ ponenda detur: nihil ſincera fide cum romanis acturum: hortaretur ac ſtimularet Scipionẽ non ceſſãt. Se quãquam regno pulſus eſſet: cum haud contemnẽdis copiis affuturum peditum eqtumq;. Nec ipſi Læliõ morandum ĩ Africa eẽ: claſſem credere profectam a Carthagĩe: cum qua abſente Scipione nõ ſa tis tutum eẽt contrahi certamẽ. Ab hoc ſermone dimiſſo Maſiniſſa: Lællius poſtero die naues præda onuſtas ab Hippone ſoluit: reuectuſq; ĩ Siciliã Maſiniſſæ mandata Scipioni expoſuit. Eiſdẽ ferme die bus naues: quæ a Carthagĩe ad Magonẽ miſſæ erant: iter albigaunos: ligureſq; alpinos Genuam acceſ ſerunt. In iis locis tum forte mago tenebat claſſem: q legatorum auditis uerbis iubẽtium exercitus cõ parare: quãmaximas extemplo gallorum & ligurũ: nãq; utriuſq; gẽtis ĩgens ibi multitudo erat: cõſiliũ habuit. Et miſſum ſe ad eos uidicandos in libertatẽ ait: ut ipſi cernãt mitti ſibi ab domo p̃ſidia: ſed quã tis uiribus: quantoq; exercitu id bellũ geratur: in eoꝝ poteſtate eſſe duos exercitus romãos unum ĩ Gal lia: alterꝝ ĩ Ethruria eẽ ſatis ſcire. Sp. Lucretiũ ſe cũ. M. Liuio iunctuꝝ: multa millia ipſis etiã armanda eſſe: ut duobus bucibus: duobus exercitibus romãis reſiſtatur. Galli ad id ſummã ſuã uolũtatẽ eẽ diceẽ: ſed cũ una caſtra intra fines: altera ĩ finitima terra Ethruria prope ĩ cõſpectu habeant: ſi palã fiat auxiliis adiutũ ab ſeſe eẽ pœnũ extẽplo ĩfeſtos utriq; exercitus ĩ agrũ ſuũ ĩcurſuros: ea ab gallis deſyderaret: q bus occulte adiuuari poſſet: liguribus qđ, pcul agro urbibuſq; eoꝝ caſtra romana ſint: libera cõſilia eẽ: illos armare iuuentutẽ: & capeſſere, p parte bellũ æquum eſſe. Ligures haud abnuere tẽpus modo duo rum mẽſiũ petere ad delectus habẽdos. Interim Mago milites: gallis dimiſſis clã p agros eoꝝ merce de cõducere: cõmeatus: quoq; oĩs generis occulte ad eũ a gallicis populis mittebant. M. Liuius exercitũ uolonũ Ex Ethruria ĩ Gallia traducit: iũctuſq; lucretio ſi ſe Mago ex liguribus, ppius urbẽ moueat: ob uiã ire parat. Si pœnus ſub angulo alpiũ qetus ſe cõtineat: & ipſe ĩ eadẽ regiõe circa Ariminũ Italiæ p

Indibilis ĩteritus

Hiſpãorum cædem

Carthametus.

Magõis ad ligures & gallos hortatio

sidio futurus:Post reditū ex Africa.C.Læliī:& Scipione stimulato Masinissæ adhortationibus:& mi
litibus prædā ex hostiū terra cernētibus:tota classe efferri accensis ad traiiciendū:q̄primū iteruenit ma
iori mior cogitatio Locros urbē recipiēdi:quæ sub defectionē Italiæ desciuerat:& ipsa ad pœnos: spes
autem affectandæ eius rei ex minima re affulsit:quod latrociniis magis:quā iusto bello ī brutiis gerebā
tur res:pricipio a numidis facto:& brutiis nō societate magis punica:quā suopte īgenio congruētibus ī
eum morē:postremo romani quoq; milites iam contagiōe quadam rapto gaudētes:quantū p duces li
cebat excursiones ī hostium agros facere.Ab iis egressi qdam urbe locrēses circūuenti.Rhegiumq; ab
stracti fuerant.In eo captiuoꝝ numero fabri qdam fuere:assueti forte apud pœnos mercede opus ī ar
ce locroꝝ faceré.Ii cogniti a locrensiū pricipibus:q exulabāt Rhegii:pulsi ab aduersa factione quæ An
nibali Locros tradiderat.Rhegiū se contulerant.Cum cætera percūctantibus:ut mos est:q diu absunt:
quæ domi agerētur:expositissent:spem fecerūt:si redempti ac remissi forent:arcem se iis tradituros:ibi
se habitare:fidemq; sibi rerum oīum iter carthaginēses esse.Itaq; ut q simul desyderio patriæ agerētur
simul cupiditate inimicos ulciscēdi arderent:redēptis extemplo iis remissisq;:cum ordinē agēdæ rei cō
posuissent:signa quoq;:quæ procul ædita obseruarēt:ipsi ad Scipionē Syracusas ,pfecti:apud quē pars
exulum erat:referētes sibi promissa captiuorū cum spem ab effectu haud abhorrentem cōsuli fecissent
Locri a tribuni militum cum iis.M.Sergius:&.P.Matienus missi:iussiq; ab Rhegio triamillia militū Locros
romāis ducere:&.Qu.Pleminio prætori scriptum:ut rei agendæ adesset.Profecti ab Rhegio scalas ad di
recipiū ctam altitudinē arcis fabricatas portantes:media ferme nocte ex eo loco:unde cōuenerat:signū dedere
tur proditoribus arcis:qui parati ītenti & ipsi scalas ad idipsum factas cū demississent:pluribusq; simul lo
cis scādentes accepissent:priusquāclamor oriretur ī uigiles pœnoꝝ:ut ī nullo metu sopitos īpetus ē fa
ctus:quoꝝ gemitus primo morientiū exauditus:deīde subita consternatio ex somno:& tumultus:cū
causa ignorarēt:postremo certiores aliis excitantibus alios:iam pro se quisq; ad arma uocabat: hostes ī
arce esse & cædi uigiles:oppressiq; forent romani nequaquā numero partes:ni clamor ab iis: qui extra
urbem erant sublatus:incertū unde accidissēt:oīa uana augente Nocturno tumultu fecissēt.Itaq; uelut
plena iā hostiū arce territi pœni:omisso certamīe:ī alterā arcem:duæ sunt haud multū iter se distantes:
confugiunt.Oppidani urbem habebant uictoribus p̄mium ī medio positam:ex arcibus duabus præ
liis quottidie leuibus certabatur.Q.Pleminius romano:Amilcar punico p̄sidio præerat:& accersentes
ex ,ppinquis locis subsidia copias augebāt.Ipse postremo ueniebat Annibal:nec sustinuissent romani:
nisi locrēsium multitudo exacerbata supbia atq; auaricia pœnorum ad romanos īclinasset.Scipioni ut
nunciatum est:ī maiore discrimine Locris rem uerti:ipsumq; Annibalem aduētare: ne præsidium ēt
periclitaretur haud facile īde receptum:& ipse a Messana.L.Scipione fratre ī præsidio ibi relicto:cū pri
mum æstu fretum īclinatū est:naues mari secūdo misit:& Annibal a Butroto anni haud procul is ab
urbe Locris abest nūcio præmisso:ut sui luce pria summa ui prælīū cum romanis ac locrensibus conse
rerent:dum ipse auersis oībus ī eum tumultum a tergo urbē īcautā aggrederetur:ubi luce cœptam in
uenit pugnam:ipse nec ī arcem se īcludere turba locum arctum īpediturus uoluit:neq; scalas q̄bus scā
deret muros:attulerat:sarcinis ī aceruum coniectis cum haud procul muris ad terrorem hostiū aciem
ostendisset:cum eq̄tibus numidis circūequitabat urbem:dum scalæ quæq; alia ad oppugnādum opus
essent parātur:ad uisendum qua maxīa parte aggrederetur progressus ad murum scorpione ictus: qui
proximus forte eum steterat:territus īde tam periculoso casu receptui canere cum iussisset: castra pro
cul ab ictu tæli cōmuniit.Classis romana a Messana Locros multa die supante accessit. Expositi oēs e
nauibus & ante occasum solis urbē īgressi sunt:postero die cæpta ex arce a pœnis pugna:& Annibal iā
scalis aliisq; oībus ad oppugnationē paratis subibat muros:cū repēte ī eum nihil minus:quam tale q̄q̄
timentē patefacta porta erumpunt romani ad.cc.īprouidos cū iuasissent:occidūt.Cæteros Annibal ut
consulem adesse sensit:ī castra recepit:nuncioq; misso ad eos:q ī arce erāt:ut sibimetipsis consuleret:no
cte motis castris abiit:& qui ī arce erant:igni iniecto tectis:quæ tenebant:ut is tumultus hostem mora
retur:agmen suoꝝ fugæ simili cursu ante noctem assecuti sunt. Scipio ut & arcem relictam ab hosti
bus & uacua uidit castra:uocatos ad concionē locrenses grauiter ob defectionē īcusauit.De auctoribus
supplicium sumpsit:bonaq; eorum pricipibus alterius factionis ob egregiam fidem aduersus romāos
concessit.Publice nec dare:nec eripere se quicquam locrensibus dixit.Romam mitterēt legatos:quam
senatus censuissēt eam fortunam habituros:illud satis scire:& si male de Popu.Roma.meriti eēnt:ī me
Qu.Ple liore statu sub iratis romanis futuros:quam sub amicis carthaginēsibus fuerunt.Ipse.Qu.Pleminio le
minius gato præsidioq;:qđ arcē ceperat:ad tuēdam urbē relicto:cū quibus uenerat copiis:Messānam traiecit.
legatus Ita supbe & crudeliter habiti locrēses a carthaginēsibus post defectionē ab romanis fuerāt:ut modi
locris cas iniurias non æquo modo aīo pati:sed ,ppe libēti uidere possent:uerū enīuero tātū Pleminius Amil
relinq̄t carē præsidii præfectū:tātū præsidiarii milites romāi pœnos scelere atq; auaricia supauerunt:ut nō ar
mis:sed uitiis uidereť certari:nihil oīum:quæ inopi iuisas opes potētioris faciunt:prætermissum ī op
pidanos est ab duce:aut a militibus:ī corpora ipsoꝝ ī liberos:ī coniuges īfandæ contumeliæ æditæ.Nā
auaricia ne sacroꝝ qdem spoliatione abstinuit:nec alia modo templa uiolata:sed Proserpinæ etiā tracti
omni ætate thesauri:p̄terquā qđ a Pyrrho:q cū magno piaculo sacrilegii sui mānibus rettulit:spoliati di
cebantur.Ergo sicut ante regiæ naues laceratæ naufragiis nihil in terram ītegri præter sacram pecuniā
deæ:quam exportabāt:extulerāt:tum quoq; alio genere cladis eadē illa pecunia omnibus contactis ea
uiolatiōe tēpli furorē iniecit:atq; iter se ducē ī ducē:militē ī militē rabie hostili uertit.Sūmæ rei Plemi

ſius præerat:militū pars ſub eo:quā ipſe ab Rhegio abduxerat:pars ſub tribunis erat.Rapto poculo argenteo ex oppidani domo Pleminii miles fugiens ſequētibus:quoꝝ erat:obuius forte Sergio:& Metello tribuno militū fuit:cui cū iuſſu tribunoꝝ ademptū eēt poculū:prīo iurgium:deīde clamor quoq; pugna poſtremo ora īter Pleminii milites tribunorūq; ut ſuis q̄ſq; opportunus aduenerat:multitudine ſimul ac tumultu creſcente.Victi Pleminii milites cum ad Pleminiū cruorē:& uulnera oſtētantes:nō ſine uociferatione atq; īdignatione cōcurriſſent:probra ī eum ipſum iactata ī iurgiis referentes:accenſus ira domo ſeſe proripuit:uocatoſq; tribunos nudari ac uirgas expediri iubet.Dum ſpoliādis iis:repugnabant enim:militumq; īplorabant auxilium:tempus teritur:repēte frequētes milites feroces recenti uictoria ex omnibus locis uelut aduerſus hoſtes:cū ad arma conclamatū eēt:concurrerunt:& cum iā uiolata uirgis corpora tribunorum uidiſſent:tū uero ī multo īpotentiorem ſubito rabiē accenſi ſine reſpectu non maieſtatis modo:ſed īhumanitatis ī legatum īpetum lictoribus primū īdignum ī modū multatis faciunt:tum ipſum ab ſuis īterceptum & ſecluſum hoſtiliter lacerant:& ꝓpe exanguem naſo auribuſq; mutilatis relīquunt.His Meſſanam nunciatis.Scipio poſt paucos dies Locros aduectus cū cām Pleminii & tribunoꝝ audiſſet.Pleminio noxa liberato:relictoq; ī eiuſdem loci præſidio:tribunis ſontibus iudicatis & ī uīcula coniectis ut Romam ad ſenatū mitterentur:Meſſanā atq; Syracuſas rediit.Pleminius īpotens iræ neglectam ab Scipione & nimis leuiter latā ſuā iniuriā ratus:nec quenquā æſtimāſſe alium eam litem poſſe:niſi q atrocitatem eius patiēdo ſenſiſſet:tribunos attrahi ad ſe iuſſit: laceratoſq; omnibus:quæ pati corpus ullum poteſt ſuppliciis:īterfecit:nec ſatiatus uiuoꝝ pœna īſepultos proiecit: ſimili crudelitate & ī locrenſiū principes eſt uſus:quos ad cōquerēdas iniurias ad.P.Scipionē profectos audiuit:& q antea per libidinē atq; auariciā fœda exempla ī ſocios æ diderat:tunc ab ira multiplicia æde re:īfamiæ atq; iuidiæ nō modo ſibi:ſed etiam īperatori eē.Iam comitioꝝ appetebat tempus:cū a.P.Licinio litteræ Romā allatæ ſunt ſe exercitumq; ſuū graui morbo afflictari:nec ſiſti potuiſſe:niſi eadē uix mali aut grauior etiam ī hoſtes īgruiſſet.Ita quoniā ipſe uenire ad comitia non potuiſſet:ſi ita patribus uideretur:ſe.Qu.Cecilīū Metellū dictatorē comitiorum cauſa dicturum:exercitūq; Qu.Cecilii dimitti e repu.eē:nam neq; uſum eius ullum ī præſentia eē:cū Annibal iam in hyberna ſe ſuoſq; receperit:& tanta īceſſerit ī ea caſtra uis morbi:ut niſi mature dimittatur:nemo oīum ſuperfuturus uideatur:ea cō ſulī a patribus facienda ut e repu.fideq; ſua duceret permiſſā.Ciuitatē eo tempore repēs religio īuaſerat inuento carmīe ī libris Sibyllinis propter crebrius eo anno de cælo lapidatū īſpectis:q̄doq; hoſtis alieni gena terræ Italiæ bellum ītuliſſet:eū pelli Italia uīciq; poſſe:ſi matris ideæ Peſſimunte numē Romam aduectum foret.Id carmen a decēuiris īuentum eo magis patres mouit:quod & legati:q donum Delphos portauerant:referebant:& ſacrificantibus ipſis Pythio Apollini oīa læta exta fuiſſe:& reſponſum oraculo æditum maiorē multo uictoriam:quam cuius ex ſpoliis dona portarēt:adeſſe Po.Ro.In eiuſdem ſpei ſummā cōferebant.P.Scipionis uelut p̄ſagientem aīum de fine belli:q depopoſciſſet prouinciā Africā.Itaq; quo maturius fatis oībus oraculiſq; portēdētis ſeſe uictoriæ cōpotes fierēt:id cogitare atq; agitare:quæ ratio trāſportandæ Romā deæ eſſet:Nullas tum ī Aſia ciuitates ſocias habebat Popu.Ro. tamen memores Aeſculapiū quoq; ex Græcia quōdam haud dum ullo fœdere ſociata ualitudīs popu/li cauſa accerſitum:& iā cū Attalo rege ꝓp cōmunē aduerſus Philippū bellum cœptā amicitiā eē:factu/rum eum quā poſſet Po.Ro.cauſa:legatos ad eū decernūt.M.Valerium Leuīum:q bis conſul fuerat:ac res ī Græcia geſſerat.M.Cecilium Metellū p̄torium:Sulpiciū Galbam Aediliciū:duos q̄ſtores.C.Trebelliū Flaccū &.M.Valeriū Falconē.Hæ qnq; naues qnqueremes ut ex dignitate Popu.Roma.adirent eas terras:ad quas cōcilianda maieſtas nomini romano eēt:decernūt.Legati Aſiā petentes protīus Delphos cū deſcēdiſſent oraculum adierunt:cōſultantes ad quod negotiū miſſi domo eēnt: p̄ficiendi eius quam ſibi ſpē Po.Ro.portēderet.Reſponſum eē ferūt ꝓ Attalū regē compotes eius fore:quod peterēt: cum Romā deam deuexiſſent:tū curarēt:ut eam:q uir optīus Romæ eēt:hoſpitio acciperet. Pergamū ad regē uenerunt:is legatos comiter acceptos peſſimum ī Phrygiā deduxit:ſacrūq; iis lapidē:quem matrem deū īcolæ eē dicebant:tradidit:ac deportare Romā inſſit.Præmiſſus ab legatis.M.Valerius Falco nunciauit deā apportari:q̄rendum uirū optīum ī ciuitate eē:q eā rite hoſpitio accipet.Qu.Cecilius Metellus dictator a cōſule ī brutiis comitioꝝ cauſa dictus:exercituſq; eius dimiſſus:magiſter eqtum.L.Veturius Philo.Comitia ꝓ dictatorē habita:cōſules facti.M.Cornelius Cethegus:Publius Sēpronius Tuditanus abſens:cū ꝓuīciā Græciā haberet.Prætores īde creati Claudius Nero.M.Martius ralla.L.Scribonius Libo.M.Pōponius Matho Comitiis pactis:dictator ſeſe magiſtratu abdicauit.Ludi romāi ter: plebeii ſepties inſtaurati.Curules erāt Aediles.Gn.&.L.Cornelii.L.Lētulus.Hiſpaniā ꝓuīciā habebat:ab ſens creatus abſens eū honorē geſſit.T.Claudius Aſellius:Marcus Iunius Pœnus plebeii Aediles fuerūt Aedē uirtutis eo anno ad portā capenā Marcus Marcellus dedicauit:ſeptīodecimo anno poſteaq; a parte eius prīo cōſulatu uota ī Gallia ad Claſtidium fuerat:& flamē martialis eo anno ē mortuus Marcus Aemylius regulus Neglectæ eo biēnio res ī Græcia erāt.Itaq; Philippus Aetolos deſertos ab Romanis cui uni fidebāt auxilio:q̄bus uoluit cōdicionibus ad petendam & paciſcendam ſubegit pacem:quod ni ſi omni ui perficere maturaſſet:bellantē eum cum ætholis.P.Sempronius ꝓcōſul ſucceſſor īperii miſſus Sulpicio cū decem millibus peditum:& mille eqtibus:& trigītaqnq; roſtratis nauibus:haud paruū momentū ad opem ferendā ſociis:oppreſſiſſet.Vixdū pace facta nūcius regi uenit. Romanos Dyrrhachiū ueniſſe:parthenoſq; & ꝓpīquas alias gētes motas eē ad ſpē nouādi res.Dimallūq; oppugnare. Eo ſe auerterāt romani ab ætholoꝝ:quo miſſi erāt auxilio:irati qđ ſine auctoritate ſua aduerſus fœdus cū

Atī.fœdū iterro.milites certamen

lictores ad erāt legato

Atī.Q. Plemīnii crudelitatē

Legati ī Aſiam miſſi ad idæā mſem ī de Ro. deportādam

M.Cornelius Q.Semproniuſ Tuditanus cōſ. Aedes uirtutis

rege pacem feciſſent. Ea cum audiſſet Philippus: ne qui motus maior in finitimis gentibus populiſque oriretur: magnis itineribus Apolloniã contendit: quo Sempronius ſe receperat: miſſo Vectorio legato cum parte copiarũ: & .xv. nauibus ĩ Aetholiam ad uiſendas res pacemq; ſi poſſet: turbandam. Philippus agros Apolloniatium uaſtauit: ad urbẽ admotis copiis poteſtatem pugnæ romano fecit: quẽ poſteaquã quietum muros tãtũmodo tueri uidit: nec ſatis fidens uiribus ut urbem oppugnaret: cũ romanis quoque ſicut cum ætholis cupiens pacem ſi poſſet: ſi minus ĩducias facere: nihil ultra irritatis nouo certamine odiis ĩ regnum ſe recepit. Per idem tempus tædio diutini belli epirotæ: temptata prius romanorum

Pax cũ Philippo

uoluntate legatos de pace communi ad Philippum miſere: ſatis confidere conuenturam eam affirmantes: ſi ad colloquium cum. P. Sempronio ĩperatore ueniſſet: facile ĩperatum: neq; enim ipſius qdem regis abhorrebat: animus: ut ĩ Epirum tranſiret. Penice urbs eſt Epiri: ibi prius collocutus rex cum Eroquio & Darda: & Philippo epirotarum prætoribus: poſtea cum. P. Sempronio congreditur. Affuit colloquio & Animander athamanum rex: & magiſtratus alii epirotatum & acarnanum. Primus Philippus prætor uerba fecit: & petiit ſimul ab rege & ĩperatore romano: ut finem belli facerent: darentq; eã epirotis ueniam. P. Sempronius condiciones pacis dixit: ut partheni: & Dimallum: & Bargulum: & Eugenium Romanorum eẽnt. Atinthanias miſſus Romam legatus ad ſenatum ĩpetraſſe ut Macedonia cederet. In eas condiciones cum pax conueniſſet: ab rege fœderi aſcripti. Pruſia Bithyniæ: Achæi: Boetii: Theſſalia acarnanes epirotæ: ab romanis ilienſes: Attalus rex Pleuratus: Nabis lacedæmoniorum tyrannus: elei: meſſenii: athenienſes. Hæc conſcripta modo conſignataq; ſunt: & in duos menſes inducię factæ: donec Romam mitterentur legati: ut populus ĩ has condiciones pacem iuberet: iuſſerũtq; omnes tribus: quia auerſo ĩ Africam bello oĩbus aliis ĩ præſentia leuari uolebant bellis. Sempronius pace facta ad conſulatum Romam deceſſit. P. Sempronio. M. Cornelio conſulibus: qntuſdecimus is annus punici belli erat: prouiciæ Cornelio Ethruria cum uetere exercitu. Sempronio Brutii ut nouas ſcriberet legiones decretæ. Prætoribus. M. Martio urbana. L. Scribonio Liboni peregrina & eidem Gallia. M. Põponio Mathoni Sicilia. T. Claudio Neroni Sardinia euenit. P. Scipioni proconſuli cum eo exercitu cũq; ea claſſe: quam habebat: prorogatum ĩ annũm ĩperium eſt: item. P. Licinio ut brutios cum duabus legionibus obtineret: quoad eum cum ĩperio ĩ prouĩcia morari: conſuli e republica uiſum eſſet: &. M. Liuio: &. Sp. Lucretio cum binis legionibus: qbus aduerſus Magonem Galliæ præſidio fuiſſent: prorogatum ĩperium eſt: &. Gn. Octauio: ut cum Sardiniam legionemque. T. Claudio tradidiſſet: ipſe nauibus longis. xl. maritimam oram: qbus finibus ſenatus cenſuiſſet: tutaretur: M. Pomponio prætori ĩ Sicilia cannenſis exercitus duæ legiones decretæ ſunt. T. Quĩtius Tarentum. C. Hoſtilius Capuam proprætor ſicut priore anno cum uetere utercq; præſidio obtinerent. De Hiſpaniæ ĩperio quod ĩ eam prouinciam duos proconſules mitti placeret: latum ad populũ eſt. Omnes tribus eoſdem. L. Cornelium Lentulum & L. Manlium Accidinum proconſules ſicut priore anno tenuiſſent: obtinere eas prouĩcias iuſſerunt: Conſules delectum habere iſtituerunt: & ad nouas ſcribendos ĩ brutios legiones: & ĩde cæterorum: ita enim iuſſi a ſenatu erant: exercituũ ſupplementũ: quãquã nondum aperte Africa prouĩcia erat decreta: occultantibus: id credo: patribus ne præſciſcerent carthaginenſes: tamen ĩ eam ſpem erecta ciuitas erat: in Africa eo anno debellatũ iri: finemq; bello punico adeſſe. Impleuerat ea res ſupſtitione aĩos: pronicq; & ad nuncianda: & ad credẽda prodigia erãt. Ea plura uulgabãtur: duos ſoles uiſos: & nocte ĩterluxiſſe: & facem ſtellæ ſepties ab ortu ſolis ad occidẽtem porrigi uiſam. Tarracinæ portã: Anagninæ portã: & multis locis murũ de cælo tactũ. In æde Iunonis Soſpite Lanuuini cũ horrẽdo fragore ſtrepitũ ædituũ: eoq; procurãdoq; cã diẽ unũ ſupplicatio fuit: & nouẽdiale ſacrum: quod de cælo lapidatũ eſſet: factum.

Atẽ. pdigia qdã ſepties legũt qđ oĩo placet

Eo acceſſit conſultatio de matre Idæa accipienda: quã præterquam quod. M. Valerius unus ex legatis regreſſus actutum in Italia fore nunciauerat: recens nuncius aderat Tarracinæ iam eẽ. Haud paruæ rei iudicium ſenatum tenebat qui uir optimus in ciuitate eẽt: ueram certe uictoriam eius rei ſibi qſque mallet: quam ulla imperia: honoreſue ſuffragio ſeu patrum: ſeu plebis delatos. Patreſconſcripti. P. Scipionem filium eius qui ĩ Hiſpania occiderat: adoleſcentem nondum quæſtoriũ iudicauerunt ĩ tota ciuitate uirum optimum eſſe: Id qbus uirtutibus ĩducti ita iudicauerĩt: ſicut traditum a proximis memoriæ temporum illorum ſcriptoribus libens poſteris tradiderim: ita eas opiniones coniectando rem uetuſtate obrutam non ĩterponã. P. Cornelius cum oĩbus matronis Oſtiam ire iuſſus obuiã deæ: iſq; eam de naue accipere: & ĩ terram elatam tradere referendam matronis: poſteaq; nauis ad hoſtiũ amnis tyberini acceſſit: ſicut erat iuſſus: in ſalum naue euectus a ſacerdotibus eam acceſſit extulitq; ĩ terrã. Matronæ priores ciuitatis: ĩter quas unius Claudiæ Quĩtiæ iſigne eſt nomẽ: accepere: cui dubia: ut traditur antea fama clarioẽ ad poſteros tam religioſo miniſterio pudicitiam fecit. Et p manus ſuccedẽteſ deĩde aliæ aliis omni effuſa ciuitate obuiam: turibulis ante ianuã poſitis: qua perferebatur atq; accenſo ture: precantibus ut uolens propiciaq; urbẽ Romã iniret: ĩ ædem uictoriæ: quæ eſt ĩ palatio: pertulere deam pridie idus Aprilis: iſq; dies feſtus fuit. Populus frequens dona deæ ĩ palatio tulit: lectiſterniumq; & ludi fuere: megalenſia appellata. Cum de ſuppleméto legionum ageretur: quæ ĩ prouĩciis erant: tempus eſſe a quibuſdam ſenatoribus ſubiectũ eſt: quæ dubiis ĩ rebus utcunq; tolerata eſſent: eo dempto iã tandem deũ benignitate metu nõ ultra pati. Erectis expectatione patribus ſubiecerunt: colonias latinas duodecim quæ. Q. Fabio: &. Q. Fuluio cõſulibus abnuiſſent: milites dare: eas annum iam ferme ſextũ uacationem militiæ quaſi honoris cauſa & beneficii habere: cũ interim boni obedienteſq; ſocii pro fide atq; obſequio imperii romani continuis omnium annoq; delectibus exhauſti eſſent. Sub hãc uocẽ no-

Actutũ celeriter. P. Scipionaſica Ro. oĩum optĩus iudicatus

Clau/dia Quĩtia

ua memoria magis patribus renouata rei prope iam oblite ratæ est quam irritata. Itaq; nihil prius re- Nouũ ĩ
ferre cõsules passi decreuere: ut consules magistratus denosq; prĩcipes Nepte: Sutrio: Ardea: Calibus: Al detre-
ba: Carseolis: Sora: Sinuessa: Setia: Cercæis: Narnia: Interamne: eæ nãq; coloniæ in ea cã erãt: Romã exci ctantes
rent: iis imperarẽt: quãtũ quæq; earũ coloniaꝝ militum plurimũ dedisset Po. Ro. ex quo hostes ĩ Italia militiã
essent: duplicatũ eius summæ numerum peditum daret: & eqtes cẽtenos uicenos. Siqua earũ numerũ decretũ
equitum explere nõ posset: pro eqte uno tres pedites liceret dare pedites equitesq; quã locupletissimi le
gerentur: mitterẽturq; ubicunq; extra Italiã supplemento opus esset: siqui es iis recusarẽt: retineri eius
coloniæ magistratus legatosq; placere neq; si postularẽt: senatum dari: priusquã ĩperata fecissent. Stipẽ
dium p̃terea iis coloniis, iii. millia æris asses singulos imperari exigiq; quotãnis: cẽsumq; in iis coloniis
agi ex formula ab romanis cẽsoribus data. Dare autẽ placere eãdem: quam Po. Ro. deferriq; Romã ab
iuratis censoribus coloniarum priusquã magistratu abirent. Ex hoc. S. C. accitis Romã magistratibus
primoribusq; earum coloniaꝝ: cõsules cũ milites stipẽdiũq; impassent: alii aliis magis recusare ac recla
mare. Negare tantũ militũ effici posse: uix si simplũ ex formula ĩperetur: enixuros orare atq; obsecrare:
ut sibi senatũ adire ac deprecari liceret: nihil: se quare perire merito deberẽt: admisisse: sed si pereũdum
etiã foret: neq; suũ delectũ: neq; iram Po. Ro. ut plus militũ darent: quã habẽt: posse efficere. Cõsules ob
stinati manere legatos Romæ iubẽt: magistratus ire domos ad delectus habẽdos: nisi summa militũ:
quæ imperata eẽt: Romã adducta: neminẽ is senatũ datuꝝ. Ita p̃cisa spe senatũ adeundi deprecãdiq; de
lectus ĩ iis. xii. coloniis per lõgam uacationẽ numero iunioꝝ aucto haud difficulter est ꝑfectus. Altera
itidem res prope æque lõgo neglecta silẽtio relata a. M. Valerio Leuino ẽ: qui priuatis collatas pecunias
se ac. M. Claudio cõsule reddi tandem æquum eẽ dixit: nec mirari quẽquam debere ĩ publica obligata
fide suã p̃cipuam curam eẽ: nam p̃terq; qd aliqd ꝑprie ad cõsulem eius anni quo collatæ pecuniæ eẽnt:
pertineret: etiam se auctorẽ ita cõferẽdi fuisse ĩ iopia ærarii nec plebe ad tributũ sufficiẽte. Grata ea pa-
tribus admonitio fuit: iussisq; referre cõsulibus decreuerunt: ut tribus pẽsionibus ea pecunia solueretur
primam p̃sentem ii qui tum eẽnt: duas tertii & quĩti cõsules numerarẽt. Oẽs deide alias curas una oc-
cupauit: posteaquam locrẽsium clades quæ ignotæ ad eam diẽ fuerãt: legatorum aduẽtu uulgatæ sunt:
nec tam. Qu. Pleminii scelus quam Scipiõis in eo aut ambitio: aut negligentia iras hominum irritauit.
Decem legati locrẽsium obsiti squallore & sordibus ĩ comitio sedẽtibus consulibus: uelamẽta supplicũ
ramos oleæ: ut græcis mos est: porrigẽtes ante tribunal cũ flebili uociferatiõe humi ꝑcubuerũt. Quæ-
rentibus cõsulibus locrẽses se dixerunt eẽ passos ea a. Q. Pleminio legato romanisq; militibus: quæ pa-
ti ne carthaginẽses quidem uelit Po. Ro. rogare uti sibi patres adeũdi deplorandiq; erumnas suas pote-
state facerent. Senatu dato: maxius natu ex iis Scio: ĩquit: quanti æstimentur nostræ apud uos querelæ
P. C. plurimũ in eo momenti eẽ: si ꝑbe sciatis & qũo proditi Locri Annibali sint: & qũo pulso Anniba- Locren
lis p̃sidio restituti in dicionẽ uestrã: qppe si & culpa defectiõis procul a publico cõsilio abfit: & reditũ in siũ oro
uestrã dicionẽ appareat: nõ uoluntate solũ: sed etiã ope ac uirtute nostra magis indignemini bonis ac fi
delibus sociis tam atroces atq; ĩdignas iniurias ab legato nostro militibusq; fieri. Sed ego cãm utriusq;
defectionis nostræ in aliud tẽpus differẽdam arbitror eẽ duaꝝ reꝝ gratia: unius ut corã. P. Scipione: q
Locros recepit: quiq; oĩum nobis recte ꝑperamq; factoꝝ ẽ testis: agat: alterius qd qualescunq; sumus:
tamen hæc quæ passi sumus: pati nõ debuimus. Nõ possimus dissimulare. P. C. nos cũ p̃sidiũ punicũ in
arce nostra haberemus: multa fœda & indigna a præfecto p̃sidii Amilcare: & ab numidis afrisq; passos
esse: sed qd illa sunt collata cũ iis: quæ hodie patimur? Cũ bona uenia q̃so: audiatis. P. C. id qd iuitus elo
quar. In discrimĩe ẽ nunc humanũ genus: utrũ uos an carthaginẽses principes orbis terraꝝ uideãtur: sed
si ex iis quæ locrẽses: aut ab illis passi sumus: aut a uestro p̃sidio nũc cũ maxie patimur: æstimandũ ro-
manum ac punicum ĩperium sit: nemo nõ illos sibi quã uos domĩos ꝓptet: & tamẽ uidete quẽadmo-
dum locrẽses ĩ uos aĩati sint: cũ a carthaginẽsibus iniurias multo mĩores acciperemus: ad uestrũ ĩpera-
torẽ confugimus: cũ a uestro p̃sidio pluſq; hostilia patiamur: nusquã alio: quã ad uos q̃relas detulimus:
Aut uos respicietis ꝑditas res nr̃as. P. C. aut ne ab diis qdem ĩmortalibus qd p̃cemur: qcq̃ supereſt. Qu.
Pleminius legatus missus ẽ cum p̃sidio ad recipiẽdos a carthaginẽsibus Locros: & cũ eodẽ ibi relictus ẽ
præsidio: ĩ hoc legato nr̃o: dant. n. aĩum ad loquendũ libere ultimæ miseriæ: nec hoĩs qcquã est patres-
conscripti p̃ter figurã & speciẽ: neq; romani ciuis p̃ter habitum uestitũq; & sonum latiæ lĩgue: pestis ac
bællua ĩmanis quales fretum quõdam: quo ab Sicilia diuidimur: ad perniciem nauigãtiũ circunsedisse
fabulæ ferunt: ac si scelus libidinemq; & auariciam solus ipse exercere ĩ socios uestros satis haberet: unã
profundam qdem uoraginẽ tamẽ patiẽtia nostra expleremus. Nunc oẽs cẽturiones militesque uestros
adeo ĩ promiscuo licẽtiam atq; ĩprobitatẽ eẽ uoluit. Pleminios fecit: oẽs rapiunt: spoliant: uerberãt: uul
nerant: occidunt: cõstuprant matronas: fiunt ĩ uirgies ĩgenuos raptus ex cõplexu parentũ: pueros quot
tidie capiẽ urbs nostra: quottidie diripitur: dies nocteſq; passim oĩa mulierũ puerorumq;: q rapiuntur
atq; asportantur: ploratibus sonant. Miretur: q sciat quomodo aut nos ad patiendũ sufficiamus: aut il-
los: q faciunt nõdum tantaꝝ iniuriarũ facietas ceperit: neq; ego exequi possũm: nec uobis opus est audi Age li-
re singula: q̃ passi sumus: cõmuniter oĩa amplectar. Nego domum ullam Locris: nego quenquam ho- ui oẽsq;
minẽ expertẽ iniuriæ eẽ: nego ullũ genus sceleris libidinis ac auariciæ supesse: qd in eoꝝ ullo: q pati po eloq̃n-
tuerit: prætermissum sit: uix ratio iniri potest: uter casus ciuitatis sit detestabilior: cum hostes bello ur- tiæ uirs
bem cepere: an cum exitiabilis tyrannus ui atq; armis oppressit: omnia: quæ captæ urbes patiuntur: pa- huc ꝑ-
si sumus: & cũ maxime patimur patres conscripti oĩa: quæ crudelissimi atq; ĩportunissimi tyrãni scele- fer

ra in oppreſſos ciues æduꝫ.Pleminius ī nos liberoſq; noſtros cōiugeſq; ædidit.Vnum eſt:de quo nomi
natim:& nos queri religio ifixa animis cogat:& uos audire & exoluere rempublicā ueſtrā religione:ſi
ita uobis uidebiꝫ:uelimus.P.C.uidimus enim cū quāta cerimonia nō ſolū ueſtros colatis deos:ſed etiā
externos accipiatis. Fanū eſt apud nos Proſerpinæ:de cuius ſanctitate tēpli credo aliquā famā ad uos p/
ueniſſe Pyrrhi bello:q cū ex Sicilia rediens Locros claſſe p̄ter ueherer:iter alia fœda:quæ propter fidem
noſtrā erga uos in ciuitatē noſtrā facinora ædidit:theſauros quoq; Proſerpinæ itactos ad eā diē ſpolia/
uit:atq; ita pecunia ī naues īpoſita ipſe terra eſt ꝓfectus:Quid ergo euenit.p.c? claſſis poſtero die fœdiſ
ſima tēpeſtate lacerata:oēſq; naues:quæ ſacrā pecuniā habebāt:in littora noſtra eiectæ ſunt:qua tāta cla
Proſer/ de edoctus tādē deos eē ſupbiſſimus agnouit:rex pecuniāq; oēm cōquiſitā in theſauros Proſerpinæ re/
pinæ ferri iuſſit:nec tamē illi:unquā poſtea ꝓſpere quicquā euenit:pulſuſq; Italia ignobili atq; īhoneſta mor
theſau/ te temere nocte ingreſſus Argos occubuit.Hæc cū audiſſet legatus noſter tribuniq; militū & mille alia:
ri quæ nō augēdæ religionis cauſa ſed p̄ſentis deæ:numine ſæpe cōperta nobis maioribuſq; noſtris refe/
rebamus:auſi ſunt nihilominus ſacrilegas admouere manus itactis illis theſauris:& nefanda ſeipſos p̄/
da ac domos contaminare ſuas:& milites ueſtros:q̄bus p̄ uos fidemq; ueſtrā.p.c.priuſq̄ eoꝝ ſcelus ex/
pietis:neq; ī Italia:neq; ī Africa quicq̄ rei geſſeritis:ne quod piaculi cōmiſerunt nō ſolum ſuo ſanguine:
ſed etiā publica clade luant:q̄q̄ ne nunc quidē.P.C.aut ī ducibus:aut ī militibus ueſtris ceſſat ira deæ:iā
aliquotiens iter ſe ſignis collatis cōcurrerunt:dux alterius partis Pleminius:alterius duo tribuni militū
erant:nō acrius cum carthaginēſibus:quā ipſi iter ſe ferro dimicauerūt:p̄buiſſentq; occaſionem furore
ſuo Locros recipiēdi Annibali:ni accitus a nobis Scipio iterueniſſet.At Hercule milites contactos ſacri
legio furor agitat:in ducibus ipſis puniēdis nullū deæ numen apparuit:imo ibi præſens maxime fuit;
uirgis cæſi tribuni ab legato ſunt:legatus deīde inſidiis tribunoꝝ iterceptus:præterq̄ qd' toto corpore
laceratus:naſo quoq; auribuſq; deciſis exanguis ē relictus.Recreatus deīde legatus ex uulneribus tribu
nos militū in uincula cōiectos:deīde uerberibus affectos ſeruilibuſq; oībus ſuppliciis trucidatos crucia
do occidit:mortuos deīde prohibuit ſepeliri.Has dea pœnas a tēpli ſui ſpoliatoribus habet:nec ante de
ſinet omnibus eos agitare furiis:quā repoſita ſacra pecunia ī theſauris fuerit.Maiores quōdā noſtri gra
ui crotonenſiū bello:quia extra urbē templum ē:tranſferre ī urbem eam pecuniā uoluerunt:nocte au/
dita ex delubro uox eſt:abſtinerēt manus deā ſua templa defenſuram:qa mouēdi īde theſauros incuſſa
erat religio:muro circundare tēplum uoluerunt:Ad aliquantum iā altitudinis excitata erāt mœnia:cū
ſubito collapſa ruina ſunt.Sed & nunc:& tūc:& ſæpe alias dea ſuā ſedem ſuumq; templum aut tutata ē
aut a uiolatoribus grauia piacula exegit:noſtras iniurias nec poteſt:nec poſſit alius ulſciſci quam uos.P.
C.Ad uos ueſtramq; fidē ſupplices confugimus:nihil noſtra intereſt:utrū legato ſub illo p̄ſidio Locros
eſſe ſinatis:an irato Annibali & pœnis ad ſupplicium dedatis.Nō poſtulamus:ut extemplo nobis de ab
ſente indicta cauſa credatis:ueniat:coram ipſe audiat:ipſe diluat:ſi quicquā ſceleris:quod homo in ho/
mines ædere poteſt:ī nos prætermiſit:nō recuſamus:quin & nos oia eadem iterū:ſi pati poſſumus:pa/
tiamur:& ille omni diuino humanoq; liberetur ſcelere.Hæc cū a legatis dicta eſſent:quæſiſſetq; ab iis:
Qu.Fabius:detuliſſent ne eas querelas ad.P.Scipionem:reſpōderunt miſſos legatos eſſe:ſed eum belli
apparatu occupatū eſſe:& ī Africam aut iam traieciſſe:aut poſt paucos dies traiectuꝝ:& legati gratiam:
quanta eſſet apud iperatorem:expertos eſſe:cum iter eum & tribunos cognita cauſa tribunos in uincu/
la coniecerit:legatū æque ſontem aut magis etiā ī ea ptāte reliquerit.Iuſſis excedere extēplo legatis non
Pleminius modo:ſed ēt Scipio prīcipū orationibus laceraꝝ:ante omnes.Qu.Fabius natum eū ad cor/
Scipio rumpendam diſciplinam militarem arguere.Sic & in Hiſpania plus prope ſeditione militum:quā bel/
ab ob/ lo amiſſum externo & regio more & indulgere licentiæ militum:& ſæuire in eos. Sententiam deinde
trectato æque trucem orationi adiecit.Pleminium legatum uinctum Romam deportari placere:& ex uinculis
ribꝫ & ī cauſam dicere:ac ſi uera forent:quæ locrenſes quererentur:in carcere necari:bonaque eius publicari.P.
p̄mis a Scipionem:quod de prouincia deceſſiſſet iniuſſu ſenatus:reuocari agiq; cum tri.ple.ut de imperio eius
fabio la abrogando ferrent ad populum.Locrenſibus coram ſenatum reſpondere quas ſibi iniurias factas que/
ceratur rerentur:eas neq; ſenatū neq; Popu.Roma.uelle factas:uiros bonos ſocioſq; amicos eos appellari:libe/
ros:coniuges quæq; alia erepta eſſent:reſtitui:pecuniam:quanta ex theſauris Proſerpinæ ſublata eſſet:
conquiri:duplāq; pecuniā in theſauris reponi:& ſacrum piaculare fieri:ita ut prius quam ad collegium
pontificum referretur:quod ſacri theſauri moti aperti uiolatiq; eēnt:quæ piacula quibus diis:quibus
hoſtiis fieri placeret:milites:qui locris eſſent:omnes in Siciliam tranſportari:quattuor cohortes ſocio/
rum latini nominis in præſidium Locros adduci.Prorogari eo die ſententiæ accenſis ſtudiis ꝓ Scipio/
Quæ ī ne:& aduerſus Scipionē non potuere propter Pleminii facinus locrenſiumq; cladem.Ipſius etiam im/
Scipio/ peratoris non romanus modo:ſed ne militaris quidem cultus iactabatur:cū pallio crepidiſq; inambu/
nē iacta lare in gymnaſio:libellis etiam eū paleſtræq; operam dare:æque ſegniter molliterq; cohortē totā Syra
ta cuſarum amœnitate frui.Carthaginem atq; Annibalem excidiſſe de memoria:exercitum omnem li/
centia corruptum:qualis Sucrone in Hiſpania fuerit:qualis nunc Locris ſociis magis quā hoſti metuē/
dus.Hæc quāquā partim uera:partim mixta:eoq; ſimilia ueris iactabantur:uicit tamen.Q.Metelli ſen
Q.Me/ tentia:qui de cæteris maximo aſſenſu de Scipionis cauſa diſſenſit.Qui enim cōuenire:quem & modo
telli ſen ciuitas iuuenē admodū unum recuperandæ Hiſpaniæ delegerit:ducēq; recepta ab hoſtibus Hiſpania
tētiā ꝓ ad imponendū punico bello finem creauerit:conſulem ſpe deſtinauerit Africam ſubacturum:Anniba
Scipiōe lem ex Italia detracturum:eum repēte tanquam.Q.Pleminium in dicta cauſa prope damnatū ex pro/

uincia reuocari? cū ea:quæ ī se nefaria facta locrēses quererēt:ne præsente quidē Scipiōe facta dicerēt: neq; aliud:quā patiētia aut pudor:quod legato pepercisset:ſimulari posset. Sibi placere. M. Pomponiū ptorem:cui Sicilia prouicia sorte euenisset:triduo ꝓximo ī prouiciā ꝓficisci: cōsulis decē legatos:quos iis uidereť ex senatu legere:quos cum ptore mitterēt:& duos tri.ple.atq; ædilem: cū eo consilio cognoscere ptorem: si ea:quæ locrenses facta q̄rerentur:iussu ac uoluntate Publii Scipionis facta essent: ut eū de prouincia decedere iuberent:si Publius Scipio iam in Africam traiecisset:tribuni plebis atque ædilis cum duobus legatis:quos maxime prætor idoneos censuisset:in Africam proficiscerentur: tribuni: atque ædilis qui reducerent inde Scipionem: legati: qui exercitui præessent: donec nouus imperator ad eum exercitum uenisset. Sin Marcus Pomponius & decem legati comperissent:neq; iussu:neq; uoluntate. P. Scipionis ea facta esse:ut ī exercitu Scipio maneret:bellumq; ut proposuisset:gereret. Hoc facto. S. C. cū tribunis plebis actum est:ut comparārent inter se:aut sorte legerent:qui duo cum ptore ac legatis irent. Ad collegiu pontificum relatum de expiandis:quæ Locris ī tēplo Proserpinæ tacta uiolata elataq; inde essent:tribuni plebis cum prætore:& decē legatis ꝓfecti. M. Claudius Marcellus:&. M. Cicius Almintus ædilis plebis datus est:quē:si aut in Sicilia ptoris dicto audiens nō esset scipio:aut ī Africam traiecisset: cōphendere tribuni iuberēt:ac iure sacrosanctæ ptātis deducerēt:prius Locros ire:quā Messanam consiliū erat. Cæteꝝ duplex fama est:qđ ad Pleminium attinet:alii auditis:q̄ Romæ acta essent in exilium Neapolin euntē forte in. Qu. Metellū unum ex legatis incidisse:& ab eo Rhegiū ui retractū alii ab ipso scipione legatū cum. xxx. nobilissimis equitū missum:q. Qu. Pleminium in cathænas:& cū eo seditionis principes coniicerent. Ii oēs seu ante scipionis:seu tum ptoris iussu traditi in custodiā rheginis sunt: prætor legatiq; Locros profecti primā:sicuti mandatū erat:religionis curam habuere:oēm .n. sacram pecuniā:quæq; apud Pleminium:quæq; apud milites erat:conquisitā cum ea:quā ipsi secum attulerant:in thesauris reposuerunt:ac piaculare sacrū fecerunt. Tunc uocatos ad concionem milites ptor signa extra urbem efferre iubet:castraq; in cāpo locat:cum graui edicto:si qs miles aut in urbe restitisset:aut secum extulisset:quod suū non esset:locrensibus se pmittere: ut quod suū quisq; cognosceret phenderet:siqd non cōpareret:repeteret:ante oīa libera corpora placere sine omni mora locrēsibus restitui:non leui defunctuꝝ pœna:qui non restituisset. Locrensiū deinde concioné habuit:atq; iis libertatem:legesq; suas populū romanum senatūq; restituere dixit. Si quis Pleminiū:aliumue accusare uelit. Rhegiū se sequereť. Si de. P. Scipione plublice queri uellent:ea:quæ Locris nefarie ī deos hoiesq; facta essent:iussu aut uoluntate. P. Scipionis facta eē:legatos mitterēt Messanam:ibi se cum cōcilio cogniturum. Locrēses prætori legatisq; & senatui ac populo ro. gratias egere:se ad Pleminium accusandum itu ros:scipioné quāq; parum iniuriis ciuitatis suæ doluerit eum eē uirū:quē amicum sibi: quā inimicum mallent essē:pro certo se habere:neq; iussū:neq; uolūtate. P. Scipionis tot tam nefanda cōmissa:sed aut Pleminio nimiū:aut sibi parum creditū:aut natura insitū quibusdam eē:ut magis peccare nolit:quam satis animi ad uindicāda peccata hēant. Et prætori:& concilio haud mediocre onus demptum erat de Scipione cognoscēdi:Pleminiū:& alios trigīta hoies cum eo dānauerūt:atq; in cathænis Romā miserunt. Ipsi ad Scipioné ꝓfecti sunt:ut ea quoq;:q̄ uulgata sermonibus erāt de cultu ac desidia ī peratoris solutaq; militiæ disciplina cōperta oculis referrēt Romā:ueniētibus iis Syracusas Scipio res non uerba ad purgādū se pparauit:exercitū oēm eo cōuenire classem expediri iussit:tāq; dimicādū eo die terra mariq; eēt cū carthaginēsibus. Quo die uenerūt hospitio comiter accepti:postero die terrestres naualesq; xercitus non īstructos mō:sed hos decurrentes classem ī portu simulacrū & ipsam ædentē naualis pugnæ ostēdit:tum circa armamētaria & horrea aliūq; belli apparatum uisendum ptor legatiq; ducti:tāq; admiratio singulaꝝ uniuersarūq; reꝝ icussa:ut satis crederent aut illo duce:atq; exercitu uinci carthaginēsem populū:aut alio nullo posse:iuberēt:qđ dii bene uerterēt:traiicere:& spei cōceptæ quo die illum oēs cēturiæ priorem cōsulē dixissent:primo quoq; tpe compotem Po. Ro. facerent:adeoq; lætis inde animis profecti sunt:tanquā uictoriam non belli magnificum apparatum nūciaturi romā essent.

Pleminius quiq; in eadem causa erant:posteaq̄ Romā est uentum:extemplo in carcerem conditi:ac primo ꝓducti ad populum ab tribūis apud præoccupatos locrēsium clade aios:nullum misericordiæ locum habuerunt. Postea cum sæpius producerentur:iam senescente iuidia moliebant iræ:& ipsa deformitas Pleminī memoriaq; absentis Scipionis facilius eos ad uulgum cōciliabat:mortuus est tamē prius in uinculis:quam iudicium de eo populi perficeretur. Hūc Pleminium Clodius Licinius ī libro tertio reꝝ romanaꝝ refert ludis uotiuis:quos romæ Africanus iterum consul faciebat:conatū ꝑ quosdam quos pretio corruperat:aliquot locis urbem īcendere:ut frangendi carceris fugiēdiq; haberet occasionē:patefacto dein scelere:delegatum in Tullianū ex. S. C. De Scipione nunquā nisi in senatu actū: ubi oēs legatiq; & tribuni classem eam exercitum ducēq; uerbis extollētes effecerunt: ut senatus censeret primo quoq; tēpore in africam traiiciēdum. Scipioniq; permitteretur:ut ex iis exercitibus: qui ī Sicilia essent:ipsi liceret:quos in africā secum traiiceret:quos prouinciæ relinqueret præsidio. Dum hæc apud romanos gererentur:carthaginenses quoq;:cum speculis per promontoria omnia positis:pcunctantes pauentesq; ad singulos nuncios sollicitam hyemem egissent:haud paruum & ipsi tuēdæ Africæ momentū adiecerunt societatē Syphacis regis:cuius maxime fiducia traiecturum in Africā romanum crediderūt. Erat Asdrubali Gisgonis filio nō hospicium modo cum rege de quo ante dictum est cū ex Hispania forte in idē tēpus Scipio atq; Asdrubal conuenere:sed mētio quoq; īchoatæ affinitatis ut rex duceret filiā Asdrubalis. Ad eā rē cōsumandam tēpusq; nuptiis statuēdum:iam enim & nubilis

Alio loco Cinciū alimētū legere est

Atť. Scipiōis cōsiliū ī se purgando

Syphax cū cartha. fœdus pcutit

erat uirgo:profectus Asdrubal ut accẽsum cupiditate & sunt ante oẽs barbaros numidæ effusi in uehe
rem:sensit:uirginẽ ab Carthagie accersit: maturtaq; nuptias:& iter aliã gratulationẽ:ut publicũ quoq;
fœdus priuato adiiceretur:societas iter populũ carrhaginensem regemq; data ultro citroq; fide: eosdẽ
amicos inimicosq; habituros iureiurãdo affirmãt.Cæteꝝ Asdrubal memor & cũ Scipione initæ regiæ
societatis & quã uana & mutabilia barbaroꝝ ingenia essent:ueritus:ne si traiiceret i Africã Scipio:paruũ
uinculũ eæ nuptiæ essent:dũ accensum recenti amore numidã habet:ppellit blãditiis quoq; puellæ ad/
hibitis:ut legatos i Siciliã ad Scipionẽ mittat:p quos moneat:ne prioribus suis ꝓmissis frætus i Africã
traiiciat:se & nuptiis ciuis Carthaginẽsis filiæ Asdrubalis:quem uiderit apud se i hospitio:& publico ẽt
fœdere cum populo carthaginensi iunctũ:hortari primum ut procul ab Africa:sicut adhuc fecerit:bel/
lum romani cũ carthaginensibus gerant:nec sibi itereſſe certaminibus eoꝝ:armaq; aut:hæc aut illa ab
nuentem alterã societatem seq necesse sit:si non abstineat Africa Scipio:& Carthagini exercitũ admo/
ueat:sibi necessariũ fore & pro patria Africa:in qua & ipse sit genitus:& pro patria coniungis suæ:proq;
parente atq; penatibus dimicare.Cum i his mãdatis ab rege legati ad Scipionem missi syracusis eum
conuenerunt.Scipio quãq; magno momẽto reꝝ in Africa gerendaꝝ:magnaq; spe destitutus erat:lega/
tis propere:priusq; res uulgaretur:remissis in Africã litteras dat ad regẽ:quibus etiã atq; ẽt monet eum
ne iura hospitii secum:neu cũ populo Ro.initæ societatis:neu fas:fidẽ:dextras:deos testes atq; arbitros
conuentoꝝ fallat.Cæterũ q̃do neq; celari aduentus numidaꝝ poterat:uagati.n.in urbe obuersatiq; p/
torio erant:& sileretur quid petentes uenissent:periculum erat:ne uera eo ipso:quo celarent:sua spon/
te magis emanerẽt:timorq; i exercitũ icideret:ne simul cum rege & carthaginensibus foret bellandum
auertit a uero falsis elicitas ꝓoccupando mentes hoium:& uocatis ad concionẽ militibus:non ultra esse
cunctandum ait:istare ut in Africã quãprimũ traiiciat:socios reges.Masinissam ipm prius ad Lælium
ueniſſe q̃rentẽ quod cunctãdo tps tereret:nunc Syphacẽ mittere legatos iam admirantem: quæ tam
diuturnæ moræ sit cã: postulantẽq; ut aut traiiciat tãdẽ in Africã exercitus:aut si mutata consilia sint
certior fiat:ut & ipse sibi:& regno suo posset consulere.Itaq; iã satis oĩbus istructis apparatisq;:& re iam
non ultra recipiente conctationẽ in aĩo sibi esse Lilybæũ classe traducta eodemq; oĩbus peditũ equitũq;
copiis contractis:q̃ prima dies cursum nauibus daret:deis bene iuuantibus in Africã traiicere.Litteras
ad.M.Pomponiũ mittit:ut:si ei uideret.Lilybæũ ueniret:ut cõiter consulerent:quas potissimũ legiões
& quantũ militum numeꝝ in Africã traiiceret.Item circũ orã maritimã misit:ut naues onerariæ com
prehensæ Lilybæũ oẽs contraherẽt.Quicquid militũ nauiumq; i sicilia erat:cũ Lilybæũ conueniſſet:
& nec urbs multitudinẽ hoium:nec portus naues caperet:tantus oĩbus ardor erat in Africã traiiciẽdi:
ut non ad bellũ duci uiderent:sed ad certa uictoriæ præmia:ꝑcipue qui superabant ex cãnensi exercitu
milites: illo non alio duce credebant nauata reipublicæ opera finire se militiã ignominiosam posse.Et
Scipio minus id genus militũ aspernabatur:ut q̃neq; ad Cãnas ignauia eoꝝ cladẽ acceptam sciret:neq;
ullos milites æque ueteres in exercitu romano esse expertosq; non uariis præliis modo: sed i urbibus
ẽt oppugnãdis.Quinta & sexta cãnenses erãt legiones:eas se traiecturum in Africam:cum dixisset: sin/
gulos milites ispexit:relictisq;:quos nõ idoneos credebat:in locum eoꝝ subiecit:quos secũ ex Italia acci
uerat:suppleuitq; ita eas legiones:ut singula senamillia & ducenos pedites trecenos haberent eqtes: so/
cioꝝ item latini nois pedites eqtesq; de exercitu cãnensi legit.Quãtum militũ in Africã trãsportatũ sit.
nõ paruo numero iter auctores discrepat.Alibi decẽmillia peditum:duomillia & ducentos eqtes: alibi
xv.millia peditũ:mille & qngentos eqtes:alibi paꝝplus dimidio:rem auctam.v.&.xxx.millia peditum
equitũq; in naues ipositа:qdam nõ adiecere numeꝝ:iter quos me ipse in re dubia poni malui. Cælius
ut abstinet numero:ita ad imensum multitudinis speciẽ auget:uolucres ad terrã delapsas clamore mi/
litum ait:tãtamq; multitudinẽ cõscendisse naues:ut nemo mortaliũ:aut in Italia: aut in Sicilia relíqui
uideret.Milites ut i naues ordie ac sine tumultu cõscenderẽt:ipse eam sibi curam sumpsit:nauticos.C.
Lællius:q classis ꝑfectus erat i naues ante cõscendere coactos cõtinuit:cõmeatus iponẽdi.M. Põponio
ꝓtori curam dat.v.&.xl.dieꝝ cibaria: e qbus.xv.dieꝝ cocta ipositа.Vt oẽs iam in nauibus erãt:scaphas
circũmisit:ut ex oĩbus nauibus gubernatores:& magistri nauiũ:& bini milites in foꝝ cõuenirẽt ad im
peria accipiẽda.Posteaquã cõuenerunt:primũ ab iis q̃siuit:si aquã hoĩbus iumẽtisq; necessariã in totidẽ
dies quot frumẽtum ipositum essent:ubi resp̃sum est aquã dieꝝ.v.&.xl.in nauibus eẽ:tum edixit milita/
bus:ut silẽtium qeti nautis sine certamine ad ministeria exequẽda bene obediẽtes p̃starẽt.Cum.xx.ro/
stratis se ac.L.Scipionẽ a dextero cornu ab leuo totidẽ rostratas:&.C.Lælliũ ꝑfectũ classis cum.M.Por
tio Catone:q̃stor is tum erat:onerariis futuꝝ ꝑfidiũ:Lumina in nauibus singula rostratæ:bine onera/
riæ haberẽt:in ꝓtoria naue isigne nocturnũ trium luminũ fore. Emporia ut peterẽt: gubernatoribus
edixit:fertilissimus ager eoq; abundãs omni copia reꝝ est regio:& ibelles (qđ plerunq; euenit in ubere
agro) barbari sunt prius quoq; quã a Carthagine subueniret:opprimi uidebant posse.Is æditis iperiis
redire ad naues iussi:& postero die:diis bene iuuãtibus:signo dato soluere naues. Multæ classes roma/
næ e Sicilia atq; ipso illo portu ꝓfectæ erãt:cæteꝝ nõ eo bello solũ:nec id mirũ:ꝓdatum.n.tantũmodo
plæræq; classes ierãt:sed ne prior qdẽ ulla ꝓfectio tanti spectaculi fuit:q̃q; si multitudine classis æstima
ret:& bini cõsules cũ binis exercitibus ante traiecerãt:& ꝓpe totidem rostratæ in illis classibus fuerant
quot onerariis Scipio tum traiiciebat.Nam ꝑter.xl.naues longas:quadrĩgentis ferme onerariis exerci/
tum trãsuexit:sed & bellũ bello:secũdum priore:ut atrocius romanis uideret:tum qđ i Italia bellabat:
tum qđ ĩgẽtes strages tot exercituũ:simul cæsis ducibus effecerãt:& Scipio dux partim factis fortibus:

Artẽ.Sci
piõis cõ
siliũ i ce
lãda Sy
phacis
dfectio
ne

Legiões
ex sex
millibꝫ
peditũ
& am/
plius

Aues
ad terrã
clamoꝝ
delapsæ

partim ſuapte fortuna q̄dā īgēti ad īcremēta gloriæ celebratus cōuerterat aīos:ſimul & mens ipſa traii ciēdi nulli ante eo bello duci tēptata:qđ ad Annibalē detrahēdum ex Italia trāſferēdūq; & finiēdum in Africa bellum trāſire uulgauerat. Cōcurrebat ad ſpectaculū in portu oīs turba nō habitātium mō Lilybæi:ſed legationū oīum ex Sicilia:q̄ ad ꝓſequēdum Scipionē officii cā cōuenerāt:& ꝓtorē ꝓuinciæ.M. Pōponiū ſecutæ fuerāt. Ad hoc legiones:q̄ in Sicilia reliquebant:ad ꝓſequēdos cōmilitones ꝓceſſerāt nec claſſis modo ꝓſpectantibus e terra:ſed terra:oīs circa referta turba ſpectaculo nauigantibus erat.

Vbi illuxit Scipio e ꝓtoria naue:ſilētio ꝓ præconem facto:dii deæq; inqt:maria terraſq; q colitis uos ꝓcor quæſoq;:uti q̄ ī meo īperio geſta ſunt:& gerunt:poſtq; gerent:ea mihi populoq; & plebi romāæ ſociis nominiq; latino:q populum romanū:quiq; meam ſectā īperiū auſpiciūq; terra mari amnibuſq; ſequūt:bene uertāt:eaq; uos oīa bene iuuetis:bonis auctoribus adſitis:ſaluos īcolumeſq; uictis ꝑdulibus:uictores ſpoliis decoratos:præda onuſtos:triūphātesq; mecū domos reduces ſiſtatis: inimicorum hoſtiumq; ulciſcendoꝝ copiam faxitis:quæq; populus carthaginēſis in ciuitatē noſtrā facere molitus eſt:ea ut mihi Po.q; R.o. in ciuitatem carthaginēſium exēpla ædendi facultatē detis. Secūdum has præces cruda exta cæſam uictimā:uti mos eſt:in mare proiecit:tubaq; ſignū dedit proficiſcēdi. Vento ſecūdo ſatis uæheméti profecti:celeriter e conſpectu terræ ablati ſunt:& a meridie nebula occœperat:ita ut uix cōcurſus nauium iter ſe uitarēt:lenior uentus in alto fectus noctem īſequētem eadem caligo obtinuit:ſole orto diſcuſſa ē & addita uis uentoꝝ. Iam terrā cernebāt:haud ita multo poſt. T. Poſthumius gubernator Scipioni ait:non plus quīq; miſia paſſuum Africā abeſſe:Mercurii promontorium ſe cernere:ſi iubeat eo dirigi:iam in portu fore oēm claſſem. Scipio:ut in conſpectu terra fuit:præcatus deos uti bono reipublicæ ſuoq; Africā uiderit:dare uela:& alium īfra nauibus acceſſum iubet petere: & uento eodem ferebantur:cæterum nebula ſub idem ferme tempus:quo pridie exorta: conſpectum terræ ademit:& uentus ꝑmente nebula cecidit:nox deīde īcertiora oīa fecit. Itaq; anchoras ne aut īter ſe concurrerent naues:aut terræ iferretur:iecere. Vbi illuxit:uentus idem coortus nebula diſiecta aperuit oīa littora Africæ. Scipio quod cēt proximum ꝓmōtoriū ꝓunctatus:cum promontorium Pulchri id uocari audiſſet:placet omen: inquit:huc dirigite naues:& claſſis decurrit:copiæq; omnes ī terram expoſitæ ſunt. Proſperam nauigationem ſine terrore ac tumultu ꝓmultis græcis latiniſq; auctoribus credidi. Cælius unus ꝓterquam:quod non merſas fluctibus naues cæteros oēs celeſtes maritimoſq; terrores:poſtremo abreptā tēpeſtate ab Africa claſſem ad īſulā Egimurū:īde ægre correptū curſum expōit: & ꝓpe obrutis nauibus iniuſſu īmpatoris:ſcaphis haud ſecus quā naufragos milites ſine armis cū īgēti tumultu in terra euaſiſſe. Expoſitis:copiis:romani caſtra in proximis tumulis mœtātur:iam non ī maritimos modo agros cūſpectu primum claſſis: deīde tumultu egrediētium ī terrā pauor terrorq; peruenerat:ſed ī ipſas urbes:neq;.n. hoīum modo turba mulieꝝ puerorumq; agminibus īmixta oēs paſſim compleuerat uias:ſed pecora quoq; præ ſe agreſtes agebāt ut relinqui ſupito Africam diceres:urbibus ipſis maiorē:quam quē ſecū attulerant terrorem īferebant:præcipue Carthagini ꝓpe ut capte tumultus fuit. Nam poſt. M. Attilium Regulū:&. L. Manliū conſules annis ꝓpe. l. nullum romanū exercitum uiderant:præter prædatorias claſſes:quibus deſcēſiones ī agros maritimos factæ erant:raptiſq; quæ obuia ſors fecerat:prius recurſum ſemꝑ ad naues:quā clamor agreſtis conciret: fuerat. Eo maior tum fuga pauorq; in urbe fuit:& hercule neq; exercitus domi ualidus:neq; dux: quē opponerent:erat Aſdrubal Giſgonis filius genere fama diuitiis:regia tum etiam affinitate lōge primus ciuitatis erat: ſed eū ab illo ipſo Scipiōe aliquot ꝓliis fuſum pulſumq; ī Hiſpania meminerāt:nec magis ducē duci parē:q̄ tumultuariū exercitum ſuum romano exercitui eſſe. Itaq; uelut ſi urbē extēplo Scipio aggreſſurus foret:ita ad arma eſt conclamatū:portæq; raptī clauſæ:& armati in muris: uigiliæq; & ſtationes diſpoſitæ:ac nocte īſequēti uigilatum ē. Poſtero die quīgēti eqtes ꝓſeculatum ad mare turbandoſq; egrediētes ex nauibus miſſi ī ſtationes romanorum īciderūt. Iam.n. Scipio:claſſe Vticā miſſa ipſe haud ita multū progreſſus a mari tumulos proximos ceperat: & eqtes ī ſtationes locis idoneis poſuerat & per agros miſerat ꝓdatum:ii cum carthaginēſi eqtatu ꝓlium cum cōmiſiſſent:paucos ī ipſo certamīe pleroſq; fugiētes ꝓſecuti:ī q̄bus præfectum quoq; Hannonē nobilē iuuenem occiderūt. Scipio non agros modo circa uaſtauit:ſed urbē ēt proximam afrorū ſatis opulētam cœpit:ubi ꝑter cætera: quæ extēplo ī naues onerarias īpoſita miſſāq; ī Siciliam erāt:octomillia liberorū ſeruorumq; capitū ſunt capta. Lætiſſimus tamē romanis ī prīcipio rerum gerēdarum aduentus fuit. Maſiniſſæ: quē qdā cum. cc. haud amplius eqtibus:plærīq;:cū duorum milliū eqtatu tradūt ueniſſe:cæterum cū lōge maximus oīum ætatis ſuæ regū hic fuerit:plurimūq; rē romanā iuuerit:operæ ꝑtiū uſ excedere paululū ad enarrādum:q̄ uaria fortuna uſus ſit ī amittēdo recupandoq; paterno regno. Militāte eo ꝓ carthaginēſibus ī Hiſpania pr̄ eius moritur Galæ nomē erat:regnum a fratrē regis Deſalcē ꝓgrādē natu (mos ita apud numidas ē) ꝓuēit. Haud multo poſt. Deſalce quoq; mortuo:maior ex quobus filiis Capuſa puero admodū altero pr̄nū īperium accepit cæteroꝝ cū magis iure gētis:q̄ auctoritate iter ſuos aut uiribus obtineret regnum:extitit qdam Mezetullus noīe nō alienus ſanguine regibus familiæ ſemꝑ inimicæ:ad de īperio uaria fortuna cum iis:q tū obtinebāt certātis is:concitatis populariibus:apud quos iuidia regum magnæ auctoritatis erat:caſtris palam poſitis:deſcēdere regē ī aciē:ac dimicare de regno coegit:ī eo ꝓlio Capuſa cum multis prīcipū cecidit. Gēs maſſuloꝝ oīs in ditionē:īperiūq; Mezetulli cōceſſit:regio tamē noīe abſtinuit: contentuſq; noīe modico tutoris pueꝝ Lacumacē:q ſtirpis regiæ ſuperat:regē appellat: carthaginem ſem nobilē fœminā ſororis filiā Annibalis:q̄ ꝓximæ Deſalci regi nupta fuerat:ī mr̄imonio ſibi cōiun

Atē. Scipionis ꝑcatio ne ſub īpm digreſſū

Varia ē ſcipiōis curſu ī Africā auctoꝝ opinio

Salerā urbē eā fuiſſe pūto cuius poſtea meminit

git ſpe carthaginẽſiũ ſocietatis:& cũ Syphace hoſpitiũ uetuſtũ legatis miſſis renouat:oĩa ea auxilia p̃pa
rauit aduerſus Maſiniſſam:& Maſiniſſa audita morte patrui deĩde nece fratris patruelis ex Hiſpania ĩ
Mauritaniã (Bocchar ea tẽpeſtate rex mauroꝝ erat) traiecit. Ab eo ſupplex ĩfimis p̃cibus auxiliũ itineri
quoniã bello nõ poterat. iiii. millia maurorũ ĩpetrauit. Cũ iis p̃miſſo nũcio ad p̃nos ſuoſq; amicos: cũ
ad fines regni perueniſſet: quĩgenti ferme numidæ ad eũ cõuenerũt. Igit̃ mauris ĩde ſicut conuenerat:
retro ad regẽ remiſſis: q̃q; aliquãto minor ſpe multitudo: nec cũ q̃ tãtam rẽ aggredi ſatis auderet: ratus
augẽdo ac moliẽdo uires quoq; ad agẽdũ aliq̃d collectuꝝ: pficiſcenti ad Syphacẽ Lacumaci regulo ad
Maſiniſ Tapſum occurrit trepidũ agmẽ cum ĩ urbẽ refugiſſet: urbẽ Maſiniſſa primo ĩpetu capit ex regiis alios
ſæ uic tradẽtes ſe recepit: alios uim parãtes occidit: pars maxima cũ ipſo puero inter tumultũ ad Syphacem
ctoria ĩ quo primũ ĩtenderat iter: puenerũt. Fama huiuſcemodi rei ĩ p̃ricipio rerum ꝓſperæ actæ conuertit ad
meze Maſiniſſam numidas: affluebãtq; undiq; ex agris uiciſq; ueteres milites Galæ: incitabantq; iuuenẽ ad
tullum recupandũ p̃nũ regnũ: numero militũ aliq̃tum Mezetullus ſupabat: nã & ipſe cũ exercitu: quo Capu
ſam uicerat: & ex receptis poſt cædẽ regis aliquot habebat: & puer Lacumaces a Syphace auxilia ingen
tia adduxerat. xv. millitia peditũ. Mezetullo. x. millia equitũ erãt: q̃bus cũ Maſiniſſa nequaq̃ tãtũ peditũ
eq̃tumue habẽs acie cõflixit: uicit tamẽ & ueteꝝ militũ uirtus: & prudẽtia ĩter romana & punica arma
exercitati ducis. Regulus cũ tutore & exigua maſſuloꝝ manu in carthaginẽſiũ agꝝ ꝓfugit. Ita recupa
ro r̃gno p̃no Maſiniſſa: qa ſibi aduerſus Syphacẽ haud paulo maioré reſtare dimicationẽ cernebat op
timũ ratus cũ fratre patruele gratiam recõciliare: miſſis q & ſpẽ puero facerẽt: ſi ifidẽ Maſiniſſæ ſeſe p
miſiſſet futuꝝ: eũ in eodẽ honore: quo apud Galã & Deſalcẽ quondam fuiſſet: & q Mezetullo prætor
ĩpunitatem ſua oĩa cũ fide reſtitui reſponderẽt: ambo p̃optãtes exilio modicã domi fortunã: oĩa: ne id
ieret: carthaginẽſibus de iduſtria agentibus ad ſeſe perduxit. Aſdrubal tũ forte: cũ hæc gerebãtur: apd
Syphacẽ erat: q numidæ haud ſane multũ ad ſe pertinere credẽti utꝝ penes Lacumacẽ: an Maſiniſſam
regnũ maſſuloꝝ eſſet: falli eũ magnope ait ſi Maſiniſſam eiſdẽ cõtẽtum fore: q̃bus p̃em Galã aut pa
truũ eius Deſalcẽ credat: multo maioré indolem ĩ eo animi ingeniiq; eſſe: q̃ in ullo gẽtis eius unq̃ fuiſ
ſet: ſæpe eum ĩ Hiſpania raræ ĩter hoſtes uirtutis ſpecimen dediſſe ſociis pariter hoſtibuſq;: & Syphacẽ
& carthaginẽſes: niſi orientẽ illum ignẽ oppreſſiſſent: ingẽti mox incendio: cũ iam nullã opẽ ferre poſ
ſent: arſuros adhuc teneras & fragiles eius uires eſſe: uixdũ coalefcere fouenti regnũ. Inſtando ſimulã
doq; peruicit: ut exercitũ ad fines maſſuloꝝ admoueat: atq; in agro: de quo ſæpe cum Gala nõ uerbis
mõ diſceptatũ: ſed ét armis certatũ fuerat: tãq; haud dubie iuris ſui caſtra locet: ſiqs arceat: qd' maxime
opus ſit: acie dimicatuꝝ: ſin p metũ agro cedatur: in regnũ mediũ eundũ: aut ſine certamie cõceſſuros
in ditionem eius maſſulos: aut nequaquã pares futuros armis. His uocibus inciratus Syphax Maſiniſ
Quæ ſæ bellum infert: & primo certamie maſſulos fundit fugatq;. Maſiniſſa cum paucis equitibus in mon
ſit pecu tẽ (Balbũ ĩcolæ uocãt) pfugit: familiæ aliquot cũ mapalibus pecoribuſq; ſuis (ea pecunia illis é) ꝓſecuti
nia & ſunt regẽ: cætera maſſuloꝝ multitudo in ditionẽ Syphacis cõceſſit. Quẽ ceperant exules montẽ herbi
opes dus aquoſuſq; eſt: qa pecori bonus alẽdo erat: hoĩum quoq; carne ac lacte ueſcentiũ abunde ſufficiebat
maſſu alimẽtis. Inde noctũrnis primo ac furtiuis ĩcurſionibus: deĩde apto latrocinio ifeſta oĩa circa eé: maxie
lis uri carthaginenſiũ ager: qa & plus p̃dæ quã ĩter numidas & latrocinũ tutius erat. lãq; adeo licẽter elu
debãt: ut ad mare deuectã p̃dã uænderẽt mercatoribus appellẽtibus nãues ad idipſum: pluresq; quam
iuſto ſæpe in p̃lio carthaginẽſes cæderẽt̃ caperẽturq;. Deplorabãt ea apud Syphacem carthaginẽſes: in
fenſumq; & ipm ad reliqas belli ꝓſequẽdas iſtigabant: ſed uix regiũ uidebat̃ latronẽ uagũ in mõtibus
cõſectari: Bocchar ex p̃fectis regiis uir acer & ĩpiger ad id delectus: ei q̃ttuormillia peditũ data: duo eq
tum: p̃miorũq; ĩgẽti ſpe oneratus: ſi caput Maſiniſſæ retuliſſet: aut uiuũ (id uero inæſtimabile gaudiũ
fore) cepiſſet. Is palatos ĩcurioſeq; agẽtes ĩprouiſo adortus: pecoꝝ atq; hoĩum ingẽti multitudine a p̃ſi
dio armatoꝝ excluſa. Maſiniſſam ipm cum paucis ĩ uerticem mõtis compellit. Inde ꝓpe iam ut debel
Atẽ. q̃ lato: nec p̃da mõ pecoꝝ hoĩumq; captoꝝ miſſa ad regem ſed copiis ẽt aliquãto maioribus: quã ꝓ reli
picula quiis belli remiſſis: cum q̃ngentis haud amplius peditibus degreſſum iugis Maſiniſſam ꝓſecutus ĩ ual
Maſiniſ le arta faucibus utrinq; obſeſſis incluſit: ibi ingens cædes maſſuloꝝ facta. Maſiniſſa cũ. l. haud amplius
ſa adie eq̃tibus ꝓ anfractus mõtis ignotos ſequẽtibus ſeſe arripuit: tenuit tamẽ ueſtigia Bocchar: adeptuſq; eũ
rit patẽtibus cãpis ꝓpe Clupeam urbem circũuenit: ut p̃ter q̃ttuor eqtes oẽs ad unum ĩterficeret: cum iis
ipſum quoq; Maſiniſſam ſaucium ꝓpe e manibus inter tumultum amiſit: in cõſpectu erant fugiẽtes
alæ eqtum diſperſæ lato campo: q̃buſdã ut occurrerẽt p obliqua tendentibus. Quacũq; hoſtes ſeq̃bãt:
aĩs ingẽs fugiẽtes accepit: neq; n. cũctanter: ut quos maior metus urgeret: ĩmiſerãt equos: raptiq; gur
gite & in obliquũ relati: duobus in p̃ruptũ gurgitẽ in cõſpectu hoſtiũ ipe periſſe creditus: ac duo reliq
equites cum eo uirgulta ulterioris ripæ tenuerũt. Is finis Bocchari fuit ſequẽdi: nec ĩgredi flumẽ auſo:
nec hr̃e credẽti ſe iam quẽ ſequeret: inde uanus auctor abſumpti Maſiniſſæ ad regẽ rediit: miſſiq; q car
thaginem gaudiũ ingẽs nũciarent: totaq; Africa fama mortis Maſiniſſæ repleta: uariæ animos affecit.
Maſiniſſa in ſpelunca occulta cum herbis curaret uulnus: duoꝝ eqtũ latrocinio per dies aliquot uixit:
ubi primũ ducta cicatrix patiq; poſſe eſt uiſa iactationẽ: audacia ĩgẽti pergit ire ad regnum repetẽdum
atq; in ipſo itinere haud plus. xl. eqtibus collectis cum in maſſulos palam iam qs eſſet ferens ueniſſet:
tãtum motum cum fauore priſtino tum gaudio inſperato quod quem periſſe crediderãt: incolumem
cernebant: fecit: ut intra paucos dies ſexmillia peditum armatoꝝ: quattuor eqtum cõuenirent. Iamq;
non in poſſeſſione modo paterni regni eét: ſed ét ſocios carthaginenſium populos: maſſulorũq; fines

(id Syphacis regnū erat) uaſtaret. Inde irritato ad bellum Syphace: iter Cirtham Hipponemq; in iugis opportunorum ad oīa montium cōſedit. Maiorē igitur eam rē iā Syphax rex ratus: q̄ ut per p̄fectū ageret: cū filio iuuene (nomen Verminæ erat) parte Miſſa exercitus ſperat: ut circunducto agmine in ſe ī/tētum hoſtē ab tergo inuadat. Nocte profectus Vermina: qui ex occulto aggreſſurus eum erat. Syphax autem interdiu aperto itinere: ut qui ſignis collatis acie dimicaturus eſſet: mouet caſtra. Vbi primo tē/pus uiſum eſt: quo peruenīſſe iā circūmiſſi uideri poterant & ipſe leui cliuo ferente ad hoſtē tū multitu dine frætus: tū præparatis a tergo īſidiis per aduerſum monte erectā acie ducit Maſiniſſā fiducia maxīe loci quo multo æquiore pugnaturus erat: & ipſe dirigit ſuos. Atrox prælium & diu anceps fuit loco & uirtute militū Maſiniſſām multitudine: quæ nimio maior erat Syphacē iuuante. Ea multitudo diuiſa cū pars a frōte urgeret: pars a tergo ſe circūfudiſſet: uictoriā haud dubiam Syphaci dedit: & nec effugiū quidem patebat hīc a fronte: hinc a tergo incluſis. Itaq; cæteri pedites equiteſq; cæſi aut capti ducentos ferme equites Maſiniſſā circa ſe conglobatos diuiſoſq; turmatim in tris partes erumpere iubet: loco p/dicto: ī quē ex diſſipata conuenirēt fuga: ipe: quā intenderat: iter media tæla hoſtiū euadit. Duæ turmæ hæſere: altera metu dedita hoſti: altera ptinacior in repugnādo tælis obruta & confixa ē Verminā, ppe ueſtigiis inſtantem in alia atq; alia flectendo itinera ludēs tedio & deſperatiōe tādem feſſum abſiſtere a ſequendo coegit. Ipſe cum. lxx. equitibus ad minorē Syrtim peruenit: ibi cū cōſciētia egregia ſæpe repetiti regni paterni iter punica emporia: gentēq; garamātū omne tēpus uſq; ad. C. Lælii claſſiſq; romanæ aduētū in Africam conſumpſit. Hæc aīum iclinant: ut cum modico potius q̄ cū magno p̄ſidio equitū ad ſcipionem quoq; poſtea ueniſſe Maſiniſſam credā qppe illa regnāti multitudo hæc paucitas exulis fortunæ conueniens eſt: carthaginenſes ala equitū cum præfecto amiſſa alioq; eqtatu per nouū delectū comparato. Hānonem Amilcaris filium præficiunt. Aſdrubalē ſubinde ac Syphacē p litteras nūcioſq; poſtremo etiam p legatos accerſunt. Aſdrubalē opē ferre circunſeſſæ patriæ iubent. Syphacē orant: ut carthagini: & uniuerſe Africæ ſubueniat. Ad uticā tū caſtra ſcipio ferme mille paſſus ab urbe habebat trāſlata a mari: ubi paucos dies ſtatiua coniuncta claſſi fuerāt. Hanno nequaq̄ ſatis ualido nō modo ad laceſſendū hoſtes ſed ne ad tuēdos quidem a populationibus agros equitatu accepto: id oīum primū egit: ut per conquiſitionē numerum equitū augeret nec aliaꝝ gentiū aſpernatus maxīe tamē numidas (id lōge primū equitum in Africa eſt) genus cōducit. Iā ad quattuormillia equitū habebat: cum Salecā nomine urbem occupauit. xv. ferme millia ab romanis caſtris: quod ubi ſcipioni relatū eſt: æſtiua ſub tecti⁹ agere eqtatus: inquit: ſint uel plures: dum talē ducē habeant. Eoq; minus ſibi ceſſandū ratus: quo illi ſegnius rem agerēt. Maſiniſſam cū eqtatu præmiſſum portis obeqtare: atq; hoſtē ad pugnā elicere: iubet: ubi omnis multitudo ſe effudiſſet: grauiorq; iā ī certamine eēt: q̄ ut facile ſuſtineri poſſet: cederet paulatim: ſe in tempore pugnæ uēturum: tantum moratus quantum ſatis temporis prægreſſō uiſum ad eliciendos hoſtes cum romano equitatu ſecutus tegentibus tumulis: qui peropportunæ circa uiæ flexus ſuppoſiti erant: occultus proceſſit. Maſiniſſa ex compoſito nunc terrentis: nunc timentis modo aut ipſis obequitabat portis aut cedendo cū timoris ſimulati ſpecie audaciā hoſti faceret: ad inſeq̄ndū temere eliciebat. Nondū oēs egreſſi erāt: uarieq; dux fatigabat: alios uino & ſomno graues arma cape & frenare equos cogēdo: aliis ne ſparſi & iconditi ſine ordine: ſine ſignis oībus portis excurrerent obſiſtendo: primo incaute ſe inuehentes Maſſiniſſa excipiebat: mox plures ſimul cōferti porta effuſi æquauerāt certamē. Poſtremo iam oīs eqtatus p̄lio cum adeſſet: ſuſtineri ultra nequere: nō tamē effuſa fuga Maſiniſſa ſed cedēdo ſenſim īpetus eoꝝ excipiebat: donec ad tumulos tegentes romanū equitatū perꝛtraxit. Inde exorti equites: & ipſi integris uiribus & recentibus equis Hānone afriſq; pugnādo ac ſequēdo feſſis ſe circūfudere: & Maſiniſſa: uerſis ſubito equis: ī pugnam rediit. Mille ferme: q primi agminis fuerāt: q̄bus haud facilis receptus fuit: cum ipſo duce Hannone intercluſi atq; interfecti ſunt. Cæteros ducis p̄cipue territos cæde effuſe fugientes p trigintamillia paſſuū uictores ſecuti: ac duo p̄terea millia eqtū aut cœperūt: aut occiderūt. Inter eos ſatis cōſtabat nō minus ducētos carthaginēſiū eqtes fuiſſe: & diuitiis quoſdā & genere illuſtres. Eodē forte quo hæc geſta ſunt die: naues q̄ p̄dā in Sicilia uexerāt: cū cōmeatu rediere: uelut ominatæ ad p̄dam alterā repetendā ſeſe ueniſſe. Duos eodē noīe Carthaginenſium duces duobus eq̄ſtribus p̄liis īterfectos nō oēs auctores ſunt: ueriti credo: ne falleret bis relata eadem res. Cælius qdem: & Valerius captum ēt Hānonem tradūt. Scipio p̄fectos equiteſq; put cuiuſq; opa fuerāt: & ante oīs Maſiniſſam inſignibus donis donat: & firmo p̄ſidio Saleræ impoſito: ipſe cū cætero exercitu ꝑfectus nō agris mō: quacūq; incedebat: populatis: ſed urbibus ēt qbuſdam uiciſq; expugnatis: late fuſo terrore belli: ſeptimo die quā ꝑfectus erat magnā uim hoīum & pecoris & oīs generis p̄dæ trahens in caſtra redit: graueſq; iterum hoſtiū ſpoliis naues dimittit. Inde omiſſis expeditiōibus: paruis populationibus ad oppugnādam Vticam oēs belli uires cōuertit: eā deīde ſi cepiſſet ſedem ad cætera exeq̄nda habiturus: ſimul & a claſſe nauales ſocii qua ex parte urbs mari alluīt: ſimul & terreſtris exercitus ab imminente ꝑpe ipſis mœnibus tumulo eſt admotus. Torme̅ta machinaſq; etiam aduexerat ſecum: & ex Sicilia cum commeatu miſſa erant: & noua in armamentario multis talium operum artificibus de induſtria incluſis fiebant. Vticenſibus tanta undique mole circunſeſſis in carthaginenſi populo: carthaginenſibus in Aſdrubale: ita ſi is mouiſſet Syphacem: ſpes omnis erat: ſed deſydrio indigentium auxilii tardius cuncta mouebantur. Aſdrubal intentiſſima conquiſitione cum ad triginta millia peditum: tria eqtū cōfeciſſet: non tamen ante aduentū Syphacis caſtra ꝑpius hoſtem mouere eſt auſus. Syphax cū. l. milibus peditū. x. eqtum aduenit: confeſtimq; motis ab Carthagine caſtris

Iterum Maſiniſſa ſa ſegno pellit.

Scipiōis cōſiliū ī oppugnādo Hannonis eqtatu

Hanno cū mille eqtibus occidit.

Salera

haud procul Vtica munitionibusq; romanis cõsedit:quoꝝ aduẽtus hoc tamen mométi fecit:ut Scipio cũ.xl.ferme dies nequicquã oĩa experiens obsediſſet Vticã:abscederet ide irrito incœpto:etenĩ hyems ĩstabat:castra hyberna ĩ promõtorio:qđ tenui iugo continẽti adhærẽs ĩ aliquãtum maris spatiũ extenditur:cõmunit uno uallo & naualiũ castra amplectitur:iugo medio legionum ĩpositis castris: littus ad septẽtrionem uersus:subductæ naues naualesq; socii tenebãt meridianã uallẽ ad alterum littus deuexã. Hæc ĩ Africa usq; ad extremũ autũni gesta. Præter cõuectũ undiq; ex populatis circa agris frumẽtum cõmeatusq; ex Sicilia atq; Italia aduectos. Gn. Octauius proprætor ex sardinia ab. T. Claudio prætore: cuius ea prouincia erat:ĩgentẽ uim fruméti aduexit:horreaq; nõ solũ ea:quæ iam facta erant: repleta:sed noua ædificata. Vestimenta exercitui deerant:id mandatum Octauio ut cum ꝓtore ageret:siquid ex ea prouincia cõparari:aut mitti posset:ea quoq; haud segniter curata res:mille ducẽtæ togæ breui spatio & .xii.millia tunicarum missa. Aestate ea:qua hæc ĩ Africa acta sunt. P. Sempronius cõsul:cui Brutii prouincia erat:ĩ agro crotonẽsi cum Annibale ĩ ipso itinere tumultuario prælio cõflixit: agminibus magis: q̃ acie pugnatum est. Romani pulsi & tumultu uerius quam pugna: ad mille &.cc. de exercitu consulis ĩterfectis in castra trepidi rediere:neq; oppugnare tamẽ ea hostes ausi:cæteꝝ silentio ꝓximæ noctis ꝓfectus:ide consul:ꝑmisso nuntio ad. P. Licinĩũ procõsulẽ:ut suas legiones admoueret:copias cõiuxit:ita duo duces:duo exercitus ad Annibalẽ redierũt:nec mora dimicãdi facta est:cũ consuli duplicatæ uires: pœno recẽs uictoria aĩos faceret. In ipsam aciẽ suas legiões Sẽpronius iduxit ĩ subsidiis locatæ. P. Licinii legiões. Cõsul prĩcipio pugnæ ædẽ Fortunæ Primi geniæ uouit:si eo die hostes fudisset composq; eius uoti fuit. Fusi ac fugati pœni supra quattuormillia armatorum cæsa:paulo minus trecenti capti & equi xl.&.xi. militaria signa Perculsus aduerso ꝑlio Annibal crotonẽ exercitum reduxit. Eodem tpe. M. Cornelius cõsul ĩ altera pte Italiæ nõ tã armis:q̃ iudicioꝝ terrore Ethruriã cõtinuit totã:ferme ad Magonẽ ac ꝓ eũ ad spẽ nouãdi res uersam. Eas q̃stiões ex. S. C. minĩe ãbitiose habuit:multiq; nobiles Erhrusci:q aut ipsi ierãt:aut miserant ad Magonẽ de populoꝝ suoꝝ defectiõe:primo erant præsentes condemnati postea consciẽtia sibimetipsi exiliũ cõscisc̃tes cũ ãbsentes dãnati eẽnt:corporibus subtractis: bona tãtũ q̃ publicari poterãt:pignerãda pœnæ præbebant. Dũ hæc consules diuersis regionibus:agunt:censores ĩterim Romæ. M. Liuius:&. C. Claudius senatũ recitarũt. Prĩcipes iterum delectus. Q. Fabius Maxius notati septẽ:nemo tamen:qui sella curuli sedisset sarta tecta acriter & cũ summa fide exegerunt. Viam e foro Boario:& ad ueneris circa foros publicos:& ædem matris magnæ in palatio faciendam locauerunt. Vectigal etiam nouum ex salaria annona statuerũt:sextante sal & Romæ & per totam Italiam erat:& Romæ pretio eodem pluris in foris & cõciliabulis:& alĩbi alio pretio præbendum locauerunt. Id uectigal commentũ alterum ex cẽsoribus satis credebãt populo iratũ:quod iniquo iuditio &quõdã dãnatus esse:& in ꝓtio salis maxime oneratas tribus:quaꝝ opa damnatus erat credebãt inde salinatori Liuio ĩditũ cognomẽ. Lustrũ cõditũ serius:qa ꝑ ꝓuincias dimiserũt cẽsores:ut ciuiũ romanorũ ĩ exercitibus:quãtus ubiq; esset:referretur numerus. Censa cũ iis.cc.xv.millia hoĩum: condidit lustrum. C. Claudius Nero. Duodecim deinde coloniaꝝ:qđ nũ q̃ ante factũ erat:deferẽtibus censoribus censum receperũt:ut q̃tum numero militũ:q̃tum pecunia ualerẽt:in publicis tabulis monumẽta extarẽt. Equitũ deĩde census agi cœptus ẽ: & ambo forte censores equũ publicũ habebãt:cũ ad tribum Polliã uentũ ẽ: in qua. M. Liuii nomen erat:& ꝓco cũctarec̃ citare iꝑm censorem:cita:inqt:Nero. M. Liuiũ:& siue ex re sidua & uetere simultate:siue intẽpestiua iactatione seueritatis ĩflatus. M. Liuiũ:qa populi iudicio esset cõdẽnatus equũ uændere iussit. Item. M. Liuius cũ ad tribũ Narinensem:& nomẽ collegæ uẽtũ ẽ uændere equũ. C. Claudiũ iussit duaꝝ reꝝ cã:unius qđ falsum aduersus se testimoniũ duxisset:alterius qđ nõ sincera fide secũ in gratiã redisset. Itaq; ibi fœdũ certamẽ inqnandi famã alterius cũ suæ famæ dãno factũ est. Exitus cẽsuræ cũ in leges iurasset. C. Claudius:& ĩ ærariũ ascendisset ĩter noĩa eoꝝ:quos ærarios relinquebat:dedit collegæ nomen. Deinde. M. Liuius in ærariũ uenit:& ꝑter Metiã tribũ:q̃ se nec cõdẽnasset:neq; cõdẽnatũ aut cõsulem:aut censorem fecisset:populũ ro. oẽm q̃ttuor & triginta tribus ærarios reliqt:qđ & ĩnocentẽ se condẽnassent:& cõdẽnatum cõsulem & cẽsorem fecissent:neq; ifficiari possent aut iudicio semel:aut comitiis bis ab se peccatũ eẽ:in q̃ttuor & triginta tribus:&. C. Claudium ærariũ fore:qđ si exemplũ haberet:bis eundẽ ærariũ relinq̃ndi. C. Claudiũ noĩatim ĩter ærarios fuisse relictuꝝ. Prauũ certamẽ notaꝝ ĩter censores:castigatio incõstãtiæ populi censoria grauitate & tẽpoꝝ illoꝝ digna in ĩuidia censores cũ essent:crescendi ex his ratus eẽ occasionẽ. Gn. Bebius tribunus plebis diem ad populũ utriq; dixit:ea res cõsensu patrũ discussa est ne postea obnoxia populari auræ censura esset. Eadẽ æstate in Brutiis iã petilia a cõsule deuicta Consentia: & Pãdosia:& ignobiles aliæ ciuitates uolũtate ĩ deditionem uenerũt. Et cũ comitioꝝ iã appeteret tempus. Corneliũ potius ex Ethruria:ubi nihil belli erat. Romã acciri placuit. Consules. Gn. Seruiliũ Cepionem &. Gn. Seruiliũ geminũ creauit. Inde ꝓtoria comitia hĩta creati. P. Cornelius Lentulus. L. Quintilius Varus. P. Elius Pætus. P. Iulius &. T. Apuleius. Hi duo cũ ædiles plebis essẽt: prætores creati sunt. Cõsul comitiis pfectis: ad exercitũ in Ethruriam rediit. Sacerdotes eo anno mortui:atq; ĩ locum eorum suffecti. T. Veturius Philo flamẽ martialis:& in locum. M. Aemilii Regilli:qui priore anno mortuus erat:creatus inauguratusq;: & in M. Pomponii Mathonis auguris & decẽuiri locum creati decemuir. M. Aurelius Cotta:augur. T. Sẽpronius Gracchus admodũ adolescẽs:qđ tũc prarũ ĩ mãdãdis sacerdotiis erat. Quadrigæ aureæ eo anno ĩ capitolio positæ ab ædilibus curulibus. C. Liuio:&. M. Seruilio Gemino:& ludi romãi biduũ instaurati. Item per biduũ plebeii ab ædilibus. P. Elio. P. Iulio:& Iouis epulum fuit ludorũ causa.

Parua romãorum cædes in Italia

Pœnorum cædes

Vnde salinatoris cognomẽ

Atẽ. fœdũ ĩter cẽsores certamen

Exitus cẽsuræ Liuii & Nerõis

Gn. Seruilius cæpio

Gn. Seruilius gemĩus cons.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE SECVNDO BELLO PVNI. LIBER DECIMVS.

N. SERVILIVS Cepio:&.Gn.Seruilius Geminus conſ.ſextuſdecimus is annus belli punici erat:cū de rep.belloq; & ꝓuiciis ad ſenatū retuliſſent cenſuerūt patres:ut cōſules iter ſe cōpararent:ſortirenturue uter Brotios aduerſus Annibalē:uter Ethruriā ac Liguriā ꝓuinciā haberet:cui Brutii euenirent:exercitū a.P.Sēpronio accipet.P.Sēpronius ei quoq; enī ꝓcō ſuli iperiū in annū ꝓrogabat.P.Licinio ſuccederet: is Romā reuerteret. Bello quoq; bonus habitus ad cætera:qbus nemo ea tēpeſtate iſtructior ciuis habebat:cōgeſtis oībus humanis a natura fortunaq; bonis nobilis idem ac diues erat:forma uiribuſq; corporis excellebat: ſacūdiſſimus habebat:ſeu cā orāda:ſeu in ſenatu & ad populū ſuadendi ac diſſuadendi locus eēt:iuris pōtificii peritiſſimus:ſup hoc bellicæ quoq; laudis cōſulatus cōpotē fecerat:cui in brutiis ꝓuincia eidē in ethruria ac liguribus decreta M.Cornelius nouo cōſuli tradere exercitum iuſſus: ipſe ꝓrogato iperio Galliā ꝓuinciā obtinere cū legionibus iis q̄s ꝓcōſul.Q.Scribonius prioreā habuiſſet. Sortiti deīde ꝓuincias:Cepioni Brutii:Seruilio gemino ethruria euenit.Tū ptoq; ꝓuinciæ in ſortē cōiectæ: iuriſdictionē urbanā Pœtus Elius Sardiniā.P.Lētulus ſiciliā.C.Iulius:Ariminū cū duabus legionibus ſub Lucretio ſpurio eæ fuerāt:Quītilius uarus eſt ſortitus:& Lucretio ꝓrogatū iperiū eſt:ut Genuā oppidū a Magone pœno dirutū exædificaret.P.Scipiōi nō tpis:ſed rei gerēdæ fine:donec debellatū in africa foret: ꝓrogatū iperiū eſt:decretūq; ut ſupplicatio fieret:qđ ſi is in africā ꝓuinciā traieciſſet:ut ea res ſalutaris Po.Ro.ipſiq; duci atq; exercitui eēt:in Sicilia triamillia militū ſunt ſcripta & qa qđ roboris ea ꝓuincia habuerat:in Africā traiectū fuerat:nequa claſſis ex Africa traiiceret.xl.nauibus cuſtodiri placuerat ſiciliæ maritimā orā:tredeci nouas naues Iulius ſecū in Siciliā:duxit cæteræ ī Sicilia ueteres refectæ huic claſſi.M.Pomponius prioris anni ptor prorogato imperio ppoſitus nouos milites ex Italia aduectos in naues ipoſuit:parē nauium numeq;.C.Octauio ptori itē prioris anni cū pari iure iperii ad tuendā ſardiniæ orā pres decreuerūt.Lentulus ptor duomillia militū dare in naues iuſſus:& Italiæ ora:qa incertū erat:quo miſſuri claſſem carthaginēſes forēt:uidebāt aūt qcquid nudatū præſidiis eēt: petituri.M.Mario prætori prioris anni cū totidē nauibus tuēda data eſt.Triamillia militū ī eā claſſem ex decreto patq;cōſules cōſcripſerūt:& duas legiōes urbanas ad īcerta belli.Hiſpaniæ cū exercitibus impioq; ueteribus iperatoribus Lucio lentulo & Lucio mālio Accidino decretæ decē oīo legionibus:&.c.xl.nauibus longis res romana eo anno geſta.Prætores in ꝓuincias ire iuſſi:cōſulibus impatū ut prius:q̄ ab urbe ꝓficiſcerētur:ludos magnos facerēt:quos.T.Mālius Torquatus dictator in quintū annū uouiſſet:ſi eodē ſtatu reſp.ſtaret & nouas religiōs excitabāt in aīs hoium ꝓdigia ex pluribus locis nunciata. Aug; in capitolio corui non laceraſſe tātū roſtris crediti:ſed etiā ediſſe mures Antii coronā aureā arroſere:circa Capuam oēm agq; locuſtaq; uis īgēs:ita ut unde aduenirent:paq;cōſtaret:cōpleuit:equuleus Reate cum quinq; pedibus natus.Anagniæ ſparſi primum inges:in cælo deinde fax īgens arſit. Fruſinone arcus ſolem tenui linea amplexus eſt:circulum deīde ipſum maior ſolis orbis extrinſecus includit.Arpini terra cāpeſtri in agro in īgentē ſinū cōſedit Cōſulum alteri primam hoſtiam īmoláti caput iecinori defuit:ea prodigia maioribus: hoſtiis ꝓcurat: editi a collegio pontificū dii:quibus ſacrificaret. Is tranſactis conſules prætoreſq; in prouincias ꝓfecti oībus tamen uelut ea ſortis Africæ cura erat:ſeu quia ibi ſumma req; bellicq; uerti cernebāt: ſeu ut Scipioni gratificarent:in quē tū oīs ciuitas uerſa erat Itaq; nō ex Sardinia tantū ſicut ante dictū eſt:ſed ex Sicila quoq; & Hiſpania ueſtimenta: frumentūq;: armaq;:& omne genus cōmeatus eo portabatur.Nec Scipio ullo tēpore hyemis belli opa remiſerat: quæ multa ſimul undiq; circūſtabant Vticam obſidebat caſtra ī conſpectu Aſdrubalis erāt:carthaginēſes deuexerant naues:claſſem paratā inſtructamq; ad cōmeatus intercipiendos habebant.Inter hæc ne Syphacis quidem reconciliandi curā ex aio dimiſerat ſi forte iam ſatis amoris ī uxore ex multa copia eū cepiſſet.Ab Syphace magis pacis ꝓ carthaginenſibus cōditiones:ut romani Africa pœni Italia excederēt:q̄ ſi bellaretur:ſpes ulla deſitq; afferebat.Hæc p nūtios magis eqdem acta crediderim:&ita pars maior auctores ſunt:q̄ ipſum Syphacē ut Valerius Antias ꝓdit:in caſtra romana ad colloquiū ueniſſe. Primo eas conditiōes iperator romanus uix auribus admiſit.Poſtea ut cauſa ꝓbabilis uiſa cōmeandi foret ī caſtra hoſtium:mollius eadā illa abnuere:ac ſpem facere ſæpius ultro citroq; agitātibus rē conuēturā Hybernacula carthaginēſiū cōgeſta temere ex agris materia ex ædificata lignea ferme tota:erāt numidæ pcipue arundine textatoriaq; pars maxia tectis paſſim nullo ordine:quidā ut ſine iperio occupatis locis:extra foſſam uallūq; habitabāt.Hæc relata Scipioni ſpē fecerāt caſtra hoſtiū per occaſionem incēdendi. Cum legatis:quos mitteret Ad Syphacem:calonum loco primos ordinis ſpectatæ uirtutis atq; prudētiæ ſeruili habitu mittebat:q:dum ī colloquio legati eſſent: uagi per caſtra alius alia:aditus exituſq; oēs:ſitū formamq; uniuerſoq; caſtroq;& partiū:qua:pœni:qua numidæ haberēt quātum iter ualli.Inter Aſdrubalis ac regia caſtra eſſent:ſpecularētur:moremq; ſimul noſcerēt ſtationū uigiliarūq; nocte an iter diu opportuniores iſidiantibus eſſent:& iter crebra colloqa alii atq; alii de iduſtria: quo pluribus oīa nota eſſent:mittebātur. Cū ſæpius agitata res certiorē ſpē pacis ī dies & ſyphaci:& carthaginēſibus p eū facerēt:legati romani uetitos ſe reuerti ab impatore aiunt: niſi certum reſpōſum detur

P.Licinii dotē

Genua a Magone diruta

ꝓdigia

ꝑinde ſeu ipſa ſtaret iam ſnia:ſeu cõſulendus Aſdrubal & carthaginẽſes eẽnt:cõſuleret:tẽpus eẽ aut pacem cõponi:aut bellũ nouiter geri. Dum cõſuliť Aſdrual ab Syphace:ab Aſdrubale carthaginẽſes:& ſpeculatores oĩa uiſendi:& Scipio ad cõparãda ea:q̃ in rem opus erãt:tempus habuit:& ex mentione & ſpe pacis negligẽtia:ut fit:apud pœnos numidaſq; orta cauẽdi:neq̃ hoſtile interĩ paterenť:tandẽ relatũ re ſpõſum q̃buſdã:qđ nimis cupere romanus pacem uidebať iniqs p occaſionẽ adiectis:q̃ popportune cupienti tollere ĩducias Scipiõi cãm ꝑbuere:ac nũcio regis:cũ relatuꝝ ſe ad cõſiliũ dixiſſet: poſtero die reſpondit:ſe uno fruſtra tendente nulli alii pacẽ placuiſſẽ:renũciaret igiť nullã aliã ſpem pacis:quã relictis carthaginẽſibus Syphaci cũ romanis eſſẽ:ita tollit ĩducias ut libera fide incœpta exequereť: deductiſq; nauibus:& iã ueris ꝓcipiũ erat:machinas tormẽtaq; uelut a mari aggreſſurus Vticã ĩponit: duomilĩa militũ ad capiẽdũ:quẽ ante tenuerat tumulũ ſup Vticã mittit:ſimul ut ab eo qđ parabat:in alterius rei curã cõuerteret hoſtiũ aĩos:ſimul ne quã cũ ipſe ac Syphacẽ Aſdrubalẽq; ꝓfectus eſſet eruptio ex urbe & ĩpetus in caſtra ſua relicta cũ leui ꝓſidio fieret. His ꝓparatis aduocatoq; cõcilio:& dicere exploratoribus iuſſis:q̃ cõperta afferrent:Maſiniſſaq;:cui oĩa hoſtiũ nota erãt poſtremo:qd ipſe pararent:in ꝓximã noctẽ ꝓponit. Tribunis edicit:ut ubi ꝓtorio dimiſſo ſigna cõcinuiſſent:extẽplo educerẽt e caſtris legiones:ita ut iperauerat:ſigna ſub occaſu ſolis efferri ſunt cœpta: Ad primã ferme uigiliã agmen explicauerũt:media nocte ſeptem.n.millia itineris erãt:modico gradu ad caſtra hoſtiũ ꝓuentum eſt. Ibi Scipio partẽ copiaꝝ Lælio Maſiniſſamq; ac numidas attribuit. & caſtra Syphacis inuadere:igneſq; conii cere iubet:ſingulos deinde ſeparatim Lælium ac Maſiniſſam ſeductos obteſtať: ut q̃tũ nox ꝓuidẽtiæ adimat:tantum diligenti expleant cura unaq; ſe Aſdrubalem punicaq; caſtra aggreſſurum: cæterum non ante cœpturum:quam ignem in regiis caſtris conſpexiſſẽt. Neq; ea res morata diu eſt:nam ut proximis caſtris iniectus ignis hæſit:extemplo peoxima quæque:& deinceps contigua amplexus totis ſe paſſim diſſipauit caſtris & trepidatio quidem:quanta neceſſe erat:in nocturno effuſo tam late incẽdio orta eſt:cæterum fortuitum nõ hoſtilem ac bellicum ignem rati eſſe:ſine armis ad reſtinguẽdum incendiũ effuſi ĩ armatos inciderũt hoſtes:maxime numidas ab Maſiniſſã noticia regioꝝ caſtroꝝ ad exitus itineꝝ idoneis locis diſpoſitos. Multos ĩ ipſis cubiculis ſemiſomnes hauſit flama multi ĩ præcipiti fuga ruentes ſuper alios:alii in anguſtiis portaꝝ obtriti ſunt. Reducentem flamã primo uigiles carthaginẽſium:deinde excitati alii nocturno tumultu cũ conſpexiſſent ab eodẽ errore credere ipſi ſua ſponte ĩcendium ortũ:& clamor ĩter cædẽ & uulnera ſublatus:an ex trepidatione nocturna eẽt cõfuſus ſenſum ueri adimebat. Igitur ꝓ ſe quiſq; inermes:ut quibus nihil hoſtile ſuſpectũ eſſet:oĩbus portis: qua cuiq; proximũ erat:ea mõ quæ reſtinguẽdo igni forent:portãtes:ĩ agmen romanum ruebant. Quibus cæſis oĩbus:prætereq̃ hoſtili odio:ẽt nequis nũcius effugeret:extẽplo ſcipio neglectas ut in tali tumultu portas inuadit:ignibuſq; in proxima tecta coniectis: effuſa flama primo ueluti ſparſa pluribus locis reluxit:deinde per continua ſerpẽs uno repente oĩa incẽdio hauſit. Ambuſti hoſtes iumentaq; fœda primum fuga:deinde ſtrage obruebant itinera portaꝝ:quos nõ oppreſſerat ignis:ferro adſumpſit: binaq; caſtra die una deleta:duces tamen ambo & ex tot millibus armatoꝝ .xx. millia peditum & quingenti equites ſermiermes:magna pars ſaucii afflatiq; incendio effugerunt. Cæſa aut hauſta flamis ad .xl. millia hominũ ſunt:capti ſupra .vi. milia:carthaginenſium nobiles .xi. ſenatores:ſigna militaria .c.xxviiii. eq numidici ſupra .ii. millia .dcc. elephanti ſex capti:octo flama ferroq; abſumſit:magnaq; uis armorum capta ea oĩa ĩperator Vulcano ſacrata incendit. Aſdrubal ex fuga cũ paucis afroꝝ urbẽ ꝓximã petierat: eoq; oẽs:qui ſupererant:ueſtigia ducis ſequentes ſe cõtulerant:metu deinde:ne dederetur Scipioni:urbe exceſſit. Mox eodẽ patentibus portis romani accepti:nec quicquam hoſtile:qa uoluntate cõceſſerant:in dicionẽ factum duæ ſubinde urbes captæ direptæq;:ea præda:& quæ caſtris ĩcenſis ex igne rapta erat: militi cõceſſa eſt. Syphay octomilliũ ferme inde ſpatio loco cõmunito cõſedit. Aſdrubal Carthaginem contendit:nequid per metũ ex recenti clede mollius conſuleret.quo tantus primo terror eſt allatus: ut omiſſa Vtica Carthaginẽ crederent extemplo Scipionẽ oppreſſuꝝ. Senatũ itaq; Suffeces:qđ uelut cõſulare imperiũ apud eos erat:uocauerũt:ibi:tribus dictis ſentẽtiis:una de pace legatos ad Scipionẽ decernebat:altera Annibalẽ ad tuẽdam ab exitiabili bello patriã reuocabat:tertia romanæ in aduerſus rebus conſtantiæ exẽplo reparandũ exercitum. Syphacẽq; orandũ:ne bello abſiſteret:cenſebat. Hæc ſententia quia Aſdrubal præſens barchinæq; oẽs factionis bellũ malebãt:uicit. Inde delectus ĩ urbe agriſq; haberi cœptus:& ad Syphacẽ legati miſſi ſumma ope & ipſum reparantẽ bellũ:cũ uxor iam nõ ut ante blandiciis ſatis potẽtibus ad animũ amantis:ſed præcibus & miſericordia ualuiſſet plena lachrymaꝝ obteſtans:ne patrẽ ſuum patriãq; ꝓderet:iiſdẽq; flamis Carthaginẽ:qbus caſtra cõflagraſſent:abſumi ſineret. Spem quoq; opportune oblatã afferebant legati:q̃ttuormillia celtiberoꝝ circa urbẽ noſe Olbã ab conqſitoribus ſuis cõducta in Hiſpania egregiæ iuuẽtutis ſibi occurriſſe:& Aſdrubalẽ ꝓpediẽ affore cũ manu haud quaq̃ contẽnẽda. Is nõ benigne mõ legatis reſpõdit:ſed oſtẽdit ẽt multitudiné numidarũ agreſtiũ qbus p eoſdẽ dies arma equoſq; dediſſet:& oẽm iuuẽtutẽ affirmat excituꝝ ex regno:ſcire incendio nõ prælio cladẽ acceptã:cũ bello inferioré eſſe:qui armis uicať. Hæc legatis reſpõſa:& poſt dies paucos rurſus Aſdrubal & Syphax copias iunxerunt:is oĩs exercitus fuit .xxx. ferme millia armatorũ. Scipionẽ uelut iam debellato:qđ ad ſyphacẽ carthaginẽſeſq; attineret. Vticæ oppugnandæ intentũ iãq; machinas admouentẽ muris:auertit fama redintegrati belli:modiciſq; præſidiis ad ſpeciẽ mõ obſidionis terra mariq; relictis:ipſe cũ robore exercitus ire ad hoſtes pergit:primo in tumulo quattuor ferme millia diſtante ab caſtris regiis cõſedit. Poſtero die cũ equitatu in Magnos (ita uocãt) campos ſubiectos

Scipionis cõſiliũ ĩ hoſte ſuadendo

Modico tpis ſpatio bina caſtra incenſa

Atť. hoſtiũ cladem

Reparãť hoſtiũ copiæ

ei tumulo degressus succedẽdo ad stationes hostiũ lacessendoq; leuibus p̃liis diẽ assumpsit:& p̃ iisquẽs biduũ tumultuosis hinc atq; illinc excursionibus inuicẽ nihil dictu satis dignũ fecerunt. Quarto die in aciẽ utrinq; descẽsum ẽ:romanus post principes hastatosq; prima signa in subsidiis triarios cõstituit:eq tatum. Italicum ab dextero cornu ab leuo numidas Masinissamq; opposuit. Syphax Asdrubalq; numidis aduersus Italicũ equitatũ: carthaginẽsibus cõtra masinissam locatis: celtiberos in mediã aciem ĩ ad uersa signa legionũ accepere. Ita instructi concurrũt primo ĩpetu:simul utroq; cornu:& numidæ:& carthaginenses pulsi:nã neq; numidæ maxime pars agrestis romanũ equitatũ:neq; carthaginenses & ipse nouus miles Masinissam recẽti super cætera uictoria terribilem sustinuere nudata utrĩq; cornibus celtiberorũq; acies stabat:quod nec in fuga salus ulla ostendebatur locis ignotis:neq; spes ueniæ ab Scipione erat:quẽ benemeritũ de se & gẽte sua mercẽnariis armis ĩ Africã oppugnatũ uenissent. Igit̃ circunfusis undiq; hostibus alii super alios cadẽtes obstricti moriebant̃:oĩbusq; in eos uersis aliquãtum ad fugam tẽporis Syphax & Asdrubal præceperunt: fatigatos cæde diutius: q̃ pugna uictores nox oppressit. Postero die Scipio Lælĩũ Masinissamq; cũ omni romano & numidico equitatu expeditisq; militũ ad Persequẽdos Syphacẽ atq; Asdrubalem mittit. Ipse cũ robore exercitus urbes circa oẽs:quæ carthaginẽsiũ ditionis erant:partim ui:partim metu subegit. Carthagini quidem erat ĩgens terror & circunferentem arma Scipionẽ oĩbus finitimis raptim perdomitis ipsam Carthaginẽ repente aggressũq; credebant. Ita que & muri reficiebãtur: ꝓpugnaculisq; armabãtur:& p̃ se quisq;:quæ diutinæ:obsidiõi tolerãdæ sunt ex agris necessaria conuehit. Rara mentio ẽ pacis:frequẽtior legatorũq; ad Annibalem accersendũ mittẽdorũ:pars maxima classem:quæ ad cõmeatus excipiendos parata erat: mittere iubent ad opprimẽdam statione nauium ad Vticam incaute agentẽ forsitan etiã naualia castra relicta cũ leni præsidio oppressũros. In hoc cõsilium maxime inclinãt:legatos tamẽ ad Annibalẽ mittẽdos censent quippe classe: ut fœlicissime gerãtur res:parte aliqua leuari Vticæ obsidionem. Carthaginẽ ipsam: qui tueatur: neq; imperatorem aliũ quam Annibalẽ:neq; exercitum alium quã Annibalis superesse. Deductæ ergo postero die naues:simul & legati in Italiam profecti:raptimq; oĩa: stimulante fortuna:agebantur: & in quo quisq; cessasset:prodi ab se salutẽ oĩum rebatur. Scipio grauem iã spoliis multis multaq; urbium exercitũ trahens:captiuis aliaq; præda inuetera castra ad Vticam missis: iam in Carthaginẽ intentus occupat relictum fuga custodum Tuneta:abest ab Carthagĩe.xii. millia ferme passuũ:locus tum operibus:tum sua pte natura tutus:& qui ab Carthagine conspici:& præbere ipse prospectũ tum ad urbem:tũ ad circunfusum mare urbi posset. Inde cũ maxime uallũ romani iacerent:conspecta classis hostium est Vticam a Carthagine petens. Igit̃ omisso ope ꝓnunciatũ iter: signaq; raptim ferri sunt cœpta: ne naues in terrã & ad obsidionẽ uersæ ac minime nauali p̃lio aptæ opprimerẽtur. Quæ enĩ restitissent agili & nautico instrumento aptæ & armatæ classi naues tormenta machinasq; portãtes:& aut ĩ onerarium usum uersæ:aut ita appulsæ ad muros ut ꝓ aggere ac pontibus præbere accessum possent. Itaq; Scipio posteaquã eo uentum:est ut in nauali certamine solet:rostratis:quæ præsidio aliis esse poterant: ĩ postrema aciem receptis ꝓpe terrã onerariaq; quadruplicem ordinem pro muro aduersus hostẽ opposuit:easq; ipsas:ne in tumultu pugnæ turbari ordies possent: malis antẽnisq; de naue in nauẽ traiectis:ac ualidis funibus uelut uno inter se uinculo illigatis cõpressit:tabulasq; sup̃ instrauit:ut peruiũ nauium ordinẽ faceret:& sub ipsis pontibus ĩterualla fecit:qua ꝓcurrere speculatoriæ naues ĩ hostẽ ac tuto recipi possent. His raptim ꝓ tpe ĩstructis mille ferme delecti ꝓpugnatores onerariis ĩponunt̃:tælisq; maxime missilium:ut q̃is longo certamine sufficerent:uis ĩgens congerit̃:ita parati ĩstructisq; hostiũ aduẽtum opperiebãt̃. Carthaginẽses: q si maturassent:oĩa pmixta turba trepidãtium primo ĩpetu depræhẽdissent:pculsi terrestribus cladibus:atq; inde ne in mari qdem:ubi ipsi plus poterant: satis fidẽtes die segni nauigatione absumpto:sub occasum solis in portũ:Rusucinona afri uocãt:classem appulere:postero die sub ortum solis ĩstruxere ab alto naues uelut ad iustum p̃liũ nauale:& tanq̃ exituris cõtra romãis cũ diu stetissent: posteaq̃ nihil moueri ab hostibus uiderũt:tum demum onerarias aggrediunt̃. Erat res minime certamini nauali simĩlis: ꝓxime speciẽ muros oppugnantiũ nauiũ:altitudine aliquãtum onerariæ supabãt: ex rostratis pœni uana plæraq; utpote supino iactu tæla in locũ supiorẽ mittebant:grauior ac pondere: ĩpo libratior supne ex onerariis ictus erat. Speculatoriæ naues ac leuia ipsa nauigia:q̃ sub cõstratis pontium p ĩterualla excurrebãt:primo ipso tãtum impetu ac magnitudĩe rostrataq; obruebant̃. Deide & ꝓpugnatoribus quoq; incõmodæ erãt:qđ pmixtæ cũ hostium nauibus inhibere sæpe tæla cogebant: metu ne ambiguo ictu suis ĩciderent. Postremo asseres ferreo unco p̃fixi:harpagones uocãt milites: ex punicis nauibus iniici in romanas cœpti:quos cum neq; ipsos:neq; cathenas:qbus suspẽsi iniiciebant̃: incidere possent:ut quæq; retro inhibita rostrata onerariã hærente unco traheret:scindi uideres uincula:qbus aliis alia innexa erant:feriẽq; aliã simul pluriũ nauiũ trahi. Hoc maxĩe modo lacerati qdem oẽs pontes:& uix transiliendi in secũdum ordinem nauium spatium ꝓpugnatoribus datum est. Sex ferme onerariæ puppibus abstractæ Carthaginẽ sunt:maior q̃ ꝓ re lætitia:sed eo maior qđ ĩter assiduas clades ac lachrymas unũ q̃tumcũq; ex ĩsperato gaudiũ affulserat. cũ eo:ut appareret:haud ꝓcul exitio fuisse romanã classem:ni cessatũ a p̃fectis suaq; nauiũ foret:& Scipio in tpe subueniss̃et. Per eosdẽ forte dies cũ Lellius:& Masinissa qntodecimo ferme die in Numidiã ꝓuenissent:massuli regnũ pr̃nũ Masinissæ læti ut ad regem diu desyderatũ cõcessĩre. Syphax:pulsis inde p̃fectis p̃sidiisq; suis:uetere se continebat regno:ne utiq; qeturus:stimulabat ægrũ amore uxor socerq;:& ita uiris eqsq; abundabat:ut subiectæ oculis regni ꝓ multos florentes annos uires:ẽt minus barbaro atq; impotenti aĩo spem possẽt facere.

Hostiũ cornua pellunt̃

Ro. uictoria

Tunica occupat scipio

Naualis pugna

Igitur oĩbus:q bello apti erãt:in unum eductis:equos arma tæla diuidit:eqtes in turmas:pedites in cohortes:ſicut quõdam ab romanis centurionibus didicerat:diſtribuit. Exercitu haud minore: quã quẽ prius habuerat:cæterum omni ꝓpe nouo atq; icondito ire ad hoſtes pergit:& caſtris in ꝓpinquo poſitis. Primo pauci eqtes ex tuto ſpeculãtes ab ſtationibus ꝓgredi:inde iaculis ſummoti recurrere ad ſuos inde excurſiones inuicem fieri:& cum pulſos indignatio accenderet plures ſubire:quod irritamentum certaminũ eq̃ſtriũ eſt:cũ aut uicentibus ſpes:aut pulſis ira aggregat ſuos. Ita tũ a paucis ꝑlio accẽſo oẽm poſtremo utrinq; equitatum certaminis ſtudium effudit:ac dum equeſtre ꝑlium erat multitudo maſſulorum ingentia agmina Syphace emittente ſuſtineri uix poterat. Deinde ut pedes romanus repenti no per turmas ſuas uiam dantes inter curſu ſtabilem aciem fecit: abſterruitq; effuſe inuehentem ſeſe hoſtem:primo barbari ſegnius permittere equos:deide ſtare ac ꝓpe turbari nouo genere pugnæ: poſtremo nõ pediti ſolum cedere:ſed ne equitem qdem ſuſtĩere peditis ꝑſidio audentẽ:iam ſigna quoq; legionũ appropinquabãt:tum uero maſſuli nõ mõ primũ impetũ:ſed ne cõſpectũ qdem ſignoꝝ atq; armorum tulerunt:tantum ſeu memoria prioꝝ cladiũ:ſeu ꝑſens terror ualuit. Ibi Syphax dum obequitat hoſtium turmis:ſi pudore:ſi periculo ſuo fugam ſiſtere poſſet:equo grauiter icto effuſus oppreſſus. Capiť Syphax capiturq;:& uiuus lætũ ante oẽs Maſiniſſæ præbiturus ſpectaculum ad Lelliũ pertrahitur. Cirtha caput regni Syphacis erat:eoq; ſe ingens hominum uis ex fuga contulerat. Cædes in eo prælio minor: quã uictoria fuit:qa equeſtri tantũmodo prælio certatũ fuerat non plus qnquemillia occiſa:minus dimidium eius hominum captũ eſt:ĩpetu in caſtra facto:quo pculſa rege amiſſo:multitudo ſe cõtulerat.

Recens hoſtiũ clades Cirtha a Lellio & Maſiniſſa capitur

Maſiniſſa Lællio dicere:ſibi qdem nihil eẽ in ꝑſentia pulchrius: quã uictorem recuperatũ tãto poſt interuallo patrium inuiſere regnum:ſed tam ſecũdis:quã aduerſis rebus nõ dari ſpatium ad ceſſandũ: ſi ſe Lællius cũ equitatu:uictoq; Syphace Cirtham ꝓcedeť ſinat:trepida oĩa metu ſe oppreſſũꝝ. Lælliũ cum peditibus ſubſequi modicis itineribus poſſe. Aſſentiente Lællio prægreſſus Cirtham euocari ad colloquium principes cirthenſium iubet:ſed apud ignaros regis caſus:neq; q̃ acta eſſent:ꝓmendo: nec minis:nec ſuadẽdo ante ualuit:quã rex uinctus in cõſpectũ datus. Tum ad ſpectaculũ tam fœdũ comploratio orta:& partim pauore mœnia ſunt deſerta:partĩ repẽtino cõſenſu gratiã apud uictorem quærentium patefactæ portæ:& Maſiniſſa ꝑſidio circa portas opportunaq; mœnium dimiſſo:ne cui fugæ pateret exitus:ad regiam occupandam citato uadit:equo:ĩtranti ueſtibulũ in ipſo ueſtibuli limine Sophoniſba uxor Syphacis filia Aſdrubalis pœni occurrit:& cũ in medio agmine armatoꝝ Maſiniſſam inſignem cũ armis:tũ cætero habitu conſpexiſſet & regem eſſe id:qd' erat:rata:genibus aduoluta eius. Verba Sophoniſbæ ad Maſiniſſam Oĩa qdẽ:inqt:ut poſſes ĩ nos dii tibi dederũt:uirtuſq; & fœlicitas tua ſed ſi captiuæ apud dominũ uitæ neciſq; ſuæ uocẽ ſupplicẽ mittere licet:ſi genua ſi uictricẽ attĩgere dextrã:ꝑcor:q̃ſoq; ꝑ maieſtatẽ regiã: in qua pauloante nos quoq; fuimus perq; gentis numidaꝝ nomẽ:qd' tibi cũ Syphace cõmune fuit:per huiuſce regiæ deos:qui te melioribus oĩbus accipiant:q̃ Syphacẽ hinc miſerũt:hanc ueniã ſupplici des: ut ipſe:quodcũq; ferret aĩus de captiua:ſtatuas:neq; me in cuiuſquã romani ſuperbũ ac crudele arbitriũ uenire ſinas:ſi nihil aliud:q̃ Syphacis uxor fuiſſem tamẽ numidæ atq; ĩ eadem mecum Africa geniti:q̃ alienigenæ & externi fidẽ experiri mallẽ. Quid carthaginẽſi ab romão:qd filiæ Aſdrubalis timendũ ſit uides. Si nulla alia re potes me:morte:ut uindices ab romanoꝝ arbitrio oro:obteſtorq;. Forma erat iſignis & florẽtiſſima ætas:itaq; cum mõ dextrã amplectẽs in id ne cui romano traderet:fineꝫ expoſceret: ꝓpiuſq; iam blãditias oratio eẽt:q̃ præces:nõ in miſericordiã mõ ꝓlapſus eſt aĩus uictoris ſed (ut eſt genus numidaꝝ in ueneré ꝑceps) amore captiuæ uictor captus:data:dextra in id:qd' petebať:obligandæ fidei in regiã cõcedit:inſtitit deinde reputare ſecũ ipſe:quẽadmodũ ꝓmiſſi fidẽ ꝑſtaret: q̃d' cũ expedire nõ poſſet:ab amore temerariũ atq; impudẽs mutuať cõſiliũ:nuptias ĩ eũ ipſum diẽ repẽte parari iubet neqd relinqueret ĩtegri aut Lællio:aut ipſi Scipioni cõſulendi uelut in captiuã: q̃ Maſiniſſæ iã nupta foret:factis nuptiis ſupuenit Lællius:& adeo nõ diſſimulauit ĩprobať factũ:ut primo ét cũ Syphace:& cæteris captiuis detractã iam thoro geniali mittere ad Scipionẽ conatus ſit. Victus deinde præcibus Maſiniſſæ orãtis ut arbitriũ utrius regũ duoꝝ fortunæ acceſſio Sophoniſba eẽt ad Scipioné traiiceret: miſſo Syphace:& cæteris captiuis:cæteras urbes Numidiæ:q̃ præſidiis regiis tenebãtur:adiuuante Maſiniſſa recepit. Syphacẽ in caſtra adduci cũ eſſet nũciatũ:oĩs uelut ad ſpectaculũ triũphi multitudo effuſa eſt:ꝑcedebat ipſe uinctus:ſequebať grex nobiliũ numidaꝝ. Tũ quantũ plurimũ:quiſq; poterat magnitudini Syphacis famæ gẽtis uictoriã ſuã augendo addebat:illũ eẽ regẽ:cuius tãtũ maieſtati duo potẽtiſſimi in terris tribuerint populi:romanus carthaginẽſiſq;:ut Scipio impator ſuis ad amicitiã eius petendã:relicta ꝓuincia Hiſpania exercituq;:duabus quinqueremibus in Africã nauigaret. Aſdrubal pœnoꝝ imperator nõ ipſe mõ ad eũ in regnũ uenerit:ſed ét filiã ei nuptũ dederit:habuiſſe eũ uno tpe ĩ ptáte duos imperatores pœnũ romanũq;:ſicut ab diis imortalibus pars utraq; hoſtiis mactandis pacẽ petiſſet:ita ab eo utrinq; pariter amicitiã petitam iã tantas habuiſſe opes:ut Maſiniſſam regno pulſum eo redegerit:ut uita eius fama mortis & latebris ferraꝝ mõ in ſiluis rapto uiuẽtis tegeret. His ſermonibus circũſtantiũ celebratis:rex ĩ ptoriũ ad Scipionẽ eſt ꝓductus:mouit & Scipionẽ cum fortuna priſtina uiri ꝑſenti fortunæ collata:tũ recordatio hoſpicii: dextræq; datæ: & fœderis publice ac priuatim iuncti: eadẽ hæc & Syphaci aĩum dederũt ĩ alloquẽdo uictoré:nam cũ Scipio:quid ſibi uoluiſſet: quæreret:qui nõ ſocietatẽ ſolum abnuiſſet romanã ſed ultro bellũ intuliſſet:tũ ille peccaſſe quidẽ ſeſe atq; inſaniſſe fatebatur:ſed tũ demũ cum arma aduerſus populũ romanũ recepiſſet:exitũ ſui furoris fuiſſe nõ principiũ tũc ſe inſaniſſe cũ hoſpitia priuata:& publica fœdera oĩa ex aio eieciſſet;cum carthaginenſem matronã

Atť. fortũæ uolubilitatem

dom̃ accepit:illis nũptialibus facibus regiã cõflagrasse suã:illã furiã pestemq; oĩbus delimẽtis animũ suũ auertisse atq; alienasse:nec quiisse:donec ipsa manibus suis nefaria sibi arma aduersus hospitẽ atq; amicũ iduerit:perdito tamẽ sibi atq; afflicto hoc ĩ miseriis solatii eẽ:qđ in oĩum hoĩum inimiciſſimi ſi bi domum ac penates eandẽ pestẽ ac furiã trãsisse uideat:neq; prudentioré:neq; cõstãtioré Masiniſſam quã Syphacẽ eẽ:ét ab iuuẽta icautioré:certe ſtultius illum atq; itempatius eã quã se duxisse:hãc nõ ho ſtili modo odio:ſed amoris ét ſtimulis armatã apud æmulũ cernens cũ dixisset:nõ mediocri cura Sci pionis animũ pepulit:& fidẽ criminibus factæ ꝓpe iter arma nuptiæ neq; cõsulto:neq; expectato Læl lio faciebãt:tanq; ꝓceps festinatio:ut quo die captã reginã uidisset:eodẽ matrimonio iunctam accipet:& apud penates hostis sui nuptiale sacrũ cõficeret:etiã eo fœdiora hæc uidebanť Scipioni:qđ ipsum ĩ Hi ſpania iuuenẽ nullius forma pepulerat captiuæ.Hæc secũ uoluenti Læliius:ac Masiniſſa supuenerunt: quos cũ pariter ambos benigno uultu excepisset:& egregiis laudibus frequẽti ꝓtorio celebrasset:addu ctum ĩ secretũ Masiniſſam sic alloqtur.Aliqua te exiſtimo Masiniſſa ituentẽ ĩ me bona:& pricipio ĩ Hi ſpaniã ad iungendã amicitiã mecũ uenisse:& postea ĩ Africa teipsum spesq; oĩs tuas ĩ fidẽ meam cõmi siſſe:atq; nulla eaꝝ uirtus é:propter quã appetẽdus tibi uisus sim:ĩ qua ego æque atq; tẽperãtia & cõtinẽ tia libidinũ gloriatus fuerim:hanc te quoq; ad cæteras tuas eximias uirtutes Masiniſſa adiecisse uelim: nam nõ é mihi crede:tantũ ab hostibus armatis ætatis nostræ periculũ:quãtũ ab circũfusis undiq; uo luptatibus:q eas sua tẽperãtia frenauit ac domuit:multo maius decus:maiorẽq; uictoriã sibi pepit:quã nos Syphace uicto habuimus.Quæ me absente ſtrenue ac fortiter feciſti:libẽter & cõmemoraui & me mini:cætera teipsum reputare tecũ:quã me dicẽte erubescere malo.Syphax Po.Ro.auspiciis uictus ca ptusq; é:itaq; ipse cõiunx regnũ:agri:oppida:hoies q ĩcolũt:qcqd deniq; Syphacis fuit:ꝑda Populi Ro. est:& regẽ cõiugemq; eius ét si nõ ciuis carthaginẽsis eét:ét si nõ patrẽ eius ĩperatorẽ hostiũ uideremus Romam oporteret mitti ac senatus populiq; Ro.de ea iudiciũ atq; arbitriũ eẽ:quæ regẽ nobis socium alienasse:atq; ĩ arma coegisse ꝓcipitem dicatur:uince aĩum:caue:ne deformes multa bona uno uicio: & tot meritoꝝ gratiã maiore culpa:quã cã culpæ é:corrũpas.Masiniſſæ hæc audiẽti nõ rubor eſt ſolũ ſuf fusus:ſed lachrymæ ét obortæ:& cũ se qdẽ ĩ potestate futuꝝ iperatoris dixisset:orasset eũ:ut q̃tũ res ſi neret:fidei suæ temere obstrictæ cõsuleret:,pmisisse.n,sese ĩ nullius potestate eã tradituꝝ:ex ꝓtorio ĩ ta bernaculũ suũ cõfusus cõcessit:ibi arbitris remotis:cũ crebro suspirio & gemitu:quo facile a circũstãti bus tabernaculũ exaudiri posset:aliq̃tũ tẽporis cõsumpsisset:ĩgenti ad postremũ ædito gemitu: fido ex seruis uno accito:sub cuius custodia regio more ad ĩcerta fortũæ uenenũ erat: ei mixtũ in poculo ferre ad Sophoniſbã iubet:ac simul nũciare Masiniſſam libẽter ei primã fidẽ ꝓstaturꝝ fuisse:quã uir uxori de buerit:quoniã eius arbitriũ:q possint:adimãt:ſcdam fidẽ ꝓstare:ne uiua in potestatẽ romanoꝝ ueniat: memor patris ĩperatoris:patriæq; & duoꝝ regũ:qbus nupta fuisset:sibi ipsa cõsuleret.Hũc nũciũ ac ſi mul uenenũ ferẽs miniſter:cũ ad Sophoniſbã uenisset.Accipio:inqt:nuptiale munus:neq; ĩgratũ:ſi ni hil maius uir uxori ꝓstare potuit:hæc tamẽ nũcia melius me moriturã fuisse:ſi nõ ĩ funere meo nupſiſ sem:nec locuta é ferocius:quã acceptũ poculũ nullo trepidationis ſigno dato ĩpauide hausit.Quod ubi nunciatũ é Scipiõi:neqd æger aĩo ferox iuuenis grauius cõsuleret:accitũ eũ extẽplo nũc solať:nũc quod temeritatẽ temeritate alia luerit:triſtioreq; rẽ:quã necesse fuit:fecerit:leniter castigat.Postero die:ut a p ſenti motu auerteret animũ eius:ĩ tribunal ascẽdit:& cõcionẽ aduocari iuſſit:ibi Masiniſſam primũ re gem appellatũ eximiisq; ornatũ laudibus:aurea corõa:aurea patera:ſella curuli eburnea:& Scipiõe ebur neo:toga picta:& palmata tunica donat:addit uerbis honorẽ neq; magnificẽtius qcq̃ triũpho apud ro manos neq; triũphãtibus ãplioré eo ornatu eẽ:quo uno oĩum externoꝝ dignũ Masiniſſam.Po.Ro.du cat.Lælliũ deide:& ipsum collaudatũ aurea corona donat:& alii militares uiri:,put a quoq; nauata opa erat:donati.Iis honoribus mollitus regis aĩus:erectusq; ĩ spẽ propiquã ſublato Syphace:oĩs Numidiæ potiũdæ.Scipio.C.Lælio cũ Syphace aliisq; captiuis Romã missũ cum qbus & Masiniſſæ legati missi sunt:ĩpe ad Tuneta rursum castra refert:& q̃ muniméta ĩchoauerat:pmuniit. Carthaginẽses nõ breui ſolũ:ſed ,ppe uano gaudio ab satis ,pspa ĩ pſens oppugnatiõe classis:pfusi:post famam capti Syphacis in quo plus ,ppe quã ĩ Asdrubale atq; exercitu suo spei reposuerãt:pculsi iã nullo auctore belli ultro audi to:oratores ad pacẽ petẽdã mittũt.xxx.senioꝝ pricipes:id erat sanctius apud illos cõsiliũ:maximaq; ad ipsum senatũ regẽdũ uis:q ubi ĩ castra romana & ꝓtoriũ puenerũt:more adulantiũ accepto credo:ritu ex ea regiõe:ex q̃ oriũdi erãt:,pcubuerũt.Cõueniẽs oro tã humili adulatiõi fuit nõ culpã purgãtiũ: sed trãsferrẽtiũ initiũ culpæ ĩ Annibalẽ ĩpotẽtiæq; eius:fautores ueniã ciuitati petebãt:ciuiũ temeritate bis iã ãte euersæ icolumi futuræ iteꝝ hostiũ beneficio:ĩpẽriũ ex uictis hostibꝫ.Po.Ro.nõ ꝓnicié peteret: pa ratis:obediẽter:seruiť:q̃ uellet:ĩparet.Scipio & uẽisse ea spe ĩ Africã se ait:& spẽ suã,pspo belli euẽtu au ctã:uictoriã se nõ pacẽ domũ reportaturꝝ eẽ:tamẽ cũ uictoriã,ppe ĩ mãibus habeat:pacẽ nõ abnueť: ut oẽs gẽtes sciãt.P.R.& suscipe iuste bella:& finiť.Leges pacis se has diceť captiuos & pfugas ĩstituãt:exer citus ex Italia & Gallia deducãt.Hiſpãia abstineãt:iſulis oĩbus q̃ iter Italiã & Africã sunt:decedãt: naues lõgas oẽs:ꝓter.xx.tradãt:tritici qngẽta:hordei.ccc.m.modiũ.Pecũiæ sũmã:q̃tã ĩpauerit:parũ conuenit: alibi qnquemillia talẽtũ:alibi qnquemillia põdo argẽti:alibi duplex ſtipẽdiũ militibus ĩpatũ iuenio:his cõditiõibꝫ:iqt:ſi placeat pax triduũ ad cõsultãdũ dabiť:ſi placuerit.mecũ ĩducias facite:Romã ad senatũ mittite legatos.Ita dimiſſi carthaginẽses nullas ꝛcusandas cõditiões pacis cũ cẽsuisset:qppe q moram tpis q̃reret:dũ Annibal in Africã traiiceret:legatos alios ad Scipionẽ ut ĩducias faceret:alios Romã ad pacẽ petẽdam mittunt:ducẽtes paucos ĩ speciẽ captiuos pfugasq; & fugitiuos:quo ĩpetrabilior pax eẽt.

Verba Sypha/cis ad Scipio/nem

Atť.sua uẽ sci/piõis ca ſtigatio nem

Sopho/nisbæ ĩ/teritus

Scipiõis cõsiliũ ĩ Masiniſ sæ dolo re leniẽ do

Cõditõ nes pa/cis a Sci pione Cartha. proposi tæ

Multis ante diebus Læliius cum Syphace primoribusq; numidarum captiuis Romã uenit: quæq; ĩ Africa gesta eẽnt:oĩa exposuit ordine patribus:ingẽti oĩum & in præsens læticia:& in futurũ spe. Con/sulti inde patres regẽ in custodiã Albã mittendũ censuerunt.Lælliũ retinendũ donec legati carthaginẽ/ses uenirent:supplicatio in quatriduũ decreta est.Publius Elius prætor:senatu misso:& conciõe ide ad/uocata cũ.C.Lælio ĩ rostra ascendit.Ibi uero audiẽtes fusos carthaginẽsiũ exercitus:deiectum & captũ ingentis nominis regẽ.Numidiã omnẽ egregia uictoria peragratã:tacitũ cõtinere gaudiũ nõ poterant: quin clamoribus qbusq; aliis multitudo solet:læticiã ĩmodicã significarent.Itaq; prætor extẽplo edixit: uti æditui ædes sacras oẽs tota urbe aperirẽt:circũeundi salutandiq; deos agendiq; gratias ꝓ totũ diem populo potestas fieret.Postera die legatos Masinissæ in senatũ introduxit:gratulati primũ senatui sunt: quod.P.Scipio ꝓspera res in Africa gessisset:deinde gratias egerunt:qđ Masinissam appellasset:nõ mõ regẽ:sed fecisset restituẽdo paternũ regnũ:in quo post Syphacem sublatũ:si ita patribus uisum eẽt:sine metu & certamine eẽt regnaturus:deide qđ collaudatũ ꝓ concione amplissimis decorasset donis:qbus ne indignus eẽt & dedisse operã Masinissam & porro datuꝝ eẽ:petere ut regiũ nomẽ:cæteraq; Scipiõis beneficia:& munera senatus decreto cõfirmarẽt:& nisi molestũ esset:illud quoq; petere Masinissam:ut numidas captiuos:q Romæ in custodia eẽnt:remitterent:id sibi amplũ apud populares futuꝝ esse. Ad ea responsum legatis:reꝝ gestaꝝ in Africa ꝓspere cõmunem sibi cũ rege gratulationẽ eẽ.Scipionem re/

Mũera Masinis/sæ pu/blice ab urbe missa

cte atq; ordine uideri fecisse qđ eũ regem appellauerit:& quicquid aliud fecerit:qđ honori foret Masi/nissæ:ea patres comprobare atq; laudare:munera quæ legati ferrent:regi decreuerunt:sagula purpurea duo cũ fibulis aureis singulis:& lato clauo tunicis:equos duos phaleratos:bina equestria arma cũ lori/cis & tabernacula militarem q; suppellectilem:qualem p̃beri consuli mos ẽ.Hæc regi p̃tor mittere ius/sus:legatis in singulos dona ne minus quinũmillium:comitibus eoꝝ mille æris & uestimẽta bina:lega tis singula comitibus numidisq; qui ex custodia missi:redderẽtur: regiæ ad hoc ædes libera loca lauciæ prætor:& Marcus Cornẽlius procõsul ĩ agro ĩsubriũ gallorꝝ cum Magone pœno signis collatis pugna uerunt:prætoris legiones in prima acie fuerunt:Cornelius suas in subsidiis tenuit:ipse ad prima signa equo aduectus:proq; duobus cornibus p̃tor ac ꝓconsul milites ad inferẽda ĩ hostes signa ĩmma ui hor tabantur:posteaq̃ nihil cõmouebãt:tum Cornelio Quĩtilius:lentior:ut uides:fit pugna:inquit:& indu ratus p̃ter spem resistendo hostium timor:ac ne uertatur in audaciã:periculum est equestrẽ procellam excitemus;oportet:si turbare ac statu mouere uolumus.Itaq; uel tu ad prĩa signa p̃lium sustine:ego in ducam ĩ pugnam equites:uel ego hic in prima acie rẽ geram:tu quattuor legionũ equites ĩ hostẽ emit/tito.Vtram uellet p̃tor muneris partẽ ꝓconsule accipiente.Quintilius p̃tor cũ filio:cui Marco præno/men erat:impigro iuuene ad eqtes pergit:iussoq; ascendere in equos repente in hostẽ emittit:tumultũ equestrẽ auxit clamor ab legionibus additus:nec stetisset hostiũ acies:ni Mago ad primũ equitum mo tum paratos elephantos extemplo in p̃lium induxisset:ad quoꝝ stridorem odoremq; & aspectum eq uanum equestre p̃lium fecerunt:& ut in rem permixtis:ubi cuspide uti;& cõminus gladio posset:ro/boris maioris romanus eques erat:ita in ablatum pauentibus procul equis melius ex interuallo numi dæ iaculabantur:simul & peditũ legio duodecima magna ex parte cæsa pudore magis:quã uiribus te/nebat locũ:nec diutius tenuisset:ni ex subsidiis tertiadecima legio in primam aciem inducta p̃lium du/bium excepisset.Magoq; ex subsidiis gallos integræ legioni oppositos:quibus haud magno certamie fusis;hastati legionis undecimæ conglobant sese:atq; elephantos iam etiã peditũ agmẽ turbantes inua dunt:ĩ quos cũ pila confertos cõiecissent nullo ferme trustra emisso oẽs retro ĩ aciẽ suoꝝ auerterũt: qĩ/

Hostiũ cædes ĩ insubri/bus

tuor grauati uulneribus corruerũt.Tum prĩa commota hostium acies simul oĩbus peditibus:ut auer/sos uidere elephantos ad augendũ pauorem ac tumultũ effusis:sed donec stetit ante signa Mago:gradũ sensim referentes ordies tenorẽ pugnæ seruabãt:posteaq̃ femine transfixo cadentẽ auferriq; ex p̃lio ꝓ/pe exanguem uidere:extẽplo ĩ fugam oẽs conuersi ad.v.millia hostiũ eo die cæsa:& signa militaria duo & uigiti capta:nec romanis ĩcruenta uictoria fuit.ii.millia:&.ccc.de exercitu p̃toris:pars multo maxia ex legiõe.xii.amissa:ide & tribuni militum duo Marcus Cosconius:& Marcus Menius : tertiædecimæ quoq; legionis:quæ postremo p̃lio affuerat.Gn.Heluius tribunus militũ ĩ restituẽda pugna cecidit: & duode.xx.ferme eqtes illustres obtriti ab elephantis cum cẽturionibus aliquot perierũt:& lõgius certa men fuisset:ni uulnere ducis concessã uictoria esset.Mago ꝓximæ noctis silẽtio ꝓfectus:q̃tũ pati uiæ ꝓ/uulnus poterat itineribus extẽtis:ad mare ĩ ligures ĩgaunos puenit ibi eũ legati ab Carthagie paucis an te diebus ĩ sinũ gallicũ appulsis nauibus adierũt:iubẽtes prĩo quoq; tẽpore ĩ Africã traiicere:idem & fra trem eius Annibalẽ:nã ad eũ quoq; isse legatos eadẽ iubẽtes:factuꝝ:nõ ĩ eo eẽ carthaginẽsiũ res:ut Gal liã:atq; Italiã armis obtineant.Mago nõ ĩperio modo senatus piculoq; patriæ motus:sed metuẽs ẽt ne

Magõis Barchi ni ĩteri/tus

uictor hostis moràti ĩstaret:ligureſq; ipsi relĩqui'Italiã a pœnis cernẽtes ad eos:quoꝝ mox in potestate futuri eẽnt:deficerẽt:simul sperãs leniorẽ ĩ nauigatiõe:quã ĩ uia iactationẽ uulneris fore:& curatiõi oĩa commodiora:ĩpositis copiis ĩ naues ꝓfectus uixdũ supata Sardinia ex uulnere moriẽ:naues quoq; ali/quot pœnoꝝ disiectæ ĩ alto a classe romana:q̃ circa Sardiniã erat:capiunt.Hæc terra mariq; ĩ parte Ita/liæ:quæ iacet ad alpes:gesta.Cõsul.Gn.Seruilius nulla memorabili re ĩ ꝓuincia Ethruria:& Gallia:nã eo quoq; ꝓcesserat gesta:patre.Gn.Seruilio:&.C.Lutatio patruo ex seruitute post decimũsextũ annũ receptis:quĩ ad uicũ Canetũ a Boiis capti fuerãt:hinc patre:hĩc patruo latera circũdantibus priuato ma gis quã publico decore ĩsignis Romã rediit.Latũ ad populum ẽ:ne.Gn.Seruilio fraudi eẽt;qđ prẽ:qui

sella curuli sedisset:uiuo cũ id ignoraret:tribunus plebis:atq; ædilis ple.fuisset:cõtra quã sancitum legi/
bus erat.Hac rogatiõe perlata ĩ ꝓuinciã rediit ad Gn.Seruiliũ cõsulẽ:q in Brutiis erat .Cõsentia:Vffu/
gum:Vergæ:Besidiæ:Hetriculũ:Sypheũ:Argentanũ:Dampetia:multiq; alii ignobiles populi senesce/
re punicũ bellũ cernẽtes defecere.Idẽ cõsul cũ Annibale ĩ agro Crotoniẽsi acie cõflixit .Obscura eius pu
gnæ fama est.Valerius Antias quĩquemillia hostiũ cæsa ait:quæ tãta res est:ut aut ĩpudẽter ficta sit:aut
negligenter prætermissã.Nihil certe ultra rei ab Annibale ĩ Italia gestũ est:nã ad eũ quoq; legati ab car
thagine uocantes ĩ Africã iis forte diebus:qbus ad Magonẽ uenerũt.frendẽs:fremens:gemensq: ac uix
lachrymis tẽperãs dicit legatorũ uerba audisse.Posteaquã edicta sunt mandata.Iam nõ pplexe: inquit:
sed palã reuocant:qui uetando supplementũ:& pecuniã mitti iampridẽ retrahebãt.Vicit ergo Anniba/ Atq; An
lẽ nõ populus roma.totiens cæsus fugatusq;:sed senatus carthaginẽsis obtrectatiõe atq; iuidia:neq; hac nibalis
deformitate reditus mei tã Publius Scipio exultabit atq; efferet sese quã Hãno:qui domũ nostrã:quan q̃rellas
do alia re nõ potuit:ruina Carthaginis oppressit:lã hoc ipsum præsagiens animo ꝓparauerat ante na/
ues.Itaq; inutili militũ turba præsidii specie ĩ oppida brutii agri:quæ pauca magis metu:quã fide con/ Digres/
tinebãt:dimissa:quod roboris ĩ exercitu erat:ĩ Africã trãsuexit:multis italici generis:qa in Africã secutu sus An/
ros abnuẽtes cõcessẽrãt ĩ Iunonis Laciniæ delubrũ iuiolatũ ad eũ diẽ in tẽplo ipso fœde ĩterfectis: Raro nibalis
quẽquã aliũ patriã exilii causa relinquentẽ magis mœstũ abisse ferũt.quã Annibalẽ hostiũ terra excedẽ ex italia
tem:respexisse sæpe Italiæ littora :& deos hominesq; accusantẽ:in se quoq; ac suũ ipsius caput execratũ
qđ nõ cruentũ ab cannensi uictoria militẽ Romã duxisset:Scipionẽ ire ad Carthaginẽ ausum: q consul
hostẽ in italia pœnũ nõ uidisset:se centũ millibus armatoꝝ ad Thrasymenũ & Cãnas cæsis:circa Casi/
linũ:Cumas:Nolãq; cõsenuisse.Hæc accusans queréq; ex diutina possessione Italiæ est detractus: Ro/
mam ꝑ eosdẽ dies & Magonẽ:& Annibalẽ profectos allatũ est:cuius duplicis gratulatiõis relatio minu
it læticiã:& quod paꝝ duces ĩ retinẽdis iis:cũ id mandatũ ab senatu esset:aut animi: aut uiriũ habuisse
uidebant:& quod solliciti erant:omni belli mole in unũ ducẽ exercitũq; iclinata:quo euasura esset res.
Per eosdẽ dies legati saguntini uenerũt cõpræhensos cũ pecunia adducẽtes carthaginenses:q ad cõducẽ Suppli/
da auxilia ĩ Hispaniã traiecissent:ducentũ & qnquaginta auri octingẽta pondo argenti in uestibulo cu/ catiões
riæ posuerunt.Hominibus acceptis & in carcerẽ conditis:auro argentoq; reddito:gratiæ legatis actæ: decretæ
atq; isup munera data:ac naues qbus ĩ Hispaniã reuerterent.Mẽtio deide ab senioribus facta ẽ:segnius ob di/
hoies bona:quã mala sentire:trãsitũ Annibalis ĩ Italiã quãtũ terroris pauorisq; esse se semp meminisse: scessum
quas deide clades:quos luctus icidisse:uisa castra hostium e muris urbis:q̃ uota singuloꝝ uniuersorũq; Anniba
fuisse:quotiens ĩ conciliis uoces manus ad cælũ porrigentiũ auditas:en unq̃ ille dies futurus eẽt:quo ua lis
cuã hostibus Italiã bona pace florentẽ uisuri eẽnt:dedisse id deos tandẽ sextodecimo demũ anno:nec es
se q diis gratias agendas censeant:adeo ne aduenientẽ quidẽ gratiã hoies benigne accipere:nedum ut p̃/
teritæ satis memores sint.Conclamatũ deide ex omni parte curiæ est:uti referret Publius Elius prætor
decretũq; est:ut.v.dies circa omnia puluinaria supplicaret:uictimæq; maiores imolarent.c.xx.Iam di/
misso Lællio:legatisq; Masinissæ cũ carthaginẽsium legatos de pace ad senatũ uenientes Puteolis uisos
inde terra uenturos allatũ eẽt reuocari.C.Lællium placuit:ut coram eo de pace ageret.Q.Fuluius Gil/
lo legatus Scipionis carthaginẽses Romã adduxit:qbus uetitis ingredi urbẽ:hospitiũ ĩ ulla publica:se/
natus ad ædem Bellonæ datus ẽ.Orationẽ eandẽ ferme:quã apud Scipionẽ habuerunt:culpã oẽm bel/
li a publico cõsilio in Annibalẽ uertẽtes:eũ iniussu senatus nõ Alpes modo:sed Iberũ quoq; trãgressum
non romanis solũ:sed ante etiã saguntinis priuato consilio bellũ intulisse:senatui ac populo carthaginẽ/
siũ:siquis uere existimet:fœdus ad eã diẽ inuiolatũ esse cũ romanis.Itaq; nihil aliud sibi mandatũ ẽ uti
peterent:quã ut in ea pace quæ postremo cũ cõsule lutatio facta ẽ:manere liceret.Cũ more tradito a pa/
tribus potestatẽ interrogandi:siquis quid uellet:legatos prætor feciss̃et:senioresq; qui fœderibus inter/
fuerãt:alia alii interrogarent:nec meminisse se per ætatẽ &.n.omnes ferme iuuenes erant:dicerent lega/
ti:conclamatum ex omni parte curiæ est:punica fraude electos:qui ueterem pacẽ repeterẽt:cuius ipsius
non meminissent:emotis deinde curia legatis:sniæ interrogari cœptæ.M.Liuius.Gn.Seruilium cõsu/
lem:qui propior eẽt:accersendum:ut coram eo de pace ageretur:cẽsebat:cũ de re maiore:quã quãta eẽt
consultatio:incidere non posset:nõ uideri sibi absente cõsulum altero ambobusue eam rem agi satis ex
dignitate populo Romano esse.Qu.Metellus:qui triẽni ante cõsul dictatorq; fuerat:cũ.P.Scipio cædẽ/
do exercitus:agros populãdo in eã necessitatẽ cõpulisset hostes:ut supplices pacẽ peterẽt:& nemo oĩum
uerius existimare posset:qua mente ea pax peteretur:quã eũ:q ante portas Carthaginis bellum gereret:
nullius alterius cõsilio:quã Scipionis accipiẽdam abnuẽdãq; pacem eẽ.M.Valerius Ieuinus : q bis cõsul
fuerat:speculatores nõ legatos uenisse arguebat:iubendosq; eos Italia excedere:& custodes cũ iis usq; ad
naues mittẽdos.Scipioniq; scribendũ ne bellũ remitteret.Lællius Fuluiusq; adiecerunt : & Scipionẽ in
eo positã habuisse spẽ pacis si Annibal & Mago ex Italia nõ reuocarent:cæteꝝ oĩa simulaturos cartha/
ginenses:duces eos exercitusq; expectantes:deinde quãuis recentiũ fœdeꝝ:& deoꝝ oĩum oblitos bellũ
gesturos:eo magis in Marci Ieuinii sniam discessum.Legati pace infecta ac prope sine respõso dimissi.
Per eos dies.Gn.Seruilius consul haud dubius quin pacatæ Italiæ penes se gloria esset:uelut pulsum ab Seruilii
se Annibalẽ ꝑsequẽs in Siciliã:inde ĩ Africã trãsiturus traiecit:qđ ubi Romæ uulgatũ est:primo cẽsue/ cõsulis
runt patres:ut prætor scriberet consuli senatũ æquũ censere in Italiã reuerti eũ:deide cũ prætor spretu/ ambi/
rum eũ litteras suas diceret:dictator ad idipsum creatus.P.Sulpicius ꝑ iure maioris imperii cõsulem in tio
Italiã reuocauit.Reliquũ anni cũ Marco Seruilio magistro eqtũ circũeundis Italiæ urbibus : quæ bello

alienate fuerant:noſcendiſq; ſingularum cauſis cõſumpſit:Per inducias; tẽpus & ex Sardinia ab Lẽtulo prætore centum onerariæ naues cũ cõmeatu uiginti roſtratarũ præſidio acte:& ab hoſte:& ab tẽpeſtatibus mari tuto ĩ Africã tráſmiſerũt.Gnæo Octauio.cc.onerariis.xxx.lõgis nauibus ex Sicilia traiici endi nõ eadẽ fortũa fuit.ĩ cõſpectu ferme Africæ ꝓſpero curſu uectũ prĩo deſtituit:uentus:dein uerſus ĩ Africũ turbauit:ac paſſim naues diſiecit:ipſe cũ roſtratis ꝑ aduerſos fluctus ĩgẽti remigũ labor enixus Apollinis ꝓmõtoriũ tennit:onerariæ ps maxĩa ad Egimurũ; ĩſulã ea ſinũ ab alto claudit:ĩ quã ſita Carthago ẽ.xxx.ferme millia ab urbe:aliæ aduerſus urbẽ ipſam ad calidas aquas delatæ ſunt:oĩa ĩ cõſpectu Carthaginis erãt:Itaq; ex tota urbe ĩ forum concurſum eſt:magiſtratus ſenatum uocare:populus ĩ curiæ ueſtibulo fremere ne tãta ex oculis manibuſq; amitteret ꝑda.Cũ qdẽ pacis petitæ alii ĩduciarũ: nec dũ.n.dies exierat:fidẽ opponeret:poſtremo ꝓmixto pœne ſenatus populiq; cõſilio:cõſenſum ẽ:ut claſſe qnq̃gĩta nauiũ Aſdrubal Egimurũ traiiceret:ideq; ꝑ littora portuſq; diſpoſitas romanas naues colligeret Cartha. ꝓfidiæ Deſertæ fuga nautarũ primũ ab Egimuro:deĩ ab calidis aqs onerariæ Carthaginẽ puppibꝫ tracte ſunt.

Nondũ reuerterãt ab Roma legati:neq; ſciebãt:quæ ſenatus romãi de bello aut pace ſentẽtia eẽt:nec dum ĩduciarũ dies exierat:eo ĩdignioré iniuriã ratus Scipio:ab iis q petiſſent pacẽ & ĩducias:ſpẽ pacis & fidẽ ĩduciarũ uiolatã eẽ:legatos Carthaginẽ Luciũ Bebiũ:Marcũ Seruiliũ:Luciũ Fabiũ extẽplo miſit:q cũ multitudinis cõcurſu ꝓpe uiolati eſſent:nec reditũ tutioré cernerẽt futurũ:petierũt a magiſtratibus: quoq; auxilio uis ꝓhibita erat:ut naues mitterẽt:quæ ſe ꝓſequerent:datæ triremes duæ:cũ ad Bragradam flumẽ pueniſſent:unde caſtra romana cõſpiciebant:Carthaginẽ rediere.Claſſis punica ad uticam ſtationẽ habebat:ex ea tres quatriremes ſeu clam miſſo a Carthagie nũcio:ut fieret:ſeu Aſdrubale: qui claſſi præerat:ſine publica fraude auſo facinus:quĩqueremem romanã ſupantẽ ꝓmontoriũ ex alto repẽte aggreſſæ ſunt:ſed neq; roſtro ferire celeritate ſubter labentẽ poterãt:neq; trãſilire armati ex humilioribꝫ ĩ altioré nauẽ:& defendebat egregie:quoad tæla ſuppeditarũt:qbus deficiẽtibꝫ:iã nulla alia res eam quã ꝓpinqtas terræ multitudoq; a caſtris ĩ littus effuſa tueri potuiſſet:cõcitatã enĩ:quãta maxime ui poterãt:in terrã cũ ĩmiſiſſent: nauis tantũ iactura facta ĩcolumes ipſi euaſerũt.Ita alio ſup aliud ſcelere cũ haud dubie ĩduciæ ruptæ eẽnt:Lællius Fuluiuſq; ab roma cũ legatis carthaginẽſibus ſupuenerũt qbus Scipio & ſi nõ ĩduciarũ fides modo a carthaginẽſibus:ſed etiã ius gentiũ ĩ legatis ſuis uiolatũ eſſet tamẽ ſe nihil nec iſtitutis Po.Ro.nec ſuis moribus ĩdignũ in iis factuꝝ eſſe cũ dixiſſet:legatis dimiſſis: bellũ parabat.Annibale iã terræ appropinquãte iuſſus e nautis unus aſcẽdere ĩ malũ:ut ſpeculareť: quã tenerẽt regionẽ:cũ dixiſſet ſepulchꝝ dirutũ prorã ſpectare:locũ abominatus præteruehi iuſſo gubernatore ad Leptim appulit claſſem:atq; ibi copias expoſuit.Hæc eo anno in Africa geſta.Inſequentia exce/dunt in eum annũ:quo Marcus Seruilius Geminus:q tũ magiſter eqtum erat:&.T.Claudius Nero cõſules facti ſunt:cæterũ exitu ſupioris anni cũ legati ſociarũ urbiũ ex Græcia queſti eẽnt uaſtatos agros ab regiis præſidiis:ꝓfectoſq; ĩ Macedoniã legatos ad res repetẽdas nõ admiſſos ad Philippũ regẽ ſimul nunciaſſent:quatuor millia militũ cũ Sopatro duce traiecta ĩ Africã dici:ut eẽnt carthaginẽſibus ꝓſidio & pecuniæ aliquãtum una miſſum:legatos ad regẽ:q hæc aduerſus fœdus facta uideri patribus nuncia rent:mittẽdos cenſuit ſenatus.Miſſi Gaius Terẽtius Varro:Gnæus Manlius:Marcus Aurelius: iis tres quĩqueremes datæ.Annus iſignis ĩcendio ingẽti:quo cliuus publicus ad ſolũ exuſtus:& aquarũ magnitudine:ſed & annonæ uilitate fuit:ꝑterq; qd pace oĩs Italia erat apta:etiã qd magnã uim fruméti ex Hiſpania miſſam Marcus Valerius Falco:&Marcus Fabius Buteo ædiles curules quaternis æris uicati populo deſcripſerũt.Eodẽ ãno Quĩtus Fabius Maximus moriť exactæ ætatis:ſiqdẽ uerũ ẽ:auguré duos & q̃draginta ãnos fuiſſe:qd qdã auctores ſunt:uir certe fuit dignus tãto cognomĩe:uel ſi nouũ ab eo inciperet:ſupauit paternos honores:auitos æquauit:pluribus uictoriis & maioribus præliis auus iſignis Rullus:ſed oĩa æq̃re unus hoſtis Annibal põt: cautior tamẽ quã prõptior hic habitus fuit:& ſicut dubites utrũ ĩgenio cũctatior fuerit:an qa ita bello ꝓpríe:qd tũ gerebat:aptũ erat:ſic nihil certius ẽ:quam unũ hominẽ nobis cũctãdo rẽ reſtituiſſe ſicut Ennius ait.Augur ĩ locũ eius ĩauguratus Quĩtus Fabius Maximus filius eius.ĩ eiuſdẽ locũ põtifex nã duo ſacerdotia habuit Seruius Sulpicius Galba:ludi romani diẽ unũ:plebeii ter toti iſtaurati ab ædilibus Marco Seſtio Sabino:&.Gn.Tremellio Flacco:Ii ambo ꝓtores facti:& cũ iis Gaius Liuius Salinator:& Gaius Aure.Cotta:Comitia eius ãni utrũ Gnæus Seruilius cõſul habuerit:an qa eũ res ĩ Ethruria tenuerit:quæſtiões ex ſociis de cõiuratiõibus prĩcipũ habẽté dictator ab eo dictus Publius Sulpicius:ſic ĩcertũ diuerſi auctores faciũt.Prĩcipio ĩſequẽtis ãni Marcus Seruilius & Titus Claudius:renatu ĩ capitoliũ uocato:de ꝓuiciis rettulerũt:Italiã atq; Africã ĩ ſorté cõiici:Africã ãbo cupiẽtes uolebãt.ceteꝝ Quĩto Metello maxĩe ãnitẽte:neq; data: neq; negata ẽ Africa. Cõſules iuſſi cũ tribũo plebis agere:ut ſi iis uideret:populũ rogarẽt:quẽ uellent in Africa bellũ gerere: oẽs tribus Publiũ Scipionẽ iuſſerũt:nihilominus cõſules ꝓuinciã Africã(ita.n.ſenatus decreuerat)ĩ ſortem coniecerũt.Tito Claudio Africa euenit:ut qnquaginta nauiũ claſſem: oẽs qnqueremes in Africam traiiceret:pariq; ĩperio cũ Scipione impator eſſet.M.Seruilius Erhruriã ſortitus.In eadẽ ꝓuĩcia &.Gn. Seruilio ꝓrogatũ ĩmpium:ſi cõſules manere ad urbẽ ſenatui placuiſſet.Prætores.M.Sextius Galliã eſt ſortitus:ut duas legiones ꝓuinciãq; traderet ei.P.Quintilius Varus.C.Liuius Brutios cum duabus legionibus:qbus.P.Sẽpronius proconſul prioris anni põfuerat.Gn.Tremellius Siciliam:ut ab Appio Appulo põtore prioris anni ꝓuinciã: & duas legiones accĩpe.Iulius ꝓprætor cũ.xx.nauibus longis militibus mille orã Siciliæ tutareť:inde.M.Põponius.xx.nauibus reliqs mille & qngẽtos deportaret milites Romã.C.Aurelio Cottæ urbana euenit:cæteris;ita uti qſq; obtinebant ꝓuincias exercituſq; ꝓrogata

Annĩbalis in Africã aduẽtus

M.Seruilius T.Claudius conſ.

Q.Fabius maximus moriť

imperia:sedecim nō amplius anno eo legionibus defensum iperium est:& ut a placandis diis oia icipe/
rent agerētq:quos ludos Marco Claudio Marcello.T.Quintio cōsulibus.Titus Mālius dictator:quasq;
hostias maiores uouerat:si p qnquēnium illud respublica eodē statu fuisset:ut eos cōsules:priusquā ad
bellū proficiscerētur:facerent. Ludi ī circo p q̄triduum facti:hostiæq;:qbus uotæ erant diis:cæsæ.Inter
hæc simul spes:simul cura ī dies crescebat:nec satis certū cōstare apud aium poterat:utrū gaudio dignū
esset Annibalē post sextumdecimū annū ex Italia decedētem uacuam possessionē eius reliquisse Popu.
Ro.an magis metuēdum:qđ incolumi exercitu in Africā traiecisset:locū nimiq; non periculū mutatū:
cuius tantæ dimicatiōis uatem:q nup decessisset.Q.Fabiū haud frustra canere solitum:grauiorē in sua
terra futuq; hostē Annibalē:quā ī aliena fuisset:nec Scipiōi aut cū Syphace iconditæ barbariæ rege:qui
statarios semilixas ducere exercitibus solitus sit:aut cū socero eius Asdrubale fugacissimo duce rē futu/ Ro.cu/
ram:aut tumultuariis exercitibus ex agrestiū semiermi turba subito collectis:sed cū Annibale ppe na/ ræ đ fu
to ī ptorio pris fortissimi ducis alito atq; educato iter arma puero:quōdā milite uixdū iuuene iperatoꝝ turæ
qui senex uincēdo factus Hispanias:Gallias.Italiā ab alpibus ad fretū monumētis igentiū reꝝ complesꝝ pugnæ
set:ducere exercitū eq̄lem stipendiis suis duratū omniū reꝝ patiētia:quas uix fides fiat hoies passos:per exitu
fusum millies cruore romano:exuuias:nō militū modo:sed ēt iperatoꝝ portantē:multos occursuros.
Scipioni in acie q ptores:q impatores:q cōsules romanos sua manu occidissent:muralibus uallaribusq;
insignes coronis peruagatos capta castra:captas urbes romanas:nō esse hodie tot fasces mgr̄atibus Po.
Ro.quot captos ex cæde iperatoꝝ præ se ferre posset Annibal Has formidines agitādo ais ipsi curas &
metus augebāt:& iā qđ cū assuessent p aliquot annos bellū ante oculos aliis atq; aliis in Italiæ partibus
lenta spe in nullū propiquū debellandi finē gerere:erexerat oium aios Scipio & Annibal uelut ad sup/
mum certamē cōparati duces:ii quoq; qbus erat ingens ī Scipiōe fiducia & uictoriæ spes:quo magis:in
propiquā eam iminebant ais:eo curæ intētioris erāt.Haud dispar habitus animoꝝ Carthaginensibus
erat:quos modo petisse pacē intuētes Annibalē ac reꝝ gestaꝝ eius magnitudines pœnitebat:modo cū
respicerent bis sese acie uictos Syphacem captū:pulsos se Hispania pulsos Italia:atq; ea oia unius uirtu/
te & cōsilio Scipionis facta:uelut fatalē eū ducē in exitiū suū natū horrebant.Iam Adrumentū peruene
rat:Annibal:unde ad reficiendū ex iactatione maritia militē paucis diebus sumptis:excitus pauidis nū/
ciis oia circa Carthaginē obtineri armis afferētium magnis itineribus Zamā cōtendit.Zama quinque Vbi Za
dierū iter ab Carthagine abest:inde p̄missi speculatores cum excepti a custodibus Romanis deducti ad ma sit
Scipionē eēnt:traditos eos tribunis militū:iussoq; omisso metu uisere oia p castra:qua uellēt:circūdu/
ci iussit:pcunctatosq; satin percōmode oia explorassent:datis q psequerent:retro ad Annibalē dimisit.
Annibal nihil qdem eoꝝ q̄ nūciabant:nā & Masinissam cū sexmillibus peditū:quattuor eqtum uenis/
se eo ipso forte die afferebāt:læto aio audiuit:maxie hostis fiducia:quæ nō de nihilo ꝓfecto cōcepta est:
perculsus.Itaq; q̄q & ipse cā belli eius erat:& aduētu suo turbauerat pactas inducias & spem fœdeꝝ:ta/
men si integer:quā si uictus peteret pacem æqora posse ipetrari ratus:nuncium ad Scipionem misit:ut
colloquēdi secum potestatē faceret.Id utrū sua sponte fecerit an publico consilio:neutrum cur affirmē:
habeo.Valerius Antias prīo p̄lio uictū eū a Scipiōe:quo duodecimillia armatoꝝ ī acie sunt cæsa: mille
& septigēti capti:legatū cū aliis decē legatis tradit ī castra ad Scipionē uenisse:cæteꝝ Scipio cum collo/ Atť.Sci
quiū haud abnuisset:ambo ex cōposito duces castra ꝓtulerūt:ut coire ex ppiquo possent.Scipio haud piōis &
procul Nadagara urbe tū ad cætera loco opportuno:tū qđ aq̄tio ītra tæli cōiectū erat:cōsedit. Annibal Anniba
tumulū a q̄ttuor millibus īde tutū cōmodūq;:alioqn:nisi qđ lōgiquæ aq̄tiōis erat:cepit:ibi ī medio lo lis con/
cus cōseptus undiq;:neqd insidiaꝝ eēt:delectus:sūmotis pari spatio armatis:cū singulis iterp̄tibus con/ gressū
gressi sunt.Nō suæ modo ætatis maximi:duces:sed ois ante se memoriæ oium gentiū:cuiuslibet regū
imperatorumue pares pauliſper alter alterius conspectu admiratione mutua prope attoniti cōticuere.
Tum Annibal prior.Si hoc ita fato datū erat:ut q primus bellū ītuli Po.Ro.qq; totiēs ppe ī māibus
uictoriā habui:is ultro ad pacē petēdā ueniré:lætor te mihi sorte potissimū datū:a quo pacē peterēt. Ti
bi quoq; iter multa egregia nō in ultimis laudū hoc fuerit.Annibalē cui tot de romanis ducibus uicto
riā dii dedissent:tibi cessisse:teq; huic bello uris plus quā nris cladibus isigni finē iposuisse. Hoc quoq;
ludibriū fortūa:an casus ædiderit:ut cū pre tuo cōsule cepim arma:cū eodē primū Romano iperatore
signa cōtulerim:ad filiū eius inermis ad pacē petēdā uenīā.Optimū qdē fuerat eā pribus nostris mentē
datā ab diis eē:ut & uos Italiæ:& nos Africæ iperio cōtēti essemus:neq;.n.ne nobis qdē Sicilia:atq; Sar
dinia satis digna ptia sunt:p tot classibus:tot exercitibus:tot tāq; egregiis amissis ducibus:sed præterita
magis reph̄ēdi possunt:quā corrigi:ita aliena appetiuimus:ut de nris dimicaremus:nec ī Italia solū uo/
bis bellū:nobisq; ī Africa ē:sed & uos ī portis uris ppe ac mœnibus signa armaq; hostiū uidistis:& nos
ab Carthagie fremitū castroꝝ romanoꝝ exaudiuimus.Quod igit nos maxie abominaremur:uos āt
ante oia optaretis:ī meliore ura fortūa de pace agit:agimusq; ii:quoꝝ & maxie itereſt pacē eē:& q qđ/
cunq; egerimus:ratū ciuitates nræ hituræ sint:aio tātū nobis opus ē nō abhorrēte a qetis cōsiliis:qđ ad
me attinet:iā ætas senē ī prīā reuertētē:unde puer ꝓfectus sum:iā scđæ iā aduersæ res ita erudierunt:ut
rationē seq:q̄ fortunā malī:tuā & adolescētiā:& ppetuā felicitatē:ferociora utraq;:q̄ qetis opus ē cōsiliis
metuo nō temere īcerta casuū reputat:quē fortūa nūq; decepit: qđ ego fui ad thrasymenū:ad Cānas:id Atť An
tu hodie es:uixdū militari ætate ipio accepto oia audacissime icipiētē nusq; fefellit fortūa:prīs & patrui nibalis
pſecutus mortē ex calamitate urædomꝰ decus isigne uirtutis pietatisq; eximiæ cepisti:amissas hispānias uerba
recuperasti.iiii.ide punicis exercitibus pulsis:cōsul cū cæteris ad tutādū Italiam parum aī esset:trangres/

ſus in Africā duobus hic exercitibus cæſis:binis eadē hora captis ſimul īcēſiſq; caſtris. Syphace potēriſſi
mo rege capto:tot urbibus regni eius:tot nr̄i ꝑerii ereptis:mē ſextūdecimū iā annū hærēte ī poſſeſſiōe
Italiæ detraxiſti:pōt uictoriā inq̄ malle:quā pacē aīus:noui uobis ſpiritus magis magnos:quā utiles: &
mihi talis aliq̄do fortuna affulſit:qđ ſi in ſcdis rebus bonā mentē quoq; donarent dii:nō ea ſolū:q̄ eue/
niſſent:ſed ēt ea q̄ euenire poſſent:reputaremus:ut oīum obliuiſcaris:alioq; ſatis ego documenti in oēs
caſus ſum:quē mō caſtris inter anienem atq; urbē Romā poſitis:ſigna inferentem ad mœnia Romana
uideras:hic cernas duobus fortiſſimis uiris fratribus clariſſimis imꝑatoribus orbatū ante mœnia ꝓpe
obſeſſæ patriæ:qbus terrui uſam urbē:ea pro mea dēcantem:maxiæ cuiq; fortunæ minime credēdū
eſt. In bonis tuis rebus nr̄is dubiis tibi ampla ac ſpecioſa dāti eſt pax:nobis petentibus magis neceſſaria
quā honeſta melior tutiorq; eſt certa pax:quā ſpata uictoria:hæc ī tua:illa ī deoq; manu eſt:ne tot anno
rum felicitatē in unius horæ dederis diſcrimē:cum tuas uires:tū uim fortunæ martēq; belli cōmunem
propone aīo:utrinq; ferrū:corpora humana erunt:nuſq̄ mīus:quā in bello euentus reſpōdent:nō tantū
ad id qđ data pace iā habere potes:ſi ꝑlio uīcas:gloriæ adieceris:q̄tum ademeris:ſiqd aduerſi eueniat:ſi/
mūl parta ac ſperata decora unius horæ fortuna euertere pōt:oīa in pace iungenda tuæ poteſtatis ſunt.
Reguli exēplū ab Annibale ꝓponitur Scipioni Publi Corneli:tūc ea habenda fortūa erit: quā dii dederīt. Inter pauca felicitatis uirtutiſq; exēpla. M. Atilius quōdā in hac eadē terra fuiſſet ferē:q ſic uictor pacē petētibus pr̄ibus nr̄is abnuit:ſed nō ſtatuēdo
tandē felicitati modū:nec cohibēdo efferentē ſe fortunā:q̄to altius elatus erat:eo fœdius corruit. Eſt q/
dem eius:q dat:nō q petit:conditiōes dicere pacis:ſed forſitan nō indigni:ſimus:q nobiſmetipſis multā
irrogemus:q nō recuſamus:qn oīa:ꝓꝑ q̄ bellū initum eſt:ueſtra ſint. Sicilia:Sardinia Hiſpania:qcqd in
ſulaq; toto inter Africam Italiamq; cōtinēt mari:Carthaginenſes incluſi Africæ littoribus:uos q̄do:ita
diis placuit:externa ēt terra mariq; uideamus regētes impia. Haud negauerim ꝓꝑ nō nimis ſincere peti
tam:aut expectatā nup pacē:ſuſpectā eē uobis punicā fidē:multū:ꝓ quos petita ſit:ad fidē tuendæ pacis
Scipiōis reſponſum pertinet:Scipio uīi quoq;:ut audio:pr̄es nō nihil ēt ob hoc:qa paq; dignitatis in legatione erat:negaue/
runt pacē: Annibal peto pacē:q neq; peterē:niſi utilem crederem:& ꝓꝑ eādem utilitatem tuebor eā:ꝓꝑ
quā petii. Et quēadmodū qa a me bellū cōceptū eſt:nequē eius pœniteret:quoad ipſi nō iuſſere dei ꝑſti
ti:ita annitar nequē pacis ꝓ me partæ pœniteat. Ad hæc ꝑator romanus in hāc fere ſniam reſpondit.
Non me fallebat Annibal aduētus tui ſpe carthaginēſes & ꝑſentē inducias fidē:& ſpem pacis turbaſſe:
neq; tu id ſane diſſimulas:q de cōditionibus ſupioribus pacis oīa ſubtrahis:ꝑter ea:q̄ iāpridē in nr̄a po/
teſtate ſunt:cæteq; ſicut tibi curæ eſt ſentire ciues tuos:q̄to ꝓ te onere leuent:ſic mihi laborandū ē:neq;
tunc pepigerunt:hodie ſubtracta ex cōdicionibus pacis ꝑmia ꝑfidie habeant:indigni qbus eadē pateat
condicio:ut etiā proſit uobis fraus petitis:neq; pr̄es nr̄i priores de Sicilia:neq; nos de Hiſpania fecimus
bellum:& tum mamertinoq; ſocioq; piculum:& tūc Sagunti excidiū nobis pia ac iuſta induerūt arma:
uos laceſſiſſe:& tu ipſe fateris:& dii teſtes ſunt:q & illius belli exitū ſecūdum ius faſq; dederūt:& huius
dant & dabūt. Quod ad me attinet:& humanæ infirmitatis memini:& uim fortunæ reputo:& oīa q̄/
cūq; agimus: ſubiecta eſſe mille caſibus ſcio:cæteq; quēadmodū ſupbe & uiolenter me facere faterer:ſi
prius quā ī Africā traieciſſem:te tua uolūtate cedentē Italia:& ſpoſito ī naues exercitu ipſum ueniētem
ad pacem petēdam aſpnarer:ſic nunc cum ꝓꝑ manu cōſertum reſtitantem ac tergiuerſantē in Africā
attraxerim:nulla ſum tibi uerecūdia obſtrictus:. ꝓinde ſiqd ad ea:in q̄ tum pax conuentura uidebaī: q̄
ſunt:noſti multa:nauiū cum cōmeatu ꝓ inducias expugnataq;:legatorūq; uiolatoq; adiicitur:eſt qđ re/
feram ad cōſilium:ſin illa quoq; grauia uident:bellum parate:quoniā pacē pati nō potuiſtis. Itaq; inſe/
cta pace ex colloqo:cum ſe ad ſuos recepiſſent:fruſtra uerba pacata renūciant:armis decernēdū eſſe:ha/
bendamq; eā fortunā:quā dii dediſſent:ī caſtra ut eſt:uentū:. ꝓnunciāt ambo arma expedirent milites:
animoſq; ad ſupremū certamē nō in unū diem ſed in ꝓpetuū ſi felicitas adeſſet:uictores. Roma an Car
thago iura gētibus daret:ante craſtinā noctem ſcituros:neq;.n. Africam aut Italiā:ſed orbem terraq; ui
ctoriæ ꝑmiū fore:par piculum ꝑmio:qbus aduerſæ pugnæ fortuna fuiſſet:nam neq; romanis effugiū
ullum patebat ī aliena ignotaq; terra:ēt Carthagini ſupremo auxilio effuſſo adeſſe uidebatur ꝑſens ex/
cidiū. Ad hoc diſcrimen ꝓcedunt poſtero die duoq; opulētiſſimoq; populoq; duo lōge clariſſimi duces
duo fortiſſimi exercitus:multa ante parta decora aut cumulaturi eo die:aut euerſuri. Anceps igit ſpes
& metus miſcebāt aīos:contēplātibuſq; modo ſuā:modo hoſtiū aciē:cū oculis magis:quā ratione pēſa
rent uires:ſimul læta:ſimul triſtia obuerſabātur:q̄ ipſis ſua ſpōte non ſuccurrebāt:ea duces admonēdo
atq; hortādo ſubiiciūt. Pœnus. xvi. annoq; in terra Itala res geſtas:tot duces romanos:tot exercitus oc/
cidione occiſos:& ſua cuiq; decora:ubi ad inſignē alicuius pugnæ memoria militē uenerat: referebat.
Scipiōis ſtratagema Scipio Hiſpanias:& recētia ī Africa ꝑlia:& cōfeſſionem hoſtiū:qđ neq; nō petere pacē ꝓꝑ metum: neq;
manere ī ea præ inſita aīs ꝓfidia potuiſſent:ad hoc colloqum Annibalis inſecreto habitū ac libeq; fingē
ti qua uelit flecti:ominat:qbus quōdam auſpiciis pr̄es eoq; pugnauerīt ad Egatis īſulas:ea illis exeunti
bus ī acié portēdiſſe deos:adeſſe finē belli ac laboris:in manibus eē prædam Carthaginis:reditū domū
in patriā ad parētes:liberos:cōiuges:penateſq; deos:adeo celſus hæc corpore uultuq; ita læto:ut uiciſſe
iam crederes:dicebat. Inſtruit deīde pr̄os haſtatos:poſt eos pr̄icipes:triarii poſtremā aciē clauſit:nō cō/
fertas aūt cohortes āte ſua quēq; ſigna īſtruebat:ſed manipulos aliquantū inter ſe diſtātes:ut eſſet ſpa/
tiū:quo elephanti hoſtiū accepti nihil ordines turbarēt. Lælliū:cuius ante legati eo anno q̄ſtoris extra
ſorte ex. S. C. opera utebaī cū Italico eqtatu ab ſiniſtro cornu. Maſiniſſam:numidaſq; ab dextero oppo
ſuit:uias patentes iter manipulos anteſignatioq; uelitibus:ea tunc leuis armatura erat:compleuit:datq

præcepto ut ad ipetum elephantoꝝ aut post rectos refugerẽt:ordies:aut ĩ dexterã leuamq; discursu applicantes se antesignanis uiã:qua irruerent ĩ ancipitia tæla:bælluis darent. Annibal ad terrorem primũ elephantos.lxxx.aũt erant:quot nulla unq; ĩ acie ante habuerat:ĩstruxit:deĩde auxilia liguꝝ gallorumq; balearibus mauriscq; admixtis:ĩ secunda acie carthaginenses afroscq; & macedonũ legionẽ modico itervallo relicto subsidiariã aciẽ italicoꝝ militũ:brutii plærique erant ui ac necessitate plures:quã sua uoluntate decedentẽ ex Italia secuti ĩstruit:Eqtatũ ẽt ipsum circũdedit cornibus:dexteꝝ siniſtrũ numidæ tenuerunt. Varia exhortatio erat ĩ exercitu iter tot hoies:qbus nõ lingua:nõ mores:nõ lex:nõ arma:nõ ue stitus hitusq;:non cã militãdi eadẽ eẽt:auxiliaribus & præsens & multiplicata merces ex p̃da ostẽtanẽ: galli proprio atq; ĩsito ĩ romanos odio accẽdũtur:liguribus cãpi uberes Italiæ deductis ex aspimis mõtibus ĩ spem uictoriæ ostẽtanẽ:mauros numidasq; ĩ Masinissæ ipotenti futuros dominatu terret:aliis aliæ spes ac metus iactãtur:carthaginẽsibus mœnia patriæ:dii penates:sepulchra maioꝝ:liberi cũ parẽtibus:cõiuges pauidæ:aut excidiũ seruitiũq;:aut iperiũ orbis terraꝝ nihil aut ĩ metũ aut ĩ spem mediũ ostentatur. Cum maxie hæc iperator apud carthaginẽses duces suaꝝ gentiũ:iter populares plæraq; per interpretes ĩtermixtos alienigenis ageret:tubæ cornuaq; ab romanis cecinerũt:tãtusq; clamor ortus:ut elephanti ĩ suos siniſtro maxie cornu cõuerterentẽ:mauris ac numidis addidit facile Masinissa perculsis terrorẽ:nudauitq; ab ea pte aciẽ eq̃stri auxilio:paucæ tamẽ bestiaꝝ ĩtrepidæ ĩ hostẽ actæ iter uelitũ ordines cũ multis suis uulneribus igentẽ stragẽ ædebãt:resiliẽtes.n.ad manipulo uelites:cũ uiã elephãtis: ne obtererentẽ:fecissent:ĩ eas ancipites ad ictũ utriq; cõiiciebãt hastas:nec pila ab antesignanis cessabant: doneç undiq; ĩcidentibus tælis exacti ex romana acie:hi quoq; ĩ suo dextero cornu ipsos carthaginẽsiũ equites ĩ fugã uerterũt. Lællius:ut turbatos uidit hostes:addit pculsis terrorẽ:utriq; equite nudata erat punica acies:cũ pedes cõcurrit nec spe:nec uiribus iã par:ad hoc dictu parua:sed magna eadẽ ĩ re gerẽda momẽti res:cõgruens clamor a romanis eoq; maior & terribilior:dissonæ illis ut gẽtiũ multaꝝ discrepantibus liguis uoces:pugna romana stabilis & suo & armoꝝ põdere ĩcumbentiũ ĩ hostẽ: concursatio & uelocitas illic maior:quã uis. Igitur prĩo ipetu extẽplo mouere loco hostiũ aciẽ romani:ala deinde & umbonibus pulsantes ĩ summotos gradu illato:aliq̃tũ spatii uelut nullo resistẽte icessere:urgẽtibus & nouissimis primos ut semel motã aciẽ sensere:qđ ipsum uim magnã ad pellendũ hostẽ addebat. Apud hostes auxiliares cedẽtes secũda acies afri & carthaginẽses adeo nõ sustinebãt:ut cõtra ẽt ne resistẽtes pertinaciter prĩos cædẽdo ad se ꝓueniret:hostis pedẽ referret. Igiẽ auxiliares terga dant:repẽte & ĩ suos uersi partĩ refugere in scdam aciẽ:partim nõ recipiẽtes cædere:uti pauloãte nõ adiuti:& tũc excluſi:& ꝓpe duo iã ꝓmixta ꝓlia erãt:cũ carthaginẽses simul cũ hostibus:simul cũ suis cogerentẽ cõserere manus:non tamẽ ita pculsos iratosq; ĩ aciem accepe:sed densatis ordinibus in cornua uacuũq; circa cãpũ extra ꝓliũ eiecere pauidos fuga uulneribusq; milites:ne certã & integrã aciẽ miscerẽt. Cæteꝝ tãta strage hoĩum armorumq; locũ in quo steterãt:ante auxiliares cõpleuerã:ut ꝓpe difficilior trãsitus eẽt:quã p cõfertiſſimos hostes fuerat:itaq; q primi fuerũt hastati p tumulos corpoꝝ armorũq; & tabẽ sanguinis:qua qsq; poterat:sequẽtes hostẽ:& signa:& ordines cõfuderũt:prĩcipũ quoq; signa fluctuare cœperãt uagã ante se cernẽtes aciẽ:qđ Scipio:ubi uidit.receptui ꝓpere canere hastatis iussit:& sauciis ĩ postremã aciẽ subductis:prĩcipes triariosq; ĩ cornua ĩducit:quo tutior firmiorq; media hastatoꝝ acies eẽt:ita nouũ deinegro ꝓlium ortũ ẽ:qppe ad ueros hostes ꝓuentũ erat:& armoꝝ genere:& usu militiæ:& fama reꝝ gestaꝝ:& magnitudine uel spei:uel piculi pares:sed numero romanus supior erat:& aĩo qđ iã eqtes:iam elephantos fuderat:iã prĩa acie pulsa in scda pugnabat. In tpe Lællius:ac Masinissa pulsos p aliquãtũ spatii secuti eqtes:reuertẽtes in auersam hostiũ aciẽ icurrere:is demũ eqtũ ipetus pculsit hostẽ:multi circũuenti una ue cæsi p patentẽ circa campũ fuga sparsi tenẽte oĩa eqtatu passim interierũt: carthaginensiũ sociorũq; cæsa eo die supra millia uigiti. par ferme numerus captus ẽ cũ signis militaribus cẽtũ trigitatribus elephãtis undecim. Victores ad decẽmillia cecidere: Annibal cũ paucis eqtibus inter tumultũ elapsus Adrumẽtũ pfugit:oĩa & in ꝓlio & ante aciẽ:priusq; excederet pugna exptus:& cõfessione ẽt Scipionis omniũq; pitoꝝ militiæ illã laudẽ adeptus:singulari arte aciẽ eo die instruxisse:elephantos in prima fronte:quoꝝ fortuitus impetus atq; intolerabilis uis signa seq;:& seruare ordines:ĩ quo plurimum spei ponerẽt:romanos ꝓhiberet:deĩde auxiliares ante carthaginẽsiũ aciẽ:ne hoies mixti ex colluuiõe oĩum gentiũ:quos nõ fides teneret:sed merces libeꝝ receptũ fugæ haberẽt:simul primũ ardorẽ atq; impetũ hostiũ excipiẽtes fatigarẽt:ac si nihil aliud alii missilibus:alii uulneribus suis ferrũ hostiũ hebetarẽt: tũ ubi oĩs spes eẽt:milites carthaginẽses afroscq;:ut oĩbus rebus aliis pares:eo qđ integri cũ fessis ac sauciis pugnarẽt:supiores eẽnt:italicos iteruallo quoq; direptos icertos:socii an hostes eẽnt:ĩ postremã aciẽ sũmotos. Hoc ædito uelut ultimo uirtutis ope Annibal cũ Adrumẽtũ pfugisset:accituscq; ide Carthaginem. vi.ac.xxx.anno:posteaq; puer ide ꝓfectus erat:rediſſet:fassus ĩ curia ẽ nõ ꝓlio modo se eẽ:sed bello uictũ:nec spẽ salutis alibi:quã ĩ pace ipetrãda eẽ. Scipio cõfestim expugnatis a ꝓlio hostium castris direptiscq;:cũ ingẽti p̃da ad mare ac naues rediit nuncio allato. P. Lentulũ cũ.l.rostratis.c.onerariis nauibus cum oĩ genere cõmeatus ad Vticã accessisse. Admouẽdũ igiẽ undiq; terrorẽ pculsæ Carthagini ratus: misso Lællio Romã cum uictoriæ nuncio. Gn. Octauiũ terrestri itinere ducere legiones Carthaginem iubet:ipse ad suã ueterẽ noua Lẽtuli classẽ adiũcta:ꝓfectus ab Vtica portũ Carthaginis petiit. Haud ꝓcul aberat:cũ uelata infulis ramisq; oleæ carthaginẽsium occurrit nauis:decem legati erant principes ciuitatis auctore Annibale missi ad patendam pacem:q cum ad puppim prætoriæ nauis accessissent uelamenta supplicũ porrigẽtes orãtes imploratesq; fidẽ & misericordiã Scipionis:nullum iis aliud respon-

Anniba lis stratagema

Elephãtorũ cõsternatione utrinque eq̃tatu nudat hostium acies

Atẽ pœnorum stragẽ

Anniba lis laus

Anni bal pacẽ petẽdã censet

ſum datū:quā ut Tunetē uenirēt:eo ſe motuꝝ caſtra ipſe:ad cōtemplādū ſitū Carthaginis nō tā noſcendi ī præſentia:quā terrēdi hoſtis cā. Vtica eodē Octauio reuocato rediit. Inde ꝓcedētibus ad Tunetē nūcius allatus Verminā Syphacis filiū cū eqtibus pluribus:quā peditibus uenire carthaginēſibus auxilio: pars exercitus cū oī eqtatu miſſa:ſaturnalibus primis agmē aggreſſa numidaꝝ leui certamīe fudit:exitu quoq; fugæ itercluſo parte oī circūdatis eqtibus. xv. millia hoīum cæſa:mille &. cc. uiui capti ſunt: & equi numidici mille:& qngēti:ſigna militaria duo &. lxx. regulus ipſe iter tumultū cū paucis effugit. Tū ad Tunetē eodē:quo antea loco caſtra poſita legatiq; .xxx. Carthagīe ad Scipionē uenerunt:& illi qdem multo miſerabilius:quā ante:qa magis cogebat fortuna:egerūt:ſed aliqto mīore tamē miſericordia ab recētis memoria pfidiæ auditi ſunt:qq; iuſta ira oēs ad delendā ſtimulabat Carthaginē:tamē cū & quāta res eēt:& quam longi tēporis obſidio tā iuictæ:& tā ualidæ urbis reputarēt:& ipſum Scipionē expectatio ſucceſſoris futuri ac uēturi ad paratā alterius labore ac piculo finiti belli famā ſollicitaret:ad pacē omniū ai uerſi ſunt. Poſtero die reuocatis legatis:& cū multa caſtigatiōe pfidiæ monitis:ut tot cladibus edocti tandē deos & iuſiurādū eē crederēt:cōdiciones pacis dictæ:ut liberi legibus ſuis uiuerēt:quas urbes:quoſq; agros qbuſq; finibus ante bellū tenuiſſent:tenerēt:populādiq; finē eo die romanus faceret: perfugas fugitiuoſq; & captiuos oēs redderēt romāis:& naues roſtratas ꝓter triremes traderēt: elephātoſq; quos haberēt domitos:neq; domarent alios:bellū neue ī Africa:neue extra Africā iniuſſu Po. Ro. gererent. Maſiniſſæ res redderēt:fœduſq; cū eo facerent:frumētū ſtipēdiumq; auxiliis:donec ab Roma legati ueniſſent:ꝓſtarent. x. millia talentū argēti deſcripta pēſionibus æquis ī annos. l. ſoluerent:cētū arbitratu Scipionis darent:nec mīores. xiiii. annis:neu. xxx. maiores:īducias ita ſe datuꝝ:ſi ꝓ priores īducias naues onerariæ captæ q̄q; fuiſſent ī nauibus reſtituerētur:aliter nec īducias: nec ſpem pacis ullā ēe.

Has cōditiōes legati cū domum referre iuſſi ī cōcionē æderent:& Giſgo ad diſſuadēdū pacē ꝓceſſiſſet:audireturq; a multitudie ī qieta & imbelli:īdignatus Annibal dici ea ī tali tpe audiriq;: & arreptum Giſgonē manu ſua ex ſupiore loco detraxit:q̄ īſueta liberæ ciuitati ſpecies cū fremitū populi mouiſſet: & pturbatus militaris uir urbana libertate. Nouem:inqt annoꝝ a uobis ꝓfectus poſt ſextū & triceſimū annum redii:militares artes:q̄s me a puero fortuna nūc priuata:nūc publica docuit:probe uideor ſcire: urbis ac fori iura leges mores uos me oportet:doceatis:excuſata īprudētia diſſeruit de pace multis uerbis:quā nec iniq̄ & neceſſaria eēt:id oīum maxīe difficile erat:qđ ex nauibus ꝓ īducias captis nihil ꝓter ipſas cōparebat naues:nec inqſitio erat facilis:cū aduerſantes paci arguerētur:placuit naues reddi:& homines undiq; inqri:cætera q̄ abeſſent:æſtimāda Scipioni pmitti:atq; ita pecunia luere carthaginenſes. Sunt q̄ Annibalem ex acie ad mare pueniſſe:īde ꝓparata naue ad regem Antiochū extemplo ꝓfectū tradant:poſtulātiq; ante oia Scipiōi:ut Annibal ſibi traderet:reſpōſum eſt Annibalem ī Africa nō eſſe. Poſteaq̄ redierūt ad Scipionem legati:q̄q; publica ī nauibus fuerāt:ex publicis deſcripta rōnibus q̄ſtores q̄ priuata ꝓfiteri domini iuſſi:ꝓ ea ſūma pecuniæ. xxv. milia pōdo argenti ꝓſentia exacta:īduciæq; Carthaginenſibus datæ ī tres menſes additū ne ꝓ īduciaꝝ tps alio uſq̄ quā Romā mitterent legatos:& qui cunq; legati Carthaginem ueniſſent:ne ante dimitterent eos:quā Romanū īperatorem:q & q̄ petentes ueniſſent:certiorem facerent. Cū legatis Carthaginenſibus Romā miſſi Lucius Veturius Philo:& Marcus Martius Ralla:& Lucius Scipio īperatoris frater. Per eos dies cōmeatus ex Sicilia Sardiniaq; tantā uilitatē annonæ fecerūt:ut ꝓ uectura frumentū nautis mercatores relīquerent. Romæ ad nunciū primum rebelliōis carthaginenſiū trepidatū fuerat:iuſſus erat Titus Claudius mature ī Siciliā claſſem ducere:atq; īde Africā traicere:& alter cōſul Marcus Seruilius ad urbē morari:donec quo ſtatu res ī Africa eſſent:ſciret. Segniter oīa ī comparāda deducendaq; claſſe ab Tito Claudio cōſule facta erāt:qđ pēs de pace Scipiōis potius arbitriū eē:q̄bus legibus daret:q̄ cōſulis cēſuerāt. Prodigia ergo nūciata ſub ipſa fama rebelliōis terrorē attulerāt. Cumis ſolis orbis minui uiſus & pluit lapideo ībri:& ī ueliterno agro terra īgētibus cauernis cōſedit:arboreſq; ī ꝓfundū hauſtæ: Aritiæ foꝝ:& circa tabernæ. Fruſinōe murus aliquot locis:& porta de cælo tacta:& ī palatio lapidibus pluit:id ꝓdigiū more patriæ nouēdiali ſacro:cætera hoſtiis maioribus expiata:īter q̄ & iā aquaꝝ īſolita magnitudo ī religionē uerſa:nā ita abūdauit tyberis:ut ludi Apollinares circo īundato extra portā collinā ad ædē erycinæ Veneris parati ſint: cæteꝝ ludoꝝ ipſo die ſerenitate ſubita orta:pompa duci cœpta ad portā collinā:reuocata deductaq; in circū ē:cū deceſſiſſe īde aquam nūciatū eēt:lætitiāq; populo:& ludis celebritatē addidit:ſedes ſua ſoleni ſpectaculo reddita. Claudiū cōſulē ꝓfectum tandem ab urbe inter portus:cōpſanum loretanūq; atrocis tēpeſtatis adorta ī metum īgentem adduxit. Populonios īde cū peruenīſſet:ſtetiſſetq;:ibi dum reliquū tēpeſtatis exæuiret Iluam īſulā:ex Ilua Corſicā:a Corſica ī Sardiniā traiecit:ibi ſupantē īſanos mōtes multo ſæuior & īfeſtioribus locis tempeſtas adorta diſiecit claſſem:multæ quaſſatæ:armamentiſq; ſpoliatæ:naues:q̄dā fractæ:ita uexata ac lacerata claſſis Carales tenuit:ubi dū ſubductæ reficiunt naues hyems oppſſit:circūactūq; anni tps:& nullo prorogante īperiū priuatus Titus Claudius claſſem Romam reduxit. Marcus Seruilius:comitioꝝ cauſa ad urbem reuocaret:dictatore dicto. Gn. Seruilio Gemino ī prouīciā eſt ꝓfectus. Dictator mgr̄um eqtū Eliū Pætum dixit:ſæpe comitia īdicta perfici tēpeſtates ꝓhibuerūt:itaq; cum præter idus martias ueteres mgr̄atus abiſſent:noui ſuffecti nō eēnt reſpublica ſine curulibus magiſtratibus erat. Lucius Manlius Torquatus Pontifex eo anno mortuus in locum cuius ſuffectus Lucius Galba ab Lucio Lucinio Lucullo: & Quīto Fuluio ædili curuli: ludi Romani ter toto iſtaurati. Pecuniam ex ærario ſcribe:uiatoreſq; ædilicii clam egeſſiſſe per indicē damnati ſunt:non ſine infamia Luculli ædilis. P. Elius tubero: & Lucius Lictorius ædiles plebis uicio creati:

Atē. recētē hoſtiū cladem

Condiciōes pacis dictæ carthaginēſibus a ſcipiōe

Prodigia Veri us cōſa nū lauretinū q̄ legeris ſiue loreti num

magistratu se abdicauerunt:q̄ cū ludos ludorūq; cā epulū Ioui fecissent:& signa tria ex mulctaticio argē to facta:in capitolio posuissent:cereales ludos dictator:& magister eqtum ex senatusconsulto fecerunt.

Legati ex Africa romani simul carthaginēsesq; cū uenissent Romā:senatus ad ædem Bellonæ habi/ tus:ubi cū Lucius Veturius Philo pugnatū cum Annibale eē suprema cū carthaginēsibus pugna:finēq; tandē lugubri bello ipositū igenti lætitia patrū expositisset:adiecit Verminā etiā Syphacis filiū:quæ par ua bene gestæ rei accessio erat:deuictū:i concionē ide prodire iussus:gaudiūq; id populo īpartire. Tū pa refacta gratulatione oia in urbe templa:supplicationesq; decretæ i triduū. Legatis carthaginē siū & Phi lippi regis:nam ii quoq; uenerāt:petētibus ut senatus sibi daretur:respōsum iussu patrum a dictatore ē consules nouos iis senatū daturos eē. Comitia ide habita:creati cōsules. Gn. Cornelius Lētulus. Publius Elius Pætus prætores Marcus Iulius Pœnus:cui sors urbana euenit:Marcus Valerius Flaccus Brutios: Marcus Fabius Buteo Sardiniam:Publius Elius Tubero Siciliam ē sortitus:tum uero de prouiciis cō sulum nihil ante placebat agi:quā legati regis:& carthaginēsium auditi eēnt:belli finem alterius: princi pium alterius prospiciebant animis. Gn. Lentulus consul cupiditate flagrabat prouiciæ Africæ:seu bel lum foret:facilem uictoriā fore:seu iam finiret finiti tanti belli se cōsule gloriā petens:negare itaq; prius quicquā agi passus:quam sibi Africa decreta eēt:concedēte collega moderato uiro & prudēti:q gloriæ eius certamē cū Scipione:præterquā:qđ iniquū esset:etiā impar futus cernebat. Qu. Minutius Ther/ mus:&. M. Attilius Glabrio tri. ple. rē priore anno neqcquā temptatā ab. T. Claudio cōsule. G. Corne/ liū tēptare aiebant:ex auctoritate patrū latū ad populū est:cuius uellent īperiū i africa esse:oēs. v. &. xxx. tribus. P. Scipioni id imperiū decreuisse:multis cōtentionibus i senatu & ad populū acta res: postremo eo deducta ē:ut senatui pmitterent. Patres igit iurati (ita cōuenerat) censuerūt:uti cōsules ꝓuincias inter se cōpararent:sortirētur uter Italiā:uter classem nauiū. l. haberet:cui classis obuenisset:i Siciliā nauiga ret:si pax cū carthaginēsibus cōponi neqsset:i Africā traiiceret:cōsul mari:Scipio eodē:quo adhuc iure imperii terra rē gereret:si cōdiciōes cōuenirent pacis:tri. ple. populū rogarēt utrū consulem:an prætorē Scipionē iuberēt:pacē dare:quē si & deportādus exercitus uictor ex Africa eēt:deportare:Si pacē p Pu/ blium Scipionē dari:atq; ab eodē exercitū deportari iussissent:ne cōsul ex Sicilia i Africā traiiceret:alter cō sul:cui Italia euenisset:duas legiōes a Sestio prætore accipe. Publio Scipiōi cū exercitibus:quos haberet in prouicia Africa:ꝓrogatū īperiū:prætori Marco Valerio Falconi duæ legiōes in Brutiis:qbus Gaius Liuius priore anno pfuerat:decretæ. Publius Elius prætor duas legiones in Sicilia ab Gnæo Tremelio acciperet:legio una Fabio i Sardiniā:quā Publius Lētulus Prætor habuisset:decernit. Marco Serui lio prioris anni cōsuli cū suis duabus itē legionibus i Ethruria ꝓrogatū imperiū ē. Quod ad Hispanias attineret aliquot iā annos ibi Luciū Cornelium Lentulū. & Luciū Manliū Accidinū eē:ut ii cōsules cū tri bunis agerēt:si eis uidereť:ut plebē rogarēt:cui iuberēt i Hispania imperiū eē:is ex duobus exercitibus unā legionē conscriberet romanos milites:& i qndecī cohortes socios latini nominis:qbus ꝓuinciā ob tineret. Veteres milites Lucius Cornelius:& Lucius Manlius i Italiā deportarēt. Cornelio consuli. L. na uium classis ex duabus classibus Gnæi Octauii:quæ i Africa eēt Publii Iulii:quæ Siciliæ orā tuebať:de creta:ut quas naues uellet:deligeret:Publius Scipio qnquagīta longas naues haberet:quas habuisset: q bus si. Gn. Octauius:sicut pfuisset:præesse uellet. Octauio ꝓprætori i eū annū īperiū eēt:si Lælliū pfice ret. Gn. Octauius Romā decederet:reduceretq; naues:qbus consuli usus non eēt. Et. M. Fabio in Sardi/ niam decē longæ naues decretæ:& cōsules duas legiōes urbanas scribere iussi:ut quattuordecim legio/ nibus eo anno centū nauibus longis respublica administrareť. Tū de legatis Philippi & carthaginensiū actum:priores macedonas introduci placuit:quoꝝ uaria oratio fuit:partim purgātiū:quæ questi erāt missi ad regē a Roma legati de populatione socioꝝ:partim ultro accusantium qđē & socios Po. Ro. sed multo īfestius. M. Aurelium:quē ex tribus ad se missis legatis:delectu habito substitisse:& se bello laces/ sisse cōtra fœdus:& sæpe cum pfectis suis signis collatis pugnasse postulātium ut macedones duxq; eo/ rum Sopater:q apud Annibalē mercede militassent captiq; i uiculis eēnt:sibi restituerent. Aduersus ea M. Furius missus ad id ipsum ab Aurelio ex Macedonia disseruit. Aurelium relictum: ne socii Po. Ro. fessi populationibus atq; iniuria ad regē deficerēt:finibus socioꝝ nō excessisse:dedisse opera ne impune agros eoꝝ trāscenderēt populatores. Sopatrū ex purpuratis & ꝓpinquis regis eē:eū cū quattuormilli/ bus macedonū:& pecunia missum nuper i Africā eē Annibali carthaginēsibusq; auxilio. De iis rebus i/ terrogati macedones cū pplexe responderēt:ipsi ante responsum tulerūt. Bellū quærere regē:& si per/ gat:propediē:iuētuq; dupliciter ab eo fœdus uiolatū:& qđ sociis Po. Ro. iniurias:fecerit: bello armisq; lacessiuerit:& qđ hostes auxiliis & pecunia iuuerit:& Publiū Scipionē recte atq; ordīe uideri fecisse & facere:qđ eos q arma cōtra Populū Romanū ferētes sunt capti hostiū numero i uiculis habeat:& Mar/ cum Aurelium e republica facere:gratūq; id senatui eē:qđ socios Po. Ro. quādo iure fœderis nō posset:ar mis tueať. Cū hoc tam tristi responso dimissis macedonibus:legati carthaginēses uocati:quoꝝ ætati/ bus dignitatibusq; cōspectis:ná lōge primi ciuitatis erāt:tum pro se qsq; dicere uere de pace agi. Insignis tamē iter cæteros Asdrubal erat. Hedū populares cognomīe appellabāt:pacis semp auctor aduersusque factioni barchīæ:eo tum illi plus auctoritatis fuit:belli culpā i paucorum cupiditatem a rep. trāsferrēti. Qui cum uaria oīone usus eēt:nunc purgando crimina:nūc quædam fatēdo ne īpudenter certa negan tibus difficilis uenia eēt:nūc monēdo etiam patres cōscriptos ut rebus secūdis modeste ac moderate ute rentur:si se atq; Hannonem audissent carthaginēses:& ipsi tempore uti uoluissent:daturos fuisse pacis condiciones:quas tūc peterēt:raro simul hominibus bonam fortunā:bonāq; mentē dari. Popu. Ro. eo

Nūtius uictorie & ciuita tis lætitia

Gn. Corne/ lius. P. Elius cons.

Prouiciaq; oratio

Macedonum Postulata

Asdrubalis oīo ad patres

inuictum eē:qđ ī ſecundis rebus ſapere & cōſulere meminerit: & Herculę mirandū fuiſſe ſi aliter face/
rent ex inſolētia:qbus noua bona fortuna ſit:īpotētes.læticiæ īſanire.Popu.Roma.uſitata ac iā ꝓpe ob
ſoleta ex uictoria gaudia eē:ac plus pœne parcēdo uictis:quā uincēdo īperium auxiſſe.Cæteroꝝ miſera
bilior oratio fuit cōmemorātium ex quātis opibus:quo recidiſſent carthaginēſiū res:nihil eis:q modo
prope orbē terraꝝ obtinuiſſent:armis ſupereſſe præter Carthaginis mœnia:iis incluſos non terra:non
mari qcquā ſui iuris cernere.urbē quoq; ipſam:ac penates ita habituros:ſi non in ea quoq; mœnia:quo
nihil ulterius ſit:ſæuire.Po.Roma.uelit.Cū flecti miſericordia patres appareret:ſenatoꝝ unū infeſtum
perfidiæ carthaginēſium ſucclamaſſe ferunt:ꝑ quos deos fœdus acturi eēnt:cum eos:ꝑ quos ante ictū
eſſet:fefelliſſent:Per eoſdē inqt Aſdrubal:qui tā ī feſti ſunt fœdera uiolantibus.Inclinatis oīum ad pacē
animis.Gn.Lentulus cōſul:cui claſſis prouīcia erat.S.C.ītercеſſit.Tum.M.Attilius:& Quintus Minu/
tius tri.ple.ad populum tulerunt:uellent iuberēt ne ſenatū decernere:ut cum carthaginenſibus pax fie/
ret:& quem eā pacē dare:quēq; ex Africa exercitus deportare iuberent:de pace uti rogaſſent oēs tribus
iuſſerunt pacē dare.P.Scipionē eundē exercitū deportare.Ex hac rogatione ſenatus decreuit: ut.P.Sci/
pio ex.x.legatoꝝ ſnīa pacē cū populo carthaginēſi:qbus legibus ei uideretur.faceret.Gratias deīde Car
thaginēſes egere patribus:petierūtq;:ut ſibi ī urbē introire:& colloq cū ciuibus ſuis liceret:q capti ī pu/
blica cuſtodia eēnt:eē ī iis partī propīquos amicoſq; ſuos nobiles hoīes:partim ad quos mandata a pro
pinquis haberent:quibus conuentis cum rurſus peterēt:ut ſibi:quos uellent: redimendi ex iis poteſtas
fieret:iuſſi noīa ædere:& cum ducentos ferme æderent:ſenatuſconſultum factum eſt:ut legati Roma/
Atī:ro/ ni ducentos ex captiuis:quos Carthaginēſes uellēt :ad Publium Cornelīū Scipionē ī Africam deporta/
manoꝝ rent:nunciarētq; ei:ut ſi pax cōueniſſet:ſine pretio eos carthaginēſibus redderet. Fœciales cū ī Africam
liberali/ ad fœdus faciēdum ire iuberētur:ipſis poſtulātibus ſenatuſcōſultum ī hæc uerba factum eſt:ut priuos
tatē in lapides ſilices:priuaſq; uerbenas ſecū ferrent:uti prætor Romanus iis imperaret:ut fœdus ferirent: ſibi
cartha. illi prætorem ſagmina poſcerent:herbæ id genus ex arce ſumptum dari fœcialibus ſolet.Ita dimiſſi ab
Sagmīa Romanis Carthaginēſes cum ī Africā ueniſſent ad Scipionem:quibus ante dictum eſt legibus: pacem
Quīgē/ fecerunt:naues longas:elephantos:per fugas:fugitiuos:captiuorum quattuormillia tradiderunt :inter
tæ Car/ quos.Qu.Terentius Culleo ſenator fuit.Naues prouectas in altum incendi iuſſit:quīgētas fuiſſe oīs ge
thaginē neris:quæ remis agerentur:qdam tradunt:quarum conſpectum repente incendium tam lugubre fuiſ
ſium na ſe pœnis:quam ſi tum ipſa Carthago arderet.De pfugis grauius:quā de fugitiuis conſultum nominis
ues incē latini qui erant:ſecuri pcuſſi:Romani in crucem ſublati.Annix ante.xl.pax cum Carthaginenſibus po/
ſæ ſtremo facta erat.Qu.Luctatio.M.Manlio cōſulibus:bellū initum annis poſt tribus &.xx.P.Cornelio
T.Sempronio cōſulibus finitum eſt ſeptīodecimo anno.Gn.Cornelio.P.Pæto cōſulibus.Sæpe poſtea
ferunt Scipionē dixiſſe.T.Claudii primum cupiditatē:deinde.Gn.Cornelii fuiſſe ī mora:quo mīus id
bellum exitio Carthaginis finiretur.Carthaginēſibus cum prima collatio pecuniæ diutīo bello exhau
ſtis difficilis uideretur:mœſticiaq; & fletus ī curia eēt: ridētem Annibalem ferunt cōſpectum:cuius cū
Aſdrubal Hædus riſum increparet ī publico fletu:cum ipſe lachrymarum cauſa eēt. Si quemadmodū
Exitus oris habitus cernitur oculis:inqt:ſic & animus intus cerni potuiſſet:facile uobis appareret non læti:ſed
ſcđi bel prope amentis malis cordis hunc:quem increpatis :riſum eē:q tamē nequaquam adeo eſt intēpeſtiuus
li pūici quam ueſtræ iſtæ abſurdæ atq; abhorrentes lachrymæ ſunt:tūc fleſſe decuit:cū adempta nobis arma:
incenſæ naues:interdictum externis bellis:illo enim uulnere cōcidimus:nec eſſe ī uos odio ueſtro con/
ſultum ab romanis credatis:nulla magna ciuitas qeſcere poteſt:ſi foris hoſtē nō habet:domi īuenit: ut
prævalida corpora ab externis cauſis tuta uidētur:ſed ſuis ipſa uiribus onerantur:tantum nimirum ex
publicis malis ſentimus:quantū ad priuatas res ptinet:nec ī eis:qcquā acrius:quā pecuniæ damnū ſti/
mulat.Itaq; cum ſpolia uictoriæ Carthagini detrahebanť:cū inermē iā ac nudā deſtitui inter tot arma
tas gētes Africæ cerneretis:nemo īgemuit:nūc qa tributum ex priuato cōferēdum eſt:tanquam in pu/
blico funere comploratis:quā uereor:ne propedie ſentiatis leuiſſimo in malo uos hodie lachrymaſſe:
hæc Annibal apud Carthaginēſes.Scipio cōcione aduocata Maſiniſſam ad regnum paternum Cirtha
Scipiōiſ oppido & cæteris urbibus agriſq;:quæ ex regno Syphacis in Po.Ro.poteſtatē ueniſſent:adiectis dona/
trium/ uit.Gn.Octauiū claſſem ī Sicilia ductam.Gn.Cornelio cōſuli tradere iuſſit:legatos carthaginēſium ro
phus mam ꝓficiſci:ut q̄ a ſe ex.x.legatoꝝ ſnīa facta eēnt:ea patrū auctoritate populiq; iuſſu confirmarētur.

Pace terra mariq; parta exercitu in naues impoſito in Siciliam Lilybeum traiecit : inde magna parte
militum in nauibus miſſa:ipſe ꝑ lætam pace non minus quam uictoria Italiam effuſis nō urbibus mo
do ad habēdos honores:ſed agreſtium etiam turba obſidēte uias Romam uenit : clariſſimoq; oīum
triumpho urbē ē inuectus:argēti tulit in ærarium pondo centummillia.xxiii.militibus ex præda qua/
dragenos æris diuiſit.Morte ſubtractus ſpectaculo magis hominum quam triumphantis gloriæ Sy/
Primus phax ē:Tybure haud ita multo ante mortuus:quo ab Alba traductus fuerat cōſpecta mors tamē eius
Scipio fuit:quia publico funere ē elatus . Hunc regē in trimpho ductum Polybius haud quaquam ſpernen/
ex uicta dus auctor tradit:ſecutus Scipionem triumphantem eſt:pileo capit impoſito:Quintus Terentius Cul
ꝓuīcia leo omniq; deinde uita:ut dignum erat:libertatis auctorem coluit Africanum . Cognomen militaris
agno/ prius fauor:an popularis aura celebrauerit:an ſicuti felicis Syllæ magniq; Pōpeii patrū memoria cœ/
mē eſt ptū ab aſſentatiōe familiari ſit:pa;cōpertū habeo.Prius certe hic īpator noīe uictæ a ſe gētis ē nobilita
adeptuſ tus.Exēplo deīde huius neq̄q uictoria pares īſignes imaginū titulos claraq; cognomīa familiæ fecere.

FINIS. TERTIAE DECADIS.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI QVARTAE DECADIS.

PRAEFATIO.

ME QVOQVE Iuuat:uelut ipſe in parte laboris ac periculi fuerim:ad finem belli puni ci pueniſſe:nam & ſi ꝑfiteri auſum ꝑſcripturum res oīs romanas in partibus ſingulis tanti operis fatigari minime cōuenit:tamen cum in mentē uenit tres &.xl.annos:tot.n. ſunt a primo punico ad ſecūdum bellū finitū:æque multa uolumina occupaſſe mihi: quā occuparint quadringēti.lxxviii.anni a cōdita urbe ad Appium Claudiū cōſulē:qui primus bellum carthaginenſibus intulit:iam ꝑuideo aīo uelut q ꝑximis littoriis uadis inducti mare pedibus īgrediunt:quicquid ꝑgredior:in uaſtiorem me altitudinem ac uelut ꝑfundam inuehi:& creſcere pene opus:quod prima quæq; perficiendo minui uidebatur.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO.

LIBER PRIMVS.

DACEM PVNICAM BELLVM Macedonicum excepit: piculo haud quaquā cōparandum:aut uirtute ducis:aut robore militum:claritate re/ gum antiquoꝝ uetuſtæq; fama gētis: & magnitudine īperii: quo multā quondam Europæ maiorem partem Aſiæ obtinuerant armis prope no bilius.Cæterum cœptum bellum aduerſus Philippum decē ferme ante annis triennio prius depoſitum erat:cum ætholi & belli & pacis fuiſſent cauſæ:uacuos deinde pace punica iam romanos & infenſos Philippo cū ob infidam aduerſus ætholos alioſq; regionis eiuſdem ſocios pacē: tum ob auxilia cum pecunia nuper in Africam miſſa Annibali pœniſq;: p̄ces athenienſium:quos agro peruaſtato in urbem compulerat:excitauerunt ad innouandum bellum.Sub idem fere tempus & ab Attalo rege & rho diis legati uenerunt nunciantes Aſiæ quoq; ciuitates ſollicitari:his lega/ tionibus reſponſum eſt curæ aſianā rem ſenatui fore.Conſultatio de ma cedonico bello integra ad cōſules:q tunc in p̄lio cū Boiis erāt reiecta eſt.Interim ad Ptolemæū Aegypti regē legati tres miſſi.Gn.Claudius Nero.M.Aemylius Lepidus.Gn.Sēpronius Tuditanus: ut annun/ ciarent uictū Hannibalem pœnoſq;:& gratias agerent regi:quod in rebus dubiis:cū finitimi ēt ſocii ro manos deſererent:in fide manſiſſet:& peterēt:ut ſi coacti iniuriis bellū aduerſus Philippū ſuſcepiſſent: priſtinum aīum erga romanos conſeruaret:Eodē ferre tpe.P.Elius conſul ī Gallia cū audiſſet a Boiis ante ſuū aduentum īcurſiones in agros ſociorum factas:duabus legionibus ſubitariis tumultus eius cā ſcriptis:additiſq; ad eas:quattuor cohortibus de exercitu ſuo.C.Appium p̄fectum ſociū hac tumultua ria manu p Vmbriā quam tribū ſappiniam uocant:agꝝ Boiorum inuadere iuſſit:ipſe eodem apto iti/ nere p montes duxit.Appius ingreſſus hoſtiū fines primo populationes ſatis proſpere ac tuto fecit:de/ lecto deinde ad caſtrū mutilum ſatis idoneo loco ad demetenda frumenta(iam enim maturæ erant ſe getes)profectus:neq; explorato circa nec ſtationibus ſatis firmis: quæ armatæ inermes atq; operi intē/ tos tutarent:poſitis:īprouiſo impetu galloꝝ cum frumentatoribus eſt circūuentus:inde pauor fugaq; ēt armatos cœpit:ad ſeptēmillia hoīum palata p ſegetes:ſunt cæſa inter quos ipſe.C.Appius præfectus: cæteri in caſtra metu propulſi:inde ſine certo duce conſenſu militari ꝑxima nocte:relicta magna parte reꝝ ſuarum:ad conſulē p ſaltus ꝑpe inuios puenere:q niſi quod populatus eſt boioꝝ fines:& cū ingau nis ligu ribus fœdus icit:nihil quod eſſet memorabile auliud in ꝑuincia cum geſſiſſet.Romā rediit.Cū primū ſenatum habuit:uniuerſis poſtulantibus ne quā prius rem:q̄ de Philippo ſociorumq; querelis ageret: relatum extemplo eſt: decreuitq; frequens ſenatus: ut.P.Elius conſul:quem uideretur ei: cum imperio mitteret:qui claſſe accepta:quā ex Sicilia.Gn.Octauius reduceret: in Macedoniam traiiceret.

Atē.Ca uſa fuer belli cū philip/ po re/ nouati

Roma/ noꝝ cæ des in gallia

M.Valerius leuinus p̄tor miſſus circa Vibonem duo de.xl.nauibus ad.Gn.Octauio acceptis ī Mace doniā traiecit:ad quē cū.M.Valerius legatus ueniſſet:edocuiſſetq; eū quātos exercitus:quantū nauium numeꝝ cōparaſſet:rex:& quēadmodū circa oēs nō continētis mō urbes:ſed ēt īſulas:partī ipſe adeūdo: ꝑtim p legatos cōciret hoīes ad arma maiore conatu romāis id capeſſedū bellū eē:ne cūctantibus iis au/ deret philippus:qđ Pyrrus prius auſus ex aliquanto minore regno eſſet:hæc ſcribere eadem Aurelium cōſulibus & ſenatui placuit.Exitu huius anni cum de agris ueteꝝ militum relatū eſſet: q ductu atq; au ſpicio ꝑconſulis Scipionis in Africa bellū pfeciſſent decreuetunt patres:ut.M.Iunius p̄tor urbis:ſi ei ui deretur decēuiros agro ſamniti appuloq;:quod is publicus populi ro.eēt metiēdo diuidēdoq; crearet. creati.P.Seruilius.Qu.Cecilius Metellus.Gn.&.Marcus:Seruilii. Geminis ambobus cognomen erat L.&.M.Hoſtilii Catones:Pub.Iulius.T.Apuleius.M.Fuluius Flaccus.P.Elius pætus:Quintus Flami/ nius.Per eos dies.P.Elio conſulū comitia habente:creati conſules:Publius Sulpicius Galba.Gn. Aure/ lius Cotta:prætores exinde facti.Qu.Minutius Ruffus:Liuius Furius purpurio.Q.Fuluius Gilo.Gn. Sergius Plantius.Ludi romani ſcænici eo anno magnifice apparateq; facti ab ædilibus curulibus.L.Va lerio Flacco:& Tito.Qu.Flaminio:biduū inſtaurati ſunt:frumentiq; uim ingentē:quod ex Africa pro conſul Scipio miſerat:quaternis æris populo cum ſumma fide & gratia diuiſerunt: & plebeii ludi toti inſtaurati ab ædilibus ple.L.Apuſtio Fullone:&.Q.Minutio Ruffo:q ex ædilitate p̄tor creatus erat:& lo uis epulum fuit ludoꝝ cauſa:anno qningenteſimo quadrageſimo ab urbe condita.P. Sulpicio Gal/

Vide ne cētones ſit legē/ dū.P. Sulpici us. Gn. Aureli conſ.

ba.Gn.Aurelio consulibus bellū cum rege Philippo initum est paucis mensibus post pacē carthaginē
sibus datam.Oium primum eā rem idibus martiis:quo die tū consulatus inibaē.P.Sulpicius cōsul ret
tulit;senatusq; decreuit: ut ii consules maioribus hostiis ré diuinam facerēt:qbus diis ipsis uideretur:
Bellū macedonicū punico subiectum cum pcatione ea:q̄ senatus populusq; ro.de.rep.deq; ineundo nouo bello in aio haberet: ea res uti populo ro.sociisq; ac nomini latino bene ac fœliciter eueniret secundū rem diuinam pcationéq; ut de re publica deq; puinciis senatū consulerent.Per eos dies opportune irritandis ad bellū ais:& litteræ a.M. Aurelio legato:&.M.Valerio Leuino proptore allatæ:& athenienſiū noua legatio uenit: q̄ regē appropinquare finibus suis nunciaret:breuiq; non agros mō:sed urbem etiā in ditionem eius futuram: nisi quid in romanis auxilii foret.Cum pronunciassent consules rem diuinam rite perfectam esse: & præcationi annuisse deos aruspicē respondere:lætaq; exta fuisse:& prolationem finium uictoriamq; & triū phum portendi:tū litteræ Valerii Aureliiq; lectæ:& legati athenienſiū auditi:senatus inde consultum factum est:ut sociis gratiæ agerentur:quod diu sollicitati ne obsiniodis quidem metu fide decessissent. De auxilio mittendo tum respondere placere:cum consules prouincias sortiti essent:atq; is consul:cui Macedonia prouicia euenisset ad populum tulisset:ut Philippo regi macedonium indiceretur bellum P.Sulpicio prouincia Macedonia sorte euenit:is rogationem promulgauit:uellent:iuberēt Philippo regi macedonibusq;:qui sub regno eius essent:ob iniurias armaq; illata sociis po.ro.bellum indici.Alteri consuli Aurelio Italia prouincia obtigit.Prætores exinde sortiti sunt.Gn.Sergius Plancus urbanam. Qu.Fuluius Gilo Siciliā.Qu.Minutius Ruffus Brutios.L.Furius purpurio Galliam.Rogatio de bello macedonico primis comitiis ab oībus ferme centuriis antiquata est:id cū fessi diuturnitate & grauitate belli sua spōte hoīes tedio periculoq; laborūq; fecerant:tū.Qu.Bebius tribunus plebis uiam antiquā criminandi patres ingressus incusauerat bella ex bellis seri:ne pace unq̄ frui plebs posset: ægre eam rem passi patres laceratusq; probris in senatu tribunus plebis & consulē pro se quisq; hortari: ut deigro comitia rogationi ferendæ ediceret:castigaretq; segnitiā populi:atq; doceret quanto dāno dedecoriq; dilatio ea belli futura eēt.Cōsul i cāpo Martio comitiis habitis: priusq̄ cēturias in suffragium mitteret:cōcione aduocata ignorare:inqt:uidemini mihi quirites non utrum bellum an pace habeatis uos consuli:neq;.n.libeq; id uobis permittet Philippus:qui terra mariq; ingens bellū molitur: sed utrū in Macedoniā legiones trāsportetis:an hostem in Italiā accipiatis:hoc quantū interfit:si unq̄ ante alias:punico certe ,pximo bello experti estis. Quis.n.dubitat:quin:si saguntinis obsessis fideq; nostram iplorā
tibus impigre tulissemus opē:sicut patres nostri mamertinis tulerāt totum in Hispaniā auersuri bellū
P.Sulpicii cōsulis cōcio ad populum fuerimus? quod cūctādo cū summa clade nostra i Italiā accepimus.Ne illud quidē dubium ē quin hūc ipsum philippū pactū iā p legatos litteraſq; cū Annibale i Italiā traiicere missio cū classe Leuino q ultro ei bellum inferret:in Macedonia cōtinuerimus & qd'tunc fecimus cum hostem Annibalē:in Italia haberemus:id nūc pulso Italia Annibale:pulsis carthaginensibus:cūctamur facere? Patiamur expugnandis Athenis:sicut Sagunto expugnādo Annibalem passi sumus:segnitiā nostram experiri regem: non qnto inde mēse quēadmodum ab Sagunto Annibal:sed qnto ide die:quā ab Corintho soluerit naues in Italiā ueniet.Ne æquaueritis Annibali Philippū:ne carthaginēsibus macedonas:Pyrrho certe æquabitis:dico q̄tum uel uir uiro:uel gens gēti pstat.Minima accessio semp Epirus regno Macedoniæ fuit: & hodie est.Poloponnesum totam in ditionem Philippus habet:Agrosq; ipsos nō uetere fama magis quā morte Pyrrhi nobilitatos.Nostra nūc compara q̄to magis florentem Italiam:quāto magis integras res:saluis ducibus saluis tot exercitibus:quos punicū postea bellum:absumpsit:aggressus Pyrrhus tamen cōcussit:& uictor ,ppe ad ipsam urbem Romā uenit:nec tarentini modo oraq; illa Italiæ:quā maiorem græciam uocāt:ut linguam ut nomē secutos crederes:sed lucanus & brutius:& samnis ab nobis defecerunt:hæc uos si Philippus in Italiam trāsmiserit:qetura aut mansura in fide creditis? manserunt enim punico postea bello:nunq̄ isti populi:nisi cum deerit:ad qué descisant:ab nobis non deficient. Si piguisset uos in Africā traiicere:hodie in Italia Annibalem & carthaginēses hostes haberetis. Macedonia potius quā Italia bellum habeat:hostium urbes agriq; ferro atq; igni uastent:experti iam sumus foris nobis:quā domi feliciora ptoētioraq; arma esse.Ite in suffragium bene iuuātibus diis:&quæ patres cēsuerunt:uos iubete.Huius uobis sentētiæ nō cōsul modo auctor est:sed iam dii īmortales: q mihi sacrificāti pcantiq; ut hoc bellum mihi senatui uobisq; sociis ac nomini latino classibus exercitibusq; nostris bene ac feliciter eueniret:læta oīa ,pperaq; portendere. Ab hac oratione i suffragium missi:uti rogarat:bellum iusserunt.Supplicatio inde a cōsulibus in triduum ex senatusconsulto indicta est:obsecratiq; circa oīa puluinaria dii quod bellum cum Philippo iussisset populus: id bene ac feliciter eueniret: cōsultiq; fœciales a publio Sulpicio bellū qd̄ idiceret regi Philippo:utrum ipsi utiq; annunciari iuberent:an satis esset in finibus regni:quod proximum præsidium esset:eo nunciari. Fœciales decreuerūt utrum eorum fecisset:recte facturum.Consuli a patribus permissum:ut quem uideretur ex iis:q extra
Delectus habendi ratio senatum essent:legatum mitteret ad bellum regi idicendum.Tum de exercitibus consulum ptorūq; actum:consules binas legiones scribere iussi:ueteres dimittere exercitus:Sulpicio:cui nouū ac magni nominis bellum decretū erat:pmissum ut de exercitu:quem ,pconsul Scipio ex Africa deportasset: uoluntarios:quos posset:duceret:inuitum nequem militem ueterē ducēdi ius esset.Prætoribus.L.Furio Purpurioni:& Quinto Minutio Ruffo qnamillia socium latini nois cōsul daret:qbus psidiis alter galliam:alter brutios ,puinciā obtineret.Q.Fuluius gillo ipse iussus ex eo exercitu:qué.P.Elius consul habuisset:ut qsq; minime multa stipēdia haberet legere:donec & ipse qnquemillia sociū ac nois latini ef

fecisset:id præsidio Siciliæ ꝓuinciæ esset.Marco Aurelio.Falconi:qui prætor priore anno Campaniam prouinciá habuerat:prorogatum ī annū imperium est:uti ꝓprætor in Sardiniam traiiceret:qđq; de exercitu qui ibi esset quinquemillia socium noīs latini:qui eoꝝ minime multa stipendia haberet:legeret.Et consules duas urbanas legiones scribere iussi:quæ:si quo res posceret: multis in Italia conctatis gentibus punici belli societate iraq;:inde tumentibus mitterent sex legionibus romanis eo anno usura resp.erat.In ipso apparatu belli legati ab rege ptolæmeo uenerunt:qui nunciarunt athenienses aduersus Philippum petisse ab rege auxiliū:cæterum & si cōmunes socii sint:tamē nisi ex auctoritate populi ro.classem:neq; exercitum defendendi aut oppugnandi cuiusq; causa regem in Grætiá missūꝝ esse:uel quietuꝝ eum in regno si po.ro.socios defendere liceat uel romanos quiescere:si malint passuꝝ:atq; ipsum auxilia:quibus facile aduersus Philippum tueri Athenas possent: missūꝝ Gratiæ regi ab senatu acte responsumq; tutari socios populo ro.in aīo esse:si qua re ad id bellum opus sit:indicaturos regi:regnicq; eius opes scire subsidia firma ac fidelia suæ reip.esse:munera deinde legatis in singulos quinamilia.l.æris ex senatusconsulto missa:cum delectū cōsules haberent:pararentq; quæ ad bellū:opus eēnt ciuitas religiosa in principiis maxime nouoꝝ belloꝝ:supplicationibus habitis iam : & obsecratione circa oīa puluināria facta:nequid prætermitteret:quod aliquādo factū esset:ludos Ioui donūq; mouere cōsulē cui prouincia Macedonia euenisset: iussit.Moram uoto publico Licinius pontifex maximus attulit:qui negauit ex incerta pecunia uouere debere:si ea pecunia nō posset in bellū usui esse: reponi statim debere:nec cum alia pecūia misceri:quod nisi factū esset uotū rite solui nō posse.Quāq; & res : & auctor mouebat:tamē ad collegiū pontificū referre consul iussus : si posset recte uotū incertæ pecuniæ suscipi posse:rectiusq; esse pōtifices decreuerūt.Vouit in eadē uerba consul præeunte maximo pontifice:qbus antea quinquēnalia uota suscipi solita erant:prætereq; qđ tanta pecunia : quantá tum cū solueret : senatus censuisset ludos:donaq; factuꝝ uouerit:totiens ante ludi magni de certa pecunia uoti erant:ii primi de incerta.Oīum aīs in bellū Macedonicū uersis:repente nihil minus eo tpe timentibus gallici tumultus fama exorta est.Insubres: cenomani:& Boii excitis selinibus iluatibusque & cæteris liguſtinis populis.Hamilcare pœno duce:qui in iis:locis de Asdrubalis exercitu substiterat Placentiá inuaserant & direpta urbe ac per iram magna ex parte īcensa uix duobusmillibus hoīm inter īcendia ruinasq; relictis:traiecto pado ad Cremonā diripiendam pergūt : uicinæ urbis audita clades spatiū colonis dedit ad claudēdas portas præsidiaq; p muros disponēda:ut obsiderētur tamē prius quā expugnarent:nūcioq; mitterent ad po.ro.L.Furius Purpurio:qui tum prouinciæ præerat cætero ex senatusconsulto exercitu dimisso:præter quinquemillia sociū ac latini noīs:cū iis copiis in ꝓxima regione ꝓuinciæ circa Arimínum substiterat:is tū senatui scripsit:quo ī tumultu ꝓuincia esset:duaꝝ coloniaꝝ:quæ īgentem illam tempestatem pūici belli subterfugissent alteram captā ac direptam ab hostibus: alterā oppugnari:nec ī exercitu suo satis præsidii colonis laborātibus fore nisi quīquemillia sociorū.xl.millibus hostium (tot enī ī armis esset) trucidanda obiicere uelit:& tāta sua clade iam inflatos excidio coloniæ romanæ augeri hostium animos.His litteris recitatis decreuerunt:ut.Gn.Aurelius consul exercitum:cui in Ethruria ad conueniendum diem edixerat:Arimini eadem die adesse iuberet:& aut ipse:si per commodum reipublicæ posset:ad opprimendum gallicum tumultum proficisceret:aut.Qu.Minutio prætori scriberet:ut cum ad eum legiones ex Ethruria uenissent:missis inuicem earum quinquemillibus sociorū q īterim Ethruriæ præsidio essent proficisceretur ipse ad coloniam liberandam obsidione.Legatos itē mittendos in Africam censuerunt:eosdem Carthaginem:ut nunciarent ciuem eorum Amilcarem relictum in Gallia:haud satis scire ex Asdrubalis prius:an ex Magonis postea exercitu bellum contra fœdus facere:exercitus gallorum ligurumq; exciuisse ad arma contra Po.Ro.eum:si pax placeret:reuocādum illis & dedendum Po.Ro.esse:simul nunciare iussi perfugas sibi non omnes redditos esse: ac magnam partem eorum palam Carthagini obuersari dici:quos compræhendi conquiriq; debere:ut sibi ex fœdere restituantur.Hæc ad carthaginenses mandata.Masinissæ gratulari iussi:quod non patrium modo recuperasset regnum:sed parte florentissima Syphacis finium adiecta etiam auxisset. Nunciare postea iussi bellum cum rege Philippo susceptum:quod carthaginenses auxiliis iuuissēt.iniuriasq; īferendo sociis Po.Ro.flagrante bello Italia:coegisset classes exercitusq; in Græciam mitti: & distinendo copias causa in primis fuisset serius in Africam traiiciendi peterentq;:ut ad id bellum mitteret auxilia numidarum eqtum:dona ampla data:q̄ ferrent regi:uasa aurea argenteaq;:togaq; purpurea: & palmata tunica cum eburneo scipione:& toga prætexta cum curuli sella:iussiq; polliceri:siqd ei ad firmandū augendumq; regnum opus esse iudicasset:enixe id populum romanum merito eius præstaturū. Verminæ quoq; Syphacis filii legati per eos dies senatum adierunt excusantes errorem adolescentiamq;: & culpam omnem in fraudem carthaginensium auertentes:&Masinissam romanis ex hoste amicum factum:uerminam quoq; annixurum ne officiis in populum romanū:aut a Masinissa:aut ab ullo alio uincatur:petere:ut rex sociusq; & amicus ab senatu appellaretur.Responsum legatis est & patrem eius Syphacem sine causa ex socio & amico hostem repente populi romani factum:& eum ipsum rudimē tum adolescentiæ bello lacessentem romanos posuisse:itaq; pacem illi prius petendā esse a Po.Ro.quā ut rex sociusq; & amicus appellaretur: nominis eius honorē pro magnis erga se regū meritis dare Po. Ro.consuesse:legatos romanos:in Africa fore:quibus mandaturum senatum ut Verminæ pacis dent leges libeꝝ arbitrium eis populo romano permittēte:siquid ad eas addi demi mutariue uellet: rursus ab senatu ei postulandum fore.Legati cum iis Mandatis in Africam missi.Gn.Terentius Varo.Sp.Lu

Legati ab ptolemæo rege

Galli⁊ cus tumultus

Placetia diripiē & īcendia gallis

Legati ad quid cartha⁊ ginem missi

Qui amici a romāis diceret appellarēturue

cretius.Gn.Octauius quiqueremes singulis datæ.Litteræ deinde in senatu recitatæ sunt.Qũ.Minutii prætoris:cui Brutii prouincia erat:pecuniã Locris ex Proserpinæ thesauris nocte clam sublatam : nec ad quos pertineat facinus:uestigia ulla extare.Indigne passus sanatus non cessari ab sacrilegiis:& ne Pleminium quidem tam claꝝ recensq; noxe simul ac pœnæ exemplum hoies deterrere.C.Aurelio consuli negotium datum:ut ad prætorem ĩ Brutios scriberet:senatui placere quæstionem de expilatis thesauris eodem extẽplo haberi:quo.M.Põponius prætor triennio ante habuisset:quæ : inuenta pecunia esset reponi:si quo minus inuentum foret expleri:ac piacularia:si uideretur:sicut ante pontifices censuissent:fieri causa expiandæ uiolationis eius templi.Prodigia etiam sub idem tps pluribus locis nunciata ꝓdigia accciderunt:in lucanis cælum arsisse afferebant.Priuerni sereno per diem totum rubꝝ solem fuisse.Lanuuini templo sospitæ lunonis nocte strepitum igẽtem exortum:iam animalium obscæni fœtus pluribus locis nunciabantur:in sabinis incertus infans natus masculus an fœmina esset : alter sedecim iam annorum item ambiguo sexu iuentus Frusinone agnus cum suillo capite.Sinuessæ porcus cum capite humano natus ĩ lucanis ĩ agro publico equus cum quinq; pedibus:fœda omnia & deformia errantisq; ĩ alienos fœtus naturæ uisa:ante omnia abominati semimares iussiq; ĩ mare extemplo deportari sicut proxime.C.Claudio.M.Liuio consulibus deportatus similis ꝓdigii fœtus erat:nihilominus decẽuiros adire libros de portento eo iusserunt:decemuiri ex libris res diuinas easdem:quæ proxime secundum id prodigium factæ essent:imperarunt: carmẽ præterea ab ter nouenis uirginibus cani per urbem iusserunt:donũq; Iunoni reginæ ferri:ea uti fierent.C.Aurelius consul ex decemuirorum responso curauit:carmen sicut patrum memoria Liuius:ita tum condidit.P.Licinius Tegula.Expiatis omnibus religionibus (nam etiam Locris sacrilegium peruestigatum a.Qu.Minuio erat: pecuniaq; ex bonis noxiorum ĩ thesauris reposita)cum consules ad prouicias ꝓficisci uellent: priuati frequentes quibus ex pecunia:quam.M.Valerio.M.Claudio consulibus:mutuam dederant:tertia pensio dedebatur eo anno adierunt senatum:quia consules cum ad nouum bellum:quod magna classe magnisq; exercitibus gerendum esset: uix ærarium sufficeret negauerant esse:unde iis in præsentia solueretur. Senatus quærentes eos nõ sustinuit:si ĩ punicũ bellũ pecunia data:ĩ macedonicũ quoq; bellũ: uti repſ.uellet aliis ex aliis oriẽtibus bellis:duid aliud quã publicam ꝓ beneficio: tanq̃ obnoxam suam pecuniam fore?cũ:& priuati æquum postularẽt:nec tamen soluẽdo ære alieno resp.esset qd̃ mediũ iter æquũ & utile erat decreuerunt ut quoniã magna pars eorũ agros uulgo uænales eẽ diceret:& sibimet emptis opus eẽ: agri publici:q ĩtra quiq̃gesimum lapidẽ eẽt:copia iis fieret. Cõsules agrũ æstimaturos: & ĩ iugera se asses uecti gales testandi cã publicũ agꝝ esse ĩposituros:ut siqs cũ soluere posset:populus pecuniã habere:q̃ agrum mallet:restitueret agꝝ populo . Læti eam conditionẽ priuati accepi e triẽtius tabuliusq; is ager qa pro tertia parte pecuniæ datus erat appellatus.Tum.P.Sulpicius secundum uota ĩ capitolio nuncupata paludatis cũ lictoribus profectus ab urbe Brunduſiũ uenit:& ueteribus militibus uolũtariis ex Africano exercitu ĩ legiones descriptis:nauibusq; ex classe consulis cornelii lectis altera die : quã a Brunduſio soluit:ĩ Macediniã traiecit ibi ei præsto fuere Athenienſiũ legati orantes:ut se obsidione eximeret.Missus extemplo Athenas est.C.Claudius Centimalus cum uiginti longis nauibus & militibus: neque enim ipse rex Athenas obsidebat:eo maxime tempore Abydum oppugnabat:iam cum rhodiis & Attalo certaminibus naualibus neutro feliciter prælio uires expertus:sed animos ei faciebat præter ferociam insitam:fœdus ictum cum Antiocho Syriæ rege:diuisæq; iam cũ eo Aegypti opes:cui morte audita Ptolemæi regis ambo imminebant.Contraxerant autem sibi cum Philippo bellum athenienses haudquaquam digna causa:dum ex uetere fortuna nihil præter animos seruant.Acarnanes duo iuuenes per initiorum dies non initiati templum Cereris imprudentes religionis cum cætera turba ingressi sunt: facile eos sermo prodidit absurde quædam percunctãtes:deductiq; ad Antistites templi:cum palam eẽt per errorem ĩgressos:tanquam ob infandum scelus ĩterfecti sunt:id tam fœde atq; hostiliter gens acanum factum ad Philippum detulit:imperauitq; ab eo:ut datis macedonum auxiliis:bellum se iferre athenienſibus pateretur.Hic exercitus primo terram atticam ferro igniq; depopulatus:cum omnis generis præda in Acarnaniam rediit:& irritatio animorum ea prima fuit:post ea iustum bellum decretis ciuitatis ultro indicendo factum:Attalus enim rex rhodiiq; persecuti cedentem in Macedoniam Phi-

Attalus rex legati rhodii

lippum:cum Aeginam uenisset rex:Pyræum renouandæ firmandæq; cum atheniẽsibus societatis causa traiecit.Ciuitas omnis obuiam effusa cum coniugibus ac liberis.sacerdotes cum isignibus suis itrantem urbem Cadmi prope ipsi exciti ædibus suis exceperũt.In concionem extemplo populus uocatus: ut rex:quæ uellet:coram ageret.Deinde ex dignitate magis uisum scribere eum: de quibus uideretur: quam præsentem aut referẽdis suis in ciuitatem beneficiis erubescere:aut significatiõibus acclamationibusq; multitudinis assentatiõe imodica pudorem onerãtis:In litteris autem:quæ missæ ĩ cõcionem recitataq; sunt:commemoratio erat beneficiorum primum in ciuitatem suam:deide rerum:quas aduersus Philippum gessisset:ad postremum adhortatio capessendi bellum:dum se:dum rhodios: tum quidem dum etiam romanos haberent:nequicquam postea:si tum cessarent:prætermissam occasionem quæsituros.Rhodii deide legati auditi sunt:quorum recens erat beneficium:quod naues longas quattuor in portu atheniẽsium captas nuper a macedonibusq; recuperatas remiserãt. Itaq; igẽti cõlen biti:tum primum mentio illata de tribu:quam attalidam appellarent:ad decem ueteres tribus addenda:& rhodiorum populus corona aurea uirtutis gratia donatus: ciuitasq; rhodiis data: quemadmo-

dum rhodii prius atheniẽsibus dederãt. Secũdum hæc rex Attalus ad classem Aeginã se recepit: Rhodii etiã ab Aegina ide ꝑ insulas Rhodium nauigarunt: oĩbus ꝑter Andrum: parũq; & Cidnũ: quæ præ fidiis macedonũ tenebantur ĩ societatẽ acceptis. Attalũ Aeginæ missi ĩ Aetoliam nũcii: expectatiq; ide legati aliquãdiu nihil agẽtem tenuere: & neq; illos ad arma excire potuit gaudẽtes utcunq; composita cum Philippo pace: & ipse rhodiiq; si institissent cũ Philippo: libertatæ egregiũ per se Græciæ titulũ habere potuissent patiẽtes rursus eum ĩ Helleſpõtum traiicere: occupantemq; græciæ opportuna loca uires colligere: bellum aluere gloriamq; eius gesti perfectiq; romanis concesserũt. Philippus magis regio aĩo est usus: qui cum attalũ rhodiosq; hostes non substinuisset: ne romano quidẽ quod ĩminebat: bello territus. Philode quodam ex præfectis suis cum duobusmillibus peditũ equitibus ducentis ad populandos athaniẽsium agros missõ: classe tradita Heraclidi ut Maroneã peteret: ipse terra eodem cum expeditis duobusmillibus peditũ: equitibus ducẽtis pergit: & Maroneã quidem primo impetu expugnauit. Aenum inde cũ magno labore: postremo ꝑditione Ganymedis præfecti Ptolomæi cepit: deinde alia castella Cypsella: & Doriscon & Sempheũ occupat. Inde ꝓgressus ad Chersonesum. Eleũta: & Alopeconesum tradẽtibus ipsis recepit. Gallipolis quoq; & Madociis dedita & castella quædam ignobilia Abydeni: ne legatis quidẽ admissis: regi portas clauserũt: ea oppugnatio diu Philippum tenuit: eripiq; ex obsidione: ni cessatũ ab Attalo & rhodiis foret: potuerũt. Attalus. ccc. tantũ milites ĩ præsidium: rhodii quadriremẽ unã ex classe: cum ad Tenedũ staret: miserunt eodẽ postea cũ iam uix sustinerent obsidionem: & ipse Attalus cũ traiecisset: spem tãtum auxilii ex ꝓpinquo ostẽdit neq; terra: neq; mari adiutis sociis: abydeni quoq; tormẽtis ꝑ muros dispositis non terra mõ adeuntes aditu arcebãt: sed nauium quoq; statione infestam hosti faciebant: postea cum & muri pars strata ruinis: & ad interiorẽ raptim oppositum mux cuniculis iã peruẽtum esset legatos ad regẽ de conditionibus tradẽdæ urbis miserunt. paciscebãtur autẽ: ut rhodiã quadriremẽ cũ sociis naualibus Attaliq; præsidiũ emitti liceret: atq; ipsos urbe excedere cum singulis uestimẽtis. Quibus cum Philippus nihil pacati nisi oĩa permittentibus respondisset: adeo renũciata hæc legatio ab indignatione simul ac desperatione iram accẽdit: ut ad sagunti nam rabiẽ uersi matronas oẽs in tẽplo Dianæ: pueros ingenuos: uirgineſq; ẽt ĩfantes cum suis nutricibus in gymnasiũ includi iuberent: aux & argẽtum in fox deferri: uestẽ prætiosam in nauem rhodiam Cyzicænãq; quæ ĩ portu erat: choreos sacerdotes uictimasq; adduci & altaria ĩ medio poni: ibi delecti primũ: q ubi cæsam aciẽ suox ꝑ diruto muro pugnãtẽ uidissent: extẽplo cõiuges liberosq; iterficerẽt aux argẽtũ uestẽ: q ĩ nauibus essent ĩ mare deiicerẽt: tectis publicis priuatisq; q plurimis locis possent: ignes subiicerẽt: & se facinus ꝓpetraturos præeuntibus ẽt execrabile carmẽ sacerdotibus iureiurando coacti: tũ militaris ætas iurare neminẽ uiuum nisi uictorẽ acie excessurũ hi memores dictorũ adeo ꝑtinaciter pugnauerũt: ut cum ꝑ'ium nox dirẽptura eẽt: rex prior territus rabie eorum pugna abstiterit.

Philip/pi suc/cessus

Abyde/nox de/spatio

Principes: qbus atrocior pars facinoris delegata erat: cum paucos & confectos uulneribus ac lassitudine supereſſe ꝑlio cernerent: luce prima sacerdotes cum ĩfulis ad urbem dedẽdam Philippo mittũt. Ante deditionem ex iis legatis romanis: qui Alexandriam missi erãt. M. Aemylius trium cõsensu minimus natu audita obsidione abydenorum ad Phylippũ uenit: q questus Attalo rhodiisq; arma illata: & quod tum maxime Abydum oppugnaret: cum rex ab Attalo & rhodiis ultro se bello lacessitum diceret: num abydeni quoq;: iquit: ultro tibi ĩtulerunt arma? ĩsueto uera audire ferocior oratio uisa est: quam quæ habẽda apud regem esset: ætas: iquit: & forma & super oĩa romanum nomen te ferocioré facit: ego autem primũ uelim uos fœdex memores mecũ seruare pacem: si bello lacessitis: mihi quoq; animo est facere: & regnum macedonum nomenq; haud minus: quam romanum nobile bello sentietis: ita dimisso legato Philippus auro argẽtoq;: quæ coaceruata erant accepto hominum prædam omnem amisit: tanta enim rabies multitudinẽ iuasit: ut repente proditos rati: qui pugnantes mortem occubuissent: periuriumq; aliis alii exprobrantes & sacerdotibus maxĩe: q quos ad mortem deuouissent: eorum deditionem uiuorum hosti fecissent: repẽte oẽs ad cædes coniugum liberorumq; discurrerẽt: seq; ipsi per oẽs uias læti ĩterficerent. Obstupefactus eo furore rex suppressit impetum militum: & triduum se ad moriendum abydenis dare dixit: quo spatio plura facinora in se uicti ædiderunt: quã infesti ædidissent uictores: nec nisi quem uincula: aut alia necessitas mori prohibuit: quisquã uiuus in potestatem uenit. Philippus imposito Abydi præsidio in regnum rediit. Cum uelut Sagunti excidium Annibali: sic Philippo abydenorum clades ad romanum bellum animos fecisset: nuncii occurrerunt consulem iam in Epiro esse: & Apolloniam trerrestres copias nauales Corcyrã in hyberna deduxisse. Inter hæc legatis: qui in Africam missi erant de Amilcare gallici exercitus duce: responsum a carthaginensibus est nihil ultra se facere posse: quã ut exilio eum mulctarent: bonaq; eius publicarent: perfugas & fugitiuos: quos ĩquirendo uestigare potuerunt: reddidisse: & de ea re missuros legatos Romã: qui senatui satisfacerent: ducentamillia modium tritici Romam. cc. ad exercitum in Macedoniã miserũt. Inde in Numidiam ad regem profecti legati: dona data Masinissæ: mandataq; ædita: equites. cc. numidæ: cum daret: accepti: ipse in naues imponendos curauit: & cum. cc. millibus modium tritici. cc. hordei in Macedoniam misit. Tertia legatio ad Verminã ierat: is ad primos fines regni legatis obuiã progressus: ut scriberent ipsi: quas uellent pacis cõditiones: permisit oẽm pacẽ bonã sibi iustamq; fore cum Popu. Ro. datæ leges pacis: iussusq; ad eam confirmandã mittere legatos Romã. Per idẽ tẽpus. L. Cornelius Lentulus proconsul ex Hispania rediit: qui cũ ĩ senatu res ab se ꝑ multos annos fortiter feliciterq; gestas exposuisset: postulassetq; ut triumphanti sibi iuehi liceret ĩ urbẽ. res triũpho dignas eẽ cẽsebat sena

Vermi/næ pax data a Ro.

tus:ſed exemplum a maioribus non accepiſſe:ut qui neq; dictator:neq; conſul:neq; prætot res geſſiſſet
Triumphandimos triumpharet: ꝓconſulē illū Hiſpaniam ꝓuinciā non cōſulē aut prætorē obtinuiſſe:decurrebatur tamē
eo:ut ouans urbē iniret:intercedente.T.Sempronio longo tribuno ple.qui nihilo magis id more maio
rum aut ullo exēplo futuꝝ diceret:poſtremo uictus conſenſu patꝝ tribunus ceſſit:& ex ſenatuſconſul/
to.L.Lentulus ouās urbem eſt ingreſſus:argenti tulit ex præda quadragīta triamillia pondo:auri octin
genta.l.militibus ex præda centum.xx.aſſes diuiſit.Iam exercitus cōſularis ab Arretio ariminum tra
ductus:erat:& quinquemillia ſocium latini noīs ex Gallia in Ethruriā tranſiuerant: itaq;.L.Furius ma
gnis itineribus ab arimino aduerſus gallos Cremonā tum obſidentes ꝓfectus:caſtra mille quingētoꝝ
paſſuum interuallo ab hoſte poſuit:occaſio egregie rei gerēdæ fuit:ſi ꝓtinus de uia ad caſtra oppugnā/
da duxiſſet palati paſſim uagabātur ꝑ agros nullo ſatis firmo relicto præſidio:laſſitudini militū timuit:
qd' raptim ductum agmen erat galli clamore ſuoꝝ ex agris reuocati omiſſa: præda.q̄ in manibus erat:
caſtra repetiuere & poſtera die in aciē ꝓgreſſi: nec romanus morā pugnandi fecit:ſed uix ſpatiū inſtru/
endi fuit:eo curſu hoſtes in prælium uenerūt:dextera ala quia ī alas diuiſum ſocialem exercitum habe
Gallorum metus bat:in prima acie locata eſt:in ſubſidiis quæ romanæ legiōes.M.Furius dexteræ alæ:legiōibus.M.Ce/
cilius: equitibus.L.Valerius Flaccus (legati oēs erāt) præpoſiti.Prætor ſecum duos Legatos.Gn.Leto/
rium: &.P.Titinū habebat:cū quibus circūſpicere & obire ad oēs hoſtium ſubitos conatus poſſet. Pri/
mo galli omni multitudine in unū locū cōnixi obruere atq; cōterere ſeſe dexteram alā quæ prima erat
ſperarunt poſſe:ubi id paꝝ procedebat:circūuenire a cornibus & amplecti hoſtiū aciem:quod multitu
dine aduerſus paucos facile uidebatur:conati ſunt:id ubi uidit prætor: & ut ipſe dilataret aciem : duas
legiones ex ſubſidiis dextera leuaq; alæ:quæ in prima acie pugnabat: circundat ædemq; deo loui uouit
ſi eo die hoſtes fudiſſet.L.Valerio imperat:ut altera parte duarū legionū equites: altera ſociorū equita/
tum in cornua hoſtiū emittat:nec circūuenire eos aciē patiatur:ſimul & ipſe ut extenuatā mediam ſub/
ductis cornibus aciem gallorum uidit:ſigna īferre confertos milites & perrumpere ordines iubet : & cor
nua ab equitibus & medii a pedite pulſi:ac cum repente ī oī parte cæde īgenti ſterneret:galli terga uer/
tunt:fugaque effuſa repetunt caſtra fugientes perſecutus eques:mox & legiones inſecutæ in caſtra im/
petum fecerunt: minus ſexmillia hominum ide effugerūt:cæſa & capta ſupra quīq;:&.xxx.cum ſignis
militaribus.lxx.carpentis gallicis multa præda oneratis plus ducentis. Hamilcar dux pœnus eo præ/
Ingens gallorum cædes lio cecidit:& tres īperatores nobiles gallorum placentini captiui ad duomillia liberorum capitū redditi
colonis.Magna uictoria lætaq; Romæ fuit litteris allatis ſupplicatio ī triduum decreta:ē Romāorum
ſociorumq; ad duomilia eo ꝓlio ceciderūt:plurimi dexteræ alæ:ī quam primo impetu īgens uis hoſtiū
illata eſt.Quāq; a ꝓtore ꝓpe debellatū erat:cōſul quoq;.C.Aurelius prefectis:q̄ Romæ agenda fuerant
ꝓfectus ī Galliā uictorem exercitū a ꝓtore accepit:cōſul alter cum autūno ferme exacto ī ꝓuiciam ue/
niſſet:circa Apolloniā hybernabat:ab claſſe:q̄ Corcyræ ſubducta erat.C.Claudius:triremeſq; romanæ
ſicut ante dictū eſt.Athenas miſſæ cū Pyreum peruenīſſent:deſpondētibus iā aīos ſociis ſpem ingentē
attulerāt:nam & terreſtres ab Corintho:q̄ ꝑ Megarā īcurſiōes ī agros fieri ſolitæ erāt:nō fiebāt:& ꝓdo
num a Chalcide naues:q̄ nō mare ſolū īfeſtum:ſed ēt oēs maritimos agros atheniēſibus fecerant: non
modo Samū ſuperare ſed ne extra fretum Euripi cōmittere aperto mari ſe audebant: ſuperuenerunt
iis tres rhodiæ quadriremes:& erant atticæ tres aptæ naues ad tuendos maritimos agros comparatæ.

Hac claſſe ſi urbs agriq; athenienſiū defenderētur:ſatis in præſentia eximiāti Claudio eſſē: maio/
ris ēt rei fortuna oblata eſt:exules ab Chalcide regioꝝ iniuriis pulſi attulerūt occupari Chalcidem ſine
certamine ullo poſſe:nā & macedonas qa nullus in propinquo ſit hoſtium metus uagari paſſim:& op/
pidanos præſidio macedonū frætos cuſtodiam urbis negligere.His auctoribus profectus quāquā Sa/
mū ita mature peruenerat:ut inde prouehi ad primas anguſtias Euboeæ poſſet:ne ſuperato promon/
torio conſpiceretur:claſſem in ſtatione uſq; ad noctē tenuit:primis tenebris mouit & tranquillo pue/
ctus Chalcidē pauloāte lucē:qua īfrequentiſſima urbis ſunt:paucis militibus turrim proximā murūq;
Chalcis capit circa ſcalis cepit:alibi ſopitis cuſtodibus:alibi nullo cuſtodiēte progreſſi:inde ad frequētia ædificiis loca
cuſtodibus īterfectis refractaq; porta cæteram multitudinē acceperūt.Inde in totā urbē diſcurſum eſt:
aucto ēt tumultu:quod circa ſorū ignis iniectus erat conflagrarunt & horrea regia: & armamētarium
cū īgenti apparatu machinarū tormentorūq; cædes inde paſſim fugientiū pariter ac repugnantiū fieri
cœpta eſt:nec ullo iā:qui militaris ætatis eſſet:nō aut cæſo aut fugato.Sopatro ēt acarnane ꝓfecto præ/
ſidii īterfecto:præda oīs primum in foꝝ collata:deinde in naues īpoſita:carcer ēt ab rhodiis refractus:
emiſſiq; captiui:quos Philippus tanquā in tutiſſimā cuſtodiā condiderat:ſtatuis īde regis deiectis trun
catiſq;:ligno receptui dato conſcenderūt naues:& Pyræum:unde ꝓfecti erāt:redierūt:qd ſi tantū mili/
tum romanorum fuiſſet:ut & Chalcis teneri:& non deſeri præſidium Athenarum potuiſſet: magna
res principio ſtatim belli Chalcis & Euripus adempta regi forent:nam ut terra Thermopylarum an/
guſtiæ Græciā:ita mari fretum Euripi claudit.Demetriadæ tum Philippus erat: quo cū eſſet nūciata
clades ſociæ urbis:quanquā ſerum auxiliū ꝓditis erat:tamen quæ proxima auxilio eſt:ultionem petēs:
cum expeditis quinquemillibus peditū &.ccc.eqtibus extēplo profectus curſu propere Chalcidē con/
tēdit haudquaq̄ dubius opprimi romanos poſſe:a q̄ deſtitutus ſpe nec qcquā aliud quam ad deforme
ſpectaculum ſemirutæ ac fumantis ſociæ urbis cum ueniſſet paucis uix:q̄ ſepelirent: bello abſumptos
relictis:æque raptim quam uenerat: traſgreſſus ponte Euripū per Boetiam Athenas ducit pari incœ/
pto haud diſparem euentū ratus reſponſuꝝ:& reſpōdiſſet:niſi ſpeculator (Hemerodromas uocāt græ

ti)igens die ūno cursu emetiens spatiū:contemplatus regiū agmen e specula quadā prægressus nocte media Athenas peruenisset:idem ibi somnus:eademq; negligentia erat:quæ Chalcidem dies ante pau cos prodiderat:excitati uuncio trepido & p̄tor athenienſium & Dioxippus p̄fectus cohortis mercede militantium auxiliorū:conuocatis i forū militibus: tuba signū exarce dari iubet: & hostes adesse oēs scirēt:ita undiq; ad portas ad muros discurrunt.Paucas post horas Philippus aliquanto tamē ante lucē appropinquans urbi:conspectis luminibus crebris & fremitu hominum trepidantium:ut i talibus tu multu exaudito sustinuit signa:& considere ac quiescere agmen iubet:ui aperta propalā usurus:quan/ do parum dolus profuerat:ad Dipylon accessit: porta ea uelut in ore urbis posita maior aliquanto po/ tentiorq;:quam cæteræ est & itra eam extraq; latæ sunt uiæ:ut & oppidani dirigere aciē a foro ad por/ tam possent:& extra limes mille ferme passus i Academiæ gymnasium ferens pediti equitiq; hostium liberum spatium præberet.Eo limite athenienses cum Attali præsidio & cohorte Dioxippi acie intra portam instructa signa extulerunt:quod ubi Philippus uidit:habere se hostes in potestate ratus & diu optata cæde:neq; enim ulli græcarum ciuitatum infestior erat:expleturum cohortatur milites ut se itu/ entes pugnarent:scirentq; ibi signa:ibi aciem esse debere: ubi rex esset: concitat in hostes equum non ira tantum:sed etiam gloria elatus:quod ingenti turba completis ēt ad spectaculū muris conspici se pu gnantem egregium ducebat:aliquantum ante aciem cum equitibus paucis euectus in medios hostes igentem tum suis ardorem: tum pauorem hostibus iniecit plurimos manu sua comminus eminusq; uulneratos compulsosq; in portam consecutus & ispe cum maiorē i angustiis trepidantium edidisset cædem in temerario incœpto tutum tamē receptum habuit:quia:qui in turribus portæ:erant sustine/ bant tæla ne in permixtos hostibus suos coniicerent:intra muros deinde tenentibus milites atheniē/ sibus.Philippus signo receptui dato castra ad Cynosarges (templum herculis: gymnasiumq;: & lucus erat circuiectus) posuit:sed Cynosarges & lucus & quicquid sancti amœniue circa urbem erat: incen sum est:diruta q; non tecta solum:sed etiam sepulchra: nec diuini humaniue iuris quicq̄ præ ipotenti ira est seruatum.Postero die cum primo clausæ fuissent portæ deinde subito apertæ: quia præsidium Attali ab Aegina:romanicq; ab Pyræo intrauerant urbem: castra ab urbe rettulit rex tria ferme millia passuū:inde Eleusinam profectus spe improuiso templi castelliq; quod & iminet & circudatum est tē plo capiendi:cū haud quaq̄ neglectas custodias aīaduertisset & classem a Pryæo subsidio uenire:omis/ so incœpto.Megaram ac protinus Corynthum ducit:& cum Argis achæorū concilium esse audisset: inopinantibus achæis concioni ipsi superuenit:consultabant de bello aduersus Nabin tyrānum lace/ dæmoniorum: qui translato imperio a philoppœmene ad Cycliadem nequaq̄ parem illi ducem dila/ psa cernēs achæorum auxilia redintegrabat bellum:agrosque finitimorum uastabat: & iam urbibus quoq; erat terribilis: aduersus hunc hostem:cum quantum ex quacq; ciuitatum militum conscribere tur consultarēt.Philippus dempturum se eis curam:quod ad Nabin & lecedæmonios attineret:pollici tus:nec tantum agros sociorum populationibus prohibiturum: sed terrorem omnem belli in ipsam Laconiam ducto eo extemplo exercitu trāslatuꝝ.Hæc oratio cū igenti hoium assensu acciperet: ita ta men æquū est iquit:me uestra meis armis tutari:ne mea iterim nudent p̄sidiis:itaq; si uobis uidet: tan tum parate militum:quātum ad Horreū:& Chalcidē: & Corinthum tuēda satis sint:ut meis ab tergo tutis securus bellum Nabidi iferam & lacedæmoniis.Non fefellit achæos:quo spectasset tam benigna pollicitatio:auxiliūq; oblatum aduersus lacedæmonios:id quæri ut obsidem achæoꝝ iuuentutē edu/ ceret ex Peloponneso ad illigandū romano bello gētem:& id qdem coarguere Cycliades p̄tor achæoꝝ nihil attinere ratus:id modo cum dixisset nō licere legibus achæoꝝ de aliis rebus referre:quā pp quas cōuocati essent: decreto de exercitu parādo aduersus Nabin facto cōcilium fortiter ac libere habitum dimisit iter assentatores regios ante eam diem habitum.Philippus magna spe depulsus uolūtariis pau cis militibus cōscriptis.Corinthū atq; i atticam terrā rediit.Per eos ipsos dies:qbus Philippus i Achaia fuit:Philocus p̄fectus regius ex Euboea ꝓfectus cum duobusmillibus thracum macedonūq; ad depo/ pulandos atheniēsium fines e regione Eleusinis saltum Cithæronis transcendit:ide dimidia parte mi/ litum ad prædandum passim per agros dimissa:cum parte ipse occultus loco ad insidias opportuno cō/ sedit:ut si ex castello ab Eleusine i p̄dantes suos ipetus fieret:repente hostes effusos ex iprouiso adorire tur:non fefellere insidiæ:itaq; reuocatis:qui discurrerant ad prædandum militibus:instructisq; ad op/ pugnandum castellum Eleusinem profectus cum multis ide uulneribus recessit:Philippoq; se uenié/ ti ex Achaia cōiunxit:temptata & ab ipso rege oppugnatio eius castelli est:sed naues romanæ ab Epiro uenientes intromissumq; p̄sidium absistere incœpto coegerunt. Diuiso exercitu rex cum parte Phi/ loclem Athenas mittit:cum parte ipse Pyræum pergit:ut cum Philocles subeundo muros cōmināda oppugnatione contineret urbe athenienses:ipsi Pyræum leui cum præsidio relictum expugnandi fa/ cultas esset.Cæterum nihil ei Pyræi quā Eleusinis facilior iisdem fere defendētibus oppugnatio fuit:a Pyræo Athenas repente duxit:inde eruptione subita peditum eqtumq; inter angustias semiruti muri qui brachiis duobus Pyreum Athenis iungit:repulsus:omissa oppugnatione urbis diuiso cum Philo/ cle rursus exercitu:ad agros uastandos profectus:cum priorem populationem sepulchris circa urbem diruēdis exercuisset:neqd iuiolatum relinqueret tēpla deum:q̄ pagatim sacrata habebāt:dirui atq; in/ cendi iussit:& ornata eo genere operum eximie terra attica & copia domestici marmoris & igeniis ar/ tificū p̄buit huic furori materiā:neq; n.diruere modo ipsa tēpla ac simulacra euertere satis habuit: sed lapides quoq;:ne itegri cumularēt ruinas:frāgi iussit:& posteaquā nō tam ira saciata:quā iræ exercēdæ

Philippus Athe. cōpellit in urbē

Philippi consiliū oppugnā/ dis athenis

materia hæc deerat:agro hostiũ ĩ Boetiã excessit:nec aliud qcquam dignum memoria ĩ Græcia egit.

Consul Sulpitius eo tempore inter Apolloniam ac Dyrrachium habebat castra ad tarsum flumẽ: quo accersitum Titum Apustiũ legatũ cum parte copiarũ ad depopulãdum hostium fines mittit. Apustius extrema Macedoniæ populatus:Corrhago & Gerrunio & orresso castellis primo impetu captis: ad Antepatriã in faucibus angustis sitam urbem uenit:ac primo euocatos principes ad colloquium:ut fidei romanorũ se cõmitterent:p licere est conatus: deinde ubi magnitudine ac mœnibus situq; urbis fręti dicta aspernabant:ui atq; armis adortus expugnauit:puberibusq; iterfectis ꝑda omni militibus concessa diruit:muros:atq; urbem icendit. Hic metus Codrionem satis ualidum & munitum oppidũ sine certamine:ut dederetur romanis:effecit. Præsidio ibi relicto. Indus:nomẽ ꝓpter alterã in Asia urbem:quam oppidum notius:ui capitur. Reuertentem legatum ad consulẽ cum satis magna ꝑda Athenagoras qdam regius ꝑfectus in transitu fluminis a nouissimo agmĩe adortus postremos turbauit:ad quorum clamorem & trepidationem cum reuectus ꝓpere legatus signa conuertisset:coniectisq; ĩ medium sarcinis aciem direxisset:non tulere impetum romanorum militum regii. Multi ex iis occisi:plures capti. Legatus icolumi exercitu reducto ad consulem reuertit:ide extẽplo ad classem:Hoc satis felici expeditione bello cõmisso reguli ac prĩcipes accolæ macedonum ĩ castra romana ueniunt. Pleuratus Serdileni filius:& Aminãder athamanũ rex:& ex dardanis Bato Longari filius:bellũ suo noĩe Lõgarus cũ Demetrio Pihlippi patre gesserat:pollicẽtibus auxilia respõdit cõsul:dardanorũ & Pleurati opa:cum exercitum in Macedoniã iduceret:se usurũ:Aminãdro ætolos cõcitandos ad bellũ attribuit:Attali legatis:nam ii quoq; ꝑ id tẽps uenerãt:mãdat:ut Aeginæ rex:ubi hybernabat:classem romanã opperiretur: qua adiuncta bello maritimo sicut ante Philippũ uergeret:ad rhodios quoq; missi legati:ut capesserẽt partem belli. Nec Philippus segnius:iam.n.in Macedoniã puenerat:apparabat bellũ filiũ Persea puerũ admodũ datis ex amicorum numero:qui ætatẽ eius regerent:cũ parte copiarũ ad obsidendas angustias quæ ad Pelagoniã sunt:mittit. Sciatum & Pepetrecũ haud ignobiles urbes:ne classi hostiũ ꝑdæ aut ꝑmio essent:diruit:ad ætolos mittit legatos:ne gens inquieta aduentu romanorũ fidem mutaret. Concilium ætolorũ statuta die:quod panætolium uocant:futurum erat:huic ut occurrerent:& legati regis iter accelerarunt:& ab consule missus Lucius Ruffus Purpurio legatus uenit:athenienſiũ quoq; legati ad id concilium occurrerunt. Primi macedones:cum quibus recentissimũ fœdus erat: auditi sunt: qui noua nulla re nihil se noui habere:quod afferrent:dixerunt:qbus enim decausis experta inutili societate romana pacem cum Philippo fecissent:compositam semel seruare eos debere. An imitari inqt unus ex legatis romanorũ licentiam:an leuitatem dicam:mauultis? qui cum legatis uestris Romæ responderi ita iussissent:qd ad nos uenitis ætoli:sine quorũ auctoritate pacem cum Philippo fecistis? idẽ nũc ut bellum secum aduersus Philippum geratis? postulant:& antea propter uos:& pro uobis arma sumpta aduersus eum simulabant:nunc uos in pace esse cum Philippo ꝓhibent. Messanæ ut auxilio essent primo in Siciliã conscenderunt:itemq; ut Syracusas oppssas ab carthaginensibus in libertatem eximerẽt & Messanam:& Syracusas:& totam Siciliam ipsi habent:uectigalemq; prouinciã securibus:& fascibus subiecerunt. Scilicet sicut uos Naupacti legibus uestris ꝓ magistratus a uobis creatos concilium habetis:socium hostemq; libere:quem uelitis:lecturi pacẽ ac bellum arbitrio habituri uestro:sic siculorũ ciuitatibus Syracusas:aut Messanam:aut Lilybæũ indicitur conciliũ populi romani:romanus conuentus agitur:eo imperio euocati conueniunt: excelso in suggestu superba iura reddentem stipatũ lictoribus uidẽt:uirgæ tergo:secures ceruicibus imminent:& quotannis alium atq; aliũ dominũ sortiuntur: nec id mirari debent:aut possunt:cũ Italiæ urbes Rhegium Tarentũ Capuamue finitimas quarum ruinis creuit urbs romana:eiusdem subiectas uideant imperio. Capua quidẽ sepulchrum & monumentum campani populi elato:extorri & eiecto ipso populo supereſt urbs trunca sine senatu:sine plebe: sine magistratibus:prodigium relicta crudelius habitanda: quam si deleta foret. Furor est: si alienigenæ homines plus lingua & moribus & legibus:quam maris terrarumq; spatio discreti hæc tenuerint: spere quicq̃:eodem statu mansurum. Philippi regnum officere aliquid uideri libertati uestræ:qui cũ meito uestro uobis infestus esset:& nihil a uobis ultra quam pacem petit: fidemq; hodie pacis pactæ desiderat:assuefacite iis terris legiones externas:& iugum accipite: sero ac nequicq̃ cum dominum romanum habebitis:socium Philippum quæretis. Aetolos acarnenes macedones eiusdẽ lingue hoĩes leues ad tempus ortæ causæ disiungunt:coniunguntq; cum alienigenis cum barbaris: æternum omnibus græcis bellum est:eritq;:natura enim:quæ perpetua est:nõ mutabilibus in diem causis hostes sunt:sed unde cœpit oratio mea:ibi desinet. Hoc eodem loco iidem homines de eiusdem Philippi pace triẽnio ante decreuistis:iisdem improbantibus eam pacem romanis qui nunc pactam & compositam turbare uolunt: in qua consulatione nihil fortuna mutauit:cur uos mutetis: non uideo. Secundũ macedonas ipsis romanis ita concedentibus iubentibusq; athenienses:qui fœda passi iustius in crudelitatem sæuitiãque regis inuehi poterant:introducti sunt. Deplorauerunt uastagionẽ populationemque miserabilem agrorum:neq;:id se queri quod hostilia ab hoste passi forẽt:essẽ.n.quædam belli iura:quæ ut facere:ita pati sit fas:sata:exuri: dirui tecta:ꝑdas hoĩum pecorumq; agi: misera magis q̃ indignea patienti esse:uerum eniuero id se queri:quod qui romãos alienigenas & barbaros uocet:adeo omnia simul diuina humanaq; iura polluerit:ut priore populatione cum infernis diis secunda cum superis bellum nefarium gesserit: omnia sepulchra monumentaq; diruta esse in finibus suis: omnium nudatos manes: nullius ossa terra tegi:delubra ibi:diruta:quæ quondam pagatim habitantes in paruis illis castellis ui-

Varii belloꝝ apparatus

Panætolium

Acris macedonis legati actio in romãos

tisq; consecrata:ne in unã urbẽ quidem contributi maiores sui deserta relinquerẽt:circa ea oĩa tẽpla Philippum ifestos circũtulisse ignes:semiusta & truncata simulacra deum inter prostra tos iacere postes tẽplorum:qualẽ terrã atticam fecerit exornatam quondã opulentãq;:talem eum:si liceat. Aetoliam Græciamq; omnem factuꝝ:urbis:quoq; suæ similem deformitatemq; futuram fuisse:nisi romani subuemissent:eodem enim scelere urbem colentẽ hos deos præsidemq; arcis Mineruam petitam:eodem eleusinæ Cereris tẽplũ eodẽ Pyræi louem Mineruamq;. Sed ab eoꝝ nõ templis modo:sed etiam mœnibus uim atq; armis repulsum:in ea delubra:quæ sola religione tuta fuerint:sedisse. Itaq; se orare atq; obsecrare ætolos:ut miserti athenienſiũ ducibus diis ĩmortalibus:deĩde romanis:qui secũdũ deos plurimũ possint:bellũ accipiant. Tum romanus legatus totã orationis meæ formã macedones primum:deinde athenienses mutarunt:nam & macedones cũ ad conquerẽdas Philippi iniurias ĩ tot socias nobis urbes uenissent:ultro accusando romanos defensionem:ut accusatione potiorẽ haberem:effecerunt:& athenienses in deos superos inferosq; nefanda atq; inhumana scelera eius referẽdo:quid mihi aut cuiquam reliquerunt:quod obiicere ultra possimus? eadem chios:abydenos:æneos: maronitas:thasios: parios: samios:lariſſenſes:messenios:hinc ex Achaia existimate queri grauiora etiã acerbioraq; eos:quibus nocendi maiorem facultatẽ habuit. Nã quod ad ea attinet:quæ nobis obiecit:nisi gloria digna sunt:fateor ea defendi non posse. Rhegium:& Capuam:& Syracusas nobis obiecit. Rhegiũ Pyrrhi bello legio a nobis rheginis ipsis:ut mitteretur orantibus in præsidiũ missa:urbem ad quam defendendam missa erat: per scelus possedit:comprobauimus igitur id facinus? an bello persecuti sceleratam legionem in potestatẽ nostram redactam:tergo & ceruicibus pœnas sociis pendere cũ coegissemus:urbem agros suaque omnia cum libertate legibusq; rheginis reddidimus? Syracusanis oppressis ab externis tyrãnis:quo ĩdignius esset:cũ tulissemus opem:& fatigati prope p triennũ terra mariq; urbe munitissima oppugnãda essemus:cũ ipsi syracusani seuire tyrannis:quam capi a nobis mallent:captam iisdem armis & liberatã urbem reddidimus:neq; inficiati sumus Siciliam prouinciam nostram esse:& ciuitates:quæque in parte carthaginensium fuerunt:& uno animo cum illis aduersus nos bellum gesserunt:stipẽdiarias nobis ac uectigales esse. Quin contra hoc & uos & omnes gẽtes scire uolumus:pro merito cuiq; erga nos fortuna esse. An campanoꝝ pœnæ:de qua neq; ipsi qdem queri possunt:nos pœniteat? hi homines cũ pro iis bellum aduersus samnites p annos prope septuaginta cũ magnis nostris cladibus gessissemus: ipsos fœdere primũ:deinde cõnubio:atq; inde cognationibus:postremo ciuitate nobis cõiunxissemus: tempore nostro aduerso primi omnium Italiæ populorum præsidio nostro fœde interfecto ad Annibalem defecerunt:deinde indignati se obsideri a nobis Annibalem ad oppugnãdam Romam miserũt. Horũ si neq; urbs ipsa:neque homo quisquam supereſſet:quis id durius quã pro merito ipsoꝝ statutũ indignari posset? plures sibimetipsi conscientia scelerum mortem consciuerũt:quam a nobis supplicio affecti sunt:cæteris ita oppidũ:ita agros ademimus:ut agrum locumq; ad habitandum daremus: urbẽ innoxiã stare incolumen pateremur:ut q hodie uideat:eam nullum oppugnatæ captæue ibi urbis uestigium inueniat. Sed quid ego Capuam dico:cũ Carthagini uictæ pacẽ ac libertatem dederimus? magis illud est periculum ne nimis facile uictis ignoscendo:plures ob idipsum ad experiundam aduersus nos fortunam belli incitemus Hæc pro nobis dicta sunt. Hæc aduersus Philippũ:cuius domestica parricidia:& cognatorum amicorũq; cædes:& libidinẽ prope inhumaniorem:quam crudelitatẽ uos: quo propiores Macedoniæ estis:melius nostis. Quod ad uos attinet:ætoli nos p uobis bellum suscepimus aduersus Philippum:uos sine nobis cum eo pacem fecistis:& forsitan dicatis bello punico occupatis nobis coactos metu uos leges pacis ab eo:qui tũ plus poterat:accepisse & nos cum alia maiora urgerent de posito a uobis bellũ & ipsi omisimus:nũc & nos deum benignitate punico pfecto bello totis uiribus nostris in Macedoniam incubuimus:& uobis restituendi uos in amicitiã societatemq; nostram fortuna oblata est:nisi perire cum Philippo:quam uincere cum romanis mauultis. Hæc dicta ab romano cũ essent:inclinatis omnium animis ad romanos. Democritus prætor ætolorum:pecunia:ut fama ẽ: ab rege accepta:nihil aut huic aut illi parti assensus:rem magni discriminis:Consiliis nullam esse tam inimicam:quam celeritatem dixit:celerem enim pœnitentiam:sed tandem seram atq; inutilem sequi: cũ præcipitata raptim consilia neq; reuocari:neq; in integrum restitui possint: deliberationis autem eius: cuius ipse maturitatem expectandam putaret:tempus ita iam nunc statui posse:cum legibus cautum esset:ne de pace belloue nisi in panætolico & pyrrhiaco concilio ageretur:decernerent extemplo:ut prætor sine fraude:cum de bello & pace agere uelit:aduocet concilium:& quod tũ referatur: decernaturq;: ut perinde ius ratumq;:ac si in panætolico aut pyrrhiaco concilio actum esset. Dimissis ita suspensa legatis egregie consultum genti aiebat:nam utrius patris melior fortuna esset belli ad eius societatẽ inclinaturos. Hæc in concilio ætoloꝝ acta. Philippus impigre terra mariq; parabat bellũ: nauales copias Demetriadem in Thessiam contrahebat. Attalum romanamq; classem pricipio ueris ab Aegina ratus moturos:nauibus maritimæq; oræ præfecit Heraclidam:quẽ & ante præfecerat. Ipse terrestris copias comparabat magna se duo auxilia detraxisse romanis credens:ex una parte ætolos:ex altera dardanos: faucibus ad Pelagoniam a filio Perseo interclusis. Ab consule non parabatur:sed gerebatur iam bellũ: per Darsetiorum fines exercitum ducebat:frumentum:quod ex hybernis extulerat:integrum uehens quod ĩ usum militi satis esset præbentibus agris:oppida uicisq; partĩ uolũtate:partim metu se tradebãt quædam ui expugnata:q̃dam deserta in montes propinquos refugientibus barbaris inueniebãtur. Ad lyncum statiua posuit ꝓpe flumẽ baetum:inde frumẽtatũ circa horrea darsetioꝝ mittebat. Philippus

Legati romani actio in Aetolorum cõcilio

Atti.romãi legati uehemẽtẽ actionẽ

consternabat quidem omnia circa:pauoremq; ingentem hominum cernebat:sed parū gnarus quā par
Celeritas consiliis inimica tem petisset consul:alam eqtum ad explorandū:quo nā hostes iter itendissent:misit:idē error apud cō
sulem erat:mouisse ex hybernis regē sciebat:quā regionē petisset ignorans:is quoq; speculatū miserat
equites:hæ duæ alæ ex diuerso:cū diu icertis itineribus uagatæ p darsetios eēnt:tandē i unum iter con
uenerunt:neutros fefellit:ut fremitus ,pcul hoium equorumq; exauditus ē hostes appropiquare: itaq;
priusquā i conspectū uenirēt:equos armaq; expedierāt:nec mora:ubi primū hostem uidere:concurrē
di facta é:forte & numero & uirtute utpote lecti utrīq; haud impares:æquis uiribus per aliquot horas
pugnauerūt:fatigatio ipsorum equorumq; icerta uictoria diremit prælīū:macedonū.xl equites:roma
nox quinq; &.xxx.ceciderūt:neq; eo magis explorati quicquā:i qua regione hostium castra essent:aut
aut itli ad regem:aut isti ad consulem rettulerunt:p trāsfugas cognitum ē:quos leuitas ingenioꝝ ad co
gnoscendas hostiū res i omnibus bellis præbet.Philippus aliqd & ad caritatē suorum:& ut promptius
pro eo periculum adirēt ratus profecturum se:si eqtum:qui ceciderāt i expeditione sepeliēdoꝝ curam
Eqstre certamen habuisset:afferri eos i castra iussit:ut cōspiceretur ab oībus funeris honos.Nihil tā icertū:nec tam iæsti
mabile é:quam animi multitudinis:quod prōptiores ad subeundā oēm dimicationē uidebat facturū:
id metū pigritiamq; icussit:nā qui hastis sagiptisq; & rara lāceis uulnera facta uldissent:cū græcis Illyri
cisq; pugnare assueti:posteaquā gladio hispaniēsi detruncata corpora brachiis abscissis:aut tota ceruice
decta diuisa a corpore capita patentiaq; uiscera:& fœditatem aliam uulnerū uiderunt: aduersus quæ
tæla:quosq; uiros pugnandū eēt:pauidi uulgo cernebāt:ipsum quoq; regem terror cepit nōdum iusto
prælio cū romanis cōgressum:itaq; reuocato filio præsidioq;:quod i faucibus Pelagoniæ erat:ut iis co
piis suas augeret.Pleurato dardanisq; iter in Macedoniā patefecit.Ipse cū.xx.millibus peditū quattuor
millibus eqtum ducibus trāsfugis ad hostem profectus:paulo plus.cc.passus a castris romanis tumulū
propiquum Athaco fossa ac uallo cōmuniuit:ac subiecta cernēs romana castra admiratus eē dicitur:&
uniuersam specié castroꝝ:& descripta suis quæq; partibus:tū tēdentiū ordīe:tū itineꝝ iteruallis:& ne
gasse barbaroꝝ ea castra ulli uideri posse.Biduo cōsul & rex alter alterius conatus expectātes cōtinuere
suos intra uallū:tertio die romanus oīs copias in aciē eduxit.Rex tam celerē aleam uniuersi certaminis
Trallis timens quadrīgētos Trallis:illyricoꝝ:id sicut alio diximus loco:ē genus:& cretenses.ccc.addito iis pedi
tibus primū numero equitū cū duce Athenagora uno ex purpuratis ad lacessendos hostiū equites mi
sit:ab romanis autē aberat acies eoꝝ paulo plus quīgentos passus:uelites & equitū duæ ferme alæ emis
sæ:ut numero quoq; eques pedesq; hostē æquarēt.Credidere regii genus pugnæ:cui assueuerant fore:
ut equites iuicem ilequētes refugiēteq; nūc tælis uterentur:nūc terga darēt:illyricoꝝ uelocitas ad ex
cursiones & impetus subitos usui eēt:cretēses in iuehentē se effuse hostem sagiptas coniicerēt: turbauit
hunc ordinem pugnādi non acrtor quam pertinacior ipetus romanoꝝ:nam haud secus quam si tota
acie dimicarēt:& uelites emissis hastis cōminus gladiis rē gerebāt:& equites:ut semel in hostem euecti
sunt:stantibus equis partim ex ipsis equis:partim desiliētes imiscentesq; se peditibus pugnabāt: ita nec
eques regius equiti par erat issuetus ad stabilem pugnam:nec pedes cōcursator & uagus & prope semi
nudus genere armorum:ueluti romano parmam gladiumq; habēti:pariterq; & ad se tuēdū:& ad ho
Macedonū fuga stem petēdum armato.Nō tulere itaq; dimicationem:nec alia re quam uelocitate tutātes se i castra re
fugerunt.Vno deinde intermisso die cum omnibus copiis equitum leuisq; armaturæ rex pugnaturus
esset:nocte cetratos:quos peltas uocant:loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat: præcepe
ratq; Athenagoræ & equitibus:ut si aperto prælio ,pcederet res:uterētur fortuna:si minus cedēdo sen
sim ad insidiaꝝ locum hostem pertraherēt:& equitatus quidem cessit:duces cetratæ cohortis nō satis
expectato signo ante tēpus excitatis suis occasioné bene gerendæ rei amisere:romanus & aperto prælio
uictor & tutus a fraude insidiaꝝ ad castra sese recepit.Postero die omnibus copiis consul i aciem desceñ
dit ante prima signa locatis elephantis:quo auxilio tum primum romani:quia captos aliquot bello pu
nico habebāt:usi sunt:ubi latentē intra uallū exprobrans metū succesit:postea quam ne tum quidem
potestas pugnandi dabatur:quia ex tam propinquis statiuis parū tuta frumētatio erat : dispersos mili
tes per agros eqtibus extemplo inuasuris octo ferme inde millia interuallo tutiorem frumentationem
habiturus:castra ad Atabolum id est loco nomen mouit.Cū i propiquo frumētarentur agro romani;
Philippo cōsiliū i opprimendis Ro. frumētatoribus primo rex ītra uallum suos tenuit:ut crescret simul & negligētia cum audacia hosti : ubi effusos uidit
cum omni equitatu & cretensiū auxiliaribus quantū equitem uelocissimi pedites cursu æquare pote
rant:citato profectus agmine iter castra romana & frumentatores cōstituit signa:ide copiis diuisis par
tim ad confectādos uagos frumentatores emisit:dato signo nequem unum relinquerent:cū parte ipse
substitit:itineraq;:quibus ad castra recursuri uidebantur hostes:obsedit.Iam passim cædes & fuga erat
nec dum quisquam in castra romana nuncius cladis peruenerat:quia refugientes in regiam stationem
incidebant:& plures ab obsidentibus uias quam ab emissis ad cædem interficiebantur:tandē inter me
dias stationes elapsi quidam trepidi tumultū magis quā certum nunciū intulerunt castris. Consul eqti
bus iussis qua quisq; posset opē ferre laborantibus:ipse legiones e castris educit:& agmine quadrato ad
hostē ducit.Disperli equites p agros qdam aberrarunt decepti clamoribus aliis ex alio existentibus lo
co:pars obuios habuerūt hostes:pluribus locis simul pugna oritur.Regia statio atrocissimū prælium
ædebat:nam & ipsa multitudine equitū peditumq; prope iusta acies erat:& romanoꝝ: quia medium
obsederat iter:plurimi i eā iferebātur:eo quoq; supiores macedōes erāt:qā & rex ipse hortator aderat:
& cretēsiū auxiliares multos ex iprouiso uulnerabāt cōferti pparatiq; i dispersos & effusos pugnantes.

Quod si modū in sequēdo habuissent:nō in p̄sentis modo certaminis gloriam:sed in summā etiā belli profectum foret:nūc auiditate cædis intēperantius insecuti in p̄gressas cū tribunis militū cohortes romanas incidere:& fugiēs eques:ut prīo signa suoꝝ uidit:cōuertit ī effusos hostes equos:uersaq; momēto tēporis fortuna pugnæ ē:terga dantibus q modo secuti erant:multi cōminus cōgressi multi fugientes interfecti:nec ferro tantū piere:sed in paludes quidam cōiecti profundo limo cum ipsis equis hausti sunt:Rex quoq; in piculo fuit:nam ruente saucio equo p̄ceps in terram datus haud multū abfuit:qn iacens opprimeretur:saluti fuit eques:qui raptim ipse desiluit:pauidumq; regē ī equū subiecit:ipse cū pedes æquare cursu fugiētes nō posset eqtes:ab hostibus ad casum regis cōcitatis confossus periit.Rex circunuectus p paludes peruias inuiasq; trepida fuga ī castra tandē iam desperantibus plærisq; incolumē euasurum puenit.Ducēti macedonum equites eo p̄lio periere:cētum ferme capti.lxxx.admodum ornati equis spoliisq; simul armorum relictis abducti.Fuerunt:qui hoc die regē temeritatis:consulē segniciæ accusarēt:nam & Philippo quiescēdum fuisse:cū paucis diebus hostes exhausto circa omni agro ad ultimū inopiæ uēturos sciret:& consulē cum equitatū hostium leuēq; armaturam fudisset:ac prope regem ipsum cepisset:protinus ad castra hostium ducere debuisse: nec enim mansuros ita pulsos hostes fuisse:debellatiq; momēto tēporis potuisse.Id dictu:quā re ut plæraq; facilius:nam si omnibus peditū quoq; copiis rex congressus fuisset:forsitan inter tumultū cum oēs uicti metuq; pculsi ex p̄lio intra ualum:protinus inde superuadentē in muniméta uictorē hostēq; fugerent:exui castris potuerit rex:cum uero integræ copiæ peditū in castris mansissent:stationes ante portas p̄sidiaq; dispositā eēnt: quid nisi: ut temeritatē regis effuse paulo ante secutī pculsos equites imitaretur:profecisset? neq; enim ne regis quidem primū consiliū:quo īpetum in frumētarios romanos palatos p agros fecit:reprehendēdum foret:sī modū prosperæ pugnæ īposuisset:eo quoq; minus ē mirum tēptasse eum fortunam : quod fama erat Pleuratum dardanosq; ingētibus copiis profectos domo iam in Macedoniam transcēdisse : quibus cū undiq; circūuentus copiis foret:sedētem romanū debellatuꝝ credi potuerit.Itaq; secundum duas aduersas equestris pugnas:multominus tutā morā in his statiuis fore Philippus ratus:cum abire inde & fallere abiens hostem uellet:caduceatore sub occasum solis misso ad consulem:qui inducias ad sepelien dos peteret:frustratus hostē secunda uigilia multis ignibus per tota castra relictis:silenti agmine abiit. Corpus iam curabat cōsul:cū uenisse caduceatorē:& quid uenisset:nunciatū ē.Respōso tamē dato mane postero die fore copiā cōueniēdi:id qđ q̄situm erat:nox dieiq; īseq̄ntis pars ad p̄cipiēdum iter Philippo data ē:montes quoq;:quā uiā non īgressuꝝ graui agmīe romanum sciebat:petit.Cōsul prima luce caduceatore datis īduciis dimisso:haud ita multo post abisse hostē cū sensisset:ignarus qua seq̄retur:iisdem statiuis frumētādo dies aliquot cōsumpsit.Stuberrā deīde petit:atq; ex Pelagonia frumētū: quod in agris erat:cōuexit.īde ad Pluuinā ē progressus nōdū cōperto quā regioné hostes petissent. Philippus cum prīo ad Bruannā statiua habuisset:,pfectus īde trāsuersis limitibus terroré p̄buit subitū hosti:mouere itaq; ex Pluuina romani:& ad ospagū flumen posuerūt castra.Rex haud ,pculīde & ipse uallo sup ripam amnis ducto.Erigoniū īcolæ uocāt:tēdit:inde satis compto Erduacā petituros romanos ad occupandas angustias:ne supare hostes arctis faucibus īclusum aditū possent:p̄cessit:ibi alia uallo:alia fossa:alia lapidum congerie ut pro muro eēnt:alia arboribus obiectis:ita ut locus postulabat : aut materia suppeditabat:ope p̄muniit:atq; ut ipse rebatur uiam suapte natura difficilē:obiectis p oēs transitus opibus inexpugnabilē fecit. Erant plæraq; siluestria circa īcōmoda phalangi maxime macedonum:quæ ni si ibi plongis hastis uelut uallū ante clypeos obiecit:quod ut fiat:libero cāpo opus ē:nullius admodum usus ē:thracas quoq; rumpheæ ingētis & ipsæ longitudinis iter obiectos undiq; ramos īpediebāt: crebtensium una cohors nō inutilis erat:sed ea quoq; ipsa:ut siquis īpetum faceret:in patētem uulneri equū equitemq; sagiptas coniicere poterat:ita aduersus scuta romana nec ad traiiciēdum satis magnam uim hab ebat:nec apti quicquā erat:quod peteret itaq; id ut uanum tæli genus sensērunt eēt:saxis passim tota ualle iacētibus incessabant hostem:ea maiore cum son:tu quā uulnere ullo pulsatio scutoꝝ parump succedentes romanos tenuit:deīde iis quoq; spretis partim testudīe facta p aduersos uadūt hostes: partim breui circuitu:cum ī iugum collis euasissēt:trepidos ex p̄sidiis stationibusq; macedonas deturbāt & ut ī locis īpeditis difficili fuga:plæroscp etiam obtrūcāt:ita angustiæ mīore certamīe:quam qđ aīs ,p posuerāt:supatæ:& ī Erduacam puentū:ubi puastatis passim agris ī Elimiam se recepit.īde īpetum in Orestidem fecit:& oppidū Celetrū é aggressus ī peninsula sitū:lacus mœnia cingit angustiis faucibus: unde ex continēti iter é:primo situ ipō fræti clausis portis impium abnuere:deīde posteaquam signa ferri:ac testudīe ,pcedi ad portam:obsessaq; fauces agmine hostium uiderunt:priusq; expirentur certamen:metu in deditionē uenerūt:Ab Celetro in dassa retios ,pcessit:urbēq; Pelium ui cepit.Seruitia īde cum cætera turba abduxit:& libera capita sine p̄tio dimisit:oppidumq; iis reddidit p̄sidio ualido impositō:nam & sita opportune urbs erat ad impetus in Macedoniā faciēdos.Ita pagratis hostiū agris consul ī loca iam pacata ad Apolloniā:unde ortū bellum erat:copias reduxit.Philippum auerterāt ætoli:& acarnanes:& dardani:& tot bella repente alia ex aliis locis exorta. Aduersus dardanos iā recipientes ex Macedonia sese Athenagorā cū expeditis peditibus ac maiore parte eqtatus misit:iussum instare abeuntibus:& carpēdo postremū agmen segniores eos ad mouēdos domo exercitus efficere. Aetolis Democritus prætor:qui more ad decernēdum bellum ad Naupactum auctor fuerat : idem proxīo concilio ad arma cōciuerat:post famam equestris ad Eccalobum pugnæ dardanoruq; & Pleurati cum illyricis transitum in Macedoniā:ad hæc classis romanæ aduētū ī Oreū & super circūfusas tot Macedo

Philippi equus corruit

Macedonū fuga

niæ gentes maritimam quoq; inſtantē obſidioné:hæ cauſæ Democritū ætoloſq; reſtituerant romanis & Aminandro rege athamanū adiuncto profecti Cerciniū obſidere:clauſerant portas incertū ui an uoluntate:quia regium habebant præſidiū:cæteq; intra paucos dies captū é Cercinium atq; incēſum: qui ſupfuerunt e magna clade:liberi ſeruiq; inter cæteram prædam abducti.Is timor omnis:qui circunco/

Boebe palus

lunt boeben paludē relictis urbibus montes coegit petere.Aetoli inopia prædæ inde auerſi in Perrhebiam ire pgunt:Cirecias in uia capiunt:fœdeq; diripiunt:qui Maleam incolunt uoluntate in deditionē ſocietatēq; accepti.Ex Perrhebia Gomphos petēdi Aminander auctor erat:& īminet Athamania huic urbi:uidebaturq; expugnari ſine magno certamine poſſe:ætoli campos Theſſaliæ opimos ad prædam petiere:ſequēte quāquam non probante Aminandro:nec effuſas populationes ætolorū:nec caſtra:quo ſors tuliſſet loco:ſine ullo diſcrimine ac cura muniēdi poſita:itaq; ne temeritas eorum negligētiaq; ſibi ac ſuis etiam cladis alicuius cauſa eēt:cum campeſtribus locis ſubiiciētes eos caſtra Phecado urbi uicinet:ipſe paulo plus quingētorum paſſuum inde tumulum ſuis quāuis leui muniméto tutum cepit.Cū ætoli niſi quod populabantur:uix meminiſſe uiderētur ſe in hoſtiū agro eē:alii palati ſemiermes uagarentur:alii in caſtris ſine ſtationibus p ſomnum uinumq; dies noctibus æquarent.Philippus inopinantibus aduenit:quem cum adeſſe refugiētes ex agris quidam pauidi nunciaſſent:trepidare Democritus cæteriq; duces:& erat forte meridianū tempus:quo plæriq; graues cybo ſopiti iacebant:excitare igitur alii alios:iubere arma capere:alios dimittere ad reuocādos:q palati p agros prædabantur: tātaq; trepidatio fuit:ut ſine gladiis qdā equitū exirent:loricas plæriq; non induerent:ita raptim educti cum ſexcētorum ægre ſimul eqtes peditesq; numeq; expleſſent:īcidunt in regiū equitatū numero animis armiſque præſtanté.Itaq; prīo īpetu fuſi:uix temptato certamine turpi fuga repetunt caſtra:cæſi captiq; quidam: quos equites ab agmine fugiētium intercluſere.Philippus ſuis iam uallo appropinquātibus receptui canī iuſſit:fatigatos enim equos uiroſq; nō tam prælio:quam itineris ſimul longitudine:ſimul preprope ra celeritate habebat.Itaq; turmatim equites inuicemq; manipulos leuis armaturæ aquatū ire & prandere iubet:alios ī ſtatione armatos retinet:opperiens agmē peditū tardius ductum propter grauitatem armorum:quod ubi aduenit:& ipſis imperatū:ut ſtatutis ſignis armis ante ſe poſitis raptim cybum caperent:binis terniſue ad ſummū ex manipulis aquādi cauſa miſſis.Interim eques cū leui armatura paratus inſtructuſq; ſtetit:ſiqd hoſtis moueret:ætoli iam enim & quæ p agros multitudo ſparſa fuerat: receperant ſe ī caſtra ut defenſuri muniméta:circa portas uallumq; armatos diſponunt:dū quietos hoſtes ipſi feroces ex toto ſpectabant:poſteaquā mota ſigna macedonū ſunt:& ſuccedere ad uallum parati atq; inſtructi cœpere:oēs repēte relictis ſtationibus per auerſam partē caſtrorū ad tumulum ad caſtra athamanū perfugiunt:multi ī hac quoq; tā trepida fuga capti cæſiq; ſunt ætoloq;.Philippus:ſi ſatis diei ſupereſſet::nō dubius quin athamanes quoq; exui caſtris potuiſſent:die per prælium:deinde per direptionem caſtroq; abſumpto:ſub tumulo in proxima planicie conſedit:prima luce inſequentis diei hoſtem aggreſſurus:ſed ætoli eodem pauore:quo ſua caſtra relinquerant:nocte proxīa diſperſi fugerunt,

Ethoiorum fuga

Maxime uſui fuit Aminander:quo duce athamanis itinerum peritis ſummis montibus p calles ignotos ſequētibus eos hoſtibus in Aetoliā pduxerūt:haud ita multos in diſperſa fuga error intulit in macedonū equites:quos luce prīa Philippus:ut defertū tumulū uidit:ad carpendū hoſtiū agmen miſit. Per eos dies & Athenagoras regius præfectus dardanos recipientes ſe ī fines adeptus poſtremū agmen primo turbauit:deinde poſteaquā dardani cōuerſis ſignis direxere aciē:æqua pugna iuſto prælio erat:ubi rurſus procedere dardani cepiſſent:equite & leui armatura regii nullū tale auxilii genus habētes dardanos oneratos īmobilibus armis uexabāt:& loca ipſa adiuuabāt:occiſi perpauci ſunt:plures uulnerati:captus nemō:quia nō excedūt temere ordinibus ſuis:ſed cōfertim & pugnāt:& cedunt.Ita damna romano accepta bello duabus peropportunas expeditiones coercitis gētibus reſtituerat Philippus incœpto forti non proſpo ſolum euētu.Minuit deinde ei forte oblata res hoſtium ætolorū numerum : Scopas princeps gētis ab Alexādria magno cū pōdeř auri ab rege Ptolemæo miſſus:ſexmillia peditū & eqtes mercede conductos Aegyptū aduexit:nec ex iuuēture ætoloq; quēquā reliquiſſet:ni Democritus nūc belli:quod inſtaret:nunc futuræ ſolitudinis admonēs incertū cura gētis an aduerſaretř Scopæ : parum donis cultus:partē iuniorum caſtigando domi continuiſſet.Hæc ea æſtate ab romanis Philippoq; geſta erant.Claſſis ab Corcyra eiuſdē principio æſtatis cum.L.Apuſtio legato ,pfecta:Malea ſupata circa Scyllæum agri hermionici Attalo regi coniuncta ē.Tum uero atheniēſium ciuitas cui odio in Philippum p metus iā diu moderata erat:id oē ī auxilii pſentis ſpē effudit:nec unquā ibi deſunt līguæ prōptæ ad plebē concitandam:quod gēus tum ī omnibus liberis ciuitatibus tum pcipue Athenis:ubi oratio plurimum pollet:fauore multitudinis:alitur:rogationē extēplo tulerūt:plebeſq; ſciuit : ut Philippi ſtatuæ imagines omnes:nominaq; eaq;:itē maiorū eius uirilis ac muliebris ſexus omnium tollerētur delerenturq; dies feſti ſacra:ſacerdotes:quæ ipſius maiorumue eius honoris cauſa inſtituta eēnt:omnia profanarēt:loca quoq; in quibus poſitum aliquid in ſcriptumue honoris eius cauſa fuiſſet : deteſtabilia eſſent:neq; in iis quicquam poſtea poni dedicariq; fas eſſet:ſacerdotes publicos quotieſcunq; ,p populo athenienſi ſociiſq; & exercitibus & caſſibus eoq; prækarētur:totiens deteſtari atq; execrari Philippum: liberos eius regnūq;:terreſtres naualeſq; copias:macedonum genus oē nomēq;:additū decreto:ſiqd poſtea ad notam:ignominiamq; Philippi ptineret: ferretur:id omne populum Athenienſem iuſſurum: ſiquis contra ignominiam proue honore eius dixiſſet:feciſſetue : qui occidiſſet eum:iure cæſurum:poſtremo incluſum ut omnia quæ aduerſus piſiſtratidas decreta quondam erant:eadem in Philippo ſer/

Oratorū uis athenis

Atheniēſiū decretū in Philippum

uarentur. Athenienſes quidem litteris uerbiſq; quibus ſolis ualent: bellum aduerſus Philippum gere/
bant. Attalus romanique cum Pyræū primo ab Hermione petiſſent: paucos ibi morati dies: oneratique
æque imodicis ad honores ſociorum: atq; in iram aduerſus hoſtem fuerant athenienſiū decretis: nauí/
garunt a Pyræo Andrum: & cū i portū: quem Gaureleon uocant: conſtitiſſent: miſſis q temptarent op
pidanoꝝ animos: ſi uoluntate tradere urbē: quā uim experiri mallent: poſteaq; præſidio regio arcē tene
ri: nec ſe poteſtatis ſuæ eē reſpondebant: expoſitis copiis: apparatuq; omni urbiū oppugnandarū: diuer
ſis partibus rex & legatus romanus ad urbem ſubeunt. Plus aliquanto græcos Romana arma ſignaq;
non ante uiſa: animiq; tā prompte ſuccendentiū muros terruere: itaq; fuga extemplo i arcem facta é ur
be hoſtes potiti: & in arce cum biduum loci ſe magis: quā armoꝝ fiducia tenuiſſent: tertio die pacti: ipſi
præſidiumq; ut cum ſingulis ueſtimentis Delium Boetiæ trāſueherētur: & ab romanis regi Attalo cō/
ceſſa præda: ornamētaq; urbis ipſi auexerāt. Attalus ne deſertā haberet iſulam: & macedonum fere oí/
bus & quibuſdam andriorum: ut manerent: perſuaſit: poſtea & ab Delio: qui ex pacto traiecti eo fuerāt
promiſſis regis: cū deſyderiū quoq; patriæ facilius ad credendum iclinaret animos: reuocati ab Andro
Cydnū traiecerunt: ibi dies aliquot oppugnāda urbe neqcquā abſumpti: & quia uix operæpretiū erat:
abſceſſere ad Praſſias continētis Tanticeris locus eſt: iſſeorum. xx. lembi claſſe romanoꝝ adiuncti ſunt:
ii miſſi ad populādos caryſtioꝝ agros: cætera claſſis Geraſtrum nobilē Euboeæ portum: dum a Cary/
ſto iſſei redirent: tenuit. Inde oēs uelis i altū datis maris medio præter Scyrum iſulam Icum peruenere
ibi paucos dies ſæuiente borea retenti. Vbi prima tranquillitas data ē. Sciatū traiicere uaſtatam urbem Sciatū
direptamq; nuper a Philippo: per agros palati milites frumentum: & ſiqua alia uſui eſſe ad ueſcendum Roma/
poterant: ad naues rettulere: prædæ nec erat quicquam: nec meruerant græci: cur diriperētur. Inde Caſ/ na claſ/
ſandream petētes primo ad Mendiū maritimū ciuitatis eius uicum tenuere: inde cum ſuperato ꝓmō ſis iacta
torio ad ipſa mœnia urbis circūagere claſſem uellent: ſæua coorta tempeſtate ꝓpe obruti fluctibus: di/ tur tē/
ſperſi magna ex parte amiſſis armamentis in terram effugerunt: omen quoq; ea maritima tempeſtas peſtate
ad ré terra gerendam fuit: nam collectis in unum nauibus: expoſitiſq; copiis aggreſſi urbem cum mul
tis uulneribus repulſi: & erat ualidum ibi regium præſidium: irrito incœpto regreſſi Canaſtreum Pal/
lenes traiecere: inde ſuperato Coronæ promontorio nauigantes Acanthum petiere: ibi primo ager ua/
ſtatus: deinde ipſa urbs ui capta atque direpta: nec ultra progreſſi: iam enim & graues præda naues ha
bebant: retro unde uenerant Sciatum: & ab Sciato Euboeam repetūt. Ibi relicta claſſe decem nauibus
expeditis ſinum maliacum intrauere ad colloquendum cum ætolis de ratione gerendi belli. Sipyrrhi/
cas ætolus princeps legationis eius fuit: qui ad communicanda conſilia Heracleam cum rege & cū Ro/
mano legato uenit: petitum ex fœdere ab Attalo eſt: ut mille milites præſtaret: tātum enim numerum
bellum gerentibus aduerſus Philippum debebat. Id negatum ætolis: quod illi quoq; grauati prius eſ/
ſent: ad populandam Macedoniam exire: quo tempore Philippo circa Pergamum urente ſacra profa/
naq; abſtrahere eum inde reſpectu rerum ſuarum potuiſſent: ita ætoli cum ſpe magis romanis omnia
pollicētibus: quam cum auxilio dimiſſi: Apuſtius cum Attalo ad claſſem rediit: inde cōſultari de Oreo
oppugnando cœptum: ualida ea ciuitas & mœnibus: & quia ante fuerat temptata: firmo erat præſidio:
coniunxerant ſe iis poſt expugnationem andri cum præfecto Ageſimbro. xx. rhodiæ naues tectæ om/
nes: eam claſſem in ſtationem ad Zelaſium miſerunt iſthmiæ: id ſuper Demetriadem promōtorium
eſt peropportune obtectum: ut ſiquid inde mouerent: macedonum naues in præſidio eſſent. Heracli/
des præfectus regius claſſem ibi tenebat: magis per occaſionem: ſi quam negligentia hoſtium dediſſet:
quam aperta ui quicquam auſurus. Oreum diuerſi Romani & rex Attalus oppugnabāt: Romani a ma Orei op
ritima arce: regii aduerſus uallem inter duas iacentem arces: qua & muro interſepta urbs eſt: & ut loca pugna/
diuerſa ſic diſpari modo oppugnabant. Romani teſtudinibus & uineis & ariete admouendo muris: re tio
gii baliſtis catapultiſq; & omni alio genere tormentorum tæla ingerentes: & pondere igenti ſaxa iacie/
bant & cuniculos: & quicquid aliud priore expugnatione expertum profuerat: cæterum non plures tā/
tum macedones: quam ante tuebantur urbem: ſed etiam præſentioribus animis & caſtigationibus re/
gis in admiſſā culpa: & ſimul minarum ſimul promiſſionum in futurum memores: ita ut parum i ex/
pugnatione celeri ſpei eſſet. Interim & aliud agi poſſe ratus legatus: relictis: quod ſatis uidebatur: ad ope
ra perficienda militibus traiicit in proxima continentis: Lariſſamq; non illam in Theſſalia nobilem ur
bem: ſed alteram: quam Cremaſten uocant: ſubito aduentu præter arcem cepit. Attalus quoq; Aegeleō
nihil minus quam tale quicquam in alterius oppugnatione urbis timentibus oppreſſit. Et iam cum
opera in effectu erant circa Oreum: tum præſidium quod intus erat: labore aſſiduo uigiliis diurnis pa/
pariter nocturniſq; & uulneribus confectum: muri quoq; pars ariete incuſſo ſubruta multis iam locis Oreū
procideratː perq; apertum ruina iter nocte romani: quodq; ſuper portum eſt: in arcem perruperunt. At capitur
talus luce prima ſigno ex arce dato ab romanis & ipſe urbē inuaſit ſtratis magna ex parte muris: p̄ſidiū
oppidaniq; i arcē alterā p̄fugere: unde biduo poſt deditio facta: urbs regi captiua: corpa romanis ceſſēr.
Iam autumnale equinoctium inſtabat: & eſt ſinus euboicus: quem Coera uocant: ſuſpectus nau/
tis: itaque ante hyemales motus euadere inde cupientes Pyræum: unde profecti ad bellum erant: repe
tunt. Apuſtius triginta nauibus ibi relictis ſuper Maleum nauigat: apud Corcyram regem ſpatium ini Initia
tiorum Cereris: ut ſacris intereſſet: tenuit: ſecundum initia & ipſe in Aſiam ſe recepit Agelimbro &
rhodiis domum remiſſis. Hæc ea æſtate terra mariq; aduerſus Philippum ſocioſq; eius a conſule & le/
gato romanis adiuuantibus rege Attalo & rhodiis geſta. Conſul alter, C. Aurelius ad confectū bellum:

cum in prouinciam uenisset:haud clam tulit iram aduersus prætorem:quod absente se rem gessisset. missō igitur eo in Ethruriam ipse in agrum hostium legiones induxit:populandoque cum præda ma iore:quā gloria bellum gessit.Lucius Furius simul:quod in Ethruria nihil erat rei:quod gereret: simul gallico triumpho imminens quem absente consule irato atq; inuidente facilius impetrari posse ratus: Romam inopinato cum uenisset:senatum in æde Bellonæ habuit:expositisq; rebus gestis:ut triūphan ti sibi in urbem inuehi liceret:petit. Apud magnam partem senatus & magnitudine rerum gestarum ualebat:& gratia:maiores natu negabant triumphum:& quod alieno exercitu rem gessisset:& quod ꝑ uinciam reliquisset utilitate rapiendi per occasionem triumphi:id uero eum nullo exemplo feciſſe:cō sulares præcipue expectandum fuisse consulem dicebant:potuisse enim castris prope urbem positis: tu tanda colonia ita ut acie non decerneret.in aduentum eius rem extrahere:& quod prætor non fecisset: senatui faciendum esse:consulem expectare:ubi coram disceptantes consulem & prætorem audissent: uerius de causa existimaturos esse:Magna pars senatus nihil præter res gestas:& an ī magistratu suis ꝙs auspiciis gessisset:censebant spectare senatum debere:ex duabus coloniis:quæ uelut claustra ad cohibē dos gallicos tumultus oppositæ fuissent:cum una direpta & incensa esset:traiecturumq; id incendium uelut ex continentibus tectis in alteram tam propinquam coloniam esset:quid tādem prætori faciēdū fuisse? nam si sine consule geri nihil oportuerit:aut senatum peccasse:qui exercitum prætori dederit:po tuisse enim:si non cum prætoris:sed consulis exercitu rem geri uoluerit:ita finire senatusconsultum:ne per prætorem:sed consulem gereretur:aut consulis:qui non cum exercitu ex Ethruria transire in Gal liam iussisset:ipse Ariminini occurreret:ut bello interesset:quod sine ego geri fas non esset:non expe ctare belli tempora:moras:& dilationes imperatorum:& pugnandum esse interdum: non quia uelis: sed quia hostis cogat:pugnam ipsam euentumq; pugnæ spectari debere:fusos cæsosq; hostes:castra ca pta & direpta:coloniam liberatam obsidione:alterius coloniæ captiuos recuperatos restitutosq; suis:de bellatum uno prælio esse.Non homines tantum ea uictoria lætatos:sed diis quoq; immortalibus per triduum supplicationes habitas:quod bene ac feliciter non quod male ac temere respublica a Lucio Fu rio prætore gesta esset:data etiam fato quodā furiæ genti gallica bella.Huius generis orationibus ipius amicorumq; uicta est præsentis gratia prætoris:absentis consulis maiestas: triumphumque frequētes

L.Furii triumphus

Lucio Furio decreuerunt.Triumphauit de gallis in magistratu Lucius Furius prætor: in ærarium tu lit trecentumuiginti millia æris:argenti centumseptuaginta millia pondo:neq; captiui ulli ante currū ducti:neq; spolia prælata:neq; milites secuti omnia præter uictoriam penes consulem eē apparebat.Lu di deinde a.P.Cornelio Scipione:quos consul in Africa uouerat:magno apparatu facti:& de agris mili tum eius decretum:ut quot quisq; eorum annos in Hispania:aut in Africa militasset:ī singulos annos bina iugera acciperet:eum agrum decēuiri assignarent. Triumuiri inde creati ad supplendum uenusi nis colonorum numerum:quod bello Annibalis attenuatæ uires eius coloniæ erant.C.Terentius Var ro.T.Quintius Flaminius.C.Cornelius.C.Filius Scipio:ii colonos Venusiam ascripserunt.Eodem an no.C.Cornelius Cethegus:qui proconsul Hispaniam obtinebat:magnum hostium exercitum ī agro sedetano fudit:quindecimmillia Hispanorum eo prælio dicunt cæsa:signa militaria capta octo &.lxx.

Romanoꝝ uictoria ī hispāia

C.Aurelius consul cum ex prouincia Romam comitiorum causa uenisset:ut id nouit:quod animis p ceperat:questus est non expectatum se ab senatu:neq; disceptandi cum prætore consuli potestatem fa ctam:sed ita triumphum decreuisse senatum ut nullius nisi eius:qui triumphaturus esset: aut eorum: qui bello interfuissent:uerba audiret:maiores ideo instituisse ut legati tribuni militum centuriones mi lites deniq; triumpho adessent:ut uirtutes rerum gestarum eius:cui tantus honos haberetur: publice uiderentur:neq; ex eo exercitu:qui cum gallis pugnauerit:militem unum saltem fuisse:quem percun ctari posset senatus:quid ueri prætor uaniue referret.Comitiis deinde diem indixit:quibus creati sunt

L.Cornelius A.Iulio cons.

consules.L.Cornelius Lentulus.A.Iulius Apulus:prætores inde facti.L.Quintius Flaminius.L.Vale rius Flaccus.L.Iulius Tappalus.C.Bebius Tamphilus. Annona quoq; eo ano peruilis fuit:frumenti ui magnam ex Africa aduectam:ædiles curules.M.Claudius Marcellus:&.Sex.Elius Pætus binis æris in modios populo diuiserunt:& ludos romanos cum magno apparatu fecerunt:diem unum instaurarūt signa ahenea quinque ex multaticio argento in ærario posuerunt: Plebei ludi ab ædilibus.L.Terentio Masso:&.C.Bebio Tamphilo:quem prætorem designauerant:ter toti instaurati:& ludi funebres eo an no per quatriduum in foro mortis causa Valerii Lauinii a.P.&.M.filiis eius facti:& munus gladiatoriū datum ab iis:paria quinque & uiginti pugnarunt.M.Aurelius Cotta decemuir sacrorum mortuus:in eius locum.M.Acilius Glabrio suffectus.Comitiis ædiles curules creati sunt forte ambo:qui statim ac cipere magistratum non possent:nam Cornelius Cethegus absens creatus erat:cum Hispaniam obti neret prouinciam. Valerius Flaccus:quem præsentem creauerant:quia flamendialis erat:iurare in le ges non poterat: magistratus autem plus quinque dies:nisi qui iurasset in leges non licebat gerere.Pe tente Flacco ut legibus solueretur: senatus decreuit: ut sibi ædilis: qui pro se iuraret: arbitratu consu lum daretur: consules: si eis uideretur: cum tribunus plebis agerent:uti ad plebem ferrent. Datus q iuraret pro fratre.L.Valerius Flaccus prætor designatus: tribuni ad plebem tulerunt: plebesq; sciuit: ut perinde esset:ac si ipse ædilis iurasset: & de altero ædile plebiscitum est factum rogantibus tribu nis:quos duos in Hispaniam cum imperio ad exercitum ire iuberent:ut Cornelius ædilis curulis ad magistratum gerendum ueniret:&.L.Manlius Acidius decederet de prouicia.Multos post annos ple bes Cornelio Lentulo:&.L.Tercinio proconsulibus imperium esse ī Hispania iussit.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO.

LIBER SECVNDVS.

ONSVLES Prætoresq; cum idibus martiis magistratū inissent: prouincias sortiti sunt.P.Lentulo Italia.P.Iulio Macedonia ptoribus.L.Quintio urbana.C.Bebio Ariminū.L.Valerio Sicilia.L.Iulio Sardinia euenit.Lentulus consul nouas legiones scribere iussus.Iulius a pcōsule Sulpicio exercitum accipere:i supplementum eius:quantū militū uideretur:ut scriberet:ipsi permissum.Prætori Bebio legiones:quas.C.Aurelius consul habuisset:ita decretæ:ut retineret eas:donec consul nouo cum exerciru succederet in Gallia:ubi is uenisset:omnes milites exauctorati domū dimitterentur pter quinquemillia sociū:his obtineri circa Ariminū prouinciam satis eē.Prorogato imperio prætoribus prioris anni Sergio:ut militibus: qui i Hispania:Sicilia:Sardinia stipēdia p multos annos fecissent: agrum assignandū curaret,Q.Minutio ut Brutiis idem de cōiuratiōibus quæstiones:quas prætor cum fide curaq; exercuisset:perficeret:& eos quos sacrilegii compertos i uinculis Romā mitteret:Locros mitteret ad supplicium:quæq; sublata ex delubro Proserpinæ eent:reponenda cā piaculi seruaret.Feriæ latinæ pontificū decreto instauratæ sunt:quod legati ab Ardea quæsti i senatu erāt:sibi in monte albano latinis carnem:ut assolet:datā nō esse:ab Suessa nunciatū est duas portas:quodq; iter eas muri erat:de cælo tactum:& formiani legati ædē Iouis:itē hostienses ædē Iouis:& ueliterni Apollinis & Saturni ædes:& in Herculis æde capillū enatū:& ex Brutiis ab.Qu.Minutio proptore scriptū equū cū quinq; pedibus:pullos gallinaceos tres cum ternis pedibus natos esse:inde a Sulpicio procōsule ex Macedonia litteræ allatæ:i quibus iter cætera scriptū erat laureā in puppim nauis lōgæ enatā.Prioq; prodigioq; cā senatus cēsuerat:ut consul maioribus hostiis:quibus diis uideret:sacrificaret:ob hoc unū prodigiū aruspices i senatū uocati:atq; ex respōso eorū suppli catio ,pdigia
populo in diem unum ædita:& ad oia puluinaria res diuinæ factæ.Carthaginēses eo anno argē tū i stipendiū impositum primū Romā aduexerūt:id qa probum nō esse quæstores renūciauerant: experientibusq; pars quarta decocta erat:pecunia Romæ mutua sumpta itertrimentū argenti suppleuerūt: petentibus deide:ut si iam uideretur senatui:obsides sibi redderētur:centū redditi obsides:de cæteris:si in fide permanerent:spes facta:petentibus iisdem:qbus non reddebātur obsides:ut ab Norba:ubi parum commode essent:alio traducerētur:concessum ut Signiam:& Ferentinū trāsirent.Gaditanis itē petentibus remissum ne præfectus Gadis mitterent:aduersus qđ iis i fidē Po.Ro.uenientibus cū Lucio Martio Septimio cōuenissent.Et narinēsiū legatis querētibus ad numeq; sibi colonos non esse: & imixtos quosdā nō sui generis ,p colonis se gerere:eaq; req; cā treuiros creare.L.Cornelius cōsul iussus:creati,P. &.Sex.Elii Pætis:fuit ambobus cognomē:&.C.Cornelius Lētulus.Quod narinēsibus datū erat:ut colonoq; numerus cogeretur:consani petētes nō ipetrauerūt.Rebus:quæ Romæ agēdæ erant:perfectis: consules i prouincias profecti.P.Iuliū i Macedoniā cū uenisset:atrox seditio militū iā ante irritata nec satis i principio compressa excepit.Ea militū fuit:q ex Africa post deuictum Annibalem i Siciliam:ide anno fere post i Macedoniā pro uoluntariis trāsportati erāt:id uolūtate factum negabāt ab tribunis recusantes i naues positos:sed utcūq; seu iuita:seu suscepta foret militia:& iā exhaustū & finē aliquē militādi fieri æquū eē.Multis annis sese Italiā nō uidisse:cōsenuisse sub armis i Sicilia Africa Macedonia: cōfectos iā se labore ope:exāgues tot acceptis uulneribus eē.Cōsul cām postulādæ missiōis ,pbabilē: si moderate peteret:uidere dixit:seditiōis:nec eā:nec ullā aliā satis iustā cām eē.Itaq;:si māere ad signa & dicto parere uelīt:se demissiōe eoq; ad senatū scriptuq;:modestia facilius quā ptinacia:qđ uelint: ipetraturos. Thaumastos eo tpe Philippus sūma ui oppugnabat aggeribus uineisq; & iā arietem muris admoturus erat:cæteq; icepto absisteret eū coegit subitus ætoloq; aduētus:q Archidamo duce iter custodias Macedonū mœnia igressi:nec die:nec nocte finē ullū erūpēdi nūc i statiōes:nūc i opa macedonū faciebāt: & adiuuabat eos natura ipsa loci:nāq; thaumasti a pyleis sinuq; maliaco p lamiā eūti loco alto siti sunt in ipsis faucibus iminētes:qs Coelæ uocāt: Thessaliæq; trāseūti cōfragosa loca iplicataq; flexibus uallium uias:ubi euētū ad hāc urbē ē:repēte uelut maris uasti sic imēsa pādit planicies:ut subiectos cápos termināre oculis haud facile queas:ab eo miraculo thaumasti appellati:nec altitudie solū tota urbs:sed qđ saxo undiq; abscisso rupibus ipolita ē.Hæ difficultates:& qđ haud satis dignū tāti laboris piculiq; ptium erat:ut absisteret icepto Philippus:effecerūt:hyems:quoq; iā istabat:cū ide abscessit:& i Macedoniā in hyberna copias ꝺduxit.Ibi cæteri qđē data qtacūq; qete tpis simul aios corpaq; ꝛmiserāt. Phillippū qtū ab assiduis laboribꝫ itineꝛ pugnarūq; lassauerāt aīs:tāto magis itētū i uniuersum euētū belli curæ angunt:nō hostes mō timētē q terra mariq; urgebāt:sed nūc socioq;:nūc ét populariū aios ne & illi ad spē amicitiæ romanoq; deficerēt:& macedōas ipos cupido nouādi res capet.Itaq; & i Achaiā legatos misit: simul q iusiurādū:ita.n.pepigerāt:quotānos iuraturos i uerba Philippi exigerēt:simul q ꝺdderēt achæis Orchomenō:& Thereā:& Triphyliā:eleis Aliphera cōtēdētibus nūq eā urbē fuisse ex Triphylia:sed sibi debeꝛ ꝛstitui:qa una eēt ex iis:q ad cōdēdā Megalopoli ex cōcilio arcadū cōtributæ forēt:& cū achæis q dē p hæc societatē firmabat:macedonū aios cū heraclide:ná cū eū maxīæ iuidiæ sibi eē cerneret:multis criminibꝫ oneratū i uicula cōiecit igēti populariū gaudio:bellū si q̄do unq; āte alias cū magna cura apparauit:exercuitq; i armis & macedōes:& mercēnarios milites:pncipioq; ueris cū oīa externa auxilia qđq; Philippus uariis cu ris angi tur

leuis armaturæ erat:ĩ Chaoniam per Epirum ad occupãdas:quæ ad Anthigoniã fauces sunt:stẽna uo/
cant græci:misit:ipse post paucis diebus grauiore secutus agmine:cũ sitũ cẽm regionis aspexisset:maxi/
Aous annis me idoneũ locũ credidit eẽ ꝑter amnẽ aoum:is inter mõtes:quoꝝ alteꝝ meroum:alterũ asnaum inco/
læ uocãt:angusta ualle fluit iter exiguum super ripã ꝑbens. Asnaum Athenagoram cũ leui armatura te
nere & cõmunire iubet:ipse.n.in Aeropo posuit castra:qua abscisſæ rupes erãt:statio paucoꝝ armatoꝝ
tenebat:quæ minus tuta erãt:alia fossis:alia uallis:alia turribus muniebat:magna tormentoꝝ etiã uis:
ut missilibus procul arcerent hostẽ:idoneis locis disposita est. Tabernaculũ regiũ pro uallo in cõspecto
maxime tumulo:ut terroré hostibus suisq; spem ex fiducia faceret:positũ. Cõsul per Charopum epiro/
tem certior factus:quos saltus cũ exercitu insedisset rex:& ipse cum Corcyræ hybernasset:uere prio in
continenté trabeatus ad hostem ducere pgit quiquemillia ferme ab regiis castris cum abesset loco mu/
nito relictis legiõibus:ipse cũ expeditis ꝓgressus ad speculanda loca:postero die cõsiliũ habuit utrũ per
insessum ab hoste saltum:q̃q̃ labor ingens periculumq; proponeret:trãsitũ téptaret:an eodem itinere:
quo priore anno Sulpicius Macedoniã intrauerit:circũduceret copias. Hoc consiliũ ꝓ multos dies agitã
ti nuncius uenit, T. Quintium cõsulẽ factum:sortitũq; prouinciã Macedoniã:maturato itinere iã Corcy/
Variatõ historie ram traiecisse. Valerius Antias ĩtrasse saltũ Iulium tradit:qa recto itinere negerit oĩbus a rege ĩsessis:se/
cutũ ualle:per quã mediã fertur aous amnis:ponte raptĩ facto ĩ ripam:ĩ q̃ erãt castra regis: trãsgressum
acie conflixisse:fusum fugatũq; regem castris exutum. xii. millia hostium eo ꝑlio cæsa:capta duomillia
& ducẽtos:& signa militaria centũ. xxxii. eqtes. cc. xxx. ædem ẽt Iouis ĩ eo ꝑlio uotãsi res prospere gesta
esset:cæteri græci latiniq; auctores:quoꝝ qdem ego legi annales:nihil memorabile a Iulio actum: ite/
grumq; bellum ĩsequenté cõsulem. T. Quintiũ accepisse tradunt. Dũ hæc ĩ Macedonia geruntur:consul
alter. L. Létulus:q Romæ substiterat:comitia cẽsoribus creandis habuit multis claris petentibus uiris:
creati cẽsores. P. Cornelius Scipio Africanus &. P. Elius Pætus. Hi magna ĩter se concordia & senatũ si/
ne ullius nota regebãt:& portoria uænaliũ Capuæ Puteolisq; ité castrum portoriũ:quo ĩ loco nunc op
pidum est:fruẽdum locarunt:colonosq; eo trecẽtos:is.n. numerus finitus ab senatu erat:ascripserũt: &
sub Tifatis Capuæ agrum uændiderũt. Sub id tẽps. L. Manlius Acidinus ex Hispania decedens ꝓhibi/
tus a. M. Portio Leca tribuno plebis ne ouans rediret:cum ab senatu ĩpetrasset:priuatus urbẽ ingrediẽs
M. cc. pondo argẽti. xxx. pondo ferme auri ĩ ærariũ tulit. Eodẽ anno. C. Bebius Pãphilus:q ab. Gn. Au/
relio consule anni prioris prouinciã Galliã acceperat:temere ĩgressus galloꝝ ĩsubriũ fines prope cũ toto
exercitu est circũuentus:supra sexmillia & sexcẽtos milites amisit:tãta ex eo bello quod iam timeri de/
sierat:clades accepta est. Ea res. L. Létulum cõsulem ab urbe exciuit:q ut ĩ prouinciam uenit plenam tu/
multus:trepido exercitu accepto ꝑtorẽ multis probris ĩcrepitũ prouincia decederea tq; abire Romã ius/
Ro. cædes ĩ gallia sit:neq; ipse consul memorabile qcquã gessit:comitioꝝ causa Romã reuocatus:quæ ipsa per Marcum
Fuluiũ:& Marcũ Curiũ tribunos plebis ꝑediebant:quod Titũ quintiũ Flaminiũ cõsulatũ ex quæstura
petere nõ patiebantur. Iam ædilitatẽ ꝑturamq; fastidiri:nec ꝓ honorũ gradus documẽtũ sui dantes no/
biles hoies tendere ad cõsulatum:sed trãscendendo media summa imis cõtinuare. Res ex cãpestri certa
mine ĩ senatũ uenit:patres censuerunt:q honoré:quẽ sibi capere per leges liceret:peteret:ĩ eo populo cre
andi:quẽ uelit:potestaté fieri æquũ esse. In auctoritate patrum fuere tribuni. Creati consules Sex: Elius
Pætus:&. T. Quintius Flaminius. Inde ꝓtoꝝ comitia habita:creati. L. Cornelius Merula. M. Claudius
Marcellus. M. Portius Cato. C. Elius:q ædiles plebis fuerãt. Ab iis ludi plebeii istaurati & Epulũ Iouis
fuit ludoꝝ causa:& ab ædilibus curulibus. Gn. Aurelio Flacco flamẽdiali &. Gn. Cornelio Cethego: lu
di romani magno apparatu facti. Ser. Sulpicius & Galba põtifices eo anno mortui sunt:ĩ eoꝝ locũ. M.
Aemylius Lepidus:&. Gn. Cornelius Scipio põtifices suffecti sunt. Sex. Elius Pætus. T. Quintius Flami/
Sex. Elius. T. Quintio consl. nius cõsules magistratu inito senatũ ĩ capitolio cũ habuissent:decreuerũt patres:ut ꝓuincias Macedoniã
atq; Italiã cõsules cõpararent ĩter se:sortirẽturue:utri eoꝝ Macedonia euenisset:ĩ supplementũ legionũ
triamillia militũ romanoꝝ scriberet &. ccc. eqtes itẽ socioꝝ latini nominis:qnquemillia peditũ:qngen
tos eqtes:alteri consuli nouus oĩs exercitus decretus. L. Lentulo prioris anni cõsuli ꝓgatũ imperiũ ẽ:
neq; aut ipsa prouincia decederet prius:aut uererẽ deduceret exercitũ:quã cũ legionibus nouis cõsul ue/
nisset. Sortiti cõsules ꝓuincias. Elio Italia. Quintio Macedonia euenit. Prætores. L. Cornelius Merula ur
banã. M. Claudius Siciliã. M. Portius Sardiniã. C. Elius Galliã ẽ sortitus. Delectus ide haberi ẽ cœptus:
nam ꝑter cõsularẽ exercitũ ꝑtores quoq; iussi scribere milites erãt. Marcello ĩ Siciliã quattuormillia pe
ditũ sociũ & latini nominis &. ccc. eqtes. Catoni ĩ Sardiniã ex eodẽ genere militũ mille peditũ. cc. eqtes:
ita ut hi prætores ambo cũ in prouincias uenissent:ueteres dimitterẽt pedites eqtesq;. Attali deide regis
legatos ĩ senatum consules ĩtroduxerunt. Hi regem classe sua copiisq; oĩbus terra mariq; romanã rem
iuuare:quæq; ĩperarent romani consules:ĩpigre atq; obediẽter ad eam diẽ feciss̃e cum exposuissent:ue/
reri dixerunt:ne id ꝑstare ei per Antiochum regem ultra nõ liceret:uacuũ náq; ꝑsidiis naualibus terre/
stribusq; regnũ Attali Antiochum iuasisse. Itaq; Attalum orare patresc̃oscriptos:si sua classe:suaq; opa
uti ad macedonicũ bellũ uellent:mitterẽt ipsi ꝑsidiũ ad regnũ eius tutandũ:si id nollẽt:ipsum ap sua de
fendenda cũ classe ac reliqs copiis redire pateretur. Senatus ita legatis respõderi iussit:quod rex Attalus
classe copiisq; aliis duces romanos iuuisset:id gratũ senatui eẽ:auxilia nec ipsos missuros Attalo aduer/
sus Antiochũ sociũ & amicũ Po. Ro. nec Attali auxilia retenturos ultra:quã regi cõmodũ esset. Semper
Po. Ro. alienis rebus arbitrio alieno usum:& pricipiũ & finé ĩ potestatẽ ipsorum q ope sua uelint adiu/
tos romanos eẽ Legatos ad Antiochũ missuros:q nũcient Attali nauiũ eius & militum opa aduersus

Philippū cōmunē hostem uti populo romano gratū eum factuꝝ & senatui:si regno Antiochus Attali abstineat:bellocꝫ absistat:æquum eē socios & amicos populi romani reges iter se quocꝫ ipsos pacē seruare. Cōsulem. T. Quitiū ita habito delectu:ut eos fere legeret:q̄ i Hispania:aut Africa meruissent spectatæ uirtutis milites: ꝓperātem i prouiciam ꝓdigia nūciata:atꝫ eoꝝ ꝓcuratio Romæ retinuerūt:de cælo tacta erat uia publica Veiis foꝝ & ædes Iouis Lanuuii Herculis ædes Ardeæ:capuæ murus:& turres & ædes q̄ alba dicit cælū ardere uisum erat Arretii:terra Velitris triū iugeꝝ spatio cauerna ingenti desederat. Suessæ aruspices núciabāt agnū cū duobus capitibus natū:& Sinuessæ porcū humāo capite. Eoꝝ ꝓdigioꝝ causa supplicatio unū diē habita:& cōsules rebus diuinis operā dederunt placatisꝫ diis ꝓfecti i prouicias sunt. Elius cū. C. Elio ꝓtore in Galliā:exercitūꝫ ab. L. Lentulo acceptum:quē dimittere debebat:ꝓtori tradidit. Ipse nouis legionibus:quas secum adduxerat bellū gesturus: necꝫ memorabilis rei quicq̄ gessit Et. T. Quitius alter cōsul maturius:q̄ priores soliti erāt cōsules:a Brūdusio cū trāsmisisset. Corcyrā tenuit:cū octomillibus peditū eqtibus quīgentis:a Corcyra i proxima Epiri quīque/remi traiecit:& i castra romana magnis itinegibus cōtēdit ide Iulio dimisso paucos moratus dies dū se copiæ a Corcyra assequerētur:consilium habuit:utrum recto itinere ꝓ castra hostiū uiā facere conarē an ne tēptata qdē re tāti laboris ac periculi ꝓ darsetios potius Lyncūꝫ tuto circuitu Macedoniā itraret uicissetꝫ ea sentētia:ni timuisset ne cū a mari longius recessisset misso e manibus hoste:si qd:antea fecerat:solitudinibus siluisꝫ se tutari rex uoluisset:sine ullo effectu æstas extraherē:utcūqꝫeēt igit illo ipso tā iniquo loco aggredi hostem placuit:sed magis fieri id placebat:q̄ quo mō fieret:satis expediebat: dies .xl. sine ullo conatu sedētes i conspectu hostiū absumpserat:ide spes data Philippo est ꝓ epirotaꝝ gentē tēptādæ pacis:habitocꝫ cōsilio delecti ad eā rē agēdā Pausanias & Hyspellus ex Alexādri magni eqtibus consulē & regem ubi in artissimas ripas aous cogitur amnis:in colloquiū adduxerunt. Sūma postulatorū consulis erat pīdia rex ex ciuitatibus deduceret:iis:quoꝝ agros urbesꝫ populatus esset redderet res:quæ comparerent: cæterorum equo arbitrio æstimatio fieret. Philippus alia aliaꝝ ciuitatum conditionem esse respondit: quas ipse cepisset:eas liberaturum: quæ sibi traditæ a maioribus essent:earū hæreditaria ac iusta possessione non excessūꝫ siquas quæterentur belli clades & ciuitates cum quibus bellatum foret:arbitrio:quo uellent:populoꝝ:cum quibus pax utrisꝫ fuisset se usuꝝ. Cōsul ad id quidem nihil arbitrio aut iudice opus esse dicere:cui enim non apparere ab eo:qui prior arma intulisset: iniuriam ortam? nec Philippū ab ullis bello lacessitum:ipsum priorē uim omnibus fecisse. Inde cū agi retur:quæ ciuitates liberandæ essent:thessalos primos omniū noiauit consul. Ad id uero adeo incēsus īdignatione est rex ut exclamaret:quid uicto grauius imperares. T. Quinti? atꝫ ita se colloqo ꝓripuit & temperatū ægre est: quin missilibus: quia dirempti medio amne fuerāt:pugnam iter se cōsererent: Postero die per excursiones ab stationibus primo in planicie satis ad id patenti:multa leuia commissa sunt prælia deinde recipiētibus se regiis in arcta & confragosa loca:auiditate accēsi certaminis eo quocꝫ romani penetrauere pro his ordo & militaris disciplina:& genus armoꝝ erat ad amplum prælium gerendū:contra illis loca & catapultæ balistæcꝫ in omnibus prope rupibus:quasi in muris dispositæ multis hinc atꝫ illinc uulneribus acceptis:cum ēt:ut in plio iusto aliquot cecidissent nox pugnæ finē fecit.

Cum in hoc statu res eēt:pastor qdā a Cheropo prīcipe epirotaꝝ missus deducit ad cōsulē:is se i eo saltu:q̄ tūc regiis oneratus castris erat armētū pascere:oēs montiū eoꝝ anfractus callesꝫ nosse:si secum aliquos mittere uelit:nō iniquo nec pdifficili aditu supra caput hostiū deductuꝝ:hæc Cheropus renūciari iubet. Ita crederet:ut suæ potius oīa:quā ullius ptātis eēnt. Cū magis uellet credē?:quā audiret cōsul:mixtūꝫ gaudio ac metu aīum gereret:auctoritate motus Cheropi expiri spem oblatā statuit: & ut auerteret rem a suspicione:biduo iseq̄nti lacessere hostē dispositis ab oi parte copiis:succedētibusꝫ integris in locū defessoꝝ nō destitit. Quattuormillia īdelecta peditū:&. ccc. eqtes tribuno militū tradit: eqtes:quoad loca patiant:ducere iubet:ubi ad inuia eqti uentū ē:in planitiæ aliq̄ locari eqtatum:pedites:q dux mōstraret:uiā ire:ubi ut polliceret:sup caput hostiū puentū sit:fumo dare signū:nec ante clamorē tollere:quā ab se signo accepto pugnā cœptā arbitrari posset:nocte itinera fieri iubet:& ꝓnox forte luna erat:iterdiu cybi qetisꝫ sumeret tps:ducē ꝓmissis īgentibus oneratū:si fides extaret:uinctū tamē tribuno tradit. His copiis ita dimissis eo itentius romanus undiq̄ īstat capi statiōes. Interim cū uerticem die tertio:quē petierāt romani:cepisse ac tenere se fumo significarēt:tū uero trifariā diuisis copiis cōsul ualle media cū militū robore succedit:cornua dextera leuaq̄ admouet castris. Nec segnius hostes obuiā eunt:& dum auiditate certaminis ꝓuecti extra munitiones pugnāt:haud paulo supior ē romanus miles & uirtute:& sciētia:& armoꝝ genere. Posteaq̄ multis uulneratis īterfectisꝫ recepe se regii i loca aut muniméto:aut natura tuta:uerterat pīculū in romāos temere i loca iniq̄: nec faciles ad receptū angustias ꝓgressos:necꝫ īpunita temeritate ide recepissent sese:ni clamor prīo a tergo auditus:dein pugna ēt cœpta amētes repētio terroꝝ regios fecisset. Pars in fugā effusi sunt:pars qa magis locus fugæ deerat: q̄ qd ai satis eēt ad pugnā. cū substitissent:ab hoste:& a fronte:& a tergo urgēte circūuenti sunt. Deleri totus exercitus potuit:si fugiētes ꝓsecuti uictores eēnt:sed equitē angustiæ locorūꝫ asperitas: peditē armoꝝ grauitas īpedit. Rex prīo effuse ac sine respectu fugit:deīde qnquemilliū spatiū ꝓgressus cū ex inigtate locoꝝ id qd erat:suspicatus eēt seq̄ nō posse hostē:substitit i tumulo quodā: dimisitꝫ suos ꝓ oīa iuga uallesꝫ:q̄ palatos i unū colligerēt:nō plus duobusmillibus hoium amissis. Cæteꝝ oīs multitudo uelut signū aliqd secuta in unū cū cōueniissent:freq̄nti agmīe petūt Thessaliā. Romani qd tutū fuit:īsecuti cedētes:spoliātesꝫ cæsos castra regia ēt sine defensoribus difficili aditu diripiūt. atꝫ ea nocte i suis

Reſpō/ sum se/ natꝰ ad ea quæ Attali legati nūciaſ/ sent ꝓdigia

Ro. cō/ sulis po stulata

Atē. un de obla ta sit spes & rō inita Philip/ pi loco deiicié/ di

Deiicit Philip/ pus an/ guſtiis qs ise/ derat

caſtris mãserũt.Poſtero die cõſul ꝑ ipſas anguſtias:qua ſe inter ualles flumẽ iſinuat hoſtẽ iſequit. Rex primo die ad caſtra Pyrrhi peruenit locus:quẽ ita uocant:ẽ i Triphylia terræ melotidis:ide poſtero die igenti itinere agminis (& metus urgebat) i monte lyncon perrexit.Ipſi montes Epiri ſunt iteriecti Macedoniæ Theſſaliæq;:latus:qd' uergit i Theſaliã:oriens ſpectat:ſeptẽtrioni Macedonia obiicitur:ueſtiti frequẽtibus ſiluis ſunt:iuga ſumma cãpos patẽtes aquaſq; perẽnes habẽt.Ibi ſtatiuis rex ꝑ aliquot dies habitis fluctuatus aĩo ẽ utrum ꝓtinus i regnum ſe recipet:an reuerti i Theſſaliam poſſet:iclinauit ſentẽtia ſuum i Theſſaliã agmẽ dimitteret.Triccam ꝓximis limitibus petit:ide obuias urbes raptim peragrauit:homines:q ſequi poſſent:ſedibus excibat:oppida icẽdebat:rex ſuaꝫ:quas poſſent ferẽdaꝫ ſecũ dominis ius fiebat:cætera militis præda erat:nec quod ab hoſte crudelius pati poſſent: reliqui quicquã fuit:q̃ quæ ab ſociis patiebantur.Hæc etiã facienti Philippo acerba erãt:ſed e terra mox futura hoſtium corpora ſaltem eripere ſociorũ uolebat.Ita euaſtata oppida ſunt Phacium.Ireſie.Euchidrium. Eretria. Pala.Epharus.Pheras cum peteret excluſus quia res egebat mora:ſi expugnare uellet: nec tempus erat: omiſſo incœpto in Macedoniam tranſcẽdit:nã etiam ætolos appropinquare fama erat:qui audito prælio:quod circa amnẽ aoum factũ erat:proximis prius euaſtatis circa Sperchias & Macranem : q̃ uocant Comen trãſgreſſi:inde in Theſſaliam Cymines & Angeas primo impetu potiti ſunt : a Metropoli: dũ uaſtant agros concurſu oppidanorũ ad tuenda mœnia facto repulſi ſunt.Callithera inde aggreſſi ſimilem impetum oppidanorũ pertinatius ſuſtinuerunt:cõpulſiſq; intra mœnia:qui eruperant:contenti ea uictoria quia ſpes nulla admodum expugnandi erat:abſceſſerunt.Theuma inde:& Calathana uicos expugnant diripiuntq;. Acharras per deditionẽ receperunt. Xiniæ ſimili metu a cultoribus deſertæ ſunt hoc ſedibus ſuis extorre agmẽ in præſidium incidit:quod Athamanum quo tutior frumẽtatio eẽt ducebatur:icondita inermiſq; multitudo mixta imbelli turba ab armatis cæſa eſt. Xiniæ deſertæ diripiũ tur. Cyphara inde ætoli capiunt opportune Dolopiæ iminens caſtellũ. Hæc raptim intra paucos dies ab ætolis geſta.Nec Aminander atq; athamanes poſt famam ꝓſperæ pugnæ romanorũ quieuerũt:cæterum:quia Aminãder ſuo militi parũ fidebat petito ab cõſule modico pſidio:cum Gomphos peteret oppidum ꝓtinus noſe phecam ſitum inter Gõphos fauceſq; anguſtas:quæ ab Athamania Theſſaliam dirimunt:ui cepit.Inde Gõphos adortus & ꝑ aliquot dies ſumma ui urbem tuẽtes: cum ſcalas ad mœnia erexiſſẽt: eodem metu perpulit ad deditionem:hæc deditio gomphorum ingentem terrorẽ theſſalis intulit:dedidere deinceps ſeſe:qui Argenta:quiq; Pherinum:& thimarũ & Liſinas & Stinonem & Lampſum habẽt:aliaq; caſtella iuxta ignobilia.Dum Athamanes ætoliq; ſummoto macedonũ metu in aliena uictoria ſuam ꝑdam faciunt. Theſſaliaq; ſimul a tribus exercitibus icerta quẽ hoſtẽ:quẽue ſocium crederet:uaſtatur conſul faucibus:quas fuga hoſtium aperuerat:in regionem Epiri tranſgreſſus & ſi probe ſcit:cui parti Chæropo principe excepto epirotæ fauiſſent tamen quia ab ſatiſfaciẽdi quoq; cura imperata enixe facere uidet: ex præſenti eos potius:q̃ ex præterito exiſtimat habitu:& ea ipſa facilitate ueniæ aĩos eorum in poſterũ conciliat:miſſis deinde nunciis Corcyrã:ut onerariæ naues in ſinũ uenirẽt ambraciũ:ipſe ꝓgreſſus modicis itineribus q̃rto die i mõte Cercetio poſuit caſtra eodẽ Aminãdro cũ ſuis auxiliis accito:nõ tam uiriũ eius egens q̃ ut duces i Theſſaliã haberet. Ab eodẽ cõcilio & plærisq; epirotarũ uolũtarii iter auxilia accepti. Primã urbiũ Theſſaliæ Phaleriã ẽ aggreſſus:duo millia macedonũ i pſidio hẽbat:q prio ſũma ui reſtiterũt q̃tum arma:q̃tũ mœnia tueri poterãt:ted oppugnatio cõtinua nõ nocte:nõ die remiſſa:cũ cõſul in eo uerti crederet cæterorũ theſſalorũ aĩos:ſi primi uim romanã nõ ſuſtinuiſſent:ui cit ꝓtinaciã macedonũ. Capta Phaleria:legati a Metropoli a Piera dedẽtes urbes uenerunt :uenia eiſdẽ petẽtibus datã. Phaleria icenſa ac direpta eſt. Inde Eginiũ petit:quẽ locũ cũ uel modico pſidio tutũ ac ꝓpe iexpugnabilẽ uidiſſet:paucis in ſtationẽ ꝓximã tælis cõiectis ad gomphorũ regionẽ agmẽ uertit:trigreſſuſq; i cãpos Theſſaliæ cũ iã oĩa exercitui deeſſent:q epirotarũ pepcerat agris explorato ante utrũ Leucadẽ:an ſinũ ambraciũ onerariæ tenuiſſent:frumẽtatũ ambraciã inuicẽ cohortes miſit:& ẽ iter a Gomphis ambraciã ſicut ipeditũ ac difficile ita ſpatio ꝓbreui:intra paucos itaq; dies trãſuectis a mari cõmeatibus:repleta oĩ rerũ copia ſunt caſtra. Inde ad Rhagen eſt ꝓfectus:decẽ ferme millia a Lariſſa abeſt:ex Perrhebia oriũdi ſũt:ſita ẽ urbs ſup peneũ amnẽ. Nihil trepidauere theſſali ad primũ aduentũ romanorũ:& Philippus ſicut i Theſſaliã ipe ꝓgredi nõ audebat:ita itra Tẽpe ſtatiuis poſitis:ut qſq; locus ab hoſte tẽptabat:pſidia p occaſiões ſũmittebat. Sub idẽ fere tps:quo cõſul aduerſus Philippũ primũ i Epiri faucibus poſuit caſtra:&.L. Quĩtius frater cõſulis:cui claſſis cura maritimæq; oræ iperiũ mandatũ ab ſenatu erat:cũ duabus qnqueremibus Corcyrã trãſuectus:poſteaq; ꝓfectã inde claſſem audiuit:nihil morandũ ratus:cũ ad Zammã iſulã deſecutus eẽt:dimiſſo Lucio:cui ſucceſſerat: tarde ide ad Maleũ trahẽdis plærũq; remulco nauibus:q̃ cũ cõmeatu ſequebant:puenit. A Malea iuſſis cæteris q̃tũ maxie poſſent maturare ſeq:ipe tribus qnqueremibus expeditis Pyreũ ꝑcepit:accepitq; naues ibi relictas ab.L. Apuſtio legato ad pſidiũ Athenarũ. Eodẽ tpe duæ ex Aſia claſſes ꝓfectæ:una cum Attalo rege:eæ.iiii.&.xx.qnqueremes erãt:rhodia altera.xx.nauiũ tecta: Ageſymbrotus ꝑerat. Hæ circa Andrũ inſulã claſſes cõiunctæ. Euboeã inde exiguo diſtãte freto traiecerũt: caryſtiorũ primũ agros uaſtauerũt:deide ubi Caryſtus pſidio a Chalcide raptim miſſo:firma uiſa eſt:ad Eretriã acceſſerũt:eodem &.L. Quintius cum iis nauibus:q̃ Pyrei fuerãt:attali regis aduẽtu audito uenit:iuſſitq;:ut q̃ ex ſua claſſe ueniſſent naues. Euboeã peterẽt. Eretria ſũma ui oppugnabat:nã & triũ iũctarũ claſſiũ naues oĩs generis torméta machinaſq; ad urbiũ excidia ſecũ portabãt :& agri affati materiæ ꝑbebãt ad noua mo lienda opa Oppidani prio haud ĩpigre tuebant mœnia:deide feſſi uulneratiq; aliquot:cũ & muri partẽ

Etholorum in theſſalia ſucceſſus

Phaleria

euersam operibus hostiū cernerēt:ad deditionē iclinarunt:sed præsidium erat macedonū: quos nō minus quā romanos metuebant:& Philocles regius præfectus a Chalcide nuncios mittebat se ī tpe affuturū:si sustinerēt obsidionē. Hæc mixta metu spes ultra:q̄ uellēt aut q̄ possent trahere eos tempus cogebat deīde posteaq̄ Philoclē repulsum trepidantēq; refugisse Chalcidē acceperūt: oratores extemplo ad Attalū uenia fidēq; eius petētes miserunt. Dū ī spē pacis intēti segnius munera belli obeūt: ex ea modo parte: qua murus dirutus erat: cæteris neglectis stationes armatas opponūt. Quitius noctu ab ea parte: quæ minime suspecta erat: īpetu facto scalis urbē cepit: oppidanorum oīs multitudo cum cōiugibus ac liberis ī arcem cōfugit: deīde ī deditionē uenit: pecuniæ auriq; & argenti haud sane multum fuit signa tabulæ priscæ artis ornamētaq; eius generis plura: q̄ pro urbis magnitudine aut opibus cæteris inuēta. Carystus īde repetita unde priusq̄ e nauibus copiæ exponerētur: oīs multitudo urbe deserta ī arcē confugit: inde ad fidē ab romano petēdam oratores mittunt: oppidanis extēplo uita ac libertas cōcessa est: macedonibus nūmi triceni per capita statutum est p̄tium: & ut armis traditis abirēt: hac summa redepti: ī Boetiam inermes traiecti. Nauales copiæ duabus claris urbibus Euboeæ ītra dies paucos captis circunuectæ sumiū atticæ terræ promontorium Cenchreas corinthioꝝ emporium petierunt. Consul Eretria in Euboea a ro. capitur Carystus dedit iterim omnium spe longiorem atrocioremq; oppugnationē habuit: & ea: qua minimum credidisset: resistebant hostes nam omnē laborē ī muro diruēdo crediderat fore: si aditum armatis ī urbē patefecisset: fugam inde cædēq; hostium fore: qualis captis urbibus fieri solet: cæterū posteaquam parte muri arietibus decussa: p ipsas ruinas transcēderunt ī urbē armati: illud principium uelut noui ac itegri laboris fuit nam macedones: q ī p̄sidio erāt: & multi & delecti: gloriā etiam egregiam rati: si armis potius: & uirtute: q̄ mœnibus urbem tuerētur: cōferti: pluribus introrsus ordinibus acie firmata: cum transcēdere ruinas sensissent: romanos per īpeditum ac difficilem ad receptū locum expulerunt. Id consul ægre passus nec eam ignominiā ad unius mō expugnandæ morā: urbis sed ad summam uniuersi belli pertinere ratus: quod ex mometis paruaꝝ plerūq; regꝝ penderet: purgato loco: qui strage semiruti muri cumulatus erat: turrim ingētis altitudinis magnā uim armatoꝝ multiplici tabulato portantem ꝓmouit & cohortes inuicē sub signis: quæ cuneum macedonum (phalangē ipsi uocant) si possent: ai perrumperent: emittebat: sed ad loca angusta haud late patēte iteruallo diruti muri: genus armoꝝ pugnæq; hosti aptius erat: ubi conferti hastas ingētis longitudinis præ se macedones obiecissent: uelut in constructam densitate clypeoꝝ testudinē: romani pilis nequicquā emissis cum strinxissent gladios: neq; congredi ꝓpius: neq; præcidere hastas poterant: & si qua incidissent: aut perfregissent: hastilia: fragmento ipso acuto inter īpicula integraꝝ hastaꝝ uelut uallum explebant: ad hoc & muri ps adhuc itegra utraq; tuta præstabat: latera: nec ex longo spatio aut cedendum: aut īpetus faciendus erat: quæ res turbare ordines solet. Accessit ēt forte res ad aios eoꝝ firmādos: nā cū turris per aggerē paꝝ densati soli ageretur una rota in altiorē orbitam depressa: ita turrim inclinauit: ut speciē ruentis hostibus trepidationemq; insanā supstantibus armatis præbuerit. Cū paꝝ quicquā succedere: consul mirime æquo aīo comparationē militū generis armorūq; fieri patiebat: simul nec maturā expugnādi spem: nec stationē ꝓcul a mari: & in euastatis belli cladibus locis hybernādi ullam cernebat: itaq; reiecta obsidiōe: qa nullus ī tota Acarnaniæ atq; ætoliæ ora portus erat: qui simul & oīs onerarias: q̄ cōmeatū exercitui portabāt: caperet: tecta ad hybernādum legionibus p̄beret. Anticyra in Phocide ī corinthiū uersa sinū ad id oppor- Anticyra tunissime sita uisa: qa nec ꝓcul Thessalia hostiūq; locis abibāt: & ex aduerso Peloponēsum exiguo maris spatio diuisam: ab tergo ætoliā Acarnaniāq;: ab lateribus Locridē ac Boetiā habebāt. Phocidis prīo impetu Phanoceam fine certamine cepit. Anticyra haud multū in oppugnādo p̄buit moræ. Ambrussiū inde Iapolisq; receptæ. Daculisia: qa in tumulo excelso sita ē: nec scalis: nec opibus capi poterat: lacessendo missilibus eos: q in p̄sidio erāt: cū ad excursiones elicuissent refugiēdo iuicē insequēdoq;: & leuibus sine effectu certaminibus: eo negligētiæ & cōtēptus adduxerūt: ut cū refugiētibus in portā ꝓmixti impetū romani facerēt. Sex alia ignobilia castella Phocidis terrore magis: q̄ armis in ptātem uenerūt. Elacia clausit portas: nec nisi ui cogerent: recepturi mœnibus uidebant aut ducē: aut exercitum romanū.

Elaciam obsidēti cōsuli rei maioris spes affulsit: achæoꝝ gentē ab societate regia in romanā amicitiā auertēdi. Cycliadā principē factionis ad Philippū trahentiū res expulerāt. Aristhenus: q romanis gentē iūgi uolebat: p̄tor erat. Classis romana cū Attalo & rhodiis Cenchreis stabat: parabātq; cōmuni oēs cō filio Corinthū oppugnare. Optimū igit ratus: priusq̄ eā ré aggrederent: legatos ad gentē achæoꝝ mitti: pollicētes si ab rege ad romanos defecissent. Corinthū iis cōtributuros in antiquū gentis cōsiliū. Au ctore cōsule legati a fratre eius. L. Quintio: & Attalo: & rhodiis: & atheniēsibus ad achæos missi. Sicyone datū iis est cōciliū. Erat aūt nō admodū simplex habitus iter achæos aīorū: terrebat eos lacedæmonius grauis & assiduus hostis: horrebāt romana arma: macedonū beneficiis: & ueteribus eius oræ gentibus obligati erāt: regē ipm suspectū habebāt ꝓ eius crudelitate p̄sidiaq;: ex iis: q̄ tū ad tps faceret: æstimātes: post bellū grauiorē dominū futuꝝ cernebāt: neq; solū qd ī senatu qsq; ciuitatis suæ: aut ī cōmunibus cōciliis gētis ꝓ sniā diceret ignorabāt: sed ne ipis qdē secū cogitātibus: qd uellēt: aut qd optarēt: satis cōstabat: ad hoies ita īcertos introductis legatis potestas dicēdi data ē. Romāus primū legatus. L. Calphurnius: deīde Attali regis legati: post eos rhodii disseruerūt: Philippi deīde legatis dicēdi potestas facta ē: postremi atheniēses: ut refellerēt macedonū dicta: auditi sunt: fere atrocissime in regē: qa nulli nec plura nec tam acerba passi erāt: iuecti sunt. Et illa qdē cōcio sub occasum solis tot legatoꝝ ppetuis oratiōnibus die absumpto dimissa ē. Postero die aduocat cōciliū: ubi cū ꝓ pconē: sicut græcis mos: suadēdi Romāi legati uerba ad achaeos

potestas a mgr̃atibus facta eēt:nec qsquā ꝓdiret:diu silētium alioꝝ alios ītuētium fuit:neqꝫ miꝝ si quibus sua spōte uoluntatibus res iter se pugnātes obtorpuerant quodām̄ animi eos orationes quoqꝫ i/sup turbauerāt utrinqꝫ quæ difficilia essent: ꝓmēdo admonēdoqꝫ ꝓ totū diē habitæ. Tādē Aristhenus ꝓtor achæorū:ne tacitū cōciliū dimitteret:ubi:inquit:illa certamina achæi aioꝝ sunt: qbus ī conuiuiis & circulis:cum de Philippo & romanis mentio icidit: uix manibus tēperabatis? nūc ī concilio ab eā rē unā ī dicto cū legatoꝝ utrinqꝫ uerba audiretis: cū referāt magistratus:cū præco ad suadendū uocet:ob mutuistis:si nō cura sulatis cōis:ne studia quidē:quæ in hanc aut in illam partē aios uestros iuclinarūt uocem cui quam possunt exprimere:cū præsertim nemo tam hebes sit:qui ignorare possit:dicendi ac suadēdi qd' quisqꝫ aut uelit:aut optimū putet:nunc occasionē esse:priusquā quicquā decernamus: ubi semel decretū erit oībus:id etiā quibus ante displicuerit:pro bono atqꝫ utili fœdere defendēdum. Hæc adhortatio prætoris non modo quēquā unū elicuit ad suadēdū:sed ne fremitū quidē aut murmur cō

Aristheni oīo ī cōuētu achæo/rū ꝓ ro,

cionis tātæ ex tot populis cōgregatæ mouit. Tū Aristhenus prætor rursus nō magis cōsiliū uobis prin cipes achæoꝝ deest:q̄ lingua:sed suo quisqꝫ periculo in cōe consultum nō uult:forsitan ego quoqꝫ tace rem:si priuatus essem:nūc prætor uideo aut non dandū concilium legatis fuisse:aut inde sine respōso eos dimittendos nō esse:respōdere autem nisi ex uestro decreto qui possum? & quādo nemo uestrum qui in hoc conciliū aduocati estis: pro sīa quicquam dicere uult aut audet oratiōes legatoꝝ hesterno die pro sentētiis dictas percēseamus:perinde ac si non postulauerint: quæ e re sua essent: sed suaserint nobis:quæ cēserent utilia esse. Romani:rhodiiqꝫ:& Attalus societatē amicitiāqꝫ nostram petūt:& ī bello quod aduersus Philippū gerunt:se a nobis adiuuari æquū censent. Philippus socieratis secum admonet & iasiurādi:& mō postulat:ut secū stemus:mō ne interfimus:armis contētum ait se eē:nulli ne uenit in mētem cur qui nōdum socii sunt:plus petant: q̄ socius? nō fit hoc neqꝫ modestia Philippi neqꝫ ī pudētia romanoꝝ:achæi portus: & dat fiduciā postulantibus: & demit. Philippi præter legatū uidemus nihil romana classis ab Cenchreas stat urbium Euboæ spolia præseferens: cōsulē legionesqꝫ eius exiguo maris spatio disiūctas Phocidē & Locridē peruagātes uidemus. Miramini:cur diffidēter Cleomedon legatus Philippi:ut ꝓ rege arma caperemus aduersus romāos:mō egerit q si ex eodē fœdere ac iureiurādo:cuius nobis religionē iniiciebat:rogemus eū: ut nos Philippus & ab Nabide ac lacedæmoniis:& ab romanis defendat:non modo p̄sidium:quo tueat' nos sed ne quid respondeat quidem nobis sit iuenturus:non hercle magis:q̄ ipse Philippus:qui priore anno q pollicēdo se aduersus Nabidem bellum gestuꝝ cum tentasset nostram iuuētutem hinc in Euboeā extrahere: pasteaq̄ nos neqꝫ decernere id sibi p̄sidium:neqꝫ uelle illigari romano bello uidit:oblitus societatis eius:q̄ nunc iactat uastādos depopulādosqꝫ Nabidi ac lacedæmoniis reliquit. Ac mihi quidē minime conueniēs inter se Cleomedōtis oratio uisa est:eleuabat romanum bellum:euētumqꝫ:eius eundem fore:qui prioris belli quod cum Philippo gesserūt:dicebat. Cur ille nostrum igit' auxiliū absens potius petit: q̄ p̄sens nos socios ueteres simul ab Nabide ac romanis tueatur? nos dico:qd ita passus est Erethriam Carystumqꝫ capi? quid ita tot Thessaliæ urbes? qd ita Locridem Phocidemqꝫ? qd ita nunc Elatiam oppugnari patitur? cur excessit faucibus Epiri: claustrisqꝫ illis inexpugnabilibus sup aoum amnem aut ui:aut metu:aut uoluntate relictoqꝫ: quē ifidebat saltu penitus in regnū abiit. Si sua uolūtate tot socios reliqt hostibus diripiēdos qd recusare pōt:qn & socii sibi consulāt? si metu:nobis quoqꝫ ignoscat timētibus:si uictus armis cessit: achæi nos arma romana sustinebimus Cleomedon:q̄ uos macedones non sustinuistis? An tibi potius credamus romanos nō maioribus copiis & uiribus nūc bellū gerere:quā antea gesserūt:potius quā res ipsas ītueamur? ætolos cū classe adiuuerūt:nec duce cōsulari:nec exercitu bellū gesserūt:socioꝝ Philippi maritimæ ēt urbes in terrore ac tumultu erant:mediterranea adeo tuta a romanis armis fuerūt: ut Philippus ætolos nequicq̄ opē romanoꝝ iplorantes depoplaret:nūc aūt defuncti bello punico romani qd̄ p̄decim annos uelut ītra uiscera Italiæ tolerauerūt:nō p̄sidiū ætolis bellātibus miserūt:sed ipsi duces belli arma terra marīqꝫ simul Macedoniæ ītulerunt. Tertius iā cōsul sūma ui gerit ballū. Sulpicius ī ipsa Macedonia cōgressus fudit fugauitqꝫ regē:partē opulentissimā regni eius depopulatus:nūc Quintius tenentē castra Epiri natura loci munimētis exercituqꝫ frætū castris exuit:fugientē in Thessaliā ꝑsecutus p̄sidia regia sociasqꝫ eius urbes ꝓpe in cōspectu regis ipsius expugnauit. Ne sint uera:q̄ atheniēses mō legati de crudelitate:auaricia:libidine regis dixerūt:nihil ad nos ptineāt:q̄ in terra attica scelera ī superos iferosqꝫ deos sint admissa:multo minus:quā q̄ clunii abydeniqꝫ:q ꝓcul a nobis absunt:passi sūt: nostroꝝ ipsi uulneꝝ:si uultis obliuiscamur:cædes direptionesqꝫ bonoꝝ Messānæ in media Peloponeso factæ:& hospitē Cyparissiæ Garitenē cōtra ius oē ac fas iter epulas ꝓpe ipsas occisum: & Aratū patrem filiūqꝫ sicyonois:cū senem ifelicē parētē ēt appellare solitus eēt:iterfectos: Polycratiā eius uxorē libidinis cā in Macedoniā apportatā:cætera stupra uirginū matronarūqꝫ obliuioni denē:ne sint cū Philippo res:cuius crudelitatis metu obmutuistis oēs:nā q̄ alia tacēdi uocatis in cōciliū cā est? cū Antigono mitissimo atqꝫ iustissimo rege & de nobis oībus optime merito exestimemus disceptationē eē:num id postularet facere nos:qd̄ tum fieri nō posset? Peninsula est peloponesus angustis isthmi faucibus cōtinēti adhærēs:nulli apertior atqꝫ opportunior quā nauali bello:si centū tectæ naues:& qnquagīta leuiores apertæ:& centū triginta issiaci lembi maritimā orā uastare & expositas ꝓpe in ipsis littoribus urbes ceperint oppugnare ī mediterraneas scilicet nos urbes recipiemus? tanq̄ nō itestino & hærēte ī ipsis uisceribus uramur bello:cū terra Nabis & lacedæmonii: mari classis romana urgebūt: unde regiā societatē & p̄sidia macedonū iplorē? an ipsi nostris armis ab hoste romāo tutabimur urbes:q̄ oppugnabūt

Vide ne Eleutii sit ꝓ cluniī legē dum

egregie.n.Bimas priore bello sumus tutati:satis exéplor nobis alienæ cladēs p̄bent:nē q̄ramus:quēad modū cæteris exēplo simus.Nolite:qa ultro romāi petunt amicitiā idqđ optādū uobis ac summa ope petēdum erat fastidire.Metu.n.uidelicet cōpulsi ī aliena terra:qa sub umbra nostri auxilii latere uolūt ī societatē nostram confugiūt:ut portubus nostris recipiātur:ut cōmeatibus utant:mare ī ptāte habēt terras quascūq; adeūt:extēplo ditionis suæ faciunt:qđ rogant:cogere possunt:quia peperciſſe uobis uo lunt:cōmittere uos:cur pereatis nō patiunt.Nam quos Cleomedon mō tāq̄ uobis mediā & tutissimā uiam cōsilii:ut quiescerētis:abstineretisq; armis:ostendebat:ea non media : sed nulla uia est:&.n.p̄ter q̄ quod aut accipiēda:aut aspernēda uobis romana societas est:qd aliud quā nusquam gratia stabili:uelut q̄ euētum expectauerimus:ut fortunæ applicaremus nostra consilia p̄da uictoris erimus? Nolite:si qđ oībus uotis petendū erat ultro offert:fastidire:nō quēadmodū hodie utrūq; uobis licet:sic semp uobis licitur:nē nec sæpe nec diu eadē occasio erit.Liberare uos a Philippo iā diu magis uotis:q̄ armis audetis sine uſo labore & p̄iculo:q uos ī libertatē uindicarēt cū magnis classibus exercitibusq; mare traiecerūt: hos si socios aspernamini:uix sanæ mentis estis:sed aut socios:aut hostes habeatis:oporter.Secundum orationē p̄toris murmur ortū alioq; cū assensu:alioq; iclæmēter assentiētes increpātiū:& iam nō singuli tantū sed populi uniuersi iter se altercabātur.Tum iter magistratus gentis(demiurgos uocāt decē numero creātur)certamē nihilo segnius q̄ inter multitudinē:esse:quinq; relaturos de societate romana se aiebant:suffragiumq; daturos:quinq; lege cautum testabantur:nequid:qđ aduersus societatē Philippi esset:aut referre magistratibus aut decermere consilio ius esset:hīc quoq; dies iurgiis est consumptus. Supererat unus iusti concilii dies tertio.n.die lex iubebat decretū fieri:ī quē adeo exercere studia:ut uix parētes ab liberis tēperauerīt. Risiasus pellenēsis erat: filiū demiurgum noīe Ménoné habebat : partis eius:quæ decretū recitari rogariq; sententias p̄hibebat:is diu obtestatus filiū:ut cōsulere achæos cōmuni saluti pateret:neu pertinatia sua gentē uniuersam perditū iret : posteaq̄ paxq; p̄ficiebant preces: iuratus se eū sua manu iteremptuxq;:nec pro filio: sed p hoste habituxq;:minis p̄uicit:ut postero die cōiungeret iis se:q referebant:qui cū plures pacti referrēt:oībus fere populis haud dubie approbātibus relationē ac præ se ferētibus:qd decreturi essent:dymæi & megalopolitani & quidam argiuorū : priusquā decretū fieret: consurrexerunt: ac reliquerunt conciliū neq; morāte ullo: nec īprobāte : nam megalopolitanos auorū memoria pulsos ab lacædemōiis restituerat ī patriā Antigonus:& dymæis captis nup direptisq; ab exercitu romano:cū redimi eos ubicunq; seruirēt.Philippus iussisset:non libertatē modo:sed ēt patriam reddiderat:iam argiui p̄ræterq; quod macedonū reges ab se oriundos credūt:priuatis etiā hospitiis familiariq; amicitia plæriq; illigati Philippo erant:ob hæc cōcilio quod inclinauerat ad societatem romanam ineundā: excesserūt:ueniaq; iis huius secessiōis fuit & magnis & recētibus colligatis bene ficiis:cæteri populi achæorū cū sniæ ,progarent:societatē cum Attalo ac rhodiis p̄senti decreto cōfirmarunt.cum romanis:qa iniussu populi nō poterat rata eē:in id tps:quo Romā mitti legati possent:dilata est:in p̄sentia tres legatos ad.L.Quintiū mitti placuit:& exercitū oēm acheorū ad Corinthū admoueri Captis Cenchreis iā urbē ipsam Quintio oppugnāte:& ii qdē e regiōe portæ:q̄ fert Sycioné:posuerunt castra:romani ad Cenchreas uersam partē urbis Attalus traducto p isthmū exercitu ab lecheo alterius maris portu oppugnabāt:primo segnius sperātes seditioné itus fore iter oppidanos ac regiū p̄sidiū:posteaq̄ uno aīo oēs & macedones tanq̄ cōem patriā tuebant:& corinthii ducē p̄sidii Androstenē haud secus quā ciuē & suffragio creatū suo iperio iusto patiebant:oīs inde spes pugnātibus in ui & armis & opibus erat:undiq; aggeres haud facili aditu ad mœnia admouebant.Aries ex ea pte:q̄ romani oppugnabat:aliq̄tum muri diruerat:in quē locū:qa nudatus muniméto erat ,ptegēdum armis:cū macedones cōcurrissent:atrox p̄liū iter eos ac romāos ortū ē:ac prīo multitudīe facile expellebāt romāi:assūptis deīde achæorū Attalicq; auxiliis equabāt certamen:nec dubium erat:qn macedonas græcosq; facile loco pulsuri fuerīt. Trāsfugarū italicorū magna multitudo erat:ps ex Annibalis exercitu metu pœnæ a romanis Philippū secuta:ps nauales socii relictis nup classibus ad spem honoratioris militiæ trāgressi: hos desperata salus:si romani uicissent:ad rabiem magis:q̄ audaciā accendebat.Promōtoriū est aduersus Sicyoné Iunonis:quā uocāt Acream:in altū excurrēs:trāsiectus ide Corinthū septēmillia ferme passuū:eo Philocles regius & ipe p̄fectus mille & qngētos eqtes p Boetiā duxit:p̄sto fuere a Corintho lēbi q̄ p̄sidiū id acceptū lecheum traiicerēt. Auctor erat Attalus icensis opibus omittēdæ extēplo oppugnationis:ptinacius Quītius a Misnisnepio p̄stabat:is quoq;:ut ,p oībus portis dispositā uidit p̄sidia regia nec facile erūpētiū ipetus sustineri posse:in Attali sniam cōcessit:ita irrito icepto dimissis achæis reditū ad naues ē.Attalus Pyreū:romāi Corcyrā petierūt.Dū hæc a nauali exarcitu gerūt: cōsul ī Phocide ad Elatiā castris positis:prīo colloqis rē p principes elaciēsiū tēptauit:posteaq̄ nihil eē ī māu sua & plures ualidioresq; eē regios:q̄ oppidāos respōdebat: tū simul ab oī pte opibus armisq; urbē ē aggressus arīete admoto q̄tū iter turres erat muri: ,prutū cū īgēti fragore ac strepitu nudassēt urbē:simul & cohors romana p aptū recēti strage iter ruīnas:& ex oībus oppidi ptibus flictis suis qsq; statiōibus ī eū q pmebat: ipetu hostiū locū cōcurrerūt:eodē tpe romāi & muri supuadebāt:& scalas ad stātia mœnia īferebāt:& dū ī unā partē oculos aīosq; hostiū certamē auerterat:pluribus locis scalis capit murus:armatiq; in urbē trāscēderunt:quo tumultu audito territi hostes:relicto quē cōserti tuebant locō in arcē oēs metu inermi quoq; seq̄nte turba cōfugerunt.Ita urbe potit cōsul q̄ direpta dimissis in arcē: q uitā regiis:si abire uellent inermes:libertatē elaciēsibus pollicerent:fideq; in hæc data post paucos dies arcē recepit. Cæterū aduētu in Achaiā Philoclis regii p̄fecti nō Corinthus tātū liberata obsidiōe:sed argiuorū quoq;

Demiurgi

Achæorū quorūdam studiū erga Philippum

Corinthi oppugnatio

Elatia capit

ciuitas p quoſdã pricipes Philocli ꝓdita ẽ tẽptatis prius aĩs plebis. Mos erat comitioꝝ die primo ue-
honoris cã ꝓtores ꝓnunciare loue Apollinẽq; & Herculẽ: additũ legi erat: ut iis Philippus rex adiceret
cuius nomẽ poſt pactã cũ romanis ſocietatẽ: qa præco nõ adiecit: fremitus oĩs prio multitudinis ortus:
deide clamor ſubiicientiũ Philippi nomẽ iubentiũq; legitimũ honorẽ uſurpare: donec cũ igẽti aſſenſu
Lariſſa nomẽ recitatũ eſt. Huius fiducia fauoris Philocles accerſitus nocte occupat collẽ iminentẽ urbi (Lariſ-
ſam eã arcem uocãt) poſitoq; ibi ꝓſidio: cũ lucis pricipio ſignis ĩfeſtis ad ſubiectum arci foꝝ uaderet: in-
ſtructa acies ex aduerſo occurrit: ꝓſidiũ erat achæoꝝ nuper ĩpoſitũ qngẽti fere iuuenes delecti omniũ
ciuitatũ. Eneſidemus elimeus præerat. Adhortator a præfecto regio miſſus: qui excedere urbe iuberet:
neq; enim pares eos oppidanis ſolis quidem quod macedones ſentirent: nedum adiunctis macedoni-
bus eſſe: quos ne romani qdem ad Corinthum ſuſtinuiſſent. Primo nihil nec ducem: nec ipſos mouit:
poſt paulo ut argiuos quoq; armatos ex pte altera ueniẽtes magno agmie uiderũt: certã pernicie cernẽ
res oẽm tamẽ caſum: ſi ptinatior dux fuiſſet: uidebanť ſubituri: & Eneſidemus: ne flos achæoꝝ iuuẽtu
tis ſimul cũ urbe amitteretur: pactus cũ Philocle ut abire illis liceret ipſe: quo loco ſteterat: armatus cũ
paucis clientibus non exceſſit: miſſus a Philocle: qui q̃reret: quid ſibi uellet: nihil fatus tantũmodo cum
proiecto ꝓſe clypeo ſtaret ĩ ꝓſidio creditæ urbis: morituꝝ ſe armatum reſpondit: tũ iuſſu ꝓfecti a thra-
cibus coniecta tæla: interfectiq; oẽs. Et poſt pactã iter achæos & romanos ſocietatẽ duæ nobiliſſimæ ci
Argiuo uitates Argi & Chorithus in poteſtate regis erant. Hæc ab romanis ea ætate ĩ Grætia terra mariq; ge-
rũ defe- ſta. In Gallia nihil ſane memorabile ab Sex. Elio cõſule geſtum cũ duos exercitus in ꝓuincia habuiſſet
ctio a unũ retentum: quẽ dimitti oportebat cui. L. Cornelius proconſul ꝓfuerat: ipſe ei. C. Elium ꝓtorem ꝓfe
romãis cit: alteꝝ quẽ in ꝓuinciã adduxit: totũ prope annũ cremonẽſibus placẽtiniſq; cogẽdis redire ĩ coloniaſ:
unde: belli caſibus diſſipati erant: conſumpſit. Quemadmodm eo anno Gallia ꝓter ſpẽ quieta fuit: ita
prope ſeruilis tumultus circa urbẽ eſt excitatus: obſides carthaginenſiũ Setiæ cuſtodiebantur: cum iis:
Seruilis ut principum liberis magna uis ſeruoꝝ erat: augebãt eoꝝ numeꝝ: ut ab recenti africo bello: & ab ipſis
tumul- ſetinis captiua aliquot nationis eius ex præda empta mãcipia: cũ coniurationẽ feciſſent miſſis ex eo nu
tus mero: qui in ſetino agro: deinde circa Norbẽ & Circeios ſeruitia ſollicitarent: ſatis iam oĩbus ꝓparatis
ludis: qui Setiæ propediẽ futuri erãt ſpectaculo: intentum populũ aggredi ſtatuerant. Setia per cædem
& repentinũ tumultũ capta Norbẽ: & Circeios occupare. Huius rei tã fœdũ ĩdicium Romã ab. L. Cor
neliũ Lentulũ ꝓtorẽ urbis delatum: ẽ ſerui duo ante lucẽ ad eũ uenerunt: atq; ordine oĩa q̃ acta futuraq;
erant: expoſuerũt. Quibus domi cuſtodiri iuſſis: ꝓtor ſenatu uocato eductoq;: quæ ĩdices afferrẽt: pro
ficiſci ad eã coniurationẽ quærẽdam atq; opprimendã iuſſus: cũ quinq; legatis profectus eſt: obuios in
agris ſacramento rogatos arma capere & ſeq; cogebat. Hoc tumultuario delectu duobuſmillibus ferme
hoĩum armatis Setiã oĩbus: quo ꝑgeret: ignaris uenit: ubi raptĩ pricipibus cõiurationis cõpræhẽſis fuga
Seruo- ſeruoꝝ ex eo oppido facta ẽ: dimiſſis deide p agros: q ueſtigarẽt egregia duoꝝ opa ſeruoꝝ ĩdicũ & uni-
rũ cõiu- us liberi fuit: ei. c. millia grauis æris dari pẽs iuſſerũt: ſeruis uicena qnamillia æris & libertatẽ ꝓtũ eoꝝ
ratio cir- ex ærario ſolutũ ex dominis. Haud ita multo poſt ex eiuſdẽ cõiuratiõis reliquiis nunciatum ẽ ſeruitia
ca ſetiã Præneſte occupatura: eo. L. Cornelius ꝓtor ꝓfectus de qngẽtis fere hoĩbus: q in ea noxa erãt: ſuppliciũ
oppſſã ſumpſit. In timore ciuitas fuit: obſides captiuoſq; pœnoꝝ ea moliri: itaq; & romæ uigiliæ p uicos ſerua
Latu- tæ iuſſiq; circũire eã mãores mgratus: & triũuiri carceris latumiaꝝ itẽtioré cuſtodiã hẽri iuſſi: & circa
miæ nomẽ latinũ a ꝓtore miſſæ litteræ: ut obſides in priuato ſeruarẽt: neq; in publicũ ꝓdeundi facultas da-
reť: & captiui ne minus. x. põdo compedibus uincti ĩ nulla alia: quã in carceris publici cuſtodia eſſent.

Mũera Eodem ãno legati ab rege Attalo coronã aureã. cc. xlvi. põdo in capitolio poſuerũt: gratiaſq; ſenatui
ab Atta egerunt: qđ Antiochus legatoꝝ romanoꝝ auctoritate motus finibus Attali exercitũ deduxiſſet. Eadẽ
lo rege æſtate eqtes. cc. & elephãti decẽ: & tritici modiũ. cc. millia ab rege Maſiniſſa ad exercitũ: q in græcia erat
ſenatui puenerãt. Itẽ ex Sicilia Sardiniaq; magni cõmeatus: & ueſtimẽta exercitui miſſa. Siciliam. M. Marcellus
miſſa Sardiniã. M. Portius Cato obtinebat ſanctus & inocẽs: aſperior tamẽ in fœnere coercẽdo habitus: fuga
Catõis tiq; ex iſula fœneratores: & ſumptus: quos in cultũ ꝓtoꝝ ſocii facere ſoliti erãt: circũciſi aut ſublati. Sex.
ꝓtura Elius cõſul ex gallia comitioꝝ cã Romã cũ rediſſet: creauit cõſules. Gn. Corneliũ Cethegũ: & Quintũ
Minutiũ Ruffum. Biduo poſt ꝓtoꝝ comitia habita: ꝓtores illo ãno primũ creati ſex creſcẽtibus iam ꝑ-
Gn. cor uinciis & latius pateſcẽte ĩperio: creati aũt hi. L. Manlius Volſco. Gn. Sẽpronius Tuditanus. M. Sergius
nelius Sillus. M. Minutius Ruffus. L. Attilius. A. Sẽpronius Elius: ex iis ædiles plebis erãt: curules ædiles Qui
Q. Mi- tus Minutius Therinus: &. T. Sẽpronius Lõgus. Ludi romani eo anno q̃ter inſtaurati. Gn. Cornelio: &
nutius Q. Minutio cõſulibus. Oĩum primũ de ꝓuinciis cõſulũ ꝓtorũq; actũ: prius de ꝓtoribus tranſacta res: q̃
conſ. trãſigi ſorte poterat: urbana Sergio: ꝑegrina iuriſditio Minutio obtigit. Sardiniã Attilius: Sicilã Man-
Prouin lius: Hiſpãniã Sẽpronius citeriorẽ. A. Elius ulteriorẽ eſt ſortitus. Conſulibus Italiã Macedoniaq; ſortiri
ciaꝝ or parãtibus. L. Oppius: &. Q. Fuluius tribunus plebis ĩpedimento erãt. Quod lõginqua ꝓuincia Mace-
dinatio donia eẽt: neq; ulla alia res maius bello ĩpedimẽtum ad eã diẽ fuiſſet: quã qđ uixdum ĩchoatis rebus in
ipſo conatu gerẽdi belli prior cõſul reuocareť. Quartũ iã annũ eẽ ab decreto macedonico bello: q̃rẽdo
regẽ & exercitũ eius Sulpiciũ maiorẽ partẽ anni abſumpſiſſe: Iulũ cõgredientẽ cũ hoſte re ĩfecta reuoca
tum. Quĩtium rebus diuinis romæ maiorẽ partẽ anni retẽtum ita geſſiſſe tamẽ res: ut ſi aut maturius
in ꝓuiciã ueniſſet: aut hyems magis ſera fuiſſet: potuerit debellare: nuuc ꝓpe ĩ hyberna ꝓfectũ ita cõpa
rare dici bellũ: ut niſi ſucceſſor ipediat: ꝓfecturus æſtate ꝓxima uideať. His oratiõibus puicerũt: ut cõſu
les ĩ ſenatus auctoritate fore diceret ſe ſi idẽ tribuni facerẽt. Permittẽtibus utriſq; liberã cõſultationem

patres consulibus ambobus Italiã prouinciã decreuerũt. T. Quintio ꝓgarunt imperiũ: donec succes/ sor ei uenisset Cõsulibus legiones binæ decretæ: & ut bellũ cũ gallis cisalpinis: q defecisset ab populo ro. gererẽt. Quintio i Macedoniã supplementum decretũ Peditum qnquemillia. ccc. eqtes: socioꝝ naualiũ triamillia præesse idẽ: q præfuerat classi. L. Quintius Flaminius iussus: ptoribus in Hispanias octona/ millia peditum sociũ ac latini nois data: & quadrageni eqtes: ut dimitterẽt ueterẽ ex Hispaniis militẽ: & terminare iussi: qua ulterior citeriorue ꝓuincia seruaret. Macedoniæ legatos. P. Sulpitiũ: & P. Iulium: q cõsules i ea prouincia fuerant: adiecerunt: priusq cõsules ptoresq i prouincias proficiscerent: prodigia procurari placuit: quod ædes Vulcani Summanique Romæ: & qd Fregellis murus & porta de cælo tacta erãt: & Frusinone iter nocte lux orta: & Esculo agnus biceps cũ quinq pedibus natus: & Formiis duo lupi oppidũ igressi obuios aliquot laniauerãt. Romæ nõ in urbe solũ: sed i capitolium penetrauerat lu pus. C. Acilius tri. ple. tulit: ut quinq coloniæ i orã maritimã deducerent: duæ ad hostia fluminũ uul/ turi literniq: una ad Puteolos: una ad castrũ Salerni: his Buxentũ adiectũ: trecenæ familiæ i singulas colonias iubebant mitti: iis triũuiri deducendis ii: qui p trienniũ magistratum haberẽt: creati. M. Serui lius Geminus. Qu. Minutius Therinus. T. Sẽpronius Longus. Delectu rebusq aliis diuinis humanisq quæ p ipsos agenda erãt: pfectis: cõsules ambo i Galliã ꝓfecti Cornelius recta ad insubres uia: q tum in armis erãt: cenomanis assumptis. Qu. Minutius i leua Italiæ ad ifex mare flexit iter. Genuaq exercitu ꝓdigia adducto ab liguribus orsus é bellũ. Oppida Clastidiũ & Litubiũ utraq liguꝝ: & duæ gẽtes eiusdẽ ciui/ tatis celelates cerdiciatesq sese dediderũt. Et iam oĩa cis padũ ꝑter galloꝝ boios iluates liguꝝ subdiciõe erãt. xv. oppida hoĩum. xx. millia esse dicebant: quæ sese dediderãt: ide i agrũ boiorũ legiões duxit Bo/ iorũ exercitus haud ita multo ante traiecerat padũ: iunxeratq: se i subribus & cenomãis: qd ita acceperãt coniunctis legionibus cõsules rẽ gesturos: ut & ipsi collatas i unũ uires firmarẽt: posteaq fama accidit alteꝝ cõsulẽ boiorũ urere agros: seditio extẽplo ẽ orta: postulaꝝ boii ut laborãtibus opẽ uniuersi ferrẽt: insubres negare se sua deserturos: ita diuisæ copiæ boiisq in agrũ suũ tutandũ profectis: insubres cũ ceno manis sup amnis Mincii ripas consederũt. Infra eũ locũ mille passuũ millia & cõsul Cornelius eidem flumini castra applicuit: inde mittendos in uicos cenomanorũ & Brixiam: qd caput gentis erat: ut satis Brixia cõperit non ex auctoritate seniorũ iuuẽtutem i armis esse: nec publico cõsilio insubriũ defectioni ceno manos se adiũxisse excitis ad se pricipibus id agere & moliri cœpit cõsul: ut deficerẽt ab insubribus ceno mani & signis sublatis aut domos redirẽt: aut ad romãos transirẽt & id qdem ipetrari nequit: i id data fides cõsuli est: ut i acie aut qescerẽt: aut si qua i re occasio fuisset: adiuuarẽt romanos. Hæc: ita cõueniss/ se insubres ignorabant: suberat tamẽ quædam suspicio ais labare fidẽ sociorum. Itaq cũ i aciem eduxiss/ sent neutrũ iis cornu cõmittere ausi: ne si dolo cessissent: rẽ totã iclinarent: post signa i subsidiis eos loca uerunt. Cõsul principio pugnæ uouit ædẽ Sospitæ Iunoni: si eo die hostes fusi fugatiq eẽnt: a militibus Insubri clamor sublatus cõpotem uoti cõsulem se facturos: & ipetus in hostes est factus: non tulerunt insubres um cæ/ primũ cõcursum. Quidã & a cenomanis terga repẽte in ipso certamine aggressis tumultũ ancipitem des iniectum auctores sunt: cæsaq sunt in medio. qnq: &. xxx. millia hostiũ: qnquemillia &. dcc. uiuos ca/ ptos: in iis Amilcarem pœnoꝝ iperatorem: qui belli causa fuisset: signa militaria. cxxx. & carpẽta supra Oppida: quæ defectionẽ secuta erãt: dediderũt se romanis. Minutius cõsul ꝓrio effusis populationibus pgrauerat fines Boioꝝ: deide ut relictis insubribus ad tuenda sua receperãt sese: castris se tenuit: acie dimicandũ cũ hoste ratus: nec Boii detrectassent pugnã: ni fama uictos insubres allata aios fregisset: itaq relicto duce castrisq: dissipati p uicos sua ut qsq defenderet: rõnem gerẽdi belli hosti mu Ro. suc tarũt: omissa. n. cõsul spe p unã dimicationẽ rei decernẽdæ: rursus populari agros: & urere tecta: uicosq cessus i expugnare cœpit: p eosdem dies Clastidiũ icensum: ide in liguſtinos iluates: q soli nõ patebãt: legiones gallia & ductæ: ea quoq gens: ut insubres acie uictos: boios ita ut tẽptare spem certaminis metuerẽt: territos au/ liguria diuit: in deditionẽ uenit. Litteræ cõsulũ a gallia de gestis ꝓspere sub idẽ tps Romã allatæ. M. Sergius p/ fectus urbis in senatu eas: deide ex auctoritate patrũ ad populũ recitauit: supplicatio in qdriduũ decreta Hyems iam eo tpe erat: cũ. T. Quintius captis Elatia in Phocide ac Locride hyberna disposita haberet Opunte seditio orta est: factio una ætolos: q ꝓpiores erãt: altera romanos accersebat: ætoli priores uene runt: sed opulẽtior factio exclusis ætolis: missosq ad ipatorẽ romanũ nũcio: usq ad aduentũ eius tenuit urbẽ: arcem regiũ tenebat psidiũ: neq ut discederẽt ide: aut opuntioꝝ minis: aut auctoritate iperãt is cõ sulis romani ꝓpelli potuerunt: mora: cur nõ extẽplo oppugnarent: ea fuit: qd caduceator ab rege uene/ rat locũ ac tps petẽs colloqo: id grauate cõcessum regi ẽ: nõ qn cuperet Quintius p se partĩ armis: partim cõditionibus cõfectũ uideri bellũ: nec dum. n. sciebat: utrũ successor sibi alter ex nouis cõsulibus mitte/ ret: an qd sũma ui: ut obtinerẽt: amicis & ꝓpinqs mãdauerat: iperiũ ꝓrogaret: aptũ aũt fore colloqum credebat: ut sibi liberꝝ eẽt: uel ad bellũ manẽti: uel ad pacem decedẽti rẽ iclinare: in sinũ maliacũ ꝓpe Ni ceã littus elegere: eo rex ab Demetriade cũ qnq lembis & una naue rostrata uenit: erãt cũ eo principes macedonũ & achæoꝝ exules & uir insignis Cycliadas: cũ iperatore romão rex Aminãder erat & Diony siodorus Attali legatus: & Agesymbrotus pfectus rhodiæ classis: & Pheneas priceps ætoloꝝ: & achæi Philip/ Duo Aristhenus & Xenophon. Inter hos romanus ad extremũ littus ꝓgressus: cũ rex i ꝓram nauis in pi & qn anchoris stãtis ꝓcessisset: cõmodius: inqt: si in terram egrediaris ex ppiquo dicamus iuicẽ audiamusq tii con/ cum rex factuꝝ se id negaret: quẽ tandẽ: inqt Quintius: times? ad hæc ille supbo & regio aio neminem gressus egdẽ timeo ꝑter deos imortales: nõ oĩum ãt credo fidei: quos circa te uideo atq oĩum minime ætolis: istud qdẽ: ait romanus: ps oĩbus piculũ est: q cũ hoste ad colloquiũ cõgrediunt: ut in nullo fides sit: nõ

tamē īquit o Tite Quīnti: par pſidiæ p̄miū eſt: ſi fraude agat Philippus & Phaneas: neq; n. æque diffi-
culter ætoli p̄torem alium ac macedones regē ī meum locum ſubſtituant. Secundum hæc ſilentiū fuit
Tum romanus eum æquū cenſeret priorē dicere: q petiſſet colloquium: rex eſſe eius priorē oratiōné: q
daret pacis leges non q acciperet tum romanus ſimplicē ſuam oratiōnē eē dixit: ea. n. ſe dicturum quæ
ni fiant nulla ſit pacis cōditio deducenda ex oībus Gærciæ ciuitatibus regis p̄ſidia eſſe: captiuos & trā-
fugas ſociis populi romani reddendos: reſtituenda romanis ea Illyrici loca quæ poſt pacē ī Epiro factā
occupaſſet. Ptolomæo regi Aegypti reddēdas urbes quas poſt Philopatris Ptolemæi mortē occupaſſet
ſuas populiq; romani conditiones has eſſe. Cæteq; & ſociorum audiri poſtulata æquū eſſe. Attali regis
legatus naues captiuoſq; quæ ad Chium nauali p̄lio capta eēnt: & Nicephoriū Veneriſq; tēplum: quæ
Cōditi- ſpoliaſſet: euaſtaſſetq; pro īcorruptis reſtitui. Rodii Pyrrhea (regio eſt continentis aduerſus inſulā ue-
ones pa tuſtæ eoq; ditionis) repetebant: poſtulabantq; p̄ſidia deduci ab laſo: & Bargiliis: & euromenſiū urbe: &
cis a ro. helleſpōto. Seſto atq; Abydo: & Penopolū bizātiis ī antiq formulā iuris reſtitui: & liberari oīa Aſiæ em
& ſociis poria portuſq;. Achæi Corinthū & Argos repetebant. Prætor ætoloq; Phaneas cum eadē fere: quæ ro-
Philip- mani. ut Græcia decederetur: poſtulaſſet: redderēturq; ætolis urbes: quæ quondā iuris aut ditionis eo
po dare rum fuiſſent: excepit oratiōnē eius princeps ætoloq; Alexander uir ut iter ætolos facundus. lā dudum
ſe reticere ait: nō quo quicq; agi putet eo colloquio: ſed ne quē ſociorum dicentē interpellet: neq; de pace
cum fide Philippum agere: neq; bella uera uirtute unq; geſſiſſe: in colloquiis inſidiari & captare in bello
non congredi æquo campo: neq; collatis ſignis dimicare: ſed refugientem incēdere ac diripere urbes: &
uicentiū p̄mia uictum corrumpere: at nō ſic antiquos macedonū reges: ſed acie bellare ſolitos: urbibus
parcere quantū poſſent: quo opulentius īperium haberent: nam de quorū poſſeſſione dimicet tollentē
Apud nihil ſibi p̄ter bellum relinquere qđ conſiliū eē. plures priore anno ſocioq; urbes ī Theſſalia deuaſtaſſe
Pto: Philippū: quam omnes: q unq; hoſtes Theſſaliæ fuerūt: ipſis quoq; ætolis complura ſocium: q hoſtem
Echino ademiſſe. Lyſſimachum pulſo p̄tore & p̄ſidio ætolorum occupaſſe eum. Chium itē ſuæ ditionis urbē
legit funditus euertiſſe ac deleſſe: eadē fraude habere eum Thebas. Pthias: Echinum Lariſſam: & Pharſalū.

Motus oratiōe Alexādri Philippus naue: ut exaudiret: ppius terrā applicuit: orſum eū dicere in æto
los maxīe uioléter Phaneas iterfatus: nō in uerbis rē uerti ait: aut bello uincendū: aut melioribus paré-
dū eē. Apparet id qđē: inqt Philippus: ēt cæco: iocatus in ualitudinē oculoq; Phaneæ: & erat dicatior na-
tura q̄ regē decet: & ne iter ſeria qdem riſu ſatis tēperās. Indignari īde cœpit ætolos tanq; romanos de-
cedi græcia iubere: qui: qbus finibus Græcia ſit dicere nō poſſint: ipſius. n. ætoliæ græcos Apodectas &
Amphilochos: q̄ pmagna eoq; ps ſit: Græciā nō eē: an qđ a ſociis eoq; nō abſtinuerī: iuſtā q̄relā habēt:
cū ipſi p lege antiqtus hunc morē ſeruēt: ut aduerſus ſocios ipſi ſuos publica tantū auctoritate dempta
iuuentutē ſuā militare ſināt: & cōtrariæ pſæpe acies ī utraq; pte ætolica auxilia habeāt. Neq; ego Chiū
expugnaui: ſed Pruſiā ſociū & amicū oppugnantē adiuui: & Lyſimachū ab tracibus uendicaui: & qa me
neceſſitas ad hoc bellum a cuſtodia eius auertit: thraces habent. Aetolis hæc. Attalo aūt rhodiiſq; nihil
iure debeo: nō. n. a me: ſed ab illis principiū belli ortum eſt: romanoq; āt honoris cā Pyrrhea rhodiis &
naues: Attalo captiuos: q cōparebūt: reſtituā nā qđ ad Nicephoriū Veneriſq; tēpli reſtitutionē attinet:
qđ reſtitui ea poſtulātibus reſpondeā? niſi quo uno modo ſiluæ luciq; reſtitui cæſi poſſunt curā impē-
ſamq; ſtatiōis me p̄ſtatuq;: quoniā hæc iter ſe reges poſtulare & reſpōdere placet. Extrema eius oratio
aduerſus achæos fuit: in q̄ orſus ab Antigoni primū: ſuis deīde erga eā gentem meritis: recitari decreta
eoq; iuſſit oēs diuinos humanoſq; honores complexa: atq; ad eā adiecit recēs de exercitu: qđ ab ſe deſci
uiſſet: īuectuſq; grauiter in p̄ſidiam eoq;: tamen Argos ſe redditurq; eis dixit: de Corintho cū īperatore
romano deliberaturq; eē: q̄ſiturūq; ab eo ſimul ne urbibus iis decedere ſe æquū cēſeat: q̄s a ſe ipſo captas
iure belli hēat: an iis ēt q̄s a maioribus ſuis accepiſſet? Parātibus Achæis ætoliſq; ad ea reſpondere cum
Art. in prope occaſum ſol eſſet: dilato ī poſterū diē colloquio. Philippus ī ſtationē: a qua p̄fectus erat romani
q̄ Phi- ſociiq; ī caſtra redierūt. Quīntius poſtero die ad Niceā (is enim locus placuerat) ad cōſtitutum tempus
lippus uenit. Philippi nullus uſq; nec nuncius ab eo per aliquot horas ueniebat: & iam deſperātibus uenturum
ſponte repēte apparuerunt naues: atq; ipſe quidē cū tam grauia & īdigna imperarent: īopem conſulii diem ſe
cōceſſit conſumpſiſſe deliberando aiebat. Vulgo credebatur de induſtria rem ī ſerū tractam: ne tp̄s dati poſſet
achæis ætoliſq; ad reſpondendū: & eā opinionē ipſe affirmauit petēdo: ut ſummotis aliis: ne tp̄s alter-
cādo tereretur: & aliquis finis rei īponi poſſet: cū ipſo īperatore romano liceret ſibi colloq. Id primo nō
acceptū: ne excludi colloquio uiderētur ſocii: deīde cū haud abſiſteret petere: ex oīum cōſilio romanus
īperator cum. A. Claudio p̄fecto & tribus tribunis militū cæteris ſummotis ad extremū littus p̄ceſſit.
Rex cū duobus quos pridie adhibuerat: ī terrā ē egreſſus: ibi cū aliquādiu ſecreto locuti eēnt: quæ acta
ad ſuos Philippus rettulerit: mīus compertū eſt: Quīntius hæc rettulit ad ſocios romanoq; : eū cedere
tota Illyrici ora: p̄fugas remittere: ac ſiq eēnt captiui. Attalo naues: & cū iis captos nauales ſocios: & rho
diis regionē: q̄ Pyrreā uocant reddere: laſo & Bargiliis nō ceſſurū: ætolis Pharſalū Lariſſāmq; reddere.
Thebas nō redere: achæis nō Argis mō: ſed ēt Corintho ceſſurum: nulli oīum placere partiū: qbus ceſ-
ſurus aut nō ceſſurus eſſet: deſtinatio plus. n. amitti ī iis quā acquiri: nec unq; niſi tota deduxiſſet Græ-
cia p̄ſidia: cauſas certaminū deponere. Cū hæc toto ex cōſilio certatim oēs uociferarent: ad Philippum
quoq; pcul ſtantē uox ē plata: itaq; a Quītio petit: ut rē totā ī poſteq; diē differret: p̄fecto aut p̄ſuaſurū
ſe: aut perſuaderi ſibi paſſurū. littus athoniū colloqo deſtinat: eo mature cōuentū ē. Ibi Philippus prīo
& Quītiū & oēs: q aderāt: rogare ne ſpē pacis cōturbare uellēt: poſtremo petere tp̄s: quos legatos romā

ad senatū mittere posset:aut his cōditionibus se pacē īpetratur⁹:aut quascūq; senatus dedisset leges pacis:acceptur⁹.Id cæteris haudq̄q̄ placebat:nec.n.aliud:quā morā & dilationē ad colligēdas uires quæri. Quītius ue⁹ id futur⁹ fuisse dicere: si æstas & tp̄s rer⁹ gerendar⁹ eēt:nūc hyeme īstante: nihil amitti: dato spatio ad legatos mittēdos:nā neq; sine auctoritate senatus qcq̄ eor⁹ ratū fore:quæ cū rege ipsī pepigissent:& explorari dū bello necessariā qetē ipsa hyems daret senatus auctoritatē posse.In hanc sniam & cæteri socior⁹ prīcipes cōcessērūt:īduciisq; datis ī duos mēses ipsos mittere singulos legatos ad senatum edocendū ne fraude regis caperet:placuit:additū īduciar⁹ pacto ut regia p̄sidia Phocide ac Locride extēplo deducerent:& ipse Quītius cū socior⁹ legatis Aminādrū athamanū regē:utq; speciē legationis adiiceret.Quintū Fabiū:uxoris Quītii sororis filius erat:&.Qu.Fuluiū:&.P.Claudiū misit.Vt uētum Romā est:prius socior⁹ legati:quam regis auditi sunt:cæter⁹ eor⁹ oratio cōuiciis regis cōsumpta ē: moruerūt eo maxie senatū demōstrando maris terrarūq; eius regionis sitū:ut oībus appareret:si Demetriadem ī Thessalia:Chalcidē ī Euboea:Corinthū ī Achaia rex teneret:nō posse liberā Græciā eē:& ipsum Philippum nō cōtumeliosius:quā uerius cōpedes eas Græciæ appellare.Legati deīde regis ītromissi:q; bus longiorē exorsis orationē:breuis īterrogatio cessurus:ne iis tribus urbibus eēt:sermonē īcidit:cum mandatū sibi de his noīatim negarent qcq̄:sic īfecta pace regii dimissi.Quītio liber⁹ arbitrium pacis ac belli p̄missum.Quod ut satis apparuit nō tedere belli senatū:& īpe uictoriæ:quā pacis auidior:neq; colloquiū postea Philippo dedit:neq; legationē aliā:quā quæ oī Græcia decedi nunciaret:admissu⁹ dixit. Philippus cū acie decernendū uideret:& undiq; ad se cōtrahendas uires maxime de Achaiæ urbibus regionis ab se diuersæ & magis tamen de Argis:quā de Corintho sollicitus:optimū ratus Nabidi eā lacedæmonior⁹ tyranno uelut fiduciariā dare:ut uictori sibi restitueret:siqd aduersi accidisset:ipse haberet. Philocli:qui Corintho Argisq; præerat:scribit:ut tyrānum ipse conueniret.Philocles:p̄ter quā quod iā ueniebat cū munere:adiicit ad pignus futuræ regis cū tyranno amicitiæ filias suas regem Nabidis filiis matrimonio coniūgere uelle.Tyrānus primo negare aliter urbem eā se acceptur⁹:nisi argiuorū ipsorū decreto accersitus ad auxiliū urbis eēt:deīde ut frequēti cōcione non aspnatos mō:sed abominatos etiā nomē tyrānī audiuit:cām se spoliandi eos nactū ratus:traderet:ubi uellet:urbem Philocli ait. Sic nocte ignaris oībus acceptus ī urbē ē tyrānus:pria luce occupat supiora oīa loca:portæq; clausæ paucis principum tumultū īter primū elapsis: eor⁹ absentiū direptæ fortūæ:p̄sentibus aurū atq; argētū ablatū:pecuniæ īpatæ īgētes:q nō cūctāter cōtulere:sine cōtumelia & laceratiōe corporū sunt dimissi:quos occulē aut retrahere aliqd suspicio fuit:ī seruilē modū laceratī atq; extorti.Cōciōe īde aduocata rogationē promulgauit:unā de tabulis nouis:alterā de agro uiriti diuidēdo:duas faces nouātibus res ad plebē in optimates accēdēdā.Posteaq̄ ī potestate Nabidis argiuorū ciuitas erat:nihil eius memor tyrannus:a quo eā ciuitatē & quā ī cōditionē accepisset:legatos Elatiā ad Quītiū:& Attalū Aeginæ hybernātē mittit: qui nunciarēt Argos ī potestate sua eē:eo si ueniret Quītius ad colloquiū:nō diffidere sibi oīa cū eo cōuenturā.Quītius:ut eo quoq; p̄sidio Philippū nudaret:cū annuisset se uēturū:mittit ad Attalū:ut ab Aegina Sicyonē sibi occurreret:ipse ab Anticyra decē qnqueremibus:q̄s iis forte diebus.L.Quintius frater eius adduxerat ex hybernis Corcyræ:Sicyonē trālmisit:iā ibi Attalus erat:q cū tyrāno ad romanū īperatorē nō romano ad tyrānū eūdū diceret:ī sniam suā Quītiū traduxit:ne ī urbē ipsam Argos iret:haud procul urbē.Hyecenica uocat:ī eo loco:ut cōgrederent:cōuenit.Quītius cū fratre tribunis militū paucis. Attalus cū regio comitatu.Nicostratus achæorū p̄tor cū auxiliaribus paucis uenit:tyrānū ibi cū oībus copiis opperiētē īuenerūt:,pgressus armatus cū satellitibus armatis ē ī mediū fere īteriacentis cāpi: inermis Quītius cū fratre & duobus tribunis militū iermibus:itē regii:p̄tor achæorū:& unus ex puratis latus cīgebāt.Initiū sermōis ab excusatiōe tyrāni ortū:qđ armatus ipse armatisq; septus cū inermes romanū īperatorē regemq; cerneret:ī colloquiū ueniisset:neq;.n.se illos timere dixit:sed exules argiuorū.Inde ubi de cōditionibus amicitiæ cœptū agi ē:romanus duas postulare res: unā ut bellum cū achæis finiret:alterā:ut aduersus Philippū mitteret secū auxilia.Auxilia se missurum dixit:,p pace cum achæis īduciæ īpetratæ:donec bellū cū Philippo finiret.De Argis quoq; disceptatio ab Attalo rege est: nata cū fraude Philoclis ,pditā urbē ui ab eo teneri argueret:ille ab ipsis argiuis:ut se defenderet: accitū: Concionē argiuorū rex postulabat:ut id sciri posset:nec tyrānus abnuere:sed deductis ex urbe p̄sidiis liberā cōcionē nō īmixtis lacedæmoniis declaraturā qd argiui uellēt:p̄beri debere dicebat rex: tyrannus negauit deducturū.Hæc disceptatio sine exitu fuit:de colloquio discessum:sexcētis cretēsibus ab tyranno datis romano īduciisq; iter Nicostratū p̄torem achæorū & lacedæmoniorum tyrānum ī quattuor mensēs factis.Inde Quītius Corithum est profectus:& ad portam cum cretēsium cohorte accessit: ut Philocli p̄fecto urbis tum appareret tyrānum a Philippo desciisse.Philocles & ipse ad imperatorem romanum ī colloquium uenit:hortātiq; ut extemplo trāliret:urbemq; traderet:ita respōdit:ut distulisse rem magis:quā negasse uideretur. A Corintho.Quītius Anticyram traiecit:īde fratre ad temptādum acarnanū gentem misit, Attalus ab Argis Sicyonem ē profectus:ibi & ciuitas nouis honoribus ueteres regis honores auxit:& rex ad id quod sacrū Apollinis agrum grādi quōdam pecunia redemerat:iis tū quoq; ne sine aliqua munificētia præteriret ciuitatem sociā atq; amicā:decem talenta argenti dono dedit:& decēmillia medimnum fruméti:atq; ita Cēchreas ad naues rediit. Et Nabis firmato p̄sidio Argis Lacedæmonem regressus:cum ipse uiros spoliasset:ad fœminas spoliādas uxorem Argos remisit: ea nunc singulas illustres:nūc simul plures genere īter se cunctas domū accersendo blandiēdoq; ac minando:non aurum modo iis:sed & postremo uestem mūdumq; omnem muliebrē ademit.

Cōpedes græciæ

Argiuorū calamitas

Nabidis & uxoris auaritia

Epitome Trigesimi tertii libri qui non inuenitur: Quod non aduertentes plærique primum huius decadis uolumen in duo diuisere.

TITVS. Qu. Flaminius proconsul cū Philippo ad Cynocephalas ī Thessalia acie victo debellauit. L. Quītius Flaminius frater ꝓcōsulis acarnanes Leucade urbe: q̄ caput est Acarnaniæ: expugnata: ī deditionē accepit. Pax petēti Philippo Græciæ libertas data ē. Attalus a Thebis ob ſubitā inualitudinem trāſlatus deceſſit. G. Sēpronius Tuditanus ꝓtor a celtiberis cum exercitu cæſus ē. L. Furius & Claudius Mar. con. boios & inſubres gallos ſubegerūt. Marcellus triūphauit. Annibal fruſtra ī Africa bellū molitus: & ob hoc romanis per epiſtolas aduerſæ factionis prīcipum delatus: propter metum romanorū: q̄ legatos ad carthaginenſiū ſenatū de eo miſerāt: ꝓfugus ad Antiochū regē Syriæ ſe cōtulit bellū cōtra romanos parantē.

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO. LIBER QVARTVS.

Lex oppia

INTER Bellorum magnorum aut uixdū finitorum aut īminētium curas ītercesſit res parua dictu: ſed quæ ſtudiis in magnū certamē exceſſerit. M. Fundanius & L. Valerius tribuni plebis ad plebem tulerūt de oppia lege abrogāda tulerāt eā. M. Oppius: & T. Romuleius tribuni plebis. Qu. Fabio. T. Sempronio cōſulibus ī medio ardore punici belli: nequa mulier plus ſemuncia auri haberet. neu ueſtimento uerſicolori uteret: neu iūcto ueheculo ī urbe oppidoue aut propius īde mille paſſus niſi ſacrorū publicorū cauſa ueheret. M. & T. Iunius & Brutus tribuni plebis legē oppiam tuebātur: neq̄ eam ſe abrogari paſſuros aiebāt. Ad ſuadendum diſſuadēdumq̄ multi nobiles ꝓdibāt: capitoliū turba hominū fauentiū aduerſantium q̄ legi cōplebatur. Matrōæ nulla nec auctoritate: nec uerecūdia: nec imperio uirorū cōtineri limine poterāt: oēs uias urbis adituſq̄ ī forū obſidebant: uiros deſcēdētes ad forū orantes: ut florēte republica: creſcente in dies priuata oīum fortuna: matronis quoq̄ priſtinū ornatū reddi paterent: augebat hæc frequētia mulierū in dies: nā etiā ex oppidis cōciliabuliſq̄ cōuenerant: iā & cōſules ꝓtoreſq̄ & alios magiſtratus adire

M. Portii Catonis oratio

& rogare audebāt: cæterū minime exorabilē alterū utiq̄ cōſulē. M. Portiū Catonē habebāt: q̄ pro lege: q̄ abrogabat: ita diſſeruit. Si ī ſua q̄ſq̄ noſtrū matrefamilias q̄rites ius & maieſtatē uiri retinere iſtituiſſet minus cū uniuerſis fœminis negotii haberemus: nūc domi uicta libertas nra impotentia muliebri hic quoq̄ ī foro obteritur: & calcat: & qa ſingulas ſuſtinere nō potuimus: uniuerſas horremus. Eqdem fabulam & fictā rē ducebam eſſe uirorū oē genus ī aliq̄ iſula coniuratione muliebri a ſtirpe ſublatum eē: ab nullo genere nō ſummū piculū eſt: ſi cœtus & cōcilia & ſecretas cōſultationes eē ſinas. Atq̄ uix ſtatuere apud aium meū poſſum: utrum peior ipſa res: an peiore exēplo agat: quorū alterū ad nos conſules relicturā

Audi catōis uerba ī mulierē audaciā

uestra exiſtimatio eſt: q̄ ī ſuffragiū ituri eſtis: hæc cōſternatio muliebris ſiue ſua ſponte ſiue auctoribus uobis. M. Fundanio & L. Valerio facta eſt haud dubie ad culpā magiſtratuū ptinens: neſcio uobis tribunis an cōſulibus magis ſit deformis: uobis ſic fœminas ad cōcitādas tribunitias ſeditiōes iā adduxiſtis: nobis ſicut plebis quōdā: ſic nūc mulierū ſeceſſione leges accipiendæ ſunt. Eqdem nō ſine rubore quodam pauloante p mediū agmen mulierū ī forū pueni: qđ niſi me uerecūdia ſingularū magis maieſtatis & pudoris: quā uniuerſarū tenuiſſet: ne cōpellatæ a cōſule uiderent: dixiſſem: q̄ hic mos eſt ī publicū procurrendi & obſidēdi uias: & uiros alienos appellādi? iſtud ipſum ſuos quæq̄ domi rogare nō potuiſtis? an blādiores ī publico quā ī priuato: & alienis quā uīris eſtis? q̄q̄ ne domi qdem uos: ſi ſui iuris fini-

Nulla lex ſatis cōmoda oīb⁹ eſt

bus matronas cōtineret pudor: q̄ leges hic rogarent: abrogāréturue: curare decuit. Maiores qdem noſtri nullā ne priuatā qdē rē agere fœminas ſine auctore uoluerūt: ī manu eſſe parētū: fratrū: uirorū: nos ſi diis placet: iā rēpu. et capeſſere eas patimur: & foro quoq̄ & cōcionibus & comitiis imiſceri: qđ. n. nūc aliud p uias & cōpita faciūt: quā qđ aliæ rogatiōes tribunorū plebis ſuadēt: aliæ legē abrogādā cenſent? datæ frænos īpotēti naturæ & ī domito aiali: deſperate ipſas modū licētiæ facturas: niſi uos faciatis: minimū hoc eorū eſt: q̄ iniquo aio fœminæ ſibi: aut maioribus: aut legibus iniūctū patiunt: oīum rerū libertate imo licentiā: ſi uera dicere uolumus: deſyderāt: qđ. n. ſi hoc expugnauerit: nō tēptabunt? Recentes oīa muliebria iura: q̄bus licentiā earū alligauerint maiores nr̄i: per quæ q̄q̄ ſubiecerint uiris: q̄bus omnibus cōſtrictas uix tamē continere poteſtis: qui li carpere ſingula & extorqueri & æquari ad extremum uiris patiemini: tolerabiles uobis eas fore creditis? extēplo ſimul pares eſſe cœperit: ſupiores erūt. At hercule neqd nouū in eas rogetur: recuſant: nō ius: ſed iniuriam deprecātur: imo ut quā accepiſtis: iuſſiſtis ſuffragiis ueſtris legē: quā uſu tot annorū & experiēdo cōprobaſtis: hāc ut abrogetis: id eſt ut unam tollendo legē cæteras īfirmetis. Nulla lex ſatis cōmoda oībus eſt: id modo quærit: ſi maiori parti & in ſummā prodeſt: ſi qđ cuiq̄ priuatī officiet ius: id deſtruet: ac demolietur: qđ attinebit uniuerſos rogare leges: quas mox abrogare: ī quos latæ ſunt: poſſint? Volo tamē audire: qđ ſit: ꝓpter qđ matronæ cōſternatæ ꝓcurrāt ī publicū: ac uix foro ſe & cōciōe abſtīeāt: ut captiui ab Annibale redimāt parētes: uiri: liberi fratres earū: ꝓcul abeſt: abſitq̄: ſemp talis fortūa reip. ſit: ſed tamē: cū fuit: negaſtis hoc piis ꝓcibus earū.

At non pietas nec solicitudo ꝑ suis:sed religio cõgregauit eas:matrẽ idæã Pessimõte ex Phrygia ueniẽtem accepturæ sunt.Quid honestũ dictu saltẽ seditioni prætẽdit muliebri:ut auro & purpura fulgeamus:inqt:ut carpẽtis festis profestisq; diebus uelut triũphãtes de lege uicta & abrogata & captis & ereptis suffragiis uestris ꝑ urbẽ uectemur ne ullus modus sumptibus nec luxuriæ sit.Sæpe me quærentẽ de fœminarũ:sæpe de uirorũ nec de priuatorũ modo:sed ẽt magistratuũ sumptibus audistis : diuersisq; duobus uitiis auaricia & luxuria ciuitatẽ laborare:q̃ pestes oĩa magna imperia euerterũt.Hæc ego quo melior lætiorq; ĩ dies fortuna reipu.é:ĩperiumq; crescit:& iã ĩ græciam Asiamq; trãscẽdimus oĩbus libidinum illecebris repletas:& regias ẽt attractamus gazas:eo plus horreo ne illæ magis res nos ceperit quã nos illas.Infesta:mihi credite:signa ab Syracusis illata sunt huic urbi:iã nimis multos audio Corinthi & Athenarũ ornaméta laudãtis mirãtisq;:& antefixa fictilia deorũ romanorũ ridẽtis : hos ego malo propitios deos:sed ita spero futuros:si ĩ suis manere sedibus patiemur.Patrũ nostrorũ memoria ꝑ legatum Cyneã Pyrrhus nõ uirorũ modo:sed ẽt mulierũ aĩos donis tẽptauit:nõdũ lex oppia ad coercẽdam luxuriã muliebrẽ lata erat:tamẽ nulla accepit:quã cãm fuisse cẽsetis?eadẽ fuit q̃ maioribus nr̃is nihil de hac re lege sanciẽdi:nulla erat luxuria:q̃ coerceret:sicut ante morbos necesse ẽ cognitos eẽ:quã remedia eorũ:sic & cupiditates prius natæ sunt:quã leges:q̃ iis modũ faceret.Quid legẽ licinia excitauit de qngẽtis iugeribus:nisi ĩgens cupido agros cõtinuãdi?qd legẽ ciciam de donis & muneribus:nisi qa uectigalis iã & stipẽdiaria plebes eẽ senatui cœperat?Itaq; minime mirũ ẽ:nec oppiam:nec aliã ullã tũ legẽ desyderatã eẽ:q̃ modũ sumptibus mulierũ faceret:cũ aurũ & purpurã datã & oblatã ultro nõ accipiebant.Si nunc cũ illis donis Cyneas urbẽ circũiret:stãtes ĩ publico iueniſſet eas q̃ accipent.Atq; ego nõnullarum cupiditatũ nec cãm q̃dẽ aut rationẽ inire possum:nã ut qd alii liceat:tibi nõ licere:aliqd fortasse naturalis aut pudoris aut ĩdignationis habeat:sic æquat oĩum cultũ:qd unaq̃q; uestrũ ueret:ne ĩ se cõspiciat:pessimus quidẽ ẽ pudor uel parsimoniæ uel pauptatis:sed utrũq; lex uobis demit:cũ id qd habere non licet nõ habetis.Hãc ĩquit:ipsam exæquationẽ nõ fero illa locuples:cur nõ ĩsignis auro & purpura conspicior?cur pauptas aliarũ sub hac legis specie latet?ut qd habere non possunt:habituræ fuisse si liceret: uideant.Vultis hoc certamẽ uxoribus uestris iniicere q̃rites:ut diuites id habre uelĩt:qd nulla alia possit?paupes ne ob hoc ipsum cõtemnatur:supra uires:se extẽdat?næ simul pudere:qũo nõ oportet:cœperit:pd oportet:nõ pudebit:q̃ de suo poterit:parabit:q̃ nõ poterit:uirũ rogabit.Miserũ illũ uirum : & q̃ exoratus:& q nõ exoratus erit:cũ qd ipse nõ dederit:datũ ab alio uidebit.Nunc uulgo alienos uiros rogant:& qd maius ẽ:legẽ & suffragia rogãt:& a qbusdã ĩpetrãt aduersus te:& rẽ tuã:& liberos tuos ĩexorabiles:simul lex modũ sumptibus uxoris tuæ facere desierit:tu nũq̃ facies.Nolite eodẽ loco existimare quirites futurã rẽ:quo fuit:anteq̃ lex de hoc ferret:& hoiem ĩprobũ nõ accusari tutius ẽ quã absolui: & luxuria nõ mota tolerabilior eẽt:quã erit:nũc ipis uiculis solutis:sicut feræ bestiæ iritatæ deĩde emissæ. Ego nullo mõ abrogandã legem oppiã censeo:uos qd faxitis deos oẽs fortunare uelĩ.Post hæc tribuni quoq; plebis:q se ĩtercessuros ꝑ sesti erãt:cũ pauca ĩ eãdem sniam adiecissent:tũ.L.Valerius ꝑrogatiõe ab se ꝑmulgata ita disseruit.Si priuati tãtũmodo ad suadendũ dissuadẽdũq; id qd a nobis rogat:ꝑcessissent:ego quoq;:cũ satis dictũ ꝑ utraq; pte existimarẽ:tacitus suffragia uĩa expectassem:nũc cũ uir gratissimus cõsul.M.Portius nõ auctoritate solũ:q̃ tacita satis moneti habuisset:sed oratione ẽt lõga & accurata isectatus sit rogationẽ nr̃am:necesse ẽ paucis respõdere:q tamẽ plura uerba ĩ castigãdis matrõis: quã ĩ rogatiõe nr̃a dissuadenda cõsumpsit:& qdem ut ĩ dubio põeret:utrũ id:qd reꝑhenderet:matrõæ sua spõte:an nobis auctoribus feciſſent:rem deflendã nõ nos ĩ quos iecit magis hoc cõsul uerbotenus: quã ut re isimularet cœtũ & seditiões:& iterdũ secessiõem muliebrem appellauit:qd matrõæ ĩ publicũ nos rogasset:ut legem ĩ se datã ꝑ bellũ tpibus duris: pace & floréte ac beata rep.abrogetis.Verba magna:q̃ rei augendæ cã cõquirant:& hæc & alia esse scio:&.M.Catõem oratorem nõ solũ grauẽ:sed iterdũ etiã trucem scimus oẽs cũ ĩgenio sit mittis:Nã qd tãdem noui matrõe fecerũt:qd freqntes ĩ cã ad se pertinente ĩ publicũ ꝑcesserũt?nũq̃ ante hoc tps ĩ publico apparuerũt?tuas aduersus te origies reuoluã accipe:quotiens id fecerit & qdem semp bono publico.Iã a principio regnãte Romulo cũ capitolio a sabinis capto medio ĩ foro signis collatis dimicaret:nõne itercursu matronarũ iter acies duas ꝓliũ sedatũ est?qd regibus exactis cũ Coriolano Martio duce legiões uolscorũ castra ad quirtũ lapidem posuissent? nõne id agmen:quo obruta hæc urbs esset:matrõæ auerterũt?iã urbe capta a gallis augẽ:quo urbs redempta ẽ:nempe matrõæ cõsensu oĩum ĩ publicũ cõtulerũt:ꝑxĩo bello ne antiq̃ repetãt:nõne & cũ pecunia opus fuit:uiduarũ pecũiæ adiuuerũt ærariũ?& cũ dii quoq; noui ad opem ferendã dubiis rebus accerserent:matrõæ uniuersæ ad mare ꝑfectæ sunt ad matrem idæã accipiendã?Dissimiles:inqt: causæ sunt:nec mihi causas æq̃re ꝓpositũ est:nihil noui factũ purgare satis est.Cæterũ qd ĩ rebus ad oẽs pariter uiros fœminasq; pertinentibus feciſſe eas nemo miratus est:ĩ causa proprie ad ipsas pertinente miramur feciſſe?Quid aũt fecerunt?supbas mediusfidius aures habemus:si cum domini seruorũ non fastidiant p̃ces:nos rogari ab honestis fœminis ĩdignamur.Venio nũc ad id:de quo agitur:ĩ quo duplex consulis oratio fuit:nã & legẽ ullã omnino abrogari est ĩdignatus:& eã præcipue legem : quæ luxuriæ muliebris coercendæ causa lata eẽt:& illa cõmunis pro legibus suis consularis oratio est:& hæc aduersus luxuriam seueriſſimis moribus conueniebat:itaq; periculum est:nisi quid in utraq; re uani sit:doceuerimus:nequis error uobis effundatur.Ego enim quẽadmodum ex iis legibus:quæ nõ in tẽpus aliquid: sed perpetuæ utilitatis causa ĩ æternũ latæ sunt:nullam abrogari debere fateor:nisi quã aut usus coarguit;aut status aliqs reipublicæ iutilem fecit:sic quas tempora aliqua desyderarunt leges:mortales;

Varia legum capita

L.Valerii oratio

Et legũ quoq; aliqua mutabiles & mortales

ut ita dicam:& tẽporibus ipſis mutabiles eſſe uideo:quæ ī pace latæ ſunt:plærūq; bellū abrogat.quæ in bello pax:ut ī nauis adminiſtratione alia ī ſecūda:alia ī aduerſa tẽpeſtate uſui ſunt.Hæc cū ita natura diſtincta ſint:ex utro tandẽ genere ea lex eſſe uideť:quā abrogamus?Quia uetus regia lex ſimul cum ipſa urbe nata:aut qđ ſecūdum ẽ a decẽuiris ad cōdenda iura creatis ī.xii.tabulis ſcripta:ſine qua cū maiores noſtri nō exiſtimauerīt decus matronale ſeruari poſſe nobis quoq; uerendū ſit:ne cū ea pudorẽ ſanctitatemq; fœminaꝝ abrogemus?Quis igitur neſciat nouā iſtā legẽ eẽ?Qu.Fabio &.T.Sempronio conſulibus.xx.annis ante latam?ſine qua cū ꝓ tot annos matronæ optimis moribus uixerint:qđ tandẽ:ne abrogata ea effundātur ad luxuriā:periculū ẽ?nam ſi iſta lex aut ideo lata eẽt:ut finiret libidinem mulierem:uerendū foret:ne abrogata incitaret.Cur ſit autẽ lata:ipſum indicauit tps.Annibal ī Italia erāt & victor ad Cānas:iā Tarentū:iam Arpos:iā Capuā habebat:ad urbẽ Romā admoturus exercitū uidebaťdefecerant ſocii:nō milites in ſupplemẽtū nō ſocios nauales ad claſſem tuendā:nō pecuniā ī ærario habebamus:ſerui qbus arma daręť:ita ut pretiū ꝓ iis bello pfecto dominis ſolueretť:emebanť:in eadẽ die pecuniæ frumẽtū & cætera:q̄ belli uſus poſtulabat:pbẽda publicani ſe cōducturos ꝓfeſſi erāt:ſeruos ad remū numero excẽſu cōſtituto cū ſtipẽdio nr̄o dabamus:auꝝ & argẽtum omne a ſenatoribus eius rei initio orto ī publicū cōferebamus:uiduæ & pupilli pecunias ſuas ī ærariū deferebāt:cautū erat:quo ne plus auri & argẽti facti:quo ne plus ſigna argẽti & æris domi haberemus.Tali tẽpore ī luxuria & ornatu matronæ occupatæ erāt:ut ad eā coercendā lex oppida deſyderata ſit:cū qa Cereris ſacrificiū lugentibus oībus matronis ītermiſſum erat:ſenatus finiri luctum.xxx.diebus iuſſit.Cui nō apparet miſeria& inopia ciuitatis:& qa oīum priuatoꝝ pecuniæ ī uſum publicū uertẽdæ erant:iſtā legem ſcripſiſſe tādiu manſurā:q̄diu cā ſcribẽdæ legis māſiſſet?Nā ſi q̄ tūc tpis cā decreuit ſenatus:aut populus iuſſit:ī perpetuū ſeruari oportet:cur pecunias reddimus priuatis?cur publica p̄ſenti pecunia locamus?cur ſerui:qui militẽt:nō emūtur?cur priuati nō damus remiges:ſicut tūc dedimus.Oẽs alii ordies:oẽs hoies: mutationẽ ī meliorẽ ſtatū reipu.ſentiẽt:ad cōiuges tātum noſtras pacis & tranqllitatis publicæ fructus nō peueniet?Purpura uiri utemur p̄textati ī magiſtratibus:ī ſacerdotiis:liberi nr̄i p̄textis purpura togis utẽtur:magiſtratibus ī coloniis municipiiſq; togæ p̄textæ habẽdæ ius ẽ:nec id ut uiui ſolū habeāt tātū iſigne:ſed ẽt ut cū eo crement mortui:fœminis dūtaxat uſum purpura iterdicemus?& cū tibi uiro liceat purpura ī ueſte ſtragula uti matrẽfamilias tuā purpureū amiculū habere nō ſines?& equus tuus ſpecioſius iſtratus erit:quā uxor ueſtita?Sed ī purpura:q̄ teriť:abſumiturq;:nō iniuſtā qdẽ:ſed aliq̄ tamẽ cām tenacitatis uideo:ī auro uero:ī quo p̄ter manus pretiū nihil ītertriměti fit:q̄ malignitas ẽ?præſidiū potius in eo eſt ad priuatos & ad publicos uſus:ſicuti expti eſtis.Nullā æmulationẽ inter ſe ſingulaꝝ:q̄do nulla haberet:eẽ aiebat:at hercule uniuerſis dolor & idignatio ẽ:cū ſocioꝝ latini noſis uxoribus uident ea cōceſſa ornamẽta:q̄ ſibi adẽpta ſint:cū iſignes eas eſſe auro & purpura:cū illas uehi p urbẽ ſe pedibus ſeq;:tāq̄ ī illaꝝ ciuitatibus nō ī ſua īperiū ſit.Viroꝝ hoc aīos uulnerare poſſet:quid mulierculaꝝ cẽſetis: quas ẽt parua mouẽt?Nō mgratus nec ſacerdotia:nec triumphi:nec iſignia:nec dona aut ſpolia bellica his cōtigere poſſunt:mūdiciæ ornatus & cultus hæc fœminaꝝ iſignia ſunt:his gaudẽt:& glorianť:hūc mundū muliebrẽ appellauerūt maiores nr̄i.Quid aliud ī luctu q̄ purpurā atq; auꝝ deponūt?qd aliud cū eluxerūt:ſumūt?qd ī gratulationibus ſupplicatiōibuſq; niſi excellẽtiores ornatus adiiciūt.Scilicet ſi legẽ oppiā abrogaueritis:nō ueſtri arbitrii erit:ſiqd eius uetare uolueritis:qđ nūc lex uetat:minus fidæ uxores ſorores ẽt qbuſdā ī manu erūt:nūq̄ ſaluis ſuis exuiť ſeruitus muliebris:& ipſæ libertatẽ:quā uiduitas & orbitas facit:deteſtanť.In uīo arbitrio ſuū ornatū:quā ī legis malūt eẽ:& uos ī manu & tutela nō ī ſeruitio debetis habere eas:& malle pfes uos aut uiros:q̄ domīos dici.Inuidioſis noīb; utebaťmō cōſul ſeditionẽ muliebrẽ &ſeceſſionẽ appellādo:id.n.p̄iculū ẽ:ne ſacꝝ mōtẽ ſicut quōdā irata plebs aut auẽtinū capiāt.Patiẽdū huic ſirmitati ẽ:qđcūq; uos cẽſueritis:quo plus poteſtis:eo mdratius īpio utī

Legis oppiæ abrogatio

Hæc cū cōtralegẽ proq; lege dicta eẽnt:aliq̄to maior frequẽtia mulieꝝ poſtero die ſeſe ī publicū effudit:unoq; agmīe oẽs tribunoꝝ ianuas obſederūt:q collegaꝝ oīoni ītercedebāt:nec ante abſterūt:quā remiſſa ītercēſſio a tribunis ẽ:nulla deīde dubitatio fuit:qn oẽs tribus legẽ abrogarẽt:annis xx.poſt abrogata ẽ:quā lata.M.Portius cōſul poſteaq̄ abrogata ẽ oppia lex extẽplo.xxv.nauibus longis quaꝝ qnq; ſocioꝝ erāt:ad Lunæ portū ꝓfectus:eodẽ exercitu cōuenire iuſſo:& edicto p orā maritimā miſſo:nauibus oīs generis cōtractis a Luna ꝓficiſcẽs edixit:ut ad portū Pyrenen ſeq̄rētur:ide ſe frequẽti claſſe ad hoſtes ituꝝ:p̄teruecti liguſtinos mōtes ſinūq; gallicū:ad diẽ:q̄ edixerat:cōuenerūt:ide Rhodam uētū:& p̄ſidiū hiſpanoꝝ:qđ ī caſtello erat:ui deiectū:ab Rhoda ſecūdo uēto Emporias puẽtū:ibi

Empo/riæ

copiæ oẽs p̄ter ſocios nauales ī terrā expoſitæ.Iā tūc Emporiæ duo oppida erāt muro diuiſa:unū græci habebāt a Phocea:unde & maſſiliẽſes oriūdi:alteꝝ hiſpani:ſed grecū oppidum ī mare expoſitum totum orbẽ muri minus quadrigẽtos paſſus patẽtem habebat:hiſpanis retractior a mari triūmilliū paſſuum ī circuitu murus erat:tertium genus romani coloni ab diuo Cæſare poſt deuictos Pōpeii liberos allecti:nūc ī corpus unum cōfuſi oẽs:hiſpanis prius poſtremo & græcis ī ciuitatẽ romanā aſcitis.Miraretur:quis cū cerneret aperto mari ab altera parte:ab altera hiſpanis tā fera & bellicoſa gente obiectis:q̄ res eos tutaretur:diſciplina erat:cuſtos ſirmitatis:quā iter ualidiores optime timor cōtinet.Partẽ muri uerſam ī agros egregie munitā habebāt:una tātum in eā regionẽ porta īpoſita:cuius uel aſſiduus cuſtos aliqs ex magiſtratibus erat:nocte pars tertia ciuiū ī muris excubabat:neq; moris tantū aut legis cā; ſed q̄ta:ſi hoſtis ad portas eſſent:obſeruabāt uigilias:& circūibant cura:hiſpanum neminem in urbem recipiebāt:ne ipſi qdẽ temere urbe excedebāt:ad mare patebat oībus exitus.Porta ad hiſpanoꝝ oppidū

uersa nunq̃ nisi frequẽtes:pars tertia fere:cuius ꝓxia noctæ uigiliæ ĩ muris fuerãt egrediebanť:cã exeũ/di hæc erat:cõmertio eoꝝ hispãi ĩprudẽtes maris gaudebãt:mercariq; & ipsi ea:q̃ externa nauibus iue/herenť:& agroꝝ exigere fructus uolebãt:huius mutui usus desyderiũ:ut hispana urbs græcis pateret: faciebat. Erãt ẽt eo tutiores:qđ sub umbra romanæ amicitiæ latebãt:quã sicut minoribus uiribus quã massiliẽses:ita pari colebãt fide:tũc quoq; cõsulẽ exercitũq; comiter ac benigne acceperunt. Paucos ibi moratus dies Cato dũ exploraret:ubi & q̃tæ hostiũ copiæ eẽnt:ut ne mora qdẽ segnis eẽt:oẽ id tps exer Celtibe
cendis militibus cõsumpsit. Id erat forte tps anni:ut frumẽtũ ĩ areis haberẽt:itaq; redẽptoribus uetitis ri cum
frumẽtũ parare ac Romã dimissis:bellũ:ĩquit:seipsum alet:ꝓfectus ab Emporiis agros hostiũ urit:ua bellum
statq;:oĩa fuga & terrore cõplet. Eodẽ tẽpore Veluio decedenti ex ulteriore hispania cũ ꝑsidio sex milliũ dato ab Ap. Claudio ꝓtore:celtiberi agmine ingẽti ad oppidũ Iliturgim occurrerũt. xx. millia armatoꝝ fuisse Valerius scribit. xii. millia ex iis cæsa:oppidũ Iliturgim receptũ:& puberes oĩs iterfectos:ide ad ca stra Catonis Heluius peruenit:& quia tuta iam ab hostibus regio erat:præsidio ĩ ulteriorẽ Hispaniam remisso Romam est profectus:& ob rem feliciter gestam ouans urbem est ingressus:argenti infecti tu lit in ærarium quattuordecimillia pondo septingentatriginta duo & signati bigatoꝝ. xvii. millia. xxiii. & oscẽsis argẽti. cxx. millia. cccc. xxxviii. causa negati triũphi fuit:qđ alieno auspicio & in aliena ꝓuincia pugnasset. Cæterum biennio post redierat:cum prouincia quoq; successori Minutio tradita annum se quentem retentus ibi longo & graui fuisset morbo:itaq; duobus modo mensibus ante Heluius ouans urbem est ingressus: quam successor eius. Qu. Minutius triumpharet: hic quoq; tulit argenti pon// do trigintaquattuor millia: octingenta bigatorum. lxxviii. millia:& oscensis argenti. cc. lxxviii. millia.

In Hispania iterim cõsul haud ꝑcul Emporiis castra habebat:eo legati tres ad Ilergetũ regulo Bili/ Osca
stagæ:ĩ qbus unus filius eius erat:cõuenerũt:querẽtes:castella sua oppugnari:nec spem ullã eẽ resistẽdi: urbs hi
nisi ꝑsidiũ romani misissent:qnamillia militũ satis eẽ:nec hostes si tãta manus ueniisset:mãsuros. Ad ea spaniæ
consul moueri qdẽ se uel piculo eoꝝ uel metu dicere:sed sibi nequaq̃ tãtũ copiaꝝ esse:ut cũ magna uis est
hostiũ haud ꝑcul absit:cũ qua mox signis collatis dimicãdũ sibi ĩ dies expectet:diuidẽdo exercitũ mĩue re tuto uires posset. Legati ubi hoc audierũt:flentes ad genua consulis prouoluunť:orãt:ne se ĩ rebus tã trepidis deserat:quo. n. se repulsos ab romanis ituros? nullos se socios nihil usq̃ ĩ terris aliud spei haberẽ potuisse se extra id periculũ eẽ:si decedere fide:si cõiurare cũ cæteris uoluissent:nullis minis:nullis picu lis semotos sperãtes satis opis & auxilii sibi ĩ romãis eẽ:id si nullũ sit:si sibi a cõsule negeť: deos hoiesq; se testes facere:iuitos & coactos se ne eadẽ:q̃ sagũtini passi sunt:patiãtur defecturos:& cũ cæteris potius hispanis q̃ solos pituros eẽ:& illo qdẽ die sic sine respõso dimissi. Cõsulẽ nocte:q̃ insecuta ẽ:anceps cura Cur nõ
agitare:nolle deserere socios:nolle minuere exercitũ:qđ aut horã sibi ad dimicãdũ:aut ĩ dimicãdo ꝓcu ĩ diẽ po
lum afferre posset:stat sñia nõ minuere copias:ne qd ĩterim hostes iferãt ignominiæ sociis spẽ ꝓ re ostẽ tius
dendã cẽset:sæpe uana ꝓ ueris maxie ĩ bello ualuisse:& credẽtẽ se aliqd auxilii habere:perĩde atq; habe/ret ipsi fiducia & sperãdo atq; audẽdo seruatũ. Postero die legatis respõdit:q̃q̃ uereať:ne suas uires aliis eas cõmodãdo minuat:tamẽ illoꝝ se tpis ac piculi magis:q̃ sui rationẽ habere:denũciari militum parti tertiæ ex oĩbus cohortibus iubet:ut cybũ quẽ ĩ naues ĩponãt:mature coquãt:nauesq; ĩ diẽ tertiũ expe/diri iussit:duos ex legatis Bilistagi atq; Ilergetibus nũciare ea iubet:filiũ reguli comiter habẽdo & mu/neribus apud se retinet. Legati nõ ante ꝓfecti:quã ĩpositos ĩ naues milites uiderunt:id ꝓ haud dubio iã nunciãtes nõ suos modo:sed ẽt hostes fama romãi auxilii aduẽtantis ĩpleuerũt. Cõsul ubi satis eđ ĩ spẽ fuit:ostẽtatũ ẽ:reuocari ex nauibus milites iubet:ipse cũ iã id tps anni appeteret:quo geri res possent: ca stra hyberna mille passuũ ab Emporiis posuit:ĩde p occasiões nũc hac parte nũc illa modico ꝑsidio ca/stris relicto ꝑdatũ milites ĩ hostiũ agros educebat:nocte ferme ꝓficiscebanť:ut & q̃lõgissime a castris ꝓ cederẽt:& iopinãtes opprimerẽt:& exercebat ea res nouos milites: & hostiũ magna uix excipiebatur: nec iã egredi extra muniměta castellоꝝ audebãt. Vbi satis admodũ & suoꝝ & hostiũ aĩos ẽ exptus:cõ/uocari tribunos ꝑfectosq; & eqtes oẽs & cẽturiões iussit. Tẽpus:inqt:qđ sæpe optastis:uenit:quo uobis potestas fieret uirtutẽ uestrã ostẽdẽdi:adhuc ꝑdonũ magis:q̃ bellantiũ militastis more:nunc iusta pu/gna hostes cũ hostibus cõseratis manus:nõ agros ĩde populari:sed urbiũ opes haurire licebit. Patres no stri cũ ĩ Hispania carthaginẽsiũ & ipatores ibi & exercitus eẽnt:ipsi nullũ iperatorẽ: nullos ĩ ea milites haberẽt:tamẽ addere hoc ĩ fœdere uoluerũt:ut iperii sui iberus fluuius eẽt finis:nunc cũ duo ꝓtores:cũ cõsul:cũ tres exercitus romãi Hispaniã obtineãt:& carthaginẽsiũ iã ꝑpe. x. annis nemo ĩ his ꝑuiciis sit: impiũ nobis citra ibeꝝ amissum ẽ:hoc armis & uirtute recupetis:oportet:& nationẽ rebellantẽ magis temere:q̃ cõstanter bellantẽ:iugũ:quo se exuit:accipe rursus cogãtis. In hũc modũ maxime adhortatus pronunciat se nocte ad castra hostiũ ductuꝝ:ita ad corpora curãda dimissi:nocte media: cum auspicio operã dedisset:ꝓfectus:ut locũ:quẽ uellet:priusq̃ hostes sentirent:caperet:ꝑter castra hostiũ circũducit: & prima luce acie istructa sub ipsum uallũ tres cohortes mittit. Mirãtes barbari a tergo apparuisse ro/manũ discurrere ipsi ad arma:iterim cõsul apud suos. Nusq̃:nisi ĩ uirtute spes ẽ milites:iqt:& ego sedu/ Atť. Ca
lo:ne eẽt:feci:iter castra nostra & nos medii hostes:& ab tergo hostiũ ager ẽ:qđ pulcherrimũ idẽ tutissi tonis
mum ẽ:ĩ uirtute spem positã habere. Sub hæc cohortes recipi iubet:ut barbaros simulatiõe fugæ edu/ stratage
ceret:id qđ crediderat:euenit:ptimuisse & cedere rati romãos porta erũpũt:& q̃tũ iter castra sua:& ho/ ma
stium aciem relictũ erat loci:armatis cõplent:dũ trepidãt acie istruenda consul iam paratis ordinatisq; omnibus incõpositos aggreditur:eqtes prĩos ab utroq; cornu in pugnã educit:sed in dextero extemplo pulsi:cedẽtesq; trepidi etiã pediti terrorẽ itulere. Quod ubi uidit cõsul:duas cohortes delectas ab dexte/

ro latere hostiũ circũduci iubet:& ab tergo ad eos tẽderet:priusq; concurrerẽt peditũ acies:is terror ob/
iectus hosti rẽ metu romanoꝝ eqtum inclinatã æquit:tamẽ adeo turbati erãt dexteræ alæ:eqtes: pedi/
tesq;:ut quosdã cõsul manu ipse reꝑhẽderit uerteritq; ĩ hostẽ:& q̃diu missilibus pugnatũ é: anceps pu/
gna erat:& iã ab dextera parte:unde terror & fuga cœperat:ægre romãus resistebat:a siniſtro cornu &
ab fronte urgebant barbari:& cohortes ab tergo instantes pauidæ respiciebãt:& emissis soli ferreis fala
ricisq; gladios strinxerũt:tũ uelut redintegrata é pugna:nõ cesi ictibus ꝓcul ex improuiso uulneraban/
tur:sed pede collato tota ĩ uirtute ac uiribus spes erat. Fessos iã suos cõsul ex scda acie subsidiariis cohor
tibus in pugnã inductis accẽdit:noua acies facta:ĩtegri recentibus tælis fatigatos adorti hostes primum
acri ĩpetu uelut cuneo ꝓculerunt:deĩde dissipatos in fugã auerterũt:effusos ꝑ agros cursu repetebantur.
Vbi oĩa fuga cõpleta uidit Cato:ipse ad scdam legionem:q̃ in ꝑsidio posita erat:reuehitur: & signa præ
se ferri:plenoq; gradu ad castra hostiũ oppugnanda succedere iubet:siqs extra ordinẽ auidus ꝓcurrit:&
ipse iter eqtes ꝑaro ꝓcutit:& tribunos cẽturionesq; castigare iubet. Iã castra oppugnabãtur:saxisq; &
dibus & oĩ genere tæloꝝ sũmouebant a uallo romãi:ubi recens admota legio est:tũ & oppugnantibus
aĩus creuit:& infensius hostes ꝑ uallo pugnabant. Consul oĩa oculis plustrat:ut q̃ minima ui resistit:ea
parte irrũpat:ad siniſtrã portã infreq̃ntes uidet:eo scdæ legionis principes hastatosq; ĩducit. Non susti/
nuit impetum eoꝝ statio:q̃ portæ apposita erat:& cæteri posteaq̃ intra uallum hostes uidẽt:ipsi castris
exutis signa armaq; abiiciunt:cæduntur in portis suometipsi agmine ĩ arto hærentes: secundani terga
Barba/ hostium cædunt:cæteri castra diripiũt. Valerius Antias supra. xl. millia hostiũ cæsa eo die scribit. Cato
rorum ipse haud sane detrectator laudũ suaꝝ multos cæsos ait:numerũ non scribit. Nihil deinde a uictoria ces
cædes satũicũ receptui signo dato suos spoliis honustos in castra reduxisset:paucis horis noctis ad qetem da/
tis ad ꝑdandum ĩ agros duxit. Effusius ut sparsis hostibus fuga ꝑdati sunt:q̃ res nõ minus q̃ pugna pri/
die aduersa emporitanos hispanos accolasq; eorũ in deditionẽ cõpulit:multi & aliarũ ciuitatum. q Em
porias pfugerãt:dediderũt se:quos oĩs appellatos benigne domos dimisit. Confestim ĩde castra mouit
& q̃cunq; incedebat agmen:legati dedentium ciuitates suas occurrebant:& cum Tarraconem uenit: iã
omnis cis iberum Hispania pdomita erat:captiuiq; & romani & socium ac latini nominis uariis casi/
bus ĩ Hispania oppssi domũ consulis a barbaris reducebantur. Fama deinde uulgat: cõsulẽ ĩ Turdeta/
niam exercitum ducturũ:& ad deuios montanos ꝓfecturũ ét falso platum é. Ad hunc uanũ & sine au/
ctore ullo rumorem bergistanorũ ciuitates septem:& aliquot castella defecerunt:eos deducto exercitu
compulsos ne memorando ꝑlio in potestatẽ redegit. Haud ita multo post idem regresso Tarraconẽ cõ
sulẽ:prius quam inde quoq; ꝓcederet:defecerunt. Iterũ subacti:sed non eadem uenia uictis fuit:sub co/
rona uenĩere omnes:ne sæpius pacem sollicitarent. Interim Publius Manlius ꝓtor exercitu uetere a. Q.
Minutio:cui successerat accepto:adiuncto & a. P. Claudio Nerone ex ulteriore Hispania uetere ité exer
citu in Turdetaniã ꝓficiscit. Omniũ hispanorũ maxie imbelles habent: turdetani:fręti tamen multi/
tudine sua obuiã ierunt agmini romano: Eques imissus turbauit extẽplo acies eorum: pedestre ꝑlium
nullius ferme certaminis fuit:milites ueteres ꝓpiti hostiũ belliq; haud dubiã pugnam fecerũt. Nec tamẽ
ea pugna debellatũ est. x. millia celtiberum mercede turduli conducunt:alieniſq; armis parabant bellũ.
Consul interim rebellione bergistanorũ ictus cæteras quoq; ciuitates ratus p occasionẽ idem facturas:
arma omnibus cis iberũ hispanis ademit:quã rem adeo ægre passi:ut multi mortem sibimetipsis cõsci
scerent:ferox gens nullã uitã rati sine armis esse. Qd ubi consuli nunciatũ é:senatores oĩum ciuitatũ ad
Atẽ. hi/ se uocari iussit:atq; iis. Nõ nostra:inqt:magis q̃ uĩa refert uos nõ rebellare:siqdem in maiore hispanoꝝ
spanoꝝ malo q̃ exercitus romãi labore semp adhuc factũ é:id ut ne fiat:uno modo cauendum arbitror posse:si
ferociã effectum erit:ne possitis rebellare:uolo id q̃mollissima uia conseq;:uos quoq; in ea re consilio me adiu/
uare:nullum libentius sequar:q̃ qd uosmetipsi attuleritis. Tacentibus spatium se ad deliberandum die
rum paucorum dare dixit:cum reuocati scdo quoq; cõsilio tacuissent:uno die muris omnium dirutis
ad eos:q nondum parebant:ꝓfectus ut in q̃q; regionem uenerat:omnes: q circũincolebant:populos in
deditionẽ accepit. Segestiã tantũ grauem atq; opulentã ciuitatẽ uineis & pluteis cepit. Eo maiore habe/
bat difficultatẽ in subigẽdis hostibus:q̃ q primi uenerãt ĩ Hispaniã:qd ad illos tædio ĩpii carthaginẽsiũ
Exẽplũ hispãi deficiebãt: huic ex usurpata libertate ĩ seruitutẽ uelut asserẽdi erãt. Et ita mota oĩa accepit:ut alii
ĩpato/ in armis eẽnt:alii obsidiõe ad defectionẽ cogerent:nec nisi ĩ tpe subuẽtũ foret:ultra sustẽtaturi fuerint.
riæ uir/ Sed ĩ cõsule ea uis aĩ atq; ĩgenii fuit:ut oĩa maxĩa minimaq; ꝑ se adiret:atq; ageret:nec cogitaret modo
tutis in imparetq;:q̃ ĩ rẽ eẽnt:sed plæraq; ipse trãsigeret:nec ĩ quẽq̃ oĩum grauius seueriusq; q̃ ĩ semetipsum im
catone periũ exerceret:parsimõia & uigiliis & labore cũ ultimis militũ certaret:nec qcq̃ in exercitu suo ꝓcipui
ꝑter honorẽ atq; ĩpiũ haberet. Difficilius bellũ ĩ Turdetania ꝓtori romão. P. Mãlio celtiberi mercede ex
citi ab hostibꝫ:sicut áte dictũ é:faciebãt:itaq; eo cõsul accersitus lr̃is ꝓtoris legiões duxit. Vbi eo uenit:ca/
stra separatĩ celtiberi & turdetani habebãt:cũ turdetãis extẽplo leuia ꝑlia ĩcursantes statiões eoꝝ romãi
faciebãt:semp uictores ex q̃uis temere cœpto certamĩe abibãt. Ad celtiberos ĩ colloq̃ tribũos militũ
ire cõsul:atq; iis triũ cõdicionũ electionẽ ferre iubet:primã si trãsire ad romãos uelĩt:& duplex stipẽdiũ
accipe:q̃ q̃tũ a turdetãis pepigissent:alterã:si domos abire publica fide accepta nihil eã rẽ noxiæ futurã:
quod hostibus se romanoꝝ iũxissent:tertiã:si utiq; bellũ placeat:diẽ locũq; cõstituãt:ubi secũ armis de/
cernãt. A celtiberis dies ad cõsultãdũ petita:cõciliũ ĩmixtis turdetãis hitũ magno cũ tumultu:eo minus
decerni qcq̃ potuit:cũ ĩcertũ bellũ an pax cũ celtibis eẽt:cõmeatus tĩ had secus q̃ ĩ pace ex agris castelliſq;
hostiũ romãi portabãt:deĩde sæpe mũimẽta eoꝝ uelut cõi pacto cõmertio ꝓuatis ĩduciis ingredientes,

Consul ubi hostes ad pugnā elicere neqd:primū ꝑdatū sub signis aliquot expeditas cohortes ī agrū ītē/
græ regiōis ducit:deīde audito Secūtiæ celtiberū ois sarcinas ipedimētaq; relicta eo pgit ducere ad op/
pugnādū:Posteaq; nulla mouētur re:ꝑsoluto stipēdio nō suis modo:sed ēt ꝑtoris militibus:relictoq; oī
exercitu ī castris ꝑtoris:ipse cū septē cohortibus ad ibex ē regressus. Ea tā exigua manu oppida aliquot
cepit:defecere ad eū sedetani:auxetani:suessetani. Lacetanos deuiā & siluestrā gētē cū īsita feritas cōtine/
bat ī armis:tū cōsciētia dū cōsul exercitusq; turdulo bello ē occupatus depopulatoq; subitis īcursionib⁹
sociox. Igit ad oppidū eox oppugnādū cōsul ducit nō romanas modo cohortes:sed & iuuētutē ēt me
rito īfensox iis sociox. Oppidū longū ī altitudinē haudq̄q; tantūdē patens habebat:quadringētos inde
ferme passus cōstituit signa:ibidē lectax cohortiū stationē reliquēs ꝑcepit iis:ne se ex eo loco ante mo/
uerēt:quā ipse ad eos uenisset:cæteras copias ad ulteriorē partē urbis circūducit:maximū ex oībus auxi
liis numex suessetanæ iuuētutis habebat:eos ad murox oppugnādū subire iubet. Quorum ubi arma si/
gnaq; lacetani cognouere:memores quā sæpe ī agro eox īpune psultassent:quotiēs ipsos signis collatis
fudissent:fugassentq;:patefacta repēte porta uniuersi ī eos erūpūt. Vix clamorē eox nedū īpetū sustinere
ni tulere:qđ posteaq; futurox:ut ratus erat:cōsul fieri ēt uidit:equo citato subter murox hostium ad cohor
tes aduehit:atq; eas arreptas effusis oībus ad sequēdos suessētanos:q̄ silētiū ac solitudo erat:ī urbē ducit
priusq; oīa cepit:quā se recipent lacetani:mox ipsos nihil ꝑter arma habētes ī deditionē accepit. Confe/ Laceta/
stim īde uictor ad Rhegiū ducit Castrum:receptaculū id maxīe ꝑdonū erat:& inde īcursiones in agros norum
pacatos ꝓuīciæ eius fiebāt:trassudit īde ad consulē prīceps uergestanus:& purgare se ac populares cœ/ oppidū
pit:non eē ī manu ipsis rēpu. ꝑdones receptos totū suæ potestatis id Castrum fecisse. Cōsul eū domum capitur
redire:cōficta aliqua ꝓbabili cur abfuisset cā:iussit:cū se muros subisse cerneret:ītētosq; ꝑdones ad tuen
da mœnia eē:tū uti cū suæ factionis hoibns meminissent arcē occupare:ld uti ꝑceperat:factū:repēte an
ceps terror hīc muros abscēdentibus romanis:illinc arce capta barbaros circunuasit. Huius potius loci
consul eos:q arcē tenuerāt:liberos eē cū cognatis suaq; habere iussit:uergestanos cæterosq; quæstori:ut
uænderet:ipauit:de prædonibus supplicīū sumpsit. Pacata prouīcia uectigalia magna īstituit ex ferra/
riis argētariisq;:qbus tū institutis locupletior ī dies ꝓuīcia fuit. Ob has res gestas supplicationē ī triduū
patres decreuerūt. Eadē ætate alter cōsul Valerius Flaccus ī Gallia cū boiox manu ꝑp litanam siluā si
gnis collatis secūdo ꝑlio conflixit:octomillia gallox cæsa tradūtur:cæteri omnes ī uicos suos atq; agros
dilapsi. Consul reliquū ætatis circa padū Placentiæ & Cremonæ exercitum habuit:restituitq;: quæ in
iis oppidis bello diruta fuerant. Cū hic status rex in Italia Hispaniaq; esset. T. Quītius ī Græcia ita hy/
bernis actis:ut exceptis ætolis:qbus nec pro spe uictoriæ præmia cōtigerāt:nec diu qes placere poterat:
uniuersa Græcia simul pacis libertatisq; ꝑfruens bonis egregie statu suo gauderet:nec magis ī bello uir
tutē romani ducis:quā ī uictoria tēperātiā iusticiāq; & moderationē mīraret:senatuscōsultū:quo bellū
aduersus Nabin lacedæmoniū decretū erat:afferet. Quo lecto Quītius cōuentū Corīthum oīum socia
rum ciuitatū legationibus in diē certam edicit:ad quā ubi frequētes undiq; prīcipes cōuenerunt; ita ut
in ea ne ætoli quidē abessent:tali oratiōe ē usus. Bellū aduersus Philippū nō magis cōmuni aio cōsilioq;
romani & græci gesserūt:quā utriq; suas causas belli habuerunt:nā & romanox amicitiā núc Cartha/
ginēses hostes eorū iuuando:núc hic sociis nostris oppugnādis uiolauerat:& ī uos talis fuit:ut uobis ēt:
si nostrarū obliuiscēremur iniuriarū:uestræ iniuriæ satis digna cā belli fuerīt. Hodierna cōsultatio tota
ex uobis pēdet:refero.n.ad uos utrū Argos:sicut scītis ipsī ab Nabide occupatos pati uelītis sub dicione
eius eē:an æquum cēseatis nobilissimā uetustissimāq; ciuitatē in media Græcia sitam repeti in liberta/ Consul.
tem:& eodē statu quo cæteras urbes Pelopōnsi & Græciæ eē. Hæc consultatio:ut uidetis:tota de re pti/ tatio de
nente ad uos ē:romanos nihil cōtingit:nisi quatenus libertatis Græciæ unius ciuitatis seruitus nō ple/ argis a
nam nec integram gloriam eē sinit:cætex si uos nec cura eius ciuitatis:nec exēplū:nec piculum mouet: Nabide
ne serpat latius contagio eius mali:nos æqui bonīq; facimus:de hac re uos cōsulo:staturus eo quod plu recipiē/
res cēseritis. Post orationē romani imperatoris pcēleri aliox snīæ cœptæ sunt. Cū legatus atheniēsiū:q̄ dis
tum poterat:gratiis agēdis romanox in Græciā merita extulisset: iploratos auxiliū aduersus Philippū
tullisse opē:nō rogatos ultro aduersus tyrānū Nabin afferre auxiliū:īdignatusq; eēt hæc tāta merita ser
monibus tamē aliquox carpi futura calūniantiū:cū fateri putius ꝑteritorū gratiā deberēt:apparebat
incēsos ætolos. Igitur Alexander princeps gētis inuectis primum in athenienses. qui libertatis quondā Alexan
duces & auctores assentationis propriæ gratia communē causam proderent:quæstus deinde ē achæos dri æto
Philippi quondam milites:postremum ab inclinata fortuna eius transfugas:& Corinthum recepisse: li oſo ī
& id agere ut Argos habeant:ætolos primos hostes Philippi semper socios romanorum pactos ī fœ/ Ro.
dere suas urbes agrosq; fore deuicto Philippo fraudari Echineo & Pharsalo:insimulauit fraudis roma
nos:qđ uano titulo libertatis ostentato Chalcidem & Demetriadem præsidiis tenerent:q Philippo cū/
stanti deducere inde præsidia obicere semper soliti sunt:nunquā donec Demetrias Chalcisq; & Cori/
thus tenerentur:liberā Græciā fore. Postremo q remanendi ī Grecia retinēdiq; exercitus Argos:& Na
bin causam facerent:deportarent legioges ī Italiā:ætolis polliceri aut cōdicione & uolūtate sua Nabin
præsidiū Argis deductux:aut uī atq; armis coacturos ī ptāte cōsentiētis Græciæ eē. Hac uani loquētia
primū Aristhenum prætorē achæorū excitauit. Ne istud:inqt:Iuppiter Opt. Max. sinat. Iunoq; regina:
cuius in tutela Argi sunt:ut illa ciuitas inter tyrannum lacedæmoniū & latrones ætolos præmium sit
posita in eo discrimine:ut miserius a nobis recipiatur:quam ab illo capta est. Mare interiectum ab istis
prædonibus non tuetur nos. T. Quinti.qd si ī media Peloponeso arcē sibi fecerint:futurox nobis est; lī/

guam tantū græcoꝝ habēt ſicut ſpeciē hoīum:moribus ritibuſq; effetatioribus:q̄ ulli barbari īmanes belluæ uiuunt.Itaq; uos rogamus romani:ut & ab Nabide argos recupetis:& ita res Græciæ cōſtitua/tis:ut a latrocinio quoq; ætoloꝝ ſatis pacata hæc relinq̄tis.Romāus cōſul cūctis undiq; icrepātibꝰ æto/los reſpōſuꝝ ſe fuiſſe iis dixit:niſi ita īſenſos oīs ī eos uideret:ut ſedādi potius:q̄ irritādi eēnt: cōtentum itaq; opiniōe ea:quæ de romanis ætoliſq; eēt:referre ſe dixit:qd de Nabidis bello placeret: niſi redderet achæis Argos.Cum oēs bellū decreuiſſent:auxilia:ut ꝑ uiribus ſuis quoq; ciuitates mitterēt:ē hortatus ad ætolos legatos ēt miſit:magis ut nudaret aīos:id qđ euenit:quā ſpe īpetrari poſſe:tribunis militū ut exercitū ab Hellacia accerſerēt:īpauit.Per eoſdē dies & Antiochi legatis de ſocietate agētibus reſpōdit: nihil ſe abſentibus.x.legatis ſnīæ habere.Romā eūdū ad ſenatū iis eſſe: ipſe copias eductas ab Hellacia ducere Argos pgit:atq; ei circa Cleonas Ariſthenus ꝓtor achæoꝝ cū.x.millibus achæoꝝ militibus oc/currit:& haud ꝓcul īde iūctis exercitibus poſuerūt caſtra.Poſtero die ī cāpū argiuoꝝ deſcēderūt:& q̄t/tuor fere millia ab Argis locū caſtris capiūt.Præfectus ꝑſidio laconū Pythagoras gener idem tyrāni & uxoris eius frater:q; ſub aduētū romanoꝝ & utraſq; arces:nā duas habēt Argi:& loca alia:q̄ opportuna aut ſupecta erāt:ualidis ꝑſidiis firmauit:ſed īter agēda hæc pauorē iniectū aduētu romanoꝝ diſſimula re haudq̄q̄ poterat:& ad externū terroꝝ īteſtia ēt ſeditio acceſſit. Democles erat argiuus adoleſcēs ma ioris aī:quā cōſilii:q; prīo iureiurādo īterpoſito de ꝑſidio expellēdo cū idoneis collocutus:dū uires adii/cere cōiuratiōi ſtudet:īcautior fidei æſtimator fuit:colloquētē eū cū ſuis ſatelles a ꝓfecto miſſus cū ac/ceſſeret:ſenſit:ꝓditū cōſiliū eē:hortatuſq; cōiuratos:q aderāt:ut potius:quā extorti morerēt:arma ſecū caperēt:atq; ita cū paucis ī foꝝ ire pgit clamitās:ut q ſaluā rēp.uellēt:auctoré & ducē ſe libertatis ſeq̄rēt haud ſane mouit quēq̄:ga nihil uſq̄ ſpei ꝓpīquæ nedū ſatis firmi ꝑſidii cernebāt.Hæc uociferātē eū la/cedæmōii circūuētū cū ſuis īterfecerūt:cōprehēſi deide qdā:& alii ex iis occiſi plures:pauci ī cuſtodiam coniecti ꝓxīa nocte funibus p muꝝ demiſſi ad romāos trāſfugerūt.Quītius affirmātibꝰ iis: ſi ad portā romāus exercitus fuiſſet:nō ſine effectu motū illū futuꝝ fuiſſe ſi ꝓpius caſtra admouerent:nō ꝙturos: argiuos:miſit expeditos eqtes:peditesq;:q circa Cylarabin:gymnaſiū id é mīus trecētos paſſus ab urbe: cū erūpētibus a porta lacedæmoniis ꝑliū cōmiſerūt:atq; eos haud magno certamie cōpulerunt ī urbē & caſtra eo ipſo loco:ubi pugnatū erat:īpator romanus poſuit.Die unū ī ſpeculis fuit:ſiqd noui motus oriret:poſteaq̄ oppſſām metu ciuitatē uidit:aduocat cōciliū de oppugnādis Argis.Oīum prīcipū Græ ciæ ꝓter Ariſthenū eadē ſnīa erat:cū cā belli nō alia eēt īde potiſſimū ordiēdi belli.Quītio id neq̄q̄ place bat:ſed Ariſthenū cōtra oīum cōſenſum diſſerēté cū haud dubia approbatiōe audiuit:& ipſe adiecit cū pro argiuis aduerſus tyrānū bellū ſuſceptū ſit:qd mīus cōueniēs eē quā omiſſo hoſte Argos oppugna/ri?ſe uero caput belli Lacedæmoné & tyrānū petituꝝ:& dimiſſo cōcilio frumētatū expeditas cohortes miſit:qđ maturi erat circa demeſſum & cōuectū ē:uiride ne hoſtes mox haberēt protritū & corruptū: caſtra deinde mouit:& parthenio monte ſupato ꝓter Tegeā tertio die ad Carrhias poſuit caſtra:ibi pri/uſq̄ hoſtiū ītraret agrū:ſocioꝝ auxilia expectauit:uenerunt macedones a Philippo duomillia &.dcc.& theſſaloꝝ eqtes q̄driḡēti:nec iā auxilia:quoꝝ affatim erat:ſed cōmeatus finitimis urbibus īperati mora bant romanū:naualas quoq; magnæ copiæ cōueniebāt:iā ab Leucade.L.Quītius cū.xl.nauibus uene/rat:iā rhodiæ.x.& octo tecte naues:iā Eumenes rex circa Cycladas īſulas erat cū.x.tectis nauibus trigīta lembis mixtiſq; aliis minoris formæ nauibus:ipſoꝝ quoq; lacedæmonioꝝ exules pmulti tyrānorum iniuria pulſi ſpe recupandæ patriæ ī caſtra romana cōuenerūt:multi āte erāt iā ꝑ aliquot ætates:ex quo tyrāni tenebāt Lacedæmoné alii ab aliis expulſi:prīceps erat exulū Ageſiopolis:cuius iure gentis regnū Lacedæmonie erat pulſus īſans ab Lycurgo tyrāno poſt mortē Cleomenis:q prīus tyrānus Lacedemo nie fuit.Cū terra mariq; tātū bellū circūſtaret tyrānū:& ꝓpe nulla ſpes eēt:uires ſuas hoſtiūq; æſtimā/ti:nō tamē omiſit:bellū:ſed a Creta mille delectos iuuētutis eoꝝ exciuit:cū mille iā haberet:& triamil/lia mercænnarioꝝ militū.x.millia popularīū cū caſtellanis agreſtibus ī armis habuit:& foſſa ualloq; ur bem cōmuniuit:& neqd īteſtini motus oriret:metu & acerbitate pœnaꝝ tenebat aīos:quoniā ut ſaluū uellēt tyrānū:ſperare nō poterat:cū ſuſpectos quoſdā ciuiū haberet:eductis oībus ī cāpū copiis : poſitis armis:ad cōcionē uocari iubet lacedæmonios:atq; eoꝝ cōcioni ſatellites armatos circūdedit:& pauca ꝑ fatus cur ſibi oīa timēti cauētiq; ignoſcēdū ī tali tpe foret:& ipſoꝝ referre ſiquos ſuſpectos ſtatus ꝑſens reꝝ faceret:ꝓhiberi potius neqd moliri poſſint: quā puniri molīētes.Itaq; quoſdā ſe ī cuſtodia habitu/rum:donec ea:q̄ iſtat:tēpeſtas ꝓtereat:hoſtibus repulſis:a qbus ſi modo ꝓditio īteſtina ſatis caueē : mi/nus piculi eē:extēplo eos emiſſuꝝ:ſub hæc citari noīa octogīta ferme prīcipū iuuētutis iuſſit : atq; eos: ut q̄ſq; ad nomē reſpōderat:ī cuſtodiā tradidit:nocte iſeq̄nti oēs īterfecti.Ilotaꝝ deīde qdā:ii ſunt iā īde antiqtus caſtellani agreſte genus:trāſfugere uoluiſſe iſimulati per oēs uicos ſub uerberibus acti necanē hoc terrore obſtupuerāt multitudinis aī ab oī conatu nouoꝝ cōſilioꝝ.Intra munitiones copias conti nebat:nec parē ſe ratus ſi dimicare acie uellet:& urbē relīquere tā ſuſpectis & īcertis oīum aīs metuēs. Quītius ſatis iā oībus paratis ꝓfectus ab ſtatiuis die poſtero ad ſellas ſup eurotā fluuiū puenit: quo ī lo co Antigonus macedonū rex cum Cleomene lacedæmonioꝝ tyrāno ſignis collatis dimicaſſe dicebat: inde cū audiſſet aſcēſum difficilis & artæ uiæ eē:breui pmōtis circuitū pmiſſis:q munirēt uiā lato ſatis & patēti limite ad eurotā amnē ſub ipſis ꝓpe fluētem mœnibus puenit.Vbi caſtra mœtātes romanos, Quītiūq; ipſum cū eqtibus atq; expeditis pgreſſum auxiliis tyrāni adorti īgētē terroꝝ ac tumultū cō/iecerūt nihil tale expectātis:ga nemo iis obuius toto itinere fuerat:ac uelut pacato agro trāſierāt. Aliq; diu peditibus eqtes:eqtibus pedites uocātibus cū ī ſe cuiq; minimū fiduciæ eēt:trepidatū ē:tandē ſigna

Demo/clis argi ui & ſo/ciorum cædes

Leucata legēdū ſiue leu cadia hæc pe/niſula il lud pro monto riū leu/cas ue/ro oppi dum

Atē.Na bidis crudeli tatem

legionū ſuperuenerūt:& cū primi agminis cohortes īductæ ī p̄liū eſſent:q mō terrori fuerāt:trepidātes ī urbē cōpulſi ſunt.Romani cū tantū a muro receſſiſſent:ut extra ictū tæli eſſent:acie directa pauliſper ſteterunt: poſteaq̄ nemo hoſtiū cōtra exibat:redierūt ī caſtra.Poſtero die Quintius ꝓpe fluium p̄ter urbē ſub ipſas mænali mōtis radices:cū duceret copias īſtructas:ꝑgit:primæ legionariæ cohortes ibāt: leuis armatura & eqtes agmen cogebāt.Nabis ītra muꝝ īſtructos paratoſq; ſub ſignis habebat mercē narios milites:ī qbus oīs fiducia erat:ut ab tergo hoſtē aggrederet:poſteaq̄ extremū agmē p̄teriit:tū ab oppido eodē:quo pridie eruperant tumultu:pluribus ſimul locis erumpunt.Ap.Claudius agmē coge/ bat:qui ad id quod futurum erat: ne inopinate accideret:p̄paratis ſuoꝝ aīs ſigna extemplo conuertit: totumq; in hoſtem agmē circūegit:itaq; uelut rectæ acies cōcurriſſent:iuſtū aliquādiu p̄lium fuit:tan/ dem Nabilis milites ī fugam inclinauerūt:quæ minus trepida fuiſſet: ni achæi locoꝝ prudentes inſti/ tiſſent:ii & cædes ingētes eddiderunt:& diſperſos paſſim fuga plærosq; armis exuerunt Quītius ꝓpe Amyclas poſuit caſtra:unde cū populatus oīa circuniecta urbi frequentis & amœni agri loca eēt:nullo iam hoſtiū portā excedēte mouit caſtra ad flumē aranta:inde uallum taygeto ſubiectā agroſq; ad mare pertinentes euaſtat.Eodem tpe.L.Quintius maritimæ oræ oppida partim uoluntate: p̄tim metu aut ui recipit:certior deinde factus Gyttheum oppidū oīum maritimaꝝ reꝝ lacædemoniis receptaculū eē nec procul a mari caſtra romana abeſſe oībus id copiis aggredi cōſtituit:erat eo tpe ualida urbs & mul/ titudīe ciuiū īcolarumq;:& oī bellico apparatu īſtructa.In tpe Quītio rē haud facilē aggrediēti rex Eu menes & claſſis rhodioꝝ ſuperuenerūt:ingens multitudo naualium ſocioꝝ e tribus cōcitata claſſibus ītra paucos dies oīa:quæ ad oppugnationē urbis terra mariq; munitæ faciēda opera erāt effecit.Iā teſtu dinibus admotis murus ſubruebaī:iā arietibꝫ quatiebaī:itaq; una crebris ictibus euerſa ē turris qđq; circa muri erat:caſu eius ꝓſtratum:& romani ſimul a portu:unde aditus planior erat:ut diſcederēt ab apertiore loco hoſtes:ſimul p patefactū ruina iter irrūpe conāī:nec multū abfuit:qn:q̄ ītēderāt penetra rēt ſed tardauit īpetū éoꝝ ſpes obiecta dedēdæ urbis:mox deīde eadē turbata.Dexagorides & Gorgo/ pas pari īpio p̄erāt urbi.Dexagorides miſerat ad legatū romanū traditurus urbē:& cū ad eam rē tps & ratio cōueniſſet:a Gorgopa ꝓditor iterficitur: intētiuſq; ab uno urbs defendebaī:& dificilior facta op pugnatio erat:ni.T.Quītius cū quattuormillibus delectoꝝ militū ſuperueniſſet:iis cū ſupercilio haud ꝓcul diſtātis tumuli ab urbe inſtructā acie oſtendiſſet ex altera parte.L.Quintius ab opibus ſuis terra mariq; īſtaret: tū uera deſperatio Gorgopā quoq; cogit id cōſilii:qđ ī altero morte uīdicauerat:cape & pactus ut abducere īde milites:quos p̄ſidii cā hēbat:liceret tradidit Quītio urbē.Priuſq̄ Gittheū trade/ reī.Pythagoras p̄fecto Argis ī flictus:tradita cuſtodia urbis Timocrati pellenēſi cū mille mercēnariis mi litibus & duobus millibus argiuoꝝ Lacædemonē ad Nabin uenit.Nabis ſicut prīo aduētu romāæ claſ ſis & traditione oppidoꝝ maritiæ oræ cōterritus erat:ſic pua ſpe cū acqeuiſſet. Gytreho abſuis reten/ to:poſteaq̄ id quoq; traditū romanis audiuit eē:cum ab terra oībus circa hoſtibus nihil ſpei eēt: amari quoq; toto ſe itercluſum:tūc cedendū fortunæ ratus caduceatorē primū in caſtra miſit ad explorādū:ſi paterenī legatos ad ſe mitti:qua īpetrata re Pythagoras ad īperatorē uenit nullis aliis mādatis: q̄ ut ty/ rāno colloq cū īperatoꝛ liceret.Cōcilio cōuocato cū oēs dādū colloquiū cēſuiſſent:dies locuſq; cōſtituiī in mediæ regiōis tumulos:modicis copiis ſequētibus cū ueniſſent.relictis ibi ī ſtatiōe cōſpecta utrinq; cohortibus.Nabis cū delectis cuſtodibus corpis:Quintius cū fratre & Eumene rege:& Soſila rhodio: & Ariſtheno achæoꝝ p̄tore tribuniſq; militū paucis deſcēdit.Ibi p̄miſſo ut ſeu dicere prius:ſeu audire mallet:ita cœpit tyrānus.Si ipſe p me Quinti uoſq;:q adeſtis:cām excogitare:cur mihi aut indixiſſetis: bellū:aut īferretis:poſſem:tacitus euētū fortunæ meæ expectaſſem:nūc īperare aīo nequeo:qn: priuſq̄ perirem:cur periturus eſſem:ſciē:& Hercule ſi tales eſſetis:q̄les eē carthaginenſes fama eſt:apud quos nihil ſocietatis fides ſancti hēret:in me quoq; uobis:qđ faceretis:minus penſi eē nō mirarer:nūc uos cū intueor romanos eē:q reꝝ diuinaꝝ fœdera humanarūq; fidē ſocialē ſanctiſſimā habeatis:cū me ipſe re ſpexi eū eſſe ſpero:cui & publice ſicut cæteris lacedæmōiis uobiſcū uetuſtiſſimū fœdus ſit:& meo noīe priuatim amicitia ac ſocietas nup Philippi bello renouata.At.n.ego uiolaui:& euerti:qđ argiuoꝝ ciui tatem teneo:quo mō hoc tuear? re an tpe? res mihi duplicē defenſionē p̄bet:nā & ipſis uocātibus & tra dentibus urbē eā accepi:nō occupaui:& accepi urbē:cū Philippi partiū nō in ueſtra ſocietate eēt: tps aūt me liberat:qđ cū Argos haberē:ſocietas mihi uobiſcū cōuenit:ut uobis mitterē ad bellū auxilia: nō ut Argis p̄ſidiū deducerem:pepigiſtis:at hercle ī ea cōtrouerſia:q̄ de Argis eſt:ſupior ſum & eqtate rei:qđ nō ueſtrā urbē:ſed hoſtiū:qđ uolentē nō ui coactā accepi:& ueſtra cōfeſſione qđ in cōditiōibus ſocieta tis mihi Argos reliqſtis:cæteꝝ nomē tyrāni & facta p̄munt:qđ ſeruos ad libertatē uoco:qđ ī agros ino pem plebē deduco de noīe hoc reſpōdere poſſum:me q̄liſcūq; ſum:eū eē:q fui:cū tu ipe mecū.T.Quīti ſocietatē pepigiſti:tum me regē appellari a uobis memini:nūc tyrānū uocari uideo:itaq; ſi ego nomen īperii mutaſſem meæ īcōſtantiæ:cū uos mutetis:uobis ueſtræ reddēda ratio ē.Quod ad multitudinē ſeruis liberādis auctā:& egētibus diuiſum agrū attinet:poſſum qđē & ī hoc me iure tpis tutari:nā fece ram hæc q̄liacūq; ſunt:cū ſocietatē mecū pepigiſtis.& auxilia in bello aduerſus Philippū accepiſtis: ſed ſi nunc ea feciſſem:nō dico:qđ in eo uos læſiſſem:aut ueſtrā amicitiā uiolaſſem:ſed illud memore atq; inſtituto maioꝝ feciſſe.Nolite ad ueſtras leges atq; īſtituta exigere ea q̄ lacedæmone fiūt:nihil cōparete ſingula neceſſe eſt:uos a cenſu eqtē:a cenſu peditē legitis:& paucos excellere opibus plebē ſubiectā eſſe illis uultis:noſter legū lator nō in paucoꝝ manu rēpu.eē uoluit:quē uos ſenatū appellatis:nec excellere unū aut alteꝝ ordinē in ciuitate:ſed p æquationē fore ad dignitates credidit:ut multi eēnt:q arma pro

Vide ne circūdu cere ſit legēdū qa pgit ſequit Gytthe um

Argi a nabidis p̄ſidio relīqu/ untur

Nabi/ dis oro ad Quī tium

patria ferrẽt. Pluribus me peregisse: quã pro patriæ sermone breuitatis fateor: & breuiter peroratũ eẽ potuit nihil: me: posteaq; uobiscũ amicitiã ĩstitui: cur eius uos pœniteret: cõmisisse. Ad hæc ĩperator romanus amicitia & societas nobis nulla tecum: sed cũ Pelope rege lacedæmonioꝝ iusto ac legitimo facta est: cuius ius tyranni quoq;: q postea ꝑ uim tenuerũt Lacedæmone imperiũ: quia nos bella nũc punica nũc: gallica: nũc alia ex aliis occupauerãt: usurparunt: sicut tu quoq; hoc bello macedonico fecisti: nã qd minus conueniret: quã nos: q pro libertate Græciæ aduersus Philippum gereremus bellũ: cũ tyranno instituere amicitiã: & eo tyrannoq; qui unq; scæuissimo & uiolẽtissimo in suos? nobis uero etiam si Argos nec cepisses per fraudẽ nec teneres liberantibus oẽm Gærciam. Lacedæmon quoq; uindicanda in antiquã libirtatẽ erat: atq; in leges suas: quaꝝ modo tanq; æmulus Lycurgi mẽtionem fecisti. An ut ab Naxo & Bargiliis ꝑsidia Philippi deducant? cura erit nobis? Argos & Lacedæmonem duas clarissimas urbes lumina quõdã Græciæ sub pedibus tuis relíquemus? q̃ titulũ nobis libertatis Græciæ seruiẽtes deformẽt. At.n.cũ Philippo argiui senserunt: remittimus hoc tibi: ne uicẽ nr̃am irascaris: satis cõpertũ habemus duoꝝ: aut ad summũ trium ĩ ea re nouitatis culpã esse: tam hercle: quã ĩ te tuoq; ꝑsidio accer sendo accipiendoq; in arcẽ: nihil sit publico cõsilio actum: thessalos: & phocẽses & locrẽses cõsensu omniũ scimus partiũ Philippi fuisse: tamẽ cũ cæteram liberauimus Grætiã: quid tandẽ census ĩ argiuis: q ĩsontes publici cõsilii sint facturos? Seruoꝝ ad libertatẽ uocatoꝝ: & egẽtibus hoĩbus agri diuisi crimina tibi obiici dicebas: non quidẽ nec ipsa mediocria: sed quid ista sunt præ iis quæ a te tuisq; quottidie alia super alia facinora edũtur? exhiberes liberã concionẽ uel argis: uel Lacedæmone: sicut ire iubet uerba damnationis impotentissimæ crimina: ut oĩa alia uetustiora omittam quam cædem argis Pythagoras iste gener tuus pene ĩ oculis meis ædidit? q̃ tu ipse cũ iam ꝑpe in finibus lacedæmonioꝝ essem? age dum quos concione cõpræhẽsos oĩbus audiẽtibus suis in custodia te habituꝝ esse ꝑnũciasti: iube uinctos ꝑduci: ut miseri parẽtes: quos falso lugent. uiuere sciãt. Et enĩ ut iã ita sint: hæc: quid ad uos romani hoc tu dicas liberantibus Græciã sociis: q ut liberare possent mare traiecerunt: terra mariq; gesserũt bellum. Vos tamen: inquis uestrãq; amicitiam ac societatẽ populi ro. non uiolaui: quotiens uis te id arguam feciss̃e? sed nolo pluribus summã rem cõplctar. Quibus igitur amicitia uiolatur? nẽpe his duabus maxie rebus: si socios meos ꝑ hostibus habeas: si cũ hostibus te cõiũgas utꝝ nõ a re factũ est? nã & Messenẽ uno atq; eodẽ iure fœderis: quo & Lacedæmonẽ ĩ amicitiã nostram acceptam socius ipse sociã nobis urbẽ ui atq; armis cœpisti: & cũ Philippo hoste nostro nõ societatẽ mõ: sed si diis placeat: affinitatem etiã ꝑ Philoclẽ ꝑfectum eius pepigisti: & bellũ aduersum nos gerens mare circa Maleã infestum nauibus piraticis fecisti: & plures ꝑpe ciues romanos: quã Philippus cepisti: atq; occidisti: tutiorq; Macedoniæ ora: q̃ ꝑmõtoriũ Maleæ cõmeatus ad exercitus nostros portãtibus nauibus fuit. Proĩde parce sic fidẽ ac iura societatis iactare: & omissã populari oratiõe tãq; tyrãnus & hostis loquere. Sub hæc Aristhenus nũc monere Nabin: nũc ẽt orare: ut dũ liceret: dũ occasio eẽt: sibi ac fortunis suis cõsuleret: & referre deĩde noĩatĩ tyrãnos ciuitatũ finitimaꝝ cœpit: q de posito ĩperio: restitutaq; libertate suis nõ tutã mõ sed ẽt honoratã ĩter ciues senectutẽ egissent. His dictis iuicẽ auditisq; nox quoq; diremit colloquiũ. Postero die Nabis argis se cedere ac deducere ꝑsidiũ: qd' ita romanis placeret & captiuos & ꝑfugas reddituꝝ dixit: aliud: siqd postularẽt: scriptũ ut ederẽt: petiit: ut deliberare cũ amicis posset. Itaq; ut tyrãno ad cõsulandũ tps datũ est: & Quintius socioꝝ etiã principibus adhibitis habuit consilĩũ: maxie partis sniа erat pseuerãdũ ĩ bellũ esse: & tollẽdũ tyrãnũ nũq; aliter tutã libertatẽ grætiæ fore: satius multo fuisse nõ moueri bellũ aduersus eũ: q̃ omitti motũ: & ĩpm uelut cõparata dominatiõe firmioreẽ futuꝝ auctore iniusti ĩpii assumpto po.ro. & extẽplo multos & ĩ aliis ciuitatibus ad ĩsidiãdũ libertati ciuiũ suorum ĩcitatuꝝ. Ipsius ĩperatoris aĩus ad pacem ĩclinatior erat: uidebat. n. cõpulso ĩtra mœnia hoste nihil ꝑter obsidionẽ restare: eã aũt fore diuturnã: nõ. n. Gytheũ: qd ĩpm tamẽ traditũ: nõ expugnatũ eẽt: sed lacedæmonẽ ualidissimã urbẽ uiris armisq; oppugnaturos: unã spem fuisse siq̃ admouẽtibus exercitũ dissensio ac seditio ĩter ipsos excitari posset: cũ signa portis ꝑpe ĩferri cerneret neminẽ se mouisse: adiciebat & cũ Antiocho infidã pacẽ Iuliũ legatũ ĩde redeuntẽ nũciare multo maioribus: q̃ ante terrestribus naualibusq; copiis in Europã trãsisse: si occupasset obsidio Lacedæmonis exercitũ: qbus aliis copiis aduersus regẽ tam ualidũ ac potẽtẽ bellũ gesturos? Hæc ꝑpalã dicebat: illa tacita ſuberat cura: ne nouus cõsul Græciã ꝑuinciã sortiret: & ĩchoati belli uictoria successori tradẽda eẽt. Cũ aduersus tendẽdo nihil moueret socios: simuladó se trãsire in eoꝝ sniam oẽs in assensum consilii sui traduxit. Beneuertat: inqt: obsideamus lacedæmonẽ: q̃do ita placet: cæteꝝ cũ res tã lenta: q̃ ipsi scitis: oppugnatio urbiũ sit: & obsidẽtibus prius sæpe: quã obsessis tædiũ afferat: iã nunc hoc ita ꝑponere uos aĩs oportet hybernãdũ ea parati essetis: hortarer uos: nũc ĩpensa quoq; magna eget in opa: in machinatiões & tormenta: qbus tãta urbs oppugnãda est: in cõmeatus uobis hyeme expediẽdos. Itaq; ne aut repẽte trepidetis: aut rẽ inchoatã turpiter destituatis: scribendũ ante uestris ciuitatibus censeo: exploradũq; qd quæq; aĩ: qd uiriũ habeat. Auxiliorũ satis supq; habeo: sed quo plures sumus: pluribus rebus egebimus: nihil iã ꝑter nudum solũ ager hostiũ habet: ad hæc hyems accedit ad portãdũ ex lõginquo difficilis. Hæc oĩo primũ aĩos oĩum ad respicienda cuiq; domestica mala cõuertit: segnitiã & inuidiã & obtrectationẽ domi militiæ aduersus militãtes libertatẽ difficilẽ ad cõsensum: inopiã publicã: malignitatẽ cõferendi ex priuato: uersis itaq; subito uolũtatibus facere qd̃ reip. Po.ro. sociorũq; eẽ crederet: impatori pmiserũt. Inde Quintius adhibitis legatis tãtum tribunisq; militũ cõditiões: ĩ qs cũ tyrãno pax fieret: has cõscripsit.

Quĩtii respõsum

Nabidis ĩ romanos malefi/cia

Sex mensium iduciæ ut essent Nabidi:romanisq;:& Eumeni regi:& rhodiis:legatos extẽplo mitterent Romã.T.Quintius & Nabis:ut pax ex auctoritate senatus confirmaret:ex q̃ die scriptæ cõditiones pacis editæ Nabidi forẽt:ea dies ut iduciarum principiũ eẽt:& ut ex ea die ĩtra decimũ diẽ ab Argis cæterisq; oppidis:quæ in agiuorũ agro essent:p̃sidia oĩa deducerent:uacuaq; & libera traderentur romanis:& ne qd̃ ide mancipiũ regium publicumue aut priuatũ educeret:& si q̃ ante educta forent dominis recte restituerent:naues quas ciuitatibus maritimis ademisset:redderet neue ipe nauem ullam p̃ter duos lembos:qui nõ plus quam sedecim remis ageret:haberet:pfugas & captiuos oĩbus sociis populi ro.ciuitatibus redderet messeniis oĩa:quæ cõparerent:quæq; domini cognoscerent:exulibusq; lacedæmoniis coniuges:liberosq; restitueret:quæ eaꝝ uiros sequi uoluissent:iuita:ne qua ex illis comes esset:mercenariorũ militum Nabidis:q aut ĩ ciuitates suas:ad hoc romanos trãsissent:iis res suæ omnes recte redderẽtur:in Creta insula:neq; urbem haberet:quas abuisset:redderet romãis:neq; societatẽ cum ullo cretensium:aut quoq; alio institueret:neu bellũ gereret ciuitatibus oĩbus:quasq; & ipse restituisset:quæq; se suaq; ĩ fidẽ ac deditionẽ populi ro.tradidissent:oĩa p̃sidia deduceret:seq; ipse suosq; ab iis abstineret: ne qd̃ oppidũ:ne quod castellum in suo alienoue agro cõderet:obsides ea ita futura daret.v.quos ĩperatori romano placuisset:filium suum ĩ iis:& talenta centum argẽti in præsenti:& quinquaginta talenta in singulos annos per ãnos octo.Hæc conscripta castris propius urbẽ motis Lacedæmonẽ mittuntur: nec sane quicq; eorũ satis placebat tyrãno:nisi qd̃ p̃ter spem reducẽdorũ exulum mẽtio nulla facta erat: maxie aũt oĩum ea res offendebat:qd̃& naues:& maritimæ ciuitates adẽptæ erãt:fuerat:aũt ei magno fructui mare oẽm orã Maleæ nauibus infestam habenti:iuuentutẽ p̃terea ciuitatum eaꝝ ad supplemẽtum longe optimi generis militum habebat.Has conditiones:quarũq; ipse ĩ secreto uolutauerat cum amicis:uulgo tamẽ oẽs fama ferebãt uanis ut ad cæteram fidẽ:sic ad secreta tegẽda satellitũ regiorũ ingeniis.Non tam oĩa uniuersi quã:ea quæ ad quẽq; ptinerẽt:singuli carpebant:q exulũ coniuges in matrimonio habebãt:aut ex bonis eorũ aliqd possederant:tanq̃ amissuri nõ reddituri indignabant̃.Seruis liberatis a tyrranno nõ irrita mõ futura:libertas:sed multo fœdior:q̃ fuisset ante seruitus redeũtibus in itatorũ dominorũ potestatẽ ãte oculos obuersabat̃:mercẽnarii milites:& p̃tia militie casura ĩ pace ægre ferebãt:& reditũ sibi nullũ eẽ ĩ ciuitates uidebãt infensas nõ tyrãno magis:q̃ satellitibus eorũ.Hæc ĩter se primo ĩ circulis ferentes fremere:deĩde ad arma subito discurrerũt:quo tumultu cũ p̃ se satis irritatam multitudinẽ cerneret tyrannus:cõcionem aduocari iussit:ibi cũ:ea quæ imperarent̃a romanis exposuisset:& grauiora atq; indigniora quædam falso adiunxisset:& ad singula nũc ab uniuersis: nunc a patribus concionis acclamaret̃:interrogauit:quid se respondere ad ea:aut quĩd facere uellent:ꝓpe una uoce nihil oẽs respondere:bellum geri iusserunt:& pro se quisq;:qualia multitudo solet:bonum aium habere & bene sperare iubẽtes:fortes fortunã adiuuare aiebãt.His uocibus incitatus tyrãnus & Antiochũ ætolosq; adiuturos ꝓnũciat:& sibi ad obsidionẽ sustinendã copiaꝝ affatim eẽ.Exciderat pacis mẽtio ex oĩum aĩs:& in statiões nõ ultra geturi discurrũt:paucorũ lacessentiũ excursio:& emissa iacula extẽplo & romanis dubitationem:qn bellãdum eẽt:exemerũt.Leuia inde p̃lia p q̃triduum primum sine ullo satis certo euentu cõmissa:qnto die ꝓpe iusta pugna adeo pauẽtes in oppidũ lacedæmonii cõpulsi sunt:ut qdã milites romani terga fugientiũ cædẽtes p̃ itermissa:ut tunc erãt:mœnia urbẽ ĩtrauerit. Et nũc qdem Quintius satis eo terrore coercitis excursionibus hostiũ:nihil p̃ter ipsius oppugnationẽ urbis supesse ratus:missis:q oẽs nauales socios a Gyttheo accerserent:ipse interi cũ tribunis militũ ad uim sendũ urbis si tum mœnia circũuehit̃.Fuerat quõdã sine muris Sparta:tyrãni nup locis patẽtibus planisq; obiecerãt murũ:altiora loca & difficiliora aditu statiõibus armatorũ ꝓ munimento obiectis tutabant̃.Vbi satis oĩa inspexit corona oppugnandũ ratus:oĩbus copiis:erãt ãt romanorũ sociorũq; simul peditũ equitũq;:simul terrestriũ ac naualiũ ad qnq̃ginta millia hoĩum:urbẽ cinxit:alii scalas:alii ignẽ: alii alia:qbus nõ oppugnarẽt mõ:sed ẽt terrerẽt:portabãt:iussi clamore sublato subire undiq; oẽs: ut q̃ primũ occurrerẽt:quaue opẽ ferrẽt:ad oĩa simul pauẽtes lacedæmonii ignorarẽt.Quod roboris erat ĩ exercitu:trifariã diuisum:parte una a Phœbeo:altera a Clycitineo:tertia ab eo loco:quẽ heptagonias appellãt:oĩa ãt hæc apta sine muro loca sunt:aggredi iubet.Cum tãtus undiq; terror urbẽ circunuasisset: primo tyrãnus & ad clamores repẽtinos & nũcios trepidos motus:ut qsq; maxie laborabat locus: aut ipse occurrebat:aut aliquos mittebat:deinde circũfuso undiq; pauore ita obtorpuit:ut nec dicere:qd̃ in rem eẽt:nec audire posset:nec inops mõ cõsilii:sed uix mentis cõpos esset Romanos primo sustinebãt in angustiis lacedæmonii:ternæq; acies tempore uno locis diuersis pugnabãt:deĩde crescente certamine:neq; q̃ erat p̃liũ par missilibus.n.lacedæmonii pugnabãt:a qbus se &magnitudie scuti pfacile romanus tuebat̃ miles:& qd̃ alii uani:alii leues admodũ ictus erãt:nã pp ãgustias loci cõsertãq; turbã nõ mõ ad emittẽda cũ ꝓcursu:quo plurimũ cõcitant̃ tæla:spatiũ habebãt:sed ne ut de gradu qdẽ libero ac stabili conarent̃.Itaq; ex aduerso missa tæla nulla in corpibus:rara in scutis hærebãt:a circũstãtibus ex superioribus locis qdã uulnerati sunt:mox ꝓgressos iam ẽt ex tectis nõ tæla mõ:sed tegulæ quoq; inopinãtes pculerunt:sublatis deinde supra capita scutis cõtinuatis ita ĩter se ut nõ mõ ad cæcos ictus: sed ne ad inserendũ qdẽ ex ꝓpinquo tælũ loci quicq; eẽt:testudine facta subibãt:& primæ angustiæ paulisper sua hostiũq; refertæ turba tenuerunt:posteq; in patẽtioré uiã urbis paulatim urgentes hostes ꝓcessẽre nõ ultra uis eorũ atq; ipetus sustineri poterãt:cũ terga uertissent lacedæmonii:& effusa fuga supiora perterent loca.Nabis qdem ut capta urbe trepidãs:quanã ipse euaderet:circũspectat.Pythagoras tũ ad cætera aio officioq; ducis fungebat̃: tum uero unus ne caperet̃ urbs: cã fuit: succendi.n.ædificia ꝓxima

Pacis cõditiões Nabidi conscriptæ

Pacis cõditiões repudiant̃

Quãtas qntius ad spartã haberet copias

Lacedæmon pene capta est

muro iussit:q̃ cũ mometo tpis arsissent ut adiuuãtibus ignẽ:q alias ad extinguendũ opẽ ferre solẽt:rue re in romanos tecta:nec tegulaꝝ mõ fragmẽta:sed ẽt ambusta tigna ad armatos puenere: & flama late fundi fumus terrorẽ ẽt maiorẽ:quã picul facere.Iraq; & q extra urbẽ erãt romanoꝝ: tum maxie ipe/ tus faciẽtes recessere a muro:& q iã itrauerãt:ne icẽdio a tergo oriẽte itercluderent a suis receperũt sese & Quintius posteaq̃:qd rei eẽt:uidit:receptui canere iussit:ita iam ꝑpe capta urbe reuocati redierũt i ca stra.Quintius ex timore hostiũ plusquã ex re ipsa spei nactus:ꝑ triduũ infeq̃ns territauit eos:nunc ꝑliis lacessẽdo:nũc opibus interseptẽdo q̃dã ne exitus ad fugam esset.His cõminatiõibus cõpulsus tyrãnus Pythagoram rursus oratorem misit:quem Quintius primo aspernatum excedere castris iussit:deinde suppliciter orantem aduolutumq; genibus tandem audiuit.Prima oratio fuit omnia permittentis ar/ bitrio romanoꝝ:deinde cum ea uelut uana & sine effectu nihil proficerent:eo deducte res:ut his cõdi/ tionibus quæ ex scripto paucis ante diebus æditæ erant:inducię fierent:pecuniaq; & obsides accepti.

Dum oppugnat tyrãnus argiui nũciis aliis ꝑpe sup aliis afferẽtibus nõ tãtũmodo obsessã:sed iam captã urbẽ Lacedæmonẽ eẽ:erecti & ipsi simul eo qđ Pythagoras cũ parte ualidissima ꝑsidii excesserat: contẽpta paucitate eoꝝ:q in arce erãt:duce Archippo quodã ꝑsidiũ expulerũt: Timocrate pellenẽsem: qa clæmẽter ꝑfuerat:uiuũ:fide data:miserũt.Huic læticiæ Quintius supuenit:pace data tyrãno dimis/ sisq; lacedæmonio Eumene & rhodiis &.L.Quintio fratre ad classem.Læta ciuitas celeberrimũ festoꝝ dieꝝ ac nobile ludicrum nemeoꝝ:die stata ꝑp belli mala ꝑtermissum:in aduentũ romani exercitus du cisq; indixerũt:ꝑfecerũtq; ludis ipm iperatorẽ.Multa erãt:q̃ gaudiũ cumularẽt: reducti ciues a Lacedæ Pax Na bidi red dita mone erãt:quos nup Pythagoras:quosq; ante Nabis abduxerat:redierãt:q post cõpertã a Pythagora cõ iurationẽ & cæde iam cœpta effugerãt:libertatẽ ex lõgo iteruallo libertatisq; auctores romanos: qbus cã belládi cũ tyrãno ipsi fuissent:cernebãt:testata quoq; ipso nemeoꝝ die uoce ꝑconis libertas ẽ argiuo/ rum.Achæis q̃tum restituti Argi in cõmune Achæiæ cõciliũ læticiæ afferebãt:tãtũ serua Lacedæmon relicta lateri adhærẽs tyrãni nõ syncerũ gaudiũ ꝑbebat.Aetoli uero eam rem oibus cõciliis lacerare:cũ Philippo nõ ante desitum bellari:quã oibus excederet græciæ urbibus:tyrãno relictã Lacedæmonẽ:re gem aũt legittimũ:q in romanis fuerat castris:cæterosq; nobilissimos ciues in exilio uicturos Nabidis dominãtis satellitem factũ tribunũ militũ.Quintius ab Argis Elaciam:unde ad bellũ spartanum ꝑfe/ ctus erat:copias reduxit.Sunt:q nõ ex oppido ꝑficiscẽtem bellũ gessisse tyrãnũ tradãt:sed castris aduer sus romana castra positis:diuq; cũctatum cũ ætoloꝝ auxilia expectasset:coactũ ad extremũ acie cõflige re:ipetu in pabulatores suos ab romanis facto eo ꝑlio uictũ castrisq; exutũ pacẽ petisse:cum cecidissent P. Sci/ pio. afri canus Valerio Sẽpro/ nius cõ. qndecim millia militum:capta plus q̃ttuormillia eẽnt.Eodẽ fere tpe & a. T.Quintio de rebus ad Lace dæmonẽ gestis & ab.M.Portio consule ex Hispania litteræ allatæ:utriusq; noie ternos in dies supplica tio a senatu decreta est.L.Valerius consul cum post effusos circa littanã siluã boios qetam prouinciam habuisset:comitioꝝ causa Romã rediit:& creauit consules.P.Cornelium Scipionẽ Africanum iteꝝ:& Valeriũ Sẽproniũ Longũ:horũ patres primo anno secũdi punici belli cõsules fuerãt: ꝑtoria ide comitia hita:creati Publius Cornelius Scipio:& duo.C.Cornelii.Merẽdæ & Blassius: &.Gn.Cornelius Aeno/ barbus: & Sex.Digitius:&.T.Iuuẽtius Alua.Comitiis ꝑfectis cõsul i ꝓuinciã rediit.Nouũ ius eo anno a ferentinatibus tẽptatum:ut latini:q in coloniã romanã nomia dedissent:ciues romani eẽnt.Puteolos P. Scipio. T. Sẽpro/ nius cõ. Salernumq; & Bussentiũ ascripti coloni nomina dederãt: cũ ob id se ꝓ ciuibus romanis ferrẽt:senatus iudicauit:nõ eẽ eos ciues romãos.Prĩcipio anni:quo.P.Scipio Africanus iteꝝ:&.T. Sẽpronius.Longus cõsules fuerãt:legati Nabidis tyrãni Romã uenerũt:duo extra urbem in æde Apollinis senatus datus ẽ pax:quæ cum.T.Quintio conuenisset:ut rata esset:petierunt:impetrauerũtq;.De prouinciis cum rela/ tum esset:senatus frequens in eam sententiã ibat:ut quoniam i Hispania & Macedonia debellatũ foret consulibus ambobus Italia ꝓuincia esset.Scipio satis esse: Italiæ unũ consulẽ censebat: alteri decernẽdã Prouin ciaꝝ or dinatio Macedoniã eẽ:bellũ graue ab Antiocho iminere:iam ipsum sua sponte i Europã trãsgressum quid de/ inde factuꝝ censerent:cũ hinc ætoli haud dubie hostes uocarent ad bellum:illinc Annibal romanis cla dibus insignis imperator stimularet? Dum de prouinciis cõsulum disceptat:ꝑtores sortiti sunt.C.Do mitio urbana iurisditio.T.Iuuẽtio peregrina euenit.P.Cornelio Hispania ulterior.Sex.Digitio citerior duobus Corneliis Blasio Sicilia.Merendæ Sardinia.In Macedomiam nouũ exercitũ transportari nõ placuit:eũ qui esset:ibi reduci in Italiam a Quintio ac dimitti:item eum exercitum dimitti:qui cum.M. Ver sa/ crũ qd Portio Catone i Hispania eẽt:consulibus ambobus Italiã ꝓuinciã:esse:& duas urbanas eo legiones scri bere:ut dimissis:quos senatus uoluisset:exercitibus.viii.oino romanæ legiões eẽnt.Ver sacꝝ factũ erat priore anno.M.Portio:&.M.Valerio consulibus.id cũ.P.Licinius pontifex non esse recte factũ collegio primo:deide ex auctoritate collegii patribus renunciasset:deintegro faciendũ arbitratu pontificũ censu erũt:ludosq; magnos:qui una uoti essent:tãta pecunia:quãta assoleret:faciẽdos.Ver sacrũ uideri pecus: quod natũ esset iter Calẽdas Martias & idus maias.P.Cornelio &.T.Sẽpronio Lõgo cõsulibus.Cẽsoꝝ ide comitia hita sunt creati cẽsores Sex.Helius Pætus:&.Gn.Cornelius Cethegus: prĩcipẽ senatoꝝ.P. Scipionẽ cõsulẽ:quẽ & priores cẽsores legerãt:legerũt.Tris oino senatores neminẽ curuli honoꝛ usum ꝑterierũt:gratiã quoq; igentem apud eũ ordinẽ pepererũt:qđ ludis romanis ædilibus curulibus ipera runt:ut loca senatoria secerneret a populo:nã antea i ꝓmiscuo spectarãt.Equitibus quoq; ꝑpaucis adẽ Plemi/ nius ne catur pti equi:nec in ullũ ordinẽ scæuitũ: atriũ libertatis & uilla publica ab eisdẽ refecta amplificataq;. Ver sacrũ ludiq; uotiui:quos uouerat Ser.Sulpitius Galba cõsul:facti:Cũ spectaculo eoꝝ occupati:ai oium eẽnt.P.Pleminius: q ꝑp multa in deos hoiesq; scelera Locris admissa in carcerẽ cõiectus fuerat: cõpara

uerat hoſes:q pluribus ſimul locis urbis nocte incēdia facerēt:ut in cōſternata nocturno tumultu ciui/
tate refringi carcer poſſet:ea res indicio conſcioꝝ palam facta:delataq; ad ſenatū eſt.Pleminius in ſerio
rem demiſſus carcerē ē necatuſq;.Coloniæ romanoꝝ deductæ eo āno ſunt puteoli.Vulturnū.Liternū
treceni hoſes ī ſingulas:item Salernū.Buſſeniūq; coloniæ romanæ deductæ ſunt deduxere triūuiri.T.
Sempronius Lōgus:q tum cōſul erat.M.Seruilius.Qu.Minutius Therinus:ager diuiſus ē:q cāpanoꝝ
fuerat.Sipontū itē ī agrū:q arpinoꝝ fuerat:coloniā ciuium romanorum alii triūuiri.D.Iunius Brutus.
M.Bebius Pamphilus.M.Heluius deduxerūt.Tēpſam itē & Crotonē ciuium romanoꝝ coloniæ de/
ductæ tempſanus ager de brutiis captus erat:brutii græcos expulerāt.Cortonem græci habebāt.Triū/
uiri.Gn.Octauius.L.Aemilius Paulus.C.Lectorius Crotonē.Tēpſam.L.Cronelius Merula deduxerūt Nouæ
Prodigia quoq; alia uiſa eo āno Romæ ſunt alia nūciata ī foro:& comitio:& capitolio ſanguinis guttæ colōiæ
uiſæ ſunt:& terra aliquotiēs pluuit:& caput Vulcani:arſit.Nunciatū ē Interāne fluxiſſe lac: pueros īge/
nuos Arimini ſine oculis ac naſo:& ī piceno agro nō manus non pedes habentē natum.Ea ꝑdigia ex
pontificū decreto ꝑcurata:& ſacrificiū nouendiale factū:quod adriani nūciauerāt ī agro ſuo lapidibus
pluuiſſe.In Gallia.L.Valerius ꝑconſul circa Mediolanū cū gallis inſubribus & boiis: q Dorulaco duce
ad cōcitādos īſubres padum tranſgreſſi:erāt:ſignis collatis depugnauit.x.millia hoſtium ſunt cæſa.Per
eos dies.M.Portius Cato ex Hiſpania triumphauit:tulit ī eo triumpho argēti infecti uigintiquinque/
milila pōdo:auri mille pondo:quadrigētamillia militibus diuiſit:ī ſingulos ducenos ſeptuagenos æris
triplex equiti. T.Sēpronius conſul in prouintiā profectus in Boioꝝ primum agrū legiones duxit.Bo/
iorū res tum regulus eorū cum duobus fratribus tota gente cōcitata ad rebellandū caſtra locis aptis po
ſuit:ut appararet dimicaturos:ſi hoſtis fines ītraſſet.Conſul:ubi quātæ copiæ:quāta fiducia eſſet hoſti:
ſenſit:nunciū ad collegā mittit: ut ſi uideret:ei maturaret uenire:ſe tergiuerſando in aduentū eius rem
extractuꝝ.Quæ cā cōſuli cunctandi:eadē gallis:ꝑter quā quod cunctatio hoſtium aīos faciebat rei ma
turandæ erat:ut prius q̄ coniungerent conſulū copiæ:rem trāſigerēt:ꝑ biduū tamē nihil aliud q̄ ſtete/
runt parati ad pugnā:ſi qui cōtra egrederētur:tertio ui ſubiere ad uallū:caſtraq; ab omni ſimul parte ag
greſſi ſunt.Cōſul arma extēplo capere milites iuſſit:armatos pauliſp īde cōtinuit: ut & ſtolidā fiduciā
hoſti augeret:& diſponeret copias:qbus quæq; portis erumperēt:duæ legiones duabus principalibus
portis ſigna efferre iuſſæ:ſed ī ipſo exitu ita conferti ſtetere galli:ut clauderēt uiam diu: ī anguſtiis pu/
gnatū eſt:nec dexteris magis gladiis gerebat:res q̄ ſcutis corporibuſq; ipſis obnixi urgebāt:romani: ut
ſigna foras efferrēt:galli ut aut ipſi ī caſtra penetrarēt:aut exire romanos ꝑhiberēt:nec āte ī hāc aut illā
parte moueri acies potuerūt:q̄. Qu.Victorius primipili cēturio &.C.Atinius:quartæ hic:illæ ſecundæ Anceps
legionis rē ī aſperis ꝑliis ſæpe tēptatā ſigna adēpta ſigniferis ī hoſtes iecerūt: dum repetūt enixe ſignū: ī roma
priores ſecūdana ſe porta eiecere.lā hi extra uallū pugnabant quarta legione in porta hærēte:cum alius nis ca/
tumultus ex auerſa parte caſtroꝝ eſt exortus:in portā quæſtoriam irrūperāt galli:reſiſtenteſq; pertina ſtris pu
cius occiderāt.L.Poſthumiū q̄ſtorē:cui Timpani fuit cognomē:&.M.Attiniū:& Sēproniū ꝑfectos ſo/ gna
cium:& ducētos ferme milites:capta ab ea parte caſtra erāt:donec cohors extraordinaria miſſa a cōſule
ad tuendā q̄ſtoriā portā:& eos q ītra uallū erāt:partim occidit:partim expulit caſtris:& irrūpētibus ob/
ſtitit. Eodē fere tpe & q̄rta legio cū duabus extraordinariis cohortibus porta erupit.Ita ſimul tria ꝑlia
circa caſtra locis diſtātibus erāt:clamoreſq; diſſoni ad īcertos ſuoꝝ euentus a ꝑſenti certamine aīos pu/
gnātium auertebāt.Vſq; ad meridiē æqs uiribus ac ꝑpe pari ſpe pugnatū eſt: labor & æſtus emollida
& fluida corpa galloꝝ & minime patiētia ſitis:cum decedere pugna coegiſſet:in paucos reſtantes ipetū
romani fecerūt:fuſoſq; cōpulerū in caſtra.Signū īde receptui a cōſule datū eſt:ad qđ pars maior recepe
runt ſeſe ps certaminis ſtudio & ſpe potiūdi caſtris hoſtiū pſtitit ad uallū:eoꝝ paucitate contēpta galli
uniuerſi ex caſtris erūpunt:fuſi inde romani:& q īperio cōſulis parere noluerant:ſuo pauore ac terrore
caſtra repetūt.Ita uaria hinc atq; illinc nūc uictoria:nūc fuga fuit:galloꝝ tamen ad.xi.millia romanorū
q̄nq̄millia ſunt occiſa.Galli recepere ī intima finiū ſeſe cōſul Placētiā legiōes duxit.Scipionē alii iuncto Galloꝝ
exercitu cū collega ꝑ boioꝝ agros populātē iſſe:quo ad ꝑgredi ſiluæ paludeſq; paſſæ ſunt: ſcribūt:alii ro.q̄tæ
nulla memorabili re geſta comitioꝝ cā rediſſe romā.Eodē āno.T.Quītius Helaciæ:quo ī hyberna re/ des
duxerat copias:totū hyemis tps iure dicēdo cōſumpſit:mutādiſq; iis q̄ aut ipſius Philippi:aut pfectoꝝ
eius licentia in ciuitatibus facta erāt:cū ſuæ factionis hoīum uires augēdo ius atq; libertatē alioꝝ depri
meret.Veris initio Corinthū cōuentu edicto uenit:ibi oīum ciuitatum legatiōes in cōcionis modū cir
cūfuſas eſt allocutus.Orſus ab inita primū romanis amicitia cū græcoꝝ gente & īperatoꝝ:q ante ſe in
Macedonia fuiſſent:ſuiſq; rebus geſtis.Oīa cū approbatione īgenti ſunt audita:ꝑterq̄ cū ad mētionem
Nabidis uentū eēt:id minime cōueniens liberāti græciā uidebat tyrānum reliqſſe: nō ſuæ ſolū patriæ
grauē:ſed oībus circa ciuitatibus mētuendū.Nec ignarus huius habitus aīorum Quintius:ſi ſine exci/
dio Lacedæmonis fieri potuiſſet fatebat pacis cū tyrāno mentionē admittēdā auribus nō fuiſſe:& nūc
cū aliter quā ruina grauiſſima ciuitatis opprimi nō poſſet:ſatius uiſum eē tyrānum debilitatū ac ꝑpe
uiribus totis ad nocendū cuiq̄ adēptis relinqui:quā ītermorī uæhemētioribus:quā q̄ pati poſſet reme/
diis eiuitatē ſinere:in ipſa uindicta libertatis periturā.Præteritoꝝ cōmemorationi ſubiecit ꝑficiſci ſibi
in Italiā:atq; oēm exercitū deportare in aīo eē:Demetriadis Chalcidiſq; ꝑſidia ītra decimū diē auditu/
ros deducta:ac Corinthū ipſis extēplo uidētibus uacuū achæis traditurū:ut oēs ſcirēt:utrum romanis
an ætholis mētiri mos eēt:q male cōmiſſam libertatē Po.Ro.ſermonibus diſtulerit:& mutatos ꝑ ma
cedonibus romanos domīos.Sed illis nec qđ dicerēt:nec qđ facerēt:quicq̄ unq̄ penſi fuiſſe:reliq̄s ciuita

tes monere:ut factis nō ex dictis amicos pēsent:itelligátq; qbus credēdū:& a qbus cauēdū sit libertate modice utanť:tēperatá eá salubré eis & singulis ciuitatibus eé:nimiá & aliis graué:& iis q habeát:p̄cipitē & effrenatá eē. Cōcordiæ í ciuitatibus príncipes:& ordines iter se:& í cōe oés ciuitates cōsulerēt:aduersus cōsentiētes nec regē quéq; satis ualidū:nec tyrānū fore:discordiá & seditioné oía opportuna ísidianti bus facere:cū ps:q̄ domestico certamine íferior sit:externo potius se applicet:q̄ ciui cedat: alienis armis partá externa fide reddítá libertatē:sua cura custodirēt:seruarētq;:ut romanus po.dignis datá libertaté hīc munus suū bene positū scirēt. Has uelut parētis uoces cū audirēt manare oībus gaudio lachrymæ adeo ut ipm quoq; cōfunderēt dicēté. Paulisp fremitus approbātiū dicta fuit:monētiūq; alioz alios ut eas uoces uelut oraculo missas í pectora aíosq; dimitterēt. Silētio deide facto petiit ab iis:ut ciues romanos:si q apud eos in seruitute eént:cōgnitos ítra duos méses mitterēt ad se in thessaliá:ne ipsis qdē honestū eē í liberata terra liberatores eius seruire. Oés acclamarūt gratias iter se cæteras ét ob hoc agere:qđ admōiti eént:ut tā pio ac necessario officio fungerēť. Ingēs núerus erat bello pūico captoz:quos Annibal:cū a suis:nō redimerēť:uænūdederat:multitudinis eoz argumētū é:qđ Polybius scribat cētū talēntis eá rē achæis stetisse:cū qngētos denarios p̄ciū í capita qđ redderet dominis statuissent:mille.n. ducētos ea regiōe Achaia hūit:adiice nūc,pportioné:qđ uerisimile sit græciá totā hūisse. Nōdū cōuentus dimissus erat:cū respiciūt p̄sidiū a Corintho discedés ,ptinus ad portā duci atq; abire:quoz agmé íperatorē secutū,pseq̄ntibus cúctis seruatorēq; acclamātibus salutatis dimissisq; eadē q̄ uenerat uia Helaciá rediit:inde cū oíbus copiis. Ap. Claudiū legatū dimissis p Thessaliá:atq; Epirū ducere Oricū iubet:atq; ibi se opperiri:ide nāq; in aío eé í Italiá exercitū traducer:&. L. Quintio fratri legato & p̄fecto classis scribit:ut onerarias ex oí græcie ora eodē cōtraheret. Ipse Chalcidē ,pfectus:deductisq; nō a chalcide solum sed ét ab Oreo atq; Eretria p̄sidiis:cōuentū ibi euboicaz ciuitatū hūit:admonitoq; in quo statu rez ac cepisset eos:& in quo relinqret:dimisit. Demetriadē ide ,pficiscit:deductoq; p̄sidio ,pseq̄ntibus cunctis sicut Corinthi & Chalcide pgit ire in Thessaliá:ubi nō liberádæ mō ciuitates erāt:sed ex oí colluuiōe & cōfusiōe í aliq̄ tolerabilé formá redigēdæ:nec.n. tēporū mō diuitiis ac uiolētia & lnia regia turbati erāt sed ingeto ét ígenio gētis nec comitia:nec cōuentū:nec cōciliū ullū nō p seditioné ac tumultum iā ide a príncipio ad nostrā usq; ætatē traducētes:a cēsu maxīe & senatū & iudices legit:potētioréq; eá parté ciuitatū fecit: cui salua trāquillaq; oía magis esse expediebat. Itaq; cū p̄censuisset Thessaliam p Epirum in Oricum:unde erat traiecturus:uenit:ab Orico copiæ omnes Brundusium trāsportatæ:ide per totam Italiam ad urbem ,ppe triumphantes non minore agmine rerū captarū:quá suo præ se acto uenerunt.

Quitii triūpho

Posteaq̄ Romā uentū est senatus extra:urbē Quitio ad res gestas edisserēdas datus é:triūphusq; meritis ab annuētibus decretus:triduū triūphauit: die prío arma tæla signaq; ærea & marmorea trāstulit plura Philippo adépta:q̄ quæ ex ciuitatibus ceperat. Secundo die aurū argentūq; factū infectūq; & signatū:ifecti arégti fuit. x. & octomillia pōdo &. cc. lxx. facti:uasa multa oís generis cælata plæraq; quæ dā eximiæ artis:& ex ære multa fabrefacta:ad hæc clypei argentei decé:signati argenti octoginta quattuormillia fuere:atticoz tetrarchiá uocat:triū ferre denarioz í singulis argéti est pōdus:auri pōdo fuit triamillia septingentū q̄ttuordecim:& clypeū unū ex auro totū:& Philippei nummi aurei quattuordecim millia qngéti. xiiii. Tertio die ceronæ aureæ dona ciuitatū translatæ. cxiiii. & hostiæ ductæ:& ante currū multi nobiles captiui obsidesq;:iter quos Demetrius regi Philippi filius fuit & Armenes Nabidis tyranni filius lacedæmonius. Ipse deide Quintius urbē est inuectus:secuti currū milites freq̄ntes exercitu oí ex ,puincia deportato his duceni:quinquageni æris í pedites diuisi:duplex céturioni:triplex egti Præbuerūt spém triumpho secuti capitibus rasis:q seruitute exépti fuerāt Exitu áni huius. Qu. Helius Tubero tribunus plebis tulit ad plebē plebesq;sciuit:ut latiæ duæ coloniæ una í brutios:altera í turinū agrū deducerent:his deducendis triūuiri creati:qbus í trienniū impium esset:brutios:Qu. Neuius. M. Minutius Ruffus. M. Furius Crassipes:í turinū agrū. A. Málius. P. Aemylius. L. Apustius ea bina comitia. Gn. Domitius p̄tor urbanus í capitolio habuit. Aedes eo anno aliquot dedicatæ sunt: unā Iunonis Matutæ í foro olitorio uota locataq; quadriennio áte a. C. Cornelio cōsule gallico bello:cēsor idē dedicauit. Altera Fauni.ædiles eá biēnio ante ex mulctaticio argento faciendá locarūt. C. Scribonis:&. Gn. Domitius q p̄tor urbanus eā dedicauit:& ædē Fortunæ Primigeniæ í colle qrinali dedicauit. Qu. Martius Ahala duūuir ad ipm creatus:uouerat eá. x. annis áte punico bello. P. Sépronius Sophus:locauerat idē cēsor:& in ísula louis ædē. C. Seruilius duūuir dedicauit:uota erat sex annis ante gallico bello ab. L. Furio Purpurione p̄tore:ab eodē cōsule locata. Hæc eo áno. Scipio ex ,puícia Gallia ad cōsules subrogados rediit:comitia cōsulū fuere:qbus creati sunt. L. Corne. Merula: &. Q. Minutius Therinus: postero die creati sūt p̄tores. L. Corne. Scipio. M. Ful. nobilior. C. Scribōuis. M. Valerius Messala. L. Portius. M. Licinius:&. C. Flaminius Megalésia ludos scænicos Attilius Seranus. L. Scribonius Libo ædiels curules primi fecerūt:hoz ædiliū ludos romāos primū senatus a populo secretus:spectauit:pbuitq; sermones: sicut:oís nouitas solet:aliis tādē qđ multo áte debuerit:tributū existimátibus amplissimo ordini:aliis dēptū ex dignitate populi qcqd maiestate patz dictū:eét iterp̄tátibus:& oía discrimina talia:qbus ordines discernerēť:& cōcordiæ & libertatis æquæ minuēdæ eé:ad quīgētesimū octauū ánū í ,pmiscuū spectatū eé:qd repēte factū cur ímisceri sibi í cauea patres plebē nollét? cur diues pauperē cōsessoré fastidiret? nouá supbam libidiné ab nullius ante gētis senatu neq; instituta: postremo ipm quoq; Africanū:qđ cōsul auctor eius rei fuisset:pœnituisse ferūt:adeo nihil motū ex átiquo ,pbabile é: ueteribus:nisi q̄ usus euidēter arguit:stari malūt. Prícipio anni:quo. L. Cornelius. Q. Minutius cōsules

Romana p̄sidia græcia deducunť

Plutar. onabī &nō nabim uocát lacedæmoniogz tyránum

L. Cornelius Merula Q. Minutius consl.

fuerũt terremotus ita crebri nũciabãt:ut nõ rei tãtũ ipius:sed feriaꝝ quoq; ob id idictaꝝ hoies tæderet nã neq; senatus hẽri:neq; admistrari resp.poterat sacrificãdo expiãdoq; occupatis cõsulibus. Postremo decẽuiris adire libros iussis ex respõso eoꝝ supplicatio p triduũ fuit.Coronati ad oĩa puluinaria suppica uerũt:edictũq; é:ut oẽs:q ex una familia eẽnt:pariter supplicarẽt.Itẽ ex auctoritate senatus cõsules edixe rũt:ne qs quo die nũciato terremotu feriæ idictæ eẽnt:eo die aliũ terremotũ nũciaret:puicias deide cõ sules prius tũ sortiti ptores:Cornelius galliã:Miutius ligures sortiti sunt.C.Scribõius urbanã.M.Vale. pegrinã.L.Corne.Siciliã.L.Portius sardiniã.C.Flami.hispaniã citeriorẽ.M. Fuluius hispaniã ulteriorẽ Nihil eo ãno belli expectãtibus cõsulibus lræ.M.Cincii (pfectus Pisis erat) allatæ:liguꝝ.xx.millia arma toꝝ cõiuratiõe p oĩa cõciliabula uniuersæ gẽtis facta:lunẽsem primũ agrũ depopulatos pisanũ deide fi nẽ trãsgressos oẽm orã maris pagrasse. Itaq; Miutius cõsul:cui ligures puincia euenerat:ex auctoritate senatus ĩ rostra ascẽdit:ac edixit:ut legiões duæ urbanæ:q̃ supiore ãno cõscriptæ eẽnt: post diẽ decimũ Ligusti
Arretii adessent:ĩ eaꝝ locũ se duas legiões urbanas scriptuꝝ:itẽ sociis & latio nomĩ mgratibus lega/ cũ bellũ
tisq; eoꝝ:q milites dare debebãt:edixit:ut ĩ capitolio se adirẽt:ex iis.xv.millia peditũ:& qngẽtos eqtes p nũero cuiusq; iunioꝝ descripsit:& ide e capitolio ptinus ire ad portã:& ut maturarẽt res: pficisci ad de lectũ iussit.Fuluio Faminioq; terna millia romanoꝝ peditũ:& cẽteni eqtes in supplemẽtũ:& qnamillia sociũ latini noĩs:& duceni eqtes decreti:mãdatũq; ptoribus:ut ueteres dimitterẽt milites:cũ ĩ puiciam uenissent.Cũ milites:q ĩ legionibus urbãis erãt:freq̃ntes tribũos plebeios adissent:uti cãs cognoscerent eoꝝ.qbus aut emerita stipẽdia: aut morbus causæ eẽnt:quo mĩus militarent:eã ré lræ.T.Sẽpronii dis/ cusserũt:ĩ qbus scriptũ erat ligurũ.xv.millia ĩ agrũ placentinũ uenisse:& usq; ad ipsa coloniæ mœnia & padi ripas cũ cædibus & ĩcendiis ppopulatos eẽ:boioꝝ quoq; gẽtes ad rebellionẽ spectare:ob eas res tu multũ eẽ:decreuit senatus tribũos plebei nõ placere cãs militares cognoscere:quo mĩus ad edictũ cõue nirẽt:adiecerũt ẽt ut sociis noĩs latini:q ĩ exercitu.P.Cornelii.T.Sẽoronii fuissent:& dimissi ab iis cõsu/ libus eẽnt:ut ad quã diẽ.L.Cornelius cõsul edixisset:& ĩ quẽ locũ edixisset Ethruriæ cõuẽirẽt:& uti.L. Cornelius cõsul ĩ puiciã pficiscens ĩ oppidis agriscq;:q̃ iturus eẽt.siquos ei uideret milites scriberet:ar maretq;:& duceret secũ:dimittẽdi ei:quos eoꝝ q̃doq; uellet:ius eẽt.Posteaq̃ cõsules delectu habito pfe cti sunt ĩ puicias:tũ.T.Quĩtius postulauit:ut de iis q̃ cũ decẽ legatis ipe statuissẽt: senatus audiret:eaq; si uideret auctoritate sua cõfirmaret:id eos facilio facturos:si legatoꝝ uerba:q ex uniuersa græcia & ma gna pte asiæ:qq;ab regibo uenissent:audissẽt.Hæ legatões a.C.Scribõio ptore urbis ĩ senatũ ĩtroductæ sũt:benigneq;oĩbus respõsũ:cũ Antiocho:qa lõgior disceptatio erat:decẽ legatis:quorũ ps aut ĩ asia:aut Lysimachiæ apud regẽ fuerãt delegata ẽ.Quĩtio mandatũ:ut adhibitis iis legatoꝝ regis uerba audiret: respõderetq; iis:quæ ex dignitate atq; utilitate.Po.Ro.respõderi possent.Menippus & Hegesianax prĩ/ cipes regiæ legationis erãt:ex iis Menippus ignorare se dixit:qd nam pplexi sua legatio haberet cũ sim/ pliciter ad amicitiã petendã iungendãq;sociatatẽ uenissẽt.Essẽ ãt tria genera fœdeꝝ:qbus ĩtegre paciscerent amicitias ciuitates:regesq;:unũ cũ bello uictis dicerent leges:ubi.n.oĩa ei:q armis plus possẽt:dedi ta eẽnt:quæ ex iis habere uictor:qbus mulctari eos uelit:ipsius ius atq; arbitriũ essẽ alteꝝ cũ pares bello æquo fœdere ĩ pacẽ atq; amicitiã uenirẽt:tũc.n.repeti reddiq; p cõuentionẽ res:& si quaꝝ turbata bello possessio sit:eas aut ex æquo simul:aut ex iuris antiq: aut ptis utriusq; cõmodo cõponi:tertiũ eẽ genus cũ q hostes nũq̃ fuerĩt:ad amicitiã sociali fœdere iũgendã coeãt:eos neq; accipere:neq; dicere leges:id.n. uictoris & uicti eẽ.Ex eo generẽ cũ Antiochus eẽt mirari se qđ romãi æquũ cẽseãt ei leges dicere:q̃s asiæ Tria fœ
urbium liberas & ĩmunes: q̃s stipẽdiarias eẽ uelĩt:q̃s ĩtrare psidia regia regẽq; uetẽt:cũ Philippo.n.ho derũ ge
ste pacẽ nõ cũ Antiocho amico societatis fœdus ira sanciẽdũ eẽ. Ad ea.Quĩtius.Quoniã uobis distictæ nera
agere libet:& genera iũgẽdaꝝ amicitiaꝝ enumerare:ego quoq;:duas cõditiones ponã:extra q̃s nullã eẽ regi nũcietis amicitiæ cũ.Po.Ro.iũgẽdæ:unã si nos nihil:qđ ad urbes Asiæ attinet curaꝛ uelĩt:ut & ipe oĩ Europa abstineat:alterã si se ille Asiæ finibus nõ cõtineat:& ĩ Europã trãscẽdat: ut & romanis ius sit Asiæ ciuitatũ amicitias & tueri:q̃s habeãt:& nouas cõplecti. Eniuero id auditu ẽt diceꝛ ĩ dignũ eẽ Hege sianax Thraciæ & Chersonnesi urbibus arceri Antiochũ:q̃ seleucus pauus eius Lysimacho rege uicto bello & ĩ acie cæso p summũ decus pta reliq̃rit:pari cũ laude ab thracibus possẽssã partĩ armis receperit Antiochus:partĩ deserta sicut ipsam Lysimachiã & reuocatis cultoribus freq̃ntauerit:& q̃ strata ruinis atq; ĩcendiis erãt ĩgentibus ipensis ædificauerit:qd igiẽ simile eẽ ex ea possessione ita pta:ita recuperata deduci Antiochũ:& romãos abstinere Asia:quæ nũq̃ sua fuerit? amicitiã expeteꝛ romanoꝝ Antiochũ: sed q̃ ipetrata gloriæ sibi nõ pudori sit. Ad hæc Quĩtius quãdoqdẽ:ĩqt:honesta pẽsamus:sic ut aut sola aut pria certe pẽsari decet pricipi orbis terraꝝ populo & tãto regi:utrũ tãdẽ uideꝛ honestius liberas uel le oĩs quæ ubiq; sunt Græciæ urbes an seruas & uectigales facere? si sibi Antiochus pulcrũ eẽ censet:q̃s urbes pauus belli iure hũerit: auus paterq; nũq̃ usurpauerĩt: p suis eas repetere ĩ seruitutẽ:& .Po.Ro. susceptũ patrociniũ libertatis græcoꝝ nõ deseꝛẽ fidei cõstãtiæq; suæ ducit eẽ:sicut a Philippo Græciã liberauit:ita ab Anitacho græcas Asiæ urbes liberare ĩ aĩo habet:neq;.n.ĩ Aeolidẽ ioniãq; coloniæ ĩ ser uitutẽ regiã missæ sunt:sed stirpis augẽdæ cã gentisq; uetustissimæ p orbẽ terraꝝ ppagãdæ.Cũ hæsi/ Causæ
taret Hegesianax:nec ificiari possẽt:onestioꝛẽ cãm libertatis:q̃ seruitutis ptexti titulo:qn mittimus am belli cũ
bages:ĩqt.P.Sulpicius:q maximus natu ex.x.legatis erat. Alterã ex duabus cõditionibus:q̃ modo diser/ Antio/
te a Quintio datæ sunt:legite:aut supersedete de amicitia agere.Nos uero ĩqt Menippus:nec uolumus: cho cõ/
nec possumus paciscĩ qcq̃:quo regnũ Antiochi minuaꝛ.Postero die Quĩtius legationes uniuersas Græ tracti
ciæ Asiæq; ĩ senatũ cũ ĩtroduxissẽt:ut scirẽt q̃li aĩo populo romão q̃li Antiochus erga ciuitates Græcie

eēnt:postulata & sua & regis exposuit:renūciarēt ciuitatibus suis populo romano q̄ uirtute:quaq; fide libertatē eoꝝ a Philippo uidicauerit:ea ab Antiocho:nisi discedat Europa:uidicatuꝝ. Tum Menippus deꝓcari & Quintiū & patres istitit:ne festinarēt decernere:quo decreto turbaturi orbē terrarum eēnt: tēpus & sibi sumerēt:& regi ad cogitandū darent: cogitatuꝝ cū renunciatæ cōditiones eēnt:& impetraturū aliqd aut pacis causa consensurū. Ita ītegra dilata res legatos mitti ad regē eosdē:q Lysimachiæ apud eū fuerāt:placuit.P.Sulpicium.P.Iuliū.P.Heliū. Vixdū ii ꝓfecti erant:cū a Carthagine legati bellū haud dubie parare Antiochū Annibale ministro attulerūt:iniecerūtq; curā:ne simul & punicum excitaret bellū. Annibal patria ꝓfugus puenerat ad Antiochū:sicut āte dictū ē: & erat apud regē i magno honore:nulla alia arte nisi qđ uolūtati diu cōsilia de romano bello nemo aptior super tali re particeps esse sermonis poterat. Snia eius una atq; eadē ſp erat:ut i Italia bellū gereret. Italiā milites & cōmeatus ꝓbituram externo hosti:si nihil ibi moueat liceatq;. Po. Ro. uiribus & copiis Italiæ extra Italiam bellū gerere:neq; regē:neq; gentē ullum parē romanis esse:sibi cētū naues. xvi. millia peditum:mille equites deposcebat:ea se classe primū Africā petiturū:magnopere confidere & Carthaginēses ad rebellandum ab se cōpelli posse:si illi cūctent se aliq̄ parte Italiæ bellū & citatuꝝ romanis. Regē cū cæteris oībus in Europa debere:& in aliqua parte Grætie copias continere:neq; traiicientē: & quod in specie famamq; belli satis sit paratū:traiicere. In hāc sniam cū adduxisset regē ꝓparandos sibi ad id populariū aīos ratus litteras ne quo casu īterceptæ palā facerēt conata:scribere nō ē ausus. Aristonē quēdā tyriū natū Ephesi exptūq; solertiā leuioribus ministeriis partī donis:partim spe ꝓmioꝝ oneratū:qbus ēt ipse rex ānuerat Carthaginem cum mandatis mittit:edit noīa eorum:quibus conuentis opus esset: instruit ēt secretis notis:ꝓ quas haud dubie cognoscerent sua mandata esse. Hunc Aristonē Carthagine obuersantē non prius amici quā inimici Annibalis:qua de cā ueniſſet:cognouerunt: & primo in circulis conuiuiisq; celebrata sermonibus res est:deinde in senatu quidam nihil actum esse dicere exilio Annibalis: si abiens quoq; nouas moliri res sollicitandoq; aīos hoīum turbare statum ciuitatis posset. Aristonem quēdam tyrium aduenā instructum mandatis ab Annibale & ab rege Antiocho uenisse:certos hoīes quotidie cum eo secreta colloquia ferere:in occulto colloqui:qđ mox in oīum pernicié erupturum esset. Cōclamauere oēs uocari Aristonē debere:& quæri quid uenisset & nisi expromeret:cū legatis Romam mitti:satis pro temeritate unius hoīs supplicioꝝ pensum esse:priuatos suo periculo peccaturos: rempublicam non extra noxam mō:sed ēt extra famam noxæ cōseruādam esse. Vocatus Ariston purgare sese:& firmissimo propugnaculo uti qđ nihil litteraꝝ ad quēq̄ attulisset:ceterum nec cām aduentus satis expediebat:& in eo maxime hæsitabat:qđ cum barchinæ solū factionis hoibus collocutum eū arguebāt. Orta deīde altercatio ē:aliis ꝓ spelculetoꝝ cōphēdi iā & custodiri iubētibus:aliis negātibus tumultuādi cām eē:mali rē exēpli eē:de nihilo hospites corripi:idē carthaginēsibus & Tyrī:& i aliis emporiis:i q̄ fretū quēter cōmeāt:euentuꝝ. Dilata eo die res est. Ariston pūico īgenio īter pœnos usus:tabellas cōscriptas celeberrimo loco supra sedē quotidianā magistratuū pria ueſpa suspēdit:ipse deīde tertia uigilia nauē cōscēdit:& ꝓfugit. Postero die cū suffetes ad ius dicēdū cōsediſſent:cōspectæ tabellæ adēptæq; & lectæ: scriptū erat Aristonē priuatī ad neminē:publice ad seniores:ita senatū uocabāt:mādata habuisse. Publicato crimīe minus ītenta de paucis q̄stio erat:mitti tamē legatos Romā:q rē ad cōsules & senatū referrent:placuit:simul q de iniuriis Masinissæ q̄rerent. Masinissā posteaq̄ & ifames carthaginēses: & īter se ipsos discordes principes ꝓp colloqa Aristonis senatui:senatū ꝓp īdicia ipsius aristonis populo suspectū: locū iniuriæ eē ratus agrū maritimū eoꝝ depopulatus est:& q̄sdā urbes uectigales carthaginensiū sibi coegit stipēdiū pēdere:Emporiā uocāt eā regionē:ora ē mīoris syrtis & agri uberis una ciuitas eius Leptis:ea singula i dies taléta uectigal carthaginensibus dedit. Hāc tū regionē & totā īsestā Masinissa & ex q̄dā pte dubiæ possessiōis sui regni an carthaginēsiū eēt:effecerat:& qa simul ad purgāda crimīa & q̄stū de se Romā ituros cōperit:q & illa onerarēt suspiciōibus:& de iure uectigaliū disceptarēt:legatos & ipe romā misit. Auditi de tyrio aduena primū carthaginēses curā iniecere ptibus:ne cū Antiocho simul & pœnis belladū eēt:maxīe ea suspicio crimē augebat:qđ quē cōphēsum Romā mitti placuisset: nec īpm nec nauē eius custodissent. De agro deīde cū regis legatis simul disceptari cœptū: carthaginēses iure finiū cām tuebant:qđ ītra eos terminos eēt:qbus. P. Scipio uictor agrū q iuris eēt carthaginēsiū: finisset: & cōsessiōe regis:q cū aphyrem ꝓfugū ex regno suo cū pte numidaꝝ uagāte circa Cyrenas psequeret: ꝑcario ab se iter p eū īpm agrū tāq̄ haud dubie carthaginēsiū iuris petisset. Numidæ & de terminatiōe Scipionis mentiri eos arguebant:& siqs uerā originē iuris exigere uellet: quē ꝓpriū agrū carthaginensium in Africam eē aduenis? q̄tum secto bouis tergo amplecti loci potuerit:tātum ad urbē cōmunidam ꝑcario datum:qcquid byrsam sedem suam excesserint:ui atq; iniuria partum habere. Neq; enī:de quo agatur:probare eos posse non modo semp ex quo ceperint:sed ne diu qdē eos possedisse:ꝓ opportunitates nunc illos:nunc reges numidarum usurpasse ius semp q; penes eum possessionē fuisse: q plus armis potuisset:cuius cōditionis res fuerit:prius quā hostes romanis carthaginēses: socius atq; amicus rex numidaꝝ eēt:eius sinerēt eē:nec se īterponerēt:quo minus:q possent:tenerent. Respondēri legatis utriusq; partis placuit missuros se i Africā:q īter populū carthaginēsem & regē i re ꝓsenti disceptarent. Missi. P. Scipio Aficanus:&. C. Cornelius Cethegus:&. M. Minutius Ruffus. Audita ispectaq; re suspesa oīa neutro īclinatis sentētiis reliquere. Id utrū sua spōte fecerīt:an qa mādatum ita fuerit:nō tā certū est:q uidet tēpori aptum fuisse ītegro certamine eos relinqui:nam ni:ita eēt unus Scipio uel noticia rei: uel auctoritate ita de utriscq; meritus finire nutu disceptationem potuisset.

Annibal ad Antiochū ꝓfugerat

Cartha: studiū ītuēda pace

Masinissæ iniuriæ in cartha.

Ad qd legati i africā missi

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO. LIBER QVINTVS.

RINCIPIO Anni: quo gesta sunt hæc. Sex. Digitius prætor in Hispania citeriore cū ciuitatibus iis quæ post profectionē. M. Catonis rebellauerāt: crebra magis: quam digna dictu ꝓlia fecit: & adeo plærasq; aduersa ut uix dimidiū militū: quam quod acceperat: successori tradiderit: nec dubiū ē: quin omnis Hispania sublatura ais fuerit: ni alter prætor. P. Cornelius Scipio. Gn. Filius trans iberum multa secūda prælia fecisset: quo terrore non minus quinquagīta oppida ad eum defecerūt. Scipio idē proꝓtor lusitanos puastata ulteriori prouincia cū ingenti ꝓda domum redeuntes in ipso itinere aggressus: ab hora tertia diei ad octauā īcerto euentu pugnauit: numero militum impar supior aliis: nā & acie frequēti armatis aduersus longū & impeditū turba pecoꝝ agmen: & recēti milite aduersus fessos longo itinere occurrerat: tertia namq; uigilia exierant hostes: huic nocturno itineri tres diurnæ horæ accesserant: nec ulla qete data labore uiæ prælio exceperat. Itaq; pricipio pugnæ uigoris aliqd ī corporibus aisq; fuit: & turbauerāt primo romanos: deīde æquata pauliſper pugna ē. In hoc discrimine ludos soui si ui fudissēt: cecidissetq; hostes ꝓtor uouit: tandē gradū romani acrius itulerunt: cessitq; lusitanus deīde prorsus terga dedit: & cum instituissent fugiētibus uictores ad. xii. millia hostiū sunt cæsa: capti ducētiquīquagīta omnes ferme eqtes: & signa militaria capta centūquīquagītaquattuor: & de exercitu romāo septuagīta & tres amissi. Pugnatū inde haud ꝑcul Ilipa urbe ē: eo uictorē opulentū ꝓdæ exercitum. P. Cornelius reduxit: ea oīs ante urbē exposita ē: potestasq; dominis suas res cognoscēdi facta ē: cætera uændēda q̄stori data: qđ inde refectū ē: militibus diuisum. Nōdū ab Roma ꝑfectus erat. C. Flaminius ꝓtor: cū hæc in Hispania gerebant: itaque tā aduersæ: quā secundæ res ꝑ ipsum amicosq; eius magnis sermōibus celebrabant: & tēptauerat: quoniā bellū īgens ī ꝑuincia exarsisset: & exiguas reliquias exercitus ab Sex. Digitio atq; eas ipsas plenas pauoris ac fugæ accepturus esset: ut unam sibi ex urbanis legionibus decerneret: ad quā cū militē ab se ipso scriptum ex senatusconsulto abiecisset: eligeret ex oī numero triamillia & ducentos pedites: & eqtes trecētos: ea se legiōe nā ī Sex. Digitii exercitu haud multū spei eē rē gestuꝝ: Seniores negare ad rumores priuatos temere ī gratiā magistratuū cōfictos senatusconsulta faciēda eē: nisi quod ex ꝑuiciis scriberet: aut legati renūciarēt: nihil ratū haberi debere: si tumultus ī Hispania eēt: placere ut tumultuarii milites extra Italiā legerent. Valerius Antias & ī Siciliā nauigasse delectus cā. C. Flaminiū scribit: & ex Sicilia Hispaniā petētē tēpestate ī Africā delatum: uagos milites de exercitu. P. Africani sacramēto rogasse: his duaꝝ prouinciaꝝ delectibus tertiū ī Hispania allegisse. Nec ī Italia segnius liguꝝ bellū crescebat. Pisas iā quadragītamillibus hoīum affluēte multitudīe ad famā belli spēq; ꝓdæ circūsedebāt. Minutius consul Arretiū die: quē dixerat ad cōueniēdū militibus: uenit: ide q̄drato agmīe cū ad Pisas duxisset: dū hostes nō plus passuū tribusmillibus ab oppido trans fluuiū mouissent castra: consul urbē haud dubie seruatā aduētu suo ē īgressus: postero die & ipse trans fluuiū ferme mille passus ab hoste posuit castra: inde leuibus ꝓliis a populatiōibus agrum socioꝝ tutabat: in aciē exire audebat: nouo milite & ex mul/tis generibus hoīum collecto nec dū noto satis iter se: ut uix fidere alii aliis possent. Ligures multitudīe frēii & ī aciē exibant: parati de sūma reꝝ decernere: & abūdātes militū numero passim multas manus per extrema finiū ad prædandū mittebāt: & cū coacta uis magna pecorū ꝓdæq; esset: paratū erat ꝓsidiū per quod ī castella eoꝝ uicosq; agerent. Cum bellū liguſtinū ad Pisas cōstitisset: cōsul alter. L. Cornelius Merula ꝓter extremos ligurū fines exercitum ī agro boioꝝ īduxit: ubi longe alia belli ratio: quā cum liguribus erat: cōsul ī aciem exibat: hostes pugnam detrectabāt: ꝓdatumq; ubi nemo obuiā exiret: discurrebāt romani. Boii diripi sua īpune: quā tuēdo ea cōserere certamē malebāt. Posteaq; oīa ferro igniq; sanctis uastata erāt: cōsul agro hostiū excessit: & ad Mutinā agmine īcauto ut iter pacatos ducebat. Boii ubi egressum finibus suis hostē sensere: sequebātur siletī agmīe locū īsidiis q̄rentes: nocte ꝓtergressi castra romana saltū: qua trānseundum erat romanis: īsederunt id cū parū occulte fecissent: cōsul: q multa nocte solitus erat: mouere castra: ne nox terrorē ī tumultuario ꝓlio augeret: lucem expectauit: ut cū luce moueret: tamē turmam eqtum exploratum misit. Posteaq; relatum ē: quātæ copiæ & ī quo loco essent: totius agminis sarcinas ī mediū conici iussit: & triarios uallū circunīcere: cætero exercitu īstructo ad hostem accessit. Idem & galli fecerūt posteaq; apertas esse īsidias: ac recto & iusto ꝓlio: ubi uera uiceret uirtus dimicādum uiderūt. Hora secūda ferme cōcursum: siniſtra socioꝝ equitū ala & extraordinarii prīa in acie pugnabāt: ꝑerāt duo cōsulares legati. M. Marcellus: &. T. Sēpronius prioris anni cōsules. Nouus consul nūc ad prima signa erat: nūc legiōes cōtinebat ī snbsidiis: ne certaminis studio prius ꝑcurrerēt: quā datū signū eēt: equites eaꝝ extra aciē ī locū parētem. Q. &. P. Minutios tribunos militum educere iussit: unde cū signū dedisset: impetum ex aperto facerēt. Hæc agēti nūcius uenit a. T. Sēpronio Longo nō sustinere extraordinarios īpetum galloꝝ & cæsos ꝑ multos esse: & q superstint: partim labore: partī metu remisisse ardorē pugnæ: legionē alterā ex duabus: si uideret: trāsmitteret: priusq; ignominia acciperetur. Secūda missa est legio: & extraordinarii recepti: tum redintegrata ē pugna: cum & recēs miles: & frequens ordinibus legio succesisset: & siniſtra ala ex prælio subducta est: dextera in primam aciem subiit. Sol ingenti ardore torrebat minime patientia æstus corpora galloꝝ: densi tamē ordinibus nūc

Acre cū lusitāis ꝓlium

Pisæ minutii in teruētū seruant

alii in alios:nũc ĩ ſcuta ĩcumbentes ſuſtinebãt ĩpetus romanoꝝ.Quod ubi aĩaduertit cõſul:ad pturbã/dos ordies eoꝝ.C.Liuiũ Salinatorem:q̃ præerat alaribus eq̃tibus:quã cõcitatiſſimos equos ĩmittere iu bet:& legionarios equites ĩ ſubſidiis eẽ.Hæc procella equeſtris prĩo confudit:& turbauit:deĩde diſſipa/uit aciẽ gallorꝝ:nõ tamẽ ut terga darẽt:obſtabant duces haſtilibus cædẽtes terga trepidantiũ:& redire ĩ ordines cogẽtes:ſed ĩter equitantes alarii non patiebantur.Conſul orabat milites:ut parum niterentur uictoriam ĩ manibus eſſe:dum turbatos & trepidantes uiderent:ĩſtarent:ſi reſtitui ordines: ſciuiſſẽt: integro rurſus eos prælio & dubio dimicaturos:ĩferre uexillarios iuſſit ſigna :omnes connixi tandem auerterunt hoſtem.Poſteaquam terga dabant:& ĩ fugam paſſim effundebantur :tum ad pſequendos

Boiorꝝ cædes

eos legionarii equites ĩmiſſi:quattuordecĩmillia boiorꝝ ea die cæſa ſunt:uiui capti mille nonagĩtaduo: equites.cc.&.xxi.tres duces eorum:ſigna militaria ducẽta.xii.carpẽta centũduo.Nec romanis incruen/ta uictoria fuit:ſupra q̃nquemillia militũ ipſorꝝ aut ſociorũ ſunt amiſſa:cẽturiones tres &.xx.præfecti ſocium quattuor:&.M.Martius tribunus militum ſecũdæ legionis.Eodem fere tempore duorum cõ ſulum litteræ allatæ ſunt.L.Cornelii ad Mutinam de prælio cum boiis facto:&.Q.Minutii a Piſis: co/mitia ſuæ ſortis eſſe:cæterũ adeo ſuſpẽſa omnia in liguribus ſe habere:ut abſcedi inde abſq̃ pernicie ſo ciorũ & damno reipublicæ nõ poſſet:ſi ita uideretur patribus mitterent ad collegam:ut is:qui profliga tum bellum haberet:ad comitia Romam rediret:ſi id facere grauaretur:quod non ſuæ ſortis id nego/tiũ eẽt:ſe quidem facturum:quodcunq̃ ſenatus cẽſuiſſet:ſed etiam atq̃ etiam uiderẽt:ſi magis e repu/blica eẽt:interregnum iniri:quam a ſe ĩ eo ſtatu relĩqui prouĩciam.Senatus.C.Scribonio negotium de dit:ut duos legatos ex ordine ſenatorio mitteret ad.L.Cornelium conſulem:qui litteras collegæ ad ſe/natum miſſas deferrent ad eum:& nunciarẽt ſenatum:ni is ad magiſtratus ſubrogandos Romã ueni/ret:potius quam.Q.Minutius a bello ĩtegro auocaretur:ĩterregnum iniri paſſurũ.Miſſi legati nuncia/uerunt Cornelĩũ ad magiſtratus ſubrogandos uenturum.De litteris.L.Cornelii:quas ſcripſerat ſecun/dum prælĩũ cũ boiis factum:diſceptatio in ſenatu fuit:quia priuatim plæriſq̃ ſenatoribus legatus.M. Claudius ſcripſerat:fortunæ.Popu.Ro.& militum uirtuti gratiam habendam:quod res bene geſta eſ/ſet:conſulis opa & militũ aliquãtum amiſſum:& hoſtium exercitum:cuius delẽdi oblata fortuna fue/rit:elapſum:milites eo plures periſſe:qđ tardius ex ſubſidiis q̃ laborantibus opem ferrent:ſucceſſiſſent: hoſtes e manibus emiſſos quod eq̃tibus legionariis tardius datũ ſignũ eẽt:ut perſequi fugiẽtes non li/cuiſſet.De ea re nihil temere decerni placuit:ad frequẽtiores cõſultatio delata ẽ:ĩſtabat.n.cura alia : qđ ciuitas fœnere laborabat:& cũ multis fœneribus legibus conſtricta auaritia eẽt:uia fraudis inita erat:ut in ſocios q̃ non tenerẽtur:iis legibus noĩa tranſcriberẽt:ĩ tali uero fœnere obruebantur debitores . Cu/ius cernẽdi:cum ratio quæreretur:diem finiri placuit:fœneralia quæ proxima fuiſſent:ut q̃ poſt eã diẽ ſocii ciuibus romanis credidiſſent pecunias:profiterẽtur:& ex ea die pecuniæ creditæ:q̃bus debitor uel let:legibus creditori ius redderetur.Inde poſteaq̃ profeſſionibus detecta ẽ magnitudo æris alieni p hãc fraudẽ cõtracti.M.Sempronius tribunus plebis ex auctoritate patrũ plebem rogauit:plebeſq̃ ſciuit:ut cum ſociis ac noĩe latĩo pecuniæ creditæ:ius idẽ qđ cũ ciuibus romanis eẽt:Hæc ĩ Italĩa domi militiæq̃ acta. In Hiſpania nequaquam tantum belli fuit:quantum auxerat fama.C.Flaminius in citeriori Hi/

Hiliciã Ptole/mæus habet

ſpania oppidum Iluciam in oretanis cepit : deinde in hyberna milites deduxit: & per hyemem prælia aliqua nulla memoria digna aduerſus latronũ magis:quam hoſtium excurſiones uario tamen euentu nec ſine militũ iactura ſunt facta.Maiores res geſtæ a.M.Fuluio:is apud Toletum oppidum cũ uaccęis uectõibuſq̃ & celtiberis ſignis collatis dimicauit:exercitum earum gẽtium fudit fugauitq̃:regem Hi/lermũ uiuũ cepit.Cum hæc ĩ Hiſpania agerẽtur:comitiorũ iam appetebat dies:itaq̃.L.Cornelius con/ſul relicto ad exercitũ Claudio legato Romã uenit:is ĩ ſenatu cũ de rebus a ſe geſtis diſſeruiſſet: quoq̃ ĩ ſtatu ,puĩcia eſſet:queſtus ẽ cum patribuſconſcriptis:quod tanto bello una ſecunda pugna tã feliciter p fecto non eſſet habitus diis ĩmortalibus honos:poſtulauit deĩde ſupplicationẽ ſimul triumphũq̃ de/cernerẽt.Prius tamẽ quã relatio fieret.Q.Metellus: q̃ conſul dictatorq̃ fuerat litteras:eodẽ tempore di xit:& conſulis.L.Cornelii ad ſenatum:&.M.Claudii ad magnã partẽ ſenatorũ allatas eẽ ĩter ſe pugnan tes:eoq̃ dilatã eẽ conſultationẽ:ut præſentibus auctoribus earum litterarũ diſceptareẽ:itaq̃ expectaſſe ſeſe:ut conſul:qui ſciret ab legato ſuo aduerſus ſe ſcriptũ aliq̃d cum ipſi ueniẽdum eẽt:deduceret eũ ſe/cum Romam:cum ẽt uerius eẽt.T.Sempronio ĩperium habẽti tradi exercitũ:quam legato:nunc uide re ſeſe amotũ de induſtria:q̃ ea q̃ ſcripſiſſet:pſens diceret:argueretq̃ coram:& ſi q̃d uani afferret : argui poſſet:donec ad liq̃dũ ueritas explorata eẽt:itaq̃ nihil eorũ:q̃ poſtularet conſul:decernẽdũ ĩ pſentia cen ſere.Cum pergeret nihilo ſegnius referre:ut ſupplicationes decernerẽtur:triumphãtiq̃ ſibi ĩ urbem in uehi liceret.M.& Craſſus Ticinii tribuni plebis ſe interceſſuros:ſi de ea re fieret ſenatuſcõſultũ dixerũt.

Cenſores erant priore anno creati Sextius Elius Pætus:&.C.Cornelius Cethegus.Cornelius luſtrũ condidit:cenſa ſunt ciuium capita.cxliii.ſeptingentaquattuor.Aquæ ingentes eo anno fuerunt:& tybe ris loca plana urbis inundauit:circa portã flumentanã etiã collapſa quædam ruinis ſunt:& porta cæli/montana fulmine icta ẽ:murus circa multis locis de cælo tactus:& Ariciæ:& Lanuuii:& auẽtino lapi/dibus pluit:& a Capua nunciatũ ẽ examen ueſparum ingens in foꝝ aduolaſſe:& in Martis æde cõſediſ/ſe:eas collectas cum cura igni crematas eſſe.Horum ,pdigiorum cauſa decẽuiri adire libros iuſſi:& no/uẽdiale ſacrum factũ:& ſupplicatio ĩdicta ẽ:atq̃ urbs luſtrata.Iiſdem diebus ædiculam Victoriæ uirgi/nis ,ppe ædẽ Victoriæ.M.Portius Cato dedicauit biẽnio poſteaq̃ uouit.Eodem anno coloniã latinã ĩ ca/ſtrũ ferẽtinũ triũuiri deduxerũt.C.Manlius Volſo.L.Apuſtius Fullo.P.Elius Tubero cuius lege dedu/

cebantur triamilllia peditū fere.ccc.eqtes:numerus exiguus pro copia agri dari potuere quadragena iugera in pedites:sexagena in eqtes. Apustia auctore tertia pars agri dempta est:quo postea:si uellent nouos colonos ascribere possent:uicena iugera pedites:quadragena equites acceperūt. In exitu iam annus erat:& ambitio magis quā unq̄ alias exarserat consularibus comitiis:multi & potentes petebant patritii plebeiiq̄.P.Cornelius.Gn.Filius Scipio:q ex Hispania prouincia nuper recesserat.magnis rebus gestis:&.L.Quintius Flaminius:qui classi in Græcia præfuerat:&.Gn.Manlius Volso:hi patritii: plebeii autē.C.Lælius.Gn.Domitius.C.Liuius Salinator.M.Acilius.Sed oīum oculi in Quintium & Cornelium coniecti:nam & in unum locum petebant patritii ambo:& rei militaris gloria recens utrunq̄ cōmendabat:cæterum ante omnia certamē accendebāt fratres candidatoꝝ duo clarissimi suæ ætatis imperatores:maior gloria Scipionis:& quo maior:eo ꝑpior inuidiæ.Quintii recentior:ut q eo anno triū phasset:accedebat qđ alter decimū iam prope annū assiduus in oculis hoīum fuerat:quæ res minus uerendos magnos hoīes ipsa societate facit:consul iterum post deuictū Annibalē censorq̄ fuerat:in Quintio noua & recentia omnia ad gratiam erant:nihil nec petierat a populo post triūphū:nec adeptus erat: pro fratre germano non patruele se petere aiebat:pro collega & participe administrati belli:se terra: fratrem mari rem gessisse.Is obtinuit:ut præferret candidato:quem Africanus frater ducebat:quem cornelia gens Cornelio consule comitia habente:quē tantum ꝑiudicium senatus uirum e ciuitate optimū iudicatum:qui matrē idæam Pessimonte ueniētem in urbem acciperet.L.Quintius:&.Gn.Domitius Aenobarbus consules facti:adeo ne in plebeio quidem consule:cū pro.C.Lælio niteret:Africanus ualuit.Postero die prætores facti:creati.L.Scribonius Libo.M.Fuluius Centimalus.A.Attilius Serranus M.Bebius Tamphilius.Q.Salonius Sarra.Aedilitas īsignis eo anno fuit.M.Aemylii Lepidi:&.P.Aemylii Pauli:multos pecuarios damnarunt:& ex ea pecunia clypea īaurata in fastigio louis ædis posuerunt:porticū unā extra portā trigeminā emporio ad tyberim adiecto:alteram ad portam fontinalem ad Martis aram:qua in cāpis iter esset:perduxerunt. Diu nihil memoria dignū in liguribus gestū erat: extremo eius anni bis in magnū periculū res adducta ē:nam & castra cōsulis oppugnata ægre sunt defensa:& non ita multo post per saltū angustū cū duceretur agmen romanū:ipsas fauces exercitus liguꝝ insedit:qua cū exitus nō pateret:cōuerso agmine redire consul īstitit:& a tergo fauces saltus occupatæ a parte hostium erant:caudinæq̄ cladis memoria non animis modo:sed ꝑpe oculis obuersabat. Numidas octingentos ferme equites inter auxilia habebat:eoꝝ ꝑfectus consuli pollicetur se parte utra uellet:cum suis eruptuꝝ:tantū uti diceret utra pars frequentior uicis ē:in eos se impetū factuꝝ:& nihil priusquam flamam tectis iniecturum:ut is pauor cogeret ligures excedere saltu:quē obsiderent: & discurrere ad opem ferendā suis. Laudatū eū consul spe ꝑmioꝝ onerat:& numidæ equos conscēdunt: & obequitare stationibus neminem lacessentes cœperint:nihil primo aspectu contēptius equi hoīesq̄ paululi & graciles:discinctus & inermis eques ꝑterquā quod iacula secum portat:equi sine frænis deformes:ipse cursus rigida ceruice & extento capite currentiū:hunc cōtemptū de industria augētes labi ex equis & per ludibrium spectaculo esse:itaq̄ qui primo intenti paratiq̄:si lacesserent: in stationibus fuerant:iā inermes sedentesq̄ pars maxima spectabant Numidæ adequitare & refugere:sed ꝑpius sal tum paulatim euehi:uelut quos impotentes regendi equos inuitos efferrent:postremo subditis calcari bus per medias stationes hostiū erupere:& ī agrum latiorem euecti omnia peruastant:fumus prīo cōspectus:deīde clamor trepidantiū ī uicis auditus:postremo seniores puerique refugientes tumultum ī castra fecerunt. Itaq̄ sine consilio:sine īperio pro se quisq̄ currere ad sua tutanda:momentoq̄ tpis castra relicta erāt:& obsidione liberatus cōsul quo ītenderat:puenit. Sed neq̄ boii:neq̄ Hispani:cū qbus eo anno bellatū erat:tā inimici īfestiq̄ erāt romānis quā ætoloꝝ gens:ii post deportatos ex Græcia exercitus primo ī spe fuerant & Antiochū ī uacuā Europe possessionē uentuꝝ:nec Philippū:aut Nabin qeturos ubi nihil usq̄ moueri uiderūt agitandū miscēdumq̄ rati:ne cūctando senescerent cōsilia:cōciliū Naupactum īdixerūt:ibi Thoas eoꝝ ꝓtor cōquestus iniurias romanoꝝ statūq̄ Aetoliæ:qđ oīum Græciæ gētium ciuitatūq̄ īhonoratissimi post eā uictoriā eēnt:cuius cā ipsi fuissent:legatos cēsuit circa reges mittendos:q nō solū temptarent aīos eoꝝ:sed suis quéq̄ stimulis mouerent ad romanū bellum. Democritus ad Nabin nauigat:ad Philippum Nicander:Dicæarchus frater prætoris ad Antiochū ē missus. Tyranno lacedæmonio Democritus adēptis maritimis ciuitatibus eneruatā tyrānidē dicere:īde militē:īde naues naualesq̄ socios habuisse:īclusum suis prope muris achæios uidere dominantes ī Peloponneso:nunq̄ habituꝝ recuperandi sua occasionē:si eā quæ tunc eēt:prætermisisset:& nullum exercitum romanū ī Græcia ēē:nec propter Gyttheum:aut maritimos alios laconas dignā cām existimaturos Romanos cur legiones rursus ī Græciam transmittāt. Hæc ad īcitandum aīum tyrāni dicebatur:ut cū in Græciam Antiochus traiecisset:conscīētia uiolatæ per sociꝝ iniurias Romæ amicitias iungerēt cum Antiocho. Et Philippū Nicander aut dissimili oratione īcitabat:erat ēt maior orationis materia:quo ex altiore fastigio rex:quā tyrānus detractus erat:quoq̄ plures ademptæ res. Ad hæc uetusta regum Macedoniæ fama peragratusq̄ orbis terrarum uictoriis eius gētis referebatur:& tutum uel īcepto:uel euētu se consilium afferre:neq̄ ut ante se moueat Philippus:quam Antiochus cū exercitu transierit ī Græciam suadere:& q sine Antiocho aduersus romanos ætolosq̄ tādiu sustinuerit bellum:adiuncto Antiocho sociis ætolis:qui tū grauiores hostes cum romanis fuerint:quibus tandem uiribus resistere romanos posse. Adiiciebat de duce Annibale nato aduersus romanos hoste:qui plures & duces:& milites eorū occidisset:q quot supessent. Hæc Philippo Nicāder. Alia Dicæarchus Antiocho & primū oīum ꝑdā

Assuetudo uel magna uiflora reddit L.Quintio.Gn. Domitius cōs.

Atē.numidaꝝ facinus

de Philippo Romanoꝝ eſſe dicere uictoriam ætoloꝝ:& aditum in Græciam romãis nullos alios quã ætolos dediſſe:& ad uincendum uires eoſdem ꝑbuiſſe:deinde quantas equitũ peditumq; copias ꝑbitu ri Antiocho ad bellum eẽnt:q̃ loca terreſtribus copiis:quos portus maritimis. Tum de Philippo & Na bide libero mendatio abutebantur:paratum utrunq; ad rebellandum eé:& primã quãq; occaſionem recuperandi ea:quæ bello amiſiſſent:arrepturos. Ita per totũ ſimul orbẽ terrarum ætoli romanis conci tabant:bellũ & reges tamen aut non moti:aut tardius moti ſunt. Nabis extemplo circa oĩs maritimos uicos miſit ad ſeditiones ĩ iis miſcẽdas:& alios prĩcipum donis ad ſuam cãm perduxit: alios pertinaci ter in ſocietate romana manẽtes occidit. Achæis oĩum maritimoꝝ locoꝝ tuendoꝝ a. T. Quintio cura mandata erat:itaq; extemplo ad tyrãnum legatos miſerũt:qui admonerent fœderis romani: denuncia rentq; ne pacem:quã tantopere petiſſet:turbaret:& auxilia ad Gyttheũ:quod iã oppugnabatur a tyrã no:& Romam:qui ea nũciarent:legatos miſerunt. Antiochus rex ea hyeme Rhaphei ĩ Phœnice Ptole mæo regi Aegypti filia ĩ matrimoniũ data:cũ Antiochiam ſe recepiſſet:per Ciliciam tauro monte ſupe rato extremo iam hyemis Epheſum peruenit:inde prĩcipio ueris Antiocho filio miſſo ĩ Syriam:ad cu ſtodiam ultimaꝝ partium regni:neqd abſente ſe a tergo moueret:ipſe cũ omnibus terreſtribus copiis ad pyſidas:qui circa Sicã ĩcolunt:oppugnandos eſt profectus. Eo tempore legati romani Publius Sulpi cius:&. P. Iulius:q ad Antiochum:ſicut ante dictum eſt:miſſi erãt:iuſſi prius Eumenem adire. Eleã ue nere:ĩde Pergamũ:ubi regia Eumenis fuit:deſcenderũt. Cupidus belli aduerſus Antiochum Eumenes erat:grauẽ:ſi pax eſſet:accolam tanto potentiorẽ regem credens:eundem ſi motũ bellũ eſſet: nõ magis parem romanis fore:quam Philippus fuiſſet:& ut funditus ſublatũ iri:aut ſi pax uicto daret:multa illi detracta ſibi acceſſura:ut facile deĩde ſe ab eo ſine ullo Romano auxilio tueri poſſet:etiam ſi qd aduerſi caſurum foret:ſatius eſſe romanis ſociis quãcũq; fortunam ſubire:quam ſolum aut ĩperium pati An tiochi:aut abnuentem ui aut armis cogi. Bb hæc quãtum auctoritate:quantũ conſilio ualebat: ĩcitabat romanos ad bellũ. Sulpicius æger Pergami ſubſtitit. Iulius cũ Pyſidiæ bello occupatũ eẽ regẽ audiſſet: Epheſum ꝓfectus:dum paucos ibi morat dies:dedit:operã:ut cũ Annibale q tũ ibi forte erat:ſæpe con gredereť:ut animum eius & temptaret:ſi qua poſſet:& metũ demeret piculi ei qcq; ab Romãis eé. His colloquiis aliud nihil actũ ẽ:ſecutũ tamẽ ſua ſpõte ẽ:uelut cõſilio petitũ eẽt:ut uilior ob ea regi Annibal ſuſpectiorq; ad oĩa fieret. Claudius ſecutus græcos acilianos libros. P. Africanũ ĩ ea fuiſſe legatiõe tradit eũq; Epheſi collocutũ cũ Annibale:& ſermonẽ ẽt unum refert:quo q̃renti Africano quem fuiſſe maxi mum ĩperatorem Annibal crederet:reſpõdiſſe Alexãdrũ macedonẽ regẽ:qđ parua manu ĩnumerabi les exercitus fudiſſet:quod ultimas oras ſupra ſpem humanã peragraſſet:q̃renti deĩde quẽ ſecũdum po neret. Pyrrhũ dixiſſe caſtra mœtari primũ docuiſſe:ad hoc neminẽ elegãtius loca cepiſſe:ꝑſidia diſpoſu iſſe:artẽ ẽt cõciliãdi ſibi hoſes eũ habuiſſe:ut italicæ gẽtes regis externi:quã Populi Ro. tãdiu prĩcipis ĩ ea terra ĩperium eſſe mallẽt:exequẽti deĩde quẽ tertiũ diceret:haud dubie ſemetipſum dixiſſe. Tum ri ſum obortũ Scipioni ſubieciſſe qdnam tu diceres:ſi me uiciſſes? tum me uero:inqt:& ante Alexandrũ: & ante Pyrrhum:& ante oẽs alios ĩperatores eſſẽ:& ꝑplexum punico aſtu reſpõſum & ĩprouiſum aſ ſentatiõis genus. Scipionẽ mouiſſe:quod e grege ſe ĩperatorum uelut ĩæſtimabilẽ ſecreuiſſet. Iulius ab Epheſo Apameam ꝓceſſit:eo & Antiochus audito romanoꝝ legatoꝝ aduẽtu occurrit. Apameæ con greſſis diſceptatio eadẽ ferme fuit:quæ Romæ ĩter Quĩtium & legatos regis fuerat:mors nunciata An tiochi filii regis:quẽ miſſum pauloãte dixeram ĩ Syriã:diremit colloqa:magnus luctus ĩ regia fuit:ma gnumq; eius iuuenis deſyderium:id. n. iã ſpecimẽ ſui dederat:ut ſi uita lõgior cõtigiſſet: magni iuſtiq; regis ĩ eo ĩdolem fuiſſe appareret:quo carior acceptiorq; oĩbus erat:eo mors eius ſuſpectior fuit: graue ſucceſſoré eũ iſtare ſenectuti ſuæ patrem credẽtem:ꝑ ſpadones quoſdã talium miniſterio facinoꝝ acce ptos regibus ueneno ſuſtuliſſe:eam quoq; cãm clandeſtino facinori adiiciebãt:qđ cũ Seleuco filio Lyſi machiã dediſſet. Antiocho quã ſimilẽ daret ſedẽ:ut ꝓcul ab ſe honore eum quoq; ablegaret:nõ habuiſ ſet. Magni tamẽ luctus ſpecies ꝑ aliquot dies regiam tenuit:legatuſq; romanus:ne alieno tpe incõmo dus obuerſaret:Pergamũ cõceſſit. Rex Epheſum omiſſo:qđ ĩchoauerat bello redit:ibi ꝑ luctum regia clauſa cum Minione quodã:q prĩceps amicoꝝ eius erat:ſecreta cõſilia agitauit. Minio ignarus oĩum ex ternoꝝ:uireſq; exiſtimãs regis ex rebus ĩ Syria aut Aſia geſtis nõ cã modo ſupiorem eẽ Antiochũ: qđ nihil equi poſtularẽt romãi:ſed bello quoq; ſuperatuꝝ credebat. Fugiẽti regi diſceptationem cum lega tis ſeu iam expto eã mius proſperã:ſeu mœrore recẽti cõfuſo:ꝓfeſſus Minio ſe:quæ pro cã eẽnt: dictu rum:ꝑſuaſit:ut a Pergamo accerſerent legati:iam cõualuerat Sulpicius:itaq; ambo Epheſum uenerũt. Rex a Minione excuſatus:& abſente eo res agi cœpta eſt. Ibi ꝑparata oĩone Minio. Specioſo titulo:inqt uti uos romani græcaꝝ ciuitatũ liberandaꝝ uideo:ſed facta ueſtra oĩoni non conueniũt:& aliud An tiocho iuris ſtatuiſtis:alio ipſi utimini. Quid. n. magis ſmyrnæi lampſaceni græci ſunt:quã Neapolita ni:& rhegini:& Tarentini:a qbus ſtipẽdium:a qbus naues ex fœdere exigitis? cur Syracuſas atq; ĩ alias Siciliæ græcas urbes prætorem quot annis cũ ĩperio & ſecuribus & uirgis mittitis? nihil aliud ꝓfecto dicatis:quã armis ſuperatis uos iis has leges ĩpoſuiſſe. Eandem de Smyrna & Lampſaco ciuitatibuſq; quæ Ioniæ aut Aeolidis ſunt:cauſam ab Antiocho accipite:bello ſupatas a maioribus ſtipendiarias ac uectigales factas Antiochus repetit:itaq; ad hæc ei reſpõderi uelim:ſi ex æquo diſceptaturi nõ belli cau ſa quæriť. Ad ea Sulpicius. Fecit uerecunde: inqt: Antiochus:q ſi alia pro cã eius nõ erant:quæ diceren tur:quẽlibet iſta quã ſe dicere maluit. Quid. n. ſimile habet ciuitatum eaꝝ:quas cõparaſti cã? ab rhegi nis & Neapolitanis & Tarentinis ex quo ĩ noſtrã uenerũt poteſtatẽ;uno & ꝑpetuo tenore iuris ſemper

Aætolorum & Regũ motus

Vide ne raphaneæ ſit legẽdũ potius aut raphiæ q̃q; hæc ĩ paleſtina

Iudiciũ Annibalis de ſũmis imperatoribus

Cõpoſita miniſ oratio

usurpato nunquam intermisso:quæ ex fœdere debent:exegimus:potes ne tandē dicere:ut ii populi nō per se:non p aliū quēquam fœdus mutauerint:sic Asiæ ciuitates ut semel uenerūt in maiorē Antiochi potestatē:in perpetua possessiōe regni uestri pmansisse?& nō alias eaꝝ ī Philippi:alias ī Ptolemæi fuisse potestate?alias p multos annos nullo ambigente libertatē usurpasse?Nam si qđ aliquādo seruierunt temporiꝝ iniqtate pressi:ius post tot secula asserēdi eos ī seruitutē faciet:qd abest:quin actum nobis nihil sit:qđ a Philippo liberauimus Græciam?& repetāt posteri eius Corīthum: Chalcidē: Demetriadē & thessaloꝝ totam gētē?Sed qd ego cām ciuitatū ago:quā ipsis agētibus & nos & regē ipsum cognoscere æquius est.Vocari deīde ciuitatū legationes iussit:pparatas iā ante & īstructas ab Eumene:q quū cunqꝫ uirium ī Antiocho decessisset:suo id accessuꝝ regno ducebat.Admissi plures:dū suas qsqꝫ nunc querelas:nūc expostulationes īserit æqua iniquis miscētes:e disceptatiōe altercationē fecerūt:itaqꝫ neqꝫ remissa ulla re:neqꝫ īpetrata:æque ac uenerant oīum īcerti legati Romā redierūt.Rex dimissis iis consiliū de bello romano habuit:ibi alius alio ferocius:qa quo qsqꝫ asperius aduersus romanos locutus eēt: eo spes gratiæ maior erat:alius supbiā postulatorū īcrepare tāq Nabidi uicto Antiocho maximo Asiæ regum īponentiū leges:qq Nabidi tamē dominationē in patriā suā:& patriā Lacedæmonē remissam: Antiocho:si Smyrna & Lāpsacus īperata faciant:indignū uideri alii paruas & uix dictu dignas belli cās tanto regi eas ciuitates eē:sed initiū semp per ius iniusta īperandi fieri:nisi crederēt psas cū aquam terramqꝫ ab lacedæmoniis petierūt:gleba terræ & haustu aquæ eguisse:p similē tēptationem romanis de duabus ciuitatibus agi:& alias ciuitates simul duas iugū exuisse uidissent ad liberatorē populū defecturas:si nō libertas seruitute potior sit:tamē oēm præsenti ī statu spem cuiqꝫ nouādi res suas blandiorem esse.Alexāder acarnas in cōcilio erat Philippo quondā amicus:nuper relicto eo secutus opulētiorē regiā Antiochi:& tāq pitus Græciæ nec ignarus romanoꝝ:ī eū gradū amicitiæ regis:ut cōsiliis quoqꝫ arcanis interesset:acceptus erat.Is tāq nō utrū bellādum eēt:nec cōsuleret:sed ubi & qua ratiōe bellū gerere tur:uictoriam se haud dubiam ꝓponere animo affirmabat:si ī Europā transisset rex:& ī aliqua Græciæ parte sedem bello cepisset.Iā primū ætolos:ut umbilicum Græciæ īcolerent:ī armis eū inuentuꝝ: antesignanos ad asperrima quæqꝫ belli paratos ī duobus uelut cornibus Græciæ: Nabin a Peloponneso concitatuꝝ omnia repetētē argiuorū urbē:repetētem maritimas ciuitates:qbus eum depulsum romani Lacedæmoniis muris īclusi sserent:A Macedonia Philippū:ubi primū bellicū cani audisset:arma capturum:nosse se spiritus eius:nosse animū:scire ferum ferarū modo:quæ claustris aut uīculis teneant: ingentes iādiu iras in pectore uoluere:meminisse ēt se quotiens ī bello precari oēs deos solitus sit:ut Antiochum sibi darēt adiutorē:cuius uoti si compos nūc fiat:nullā moram debellādi factuꝝ:tantum non cunctādum neqꝫ cessandum esse:ī eo enim uictoriā uerti:si loca opportuna:& socii præoccuparent.Annibalem quoqꝫ sine mora mittēdum in Africam esse ad distrīgendos romanos.Annibal nō adhibitus est ī cōsilium ꝓp colloquia cū Iulio suspectus regi:& ī nullo postea honore habitus:primo eam contumeliam tacitus tulit:deinde melius esse ratus & pcunctari cām repentinæ alienationis & purgare sese:a tempore quæsita simpliciter iracundiæ cā auditaqꝫ.Pater Amilcar:inqt.Antioche paruum admodum me:cū sacrificaret altaribus ad motū iureiurādo adegit nūq amicū fore.Po.Ro.sub hoc sacramēto sex & triginta annos militaui:hoc me ī pace patria mea expulit:hoc patria extorrem ī tuā regiam adduxit: hoc duce:si tu spem meā destitueris:ubicūqꝫ uires:ubi arma eē sciam huc ueniā:toto orbe terrarū quærens aliquos romanis hostes:itaqꝫ si cui tuoꝝ meis criminibus apud te crescere libet:aliam materiā crescendi:quā ex me q̄rat:odioqꝫ qđ sim romanis:id me uerū dicere pater Amilcar & dii testes sunt:proīn de cū de bello romano cogitabis:iter primos amicos Annibalē habeto:si qua res te ī pacē compellet: in id consiliū:cū quo deliberes:q̄rito.Non mouit modo talis oratio regē:sed etiā recōciliauit Annibali:ex consilio ita discessum est:ut bellū gereret.Romæ destinabant quidē sermonibus hostē Antiochū:sed nihil dum ad id bellū præter animos parabāt:cōsulibus ambobus Italia ꝓuincia decreta est:ita ut inter se cōpararent:sortirenturue uter comitiis eius anni præesset:ad utrū ea non pertineret cura:ut paratus esset:si quo extra Italiā opus esset:duceret legiones nouas & socium ac nominis latini millia.xx.equites dccc.alteri cōsuli duæ legiōes decretæ:quas.L.Cornelius cōsul superioris anni habuisset:& sociū ac latini nominis ex eodē exercitu pedites.xv.millia & eqtes qngēti.Q.Minutio cū exercitu:quē ī liguribus habebat:progatū īperiū:additū ī supplemētū:ut q̄ttuormillia peditū romanoꝝ scriberent.cl.eqtes:& sociis eodē.v.peditū millia īperarent.ccl.eqtes.Gn.Domitio extra Italiā:quo senatus cēsuisset:ꝓuincia euenit.L.Quītio Gallia.Et comitia ptoꝝ habita:ptores deīde prouīcias sortiti.M.Fuluius Cētimalus urbanā.L.Scribonius Libo peregrinā.L.Valerius Tappo Siciliā.Q. Solonius Sarra Sardiniā.M.Bebius Tāphilius Hispaniā citeriorē.M.Attilius Serranus ulteriorē:sed his duobus primū senatusconsulto: deīde plebiscito permutatæ ꝓuinciæ sunt.A.Acilio classis & Macedonia.A.Bebio brutii decreti.Flaminio Fuluioqꝫ ī Hispaniis prorogatū imperiū.Acilio ī brutios duæ legiōes decretæ:q priore anno urbanæ fuissent:ut & sociis eodē millia qndecim īperarentur & quīgenti eqtes.Bebius Tamphilius.xxx. naues qnqueremes facere iussus:& ex naualibus ueteres deducere:si q̄ utiles eēnt:& scribere nauales socios:& consuli īperatū uti duomillia sociū ac latini nominis & mille romanos daret pedites. Hi duo ꝓtores:& duo exercitus terrestris naualisqꝫ aduersus Nabin apte iam oppugnantē socios.Po.Ro.dicebātur parari:cæteqꝫ legati ad Antiochum missi expectabantur:& prius:quā ii redissent: uetuerat.Gn.Domitiū consulē senatus ab urbe discedere:ptoribus Fuluio & Scribonio:qbus ut ius dicerent:Roma ꝓuincia erat:negotium datum:ut ptер eam classem:cui Bebius pfuturus erat:cētū qnqueremes pararēt.

Legatorum ex Asia reditus romam

Antiochi consultatio de bello suscipiēdo

Annibalis uerba ad Antiochum

Recōciliat Antiochus Annibali

Ordinatio ꝓuinciarum

ꝑdigia

Priuſquã conſul prætoreſq; ĩ prouĩcias proficiſcerent:ſupplicatio fuit prodigioꝝ cã capram ſex hædos uno fœtu ædidiſſe ex Piceno nunciatũ eſt:& Arretii puerũ unum natũ unimanũ:Amiterni terram pluuiſſe.Formiis portam murumq; de cælo tacta:& quod maxime terrebat conſulem.Gn.Domitiũ bouem locutã Roma caue tibi:cæteroꝝ ꝑdigiorum cã ſupplicatũ eſt:bouem cum cura ſeruari aliquot aruſpices iuſſerunt:Tyberis infeſtiore:quam priore ĩpetu illatus urbi duos põtes ædificia multa maxime circa portã flumentanã euertit:ſaxum ĩgens ſiue ĩbribus ſeu motu terræ leniore quã ut alioqn ſentiretur:labefactatũ:in uicũ iugarium ex capitolio ꝑcidit:& multos oppreſſit:in agris paſſim inundatis pecora ablata:uillaꝝ ſtrages facta é.Priuſq; L.Quintius proconſul in ꝑuinciã pueniret.Q.Minutius in agro piſano cũ liguribus ſignis collatis pugnauit:nouẽmillia hoſtiũ occidit:cæteros fuſos fugatoſq; ĩ caſtra cõpulit:ea uſq; in noctẽ magno certamine oppugnata defenſaq; ſunt:nocte clam ꝑfecti ligures:prima luce romanus uacua caſtra inuaſit:ꝑdæ minus inuentũ eſt:eo qđ ſubinde ſpolia agrorum capta domos mittebãt.Minutius nihil deĩde laxamẽti hoſtibus dedit:ex agro piſano in ligures ꝑfectus caſtella uicoſq; eoꝝ igni ferroq; ꝓuaſtauit:ibi ꝑda Ethruſca:quæ miſſa a populatoribus fuerat:repletus ẽ miles romanus.Sub idem tps legati ab regibus Romã reuerterunt:q cum nihil:quod ſatis maturã cãm belli haberet:niſi aduerſus lacedæmoniũ tyrannũ attuliſſent:quẽ & achæi legati nũciabant cõtra fœdus maritimã orã laconũ oppugnare.Attilius ꝓtor cum claſſe miſſus eſt ĩ Græciam ad ſocios tuẽdos. Conſules:quod nihil ab Antiocho ĩſtaret: proficiſci ambos in ꝑuincias placuit. Domitius ab Arimino: qua proximũ fuit:Quintius p ligures in boios uenit:duo cõſulum agmina diuerſa late agrum hoſtiũ ꝓuaſtarunt:primo eqtes eoꝝ pauci cũ præfectis:deĩde uniuerſus ſenatus:poſtremo in qbus aut fortũa aliq: aut dignitas erat:ad mille ad conſules tranſfugerunt.Et in utraq; Hiſpania eo anno res proſpere geſtæ: nam &.C.Flaminius oppidũ Litabrũ munitũ opulentũq; uineis expugnauit:& nobilẽ regem Corribilonẽ uiuum cepit:&.M.Fuluius ꝑconſul cum duobus exercitibus hoſtiũ duo ſecũda ꝓlia fecit: oppida duo hiſpanoꝝ Veſceliam.Holonemq;:& caſtella multa expugnauit:alia uoluntate ad eum defecerunt: tum in oretanos ꝑgreſſus & ibi duobus potitus oppidis Noliba:& Cuſibi ad tagum amnẽ ire pergit. Toletũ ibi paruã urbs erat:ſed loco munito:eam cum oppugnaret:uectonũ magnus exercitus toletanis ſubſidio uenit:cũ his ſignis collatis ꝑſpere pugnauit:& fuſis uectonibus opibus Toletũ cepit. Cæterũ eo tempore ea bella:quæ gerebanẽ:minus curæ patribus erãt:quã expectatio nõdum cœpti cũ Antiocho belli:nã & per legatos idẽtidem oĩa expromebanẽ:quod rumores temere ſine ullis auctoribus orti multa falſa ueris miſcebant ĩter quæ allatum erat:cũ in Aetoliã ueniſſet Antiochus:extẽplo claſſem eũ in Siciliam miſſuꝝ.Itaq; ſenatus & ſi ꝓrorem Attiliũ cũ claſſe miſſerat ĩ Græciam:tamen qa nõ copiis modo:ſed etiã auctoritate opus erat ad tuẽdũ ſociorũ animos.L.Quintiũ:&.Gn.Octauiũ & Gn.Seruilium:&.P.Iulium legatos ĩ Græciam miſit:& ut.M.Bebius ex brutiis ad Tarentũ:& Brunduſiũ ꝓmoueret:legiones decreuit:inde ſi res poſceret:ĩ Macedoniã traiiceret:&.M.Fuluius prætor claſſem nauiũ xxx.mitteret ad tuendã Siciliæ orã:& ut cũ imperio eẽt:qui claſſem eã duceret:duxit.L.Oppius Salinator:qui priore anno ædilis plebis fuerat:& ut idem ꝓtor.L.Valerio collegæ ſcriberet:periculũ eẽ ne claſſis regis Antiochi ex Aetolia in Siciliã traiiceret:itaq; placere ſenatui ad eũ exercitum quem haberet:tu multuarioꝝ militũ.xii.millia pedites:&.cccc.equites ſcriberet:quibus oram maritimã prouĩciæ: quæ uergeret ĩ Græciam:tueri poſſet.Eũ delectum ꝓtor non ex Sicilia ipſa tantũ:ſed etiã ex circũiacentibus inſulis habuit:oppida oĩa maritima:quæ ĩ Græciã uerſa erãt præſidiis firmauit:addidit aliméta rumoribus aduentus Attali Eumenis fratris:qui nunciauit Antiochum regem Helleſpõtum cum exercitu tranſiſſe:& ſperare ætolos:ut ſub aduentũ eius ĩ armis eſſent.Et Eumeni abſenti & ꝓſenti Attalo gratiæ actæ:& ædes liberæ loca lautia decreta:& munera data qna boũ:equeſtria arma:& uaſa argẽtea centum pondo.Cum alii atq; alii nuncii bellum inſtare afferrent:ad rem ꝓtinere uiſum eſt cõſules primo quoq; tpe creari.Itaq; ſenatuſconſultũ factum ẽ:ut.M.Fuluius ꝓtor litteras extẽplo ad cõſulem mitteret:qbus certior fieret ſenatui placere prouincia exercituq; tradito legatis Romã reuerti eum & ex itine re ꝓmitteret edictum:quo comitia cõſulibus creãdis ediceret:paruit his litteris conſul:& ꝓmiſſo edicto Romã ueni t.Eo quoq; anno magna ambitio fuit:quod patricii tres in unũ locum petierunt.L.Cornelius.Gn.Filius Scipio q priore anno repulſam tulerat:&.L.Cornelius Scipio.Gn.Mãlius Volſo.P.Scipioni uiro talí:ut dilatũ non negatũ honorẽ appareret:cõſulatus datus ẽ:additus ei de plebe collega.M. Attilius Glabrio.Poſtero die prætores creati.L.Aemylius Paulus.M.Aemylius Lepidus.M.Iunius.L. Cornelius Mamula.L.Liuius:&.L.Oppius utriq; eoꝝ Salinator cognomen erat.Oppius is erat:q claſſem triginta nauiũ in Siciliã duxerat.Interim dũ noui magiſtratus ſortirenẽ ꝓuincias.Gn.Bebius a Brundiſio cum oĩbus copiis trãſire in Epirum eſt iuſſus:& circa Apolloniã copias cõtinere:&.M.Fuluio ꝓtori urbano negotiũ datũ ẽ:ut qnqueremes nouas quinq̃ginta faceret.Et populus qdẽ Romanus ita ſe ad oẽs conatus Antiochi ꝓparabat.Nabis iam nõ differebat bellum:ſed ſumma ui Gyttheũ oppugnabat:& ĩfeſtus achæis:qđ miſerant obſeſſis ꝓſidiũ:agros eoꝝ uaſtabat.Achæi nõ antea auſi capeſſere bellum:quã ab Roma reuertiſſent legati:ut qd ſenatui placeret:ſcirent:poſt reditũ legatoꝝ & Sicyonem concilium edixerunt:& legatos ad.T.Quintiũ miſerunt:qui conſilium ab eo peterent.In cõcilio oĩum ad bellum extemplo capeſſendũ ĩclinatæ ſniæ erãt:litteræ.T.Quintii cunctationem fecerunt:qbus auctor erat prætoré claſſemq; romanã expectandi.Cũ principum alii in ſnía permanerent: alii utendum eius:qđ ipſi cõſuluiſſent:cõſiliũ cenſerent:multitudo Philopœmenis ſniam expectabat:ꝓtor is tũ erat: & oẽs eo tpe & prudẽtia:& auctoritate anteibat.Is ꝑfecto bene cõparatum apud ætolos cẽ ait:ne ꝓtor:

Ligurũ cædes

Belli apparatus aduerſus Antiochũ

Reqre ĩ ꝓximis comitiis hũc.P. nõ.L.dixit

Philopœmenes

cum de bello cõsuluisset:ipse sniam diceret:statuere q̃primũ ipsos:q̃d uellẽt:iussit:p̃torẽ decreta eorum fide & cura executuꝝ:annixurũq; ut q̃tũ i cõsilio humano positũ eẽt:nec pacis eos pœniteret nec belli: Plus ea ratio mométi ad cõcitãdos ad bellũ habuit:quã si apte suadẽdo cupiditaté res geréd ostẽdisset. itaq; igẽti cõsensu bellũ decretũ é:tps & ratio administrãdi eius libera p̃tori pmissa Philopœmeni sunt:

Præter quã quod ita Quintio placeret:& ita existimabat classem romanam expectandam:quæ mari Gyttheum tueri posset:sed metuẽs ne dilationé res non pateret:& nõ Gyttheum solum: sed p̃sidium quoq; missum ad tuendã urbem amitteret:naues achæoꝝ deduxit.Comparauerat & tyrãnus modicã classem ad ꝓhibenda:siqua obsessis mari submitterent p̃sidia:tres tectas naues & lembos tris:isq; tradita uetere classe ex fœdere romanis:haꝝ ut nouaꝝ tum nauiũ agilitatem experiret:simul omnia satis apta ad certamen essent:prouectos in altũ quottidie remigem militemq; simul achæis nauibus pugnã exercebat:in eo ratus uerti spem obsidionis:si præsidia maritima itercluisset.Prætor achæoꝝ sicut terrestriũ certaminũ arte quẽuis claroꝝ ĩperatorum usu uel ingenio æquabat:ita rudis ĩ re nauali erat. Arcas mediterraneus hõ externorum ẽt oĩum ignarus:nisi quod i Creta p̃fectus auxilioꝝ militauerat:q̃driremi uectus capta annis ante octo cum Crateri uxorẽ Nicalã a Naupacto Corithum ueheret: huius fama motus uenit:& nobilẽ in classe regia quõdam nauim deduci adeo putrem iã admodum & uetustate dilabẽtem iussit:hac cũ prætoria naue p̃cedente classem:cũ i ea patrensis Piso p̃fectus classis uehe/retur:occurrũt a Gyttheo laconum naues:& prĩo statim incursu ad nouam & firmã nauẽ: uetus quæ per se ipsa omnibus compagibus aquã acciperet:diuulsa é:captiq; oẽs:qui i naue erãt:cætera classis prætoria naue amissã:quãtũ quæq; remis ualuit:fugit:ipse Philopœmenes in leui piscatoria naue fugit:nec ante fugæ finẽ quam Patras uẽtum sit:fecit.Nihil ea res animũ militaris uiri & multos experti casus iminuit:quin cõtra si i re nauali:cuius eẽt ignarus:offendisset:eo plus i ea quoꝝ usu calleret:spei nactus: breue id tyrãno gaudium se effectuꝝ affirmabat.Nabis tum spem haud dubiã nactus:iã nihil mari periculi timens:& terrestres aditus claudere opportune positis præsidiis uoluit:tertia parte copiaꝝ ab obsidione Gyttheí abducta ad Pleias posuit castra:ĩminet is locus & leucis & acris:qua uidebantur hostes exercitũ admoturi.Cũ ibi stativa eẽnt:pauci tabernacula haberẽt: multitudo alia casas ex arundinibus textas fronde:quæ umbram modo p̃berent:texissent:priusquã in conspectum hosti ueniret Philopœmenes:nec opinantem eũ improuiso genere belli aggredi statuit:nauigia parua in stationé occultã agri argiui contraxit:in ea expeditos milites cetratos plæroscq; cum fundis & iaculis & alio leui genere armaturæ imposuit:ide littora legens:cũ ad ꝓpinquũ castris hostiũ ꝓmontoriũ ueniissent:egressus callibus notis nocte Pleias puenit:& sopitis uigilibus ut ĩ nullo ꝓpinquo metu ignem casis ab oĩ parte castroꝝ iniecit:multi prius incẽdio absumpti sunt:quã hostiũ aduentũ sentirẽt:& q̃ senserãt:nullã opem afferre potuerũt:ferro flamaq; oĩa absumpta:ꝓpauci tamẽ ancipiti peste ad Gyttheum ĩ maiora castra pfugerunt.Ita pculsis hostibus Philopœmenes ꝓtinus ad depopulandã Tripolin laconici agri:q̃ proximus fines megalopolitaꝝ é:duxit:& magna ui pecorũ hominũq; inde abrepta:priusq̃ a Gyttheo tyrãnus p̃sidium agris.mitteret:discessit.Inde Telegam exercitu cõtracto:cõcilioq; eodẽ & achæis & sociis indicto in quo epirotarũ & acarnanũ fuere principes:statuit:quoniã satis eẽnt testes suorũ:& a pudore maritimæ ignominiæ restituti animi:& hostium cõterriti eẽnt:ad Lacedæmonẽ ducere:eo modo uno ratus ab obsidione Gyttheí hostẽ abduci posse:ad Carias primum in hostiũ terra posuit castra. Eo ipso die Gyttheũ expugnatũ:cuius rei ignarus Philopœmenes castra ad barbosthenes mons est decẽmillia passuum:ab Lacedæmõe ꝓcessit.Et Nabis recepto Gyttheo cũ expedito exercitu inde ꝓfectus cum p̃ter Laced æmonem raptim duxisset.Pyrrhi q̃ uocãt:castra occupauit:quem peti locum ab achæis nõ dubitabat:inde hostibus occurrit:obtinebant aũt lõgo agmine pp angustias uiæ ꝓpe qnquemillia passuũ: cogebat agmẽ ab eqtibus & maxime a parte auxiliorũ:q̃d æstimabat Philopœmenes tyrãnũ mercænariis militibus:qbus plurimũ fideret:a tergo suos aggressurũ.Duæ res simul inopinatæ pculerũt eũ: una p̃occupatus quẽ petebat locus:altera q̃d prĩo agmini occurrisse hostẽ cernebat:ubi cum p loca confragosa iter eẽt sine leuis armaturæ p̃sidio signa ferri nõ uidebat posse.Erat aũt Philopœmenes præcipuæ in ducẽdo agmine locisq; capiendis solertiæ atq; usus:nec belli tãtũ tpibus:sed etiã in pace se ad id maxime exercuerat:ubi iter copiã faceret:& ad difficilem trãsitu saltum ueniisset:cõtemplatus ab oĩ prete loci naturã cũ solus iret:secũ ipse agitabat aĩo:cũ comites haberet:ab iis q̃rebat:si hostis eo loco apparuisset:q̃d si a frõte:q̃d si ab latere hoc aut illo:q̃d si a tergo adoriret:capiendum cõsilii foret:hostes instructos recta acie posse incõditũ agmẽ & tantũmodo aptum uiæ occurrere:quem locum ipse capturus esset:cogitando aut q̃rendo exequebatur:aut quot armatis:aut quo genere armorũ plurimũ.n.interesse usurus quo impedimẽta:quo sarcinas:quo turbam inermẽ traiiceret:quanto ea aut quali p̃sidio custodiret:& utrum pergere qua cœpisset ire uia:an ea:qua uenisset:repetere melius esset:castris quoq; quẽ locũ caperet:quantũ munimẽto amplecteret loci:qua opportuna aquatio:qua pabuli lignorumq; copia esset:qua postero die castra mouenti tutum maxime iter:quæ forma agminis esset:his curis cogitationibusq; ita ab ineũte ætate animũ agitauerat:ut nulla ei noua in tali re cogitatio esset. Et tum oĩum primum agmen constituit:dein cretenses auxiliares:& quos tarentinos uocabant:equites binos secum trahentes equos ad prima signa misit:& iussis equitibus subsequi:super torrentem: unde aquari possent:rupem occupauit:eo impedimenta omnia & calonũ turbam coniectam armatis circũdedit:& pro natura loci castra cõmuniuit:tabernacula statuere ĩ aspretis & inæquabili solo difficile erat.Hostes qngentos passus aberant:ex eodẽ riuo utriq; cum præsidio leuis armaturæ aquati sunt:& priusq̃ qualia in

Achæi & ipso publico cõuẽtu bellũ decẽmilia

Apud plurachũ & Pto.gytthiũ est & non gyttheum

Nabis gytthеum expugnat

Bellicã Philopœmenis meditatio uel ĩ pacato Attur.

Tarentini eqtes q binos trahebant equos

propinquis castris solēt:contraheretur certamē:nox ītercessit.Postero die apparebat pugnādū:p aquatoribus circa riuum eē:nocte ī ualle a cōspectu hostiū auersa:qtā multitudinē locus occulere poterat:cōdidit cetratos.Luce orta cretēsiū leuis armatura & tarētini eqtes sup torrētē pliū commiserūt. Letēnastus cretēsis populatibus suis:eqtibus Lyportas megalopolitanus pērat.Cretēses & hostium auxiliares equitūq; iidē genus:tarētini pēsidio aqtoribus erant:aliqdiu dubiū pliū fuit:ut eodē ex parte utraq; hominū genere & armis paribus:pcedēte certamīe & numero uicere tyrānī auxiliares:& qa ita pceptū a Philopœmene pfectis erat:ut modico ædito plio ī fugā īclinarēt:hostēq; ad īsidias locū ptraherēt.Effuse secuti fugiētes p cōuallē plærisq; & uulnerati & īterfecti sunt:priusq; occultū hostē uiderent: cetrati ita qtū latitudo uallis patiebat:īstructi sederāt:ut facile p ītraualla ordinū fugiētes suos acciperēt : consurgūt deīde ipsi ītegri recētes īstructi:& ī hostes īordinatos effusos labore ēt & uulneribus fessos īpetum faciūt:nec dubia uictoria fuit:extēplo terga dedit tyrāni miles:& haud paulo cōcitatiore cursu q̄ secutus erat:fugiēs ī castra ē cōpulsus:multi cæsi captiq; ī fuga sunt:& in castris quoq; foret trepidatū:ni Philopœmenes receptui cani iussisset:loca magis cōfragosa q̄cūq; temere pcessisset : neq̄q̄ hostem metuēs.Inde ex fortuna pugnæ & īgenio ducis cōiectās ī quo tū is pauore eēt:unū de auxiliaribus speciæ transfugæ misit ad eū q pro cōperto afferret achæos statuisse postero die ad eurotā amnem:q ppe sub ipsis affluit mœnibus:pcedere:ut ītercluderētur:ne aut tyrānus cū uellet:receptū ad urbē haberet : aut cōmeatus ab urbe ī castra portarent:simul ēt tēptaturus si quos aī sollicitari ad defectionem a tyrāno

Nabidis fuga

possent.Nō tā fidē dictis pfuga fecit:quā pculso metu relīquēdi castra cām ppabilē pbuit . Postero die Pythagorā cū auxiliaribus & eqtatu stationē agere p uallo iussit:ipse tāq; ī acié cū robore exercitus egressus signa ocius ferri ad urbē iussit.Philopœmenes posteaq citatū agmen p angustā & pcliuē uiā duci raptim uidit:eqtatū oēm & cretēsiū auxiliares ī stationē hostiū:q̄ p castris erat:emittit:illi ubi hostes adesse:& a suis se desertos eē uiderūt:prio ī castra se recipe conati sunt:deīde posteaquā īstructa acies tota achæos admouebat:metu ne cū ipsis castris caperent:seq; suos agmen aliqtū pgressum īsistunt.Extemplo cetrati achæos ī castra īpetum faciūt:cæteri ad pseqndos hostes ire pgunt:erat iter tale:p qd' uia trāquillū ab hostili metu agmē expedire posset:ut uero ad postremos pliū ortū est:clamorq; terribilis a tergo pauētiū ad pria signa est sublatus:pro se gsq; armis abiectis ī circūiectas itineri siluas diffugiunt:mometoq; tpis strage armoz septa uia ē maxie astis:q̄ plæræq; aduersæ cadētes uelut uallo obiecto iter īpediebant.Philopœmenes utcūq; īstaret & psequi auxiliaribus iussis:utiq;.n.eqtibus haud facile futurā fugē:ipse grauius agmen uia patētiore ad eurotā amnē deduxit:ibi castris sub occasum solis positis:leuē armaturā:quā ad psequendū reliqrat:hostem opperiebat':q ubi pria uigilia uenerūt: nūciātes tyrānū cū paucis ad urbē penetrasse:cæterā multitudinē inermem toto sparsam uagari saltu:& corpora curare eos iubet:ipse tū ex cætera copia militū:q qa priores ī castra uenerāt refecti & cybo sumpto & modica quiete erāt:delectos nihil pter gladios secū ferētes extēplo educit:& duaz portaz itineribus

Cædes lacedæmonū

quæ Phæcas:quæq; barbosthenes ferūt:eos instruxit:qua & fuga recepturos sese hostes credebat. Nec eum opinio fefellit:nā lacedæmonii:quoad lucis supfuit:aliqd a deuiis callibus medio saltu recipiebant se:primo uespere ut lumia ī castris hostiū cōspexere:e regione eoz occultis semitis se tenuerūt:ubi prætergressi ea sunt:iā tutū rati ī patētis uias descēderant:ibi excepti ab īsidente hoste passim:ita multi cæsi captiq; sunt:ut uix quarta pars de toto exercitu euaserit.Philopœmenes īcluso tyrāno ī urbē īsequētes dies ppe trigīta uastādis agris laconū absumpsit:debilitatisq; ac ppe fractis tyrāni uiribus domū rediit æquātibus eū gloria rez achæis īperatori romano:& qd ad laconū bellū attineret:pferentibus etiā:Dū inter achæos & tyrānū bellū erat:legati romanoz circūire sollici socioz urbes:ne ætoli partis alicuius animos ad Antiochū auertissent:minimū operæ ī achæis adeūdis cōsumdserāt:quos qa Nabidi infesti erant:ad cætera quoq; satis fidos cēsebant eē. Athenas primū īde Chalcidē:īde ī Thessaliam iere:allocutiq; cōcilio freqnti thessalos Demetriadē iter direxere:eo magnetum cōciliū idictū ē. Accuratior habēda oīo fuit:qd pars prīcipū alienati a rnmanis totiq; Antiochi & ætoloz erāt:qa cū reddi filium obsidem Philippo allatum eēt:stipēdiumq; īpositum remitti:iter cætera uana allatum erat Demetriadem quoq; ei reddituros romāos eē:id ne fieret.Eurylochus prīceps magnetum factiōisq; eius : qdā nouari ætoloz Antiochiq; aduētum malebāt. Aduersus eos ita differēdum erat:ne timorē uanum iis demendo spes īcīsa Philippum abalienaret:ī quo plus ad oīa momēti:quā ī magnetibus eēt:illa tātū cōmemorata cum totā Græciā beneficio libertatis obnoxiā romāis eēt:tum eā ciuitatem pcipue ibi.n.nō pēsidia modo macedonū fuisse:sed regiā exædificatā:ut pēsens semp ī oculis habēdus eēt dominus: cæteraz neq̄cq̄ ea facta:sī ætoli Antiochum ī Philippi regiā adducerēt:& nouus & īcognitus p noto & experto habēdus rex eēt.Magnetarchen summū magistratum uocāt: is tum Eurylochus erat: ac potestate ea

Magnetarches

frætus negauit dissimulādum sibi & magnetibus eē:q̄ fama uulgata de reddēda Demetriade Philippo foret:id ne fieret:oīa & conāda:& audēda magnetibus eē:& iter dicēdi cōtētionē īcōsultius euectus ,pcit:tū quoq; specie liberā Demetriadē eē:re uera oīa ad nutū romanoz fieri.Sub hac uoce fremitus uariātis multitudinis fuit:parti assentiētiū parti īdignātiū diceī id ausum eū.Quītius qdē adeo exarsit ira ut manus ad cœlū tendēs deos testes īgrati ac pfidi animi magnetū iuocaret.Hac uoce pterritis oībus

Varia magnetum studia

Zeno ex prīcipibus unus magnetū cū ob elegāter actā uitā auctoritate:tum:qd semp romanoz haud dubie partis fuerat:Ab quītio legatisq; aliis flens petiit:ne unius amētiā ciuitati assignarent: suo quēq; periculo fuere magnetas nō libertatē modo:sed oīa:quæ hoībus sancta caraq; sunt.T.Quītio & Popu. Ro.debere:nihl quenq; ab īmortalibus diis pcari posse:qd nō magnetes ab illis haberent:& ī corpora

ſua citius per furorē ſcæuituros: q̄ ut romanā amicitiā uiolarēt. Huius orationē ſubſecute multitudinis p̄ces ſunt. Eurylochus ex cōcilio itineribus occultis ad portā atq; ꝓtinus in Aetoliā ꝓfugit: iam.n.& id magis in dies ætoli defectionē nudabāt: eoq; ipſo forte tpe Thoas p̄ceps gētis: quē miſerāt ad Antiochū: redierat: indeq; Menippū ſecū adduxerat regis legatū: qui priuſq̄ cōciliū iis daret: ꝑpleuerāt oīum aures terreſtres naualeſq; copias cōmemorādo: ingētē uī peditū eqtūq; uenire: ex India elephātos ad oīa quo maxīe moueri credebāt multitudinis aīos tātū aduehi auri: ut ipſos emere romanos poſſet Apparebat: quid ea oro ī cōcilio motura eēt: nā & ueniſſe: eos & q̄ agerē: oīa romāis legatis deferebāt: & q̄q̄ prope abſciſſa res erat: tamē nō ab re eē. Quintio uiſum: eſt ſocioꝝ aliquos legatos intereſſe ei concilio qui admonerēt romanæ ſocietatis ætolos qui uocē liberā mittere aduerſus regis legatū auderēt Atheniēſes maxime in eā rem idonei uiſi ſunt: ꝓp & ciuitatis dignitatē: & amicitiā cū ætolis: ab iis. Quintius petiit: ut legatos ad panætolicū cōcilium mitterēt. Thoas in eo cōcilio primum renunciauit legationē. Menippus poſt eū intromiſſus optimū fuiſſe omnibus: qui Græciā Aſiamq; incolerēt: ait: ītegris rebus Philippi potuiſſe interuenire Antiochū: ſua quēq; habituꝝ fuiſſe: neq; omnia ſub nutū ditionemq; romanā peruētura nūc quoq;: inqt: ſi modo uos: quæ ĩchoatis: cōſilia cōſtāter ꝓducitis ad exitum: poterit diis iuuātibus & ætolis ſociis Antiochus q̄uis inclinatas Græciæ res reſtituere ī priſtinam dignitatē: ea aūt in libertate poſita ē: quæ ſuis ſtat uiribus: nō ex alieno arbitrio pēdet. Athenienſes: qbus prmis poſt regiā legationē dicēdi: quæ uellēt: ptās facta ē mētione omni regis prætermiſſa romanæ ſocietatis ætolos: meritorūq; in uniuerſam Græciā. T. Quintii admonuerūt ne temere eā celeritate nimia conſilioꝝ euerterūt: cōſilia callida & audacia prima ſpecie læta tractu dura: euētu triſtia eē: legatos romāos & ī iis. T. Quintiū haud ꝑcul inde abeſſe: dum ītegra oīa eēnt uerbis potius de iis: quæ ambigerent: diſceptarēt: q̄ Aſiā Europāq; ad funeſtū armarēt bellū. Multitudo auida nouādi res Antiochi tota erat: & ne admittēdos quidē ī cōcilium romanos cēſebant: principū maxime ſeniores auctoritate obtinuere: ut darēt iis conciliū. Cū hoc decretū athenienſes rettuliſſent eundū ī Aetoliā. Quintio uiſum eſt: aut.n. moturū aliqd: aut oīs hoīes teſtes fore penes ætolos belli culpā eē romāos iuſta ac prope neceſſaria ſumpturos arma. Poſteaq̄ uentū eſt: eo Quintius in eo cōcilio orſus a principio ſocietatis ætoloꝝ cum romāis: & quotiēs ab iis fides mota fœderis: eſſet pauca de iure ciuitatū de quibus ambigeretur: diſſeruit: ſi qd tamē æqui ſe habere arbitrarentur: quarto eſſe ſatius Romā mitteret legatos ſeu diſceptare: ſeu rogare ſenatū mallent: q̄ populū romanum cū Antiocho īmixtis ætolis nō ſine motu magno generis humani & ꝓnicie Grærie dimicare? nec ullos prius cladē eius belli ſenſuros: q̄ q̄ mouiſſent. Hoc nequicq̄ uelut uaticinatus romanus. Thoas deīde cæteriq; factionis eiuſdem cū aſſenſu oīum auditi: peruicerūt: ut ne dilato quidē cōcilio: & abſentibus romanis decretum fieret: quo accerſeretur Antiochus ad liberādam Græciā: diſceptandumq; inter ætolos & romanos. Huic tam ſupbo decreto addidit ꝓpriam Cōtumeliā Democritus prætor eoꝝ: nā cū idipſum poſceret decretū. T. Quintius: non ueritus maieſtatem uiri primo aliud in p̄ſentia: qd' magis inſtaret: præuertendum ſibi eſſe dixit: decretū reſponſumq; breui in Italia caſtris ſup ripam tyberis poſitis daturum: tātus furor illo tempore gentem ætolorum: tantuſq; magiſtratus eorum cœpit. Quitius legatiq; Corinthū rediere: inde ut quæq; de Antiocho nihil per ſe ipſi moti & ſedētes expectare aduentum uiderēt regis: concilium quidē uniuerſæ gentis poſt dimiſſos romanos nō habuerūt ꝑ apocletos aūt (ita uocāt: ſanctius cōcilium ex delectis conſtat uiris) id agitabāt: quō res ī Græcia nouarent: iter omnis conſtabat in ciuitatibus p̄rices obtimum quēq; romanæ ſocieratis eſſe & p̄ſenti ſtatu gaudere: multitudinē: & quorum res non ex ſnia ipſoꝝ eēt oīa nouare bella.

Epipho næma

Aetoli cōſiliū uno die ſpei quoq; nō audacis mō: ſed ēt ipudētis cœperūt. Demetriadē. Chalcidē. Lacedæmonē occupādi: ſinguli ī ſingulas miſſi ſunt p̄rices. Thoas Chalcidē Alexamenus Lacædemonē Diocles Demetriadē. Hūc exul Eurylochus: de cuius fuga cāq; fugæ āte dictū ē qa reditus ī patriā nulla ſpes alia erat: adiuuit litteris Eurylochi admōiti ꝓpīqui amiciq; & q eiuſdē factiōis erāt: liberos & cōiugē cū ſordida ueſte tenētes uelamēta ſupplicū cōcionē freq̄nter adierūt: ſingulos uniuerſoſq; obteſtātes ne iſōtē ĩde natū cōſeneſceret ī exilio ſinerēt: & ſimplices hoīes miſericodia & ĩprobos ſeditioſoſq; īmiſcē di res tumultu ætolico ſpes mouit ꝓ ſe q̄ſq; reuocaī iubebāt. His p̄paratis Diocles cū oī eqtatū (& erat tūc p̄fectus eqtū) ſpecie reducētis exulē hoſpitē ꝓfectus die ac nocte īgēs iter emēſus cū millia ſex ab urbe ab eēt luce p̄ia tribus electis turmis cætera multitudie eqtū ſubſeq̄ iuſſa ꝓceſſit. Poſteaq̄ portæ appropiq̄bat: deſilire oēs eqs iuſſit: & loris ducere equos itineris maxīe mō ſolutis ordībus: ut comitatus magis p̄fecti uideret: q̄ p̄ſidiū. Ibi una ex turmis ad portā relicta ne excludi ſubſequēs comitatus poſſet media urbe ac ꝓ foꝝ manu Eurylocū tenēs: multis occurrētibus gratulantibuſq; domū deduxit: mox eqtū plena urbs erat: & loca opportuna occupabāt: tū ī domos miſſi: q p̄rices aduerſæ factiōis iterficerēt. Ita demetrias ætoloꝝ facta ē. Lacedæmoni nō urbi uis afferēda: ſed tyrānus dolo capiēdus erat: quē ſpoliatū maritimis oppidis a romāis tūc ītra mœnia ēt Lacedæmoniis ab achæis cōpulſum q occupaſſet occidere eū potius gratiā rei apud lacedæmones latuꝝ. Cauſam mittēdi ad eum habuerunt: qd' fatigabat precibus ut auxilia ſibi cū illis auctoribus rebellaſſet: mitterent. cc. pedites. Alexameno dati ſunt & triginta delecti ex iuuētute equites: iis a p̄tore Democrito ī concilio arcano gētis de quo ante dictū ē denunciatū ne ſe ad bellū achaicū: aut rē ullā: q̄ ſua q̄ſq; opiniōe ꝓcipere poſſet crederēt miſſos eē: quicqd Alexamenū res monuiſſet ſubiti cōſilii cape: ad id q̄uis inopinatū temerariū audax obediēter exequēdū parati eēnt: ac ꝓ eo acciperēt: tanq̄ ad id unū agēdū miſſos a domo ſe ſcirēt. Cū his ita p̄paratis Alexamenus ad tyrānū uenit quē aduenīēs extēplo ſpei ĩpleuit. Antiochū in Europā tranſiſſe: mox in

Atherī legatorū oro ī panætolico

Demetrias ab ætolis occupatur

Græcia fore:terras:maria armis uirisq; cõpletuꝝ:nõ cũ Philippo rẽ eẽ credituros romãos:numeꝝ iniri peditũ equitũq; ac nauiũ nõ posse:elephãtoꝝ aciẽ cõspectu ipso debellaturã. Aetolos suo exercitu p̃paratos esse uenire lacedæmonẽ cum res poscat:sed frequentes armatos ostẽdere aduenięti regi uoluisse. Nabidi quoq; & ipsi faciẽdum esse:ut quas haberet copias:non sineret sub tectis marcescere otio sed educeret:& in armis decurrere cogeret:simul aios acueret & corpora exerceret:consuetudine leuiorem laborẽ fore:& comitate & benignitate ducis etiã non iniocundũ fieri posse. Educi inde frequenter ante urbẽ in campũ ad eurotã amnẽ cœpere satellites tyrãni:media fere in acie consistebat tyrãnus cũ tribus summũ equitibus:iter quos plærũq; Alexamenus erat:ante signa uectabaťcornua extrema inuisens in dextero cornu ætoli erãt:& q ante auxiliares tyrãni fuerãt:& q uenerãt milites:cũ Alexameno fecerant sibi amorẽ. Alexamenus nũc cũ tyrãno iter paucos ordines circuneundi monẽdiq; eũ q̃ in rẽ esse uidebanť:nunc ĩ dexterũ cornu ad suos adequãdi mox ide uelut iperato: quod res poposcisset:recipiendi se ad tyrãnũ. Sed quẽ diẽ patrãdi facinoris statuerat:eo paulisper cũ tyrãno uectatus: cũ ad suos concessisset cũ eqtibus a domo secũ missis:agenda:ingt:res ẽ iuuenes:audẽdaq;:q̃ me duce ĩpigre exeq iussi estis parate aios dextrasue:neqs eo:qđ me uiderit faciẽtẽ:cesset:q cũctatus fuerit: & suũ consiliũ ĩ eo ĩterponet:sciat sibi reditũ ad penates nõ esse:horror cunctos cœpit:& meminerant:cũ quibus mandatis exissent. Tyrannus ab leuo cornu ueniebat:ponere hastas eqtes Alexamenus iubet & se intueri: colligit & ipse aium confusum tantæ cogitatiõe rei:posteaq̃ appropinquabat:ĩpetum facit:& transfixo equo tyrãnum deturbat:iacentẽ equites cõfodiunt multis frustra in loricã ictibus:tandẽ in nudum corpus uulnera ꝓuenerunt & priusquã media acie succurereť:expirauit. Alexamenus cum oĩbus ætolis citato gradu ad regiam occupandam ꝓgit:corporis custodes cũ res ĩ oculis gereretur: pauor primo cœpit:deide posteaq̃ abire ætolorum agmẽ uidere cõcurrũt ad relictum tyrãni corpus:ppaucoꝝ turba ex custodibus uitæ mortisq; ultoribus facta est:nec mouisset se quisq̃:si extẽplo positis armis uocata ĩ cõcionem multitudo fuisset:& oratio habita tempori cõueniẽs. Frequẽtes ide retenti sine armis ætoli:sine iniuria cuiusq;:sed ut oportet ĩ cõsilio fraude cœpto oĩa ĩ maturãdam perniciem eorum:q fecerãt: sunt facta: dux regia iclusus diẽ ac noctẽ ĩ scrutãdis thesauris tyrãni cõsumpsit:ætoli uelut capta urbe, quã liberasse uideri uolebãt:ĩ p̃dã uersi. Simul ĩdignitas rei:ac simul contẽptus aios lacedæmoniis ad coeũdũ fecit:alii dicere exturbandos ætolos &:libertatẽ:cũ restitui uidereť iterceptã repetendã:alii: ut caput agendæ rei eẽt:regii generis aliquẽ in speciem assumẽdũ. Laconicus eius stirpis erat puer admodũ educatus cum liberis tyrãni:eum ĩ equum ĩponunt:& armis arreptis ætolos uagos ꝓ urbẽ cædũt:tum regiã inuadunt ibi Alexamenũ cum paucis resistentẽ obtruncãt. Aetoli circa Chalcioteẽ (mineruæ est tẽplum æreum) cõgregati cædũtur:pauci armis abiectis pars Tegeam:pras Megalopolin pfugiunt:ubi compræhensi a magistratibus sub corona uenierunt. Philopœmenes audita clade tyranni profectus Lacedæmonem cum oĩa turbata metu inuenisset:euocatis principibus:& oratione habita:qualis habẽda ab Alexameno fuerat:societati achæorum lacedæmonios adiunxit:eo ẽt facilius quod ad id forte tempus. A. Attilius cum quattuor & uiginti quinq̃remibus ad Gyttheũ accessit. Iisdem diebus circa Chalcidẽ Thoas ꝓ Euthymidam principẽ pulsum opibus eoꝝ:q romanæ societatis erant post. T. Quintii legatorumq; aduentum & Herodorum mercatorẽ sed potentẽ Chalcide ꝓp:diutias: p̃paratis ad proditionẽ iis: qui Euthymidæ factionis erãt:nequaq̃ eãdem foruną:qua Demetrias per Eurylochum occupata erat:habuit. Euthymidas ab Athenis eum domicilio delegerat locũ. Thebas primũ hinc Salganea ꝓcessit. Herodoros ad Thoroniã ide haud ꝓcul in maliaco sinu. xx. millia peditum:& Thoas ducẽtos eqtes naues onerarias leues ad triginta habebat:eas cum qngentis peditibus Herodorus traiicere in ĩsulam atlantẽ iussus:ut ide cum pedestres copias appropinq̃re iam Aulidi atq; Euripo sensisset:Chalcidem traiiceret ipsi cæteras copias nocturnis maxie itineribus:qta poterãt celeritate:Chalcidẽ ducebãt. Mictilo & Enoclides:penes quos tum summa reꝝ pulso Euthymida Chalcide erat:seu ipi ꝓ se suspicati:seu idicata re: Primo pauidi nihil usquã spei:nisi in fuga ponebãt:deide posteaq̃ resedit terror:& ꝓdi & deseri nõ patriã mõ:sed ẽt romanoꝝ societatẽ cernebãt:cõsilio tali aium adiecerũt. Sacrum ãniuersarium eo forte tpe Eretriæ Amarynthidis Dianæ erat: qđ nõ populariũ mõ; sed carystioꝝ ẽt cœtu celebraťeo miserunt:qui orarent eretriẽses carystioq;:ut & suaꝝ fortunaꝝ in eadem ĩsula geniti misererenť: & romanam societatem respicerẽt:ne sinerent ætoloꝝ Chalcidẽ fieri:Euboeam habituros:si Chalcidẽ habuissent:graues fuisse macedonas dominos multo minus tolerabiles futuros ætholos Romanoꝝ maxime respectus ciuitates mouit: & uirtutem nuper in bello: in uictoria iusticiam benignitatemq; expertos. Itaq; qđ roboris in iuuentute erat:utraq; ciuitas armauit. misitq;:his tuẽda mœnia Chalcidis oppidani cũ tradidissent: ipsi oĩbus copiis trãsgressi Euripũ ad Salganea posuerũt castra. Inde caduceator primũ: deide legati ad ætolos missi ꝓcunctatum:quo suo dicto factoue socii ad se oppugnãdos uenirẽt. Respõdit Thoas dux ætoloꝝ nõ ad oppugnãdos:sed ab liberãdos ab romanis uenire sese:splẽdidiore núc eos cathæna:sed multo grauiore uinctos esse:quã cum præsidium macedonum in arce habuissent:se uero negare chalcidenses aut seruire ulli:aut præsidio cuiusquã egere. Ita digressi ex colloquio legati: ad suos Thoas & ætoli:ut qui spem oẽm in eo:ut improuiso opprimerent:habuissent:ad iustum bellum oppugnationemq; urbis mari ac terra munitæ haudquaq̃ pares domum rediere. Euthymidas posteaquam castra popularium ad Salganea esse profectosq; ætolos audiuit:& ipse a Thebis Athenas rediit:& Herodorus cum per ali quot dies intẽtus ab atlãte signum nequicq̃ expectasset:missa speculatoria naue ut qd moræ causa eẽt:sciret:posteaq̃ rem omissam a sociis uidit, Thoronium unde uenerat: repetit. Quintius

Nabis ætoloꝝ fraude obtruncatur.

Alexameni cædes

Frustra Chalcis ab ætolitẽtať

quoq; his auditis a Corintho ueniens:nauibus in Chalcide Euripo Eumeni regi occurrit:placuit quin gentos milites p̃sidii cā relinqui Chalcide ab Eumene rege ip̃m Athenas ire.Quintius: quo profectus erat.Demetriadē contendit:ratus Chalcidē liberatam momenti aliqd apud magnetas ad repetendam ſocieratē romanam facturā:& p̃sidii aliqd eſſe ſuæ ptis hoibus.Eunomo p̃tori theſſalox ſcripſit:ut ar/maret iuuentutē:& Iulium ad Demetriadē p̃miſit ad tentandos aīos:non aliter niſi ps aliqua īclinaret ad reſpectum priſtinæ ſocietatis rem aggreſſurus.Iulius quinqueremi naue ad hoſtiū portus eſt inue/ctus:eo multitudo magnetū oīs cum ſe effudiſſet:quæſiuit Iulius utrum ad amicos:an ad hoſtes ueni/re mallent Reſpondit magnetarches Eurylochus ad amicos ueniſſe:eum ſed abſtineret portu:& ſine/ret magnetas in concordia & libertate eſſe:nec per quolloquii ſpeciē multitudinē ſolicitaret.Altercatio inde non ſermo fuit:cū romanus ut ingratos increparet magnetas:īminenteſq; p̃dicaret cædes:multi/tudo obſtreperet:nunc ſenatū:nunc.Quintiū accuſando:ita irrito īcepto Iulius ad Quintium ſeſe rece/pit.At Quītius nuncio ad p̃torem miſſo:ut reduceret domum copias:ip̃e nauibus Corinthum rediit.

Abſtulerūt me uelut de ſpacio græcie res īmixtæ romāis:nō qa ipſas operepræciū eēt p̃ſcribere: ſed qa cauſæ fuerūt cū Antiocho belli.Cōſulibus deſignatis (īde nāq; diuerterā).L.Quītius:&.Gn.Domi/tius cōſules ī ꝓuincias ꝓfecti ſunt.Quītius ī ligures.Domitius aduerſus boios:boiiq; fuerūt:atq; ēt ſe/natus eox cū liberis:& p̃fecti cū eqtatu:ſumma oīum mille & quīgēti cōſuli dediderūt ſeſe. Ab altero cōſole ager ligux late eſt uaſtatus:caſtellaq; aliquot capta:unde nō p̃da mō oīs generis cū captiuis p̃ta: ſed recepti quoq; aliquot ciues ſociiq;:q ī hoſtiū ptāte fuerāt.Eodē hoc anno Vibone colonia deducta ē ex ſenatuſcōſulto plebiſq;ſcito:mille ſebtīgēti pedites ierūt:trecēti eqtes triūuiri:deduxerūt eos.Qu.Ne uius.M.Minutius.M.Furius Craſſus:qnadena iugera agri data ī ſingulos pedites ſunt:duplex eqti:bru tiox proxime fuerat ager.Brutii ceperant de græcis.Romæ p idem tp̃s duo maximi fuerūt terrores: diutius alter: ſed ſegnior:terra dies duodequadraginta mouit:p totidē dies feriæ in metu ac ſolitudine fuere in triduum eius rei cā ſupplicatio habita eſt:ille non pauor uarius ſed uera multox clades fuit in/cendio a foro boario orto diem noctemq; ædificia ī tyberī uerſa arſere: tabernæq; oēs cum magni p̃cii mercibus conflagrauerunt.Iam fere in exitu annus erat:& in dies magis fama de Antiochi bello & cura patribus creſcebat:itaq; de prouinciis magiſtratuū deſignatox:quo intētiores eſſent:oēs agitari ceptū eſt:decreuere:ut conſulibus Italia:& quo ſenatus cenſuiſſet (iam eſſe bellū aduerſus Antiochū regē oēs ſciebant) prouinciæ eēnt:cuius ea ſors eſſet:quattuormillia peditū ciuium romanox:&.ccc.equites ſex millia ſociū latinī noīs cum.cccc.equitibus ſunt decreta:eox delectum habere.L.Quītius iuſſus ne mo rareť:quo minus conſul nouus:quo ſenatus cēſuiſſet extēplo proficiſci poſſet. Itē de prouiciis p̃torum decretū eſt:prima ut ſors duæ pegrina urbanaq; & inter ciues ac pegrinos iuriſdicio eſſet:ſecūda Bru/tii:tertia claſſis:ut nauigaret:quo ſenatus cenſuiſſet:quarta Sicilia:quinta Sardinia:ſexta Hiſpania ulte/rior.Imperatum p̃terea.L.Quintio cōſuli eſt:ut duas legiones ciuiū romanox nouas ſcriberet:& ſociū ac latini noīs uigintimillia peditū & octingētos equites:eū exercitum p̃tori: cui Brutii ꝓuincia euenis/ſet:decreuerunt.Aedes Ioui eo anno in capitolio dedicatæ ſunt:uouerat.L.Furius Purpurio p̃tor galli co bello unā:alteram cōſul:dedicauit.Qu.Martius Ralla duūuir.Iudicia in fœneratores eo āno multo ſeuere ſunt facta accuſantibus priuatos ædilibus curulibus.M.Tutio &.P.Iunio Bruto de mulcta dāna torū quadrigæ inauratæ in capitolio poſitæ:& in cella Iouis ſupra faſtigiū ædiculæ:&.xii.clypea inaura ta:& iidē porticū extra portā tergeminā iter lignarios fecerunt.Intētis ī apparatum noui belli romanis ne ab Antiocho qdē ceſſabať.tres eum ciuitates tenebāt Smyrna:& Alexandria Troas:& Lampſacus q̃s neq; ui expugnare ad eam diē poterat:neq; cōditiōibus in amicitiā p̃licere:neq; a tergo relinquere traii/ciēs ipſe in Europā uolebat.Tenuit eum & de Annibale deliberatio: & primo naues apertæ:q̃s cum eo miſſurus ī Africam fuerat:moratæ ſunt:deīde an oīno mittēdus eēt:cōſultatio mota eſt maxīe a Tho/ante ætolo:q oībus in græcia tumultu completis Demetriadē deferebat in ptātem eē:& qbus mēdaciis de rege multiplicādo uerbis copias eius erexerat multox in græcia aīos: iiſdem & regis ſpem inflabat: oīum uotis eum accerſiri:concurſum ad littora futux:unde claſſem regiā ꝓſpexiſſent:hic idē auſus de Annibale eſt mouere ſniam ꝓpe iam certā regis:nam neq; dimittēdam partē nauiū a claſſe regia cenſe bat:neq; ſi mittēdæ naues foret:minus quēq; ei claſſi:quā Annibalē p̃ficiēdum: exulem illum & pœnū eē:cui ī dies noua cōſilia uel ſortūa ſua uel īgeniū poſſet facere:& ip̃am eā gloriā belli.q̃ uelut dote Anni bal cōcilieť:nimiā in p̃fecto regio eē: regem unum ducemē:unum impator uideri debere:ſi claſſem:ſi exercitum amittat Annibal:inde damni fore ac ſi p alium ducē amittanť.ſiqd ꝓſpere eueniat: Anniba/lis eam non Antiochi gloriam fore:Si uero uniuerſo bello uincendi romanos fortuna detur: quā ſpem eē ſub rege uictux Annibalem uni ſubiectum:qui patriam ꝓpe nō tulerit? non ita ſe a iuuenta eū geſ/ſiſſe:ſpe animoq; cōplexum orbis terrax impium:ut ī ſenectute dominum laturus uideať.Nihil opus eſſe regi Annibale duce:comite & conciliario eodem ad bellum uti poſſe:modicum fructum exinge/nio tali neq; grauē:neq; inutilem fore:ſi ſumma petanť:& dantē & accipiētem pgrauatura:nulla īgenia tam prona ad inuidiā ſunt:quā eox:q genus ac fortunam ſuam aīs nō æquāt:qa uirtutē & alienum bo num oderunt.Extemplo cōſilium mittēdi Annibalis:qd unū in prīcipio belli utiliter cogitatum erat: abiectū eſt.Demetriadis maxime defectione ab romanis ad ætolos elatus nō ultra differre ꝓfectionē ī græciā cōſtituit.Priuſq; ſolueret naues.Ilium a mari aſcēdit:ut Mineruæ ſacrificaret: īde ad claſſem re/greſſus ꝓficiſciť.xl.lectis nauibus aptis.xl.& ducētæ onerariæ cū oīs generis cōmeatu belli quoq; alio apparatu ſeq̃banť.Imbrum primo inſulā tenuit:inde Scyatum traiecit:ubi collectis in alto:q̃ diſſipatæ

Horrē/dus mo tus ter/ræ

Incēdiū

Qua/drigæ ĩauratæ

Quæ ī/genia ꝓ na ad uirtutē

erãt:nauibus ad Pteleũ primũ cõtinẽtis uenit:ibi Eurylochus & magnetarches prĩcipesq; magnetũ ab Demetriade occurrerũt:quoꝝ freq̃ntia lætus die postero ĩ portũ urbis nauibus ẽ iuectus. Copias had
Antiochi aduẽtus ĩ græciã
ꝓcul ĩde exposuit.x.millia peditũ fuere:& q̃ngẽti eqtes:sex elephãti:uix ad græciã nudã occupãdã satis copiaꝝ ne dũ ad sustinẽdũ romanũ bellũ:ætoli posteaq̃ Demetriadẽ ueniſſet Antiochũ allatũ ẽ:cõcilio ĩdicto decretũ:quo accerserẽt eũ:fecerũt. Iam ꝓfectus ab Demetriade rex:qa ita decreturos sciebat. Phalera ĩ sinũ maliacũ ꝓcesserat:ĩde decreto accepto Hyameã uenit:exceptus ĩgẽti fauore multitudinis cũ plausibus clamoribusq;:&qbus aliis lætitia effusa uulgo significaꝟ:ĩ cõciliũ ut uẽtum ẽ:a Phanea ꝓtore prĩcipibusq; ĩtroductus. Inde silẽtio facto dicere orsus rex. Pria eius oratio fuit prĩo excusantis: qđ tãto minoribus spe:q̃ opinĩõe oĩum copiis ueniſſet:id suæ ĩpensæ erga eos uolũtatis maximũ debere ĩdiciũ eẽ:qđ nec paratus satis ulla re:& tpe ad nauigãdũ ĩmaturo:uocãtibus legatis eoꝝ haud grauate obsecutus eẽt:credidiſſetq;:cũ se uidiſſẽt ætoli:oĩa uel ĩ se uno:posita p̃sidia exiſtimaturos eẽ. Cæteꝝ eoꝝ quo q; se:quoꝝ expectatio destituta ĩ p̃sentia uidebaꝟ:spem abũde expletuꝝ:nã simul primũ anni tps nauigabile p̃buiſſet mare:oẽm se græciã armis uiris eqsq;:oẽm oram maritimã classibus cõpletuꝝ:nec ꝓpẽsæ:nec labori:nec piculo parſſuꝝ:donec depulso ceruicibus eoꝝ ĩpio romão:liberã uere græciã:atq; in ea prĩcipes ætolos feciſſet:eũ exercitibus cõmeatus quoq; oĩs generis exAsia uẽturos in p̃sentia curæ eẽ ætolis debere:ut copia fruméti suis & ãnona tolerabilis reꝝ aliaꝝ usus suppediteꝟ. In hãc ĩniam rex
Magnifica Antiochi oratio
cũ magno oĩum assẽnsu locutus diſcessit. Post diſcessũ regis ĩter duos prĩcipes ætoloꝝ Phaneã & Thoãtem contẽtio fuit:Phaneas reconciliatore pacis & diſceptatore de iis q̃ in controuersĩa cum Po. Ro. eẽt: utẽdũ potius Antiocho cẽsebat:q̃ duce belli aduentũ eius & maiestatẽ ad uerecundiã inferẽdã romanis uim maiorẽ habiturã:q̃ arma:multa hoĩes:ne bellarẽt:uolũtate remitteret:q̃ bello & armis cogi nõ possint. Thoas negare paci ĩstudere Phaneã:sed diſcutere appatũ belli uelle: ut tædio & ĩpetus relangueſcat regis:& romani tps ad cõparandũ habeant:nihil.n.æq ab romanis ĩpetrari posse totiẽs lagatiõibus miſſis romam totiẽs cũ ipso Quintio diſceptando satis exptũ esse:nec nisi abſcisa oĩ spe auxiliũ Antiochi ĩploraturos fuiſſe. Quo celerius spe oĩum oblato nõ eẽ elangueſcẽdũ:sed orandũ potius regẽ:ut quoniã qđ maximũ fuerit:ĩpse uindex Græciæ:uenerit:copias quoq; terrestres naueleſq; accerſat: armatũ regẽ aliqd ĩpetratuꝝ:inermẽ non pro ætolis:mõ sed ne pro se quidẽ ipso mométi ullius futurũ apd romãos Hæc uicit sniã:impatorẽq; regẽ appellandum cẽsuerũt:&.xxx. principes:cũ qbus: siqua uellet consulta/
Chalcis fruſtra ab Antiocho tentaꝟ
ret:delegerunt. Ita dimiſso concilio:multitudo oĩs in suas ciuitates dilapſa ẽ. Rex postero die cũ apocletis eoꝝ:unde bellum ordireꝟ:consultabat:optimum uisum ẽ Chalcidẽ fruſtra nup ab ætolis tẽptandã primũ aggredi:& celeritate in eã rem magis:q̃ magno conatu & apparatu opus eẽ. Itaq; cũ mille peditibus rex:q eum Demetriade secuti erant:ꝓfectus ꝑ Phocidẽ ẽ & alio ĩtinere prĩcipes ætoli iunioꝝ paucis euocatis ad Cheroniã occurerunt.x.cõstratis nauibus secuti sunt. Rex ad Salganeam castris positis: ipse cũ principibus ætoloꝝ Euripũ traiecit:& cũ haud ꝓcul portu egressus eẽt:magistratus quoq; chalcidenſiũ:& principes ante portã ꝓcesserunt:pauci utrinq; ad colloquiũ congressi sunt. Aetoli magnope suadere:ut salua romanoꝝ amicitia regẽ quoq; assumerent sociũ atq; amicum:neq;.n.eũ inferendi belli:sed liberandæ græciæ cã in Europã traiecisse:liberandæ uero re nõ uerbis & simulatione q; feciſſent romani:nihil ãt utilius Græciæ ciuitatibus esse:q̃ utrãq; cõplecti amicitiã:ita.n.ab utriusq; iniuria tutã alterius ſp p̃sidio & fiducia fore:nã si non recepiſſent regẽ:uidereꝟ: qd paciẽdum iis extẽplo foret: cum romanoꝝ ꝓcul auxilium:hostis Antiochus:cui resistere uiribus suis non possent:ante portas esset. Ad hæc mictilo unus ex principibus mirari se dixit:ad quos liberandos Antiochus relicto regno suo ĩ Europã traiecisset:nullã.n.ciuitatẽ se ĩ Græcia nosse:quæ aut p̃sidium hẽat: aut stipẽdium romanis pẽdat quæ fœdere iniquo alligata:quas nolit leges:patiaꝟ. Itaq; chalcidẽses neq; uindice libertatis ullo egere; cũ liberi sint:neq; p̃sidio cum pacẽ eiusdẽ. Po. Ro. beneficio & libertatẽ habeant. Amicitiã regis nõ aspnari neq; ipsoꝝ ætolorum:in primũ eos pro amicis facturos si insula excedãt:atq; habeant:nã ipsis certum esse non modo nõ recipere mœnibus:sed ne societatẽ qdẽ paciſci:ullã: niſi ex auctoritate romanorum. Hæc renunciata regi ad naues:ubi restiterat:cum essent:in p̃sentia:neq;.n.iis uenerat copiis: ut ui agere quicq̃ posset:reuerti Demetriadẽ placuit ĩbi quoniam primũ inane ĩceptũ euaſiſſet: consultare cũ ætolis rex qd deinde fieret. Placuit achæos & Amynãdrum regẽ athamanum tẽptare boetiorum gẽtẽ auersam ab romanis iã inde ab Rhacilli morte:& q̃ secutæ eã fuerant:censebant:achæoꝝ Philopœmẽ principẽ emulatione gloriæ in bello laconũ ĩfestum ĩuisum q; esse. Quintio credebant. Amynander uxorẽ Apamiã filiam Alexandri cuiusdã megalopolitani habebat:q se oriundum a magno Alexandro ferẽs filiis duobus Philippũ atq; Alexãdrũ & filiæ Apamiã noĩa ĩposuit:q̃ regiis ĩdultã nuptiis maior ex fratribus Philippus secutus ĩ Athamaniã fuerat. Hũc forte ĩgenio uanũ ætoli & Antiochus ĩpulerãt in spem:qđ is uere regũ stirpis eẽt regni Macedoniæ:si Amynãdrũ athamanes Antiocho cõiũxiſſet:& ea uanitas ꝓmiſſoꝝ non apud Philippum modo:sed ẽt apud amynãdrum ualuit. In Achaia legatis Antiochi ætolorumq; coram. T. Quintio ægei datũ ẽ cõciliũ. Antiochi legatus prior quã ætoli ẽ auditus. Is ut plæriq;:quos opes regie alunt:uaniloquus:maria terrasq; inani sonitu uerboꝝ cõpleuit:eqtũ ĩnumerabilẽ uim traiici Helleſpõto ĩ Europã:partim loricatos:quos cataphractos uocãt:partĩ sagiptis ex
Cataphracti
equo utẽtes:& a quo nihil satis tecti sit:auersos refugiẽte equo certius figẽtes:his eq̃ſtribꝫ copiis q̃q̃ uel totius Europæ exercitus ĩ unũ coacti obrui possent:adiiciebat multiplices copias peditũ:&noĩbus quo q; gẽtiũ uix fando auditis terrebat:dacas:medos: elimæosq;:& caduſios appellãs. Naualiũ uero copiaꝝ q̃s nulli portus cape ĩ græcia possent:dexteꝝ cornu sidonios:&tyrios:siniſtrũ aradios:& ex Pamphilia

hydetas tenere: qs gẽtes nullæ unq̃ nec arte: nec uirtute nauali æquasſent. Iam pecuniã: iã alios belli apparatus referre ſupuacaneũ eẽ: ſcire ipſos abũdaſſe ſp auro regna Aſiæ. Itaq; nõ cũ Philippo nec Anniba le rẽ futurã romãis pricipe altero: altero rege & macedõiæ tãtũ regni finibus iclusos: ſed cũ magno Aſiæ totiꝰ ptiſq; europæ rege. Eũ tamẽ q̃q̃ ab ultimis oriẽtis termis ad liberãdũ græciã ueniat: nihil poſtulaſ ab achæis: in quo fides eoꝝ aduerſus romanos priores ſocios atq; amicos lædaſ: nõ. n. ut ſecũ aduerſus eos arma capiãt: ſed neutri parti ſeſe cõiungãt petere: pacẽ utriq; parti; qđ medios deceat amicos: optẽt: bello ſe nõ iterponãt. Idẽ ferme & ætoloꝝ legatus Archidamus petit: ut q̃ facillima & iuſtiſſima eẽt: qe tem p̃ſtarẽt: ſpectatoreſq; belli fortunaꝝ alienaꝝ euentũ ſine ullo diſcrimĩe reꝝ ſuaꝝ opperirenť. Proꝛuectus deĩde eſt itẽperãtia linguæ ĩ maledicta nũc cõiter romanoꝝ: nũc ꝑprie ipſius Quitii: ĩgratos appellãs: & exprobrãs nõ uictoriã mõ de Philippo uirtute ætoloꝝ partã: ſed ẽt ſaluté ipmq; & exercitum ſua opa ſeruatos: quo. n. illũ unq̃ ĩpatoris functũ officio eẽ? auſpicãtẽ imolãtẽq; & uota nũcupãtẽ ſacrificuli uatis mõ in acie uidiſſe: cũ ipſe corpus ſuũ ꝑ eo tælis hoſtiũ obiiceret. Ad ea Quintius: corã qbus magis: q̃ apd̃ quos uerba faceret: dicere Archidamũ rationẽ habuiſſe: achæos. n. ꝑbe ſcire ætoloꝝ oẽm ferociã in uerbis nõ ĩ factis eẽ: & in cõciliis magis cõcionibuſq; quã in acie apparere. Itaq; parui achæoꝝ exiſtimationẽ: qbus notos eẽ: ſe ſcirẽt feciſſe: legatis regis & ꝑ eos abſenti regi eũ ſe iactaſſe. Quod ſiquis antea ignoraſſet: q̃ res Antiochũ & ætolos cõiunxiſſet: ex legatoꝝ ſermõe potuiſſet apparere: mẽtiẽdo inuicẽ iactãdoq; uires: q̃s nõ habẽt: iflaſſe uana ſpe atq; inflatos eẽ: dũ ii ab ſe Philippũ uictũ ſua uirtute ꝓtectos romanos: & q̃ mõ audiebatis: narrãt: uos cæteraſq; ciuitates: & gẽtes ſuã ſectã eẽ ſecuturos: rex cõtra peditũ eqtũq; nubes iactat: & cõſternit maria ſuis claſſibus. Eſt aũt res ſimillima cœnæ chalcidenſis hoſpitis mei hois & boni & ſciti cõuiatoris: apud quẽ ſolſtitiali tpe comiter accepti cũ miraremur: unde illi eo tpe anni tã uaria & multa uenatio: homo nõ quã iſti ſunt: glorioſus renidens cõdimẽtis ait uarietatẽ illã & ſpeciẽ ferinæ carnis ex mãſueto ſue factã hoc dici apte in copias regis q̃ pauloãte iactatæ ſunt: poſſe: uaria. n. genera armoꝝ & multa noĩa gẽtiũ inauditaꝝ dacas: & medos: & caduſios: & elimæos uiros oẽs eẽ haud paulo mãcipioꝝ melius pp ſeruilia ĩgenia q̃ militũ genus. Et utinã ſubiicere oculis ueſtris achæi poſſem cõcurſationẽ regis magni ab Demetriade nũc Lamiã in cõcilium ætoloꝝ: nũc Chalcidẽ: uideretis uix duaꝝ male plenaꝝ legiũculaꝝ iſtar in caſtra regis: uideretis regẽ nũc mẽdicãtẽ ꝑpe frumẽtũ ab ætolis qđ militi admetiať: nũc mutuas pecũias fœnoť in ſtipẽdiũ q̃rẽtẽ: nũc ad portas Chalcidis ſtãtẽ: & mox ĩde excluſũ nihil aliud q̃ Aulide atq; Euripo ſpectatis ĩ ætoliã redeuntẽ male crediderũt & Antiochus ætolis & ætoli regiæ uanitati: quo minus decipi debetis: ſed expertæ totiẽs ſpectaq; romãoꝝ fidei credeť. Nã qđ optimũ eẽ dicãt nõ iterponẽdi uos bello: nihil ĩmo tã alienũ reb⁹ uris qppe ẽ ſine gra ſine dignitate: p̃miũ uictoris eritis. Nec abſurde aduerſus utroſq; reſpõdiſſe uiſus ẽ: & facile erat oꝝnẽ apd̃ fauẽtes eqs auribꝰ accipi. Nulla. n. diſceptatio fuit: qn oẽs gẽtes fidos & amicos quos Po. Ro. cẽſuiſſet: iudicarẽt: bellũq; & Antiocho & ætolis nũciari iuberẽt: auxilia ẽt: quæ cẽſuit Quitius qngentoꝝ militũ Chalcidẽ quingẽtoꝝ Pyræum extẽplo miſerũt: erat. n. haud ꝑcul ſeditione Athenis res: trahẽtibus ad Antiochũ qbuſdã ſpe largitionũ uenalẽ ꝓtio multitudinẽ: donec ab iis: q romãæ ꝓtis erãt. Quitius ẽ accitus: & eccluſante Leone quodã apollodorus auctor defectiõis damnatus atq; ĩ exiliũ eſt eiectus. Et ab achæis qdẽ cũ triſti reſponſo legatio ad regẽ rediit. Boetiani nihil certi reſpõderũt: cũ antiochus in Boetiã ueniſſẽt: tũ qd ſibi faciundũ eẽt: deliberaturos eẽ: antiochus cũ ad Chalcidis p̃ſidiũ & achæos & Eumenẽ miſiſſe audiſſet: maturãdũ ratus ut & ꝑuenirẽt ſui: & uenientes: ſi poſſent: excipirẽt Menippũ cũ ferme tribuſmillibus & cũ oĩ claſſe Polyxenidã mittit: ipſe paucos poſt dies ſexmillia ſuorum militũ: & ex ea copia: quæ Lamiæ repẽte colligi potuit: nõ ita multos ætolos ducit: achæi qn/ géti ab Eumene rege modicũ auxiliũ miſſum duce Xenoclide chalcidẽſi nondũ obſeſſis itineribus tuto tráſgreſſi Euripũ Chalcidẽ puenerunt. Romani milites quingẽti ferme & ipſi cũ iam Menippus caſtra ante Salganea ad Heriniũ: qua trãſitus ex Boetia ĩ Euboeã ĩſulam eſt: haberet: uenerũt. Mictilo erat cũ iis legatus a Chalcide ad Quitium ad ipſum p̃ſidium petendũ miſſus: qui poſteaq̃ obſeſſas ab hoſtibus fauces uidit: omiſſo ad aulidẽ itinere Deliũ cõuertit: ut ĩde ĩ Euboeam trãſmiſſurus. Tẽplũ ẽ Apollinis Deliũ ĩminens mari. v. millia paſſuum ab Tanacra abeſt minus quattuor ĩde milliũ ꝓximus ĩ Euboeã eſt maris traiectus: ubi & ĩ fano lucoq; & ea religiõe: & eo iure ſancta quoq; ſunt tẽpla (Aſyla græci appellãt) & nondũ indicto bello aut ita cõmiſſo: ut ſtrictos gladios aut ſanguinẽ uſq̃ factũ audiſſent: cũ ꝑ magnũ otium milites alii ad ſpectaculũ templi luciq; uerſi: alli ĩ littore ĩermes uagarentur: magna pars per agros lignatum pabulatumq; dilapſa eſſet: repẽte Menippus palatos paſſim aggreſſus cecidit: ad. I. uiuos cœpit: perpauci effugerunt: ĩ quibus Mictilo parua oneraria naue exceptus. Ea res Quitio romanisq; ſicut iactura militum moleſta. Ita ad ius ĩferendi Antiocho belli adieciſſe aliquãtum uidebatur. Antiochus admoto ad Aulidẽ exercitu cũ rurſus oratores parti ex ſuis: parti ætolos Chalcidẽ miſiſſet q̃ eadem illa: quæ nup cũ minis grauioribus agerẽt: neqcq̃ cõtra Mictilone & Xenoclide tẽdẽtibus: facile tẽuit ut portæ ſibi apirẽť. q romãæ ꝓtis erãt ſub aduẽtũ regis urbe exceſſerũt achæoꝝ & Eumẽis milites ſalganea tenebãt: & ĩ Euripo caſtellũ romani milites pauci cuſtodiæ cã locũ cõmuniebãt Salganea Menippus: rex ipſe caſtellũ Euripi oppugnare ẽ adortus: priores achæi & Eumẽis milites pacti ut ſine fraude liceret abire: p̃ſidio exceſſerũt: ꝓtinacius romãi Euripũ tuebanť: hi quoq; iã cũ terra mariq; obſiderenť: & iã machinas tormẽtaq; cõportari uiderẽt: nõ tulere obſidionẽ. Cũ id: qđ caput erat Euboeæ teneret rex: ne cæteræ qdem eius iſulæ urbes iperiũ abnuerũt: magnoq; pricipio ſibi orſus bellũ: uidebatur: qđ tantæ iſulæ: tot opportunæ urbes ĩ ſuã ditionem ueniſſent.

Proca/ ciſſima Archi/ dami oratio Quitii uerba ĩ ætolos

Tana/ cra Aſyla

Initiũ reꝝ ge/ rẽdaꝝ

QVARTAE DECADIS
TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO.
LIBER SEXTVS.

ORNELIVM Scipionem:& Marcū Attilium Glabrionem inito magi ſtratu patres priuſquam de prouinciis agerent res diuinas facere maiori bus hoſtiis iuſſerunt: in omnibus fanis:in quibus lectiſternium maiorē partem anni fieri ſolet:precariq; quod ſenatus de nouo bello ī animo ha beret:ut ea res ſenatui:populoq; Ro.bene ac feliciter eueniret:ea oīa ſacri ficia læta fuerunt:primiſq; hoſtiis plitatum eſt: & ita aruſpices reſponde runt eo bello terminos Po.Ro.propagari:uictoriam ac triūphum oſten di.Hæc cum renūciata eēnt:ſolutis religione animis patres rogationem ad populum ferri iuſſerunt:uellent:iuberētne cum Antiocho rege quicq; ſectam eius ſecuti eſſent:bellum iniri:ſi ea perlata rogatio eſſet:tum ſi ita uideretur conſulibus:rem integram ad ſenatum referrent.P. Cornelius eam rogationē pertulit.Tum ſenatus decreuit:ut cōſules Italiā & græciā ꝓuincias ſortirenť:cui græcia eueniſſet ut ꝓter eū numeꝝ militū quē.L. Quintius in eā ꝓuiciā ex auctoritate ſenatus ſcripſiſſet:īperaſſetue:ut eū exercitū accipet:& quē.M.Be bius ꝓtor anno priore ex.S.C.in Macedoniā traiecciſſet:& extra Italiā pmiſſum:ut ſi res poſtulaſſet au xilia ab ſociis:ne ſupra.v.millia numeꝝ accipet.L.Quītium ſupioris anni cōſulē legari ad id bellū pla cuit alter conſul:cui Italia ꝓuicia eueniſſet:cū boiis iuſſus bellū gerere:utro exercitu mallet ex duobus: quos ſupiores cōſules habuiſſent:alteꝝ ut mitteret Romā:eaq; urbanæ legiōes eēnt paratæ: quo ſena tus céſuiſſet.His ita in ſenatu ad:id:qđ cuius ꝓuincia foret:decretis tum demū ſortiri conſules placuit: Votoꝝ nūcupa tio Attilio græcia:Cornelio Italia euenit.Certa deīde ſorte.S.C.factū ē:q; po.Ro.eo tpe duellū iuſſiſſet cū rege Antiocho eē qq; ſub īperio eius eēnt:ut eius rei cā ſupplicationem īperarēt conſules: utiq;.M.Atti lius conſul ludos magnos loui uoueret:& dona ad oīa puluinaria.Id uotum in hæc uerba ꝑeunte.P.Li cinio pōtifice maximo cōſul nūcupauit:ſi duellū:qđ cum rege Antiocho ſumi populus iuſſit:id ex ſnīa ſenatus Po.q; Ro.cōfectū erit:tū tibi Iuppiter Po.Ro.ludos magnos dies.x.cōtinuos faciet: donaq; ad oīa puluinaria dabunť de pecunia:q̄tam ſenatus decreuit:qſquis mgīatus eos ludos quādo ubiq; faxit: hi ludi recte facti:donaq; data recte ſunto:ſupplicatio īde ab duobus cōſulibus edicta p biduū fuit.Cō ſulibus ſortitis ꝓuincias extēplo & ꝓtores ſortiti ſunt.M.Iunio Bruto iuriſdicio utraq; euenit.A. Cor Sortitio ꝓuiciarum nelio Mamillæ brutii.M.Aemylio Lepido Sicilia.L.Oppio Salinatori Sardinia.C.Liuio Saliatori claſ ſis.L.Aemylio Paulo hiſpania ulterior.His ita exercitus decreti.A.Cornelio noui milites cōſcripti prio re anno ex ſenatuſcōſulto a.L.Quītio cōſule dati ſunt:iuſſoq; tueri omnem orā circa Tarētum Brun duſiūq;.L.Aemylio Paulo ī ulteriorē Hiſpaniam ꝓter eū exercitum:quē a.M.Fuluio ꝓconſule acceptu rus:eēt decretū ut nouoꝝ militū triamillia duceret &.ccc.eqtes:ita ut ī iis duæ ptes ſocium latini noīs: tertia ciuiū romanoꝝ eſſet:idē ſupplemēti ad.C.Flaminiū:cui impiū prorogabať:ī Hiſpaniam citerio rē eſt miſſum.M. Aemylius Lepidus a.L.Valerio:cui ſucceſſurus eēt:ſimul ꝓuiciā exercitumq; accipe iuſſus.L.Valerium:ſi ita uideretť:proptore ī ꝓuicia retinere:& ꝓuiciā ita diuidere:ut una ab Agrigēto ad Pachynū eſſet:altera a Pachyno Tyndariū:cum maritimā orā.L.Valerius.xx.nauibus lōgis cuſtodi ret:eidē ꝓtori mandatū:ut duas decimas frumenti exigeret:idq; ad mare cōportandū deuehendūq; in Græciā curaret.Idē.L. Oppio de alteris decimis exigēdis ī Sardinia īpatum:cæterum non ī Gæciā:ſed Romā id frumētū portari:placere.C.Liuius ꝓtor:cui claſſis euenerat a.xxx.nauibus ꝓfis traiiceť ī græ ciā prio quoq; tpe iuſſus:& ab Attilio naues accipe:ueteres naues:q̄ ī naualibus erant:ut reficeret & ar maret.M.Iunio ꝓtori negotium datum ē:ī eam claſſem ſocios nauales libertinos legeret.Legati terni ī Africā ad carthaginēſes:ī Numidiā ad frumētum rogādū:qđ ī Græciā portareť:miſſi:pro quo ꝓtium ſolueret.Po.Ro.adeoq; ī appatū curamq; eius belli ciuitas ītenta fuit:ut.P.Cornelius cōſul ediceret: q ſenatores eēnt:qbuſq; ī ſenatu ſniam dicere liceret:quiq; minores magīatus eēnt:ne qs eorum longius ab urbe Roma abiret:q̄ unde eo die redire poſſet:neue uno tēpore quiq; ſenatores ab urbe Roma abeſ ſent.In cōparanda īpigre claſſe.C.Liuium ꝓtorem contētio orta : cū colōis maritimis puliſp tenuit : nā Quo ſtudio bellū a ro.ī An tiochū pararet cū cogerenť ī Claſſem:tribunos plebis appellarūt:ab iis ad ſenatū reiecti ſunt:ſenatus ita:ut ad unū oēs cōſentirēt decreuit uacationē rei naualis eis colōis nō eē.Ena:& frigēa:& caſtꝝ nouū:& Pyrgi:& Antiū & Tarracina:& Miturnæ:& Sinueſſæ fuerūt:q̄ cū ꝓtore de uacatione certauerūt. Conſul deīde.M.At tilius ex.S.C.ad collegiū fœcialiū rettulit:ipſi ne utiq; regi Antiocho īdiceret bellum : an ſatis eēt ad p ſidiū aliqd eius nunciare & num ætolis quoq; ſepatim īdici iuberent bellum:& num prius ſocietas eis & amicitia renūciāda eſſet:q̄ bellum īdicendum.Fœciales reſpōderunt iam ante ſeſe: cum de Philippo cōſulerenť:hæc decreſſe:nihil referre ipſi coram an pſidio nūciareť:amicitiam renūciatam uideri cum legatis totiens repentibus res:nec reddi:nec ſatis fieri æquum cenſuiſſent ætolos ultro ſibi bellum indi xiſſe cum Demetriadem ſociorum urbem pinde occupaſſent.Chalcidem terra mariq; oppugnatum iſſent regem Antiochum in Europam ad bellum Po.Ro.īferendum traduxiſſent.Omnibus iam ſatis comparatis.M.Attilius conſul edixit:ut quos.L.Quītius milites cōſcripſiſſet:& quos ſociis nominiq; latino imperaſſet:quos ſecum in prouīciam ire oporteret tribunos militum legionis primæ & tertiæ: uti oēs Brunduſium idibus maiis conuenirēt:ipſe ad qntum nonas maias paludatus urbe egreſſus ē.

Per eoſdē dies & ꝓtores in ꝓuincias ꝓfecti ſunt.Sub idem tps legati ab duobus ꝑgibus Philippo &

Ptolemæo ægypti rege Romã uenerũt:pollicẽtes ad bellũ auxilia:&pecuniã:& frumẽtũ ab Ptolemæo & mille pondo auri mille.xx.pondo argẽti allata.Nihil eſt acceptum:gratiæ regibus actæ:& cũ uterq; ſe cũ oĩbus copiis in Aetoliã uenturꝰ belloq; iterfuturꝰ polliceret:Ptolemæo id remiſſum: Philippi legatis reſponſum gratũ eũ ſenatui Po.q; Ro.factuꝰ ſi.M. Attilio cõſuli nõ defuiſſet.Itẽ ab carthaginẽſibus reſponſum gratũ eũ ſenatui Po.q; Ro.factuꝰ ſi.M. Attilio cõſuli nõ defuiſſet.Itẽ ab carthaginẽſes tritici modiũ mille ordei qngenta millia ad exercibus & Maſiniſſa rege legati uenerunt:carthaginẽſes tritici modiũ mille ordei qngenta millia ad exercitum dimidiũ eius Romã apportaturos polliciti ſunt.Id ut ab ſe munus romani acciperent:petere ſe & claſſem ſuoꝝ ſuo ſumptu cõparaturos:& ſtipẽdium qđ pluribus pẽſionibus in multos annos deberẽt pſens oẽ daturos.Maſiniſſæ legati qngẽtamillia modiũ tritici:trecẽta ordei ad exercitũ in Græciã:Romã trecẽtamillia modiũ tritici.cc.qnquaginta ordei eqtes qngẽtos:elephãtos.xx. regẽ ad.M. Attilium cõſulem miſſuꝝ.De frumẽto utriſq; reſponſum ita uſuꝝ Po.Ro.eo:ſi pt̃iũ acciperẽt de claſſe carthaginẽſibus remiſſum pterq; ſiqd nauiũ ex fœdere deberẽt:de pecũia itẽ reſpõſum nullã ante diẽ accepturos.Cũ hæc Romæ agebant:Chalcide Antiochus ne ceſſaret p hybernoꝝ tps:partim ipſe ſollicitabat ciuitatũ aĩos mittẽdis legatis:partĩ ultro ad eũ ueniebãt:ſicut epirotæ oõmuni gẽtis cõſenſu & pelæi & pelopõnẽſes uenerũt.Pelæi auxiliũ aduerſus achæos petebãt:quos poſt bellũ nõ ex ſua ſnĩa ĩdictũ Antiocho primũ ciuitati ſuæ arma illaturos credebãt.mille iis pedites cũ duce cretẽſi Euphane ſunt miſſi Epirotaꝝ legatio erat minime ĩ partem ullam liberi aut ſimplicis animi:apud regem gratiam initam uolebant cum eo ut cauerẽt:neqd offenderẽt romanos petebant enim:ne ſe temere in cãm deduceret: expoſitos aduerſus Italiam p omni Græcia:& primos impetus romanoꝝ excepturos:ſed ſi ipe poſſet terreſtribus naualibuſq; copiis pſidere Epiro:cupide eum oẽs epirotas & urbibus & portubus ſuis accepturos:ſi id nõ poſſet:deprecari ne ſe nudos atq; inermes.Romano bello obiiceret.Hac legatione apparebat:ut ſicut ſiqd magis credebant:abſtinuiſſet:Epiro ĩtegra ſibi oĩa apud exercitus romanos eẽnt conciliata ſatis apud regem gratia:quod accepturi fuiſſent: uenientem: ſi ueniſſet ſic quoq; ſpes ueniæ ab romanis foret quod nõ expectato longĩquo ab ſe auxilio pſentis uiribus ſuccubiſſent. Huic tam plexæ legationi:qa non ſatis in promptu erat:qd reſponderet legatos ſe miſſuꝝ ad eos dixit:q de iis:q̃ ad illos ſeq; cõmuniter ptinerent:loquerent:in Boetiam ipſe profectus eſt:cauſas ĩ ſpeciem iræ aduerſus romanos eas:q̃s ante dixi:habẽtem Brachilli necẽ:& bellum a Quĩtio Coneæ pp romanoꝝ militum cædes illa tũ.re reuera p multa iã ſæcula publice priuatimq; labãte egregia quõdã diſciplina gẽtis & multoꝝ eo ſtatu: q diuturnus eẽ ſine mutatiõe reꝝ nõ poſſet:obuiã effuſis undiq; Boetiæ principibus Thebas uenit.Ibi ĩ cõcilio gentis q̃q & ad Elium ĩpetu ĩ pſidiũ.Ro.facto:& ad Chalcidẽ cõmiſerat: nec a puis:nec dubiis prĩcipiis bellum:tamẽ eadẽ oratione exorſus:qua ĩ colloqo prĩo ad Chalcidẽ: q̃q ad legatos ĩ concilio achæoꝝ uſus erat:ut amicitiã ſecum iſtitui non bellum ĩdici romanis poſtularet: neminẽ:qđ ageretur:fallebat:decretũ tamẽ ſub leui uerboꝝ ptextu p rege aduerſus romanos factũ eſt. Hac quoq; gente adiuncta Chalcidẽ regreſſus:pmiſſis ide litteris: ut Demetriadẽ continerẽt prĩcipes ætoloꝝ:cum qbus de ſumma reꝝ deliberaret:nauibus eo ad diẽ ĩdictã concilio uenit:& Aminander acitus ad cõſultandum ex Athamania & Annibale pœnus iãdiu non adhibitus interfuit ei concilio.Conſultatũ de theſſalorꝝ gente ẽ:quorũ oĩbus:q aderãt uoluntatis tẽptanda uidebaẽ:ĩ eo mõ diuerſæ ſnĩæ erant:qđ alii extẽplo agẽdum:alii ex hyeme:q̃ tunc ferme media erat:differendum ĩ ueris prĩcipium:& alii legatos tantũmodo mittẽdos:alii cum oĩbus copiis eundum cẽſcebant terrẽdoſq; metu:ſi cũctarẽẽ Cum circa hanc fere conſultationẽ diſceptatio oĩs uertereẽ. Annibal noĩatim ĩterrogatus ſnĩam in uni uerſi belli cogitationẽ regẽ atq; omnes eos:q aderant:tali oratione auertit. Si ex quo traiecimus ĩ Græciam adhibitus eẽm ĩ conſilium:cum de Euboea:deq; achæis: de Boetia agebaẽ eãdẽ ſnĩam dixiſſem: q̃ hodie:cũ de theſſalis agiẽ:dicã. Ante oĩa Philippũ & macedonas belli ĩ ſocietatẽ quacunq; ratione cẽſeo deducẽdos eẽ:nam quod ad Euboeã boetios theſſaloſq; attinet:cui dubiũ eſt:quin cũ utriſq; nullæ ſuæ uires ſint:pſentibus adulãdo ſemp quẽ metũ ĩ concilio habeant:eodẽ ad ĩperãdum ueniam utanẽ: ſimul ac romanũ exercitum ĩ Græciã uiderĩt:ad conſuetũ ĩperium ſe auertant? nec iis noxiæ futuꝝ ſit: qđ cũ romani ꝓcul abeſſent:uim tuam pſentis exercituſq; tui expiri noluerĩt? Quanto igitur prius potiuſq; eſt Philippum nobis coniungere q̃ hos:cui ſi ſemel ĩ cãm deſcenderit: nihil ĩtegrum futurum ſit quiq; eas uires afferat:q nõ acceſſio tantum ad romanũ eẽ bellum:ſed p ſe ipſæ nup ſuſtinere potuerint romanos.Hoc ergo adiuncto(abſit uerbo iuidia)qd dubitare de euentu poſſim? cum quibus aduerſus Philippum ualuerĩt romani iis nunc fore uideã:ut ipſi oppugnerĩt. Aetoli:q Philippum: quod ĩter oẽs conſtat:uicerunt:cum Philippo:aduerſus.Ro.pugnabunt. Aminander atq; athamanũ gẽs:quoꝝ ſecũdum ætolos plurima fuit opa:ĩ eo bello nobiſcũ ſtabunt.Philippus tum te quieto totã molem ſuſtinebat belli: nũc duo maximi reges Aſiæ Europæq; uiribus aduerſus unũ populum:ut iã utrãq; fortunã taceã: patrum certe ætate ne uni qdem epirotaꝝ regi parẽ:quicquid tãdem erit uobiſcũ comparatũ:geretis bellũ:quæ igiẽ res mihi fiduciam ꝑbet coniũgi nobis Philippũ poſſe? una cõis utilitas: q̃ ſocietatis maximũ uiculũ ẽ:altera auctores uos ætoli: ueſter.n.legatus hic Thoas ĩter cætera: quæ ad exciẽdum ĩ Græciã Antiochũ dicere eſt ſolitus:ante oĩa hæc ſp affirmauit fremere Philippũ:& ægre pati ſub ſpecie pacis leges ſeruitutis ſibi ĩpoſitas: ille qdem ut feræ beſtiæ uinctæ aut clauſæ:& refringere clauſtra cupiẽtes regis iram uerbis æquabat:cuius ſi talis aĩus eſt:ſoluamus nos eius uĩcula & clauſtra refrĩgamus ut erũpere diu coercita ira in hoſtes cões poſſit.Quod ſi nihil eum legatio nĩa mouerit:at nos quoniã nobis eũ adiũgere nõ poſſumus ne hoſtibus noſtris ille adiungi poſſit: caueamus Seleucus filius tuus Lyſimachiæ ẽ:q ſi eo exercitu:quẽ ſecum hẽt:p Thraciã proxima Macedoniæ cœpit depopulari: facile

Atende q& q̃ta undiq; ro.obla ta

Eleima gis placet quia Elis & Meſſene extra cõciliũ achæorũ tum fuere ſed uide an pelenei legi poſſit

Anniba lis ſnĩa de totio belli ſumma

Bellio/ ones in ora Mace/ doniæ ī Italiam obuer/ sa

ab auxilio ferēdo romanis Philippū ad ſua potiſſimum tuenda auertet. De Philippo meā ſn̄iam habes de rōne uniuerſi belli qd ſentirē: iam ab initio non ignoraſti: qđ ſi tum auditus forem non ī Euboeā: Chalcidē captā: & caſtellū Euripi expugnatū romani: ſed Ethruriā ligurumq; & Galliæ ciſalpinæ orā bello ardere: & q maximus iis terror eſt. Annibalē ī Italia eſſe audirent. Nunc quoq; accerſas cenſeo oīs nauales terreſtreſq; copias: ſequant classem onerariæ cū commeatibus: nā hic ſicut ad belli mūera pauci ſumus: ſic nimis multi pro ſopia commeatuum. Cum oīs tuas cōtraxeris uires: diuiſam claſſem p̄ Corcyre ī ſtatione habebis: ne tranſitus romanis liber ac tutus pateat: partī ad littus Italiæ: qđ Sardiniā africāq; ſpectat: traiicies: ipe cū oībus terreſtribus copiis ī billinū agr̄ p̄cedes: ide græcie p̄ſidebis: & ſpeciem romanis traiecturum te præbebis: & ſi res poposcerit traiecturus. Hæc ſuadeo ut non oīs periſſimis ſum belli: cum romanis certe bellare bonis maliſq; meis didici: in quæ conſilium dedi: in eadē nec infidelem: nec ſegnem operam polliceor. Dii approbēt eam ſentētiam: quæ tibi optima uiſa fuerit.

Hæc ferme Annibalis oratio fuit q̄ laudarūt magis ī p̄ſentia: q aderāt: q̄ rebus ipſis executi ſunt: nihil. n. eor̄ ē factū: niſi qđ ad claſſem copiaſq; accerſendas ex Aſia Polyxenidā miſit. Legati Lariſſam ad cōciliū theſſalor̄ ſunt miſſi: & ætolis Aminādroq; dies ad cōueniēdum exercitui Pheras eſt dictus: eodē & rex cū ſuis copiis cōfeſtim uenit: ubi dū opperīt Aminādrū atq; ætolos Philippū megalopolitanū

Cyno/ cephale

cū duobuſmillibus hoīum ad legenda oſſa macedonū circa Cynocephalas: ubi debellatū erat cū Philippo: miſit: ſiue ab ipo q̄rente ſibi cōmendationē ad macedonū gentē: & iuidiā regi qđ inſepultos milites reliqſſet monitus: ſiue ab iſita regibus uanitate ad cōſiliū ſpecie amplū re inane aio adiecto. Tumulus ē in unū oſſibus: q̄ paſſim ſtrata erāt: coaceruatis factus: q nullā gratiā ad macedonas: odiū īgens ad Philippū mouit. Itaq; q ad id tp̄s fortunā eēt in cōſilio habiturus: is extēplo ad. M. Bebiū ꝓprætorem miſit Antiochū ī Theſſaliā ipetū feciſſe: ſi uideret ei: moueret ex hybernis ſe obuiā ꝓceſſur̄: ut qd agēdū eēt: conſultarent. Antiocho ac Pheras iam caſtra habēti ubi coniunxerant ei ſe ætoli & Amynander legati ab Lariſſa uenerunt querentes: quod ob factum dictumue theſſalorum bello laceſſeret eos: ſimul orantes: ut remoto exercitu per legatos: ſiqd ei uideret: ſecum diſceptaret. Eodem tempore gngentos armatos duce Hippolocho Pheras ī præſidium miſerunt. Hi excluſi aditu iam omnia itinera obſidētibus regiis Scotuſam ſe receperunt. Legatis lariſſæor̄ rex clementer reſpondit: non belli faciendi ſed tuēdæ & ſtabiliendæ libertatis theſſalorum cauſa Theſſaliam intraſſe. Similia his: qui cum Phereis ageret: miſſus: cui nullo dato reſponſo pheræi ipſi ſuum legatū ad regē prīcipē ciuitatis Pauſaniam miſerunt: qui cum haud diſſimilia his ut in cauſa pari: quæ pro chalcidēſibus in colloqo ad Euripi fretum dicta erāt: q̄dam ēt ferocius egiſſet: rex ēt atq; ēt deliberare eos iuſſos ne id conſilii caperent: cuius dum ī futurum minus cauti & ꝓuidi eēnt: extēplo pœniteret: dimiſit. Hæc renūciata Pheras legatio cū eēt: ne paulū q/dem dubitarunt: quin pro fide erga romanos: quicquid ſors belli tuliſſet: paterentur: itaq; & hi ſumma ope parabant ſe ad urbem defendendam: & ex omni parte ſimul oppugnare mœnia eſt aggreſſus: & ut qui ſatis intelligeret: neq; enim dubium erat: in euentu eius urbis poſitum eſſe: quam primam aggreſſus eſſet: aut ſpni deinde ab uniuerſa gente theſſalorum aut timeri: ſic oēm undiq; terrorē obſeſſis iniecit. Primū ipetum oppugnatiōis ſatis conſtanter ſuſtinuerūt: deīde cū multi propugnantes caderēt: aut uulnerarentur: labare animi cœpere: reuocati deīde caſtigatione prīcipum ad perſeuerandum ī propoſito: relicto exteriore circulo muri deficiētibus iam copiis ī iteriorem parte urbis conceſſerunt: cui breuior orbis munitiōis circūiectus erat: poſtremo uicti malis cū timerēt: ne ui captis nulla apud uictorē uenia eēt: dediderunt ſeſe. Nihil deīde moratus rex. iiii. millia armatorum: dum recēs terror eēt. Scotuſam miſit: nec ibi mora dedicionis ē: facta cernētibus pheræor̄ recēs exēplum: q qđ ptinaciter prīo abnuerāt: malo domiti tandē feciſſēt: cum ipſa urbe Hippolochus lariſſeorumq; deditum eſt p̄ſidiū: dimiſſi ab rege iuiolati omnes: quod eam rem magni momenti futuram rex ad conciliandos lariſſæorum aīos credebat: itra decimum diē q̄ Pheras uenerat. His perfectis Cramonē cum toto exercitu prīo aduentu cœpit: ide Cierū & metropoli & iis circuniecta caſtella recipit: oīaq; iam regiōis eius p̄ter Arregem & Cyrnonē ī poteſtate erant. Tum aggredi Lariſſam conſtituit ratus uel terrore cæterarum expugnatarum: uel beneficio p̄ſidii dimiſſi: uel exēplo tot ciuitatū dedētium ſeſe nō ultra ī ptinacia maſuros: elephantis agi ante ſigna terroris cā iuſſis quadrato agmīe ad urbem iceſſit: ut incerti fluctuarentur animi magnæ partis lariſſæor̄ iter metum p̄ſentē hoſtium & uerecundiam abſentium ſociorum. Per eoſdē dies Aminander cum athamanum iuuētute occupat Pellineum: & Menippus cū tribuſmilibus peditū ætolorum: & ducētis equitibus ī Perrhebiam profectus Malleolā: & Cyrechias ui cœpit: depopulatuſq; ē agrū tripolitanum. His raptī peractis Lariſſam ad regē redeunt: conſultāti quid nam agendū eēt dē Lariſſa: ſupuenerunt. Ibi ī diuerſum ſentētiæ tēdebant: aliis uim adhibēdam & non differēdum cēſentibus: qn operibus ad machinis ſimul undiq; mœnia aggrederentur urbis ſitæ ī plano a parte campeſtri undiq; aditu: aliis nūc uires urbis nequaq Phereis conferendæ memorantibus: nunc hyemē: & tp̄s anni nulli bellicæ rei minime obſidioni urbium aptum: incerto regi inter ſpē metumq; legati a Pharſalo: qui ad dedendum urbem ſuā forte uenerant: aīos auxerunt. M. Bebius iterim cū Philippo in Claſſaretis cōgreſſus Appium Claudium ex cōi cōſilio ad p̄ſidium Lariſſæ miſit: q p Macedoniam magnis itineribus in iugum montiū: qđ ſup Cōnos ē: puenit. Oppidum Cōni. xxx. millia ab Lariſſa abeſt in ipſis faucibus ſaltus: q̄ tempe appellantur: ſitum: ubi caſtramœtatus latius: q̄ quod ſatis in uſum erāt: ignes cū accēdiſſet: ſpēm: q̄ quæſierat: hoſti fecit: oēm ibi romanū exercitum cum rege Philippo eſſe. Itaq; hyemē iſtare apud ſuos cauſatus rex: unum tātum moratus diem ab Lariſſa receſſit ad

Phereo rū dedi tio

Vide ne atracē ſit legē/ dū po/ tiꝰ q̄ ad regē ex q̄ lectio ne nihil ſequtur

Ptole/ meus Chyre/ tias ſcri bit & nō cyrechi as & gō nos & nō con/ nos

Quid tempe ſint

Demetriadē:ætoliq; & athamanes in ſuos receperunt ſe fines. Appius:& ſi cuius rei gratia miſſus erat: ſolutam cernebat obſidionē:tamen Lariſſam ad confirmandos in reliquum ſocioꝝ animos daſcendit: duplexq; lætitia erat:qđ & hoſtes exceſſerant finibus:& intra mœnia præſidium romanum cernebāt.

Rex Chalcidem a Demetriade ꝓfectus amore captus uirginis chalcidenſis Deoptolemei filiæ dū patrem primo ablegando:deinde coram ipſe rogando fatigaſſet: iuitum ſe grauiori fortunæ cōdicionīq; illigantē:tandē impetrata re tāquam in media pace nuptias celebrat:& reliquum hyemis oblitus:q̄s tū ſimul duas res ſuſcepiſſet bellum romanū & Græciā liberandā:omiſſā omniū reꝝ cura in conuiuiis & uinū ſequētibus uoluptatibus:ac deīde ex fatigatiōe magis:q̄ ſacietate eaꝝ in ſomno traduxit. Eodem omnis ꝓfectos regios:q ubiq; ad Boetiā maxime ꝓpoſiti hybernis erāt:cepit luxuria:ī eadem & milites effuſi ſunt:nec q̄ſq̄ eoꝝ aut arma iduit:aut ſtationē:aut uigilias ſeruauit:aut q̄cq̄:quod militaris operis aut muneris eēt:fecit. Itaq; principio ueris cū ꝓ Phocidē Cheroneā:quo cōuenire oēm undiq; exercitum iuſſerat:ueniſſet:facile animaduertit nihilo ſeueriore diſciplīa milites q̄ ducē hybernaſſe. Alexādrū īde acarnanē:& Menippū macedonem magiſtratum Aetoliæ copias ducere iubet: ipſe Delphis ſacrificio Apollinis facto Naupactum proceſſit:cōcilio pricipum Aetoliæ habito uiam:quæ ꝑter Chalcidē & Lyſimachiam fert ad ſtratum:ſuis:q ꝓ maliacum ſignū ueniebant:occurrit. Ibi Manſilochus prīceps acarnanum multis emptus donis nō ipſe ſolum gētem regi conciliabat:ſed Clytū etiā ꝓtorem:penes quem tum ſumma poteſtas erat:ī ſuam ſniam adduxerat. Is cum leucadios:quod Acarnaniæ caput ē:non facile ad defectionem poſſe:cerneret impelli:ꝓp metum romanæ claſſis:quæ cū Attilio:quæue circa Cephaleniam erat:arte eos ē aggreſſus:nam cū ī cōſilio dixiſſet tuēda mediterranea Acarnaniæ eſſe: & oībus q arma ferrēt exeundū ad Medionē & Tyrrheum:ne ab Antiocho aut ætolis occuparentur: fuere: dicerent nihil attinere oīs tumultus concitari:ſatis eē qngētoꝝ hominū ꝓſidium:eam iuuētutē nactus ccc. Medione. cc. Tyrrhei in ꝓſidio poſitis:id agebat:ut ꝓ obſidibus futuri uenirēt ī poteſtatē regis. Per eoſdem dies legati regis Medionem uenerūt:quibus auditis:cum in cōciōe qd nam reſpondendum regi eſſet:conſultaretur:& alii manendum in romana ſocietate:alii nō aſpernandam amicitiam regis cenſerent:media uiſa eſt Clyti ſententia:eoq; accepta ut ad regem mitterēt legatos:peterentq; ab eo:ut medionios ſuper tāta re cōſultare ī concilio acarnanum pateretur. In eam legationem Manſilochus:& qui eius fationis erāt:de induſtria coniecti:clā miſſis:qui regem admouere copias iuberēt:ipſi terebant tempus:itaq; uix dum iis egreſſis legatis Antiochus in finibus mox ad portas erat:& trepidātibus:q exper, res proditionis fuerant tumultuoſeq; iuuentutem ad arma uocātibus:ab Clyto & Manſilocho in urbē eſt inductus:& aliis ſua uoluntate affluētibus:metu coacti etiam:qui diſſentiebāt:ad regem cōuenerūt quos placida oratiōe territos cum ꝓmulſiſſet:ad ſpē uulgatæ clæmentiæ aliquot populi Acarnaniæ decerunt. Tyrrheum a Medione profectus eſt:Māſilocho eodem & legatis ꝓmiſſis:cæterū detecta Medione fraus cautiores non timidiores tyrrhenſes fecit:dato ei haud perplexo reſpōſo nullam ſe nouam ſocietatem niſi ex auctoritate impatorū romanorum accepturos:portis quoq; clauſis armatos in muris diſpoſuerunt. Et peropportune ad confirmandos acarnanū animos. Gn. Octauius miſſus a Quītio cum ꝓſidium & paucas naues ab. A. Poſthumio qui ab Attilio legato Cephaleniæ ꝓpoſitus fuerat: acceperat. Leucadem uenit:impleuitq; ſpei ſocios. M. Attilium cōſulem iam cū legionibus mare traieciſſe: & in Theſſalia caſtra romana eſſe. Hunc rumorē:quia ſimilē ueri tempus anni maturum iam ad nauigandum faciebat:res ꝓſidio Medione impoſito & ī q̄buſdam aliis Acarnaniæ oppidis Tyrrheo abſceſſit:& per Aetoliæ ac Phocidis urbes Chalcidem rediit. Sub idem tps. M. Bebius:& Philippus rex iā ante per hyemē in Claſſaretis cōgreſſi:cum. Ap. Claudium:ut obſidione Lariſſam eximeret:ī Theſſāliam miſiſſent:qa id tēpus rebus agēdis īmatuꝝ erat:ī hyberna regreſſi:principio ueris coniunctis copiis in Theſſaliam deſcenderunt. In Acarnania tum Antiochus erat:aduenientes Philippus Maleam Perrhebiæ:Bebius Phacium ē aggreſſus:quo primo prope īpetu capto Phreſtum eadem celeritate capit: inde Atthracem cū ſe recepiſſet. Cytherias hīc & Eritiū occupat:ꝓſidiiſq; per recepta oppida diſpoſitis Philippo rurſus obſidenti Maleā ſe cōiungit:ſub aduentu romani exercitus:ſeu ad metum uirium: ſeu ad ſpem ueniæ cum dediſſent ſeſe:ad ea recipienda oppida:q̄ athamanes occupauerant:uno agmine ierūt: erant autem hæc Aeginū. Herciſſum:Cōpiſſilana:Tricca:Mœliboea:Phaleria. Inde Pellineum ubi Philippus megalopolitanus cum qngentis peditibus in ꝓſidio erat:& circūſidunt:& priuſq̄ oppugnarent: mittunt ad Philippū:q moneret ne uim ultima expīri uellet. Quibus ille ſatis ferociter reſpōdit: uel romanis:uel theſſalis ſe credituꝝ fuiſſe:ī Philippi ſe ptātē cōmiſſuꝝ nō eē poſteaq̄ apparuit ui agendū:qa uidebaē & Limneū eodē tpe oppugnari poſſe regē ad Limneū ire placuit:bebius rſtitit ad Pellineū op-

Per eos forte dies. M. Attilius cōſul cū decēmillibus peditū:duobuſmillibus eqtū. xii. elephantis mari traiecto pedeſtres copias Lariſſam ducere trecentos militum tribunos iuſſit:ipſe cū equitatu Limneum ad Philippum uenit:aduentu conſulis deditio ſine cunctatione eſt facta: traditumque præſidium regium:& cum iis athamanes. Ab Limneo Pellineum conſul proficiſcitur:ibi primi athamanes tradiderunt ſeſe deinde & Philippus Megalopolitanus:cui decedenti de ꝓſidio cum obuius forte fuiſſet Philippus rex: ad ludibrium regem eum conſaluturi iuſſit: ipſe congreſſus fratrem haud ſane decoro maieſtatis ſuæ loco appellauit: Deductus inde ad conſulem cuſtodiri iuſſus:& haud ita multo poſt in uinculis Romam miſſus: cætera multitudo Athamanum aut militum Antiochi regis:quæ in præſidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat: Philippo tradita regi eſt: fuere autem ad triamillia hominum: Conſul Lariſſam eſt profectus: ibi de ſumma belli conſultaturus:in iti-

Intēperſtiuæ regis nuptiæ

Vide ne ægiū ſit legēdū. potiꝰ q̄ ægīnū

Vbi cōpiſſilana ē gōphi Lariſſa libētius legerim

Athamania oĩs ĩ dicionem Philippi concessit

nera ab Eteria & Metropoli legati tradẽtes urbes ſuas occurrerunt. Philippus Athamanum ꝑcipue captiuis indulgẽter habitis: ut ꝑ eos conciliaret gẽtem: nactus ſpẽ Athamaniæ potiũdæ exercitum eo duxit ꝑmiſſis in ciuitates captiuis: & illi magnam auctoritatẽ apud populares habuerunt clæmẽtiam erga ſe regis munificẽtiamq; commemorantes: & Amynander: cuius præſentis maieſtas aliquos ĩ fide continuiſſet: ueritus ne traderetur Philippo iampridẽ hoſti: & romanis merito tum ꝓp defectionẽ infenſis cum coniuge ac liberis regno exceſſit. Ambraciamq; ſe contulit: ita Athamania omnis ĩ ius dicionemq; Philippi cõceſſit. Conſul ad reficiẽda maxime iumẽta: q̃ & nauigatiõe: & poſtea itineribus fatigata erat: paucos Lariſſæ moratus dies: uelut reparato modica quiete exercitu Crãnonem eſt profectus: uenienti Pharſalus: Scotuſa: & Pheræ: quæq; ĩ eis ꝑſidia Antiochi erãt: deduntur: ex iis ĩterrogati: qui manere ſecum uellẽt: mille uolẽtes Philippo tradit: cæteros inermes Demetriadẽ remittit: Per nam ĩde recepit: & quæ circa eam caſtella erãt. Ducere tum porro ĩ ſinum maliacum cœpit: appropinquãti faucibus ſuper quas ſiti thumaſti ſunt: deſerta urbe iuuẽtus omnis armata ſiluas & itinera inſedit: & ĩ agmen Romanum ex ſuperioribus locis incurſauit: primo miſſi: qui ex propinquo colloquẽtes deterrerent eos a tali furore: poſteaq; perſeuerare in incepto uidit: tribuno cum duorum ſignorum militibus circũmiſſo intercluſit ad urbem iter armatis uacuamq; eam cœpit: tum clamore ab tergo captæ urbis audito refugiẽtium undiq; ex ſiluis inſidiatorum cædes facta eſt a thaumaſtis altero die cõſul ad ſpargetum amnem peruenit: ĩde eorum agros uaſtauit. Cum hæc agebãtur. Chalcide erat Antiochus: qui iam tum cernẽs nihil ſe ex Græcia ꝓter amœna Chalcide hyberna & ĩfames nuptias petiſſe: ætolorum uana promiſſa incuſare & Thoãtem Annibalẽ uero nõ ut prudẽtem tantũ uirum: ſed prope uatẽ omnium: q̃ tum euenerant: admirari: ne tamẽ temere cœpta ſegnicia ĩſuper euerteret: nũcios in Aetoliam mittit: ut omni contracta iuuẽtute cõuenirent. Iam & ipſe eo. x. millia fere peditum ex iis: qui poſtea uenerãt ex Aſia: explerata: & eqtes quĩgẽtos duxit: qđ cũ aliquãto pauciores q̃ ante cõueniſſent: & prĩcipes tãtũmodo cũ paucis clientibus eẽnt: atq; ii dicerẽt oĩa ſedulo ab ſe facta: ut q̃plurimos ex ciuitatibus ſuis euocaret: nec auctoritate: nec gratia: nec ĩperio aduerſus detrectantes militiã ualuiſſe: deſtitutus undiq; & ab ſuis: qui morabantur ĩ Aſia: & ab ſociis qui ea ĩ quorum ſpẽ uocauerãt: non ꝓſtabãt: ĩtra ſaltum thermopylarum ſeſe recepit: id iugum ſicut appẽnini dorſo Italia diuiditur: ita mediam Græciam dirimit: ante ſaltum thermopylarum ĩ ſeptẽtrionẽ uerſa Epyrus: & Perrhebia: & Magneſia: & Theſſalia eſt & Phthiote: & ſinus maliacus: ĩtra fauces ad meridiem uergunt Aetoliæ pars maior & Acarnania: & cum Locride Phocis: & Boetia: adiunctaq; ĩſula Euboea: & excurrẽte ĩ altum uelut promõtorio attica terra ſita: ab tergo & Peloponneſus. Hoc iugum ab Leucade & mari ad occidẽtem uerſum ꝓ Aetoliã ad alterũ mare oriẽti obiectum tendẽs: ea aſpera rupes ĩteriectas habet: ut nõ modo exercitus: ſed ne expediti quidẽ facile ullos ad tranſitum calles iueniant: extremos ad oriẽtẽ montes oetam nocãt: quorum quod altiſſimũ ẽ gallidromum appellatur: in cuius ualle ad malliacũ ſinum uergẽte iter ẽ nõ latius q̃. xl. paſſus. Hæc una uia militaris ẽ: qua traduci exercitus: ſi nõ ꝓhibeanť: poſſint ideo pylæ & ab aliis qa calidæ aquæ ĩ ipſis faucibus ſunt: thermopylæ locus appellať: nobilis lacedæmonioꝝ aduerſus perſas morte magis memorabili: q̃ pugna. Haud q̃q̃ pari tamẽ animo Antiochus intra portas loci eius caſtris poſitis munitiõibus iſup ſaltum ĩpediebat: & cum duplici uallo foſſaq; & muro etiã: qua res poſtulabat: ex multa copia paſſim iacẽtium lapidum ꝓmuniſſet: ſatis fidẽs nunq̃ eam uiam romanũ exercitũ factuꝝ: ætolos ex. iiii. millibus: tot. n. cõuenerãt: partim ad Heracleam ꝑſidio obtinẽdã ante ipſas fauces poſita ẽ: partim Hypatã mittit & Heracleam haud dubius conſulẽ oppugnatuꝝ: & iam multis nũciantibus circa Hypatã oĩa euaſtari. Conſul depopulatus hypatẽſem agrum prĩo: deĩde heracleẽſem inutili utrobiq; auxilio ætoloꝝ: ĩ ipſis faucibus prope fontes calidarũ aquarũ aduerſus regẽ poſuit caſtra: ætolorũ utræq; manus Heracleã ſe ſe incluſerunt: Antiochũ: cui priuſq̃ hoſtẽ cerneret: latis oĩa ꝓmunita: & ꝑſidiis obſepta uidebanť: timor deinde inceſſit: nequos ꝓ ĩminẽtia iuga calles ĩueniret ad trãſitũ romanus: nã & lacedæmonios quõdã ita a ꝑſis circũitos fama erat: & nup Philippũ ab iiſdẽ romanis. Itaq; nunciũ Heracleam ad ætolos mittit: ut hãc ſaltẽ ſibi opam eo bello ꝓſtarẽt: uertices locorum circa omnium occuparẽt: obſiderentq;: neq̃ tranſire romanus poſſet. Hoc nũcio audito diſſenſio inter ætolos orta ẽ: pars impio parendũ regis atq; eundũ cẽſebant: pars ſubſiſtẽdum Heracleæ ad utrãq; fortunã: ut ſiue uictus a cõſule rex eẽt: in expedito haberẽt integras copias ad opẽ ꝓpinq; ferẽdam ciuitatibus ſuis: ſiue uinceret: ut diſſipatos ĩ fugã Romanos ꝑſequerenť: utraq; pars non manſit modo in ſnĩa ſua: ſed etiam executa ẽ cõſilium: duo millia Heracleæ ſubſtiterunt: duo trifariam diuiſa gallidromum: & rhodontiam: & thycũta: hæc nomina cacuminibus ſunt: occupauere. Conſul poſteaq̃ inſeſſa ſupiora loca ab ætolis uidit, M. Portium Catonem & L. Valeriũ Flaccũ cõſulares legatos cũ binis millibus delectoꝝ militum ad caſtella ætoloꝝ. Flaccum in rhondontiam & tychunta: Catonẽ ĩ gallidromũ mittit: ipſe priuſquam ad hoſtẽ copias admoueret: uocatos in concionẽ milites paucis ẽ allocutus. Plærosq; omnium ordinũ milites ĩter uos eẽ uideo: q̃ ĩ hac eadem ꝓuincia. T. Quintii ductu auſpicioq; militaueritis: macedonico bello inexuperabilis magis ſaltus ad amnẽ aoum fuit: q̃ hic: qppe portæ ſunt hæc & unus inter duo maria clauſis omnibus uelut naturalis tranſitus ẽ: munitioribus tunc fuerunt & ualidioribus ĩpoſiti exercitus hoſtium locis: exercitus ille & numero maior & militum genere aliquanto melior: qppe illic macedões thraceſq; & Illyrici erãt ferociſſimæ oẽs gẽtes: hic ſyri & aſiatici græci ſunt leuiſſima genera hoĩum & ſeruituti nata: rex ille bellicoſiſſimus exercitato iã ille ab iuuẽta finitimis thracũ atq; Illyricoꝝ & circa oĩum accolaꝝ bellis: hic ut oẽm aliã uitã ſileã: ẽ q cũ ad iferẽdũ Po. Ro. bellũ ex Aſia ĩ Europã trãſiſſet: nihil memorabilius toto tẽ

Oethae montis diſcurſus

Atť. ro. cõſulis conſiliũ

Verba conſulis ad milites

pore hybernorum gesserit:q̃ quod amoris causa ex domo priuata & obscuri etiam inter populares generis uxorem duxit & nouus maritus uelut saginatus nuptialibus cœnis ad pugnam ꝓcessit. Summa uirium speiq; eius in ætolis fuit gẽte uanissima & ingratissima:ut uos prius experti estis:nũc Antiochus expitur:nam nec uenerunt freq̃ntes:nec contineri i castris potuerunt:& i seditione ipsi iter sese sunt:& cum Hypatam tuẽdam Heracleamq; depoposcissent:neutram tutati pars refugerunt i iuga montium pars icluserunt sese. Rex ipse confessus nusquã æquo campo non modo congredi se ad pugnam audeꝛ: sed ne castra quidẽ i apto ponere:relicta omni ante se regione ea q̃ se nobis ac Philippo ademisse gloriabatur:condidit se intra rupes:ne ante fauces quidẽ saltus:ut quondam lacedæmonios fama ẽ:sed itra penitus retroactis castris:quod quãtum iterest ad timorẽ ostẽdẽdum:an muris alicuis urbis obsidẽdum sese icluserit? Sed neq; Antiochum tuebuntur angustiæ nec ætolos uertices illi:quos ceperunt:satis undiq; prouisum anteq; præcautum est:nequid aduersus uos in pugna præter hostis eẽt. Illud proponere animo uestro debetis non uos pro Græciæ libertate tantum dimicare:q̃q̃ is quoq; egregius titulus eẽt: liberatam a Philippo ante:nunc ab ætolis & ab Antiocho liberare:neq; ea tantum i pmiũ uestrum cessura:quæ nunc i regiis castris sunt:sed illum quoq; oẽm apparatum:q in dies ab Epheso expectatur: pdæ futurum: Asiam deide Syriamq; & oia usq; ad portas solis ditissima regna impio Romano aperturos. Quid deide aberit:qn ab Gadibus ad mare rubrum oceano finis terminemus:q orbẽ terrarũ amplexu finit? & omne humanum genus secũdum deos nomẽ Romanum ueneretur? In hæc tanta præmia dignos parate aios:ut crastio die bene iuuantibus diis acie decernamus. Ab hac cõcione dimissi milites:priusq; corpora curarẽt:arma tælaq; parant:luce prima signa pugnæ propositio instruit aciẽ consul arta fronte ad naturam & angustias loci. Rex posteaq; signa hostium conspexit:& ipse copias educit: leuis armaturæ partem ante uallum i primo locauit:tum macedonum robur:quos sariphoros appellabant:uelut firmamentum circa ipsas munitiones constituit:is ab sinistro cornu iaculatorum sagiptariorumq; & funditorum manum sub ipsis radicibus mõtis posuit:ut ex altiore loco nuda latera hostium incesserẽt:ab dextero macedonibus ad ipsum munimẽtorum finẽ quæ loca ad mare iuia palustri limo & uoraginibus claudunt:elephantos cum assueto pſidio posuit:post eos eqtes:tum modico interuallo relicto cæteras copias in secunda acie. Macedones pro uallo locati primo facile sustinebãt romanos tem Pugna ad Thermopylas
ptantes ab omni parte aditus:multum adiuuantibus:qui ex loco supiore fundis uelut nimbum grandinis & sagiptas simul ac iacula igerebant:deide ut maior nec iam toleranda uis hostium inferebat se: pulsi loco intra munimẽta subductis ordinibus cõcesserũt:ide ex uallo prope alterum uallũ hastis præ se abiectis fecerunt:& ita modica altitudo ualli erat:ut & locum supioꝛẽ ad pugnãdum præberet:& pp longitudiné hastarum subiectũ haberet hostẽ. Multi temere subeũtes uallum trãsfixi sunt: & aut incepto irrito recessissent:aut plures cecidissent:ni. M. Portius ab iugo gallidromi deiectis idẽ ætolis & magna ex parte cæsis:incautos. n. & plæroſq; sopitos oppressẽrat:super imminẽtem castris locũ apparuisset. Flacco nõ eadem fortuna ad thycunta & rhodontion neqcq̃ subire ad ea castella conato fuerat. Macedones quiq; alii i castris fuerãt regis:primo dum procul nihil aliud:q̃ turba & agmen apparebat:ætolos credere uisa procul pugna subsidio uenire:cæterũ ut primũ signaq; & arma ex iprouiso cognita erroꝛẽ apuerũt:tãtus repẽte pauor omnis cepit:ut abiectis armis fugerẽt:& munimẽta sequẽtes impedirunt:& angustiæ uallis:p q̃ sequẽdi erãt:& maxime quod elephãti nouissimi agminis erãt: quos pedes ægre pterire eques nullo poterat modo timẽtibus eqs:tumultumq; iter se maioꝛẽ:q̃ i plio dãtibus aliquãtum temporis direptio castrorum tenuit. Carpeã tamẽ eodẽ die cõsecuti sunt hostẽ:multis in ipso itinere cæsis captisq; nõ equis uirisq; tãtum:sed etiam elephãtis:quos capere nõ potuerãt:iterfectis i castra reuerterũt:quæ temptata eo die iter ipsum pugnæ tẽpus ab ætolis Heracleam obtinentibus pſidio sine ullo haud parum audacis icepti effectu fuerãt:Cõsul noctis isequẽtis tertia uigilia pmisso equitatu ad pſequẽdum hostem signa legionum prima luce mouit:aliquãtum uiæ ꝓceperat rex:ut qui nõ antequam Elatiæ a cõfuso cõstiterit cursu:ubi primum reliquiis pugnæq; & fugæ collectis cum perexigua manu semiermium militum Chalcidem se recepit. Romanus equitatus ipsum quidẽ regem Elatiæ assecutus nõ est:magnam partẽ agminis aut lassitudine subsistentis aut errore:ut qui sine ducibus p igno Atť. hostiũ cædes
ta itinera fugerẽt:dissipatos oppressẽrũt:nec ꝓter quingentos:qui circa regẽ fuerũt:ex isto exercitu quisquam effugit:etiam ex. x. millibus militũ:quos Polybio auctore traiecisse secũ regẽ i Græciam scripsimus:exiguus numerus:quid si Antiati Valerio credamus. xl. millia militum fuisse in regio exercitu scribenti? quadraginta inde millia cecidissent: supra quinque millia capta cum signis militaribus. ccxxx. Romanorum. cl. iterfecti sunt. Cõsuli per Phocidem Boetiæ exercitum ducẽti cõsciæ defectiõis ciuitates cum uelamẽtis ante portas stabãt:metu ne hostiliter diriperentur:cæterum per oẽs dies haud secus quam i pacato agro sine uexatiõe ullius rei agmẽ processit:donec i agrum coronæum uẽtum ẽ:ibi statua regis Antiochi posita i templo Mineruæ iram accẽdit:permissumq; militi est:ut circũiectum templo agrum popularetur:deide cogitatio aium subit cum cõmuni decreto boetiorũ:posita eẽt statua idignum esse i unum coronẽsem agrum sæuire:reuocato extẽplo milite finis populãdi factus:castigati tãtum uerbis boetii ob ingratum i tãtis tãq; recẽtibus beneficiis aium erga romanos. Inter ipsum pugnæ tempus. x. naues regiæ cum pfecto Isidoro ad Tronium i sinu maliaco stabãt:eo grauis uulneribus Alexander acarnanum nũcius aduersæ pugnæ cum perfugisset:trepidæ ide recenti terrore naues Ceneum Euboeæ petierũt:ibi mortuus sepultusq; Alexãder:tres:q̃ ex Asia profectæ:eũdem portum tenuerunt naues audita exercitus clade Ephesum redierunt, Isidorus ab Ceneo Demetriadem:si forte eo deferret

Ptole/ mæus cyneũ uocat Plinius ceneũ Ptole/ mæus Creu/ sam po suit in ora boe tiæ

Ro. He racleam oppu/ gnant Situs Hera/ cleæ

Capiť diripi/ turq; Hera/ clea

fuga regẽ traiecit. Per eoſdẽ dies. A. Acilius p̃fectus romanæ claſſis magnos regios commeatus iam fræ tum: quod ad Andrum inſulam eſt: præteruectos excepit: alias merſit: alias cepit naues: quæ nouiſſimi agminis erant: curſum in Aſiam uerterunt. Acilius Pyrrheum: unde profectus erat: cum agmine capti/ uarum nauium reuectus: magnam uim fruméti & Atheniẽſibus & aliis eiuſdẽ regiõis ſociis diuiſit. An tiochus ſub aduẽtu conſulis a Chalcide profectus Tenedum prío tenuit: inde Epheſum tranſmiſit. Cõ ſuli Chalcidem ueniẽti portæ patuerunt: cum appropinquante eo Chriſtoteles præfectus regiis exceſſiſ ſet: & cæteræ urbes in Euboea ſine certamine traditæ: paucoſq; p dies omnibus p̃paratis ſine ullius no/ xa urbis: exercitus Thermopylas reductus: multo modeſtia poſt uiſtoriam: q̃ ipſa uictoria laudabilior. Inde conſul. M. Catonem: per quem q̃ geſta eſſent: ſenatus Popu. q. Roma. haud dubio auctore ſciret: Romam miſit: is Creuſa theſpiéſium emporium eſt in intimo ſinu coríthiaco retractũ. Patras Achaiæ petit: a Patris Corcyram uſq; ætoliæ atq; Acarnaniæ littora legit: atq; ita ad Hydrontum Italiæ traiecit quinto die inde pedeſtri itinere Romam ingenti curſu puenit: ante lucem ingreſſus urbem a porta ad prætorem. M. Iunium iter intẽdit: is prima luce ſenatum uocauit: quo. L. Cornelius Scipio aliquot die/ bus ante a cõſule dimiſſus cũ aduenies audiſſet: prægreſſum Catonẽ in ſenatu eẽ ſupuenit exponenti: q̃ geſta eẽnt. Duo inde legati iuſſu ſenatus in concionẽ ſunt producti: atq; ibi eadẽ: q̃ in ſenatu de rebus in Aetolia geſtis expoſuerunt: ſupplicatio in triduum decreta eſt: & ut. xl. hoſtiis maioribus p̃tor: quibus diis ei uideretur ſacrificaret. Per eoſdem dies &. M. Fuluius nobilior: qui biennio ante p̃tor in Hiſpaniá profectus é: ouans urbem é ingreſſus: argẽti bigati præ ſe tulit. cxxx. millia & extranumeratum. x. mil/ lia pondo argenti: auri pondo. cxxvii. Attilius cõſul ab Thermopylis Heracleã ad ætolos p̃miſit: ut tunc ſaltem experti regiam uanitatẽ reſpicerẽt: traditaq; Heraclea: cogitarẽt de petẽda ab ſenatu ſuo furoris ſui: ſeu erroris uenia: & cæteras Græcie ciuitates defeciſſe eo bello ab optime meritis romanis: ſed quia poſt fugam regis: cuius fiducia ab officio deceſſiſſent: non adiſſent: ptinaciam culpæ in fidẽ receptas eẽ, Aetolos eẽ quoq;: q̃q̃: non ſecuti ſunt regẽ: ſed accerſiſſent: & duces belli non ſocii fuerĩt: ſi pœnitere poſ ſit: poſſe & incolumes eẽ. Ad ea cum pacati: nihil reſponderet: appareretq; armis rẽ gerẽdam: & rege ſu perato bellum ætolicum integrum reſtare: caſtra ab Thermopylis ad Heracleam mouit: eoq; ipſo die ut ſitum noſceret urbis: ab omni parte equo mœnia ẽ circũuectus: ſita é Heraclea ĩ radicibus oetæ mõ/ tis: ipſa ĩ campo: arcẽ imminentẽ loco alto & undiq; p̃cipiti habet. Contemplatus omnia: q̃ noſcẽda erãt quattuor ſimul locis aggredi urbẽ cõſtituit a flumine Aſoro: qua & gymnaſium é. L. Valerium opibus atq; oppugnationi p̃poſuit: frequẽtius prope q̃ in urbe habitabatur. T. Sempronio Longo oppugnãdã dedit & regionem a Malea: q̃q; aditum haud facilẽ pars habebat. M. Bebium ab altero anniculo quem melena uocant: aduerſus Dianæ tẽplum. Ap. Claudium oppoſuit. Horum magno certamine infra pau cos dies turres arieteſq; & alius oís apparatus oppugnandaꝝ urbium pficitur: ut tum ager heraclienſis paluſter oís frequenſq; proceris arboribus benigne ad omne genus operum materiam ſuppeditabat: rũ quia refugerant intra mœnia ætoli: deſertaq; in ueſtibulo urbis erãt tecta: in uarios uſus non tigna mõ & tabulas: ſed laterem quoq; & cemẽta & ſaxa uariæ magnitudinis p̃bebant. Et romãi quidem opibus magis q̃ armis urbem oppugnabant: ætoli cõtra armis ſe tuebantur: nã cum ariete quaterentur muri: non laqueis: ut ſolet: exceptos declinabãt ictus: ſed armati frequẽtes qdã ignes ẽt: quos aggeribus iniice rent: ferebant: fornices quoq; in muro erãt apti ad excurrendum: & ipſi cum pro dirutis reficerent mu/ ros: crebriores eos: ut pluribus erumperetur in hoſtes locis: faciebant. Hoc primis diebus dum integræ uires erant & frequentes: impigre fecerunt: in dies deíde pauciores & ſegnius: &. n: cum multis urgeren tur rebus nulla eos res æque ac uigiliæ conficiebant: romanis ĩ magna copia militum ſuccedẽtibus aliis in ſtationem aliorum: ætolos p̃ paucitatem eoſdem dies nocteſq; aſſiduo labore urente: per. iiii. &. xx. dies ita: ut nullum tempus uacuum dimicatione eẽt: aduerſus quattuor e partibus ſimul oppugnantẽ hoſtem nocturnus diurno continuatus labor é. Cum fatigatos iam ætolos ſciret conſul & expectatiõe temporis: & quod ita tranſfugæ affirmabant: tale conſilium iniit: media nocte receptui ſignum dedit: & ab oppugnatione ſimul omnes milites deductos uſq; ad tertiam diei horam quietos in caſtris tenuit inde cœpta oppugnatio ad mediã rurſus noctem p̃ducta eſt: intermiſſa deíde uſq; ad tertiam diei horã. Fatigationẽ rati cauſam eẽ ætoli nõ cõtinuandæ oppugnationis: q̃ & ipſos affecerat: ubi Romanis datũ receptui ſignũ eẽt: uelut ipſi quoq; hoc reuocati, p ſe q̃q; ex ſtatione decedebãt: nec ante tertiã diei horã armati ĩ muris apparebant. Cõſul cum nocte media intermiſiſſet oppugnationẽ: quarta uigilia rurſus ab tribus partibus ſumma ui agreſſurus: una Sẽproniũ tenere intẽtos milites ſignũq; expectãtes iuſſit: ad ea in nocturno tumultu: unde clamor exaudiret: haud dubie ratus hoſtes cõcurſũros: Aetoli pars ſo piti affecta labore ac uigiliis corpora ex ſomno moliebant: pars uigilantes ad hunc ſtrepitũ pugnantiũ ĩ tenebris currunt. Hoſtes p̃tim p ruinas iacẽtis muri trãſcẽdere muros conãtur: p̃tim ſcalis aſcẽſus tem ptant aduerſus equos undiq; ad opẽ ferẽdam occurrũt ætoli: ps una: qua, pgreſſi erant: neq; defendiť: neq; oppugnatur: ſed qui oppugnarent: intenti ſignũ expectabant: defenſor nemo aderat. Iam diluceſce bat: cum ſignũ cõſul dedit: & ſine ullo certamine partim ſcalis integros muros tranſcendere: ſimul cla/ mor index capti oppidi eſt ex auditus: undiq; ætoli deſertis ſtationibus in arcem fugiunt: oppidum ui/ ctores permiſſu conſulis diripiunt non tam ab ira nec ab odio: quã ut miles coercitus in tot receptis ho ſtium urbibus aliquo tandem loco fructum uictoriæ ſentiret: Reuocatos inde a medio ferme die mili/ tes cũ in duas diuiſiſſet partes: nam radicibus montium circũduci ad rupem iuſſit: q̃ faſtigio altitudinis pars media ualle uelut obruta ab arce erat: ſed adeo, ppe geminata cacumina eoꝝ mõtiũ ſunt: ut ex uer

tice altero coniici tæla in arcẽ poſſint:cum dimidia militũ parte conſul ab urbe aſcenſurus in arcẽ ſignũ ab iis qui ab tergo in rupẽ euaſuri erant:expectabat.Non tulere qui in arce erant:ætoli primum eorum qui rupẽ ceperant:clamorẽ:deinde impetum ab urbe romanorum effractis iam animis:& nulla ibi ꝑparata re ad obſidionẽ diutius tolerandam:utpote congregatis fœminis pueriſq; & imbelli alia turba ĩ arcẽ:quæ uix capere ne dum tueri multitudiné tantã poſſet.Itaq; ad primum impetũ abiectis armis dediderunt ſeſe:traditus inter cæteros principes ætolorum Democritus ẽ:qui principio belli decretũ ætolorum quo accerſendum Antiochum cẽſuerat.L.Quintio poſcẽti:reſponderat ĩ Italia daturum: cum caſtra ibi ætoli poſuiſſent:ob eam ferociam maius uictoribus gaudium traditũ fuit.Eodẽ tpe quo Romani Heracleam:Philippus Lamiam excompoſito oppugnabant:circa Thermopylas cum conſule redeunte ex Boetia ut uictoriam ipi Po.q.Ro.gratularetur:excuſaretq;:quod morbo ĩpeditus bello non interfuiſſet congreſſus.Inde diuerſi ad duas ſimul oppugnandas urbes profecti (interſunt ſedecim milia ferme paſſuum) & quia Lamia poſita in tumulo ẽ:tum regionem maxime eodẽ ſpectat oppido:quã breue interuallum uidetur:& omnia in conſpectu ſunt:cum enixe uelut propoſito certamine Romani macedoneſq; diẽ ac noctẽ aut in opibus aut in præliis eẽnt:hoc maior difficultas macedonibus erat:qđ romani aggere & uineis & omnibus ſupra terram opibus:ſubtus macedones cuniculis oppugnabant: & in aſpis locis ſilex ſæpe impenetrabilis ferro occurrebat:& cum parum procederet inceptum:p collo quia principum oppidanos tẽptabat rex:ut urbẽ dederẽt:haud dubius:quin ſi prius Heraclea capta foret:romanis ſe potius quam ſibi dedituri eẽnt:ſuamq; gratiam conſul in obſidione liberanda facturus eſſet.Nec eum opinio ẽ fruſtrata:confeſtim.n.ab Heraclea capta nuncius uenit:ut oppugnare abſtineret:æquius eẽ romanos milites:qui acie dimicaſſent cũ ætolis:ꝑmia uictoriæ hẽre:ita receſſum ab Lamia ẽ:& propinquæ clade urbis ipſi:nequid ſimile paterẽtur:effugerunt.Paucis prius:q̃ Heraclea capeẽ diebus ætoli concilio Hypatam coacto legatos ad Antiochum miſerunt:inter quos & Thoas idẽ: q & ante miſſus ẽ:mandata erant:ut ab rege peterẽt ꝑmium:ut ipſe coactis rurſus terreſtribus naualibuſq; copiis in Græciam traiiceret:deinde ſiqua ipſum teneret res:ut pecuniam & auxilia mitteret:id cum ad dignitatẽ eius fidẽq; ptineret non prodi ſocios:tum etiam ad incolumitatẽ regni non ſinere Romanos omni cura uacuos:cum ætolorum gẽtẽ ſuſtuliſſent omnibus copiis in Aſiam traiicere.Vera erant:quæ dicebantur:eo magis regẽ mouerunt:itaq; ĩ præſentia pecuniam:quæ ad uſus belli neceſſaria erat:legatis dedit:auxilia terreſtria naualiq; affirmauit;miſſurum:Thoantẽ unum ex legatis retinuit: & ipſum aut inuitum morantẽ ut exactor ꝑſens promiſſorum adeſſet.Cæterum Heraclea capta fregit tãdẽ animos ætolorum:& ad paucos poſt dies:q̃ ad bellum renouandum acciẽdumq; regẽ in Aſiam miſerant: legatos:abiectis belli conſiliis pacis peteẽdæ oratores ad conſulẽ miſerunt.Quos dicere exorſos conſul ĩterfatus cum alia ſibi ꝑuertẽda eẽ dixiſſet:redire Hypatã eos datis dierum.x.iduciis &.L.Valerio Flacco cum iis miſſo iuſſit ei:quæ ſecum acturi fuiſſent:exponere:& ſi qua uellẽt alia Hypatam ut eſt uẽtum: principes ætolorum apud Flaccum concilium habuerunt:conſultãtes quo nam agẽdum modo apud conſulẽ foret.Parantibus iis antiqua fœderum ordiri merita:quin abſiſtere iis Flaccus iuſſit:q̃ ipſi uiolaſſent:confeſſionẽ iis culpæ magis profuturam:& totam in preces orationẽ uerſam: nec.n.in cauſam ipſorum:ſed in Popu.Roma.clæmẽtiam ſpẽ ſalutis poſitam eẽ:& ſuppliciter agẽtibus iis profuturum & apud conſulẽ & Romæ in ſenatu:eo quoq;.n.mittẽdos fore legatos.Hæc una uia omnibus ad ſalutẽ uiſa:& ut ſe in fidẽ ꝑmitterẽt romanorum:ita.n.& illi uiolandi ſupplices uerecundiam ſe impoſituros: & ipſos nihilominus ſuæ poteſtatis fore:ſi quid melius fortuna oſtẽdiſſet.Poſteaquã ad coſulẽ uẽtũ ẽ. Phaneas legationis princeps longam orationẽ & uarie ad mittigãdam iram uictoris cõpoſitam: ita ad extremum finiuit:ut diceret:ætolos ſe ſuaq; omnia fidei.Po.Ro.ꝑmittere.Id conſul ubi audiuit:ẽt atq; uidete:inquit:ætoli ut ita ꝑmittatis:tum decretum Phaneas in id qđ diſerte ſcriptum erat:oſtẽdit:quãdo ergo inqt:ita ꝑmittitis:poſtulo id mihi Dicæarchum ciuẽ ueſtrũ:& Menetam epirotã Naupactum is cum ꝑſidio ingreſſus ad defectionẽ cõpulerat:& Aminandrũ cũ principibus athamanũ:quoꝝ cõſilio ab nobis defeciſtis:ſine mora dedatis.Prope dicẽtẽ interfatus romanum non in ſeruitutẽ:inquit:ſed in fidẽ tuam nos tradimus:& certum te habeo imprudẽtia labi:qui nobis impes:q̃ moris græcorum nõ ſint.Ad hæc conſul nec Hercule:inquit:magnope nunc curo:quid ætoli ſatis ex more græcorum factũ eẽ cẽſeant.dum ego more romano impium id habeam ĩ deditos:modo decreto ſuo ante armis uictos itaq; ni prope fit:quod impio: uinciri uos iam iubeo:afferriq; cathænas:& circũſiſteẽ lictores iuſſit.Tũ fracta Phaneæ ferocia ætoliſq; aliis ẽ:& tandẽ:cuius conditionis eſſent:ſenſere:& Phaneas ſe quidẽ: & q adſint ætolorum:ſcire faciẽda eẽ:q̃ imperentur:dixit: ſed ad decernenda ea concilio ætolorum opus eẽ: ad id petere ut.x.dierum inducias daret.Petẽte Flacco pro ætolis inducię datæ:& Hypatam reditum ẽ ubi cum in concilio delectorum:quos apocletus uocant.Phanes & q̃ imparẽtur:& q̃ ipſis prope accidiſſent:expoſuiſſet:ĩgemuerũt qđẽ principes conditionis ſuæ:parẽdum tamẽ uictori cẽſebãt:& ex omnibus oppidis conuocandos ætolos ad cõcilium.Poſteaq̃ uero omnis coacta multitudo eadẽ illa audiuit: adeo ſæuicia impii atq; indignitate animi exaſpati ſunt:ut ſi in pace fuiſſent:illo impetu iræ cõcitari potuerint ab bellũ:ad irã accedebat & difficultas eoꝝ q̃ imperarẽtur:quonãmodo.n.utiq; regẽ Amynandrum ſe tædere poſſẽt:& ſpes forte oblata:quod Nicander eo ipſo tẽpore ab rege Antiocho ueniẽs impleuit expectatione uana multitudiné terra mariq; ingens parari bellum.Duodecio is die q̃ conſcenderat nauẽ:ĩ Aetoliã pfecta legatione rediẽs Phalarna ĩ ſinu maliaco tenuit:ide Lamiã pecuniã cum deuexiſſet:ipſe cũ expeditis ueſpa prima ĩter macedonũ romanaq; caſtra:medio agro dũ Hypatã notis cal-

Aetolorũ ad Antiochũ legatio

Aetolorum deditio

Præteri ta magis repḧédi possunt q̄ corrigi

libus petit in stationē incidit macedonum: deductusq; ad regē ē nondum conuiuio dimisso. Quod ubi nūciatū ē: uelut hospitis non hostis aduētu motus Philippus cūbere eum epulariq; iussit: atq; ide dimissis aliis solum retētum: ipsum q̄dē de se timere qcq̄ uetuit: ætolos; parua cōsilia atq; ī ipsorū caput sem/per recidētia accusauit: q primū romāos: deīde Antiochū ī Græciam adduxissent. Sed præteritorum: q̄ magis repræhendi: q̄ corrigi possint: oblitum: se non facturum ut insultet aduersis rebus eorum: ætolos quoq; finire tandē aduersus se odia debere: & Nicandrū priuatim eius diei: quo seruatus a se foret: meminisse: ita datis q ī tutū eū ꝓsequerent. Hypatā Nicander cōsultātibus de pace romana supuenit.

M. Attilio Sacr. Her. oeta fa/cit Pyra Hercu/culis ī oeta

M. Attilius uændita aut concessa militi circa Heracleam præda: posteaq̄ nec Hypatæ pacata esse consilia: & Naupactum concurrisse ætolos: ut inde totum impetum belli sustineret: audiuit: præmisso Ap. Claudio cum .iiii. millibus militum ad occupanda iuga: qua difficiles transitus montium erat: ipse oetā ascendit. Herculiq; sacrificium fecit in eo loco: quem pyram: quod ibi mortale corpus eius dei sit: crematum appellant: inde toto exercitu profectus reliquum iter satis expedito agmine fecit. Vt ad coarcē est uentum: mons est altissimus inter Calipolin & Naupactum: ibi & iumenta multa ex agmine præcipitata cum ipsis oneribus sunt: & homines uexati: facile apparebat: q̄ cum inerti hoste res esset: qui tam impeditum saltum nullo præsidio: ut clauderet: transitum: isedissēt. Tum ergo uexato exercitu ad Naupactum descendit: & in castello aduersus arcem posito: cæteras partes urbis diuisis copiis pro situ mœnium circunsedit: nec minus operis laborisq; ea oppugnatio: q̄ Heracleæ habuit. Eodem tēpore & Messene in Peloponneso ab achæis: quod concilii eorum recusaret esse: oppugnari cœpta est. Et enim duæ

Elis & Messe/ne

ciuitates Messene & Elis: quæ extra concilium achaicum erant: cum ætolis sentiebant: & alii tamē post fugatum ex Græcia Antiochum legatis achæorum lenius responderāt: dimisso præsidio regio cogitaturos se quid sibi faciendum esset: messenii sine responso dimissis legatis mouerant bellum: trepidique rerum suarum cum iam ager effuso exercitu ureretur: castraq; prope urbē poni uiderent: legatos. Chalcidem ad. T. Quintium auctorem libertatis miserunt: qui nunciaret messenios romanis non achæis & aperire portas: & dedere urbem paratos esse. Auditis legatis extemplo profectus Quintius a Megalopoli ad Diaphanem prætorem acheorum misit: qui extemplo reducere eum a Messēne exercitum: & uenire ad se iuberet. Dicto paruit Diaphanes: & soluta obsidione expeditus ipse prægressus agmine circa Eudaniam: paruum oppidum inter Megalopolin Messenemq; positum Quintio occurrit & cum causas oppugnationis exponeret: castigatum leniter: quod tantam rem sine auctoritate sua conatus esset: dimittere exercitum iussit: nec pacem omnium bono partam turbare. Messēniis īperauit ut exules reducerent: & achæorum concilii essent: si qua haberent: de quibus aut recusare in posterum: aut cauere sibi uellent: Corinthum ad se uenirent. Diaphanem concilium achæorum extemplo sibi præbere iussit: ibi de Zacyntho intercepta per fraudem insula questus postulauit: ut restitueretur romanis. Philippi macedonum regis Zacynthus fuerat: & eam mercedem Amynandro dederat: ut per Athamaniam ducere exercitum in superiorem partem Aetoliæ liceret: qua expeditione fractis animis ætolos compulit ad petendam pacem Amynander: Philippum Megalopolitanum insulæ præfecit: postea per bellum quo se Antiocho aduersus romanos coniunxit. Philippo ad munia belli reuocaro Hieroclem Agrigentinum successorem misit: is post fugam ab Thermopylis Antiochi Amynandrumq; a Philippo Athamania pulsum: missis ultro ad Diaphanem prætorem achæorum nūciis pecunia pactus insulā achæis tradit. Id præmium belli suum eē æquum cēsebant romani: non. n. M. Attilium consulē legionesq; romanas Diaphani & achæis ad Thermopylas pugnasse. Diaphanes aduersus hæc purgare interdum se/se gētēq;: interdum de iure facti differere. Quidam achæorum & initio eam se rē aspnatos testabantur & tunc ptinaciam increpabant p̄toris: auctoribusq; iis decretum ē ut. T. Quintio ea res permitteretur. Erat Quīitius sicut aduersantibus asper ira: ita si cederes: idē placabilis omissa contētiōe uocis uultusq;. Si utilē: inquit: possessionē eius insulæ cēserē achæis eē: auctor eēm senatui. Popu. q;. Roma, ut eam uos habere sineret: cæterum sicut testudinē: ubi collecta in suum tegumē ē: tutam ad omnis ictus uideo eē: ubi exiret partes aliquas: qdcūq; nudabit: obnoxium atq; infirmum hēre: haud dissimiliter uos achæi clausis undiq; mari quod intra Peloponnesum ē termino: ea & iungeī uobis: & iūcta tueri facile simul auiditate plura amplectēdi hīc excedatis: nuda uobis oīa q̄ extra sint: & expositā ad oēs ictus eē. Assentiē te omni cōcilio nec Diaphane ultra tēdeī auso Zacynthus romāis tradit. Per idē tēpus Philippus rex proficiscētē consulē ad Naupactū p̄cunctatus si se interim: q̄ defeciſlent ab societate romana urbes reci/pere uellet: p̄mittēte eo ad Demetriadē copias admouit: haud ignarus quanta ibi conturbatio eēt: desti tuti. n. ab omni spe cum desertos se ab Antiocho spē nullam in ætolis eē cernerēi: dies nocteſq; aut Philippi hostis aduētum aut infestiorē etiam quo iustius irati erāt romanorum expectarēt: turbæ erāt ibi inconditæ regiorum: qui primo pauci in p̄sidio relicti: postea plures pleriq; inermes ex p̄lio aduersa fuga delati: nec uiruim: nec animi satis ad obsidionē tolerandam habebant. Itaq; p̄missis a Philippo: q spē impetrabilis ueniæ ostēdebant: responderunt patere portas regi ad primum eius ingressum: principes quidam urbe excesserunt. Eurylochus mortē sibi consciuit. Antiochi milites: sic enim pacti erāt: p Macedoniam Thraciamq; ꝓsequntibus macedonibus: nequis eos uiolaret. Lysimachiam deducti sunt. Erāt & pauce naues Demetriade: quibus præerat Isidorus: eæ quoq; cum p̄fecto suo dimissæ sunt: inde Dolopiam: & Apanthiā: & Perrhebiæ quasdam ciuitates recepit. Dum hæc a Philippo geruntur. T. Quintius recepta Zacyntho ab achaico concilio Naupactum traiecit: quæ iam p̄ duos mēses: sed iam prope excidium erat: oppugnabatur: & si capta ui foret: omne ibi nomen ætolorum ad internicionem uide/

Zacyn/thus ro/po. addi/citur

batur uenturum:cæterum q̃q̃ merito iratus erat ætolis:quod solos obtrectasse gloriæ suæ:cum libera/ ret Græciam:meminerat & nihil auctoritate sua motos esse:cum quæ tum maxime acciderant casura: prænonens a furioso incepto eos deterreret:tamen sui maxime operis esse credens nullam gentem li/ beratæ a se Græcie funditus euerti:obambulare muris:ut facile noscereturab ætolis:cœpit.Confestim a primis stationibus cognitus est:uulgatumq; per omnes ordines Quintium esse:itaq; concursu facto undiq; in muros manus pro se quisq; tendentes consonante clamore nominatim Quintium orare: ut opem ferret:ac seruaret.Et tum quidem:q̃q̃ moueretur his uocibus:manu tamen annuit:quidnã opis in se esset:cæterum posteaquã ad consulem uenit:utrum fallit: inquit: te.M.Attili: quid agatur:an cũ satis prouideas:nihil id magnopere ad summam reipu.pertinere censes:Erexerat expectatione consu/ lem:& quin expromis:inquit:quid rei sit:Tum quintius ecquid uides te deuicto Antiocho in duabus urbibus oppugnandis tempus terere:cum iam prope annus circũactus sit imperii tui:Philippum autẽ: qui non aciem:non signa hostium uidit:non solum urbes:sed tot iam gentes Athamaniam Perrhebiã Aperanthiã:Dolopiam sibi adiunxisse:atqui non tantum interest nostra ætolorum opes ac uires mi/ nui:quantum non supra modum Philippum crescere:& uictoriæ tuæ præmium te militesq; tuos nõ/ dum tot urbes:quot Philippum gentes Græcie haberent.Assentiebatur his consul:sed pudor:si irrito incepto abscederet obsidione:occurrebat:tota inde Quintio res permissa est. Is rursus ad eam partem muri:qua pauloante uociferati ætoli fuerant:redit:ibi cum impensius orarent:ut misereret gentis æto lorum:exire aliquos ad se iussit.Phaneas ipse principesq; alii extemplo egressi sunt.Quibus prouolutis: ad pedes:fortuna:inquit:uestra facit:ut & iræ meæ:& orationi tempora euenerint:quæ prædixi euen/ tura:& ne hoc quidem reliqui uobis est:ut indignis accidisse ea uideantur ego tamen sorte quadam nu triendæ Græcie datus:ne ingratis quidem benefacere absistam:mittite oratores ad consulem:qui indu cias tantum temporis petant:ut mittere legatos Romam positis:per quos senatui de uobis permittatis ego apud consulem defensor deprecatorq; uobis adero.Ita:ut censuerat Quintius:fecerunt:nec asperna tus est legationem consul:induciisq; in diem certam datis:qua legatio renunciari ab Roma posset:solu ta obsidio & exercitus in Phocidem missus.Consul cum.T.Quintio ad achaicum concilium Aegium traiecit:ibi de ætolis:& de exulibus lacedæmoniorum restituendis actum:& neutra perfecta sunt: quia suæ gratiæ reseruari ea achæi per se ipsi:q̃ per romanos maluerunt achaico contribui concilio. Epirota rum legati ad concilium uenerunt:quos non sincæra fide in amicitia fuisse satis constabat: militem ta/ men nullum Antiocho dederant:pecunia iuuisse eum insimulabantur:legatos ad regẽ ne ipsi qdẽ missi se ificiebãt:his petẽtibus i amicitia pristia eẽ licerẽt:respõdit cõsul se utrũ hostiũ:an pacatorũ eos nume ro hẽret:nõdũ scire:senatũ eius rei iudicẽ fore:itegrã se cãm eorũ Romã reiicerẽ:iducias ad id dieꝝ.xc.da re:epirotæ romã missi senatũ adierũ:respõsum datũ ẽ:quo ueniã ipetrasse nõ cãm ꝓbasse uideri possẽt.

Soluit naupa/ ctũ obsi dione

Et Philippi regis legati sub idem tẽpus in senatum inttroducti gratulantes de uictoria:iis petẽtibus ut sibi sacrificare i capitolio donũq; ex auro liceret:ponere i æde Iouis Opt.Max.pmissum ab senatu.c. pondo coronã aureã posuerunt:Nõ responsum solum benigne legatis ẽ:sed Philippi quoq; filius De/ metrius q obses Romæ erat:ad patrẽ:reducẽdus legatis datus ẽ.Bellum qd Antiocho rege i Græcia ge stum ẽ:a.M.Attilio consule hũc finẽ habuit.Alter cõsul.P.Cornelius Scipio Galliã ꝓuiciã sortitus:pri/ usquã ad bellũ qd cũ boiis gerẽdũ erat:ꝓficisceretur:postulauit ab senatu:ut pecunia sibi decerneretur ad ludos:quos prætor i Hispania iter ipsum discrimẽ pugnæ uouisset.Nouũ atq; iniquũ postulare ẽ ui sus cẽsuerunt ergo quos ludos iconsulto senatu ex sua unius snia uouisset:eos ut idẽ manubiis: siquam pecuniã ad id reseruasset:uel sua ipse ipẽsa faceret:eos ludos ꝑ dies.x.P.Cornelius fecit.Per idẽ fere tem/ pus ædes matris magnæ deæ dedicata ẽ:quam deam is.P.Cornelius aduectam ex Asia.P.Cornelio Sci pione cui post Africano fuit cognomẽ.P.Licinio cõsulibus i palatium a mari detulerat.Locauerãt ædẽ faciẽdam.M.Liuius.C.Claudius cẽsores.M.Cornelio.T.Sempronio consulibus: tertio decimo anno: posteaquã locata erat:dedicauit eam.M.Iuuius Brutus:ludiq; ob dedicationẽ eius facti: quos primos scænicos fuisse Antias Valerius ẽ auctor megalesia appellatos. Itẽ Iuuentutis ædẽ in circo maximo.C. Licinius Lucullus duumuir dedicauit:uouerat eã sedecim annis ante.M.Liuius consul quo die Asdru/ balem exercitumq; eius cecidit: idẽ censor eam faciendam locauit.M.Cornelio.T.Sempronio consu/ libus:huius quoq; dedicandæ causa ludi facti:& omnia cum maiore religiõe facta:quod nouum cum Antiocho instabat bellum.Principio eius anni:quo hæc profecto ad bellum.M.Attilio manẽte adhuc Romæ.P.Cornelio consule agebant:boues duos domitos i carinis ꝑ scalas pueniisse in tegulas ædificii proditum memoriæ ẽ:eos uiuos cõburi:cinerẽq; eorum deiici in tyberim aruspices iusserunt.Tarraci/ næ & Amiterni nunciatũ ẽ aliquotiẽs lapidibus Pluuisse.Minturnis ædẽ Iouis & tabernas circa forum de cælo tactas eẽ.Vulturni in ostio fluminis duas naues fulmĩe ictas cõflagrasse.Eorum prodigioꝝ cã libros sibyllinos ex senatusconsulto decẽuiri cũ adissent:renunciarũt ieiuniũ instituẽdum Cereri eẽ: & id quinto quoq; anno seruandum:& ut nouẽdiale sacrum fieret:& unum diẽ supplicatio eẽt: coronati supplicarẽt:& consul.P.Cornelius:quibus diis: qbusq; hostiis edixissent decẽuiri: sacrificaret. Placatis diis nunc uotis rite soluẽdis:nunc prodigiis expiandis i prouiciam ꝓficiscitur cõsul:atq; inde.Gn.Do/ mitium proconsulẽ dimisso exercitu Romam decedẽ iussit:ipse in agrum boiorum legiones iduxit. Sub idẽ fere tẽps ligures lege sacrata coacto exercitu:nocte iprouiso castra.Q.Minutii pro cõsulis aggres si sunt.Minutius usq; ad lucẽ itra uallũ militẽ istructũ tenuit:itẽtus ne qua transcẽderet hostis munimẽ ta:pria luce duabus simul portis eruptionẽ fecit:nec prio ipetu:qd spauerat:ligures pulsi sunt:duas am

Finis belli i græcia aduerſ Antio/ chum gesti

Megale sia

ꝓdigia

plius horas dubium certamen ſuſtinuere: poſtremo cum alia atq; alia agmina erumperẽt: & ĩtegri feſ/
Ligũ cædes ſis ſuccederent ad pugnam: tandem ligures inter cætera etiam uigiliis confecti terga dederunt: cæſa ſu/
per quattuormillia hoſtium: ex romanis ſociiſq; minus trecentum perierunt. Duobus fere poſt men/
ſibus. P. Cornelius cum boiorum exercitu ſignis collatis egregie pugnauit: duo detrigita millia hoſtiũ
cæſa Antias Valerius ſcribit: capta triamillia: &. cccc. ſigna militaria. cxxvii. ex uictoribus mille &. cccc.
Gallo cædes lxxxvi. cecidiſſe. Vt in numero ſcriptoris parum fidei ſit: quia in augendo eo non alius intemperãtior
eſt: magnam uictoriam fuiſſe apparet: quod & caſtra capta ſunt: & boii poſt eam pugnam extemplo de
diderunt ſeſe: & quod ſupplicatio eius uictoriæ cauſa decreta ab ſenatu: uictimæq; maiores cæſæ. Per
eoſdem dies. M. Fuluius Nobilior ex ulteriore Hiſpania ouans urbem eſt ingreſſus: argenti tranſtulit
decem millia pondo: bigati argenti. cxxx. auri. cxxvi. P. Cornelius conſul primo obſidibus a boiorũ gẽ/
te acceptis: agri parte fere dimidia eos mulctauit: quo ſi uellet. Popu. Roma. coloniam mittere poſſet: ĩ/
de Romam ut ad triumphum haud dubium decedens exercitum dimiſit: & adeſſe Romæ ad diẽ triũ
phi iuſſit. Ille poſtero die quam uenit ſenatu in ædem Bellonæ uocato: cũ de rebus ab ſe geſtis differuiſ
ſet: poſtulauit: ut ſibi triumphanti liceret in urbem inuehi. P. Sempronius Bleſus tribu. ple. non negan
dum Scipioni: ſed differendum honorem triumphi cenſebat: bella ligurum gallicis ſemper iuncta fuiſ
ſe: eas inter ſe gentes mutua ex propinquo ferre auxilia: ſi. P. Scipio deuictis acie boiis: aut ipſe cũ uicto/
re exercitu in agrum ligurum tranſiſſet: aũt partem copiarum. Qu. Minutio miſiſſet: qui iam tertium
ibi annum dubio retineretur bello: debellari cum liguribus potuiſſe: nunc ad triumphum frequentan
dum deductos eſſe milites: qui egregiam nauare operam reipu. potuiſſent: poſſent etiam: ſi ſenatus: qđ
feſtinatione triumphi prætermiſſum eſſet: id reſtituere differendo triumpho uellet: iuberent cõſulem
cum legionibus redire in prouinciam: dare operam ut ligures ſubigantur: niſi illi cogantur in ius dicio
nemque Popu. Roma. ne boios quidem qüieturos: aut pacem: aut bellum utrobiq; habenda: deuictis
liguribus paucos poſt menſes per conſulem. P. Cornelium multorum exemplo: qui in magiſtratu nõ
triumphauerunt: triumphaturum eſſe. Ad ea conſul neque ſe ligures prouinciam ſortitum eẽ ait: neq;
Diſce/ cum liguribus bellum geſſiſſe: neque triumphum de iis poſtulare. Qu. Minutium confidere breui ſub
ptatio actis iis merito triumphum poſtulaturum atque impetraturum eſſe: ſe de gallis boiis poſtulare trium
tri. pl. phum: quos acie uicerit: caſtris exuerit: quorum gentem biduo poſt pugnam totam acceperit in dedi/
& ſcipio tionem: a quibus obſides abduxerit pacis futurum pignus: uerum enimuero: illud multo maius eẽ qđ
nis đ tri tantum numerum gallorum occiderit in acie: quod cum tot millibus certe boiorum: nemo ante ſe im
umpho perator pugnauerit: plus partem dimidiam ex quinquagintamillibus hominum cæſam: multa millia
capta: ſenes pueroſque boiis ſupereſſe. Itaque id quemquam mirari poſſe cur uictor exercitus cum ho/
ſtem in prouincia neminem reliquiſſet. Romam uenerit ad celebrandum conſulis triumphum? quo/
rum militum ſi & in alia prouincia opera uti ſenatus uelit: utro tandem modo promptiores ad aliud
periculum: nouumq; laborem ituros credat: ſi perſoluta iis ſine detrectatione prioris periculi laboriſq;
merces ſit? an ſi ſpẽ pro re ferentibus dimittant iam ſemel in prima ſpe deceptos? Nam quod ad ſe attĩ
neat ſibi gloriæ in omnem uitam illo die ſatis quæſitum eſſe: quo ſe uirum optimum iudicatum ad ac
cipiendam matrem idæam miſiſſet ſenatus: hoc titulo & ſi nec conſulatus: nec triumphus adiicitur: ſa/
tis honeſtam honoratamque. P. Scipionis Naſicæ imaginem fore. Vniuerſus ſenatus nõ ipſe modo ad
Scipiõi decernendum triumphum conſenſit: ſed etiam tribu. ple. auctoritate ſua compulit ad remittendam ĩ/
Naſica terceſſionem. P. Cornelius conſul triumphauit de boiis: in eo triumpho gallicis carpentis arma ſignaq;
đ boiis & ſpolia oĩs generis tranſuexit: & uaſa ænea gallica: & cum captiuis nobilibus equoꝝ quoq; captorum
trium/ gregem traduxit: aureos torques tranſtulit. Mcccclxx. ad hæc auri: ccxlv. argenti infecti factiq; in galli/
phat cis uaſis non infabre ſuo more factis. cccxl. pondo bigatorum nummorum. ccxxxiiii. militibus: q cur/
rum ſecuti ſunt: centenos: uicenos: qnos aſſes diuiſit: duplex centurioni: triplex equiti. Poſtero die con/
cione aduocata de rebus ab ſe geſtis: & de iniuria tribuni bello alieno ſe illigãtis ut ſuæ uictoriæ fructu
ſe defraudaret: cum differuiſſet: milites exauctoratos dimiſit. Dum hæc ĩ Italia geruntur. Antiochus
Epheſi ſecurus admodum de bello romano erat tãquam non tranſituris ĩ Aſiam romanis. Quam ſe
curitatem ei magna pars amicorum aut per errorem aut aſſentando faciebat. Annibal unus: cuius eo
tempore ut maxima apud regem auctoritas erat: magis admirari ſe aiebat: quod iam non ĩ Aſia eſſent
romani: q̃ uenturos dubitabat: ꝓpius eẽ ex Græcia ĩ Aſiam: quam ex Italia ĩ Græciam traiicere: & mul
to maiorem cauſam Antiochũ quã ætolos eẽ: neq;. n. mari mius quã terra pollere romana arma: iãpri/
dem claſſem circa Maleum eſſe: audire ſeſe nuper nouas naues nouumq; ĩperatorem rei gerendæ cã ex
Italia ueniſſe. Itaq; deſineret Antiochus pacem ſibi ipſe ſpe uana facere ĩ Aſia: & de ipſa Aſia breui terra
mariq; dimicandum ei cum romanis eſſe: & aut ĩperium adimendum orbẽ terraꝝ affectantibus: aut
ipſi regnũ amittendum. Vnus uera & ꝓuidere & fideliter prædicere uiſus: itaq; ipſe rex nauibus: quæ
paratæ iſtructæq; erant Cherſonneſum petit: ut ea loca: ſi forte terra uenirent romani: præſidiis firma
ret: cæterã claſſem Polyxenidã parare & deducere iuſſit: ſpeculatorias naues ad oĩa exploranda circa iſu
Quæ a las dimiſit. C. Liuius præfectus romanæ claſſis cũ quĩquaginta nauibus tr̃ctis ꝓfectus ab Roma Nea/
Liuio ꝓ polin: quo ab ſociis eius oræ cõuenire iuſſerat apertas naues: quæ ex fœdere debebant. Siciliã ĩde petit:
fecto frætoq; Meſſanã prãteruectus cum ſex pũicas naues ad auxilium miſſas accepiſſet: ab rheginis locriſq;
ſint ma & eiuſdem iuris ſociis debitas exegiſſet naues: luſtrata claſſe ad Lacinium altum petit. Corcyram quã/
ri geſta primum Græcie ciuitatem adit: cum ueniſſet percunctatus de ſtatu belli: nec dum. n. omnia in Græcia

perpacata erant:& ubi classis romana eēt posteaq̄ audiuit circa Thermopylarum saltum ī statione consulem ac regē eē classem piræi stare rerum causa:pergit protinus nauigare Pelopōnesum:tamē Zacynthumq̄:qa partis ætolorum maluerant eē:protinus depopulatus Maleum petit:prospera nauigatione usus paucis diebus Pyræum ad ueterē classem puenit. Ad Scyllæum Eumenes rex cum tribus nauibus occurit:cum Aeginæ diu īcertus cosilii fuisset:utrum ad tuēdum rediret regnū (audiebat.n.Antiochum Ephesī nauales terrestresq̄ paraī copias)an nusquam abscederet ab romanis:ex quorum fortūa sua pēderet. A.Pyræo. A.Acilius traditis secessori quinq̄ &.xx.nauibus tectis Romam ē profectus. Liuius una &.lxxx.rostratis nauibus multis præterea minoribus:q̄ aut apertæ rostratæ aut sine rostris speculatoriæ erant.Delum traiecit.Eo tēpore cōsul Attilius Naupactū oppugnabat. Liuium deliberantē aliquot dies:ut ē uētosissima regio:iter Cycladas fretis aliis minoribus diuisas:aduersī uēti tenuerūt. Polyxenidas certior per dispositas speculatorias naues factus Deli stare romanam classem nuncios ad regē misit:qui omissis:quæ in Hellesponto agebat cum rostratis nauibus quantum accelerare potuerat.Ephesum redit:& concilium extēplo habuit faciēdum:ne periculum naualis certaminis foret.Polyxenidas negabat cessandū:& utiq̄ prius confligēdum:quā classis Eumenis & rhodiæ naues coniungerētur romanis:ita numero ferme ipares futuros:ipsum cæteris oībus supiorē eē celeritate nauiū & uarietate auxiliorū: nam & romanas naues cum ipsas īscite factas īmobiles eē: tum ēt ut quæ ī terram hostiū ueniant oneratas cōmeatu uenire: suas aūt ut pacata oīa circa se relīquētes nihil p̄ter militem atq̄ arma habituras:multum etiam adiuturam noticiā maris terrarumq̄ & uētorum:q̄ oīa ignaros turbatura hostes eēnt.Mouit oēs auctor consilii:q & re cōsilium executurus erat:biduum ī apparatu morati tertio die.c.nauibus:quarum.lxx.tectæ:cæteræ aptæ minores oēs ferme erant profecti Phoceam petierunt:īde cum audisset appropīquare iā romanam classem rex qa nō iterfuturus nauali certamini erat. Magnesiam:quæ ad Sipilū ē:cōcessit ad terrestres copias comparādas: classis ad Cyssontē portum erytræorum tāquam ibi aptius expectatura hostem contēdit.Romani ubi primum aquilones ceciderant (nāq̄ per aliquot dies) tenuerant ab Delo Panas portum chiorum ī ægæum mare uersum petunt: inde ad urbē circūegere naues cōmeatuq̄ sumpto phoceā traiiciunt.Eumenes Eeleū ad suam classem profectus paucis post inde diebus cū quattuor & uiginti nauibus tectis:apertis pluribus paulo:a Phocea ad romanos parantes instruentesq̄ se ad nauale certamē rediit. Inde.c.quinquaginta tectis nauibus: aptis ferme.l.,pfecti:prīo aqlonibus trāsuersis cū urgerentur in terrā:cogebantur tenui agmine prope in ordinē singulæ naues ire:deinde ut lenita paulū uis genti est ad Coricū portum : qui super Cyssontē est: conati sunt traiicere.Polyxenidas ut appropinquare hostes allatum est: occasione pugnandi lætus: siniſtrū ipse cornu in altū extēdit:dexterum cornu præfectos nauiū ad terrā explicare iubet:æqua fronte ad pugnam ,pcedebat.Quod ubi uidit romanus:uela contrahit:maloſq̄ īclinant:& simul armamēta componēs opperīt isequētes naues. Iam fere.xxx.in frōtem erant:qbus ut æquaret leuum cornu:dolonibus erectis altum petere itendit:iussis q isequebant aduersus dexterum cornu ,ppe terrā ,pras dirigere.Eumenes agmē cogebat:cæteq̄ ut demēdis armamētis tumultuari primū cœptū ē:& ipse:quāta maxīe celeritate pōt:concitat naues.Iam oēs in cōspectu erant:duæ punicæ naues antecedebāt romanā classem qbus obuiæ tres fuerunt regiæ naues:& ut in numero impari duæ regiæ unam circunsistunt: & primū ab utroq̄ latere remos defrīgunt:deīde transcendunt armati: & deiectis cæliſq̄ ,ppugnatoribus nauē capiunt:una quæ pari marte cōcurrerat:posteaq̄ captam alterā nauē uidit:priusquā ab tribus simul circūueniret:retro ad classem refugit.Liuius īdignatione accēsus p̄toria naue in hostes tendit aduersus quē eadē spe duæ:q̄ punicam unam nauē circūuenerāt:cum īferrent:dimittere ī aquam remos ab utroq̄ latere remiges stabiliēdæ nauis causa iussit:& ī aduenientes hostium naues ferreas manus inicere:& ubi pugnam pedestri simílem fecisset meminisse romanæ uirtutis:nec ,p uiris ducere regia māpia:haud paulo facilius quā ante duæ unā:tunc una duas naues expugnauit:cepitq̄.Et iā classes unde quaq̄ concurrerant:& passim pmixtis nauibus pugnabat.Eumenes q cōmissō certamīe aduenerat:ut aduertit leuū cornu hostium ab Liuio turbatū:dexteq̄ ipse ubi æqua pugna erat:inuadit nec ita multo post primū ab leuo cornu fuga cœpit.Polyxenidas.n.ut uirtute militum haud dubie superari se uidit: sublatis dolonibus effuse fugere itendit:mox idē:& q ,ppe terrā cum Eumene contraxerant certamē fecerunt.Romani & Eumenes quoad sufficere remiges potuerūt:& ipse erant extremi agminis uexādi: satis ptinaciter secuti sunt:posteaq̄ celeritate nauiū utpote leuiū suas cōmeatu onustas eludi frustra tendentes uiderūt:tādē abstiterūt.xiii.captis nauibus cū milite ac remige.x.demersis:romanæ classis una punica nauis in prīo certamine ab duabus circūuenta periit.Polyxenidas nō priusquā in portu Ephesī fugæ finē fecit Romani eo die:unde egressa regia classis erat:mansērūt:postero die hostē persequi intēderūt:medio fere ī cursu obuiæ fuere iis quinq̄ &.xx.tectæ rhodiæ naues cū Pauciſtrato p̄fecto classis: iis adiūctis Ephesum hostē psecuti ante hostiū portus acie īstructa steterunt:posteaq̄ cōfessionē uictis satis exp̄sserunt:rhodii & Eumenes domos dimissi.Romani Chiū petētes Penicuncte primum portu erythræo p̄teruecti nocte anchoris iactis:postero die in insulā ad ipsam urbem traiecerunt:ubi paucos dies remige maxīe refeciēdo morati phoceā trāsmittunt:ibi relictis ad p̄sidiū urbis q̄ttuor qnqueremibus ad cānas classis uenit:& cum iam hyems appeteret:fossa uallo circūdatis naues subductæ. Exitu āni comitia Romæ:habita:qbus creati cōsules.L.Cornelius Scipio:&.C.Lællius Africanus intuētibus cunctis ad finiēdum cum Antiocho bellum.Postero die prætores creati.M.Arunculeius.Gn.Fuluius. L.Aemylius.P.Iunius.C.Antistius Labeo.

Et si apud Liuiū pene nouum sit tamen Vide ne denuo potius q̄ duo sit legēdum

Atť p̄toria naues successum

Naualis victoria

L.Cornelius Scipio C.Lælius africanus cons.

QVARTAE DECADIS
TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO.
LIBER SEPTIMVS.

ORNELIO Scipione.C.Lælio cõsulibus nulla prius secũdum legatiõnem acta in senatu res quã de ætolis:& legati eorꝝ istitere: qa breuem inducias diẽ habebãt:& ab.T.Quintio:q tum Romã ex Græcia redierat: adiuti sunt ætoli:ut qbus plus in misericordia senatus:q̃ in causa spei eẽt: suppliciter egerũt ueteribus benefactis noua pensantes maleficia.Cæterꝝ & psentes interrogationibus undiqꝫ senatorꝝ cõfessionem magis noxæ:q̃ respõsa exprimentiũ fatigati sunt:& excedere curia iussi magnũ certamẽ pbuere.Plus ira quã misericordia i causa eorꝝ ualebat:qa nõ ut hostibus mõ:sed tanq̃ indomitæ & isociabili genti succẽsebãt. Per aliquot dies cũ certatum eẽt:postremo neqꝫ dari:neqꝫ negari pacẽ placuit:duæ cõdiciões iis latæ sunt:uel senatui liberũ arbitrium de se ꝓmitterẽt:uel mille talẽta darẽt eosqꝫ amicos uel inimicos haberẽt. Exprimere cupiẽtibus:quaꝝ rerum in se arbitriũ senatui ꝓmitterẽt:nihil certi responsum est.Ita infecta pace dimisit:urbe eodẽ die.Italia intra.xv.dies excedere iussi.Tum de consulum ꝓuinciis inceptũ agi é: ambo Græciã cupiebãt:multũ Lælius in senatu poterat:is cũ senatus aut sortiri aut cõparare iter se,ꝓuincias cõsules iussisset:elegãtius facturos dixit:si iudicio patrũ:q̃ sorti eam rẽ ꝓmisissent.Scipio respõso ad hoc dato cogitatuꝫ qd sibi faciẽdum eẽt:cũ fratre uno locutus iussiusqꝫ ab eo ꝓmittere audacter senatui:renũciat collegæ factuꝫ se:qd̃ is cẽseret.Cum res aut noua aut uetustate exemploꝫ memoriæ iã exoletæ relata expectatione certaminis senatũ erexissẽt.P.Scipio Africanus ait:si.L. Scipioni fratri suo ꝓuinciam Græciã decreuissent:se legatũ ituꝫ.Hæc uox magno assensu audita sustulit certamẽ: expiri libebat:utꝫ plus regi Antiocho i Annibale uicto:an i uictore africano cõsuli legionibusqꝫ romanis auxilii foret:ac prope oẽs Scipioni Græciã.Lælio Italiam decreuerũt:ꝓtores ide prouicias sortiti sunt.M. Aurũculeius urbanã.L.Aemylius regillus classem.P.Iunius Brutus tuscos.Gn.Ful.Apuliã & Brutios C.Antistius Siciliã: Cõsuli deide:cui Græcia prouicia decreta erat:ad eum exercitum: quẽ a.M.Attilio (duæ aũt legiões erãt)accepturus eẽt:i supplemẽtum addita peditum ciuiũ romanorꝫ triamillia:eqtes cẽtum:& socium latini noĩs qnquemillia:eqtes.cc.& adiectũ ut cũ i ꝓuiciam ueniisset: si e republica uideret esse:exercitum i Asiã traiiceret:alteri cõsuli totus nouus exercitus decretus:duæ legiones romãæ & sociũ latini noĩs.xv.millia peditũ:eqtes.cc.Exercitũ ex liguribus.Qu.Minutius (iam.n. cõfectã prouiciam scripserat & liguꝫ oẽ nomẽ i deditionẽ ueniisse) traducere i boios:&.P.Cornelio proconsuli tradere iussus:ex agro:quo uictos bello mulctauerat boios:deductæ urbanæ legiões:q̃ priore anno cõscriptæ erãt.Gn.Fuluio ꝓtori datæ:& socium ad latini noĩs peditũ.xv.millia:eqtes.cc.ad appuliã brutioſqꝫ obtinendos.A.Cornelio superioris anni prætori:q brutios cum exercitu obtinuerat:imperatum: si ita consuli uideretur:ut legiones i Aetoliam traiectas.M.Attilio traderet:si is manere ibi uellet. si Attilius redire Romam mallet:ut. A.Cornelius cum eo exercitu i ætolia remaneret.C.Antistium Labeonem prouinciam Siciliam exercitũqꝫ ab.L.Aemilio accipere placuit:& in supplemẽtum scribere ex ipsa prouincia si uellet:peditum duomillia & centum equites.P.Iunius Brutus consulis exercitum nouum:legionem unam romanam:& decem millia socium ac latini nominis scribere & quadringentos eqtes.L. Amylius:cui prouincia maritima erat:uiginti naues longas & socios nauales a.M.Iunio prætore superioris ãni accipere iussus:& scribere ipse nauales socios mille peditum:cũ iis nauibus militibusqꝫ i Asiã proficisci:& classem a.C.Liuio accipere.Duas Hispanias Sardiniamqꝫ obtinentibus ꝓrogatũ i annum iperiũ est:& iidẽ exercitus decreti.Siciliæ Sardiniæqꝫ binæ eo anno decimæ frumenti iperatæ:siculũ oẽ frumẽtũ in Aetoliã ad exercitum portari iussum:ex Sardinia pars Romã:ps i Aetoliã eodẽ:quo siculũ.

Scipiõi græcia ꝓuicia decreta

Prouinciaꝝ ordinatio

Prodigia

Priusquã cõsules in ꝓuiciã ꝓficiscerẽtur:ꝓdigia p põtifices ꝓcurari placuit.Romæ Iunonis Lucinæ tẽplum de cælo tactum erat:ita ut fastigium ualuæqꝫ deformarẽtur. Puteolis pluribus locis murus & porta fulmine icta:& duo homines exanimati:Nursiæ sereno satis constabat nĩbum ortum: ibi quoqꝫ duos liberos homines exanimatos.Terram apud se pluuisse tusculani nunciabant: & reatini mulam i agro suo peperisse.Ea procurata:latinæqꝫ istauratæ:quod laurentibus carnis:quæ dari deberet data nõ fuerãt: supplicatio quoqꝫ eorꝝ religiõis causa fuit qbus diis decẽuiri ex libris:ut sacra fierent: ediderunt decem ĩgenui:decẽ uirgines:patrimi omnes:matrimiqꝫ ad id sacrificiũ adhibiti: & decemuiri nocte latentes rẽ diuinam fecerunt.P.Cornelius Scipio africanus:priusq̃ proficisceretur:fornicem i capitalio ad uersus uiam:qua i capitoliũ ascenditur:cùm signis septem auratis:duobus equis:marmorea duo labra ante fornicem posuit:per eosdem dies principes ætolorum tres &.xl.iter quos democritus & frater eius erant: ab duabus cohortibus missis a.M.Attilio Romam deducti:& i latumias coniecti sunt: cohortes inde ad exrecitum redire.L.Cornelius consul iussit:legati ad Ptolemæo & Cleopatra regibus Aegypti gratulantes: quod.M.Attilius consul antiochum regẽ Græcia expulisset: uenerunt: adhortantesqꝫ ut i Asiam exercitum traiicerẽt:oĩa pculsa metu non i Asia modo: sed etiam i Syria esse reges ægypti ad ea quæ censuisset senatus:paratos fore. Graciæ rebus actæ: legatis numera dari iussa: in singulos quaternum milliũ æris.L.Cornelius consul pactis:q̃ Romæ agẽda erant : pro cõcione edixit: ut milites quos ipse i supplemẽtum scripsisset:quiqꝫ i brutiis cum Aulo Cornelio proptore eẽnt : ut biduo omnes idibus quintilibus Brundusium conuenirẽt:itẽ tris legatos nominauit Sex.Digitium. Lucium Apustium

Fornix Scipiõis

C.Frabriciũ Luſcinum:q ex ora maritima undiq; naues Brũduſium cõtraherẽt:& oĩbus iam pactis pa
ludatus ab urbe eſt ꝓfectus ad.v.millia uoluntarioꝝ ex romanis ſociiſq;:q emerita ſtipẽdia ſub iptore
P.Africano habebãt:ꝑſto fuere exeũti cõſuli:& noĩa dederunt.Per eos dies:qbus eſt ꝓfectus ad bellũ cõ
ſul:ludis apollinaribus ad qntũ idus qntiles cælo ſereno iterdiu obſcurata eſt lux:cũ luna ſub orbẽ ſolis
ſubiſſet.Et.L.Aemylius Regillus:cui naualis ꝓuincia euenerat:eodẽ tpe ꝓfectus eſt.L.Aurũculeio ne- Ratio
gotium ab ſenatu datũ ẽ:ut.xxx.qnqueremes faceret:qa fama erat Antiochũ poſt ꝑlium nauale maio- ſolaris
rem claſſem aliquãto reparare.Aetoli:poſteaq; legati ab Roma rettulerũt nullã ſpẽ pacis eſſe:qq; oĩs ora eclipſis
maritima eoꝝ:q; in pelopõneſum uerſa eſt:depopulata ab achæis erat:piculi magis quã dãni memores
ut romanis itercluderẽt iter coracẽ occupauerũt montẽ:neq; n.dubitabãt ad oppugnationem Naupa-
ctiq; eos prĩcipio ueris redituros eẽ.Attilio:qa id expectari ſciebat:ſatius uiſum eſt inopinatã aggredi rẽ:
& Lamiã oppugnare:nã & a Philippo ꝓpe ad excidiũ adductos eẽ:& tũc eo ipõ:qđ nihil tale timerẽt:op
primi ĩcautos poſſe.Profectus ab Elatia primũ in hoſtiũ terra circa ſperchiũ amnẽ poſuit caſtra: ĩde no
cte motis ſignis prima luce corona mœnia eſt aggreſſus:magnus pauor ac tumultus ut ĩ re improuiſa
fuit:cõſtãtius tamẽ:quã qs facturos crederet in tã ſubito ꝑiculo:cũ uiri ꝓpugnarẽt:fœminæ tæla oĩs ge
neris ſaxaq; in muros gererẽt:multifariã ſcalis appoſitis urbẽ eo die defenderũt.Attilius ſigno receptui
dato ſuos in caſtra medio ferme die reduxit:& qdem cybo & qete refectis corporibus:priuſquã ꝑtoriũ
dimitteret:denũciauit:ut ante lucem armati paratiq; eẽnt:niſi expugnata urbe ſe eos ĩ caſtra non redu-
ctuꝝ.Eodẽ tpe:quo pridie pluribus locis aggreſſus:cũ oppidanos iã uires:iam tæla:iã ante oĩa aĩus de-
ficeret ĩtra paucas horas urbẽ cepit.Ibi partim diuændita partim diuiſa ꝑda.Cõſilium habitum: qđ de
ĩde faceret:nemini ad Naupactũ iri placuit occupato ad coracẽ ab ætolis ſaltu:ne tamẽ ſegnia æſtiua eſ-
ſent:& ætoli non impetratam pacẽ ab ſenatu nihilo minus ꝓ ſuam cũctationem haberent: oppugnare
Attilius Amphiſam ſtatuit:ab Heraclea ꝓ oetam exercitus eo ductus.Cum ad mœnia caſtra poſuiſſet
nõ corona ſicut Lamiam:ſed operibus oppugnare urbẽ ẽ adortus:pluribus ſimul locis aries admouc- Lamia
batur:& cum quaterent muri:nihil aduerſus tale machinationis genus parare aut cõminiſci oppidani a ro.ca-
conabant:oĩs ſpes in armis & audacia erat:eruptionibus crebris & ſtationes hoſtium & eos ipſos:q; cir pitur
ca opa & machinas erant:turbabãt:multis tamẽ locis decuſſus murus erat:cum allatum eſt ſucceſſorẽ
Apollonie expoſito exercitu ꝓ Epirum ac Theſſaliã uenire:cũ tribuſmillibus peditũ & qngẽtis eqtibus
cõſul ueniebat:iam in ſinum maliacum uenerat:&ꝑmiſſis Hypatam:q tradere urbẽ iuberent:poſteaq;
reſponſum eſt nihil niſi ex cõmuni ætoloꝝ decreto facturos:ne teneret ſe oppugnatio Hypatæ nõdũ
Amphiſa recepta:ꝑmiſſo fratre africano ampliſſimũ agmẽ ducit.Sub aduentum eoꝝ oppidani relicta
urbe:iam.n.magna ex parte nudata mœnibus erat:in arcem:quã inexpugnabilẽ habẽt:oẽs armati atq;
inermes conceſſere.Sexmillia ferme paſſuum ĩde poſuit caſtra:eo legati athenienſes primum ad.P.Sci-
pionem prægreſſum agmẽ:ſicut ante dictum eſt:deinde ad conſulem uenerunt deprecantes pro æto-
lis.Clæmentius reſponſum ab Africano tulerunt:qui cauſam relinquendi honeſte ætolici belli q̃rens
Aſiam & regem Antiochum ſpectabat:iuſſeratq; atheniẽſes non romanis ſolum ut pacẽ bello ꝑferrẽt
ſed ẽt ætolis perſuadere. Celeriter auctoribus atheniẽſibus freq̃ns ad Hypatã legatio ætolorum uenit
& ſpem pacis eis ſermo etiam Africani:quem prioré adierunt:auxit: cõmemorantis multas gentes po
puloſq; in Hiſpania primo:deinde ĩ Africa in fidem ſuã ueniſſe in:oĩbus ſe maiora clæmentiæ benigni
tatiſq;:q; uirtutis bellicæ monumenta reliquiſſe.Perfecta uidebatur res: cum aditus conſul idem illud
reſponſum rettulit:quo fugati ab ſenatu erant:eo tanq; nouo cum icti ætoli eẽnt:nihil.n. nec legatione
atheniẽſium:nec placido Africani reſponſo ꝓfectũ uidebant:referre ad ſuos dixerunt uelle:reditum ĩde
Hypatam ẽ:nec cõſilium expediebat:nam neq;:unde mille talẽtum daret:erat:& ꝑmiſſo libero arbi-
trio ne ĩ corpora ſua ſæuiret:metuebant.Venire itaq; eoſdẽ legatos ad conſulẽ: & africanũ iuſſerunt:
& petere:ut ſi dare uere pacẽ non tãtum oſtẽdere fruſtrãtes ſpẽ miſeroꝝ uellẽt:aut ex ſumma pecuniæ
demerẽt:aut ꝑmiſſionẽ extra ciuium corpora fieri iuberẽt:nihil ipetratũ ut mutaret conſul:&ea quoq;
irrita legatio dimiſſa eſt.Secuti & atheniẽſes ſunt: & prĩceps legationis eorum Euthydemus fatigatos
tot repulſis ætolos & cõplorantes iutili lamẽtatione fortunam gentis ad ſpẽ reuocauit: auctor ĩducias
ſex menſium petẽdi ut legatos Romam mittere poſſẽt:dilationẽ nihil ad ꝑſentia mala:qppe quæ ulti
ma eſſent:adiecturam:leuari ꝑ multos caſus tpe iterpoſito ꝑſentes clades poſſe. Auctore Euthydemo
iidẽ miſſi: prius.P.Scipione conuẽto ꝑ eum ĩducias tpis eius: qđ petebant:a conſule impetrauerunt:&
ſoluta obſidione Amphiſæ.M.Attilius tradito conſuli exercitu prouincia deceſſit. Et conſul Amphiſa
Theſſaliam repetit:ut ꝑ Macedoniã Thraciãq; duceret ĩ aſiã:tum Africanus fratri iter: qđ iſiſtis.L.Sci-
pio:ego quoq; approbo:ſed totum id uertit ĩ uoluntatẽ Philippi:q ſi ĩperio noſtro fidus ẽ:& iter & cõ-
meatus & oĩa:quæ ĩ longo itinere exercitus alunt:iuuantq;:nobis ſuppeditabit:ſi iis deſtituat:nihil per
Thraciam ſatis tutũ habebis: itaq; prius regis aĩum explorari placet:opportũe explorabit: ſi nihil ex ꝑ-
parato agẽtẽ opprimet q mittetur. T.Sẽpronius Gracchus lõge tũ acerrimus iuuenũ ad id delectus: ꝑ
diſpoſitos equos prope ĩcredibili celeritate ab Amphiſa ĩde Elim ẽ dimiſſus:die tertio Pellã peruenit ĩ
conuiuio rex erat:& ĩ multum uini proceſſerat:ea ipſa remiſſio aĩ ſuſpicionẽ dẽpſit nouare eum quicq;
uelle: & tum quidẽ comiter acceptus hoſpes poſtero die cõmeatus exercitui paratos benigne pontes ĩ
fluminibus factos:uias:ubi tranſitus difficiles erãt:munitas uidet:hæc referens eadẽ:qua ierat celerita-
te Thaumaſtis occurit conſuli. Inde certiore & maiore ſpe lætus exercitus ad ꝑparata omnia in macedo
niã ꝓuenit:ueniẽtes regio apparatu accepit:& ꝓſecutus ẽ rex multa ĩ eo & dexteritas & humanitas ui-

Philippi comitas

ſa: quæ cõmẽdabilia apd̃ Africanũ erãt uiꝛ: ſicut ad cætera egregiũ ita a comitate: q̃ ſine luxuria eẽt: nõ auerſum ide non ꝓ Macedoniã modo: ſed ẽt Thraciã proſeq̃nte & ꝓparãte oĩa Philippo: ad Helleſpontum ꝓuẽtum ẽ. Antiochus poſt naualẽ ad Carichum pugnã cum totã hyemẽ liberam ĩ apparatus terreſtres maritimoſq; habuiſſet claſſi maxime repandæ: ne tota maris poſſeſſione pelleret: intentus fuerat: ſuccurebat ſupatum ſe cũ claſſis abfuiſſet rhodioꝝ: qd̃ ſi ea quoq; nec cõmiſſuros rhodios: ut iterũ morarent: certamini adeſſet: magno ſibi nauiũ numero opus fore: ut uiribus & magnitudine claſſem hoſtiũ æquaret. Itaq; & Annibalẽ ĩ Syriam miſerat ad phœnicũ accerſendas naues. Polyxenidã: quo minus proſpe geſta res erat: eo enixus & eas: quæ erant: reficere & alias ꝑare naues iuſſit: ipſe ĩ Phryga hybernauit undiq; auxilia accerſens: ẽt in Gallogræciã miſerat: bellicoſiores ea tẽpeſtate erant gallogræci adhuc nondũ exoleta ſtirpe gẽtis ſeruantes aĩos: filium Seleucum Aeolide reliquerat cũ exercitu ad maritimas continẽdas urbes: quas illĩc a ꝓgamo Eumenes: hĩc a Phocea Erythriſq; romani ſollicitabant. Claſſis romana: ſicut ante dictũ ẽ: ad Cãnas hybernabat: eo media ferme hyeme rex Eumenes cũ duobuſmillibus peditũ: eqtibus cẽtum uenit: is cũ magnam p̃dam agi poſſe dixiſſet ex hoſtium agro: q̃ circa Hiatirã eẽt: hortando ꝓpulit Liuium: ut qnq; millia militum ſecum mitteret miſſi ĩgẽtẽ p̃dam ĩtra paucos dies auerterunt. Inter hæc Phoceæ ſeditio orta qbuſdã ad Antiochũ multitudinis aĩos auocantibus: grauia hyberna nauiũ erant: graue tributum: qd̃ togæ qngẽtæ ĩperatæ erãt: cum qngẽtis tunicis: grauis ẽt ĩopia frumẽti: ꝓp quã naues quoq; & p̃ſidium romanũ exceſſit: tũ uero liberata metu factio erat: q̃ plebẽ ĩ concionibus ad Antiochum trahebat: ſenatus & optimates ĩ romana ſocietate pſtandum cẽſebant: defectionis auctores plus apud multitudinẽ ualuerũt. Rhodi quo magis ceſſatũ priore æſtate erat: eo maturius eqnoctio uerno eundẽ Pauſiſtratum claſſis p̃fectum cum ſex &. xxx. nauibus miſerunt. Iã Liuius a Cãnis cũ. xxx. nauibus &. vii. quadriremibus: quas ſe cũ Eumenes rex adduxerat. Helleſpontũ petebat: ut ad tranſitum exercitus: qué terra uẽturum opinabatur: ꝓpararet: q̃ opus eẽnt: ĩ portum: qué uocant Achioꝝ: claſſem primũ auertit: ide Ilium aſcẽdit: ſacrificioq; Mineruæ facto legatiões finitimas ab Eleunte & Dardano & Rhoetio tradẽtes ĩ fidẽ ciuitates ſuas benigne audiuit: ide ad Helleſponti fauces nauigat: &. x. nauibus ĩ ſtatione contra Abydũ relictis cætera claſſe ĩ Europã ad Sexton oppugnandũ traiecit. Iã ſubeuntibus muros fanatici galli primũ cum ſolẽni habitu ante portam occurrunt: iuſſũ ſe matris deũ famulos deæ uenire memorant ad p̃candum romanũ: ut ꝓceret mœnibus urbiq; nemo eoꝝ uiolatus eſt: mox uniuerſus ſenatus cũ magiſtratibus ad dedendam urbẽ ꝓceſſit. Inde Abydũ traiecta claſſis: ubi cũ tẽptatis p colloqa aĩs nihil pacati reſponderetur ad oppugnationẽ ſeſe expediebant. Dum hæc ĩ Helleſponto geruntur. Polyxenidas regius p̃fectus (erat aũt exul rhodius) cum audiſſet ꝓfectã ab domo popularĩũ ſuorum claſſem: & Pauſiſtratum p̃fectum ſupbe q̃dã & contẽptim in ſe cõcionãtem dixiſſe: ꝓcipuo certamĩe aĩ aduerſus eũ ſumpto: nihil aliud dies nocteſq; agitabat aĩo: q̃ ut uerba magnifica eius: rebus confutaret: mittit ad eum hoſtem & illi notũ: q̃ diceret & ſe Pauſiſtrato patriæq; ſuæ magno uſui: ſi liceat: fore: & a Pauſiſtrato ſe reſtitui in patriã poſſe: cum quonã mõ ea fieri poſſent: mirabũdus Pauſiſtratus ꝓcunctaret: fidem petẽti dedit agẽdæ cõmuniter rei aut ſilẽtio tegendæ: tum iternuncius claſſem regiam ait totã aut maiorẽ eius partẽ Polyxenidã traditurꝝ ei ꝓtium tanti meriti nullũ aliud paciſci q̃ reditũ in patriã. Magnitudo rei nec ut crederet: nec ut aſpernerent dicta: effecit: Panhormũ ſamiæ terræ petit: ibiq; ad explorãdam rẽ: q̃ oblata erat: ſubſtitit: ultro citroq; nũcii curſare: nec fides ante Pauſiſtrato facta ẽ: q̃ corã nũcio eius Polyxenidas ſua manu ſcripſit: ſe ea: q̃ pollicitus eſſet: factuꝝ: ſignoq; ſuo ĩpreſſas tabellas miſit: & uero pignore uelut auctoratum ſibi ꝓditorẽ ratus eſt neq; n. eum q ſub rege uiueret: cõmiſſuꝝ fuiſſe: ut aduerſus ſemeptipſum indicia manu ſua teſtata daret. Inde ratio ſimulatæ ꝓditionis cõpoſita: oĩum ſe reꝝ apparatũ omiſſuꝝ Polyxenidas dicere: nõ remigẽ: nõ ſocios nauales ad claſſem freq̃ntes habituꝝ ſubductuꝝ p ſimulationẽ reficiẽdi qualdã naues alias in ꝓpinquos portus dimiſſuꝝ: paucas ante portum Epheſi in ſalo habituꝝ: q̃s: ſi exire res cogeret obiecturus certamini foret. Quã negligẽtiam Polyxenidã in claſſe ſua habituꝝ Pauſiſtratus audiuit: eã ipſe extẽplo habuit partẽ nauiũ ad cõmeatus accerſendos Alicarnaſum: partẽ Samũ ad urbẽ miſit: ut paratus eẽt: cũ ſignũ aggrediẽdi a ꝓditore accepiſſet. Polyxenidas augere ſimulãdo errorẽ ſubducit q̃ſdã naues: alias uelut ſubducturus eẽt: naualia reficit: remiges ex hybernis nõ Epheſum accerſit: ſed Magneſiam occulte cogit. Forte qdam Antiochi miles: cũ Samũ rei priuatæ cã ueniſſet ꝓ ſpeculatore cõphenſus deducit Panhormũ ad p̃fectum: is pcunctanti qd Epheſi ageretur: ĩcertus metu: an erga ſuos haud ſyncæra fide oĩa apit: claſſem iſtructam paratãq; in portu ſtare: remigiũ oẽ Magneſiã ad Sypilũ naues ſubductas eẽ & naualia tegi: nũq̃ ĩtentius rem naualẽ adminiſtratã eẽ hæc ne ꝓ ueris audirent: aĩus error & ſpe uana præoccupatus fecit. Polyxenidas ſatis oĩbus comparatis nocte remige a Magneſia accerſito: deductiſq; raptim q̃ ſubductæ erant: nauibus: cum diẽ non tã apperatu abſumpſiſſet: quam quod cõſpici ꝓficiſcentẽ claſſem nolebat: poſt ſolis occaſum ꝓfectus. lxx. nauibus tectis uẽto aduerſo ante lucẽ Pygela portum tenuit: ubi cum iterdiu ob eãdẽ cãm quieſſet: nocte ĩ proxima ſamiæ terræ ꝓiecit: hinc Nicandro quodã archipirrata qnq; nauibus tectis Palynuꝝ iuſſo petere: atq; ide armatos: qua proximũ iter eſſet: ꝓ agros Panhormũ ad tergum hoſtiũ ducere: ipſe iterim claſe diuiſa ex utraq; claſſe fauces portus tenere Panhormũ petit. Pauſiſtratus ut ĩ re primum nec opinata turbatus parumꝑ: deide uetus miles celeriter collecto aĩo terra melius arceri: q̃ mari hoſtes poſſe ratus armatos duobus agminibus ad ꝓmontoria: q̃ cornibus obiectis ab alto portũ faciunt: ſubducit: inde facile ex ancipitibus hoſtẽ ſummoturus: id ĩceptum eius Nicander a terra uſus cũ turbaſſet: repente mutato cõſilio aſcendere na-

Vuide neptelenunte & Rhytio legẽdũ

ues oēs iubet:tum uero īgens pariter militū nautarūq; trepidatio orta:& uelut fuga in naues fieri: cū se
mari terraq; simul cernerēt circūuentos. Pausistratus unā uiā saluti eē ratus:si uim facere p fauces por- Attalio-
tus atq; erūpere in mare apertū posset:posteaq; cōscendisse suos uidit:seq; cæteris iussis ipse prīceps cōci- pinatū
tata naue remis ad hostiū portus tēdit:superātē iā fauces naué eius Polyxenidas tribus qnqueremibus certa-
circūsistit:nauis rostris icta supprimit. tælis obruunt ꝓpugnatores:iter quos:& Pausistratus īpigre pu men
gnās iterficit:nauiū reliquaꝝ ante portū aliæ:aliæ in portu deprehensæ:q̄dā a Nicādro:dū moliunt a ter
ra captæ:qnq; tantū rhodiæ naues cū duabus cypriis effugerūt:terroræ flamæ micātis uia sibi iter cō
fertas naues facta:cūctis.n.binis a prora ꝓminētibus:trullis ferreis multū cōceptum ignē præ se porta
bāt. Erythræ triremes cū haud ꝓcul a Samo rhodiis nauibus:qbus ut eēnt p̄sidio:ueniebāt: obuiæ fu
gientibus fuissent:in Hellespōtum ad romanos cursum auertūt. Sub idem tp̄s Seleucus ꝓditā Phoceā
porta una p custodes aperta recepit:& Cyma Heliaq; eiusdem oræ urbes ad eū metu defecerūt. Dum
hæc in Aeolide gerunt:Abydus cum p aliquot dies obsidionē tolerasset p̄sidio regio tutāte mœnia: iā
oībus fessis Philota quoq; p̄fecto p̄sidii ꝓmittēte:magistratus eoꝝ cum Liuio de cōditionibus tradēdæ
urbis agebāt:rem distinebat:qđ utrum armati an inermes mitterent regii:paꝝ cōueniebat. Hæc agē
tibus cū iterueniisset nūcius rhodioꝝ cladis omissā de manibus res est: metuens.n. Liuius ne successu
tantæ rei īflatus Polyxenidas classem:q̄ ad Cānas erat:opprimeret: Abydi obsidione custodiaq; Helle
sponti extēplo relicta:naues:q̄ subductæ Cannis erāt:deduxit. Et Eumenes Eleā uenit. Liuius oī classe:
cui adiūxerat triremes duas mitylenæas:Phoceā petit:q̄ cum teneri ualido regio p̄sidio audisset:nec ꝓ- Elea
cul Seleutia castra eē:pepopulatus maritimā orā & p̄da maxīe hoium raptim i naues īposita:tātū mo
ratus cum Eumenes cū classe assequereť. Samū petere itendit. Rhodiis primo audita clades simul pa
uorem:simul luctū īgentem fecit:nā p̄ter uanuiū militumq; iacturā:quod floris:quod roboris i iuuē
tute fuerat:amiserāt: multis nobilibus secutis inter cætera auctoritate Peusistrati:quæ inter suos meri
to maxima erat:deinde quod fraude capti:quod a ciue potissimum suo forent:in iram luctus uertitur.
Decem exemplo naues & diebus post paucis decem alias p̄fecto omnium Eudemo miserūt: quē aliis
uirtutibus bellicis haudquaq̄ Pausistrato parē cautiorem:quo minus animi erat ducē futuꝝ credebāt.

Romani & Eumenes rex i Erythreā primū classem applicuerunt:ibi noctē unā morati:Postero die
Corycū pelorū promontorium tenuerunt:ide cum i proxima Samiæ uellent traicere:non expectato
solis ortu:ex quo statū cæli notare gubernatores possent:i certam tempestatē miserunt: medio i cursu
aqlone i septētrionem uerso:exasperato fluctibus mari iactari cœperunt: polyxenidas Samum petitu-
ros ratus hostes ut se rhodiæ classi coniungerēt. ab Epheso ꝓfectus primo ad Minonesum stetit:ide ad
Macrin:q̄ uocant īsulā:traiecit:ut p̄teruehēs: quas aberrantes ex agmine naues posset:aut postremum
agmē opportune adoriret:posteaq; sparsam tēpestate classem uidit:occasioné primo agrediēdi ratus:
paolopost īcrebrescēte uēto:& maiores iam uoluēte fluctus quia ꝓuenire se ad eos uidebat nō posse:ad
Etaleam īsulā traiecit:ut ide postero die Samum ex alto petētes naues aggrederetur. Romani pars exi
gua primis tenebris portum desertum Samiæ tenuerunt:classis cætera nocte tota i alto iactata i eundē
portum currit:ibi ex agrestibus cognito hostium naues ad Etaleam stare:consiliū habituꝝ utrū extē
plo decerneret:an rhodiam expectarēt classem:dilata re(ita enim placuit) Corycum:unde uenerant:tra
iecerūt. Polyxenidas quoq; cū frustra stetisset. Ephesum rediit. Tum romanæ naues uacuo ab hostibus
mari Samum traiecerunt:eodē & rhodia classis post dies paucos uenit:q̄ ut expectatam esse appareret:
profecti extēplo sunt Ephesum:ut aut decerneret nauali certamine:aut si detrectaret hostis pugnam:
quod plurimū itererat:ad aios ciuitatū timoris confessionē exprimerēt:contra fauces portus īstructa i
frontē nauium acie stetere:posteaq; nemo aduersus ibat:classe dimissā pars i salo ad hostiū portus i an
choris stetit:pas i terrā milites exposuit. In eos iā īgētē p̄dam late depopulato agro agētes Andronicus
macedo:q; i præsidio Ephesi erat:mœnibus appropīquātes eruptioné fecit:exutosq; magna parte p̄dæ
ad mare ac naues redegit. Postero die insidiis medio ferme uiæ positis ad eliciēdum extra mœnia mace
donē:romani ad urbē agmine iere:unde cum ea ipsa suspitio:ne quis exiret: deterruisset: redierunt ad
naues:& terra mariq; fugiētibus certamē hostibus Semum:unde uenerat:classis repetit. Inde duas so-
cioꝝ ex Italia:duas rhodias triremes cū p̄fecto Epicrate rhodiorum ad fretum Cephaleniæ tuendum
p̄tor misit:īfestum id latrocinio lacedæmonius Hybristas cū iuuētute cephalenū faciebat: clausumq;
iam mare commeatibus Italicis erat. Pyræi. L. Aemylio Regillo succedēti ad nauale īperium Epicrates
occurrit:qui audita clade rhodiorum:cum ipse duas tantum quinq̄remes haberet:epicraté cū quattuor
nauibus i Asiam secum reduxit: ꝓsecutæ ēt apertæ naues atheniēsiū sunt:ægæo mari traiecit:dein pti-
masicrates rhodius cum duabus quadriremibus ab Samo nocte itēpesta uenit: deductusq; ad Aemy-
lium præsidii causa se missum ait:quod eam oram maris īfestam onerariis regiæ naues excursionibus
crebis ab Hellespōto atq; Abydo faceret. Traiciēti Aemylio a chio Samū:duæ rhodiæ q̄driremes mis-
sæ obuiā a Liuio:& rex Eumenes cū duabus quinq̄remibus occurit. Samū posteaq; uētum ē: accepta a
Liuio classe:& sacrificio:ut assolet:rite facto. Aemylius cōsilium aduocauit. Ibi. C. Liuius:is.n.ē primus
rogatus sentētiā:neminē fidelius dare posse cōsiliū dixit. q̄ eū:q; id alteri suaderet:quod ipse:si i eodē lo
co eēt:facturus fuerit:se i aio habuisse tota classe Ephesum petet & onerarias ducet multa saburra gra- Sabur-
uatas:atq; eas i faucibus portus supprimere: & eo minoris molimēti ea claustra eē:quo i fluminis mo ra
dū lōgū & āgustū & uadosum hostiū portus sit:ita adēptuꝝ se maris usum hostibus fuisse iutilēq; clas
sem factuꝝ:nulli ea placet sentētia. Eumenes rex q̄siuit: qd tādē ubi demersis nauibus frenassent clau-

ſtra maris? utrũ libera ſua claſſe abſceſſuri ide forẽt ad opẽ ferẽdam ſociis:terrorẽq; hoſtibus p̃bendũ? an nihilominus tota claſſe portum obſceſſuri? ſiue enĩ abſcedant:cui dubium eẽ:qn hoſtes detracturi demerſas moles ſint:& minore molimẽto apturi portum q̃ ĩſtruatur? ſin aũt manẽdum ibi nihilominus ſit: qd attinere claudi portum? Quid contra illos tutiſſimo portu oppulẽtiſſima urbe fruentes oĩa Aſia p̃bente qeta eſtiua acturos romãos apto ĩ mari fluctibus tempeſtatibuſq; obiectos? omniũ ĩopes in aſſidua ſtatione futuros:ipſos magis alligatos impeditoſq; nequid eorum:quæ agenda ſint: poſſint agere:q̃ ut hoſtes clauſos habeant. Eudemus p̃fectus rhodiæ claſſis magis eã ſibi diſplicere ſententiam oſtendit:q̃ ipſe:qd cenſeret:faciendum dixit. Epicrates rhodius omiſſã ĩ præſentia Epheſo:mittendam nauiũ partẽ in Lyciã cenſuit:& Patarã caput gentis ĩ ſocietatẽ adiungendã in duas res magnas uſui fore & rhodios pacatis circa ĩſulã ſuã terris totis uiribus ĩcumbere in unius belli: quod aduerſus Antiochũ ſit:curã poſſe:& eam claſſem:quæ in Lyciã compararet:intercludi ne Polyxenidæ coniungat. Maxime mouit ſnĩa:placuit tamẽ Regillum tota claſſe euehi ad portum Epheſi ad inferẽdũ hoſtibus terrorẽ. L. Liuius cũ duabus qnqueremibus romanis & quattuor quadriremibus rhodiis cũ duabus aptis ſymmæris in Lyciã eſt miſſus Rhodũ prius iuſſus adire:& oĩa cum iis cõicare conſilia. Ciuitates:quas præter uectus eſt Miletus Mindus:impata enixe fecerunt. Rhodũ ut ẽ uentum:ſimul & ad quam rem emiſſus eſſet:iis expoſuit:& conſuluit eos:approbãtibus cunctis & ad eã q̃ habebat claſſem:aſſumptis tribus quadriremibus nauigat Patarã. Primo ſecũdus uẽtus ad ipſam urbẽ ferebat eos:ſpabãtq; ſubito terroꝛ aliqd moturos:poſteaq̃ circũagente uẽto fluctibus dubiis uolui cœptũ eſt mare: puicerunt qdẽ: remis ut tenerẽt terrã:ſed neq; circa urbẽ tuta ſtatio erat:nec ante hoſtium portus in ſalo ſtare poterãt aſpero mari & nocte imminẽte p̃teruecti mœnia portum phœnicum minus duummillium ſpatio ide diſtantem petiere nauibus ad maritima uix tutũ:ſed aliæ inſup eminebãt rupes:q̃s celeriter oppidani aſſumptis regiis militibus:quos in præſidio habebãt:receperũt:aduerſus quos Liuius: quanq̃ erãt iniqua & difficilia ad exitus loca:iſſæos auxiliares & ſmyrnæoꝝ expeditos iuuenes miſit. li dum miſſilibus prĩo & aduerſus paucos leuibus laceſſebat pugna:ſuſtinuerũt certamen:poſteaq̃ plures ab urbe affluebãt & iam oĩs multitudo effundebat:timor inceſſit Liuiũ ne & auxiliares circũueniret: & nauibus ẽt ab terra periculum eẽt:ita non milites ſolũ ſed nauales ẽt ſocios naualium remigum turbã qbus quiſq; poterat tælis armatos in p̃lium eduxit. Tum quoq; anceps pugna fuit:non quod milites ſolũ aliquot:ſe qd. L. Apuſtius tumultuario p̃lio cecidit:poſtremo tamẽ fuſi fugatiq; ſunt lycii & ad urbẽ compulſi & romani cũ haud incruenta uictoria ad naues redierunt:inde inteleſicum profecti ſinũ:qui latere uno Cariã altero Lyciã contingit omiſſo Patarã amplius tẽptãdi rhodii domũ dimiſſi ſunt. Liuius p̃teruectus Aſiã in Græciam tranſiniſit:ut conuentis Scipionibus:q tum circa Theſſaliã erant:in Italiam traiiceret. Aemylius poſteaq̃ omiſſas in Cilicia res:& Liuiũ profectum in Italiã cognouit. cum ipſe ab Epheſo repulſus tẽpeſtate irrito ĩcepto Samũ reuertiſſet:turpe rãtus tẽptatã tã fruſtra Patarã:eſſe p̃ficiſci eo tota claſſe & ſumma ui aggrdi ubẽ ſtatuit. Miletum & cæterã orã ſociorum p̃teruecti:ĩ Barcliã:& Icoſon diſcẽſionem ad iachum fecerunt. Vrbẽ regium tenebat p̃ſidium:agrum circa romani hoſtiliter depopulati ſunt:miſſis deinde:qui p colloquia principũ & magiſtratuum tẽptarent aĩos:poſteaq̃ nihil in poteſtate ſua reſponderunt eſſe ad urbẽ oppugnandã ducit. Erant iachenſiũ exules cum romanis frequentes rhodios orare inſtiterunt:ne urbẽ & uicinam ſibi & cognatã innoxiam periſſe liceret:ſibi exilii nullam aliã cauſam eſſe:quã fidem erga romanos:eadẽ ui religionum:qua ipſi pulſi ſunt:teneri eos: qui ĩ urbe maneant:oĩum iachenſium unã mentem eſſe:ut ſeruituté regiam effugerent. Rhodii moti p̃cibus: & Eumene ẽt rege aſſumpto:ſimul duas neceſſitudines commorãdo:ſimul obſeſſe regio p̃ſidio urbis caſum miſerando:puicerunt:ut oppugnatione abſiſteret. Profecti inde pacati:cæteq; cum orã Aſiæ legerent. Lorimã (portus aduerſus Rhodũ eſt) puenerunt: ibi in principiis ſermo primo inter tribunos militũ ſecretus orĩt:deĩde ad aures ipſius Aemylii puenit abduci claſſem ab Epheſo ab ſuo bello:ut ab tergo liber relictus hoſtis in tot ppinquas ſocioꝝ urbes oĩa ĩpune conari poſſet: mouere Aemylium uocatoſq; rhodios cum percunctatus eſſet:utrum nã pataris uniuerſa claſſis in portu ſtare poſſet:cũ reſpondiſſent nõ poſſe:cãm nactus omittendæ rei Samũ reduxit naues:p idẽ tp̃s Seleucus Antiochi cũ p omne hibernoꝝ tp̃s exercitum ĩ Aetolide continuiſſet:parti ſociis ferẽdo opẽ:partim quos ĩ ſocietatẽ pellicere non poterat:depopulandis:trãſire ĩ fines regni Eumenis:dũ is pcul a domo cũ romãis & rhodiis Liciæ maritima oppugnaret:ſtatuit. Ad Eleã prĩo ĩfeſtis ſignis acceſſit deinde omiſſa oppugnatiõe urbis agros hoſtiliter depopulatus:ad caput arcẽq; regni Pergamũ ducit oppugnandã. Attalus primo ante urbẽ ſtationibus poſitis:& excurſione eqtũ leuiſq; armaturæ magis laceſſebat:q̃ ſuſtinebat hoſtẽ: poſtremo cũ p leuia certamĩa exptus nulla parte uiriũ ſe paré eẽ ĩtra mœnia ſe recepiſſet:obſideri urbs cœpta eſt. Eodẽ ferme tpe & Antiochus ab Apamea pfectus Sardibus primũ:deĩde had pcul Seleuci caſtris ad caput Caici amnis ſtatiua hũit:cũ magno exercitu mixto uariis ex gẽtibus plurimũ terroris feciſſet gallis mercede cõductis: q̃ttuormillia erãt hos paucis admixtis ad puaſtãdũ paſſim pergamum agrũ milites miſit. Quæ poſteaq̃ Samũ ſunt nũciata:primo Eumenes auocatus domeſtico bello claſſe Eleã petit:ide cũ p̃fectus fuiſſet eqtum peditũq; expeditis p̃ſidio eoꝝ tutus:priuſq̃ hoſtes ſentirent:aut mouerent:pgamũ contẽdit:ibi rurſus leuia p excurſiones p̃lia fieri cœpta: Eumene ſummæ rei diſcrimen haud dubie retractãte. Paucos poſt dies romana rhodiaq; claſſis ut regi opẽ ferret:Eleã mouerũt. quos ubi expoſuiſſe copias Eleæ:& tot claſſes in unũ cõueniſſe portũ antiocho allatũ eſt:& ſub idẽ tp̃s audiuit cõſulem cum exercitu iam in Macedonia eẽ:pararíq; q̃ ad tranſitum Helleſponti ẽt opus eẽnt;

Portus pheni/cum

L. Apuſtius p̃/lio cum iis eiſ cõ/tracto cecidit

Perga/mus a Seleuco oppu/gnat

tēpus ueniſſe ratus:priuſquā terra mariq; ſimul urgeret:agēdi de pace cē:tumulum quēdam aduerſus Eleā caſtris cepit:ibi peditum oībus copiis relictis:coeqtauerāt aūt ſexmillia eqtum in campos:ſub ipſa Eleæ mœnia deſcēdit miſſo caduceatore ad Aemiliū uelle ſe de pace agere. Aemilius Eumene a Pergamo accito adhibitis rhodiis haud aſpernari pacē:Eumenes nec honeſtū eē dicere eo tpe de pace agi:nec exitum rei imponi poſſe:qd enim:inqt:aut honeſte ſcluſi mœnibus & obſeſſi uelut leges pacis accipiemus?aut cui rata iſta pax erit:q̄ ſine cōſule nō ex auctoritate ſenatus iniuſſu Po.Ro. pagamus?q̄ro enī pace p te facta:rediturus ne extēplo in Italiam ſis claſſem exercitūq; reducturus:an expectaturus: qd de ea re cōſuli placeat:qd ſenatus cēſeat:aut populus iubeat? Reſtat ergo ut maneas in Aſia:& Rurſus i hyberna copiæ reductæ omiſſo ibi bello exhauriāt cōmeatibus p̄bendis ſocios deīde ſi ita uſum ſit iis:pones quos poteſtas fuerit:iſtauremus nouum deītegro bellum:qd poſſumus:ſi ex hoc impetu reg̃ nihil ꝓlatando remittit ante hyemē diis uolentibus p̄feciſſe. Hæc ſnīa uicit:reſponſumq; Antiocho ē ante conſulis aduentum de pace agi nō poſſe. Antiochus pace nequicq̄ tēptata uaſtandis eleenſium primum deinde pgamenoꝝ agris relicto ibi Seleuco filio Adramitheum hoſtiliter itinere facto petit: agrū opulentum:quē Thebes uocāt:carmine Homeri nobilitatum:neq; alio ullo loco maior Aſiæ regiis militibus parta eſt p̄da:Eodē Adramitheum:ut urbi p̄ſidio eēnt:nauibus circūuecti Aemylius & Eumenes uenerūt. Per eoſdē forte dies Eleam ex Achaīa mille pedites cum centum eqtibus Diaphane oībus his copiis p̄poſito acceſſerūt:quos egreſſos nauibus obuiā miſſi ab Attalo nocte Pergamū deduxerūt: ueterani oēs & periti belli erāt:& ipſe dux Philopœmenis ſummi tū oīum græcoꝝ iperatoris diſcipulus q biduū ſimul ad qtem hoīum equorūq;:& ad uiſendum hoſtiū ſtationes:qbus locis ſtationibuſq; accederent reciperētq; ſeſe ſumpſerūt. Ad radices fere collis in quo poſita ē urbs regii ſuccedebant:ita libera ab tergo populatio erat:nullo ab urbe ne in ſtatiōes qdē q ꝓcul iacularet excurrēte:nequicq̄ ſemel compulſi metu ſe mœnibus icluſerūt:cōtēptus eoꝝ & īde negligētia apud regios oritur:nō ſtratos nō īfræ natos magna pars habebāt equos:paucis ad arma &ordies relictis dilapſi cæteri ſparſerāt ſe toto paſſim campo pars in luueniles luſus laſciuiāq; pars ueſcētes ſub umbra:qdam ſomno ēt ſtrati. Hæc Diaphanes ex alta urbe Pergamo contēplatus arma ſuos capere & ad portam præſto eſſe iubet:ipſe Attalū adit & in aio ſibi eſſe dixit hoſtium ſtationem temptare:ægre id ꝓmittere Attalus:quippe q centum equitibus aduerſus ſexcentos:mille peditibus cum quattuor millibus pugnaturum cerneret. Porta egreſſus haud procul ſtatione hoſtium occaſionem opperiens conſedit:& qui Pergami erant:amentiam magis quā audaciam credere eſſe:& hoſtes pauliſper in eos uerſi:ut nihil mouere uiderunt:nec quicq̄ ex ſolita negligentia inſuper etiam eludentes paucitatem mutarunt. Diaphanes quietos aliquāto ſuos uelut ad ſpectaculum modo eductos continuit:poſteaquā dilapſos ab ordinibus hoſtes uidit:peditibus:quantū accelerare poſſent:ſequi iuſſis:ipſe princeps iter equites cum turma ſua quā poſſent effuſiſſimis habænis:clamore ab omni ſimul pedite atq; eqte ſublato ſtationē hoſtium improuiſo iuadit:non homines ſolum:ſed equi ēt territi cum uincula abrupiſſent:trepidationem & tumultum inter ſuos fecerūt:pauci ſtabant in pauidi equi:eos ipſos nō ſternere:non īfrænare:aut aſcēdere facile poterant:multo maiorē quā pro numero equitum terrorē achæis īferētibus:pedites uero ordinati & præparati ſparſos p negligentiam & ſemiſopnes prope adorti ſunt:cædes paſſim fugaq; p campos facta eſt. Diaphanes ſecutus effuſos quoad tutum fuit magno achæoꝝ genti decore parto:ſpectauerant.n.e mœnibus Pergami nō modo uiri:ſed fœmine ēt:in præſidium urbis redit. Poſtero die regiæ magis compoſitæ & ordinatæ ſtationes qngentis paſſibus ab urbe poſuerunt caſtra:& achæi eodē ſermæ tēpore atq; in eundē locum ꝓceſſerunt:pmulti intēti utrinq; uelut iam futurum impetum expectauere: poſteq̄ haud ꝓcul occaſu ſolis redeundi in caſtra tēpus erat:regii ſignis collatis abire agmine ad iter magis:q̄ ad pugnam compoſito cœpere. Quieuit Diaphanes cum in conſpectu erant:deinde eodē:quo pridie impetu in poſtremū agmē incurrit:tantumq; rurſus pauoris ac tumultus incuſſit:ut cum terga cæderētur: nemo pugnādi cauſa reſtiterit:trepidanteſq; & uix ordinē agminis ſeruantes in caſtra compulſi ſunt. Hæc achæoꝝ audacia Seleucū ex agro pgameno mouere caſtra coegit. Antiochus poſteaq̄ romanos & Eumenē ad tuēdum Adramitheū ueniſſe audiuit:ea qdem urbe abſtinuit depopulatus agros. Phereā inde coloniā mityleneoꝝ expugnauit:Cotton:& Corylenus:& Aphrodiſias:& Prienne primo īpetu captæ ſunt: īde p Tyatira Sardis rediit. Seleucus in maritima ora pmanēs aliis terrori:aliis p̄ſidio erat. Claſſis romana cū Eumene rhodiiſq; Mitylenē prīo:īde retro:unde ꝓfecta erat:Eleam rediit. Inde phoceā petētes ad iſulam:quā Baechiū uocāt:īminet urbs phocēſium:appulerūt:& qbus āte abſtinuerāt:tēplis ſigniſq; egregie aūt exornata iſula erat:cum hoſtiliter diripuiſſent:ad ipſam urbem trāſmiſerunt:eam diuiſis iter ſe patribus cū oppugnarēt:& uiderēt ſine opibus armis ſcaliſq; capi non poſſe miſſum ab Antiocho p̄ſidiū triūmillium armatoꝝ cū ītraſſet urbē:extēplo oppugnatione omiſſa claſſis ad iſulam ſe recepit nihil aliud quā depopulato circa urbē hoſtiū agro. Inde placuit Eumenē domū dimitti:& ꝑparari conſuli atq; exercitui q̄ ad tranſitū Helleſpōti opus eēnt romanā rhodiāq; claſſem redire Samū:atq; ibi ī ſtatione eē:ne Polyxenidas ab Epheſo moueret. Rex Eleā:romani &rhodii Samū redierūt:ibi. M. Aemylius frater p̄toris deceſſit. Rhodii celebratis exeqis aduerſus claſſem:quā fama erat ex Syria uenire.xiii. ſuis nauibus:& una qnq̄remi ad terrā nidiaroꝝ:ut ibi ī ſtatiōe eēnt:ꝓfecti ſunt. Biduo anteq̄ Eudemus cū claſſe a Samo ueniret.xiii.a Rhodio naues cū Pamphylida p̄fecto aduerſus eandē ſyriacā claſſem miſſæ aſſumptis nauibus q̄ttuor q̄ Cariæ p̄ſidio erāt:oppugnātibus regiis Dædala & q̄dā alia parua caſtella obſidione exemerunt. Eudemū cōfeſtim exire placuit:additæ huic quoq; ſunt ad eam claſſem:q̄ habe/

Reſtat pacis mentio mota

Diaphanes hoſtiū ſtationem iuadit

M. Aemylii ī/teritus

bat:ſex aptæ naues.Profectus cū q̄tum accelerare poterat:maturaſſet:ad portum:quē Megiſten uocāt: p̄greſſos conſequtur:īde uno agmine Phaſelidē cum ueniſſet:optimum uiſum eſt ibi hoſtē opperiri.In
Phaſelis confinio Lyciæ & Pamphyliæ phaſelis eſt prominens penitus ī altum:conſpiciturq; prīa terraꝝ Rhodum a Cilicia petentibus:& procul nauium p̄bet proſpectum:eo maxime uti obuii claſſi hoſtiū eſſent: electus locus eſt.Cæteꝝ qđ non prouiderūt:& loco graui & tpe anni(medium.n.æſtatis erat)ad hæc ī ſolito odore īgruere morbi uulgo maxime ī remiges cœperūt:cuius peſtilentiæ metu profecti cū p̄ter ueherētur pamphylium ſinum:ad eurimedontē amnē appulſa claſſe audiūt ad Aſpendiis iā hoſtes eē. Tardius nauigauerunt regii aduerſo tpe etheſiarum:quo uelut flatus fauoniis uentis eſſet. Rhodioꝝ duæ quadriremes:quattuor triremes fuere:regia claſſis.vii.&.xxx.maioris formæ nauium erāt:ī q̄bus tres hepteres:& quattuor hexeres habebāt:p̄ter has decē triremes erāt:& ii adeſſe hoſtes ex ſpecula quadā cognouere.Vtraq; claſſis poſtero die luce prīa tāq̄ eo die pugnaturæ portu mouit:& poſteaq̄ ſupera uere rhodii promontoriū: quod ab Sida prominet ī altum:extēplo & cōſpecti ab hoſtibus ſunt:& ipſi eos uiderūt.Ab regio ſiniſtro cornu quod ab alto obiectū erat Annibal:dextero Apollonius purpuratorum unus p̄erat:& iam ī frontē directas habebant naues.Rhodii lōgo agmine ueniebāt: prīa prætoria nauis Eudemi erat:cogebat agmen Heraclytus:pamphylidas mediæ claſſi præerat.Eudemus poſteaq̄ hoſtium aciē iſtructam &paratam ad cōcurrēdum uidit:& ipſe ī altum uehitur:& deīceps quæ ſequebantur ferētes ordinē ī frontē dirigere iubet.Ea res primo tumultum præbuit: nam Eudemus ī alto euectus erat ut ordo oīum nauium ad terrā explicari poſſet:& feſtinās ipſe præpropere cū quinq; ſolis nauibus Annibali occurit:cæteri:qa ī frontē dirigere iuſſi erant:non ſequæbant:extremo agmine loci nihil ad terram relicti erat:trepidantibuſq; iis īter ſe iā ī dextero cornu aduerſus Annibalē pugnabant. Sed momēto tēporis & nauium uirtus:& uſus rei maritimæ terroꝝ oēm rhodiis dempſit:nā & ī altū celeriter euectæ naues locum poſt ſe quoq; ueniēti ad terram dedere:& ſi qua cōcurrerat porro cū hoſtiū naue:aut proram lacerabat:aut remos detergebat:aut libero īter ordines diſcurſu p̄teruecta ī pup-
pim impetu dabat maxīe exterruit hepteris regia a multo minore rhodia naue uno ictu demerſa:itaq; iā haud dubie dexterum cornu hoſtium ī fugā īclinabat.Eudemū in alto multitudine nauium maxie
Pugna naualis Annibal cæteris omnibus longe p̄ſtanter urgebat:& circūueniſſet:ni ſigno ſublato ex p̄toria naue:quo diſpſam claſſem ī unum colligi mos erat:omnes:quæ ī dextero cornu uicerant naues:ad opem ferēdā ſuis cōcurriſſent:tum & Annibal quæq; circa eū erāt: naues:capeſſunt:fugā: nec īſeq rhodii ex magna parte ægris:& ob id celerius feſſis remigibus potuerunt.Cum ī alto ubi ſubſtiterāt:cibo reficerēt uires
Regii & cum his Annibal nauali p̄lio uincunt contēplatus Eudemus hoſtes claudas mutilataſq; naues apertis nauibus remulco trahentes.xx.paulo amplius īegras abſcedētes e turri prætoriæ nauis ſilentio facto exurgite:inquit: & egregiū ſpectaculū capeſſite oculis:cōſurrexeī oēs cōtemplatiq; expugnationē fugamq; hoſtiū:prope una uoce exclamauere omnes:ut ſeq̄rētur:ipſius Eudemi multis ictibus uulnerata nauis erat.Pamphylidam & Heraclytū inſequi:quo ad putarent tutum:iuſſit aliquandiu ſecuti ſunt poſteaquam terræ appropiquabat Annibal ueriti ne intercluderētur uēto in hoſtium ora:ad Eudemum reuerſi hepterē captam:quæ primo cōcurſu icta erat:ægre Phaſelidē ptraxerūt:īde Rhodum nō tam uictoria læti: q̄ alius alium accuſantes quod cum potuiſſent:non oīs ſummerſa aut capta claſſis hoſtium foret:redierunt.Annibal ictus uno p̄lio aduerſo ne tum quidem præteruehi Lyciam audebat:cum coniungi ueteri regiæ claſſi quam primum cuperet:& id ne ei facere liberum eēt:rhodii Heraclytum cum.xx.nauibus roſtratis ad patarā & Megiſten portum miſerūt.Eudemum cum.vii.nauibus maximis ex ea claſſe:cui p̄fuerat: Samum redire ad romanos iuſſerunt:q̄tum conſilio:q̄tum auctoritate ualeret:compelleret romanos ad Pataram expugnandam.Magnam romanis læticiam prius uictoriæ nūcius:deinde aduentus attulit rhodiorū: & apparebat:ſi ea cura rhodiis dēpta eēt:uacuos eos tuta eius regionis maria præſtaturos. Sed ꝓfectio Antiochi ab Sardibus ne opprimerentur urbes maritimæ:abſcedere cuſtodia Ioniæ atq; Eolidis ꝓhibuerunt:Pamphylidam cum quattuor nauibus tectis an eam claſſem quæ circa Patarā erat:miſerunt.

Antiochus non ciuitatū modo:q̄ circa ſe erant:contrahebat p̄ſidia:ſed ad Pruſiam Bithyniæ regem miſerat legatos litteraſq;:qbus tranſitum in Aſiam romanoꝝ increpabat:uenire eos ad oīa regna tollenda:ut nullum uſquā urbis terraꝝ niſi romanum īperium eſſet.Philippum & Nabin expugnatos:ſe tertium peti:::t quiſq; ꝓximus ab oppreſſo ſit p oīs uelut continens incēdium puaſuꝝ:ab ſe gradum in Bithyniam fore q̄do Eumenes in uoluntariam ſeruitutem cōceſſiſſet.His motum Pruſiam litteræ Scipionis cōſulis:ſed magis eius fratris Africani a ſuſpicione tali auerterunt:q p̄ter conſuetudinem ꝓpe tuam Po.Ro.augendi omni honore regum ſocioꝝ maieſtatem:domeſticis ipſe exemplis Pruſiam ad ꝓmerēdam amicitiam ſuam compulit:regulos ſe acceptos in fidē Hiſpaniæ reges reliqſſe:Maſiniſſam nō in patrio modo locaſſe regno:ſed in Syphacis:a quo ante expulſus fuiſſet:regnum impoſuiſſe:& eē
Ro. clementia ī reges eum non Africæ modo regum longe opulentiſſimum:ſed toto in orbe terraꝝ:cuius regum uel maieſtate uel uiribus parem.Philippum &Nabin hoſtes bello ſupatos ab.T.Quītio tamē in regno relictos. Philippo q̄dē anno priore ēt ſtipēdium remiſſum:& filiū obſidē redditū:& quaſdā ciuitates extra Macedoniā patiētibus romanis impatoribus recepiſſe eum:in eadem dignitate & Nabin futuꝝ fuiſſe:niſi eum ſuus primū furor:deīde fraus ætoloꝝ aſſumpſiſſet:Maxime cōfirmatus eſt aīus regis: poſteaquā ad eū.C.Liuius:q p̄tor ante claſſi præfuerat:legatus ab Roma uenit:& docuit:quanto & ſpes uictoriæ certior romanis quā Antiocho:& amicitia ſanctior firmiorq; apud romāos futura eēt:Antiochus poſteaquā a ſpe ſocietatis Pruſiæ decidit:Epheſum ab Sardibus ē ꝓfectus ad claſſem:quæ p aliquot men-

ſes inſtructa ac parata fuerat:uiſendā:magis qa terreſtribus copiis exercitū romanū:& duos Scipiones imperatores uidebat ſuſtineri nō poſſe:quā qd'res nauibus ipſa p ſe aut temptata ſibi unq̄ feliciter: aut tūc magnæ & certæ fiduciæ eēt:erat tamē momentū in ꝓſentia ſpei: & qd magnā partē rhodiæ claſſis circa Patarā eē:& Eumenē regē cū oībus nauibus ſuis cōſuli obuiam ī Helleſpontū ꝓfectū audierat:ali quid ēt iflamabat aīos claſſis rhodia ad Samū p occaſionē fraude ꝑparata abſumpta. His frætus Polyxenida cū claſſe ad tēptandū omni modo certaminis fortunā miſſo:ipſe copias ad Nothiū ducit:id oppidū colophoniū mari īminēs abeſt uetere Colophone duo ferme millia paſſuū:& ipſam urbē ſuæ eē poteſtatis uolebat:adeo ꝓpinquā Epheſo:ut nihil terra mariue ageret:qd nō ſub oculis colophonioꝝ ac p eos notū extēplo romanis eēt:quos audita obſidione nō dubitabat ad opē ferendā ſociæ urbi claſſem a Samo moturos:eā occaſionē Polyxenidæ ad rē gerēdā fore. Igit opibus oppugnare urbē aggreſſus:& ad mare partibus duabus pariter munitionibus deductis utriq̄ uineas & aggerē muro iniūxit: & teſtudinibus arietes admouit. Quibus territi malis colophonii oratores Samū ad. L. Aemyliū fidē prætoris Po. q̄. Ro. iplorātes miſerunt. Aemyliū & ſami ſegnis diu mora offendebat nihilominus opinantē:quā Polyxenidā bis neq̄cq̄ ab ſe ꝓuocatū poteſtatē pugnæ facturū eē:& turpe exiſtimabat Eumenis claſſem adiuuare cōſulē ad traiiciēdas ī Aſiā legiōes:ſe Colophonis obſeſſæ auxilio īcertā finem habituro allegari. Eudemus rhodius:q & tenuerat eū Sami cupiētem ꝓficiſci ī Helleſpōtū:cunctiq̄ inſtare:& dicere q̄to ſacius eē uel ſocios obſidione eximere:uel uictā iā ſemel claſſem uicere iteꝝ:totamq̄ maris poſſeſſionē eripe:quā deſertis ſociis tradita Antiocho Aſia terra mariq̄ ī Helleſpōtum:ubi ſatis eſſet Eumenis claſſis:a ſua parte belli diſcedere. Profecti a Samo ad petēdos cōmeatus:cōſumptis iā oībus Chium parabāt traiicere id erat horreū romanis:eoq̄ oēs ex Italia miſſæ onerariæ dirigebant curſum. Circūuecti ab urbe aduerſa īſulæ obiecta aqloni ad Chiū & Erythras ſunt:cū pararēt traiicere: literis certior fit p̄tor frumēti uim magnā Chiū ex Italia ueniſſe:uinū portātes naues tēpeſtatibus retentas eē:ſimul allatū eſt theios regiæ claſſi benigne cōmeatus p̄buiſſe:qnquemillia uaſoꝝ uini pollicitos. Theiū ex medio curſu claſſem repēte auertit aut uolētibus iis uſurus commeatu parato ī hoſtibus:aut ipſos ꝓ hoſtibus habiturus. Cū direxiſſent ad terrā pras:qndecī ferme eis naues circa Mynōneſum apparuerūt:quas prīo ex claſſe regia p̄tor eē ratus īſtitit ſeq: apparuit īde piraticas celoces & lembos eſſe: chioꝝ maritimā orā depopulati cū oīs generis p̄da reuertētes:poſteaq̄ uidere ex alto claſſem:in fugam uerterūt:& celeritate ſupabāt leuioribus & ob id fabrefactis nauibus:& ꝓpiores terræ erāt:itaq̄ priuſq̄ appropinq̄ret claſſis. Mynōneſum pfugerūt:unde ſe a portu ratus abſtractuꝝ naues ignarus loci ſeq̄batur p̄tor. Mynōneſus ꝓmōtoriū iter Theiū Samūq̄ ē:ipſe collis ē ī modū metæ ī acutū cacumē a fundo ſatis lato faſtigiatus:a cōtinēti artæ ſemitæ aditū habet:a mari rupes exeſæ fluctibus ſupclaudūt:ita ut q̄buſdā locis ſup pēdētia ſaxa plus ī altū:quā q̄ ī ſtatiōe ſunt naues:ꝓmineāt. Circa ea nō appropinq̄re auſæ naues:ne ſub ictu ſupſtātiū rupibus piratarū eēntdiē triuere:tādē ſub noctē uano īcepto:cū abſtitiſſent. Theiū poſtero die acceſſere:& ī portu:q a tergo urbis ē. Gereſticū ipſi appellāt:nauibus cōſtitutis p̄tor ad depopuládū circa urbē agrū milites emiſit. Theii cū ī oculis populatio eēt:oratores cū īfulis & uelamētis ad romanū miſerūt:q̄bus purgātibus ciuitatē oīs facti dictiq̄ hoſtilis aduerſus romāos & iuuiſſe eos oī cōmeatu claſſem hoſtiū arguit: & q̄tū uini Polyxenidæ ꝓmiſiſſent:q̄ ſi eadē claſſī romanæ darēt:reuocatuꝝ ſe a populatiōe militē:ſi mius ꝓ hoſtibus eos habituꝝ. Hoc tā triſte reſpōſum cū retuliſſent legati:uocat ī cōcioné a magiſtratibus populus:ut qd ageret:cōſultarēt:eo forte Polyxenidas cū regia claſſe:a Colophone ꝓfectus poſteaq̄ mouiſſe a Samo romāos audiuit:& ad Mynonneſum piratas ꝓſecutos theioꝝ agrū depopulari:naues ī Gereſtico portu ſtare:ipſe aduerſus Mynōneſum ī īſula Macrin nautici uocāt:anchoras portu occulto iecit:īde ex ꝓpīquo explorās qd hoſtes agerēt prīo ī magna ſpe fuit:quēadmodū rhodiā claſſem ad Samū circūſeſſis ad exitū faucibus portus expugnaſſet: ſic & romanā expugnatuꝝ:nec ē diſſimilis natura loci:ꝓmōtoriis coeūtibus iter ſe ita claudit portus: ut uix duæ ſimul īde naues poſſint exire. Inde nocte occupare fauces Polyxenidas in aīo habebat:& denis nauibus ad ꝓmontoria ſtātibus:quæ ab utroq̄ cornu ī latera exeūtiū nauiū pugnarēt: & ex cætera claſſe ſicut ad Panhormū fecerat:armatis ī littora expoſitis terra mariq̄ ſimul hoſtes opprimere:quod non uanū ei cōſiliū fuiſſet:ni cū theii facturos ſe īperata ꝓmiſiſſent:ad accipiendos cōmeatus aptius uiſum eēt romanis in eū portū:q ante urbē eſt:claſſe tranſire. Dicitur & Eudemus rhodius uicium alterius portus oſtēdiſſe:cū forte duæ naues in arto oſtio implicitos remos fregiſſent:& iter alia:id quoq̄ mouit prætorē:ut traduceret claſſem:qd ab terra piculū erat haud ꝓcul īde Antiocho ſtatiua habēte.

Traducta claſſe ad urbē ignaris oībus egreſſi milites:nautæq̄ ſunt ad cōmeatus & uinū maxīe diuidendū ī naues:cū medio forte diei agreſtis qdā ad p̄torē adductus nūciat alteꝝ iā diē claſſem ſtare ante inſulā Macrin:& pauloante uiſas quaſdā moueri tāq̄ ad ꝓfectionē naues. Re ſubita ꝓculſus p̄tor tubicines canere iubet:ut ſi q p agros palati eēnt:redirēt:tribunos ī urbē mittit ad cogēdos milites nautaſq̄ in naues. Haud ſecus quā ī repētino incēdio aut capta urbe trepidatur:aliis in urbē currētibus ad ſuos reuocādos:aliis ex urbe naues curſu repetētibus īcertiſq̄ clamoribus q̄bus ipſis tubæ obſtreperēt:turbatis impiis tandē concurſum ad naues ē. Vix ſuam q̄ſq̄ noſcere aut audire præ tumultu poterat:trepidatumq̄ cū piculo & in mari & ī terra foret:ni partibus diuiſis Aemylius cū prætoria naue primū portu in altum euectus excipiens inſequētis ſuo quāq̄ ordine ī frontē inſtruxiſſet. Eudemus rhodiaq̄ claſſis ſubſtitiſſent ad terram:ut & ſine trepidatione conſcēderent:& ut quæq̄ parata eēt:exiret nauis. Ita & explicuere ordinem primæ in conſpectu prætoris:& coactum agmen ab rhodiis ē. inſtructaq̄ acies

Colophōiis oppugnatio

Mynōneſus qd ſit

Atē. portus malignitatē

Mynō/nesus Corycū

uelut cerneret regios:ī altū ꝓcessit:iter Minōnesum & Corycum ꝓmontorium erat cū hostē consp̄/xere:& regia classis:binis ī ordinē nauibus longo agmine ueniens:& ipsa aciē aduersam explicauit:leuo tantū euecta cornu ut amplecti & circūire dexterꝫ cornu romanoꝫ posset.Quod ubi Eudemus:q̄ coge bat agmē uidit:nō posse æq̄re ordinē romāos & tantū nō iā circuniri a dextero cornu:cōcitat naues:& erant rhodiæ naues longe oīum celerrimæ tota classe:æquatoq; cornu p̄toriæ naui: ī qua Polyxenidas erat:suam obiecit.Iam totis simul classibus ab omni parte pugna conserta erat:ab romanis.lxxx. naues pugnabāt:ex qbus rhodiæ duæ &.xx.erant:hostiū classis tres &.xc.nauiū fuit & maxime formæ naues tres hexeres habebāt:duas hepteres:robore nauiū & uirtute militum romani longe regias præstabāt: regiæ nanes agilitate & arte gubernatoꝝ & sciētia remigum Maxīo tamē hostibus terrori fuere: quæ ignes præ se portabāt: & quidē unus iis modus ad Panhormū circūuētis saluti fuerat:id tum maximū momētū ad uictoriā fuit:nā metu ignis aduersi regiæ naues ne: ꝑpe cōcurrerēt:cum declinassent:neq; ipse ferire rostro hostē poterāt:& obliquas se ipse ad ictus præbebāt:& si quæ occurrerāt:obruebantur ĩfuso igni magisq; ad īcendium q̄ ad p̄lium trepidabāt.Plurimū tamen:quæ solet militum uirtus:ī bel lo ualuit: mediā nāq; aciē hostium romani cū rupissent:circunuecti ab tergo pugnātibus aduersus rho

Regii a ro.Na/uali p̄lio uincūt

dios regiis sese obiecere:momentoq; tēporis & media acies Antiochi & leuo cornu circunuentæ naues mergebant dextera pars ītegra socioꝝ magis clade:q̄ suo p̄lio terrebat:cæteꝝ posteaq̄ alias circūuētas p̄toriā nauim Polixenidæ relictis sociis uela dantē uidere sublatis raptim dolonibus Ephesum petunt fuga .xlii.nauibus ī ea pugna amissis:quaꝝ decē & tres capte ī ptātem hostiū uenerunt: cæteræ īcensæ aut demersæ.Romanorū duæ naues fractæ sunt uulneratæq; aliquot : rhodia una capta memorabili casu:nā cū rostro percussisset sidoniā nauē ī anchora:ictu ipso excussa naue sua unco dente uelut manu ferrea iniecta alligauit alterius prorā:īde tumultu iniecto cū diuellere se ab hoste cupiētes ihiberēt rho/dii:tractu anchorali:& iplicitū remis latus alteꝝ deterſit:debilitate ea ipsa:q̄ icta cohæserat nauī cœpit. Hoc maxīe mō ad Mynōnesum nauali p̄lio pugnatū ē:quo territus Antiochus qa possessiōe maris pul sus lōginq̄ tueri diffidebat:se posse:p̄sidium ab Lysimachia ne opprimeret ibi ab romāis deduci prauo ut res ipsa postea docuit:cōsilio iussit:non.n.tueri solum Lysimachiā a prīo īpetu romanoꝝ facile erat: sed obsidionē etiam tota hyeme tolerare:& obsidētes quoq; ad ultimā iopiam deducere extrahēdo tē/pus: & iterim spē pacis per occasiōes tēptare.Non Lysimachiā tātū hostibus tradidit post aduersam na ualē pugnā sed etiā Colophonis obsidione absc̄essit:& Sardis recepit se:atq; īde Cappadociā & ad Aria rathen:q̄ auxilia accerseret:& quocunq; alio poterat ad copias contrahēdas ī unū iam cōsilium: ut acie dimicaret ītētus misit.Regillus Aemylius post uictoriā naualē ꝑfectus Ephesum direptis ante portū nauibus cum confessionē concessi maris ultimā hosti expressisset.Chiū:quo ante nauale p̄lium cursu a Samo itenderat:nauigat:ibi naues ī p̄lio quassatas cū refecisset.L. Aemliyum Scaurum cum .xxx.nauī/bus Hellespōtū ad exercitum traiiciēdum misit:rhodias parte p̄dæ & spoliis naualibus decoratas do/mū redire iubet:rhodii īpigre præuertere:ad traiciēdasq; copias cōsulis iere:atq; eo quoq; functi officio tū demū rhodū rediere.Classis romana ab Chio Phoceam traiecit:ī sinu maris īfimo posita hæc urbs: est oblonga forma duūmilium & quingentoꝝ passuū spaciū murus amplictit:totidē ex utraq; parte in arctiorē uelut cuneum. Lamptera ipsi appellāt:mille & ducētos passus ibi latitudo patet : īde in altū lingua mille passuum excurrens medium ferme sinum uelut nota distinguit:urbs cohæret faucibus angustis:duos ī utrāq; regionē uersus portus tutissimos habet:q̄ ī meridiē uergit Nausathmō ab re ap

phoceæ oppu/gnatio

pellat:qa īgentē uim nauium capit:alter ꝓpe ipsum Lamptera ē. Hos portus tutissimos cū occupasset romana classis:priusq; aut scalis:aut operibus mœnia aggrederet mittēdos cēsuit p̄tor:q̄ prīcipum ma/gistratuūq; aios tēptarēt:posteaq̄ obstinatos uidit:duobus simul locis oppugnare ē adortus:altera pars ĩfrequēs ædificiis erat:tēpla deum aliquātum tenebāt loci ea prius ariete admoto q̄tere muros turresq; cœpit deīde cū eo multitudo occurreret ad defendēdum altera quoq; parte admotus aries : & iā utriq; sternebant muri:ad quoꝝ casum cum īpetum romani milites p ipsam stragē ruinaꝝ facerēt:alii scalis etiā ascensum ī muros tēptarēt:adeo obstinate restiterunt oppidani:ut facile appareret plus ī armis & uirtute:q̄ ī mœnibus auxilii esse coactus ergo periculo militum p̄tor receptui cani iussit:ne obiiceret ī/cautos furētibus desperatione ac rabie.Direpto prælio ne tum qdem ad qetem uersi:sed undiq; oēs ad muniēda & obmoliēda:quæ ruinis strata erāt:concurrerūt:huic operi ītentis supuenit.Qu. Antonius a prætore missus q castigata pertinacia eoꝝ maiorē curā romanis:q̄ illis ostenderet esse:ne ī perniciem urbis pugnaret si absistere furore uellent potestatē iis dare eadem conditiōe:qua prius.C.Liuii ī fidem uenissent:se tradēdi. Hæc cum audissenet:quinq; dieꝝ spatio ad deliberandū assumpto:tēptata iterim spe auxilii ab Antiocho:posteaq̄ legati missi ad regem nihil ī eo eet p̄sidii rettulerāt:tum portas aperue/runt:pacti ne qd hostiliter paterentur:cum signa ī urbē iferrentur:& pronūciasset prætor parci se dedi tis uelle:clamor undiq; est sublatus īdignum facinus esse phocenses nunquam fidos socios semper ife/stos hostes ipune eludere:ab hac uoce uelut signo a prætore dato ad diripiēdā urbem passim discurre/

Phocea diripit

runt Aemylius primo resistere & reuocare:dicendo captas non deditas diripi urbes : sed in his tamen īperatoris non militum arbitrium esse:posteaquā ira & auaritia imperio potētiora erāt:præconibus p urbē misit :liberos omnes ī foꝝ ad se cōuenire iubet:ne uiolarent:& ī oībus:quæ ipsius potestatis fue runt:fides cōstitit prætoris:urbē:agroq;:& suas leges iis restituit:& quia iā hyems appetebat. Phoceæ portus ad hybernādum classi delegit.Per idem fere tps cōsuli trāsgresso ænioꝝ maronitarumq; fines nunciat uictam regiā classem ad Mynōnesum:relictāq; p̄sido Lysimachiā esse:id multo quā de naua/

li uictoria lætius fuit:utiq; posteaquam eo uenerūt:refectaq; urbs oīum rerū cōmeatibus uelut ī aduē/
tum exercitus p̄paratis eos excepit:ubi īopiā ultimā laborēq; ī obsidēda urbe,ppositerāt:ibi paucos dies
statiua habuere:īpedimēta ægriq; ut cōsequerētur:q passim p oīa Thraciæ castella fessi morbis ac lōgi/
tudine uiæ relicti erāt.Receptis omnibus īgressi rursus iter p Chersonnesum Hellespōtum perueniūt: Trāsitꝰ
ubi omnibus cura regis Eumenis ad traiiciēdum p̄paratis:uelut ī paccato littore nullo,phibēte:alii alio Ro.in
delatis nauibus sine tumultu traiecere:Ea uero res romanis auxit aīos cōcessum sibi trāsitū cernētibus ī Asiam
Asiā:quā rē magni certaminis futurā crediderant.Statiua deīde ad Hellespōtū aliquādiu habuerūt: qa
dies forte:quibus ancylia mouētur:religiosi ad iter īciderant:iidē dies.P.Scipionē propiore etiam reli/
gione:qa salius erat:deiunxerāt:ab exercitu:causaq; & is ipsæ moræ erat:dū consequeretur.Per eos for/
te dies legatus ab Antiocho castra intrauerat:byzātius Heraclides de pace afferēs mandata:quā p̄stabilē
fore magnā ei spē attulit mora & cūctatio romanoꝝ:quos simul Asiā attigissent:effuso : agmine ad ca/
stra regia ituros crediderat:statuit tamē nō prius adire cōsulē:quā.P.Scipionē:& ita mandatum ab rege
erat:in eo maximā spē habebat:p̄terquā qđ & magnitudo animi:& satietas gloriæ placabilē eū maxie
faciebat:notumq; erat gētibus:qui uictor ille ī Hispania:q deīde in Africa fuisset:etam quod filius eius
captus ī potestate regis erat.Is ubi & q̄do:& quo casu captus sit:sicut plæraq; alia parū inter auctores cō
stat:alii ī prīcipio belli a Chalcide Oricū petētem circūuentū ab regiis nauibus tradūt:alii posteaq̄ tran/
situm in Asiā ē cum turma fregellana:missum exploratū ad regia castra effuso obuiā eqtatu cum recipe
ret sese:obuiā in eo tumultu delapso equo cum duobus eqtibus compræhēsum:ita ad regē deductū eē:
illud satis cōstabat:si pax cum Po.Ro.maneret:hospitiumq; priuati regi cum Scipionibus esset:neq; li/
beralius:neq; benignius haberi coliq; adolescētem:quā cultus ē:potuisse.Ob hæc cum aduentū.P.Sci/ Scipiōis
pionis legatus expectasset:ubi is uenit:consulē adit:petitq;:ut mandata audiret. Aduocato frequēti cōci filiꝰ ubi
lio legati uerba sunt audita:is multis ante legationibus neqcq̄ ultro citroq; de pace missis:eam ipsam fi/ & q̄do
duciam impetrādi sibi eē dixit:quod priores legati nihil impetrassent.Smyrnā.n.& Lampsacū:& Ale/ captus
xandriā:Troadē:& Lysimachiā ī Europa iactatas ī illis disceptationibus eē:quaꝝ Lysimachia cessisse re
gem nequid in Europa habere eum diceret:eas q sunt ī Asia ciuitates:tradere paratū eē:& siq̄s alias Ro
mani:quod suaꝝ partiū fuerint uēdicare ab impio regio uelint:impēsæ quoq; ī bellū factæ partē dimi/
diam regē p̄staturꝝ Po.Ro.hæ cōdiciones erāt pacis.Reliq̄ oīo fuit:ut memores regꝝ humanaꝝ & suæ Cōdici/
fortunæ moderarent:& alienā ne urgeret:finiret Europa imperiū:id quoq; immēsum eē:& parari sin ones pa
gula acquirēdo facilius potuisse:quā uniuersa teneri posse.Quod si Asiæ quoq; partē aliquā abstrahere cis a re/
uelint:dūmodo nō dubiis regiōibus finiāt uinci suā tempantiā romana cupiditate pacis & cōcordiæ cā ge dela/
regem passuꝝ.Ea quæ legato magna ad pacē impetrandā uidebant:parua romanis uisa:& impēsam:q̄ tæ
in bellū facta eēt:omnem p̄stare regem equum cēsebāt:cuius culpa bellum excitatū eēt:& nō Ionia mō
atq; Aeolide deduci debere p̄sidia regia:sed sicut Græcia omnis liberata eēt:ita q̄ in Asia sint:oēs libera/
ri urbes : id aliter fieri non posse:quā ut cis taurum montē possessione Asiæ Antiochus cedat. Legatus
posteaq̄ nihil æqui in concilio īpetrare se cēsebat:priuatim sic enim impatum erat.P.Scipionis tēptare
animū ē conatus:omniū primū ei sine p̄cio filiū redditurū regē dixit:deīnde ignarus & animi Scipiōis:
& moris romani auri pondus ingēs pollicitus:& nomine tantum regio excepto societatē omnis regni:
si p eum pacē impetrasset.Ad ea Scipio:qđ romāos omnis qđ me ad quā missus es:ignoras: minus mi
ror:cū te fortunā eius a quo uenis ignorare cernā.Lysimachia tenēda erat: ne Chersōnesum ītraremus
aut:ad Hellespōtum obsistēdum :ne in Asiā traiiceremus:si pacē a sollicitis de belli euētu petituri era/
tis:cōcessio uero in Asiā trāsitu:& nō solū frænis:sed ēt iugo accepto q̄ disceptatio ex æquo cū impium
patiendū sit:relicta est? Ego ex munificētia regia maximū donum filiū habeo:aliis deos p̄cor:ne unquā
fortuna egeat mea:animus certe nō egebit:pro tāto in me munere gratum me esse in se sentiet:si priua/
tam gratiam pro priuato beneficio desiderat:sed publice nec habebo q̄q̄ ab illo nec dabo:qđ in p̄sentia
dare possim:fidele cōsilium ē:abi nūcia meis uerbis:bello absistat:pacis cōdicionem nullā recuset.Nihil
ea mouerunt regē tutam fore bellis Asiam ratum:q̄do pinde ac uicto iā sibi leges dicerētur:omissa igit̄
in præsentia mentione pacis totā curā in belli apparatū intēdit.Cōsul omnibus p̄paratis ad ,ppositā exe Atť. ob
quēda cum ex statiuis mouisset.Dardanū primū deinde Rhoetiū:utraq; ciuitate obuiā effusa uenit:ide secro sci
Ilium ,pcessit:castrisq; in cāpo qui ē subiectus mœnibus positis:in urbē arcemq; cū ascēdisset:sacrifica/ piōis re
uit Mineruæ p̄sidii arcis:& iliensibus ī omni regꝝ uerborumq; honore ab se oriūdos romanos p̄feren/ spōsum
tibus: & romanis lætis origine suā:inde ,pfecti sextis castris ad caput caici amnis puenerūt . Eo & oēs &
rex Eumenes conatus primo ab Hellesponto reducere classem in hyberna Eleam aduersis uentis:cum
aliquot deinde diebus superare uento in promontorium non potuisset:in terram egressum ne deesset
principiis rerum:qua proximum fuit:in castra romana cum parua manu contendit:ex castris Perga/
mum remissus ad commeatus expediendos:tradito frumento qbus iusserat:consul ī eadem statiua re/
diit:inde plurium dieꝝ præparatis cybariis:consiliū erat ire ad hostē:priusquā hyems opprimeret:Re
gia castra circa Tyatiram erāt:ibi cū audisset Antiochus.P.Scipionē ægrum Eleam delatum:legatos q Filius
filiū ad eū reducerēt:milit:nō solū aīo patrio gratum munus:sed corpori quoq; salubre gaudium fuit: Scipiōi
satiatusq; tādem cōplexu filii renunciare inquit gratias regi me agere:referre gratiam aliam nunc non ístituit
posse:quā ut suadeā:ante in aciem non descēdat:quā ut in castra me redisse audierit.Quāquā.lx.millia
peditū plus.xii.millia equitū aīos iterdū ad spē certaminis faciebāt:motus tamē Antiochus tāti auctō/
ritate uiri:ī quo ad īcertos belli euētus oīs fortūæ potuerat subsidia recepisse:trāsgressus phrygiū amnē

circaq; Magneſiam:quæ ad Syphilum eſt:poſuit caſtra:& ne dū extrahere tēpus uellet:muniméta Ró
mani tēptarent:foſſam ſex cubitis alta.xii.latā cū duxiſſet:extra duplex uallū foſſæ circūdedit: interiore
labro murū cū turribus crebris obiecit:unde facile arceri trāſitu foſſæ hoſtis poſſet. Cōſul circa Tyariā
eſſe regé ratus cōtinuis itinebris qnto die ad hyrcanū campū deſcédit:īde cū ꝓfectū audiſſet:ſecutus ue
ſtigia citra phrygium amnem quattuormillia ab hoſte poſuit caſtra:eo mille ferme equites maxía pars
gallogræci erāt:& dacæ qdā aliarumq; gētiū ſagiptarii equiti ītermixti:tumultuoſe amne traiecto ī ſta
tiones ipetū fecerunt:prīo turbauere icōpoſitos:deīde cū longius certamē fieret:romanoꝝ ex ꝓpíquo
caſtris facile ſubſidio creſceret numerus:regii feſſi ia & plures nō ſuſtinentes recipere ſe conati circa ripā
Phrygi amnis:priuſq; flumē īgrederenť:ab inſtātibus tergo aliquot īterfecti ſunt.Biduū deīde ſilētiū fuit neu/
us flu. tris trangrediētibus amné:tertio poſt die romani ſimul oēs trāſgreſſi ſunt:& duomillia ferme & qngē/
tos paſſus ab hoſte poſuerūt:caſtra metātibus & muniēdo occupatis:triamillia delecta equitū peditūq;
regioꝝ magno terrore ac tumultu aduenere:aliquāto pauciores ī ſtatione erāt:duo tamē millia per ſe
nullo a muniméto caſtroꝝ milite auocato: & primo æquum prælium ſuſtiuere:& creſcente certamíe
pepulerunt hoſtes:cētum ex his occiſis:centum ferme captis.Per quatriduū inſequens iſtructæ utríq;
acies pro uallo ſtetere:quīto die romani ꝓceſſere ī mediū campi:Antiochus nihil ꝓmouit ſigna: ita ut
extremi minus mille pedes a uallo abeſſēt.Conſul poſteaquā detrectari certamē uidit:poſtero die ī cō
ſilium aduocauit:quid ſibi faciēdū eēt:ſi Antiochus pugnādi copiā non faceret:inſtare hyemē: aut ſub
pellibus habēdos milites fore:aut ſi cōcedere ī hyberna uellēt:differēdum eē ī æſtatē bellū. Nullū unq;
hoſtē romani æque contēpſerunt:conclamatū undiq; ē:duceret extēplo:& uteretur ardore militum:q
tanq; non pugnādum cū tot millibus hoſtiū:ſed par numerus pecorumq; trucidādus eēt:per foſſas per
Ro.fe/ uallū caſtra inuadere parati erāt:ſi in plū hoſtis non exiret.Gn.Domitius ad explorādū iter & qua ꝑte
rocia adiri uallū hoſtiū poſſet:miſſus:poſteaq; oīa certa rettulit:poſtero die propius caſtra admoueri placuit:
tertio ſigna ī mediū campi ꝓlata:& inſtrui acies cœpta eſt.Nec Antiochus ultre tergiuerſandū ratus:ne
& ſuoꝝ animos minueret detrectādo certamē:& hoſtiū ſpē augeret:& ipſe copias eduxit tantū ꝓgreſ/
ſus a caſtris:ut & dimicatuꝝ appareret:Romana acies unius prope formæ fuit & hoīum & armoꝝ ge
nere:duæ legiones romanæ:duæ ſociū & latini noīs erāt:quinamillia & quadragenos ſingulæ habebāt
romani mediamaciem:cornua latini tenuerunt:haſtatorum prima ſigna:deinde prīcipum erant:tria/
rii poſtremos claudebant.Extra hanc ueluti iuſtam aciem a parte dextera cōſul achæorum cetratis im
mixtos auxiliares Eumenis triamillia ferme peditum æquata fronte iſtruxit:ultra eos equitum mīus
triamillia oppoſuit:ex quibus Eumenis octingenti:reliquus omnis equitatus romanus erat:extremos
thrallios & cretenſes quingentorum utriq; numerum explebant:ſtatuit:leuum cornu non uerebatur
obiectis talibus auxiliis:quia flumé ab ea parte ripæq; diruptæ claudebant:quattuor tamē inde turmæ
equitum oppoſitæ.Hæc ſumma copiaꝝ erat romanis:& duo millia mixtoꝝ macedonū thracumq;:q
uoluntate ſecuti erant:præſidio caſtris relicti ſunt:ſedecim elephantos poſt triarios in ſubſidio locaue/
runt:nec prætereq; quod multitudinem regioꝝ elephātorum:erāt āt quattuor &.l.ſuſtinere non uide/
bantur poſſe:ne pari quidem numero indicis afri reſiſtunt:ſiue qa magnitudine:longe enim illi pſtāt:
Indici ſiue robore animoꝝ uincuntur.Regia acies uaria magis multis gentibus diſſimilitudine armorum au
elephā/ xiliorumq; erat.x.& ſex millia peditum more macedonum armati fuere:qui phalangitæ appellabātur:
tes afris hæc media acies fuit in fronte in decem partes diuiſa:partes eas interpoſitis binis elephantis diſtingue/
pſtātio/ bat:a fronte introrſus in duos &.xxx.ordines armatorum acies patebat:hoc & roboris in regiis copiis:
res erat:& perinde cum alia ſpecie tum eminentibus tātum inter armatos elephātis magnum terrorem p/
bebat:ingentes ipſi erant: addebant ſpeciem frontalia & criſtæ & tergo impoſitæ turres: turribuſque
ſupſtantes præter rectorem quaterni armati. Ad latus dexterum phalāgitarum mille & quingētos pe/
dites gallogræcorum oppoſuit:iis triamillia peditū loricatoꝝ:cataphractos ipſi appellāt:adiunxit: addí
ta iis ala mille ferme equitum:hanc gemeam uocabant:medii erant lecti uirī & eiuſdem regionis mixti
multarum gentium equites: continēs iis grex.xvi.elephantorum eſt oppoſitis in ſubſidiis:ab eadē par/
te paulum prorupto cornu regia cohors erat:argyraſpides a gente armorum appellabantur:dacæ dei/
de equites:ſagiptariorum mille & ducentum:leuis armatura triummillium:pari ferme numero pars
cretenſes:pars thralles:duomillia & quingenti miſſi ſagiptariis adiuncti erant:extremum cornu clau/
debant & q̄ttuormillia mixti cyrthei funditores:& elymeii ſagiptarii. Ab leuo cornu phalāgitis adiūcti
erāt gallogræci pedites mille & qngenti:ſimiliter his armati duomillia cappadocū ab Ariarathe miſſi
erāt:regii īde auxiliares mixti oīum geneꝝ duomillia & ſeptingēti:& triamillia cataphractoꝝ equitū:
& mille alii equites.Regia ala leuioribus tegumentis ſuis equorūq; alio haud diſſimili habitu ſyri plæ/
Regiæ riq; erāt phrygibus & lydis īmixti:ante hūc eqtatū falcatæ q̄drigæ & cameli:quos appellāt dromadas:
aciei p̄ſi iis īſidebāt arabes ſagyptarii gladios hēntes tēues lōgos q̄terna cubita:ut ex tāta altitudīe cōtīger hoſtē
dium poſſent.Inde alia multitudo par ei:q̄ ī dextero cornu erat:primi tarētini:deīde gallogræcoꝝ eqtū duo
millia & qngēti:īde neocretes mille:& eodē armatu cares & cilices mille:& qngēti:& totidē thrales: &
triamillia cetratoꝝ pyſidæ erāt & páphyli & lycii:tū cyrthioꝝ & elymeoꝝ paria ī ꝺxtero cornu locatiſ
auxilia:&.xvi.elephāti modico īteruallo diſtātes: rex ipe ī ꝺxtero cornu erat:Seleucū filiū & Antipatrū
fratris filiū ī leuo p̄poſuit:media acies tribus p̄miſſa Myniōi:& Zeuſidi:& Philippo mgro elephātoꝝ.

Nebula matutīa creſcēte die leuata ī nubes caliginē ꝺdit.humor īde ab auſtro uelut ꝓfudit oīa:q̄ ni/
hil ad malū romāis eadē p icōmoda ſgtis erāt:nā & obſcuritas lucis ī acie modica romāis nō adimebat

in oīs partis cōſpectū:& humor toto fere graui armatu nihil gladios aut pila hebetabat:regii tā lata acie ne ex medio qdē cornu ſua circūſpicere poterant:nedum extremi iter ſe conſpicerētur:& humor arcus fundaſq; & iaculoꝝ améta mollierat. Falcatæ quoq; quadrigæ:qbus ſe pturbatuꝝ hoſtium aciē Antiochus crediderat:ī ſuos terrorē uerterunt. Armatæ autē ī hunc maxīe modum erāt:cuſpides circa temonem ab iugo decē cubitos extantes uelut cornua habebant:qbus qcqd obuium daretur:tranſſigerēt: & in extremis iugis binæ circa eminebant falces:altera æquata iugo:altera iferior in terram deuexa:illa ut quicqd ablatere obiiceret:abſcideret:hæc ut prolapſos ſubeunteſq; contigeret:item ab axibus rotarum utrinq; binæ eodē modo diuerſæ deligebant falces:ſic armatas quadrigas quia ſi aut ī extremo:aut in medio locatæ forēt:p ſuos agēdæ erant:ī prīa acie:ut dictū ē:locauerat rex. Quod ubi Eumenes uidit: haud ignarus pugnæ & quā anceps eēt auxilii genus:ſiqs pauorē magis eqs iniiceret:quam iuſta adoriretur pugna:cretēſes ſagiptarios funditoreſq; & iaculatores equitū nō cōfertos:ſed quā maxīe poſſent: diſperſos excurrere iubet:exq; oībus ſimul partibus tæla īgerere:hæc uelut ꝓcella partim clamoribus diſſonis ita cōſternauit equos:ut repēte uelut effrænati paſſim īcerto curſu ferrent:quoꝝ īpetū & leuis armatura:& expediti funditores:& uelox cretēſis mométo declinabāt:& equos iſeq̄ndo tumultū ac pauorē eqs cameliſq; & ipſis ſimul cūſternatis augebāt:clamore & ab alia circūſtantium turba multiplici adiecto:Ita medio iter duas acies cāpo exigunt q̄drigæ:amotoq; inani ludibrio tū demū ad iuſtū pliū ſigno utrīq; dato cōcurſum ē. Cæteꝝ uana illa res ueræ mox cladis cā fuit: auxilia.n.ſubſidiaq;:q̄ proxīa locata erāt:pauore & cōſternatiōe q̄drigaꝝ territa:& ipſa ī fugā uerſa nudarūt oīa uſq; ad cataphractos equites:ad quos cū diſſipatis ſubſidiis pueniſſet eqtatus romanus:ne primū qdem īpetū pars eoꝝ ſuſtinuerūt:alii fuſi ſunt:alii pp grauitatē tegumētoꝝ armorūq; oppſſi ſunt. Totū deīde leuū cornu īclinauit:& turbatis auxiliaribus:q iter eqtes:quos appellāt phalāgites:erāt:uſq; ad mediā aciē terror puenit: ibi ſimul pturbati ordines & īpeditus itercurſu ſuoꝝ uſus plōgaꝝ haſtaꝝ:ſariſſas macedones uocāt. Intulere ſigna romanæ legiōes:& pila ī pturbatos coniecere:ne iterpoſiti qdē elephāti militē romanū deterrebāt aſſuetū iā ab africis bellis & uitare īpetū belluæ ex trāſuerſo aut pilis īceſſere:aut ſi ꝓpius ſubiſſet gladio neruos īcidere:Iā media acies fere oīs a frōte ꝓſtrata erat:& ſubſidia circūita a tergo cæde bant:cū ī parte alia fugā ſuoꝝ & ꝓpe iā ad ipſa caſtra clamoré pauētiū accepe:nāq; Antiochus a dextero cornu cū ibi fiducia fluminis nulla ſubſidia cerneret:ꝑter q̄ttuor turmas eqtū: & eas dum applicant ſe ſuis ripā nudātes:īpetū ī eā partē cū auxiliis & cataphracto eqtatu fecit:nec a frōte tātū iſtabat:ſed circūito a flumīe cornu iā ab latere urgebat:donec fugati eqtes primū:deīde ꝓximi peditū effuſo curſu ad caſtra cōpulſi ſunt. Præerat caſtris. M. Aemylius tribunus militū. M. Lepidi filius:q poſt annos paucos pontifex maximus factus ē:iis q̄ fugā cernebat ſuoꝝ:cum pſidio oī occurrit:& ſtare prīo:deīde redire ī pugnā iubebat pauorē & turpē fugā īcrepās:minæ exīde erāt ī pniciē ſuā cæcos ruere:ni dicto parerēt: poſtremo dat ſignū ſuis:ut prīo fugiētiū cædāt:turbā:iſeq̄ntiū ferro & uulneribus ī hoſtes redigāt. Hic maior timor minorē uicit:ancipiti coacti metu prīo cōſtiterūt:deīde & ipſi rediere ī pugnam & Aemylius cū ſuo pſidio:erāt aūt duomillia uiroꝝ fortiū effuſe ſeq̄nte rege acriter obſtitit:& Attalus Eumenis Frater a dextero cornu a quo leuū hoſtiū prīo īpetu fugatū fuerat:ab ſiniſtro fugā ſuoꝝ & tumultū circa caſtra uidit:ī tēpore cū ducētis eqtibus aduenit. Antiochus poſteaq̄ & eos:quoꝝ terga modo uiderat repetētes pugnā:& aliā & a caſtris & ex acie affluētem turbam conſpexit:ī fugā uertit equū. Itaq; utroq; cornu uictores romani p aceruos corporum:quos ī media maxime acie cumulauerāt:ubi & robur fortiſſimorum uirorum:& arma grauitate fugam impedierant:pergunt ad caſtra diripienda:equites primi omniū Eumenis:deīde alius equitatus toto paſſim cāpo ſequunt hoſtem:& poſtremos ut quoſq; adempti ſunt:cædunt:cæterū fugiētibus maior peſtis in pmixtis quadrigis elephātiſq; & camelis erat: & ſua ipſoꝝ turba cum ſolutis ordinibus uelut cæci ſuper alios alii ruentes incurſu bælluaꝝ obtererētur. In caſtris quoq; ingens & maior ꝓpe quā ī acie cædes ē ædita:nam & primoꝝ fuga in caſtra maxīe inclinauit:& huius fiducia multitudinis:quæ in pſidio erat:ptinacius pro uallo pugnarunt:retēti ī portis uallo q; ſe impetu ipſo capturos crediderant romani:poſteaq̄ tandem perruperunt:ab ira grauiorem ædiderunt cædem:ad quinquagintamillia beditum cæſa eo die dicuntur:equitum triamillia: mille & quadringenti capti:& quīdecim cum rectoribus elephanti:romanoꝝ aliquot uulnerati ſunt:ceciderūt non plus.ccc. pedites:quattuor & uiginti equites:& de Eumenis exercitu quinq; & uiginti. Et illo qdē die uictores direptis hoſtium caſtris cum magna præda in ſua reuerterunt:poſtero die ſpoliabant cæſorum corpora:& captiuos contrahebant:legati ab Tyatira:& Magneſia:& ab Sypilo ad dedendas urbes uenerunt. Antiochus cum paucis fugiens in ipſo itinere pluribus congregantibus ſe modica manu armatorum media ferme nocte Sardis conceſſit:inde cum audiſſet Seleucum filium & quoſdam amicorum Apameam prægreſſos:quarta uigilia cum coniuge ac filia petit Apameam:Zenoni tradita cuſtodia urbis. Timone Lydiæ ꝓpoſito:quibus ſpretis conſenſu oppidanorum & militū qui in arce erāt: legati ad conſulem miſſi ſunt. Sub idem fere tempus & a Thrallibus & a Magneſia: q̄ ſuper mæandrū eſt:& ab Epheſo legati ad dedendas urbes uenerunt. Reliquerat Epheſum Polyxenidas audita pugna: & claſſe uſq; ad Patarā Lyciæ ꝓteruectus:metu ſtationis rhodiarum nauium:q̄ ad megiſten erat in terram egreſſus cum paucis itinere pedeſtri Syriam petit. Aſiæ ciuitates in fidem cōſulis dicionemq; Po. Roma. ſeſe tradebāt. Sardibus iam conſul erat:& eo. P. Scipio ab Elea cum primum pati laborem potuit:uenit. Sub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per Scipionem a conſule petit:impetrauitq; ut oratores mittere liceret regi: paucos poſt dies Zeuſis: qui præfectus Lydiæ fuerat: & Antipater

Falcate q̄drigæ

Atť. pugne rō nem

Antiochi fuga

Atť. hoſtiū cædem

Deditō urbiū q̄ uictoriā ſecuta ē

fratris filius uenerunt: prius Eumene conuẽto: quẽ propter uetera certamĩa auersum maxĩe a pace credebant eẽ: & placatiore eo sua & regis spe inuẽto: tum. P. Scipionẽ & p eum cõsulẽ adierunt: p̃bitoq; iis petẽtibus frequẽti concilio ad mandata ædẽda: non tam quid ipsi dicamus: iquit Zeusis: quam ut a uobis quæramus romani: quo piaculo expiare errorẽ regis: pacẽ ueniamq; ipetrare a uictoribus possimus maximo semp animo uictis regibus populisq; ignouistis: quanto id maiore & placatiore animo decet uos facere ĩ hac uictoria quæ uos dominos orbis terrarum fecit? positis iam aduersus omnes mortales certaminibus: haud secus: quam deos consulere & parcere uos generi humano oportet. Iam antequã legati uenirẽt: decretum erat: quid responderetur: respondere Africanum placuit: iis in hunc modũ locutus fertur. Romani ex his quæ ĩ deum immortalium potestate erant: ea habemus: quæ dii dederunt: animos: qui nostræ mẽtis sunt: eosdẽ ĩ omni fortuna gessimus: gerimusq; neq; eos secundæ res extulerunt: nec aduersæ minuerunt: eius rei: ut alios omittam. Annibalẽ uestrum uobis darẽ testem: nisi uos ipsos dare possem: posteaquam Hellespõtum traiecimus priusquam castra regia: priusquam aciẽ uidemus: cũ cõmunis mars & in certus belli euẽtus eẽt: de pace uobis agẽtibus: quas pares paribus ferebamus: condiciones eosdẽ nũc uictores uictis ferimus. Europa abstinete. Asiaq; omni: quæ cis taurũ mõtem ẽ: decedite: pro impẽsis deinde in bellum factis. xv. millia talẽtum euboicoꝝ dabitis: quingẽta præsentia: duomillia & quingẽta cum senatus Populusq; Romanus pacẽ comprobauerint: mille deinde talentum per. xii. annos. Eumeni quoq; reddi. cccc. talẽta: & quod frumẽti reliquum ex eo quod patri debitum ẽ: placet. Hæc cum pepigerimus facturos uos: ut pro certo habeamus: erit: qdẽ aliquod pignus: ſi obsides uiginti nostro arbitratu dabitis. Sed nũquam satis liquebit nobis ibi pacẽ eẽ Po. Ro. ubi Annibal erit: eum ante omnia deposcimus. Thoantẽ quoq; ætolum concitatorẽ ætolici belli: qui & illorum fiducia uos: & uestra illos ĩ nos armauit: dedetis: & cũ eo Mnasymmachũ acarnanẽ: & chalcidẽsem Philonẽ: & Eubolum. In deteriore sua fortuna pacẽ faciet rex: quia serius facit: quam facere potuit: si nũc remoratus fuerit: sciat regum maiestatẽ difficilius ab summo fastigio ad medium detrahi: quã a mediis ad ima p̃cipitari. Cum iis mandatis ab rege missi erant legati: ut oẽm pacis cõdicionẽ acciperẽt: itaq; Romã mitti legatos placuit: Cõsul ĩ hyberna exercitũ Magnesiã ad mæandrũ & Thrallis Ephesumq; diuisit: Ephesum ad cõsulẽ paucos post dies obsides ab rege adducti sunt: & legati: q Romã irẽt: uenerũt. Eumenes quoq; eodẽ tpe, pfectus ẽ romã: quo legati regis: secutæ eos sunt legatiões oĩum Asiæ populoꝝ.

Leges Antiocho datæ

Atẽ. Scipionis sentẽtia Attiliũ triũphꝰ

Cum hæc in Asia geruntur: duo fere sub idẽ tẽpus cum triumphi spe p̃tores de prouinciis Romam redierunt. Qu. Minutinus ex liguribus. M. Acilius ex Aetolia. Auditis utriusq; rebus gestis Minutio negatus triumphus: Acilio magno consensu decretus: isq; triumphans de rege Antiocho & ætolis urbẽ ẽ inuectus: p̃lata in eo triumpho sunt signa militaria. cc. xxx. & argẽti infecti triamillia põdo: signati tetracinum atticum. c. xiii. millia: cistophori. ccxlviii. uasa argẽtea celata multa magniq; ponderis: tulit & supellectilẽ regiam argẽteam ac uestẽ magnificam: coronas aureas: dona sociarum ciuitatũ. xly. spolia oĩs generis: captiuos nobiles ætolos & regios duces sex & triginta duxit. Democritus ætolorum dux paucos ante dies cum e carcere effugisset: nocte in ripa tyberis consecutis custodibus: priusquam comphenderẽt: gladio se transfixit. Milites tantum: qui sequerẽtur currum: defuerunt: aliquin magnificus & spectaculo & fama rerum triumphus fuit. Huius triumahi minuit læticiã nuncius ex Hispania tristis aduersa pugna in uastetanis ductu. L. Aemylii, pconsulis apud oppidum Lyconẽ cum lusitanis: sex millia de exercitu romano cecidisse: cæteros pauẽtes itra uallum cõpulsos ægre castra defendisse: & admodũ fugiẽtiũ magnis itineribus in agrum pacatũ reductos: hæc ex Hispania nũciata. Ex Gallia legatos placẽtinoꝝ & cremonẽsium. L. Aurũculeius p̃tor in senatum introduxit: iis quærẽtibus inopiam colonoꝝ: aliis belli casibus: aliis morbo absumptis quosdam tædio accolarum gallorum reliqsse colonias: decreuit senatus: uti. C. Lællius consul: si ei uideretur: sex millia familiaꝝ cõscriberet: quæ ĩ eas colonias diuiderenẽ: & ut. L. Aurunculeius p̃tor triũuiros crearet: ad eos deducendos: creati. M. Acilius Serranus. L. Valerius. P. Filius. L. Valerius. C. Filius Tappo. Haud ita multo post cum iam consulariũ comitioꝝ appeteret tẽpus. C. Lællius consul ex Gallia Romã rediit: iis non solum ex facto absente se. S. C. in supplemẽtum Cremonæ & Placentiæ colonos scripsit: sed ut nouæ coloniæ duæ ĩ agrum: q boioꝝ fuisset: decerẽtur: & rettulit: & auctore eo patres cẽsuerũt. Eodẽ tpe. L. Aemylii p̃toris litteræ allatæ de nauali pugna ad: Mynõnesum facta: &. L. Scipionẽ consulẽ exercitũ ĩ Asiã traiecisse. Victoriæ naualis gratia ĩ unũ diẽ supplicatio decreta ẽ: in alterũ diẽ quod exercitus Romanus tum primũ in Asia posuisset castra: ut ea rẽs prospa & læta eueniret: uicenis maioribus hostiis ĩ singulas supplicationes sacrificare consul ẽ iussus. Inde cõsularia comitia magna cõtẽtione habita. M. Aemylius Lepidus petebat aduersa oĩum fama quod prouiciam Siciliam petẽdi causa non cõsulto senatu: ubi sibi id facere liceret: reliqsset: petebant cũ eo. M. Fuluius Nobilior. Gn. Manlius Volso. M. Valerius Messalla. Fuluius consul unus creatur: cũ cæteri cẽturias non explessent: is quoq; postero die. Gn. Mãlium Lepido deiecto: nam Messalla tacuit: collegam dixit. Prætores exinde facti duo. Qu. Fabii Labeo: & Pictor: flamẽ quirinalis eo anno inauguratus fuerat. M. Sẽpronius Tuditanus. L. Posthumius Albinus. L. Plautius Hypseus. L. Bebius diues. M. Fuluio Nobiliore: &, Gn. Manlio Volsone consulibus. Valerius Antias auctor est rumorem celebrem Romæ fuisse & pene pro certo habitum: recipiendi Scipionis adolescentis causa consulem. L. Scipionẽ & cum eo. P. Africanum in colloquium euocatos regis: & ipsos compræhẽsos esse: & ducibus captis cõfestim ad castra romana exercitum ductum: eaq; expugnata: & deletas omnes copias romanorum esse: ob hæc ætolos sustulisse animos: & abnuisse imperia facere: principesq; eoꝝ in Macedoniam: & in dar-

Mors Democriti

Tristis ex Hispania

M. Fuluiꝰ Gn. Mãlius conſ.

danos & in Thraciam ad conducenda mercede auxilia profectos. Hæc qui nunciarent Romam. A. Terentium Varronem: &. M. Claudium Lepidum ab. A. Cornelio proprætore ex Aetolia missos esse: subtexit deinde fabulæ huic legatos ætolos in senatum inter cætera hoc quoq; interrogatos esse: unde audissent imperatores romanos in Asia captos ab Antiocho rege: exercitum deletum esse: ætolos respondisse: ab suis legatis se qui cum consule fuerint: certiores factos: Rumoris huius quia neminem alium auctorem habeo: neq; affirmata res mea opinione sit: nec pro uana prætermissa. Aetoli legati in senatum introducti: cum & causa eos sua & fortuna hortaretur: ut confitendo seu suæ culpæ: seu errori ueniam peterent supplices: orsi a beneficiis in Popu. Roma. & prope exprobrantes uirtutem suã in Philippi bello: & offenderunt aures insolentia sermonis: & eo uetera & oblitterata repetendo rem adduxerunt: ut haud paulo plurimum maleficiorum gentis: quam beneficiorum memoria subiret animos patrum: & quibus misericordia opus erat: iram & odium irritarent. Interrogati ab uno senatore permirterẽt ne arbitrium de se Popu. Roma. deinde ab altero habituri ne eosdem: quos Popu. Roma. socios & hostes essent: nihil ad ea respondentes egredi templo iussi sunt. Conclamatum deide prope ab uniuerso senatu est: totos adhuc Antiochi ætolos esse: & ex unica ea spe pendere animos eorum: itaq; bellum cũ haud dubiis hostibus gerẽdum: perdomandumq; feroces animos esse: illa etiam res accẽdit: quod eo ipso tẽpore: quo pacẽ ab romanis petebant. Dolopiæ atq; Athamaniæ bellum iferebant. Senatus consultum ĩ M. Attilii sniam: q Antiochum ætolosq; deuicerat: factum é: ut ætoli eo die iuberẽtur proficisci ab urbe: & ĩtra quĩtumdecimum diẽ Italia excedere. A. Terẽtius Varro ad custodiẽdum iter eorum missus: denunciatumq; siqua deide legatio ex ætolis nisi permissu impatoris: q eam prouĩciam obtineret: & cũ legato romanõ uenisset Romam: pro hostibus omnes futuros: ita dimissi ætoli. De prouĩciis deide cõsules rettulerunt: sortiri eos Aetoliã & Asiam: q Asiã sortitus eẽt: exercitus ei: quẽ. L. Scipio haberet: ẽ decretus: & ĩ eius supplemẽtum quattuormillia peditum romanorum: ducenti equites: & socioꝝ ac latini noĩs sexmillia peditũ: & quadringẽti eqtes: his copiis bellũ gereret: alteri cõsuli exercitus: q erat ĩ Aetolia est decretus: & ut supplemẽtũ scriberet pmissum ciuium sociorumq; eundẽ numerum: quẽ collega: naues quoq; idẽ consul: quæ priore anno paratæ erant: ornare iussus ac ducere secum: nec cum ætolis solũ bellum gerere: sed etiam ĩ Cephaleniam ĩsulam traiicere: mandatum eidẽ: ut si p commodum reipu. facere posset: ut ad comitia Romam ueniret: nam præterquam quod magistratus annui subrogãdi eẽnt: censores quoq; placere creari: siqua res eum teneret: senatum certiorẽ faceret se ad comitiorũ tẽpus occurrere non posse. Aetolia. M. Fuluio: Asia. Gn. Manlio sorte euenit. Prætores deide sortiti sunt. L. Posthumius Albinus urbanam & iter peregrinos. M. Sempronius Tuditanus Siciliam. Q. Fabius Pictor flamẽ quirinalis Sardiniam. Q. Fabius Labeo classem. L. Plautius Hypseus Hispaniam citeriorẽ. L. Bebius Diues Hispaniam ulteriorem. Siciliæ legio una: & classis: quæ ĩ ea prouĩcia erat decreta: & ut duas decimas fruméti prætor imparet siculis: earum alteram ĩ Asiam: alteram ĩ Aetoliam mitteret: idem ab sardis exigi: atq; ad eosdẽ exercitus id frumẽtum: ad quos siculũ deportari iussum. L. Bebio supplemẽtum in Hispaniam datum: mille romani pedites: equites qnquaginta: & sexmillia peditum latini nominis: &. cc. equites: cum his supplemẽtis ut singulas legiones duæ Hispaniæ haberẽt. Prioris anni magistratibus. C. Lællio cum suo exercitu prorogatum ĩ annum impium ẽ: prorogatum: &. P. Iunio prõtori in Ethruria cum eo exercitu: qui in prouincia eẽt: &. M. Tucio proprætori ĩ brutiis & Appulia. Priusquam in prouĩcias prætores irẽt: certamẽ iter. P. Licinium pontificẽ maximum fuit: &. Q. Fabiũ ptorẽ flaminẽ quirinalẽ: quale patrũ memoria inter. L. Metellum & Posthumium Albinum fuerat: consulem illũ cum. C. Luctatio collega in Siciliam ad classem proficiscẽtẽ ad castra retinuerat Metellus pontifex maximus: prætorẽ hunc: ne ĩ Sardiniã ꝓficisceret. P. Licinius tenuit: & ĩ senatu & ad populũ magnis contẽtionibus certatũ ẽ: & impia inhibita ultro citroq;: & pignora capta: & mulctæ dictæ: & tribuni appellati: prouocatũ ad populum ẽ: religio ad postremũ uicit: ut dicto audiẽs eẽt flamẽ põtifici: & mulctæ ex iussu populi remissæ: ita prouincia erepta: prætorẽ magistratu abdicare se conantẽ patres auctoritate sua deterruerunt: & ut ius inter pegrinos diceret: decreuerunt. Delectibus deinde intra paucos dies: neq; enim multi milites legendi erant: perfectis: consules prætoresq; in prouincias proficiscuntur. Fama deinde de rebus in Asia gestis temere uulgata sine auctore: & post dies paucos nuncii certi litteræq; imperatoris Romani allatæ: quæ non tantum gaudium ab recenti metu attulerunt: desierant enim uictum in Aetolia metuere: quam auerterunt famam. quod ineuntibus id bellum grauis hostis & suis uiribus: & quod Annibalem rectorem militiæ haberet: uisus fuerat: nihil tamen aut de consule mittẽdo in Asiam mutandum: aut minuendas eius copias censuerunt: metu ne cum gallis foret bellandum. Haud multo post. M. Aurelius Cotta legatus Scipionis cũ Antiochi regis legatis: & Eumenes rex rhodiiq; Romam uenerunt. Cotta in senatu primum deinde in Concionem iussu patrum: quæ acta ĩ Asia essent: exposuit: supplicatio inde in triduum decreta est: &. xl. maiores hostiæ immolari iussæ. Omniũ primum Eumeni senatus datus est: is cum breuiter egisset gratias patribus: quod obsidione se ac fratrem exemissent: regnumq; ab iniuriis Antiochi uindicassent: & gratulatus esset: quod mari terraq; ꝓsperè res gessissent: quodq; regem Antiochum fusum fugatumq; & exutum castris prius Europa post Asia: quæ cis taurum montem est: expulissent sua deinde merita malle eos ex imperatoribus suis legatisq; quam se commemorante cognosci dixit. Hæc approbantibus cunctis iubẽtibusque dicere ipsum omissa in id uerecundia quid sibi ab senatu Po. q. Ro. tribui æquum cẽseret: propẽsius cumulatiusq;: si quo possit: ꝓ ut eius merita sint: senatum facturũ. Ad ea rex: si ab aliis sibi pmioꝝ optio deferret: libẽ-

Atti. rumores de Scipionibus captis

Senatus cõsultũ ĩ ætolos

Verba Eumenis ĩ senatu

ter data modo facultate consulendi senatū romanū cōsilio amplissimi ordinis usurū fuisse: nequid aut īmoderata cupisse:aut petisse parū modeste uideri posset:uerū eniuero cū ipsi daturi sint: multo magis munificentiā eorū in se fratresq; suos ipsorum arbitrii debere esse. Nihil hac oratione eius. P.C. deterriti sunt:quo minus dicere ipsum iuberent:& cum aliquādiu hinc indulgentia:hinc modestia inter permittentes inuicem:non magis mutua:quam inexplicabili facilitate certatū esset. Eumenes templo excessit. Senatus in eadē perstare sententia:ut absurdū esse diceret:ignorare regē quid sperans aut petens uenerit:quæ accōmodata regno suo sint:ipsum optime scire:Asiā longe melius:quā senatū nosse: reuocādū igitur & cogendū:quæ uellet:quæq; sentiret:empromere:Reductus a prætore in tēplum rex & dicere iussus:perseueraſſem:īquit:tacere. P.C. nisi rhodioꝝ legationē mox uocaturos uos sciré:& illis auditis mihi necessitatē fore dicendi:quæ quidē eo difficilior oratio erit:quod postulata eoꝝ futura sunt:ut nō solū nihil:quod contra me sit:sed ne quod ad ipsos quidē proprie pertineat:petere uideantur:agent enī causam ciuitatū græcarū:& liberari eas dicent debere. quo īperato:cui dubiū est:quin & a nobis auersuri sint:non eas modo ciuitates:quæ liberabuntur:sed etiā ueteres stipendiarias nostras? sibi autem tanto obligatos beneficio uerbo socios:re uera subiectos īperio & obnoxios habituri sint? & si diis placet: cū has tantas opes affectabunt:dissimulabunt ulla parte id ad se pertinere:uos modo id decedere & conueniens esse antefactis dicent. Hæc uos ne decipiat oratio:prouidendū uobis erit:neue nō solū inæqualiter alios nimiū deprimatis ex sociis uestris:alios præter modū extollatis:sed etiā ne qui aduersus uos arma tulerint:meliore statu sint:quā socii aut amici uestri. Quod ad me attinet:in his rebus cessisse intra finē iuris mei cuilibet uideri malim:quā nimis pertinaciter in obtinendo contendisse in certamine amicitiæ uestræ:beniuolentiæ erga uos:honoris:qui a uobis habebitur:minime æquo animo uici possum:hanc ego maximā hæreditatē a patre accepi:qui primus oīum Asiā Græciamq; incolentiū in amicitiā uestrā uenit:eamq; perpetua & constanti fide ad extremū finem uitæ perduxit:nec animum dūtaxat uobis bonū ac fidelē præstitit:sed omnibus interfuit bellis:quæ in Græcia gessistis terrestribus naualibusq;:oī genere cōmeatum ita:ut nemo sociorum uestrorum æquari ulla parte posset:uos audiuit: postremo cū boetios ad societatē uestrā hortaretur:in ipsa concione intermortuus haud multo post expirauit. Huius ego uestigia ingressus uoluntate quidē & studio incolendis uobis adiicere:& enim īexuperabilia hæc erant:nihil potui:rebus ipsis meritisq; & īpensis officioꝝ ut superare possem:fortuna:tēpora: Antiochus:& bellum in Asia gestū præbuerunt materiā. Rex Asiæ & partis Europæ Antiochus filiā suā in matrimoniū mihi dabat:restituebat extēplo ciuitates:quæ defecerant a nobis:spem magnā īposterū ampliandi regna faciebat:si secū bellum aduersus uos gessissem:non gloriabor eo:quod nihil īuos deliquerim:illa potius:quæ uetustissima domus nostræ uobis cum amicitia digna sunt:referā:pedestribus naualibusq; copiis ut nemo uestrorū sociorū me æquiperare posset:īperatores uestros adiuui commeatus terra mariq; suppeditaui:naualibus præliis:quæ multis locis facta sunt:omnibus affui:nec labori meo:nec periculo usquam peperci:quod miserrimū est:in bello obsidionē passus sum. Pergami inclusus cum discrimine ultimo simul uitæ regniq;:liberatus deinde obsidione cum alia parte Antiochus:alia Seleucus circa arcem regni mei castra haberent:relictis rebus meis tota classe ad Hellespontū L. Scipioni consuli uestro occurri: ut eum in traiiciendo exercitu adiuuarem:posteaquam in Asiā exercitus uester est transgressus:nunquam a consule absces̄i:nemo miles romanus magis assiduus ī castris uestris fuit:quam ego fratresq; mei:nulla expeditio:nullum equestre prælium sine me factum é:in acie ibi steti:eam partem sum tutatus:in qua me consul esse uoluit. Non sum hoc dicturus. P.C. qs hoc bello meritis erga uos mecum comparari potest? ego nulli omnium neq; populorum:neq; regum:quos īmagno honore habetis:non ausum me comparare. Masinissa hostis uobis:antequam socius fuit:nec īcolumi regno cum auxiliis suis:sed extorris:expulsus:amissis omnibus copiis cum turma equitum in castra confugit uestra:tamen eum qui in Africa aduersus Syphacem & Carthaginenses fideliter atq; īpigre uobiscum stetit:non ī patrium solum regnum restituistis:sed adiecta opulentissima parte Syphacis regni præpotentem iter Africæ reges feciſtis. Quo tandem igitur nos præmio atque honore digni apud uos sumus:q nunquam hostes:semper socii fuimus? pater:ego:fratresq; mei non Asiam tantum sed etiam procul ab domo ī Peloponneso:ī Boetia:ī Aetolia:Philippi:Antiochi ætolico bello terra mariq; pro uobis arma tulimus. Quid ergo postulas? dicat aliqs:ego. P.C. quoniam dicere utiq; uolētibus uobis parendum est:si uos ea mente ultra Tauri iuga Antiochū eieciſtis:ut ipsi teneretis eas terras: nullos accolas nec finitimos habere:quam uos malo:nec ulla alia re tutius stabiliusq; regnum meum futurum spero:sed si uobis decedere ide atq; deducere exercitus ī aīo est:neminem digniorem esse ex sociis uestris:q bello a uobis parta possideat:quam me dicere ausim. At enī magnificum est liberare ciuitates seruas:ita opinor:si nihil hostile aduersus uos fecerunt:sin autē Antiochi partis fuerunt:quanto é uīa prudētia & æquitate dignius sociis bene meritis quam hostibus uos cōsulere. Grata oratio regis patribus fuit:& facile apparebat munifice oīa & propenso aīo facturos. Interposita smyrnæorum breuis legatio est:qa non aderant qdam rhodiorū. Collaudatis egregie smyrneis:quod oīa ultima pati:quam se regi tradere uoluissent:introducti rhodii sunt. Quorum princeps legationis expositis initis amicitiæ cū Popu. Roma. meritisq; rhodiorum:Philippi prius:deinde Antiochi bello nihil:inqt:nobis tota nostra actione. P.C. neq; difficilius:neq; molestius est:quam quod cum Eumene nobis disceptatio est: cū quo uno maxime regum & priuatum singulis:& quod magis nos mouet:publicū ciuitati nostræ hospitiū est:cæterum non animi nostri. P.C. nos:sed rerū natura:q potētissima é:disiungit:ut nos liberi ét alioꝝ

Eumenes in Ro.po. officia

Smyrneoꝝ legatio

Rhodiorū legatio

libertatis cauſam agamus:reges ſerua omnia & ſubiecta ĩperio ſuo eẽ: uelint.Vtcunq; tamẽ res habet: magis uerecundia noſtra aduerſus regẽ nobis obſtat:q̃ ipſa diſceptatio:aut nobis ĩpedita eſt: aut uobis pplexam deliberationẽ p̃bitura uideẽ.Nam ſi aliter ſocio & amico regi & benemerito hoc ipſo ĩ bello: de cuius præmiis agitur:honos haberi nullus poſſet:niſi liberas ciuitates traderetis ei: eſſet deliberatio anceps ne aut regẽ amicum ĩ honoratum dimitteretis:aut decederetis inſtituto ueſtro:gloriã Philippi bello partã nunc ſeruitute tot ciuitatũ deformaretis:ſed ab hac neceſſitate aut gratiæ ĩ amicum minuendæ aut gloriæ ueſtræ egregie uos fortuna uĩdicat.Et.n.deum benignitate nõ glorioſa magis:q̃ diues uictoria ueſtra:quæ uos facile iſto uelut ære alieno exoluat:nam & Lycaonia:& Phrygia utraq; & Pyſidia omnis: & Cherſõneſus quæq; circuniacẽt Europæ:ĩ ueſtra ſunt poteſtate quarum una quælibet regi adiecta multiplicare regnũ Eumenis poteſt:oẽs uero datæ maximis eũ regibus p̃ferre: licet ergo uobis & præmiis belli ditare ſocios:& nõ decedere ĩſtituto ueſtro.Debetis etiã meminiſſe quẽ titulũ p̃tenderitis prius aduerſus Philippũ:nunc aduerſus Antiochũ belli:qd feceritis Philippo uicto: qd nũc a nobis non magis qa feciſtis:q̃ quia id uos facere decet:deſideret:atq; expectetur: alia.n.aliis oneſta & probabilis eſt cauſa armoꝝ:illi agrum:hi uicos:hi oppida:hi oprtus oramq; aliq̃ maris ut poſſideant: uos nec cupiſtis hæc anteq̃ haberetis:nec nunc cum orbis terrarum ĩ dicione ueſtra ſit:cupere poteſtis: pro dignitate & gloria apud omne humanũ genus:quod ueſtrum nomen ĩperiumq; iuxta ac deos immortales iampridem ĩtuetur:pugnatis:quæ parare & quærere arduum fuit: neſcio an tueri difficilius ſit.Gẽtis uetutiſſimæ nobiliſſimæq; uel fama reꝝgeſtaꝝ:uel oĩ cõmẽdatione hũanitatis doctrinarũq; tuẽdã ab ſeruitio regio libertatẽ ſuſcepiſtis:hoc patrocinium receptæ ĩ fidẽ &cliẽtelam ueſtrã uniuerſæ perpetuũ uos p̃ſtare:decet.Nõ quæ ĩ ſolo modo antiquo ſunt græce magis urbes ſunt:q̃ coloniæ eaꝝ illinc quonda profectæ ĩ Aſiã nec terra mutata mutauit genus aut mores certare pio certamine cuiuſlibet bonæ artis ac uirtutis auſi ſumus cum parentibus:quæq; ciuitas & conditoribus ſuis:adiſtis aſiæ urbes plærisq;:niſi quod a uobis lõgius abſumus:nulla uincimur alia re.Maſſiliẽſis:quos ſi natura ĩſita uelut ĩgenio terræ uici poſſet:iampridẽ efferaſſent tot ĩdomitæ circunfuſæ gẽtes ĩ eo honore: ĩ ea merito dignitate audimus apud uos eſſe:ac ſi mediũ umbilicum Græcie ĩcolerent non.n. ſonum modo linguæ ueſtitumq; & habitũ:ſed ante oĩa mores:& leges:& ĩgenium ſyncerum ĩtegrũq; a contagione accolaꝝ ſeruarunt.Terminus eſt nunc ĩperii ueſtri mõs taurus:quicquid ĩtra eũ cardinẽ eſt: nihil longinquum uobis uideri debet:quo arma puenerunt:eodẽ ius hinc profectũ pueniat.Barbari:qbus pro legibus ſemp dominoꝝ ĩperia fuerunt:quo gaudẽt:reges habeant: græci ſuã fortunã: ueſtros aĩos gerũt:domeſticis quondam uiribus ẽt ĩperium amplectebantur:nunc ĩperium ubi ẽ: ibi ut ſit perpetuũ optant:libertatem ueſtris tueri armis ſatis habent:quoniã ſuis non poſſunt. At enim quũdam ciuitates cum Antiocho ſenſerunt:& aliæ prius cum Philippo:& cum Pyrrho:tarẽtini ne aliõs populos enumerem Carthago libera cum ſuis legibus eſt: huic ueſtro exẽplo quantum debeatis: uidete.P.C. inducetis in aĩum negare Eumenis cupiditati:qđ iuſtiſſimæ iræ ueſtræ negaſtis. Rhodii & in hoc & in oĩbus bellis:q̃ in illa hora geſſiſtis.q̃ forti fideliq; opa uos adiuuerimus:ueſtro iudicio relinqmus:nũc ĩ pace id cõſilium afferrimus:qđ ſi cõprobaritis: magnificẽtius uos uictoria uſos eẽ: quã uiciſſe oẽs æſtimaturi ſint. Apta magnitudini romanæ oratio uiſa eſt.Poſt rhodios Antiochi legati uocati ſunt:ĩ uulgato detẽtium ueniã more erroré faſſi regis obteſtati.P.C.ut ſuæ potius clæmẽtiæ:q̃ regis culpæ:q ſatis ſupq; pœnaꝝ dediſſet memores cõſulerẽt:poſtremo pacẽ datam a.L.Scipione ĩpatore:qbus legibus dediſſet:cõfirmarẽt auctoritate ſua.Et ſenatus eã pacẽ ſeruãdam cẽſuit:& paucos poſt dies populus iuſſit:fœdus in capitolio cũ Antipatro principe legationis & eodẽ fratris filio regis Antiochi ẽ ictũ. Auditæ deinde & aliæ legationes ex Aſia ſunt:qbus oĩbus datum ẽ reſponſum decẽ legatos more maioꝝ ſenatum miſſuꝝ ad res Aſiæ diſceptãdas componẽdaſq;:ſummã tamẽ hãc fore:ut cis tauꝝ montem:q̃ infra regni fines Antiochi fuiſſent.Eumeni attribuerent p̃ter Lyciam Cariãq;:uſq; ad mæandꝝ amnem eæ ciuitates rhodioꝝ eẽnt.Cæteræ ciuitates Aſiæ q̃ in Attali ſtipẽdiariæ fuiſſent:eædem Eumeni uectigal pẽderẽt: quæ uectigales fuiſſent Antiochi:eæ liberæ atq; ĩmunes eẽnt.Decẽ legatos hos decreuerunt.Q.Minutium Ruffum.L.Furiũ Purpurioné.Q.Minutium Teremũ:Appiũ Claudium Neroné.Gn.Cornelium Merulã.M.Iuniũ Brutum.L.Aurũculeium.L.Aemyliũ Paulum.P. Cornelium Lentulum.P.Elium Tuberonẽ.His quæ p̃ſentis diſceptationis eẽnt libera mandata de ſumma reꝝ ſenatus conſtituit.Lycaoniam omnẽ & Phrigiam utrãq; & Myſias regias ſiluas & Lydiæ loniæq; extra oppida q̃ libera fuiſſẽnt:quo die cum rege Antiocho pugnatum ẽ:& nominatim Magneſiam & Cypilum & Cariam q̃ Hydrella appellat:agrũq; hydreletanũ ad Phrigiã uergẽtem: & caſtella uicoſq; ad mæandrũ amnẽ:niſi q̃ libera ante bellũ fuiſſent:Thelmeſſontẽ noiatim & caſtra thelmeſſiũ præter agrum:q Ptolemæi thelmeſſii fuiſſet:hæc oĩa:quæ ſupra ſcripta ſunt:regi Eumeni iuſſa dari.Rhodiis Lycia data:quæ extra eundẽ Thelmeſſontẽ & caſtra thelmeſſium:& agrũ q Ptolemæi thelmeſſii fuiſſet:hæc & ab Eumene:& ab rhodiis excepta.Ea quoq; his pars data Cariæ:q̃ ppe Orchoꝝ ĩſulã trans mæandrum amnẽ eſt:oppida uici:caſtella:agri:q ad Pyſidiã uergunt: niſi quæ eoꝝ oppida in libertatẽ fuiſſent:pridie quã cum Antiocho rege in Aſia pugnatũ ẽ.Pro his cum gratias egiſſent:rhodii:de Solis urbe:quæ in Cilicia ẽ:egerunt: Argis & illos ſicut ſeſe oriundos eẽ:ab ea germanitate fraternã ſibi cum iis caritatẽ eẽ:petere hoc extraordinarium munus ut eam ciuitatẽ ex ſeruitute regia eximerent. Vocati ſunt legati regis Antiochi:actumq; cũ iis:nec qcquã ĩpetratum ẽ teſtante fœdera-Antipatro:aduerſus q̃ ab rhodiis non Solos:ſed Ciliciam peti:& iuga tauri tranſcendi.Reuocatis in ſenatum Rhodiis: cum

Maſſiliẽſium laus

Pax Antiocho cõceſſa

Publicũ decretũ de aſiæ rebus cõponẽdis

quãtopere tenderet:legatus regius:expoſuiſſent:adiecerũt:ſi utiq; eã rẽm ad ciuitatis ſuæ dignitatẽ ptl nere cenſerent rhodii:ſenatum omnimodo expugnaturum pertinaciã legatorum. Tum uero impenſius:q̃ ante rhodii gratias egerunt:ceſſuroſq; ſe potius arrogantiæ Antipatri:q̃ cauſas turbandæ pacis p̃bituros dixerũt:ita nihil de Solis mutatum eſt.Per eos dies:quibus hæc geſta ſunt:legati maſſilienſiũ nunciarunt.L.Bebium prætorem ĩ prouinciã Hiſpaniam proficiſcentẽ ab liguribus circunuentũ magna parte comitũ cæſa:uulneratũ ipſum cum paucis ſine lictoribus Maſſiliã profugiſſe: & intra triduũ expiraſſe.Senatus ea re audita decreuit uti.P.Iunius Brutus:qui prætor in Ethruria eſſet:prouincia exercituq; traditis uni:cui uideret ex legatis:ipſe in ulteriorẽ Hiſpaniam ꝓficiſceret: eaq; ei ꝓuincia eẽt Hoc ſenatus conſultũ:litteræq; a Spurio Poſthumio prætore ĩ Ethruria miſſæ ſunt: profectuſq; ĩ Hiſpaniam eſt.P.Iunius prætor:in qua ꝓuincia prius aliquanto:quam ſucceſſor ueniret.L.Aemylius Paulus:q̃ poſtea regẽ Perſen magna gloria uicit:cum priore anno haud ꝓſpere rẽ geſſiſſet:tumultuario exercitu collecto ſignis collatis cum luſitanis pugnauit fuſi fugatiq; ſunt hoſtes: cæſa.x.& octomillia armatoꝝ:triamillia.ccc.capti:& caſtra expugnata:huius uictoriæ fama tranqlliores res ĩ Hiſpania fecit.

L.Bebius a Liguribuſ circũuẽtus cũ paucis eũaſit

Bononia Colonia

Eodem anno ante diem.iii.Kalẽdas Ianuarias Bononiã latinam coloniã ex ſenatus cõſulto.L.Valerius Flaccus.M.Acilius Serranus.L.Valerius Tappo triũuiri deduxerũt:triamillia hoĩum ſunt deducta eqtibus ſeptuagena iugera:cæteris coloniis qnquagena:ſunt data:ager captus de gallis boiis fuerat: galli tuſcos expulerãt.Eodẽ anno cẽſuram multi & clari uiri petierunt:q̃ res tanq̃ ĩ ſe paꝝ magni certaminis cãm haberet:aliam contentionem multo maiorem excitauit:petebant.T.Quintius Flaminius.P.Cornelius.Gn.filius Scipio.L.Valerius Flaccus.M.Portius Cato.M.Claudius Gelo.M.Attilius Glabrio:q Antiochum ad Thermopylas ætoloſq; deuicerat.In hunc maxime quod multa concilia habuerat:qbus magnam partem hominum obligarat:fauor populi ſe iclinabat.Id cum ægre paterentur tot nobiles nouum ſibi hominem tantum p̃ferri.P.Sempronius Gracchus:&.C.Sẽpronius Rutilius tribuni plebis ei diẽ dixerũt:qd̃ pecuniæ regiæ p̃dæq; aliquantum captæ ĩ Antiochi caſtris:neq; ĩ triũpho tuliſſet:neq; ĩ ærarium detuliſſet.Varia teſtimonia legatoꝝ tribunorumq; militum erãt.M.Cato ante alios teſtes conſpiciebatur:cuius auctoritatẽ perpetuo tenore uitæ partã toga candida eleuabat: is teſtis quæ uaſa aurea atq; argẽtea captis caſtris inter aliã regiam p̃dam uidiſſet:ea ſe in triumpho negabat u ĩ diſſe poſtremo in huius maxime inuidiã deſiſtere ſe petitione Glabrio dixit:quandoqdẽ taciti indignarent nobiles hoies:ideoq; nouus competitor iæſtimabili periurio interceſſerit centummilliũ mulcta irrogata erat:bis de ea certatũ eſt:tertio cum de petitione deſtitiſſet reus:nec populus de mulcta ſuffragiũ fere uoluit & tribuni eo negotio deſtiterunt.Cenſores.T.Quintius Flaminius.M.Claudius Marcellus creati.Per eoſdem dies.L.Aemylio Regillo:qui claſſe præfectum Antiochi regis deuicerat extra urbem ĩ æde Apollinis cum ſenatus datus eſſet:auditis rebus geſtis eius q̃tis cũ claſſibus hoſtiũ dimicaſſet:quot ide naues demerſiſſet:aut cepiſſet magno conſenſu patrũ triumphus naualis eſt decretus: triũphauit Kalẽdis februariis ĩ eo triũpho:unde quinquaginta coronæ aureæ tranſlatæ ſunt: pecunia nequaq̃ tanta pro ſpecie regii triumphi: tetracina attica.cc.xxxiii.m.cyſtophori.ccc.xxxii.millia Supplicationes deinde fuerunt ex ſenatuſconſulto:quod.L.Aemylius in Hiſpania proſpere remp.geſſiſſet.

M.Attilio a tri. pl.dicta eſt dies

Aſiatici cognomen

Haud ita multo poſt.L.Scipio ad urbẽ uenit:q ne cognomini fratris cederet.Aſiaticũ ſe appellari uoluit:& ĩ ſenatu & in cõcioe de rebus ab ſe geſtis diſſeruit.Erãt:q̃ fama id maius bellum:q̃ difficultate rei fuiſſe iterp̃tarent:uno memorabili p̃lio debellatũ:gloriãq; eius uictoriæ defloratã ad Thermopylas eẽ. Cæteꝝ uere eſtimãti ætolicũ magis ad Thermopylas bellũ:q̃ regiũ fuit:quota.n.parte uiriũ ſuaꝝ ibi dimicauit Antiochus:in Aſia totius Aſiæ ſteterũt uires ab ultimi oriẽtis ꝓtibus oĩum gẽtiũ cõtractis auxiliis:merito ergo & diis ĩmortalibus:q̃tus maximus poterat:habitus ẽ honos:qd̃ igẽtẽ uictoriã facilẽ ẽt feciſſent:imperatori triũphus eſt decretus:triũphauit mẽſe itercalario pridie Kalẽdas martias:q triumphus ſpectaculo oculoꝝ maior:q̃ Africani fratris eius fuit:recordatioe reꝝ & æſtimatioe piculi certaminiſq; nõ magis cõparãdus:q̃ ſi imperatorẽ imperatori:aut Antiochũ ducẽ Annibali cõferres. Tulit in triũpho ſigna militaria.ccxxiiii.oppidoꝝ ſimulacra.cxxxiiii.eburneos dẽtes.mccxxxi.aureas coronas.ccxxxiiii.argẽti põdo.cxxxvii.millia &.ccccxx.tetracinũ atticoꝝ.ccxiiii.millia.cyſtophori.ccc.xxxi.millia & lxx.nũmos aureos philippeos.cxl.millia uaſoꝝ argenteoꝝ oĩa cælata erãt:mille pondo &.ccccxxiiii.aureoꝝ mille põdo.xxiiii.& duces regii p̃fecti:& purpurati duo:&.xxx.ante currũ ducti.Militibus qni uiceni denarii dati: duplex cẽturioni:triplex eqti:& ſtipẽdiũ militare & frumentũ duplex poſt triũphũ datũ:p̃lio ĩ Aſia facto duplex dederat.Triũphauit ãno fere:poſteaq̃ cõſulatu abiit.Eodẽ fere tpe.Gn.Mãlius cõſul in Aſiã:&.Q.Fabius Labeo p̃tor ad claſſem uenit:cæteꝝ cõſuli nõ deerat cũ gallis belli materia:mare pacatũ erat deuicto Antiocho:cogitãtiq; Fabio:cui rei potiſſimum iſiſteret:ne ocioſam ꝓuinciã habuiſſe uideri poſſet:optimũ uiſum ẽ ĩ Cretã iſulã traiicere:Cydoniatæ bellũ aduerſus cortynæos gnoſioſq; gerebãt:& captiuoꝝ romanoꝝ atq; italici generis magnus numerus ĩ ſeruitute eẽ p totã iſulam dicebat.Claſſe ab Epheſo ꝓfectus:cũ primũ Cretæ littus attigit:nũcios circa ciuitates miſit ut armis abſiſteret:captiuoſq; ĩ ſuis quẽq; urbibus agriſq; cõq̃ſitos reducerẽt:& legatos mitteret ad ſe: cum qbus de rebus ad cretẽſes pariter romanoſq; ptinẽtibus ageret:nihil magnope ea cretenſes mouerũt: captiuos p̃ter cortynios nulli reddiderũt.Valerius Antias ad.iiii.millia captiuoꝝ:qa belli minas timuerunt:ex tota iſula reddita ſcripſit:eãq; cãm Fabio cum rẽ nullã aliam geſſiſſet:naualis triumphi ĩpetrãdi ab ſenatu fuiſſe:ac Epheſum Fabius rediit:ide tribus nauibus ĩ Thraciæ oram miſſis:ab Aeno & Maronia p̃ſidia Antiochi deduci iuſſit:ut ĩ libertate eæ ciuitates eſſent.

Aſiatici Scipiõiſ triũpho

Quæ a Fabio labeõe ĩ Creta geſta

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO.

LIBER OCTAVVS.

VM IN Asia bellum geriť:ne in Aetolia qdem qetæ res fuerāt principio a gēte athamanū orto. Athamania ea tēpestate pulso Amynādro sub p̄fectis Philippi regio tenebať p̄sidio:q supbo ac īmodico īperio desiderium Amynandri fecerāt:exulanti tum Amynādro in Aetolia litteris suoꝝ īdicantium statum Athamaniæ:spes recupandi regni facta est: remissiq; ab eo nūciant prīcipibus Argitheam:id.n.caput Athamaniæ erat si popularium aīos satis p̄spectos haberēt:īpetrato ab Aetolis auxilio in Athamaniam se uentuꝝ:delectis qđ cōsilium eēt gentis & Nicandro p̄tore: quos ubi ad oīa paratiores eē uidit:certiores subīde facit:quo die cum exercitu Athamaniā īgressurus eēt. Quattuor primo fuere cōiurati aduersus macedonum p̄sidium:bissēnos adiutores sibi ad rem gerēdam assumpserūt deinde paucitate paꝝ fræti:q̄ celande rei quā agēdæ aptior erat:parē priori numeꝝ adiecerūt. Ita duo &.xxx.facti quadrifariam se diuiserunt:pars una Heracleam:altera Tetrapyliam petit:ubi custodia regiæ pecuniæ eē solita erat:tertia Theudoriam quarta Argitheam. Ita inter omnes conuenit:ut primo quieti uelut ad priuatam rem agendam uenissent in foro obuersarentur:die certa multitudinem omnem conuocarent ad p̄sidia macedonum arcibus expellenda. Vbi ea dies aduenit:& Amynander cum mille ætolis se in finibus posuerat:ex cōposito quattuor simul locis p̄sidia macedonū expulsa:litteræq; ī alias urbes passim dimissæ ut uindicarēt sese ab impotēti dominatione Philippi:& restituerēt Amynādrum in patriū ac legitimū regnū:undiq; macedones expellunť. Theium oppidū litteris a Zenone p̄fecto p̄sidii īterceptis:& arce ab regiis occupata paucos dies obsidētibus restitit:deīde id quoq; traditum Aminandro ē:& oīs Athamania in potestate erat p̄ter Atheneum castellū finibus Macedoniæ subiectū. Philippus audita defectione Athamaniæ cū sexmillibus armatoꝝ ꝑfectus īgēti celeritate Gomphos ꝑuenit:ibi relicta maiore parte exercitus:neq; enim ad tanta itinera suffecerāt:cū duobus millibus Atheneum:qđ unū a p̄sidio suo retētū fuerat:pueniť:īde ꝓximis tēptatis cum facile aīaduertisset cætera hostilia eē:Gomphos regressus oībus copiis simul in Athamaniā rediit. Zenonem idē cum mille peditibus p̄missum Ethopiam occupare iubet opportune Argitheæ īminētem:quē ubi teneri a suis locum uidit:ipse circa templum Ioui sacrum posuit castra:ībi unū diē fœda tēpestate retētus postero die ducere ad Argitheā ītendit. Eūtibus extēplo apparuere athamanes ī tumulos īminētis uiæ discurrētes:ad quoꝝ conspectum cōstitere prīa signa:totoq; agmīe timor & trepidatio erat:& ꝑ se qsq;:qdnam futurum eēt:cogitare:si in ualles subiectas rupibus agmen foret dimissum:hæc tumultuatio regem cupientē:si se sequerentur:raptim euadere angustias: reuocare primos:& eadem:qua uenerat:uia referre coegit signa. Athamanes primo ex interuallo quieti sequebantur:posteaq̄ ætoli se coniunxerunt:hos ut ab tergo agmini īstarent: reliquerunt: ipsi a lateribus se circūfunderunt:quidam per notos calles breuiore uia prægressi transitus insedere: tantumq; tumultus macedonibus ē iniectū:ut fugæ magis effusæ:q̄ itineris ordinati modo multis armis uirisq; relictis flumen traiecerīt: his finis sequendi fuit:inde tuto macedones Gomphos:& a Gomphis ī Macedoniam redierunt: Athamanes ætoliq; Ethopiā ad Zenonem ac mille macedonas opprimēdos undiq; concurrerunt:macedones parum fræti loco ab Ethopia in altiorem deruptioremq; undiq; tumulum concessēre:quo pluribus locis aditu inuento expulere eos athamanes: dispersosq; & ꝑ inuias atq; ignotas rupes iter:fugæ non expedientes partim ceperunt: partim interfecerunt: multi pauore in derupta p̄cipitati:perpauci cum Zenone ad regē euaserunt:postea per inducias sepeliendi cæsos potestas facta ē. Amynāder recupato regno legatos Romā ad senatū & ad Scipiones ī Asiā Ephesi post magnū cū Antiocho p̄liū morātes misit:pacē petebat:excusabatq; sese:qđ ꝑ ætolos recupasset paternū regnum Philippum īcusabat. Aetoli ex Athamania in Amphilochos profecti sunt: & maioris partis uoluntate in ius dicionemq; totam redegerūt gentē:amphilochia recepta: nam fuerat quondam ætoloꝝ:eadem spe in aperantiā transcenderunt:ea quoq; magna ex ꝑte sine certamine ī deditionē uenit. Dolopes nūq̄ ætoloꝝ fuerant. Philippi erant:hi primū ad arma concurrerunt:cæteꝝ posteaq̄ amphilochos cū ætolis esse: fugāq; ex athemania Philippi & cædē p̄sidii eius accepe:& ipsi a Philippo ad ætolos deficiūt. Quibus circūiectis gentibus iā undiq; se a macedonibus tutos credētibus esse ætolis: fama affert antiochū in asia uictū ab romanis: nec ita multo post legati ab Roma rediere sine pacis spe. Fuluiūq; consulē nunciantes iam cū exercitu traiecisse. His territi prius ab Rhodo & athenis legationibus excitis: ut ꝑ auctoritatē ciuitatum suæ p̄ces nup repudiatæ facilioꝝ aditum ad senatum haberent:prīcipes gētis ad temptādum ultimā spem Romā miserunt:nihil ne bellū haberent:priusq̄ pene ī conspectu hostis:erat:præmeditati. Iam. M. Fuluius appoloniā exercitu traiecto cū epirotaꝝ prīcipibus consultat: unde bellum inciperet epirotis ambraciā placebat aggerdi:q̄ tum contribuerat se ætolis: siue ad tuendā eam uenirēt ætoli apertos circa campos ad dimicandū esse siue detrectarent certamen oppugnationē fore haud difficilē:nam & copiam ī propiquo materiæ ad aggeres excitandos & cætera opa esse: & arethontē nauigabile amnem opportunū ad cōportanda:q̄ usui sint:p̄ter ipsa mœnia fluere:& æstatē aptam rei gerendæ adesse: his ꝑsuaserunt:ut ꝑ Epiꝝ duceret. Consuli ad ambraciā uenīēti magni opis oppugnatio uisa est:ambracia tumulo aspero subiecta est. Perranthem incolæ uocant:urbs:qua murus uergit in cam

Amynāder ī regnū ꝓditionē restituiť

Aetolorū succēssus

Ambraciæ urbis situs

pos & flumen occidentē:arx:q̄ posita in tumulo est:oriētem spectat amnis arethon ex acarnania fluens cadit:ī sinū maris ab noīe propinquæ urbis ambraciū appellatum:p̄terq̄ qđ hinc amnis munit:hinc tumuli:muro quoq; firmo septa erat patente in circuitu paulo amplius triamillia passuū. Fuluius bina a campo castra modico inter se distantia interuallo:unū castellum loco edito contra arcem obiecit:ea oīa uallo ac fossa iungere parat:ne exitus inclusis ab urbe:neue aditus foris ad auxilia intromittenda esset ad famā oppugnationis ambraciæ Stratū iam edicto Nicandri p̄toris conuenerant ætoli: īde primo copiis oībus ad ꝓhibendā obsidionem uenire in aīo fuerat:deīde posteaq̄ urbem iā magna ex parte operibus septā uiderunt:epirotaq; trans flumen loco plano castra posita esse:diuidere copias placuit: cum mille expeditis Eupolemus ambraciā profectus p nondū commissā inter:se munimenta urbē intrauit Nicandro cum cæteris primo epirotaq; castra nocte aggredi consiliū fuerat haud facili ab romanis auxilio:quia flumen intererat:deinde piculosum īceptum ratus nequa sentirent romani: & regressus īde in tuto non esset:deterritus ab hoc consilio ad depopulandū acarnaniam iter conuertit. Consul iā munimentis:qbus sepienda urbs erat:iam opibus:quæ admouere muris parabat:p̄fectis: qnq; simul locis mœnia est aggressus:tria paribus interuallis faciliore aditu a cāpo aduersus Pyrrheū: quod uocant:admouit:unus aduersus arcē aries muros quatiebat:asseribus falcatis detergebat pīnas: Oppidanos primo & ad speciē & ad ictus mœniū cum terribili sonitu editus pauor ac trepidatio cœpit:deinde ut p̄ter spē stare muros uiderunt:collectis rursus aīs in arietes tellenonibus libramenta plumbi aut saxorū ſtipites robustos īcutiebant:falces anchoris ferreis iniectis ī īteriorem partem muri trahentes asserē perfrigebant:ad hoc eruptionibus nocturnis ī custodias operum:& diurnis ī stationes ultro terrorem īferebant. In hoc statu res ad Ambraciam cum eēnt:iā ætoli a populatione Acarnaniæ Stratū redierant: īde Nicander spem nactus soluendæ īcepto forti obsidionis. Nicodemum quēdā cum ætolis quīgentis Ambraciā ītromittit:noctem certam tempusq; ēt noctis constituit:quo & illi ab urbe opera hostiū quæ aduersus Pirrheum erant aggrederent̄:& ipse ad castra romana terrorē faceret: posse ratus anciptiti tumultu & nocte augēte pauorem memorabilē rem geri. Et Nicodemus ītempesta nocte: cū alias custodias fefellisset:per alias īpetu constanti erupisset:superato brachio in urbem penetrat:animiq; aliquantum ad oīa audenda & spei obsessis adiecit:& simul constituta nox uenit: ex cōposito repēte opa est aggressus:id inceptū conatu quā effectu grauius fuit:qa nulla ab exteriore parte uis admota est:seu metu deterrito p̄tore ætolorum:seu quia potius usum ē Amphilochis opē ferre nuper receptis: quos Perseus Philippi filius missus ad Dolopiā Amphilochosq; recipiēdos summa ui oppugnabat. Tribus locis sicut ante dictū est:ad Pyrrheū opera romana erāt:q̄ oīa simul:sed nec apparatu:nec ui simili ætoli aggressi sunt:alii cum ardentibus facibus:alii stupā picemq; & maleolos ferentes tota collucente flamis acie aduenere:multos primo impetu custodes oppresserūt:deīde posteaq̄ clamor tumultusq; in castra est platus:datumq; a consule signum:arma capiūt:& oībus portis ad opē ferēdam effundunt̄:uno loco ferro ignique gesta res ē a duobus irrito īcepto cū intēptassent:magis q̄ inissent certamen:ætoli abscesserūt. Atrox pugna ī unū īclinauerat locū:ibi diuersis partibus duo duces Eupolemus & Nicodemus pugnantes hortabant̄:& ꝓpe certa fouebant̄ spe:iam Nicādrum excōposito affore:& terga hostiū iuasuros. Hæc res aliquādiu aīos pugnātium sustinuit:cæteraq; posteaq̄ nullū excōposito signū a suis accipiebant: & crescere numeros hostiū cernebāt:destituti segnius īstare:postremo re omissa iam uix tuto receptu fugientes in urbē cōpellunt̄:parte operis īcensa & pluribus aliquāto:quā ipsi ceciderāt:īterfectis:qđ si excōposito acta res fuisset:had' dubium erat expugnari una utiq; parte opa cū magna cæde hostiū potuisse.

Ambracienses quiq; ītus erant ætoli:nō ab eius solum noctis īcepto recessere:sed in reliquū quoq; tps uelut ꝓditi a suis segniores ad picula erāt:iam nemo eruptionibus:ut ante ī stationes hostiū:sed dispositi p muros & turres ex tuto pugnabāt. Perseus ubi adesse ætolos audiuit:omissa oblidiōe urbis:q̄ oppugnabat:depopulatus tātum agros Amphilochiam redit. Et ætolos inde auocauit populatio maritimæ oræ: Pleuratus illyricoq; rex cum sexaginta lembis corīthium sinum īuectus achæoq;:quæ partis erant nauibus maritima ætholiæ uastabat:aduersus quos mille ætoli missi:quacūq; se classis circūegerat:p̄ littoq; anfractus breuioribus semitis occurrebāt. Et romani ad Ambraciam pluribus locis quatiendo arietibus muros aliquātum urbis nudauerāt:nec tamē penetrare in urbē poterāt:nā & pari celeritate nouus ꝓ diruto murus obiiciebat̄:& armati ruinis supstantes īstar munimēti erāt. Itaq; cū apta ui paq; ꝓcederet cōsuli res:cuniculum occultum uineis ante contecto loco agere īstituit:& aliquādiu cum dies noctesq; in ope eēnt:nō solum sub terra fodiētes:sed egerētes ēt humū fefellere hostē:cumulus repēte terra eminēs īdex opis oppidanis fuit:pauidiq; ne iam subrutis muris facta ī urbem uia eēt: fossam ītra murq; e regiōe eius opis:qđ uineis cōtectum erat:ducere īstituūt:cuius:ubi ad tantā altitudinem quātæ eē solum īfimū cuniculi poterat:puenerūt:silētio facto pluribus locis aure admota sonitū fodientium captabāt:quē ubi acceperūt:apiunt rectā in cuniculū uiā:nec fuit magni opis mōmēto. n. ad inanē suspenso furculis ab hostibus muro puenerūt:ibi cōmissis opibus cū e fossa in cuniculū patēret iter:primo ipsis ferramētis:qbus in ope usi erāt:dein celeriter armati ēt subeuntes occultam sub terram ædiderunt pugnā:segnior deīde ea facta ē īter sepiētibus cuniculum:ubi uellēt:nunc ciliis p̄tentis: nunc foribus raptim obiectis. Noua ēt haud magni opis aduersus eos:q in cuniculo erant: excogitata res est:dolium a fundo ptusum:qua fistula modica inseri posset:& fistulā ferream operculumq; doli ferreum:& ipsum pluribus locis pforatum fecerunt:hoc tenui pluma cōpletum dolium ore in cuniculum uerso posuerunt:p̄ operculi foramina p̄longæ hastæ:quas sariſſas uocāt:ad summouēdos hostes

Ambraciensis oppugnatio

Laborioſa Ambraciēſium oppugnatio

eminebant:scitillam leuem ignis iditam plumæ folle fabrili ad caput fistulæ ipposito flando accenderũt: inde non solum magna uis fumi:sed acrior et fœdo quodam nidore ex adusta pluma cum totum cuniculum complesset:uix durare quisq; intus poterat. Cum in hoc statu res ad Ambraciam esset: legati ab ætolis Phaneas:& Damocles cum liberis mandatis decreto gentis ad consulẽ uenerunt: nam ptor eorum cum alia parte Ambraciam oppugnari cerneret:alia ifestam orã nauibus eẽ hostium:alia Amphilochos Dolopiamq; a macedonibus uastari:nec ætolos simul ad tria diuersa bella occursantes sufficere conuocato concilio ætolos principes:quid agendum esset:consuluit:oium eo sententiæ decurrerunt:ut pax:si posset:æquis:si minus tolerandis conditionibus peteretur. Antiochi fiducia bellum susceptum: antiocho terra mariq; superato & prope extra orbẽ terræ ultra iuga tauri exacto:q̃ spẽ eẽ sustinendi bel li? Phaneas & Damocles quod e re ætolox:ut in tali casu fideq; sua esse censerent:agerent: quod.n. sibi consilium aut cuius rei electionem a fortuna relictã? Cum his mandatis missi orauere consulem:ut miseretur gentis quondam sociæ:nolle dicere iniuriis miseriæ certæ coactæ isanire:non plus mali meritos ætolos antiochi bello:q̃ boni ante cum aduersus Philippũ bellatum sit: fecisse: nec tum large gratiã relatam sibi:nec nunc imodice pœnam iniungi debere. Ad ea consul respondit magis sæpe: q̃ uere nũq̃ ætolos pacem petere:imitarẽt antiochum in petenda pace:quẽ in bellũ traxissent: non paucis urbibus eum:de quaꝝ libertate certatum sit:sed omni asiacis tauꝝ montem opimo regno excessisse:ætolos nisi inermes de pace agentes non auditurꝝ se arma illis prius equosq; oẽs tradendos esse:deinde mille talentum agenti populo ro.dandum:cuius summæ dimidium psens numerarẽt: si pacem habere uellẽt ad ea adiectuꝝ ẽt in fœdus:esse:ut eosdem:quos populus ro.amicos atq; hostes habeant. Aduersus quæ legati & quia grauia erãt:& quia suorum aios indomitos ac immutabiles nouerant: nullo reddito responso domum regressi sunt:ut ẽt atq; etiam:quid agendũ esset:re integra ptorem & principes consulerent:clamore & iurgio excepti qd rem traherent? qualẽcunq; pacem referre iussi: cum redirẽt ambraciam acarnanũ insidiis prope uiã positis quibus cũ bellum erat:circunuenti Thyrreum custodiendi de ducunt. Hæc mora iniecta est paci cum iam athenienſium rhodiorũq; legati:q ad deprecandũ pro his uenerant:apud consulẽ eẽnt:amynander quoq; athamanũ rex fide accepta ueniret i castra romana:magis pro ambracia:ubi maiorẽ partem tpis exulauerat:q̃ pro ætolis sollicitus: p hos certior factus consul de casu legatoꝝ adduci eos a Thyrreo iussit:quoꝝ post aduẽtum agi cœptum est de pace. Aminander: qđ sui maxime operis erat:ipigre agebat:ut ambracienses cõpelleret ad deditionẽ:id cum p colloqa prĩcipum succedens murũ parum ꝓficeret:postremo consulis permissu ingressus urbẽ ptim consilio partim pcibus euicit:ut pmitterent se romanis:& ætolos. C. Valerius Leuini filius: q cũ ea gente primum amicitiã pepigerat consulis frater matre genitus eadẽ egregie adiuuit:ambracienses prius pacti: ut ætolorum auxilia res sine fraude emitterent:aperuerunt portas: dein ut quingenta euboica darent talenta ex qbus.cc.psentia.ccc.p annos sex pẽsionibus æqs:captiuos pfugasq; redderent romanis: urbẽ nequã formulæ sui iuris facerent:quæ post id tps:quo. T. Quitius traiecisset in Græciã: aut ui capta ab romanis esset:aut uoluntate in amicitiã uenisset. Cephalenia insula ut extra ius fœderis eẽt. Hæc q̃q̃ spe ipsorum aliquãto leuiora eẽnt:petentibus ætolis:ut ad concilium referrẽt: pmissum:ẽ parua disceptatio de urbibus tenuit:q̃ cũ sui iuris aliq̃do fuissent:auelli uelut a corpore suo ægre patiebant:ad unũ tamẽ oẽs accipi pacẽ iusserunt. Ambracienses coronã auream consuli centũ & qnquaginta pondo dederũt:signa ænea marmoreaq; & tabulæ pictæ:qbus ornatior ambracia:qa regia ibi pyrrhi fuerat:q̃ cæteræ regiõis eius urbes erant: sublata omnia auectaq;:nihil pter ea tactum uiolatumue. Profectus ab ambracia consul in mediterranea Aetoliæ ad agros amphilochum. xxii. millia ab Ambracia est: castra posuit:eo tandem legati ætoli mirante consule:quod morarent:uenerunt. Inde posteaq̃ approbasse pacẽ concilium ætoloꝝ accepit:iussis ꝓficisci Romã ad senatum:pmissoq; ut atheniẽses & rhodii depcatores irẽt: dato q simul cum iis proficiscerent. C. Valerio fratre:ipse in Cephaleniam traiecit. Præoccupatas aures animosq; principum Romæ criminibus Phillippi inuenerunt:q p legatos:p litteras Dolopas Amphilochosq; & Athamaniã ereptas sibi querẽt:psidiaq; sua postremo ẽt filiũ Persea ex Amphilochis pulsum auerterat senatum ab audiẽdis pcibus eoꝝ:rhodii tamẽ & atheniẽses cum silẽtio auditi sunt. Atheniẽsis legatus Leon Icesiæ filius eloquẽtia ẽt dicit mouisse:q uulgata similitudine mari tranqllo:quod uentis concitaret:æquiparando multitudinẽ ætoloꝝ usus cum fide romanæ societatis mãsissent: insita gẽtis tranquilitate:q esse eos aiebat:posteaquã flare ab Asia Thoas & Dicæarchus:ab Europa Menestas & Democritus cœpissent:tum illam tempestatẽ coortam:quæ eos apud Antiochum sicuti ad scopulum intulisset. Diu iactati ætoli tandẽ ut ad condiciones pacis conuenirẽt:effecerunt:fuerunt aũt hæ. Imperium maiestatẽq; Po.Ro.gens ætoloꝝ conseruato sine dolo malo:ne quẽ exercitum: q aduersus socios amicosq; eorum duceret:p fines tuos transire sinito:neue ulla ope iuuato. Hostes eosdem habeto: quos Po.Ro.armaq; i eos ferto:bellumq; pariter gerito:pfugas fugitiuos captiuos reddito romanis sociisq;: præterquã siqui capti cum domos rediissent:iterũ capti sunt:aut siqui eo tpe ex iis capti sunt:q tum hostes erant romanis:cum itra psidia romana ætoli eẽnt:alioꝝ q cõparebunt: itra dies cẽtum corcyræorum magistratibus sine dolo malo tradant:q nõ comparebunt:quãdo quisq; eoꝝ primũ iuentus fuerit:reddat:obsides quadraginta arbitratu cõsulis romani dato:ne minores. xii. annorum:neu maiores xl. obses ne esto ptor pfectus eqtum scriba publicus:neu qs:qui ãte obses fuerit apud romanos. Cephalenia extra pacis leges esto:de pecuniæ summa quã penderent:pẽsionibusq; eius nihil ex eo: quod cum cõsule cõuenerat mutatum:pro argento:si aurum dare uellent:dare conuenit:dum pro argenteis decẽ

Aetolorũ depcatores

Ambracia Pyrrhi regia fuit

Quod argēteis nūmis ualeret aureus

Fœdus cū ætolis ictū

Bellū cū gallo græcis

aureus unus ualeret:quæ urbes:q agri:q hoſes ætolorum iuris aliquādo fuerunt:qui eorum.T.Quintio.Gn.Domitio conſulibus poſt ue eos conſules aut armis ſubacti:aut uoluntate in deditionē Po.Ro. uenerunt:neq; eos ætoli recepiſſent:uel in Aetolia eſſent:eæ urbes agriq; acarnanum ſumpto.His legibus fœdus ictum cum ætolis eſt.Eadem non æſtate ſolum:ſed etiam iis diebus:quibus hæc a.M.Fuluio in Aetolia geſta ſunt:conſul alter.Gn.Manlius in gallogræcia bellum geſſit:quod nūc ordiri pergā.

Vere primo Epheſum conſul uenit:acceptiſq; copiis a.L.Scipione & exercitu luſtrato cōcione apud milites habuit:qua collaudata uirtute eorum quod cū Antiocho uno prælio debellaſſent: adhortatus eos nouum cum gallis ſuſcipiendum bellum:q & auxilio iuuiſſent Antiochum:& adeo indomita haberent ingenia:ut nequicquā Antiochus emotus ultra iuga tauri montis eſſet:niſi frangerent opes gallorum:de ſe quoq; nec falſa:nec modica adiecit.Læti milites cum frequenti aſſenſu conſulē audierunt partem uiriū Antiochi fuiſſe gallos credētes: rege ſuperato nullum momentum in ſolis p ſe gallorum copiis fore.Eumenem haud in tempore abeſſe(Romæ tum erat)credere conſul ignarus locorum hominumq;:& cuius intereſt frangi illorum opes:Attalum igitur fratrem eius accerſit a Pergamo:hortatuſq; ad capeſſendum ſecum bellum:pollicētem ſuam ſuorumq; operā domum ad comparādum copias dimittit:paucos poſt dies profecto cōſuli Epheſo ad Magneſiam occurrit Attalus cum mille peditibus:eqtibus.cc.Atheneo fratre iuſſo cum cæteris copiis ſubſequi:commēdata iis cuſtodia Pergami: quos fratri regnoq; fidos credebat.Conſul collaudato iuuene cum omnibus copiis ad mæandrum p/greſſus caſtra poſuit:quia uado ſuperari amnis non poterat:& contrahendæ naues erāt ad exercitum traiiciendum:tranſgreſſi mæandrum ad comenen puenerunt.Fanum ibi auguſtum Apollinis & oraculū ſortes aūt uerſibus haud inconditis dare uates dicuntur:hinc alteris caſtris ad Harpaſum flumen uētum ē:quo legati ad alabandis uenerunt:quod caſtellum ab ipſis nup deſciſſet:aut auctoritate:aut armis cogeret iura antiqua pati:eodē & Atheneus Eumenis & Attali frater cum cretēſi Leuſo & Corrago macedone uenit:mille pedites mixtaq; gētium & trecētos equites ſecū adduxerūt.Conſul tribuno militum miſſo cum modica manu caſtellū ui receptū alabadēſibus reddidit:ipſe nihil uia degreſſus ad Antiochiam ſup mæādrū amnē poſuit caſtra:huius amnis fontes Celenis oriunt.Celenæ urbs caput quondā Phrygiæ fuit:Migratū ide haud procul ueteribus Celenis:nouæq; urbi Apameæ nomē inditū

Meādri ortus

Celenæ

Apamea

ab Apamea ſorore Seleuci regis:& Marſyas amnis haud procul a mæandri fontibus oriēs in mæandrū cadit:famaq; ita tenet Celenis Marſyā cū Apolline tibiaq; cantu certaſſe:mæander ex arce ſumma Celenaq; ortus media urbe diſcurrēs p caras primū:deide ionas ī ſinū maris editur:quod iter Priennem & Miletum eſt.Ad Antiochiam in caſtra conſulis Seleucus Antiochi filius ex fœdere icto cum Scipione ad frumentum exercitui dandum uenit:parua diſceptatio de Attali auxiliaribus orta eſt: quod romano tantum militi pactum Antiochum:ut daretur frumētum.Seleucus dicebat decuſſa ea quoq; eſt cōſtantia conſulis:qui dimiſſo tribuno edixit:ne romani milites acciperent:priuſq; Attali auxilia accepiſſent:inde ad cordiuticos:quos uocant:proceſſum eſt:ex eo loco ad Tabas tertiis caſtris peruentum: in finibus pyſidarum poſita eſt urbs:in ea parte:quæ uergit ad pamphylium mare:ītegris uiribus regionis eius feroces ad debellandum habebat uiros.Tum quoq; equites in agmen romanum eruptione facta haud modice primo impetu turbauere:deinde ut apparuit nec numero: ſe nec uirtute pares eſſe: in urbem compulſi ueniam erroris petebant:dedere urbem parati.v.&.xx.talenta argenti:&.x.millia medimnum tritici imperata:ita in deditionem accepti.Tertio inde die ad chaum amnem peruentum: inde profecti Erizam urbem primo impetu cœperunt:ad Thabuſion caſtellū īminens flumini indo uentum eſt:cui fecerat nomen Indus ab elephanto deiectus.Haud procul a Cybira aberant : nec legatio ulla ab Megeate tyranno ciuitatis eius hoſe ad omnia īfido atq; importuno ueniebat : ad tēptādum eius animum.C.Manlium cum quattuormillibus peditum & quingentis eqtibus conſul præmittit: huic agmini iam primis ingredientibus occurerunt nunciantes paratum eſſe tyrannum imperata facere: orabant:ut pacatus fines iniret:cohiberetq; a populatione agri militem: & in corona aurea.xv. talenta afferebant.Manlius integros a populatione agros ſeruaturū pollicitus ire ad conſulem legatos iuſſit : quibus eadem referentibus conſul neque romani:inquit:bonæ uoluntatis ullum ſignum erga nos tyranni habemus:& ipſum talem eſſe inter oēs conſtat:ut de pœna eius magis : q̄ de amicitia nobis cogitandum ſit.Perturbati hac uoce legati nihil aliud petere:q̄ ut coronam acciperet : ueniendiq; ad eū poteſtatem tyranno ac copiā loquendi ac purgandi ſe faceret:permiſſu conſulis poſtero die in caſtra tyranus uenit ueſtitus comitatuſq; uix ad priuati modice locupletis habitum: & oratio fuit ſummiſſa & infracta extenuantis opes ſuas:urbiumq; ſuæ dicionis egeſtatem querentis:erant : aūt ſub eo præter Cybira Muleū & Alimnē quæ allimen appellatur:ex his ut ſe ſuoſq; ſpoliaret.v.&.xx.talenta ſe collecturū prope ut diffidēs pollicebatur Eniuero:inquit conſul:ferri iam ludificatio iſta non poteſt:parū eſt non erubuiſſe abſens:cum per legatos fruſtrareris:nunc quoq; præſens in eadē perſtas impudentia.v.&.xx. talenta tyrannidem tuā exaurirent? quingenta ergo talēta niſi triduo numeras populationem in agris obſidionem in urbe expecta.Hac denunciatione conterritus perſtare tamen in pertinaci ſimulatione inopiæ:& paulatim illiberali adiectione nunc per cauillationem:nūc præcibus : & ſimulatis lachrymis ad centum talenta eſt perductus:adiecta decēmillia medimnum frumenti hæc oīa intra dies ſex acta:a Cybira per agros idenſium exercitus:ductus:trāſgreſſuſq; caularem amnem poſuit caſtra:poſtero die & præter caralliten paludem agmē ductum ad Madamprū manſerunt : inde progrediētibus ab Lago proxima urbe metu incolæ fugerunt:uacuum hoibus oppidū diripuerunt:inde ab lyſis fluminis fon-

Indus Flu.

te postero die ad cobulatum amnem:progressi. Telmenses eo tpe Isiondēsium arcem urbe capta oppugnabant: inclusi cum alia spes auxilii nulla esset: legatos ad consulem orantes opem miserunt: cum coniugibus ac liberis in arcem inclusos se mortem in dies aut ferro aut fame patiendam expectare. Volenti consuli causa in Pamphiliam reuertendi oblata est:aduenies obsidione Isiondenses exemit:telemesso pacem dedit:quinquaginta talentis argenti acceptis: item aspendiis cæterisque Pamphyliæ populis Ex Pamphylia rediēs ad flumen tuarum primo die:postero ad Sylenen:q̄ uocant Comen:posuit castra ꝓfectus inde continentibus itineribus ad Cormasam urbem peruenit.Darsa proxima urbs erat:eā metu incolarū desertam plenam oium rerū copia inuenit: progredienti præter paludes legati ab Lysione dedentes ciuitatem uenerunt.Inde in agr̄ agalessenum uberem fertilēq; oi genere frugum uentum est colunt pysidæ longe optimi bello regionis eius:tum ea res aios facit: tum agri fœcunditas:& multitudo hoium & situs inter paucas munitæ urbis.Consul:quia nulla legatio ad fines presto fuerat:prædatum in agros misit:tum demū fracta pertinacia est: ut ferri agiq; res suas uiderunt: legatis missis pacti quinquaginta talentis .xx. millibus medimnum tritici .xx. hordei pacem impetrauerunt. Progressus inde ad rhotrinos fontes ad uicum:quē Aporidescomen uocant:posuit castra: eo Seleucus ab Apamea postero die uenit:ægros inde & inutilia impedimenta cū Apamea dimisisset:ducibus iteq; a Seleuco acceptis profectus ea die in metropolitanum campum:postero die Dymas phrygiæ ꝓcessit: ide synnada Processus gallor̄ in Asiam uenit metu oibus circa oppidis desertis:quor̄ iam ꝓda graue agmen trahens uix quinquemillium die toto itinere perfecto:ad Beundos:quod uetus appellant:peruenit:ad Antibura inde:& altero die ad alexandri fontes: tertio ad abbassum posuit castra:ibi plures dies statiua habuit quia peruentum erat ad tholobostogor̄ fines.Galli magna hoium uis seu inopia agri: seu prædæ spe nullam gentem:per q̄ ituri essent: parem armis rati Brennone duce in dardanos peruenerunt:ibi seditio orta:& ad .xx. millia hoium cum Lomnorio ac Lutario regulis secessione facta a brennone in Thraciā iter auertunt ubi cum resistentibus pūgnando:pacem petentibus stipendium imponendo. Byzantiū cum peruenissent aliquandiu oram propontidis uectigalem habendo regionis eius urbes obtinuerunt.Cupido inde eos in Asiam transeundi audientes ex propinquo:quāta ubertas terræ eius esset.cœpit: & Lysimachia fraude capta Chersonnesoque omni armis possessa:ad Hellespōtum descenderunt:ibi uero exiguo diuisis fræto cernentibus asiam:multo magis animi ad transeundum accēsi:nunciosq; ad antipatrum præfectum eius de transitu mittebant:quæ res cum lentius spe ipsor̄ traheretur: alia rursus noua inter regulos seditio orta.Lomnorius retro:unde uenerat:cum maiore parte hominum repetit Byzantium.Lutarius macedonibus per speciem legationis ab Antipatro ad speculandum missis: duas tectas naues & tres lembos adimit:his alios atq; alios dies noctesq; transuehendo intra paucos dies omnes copias traiecit.Haud ita multo post Lomnorius adiuuante Nicomede Bythiniæ rege a Bizantio trasmisit: coeunt deide in unū rursus galli:& auxilia Nicomedi aduersus Zyboeā partē tenentē Bithyniæ gerenti bellū:atq; eor̄ opa deuictus Zyboea ē:Bithyniaq; ois in dicionem Nicomedis decessit.Profecti ex Bithynia i Asiā ꝓcesserūt:nō plus ex .xx. millibus hoium quā decē armata erāt:tamē tantū terroris oibus q̄cis tanr̄ icolunt:gētibus iniecerūt.ut quas adissent:quasq; nō adissent:pariter ultime ꝓpinquis ipsorio parerent.Postremo cū tres ēent gentes tolostobogi:trocini:tectosagi:in tres partes:qua cuiq; populor̄ suor̄ uectigalis Asia eēt:diuiserūt. Trocinis Hellespōti ora data:Tolostobogis Aeolida atq; Ionia: Tectosagi mediterranea Asiæ sortiti sunt:& stipēdium tota cis tanr̄ Asia exigebāt:sedē aūt ipsi sibi circa halyn flumē ceperunt:tātusq; terror eorum nois erat multitudine ēt magna sobole aucta:ut Syriæ quoq; ad postremū reges stipēdium dare nō abnuerēt.Primus regū Asiā icolētium abnuit:Attalus pater regis Eumenis:audaciq; icepto ꝓter opinionem oium affuit fortūa:& signis collatis supior fuit:nō tamē ita ifregit aios eor̄:ut absisterēt impio eisdem opes usq; ad bellum Antiochi cū romanis manserunt:tum quoq; pulso Antiocho magnā ispem habuerūt:qa ꝓcul mari incolerent romanū exercitū ad se nō puentur̄.Cū hoc hoste tam terribili oibus regionis eius:qa bellū gerēdum erat: ꝓ cōcione militēs maxīe in hūc modū allocutus est cōsul.Nō me ꝓterit milites oium:q̄ Asiā colunt gētium:gallos fama belli pstare:iter mitissimū genus hoium ferox natio peruagata bello ꝓpe orbē terrar̄ sedem cepit: procera corpora: ꝓmissæ & rutilatæ comæ:uasta scuta:plongi gladii:ad hoc inchoantiū plium cantus & ululatus & tripudia:& q̄tientium scuta in parriū quēdam modū horrendus armor̄ crepitus:oia de industria cōposita ad terrorem. Sed hæc qbus isolita atq; isueta sunt:græci:& phryges:& cares timeāt. romanis gallici tumultus assuetis ēt uanitates notæ sunt semel primo cōgressu ad ad alliam olim fude runt maiores nostros:ex eo tempore ꝓ ducentos iam annos pecorum in modum cōsternatos cædunt fugantq;:& plures quoq; de gallis triumphi:quā de toto orbe terrar̄ acti sunt.Iam hoc cognitum est: si primū impetum:quē feruido ingenio & cæca ira effundunt:sustinueritis:fluunt sudore & lassitudie membra: labant arma:mollia corpora:molles:ubi ira cōsedit aios sol:puluis:sitis:ut ferrum nō ad moueas: ꝓsternunt.Non legionibus legiones eor̄ solum experti sumus:sed uir unus cum uiro uno congrediēdo. T.Manlius.M.Valerius quātum gallicam rabiem uinceret romana uirtus:edocuerunt:iam M.Mālius unus agmie scandētes i capitolium gallos detrusit:& illis maioribus nostris cum haud dubiis gallis i terra sua genitis res erat.Hi iam degeneres sunt mixti & galli & græci:unoq; nomine gallograeci appellātur:sicut in frugibus pecudibusq;:nō tātum semina ad seruādum idolem ualent:quātum terræ ꝓprietas cæliq;:sub quo aluntur:mutat.Macedones:qui Alexandriam i Aegipto:qui Seleuciam ac Babyloniam:quiq; alias sparsas ꝓ orbem terrar̄ colonias habent:in syros:partos:Aegyptios degene

Oratio cōsulis

rarunt. Massilia inter gallos subtraxit aliquantulum ab accolis animoꝝ: nisi qđ ex spartana dura illa & horrida disciplina māsit: generosius ī sua q̄q̄d sede gignīt: insitum alienæ terræ in id quod alīt: natura uertēte se degenerat. Phrygas īgīt gallicis oneratos armis: sicut in acie Antiochi cecidistis: uictos uictores cædetis. Magis uereor: ne paꝝ inde gloriæ: quā ne nimium belli sit. Attalus eos rex sæpe fudit: fugauitq̄: Nolite existimare bælluas tātum recētis captas feritatem illam siluestrē primo seruare: deinde cū diu manibus humanis alant mitescere: in hoium feritate mulcēda nō eādem naturā cē. Eosdē ne hos creditis ee: q patres eoꝝ auiq̄ fuerūt? extorres inopia agroꝝ profecti domo p̄ asperrimam Illyrici orā: Pæoniā īde & Thraciā pugnādo cum ferocissimis gētibus emēsi has terras ceperūt: duratos eos tot malis exasperatosq̄ accepit terra: quæ copia reꝝ oium saginaret: uberrimo agro: mitissimo cælo: clæmētibus accolaꝝ īgeniis oīs illa: cū q̄ uenerāt: māsuefacta est feritas: nobis mehercule Martis uiris cauēda ac fugiēda q̄primū amœnitas est Asiæ: tātū hæ peregrinæ uoluptates ad extinguēdum uigorem aīorum possunt: q̄tum cōtagio disciplinæ morisq̄ accolarum ualet. Hoc tamē fœliciter euenit: quod sicut uim aduersus nos nequaq̄: ita famam apud græcos parem illi antiquæ obtinēt: cū qua uenerunt: bellicq̄ gloriam uictores eandem iter socios habebitis: quā si seruantes antiquū specimē animoꝝ: gallos uicisse tis. Concione dimissa: missisq̄ ad Eposognatum legatis: qui unus ex regulis & in Eumenis amicitia māserat: & negauerat Antiocho aduersus romanos auxilia: castra mouit. Primo die ad Aladrum flumen: postero cum ad uicū: quē uocāt Tysco: eēt uētū: eo legati oroandēsium cū uenissent amicitiā petētes. cc. talenta iis sunt imperata: p̄cantibusq̄ ut domum renūciarent: potestas facta: ducere inde exercitum cōsul ad Plitēdum: deīde ad Halyattos castra posita. Eo missi ad Eposognatū redierūt legati reguli orantes: nec tectosagis bellū iferrent: ipm in eā gentē ituꝝ Eposognatum p̄suasurūq̄: ut imperata faciant.

Axylon

Data uenia regulo: duci īde exercitus per Axylon: q̄ uocāt terram cœptus: ab re nomē habet: non ligni modo quicq̄: sed ne spinas quidem: aut ullum aliud alimētum fert ignis: fimo bubulo p̄ lignis utunt.

Ad Euballum gallogræciæ castellū castra habētibus romanis apparuere cū magno tumultu hostiū eqtes nec turbarunt tātū stationes romanas repēte iuecti: sed quosdā ēt occiderūt: q tumultus cū ī castra

Galloꝝ eqtū fuga & cædes

platus: eēt effusus repēte oīs portis eqtatus romāus fudit: fugauitq̄ gallos: & aliquot fugiētes occidit. Inde cōsul ut q iam ad hostes peruentum cerneret: explorato deīde: & cum coacto agmine procedebat: & continentibus itineribus: cum ad sangarium flumē uenissēt pontē: quia uado nusq̄ trāsitus erat facē ī stituit: sangarius ex adoreo monte p̄ Phrygiā fluens admiscetur ad Bytiniam tymbri fluuio īde maior iam geminatis aquis per Bythiniam fertur: & ī Propontidē sese effundit: nō tamē tā magnitudine memorabilis quam quod piscium accolis ingentē uim præbet. Transgressis ponte profecto flumē præter

Galli sacerdotes

ripam euntibus galli matris magnæ a Pessimonte occurrere cum insignibus suis uaticinantes fanatico carmine deam romanis uiam belli & uictoriā dare imperiumq̄ eius regionis: accipere se omen cum dixisset consul castra eo ipso loco posuit postero die ad Cordiū peruenit. Id haud magnum quidem oppidum est: sed plusq̄ mediterraneū celebre & frequens emporiū: tria maria pari ferme distantia interuallo habet: ad Hellespōtum ad Synopen & alterius oræ littora: quæ cilices maritimi colunt: multaꝝ magnarumq̄ præterea gentiū fines contingit: quaꝝ cōmertium ī eū maxime locum mutui usus contraxere: id tum desertū fuga incolaꝝ oppidum refertū idem copia reꝝ oium inuenerūt. Ibi statiua habentibus legati ab Eposognato uenerunt nunciātes profectum eum ad regulos galloꝝ nihil æqui īpetrasse ex campestribus uicis agrisq̄ frequētes migrare: & cum coniugibus ac liberis: quæ ferre ac agere possent: præ se agētes: portantesq̄ olympū mōtē petere: ut īde armis locorūq̄ situ sese tueant. Certiora postea oroandēsium legati attulerunt: tholostobogoꝝ ciuitatem olympū montem cepisse: diuersos tectosagos alios montem: qui magaua dicatur: petisse: trocinos cōiungibus ac liberis apud tectosagos depositis armatoꝝ agmine tolostobogis statuisse auxilium ferre. Erant aūt tū triū populoꝝ reguli Ortiago

Galloꝝ cōsiliū ītrahendo bello

& Combolomarus: & Gaudotus: iis hæc maxime belli ratio sumendi fuerat: quod cum mōtes editissimos eius regionis tenerent: conuectis oībus: quæ ad usum: quāuis longi tpis sufficerent: tædio se fatigaturos hostes censebant: nā neq̄ ausuros per tam ardua atq̄ iniqua loca subire eos: & si conarentur uel parua manu prohiberi aut deturbari posse: nec quietos in radicibus gelidorum montium sedentes frigus aut inopiam laturos: & cum ipsa altitudo locoꝝ eos tutaretur fossam quoq̄ & alia munimenta uerticibus iis: quos insederāt. circuiecere: minima apparatus missilium tæloꝝ cura fuit: quod saxa affatim præbituram asperitatē ipsam locoꝝ credebant. Consul quia non cōminus pugnā: sed procul locis expugnandis futurā præceperat aio: ingentem uim piloꝝ uelitarium hastaꝝ sagyttarum glandisq̄ & modicoꝝ: qui funda mitti lapidum possent: parauerat īstructosq̄ missilium apparatu ad olympum montem ducit: & a quinq̄ ferme millibus locat castra. Postero die cum quadringētis equitibus & Attalo p̄gressum eum ad naturam montis situmq̄ gallicoꝝ castroꝝ uisēdum: equites hostium duplex numerus effusus e castris in fugam auerterunt: occisi quoq̄ pauci fuginetium: uulnerati plures. Tertio die cum oībus ad loca exploranda profectus: quia nemo hostiū extra munimenta processit: tuto circūuectus montem animaduertit meridiana regione terrenos & placide accliuos ad quēdā finem colles

Cōsiliorō. cōsulis ī gallis oppugnādis

esse septentrione ardue ereptas prope rupes atq̄ oībus ferme aliis iuias itinera tria esse unum medio monte qua terrena erant: duo difficilia ab hyberno solis ortu: & ab æstiuo occasu. Hæc contemplatus eo die sub ipsis radicibus posuit castra postero die sacrificio facto cum primis hostiis litasset: trifariam exercitum diuisum ducere ad hostem pgit: ipse cum maxima parte copiarum: qua æquissimum aditū p̄bebat mons: ascendit: &. L. Manlium fratrem ab hyberno ortu: quoad loca patiantur: & tuto possit su

bire iubet:ſiqua ꝑiculoſa & ærũpta occurrant:non pugnare cum iniquitate locorum:neq; inexuperabi libus uim afferre:ſed obliquo monte ad ſe declinare:& ſuo agmini coniungi.C.Heluiũ cum tertia par/ te circunire ſenſim per infima montis:deinde ab æſtiuo occaſu erigere agmen:& Attali auxilia trifariã æquo numero diuiſit:ſecum eſſe ipſum iuuenem iuſſit:equitatum cum elephantis in proxima tumu/ lis planicie reliquit:edictũ præfectis:ut intenti:quid ubiq; geratur:animaduerterant:opemq; ferre:quo poſtulent res:properent.Galli & ab duobus lateribus ſatis fidentes inuia eſſe:ab ea parte : quæ in meri/ diem uergeret:ut armis clauderent uiam:quattuor fere millia armatorum ad tumulum imminentem uiæ minus mille paſſuum a caſtris occupandum mittunt:eo ſe rati uelut caſtello iter ꝓdituros.Quod ubi romani uiderũt:expediũt ſeſe ad pugnã:ante ſigna modico interuallo uelites eunt:& ab Attalo cre/ tenſes ſagyptarii:& funditores:& thralli thraces:ſigna peditum ut per arduum leui gradu ducũtur : ita præ ſe habentium ſcuta:ut miſſilia tantum uitarent:pede collato non uiderẽtur pugnaturi . Miſſilibus ex interuallo loci ꝓlium commiſſum:& primo pares gallos loco adiuuante romanos uarietate & copia tælorũ:procedente certamine nihil iã æqui erat:ſcuta longa cæterũ ad amplitudinẽ corporũ parũ lata:& ea ipſa plana male tegebant gallos:nec iã tæla alia habebant ꝓter gladios:quorum cum manũ hoſtis nõ conſereret:nullus uſus erat:ſaxis nec modicis:ut quæ non ꝓparaſſent:ſed quod cuiq; trepidanti ad ma/ num ueniſſent:ut inſueti nec arte:nec uiribus adiuuantes ictum utebantur:ſagiptis glandẽ iaculis ſcau/ ti & ab omni parte confligebantẽ:nec qd agerent:ira & pauore obcæcatis animis cernebant:& erant de/ præhenſi genere pugnæ:i quod minime apti ſunt:non quemadmodum cõminus ubi inuicem pati & inferri uulnera licet:accendit ira animos eorum:ita ubi ex occulto & procul leuibus tælis uulnerantur: Atẽ. nec quo ruant:cæco impetu habent:uelut feræ tranſfixæ in ſuos temere incurrunt : detegebat uulne/ atrox ra eorum:& quod nudi pugnant:& ſunt fuſa & candida corpora:ut q̃ nunquam niſi in pugna nudentẽ: ſpecta/ ita & plus ſanguinis e multa carne fundebatur:& fœdiores patebant plagæ:& cãdor corporum magis culum ſanguine atro maculabatur ſed nõ tã patẽtibus plagis mouẽtur:interdũ iſecta cute:ubi latior quã altior plaga eſt:& etiã glorioſius ſe pugnare putant:idẽ cum aculeus ſagiptæ aut glandis abditæ introrſus te/ nui uulnere i ſpeciẽ urit:& ſcrutantis:quæ uellant tælũ:non ſequitur:tum in rabiem & pudorem tam paruæ perimentis peſtis uerſi proſternunt corpora humi:ſicut paſſim procumberent:alii ruentes i ho ſtem undiq; configebantur:& cũ cõminus uenerant:gladiis a uelitibus trucidabantur:hic miles tripe/ dalẽ parmam habet:& in dextera haſtas:quibus eminus utitur:gladio hiſpanenſi eſt cictus:quod ſi pe de collato pugnandum eſt:tranſlatis in leuam haſtis ſtringit gladium.Pauci ſupererant iam gallorum; Velita/ qui poſteaquam ab leui armatura ſuperatos ſe uiderunt & ſtare legionum ſigna:effuſa fuga caſtra repe ris ar/ tunt pauoris & tumultus iam plena:ut ubi fœminæ pueriq; & alia imbellis turba permixta eſſet:roma matura nos uictores deſerti fuga hoſtium acceperunt tumuli.Sub idem tempus.L.Manlius &.C.Heluius : cũ quo ad uiam colles obliqui dederunt:aſcendiſſent:poſteaquam ad inuia uentum eſt:flexere iter in par/ tem montis:quæ una habebat iter:& ſequi conſulis agmen modico uterq; interuallo:uelut ex compo ſito cœperunt:quod primo optimum factũ fuiſſet:in id neceſſitate ipſa compulſi:ſubſidia enim in tali/ bus iniquitatibus locorum maximæ ſpei ſuis fuerant:ut primis forte deturbatis ſecundi & tegant pul ſos:& integri pugnam excipiant.Conſul poſteaquam ad tumulos ab leui armatura captos prima ſigna legionum peruenerunt:reſpirare & cõquieſcere pauliſper militem iubet:ſimul ſtrata per tumulos cor/ pora gallorum oſtentat:& cum leuis armatura prælium tale æ diderit:quid ab legionibus?quid ab iu/ Gallorũ ſtis armis?quid ab animis fortiſſimorum militum expectari?caſtra illis capiẽda eẽ:in quæ compulſus caſtra ab leui armatura hoſtis trepidet: præcedere tamen iubet leuem armaturam :quæ cum ſtaret agmen terror colligẽdis per tumulos tælis:ut miſſilia ſufficerent:haud ſegne idipſum tempus conſumpſerat.Iam ca & plora ſtris appropinquabant : & galli ne parum ſe munimenta ſua tegerent:armati pro uallo conſtiterant: tus iua/ obruti deide omni genere tælorũ:cũ quo plures atq; denſiores erant:eo minus uani qcq̃ itercideret tæ dit li:itra uallum mométo temporis cõpellũtur:ſtationibus tantum firmis ad ipſos aditus portarum reli ctis.In multitudine compulſam i caſtra uis igens miſſilium tælorum coniiciebatur:& uulnerari mul tos clamor permixtus mulierum atq; puerorum ploratibus ſignificabat:i eos qui portas ſtationibus ſuis clauſerant:legionum anteſignani pila cõiecerunt:hi uero non uulnerabãtur:ſed traſuerberatis ſcu/ tis plæriq; iter ſe cõlerti hærebant:nec diutius impetum romanorum ſuſtinuerũt.Patẽtibus iam por/ tis priuſquam irrumperẽt uictores:fuga e caſtris gallorum i oẽs partes facta eſt:ruunt cæci per uias ꝑ inuia:nulla præcipitia ſaxa:nullæ rupes obſtant:nihil præter hoſtem metuunt itaq; plæriq; præcipites per uaſtam altitudinem prolapſi aut debilitati exanimantur.Conſul caſtris captis direptione præda quibuſq; abſtinet:militem ſequi:pro ſe quẽq; iſtare & ꝑculſis pauorem addere iubet:ſuperuenit & al/ terum cum.L.Mãlio agmẽ:nec eos caſtra itrare ſinit:protius ad perſequẽdos hoſtes mittit:& ipſe pau Gallorũ lo poſt tradita captiuorum cuſtodia tribunis militum ſequitur:debellatum ratus:ſi i illo pauore quã caſtra plurimi cæſi forent aut capti.Egreſſo cõſule.C.Heluius cum tertio agmine aduenit:nec cõtinere ſuos capiũt a direptione caſtrorum ualuit:prædaq; eorum iniquiſſima ſorte:qui pugnæ non iterfuerant: facta eſt. Equites diu ignari & pugnæ & uictoriæ ſuorum ſteterũt:deide & ipſi quantum equi in colles ſubire poterant:ſparſos fuga gallos circa radices montis cõſectati cecidere:aut cepere.Numerus iterfectorum haud facile iniri potuit:quia late iter omnes anfractus montium fugaq; & cædes fuit:& magna pars ru pibus inuiis i profundæ altitudinis cõualles delapſa eſt:pars i ſiluis uepribuſq; occiſa.Claudius qui bis pugnatum i olympo monte ſcribit ad.lx.millia hominũ auctor é:cæſa.Valerius Antias q magis i nu/

Attꝯ.cæ ſoꝝ ca/ ptorũq; galloꝝ nume/ rum

mero augendo eſſe ſolet non plus decẽmillia:numerus captiuorum haud dubie millia.xl.expleuit: qa omnis generis ætatiſq; turbam ſecum traxerant demigrãtium magis quam in bellum euntium mo/ do.Conſul armis hoſtium in uno concrematis tumulo cæteram prædam cõferre omnes iuſſit: & aut uændidit:quod eius in publicum redigendũ erat:haud cum cura:ut quã æquiſſima eſſet:per milites di uiſit:laudati quoq; ꝑ cõcione oẽs ſunt:donatiq; ꝑ merito qſq; ante oẽs Attalus ſummo cæteꝝ aſſen/ ſu:nã ſingularis eius uiri tũ uirtus & induſtria in oĩbus laboribus periculiſq;:tum modeſtia etiã fuerat.

Supererat bellum integrũ cũ tectoſagis:ad eos ꝑfectus cõſul tertiis caſtris Angirã nobilẽ ĩ illis locis urbẽ puenit unde hoſtes paulo plus.x.millia aberant:ubi cũ ſtatiua eẽnt:facinus memorabile a captiua factũ eſt.Oriſgontis reguli uxor forma eximia cuſtodiebaꝫ inter plures captiuos:cui cuſtodiæ cẽturio præerat & libidinis & auariciæ militaris:is primo animũ temptauit:quẽ cũ abhorrentem a uolũtario uideret ſtupro:corpori:quod ſeruum fortuna erat:uim fecit:deinde ad leniẽdam ĩdignitatem iniuriæ ſpẽ reditus ad ſuos mulieri fecit:& ne eã quidem ut amans gratuito certo auri pondere pactus:ne quẽ conſcium ſuoꝝ haberet:ipſi ꝓmittit:ut quẽ uellet:unũ ex captiuis nuncium ad ſuos mitteret:locũ ꝓpe flumẽ conſtituit:quo duo nec plus neceſſarii captiuæ cũ auro uenirẽt nocte inſequẽti ad eã accipiendã: forte ipſius mulieris ſeruus inter captiuos eiuſdẽ cuſtodiæ erat:hunc nũnciũ primis tenebris extra cu/ ſtodiam centurio educit.Nocte inſequẽti & duo neceſſarii mulieris ad conſtitutum locum & centurio cum coptiua uenit:ubi cum aurum oſtenderent:qđ ſummã talenti attici:tãti enim pepigerat:expleret: mulier lĩgua ſua:ut ſtringerẽt:ferrũ & cẽturionẽ pẽſanté aurum occiderẽt:imperauit: iugulati ꝑciſum caput ipſa inuolutũ ueſte ferens ad uirum Oriſgontẽ:q ab olympo domũ effugerat:puenit:quẽ priuſq; complecteret:caput centurionis ante pedes eius abiecit:mirantiq; cuiuſnam id caput hominis:aut qđ id facinus haudquaquã muliebre eſſet:& iniuriam corporis:& ultionem uiolatæ per uim pudicitiæ cõ feſſa uiro eſt:aliaq; ut traditur:ſanctitate & grauitate uitæ huius matronalis facinoris decus ad ultimũ

Attꝯ. mulie/ bre faci bus

conſeruauit.Angiram ĩ ſtatiua tectoſagum oratores ad conſulem uenerunt petentes:ne ante caſtra mo ueret:quam collocutus cum ſuis regibus eſſet:nullas condiciones pacis iis non bello fore potiores:tem pus ĩ poſterum diẽ conſtituitur:locuſq;:q maxime medius ĩter caſtra gallorum & Angiram eſt uiſus. Quo cum cõſul ad tẽpus cum ꝑſidio qngentoꝝ equitũ ueniſſet:nec ullo gallorum ibi uiſo regreſſus ĩ caſtra eẽt oratores iidẽ redeunt excuſantes religione obiecta uenire reges non poſſe:principes gentis:p quos æque res tranſigi poſſet:uenturos:conſul ſe quoq; Attalum miſſurum dixit.Ad hoc colloquium utrinq; uẽtum ẽ:trecẽtos equites Attalus ꝑſidii cauſa cum adduxiſſet;iactæ ſunt pacis condiciones: fi/ nis rei:quia abſentibus ducibus imponi non poterat:cõuenit:uti cõſul regeſq; eo loco poſtero die con/ grederẽtur:Fruſtratio galloꝝ eo ſpectabat:primum ut terrerent tẽpus:donec res ſuas:cũ qbus piclitari nolebant:cũ cõiugibus ac liberis trans halyn flumẽ traiicerẽt:deide quod ipſi cõſuli parũ cauto aduer/ ſus colloquii fraudẽ inſidiabantur:mille ad eã rẽ ex omni numero audaciæ expertæ delegerũt eqtes:& ſucceſſiſſet fraus:ni ꝑ iure gẽtiũ:cuius uioládi cõſiliũ initum erat:ſtetiſſet fortuna:pabulatores lignato reſq; romani ĩ eã partẽ:ĩ qua colloquiũ futuꝝ erat:ducti ſunt:tutius id futurũ tribunis ratis:qa cõſulis ꝑſidiũ & ipſum ꝑ ſtatione habituri erãt:hoſti oppoſiti:ſua tamẽ alterã ſtationẽ ꝓpius caſtra ſexcentoꝝ equitũ poſuerũt.Cõſul affirmãte Attalo uẽturos reges & trãſigi rẽ poſſe: ꝑfectus e caſtris cũ eodẽ:quo antea ꝑſidio equitũ qngentoꝝ fere ꝓceſſit:ſed cũ nec multũ a cõſtituto loco abeſſet:repẽte cõcitatis eqs cum ĩpetu hoſtili uidet gallos uenientes:cõſtituit agmẽ & expedire tæla aĩoſq; equitibus iuſſis: primo conſtãter initiũ pugnæ accepit:nec ceſſit:deide cum ꝑgrauaret multitudo cedere ſenſim nihil confuſis turmaꝝ ordinibus cœpit:poſtremo cũ iã plus in mora piculi:quã in ordinibus conſeruádis ꝑſidii eẽt:

Gallici eqtatus ĩſidiæ

omnes paſſim in fugã effuſi ſunt.Tũ uero iſtare diſſipatis galli:& cædere:magnaq; pars oppreſſa foret: ni ſtatio pabulatoꝝ ſexcẽti eqtes occurriſſent:ii ꝓcul clamore pauido ſuoꝝ audito:cũ tæla equoſq; ex/ pediſſent:integri ꝓfligatã pugnã acceperũt:itaq; uerſa extẽplo fortuna ẽ:uerſus in uictores a uictis ter/ ror:& prĩo ĩpetu fuſi galli ſunt:& ex agris concurrebãt pabulatores & undiq; obuius hoſtis gallis erat: ut ne quidẽ fugã facilẽ aut tutam haberent:quia recẽtibus equis romani feſſos ſequebantur:pauci ergo effugerunt captus ẽ nemo:maior multo pars per fidẽ uiolati colloquii pœnas morte luerunt. Romani ardẽtibus animis poſtero die omnibus copiis ad hoſtẽ puenerunt:biduum ad naturam mõtis per ſe/ ipſum explorandã:neqd ignoti eẽt:abſumpſit cõſul:tertio die cũ auſpicio opam dediſſet:deide ĩmolaſ/ ſet:in quattuor partes diuiſas copias educit:duas ut medio mõte duceret:duas a lateribus ut aduerſus cornua gallorum erigeret.Hoſtiũ quod roboris erat:tectoſagi & trocini mediã tenebant aciem millia hominum quĩquaginta:equitatum quia equoꝝ nullus inter inæquales rupes uſus erat:ad pedes dedu ctum.x.millia hominum ab dextero locauerunt cornu:Ariaratis cappadoces & morzi auxiliares in le uo quattuor ferme millium numerum explebant.Conſul ſicut in olympo mõte prima acie locata le/ ui armatura:tæloꝝ oĩs generis:ut æque magna uis ad manum eẽt:curauit: ubi appropinquarunt oĩa eadẽ utrinq;:q̃ fuerant in priore ꝑlio erant:ꝑter animos & uictoribus ab re ſecunda auctos & hoſtibus fractos:quia & ſi non ipſi uicti erant:ſuæ gentis hominum cladem pro ſua ducebãt.Itaq; a paribus ini/ tiis cœpta res eundem exitum habuit:uelut nubes leuium tælorum coniecta obruit aciem gallorum: nec aut procurrere quiſquã ab ordinibus ſuis:ne nudarent:undiq; corpus ad ictus audebant:& ſtan/ tes quo denſiores erãt:hoc plura uelut deſtinatũ petentibus uulnera accipiebant.Conſul iã ꝑ ſe turbatis ſi legionũ ſigna oſtendiſſet:uerſuros extẽplo ĩ fugã oẽs ratus:receptis inter ordines uelitibus &alia tur/ ba auxilioꝝ aciẽ ꝓmouit.Galli & memoria toloboſtogoꝝ cladis territi:& inhærentia corporibus ge/

rentes tæla:feſſiq; & ſtando & uulneribus:ne primū qdem īpetū & clamorē romanoꝝ tulerunt: fuga ad caſtra īclinauit:ſed pauci ītra muniméta ſeſe recepere:pars maior dextera leuaq; palati:q̄ quēq; impetus tulit:fugerūt:uictores uſq; ad caſtra ſecuti ceciderūt:terga deīde ī caſtris cupiditate p̄dæ hæſerūt: nec ſequebaꝫ quiſq;:ī cornibus galli diutius ſteterūt:qa ſerius ad eos puentū eſt:cæterū ne primū qdem coniectū tæloꝝ tulerunt.Conſul q ingreſſos ī caſtra ab direptione abſtrahere nō poterat:eos q in cornibus fuerant:protinus ad ſequēdos hoſtes miſit:p aliquantū ſpatiū ſecuti nō plus tamē octomillia hominū ī fuga:nā pugna nulla fuit:ceciderunt:reliq flumē halyn trāſierūt.Romanoꝝ magna pars ea nocte ī hoſtiū caſtris manſit:cæteros ī ſua caſtra conſul reduxit:poſtero die captiuos p̄dāq; recenſuit:q̄ tanta fuit:quanta auidiſſima rapiendi gens cū cis montē taurū oīa armis per multos tenuiſſet annos coaceruare potuit.Galli ex diſſīpata fuga paſſim congregati magna pars ſaucia ut inermes:nudati oībus rebus oratores de pace ad conſulē miſerunt: eos Manlius Epheſum uenire iuſſit:ipſe iam enī mediū autumni erat locis gelidis propīquitate montis tauri excedere properans:uictorē exercitū ī hyberna maritimæ oræ reduxit.Dū hæc ī Aſia geruntur:ī cæteris prouīciis tranquillæ res fuerunt. Cenſores Romæ.T.Quītius Flaminius:&.M.Claudius Marcellus ſenatum perlegerunt:prīceps ī ſenatum tertiū lectus.P.Scipio Africanus:quattuor:ſoli p̄teriti ſunt:nemo curuli uſus honore:& ī eqtatu recēſendo mitis admodum cēſura fuit:ſubſtructionem ſuper æqmelium ī capitolio:& uiam ſilice ſternēdam a porta capena ad Martis ædem locauerunt.Cāpani:ubi cēſerētur:ſenatum conſuluerūt:decretum uti Romæ cenſerētur. Aquæ īgentes eo anno fuerunt:tyberis duodecies campum martiū planaq; urbis īundauit.Ab.Gn.Manlio conſule bello ī Aſia cum gallis perfecto:alter conſul.M.Fuluius p̄domitis ætolis cum traieciſſet ī Cephaleniam:circa ciuitates īſulæ miſit p̄cunctatum utrum ſe dedere romanis.an belli fortunā experiri mallent:metus ad oēs ualuit:ne deditionē excuſarēt:obſides īde īperatos p uiribus inopis populi:uicenos autē granonii:& phalēſes:& ſamei dederūt.Inſperata pax Cephaleniæ affulſerat cum repente una ciuitas īcertum:quā ob cauſam ſamei deſciuerunt:qa opportuno loco urbs poſita eſſet:timuiſſe ſe aiebant:ne demigrare cogerētur ab romanis:cæterū ipſī ne ſibi confixerīt metū:& timore uano quietū excitauerīt malū:an iactata ſermonibus res apud romanos plata ad eos ſit:nihil cōperti eſt:niſi qd' datis iā obſidibus repente portas clauſerūt:& ne ſuoꝝ qdem p̄cibus:miſerat enim ſub muros conſul ad tēptandū miſericordiā parētū populariūq;:deſiſtere ab īcepto uoluerūt. Oppugnari deīde:poſteaq̄ nihil pacati reſpondebatur:cœpta urbs eſt:apparatum oēm tormentorum machinarumq; trāſuectum ab Ambraciæ oppugnatione habebat:& opera:q̄ faciēda erant:impigre milites perfecerūt: duobus igit' locis admoti arietes quatiebant muros.Nec ab ſameis qcquā quo aut opera:aut hoſtis arceri poſſet:p̄termiſſum ē:duabus tamē maxīe reſiſtebant rebus:una īteriorē ſemp iuxta uallum p̄ diruto nouū obſtruētes murū:altera eruptionibus ſubitis nūc ī opera hoſtiū:nūc in ſtationes:& plærūq; iis p̄liis ſupiores erant.Vna ad terrēdos inuēta haud memorata res ē:cētum funditores ab Egio:& Patris:& Dymis acciti:a pueris ii more quodā gentis ſaxis globoſis:qbus ferme harenæ īmixtis ſtrata lītora ſunt:funda ī mare apertū īceſſentes exercebant':itaq; lōgius certiore & ualidiore ictu: quā balearis funditor eo tælo uſi ſunt:& ē nō ſimplicis habenæ:ut balearica aliarūq; gentiū funda:ſed triplex ſcutale crebris futuris duratū:ne fluxa habæna uoluteť ī iactu glans:ſed librata cū ſederit:uelut neruo miſſa excutiaťcoronas modici circuli magno ex īteruallo loci aſſueti traiicere:nō capita ſolū hoſtiū uulnerabant:ſed quē locū deſtinaſſent oris.Eæ fundæ ſameos cohibuerūt:ne tā crebro:neue tā audacter erumperēt:adeo ut p̄carenť ex muris achæos:ut parūp aſcēderēt:& ſe cū romanis ſtationibus pugnātes qete ſpectarēt:q̄ttuor mēſes obſidionē ſamei ſuſtinuerūt:cū ex paucis quottidie aliq eoꝝ caderēt:aut uulnerarenť:& q ſuparēt:feſſi:& corporibus & aīs eēnt:romani nocte p arcē:quā cyatiden uocāt:nā urbs in mare deuexa ī occidētē uergit:muro ſuperato ī forū puenerunt.Samei poſteaq̄ captā partē urbis ab hoſtibus ſenſerūt:cū cōiugibus ac liberis ī maiorē refugerūt arcem:īde poſtero die dediti:direpta urbe ſub corona oēs uenierūt.Cōſul cōpoſitis rebus Cephaleniæ p̄ſidio īpoſito ī Peloponneſum iādiu accerſentibus egiēſibus maxīe ac lacedæmoniis traiecit.Egiū a prīcipio achaici cōcilii ſemp cōuentus gentis indicti ſunt:ſeu dignitati urbis id:ſeu loci opportuniati datū ē:hunc morē Philopœmenes ī eo primū anno labefactare conatus:legē parabat ferre:ut ī oībus ciuitatibus:q̄ achaici cōcilii eēnt:iuicē conuētus agerētur:& ſub aduētum cōſulis Demiurgis ciuitatū q ſummus ē magiſtratus Egiū euocātibus(Philopœmenes p̄tor tū erat) Argos conuētū edixit:quo cum appareret oēs fere cōuēturos:cōſul quoq; q̄q egiēſium fauebat cauſæ:Argos uenit:ubi cū diſceptatio fuiſſet:&rē inclinatam cerneret:īcepto deſtitit. Lacedæmonii deīde eū in ſua certamina auerterūt:ſollicitā eā ciuitatē exules maxīe habebāt:quoꝝ pars magna ī maritimis laconicæ oræ caſtellis:q̄ oēs adepti erant:habitabāt:id ægre patiētes lacedæmonii ut aliquē liberū ad mare haberēt aditū: ſiqdo Romā alioue:quo mitterēt legatos:ſimulq; ut emporiū &receptaculū peregrinis mercibus ad neceſſarios uſus eēt:nocte adorti uicū maritimū noīe Lamin improuiſo occupauere.Vicani quiq;:ibi exules habitabant:prīo īopinata re territi ſunt: deīde ſub lucē congregati leui certamine expulerunt lacedæmonios:terror tamē omnem maritimam oram p̄uaſit: legatoſq; cōmuniter & caſtella omnia uiciq; & exules:qbus ibi domicilia erant: ad achæos miſerunt, Philopœmenes prætor iam īde ab initio exulum cauſæ & amicus & auctor ſemper achæis minuendī opes & auctoritatem lacedæmoniorum concilium quærentibus dedit:decretumq; referēte eo factum eſt:cū in fidē achæorū tutelamq;.T.Quītius & romani laconiæ oræ caſtella & uicos tradidiſſent: ut cū abſtinere his ex fœdere Lacedæmonii deberent:Lamis uicus oppugnatus eſſet:cædeſq; ibi facta:q eius

Gallorꝝ fuga

Atť.īgē tē p̄dā

Sameorū oppugnatio

Lacedæmoniorũ deditio

rei auctores affineſq; eſſent:niſi dederentur achæis uiolatũ uideri fœdus:ad expoſcẽdos eos legati extẽplo Lacedæmonẽ miſſi ſunt:id ĩperiũ adeo ſuperbum & ĩdignũ lacedæmoniis uiſum eſt:ut ſi antiquæ ciuitatis fortuna eẽt:haud dubie arma extẽplo capturi fuerĩt:maxĩe autem conſternauit eos metus:ſi ſemel primis ĩperiis obediẽdo iugũ accepiſſent:ne id:qđ iãdiu moliret. Philopœmenes exulibus Lacedæmonem traderet. Furentes igitur ira trigita hoĩbus ex factione:cũ qua conciliorum aliqua ſocietas Philopœmeni atq; exulibus erat:ĩterfectis:decreuerunt renunciandã ſocietatẽ achæis:legatoſq; extẽplo Cephaleniam mittendos:q conſuli. M. Fuluio quicq; romanis Lacedæmonem dederẽt:orarẽtq; eũ:ut ueniret ĩ Peloponneſum ad urbẽ Lacedæmonẽ ĩ fidẽ dicionẽq; Po. Ro. accipiendã. Id ubi legati ad achæos rettulerunt:oĩum ciuitatũ:quæ eius concilii erãt cõſenſu:bellũ lacedæmoniis ĩdictũ eſt:ne extẽplo geretur:hyems ĩpediit:ĩcurſionibus tamẽ paruis latrocinii magis quã belli modo non terra tãtum:ſed ẽt nauibus a mari fines eorũ uaſtati:hic tumultus conſulẽ Peloponneſum adduxit:iuſſuſq; eius Helin cõcilio ĩdicto lacedæmonii ad diſceptandũ acciti. Magna ibi non diſceptatio modo:ſed etiã altercatio fuit:cui cõſul cũ alia ſatis ambitioſe partẽ utranq; fouendo ĩcerta reſpondiſſet:una denunciatiõe ut bello abſtinerent:donec Romã legatos ad ſenatũ miſiſſent:finẽ ĩpoſuit. Vtriq; legatio miſſa Romã eſt: exules quoq; lacedæmoniorũ ſuã cauſam legationemq; achæis iniunxerunt. Diaphanes & Lycortas megalopolitani ambo principes legationis achæorũ fuerunt:q diſſidentes ĩ republica tum quoq; minime iter ſeconuenientes orationes habuerunt. Diaphanes ſenatui diſceptationẽ oĩum reꝝ ꝓmittebat:eos optime controuerſias ĩter achæos ac lacedæmõios finituros eẽ. Lycortas ex ꝓceptis Philopœmenis poſtulabat:ut achæis ex fœdere ac legibus ſuis quæ decreſſent:agere liceret:libertatemq; ſibi illibatã:cuius ipſi auctores eẽnt:præſtarent. Magnæ auctoritatis apud romãos tum gens achæorum erat:nouari tamen nihil de lacedemoniis placebat:cæterum reſpõſum ita perplexũ fuit:ut & achæi ſibi de Lacedemone permiſſum acciperent:& lacedæmonii non oĩa conceſſa iis ĩterpretarẽtur. Hac poteſtate ĩmodice achæi ac ſupbe uſi ſunt:Philopœmeni cõtinuatur magiſtratus:q ueris initio exercitu ĩdicto:caſtra ĩ finibus lacedæmoniorũ poſuit:legatos deĩde miſit ad depoſcendos auctores defectionis:& ciuitatẽ ĩ pace futurã:ſi id feciſſent:pollicẽs:& illos nihil ĩdicta cã paſſuros. Silẽtium præ metu cæterorũ fuit:quos noĩatim depoſcerat:ipſi ſe ituros ꝓfeſſi ſunt:fide accepta ab legatis uim abfuturam donec cãm dixiſſent:ierunt alii etiã illuſtres uiri & aduocati priuatis:& qa ꝓtinere cãm eorũ ad rempublicã cenſebãt. Nunquã alias exules lacedæmoniorũ achæi ſecum adduxerant ĩ firmius:qa nihil æque alienatũ aĩos ciuitatis uidebatur:tunc exercitus totius prope anteſignani exules erant:ii ueniẽtibus lacedæmoniis ad portã caſtrorum agmine facto occurrerunt:& prĩo laceſſere iurgiis:deĩde altercatione orta cũ accenderentur iræ:ferociſſimi exulum ĩpetum ĩ lacedæmonios fecerunt. Cum illi deos & fidem legatorum teſtarentur:& legati ꝓtor ſummoueret turbas & ꝓtegeret lacedæmonios:uiculaq; iã quoſdam iniicientes arceret: creſcebat tumultus cõcitata turba. Et achæi ad ſpectaculum prĩo concurrerunt:deĩde uociferantibus exulibus:quæ paſſi forent:& orantibus opẽ:affirmantibuſq; ſimul nunq; talẽ occaſionẽ habituros:ſi eam ꝓtermiſiſſent:fœdus qđ ĩ capitolio:qđ Olympiæ:qđ ĩ arce Athenis ſacratũ fuiſſet:irritũ ꝓ illos eẽ:priuſq; alio de integro fœdere obligentur:noxios puniẽdos eẽ:accẽſa his uocibus multitudo ad uocẽ unius:q:ut ferirẽt:ĩclamauit:ſaxa coniecit:atq; ita. xvii. qbus uicula ꝓ tumultum iniecta erãt:ĩterfecti ſunt. lxiii. poſtero die comꝑhenſi:a qbus ꝓtor uim arcuerat:non qa ſaluos uellet:ſed qa perire cauſa indicta nolebat:obiecti multitudini iratæ cum auerſis auribus pauca locuti eſſent:damnati oẽs:& traditi ſunt ad ſupplicium. Hoc metu iniecto lacedæmoniis imperatum primum:ut muros diruerent:deĩde ut omnes externi auxiliares:q mercede apud tyrannos militaſſent:terra laconica excederẽt:tum uti quæ ſeruitia tyranni liberaſſent:ea magna multitudo erat:ante diem certam abirent:q ibi manſiſſent:eos ꝑhendendi:uændendi:abducẽdi achæis ius eſſet. Lycurgi leges moreſq; abrogarẽt:achæorum aſſueſcerẽt legibus inſtitutiſq;:ita unius eos corporis fore:& de oĩbus rebus facilius conſenſuros. Nihil obediẽtius fecerũt:quã ut muros diruerẽt:nec ægrius paſſi ſunt:q exules reduci. Decretũ Tegeæ ĩ cõcilio cõmuni achæorũ de reſtituendis iis factũ ẽ:& mẽtione illata externos auxiliares dimiſſos:& lacedæmõiis aſcriptos:ita. n. uocabãt:q a tyrãnis liberati erãt:urbe exceſſiſſe ĩ agros dilapſos:priuſq; dimitteretur exercitus:ire ꝓtorem cũ expeditis:& compræhẽdere id genus hominũ:& uẽdere iuræ ꝑdæ placuit:multi comꝑhenſi uenierunt:porta ex ea pecunia Megalopoli permiſſu achæorũ refecta eſt:quã lacedæmonii diruerãt. Ager belbinatis:quem iniuria tyranni lacedæmoniorum poſſederant:reſtitutus eidem ciuitati ex decreto uetere achæorum quod factum erat Philippo Amyntæ filio regnante. Per hæc uelut eneruata ciuitas lacedæmoniorũ diu achæis obnoxia fuit:nulla tamẽ res tanto erat damno:quam diſciplina Lycurgi: cui per octĩgentos annos aſſueuerant ſublata. A concilio ubi a conſule inter achæos lacedæmonioſq; diſceptatum eſt. Marcus Fuluius quia iam in exitu annus erat:comitiorum cauſa profectus Romam creauit conſules Marcum Valerium Meſſalam:&. C. Liuium Salinatorem. M. Aemylium Lepidum inimicum eo quoq; anno petentem diſceſſiſſe tradunt. Prætores inde creati. Q. Martius Philippus. M. Claudius Marcellus. C. Stertinius. C. Catinius. P. Claudius Pulcher. L. Manlius Accidinus. Comitiis perfectis conſulem. M. Fuluium in prouinciam ad exercitum redire placuit:eiq; & collegæ. Gn. Manlio imperium ĩ annum prorogatum ẽ. Eo anno ĩ ædem Herculis ſignum dei ipſius ex decẽuiroꝝ reſpõſo & ſeſuges ĩ capitolio aurati ab. Gn. Cornelio poſiti conſulẽ dediſſe inſcriptum ẽ:&. xii. clypea ærata ab ædilibus curulibus. P. Claudio:&. P. Sulpicio Galba ſunt poſita:ex pecunia qua frumẽtarios ob annonam comꝑſam dãnarũt & ædilis plebis. Q. Fuluius Flaccus duo ſigna aurata uno reo dãnato:ná ſeparatim

Suppliciũ de lacedæmoniis ſumptũ

M. Valerius meſſala C. Liuius ſalinator conſ.

accusati erant:posuit:collega eius.A.Cecilius neminem condemnauit:ludi romani ter:plebeii qnquies toti instaurati.M.Valerius Messala ide &.C.Liuius Salinator consulatum idibus martiis cum iniissent: de republica:deq; prouiciis & exercitibus senatū cōsuluerūt.De Aetolia & Asia nihil mutatum ē:cōsulibus alteri Pisæ cum liguribus:alteri Gallia prouicia decreta ē:comparare iter se aut sortiri iussi:& nouos exercitus binas legiones scribere:& ut sociis latini nois quinadenamillia peditum iperarent & mille & ducētos eqtes.Messallæ ligures: Salinatori obtigit Gallia.Prætores ide sortiti sunt.M.Claudio urbana.P.Claudio peregrina iurisditio euenit.Q.Martius Siciliam.C.Stertinius Sardiniam.L.Manlius Hispaniam citeriorē.C.Catinius ulteriorē est sortitus.De exercitibus ita placuit:e Gallia legiones:quæ sub.C.Lællio fuerāt ad Marcū Tutiū proptorē i Brutios traduci:& q i Sicilia esset:dimitti exercitū: & classem:q̄ ibi eēt:Romā reduceret.M.Sépronius.Pro Hispaniis legiōes singule:q̄ tū i iis puiciis erāt:decretæ:& ut ternamillia peditū ducenos eqtes ābo ptores i supplemētū sociis iparēt:secūq; trāsportarēt. Prouinciarum ordinatio

Priusq̄ i prouicias noui magistratus ꝓficiscerētur:supplicatio primo collegio decēuiroꝝ iperata fuit in oibus compitis:qđ luce iter horam tertiā ferme & quartā tenebræ obortæ fuerant:& nouēdiale sacrificiū idictum ē:qđ i auētino lapidibus pluuisset.Campani cū eos ex senatusconsulto:qđ priore anno factum erat Romæ:cēsores cēseri coegissent:nam antea icertū fuerat:ubi cēserent:petierūt ut sibi ciues romanas ducere uxores liceret:& si q prius duxissent:ut habere eas:& ante eā diē nati uti iusti sibi liberi hæredesq; essent:utraq; res ipetrata.De formianis fundanisq; municipibus & arpinatibus.C.Valerius Tappo tribunus plebis promulgauit:uti iis suffragii latio:nā ante sine suffragio habuerāt ciuitatē esset. Huic rogatiōi quattuor tribuni plebis:qa nō ex auctoritate senatus ferret:cū itercederēt:edocti populi esse nō senatus ius suffragiū:qbus uelit impertiri:destiterūt icœpto:rogatio plata ē:ut æmilia tribu formiani & fundani:i cornelia arpinates ferrent:atq; i his tribubus tū primum ex Valerio plebiscito censi sunt.M.Claudius Marcellus cēsor sorte superato.T.Quintio lustrum condidit:cēsa ciuiū capita.cclviii.m.ccc.viii.lustro pfecto cōsules i puicias ꝓfecti sunt.Hyeme ea:qua hæc romæ gesta sunt:ad.Gn.Mālium cōsulem primū:deide ꝓconsulem hybernantē in Asia legationes undiq; ex oibus ciuitatibus gētibusq;:quæ cis taurum montē icolunt conueniebant:sed ut clarior nobiliorq; uictoria romanis de rege Antiocho fuit quam de gallis:ita lætior sociis erat de gallis:quam de Antiocho:tolerabilior regia seruitus fuerat quam feritas īmaniū barbarorum:incertusq; i dies terror:quo uelut tempestas eos popularites iferret:itaq; ut qbus libertas Antiocho pulso pax gallis domitis data esset:nō gratulatum modo uenerāt:sed coronas etiā aureas ꝑ suis quæq; facultatibus attulerant.Et ab Antiocho legati & ab ipsis gallis ut pacis leges dicerent:& ab Ariarathe rege cappadocū uenerūt ad ueniā petēdā:luēdamq; pecūia noxā qđ auxiliis Antiochū iuuisset:ei.cc.talēta argēti sunt iperata:gallis respōsum cū Eumenes rex uenisset tum datuꝝ iis legē:ciuitatū legatiōes cū benignis respōsis lætiores ēt:quā uenerant:dimissæ.Antiochi legati pecuniā i Pamphyliā frumentumq; ex pacto cū.L.Scipione fœdere iussi aduehere:eo se cū exercitu uēturū.Principio deide ueris lustrato exercitu ꝓfectus die.viii.Apameā uenit:ibi triduum stati uis habitis tertiis rursus ab Apamea castris i Páphiliam:quo pecuniā frumētūq; regios cōuehere iusserat:puenit:millæ & qngenta talenta argenti accepta Apameā deportant:frumentū exercitui diuidit.In de ad Pergamū ducit:q̄ una i iis locis regio tenebat ꝓsidio:appropiquāti ꝓfectus ꝓsidii obuius fuit.xxx. dierum tps petēs ut regē Antiochū de urbe tradēda consuleret:dato tpe ad eam diem decessit ꝓsidio & a Pergamo.L.Manlio fratre cū quattuormillibus militū Oroanda ad reliquū pecuniæ ex eo:qđ pepigerāt:exigendū misso:ipse qa Eumenē regē & decē legatos ab Roma Ephesum uenisse audierat:iussis seq Antiochi legatis Apameā exercitū reduxit:ubi ex.x.legatoꝝ sīnia fœdus i hæc uerba cū Antiocho cō scriptum est.Amicitia regi cū Populo Ro.his legibus & cōdicionibus esto:ne quē exercitū:q cū Populo Ro.sociisue bellū gesturus erit rex p fines regni sui:eorumue:q sub dicione eius erūt: transire sinito: nec cōmeatu:neue qua alia ope iuuato:idē romani sociiq; Antiocho & iis:q sub īperio eius erūt:ꝓstent. Belli gerēdi ius Antiocho ne esto cū illis:q īsulas colūt:neue i Europā trāseūdi.Excedito urbibus agris uicis castellis cis tauꝝ mōtem usq; ad Tanain amnem:& ea ualle tauri usq; ad iuga:qua i Lycaoniā uergit:neq; arma efferto ex iis oppidis agris castelliscq;:qbus excedat:quæ siq̄ extulit:quoq; oportebit:recte restituito:ne militē:neue quē aliū ex regno Eumenis recipito:siq earū urbiū ciues:quæ regno abscedūt cum rege Antiocho itraq; fines eius regni sunt. Apameā oēs ante diē certā redeāt:q ex regno Antiochi apud romanos sociosq; sunt:iis ius abeundi manendiq; esto.Seruos seu fugitiuos:seu bello captos:seu quislibet captus aut trāsfuga erit.reddito romāis sociisq;:elephātos tradito oēs:neq; alios parato:tradito & naues lōgas armamētaq; eaꝝ:neue plures q̄.x.naues nulla plus quā trigīta remis agat:habeto:minoré ea belli cā qđ ipse illaturus erit:neue nauigato citra Calicandrum:neue Sarpedonium promontoria:extra quā siqua nauis pecuniā stipēdiū aut legatos: aut obsides portabit.Milites mercede cōducēdi ex iis gētibus:quæ sub dicione populi romani sunt Antiocho regi ius ne esto:ne uoluntarios qdē recipiendi.Quæ ædes ædificiaq; itra fines regni Antiochi sunt:quo iure ante bellū fuerūt:eo rhodioꝝ sociorūue sunto:siquæ pecuniæ debent:eaꝝ exactio esto:siqd ablatū ē:id cōquirēdi cognoscēdi repetendiq; ius esto:siquas urbes:quas tradi oporter:ii tenēt:qbus Antiochus dedit:ex iis ꝓsidia deducito:utiq; recte tradant:curato.Argēti ꝓbi.xii.millia attica talēta dato itra duodecim annos pēsionibus:æqs:talē tū ne mīus pondo.lxxx.romanis pōderibus pēdat:& tritici.xl.m.modiū. Eumeni regi talēta.cccl.itra quīquenniū dato:& ꝑ frumēto:qđ æstimatione fiat talēta.cxxvii.Obsides romanis.xx.dato:& triēnio mutato:ne mīores octonū denū annoꝝ neu maiores qnū q̄dragenū.Siq socioꝝ Po.Ro.ultro bellum

inferrent Antiocho:uim ui arcendi ius esto:dum nequa urbem aut belli iure teneat:aut in amicitia ac/
cipiat: cotrouersias inter se iure ac iudicio disceptent:aut si utrisq; placebit bello. De Annibale pœno:&
ætolo Thoante:& Lysimacho acarnane:& chalcidensibus Eubulida & Philopœmene dedendis in hoc
quoque fœdere ascriptum est:& ut si quid postea addi mutariue placuisset:ut id saluo fœdere fieret.

Cos̄ul iurauit i hoc fœdus:ab rege q exigeret iusiurādū ꝓfecti.Q.Minutius Thermus:&.L.Málius q
forte tū ab Oroādis rediit:&.Q.Labeōi:q classi p̄erat:scripsit:ut Patara extéplo ꝓficiscerēt:quæq; ibi na
ues regiæ eēnt:cōcideret:cremaretq;:Profectus ab Epheso q̄q̄ginta tectas naues aut cōcidit:aut icēdit.
Thelmessum eadē expeditione territis subito aduētu classis oppidanis recepit:ex Lycia protinus iussis
ab Epheso seq;:q ibi relicti erāt:p īsulas i Græciā traiiecit.Athenis paucos moratus dies:dum Pyræum
ab Epheso naues uenirēt:totā ide classem i Itasiam reduxit.Gn.Manlius cū iter cætera:q̄ accipienda ab
Antiocho erant:elephantos quoq; accepisset:donoq; Eumeni oés dedisset:deide causas ciuitatum mul
tis iter nouas res turbatis cognouit & Ariarathes rex parte dimidia pecuniæ īperatæ beneficio Eume/
nis:cui desponderat filiam:per eos dies dimissa:i amicitiā ē acceptus.Ciuitatum autem cognitis causis
decem legati aliam aliaq; fecerunt condicionē:quæ stipēdiariæ regi Antiocho fuerant:& cum Populo
Romano senserāt:iis īmunitatem dederūt:q̄ partiū Antiochi fuerant aut stipendiariæ Attali regis: eas
omnis uectigal pendere Eumeni iusserunt:noiatim præterea colophoniis:qui i Notho habitant: & cy
meis:& milesenis īmunitatem concesserūt:clazomeniis super īmunitatem & Donissam īsulam dono
dederunt:& milesiis:quem sacrum appellant:agrum restituerunt:& iliensibus Rhoetium & Gergicū
addiderunt:nō tam ob recentia ulla merita:quam originum memoria:eadem & dardanum liberandi
causa fuit.Chios quoq; & smyrnæos & erithræos pro singulari fide:quā eo bello p̄stiterunt:& agro do
narunt:& i oī p̄cipuo honore habuerunt.Phocensibus & ager:quem ante bellum habuerant redditus:
& ut legibus antiquis uterentur:pmissum.Rhodiis affirmata:q̄ data priore decreto erant:Lycia & Ca/
ria data & usq; ad mæandrum amnem p̄ter Messum.Regi Eumeni Chersonnesum i Europa:& Lysi
machiā:& castella:uicos:agrum:quibus finibus tenuerat Antiochus:adiecerūt:i asia Phrygiam utrāq;
alterā ad Hellespontum maioré alterā uocant:& Mysiam:quā Prusias rex ademerat:restituerūt:ut Lu
caniā:& Milyadam:& Lydiam:& noiatim urbē Thrallis:atq; Ephesum:& Telmessum.De Pamphy/
lia disceptatū iter Eumenis & Antiochi legatos cū esset:qa pars eius citra pars ultra taurū est: itegra ad
senatum reiicitur.His fœderibus decretisq; datis Manlius cū decē legatis omniq; exercitu ad Hellespō
tum profectus:euocatis eo regulis gallorū leges :qbus pacem cum Eumene seruarent:dixit: denuncia/
uitq;:ut morem uagandi cū armis finirent:agrorumq; suoꝝ terminis se continerent.Contractis deide
ex omni ora nauibus & Eumenis etiā classe p̄ Atheneum fratré regis ab Elea adducta copias ois i Eu/
ropā traiecit:ide p̄ Chersonnesum modicis itineribus graue p̄da ois generis agmē trahēs Lysimachiæ
statiua habuit:ut q̄maxime recētibus & itegris iumētis Thraciā:p quā iter uulgo horrebāt: igredereť.
Quo profectus est ab Lysimachia die ad amnem melana:quē uocāt:ide postero die ad Gypsæas perue
nit:a Gypsæis uia fere decémilliū siluestris angusta cōfragosa excipiebat:pp cuius difficultatem itineris
in duas partes diuisus exercitus:& p̄cedere una iussa:altera magno iteruallo cogere agmen: media ipe/
dimenta iterposuit:paluſtra cū pecunia publica erāt p̄tiosaq; alia p̄da.Itaq; cum p saltum iret thracum
decem haud amplius millia ex quattuor populis Astu & Corneli ad ipsas angustias uiam circunsede/
runt:opinio erat non sine Philippi regis macedonum fraude id factum:eū scisse non alia quam p Thra
ciam redituros romanos:& quantā pecuniā secum portarent i primo agmine imperator erat sollicitus
propter iniquitatē locorū.Thraces nihil se mouerūt:donec armati transierunt:posteaq; prios superasse
angustias uiderunt:postremos nondū appropinquātes:ipedimenta & sarcinas iuadunt:cæsisq; custo/
dibus partim ea:quæ i plaustris erant:diripere:partim sub oneribus iumenta abstrahere cœperūt. Vn/
de posteaquā clamor primū ad eos:q iam igressi saltū sequebantur:deide ēt ad primum agmen est per
latus:utriq; i medium cōcurritur:& iordinatū simul pluribus locis p̄lium conseritur.Thracas p̄da ipsa
ipeditos oneribus:& plærosq;:ut ad rapiendū manus uacuas haberent:iermes ad cædem p̄bet:Roma/
nos iniqtas locorum barbaris per calles notos occursantibus & latentibus iterdum per cauas ualles ꝓ/
debant:ipsa ēt onera plaustraq;:ut sors tulit:his aut illis icōmode obiecta pugnātibus ipediméto sunt:
alibi p̄do:alibi p̄dæ uidex cadit:ꝓut locus iniquus æqsue his aut illis:ꝓut aius pugnantiū ē:ꝓut nume
rus:alii pluribus:q̄ ipsi erāt:alii paucioribus occurrerāt:uaria pugnæ fortuna ē:multi utriq; cadūt. Iam
nox appetebat:cū p̄lio excedūt thraces non fuga uulneꝝ aut mortis:sed qa satis p̄dæ habebant.Roma/
norū primum agmen extra saltū circa tēplum mēdidiū castra loco apto posuit:pars altera ad custodiā
impedimētoꝝ medio i saltu duplici circūdata uallo mansit:postero die prius explorato saltu : quá mo/
uerēt:primis se coniūgit.In eo p̄lio cū & ipedimētorum pars:& calonum:& milites aliquot:cū passim
toto ꝓpe saltu pugnaretur:cecidissent.Q.Minutii Thermi morte omissum est iceptum fortis ac stre/
nui uiri.Eo die ad hebrum flumē p̄uentū est:ide enioꝝ fines p̄ter.Apollinis gerūtiū:quē uocāt icolæ:
templū superāt.Aliæ angustiæ circa Tympira excipiūt:hoc loco nomē est:nec mius cōfragosæ q̄ prio/
res:sed qa nihil silueſtre circa est:ne latebras qdem ad īsidiandum p̄bent:huc ad eandē spem p̄dæ thrā/
si gens & ipsa thracū cōuenere:sed qa nudæ ualles:procul ut cōspicerent:angustias obsidētes efficiebāt.
minus terroris tumultusq; fuit apud romanos:ꝓpe & si iniquo loco:prælio tamē iusto acie apta col/
latis signis dimicandū erat:conferti subeuntes cū clamore īpetu facto primū expulere loco hostes:dei/
de auertere:fuga ide cædesque suis ipsos impedientibus angustiis fieri cœpta est. Romani uictores ad

Ro.mu
nificen/
tia i eu/
menē
regem

Vide ne
gargaꝝ
sit legē/
dū lege
phiniū
& stra/
bonem

Thracef
latroci/
nātium
more i
Ro.īpe
tū faciūt

Q.Mi/
nutii īte
ritus

uicum maronitarum. Salentum appellãt: posuerunt castra: postero die patenti itinere priaticus cãpus eos excepit: triduumq; ibi frumẽtum accipiẽtes manserunt: partim ex agris maronitarum conferentibus ipsis: partim ex nauibus suis: quæ cum oĩs ḡneris cõmeatu sequebant. Ab statiuis diei uia Apolloniam fuit: inde ꝑ abderitaꝝ agrum Neapolin peruẽtum est: hoc omne ꝑ græcorum colonias pacatum iter fuit: reliquũ inde per medios thracas dies nocteſq; & si nõ infestum: tamẽ suspectũ: donec ĩ Macedoniã ꝓuenerũt. Mitiores thracas idem exercitus: cũ a Scipione eadem uia duceretur: habuerat: nullam ob aliã causam: quam qđ ꝑdæ minus quod peteretur: fuerat q̃q̃ tũ quoq; Claudius auctor est ad qnde/cimillia thracũ præcedẽti ad explorãda loca agmini Mudini numidæ occurrisse: quattuor centũ equites fuisse numidas: paucos elephantos. Mudinis filium ꝑ medios hostiũ cum centum quĩquaginta delectis equitibus perrupisse: eundem cũ mox Mudines iã medio elephãtis collocatis: in cornu equitibus dispositis: manum cũ hoste cõseruisset: terrorem ab tergo ꝓbuisse: atq; inde turbatos equestri uelut ꝓcella hostis ad peditũ agmen nõ accessisse. Gn. Manlius ꝑ Macedoniam in Thessaliã exercitũ traduxit: inde ꝑ Epirũ Apolloniã cum ꝓuenisset: nondũ ab hyberno contempto mari ut traiicere auderet. Apolloniæ hybernauit. Exitu prope anni. M. Valerius consul ex liguribus ad magistratus subrogandos Romã uenit: nulla memorabili ĩ ꝓuincia gesta re: ut ea ꝓbabilis moræ causa eẽt: qđ solito serius ad comitia uenisset. Comitia cõsulibus rogãdis fuerũt ad. xii. Kalẽdas Martias: creati. M. Aemylius Lepidus. C. Flaminius: postero die ꝓtores facti. Ap. Claudius Pulcher: Seruius Sulpicius Galba. Q. Terẽtius Culeo. Q. Terẽtius Messalla. Q. Fuluius Flaccus. M. Furius Crassus. Comitiis ꝓfectis: q̃s prouincias ꝓtoribus eẽ pla ceret: rettulit ad senatũ consul. Decreuerũt duas Romæ iuris dicẽdi causa: duas extra Italiã Sicilia & Sardiniã: duas in Italiã Tarentũ & Galliã: & extẽplo priusquã inirent magistratũ: sortiri iussi. Ser. Sulpicius urbanã. Q. Terentius peregrinã ẽ sortitus. L. Terentius Siciliã. Q. Fuluius Sardiniã. M: Claudius Tarẽtum. M. Furius Galliam. Eo anno. L. Minutius Myrtillus: & L. Manlius: quod legatos carthaginenses pulsasse dicebantur: iussu. M. Claudii prætoris urbis ꝑ fœciales traditi sunt legatis: & Carthaginẽ aduecti. In liguribus magni belli & glisĉentis in dies magis fama erat: itaq; consulibus nouis: quo die de ꝓuinciis & de repu. rettulerunt: senatus utriq; ligures prouiciam decreuit. Huic senatus consulto Lepidus cõsul intercedebat: indignum esse prædicans consules ambos in ualles ligurum includi. M. Fuluiũ: & Gn. Manliũ triẽnium iam alteꝝ in Europa: alteꝝ in Asia uelut pro Philippo atq; Antiocho substitutos regnare. Si exercitus in his terris esse placeat: cõsules iis potius quam priuatos esse oportere: uagari eos cum belli terrore ꝑ nationes: quibus bellum ĩdictum non sit: pacem ꝓtio uendicantes: si eas ꝓuincias exercitibus obtinere opus eẽt: sicut. M. Attilio. L. Scipioni cõsulibus. M. Fuluius & Gn. Mãlius successissent consules: ita Fuluio Manlioq; C. Liuium & M. Valerium cõsules debuisse succedere. Nũc certe ꝑfecto ætolico bello: recepta ab Antiocho Asia: deuictis gallis: aut cõsules ad exercitus consulares mitti: aut reportare legiones inde reddiq; tandẽ reip. debere. Senatus his auditis ĩ sniã ꝓseuerauit: ut cõsulibus ambobus ligures prouicia eẽt: Mãlium Fuluiũq; decedere de prouĩciis: & exercitus ĩde deducere ac redire Romã placuit. Inimicitiæ ĩter. M. Fuluiũ & P. Aemyliũ cõsulẽ erãt: & sup cætera Aemylius serius biẽnio se consulẽ factũ. M. Fuluii opa dicebat: itaq; ad inuidiam ei faciẽdam legatos ambraciẽses in senatũ subornatos criminibus ĩtroduxit: qui sibi cum ĩ pace essent impata: quæ prioribus cõsulibus fecissent: & eadẽ ꝑstare obedienter. M. Fuluio parati eẽnt: bellũ illatũ questi: agros primũ depopulatos: terrorem direptionis & cædis urbi iectũ: ut eo metu claudere cogerẽtur portas: obsessos deide & oppugnatos se & oĩa alia exẽpla belli habita ĩ se: cedibus: incẽdiis: ruinis: direptione urbis cõiuges: liberos ĩ seruitium abstractos: bona adempta: & qđ se ante oĩa moueat: templa tota spoliata ornamẽtis: simulacra deum deos imo ipsos cõuulsos ex sedibus suis: ablatos eẽ parietes posteq; nudatos: quos adorent: ad quos ꝑcentur: & supplicẽt ambraciẽsibus nõ superesse. Hæc q̃rentes interrogando criminose excõposito cõsul ad plura uelut nõ sua sponte dicẽda eliciebat. Motis patribus alter consul. C. Flaminius. M. Fuluii cãm excepit: q ueterẽ & obsoletã uiã ĩgressos dixit: sic Marcũ Marcellũ a syracusanis: sic Quintũ Fuluiũ a cãpanis accusatos: quin eadẽ opa. T. Quĩtiũ a Philippo rege: Marcũ Attiliũ & L. Scipionem ab Antiocho. Gn. Mãliũ a gallis: & ipsum Fuluiũ ab ætolis & Cephaleniæ populus accusari paterenẽ? Ambraciã oppugnatã & captã: & signa ĩde ornamẽtaq; ablata: & cætera facta: quæ captis urbibus soleãt: ne gatuꝝ aut me pro. M. Fuluio: aut ipsum. M. Fuluiũ cẽsetis patres cõscripti? cũ ob has res gestas triũphũ a uobis postulaturus sit. Ambraciã captã signaq; quæ ablata criminantur: cætera spolia eius urbis ante currũ laturus & fixurus ĩ postibus suis: nihil ẽ: qđ se ab ætolis separent: eadẽ ambraciẽsiũ & ætolorꝝ cã est. Itaq; collega meus uel ĩ alia cã inimicitias exerceat: uel in hac utiq; si mauult: retineat Ambracienses suos ĩ aduẽtũ. M. Fuluii: ego nec de ambraciẽsibus: nec de ætolis decerni qcq̃ absente. M. Fuluio patiar. Cũ Aemylius callidã maliciã inimici uelut oĩbus notã ĩlimularet: & tps eũ morãdo extractuꝝ diceret: ne cõsule inimico Romã rediret: certamine cõsulũ biduũ assumptũ ẽ: nec ꝑsente Flaminio decerni qcq̃ uidebat posse: capta occasio ẽ: cũ æger forte Flaminius abesset: & referẽte Aemylio senatus cõsultũ factũ est: ut ambraciẽsibus oẽs suæ res redderent: ĩ libertate eẽnt: ac legibus suis uterent: portari ea: quæ uellent: terra mariq; caperẽt: dum eoꝝ ĩmunes romani ac socii latini nominis eẽnt: signa aliaq; ornamẽta quæ quærerent: ex ædibus sacris sublata eẽ: de iis cũ. M. Fuluius Romã reuertisset: placere ad collegiũ pontificũ referri: & quod ii cẽsuissent fieri: neq; his contẽtus cõsul fuit: sed postea per ĩfrequẽtiam adiecit sena tus cõsultũ ambraciã non uideri ui captam eẽ. Supplicatio inde ex decẽuirorũ decreto pro ualitudine populi fuit per triduum: quia grauis pestilentia urbem atque agros uastabat. Latinæ inde fue-

M. Aemylius Lepidus. C. Flaminius: postero die ꝓtores facti. Ap. Claudius Pulcher: Seruius Sulpicius Galba. Q. Terẽtius Culeo. Q. Terẽtius Messalla. Q. Fuluius Flaccus. M. Furius Crassus. Comitiis ꝓfectis: q̃s prouĩcias ꝓtoribus eẽ pla ceret: rettulit ad senatũ consul. Decreuerũt duas Romæ iuris dicẽdi causa: duas extra Italiã Sicilia & Sardiniã: duas in Italiã Tarentũ & Galliã: & extẽplo priusquã inirent magistratũ: sortiri iussi. Ser. Sulpicius urbanã. Q. Terentius peregrinã ẽ sortitus. L. Terentius Siciliã. Q. Fuluius Sardiniã. M: Claudius Tarẽtum. M. Furius Galliam. Eo anno. L. Minutius Myrtillus: & L. Manlius: quod legatos carthaginenses pulsasse dicebantur: iussu. M. Claudii prætoris urbis ꝑ fœciales traditi sunt legatis: & Carthaginẽ aduecti. In liguribus magni belli & glisĉentis in dies magis fama erat: itaq; consulibus nouis: quo die de ꝓuinciis & de repu. rettulerunt: senatus utriq; ligures prouĩciam decreuit. Huic senatus consulto Lepidus cõsul intercedebat: indignum esse prædicans consules ambos in ualles ligurum includi. M. Fuluiũ: & Gn. Manliũ triẽnium iam alteꝝ in Europa: alteꝝ in Asia uelut pro Philippo atq; Antiocho substitutos regnare. Si exercitus in his terris esse placeat: cõsules iis potius quam priuatos esse oportere: uagari eos cum belli terrore ꝑ nationes: quibus bellum ĩdictum non sit: pacem ꝓtio uendicantes: si eas ꝓuincias exercitibus obtinere opus eẽt: sicut. M. Attilio. L. Scipioni cõsulibus. M. Fuluius & Gn. Mãlius successissent consules: ita Fuluio Manlioq; C. Liuium & M. Valerium cõsules debuisse succedere. Nũc certe ꝑfecto ætolico bello: recepta ab Antiocho Asia: deuictis gallis: aut cõsules ad exercitus consulares mitti: aut reportare legiones inde reddiq; tandẽ reip. debere. Senatus his auditis ĩ sniã ꝓseuerauit: ut cõsulibus ambobus ligures prouĩcia eẽt: Mãlium Fuluiũq; decedere de prouĩciis: & exercitus ĩde deducere ac redire Romã placuit. Inimicitiæ ĩter. M. Fuluiũ & P. Aemyliũ cõsulẽ erãt: & sup cætera Aemylius serius biẽnio se consulẽ factũ. M. Fuluii opa dicebat: itaq; ad inuidiam ei faciẽdam legatos ambraciẽses in senatũ subornatos criminibus ĩtroduxit: qui sibi cum ĩ pace essent impata: quæ prioribus cõsulibus fecissent: & eadẽ ꝑstare obedienter. M. Fuluio parati eẽnt: bellũ illatũ questi: agros primũ depopulatos: terrorem direptionis & cædis urbi iectũ: ut eo metu claudere cogerẽtur portas: obsessos deide & oppugnatos se & oĩa alia exẽpla belli habita ĩ se: cedibus: incẽdiis: ruinis: direptione urbis cõiuges: liberos ĩ seruitium abstractos: bona adempta: & qđ se ante oĩa moueat: templa tota spoliata ornamẽtis: simulacra deum deos imo ipsos cõuulsos ex sedibus suis: ablatos eẽ parietes posteq; nudatos: quos adorent: ad quos ꝑcentur: & supplicẽt ambraciẽsibus nõ superesse. Hæc q̃rentes interrogando criminose excõposito cõsul ad plura uelut nõ sua sponte dicẽda eliciebat. Motis patribus alter consul. C. Flaminius. M. Fuluii cãm excepit: q ueterẽ & obsoletã uiã ĩgressos dixit: sic Marcũ Marcellũ a syracusanis: sic Quintũ Fuluiũ a cãpanis accusatos: quin eadẽ opa. T. Quĩtiũ a Philippo rege: Marcũ Attiliũ & L. Scipionem ab Antiocho. Gn. Mãliũ a gallis: & ipsum Fuluiũ ab ætolis & Cephaleniæ populus accusari paterenẽ? Ambraciã oppugnatã & captã: & signa ĩde ornamẽtaq; ablata: & cætera facta: quæ captis urbibus soleãt: ne gatuꝝ aut me pro. M. Fuluio: aut ipsum. M. Fuluiũ cẽsetis patres cõscripti? cũ ob has res gestas triũphũ a uobis postulaturus sit. Ambraciã captã signaq; quæ ablata criminantur: cætera spolia eius urbis ante currũ laturus & fixurus ĩ postibus suis: nihil ẽ: qđ se ab ætolis separent: eadẽ ambraciẽsiũ & ætolorꝝ cã est. Itaq; collega meus uel ĩ alia cã inimicitias exerceat: uel in hac utiq; si mauult: retineat Ambracienses suos ĩ aduẽtũ. M. Fuluii: ego nec de ambraciẽsibus: nec de ætolis decerni qcq̃ absente. M. Fuluio patiar. Cũ Aemylius callidã maliciã inimici uelut oĩbus notã ĩlimularet: & tps eũ morãdo extractuꝝ diceret: ne cõsule inimico Romã rediret: certamine cõsulũ biduũ assumptũ ẽ: nec ꝑsente Flaminio decerni qcq̃ uidebat posse: capta occasio ẽ: cũ æger forte Flaminius abesset: & referẽte Aemylio senatus cõsultũ factũ est: ut ambraciẽsibus oẽs suæ res redderent: ĩ libertate eẽnt: ac legibus suis uterent: portari ea: quæ uellent: terra mariq; caperẽt: dum eoꝝ ĩmunes romani ac socii latini nominis eẽnt: signa aliaq; ornamẽta quæ quærerent: ex ædibus sacris sublata eẽ: de iis cũ. M. Fuluius Romã reuertisset: placere ad collegiũ pontificũ referri: & quod ii cẽsuissent fieri: neq; his contẽtus cõsul fuit: sed postea per ĩfrequẽtiam adiecit sena tus cõsultũ ambraciã non uideri ui captam eẽ. Supplicatio inde ex decẽuirorũ decreto pro ualitudine populi fuit per triduum: quia grauis pestilentia urbem atque agros uastabat. Latinæ inde fue-

M. Aemylius Lepidus.

C. Flaminius.

Fuluius ab Ambraciẽsibus apd̃ senatũ accusat

Atĕ. senatus cõsultũ ꝓ ambraciẽsibus

runt.Quibus religionibus liberati cōsules & delectu perfecto nouis enim uterq; maluit uti militibus: in prouinciam profecti sunt:uetereſq; omnes dimiſerunt.Poſt conſulum profectionem.Gn.Manlius proconſul Rom:á uenit:cui cum ab Ser.Sulpicio prætore ſenatus ad ædē Bellonæ datus eēt:& ipſe cō memoratis rebus ab ſe geſtis poſtulaſſet:ut ob eas diis īmortalibus honos haberetur:ſibiq; triumphā ti urbē inuehi liceret:contradixerunt pars maior decē legatoꝝ:qui cū eo fuerāt:& ante alios.L.Furius Purpurio:&.L. Aemylius Paulus.Legatos ſeſe.Gn.Manlio datos pacis cū Antiocho faciendæ cauſa fœ deriſq;:& legum:quæ cū.L.Scipione īchoatæ fuiſſent:perficiendaꝝ.Gn.Manlium ſumma ope teten Legati. diſſe ut eā pacē turbaret:& Antiochū ſi ſui poteſtatem feciſſet:Inſidiis exciperet:ſed illum cognita frau Gn.Má de conſulis cum ſæpe colloquiis petitis captus eſſet:non congreſſum modo: ſed conſpectum etiā eius liū apd uitaſſe.Cupiētem tranſire Taurum ægre omnium legatorum p̄cibus:nec carminibus Sybillæ p̄dictā ſenatū ſuperantibus terminos fatalis cladem experiri uellet reteneum:admouiſſe tamē exercitū:& prope ipis crimi iugis ad diuortia aquarum caſtra poſuiſſe:cum nullā ibi cauſam belli inueniret quieſcentibus regiis:cir nātur cūegiſſe exercitum ad gallogræcos:cui nationi non ex ſenatus auctoritate: non ex populi iuſſu bellum illatum:quod quem unquā de ſua ſententia facere auſum? Antiochi Philippi Annibalis & pœnorū re centiſſima bella eſſe:de oībus his conſultū ſenatū:populum iuſſiſſe:ſæpe legatos ante miſſos:res repeti tas:poſtremo qui bellum indicerēt:miſſos.Quid eoꝝ.Gn.Manli factum ē:ut iſtud publicum Po.Ro. bellū & non tuū priuatum latrociniū dicamus? An eo ipſo contentus fuiſti? recto itinere duxiſti exer citū ad eos:quos tibi hoſtes aſſumpſeras? an per oīs anfractus uiaꝝ cum uia conſiſteres? ut quo flexiſ ſet agmen Attalus Eumenis frater:eo conſul mercænnarius cū exercitu romano ſeq̄reris? Pyſidiæ Ly caoniæq; & Phrygiæ receſſus oēs atq; angulos peragraſti:ſtipem a tyránis caſtellaniſq; deuiis colligēs. Quid.n.tibi cū Orádis? Quid cū aliis æque innoxiis populis? bellū autē ipſum:cuius nomine triūphū petis:quomodo geſſiſti? loco æquo tempore tuo pugnans? Tu uero recte: ut diis īmortalibus honos habeatur:poſtulas primū:quod pro temeritate imperatoris nullo iure gentiū bellum inferentis pœnas luere exercitū noluerunt:deīde qđ bælluas non hoſtes nobis obiecerūt.Nolite nomen tantū extimare mixtū eſſe gallogræcoꝝ:multo ante & corpore & animo mixti ac mutati ſunt:an ſi illi galli eſſent: cū quibus milies uario euentu in Italia pugnatū eſt:quantū in īperatore noſtro fuit:nuncius illinc redi ſet? bis cū iis pugnatū ē:bis loco iniquo ſubiit:in ualle inferiore pedibus pene hoſtiū aciem ſubiecit: ut non tæla ex ſuperiore loco mitterēt:ſed ſi corpora ſua nuda inīcerent:obruere nos potuerūt:qđ igitur incidit? magna fortuna Po.Ro.eſt magnū & terribile nomē recenti ruina Annibalis: Philippi: Antio chi: ppe attoniti erant tantæ corporum moles:fundis ſagiptiſq; in fugam conſternati ſunt: gladius in acie cruentatus nō eſt gallico bello:uelut auiū examina ad crepitū primū miſſiliū auolauere:at hercule idem nos admonente fortuna.Quid:ſi hoſtem habuiſſemus caſuꝝ:fuiſſet? cū redeuntes in latruncu los thracas incidiſſemus cæſi:fugati:exuti impedimentis ſumus.Qu.Minutius Thermus ī quo haud paulo plus damni factum eſt: quā ſi.Gn.Mālius:cuius temeritate ea clades inciderat:periſſet:cū multis uiris fortibus cecidit exercitus ſpolia regis Antiochi referēs trifariam diſſīpatus:alibi primum:alibi po Gn.Má ſtremū agmen alibi impedimenta inter uepres in latebris ferarū noctem unā delituit:pro his triūphus lii oro petitur? Si nihil i Thracia cladis ignominiæq; foret acceptū:de quibus hoſtibus triumphū peteres? de iis ut opinor:quos tibi hoſtes ſenatus aut Po.Ro.dediſſet:ſic huic.L.Scipioni:ſic illi.M.Attilio de rege Antiocho:ſic paulo ante.T.Quīntio de rege Philippo:ſic.P.Africano de Annibale:pœnis & Syphace triū phus datus:& minima illa cū iā ſenatus cēſuiſſet bella q̄ſita tamē ſunt:qbus nūciādum eēt:ipſis utiq; re gibus nunciarent:an ſatis eēt ad p̄ſidiū aliqđ nūciari. Vultis ergo hæc oīa pollui & cōfundi? tolli fœcia lia iura? nullos eē fœciales? ſiat pace deū dixerim:iactura religiōis:obliuio deoꝝ capiat pectora ueſtra: num ſenatū quoq; de bello cōſuli nō placet? nō referri uelint:iubeātne cum gallis bellū geri? modo cer te cōſules Græciā atq; Aſiam nolebāt:tamē p̄ſeuerantibus uobis ligures p̄uiciam decernere dicto obe dientes fuerūt:merito ergo a uobis p̄ſpere bello geſto triūphum petēt:qbus auctoribus geſſerūt. Talis oratio furii & Aemylii fuit.Mālium in hunc maxīe modum reſpondiſſe accepimus. Tribuni plebis an tea ſolebāt:triūphum poſtulantibus aduerſari patres conſcripti:qbus ego gratiam habeo:qđ ſeu mihi: ſeu magnitudini rerum geſtarū hoc dederunt:ut nō ſolum ſilētio comprobarent honorem meū: ſed referre etiam:ſi opus eſſe uideretur:parati eēnt:ex decē legatis ſi diis placet:quod conſilium diſpenſan dæ cohoneſtandæq; uictoriæ imperatoribus maiores dederunt noſtri aduerſarios habeo.L.Furius:& L.Aemylius currum triumphalem me cōſcendere prohibent:coronam inſignē capiti detrahūt: quos ego ſi tribuni me triūphare prohiberent:teſtes citaturus fui rerum a me geſtarū.Nullius equidem īui deo honori:uos tribunos plebei nuper uiros fortes ac ſtrenuos impediētes.Q.Fabii Labeonis triūphū auctoritate ueſtra deterruiſtis:triūphauit quē non bellum iniuſtum geſſiſſe:ſed hoſtē omnino nō ui diſſe inimi iactabant:ego:qui cum cētum millibus ferociſſimorum hoſtium ſignis collatis totiens pu gnaui:qui plus.xl.millia hoīum cepi:aut occidi:qui bina caſtra eoꝝ expugnaui:qui citra iuga tauri oīa pacatiora:quā terra Italia eſt:reliqui:nō triumpho modo fraudor:ſed cauſam apud uos patres conſcri pti accuſantibus ipſe legatis dico.Duplex eoꝝ:ut animaduertiſtis.P.C.accuſatio fuit:nā nec gerēdum mihi fuiſſe bellum cū gallis:& geſtū temere atq; impudēter dixerunt:non erant galli hoſtes:ſed tu eos Cōſulta pacatos imperata facietes uiolaſti:non ſum poſtulaturus a uobis.P.C.ut quæ communiter de īmuni tio tate gētis gallorum:de infeſtiſſimo odio in nomē romanum ſcitis:ea de illis quoq;:qui terras has īco lunt:exiſtimetis gallis:remota uniuerſæ gētis īfamia atq; iuidia per ſeipſos æſtimate. Vtinā rex Eume

nes:utinam Aſiæ ciuitates omnes adeſſent:& illos potius querentes:quã me accuſantem audiretis:mittite agedum legatos circa Aſiam ad omnes urbes:& quærite utrum a grauiori ſeruitute Antiocho ultra tauri iuga moto:an gallis ſubactis liberati ſint:quotiens agri eorum uaſtati ſint:quotiẽs prædæ abactæ referam:cum uix redimendi captiuos copia eſſe:& mactatas humanas hoſtias: imolatoſq; liberos ſuos audirent. Stipendium ſcitote pependiſſe ſocios ueſtros gallis:& nunc liberatos puos regio ĩperio fuiſſe penſuros:ſi a me foret ceſſatum:quo longius Antiochus emotus eſſet: hoc ĩpotentius ĩ Aſia galli dominarẽtur:& qcqd eſt terrarum circa tauri iuga gallorum: ĩperio nõ ueſtro adieciſſetis. At enĩ ſunt hæc ita:uerum etiam Delphos quondam commune humani generis oraculum umbilicum orbis terrarum galli ſpoliauerunt:nec ideo populus romanus his bellum indixit:aut ĩtulit. Equidem aliquid ĩte reſſe rebar ĩter id tempus:quo nondum ĩ iure ac dicione ueſtra Græcia atq; Aſia erat: curandũ animaduertendumq; quid ĩ his terris fieret:& hoc quo finem ĩperii romani tauro montẽ ſtatuiſtis:quo libertatẽ imunitatẽue ciuitatibusdatis:quo aliis fines adiicitis: alias agro mulctiatis:uectgal ĩponitis:regna augetis:minuitis: donatis:adimitis:curæ ueſtræ cẽſetis eẽ:ut pacem terra mariq; habeãt. An niſi p̃ſidia deduxiſſet Antiochus:quæ qeta ĩ ſuis partibus erant:non putaretis liberatam Aſiã? ſi gallorũ exercitus effuſi uagarent:rata dona ueſtra:quæ dediſtis regi Eumeni: rata libertas ciuitatibus eſſet? Sed qd ego hæc ita argumẽtor tamq̃ nõ acceperĩ:ſed defecerim hoſtes gallos:te. L. Scipio appello:cuius ego ĩperio ſuccedẽs ĩuicem ĩperii tui uirtutem fœlicitatemq; pariter nõ fruſtra ab diis ĩmortalibus precatus ſum: te. P. Scipio:q legati ius collegæ maieſtatem:& apud fratrem conſulem:& apud exercitum habuiſti:ſciſne ĩ exercitu Antiochi gallorum legiones fuiſſe? uideritis ĩ acie eos ĩ cornu utroq; id enim roboris eẽ uidebatur locatos? pugnaueritis ut cum hoſtibus iuſtis? ceciderit is ſpolia eorum rettuleretis? Atq; cum gallis bellum neq; ſenatus decreuerat:neq; populus iuſſerat:ſed ſimul:ut opinor: cum his decreuerant iuſſẽrantq;: q ĩtra eius præſidia fuiſſent:ex quibus præter Antiochum:cum quo pacem pepigerat Scipio:& cum quo nominatim fœdus:ut fieret:mandaueratis omnes hoſtes:erant q pro Antiocho arma aduerſus nos tulerunt:in qua cauſa cum galli ante omnes fuiſſẽt & reguli quidam & tyranni: ego tamen & cum aliis pro dignitate ĩperii ueſtri coactis luere peccata ſua pacem pepigi:& gallorum animos: ſi poſſent mitigari a feritate inſita tẽptaui:& poſteaquam ĩdomitos atq; ĩplacabiles cernebam:tum demum ui atq; armis coercendos ratus ſum. Nunc quoniam ſcuſcepti belli purgatum é crimen:geſti reddenda eſt:ratio:ĩ quo confiderem equidem cauſæ meæ etiam:ſi non apud romanum ſed apud carthaginenſem ſenatum agerem:ubi in crucem tolli imperatores dicuntur: ſi proſpero euentu prauo conſilio rem geſſerunt:ſed ego in ea ciuitate:quæ ideo omnibus incipiendis gerendiſque deos adhibet: quia nullius calumniæ ſubiicit:ea quæ dii comprobauerunt: & ĩ ſolemnibus uerbis habet:cum ſupplicationem aut triumphum decernit:quod bene & feliciter rempu. adminiſtrarit:ſi nollem:ſi graue ac ſuperbum exiſtimarem uirtute gloriari:pro felicitate mea exercituſq; mei quod tantam nationem ſine ulla militum iactura deuicimus:poſtularemq;:ut diis ĩmortalibus honos haberetur:& ipſe triumphans in capitolium aſcenderem:unde uotis rite nuncupatis profectus ſum:negaretis hoc militiæ cum diis ĩmortalibus? Iniquo enim loco dimicaui. Dic igitur:quo æquiore potuerim dimicare:cum montẽ hoſtes cepiſſent:loco munito ſe tenerent:nempe eundum ad hoſtes erat:ſi uincere uellem:quid ſi urbem eo loco haberent:& mœnibus ſe tenerent? nempe oppugnandi erãt. Quid ad Thermopylas? æquone loco. M. Attilius cum rege Antiocho pugnauit?: quid Philippum non eodẽ modo ſuper Aoum amnẽ iuga tenentem montium. T. Quintius deiecit? equidem adhuc qualem aut ſibi fingant: aut nobis uideri uelint:hoſtem fuiſſe non inuenio:ſi degenerem & emollitum amœnitate Aſiæ: quid periculi uel iniquo loco ſubeuntibus fuit? ſi timendum & feritate animorum & robore corporum: huicne tantæ uictoriæ triumphum negatis? Cæca iuidia eſt patres cõſcripti:nec quicq̃ aliud ſcit:quam detrectare uirtutes:corrumpere honores ac premia eorum:mihi:quæſo:ita ignoſcatis. P. C. ſi longiorem orationem non cupiditas gloriandi:ſed neceſſaria criminum defenſio fecit. An etiam per Thraciam ſaltus patentes:qui anguſti erant:& plana ex arduis:& culta ex ſilueſtribus facere potui? & præſtare:ne quilibet ſub iis lateribus deliteſcerent latrones thraces:nequid ſarcinarum reperetur? nequo iumentum ex tanto agmine abſtraheretur nequis uulneraretur? ne ex uulnere fortis uir ac ſtrenuus. Qu. Minutius moreretur? in hoc quoq; caſu in fœliciter incidit ut talẽ ciuem amitteremus:abhorret:quod ſaltu iniquo loco alieno cum adortus hoſtis nos eſſet:duæ ſimul acies primi & nouiſſimi agminis hærẽtem ad impedimenta noſtra exercitum barbarorum circunuenerunt: quod multa millia ipſo die: plura multo poſt dies paucos ceciderunt:& ceperunt:hoc ſi ipſi tacuerint uos ſcituros:cum teſtis orationis meæ totus exercitus ſit:non credunt:ſi gladium in Aſia non ſtrinxiſſem:ſi hoſtem non uidiſſem:tamẽ triumphum in Thracia duobus prælĩs mereram. Sed iam dictum ſatis eſt:quin pro eo quod pluribus uerbis uos:quam uolui:fatigaui:ueniam a uobis petitam impetratamque uelim. P. C. Plus crimen eo die quam defenſio ualuiſſet:ni altercationem inſerum perduxiſſent:dimittitur ſenatus in ea opinione: ut negaturus triumphum fuiſſe uideretur. Poſtero die & cognati amicique. Gn. Manlii ſummis opibus annixi ſunt:& auctoritas ſeniorum ualuit negantium exemplum proditum memoriæ eſſe:ut imperator qui deuictis perduellibus confecta prouincia exercitum reportaſſet: ſine curru & laurea priuatus inhonoratuſque urbem iniret. Hic pudor malignitatem uicit: triumphum frequentes decreuerunt.

Purgatio cũ refuta ti õe eorũ q̃ obiecta ſunt

Inuidie uitia

Decernit Mãlio triũphus

Dies. P. Scipiõi dicẽ

Oppreſſit deĩde mentionem memoriamq; oẽm contentionis huius maius & cum maiore uiro certamen ortum. P. Scipioni Africano ut Valerius Antias auctor eſt:duo. Q. Petilii diem dixerunt. Id pro

ut cuiuſq; ingenium erat interpretabant:alii nõ tribunos plebis:ſed uniuerſam ciuitatem incuſabant:quæ id pati poſſet:duas maximas orbis terrarũ urbes ingratas uno ꝑpe tẽpore in principes iuentas: Romã ingratiorem ſiqdem uicta Carthago uictum Annibalem in exilium expuliſſet: Roma uictrix uictorem Africanum expellat. Alii neminem unum tantum eminere ciuem debere:ut legibus interrogari nõ poſſit:nihil tam æquandæ libertatis eſſe quam potẽtiſſimum quẽq; poſſe dicere cauſam: qd aũt tuto cuiquã ne dum ſummã rempu. permitti:ſi ratio non ſit reddẽda? qui ius æquum pati non poſſit:in eum uim haud iniuſtam eſſe. Hæc agitata ſermonibus:donec dies dicẽdæ cauſæ uenit:nec alius ante qſquã: nec ille ipſe Scipio conſul cenſorue maiore oĩs generis hoĩum frequẽtia:quã reus illo die in forum eſt deductus. Iuſſus dicere cauſam ſine ulla criminum mẽtione:orationem adeo magnificam de rebus ab ſe geſtis eſt exorſus:ut ſatis conſtaret neminem unq; neq; melius:neq; uerius laudatum eſſe: dicebant enim ab eodem animo ingenioq; a quo geſta erãt:& aurium faſtidium aberat:qa pro periculo nõ i gloriam referebant. Tribuni plebis uetera luxuriæ crimĩa ſyracuſanorũ hybernorũ:& Locris pleminianũ tumultũ cum ad fidẽ ꝑſentium criminum rettuliſſent:ſuſpicionibus magis:q; argumentis pecuniæ captæ reum accuſarunt:filium captũ ſine ꝑtio redditũ:oĩbuſq; aliis rebus Scipionẽ tanquã in eius unius manu pax romana bellumq; eẽt: Antiocho cultũ:dictatorẽ eũ cõſuli nõ legatũ in ꝓuincia fuiſſe: nec ad aliã rem eo profectum:quam ut id qd Hiſpaniæ:Galliæ:Siciliæ: Africæ iampridem ꝑſuaſum eẽt:hoc Græciæ:Aſiæq;:& omnibus ad orientem uerſis regibus gentibuſq; appareret:unum hominem caput columẽq; imperii romani eſſe:ſub umbra Scipionis ciuitatem dominam orbis terrarum latere nutus eius pro decretis patrum pro populi iuſſis eẽ:infamia itactum:inuidia qua poſſunt urgent. Orationibus in noctem perductis:producta dies eſt:ubi ea uenit:tribuni in roſtris prima luce conſederunt:citatus reus magno agmine amicorum clientiumq; per mediam concionem ad roſtra ſubiit:ſilentioq; facto. Hoc:inquit:die tribuni plebis:uoſq; quirites cum Annibale & carthaginẽſibus ſignis collatis i Africa bene ac feliciter pugnaui:itaq; cum hodie litibus & iurgiis ſuperſederi æquum ſit:ego hĩc extemplo in capitolium ad louẽ Op. Max. Iunonẽq; & Mineruam cæteroſq; deos:q capitolio atq; arci ꝑſident:ſalutãdos ibo:hiſq; gratias agam:qd mihi & hoc ipſo die & ſæpe alias egregiæ gerẽdæ rei publicæ mẽtẽ facultatemq; dederũt:ueſtrum quoq; qrites:qbus cõmodum ẽ:ite mecum:& orate deos: ut mei ſimiles principes habeatis. Ita ſi ab annis ſeptẽdecim ad ſenectutẽ ſemper uos ætatem meam honoribus ueſtris anteiſtis:ego ueſtros honores rebus gerẽdis præceſſi. Ab roſtris i capitolium aſcẽdit:ſimul ſe uniuerſa concio auertit:& ſecuta Scipionem eſt:adeo ut uiatores tribunos reliquerẽt:nec cum iis ꝑter ſeruilem comitatum & ꝑconem:qui reum ex roſtris citabat:quiſq; eſſet. Scipio non in capitolio modo:ſed ꝑ totam urbem oĩa templa deum cum populo ro. circũiit: celebratior iis prope dies fauore hominum & æſtimatione ueræ magnitudinis eius fuit:q; quo triumphans de Sciphace rege & carthaginenſibus urbem eſt inuectus:hic ſpecioſus ultimus dies. P. Scipioni illuxit. Poſt quem cum inuidiam & certamina cum tribunis proſpiceret:die longiore producta in Liternum conceſſit certo conſilio: ne ad cauſam dicendam adeſſet:maior animus & natura erat ac maiori fortunæ aſſuetus: q; ut reus eſſe ſciret: & ſummitteret:ſe in humilitatem cauſam dicentium. Vbi dies uenit:citariq; abſcẽs ẽ cœptus. L. Scipio morbum cauſam eſſe:cur abeſſet:excuſabat:q; excuſationem cum tribuni:qui diem dixerant: non accipent & ab eadem ſuperbia non uenire ad cauſam dicendam arguerent: qua iudicium & tribunos plebis & concionẽ reliquiſſet:& qbus ius de ſe dicendæ ſententiæ & libertatem ademiſſet:iis comitatus:quo uelut captos trahens triumphum populi romani egiſſet:ſeceſſionem eo die: quo i capitolium a tribunis plebis feciſſet:habetis ergo temeritatis illius mercedem:quo duce & auctore nos reliqſtis:ab eo ipſi relicti eſtis:& tantum animorum i dies nobis decreſcit:ad quẽ antea exercitum & claſſem habẽtẽ tribuni plebis ædileſq; i Siciliam mittere auſi ſumus:qui præhenderent eum:& Romam reducerent: ad eum priuatum ex uilla ſua trahendum ad cauſam dicẽdam mittere non audemus? Tribuni plebis appellati ab Lucio Scipione:ita decreuerunt:ut ſi morbi cauſa excuſaretur:ſibi placeꝛ accipi eam cauſam: diemq; a collegis produci:tribunus plebis eo tẽpore Titus Sempronius Gracchus erat: cui inimicitiæ cum. P. Scipione intercedebant:iis cum uetuiſſet nomen ſuum decreto collegarum aſcribi:triſtioremq; omnes ſententiam expectarent:ita decreuit:cum. L. Scipio excuſet morbum eẽ cauſam fratri ſatis id ſibi uideri: ſe. P. Scipionẽ:priuſq; Romam rediſſet:accuſari non paſſurum:tũ quoq;:ſi ſe appellet:auxilio ei futurũ: ne cauſam dicat:ad id faſtigiũ rebus geſtis honoribus populi ro. P. Scipionẽ deorũ hoĩumq; cõſenſu ꝑueniſſe:ut ſub roſtris reũ ſtare & ꝑbere aures adoleſcẽtiũ conuitiis populo romão magis deforme:q; ipſi ſit. Adiecit decreto idignationẽ ſub pedibus ueſtris ſtabit tribuni domitor ille Africæ Scipio? ideo quatuor nobiliſſimos duces pœnorũ i Hiſpania:q; ttuor exercitus fudit:fugauit:ideo Syphacẽ cœpit. Annibalẽ deuicit. Carthaginẽ uectigalẽ nobis fecit. Antiocho ꝛcepto eius fratre cõſorte huius gloriæ. L. Cornelius Scipio ultra Tauri iuga emouit:ut duobus Petiliis ſuccũberet? uos de pace africani palmam petetis? nullis ne meritis ſuis nullis ueſtris honoribus ſenectus eorũ cõſidat? mouit & decretũ & adiectatus deide cõcilio plebis dimiſſo: haberi ẽ cœptus: ibi graciæ igẽtes ab uniuerſo ordie ꝑcipue a cõſulibus ſenioribuſq;. T. Sẽpronio Graccho actæ ſũt:qd rẽp. priuatis ſimultatibus potiorẽ habuiſſet:& Petilii uexati ſunt probris:qd ſplendere aliena inuidia uoluiſſent:& ſpolia ex africano triumpho peteret.

Aequãdæ libertatis ratio

Attĩ. Scipiõis comitatũ

T. Sempronii gracchi tri. ple. decretũ

Silentium deinde de Africano fuit:uitam Literni egit ſine deſyderio urbis morientem rure eo ipſo loco ſepeliri ſe iuſſiſſe ferunt:monumentumq; ibi ædificari:ne funus ſibi in ingrata patria fieret:uir mer

morabilis bellicis tamen quam pacis artibus memorabilior:cui par habita est materia ingenio:quo ad primum consulatum:secundo etiam si censurā adiicias:quid asiatica legatio & ualitudine aduersa inutilis:& filii casu deformata:& post reditum necessitas aut subeundi iudicii aut simul cum patria desserendi:punici tamen belli perpetrati quo nullum neq; maius:neq; periculosius romani gessere: unam præcipuam gloriam tulit.Morte Africani creuere inimicorum animi: quorū princeps fuit.M.Portius Cato qui uiuo quoq; eo allatrare eius magnitudinem solitus erat. Hoc auctore existimantur Petilii & uiuo Africano reo causam ingratam:& mortuo rogationem promulgasse.Fuit autē rogatio talis. Velitis iubeatis:quæratur:quæ pecunia capta:ablata:coacta ab rege Antiocho est: quiq; sub eius imperio fuerunt:quod æs in publicum relatum non est:uti de ea re Ser. Sulpicius prætor urbanus ad senatum referat:quem eam rem uelit senatus quærere de iis:qui prætores nunc sunt.Huic rogationi primo.Q. &.L.Nummii intercedebant:senatum quærere de pecunia non relata in publicum ita ut antea semper factum esset:æquum censebant.Petilii nobilitatem & regnum in senatu Scipionum accusabāt.L.Purpurio consularis qui in decem legatis in Asia fuerat:latius rogandum censebat:non quæ ab Antiocho modo pecuniæ captæ forent sed quæ ab aliis regibus gentibusque.Gn.Manlium inimicum incessērent.Et.L.Scipio:quem magis pro se:quam aduersus legem dicturum apparebat: dissuasor processit. Is post mortem.P.Africani fratris uiri omnium fortissimi clarissimique eam exortam rogationem est conquestus:parum enim fuisse non laudari pro rostris.P.Africanum:post mortem nisi etiam accusaretur:& carthaginenses exilio Annibalis contentos essē:populum romanum ne morte quidem.P.Scipionis exatiari:nisi ipsius fama sepulti laceretur:& frater insuper accessione inuidiæ mactetur.M.Cato suasit rogationem:extat & oratio eius de pecunia regis Antiochi: & Nummios tribunos auctoritate deterruit:ne aduersarentur rogationi.Remittentibus ergo his intercessionem omnes tribus:uti rogasset: iusserunt.Seruio Sulpicio deinde referente:quem rogationem Petilii quærere uellent.Quintū Terentium Culleonem patres iusserunt. Alii hunc prætorem adeo amicum Corneliæ familiæ ut qui Romæ mortuum elatumque.P.Scipionem:est enim ea quoque fama:tradunt pilleatum sicut in triūpho ierat:in funere quoque ante luctum isse memoriæ prodiderunt:& ad portam capenam mulsum prosecutis funus dedisse.Quod ab eo inter alios captiuos in Africa ex hostibus receptus esset.Alii adeo inimicum eundem ut propter insignem simultatem : ab ea factione:quæ aduersa Scipionibus erat: delectus sit potissimum ad quæstionem exercendam. Cæterum ad hunc nimis æquum aut iniquū prætorem reus extemplo factus.L. Scipio : simul & delata & recepta nomina legatorum eius.A. & L.Hostiliorum Catonum: &.C. Furii Leonis quæstoris: & ut oia contracta societate peculatus uiderentur scribæ quoq; duo & accensus.L.Hostilius & scribæ & accensus priusquam de Scipione iudicium fieret:absoluti sunt.Scipio &Hostilius legatus &.C.Furius damnati:quo commodior pax Antiocho daretur.Scipionem sexmillia pondo auri quadringentum octoginta argenti plus accepisse : quam in ærarium rettulerat.A.Hostilium.lxxx.pondo auri:& argenti.cccciii.pondo.Furium quæstorem auri centum triginta argenti.cc.pondo:has ego summas auri & argenti relatas apud:antiatem inueni. In L.Scipione malim equidem librarii mendum:quam mendatium scriptoris esse in summa auri atq; argenti similius enim ueri est argenti:quā auri maius pondus fuisse:& potius quadragies:quā ducenties quadragies litem æstimatam:eo magis quod tantæ summæ rationem etiam ab ipso requisitam esse. P.Scipione in senatu tradunt:librumq; rationis eius cum.L.fratrem afferre iussisset:inspectante senatu suis ipsum manibus cōpressisse: indignatum:quod cum bis millies in ærarium rettulisset:quadragies ratio ab sepoſceretur.Ab eadem fiducia animi cum quæstores pecuniam ex ærario contra legem promere non auderent:popoſcisse claues:& se aperturum ærarium dixisse:qui : ut clauderetur : effecisset. Multa alia in Scipionis exitu maxime uitæ dieq; dicta morte funere sepulcro in diuersum trahunt : ut cui famæ:quibus scriptis assentiar:non habeam:non de accusatore conuenit:alii.M. Nauium:alii Petilios diem dixisse scribūt:non de tēpore:quo dicta dies sit:non de anno : quo mortuus sit aut elatus : alii Romæ:alii Literni & mortuum & sepultum:utrobique monumenta ostenduntur & statuæ : nam & Literni monumentum monumentoque statua super impoſita fuit:quam tempestate disiectam nuper uidimus ipsi:& Romæ extra portam capenam in Scipionum monumento tres statuæ sunt duæ.P.& L.Scipinum dicuntur esse:tertia poetæ.Qu.Ennii.Nec niter scriptores rerū discrepat solū: sed orationes quoque:si modo ipsorum sunt : quæ feruntur:&.T.Gracchi aberrant inter se : index orationis.P. Scipionis nomen.M.Nauii tribuni plebis habet : ipsa oratio sine nomine est accusatoris : nebulonem modo:modo nugatorem appellat.Ne Gracchi quidem oratio:aut Petiliorum accusatorum Africani: aut diei dictæ Africano ullam mentionem habet:alia tota serenda fabula est Gracchi orationi conueniens.Et illi auctores sequendi sunt:qui cum .L.Scipio & accusatus & damnatus sit:pecuniæ captæ ab rege legatum in Ethruria fuisse africanum tradunt:quo post famam de fratris casu allatam: relicta legatione cucurrisse eum Romam & cum a porta recta ad forum se contulisset : quod in uincula duci fratrem iussum erat:repulisse a corpore eius uiatorem: & tribunis retinentibus magis pie : quam ciuiliter uim fecisse.Hæc enim ipse Grachcus queritur dissolutam esse a priuato tribunitiam potestatē: & ad postremum cum auxilium.L.Scipioni polliceretur:adiicit tolerabilioris exēpli esse a tribuno plebis potius:quam a priuato uictam uideri & tribunitiam potestatem & remp.esse. Sed ita hanc unam ipotentē eius iniuriā inuidia onerat:ut īcrepādo qđ degenerauerit:tātū a seipso cumulatas & ueteres laudes moderatiōis & tēperātiæ ,preprehēsiōe psenti reddat:castigatū.n.quōdā ab eo populū ait:qđ eū p/

Atť.rogationē inscriptiones

L.Scipionis dānatio

Atť.historiæ uarietatem

petuũ cõsulẽ & dictatorẽ uellet facere: ꝓhibuisse statuas sibi in comitio ĩ rostris: in curia: ĩ capitolio: in cella louis poni ꝓhibuisse ne decerneret: ut imago sua triũphali ornatu e templo louis optimi maximi exiret: hæc uel in laudatiõe posita ĩgentem magnitudinẽ animi moderãdis ad ciuilẽ habitũ honoribus significaret: q̃ exprobrãdo inimicus fateret. Huic Graccho minorẽ ex duabus filiabus (nam maior. P. Cornelio Nasicæ haud dubie a patre collocata erat) nuptã fuisse conuenit: illud pax constat utrũ post mortẽ patris & desponsa sit: & nupserit: an ueræ illæ opiniones sint: Gracchum: cũ. L. Scipio in uincula duceret: nec quisquã collegax auxilio eẽt: iurasse sibi inimicitias cũ Scipionibus: q̃ fuissent manere: nec se gratiæ q̃rendæ cã quicq̃ facere: sed ĩ quẽ carcerem reges & impatores hostiũ ducentẽ uidisset. P. Africanum: in eum fratrẽ eius duci nõ passurx. Senatum eo die forte cœnãtem in capitolio consurrexisse: & petisse ut iter epulas Graccho filiam Africanus despõderet: qbus ita in publicũ solẽne spõsalibus rite factis: cũ se domũ recepisset. Scipionem Aemyliæ uxori dixisse filiã se minorem despõdisse: cũ illa mulier briter ĩdignabũda nihil de communi filia secum cõsultatum adiecisset: nõ si. T. Graccho daret: experem consilii debuisse matrẽ esse: lætum Scipionem tam concordi iudicio & ipsi desponsam respõdisse.

Corneliæ nuptiæ

Hæc de tãto uiro: q̃q̃ & opiniõibus: & monumẽtis litterarx uariarẽt ꝓponẽda erãt. Iudiciis a. Qu. Terẽtio ꝓtore pfectis. Hostilius: & Furius damnati pdes eodẽ die q̃storibus urbanis dederũt. Scipio cũ cõtẽderet: oẽm: q̃ accepisset: pecuniã ĩ ærario eẽ: nec se qcq̃ publici habere: ĩ uicula duci cœptus ẽ. Publius Scipio Nasica tribunos appellauit: orationẽq̃ habuit plenã ueris decoribus: nõ cõmuniter mõ corneliæ gẽtis: sed ꝓpriæ familiæ suæ. Parẽtes suos &. P. Africani ac. L. Scipionis: q ĩ carcerẽ duceret: fuisse. Gn. &. P. Scipiones clarissimos uiros: eos cũ p aliquot annos ĩ terra Hispana aduersus multos pœnorx hispanorũq̃ duces & exercitus nominis romani famã auxissent: nõ bello solũ: sed qđ romanæ tẽperantiæ fidei q̃ specimẽ illis gẽtibus dedissent: ad extremũ ambo ꝑ po. ro. morte occubuisse. Cũ illorx tueri gloriã posteris satis eẽt. P. Africanũ tantũ paternas superauisse laudes: ut fidẽ fecerit: nõ sanguine humano: sed stirpe diuina satũ se eẽ. L. Scipionẽ: de quo agat: ut q̃ ĩ Hispania: q̃ ĩ Africa cũ legatus fratris eẽt: gessisset: ꝓtereant consulẽ & ab senatu dignũ uisum: cui extra sortẽ Asia ꝓuincia & bellũ cũ Antiocho rege decerneret: & a fratre: cui post duos cõsulatus cẽsuramq̃ & triumphũ legatus ĩ Asiã iret ibi ne magnitudo & splẽdor legati laudibus consulis officeret: forte ita icidisse: ut quo die ad Magnesiã signis collatis. L. Scipio antiochũ deuicisset: æger. P. Scipio Eleæ diex eliquot uia abesset: nõ fuisse minorẽ eũ exercitũ: q̃ Annibalis cũ quo ĩ africa eẽt pugnatũ. Annibalẽ eundẽ fuisse ĩter multos alios reges duces: q ĩperator punici belli fuerit. Dũ & bellũ qdẽ ita gestũ eẽt: ut ne fortunã qdẽ quisq̃ criminari possit: ĩ pace crimen q̃ri causam dici: uenisse huc decẽ legatos simul arguiq̃: quox ex consilio data pax eẽt: qn extitisse ex decẽ legatis: q. Gn. Mãliũ accusarẽt: tamẽ nõ modo ad criminis fidẽ: sed ne ad morã qdẽ triũphi eã accusationẽ ualuisse. At hercule ĩ Scipione ipsas leges pacis ut nimiũ accommodatas Antiocho suspectas eẽ: ĩtergrũ. n. ei regnũ relictũ: oĩa possidere eũ uictum: q̃ ante bellũ eius fuerit: auri & argẽti uim magnã habuerit: nihil ĩ publicũ relatũ oẽ ĩ priuatũ uersum: an ꝑter oĩum oculos tantũ auri argẽtiq̃ ĩ triũpho. L. Scipionis: quantũ nõ decẽ aliis triũphis: si oẽ ĩ unũ conferat: sit latũ? Nam qđ de finibus regni dicã? Asiam omnẽ & ꝓxima Europæ tenuisse antiochũ: ea quãta regio orbis terrarx sit a tauro mõte ĩ ægæum usq̃ ꝓminens mare quot nõ urbes modo: sed gẽtes amplectãt: oẽs scire: hãc regionẽ diex plus trigĩta longitudinẽ: decem iter duo maria latitudinẽ patẽtem: usq̃ ad tauri mõtis iuga Antiocho adẽptam: expulso eo ĩ ultimo angulo nrbis terrarx: quid si gratiuta pax esset: plus adimi ei potuisse? Philippo uicto Macedoniam. Nabidi Lacedæmonem relictam: nec Quĩtio crimen q̃sitũ: non. n. habuisse eum Africanum fratrem: cuius gloria prodesse. L. Scipioni debuisset: inuidiam nocuisse: tantum auri argentiq̃ iudicatũ esse ĩ domũ. L. Scipionis illatum: quantũ uenditis oĩbus bonis redigi nõ posset. Id ubi ergo esse regium aurx? ubi tot hæreditates acceptas? in domo: quam sumptus non exauserint: extare debuisse nouæ fortunæ cumulum: Ad enim qđ ex bonis redigi non possit: ex corpore: & tergo per uexationem & contumelias. L. Scipionis petituros inimicos: ut in carcere inter fures nocturnos & latrones uir clarissimus ĩcludatur: & ĩ rubore & tenebris expiret: deĩde nudus ante carcerem proiiciatur: non id corneliæ magis familiæ: quam urbi romanæ fore erubescendum: Aduersus ea Terentius ꝓtor rogationem petiliam ex senatusconsulto: & iudicium de. L. Scipione factum recitauit: se nisi referatur pecunia in publicum: quæ iudicata sit: nihil habere: quod faciat: nisi ut præhendi damnatum & in uincula duci iubeat. Tribuni cum in consilium secessissent: paulopost. C. Fannius ex sua collegarumq̃ aliorum ꝑter Gracchum sententia pronunciauit ꝓtori non itercedere tribunos: quo minus sua potestate utatur. T. Gracchus ita decreuit: quo minus ex bonis. L. Scipionis: quod iudicatum sit: redigatur: se non intercedere prætori. L. Scipionem: qui regem opulẽtissimũ orbis terrarx deuicerit: imperiũ Po. Ro. ꝓgauerit in ultimos terrarx fines: Eumenẽ: rhodios: alias tot urbes Asiæ deuinxerit Ro. Po. beneficiis: plurimos duces hostium in triumpho ductos carcere incluserit: nõ passurx ĩter hostes Po. Ro. L. Scipionẽ in carcere & in uinculis esse: mittiq̃ eum se iubere. Tanto assensu auditum est decretũ: adeo dimissum. L. Scipionẽ læti hoies uiderunt: ut uix ĩ eadem ciuitate uideretur factũ iudicium. In bona deĩde. L. Scipionis possessum publice quæstores ꝓtor misit: neq̃ ĩ his nõ modo uestigium ullum comparuit pecuniæ regiæ: sed nequaquã tantũ redactẽ est: quãtæ summæ damnatus fuerat. Collata ea pecunia a cognatis amicis & cliẽtibus est. L. Scipioni: ut si acciperet eam: locupletior aliquanto esset: quã ante calamitatem fuerat. Nihil accepit: quæ necessaria ad cultum ernt redempta ei a proximis cognatis sunt: uerteratq̃ Scipionum iuuidia ĩ prætorem & consilium eius & accusatorem.

Atẽ. Vehemẽte nasicæ oõne

Bona L. Scipionis P. uẽdita

TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO. LIBER NONVS.

VM HAEC Romæ geruntᵉ:cōſules ambo ī liguribus gerebāt bellū:iis hoſtis uelut natus ad cōtinendā ꝑ ĩterualla bellorū romanis militarē diſciplinā erat:nec alia ꝓuincia militē magis ad uirtututem acuebat:nā Aſia & amœnitate urbiū:& copia terreſtrium maritimarūq; rerū:& mollicia hoſtiū regiiſq; opibus ditiores quā fortiores exercitus faciebat: ꝑcipue ſub impio.Gn.Mālii ſolute ac negligēter habiti ſunt:itaq; aſperius paulo iter in Thracia & exercitatior hoſtis magna clade eos caſtigauit in liguribus oia erātq; militem excitarent:loca mōtana & aſpera:q̄ & ipſis cape labor erat:& ex ꝑoccupatis deiicere hoſtē:& ifra ardua accepta iſeſta ab iſidiis: hoſtis leuis & uelox & repentinus:q; nullū uſquā tꝑs:nullū locū qetū aut ſecurē eē ſineret:oppugnatio neceſſāria munitorū caſtellorū:laborioſa ſimul ꝑiculoſaq; inſidiis regio:q̄ ſi parſimonia aſtringeret milites:haud ꝑdæ multū ꝑberet.Itaq; nō lixa ſeqbat: non iumentorū lōgus ordo agmē expediebat:nihil ꝑter arma & uiros oēm ſpem in armis habētes erat.Nec deerat unq̄ cū iis uel materia belli uel cā:qa ꝓp domeſticā inopiā uicinos agros icurſabant:nūq̄ tamē ĩ diſcrimē ſūmæ rerū pugnabatᵉ Flaminius cōſul cū friſinatibus liguribus in agro eorū pluribus ꝓliis ſecūdis factis in deditionē gentem accepit:& arma ademit:ea qa ſyncera fide nō tradebāt:cū caſtigarentᵉ:relictis uicis in montē auginū cōfugerūt:cōfeſtim ſecutus eſt cōſul:cæteri effuſi rurſus:& pars maxīa inermes ꝑ inuia & rupes deruptas ꝑcipitantes fugerūt:q̄ ſequi hoſtis nō poſſēt.Ita trans appēninū redierūt:q caſtris ſe tenuerāt: circūſeſſi expugnati ſunt.Inde trans appēninū ductæ legiones:ibi mōtis:quē ceperāt:altitudine pauliſp ſe tutati mox in deditionē cōceſſerūt. Tum cōquiſita cū ītentiore cura arma & oīa adēpta. Trāſlatum deīde ad apuanos ligures bellū: q ĩ agrū piſanū bononiēſēq; ita icurſauerāt: ut coli nō poſſēt:his quoq; ꝓdomitis cōſul pacē dedit finitimis:& qa a bello qeta ut eēt ꝓuincia:effecerat:ne ĩ otio militē haberet:uiā a Bononia ꝓduxit Arretiū.M.Aemylius alter cōſul agros liguꝝ uicoſq;:q ĩ cāpis aut uallibus erāt:ipis mōtes duos balliſtā ſuiſmōtiūq; tenētibus deuſlit:depopulatuſq; ē:deīde eos:q in mōtibus erant adortus: prīo leuibus ꝓliis fatigauit:poſtremo coactos in aciē deſcendere iuſto ꝓlio deuicit:ĩ quo & ædē Dīanæ uouit.Subactis cis appēninum oībus tum trāſmontanos adortus ĩ his & friſinates ligures erant: quos nō adierat.C.Flaminius:omnes Aemylius ſubegit:armaq; ademit:& de montibus in cāpos multitudinē deduxit.Pacatis liguribus ĩ agrū gallicū exercitū duxit.uiāq; ab Placētia: ut flaminiæ cōmitteret. Ariminum ꝓduxit:ꝓlio ultimo:quo cum liguribus ſignis collatis cōflixit:ædem Iunoni reginæ uouit: hæc ĩ liguribus eo anno geſta.In Galliā Furius ꝓtor iſontibus cenomanis in pace ſpeciē belli q̄rens ademerat arma:ide cenomani conqueſti Romæ apud ſenatum reiectiq; ad conſulē Aemyliū cui:ut cognoſceret:ſtatueretq; ſenatus:permiſerat:magno certamine cū ꝓtore habito tenuerūt cauſām arma reddita cenomanis:decedeī e ꝓuincia ꝓtor iuſſus.Legatis deīde ſociorū latini noīs:q toto undiq; ex latio frequētes cōuenerāt:ſenatus datus ē:his q̄rētibus magnā multitudinē ciuiū ſuorū Romā cōmigraſſe: & cēſos eſſe.Qu.Terētio Culleoni ꝓtori negociū datū eſt:ut eos conqreret:& quē.C.Claudio.M.Fuluio cenſoribus poſtue eos cēſores ipſum parētemue eius apud ſe cenſum eſſe probaſſent ſocii: ut redire eo cogeret:ubi cēſi eēnt ac conquiſitione duodecim millia latinorū domos redierūt iā tum multitudine alienigenarū urbē ornāte.M.Fuluius priuſq; conſules Romā redit:iſq; ad ædē Apollinis in ſenatu cum de rebus ĩ Aetolia Cephaleniaq; ab ſe geſtis diſſeruiſſet:petiit a patribus:ut æquū cēſerēt ob rēpublicā bene ac fœliciter geſtā:& diis īmortalibus honorē haberi iubere:& ſibi triumphū decernere. M.Amburius tribunus plebis:ſi quid de ea re ante Aemylii conſulis aduētum decerneretᵉ ĩterceſſiſſe ſe oſtendit: cum contradicere uelle proficiſcentēq; ĩ ꝓuiciam ita ſibi mādaſſē:ut ea diſceptatio ītegra ĩ aduentum ſuum ſeruaretur.Fuluius temporis iacturā ſe facere:ſenatum etiam ꝑſente conſule:quod uellet:decretuꝝ.M. Fuluius:ſi aut ſimultas.M.Aemylii ſecum ignota hoībus eēt aut quā is eas inimicitias impotēti ac ꝓpe regia ira exerceret:tamen non fuiſſe ferēdum abſentē conſulem & deorū īmortalium honori obſtare & debitum meritumq; triumphū morari:ĩperatorē rebus egregie geſtis uictoremq; exercitum cū ꝓda ac captiuis ante portas ſtare:donec cōſuli ob hoc ipſum moranti redire Romam libitum eſſet.Verū Enīuero cum ſint nobiliſſimæ ſibi cum cōſule inimicitiæ:qd ab eo quēq̄ expectare æq;q ꝓ īfrequatiā furtim ſenatuſconſultū factū ad ærarium detulerit.Ambraciā non uideri ui captā:q̄ aggere ac uineis oppugnata ſit: ubi īcēſis operibus alia deītegro facta ſūt: ubi circa muros ſupra ſubterq; terrā ꝓ dies quīdecī pugnatū:ubi a prīa luce:cū iā trāſcēdiſſet muros miles:uſq; ad noctē diu āceps ꝓliū tenuerit:ubi plus tria millia hoſtiū ſint cæſa.Iam de deorū īmortaliū tēplis ſpoliatis ĩ capta urbe: qualē calumniā ad pōtifices attulerit:nīſi ſi Syracuſarū cæterarūq; captarū ciuitatū ornamētis urbē ornari fas fuerit: ĩ Ambraciā unā captā nō ualuerit belli ius:&.P.C.orare & a tribuno petere:ne ſe ſuperbiſſimo inimico ludribrio eſſe ſinant. Vndiq; oēs alii de ꝑcari tribunū:alii caſtigare.T.Gracchi collegæ plurimū oratio mouit:ne ſuas q dem ſimultates ꝓ magiſtratu exercerē boni exēpli eē alienarū uero ſimultatū tribunū plebis cognitorē fieri turpe & īdignum collegii eius poteſtate:& ſacratis legibus eē:ſuo quēq; iudicio: & hoīes odiſſe aut diligere:& res ꝓbare aut īprobare debere:nō pēdere ex alterius uultu ac nutu:nec alienis mōmētis aī circūagi:aſtipulariq; irato cōſuli tribunū plebis:& qd priuatī.M.Aemylius mādauerit meminiſſe:tribuna

Liguꝝ ptinacia

Via Aemylia & Flaminis

M.Fuluii petitio

tum ſibi a populo romano mãdatũ ꝓ auxilio & libertate priuatoꝝ nõ ꝓ conſulari regno. Hoc quidẽ cernere æquũ fore:ut memoriæ mandaret:eiuſdẽ collegii alteꝝ e duobus tribunis plebis ſuas inimicitias remiſiſſe reipu.alteꝝ alienas & mãdatas exercuiſſe. His uictus caſtigationibus tribunus cum tẽplo exceſſiſſet referente Seruio Sulpicio ꝓtore triumphus Marco Fuluio eſt decretus: is cũ gratias patribus conſcriptis egiſſet:adiecit ludos magno ſe loui optimo maximo eo die:quo Ambraciã cepiſſet uouiſſe: in eã rẽ cẽtũ decẽ põdo auri a ciuitatibus collatũ:petere ut ex ea pecunia: q̃ ī triũpho latã ī ærario poſitu rus eẽt:ī ærariũ ſecerni iuberet. Senatus:põtificũ collegiũ cõſuli iuſſit:num id oẽ augꝝ ī ludos cõſumi ne ceſſariũ eſſet:cũ pontifices negaſſent ad religionẽ ꝓtinere:qta ꝑpenſa ī ludos fieret ſenatus Fuluio:q̃tum uellet:ꝑpenderet:ꝓmiſit:dũ ne ſummã octogitamilliũ excederet Triũphare mẽſe ianuario ſtatuerat:ſed cũ audiſſet cõſulẽ Aemyliũ litteris Amburii tri.pl.acceptis de remiſſa ītercẽſſione ipſum ad ꝑpediendũ triumphum Romã uenientẽ ægrũ ī uia ſubſtitiſſe:ne plus ī triũpho certaminũ: q̃ ī bello haberet:ꝓtulit triũphi diẽ:triumphauit ad decimũ Kalen.ianuarias de ætolis & de Cephalenia:aureæ coloniæ cẽtum duæ decẽ põdo ante currũ latæ ſunt:argẽti pondo millia.lxxxiii.auri põdo.ccxliii.tetracia attica.cxviii. mœnia. Philippei nummi decẽmillia.ccccxxii.ſigna ænea duxit.cclxxxv.ſigna marmorea.ccxxx.arma tæla cætera ſpolia hoſtium magnus numerus:ad hæc catapultæ:baliſtæ:torméta oĩs generis duces aut ætoli & cephales aut regii ab Antiocho ibi relicti ad ſeptẽ & uigiti. Multos eo die:priuſq̃ ī urbẽ ĩueherẽt in circo flaminio tribũos ꝓfectos eqtes cẽturiões romãos ſocioſq̃ donis militaribus donauit:militibus ex ꝓda q̃nos uicenos denarios diuiſit:duplex cẽturioni:triplex eqti. Iam cõſulariũ comitiorũ appetebat tps:qa.M.Aemylius:cuius ſortis ea cura erat occurere nõ potuit.C.Flaminius Romã uenit:ab eo creati cõſules Poſthumius Albinus.Qu.Martius Philippus ꝓtores ĩde facti.T.Menius.P.Cornelius Sulla.C. Calphurnius Piſo.M.Licinius Lucullus.C.Aurelius Scaurus.L.Quĩtius Criſpinus. Extremo anni magiſtratibus creatis:iã ad tertiũ nonas martias.Gn.Málius Volſo de gallis q aſiã ĩcolũt:triũphauit: ſerius eo triumphandi cauſa fuit ne Quĩto Terẽtio Culleone ꝓtore cauſam lege petilia diceret:& ĩcendio alieni iudicii:quo.L.Scipio damnatus erat:conflagraret eo ĩfenſioribus:ĩ ſe q̃ ī illũ iudicibus quo diſciplinã militarem ſeuere ab eo conſeruatã ſucceſſor ipẽ oĩ genere licẽtiæ corruperat:neq; ea ſola ĩfamiæ erãt:q̃ ī prouĩcia procul ab oculis facta narrabantur:ſed ẽt magis:ea q̃ ī militibus eius conſpiciebanť. Luxuriæ .n. peregrinæ origo ab exercitu aſiatico ĩuectam ī urbẽ eſt: ĩde primũ lectos æratos ueſtem ſtragulam ꝑcioſam:plagulas:& alia textilia:& quæ tum magnifice ſupellectilis habebantur:monopodia & abacos Romam adduxerũt:tũc pſaltriæ ſambuciſtriæq; & cõuiũalia ludionũ oblectamẽta addita epulis: epulæ quoq; ipſe & cura & ſumptu maiore apparari cœptæ. Tum coquus uiliſſimũ antiquis mancipium & æſtimatione & uſu ī pretio eſſe:& quod miniſteriũ fuerit ars:haberi cœpta:uix tamẽ illa: quæ tũ cõſpiciebanť:ſemia erãt futuræ luxuriæ. In triũpho tulit.Gn.Málius coronas aureas.cc.decẽ:pondo duas argẽti põdo.ccxx.millia centũ tria:tetracinũ atticum.cvii.millia uiginti ciſtophori.ccl. Philippeoꝝ aureoꝝ nũmoꝝ ſedecim millia.cccxx.& arma ſpoliaq; multa gallica carpẽtis tráſuecta: duces hoſtiũ duo & q̃nq̃ginta ducti ante currũ. Militibus q̃dragenos binos denarios diuiſit:duplex cẽturioni & ſtipẽdiũ duplex in pedites dedit:triplex ī eqtes:multi oĩum ordinũ donati militaribus donis currũ ſecuti ſunt: carminaq; a militibus ea in impatorẽ dicta:ut facile appareret:in ducẽ ĩdulgentẽ ambitioſumq; ea dici triũphũ eẽ militari magis fauore q̃ populari celebrẽ. Sed ad populi quoq; gratiã cõciliãdã amici Manlii ualuerũt:qbus annitẽtibus ſenatuſcõſultũ factũ eſt:ut ex pecunia:q̃ in triũpho tráſlata eẽt:ſtipẽdiũ collatum a populo ī publicũ:qđ eius ſolutũ antea nõ eẽt:ſolueret:uicenos qnos & ſemiſſes ī millia æris q̃ ſtores urbani cũ fide & cura ſoluerũt. Per idẽ tps tribuni militum duo & ex duabus Hiſpaniis cũ litteris.C.Attinii &.C.Manlii:q eas ꝓuincias obtinebãt:uenerũt:ex iis litteris cognitũ eſt celtiberos luſitanoſq; in armis eẽ & ſocioꝝ agros populari:de ea re cõſultationẽ integrã ſenatus ad nouos mgſtratus reiecit. Ludis romanis eo anno:quos.P.Cornelius Cethegus.A.Poſthumius Albinus faciebãt:malus ī cio inſtabilis in ſignũ pollẽtiæ ꝓcidit:atq; id deiecit.ea religiõe moti pſes & diẽ unũ adiiciẽdũ ludoꝝ celebritati cẽſuerũt:& ſigna duo ꝓ uno reponẽda:& nouũ auratũ faciẽdũ:& plebei ludi ab ædilibus.C.Sẽpronio Blæſo:&.M.Furio Luſco diem unũ iſtaurati ſunt. Inſeq̃ns ãnus.Sp.Poſthumiũ Albinũ:&.Q. Martiũ Philippũ cõſules ab exercitu bellorũq; & ꝓunciaꝝ cura ad inteſtinæ cõiuratiõis uindictã auertit:ꝓtores ꝓuincias ſortiti ſunt.T.Menius urbanã:Marcus Licinius Lucullus ĩter ciues & pegrinos.C. Aurelius Scaurus Sardiniã.P.Cornelius Sulla Siciliã:Hiſpaniã certioré.C.Calphurnius Piſo.Hiſpaniã ulteriorẽ.Q.Criſpinus.Cõſulibus ambobus q̃ſtio de clãdeſtinis cõiuratiõibus decreta ẽ. Græcus ignobilis in Ethruriã primũ uenit:nulla cũ arte eaꝝ:q̃s multas ad aiosꝝ corporũq; cultũ nobis eruditiſſima oĩum gens inuexit:ſacrificulus & uates nec iis:q apta legione ꝓpalã & q̃ſtũ & diſciplinã ꝓfitẽdo aios errore imbueret:ſed occultoꝝ antiſtes ſacroꝝ:initia erãt:q̃ primo paucis tradita ſunt:dein uulgari cœpta puiros muliereſq;:additæ uoluptates religioni uini & epulaꝝ:quo pluriũ aĩ illicerenť: cũ uinũ aios & nox & mixti fœminis mares ætatis teneræ maioribus diſcrimẽ oẽ pudoris extixiſſent:corruptelæ primum omnis generis fieri cœptæ:quod ad id quiſq;:quo natura proniores libidinis eſſet paratam uoluptatem haberet:nec unum genus noxæ ſtupra promiſcua ingenuoꝝ fœminarũq; erant:ſed falſi teſtes falſa ſigna teſtimoniaq; & idicia ex eadem officina exibant:uenena identidẽ inteſtinæq; cædes:ita:ut ne corpora qdem interdum ad ſepulturã extarent:multa dolo plæraq; ꝑuim audebãt. Huius mali tabes ex Ethruria Romam uelut cõtagione morbi penetrauit. Primo urbis magnitudo capacior patiẽtiorq; talium malorum celauit:tandem indicium hoc maxime modo ad Poſthumium conſulem peruenit.

Trium phus M.Fuluio decernit

Poſthumius Albinꝰ Q.Martius philippus conſ.

Aſiaticæ ĩlicebræ q̃do primũ ro. ĩuectæ

Bacchanalia ũde ro. allata

P.Ebutius:cuius pater publico equo ſtipēdia fecerat:pupillus relictus:mortuis deīde tutoribus ſub tutela Durōiæ matris &uitrici,T.Sēpronii Rutilii educatus fuerat:mater dedita uiro erat:&uitricus:qa tutelā ita geſſerat:ut rationē reddere nō poſſet:aut tolli pupillū:aut obnoxiū ſibi uinculo aliquo fieri cupiebat:uia una corruptelæ bacchanalia erāt:mater adoleſcētem appellat ſe,p egro eo uouiſſe:ubi primū cōualuiſſet bacchis eū ſe initiaturā:dānatā uoti deum benignitate exoluere id uelle.x.diex̄ caſtimonia opus eē:decimo die cœnatū:deīde pure lautū in ſacrariū deducturā.Scortū nobile libertina:Hiſpala:Fecenia noīe digna q̄ſtu:cui ancillula aſſueuerat:libera huic uni adoleſcēti aīum applicuit:adeo nō dānoſa famæ reiq̄:ut maligne p̄bentibus ſuis ipſa eū magna ex parte opibus ſuis ſuſtentaret:nāq̄ eo ,pceſſerat cōſuetudine capta:ut poſt patrōi mortē:qa in nullius manu erat:tutore a tribunis & p̄tore petito: cū te ſtamētum faceret:unū Ebutiū iſtituereet hæredē.Hæc amoris pignora cū eēnt:nequicq̄ ſecretū alter ab altero haberēt:p iocū adoleſcēs uetat eā mirari:ſi p aliquot noctes ſecubuiſſet:religiōis ſe cā ut uoto ,p ualitudine ſua facto libereē:bacchis initiari uelle.Id ubi mulier audiuit:pturbata dii meliora:inqt:mori & ſibi & illi ſatius eē:q̄ id faceret;& in caput eox̄ deteſtari minas piculaq̄:q id ſuaſiſſet.Admiratus tū uerba:tū pturbationē tantā adoleſcēs parcere execrationibus iubet:matrē id ſibi aſſentiente uirico ipe/raſſe.Vitricus ergo:inqt:tuus(matrē.n. iſimulare forſitan fas nō ſit)pudicitiā famā ſpem uitāq̄ tuā p/ditū ire hoc facto ,pperat.Eo magis mirabundo q̄rentiq̄ qd rei eēt:pacē ueniāq̄ p̄cata deox̄ dearūq̄:ſi coacta caritate eius ſiléda nūciaſſet:ancillā ſe ait dominæ comitē id ſacrariū intraſſe liberā nūq̄ eo acceſſiſſe:ſcire corruptelax̄ oīs generis ſe officinā eē:& iam biēnio cōſultare neminē initiatū ibi maiorē ānis xx.ut qs ītroductus ſit uelut uictimā tradi ſacerdotibus:eos īducere ī locū:q circūſonet ululatibus cantuq̄ ſymphoniæ & cībalox̄ & tympanox̄ pulſu:ne uox q̄ritātis cū p uī ſtuprū īferreē:exaudiri poſſet. Orare deīde atq̄ obſecrare:ut eā rē quocūq̄ diſcuteret mō:nec ſe eo p̄cipitaret:ubi oīa īfanda patienda primū:deīde faciēda eēnt:neq̄ ante dimiſit eū:quā fidē dedit adoleſcēs ab his ſacris ſe tēperaturum.Poſteaq̄ domū uenit:& mater mentionē ītulit:qd eo die:qd deiceps cæteris:q̄ ad ſacra p̄tinerent:faciendū eēt:negat eox̄ ſe qcq̄ factux̄:nec initiari ſe ī aīo eē.Aderat ſermoni Vitricus:cōfeſtim mulier exclamat Hiſpalæ concubitu carere eum decem noctes non poſſe:illius exteræ dilinimentis & uenenis imbutū nec parentis:nec uitrici:nec deorum uerecundiā habere & iurgātes hinc mater:hinc Vitricus cū quatuor eum ſeruis domo exegerunt.Adoleſcens inde ad Ebutiā ſe amitam cōtulit:cauſamq̄: cur eiectus eēt:narrauit:deīde ex auctoritate eius poſtero die ad cōſulē Poſthumiū arbitris remotis rē detulit. Cōſul poſt diē tertium ad ſe iuſſum redire dimiſit:ipſe Sulpiciam grauē fœminā ſocrum ſuā pcunctatus é ecq̄ anum Ebutiam ex auētino noſſet:cum ea noſſe:probam &antiq moris fœminā reſpondiſſet:opus eſſe ſibi ea conuēta dixit:mitteret nūcium ad eam:ut ueniret.Ebutia accita ad Sulpiciam uenit:& cōſul paulo poſt uelut forte īterueniſſet:ſermonē de Ebutio fratris eius filio īfert.Lachrymæ mulieri oborte & miſerari cām adoleſcētis: cœpit:q ſpoliatus fortunis:a qbus minīe oporteret:apud ſe tūc eſſet:eiectus a matre quod ,pbus adoleſcēs(dii porpitiveſſent) ob ſcœnis:ut fama,eſſet:ſacris initiari nollet. Satis de Ebutio exploratum ratus cōſul nō uanum auctorē eſſe:dimiſſa Ebuita ſocrū rogat:ut Hiſpalam idēti dem ex auētino libertinā nō ignotā uiciniæ accerſeret ad ſeſe eā quoq̄ eē q̄ pcūctari uellet.Ad cuius nūcium p̄tubata Hiſpala:quod ad tā nobilē:& grauē fœminā ignara cauſæ accerſeretur:poſteaq̄ lictores īueſtibulo turbāq̄ cōſulēq̄ ipſum cōſpexit:,ppe exaīata eſt.In īteriorē partē ædium adductā ſocru adhibita cōſul:ſi uera dicere īducere ī aīum poſſet negat p̄tubari debere:fidē uel ab Sulpicia tali fœmina uel ab ſe acciperet:expromeret ſibi:q̄ ī ludo ſimili bacchanalibus ī ſacro nocturno ſolerēt fieri. Hæc ubi audiuit:tātus pauor tremorq̄ oīum mēbrox̄ mulierē:cœpit:ut diu hiſcere nō poſſet:tādē cōfimata puellā admodū ſe ancillā initiatā cū domina ait:aliquot annis:ex quo manumiſſa ſit:nihil:qd ibi fiat:ſcire.Iā id ipſū cōſul laudaī cū initiatā ſe nō ificiaretur:ſed & cætera eadē fide expromeret:nagāti ultra qcq̄ ſcire nō eadē dicere:ſi coarguaē ab alio ac fatenti ueniā aut gratiam fore:cū tibi oīa expoſui:nā q ab illa audiſſet alia.Mulier haud dubie id:quod erat.Ebutiū īdicē arcani rata eſſe:ad pedes Sulpiciæ ,pcidit: & eam prīo orare cœpit:ne mulieris libertinæ cū amatore ſermonē ī rē nō ſeriā mō:ſed capitalē ēt uerti uellet: ſe terrēdi eius cauſa nō qđ ſciret qcq̄ locutā eē.Hic Poſthumius accēſus ira tū quoq̄ ait eā cū Ebutio ſe amatore cauillari credere;nō ī domo grauiſſime fœmiæ &cū cōſule loq;&Sulpicia attollere pauētem: ſimul illā adhortari:ſimul irā generi lenīr.Tādē cōfirmata multū īcuſata p̄fidiā Ebutii:q optiæ ī eo īpo meritæ talē gratiā retuliſſet:magnū ſibi metū deox̄ quorū occulta initia nūciaret:maiorē multo dixit hoīum eē:q ſe īdicē māibus ſuis diſcerpturi eēnt:itaq̄:hoc ſe Sulpiciā hoc cōſulē orare ut ſe extra Italiā aliquo albegarēt:ubi degere reliquū uitæ tuto poſſet.Bono aīo eſſe iubere eā cōſul:& ſibi curæ fore dicere ut.Romæ tuto habitaret.Tū Hiſpala originē ſacrox̄ expromit:prīo ſacrariū id fœminarū fuiſſe: nec quēq̄ uirū eo admitti ſolitū:tres ī anno dies ſtatutos habuiſſe:qbus īterdiu bacchis initiarētur:ſacerdotes īuicē matronas creari ſolitas.Pacullam.Miniā.Eſoponā ſacerdotē oīa tāq̄ deū monitu īmutaſſe: nam & uiros eā primā ſuos filios initiaſſe Minium & herenniū Cerinios:& nocturnū ſacrū ex diurno: & pro tribus ī anno diebus qnos ſingulis mēſibus dies initiox̄ feciſſe:Ex quo īde ,pmiſcua ſacra ſint:& ,pmixti uiri fœminis:& noctis licētia acceſſerit:nihil ibi facinoris:nihil ibi flagitii ptermiſſum:plura uirox̄ īter ſe:q̄ fœminax̄ eē ſtupra:ſi q minus patiētes dedecoris ſint:& pigriores ad facinus ,p uictimis īmolari:nihil nefas ducere.Hāc ſummā īter eos religionē eē:uiros uelut mēte capta cū iactatiōe fanatica coporis uaticinari:matronas bacchax̄ habitu crinibus paſſis cū ardētibus facibus decurreē ad tyberī demiſſaſq̄ ī aquā faces.qa uiuū ſulphur cū calce īſit:integra flama efferre.Raptos a diis hoīes dici:quos

P.Ebutius

Atē.Sacrificia

Bacchanalium initia & ſcelera ſacrificia

miſſa

machinæ illigatos ex cõſpectu in abditos ſpecus abripiãt:eos eſſe:q aut cõiurare:aut ſociari facinoribus aut ſtuprum pati noluerit.Multitudinem ingentem alterum iam ꝓpe populum eſſe:in his nobiles quoſdã uiros fœminaſq;:biennio ꝓximo inſtitutum eſſe ne qs maior.xx.annis initiaret:captare ætates & erroris & ſtupri patientes.Peracto iudicio aduoluta rurſus genibus pces eaſdẽ ut ſe ablegaret: repetiuit. Cõſul rogat ſocrum:ut aliquã partem ædium uacuã faceret:quo Hiſpala imigraret:cœnaculũ ſup ædes datum eſt ſcalis ferẽtibus in publicũ obſeratis aditu in ædes uerſo:res oẽs Feceniæ extemplo trãſlatæ & familiæ accerſita & Ebutius migrare ad conſulis clientem iuſſus.Itaq; cum iudices ambo in poteſtate eſſent:rem ad ſenatum Poſthumius defert:omnibus ordine expoſitis:quæ delata prio:quæ deinde a ſe iueſtigata forent:patres pauor igens cepit:cum publico nomine:quid eæ coniurationes cœtuſq; nocturni fraudis occultæ aut periculi iportarent:tum priuata quiſq; ſuorum uice ne qs affinis noxiæ eſſet.Cenſuit autem ſenatus gratias conſuli agendas:quod eam rem & cũ ſingulari cura & ſine tumultu iueſtigaſſet:quæſtionem deinde de bacchanalibus ſacriſq; nocturnis extra ordinem mandauit: iudicibus Ebutio ac Feceniæ:ne fraudi ea res ſit:curare:& alios illicere:ac ꝑmiis iuitari iubẽt:ſacerdotes eorũ ſacrorꝝ ſeu uiri: ſeu fœminæ eẽnt:nõ Romæ modo:ſed ꝑ oĩa fora & conciliabula conqri:ut i cõſulũ poteſtate eſſent.Edici præterea & in urbe romana:& per totam Italiam emitti:neqs:q bacchis initiatus eſſet:coiſſe aut cõueniſſe cã ſacrorꝝ uelit:neu qd talis rei diuinæ feciſſe:ante oĩa dum q̃ſtio de his haberetur:qui coiſſent:coniuraſſentq;:quo ſtuprum flagitiumue iferretur.Hæc ſenatus decreuit.Conſules ædilibus curulibus imperarunt:ut ſacerdotes eius ſacri omnes conquirerent:comprehẽſoſq; libero cõclaui ad quæſtionem conſeruarent:ædiles plebis uidere:ne qua ſacra in operto fierent:triumuiris capitalibus mandatum eſt:ut uigilias diſponerent per urbẽ:ſeruarentq;:nequi nocturni cœtus fierẽt: utiq; ab incendiis caueretur:adiutores triũuiris gnq; uiri:uti cis tyberim ſuæ qſq; regionis ædificiis ꝑeſſent. Ad hæc officia dimiſſis magiſtratibus cõſules i roſtra aſcenderunt:& concione aduocata cum ſolemne carmen ꝑcationis:quod fari priuſquã populum alloquantur:magiſtratus ſolẽt:peregiſſet cõſul:ita cœpit.Nulli unq̃ cõcioni qdem tam nõ ſolum aptã:ſed ẽt neceſſaria hæc ſolẽnis deorꝝ comprecatio fuit:q̃ uos admoneret:hos eẽ deos:quos colere:uenerari:ꝑcariq; maiores noſtri iſtituiſſent:nõ illos: q prauis & externis religionibus captas mentes uelut furialibus ſtimulis ad omne ſcelus: & ad oẽm libidinem agerẽt.Eqdem nec qd taceam:nec quatenus proloquar:iuenio:ſi aliqd ignorabitis:ne locũ negligẽtiædem:ſi oĩa nudauero:ne nimiũ terroris effundã uobis:uereor:qcqd dixero:mius quã pro atrocitate: & magnitudie rei dictũ ſcitote eſſe:ut ad cauendum ſatis ſit:dabitur opera a nobis.Bacchanalia tota iam pridem Italia & nunc per urbem ẽt multis locis eſſe non fama modo accepiſſe uos:ſed crepitibus etiã ululatibuſq; nocturnis: q perſonant tota urbe: certũ habeo.Cæterum:quæ hæc res ſit:ignorare: alios deorum aliquem cultum:alios conceſſum ludum & laſciuiã credere eſſe:& qualecũq; ſit:ad paucos ꝑtinere:quod multitudiné eorꝝ:ſi dixero multa milia hoĩum eſſe:neceſſe ẽ exterreri aios: niſi ad iũxero: q & quales ſint primũ igitur mulierꝝ magna pars eſt:& is fons mali huiuſce fuit:deide ſimillimi fœminis mares ſtuprati:& cõſtupratores:fanatici uigiles uino ſtrepitibuſq; nocturnis attoniti. Nullas adhuc uires cõiuratio cæterꝝ icrementum igens uirium habet:quod i dies plures:fiũt. Maiores noſtri ne nos qdem niſi cum aut uexillo i arce poſito comitiorꝝ cauſa exercitus edictus eſſet:aut plebi conciliũ tribuni edixiſſent:aut aliq ex magiſtratibus ad concionem uocaſſent:forte temere coire noluerunt:& ubicunq; multitudo eẽt:& ibi legitimum rectorem multitudinis cẽſebãt debere eẽ.Quales primum nocturnos cœtus: deide promiſcuos mulierꝝ ac uirorum eſſe creditis? ſi qbus ætatibus initiẽtur mares:ſciatis: nõ miſereat uos eorꝝ ſolum:ſed etiam pudeat.Hoc ſacramento initiatos iuuenes milites:faciendos cenſetis qrites? his ex obſcœno ſacrario eductis arma cõmittẽda? hi cooperti ſtupris ſuis alieniſq; pro pudicitia coniugum ac liberorꝝ ueſtrorum ferro decernẽt? Minus tamẽ eſſet:ſi flagitiis tãtum effœminati foret: ipſorꝝ id magna ex parte dedecus erat:a facinoribus manus mentem a fraudibus abſtinuiſſent nunquã tantũ malum i rep.fuit:nec ad plures nec ad plura pertinens:quicquid ſcelere peccatum eſt ex illo uno ſacrario ſcitote ortum eſſe:nec oĩa i quæ coniurauerunt:edita facinora habent:adhuc priuatis noxiis qa nondum ad rempublicam opprimẽdam ſatis uirium eſt:coniuratio ſeſe ipia tenet:creſit:& ſerpit quotidie malum:iam maius ẽ:q capere id priuata fortuna poſſit:ad ſummã reip.ſpectat:niſi præcaueritis q̃rites:iam huic diurnæ legitimæ ab conſule uocatæ par nocturna concio eſſe poterit:nũc illi uos ſinguli uniuerſos cõcoinãtes timẽt:iam ubi uos dilapſi domos & i rura ueſtra eritis:illico coierint:conſultabũt de ſua ſalute ſimul ad ueſtra pernicie:tum ſingulis uobis uniuerſi timẽdi erunt.Optare igitur unuſq;q; ueſtrum debet:ut bona mens ſuis oĩbus fuerit:ſi quem libido: ſi furor in illum gurgitem abripuit: illorum eum:cum quibus i omne flagitium & facinus coniurauit: non ſuum iudicet eſſe.Nequis etiam errore labatur ueſtrum qdẽ non ſum ſecurus:nihil enim i ſpeciem fallatius eſt:quam praua religio ubi deorum numen prætenditur:celerius ſubit aium timor:ne fraudibus humanis uindicandis diuini iuris aliquid mixtum uiolemus:hac uos religione inumerabilia decreta pontificũ:ſenatuſcõſulta: aruſpicum deniq; reſponſa liberant:quotiens hoc patrum auorũq; ætate negotium eſt magiſtratibus datum ut ſacra externa fieri uetarent? ſacrificulos uateſq; foro circo urbe prohiberent? etacinios libros conquirerent:comburerentq;? oẽm diſciplinam ſacrificandi præterq̃ more romano abolerent? iudicabant.n. prudentiſſimi uiri oĩs diuini humaniq; iuris nihil æque diſſoluendæ religionis eſſe: q̃ ubi non patrio ſed externo ritu ſacrificaretur.Hæc uobis prædicenda ratus ſum:nequa ſupſticio agitaret aios ueſtros cum demolientes nos bacchanalia diſcutienteſque nefarios cœtus cernetis: omnia diis propitiis uoleti

Publicũ decretũ ad bacchanalia tollẽda

Cõſulis oratio i fœdũ ſacrorꝝ ritum

Etacinos libros ide numethnicos ſit legẽdũ

busq; ea faciemus:q quia suũ numen sceleribus libidinibusq; contaminari idigne ferebant:ex occultis ea tenebris ī lucem extraxerũt:nec patefieri ut ipunita essent:sed ut uidicarẽtur:& opprimerent:uoluerunt.Senatus quæstionẽ extra ordinẽ de ea re mihi collegæq; meo mãdauit:nos quæ ipsi nobis agẽda sunt:ipigre exequemur:uigiliarum nocturnaꝝ curã per urbẽ minoribus magistratibus mandauimus uos quoq; æquũ est:quæ uestra munia sunt:quo quis loco positus erit:quod iperabitur:ipigre pstare: & dare operam:nequid fraude noxiorum periculi aut tumultus oriatur.Recitari deide senatusconsulta iussserunt:indiciq; pmiũ proposuerũt:si qs quem ad se deduxisset:nomenq; de absentibus detulisset: qui noiatus ꝓfugisset:diem certam finituros:ad quã nisi citatus respondisset:absens damnaretur:si qs eoꝝ:q tũ extra terrã Italiã esset:noiaret:ei se laxioré se diẽ daturos:si uenire ad cãm dicẽdã uellet:edixerũt deide neqs qd fugæ cã uændidisse:neue emisse uellet:ne qs recipet:celaret ope ulla:iuuaret fugiẽtes.

Concione dimissa terror magnus urbe tota fuit:nec mœnibus se tantum urbis aut finibus Romanis continuit:sed passim per totam Italiam litteris hospitum de senatusconsulto:& concione & edicto consulum acceptis:trepidari cœptum est: multi ea nocte:quæ diẽ isecuta est:quo ī concione res palam facta é:custodiis circa portas positis fugientes a triũuiris compræhensi & reducti sunt:multorũ delata quidẽ noia:ex iis uiri fœminæq; mortẽ sibi consciuerunt.Cõspirasse supra septẽmillia uiroꝝ ac mulierum dicebantur:capita autẽ cõiurationis cõstabat esse.M.Cataniũ de plebe romana.A.Faliscũ.L.Opiterniũ:& Minium Cerriniũ campanũ ab his oia facinora & flagitia orta:eos maxios sacerdotes conditoresq; eius sacri esse:datam operã esse:ut prio quoq; tẽpore cõprehenderentur: adducti ad consulem: fassiq; de se nullam morã iudicio fecerũt:cæteꝝ tanta fuga ex urbe facta erat:ut qa multæ satiões & res periban:cogerẽtur ptores.T.Menius:&.M.Licinius p senatũ rẽ ī diem tricesimũ differre:donec quæstiones a consulibus pficerentur.Eadẽ solitudo:qa Romæ nõ possidebãt:nec iueniebantur:quoꝝ noia delata erant:coegit consules circa fora ꝓficisci:ibi quærere:& iudicia exercere:q tantũ initiati erãt:& ex carmie sacro precationes fecerant:ī qbus nefanda coniuratio ī omne facinus ac libidinẽ cõtinebat: nec earũ rerum ullam rem:ī quas iureiurando obligati erant:ī se aut alios admiserant:eos ī uiculis relinquebant:qui stupris aut cædibus uiolati erant:qui falsis testimoniis signis adulterinis subiectione testamẽtorum fraudibus aliis contaminati:eos capitali pœna afficiebant:plures necati: quam ī uicula coniecti sunt magna uis ī utraq; causa uirorum mulierumq; fuit.Mulieres damnatas cognatis:aut in quorum manu eẽnt:tradebant:ut ipsi ī priuato aiaduerterent ī eas:si nemo erat idoneus supplicii exactor:ī publico aiaduertebatur.Datum deide consulibus negotium ẽ:ut oia bacchanalia Romæ primum: deide per totã Italiam diruerẽt:extra quã:siqua ubi uetusta ara aut signũ consecratũ esset:ī reliquum deide se natusconsulto cautum ẽ:ne qua bacchanalia Romæ:neu ī Italia essent:siqs tale sacrum solemne & necessariũ duceret:& nec sine religione & piaculo se dimittere posse:apud ptorẽ ut profiteretur:prætor senatũ cõsuleret:si ei pmissum esset:cũ ī senatu centũ non mius essent:ita id sacrũ faceret:dum ne pluſq; q sacrificio essent:neu quæ pecunia cõmunis:neu qs magister sacroꝝ:aut sacerdos esset:aliud deide huic coniunctum referente.Q.Martio consule senatus cõsultum factum est:ut de iis:quos pro idicibus cõsules habuissent:itegra res ad senatum referret.Cum.Sp.Posthumius quæstionibus perfectis Romã rediisset.Minium Cerriniũ campanum Ardeam ī uicula mittendum cẽsuerunt:magistratibusq; ardeatiũ prædicendum:ut itentiore cum custodia asseruarent:non solum ne effugeret:sed ne mortis conscisendæ locũ haberet.Sp.Posthumius aliquanto post Romã uenit:eo referente de.P.Ebutii:& Hispalæ Feceniæ præmio qd eoꝝ opera idicata bacchanalia essent:senatusconsultũ factum est:ut in singulis centenamillia æris quæstores urbani ex ærario darent:utiq; consules cum tribunis placeret uti ad plebem primo quoq; tempore ferrent:ut.P.Ebutio emeritastipendia essent:ne inuitus militaret:neue cẽsores equũ publicũ assignarẽt:utiq; Feceniæ Hispalæ datio diminutio gentis:enuptio tutoris:optio ita esset:quasi ei uir testamento dedisset:utiq; ei ingenuo nubere liceret:ne quid ei:q eã dixisset:ob id fraudi ignominiæue esset:utiq; consules prætoresq;:q nunc eẽnt:quiue postea futuri essent:curarent: neqd ei mulieri iniuriæ fieret:utiq; tuto esset:id senatum uelle & æquũ censere ut ea fierent: oia lata ad plebem factaq; sunt ex senatusconsulto:& de cæteroꝝ idicum ipunitate præmiisq; permissum est consuli.Et iam.Q.Martius quæstionibus suæ regionis perfectis ī ligures prouiciã proficisci darabat: tribus millibus peditum Romanorum.cl.eqtibus ī supplementum acceptis:eadem prouicia idem numerus peditũ eqtumq; & collegæ decretus erat:exercitus accepunt:quos priore anno.C.Flaminius:&.M.Aemylius consules habuerunt:duas præterea legiones nouas ex senatusconsulto scribere iussi sunt: & uigiti millia peditum sociis & nomini latio iperarunt:& equites octigentos:& triamillia peditum romanorum.cc.eqtes:totum hunc exercitum præter legiones ī supplementum hispanienſis exercitus duci placebat:itaq; consules:dum ipsi quæstionibus ipediebantur.T.Menium delectui habẽdo præfecerũt. Perfectis quæstionibus.Q.Martius ī ligures apuanos est profectus:dum penitus ī abditos saltus : quæ latebræ receptaculaq; illis semper fuerant:persequitur:ī præoccupatis angustiis ioco iniquo est circũuẽtus:quattuormillia militũ amisit:& legionis secundæ signa tria:undecim uexilla socium ac latini nominis ī potestatem hostium uenerunt:& arma multa quæ qa ipedimẽto fugientibus per siluestres semitas erant:passim iactabantur:prius sequendi ligures finem:quam fugæ romani fecerunt.Cõsul ubi primum ex hostiũ agro euasit:ne quantũ diminutæ copiæ forent:appareret:ī locis pacatis exercitũ dimisit:non tamẽ obliterare famã rei male gestæ potuit:ná saltus:unde eum ligures fugauerant:martius est appellatus.Sub hunc nuncium ex liguſtinis uulgatũ:litteræ ex Hispania mixtã gaudio tristiciã afferen/

Act. numerũ cõspiratoꝝ & supplicium

Recens senatus cõsultũ de bacchanalium abolitione pmia ī dicibus decreta

Saltus martius

res recitatæ ſunt.C.Catinius:q̄ biēnio ante prætor ī eā prouīciā profectus erat:cū Luſitanis ī agro haſtē/ſi ſignis collatis pugnauit:ad ſexmillia hoſtiū ſunt cæſa:cæteri fuſi & fugati caſtriſq̄ exuti ad oppidum deīde Haſtā oppugnandū legiones ducit:id quoq̄ haud multo maiore certamīe cepit:quam caſtra:ſed dum īcautius ſubit muros:ictus ex uulnere poſt dies paucos moritur.Litteris de morte p̄ptoris reci

Luſitanoꝝ cædes

tatis:ſenatus cenſuit mittendū:q̄ ad Lunæ portū.C.Calphurniū p̄torem cōſequeretur : nunciaretq̄ ſe/natū cenſere æquū ne ſine īperio prouīcia eſſet:maturate eum proficiſci:quarto die q̄ miſſus erat.Lunā uenit:paucis ante diebus Calphurnius ꝓfectus erat.Et ī citeriore Hiſpania.L.Manlius Acidinus q̄ eodē tempore quo.C.Acinius ī prouīcia erat:cum celtiberis acie conflixit:īcerta uictoria diſceſſum ē:niſi q̄d celtiberi caſtra ībi nocte proxīa mouerunt:romanis & ſuos ſepeliēdi:& ſpolia legēdi ex hoſtibus pote/ſtas facta ē.Paucos poſt dies maiore coacto exercitu celtiberi ad Calagurram oppidum ultro laceſſiue/runt p̄lio romanos:nihil traditur:quæ cauſa numero aucto īfirmiores eos fecerit:ſuperati prælio ſunt ad.xii.millia hoīum cæſa:plus duo capta:& caſtris romanus potitus:& niſi ſucceſſor aduentu ſuo ībi/buiſſet īpetum uictoris:ſubacti celtiberi forent:noui prætores ambo exercitus ī hyberna deduxerunt.

Celtiberoꝝ cædes

Per eos dies:q̄bus hæc ī Hiſpania nūciata ſunt:ludi tauri per biduū facti religionis cā:decē apparatos deīnde ludos.M.Fuluius:quos uouerat ætolico bello fecit:multi artifices ex Græcia uenerant hono/ris eius cā:athletaꝝ quoq̄ certamē tum prīo romanis ſpectaculo fuit:& uenatio data leonū & panthe/rarū:& ꝓpe huius ſæculi copia ac uarietate ludicrū celebratū ē:nouēdiale deīde ſacrū tenuit:q̄d ī Pice/

Prodigia

no per triduū lapidibus pluerat.igneſq̄ cæleſtes multifariā orti aduſſiſſe cōplurimū leui afflatu ueſti/mēta maxīe dicebātur:addita & unū diem ſupplicatio ē ex decreto pontificū:q̄d ædes Opis ī capitolio de cælo tacta erat:hoſtiis maioribus cōſules ꝓcurarūt:urbemq̄ luſtrauerūt.Sub idē tp̄s & ex Vmbria nunciatū ē ſemimaré duodecī ferme annos natū īuentū:id prodigiū abominantes arceri romāo agro: necariq̄ q̄primū iuſſerunt.Eodē quoq̄ anno galli trāſalpini trāſgreſſi ī Venetiā ſine populatiōe aut bel lo:aut ꝓcul īde:ubi nunc e Aqleia:locū oppido condēdo ceperūt:legatis romanis de ea re trās alpes miſ ſis reſponſum ē neq̄ ꝓfectos ex auctoritate gētis eos:nec q̄d ī Italia facerent:ſe ſcire.L.Scipio eo tēpore ludos:quos bello antiochi uouiſſe ſeſe dicebat:ex collata ad id pecunia ab regibus ciuitatibuſq̄ per dies decē fecit.Legatū eū poſt dānationē & bona uændita miſſum ī Aſiam ad dirimēda īter Antiochum & Eumenē reges certamina Valerius Antias eſt auctor:tum collatas ei pecunias cōgregatoſq̄ p Aſiam ar tifices:& quoꝝ ludoꝝ poſt bellum:in quo uotos dicerēt:mētionem nō feciſſet:de iis poſt legationem demū in ſenatu actum.Cum iam in excitu annus eēt.Q.Martius abſens magiſtratu abiturus erat.Sp.

Ap. Claudius pulcher M.Sempro.Tuditanus conſ.

Poſthumius q̄ſtionibus cum ſumma fide curaq̄ ꝓfectis comitia habuit.Creati ſunt cōſules.Ap.Clau. Pulcher.M.Sēpronius Tuditanus:poſtero die p̄tores facti.P.Cornelius.A.Poſthumius Albinus.C.Ar ranius Stello.C.Acilius Serranus.L.Poſthumius Tempſanus.M.Claudius Marcellinus:Extremo an/no q̄a.Sp.Poſthumius cōſul renūciauerat peragrantē ſe p̄p q̄ſtiones utrūq̄ littus Italiæ: deſertas colo/nias Sipontum ſupero Buxētū infero mari inueniſſe:triūuiri ad colonias eo ſcribēdas ex ſenatuſcōſul/to ab.L.Menio p̄tore urbano creati ſunt.L.Scribonius Libo.M.Tutius.Gn.Bebius Tamphilus.Cum Perſeo rege & macedonibus bellū q̄d īminebat:nō unde plærīq̄ opinant:nec ab ipſo Perſeo cās cepit: inchoata initia a Philippo ſunt:& ipſe ſi diutius uixiſſet:id bellū geſſiſſet:una eum res cū uicto leges im ponerent:maxīme angebat:q̄d q̄ macedonū ab ſe defecerāt ī bello:in eos ius ſæuiēdi adēptum ei ab ſe/natu erat:tamē q̄a rem integram.Quintius in cōditionibus pacis diſtulerat: nō deſperaſſet impetrari poſſe.Antiocho deīde ballo ſup̄ato ad Thermopylas:regi diuiſis partibus cū p eoſdē dies cōſul Attilius Heracleā:Philippus Lamiā oppugnaſſet:capta Heraclea:quia iuſſus abſcedere a mœnibus Lamiæ erat romaniſq̄ oppidū deditū ē:ægre eā rē tulerat:p̄mulſit irā eius cōſul:q̄d ad Naupactū ipſe feſtinās:quo ſe ex fuga ætoli cōtulerāt.Philippo:p̄miſit:ut Athamaniæ & Amynādro bellū īferret:urbes:q̄s theſſā lis ætoli ademerāt:regno adiiceret:haud magno certamīne & Amynādrū Athamania expulerat:& ur

Quo Philippus eēt ī roāio

bes recepat aliquot.Demetriadē quoq̄ urbē ualidā & ad omnia opportunā:& magnetū gētes ſuæ di/cionis fecit:inde & in Thracia q̄ſdā urbes nouæ atq̄ inſuetæ libertatis uitio ſeditiōibus principū turba tas:partibus quæ domeſtico certamīe uīcerentur:adiungendo ſe cepit.His ſedata ī præſentia regis ira ī romanos eſt:nunq̄ tamen remiſit aīum a colligendis ī pace uiribus:q̄bus:quādo data fortuna eſſet : ad bellū uteretur:uectigalia regni nō fructibus tātum agroꝝ portoriiſq̄ maritimis auxit:ſed metalla ēt & uetera ītermiſſa recoluit:& noua multis locis īſtituit.Vt uero antiq̄ multitudinē hoīum:quæ belli cla/dibus amiſſa erat:reſtitueret:nō ſobolē tātū ſtirpis parabat cogēdis oībus ꝓcreare atq̄ educare liberos: ſed thracum ēt magnam multitudinē ī Macedoniā traduxerat:q̄tuſq̄ aliq̄diu a bellis oī cura ī augen/das regni opes ītentus fuerat.Rediere deīde cauſæ:quæ deītegro iram mouerent ī romanos:theſſaloꝝ & perrhebioꝝ q̄relæ urbibus ſuīs ab eo poſſeſſis:& legatorū regis Eumenis de thraciis oppidis p̄uim occupatis traductaq̄ ī Macedoniā multitudīe:ita auditæ erant:ut eas non negligi ſatis appareret:maxīe mouerat ſenatum:quod iam Henū & maroneam affectari poſſeſſionē audierant:mīus theſſalos cura/bant.Athamanes quoq̄ uenerūt legati nō partis amiſſæ nō finium iacturam querentes:ſed totā Atha/

Populorū q̄rele aduerſus Philippum

maniā ſub ius iudiciūq̄ regis ueniſſe:& maronitaꝝ exules erāt:pulſi:qa libertatis cām defendiſſent ab regio p̄ſidio:ii nō Maroneā modo:ſed ēt Henum ī poteſtate nunciabant Philippi eē.Venerāt & a Phi/lippo legati ad purganda ea:q̄ nihil niſi permiſſu romanoꝝ īperatorū factū affirmabāt:ciuitates theſſa lorū:& perrhebioꝝ:& magnetū:& cū Amynandro athamanū gentem ī eadem cauſa:qua ætolos fuiſ/ſe.Antiocho rege pulſo occupatū oppugnādis ætolicis urbibus cōſulē ad recipiēdas eas ciuitates Philip/

pūm miſiſſe:armis ſubactos parere.Senatus neqd abſente rege ſtatueret:legatos ad eas cōtrouerſias diſceptandas miſit.Q.Cecilium Metellum.M.Bebium Tamphilū.T.Semproniū:quoꝝ ſub aduētu ad theſſalica Tempe oībus iis ciuitatibus:qbus cum rege diſceptatio erat:conciliū īdictum eſt.Ibi cū Romani legati diſceptatoꝝ loco:theſſali:prhebiiqꝫ:& athamanes haud dubii accuſatores.Philippus ad audienda crimina tāq̄ reus conſediſſent:pro īgenio qſqꝫ eorum:q prīcipes legationū erant & gratia cum Philippo aut odio:acerbius leniuſue egerunt.In cōtrouerſiam autē ueniebāt Philippo Polyſtructa: Phaloria:& Euronomen:& cætera circa ea oppida utrum theſſalorꝝ iuris: cum ui ademptæ poſſeſſæqꝫ ab ætolis forent:nam Philippū ademiſſe eas conſtabat:an ætolica antiquitus ea oppida fuiſſent:ita n. Attiliū regi conceſſiſſe:ſi ætolorꝝ fuiſſent:ſi uoluntate nō ſi ui atqꝫ armis coacti cū ætolis eſſent.Eiuſdē formulæ diſceptatio de perrhebiorꝝ magnetumqꝫ oppidis fuit:omnium.n.iura olim poſſidendo p occaſiones ætoli miſcuerāt.Ad hæc q̄ diſceptationis erant:querelæ theſſalorꝝ adiectæ:quod ea oppida:ſi iā redderentur ſibi:ſpoliata ac deſerta redditurus eēt:nam p̄ter belli caſibus amiſſos:qngentos prīcipes iuuentutis ī Macedoniā adduxiſſe:& opera eoꝝ ī ſeruilibus abuti miniſteriis:& quæ reddiderit: coactus theſſalis iutilia:ut redderet:curaſſe:Thebas Phthias unū maritimū emporiū fuiſſe quondam theſſalis frugiferum & quæſtuoſum:ibi nauibus onerariis cōparatis regē:quæqꝫ p̄ter Thebas Demetriadē curſum dirigerēt:negotiationē maritimā oēm eo auertiſſe:iā ne a legatis qdē q iure gētiū ſancti ſunt: uiolandis abſtinere:inſidias poſitas euntibus ad.T.Quītium.ſtatqꝫ ergo ī tantū metū oēs theſſalos cōiectos ut non ī ciuitatibus ſuis nō ī cōmunibus gentium conciliis qſquā hiſcere audeat procul.n.abeſſe libertatis auctores romanos:lateri adhærere grauem dominum prohibentem uti beneficiis Populi Ro.qd autem ſi uox libera non ſit:liberum eſſe? nunc ſe fiducia & p̄ſidio legatorum īgemiſcere magis quā loq niſi prouideant aliqd romani:quo & græcis Macedoniā accolētibus metus & audacia Philippi mīuat: neqcquā & illū uictū & ſe liberatos eſſe.Hæc acerbe poſtremo:cum priores leniter permulſiſſent iram eius petētes:ut ignoſceret pro libertate loquētibus:& ut depoſita domini acerbitate aſſueſceret ſocium atqꝫ amicū ſeſe p̄ſtare:& īmitaretur Populū Ro.q caritate quā metu adiungere ſibi ſocios mallet. Theſſalis auditis perrhebii Cōnocondylum:qđ Philippus Olympiadē appellauera:.Perrhebiæ fuiſſe: & ut ſibi reſtitueretur:agebant:& de Malea:& Hercynio eadem poſtulatio erat. Athamanes libertatem repetebant & caſtella Atheneum:& Paneneū.Philippus ut accuſatoris potiuſq̄ rei ſpeciē haberet:& ipſe a querelis orſus Menelaidem ī Dolopia:quæ regni ſui fuiſſet:theſſalos ui atqꝫ armis expugnaſſe queſtus eſt:item Petram Imperiam ab iiſdem theſſalis perrhebiiſqꝫ captam.Xinias qdem haud dubie ætolicū oppidum ſibi contribuiſſe eos:& Paracheloida:quæ ſub Athamania eēt:nullo iure theſſalorꝝ formulæ factam.Nam quæ ſibi crimina obiiciantur de inſidiis legatorꝝ & maritimis portubus frequentatis aut deſertis:alterum ridiculū eſſe reddere rationem quos portus mercatores aut nautici petant: alterꝝ moleſtum prauos mores ſe tot annos eē:p quos nunquā ceſſauerit legati nunc ad īperatores romanos: nunc Romam ad ſenatū crimina de ſe deferre:quem unq̄ uerbo uiolatū eſſe? ſemel euntibus ad Quītium inſidias dici factas:ſed qd iis acciderit nō adiici:quærētium qd falſo obiiciatur:cū ueri nihil habeāt ea crimina eſſe inſolenter & īmodice abuti theſſalos īdulgentia Popu.Ro.uelut ex diutia ſiti nimis auide merā haurientes libertatē:itaqꝫ ſeruoꝝ modo p̄ter ſpem repente manu miſſoꝝ licentiā uocis & linguæ expiri ſeſe inſectatione conuiciis dominoꝝ:elatus deīde ira adiecit nondū oīum dieꝝ ſolē occidiſſe id minaciter dictum non theſſali modo ī ſeſe:ſed ēt romani acceperūt:& cum fremitus poſt eam uocē ortus:& tandem ſedatus eſſet:perrhebioꝝ īde athamanūqꝫ legatis reſpondit eandem:de qbus illi agāt: ciuitatū cām eſſe conſulē Attilium & romanos ſibi dediſſe eas:cū hoſtiū eēnt:ſi ſuum munus:q dediſſent:adimere uelit:ſcire cedēdum eſſe:ſed meliori & fideliori amico ī gratiam leuiū & mutabilium ſociorum iniuriam eos eſſe facturos:nec.n.ullius rei mius diuturnā eē gratiā:quā libertatis:p̄ſertim apud eos:q male utendo eam corrupturi ſint.Cauſa cognita ,pnūciauerūt legati placere deduci p̄ſidia macedonum ex iis urbibus:& antiqs Macedoniæ terminis regnū finiri:de iniuriis quas ultro citroqꝫ illatas quærebantur:quo modo īter eas gentes & macedonas diſceptetur:formulam iuris exequendi conſtituendam eſſe.Inde grauiter offenſo rege Theſſalonicem ad cognoſcendū de Thraciæ urbibus ,pficiſcūtur:ibi legati Eumenis:ſi liberas eſſe Henum & Maroneā uelit romani nihil ſui pudoris eſſe ultra dicere:quā ut admoneāt regē:ut nō uerbo eos liberos reliquat:nec ſuū munus ītercipi ab alio patiantur:ſin autē mior cura ſit ciuitatū ī Thracia poſitaꝝ:multo uerius eſſe quæ ſub Antiocho fuerit p̄mia belli Eumenem:quam Philippū habere:uel pro patris Attali meritis bello qđ aduerſus Philippū ipſum geſſerit uel ſuis quo Antiochi bello terra mariqꝫ laboribus piculiſqꝫ oībus ītерfuerit.Habere eū p̄terea decē legatorum ī eam rem p̄iudiciū:q cum Cherſonneſum:Lyſimachiamqꝫ dederit. Maroneam quoqꝫ atqꝫ Henum profecto dediſſe:quæ ipſa ppīquitate regionis uelut appendices maioris muneris eēnt:nā Philippum qdem quo merito ī Popu.Ro.aut iure īperii cum tam procul ab finibus Macedoniæ abſint:ciuitatibus his p̄ſidia īpoſuiſſe? uocari maronitas iuberent:ab iis certiora oīa de ſtatu ciuitatum eaꝝ ſcitu ros.Legati maronitarum uocati non uno tantū loco p̄ſidium eſſe regium ſicut ī aliis ciuitatibus dixerunt:ſed pluribus ſimul & plenā macedonū Maroneā eſſe:itaqꝫ dominari aſſentatores regios: his ſolis loq & ī ſenatu & cōcionibus licere:eos omnes honores & capere ipſos & dare aliis:optimū quēqꝫ qbus libertatis:qbus legū cura ſit:aut exulare pulſos patria:aut ī honoratos & deterioribus noxios ſiſcere. De iure ēt finiū pauca adiecerūt Quītum Fabium Labeonem cū ī regione ea fuiſſet: direxiſſe finē Philippo ueterē regiāqꝫ Thraciæ Paroreiam:ſub ea nuſq̄ ad mare ferētē deflexiſſe uiā:q̄ maronitanoꝝ urbes

Theſſalorꝝ & Philippi ad horta tio

Legatorum de cretum

agroſq; amplectatur. Ad ea Philippus longe aliá quã aduerſus theſſalos ꝓhebioſq; nuper ĩgreſſus diſſerẽdi uiá: nõ cũ maronitanis mihi aut cũ Eumene diſceptatio é: ſed iã uobiſcũ romani: a qbus nihil æq me ĩpetrare iãdiu aĩaduerto: ciuitates macedonũ: q̃ a me ĩter ĩducias defecerãt: reddi mihi æquũ cẽſebã: nõ qa magna acceſſio ea regni futura eẽt: ſunt. n. & parua oppida: & ĩ finibus extremis poſita: ſed qa multũ ad reliquos macedonas cõtinẽdos exẽplum ꝓtinebat: negatũ é mihi: bello ætolico Lamiã oppugnare iuſſus a cõſule. M. Attilio cũ diu fatigatus ibi ꝑliis opibuſq; eẽm: tráſcẽdentẽ me iã muros a capta ꝓpe urbe reuocauit cõſul: & abducere copias ĩde coegit: ad huius ſolatiũ iniuriæ ꝓmiſſum ẽ: ut Theſſaliæ Perrhebiæq; & athamanũ reciperẽ q̃dã caſtella magis quã urbes: ea quoq; ipſa uos mihi. Q. Cecili paucos ante dies ademiſtis. Pro nõ dubio paulo ante: ſi diis placeat: legati Eumenis ſumebãt: quæ Antiochi fuerũt. Eumenẽ æqus eẽ: quã me habere: id ego aliter lõge iudico eẽ. Eumenes. n. nõ niſi uiciſſent romani: ſed niſi bellũ geſſiſſent: manere ĩ regno ſuo nõ potuit: itaq; ille ueſtrũ meritum habet nõ uos illius: mei aũt regni tãtũ aberat: ut ulla pars ĩ diſcrimine fuerit: ut triamillia talẽtũ: & qnquagĩta tectas naues: & oẽs Græcie ciuitates: quas ante tenuiſſem: pollicẽtẽ ultro Antiochũ ĩ mercedẽ ſocietatis ſim aſpernatus: hoſtẽq; ei me eẽ prius ẽt: quã. M. Attilius exercitũ ĩ Græciã traiiceret: præ me tuli: & cum eo cõſule belli partẽ: q̃cunq; mihi delegauit: geſſi: & ĩſequẽti cõſuli. L. Scipioni cũ terra ſtatuiſſet ducere exercitũ: ad Helleſpontũ nõ iter tãtũ ꝑ regnũ noſtrũ dedi: ſed uias ẽt muniui: põtes feci: cõmeatus ꝑbui: nec per Macedoniã tãtũ: ſed ꝑ Thraciã: ubi ẽt ĩter cætera pax quoq; ꝑſtãda a barbaris erat. Pro hoc ſtudio meo erga uos ne dicã merito: utrũ adiicere uos romani aliqd & amplificare & augere regnũ meũ munificẽtia ueſtra opportebat? an quæ haberẽ aut meo iure: aut beneficio ueſtro eripẽ? id qd nũc facitis: macedonũ ciuitates: quas regni mei fuiſſe fatemini: nõ reſtituũtur. Eumenes tãq; ad Antiochũ ſpoliandũ me uenit: & ſi diis placet: decẽ legatoꝝ decretũ ſpecimen calumniæ ĩpudentiſſimæ ꝓtẽdit: quo maxie repelli & coargui põt: diſertiſſime. n. planiſſimeq; ĩ eo ſcriptũ ẽ Cherſonneſum & Lyſimachiã Eumeni dari: ubi tandẽ Henus: & Maronea: & Thraciæ ciuitates aſcriptæ ſunt? qd' ab illis ne poſtulare qdẽ ẽ auſus: id apud uos tãq; ab illis ĩpetrauerit: obtinebit? Quo ĩ numero me eẽ apud uos uelitis: referte: ſi tanq; inimicũ & hoſtẽ ĩſectari ꝓpoſitũ eſt: pgite ut cœpiſtis: facere: ſin aliqs reſpectus ẽ mei ut ſocii atq; amici regis: depcor ne me tanta iniuria dignũ iudicetis. Mouit aliq̃tũ oratio regis legatos: itaq; medio reſponſo rem ſuſpẽderũt: ſi decẽ legatoꝝ decreto Eumeni datæ ciuitates eæ eẽnt: nihil ſe mutare: ſiꝝ Philippus bello cepiſſet: eas ꝓmiũ uictoriæ iure delli habituꝝ: ſi neutrum eorum foret: placere cognitionem ſenatui reſeruari: & ut oĩa ĩ integrũ manerẽt: ꝓſidia q̃ ĩ his urbibus ſint: deduci. Hæ cauſæ maxie aĩum Philippi alienauerũt ab romanis: ut nõ a Perſeo filio eius nouis cauſis motũ: ſed ob has a patre bellũ relictũ filio uideri poſſit. Romæ nulla ſuſpicio belli macedonici erat. L. Mãlius ꝓconſul ex Hiſpania redierat: cui poſtulãti ab ſenatu ĩ æde Bellonæ triũphũ: reꝝ geſtaꝝ magnitudo ĩpetrabilẽ faciebat: exẽplũ obſtabat: qd̃ ita cõparatum more maioꝝ erat: nẽ qs qui exercitũ nõ deportaſſet: triũpharet niſi perdomitam pacatamq; ꝓuinciã tradidiſſet ſucceſſori: medius tamẽ honos Mãlio habitus: ut ouãs urbẽ iniret: tulit coronas aureas qnquagĩtaduas: auri ꝑterea põdo. cxxxii. argẽti. xvi. millia. ccc. & ꝓnũciauit ĩ ſenatu qnquemillia põdo argẽti: &. lxxx. auri. Q. Fabiũ q̃ſtorẽ aduehere: id quoq; ſe ĩ ærarium delaturꝝ. Magnus motus ſeruilis eo anno ĩ Appulia fuit. Tarẽtũ ꝓuinciã. L. Poſthumius ꝓtor hẽbat: is de paſtoꝝ cõiuratione: q uias latrociniis paſcuaq; publica ĩfeſta habuerãt: q̃ſtionẽ ſeuere exercuit: ad ſeptẽ millia hoĩum cõdẽnauit: multi ĩde fugerũt de multis ſumptũ ẽ ſupplicĩũ. Cõſules diu retẽti ad urbẽ delectibus tãdẽ ĩ ꝓuincias ꝓfecti ſunt. Eodẽ ãno in Hiſpania ꝓtores. C. Calphurnius: &. L. Quĩtius cũ prĩo uere exhybernis copias eductas ĩ Beturia iunxiſſent: ĩ carpẽtania: ubi hoſtiũ caſtra erãt: ꝓgreſſi cõi aĩo conſilioq; rẽ geſſerũt: haud ꝓcul Dippone & Tollero urbibus ĩter pabulatores pugna orta é: qbus dũ utrinq; ſubuenĩt'a caſtris paulatim oẽs copiæ ĩ acie eductæ ſunt. In eo tumultuario certamĩe & loca ſua & genus pugnæ ꝓ hoſte fuere: duo exercitus romani fuſi: atq; ĩ caſtra cõpulſi ſunt: nõ iſtitere pculſis hoſtes Prætores romani: ne poſtero die caſtra oppugnarent: ſilẽtio ꝓximæ noctis tacito ſigno exercitum abduxerunt: luce prĩa hiſpani acie iſtructa ad uallũ acceſſerũt: uacua ꝑter ſpem caſtra ĩgreſſi: quæ relicta ĩter nocturnã trepidationẽ erãt: diripuerũt: regreſſiq; ĩ ſua caſtra paucos dies qetis ſtatiuis mãſerũt. Romanorũ ſociorũq; ĩ ꝑlio fugaq; ad qnquemillia occiſa: quoꝝ ſe ſpoliis hoſtes armarũt: ĩde ad tagũ flumẽ ꝓfecti ſunt. Prætores ĩterim romãi oẽ id tꝑs cõtrahẽdis ex ciuitatibus ſociis hiſpanoꝝ auxiliis: reficiẽdiſq; ab terrore aduerſæ pugnæ militũ aĩs cõſumpſerũt: ubi ſatis placuere uires: & iã miles quoq; ad delẽdã priorẽ ignominiã hoſtẽ poſcebat: ꝓfecti duodecĩmillia ab tago flumĩe poſuerũt caſtra: ĩde tertia uigilia ſublatis ſignis q̃drato agmĩe prĩcipio lucis ad tagi ripã puenerũt: trans fluuiũ ĩ colle hoſtiũ caſtra erant: extẽplo q̃ duobus locis uada nudabat amnis: dextera parte Calphurnius: leua Quĩtius exercitũ traduxerũt. Quieto hoſte dũ miraẽ ſubitũ aduẽtũ: cõſultatq;: q tumultũ iniicere trepidãtibus ĩ ipſo tranſitu potuiſſet: ĩterim romãi ĩpedimẽtis quoq; oĩbus traductis cõtractiſq; ĩ unũlocũ qa iã mouerĩ uidebant hoſtẽ: nec ſpatiũ erat: caſtra cõmuniẽdi aciẽ ĩſtruxerũt: ĩ medio locata qnta Calphurnii legio: & octaua Quĩtii: id robur toto exercitu erat: cãpũ aptũ uſq; ad hoſtiũ caſtra habebãt liberũ a metu inſidiaꝝ. Hiſpani poſteaq; ĩ citerioꝝ ripa duo romãoꝝ agmĩa cõſpexerũt: ut priuſq; ſe iũgerẽ atq; ĩſtruerẽ poſſent: occupãrẽt eos: caſtris ꝛpẽte effuſi curſu ad pugnã tẽderũt: atrox ĩ prĩcipio pugna fuit: & hiſpãis recẽti uictoria ſe rocibus: & ĩſueta ignominia milite romão accẽſo: accerrime media acies duæ fortiſſimæ legiões dimicabãt: q̃s cũ aliter moueri loco nõ poſſe hoſtis cerneret: cuneo iſtitit pugnaẽ: ſed plureſ cõfertioreſq; medios urgebãt. Ibi poſteaq; laboraẽ aciẽ Calphur. ꝓtor uidit. T. Quĩtiliũ Varum: &. L. Iuuẽtiũ Caluã lega

Philippi ſtudiũ erga Ro. aduerſus Antiochũ

Quæ fuerint cauſæ ꝑſici belli

Duo ro. exercitus ĩ hiſpãia fuſi

tos ad singulas legiones adhortandas propere mittit:docere & monere iubet in illis spem oẽm uincẽdi & retinendæ Hispaniæ esse:si illi loco cedant:ueminẽ huius exercitus nõ modo Italiam:sed ne tagi qdẽ ulteriorem ripam usq; uisurum ipse cum equitibus duaꝝ legionũ paululum circũuectus in cuneũ hostium:qui mediã urgebat aciem:ab latere incurrit Quintius cum suis equitibus alteꝝ hostium latus inuadit:sed longe acrius calphurniani equites pugnabant:& prætor ipse ante alios:nam & primus hostẽ percussit:& ita se immiscuit mediis:ut uix utrius partis esset:nosci posset:& equites ptoris eximia uirtute:& equitum pedites accensi sunt:pudor mouit primos centuriones qui inter tæla ptorem conspexere:itaq; urgere signiferos pro se quisq; iubere inferre signa:& confestim militẽ sequi: renouatur ab oĩbus clamor:impetus fit uelut superiore loco:haud secus ergo quã torrentis modo fundunt: sternuntq; perculsos:nec sustinere alii super alios inferentes sese possunt:fugientes i castra equites persecuti sunt.& permixti turbæ hostium itra uallum penetrauerũt:ubi a relictis in psidio castrorũ plium instauratum coacti sunt romani equites descendere ex equis:dimicantibus iis legio quita supuenit:deinde:ut quæq; potuerant:copiæ affluebant.Cæduntur passim hispani per tota castra:nec plusquã quattuormillia effugerunt:ide triamillia fere:qui arma retinuerant:montem propinquum ceperunt mille semiermes per agros palati sunt:supra.xxxv.millia hostium fuerãt:ex quibus tam exigua pars pugnæ superfuit: signa capta.cxxxiii.romani sociiq; paulo plus sexcenti & prouĩcialiũ auxilioꝝ.cl.ferme ceciderũt:tribuni militum quinq; amissi:& pauci equites romani cruentæ maxime uictoriæ speciem fecerunt.In castris hostium:quia ipsis spatium sua cõmuniendi non fuerat:manserũt:pro concione postero die laudati: donatiq; a.C.Calphurnio equites phaleris:pronũciauitq; eorũ opera hostes fusos:castra capta & expugnata esse.Quintius alter ptor suos equites catellis ac fistulis donauit:donati & centuriões ex utriusq; exercitu permulti:maxime qui mediam aciẽ tenuerũt.Cõsules delectibus aliis:quæ Romæ agenda erãt:pactis rebus in ligures prouĩciam rxercitũ duxerunt.Sempronius a Pisis profectus in apuanos ligures:uastandoq; agros:ac urẽdo uicos & castella eorum:aperuit saltũ usq; ad meras fluuiũ:& Lunæ portũ:hostes montẽ antiquã sedem maiorum suoꝝ ceperunt:& inde superata locorum iniquitate: plio deiecti sunt.Et.A.Claudius felicitatem uirtutemq; collegæ in liguribus ingaunis æquauit secundis aliquot pliis:sex pterea oppida eorum expugnauit:multa millia hominũ i iis cepit: belli auctores.iii.&.xl.securi percussit.Iã comitioꝝ appetebat tempus:prior tamẽ Claudius:quã Sẽpronius:cui sors cõtigerat: comitia habendi Romã uenit:quia.P.Claudius frater eius consulatũ petebat: cõpetitores habebat patricios L.Aemylium.Qu.Fabium Seranum:Sulpicium Galbam ueteres candidatos & ab repulsis eo magis debitũ:quã primo negatus erat:honorẽ repetẽs:etiã quod plus quã unũ ex patriciis creari non licebat: artior petitio quattuor petentibus erat:plebeii quoq; gratiosi homines petebant.L.Portius Qu.Terentius Culleo.Gn.Bebius Tamphilus:& ii repulsi in spem impetrandi tandem aliquãdo honoris dilati. Claudius unus ex omnibus nobilis candidatus erat. Opinione hominum haud dubie destinabantur Qu.Fabius Labeo:&.L.Portius Licinius:sed Claudius consul sine lictoribus cũ fratre toto foro uolitãdo:clamantibus aduersariis & maiore parte senatus:meminisse eũ debere prius se consulẽ Po.Roma. quam fratrem.P.Claudii esse:quin ille sedens pro tribunali aut arbitrũ:aut comitiorũ tacitũ spectatorẽ se præberet:coerceri tamen ab effuso studio nequit:magnis contentionibus tribunoꝝ quoq; plebis q aut cõtra consulẽ:aut pro studio eius pugnabant:comitia aliquotiens turbata:donec peruicit Appius: ut deiecto Fabio fratrem traheret:creatus.P.Claudius Pulcher:præter spem suã & cæteroꝝ locũ suum tenuit.L.Portius Licinius:qa moderatis studiis non ut claudianis inter plebeios certatũ est:prætorum inde comitia sunt habita.C.Decimus Flaccus.P.Sempronius Longus.P.Cornelius Cethegus.Qu.Neuius Matho.C.Sempronius Varro prætores facti:hæc eo anno quæ.Ap.Claudius.M.Sempronius cõsules fuerunt domi militiæq; gesta.Prĩcipio anni.P.Claudius.L.Portius consules erãt.Quĩtus Cecilius M.Bebius.T.Sempronius qui ad disceptandũ inter Philippũ & Eumenem reges thessalorumq; ciuitates missi erant:legationem renunciarunt:regum quoq; eorum ciuitatumq; legatos in senatũ itrodu xerunt:eadẽ utriq; iterata:quæ dicta apud legatos in Græcia erant. Aliam deinde legationẽ nouã patres cuius prĩceps.Ap.Claudius fuit:in Macedoniã & Græciã decreuerũt:ad uisendũ redditæ ne ciuitates rhodiis & thessalis & perhebiis essent:iisdẽ mãdatũ:ut ab Heno & Maronea psidia deducerentur: maritimaq; omnis Thraciæ ora a Philippo & macedonibus liberaretur. Peloponnesum quoq; adire iussi:unde prior legatio discesserat incertiore statu rerũ quã si nõ uenissent:nã super cæ tera etiã sine responso dimissi:nec datũ petẽtibus erat achæoꝝ conciliũ de qua re querẽte grauiter.Q.Cecilio simul lacedæmoniis deplorãtibus mœnia diruta:abductam plebem in Achaiam & uenũdatam:ademptas quibus ad eam diẽ ciuitas stetisset.Lycurgi leges:achæi maxĩe concilii negati crimen excusabant recitando legẽ:q̃ nisi belli pacisue causa & cũ legati ab senatu cũ litteris aut scriptis mandatisue uenirent: uetaret indici conciliũ.Ea ne postea eẽt excusatio:ostendit senatus curæ iis esse debere:ut romanis legatis semper adeundi concilium gẽtis potestas fieret:quemadmodum & illis quotiens uellent.sneatus daretur.

Dimissis iis legationibus:Philippus a suis certior factus cedẽdum ciuitatibus:deducendaq; psidia eẽ: infensus omnibus i maronitanos irã effudit.Onomasto qui perat:maritimæ oræ:mandat:ut partis aduersæ principes iterficeret:ille per Casandrum quendã unum ex regiis iam diu habitantem Maroneæ nocte tracibus intromissis uelut i bello capta urbe cædẽ fecit.Id apud romanos legatos querentes tam crudeliter aduersus inoxios maronitanos tam superbe aduersus populum romanũ factum:ut quibus libertatẽ restituẽdam senatus censuisset:ii pro hostibus trudarent:abnuerat quicquã eorum ad se:aut

Insi-
gnis hi-
spãoꝝ
cædem

P.Clau
dius
pulcher
L.Porti
us Lici-
nius cõ.

Philippi sceluſi Maronitanos

quẽquam ſuorum pertinere:ſeditiõe iter ipſos dimicatum:cum alii ad ſe:alii ad Eumenem ciuitatem traherent:id facile ſcitu eẽ percunctarẽtur ipſos maronitanos:haud dubius pculſis oibus terrore tã recentis cædis neminẽ hiſcere aduerſus ſe auſurũ. Negare appius rẽ eminẽtem ꝓ dubia q̃rendam:ſi ab ſe culpã remouere uellet:Onomaſtum & Caſandrũ:ꝓ quos acta res diceret:mitteret Romã: ut eos ſenatus pcunctari poſſet. Primo adeo pturbauit ea uox regẽ:ut nõ color:nõ uultus ei conſtaret:deide colecto tãdem aĩo Caſandrũ:q Maroneæ fuiſſet:ſi utiq; uellet:ſe miſſũ dixit:ad Onomaſtũ qdẽ qd ea pertinerent:q nõ modo Maroneæ ſed ne ĩ regni qdem ꝓpiqua fuiſſet? & parcebat magis Onomaſto honoratioꝛi amico:& eundẽ idicẽ haud paulo plus timebat:quia & ipſe ſermonẽ cũ ipſo cõtulerat:& multorũ talium miniſtrũ & conſciũ habebat:Caſander quoq; miſſis:qui ꝓ Epirũ ad mare ꝓſequerent eũ: nequã indiciũ emaneret:ueneno credit ſublatus:& legati a Philippi colloquio ita digreſſi ſunt:ut præ ſe ferret nihil eoꝝ ſibi placere. Et Philppus qdẽ minime quin rebellãdũ eẽt dubius:qui qa ĩmaturæ ad id uires erant ad morã iterponendã Demetriũ minorẽ filiũ mittere Romã:ſimul ad depurgãda crimina: ſimul ad depcandam irã ſenatus ſtatuit:ſatis credens ipſum etiã iuuenẽ:qđ Romæ obſes ſpeciẽ regiæ ĩdolis dediſſet aliquid mométi facturũ:iterim ꝓ ſpeciem auxilii byzantiis ferẽdi:retro ad terrorẽ regulis thracum iniiciendũ ꝓfectus:pculſis iis p̃lio & Amadoco duce capto ĩ Macedoniã rediit:miſſis ad accolas hiſtri fluminis barbaros ut ĩ Italiam irrumperẽt ſollicitãdos. Et ĩ Peloponneſo aduentus romanorum legatoꝝ:qui ex Macedonia ĩ Achaiam ire iuſſi erãt:expectabatur:aduerſus quos ut p̃parata cõſilia haberet. Lycortas p̃tor conciliũ in dixit:ibi de lacedæmoniis actum ex hoſtibus eos accuſatores factos: & periculũ eſſe:ne uicti magis timendi forent:quã bellantes fuiſſent:qppe ĩ bello ſociis romãis achæos uſos:nunc eoſdẽ romanos æquiores lacedæmoniis:quã achæis eſſe:ubi Areus etiã & Alcibiades ambo exules ſuo beneficio reſtituti legationẽ romanorũ aduerſus gẽtem achæorum ita de ipſis meritã ſuſcepiſſent:adeoq; iſeſta oratione uſi eẽnt:ut patria pulſi nõ reſtituti in eam uiderent:clamor undiq; ortus referret noĩatim de iis:& cũ oĩa ira nõ cõſilio gererent capitis dãnati ſunt. Paucos poſt dies Romani legati uenerũt:his Clitoræ ĩ Arcadia datũ eſt conciliũ:priuſq; agerẽt qcq̃:terror achæis iniectus erat & cogitatio:quod nunq̃ ex æquo diſceptatio futura eẽt:ſed qđ Areum & Alcibiadẽ capitis ab ſe ĩ concilio ꝓxime damnatos cũ legatis ſe acturos uidebãt:nec hiſcere quiſquã audebat. Appius ea:q̃ apud ſenatum quæſti erãt lacedæmonii:diſplicere ſenatui oſtẽdit:cædẽ primũ ad cõflictum factam eoꝝ:q a Philipœmene ad cãm dicẽdã euocati ueniſſent:deide cum ĩ hoſes ita ſæuitum eẽt:ne ĩ ulla parte crudelitas eoꝝ ceſſaret:muros dirutos urbis nobiliſſimæ eẽ:leges uetuſtiſſimas abrogatas:ĩductamq; ꝓ gẽtes Lycurgi diſciplinã ſublatam. Hæc cũ Appius dixiſſet:Lycortas & qa p̃tor:& qa Philipœmenis auctoris oĩum quæ Lacedæmone acta fuerant:factionis erat:ita reſpõdit. Difficilior nobis Appi Claudi apud uos oratio ẽ:quã Romæ nuper apud ſenatum fuit:tunc.n. Lacedæmoniis accuſantibus reſpondendũ erat:nũc a uobis ipſis accuſati ſumus:apud quos cauſa dicenda eſt:quam iniquitatem cõdiciõis ſubimus: quod ab illa ſpe decidimus iudiciis aĩo te auditurũ eſſe:poſita contentione qua paulo ante egiſti: ego certe cũ ea:quæ & hic antea apud Quĩtum Ceciliũ:& poſtea Romæ queſti ſunt lacedæmõii:a te paulo ante relata ſint:nõ tibi:ſed illis me apud te reſpondere credebam. Cædem obiicitis eorũ:qui a Philopœmene prætore euocati ad cauſam dicendam interfecti ſunt:hoc ego crimen non modo non a uobis romani: ſed ne apud uos quidẽ nobis obiiciendũ fuiſſe arbitror:qd ita? qa ĩ ueſtro fœdere erat:ut maritimis uribus abſtinerẽt lacedæmonii:quo tpe armis captis urbes a qbus abſtinere iuſſi erãt:nocturno impetu occupauerũt. Si. T. Quĩtius:ſi exercitus romanus:ſicut antea in Peloponneſo fuiſſet:eo nimirũ capti & oppreſſi cõfugiſſent:cũ uos procul eſſetis:quo alio niſi ad nos ſocios ueſtros:quos antea Ciphio opẽ ferentes:quos lacedæmonẽ uobiſcũ ſimili de cã oppugnãtis uiderant:confugerẽt? Pro uobis igit iuſtum piumq; bellũ ſuſcepimus:quod cum alii laudent:reprehendere ne lacedæmonii quidẽ poſſint:dii quoq; ipſi cõprobauerint:qui nobis uictoriam dederunt. Quonã igit modo ea q̃ belli iure acta ſunt:ĩ diſceptationẽ ueniũt? quoꝝ tamẽ maxĩa pars nihil ptinet ad nos:noſtrũ ẽ:qđ euocauimus eos ad cãm dicẽdã: qui ad arma multitudinã exciuerãt:q expugnauerãt maritima oppida:q diripuerãt:q cædẽ pricipũ fecerãt. Quod uero illi ueniẽtes ĩ caſtra iterfecti ſunt:ueſtrũ ẽ Areu & Alcibiade:q nũc nos:ſi diis placet: accuſatis:nõ noſtrũ:exules lacedæmoniorũ quo ĩ numero ii quoq; duo fuerũt:& tũc nobiſcũ erant: & quod domiciliũ ſibi delegerãt maritima oppida ſe petituros credẽtes:in eos:quoꝝ opa patria extorres ne ĩ tuto qdẽ exilio poſſe cõſeneſcere ſe idignabant:ĩpetũ fecerũt. Lacedæmonii igit lacedæmonios:nõ Achæi iterfecerũt:nec iuſt an iniuria cæſi ſint:argumẽtari refert. At.n. illa uĩa certe ſunt achæi:qđ leges diſciplinãq; uetuſtiſſimã Lycurgi ſuſtuliſtis:qđ muros diruiſtis:q̃ utraq; ab iiſdẽ obiici:q poſſunt? cũ muri lacedæmoniis nõ a Lycurgo:ſed paucos ante annos ad diſſoluendam Lycurgi diſciplinã extructi ſint:tyrãni.n. nuper eos arcẽ & munimẽtũ ſibi non ciuitati parauerũt:& ſi exiſtat hodie ab iferis Lycurgus:gaudeat ruinis eoꝝ:& nunc ſe patriã & Spartã antiquã agnoſcere dicat:nõ Philopœmenẽ expecta re nec achæos:ſed uos ipſi lacedæmonii ueſtris manibus ea moĩri & diruere oĩa ueſtigia tyrannidis de buiſtis:ueſtræ.n. ille deformes notæ ſeruitutis erãt:& cũ ſine muris per octingentos prope annos libe ri aliquando etiã principes Græciæ fuiſſetis:muris uelut cõpedibus circundatis uincti per cẽtũ annos ſeruiſtis. Quod ad leges adẽptas attinet:nego antiquas lacedæmoniis leges achæos ademiſſe: quas nõ habebãt:ſed noſtras leges dediſſe:nec male conſuluiſſe ciuitati cũ concilii noſtri eã fecerimus:& nobis miſcuerimus:ut corpus unũ & cõciliũ totius Pelopõneſi eẽt:tũc opior:ſi aliis ipſi legibus uiueremus: alias iſtis iniũxiſſemus:q̃ri ſe iniquo iure eẽ & uidicari poſſent. Scio ego. Ap. Claudii hãc oĩonẽ:q̃ ſum

Licõtæ p̃toris oratio

Quãdiu ſine muris lacedæmon fuiſſet

adhuc usus: neq; apud socios neq; liberæ gentis eē: sed uere seruoꝝ disceptātiū apud dominos: ná si nō uox illa uana ꝓconii fuit: qua liberos esse oium prios achæos iussistis: si fœdus ratū ē: si societas & amicitia obseruaē ex æquo: cur ego: qd Capua capta feceritis romani nō quæro: uos rōnem reposcitis: quid achæi lacedæmoniis bello uictis fecerimus? iterfecti aliq sunt finge a nobis: qd uos senatores campanos securi nō percussistis? muros diruimus: uos non muros tantū: sed urbē & agros ademistis: specie iniqs æquum est fœdus apud achæos ꝑcaria libertas: apud romanos ēt ĩperium est. Sētio Appi: & si nō oportet: non īdignor: sed oro uos: quantum libet: iterfit iter romanos & Achæos: modone in æquo hostes uestri nostriq; apud uos sint ac nos socii: imo ne meliore iure sint: nā ut ĩ æquo essent: nos fecimus: cum leges iis nostras dedimus: cū ut achæi concilii eēnt: effecimus: parum ē uictis: quod uictoribus satis est: plus postulant hostes: quā socii habent: q̄ iureiurando: q̄ monumentis litteraꝝ in lapide īsculptis ĩ æternam memoriam sancta atq; sacrata sunt: ea cum periurio nostro tollere parant: ueremur qdem uos romani: & si ita uultis: etiā timemus: sed plus ueremur: & timemus deos īmortales. Cum assensu maxīæ partis est auditus: & locutū omnes ꝑ maiestate magistratus cēsebant: ut facile appareret molliter agendo dignitatē suā tenere apud romanos nō posse. Tum Appius suadere se magnope achæis dixit: ut dū liceret uolūtate sua facere: gratiā ĩnirent: ne mox inuiti & coacti facerēt. Hæc uox audita qdem cū oium gemitu est: sed metu iniecto ĩperata recusandi id modo petierunt: ut romani: q̄ uiderent de lacedæmoniis: mutarent: nec achæos religione obstrīgerent irrita ea: q̄ iureiurādo sanxissent: faciendi: dānatio tātum Arei & Alcibiadis: q̄ nuper facta erat: sublata ē. Romæ prīcipio eius anni cum de comitiis consulū & prætoꝝ actum esset: consulibus ligures: qa bellū nusq; alibi erat: decreti. Prætores. C. Decius Flauius urbaná. Publius Cornelius Cethegus ĩter ciues & pegrinos sortiti sunt. Publius Sempronius Blesus Siciliam. Quītius Neuius Matho Sardiniā: & ut idē de ueneficiis q̄reret. C. Terentius Varro Hispaniā citeriorem: Quītus Sempronius Longus Hispaniam ulteriorem. De iis duabus ꝓuīciis legati per id fere tempus. L. Iuuentius Calua: &. T. Quītilius Varus uenerunt. q quantū bellū iā ꝓfligatū ĩ Hispania eēt: senatu edocto: postularūt: simul ut ꝓ rebus tā ꝓspere gestis diis īmortalibus haberetur honos: & ut ꝑtoribus exercitū deportare: liceret. Supplicatio ĩ biduum decreta ē de legionibus deportādis: cū de cōsulum ꝑtorumq; exercitibus ageretur: rē ītegrā referri iusserūt. Paucos post dies cōsulibus ĩ ligures binæ legiones: quas Appius Claudius &. M. Sēpronius habuerāt decretæ sunt. De exercitibus hispaniēsibus magna cōtētio fuit ĩter nouos ꝑtores & amicos absentium Calphurnii Quītiiq; utraq; cā tribunos plebis: utraq; cōsules habebat: ii se ĩterfessuros. S. C. si reportādos cēserēt exercitus: denūciabant: illi si hæc intercessio fieret: nullam rē aliā se discerni passuros. Victa postremo absentiū gratia est: &. S. C. factum: ut prætores q̄ttuormillia peditū romanoꝝ scriberēt: q̄drīgentos eqtes: & qnquemillia socioꝝ peditū latini nois: qngentos eqtes: quos secū ĩ Hispaniā portarent: cū eas legiōes q̄ttuor descripsissent: qd̄ plus quā qnquemillia peditū: trecenti eqtes ĩ legionibus singulis eēnt: dimitterēt: eos primū: q emerita stipēdia haberent: deīde ut cuiusq; fortissima opa Calphurnius: & Quītius ĩ ꝑlio usi eēnt. Hac sedata cōtentione alia subīde. C. Decii ꝑtoris morte exorta est. Gn. Sicilius &. L. Puppius: q ædiles proxio anno fuerant: &. C. Valerius flamē dialis: &. Q. Fuluius Flaccus is qa ædilis curulis designatus erat sine toga candida: sed maxīa ex oībus contentione petebāt: certamēq; ei cū flamīe diale erat: & posteaq̄ prīo æquare mox supare ē uisus: pars tribunoꝝ plebis negare rōnē eius habendam esse: qd̄ duos simul unus magistratus ꝑsertim curules neq; cape posset nec gerere: pars legibus eū solui æquū cēsere: ut quē uellet ꝑtorem creādi populo potestas fieret. L. Portius cōsul prīo ĩ ea sentētia eē ne nomen eius accipet: deinde ut ex auctoritate senatus idē faceret: cōuocatis patribus se referre ad eos dixit: qd̄ nec iure ullo: nec exēplo tolerabili liberæ ciuitati ædilis curulis designatus ꝑturam peteret sibi: nisi qd aliud iis uideretur: in aio esse: e lege comitia habere. Patres cēsuerunt uti. L. Portius cōsul cū. Q. Fuluio ageret: ne impedimento esset: quomīus comitia ꝑtoris ĩ locū. C. Decii subrogādi e lege haberent. Agēti consuli ex. S. C. respōdit Flaccus nihil: qd̄ se īdignum eēt: facturū: medio responso ad uoluntatē ĩterpretātibus fecerat spem cessurū patrum auctoritati eē: comitiis acrius ēt: quā ante petebat: criminando extorqueri sibi a consule & ab senatu Po. Ro. beneficiū: & īuidiā gemīati honoris fieri: tāq̄ nō appareret: ubi designatus ꝑtor eēt: ex tēplo ædilitate se abdicaturꝝ. Cōsul cū & ꝑtinaciā petētis crescere: & fauorē populi magis magisq; ĩ eū ĩclinari cerneret: dimissis comitiis senatū uocauit: cēsuerūt frequētes: quoniā flaccū auctoritas patrū nihil mouisset: ad populū cū flacco agēdū. Cōciōe aduocata cū egisset cōsul: ne tū qdē de snīa motus grās Po. Ro. egit: qd̄ tāto studio quotiēscūq; declarādæ uolūtatis potestas facta eēt: ꝑtorē se uoluisset facere: ea sibi studia ciuium suoꝝ destituere nō ĩ aio esse. Hæc uero tam obstinata uox tantum ei fauoris accēdit: ut haud dubius ꝑtor eēt: si cōsul accipe nomen uellet: īgens certamē tribunis & iter seipsos & cū cōsule fuit: donec senatus a consule ē habitus: decretumq; quoniam prætoris subrogādi comitia ne legibus fierēt ꝓtinacia. Q. Flacci & parua studia hoīum ĩpedirēt: senatū cēsere satis ꝑtorum eē. P. Cornelius utrāq; ĩ urbe iurisdicionē hēret. Apollinīq; ludos faceret. His comitiis prudētia & uirtute senatus sublatis: alia maioris certaminis quo & maiore de re & iter plures potētioresq; uiros sunt exorta cēsurā summa cōtētiōe petebāt. L. Valerius Flaccus: & Publius: &. L. Scipiōes. Gn. Manlius Volso. Furius Purpurio ꝑīcii: plebeii āt. M. Portius Cato. M. Fuluius Nobilior: Tiberius &. M. Sēpronius Lōgus & Tuditanus: sed oēs ꝑīcios plebeiosq; nobilissimaꝝ familiaꝝ. M. Portius longe anteibat: ĩ hoc uiro tanta uis aī īgeniiq; fuit: ut quocūq; loco natus eēt: fortunā sibi ipe facturus uideret: nulla ars neq; priuatæ: neq; publicæ rei gerēdæ ei dfuit: urbanas rusticasq; res piter callebat: ad summos honore alios scientia iuris: alios

Atī. Appii denūciationem

Prouinciarū ordinatio

Catōis maioris laus

eloquentia:alios gloria militaris prouexit:huic uersatile ingenium:sic pariter ad oia fuit:ut natum ad id unum diceres:quodcūq; ageret:i bello manu fortissimus:multisq; insignibus clarus pugnis:idē posteaq̄ ad magnos honores peruenit summus imperator:& idē in pace:si ius consuleres:peritissimus:si cā orāda esset eloquētissimus:nec ista tantū cuius lingua uiuo eo uiguerit:monumētū eloqntiæ nullū extet: uiuit imo:uigetq; eloquētia eius sacrata scriptis:ois generis oīones & ꝓ se multæ:& ꝓ aliis & i alios:nā non solū accusando sed ēt cām dicēdo fatigauit inimicos:simultates nimio plures & exercuerunt eū:& ipse exercuit eas:nec facile dixeris:utrū magis ꝑsserit eū nobilitas:an ille agitauerit nobilitatē. Asperi procul dubio animi & linguæ acerbæ & imodice liberæ fuit:sed iuicti a cupiditatibus animi & rigidæ inocentiæ:cōtemptor gloriæ:diuitiarū:i parsimonia i patientia laboris piculi ꝓpe ferrei corporis animiq; quē nec senectus qdē q̄ soluit oīa:fregerit:q sextū & octogesimū annū agēs cām dixerit:ipse pro se orauerit: scripserit; nonagesimo anno. Sergiū Galbā ad populi adduxerit iudiciū. Hūc sicut omni uita tū petentem ꝑmebat nobilitas:coierāt apud ꝓtorē. L. Flaccū:q collega i cōsulatu fuerat:cādidati oēs ad deiicīdū honore eū:nō solū ut ipsi potius ad:piscerent:nec qa idignabātur nouū hominē cēsorem uidere:sed ēt qđ' tristē cēsurā piculosamq; multoꝝ famæ ab læso a plærisq; & lædēdi cupido expectabāt: &.n.tum quoq; minitabūdus petebat:refragari sibi:q liberā & fortē cēsurā timerēt criminādo:& simul. L. Valerio suffragabat:illo uno collega castigare se noua flagitia & priscos reuocare mores posse. His accēsi homines auersa nobilitate nō. M. Portiū mō cēsorē fecerūt:sed collegā ei. L. Valeriū Flaccū adiecerūt. Secūdum comitia cēsoꝝ cōsules ꝓtoresq; i ꝓuincias ꝓfecti:ꝑter. Q. Neuiū:quē q̄ttuor nō mius mēses prius quē in Sardiniā iret q̄stiōes ueneficii:quaꝝ magnā partē extra urbē ꝑ municipia cōciliabulaq; habuit: quia ita aptius uisum erat:tenuerūt:si Antiati Valerio credere libet:ad duo hominū millia dānauit:& L. Posthumius ꝓtor:cui Tarētū ꝓuincia uenerat:magnas pastoꝝ cōiuratiōes uindicauit:& reliqas bachanaliū q̄stiōis cū cura executus ē:multos q ciuitati nō affuerāt:aut uades deseruerāt in ea regiōe Italiæ latētes:partim noxios iudicauit:partim cōprahēsos Romā ad senatū misit i carcere oēs a. P. Cor. conecti sunt. In Hispania ulteriore fractis ꝓximo bello lusitanis qetæ res fuerāt: & in citeriore. C. Terētius i suessetanis oppidū Corbionē uineis & opibus expugnauit:captiuos uēdidit:qeta deinde hyberna in citeriore ꝓuincia habuit. Veteres ꝓtores. C. Calphurnius Piso:&. L. Quintius Romā redierūt:utriq; magno patrū cōsensu triūphus ē decretus:prior. C. Calphurnius de lusitanis & celtiberis triūphauit:coronas aureas tulit. lxxiii. & decē pōdo argēti:paucos post dies. L. Quintius Crispinus ex iisdē lusitanis celtiberisq; triūphauit: tātūdem auri:q̄tū argēti in eo triūpho trāslatū. Cēsores. M. Portius: &. L. Valerius metu mixta expectatiōe senatū legerūt:septē mouerūt senatu:ex qbus unū insignē & nobilitate & honoribus. L. Quintiū Flaminiū cōsularē. Patrū memoria institutū:ferē: ut cēsores motis e senatu ascriberēt notas. Catonis & aliæ qdē acerbæ oīones extāt in eos:quos aut senatorio loco mouit:aut quibus equos ademit:lōge grauissima in. L. Quintium oratio est:qua si accusator ante notam non censor post notam uisus esset: retinere. L. Quintium in senatu:ne frater qdē Titus Quintius:si tum censor eēt:potuisset:inter cætera obiecit ei Philippū Pœnū caꝝ ac nobile scortū ab Roma in Galliā ꝓuinciā spe ingētiū donoꝝ pductū:eū puerū lasciuiā cū cauillareē:exprobrare cōsuli ꝑsæpe solitū:qđ sub ipsum spectaculū gladiatoꝝ abductus ab Roma eēt:ut obsequm amatori ei uēdicaret:forte epulātibus iis cū iā uino incaluissent:nūciatū in cōuiuio eē nobilē boiū cū liberis trāsfugā uenisse:cōuenire cōsulē uelle:ut ab eo fidē ꝑsens acciꝑet:introductū i tabernaculū ꝑ interpretē alloq cōsulē cœpisse:iter cuius fermonē Quīntius scorto uis tu:inqt:quoniā gladiatoriū spectaculū reliqsti:iā hūc gallū moriētē aspicereē:& cū is uix dum serio annuisset ad mutū scorti cōsulē stricto gladio:q sup caput pēdebat:loquenti gallo caput primū pcussisse:deīde fugiēti fidēq; Po. Ro. atq; eoꝝ q aderāt:iplorāti latus trāsfodisse. Valerius Antias ut qui nec Catonis oīonē legisset:& fabulæ tātū sine auctore ædite credidisset:aliud argumentū simile tamē libidīe & crudelitate pagit:Placētiæ famosam mulierē:cuius amore deperet:i cōuiuiū accersitā scribit:ibi iactātē sese scorto iter cætera retulisse q̄ acriter q̄stiōes exercuisset:& quā multos capitis dānatos i uiculis hēret:quos securi pcussurus eēt:tū illa ifra eū accubātē negasse unq̄ uidisse quēq̄ securi ferientē & puelle id uidere:hic idulgētē amatorē unū ex dānatis attrahi iussum securi pcussisse. Facinus atrox si ue eo modo:quo censor obiecit:siue ut Valerius tradit:cōmissum est iter pocula atq; epulas:ubi libare diis dapes:ubi bene ꝑcari mos eēt:ad spectaculū scorti ꝓcacis i sinu cōsulis recubātis mactatā humanā uictimā eē:& cruore mēsam repsam. In extrema oīone Catonis cōdicio ferē: ut si id factū negaret:cæteraq; q̄ obiecisset spōsione defenderet:sese:q fatereē. ignominia ne sua quēq; dolitu; cēseret:cū ipse uino & uenere amens sanguie hois i cōuiuio lusisset? In eqtatu recognoscēdo. L. Scipiōi Asiatico adēptus equus:in cēsibus quoꝝ accipiēdis tristis & aspera in oēs ordies cēsura fuit:ornamēta:& uestē mulierē:& uehicula:q̄ pluris:quā qndecim milliū æris eēnt: i cēsum referre uiatores iussit:itē mācipia maiora annis. xx. q̄ post ꝓximū lustrū. x. millibus æris aut eo pluris uænissent:uti ea quoq; x. tanto pluris:q̄ quāti eēnt:æstimarētur:& his rebus oībus terni in millia æris attribuerenē:aquā publicā omnē i priuatum ædificiū aut agrū fluētē ademerūt:& q̄ in loca publica iædificata immolitaue priuati habebāt:ifra xxx. dies demoliti sunt:opa deīde faciēda ex pecunia decreta:lacus sternēdos lapide tegēdosq; qua opus esset:cloacas in auētino in aliis partibus:qua nondū erāt faciēdas locauerunt:& seꝑatim Flaccus molē ad neptunias aquas:ut iter populo eēt & uiā ꝑ formianū mōtē. Cato atria duo meniū & titiū i latumiis & quattuor tabernas i publicū emit:basilicāq; ibi fecit:q̄ portia appellata ē:& uectigalia summis pretiis ultro tributa infimis locauerūt:q̄s locationes cū senatus ꝑcibus & lachrymis publicanoꝝ uictus iduci

Atē. seueriss. mā Catonis cēsurā

Quid Cato Flamīnio obiecerit

Basilica portia

& de integro locari iussisset: cēsores edicto sūmotis ab hasta: q ludificati p̄orē locationē erāt: oīa eadē paulum īminutis p̄tiis locauerūt: nobilis cēsura fuit: simultatūq; plena q̄. M. Portiū: cui acerbitas ea assignabat: p oēm uitā exercuerūt. Eodē anno coloniæ duæ polētia in Picenū: Pisauq; in gallicū agrū deductæ sunt: sena iugera in singulos data: diuiserūt agrū: coloniasq; deduxerūt iidē tresuiri. Q. Fabius Labeor: &. M. & Quintus Fuluii Flaccus & Nobilior. Cōsules eius anni nec domi: nec militiæ memorabile qcq̄ egerūt: in īsequentē annū crearūt cōsules. M. Claudiū marcellū. Q. Fabiū Labeonē. M. Claudius. Q. Fabius idibus martiis quo die cōsulatū inierūt: de ꝓuinciis suis p̄torūq; rettulerūt. Prætores creati erant C. Valerius flamen dialis q priore āno petierat: &. Sp. Posthumius Albinus: &. P. Cornelius Sisenna. L. Puppius. L. Iulius. Gn. Sulpitius. cōsulibus ligures cū iisdē exercitibus: quos. P. Claudius. L. Portius habuerāt: ꝓuincia decreta est. Hispaniæ extra sortē prioris anni p̄toribus cū suis exercitibus seruatæ. Prætores ita sortiri iussi uti flamini diali utiq; altera iurisdicendi Romæ ꝓuincia eēt: peregrinā est sortitus. Sisennæ Cornelio urbana. Sp. Posthumio Sicilia. L. Puppio Appulia. L. Iulio gallia. Gn. Sulpicio Sardinia euenit. L. Iulius maturare ē iussus galli trālpini p̄ saltus ignotæ antea uiæ ut ante dictū est: in Italiā trāsgressi oppidū in agro: q nūc est aqlienſis ædificabāt. Id eos ut ꝓhiberet: quo ad eius sine bello posset p̄tori mādatū ē: si armis ꝓhibēdi eēnt: cōsules certiores faceret: ex his placere altęq;: aduersus gallos ducere legiōes. Extremo prioris anni comitia habita erāt: in demortui. Gn. Cornelii locū auguris sufficiē di creatus erat. Sp. Posthumius albinus huius p̄cipio anni. P. Licinius Crassus pōtifex max. mortuus est: in cuius locū. M. Sēpronius tuditanus pōtifex max. creatus est. C. Seruilius geminus. P. Licinii funeris cā uisceratiōe data ludos fecit: & gladiatores. c. ut̄giti pugnauerunt: & ludi funebres p triduum facti post ludos epulum: ī quo cū toto foro strata triclinia eēnt tēpestas cū magnis ꝓcellis coorta coegit plærosq; tabernacula statuere ī foro. eadē paulo posteaq̄ undiq; dissērenasset: sublata: defunctosq; fato uulgo ferebāt: qd' iter fatalia uates cecinissēnt: necesse eē tabernacula in foro statui: hac religione leuatis altera iniecta: qd' sanguine p biduū pluuisset ī area Vulcani: & p decēuiros supplicatio idicta erat eius ꝓdigii expiādi cā. Priusquā cōsules ī prouincias ꝓficiscerent': legatiōes trāsmarinas ī senatū introduxerūt: nec unq ante tantū regiōis eius hominū Romæ fuerat: nam ex quo fama p gētes: quæ Macedoniā acciuerant: uulgata ē: crimina querimoniasq; de Philippo nō negligēter ab romānis audiri: multis operæ p̄tiū fuisse queri: p se quæq; ciuitates gētesq; singuli etiā priuatim: grauis enim accola omnibus erat Romam aut ad spem leuandæ iniuriæ: aut ad deflendæ solatiū uenerūt: & ab Eumene rege legatio cū fratre eius Atheneo uenit ad querēdum simul qd' non deducerent' ex Thratia p̄sidia: simul quod ī Bithyniam Prusiæ bellū gerenti: aduersus Eumenē auxilia missa forēt. Respondendū ad oīa iuueni tū admodū Demetiro erat: cum haud facile esset: aut ea: q̄ obiicerent': aut q̄ aduersa ea dicenda erāt: cōplecti memoria: nec. n. multa solū: sed ēt plæraq; oppida q̄ parua erant de controuersia finium: de hoībus raptis pecoribusq; abactis: de iure aut dicto per libidinē aut nō dicto: de rebus p uim aut p gratiā iudicatis: nihil hoq; neq; Demetriū dilucide dicere: nec se satis liqdo discere ab eo senatus cum cerneret posse: simul & tyrocinio & p̄turbatione iuuenis moueret': q̄ri iussit: ab eo: ecquā de iis rebus cōmentarium a patre accepisset? cū respondisset accepisse sese: nihil prius nec potius uisum ē: q̄ regis ipsius de singulis respōsa accipere librū extēplo popōscerunt: deinde: ut ipse recitaret: p̄miserunt. Erant āt de rebus singulis ī breuem coactæ causæ: ut alia feciſſe se secundū decreta legatorum doceret: alia non p se stetisse quo minus faceret: sed p eos ipsos: q accusarēt: interposuerat ēt querelas de iniqtate decretorū: & q̄ non ex æquo dicta erant: extēplo ī iudiciā: mox ēt ī perniciē adolescēti uerterūt. Lacedæmōii deide ītroducti sunt: multæ & paruæ disceptatiōes iactabāt': sed q̄ maxie cōtinerēt: erāt: utrū restitueret': quos achæi damnauerāt nec ne iniq; aut iure occidissēnt: quos occiderāt: uertebat': & utrū manerēt ī achaico cōcilio lacedæmōii an ut ante fuerat secretū eius unius ī Pelopōneso ciuitatis ius eēt. Restitui: iudiciaq; facta tolli placeret. Lacedæmonē manere ī achaico cōcilio scribiq; id decretum & cōsignaria lacedæmōiis & achæis: legatus ī Macedoniā. Q. Martius est missus: iussus idē ī Pelopōneso rocioq; res aspicere: nā ibi quoq; ex ueteribus discordiis residui motus erāt. & Messene desciuerat a cōcilio achaico: cuius belli & causas & ordinē: si expromere uelī: īmemor īm ꝓpositi: quo statui nō ultra attīgere externa: nisi q̄ romāis cohærerēt

M. Claudius marcellus. Q. Fabius Labeo cons. Galli in agro aq̄ liēsi edificabāt

Gratū senatus decretū Demetrii gratiam

Euētus memorabilis est quod cū bello superiores essent achæi. Philopœmenes p̄ter eoq; capitur ad p̄occupandā Coroneā: q̄ hostes petebāt in ualle iniq̄ cū eqtibus paucis oppressus: ipsum potuisse effugere thracū cretēsiūq; auxilio tradūt: sed pudor relīquendi eqtes nobilissimos gētis ab ipso nup lectos tenuit: q̄bus dū locū ad euadendas angustias cogēdo ipse agmē p̄bet sustinēs īpetus hostium: ꝓlapso equo & suo ipse casu & onere eq̄ sup eū ruentis haud multū abfuit: quin exanimaret': septuagitaannos iam natus & diutino morbo: ex quo tum primo reficiebat' uiribus admodū attenuatis: iacentē hostes supsusī oppresserunt: cognitūq; primū a uerecūdia memoriaq; meritorum haud secus q̄ ducē suū

attolunt reficiuntq; & ex ualle deuia in uiam portant: uix sibimet pri præ nec opinato gaudio credentes: pars nuncios Messenem præmittunt debellatum: esse. Philopœmenem captum adduci: primum adeo incredibilis uisa res: ut non pro uano modo sed: uix pro sano nuncius audiretur: deinde ut super alium alius idem omnes affirmantes ueniebant tandem facta fides: & priusquã appropinquare urbi satis scirẽt: ad spectaculum omnes simul liberi ac serui pueri quoq; cum fœminis effunduntur: itaq; clauserant portam turbæ: dum ꝑ se q̃sq; nisi ipse oculis suis credidisset: uix pro comperta tantam rem habiturus uideretur: ægre summouentes obuios intrare portam: qui adducebant Philopœmenem: postquã uerũt: atq; turba cõferta iter reliquum clauserat: & cum pars clausa maxime a spectaculo eet: theatrũ repẽte qđ ꝓpinquũ uiæ erat: cõpleuerũt: & ut i cõspectu populi adduceret: una uoce oẽs exposcebant. Mgratus & principes ueriti nequẽ motũ misericordia ꝑsentis tãti uiri faceret: cũ alios uerecũdia pristinæ maiestatis collata ꝑsenti fortunæ: alios recordatio ĩgẽtiũ meritoꝝ motura eet: ꝓcul in cõspectu eũ statuerũt: deide raptim ex oculis hoium abstraxerũt. Prætore dinocrate dicẽte esse q̃ ptinentia ad summã belli & pcũctari eum mgratus uellẽt: adducto in curiã & senatu uocato cõsultari cœptũ: iã inuesperascebat: & nõ mõ cætera: sed ne i proximã qdem noctẽ: ubi satis tuto custodiret expedichant: ob magnitudiné pristinæ eius fortunæ uirtutisq;: & neq; ipsi domũ recipere custodiẽdum audebãt: nec cuiq̃ uni custodiã eius satis credebant: admonẽt deide qđ esse thasaurũ publicũ sub terra saxo q̃drato septũ: eo uictus dimittit: & saxum ĩgẽs: quo operit machina superimpositũ est: ita loco potius q̃ homini cuiq̃ credendam custodiã rati lucẽ isequẽte expectauerũt. Postero die multitudo qđẽ ĩtegra memor pristinoꝝ eius in ciuitatẽ meritoꝝ: parcendũ ac ꝓ eũ remedia q̃renda eẽ ꝑsentiũ malorũ cẽsebãt: sed factionis auctores quoꝝ ĩ manu res: erat i secreto cõsultãtes oẽs ad necẽ eius consentiebãt: sed utiũ maturarẽt: an differrẽt ambigebant: uicit pars auidior pœnæ mussusq; q uenenũ afferret: accepto poculo nihil aliud locutũ ferũt: q̃ quæsisse: si icolumis Lycortas (is alter ĩperator achæoꝝ erat) egtesq; euasissent: posteaq̃ dictũ est i columes eẽ: bene habet: inquit: & poculo ĩpauide hausto haud: ita multo post expirauit. Nec diuturnũ mortis eius gaudiũ auctoribus crudelitatis fuit: uicta nãq; messene bello exposcẽtibus achæis dedit noxios: ossaq; reddita Philopœmenis sunt: simul & sepultus ab uniuerso achaico ẽ cõcilio: adeo oĩbus humanis cõgestis honoribus ut ne diuinis qdẽ abstineret. Ab scriptoribus reꝝ græcis latinisq; tãtũ huic uiro tribuit: ut a qbusdã eoꝝ uelut ad insignẽ notã huius ãi memoriæ mãdatũ sit tres claros ĩpatores eo anno decessisse Philopemenẽ, Annibalẽ, P. Scipionẽ: adeo i æquo eũ duobus potẽtissimaꝝ gẽtiũ summis ĩpatoribus posuerũt. Ad prusiã regẽ legatus. T. Quĩtius Flaminius uẽit: quẽ suspectũ romanis & receptus post fugam Antiochi Annibal: & bellum aduersus Eumenẽ motũ faciebat: ibi seu gaa Flaminio inter cætera obiectum Prusiæ erat: hominem omnium: qui uiuerent: infestissimum Popu. Roma. apud eum esse: qui patriæ suæ primũ: deinde fractis eius opibus Antiocho regi auctor belli aduersus populum Romanũ fuisset: seu quia ipse Prusias gratificaretur præsenti Flaminio romanisq; : ꝑ se necandi aut tradendi eius in potestatẽ consilium cepit: a primo colloquio Flaminii milites extemplo ad domum custodiẽdam Annibalis missi sunt. Sẽper talẽ exitum uitæ suæ prospexerat Annibal animo: & romanoꝝ inexplicabile odium ĩ se cernens: & fidei regum nihil sane confisus: Prusiæ uero leuitatem etiã expertus erat. Flaminii quoq; aduentum uelut fatalem sibi horruerat: ad oĩa undiq; infesta: ut iter semper aliquod ꝑparatum fugæ haberet: septem exitus e domo fecerat ex iis quosdam occultos ne custodia sepirentur: sed graue ĩperium regum nihil inexploratum: quod inuestigari uolunt: effici: totius circuitũ domus ita custodiis complexi sunt: ut nemo inde elabi posset: Annibal posteaquam est enũciatũ milites regios ĩ uestibulo esse: postico: quod deuii maxie atq; occultissimi exitus erat: fugere conatus: ut id quoq; occursu militum obseptum sensit: & omnia circa clausa custodiis dispositis esse, uenenum: quod multo ante ꝑparatum ad tales habebat casus: popposcit: liberemus: inquit: diuturna cura populũ ro. quando morte senis expectare longum cẽsent: nec magnam: nec memorabilẽ ex ĩermi ꝓ ditoq; Flaminius uictoriam feret: mores qdẽ populus romanus quantum mutauerint: uel hic dies argumẽto erit: patres eoꝝ Pyrrho regi hosti armato exercitũ in Italia habẽti: ut a ueneno caueret: ꝑdixerũt: hi legatum consularẽ: q auctor esset. Prusiæ per scelus occidendi hospitis miserunt: execratus deide in caput regnũq; Prusiæ: & hospitales deos uiolatæ ab eo fidei testes inuocãs poculũ exhausit: hic uitæ exitus fuit Annibalis. Scipionẽ & Polybius & Rutilius hoc anno mortuũ scribunt: ego neq; his: neq; Valerio assentio: his qđ cẽsoribus Marco Portio. Lucio Valerio pricipẽ senatus ipsum. L. Valeriũ cẽsorẽ lectũ iuenio: cum supioribus duobus lustris Africanus fuisset: quo uiuo nisi ut ille senatu moueretur: q̃ notam nemo memoriæ ꝓdidit: alius princeps ĩ locũ eius lectus nõ esset. Antiatẽ auctorẽ refellit tri. pl. Marcus Neuius aduersus quẽ oratio iscripta. P. Africani est. Neuius hic magistratum nõ iniit tribunatus plebis. P. Claudio. Lucio Portio consulibus: sed iniit tribunatũ Appio Claudio. Marco Sempronio consulibus ad quartum idus decembres: ĩde tres menses ad idus martias sunt: qbus Publius Claudius Lucius Portius consulatũ inierunt. ita & uixisse in tribunatu Neuii uideret: diesq; ei dici ab eo potuisse deceisse autem ante. L. Valerii: &. M. Portii censuram. Trium clarissimoꝝ suæ cuiusq; gentis uirorũ: non tempore magis congruente comparabilis mors uidetur esse: quam quod nemo eorum satis dignum splendore uitæ exitu habuit: iam primum omnes non i patrio solo mortui: nec sepulti sunt: ueneno absumpti Annibal & Philopœmenes: exul Annibal proditus ab hospite: captus Philopœmenes in carcere: & i uiculis expirauit. Scipio: & si nõ exul: neq; damnatus: die tamẽ dicta ad quam non affuerat: reus absens citatus uoluntarium non solum sibi ipse: sed etiam funeri suo exilium indixit. Dum ea

philopœmenes capit

philopœmenes captus spectaculo hostibus ẽ

Quos mortuo philopœmeni Achæi honores detulerit

Annibalis interitus

Mistrabilis exitus triũ illustrium ducum

in Peloponeſo a qbus diuertit oratio:gerunt:reditus ī Macedoniā Demetrii legatorūq; aliter alioꝝ af/
fecerat aīos:uulgus macedonū:quos belli ab romanis īminētis metus terruerat:Demetriū ut pacis au/
ctorē cū īgenti fauore cōſpiciebāt:ſimul & ſpe haud dubia regnū ei poſt morte patris deſtinabāt: nā &
ſi minor ætate q:iā Perſeus eēt:hūc iuſta matrefamilias:illū pellice ortū eē:illū ut ex uulgato corpe ge/
nitū nullā certi patris notā habere:hūc iſignē ſimilitudinē Philippi præ ſe ferre:ac romanos Demetriū
in paterno ſolio locaturos:Perſei nullā apud eos gratiā eſſe.Hæc uulgo loquebant:itaq; & Perſea cura
angebat:ne paꝝ ꝓ ſe una ætas ualeret:cū oībus aliis rebus frater ſupior eſſet:& Philippus ipſe uix ſe ſui
arbitrii fore:quē hæredē regni relinq̄ret credēs:ſibi quoq; grauiorē eē:q̄ uellet:minorē filiū cēſebat:of/
fendebat iterdum cōcurſu macedonū ad eū:& alterā iā ſe uiuo regiam eē īdignabat.Ipſe iuuenis haud
dubiæ īflatior redierat ſubnixus erga ſe iudiciis ſenatus:cōceſſiſq; ſibi:q̄ patri negata eēnt:& oīs mētio
romanoꝝ q̄tam īdignitatē ei apud cæteros macedonas:tātā inuidiā nō apud fratrē mō:ſed ēt apud pa/ Occul/
trē cōciliabat.Vtiq; poſteaq; alii legati romani uenerūt:& cogebat decedere Thracia:p̄ſidiaq; deducere: ta Phi/
& alia aut ex decreto prioꝝ legatoꝝ:aut ex noua cōſtitutione ſenatus facere:ſed oīa mœrēs qdem & ge lippi in
mens:eo magis qđ filiū frequētiorē ꝑpe cū illis quā ſecū cernebat:obediēter tamē aduerſus romanos cōſilia
faciebat:ne quā mouēdi extēplo belli cām p̄beret.Præuertēdos ēt aīos a ſuſpicione taliū cōſilioꝝ ratus
mediā ī Thraciā exercitū ī odryſas:& dentelecos:& beſſos duxit. Philippopolin urbē fuga deſertā oppi
danoꝝ:q in ꝓxima mōtiū iuga cū familiis receperāt ſeſe:cepit:cāpeſtreſq; barbaros depopulatus agros
eoꝝ ī deditionem recepit:relicto ide ad Philippopolin præſidio:qđ haud multo poſt ab odryſis expul
ſum eſt:oppidū in Derrhiopo cōdere iſtituit:Pæoniæ ea regio eſt ꝓpe erigonū fluuiū:q ex Illyrico per
Pæoniā fluens in axiū elabit amnē:haud ꝓcul Scobis uetere urbe nouā urbē Perſeida:ut iis filio maio
ri haberet honos:appellari iuſſit.Hæc dum in Macedonia gerunt:cōſules ī ꝓuincias ꝓfecti.Marcellus
nunciū p̄miſit ad Luciū Portiū ꝓconſulē:ut ad nouū galloꝝ oppidū legiōes admoueret:aduenīēti con
ſuli galli ſeſe dediderūt:duodecī millia armatoꝝ erāt:plærīq; arma ex agris rapta habebāt:ea ægre patiē
tibus iis adēpta:quæq; alia aut populātes agros rapuerāt:aut ſecum attulerāt. De his rebus:q̄ q̄rerent:
legatos Romā miſerūt.Introducti in ſenatum a.C.Valerio p̄tore expoſuerūt ſe ſuperāte in Gallia mul Galloꝝ
titudine inopia coactos agri & egeſtate ad q̄rendam ſedē alpes trāſgreſſos:q̄ īculta ꝑ ſolitudīes uiderēt oratio
ibi ſine ullius iniuria conceſſiſſe:oppidū quoq; ædificare cœpiſſe:qđ īdicium eēt:nec agro nec urbi ulli ad ro/
uim allaturos ueniſſe:nup.M.Claudium ad ſe nuncium miſiſſe bellū ſe cum iis:ni dederent:geſtuꝝ:ſe manos
certam & ſi non ſpecioſam pacē:q̄ incertam belli ſpem p̄optantes dediſſe ſe prius in fidem:q̄ in ptātem
Po.Ro.poſt paucos dies iuſſos & agro & urbe decedere:ſeſe tacitos abire:quo terraꝝ poſſent:in aīo ha
buiſſe:arma deīde ſibi & poſtremo oīa:alia:q̄ ferrent:agerentq;:adēpta:orare ſe ſenatū populūq; roma
nū ne ī ſe īnoxios deditos acerbius:q̄ ī hoſtes ſceuirēt:Huic oratiōi ſenatus ita reſpōderi iuſſit:neq; illos
recte geſſiſſe cum ī Italiam uenirent:oppidumq; in alieno agro nullius romani magiſtratus:q ei prouī
ciæ p̄eſſet:permiſſu ædificare conati ſint:neq; ſenatui placere deditos ſpoliari:itaq; ſe cum iis legatos ad
conſulē miſſuros:qui redeant:unde uenerint:omnia iis ſua reddi iubeant:quiq; protinus eant:trans al/
pes & denunciēt gallicis populis:multitudinē ſuam domi contineant:alpes prope īexuperabilē finem ī
medio:eſſe:non utiq; iis melius fore:q ea primi peruias feciſſent.Legati miſſi.L. Furius.Quintius.Mi/
nutius.L.Mālius Accidinus:galli redditis oībus:q̄ ſine cuiuſquā iniuria habebant. Italia exceſſerūt:lega
tis romanis trāſalpini populi benigne reſponderūt:ſenatores eorum nimiam lenitatem po.ro.caſtiga/
runt quod eos homines:q gentis iniuſſū ꝓfecti occupare agrum imperii romani:& ī alieno ſolo ædifi/
care oppidum conati ſunt:īpunitos dimiſiſſe grauem temeritatis mercedē ſtatui: quod uero etiam ſua
reddiderint:ueteri ne tanta indulgētia plures ad talia audenda impellant exceperūt:& proſecuti cū do/
nis legatos ſunt.M.Claudius cōſul gallis ex ꝓuincia exactis:hiſtricū bellū moliri cœpit litteris ad ſenatū
miſſis:ut ſibi in Hiſtriā traducere legiōes liceret:id ſenatui placuit.Illud agitabāt:uti colonia deduceret Hiſtri/
nec ſatis cōſtabat:utrum latinā:an ciuium romanoꝝ deduci placeret:poſtremo latinā potius coloniam cū bellū
deducēdam patres cenſuerūt triumuiri creati ſunt.P.Scipio Naſica.C.Flaminius.L.Mālius Accidinus.
Eodē anno Mutina & Parma coloniæ romanorū ciuium ſunt deductæ:bina millia hoīum in agrum:
q proxīe boioꝝ ante tuſcoꝝ fuerat:octona iugera Parmæ:quina Mutinæ acceperūt deduxerūt triūuiri
M. Aemylius lepidus.T.Ebutius Carus.L.Quītius Criſpinus: & Saturnia colonia ciuium romanorū
in agrū caletranū eſt deducta:deduxerunt triūuiri.Qu.Fabius Labeo.C.Afranius Stellio.T.Sēpronius
iugera ī ſingulos data eodē:āno.A.Terētius ꝓcōſul haud ꝓcul flumīe ibero ī agro auſetano p̄lia ſecūda
cum celtiberis fecit:& oppida:q̄ ibi communierant:aliquot expugnauit:citerior Hiſpania ī pace fuit eo
anno:quia &.P.Sēpronius procōſul diutino morbo eſt implicitus:& nullo laceſſente peropportune qe
uerūt luſitani:nec ī liguribus memorabile quicq̄ a.Q.Fabio conſule geſtū.Marcellus ex Hiſtria reuoca
tus exercitu dimiſſo Romam comitioꝝ cauſa:redīit:creauit cōſules.C.Bebium Tamphilū:&.L. Ae/ C.Bebi
mylium Paulum:cū.M.Aemylio Lepido hic ædilis curulis fuerat a quo conſule quintus annus erat: us.L.
cū is ipſe Lepidus poſt duas repulſas cōſul factus erat: p̄tores ide facti.Q.Fuluius Flaccus.M.Valerius Aemy/
Leuinus.P.Aemylius iterum.M.Ogulinus Gallus.L.Cecilius Dentrex.C.Terentius Hiſtria.Supplica lius cōſ.
tio extremo anno fuit ꝓdigioꝝ cauſa quod ſanguinē pluuiſſe per biduum in area Concordiæ ſatis cre
debant:nunciatūq; erat haud procul Sicilia īſulam:quæ nondū ante fuerat:nouam editam e mari eſſe:
Annibalē hoc anno Antias Valerius deceſſiſſe auctor ē: legatis ad eam rē ad Pruſiam miſſis:præter.T.
Quintium Flaminiū:cuius in ea re celebre eſt nomē.L.Scipione Aſiatico.P.Scipione Naſica.

QVARTAE DECADIS
TITI LIVII PATAVINI HISTORICI DE BELLO MACEDONICO ET ASIATICO.
LIBER DECIMVS.

Ordinatio ꝓuinciarum

PRINCIPIO Inſequẽtis anni cõſules ꝓtores q̃ ſortiti ꝓuincias ſunt:cõſulibus nulla ꝓter ligures:q̃ decerneret:erat iuriſditio urbana.M.Ogulinio Gallo iter peregrinos.M.Valerio euenit:Hiſpanaiꝫ.Q.Fuluio Flacco citerior.P.Manlio ulterior.L.Cecilio Dentrici Sicilia:Terẽtio Hiſtræ Sardinia.Delectus habeꝝ cõſules iuſſi.Q.Fabius ex liguribus ſcripſerat apud nos ad rebellionẽ ſpectare:periculoſumq; eẽ:ne ipetũ in agrum piſanum facerẽt & ex Hiſpaniis citeriorẽ in armis eẽ & cũ celtiberis bellari ſciebãt in ulteriore:qa diu æger eſſet ꝓror:luxuriæ otio ſolutã diſciplinã militarem eẽ:ob ea nouos exercitus cõſcribi placuit:q̃ttuor legiones in ligures uti ſingulæ qnamillia & ducenos pedites tricenos haberẽt eqtes ſociorũ iiſdẽ latini noĩs.xv.millia peditũ addita & octingẽti eqtes:hi duo cõſulares exercitus eẽnt:ſcribere ꝓterea iuſſi ſeptẽ millia peditum ſociorꝫ ac latini noĩs & quadrigentos eqtes:& mittere ad.M.Marcellum in Galliam: cui ex conſulatu prorogatum imperium erat.In Hiſpaniam etiam utranq;:quæ ducerentur quattuor millia peditum ciuium romanorum &.cc.equites:& ſeptem millia peditum cum.cc. equitibus ſcribi iuſſa:&.Qu.Fabio Labeoni cum exercitu:quem habebat in liguribus prorogatũ in annum ĩperiũ eſt.

Ver procelloſum eo anno fuit:pridie parilia medio ferme die atrox cum uento tẽpeſtas coorta multis ſacris profaniſq; locis ſtragem fecit:ſigna ænea in capitolio deiecit:forem ex æde Lunæ:quæ i auentino eſt:raptam tulit:& in poſtici parietibus Cereris templi affixit:ſigna alia in circo maximo cum columnis:quibus ſuperſtabant:euertit:faſtigia aliquot templorum a culminibus abrupta fœde diſſipauit.Itaq; in prodigium uerſa ea tempeſtas procurariq;aruſpices iuſſerunt:ſimul procuratum eſt:quod tripedem mulum Reate natum nunciatum erat:& a Formiis ædem Apollinis ac Caietæ de cœlo tactam:ob ea prodigia.xx.hoſtiis maioribus ſacrificatum:& in diem unum ſupplicatio fuit.Per eoſdem dies ex litteris Terentii proprætoris cognitum.P.Sempronium in ulteriore prouincia: cum plus annum æger fuiſſet:mortuum eſſe:eo maturius in Hiſpaniam prætores iuſſi proficiſci. Legationes trãſmarinæ deinde in ſenatum introductæ ſunt:prima Eumenis & Pharnacis regum & rhodioꝫ querentium de ſynopenſium clade:Philippi quoq; legati & achæoꝫ & lacedæmonioꝫ ſub idem tẽpus uenerunt:lis prius Martio audito:q ad res Græciæ Macedoniæq; uiſendas miſſus erat reſponſa data ſunt. Aſiæ regibus ac rhodiis reſponſum eſt legatos ad eas res uiſendas miſſuꝫ ſenatũ: de Philippo & iram auxerat Martius:nam ita feciſſe:quæ ſenatui placuiſſent:fatebatur:ut facile appareret:non diutius:quã neceſſe eſſet: facturum:neq; obſcurum erat rebellaturum:oĩaq;:quæ tunc ageret:diceretq; eo ſpectare. Iam primũ oẽm fere multitudinẽ ciuiũ ex maritimis ciuitatibus cũ familiis ſuis ĩ Emathiã:q̃ nũc dicit quõdã appellata Pæonia ẽ:traduxit:thracibuſq; &aliis barbaris urbes tradidit habitãdas fidiora hæc genera hoſtium fore ratus i romano bello.Ingẽtẽ ea res fremitũ ĩ Macedonia tota fecit relĩquẽteſq; ſuos cũ cõiugibus ac liberis pauci tacitũ dolorẽ continebãt:execrationeſq;:q̃ ĩ agminibus ꝓficiſcentiũ audiri ſolẽt ĩ regẽ uincẽte odio metũ exaudiebãt.His ferox aĩus oẽs hoĩes:oĩa loca tpaq;ſuſpecta habebat:poſtremo negare propalã cœpit ſatis tutũ ſibi quicq̃ eſſe:niſi liberos eoꝝ: quos interfeciſſet: cõpræhenſos in cuſtodia haberet:& tpe alium alio tolleret.Eam crudelitatẽ fœdam per ſe:fœdioré unius domus clades fecit.Herodicũ prĩcipẽ theſſaloꝫ multis ante ãnis occiderat:generos quoq; eius poſtea ĩterfecit:ĩ uiduitate relictæ filiæ ſingulos filios paruos habẽtes Theoxena & Archo noĩa mulieribus: erant. Theoxena multis petẽtibus aſpnata nuptias ẽ.Archo Poridi cuidã lõge prĩcipi gẽtis nupſit:& apud eũ plures enixa partus paruis admodũ relictis oĩbus deceſſit.Theoxena:ut ĩ ſuis manibus liberi ſororis educarẽtur. Poridi nupſit:& tanq̃ oĩs ipſa enixa foret:ſuum ſororiſq; filios ĩ eadem habebat cura poſteaq̃ regis edictum de compræhendẽdis liberis eoꝝ:qui interfecti eſſẽt:accepit:ludibrio futuros non regis:mõ ſed cuſtodum etiã libidinis rata:ad rẽ atrocẽ aĩum adiecit:auſaq; ẽ diceꝝ potius ſua manu ſe oẽs ĩterfecturã: q̃ in poteſtatẽ Philippi uenirẽt.Poris abominatus mẽtionẽ tam fœdi facinoris Atheneon deportatuꝫ eos ad fidos hoſpites dixit: comitũq; ipſum fugæ futuꝫ eſſe.Proficiſcunt ab Theſſalonica Aeneam ad ſtatutũ ſacrificium quod cõditori Aeneæ cum magna cerimonia quotãnis faciũt:ibi die p ſolennes epulas conſumpto:nauem ꝓparatam a Poride ſopitis omnibus tertia uigilia conſcẽdunt tanquam redituri in Theſſalonicã:ſed traiicere ĩ Euboeam erat propoſitum:cæterum ĩ aduerſum uentũ neqcquam eos tẽdentes prope terrã lux opreſſit:& regii q præerant cuſtodiæ portus:lembũ armatum ad protrahendũ eam nauem miſerunt:cũ graui edicto ne reuerterent ſine ea:quoniã dies appropĩquabat.Poris qdẽ adhortationẽ remigum uautarũq; ĩtentus erat:ĩterdum manus ad cælũ tendens opẽ: ut dii ferrẽt ora-bat:ferox ĩterim fœmina ad multo ante præcogitatũ reuoluta facinus:uenenũ diluit:ferrũq; ꝓmit: & poſito ĩconſpetu poculo iſtrictiſq; gladiis:mors inqt:una uindicta ẽ:uiæ ad mortem hæ ſunt:q quenq; animus fert: effugite ſupbiã regiã:agite iuuenes mei primũ:q maiores eſtis:capite ferrũ aut haurite poculũ:ſi ſegnior mors iuuat:& hoſtes aderãt:& auctor mortis iſtabat:alii alio lœto abſũpti ſemianimes e naue ꝓcipitãtur ipſa deĩde uiꝫ comitẽ mortis cõplexa ĩ mare ſeſe deiecit:naue uacua dominis regii potiti ſunt.Huius atrocitas facinoris nouã uelut flamã regis iuuidiæ adiecit : ut uulgo ipſum liberoſq; eius execrarẽtur:quæ diræ breui ab oĩbus diis exauditæ:ut ſcæuiret ipſe in ſuũ ſanguinẽ effecerunt.Perſeus

Emathia olĩ pæonia

Herodius

Attur. Mulierbre facinus

enim cum in dies magis cerneret fauorem & dignitatē Demetrii fratris apud multitudinem macedonū crescere:& gratiā apud romanos:sibi spem nullā regni supesse nisi i scelere ratus:ad id unū oēs cogitatiōes itendit:cæteꝝ cū se ne ad id qdē:qd muliebri cogitabat aio satis p se ualidum crederet: singulos amicoꝝ patris temptare sermonibus pplexis istitit:& prio qdam ex iis aspernantium tale qcq̄ præbuerunt spem:quia plus in Demetrio spei ponebant:deide crescente in dies Philippi odio in romanos:cui Perseus indulgeret:Demetrius summa ope aduersarē: ꝓspiciētes aio exitū id cautius adiuuādū:qd futuꝝ erat rati fouendā spem potētioris.Perseo se adiungūt:cætēra i suū quæq; tps differūt:in p̄sentia placet oi ope in romanos accēdi regē ipelliq; ad cōsilia belli:ad q̄ iā sua spōte aium iclinasset:simul ut Demetrius in dies suspectior eēt:excōposito sermones ad spem romanoꝝ trahebāt:ibi alii cū mores & istituta eoꝝ:alii res gestas:alii speciē ipsius urbis nōdum exornatæ neq; publicis: neq; priuatis locis: alii in singulos pricipū eluderēt:iuuenis icautus & amore noīs romani & certamīe aduersus fratrē oīa tuēdo:suspectū se patri & opportunū criminibus faciebat.Itaq; expertem eū pater oīum de rebus romāis cōsilioꝝ habebat:totus in Persea uersus cū eo cogitatiōes eius rei dies ac noctes agitabat:Redierāt:quos forte miserat in basternas ad accersenda auxilia:adduxerātq; ide nobiles iuuenes & regii quosdā generis:quoꝝ unus sororē suā in matrimoniū Philippi filio pollicebat:erexeratq; cōsociatio gentis eius animū regis.Tum Perseus:qd ista ꝓsunt:inqt:nequaq̄ tātum in externis auxiliis est p̄sidii:q̄tum periculi fraude domestica:ꝓditorē nolo dicere speculatorē citius:ex quo obses Romæ fuit:corpus nobis reddiderunt romani:aium ipsi habēt:oīum pene macedonum in eum ora cōuersa sunt:nec regem se alium rentur habituros eē:quā quē romani dedissent.His p se ægra mens senis stimulabat:& aio magisquā uultu ea crimia accipiebat.Forte lustrādi exercitus uenit tps:cuius solēne est tale:prior hostiæ pars dextera:posterior ad leuam uiæ ponit:iter hanc diuisam hostiā copiæ armatæ traducunt:p̄ferunt primo agmini arma insignia oīum ab ultima origine Macedoniæ regum:deide rex ipse cū liberis sequit:ꝓxima est regia cohors custodesq; corporis:postremū agmē macedonū cætera multituddo claudit: latera regis duo filii iuuenes cīgebant:Perseus iā tricesimū annū agēs:Demetrius qnquēnio minor:medio iuuentæ robore ille:hic flore fortunati patris matura soboles::si mens sana fuisset. Mos erat lustrationis sacro peracto decurrere exercitū:& diuisas bifariā duas acies cōcurrere ad simulacrū pugnæ regii:iuuenes duces ei ludicro certamini dati cæteꝝ non imago fuit pugnæ:sed tanq̄ de regno sudibus facta:nec p̄ter ferrū quicq̄ defuit ad iustam belli speciē:pars ea quæ sub Demetrio erat:longe supior fuit:id ægre patiēte Perseo lætari prudētes amici eius:eamq; rem dicere ipsam præbituram causam criminādi iuuenis.Cōuiuium eo die sodalium q simul decurrerāt:uterq; habuit:cum uocatus ad cœnā ab Demetrio Perseus negasset festo die iuitatio benigna & iuuenilis utroq; i uinū traxit:cōmemoratio ibi certaminis ludicri:& iocosa dicta i aduersarios:ita ut ne ipsis qdē ducibus abstinereē: iactabant:ad has excipiēdas uoces speculator ex cōuiuis Persei missus:cū icautior obuersareē:exceptus a iuuēibus forte triclinio egressis male mulctat.Huius rei ignarus Demetrius qn comesatū:inqt:ad fratrē imus?& iram eius:siq̄ ex certamine resident:simplicitate & hilaritate lenimus?oēs se ire:cōclamarūt p̄ter eos: q speculatoris ab se pulsati p̄sentem ultionē metuebāt: cum eos quoq; Demetrius traheret:ferrū ueste abdiderūt: quo se tutari:si q̄ uis fieret:possent.Nihil occulti esse i itestina discordia potest:utraq; domus proditorum & speculatorum plena erat:p̄curit idex ad Persea ferro succinctos nuncians cū Demetrio quattuor adolescentes uenire:& sic causa apparebat:nā ab iis pulsatum cōuiuam suum audierat:tamen ifamandæ rei causam ianuam obserari iubet:& ex parte supiore ædiū uersisq; i uiā fenestris comesatores tāq̄ ad cædē suam ueniētes aditu ianuæ arcet.Demetrius p uinum:quod excludereē:paulisper uociferatus i conuiuium redit totius rei ignarus. Postero die perseus q̄primum conueniendi potestas patris fuit:regiam igressus pturbato uultu i conspectu patris tacitus procul constitit:cui cum pater satin saluæ res?q̄nam ea mœstitia esset:iterrogaret eū de ludicro:tibi:iquit:uiuere me scio:iam nō occulto a fratre petimur i sidiis:nocte cū armatis domū ad iterficiēdum me uenit:clausisq; foribus parietumq; p̄sidio mea furore eius sum tutatus.Cū pauorē mixtum admiratiōe patri iniecisset:atq; si aures præbere potes:iquit:manifestam rem teneas:faciam.Eniuero se Philippus dicere auditurum:uocariq; extemplo Demetrium iussit:& seniores duos amicos exptos iter fratres certaminū:ifreq̄ntes iā i regia Lysimachū: & Onomastū accersit:quos i cōsilio haberet:dū ueniūt amici:solus filio ꝓcul stante multa secū animo uolutās inābulauit:posteaq; uenisse eos nunciatū ē:secessit i partē iteriorem cum duobus amicis totidem custodibus corporis filiis:ut ternos iermes secum itroducerēt:permisit. Ibi cum consedissent:sedeo:iquit:miserrimus pater iudex iter duos filios accusatorē parricidii & reū aut confecti aut admissi criminis labē apud meos iuēturus. Iampridē qdē hanc procellā imminētem timebā:cū uultus iter uos minime fraternos cernerē:cū uoces quasdā exaudirē:sed iterdū spes aium subibat deflagaē iras uestras:purgari suspiciōes posse:ēt hostes armis positis fœdus icisse & priuatas multoꝝ simultates finitas:subiturā uobis aliquādo germāitatis memoriā:puerilis quōdā simplicitatis cōsuetudinisq; iter:uos:meoꝝ deniq; p̄ceptoꝝ:q̄ uereor:ne uana surdis auribus cecineri. Quotiēs:ego audiētibus uobis detestatus exēpla discordiaꝝ fraternaꝝ?horrēdos euētus eoꝝ rettuli:qbus stirpē suā:domos:ſgna funditus euertissent?meliora quoq; exēpla parte altera posui:sociabilem consortionē iter binos lacedæmonioꝝ reges salutarem per multa sæcula ipsis patriæq;:eādem ciuitatē posteaquam mos sibi cuiq; rapiēdi tyrānidē exortus sit euersam: iam hos. Eumenē. Attalumq; fratres aquā exiguis rebus prope ut puderet regii nois mihi Antiocho: & cuilibet regum huius ætatis:nulla re magis:q̄ fraterna unanimitate regnū æquasse ne romanis qdē

Decursio militaris

Perseus Demetrium apud patrē criminat

Atē uerba Philippi in filios amaritudinis plena

exẽplis abstinui:quæ aut uisa aut audita habeabm.T.&.L.Quintioꝝ qui bellũ mecum gesserunt.P.& L.Scipionũ:qui Antiochũ deuiceruot:patris patruiq; eoꝝ:quoꝝ perpetuã uitæ concordiã mors quoq; miscuit:neq; uos illorũ scelus similesq; sceleri exitus potuit:neq; horũ bona mens bona fortuna ad sani tatem flectere.Viuo & spirante me hæreditatem meã ambo & spe & cupiditate iproba petitis : eo usq; me uiuẽ uultis:donec alterius uestrum superstes haud ambiguum regẽ alterum mea morte faciã:nec patrem potestis pati nihil cari:nihil sancti nois nostris:cuius uice regni unius insaciabilis amor successit Agite conscelerate aures paternas:decernite criminibus mox ferro decreturi:dicite palã : qd' ueri potes stis:aut reminisci libet:reseratæ aures sunt:quæ post hac secretis alterius ab altero criminibus clauden tur:hæc furẽs ira cum dixisset:lachrymæ oibus obortæ:& diu mœstum silẽtium tẽuit.Tũ Perseus ape riẽda nimiꝝ nocte ianua fuit:& armati comesatores accipiendi præbẽdumq; ferro iugulũ: quando nõ credit nisi perpetratũ facinus: eiusdem petitus insidiis audio quæ latro atq; insidiator:non nequicquã isti unum Demetriũ filium te habere:me subitũ & pellice genitũ:appellant:nam si gradũ:si caritatem filii apud te haberem:non ĩ me querẽtem deprahẽsas isidias:sed ĩ eum:qui feciſſet: scæuires : nec adeo tibi uilis uita esset nostra:ut nec præterito periculo meo mouereris:neq; futuro sic insidiantibus sit im pune.Itaq; si mori tacitum oportet:taceamus præcati tantũ deos:ut a me cœptum scelus ĩ me finẽ ha beat:nec per meũ latus tu petaris sin aũt quod circũuentis ĩ solitudine natura ipsa subiicit:ut hominum quos nunq; uiderint:fidẽ tamẽ iplorent:mihi quoq; ferꝝ ĩ me strictum cernenti uocem mittere liceat: per te patriumq; nomẽ:quod utri nostrum sanctius sit:iam pridẽ sentis:ita me audias præcor tãq; si uo ce & comploratiõe nocturna exitus mihi queritanti iterueniſſet.Demetrium cum armatis nocte intẽ pesta ĩ uestibulo meo deprahendisse: quod tum uociferarer ĩ re præsenti pauidus : hoc nunc Postero die queror.Frater non comesantium inuicem iamdiu uiuimus iter nos:regnare utiq; uis huic spei tuæ obstat ætas mea:obstat gẽtium ius:obstat uetustus Macedoniæ mos:obstat :uero etiam patris iudiciũ huc transcendere nisi per meũ sanguinẽ non potes:oĩa moliris:& tẽptas:adhuc seu cura:mea seu fortu na restitit parricidio tuo.Hesterna die in lustratione & decursu & simulacro ludicro pugnæ funestum ꝓpe prælium feciſti:nec me aliud a!morte uindicauit : q̃ quod me ac meos uinci passus sum:ab hostili prælio tanq; fraterno lusu pertrahere me ad cœnam uoluisti:credis ne pater inter inermes cõuiuas me cœnatuꝝ fuisse:ad quẽ armati comesatũ uenerũt? credis nihil a gladiis nocte piculum fuisse:quẽ sudi bus te ĩspectante ꝓpe occiderũt? Quid hoc noctis? qd ut inimicus ad iratum? qd cũ ferro succinctis iu uenibus uenis? cõuiuã me tibi cõmittere ausus nõ sum:comesatorem te cum armatis recipiã? si aperta ianua fuisset:funus meũ parares hoc tpe pater:quo q̃rentẽ audis. Nihil ego tanq; accusator crimĩose: nec dubia argumẽtis colligẽdo ago:qd.n.negat se cũ multitudie uenisse ad ianuã meã? aut ferro succin ctos secum fuisse? quos noĩauero:accerse:possunt qdem oĩa audere:q hoc ausi sunt:non tamẽ audebũt negare se deprahẽsos ĩtra limen meum cum ferro:si ad te deducerẽ:rem pro manifesto haberes: faten tes pro deprahẽsis habe.Execrare nũc cupiditatẽ regni:& furias fraternas cogita:sed ne sint:cæcæ pater execrationes tuæ:discerne:despice ĩsidiatorẽ:& petitũ ĩsidiis noxium huic esse caput:qui occisurus fra trẽ fuit:habeat etiam iratos paternos deos:qui periturus fraterno scelere fuit:perfugium ĩ patris miseri cordia & iustitia habeat:quo.n.alio confugiam? cui nõ solẽne lustrale exercitus:cui nõ decursus militũ: non domus:non epulæ:nõ nox ad quietẽ data naturæ beneficio mortalibus tuta est? si iero ad fratrem inuitatus:moriẽdũ ẽ:si recepero intra ianuã comesatũ fratrẽ:moriẽdũ ẽ:nec eũdo:nec manẽdo isidias euito.Quo me conferã? nihil ꝑter deos pater & te colui:nõ romanos habeo:ad quos cõfugiã: pisse ex petũt:qa tuis iniuriis doleo:qa tibi adẽptas:tot urbes:tot gẽtes mõThraciæ maritimã orã idignior:nec me:nec te icolumi Macedoniã suã futurã sperãt:sed si me scelus fratris:te senectus absumpserit:aut:nec ea qdẽ expectata fuerit:regẽ regnũq; macedoniæ sua futura sciunt.Siqd extra Macedoniã tibi romani reliquissent:mihi quoq; id relictũ crederẽ receptaculũ:at in macedonibus satis ꝑsidii ẽ:uidisti hesterno die impetum in me militum:quod illis defuit interdiu:cõuiuæ fratris noctu sumpserunt:quid de ma gna parte principum loquar:q in romanis spẽ oẽm dignitatis & fortunæ posuerunt? & in eo q omnia apud romanos põt? neq; hercule istũ mihi tantũ fratri maiori:sed ꝓpe est:ut tibi quoq; ipsi & patri ꝑ ferant.Iste.n.est:cuius beneficio pœnã tibi senatus remisit:q nũc te ab armis romanis ꝓtegit:q tuã sene ctutẽ obligatã & obnoxiã adolescẽtiæ suæ equũ eẽ cẽset:pro isto romani stant: ꝓ isto oẽs urbes tuo ĩpe rio liberatæ: ꝓ isto macedones:q pace romana gaudebãt:mihi ꝑter te pater qd usquã aut spei:aut ꝑsidii est? Quo spectare illas litteras ad te nũc missas.T.Quintii credis? qbus & te bene cõsuluisse rebus tuis ait:qd Demetriũ Romã miseris:& hortat:ut iteꝝ cũ pluribus legatis & primoribus quoq; ipsoꝝ ma cedonũ remittas eũ.T.Quitio q nũc ẽ auctor oĩum istic & magister eũ sibi te abdicato pre locũ tuũ sub stituit:illic ante oĩa clãdestina cõcepta sunt cõsilia:q̃runt adiutores cõsiliis:cũ te plures & prĩcipes mace donũ cũ isto mittere iubet:q hic ĩtegri & synceri romã eũt Philippũ regẽ se habere credẽtes: ibuti illic & ifecti romanis delinimẽtis redeũt.Demetrius iis unus oĩa est:eũ iã regẽ uiuo patre appellant. Hæc si idignor:audiẽdũ est statĩ nõ ab aliis solũ:sed ẽt a te pater cupiditatis regni crimẽ:ego uero:si in medio ponit:nõ agnosco:quẽ.n.suo loco moueo:ut ipse ĩ eius locũ succedã? unus ante me pater ẽ:& ut diu sit deos rogo supstes:ei ita sim:si merebor:ut ipse me eẽ uelit:hæreditatẽ regni:si pater tradet:accipiã. Cu pit regnũ:& qdẽ scelerate cupit:q trãscendere festinat ordinẽ ætatis naturæ moris macedonũ iuris gen tiũ:obstat frater maior:ad quẽ iure uolũtate ẽt regnũ patris ptinet:tollat nũc primus in regnũ: frater na cæde sit potior:pater senex:& filio solus orbatus magis timebit:ne iraſcat:quã ut filii ulsciſci necem

Perſei q̃relæ apud pa trem

patiaſ:romani lætabunſ:ꝓbabunt:defendét:factũ.Hæ ſpes ĩcertæ pater:ſed non inanes ſunt: ita.n.res habet:piculũ uitæ ꝓpellere a me potes puniẽdo eos:q ad me ĩterficiẽdum ferrũ ſumpſerunt:ſi facinori eoꝝ ſucceſſerit:mortẽ meã idẽ tu pſequi nõ poteris.Poſteaq̃ dicẽdi finẽ Perſeus fecit:cõiecti eoꝝ:q ade rant oculi in Demetriũ ſunt:uelut cõfeſtim reſpõſurus eẽt:deĩde ſilẽtium fuit:cũ pfuſum fletu appare/ret oĩbus loq nõ poſſe:tandẽ uicit doloꝛ ipſa neceſſitas:cum dicere iuberẽt:atq; ita orſus ẽ.Oĩa q̃ eoꝝ antea fuerãt auxilia pater:ꝓoccupauit accuſator:ſimulatiſq; lachrymis in alterius ꝓnicĩẽ ueras meas la/chrymas ſuſpectas tibi fecit:cum ipſe ex quo ab roma redii:p occulta cũ ſuis colloquẽs dies nocteſq; iſi dieſ ultro mihi nõ iſidiatoris mõ:ſed latronis manifeſti & pcuſſoris ſpẽm induit.Periculo ſuo te exter ret:ut inoxio fratri p eundẽ te maturet ꝓniciem:pfugium ſibi nuſquã gẽtium eẽ ait: ut ego ne apud te qdẽ ſpei qcq̃ reliq habeã:circũuẽtũ ſolũ inopẽ inuidia gratiæ externæ:q̃ obeſt:potiuſquã:ꝓdeſt onerat. Iam illud quã accuſatoriæ/ qđ noctis huius crimẽ miſcuit cum cætera iſectatione uitæ meæ:ut & hoc qđ iam q̃le ſit:ſcies ſuſpectũ alio uitæ noſtræ tenore faceret:& illã uanã criminationẽ ſpei uolũtatis cõ/ſilioꝝ:nocturno hoc ficto & cõpoſito arguméto fulciret:ſimul & illud q̃ſiuit:ut repẽtina minime ꝑpa rata accuſatio uideref:qppe exnoctis huius metu &tumultu repẽtino exorta.Oportuit aũt Perſeum ſi ꝓditor ego patris inieram cõſilia:nõ expectatam fabulã eẽ noctis huius:ſed ꝓditionis me accuſatum:ſi illa criminoſa ac uana accuſatio erat:inuidiãq; tuam aduerſus me magis:q̃ crimen meum ĩdicatura:ho die quoq; iam aut ꝑtermitti:aut in aliud tẽpus differri:ut pſpiceref:utrum ego tibi:an tu mihi nouo q/dem & ſingulari genere odii iſidias feciſſes:ego tamẽ q̃tum in hac ſubita pturbatione potero ſeparabo ea:quæ tu cõfudiſtiſ:& noctis huius inſidias aut tuas:aut meas detegam.Occidẽdi ſui conſiliũ me iniſſe uideri uult:ut ſcilicet maiore fratre ſublato:cuius iure gẽtium more macedonum: tuo ẽt ut ait iudicio regum eſt futurum:ego minor in eius:quem occidiſſem:ſuccederem locum:qđ ergo illa ſibi uult pars altera orationis:qua romanos a me cultos ait:atq; eoꝝ fiducia in ſpẽ regni me ueniſſe:/nam & ſi in ro/manis tantũ momẽti eẽ credebam:ut quẽ uellẽt:ĩponerẽt macedoniæ regem:& meæ tãtum apud eos gratiæ cõfidebam:qđ opus parricidio fuit:/an ut cruẽtum fraterna cæde diadema gererem:/ ut illis ĩpis apud quos aut uera aut certe ſimulata ꝓbitatæ partã gratiã habeo:ſi quã forte habeo:execrabilis & iui/ſus eſſem:/niſi.T.Quintium credis:cuius uirtute & cõſiliis mea nũc arguis regi:cum & ipſe tali pietate uiuat cũ fratre:mihi fraternæ cædis fuiſſe auctorem:/Idem nõ romanoꝝ ſolum gratiam:ſed macedo/num iudicia ac deoꝝ pene hoĩumq; cõſenſum collegit:p q̃ oĩa ſe mihi parem in certamine nõ futurũ crediderit:idem tanq̃ in aliis oĩbus rebus iferior eſſem:ad ſceleris ſpẽ ultimã confugiſſe me inſimulat: uis hãc formulã cognitionis eẽ: ut uter timuerit:ne alter dignior uideref regno:iis cõſilium opprimẽ/di fratris iudiceſ cepiſſe:/Exequamur tamẽ quocũq; mõ conficti ordinem criminis:pluribus modis ſe petitũ criminatus eſt:& oĩs iſidiaꝝ uias in unum diẽ cõtulit:uolui iterdiu eum poſt luſtrationẽ cũ cõ/currimus:& qdem ſi diis placet:luſtrationũ die occidere:uolui:cum ad cœnã iuitaui:ueneno ſcilicet tol lere:uolui cũ comeſatum gladiis cincti me ſecuti ſunt:ferro iterficere:tẽpora qdem q̃lia ſint ad parrici/dium electa:uides: luſus conuiuii comeaſtionis: qs dies:/ q̃lis:/ quo luſtratus exercitus:quo iter diuiſam uictimã ꝑatis oĩum:q unq̃ fuere Macedoniæ regum armis:reges duo ſolito more tua tegẽtes latera pa ter ꝓuecti ſumus:&ſecutũ eſt macedonũ agmen:hæc ego ẽt ſiqd ante admiſiſſem piaculo dignum lu/ſtratus & expiatus:ſacra tum cũ maxime ĩ hoſtiam itinerinoſtro circundatam ituẽs:parricidiũ uenena gladios in comeſatiõe præparatos uolutabã in aĩo:ut qbus aliis deĩde ſacris contaminatã omni ſcelere gẽtem expiarem:/ſed cæcus criminandi cupiditate aĩus:dum omnia ſuſpecta efficere uult aliud alio cõ fundit:nam ſi ueneno te inter cœnam tollere uolui:qđ minus aptũ fuit quã pertinaci certamine & con curſu iratum te efficere:ut merito:ſicut feciſti:iuitatus ad cœnã abnueres:/cũ autẽ iratus negaſſes: utrũ ut placarẽ danda opera fuit:ut aliã quæreré occaſioné:quoniã ſemel uenenũ parauerã:/an ab illo cõſilio uelut tranſiliendũ ad aliud fuit:ut ferro te & qdem eo per ſpẽm comeſationis occiderem:/quo deinde modo ſi te metu mortis credebã cœnam euitaſſe meã:non ab eodem metu comeſationẽ quoq; euita/tuꝝ exiſtimabam:/Non eſt res:qua erubaſcã pater:ſi die feſto inter æquates largiore uino ſum uſus tu quoq; uelim inquiras:qua læticia:quo luſu apud me celebratum heſternũ conuiuiũ:ſit:illic etiã prauo forſitan odio ꝓuehente:quod in iuuenili armoꝝ certamine pars noſtra non inferior fuerat: miſeria hæc & metus crapulam facile excuſſerunt:quæ ſi non interueniſſent inſidiatores: ſomno ſopiti iacere/mus:ſi domum tuam expugnaturus capta domo dominũ iterfecturus erã:nõ tẽperaſſem uino in unũ diem:non milites meos abſtinuiſſem.Et ne ego me ſolum nimia ſimplicitate tuear: ipſe quoq; mini/me malus ac ſuſpicax frater nihil aliud ſcio:inquit:neq; arguo:niſi quod cum ferro comeſatum uene/rũt:quærã unde in ipſum ſcias:neceſſe erit aut ſpeculatoꝝ tuoꝝ plenã domũ fuiſſe meam : aut illos ita aperte ſumpſiſſe ferrum ut omnes:uiderent:& neqd ipſe aut prius inquiſiſſe : aut nũc criminoſe argu/mẽtari uederef te quærere ex iis:quos nominaſſet:iubebat:an ferrũ habuiſſent : ut tanq̃ in re dubia cũ id quæſiſſes:quod ipſi fateneſ:pro uictis haberenſ:quin tu illud quæri iubes : num tui occidendi cauſa ferrũ ſumpſerint:/num me auctore & ſciente:/hoc.n.uideri uis non illud:quod fatẽtur &palã eſt:& ſui ſe tuendi cauſa ſumpſiſſe dicunt:recte an perperam fecerint:ipſi ſui rationem reddẽt: meam cãm:quæ nihil eo facto contingitur:ne miſcueris:aut explica:utrũ:apte an clã te aggreſſuri fuerimus: ſi apte: cur non oẽs ferrũ habuimus:/cur nemo præter eos:qui tuum ſpeculatoré pulſarunt:/ſi clam: quis ordo cõ ſilii fuit:conuiuio ſoluto cũ comeſator ego diſceſſiſſem:quattuor ſubſtitiſſent:ut ſopitum te aggrede/rẽtur:/quomõ fefelliſſent & alieni & mei & maxime ſuſpecti quia pauloãte in rixa fuerant:/quomõ au/

Deme/trii pur gatio

Mos Mace/donũ ĩ luſtran do exer citu

Optia crimi/nis con futatio

tem trucidato te:ipſi euaſuri fuerīt? quattuor gladiis domus tua capi & expugnari potuit. Qui tu omiſ
ſa iſta nocturna fabula:ad id:quod doles:qđ iuidiam urit:reuerteris? cur uſquā regni tui mētio fuit De
metri? cur dignior patris fortunæ ſucceſſor quibuſdā uideris quā ego? cur ſpem meā:q̄ :ſi tu non eſſes:
certa erat:dubiam & ſollicitā facis? hæc ſenſit Perſeus:& ſi nō dicit: hæc iſtum inimicū hæc accuſatorē
faciūt:hæc domū hæc regnū tuū crimīnibus & ſuſpicionibus replēt. Ego aūt pater quēadmodū nec nūc
ſperare regnū:nec ambigere unq̄ de eo forſitan debeam:qa mior ſum:quia tu me maiori cedere uis: ſic
illud:nec debui facere:nec debeo:ut īdignus te patre:īdignus oībus uidear:id.n.uiciis meis nō cedendo
cui ius faſq; ē:nō modeſtia cōſequar. Romāos obiicis mihi:ea:q̄ gloriæ eē debēt:ī crimē uertis: ego nec
obſes romanis:ut traderer:nec ut legatus Romā mitterer a te petii:miſſus ire nō recuſaui:utroq; tpe ita
me geſſi:ne tibi pudori:ne regno tuo:ne gēti macedonū eſſem. Itaq; mihi cum romanis amicitiæ cā tu
fuiſti pater:quoad tecū illis pax manebit:mecū quoq; gratia erit:ſi bellū eē cœperit:q obſes:q legatus ꝓ
patre nō inutilis fui:idē hoſtis illis acerrimus ero:nec hodie:ut ꝓſit mihi romanoꝝ gratia:id poſtulo:
ne obſit:ne ad bellū reſerueē:pacis pignus fui:ad pacē retinēdā legatus miſſus ſum:neutra res mihi nec
gloriæ:nec crimini ſit. Ego ſiqd ſcelerate in fratrē admiſi nullā deprecor pœnā:ſi īnocēs ſum: ne iuidia
cōflagrē:cū crimīe nō poſſim:depcor:nō hodie me primū frater accuſat:ſed hodie primum apte nullo
meo ī ſe merito:ſi mihi pater ſuccēſeret: te maiorē fratrē ꝓ minore depcari oportebat: te adoleſcentiæ:
te errori ueniā īpetrare:ī eo ubi ꝓſidiū eē oportebat:ibi exitiū ē:e cōuiuio & cōmeſſatiōe ꝓpe ſemiſom
nus raptus ſum ad cām parricidii dicēdā ſine aduocatis:ſine pronis:ipſe ꝓ me dicere cogor:ſi ꝓ alio dicē
dum eēt:tps ad meditandū & cōponendā oratione ſumpſiſſem:cū qd aliud quā īgenii fama ꝓclitarer?
ignarus qd accerſitus eſſem:te iratū:ne iubentē dicere cām fratrē accuſantē audiui:ille diu ante ꝓparata
meditata ī me oratiōe ē uſus:ego id tantū tpis:quo accuſatus ſum:ad cognoſcendum qd ageret habui:
utrū illo momēto accuſatorē audirē:an defenſionē meditarer? attonitus repētino atq; inopinato malo
uix qd obiiceret:ītelligere potui:ne dum ſatis ſciā:quo mō me tuear. Quid mihi ſpei eēt:niſi patrē iudi
cem habērē? apud quē ēt ſi a fratre caritate uincor:miſericordia certe reus uinci nō debeo:ego.n. ut me
mihi tibiq; ſerues:ꝓcor:ille:ut me in ſecuritatē ſuā occidas:poſtulat:qd eū cū regnū ei tradideris:factuꝝ
credis in me eē:q iā nūc ſanguīe meo ſibi īdulgeri æquū cenſet? Dicēti hæc lachrymæ ſimul ſpiritū &
uocē ītercluſerūt. Philippus ſummotis iis pauliſper collocutus cum amicis ꝓnūciauit nō uerbis ſe nec
unius horæ diſceptatiōe cām eoꝝ dūudicaturꝝ: ſed ingrendo in utriuſq; uitā: mores & dicta factaq; in
magnis paruiſq; rebus obſeruādo: ut oībus appareret noctis ꝓximæ crimē facile fuictū: ſuſpectā nimiā
cū romanis Demetrii gratiā eē: hæc uiuo Philippo uelut ſemina iacta ſunt macedonici belli: qđ maxīe
Semīa macedonici belli cū Perſeo gerendū erat. Cōſules ambo in ligures: q̄ tū una cōſularis ꝓuincia erat: ꝓficiſcunt & qa ꝓſpe
re ibi res geſſerunt: ſupplicatio in unum diē decreta ē. Liguꝝ duomillia fere ad extremū finē ꝓuinciæ
Galliæ: ubi caſtra Marcellus habebat: uenerunt: uti reciperent orantes. Marcellus opiri eodē loco ligu
ribus iuſſis ſenatū per litteras conſuluit: ſenatus reſcribere Marcum Ogulinum prætorē Marcello iuſ
ſit: uerius fuiſſe cōſules: quoꝝ ꝓuincia eſſet: quā ſe quid e rep. eſſet decernere: tū quoq; non placere ſibi
ſed per deditionē ligures recipi: & receptis arma nō adimi: atq; eos ad cōſulem mitti ſenatum æquum
cenſere. Prætores eodem tpe. P. Manlius in ulteriorē Hiſpaniam quā & priore ptura prouinciam obti
nuerat. Qu. Fuluius Flaccus in citeriorem puenit: exercitūq; a Terētio accepit: nam ulterior morte. P.
Sempronii ꝓconſulis ſine īperio fuerat. Fuluiū Flaccum oppidū Hiſpanū Vrbicuam noīe oppugnan
tem celtiberi adorti ſuut: dura ibi ꝓlia aliquot facta: multi romani milites & uulnerati & iterfecti ſunt:
uicit perſeuerantia Fuluii: quod nulla ui abſtrahi ab obſidione potuit: celtiberi feſſi ꝓliis uariis abſceſſe
runt: urbs amoto auxilio eoꝝ intra paucos dies capta & direpta eſt: ꝑdam militibus ꝓtor conceſſit. Ful
uius hoc oppido capto. P. Manlius exercitu tantū in unum coacto: qui diſſipatus fuerat: nulla alia me
morabili geſta re exercitus in hyberna deduxerunt: hæc ea æſtate in Hiſpania geſta. Terentius: qui ex
ea prouincia deceſſerat: ouans urbem iniit: tranſlatum argenti pondo millia. ccc. xx. auri. lxxxii. pondo
aureæ coronæ. lxvii. Eodem anno ītер populum carthaginenſem & regē Maſiniſſam in re ꝓſenti diſce
ptatores romani de agro fuerūt: ceperat eum ab carthaginenſibus pater Maſiniſſæ Gala. Galā Syphax
Cartha. & Maſiniſſæ diſcepta/tio inde expulerat: poſtea in gratiam ſoceri Haſdrubalis carthaginenſibus dono dederat: carthaginenſes
eo anno Maſiniſſa expulerat: haud minore certamine aīoꝝ: quā cum ferro & acie dimicarunt: res acta
apud romanos: carthaginenſes: quod more maioꝝ ſuorum fuiſſet: deinde a Syphace ad ſe peruenīſſet
repetebant. Maſiniſſa paterni regni agꝝ ſe recepiſſe & habere gentium iure aiebat & cauſa & poſſeſſio
ne ſuperiorem eſſe: nihil aliud ſe in ea diſceptatione metuere: quam ne pudor romanoꝝ: dum uereātur
nequid ſocio atq; amico regi aduerſus cōmunes atq; illius hoſtes indulſiſſe uideantur: damno ſit: lega
ti poſſeſſionis ius non mutarunt: cauſam integram Romā ad ſenatum reiecerūt. In liguribus nihil po
ſtea geſtum: receſſerant primum in deuios ſaltus: deīde dimiſſo exercitu paſſim in uicos caſtellaq; ſua
dilapſi ſunt. Cōſules quoq; dimittere exercitum uoluerunt: ac de ea re patres conſuluerunt: alterum ex
his dimiſſo exercitu ad magiſtratus creandos in annum uenire Romā iuſſerunt: alterum cum legioni
P. Cor/nelius Lētulus M. Be/bius cō. bus ſuis Piſis hyemare. Fama erat gallos tranſalpinos iuuentutē armare nec in quam regionem Italiæ
effuſura ſe multitudo eſſet: ſciebatur: ita inter ſe conſules compararūt: ut. Gn. Bebius ad comitia iret: qa
M. Bebius frater eius conſulatum petebat. Comitia conſulibus rogandis fuere: creati. P. Cornelius Len
tulus. M. Bebius Tamphilus: prætores inde facti duo. Qu. Fabii Maximus: & Buteo. T. Claudius Ne
ro Quintus Petilius Spurinus Marcus Pinarius poſca. L. Duronius. lis inito magiſtratu prouīciæ ita

forte euenerũt:ligures cõsulibus:ptoribus.T.Petilio urbana.Q.Fabio Maxio peregrina.Q.Fabio Buteoni Gallia.T.Claudio Neroni Sicilia.M.Pinario Sardinia.L.Duronio Appulia & histri adiecti:quod tarentini Brundusiniq; nunciabant maritimos agros ifestos transmarinaq; nauiũ latrociniis esse:eadẽ massilienses de ligurũ nauibus querebantur.Exercitus ide decreti:quattuor legiones consulibus:qna/ millia ducenos romanos pedites trecenos haberent eqtes:&.xv.millia socium ac latini nois octigẽtos equites.In hispanis prorogatũ ueteribus ptoribus iperiũ est cũ exercitibus:quos haberent:& i supplementũ decreta triamillia ciuiũ Romanorũ.cc.eqtes:& sociũ latini nois sexmillia peditũ.ccc.eqtes. Nec rei naualis cura omissa:duũuiros i eam rem cõsules creare iussi:p quos naues.xx.deductæ naualibus sociis ciuium romanorum:qui seruitutem seruissent:complerentur: igenii tantũ ut iis præessent: inter duumuiros ita diuisa tuenda denis nauibus maritima ora:ut promontorium iis Mineruæ uelut cardo in medio esset:alter in dexteram partem usq; ad Massiliam:leuam alter usq; ad Barium tuerentur.

Prodigia multa fœda & Romæ eo anno uisa nũciata peregre:i area Vulcani & Concordiæ sanguinem pluit:& põtifices hastas motas nũciare:& Lanuuii simulacrũ Iunonis Sospitæ lachrymasse:& pestilentia i agris foriscq; & conciliabulis:& i urbe tanta erat:ut libitina tunc uix sufficeret.His ꝓdigiis cladibusq; anxii patres decreuerunt:ut & cõsules qbus diis uideret:hostiis maioribus sacrificarẽt:& decẽuiri libros adirẽt:eoq; decreto supplicatio circa oia puluinaria Romæ i diẽ unũ idicta est:iisdẽ auctoribus & senatus censuit:& cõsules edixerunt:ut p totã Italiã triduũ supplicatio & feriæ essent. Pestilẽtiæ tanta uis erat:ut cũ pp defectionẽ corsoq; bellũq; a bilienses cõcitatũ i Sardinia: octomillia peditũ ex sociis latini nois ire placuisset &.ccc.eqtes:quos.M.Pinarius ptor secũ i Sardiniã:traiiceret:tãtũ hoium demortuũ eẽ:tãtũ ubiq; ægroq; cõsules renũciauerunt:ut iis numerus effici militũ non potuerit:quod deerat militũ:sumere a Gn.Bebio ꝓconsule:q Pisis hybernabat:iussus prætor:atq; ide i Sardiniã traiicere.L.Duronio prætori:cui ꝓuincia Appuliæ euenerat:adiecta de Bacchanalibus quæstio ẽ:cuius resídua quædã uelut semia ex prioribus malis iã priore anno apparuerant:sed magis ichoatæ apud.T.Pupium prætorẽ quæstiones erãt:quã ad exitũ ullæ pductæ:id psecrare nonũ ptorem:ne serperet itemq; latius:patres iusserũt:& legẽ de ambitu.Legationes cõsules ex auctoritate senatus itroduxerũt:regũ primas Eumenis & Ariarathis cappadocis & Pharnacis pontici:nec ultra qcquã iis responso est:quã missuros:q de controuersiis eoq; cognoscerent:statuerentq;:lacedæmonioq; deide exulũ & achæoq; legati introducti sunt:& spes data exulibus est:scriptumq; senatũ achæis ut restituerentur:achæi de Messene recepta compositisq; ibi rebus cũ assensu patrũ exposuerũt:& a Philippo rege macedonũ duo legati uenerunt Philocles & Apelles nulla super re:quæ ab senatu petenda eẽt:speculatũ magis iquisitumq; missi de iis:quoq; Perseus Demetriũ isimulasset sermonũ:cũ romanis maxie cũ.T.Quintio aduersus fratrẽ de regno habitoq;.Hos tanquã medios nec i alterius fauorẽ iclinatos miserat rex:erant autẽ & hi Persei fraudis i fratrẽ ministri & participes.Demetrius oium:præterquã fraterno scelere qđ nuper erupérat:ignarus:prio neq; magnã:neq; nullã spẽ habebat:patrẽ sibi placari posse:mius deide i dies patris aio fidebat: cum obsideri aures a fratre cerneret:itaq; circũspiciẽs dicta factaq; sua:ne cuius suspiciões augeret:maxime ab omni mẽtiõe & contagiõe romanoq; abstinebat:ut neq; scribi sibi uellet:qa hoc pcipue criminũ genere exasperari aium sentiebat.Philippus simul ne ocio miles deterior fieret:simul auertendæ suspicionis causa qcquam a se agitari de Romano bello.Stobos Pæoniæ exercitu idicto i Macedoniam ducere pgit:cupido eũ ceperat i uertice Aemi mõtis ascẽdendi:qa uulgatæ opiniõi crediderat põticũ simul & adriaticũ mare:& istrũ amnẽ:& alpis cõspici posse:subiecta oculis ea haud parui sibi momẽti futura ad cogitationẽ romani belli:pcunctatus regiõis pitos de ascẽsu Aemi cũ satis iter oẽs constaret exercitui uiã nõ eẽ:paucis & expeditis p difficillimũ aditũ:ut sermone familiari minorẽ filiũ permulceret:quem statuerat nõ ducere secũ:primũ quærit ab eo:cũ tanta difficultas itineris proponatur: utrũ pseuerandũ sit i icepto:an abstinẽdũ? si pergat tamẽ ire:non posse obliuisci se i talibus rebus Antigoni:q sæua tempestate iactatus i eadẽ naue secum cum oẽs habuisset:præcepisse liberis diceretur: ut & ipsi meminissent:& ita posteris proderẽt:ne qs cum tota gẽte simul i rebus dubiis periclitari auderet memorẽ ergo se præcepti eius:duos simul filios non commissurum in aleam eius:qui proponeretur casus:& quoniam maiorem filium secum duceret:minorem ab subsidia spei & custodiam regni remissurum in Macedoniam esse:Non fallebat Demetrium ablegari se:ne adesset consilio: cum i conspectu locorum consultaret:qa proxima itinera ad mare adriaticũ atq; Italiam ducerẽt:quæq; belli ratio esset futura:sed non solum parẽdum patri tutum:sed etiam assentiẽdum erat:ne iuitum parere suspicionẽ faceret:ut tamẽ iter ei tutum i Macedonia messet:Didas ex prætoribus regis unus:q Pæoniæ præerat: iussus est proseq eũ cum modico præsidio:hunc quoq; Perseus sicut plærosq; patris amicorum:ex quo haud dubium cuiquã esse cœperat:ad quem ita inclinato regis animo hæreditas regni pertineret: iter coniuratos i fratris perniciem habuit:in præsentia dat ei oia mandata:ut per omne obsequium isinuaret se in quãmaxime familiarem usum:ut elicere oia arcana specularíq; abditos eius sensus posset:ita digreditur Demetrius cum ifestioribus:quam si solus iret præsidiis.Philippus Medicam primum: deinde solitudines iteriacentes Medicæ atq; Aemo trangressus:septimis demum castris ad radices montis peruenit:ibi unum moratus diẽ ad deligẽdos:quos duceret secũ:tertio die iter ẽ igressus:modicus prio labor in imis collibus fuit:quantũ i altitudinẽ egrediebantur:magis magisq; siluestria & plæraraq; in/uia loca excipiebant:puenere deide ni tam opacum iter:ut præ densitate arboq; imisforumq; alioq; in alios ramorum pspici cœlũ uix posset:ut uero iugis appropiquabãt:qđ rarũ i aliis lociis eẽt:adeo oia cõ

ꝓdigia

Ad qđ Philippi legati Romã missi Attur: uulgatã opinionem de Aemi montis altitudine

Aemi montis altitudo

tecta nebula:ut haud ſecus:quã nocturno itinere ipedirent:tertio demũ die ad uerticẽ peruentũ. Nihil uulgatæ opinioni digreſſi ide detraxerũt:magis credo:ne uanitas itineris ludibrio eẽt:quã qd diuerſa inter ſe maria mõteſq; & amnes ex uno loco cõſpici potuerit:uexati oẽs & ante alios rex ipſe:quo grauior ætate erat:difficultate uiæ ẽ:duabus aris ibi Ioui & Soli ſacratis cũ imolaſſet:q̃ triduo aſcẽderat:biduo ẽ digreſſus:frigora nocturna maxie metuens:quæ caniculæ ortu ſimillima brumalibus erãt. Multis p eos dies difficultatibus cõflictatus:nihil lætiora i caſtris iuenit:ubi ſumma penuria erat:ut i regione quam ab omni parte ſolitudines clauderent: itaq; unum tantum moratus diem q̃tis eorum cauſa quos habuerat ſecum itinere ide ſimili fugæ i Dentilochos tranſcurrit:ſocii erant:ſed propter inopiam haud ſecus quam hoſtium fines macedones populati ſunt:rapiendo paſſim uillas primum dein quoſdam etiam uicos euaſtarunt nõ ſine magno pudore regis:cum ſociorum uoces neq; deos ſociales nomẽq; ſuum iplorãtes audiret.Frumento deide ſublato i Medicam regreſſos:urbem:q; Petram appellãt oppugnare ẽ adhortus:ipſe a campeſtri aditu caſtra poſuit. Perſeum filiũ cũ modica manu circũmiſit: ut a ſupioribus locis urbẽ aggrederet.Oppidani cũ terror undiq; iſtaret obſidibus datis i p̃ſentia dederũt ſeſe:idẽ poſteaq̃ exercitus receſſit:obliti obſidũ relicta urbe i loca munita & montes refugerunt.

Philippus omni genere laboris ſine ullo effectu fatigatis militibus & Didæ fraude prætoris actis in filium ſuſpicionibus in Macedoniam rediit:miſſus hic comes : ut ante dictum eſt:cum ſimplicitatem iuuenis icauti & ſuis haud imerito ſuccenſentis : aſſentando indignando ut & ipſe uicem eius captaret:i oia ultro ſuam offerẽs operam fide data arcana eius elicuit:fugã ad romanos Demetrius meditabatur:cui conſilio adiutor deum beneficio oblatus uidebatur Pæoniæ prætor:per cuius prouiciã ſpem ceperat elabi tuto poſſe.Hoc cõſilium extẽplo & fratri proditur:& auctore eo idicatur patri:litteræ primum ad obſidentem petram allatæ ſunt:ide herodorus priceps:hic amicorum Demetrii erat:i cuſtodiam eſt coniectus:& Demetrius diſſimulanter aſſeruari iuſſus:hæc ſuper cætera triſtem aduentum i Macedoniam regi fecerunt:mouebãt eũ & præſentia crimia:expectandos tamẽ quos ad explorãda oia Romam miſerat:cenſebat.His anxius curis cũ aliquot menſes egiſſet:tandẽ legati iam ante præmeditatis i Macedoniam:quæ ab Roma renunciarent:uenerunt:q; ſuper cætera ſcelera falſas ẽt litteras ſigno adulterino.T.Quiti ſignatas reddiderunt regi:depcatio erat i litteris:ſi qd adoleſcens cupiditate regni prolapſus ſecũ egiſſet:nihil eũ aduerſus ſuos; quẽquã facturũ:neq; eũ ſeſe eẽ:q ullius ipii cõſilii auctor futurus uideri poſſit.Hæ litteræ fidẽ Perſei criminibus fecerũt:itaq; Herodorus extẽplo diu excruciatus ſine idicio rei ullius i tormẽtis morit.Demetriũ iteq; ad patrẽ accuſauit fuga p Pæoniã ꝑparata: arguebãt & corrupti qdã:ut comites itineris eẽnt:maxie falſæ litteræ.T.Quitii urgebãt:nihil tamẽ palã grauis ꝓnũciatũ de eo ẽ:ut dolo potius iterficeret nec id cura ipſius:ſed ne pœna eius cõſilia aduerſus romanos nudaret:ab Theſſalonica Demetriadẽ ipſi cũ iter eẽt:ad Aſtreum Pæoniæ Demetriũ mittit cũ eodẽ comite Dida:Perſeum ad Pilippolin ad obſides thracum accipiẽdos:digrediẽti ab ſe Didæ mãdata dediſſe dicitur de filio occidẽdo.Sacrificiũ ab Dida ſeu iſtitutũ:ſeu ſimulatũ ẽ:ad qd celebrandum iuitatus Demetrius ab Aſtreo Heracleã uenit:i ea cœna dicit uenenũ datũ:poculo epoto extẽplo ſenſit:& mox coortis doloribus relicto cõuiuio cũ i cubiculũ recepiſſet ſeſe:crudelitatẽ patris cõquerẽs parricidiũ fratris ac Didæ ſcelus icuſans torquebat:itromiſſi deide Thyrcis qdã Stabureus & Berreus Alexãder iectis tapetibus i caput fauceſq; ſpiritũ itercluſerũt:ita inoxius adoleſcẽs:cũ i eo ne ſimplici qdẽ genere mortis cõtẽti inimici fuiſſent:iterficit.Dũ hæc i macedonia gerunt.L.Aemylius Paulus ꝓrogato cõſulari iperio pricipio ueris ligures igaunos exercitũ itroduxit:ubi primũ i hoſtiũ finibus caſtra poſuit:legati ad eũ p ſpẽm pacis petẽdæ ſpeculatũ uenerũt:negãti Paulo niſi cũ deditis paciſci pacẽ: non tã id recuſabãt:quã tpe aiebãt opus eſſe:ut generi agreſti hoſtium pſuaderetur:ad hæc decẽ dieq; induciæ cũ darentur:petierunt deinde:ne trans montes proxios caſtris pabulatũ lignatũq; milites irent: culta ea loca ſuoq; finiũ eẽ:id ubi ipetrauere:poſt eos ipſos mõtes:unde auerterãt hoſtẽ exercitu oi coacto:repẽte multitudie igẽti caſtra romanoq; oppugnare ſimul partis oibus aggreſſi ſunt:ſumma ui totũ unũ diẽ oppugnarunt:ita ut nec efferendi qdẽ ſigna romanis ſpatiũ:nec ad explicandã aciẽ locus eẽt: cõferti i portis obſtãdo magis:quã pugnãdo caſtra tutabãt:ſub occaſu ſolis cũ receſſiſſent hoſtes:duos eqtes ad.M.Bebiũ cõſulẽ cũ litteris Piſas mittit:ut obſeſſo p idcias ſibi q̃primũ ſubſidio ueniret. Bebius exercitũ.M.Pinario eunti i Sardiniã tradiderat:cæteq; & ſenatũ litteris certioré fecit obſideri a liguribus.L.Aemyliũ:&.M.Claudio Marcello:cuius ꝓxia ide ꝓuicia erat:ſcripſit:ut ſi uideretur ei:exercitũ ex Gallia traduceret i ligures:q.L.Aemyliũ liberaret obſidione.Hæc ſera futura auxilia erant:ligures ad caſtra poſtero die redeunt.Aemylius cũ & uenturos ſciſſet:& educere i aciẽ copias potuiſſet:itra uallũ ſuos tenuit ut extrahere rem i id tẽpus:quo Bebius cũ exercitu uenire a Piſis poſſet . Romæ magnã trepidationẽ litteræ Bebii fecerũt:eo maioré quod paucos poſt dies Marcellus:tradito exercitu Fabio:Romã cũ ueniſſet:ſpẽ ademit:eũ:q i Gallia eẽt:exercitũ i ligures traduci poſſe:qa bellũ cum hiſtris eſſet ꝓhibentibus coloniã Aqleiã deduci:eo ꝓfectũ Fabiũ neq; ide regredi bello ichoato poſſe:una & ea ipſa tardior:quã tẽpus poſtulabat:ſubſidii ſpes erat:ſi conſules maturaſſent i prouiciã ire:id ut facerent pro ſe q̃q; patrum uociferari:cõſules niſi cõfecto delectu negare ituros ſe:nec ſuam ſegniciam:ſed uim morbi i cã eẽ:quo ſerius ꝓficiſcunt:nõ tamẽ potuerũt ſuſtinere cõſenſum ſenatus:qn paludati exirẽt: & militibus:quos cõſcriptos haberẽt:diẽ edicerẽt:quo Piſas cõuenirẽt:pmiſſum:qua irent:ꝓtinus ſubitarios milites ſcriberẽt:ducerẽtq; ſecum:& ꝓtoribus.Q.Pætilio:&.Q.Fabio iperatum ẽ:ut Pætilius duas legiones ciuiũ romanoq; tumultuarias ſcriberet:& omnes minores q̃quagĩta annis ſacramẽto

Atẽ.quibus circũuẽtus iſidiis Demetrius piclitaret Demetrii iteritus

Ro.caſtra a liguribuſ oppugnant

rogaret:Fabio ut ſociis latini nominis.xv.millia peditum octigentos eqtes ſperaret:duumuiri nauales creati.M.Macienus &.C.Lucretius naueſq; iis ornatæ ſunt:cuiuſq; ad gallicum ſinum ꝓuincia erat:ipe ratũ:ut claſſem prio quoq; tempore duceret ī ligurum oram:ſiquo uſui eſſe.L.Aemylio:atq; eius exercitui poſſet. Aemylius poſteaquam uſquam nihil auxilii oſtẽdebatur ĩterceptos credens eqtes:nõ ultra differẽdum ratus qn ꝑ ſe fortunam tẽptaret:priuſquam hoſtes ueniret:q iam ſegnius ſecordiuſq; oppugnabant:ad quattuor portas exercitum iſtruxit:ut ſigno dato ſimul ex oĩbus partibus eruptionem faceret:quattuor extraordinariis cohortibus duas adiũxit præpoſito.M.Valerio legato: erumpere extraordinariis cohortibus a porta iuſſit:ad dexteram pricipalem haſtatos legionis primæ iſtruxit: prĩcipes ex eadem legione ī ſubſidiis poſuit.M.Seruilio:&.L.Sulpicio tribunis militum his præpoſitis:tertia legio aduerſus pricipalem ſiniſtram portam iſtructa ẽ:id tantum mutatum pricipes primi & haſtati ī ſubſidiis locati.Sex.Iulius Cæſar:&.L.Valerius Cotta tribuni militum huic legioni præpoſiti ſunt Q.Fuluius Flaccus legatus cum dextera ala ad quæſtoriam portã poſitus:duæ cohortes & triarii duarum legionum ī præſidio caſtrorum manere iuſſi.Omnes portas concionabundus ipſe imperator circuit:& qbuſcunq; irritamẽtis poterat:iras militum acuebat:nunc fraudẽ hoſtium ĩcuſans q pace petita indiciis dãtis per ipſum ĩduciarum tempus contra ius gentium ad caſtra oppugnanda ueniſſent: nunc quãtus pudor eẽt edocẽs ab liguribus latronibus uerius:quã hoſtibus iuſtis Romanum exercitum obſideri quo ore qſq; ueſtrum:ſi hĩc alieno præſidio nõ ueſtra uirtute euaſeritis:occurret:non dico eis militibus:q Annibalẽ:q Philippum:q Antiochum maxĩos noſtræ ætatis reges duceſq; uicerunt:ſed iis q eos ipſos ligures aliquotiẽs pecoꝝ modo fugiẽtes ꝑ ſaltus ĩuios conſectati ceciderunt:qd̃ Hiſpani: qd̃ Galli:qd̃ Macedones pœniue nõ audeant:liguſtinus hoſtis uallũ romanũ ſubit:obſidet ultro:& oppugnat:quẽ ſcrutantes antea ī deuios ſaltus abditũ & latentẽ uix iueniebamus.Ad hæc conſentiens reddebat clamor:nullã militũ culpã eẽ:qbus nemo ad erumpẽdum ſignum dediſſet:daret ſignum:ĩtellectuq; eoſdẽ:q antea fuerĩt:romanos & ligures eẽ.Bina cis mõtes caſtra liguꝝ erãt:ex iis primis diebus ſole orto pariter cõpoſiti oẽs iſtructi ꝓcedebãt:tum niſi exatiati cybo uinoq; arma cũ capiebãt diſperſi inordinati exibant:ut qbus pro ſpe certum eſſet:hoſtes extra uallum ſigna non daturos:aduerſus ita ĩcompoſitos eos ueniẽtes clamore pariter omnium:q ĩ caſtris erãt:calonum quoq; & lixarum ſublato ſimul oĩbus portis romani eruperunt.Liguribus adeo improuiſa res fuit:ut ꝑ ĩde ac ſi iſidiis circũuenti forẽt:trepidarẽt:exiguum temporis aliqua forma pugnæ fuit:fuga deĩde effuſa effugientium paſſim cædes erat:eqtibus dato ſigno ut conſcenderent equos:nec effugere quẽquam ſineret:in caſtra omnes trepida fuga compulſi ſunt:deinde ipſis exuti caſtris ſupra.xv.milia liguꝝ eo die occiſa:capta duomilia quingenti.Triduo poſt ligurum ingaunorum omne nomen obſidibus datis in dicionem uenit:gubernatores nautæq; conquiſiti qui prædatores fuiſſent nauibus:atq; omnes in cuſtodiam cõiecti a.M. Macienio duũuiro nanes eius generis in liguſtina ora.xxxii.captæ ſunt.Hæc qui nunciarent: litteraſq; ad ſenatum ferrent.L.Aurelius Cotta.C.Sulpicius Hallus Romam miſſi:ſimulq; peterent: ut.L.Aemylio confecta prouincia decedere & deducere ſecum milites liceret atq; dimittere. Vtrunq; permiſſum ab ſenatu:& ſupplicatio ad oĩa puluinaria per triduum decreta:iuſſiq; prætores Petilius urbanas dimittere legiones:Fabius ſociis atq; nomini latino remittere delectum:& uti prætor urbanus conſulibus ſcriberet ſenatũ æquũ cẽſere ſubitarios milites tumultus cã conſcriptos prio quoq; tpe dimitti.

Aemylii ſtrategema

Liguꝝ cædes

Colonia Grauiſæ eo anno deducta ẽ ī agrũ ethruſcũ de tarquiniẽſibus quõdã captũ:qua iugera agri data:triũuiri deduxerũt.C.Calphurnius Piſo.P.Clau.pulcher.C.Terẽtius Hiſter.ſiccitate & ĩopia frugũ inſignis annus fuit:ſex mẽſes nũq; pluuiſſe memoria ꝓditũ.Eodẽ anno ī agro.L.Petilii Scribæ ſub ianiculo:dũ cultores altius moliunt terrã:duæ lapideæ arcæ octonos ferme pedes longæ:q̃ternos latæ ĩuẽtæ ſunt oculis plũbo deuictis:litteris latinis græciſq; utraq; arca iſcripta erat:ī altera Numã Pompilium Põponis filiũ regẽ romanoꝝ ſepultũ eẽ: ī altera libros Numæ Põpilii ineſſe:Eas arcas cũ ex amicoꝝ ſnĩa dominus apuiſſet:q̃ titulũ ſepulti regis habuerat inanis ĩuenta ſine ullo ueſtigio corporis humani aut ullius rei ꝑ tabẽ tot annoꝝ oĩbus abſumptis:ī altera duo faſces candelis ĩuoluti ſeptenos habuere libros nõ ĩtegros modo:ſed recẽtiſſima ſpecie:ſeptẽ libri latini de iure põtificio erant:ſeptẽ græci de diſciplina ſapiẽtiæ:q̃ illius ætatis eẽt potuit:adiicit Antias Valerius pythagoricos fuiſſe:uulgatæ opinioni:qa creditur Pythagoræ auditorẽ fuiſſe Numam:mẽdacio ꝓbabili accommodat fidem. Prio ab amicis:q ī re præſenti fuerunt:libri lecti:mox pluribus legẽtibus cum uulgarẽtur.Q.Petilius ꝓtor urbanus ſtudioſus legẽdi hos libros a.L.Petilio ſumpſit:& erat familiaris uſus:qd̃ Scribam eum quæſtor Q.Petilius ī decuriã legerat.Lectis regũ ſummis cũ aĩaduertiſſet plæraq; diſſoluẽdaꝝ religionũ eẽ.L.Petilio dixit ſeſe eos libros ī ignẽ cõiectuꝝ eẽ:priuſq; id faceret:ſe ei ꝓmittere:uti ſiqd̃ ſeu ius:ſeu auxiliũ ſe habere ad eos libros repetẽdos exiſtimaret:experiret:id ĩtegra ſua gratia eũ factuꝝ.Scriba ad tribunos plebis adit:ab tribunis ad ſenatum res eſt relecta:ꝓtor ſe & iuſiurandum dare paratum eẽ aiebat libros eos legi ſeruariq; non oportere.Senatus cẽſuit ſatis habendum:quod prætor iuſiurandum polliceret: libros prio quoq; tempore ī comitio cremandos eẽ:pretium pro libris:quantum.Q.Petilio ꝓtori maioriq; parti tribunoꝝ plebis uideretur:domino eſſe ſoluẽdũ:id Scriba non accepit:libri ī comitio igne a uictimariis in conſpectu populi cremati ſunt.Magnum bellum ea ætate coortum ī Hiſpania citerio re ad.v.&.xxx.millia hominum quãtũ nunquã ferme antea celtiberi cõparauerãt.Qu.Fuluius Flaccus eã obtinebat ꝓuinciã:is qa armare iuuẽtutẽ celtiberos audierat:& ipſe quãta poterat:a ſociis auxilia cõtraxerat:ſed nequaquã numero militũ hoſtẽ æquabat.Prĩcipio ueris exercitũ in Carpentaniã deduxit;

Libri Numæ

Libri Numæ publice cremati

& castra locauit ad oppidũ Eburiã modico ꝑsidio ĩ urbe posito:paucis post diebus celtiberi millia duo fere ĩde sub colle posuerũt castra quos ubi adesse ꝓtor romanus sensit.M.Fuluiũ fratrẽ cũ duabus turmis socioꝝ eqtum ad castra hostiũ speculatũ misit:ut uiseret:q̃ta eẽnt:pugna abstineret:reciperetq; se se:si hostiũ eqtatũ exeuntẽ uidisset.Ita ut ꝓceptũ erat:fecit:p dies aliquot nihil ultra motum quã ut hæ duæ turmæ ostẽderent:deĩde subducerẽtur:ubi eqtatus hostiũ procurrisset:postremo celtiberi oibus peditũ eqtumq; copiis castris egressi acie dextera medio fere spatio ĩter bina castra cõstiterunt:campus erat:planus oĩs & aꝑtus pugnæ:ibi stetere hispani hostẽ expectãtes.Romanus ĩtra uallũ suos cõtinuit per quatriduũ cõtinuũ & illi eodẽ loco aciẽ ĩstructã tenuerũt:ab romanis nihil motum:ĩde q̃uere ĩ castris celtiberi:qa pugnæ copia nõ fiebat:eqtes tantũ in stationẽ egrediebant:ut parati eẽnt: siqd ab hoste mouere: pone castra utriq; pabulatũ & lignatũ ibant neutri alteros ĩpedientes. Prætor romanus ubi satis tot dieꝝ q̃ete credidit ſpẽ factã hosti nihil se prioré motuꝝ.L.Aciliũ cũ ala sinistra & sex milli bus ꝑuicialiũ auxilioꝝ circũire mõtes iubet:q ab tergo hostibus erãt:ĩde ubi clamorẽ audisset decurre re ad castra eoꝝ:nocte ꝑfecti sunt:ne possent cõspici.Flaccus luce prĩa.C.Scribonũ ꝑfectũ sociũ ad ual lum hostiũ cũ eqtibus extraordinariis siniſtræ alæ mittit:quos ubi & ꝑpius accedere & plures:quã soliti erãt:celtiberi cõspexerũt:oĩs eqtatus effundit castris:simul & peditibus signũ ad exeũdum dat. Scribonius:ut ꝓceptũ erat:ut primũ fremitũ equestriũ audiuit:auertit equos & castra repetit:eo effusus sequi hostes:prĩo eqtes:mox & peditũ acies aderat:haud dubia spe castra eo die se oppugnaturos q̃ngentos passus ab uallo aberant.Itaq; ubi Flaccus satis abstractos eos a ꝑsidio castroꝝ suoꝝ ratus est:ĩtra ual lum exercitũ ĩstructo tribus partibus clamore nõ tãtũ ad ardorẽ excitãdum pugnæ sublato:sed ẽt ut q in mõtibus erant:exaudirẽt:nec morati sunt:q̃n decurrerent:sicut ĩperatũ erat ad castra:ubi q̃nq; milliũ armatoꝝ nõ amplius relictũ erat ꝑsidiũ:quos cum & paucitas sua:& multitudo hostiũ : & iprouisa res terruisset:ꝑpe sine certamĩe capiuntur castra:castris quæ pars maxĩe a pugnantibus cõspici poterat iniecit Acilius ignẽ:postremi celtiberoꝝ:q ĩ acie erãt primi flamã cõspexere:deĩde ꝑ totã aciẽ uulgatũ ẽ castra amissa eẽ:& tũ cũ maxĩe arderẽt:unde illis terror ĩde romanis aĩus creuit:iã clamor suoꝝ uicẽtiũ accendebat:tã ardentia hostiũ castra apparebant.Celtiberi parũper ĩcertis aĩs fluctuati sunt:cæteꝝ posteaquã receptus pulsis nullus erat nec usquã nisi ĩ certamĩe spes:ꝑtinacius deĩtegro capessunt pugnam acie media urgebãtur acriter a q̃nta legione:aduersus leuũ cornu ĩ quo sui generis prouicialia auxilia ĩstruxisse romanos cernebãt cũ maiore fiducia ĩtulerũt signa:iã ꝑpe erat:ut siniſtrũ cornu oelleret:Romanis ni septĩa legio succesſisset:simul ab oppido Eburia:q in ꝑsidio relicti erant:medio ardore pugnæ aduenerũt:& Acilius e tergo erat:diu ĩ medio cæsi celtiberi:q superant:ĩ omnes partes capessunt fugã: eqtes bipartito ĩ eos emissi magnam cædem ædidere:tria & uigĩtimillia hostiũ eo die cæsa:capta quattuormillia &.dccc.cum eqs plus q̃ngentis:& signa militaria.lxxxvii.Magna uictoria nõ tamẽ ĩcruenta fuit:romani de duabus legionibus milites paulo plus.cc.sociũ latini noĩs.dccc.trigĩta externorum auxiliarium mille ferme & quadringenti ceciderunt.Prætor in castra uictorem exercitum reduxit. Acilius manere ĩ castris ab se captis iussus:postero die spolia de hostibus lecta & ꝑ cõcione donati : quorũ uirtus ĩsignis fuerat:sauciis deĩde ĩ oppidũ Eburiã deuectis ꝑ Carpetaniã ad Cõtrebiã deductæ legiões ea urbe circũsessa cum a celtiberis auxilia accersissẽt:morantibus iis nõ qa ipsi cunctati sunt:sed qa profectos a domo ĩexplicabiles cõtinuis ĩbribus uiæ & ĩflati amnes tenebãt:desperato auxilio suoꝝ ĩ deditionẽ uenit.Flaccus quoq; tempestatibus fœdis coactus exercitum oẽm ĩ urbem ĩtroduxit. Celtiberi q domo profecti erant:deditionis ignari cum tandẽ superatis ubi primum remiserunt ĩbres oĩbus.Contrebiam uenissẽt:posteaquam castra nulla extra mœnia uiderunt:aut ĩ alteram partem translata rati aut recessisse hostes:per negligẽtiam effusi ad oppidum accesserũt:ĩ eos duabus portis romani eruptionem fecerunt:& ĩ compositos adorti fuderunt:quæ res ad resistendum eos:& ad capessendam pugnã impediit:quod non uno agmĩe nec ad signa frequẽtes ueniebant eadem magnæ parti ad fugam saluti fuit:sparsi.n.toto passim campo se effuderũt:nec usq̃ confectos eos hostis circũuenit:tamẽ ad duodecimillia sunt cæsa:capta plus q̃nquemillia hostiũ:eq quadrigẽti:signa militaria.lxii.qdã latini:q e fuga domũ se recipiebãt:alterum agmẽ celtiberoꝝ ueniẽtiũ deditionẽ Cõtrebiæ & suã cladem narrãdo auerterunt extẽplo ĩ uicos castellaq; sua oẽs dilapsi.Flaccus a Cõtrebia profectus ꝑ Celtiberiã populabundus ducit legiones multa castella oppugnãdo:nec maxĩa pars celtiberorum ĩ deditionem uenit:hæc in citeriore Hispania eo anno gesta:in ulteriore Manlius prætor secunda aliquot prælia cum lusitanis fecit.

Aquileia colonia latina eodẽ anno ĩ agro galloꝝ ẽ deducta:triamillia peditum:qbus data q̃nquagena iugera:cẽturionibus cẽtena:cẽtena quadragena eqtes acceperũt:triũuiri deduxerũt.P.Cornelius Scipio Nasĩca.C.Flaminius.L.Manlius Accidinus.Aedes duæ eo anno dedicatæ sunt:una Veneris Erycinæ ad portã collinã dedicauit.L.Portius.Lucii filius Lietanus duũuir:uota erat ab cõsule.L.Portio ligustino bello:altera ĩ foro olitorio Pietatis:eã ædẽ dedicauit.M.Attilius Glabrio duũuir:statuãq; auratã: quæ prĩa oĩum ĩ Italia ẽ statua aurata ꝑ̃is Glabrionis posuit:iis erat:q eã ædẽ uouerat : quo die cũ rege Antiocho ad Termopylas depugnasset:locauerat:q; idẽ ex senatusc̃õsulto.Per eosdẽ dies:qbus hæ ædes dedicatæ sunt.L.Aemylius Paulus cõsul ex liguribus ĩgaunis triũphauit:trãstulit coronas aureas q̃nq; & uigĩti:nec ꝓterea q̃q̃ auri argẽtiq; ĩ eo triũpho latum:captiui multi prĩcipes ligurũ ante currũ ducti: æris trecenos militibus diuisit.Auxerũt eius triũphi famã legati liguꝝ pacẽ ꝑpetuã orãtes:ita ĩ aĩum ĩduxisse ligurũ gẽtẽ nulla unq̃ arma nisi ĩperata a Po.Ro.sumere Respõsum a Quĩto Fabio ꝓtore est liguribus iussu senatus orationẽ eã nõ nouã liguribus eẽ:mẽs uero ut noua & orationi cõueniens esset:

R o. ꝑ/ tores ſtratage ma

Celtibe roꝝ ca/ ſtra ca/ piunt

Celtibe roꝝ cæ des

Recẽti/ or Bar/ baroꝝ cædes

Agleia Colõia Aedes Veneris Aedes pietatis

ipsoꝝ id plurimū referre:ad cōsules irēt:& q̄ ab iis iperata eēnt:facerēt:nulli alii quā cōsulibus senatū credituꝝ eē:syncera fide ī pace ligures esse: pax ī liguribus fuit. In Corsica pugnatū ē cū corsis ad duomillia eoꝝ. M. Pinarius p̄tor ī acie occidit: qua clade cōpulsi obsides dederūt:& cæræ. c. millia pōdo. Inde ī Sardiniā exercitus ductus:& cū bellēsibus gēte ne nūc q̄dē oī parte pacata secuda p̄lia facta Carthaginēsibus eodē āno. c. obsides redditi:pacēq; cū iis Po. Ro. nō ab se tantū:sed rege ēt Masinissā p̄stitit q tū p̄sidio armato agrū. q in cōtrouersia erat:obtinebat. Ocioſam puinciā cōs. habuerūt. M. Bebius comitioꝝ causa Romā reuocatus cōsules creauit. A. Posthumiū Albinū Luscū &. C. Calphurniū Pisonē:p̄tores ide facti. T. Sēpronius Gracchus. L. Posthumius Albinus. P. Cornelius Mamercus. T. Miutius Melliculus. A. Hostilius Mācinus. C. Menius:ii oēs mḡratus idibus Martiis inierūt. Pricipio eius anni:quo. A. Posthumius Albinus &. C. Calphurnius Piso cōsules fuerūt:ab. A. Posthumio cōsule in senatū ītroducti: q ex Hispania citeriore uenerāt:a. Q. Fuluio Flacco. L. Minutius legatus & duo tribuni militū. T. Menius: &. L. Terentius Massaliotha:hi cū duo secūda p̄lia deditionē Celtiberiæ cōfectā puinciā nūciassent: nec stipēdio:q̄d mitti soleret:nec frumēto portato ad exercitū in eū ānū opus eē:petierūt ab senatu primū ob res pspere gestas:ut diis īmortalibus honos habereť:deinde ut. Q. Fuluio decedēti de puicia deportare ide exercitū:cuius forti opa & ipsi & multi ante eū p̄tores usi eēnt:liceret:q̄d fieri p̄ter q̄:q̄d ita deberet:ēt ppe necessariū eēt:ita. n. obstinatos eē milites:ut nō ultra retineri posse in puicia uiderenť:iniusq; abituri ide eēnt si nō dimitterenť:aut ī pnicioſam:si qs īpensæ retineret:seditionē exarsuri. Cōsulibus ambobus puiciā ligures eē senatus iussit:p̄tores ide sortiti sunt. A. Hostilio urbana. T. Minutio pegrina euenit. P. Cornelio Sicilia. C. Menio Sardinia:Hispanias sortiti. L. Posthumius ulteriorē. T. Sēpronius citeriorē. Is qa succeſſurus. Q. Fuluio Flacco erat:ne uetere exercitu puicias spoliareť:q̄ro:inqt de te L. Minutii cū cōfectā puiciā nūcies:existimesne celtiberos ppetuo in fide māsuros:ita ut sine exercitu ea puicia obtineri possit? si neq; de fide barbaroꝝ qcq̄ recipe aut affirmare nobis potes:& habēdū illic uti le exercitū cēses:utrū tādē auctor senatui sis supplemētū in Hispaniā mittēdi:ut ii mō qbus emerita stipēdia sint:milites dimittanť:ueteribus militibus tyrones īmisceanť an deductis de puincia ueteribus legionibus nouas cōscribēdi & mittēdi? cū contēptū tyrociniū ēt mitiores barbaros excitare ad rebellādū possit:dictu quā re facilius sit puinciā īgenio ferocē rebellatricē cōfeciſſe:paucæ ciuitates:ut q̄dē ego audio q̄s:uicina maxīe hyberna p̄mebāt:ī ius deditionēq; uenerūt:ulteriores in armis sunt:q̄ cū ita sint ego tamē hæc p̄dico. P. C. me exercitu eo:q nūc ē:rēp. administratuꝝ:si deducat secū Flaccus legiōes loca pacata me ad hybernacula electuꝝ:neq; nouū militē ferociſſimo hosti obiectuꝝ. Legatus ad ea:q̄ interrogatus erat:respōdit:neq; se:neq; quēq̄ aliū diuinare posse:q̄d ī aīo celtiberi haberēt:aut porro habituri eēnt:itaq; negare nō posse qn rectius sit ēt ad pacatos barbaros nondū satis assuetos īperio exercitū mitti nouo aūt an uetere exercitu possit tutius eē dicere:q possit:q̄ fide celtiberi in pace māsuri sint? simul & q illos exploratū habeat:qeturos milites:si diutius ī puicia retineāť:si ex eo:q̄d aut iter se loquātur:aut clamatiōibus apud cōcionantē īperatorē significēt q̄d sentiāt:cōiectandū sit palā uociferatos eē aūt īperatorē in puincia retēturos:aut cū eo in Italiā uēturos eē. Disceptationē iter p̄torē legatūq; cōsulū relatio iterrupit:q suas armari puincias:prīusq̄ de p̄toris exercitu agereť:æquū eē cēsebāt:nouus ois exercitus cōsulibus ē decretus:binæ legiōes romanæ cū suo eqtatu:& sociū latini nois q̄tus semp numerus. xv. millia peditū &. dccc. eqtes:cū hoc exercitu apuanis liguribus:ut bellū inferrēt:mādatū ē. P. Cornelio:&. M. Bebio progatū īperiū:iussiq; puicias obtinere:donec cōsules uenissent:tū īperatū ut dimisso:qué haberēt:exercitu reuerterenť Romā. De. T. Sēpronii deinde exercitu actū ē:nouā legionē ei qnq; milliū &. cc. peditū cū eqtibus q̄drigentis cōsules scribere iussi: & mille p̄terea peditū Romanoꝝ qnq; gita eqtes: & sociis e noīe latino īperari septēmillia peditū. ccc. eqtes:cū hoc exercitu. T. Sēproniū ire in Hispaniā placuit citeriorē. Q. Fuluio pmissum:ut q milites ante. Sp. Posthumiū cōsulē. Q. Martiū cōsulē ciues Romani: sociiue in Hispaniam transportati eēnt:& p̄terea supplemēto adducto quot amplius duabus legionibus:quam decem millia &. cccc. pedites:sexcenti equites essent:& socium latini nominis. xii. millia. dc. equites:quorum forti opera duobus aduersus celtiberos prælii usus. Q. Fuluius esset eos:si uideretur:secum deportaret:& supplicationes decretæ:quod is prospere rempubli. gessisset:& cæteri prætores in prouincias missi. Qu. Fabio Buteoni prorogatum in Gallia imperium est: octo legiones præter exercitum ueterem:qui in liguribus in spe propinqua missionis erat:eo anno esse placuit:& is ipse exercitus ægre explebatur propter pestilentiam:quæ iam tertium annum urbē romanā atq; Italiā uastabat. Prætor. T. Minutius & haud ita multo post cōsul. C. Calphurnius moritur: multi alii omnium ordinum illustres uiri:postremo prodigii loco ea clades haberi cœpta est:Gaius Seruilius Pōtifex maximus piacula iræ deum conquirere iussus:decēuiri libros inspicere: consul Apollini Aesculapio Saluti dona uouere:& dare signa inaurata:quæ uouit:deditq;:decēuiri supplicationem in biduum ualitudinis causa & per omnia fora conciliabulaq; edixerunt.

Pax liguribus data

A. Posthumi. & C. Calphurni us cōs.

Prætoris & legati discepta/tio

Ordinatio puiciarum

FINIS.

T. Liuii patauini Decades expliciunt. Venetiis per Bartholameum de Zanis de Portesio: summa cura & diligenti studio. Impressæ. Anno ab Incarnatione domini. i498. die. 20. Iunii.

REGISTRVM HVIVS OPERIS.

a
prima alba
plex:ut
perii
duo noui
b
ſocio po.ro.
tuſq;
& iudicatum
A.Gabinius
c
M.Antonii
donec

d
T.Liuii
uir miraculo
tes
fuerat
e
ut non pater
T.Liuii
dicta
ſcum non
f
quos
ad arma
agri tanq̃
ctus in equos
g
etiam
ſtra:manus
bem
tandem
h
refecit ſeipſum
alteris
cantur
tolinus

i
inuenti
Iam
nit:pecunia ex
caſſent
K
deditionis
in agros
nihil moraturi:
ſtitiſſe?
l
ri poſſe
cuius
bore iuuentutis
& ipſe
m
dius ad.cccl.ex
& quod
Papyrius
ferre ſolitum.
n
Nouiũq;
ingens
quarta fere uigilia

o
ligeret:quantæq;
quoq;
geram militibus.

A
T.Liuii
rus texiſſet:ita
Namq;
arma conſternati
B
bus:
dit.Flaminius:
fuit
Incluſus

C
Haud
ad erũpendũ
centia
mam:ſeu Capuá
D
copiis
propius
ma experiri
exercitu
E
cũ carthaginẽſibus
T.Liuii
cituum
genere:
F
re receptui
T.Liuii
& conuertere
abſtrahi
G
ctus ad exercitũ
intus
T.Liuii
L.Ariani
H
ginenſium
diale
tumultuaria
gna
I
funeris expectarẽt
hæc ad
nis exegit
cto illic
K
uincia
partim
(id Syphacis
T.Liuii
ei tumulo

aa
T.Liuii
feciſſet id præſidio
dum
ci) ingens
bb
Philippum
euerſam
egregie
patres conſulibus
cc
legionum
Sex
uerat
fuerunt
dd
ſua citius per
quoq;
hydetas
Ptolemæo
ee
perpacata
C.Fabricium
ues
tempus
ff
libertatis
T.Liuii
eminebant:
te poſtero
gg
nes:utinam
morabilis
T.Liuii
P.Ebutius
hh
deintegro
in Pelopõneſo
enim
patiatur

Cm

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
x-rite
mm
0
1
2
3
4
5
6